

Donato alla Libreria di S. Michele di Firenze &c.
dal Rmo. Sig.re D. Pier Francesco Scarampi [illegible]

THEOLOGIA POLEMICA,

SEU

VINDICIÆ ECCLESIÆ CATHOLICO-ROMANÆ,

CUJUS

PRÆROGATIVÆ, MUNIA, LEGES, DOGMATA, RITUS,

Asseruntur & propugnantur

CONTRA

JUDÆOS, SCHISMATICOS, HÆRETICOS, ATHEOS,

Quorum Errores evincuntur & expugnantur,

AUCTORE

ADM. RDO. DOCTISSIMO ET EXIMIO PATRE,

D. CAJETANO FELICE VERANI, CLERICO REGULARI, SS. THEOL. AC JURIS CAN. PROFESSORE EMERITO.

OPUS POSTHUMUM.

TOMUS TERTIUS.

Cum facultate Superiorum.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
Sumptibus GEORGII SCHLÜTER & MARTINI HAPPACH.
ANNO MDCCXIX.

THEOLOGIA POLEMICA,

2·1·94

SEU

VINDICIÆ ECCLESIÆ CATHOLICO-ROMANÆ,

CUJUS

PRÆROGATIVÆ, MUNIA, LEGES, DOGMATA, RITUS,

Afferuntur & propugnantur

CONTRA

JUDÆOS, SCHISMATICOS, HÆRETICOS, ATHEOS,

Quorum Errores evincuntur & expugnantur,

AUCTORE

ADM. RDO. DOCTISSIMO ET EXIMIO PATRE,

D. CAJETANO FELICE VERANI,

CLERICO REGULARI, SS. THEOL. AC JURIS CAN. PROFESSORE EMERITO.

OPUS POSTHUMUM.

TOMUS TERTIUS.

Cum facultate Superiorum.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,

Sumptibus GEORGII SCHLÜTER & MARTINI HAPPACH.

ANNO MDCCXIX.

LICENTIA ORDINARII.

Nos JOANNES FRANCISCUS, *DEI & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Frisingensis, Sac. Rom. Imp. Princeps.*

CUm Opus, inscriptum Theologia Polemica in tres Tomos divisa, à R. P. D. CAJETANO FELICE VERANI p. m. Congregationis Clericorum Regularium S. Cajetani, quondam Theologo conscriptum, à Patribus ejusdem Congregationis revisum, approbatúmque fuerit, ut illud prælo quoque subjiciatur, facultatem damus per præsentes. In cujus fidem hasce per Vicarium nostrum in Pontificalibus & Spiritualibus Generalem jussimus subscribi, ac Sigillo nostro roborari. Frisingæ d. 17. Junii 1717.

(L. S.) JO. SIGISMUNDUS, Episcopus Bellin. suff. & Vicarius Generalis &c.

FACULTAS ORDINIS.

HOc Opus, inscriptum: Theologia Polemica, in tres Tomos divisa, à R. P. D. CAJETANO FELICE VERANI p. m. nostræ Congregationis Theologo compositum, & juxta assertionem Patrum, quibus id commissum fuerat, approbatum, ut Typis mandetur, quo ad nos spectat, facultatem concedimus. In quorum fidem præsentes litteras manu propria subscripsimus, & solito nostro Sigillo firmavimus. Romæ die tertio Mensis Aprilis 1717.

(L.S.)

D. PHILIPPUS MARIA TRIGONA, Consultor Cler. Reg.
D. ANTONIUS MARIA FERRARIUS, Consultor Cler. Reg.
D. JOSEPHUS MARIA del PEZZO, Consultor Cler. Reg.
D. PETRUS ab Ecclesia C. R. Secretarius Generalis.

INDEX
Librorum & Capitum.

LIBER PRIMUS

De prædeſtinatione Sanctorum, & reprobatione Impiorum.

LIBER SECUNDUS.

De peccato, ejúſque Authoritate, & partitione.

CAP.

LIBER TERTIUS

De Sacramentis novæ legis.

LIBER QUARTUS.

De Charactere, & Ministro Sacramentorum.

LIBER QUINTUS.

De Baptismo in particulari.

LIBER SEXTUS.

De Sacramento Confirmationis.

LIBER SEPTIMUS.

De Augustissimo Eucharistiæ Sacramento.

LIBER OCTAVUS.

De quidditate, & proprietatibus sacrificii.

LIBER NONUS.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAP.

LIBER DECIMUS.

De Sacramentis Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii.

LIBER OCTAVUS.

De quidditate, & proprietatibus sacrificii.

LIBER NONUS.

De Sacramento Pœnitentiæ.

LIBER DECIMUS.

De Sacramentis Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii.

LIBER OCTAVUS

De quidditate, & proprietatibus sacrificii.

LIBER NONUS

De Sacramento Pœnitentiæ.

LIBER DECIMUS.

De Sacramentis Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii.

LIBER OCTAVUS.

De quidditate, & proprietatibus sacrificii.

LIBER NONUS.

De Sacramento Pœnitentiæ.

LIBER DECIMUS.

De Sacramentis Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii.

LIBER OCTAVUS

De quidditate, & proprietatibus sacrificii.

LIBER NONUS

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAP.

LIBER DECIMUS

De Sacramentis Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii.

LIBER

LIBER PRIMUS.

De Prædestinatione Sanctorum, & Reprobatione Impiorum.

Via Sectarii in gravissimos impingunt errores, eo quia, qui prædestinati sint, non possit fieri quin salutem consequantur æternam, quidquid illi bene, vel male egerint, cum Dei voluntas immutabilis sit; ut etiam, qui reprobi à Deo habentur, impossibile sit, ut æterna declinent supplicia quidquid sint acturi sive bene, sive male; ideo docent indulgendum esse sensui, quia tametsi peccata cumulent, si sint prædestinati semper erunt æternam salutem consecuturi; ut etiam suppliciis æternis addicendi, si sint reprobati à Deo; ut præ cæteris docet Calvinus de prædestinatione, quam ipse pluribus implicat ambagibus, ut plerumque videatur incertum, & dubium quid ipse sentiat, cujus sententia viros pios ad desperationem adigit nescientes, an non obstantibus bonis operibus sint salutem æternam consecuturi, vel æternum cruciandi in gehenna.

CAPUT I.

Quid sentiendum sit de hæresi Prædestinatiana, & quid sit Prædestinatio & quid Calvinus senserit?

Ertum est hæresim prædestinatianorum suam traxisse Originem sub Pontificatu Cœlestini, eo ferme tempore, quo in Oriente Nestoriana hæresis foras erumpere cœpit, quod contigit circa annum 430. Et hujus hæresis Authorem fuisse quemdam Jacobum Sirmondum, eumque in monasterio Adrumetino Bizanzenæ Provinciæ docuisse, & à Div. Augustino statim rejectam, quamvis iterum germinare ex recisa radice cœperit. Hinc huic sententiæ adhærentes Prædestinatianorum sunt sortiti nomenclaturam; eo quia differentes de divina gratia assererent pie viventibus non prodesse bonorum operum laborem, si à Deo reprobati fuerint, seu ad æternam mortem destinati, nec impiis obesse quæcunque flagitia perpetrarent, si Deus eosdem ad vitam æternam prædestinaverit, in quam hæresim Lucidus Presbyter lapsus fuisse dicitur, qui tamen in suo opere, quod direxit ad Episcopos Galliæ errores à Fausto Lirinensi primo Abbate, postea Rheginensi Episcopo, ac demum Coriphæo Semipelagianorum sibi attributos damnavit, inquiens: *Damno vobiscum 1. qui dicit primum laborem humanæ obedientiæ divina gratia non esse jungendum. 2. Qui dicit post primi hominis lapsum ex toto voluntatis arbitrium extinctum. 3. Qui dicit quod Christus Dominus Salvator noster mortem non pro omnium salutem subierit. 4. Qui dicit, quod præscientia Dei hominem violenter compellat ad mortem, vel quod Dei pereant voluntate, qui pereunt. 5. Qui dicit quod post acceptum legitime baptismum in Adam moriantur, quicunque deliquerint. 6. Qui dicit, alios positive ad mortem deputatos, & alios ad vitam prædestinatos.* Quos errores refert etiam Gennadius Presbyter Massiliensis, & discipulus Cassiani. Et quamvis hæc hæresis suis in incunabulis Augustiniana falce amputata fuerit, cœpit tamen repullulare, ac revirescere à Calvino aliisque Sectariis exculta. Docet enim Calvinus quosdam homines æterno Dei decreto ad vitam, & alios ad mortem, & interitum prædestinatos esse citra ullum ipsorum meritum; ita habet Calvinus *lib. 3. Instit. cap. 21. §. 5.* inquiens: *Prædestinationem vocamus æternum Dei decretum, quo apud se constitutum habuit, quid de uno quoque homine fieri vellet. Non enim pari conditione creantur omnes, sed aliis vita æterna, aliis damnatio æterna præordinatur. Itaque prout in alterutrum finem quisque conditus est, ita vel ad vitam, vel ad mortem prædestinatum dicimus* Et §. 7. circa fin. ait: *Quod erga scriptura clare ostendit, dicimus æterno, & immutabili consilio Deum semel constituisse, quos olim assumere vellet in salutem, & quos rursum exitio devovere. Hoc consilium quoad electos in gratuita ejus misericordia fundatum esse asserimus nullo humanæ dignitatis respectu, quos vero damnationi addicit iis justo quidem, & irreprehensibili, sed incomprehensibili ipsius judicio vitæ aditum*

pracludis, & rursus cap. 22. §. 3. *Ubicunque vero hoc regnat Dei placitum nulla in considerationem veniunt opera.* Et §. 11. *Si non possumus rationem assignare cur suos misericordia dignetur, nisi quoniam illi ita placet, neque etiam in aliis reprobandis aliud habebimus, quam ejus voluntatem.* Hinc duas continet partes propositio Calvini, quarum altera est de æterna electione prædestinatorum ad vitam ante prævisa merita, & altera de prædestinatione reproborum ad supplicia æterna itidem ante prævisa peccata, & utraque pars propositionis dupliciter potest intelligi; primo ut unus sit Deus ab æterno ante prævisum peccatum originale, qui ex toto humano genere adhuc integro, & nondum corrupto quosdam elegerit ad vitam, & alios ad mortem, ac interitum destinasse absque ulla illorum vel primi parentis culpa. Et alius quod Deus post prævisionem peccati originalis cum jam corruptum esset humanum genus velut ex massa quadam perdita, quosdam ex sola sua misericordia elegerit ad gloriam & fecerit vasa in honorem; alios vero reliquerit in massa suæ perditionis, ut essent vasa in contumeliam sine ulla propria ipsorum culpa, quamvis non sine culpa originali. Et propositio in priori sensu intelligitur à Calvino, & suis Asseclis.

Priusquam hic error impugnetur, ut clarius procedamus explicanda est notio prædestinationis. Oritur prædestinatio ex verbo destino, prædestinatio enim idem est ac præcedens destinatio; & quamvis verbum destino plures habeat significationes; hic tamen sumitur pro decernere, eligere, ut solet in sacris scripturis usurpari, ubi prædestinatio vocatur decretum, electio, vel consilium D. Paulus ad Ephes. vocat *aternum illud propositum, seu decretum*, quo Deus homines quosdam ordinat, ac dirigit in beatitudinem supernaturalem per media supernaturalia re ipsa consequendam, & qui hoc pacto ordinati sunt ad beatitudinem dicuntur prædestinati, quatenus Deus apud se statuit, ut tales homines consequantur beatitudinem, ad quam veluti ad finem destinantur: quamobrem prædestinatio componitur ex verbo destino, & præpositione *pra*, quæ significat antecessionem durationis, seu æternitatis ad tempus, adeo ut prædestinatio idem sit, ac æterna destinatio antecedens omne tempus. Et verbum destino significet mittere, vel constituere, ordinare, quia ut docet D. Thomas prædestinati ad beatitudinem, quasi transmittuntur ad ipsam, perinde ac solet sagitta alieno impetu transmitti ad scopum quem ipsa non posset vi sua naturali attingere, ut explicat D. Thomas *quast. 23. art. 1.* & in hoc sensu usurpavit prædestinationem D. Paulus ad Roman. 8. *Omnia cooperantur in bonum iis, qui secundum propositum vocati sunt Sancti*, ubi prædestinationem vocat propositum. Theologi vero per verbum prædestino proprie intelligunt constituere & ordinare; siquidem qui mittuntur prius destinantur ut eant. Quamobrem nomen prædestinationis solet dupliciter ab Authoribus usurpari primo laxe pro æterna prædestinatione sive ad vitam sive ad mortem, quo pacto usurpant prædestinationem Augustinus *lib. 10. de civit. cap. 1.* S. Prosper *in respons. 14. & 15. ad capitula Gallor.* S. Fulgentius *lib. 1. ad Monimum cap. 14.* & Concilium Valentinum sub Lothario *cap. 3.* ubi habetur: *Confitemur prædestinationem electorum ad vitam & prædestinationem impiorum ad mortem.* Secundo sumitur pressius, ac strictius pro æterna tantum prædestinatione ad vitam, in quo sensu ait Apostolus ad Rom. 8. *Quos prascivit, & pradestinavit, conformes fieri imaginis filii sui*, & ad Ephes. 1. *Pradestinavit nos in adoptionem filiorum*, in eodem sensu Augustinus *lib. de pradestinat. Sanctor.* usurpat hoc nomen. Quia vero nomen prædestinationis in tota scriptura non habetur nisi in epistolis D. Pauli, qui hoc nomen semper sumit pro prædestinatione, & electione ad gloriam, ideo Theologi communiter per nomen prædestinationis intelligunt ordinationem, & destinationem ad gloriam, ut & reprobationem, ordinationem, seu destinationem ad mortem æternam, & in hoc sensu definitur prædestinatio *actus aternus providentia divina, quo statuit intellectuales aliquas creaturas efficaciter ordinare, ac deducere ad gloriam per media efficacia ac infallibilia divina gratia.* Dicitur prædestinatio actus æternus divinæ providentiæ quia est certa, & infallibilis scientia, quam Augustinus vocat præscientiam, & immobile decretum, quod Augustinus vocat præparationem beneficiorum Dei, etenim lib. 1. de bono perseverantiæ. cap. 14. sub init. Definit prædestinationem, quod sit *prascientia, & praparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur.* Præparare autem beneficia ad liberandum proprie pertinet ad liberalitatem liberæ voluntatis decernentis præstare beneficium, & liberare. Quod autem hoc decretum sit immobile, ac infallibile significat idem Augustinus cap. 17. sub init. inquiens: *In sua qua falli, mutarique non potest prascientia opera sua futura disponere, id omnino nec aliud quidquam est nisi pradestinare.* Tota autem prædestinatio est ipsa salus, & vita bona prædestinati prout existens in decreto, & præscientia Dei cujus executio est vocatio, justificatio, & glorificatio. Additur, *quo statuit creaturas quasdam intellectuales deducere efficaciter ad gloriam*, quia prædestinatio ad beatitudinem non pertinet ad omnes, sed ad quosdam tantum restringitur eximie dilectos, qui propterea vocantur electi, & prædestinatio dicitur electio adeo ut electio hic non significet voluntatem mediorum quorum unum præferatur alteri, sed dilectionem unius personæ, quæ præfertur aliis pluribus, qua propter D. Thomas ait: Quod prædestinatio supponit electionem, & electio dilectionem, eo quia hæc abstrahat ab ea comparatione, quam electio ipsa dicit. Dicitur quo statuit deducere ad gloriam per media efficacia ac infallibilia gratiæ, quia hic terminus est prædestinatio ad finem. Hinc omnes definitiones, quæ solent de prædestinatione tradi, quasi in idem recidunt. D. Thomas 1. part. quæst. 24. art. 1. eam definit, quod *sit ratio transmissionis creatura rationalis in vitam aternam.* Utitur nomine transmissionis, quia sicut sagitta ut ipse exemplificat, suis viribus non potest pervenire ad scopum ad quem à sagittario transmittitur, & dirigitur, ita etiam creatura rationalis non potest suis viribus pervenire ad vitam æternam, sed tantum per impulsus divinæ gratiæ, & per media supernaturalia à Deo creaturis impressa, & concessa. Hinc quatuor in prædestinatione distinguuntur, quorum primum est, Deus prædestinans ad finem beatitudinis, secundum, est objectum scilicet homo, & Angelus. Tertium est actus ipse qui prædestinatio dicitur, & est scientia, ac decretum divinum. Quartum est terminus ad quem est prædestinatio, & est ipsa gloria, & terminus proximior est gratia.

An vero prædestinatio sit actus intellectus, vel voluntatis, non conveniunt Theologi. D. Thomas *quast. 6. de veritate art. 1. & in corp. praf. art.* & alii plures volunt prædestinationem esse formaliter actum intellectus divini, quo prædestinatus efficaciter ordinatus in finem super naturalem per media super-

natu-

naturalia, volunt tamen hunc actum intellectua connotare actum divinæ voluntatis, quo præstinatus à Deo diligitur, & eligitur. Et nituntur quia Apostolus scribens ad Roman. 8. ait: *Quos præscivit, & prædestinavit*: & cap. 11. *Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit*, in quibus locis Apostolus vocat prædestinationem præscientiam quæ pertinet ad intellectum. Tum quia prædestinatio est pars providentiæ, & providentia est actus prudentiæ; sed prudentia pertinet ad intellectum ergo etiam prædestinatio. Alii vero ut Scotus in *1. dist. 42. quæst. 1.* D. Bonaventura *part. 2.* Aureolus *quæst. 4.* & plures alii volunt prædestinationem de suo formali importare tantum actum voluntatis, & nituntur eo quia ad *Ephes. 1.* & *Matth. 20.* prædestinati dicuntur electi, Et ad Roman. 8. *Prædestinatio est Dei propositum*, hinc quia prædestinatio circa electos vocatur in scripturis decretum, propositum, electio, qui sunt actus voluntatis, debet prædestinatio de suo formali includere solum actum voluntatis. Tum quia prædestinatio est causa efficax mediorum ad finem in ordine ad assecutionem finis. Sed hæc efficacitas pertinet ad divinam voluntatem consequenter prædestinatio ex vi sui conceptus formalis dicit solum actum voluntatis. Verum videtur dicendum prædestinationem ex vi proprii conceptus formalis utrumque actum intellectus, & voluntatis includere, quia scriptura prædestinationem vocat propositum ad Ephes. 1. *æternum illud propositum seu decretum*, sed decretum pertinet ad voluntatem decernentem. Interdum vocat electionem, quæ pertinet etiam ad voluntatem. Subinde etiam vocat consilium, & præscientiam, qui ambo actus pertinent ad intellectum: Cum igitur scriptura utrumque actum intellectus, & voluntatis includat in ipsa prædestinatione sequitur hanc de suo formali utrumque actum importare, & suffragatur huic sententiæ Augustinus lib. de bono persever. cap. 14. ubi definit prædestinationem per utrumque actum: quæ autem includuntur in definitione rei sunt de conceptu formali illius, consequenter uterque actus intellectus, & voluntatis est de conceptu formali prædestinationis ait enim Augustinus, *Prædestinatio Sanctorum nihil aliud est, quam præscientia, scilicet præparatio beneficiorum Dei quibus certissime liberantur, quicunque liberantur.* Præscientia autem est actus intellectus, quia præscire sicut scire ad intellectum pertinet. Præparare autem beneficia ad liberandum proprie spectat ad liberalitatem voluntatis libere decernentis præstare beneficia, & liberare, ergo ex D. Augustino prædestinatio de suo formali dicit utrumque actum intellectus, & voluntatis. Tum quia quamvis prædestinatio si nominis spectemus etymologiam actum videatur significare intellectus, & quasi solum connotare actum voluntatis adneaum consequenter stando in pura nominis etymologia probabilior est sententia D. Thomæ asserentia prædestinationem de suo formali dicere solum actum intellectus in recto, ut connotantem in aliquo actum voluntatis: nihilominus, quia quoad rem significatam includit utrumque actum, & scripturæ subinde vocent prædestinationem propositum, decretum, & electionem quæ pertinent ad voluntatem, & interdum consilium, quod est actus intellectus ideo latius duco, congruentius esse juxta modum loquendi scripturæ prædestinationem ex vi proprii conceptus formalis utrumque actum intellectus, & voluntatis formaliter includere. Ratio iidem suffragatur, quia prædestinatio est dispositio ordinis creaturæ rationalis ad finem supernaturalem, & non est dispositio utcunque, sed ut se habet communicativo modo, quia prædestinatio, cum sit efficax debet inferre suum effectum ad extra, & ponere in rebus illum eundem ordinē quem in se dicit formaliter; hoc autem non salvatur, nisi se habeat communicativo modo, atqui se habere communicativo modo includit formaliter actum voluntatis, siquidem vis communicativa est ipsum decretum efficax divinæ voluntatia; ergo cum prædestinatio præter ordinem illum, quo creaturæ rationales disponuntur, & ordinantur ad finem supernaturalem, dicat etiam formaliter vim communicativam ejusdem ordinis ad extra, sequitur, quod de suo conceptu formali juxta modum loquendi scripturarum dicat utrumque actum intellectus, & voluntatis, illum ut disponentem, & ordinantem per media supernaturalia creaturam rationalem ad finem supernaturalem, & ut ostendentem talem dispositionem, & ordinem voluntatis, & hunc ut ponentem ad extra talem dispositionem, & ordinem; etenim prædestinatio, si efficax sit, ponit suum effectum ad extra, quia per prædestinationem, ut loquitur Augustinus *certissime liberantur, quicunque liberantur*, quod non contingeret nisi poneretur effectus ad extra per actum voluntatis siquidem efficax & ultima determinatio de aliquo effectu est à sola voluntate ponente effectum ad extra.

Quod si dicas ex scripturis tantum sequi utrumque actum intellectus, & voluntatis tantum pertinere ad integritatem prædestinationis, quo fit, ut etiam Sancti Patres nulla adbibita distinctione explicent, ac definiant prædestinationem per actum voluntatis non per rationem formalem, sed tantum per connotatum ex quo inferunt prædestinationem tantum connotative includere actum voluntatis non vero de suo formali. Contra est, quia cum scripturæ definiant per utrumque actum prædestinationem debet uterque esse de formali constitutivo prædestinationis, siquidem per definitionem tantum explicantur prædicata constitutiva rei definitæ: res autem definita, & constituta dicit in recto, & de suo formali prædicata, quibus constituitur, unde ex eo, quod scripturæ definiant prædestinationem per utrumque actum uterque est in recto de conceptu formali prædestinationis, quo pacto D. Augustinus consideratis modis loquendi scripturarum definivit prædestinationem per utrumque actum, ut superius ostendimus. Præterea prædestinatio dicit ordinem, quo creaturæ rationales disponuntur, & ordinantur ad finem supernaturalem non utcunque, sed dicit ordinem efficacem, se habentem communicativo modo, quatenus ponit effectum ad extra; & non posset ita se habere formaliter, nisi formaliter includeret actum voluntatis, quia efficax, & ultima determinatio de effectu, qui ponitur ad extra est actus voluntatis, seu ejus decretum efficax. Instant tamen quia tametsi efficacia operationis agentis liberi sit à sola voluntate, non tamen inde sequitur solos actus voluntatis esse efficaces, quia etiam actus cæterarum potentiarum quatenus imperantur à voluntate sunt efficaces, & id sufficit, ad rationem prædestinationis quod sumpta secundum se, & præcise, quantum ad propriam rationem formalem sit extrinsece efficax scilicet efficacitate proveniente ab actu divinæ voluntatis, quod talia prædestinatio fuit volita; ex quo tantum inferri potest actum voluntatis pertinere quidem aliquo pacto ad essentiam prædestinationis non tamen formaliter, & in recto, sed ut quid necessarium præsuppositum in obliquo sed contra: quia prædestinatio est intrinsece efficax, alioquin non recte definiretur

finiretur ab Augustino *praescientia praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicunque liberantur:* sed non potest esse intrinsece efficax nisi intrinsece, & formaliter includat actum voluntatis; Siquidem efficacia prædestinationis in eo præcise consistit, quod ratione illius ponatur ad extra ille idem ordo, quem dicit in se formaliter: ponere autem ordinem ad extra est communicare bonitatem creaturis, quæ communicatio non habetur nisi per formalem vim communicativam, quæ est formaliter actua voluntatis. Præterea quia scripturæ nulla adhibita distinctione æque definiunt prædestinationem per actum intellectus, & voluntatis? & Sancti Patres eam etiam definiunt per utrumque actum; & ex eo, quod prædestinatio includat in suo conceptu formali utrumque actum, nullum, inde sequitur incommodum, quapropter concludendum est prædestinationem de suo formali utrumque actum intellectus, & voluntatis includere. Non tamen actus intellectus, quem formaliter importat prædestinatio est imperium monarchicum, sed sola judicium practicum proponens voluntati divinæ hæc, vel illa media hic & nunc eligenda, quæ de facto eliguntur, adeo ut hoc judicium antecedat decretum liberum. Ratio est, quia hoc imperium monarchicum non datur in intellectu creato, quo quis imperet suis propriis potentiis, exercitium alicujus actua consequenter, neque datur in Deo, in cujus intellectu distinguimus actus per respectum ad eos, quos intellectus creatus elicit, quod non detur hoc imperium monarchicum in intellectu creato liquet, quia intellectus est essentialiter, & adæquate potentia cognoscitiva: consequenter nullum potest actum elicere, qui non sit cognitio: sed imperium monatchicum ut distinctum à judicio practico non est cognitio, sed tantum quidam impulsus, vel motio explicata per verbum modi imperativi fac hoc, ergo cum imperium monastitum tantum formaliter dicat impulsum, & non cognitionem non potest ad intellectum pertinere. Si dicas intellectum speculativum nullum posse elicere actum, qui non sit cognitio, & pertineat ad aliquam ex tribus intellectus operationibus simplicem apprehensionem, judicium, & discursum: bene tamen intellectum practicum posse haberi hunc impulsum distinctum formaliter à cognitione eo quia pertineat ad intellectum practicum non solum cognoscere, sed etiam causare & producere. Contra est, quia potentia cognoscitiva cujusmodi est intellectus nequit alios actus elicere nisi cognoscitivos: siquidem de ratione intellectua est cognoscere per omnem actum quem elicit: quilibet enim actus, est exercitium potentiæ cognoscitivæ consequenter debet esse ipsa actualis cognitio sicut exercitium potentiæ visivæ non impeditæ non potest quid aliud esse, quam ipsa visio, ut etiam exercitium potentiæ auditivæ nil aliud quam auditio. Præterea quia hoc imperium monarchicum, quod explicatur per impulsum, & motionem indicatam per verbum modi imperativi fac hoc, licet daretur, non tamen esset ex se efficax ad extra, sed ad summum ratione voluntatis, quia faceret ut voluntas communicativo modo se haberet, consequenter prædestinatio efficax, de cujus ratione est ponere effectum ad extra, adhuc non posset de suo formali importare tantum hoc imperium monarchicum; sed ulterius deberet formaliter includere actum voluntatis, quo prædestinatio constitueretur formaliter efficax. Præterea quia hoc imperium monarchicum si daretur nullum posset in Deo habere usum: siquidem non posset præstare, ut voluntas absolute quid vellet, quia ad hoc sufficit, si voluntati repræsentetur bonum per judicium practicum, vel scientiam possibilium, quatenus judicium dicit hic, & nunc esse eligenda hæc, vel illa media: eo enim ipso quod ita repræsentantur objecta voluntati divinæ, hæc non indiget alio actu impulsivo, siquidem ex se habet omnia requisita ad ponenda hæc vel illa media. Neque usus hujus imperii monarchici potest esse, ut voluntas magis prompte, & expedite velit ea media, quæ ipsi repræsentantur per judicium intellectus: Siquidem voluntas divina eatenus indigeret impulsu superaddito huic judicio, ut vellet bonum propositum, quia ex se esset quasi languida, & indigeret aliquo stimulo, quo se excitaret, ad executionem; sed in divina voluntate non potest dari hæc indigentia, quia languor oritur in nobis ob difficultatem vel incertitudinem, vel obscuritatem, vel mutabilitatem, vel tarditatem boni propositi: sed voluntati divinæ nihil est difficile, nihil incertum, obscurum, vel tardum, quia depurata est ab omni defectu consequenter non datur hoc imperium monarchicum se habens per modum impulsus, & motionis: si dicas hoc imperium non esse simpliciter impulsum, vel motionem, sed ulterius importare judicium practicum de re facienda, non tamen quod sit pure ostensivum, sed quia sit præceptivum. quod propterea supra ostensivum addit quemdam impulsum, motionem, vel applicationem potentiæ executricia ad ipsum opus. Sed contra quia voluntas divina ut pote ex se includens totam plenitudinem perfectionum, & excludens omnem defectum, & indigentiam non indiget hoc impulsu, & motione, alioquin esset ratio assignanda hujus indigentiæ, quæ non posset fundari nisi in aliquo defectu, & quia divina voluntas essentialiter excludit omnem defectum, ideo debet essentialiter excludere hanc indigentiam impulsus, & motionis: eo enim ipso, quod judicium practicum repræsentet divinæ voluntati hæc, vel illa media, ut eligenda in ordine ad finem seu conferendam beatitudinem creaturæ rationali, voluntas ex se potest talia media velle & communicare ex motivo divinæ bonitatis, quæ est objectum primarium motivum, & determinativum ejusdem, quando enim voluntas habet bonum sibi propositum & non habet motivum in contrarium, ut in casu nostro, potest velle, & de facto vult tale bonum, sufficit enim ad executionem voluntatis actus approbativus judicii practici per electionem efficacem. Præterea quia si ultra hoc judicium practicum, & approbativum per electionem efficacem requireretur aliqua impulsus maxime quia voluntas non desisteret ab electione efficaci, atqui ad id non est necessarius alius impulsus superadditus judicio practico, quia ut voluntas non desistat ab electione efficaci, & applicet potentias executivas ad opus sufficit judicium practicum, quo intellectus judicet hic, & nunc applicationem talium mediorum esse convenientem; & aliunde non repræsentetur voluntati motivum in oppositum, quia tunc divina voluntas intelligitur habere omnia requisita ad non desistendum ab electione efficaci.

His præmissis ad necessariam Prædestinationis notionem respondetur ad propositionem assertam à Calvino, falsum esse prædestinationem factam, à Deo esse ante prævisionem peccati originalis; quia hoc pacto facta fuisset ante decretum incarnationis, cum hoc decretum factum fuerit, post prævisum peccatum originale, siquidem fuit decretum redimendi genus humanum per necem Jesu Christi, & homo non indiguit redimi, nisi post lapsum Primi Parentis; tunc enim erigi indiguit, quia cecidit, & redimi quia famulus cacodæmonis per peccatum factus

ctus fuit, à qua servitute peccati & Dæmonis indiguit redimi pretio sanguinis Jesu Christi. Sed prædestinatio non fuit facta in signo antecedente ad decretum incarnationis, sed in signo posteriori, quia facta fuit in Christo ut pcimogenito prædestinatorum, & fundatur in Christi meritis; ergo falsum est, quod asserit Calvinus, Prædestinationem factam fuisse ante prævisionem peccati originalis. Hic Calvinus non potest evadere quin pugnet contra se ipsum, quia *lib. 3. cap. 24. §. 5.* fatetur nos in Christo electos fuisse & recte. Sed *lib. 2. cap. 12. §. 4.* docet Christum non fuisse venturum in carne, nisi Adam peccasset, neque ad alium finem nostram induisse humanitatem; nisi ut genus humanum quod per peccatum originale protoparentis lapsum fuerat, erigeret, eique succurreret perdito, & à servitute dæmonis, & peccati redimeret: ex quo sequitur, prius prævisum fuisse Adæ peccatum, quam decretam incarnationem Christi. Si ergo prædestinatio, seu electio ad vitam facta est ante prævisum peccatum, multo magis ante decretam incarnationem verbi divini. Quomodo ergo ut fatetur etiam ipse Calvinus facta est in Christo, & ex meritis Christi in quibus fundatur? hinc paret contradictio. qua secum pugnat Calvinus, qui nunquam poterit hæc conciliare. Secundo si ex doctrina Calvini electio ad gloriam facta est ante prævisionem omnium operum, & meritorum, quomodo Calvinus in pluribus aliis locis docet parvulos decedentes sine baptismo salvari in fide parentum? nunquid parvuli infidelium pereunt, & fidelium salutem consequuntur? id enim necesse est sequatur in doctrina Calvini & Deum in electione parvulorum aliquem habuisse respectum ad fidem parentum, quod si parvuli decedentes sine baptismo salvantur in fide parentum, cum fide, hæc sit aliquod opus bonum, sequitur evidenter in sententia Calvini, electionem ad gloriam factam fuisse intuitu bonorum operum.

Præterea quod ad aliam attinet propositionis partem, qua asserit Calvinus Deum ab æterno decreto suo immutabili quosdam destinasse ad mortem sine respectu, & prævisione peccati originalis, aut actualis; respondetur in hoc sensu propositionem esse impiam; & hæreticam, quia Deus quantum est ex se neminem vult perire, sed omnes salutem consequi, & propositioni Calvini obstant tria in scripturis decreta, quorum primum est, quo Deus statuit totum humanum genus condere, & destinare ad æternam felicitatem, & omnes eo perducere, quantum in se est, si homines suo vitio id non impediant. Alterum est, quo decrevit non obligare hominem ad pœnam mortis, nisi præcepto Deo rebellis esset. Tertium, quo firmiter proposuit magis suam bonitatem, & misericordiam, quam justitiam, & severitatem in homines, quamvis rebelles, & peccatores exercere: ex hoc triplici decreto constat falsum esse assertum Calvini. Ut enim docet D. Augustinus hæc regula servanda est, nos, quæ Deus ab æterno decrevit agere circa homines, optime posse cognoscere ex iis, quæ in tempore circa eosdem exercet, eo quia Deus nec temere quidquam facit, nec sua decreta mutat, unde si quid facit, hoc immutabili, & æterno consilio decrevit facere: sed Deus in tempore creat omnes homines ad eum finem, ut quantum est ex se æternam consequantur salutem, ergo Deus ab æterno hoc idem decrevit, etenim Deum creasse hominem ad eum finem ut æternam consequeretur salutem, & non periret, habetur Genes. 1. *Creavit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.* Si quæras, quid sit imago, & similitudo Dei, plures ex sanctis Patribus ita distinguunt; ut per imaginem intelligantur dona naturæ, seu tres animæ potentiæ intellectus voluntas memoria, liberum arbitrium; & per similitudinem dona gratiæ, & justitiæ, cujusmodi sunt sanctitas, charitas, justitia, innocentia, & Calvinus etiam eodem modo intelligit, unde utroque vocabulo non solum comprehenduntur dona naturæ, sed etiam gratiæ, adeo ut aliud non sit hominem creatum esse ad imaginem & similitudinem Dei, quam in primis sua creatione præditum fuisse intellectu, voluntate, seu libero arbitrio, & memoria, ut etiam ornatum donis supernaturalibus gratia, virtute & sanctitate, ut hisce præsidiis instructus posset se promovere ad assecutionem vitæ æternæ. Neque id putes verum esse de solo Protoparente, verum etiam de tota ejus posteritate, quæ in Adamo ut in capite, ac radice totius humani generis continebatur, unde tota Adami posteritas in prima sui origine fuit à Deo destinata ad æternam felicitatem, adeo ut Deus nullum ad mortem, & interitum ante lapsum primi parentis divina voluntate mancipatus fuerit. Hæc est communis ratiocinatio sanctorum Patrum, quæ adeo perspicua est, ut vel ipse Calvinus non potuerit non assentiri, ait enim ipse cap. 15. §. 4. contra Osiandrum: *Sub imagine ad quam conditus est homo, comprehendi quidquid ad spiritualem, & æternam vitam spectat,* & §. 5. contra Servetum id etiam evincit ex D. Paulo inquiens: *Non substantia influxu, sed spiritus gratia, & virtute fuisse hominem Deo conformem,* & §. 6. ait: *Hominem ad cœlestis vitæ meditationem conditum esse,* & §. 8. *Hominem in illo statu, & integritate præditum fuisse libero arbitrio quo si vellet posset adipisci vitam æternam.* Quod vero eadem dona non soli Adæ, sed etiam toti ejus posteritati data fuerint ipsemet Calvinus lib. 2. instit. cap. 1. perspicue asserit; cum enim plura dixisset de fine, ad quem conditus à Deo esset homo, seu de æterna beatitudine postea. §. 7. ait: *Ornamenta illa, quibus præditus fuit Adam non uni homini data fuisse, sed universæ hominis naturæ attributa.* Unde vel ex ipso Calvino necesse est inferamus verissimum esse totum humanum genus in Adamo conditum fuisse propter æternam salutem ob cœlestem felicitatem, unde quod postea Calvinus lib. 3. instit. cap. 22. aperte docuerit, Deum primaria, & antecedente voluntate quosdam ad interitum destinasse minime potest cohærere, cum iis, quæ antea dixerat: sed quia priori loco Calvinus disputaret contra Servetum quem convincere non poterat nisi ex vera doctrina Catholicorum, ideo adactus fuit volens, nolens eidem assentiri: & quia in posteriori loco Catholicos impugnaret, & id præstare nequiret nisi ex falsis principiis ac perverse intellectis, ideo contraria effutivit, & sibi ipsi contradixit. Idque ut clarius evincatur corroborandum est ex doctrina D. Pauli serio monentis ut per Christum reformemur justitia, & sanctitate in vitam æternam: unde talis fuit status hominis ante prævaricationem Adæ, ait D. Paulus ad Ephes. 4. *Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem: qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis.* Renovari autem si proprie velimus loqui aliud non est, quam ad pristinam novitatem redire: & prima nostra novitas in statu fuit innocentiæ. Tunc enim in primo parente eramus novi, & corpore, & anima: corpore quia immortales, & incorruptibiles, & animo quia sancti, & innocentes, ac divinæ participes amicitiæ; & quia hanc novitatem perdidimus per peccatum primi parentis, & cum illo in vetustatem, seu caducitatem peccati lapsi sumus, ideo Apostolus Paulus

nos adhortatur, ut illam primævam novitatem recuperemus non quæ fuit in corpore, sed quæ in anima inquiens: *Renovamini spiritu mentis vestra:* siquidem non possumus corpore renovari nisi in resurrectione mortuorum, *quando corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc immortalitatem:* spiritu tamen mentis possumus imo debemus etiam in hac vita renovari, quia si per peccatum amisimus dona supernaturalia participationem divinæ amicitiæ, filiationem adoptivam filii Dei, & partem æternæ hæreditatis possumus hæc omnia beneficio resipiscentiæ, ac divinæ gratiæ recuperare, ac mente renovari, proinde quærit Apostolus, & ait: *Induite novum hominem*, nec quid aliud est induere hunc novum hominem nisi dona supernaturalia, quæ peccando amisimus, resipiscendo recuperare, præscribit enim Apostolus modum, quo debeamus renovari, scilicet ut induamus novum hominem abjicientes veterem hominem seu peccatum quod ex Adami corruptione contraximus, & vitam sectemur novam, quæ sit, secundum Christum in justitia, & sanctitate. Id enim si præstemus, revertimur ad primævam illam novitatem spiritus quæ fuit in statu innocentiæ. Hoc idem etiam explicat Apostolus ad Colos. 3. *Nolite mentiri invicem expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum eum, qui renovatur: in agnitionem secundum imaginem ejus qui creavit illum:* quid per veterem hominem intelligitur nisi Adam, & quid per novum nisi ipse Christus, veterem igitur exuimus hominem, quando in nostris operationibus non amplius aspicitur similitudo Adami peccantis. Novum induimus, quando ita vivimus, ut Christus in nostris actibus, verbis, & conversatione manifeste appareat. Hinc ex utroque textu D. Pauli potest argumentum confici. Quoties per Christum renovamur, id reparatur, quod in Adamo perdidimus: Sed reparamus gratiam, & sanctitatem, ergo illam perdidimus in Adamo consequenter antequam Adam peccaret omnes homines justi, & sancti erant coram Deo, & tales perseverassent, si Adam non peccasset.

Ex his patet ex scripturis, & ratione hominem fuisse à Deo conditum propter salutem æternam & gloriam cœlestem. Ut autem appareat, quomodo post hanc destinationem ad vitam æternam mors irrepserit indicat scriptura. Genes. cap. 2. *Tulit Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, præcepitque ei dicens ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas in quocunque enim die comederis ex eo morte morieris.* Constat autem ex scripturis triplex dari mortis genus, est enim mors corporis consistens in separatione animæ à corpore corruptibili, seu in amissione vitæ temporalis, aliud est mortis genus, quod infligitur per peccatum lethale, & tandem tertium genus est æterna damnatio consistens in privatione vitæ æternæ, & quamvis non desint, qui censeant præfatum textum Geneseos intelligendum esse duntaxat de morte animæ Pelagiani referente D. Augustino Lib. 1. de peccat. merit. cap. 2. & alii de morte corporis ut sancti Patres præsertim Augustinus loc. cit. & D. Hieronymus in quæstionib. Hebra. Alii etiam intelligunt textum de triplici mortis genere ut Augustinus lib. 13. de civit. cap. 12. scilicet de morte animæ per amissionem gratiæ de morte corporis per amisionem vitæ, & de morte æternæ damnationis per amissionem cœlestis gloriæ. Sunt enim hæc tria mortis genera ita inter se connexa, ut unum inferatur ex alio hinc sensus præfatæ scripturæ est: Ego præcipio tibi Adam, ne comedas de hoc ligno, si obsecutus fueris, manebis apud me in gratia, & amicitia cum tuis posteris, nullique eris corruptioni obnoxius, & hæreditatem adibis vitæ æternæ. Sin vero meum fueris transgressus præceptum omnia contraria tibi contingent, privaberis hæreditate æterni regni, amittes divinam gratiam, reverteris in pulverem, & à regni possessione excluderis: datur ergo tibi optio eligendi utrumlibet, vitam, vel mortem, bonum, & malum est enim utrumque in potestate liberi tui arbitrii, teque propterea relinquo in manu consilii tui. Hinc quia Adam in persona totius posteritatis potuit servare præceptum Dei, & potuit illud transgredi, ideo sicuti libere fuit illud transgressus, & secum traxit in sententiam mortis totum humanum genus, totamque suam posteritatem, ita potuit libere obtemperare ac injunctum sibi præceptum servare, quo pacto se, & posteros omnes vindicasset à morte. Non igitur Deus, ut asseruit Calvinus pro suo libitu destinavit hominem, ad mortem, sed mors ex peccato secuta fuit, ut passim repetit scriptura Sapient. 1. *Deus mortem non fecit.* Sapient. 2. *Deus creavit hominem inexterminabilem. Invidia autem Diaboli mors intravit in orbem terrarum*, Ad Roman. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors. I.* Corinth. 16. *In Adam omnes moriuntur*, sunt enim hi textus adeo perspicui, ut nullo modo eludi possint. Hinc Augustinus Lib. de prædestinat. Dei Cap. 1. ait: *Creavit Deus hominem, & prædestinavit, ut si obediens esset, ac à gustu vetiti pomi se abstineret, in vita permaneret: sin autem inobediens esset, mortis sententiam subiret*, & nonnullis interjectis subdit. *Quia ergo peccavit homo, justum erat, ut mereretur: si non peccaret, nullo vinculo prædestinationis divinæ mortis ligaretur.* Hinc in statu innocentiæ perspicuum est, non fuisse locum pro morte incurrenda, antequam peccaret Adam, sed ex ejus libera prævaricatione, fuisse debitum mortis secutum, & non ex mera Dei voluntate, ut somniavit Calvinus asserens: Deum creasse quosdam ad mortem, & interitum, sine prævisione ullius culpæ, quæ propositio ab Augustino hæretica habita est, disputabat enim Augustinus contra Semi-pelagianos de prædestinatione, & quia isti sancto Doctori, ut labem aliquam aspergerent, congesserunt quosdam articulos aperte hæreticos, quosque falso ei tribuerunt, quos tamen Augustinus Lib. ad art. sibi falso impos. art. 5. Ut spurios rejicit, & condemnat: tertius articulus erat, quod Deus majorem partem humani generis ad hoc creet, ut illam perdat in æternum qui articulus postea fuit proprius Calvini, & ab Augustino refutatur his verbis: *Omnium quidem hominum Deus creator est, sed nemo ab eo ita creatus est ut pereat, quia alia causa est nascendi, alia pereundi. Ut enim nascantur homines, est beneficium, ut autem pereant, prævaricatoris est vitium.* Calvinus vero hoc vitium refundit in Deum, cum asserit, *quod Deus majorem partem generis humani ad hoc creet, ut illam perdat in æternum.* Quod igitur homo æternis condemnetur suppliciis causa non est Deus, qui eum condidit propter æternam salutem & cœlestem gloriam, sed vitium est ipsius hominis negligentis studia virtutum, & adhærentis indulgentiæ carnis, & mundi voluptatum.

Ostenditur itidem contra Calvinum, & ejus asseclas Deum decrevisse magis suam bonitatem, & misericordiam in nos exercere, quam justitiam, & severitatem ostendere, ait enim David Psal. 24. *Universa via Domini, misericordia, & veritas*, & Psal. 32. *Misericordia Domini plena est terra.* Psal. 135. *Confitemini*

tenini domino, quoniam bonus, quoniam in æternum misericordia ejus. Psal. 144. *Suavis dominus universis, & miserationes ejus super omnia opera ejus.* Quòd si miserationes Dei sunt super omnia opera ejus, proculdubio, excedunt justitiam, severitatem, adeo ut magis propendeat ex sua clementia ad miserendum quam ex sua justitia ad puniendum. Hinc Deus non solum circa prædestinatos, verum etiam circa reprobos est magis clemens magisque misericors, quam justus, & severus respectu termini in obliquo, seu creaturarum, quatenus hæ uberiores experiuntur effectus misericordiæ, quam justitiæ, quia in Deo omnia attributa in recto, sunt æque infinita in propriis lineis: ergo qui negat effectus misericordiæ uberiores esse in hominibus, quam illos justitiæ, negat sacras scripturas: sed Calvinus, id negat, ergo inficiatur sacras scripturas: siquidem in sententia Calvini nonnisi paucissimi sunt prædestinati, scilicet ipse tantum & ejus asseclæ, reliqui omnes reprobi sunt. Præterea ex illius sententia Deus tantum circa prædestinatos suam exercet misericordiam, & super reprobos tantum justitiam & severitatem, quos propterea destinat æternis cruciatibus in gehenna eosque incitat ad peccatum, ut inde ansam desumat eos puniendi; eosque deserit, ac destituit omni auxilio supernaturali, ne possint resipiscere, nullumque benevolentiæ signum illis exhibet, hæc enim omnia expresse asserit Calvinus, quod repugnat sacris scripturis, in quibus dicitur: terra plena esse misericordia Domini, quod negat Calvinus asserens Deum circa nos magis exercere severitatem quam misericordiam. Quinimo ex Calvini sententia sequitur Deum injustum esse, & crudelem, quam blasphemiam horrent ipsæ aures, eo quia hominem innocentem æternis destinat cruciatibus torquendum, si enim Princeps aliquis plures vellet ex suis subditis damnare ad mortem subeundam in tormentis, & cruciatibus, tametsi nulla essent flagitii noxa infecti, & eorum innocentia aliis perspicua esset, proculdubio Princeps ille injustus, & crudelis esset, quia tantam severitatem exerceret in innocentes nullius criminis labe infectos: sed in sententia Calvini perinde se gerit Deus in homines, quos ante omne flagitium, & peccatum destinat ad æterna suplicia, & ad mortem subeundam æternam. Præterea Christus Luc. 6. nos hortatur, ut benigni, & misericordes simus non tantum erga eos, qui nobis benevoli sunt, & amici, verum etiam erga inimicos, & ad id suadendum duplici utitur argumento, quorum primum est, quia si nostra benignitas, & misericordia ad solos amicos se extendit, nihil discrepamus à Gentilibus, eo quia isti suos benefactores, & amicos etiam benevolentia, & amore prosequuntur. Secundo quia cum simus filii Dei tenemur imitari Patrem nostrum, qui etiam super ingratos, & malos benignus est. Modo quærendum est ex Calvino in quo sita sit hæc Dei benignitas circa malos, protervos, & ingratos, & an ex eo benignus sit, quia ad mortem & damnationem æternam eos condiderit, nulla ipsorum offensa provocatus? vel quia eos impellit, ut peccando laqueum sibi præparent, quo suspendantur aut ignem suscitent, quo æternum crucientur? si hæc est illa benignitas, quam debemus imitari, debemus asserere Calvini asseclas in hac Schola egregie profecisse. Sed scriptura longe aliter hanc misericordiam explicat: nimirum quia Deus toti humano generi dedit Redemptorem, & cum posset totum humanum genus perdere, eo quia peccaverit in primo homine, & dignum se constituerit æterna morte, voluit potius omnes ab eadem morte liberare, & à servitute diaboli, & à famulitio peccati totum humanum genus redimere pretio sui sanguinis; voluit enim potius omnes ad se invitare, hortari, ad pœnitentiam, patienter expectare & offerre gratiam, ac æternam promittere gloriam, ac omnes amoris, & benignitatis effectus exercuit, ut homines perditos ad viam salutis perduceret, & hæc Dei circa omnes misericordia maxime ad spem, & fiduciam in eum habendam nos excitat, quia tanta est Dei benignitas, & misericordia, ut neminem quamtumvis flagitiis occupatur patiatur de venia desperare. Calviniana autem misericordia in Deo aliud non est, quam præcipitium desperationis; non enim potest homo in spem erigi, nec fiduciam concipere cum audierit à Calvino se jam ab æterno esse morti destinatum, nullumque à Deo subsidium sperare posse, & omnes labores à se suspectos irritos, ac inanes esse, omnia bona opera frustranea, eo quia decretum divinum, quo quis ad supplicia destinatus est æterna ante prævisa peccata, ante prævisionem bonorum operum, sit immutabile, neque possit amplius revocari. An non est lassissimam vitiis sternere viam audire à Calvino, si Deus quempiam ante prævisa bona opera destinaverit ad cœlestem gloriam tam decreto intentivo, quam executivo, quicquid egerit sive boni, siva mali, æternam erit consequuturus salutem quia divinum decretum nulli sit amplius mutationi obnoxium: & cum nesciat quis, an de numero sit prædestinatorum, vel reproborum, ita secum discurrat: si sim præscitis, & damnatis ex divino decreto adscitus, quidquid egero sive boni, sive mali semper damnandus ero, quia Dei decretum est immutabile: ergo saltem in præsenti seculo debeo mundi voluptatibus, & corporis commodis indulgere, cum in futuro sim tormentis gehennæ æternum torquendus, sin vero prædestinavit me Deus ad gloriam quidquid agam nemo poterit de numero delere prædestinatorum; & cum mihi non constet, nec fuerit revelatum, quod sim de numero prædestinatorum; latius mihi est si in præsenti vita carnis indulgeam deliciis sensuumque voluptatibus, meisque satisfaciam concupiscentiis, quia si Deus suo æterno decreto me prædestinavit ad gloriam quidquid egero sive boni sive mali, non poterit aliter fieri, quin sim cœlesti beatitate donandus. Ecce quomodo Calviniana prædestinatio ad vitia, & desperationem viam aperiat. Aliter igitur discurrunt Catholici asserentes, Deum neminem damnare ante prævisa illius peccata, & demerita; ac propterea docentes causam æternæ damnationis esse ipsa mala opera damnati. An vero aliqui reprobati sint propter solum peccatum originale, ac in massa æternæ perditionis derelicti. Si de parvulis quæratur, constat, eos reprobari ob solum peccatum originale, cum quo ex hac vita decedunt ante usum rationis, ut alibi tom. 5. Theologiæ scholasticæ de Peccato originali Disp. 30. per plures sectiones probavi. Sin vero sermo sit de adultis, an isti deserantur in massa perditionis ob solum peccatum originale, & absque ullo respectu, ac prævisione peccatorum actualium, quæ propria voluntate sint patraturi, id controvertitur inter Theologos Catholicos: sed putarim neque post lapsum primi parentis Deum ab solum originale peccatum adultos cruciatibus addicere æternis siquidem sacræ scripturæ passim testantur Deum, quantum est in se, & ex parte suæ voluntatis omnes velle salvos fieri, & neminem perire, ut. 1. ad Tit. 2. *Deus omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

nire 2. Petri 3. *Patienter expectat propter vos nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti* Ezechiel 18. *Nolo mortem morientis dicit Dominus Deus convertimini, & vivite.* Unde quantum est ex parte Dei vult ipse omnes homines salvos fieri, quapropter falsum est ante prævisionem peccati velle aliquos ad supplicia æterna damnari, sed potius vult omnes salvos fieri, quod si plures postea damnentur id non provenit ex parte Dei, sed ex parte hominum, qui indulgentes vitio per prava opera damnari volunt sibique viam per peccata ad perditionem æternam aperiunt, ac sternunt, hinc Deus per Oseam Prophetam. 13. ait: *Perditio tua ex te Israel, ex me tantummodo salus.* Sed quidquid de hoc sit, satis est nos reieciſſe Calvini errorem, qui ante prævisum peccatum originale docuit quosdam ad mortem prædestinatos esse, quod sacræ scripturæ adversatur.

Quamobrem asserendum est, Deum ex se & sua bonitate creasse hominem, & totam ejus posteritatem ad eum finem, ut omnes homines æternam consequerentur salutem, & ut hunc finem possent assequi iisdem dedisse omnia ea præsidia naturæ, & gratiæ, quæ ad finem illum consequendum necessaria erant. Quod vero plures exciderint à tali fine, ac reprobentur, id non accidit ex Dei ordinatione, sed ex propria vitiata voluntate hominum, qui salutem non consequuntur, qua si voluissent potiri, potuissent, quapropter Deus voluntate tantum secundaria, & consequente, quæ occasionem sumit ex peccatis hominum, eos reprobat, quos voluntate primaria, & antecedente prædestinaverat, ut enim docet D. Thomas I. *part. quæst. 19. art. 6. ad* 2. duplex distinguitur in Deo voluntas primaria una, quæ antecedens dicitur, & ex sola Dei bonitate provenit, & prævenit opera hominum, seu antecedit in signo priori opera hominum: & altera secundaria, & consequens, quæ consequitur ad prævisionem operum hominum. Et prima volutas à D. Chrysostomo *homil. 3. in Genes.* dicitur voluntas bonitatis, sicut & posterior voluntas justitiæ; Deus igitur voluntate antecedente quantum est ex se vult omnes homines salvos fieri, qui non supplicii, aut cruciatus causa, sed ut ipsius bonitatis participes essemus nos condidit: sed voluntate consequente, quæ consequitur opera hominum, seu est in signo posteriori, & supponit prævisionem meritorum, ac peccatorum, ut aliquos ad supplicia æterna addicit, & alios æterna beatitate donat, istos, quia bona opera egerunt, & illos, quia plura multiplicarunt peccata, ac male egerunt, adeo ut, quod illi æternam consequantur salutem, & isti tormentis puniantur æternis id in eorundem opera refundendum sit, hinc Tertullianus recte dixit in libro de resurrect. carnis: *Deus de suo optimus, de nostro justus.* Quatenus Deus voluntate primaria, seu suæ bonitatis vult omnes homines salvos fieri, & voluntate posteriori, vult iis qui bene egerunt dare gloriam, & qui male gehennam. (Sed objicit Calvinus epistolam D. Pauli ad Roman. 9. Ex qua infert causam reprobationis non aliam esse, quam Dei voluntatem ait enim Apostolus: *Cum nondum nati fuissent & aliquid boni, egissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori, sicut scriptum est Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Unde Apostolus refundit amorem, & odium non in opera hominum, sed in solum Deum. Rursus quod prædestinati salutem consequantur non quia ipsi bene egerunt, sed ex pura Dei misericordia probat ex illo Apostoli dicentis, *Non est volentis, nec currentis, sed miserentis Dei*, & ex illo alio confirmat: *Cujus vult miseretur, & quem vult indurat.* Tum quia ait Apostolus: *an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud vero in contumeliam.*) Verum citati textus, quibus innititur Calvinus ad suum corroborandum errorem illi non suffragantur, quia loquuntur de homine corrupto per peccatum originale, ut explicant sancti Patres, unde probandum esset à Calvino Deum ante prævisum peccatum originale aliquos reprobasse, & damnasse ad tormenta gehennæ. Rursus loquuntur de reprobatione à gratia, & tamen Calvinus iisdem verbis utitur, ut probet quosdam excludi à gloria ante prævisa peccata, quapropter citati scripturæ textus non favent errori Calvini. Deus enim circa reprobos quatuor intelligitur actus exercere. Primo cum creaverit hominem unitum libero arbitrio, ut possit bene vel male operari, prout eidem magis placuerit, permittit eum agere juxta liberum proprium arbitrium, & labi in peccatum. Secundo permittit eum perseverare, & ex hac vita decedere in peccato. Tertio ex eo, quod prævideat aliquos morituros in statu peccati lethalis eos excludit à regno, & quarto eosdem suppliciis gehennæ addicit, quando igitur Calvinus loquitur de reprobatione, utique loquitur de tertio, & quarto actu: siquidem quærit cur Deus aliquos destinaverit ad pœnas æternas, & respondet, non ob aliam causam nisi quia ipse sic voluit, quod falsum est, quia damnantur non quia Deus velit, sed quia velint ipsi male operari, & mori in peccato; etenim D. Paulus scribens ad Roman. Qui mixti erant ex Judæis, & Gentilibus cum Judæi se efferrent propter legem, & circumcisionem D. Paulus conabatur eos rejicere, quapropter Cap. 9. 10. & 11. Ostendit Judæos in nova lege excludi à gratia evangelica, & Gentiles admitti. Poterant quidem objicere Judæi, & conqueri cur paterentur repulsam, cum gentiles admitterentur, & præsertim cum promissio facta fuerit Judæis non Gentibus, nunquid promissio Dei semel facta potest irritari? si enim fidelis est Deus, & ejus promissio vera, & firma Judæi deberent admitti quibus facta est promissio, & Gentiles excludi; sed respondet D. Paulus promissionem Dei firmam esse, si bene intelligatur, etenim Abraham credidit Deo asserenti, fore, ut in senectute acciperet filium. Propter hanc fidem facta est illi promissio Messiam ex ipso nasciturum, Quæ promissio sicut facta est Abrahamo propter singularem ipsius fidem, ita etiam pertinet ad filios Abrahæ, qui Patris sui fidem sunt imitati. Sed Judæi quando jam natus erat Messias ex posteris Abrahæ, noluerunt credere in Christum Messiam, & ideo ad ipsos non pertinet promissio. Unde possunt salva promissione excludi Judæi à gratia evangelica propter incredulitatem. Hinc Calvinus nihil potest in favorem sui erroris concludere, quia Judæi repulsi sunt à gratia evangelica, & Calvinus loquitur de reprobatione à gloria. Præterea quia Judæi reprobati sunt non ex solo Dei voluntate, sed propter incredulitatem, unde Calvino, probandum est quod reprobatio fiat ex sola Dei voluntate, cum Apostolus Judæorum reprobationem non refundat in solam Dei voluntatem, sed in eorundem incredulitatem. Alia vero quæ citantur ex eodem capite. 9. eo spectant, ut Apostolus ostendat Deum pro suo arbitrio inæqualiter distribuere sua dona, siquidem poterant Judæi objicere non solum ipsos, sed etiam Gentiles esse peccatores, consequenter in pari

causa

causa non deberi ipsos magis excludi, quam gentes: sed D. Paulus satisfacit objectioni, & respondet in pari duorum causa posse Deum uni plus largiri quam alteri sicut Princeps potest uni dare mille aureos, & alteri centum, imo etiam nihil, eo quia non ex justitia sed ex mero favore, & gratia proveniat talis largitio; quamvis igitur utriusque fratris Jacobi, & Esau par esset causa, tamen unum alteri prætulit in temporali benedictione, quia ipsi ita placuit, cum enim sit Deus supremus Dominus, habeatque plenissimum, ac despoticum Dominium in res omnes, quas ipse creavit, & conservat, potest pro suo arbitrio eas dare cui magis libuerit absque ulla injustitia, sed ex solo favore, & gratia in illum, cui donantur. Quid ni par erat causa Pharaonis, & Nabuchodonosoris, & nihilominus alterius miseretus est Deus, & indnravit cocPharaonis non ob aliam causam, quia sic Deo placuit, miseretur enim, cui vult, & indurat, quem vult, seu permittit obdurescere in peccato: Ex duobus enim peccatoribus, qui lutolunt vitiores, alterum ex misericordia assumit ad gratiam, & alterum ex justitia relinquit in peccato, quia quod uni velit conferre suam gratiam, & non alteri ex sola provenit ejus voluntate, & favore in illum cui confert gratiam, cum ex justitia non teneatur dare, huc enim spectat illud Apostoli ad Roman. 11. *O altitudo divitiarum sapientia, & scientia Dei quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles via ejus.* Hinc Augustinus lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. ait: *Quod Deus non odit Esau hominem, sed odit Esau peccatorem, quapropter illum non miseretur*, & Ep. 105. ait: *Quibus Deus misericordiam non impertitur, ut non impertiatur, merentur*, quidquid enim boni habet homo, id totum accipit à Deo ex cujus munifica liberalitate provenit, & sicut Deus potest sua bona concedere uni potius quam alteri, eo quia omnino gratis, & ex sola libertate ea conferat, nemini injuriam facit, si illa bona non elargiatur. Voluit Nabuchodonoloris misereri, eique suam gratiam conferre, cujus beneficio resipisceret, non ex aliqua obligatione, sed ex sua mera misericordia, quam si non exercuit in Pharaonem, quem permisit obduresçere in peccato, nullam ei fecit injuriam, quia nulla aderat in Deo obligatio eam conferendi.

CAPUT II.

Cum Dei decreto Gratia, & præscientia coharet libertas arbitrii in negotio Prædestinationis.

SEctarii præsertim Calvinus asserunt Dei decretum in materia prædestinationis ita esse fixum & immutabile, ut tollat omnem nostri arbitrii libertatem, adeo ut non sit in nostra potestate salutem consequi, aut tormenta declinare gehennæ, sed inevitabili necessitate stante Dei decreto in negotio prædestinationis, & reprobationis salventur prædestinati, & pereant reprobi; ait enim Calvinus lib. 3. cap. 21. §. 7. *Dicimus æterno & immutabili consilio Deum semel constituisse quos olim assumere vellet in salutem, quos rursum exitio devovere*, & cap. 23. §. 8. ait: *Hic ad distinctionem voluntatis, & permissionis recurritur secundum quam obtinere volunt permittente Deo, non autem volente Deo perire impios*, & nonnullis interjectis subdit: *Non dubitabo igitur cum Augustino simpliciter fateri voluntatem Dei esse rerum necessitatem: atque id necessario futurum esse, quod ille voluerit.* Ex quibus deducitur, decretum Dei in sententia Calvini ita esse immutabile, ut nihil possit fieri permittente Deo, sed volente, adeo ut homo eatenus peccet, non quia Deus permittit peccatum, sed quia illud velit. Item voluntatem Dei esse rerum necessitatem ex quo sequitur, quod omnia quæ fiunt, nonnisi Deo volente fiant: atqui Dei voluntas in sententia Calvini est rerum necessitas, ergo in ejus sententia omnia necessario fiunt, consequenter eradicatur à voluntate omnis libertas etiam in negotio prædestinationis, & reprobationis, adeo ut qui æternis addicuntur suppliciis, ex necessitate damnentur, & qui æterna donantur gloria necessario salventur, ex qua doctrina Calviniana plura sequuntur absurda. Primo quod Deus non solum permittat fieri peccata, sed etiam quod velit eadem fieri, quod Calvinus licet concedat, adversatur tamen aperte Sacris Scripturis. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serva mandata*, Quod si homo potest ex sua libertate ad vitam ingredi, & servare mandata, nullo modo adigitur ad peccatum. Præterea ex eo quod asserat voluntatem Dei esse rerum necessitatem sequitur omnia fieri necessario etiam in rebus civilibus, & domesticis contra scripturas Numer. 30. *In arbitrio viri erit sive faciat, sive non faciat.* Quod si ex arbitrio agit, jam non ex necessitate, consequenter falsum est omnia fieri necessario. Quod vero Calvinus asserat hanc esse Augustini sententiam à vero omnino errat, & crassissime decipitur, & licet citet Augustinum lib. 6. de Genes. ad litter. cap. 15. non tamen illum recte interpretatur, quia Augustinus ibi agit de creatione mundi, & primorum parentum, & asserit primam illam creationem non fuisse in potestate creaturæ, sed in placito creatoris, cujus voluntas ut ipse ait, rerum est necessitas, Aliud enim est non esse in potestate hominis antequam creatus sit, ut hoc, vel illo modo creetur, & aliud non esse in potestate hominis postquam creatus est, ut bene, vel male agat. Primum asseritur ab Augustino; & verum est, quia creatura antequam sit, non potest operari, consequenter non potest velle ut hoc potius modo quam alio sit, volitio enim est quædam operatio, quæ præsupponit esse, & antequam creatura à Deo creetur, non est, & cum non habeat esse non potest operari, nec velle hoc vel illo modo esse. Secundum vero non adstruitur ab Augustino, sed asseritur à Calvino, Augustinus enim docet, in potestate creaturæ esse postquam suum à Deo habet esse bene, vel male agere, prout ipsi magis placuerit, adeo ut sit in libertate hominis eligere bonum vel malum, & prout ipsi magis placuerit operari Josue 24. *Optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis*, unde quod Calvinus asserat in negotio prædestinationis non dari in homine liberum arbitrium, sed omnia ex necessitate fieri ob divinum decretum adigens voluntatem ad unum, expresse, & aperte adversatur divinis scripturis estque assertio hæretica olim Augustino ab Adversariis dolose imposita, ut patet ex D. Prospero in libello ad capitulo Gallor. cap. 6. ubi ait: *Quod liberum arbitrium in homine nihil sit sed sive ad bonum sive ad malum prædestinatio Dei in hominibus operatur* huic articulo, qui est hæresis recusa à Calvino respondet pro Augustino D. Prosper *Prædestinationem Dei sive ad bonum sive ad malum in hominibus operari ineptissime dicitur:* ex quo liquet decretum in negotio prædestinationis non operari in

in nobis nec ad bonum, nec ad malum consequenter ratione talis decreti non necessario fieri in homine omnia quæ fiunt, alioquin si omnia fierent necessario perperam ponerentur à Deo præcepta Decalogi, perperam à Principibus, & superioribus injungerentur mandata inferioribus, frustra scelera prohiberentur, & injuste punirentur, necessario fierent homicidia, quæ propterea non essent punienda, quia quæ fiunt necessario non ex malitia propria, sed ex quodam fatali impulsu fiunt, hinc Respublica tota sua, deque verteretur, Concionatores, & Oratores frustra desudarent hortando populos ad fugam vitiorum, & culturam virtutum, frustra suaderent adolescentibus studia pietatis nilque ab hominibus posset sperari, quia omnia ex necessitate fierent, & si ab æterno Deus decrevit quid ab unoquoque fieri velit, & hoc necessario futurum est, tametsi in contrarium adnitatur homo, & oppositum moliatur impedire non poterit, quin illud velit, tametsi sibi in perniciem vertatur: hæc enim absurda sequuntur in sententia Sectariorum, & præsertim Calvini: si ita enim omnia fierent ex necessitate; projicerent se homines in sentinam omnium vitiorum, ac deploratum in modum suis satisfacerent concupiscentiis, nec possent puniri adulteria, furta, & homicidia, quia non esset in potestate hominis ea declinare, cum necessario ab illo fierent, nec possent vitia hominibus imputari, quorum necessitatem Deus decreto suæ prædestinationis imposuit. Et quia Calvinum hæc absurda non latuerunt lib. 3. cap. 23. sibi objicit hæc argumenta, & nihil aliud respondet, nisi quod declamando conatur persuadere, ut ab hujusmodi cogitationibus animum abducamus, nec hujusmodi res velimus in disputationem vocare, nimirum vellet Calvinus, ut hæc absurda non scirentur ab aliis.

Catholici vero tametsi fateantur in Deo decretum in negotio prædestinationis, & reprobationis, indemnem tamen servant libertatem in voluntate, ac potestatem in libero arbitrio bene vel male operandi, adeo ut decretum DEI in negotio prædestinationis non sit ita terribile, ut per illud aliis vita, & aliis exitium statuum sit citra meritum, aut culpam, sed asserunt longe aliter se habere, adeo ut bene agentibus præmia spondeat, & male operantibus supplicia: Unde id interest discriminis inter Sectarios, & Catholicos in decreto prædestinationis, quia Sectarii volunt stante tali decreto non posse hominem libere operari, sed tantum ex quadam necessitate; Catholici vero volunt cum eodem decreto cohærere libertatem in voluntate, & potestatem ad utrumlibet in libero arbitrio. Rursus concedunt Catholici esse hoc decretum quidem immutabile, sed non per hoc pugnare cum libertate arbitrii, quia tum fuerit homo à Deo conditus cum plena libertate arbitrii, & munitus donis supernaturalibus in statu innocentiæ, sicuti in eo statu in quo creatus fuit, habuit liberum arbitrium, ita etiam nunc habet; siquidem illud non amisit per peccatum originale, neque per actuale, quia licet per peccatum originale fuerint vires liberi arbitrii attenuatæ, quatenus non habet illam pronitatem totalem sicut in statu innocentiæ ad prosecutionem boni honesti, non tamen deletum est à voluntate, nec extinctum, quia retinuit suas vires naturales, & tantum deperdidit supernaturales, & illa præsidia, quæ illi obveniebant ab aliis donis supernaturalibus; etenim liberum arbitrium in homine nihil aliud est, quam ipsa voluntas prædita libertate agendi. Libertas autem triplex est, una naturæ, quæ opponitur necessitati, altera gratiæ, qua liberamur à statu, & servitute peccati, & alia gloriæ, qua liberamur ab omni miseria, & calamitate animæ, & corporis: ex his tribus prima libertas convenit homini, quatenus est homo, secunda convenit homini ut justificato per gratiam, & tertia homini ut cœlesti beatitate donato. Ex his tribus prima libertas, quæ opponitur necessitati, est illa à qua denominatur liberum arbitrium non secunda vel tertia, unde non est quæstio de libertate gratiæ, quia certum est hanc deperdi per peccatum lethale, quo homo destituitur gratia sanctificante: neque est quæstio de libertate gloriæ, quia hæc amitti non potest, quia nondum ab homine Viatore possidetur. Quæstio igitur superest de ipsa libertate naturæ, quæ consistit in vi quadam agendi, & potestate operandi, quod homini magis libuerit, adeo ut possit bonum vel malum eligere juxta suum beneplacitum, exclusa omni necessitate; & Catholici communiter docent liberum arbitrium non esse sublatum per peccatum primi hominis ut definitum fuit de fide in Concilio Tridentino sess. 6. & expresse constat ex scripturis Deuteron. 30. *Testes invoco hodie cælum, & terram, quod proposuerim vobis vitam, & mortem benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam ut vivas.* Si in potestate est hominis eligere propositam sibi vitam, vel mortem benedictionem, vel maledictionem, utique est sui juris, & à nullo adigitur ad electionem unius potius quam alterius; consequenter est liber libertate naturæ, quæ opponitur necessitati. Num. 30. *In arbitrio viri erit sive faciat, sive non faciat.* Quod si est in arbitrio hominis agere, vel non agere, & sicut potest agere, ita potest non agere si velit: sequitur ipsum esse liberum libertate opposita necessitati. Josue 24. *Sin autem malum vobis videtur, ut Domino serviatis, optio vobis datur, eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis.* 2. Reg. 24. *Trium tibi datur optio, elige unum, quod volueris ex his, ut faciam tibi.* Eccles. 31. *Qui probatus est in illo, qui potuit transgredi, & non est transgressus, & facere mala, & non fecit* Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi serva mandata.* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos sub alas, & noluisti?* Apocal. 3. *Ecce sto ad ostium & pulso si quis aperuerit mihi januam intrabo ad illum.* Rursus Deus Genes. 4. Denuntians esse in potestate liberi arbitrii humani consentire aut dissentire appetitus, & concupiscentiæ, consequenter bene, vel male agere in ordine ad merendum, & demerendum respective ait. v. 7. *Nonne si bene egeris recipies. Sin autem male, statim in foribus peccatum aderit: sed sub te erit appetitus tuus & tu dominaberis illius.* Hæc omnia loca scripturarum intelligenda sunt de homine post peccatum ab Adamo patratum consequenter homo in eodem statu habet arbitrium faciendi, & non faciendi, habet electionem vitæ & mortis; potestatem transgrediendi, vel servandi præcepta, & potest Deo vocanti obedire, & resistere ex eo quod Deus, Deuter. 30. dicat: *Elige ergo vitam, ut tu vivas.* D. Cyprianus lib. 3. ad Quirin. cap. 52. probat credendi, vel non credendi libertatem esse in hominis arbitrio positam, & S. Irenæus lib. 4. cap. 71. ait: *Qui operantur bonum, gloriam, & honorem percipient, quoniam operati sunt bonum, cum possent illud non operari*, unde contra Calvinum colligitur eum, qui ita operatur ut possit non operari, qui ita transgreditur, ut non possit transgredi, gaudere libertatis arbitrio, & non solum libertate à coactione, sed etiam à necessitate. Pugnat etiam Calvini sententia contra Concilia siquidem in Constantiensi sub Joanne Papa XXIII. Anno 1414. Sess. 8. damnatur articu-

articulus Wicclessi asserentis *omnia de necessitate absoluta evenire*, cujus damnati articuli sensus est, ut tradit Waldensis lib. 1. doctrinæ fidei cap. 23. & seq. quia Wicclessistæ docebant: Deum non necessitare necessitate coactionis ad bonum, quia illa sola tollit arbitrii dignitatem, non autem alia necessitas. Ruesus adversatur Concilio Senonensi sub Clemente Papa VII. Anno 1528. quod habetur, Tom. 4. Concil. in decretis fidei decret. 15. ubi legitur: *Cum reliquerit Deus hominem in manu consilii sui, apposueritque coram eo ignem, & aquam, bonum, & malum; ut ad quodcunque voluerit, porrigat manum suam; aut ubi re beatus ille dicatur qui potuit transgredi, & non est transgressus & facere mala, & non fecit, quod sub eo sit appetitus ejus, & dominetur illius, ac denique percurrenti Sacram Scripturam passim obvium sit, quod liberam utramvis in partem hominis arbitrium asseveret.* Præterea eandem arbitrii nostri libertatem ad utrumlibet plerisque in locis diserte asserit Tridentinum, siquidem Sess. 6. Can. 4. anathemate percutit, negantes liberum hominis arbitrium motioni divinæ posse dissentire, si velit, & studiose intendit Salvare veram & propriam humani arbitrii libertatem ad merendum, & demerendum necessariam, quæ stare non potest, si prævenitur necessitate determinante ad unam tantum partem, quia sic impeditur respectu alterius. Rursus Can. 6. anathematizat negantes *esse in potestate hominis vias suas malas facere*, & definit voluntatem dum peccat, non solum posse peccare, sed etiam habere peccatum in potestate, seu quod possit ita actum peccaminosum elicere, ut simul possit, si velit, illum coercere, & supprimere, quod esse non potest, ubi adest peccandi necessitas. Rursus Can. 32. ait: Hominis justificati bona opera ita esse Dei dona, ut etiam sint bona ipsius justificati merita: Hinc clare deducitur bonis illis operibus quibus in hoc naturæ lapsæ statu vitam æternam adipiscimur, meritum aliquod inesse non pure naturale, sed supernaturale comparatum beneficio divinæ gratiæ, quod sufficit, ut Deus non immerito dicatur nobis sua præmia largiri: atqui meritum sine libertate ad utrumlibet stare nequit, nemo enim prudens credit hominem laudis aliquid vel meriti colligere ex eo posse, quod sponte quidem, sed naturali necessitate bene agit, hinc D. Augustinus plerisque in locis contra Manichæos evincit hominem non agere naturali necessitate, alioquin nil laudis nilque meriti ex opere bono consequeretur.

Dissentiunt etiam Sanctis Patribus præsertim Augustino lib. 3. de libero arbitr. cap. 1. ubi probat contra Manichæos voluntatem nostram non agere naturali necessitate, ait enim: *Qui motus, si culpa deputatur non est utique naturalis, seu necessarius, sed voluntarius:* Hoc idem subdit in fin. cap. ex confessione Adversarii inquiens: *Motus quo huc atque illuc voluntas converteretur, nisi esset voluntarius, atque in nostra positus potestate neque laudandus cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet quasi quendam cardinem voluntatis.* Hoc idem adstruit Tertullianus adversus Marcionem lib. 2. cap. 5. post. Med. & cap. 6. per tot. ubi inter alia pulchre ait: *Quasi libripens emancipati à Deo boni libertas, & potestas arbitrii*, & paucis interjectis versibus concludit: *Tota ergo libertas arbitrii in utramque partem concessa est illi, ut sui Dominus constanter occurreret, & bono sponte servando, & malo sponte vitando*, postea subdit: *Cæterum nec boni nec mali merces jure pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inventus non voluntate.* Hoc idem asserunt uterque Clemens Romanus, & Alexandrinus, Ignatius, Dionysius, Justinus, Irenæus, & Cyprianus, sed sufficit unius Augustini authoritas, qui lib. 2. de natur. & grat. contra Pelagium cap. 65. post med. approbat sententiam D. Hieronymi, *nec ad virtutem nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin ubi necessitas, nec corona est: quis non agnoscat, quis non toto corde suscipiat:* & lib. de duab. animab. contra Manich. cap. 11. sub init. ait: *Neminem vituperatione, suppliciove dignum qui aut id velit, quod justitia velle non prohibet, aut id non faciat, quod facere non potest, nonne ista cantant & montibus pastores, & in theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & Magistri in scholis, & Antistites in Sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum?* Ergo ad merendum requiritur libertas à necessitate, & libertas indeterminationis, & indifferentiæ ad agendum, & non agendum, alioquin nemo esset dignus vituperatione, & supplicio, & hæc libertas necessaria itidem est ad coronam, seu ad merendum, hinc idem Augustinus lib. 3. de libero arbit. cap. 1. circa med. ait: *Si natura vel necessitate iste motus existit culpabilis esse nullo pacto potest:* consequenter qui motum illum elicit reus nequit esse demeriti. Rursus de actis cum Felice Manichæo lib. 2. cap. 4. per tot. hoc idem adstruit inquiens: *Habet unusquisque in voluntate aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona: aut eligere quæ mala sunt, & esse arbor mala*, & aliquibus interjectis addit. Hoc ergo Dominus dicens aut facite illud, aut facite illud, Matth. 12. scilicet aut facite arborem bonam, aut facite arborem malam, ostendit esse in potestate quod facerent: & quia si bonum eligerent præmium illius acciperent, si malum eligerent pœnam illius sentirent: quia sicut ad meritum sequitur præmium ita ad demeritum pœna sensus, & supplicium, & utrumque pendet ab electione voluntatis: quæ electio quia circa unicum objectum esse non potest, non consistet, ubi non adest arbitrii libertas ad utrumlibet, quam libertatem determinatio ad unum, sed necessitas penitus delet. Rursus de libero arbitrio. cap. 18. ait: *Quæcunque ista causa est voluntatis, si ei non potest resisti, sine peccato ei ceditur. Si autem potest, non ei cedatur, & non peccetur*, & paucis interjectis: Quis enim peccat in eo, quod nullo modo caveri potest? peccatur autem caveri igitur potest. Ex hisce apparet quam studiose ac operose D. Augustinus inculcet ad meritum. vel demeritum requiri necessario libertatem à necessitate, quod etiam lib. de vera religione cap. 14. post med. confirmat inquiens: *Voluntate ergo peccatur: Et quoniam peccari non dubium est, nec de hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium, tales enim servos suos meliores esse Deus judicabit, si ei servirent liberaliter quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate servirent.* & lib. 2. contra Faustum ait: *Et nos sub fato stellarum nullius hominis genesin ponimus ut liberum arbitrium voluntatis, quo vel bene vel male vivitur, propter justum judicium Dei, ab omni necessitatis vinculo vindicemus.* Et lib. 2. de actis cum Felice Manichæo cap. 5. Cum retulisset verba Manichæi de iis, qui legem sibi à Deo datam servare noluerunt, subdit. *Vides in his verbis confirmatum esse etiam à nesciente, quid loqueretur, liberum arbitrium, non enim dixit, non potuerint, sed noluerint.* Sed quid immoror in recensendis authoritatibus D. Augustini, quid quærimus testimonia Scripturarum, Conciliorum, & sanctorum Patrum cum id notis & ratio ostendat, & experimentum quotidianum plene suadeat, etenim per peccatum originale non amisimus naturam, sed

gratiam sed libertas voluntatis sequitur naturam cum qua identificatur, ergo per peccatum libertatem non amisimus, sed tantum gratiam, consequenter, quæ agimus, non ex necessitate, sed ex libertate facimus, quod si omne liberum est in nostra potestate, & nullum necessarium est in eadem, sequitur nullum necessarium esse liberum, quod vero quod agimus libere faciamus experimento deprendit verum adeo, ut non sit opus alio argumento, quod id persuadeat, & ut recte dixerat Scotus non verbis, sed verberibus refutandus est, qui arbitrii negat libertatem. Nonne quoties volumus libere sedemus, vel surgimus, vel ambulamus, vel quiescimus, silemus, vel loquimur, assentimur alteri dicenti, vel illi repugnamus cum experiamur hæc omnia pro nostro arbitrio, fieri asserendum est ex libertate non ex necessitate eadem à nobis geri.) Quod si dicas liberum arbitrium in homine post peccatum non esse quidem penitus extinctum, sed ita enervatum debilitatum, ac labefactatum, ut concupiscentiis, & appetitu inferioris obsistere nequeat. Contra est, quia liberum arbitrium potest dupliciter considerari, primo ut corroboratum donis supernaturalibus, & secundo ut viribus naturæ tantum munitum, si igitur spectemus illud cum suis viribus naturalibus, nihil in eodem est labefactatum nihil diminutum, & enervatum ; sin vero spectemus dona supernaturalis, quibus in statu innocentiæ erat corroboratum, fatemur per peccatum Adæ fuisse donis hisce supernaturalibus spoliatum, ac propterea effectum hujus uberioris auxilii non posse in statu naturæ lapsæ tam multa præstare, quam si fuisset in statu innocentiæ, cum donis illis supernaturalibus quibus erat corroboratum, & in hoc sensu Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 1. ait : *Liberum arbitrium non quidem extinctum esse, sed tantum viribus attenuatum*, hoc est non extinctum, quia adhuc retinet vires suas naturales ; est tamen attenuatum, quia destitutum donis supernaturalibus. Hinc Catholici hac distinctione adhibita differunt à Pelagianis, & Calvinistis ; ab illis quia dicebant liberum arbitrium nullo modo læsum esse per peccatum ; Catholici enim asserunt fuisse ejus vires diminutas, eo quia per peccatum destitutum fuit donis supernaturalibus, quibus corroboratum plura potuit saltem facilius, & efficacius, quam nunc possit. Calviniani asserunt è converso omnino extinctum esse, quod Catholici negant docentes labefactatum esse, quoad supernaturalia tantum, & integrum mansisse quoad naturalia ; sicque ecclesia ut loquitur Tertullianus inter duos Latrones, seu Hæreticos media crucifigitur.

Objiciunt tamen Calvinistæ parabolam de eo, qui Luc. 10. incidit in Latrones, qui non solum spoliatus fuit vestibus verum etiam in corpore per inflicta sibi vulnera debilitatus viribusque naturalibus quasi destitutus, ac semivivus relictus, ex quo inferunt, liberum arbitrium non solum spoliatum fuisse per peccatum Adæ donis supernaturalibus, quibus vestiebatur, ornabatur, verum etiam in sua natura vulneratum, & quasi semivivum relictum, adeo ut D. Thomas. 1. 2. quæst. 85. art. 3. quatuor enumeret vulnera per peccatum originale inflicta naturæ humanæ scilicet ignorantiam, malitiam, infirmitatem, concupiscentiam. Sed respondetur parabolam illam alium habere sensum litteralem, & alium mysticum. Et quia mysticus pro argumento sumitur, sancti Patres ita intelligunt, ut homo ille, qui ab Jerusalem in Jericho descendebat sit ipse Adam cum sua posteritate. . Jerusalem erat in monte, & Jericho in valle : Jerusalem significat visionem pacis, & Jericho lunam, Adam igitur ab Jerusalem seu à divina gratia, ac sublimi dignitatis gradu, in quo conditus fuerat per peccatum descendit in Jericho, seu in abjectum statum miseriarum, & amissa animi pace, & mentis tranquillitate mutationibus factus est obnoxius perinde ac luna, quæ continuo mutatur. Latrones, in quos incidit, Dæmones intelliguntur, qui cum primo per suggestionem pravam qua ei persuaserunt esum pomi vetiti, spoliarunt gratia, ac plura eidem inflixerunt vulnera Sacerdos, & Levita qui per eandem viam transibant repræsentant legem Mosaicam, quæ hominem à sua infirmitate, ac vulneribus sibi inflictis non sanavit. Samaritanus autem est Christus qui misericordia motus posuit hominem vulneratum super equum, seu suam humanitatem, & duxit eum in hospitium, seu in ecclesiam, ubi vulnera ejus vino fovit, suo sanguine lavit, & oleo unxit, scilicet misericordia, & charitate. Discedens vero seu rediens in cœlum consignavit illum stabulario, seu Petro successori, cui etiam corporis & sanguinis sui pretium reliquit dispensandum. Hic est sensus mysticus parabolæ quam Christus proponit Luc. 10. in quem omnes ferme sancti Patres consentiunt. Hinc si quæramus quomodo Adam non solum spoliatus fuerit, sed etiam vulneratus respondetur tria fuisse dona supernaturalia communicata Adamo scilicet gratiam, & charitatem, quæ illum constituebant justum, & gratum Deo ; justitiam originalem, quæ coercebat concupiscentiam, & compescebat carnis & appetitus sensitivi rebellionem, quorum utrumque subjiciebat rectæ rationi, & tandem corporis incorruptionem ac immortalitatem excludentem omnem læsionem, & defatigationem corporis. His sublatis peccatum non potuit non impedire opera supernaturalia meritoria quia hæc exigunt fundari in gratia, & charitate, & natura humana hisce destituta, nec potuit tam facile, & commode exercere bona naturalia moralia, & civilia, quia sublata justitia originali cœpit appetitus inferior rebellari superiori, & concupiscentia adversari rationi, & sublata incorruptione, ac immortalitate cœperunt organa corporis destrui, & fatigari, & in hoc sensu vires naturales liberi arbitrii dicuntur attenuatæ, ac diminutæ, non quod ipsæ fuerint vulneratæ, & læsæ, sed quia ex defectu virium, quas ipsi suppeditabant dona supernaturalia factæ fuerunt imbecilliores : & hoc est, quod significat D. Thomas per quatuor inflicta vulnera, sunt enim quatuor potentiæ animæ, intellectus, voluntas, & uterque appetitus sensitivus irascibilis unus, alter concupiscibilis. In intellectu erat prudentia. In voluntate charitas, & justitia ; in irascibili fortitudo & in concupiscibili temperantia. Hæ igitur virtutes sublatæ fuerunt per peccatum, ideoque potentiæ illæ factæ fuerunt debiliores, ac viribus imbecilliores, non quidem ratione sui quasi læsæ fuerint in suis prædicatis naturalibus, & essentialibus, sed tantum ob privationem illarum virtutum supernaturalium, eo enim ipso, quod sublata fuit ab intellectu prudentia, & in voluntate charitas, & justitia geminæ hæ potentiæ cœperunt destitui viribus supernaturalibus, consequenter etiam debiliores fieri in ordine ad operandum bonum morale, & civile. Quia itidem irascibilis fortitudinem amisit, debilior factus est, & facile cedit sibi adversanti, ut etiam concupiscibilis sine temperantia imbecillior est ad obsistendum desideriis carnis, quia igitur hæ virtutes sublatæ sunt per peccatum, fit, quod potentiæ illæ dicantur factæ infirmiores, unde Augustinus lib. 1. contra duas epist. Pelagianor. cap. 2. ait : *Quis nostrum dicat, quod pri-*

mi

sub hominis peccato perierit arbitrium de humano genere? Libertas periit quidem per peccatum, sed illa, quae in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam. Vult enim Augustinus per peccatum perdidisse primum hominem libertatem gratiae, non vero libertatem naturae.

Neque liberum arbitrium vires suas naturales deperdidit per peccata actualia; quae quis propria voluntate committit, adeo ut possit homo peccator libere agere, non quidem opera meritoria supernaturalia sine gratia Dei, sed moralia, & naturalia. etenim Cain tametsi peccator esset, tamen Genes.4. dictum illi à Deo fuit: *Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Et David 2. Reg. cap. 24. *Peccato obstrictus erat, quando illi dictum fuit trium tibi datur optio: elige unum, quod volueris ex his, ut faciam tibi*, & quotidie experimur peccatores vitiis indulgentes, & peccata peccatis addentes adhuc libere operari, & nova semper peccata committere, quae sine libertate fieri non possunt, quia ut ait Augustinus lib. de vera Religion. cap. 14. *Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium.*

Neque divina gratia liberum arbitrium delet in homine: quia gratia supernaturalis, quae à Deo confertur homini triplex est, praeveniens, quae & excitans dicitur, adjuvans, & justificans: sed praeveniens cohaeret cum libero arbitrio, quod supponit non tollit, quia ut definitur in Concilio Tridentino Sess. 6. c. 5. can. 4. Homo libere assentitur, & cooperatur gratiae excitanti, adeo ut possit eidem assentiri, vel dissentiri si velit & Deo vocanti respondere, vel obsistere; Ezech.18. *Convertimini, & agite poenitentiam.* Jerem. 7. *Vocavi vos & non respondistis.* Isaiae 10. *Vocavi & non erat qui audiret.* Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti:* ex quibus constat inesse homini liberum arbitrium, quo potest gratiae excitanti assentiri, vel dissentire prout ipsi magis placuerit: hinc Deus dicitur stare ad ostium cordis nostri, & pulsare, ut illi aperiamus Apocal. 3. *Sto ad ostium & pulso* ipse pulsat, sed in nostra est potestate illi aperire pulsanti, ut non, quod nequiret esse nisi liberum inesset homini arbitrium, ac esset homo sui juris in ordine ad praestandum assensum, vel dissentiendum. Etenim quando Deus excitat peccatores ut resipiscant, & ad ipsum convertantur, vel liberum est homini converti; vel non? Si dicatur hoc secundum sequitur frustraneas esse minas, ac increpationes divinas, quae habentur in scripturis. *Vocavi, & renuistis, & ego in interitu tuo ridebo, & subsanabo te* si non erat in libertate hominis respondere Deo vocanti ad quid illum subsanare, ac punire; etenim quae necessario fiunt, immunia sunt à culpa, cujus poena tantum est pedissequa: Si dicatur primum: ergo cum gratia praeveniente, seu excitante cohaeret liberum arbitrium, quod propterea non tollitur à gratia praeveniente; quod neque deleatur per gratiam adjuvantem ex eo liquet, quia si libere assentimur gratiae excitanti, sequitur gratiam adjuvantem supponere non tollere liberum arbitrium, quia adjuvat liberum arbitrium in elicientia liberi consensus; neque est aliud gratia adjuvans quam influxus supernaturalis, qui una cum libero arbitrio elicit consensum liberum, est enim gratia adjuvans supernaturalis Dei concursus ad opera nostra supernaturalia, ad quae perinde se habet, sicut concursus naturalis ad opera naturalia, qui sicut non tollit libertatem arbitrii in actionibus naturalibus, ita nec gratia adjuvans in supernaturalibus. Quod nec etiam gratia sanctificans libertatem arbitrii deleat ex eo constat, quia gratia sanctificans non destruit, sed perficit, non enervat, sed corroborat, non infirmat, sed sanat naturam. Quod enim juvat & perficit naturam, eam non destruit.

Objiciunt tamen Sectarii illud Joan. 6. ubi Christus ait: *Nemo potest venire ad me nisi Pater traxerit illum*, ex quibus verbis arguunt Sectarii gratiam praevenientem, & excitantem tollere libertatem in homine, eo quia, qui alium trahit, necesse est aliquam adhibeat vim, & ponat impulsum extrinsecum, quo eum ad se trahat: sed Deus trahit hominem per gratiam praevenientem, & excitantem, ergo per illam gratiam infert illi vim, & necessitatem veniendi ad ipsum, adeo ut homo non possit vi sibi factae, seu gratiae excitanti obsistere, proinde per illam gratiam praevenientem, & excitantem tollitur liberum arbitrium. Sed contra quia multipliciter potest quispiam ab alio trahi: primo per adhibitam violentiam, qua trahens viribus praevalet ei, qui trahitur, adeo ut tametsi nolit, quia vires ei non suppetunt ad obsistendum necessario trahitur. Potest etiam alio modo trahi non necessitate, sed voluptate, non violentia sed complacentia, non vi, sed affectu, qua propter dixerat Poeta *trahit sua quemque voluptas.* Deus igitur non violenter, sed blande non necessario, sed affectu, non cogendo, sed suadendo: per gratiam praevenientem, & excitantem trahit ad se hominem, ut D. Augustinus explicat textum *Joan. 6. tract. 26. in Joan.*

Imo nec liberum arbitrium impeditur, & multo minus deletur per Dei praescientiam, ut pluribus evincit D. Augustinus lib. 3. de libero arbit. cap. 2. Est enim praescientia duplex conditionata, & absoluta illa Deus praecognoscit, quid liberum arbitrium hominis, vel Angeli facturum esset ex suppositione, quod constitueretur in tali rerum ordine cum his aut illis auxiliis, & circumstantiis, quo pacto praecognovit Tyrios, & Sidonios acturos fuisse poenitentiam, si miracula apud illos facta fuissent, quae egerat Bethsaidae. Praecognovit etiam Saulem obsessurum urbem Zeilam, & cives tradituros Davidem Sauli nisi inde aufugeret, ut etiam justos lapsurus esse in peccata, si diutius viverent, ideoque ne cadant, illus eripit ex hac vita dum adhuc justi sunt, *raptus est ne malitia mutaret intellectum illius*, & de hac praescientia conditionata plura habet D. Augustinus *lib. de bono perseveran. cap. 9. & 10.* & *lib. de corrept. & grat. cap. 8.* generatim conditionata ea dicuntur quae explicantur per propositiones conditionatas, ut si Imperator pugnaverit contra Turcam insignem erit reportaturus victoriam, si Petrus interrogabitur ab Ancilla peccabit, unde scientia conditionata ea dicitur, qua cognoscitur aliquid futurum tantum ex suppositione, si ponatur aliqua conditio, & scientia horum futurorum dicitur conditionata sumpta denominatione ab objecto conditionato in quod fertur scientia, non vero dicitur conditionata quasi ipsa scientia sit in se conditionata desumpta denominatione ab ipsa scientia; quia haec est verus actus absolutus de facto existens, quapropter quod haec scientia denominetur conditionata habetur tantum ab ejus objecto non ab actu scientiae. Altera praescientia dicitur absoluta qua Deus absolute praecognoscit quidquid re ipsa futurum est, quo pacto praecognovit, & praedixit in veteri testamento quaecunque eventura essent in novo, uti & Tertullianus lib. 2. contra Marcion. recte dixit: praescientiam Dei tot habere testes, quot fecit Prophetas. Utramque praescientiam esse certam, & infallibilem certum est, quia Deus est prima veritas, quae proinde in cogni-

tione non potest falli, nec errare. Praeterea quia Intellectus Dei est infinite perfectus, seque extendit ad omnem veritatem, consequenter non potest errori, & falsitati esse obnoxius, neque ulla potest veritas illum latere, alioquin in cognoscenda veritate non esset infinitus sed utrasque praescientia conditionata, & absoluta optime cohaeret cum libertate liberi arbitrii: siquidem per conditionatam Deus non praevidet, quid revera facturus sit homo, sed quid facturus esset, si in tali rerum statu, ac circumstantiis poneretur, unde tantum cognoscit, quid esset facturus sub conditione, quod revera facturus non est, unde libertas in homine nullum patitur detrimentum, sed manet cum sua integritate cum nihil sit acturus, sed tantum esset facturus, si conditio purificaretur, quae cum non purificetur, relinquit liberum arbitrium, sicut erat antea. Major difficultas videtur esse de praescientia absoluta, & hanc itidem cohaerere cum libertate creata, ex eo liquet, quia si impossibile est Deum posse falli in sua praescientia, impossibile etiam est non sequi futurum contingens, quod praescitur, Praeterea licet Deus per hanc scientiam absolutae praevideat; quid homo facturus sit, non tamen cogit voluntatem, sed eam relinquit cum sua libertate, & tantum cognoscit quid libere erit facturus, adeo ut praescientia absoluta supponat in homine libertatem non vero destruat. Quod vero tale futurum cognoscatur certo ab eo futurum, inde non sequitur non esse futurum liberum, quamvis divina praescientia sit certa, & non possit errare, etenim necessarium est duplex, antecedens, & consequens; illud oritur ex causa ita determinata ad unum, ut non possit facere oppositum, & ratione hujus determinationis in causa effectus dicitur necessarius necessitate antecedenti, quae se teneat ex parte causae determinatae ad unum tantum. Necessarium consequens est, quod oritur ex positione ipsius effectus non tanquam à causa, sed per optimam consequentiam hinc propositio de futuro contingenti potest dupliciter sumi in sensu composito, & diviso. Sensus compositus est, in quo forma componitur cum substracto; & divisus in quo subjectum licet stet sub aliqua forma, consideratur tamen ut separata ab illa, ut Petrus sedens potest currere, haec propositio vera est in sensu diviso, quia si consideretur Petrus seorsim à sessione potest currere: in sensu autem composito est falsa, quia Petrus non potest simul sedere, & currere, unde Petrum sedere in sensu composito est propositio necessaria necessitate consequenti, seu ex suppositione, quod sedeat, quia tametsi sedere sit Petro contingens, eo tamen ipso, quod sedeat, non potest ex tali suppositione non sedere. Hinc necessarium iterum est duplex, unum ex propria natura, & ab Intrinseco, alterum ab extrinseco, & ex aliqua suppositione. Illud est quod ex propria natura est determinatum ad esse, adeo ut ipsi repugnat aliter se habere, quo pacto dicimus Deum esse infinitum hominem esse animal rationale. Istud seu ab extrinseco quod ex propria conditione potest non esse absolute, & simpliciter: attamen ex eo quod ponatur quid aliud, ponitur etiam ipsum futurum necessario, quo pacto motus ex propria conditione, & natura est homini contingens, sed posito, quod homo currat, ponitur etiam motus necessario ex tali suppositione. Itaque necessitas ex suppositione non opponitur contingentiae: siquidem potest fieri, ut quod ex natura sua, & ab intrinseco est contingens, fiat necessarium ex aliqua suppositione, quia haec conditio extrinseca non immutat esse intrinsecum rei, quapropter motus in eo instantique est, dicitur contingens, ab intrinseco; & necessarius ab extrinseco, seu ex suppositione, quod homo moveatur, & dicitur etiam necessarius in sensu composito cum tali extrinseca conditione, unde habetur vulgatum illud axioma philosophicum: *Quando res est, necesse est esse.* Hinc licet necessitas antecedens ex suppositione, & in sensu composito efficiat libertati, non tamen necessitas consequens, quia haec supponit exercitium libertatis. Quod vero sola libertas antecedens tollat libertatem ex eo ostenditur quia illud tollit libertatem, quod ponit id, cum quo potentia libera non potest ullo modo exercere suam libertatem, seu cum quo ita determinatur ad unum, ut voluntas non possit se determinare ad utrumlibet: sed ita se habet necessitas antecedens quia haec opponitur contingentiae, & ex vi proprii conceptus ponit determinationem ad unum antecedenter ad exercitium libertatis, adeo ut posita hac necessitate antecedente ita sequatur necessario unum, ut non possit oppositum sequi, alioquin adhuc remaneret contingentia, quia posset actu esse, & non esse: ergo actus proveniens ex necessitate antecedente non est liber, quia ita provenit, ut non possit non provenire. Secus necessarium consequens supponit ipsum exercitium libertatis, ideo enim Petrus necessitate consequenti sedet, quia libere se determinavit ad sedendum, unde illa sessio, quo dicitur necessaria in sensu composito, & necessitate consequenti supponit exercitium liberi arbitrii quo libere se determinavit ad sedendum.

Proinde dicendum est per Dei praescientiam non destrui libertatem voluntatis creatae, & est de fide contra Celsum, Mariconem, Manichaeum, & Wicleffum, idque ostendit D. Anselmus de concord. praescien. Cap. s. ubi ostendit praescientiam Dei esse necessariam necessitate consequenti & in sensu composito, proinde non laedere libertatem, ait ipse: *Cum dico, si praescit aliquid necesse est illud esse futurum, idem est, ac si dicam, si erit, ex necessitate erit, sed hac necessitas non cogit, vel prohibet aliquid esse, aut non esse, ideo enim, quia ponuntur res esse, dicuntur ex necessitate esse, aut quia ponuntur non esse, affirmantur non esse ex necessitate, non quia necessitas, cogat, aut prohibeat rem esse, aut non esse, nam enim dico. Si erit ex necessitate erit, hic sequitur necessitas, quae rei positionem non praecedit. Idem valet, si sic pronunciatur, quod erit, ex necessitate erit non enim aliud significat, hic necessitas, nisi quia quod erit, non poterit simul non esse.* Ratio, quia potest optime cohaerere cum libertatis indifferentia, quod non ponit necessitatem antecedentem, sed tantum consequentem, quia haec necessitas supponit potius exercitium libertatis in signo antecedente; atqui praescientia futurorum contingentium non ponit necessitatem antecedentem, sed tantum consequentem, consequenter non laedit libertatem. Major solo naturali lumine est nota, quia ex eo, quod visio rei actu praesentis, & memoria rei praeteritae ferantur, illa in rem praesentem, & haec in rem praeteritam, neutra tamen tollit contingentiam rei praesentis, aut praeteritae, quamvis necessarium omnino sit, ut quod videtur praesens, sit praesens, & quod est praeteritum, sit praeteritum: neque necessitas haec ex suppositione opponitur libertati, quia est tantum necessitas consequens, & ex suppositione, quod res sit praesens, vel praeterita: ergo quod ponit necessitatem solum consequentem non potest tollere libertatem. Et firmari potest à priori, quia illud non destruit libertatem, quod sequitur ad illam, & necessitas consequens sequitur ad libertatem, quam supponit, ideo enim dicitur consequens & ex suppositione, quia se habet conse-

consecutive ad illam. Minor patet, quia necessitas præscientiæ non ponit, sed supponit exercitium libertatis: eatenus Deus præscit futurum liberum voluntatis, quatenus voluntas est determinatura se ipsam ad talem actum liberum ponendum, consequenter præscientia Dei non tollit libertatem, quia hæc non tollitur, quando supponitur exercere. Ostenditur ulterius, quia illa scientia quæ se habet mere terminative respectu objecti, se habet consecutive ad ipsum; vera enim est hæc causalis. Ideo scientia terminatur ad objectum, quia hoc habet esse, quo possit terminare scientiam; & quia causalitas semper præcedit, ideo prius est objectum posse terminare scientiam, & illam de facto terminare, quam scientiam terminari ad objectum; sed divina scientia secundum se quatenus mere terminatur ad futura secundario, & non habet adjunctam voluntatem, qua causet talia futura supponit, & non ponit futura, ergo præscientia Dei non lædit libertatem. Firmari ex eo itidem potest, quia cognitio pure speculativa non ponit suum objectum, neque dat illi necessitatem, sed illud supponit, siquidem ut notat Augustinus 4. ad litt. in Genes. Cap. 32. fieri non potest, nisi cognoscenda præcedant, & loquitur de cognitione speculativa: sed præscientia, qua Deus cognoscit futura libera si consideretur quatenus habet voluntatem adjunctam, & sub præcisa ratione, qua terminatur ad futurum, est cognitio pure speculativa, sicut est cognitio, qua ego cognosco futuram eclypsim solis: non enim mea cognitio est causa eclypsis, nec ullam imponit necessitatem motus planetarum ergo præscientia Dei non ponit, sed supponit futura libera: unde Petrus non ideo est peccaturus, eo quia Deus id cognoscat, sed eatenus, Deus cognoscit Petrum peccaturum, quia Petrus se libere determinabit ad peccatum. Hinc Beda Lib. 99. quæst. 13. ait. *Quid? ergo coëgit nos Deus, ut mali sibi videremur ab æterno? absit. nos coëgimus eum, ut nos malos videret.* Hoc idem passim docent cæteri sancti Patres, scilicet non ideo rem esse futuram, quia sciatur à Deo, sed è contra illum scire, quia futura est & præ cæteris Sanctis Patribus præclarum est testimonium Augustini de libero arbit. Cap. 4. ubi utitur exemplo memoriæ non cogentia facta esse, quæ præterierunt ait ipse: *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse, quæ præterierunt: Sic Deus præscientia sua non cogit facienda, quæ futura sunt.*

Sed dices, si ideo res futuræ sciuntur à Deo, quia futura sunt, non è contra ideo sunt futuræ quia sciuntur à Deo, sequitur, quod futura libera, quæ supponuntur causent præscientiam Dei, quia sunt causa, cur Deus ea præcognoscat: sed Dei præscientia non potest causari ab ullo objecto secundario, quale est futurum liberum, ergo futura libera non ideo præsciuntur à Deo, quia sunt futura, sed ideo sunt futura, quia præsciuntur, adeo ut præscientia sit causa futurorum: sed negatur sequela majoris, non enim futura libera, sunt causa divinæ præscientiæ, quasi physicæ causent aliquid Deo intrinsecum: sed res futuræ dicuntur causa præscientiæ divinæ impropriè per modum objecti secundarii non moventis, sed pure terminantis absque ullo influxu in actum divinæ præscientiæ, quo pacto eleganter Justinus quæst. 58. ad Orthodoxos. *Non est prænotio causa ejus, quod futurum erat; sed quod futurum erat causa est prænotionis, non enim prænotionem sequitur res futura, sed rem futuram prænotio:* hisce ultimis verbis clare ostendit quo sensu futura dicuntur causa divinæ prænotionis. Quod si interdum sancti Patres asserant res non cognosci à Deo, quia sunt, sed potius esse, quia cognoscuntur. Tunc fuerunt locuti de scientia practica dirigente vim operativam non de speculativa, & pure terminante, quia hæc supponit, non ponit rem. Sed dices iterum, voluntas toto illo tempore antecedente antequam actu peccet potest, quia libera est, se determinare ad non peccandum in tali differentia temporis, in qua intendebat prius peccare: ergo si Deus præcognosceret hac futura ejus scientia redderetur incerta, & fallibilis. Respond. negando consequentiam, quia Deus omniscius ab æterno cognoscit invariabiliter omnes motus, ac determinationes voluntatis in quacunque differentia temporis, scilicet quod in hac differentia temporis se determinet ad aliquid exercendum in alia differentia temporis futuri; & quod postea in alia differentia temporis mutet propositum, omnia enim cognoscit simul ab æterno, nec humana voluntas potest reddere fallibilem Dei scientiam immutabilem, ac infinitam. Unde Boetius de consolatione Philos. Lib. 5. Pros. ult. ait: *Deus respectu illius nihil est præteritum, vel futurum, sed omnia sunt præsentia:* unde cum Deus intueatur omnia ut præsentia, certe & infallibiliter illa cognoscit, nullam iisdem imponendo necessitatem.) Firmatur exemplis quæ à Sanctis Patribus adducuntur. Primo quia non majorem necessitatem imponit rebus venturis præscientia Dei, quàm præsentibus spectator, cum fiunt; ex eo enim, quod videam Petrum jacentem potest quidem Petrus non jacere, neque mea visio ad id ipsum adigit, quamvis posito, quod jaceat necessario apertis oculis animoque attento ipsum intueatur jacentem, & est exemplum Boetii Lib. 5. de consolat. prosa 6. ubi ait: *Si video jacentem aliquem necessitas ei non infertur, ut jaceat, sed potius à jacente infertur mihi necessitas, ut videam.* Ergo ex eo quod Deus præsciat futura contingentia non tollitur libertas humani arbitrii, quia si præscientia Dei tolleret libertatem, id esset, vel quia præscientia est; vel quia Dei est. Neutrum dici potest: non primum, quia tunc etiam nostra præscientia tolleret libertatem, quod est falsum, si enim Deus revelaret mihi Petrum cras esse profecturum Rus, illa mea præscientia acquisita per revelationem non imponeret Petro necessitatem rus proficiscendi, ergo præscientia simpliciter non destruit libertatem. Neque secundum, quod sit præscientia Dei, quia sicut Deus præscit, quid nos, facturi simus, ita etiam præscit, quid ipsemet facturus sit; sed præscientia Dei non imponit ipsi necessitatem, ergo neque nobis. Et firmari etiam potest ex ipso Calvino concedente hominem in statu innocentiæ fuisse præditum libero arbitrio, & ex illa libertate aliquid egisse, unde sic juvat argumentari, vel Deus præscivit hominem in illo statu aliquid libere facturum, vel non præscivit, & cum Deus sit omniscius non potuit ignorare quidquam; consequenter nec illud futurum. Quod si Deus præscivit, & nihilominus in sententia Calvini homo fuit libere operatus, sequitur evidenter præscientiam Dei non tollere libertatem arbitrii nostri. Occurrit tamen hic objectio ante Calvinum multo tempore exhibita, sicque se habet; Præscientia Dei est certe infallibilis eo majori infallibilitate, quæ possit excogitari, quia est scientia perfectissima ergo vel Deus ab æterno præscivit Petrum peccaturum in hac differentia temporis, vel præscivit non peccaturum: si dicatur primum: ergo Petrus in hac temporis differentia necessario peccat, quia ita peccat, ut non posset non peccare, alioquin si posset non peccare, posset reddere fallibilem Dei præscientiam ea hypothesi, quod Deus præsciat

ab

ab æterno Petrum peccaturum in tali temporis differentia; ut enim hæc Dei præscientia sit vera, debet conformis esse suo objecto; & non potest esse conformis, nisi in eadem temporis differentia ponatur peccatum Petri; quia si Petrus, quem Deus prævidit peccaturum, non peccaret, Deus falleretur & ejus præscientia non esset conformis objecto neque vera: ergo sicut est impossibile Dei præscientiam non esse veram, ita est impossibile non poni peccatum Petri, consequenter si non potest aliter contingere, ponitur necessario. Si præscivit ab æterno Petrum non peccaturum necessario non peccabit, alioquin præscientia Dei posset falsificari: ergo vel Deus non præscit ab æterno futura libera, vel si præscit voluntas humana non est libera, consequenter præscientia Dei destruit libertatem liberi arbitrii, & D. Hieronymus Lib. 3. contra Pelagian. post init. proponit simile argumentum inquiens: *Qui veteris testamenti & novi instrumentum hujusmodi syllogismum texere consueverunt. Aut scivit Deus hominem in paradiso positum prævaricaturum esse mandatum illius: vel nescivit? si scivit non est in culpa is, qui præscientiam Dei vitare non potuit, sed ille qui talem condidit, ut Dei non posset scientiam devitare; Si nescivit, cui præscientiam tollis, aufers & divinitatem.* Sed contra quia tametsi præscientia Dei certissima sit & infallibilis, & ea majori infallibilitate, quæ possit excogitari, non tamen inde sequitur adigi Petrum ad peccatum, eo qui præscientia Dei non ponit ipsum peccatum sed tantum se habet mere terminative ad ipsum, adeo ut supponat, non ponat ipsum peccatum. Quamobrem illa necessitas, qua res præscita dicitur necessario futura, non est necessitas, quæ antecedat rem, sed quæ ea illa sequatur, quatenus est futura; quia ideo prævidetur esse futura, quia supponitur esse futura ex plena libertate voluntatis, unde distinguitur consequens; ergo necessario Petrus peccabit necessitate consequenti, seu ex suppositione, quod sit libere determinatus ad peccandum, seu in sensu composito cum tali determinatione, conceditur, quia si est libere determinatus non potest non esse libere determinatus, alioquin esset & non esset libere determinatus, quod repugnat. Ex quo manifeste patet talem necessitatem esse tantum consequentem, quæ cohæret cum libertate: Peccabit necessario necessitate antecedente negatur: hæc autem sola necessitas est, quæ destruit libertatem, eo quis supponit causam necessario determinatam ad unum tantum. Cæterum quod scientia Dei præcedat per totam æternitatem à parte ante actualem præsentiam illius rei, quæ prævidetur futura, id non officit libertati creatæ, quia Dei scientia unico intuitu comprehendit simul omnes differentias temporis, resque omnes præsentes, futuras, & præteritas in sua æternitate præsentes; quia cum æternitas non mensuretur præterito nec futuro, omnes temporum differentias habet in se præsentes; quod enim nos cognoscimus ut futurum; hoc idem præsens est Dei æternitati.] Sed dices, quod est verum ab æterno fundat propositionem æternæ veritatis; unde si futurum liberum præcognoscitur verum ab æterno. fundat propositionem æternæ veritatis: sed propositiones æternæ veritatis sunt necessariæ necessitate antecedente: ergo si futura libera præcognoscentur à Deo ut vera ab æterno, essent necessaria necessitate antecedente. Sed contra distinguitur primum antecedens; quod est verum ab æterno veritate essentiali, seu proveniente ab essentia invariabili objecti fundat propositionem æternæ veritatis conceditur; quod est verum ab æterno veritate contingenti fundat propositionem æternæ veritatis, negatur. Siquidem aliud est, rem ab æterno esse veram, & aliud rem ab æterno veram fundare propositionem æternæ veritatis. Ad primum tantum requiritur quod res sit vera utcunque, adeo ut sufficiat veritas contingens, qua res denominatur vera contingenter: ut autem quod est verum ab æterno fundet propositionem æternæ veritatis, non sufficit, si sit verum utcunque, sed debet esse verum veritate essentiali proveniente ab essentia invariabili & intrinsecis prædicatis ipsius rei, quæ dicitur essentialiter vera propter essentialem & inseparabilem indispensabilemque connexionem inter ipsa, ut sunt hæ propositiones: Deus existit, homo est animal rationale sunt propositiones æternæ veritatis. Secus futura libera sunt tantum vera ab æterno veritate contingenti, qui ita sunt ut potuerint non esse, eo quia prædicata non nectantur inter se essentialiter.) Sed instabis, quod est liberum est essentialiter tale ex vi propriæ essentiæ, & naturæ consequenter in eodem instanti quo est, debet esse liberum quia rerum essentiæ sunt invariabiles, sed quod est liberum potest esse, & non esse, ergo si Deus præscit hæc futura libera, adhuc ejus scientia esset fallibilis, sed contra quod est liberum, est tale simpliciter in eodem instanti, quo est spectatum quoad propriam naturam & non alia facta suppositione, conceditur. Est liberum in sensu composito & ex suppositione quod causa sit determinata, negatur, quia in sensu composito eum tali determinatione non potest non esse determinatum. alioquin esset, & non esset determinatum consequenter in sensu composito est necessarium. Dupliciter potest futurum liberum considerari etiam in eodem instanti quo est. Primo secundum ejus naturam, seu prædicata intrinseca præcise, & simpliciter, & in sensu diviso à quovis alio prædicato, & in hoc sensu est liberum etiam quando actu est, quia natura actus liber semper est præsens sive in actu signato, sive exercito, quia rerum essentiæ sunt invariabiles. Secundo potest considerari futurum liberum non solum secundum ejus naturam præcise sumptum sed etiam cum ipsa actuali determinatione seu in sensu composito cum tali actualitate & in hoc sensu dicitur necessarium, quatenus quod est actu perseverante actu non potest non esse actu, alioquin id etiam esset, & non esset, quod est implicatorium. Deus igitur cognoscit futurum liberum, ut non solum præsciat ejus naturam verum etiam omnes alias conditiones ac præsertim determinationem causæ: propterea impossibile est Dei præscientiam posse falsificari, tametsi futurum liberum quoad propriam naturam indifferens sit ad esse vel non esse, nihilominus semel facta suppositione quod potentia sit determinata ad ponendum actum eadem natura actus, quæ ex se simpliciter & nude sumpta indifferens est, cum tali suppositione determinationis, seu in sensu composito est necessaria, & cum Deus ab æterno præsciat non solum naturas, ac effectus futurorum contingentium, verum etiam determinationes causarum eodem modo quo sunt impossibile est, hanc Dei præscientiam posse obnoxiam esse falsitati.

Objicies Sophisma Wiclefi: Deus ab æterno præscivit peccatum futurum Petri, adeo ut hæc præscientia sit necessaria, quia Deus necessario est omniscius, & infinite cognoscens consequenter debet cognoscere omnes veritates præteritas præsentes, & futuras, ergo peccatum futurum Petri est necessarium, consequentia est legitima, & antecedens est necessarium sed cum necessitate non potest stare libertas. Firmatur ea regula Dialecticorum, quia quando

quando conditionalis propositio est vera, si ejus antecedens est absolute necessrium etiam consequens est absolute necessrium, alioquin in bona consequentia posset antecedens esse verum, & consequens falsum: atqui hæc conditionalis est vera, si Deus præscivit hoc futurum hoc evenit ut præscitum à Deo, hæc propositio est necessaria, ergo etiam id quod ad illam consequitur erit necessarium; hoc argumentum aiebat Wiccleffus, esse adeo efficaa ut Armacanus annis viginti in ejus solutinne insudaverit, & tandem vi illius coactus dixerit; Deum in sua præscientia posse errare. Verum in armacano nil de hoc legitur, ex quo constat Wiccleffum falso illi imposuisse ut notat Thomas Waldensis. Sed contra ad regulam Dialecticorum quod attinet quando conditionalis propositio est vera, si ejus antecedens est necessarium etiam consequens est necessarium, ea tantum vera est, quando antecedens est necessarium ex intrinsece connexione terminorum; non vero quando tantum ex accidenti est necessarium seu ex suppositione. Quod autem Deus præsciat peccatum futurum Petri, non est necessarium ex intrinseca connexione terminorum non enim præscientia Dei habet intrinsecam conneaionem cum peccato Petri: unde antecedens est tantum necessarium ex suppositione quia posito, quod Petrua sit peccaturus, cum Deus sit Omniscius, utique non potest ipsum latere futurum Petri peccatum: hinc respondetur ad Sophisma Wicclessi distinguendo antecedens quod Deua præscivit eventurum non potest non evenire antecedenter, negatur ex suppositione seu in sensu composito, quod sit eventurum, conceditur. Quod autem Deus præscivit, est nerессarium tantum necessitate consequenti, & ex suppositione, quæ causatur à sola futuritione effectus non vero à præscientia Dei. Unde quando antecedens est necessarium est etiam necessarium consequens; sed eodem modo, quo antecedens est necessarium non vero alio modo quia consequens non potest habere aliam necessitatem, nisi quam illi confert antecedens ex quo deducitur: & cum antecedens sit tantum necessarium necessitate ex suppositione consequens inde illatum est tantum necessarium necessitate ex suppositione, seu in sensu composito ut explicuimus. Quamobrem Deus præscivit Petrum peccaturum libere ex propria determinatione. quatenus Petrus voluit se libere determinare ad peccstum, adeo ut hæc necessitas sit tantum consequens conceditur. Præscivit Petrum peccaturum necessario: subdistinguo necessitate antecedente orta vel ab ipla Dei præscientia, vel à potentia operante, negatur, unde non sequitur ea Dei præscientia Petrum adigi ad peccatum, quia necessitas consequens tantum abest, quod destruat libertatem, ut potius ipsam supponat. (Sed instat Wiccleffus, quia præscientia Dei ita est certa, ut non possit Deus ullo modo falli, consequenter objectum illius scientiæ nequit aliter evenire quam sit in divina præscientia, alioquin si Petrus quem Deus præscivit peccaturum non peccaret, utique falleretur, & ejus scientia esset falsa: sed Deus non potest falli, nec ejus scientia potest falsitati obnoxia esse: ergo vel Deus non præscit hæc futura libera, vel Petrus non potest non peccare; consequenter necessario peccat. Sed contra distinguitur primum consequens ergo ejus objectum non potest aliter evenire antecedenter negatur, quia sicut Petrus libere se determinavit ad peccatum ita potuisset se non determinare, adeoque antecedenter ad determinationem potuisset aliter evenire. Consequenter ad talem determinationem subdistinguo absolute, & simpliciter sp. ctata sola natura, ac essentia futuri liberi adhuc negatur in sensu composito cum tali determinatione conceditur, quia sicut implicat potentiam esse simul determinatam, & non esse determinatam, ita repugnat Petrum determinatum ad peccatum non esse ad illud determinatum: & cum determinatio ad peccatum sit certa, posito quod sit ita, est etiam certo cognoscibilis, quantum est ex se, proinde potest, ac debet esse terminus divinæ cognitionis in ipsam infallibiliter tendentis; quia nullum verum potest divinum subterfugere intellectum conceditur igitur, quod antequam creatura libera se determinet sit in ejus potestate facere, ut Dei cognitio non terminetur ad id, ad quod reipsa terminatur post ejus determinationem, quia erat in ejus potestate ponere oppositum: nihilominus si semel supponatur quod creatura se determinaverit ad alterutrum non est amplius in ejus potestate hoc latere Deum cujus scientia est infinita, & extenditur ad omne scibile, alioquin Deus non esset omniscius, quia aliquod scibile ipsum lateret.) Sed dices ex data responsione Petrus posset absolute non peccare, ergo posset absolute falsificare Dei præscientiam, sed contra negatur consequentia quia si Petrus non peccaret, sicut absolute potest non peccare, Deus ab æterno præscivisset Petrum non peccaturum; consequenter divina præscientia non esset obnoxia falsitati, nec repræsentaret objectum aliter ac sit in se, quia si Petrus est peccaturus Deus ab æterno præscit ipsum esse peccaturum, sin autem Petrus non est peccaturus, Deus ab æterno videt ipsum non esse peccaturum. Sed urgebis quod est præteritum non potest amplius cadere sub hominis potestatem, sed Deum præscivisse Petrum peccaturum est aliquid præteritum, ergo peccatum futurum Petri non potest a Petro impediri sicut non est amplius sub ejus potestate, quod heri peccaverit, ergo si Deus præsciret futura libera absoluta, præscientia Dei alligaret homines ad peccatum; quod cum non possit concedi, concludendum est futura libera non præcognosci à Deo. Sed contra distinguitur minor Deum præscivisse Petrum peccaturum cras, est aliquid præteritum in ordine ad nos, & secundum nostrum concipiendi modum, quo concipimus Dei æternitatem per modum cujusdam infinitæ extensionis, transeat minor. Est aliquid præteritum respectu Dei, negatur minor, qui cum Dei æternitas sit indivisibilis & tota simul non datur in ipso præteritum: nec futurum sed omnia sunt ipsi semper præsentia. Præterea esto secundum nostrum modum concipiendi esset aliquid præteritum, non tamen absolute, & simpliciter, sed tantum ex suppositione, quod Petrus sit peccaturus, in quo sensu præscientia Dei non ponit, sed supponit peccatum Petri.) Objicitur ulterius illud dilema quod fieri solet à Calvinistis in præsenti materia prædestinationis: Si Deus prævidit me peccaturum, infallibiliter peccabo, tametsi omnem adhibeam diligentiam ad occasiones declinandas, & peccatum vitandum, quia scientia Dei non potest falsificari; vel Deus non prævidit, & sic non peccabo. Quod si respondeas, primum peccatum esse quidem necessarium necessitate tantum consequenti, non vero antecedente, & necessitatem consequentem non destruere, sed supponere libertatem: contra est, quia si Deus heri præscivit me peccaturum cras, tam mihi non est liberum, & evitabile, ut non peccem cras, quam non est liberum & evitabile, ut peccaverim heri, sed hoc nullo modo est liberum & evitabile mihi, ut non peccaverim heri, consequenter mihi non est liberum, ut peccem cras. Major ostenditur, quia eatenus non est mihi liberum nunc heri non peccasse,

se, quia est necessarium ex suppositione aliqua præterita, sed me peccare cras est necessarium ex suppositione præterita, quia est necessarium ex suppositione, quod Deus heri præsciverit me peccaturum, ut etiam quod heri verum fuerit me peccaturum cras, consequenter meum peccatum crastinum esset necessarium. Sed contra respondetur per varias instantias: vel Deus prævidit futuram messem in agro vel non: si primum ergo inutile est diligentiam adhibere, & laborea subire in agro excolendo, quia quod Deus prævidit, non potest non evenire. Secundo laboret quis lethali morbo vel Deus prævidit ipsũ moriturũ, vel non? si primum ergo frustraneum est accire medicos, pharmacum sumere, & expensas inutiliter facere: si secundum: ergo nulla suboritur necessitas adhibendi remedia, nec ita vivendi medice, quia si Deus prævidit ipsum non moriturum, tametsi curam morbi negligat, non morietur. Tertio existens in opice præalto turris potest, se inculpabiliter deorsum dejicere, quia vel Deus prævidit ipsum hodie moriturum, vel non; si primum, quidquid agat morietur hodie; si secundum: ergo se dejiciendo è turri sine vitæ detrimento singulari potest adstantibua exhibere spectaculum: est enim similis instantia dicere, si Deus prævidit me peccaturum quidquid agam peccabo, vel hæc alia si Deus me prædestinavit ad gloriam, quidquid agam ero illam consecuturus, sin vero me destinavit ad supplicis æterna, quidquid agam damnabor, respondetur igitur directe distinguendo primam partem Dilematis: Quidquid agam, peccabo ex suppositione quod me determinem ad peccatum, & peccabo necessario necessitate consequenti seu ex supposita mea libera determinatione ad peccatum concedo, peccabo necessario necessitate antecedente negatur. Præscientia Dei nullo modo me adigit ad peccatum, quia non ponit, sed supponit meam determinationem ad illud, sicut quod ego videam Petrum peccantem, mea visio non adigit Petrum ad peccatum, quia supponit Petrum se libere determinasse ad peccatum, perinde Deus, qui unico intuitu omnea comprehendit temporum differentias rerumque vicissitudinea ab æterno præscivit meam crastinam determinationem, non quia mea determinatio futura sit, quia Deus eam prævidit, sed è contra ideo Deus eam prævidit, quia futura erat. Verum est quod si Deus præsciverit me peccaturum, infallibiliter peccabo, sed non quia Deua præscivit, sed quia me libere determinabo ad peccatum, unde potero absolute non peccare, sicque inutiliter additur frustra esse eam adhibere diligentiam, ut occasiones declinem, tentationi non assentiar, siquidem absolute possum peccatum vitare, & pecco non quia Deus vidit, sed quia occasiones non fugio, & volo me ad peccatum determinare. Ad instantiam de suppositione præterita, respondetur cum distinctione, tam mihi est inevitabile, ut non peccem cras ex suppositione, quod sim peccaturus, quam est inevitabile quod non peccaverim heri concedo, quia sicut repugnat me peccasse & non peccasse heri; sic implicat me esse craa peccatutum, & non esse cras peccaturum: tam est inevitabile simpliciter, & absolute negatur, quia in peccato crastino est aliqua suppositio futura, quam absolute possum tollere, & in peccato præterito nulla est suppositio, quæ de præsenti possit à me tolli.

Objicies quarto quod tempore est posteriua non potest impedire, quod est tempore prius: neque quod est tempore prius potest dependere ab eo, quod est tempore posteriua, nam quod est posterius non potest efficere, ut non fuerit præteritum, quia ad præteritum non datur potentia: sed mea voluntas non potest impedire illam scientiam Dei, quia fuit ab æterno consequenter etiam tunc cum nondum essem: neque potest illam impedire nunc quando sum, quia præscientia Dei jam est præterita, & fuit, antequam essem: ergo cum præscientia Dei de peccato meo futuro fuerit prior tempore, quam ego exstiterim, & quod est posterius nequit impedire, quod est prius tempore, sequitur me nullo pacto posse impedire scientiam Dei de meo peccato, consequenter cum præscientia Dei non sit falsitati obnoxia, si Deus ab æterno præscivisset peccatum meum crastinum; cras peccarem necessario non libere. Sed contra, quia tametsi quod est prius tempora non possit dependere quoad existentiam ab eo, quod est posterius tempore, potest tamen ab ipso dependere tanquam ab objecto, licet sim posterior tempore, iis, quæ evenerunt anteacto sæculo, cognitio tamen mea de rebus illia dependet ab iisdem, tanquam ab objecto, & ita dicendum de rebus pluribus futuris, quæ licet non existant, mea tamen cognitio de iisdem dependet ab ipsis, ut ab objecto. Res igitur quæ tempore posterior est, si sit objectum potest absolute impedire, ne fuerit res præterita: ex suppositione vero non potest quia ad præteritum ex suppositione, quod sit præteritum non amplius est potentia: absolute tamen potest non esse: unde quamvis quando non eram non potuerim impedire scientiam illam quando tamen sunt beer illam non impediam ex suppositione, quod me velim determinare ad peccatum absolute tamen possem illam impedire: unde solum in sensu composito cum ea libera determinatione ad peccatum non possum impedire illam Dei præscientiam ab æterno; quam tamen absolute & in sensu diviso spectata mea libertate possum talem præscientiam ab æterno impedire. Quia vero Deus est ab æterno Omniscius, & uncio intuitu omnes comprehendit temporum differentias, & liberas cujusvis voluntatis determinationes ut sibi præsentes in æternitate præscit ab æterno crastinam meam determinationem ad peccatum non quia mea libera determinatio ideo sit futura, quia Deus ipsam prævidit, sed è contra, ideo Deua eam prævidit quia futura erat, unde concludendum est cum Origine apud Eusebium lib. 6. de præparatione cap. 9. *Non ergo præcognitio futurorum causa, nec enim ullo pacto ad peccatum Deus quemquam impellit, ac movet, sed è contra dicam enim, etiamsi absurdum multis forsan videatur, id, quod futurum est, causa est, ut Deus eventurum illud prævideat. Non ideo fit, quia præscitur, sed quia futurum erat, præscitur. Distinctione autem hac res indiget: nam si quis quando futurum aliquod dicimus, sic accipit, quasi necesse sit omnino fore minime ei id dabimus. Non enim dicimus quia proditor Judas præsciebatur, necesse fuisse ipsum prodere, si sic enim esset non vituperaretur ab his qui proditurum praviderunt, vituperatur autem nimirum quoniam potuisset etiam non procedere.* Ex dictis constat, libertatem arbitrii non impediri per providentiam, aut prædestinationem Dei, quia prædestinativo ex parte Dei est præscientia, & voluntas Dei, quarum neutra lædit libertatem arbitrii; & ex parte effectuum est gratia excitans, adjuvans, & sanctificans, & hujusmodi gratiæ etiam cohærent cum libertate. Idque ex principiis Calvini ostenditur; quia juxta illius sententiam prædestinatio etiam fuit in statu innocentiæ; quia in illo statu homine,

mines perinde fuissent prædestinati ad gloriam, sicut per Dei decretum nunc prædestinantur: sed certum est in statu innocentiæ hominem habuisse liberum arbitrium, & prædestinationem cum eodem cohæsisse: ergo etiam modo cohæret cum libero arbitrio.

CAPUT III.

Deus in negotio Prædestinationis suo decreto non ordinavit lapsum primi hominis & totius humani generis, pro quo toto Christus mortuus est contra Calvinum.

DOcet Calvinus & cum ipso alii Sectarii, Deum ex vi primi illius decreti, quo alios ad vitam, & gloriam, & alios ad interitum, & æterna supplicia prædestinavit absolute voluisse, ac ordinasse lapsum primi parentis, ac totius humani generis, ut inde occasionem sumeret exercendi suam justitiam circa impios, & suam misericordiam in probos prædestinatos ad gloriam æternam; ait enim Calvinus lib. 3. Instit. c. 23. §. 4. *Fateor sane in hanc, qua nunc illigati sunt conditionis miseriam Dei voluntate decidisse universos filios Adæ: atque id est quod principio dicebam, redeundum tandem semper esse ad solum divinæ voluntatis arbitrium* & §. 7. ait: *Disertis verbis hoc exstare negant: Decretum fuisse à Deo, ut sua defectione periret Adam* ex paucis interjectis subdit. *Decretum quidem, horribile fateor, inficiari tamen nemo poterit, quin præsciverit Deus, quem exitum esset habiturus homo antequam ipsum conderet, & ideirco præsciverit, quia decreto suo sic ordinaverat.* Ex hisce Calvini principiis, sequitur omnia fieri volente Deo; & non solum permittente; adeo ut non solum permittat, sed etiam velit peccatum. Secundo Dei voluntatem esse rerum necessitatem. Tertio Deum non alia ratione, quæ futura sunt prævidere, nisi quia voluit ut fierent: ex qua doctrina sequitur Deum voluisse peccatum Adæ, & omnia alia peccata quæcunque fiunt, aut futura sunt non aliter fieri, quam Deo volente, & ordinante, imo & necessitatem imponente, siquidem Deus ab æterno prævidit omnia peccata, quæ unquam futura sunt: sed quidquid prævidet futurum, ideo prævidet, quia voluit, & decrevit, ut fieret; ergo voluit, & decrevit, ut fierent omnia peccata. quæ futura sunt, hinc cum doceat Calvinus Dei voluntatem esse necessitatem rerum, sequitur in ejus sententia peccata necessario committi, & Deum esse Authorem peccati. Dupliciter enim potest intelligi Deum voluisse peccatum primo absolute ut Adam peccaret cum tota sua posteritate, secundo conditionate, ut si Adam peccaret, etiam tota posteritas esset culpæ obnoxia, & in hoc secundo sensu propositio est vera, quia fuit in libertate Adæ transgredi vel non transgredi præceptum à Deo sibi injunctum, & quia voluntas posterorum fuit virtualiter voluntas Adæ, in quo veluti in capite continebatur, ideo tota posteritas facta fuit eidem culpæ obnoxia. In primo autem sensu propositio est impia, & hæretica, quia Deus non adigit ad peccatum, nec est Author peccati, id enim adversatur justitiæ & legi æternæ, quæ est ipse Deus, quia peccatum est aversio à Deo, atque defectio ab ultimo fine, & Deus voluntates hominum tantum abest, quod à se avertat, ut potius ad se ipsum omnia convertat, & ordinet etenim Deuter. 32. *Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis, & absque ulla iniquitate justus, & rectus.* Psal. 5. *Non enim Deus volens iniquitatem tu es?* Quod si Deus non vult iniquitatem quomodo voluit peccata Adæ, imo & peccata omnia, quæ à posteris fiunt? Sapient. 11. *Diligis omnia, quæ sunt & nihil odisti eorum quæ fecisti;* Deus autem odio habet peccatum Sapient. 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus:* si impietas, seu peccatum est Deo odio ergo Deus peccatum noluit, nec fuit Author peccati Adæ, & posterorum, quia peccatum non fecit, nec fuit ejus Author, quia nihil eorum quæ fecit, odio habet, & peccatum dicitur odisse Ecclesiast. 15. *Non dixeris per Deum abest, quæ enim odit, ne feceris. Non dicas ille me implanavit quia nemini mandavit impie agere, & nemini dedit spatium peccandi,* seu nemini vitam dedit, vel prorogavit ex intentione, ut peccaret. Habacuch. 7. *Mundi sunt oculi tui ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.* Quod si non potest respicere ad iniquitatem à fortiori nec poterit illam velle, neque intendere, consequenter falsum est, assertum Calvini Deum ex eo quod prævideri Adæ peccatum, illud voluisse ut fieret. Rursus Apostolus ad Rom. 5. ait: *Nunquid iniquitas est apud Deum? absit!* si autem Deus per suum decretum vellet peccata, eo quia ea prævideri, ut ait Calvinus, sequeretur inesse Deo iniquitatem, Jacobi. 1. *Nemo cum tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est ipse autem neminem tentat,* quod si Deus neminem tentat, ut peccet, à fortiori neminem vult peccare, neque urget necessitas, ut peccet, & D. Augustinus lib. de Spiritu & littera cap. 31. observat, nunquam legi in scripturis, *non est voluntas nisi à Deo,* ait Augustinus *& recte non est scriptum, quia verum non est; alioquin etiam peccatorum, quod absit, Author esset Deus, si non est voluntas nisi ab illo: quoniam mala voluntas, jam sola peccatum est etiam si desit defectus, id est, si non habeat potestatem,* & lib. 5. de Civit. Dei, cap. 9. ait: *Sicut omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator non voluntatum. Malæ quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt.* Ecce quam perperam contra Sacras Scripturas asserat Calvinus peccatum primi parentis, imo etiam omnia alia peccata posterorum, quæcunque fiunt, aut futura sunt. non aliter fieri, quam Deo volente, & ordinante, imo etiam necessitatem imponente, ait enim ipse Deum ab æterno prævidisse omnia peccata, quæ unquam futura sunt, & eatenus ea prævidisse futura, quia illa voluit, & decrevit, ut fierent, ex quo sequitur in sententia Calvini Deum voluisse; ac decrevisse non solum peccatum Adæ, verum etiam peccata omnium posterorum, consequenter ipsum esse Authorem peccati.

Adversatur etiam Calvino doctrina sanctorum Patrum præsertim Augustini tract. 1. in Joan. ubi expendens verba illa: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil* ait: *peccatum quidem non per se factum est, & manifestum est, quia peccatum nihil est, & nihil fiunt homines cum peccant,* & lib. 2. de libero arbit. cap. 20. ait: *Omne bonum ex Deo. Nulla ergo natura est, quæ non sit ex Deo. Motum ergo illud aversionis, fatemur esse peccatum, quoniam defectivus motus est, omnis autem defectus ex nihilo est, vide quo pertineat & ad Deum non pertinere ne dubites. Qui tamen defectus quoniam est voluntarius in nostra est positus potestate.* Augustino adhæ-

rens D. Prosper in responsione ad objectiones Vincentii cap. 10. ait : *Detestanda, & abominanda opinio, quæ Deum cujuspiam malæ voluntatis, aut malæ actionis credit Authorem*, & nonnullis interjectis subdit : *Non ergo casus ruentium nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædestinatio Dei, aut excitavit, aut suasit, aut impulit.* Et S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 6. ait : *Si ut peccatum in Deo non est, ita peccatum ex eo non est. Quod autem ex eo non est, opus ejus utique non est. quod autem nunquam est in opere ejus nunquam fuit in prædestinatione ejus*, & cap. 13 subjungit : *Quos prædestinavit ad gloriam, prædestinavit ad justitiam : quos autem præ estinavit ad pœnam, non prædestinavit ad culpam.* Unde Deus neminem vult peccare, nec prædestinat ad peccatum, hinc antequam Calvinus nasceretur hunc errorem fuerunt detestata Concilia præsertim Arausicanum II. *can* 25. & Valentinum *can*. 3. & anathemate percutiunt asserentes Deum aliquos ad malum prædestinare, quod etiam luculenter confirmavit Concilium Tridentinum sess. 6. can. 6. ubi ait: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere ; sed mala opera ita ut bona Deum operari non permissive solum, sed etiam proprie & per se, adeo ut sit proprium ejus opus non minus proditio Judæ quam vocatio Pauli, anathema sit :* Ubi Concilium tametsi concedat Deum permittere peccatum, & hominem operari juxta liberum suum arbitrium, prout ipsi magis placuerit, negat tamen absolute proprie, & per se, seu effective velle peccatum, quia aliud est permittere aliquem operari juxta proprium suum arbitrium, & aliud illud idem operari, ad primum enim se habet tantum permissive, & ad secundum se haberet effective, illudque efficeret. Hinc cum in scripturis subinde legitur Deum præcipere malum 2. Reg. 16 *Dominus præcepit Semei ut malediceret David* & cap. 24. *& addidit furor Domini irasci contra Israel. & Judam commovitque David in eis dicentem, vade numera Israel, & Judam.* & Joan. 13. Cum Christus Judæ proditori dixit : *Quod facis fac citius* in hisce, & aliis locis scriptura tantum significat, Deum permittere mala illa, non tamen proprie, & per se eadem effecisse, ac fuisse operatum : siquidem verbum præcipio 2. Reg. 16. proprie non significat mandatum, sed tantum opportunitatem loci, fugæ, & calamitatis Davidis à Deo procuratum : siquidem eorundem occasione Semei proprio vitio depravatus ausus fuit Regi maledicere. Rursus significat ordinationem maledicentiæ, & injuriæ Semei in Davidis punitionem, & pœnam, usus enim fuit Deus mala voluntate Semei ad puniendum Davidem, quamvis Deus malam illam voluntatem non fecerit, sed tantum permiserit, adeo ut Deus tantum permiserit ut Semei malediceret Davidi, non vero quod dederit Semei pravam illam voluntatem, huc advertendus S. Augustinus lib. de gratia, & libero arbit. cap. 20. ubi ait : *Quomodo dixerit Dominus huic homini maledicere David, quis sapiens & intelliget? non enim jubendo dixit, ubi obedientia laudaretur, sed quod ejus voluntatem, proprio vitio suo malam, in hoc peccatum judicio suo justo & occulto inclinavit, ideo dictum est, dixit ei Dominus. Nam si jubenti obtemperasset Deo, laudandus potius, quam puniendus esset, sicut ex hoc peccato postea novimus esse punitum*, alii etiam respondent Deum inclinasse voluntatem Semei tantum ad entitatem, & substantiam actionis, non ad ejus pravitatem, hinc sicut Deus dicitur, concurrere ad physicam entitatem peccati, non vero, ad ejus malitiam, ita operatus est motum voluntatis, Semei quoad entitatem physicam, non vero quoad malitiam moralem, quam tantum permisit quaque eam permittendo usus fuit ad puniendum Davidem, etenim potest Deus concurrere, & esse causa entitatis physicæ actus, non vero ejus malitiæ, perinde ac natura dicitur esse causa oculi, non vero cæcitatis in oculo, ut etiam anima, & facultas motrix causa incessus pedis non vero claudicationis, quia natura non intendit defectum illum obliquitatis in pede, consequenter neque incessus claudicationem, ita Deus fuit quidem causa illius physicæ entitatis in actu, quo Semei maledixit David, non tamen fuit causa illius malitiæ quam tantum permisit ad Davidis exercitationem. Hinc Augustinus lib. de gratia, & libero arbit. cap. 21. ait ; *Nec causa tacita est. cur ei Dominus justo modo dixerit, maledicere David hoc est, cor ejus malum in hoc peccatum miserit, vel dimiserit : ut videat Dominus humilitatem meam & retribuat mihi bonum pro maledicto ejus in die isto. Ecce quomodo probatur Deum uti cordibus etiam malorum ad laudem atque adjumentum bonorum ; sic est usus Juda tradente Christum, sic usus est Judæis crucifigentibus Christum* ; Deus igitur non facit malam voluntatem hominis, sed illam tantum permittit, & eadem à se permissa utitur vel ad puniendum, vel ad corrigendum, vel in beneficium aliorum : & cap. 21. nonnullis interjectis ait : *Agit Omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, ut per eos agat, quod per eos agere ipse voluerit, qui omnino injuste aliquid velle non novit*, in quo sensu dicitur Psal. 104. *Convertit cor eorum, ut odirent populum ejus, & dolos facerent in servos ejus.* ad Roman. 1. *Propterea tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam. Tradidit illos Deus in passiones ignominiæ. Sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant quæ non conveniunt*, & 2. Thessal. 2. *Eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.* Quibus locis significatur permittere Deum ut homines impii, & protervi graviora committant delicta, illis suam subtrahendo gratiam & justo judicio ordinare, ut peccata subsequentia pœnæ sint præcedentium, tametsi Deus Author non sit eorundem, nec illa per suum decretum velit, ut asserit Calvinus, sed tantum ea permittat, sinatque hominem operari juxta liberum arbitrium, quod illi indidit : & quia libere voluit homo male agere, & peccatum illud gravissimum patrare ; ideo permittit Deus per subtractionem suæ gratiæ subinde ut in alia peccata cadat in pœnam præcedentis. Hinc D. Augustinus loc. cit. ait : *His talibus testimoniis divinorum eloquiorum manifestatur, operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunque voluerit, sive ad bona pro sua misericordia sive ad mala pro meritis eorum, judicio utique suo aliquando aperto, aliquando occulto semper tamen justo. Fixum enim debet esse & immobile in corde vestro quia non est iniquitas apud Deum. Ac per hoc quando legitis in litteris veritatis à Deo seduci homines, aut obtundi, vel obdurari corda eorum : nolite dubitare fecisse mala merita eorum, ut juste ista paterentur.* Si autem potens est sive per Angelos bonos vel malos, sive quocunque alio modo operari etiam in cordibus malorum pro meritis eorum, quorum malitiam non ipse fecit, sed aut originaliter tracta est ab Adam, aut crevit per propriam voluntatem. Quid mirum est, si per Spiritum sanctum operatur in cordibus electorum suorum bona, qui operatus est, ut ipsa corda essent

ex malis bona. Quod vero Deus indignatione commotus contra populum Israel permiserit, ut David incitaretur à Satana ad numerandum populum. 1. Paralip. cap. 21. *Consurrexit autem Satan contra Israel & concitavit David ut numeraret Israel,* Deus malum illud non decrevit, nec voluit, sed tantum permisit, & eo permisso usus est ad punitionem populi. Ad aliud de Judæ Proditore, cui Christus dixit *Quod facis, fac citius* respondit S. Leo Papa serm. 7. de passione Domini, Christum non jussisse Judæ proditionem, sed tantum permisisse, & itaque tali permissione suasit, ut citius faceret quo posset statim pretium sui sanguinis in redemptionem humani generis fundere, & mortem ipse subire ut nobis vitam impertiret, ait S. Leo Papa: *Vox non jubentis est, sed sinentis, nec trepidi, sed parati: quia habens omnium temporum potestatem ostendit se & moram non facere traditori, & sic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus, quod à persequentibus parabatur nec impelleret, nec timeret.*

Pleraque alia Scripturæ loca, quibus videtur Deus jubere, vel præcipere, vel injungere malum aliquod patrandum non sunt intelligenda, nisi permissive non vero effective, nisi quoad physicam entitatem actus mali, non vero ratione malitiæ in eodem actu, sicut natura intendit quidem oculum non vero defectum cæcitatis, perinde Deus vult quidem entitatem physicam actus, non vero ejus defectum, & malitiam in quo sensu intelligitur illud, 3. Reg. 22. *Dedit Dominus Spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum Achab,* & Ezechielis 14. *Propheta cum erraverit, & locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum,* & Isaiæ 43. *Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis,* hæc inquam & alia Scripturæ testimonia intelliguntur, quod Deus permiserit Prophetas mentiri decipi, & populum errare, quia ut ait Augustinus lib. de Spiritu, & litt, cap. 31. *Cum voluntas mala potestatem accipit implere, quod intendit, ex judicio Dei venit, apud quem non est iniquitas: punit enim etiam illo modo, nec ideo injuste, quia occulte,* quia subinde permittit Deus, ut Diabolus decipiat, tentet ad malum, & à recto tramite abducat, sicut permisit etiam vexare S. Jobum, tametsi innocens esset ad probandam ejus virtutem, ut inde uberiora meritorum incrementa susciperet, ait enim D. Augustinus lib. 1. ad Bonifacium cap. 18. *Neque ex Dei potentia intelligendum est vel in bonum vel in malum aliquem cogi, sed Deo deserente pro meritis ire in malum, & Deo adjuvante sine meritis converti ad bonum.* Quando igitur in scripturis dicitur, Deum tradere aliquos in reprobum sensum vel inclinare voluntates in malum, id non præstat positive agendo, & movendo, sed tantum per subtractionem suæ gratiæ, quatenus illum deserit, & non impedit malum, quod agit: quia Deus non tenetur ex ulla obligatione impertiri semper suam gratiam, ac impedire mala omnia, sed permittit illa evenire, eo quia velit hominem operari libere juxta proprium arbitrium sibi inditum. Si enim quis cadat in foveam aliquam, & alius lapsum illum non impediat ei porrigendo dexteram, & permittat eum cadere, non tamen ipse est causa illius casus, ad quem nullum dedit impulsum præsertim si non teneretur illi manum porrigere, & justam haberet causam subtrahendi manum, & lapsum illam permittendi, is enim non dicitur proprie causa respectu alicujus effectus quando ad illum nullum præstat concursum, ut enim causa suum efficiat effectum necesse est influat aliquo modo in ipsum. Hinc cum dicitur Joan. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum,* & Apostolus ad Roman. c. 9. *Cujus vult miseretur, & quem vult indurat,* non propterea est causa mali, quia non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non exhibendo gratiam, eo quia non sint illa digni, nec fuerint eam promeriti, sed potius meruerunt, ut illa privarentur. Quod si Deus Isaiæ 45. dicitur creans malum *si erit malum in civitate quod Dominus non fecerit,* ut ait Amos 3. id intelligendum est non de malitia peccati, sed de pœna, & supplicio ejusdem, ut explicat D. Augustinus, qui lib. 14. de civitate Dei Cap. 14. ait: *Ut natura sit ex eo habet, quod à Deo facta est, ut autem ab eo, quod est, deficiat, ex hoc quod de nihilo factum est,* ex quibus liquet, quam perperam asseruerit Calvinus peccatum primi parentis, ut etiam peccata alia omnia quæcunque fiunt, aut futura sunt, Deo volente & ordinante fieri imo etiam necessitatem imponente, eo quia Deus ab æterno ea Præviderit, & quidquid prævidet futurum illud vult, & decernit, ut fiat, ea quo infert Deum velle, & definire, ut fiant omnia peccata, quæ futura sunt, & Dei voluntatem esse rerum necessitatem siquidem Deus ita hominem condidit, ut eidem fuerit impertitus liberum arbitrium quo operaretur juxta suum beneplacitum, & Deus permittit eum operari male licet nolit malum illud neque illud prædefiniat, sed quia libere ponitur à creatura, Deus illud præcognoscit, ac decernit permittere, definitque illud punire. Quod vero asserat Deum per decretum prædestinationis tollere liberum arbitrium in homine, ut clare ipse asserit, 1. *Instit. Cap. 15. §. 8,* id quam falsum sit, liquet, ex ipsius verbis, docet enim loc. cit. Hominem in statu innocentiæ fuisse præditum libero arbitrio, quo, si vellet, posset consequi æternam salutem, ait enim; *Potuit igitur Adam stare, si vellet, quando nonnisi propria voluntate cecidit.* Quod si pro suo libitu potuit Adam stare ergo non necessario lapsus est, sed quia voluit, quia si voluisset, potuisset stare, & si stetisset, ut potuit libere non cecidisset, consequenter si cecidit libere, & non necessario lapsus est, & nihilominus sui dicti oblitus lib. 13. cap. 23. asserit: *Omnia quæ fiunt Dei voluntate fieri, & voluntatem Dei esse rerum necessitatem.*

Neque principia quibus Calvinus nititur sunt ullius ponderis, si enim adhibeamus distinctionem inter divinam voluntatem efficientem, & permittentem facile solvuntur, quæcunque possunt objici, nam quod dicant sectarii cum Calvino omnia quæ quæ fiunt, fieri Deo volente & non tantum permittente, id repugnat communi sensui sanctorum Patrum docentium peccata fieri Deo permittente, non autem volente, alioquin esset Deus author peccati, qui enim vult fieri peccatum & alium ad peccatum impellit, procul dubio est causa peccati. Rursus in sententia Calvini Deus esset mendax, quia aliud loqueretur, & aliud in animo sentiret, quia in scripturis clare ait, se detestari peccata, sibique ea summe displicere, sua voluntate non fieri, se præcipere, mandare, injungere, ne fiant; Sin autem Deus in sententia Calvini vellet peccata fieri, & non tantum ea permitteret, revera vellet ea committi, & ad ea patranda occulto homines impelleret, proinde Deus aliud loqueretur in scripturis, & aliud operaretur, qui autem loquitur. & aliud in mente sentit, mendax est, proinde ex Calvini sententia sequeretur Deum esse mendacem, imo & crudelem eo quia hominem innocentem per suum decretum, quod in sententia Calvini non potest frustrari, eo quia sit rerum necessitas, adigeret ad male operandum ad eum finem ut posset illum punire. Quinimo in sententia Cal-

vini omnes homines essent justi; siquidem justus est, qui summi Judicis voluntatem in omnibus exequitur, sed stante Dei decreto quod dicitur esse necessitas rerum, omnes homines necessitarentur ad id quod definivit Deus per suum decretum, ergo omnes voluntatem Dei in omnibus exequerentur, ac justi essent, semel enim quod decretum Dei necessitatem imponit, æque prædestinati, ac reprobi sequuntur Dei voluntatem, quia quidquid agunt Deo volente, & ordinante illud faciunt, quapropter omnes justi essent, & solus Deus injustus, quia innocentes, ac facientes ejus voluntatem condemnaret, ac suppliciis addiceret æternis, quo nil absurdius, nil potest iniquius excogitari. Rursus sequitur Deum decepisse primum hominem quando in paradiso, cum eum condidisset, ei præcepit dicens Genes. 2, 17. *Ex omni ligno paradisi comede de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas:* quæritur enim quo animo hoc præceptum negativum Adæ injunxerit, etenim ex sententia Calvini non animo sincero, sed versibelli, siquidem cum in ejus sententia jam pridem statutum sit apud se impellere Adamum & occulte inducere ad peccatum, non potuit nisi simulate, animoque versato illi injungere. Quod si jam statuerat ipsum occulte impellere, & inducere ad peccatum, ut asserit Calvinus, cur ex eo, quod transgressus fuerit injunctum sibi præceptum, ad cujus transgressionem eum impulit, & induxit, tam gravem pœnam in eum postea statuit, cur primo homini misere decepto fuit ita vehementer iratus? nonne Calvinus crudelis animi asserunt Deum esse? non solum mendacem eum dicit, sed etiam crudelem facit. Calvinum imitantur ejus asseclæ asserentes Deum præscire omnia futura antequam sint, & fiant, & ideo præscire, quia ea ordinat, prædefinit asserentes, Deum præscivisse Adæ peccatum, consequenter, præordinasse, ac prædefinivisse futurum, antequam fieret, & hanc Dei præordinationem ac decretum non posse ab homine frustrari, consequenter necessitatem imponere, ex qua, ut ipsi ajunt, patratum fuit à primo homine peccatum, quo tantum humanum genus lapsum fuit à statu innocentiæ, & salutis ad statum miseriæ, & damnationis. Quamvis Calvini Asseclæ videantur simulare, ac dissimulare, hoc idem tamen cum eorum Magistro fatentur.

Ponit enim Calvinus hoc principium, Deum non alia ratione futura prævidere nisi quia ea voluit ut fierent, quod, quam falsum sit, liquet ex hactenus dictis: siquidem multa fiunt Deo tantum permittente non volente, propterea asserendum est, Deum multa futura præscire non quia voluit, sed quia permisit, ut fierent, non enim omnia, quæ præsciuntur, fiunt, plura enim cognoscimus, quæ à nobis non fiunt, nec facta sunt, nec fient, hinc D. Augustinus Lib. 3. de libero arbitrio Cap. 4. Disputans cum asserente Deum eatenus præscire futura eo quia ea prædefinivit futura, & voluit esse futura, respondet ipse, *sicut tu quædam, quæ fecisti, meministi, nec tamen quæ meministi, omnia fecisti, ita Deus omnia quorum ipse author est: quorum autem non est Author, justus est Ultor.* Quod si aliquorum non est Author, quorum tamen est justus ultor, ergo eadem non prædefinivit, neque decrevit, ut essent futura præsertim ad eum finem ut ea ulcisceretur. Plura itaque præsciuntur à Deo ut futura quæ ab Ipso non prædefiniuntur nec fiunt, ut enim scite loquitur D. Augustinus lib. de anima, & Orig. Cap. 7. *præscientia Dei peccatores prænoscit, non facit.* Quod si peccatores non facit, quos prænoscit, ergo peccata, à quibus homines denominantur peccatores, prænoscit quidem Deus, sed ea non facit, neque suo decreto prædefinit, ut fiant, & lib. de prædestinat. Sanctor. Capito. ad rem nostram asserit *prædestinatio sine præscientia esse non potest, potest autem esse præscientia sine prædestinatione: prædestinatione quippe Deus ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus. Præscire autem potens est etiam, quæ non ipse facit, sicut quæcunque peccata.* Expresse asserit Augustinus posse præscientiam dari in Deo absque prædestinatione, quatenus plura fieri possunt, quæ Deus præscit, & non prædeterminat, neque suo decreto prædestinat ut sint, cujusmodi sunt peccata, quæ tametsi præsciantur à Deo, non tamen fiunt ab ipso, imo neque ab homine Deo volente, sed tantum Deo permittente, quatenus permittit hominem operari juxta libertatem proprii arbitrii. Potest enim Deus permittere peccata, & illa non intendere ut sint, nec ea velle.] Sed objiciunt Calvinistæ, & nobis hoc sophisma solvendum exhibent. Si Deus permittit peccata, ut fatentur Catholici vel ea permittit ut volens, vel ut nolens? neutrum dici potest: ergo non permittit, tantum, sed vult peccata, quæ per suum decretum infallibile prædefinit. Minor in qua tantum est difficultas, ostenditur quia si Deus ut nolens permittit peccata, sequitur Ipsum non esse omnipotentem, cum ea fiant, quæ ipse non vult fieri, & non impedit, quia non potest, consequenter non est omnipotens; si ut volens, ergo jam Deo volente peccata fiunt consequenter eatenus primus homo peccavit, quia Deus voluit ejus peccatum. quod si voluit per decretum suæ voluntatis illud statuit, antequam esset, & quia Decreto Dei non possit creatura obsistere, necessitatem imponit creaturis ea exequendi, quæ Deus decernit, ac statuit, ut sint, consequenter cum peccatum primi hominis, & peccata posterorum fiant Deo volente, sequitur hominem necessitari ad peccatum.) Sed contra solvitur facile hoc sophisma, si dicamus Deum peccata permittere volentem, ut docet D. Augustinus in Enchirid. Cap. 100. Sed peccata non fieri Deo volente, sed tantum Deo permittente, & non volente peccata. Aliud enim est peccatum, & aliud permissio peccati: peccatum in se malum est: permissio vero peccati potest à Deo ad bonum finem dirigi, consequenter potest bona esse. Deus igitur tametsi velit permissionem peccati, non tamen vult peccatum, adeo ut permissio peccati fiat quidem nec volente, id est, voluntarie permittente peccatum non vero ipsum peccatum fit Deo volente, distinguitur enim peccatum quod fit, à permissione qua fit; peccatum per se semper malum est, consequenter nunquam fit Deo nolente, permissio vero peccati potest bona esse, ac à Deo volita.) Sed instant sectarii, quia si peccatum non fit DEO Volente, sequitur ipsum fieri DEO nolente, seu invito, consequenter Deus non est omnipotens, cum non posset impedire, quod ipse non vult, sed contra quia velle, & nolle. Non sunt contradictoria, sed tantum contraria, inter quæ interjacet medium, scilicet ipsum non velle, velle enim & nolle sunt duo actus positivi contrarii tantum, & inter duo contraria dari potest medium, quod neutrum sit extremum. Sunt igitur tria distinguenda, peccatum fit Deo volente, & Deo nolente, & Deo non volente, duo priora falsa sunt, quia Deus positive non vult peccatum, nec positive illud non vult, quia illud non impedit, cum posset per dona suæ gratiæ, unde Deus tantum dicitur non velle negative peccatum, quatenus negat suam gratiam, quam si conferret posset peccatum impedire, & hoc non velle peccatum est non idem, ac

nolle

nolle peccatum, quia nolle peccatum importat aliquid positivum, quod impedit peccatum, & non velle peccatum importat quid negativum, seu subtractionem gratiæ, qua permittit hominem operari juncta liberum suum arbitrium, ac peccare.) Instant iterum, inde sequitur Deum circa peccata negative se habere, si neque volens est, neque nolens, consequenter ipso ignorante, vel certo otioso vel non curante fiunt peccata: sed Deus non est ignorans, quia omniscius, non est otiosus, quia omnium curam, & providentiam gerit. Sed contra, quia ut diximus Deus circa peccatum se habet negative in sensu expenso, non enim positive vult peccatum hinc David Psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Non tamen inde sequitur peccata fieri Deo ignorante, vel otioso, quia illud repugnaret ejus omniscientiæ, & hoc ejus providentiæ, Deus igitur, tametsi positive dicatur nolle peccata, nec ipsa velle, dicitur tamen ea permittere, & non velle negative, quatenus negat sua divina auxilia, quibus si vellet, posset peccata impedire: hanc tamen permissionem ordinat Deus ad bonum finem ad fructum aliquem eliciendum ut etiam ipsa punitio peccati ordinatur ad servandam, & manifestandam divinam justitiam, quod est quid bonum pertinens ad rationem divinæ providentiæ. Hinc intelligimus quo sensu dicatur in scholis aliter peccata, aliter res alias subesse divinæ providentiæ: peccata siquidem ad illam pertinent ut materia, & res aliæ, ut effectus, quod ita est intelligendum, ut Deus sua providentia velit res alias esse vel tanquam fines à se intentos, vel tanquam media ordinata, & præparata ad tales fines. Ex hisce quæ Deus vult esse cum voluntas Dei sit causa rerum procul dubio sunt effectus Dei, quia vero peccata non vult esse neque tanquam fines à se intentos, neque ut media à se præparata ad aliquem finem, sequitur peccata non esse effectus Dei esse tamen materiam, circa quam Dei providentia versatur,) sed dices, eo ipso quod Deus ordinat peccata necesse est ad aliquem finem ea ordinet, consequenter peccatum est medium ad talem finem, proinde est effectus providentiæ sicut res aliæ. Sed contra Deus ex se non præparat, & prævidit peccatum tanquam medium ad alicujus finis assecutionem, sed postquam ab alio patratum est, illud ordinat ad aliquem bonum finem scilicet vel ad fructum uberiorem animæ per pœnitentiam, & resipiscentiam, vel ad manifestationem divinæ justitiæ per punitionem, & in hoc maxime apparet divina bonitas, quia cum ipse malorum Author non sit, possit nihilominus ex malis ab alio perpetratis bonum aliquod producere. Hinc D Augustinus in Enchir. Cap. 100. ait. *Non sineret bonus fieri male nisi omnipotens etiam de malo facere posset bene*, & lib. 12. de civit. cap. 1. *Tanta sapientia tantaque virtutis Deus est, ut in eos exitus sive fines, quos bonos & justos ipse præscivit, tendant omnia, quæ ejus voluntati videntur adversa.* Sed adhuc superest solvendum argumentum, quia homo nihil potest velle, nisi etiam Deus velit, cum causa secunda nihil possit agere sine concursu causæ primæ: sed homo vult peccatum, est enim voluntarium, alioquin peccatum non esset, & eatenus est voluntarium quia ab homine volitum: ergo etiam Deus vult peccatum. Firmatur quia duo considerantur in peccato actio peccati, & ejus deformitas, ex quibus actio non minus effective est à Deo, quam ab homine; deformitas vero nôn intenditur à Deo neque ab homine, quis enim est ita nequam, ut intendat deformitatem peccati: ergo eadem ratio est de Deo, & de homine, quia uterque concurrit effective ad ipsam entitatem physicam, & neuter intendit ejus deformitatem, quapropter, si homo dicitur velle peccatum etiam Deus dicitur illud velle. Sed contra, quia interest maximum discrimen Deum inter & hominem siquidem concursus Dei est generalis, & ex se indifferens, ex cujus vi nulla sequitur deformitas aut malitia. Secus concursus hominis est particularis, & determinatus ad unum, ex cujus vi sequitur aliquis defectus in actu peccati, unde actio peccati, quæ à Deo & homine efficitur non habet à concursu Dei, quod sit mala, sed tantum ex parte hominis, & ejus concursu, ideoque solus homo dicitur causa peccati, eo quia concursu determinato, & particulari influat in peccatum ex quo influxu particulari sequitur aliquis defectus connexus cum peccato, Deus autem quia concurrit tantum indifferenter & generaliter, ex vi talis concursus nulla sequitur deformitas nec malitia, consequenter non est Deus causa peccati, sed tantum homo. Ratio est quia solus homo subjacet legi eique injungitur, ut hoc vel illo modo operetur. Quod si hoc non faciat, jam deficit à lege, ideoque peccat, Deus autem non subjicitur legi, qua probibeatur concurrere cum causis secundis exhibendo, influxum ex se indifferentem, quin id potius est conforme legi naturali, quapropter si Deus ita concurrat non deficit à lege, consequenter non peccat; quo pacto explicatur regula illa Theologorum, qua dicitur, quod quando plures causæ concurrunt ad aliquam actionem, in qua est deformitas, seu privatio: omnes quidem sunt causæ illius actionis, non tamen privationis, sed illa solum, quæ in agendo deficit à sua regula.

Aliud Calvini principium erat voluntatem Dei esse rerum necessitatem, ex quo inferebat peccatum primi hominis commissum fuisse ex necessitate, eo quia antequam committeretur DEUS illud præscivit futurum, & non potuit præscire futurum, nisi per decretum suæ voluntatis, & quia Dei Decreto non potest creatura obsistere, sequitur omnia futura, quæ præsciuntur à DEO, fieri necessario, quod superius ostendimus falsum esse, eo quia præscientia non sit causa peccati futuri, sed potius peccatum futurum esse causam præscientiæ, hinc D. Thomas *quæst. 1. act. 8.* quærens an voluntas Dei necessitatem imponat rebus volitis, respondet voluntatem Dei efficacissimam esse, ac consequenter non solum efficere, ut varii effectus in hoc mundo producantur, verum etiam, ut eo modo producantur, quo ipse vult: atqui Deus vult quosdam effectus fieri necessario & alios contingenter, & alios omnino libere, hæc enim varietas modorum, quibus res fiant pertinet ad perfectionem, & ordinem hujus universi; ex quo fit, quod aliquibus effectibus adoptaverit causas necessarias, & aliis contingentes, & aliis liberas. Quia vero causæ creatæ cujuscunque sint generis sine generali Dei concursu non possunt agere, ideo Deus accommodat, & attemperat se ad naturam, & conditionem cujusque causæ ut illorum modum agendi non impediat suo concursu, sed sinat liberas agere libere, contingentes contingenter, & necessario necessarias. Cæterum tametsi Deus nolit positive peccatum illud tamen permittit, quo vero fine illud permittat, certum est nonnisi ob bonum finem, ut superius diximus illud permittit, non enim potest Deus alium finem nisi bonum intendere, etenim si peccatum puniat etiam suppliciis æternis, ordinat hæc supplicia ad servandam, & manifestandam divinam justitiam, qui finis bonus est, sin vero peccatum nô puniat pœnis æternis, sed peccatori conferat suam gratiam, ut resipiscat, inde uberiores pœniten-

pœnitentiæ fructus intendit,& est finis pariter bonus. Difficultas tamen est de peccato primi parentis, de quo in hac quæstione disputat Calvinus; & ex occasione hujus peccati plura in nos derivasse bona certum est, siquidem inde habuimus Verbi divini Incarnationem, sacramenta Baptismi, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, & alia pleraque bona quæ non fuissent in statu innocentiæ sed in nos derivarunt Deo ita ordinante. Christus enim nostram assumpsit humanitatem, ut totum genus humanum, quod per peccatum Adæ lapsum fuerat, erigeret & quia mortuum erat peccato, illi sua nece vitam impertiret æternam. Hinc falsum est, quod asserit Calvinus, & ejus asseclæ præsertim Jansenius & plures alii Calvini discipuli, Christum pro solis prædestinatis non vero pro reprobis mortuum esse, ait enim Calvinus lib. 3. Institut cap. 22. §. 10. *Si omnes vellet salvos, custodem illis præficeret filium, & omnes in ejus corpus sacro fidei vinculo insereret. Nunc constat esse paterni amoris pignus filius quòd adoptavit reconditum*, quæ propositio hæretica est, & damnata ab Innocentio X. & fuit quinta propositio à Pontifice damnata, ajebat enim Jansenius *semi-pelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, & sanguinem suum fudisse*, quam propositionem, ut falsam temerariam, scandalosam, & intellectam eo sensu cum Calvino, ut Christus pro salute tantum prædestinatorum mortuus sit, ut impiam contumeliosam & divinæ pietati derogantem, & hæreticam declaravit, ait enim Jansenius Tom. 3. Colum. 379. & 380. sub init. Cap. 21. argumentum pro gratia sufficiente omnium sumptum ex eo, quod Christus sit Redemptor omnium, & pro omnibus crucifixus, & mortuus, usque ad nauseam à Pelagianis præsertimque Massiliensibus inculcatum fuit: ut mirum sit recentiores tanto studio tuta hæreticorum arma colligere & absoleta recudere. Et Tom. 3. de gratia Salvatoris. lib. 3. cap. 21. colum. 390. ait: *Nullo modo principiis Augustini consentaneum est, ut Christus Dominus vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro justorum non perseverantium, æterna salute mortuus esse & sanguinem fudisse, semetipsum redemptionem dedisse, Patrem orasse sentiatur.* Et nonnullis interjectis subdit. *Ex quo factum est, ut juxta sanctissimum Doctorem non magis Patrem pro æterna liberatione ipsorum, quam pro diaboli deprecatus fuerit. Sed si quid pro illis rogavit Patrem pro temporalibus quibusdam justitiæ effectibus rogavit, & pro iisdem obtinendis obtulit pretium, fuditque sanguinem suum.* Et eod cap. 21. colum. 386. ante med. ait: *Nec enim juxta doctrinam antiquorum* (scilicet Augustini, Concilii Valentini. S. Remigii cum sua ecclesia Lugdunensi) *pro omnibus omnino Christus passus, aut mortuus est, aut pro omnibus omnino tam generaliter sanguinem fudit, cum hoc potius tanquam errorem à fide Catholica abhorrentem doceant esse respuendum.* Hinc Jansenius rancidam Calvini Doctrinam secutus, ut postea responderet ad id, quod scripturæ inculcant Christum omnium esse redemptorem, explicat Tom. 3. Colum. 381. (quoad sufficientiam adeo ut sufficienter tantum dicatur omnium redemptor quo pacto etiam pro dæmonibus ait Colum. 382. posse dici, se dedisse redemptionem, aut pro omni genere hominum tantum) quæ expositio petita est ea recentioribus hæreticis.

Dicendum est, Christum mortuum fuisse pro omnibus prorsus hominibus sive prædestinati sive reprobi, adeo, ut voluerit pretium sui sanguinis pro toto humano genere. Idque expresse liquet ex sacris Scripturis. Ad Rom. 5. 18. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obedientiam justi constituentur multi.* Hæc D. Pauli antithesis eo spectat, ut ostendat, justitiam, seu meritum Christi omnibus omnino hominibus profuisse, quantum fuit in se: Sicut Adæ peccatum omnibus obfuit hominibus: Sed Adæ peccatum totum humanum genus infecit una excepta Deipara ab avita labe immuni, non repugnante Concilio Tridentino, & consentiente potiori ecclesiæ catholicæ parte, quæ piam hanc sententiam tuetur; ergo ex Apostolo Paulo sanguis Christi omnibus omnino hominibus profuit, & Christus pro omnibus prædestinatis, & reprobis mortuus est. Quod etiam pro reprobis mortuus sit Christus clare fatetur D. Paulus 1. Corinth. 8. v. 11. *Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est.* Ex quo deducitur tale argumentum: Si potest aliquis perire ex illis, pro quibus Christus mortuus est, non est Christus mortuus pro Electis tantum. Sicut enim certum est, nullum electorum esse periturum, ita manifestum erit, cum reprobi tantum sint perituri, etiam pro reprobis Christum esse mortuum: Sed ex allato Apostolo aliquis peribit illorum, pro quibus Christus est mortuus, ergo pro Electis tantum non est mortuus: Sed etiam pro reprobis.

Obsecro igitur primum, omnium fieri obsecrationes, orationes, gratiarum actiones pro universis hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt. Unus enim Deus, & unus Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus. Injunxit Apostolus Timutheo preces ad Deum fundere pro omnibus etiam infidelibus, ex quibus aliqui erant reges, & alii in sublimi dignitate constituti; eo quia unus sit omnium Deus, unus omnium mediator; *qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus* omnino scilicet pro omnibus tam fidelibus, quam infidelibus, etiam regibus, & aliis in dignitate sublimi constitutis: sed constat ex historiis, tunc temporis plures infideles fuisse in sublimitate constitutos, & mortuos in sua infidelitate, Neronem impium Christianorum persecutorem, ac crudelissimum carnificem fuisse imperatorem, Parthos, & Medos reges suos habuisse; & vectigale Romanis provincias ab infidelibus fuisse administrator; & tamen voluit Apostolus etiam pro illis quamvis Ethnicis, preces ad Deum fundi, eo quia etiam pro illis *mortuus sit Christus*. Quod si in sententiis Calvini, Jansenii, & aliorum sectariorum, Christus pro iis tantum mortuus est, qui salvantur, suntque prædestinati, omnino frustranea fuisset Paulina ratiocinatio; vel Sanctorum Cathalogo adscribi deberent Nero, Vespasianus, Titus, Galba, Otho, Agrippa, Felix, & alii tunc in sublimitate constituti, quique mortui sunt in sua infidelitate; quia pro istis omnibus voluit Apostolus preces fundi, si non explicite, & nominatim, saltem implicite, & tacite, cum dixerit orandum esse pro regibus, & iis qui in sublimitate sunt, quales fuerunt prærecensiti principes, pro quibus Christus dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, ergo fatendum erit Christum fuisse mortuum, & dedisse redemtionem semetipsum etiam pro iis, qui salutem non consequuntur; & in perpetua sua infidelitate persistunt, ac moriuntur, cujusmodi fuerunt profati Principes. Rursus Apostolus 1. ad Timoth. 4. v. 10. ait: *Qui est Salvator omnium hominum maximè fidelium*, quod si maxime, seu præcipue fidelium sequitur, quod etiam

etiam sit Salvator omnium infidelium, pro quibus etiam mortuus fuit, & non solum quoad sufficientiam pretii quod possit omnibus applicari, ut distinguunt aliqui Sectarii, verum etiam ex voluntate sincera, ut omnibus (quantum per se staret) fructus illius passionis proveniet: Siquidem captivi in illum possunt redempti dici, pro quibus lytrum, seu pretium redemptionis non est persolutum, tametsi datum pretium fuisset etiam pro iis sufficiens, pro quibus de facto non penditur, ergo ex meritis passionis Christi Salvatoris ipsi etiam infideles sumpserunt media necessaria, ut credere possent, si vellent, justi vero (tametsi ex sua culpa non perseverantes,) gratiam & in illa jus ad hæreditatem Dei in cœlesti beatitudine, tametsi horum mediorum applicatio persæpe impediatur à reprobis per peccata, quæ libera voluntate perpetrant, vel ob defectum cooperationis. Rursus 2. Petri 1. *fuerunt vero & Pseudo-Propheta in populo, & in vobis erunt Magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos Dominum negant superinducentes sibi celerem perditionem.* Quod si Christus eos pretio sui sanguinis emit, qui fuerunt Pseudo-Prophetæ in populo, & Magistri Mendaces introducentes sectas perditionis, utique pro reprobis etiam mortuus fuit Christus, & sanguinem in sua passione fudit. Rursus 1. Joann. 2. vers. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris autem tantum, sed pro totius mundi.* Expendenda sunt verba illa *totius mundi*, hoc est omnium gentium, quæ sunt in mundo sive sint Judæi sive infideles, Barbari, & gentiles, omnes enim recipiunt redemptionem, quatenus Christus pretio sui sanguinis eos redemit, tametsi ex ipsorum culpa fructum redemptionis non accipiant.

Concilia itidem hanc eandem veritatem definiverunt, etiam Tridentinum Sess. 6. cap. 2. ait: *Hunc* (scilicet Christum) *proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris. Non solum autem pro nostris, sed etiam pro totius mundi*, & postea incipiens tertium caput, subdit. *Verum etsi ille pro omnibus mortuus est non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt: Sed ii duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Unde ex Tridentino idem Christum mortuum esse pro omnibus, & positum esse propitiationem pro peccatis totius mundi. Hinc perperam asserit Calvinus Christum pro electis tantum mortuum esse: siquidem numero eorum, pro quibus mortuus est Christus, ii etiam comprehenduntur, qui ejus mortis beneficium non recipiunt, seu qui recusant sibi applicare pretium ejus sanguinis, mediante usurpatione Sacramentorum ecclesiæ, fide, & exercitio aliarum virtutum, qui propterea si salutem non consequantur, ab ipsis provenit defectus, etenim quotquot salutem consequuntur, recipiunt beneficium sanguinis & mortis Christi: sed aliqui pro quibus mortuus est Christus hoc beneficium non recipiunt, ergo aliqui pro quibus mortuus est Christus non salvantur, Major, & consequentia tenent. Minor definitur à Concilio Tridentino de fide. Quamobrem ex Concilio intentio Christi de redimendo humano genere latius patet, quam applicatio illius fructus, cui sola redemptorum caussa est impedimento. Rursus cap. 13. de justificatis ait Tridentinum, *In Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent.* Auxilio scilicet ad perseverandum necessario, non enim spem firmissimam omnes haberent in divino auxilio, si majori hominum parti illud denegaretur. Quod si justificatis omnibus ratum est, ergo in Deo est voluntas sincera juvandi quantum est in se omnes justificatos ad salutem consequendam, ex quibus nihilominus plures sunt reprobi ex sua culpa, quia nolunt fructum redemptionis recipere, proinde Christus etiam pro ipsis mortuus est, alioquin quomodo justificati conciperent spem firmissimam? Concilium Valentinum III. sub Leone Papa IV. contra Prædestinatianos Anno Christi 855. Can. 5. ait: *Firmissime tenendum credimus quod omnis multitudo fidelium ex aqua, & Spiritu Sancto regenerata, ac per hoc veraciter ecclesia incorporata, &c. in morte Christi baptizata, in ejus sanguine sit à peccatis suis abluta*, postea paucis interjectis subdit: *Ex ipsa tamen multitudine fidelium, & redemptorum alios salvari æterna salute, quia per gratiam Dei in redemptione sua fideliter permanent. Alios quia noluerunt permanere in salute fidei quam initio acceperunt redemptionisque gratiam potius irritam facere prava doctrina vel vita, quam servare elegerunt, ad plenitudinem salutis, & ad perceptionem æterna beatitudinis nullo modo pervenire.* Asserit enim Concilium Christum redemptorem esse etiam eorum, qui damnantur; quibus tamen salutem æternam sua morte emerat, & gratiam consequendæ beatitudinis obtulerat, quam tamen irritam propria electione effecerunt. Rursus Concilium apud Parisiacum sub Carolo Calvo celebratum Anno Christi 848. In quo Gothescalcus convictus hæreseos prædestinatianorum iterum damnatus fuit: siquidem cap. 4. dicitur *Christus Jesus Dominus Noster sicut nullus homo est, fuit, vel erit, cujus natura in illo assumpta non fuerit; ita nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit: licet non omnes passionis ejus Mysterio redimantur. Quod vero omnes passionis ejus mysterio non redimuntur, non respicit ad magnitudinem & pretii copiositatem, sed ad infidelium, & ad non credentium ea fide, qua per dilectionem operatur, respicit partem. Quia poculum humana salutis, quod confectum est infirmitate nostra, & virtute divina, habet quidem in se ut omnibus prosit, sed si non bibitur non medetur*, ex quo constat esse veterem ecclesiæ doctrinam, quod Christus mortuus sit, pro omnibus omnino hominibus, sive ipsi gratiam aliquando fuerunt consecuti, sive in sua infidelitate permanserint, & decesserint.

Quia vero Sectarii præsertim Calvinus & Jansenius ausi fuerint asserere esse doctrinam D. Augustini, Christum pro solis prædestinatis mortuum fuisse, ideo placet hic adferre plures textus D. Augustini contrarium expresse docentis etenim in Joan. Tract. 4. sub init. ait: *Populi autem spernentes propter superbiam suam humilitatem Dei crucifixerunt Salvatorem suum, & fecerunt damnatorem suum.* Quod si crucifixerunt Christum Salvatorem suum, sequitur quod Christus quantum fuit in se erat Salvator eorum, quos postea ob suam improbitatem, & peccata damnavit; & ipsi quem habuerunt Salvatorem propria malitia suum effecerunt damnatorem. Rursus de Symbolo ad Catechum. lib. 2. cap. 8. ait: *Videtis vulnera, qua inflixistis? agnoscitis latus, quod pupugistis? quoniam & per vos, & propter vos apertum est; nec tamen intrare voluistis.* Hanc querelam Augustinus dirigit ad reprobos, siquidem ipsi soli ex redemptis Christi latus etiam pro eorum æterna salute apertum ingredi beneficio resipiscentiæ recusarunt, aperuit quidem Christus januam sui pectoris per quam omnes ingrederentur, ac salutem consequerentur beneficio sui sanguinis, sed quia reprobi intrare noluerunt, ideo salutem non receperunt, & quem habuerunt redemptorem maluerunt sibi facere damnatorem. In Psalm 68. v. 27. sub initium agens de Juda proditore ait: *Projecit enim pre-*

tivum agenti, quo ab illo Dominus venditus erat, neque novit pretium, quo ipso à Domino redemptus erat. Factum est hoc in Juda. Quod si Judam redemerat habuit procul dubio voluntatem illum redimendi. Quod si pro illius redemptione pretium sui sanguinis sincera voluntate persolvit, certe hanc eandem redemtionis gratiam etiam aliis contulit reprobis, cum sit omnium hominum Salvator. Quod si reprobi noluerunt pro se applicari pretium sanguinis Christi, debet iisdem dari caussæ. Idem Serm. 67. de tempor. circa med. introducit Christum Judicem, & in extremo judicio alloquentem reprobos hoc pacto. *Flagellis cæsus, vepribus coronatus, cruci affixus, vulnere perfossus, ut tu eriperreris morti animam in tormentis dimisi,* & paucis interjectis. *Suscepi dolores tuos ut tibi gloriam darem. Suscepi mortem tuam, ut in æternum viveres, conditus jacui in sepulchro, ut tu regnares in cœlo.* Hinc apparet, quam falso sectarii imposuerunt D. Augustino ipsum docuisse Christum pro solis prædestinatis mortuum fuisse, & non fudisse suum sanguinem pro salute æterna eorum, qui non salvabuntur, sed ad summum pro temporali non perseverantium: siquidem claret ex Augustino Christum passum, mortuum, & sepultum fuisse, ut reprobi in æternum viverent, & regnarent in cœlo. Idem Serm. 114. de tempor, statim ab init. ait: *Hodie Dominus noster in statera crucis pretium nostræ salutis appendit, & una morte universum mundum, sicut omnium conditor, ita omnium reparator absolvit. Indubitanter enim credamus quod totum mundum redemit, qui plus dedit, quam totus mundus valeret:* atqui totus mundus non constituitur ex solis electis, sed etiam ex reprobis, consequenter si redemit totum mundum non solum electos, sed etiam reprobos redemit, & ideo totum mundum redemit, quia pretium sui sanguinis, solvit, & mortem subivit, ergo ex Augustino clare constat Christum non solum pro electis, sed etiam pro reprobis pretium solvit sui sanguinis, & mortuus fuit in ara crucis. Idem Tract. 36. in Joan. post init. expendens verba illa. *Ego non judico quemquam* ait: *Venit Christus sed primo salvare, postea judicare, eos judicando in pœnam, qui salvari noluerunt: & eos producendo ad vitam, qui credendo salutem non respuerunt.* Quod si Christus erit eos judicaturus in pœnam qui salvari noluerunt, necesse est potuisse mediante adjutorio gratiæ qui salvari noluerunt, æternam salutem consequi, atqui non potuissent æternam salutem adipisci neque habere adjutorium gratiæ ad assecutionem salutis necessarium, nisi Christus pro iisdem mortuus fuisset, ac tale beneficium per sua merita iisdem impetrasset, ergo Christus ex Augustino mortuus est pro iis, qui noluerunt salvari cum potuissent, neque Augustinus aliam proferrdamnationis eorum causam, quam nequitiam malitiosæ eorum voluntatis. Huc etiam spectat, quod idem Augustinus habet lib. de Spiritu & Littera cap. 33. inquiens: *Vult Deus omnes homines salvos fieri, & non sic tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene vel male utentes justissime judicentur: Quod cum fit infideles quidem contra voluntatem Dei faciunt, cum ejus evangelio non credunt.* Quod si Christus voluit suo sanguine omnes homines salvos fieri, certum est etiam reprobos esse homines, consequenter velle etiam ipsos salvos fieri, alioquin si excluderentur, falsum esset, quod vellet omnes homines salvos fieri, cum & reprobi homines sint: sed non possunt salvos fieri nisi fuerint redempti pretio sanguinis Christi, & vivificati per ejus mortem, proinde Christus mortuus est etiam pro reprobis, quos voluit salvos fieri, non tamen ut eis adimat liberum arbitrium, quo vel bene, vel male utentes justissime judicentur, hoc est vult Deus salvos fieri infideles, & reprobos, qui male utuntur libero arbitrio, nolentes credere cum possint adjutorio oblatæ gratiæ per Christum promeritæ. Rursus lib. 6. contra Julianum, Pelagianum cap. 4. post. init. ex eo evincit mortuos esse in uno Adamo omnes omnino homines, quia pro omnibus omnino mortuus est unus Christus, ait Augustinus loc. cit. *Audiresis Apostolum hoc breviter explicantem, qui unum dixit fuisse, in quo omnes peccaverunt, in illo uno mortui sunt omnes, ut moriretur unus pro omnibus. Unus enim pro omnibus mortuus est. Ergo omnes mortui sunt, pro quibus Christus mortuus est, nega igitur Christum etiam pro parvulis mortuum, ut eximas eas de numero mortuorum, hoc est de contagio peccatorum:* asserit expresse Augustinus meritum passionis, & mortis Christi ad eos omnino homines extendere, quos peccatum Adæ infecit, & corrupit: Sed contagium peccati originalis omnes prorsus homines, una excepta Deipara Virgine, ut fert pia Catholicorum sententia, infecit, & corrupit, sive electi sint, sive reprobi, sive parvuli, sive adulti, consequenter Christus mortuus est pro illis omnibus, subjungit Augustinus; *Quia si Christus pro ipsis mortuus est, ergo & ipsi mortui sunt, quomodo si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Audis ne Juliane? hæc Apostoli verba non mea sunt. Quid à me quæris, quo sit factum modo, cum videas factum esse quocunque modo.* Ex eo, quod asserat Apostolos ad Roman. 5. Omnes mortuos fuisse in Adamo infert, omnes vivificatos fuisse in Christo, & per ejus necem, sed in Adamo mortui fuerunt tam electi, quam reprobi, ergo per mortem Christi vivificati fuerunt & electi, & reprobi, consequenter Christus non pro solis prædestinatis verum etiam pro reprobis mortuus fuit, quos quantum fuit ex se vivificavit, licet noluerit ipsi vitam suscipere. Rursus eod. lib. 6. cap. 6. in fin. ait: *A morte quippe justissimæ damnationis per unum Mediatorem Dei & hominum liberatur genus humanum, non à morte corporis tantum, sed à morte qua mortui sunt, pro quibus unus mortuus est. & quia pro omnibus mortuus est: ergo omnes mortui sunt.* Hic iterum inculcat, ideo Christum mortuum esse pro omnibus eo quia omnes mortui fuerunt in Adamo: Sed omnes tam electi, quam reprobi mortui fuerunt in Adamo, ergo Christus pro illis omnibus, qui mortui fuerant mortem subivit, ut eos vivificaret. Utitur Augustinus frequenter verbis Apostoli, *Christus mortuus est pro omnibus*, ut Sectarios expugnet, quia ex eo, quod pro omnibus mortuus sit, sequitur mortuum itidem fuisse pro reprobis quia & ipsi homines sunt, & eos infecit peccatum originale, ex quo contra Pelagianos infert, quod nisi pugnare secum ipsi velint, inficiari non possunt, parvulos omnes etiam in Adamo mortuos fuisse, & Christum etiam pro iisdem mortem subiisse, adeo ut mors Christi ad illos omnes se extendat eos vivificando, ad quos peccatum originale pervenit eos mortificando. Hinc Augustinus in opere imperfect. contra Julian. lib. 2. cap. 50. contra Sectarios ait: *Præclari prædicatores sic prædicatis Jesum, ut eum negetis parvulorum esse Jesum: nolite Salvatorem non salvis pueris invidere*, & cap. 51. subdit. *Vos ergo si carere vultis opprobrio, quo ecclesia catholica detestabiles facti estis, finite Christum parvulis esse Jesum* scilicet Salvatorem. Quod si parvulorum est Jesus, seu Salvator, certum est, multos esse parvulos, quorum Christus dicitur esse Salvator

vator licet ad gratiam baptismi nunquam pervenerint, consequenter non esse de numero prædestinatorum, ergo non pro solis prædestinatis vult Augustinus mortuum fuisse Christum, sed etiam pro aliis non prædestinatis, & lib. 2. ejusd. operis imperfecti contra Julian. cap. 128. ait: *Unus pro omnibus mortuus est Juliane, non hoc Augustinus, sed Apostolus dicit, imo ipse per suum Apostolum Christus, cohibe te maleloquio, cede Deo, digere crapulam contentionis, & intellige.* Postea ostendit discrimen, quod interest inter duas illas voces, *omnes, & multi*, quæ ab Apostolo adhibentur. 1. ad Roman. 5. v. 19. *Sicut, per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi*, & 1. ad Corinth. 15. v. 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur*, & sic utrumque locum concilia, multi quippe isti, ipsi sunt omnes, de quibus alio loco dicit; *sicut in Adam omnes moriuntur.* Ex eo igitur, quod omnes mortui fuerint in Adam, infert Augustinus, Christum pro iisdem omnibus mortuum esse, adeo ut ad eos omnes se extendat mors Christi, ad quos Adæ peccatum pervenit, & cum istud infecerit omnes omnino homines prædestinatos, & reprobos parvulos, & adultos, ad hos omnes se extendit mors Christi, quos propterea pretio sui sanguinis redemit, & morte sua vivificavit. Hoc argumento ostendit Augustinus contra Pelagianos nullum esse hominem, qui in Adam non fuerit mortuus, & nullum esse hominem, pro quo Christus mortuus non fuerit, adeo ut Christus mortuus sit pro omnibus prorsus hominibus citra ullius exceptionem. Rursus quia Sectarii etiam D. Prospero, qui floruit eodem sæculo cum D. Augustino, cujus Auditor fuit ac illi familiaris, eundem ipsorum errorem imponunt, contrarium ex Prospero ostendendum est, etenim lib. 2. de vocatione gent. cap. 16. sub init. ait; *Nulla ergo ratio dubitandi est, Jesum Christum Dominum nostrum pro impiis, & peccatoribus mortuum, à quorum numero si aliquis liber inventus est, non est pro omnibus mortuus Christus, sed prorsus pro omnibus est Christus.* Ait Christum prorsus pro omnibus mortuum esse eo, quia omnibus absolute promeruerit gratiam sufficientem, ut ipse probat *lib. 2. de vocat. gent. à cap. 19. usque ad fin. libri.* Et eod. lib. cap. 31. ait: *Elaboratum est enim quantum Dominus adjuvit, ut non solum in novissimis diebus; verum etiam incunctis retro sæculis probaretur gratiam Dei omnibus hominibus affluisse, quoniam sive occulte, sive manifeste, ipse est (ut ait Apostolus) Salvator omnium hominum maxime fidelium. Quæ sententia subtilissimæ brevitatis, & validissimi roboris si tranquillo consideretur intuitu, totam hanc (de qua agimus) controversiam dirimit. Dicendo enim quis est Salvator omnium hominum, confirmavit bonitatem Dei super universos homines esse generalem*, non posset autem affirmari, bonitatem Dei super homines universos esse diffusam, ut Christus esset Salvator omnium hominum; nisi iisdem verbis inferatur, pretium salutis pro omnibus prorsus hominibus prædestinatis, & reprobis solutum esse. Rursus lib. 2. de vocat. Gent. cap. 23. de ipsis parvulis ait: *Non irreligiose arbitror credi, nec inconvenienter intelligi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus, qua utique si bene uterentur eorum parentes etiam ipsi per eosdem juvarentur.* Ubi non solum asserit Christum pro parvulis non suscipientibus baptismum mortuum esse, sed etiam adsert veram causam, cur divina voluntas salvandi omnes suo in parvulis careat effectu, & ait id non provenire à peccato originali parvulorum, sed a negligentia parentum, quibus cum vita parvulorum concredita sit etiam ipsorum salus, quia hæc dependet à vita productiore, quam parentes neglexerunt, rursus in fine capitis ait: *poculum quippe immortalitatis (sanguis Christi) quod confectum est de infirmitate nostra, & virtute divina habet quidem in se ut omnibus prosit, sed si non bibitur, non medetur.*

Ratio etiam hanc evincit Catholicam veritatem, quia si Christus non fuisset mortuus etiam pro reprobis multum derogaretur ejus liberalitati, & meritis, quinimo Christus assereretur mendax, & deceptor etenim, si solis prædestinatis vult benefacere cur omnes indiscriminatim ad se vocat, & invitat Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*, quibus verbis vocat Christus omnes qui indigent refici, consequenter non solum prædestinatos, sed etiam reprobos. Præterea quia Christus pro omnibus hominibus Sacramenta instituit, pro quibus etiam imposuit præceptum fidei & baptismi, & ad hunc finem misit Apostolos prædicare evangelium ad omnes gentes, & eas baptizare. Rursus præcipit pro omnibus orationes fundi, ut omnes infideles ad agnitionem veritatis veniant. Sin autem Christus mortuus non esset pro omnibus etiam reprobis & infidelibus perperam omnes invitaret, quotquot onerati sunt, ut reficiantur, quomodo enim reficerentur, si non possent salutem consequi, eo quia Christus pro ipsis non fuerit mortuus nec pro eorundem redemtione pretium solverit sui sanguinis. Sed dicunt adversarii, si Christus pro omnibus mortuus est, cur non prodest omnibus: siquidem Gentiles, Turcæ, Judæi, & parvuli decedentes ante lavacrum baptismi expertes meritorum Christi, ergo quia pro istis non fuit fusus sanguis Christi, alioquin iisdem prodesset, sed contra quia dupliciter possumus intelligere Christum pro omnibus mortuum esse, primo quia suscepit causam totius humani generis, secundo quia tam cumulata sunt ipsius merita, & satisfactio, ut sufficiant pro omnibus. Tertio quia ipse neminem excludit à suis meritis, quæ propterea ideo non prosunt omnibus, quia omnibus non applicantur, quia non omnes uti volunt meritis Christi, etenim si Medicus pharmacum paret pro duobus ægrotis, & id præsentissimum sit ad expellendum humorem vitiatum vel extinguendum ardorem febrilem, adhuc neutri sanitatem adfert nisi sumatur, & applicetur, pari pacto asserendum est de meritis Christi, quæ licet efficacissima sint ad delenda omnia peccata, & ad sanitatem inducendam spiritualem, quia tamen plures ea sibi non applicant, ideo ipsis non prosunt. Applicantur vero Christi merita multipliciter. Primo per sacramenta, secundo per gratiam prævenientem, & excitantem; & tertio per exercitia bonorum operum, Hinc contra Calvinum infertur eos omnes fieri participes meritorum Christi, qui vel Sacramenta legitime suscipiunt vel non obsistunt prævenienti gratiæ, à qua excitantur vel cooperantur gratiæ adjuvanti ac bonis operibus vacant: quod præstare possunt non solum electi, sed etiam reprobi: consequenter possunt etiam reprobi si velint fieri participes meritorum Christi, unde merita Christi possent etiam reprobis prodesse, dummodo isti vellent ea sibi applicare per susceptionem Sacramentorum, per cooperationem gratiæ excitanti, & adjuvanti & per exercitia bonorum operum. Etenim omnes parvuli, qui à parentibus infidelibus, vel hæreticis nascuntur, & ex instituto & intentione Christi baptizantur, legitime sacramentum suscipiunt, tametsi non omnes sint præ-

destinati, quia eorum plures cum adoleverint vitiis indulgent, improbi fiunt, & æternam incurrunt damnationem. Præterea plures sunt, qui in gravissima lapsi scelera adhuc à divina gratia præventi, & excitati resipiscunt, & ad pœnitentiam reducuntur, & tamen quia postea non perseverant, & impœnitentes decedunt, minime salvantur, hinc Augustinus lib. de concept. & gratia cap. 13. ait: *Credendum est quosdam de filiis perditionis non accepto dono perseverandi usque in finem in fide, quæ per dilectionem operatur incipere fidere, & aliquando fideliter ac juste, & postea cadere.* Quod vero nobis conferatur gratia excitans, & cooperans quod Deus pulset ad cordis nostri ostium & gratiam offerat, id sane est beneficium nobis collatum ex Christi meritis, quæ propterea nobis prosunt, quod enim peccator resipiscat, vel homo recipiat gratiam sanctificantem id ex meritis Christi ei obvenit. Quod vero non perseverat in statu gratiæ, & per peccata lethalia se avertat à summo bono, id vitio dandum eidem homini, etenim Judas à Christo evectus fuit ad Apostolicam dignitatem, virtutes exercuit, fidem Christi habuit, evangelium promulgavit, ac etiam miraculis claruit, quæ omnia beneficia in ipsum derivarunt ex Christi meritis, adeo ut Christi sanguis & mors quoad hæc beneficia suscipienda illi profuerit. Sed quod Proditor postea factus sit, id vitio Judæ vertitur, & perditio, ac proditio ipsius, unde Judas quamvis non fuerit æternam salutem consecutus adhuc particeps fuit meritorum Christi. Rursus Nicolaus Antiochenus unus ex septem Diaconis teste scriptura plenus fuit Spiritus sancti, & sapientiæ cum cæteris aliis, & nihilominus reprobus fuit, & Author hæreseos Nicolaitarum, ut refert S. Irenæus *lib. cap. 27.* & cum ipso etiam Tertullianus *lib. de præscrpt.* ex quibus constat, Christi gratiam, quæ ex ejus meritis in nos derivatur, non ad solos prædestinatos, sed etiam alios se extendere, qui æternæ salutis minime fiunt participes.

Objiciunt tamen Sectarii Christum non assumpsisse naturam humanam, & venisse in mundum pro omnibus, consequenter non fuisse mortuum pro omnibus, etenim Matth. 9. *Non veni vocare justos, sed peccatores*, & Matth. 9. v. 15. *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.* Verum hi textus potius sunt contra Novatores, quia si Christus non venit vocare justos, sed peccatores, ergo etiam reprobis peccatoribus confert aliquando suam gratiam vocationis, quæ cum in ipsos derivetur ex passione & meritis Christi, sequitur etiam ipsos esse participes meritorum Christi. Quodsi velit Calvinus eos tantum consequi æternam salutem, & esse justos, qui à Deo vocantur, jam sequitur solos reprobos, & peccatores esse justos, & prædestinatos esse peccatores, quo nil absurdius. Præterea si Christus non fuit missus nisi ad Judæos, ergo soli Judæi sunt prædestinati, vel si alii præter Judæos dicantur prædestinati non fuit Christus missus ad solos prædestinatos. Christus igitur, quia venit, ut sanaret nostram ægritudinem eos sanavit qui se ægros esse fatebantur, & pharmacum eis paratum admittebant: alius vero qui se sanos profitebantur, cujusmodi tempore Christi fuerunt Pharisæi, non sanabat, eo quia medicinam sibi paratam respuebant. Rursus quia Christus erat Messias & solis Judæis propter fidem Abrahæ promissus fuit, ideo se missum fuisse ad solos Judæos, ut iisdem suam præsentiam, prædicationem, & alia beneficia exhiberet, quapropter à D. Paulo vocatur Minister circumcisionis, non tamen Gentiles exclusit à sua gratia, quinimo eos assumpsit, quibus voluit evangelium prædicari ab Apostolis, & baptizari, ac salutem consequi, Matth. 28. *Euntes ergo docete omnes Gentes &c.* & Apostolus ad Roman. 3. *An Judæorum Deus tantum nonne & Gentium? imo & Gentium, quoniam quidem unus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*, & ad Gal. 3. *Quicunque in Christo baptizati estis, si Christum induistis, non est Judæus, neque Græcus*, quapropter Christus Joan. 12. ait: *Et ego si exaltatus fuero à terra traham omnia ad me ipsum*, quibus verbis ostendit efficaciam suæ passionis, loquitur enim de se, veluti de milite pugnante contra tartareum adversarium, & significat se ex cruce sua veluti ex altissima, & munitissima arce pugnaturum & contra tartara, & omnes homines, qui dœmonis famulitio opprimebantur, è manibus ipsius eripiet, & ad se veluti dœmonis spolia trahet: quod si aliquos tantum traxit, & non omnes, eo quia non fuerint omnes salutem consecuti, id evenit, quia noluerunt sinere se trahi, sed divinæ gratiæ obstiterunt. Cæterum quantum est ex parte Christi mortuus fuit, & pretium sanguinis solvit pro omnibus prorsus hominibus sive prædestinati, sive reprobi sint, omnes enim ad se traxit, qui voluerunt se trahi.

CAPUT IV.

Proponuntur, & rejiciuntur aliæ propositiones Calvini in negotio Prædestinationis.

Docuit etiam Calvinus solos prædestinatos, non vero reprobos vocari ad fidem, & justitiam quam semel habitam non posse amplius deperdere, quæ propositio duas habet partes, quarum prior asseritur à Calvino lib. 3. Instit. cap. 23. §. 7. ubi ait: *Quemadmodum autem vocatione, & justificatione electos suos Dominus signat, ita reprobos vel à notitia sui nominis, vel à Spiritus S. sanctificatione excludendo, quale maneat eos judicium, istis veluti notis aperit*, & cap. 22. §. 10. ait: *Quod si electio fidei mater est, in eorum caput retorqueo argumentum, ideo non esse generalem fidem, quia specialis est electio*, & nonnullis interjectis subdit: *Si omnes vellet salvos custodem illis præficeret filium, & omnes in ejus corpus sacro fidei vinculo insereret. Hinc constat singulare paterni amoris pignus filiis, quos adoptavit.* Et cap. 24. § 80. *Quos in vita contumeliam, & mortis exitium creavit, ut iræ suæ organa forent, & severitatis exempla, eos, ut in finem suam perveniant, nunc audiendi verbi sui facultate privat; nunc ejus prædicatione magis excæcat, & obstupefacit.* Secunda pars ejusdem propositionis asseritur etiam à Calvino lib. 3. cap. 21. §. 7. ubi ait: *Quos inseruit semel Christus in corpore suo, eorum neminem perire sinet.* Utraque propositionis pars est hæretica, & tota propositio contra fidem. Prima enim pars, quæ asserit solos prædestinatos vocari ad fidem & gratiam, olim fuit falso imposita D. Augustino à Sectariis, ut tanti viri authoritate suum fulcirent errorem, ut ostendit D. Prosper responsione 4. ad Capit. Gallor. adversatur enim

enim sacris scripturis Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*, atqui non solum prædestinati, sed etiam reprobi labore premuntur, & oneribus peccatorum opprimuntur, qui propterea indigent refectione, ergo Christus non solum prædestinatos, sed etiam reprobos invitat, ut veniant ad ipsum, si velint refici. Præterea constat Judam Proditorem, Simonem Magum, Nicolaum Antiochenum habuisse veram fidem, quando fuerunt Christum secuti, & tamen fuerunt reprobi, unde falsum est solos prædestinatos vocari ad fidem & justitiam, alioquin Judas esset prædestinatus, cum tamen de ipso dicat D. Hieronymus lib. 3. advers. Pelagian. esse reprobum, & æternis addictum suppliciis, idque ostendit ex verbis Christi Joan. 17. *Pater quos dedisti mihi, custodivi, & nemo ex eis periit nisi filius perditionis.* Quod si Pater dedit illum filio, tunc certe bonus erat. Si postea periit, antequam periret in Christi grege numerabatur, ergo Judas qui fuit proditor, & reprobus prius accepit fidem, & justitiam, unde falsum est, quod asserit Calvinus solos prædestinatos non vero reprobos vocari ad fidem, & justitiam. Rursus de Simone Mago testatur D. Lucas in actibus Apostolorum cap. 8. ubi ait: *Cum vero credidissent Philippo evangelizanti tunc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset adhærebat Philippo*, ergo Simon Magus quamvis reprobus fuerit adhuc accepit fidem, & justitiam, & licet Calvinus dicat eum non vere credidisse, sed tantum simulasse, credendum tamen magis est D. Lucæ, quam Calvino asserenti ad fidem & justitiam vocari solos prædestinatos non reprobos, contrarium enim constat ex scripturis Luc. cap. 9. *Congregate ergo fratres viros ex vobis boni testimonii septem plenos Spiritu S. & sapientia, & elegerunt Stephanum, & Philippum Prochorum, & Nichanorem, & Simonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum*; & tamen hi tres postremi, qui fidem habuerunt reprobi sunt, non ergo soli prædestinati vocantur ad fidem & justitiam, sed etiam reprobi. Præterea nonne Hæreticorum filii cum Baptismum suscipiunt, si rite proferatur forma fidem suscipiunt, & justitiam, & tamen quia adulti vestigium sequuntur parentum, in hæresi, in qua decedunt, reprobi sunt.

Secundam partem propositionis asserentem fidem & justitiam semel habitam non posse amplius deperdi, asserit olim Jovinianus, ut testatur D. Hieronymus lib. 2. contra Jovinianum, & certum est adversari sacris scripturis, ait enim Apostolus 1. ad Timoth. 1. *Quidam circa fidem naufragaverunt*, ex quibus est Hymenæus, & Alexander, & 1. Timoth. 4. *In novissimis temporibus discedent quidam à fide.* Quod si fides semel habita deperdi amplius non posset, inde sequeretur, quod cum Lutherus, Calvinus, Arius, Nestorius, & alii Hæresiarchæ semel habuerint fidem, nunquam ab ipsa excidissent, & nunquam hæreses docuissent, cum hæresis fidei opponatur, & tamen ait Apostolus loc. cit. *Oportet hæreses esse.* Præterea assignandum est discrimen inter Paganos & Hæreticos, & est, quia Pagani fidem nunquam habuerunt, à qua propterea nunquam exciderunt, Hæretici vero eam habuerunt, & quia à fide defecerunt, Hæretici dicuntur, hinc Apostolus Actor. 20. ait: *Ex vobis ipsis exsurgent viri loquentes perversa.* Tum quia si fides semel habita deperdi amplius non potest, sequitur, vel Calvinistarum non esse veram fidem, vel quod nullus Calvinista fiet unquam Catholicus: sed constat plurimos fieri Catholicos, qui propterea deperdunt fidem Calvinisticam, ergo hæc non est vera fides, vel si erat vera fides jam amittitur consequenter perperam ajunt Calvinistas veram fidem non posse amitti. Quod vero dicant Calvinistas transeuntes ad Catholicos nunquam habuisse veram fidem, id deprehenditur falsum, etenim si parvulus natus ex parentibus Calvinistis baptizetur beneficio baptismi accipit veram fidem & justitiam, & cum fit adultus, cognita veritate è Calvinismo transit ad Catholicismum, ergo iste antequam perveniret ad usum rationis habuit veram fidem, quam postea infecit adhærendo erroribus parentum, & iterum recuperavit, transeundo ad Catholicos, unde falsum est fidem semel habitam non posse amplius deperdi.

Quod etiam justitia possit amitti, pariter liquet, quia illam amisit Lucifer quando ex Angelo lucis factus est Dœmon tenebrarum. Eam amisit Adam cum è statu innocentiæ excidit, eam deperdidit David, cum incepit Bethsabæam deperire & adulterio coinquinari. Salomon, quando idolis Fana erexit, Petrus quando Christum ter negavit, denique illi omnes è justitia, & gratia sanctificante excidunt, qui in peccatum lethale delabuntur, & qui ut ait Apostolus post agnitionem fidei, & justitiæ convertuntur retrorsum, de quibus dici potest canis reversus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti. Quod si justitia amitti non potest, cur in oratione dominica quotidie Deum precamur, *& ne nos inducas in tentationem*, cur Paulus corpus suum castigavit, ac in servitutem redegit, veritus ne reprobus fieret, nonne Scriptura monet, *ut qui stat videat ne cadat, ne coronam ejus accipiat alter, ut in timore, & tremore salutem nostram operemur.* Præterea si justitia semel habita non posset amplius deperdi, jam possent homines absque jactura justitiæ divinæ gratiæ vitiis indulgere, commessationibus, & ebrietatibus vacare, adulteriis alienum thorum contaminare & plura alia scelera patrare, & simul perseverare in justitia quæ omnia absurda sunt.] Objiciunt tamen Calvinistæ aliquot scripturas præsertim Cant. 8. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, neque flumina obruent illam.* Ad Roman. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? certus sum, quod neque mors neque vita, neque Creatura aliqua poterit nos separare à charitate Dei.* Et illud Apostoli 1. Corinth. 13. *Charitas nunquam excidit.* Verum hi textus non prosunt Sectariis, quia tantum docent adeo esse efficacem vim charitatis in homine justo, ut quamdiu is charitate præditus est, non possit frangi ullis molestiis, aut difficultatibus, adeo ut omnia fortiter sustineat & patienter pro Christi nomine toleret, hinc Apostolus 1. Corinth. 13. scribit, *Charitas patiens est, benigna est, omnia suffert, omnia sustinet.* Et nihilominus si quis delabetur in peccatum aliquod lethale, certum est, tunc è statu gratiæ excidere, & amittere justitiam, & habitum charitatis, & cum hoc etiam alias virtutes, patientiam, & fortitudinem, ut illi obrigit; de quo dicitur Apocal. 2. *Habeo adversum te pauca; quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac*] Rursus objiciunt illud Joan. 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum; sed aquam quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Verum nec iste textus prodest Sectariis, sensus enim est, quod qui semel adeptus est charitatem, is, quamdiu charitas in ipso manet, non concupiscet delicias carnis, nec mundi voluptates, quia habet in se fontem vivum, ex quo veræ & solidæ consolationes spirituales ad ipsum inebriandum uberrime scaturiunt. Sed si charitas per peccatum extinguatur, si fons ille obstruatur, vel

exsiccatur, seu si gratia, & charitas per peccatum lethale deperdatur, tunc incipiet iterum sentire carnis delicias, & mundi voluptates.] Demum objiciunt illud Joan. 3. *Qui natus est ex Deo peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare quoniam ex Deo natus*, in quo loco vult Joannes docere, quo signo internosci possint in hac vita filii Dei, ut distincti à filiis Diaboli; & ait illud esse primarium signum, quod filii Dei non peccant, cum filii Diaboli frequenter peccent, & quidem lethaliter. Verum hæc objectio infirma est; aut enim S. Joannes loquitur de confirmatis in gratia, aut loquitur in sensu composito, quod quamdiu permanent per gratiam sanctificantem filii Dei, non possint peccare, quia gratia & peccatum mortale non possunt simul existere; Inde tamen non sequitur, quod justitia, & in ea consistens Dei filiatio non possit deperdi, nec quod verum est in sensu composito verum est in sensu diviso, gratia enim sanctificans non reddit hominem impeccabilem.

Alia Calvini Propositio fuit, solos prædestinatos esse in Ecclesia, siquidem lib. 3. Instit. c. 24. §. 10. ait: *Electi nec statim ab utero, neque eodem omnes tempore, sed prout visum est Deo suam illis gratiam dispensare in ovile Christi per vocationem aggregantur.* Et lib. 4. cap. 1 §. 4. ait; *Soli Deo permittenda est cognitio suæ Ecclesiæ, cujus fundamentum est arcana illius electio.* Sicque asserit Calvinus, Electionem ad gloriam fundamentum esse Ecclesiæ militantis; ex quo sequitur, solos Electos esse in Ecclesia: & quia dicit soli Deo esse cognitam Ecclesiam, sicut illi soli cognitus est numerus Electorum, sequitur etiam in sententia Calvini Ecclesiam esse invisibilem, sicut enim Prædestinatio est occulta & invisibilis, ita si hæc est fundamentum Ecclesiæ, & soli prædestinati formant Ecclesiam, occulta quoque erit Ecclesia, cum sine speciali Dei revelatione nequeamus scire, quinam vere sint prædestinati. Verum quam falsum sit Ecclesiam Dei esse invisibilem, ex primo nostro Tomo satis constat; Ecclesia enim est cœtus fidelium sub uno supremo Sacerdote Christi vices in terris gerente; & illi omnes sunt in Ecclesia, qui habent veram Christi fidem: Porro certum est non omnes fuisse prædestinatos, qui veram professi sunt fidem Christi, nam Judas Proditor, Simon Magus, Nicolaus Antiochenus, pluresque alii veram fidem habuerunt, de quibus tamen magis constat prædestinatos non fuisse; ergo non ex solis prædestinatis constat Ecclesia; id quod clare patet ex ipso Evangelio in quo Ecclesia comparatur versimode, Matth. 13. Agro, in quo zizania superseminata sunt frumento. Item, sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. Matth. 20. Convivio Nuptiali ad quod boni & mali vocati sunt. Matth. 25. Decem Virginibus, quarum aliæ prudentes, aliæ fatuæ dicuntur: Sic etiam Gen. 7. Ecclesia figuratur Arca Noetica, in qua non solum animalia munda, sed etiam immunda continebantur. Præterea quicunque Baptismum rite suscipiunt, ii adscribuntur Ecclesiæ, Baptismus enim est janua Ecclesiæ & S. Paulus vocat Ecclesiam corpus Christi, cujus membra sunt fideles, & fiunt ejus membra per susceptionem sacramentorum, præsertim Baptismi, uti 1. Corinth. c. 12. scribit: *Omnes nos in uno spiritu, in unum corpus baptizati sumus.* Et ad Galat. 3. *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Sed multi etiam reprobi suscipiunt Baptismum; sicque Ecclesiæ aggregantur. Ergo non ex solis prædestinatis & electis constituitur Ecclesia; consequenter Doctrina Calvini non discrepat ab illa Donatistarum, jam olim satis confutata à S. Augustino, & à S. Ecclesia damnata. Rursus esse in Ecclesia peccatores ita in suis sceleribus pertinaces, ut fraterna correctione non emendentur asserit Christus, in qua tamen tolerantur donec per sententiam Prælatorum prævisi sint, & ejecti, Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Quod si non audierit dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, Publicanus.* Unde Ecclesia bonos & malos continet, & reprobos tolerat, quorum tamen criminibus non violatur à quibus ipsa abhorret, & propter quæ ingemiscit. Sed aliter dicuntur esse in Ecclesia boni, & aliter mali, illi enim ita sunt in Domo Dei, ut ipsi sint etiam eadem Domus Dei, sunt enim justi templum Spiritus sancti. Mali vero, & reprobi ita sunt in Ecclesia, ut non pertineant ad illius structuram, nec compagem, nec societatem fructiferæ, ac pacificæ justitiæ, sed sicut palea dicitur esse in frumento, tametsi non constituat frumentum, hinc boni ab Apostolo dicuntur esse in Ecclesia, ut vasa aurea, & argentea in honorem: mali vero ut vasa lignea vel fictitia in contumeliam, ut loquitur D. Augustinus lib. 7. contra Donatistas cap. 2. unde boni, & electi sunt de ecclesia non solum secundum statum quem nunc hæc habet, sed secundum illum, quem in perpetuum habitura est, cum non transibit per illam ultra incircumcisus, & immundus, quis tunc apparebit gloriosa non habet maculam, nec rugam. Secus mali, & reprobi pertinent ad Ecclesiam tantum secundum præsentem statum non secundum illum, quem in futuro sæculo est habitura, quapropter non dicuntur simpliciter, & absolute esse membra ecclesiæ, sed diminutive, secundum præsentem statum, quo pacto peccatores dicuntur membra mortua, quia licet fidei professione, & communione conjungantur cum justis non tamen spiritu gratiæ, & charitatis, unde pertinent ad Ecclesiam secundum corpus sensibile non secundum Spiritum per se spectatum. Rursus non sunt de Ecclesia secundum Dei præscientiam & prædestinationem æternam, quia non pertinent ad Jerusalem cœlestem, ad Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cœlis, ut autem quis dicatur ingredi ecclesiam, & in illa esse secundum corpus, & sensibilem Sacramentorum communionem sufficit baptismus legitime susceptus: & à parvulis censetur legitime suscipi, quando adest vera materia, forma, Minister cum debita intentione, per baptismum enim parvuli vere ingrediuntur Ecclesiam in qua sunt, licet postea in illa non maneant, si hæresim sequantur parentum, quia ut aliquis maneat in Ecclesia requiritur professio veræ fidei, communio Sacramentorum, & subjectio ad legitimum pastorem, Hæretici autem veram fidem non profitentur nec communionem Sacramentorum, nec subjectionem ad supremum Pastorem, qui est Romanus Pontifex. Hinc si quis suscepto baptismo aperte in hæresim vel in excommunicationem, aut in schisma labatur; hoc ipso egreditur, vel ejicitur ex ecclesia, qua de causa omnes infantes legitime baptizati sive sint Catholicorum, sive Hæreticorum, aut Schismaticorum, imo & fidelium ingrediuntur Ecclesiam cujus sunt mera membra. Non tamen in ea manent, si adulti incidant in hæresim, apostasiam, Schisma. Cæterum quod Calvinus asserit infantes fidelium etiam si baptizati non sint, posse salvari, proinde esse prædestinatos ac membra Ecclesiæ, id falsum omnino est, alioquin etiam filii Calvinistarum & aliorum Hæreticorum essent prædestinati nec possent fidem, & justitiam amittere, quod experimento deprehenditur, cum plures convertantur ad fidem Catholicam, vel ad alios Sectas con-

confugiant. Præterea si omnes parvuli qui nascuntur ex parentibus fidelibus sunt prædestinati, inde sequeretur quod filii Jacob Patriarchæ essent prædestinati, & tamen eorum filii reprobi facti sunt cum intromissis gentilibus à gratia evangelia exclusi sunt, Soli igitur parvuli sive fidelium sive infidelium, qui suscipiunt baptismum ecclesiam ingrediuntur, cujus baptismus est janua, nemo enim ecclesiam ingreditur, nisi per januam. Rursus baptismus est lavacrum regenerationis, quo abluti, & regenerati efficimur membra Christi, & nemo est in ecclesia nisi sit membrum Christi. Hinc qui re ipsa baptismum suscipiunt, re ipsa itidem ecclesiam ingrediuntur, & qui tantum voto exm voto solo ingrediuntur, qui vero sanguine baptizantur per martyrium, quatenus pro fide Christi sanguinem effundunt, ipsi re ipsa ingrediuntur ecclesiam triumphantem, & voto ecclesiam militantem.

Præterea, si ut asserit Calvinus soli prædestinati sunt in ecclesia, omnia essent incerta, ac dubia, quis enim posset ostendere, ubi nam esset hæc ecclesia, quis posset ejus pastores agnoscere, cum revelatum non sit hos vel illos esse à Deo prædestinatos, unde à quo essent suscipienda sacramenta, quod si dixit Ecclesiastes 9. Nescire hominem utrum odio vel amore dignus sit, si homo non potest scire, an sit ipse prædestinatus, vel reprobus, multo minus poterit id judicare de aliis sine speciali Dei revelatione, quamvis enim nobis videantur justi, & sancti an tamen sint perseveraturi, ac morituri in statu gratiæ, ac justitiæ, id nobis non constat, nec possumus scire absque Dei speciali revelatione, consequenter si in ecclesia non essent nisi soli prædestinati, omnia in ipsa dubia, & incerta essent.] Dicunt tamen Calvinistæ Arcam Noëticam fuisse figuram ecclesiæ, ut asserit Augustinus lib. 5. de baptismo cap. ult. Sed in arca non fuerunt nisi prædestinati, qui salvandi erant ex diluvio, consequenter in ecclesia non sunt nisi prædestinati. Sed contra, quia si Arca fuit figura ecclesiæ, sequitur in ecclesia comprehendi prædestinatos, & reprobos, eo quia in Arca continerentur animalia munda, & immunda. Rursus non videtur hoc argumentum concludere, eo quia deductum à similitudine, nisi id præcise sumatur. in quo est similitudo, sed hæc similitudo teste Augustino in eo est sita, quod sicut nemo salvari potuit extra Arcam, ita nemo potest salutem consequi extra ecclesiam, in qua similitudine persistendum est, reliqua enim ad rem non faciunt, hoc pacto respondet Div. Augustinus lib. de vanit. eccles. cap. 5. ad argumentum Donatistarum quod fuit tale: Arca fuit figura ecclesiæ: sed arca fuit bituminata intrinsecus, ne aquam emitteret suam, & extrinsecus, ne admitteret alienam. ergo baptismus aquæ non potest exire extra ecclesiam; nec qui extra natus est in ecclesiam acceptari: vult enim Augustinus baptismum non posse recipi nisi intra ecclesiam, & qui confertur extra ecclesiam, seu non prolata vera forma, neque adhibita propria materia, & vera intentione Ministri non suscipitur ab ecclesia; unde exinde non sequitur, quod non sint in ecclesia prædestinati, & reprobi, si legitime susceperunt baptismum, & perseverent in fide Christi, simulque conjungantur per communionem sacramentorum, & subjiciantur uni summo Sacerdoti vices gerenti in terris Christi.] Sed instant Christus non est caput nisi unius ecclesiæ, quam salvabit, & exhibebit sibi in die judicii gloriosam non habentem maculam, aut rugam ut scribit Apostolus ad Ephes. 5. Sed soli prædestinati erunt salvi, & gloriosi: ergo soli prædestinati pertinent ad ecclesiam Christi. Sed contra quia Cristus est quidem caput illius ecclesiæ quam salvabit, non tamen quoad omnia ipsius membra, sed quoad aliqua tantum: siquidem in die judicii separabit bonos à malis; hædos ab ovibus qui nunc conjuncti sunt, & tunc mundabit aream, in qua nunc præter triticum etiam paleæ reperiuntur, tunc enim construet mensam nuptialem à qua tamen eos excludet, qui vestem non habent nuptialem. Christus igitur est caput ecclesiæ militantis simpliciter, in qua comprehenduntur prædestinati, & reprobi, & etiam triumphantis, in qua reperiuntur soli prædestinati; id enim interest discrimen inter utramque ecclesiam, quia militans promiscue continet bonos, & malos, prædestinatos, & reprobos, proinde comparatur areæ in qua non tantum est triticum, sed etiam paleæ reperiuntur, Sagenæ missæ in mare, in quam ingrediuntur omnia genera piscium, convivio nuptiali, ad quod boni, & mali vocantur, decem virginibus, quarum quinque erant prudentes, & totidem fatuæ, ovili in quo sunt oves, & hædi, & domui in qua sunt vasa aurea, argentea, lignea, & fictilia quorum aliqua in gloriam alia in contumeliam facta sunt: ecclesia vero triumphans continet solos justos, & prædestinatos ad gloriam.] Sed instant Sectarii, quia corpus mysticum simile est corpori vero: sed corpus Christi & salvum, & gloriosum quoad omnia sua membra. Sed contra, quia similitudo in eo tantum est sita, quia sicut in vero corpore sunt multa membra officiis distincta, quæque ab uno capite influxum recipiunt, seu gubernantur, perinde etiam in ecclesia, quæ est corpus Christi mysticum, est hoc discrimen membrorum, & varietas officiorum, quia ut scribit Apostolus. 1. Corinth. 12. Alii sunt Apostoli, alii Prophetæ, alii Doctores, alii, qui operantur virtutes, & alii habentes gratiam curationum, & linguarum: & hi omnes influxum recipiunt à Christo capite. Præterea potest etiam salvari similitudo, quia sicut verum Christi corpus in hac vita fuit mortale & corruptibile, cujus aliquæ partes materiales defluxerunt, & aliæ supervenerunt, & post hanc vitam factum est omnino gloriosum immortale, & incorruptibile; perinde ecclesia in præsenti statu vitæ mortalis mutationi est obnoxia in suis membris, quatenus illorum quædam defluunt, alia accedunt, & post hanc vitam erit tota gloriosa & immutabilis. Sed adhuc instant, & asserunt reprobos re ipsa non esse necunquam fuisse in ecclesia, siquidem 1. Joan. 2. habetur. *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis mansissent utique nobiscum*, ex quo inferunt reprobos non contineri in ecclesia, sed solos prædestinatos. Sed contra quia reprobi vere sunt in ecclesia Dei secundum præsentem statum, quia sunt baptizati, fidem habent, Pontificem agnoscunt, cui etiam obediunt, & sacramentum cum aliis fidelibus participant, quo pacto etiam Judas proditor, Nicolaus Diaconus, Simon Magus fuerunt in ecclesia secundum præsentem statum, non vero secundum prædestinationem, quia non fuerunt ad vitam æternam prædestinati, unde multi sunt de ecclesia secundum præsentem statum & justitiam tantum, & alii simpliciter, & absolute, ac proprie dicuntur esse de ecclesia secundum Dei præscientiam & prædestinationem æternam, hinc D. Augustinus Tract. 45. in Joan. ait: *Secundum præscientiam Dei, & prædestinationem, quam multæ oves foris, quam multi lupi intus, & quam multæ oves intus, & quam multi lupi foris. Quid est quod dixi quam multæ oves foris, Quam multi modo luxuriantur, casti futuri, quam multi blasphemant Christum, credituri in Christum,*

quam

quam multi se inebriant faturi sobrii, quam multi rapiunt res alienas, donaturi suas: verum tamen modo vocem alienam audiunt, alienos sequuntur. Item quam multi tuum laudant blasphematuri, casti sunt, fornicaturi; Sobrii sunt, se vino postea sepulturi, stant casuri: non sunt oves. (De prædestinatis enim loquimur: de his loquimur, quos novit Dominus, qui sunt ejus.) Et tamen ipsi quamdiu recte sapiunt, Christi vocem audiunt. Ecce audiunt isti, non audiunt illi; & tamen secundum prædestinationem non oves isti, oves illi: Improbi denique sunt ecclesiæ membra, quo modo Judas erat ex Apostolorum collegio, *Numero non merito, specie, non virtute; commixtione corporali non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis unitate. Secundum communionem Sacramentorum sunt ex nobis, secundum suorum proprietatem criminum non ex nobis,* ut ait Augustinus Tractat. 41. in Joan. Unde aliqui sunt in ecclesia tantum secundum præsentem statum, & aliqui secundum prædestinationem, hoc pacto Paulus erat in ecclesia non solum post conversionem, sed etiam eum persequebatur ecclesiam Christi, in quo sensu dixit Joan. 10. alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, nomine ovium gentiles intelligit, qui secundum præsentem statum non erant in ecclesia, & nihilominus secundum prædestinationem erant Christi oves, unde quando Joan, 2. dicitur *ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis*, id debet intelligi non fuisse ex nobis secundum prædestinationem, licet fuerint secundum præsentem statum.

Alia Calvini propositio fuit omnia peccata prædestinatorum esse venialia, & non imputari: reprobos incitari ad peccata, ut possint damnari, & nullum peccatum ipsis unquam remitti, primam partem asserit Calvinus lib. 3. cap. 4. §. 28. inquiens: *Cæterum fidelium peccata venialia esse, non quia non mortem mereantur, sed Dei misericordia nulla est condemnatio iis, qui sunt in Christo Jesu, quia non imputantur, quia venia delentur.* Secunda pars asseritur lib. 1. Instit. cap. 18. §. 1. inquiens *absurdum videtur volente, & jubente Deo excæcari hominem, qui mox cæcitatis suæ pœnas daturus est, tergiversando itaque effugiunt Dei tantum permissu, non etiam voluntate hoc fieri, ipse vero palam se facere pronuntians refugium illud repudiat.* Et §. 2. subdit. *Certe nisi intus operatur in mentibus hominum non recte dictum esset auferre labium à veracibus, & à senibus prudentiam.* Verum prima pars, quæ asserit peccata prædestinatorum esse tantum venialia & non imputari, hæretica est, & contraria sacris scripturis: siquidem constat peccasse lethaliter Adamum, ac justitiam amisisse in pœnam peccati: atqui Adamum prædestinatum fuisse asserunt sancti Patres Irenæus *lib. 1. cap. 31.* Tertullianus *lib. de præscipt. Hæret.* Epiphanius *hæres. 46.* D. Augustinus *de hæres. cap. 25.* qui hæreseos damnat Tacianum, eo quia negaverit Adamum salvum esse; quod si æternam fuit assecutus salutem, jam prædestinatus est, ergo peccata prædestinatorum non sunt tantum venialia, nec illis non imputantur, ut ait Calvinus, sed sunt etiam lethalia quæ illis imputentur, etenim peccatum Adæ fuisse lethale ex eo constat, quia excidit à Dei gratia & probatur ex illo ad Roman. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors.* Quod si peccatum Adæ fuit causa mortis totius humani generis, procul dubio fuit & ipsum mortale, præsertim cum Adam in pœnam illius amiserit omnia dona supernaturalia, & exciderit è statu innocentiæ, & hoc docent communiter sancti Patres Tertullianus lib. 2. contra Marcion. inquiens: *Quis dubitabit illud ipsum Adæ delictum hæresim pronuntiare*, unde falsum est peccata commissa à prædestinatis esse tantum venialia, nec ipsis imputari à Deo. Rursus certum est Davidem fuisse & ipsum prædestinatum, cum plurima, ac præclara habeat in scriptura Sacra suæ prædestinationis signa, & nihilominus nulli est dubium, quin peccaverit lethaliter, cum lapsus fuit in adulterium cum Betsabæa, & homicidium, quo interemit Uriam, ejus maritum: Quod enim hæc peccata gravissima fuerint colligitur ex scripturis 2. Reg. 12. *Quare ergo contempsisti verbum Domini, ut faceres malum in conspectu meo? Uriam Hethæum percussisti gladio & uxorem illius accepisti in uxorem tibi, & interfecisti eum gladio filiorum Ammon, quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternam, eo quod despexeris, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi, ut esset uxor tua.* Hanc peccati gravitatem confessus est ipsemet David, quem pœnituit, patratorum scelerum Psalm 50. *Tibi soli peccavi & malum coram te feci, cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis. & cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Hinc D. Augustinus inducens Davidem loquentem ait. *Miserere mei secundum magnam misericordiam tuam subveni gravi vulneri secundum magnam medicinam tuam. Grave est quod habeo, sed ad omnipotentem confugio, de me tam lethali vulnere desperarem, nisi tantum medicum reperirem.* In novo testamento certum itidem est D. Petrum Apostolorum principem fuisse prædestinatum: & nihilominus peccavit mortaliter, quando ter Christum in atrio prætorii negavit; ut testantur lacrymæ, quas postea fudit, fletus amarus, & pœnitentia, quam egit unde D. Augustinus Tract. 66. in Joan. alloquens D. Petrum ait: *Timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ, quanta enim vita est confiteri Christum, tanta mors est negare Christum*, & non nullis interjectis subdit. *Petrus ante mortem & resurrectionem Domini, & mortuus est negando, & revixit plorando. Mortuus est, quia superbe præsumpsit, revixit autem, quia benigne illum respexit:* ratio itidem evincit. Vel enim potuit in Adamo, Davide, & Petro cum justitia & gratia sanctificante cohærere peccatum lethale, vel hoc excludit justitiam, & gratiam sanctificantem; si dicatur hoc secundum, ergo qui mortaliter peccat, per peccatum amittit justitiam, & non potest amplius dici justus, quia cessante forma denominante cessat, & ipsa denominatio in subjecto, si dicatur primum, ergo plana & proclivis sternitur via ad scelera omnia patranda, quia tametsi quispiam in enormissima hæc scelera prolabatur, adhuc est justus, & prædestinatus ad gloriam, semel enim quod peccata gravia non obstant gratiæ sanctificanti possunt ea multiplicari, quia non imputantur à Deo in ordine ad expulsionem gratiæ sanctificantis, & acquisitionem æternæ gloriæ.

Secunda pars Calvinianæ assertionis asserens reprobos ad peccatum à Deo incitari hæretica est, & jam supra refutata.

An vero prædestinatio facta fuerit ante prævisionem peccati originalis non conveniunt inter se Theologi, affirmant plures cum Scoto in 2. dist. 41. quæst. unic. Suarez. 1. de prædestinat. c. 11. Molina 1. part. quæst. 23. art. 5. Alii vero negant docentes factam esse post prævisum peccatum originale.

Hinc si Adam non peccasset non fuissent homines prædestinati & reprobati eodem modo quo de facto sunt, quia ut docet D. Thomas quod lib. 3. quæst. 11. art. 25. fuisset tunc alius ordo & dispositio divinæ providen-

videntiæ. Si dicas D. Gregorium 4. Moral. cap. 36. asserere quod si Adam non peccasset ii, qui nunc per redemptionem salvantur soli ab illa nascerentur electi. Contra est quia in illo casu nascerentur tantum illi, qui essent prædestinati, & non iidem numero qui nunc sunt prædestinati.

CAPUT V.

An prædestinatio ad gratiam sit ex prævisione alicujus meriti de condigno, vel saltem de congruo.

Notum est ex Theologia scholastica gratiam, & gloriam esse effectus prædestinationis in qua propterea possunt distingui duo veluti decreta unum circa gratiam, & alterum circa gloriam, non tamen quod sint duo actus distincti adæquate, sed tantum inadæquate secundum nostrum concipiendi modum per ordinem ad objecta ad extra, & inter gratiam, & gloriam detur ordo causalitatis finalis, hinc possumus distinguere unum decretum circa media, & aliud circa finem, & quæritur an decretum terminatum ad gratiam supponat prævisionem alicujus meriti, adeo ut ex parte creaturæ detur aliqua ratio, cujus intuitu Deus ei conferat gratiam, quod perinde est, ac quærere, an ex parte nostra detur aliqua causa, per quam Deus nos prædestinet ad conferendam nobis suam gratiam. Præsens quæstio plures retroactis sæculis excitavit errores, & hæreses, quarum prima fuit Manichæorum, docentium ex parte nostra dari causam nostræ prædestinationis, & hanc esse naturalem cujusque dispositionem, propriumque concursum stellarum, ex quarum influxibus diversis asserebant ex hominibus alios bonos esse, alios malos, & illos beatos futuros, hos vero æternum miseros. Secunda hæresis fuit Origenis lib. 1. Periarchon. cap. 7. ubi asserit animas rationales per aliquot tempus vixisse antequam corporibus unirentur, & juxta eorum merita, vel demerita virtutes, & vitia, quæ contraxerunt extra corpora, fuisse postea à Deo electas, vel reprobatas, seu ordinatas ad suam gratiam recipiendam, vel ad illam non recipiendam. Tertia fuit Priscillianistarum docentium animas rationales antequam unirentur in terra suis corporibus fuisse in cœlo creatas, ubi per aliquod tempus habitaverint, & quia aliquæ ibidem peccaverunt, ideo in pœnam commissi sceleris dejectas fuisse in corpora, in quibus quidquid patiuntur, pœna est peccatorum quæ in cœlis perpetrarunt. Quarta fuit Pelagianorum asserentes hominem solius naturæ viribus sine ullo auxilio supernaturali posse bene operari, & quascunque tentationes superare, & vincere, ac meritis naturalibus à Deo conditionate prævisis mereri primam gratiam, remissionem peccatorum, gloriam, & ipsam prædestinationem secundum omnes, & singulos suos effectus. Quinta hæresis fuit Semi-pelagianorum, seu Massiliensium, qui quamvis admiserint pios hominum conatus conducentes ad obtinendam salutem, promoveri, & adjuvari à divina gratia, nihilominus non excitari, nec præveniri asserebant saltem semper, ac necessario à divina gratia: & secundum omnes hos errores prædestinatio ad gratiam fit ex prævisione alicujus meriti ex parte creaturæ.

Ut autem distinctè procedamus certum est in ordine ad ultimum effectum prædestinationis, seu glorificationem dari in adultis causam meritoriam sicut de facto in executione iisdē confertur gloria id enim est de fide, quia gloria non confertur adultis in tempore, nisi ut corona, merces, & præmium meritorum, ut liquet ex Apostolo 2. ad Timoth. 4. *Bonum certamen certavi in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi in illa die justus Judex.* Ad Rom. 2. *Deus reddet unicuique secundum opera sua*, Matth. 5. *Gaudete, & exultate quoniam merces vestra copiosa est in cœlis*, sed quod confertur ut præmium merces, & corona causatur à meritis ad quæ dicit essentialem ordinem, consequenter datur ex parte adultorum causa meritoria prædestinationis ad gloriam prout confertur in executione. Certum est etiam apud omnes catholicos dari causam dispositivam ex parte nostra in ordine ad gratiam habitualem consequenter prædestinationem terminari ad illam, ut colligitur ex Tridentino Sess. 6. de justificat. ubi definitur, *Unumquemque recipere justitiam secundum mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis, prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem.* Hinc in sententia D. Bonaventuræ & aliorum asserentium solam justificationem, & glorificationem esse effectus prædestinationis, sequitur ex parte nostra dari causam dispositivam prædestinationis secundum terminationem ad primum effectum: quia in hac sententia justificatio est primus effectus prædestinationis, & quia juxta Tridentinum datur in adultis causa dispositiva ad justificationem sequitur dari in nobis causam prædestinationis secundum terminationem ad primum ejus effectum. In sententia vero docentium omne quod ad finem prædestinationis esse prædestinationis effectum, certum est non dari ex parte nostra causam meritoriam prædestinationis, ut terminatæ ad primum effectum. Ratio est, quia etiam Hæretici asserentes initium fidei esse ex nobis propterea veluti meritum conferri nobis gratiam necessariam ad consummationem non negabant oobis dari aliquod principium præveniens à Deo in ordine ad elicientiam actus hujus initii, sed hujus principii causam meritoriam ex parte nostra non asserebant hæretici Pelagius, & Semi-pelagiani; ergo si omne quod ad finem prædestinationis conducit, est prædestinationis effectus certum est non dari ex parte nostra causam meritoriam prædestinationis ut terminatæ ad primum illius effectum.

Quæstio igitur procedit de prædestinatione quoad primum effectum proportionatum, qui dicitur vocatio supernaturalis, & quæritur, an ex parte nostra detur aliqua causa dispositiva, vel meritoria hujus primæ vocationis supernaturalis. Et dicimus prædestinationem ad gratiam nullum supponere meritum ex parte nostra, & id esse definitum in pluribus Conciliis, ut in Palestina can. 7. & sequent. Milevitano can. 4. Arausicano II. can. 2. & 4. & Tridentino Sess. 6. Probatur assertum authoritate sacræ scripturæ dicimur enim ad Roman. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius.* 2. Timoth. 1. *Vocavit vocatione sancta non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum.* Ad Ephes. 2. ubi Spiritus Sanctus nos alloquens ait: *Gratia salvati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Joan. cap. 6. *Nemo venit ad me nisi Pater, qui misit me traxerit eum*, & paulo infra: *Nullus est hic sermo &c. propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.* Ad Rom. 11. *Si autem gratia jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia.* Hinc Augusti-

gustinus de prædestinat. Sanctor. cap. ait: *Gratis ergo consecuta est, quod consecuta est electio, non præcessit eorum aliquid, quod priores darent, & retribueretur illis; pro nihilo enim salvos nos fecit.* Ratio est, quam tradit Apostolus, quia gratia, & donum ex in proprii conceptus essentialiter dependet, à sola voluntate donatoris, nec quidquam supponit meriti ex parte illius, cui donum datur, seu gratia tribuitur, alioquin non esset gratia saltem ex qua parte daretur ex prævio merito dicitur enim gratia, quia omnino gratis datur, & gratis donare est nullum supponere meritum, cui retribuatur, alioquin esset retributio non donatio: atqui prædestinatio est gratia, & donum Dei ergo non potest dari ulla causa simpliciter meritoria de condigno nostræ prædestinationis. Præterea, quia parvuli non possunt prædestinari ad gratiam ex aliquo merito proprio, ergo neque adulti, quia in scripturis non distinguitur prædestinatio adultorum ab illa parvulorum, sed utraque asseritur ex Dei bonitate, & misericordia. Tam quia sequeretur quod quæ ut absurda inferebant Pelagiani ea prædestinatione ad gratiam sine meritis; etiam inferrentur ea prædestinatione parvulorum ad gratiam, & gloriam: siquidem Deus etiam respectu illorum esset acceptor personarum, quia aliquos parvulos prædestinaret sine meritis eos scilicet, qui post susceptum baptismum statim decedunt, & alios reprobaret decedentes ante baptismum, ergo cum respectu parvulorum id adstrui non possit, neque dici poterit respectu adultorum, ut nervose probat Augustinus epist. 105. Respondebant Pelagiani interesse discrimen, quia parvuli rametsi non prædestinentur nulla torquentur pœna post obitum; adulti vero æternis traduntur suppliciis. Sed contra, quia adulti non traduntur pœnis ex eo, quod non sint prædestinati ad gratiam efficaciter, sed quia decedunt in peccato actuali. Rursus quia parvuli sunt inter se æquales, quando prædestinantur ad gratiam, ergo si respectu ipsorum Deus non est acceptor personarum neque respectu adultorum. Præterea falsum est parvulos decedentes sine gratia non puniri ob peccatum originale, quia tametsi non torqueantur pœna sensus; puniuntur tamen pœna damni, ut communior fert opinio, privantur enim visione beatifica. Demum quia si gratia conferretur ex prævisis meritis non daretur ut gratia, sed ut merces, ut efficaciter probat Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 3. Sed respondebant Pelagiani primam gratiam non conferri ex meritis, eo quia sit ipsum liberum arbitrium gratis datum à Deo. Contra tamen, quia tametsi liberum arbitrium sit gratia naturalis perinde, ac reliqua alia bona naturalia quæ gratis illi conferuntur à Deo Creatore; non tamen est gratia supernaturalis de qua est quæstio in præsenti. Scriptura enim per gratiam non intelligit naturam, sed id, quod superadditur naturæ ut ipsi indebitum, & ut excedens vires naturæ, eamque elevans ad statum supernaturalem, hinc Apostolus ad Roman. 4. scribit. *Quod si gratia esset ex operibus gratia non esset, sed merces*, & loquitur de illa gratia, quæ naturam non ponit, sed supponit quam elevat ad statum superiorem. Hinc alii Pelagiani respondebant gratiam esse legem & doctrinam nobis à Deo gratis collatam, consequenter supponere naturam, ac esse quid superadditum, perinde ac leges à legislatore conditæ supponunt subditos, quos obligant. Verum contra hanc responsionem nervose insurgit Augustinus lib. 1. de gratia Christi cap. 8. Quia deficiente auxilio gratiæ tantum abest, quod legis cognitio prosit, ut potius sit pluribus occasio prævaricationis. Præterea quia plenitudo legis est dilectio ex charitate, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum non vero per legem, unde ex parte nostra non datur causa meritoria de condigno ad primam gratiam, seu ad primum effectum prædestinationis.

Non tamen desunt etiam ex Catholicis, qui asserant dari aliquam causam dispositivam primæ gratiæ vel hanc esse infallibiliter connexam cum operibus naturalibus ex lege Dei, & pacto inito cum Christo de non neganda gratia facienti, quod in se est, quæ sententia tribuitur Scoto, qui tamen à pluribus Scotistis vindicatur, Durando, Richardo, & aliis. Verum communissima Catholicorum sententia est, & cui procul dubio adhærendum, non dari ex parte hominis prædestinati ullam causam gratiæ, seu nullam dispositionem meritoriam primi effectus prædestinationis ex lege Dei & pacto inito cum Christo infallibiliter cum operibus ex solis naturæ viribus elicitis connexam. Et est assertio consona divinis scripturis Isaiæ 55. *Inventus sum à non quærentibus me.* Joan. 3. *Non potest homo facere quidquam, nisi fuerit ei datum de cœlo*, cap. 15. *Sine me nihil potestis facere*, Ad Cor. 4. *Quis enim te discernit? quid habes, quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis.* 2. Corinth. 3. *Non quod simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*, & ad Ephes. 1. *Qui cœpit in nobis opus bonum, perficiet.* & Joan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat*, unde Deus non eligit homines eo quia videat, se ab eis eligi, ac ipsos boni operis fructum allaturos, sed ipse homines elegit, ut faciat eos bene operantes? hinc Apostolus ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati*, & rursus, qui prædestinavit *nos in adoptionem filiorum secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ, & gratiæ suæ*, non dicit D. Paulus, elegit nos, quia nos sanctos vidit futuros, sed elegit nos ut essemus sancti, neque ait elegit nos propter bonum usum liberi arbitrii vel gratiæ; sed secundum propositum voluntatis suæ, & hoc in laudem gloriæ & gratiæ suæ, ut nimirum laudaretur, & glorificaretur gratia ipsius, & postea eodem capite subjungit: *In quo nos sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum ejus*, ubi ostendit vocationem electorum respectu ipsorum hominum posse dici fortuitam, quia homines nihil agebant, ut vocarentur, & nec quidem cogitabant de vocatione sua, non tamen respectu Dei nos sorte vocati sumus quia hæc Dei vocatio respectu ipsius non est fortuita, sed determinata electio, & propositum. Hinc Exodi 33. Et ad Roman. 9. habetur: *Miserebor cujus misereor, & misericordiam præstabo cujus miserebor: non est volentis, nec currentis, sed miserentis Dei: Cujus vult miseretur; & quem vult indurat*: ubi largitio gratiæ refunditur in solam gratuitam Dei misericordiam, non vero in conatus volentis, satagentis, currentis hominis.

Accedit etiam authoritas Conciliorum præsertim Valentini cap. 3. ubi ait: *fatemur prædestinationem electorum ad vitam & prædestinationem impiorum ad mortem: in electione tamen salvandorum misericordiam Dei præcedere meritum bonum.* Seu gratiam prius homini dari quam quidquam operetur boni supernaturalis, quod induat rationem meriti. Concilii Arausicani II. can. 3. & 4. ubi habetur: *Si quis per invocationem humanam gratiam dicit posse conferri non autem ipsam gratiam facere ut invocetur à nobis contradicit Isaiæ Prophetæ, vel Apostolo idem dicenti: Inventus sum à non quærentibus me palam*

palam apparui his qui me non interrogabant, & can. 6. *Si quis sine gratia, Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, quærentibus, pulsantibus nobis misericordiam dicit conferri non autem divinitus, ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet agere valeamus per infusionem, & inspirationem Spiritus Sancti in nobis fieri confitetur, aut humilitati, aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium, neque ut obediens, & humiles simus ipsius gratiæ donum esse consentit resistit Apostolo dicenti.* 1. *Corinth.* 4. *Quid habes quod non accepisti? & ibid. Gratia Dei sum id, quod sum.*

Hæc eadem veritas etiam definitur in Concilio Tridentino Sess. 6. cap. 16. & Sess. 14. cap. 8. & à S. Pio V. definita fuit de fide, ut etiam à Gregorio XIII. Contra Michaelem Bajum: Ratio itidem hoc suadet, & quidem à priori, quia in operibus ordinis naturæ factis sine gratia, & solis liberi arbitrii viribus, quamvis sint opera heroica inconcussæ fortitudinis & adamantinæ constantiæ non potest esse valor proportionatos, & æqualis præmio ordinis supernaturalis, ut est gratia, & gloria: meritum enim de condigno debet esse æquale cum præmio non physicè, sed in æstimatione morali: hæc autem æqualitas repugnat operibus naturæ cum præmio supernaturali, ergo opera bona facta sine gratia non possunt de condigno meritorio esse primæ gratiæ supernaturalis, minor in qua sola est difficultas ostenditur, quia res ordinis naturalis semper sunt in statu longe inferiori, & non possunt in æstimatione morali unquam æquare rem ordinis superioris, qualis est prima gratia supernaturalis & gloria. Quòd verò meritũ de condigno exigat hanc æqualitatem cum præmio non physicè, sed in æstimatione morali, ex eo liquet, quia meritum de condigno inducit obligationem ex justitia, consequenter debet esse redditio æqualis, quæ exigi nequit ab operibus factis solius liberi arbitrii viribus, siquidem ut docet D. Thomas l. 1. 2. quæst. 21. art. 3. valor meriti est passio adæquatè dimanans à bonitate actus, cui propterea debet proportionari alioquin passio excedere essentiam & principium à quo metaphysicè & virtualiter flueret, consequenter secundum excessum daretur principiatum metaphysicè sine principio, sed bonitas actus naturalis eliciti à libero arbitrio sinè gratia longè exceditur à bonitate supernaturali primæ gratiæ, ergo totus ejus valor meritorius naturalis exceditur à præmio supernaturali.] Quòd si dicas opera heroica virtutum moralium intra ordinem naturæ non fieri sine speciali auxilio Dei non debito, solo titulo creationis, consequentur hæc opera heroica virtutum moralium posse inducere æqualitatem cum prima gratia supernaturali. Contra est, quia hæc opera, quantumvis heroica, eò ipso, si fiunt sinè gratia supernaturali & solius naturæ viribus semper manent intra limites naturæ, & eorum bonitas semper est naturalis, consequenter valor meriti, qui est passio adæquatè dimanans à bonitate actus, semper esset valor interior, seu in ordine naturæ, qui propterea non potest in morali æstimatione æquare bonitatem supernaturalem primæ gratiæ, seu primi effectus prædestinationis. Si dicas valorem meriti non esse proprietatem intrinsecam, quæ dimanet à bonitate operis; sed esse solam æstimationem extrinsecam, quæ bene potest excedere bonitatem operis. Contra est, quia valor meriti non potest excedere bonitatem operis, etiam si extrinsece æstimetur: & ratio est perspicua, quia cum æstimatio sit judicium de valore rei, requiritur ad hoc, ut res ipsa sit ejusdem bonitatis, ut exigat judicium illud in quo sit fundamentum adæquatum talis æstimationis, siquidem debet judicium æstimationis fundari in bonitate rei, quæ æstimatur, alioquin non esset judicium rectum, neque bene æstimarentur res: Ergo cùm valor operis naturalis sit à bonitate ejusdem, & hæc bonitas semper maneat intra limites naturæ, nunquam in æstimatione morali, & extrinseca poterit valor naturalis æquari valori gratiæ supernaturalis.] Si respondes ulterius, hunc valorem operis naturalis fundari tantùm inadæquate in sola bonitate intrinseca ipsius operis, non verò adæquatè, eò quia fundetur etiam in extrinseca Dei ordinatione, qua potuit Deus ita disponere opera naturalia, ut haberent valorem meriti etiam respectu rerum supernaturalium. Contra est, quia repugnat actum prorsus invariatum intrinsecè in sua bonitate ex objecto, & circumstantiis fieri ex non meritorio de condigno, meritorium de condigno, quia sola Dei extrinseca ordinatio, aut promissio non constituit actum meritorium, cum non det illi valorem proportionatum inducentem debitum ex justitia, igitur hæc promissio à Deo facta ad summum esset causa, ut talis actus esset conditio sinè qua non ratione promissionis, à Deo factæ. Si dicas ad meritum de condigno non requiri æqualitatem mathematicam, sed soliùs proportionis, quam æqualitatem potest consequi saltem supremum opus naturæ respectu infimi doni supernaturalis. Contra est quia cum opera purè naturalia semper maneant intra limites naturæ, sunt improportionata, & inferiora respectu supernaturalium, ergo tametsi concederetur hæc æqualitas proportionis, adhuc opera naturalia, quantumvis summa, non possent æquare infimum donum gratiæ supernaturalis. Contra secundò, quia si hæc æqualitas proportionis sufficeret, ut operibus naturæ posset convenire condignitas respectu gratiæ supernaturalis, sequeretur ex eadem ratione posse opera supernaturalia elicita ab homine justo, & Sancto mereri de condigno Verbi Incarnationem, quod est falsum: Unde hæc æqualitas proportionis cum præmio non sufficit ad meritum de condigno.] Probatur ulterius assertum, quia præsens quæstio ex Augustini doctrina fundata in Apostolo Paulo est insolubilis, & inscrutabilis, cur ex pluribus hominibus unus accipiat primam gratiam, sive primi prædestinationis effectum, & alter eandem non accipiat? cur unus homo liberetur à Deo à massa perditionis, & non alius, cur uni ita per Dei illuminationem, & inspirationes suadeatur bonum, ut plenè persuadeatur; & alteri non ita suadeatur, ut persuadeatur: sic autem ex parte hominis prædestinati daretur aliqua causa habita ex solis naturæ viribus, quæ esset meritoria, aut dispositiva aut aliquo pacto infallibiliter connexa cum gratia, quæ est primus effectus prædestinationis, præsens quæstio non esset insolubilis, & inscrutabilis, quia facillimè posset solvi, ergo juxta Doctrinam Augustini fundatam in Apostolo non datur ex parte hominis prædestinati ulla causa meritoria, nec dispositiva naturalis primæ gratiæ. Majorem in qua tantùm esse potest difficultas, ostendit Augustinus lib. 4. ad Bonifac. cap. 6. ubi sic ait: *Sed quare istos homines oves facit, & alios non facit Deus, apud quem non est acceptio personarum? ista est quæstio quàm beatus Paulus curiosiùs, quàm capacius proponentibus ait: O homo tu quis es, qui respondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare sic me fecisti? Ipsa est quæstio, quæ ad illam pertinet altitudinem, quam prospicere volens idem Apostolus quodammodo expavit, & exclamavit* ad Roman. 11. *O altitudo divitiarum Sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus,*

& investigabiles viæ ejus & epist. 115. subdit Augustinus: *Cur autem illum potiùs quàm illum liberet, aut non liberet, scrutetur, quis potest, judiciorum ejus tam magnum profundum veruntamen caveat præcipitium.* Minor itidem probatur, quia si daretur causa primi effectus prædestinationis ex parte hominis facilè responderi posset hunc potiùs quàm illum vocari, & liberari à massa perditionis, quia se per bona opera disposuit fecitque quantum in se fuit non verò alius, quam responsionem suggerit D. Augustinus in Enchirid. cap. 98. inquiens: *Quæ ura si futura opera vel bona vel mala illiut, quæ Deus utique præsciebat vellet intelligi nullam quam solvi opus esset, faceret quæstionem.*] Præterea si daretur in nobis causa prædestinationis, sequeretur, quòd initium nostræ salutis esset in nobis, siquidem nostra prædestinatio est nostra salus, & causa est initium effectus, proinde si in nobis causa daretur nostræ prædestinationis, utique daretur initium in nobis nostræ salutis, quod adversatur Concilio Arausicano II. & Tridentino sess. 6. cap. 5. ubi ait: Declarat præterea sancta Synodus ipsius justificationis exordium in adulto à Dei per JEsum Christum præveniente gratia, sumendum esse consequenter nulla sunt opera naturalia quomodocunque sint honesta, quæ possint esse causa & dispositio ad primam gratiam, quæ doctrina adeo fuit firma & certa in Augustino ut lib. 1. ad Simplician. quæst. 1. eos redarguat, qui de hac veritate dubitarunt inquiens. *Non habeo, quid intuear in eligendis hominibus ad gratiam salutarem, si ad examen hujus electionis aliqua cogitatione permittor, nisi vel majus ingenium, vel minora peccata, vel utrumque, addamus etiam, si placet, honestas utilesque doctrinas.* & postea subdit: *Cum hoc statuero, ita me ridebit ille, qui infirma mundi elegit, ut confundat fortia, ut eum intuens & pudore correptus ego irrideam multos.* Demum quia Deus persæpe homines vocat, qui diu in cœno se volutarunt vitiorum, qui mundi indulserunt voluptatibus, suisque pravis per longum tempus satisfecerint pravia desideriis, & non vocat alios, qui ab istis vitiis se abstinuerunt, quin imo, & opera bona naturæ exercuerunt: unde liquet opera bona naturalia non movere Deum ad conferendum primum effectum prædestinationis, seu primam gratiam, alioquin eam procul dubio acciperent, qui exercitiis virtutum naturalium incubuerunt; quia isti essent præferendi aliis, qui hujusmodi exercitia neglexerunt. Antecedens probat D. Augustinus lib. 1. de peccator. merit. & remiss. cap. 22, inquiens: *Unde enim fit, quod homo ab ineunte pueritia modestior, ingeniosior, temperantior, & ex magna parte libidinum Victor, qui oderit avaritiam, detestetur luxuriam, atque ad virtutes cæteras provectior aptiorque consurgat, & tamen eo loco sit, ubi ei prædicari gratia Christiana non possit? quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt, aut quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient sine prædicante. Alius autem tardus ingenio, libidinibus deditus, flagitiis, ac facinoribus coopertus ita gubernetur, ut audiat, credat, baptizetur, rapiatur, aut si detentus hic fuerit laudabiliter vivat?* Decet igitur ait S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 31. *Eos quorum miseretur à sua misericordia præveniri, ut credant, & gratis salvi fiant per fidem, eorum enim credulitas non ex humana voluntate sumit initium; sed ipsi voluntati fides gratuita Dei miserentis largitate donatur.*

Objiciunt nihilominus Sectarii in oppositum Sacras scripturas Malach. 1. *Dilexit Deus Jacob. Esau autem odio habuit:* atqui non poterat Deus diligere Jacob nisi in eodem bonum aliquod prævidisset, quod in Esau non prævidit, alioquin non fuisset major ratio, cur deberet diligere Jacob, & non Esau, præsertim cum hic esset natu major. Rursus Matth. 25. *Talenta dantur unicuique secundùm propriam virtutem*, ergo qui plura accipiunt talenta, plus in iisdem datur virtutis, & ideo Deus iis dat quinque talenta, & non alteri, quia plus in eo videt virtutis naturalis ratione cujus plura impertitur talenta. 1. ad Timoth. 1. *Paulus consecutus est misericordiam (seu primam gratiam congruam) quia ignorans fecit, & in incredulitate*, ideoque ex eo, quia minor illi inerat malitia, accepit gratiam congruam. 2. Petri 1. *Magis satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis:* atqui hisce scripturis indicantur opera naturalia tanquam dispositiones ad primam gratiam, seu primum effectum prædestinationis. Sed contra quia ambo fratres Jacob & Esau ob peccatum primi parentis, antequam quidquam boni egissent digni erant odio; sed quia Deus ex sua misericordia voluit suam gratiam conferre Jacob, ideo hanc dilexit Deus in Jacob, & reliquit Esau in pristino statu odii ob Adæ peccatum, quo totum humanum genus infectum fuit Deo exosum. Neque Deus injuriam ullam intulit Esau, si ei non contulit eam gratiam, quam Jacob fratri fuit impertitus, quia potest Deus conferre suam gratiam cui magis placuerit absque injuria aliorum; quemadmodum potest Princeps uni ea suis subditis conferre mille aureos, absque eo quod alii possint justè conqueri, quia nulla inest principi obligatio omnibus illis conferendi, unde nemini fit injuria si non accipiant omnes mille aureos, perinde Deus tametsi Jacob donavit suam gratiam, non habuit Esau, de quo deberet conqueri, quia illi non erat debita. Deus igitur dilexit in Jacob gratiam, quam voluit ei conferre, & in Esau odio habuit non hominem quem ipse fecerat, sed peccatum originale quod à radice corrupta contraxit. Huc accersendus S. Augustinus lib. 1. ad Simplic. quæst. 2. ubi respondet; *Quod Deus dilexerit in Jacob non culpam quam delebat, sed gratiam quam conferebat*, delebat autem per gratiam quam illi conferebat, & propterea in eo diligebat. Unde Epist. 105. ad Sixtum ait idem Augustinus. *Quid enim diligebat in Jacob, antequam operatus fuisset aliquid boni, nisi gratuitum misericordiæ donum.* Ad secundum de talentis impertitis secundum propriam virtutem respondet D. Thomas 2. 2. quæst. 24. art. 3. ad c. *Nomine virtutis non intelligi naturalem intellectus dispositionem, ac bonam habitudinem; sed dispositionem, ac inclinationem cujusque ortam ex præveniente gratia.* Adeo ut propria virtus aliud non sit, quàm liberum arbitrium non nude sumptum, sed consecutivè operans per gratiam, non antecedenter. Alii respondent per talenta non intelligi primam gratiam, sed gratias gratis datas, quæ conferuntur juxta cujusque vires, & facultates, quibus adaptantur. Ad aliud petitum ex D. Paulo 1. Timoth. 1. respondetur ibi significari; Paulum non peccâsse ex malitia, propterea non posuisse tale impedimentum removens gratiam; quale ponunt ii, qui ex mera malitia peccant: non autem quod levius peccatum sit aliqua ratio, ob quam detur gratia. Quis enim dixerit peccatum, quamtumvis leve, ob ignorantiam patratum esse dispositionem ad gratiam? cum peccatum ex se sit destructivum gratiæ; non potest esse initium nostræ salutis. Ad ultimum petitum ex 2. Petr. 1. respondetur verba illa esse intelligenda de aliquo requisito, & quasi complemento prædestinationis, qualis est noster consensus,

quem

quem damus gratiæ excitanti, vel de aliis notioribus, ac majoribus conjecturis nostræ salutis, quæ fiunt à perseverantia in bonis operibus, quia per has certam facimus nostram vocationem ut ait D. Petrus.

Dices secundò non repugnat homines viribus naturæ aliqua elicere opera moralia naturaliter bona ut elargiri eleemosynam pauperi indigenti, erigere lapsum, defendere innocentem: etenim Actor. 10. Cornelius antequam Christi fidem profiteretur, & adhuc Gentilis plura edidit opera moralia naturaliter bona, quæ procul dubio placuerunt Deo, ergo Deus propter talia opera potest retribuere gratiam, & gloriam. Sed contra distinguitur minor ob opera bona moralia naturaliter, quæ tantùm sint bona ex se, non verò ex fine, eò quia non ordinentur in Deum licèt dicantur Deo placere complacentia quadam minus propria in ordine ad promerendum bonum aliquod temporale, conceditur, complacentia propriè dicta in ordine ad promerendum bonum aliquod supernaturale, negatur minor, & consequentia. Hinc D. Augustinus adfert exemplum Romanorum, quibus Deus contulit imperium in præmium virtutum naturalium. Unde potest quidem Deus intuitu operis boni moralis, & naturalis conferre aliud bonum itidem naturale, adeo ut opus bonum sit quædam dispositio ad aliud bonum, sed intra limites naturæ tantùm, & nunquam ad supernaturale, quia quod est purè naturale non habet proportionem cum supernaturali, quod est in statu superiori, & sine proportione non datur dispositio. Ad aliud quod addebatur de Cornelio respondetur eundem elicuisse fidem in Deum tanquam in remuneratorem, dependenter tamen à gratia quæ ipsum prævenit, & excitavit ad talem fidem, quam nullis aliis meritis præcedentibus accepit, ut docet D. Augustinus *lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 7.* & Concilium Arausicanum II. can. 25. ubi ait: Fidem illius Centurionis non fuisse de natura, sed divinæ largitatis donum.

Quod hæc opera naturalia facta à solo libero arbitrio neque sint impetratoria aut meritoria de congruo prædestinationis ad primam gratiam, seu ad ejus primum effectum etiam constat ex Concilio Arausicano II. can. 3. & 6. his verbis: *Si quis ad invocationem humanam gratiam Dei dicit conferri, non autem ipsam gratiam facere, ut invocetur à nobis, contradicit Isaiæ Prophetæ & Apostolo idem dicenti, inventus sum à non quærentibus me, & palam apparui his qui non interrogabant me.* Ex his constat oppositum non posse propugnari sinè nota erroris, & quamvis Concilium Arausicanum loquatur de gratia, quæ est primus effectus prædestinationis virtualiter tamen loquitur de ipsa prædestinatione, ac voluntate dandi primam gratiam, quia cum hæc non sit effectus humanæ invocationis, ut declaravit Concilium, nec voluntas dandi gratiam, erit effectus humanæ invocationis: ratio est clara, quia meritum de congruo non potest causare gratiam, nisi movendo voluntatem præmiantis, unde si voluntas dandi gratiam ex Concilio Arausicano non est invocationis humanæ effectus, neque ipsa prima gratia ad quam propterea non possunt opera moralia bona, & naturalia esse dispositio de congruo. Idque etiam ex scripturis constat, ait enim Apostolus ad Roman. 9. *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei.* Sed si homo solius naturæ viribus posset aliquid præstare quo primam gratiam mereretur de congruo, Salus spiritualis, de qua illi loquitur Apostolus, non esset solius Dei miserentis sed etiam hominis volentis, & currentis; siquidem aliquid responderet libero arbitrio sine gratia, quod esset initium vitæ spiritualis, & aliquid Deo miserenti per gratiam, & hoc esset consummatio, cum igitur ex Apostolo initium nostræ salutis sit solius Dei miserentis, & non hominis volentis, nec currentis, seu operantis secundum vires naturales, sequitur non posse hominem per opera solius liberi arbitrii sine gratia mereri de congruo primum effectum prædestinationis, seu ipsam gratiam. Præterea, quia ut scribit Apostolus 2. Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquidem nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*, unde possumus argumentari omne opus bonum conducens ad vitam æternam debet præcedi à cogitatione bona, à qua etiam procedat, cum non possit liberum arbitrium quidquam agere, nisi à cognitione prævia quid agendum sit ei ostendatur: sed ex Apostolo, hanc cogitationem Sanctam conducentem ad vitam æternam non potest habere homo ex se sine gratia per Christum, ergo non potest homo per opera liberi arbitrii nudè sumpti sine gratia mereri de congruo primum effectum prædestinationis, seu primam gratiam, & hoc argumento usus fuit D. Augustinus lib. de prædest. Sanctor. cap. 2. & lib. 2. contra duas epistolas Pelagianor. *cap. 8.* Nostræ assertioni etiam assentiuntur cæteri Sancti Patres, Ambrosius lib. 2. in Luc. c. 12. inquiens *Neminem quidquam sine Domino incipere posse* Augustinus in lib. de corrept. & grat. cap. 2. *Sinè gratia homines nullum prorsus sive cogitando, sive volendo sivè agendo faciunt bonum.* D. Prosper contra Collator. cap. 32. & lib. de ingratia cap. 19. ubi ait: *Quod non fit à gratia non fit bene.* Cyprianus lib. 3. ad quirin. cap. 4. *In nullo est gloriandum quando nostrum nihil est*, & passim reliqui Sancti Patres hoc idem adstruunt.

Ratio itidem id suadet, quia quod ex se non respicit finem in aliquo ordine non potest in illo esse valor respectu præmii in illo ordine: sed opera quæ fiunt à libero arbitrio sine gratia non respiciunt ex se finem supernaturalem, ergo nequit illis inesse valor aliquis respectu præmii supernaturalis. Major ostenditur, quia valor meriti aut impetrationis dicit essentialiter ordinem ad præmium, & ad rem impetratam: siquidem per hunc ordinem, & respectum constituitur formaliter valor meriti, qui propterea exigit essentialiter respicere præmium in eodem ordine, in quo est valor meriti sivè de condigno, sivè de congruo, adeo ut non possit inesse valor meritorius operi in ordine ad gratiam, vel aliud donum supernaturale, qui non sit in eodem ordine cum ipso præmio. Præterea quia valor meriti dicit habitudinem medii ad præmium, ut ad finem, & de ratione medii est ut sit in eodem ordine ac est finis, cui debet medium proportionari: & si non sit in eodem ordine nunquam illi proportionatur, proinde non habet rationem medii, nec valoris meritorii. Minor est clara quia opera prudentiæ à solo libero arbitrio profecta sinè gratia sunt à principio purè naturali, consequenter ex intrinseca sua ratione sunt tantum ordinata ad finem naturalem tanquam media proportionata ad ejus consecutionem: ergo repugnat inesse operi procedenti à solo libero arbitrio sinè gratia valorem meritorium de congruo primæ gratiæ supernaturalis. Firmari etiam ex eo potest, quia hoc meritum de congruo auffert à prædestinatione ad gratiam rationem doni omnino gratuiti, quod est contra fidem: siquidem gratia est donum purè gratuitum, adeo ut prima gratia & prædestinatio ad illam nullum præsupponant ex parte nostra prævium meritum, alioquin si prima gratia daretur in remunerationem operis prævii jam non esset gratia, sed merces ejusdem operis prævii, quia quod non datur purè gratis, non est gratia simpli-

citer, ut loquitur Apostolus ad Rom. 11. *Si autem gratia, jam non ex operibus. alioquin gratia non est gratia*, quod etiam expressè docet D. Fulgentius lib. de gratia Christi cap. 18, inquiens: *si autem secundum opinionem illorum nostrum est velle credere priùs quam gratia Dei incipiat adjuvare, injustè gratia dicitur, quia non gratis datur homini*, quod etiam asserit D. Augustinus lib. de bono perseverantiæ cap. 20. & sequent, & lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 2. Ubi ait: *Ubique non est gratia, si eam ulla merita præcedunt.* Sed si prima gratia datur intuitu operum naturalium præcedentium à solo libero arbitrio jam non datur purè gratia, quia rectè Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 6. *Dare aliquid gratis est dare pro nihilo*, & rectè quia quod non datur pro nihilo, datur in compensationem alicujus præstiti, consequenter non datur purè gratis; atqui quod confertur ratione operis meritorii de congruo datur in compensationem ejusdem operis, ergo non datur purè gratis proinde prima gratia non esset gratia, quia non datur purè gratis, sed in compensationem operis præstiti.

Dices præfata scripturæ Loca, ut etiam coacervatos textus Sanctorum Patrum esse intelligenda de merito, de condigno inducente obligationem ex justitia, quod meritum pugnat cum pura misericordia & liberalitate Dei; non verò esse intelligenda de merito tantùm impetratorio seu de congruo, quòd nullam inducit obligationem ex justitia, consequenter meritum de congruo non tollit, quin gratia gratis detur. Sed contra, quia hoc meritum impetratorium, seu de congruo inducit aliquam obligationem, si non ex justitia, saltem ex gratitudine & obsequio, alioquin non esset meritum de congruo, si nullam prorsus obligationem induceret, de ratione enim formali, & constitutiva meriti est inducere aliquam obligationem, & si illam inducat ex justitia, & ad æqualitatem, constituitur in ratione meriti de condigno, sin autem ex gratitudine, & obsequio, constituitur in ratione meriti de congruo, unde sicut repugnat constitutum sinè constitutivo, ita etiam repugnat meritum, quod nullam inducat obligationem, alioquin meritum non esset: Sed quod datur ex debito gratitudinis non confertur purè gratis: siquidem quod datur purè gratia debet excludere omne debitum, ergo eo ipso, quod prima gratia confertur intuitu operis meritorii de congruo, confertur ex gratitudine, consequenter non datur purè gratis, quod pugnat cum mera liberalitate & gratia, donum enim debet esse purè liberale, & gratiosum, & ex solo motivo liberalitatis adeo ut quantum admisceatur ex alio motivo gratificandi, & remunerandi tantum detrahatur ex liberalitate, ut habetur in lege humana *lib. 1. ff. de donationib.* quapropter D. Bernardus serm. 67. in cant. ait: *Non est, quo gratia intret, ubi jam meritum occupavit, nam si quid de proprio inest, in quantum est gratiam illi cedere necesse est, nolo meritum quod gratiam excludat*, ergo si voluntas dandi primam gratiam est omnino liberalis, & gratiosa debet essentialiter excludere omne meritú non solùm de condigno, sed etiam de congruo, & firmari potest ex eo, quia si homo per opera facta ex solo libero arbitrio sinè gratia mereretur de congruo primum donum gratiæ non verificarentur verba Apostoli. 1. Corinth. 4. *Quis te discernit? quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti quid gloriaris? quasi non acceperis.* Vult enim Apostolus omnem Discretionem unius ab alio in ordine ad salutem spiritualem esse ex Dei gratia per Christum, adeo ut non possit homo gloriari de ullo per gratiam non accepto, hinc sequitur, quod homo per opera præstita à solo libero arbitrio sine gratia non posset nec de congruo mereri primam gratiam; alioquin si homo ex propriis viribus efficeret aliquid quo mereretur de congruo primam gratiam supernaturalem, sequeretur, quod se ab alio, sic non operante in ordine ad spiritualem salutem, discerneret, & quidem discretione non habita ex gratia contra Apostolum: ergo cum de fide sit non posse hominem gloriari de aliquo, quod non acceperit, sequitur manifestè non posse hominem per opera naturalia procedentia à solo libero arbitrio mereri de congruo primam gratiam.

Objicies si quid obstaret, quo minus opera naturalia præstita à solo libero arbitrio possent promereri de congruo primam gratiam supernaturalem maximè esset ex superiùs probatis quia tolleret rationem doni purè gratuiti: sed hoc est falsum, quia petitio non tollit a re impetrata rationem doni omnino gratuiti, ergo cum opera naturalia, se habeant tantummodo per modum petitionis non tollunt à prima gratia supernaturali rationem doni purè gratuiti, licèt Deus conferat primam gratiam intuitu nostræ petitionis provenientis à solo libero arbitrio sine auxilio gratiæ. Antecedens probatur, quia petitio non inducit obligationem debiti, quia non innititur justitiæ ipsius petentis; sed soli liberalitati largientis, ut liquet in eleemosyna, quam elargimur pauperi poscenti ad ejus sublevandam miseriam, est enim opus misericordiæ, & liberalitatis, non verò gratitudinis, & retributionis.] Contra est, quia dupliciter potest beneficium conferri poscenti, ut etiam pecunia petenti eleemosynam: scilicet vel intuitu ipsius petitionis, qua conferens beneficium, vel eleemosynam, quasi obsequio quodam illi à petente præstito moveatur ad conferendum beneficium. Vel intuitu solius indigentiæ petentis beneficium, quatenus petitio est tantùm ratio cur ejus indigentia clarius innotescat ei, à quo petit beneficium, & quando beneficium datur ex solo motivo succurrendi indigentiæ petentis, tunc est purè naturale & gratuitum, quia tunc petitio non habet rationem motivi, nec meriti impetratorii, sed tantùm est conditio quædam qua clarius manifestatur elargienti indigentia petentis. Quando verò confertur beneficium ex vi petitionis, ut illud conferens moveatur ab obsequio illi à postulante præstito, tunc petitio non est sola conditio manifestans indigentiam petentis, sed habet veram rationem meriti impetratorii, & ideo beneficium collatum non est purè gratuitum, verùm etiam quædam gratificatio & retributio pro obsequio à postulante illi præstito, qui beneficium confert. Deus igitur non confert primam gratiam intuitu nostræ petitionis aut alterius operis præstiti à libero arbitrio alioquin si intuitu illiùs Deus conferret primam gratiam non esset donum purè gratuitum, sed quædam gratificatio, & retributio: quamobrem confert Deus primam gratiam ex solo motivo suæ bonitatis nulla habita ratione ad opera naturaliter præstita à libero arbitrio, quinimò sinè prima gratia præveniente, excitante, & adjuvante non possumus quidquam à Deo petere in ordine supernaturali, unde Apostolus 2. Corinth. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

Semi-pelagiani tamen secuti Cassianum Discipulum D. Chrysostomi *collat. 13. cap. 18. & lib. 12. & instit. Cœnob. cap.* 14. quem etiam sequitur Faustus Episcopus Reginensis *lib. 1. & 2. de libero arbit.* docuerunt opera naturalia facta ex solo libero arbitrio sine gratia esse impetratoria, & meritoria de congruo prædestinationis ad primam gratiam: nitebantur primò, quia scriptura Matth. 7. monet nos, ut petamus; *Petite, & dabitur vobis, quærite, & invenietis,*

ex

ex quo intuierunt per petitionem posse hominem de congruo mereri & impetrare primam gratiam. Secundò adferebant parabolam, qua dicitur Dominus dedisse uni quinque talenta, alii duo, alii vero unum, unicuique secundùm propriam virtutem. Tertiò quia gratia promittitur bene operantibus viribus naturæ, ut colligitur ex illo Danielis quarto *redime eleemosynis peccata tua* Jub. 4. *Eleemosyna ab omni peccato, & morte liberat.* Math. 5. *Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur*: ergo hæc opera, quæ possunt fieri solis viribus liberi arbitrii sunt meritoria gratiæ saltem de congruo. Adferebant etiam rationem, quia promissio sub conditione onerosa inducit obligationem debiti, & facit opus meritorium præmii. Sed contra ad primam authoritatem petitam ex Math. 7. respondetur verba illa *petite & dabitur vobis* non esse intelligenda de prima gratia, quia non possumus quidquam petere supernaturale nisi supposita prima gratia, quia si petitio est supernaturalis necesse est proveniat à supernaturali principio, unde intelligitur de gratia posteriori, quæ supponit in nobis primam gratiam, & operationem provenientem ex ipsa. Eodem pacto intelligenda sunt aliæ scripturæ loca, ut illud Psal. *Et mane oratio mea præveniet te*, & alibi *prævenerunt oculi mei ad te diluculo*, ut etiam illud *præveni in maturitate & clamavi*. Homo enim ratione gratiæ antecedentis dicitur prævenire Deum ad subsequentia dona gratiæ non verò ad primam gratiam. Ad secundum de talentis desumptum ex Matth. cap. 25. respondet D. Thomas 2. 2. *quæst. 23. art. 3.* nomine talentorum intelligi dona gratiæ habitualis, quæ à Deo cuilibet tribuuntur juxta uniuscujusque dispositionem, unde talenta non dantur intuitu virium purè naturalium, sed distribuuntur juxta mensuram virtutis affectæ per gratiam excitantem, prævenientem, & adjuvantem; sicque semper præsupponitur prima gratia cujus beneficio fiant actiones meritoriæ supernaturales. Alii respondent nomine talentorum intelligi dona supernaturalia, quæ ordinantur in aliorum utilitatem ejusmodi sunt prædicatio, prælatio, doctoratus, & alia ejusmodi, quæ unicuique distribuuntur à Deo secundum propriam virtutem scilicet secundum proportionem ad propriam virtutem non verò secundum propria opera tanquam merita, & proportiones. Ad aliud desumptum ex Daniele. *Redime eleemosyna peccata tua*, & ex Joan. 4. & Matth. 5. respondetur in locis illis promissionem gratiæ quæ in sacris scripturis fit rectè operantibus, non fieri ex motivo naturali & viribus propriis, quia in nullo scripturæ loco habetur talis promissio, quapropter est tantùm promissio, quæ fit bene operantibus ex auxilio gratiæ, & motivo supernaturali, in quo sensu scribit D. Paulus 1. ad Corinth. 13. *Si distribuero in cibum pauperum facultates meas, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Et ratio evidens est, quia semel quod operatio est supernaturalis exigit fieri a principio connaturali.

Secundò objiciunt authoritatem Sanctorum Patrum præsertim Joan. Chrysost. homil. 17. in Joan. *Deus suis in nos beneficiis nostras non prævenit voluntates, sed à nobis incipiendum est* & Homil. *in* 12. epist. ad Hebræ. *Non antecedit nostras voluntates, ne lædatur arbitrium; cum autem nos elegerimus multam affert auxiliationem.* D. Augustini in propositionibus in epist. ad Rom. propositione 50. ubi ait; *Fidem elegit in præscientia, ut quem crediturum esse præscivit ipsum elegerit*, & infra, *quod credimus nostrum est, quod autem operamur illius*; & lib. octoginta trium quæstionum quæst. 68. ait; *Cujus vult miseretur, & quem vult indurat hæc voluntas de occultissimis meritis venit*, & lib. de prædestinatione & grat. cap. 15. *Videtur discretionem justorum ab injustis referre tanquam in ultimam causam in eorum liberam voluntatem.* D. Ambrosii super epist. ad Roman. 8. & 9. ubi explicans illa verba: *Miserebor cujus misertus ero* ait: *Miserebor ejus cujus præscius ero, quod ei misericordiam daturus essem, sciens converendum illum*, D. Hieronymi ad Hebræ. 10. *Sicut sol licèt sit unus, tamen secundùm varias dispositiones diversos facit effectus; ita Deus non salvat irrationabiliter, sed præcedentibus meritis.* Sed contra ad primum respondetur Deum suis in nos beneficiis nostras non prævenire voluntates non respectu primi beneficii gratiæ excitantis, seu primæ gratiæ, adeo ut in ea conferenda non expectet nos, sed respectu subsequentis ad quam homo per primam gratiam se potest disponere, & hic sensus est in illo loco D. Chrysostomi, ad secundum testimonium petitum ex homil. 12. respondetur Chrysostomum ibi non loqui de gratia vocante, seu de prima, sed de gratia justificante, ait enim eodem loco, *nostrum quidem est prææligere, & velle, Dei autem est perficere, & ad finem deducere.* & nonnullis interjectis subdit: *Non enim suum esse totum voluit Deus ne videretur nos temere coronare, neque rursus nostrum ne incidamus in arrogantiam.* Cæterum advertendum est Chrysostomum, & alios Patres Græcos in hac materia de gratia esse cautè legendos, siquidem eo tempore quo ipsi floruerunt, nondum exorta fuit in ecclesia Pelagii hæresis & propterea nondum controversia de gratia discussa fuit ea diligentia, qua postea actum fuit, Manichæi itidem, qui eo tempore vigebant liberum negarunt arbitrium, quibus sancti Patres se opponentes plura dixerunt in laudem liberi arbitrii, quæ indigent explicatione. Ad D. Augustinum respondetur in quæstione illa 68. non loqui de prædestinatione, quæ nullam habet causam ex parte hominum, sed de obduratione, & justificatione habentium causas, tametsi persæpe, ut ipse ait secretissimus siquidem obdurat Deus homines propter peccata, & justificat propter merita, scilicet propter merita provenientia ex gratia præveniente & adjuvante, quo pacto vocat Augustinus Dispositiones ad justificationem quæ tamen merita non sunt ex illis, nisi ex gratia, ait enim epist. 106. *Gratia enim meretur augeri ut aucta mereatur & perfici.* Ad aliud petitum ex lib. de prædestinat. & gratia, respondetur Augustinum referre quidem discretionem justi ab impio in hominum voluntates, sed adjungere ultimam resolutionem fieri in Dei voluntatem, qui unum misericorditer adjuvit, & alterum justè deseruit, quod ex sequenti capite 16. liquet, ait enim. *Hanc divinam electionem non meritis reddi, sed sola voluntatis munificentia donari hominibus Moyses cum jam tunc quamvis carnalem populum doceret, ostendit.* Ad D. Ambrosium respondetur ipsum tantùm loqui concomitanter, & consecutivè non verò causaliter; Prædestinatio enim est causa, seu ratio præscientiæ meritorum, unde ab una ad aliam valet convertibiliter consequentia, ita tamen ut à præscientia ad prædestinationem fiat illatio à posteriori & à prædestinatione ad præscientiam à priori. Quòd autem D. Ambros. asserat primum effectum prædestinationis, seu primam gratiam præcedere merita tribus textibus ostendit, ex quibus unus est, ille qui desumitur ex lib. de dono perseverantiæ cap. 9. ubi Samaritani noluerunt recipere Dominum Inquiens; *Si voluisset ex indevotis fecisset devotos. Sed Deus, quos dignatur, vocat, & quem vult religiosum facit.* Ad D. Hieronymum respondetur illum loqui de exe-

executione salutis quatenus prædestinatio ad gloriam in ratione executionis procul dubio dependet à meritis.

Objiciunt tertio illud commune axioma facienti quod in se est Deus non denegat suam gratiam, sed qui bene operatur naturaliter facit, quod in se est, tametsi non habeat gratiam, ergo Deus tenetur illi dare gratiam saltem ex aliquo pacto, propterea datur ex parte hominis causa dispositiva primi effectus prædestinationis, major est vulgatum axioma Theologorum, minor probatur, quia illud axioma intelligendum est de faciente, quod in se est viribus naturæ, ut probant Richardus, Alensis. Ockamus, & alii, sed contra distinguitur major facienti quod in se est ex gratia determinante, & adjuvante Deus non denegat suam gratiam sanctificantem conceditur facienti quod in se est sine ulla gratia præveniente, & adjuvante, seu sine gratia supernaturali determinante negatur major, & ad minorem respondetur, eum qui operatur naturaliter facere tantùm quod in se est intra limites naturæ, & quia opera naturalia non sunt connexa, neque disponunt ad gratiam supernaturalem; ideo Deus licèt facienti quod in se est ex efficientia gratiæ non deneget suam gratiam sanctificantem, non tamen eam confert ex vi operis naturalis unde sensus illius axiomatis est quòd homini exequenti actus bonos, seu divinas motiones, quas habet in se ipso à Deo supernaturaliter inspiratas, & eis non resistenti, neque ponenti impedimentum peccati, sed petenti per ipsas à Deo uberiorem gratiam Deus illud non deneget, cum dicat ipse: *Petite, & accipietis, pulsate, & aperietur vobis*, ex hisce enim verbis Domini ortum fuit præfatum axioma, hinc D. Thomas 1, 2. quæst. 112. art. 3. ait: Quòd præparatio hominis ad gratiam fit à Deo sicut à movente, & à libero arbitrio sicut à moto, & secundum quod est à libero arbitrio nullam habeat necessitatem ad gratiæ consecutionem, quia donum gratiæ excedit omnem præparationem virtutis humanæ.

Objiciunt quartò electionem requirere disparitatem in iis, qui eligendi sunt, quia unusquisque ne erret in eligendo id eligit, quod melius est: ergo electio facta ad gratiam non est sine prævisione operum aut dispositionis ex parte nostri. Et confirmatur ex Augustino qui lib. 1. ad Simplician. quæst. 2. ait: Nemo eligitur, nisi jam distans ab eo qui rejicitur: Unde dictum, quia elegit nos ante mundi constitutionem, non video, quomodo sit dictum nisi præscientia. Sed contra respondetur cum distinctione ad electionem requiri disparitatem inter eligendos, quam faciat ipse Deus conceditur. quam antecedenter jam factam inveniat, negatur antecedens, & consequentia, neque D. Augustinus hanc disparitatem refundit in opera naturalia hominum sed in solum Deum elargientem hominibus suam gratiam; ait enim epist. 105. ad Sixtum: *Qui sunt isti, qui respondent Deo? quandoquidem illi Rebecca habenti geminos ex uno concubitu Patris nostri Isaac, cum illi nondum nati nihil egissent boni, vel mali, ut secundùm electionem propositum ejus maneret, electionem scilicet gratiæ non debiti, electionem qua eligendos facit ipse non invenit, non ex operibus, sed ex vocante dictum est.* Et Epist. 106. ad Paulin. scribit: *Non ex operibus, sed ex vocante dictum esse intelligatur, ut secundùm electionem propositum Dei maneret non meritum hominis anteiret; non enim dicit electionem voluntatis humanæ sive naturæ cùm par esset in utroque mortis, damnationisque conditio, sed electionem procul dubio gratiæ, quæ non invenit eligendos, sed facit.* Quòd verò addebatur de præscientia Augustinus non intelligit per illam nisi ipsum decretum prædestinationum, est enim hoc ipsi solemne, hinc lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 10. ait: Prædestinatione quippe Deus ea præscivit, quæ fuerat ipse facturus, seu præscivit in suo decreto prædefiniente.

Objiciunt quintò: si Deus præparando gratiæ suæ dona non expectat voluntatem nostram, sed illam prævenit, est acceptor personarum: siquidem absque ulla causa ex parte earundem personarum quibusdam constitueret dare effectus prædestinationis, & aliis non: sed consequens sustineri non potest, ergo neque antecedens. Sed contra negatur sequela majoris, quia tunc tantùm dicitur quis acceptor personarum, quando non consideratur persona, quæ tenetur considerare, & tantùm considerat aliquid, quod non est considerandum, ut si Judex in judicio hæreditatis non consideret filium, qui per legem præcipitur considerari, ut hæres sui patris, & consideraret alium vel sanguinis necessitudine sibi conjunctum, vel amicitia devinctum, & in favorem hujus judicaret hæreditatem, in hoc casu Judex esset acceptor personarum, quia consideraret in consanguineis, & amicis, quæ non essent consideranda, & in filio negligat considerare, quod vel maximè esset considerandum: quamobrem acceptio personarum est tantùm in iis, quæ tribuuntur ex justitia, non verò quæ ex pura gratia: sicut est prædestinatio.]

Tandem objiciunt: Antiqui Patres meruerunt de congruo incarnationem non obstante, quod incarnatio sit principium meriti illorum, ex quo inferunt primam gratiam cadere sub meritum proinde posse purum hominem se disponere, ac præparare ad primam gratiam. Sed contra, quia antiqui Patres non fuerunt promeriti Incarnationem quoad substantiam, sed tantùm quoad aliquam circumstantiam temporis vel alterius circumstantiæ, & incarnationis substantia fuit tantùm principium meriti, quam antiqui Patres non fuerunt promeriti. Circumstantia autem Incarnationis non fuit in illis principium meriti, ut quòd nasceretur ex stirpe Abrahami, & tali tempore ergo prima gratia non cadit sub meritum.

Objiciunt sexto infantes decedentes post baptismum æternam consequuntur salutem, sed non ex meritis, quæ in illa tenera ætate nulla sunt: ergo si in infantibus salvatur prædestinatio efficax ad gloriam ante prævisionem meritorum hoc idem asserendum erit etiam de adultis. Respondent aliqui faventes scientiæ mediæ Deum prævidisse opera bona quæ essent acturi si vixissent, & ex meritis conditionatis eos prædestinâsse efficaciter ad gloriam. Sed contra quia merita exigunt absolutam existentiam, unde merita conditionata non sunt merita. Contra secundò quia inde sequeretur non esse æqualem omnibus infantibus gloriam; sicut enim merita non fuissent æqualia in adulta ætate, si vixissent. Contra tertiò quia ex hac responsione plures infantes decedentes post baptismum deberent damnari, eò quia plures ex tot infantibus, qui nondum septennes ad usum pervenerunt rationis, & decesserunt post susceptum baptismum improbi evasissent, si adultam attigissent ætatem. Respondent alii infantes fuisse prædestinatos ex meritis congruis parentum. Sed contra, quia tametsi hoc verificari posset de aliquibus infantibus non tamen de omnibus, quia constat parentes plurium infantium homines esse perditissimos & non mereri filiorum prædestinationem. Alii respondent infantes decedentes post baptismum salvari ex meritis Christi, quatenus Christus est caput

prædesti-

prædestinatorum. Sed contra quia tametsi verùm sit omnes salvari ex meritis Christi, quæstio tamen procedit de meritis propriis, alioquin etiam posset dici adultos salvari ex meritis Christi non propriis: unde respondetur exactius ad argumentum infantes illos fuisse prædestinatos ex prævisione quod essent morituri in gratia non vetò ex prævisione meritorum, quorum non erant capaces. Quòd si dicas hoc etiam posse dici de adultis respondetur in adultis mori in gratia præsupponit merita proinde eo ipso, quòd prædestinantur ex eo, quod moriantur in gratia jam prædestinantur ex prævisione meritorum, quod non contingit in infantibus.

CAPUT VI.

An, & quomodo decreta divina intrinsecè efficacia cohæreant cum libertate?

DEcreta divina dicuntur intrinsecè efficacia, quatenus scientia à qua diriguntur, non dependet, nec ullo modo à libera determinatione voluntatis impedibilis est: adeo ut actus, & effectus efficaciter decreti inimpedibiliter inferantur, eò quia efficaciam & infallibilitatem à nulla scientia Dei contingente participent, sed potius è converso omnis scientia contingens Dei quoad infallibilitatem suam efficaciæ, & infrustrabilitati ac inimpedibilitati, quæ illis ab intrinseco conveniunt, essentialiter innititur, in quo sensu etiam divina decreta dicuntur intrinsece efficacia. Hoc præsupposito dicendum est decretum prædestinationis, & generatim omnia decreta divina esse intrinsece efficacia, & cohærere cum libertate humana.

Prima pars assertionis ostenditur authoritate scripturæ ad Ephes. 2. *Ipsius sumus factura, & creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus* ad Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ* Psal. 134. *Omnia quæcunque voluit, fecit in cœlo, & in terra* Apocal. 4. *Qui creâsti omnia & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.* Sapient. 11. *Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses.* Isaiæ 14. *Juravit Dominus exercituum dicens: si non ut putavi ita erit, & quomodo mente tractavi, sic eveniet ut conteram Assyrium in terra mea*, & postea subdit: *Hoc est consilium, quod cogitavi super omnem terram, & hæc est manus extensa super omnes gentes. Dominus enim exercituum decrevit decrevit, & quis poterit infirmare? & manus ejus extensa & quis avertet eam?* Proverb 8. *Præparatur voluntas à Domino.* & 21. *Cor regis in manu Domini sicut divisiones aquarum, quocunque voluerit inclinavit illud.* Esther. 14 *Domine rex Omnipotens in ditione tua cuncta sunt posita nec est, qui tuæ possit voluntati resistere, si decreveris salvare Israel.* Hæc enim & plura alia testimonia absolute pronuntiant voluntatem Dei suum sortituram effectum antequam nostra consulatur voluntas, aut quævis causa secunda; nec usquam sacra scriptura mentionem facit de notitia Dei respectu usus nostri liberi arbitrii habita per scientiam mediam indirecte impedibilem à voluntate nostra, Cum dicat Apostolus ad Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ*, si autem decerneret post prævisum usum liberi arbitrii operaretur potiùs secundum consilium voluntatis nostræ non suæ, quod adversatur scripturæ.

Sancti Patres itidem suffragantur primæ parti hujus assertionis præsertim Augustinus in Enchirid. cap. 98. ubi expendens verba illa Proverb. cap. 21. *Sicut divisiones aquarum ita cor regis in manu Domini, quocunque voluerit inclinabit illud*: ait: *Quis tam impie desipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit: & ubi voluerit in bonum non posse convertere*, & cap. 97. ait: *Ubi est omnipotentissima voluntas, quæ omnia in cœlo, & in terra, omnia quæcunque voluit, fecit? Ubi colligere filios Israel voluit, & non potuit?* Rursus de corrept. & grat. cap. 14. *Deo volenti salvum facere, nullum hominum resistit arbitrium: sic enim velle, & nolle in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam non impediat, nec superet potestatem*: & nonnullis interjectis subdit: *Non est dubitandum voluntati Dei voluntates humanas non posse resistere, quandoquidem de ipsis etiam volentibus, quod vult & cum vult facit.* S. Athanasius de epist. ad Ephes. c. 2. ait: *Bona opera paravisse Deum electis suis, quæ differri non possunt, neque prætermitti quin peragantur tanquam divinitus præfinita.* S. Leo in illud Luc. 22. *Filius hominis sicut definitum est vadit*, ait: *Nec ulla poterat ratione turbari, quòd ante æterna sæcula, & misericorditer erat dispositum, & incommutabiliter præfinitum.* D. Fulgentius lib. de Incarnat. & grat. Christi. cap. 29. ait: *Itane vero rerum ordo credi putarive permutitur, ut Deus, qui creator est omnis hominis valeat hominem facere non mutare? & qui nullius eget adjutorio ut hominem faciat; operari tamen quod vult, in hominis voluntate non possit priusquam in homine ipsum velle repererit.* Ratio itidem hoc evincit, quia scientia quam Deus habet de futuris conditionatis, est subnixa divinis decretis, sed non potest iisdem subnixa esse vel saltem infallibilis nisi hæc sint intrinsecè efficacia. Minor est certa, Major probatur, quia ut docet D. Augustinus lib. de bono perseverantiæ cap. 14. & 17. super ea quæ habentur de Tyriis, & Sydoniis, & de illo, qui raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus ita concludit: *Si nulla est prædestinatio* (per prædestinationem intelligit decretum prædefinitionis) *quam defendimus, non præsciuntur à Deo; præsciuntur autem: hæc est igitur prædestinatio, quam defendimus*, & lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 10. ait: *Prædestinatione quippe Deus ea præscivit, quæ erat ipse facturus.* Scilicet præscivit in suo decreto prædefiniente. Cæterum quæ Deus fuerat facturus conditionata sunt; futura enim absoluta de facto est facturus non tamen erat, seu fuerat facturus, unde patet discrimen inter utrumque futurum absolutum, & conditionatum, quia illud est facturus absolute, istud vero erat vel fuerat facturus, si purificata fuisset conditio. Hinc D. Thomas in 1. *dist. 34. quæst. 1. art. 1.* ait: *Licet esse, & scire in Deo sint idem secundùm rem, tamen scire sequitur voluntatem, ut imperatum ab ipsa, esse autem non; & ideo esse suum non subjacet libertati voluntatis, sicut scire operativum creaturæ.* Ratio itidem est, quia pertinet ad supremum Dei Dominium, quod habet in creaturas omnes, ut illas sibi perfectissime subjiciat, ut quidem quascunque voluerit, quando voluerit, ubi voluerit & quocunque voluerit,

& quidem omnipotenti suæ voluntati, seu ut loquitur Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 8. Vtatur creaturis omnipotentissima, & efficacissima voluntate, potentissima potestate indeclinabiliter, insuperabiliter, adeo ut nullus possit divinæ voluntati obsistere: hoc tamen præstat Deus per sua decreta intrinsecè efficacia, quæ propterea sunt intrinsece efficacia, & ostendunt essentialem subordinationem libertatis humanæ ad divinam libertatem.

Secundam partem assertionis, scilicet decreta intrinsecè efficacia rectè cohærere cum libertate voluntatis humanæ, ex eo ostendit Augustinus, quia prædestinatio, seu decretum intrinsecè efficax prædestinationis firmat liberum arbitrium in bono: siquidem facit voluntatem firmiter, & stabiliter velle bonum, consequenter decretum intrinsecè efficax prædestinationis non destruit, sed perficit, non imminuit, sed corroborat liberum arbitrium: antecedens ostendit Augustinus ex lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 18. ubi expendens illud Apostoli ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem ut essemus sancti, & immaculati in conspectu ejus in charitate prædestinans in adoptionem filiorum*, ait: *Ideo quippe tales eramus futuri quia elegit ipse prædestinans, ut tales per gratiam ejus essemus*, & cap. 20. ait: *Agit quippe Deus quod vult in cordibus hominum vel adjuvando, vel judicando, ut etiam per eos impleatur, quod manus ejus & consilium prædestinavit fieri*, & nonnullis interjectis addit: *Inclinare eorum corda, ut hoc velint, eo scilicet inclinante, qui in nobis mirabili modo, & ineffabili operatur & velle.* Unde ex Augustino decretum intrinsecè efficax prædestinationis causat in nobis non solùm ipsum velle bonum per quod efficimur boni, sancti, & immaculati, verum etiam quatenus est liberum, adeo ut non solum efficiat ipsum actum quoad entitatem, sed etiam quoad libertatem, seu quoad modum, quo est actus liber, nam in epist. ad Sixtum. 105. ait: *Quod enim putant auferri sibi liberum arbitrium, si nec ipsam bonam voluntatem sinè adjutorio Dei hominem habere consenserint, non intelligunt se non firmare arbitrium humanum, sed impellere ut per inania feratur non in Domino tanquam in petra stabili collocetur.* Prætere a quia efficacia divinæ voluntatis cum sit universalissima ab æterno debet se extendere ad omnem entitatem realem, ne quidquam producatur casu, & præter Dei intentionem, ait enim Augustinus apud S. Prosperum sententia 58. *Divina voluntas est suprema causa omnium corporalium, & spiritualium motionum, nihil enim fit visibiliter, & sensibiliter, quod non de invisibili summi Imperatoris aula aut jubeatur, aut permittatur*, sed modus operandi libere sive necessario est aliquis modus in ipso actu voluntatis, proinde aliquid reale, consequenter efficacia divinæ voluntatis ab æterno debet, se extendere non solum ad substantiam actuum, sed etiam ad modum libertatis & necessitatis, quem in tempore habent, sicque ad efficaciam divinam spectat non solum ut actus nostri utcunque fiant, sed etiam ut infallibiliter, & quidem libere fiant: hoc Idem etiam docet D. Thomas quæst. 23. de veritate art. 5. inquiens: *voluntas divina est agens fortissimum, unde oportet ejus effectum ei omnibus modis assimiliari, ut non solum fiat id quod Deus vult fieri, quod est assimilari secundum speciem, sed ut fiat eo modo, quo Deus vult fieri, id est necessario, vel contingenter citò vel tardè*, & 1. part. quæst. 83. art. 1. ad 3. hoc idem repetit, ait enim: *Deus est prima causa movens, & naturales causas & voluntarias, & sicut naturalibus causis movendo eas non auffert, quin actiones earum sint naturales, ita movendo causas voluntarias non aufert, quin actiones earum sint voluntariæ, sed potiùs hoc in eis facit, operatur enim in unoquoque secundum ejus proprietatem.* Hinc D. Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 36. ostensurus electionem Dei non tollere orandi studium ex illo Tobiæ 7. *Tibi enim destinata est ante sæcula*, deducit hanc illationem. *Quamvis ergo, quod statuit Deus nulla possit ratione non fieri, studia tamen non tolluntur orandi, nec per orationis propositum liberi arbitrii devotio relaxatur cum implenda voluntatis Dei ita sit præordinatus effectus, ut per laborum operum, & per instantiam supplicationum, & per exercitia virtutum fiant incrementa virtutum.* Et lib. 2. de vocat. Gent. ait: *Deus ad obediendum sibi ipsum velle sic donat, ut etiam à perseveraturis illam mutabilitatem, qua possunt nolle non auferant.*

Sed objicies primo contra primam partem assertionis. Decretum prædestinationis intrinsecè efficax & factum ante prævisa merita per scientiam mediam cohærere non potest cum universalissima illa Dei voluntate benefica qua ut ait Apostolus. 1. ad Timoth. 2. *vult omnes homines salvos fieri*, hoc enim pacto Dei voluntas sincera non esset: quia ejus actiones externæ non convenirent, nec corresponderent affectui interno; siquidem omnes homines, & maxime fideles per suam ecclesiam hortatur indifferenter ut propriam operentur salutem; omnibus eadem sacramenta exponit, & Christum Dominum offert in Eucharistia, & sic actiones Dei externæ pro salute hominum sunt pares, consequenter etiam omnes fideles: & nihilominus in nostra sententia interni ejus affectus sunt erga illos dispares, & dissimiles, cum occulto mysterio sine ullis meritis, vel demeritis prævisis quosdam efficaciter eligat ad gloriam, & alios excludat, vel ad illam non assumat. Sed contra quia voluntas illa generalis qua Deus juxta Apostolum. 1. ad Timoth. 2. *vult omnes homines salvos fieri* est sincerissima, & antecedens, quia ad illam voluntatem salvandam sufficit, si Deus omnibus, & singulis parare voluerit media ad salutem sufficientia: sed cum voluntas antecedens effectum non habeat, nisi accedat & consequens, nec communia hæc adminicula, quæ procurat, efficacia sint, & infallibilia, non prohibet illa generalis Dei voluntas de salvandis omnibus hominibus, quo minus altera sit singularis proficiscens à voluntate consequente & ad definitum electorum numerum dirigens illos, quibus per eandem præsidia decernit, seu auxilia ad salutis consecutionem infallibiliter necessaria. Quamobrem sufficit, si actiones Dei externæ, quibus hortatur homines ad operandam propriam salutem, sint affectus & signa sinceræ voluntatis Dei antecedentis, quæ vult omnes homines salvos fieri considerata natura humana secundum se, & quatenus est capax beneficio divinæ gratiæ operandi propriam salutem. Quod si instes voluntatem antecedentem salvandi omnes esse tantùm quandam velleitatem non voluntatem intrinsecè efficacem, quod etiam videtur concedere D. Thomas; atqui velleitas, cum sit voluntas imperfecta, non datur in Deo, consequenter, neque voluntas hæc antecedens salvandi omnes. Contra est, quia licèt videatur esse quædam velleitas ex parte objecti, non ita ex parte subjecti; quia ex parte subjecti est volitio efficax mediorum sufficientium, quæ præparantur omnibus, & singulis, etenim qui vult media sufficientia efficaciter, verè & sincere vult finem, & quidem eodem modo, quo media connectuntur cum fine, & quia hæc si tantum sint sufficientia, connectuntur inefficaciter cum fine, ideo quis vult efficaciter illa media,

vult

vult inefficaciter finem. Sed instabis voluntas inefficax salvandi omnes non prodest singulis, ergo saltem respectu eorum, qui non salvantur est otiosa, & inutilis, consequenter non datur in Deo vel dicendum est cum D. Augustino lib. 4. contra Julian. cap. 8. Deus cum dicitur velle omnes homines salvos fieri ille terminus *omnes* comprehendit solum omnes prædestinatos. Sed contra respondetur negando antecedens: quia quod tribuit posse salutem consequi id procul dubio prodest, sed vi hujus voluntatis tribuitur omnibus posse salutem consequi, ergo omnibus prodest: siquidem dantur omnibus, & singulis talia auxilia sufficientia, quibus si vellent, possent æternam salutem consequi. Quod addebatur de D. Augustino quasi sentiret Deum non velle omnes sincere salvos fieri oppositum ipse declaravit Tom. 7. ad art. sibi falso impositos air enim art. 2. *Sincerissime credendum atque profitendum est Deum velle ut omnes homines salvi fiant, quia Apostolus cujus est hac sententia sollicitissime pracipit, quod in omnibus ecclesiis pissime custoditur ut Deo pro omnibus hominibus supplicetur; ex quibus quod multi pereunt pereuntium est meritum, quod multi salventur, salvantis est donum; ut enim reus damnetur inculpabilis est Dei justitia, ut autem reus justificetur ineffabilis Dei gratia est.* Quamobrem Augustinus intelligendus est, quod in executione non omnes homines salventur licet in intentione decreverit Deus ut omnes salventur, est enim hoc decretum intrinsece efficax, & ponit extrinsece suum effectum, seu gratiam sufficientem, quam Deus omnibus, & singulis impertit hominibus, qui si vellent, possent salutem consequi, & conditionatum objective, vult enim Deus omnes homines salvos fieri dummodo ipsi purificent conditionem, & non abutantur divinâ gratiâ ac mediis conducentibus ad beatitudinem. Sed adhuc instabis, quia vel saltem parvulis, qui decedunt ante susceptum baptismum, illa generalis voluntas non prodest, quia illis non conferuntur media ad salutem necessaria, imo neq; sufficientia, consequenter Deus non videtur habere voluntatem seriam, & sincerã salvandi omnes homines. Sed contra negatur antecedens quia generalis Dei voluntas salvandi omnes homines etiam prodest parvulis decedentibus ante baptismum; siquidem ex vi illius voluntatis est mediũ de se efficax institutum, & potens ipsos salvare si applicaretur, quod autem illud medium hic, & nunc non applicatur, refunditur in incuriam parentum, qui si diligentiam adhibuissem, parvuli pervenissent ad statum, quo potuissent baptismum suscipere; quare vero permiserit Deus hanc incuriam in parentibus id refunditur in arcana divinæ sapientiæ, & scientiæ, air enim Apostolus: *O altitudo divitiarum sapientia, & scientia Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles via.*

Contra secundam assertionis partem etiam objicitur secundò, quia prædestinatio intrinsece efficax antecedens omnem consensum adigit voluntatem ad operandum consequenter non est componibilis cum libertate. Probant antecedens quia libertas voluntatis consistit in hoc, quod positis omnibus ad agendum requisitis possit agere, & non agere; sed voluntas ut efficaciter prædestinata ante omnem consensum non potest non agere, alioquin falleretur prædestinatio, unde concludunt prædestinationem efficacem antecedentem omnem consensum adigere voluntatem ad operandum necessario: Sed contra negatur antecedens ad cujus probationem distinguitur major, libertas consistir in hoc quod voluntas positis omnibus ad agendum requisitis possit agere, & non agere proxime potentia antecedente, & in sensu diviso conceditur, remotè, & potentia consequente, & in sensu composito negatur major, & sub eadem distinctione minoris negatur consequentia, cum Deus per decretum prædestinationis velit efficaciter ut homo consequatur gloriam per opera bona libere posita, & sic ipsam libertatem humanam pro suo objecto habeat, ut docet D. Thomas in 1. Dist. 47. Quæst. unic. Art. 4. ubi ait: *Voluntate Dei non solum res in esse producuntur, sed etiam rebus producendis modum, quo producantur predeterminavit.* Spectandus est actus primus proprius operandi, & principia intrinsece constitutiva operationis proxime liberæ ad operandum bene vel male, quamvis in efficaci prædefinitione in ad bonum finale hoc ipso ut ponatur efficax non possit conjungere malum, quod est non posse operari male potentia solummodo consequente, & in sensu composito non tamen in antecedente, & in sensu diviso. Quod si dicas voluntatem hominis in tali casu non posse liberam esse, alioquin posset dissentire saltem in sensu diviso prædefinitionis, & prædestinationis: Sed neque in sensu composito neque diviso voluntas hominis potest dissentire, ergo non operatur libere. Minor probatur, quia ponere in sensu diviso dissensum perinde est ac facere, ut non sit prædefinitio aut prædestinatio, sed est impossibile ut hoc impediatur. Contra est negatur minor, & ad ejus probationem negatur major & suppositum argumenti, quia ut in sensu diviso prædefinitionis, & prædestinationis possit quis ponere dissensum sufficit, si possit proxime actum dissensus elicere, ex quo tanquam per argumentationem à priori vel à posteriori inferatur non existere prædefinitionem aut prædestinationem, in utroque enim casu dividitur dissensus à prædefinitione, & prædestinatione: Sed si homo non poneret consensum, aut finalem perseverantiam, inde inferretur quidem caventia prædefinitionis, aut prædestinationis ex dissensu, sed tanquam ex aliquo per argumentationem à posteriori; ut ex eo quod homo sit finaliter inconstans, rite inferretur: ergo Deus finalem ipsius perseverantiam non prædefinivit: siquidem finalis inconstantia est incomponibilis cum prædefinitione finalis perseverantiæ, & supponit non fuisse à Deo paritam illam prædefinitionem. Ex quo liquet ad potentiam ponendi dissensum in sensu diviso prædefinitionis non esse necesse, ut possit impediri prædefinitio, sed sufficir si possit poni dissensus incomponibilis cum prædefinitione ad consensum: Sine hæc prædefinitio sit in mea potestate, sive non.] Sed instant si Petrus ad gloriam prædestinatus finaliter non perseveraret, sequeretur aliquod impossibile ergo non potest asseri, quod homo prædestinatus possit finaliter non perseverare, quod si non potest non perseverare jam necessario perseverat, quia non potest oppositum, ergo tollitur libertas antecedens liquet, nam si non perseveraret, impediretur effectus prædestinationis, quia Deus in executione non confert gloriam nisi propter merita, & finalem perseverantiam, sed impedire effectum prædestinationis est impossibile, alioquin impediretur divinum decretum à creatura tam. quia non datur potentia realis ad aliquid impossibile. Sed contra distinguitur primum consequens non potest dici, quod voluntas præmota possit potentia antecedente & in sensu diviso non perseverare negatur, potentia consequente, & in sensu composito conceditur, & ad probationem primæ consequentiæ itidem distinguitur antecedens non datur potentia realis ad aliquid absolute, & simpliciter impossibile conceditur non datur ad aliquid impossibile ex suppositione, simpliciter vero, & secun-

tandum se possibile negatur antecedens, quod si dicas positionem, seu conjunctionem finalis inconstantiæ cum prædestinatione esse simpliciter impossibilem, adeoque non posse ullam dare potentiam realem: Respondetur esse quidem simpliciter impossibilem in sensu composito, quia tunc frustraretur ipsum decretum prædestinationis, quod propterea esset, & non esset, & est simpliciter impossibile decretum Dei posse frustrari à creatura, sic enim componeremur decretum Dei de danda gloria, & inconstantia finali, qua decretum Dei frustraretur, & suum non sortiretur effectum in sensu tamen diviso potest finalis inconstantia componi cum decreto illo, quatenus à posteriori inferretur tale decretum non existere, sicque dividi, ac separari à finali inconstantia siquidem per argumentationem & à posteriori ex eo, quod homo sit finaliter Inconstans, seu non perseverans in gratia sanctificante usque ad ultimum vitæ rite infertur, quod Deus finalem ipsius perseverantiam non prædefinivit, eo quia finalis inconstantia sit incompossibilis cum prædefinitione finalis perseverantiæ, quæ supponitur essentialiter connexa cum decreto de danda gloria ut enim dicebamus ad potentiam ponendi dissensum in sensu diviso prædafinitionis non est necesse ut ipsa prædefinitio, seu Decretum de danda gloria possit impediri à creatura, sed satis est si hæc possit ponere finalem inconstantiam incompossibilem cum prædefinitione ad gloriam, quia tunc à posteriori arguitur non dari hanc prædefinitionem, quo licet non sit in mea potestate est tamen in mea potestate finalis inconstantia, ex qua arguitur per argumentationem à posteriori non dari, seu dividi, ac separari prædefinitionem ad gloriam a mea finali inconstantia: In hoc sensu dicimus in sensu diviso finalem inconstantiam esse cum prædefinitione ad gloriam, non vero in sensu composito, & voluntatem promotam a decreto divino de danda gloria posse potentia antecedente, & in sensu diviso non perseverare, non vero in sensu composito.] Sed Urgebis voluntas eatenus est libera, quatenus positis omnibus ad agendum prærequisitis æqualiter, & proxime est potens operari vel non operari: atqui voluntas prædefinita ad bonum non est æqualiter & proxime potens operari vel non operari, ergo non est libera in sensu composito. Minor probatur quia voluntas prædefinita ad bonum in sensu composito prædefinitionis potest operari bonum & illud conjungere cum prædefinitione, non ita operari malum illudque conjungere cum prædefinitione ad bonum, consequenter non est æqualiter expedita ad utrumque. Sed contra distinguitur major eatenus voluntas est libera, quatenus positis omnibus ad agendum requisitis proxime est potens saltem in sensu diviso agere vel non agere: Conceditur major, in sensu composito negatur, æqualis autem indifferentia voluntatis in hoc consistit, quod voluntas prædefinita æqualiter proxime possit utrumque scilicet in ipsa possibilitate non transferendo hanc ad certum modum possibilitatis, sed sistendo in sola & simplici possibilitate, tunc enim in sensu diviso potest agere, & non agere, si dividatur ab ipsa possibilitate modus, quo transfertur ad hunc vel alium actum cum prædefinitione, quia tunc per talem prædefinitionem in sensu composito determinatur ad unum, & tollitur indifferentia. Voluntas cum prædefinitione ad bonum potest conjungere actum bonum non malum, quatenus enim prædefinita est ad bonum habet principium ad illud bonum determinans, non autem habet, nec potest habere pro tunc simul principium determinans & applicans ad malum, consequenter potest voluntas conjungere actum bonum cum hac prædefinitione, non vero actum malum:] Sed reurgebis, tamdiu voluntas non habet potentiam proxime expeditam ad ponendum aliquem actum, quamdiu illum non habet simpliciter absolute ac proxime in sua potestate; sed quamdiu caret prædeterminatione, & prædefinitione illius tamdiu simpliciter, & absolute ac proxime non habet illum in sua potestate: ergo non habet potentiam proxime expeditam ad ponendum talem actum. Minor ostenditur, quia homo nequit eluctari, & emergere è statu puræ possibilitatis ad statum futuritionis, nisi per divinum decretum: Sed si sit præfinitus ad unum actum non potest simul esse prædefinitus ad oppositum consequenter ad actum oppositum ponendum non potest emergere, ex statu puræ possibilitatis consequenter illum non habet proxime in sua potestate: Sed contra negatur minor ad cujus probationem negatur suppositum, quia ut voluntas sit libera non requiritur, ut emergat è statu puræ possibilitatis, quia per hoc sufficienter est libera, quod proxime possit utrumque, sed intra limites puræ possibilitatis est sufficienter libera ad utrumque, quamobrem divina decreta non pertinent ad statum puræ possibilitatis, sed ad statum futuritionis, quam causant, & habent pro objecto.

Objicies tertio quando dantur duæ propositiones, quarum una infertur ex altera necessario vera, illa, quæ deducitur, est itidem necessario vera cum legitime inferatur ex altera necessario vera: Sed hæc propositio Deus vult finalem perseverantiam Petri est necessario vera, quia divinum decretum non potest frustrari à creatura, ergo erit etiam necessario vera hæc alia quæ ex illa infertur, ergo Petrus finaliter perseverabit, ergo si prima propositio ita est vera ut ejus veritas à Petro non possit impediri, Petrus prædestinatus non potest non finaliter perseverare, consequenter ejus perseverantia posita divina prædefinitione est necessario non libera sed contra quia efficaciam hujus argumenti olim proposuerat Petrus de Rivo Doctor Lavaniensis: Sic licet *quod ex inimpedibili per necessariam sequitur consequentiam, hoc inimpedibile est, & necessarium:* Sed hæc propositio damnata fuit à Sixto IV. ut refert Sylvius in Opusc. de primo motore I. Part. Quæst. 19. Art. 3. Hinc ad argumentum distinguitur ultimum consequens, quando propositio ex qua infertur altera est necessario vera: Sequitur quod illata sit itidem vera, & non possit impediri impedibilitate consequentiæ conceditur; Impedibilitate consequentia negatur consequentia. Petrus tametsi non possit id efficere, ut hæc consequentia non sit legitima *Deus vult, ut perseveret Petrus, ergo Petrus perseverabit*; nihilominus quia Deus vult, ut Petrus perseveret libere per media scilicet adaptata ipsius libertati, perseverabit quidem Petrus, sed ita ut spectatis mediis per quæ potest perseverare proxime possit impedire perseverantiam, seu possit non uti mediis, potentia antecedente ad determinationem.

Objicies quarto ex possibili posito in esse nullum sequitur inconveniens ut est commune axioma, sed ex hactenus dictis potest voluntas prædefinita ad bonum proximè ponere actum malum, ergo potest etiam in casu poni quod eliciat actum malum: Sed hoc est impossibile: quia decreta divina eo ipso non essent intrinsece efficacia, consequenter absolute prædefinitus ad bonum non potest ponere actum malum, sed contra distinguitur major; ex possibili possibilitate tam antecedente, quam consequente, seu in sensu diviso, & composito posito inesse nullum sequi-

quitur inconveniens conceditur major, si sit possibile tantum potentia antecedente & in sensu diviso negatur major, ratio est, quia tametsi non sit aliqua impossibilitas aut implicantia antecedens in actuali conjunctione actus mali cum prædefinitione ad bonum; est tamen in ea conjunctione aliqua impossibilitas, & implicantia consequens, quia tametsi spectato quod actum bonum ex parte hominis proximè antecedit, impossibile non sit hominem actu conjungere actum malum; quia tamen ponitur homo efficaciter prædefinitus esse ad actum bonum, ideo est implicantia consequens, cum implicet decretum esse, & non esse simul efficax. - Quod si dicas inde sequi dari in homine potentiam, quæ nunquam reducitur ad actum ac consequenter esse frustraneam, respondetur talem potentiam non esse frustraneam ad actus sub disjunctione oppositos, eò quia ad alterutrum reducitur, & ad oppositum etiam potentia saltem antecedente potest reduci, unde non est potentia frustranea, cum deserviat ad actum bonum libere, & meritorie ponendum.

Objicies quinto necessitas antecedens destruit libertatem voluntatis creatæ: Sed necessitas orta ex decreto divino intrinsece efficaci est antecedens; ergo destruit libertatem. Major est communis inter Theologos, & sanctos Patres, minor probatur præsertim ex D. Augustino lib. 5. de civit. cap. 10. Ubi ait: *Necessitas nostra est, qua non est in nostra potestate: Sed etiam si nolumus efficit quod potest.* D. Anselmus itidem lib. de Concordia libertatis cum prædestinatione cap. 1. & 2. & lib. 2. Cur Deus homo cap. 18. Necessitas antecedens est, quæ præcedit rem, & facit & hoc pacto loquuntur alii sancti Patres Ambrosius in Psal. 51. inquiens: *Negas arbitrii libertatem: si dixeris: Deus si vult bonus sum, si non vult bonus non sum*, & Clemens Romanus epist. 3. *Si quid esset, quod audientes fidem vel ad credendum vel non credendum determinaret extra arbitrium, eorum meritum & libertas tolleretur*, cui assentitur D. Thomas in 2. Dist. 25. Quæst. unic. Art. 1. ubi docet: *Libertatem non reperiri in illis quorum actiones non determinantur ab ipsis: Sed à quibusdam aliis causis prioribus:* Sed necessitas quæ oritur ex decreto intrinsece efficaci non est in nostra potestate, præcedit rem & facit, ac determinat ad credendum consequenter est necessitas antecedens, quæ tollit libertatem:] Sed contra negatur minor ad cujus probationem distinguitur major, quoad priorem partem necessitas nostra est, quæ non est in nostra potestate, si sit necessitas consequentis conceditur: Si tantum sit necessitas consequentiæ negatur, quia hæc necessitas consequentiæ non officit libertati. Præterea distinguitur minor, necessitas orta ex decreto intrinsece efficaci non est in nostra potestate, & efficit, quod potest & nos nolumus nego, & efficit, quod potest, & quod nos libere volumus conceditur. Hinc ad secundam probationem distinguitur major, necessitas antecedens est, quæ præcedit rem & facit per modum principii intrinsece inhærentis & in actu primo proximo, aut propriori naturæ ad unum indeterminantis conceditur per modum principii solum extrinsece & in actu primo proximo & non propriori naturæ proximè ad unum dicto modo determinantis negatur major, necessitas autem orta ex decreto intrinsecè efficaci solum hoc posteriori modo non autem priori, præcedit rem, & facit. Ad tertium respondetur sub eadem distinctione, si quid esset quod audientes fidem ad credendum vel non credendum determinaret. &c. per modum principii intrinseci, & ex parte actus primi proximi conceditur major per modum principii solum extrinseci, & ex parte actus primi remoti negatur major. Ad quartam authoritatem petitam ex D. Ambrosio respondetur ipsum tantum velle libertatem ab eo negari, qui dixerit voluntatem merè passive se habere in ordine ad actus supernaturales, quod verissimum est, quia ut definitur in Tridentino voluntas non est inane instrumentum, sed revera efficit actum. Ad ultimam authoritatem D. Thomæ respondetur S. Doctorem, ibi non loqui de determinatione causæ primæ sed secundæ, adeo ut actiones agentis non sint liberæ, si præsupponant determinationem alterius causæ secundæ.

CAPUT VII.

An Christus promeruerit nostram prædestinationem, & an merita viri justi possint esse causa meritoria prædestinationis alterius hominis.

Dicendum est Christum promeruisse nostram prædestinationem est assertio communis omnium Catholicorum cum D. Thoma *3. part. quæst. 24. art. 4. & in 3. dist. 10. quæst. 3. quæstiunc. 3.* & colligitur ex scripturis ad Ephes. 1. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in Christo, sicut elegit nos in ipso, ut essemus sancti*. Et infra clarius hoc idem significat Apostolus subdens: *prædestinavit nos in adoptionem filiorum Dei per Christum*, quatenus merita Christi fuerunt causa cur Deus nos prædestinaverit ad gloriam æternam à qua peccatum nos excluserat. Communiter sancti Patres boc idem etiam asserunt præsertim D. Augustinus *lib. 1. de prædestinat. sanctor. cap. 17. & sequent. & lib. correpț. & grat. cap. 4.* D. Athanasius serm. 5. contra Arianos prope finem, Chrysostomus, Anselmus, Theodoretus, D. Thomas, & alii, qui explicant particulas illas, *in ipso, & per ipsum* at significent causam, & asserunt Christum Dominum meruisse nostram prædestinationem, adeo ut in ipso, & per ipsum simus prædestinati. Quod si dicas ex verbis Apostoli tantum inferri Christum meruisse nobis electionem ad gratiam justificantem & ad filiationem adoptivam non vero ad nostram prædestinationem absolutè, eò quia non meruerit auxilia gratiæ quæ præcedunt justificationem. Contra est, quia D Paulus absolutè loquitur, & asserit Christum meruisse nobis omnem benedictionem spiritualem: Unde cum Apostolus non limitet benedictionem non potest intelligi de sola benedictione per gratiam sanctificantem, quæ constituit homines filios Dei adoptivos, sed intelligenda sunt verba Apostoli de quacunque benedictione, qua disponimur ad filiationem adoptivam, adeo ut Apostolus loquatur de quocunque auxilio gratiæ etiam excitantis, & adjuvantis ut D. Ambrosius explicat locum illum Apostoli, ait enim: *Omne donum gratia Dei in Christo est & si quis spreto Christo benedici se à Deo putat, errare se sciat.* Præterea si Apostolus ibi excluderet aliquam dispositionem præcedentem gratiam justificantem, maxime excluderet vocationem, quæ est prima gratia; Sed hanc non excludit: Quia in eodem capite ex-

expresse asserit primam vocationem intrinsecam provenire ex meritis Christi, ait enim in quo (scilicet in Christo) etiam sorte vocati sumus: hoc idem etiam definivit Concilium Tridentinum Sess. 6. cap. 5. inquiens: declarat praeterea ipsius justificationis exordium in adultis à Deo per Christum JEsum praevenieu·e gratia sumendum esse exordium: hoc est ab ejus vocatione.] Ratio itidem hoc evincit: siquidem juxta modum naturalem causandi causarum oaturalium illa causa, quae producit formam, producit etiam dispositionea ad illius introductionem; sed vocatio, & prima gratia est dispositio ad quasi formsm praedestinationis &ad gratiam sanctificantem; ergo eo ipso qnod Christus nobis promeruit formam justificationis& praedestinationis promeruit etiam primam gratiam, seu vocationẽ, quae est dispositio ad talem formam. Non tamen asserimus per illas particulas *In Christo, & per Christum* esse intelligendam causam efficientem physicam, sed tantum moralem & meritoriam, adeo nt Christus sit tantum causa meritoria, & moralis nostrae praedestinationis de condigno. Ratio cur non sit causa physica saltem respectu Patrum veteris testamenti, ex eo liquet, quia causa physica nt physicè causet, debet existere, unde Christus defectu existentiae suae bumanitatis non potuit esse causa efficiens physica praedestinationis respectu Patrum antiqui testamenti.] Quod si dicas illas praerecensitas causales *per Christum, & in Christo* non esse referendas ad Christum ut hominem, sed ut Deum: eo pacto quo Apostolus ad Colos. 1. ait: *Conditi, & creati in ipso, & per ipsum,* quae verbs non possint intelligi de Christo secundùm humilitatem, quia Christus ut homo non fuit causa, ut essemus conditi, & existeremus in rerum natura, sed solus Deus rerum omnium conditor. Sed contra quia Apostolus aperte asserit nos esse praedestinatos per Christum tanqnam per Mediatorem, ut communiter asserunt sancti Patres, eo sutem ipso quod sumus praedestioati per Christum tanquam per mediatorem jam sumus praedestinati per Christum secundum humanam naturam, quia Christus secundum divinam naturam, & ut est Deus nequit esse Mediator. Praeterea quia passim in scripturis praemia supernaturalia quae hominibus daotur vocaotur praemia, & habent rationem mercedis operum Cbristi nt Isaiae 53. *Si posuerit animam suam videbit semen longaevum:* ergo Christus merito suae passionis nobis obtiouit aeternam salutem secundum bumanitatem & prout Christus erat homo, siqnidem ut Deus non erat capax passionis, nec meriti.

Probatur secundo quia ex eo, qnod Deus praedestinaverit hominem propter merita Cbristi nullum sequitur incommodum neque inconveniens: siquidem Christi merita utpote praestantissima digna erant tali praemio, imo & etiam alio longe majori: & ex alio capite, ex eo quod homines sint praedestinati per Christi merita, cedit in majorem Dei gloriam, Christi et nostram: etenim manifestantur luculentius divina attributa divinae justitiae respectu Christi, & misericordia respectu hominum, unde per banc praedestinationem hominum ob Christi merita, habetur major Dei gloria extrinseca ratione clarioris manifestationis divinorum attributorum. Quod etiam cedat in majorem Christi gloriam ex eo patet, quia augetur efficacia meritorum illius, & bomines fiunt ipsi magis debitores. Rursus quod etiam decentius sit respectu bominum ex eo claret, quia cedit in majorem honorem bominum, quod sint praedestinati ex meritis tanti capitis, seu Christi cujus nos membra sumus.] Sed dices si homines essent praedestinati per Christi merita esset ipsis debita praedestinatio ad gloriam: sed praedestinatio non est hominibus debita consequenter non suot homines praedestinati propter Christi merita. Sequela majoris evincitur, quia semel quod unus homo solvit pretinm alicujus rei pro altero res illa censetur alteri debita pro quo fuerat pretium solutum: ergo si Christus meruit gratiam, & praedestinationem nostram sequitur post exbibitionem meriti Cbristi debitam esse nobis praedestiostinuem, & gratiam.] Hinc argumento respondent aliqui negando sequelam majoris, & ejus probationem, quantum ad paritatem, & assignant discrimen, quia Christus ita exhibuit pretium oostrae salutis, ut tamen Deus sibi reservaverit applicare Cbristi merita hominibus, prout ipsi magis placuerit, adeo ut haec applicatio se tenens ex parte Dei sit pura gratia non solum respectu nostri, sed etiam respectu ipsius Christi, perinde ac inter homines, si unus solvat pretium pro re aliqua distribuenda uni, vel alteri, aut pluribus, ita tamen ut relinquatur in arbitrio alterius eligere has vel illas personas, quibus res illa distribuenda sit, censetur gratia distributoris electio hujus vel illius personae, qnia potuisset rem illam aliis distribuere, verum haec solutio patitur difficultatem quia Christus sua passiooe meruit etiam nobis applicationem efficacem suorum meritorum, & qnidem ad easdem personas, quae de facto praedestinantur. Unde respondetur adesse discrimen, quia Christus ita suis operationibus solvit pretium redemptioois nostrae ut non transtulerit in nos dominium, neque ipse cesserit juri suo prout erat Deus, & homo quia non potest Deus privare se dominio aliquo cùm ratione supremi Principis creatoris rerum omnium conveniat essentialiter dispoticum, ac plenissimum dominium ex quo fit, quod cum homines non acquisiverint dispoticum, & totale dominium supra merita Christi, non sit illis debita praedestinatio ad gratiam, & gloriam. Secus ioter homines eo ipso quod unus solvit pretium pro alio cedit juri suo, & transfert dominium rei illius pro qua pretium solvit in eum, pro quo solvit.

Sed dices ex D. Paulo ad Ephes. 1. habetur; Nos praedestinatos esse in Christo secundum consilium suae voluntatis, & propositum ejus in laudem gloriae, & gratiae suae: ex quo sequitur nostram praedestinationem esse omnino gratuitam, & ex sola liberali Dei voluntate, consequenter non sunt homines praedestinati propter merita Christi. Sed contra negatur haec ultima consequentia quia ut homines dicantur praedestinati ex benefica Dei voluntate, & gratuita sufficit, si nihil ponatur ex parte hominum, adeo ut homines sibi non promeruerint praedestinationem quamvis ex parte Christi ponatur pretium redemptionis nostrae, & meritum propter quod praedestinamur: & hoc explicari potest exemplo justificationis, qua gratis dicimur justificari ex eo solum quia nihil eorum, quae justificationem ex parte nostra antecesserunt, meruerit nostram justificationem, ut declarat Concilium Tridentinum Sess. 6. can. 8. Quamvis certum sit homines justificari ex meritis Christi, ut definit idem Concilium Sess. 6. can. 10. Apostolus igitur non excludit merita Christi, quia cum prius dixisset nos praedestinatos esse in Christo, & postea Deum nos praedestinasse secundum consilium suae voluntatis, & ejus propositum in laudem, gloriae, & gratiae suae, sequitur quod praedestinatio includat utrumque & Christi merita, & Dei propositum.] Sed instabis, quia Christus est exemplar nostrae praedestinationis, ut explicat D. Augustinus lib. de bono perseverant. cap. ult. Sed Christus ita praedestinatus fuit, ut nullum meritum proprium vel alienum

fue-

fuerit causa ejus prædestinationis; ergo si Christi prædestinatio est exemplar nostræ prædestinationis, sequitur nostram prædestinationem non fieri propter merita Christi vel nostra, sed esse merè gratuitam, & ex sola liberali Dei voluntate, ac non esse homines prædestinatos propter merita Christi. Sed contra, quia cum Christi prædestinatio dicitur esse exemplar nostræ prædestinationis, sensus non est, quod sicut Christi prædestinatio non est propter merita propria aut aliena, ita nostra prædestinatio non sit propter merita Christi sed tantum dicatur exemplar nostræ prædestinationis, quia sicut Christus prædestinatus est ad filiationem Dei naturalem, ita & nos prædestinati sumus per gratiam justificantem, & consummatam in gloria ad filiationem Dei adoptivam, ut infertur ex illo Apostoli ad Roman. 8. *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* Christi igitur prædestinatio, ut dicatur causa exemplaris nostræ prædestinationis non est necesse, quod præ se ferat omnimodam similitudinem, sed sufficit quod sicut Christus prædestinatus est ad filiationem Dei naturalem, ita & nos simus prædestinati ad filiationem adoptivam ex meritis Christi, quamvis Christus sit prædestinatus absque ullo merito ad naturalem filiationem.

Dices Deum priùs decrevisse homines liberare à peccato originali, & illos ad gratiam, & gloriam prædestinare, quam verbum assumpserit carnem possibilem, quia in omnium sententia incarnatio Christi in carne possibili ordinata fuit à Deo in remedium humanæ redemptionis adeo ut redemptio humani generis fuit Deo ratio decernendi Verbi incarnationem, ut constat ex scripturis ad Galat. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere factus sub lege ut eos, qui sub lege erant, redimeret*; Sed quod est volitum propter aliud est posterius illo in intentione, eo quia sit medium ad illud: volitio enim finis semper est prior volitione mediorum; unde si ex scripturis constat Deum decrevisse Verbi incarnationem propter redemptionem hominis lapsi, hæc redemptio fuit finis Incarnationis Verbi, consequenter priùs intenta, quam Verbi incarnatio: sicque prædestinatio efficax hominum ad gloriam præcedit decretum Incarnationis; quod si ita est, non potuit Christus mereri nostram prædestinationem, quia quod est posterius nequit esse causa prioris. Sed contrà, quia illa in Deo voluntas efficax redimendi hominem lapsum, quo per modum intentionis intelligitur præcedere decretum Incarnationis non fuit electio illa particularis hominum ad gloriam, & quæ includitur in ipsa prædestinatione ratio est manifesta, quia decretum de redimendis hominibus fuit universale circa omnes homines tam prædestinatos, quam reprobos: Sed hæc electio specialis, & absolute efficax hominum ad gloriam non respicit omnes homines, sed quosdam tantum in particulari, qui de facto gloriam consequuntur; Ad id quod addebatur Verbi incarnationem decretam fuisse propter redemptionem hominis lapsi, adeo ut hominum redemptio fuerit finis Incarnationis Verbi respondetur, redemptionem hominis lapsi, fuisse prius volitam in intentione, quia stat, nostram justificationem esse finem Incarnationis Verbi, & simul esse medium ad gloriam Christi, & exaltationem Sanctissimi sui nominis: quia cum gloria Christi distinguatur ab ejus Incarnatione, & morte, nullum sequitur inconveniens, quia idem respectu diversorum in eodem genere causæ potest esse causa & causatum: unde Christi Incarnatio præcisè sumpta est medium nostræ redemptionis, quæ dicitur finis incarnationis: nostra verò redemptio, & prædestinatio ad gratiam, & gloriam sunt, media ad exaltationem nominis Christi; & quia hæc exaltatio distinguitur ab incarnatione, ideo respectu diversorum incarnatio potest esse medium nostræ redemptionis, & nostra redemptio medium exaltationis nominis Christi.

Hinc si quæras qualis sit ordo secundum nostrum concipiendi modum, quem Deus servaverit in Christi prædestinatione, & nostra. Calvinus putat eundem esse ordinem utriusque; putat enim Deum in primo instanti ante prævisa omnia merita quosdam efficaciter ad gloriam prædestinâsse, & alios ad æterna supplicia. In secundo signo ordinâsse peccatum Adæ, & totius humani generis eo fine: ut justitiam suam erga reprobos & misericordiam erga prædestinatos posset exercere. In tertio dedisse prædestinatis Christum redemptorem, fidem; justificationem, & perseverantiam, & reprobos reliquisse absque ullo præsidio gratiæ, imò & instigasse ad peccatum, ut eos justè punire posset, quæ Calvini doctrina quam falsa sit, superius jam ostendimus.

Ex Catholicis Scotus assignat hunc ordinem, vult enim in primo instanti Deum ex tota hominum multitudine nondum prævisо peccato originali elegisse quosdam ad gloriam, & inter illos Christum hominem, & circa reliquos se habuisse negativè. In secundo signo voluisse illis dare media, quibus pervenirent ad gloriam, & circa alios iterum se habuisse negativè. In tertio signo voluisse permittere peccatum Adæ, & reliqua cæterorum hominum, quæ inde secuta sunt, ac prævidisse illa omnia futura. In quarto signo voluisse Christum venire in carne possibili (venturum alias in carne impossibili) ut suis meritis obtineret gratiam iis, qui in primo instanti erant electi, & prædestinati, cæteros autem in eodem instanti prævisis jam eorum peccatis reprobâsse. Qui tamen ordo displicet in eo quod asserit Christum electum esse cum aliis in primo instanti ante prævisum peccatum originale quia inde sequitur electionem aliorum non fundari in meritis Christi & Christum fuisse venturum, tametsi Adam non peccasset, quæ duo difficulter possunt concedi. Secundo etiam displicet, cum asserat Deum in primo & secundo instanti circa reprobos se habuisse negative. Etenim habuit quidem se negative quoad punitionem, quia non voluit eos punire ante prævisum peccatum; tum quoad efficacem electionem ad gloriam, quia nemini voluit efficaciter eam dare nisi ex prævisis meritis; non tamen quoad simplex desiderium beandi, quia quantum est ex se vult Deus omnes homines salvos fieri & perduci ad æternam beatitudinem.

Ex Thomistis plures assignant hunc alium ordinem ut Deus in primo instanti viderit totum genus humanum veluti massam corruptam, & infectam peccato originali. In secundo signo & quosdam ex illa massa elegerit ad beatitudinem reliquis relictis, & reprobatis propter peccatum originale. In tertio cogitaverit de mediis, quibus electos perduceret ad beatitudinem eique occurrerit Incarnatio Verbi. In quarto ut illi placuerit hoc medium, in quinto imperaverit ut ita fieret. Qui ordo etiam videtur difficultatem pati: primo quia asserit Deum in primo instanti vidisse totum genus humanum quasi massam corruptam, & contaminatam peccato originali antequam statueret de Christi Incarnatione, quia inde sequeretur Beatam Virginem non solùm contraxisse peccatum originale & cum eo fuisse prævisam, verum etiam non potuisse Christum eam à tali macula

cula

cula præservare: quia sicut ante Christi prædestina-rionem omnex fuerunt prævisi cum peccato originali nascituri, meritum Christi non potuit quidquam illis prodesse, ut ab eo præservarentur; quia prior esset præservatio, si alicui concederetur quam Christi meritum. Secundo quia in hoc ordine asserimr in secundo instanti quosdam esse electus ante prævisam Christi Incarnationem, & alios reprobatos propter peccatum originale, quia ex priori sequitur electionem non fundari in meritis Christi; & ex posteriori multos post peccatum originale per baptismum remissum adhuc damnari propter originale; si propter illud reprobati sunt.

Exactius videtur posse hic ordo assignari, si dicamus, quod Deus in primo signo ab æterno statuit creare totum humanum genus propter æternam beatitudinem decreto absoluto ex parte actus, & conditionato objective adeo ut ex parte Dei velit quidem omnes homines salvos fieri dummodo isti velint bene, uti non abuti mediis ad illam, & si in statu gratiæ perseverent. Unde in secundo signo ex hac voluntate decrevit illis dare gratiam, & condere in statu innocentiæ eisque permittere usum liberi arbitrii, in quo continetur etiam permissio peccati, ut nimirum ostenderet gratiam non fuisse hominibus debitam, sed ex sua mera bonitate collatam. In tertio vidit primum hominem cum tota sua posteritate lapsum in peccatum: & omnes homines in Adamo peccasse, ut in capite, quatenus voluntates posterorum virtualiter comprehendebantur in voluntate Adæ, ut capitis totius humani generis. In quarto signo decrevit liberare hominem mediante satisfactione de condigno. Et in quinto signo statuit Verbi divini Incarnationem, & Christum, ut Medium unicum ad talem satisfactionem exhibendam: In sexto signo statuit merita Christi diverso modo applicare hominibus: siquidem Beatam Virginem & potuit, & voluit præservare à peccato originali per merita Christi; reliquos omnes permisit concipi, & nasci in peccato originali. In septimo signo ex meritis Christi vult omnibus hominibus dare media sufficientia & alia sua dona supernaturalia hominibus, qui si bene illis utantur, velit etiam uberiora auxilia dare, quibus bene operentur: in octavo præscit eos qui rectè utuntur donis supernaturalibus, & perseverant in operibus bonis, & exercitiis virtutum usque ad ultimum vitæ; & alios prævidet, qui iisdem mediis abutuntur, & negligunt studia virtutum, ut indulgeant vitiis, & illos ex prævisione meritorum decreto executivo destinat ad gloriam, & istos ob prævisa demerita & peccata ad æterna supplicia. Hinc dicimus illud generale propositum Dei, quo statuit creare humanum genus, illudque ordinare ad æternam felicitatem in statu intentionis non processisse ex prævisis Christi meritis saltem quoad determinationem personarum vel gradus gloriæ vel bonorum operum, sed ex nudo Dei beneplacito, & simplici misericordia, ratio est quia in illo primo signo nondum intelligitur Christus à Deo prædefinitus in redemptione humani generis, quia nondum fuit in illo signo prævisum Adæ peccatum: in executione tamen hæc omnia decreta sunt ex meritis Christi, adeo ut sit Christus causa moralis, & meritoria nostræ prædestinationis quoad executionem. Cum enim Deus ex suo beneplacito elegisset omnes salvandos ad suum quemque gradum, cæteris negativè reprobatis, & illis prædefinivisset omnia opera bona gratiam congruam, & perseverantiam voluit hoc totum exequi per Christi merita, unde Christi humanitati hæc omnia sua decreta revelavit, vel in **se ipso ostendit, ut illis se conformaret, & sua merita** ad illorum executionem dirigeret: Scilicet ut singulis electis gratiæ congruæ opera bona & finalis perseverantiæ conferrentur suis temporibus, ut prædefinita decreta ex divino beneplacito.] Neque inde sequitur Christum fuisse merum Executorem eorum, quæ à Deo decreta sunt absque potestate aliquid statuendi, aut alicui gratificandi, quia ex scriptura constat Christum habuisse potestatem plura instituendi, & non tantum exequendi Joan. 13. *Sciens quia Pater dedit ei omnia in manus:* Dare autem omnia in manus perinde est ac dare Ipsi omnem potestatem, quod expressiua indicatur Matth. 28. Cum dicitur: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: euntes ergo docete omnes gentes.* Neque verba hæc intelligi debent de sola potestate exequendi, quæ à Deo prædefinita, & decreta erant, non autem de potestate aliquid novi statuendi, quia hoc non videtur conforme usitatæ formæ loquendi, siquidem merus Executor decretorum Principis non dicit, sibi datam omnem potestatem administrandi regni, quia habet tantum illam limitatam, nec potest excedere præscriptos limites de mandato suæ executionis: unde non possunt præfata verba intelligi de nuda executione, sed de plena potestate gubernandi mundum, & ea quæ in cœlo, ac in terra, sicut expedire judicabit (servatis generalibus divinæ providentiæ regulis) ad hominum salutem, nec non ad meritum suæ passionis illis communicandum, quod si Christus merita suæ passionis communicat prædestinatis, jam non est solus executor, sed etiam institutor talis ordinationis, qua vult sua merita ordinari, ad hos vel illos homines, hinc in Psal. 2. inducitur Christus ita loquens: *Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te, postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ:* Unde non fuit in Christo sola potestas exequendi, verum etiam potestas petendi à Patre, quos voluerit socios in hæreditatem adsciscere: quod insuper Joan. 15. ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos ut eatis, & fructum adferatis, & fructus vester maneat.* Et Joan. 6. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus Diabolus est:* Hisce verbia apertè significat hanc electionem non fuisse simplicem executionem mandati alterius, sed suum beneficium, adeo ut in sua potestate fuerit illis prætermissis alios eligere, si voluisset. Cum igitur Christus debitum totius humani generis pretio sui sanguinis divinæ solverit justitiæ, cui & reconciliationem meruit, decuit ut non esset merus executor decretorū Patris, sed ut posset etiam de salute hominum plura statuere, uberiora, vel etiam minora auxilia ei tribuendo, quo tempore, loco, & occasione illi consultius visum fuerit, imo & quibus personis ipsi magis placuerit, etenim si in potestate ipsius fuit eligere Apostolos & Discipulos, quos placuit, cur non etiam majorem, vel minorem gratiam his vel illis pro suo arbitrio conferret? Neque refert, quod prædestinatio, & electio tribuatur Patri & divinitati hujus, quia hi actus cum sint æterni non cadunt in Christi humanitatem. Præterea quia sunt actus providentiæ, quæ tribuuntur Patri. Hoc inquam non obstat, quin prædestinatio possit esse ex meritis, & speciali petitione ac effectu præviso Christi, erga hunc vel illum hominem. Etenim etiam trahere ad Christum, revelare filium, & dare filio oves tribuitur Patri, eò quia inspiratio fidei fiat ex virtute divinitatis, quod enim fit ex hac virtute solet Patri tribui, quo pacto miracula Patri tribuuntur, unde ajebat Christus *Pater in me manens ipse facit opera,*

&

& tamen ex inde non sequitur hæc omnia absoluta voluntate à Patre ante prævisionem petitionis Christi fuisse decreta vel Christum non potuisse de iis aliter statuere, aut Christum non potuisse pro suo arbitrio miracula facere, quia etiam de Christo dicitur, quod elegerit, quos voluerit, quòd vocaverit, & revelaverit Patrem quibus voluerit: siquidem virtus divina in Christo affectui efficaci humanitatis quodammodo obsequitur, perinde ac si humanitati intrinseca esset.] Præterea quia si Christus fuisset merus executor decretorum Dei, seu æterni Patris omnia ipsius opera fuissent prædefinita, nec potuisset omittere quidquam eorum, quæ fecit, nec alio tempore, loco, modo, vel alia opera facere quàm fecit, quod non videtur asserendum, quia id non congruit libertati, & dignitati Christi, etenim Christus cùm fuerit Deus & homo clarè intuebatur omnes illas prædefinitiones & decreta absoluta in mente divina, consequenter voluntas ipsius necessariò se illis accommodabat, neque ullo modo poterat ab iisdem recedere, quia sicut visio clara divinæ essentiæ intrinsecè determinat voluntatem videntis ad amorem Dei, ita visio clara talium decretorum determinat illam ad volendum, & faciendum, quod decretum est, ita nec voluntas potest adhuc non velle vel facere aliter. Voluntas enim Dei absoluta clarè demonstrata Beatis de opere aliquo faciendo habet vim præcepti, & non sine noxa quis eidem dissentiretur? siquidem cognoscunt esse impossibile ut id non impleatur, quòd Deus velit adimpleri. Præterea esset maxima in Deum irreverentia nolle se divinæ voluntati accommodare, ex quibus sequitur, quòd si Christus fuisset merus executor, & non plurium institutor nullam in suis operibus habuisset libertatem.] Neque obstat, quòd Christus Joan. 12. asserat: ***Ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar,*** quia inde non sequitur Christum fuisse merum, & simplicem executorem decretorum Patris, quia Joan. 12. loquitur de substantia doctrinæ suæ, erat enim ut ipsum acceptarent in Messiam promissum, ac in eum crederent; de hoc enim habebat Christus mandatum, non verò de omnibus, & singulis, quæ tota vita sua dixit & fecit; & hunc esse sensum illius textus, patet ex eo, quod sequitur: ***Et scio quia mandatum ejus vita æterna est,*** seu verba, & doctrina, quam mihi mandavit vobis tradere ducunt ad vitam æternam, qui eam suscipiunt, hinc alibi ait Christus: ***Hæc est vita æterna ut cognoscant te verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.*** Præterea quia Christum dicitur ex se nihil locutum esse, eò qui non ex humana ratione, sed ex revelatione Patris omnia habuit, quæ aliis revelaret, scilicet omnia ex lumine gloriæ, quod acceperat à Patre, hoc enim ad omnia mysteria clarè introspicienda se extendit. Christus igitur non fuit merus executor Paternorum decretorum absque ulla potestate statuendi, sed potuisset multa de hominum salute, & gratia illis conferenda pro sua sapientia, & arbitrio statuere.] Quinimò valdè credibile est supremum regimen rerum humanarum consequenter etiam omnium Angelorum, & totius mundi sibi commissum fuisse, quatenus tendit ad salutem hominum, id enim videtur colligi ex verbis illis Matth. 28. ***Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra:*** Quomodo enim potest intelligi habere omnem potestatem, si non possit de omnibus aliquo modo disponere scilicet in ordine ad salutem hominum. Præterea quia omnia signa, & prodigia, quæ præcedunt universale judicium fient imperio Agni, ejusque virtute; siquidem ipsius est aperire librum, & solvere septem signacula ejus, ut habetur Apocal. cap. 5. Hæc autem apertio fiet rerum gubernatione, ac immissione plagarum, quibus mundus ultimis temporibus ob impietatem molestabitur. Insuper quia Christus est caput totius humani generis, & sicut caput suo sensu regit omnia membra, ut rex terrenus totum regnum, omnesque subditos de quorum functionibus, officiis, dignitatibus, & statu decernit, hinc unus Christus pro omnibus mortuus est, pro omnibus solvit pretium sui sanguinis, pro omnibus satisfecit divinæ justitiæ, & auxilia sufficientia ex parte sua promeruit omnibus hominibus. Sicque conveniebat, ut propriam haberet libertatem in suis meritis applicandis, & ne restringeretur in omnibus ad solam executionem decretorum æterni Patris. Præterea quia in Christo tanta fuit sapientia, ut in omnibus clarè cognosceret, quid expediret ad majorem Patris gloriam, & quid ejus voluntati ac ordini providentiæ esset magis consentaneum; ac proinde non fuit conveniens quod omnia in particulari per decreta absoluta æterni Patris exequerentur. Sicut in regno terreno gubernator generalis est instrumentum regis, quo ipse totum regnum administrat, eique solam generalem instructionem ad finem à se intentum tradit, quam sequatur: & res particulares juxta varias circumstantias loci, & temporis, & personarum ejus prudentiæ, & arbitrio committuntur: perinde humanitas Christi in magna illa totius universa republica, & præsertim in ecclesiæ regimine quæ specialiùs dicitur regnum ipsius, & rebus humanis gubernandis est universale, & immediatum instrumentum quo divinitas utitur ad hominum salutem, ac proinde habet omnem potestatem in res omnes creatas, quatenus conveniens est ad hunc finem servatis tantum generalibus, quibusdam divinæ providentiæ regulis, & statutis, si quæ alia à divinitate sunt ad bonum universale decreta independenter à Christi voluntate: in hoc enim regimine Christi humanitas ad executionem opera utitur Angelorum & Sanctorum juxta illud ecclesiæ in præfatione: ***Per Beatos Apostolos tuos continua protectione custodias, ut iisdem rectoribus gubernetur, quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse Pastores.]*** Credibile itidem est applicationem meritorum, & distributionem gratiarum magna ex parte ex Christi pendere arbitrio, ac proinde ad ipsum esse jugiter recurrendum non solum ut ad Deum, & Dominum cujus Majestatem ut peccatores meritò possimus hortere, sed veluti ad fratrem consortem naturæ nostræ, & cohæredem, in cujus manu sit salus & damnatio nostra, qui ex iis, quæ passus est didicit compati infirmitati, & miseriæ fratrum suorum.

Quod verò ad aliam attinet quæstionem, an merita alicujus hominis justi possint esse causa meritoria prædestinationis alterius hominis, certum est, quæstionem non posse procedere de causa meritoria de condigno, cùm certum sit nullum purum hominem posse mereri alteri prædestinationem de condigno, perinde, ac eam nobis Christus meruit. Sed quæstio de causa meritoria saltem de congruo, num merita alicujus hominis justi & sancti possint esse causa meritoria de congruo prædestinationis alterius hominis, an verò bonum illud sit semper effectus hujus prædestinationis ut cum D. Stephanus Protomartyr oravit pro Paulo, potuerit oratio illa esse causa vel effectus prædestinationis Sancti Pauli: fuisset causa si illi inspirata non fuit ex voluntate efficaci salvandi Paulum, sed oratio illa potiùs Deo fuit ratio, ut efficaciter intenderet salutem divi Pauli ad pri-

primam ejus vocationem. Fuisset eadem oratio effectus prædestinationis Sancti Pauli: si fuit inspirata S. Stephano ex efficaci voluntate convertendi D. Pau[illegible] [illegible]cin noluit salvare, [illegible] medianre oratione illa fusa S. Stephano. [illegible] disput. 94. cap. 5. [illegible] opera unius hominis justi persæpe esse causam totius prædestinationis alterius quam sententiam sequuntur plures recentiores. Verùm communior sententia docet cum D. Thoma 1. *part. quæst.* 23. *art.* 3. hujusmodi opera esse tantùm effectus prædestinationis alterius. Dicendum est bona opera alicujus hominis justi interdum esse primum effectum prædestinationis alterius hominis per quem consequentes omnes effectus causentur, & probari solet ex Augustino lib. de bono perseverant. cap. 22. ubi ait: *Qui nondum sunt vocati pro eis ut vocentur oremus, fortassis enim sic prædestinati sunt, ut nostris orationibus concedantur; ut accipiant eandem gratiam efficaciter electi:* ergo si ex Augustino per merita, & preces justorum potest impetrari aliis hominibus prima vocatio, sequitur opera meritoria hominis justi posse esse primum effectum prædestinationis alterius hominis, adeo ut consequentes omnes effectus ut prima vocatio efficax justificatio, & glorificatio causetur per ipsum primum effectum. Hoc idem confirmat D. Augustinus ad Simplicianum quæst. 2. ubi ait: *Quod Paulus per orationem S. Stephani primam illam accepit vocationem efficacissimam, qua conversus est.* Eandem sententiam docent S. Prosper. D. Gregorius, S. Thomas, & alii communiter asserentes prædestinationem juvari per preces Sanctorum, adeo ut justorum merita sint media, per quæ Deus intendat exequi effectus prædestinationis. Ratio est, quia primus effectus prædestinationis non est necessario intrinsecus ipsi prædestinato; sed potest esse extrinsecus, & præcedere primam vocationem intrinsecam cujus potest esse causa meritoria. Rursus quia nullum apparet inconveniens in eo quod Deus ex voluntate salvandi ullum hominem inspiret aliis bona opera, quo pacto viris Apostolicis inspirat, ut laborent, & orent pro salute multorum, quos per talia bona opera intendit vocare & salvare: sed tunc opera illa bona sunt effectus prædestinationis alterius causantque plures alios effectus ejusdem prædestinationis: etenim S. Stephanus oravit ex affectu salutis Pauli & Deus ex eodem affectu potuit illi inspirare preces illas fundere; consequenter bona opera justorum possunt esse primus effectus prædestinationis alterius hominis. Præterea quia ecclesia orat pro infidelibus ut convertantur, & ut Deus illos vocet ad fidem, unde oratio illa ab ecclesia fusa ad Deum pro conversione infidelium esse potest primus effectus prædestinationis infidelium. Ratio itidem est quia eo ipso, quòd preces, & merita sunt effectus prædestinationis illius, sequitur non esse causam prædestinationis illius; quia non potest idem respectu ejusdem habere rationem causæ, & effectus. Antecedens ostenditur, quia non repugnat Deum decrevisse dare gloriam D. Paulo, & decrevisse etiam ut medium ad illam orationes, & preces S. Stephani: ergo talis oratio ex suppositione quod Deus ita decreverit, fuit effectus prædestinationis D. Pauli. Vasquez verò censens oppositum verum ait: potest homo justus mereri alteri primam gratiam de congruo, & primam vocationem sed prima vocatio & gratia est effectus primus prædestinationis alterius, & causatur de congruo per bona opera alterius, ergo potest homo justus mereri alteri prædestinationem. Sed contra negatur minor; si nomine vocationis intelligatur illa sola gratia intrinsecè existens in eo qui vocatur: quia nomine primæ gratiæ veniunt etiam omnia alia dona extrinseca, quæ conducunt ad ipsam vocationem: & sicut preces hominis justi impetrant alteri à Deo primam vocationem quæ est effectus prædestinationis; ita preces illæ quas effundit Deo homo justus pro salute alterius sunt etiam effectus prædestinationis alterius, cui impetratur à Deo prima vocatio quæ propterea non est primus effectus talis prædestinationis, quia supponit alios effectus priores, & extrinsecos scilicet bona opera viri justi, quæ illi impetrant à Deo primam vocationem intrinsecam.

Instabis orationes, & merita Christi applicata aliis non fuerunt effectus prædestinationis illorum; sed vera causa talis prædestinationis, ergo quamvis preces, & merita justorum applicentur alteri ut convertatur & impetrent illi à Deo primam vocationem, aliosque effectus prædestinationis, adhuc erunt causa prædestinationis illius, cùm sit utrinque par ratio. Sed contra, est enim discrimen inter Christi merita & aliorum hominum justorum: quia cum Christus fuerit à Deo constitutus ut universalis hominum redemptor, necessum erat, ut ejus merita præcederent electionem efficacem, & in executione hominum ad gloriam, & consequenter omnes effectus prædestinationis, ut possent esse causa illius. Secus alii homines cùm non fuerint à Deo constituti, ut Christus, quamvis eorum merita possint esse primus effectus prædestinationis alterius, non ita causa. Quamvis potuerit Deus ita res disponere ut preces tum Christi, tum Sanctorum essent causæ vel effectus prædestinationis de facto tamen ita non disposuit, nec ordinavit; quia voluit, ut solus Christus esset nobis propitiatio, sanctificatio, & redemptio. Sed urgebis, si opera meritoria, & preces hominis justi possunt esse primus effectus prædestinationis alterius: sequitur primam vocationem non esse primum effectum prædestinationis, ut superiùs fuit concessum; sed hoc dici nequit: siquidem eo ipso, quod daretur effectus aliquis prædestinationis, qui esset prior prima vocatione posset aliquis sibi promereri, beneficio talis effectus præcedentis, primam vocationem, & tamen non mereri sibi totam prædestinationem, quod ést contra expressam doctrinam D. Augustini, ergo merita unius justi non possunt esse effectus alterius sed contra, quia prima vocatio est semper primus effectus prædestinationis inter illos, qui intrinsecè inhærent homini electo non verò est primus effectus simpliciter in ordine ad omnes effectus intrinsecos, & extrinsecos: quia inter effectus, qui possunt esse extrinseci ipsi electo, dantur effectus prædestinationis, qui præcedunt primam vocationem intrinsecam: si enim Petrus mereretur sibi primam vocationem, utique mereretur etiam sibi totam prædestionem, quia nullum ejus opus bonum præcedens primam suam vocationem esse potest effectus suæ prædestinationis: sin autem Petrus mereretur primam vocationem alterius non mereretur totam ejus prædestinationem: siquidem reperitur in Petro aliquod opus, quod præcedit primam vocationem alterius.

Instabis iterum, ratio cur homo justus per bona opera nequeat esse causa prædestinationis alterius est, quià Christus per sua merita nobis promeruit prædestinationem, adeo ut causa meritoria nostræ prædestinationis sint merita Christi, quatenus Deus voluit, ut solus Christus nobis esset justitia, propitiatio, sanctificatio, & redemrio: sed hæc ratio non obstat, quo minus preces, & merita alicujus viri justi, & sancti possint esse causa nostræ prædestinationis,

tionis, ergo adhuc preces & merita alicujus viri justi possunt esse causa meritoria nostræ prædestinationis. Major, & consequentia tenent, ostenditur minor, quia sicut positio Christi meritis ratione quorum habetur tota causa meritoria nostræ prædestinationis, adhuc causata illa est per merita Beatissimæ Virginis, consequenter potest etiam nostræ prædestinatio causari per merita aliorum justorum. Sed contra negatur minor ad cujus probationem respondetur Beatam Virginem fuisse quidem electam in aliquo signo ante alios electos, qua ratione dicitur à Sanctis Patribus primogenita Unigeniti filii, & primiceria electionis, quia per Beatissimam Virginem Matrem Christi parabatur omnibus salus, quapropter congruum erat, ut ipsa omnium prima participaret ex pignore fructum salutis, ut adstruit D. Ambrosius in Lucam. Cum igitur Beata Virgo fuerit prælecta; potuerunt per illam ut causam conjunctam Christo & subordinatam eligi postea cæteri homines ad gloriam, ac prædestinari in ordine executivo; & quia hæc ratio non valet pro aliis hominibus justis, ideo ex eo quòd Beatissima Virgo sit quodammodo causa prædestinationis nostræ, non sequitur merita aliorum justorum posse esse causam meritoriam nostræ prædestinationis. Hinc nullum opus bonum puri hominis potest esse causa meritoria totius prædestinationis alterius hominis, quia ante prævisa merita cujusvis puri hominis Christus meruit specialem electionem omnium prædestinatorum: consequenter non potest tota nostra prædestinatio causari à meritis ullius puri hominis. Præterea quia ut Christus sit causa totius electionis, seu prædestinationis etiam specialis, necesse est, ut singulis electis applicuerit sua merita, adeo ut facta applicatione sequatur efficax electio, sed applicatio meritorum Christi antecedit merita omnium aliorum hominum: ergo non potest meritum puri hominis causare totam prædestinationem alterius, adeo ut sit causa meritoria illius.

CAPUT VIII.

Quomodo prædestinatio sit in nostra potestate, & quam certitudinem habeamus de illa.

PRædestinatio dupliciter sumi potest, sicut & salus juxta usitatum modum loquendi scripturarum completè scilicet & incompletè. Sicut igitur salus completa est visio beata actu acquisita; & incompleta est gratia justificationis, quæ in scripturis vocari etiam solet salus, beatitudo, vita æterna, & justi in hoc sensu dicuntur salvati, & salutem consecuti, imò & Beati, ac habere in se ipsis vitam æternam: siquidem perfecta salus, & vita æterna justitiæ est debita, continetur enim æterna salus, seu gloria in gratia sanctificante veluti in semine, & ob hanc causam omnes justi dicuntur in scripturis prædestinati, electi & dilecti ab æterno, quia scilicet ad justitiam prædestinati sunt, consequentur quantum ex parte Dei ad cætera omnia necessario pro salute consequenda. Perinde prædestinatio alia est completa, incompleta alia ratione seriei objectorum, ad quæ se extendit. Completa est, quæ se extendit ad totam seriem mediorum, quibus homo re ipsa salutem assequitur. Incompleta dicitur, quæ se profert tantùm ad aliquam seriem beneficiorum, quibus ad salutem tenditur, & præsertim ad gratiam justificantem: quamvis enim omnis divina providentia sit in se perfectissima, & completissima, attamen ut ad completam vel incompletam mediorum seriem terminatur, potest denominari ratione objecti, & affectus, ut per se constat, hinc D. Augustinus lib. de bono perseverant. cap. 14. describens prædestinationem completam asserit: ***Eam esse, quæ est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur*** ubi complectitur totam seriem gratiarum, quibus perducimur ad salutem: & ponit rationem prædestinationis in hujus seriei præparatione, seu in voluntate eam conferendi. Per hanc seriem beneficiorum asserit nos certissimè liberari, eo quia in hac continentur etiam bona opera, & perseverantia in finem. Hæc enim sunt beneficia Dei, quibus libertatem gloriæ filiorum Dei certissimè assequimur, ut docet D. Augustinus. Quod si loquamur tantùm de auxiliis prævenientibus, per hæc non ita certissimè dicimur liberari; nimirum certitudine quæ oriatur præcisè ex vi auxiliorum, sed certitudine proveniente ex vi scientiæ divinæ, illa enim beneficia prævenientia non sunt hujusmodi, ut ex nuda illorum efficacia, quàm per se, & in actu primo habent, possit certo eventus salutis præsciri (quia tunc eorum effectus non penderet à concursu liberi arbitrii, nec posset impediri) sed certitudo talis eventus nascitur ex vi divinæ scientiæ, quæ ad omnes eventus liberos sive absolutè, sive ex hypothesi futuros se extendit. Per eam enim Deus certissimè novit, quòd voluntas humana cum tali gratiarum serie sit factura. Sicut igitur prædestinatio completa est præparatio omnium mediorum, quibus homo liberatur, extendens se ab ipso hominis ortu usque ad extremum vitæ Spiritum, ita prædestinatio completa est præparatio mediorum à primo ortu usque ad statum gratiæ justificantis quocunque tempore in eo fuerit homo, excluso tamen ultimo vitæ termino, in quo non potest amplius à justitia excidere siquidem quamdiu potest excidere, prædestinatio ut extendit se ad media salutis, quæ usque ad illud punctum sunt illi collata, adhuc censetur incompleta, & potest quis adhuc deleri de libero vitæ; quando verò non potest amplius excidere, tunc censetur completa. Ratio est, quia cùm prædestinatio nihil sit aliud, quam præparatio mediorum salutis, quamdiu series mediorum non est completa ipsa quoque prædestinatio dicitur incompleta; & ubi illa series terminatur, ibi quoque terminatur prædestinatio; ex quo liquet veritas præcedentis asserti, neminem posse suam prædestinationem mereri, non quia prædestinatio sit quid æternum, & non distinguatur ab ipsa essentia divina, hoc pacto nec impii dicuntur mereri propriam reprobationem, quæ similiter æterna sit, ac divinæ essentiæ identificata, loquimur enim non de ipsa substantia talium actuum, sed de eorundem terminatione ad aliqua objecta creata, & quæ sub meritum cadere possit, & ratio, cur non possimus mereri nostram prædestinationem, est, quia non possumus mereri primam vocationem, seu primam gratiam, ac illuminationem divinam, qua primum elevamur ad statum supernaturalem: siquidem opera moralia intra naturæ limites, & quæ sola ante hanc vocationem fieri possunt, nullam habent ad hunc statum condignitatis, nec congruentiæ proportionem, quia semper opera moralia præcedentia primam gratiam sunt intra

intra limites naturæ, & in ordine inferiori, & carent proportione cum donis supernaturalibus, ergo est impossibile, quòd possit homo sibi mereri propriam prædestinationem secundum quod hæc terminatur ad illa objecta creata, quæ possunt sub merita cadere: siquidem prædestinatio dependet ab illa serie auxiliorum supernaturalium, quæ nectuntur cum gloria æterna, & hæc series suum ducit initium à prima gratia seu vocatione, à qua dependent reliqua auxilia supernaturalia, & quia per opera moralia intra limites naturæ non potest homo sibi promereri primam gratiam, à qua dependet tota series bonorum operum, sequitur non posse suam mereri prædestinationem, alioquin si posset purus homo sibi mereri primam gratiam, non videretur ratio, cur non posset etiam promereri suam prædestinationem: siquidem habita prima gratia & per illam operando posset de congruo majorem & ulteriorem sibi comparare gratiam & per hanc aliam gratiam usque ad justificationem, qua obtenta posset progredi merendo usque ad mortem, quo pacto tota series gratiarum, quibus perducimur ad salutem caderet sub meritum, consequenter etiam prædestinatio, quæ nihil aliud est, quàm præparatio harum gratiarum; & in hoc sensu negant Sancti Patres posse homines esse causam suæ prædestinationis, & præsertim D. Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. Siquidem Semipelagiani contra quos disputat toto illo libro asserebant fidem esse ex nobis, & per fidem nos mereri primam gratiam, consequenter etiam electionem,& prædestinationem; ajebant enim Massilienses, hominem per fidem eligi ac prædestinari: quam sententiam refutat Augustinus negando fidem esse ex nobis, ostenditque esse donum Dei proinde provenire ex gratia, & prædestinatione.

His præmissis certum est prædestinationem sumptam pro ipsa substantia actus divini non esse in nostra potestate, quia quod est in nostra potestate potest à nobis effectivè causari ut per se patet, & cum actus divinus utpote identificatus cum divina substantia, & sumptus quoad substantiam & in recto non possit à nobis causari, non enim actus divinus dependet à creaturis non est in nostra potestate. Rursus certum est, prædestinationem sumptam in recto per modum intentionis non esse in nostra potestate; siquidem prædestinatio per modum intentionis præcedit merita prædestinatorum fit enim ante visionem meritorum, ut fusè ostendimus in præcedentibus: si autem talis prædestinatio esset in nostra potestate non fieret ante visionem meritorum, quia nos non possemus causare illam prædestinationem nisi moraliter, & per merita, quæ forent causa meritoria talis prædestinationis: ergo cum prædestinatio hæc per modum intentionis fiat ante prævisa nostra merita non possunt hæc moraliter illam causare; quia quod est posterius, non potest esse causa prioris. Sin verò sumamus prædestinationem secundùm ordinem executionis, & consideretur speciatim, ut terminata ad aliquem peculiarem prædestinatum, & ad aliquem partialem effectum, potest in hoc sensu dici esse in nostra potestate, quia secundùm hunc ordinem executionis, & quia in tempore confertur gloria prædestinatis in particulari, causatur quoad terminum, seu gloriam à nostris meritis, & confertur à Deo propter nostra merita, adeo ut Deus ab æterno absolutè, & efficaciter decreverit nobis conferre gloriam propter nostra merita. Sed hæc sunt in nostra potestate, quia fundantur in actibus liberis,qui erant in nostra potestate ut elicerentur vel non elicerentur, consequenter prædestinatio per modum executionis, & ut terminata ad gloriam ex prævisis nostris meritis, est in nostra potestate, in quo sensu dicitur, Marci ult. *Prædicate Evangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur*, unde cum sit in nostra potestate credere, & non credere, est etiam in nostra potestate prædestinatio per modum executionis, & ut terminata ad gloriam cum hæc non confertur nisi credentibus. Rursus Matth. 10. dicitur; *Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit*, ubi perseverantia finalis ponitur sub nostra potestate, saltem quoad cooperationem divinæ gratiæ. Secundum enim hunc ordinem executionis intelligitur vulgarum illud effatum, quod tribui solet Augustino; *Si non es prædestinatus fac ut prædestineris*, adeo ut beneficio divinæ gratiæ, quam nobis Deus impertitur, possimus eidem cooperari, ac in bonis operibus perseverare mediante divino auxilio, non enim Deus invitat, ut eos excludat à prandio, ut liquet ex parabola illa de invitatis Matth. 22. ubi cùm plurimi diligenti cura, & solertia regis vocati essent ad nuptias, & plerique nollent venire dixit Paterfamilias: *Multi sunt vocati, sed pauci electi*, & non ob aliam causam pauci electi, nisi quia pauci voluerunt venire, quòd si plures venissent, sicut multi erant vocati, sic fuissent & multi electi, hinc Theophylactus expendens hæc verba Matthæi ait: *Vocare enim est Dei, electum autem fieri aut non electum etiam est nostrum*; & illud Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: esurivi enim & dedistis mihi manducare*, ubi apertè indicatur regnum cœlorum ab æterno esse præparatum justis ob prævisa eorum opera, ut colligitur ex particula illa causali *enim* hoc est, quia esurivi, & dedistis mihi manducare, ideo possidete paratum vobis regnum, quod propterea in executione non datur nisi propter bona opera, tum quia similiter dicitur reprobis: *Ite in ignem æternum qui paratus est diabolo, & angelis ejus*, sed hic ignis non est paratus diabolo nisi ob prævisa ejus demerita, consequenter neque regnum est justis paratum nisi ob prævisa eorum merita, habetur enim antithesis electorum, & reproborum; bonorum operum & malorum regni, & ignis æterni. Firmatur etiam ex illo Matth. 20. ubi etiam Scriptura meminit præparationis regni ait enim Christus Discipulis suis: *Sedere ad dexteram meam, vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo*, ubi Sancti Patres intelligunt hanc præparationem esse ex prævisis meritis, hinc S. Cyrillus lib. 10. Thesaur. cap. 6. ait: *Non est meum dare supremum honorem vobis petentibus, qui reservatus est in præscientia Patribus illis quos excessus certandi commendaverit.* Rursus hoc idem confirmat parabola operariorum Matth.ubi intelligimus quomodo Deus nobiscum in negotio salutis agat, proponit enim operariis mercedem accipiendam non tamen absolutè, sed conditionatè, si voluerint in vineam suam venire, & diurnum laborem ibi præstare: pari pacto æternus Paterfamilias vocat omnes ad gloriam, quam nobis exhibet ut mercedem non tamen absolutè, sed conditionatè si bene fuerimus operati, adeo ut in executione nobis non detur merces seu regnum cœlorum nisi præstiterint opera bona hinc 2 Petri 1. dicitur: *Satagite fratres ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*, quasi diceret estis vocati, & electi ad æternam vitam, hæc est vestra electio & vocatio, sed adhuc incerta, quamdiu in hac vita manetis, quia potestis excidere, & destitui gratia justificante, propterea satagite, ut per bona

opera

opera eam reddatis in dies certiorem, & firmiorem. Electio enim divina, quamdiù durat hæc vita, non ita firmiter nos ordinat ad salutem quin possimus frustrari eventu: unde quoad executionem, si consideretur prædestinatio ad gloriam, est hæc in nostra potestate, quapropter Joan. Apocal. 3. ait: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*, quòd si debemus satagere, ut firmiter teneamus quod possidemus, ne alius accipiat coronam nostram, est in nostra potestate eam tenere per bona opera, à quibus propterea neminem cessandum est, sed firmiter in iisdem perseverandum, donec accipiamus coronam.

Sed dices eatenus prædestinatio est in nostra potestate in ordine executionis, qua per bona opera & perseverantiam in iisdem possumus eam veluti coronam tenere, ac possidere: atqui prædestinatio non dependet etiam in ordine executionis à bonis nostris operibus, sed ex solo Dei beneplacito ergo prædestinatio etiam in ordine executionis non est in nostra potestate. Minor est D. Pauli ad Roman. 9. *Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni, aut mali egissent, ut secundum electionem propositum Dei maneret non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei; quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Ubi Apostolus expressè ait in electione non haberi rationem operum, quapropter subdit: *Ergo non est volentis, & currentis, sed Dei miserentis*, & nonnullis interjectis vocat *Electos vasa misericordiæ, quæ Deus præparavit in gloriam*, hoc est electos ex pura Dei misericordia ad gloriam, quæ propterea, cum non dependeat à nostris bonis operibus, sed ex puro, & simplici Dei beneplacito, non est in nostra potestate in ordine executionis eam tenere vel non tenere:] Contra primo, quia ex textu illo Apostoli ad Rom. 9. non infertur electionem ad gloriam non fieri à Deo ex prævisis nostris meritis cum enim Apostolus dicat: *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali* Patres Græci imò & plures Latini ita textum Paulinum intelligunt, ut per verba illa non ex operibus solùm excludantur opera jam facta, quæ de facto non erant antequam nascerentur, non verò excludantur opera prævisa. Contra secundò quia alii Sancti Patres præsertim Augustinus interpretantur verba Apostoli non de electione ad gloriam nec de dilectione absoluta, sed de electione ad gratiam justificantem: alioquin, si intelligeretur de electione ad gloriam non ad gratiam sanctificantem, teneremur fateri etiam Esau & omnes damnandos esse reprobatos ante omnem malorum operum prævisionem, quod est hæresis Calvinistica, Deus enim neminem æternis addicit suppliciis nisi ob eorum demerita, & scelera. Neque obstat, quòd Deus dicatur odisse Esau antequam quidquam boni, vel mali egisset, quia illud odium non est propriè odium, sed minor benevolentia, & gratia, quæ conferebatur Esau respectivè ad Jacob. Cùm enim nihil boni, vel mali adhuc egissent, non potuit Deus in Esau odisse iniquitatem, & peccata jam patrata ab ipso, nec potuit odisse ipsum Esau secundum dona naturalia, & præsidia naturæ, quæ illi suppeditavit Deus enim in scripturis dicitur amare animas, & nihil odisse eorum, quæ fecit, unde verba illa Jacob dilexi & Esau odio habui dupliciter possunt exponi historicè, primò ut intelligatur id factum non ex operibus, sed ex solo Dei beneplacito, & in hoc sensu nomine odii non potest intelligi verum odium quo Deus dicatur velle malum Esau vel ejus posteris, sed tantùm minorem amorem in comparatione favoris exhibiti Jacob, in quo sensu loquuntur scripturæ pluribus in locis præsertim cum Christus Luc. 14. ait: *Si quis venit ad me, & non odit Patrem, vel matrem, uxorem, aut filios adhuc autem & animam suam non potest meus esse discipulus*, quorum verborum sensus est, qui non minus amat ista quàm me, qui hæc mihi non postponit, non potest meus esse Discipulus, unde illud *non odit* significat minori amore esse diligendum Patrem vel matrem, uxorem & filios, & majori prosequendum Deum, adeo ut verus Christi Discipulus præferat amorem Dei amori Patris, matris, uxoris, & filiorum, imò & sui ipsius, quæ omnia, & singula sunt posthabenda Deo, quem tenemur impensiore prosequi amore: & supra omnes creaturas: unde illud *odit*, non semper in scriptura significat velle malum alteri, sed plerumque velle minus bonum, sic etiam Genes. 29. Cum scriptura dixisset Jacob magis dilexisse Rachelem, quàm Leam, nonnullis interjectis subjungit: *Videns Dominus quod odio haberet Liam*, seu minus amaret Liam, quæ tamen majori digna videbatur amore, eò quia prior erat, & fœcundior. Cum igitur minora signa amoris ostendimus illi, qui majori videbatur dignus; ita nos gerimus, ac si eum odissemus. Et sic, cum Esau esset primo genitus, ac propterea majori videretur amore, & benedictione afficiendus, quàm Jacob frater natu minor, Dominus tamen oppositum instituit, & in Jacob abundantem benedictionem effundit, & in Esau longè minorem in quo sensu dicitur Esau odio habitus. Secundus sensus Paulini textus est ut dilectio quidem sit ex beneplacito Dei, sed odium ex peccatis; quo pacto odium accipitur pro vero odio, seu voluntate inferendi malum, qui sensus videtur conformior sacræ scripturæ: siquidem locus Malachiæ, quem hic Apostolus adducit expressè loquitur de odio illo, quo Deus Idumæos per Chaldæos vastari permisit, & vastatos noluit restitui; sicut restituit Israelem. Illa autem vastatio, & non restitutio statuta fuit in pœnam peccatorum; Dilectio tamen, qua prosecutus est Israelem non erat ex meritis ipsorum, sed ex gratuito Dei beneplacito, unde ex hoc textu Malachiæ vult Apostolus ostendere; hoc testimonium congruere cum illa Dei prædilectione, Jacob dilexi, Esau odio habui.] Alii fortassis exactiùs exponunt verba D. Pauli de electione ad beneficia hujus vitæ partim temporalia, & partim spiritualia. Cum enim Deus elegisset Jacob, & posteritatem ipsius, ut ex illis nasceretur Christus, statuit illos singularibus beneficiis prosequi, ac disponere ad Christi adventum, idque non intuitu operum, sed ex suo mero beneplacito: ex hac enim electione processit illa populi intra breve tempus ingens multiplicatio, ut & liberatio ex famulitio Ægyptiaco, protectio, & sustentatio in deserto, legislatio, sacerdotium, instructio, & manuductio in mille difficultatibus, inde enim evenerunt tot divinæ apparitiones, tot exhibitiones præsentis Numinis, quibus inter eos Deus videbatur assiduè versari imò etiam ortæ fuerunt plures victoriæ insignes triumphis præclara trophæa, opima spolia, tot prostrati hostes, deleti adversarii, imò etiam plures sancti Doctores & Prophetæ, qui divinam populo voluntatem annunciarunt, & denique ex Jacob stirpe ipse sanctus Sanctorum cum sanctissima sua Matre, Præcursore, & Apostolorum Choro, qui omnes ex illa stirpe Jacob fuerunt. Esau verò & ejus posteris non præparavit tam eximia beneficia tametsi ipse natu major, id enim factum est juxta mensuram donorum Dei, & ordinem divinæ providentiæ, ut ma-

jor serviet minori, seu posteritas Esau, qui sunt Idumæi, posteris Jacob, qui fuerunt Israelitæ, qui propterea majoribus à Deo fuerunt gratiis cumulati, favoribus affecti, ac donis effecti, ut potentiores facti Idumæos debellârunt. Præterea quià scopus Apostoli fuit ostendere Deum invocatione ad fidem aut electione ad gratiam justificationis non habere ullam rationem operum bonorum, aut malorum etiam internorum sed omnia facere ex simpliei, ac nudo suo beneplacito ante prævisionem operum concepto, deinde pergit inquiens: *Quid ergo dicemus, nunquid iniquitas apud Deum?* siquidem cùm non habeat operum rationem, & eos qui carent operibus, iis præfert, qui opera habent, postea respondet, *absit*, quia ut ipse ait: potest misereri cui voluerit, sicut etiam ex his, qui peccarunt cultum exhibentes aureo vitulo pepercit, quibus ipsi placuit, & alios punivit, quos voluit: pari pacto cum Judæi, & gentes peccaverint, potest dare suam gratiam quibus ipsi placet (placuit autem dare credentibus) & denegare quibus placet scilicet Judæis incredulis, tametsi opera habeant, quia ut subdit Apostolus: *Non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei:* scilicet assequi divinas promissiones, & veram justitiam, id non est volentis, nec currentis, Judæi enim & volebant, & currebant, scilicet per opera legis, & observantias externas, & tamen assequi divinas promissiones & veram justitiam fuit solius miserentis Dei, qui statuit eas implere in credentibus, & hunc locum dissertè explicat Apostolus v. 30. inquiens: *Quid ergo dicemus? quod gentes quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam; justitiam autem quæ ex fide est Israel verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. Quare quia non ex fide.* Deus ergo cujus vult miseretur, & quem vult indurat, quod tamen non est ita intelligendum ut nulla requiratur ex parte hominis ratio, cur Deus misereatur, vel induret, seu à peccatis liberet, vel in peccatis indurari permittat: siquidem respicit ad Judæos incredulos & Gentes credentes, & illos permisit in peccatis suis ac infidelitate permanere, seu obdurari, eò quia tot beneficiis, quibus alliciebantur ad Christum, vidit rebelles esse; horum igitur vult misereri quià fidem Christi amplectuntur, pari pacto Pharaonem voluit permittere obdurari, & Israelitarum misereri. Præterea Apostolus inducit Judæum objicientem, & accusantem Deum, quid ergo adhuc quæritur, quasi injustè egerit Deus? ad quòd respondet Apostolus dupliciter. Primò quia summum jus in omnibus Deo inest, & non est factorum ab ipso exigendà ratio, cur illud faciat, hoc omittat; Secundò explicando quales, & quomodo induret, & ob quem finem, & respondet, perinde ac si objectum esset Deum non justè obdurâsse Judæos, sed ita responsionem moderatur, ut ex ea etiam appareat, quodamodo eum justè conquæri de obduratis: dicit ergo *o homo tu, quis es*, qui cum Deo contendas & rationem operum ab ipso exigas, potestne figmentum petere rationem ab Artifice, & conqueri de injuria sibi facta, quòd talem formam ab eo acceperit, an figulus ex eodem luto non potest facere aliud vas ad usus honoratos, aliud ad infimos? pari pacto potest Deus jure summi dominii Gentium misereri, & Judæos ob incredulitatem indurare.

Primus tamen effectus, prædestinationis, seu prima gratia formaliter sumpta, & secundùm se tametsi sit effectus prædestinationis adhuc non est sub nostra potestate sed tantùm terminativè quatenus terminatur ad liberùm nostrum consensum. Siquidem certùm est de fide primam gratiam dari nobis à Deo omnino gratis, ut in superioribus ostendimus contra Pelagianos, & Semi-pelagianos quapropter dicitur esse in nobis sine nobis, scilicet sine nobis liberè consentientibus in quo sensu dixerat Apostolus ad Roman. 9. *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*, ergo neque prædestinatio ut terminata ad primam gratiam consideratam formaliter quantum ad ejus productionem, seu donationem, & existentiam simpliciter cum præcisione à quovis respectu ad liberum consensum potest esse in nostra potestate. Secunda pars assertionis etiam constat, quia prima gratia si consideretur, ut respiciens liberum nostrum consensum, & ut talis terminans prædestinationem, seu actum divinum est in nostra potestate, quia tametsi prima gratia secundùm se formaliter considerata non sit sub nostra potestate, ut tamen respicit liberum nostrum consensum, est in nostra potestate inadæquatè ratione talis respectus; quia consensus cùm sit liber dependet à nostra voluntate, quæ potest liberè assentiri, vel dissentiri, unde in hoc sensu prædestinatio dici potest inadæquatè esse in nostra potestate ratione respectus ad actualem consensum pendentem essentialiter à nostra libertate. Quinimò etiàm prædestinatio quoad effectum justitiæ finalis & gloriæ est simpliciter in nostra potestate, quia nemo est, qui justificari non possit, & perseverare in justitia ac salvari; sicut nemo est, qui peccare non possit, & damnari, ut definitur in Tridentino *sess. 6. can.* 7. consequenter prædestinatio quoad effectus justitiæ finalis, & gloriæ est in nostra potestate,] sed dices: quod est præteritum non est amplius in nostra potestate; non enim fieri à nobis potest, ut quod fuit, non fuerit: sed decretum divinum cum fuerit factum ab æterno respectu nostri est præteritum, ergo cum illud decretum sit ipsa prædestinatio hæc non potest esse in nostra libertate, consequenter qui fuit prædestinatus, non potest efficere, ut non fuerit prædestinatus. Sicut, qui non fuit electus non potest efficere ut fuerit electus: ergo prædestinatio nullo pacto est in nostra potestate.] Sed contra quia tametsi præteritum reduplicativè ut præteritum non sit in nostra potestate: bene tamen præteritum specificativè ut præteritum, seu res ipsa præterita est in nostra potestate quamvis non possimus nunc facere; ut prædestinatio præterita non sit præterita ex suppositione, quod sit præterita: possumus nihilominus facere nunc, ut non sit præterita, quatenus possumus nunc non ponere bona opera in ordine ad quæ prædestinatio est posita, siquidem cùm hæc juxta ordinem executionis fuerit facta ex prævisis nostris meritis, quæ nos ponimus in tempore: sicut nos possumus in tempore non ponere merita (licet infallibiliter & liberè illa ponamus) ita in hoc sensu possumus facere nunc, ut prædestinatio, quæ dicitur præterita non sit præterita. Quamobrem absolutè potest quilibet facere nunc ut ab æterno non sit prædestinatus vel reprobatus.

Quòd si petas, quomodo prædestinatio, & reprobatio secundùm doctrinam Catholicam differant à prædestinatione, & reprobatione secundùm hæreticam Calvini doctrinam? Respondetur differre præsertim in tribus. Primò, quia Calvinus docet homines prædestinari ad vitam, vel ad mortem ex mero Dei arbitrio, nulla habita ratione ad merita, vel demerita, neque secundùm ordinem intentionis, neque executionis, adeo ut Deus simpliciter & ex puro suo arbitrio destinet quosdam ad gloriam, & alios ad pœnam æternam. Rursus docet Deum ita se gerere circa eos, quos destinat ad vitam, ut primo det

det illis fidem & gratiam, à quo excidere nunquam possint. Secundò ut eorum peccata quantumlibet gravia illis non imputet, neque sanet per inhærentem justitiam, sed solùm tegat per imputationem justitiæ Christi. Tertiò ut det illis gratiam ita efficacem ut illi resistere non valeant & quæ sit ita sufficiens, ut per eam possint servare præcepta divina. Circa verò reprobos ait Deum ita se gerere, ut primò illis neget omnem gratiam, & fidem, secundò ut illos necessitet, & omnino adigat ad peccatum. Tertiò ut ita peccantes àd pœnas detrudat æternas, quæ doctrina blasphema est, crudelis, & hæretica contra scripturas, & rationem. Catholici verò juxta scripturas, & lumen rationis omnino contraria asserunt. Primò omnes conveniunt in hoc quòd Deus secundùm ordinem executionis neminem velit prædestinare ad vitam vel ad mortem nisi ex metins, & demeritis uniuscujusque, adeo ut Deus nemini det gloriam nisi propter merita, nec ullum æternis addicit suppliciis nisi ob demerita, & peccata. Secundò Deus circa electos ita se gerit, ut primò ex pura misericordia & bonitate eos vocet, & alliciat ad se per gratiam, adeo ut sit illis liberum accedere, vel non accedere ad Deum. Tertiò ut det fidem & gratiam in qua ita perseverent, ut sit ipsis liberum non perseverare. Demum ut det illis gloriam partim ex misericordia, & partim ex justitia ratione meritorum. Circa reprobos verò non vult ipsos damnare nisi ob propria demerita, & peccata.

Quod verò ad certitudinem prædestinationis attinet, tripliciter potest hæc certitudo considerari. Primò in se ipsa, si ita verum sit & infallibile, quemlibet electum salvari, ut repugnat oppositum. Secundò respectu Dei, an prædestinatio sit ita certa, ut omnino infallibilis sit cognitio, quam Deus habet de futura gloria prædestinatorum, & divinum decretum de danda gloria sit omnino immutabile, & tertiò an sit certa respectu prædestinatorum, adeo ut possint prædestinati infallibiliter cognoscere suam propriam, & aliorum prædestinationem. Certum est prædestinationem in se ipsa esse certam, & infallibiliter inferre effectum, idque patet ex scripturis Isaiæ 46. *Omne consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* Cum enim actus prædestinationis sit ipsa Dei voluntas qua aliquibus vult dare gloriam, & divina voluntas non possit frustrari ab ulla creatura, neque dari possit quid eidem obsistens, sequitur prædestinatiónem in se ipsa ut importantem actum divinæ voluntatis esse omnino certam, ac infallibilem, quapropter Joan. 10. ait Christus: *Oves meæ vocem meam audiunt, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Alludit ad creaturam impotentem rapere, vel delere de numero prædestinatorum, quos Deus prædestinavit. Ad Roman. 8. *Quos prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos justificavit, quos autem justificavit, illos & glorificavit*, ubi advertit D. Fulgentius lib. 1. ad Monimum Apostolum propter omnino immutabilem certitudinem non dicere in tempore *glorificat*, sed in præterito *glorificavit*, & subdit, *quid futurum est velut factum firmat* juxta illud prophetæ qui *fecit, quæ futura sunt, in illa quippe immobilitate consilii sui secundùm beneplacitum ejus in prædestinatione jam fecit, quæcunque effectu operis sui tempore congruo facienda disposuit*, quapropter D. Augustinus lib. de corrept. & grat. cap. 11. ait: *Volenti salvum facere nullum hominis resistit arbitrium: sic enim velle, & nolle in volentis, & nolentis posuit potestate ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem.*

Et quamvis in præcitatis locis videatur sermo esse de personis salvandis, debent adhuc intelligi etiam de mediis: quia prædestinatio non potest esse certa circa personas, quin simul certa sit circa media, quibus personæ consequuntur gloriam, ut constat de gratia finali, quæ est unum ex mediis ad assecutionem gloriæ, ex cujus certitudine dependet certitudo glorificationis.

Ratio itidem hanc veritatem suadet, quia omne Dei decretum absolutum, & efficax ex parte actus & objectivè necesse est impleatur, alioquin adesset creatura aliqua, quæ posset divinæ obsistere voluntati; neque providentia divina suum assequeretur finem ab eadem absolutè intentum sed prædestinatio in ordine executionis est decretum Dei efficax, & absolutum ex parte actus & objecti; consequenter necesse est impleatur, & sit infallibile, eò quia junctum sit cum ipsa gloria, quæ infallibiliter sequitur, ad tale decretum. Illud enim dicitur infallibiliter evenire quod evenit necessariò necessitate consequenti, proinde si posito tali decreto gloria evenit necessariò necessitate consequenti, sequitur tale decretum esse omnino infallibile, & immutabile.] Sed dices contra assertum ex scripturis satis apertè colligi prædestinationem justorum non esse ita certam, ut secum trahat infallibilitatem, quia Apocal. 3. dicitur de prædestinatis: *Tene quod habes, ne alter accipiat coronam tuam:* siquidem D. Augustinus lib. de correpr. & grat. cap. 13. explicat verba Apocal. de corona gloriæ, quæ est effectus prædestinationis, consequenter prædestinatio considerata secundùm se non est ita certa, ut secum trahat omnimodam infallibilitatem. Rursus hoc idem ostenditur ex illo Exodi 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro viventium.* & Psalm. 68. *Deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur*, unde juvat argumentari: scripti in libro vitæ sunt prædestinati: sed scripti in libro vitæ ex scripturis possunt deleri, ergo prædestinati possunt non salvari, Minor, & consequentia tenent, ostenditur major, quia Augustinus *lib. de civit. Dei cap.* 15. per librum vitæ intelligit ipsum actum prædestinationis: vel saltem ut docet D. Thomas 1 part. quæst. 24. artic. 1. Liber vitæ est actus posterior pertinens ad memoriam, & quod Deus firmiter retinet; se aliquos prædestinâsse. Præterea quia 2. Petri 1. hortamur ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis, quasi ipsa de se certa non sit. Sed contra ad primum desumptum ex Apocal. 3. respondet D. Thomas 1. part. quæst. 23. art. 3. verba illa intelligenda esse de corona gloriæ præparata ratione meritorum, secundùm præsentem justitiam, qua Deus exigit à nobis bona opera ut nobis conferat coronam gloriæ per modum mercedis, & retributionis. Alii verò respondent, ibi non esse sermonem de corona gloriæ, sed de corona dignitatis temporalis ad quam Deus visibiliter vocat. Ad alia loca Exodi 32. & Psal. 68. respondet D. Thomas loc. cit. art. 3. Scriptum in libro vitæ ratione prædestinationis nullo pacto posse deleri; bene tamen scriptum secundùm præsentem justitiam temporalem, scilicet non per mutationem ipsius libri, quasi aliquid scriptum in illo deleatur, sed tantum per mutationem illius, qui scriptus erat, quatenus ex justo fit injustus. Ad aliud desumptum ex D. Petro respondetur D. Petrum non loqui de vocatione, quæ est effectus prædestinationis neque de electione efficaci æterna, quæ supponitur ad prædestinatum; sed tantùm de electione, & vocatione, qua vocamur in tempore, & prout respicit consen-

sum

sum nostri libri arbitrii, qui consensus cum sit in nostra potestate, ideo rectè nos hortatur D. Petrus, ut per bona opera certam nostram vocationem, & electionem faciamus, est siquidem in potestate liberi arbitrii assentiri divinæ gratiæ, vel eidem dissentiri.] Sed instabis, eo ipso quòd prædestinatio est omnino certa & infallibilis frustra prædestinatus monetur tenere, quod habet, & hortatur, ut per bona opera certam suam vocationem, & electionem faciat: quia quod est ab æterno simpliciter certum frustra dicitur ulterius debere fieri certum: ergo prædestinatio non est omnino certa infallibilis, & immobilis. Sed contra quia præter datas solutiones, quibus satis fit huic instantiæ adhuc responderi potest nos moneri, ut teneamus coronam gloriæ, quam adepti sumus per bona opera, & potest à nobis amitti, non autem monemur, ut teneamus coronam gloriæ ad quam absolutè sumus electi & à qua excidere nemo potest. Neque D. Augustinus per coronam intelligit coronam gloriæ hoc pacto sumptam. Præterea monet D. Petrus ut per bona opera certam faciam electionem nostram quia hæc non habetur nisi per positionem bonorum operum in ordine executionis, quæ opera etiam dependent à nostro arbitrio.

Dices secundò liberum esse prædestinato peccare vel non peccare finaliter, consequenter non esse certum quod sit perseveraturus in gratia, & consecuturus vitam æternam. Si enim prædestinatus non posset liberè peccare vel non peccare, non mereretur declinando peccatum finale: ergo prædestinatio non est omnino certa, & infallibilis: siquidem quamdiu habetur potestas ad utrumlibet, tamdiu determinatio ad unum est fallibilis, quia potest potentia ad oppositum se determinare. Sed contra quia ut potentia peccandi finaliter cohæreat cum certitudine, & infallibilitate, seu immobilitate prædestinationis, sufficit, si prædestinatus nunquam formaliter de facto peccet, licèt possit peccare, quia certitudo prædestinationis non est certitudo necessitatis, quæ destruat libertatem; sed est certitudo infallibilitatis, quæ potius adstruit libertatem: siquidem certitudo infallibilitatis in eo præcisè simpliciter consistit, quòd prædestinatus liberè salvetur: ideo autem potest liberè salvari, quia, quamvis posset peccare, non tamen peccat, dum vero non peccat, infallibiliter salvatur.] Sed instabis contra datam solutionem: falsum est prædestinatum mori in peccato lethali, ergo falsum etiam est, posse ita mori: probatur consequentia, quia eo ipso, quòd alicui repugnat actus, repugnat etiam potentia ad actum, cum potentia constituatur per ordinem ad actum, tum quia absurdum est asserere prædestinatum posse de facto damnari; consequenter non est possibile prædestinatum posse damnari: alioquin si foret possibile, absurdum non esset concedere prædestinatum de facto posse damnari, quia ex eo, quod possibile ponatur in actu nullum inde sequitur inconveniens. Sed contra quia tametsi verum sit in sensu composito cum prædestinatione non posse mori in peccato lethali, potest nihilominus id contingere si sumatur prædestinatus specificativè in sensu diviso, quia tunc potest mori in peccato lethali. Tametsi alicui repugnet aliquid ex aliqua suppositione, potest tamen illa sublata hoc idem ei non repugnare. Quòd si prædestinatus non sumatur specificativè, sed reduplicativè, & in sensu composito conceditur non posse mori in peccato lethali: eo enim ipso, quòd alicui convenit / vel repugnat actus, convenit vel repugnat etiam ipsa potentia: quo pacto propositio hæc: Petrus sedens potest stare, est vera, quia inest Petro sedenti potentia surgendi, & standi: si tamen illa propositio intelligatur in sensu reduplicativo & composito cum ipsa sessione est falsa, quia non solùm repugnat conjungi simul in Petro actus standi, & sedendi: siquidem repugnet Petrum simul, & semel stare, & sedere, verùm etiam repugnat de possibili, quia non est possibile duo contradictoria simul verificari. Quamobrem si posse stare importet possibilitatem simul & semel standi, & sedendi illa propositio est falsa reduplicativè, & in sensu composito. Sin autem propositio sumatur specificativè, & in sensu diviso est vera, quia Petro specificativè, seu secundum se considerato, & ut præscindit à sessione non repugnat stare actu vel potentia; & ita dicendum est de prædestinato. Ad aliud quod addebatur esse absurdum concedere prædestinatum posse de facto damnari respondetur, nullum inde sequi absurdum, si sumatur prædestinatus specificativè quia in sensu diviso potest de facto damnari: eo enim ipso, quòd ponitur hoc esse possibile, jam tollitur suppositio, quòd talis homo sit prædestinatus. Quamobrem licèt sit absurdum concedere prædestinatum reduplicativè, & in sensu composito posse damnari, non tamen absurdum est, hoc idem concedere specificativè.

Quinimò prædestinatio etiam respectu Dei est certissima, & omnino immobilis, adeo ut electi omnes qui salutem sunt consecuti, & quibus Deus eam decrevit dare omnino invariabiliter, & distinctè videantur, ac præcognoscantur à Deo, idque evincitur etiam ex scripturis. Numer. 23. *Non est Deus quasi homo ut mentiatur, nec ut filius hominis ut mutetur.* Huc etiam pertinet liber ille vitæ. *Et erit omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Jerusalem sanctus vocabitur, omnis qui scriptus est in vita in Jerusalem*, liber autem vitæ significat cognitionem claram, & distinctam Dei, qua post decretum suæ voluntatis certè, ac distinctè cognoscit eos omnes, quos ad cœlum est destinaturus, ut docent Theologi cum D. Thoma. 1. *part. quest.* 24. imò hoc idem etiam inculcant Sancti Patres, præsertim Augustinus *lib. de corrept. & grat. cap.* 7. ubi ait: *Horum si aliquis perit, fallitur Deus, sed nemo eorum perit, quia non fallitur Deus.* Ratio hoc idem etiam suadet, quia scientia Dei absoluta & ejus decretum efficax nullo modo potest variari, neque enim Deus facere nunc potest, ut non decreverit absolutè eos salvare, quos decrevit absolutè salvari; quia omnia motiva & rationes quæ contingunt in tempore, Deus perfectissimè cognovit ab æterno, cùm enim sit omniscius, cognoscit etiam ab æterno omnia nostra opera, tum bona, tum mala, & etiam eos, qui per bona opera sunt gloriam consecuturi: consequenter prædestinatio respectu Dei est certissima, & omnino immobilis, ac infallibilis ratione suæ infinitæ scientiæ qua cognoscit omnia.] Quòd si dicas inde secuturum nihil referre, nec prodesse homini utrum benè vel malè operetur, nec quòd sit solicitus de propria salute. Petri 1. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis:* siquidem posset quilibet, ita argumentari vel sum prædestinatus vel reprobus, si primum cum ex posita assertione prædestinatio sit ab æterno certissima, & immobilis, consequenter habitura sit infallibiliter suum effectum, quidquid agam semper salvabor: similiter si sum ex numero reproborum infallibiliter damnabor, eò quia mea sententia jam data est ab æterno, & illa est irrevocabilis, & ita argumentantur Calvinistæ. Secundo sequeretur frustraneas, & inutiles esse orationes pro peccatoribus reducendis ad pœnitentiam,

quia

quia nihil ipsis prodesset pœnitere: si irrevocabiliter damnandi essent: quo pacto essent illusoriæ sanctæ inspirationes, & internæ gratiæ, quibus Deus peccatores ad se allicit. Rursus sequeretur veras non esse illas scripturas quæ testantur Deum paratum esse ad salvandum homines ut 2 Reg. 14. *Non vult Deus perire hominem, sed retractat, ne penitus pereat, quia abjectus est*, non esset enim retractare si decreto irrevocabili statuisset ab æterno id, quo posito abjectus infallibiliter periret, neque verificaretur illud Isaiæ 3. *Propterea expectat Deus ut misereatur vestri*: frustra enim expectaret, si immutabiliter decrevisset non misereri: similiter non esset verum illud 2 Petri 3. *Patienter agit propter vos nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti*, essent enim hæc, & alia plura scripturæ verba omnino illusoria non enim posset intelligi quomodo vellet omnes ad pœnitentiam reverti, si efficaciter statuisset ab æterno non concedere illis pœnitentiam? Contra est, quia ex infallibilitate divinæ prædestinationis non sequuntur prærecensita absurda, quia ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 83. art. 2. Deus per prædestinationem non solùm prædefinit dare gloriam electis, verùm etiam media imò & merita ipsa ratione quorum dat in executione ipsam gloriam, perinde ac in naturalibus non solùm Deus præfinit abundantiam messis, & vindemiæ, verùm etiam ipsa media ad talem finem consequendum cujusmodi sunt pluviæ suo tempore, æstus solares, & alia similia, quæ conducunt ad hunc finem, unde ut homines consequantur gloriam, est ipsis necessarium adhibere media, seu exercere bona opera: perinde ac Agricolæ est necessarium, ut abundantiam fructuum suo tempore percipiat agrum excolere, semina jacere, & alia exequi, quæ terræ cultura exigit. Hinc D. Thomas infert debere nos Deo preces effundere eumque enixè exorare non quidem ut nostris precibus divinas dispositiones immutemus, sed ut ea impetremus, quæ Deus facere decrevit mediis nostris orationibus.] Sed instabis posset quispiam adhuc respondere: si Deus decrevit ab æterno me bene operaturum rectè operabor: si autem non ita decreverit, nunquam rectè ero operaturus ergo non est necesse, ut sim sollicitus de bonis operibus. Sed contra, quia omnino inepta est hæc illatio, perinde ac si quis dicat, vel Deus decrevit ab æterno me esse hodie moriturum vel non si primum quidquid agam, non possum declinare meam mortem hodiernam: si secundum ergo tametsi ex altissima turri me deorsum demittam præcipitem coram populorum frequentiis non moriar, & mirabile de me ipso ero spectaculum exhibiturus: ergo si possum plures, lucrari pecunias exhibendo tale spectaculum non est, cur eas non lucrer, quia si Deus non decrevit ab æterno meam mortem hæc mihi non obtinget. Ratio hujus ineptæ illationis est, quia quamvis certum sit me non rectè operaturum; quia tamen non sum rectè operaturus coactè, sed liberè, ita Deo disponente; ideo teneor rectè operari, & solicitum esse de bonis operibus cumulandis. Ad secundam, & tertiam instantiam constabit ex infra dicendis reprobationem positivam non fuisse factam ante visionem demeritorum, sed post visionem impœnitentiæ finalis: quamobrem cum certum sit nullum reprobari, nisi post visionem omnium peccatorum, & finalis impœnitentiæ rectè cum positiva reprobatione cohæret voluntas antecedens dandi omnibus salutem: hæc enim voluntas ut superiùs explicuimus est tantùm absoluta ex parte actus, & conditionata objectivè, adeo ut nullus hominum salutem consequatur, nisi purificet conditionem per culturam virtutum, & studia bonorum operum, exhibitionem meritorum, & finalem perseverantiam in gratia: hæc enim omnia exigit Deus à nobis ut per modum executionis nobis conferat suam gloriam, quæ propterea dicitur corona justitiæ merces retributio, & præmium.

Rursus est etiam prædestinatio omnino certa certitudine causalitatis ex vi divinæ prædefinitionis, ita docet D. Thomas 1. *part. quæst.* 23. *art.* 6. *& quæst.* 6. *de verit. art.* 3. ubi ait: Refundere certitudinem prædestinationis ad solam præscientiam, & non in solam causalitatem, & efficaciam divinæ voluntatis esse contra sacram scripturam hoc idem etiam docet Scotus in 1. *distinct.* 39. *& dist.* 41. & deducitur ex D. Augustino *lib. de prædestinat. Sanctor. cap.* 16. *& sequent. & lib. de corrept. & gratia. cap.* 7. & *lib. de bono perseverantiæ cap.* 7. & expressiùs *cap.* 17. *& seq.* & communiter Sancti Patres hoc idem docent, ratio ex eo etiam petitur, quia prædestinatio prout infallibiliter nectitur cum gloria, & de qua in præsenti loquimur includit voluntatem absolutam, & efficacem, quæ essentialiter, & per se infert effectum, certè & infallibiliter: sed quoties certitudo effectus fundatur in certitudine causæ, à qua sequitur infallibiliter talis effectus, est certus certitudine etiam causalitatis, & non solùm præscientiæ.] Si dicas voluntatem divinam comprehensam in prædestinatione non esse absolutam, & efficacem, nisi habito respectu ad consensum liberi arbitrii creati, ut præcognitum futurum ante ipsam prædestinationem per scientiam mediam, in qua ut in prima radice fundatur certitudo prædestinationis. Contra est, quia auxilia, quæ Deus confert prædestinatis in tempore, ut media præparata per prædestinationem ad consecutionem gloriæ, sunt efficacia in actu primo ante consensum liberi arbitrii creati: ergo eodem modo est efficax voluntas dandi eadem media & gloriam, quam prædestinati consequuntur per eadem media. Rursus si certitudo prædestinationis non sumeretur ex causalitate voluntatis divinæ efficacis; sed ex sola scientia media nullo habito respectu ad efficacitatem auxiliorum gratiæ inde sequeretur quod non posset assignari discrimen inter prædestinatos, & reprobos in ordine ad auxilia gratiæ, sed tantùm in ordine ad libertatem eorundem, hinc radix differentiæ inter prædestinatum, & reprobum esset propria voluntas ipsius prædestinati, contra Apostolum 1 ad Cor. 4. *Quis te discernit, quid habes quod non accepisti; si accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?*] Si dicas iterum consensum liberi arbitrii non esse infallibilem, antequam præsciatur, ac proinde prædestinationem non esse infallibilem, ac certam ante præscientiam consensus liberi arbitrii, quia ut prædestinatio conjungatur de facto cum gloria requiritur necessariò consensus liberi arbitrii; hic autem consensus est contingens, utpote oriens à nostro libero arbitrio, & nequit determinatè præsciri futurus. Contra est, quia tametsi consensus liberi arbitrii sit contingens adhuc potest esse determinatè futurus, & infallibiliter ex vi divini decreti, & auxilii efficacis, quo Deus movet certè, & infallibiliter liberum arbitrium ad præstandum liberè consensum. Sed posses quis instare: voluntas absoluta dandi media efficacia ad gloriam supponit in Deo, scientiam, quâ certè, & infallibiliter cognoscat, talia media esse efficacia: consequenter certitudo, & efficacitas, quam habet hæc voluntas in causando oritur radicaliter à tali scientia. Antecedens liquet, quia omnis actus divinæ voluntatis supponit actum intellectûs, quia volun-

voluntas nequit media eligere efficacia, nisi ut talia eidem proponantur ab intellectu. Confirmari ex eo itidem potest, quia ut intentio efficax finis sit prudens debet supponere scientiam mediorum; ergo ut Deus intendat prudenter conferre hominibus gloriam, debet priùs habere notitiam mediorum, quod etiam monuit Christus Luc. 14. *Quis volens turrim ædificare, non priùs computat sumptus qui necessarii sunt:* ergo intentio efficax finis, ut sit prudens, debet supponere scientiam mediorum efficacium, quibus infallibiliter finis obtineatur. Contra tamen quia hac ratione tantùm probatur, quod voluntas efficax inclusa in prædestinatione sive per modum intentionis vel electionis debeat præsupponere cognitionem mediorum efficacium solum ut possibilium per scientiam simplicis intelligentiæ: siquidem hæc cognitio sufficit, ut Deus dicatur prudenter intendere finem, seu dare gloriam infallibiliter hominibus per media prius scita eo enim ipso, quod Deus eligit talia media hæc sunt infallibiliter futura.] Quòd si urgeas contra hanc responsionem hæc media quamvis efficacia non poni in executione à solo Deo, verùm etiam à libero arbitrio creato, adeo ut ad talem executionem completam requiratur cooperatio liberi arbitrii: sed hæc cooperatio, & executio est contingens, quia dependet à libero arbitrio: ergo non potest intentio Dei esse certa, & efficax antè visionem cooperationis liberi arbitrii, consequenter ut Dei intentio sit certa, & efficax non sufficit, si per scientiam simplicis intelligentiæ cognoscat talia media, sed ulterius requiritur scientia visionis, qua illa cognoscat, ut existentia: siquidem nequit liberum arbitrium operari per media, nisi hæc existant, & cognoscantur à DEO scientiâ visionis. Contra est, quia hæc ratio tantùm urget inter homines quorum unus non habet vim supra voluntatem alterius; neque prædefinivit modum, quo liberè operetur. Cæterum quia in potestate Dei est constituere homines dignos gloria, & prædefinire modum, quo liberum arbitrium operetur liberè, tametsi executio completa mediorum dependeat à libero arbitrio creato, nihilominus Deus omniscius ac infinitus certo, & infallibiliter cognita efficacia mediorum ante consensum voluntatis cognoscit connexionem mediorum, & liberi consensus arbitrii creati cum fine. Hinc neque potest quis certus esse de definito numero prædestinatorum, & reproborum, ait enim Apostolus 2. Timoth. 2. *Firmum fundamentum Dei stat habens signaculum hoc, novit Dominus, qui sunt ejus,* unde solus Deus est certus de numero prædestinatorum, & reproborum, ut etiam docet D. Augustinus *lib. de corrept. & grat. cap.* 13. & hæc certitudo oritur ex præcedente siquidem ex eo, quòd Deus certè, & infallibiliter sciat, quinam sint bene vel malè usuri donis gratiæ sibi concessis, necessario sequitur, ut etiam sciat, quinam in particulari salvandi sint, & qui damnandi, & quantus sit eorum numerus. An verò numerus hominum prædestinatorum excedat numerum Angelorum, seu an plures sint homines prædestinati, quàm Angeli, & an plures homines prædestinati, quàm reprobi, nil certi possumus prædefinire est enim nobis incertum, & soli Deo omniscio cognitum, ut docet D. Augustinus *in Enchirid. cap.* 29. & D. Thomas. 1. *part. quæst.* 23. *art.* 7. Quod enim aliqui asserant tot esse homines prædestinatos quot sunt Angeli, qui cum Lucifero corruerunt, est pura conjectura. Illud verisimilius videtur plures esse reprobos, quàm prædestinatos cum dicat scriptura *arcta est via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam,* & illud aliud: *Multi sunt vocati, pauci verò electi,* quod de solis fidelibus intelligit D. Gregorius, ex cujus sententia etiam inter ipsos Christianos sequitur, numerum reproborum majorem esse numero prædestinatorum.

Quod verò ad propriam cujusque prædestinationem pertinet, certum est sine speciali revelatione non esse prædestinationem omnino certam, quamvis moralem tantùm de illa possimus sufficientem probabilitatem habere, etiam cum expulsione anxietatis, non verò cum expulsione salutaris timoris, ita enim expressè definitum fuit in Concilio Tridentino sess. 6. can. 11. & can. 15. Contra umbratilem Lutheri, & Calvini securitatem, & desumitur ex scripturis Apocal. 3. *Tene quod habes, & cave ne alius accipiat coronam tuam,* hoc idem etiam communiter docent Sancti Patres, præsertim Augustinus *lib. de bono perseverantiæ cap.* 13. ubi ait: *Ad hanc vocationem pertinere nullus homo ab hominibus certa asseveratione dicendus est.* Et lib. de corrept. & grat. cap. 13. *Quis inquit ex multitudine fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, electum se esse præsumat?* Ratio itidem id suadet siquidem prædestinatio importat actum divinæ voluntatis liberæ: & hunc actum nemo potest cognoscere nisi per certam revelationem, qua illi reveletur: quia si creatura Angelica non potest penetrare secreta cordis hominis inferioris se, seu actus internos humanæ voluntatis, adeo ut solus Deus dicatur scrutator cordium: à fortiori nulla creatura poterit penetrare Dei consilia, & cognoscere actus divinæ voluntatis antequam ponatur effectus ad extra, siquidem præciso hoc effectu sensibili nullum potest dari medium creatum, quod propter essentialem connexionem cum actibus divinæ voluntatis possit creaturam elevare ad cognitionem divinorum consiliorum, quæ ab Apostolo vocantur inscrutabilia: ergo prædestinatio sine speciali revelatione non potest ulli homini esse omnino certa: siquidem nemo scire potest, an sit in gratia, neque an sit in illa perseveranturus; hinc Divus Bernardus serm. 1. de septuages. ait: *Quis potest dicere, ego de electis sum, ego de prædestinatis ad vitam, certitudinem utique non habemus; sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis hujus anxietate penitus cruciemur:* unde ex eo, quod nemo sciat an sit in statu gratiæ sanctificantis, & an sit perseveraturus in eadem: sequitur prædestinationem absque speciali revelatione certam omnino esse non posse respectu hominis viatoris, hinc non possumus habere certitudinem physicam, & absolutam cum qua implicet falsitas de prædestinatione. Neque certitudinem moralem absolutam per quam excludatur omne dubium sicut est certitudo moralis, qua credimus existere Romam, vel Lutetiam Parisiorum, quamvis neutram civitatum viderimus: quamobrem possumus tantùm de nostra prædestinatione habere certitudinem quandam moralem, cum qua stet dubium, & formido de opposito; hujus certitudinis plura solent exempla produci ut etiam signa naturalia, & supernaturalia, ut si homo promptiùs divinis obsequatur vocationibus, si facilè peccata declinet, si constantiùs perseveret in gratia: si mentem possideat tranquillam, & ab omni passionum tumultu liberam, si vocetur ad religionem, & in eadem gaudeat exercitio humilitatis, & reliquarum virtutum.

CAPUT

CAPUT IX.

De Effectibus Prædestinationis.

CErtum est totum ordinem naturæ, rerumque creationem in esse naturali non esse effectum prædestinationis, quia prædestinatio est electio efficax, & specialis prædestinatorum, quibus Deus vult dare donum quoddam accidentale supernaturale, ut sunt gratia, & gloria: sed volitio dandi aliquibus formam accidentalem debet præsupponere subjectum capax talis formæ adeo ut voluntatem dandi formam accidentalem præsupponatur subjectum cui danda sit talis forma accidentalis, sicut enim esse formæ accidentalis, supponit esse subjecti, cui inhæret, perinde volitio ejusdem formæ debet præsupponere volitionem subjecti; ergo cum ordo naturæ & creatio rerum omnium in esse naturali præcedat ordinem gratiæ, nequit esse effectus prædestinationis, quia non conjungitur ex se cum fine prædestinationis. Tum quia, ut ait Augustinus lib. de bono perseverantiæ cap. 14. *Prædestinatio est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur*, scilicet est præparatio beneficiorum supernaturalium, quæ excedunt ordinem naturæ, rerumque creationem quoad esse simpliciter naturale, consequenter ordo naturæ nequit esse effectus prædestinationis: quia nequit esse connexus cum fine supernaturali: Præterea quia ex eodem Augustino de prædestinatione Sanctorum. cap. 10. Ille est effectus prædestinationis, qui præparatur ab ipsa prædestinatione; sed ordo naturæ, & rerum creatio quoad esse simpliciter naturale non præparatur à prædestinatione, quia hæc est tantùm præparatio gratiæ supernaturalis.] Quod si dicas naturam prærequiri necessariò ad productionem gratiæ, consequenter esse effectum prædestinationis. Contra est, quia tametsi natura prærequiratur, ut subjectum gratiæ, quo producitur, & recipitur in natura non tamen inde sequitur naturam quoad esse simpliciter esse effectum prædestinationis, ratio est, quia ut aliquid dicatur esse effectus alterius debet poni ex vi illius: est enim de ratione effectus, ut ponatur ex vi causæ in cujus virtute continetur: sed ex vi prædestinationis non ponitur natura in esse naturæ simpliciter: quia ex Augustino ex vi prædestinationis ponuntur tantùm beneficia supernaturalia, alioquin prædestinatio non esset præparatio solius gratiæ liberativæ contra Augustinum docentem prædestinationem esse præparationem beneficiorum, quibus certissimè liberantur, quicunq; liberantur unde quamvis natura requiratur, ut in ipsa producatur gratia, non tamen inde sequitur esse effectũ prædestinationis, cùm non sit quid supernaturale.] Objicies plura scripturæ loca præsertim 1. ad Coloss. 1. ubi D. Paulus loquens de Christo secundùm humanitatem vocat eum primogenitum omnis creaturæ: & ex eo probat, quia in ipso omnia condita sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso, adeo ut Deus priùs decreverit incarnationem Verbi, quam mundi creationem alioquin Christus non diceretur primogenitus omnis creaturæ in ordine intentionis, cùm Christus in ordine executionis non fuerit primo genitus omnis creaturæ, ergo cum omnia sint propter Christum, qui est causa nostræ prædestinationis sequitur ordinem naturæ esse effectum prædestinationis. Secundo quia 8. Proverb. de sapientia incarnata dicitur: *Deus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret à principio*, ergo Deus in æterna sua prædestinatione prius voluit Verbum incarnari, quàm cæteras creaturas condere, seu antequam quidquam faceret à principio, idque in ordine intentionis. Sed contra quia ex eo, quod Christus vocetur primogenitus omnis creaturæ non sequitur Deum prius decrevisse Christum in ordine intentionis, quàm cæteras creaturas: Ratio est, quia Christus vocatur primogenitus omnis creaturæ ratione dignitatis, & excellentiæ, qua præcedit cæteras omnes creaturas, non verò ordine decreti divini circa rerum futuritionem, quod erat probandum. Docet D. Thomas quòd si Adam non peccâsset Verbum non assumpsisset naturam humanam, saltem in carne passibili, ergo ante decretum de Incarnatione Verbi fuerunt à Deo volitæ aliæ creaturæ: unde Christus tantùm dicitur primogenitus omnis creaturæ ratione excellentiæ, & dignitatis. Ad aliud quod addebatur ex 8. Proverb. Respondetur SS. Patres expendentes locum illum de sapientia incarnata, per initium viarum Dei intelligere initium operum redemptionis, adeo ut Christus prædestinatus fuerit initio decretorum Dei circa reparationem generis humani post lapsum primi parentis.] Dices Apostolus ad Corinth. cap. 3. ait: *Omnia vestra sunt, sive mundus, sive vita, sive præsentia, sive futura, vos autem Christi, Christus autem Dei*: loquitur Apostolus cum electis, & ait omnia esse sua, eo quia propter electos sint condita, & electos esse Christi, quia propter ipsum conditi sunt, & Christum esse propter solam Dei gloriam: ergo cum omnia sint propter prædestinatos, bene stat totum ordinem naturæ rerumque creationem esse effectum prædestinationis; Sed contra, quia eatenus omnia dicuntur esse prædestinatorum, non quia ex primaria rerum conditione facta sint propter ipsos: sed quia postquam futura erant ex vi naturalis providentiæ, & præviso deinde humani generis lapsu ordinavit Deus res esse in eorum reparationem, & Christi gloriam; ex quo tantùm sequitur rerum creationem, & naturæ ordinem esse ad summum effectus prædestinationis secundum ordinationem accidentariam, non vero secundùm entitatem, & substantiam, ut procedit quæstio. Cæterum homines dicuntur esse Christi, non quia propter Christum conditi sint, ut propter finem priùs volitum, sed quia Christus sua passione redemit homines, qui propterea dicuntur esse Christi jùre emptionis.

Imò neque ipsa substantia prædestinati, si consideretur secundùm se intra limites puræ naturæ, est effectus prædestinationis: siquidem effectus prædestinationis debet respicere essentialiter finem ejusdem prædestinationis, qui est ipsa gloria supernaturalis, eo enim ipso quod aliquid non dicit ex se ordinem ad aliud, non potest esse effectus illius: siquidem de ratione effectus est dicere ordinem ad causam, cujus est effectus: sed substantia prædestinati considerata secundùm se intra limites puræ naturæ non respicit finem prædestinationis, quia sistit adæquatè intra limites puræ naturæ, consequenter non potest esse effectus suæ prædestinationis. Præterea quia effectus prædestinationis non est indifferens in ordine ad finem prædestinationis, & finem reprobationis,

sed ex se debet includere ordinem quo determinetur ad finem prædestinationis, & excludat ordinem ad finem reprobationis: atqui substantia prædestinati considerata secundùm se, & intra limites puræ naturæ est indifferens ad finem tum prædestinationis tum reprobationis, quia ex se non habet, per quod determinetur potius ad unum finem, quàm ad alium: & cùm sola determinatio sit ablativa indifferentiæ, sequitur substantiam prædestinati non posse esse effectum, suæ prædestinationis.] Imò neque substantia prædestinati imperatur ex intentione finis prædestinationis quoad rei primam existentiam, consequenter neque hoc pacto est effectus prædestinationis. Ratio à priori est, quia Deus per electionem efficacem alicujus hominis ad gloriam vult illi dare donum aliquod accidentale supernaturale, ac superadditum suæ naturæ, ut est gratia, & gloria: sed voluntas dandi formam accidentalem præsupponit subjectum, in quo recipiatur forma hæc accidentalis, quæ cum non stet per se, sed exigat inhærere alteri, debet præsupponere subjectum cui inhæreat: consequenter si ad volitionem qua Deus vult dare alicui peculiari homini effectus prædestinationis, qui sunt formæ accidentales supernaturales, præsupponitur subjectum, in quo recipiantur hujusmodi formæ supernaturales, non potest substantia prædestinati, quæ est subjectum vel proximum vel remotum talium formarum supernaturalium, esse effectus suæ prædestinationis.] Quòd si dicas argumentum tantùm urgere si subjectum gratiæ, & gloriæ deberet præsupponi præsens secundum scientiam visionis sub ratione vel futuri, vel existentis in æternitate; sed id non requiritur, quia sufficit, si præsupponatur cognitum per scientiam simplicis intelligentiæ sub ratione possibilis, vel etiam futuri sub conditione, quia posita hac scientia possibilitatis Petri, nil obstat, quo minus possit Deus velle illi priùs dare gratiam, & gloriam, quàm ei conferre esse naturale: unde ex eo quod forma debeat præsupponere subjectum, non rectè infertur, non posse substantiam prædestinati præcisè consideratam intra limites puræ naturæ esse effectum prædestinationis: quia licèt sit prior effectus prædestinationis in statu possibilitatis, & per scientiam simplicis intelligentiæ, potest tamen esse posterior, si consideretur in statu existentiæ & ut est terminus scientiæ visionis. Sed contra quia ex ipso quod potitur electio efficax ad gloriam, debet hæc esse volita, ut re ipsa, & in effectu danda subjecto; siquidem forma ut existens debet præsupponere subjectum ut existens, cùm forma non possit existere nisi in subjecto existente: sed subjectum ut præcisè possibile, & ut terminans simpliciter scientiam simplicis intelligentiæ, non est capax accidentis ut re ipsa inhærentis; quia forma existens, qualis est ea, quæ inhæret, non potest subjectari in subjecto non existente, ergo necesse est, ut hoc subjectum præsupponatur vel ut futurum vel ut existens in æternitate, adeo ut non potuerit Deus voluisse priùs dare Petro gloriam, quàm ejus naturam in eo statu, in quo intenditur gloria.] Rursus ex vi divini decreti gloria danda Petro est absolutè, & simpliciter futura antecedenter ad decretum dandi eidem esse naturale: consequenter ex vi ejusdem decreti supponitur gloria, ut existens in æternitate, & ut cognita per scientiam visionis: sed hæc gloria intenta nequit cognosci ut existens per se, cum de ratione formæ existentis sit existere, & inhærere alteri existenti: consequenter requiritur aliud decretum distinctum, quo præsupponitur positum subjectum ut existens in æternitate, cui inhæreat forma itidem existens in æternitate; adeout gloria non possit videri, ut inhærens, & ut existens in æternitate, nisi præsupponatur subjectum itidem existens in æternitate, & cui forma inhæreat, quia de ratione formæ est semper præsupponere subjectum.

Hinc nec bona merè naturalia possunt esse effectus prædestinationis, siquidem Apostolus ad Roman. 8. tres tantùm recenset effectus prædestinationis scilicet vocationem, justificationem, & glorificationem, ut explicat D. Augustinus epist. 95. ad Innocentium, in qua excludit à gratia prædestinationis bona, quæ pertinet ad naturam: sed bona naturalia non sunt ullus ex recensitis effectibus ab Apostolo, & Augustino, consequenter bona merè naturalia non sunt effectus prædestinationis. Firmari ex eo etiam potest, quia de ratione effectus prædestinationis est, esse beneficium supernaturale Dei, & connexum ex se cum gloria, ut docet Augustinus de dono perseverantiæ cap. 14. ubi definit: *Prædestinationem esse præparationem beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur* bona autem naturalia cùm non sint beneficia Dei supernaturalia, neque connexa essentialiter cum gloria, sed tantùm sint beneficia naturalia, non possunt esse effectus prædestinationis, alioquin omnes homines, quibus talia bona insunt, consequerentur gloriam: Quòd si dicas hujusmodi bona prout inserviunt fini prædestinationis esse in ordine supernaturali, ac posse esse effectus prædestinationis. Contra est, quia hæc bona naturalia, quando dicuntur inservire fini prædestinationis vel acquirunt prædicatum aliquod, quo carebant, priusquam tali munere fungerentur, vel non? si primum, ergo illud solùm prædicatum superadditum est effectus prædestinationis, adeo ut bona naturalia non per se, sed tantùm desumpta denominatione ab hoc prædicato superaddito vocari possint effectus prædestinationis. Si secundùm ergo cum secundùm proprium esse nudè sumptum sint effectus providentiæ naturalis non possunt esse effectus prædestinationis supernaturalis. Quòd si instes hæc bona naturalia pertinere ad vocationem quatenus juvant gratiam vocantem in ordine ad ejus effectum; Contra est, quia hæc dona vel sunt secundum se beneficia, quæ præparantur à prædestinante; vel non? Si dicatur hoc secundum non possunt esse effectus prædestinationis de cujus ratione formali est, ut sit beneficium supernaturale connexum essentialiter cum gloria, ex quo certissimè liberantur, quicunque liberantur: si primum ergo non sunt bona naturalia, sed beneficia supernaturalia de quibus non procedit quæstio.

Præterea quia prædestinatio cùm sit in ordine ad liberationem præsupponit peccatum originale, siquidē ex Augustino loc. cit. *Est præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur quicunque liberantur:* liberare autem supponit servitutem, & captivitatem seu peccatum originale. Atqui peccatum originale præsupponit bona naturalia in homine: siquidem supponit hominem constitutum cum intellectu, & libero arbitrio, ac cæteris potentiis, quæ naturaliter emanant ab essentia hominis: consequenter bona naturalia pertinent ad ordinem providentiæ naturalis, & præsupponuntur ad effectus prædestinationis, quod etiam ex eo firmari potest: quia nullus homo per bona purè naturalia potest liberari; certè non alia ratione nisi quia bona naturalia sunt tantùm intra limites naturæ, & cùm effectus debeat proportionari suæ causæ, & prædestinatio sit providentia supernaturalis, necesse est omnes suos effectus esse in ordine supernaturali.

Bona

Bona tamen quoad substantiam naturalia,& quoad modum supernaturalia sunt effectus prædestinationis, si habeant infallibilem connexionem cum fine prædestinationis. Quia illud est effectus prædestinationis quod est medium efficax in ordine ad assecutionem finis ejusdem prædestinationis: sed hujusmodi bona infallibiliter connexa cum fine prædestinationis sunt media efficacia ad consecutionem ejusdem finis, ergo sunt effectus prædestinationis. Quòd si hujusmodi bona non habeant hanc infallibilem connexionem cum fine prædestinationis non possunt esse effectus illius: ratio est quia effectus prædestinationis debet esse ex illo proposito efficaci, quo Deus vult conferre gloriam prædestinationis, & quæ non sunt essentialiter connexa cum fine prædestinationis non possunt esse ex illo proposito, consequenter non possunt esse effectus prædestinationis. Major liquet, quia prædestinatio est Dei propositum, quo vult conferre gloriam prædestinatis. Minor ostenditur, quia Dei propositum utpote efficax non potest falli, nec fallere,adeo ut ex intrinseca sua ratione exigat tantùm terminari ad media infallibiliter coñexa cum fine prædestinationis: ergo illa bona, quæ carent hac infallibili connexione nequeunt esse effectus prædestinationis.] Sed dices omnia inservientia fini prædestinationis sunt effectus illius: sed omnia bona naturalia, quæ insunt prædestinatis inserviunt fini prædestinationis, quia ut scribit Apostolus ad Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum his, qui secundùm propositum vocati sunt:* ergo bona naturalia sunt effectus prædestinationis. Sed contra quià bona naturalia dupliciter possunt considerari vel secundùm se præcisè, quatenus sunt simpliciter intra limites naturæ, vel prout à Deo ordinantur ad finem prædestinationis, & assumuntur ut media, vel occasiones, vel aliquo alio modo, & priori modo non sunt effectus prædestinationis, secundo autem modo, ut ordinata à Deo ad finem prædestinationis, nunc desumpta denominatione à tali ordinatione, quæ præcipuè est effectus prædestinationis, possunt dici, ac denominari effectus prædestinationis non secundùm se, sed ratione ordinationis superadditæ.] Si dicas bona temporalia esse objectum spei theologicæ, eò quia juvent hominem sperantem in ordine ad spiritualia, consequenter esse effectus prædestinationis: sed bona temporalia, sunt bona naturalia, ergo hæc possunt esse effectus prædestinationis. Contra est, quia bona temporalia non sunt effectus spei theologicæ, si sumantur simpliciter ut talia, sed tantùm prout stant sub formali objecto ejusdem spei theologicæ: alioquin si præscindamus à Dei ordinatione, & considerentur bona naturalia, prout sunt simpliciter intra limites naturæ, non possunt stare sub ratione formali effectus prædestinationis, eò quia non sint media proportionata finis illius.] Sed dices vocationem externam esse effectum prædestinationis; sed externa vocatio exercetur per res merè naturales: ergo istæ possunt esse effectus prædestinationis. Sed contra negatur major, si sermo sit de externa vocatione purè naturali, quia non includit quidquam ordinis supernaturalis, nec dicit proportionem cum fine prædestinationis, de ratione autem effectus est, ut sit proportionatus causæ. Vocatio igitur externa potest esse effectus prædestinationis non ex se, sed quatenus intelligitur elevata per internam vocationem supernaturalem.] Instabis acceleratio mortis naturalis justi prædestinati est primò volita per decretum, quo justus est prædestinatus: ergo est effectus prædestinationis secundùm substantiam; antecedens claret ex scripturis Sapient. 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus, & infra Placita enim erat Deo anima illius propterea properavit educere illum de medio iniquitatum:* ex quibus constat, finem propter quem Deus accelerat interdum mortem justi prædestinati, qui aliàs tunc non erat moriturus secundum naturalem cursum causarum, esse quia diligit eum efficaciter in ordine ad gloriam. Contra est, quia acceleratio mortis justi prædestinati non est secundum se præcisè effectus prædestinationis, sed tantùm ut recipit ordinationem Dei, qua dirigitur in finem prædestinationis, unde non ratione sui, sed tantùm ratione hujus ordinationis superadditæ denominari potest effectus prædestinationis vel prout stat sub finali perseverantia.

Opera verò moraliter bona, si fiant à prædestinato existente in gratia, possunt esse effectus prædestinationis, secus si fiant à prædestinato existente in peccato lethali. Prior pars est probata facilis quia hujusmodi opera possunt esse extrinsece relata ad Deum finem supernaturalem, saltem virtualiter, per præcedentem actum charitatis, quo justus omnes suas operationes in Deum retulit: in hac enim suppositione hujusmodi opera sunt meritoria vitæ æternæ, consequenter sunt effectus prædestinationis. Quinimò plures docent hujusmodi opera etiam seclusa ordinatione actuali, aut virtuali ad finem supernaturalem esse meritoria de congruo vitæ æternæ per solam ordinationem habitualem subjecti existentis in gratia. Ratio secundæ partis est, quia hujusmodi opera moraliter bona elicita ab existente in lethali non sunt meritoria, neque impetratoria, neque sunt dispositiones ad gratiam: consequenter non possunt esse effectus prædestinationis. Si dicas hujusmodi opera habere hanc utilitatem, quia conducunt, ut prædestinatus existens in lethali consequatur gratiam, eò quia facienti quod in se est, Deus non denegat suam gratiam, ac proinde posse esse effectum prædestinationis. Contra est negatur antecedens ad cujus probationem respondetur illud axioma non esse intelligendum de faciente quod in se est solius naturæ viribus, sed de faciente quod in se est ex viribus gratiæ, nunc enim Deus non denegat uberiora gratiæ incrementa.

Major difficultas est, an permissio peccati esse possit effectus prædestinationis? Peccatum in se spectatum non esse effectum prædestinationis, est certum de fide, quia nequit esse effectus Dei ut definitur in Concilio Arausicano *can. ult.* & Tridentino *sess. 6. can. 6.* Eo autem ipso quod peccatum prædestinati nequit esse effectus Dei, neque esse potest effectus prædestinationis: siquidem effectus prædestinationis est simul effectus Dei, ut docet Augustinus lib. de prædest. Sanctor. cap. 10. ubi ait: *Deum prædestinasse quæ ipse erat facturus* & inde oritur discrimen inter præscientiam, & prædestinationem, quià Deus præscivit etiam quæ non facit, cujusmodi sunt peccata non verò prædestinat, nisi quæ facit. Tum quia prædestinatio efficax includit saltem in obliquo decretum efficax circa id, quòd ordinatur ad prædestinationem, adeo ut res ita ordinata sit effectus illius decreti, consequenter, & Dei, qui operatur per voluntatem: & quia Deus non potest efficaciter velle peccatum, ita neque esse potest effectus prædestinationis. Rursus quia peccatum non potest esse medium utile ad consecutionem gloriæ quia peccatum ex propria sua natura potiùs est destructivum gloriæ, consequenter non potest includere utilitatem ullam in ordine ad consecutionem illius, proinde repugnat peccatum esse effectum prædestinationis,

de cujus ratione est esse medium utile ad consecutionem gloriæ.] Quamobrem difficultas tantùm esse potest de ipsa permissione peccati: hæc autem permissio consistit formaliter in voluntaria negatione, seu remotione auxiliorum gratiæ, quæ si adessent, prædestinatus peccatum declinaret: Deus enim voluntariè, & liberè subtrahit hæc auxilia, alioquin nullum in mundo peccatum committerent, cum pluribus, & miris modis possit Deus, si velit, peccatum quodlibet impedire. Rursus permissio peccati sumi potest activè & passivè: permissio activa consistit in actione Dei permittentis, & quæstio non procedit de hac activa permissione, sed tantùm de passiva, quæ consistit in carentia gratiæ efficacis, qua posita prædestinatus non peccaret. Et plures censent probabiliter posse defendi permissionem peccati in prædestinato esse effectum prædestinationis præparatum à Deo ex intentione pœnitentiæ: unde non dicimus ipsam permissionem peccati nudè sumptam esse effectum prædestinationis, quia hæc permissio passiva, cùm dicat de suo formali solam, & præcisam carentiam gratiæ efficacis, non potest causari à Deo: quia Deus causando se habet benefico modo, & impertitur semper aliquod bonum: & quia permissio passiva peccati præcisè sumpta tantùm abest, quòd sit aliquod bonum ut potius dicat subtractionem ejusdem, seu gratiæ efficacis, certum est in hoc sensu non posse à Deo causari, unde sumitur permissio passiva peccati non nudè & simpliciter: sed cum addito quatenus est permissio proveniens ex intentione pœnitentiæ, & ita docent plures Thomistæ cum Joanne à S. Thoma *disput. 9. art. 5.* Nazario, Cajetano & aliis.] Ratio à priori est quia permissio peccati ex præintenta pœnitentia potest à Deo esse primò volita ex vi decreti prædestinationis, ac voluntatis beatificandi prædestinatum, siquidem potest talis permissio esse volita ex intentione, & fine, ut prædestinatus ex occasione peccati ferventior, ac humilior resurgat, majorem gloriam, & gratiam recipiat, & uberiores fructus exhibeat pœnitentiæ, hinc Augustinus expendens verba Psal. 29. *Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus*, ait circa finem capitis. *Ideo qui in voluntate sua præstiterat decreti ejus veritatem, avertit paululum faciem suam, ut qui hoc dixerat, fieret conturbatus, quoniam ipsi est ille tumor sanandus doloribus*, sed ex D. Augustino Deum avertere faciem suam perinde est ac Deum subtrahere suam gratiam, in cujus carentia consistit passiva permissio peccati: & quia ex eodem Augustino Deus ad hunc finem suam subinde avertit faciem, ut homo conturbatus fiat humilis, & alacrior resurgat per pœnitentiam, sequitur quòd permissio peccati in electis ex intentione humiliationis, & pœnitentiæ præparetur à Deo ex fine spiritualis salutis, & ut in electis proveniat ex intentione beatitudinis, consequenter permissio peccati in electis est effectus prædestinationis illorum, hinc Augstinus lib. de natur. & grat. cap. 28. sub initium ait: *Non itaque dicitur homini, necesse est peccare, sed dicitur homini deserit aliquantulum Deus, ut scias non tuum, sed ejus esse, & discas superbus non esse*, & lib. 14. de Civit. cap. 13. addit: *Audeo dicere superbis esse utile cadere in aliquod apertum, & manifestum peccatum, unde sibi displiceant, qui sibi jam placendo ceciderant; salubrius enim Petrus sibi displicuit, quando flevit, quàm sibi placuit quando præsumpsit*, & ut id confirmet, adfert illud Psal. 82. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine*, & lib. de natur. & grat. cap. 24. expresse asserit à Deo permissum fuisse peccatum Davidis, ut illa conturbatio esset ei quodamodo medicinalis contra superbiam. *Dixerat enim in abundantia sua non movebor in æternum, & sibi tribuebat, quod à Domino habebat, quare ostendendum ei fuerat, unde haberet, ut reciperet humilis, quod superbus amiserat.* Hoc idem asserunt reliqui Sancti Patres, præsertim Gregorius in Psal. 2. pœnitentialem. D. Hieronymus in Commentar. ad Roman. 8. Chrysostomus lib. 1. de providentia. Ambrosius serm. 97. de fide Petri: Bernardus serm. 2. in Psal. *Qui habitat.* Unde si ex Sanctis Patribus permissio peccati in electis provenit ex intentione majoris fructus spiritualis in ordine ad beatitudinem, est hæc permissio peccati effectus prædestinationis, siquidem omne id, quod intenditur à Deo, ob fructum spiritualem rationalis creaturæ, provenit in electis ex intentione beatitudinis iisdem conferendæ: sed quod ita intenditur à Deo est effectus prædestinationis in ipsis electis: ergo cum permissio peccati in electis proveniat à Deo ex intentione, ut electi inde resurgant humiliores, & per pœnitentiam uberiora recipiant gratiarum incrementa in ordine ad consecutionem beatitudinis, negari non potest hujusmodi permissionem peccati in electis esse effectum prædestinationis in quo sensu explicari etiam potest illud Apostoli ad Roman. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*] Firmari etiam ex eo potest, quia permissio, qua Deus permittit reprobos peccare est primariò volita à Deo propter bonum prædestinatorum, & ex vi electionis eorundem ad gratiam, & gloriam, ergo etiam permissio, qua Deus permittit electos peccare, est primariò volita à Deo non propter permissionem simpliciter sumptam; sed propter bonum prædestinatorum, & ex vi electionis ad gratiam, & gloriam, consequenter est effectus prædestinationis. Consequentia à paritate rationis valet. Antecedens constat ex illo Pauli ad Roman. 11. ubi Apostolus loquens de Judæis reprobis & eorum peccato ait: *Nunquid sic offenderunt, ut caderent? absit, sed illorum delicto salus est gentibus ut illos æmulentur: quod si delictum illorum divitiæ sunt mundi &c.* quibus verbis D. Paulus expressè declarat finem intentum à Deo in permissione peccati Judæorum non fuisse eorum ruinam: sed salutem populi electi, quo exemplo casus Judæorum cautior procederet, & in gratia acquisita proficeret, ut explicat D. Augustinus in Psal. 57. *Lætabitur justus cùm viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatorum*, quæ verba expendens Augustinus ait: *Justus, qui videt vindictam peccatoris, proficit ipse, & mors unius valet ad vitam alterius.* Si igitur permissio peccati conducit ad salutem prædestinati, asserendum est ita per modum intentionis fuisse ab æterno in mente divina ordinatum.

Sed dices omnis effectus prædestinationis debet esse beneficium aliquod supernaturale, quod conducat ad finem prædestinationis, seu gloriam: sed permissio peccati non est beneficium supernaturale Dei, nec gratia, sed potiùs est subtractio, & negatio gratiæ, & beneficii: ergo non potest esse medium præparatum per prædestinationem, consequenter neque effectus illius. Sed contra, quia fit transitus in minori de permissione in sensu composito cum ordinatione per pœnitentiam ad majorem humilitatem, & fructum spiritualem habentem rationem doni gratuiti, ad permissionem peccati nudè sumptam, & in sensu diviso, seu consideratam sine tali ordinatione;

tione; quapropter negatur minor, & consequentia: quia non dicimus solam permissionem peccati esse effectum prædestinationis; sed permissionem ut ordinatam reduplicativè per pœnitentiam ad majorem fructum spiritualem, qui cum habeat rationem doni gratuiti est beneficium supernaturale Dei, consequenter effectus prædestinationis juxta ejus definitionem traditam à D. Augustino. Quamvis igitur peccati permissio ratione sui, & intrinsecè non sit gratia, sed potiùs carentia gratiæ; neque ut sic considerata possit esse effectus prædestinationis, prout tamen componitur cum extrinseca ordinatione, ut prædestinatus resurgat humilior, & per pœnitentiam uberiorem suscipiat fructum spiritualem; ratione hujus extrinsecæ ordinationis includit beneficium Dei supernaturale conducens ad finem prædestinationis, quo fit ut in sensu composito cum hac ordinatione sit effectus prædestinationis dices ex data responsione, sequeretur posse prædestinatum petere à Deo, ut permittat eum peccare, secundùm modum illum, quo per suam providentiam disposuit, peccatum sibi profuturum ad majus gratiæ, & gloriæ incrementum: hoc autem adversatur orationi Dominicæ quâ Deum rogamus ne permittat nos induci in tentationem, sin autem liceret prædestinato Deum rogare, ut permittat ipsum peccare & inde uberiora gratiæ, & gloriæ incrementa suscipiat, cum peccatum præsupponat tentationem, utique liceret prædestinato Deum rogare, ut permittat ipsum induci in tentationem. Firmatur quia licitum est nobis Deum orare, ut concedat nobis, quæ nobis Christus promeruit, & quæ conducunt ad majorem fructum spiritualem: Sed contra, quia peccatum cum sit aversivum à Deo ut fine ultimo pro nullo eventu potest licitum esse, consequenter neque licitè à Deo peti. Neque possumus ea petere, quæ sine peccato non possumus consequi: adeout non possimus petere illam occasionem majoris boni, si hæc occasio sit necessariò connexa cum peccato, nec possimus eam sine peccato enancisci. Si dicas nos non petere ipsum peccatum in se; sed tantum illam permissionem peccati, quæ nobis est occasio majoris gratiæ, seu permissionem peccati non ut aversivam à Deo, sed ut conversivam ad pœnitentiam: Contra est, quia permissio peccati, ideo est conversiva ad pœnitentiam, quia fuerat aversiva à Deo, adeo ut ratio aversionis sit essentialiter connexa cum peccato: hinc petens formaliter permissionem peccati, postulat virtualiter ipsum peccatum: quia eo ipso quod aliquis petit formaliter non prohiberi malum à se ipso perpetrandum; virtualiter petit ipsum malum.] Instabis: ex eo quòd Deus directè velit non prohibere peccatum; non sequitur Deum velle virtualiter peccatum, alioquin cum Deus de facto permittat peccata, diceretur virtualiter velle peccata, quod est absurdum: ergo à paritate rationis ex eo quod aliquis velit permissionem peccati, non sequitur virtualiter velle ipsum peccatum ut aversivum à Deo fine ultimo, sed potius ut conversivum ad pœnitentiam, & per hanc ad uberiora incrementa gratiæ, & gloriæ. Sed contra negatur consequentia; & ratio disparitatis assignatur à D. Thoma. 1. 2. *quæst.* 6. *art.* 3. ubi docet, Deum non teneri evitare, ac impedire, ne peccata committantur ab hominibus: proinde quamvis Deus non impediat peccata, cum posset, non dicitur velle peccata: quia ut defectus omissionis sit voluntarius, non solùm requiritur, quod omittens possit, sed etiam teneatur non omittere homines verò quia tenentur prohibere, ne peccata ab iisdem perpetrentur; eo ipso, quòd volunt peccatum ipsis non prohiberi, quinimò potius petunt illius permissionem, postulant etiam virtualiter ipsum peccatum: proinde non licèt homini velle permissionem peccati ob majus gratiæ, & gloriæ incrementum, nec petere à Deo ut permittat ipsum peccare etiam ad eum finem ut inde resipiscat, ac resurgat ferventior cum uberiori augmento gratiæ, & gloriæ.

Instare quis posset: eatenus non licet homini petere à Deo permissionem peccati; quia cum tali permissione nectitur ipsum peccatum: sed hæc ratio non videtur subsistere; quia possumus licitè petere aliquid, cum quo sit adnexum peccatum: etenim licitum est nobis appetere martyrium, cui semper est adnexum peccatum tyranni: ergo tametsi permissioni peccati adnectatur peccatum, adhuc poterit permissio ipsa licitè appeti, ut inde homo uberiora recipiat per pœnitentiam incrementa gratiæ in hac vita, & gloriæ in futura: sed contra negatur minor: quia non licèt nobis absolutè appetere martyrium conjunctum cum peccato alienò, nisi præsupposita persecutione tyranni, & eâ priùs cognitâ: hâc enim cognitâ possumus martyrium appetere quoad passivam tantùm tormentorum perpessionem, & tolerantiam, præscindendo à peccato tyranni, quo pacto Christus etiam sibi complacuit in propria passione, & morte.] Si dicas intentionem pœnitentiæ ante prævisionem peccati, & ex se inferre amorem ipsius peccati: sed repugnat Deo virtualis, & formalis amor peccati: ergo repugnat, Deum intendere pœnitentiam ante prævisionem peccati; adeout non possit Deus ex præintenta pœnitentia eligere permissionem peccati quia ut ex præintenta pœnitentia permittatur peccatum, debet intendi ante illius prævisionem. Major ostenditur; quia intentio efficax finis est virtualis amor illorum mediorum, quæ necessariò prærequiruntur ad consecutionem, & existentiam finis: sed peccati existentia est unum ex mediis necessariò prærequisitis, ut pœnitentia existat: ergo intentio pœnitentiæ ante prævisionem peccati est virtualis amor peccati, quinimò infert etiam ejus amorem formalem. Secundo quia tametsi existentia panis ad ejus conversionem in corpus Christi requiratur necessariò ut materia destruenda; adhuc Deus eo ipso, quod intendit hanc conversionem, intelligitur virtualiter velle existentiam panis, & tenetur illam velle formaliter: sed peccatum est necessarium ut pœnitentia existat, cum hæc dicat relationem ad peccatum: ergo tametsi requiratur ut materia destruenda; adhuc intentio pœnitentiæ ante prævisionem peccati includit virtualem amorem peccati, & infert formalem. Sed contra negatur major, & ad ejus probationem proceditur cum distinctione, est virtualis amor omnium, quæ sunt necessaria ut amata ab intendente finem, conceditur: quæ sunt necessaria, quatenus sunt tantùm permissa, nego majorem; & sub eadem distinctione minoris, negatur consequentia: ratio est, quia tametsi existentia peccati sit necessaria, quatenus est permissa; non tamen est necessaria, ut amata à Deo intendente pœnitentiam: repugnat enim amorem Dei terminari ad peccatum: quamobrem ex producto argumento solùm inferri potest, intentionem pœnitentiæ esse virtualem amorem permissionis peccati, non verò ipsius peccati. Ad secundam probationem ejusdem majoris respondetur esse discrimen inter materiam panis destruendam per conversionem sui in corpus Christi; & peccatum destruendum per pœnitentiam: quia existentia panis

nis requiritur ad sui conversionem in Christi corpus, & exigit pro causa suæ destructionis voluntatem approbativam Dei, & non tantùm permissivam: quo fit ut Deus intendens illam conversionem panis, virtualiter velit existentiam panis, alioquin hic non converteretur: oppositum autem contingit in existentia peccati, quia non exigit pro causa voluntatem Dei approbativam, sed tantùm permissivam.

Dices, Deus nequit efficaciter intendere pœnitentiam, quin simul cognoscat peccatum, ut futurum: siquidem pœnitentia futura dicit necessariò ordinem ad peccatum futurum: sed nequit peccatum cognosci ut futurum, nisi cognoscatur se habere determinato modo per causam determinatam, quæ det illi esse determinatum: ergo intentio efficax pœnitentiæ, quâ Deus cognoscit peccatum futurum, determinat causam existentiæ peccati, cui etiam dat rationem futuritionis. Firmari ex eo itidem potest, quia ut pœnitentia sit futura ex vi intentionis terminatæ ad determinatam pœnitentiam, necesse est ut peccatum sit ab æterno futurum: sicut ab æterno est futura ipsa pœnitentia includens intrinsecum ordinem ad peccatum: sed peccatum non potest esse ab æterno futurum, nisi ratione intentionis efficacis pœnitentiæ: siquidem futuritio est denominatio extrinseca desumpta à determinatione causarum; sed ab æterno nequit esse determinatio causæ creatæ, quia cum nulla creatura sit æterna; neque ejus determinatio potest esse æterna; inde sequitur peccatum non posse constitui futurum ab æterno, nisi à determinatione voluntatis divinæ, quod repugnat. Sed contra distinguitur minor. Nequit quidquam cognosci ut futurum nisi in causa determinata, à qua habeatur res futura, vel saltem ex illa inferatur, conceditur minor: à qua semper habeatur esse futurum, adeo ut accipiat esse ab illa in ratione futuritionis, negatur minor, & consequentia: ut enim aliquid sit futurum ob causam determinatam, non est semper necesse, quod habeat suum esse à tali causa, sed satis est si infallibiliter inferatur ex illa, quia tunc positâ tali causâ determinatâ habetur res futura, quamvis physicè non dimanet à tali causa: eo enim ipso quod infallibiliter infertur ex illa, habetur sufficienter res futura. Unde ut in decreto intento, & determinato ad pœnitentiam cognoscatur peccatum futurum, sufficit si ex tali decreto inferatur infallibiliter determinatio causæ ad peccatum, quamvis decretum illud non sit causa talis determinationis: ergo cum decretum efficax intentivum terminatum ad pœnitentiam causet electionem permissionis peccati, licèt ex tali permissione non causetur peccatum; quia tamen ex tali decreto infertur infallibiliter, quod voluntas creata se liberè determinabit ad peccatum; sequitur manifestè Deum in decreto intentivo & efficaci terminato ad pœnitentiam, & causante electionem permissionis peccati cognoscere peccatum, ut remotè futurum in eodem decreto intentivo & efficaci, terminato ad pœnitentiam, & causante electionem permissionis peccati & cognoscere peccatum ut remotè futurum in eodem decreto intentivo; & proximè ut futurum in sequenti decreto permissivo, non tamen ut decretum permissivum det futuritionem peccato; sed quia ex tali decreto infertur infallibiliter in voluntate creata deficiente ipsa futuritio peccati. Ad confirmationem distinguitur major, ut pœnitentia sit futura ex vi intentionis terminatæ ad eandem necesse est quod peccatum sit ab æterno futurum, adeo ut physicè causetur ex tali intentione, negatur major, adeo ut sit tantum futurum, quatenus ex vi consequentiæ infertur ex tali intentione, ut causante electione permissionis, conceditur major, & sub eadem distinctione minoris negatur consequentia.

Sed objicies efficax intentio pœnitentiæ præsupponit necessariò prævisionem peccati: sed peccatum prævidetur in sui permissione, ergo intentio efficax pœnitentiæ non causat electionem permissionis peccati, nec illam ponit, sed præsupponit. Major liquet quia pœnitentia non est aliquod bonum ex primaria intentione, sed tantùm ex occasione peccati, ut docent Sancti Patres præsertim Damascenus lib. 2. de fide cap. 29. Sed bonum occasionatum non potest amari nisi præsupposita tali occasione, ad quam sequitur, & à qua denominatur bonum occasionatum: ergo prævisio pœnitentiæ supponit necessario prævisionem peccati, quod est occasio pœnitentiæ. Firmatur quia pœnitentia non potest amari, nisi ut destructiva peccati, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 85. *art.* 2. ergo supponit necessariò prævisam destructionem peccati, quæ destructio cùm prævideri non possit, nisi prævideatur peccatum, ut destruendum, sequitur quòd non possit intendi pœnitentia ut destructiva peccati, nisi ex prævisione peccati. Contra est quia sicut pœnitentia plures includit formalitates, ac respectus ita sub pluribus rationibus potest intendi primò ut præcisè & simpliciter est destructiva seu remissiva peccati, secundò ut est manifestativa Omnipotentiæ divinæ, quæ parcendo maximè, & miserando nobis per pœnitentiam manifestatur, quatenus ex malis peccatorum infert bonum resipiscentiæ, & gratiæ. Tertio etiam potest intendi, quatenus est utilis ad consecutionem uberioris incrementi gratiæ, cum igitur dicitur in majori producti argumenti, quod intentio efficax pœnitentiæ præsupponat necessariò prævisionem peccati, debet distingui hæc propositio; si intelligatur de efficaci intentione pœnitentiæ sub pura formalitate, qua est destructiva peccati, conceditur, quod sub hac ratione debeat præsupponere prævisionem peccati: sin autem sermo sit de intentione efficaci pœnitentiæ sub aliis formalitatibus, quibus est manifestativa divinæ omnipotentiæ, & includit utilitatem ad uberiora gratiæ incrementa, negatur & concessa minore negatur consequentia. Neque Sancti Patres docent oppositum quando asserunt pœnitentiam præsupponere peccatum quia ipsi loquuntur de pœnitentia sub prima formalitate quæ est destructiva peccati; non verò de pœnitentia sub aliis formalitatibus, sub quibus nos in præsenti illam consideramus. Hinc ad confirmationem in qua asserebatur pœnitentiam non posse amari, nisi ex fine destruendi peccatum, negatur major, quia præter hanc bonitatem destructivam peccati, alia consideratur, siquidem pœnitentia includit bonitates ratione quarum potest amari, ut quod sit manifestativa divinæ omnipotentiæ, quæ parcendo maximè & miserando nobis manifestatur per pœnitentiam. Ad aliud quod addebatur de habitu, qui debet amari propter suum actum, tanquam finem, & actum primæ pœnitentiæ esse detestationem destructivam peccati, consequenter non posse efficaciter intendi nec amari pœnitentiam nisi ex prævisione peccati: respondetur habitum amari quidem propter actum, sed negatur inde sequi pœnitentiam non posse aliter amari, nisi propter suum actum ut destructivum peccati etenim sicut in habitu pœnitentiæ tres includuntur formalitates, seu bonitates: ita etiam in ipso actu pœnitentiæ

tentiæ

tentiæ includuntur eædem formalitates, est siquidem actus pœnitentiæ destructivus peccati, manifestativus omnipotentiæ divinæ, est utilis ad uberius gratiæ incrementum, & ad perseverantiam: hæ formalitates sicut includuntur in habitu & actu pœnitentiæ; ita habitus pœnitentiæ, si intendatur, ut remissivus peccati, amatur ex intentione sui actus, ut destructivus peccati, ut sub hac formalitate intentio efficax pœnitentiæ supponit prævisionem peccati: Sed si habitus pœnitentiæ intendatur sub aliis formalitatibus prout est manifestativus divinæ omnipotentiæ vel est utilis ad uberius gratiæ incrementum, non est necesse, quod supponat prævisionem peccati, quia sub istis formalitatibus non refertur ad peccatum.

Sed dices non est prudentis Provisoris ex intentione sanitatis permittere morbum: sed peccatum permittere est morbum permittere, licet sanandum per pœnitentiam, ergo cùm Deus sit prudentissimus provisor, non potest peccatum permittere ad hunc finem, ut sanetur per pœnitentiam: Contra est distinguitur major non est prudentis Provisoris ex intentione solius sanitatis permittere morbum, concedo majorem, ex intentione firmioris, solidioris, ac diuturnioris sanitatis, negatur major, & concessa minori distinguitur consequens: ergo Deus non potest permittere peccatum ex sola intentione, ut sanetur præcisè absque alio uberiori bono, conceditur consequentia: ex intentione ut non solùm præcisè sanetur, verùm etiam ut inde peccator ac spiritualiter infirmus firmiorem acquirat sanitatem, ac diuturniorem, ac conducentem ad perseverantiam finalem, nego consequentiam, tunc enim excessus sanitatis, qui acquiritur per permissionem morbi, est aliquod bonum præferendum non solùm morbo, sed etiam priori sanitati.] Sed instabis non est prudentis provisoris permittere majus malum ex intentione minoris boni: Sed peccatum est majus malum quàm sit bonum ipsa gratia, & Beatitudo, quia peccatum ratione infinitatis, quam secum trahit ab objecto infinito ad quod terminatur, & cui per peccatum infertur injuria, est infinitè odibile: adeo ut peccatum in ratione offensæ objectivæ dicatur esse infinitum, & gratia, ac beatitudo sunt tantùm bona finita, ergo ex eo, quod Deus sit prudentissimus provisor non videtur posse ex intentione pœnitentiæ majoris gratiæ, & gloriæ permittere peccatum. Quod si dicas peccatum in ratione offensæ excedere bonitatem beatitudinis formalis ratione sui non tamen ratione divinæ essentiæ, quam involvit, ut unitam per modum speciei intellectui beatorum: consequenter ex intentione hujus beatitudinis malum peccati non excedere bonitatem beatitudinis, quæ sequitur pœnitentiam, consequenter posse Deum ex intentione pœnitentiæ illud permittere. Contra est, quia quamvis divina essentia sit secundùm se bonitas simpliciter infinita, attamen quia finito modo unitur intellectui beatorum, non est ut sic unita infinitæ æstimabilitatis, alioquin non posset cadere sub meritis de condigno nostrorum operũ secus peccatum in ratione offensæ includit infinitam odibilitatem excedentem finitam bonitatem beatitudinis. Rursus remissio peccati majoris est æstimabilitatis, quàm sit unio divinæ essentiæ per modum speciei cum mentibus Beatorum siquidem hanc unionem promerentur justi de condigno ratione bonorum operum secus remissionem peccati, in sententia communiori Theologorum, nec sibi nec aliis potest homo promereri de condigno: sed remissio offensæ non excedit in ratione æstimabilitatis mensuram odibilitatis ejusdem offensæ: ergo si mensura remissionis offensæ quoad æstimabilitatem excedit mensuram unionis divinæ essentiæ per modum speciei cũ mentibus Beatorum: sequitur mensuram odibilitatis offensæ esse majorem mensurâ æstimabilitatis ejusdem divinæ essentiæ, ut mentibus Beatorum unitæ per modum speciei.] Respondetur igitur ad argumentum distinguendo majorem: non est prudentis prævisoris majus malum permittere ex intentione minoris boni, si sit majus malum ratione ejusdem subjecti, cujus mensura bonitatis, quæ illi desideratur ex intentione mali, est minor, transeat: si sit majus malùm non ratione ejusdem subjecti, sed alterius, negatur major, & ad minorem respondetur peccatum respectu subjecti prædestinati in ratione malitiæ non esse majus malum; seu mensuram malitiæ peccati non excedere mensuram bonitatis inclusæ in divina essentia, ut unita per modum speciei cum mentibus beatorum: sed peccatum est tantùm majus in ratione offensæ, quatenus infert injuriam objecto infinito, ut est Deus: ac exinde non infertur non posse Deum intendere permissionem peccati, ut inde prædestinatus per pœnitentiam recipiat majus gratiæ, & gloriæ incrementum, quia mensura malitiæ peccati non excedit, imò exceditur à bonitate incrementi gratiæ & gloriæ; neque obstat, quod in ratione offensæ peccatum excedat mensuram bonitatis inclusæ in incremento gratiæ, & gloriæ: quia mensura offensæ tantùm attenditur respectu Dei, cui injuria irrogatur, unde cum respectu prædestinati mensura majoris gratiæ & gloriæ in ratione æstimabilitatis excedat mensuram malitiæ peccati bene stat, posse prudentem provisorem intendere permissionem peccati ob majus incrementum gratiæ & gloriæ: quamvis in ratione offensæ excedat bonitatem gratiæ & gloriæ; sub ratione tamen malitiæ mensura malitiæ peccati non excedit mensuram bonitatis, gratiæ, & gloriæ, quia peccatum in ratione malitiæ tantum privat prædestinatum effectivè gratia; & formaliter rectitudine actus; utrumque autem exceditur à mensura bonitatis gratiæ, & gloriæ;] Quòd si contra hanc solutionem instes, eò quia inde sequeretur non posse Deum intendere permissionem peccati ex intentione manifestandi sua attributa; proinde neque ex intentione conferendi beatitudinem, quia hæc subordinatur manifestationi attributorum Dei: etenim ex intentione minoris boni tunc non potest majus malum permitti, quando mensura boni, & mali cadit supra idem subjectum: sed Deus intendens permissionem peccati ad manifestanda sua attributa intendit proprium bonum scilicet manifestationem sui ipsius sed peccatum in ratione offensæ est infinitum quia respicit Deum cui infertur injuria: ergo cum manifestatio attributorum Dei respectu ipsius Dei cujus attributa manifestantur, sit extrinseca, eò quia fiat ipsi creaturæ; & peccatum ratione offensæ, sit infinitum respectu Dei, sequerenur non posse Deum ex intentione manifestandi sua attributa intendere permissionem peccati contra datã responsionem; quia bonitas manifestationis & mensura offensæ cadunt supra idem subjectum quod est Deus; quia utraque mensura manifestationis, & offensæ respicit Deum.] Sed contra negatur sequela, ad cujus probationem respondetur cum distinctione, si majus malum sit in nocumento illato effectivè conceditur: si tantùm sit majus malum in nocumento illato affectivè, & non effectivè negatur, & eodem pacto distinguitur minor: quia peccatum in ratione offensæ, tametsi sit majus malum affectivè quatenus in affectu quantum

est ex se infert destructionem Dei, à quo aufert rationem finis ultimi, quæ est majus malum quàm sit bona manifestatio attributorum: effectivè tamen non infert tale nocumentum, quia Deus nullius est capax nocumenti in effectu: secus manifestatio attributorum est bonitas Deo extrinseca, quæ non solùm affectivè, sed effectivè etiam est bona; proinde ex illius intentione potest Deus intendere permissionem peccati, quod in ratione mali moralis nullam habet infinitatem, quia ejus gravitas desumitur ex objecto & circumstantiis, quæ non valent refundere in actum creaturæ malitiam infinitam, proinde potest malitia peccati excedi à bono occasionato: quo pacto multò major fuit bonitas Incarnationis occasionatæ ex peccato hominũ, quàm fuerit malitia peccati, quia ut ait Apostolus: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.*] Dices tota ratio, quia in præcedentibus ostensum est permissionem peccati esse effectum prædestinationis, fuit, quia hæc permissio ratione divinæ ordinationis includit utilitatem in ordine ad consecutionem uberioris gratiæ & gloriæ, hæc autem ratio, si vim haberet inde sequeretur Deum non solùm posse intendere permissionem peccati, verùm etiam ipsam malitiam peccati, quod est absurdum: ergo non potest Deus intendere ipsam permissionem peccati: probatur sequela, quia eatenus permissio peccati est à Deo intendibilis, quià conducit ad finem prædestinationis: sed peccatum etiam in ratione malitiæ conducit ad finem prædestinationis quatenus est materia pœnitentiæ, consequenter, si malitia peccati non est effectus prædestinationis, neque erit effectus ejusdem ipsa permissio peccati. Sed contra, quia permissio peccati non ex eo tantùm est effectus prædestinationis, quia conducit ad finem ejusdem; sed ulteriùs quia potest esse effectus volitus à Deo ex intentione finis, ut in præcedentibus explicuimus: secus malitia peccati, quamvis ut materia pœnitentiæ, vel occasio humilitatis conducat ad finem prædestinationis materialiter, vel occasionaliter; quia tamen non potest esse effectus divinæ omnipotentiæ; neque objectum intendibile à Deo, sequitur, quòd non possit esse effectus prædestinationis & confirmari ex eo potest, quia communiter docent Theologi permissionem peccati esse effectum divinæ providentiæ, quamvis doceant omnes ipsum peccatum non esse effectum providentiæ ex quo liquet aliam esse rationem de permissione peccati, & aliam de ipso peccato.

Quòd si loquamur de beneficiis supernaturalibus, certum est, aliquam vocationem esse effectum prædestinationis, eò quia hæc vocatio pertineat ad ordinem gratiæ, sicut justificatio, & glorificatio, quæ propterea sunt effectus prædestinationis ut colligitur ex D. Paulo ad Roman. 8. *Quos prædestinavit, hos & vocavit*, & ad Timoth. 1. *Vocavit nos vocatione sua sancta non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suum.* Ratio desumitur ex eo, quia vocatio est medium necessarium ad assecutionem finis prædestinationis siquidem non potest creatura rationalis solius naturæ viribus tendere ad finem ultimum supernaturalem: sed indiget excitatione, & illuminatione, quæ fit per vocationem; quæ vocatio si inferat contritionem, vocatur simpliciter efficax, de qua intelligitur illud Cantic. 1. *Trahe me post te curremus.* Alia dicitur vocatio inefficax cui prædestinatus non respondet de qua vocatione intelligitur illud Sapient. 1. *Vocavi, & renuisti*, & illud Matth. 22. *Vocati ad nuptias venire noluerunt.*] Verùm quia vocatio alia est intrinseca, & alia extrinseca, dubitari solet de vocatione extrinseca, an sit effectus prædestinationis, & ratio dubitandi desumitur ex D. Paulo 2. Corinth. 1. *Hac confidentia voluit priùs venire ad vos, ut secundùm gratiam haberetis*, ubi Apostolus supposuit primam gratiam per epistolam, adeo ut præsentia prædicantis sit gratia extrinseca, quæ tamen præcisè sumpta non est effectus prædestinationis, quia hæc vocatio externa, si præcisè sumatur, non potest habere effectum ullum supernaturalem, nisi nectatur cum vocatione supernaturali interna, ut fuit definitum in Concilio Tridentino sess. 6. can. 16. ubi dicitur, quòd gratia antecedens, qua Christus influit in singulos homines sit necessaria ad omne opus bonum, consequenter vocatio externa, præcisè considerata ut externa, non est effectus prædestinationis, quia de ratione hujus effectus est ordinari ex natura sua ad causandum illum effectum, consequenter debet esse proportionatus tali causationi: sed vocatio purè externa ex natura sua ordinatur ad causandum consensum, & non est ex se proportionata ad consensum supernaturalem nisi conjungatur cum vocatione supernaturali interna: ergo vocatio externa præcisè sumpta non est effectus prædestinationis. Et firmari ex eo potest, quia vocatio externa præcisè sumpta non est vera gratia quæ detur per Christum ut docent Patres & Concilia contra doctrinam Pelagii. Sed sola vera gratia est effectus prædestinationis: consequenter vocatio externa præcisè sumta non est effectus prædestinationis. Ad aliud desumptum ex D. Paulo 2. Corinth. 1. respondetur verba D. Pauli non esse intelligenda de vocatione externa præcisè sumta, sed ut conjuncta cum interna, quam Deus confert posita vocatione externa ut aliqua occasione, & opportunitate.

Secus vocatio interna efficax, quæque habeat infallibilem connexionem cum fine prædestinationis sive talis vocatio nunquam interrupta sit, qualis fuit vocatio D. Pauli D. Magdalenæ sive fuerit interrupta per peccatum, & postea reparata per pœnitentiam, cujusmodi fuit vocatio D. Petri est effectus prædestinationis, quia vocatio quæ est effectus prædestinationis, debet causari ab illo proposito Dei, quo prædestinat creaturam rationalem ad finem prædestinationis: sed vocatio infallibiliter connexa cum fine prædestinationis causatur ab illo Dei proposito, quo prædestinat creaturam rationalem ad gloriam, consequenter est effectus prædestinationis, quia causatur ab ipsa prædestinatione, quæ consistit in proposito illo Deo, quo prædestinat creaturam rationalem ad gloriam. Firmatur, quia vocatio quæ est secundum præfatum Dei propositum, debet eidem proportionari: sed propositum illud est infallibile adeo ut, si sit de vocatione tanquam de medio non possit in illam ferri nisi medium infallibile: neque obstat si dicas satis esse si tota collectio mediorum sit infallibilis non verò necesse est, quod singula media distributiva sumpta sint infallibilia: nam contra est, quia de ratione medii provenientis ab illo proposito infallibilis est, ut conducat infallibiliter ad finem; alioquin non esset medium proportionatum intentũ à Deo per tale propositum consequenter debet esse medium infallibile. Non tamen vocatio inefficax præcisè considerata est effectus prædestinationis: sed tantùm si in memoriam redacta juvet prædestinatum, ut respondeat novæ vocationi: siquidem vocatio inefficax præcisè sumpta nullo modo confert ad gloriam, neque ut principium elicitivum conversionis, neque ut occasio: sed quod non nectitur infallibiliter cum

fine

fine prædestinationis nô poteſt eſſe effectus illius conſequenter vocatio inefficax præcisè ſumpta non eſt effectus prædeſtinationis; bene tamen ſi in memoriam reducta juvet prædeſtinatum ut reſpondeat novæ vocationi, quia tunc quamvis non ſit efficax in ordine ad actum proximum ad quem excitat, eſt nihilominus occaſio, cur prædeſtinatus reſpondeat ſecundæ vocationi, quatenus recordatur vocationis neglectæ, quæ eſt illi occaſio majoris gratitudinis erga Deum, qui iterum ipſum vocavit ergo ſaltem remotè ratione connexionis cum ſecunda vocatione efficaci poteſt dici effectus prædeſtinationis: ſiquidem ratione hujus connexionis nectitur infallibiliter cum fine prædeſtinationis.] Firmatur quia prædeſtinatus quamvis primis non optemperet vocationibus; nihilominus ex iiſdem frequenter relinquitur proclivior ad reſpondendum aliis vocationibus: unde priores vocationes aliquo pacto nectantur cum poſterioribus, quibus prædeſtinatus reſpondet. Præterea vocatio eſt veluti quædam ſuaſio, qua liberum hominis arbitrium incitatur, & allicitur à Deo, ut convertatur, & quamvis per primas vocationes non ſinat ſe allici, ac ſuaderi, adhuc tamen primæ vocationes relinquunt aliquam diſpoſitionem, qua faciliùs ſinit ſe allici, ac ſuaderi à poſterioribus.

Hinc dicimus gratiam juſtificantem, & alios habitus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis nullo pacto interruptos per peccatum eſſe effectus prædeſtinationis ſecundum ſubſtantiam, & ita dicendum etiam de operibus bonis meritoriis, & de dono perſeverantiæ, imò eſt de fide & deſumitur ex D. Paulo ad Roman. 8. *Quos prædeſtinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & juſtificavit*: ubi obſervandum eſt, Apoſtolum dixiſſe abſolutè prædeſtinatos juſtificari à Deo, ſed ideo juſtificari, quia ſunt prædeſtinati; illa enim particula *Et* habet vim cauſalis, ut denotetur, quod prædeſtinatio ſit cauſa juſtificationis quæ nectitur cum glorificatione. Imò gratia juſtificans & merita mortificata per ſubſequens peccatum, ut reſtituta, & vivificata per pœnitentiam, ſunt deſectus prædeſtinationis, quia hujuſmodi dona gratiæ, & merita in prædeſtinatis ſunt infallibiliter connexa cum gloria, & maximè conducunt ad ejus conſecutionem: quia quantitas gloriæ non ſolum datur juxta proportionem ultimæ juſtificationis verùm etiam juxta menſuram meritorum, quæ fuerant per peccata mortificata, dummodo poſtea reſtituantur per pœnitentiam, ergo cùm prima juſtificatio & merita mortificata per peccata, & reſtituta per pœnitentiam infallibiliter nectantur cum fine prædeſtinationis ſunt effectus prædeſtinationis. An verò dona gratiæ, & merita interrupta, & mortificata per peccatum, & quæ poſtea per pœnitentiam reviviſcunt, ac reſtaurantur ſint effectus prædeſtinationis ſecundùm ſubſtantiam, adeo ut non ſolùm ipſa reparatio, & reſtitutio ſit effectus prædeſtinationis. Verùm etiam eorundem prima collatio, & productio antequam per peccatum mortificaretur, quamvis plures negent aſſerendum nihilominus cum aliis eſt, hujuſmodi dona, & merita interrupta, & mortificata per peccatum, & poſtea inſtaurata, ac reſtituta per pœnitentiam eſſe effectus prædeſtinationis, quoad ſubſtantiam, quia hæc dona, & merita, ut fuerunt primò cauſata à Deo ſecundum proprias entitates, dicunt infallibilem connexionem cum fine prædeſtinationis, & dant jus ad gloriam re ipſa obtinendam: quod autem infallibiliter nectitur cum fine prædeſtinationis eſt effectus prædeſtinationis, à qua cauſatur, alioquin non conduceret infallibiliter nec daret jus ad ipſam gloriam conſequenter præfata dona, & merita ſunt effectus prædeſtinationis ſecundùm ſubſtantiam, ſeu proprias entitates, quibus dant jus ad gloriam re ipſa obtinendam.] Si dicas non dare tale jus niſi ut vivificata, & inſtaurata per pœnitentiam. Contra eſt, quia pœnitentia proprie non vivificat gratia & merita mortificata: ſiquidem poſitivè non dat illis vitam, & valorem: quamobrem pœnitentia tantùm dicitur vivificare præcedentia dona, & merita, quatenus removet prohibens ſeu peccatum, ut docet D. Thomas *3. part. quæſt.* 85. *art.* 5. Cauſa ſiquidem per ſe talis vitæ & valoris eſt paſſio Chriſti applicata ipſis meritis & donis gratia, merita enim Chriſti ſemper manent in divina acceptione, unde antecedenter ad ipſam reparationē per pœnitentiam habent eundem valorem, & dabant idem jus in divina acceptione quamvis eorum efficacia fuerit impedita per peccatum: etenim valor meritorum Chriſti non deperditur per peccatum, ſed tantùm eorundem efficacia impeditur per peccatum, ergo gratia, & merita prædeſtinati mortificata per peccatum & reſtaurata per pœnitentiam non dant jus ad gloriam ex vi reparationis per pœnitentiam, ſed ex vi meritorum Chriſti, quæ manent in Dei acceptione etiam cum gratia & merita prædeſtinati ſunt mortificata per peccatum lethale.] Firmatur aſſertum quia quando gratia reparatur, & merita reviviſcunt, non ſolùm reduplicativè ut inſtaurata ſed etiam ſpecificativè tribuunt prædeſtinato jus ad gloriam: ſiquidem tale jus fundatur in gratia qua tali, & in meritis qua talibus: ergo gratia interrupta per peccatum, & merita mortificata ſunt effectus prædeſtinationis in ipſis prædeſtinatis: præterea quia gloria quæ confertur prædeſtinatis, commenſuratur ſecundùm quantitatem eorundem meritis non illis tantùm quæ acquiruntur per pœnitentiam, ſed iis etiam quæ reviviſcunt: conſequenter ſi merita mortificata, & per pœnitentiam vivificata dant jus ad gloriam ſpecificativè ut ſunt merita debent eſſe effectus prædeſtinationis in ipſis prædeſtinatis. Rurſus quia merita mortificata & gratia interrupta per peccatum retinent in prædeſtinatis ordinem reparabilitatis conſequenter retinent etiam ordinem infallibilem ad gloriam; eſt ſunt effectus prædeſtinationis.] Si dicas gratiam & merita tantùm reparata per pœnitentiam dari jus ad gloriam non verò ut mortificata per peccatum. Contra eſt, quia tametſi collatio gratiæ tantùm proveniat ex efficaci intentione gloriæ mediatæ, ſeu mediante inſtauratione per pœnitentiam ac mediante ordine quem retinent infallibilem ad reparationem, & finem ultimum, nihilominus adhuc quoad ſubſtantiam, & ſpecificativè ſunt effectus prædeſtinationis: ſiquidem etiam gratia non interrupta uſque ad mortem procedit ex intentione gloriæ non ſolùm ut continuata verùm etiam ut primò infuſa adeo ut ſit quoad ſubſtantiam, & ſpecificativè effectus prædeſtinationis ut fatentur omnes: ſed hujuſmodi gratia non conducit ad gloriam, nec dat jus ad ipſam niſi media continuatione & perſeverantia finali ergo tametſi gratia, & merita non conducant ad gloriam niſi mediatè, ſeu mediante reparatione: adhuc quoad ſubſtantiam, & ſpecificativè ſunt effectus prædeſtinationis, quia ſicut ratio mediationis non obſtat, qoò minus gratia continuata, ſeu mediante perſeverantia, & continuatione neque ad mortem ſit effectus prædeſtinationis quoad ſubſtantiam: ita neque in gratia interrupta ratio mediationis obſtabit, quo minus ſit effectus

ctus prædestinationis quoad substantiam & firmari ex eo itidem potest, quia gratia congrua est effectus prædestinationis ex intentione gloriæ; & nihilominus non nisi mediante actu elicito dat jus ad gloriam. Præterea quia nulla ratio repugnantiæ assignari potest, quæ probet gratiam primò collatam & interruptam postea per peccatum, reparandam tamen per pœnitentiam non procedere ex intentione efficaci dandi gloriam, & consequenter hanc esse effectum prædestinationis.] Si dicas esse discrimen inter gratiam non interruptam, & interruptam per peccatum lethale, eò quia illa perseveret eadem numero, & ideo potest esse effectus prædestinationis quoad substantiam: secus gratia interrupta cum non redeat eadem numero, sed alia æquivalens quia individuum semel corruptum non amplius reparatur idem numero, ideo illa eadem gratia, quæ deperditur cùm non maneat simul cum gloria non potest esse effectus prædestinationis, sed tantùm hæc alia, quæ æquivalet priori & perseverat usque ad mortem. Verum huic objectioni respondent aliqui gratiam per peccatum amissam posse dupliciter considarari primo in ratione entis, & qualitatis secundò in ratione principii effectivi, & dicunt priori modo consideratam per modum entis, & qualitatis non esse effectum prædestinationis, quia non reperitur simul cum gloria. Posteriori tamen modo in ratione principii effectivi, dicunt esse effectum prædestinationis, quia tunc sumitur gratia effectivè quatenus perseverat in suo effectu, seu in meritis. Sed contra quia fieri potest quod gratia deperdita, ut baptismalis non fuerit principium alicujus actus meritorii prius quam per peccatum deperderetur. Contra secundò quia dona gratiæ non habent rationem principii actus meritorii nisi immediatè per suas entitates. Contra tertiò quia hujusmodi dona non conferuntur nobis à Deo duplici voluntate alia in ratione entis, & alia in ratione principii, sed una eadèmque voluntate consequenter si perseverant in suo effectu, seu meritis ratione principii debent etiam perseverare in ratione entis.] Respondetur exactiùs ad effectum prædestinationis non requiri quod perseveret usque ad glotiam in sua propria entitate individuali: alioquin sequeretur, quod vocatio, & justificatio efficax, & omnes actus meritorii virtutum Theologicarum nunquam interrupti non essent effectus prædestinationis siquidem cùm sint actiones transeuntes non perseverent in suis principiis quoad proprias entitates individuales, quamvis non interrumpantur per peccatum lethale, quia eo ipso quòd sunt actiones transeuntes deficiunt ex propria natura. Unde ut gratia & merita interrupta per peccatum sint effectus prædestinationis in prædestinatis sufficit si perseverent in suo effectu seu æquivalenti. Præterea quamvis gratia interrupta per peccatum non reparetur eadem numero, nihilominus in virtute illius producitur alia gratia consequenter gratia præcedens quamvis interrupta per peccatum est effectus prædestinationis quatenus est quodamodo causa alterius effectus subsequentis, seu novæ gratiæ, ad quam gratia præcedens dicit in prædestinato infallibilem ordinem, ut ad subsequentem, quià gratia interrupta retinet ordinem reparabilitatis, adeo ut in prædestinato sit infallibiliter reparanda. Quòd si respondeas gratiam subsequentem produci ratione pœnitentiæ, & non ratione gratiæ præcedentis amissæ per peccatum. Contra est, quia alia est gratia quæ confertur intuitu pœnitentiæ; & alia quæ datur intuitu operationis.] Dices gratiam interruptam per peccatum esse effectum communem tum reprobis tum prædestinatis, ut est gratia primò collata, siquidem etiam reprobi sunt subinde in statu gratiæ, à quo postea excidunt ergo gratia interrupta per peccatum non est effectus prædestinationis, quia per omnes hujusmodi effectum debet prædestinatus differre à reprobo, ergo cum gratia interrupta per peccatum sit quid commune reprobis, & prædestinatis nequit esse effectus prædestinationis. Sed contra quia tametsi gratia ut primo collata sit communis prædestinatis, & reprobis non tamen est communis prout sub est intentioni gloriæ, siquidem in prædestinatis dicit ordine reparabilitatis per quem differt gratia interrupta per peccatum in prædestinatis à gratia quæ interrumpitur in reprobis quià hæc non retinet hunc ordinem reparabilitatis sicut illa quæ reperitur in prædestinatis in quibus est infallibiliter reparanda.

Cæterum glorificatio est effectus prædestinationis, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma 1. *part. quæst.* 23. *art.* 2. & probatur ex illo Apostoli ad Roman. 8. *Quos autem prædestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit, quos autem justificavit, illos & glorificavit*, unde ex mente Apostoli, tres sunt effectus prædestinationis, vocatio, justificatio & glorificatio, ex quibus vocatio partim est in nostra potestate, & partim non. Ut enim Deus non vocet, præveniat aut excitet est pura sua gratia, quæ non est in nostrâ potestate, ideo enim dicitur gratia præveniens, quia nostrum prævenit consensum & id olim definitum fuit in ecclesia contra Pelagianos in Concilio Arausicano can. 3. & 4. & clarè convincitur ex scripturis ad Roman. 9. *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei*, 2. Corinth. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis*, Joan. 6. *Nemo potest venire ad me nisi Pater traxerit eum.* Verùm ut vocationis, & gratiæ prævenienti consentiamus ac sinamus nos suaderi ac allici à tali gratia est in nostra potestate, ut patet ex Concilio Tridentino sess. 6. c. 3. & manifestè deducitur ex scripturis, quæ sæpe nos monent, hortanturque ut Deo vocanti obsequamur, eosque reprehendunt, qui obedire detrectant Ezech. 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam* Jerem. 7. *vocavi vos & non respondistis.* Justificatio quæ est secundus effectus prædestinationis, est in nostra potestate, quia dependet ex propria dispositione, qua quis liberè se disponit ad infusionem gratiæ justificantis aliorumque habituum supernaturalium qui cum ipsa connexa sunt. Loquor de homine adulto, qui jam præventus & excitatus à Deo est per auxilium gratiæ actualis. Is enim sicut liberè consentire, & cooperari potest Deo vocanti, & excitanti; ita potest se liberè disponere & præparare, ut paulatim efficiatur capax gratiæ sanctificantis hoc declarat Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 7. ubi asserit: Justificationem fieri per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum, & paulò post ait: *Unumquemque recipere gratiam, & justitiam secundùm propriam cujusque dispositionem, & cooperationem.* Glorificatio itidem est in nostra potestate quia pendet ex meritis nostris, quæ liberè in hac vita exercemus: siquidem qui post acceptam charitatem, & gratiam justificantem in bonis operibus se exercet juxta illud 2. Petri 1. *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*; is procul dubio, si in iisdem bonis operibus perseveret, mediante divina ope vitam æternam loco mercedis consequetur quia cum D. Paulo dicet 2. Timoth. 4. *Bonum*

num certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi, corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die. Cæterum vocatio, justificatio, & glorificatio, seu consecutio æternæ gloriæ causantur à Deo ex vi prædestinationis, cujus propterea dicuntur esse effectus.

Quòd si dicas cum Durando nomine glorificationis non intelligi ab Apostolo æternam felicitatem, sed gloriosam nominis celebritatem, adeo ut D. Paulus tantùm loquatur de gloria accidentali hujus vitæ per famam & bonum nomen juxta antiquam lectionem, qua locò *glorificavit*, legebatur *magnificavit*. Contra est, quia D. Paulus expresse loquitur de gloria illa quæ præparatur electis per prædestinationem ut explicat etiam D. Augustinus lib. 1. de prædestinatione Sanctor. cap. 16. ubi ait: *Glorificavit illo utique fine qui non habet finem*: unde ex mente Augustini nomine glorificationis intelligitur æterna felicitas: sed non est gloria accidentalis hujus vitæ, quæ habeatur per famam, & bonum nomen, sed est mera glorificatio in patria, unde ex mente D. Pauli & Augustini glorificatio causatur à Deo ex vi prædestinationis cujus propterea est verus effectus. Contra secundò quia verba D. Pauli ædificanda sunt de omnibus ac singulis prædestinatis in quibus tamen non semper verificatur nominis celebritas cum possit adultus recens conversus & justificatus statim decedere ex hac vita, & salutem æternam consequi, tametsi nullam in hac vita nominis celebritatem enactus fuerit. Præterea quamvis aliqui ex Sanctis Patribus nomine glorificationis intellexerint etiam celebrem famam in hac vita; non tamen negant verba Apostoli esse intelligenda de gloria æterna. Licet alii etiam Doctores ecclesiæ, ut Chrysostomus, Theophylactus & alii per glorificationem intelligant adoptionem per charismata & dona, nihilominus loquuntur de adoptione perfecta, quæ fit in gloria per gratiam consummatam non verò de adoptione inchoata per gratiam, quæ confertur in præsenti statu viæ: ratio est: quia D. Paulus hanc adoptionem inchoatam jam significaverat per justificationem, cùm dixit: *Quos autem justificavit illos & glorificavit*, ubi Paulus distinguit justificationem à glorificatione: proinde si justificatio est, adoptio inchoata, quæ habetur in hac vita per gratiam nomine glorificationis intelligit adoptionem consummatam, & perfectam, seu ipsam æternam gloriam, unde nulli dubium esse potest, quia glorificatio sit effectus prædestinationis, quia cùm sit effectus gratiæ, & meritorum ut cum D. Thoma docent omnes Theologi debet esse effectus prædestinationis, quia gratia, & merita sunt effectus prædestinationis, ut ostensum fuit: ergo & ipsa glorificatio est effectus prædestinationis, quia juxta vulgatum axioma quod est causa causæ, & causa causati. Rursus glorificatio cùm sit effectus Dei debet cadere sub aliqua illius providentia: sed non est effectus providentiæ naturalis, quia non est à Deo ut Authore naturæ, sed ut supernaturali: rursus nec est effectus providentiæ supernaturalis generalis; quia hæc est communis omnibus hominibus, & tantùm est de mediis sufficientibus respectu finis. Præterea neque est effectus reprobationis cujus effectus ultimus non est positio sed negatio gloriæ: ergo glorificatio est effectus prædestinationis supernaturalis particularis. Respondet Durandus in 1. *dist.* 41. *quæst.* 2. glorificationem non esse effectum hujus prædestinationis, & nititur, eò quia prædestinatio non sit de fine, sed mediis conducentibus ad assecutionem finis: sed glorificatio est finis prædestinatorum non verò medium, consequenter concludit non esse effectum prædestinationis. Sed contra quia prædestinatio propriè est præparatio mediorum inferentium efficaciter consecutionem finis, proinde ejus causalitas non solùm extenditur ad media, sed transit ulterius ad finem: est enim prædestinatio aliquo pacto de fine in executione, quia non est de mediis utcunque sumptis, sed de ipsis ut inferentibus finem: consequenter etiam ipsa glorificatio est effectus prædestinationis: perinde ac sanitas quæ est finis artis medicæ, & est etiam effectus ejusdem, eò quia ars medica applicet effectivè media, quibus sanitas causatur: perinde quamvis glorificatio sit finis prædestinationis, est etiam ejus effectus, quatenus Deus ex vi prædestinationis dat gratiam & merita, quæ causant glorificationem. Non desunt etiam, qui respondent argumento Durandi sufficere ut glorificatio sit effectus prædestinationis, si non sit finis ultimus objectivus, quamvis habeat rationem finis ultimi formalis, verùm hæc responsio non satisfacit, quia finis formalis non est objectum electionis per modum medii ordinati ad finem objectivum neque causa formalis propriè eligitur propter suum effectum formalem. Vera igitur solutio argumenti Durandi est, quia prædestinatio licèt sit immediatè de mediis, quia tamen hæc in executione sunt causa finis ideo mediatè & in executione est etiam de fine: perinde ex eo, quòd glorificatio sit finis prædestinationis non sequitur non esse etiam effectum ejusdem mediatè & in executione.

CAPUT X.

De Reprobatione Impiorum ejusque effectibus.

DAri reprobationem est certum & colligitur ex pluribus scripturæ locis, quamvis sub expresso verbo reprobationis fortassis non reperiatur. Verùm quia verbum reprobandi idem sonat ac rejicio, abjicio, condemno, ideo quoad rem significatam reprobatio pluribus in locis significatur in scripturis, in quibus exprimitur voluntas Dei projiciendi suos hostes à gloria æterna, in quo sensu explicatur illud scripturæ argentum reprobum *vocate eos, quoniam Deus projecit illos. Ne cùm aliis prædicaverim ipse reprobus efficiar.* Cæterum reprobi ab Apostolo vocantur vasa iræ vasa in contumeliam, quia Deus congregat super eos mala unde dicuntur etiam projecti, ejecti, expulsi, despecti, oblivioni traditi, foras missi, quæ omnia significant Dei scientiam, & decretum, quo post prævisa eorum peccata separantur ab electis, & excluduntur à regno, sicut explicat Augustinus homil. 5. in Psal. 118, *ut tanquam ignita framea prohibeantur indigni ne manum suam extendant ad arborem vitæ.* Cæterum reprobatio potest dupliciter sumi pro anteriori, & temporali reprobatione, quæ fiet die universalis judicii, aut particularis cujuscunque. Secundò pro interiori & æterna, quæ est in mente Dei utraque reprobatio est certa: prima significatur Matth. 25. Este maledicti in ignem æternum. Secunda

cunda infertur ex prima; quia quod exequitur in tempore, hac idem decernitur ab æterno à Deo ut eveniat in tali temporis differentia. Ratio assignatur à D. Thoma, quia ad generalem Dei providentiam pertinet, aliquem permittere defectum in rebus: cum enim vi divinæ providentiæ homines ordinentur ad vitam æternam; ideo ad eandem providentiam pertinet, aliquos deficere. Verùm hæc ratio non est necessaria; sed tantum quædam est congruentia. Potuisset enim Deus aliter disponere tam Angelos quàm homines. Quia verò Deus liberum hominibus indidit arbitrium congruum erat, ut sineret eum operari liberè, ac permitteret etiam ipsum deficere ab eo fine, ad quem ordinaverat. Præterea reprobatio non convenit Deo metaphoricè, sed propriè quia in executione dependet ab actibus divinis; qui propriè sunt in Deo. Præterea reprobatio est quædam providentia, siquidem versatur circa ordinem eorum, qui ob peccatum deordinati sunt, & quia hic ordo elevat reprobos ut modo quodam supernaturali, seu per punitionem ordinentur ad finem supernaturalem, sequitur reprobationem esse quandam providentiam supernaturalem, quæ definitur à Magistro in 1. dist. 4. *Præscientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem*, seu quod ipse repetit præscientia malitiæ in quibusdam non finiendæ, & præparatio pœnæ non terminandæ quæ definitio ab omnibus admittitur docentibus formalem impœnitentiam à Deo prævisam esse causam reprobationis; non tamen hæc consistit in actu intellectus, quo Deus videt in hominibus non electis peccata duratura usque ad finem vitæ: siquidem hic actus est merè speculativus imò & supposita permissione peccati necessarius: reprobatio verò est simpliciter actus liberè practicus à quo procedit effectus liber damnationis reproborum, consequenter divina reprobatio non dicit de suo formali talem actum, tum quia hic actus non magis attingit peccata duratura usque ad finem vitæ, quam ipsa merita possibilia ejusdem reprobi. Neque reprobatio de suo formali importat actum illum, quo intellectus divinus proponit talia media, quibus posset homo salvari si vellet, & non salvatur ex propria malitia: siquidem actus iste pertinet ad providentiam, quæ confert beneficia, & media ad salutem: reprobatio autem licèt supponat hanc providentiam non tamen illam formaliter dicit, quia per reprobationem non ordinantur formaliter reprobi ad vitam æternam: ergo neque divina reprobatio potest de sua formali dicere actum illum quo intellectus divinus præcisè proponit alia media, quibus possint reprobi salvari si velint. Si dicas reprobationem opponi prædestinationi, & hanc de suo formali dicere actum quo proponuntur media infallibilia consequenter reprobationem importare formaliter actum illum, quo proponuntur media fallibilia consequenter consistere formaliter in actu illo, quo intellectus divinus proponit talia media, quibus possint homines salvari, si velint. Contra est, quia prædestinatio, & reprobatio non opponuntur ex eo, quòd illa respiciat media infallibilia, & hæc fallibilia, quia hæc media cùm sint beneficia Dei respiciunt beatitudinem; sed differunt, quia prædestinatio respiciat beneficia & beatitudinem: reprobatio verò justitiam, & pœnam.

Dicendum est reprobationem divinam formaliter importare judicium practicum, quo Deus judicat reprobos indignos suis beneficiis, ac dignos æternis suppliciis, & rursus actum illum voluntatis, quo Deus decernit, quod per judicium practicum proponitur, adeo ut reprobatio formaliter includat utrumque actum intellectus & voluntatis, ut diximus eum de prædestinatione. Ratio est, quia hoc judicium practicum ex se sufficit ad causandum factum reprobationis ordinem. Quòd verò præter hoc judicium practicum importet etiam actum voluntatis ex eo evincitur facilè, quia cùm divina reprobatio sit efficax, & ponat ad extra illum eundem ordinem, qui à judicio practico præscribitur debet ut formaliter efficax includere formaliter actum voluntatis. Hanc verò reprobationem inesse Deo per recensitos actus positivos docent communiter Theologi cum D. Thoma, & ratio est, quia Deus utpote nulli obnoxius mutationi nihil potest de novo velle, sed quod in tempore vult, seu exequitur hoc voluit ab æterno, ut eveniret in tali peculiari temporis differentia: sed Deus actu positivo excludit in tempore aliquos à gloria ergo ab æterno actu positivo voluit illos excludere major & consequentia tenent, minor est certa de fide Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum*, significant enim hæc verba decretum positivum, & voluntatem puniendi reprobos. Firmatur quia decretum positivum excludendi à gloria homines vel Angelos rebelles propter eorum peccata nullam involvunt imperfectionem, & maximè decet divinam bonitatem, quatenus manifestat Dei justitiam. Quòd si dicas hos actus positivos reprobationis esse superfluos in Deo, quia ex sola reprobatione negativa, quæ est negatio voluntatis efficacis dandi gloriam sufficienter intelligitur homo esse absolutè & simpliciter reprobus non minus ac si per actum positivum esset positivè exclusus à gloria: etenim ut res possibilis non sit futura non est necesse Deum actu positivo velle eum non esse, sed sufficit si Deus non habeat actum positivum, quo velit eam esse: ergo ut reprobus de facto non consequatur gloriam non est necesse Deum habere actum positivum non dandi gloriam reprobo sed satis est si non sit electus efficaciter ad gloriam quando enim affirmatio est causa affirmationis, negatio est etiam causa negationis, ergo cum voluntas positiva dandi gloriam sit causa, cur prædestinati consequantur gloriam ita negatio talis voluntatis est sufficiens causa, cur reprobus non consequatur gloriam. Contra est negatur antecedens, ad cujus probationem respondetur cum distinctione: non est necesse Deum actu positivo velle rem positivam non esse ut non sit futura absolutè, & materialiter conceditur; ut non sit futura formaliter ratione alicujus denominationis desumptæ ex ipso actu, & aliis circumstantiis negatur, quamvis creatura rationalis ex vi solius negationis actus positivi non consequeretur gloriam; quia tamen exclusio à gloria habet rationem pœnæ, quæ dicit ordinem ad peccatum anteactum; non potest talis exclusio habere denominationem pœnæ nisi præsupponat actum positivum Dei quia pœna exigit ex se ut sit destinata à superiori in vindictam patrati sceleris: hæc autem pœna hoc pacto infligenda non potest intelligi nisi mediante aliquo actu positivo quo superior in vindictam culpæ intimet talem pœnam: sin autem intelligeremus aliquem non esse ordinatum ad pœnam neque electum ad gloriam in hac hypothesi talis nec præmium consequeretur, nec pœnam subiret, & nihilominus careret ipsa gloria, quæ carentia est materiale illius objecti. Dices Christum non velle aliquem perire ut expressè habetur Matth. 18. *Non est voluntas ante Patrem vestrum, ut pereat unus ex pusillis istis*, & 1 Petri 3. *Deus patienter*

agit

agit nolens aliquos perire, ergo Deus ab æterno non habet ullum actum positivum, quo velit aliquos reprobare. Sed contra quia ex allatis scripturis tantùm infertur Deum ex se, & antepræviſum peccatum non habuiſſe actum poſitivum, & abſolutum damnandi aliquos ad pœnas æternas; non tamen colligitur Deum ab æterno poſt præviſum peccatum non habere actum poſituum, & abſolutum excludendi aliquos à gloria.

Cæterum Deus ante omne peccatum præviſum non habet voluntatem ullam efficacem, & poſitivam excludendi aliquos à gloria, ita communiter Theologi cum D. Thoma 1. *part. quæſt.* 23. *art.* 3. & *quæſt.* 6. *de veritate art.* 2. *ad ult.* & *art.* 2. *ad* 9. contra Calvinum *lib.* 3. *Inſtit. cap.* 21. & 22. Ubi aſſeruit Deum non ex præſcientia peccati ſive perſonalis, ſive originalis, ſed pro ſolo ſuo beneplacito, & voluntate ex tota hominum creandorum multitudine aliquos deſtinâſſe ad pœnam, & damnationem ſempiternam ut ſuo illo exitio divinum nomen glorificent, quam ſententiam vocat Catherinus intolerabilem, & horribilem & Stapletonius in cap. 9. ad Roman. eam vocat execrabilem, eò quia Deum arguat iniquitatis, & injuſtitiæ: docuit enim Calvinus Deum primò ex ſolo ſuo placito nullo habito reſpectu ad peccata, & demerita decreviſſe ex hominibus aliquos deſtinare ad pœnas ſempiternas. Secundò aſſeruit Deum hujuſmodi reprobos ita impellere ad peccatum ut neceſſe ſit eos peccare, ut fusè explicat Petarius *Tom.* 1. *Theologicor. dogmat. lib.* 10. *cap.* 6. Suadetur aſſertum Catholicum ex ſcripturis, & primò ex illo Matth. 25. ubi Chriſtus ut Judex venturus dicet reprobis: *Diſcedite à me*, (quibus verbis ſignificatur pœna damni, ſeu excluſio à gloria) *maledicti in ignem æternum* (quibus verbis deſignatur pœna ſenſûs) deinde aſſignans cauſam prolatæ ſententiæ ait: *Eſurivi enim & non dediſtis mihi manducare*, quibus denotatur cauſa damnationis omnino diſtincta à merò Dei beneplacito; id enim, quod movit Deum, ut hos excluderet à gloria fuit demeritum ſeu negare eſurienti panem, & ſitienti potum: quando præceptum ad id urgebat. Firmatur aſſertum ex illo 2. Reg. 14. *Non vult Deus perire animam, ſed retractat cogitans ne penitus pereat, quia abjectus eſt* quibus verbis clarè conſtat tantùm abeſſe, ut DEUS ex ſe, & ante viſionem peccati velit aliquos homines æternum perire, ut potiùs quamvis eorum peccatis irritatus adhuc eorum ſalutem velit, & deſideret. Sapient. cap. 1. *Deus mortem non fecit, neque lætatur in perditione vivorum*, cujus ſenſus ut explicant paſſim SS. Patres, & Interpretes, eſt, DEUM quantum ex ſe nolle mortem noſtram, neque perditionem ſpiritualem, ſed ſolùm ex iniquitate hominum juxta illud Oſeæ 13. *Perditio tua ex te Iſrael tantummodo in me auxilium tuum*, hoc idem etiam ſignificat Iſaias 59. *Iniquitates veſtræ diviſerunt inter vos, & Deum veſtrum.* Sed ſi DEUS ante præviſionem peccatorum vellet abſolutè, & efficaciter excludere aliquos à gloria eòſque dejicere in pœnas ſempiternas nullam haberent vim præfatæ ſcripturæ verba. Ex ſanctis Patribus etiam oſtenditur veritas aſſerti, etenim D. Auguſtinus Epiſt. 106. ait: *Cum per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem univerſa maſſa defluxerit, procul dubio, quod ex ea fiant vaſa in honorem non ipſius juſtitia, quam gratia nulla præceſſit, ſed Dei miſericordia*; *quod verò in contumeliam non iniquitati Dei (quæ abſit ut ſit apud Deum) ſed judicio deputandum eſt*, & lib. 1. ad Simplic. quæſt. 2. ait: *Non igitur Deus Eſau hominem odit, ſed odit Deus Eſau peccatorem*, ex quo liquet peccata hominum eſſe Deo cauſam eos reprobandi, ut etiam docent alii Sancti Patres, ratio etiam id ſuadet, quia excluſio à gloria eſt pœna damni, & dejectio ad cruciatus æternos eſt pœna ſenſûs: atqui de ratione pœnæ eſt dicere ordinem eſſentialem ad culpam: ergo neutra pœna poteſt eſſe à DEO volita niſi propter culpam; major, & conſequentia tenent. Probatur minor, quia ſicut præmium non poteſt eſſe volitum niſi propter merita, eò quia dicat ordinem eſſentialem ad ipſa merita; ita quia pœna dicit etiam ordinem eſſentialem ad culpam, non poteſt eſſe volita niſi propter culpam, ex quo ſequitur quòd ſi DEUS vellet pœnam alicui inferre vellet etiam ipſius culpam, cùm hæc ſit medium omnino neceſſarium ad pœnam infligendam. Si dicas id non ſequi, eò quia culpa non ſit medium à Deo ponendum, quia peccatum non eſt à volibile. Contra eſt, quia eo ipſo, quòd culpa non eſt volibilis à DEO, neque ab ipſo antecedenter ad culpam poteſt pœna eſſe volibilis, cùm hæc dicat ordinem eſſentialem ad culpam ut ad proprium fundamentum in quo fundatur. Præterea quia volitio pœnæ antecedenter ad culpam ſaltem implicitè continet volitionem culpæ, quia quod eſſentialiter eſt connexum cum aliquo non poteſt eſſe volitum unum quin ſaltem implicitè ſit etiam volitum aliud, culpa autem non poteſt à Deo implicitè eſſe volita conſequenter neque pœna antecedenter ad culpam.

Præterea quia DEUS quantum eſt ex ſe nulla data occaſione per peccatum ex parte noſtra antecedenter ad peccatum vult omnes homines ſalvos fieri: ſed cum voluntate dandi omnibus gloriam antecedenter ad præviſionem culpæ non ſtat voluntas excludendi aliquos à gloria eòſque detrudendi in pœnas ſempiternas, antecedenter ad culpam: ergo ſuppoſita voluntate dandi gloriam omnibus non potuit DEUS in eodem ſigno, & ante viſionem peccati excludere efficaciter aliquos à gloria. Major & conſequentia tenent, minor oſtenditur, quia hæ duæ voluntates fundant contradictionem ſitam in eo quod eſt dare eidem ante præviſionem culpæ gloriam, & non dare eidem gloriam. Firmari etiam poteſt, quia voluntas antecedens qua DEUS nondum præviſo peccato Judæ voluit illi dare gloriam eſt voluntas conditionata dandi gloriam ſi per ipſum Judam non ſteterit reddendo ſe illa indignum per peccatum ergo ſi per Judam non ſtat, impoſſibile eſt voluntatem DEI de danda gloria Judæ retrocedere, & revocari per voluntatem excludendi illum à gloria: ergo hæc ſecunda voluntas nequit cohærere cum prima ante viſionem peccati. Rurſus quia inde ſequeretur, quòd Deus priùs deſereret homines, quàm ab iiſdem deſeratur contra Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 6. *cap.* 11. & contra D. Auguſtinum lib. de natur. & grat. cap. 26. ubi ait: *Deus neminem deſerit, niſi priùs deſeratur ab illo*, alioquin Deus illuſoriè injungeret præcepta hominibus, & daret auxilia quibus poſſint illa adimplere, & gloriam aſſequi, ſi jam quantum eſt ex parte ſua ante præviſionem peccati vellet eos excludi à gloria: neque verum eſſet illud Oſeæ *perditio tua ex te Iſrael.* Præterea ſi voluntas abſoluta & efficax excludendi aliquos à gloria

gloria est independens à peccato, sequitur reprobum non excludi à gloria propter peccatum commissum, quod est contra fidem, ergo voluntas excludendi aliquos à gloria non potest esse independens à peccato. Antecedens ostenditur quia tunc aliquis non damnatur propter peccatum commissum quando damnatio est absolutè futura, quamvis nullum poneretur peccatum: sed posita illa voluntate efficaci & absolute simpliciter damnatio reprobi esset futura, licèt nullum esset ejus peccatum quia damnatio esset priùs absolutè futura, quàm esset futurum peccatum: siquidem posito decreto DEI efficaci, & absoluto de damnatione reprobi repugnat, quod non sit damnatio reprobi consequenter esset absolutè, & infallibiliter futura tametsi nullum esset peccatum futurum. Firmari etiam ex eo potest, quia in illo signo est futura exclusio à gloria, in quo est causa talis exclusionis: sed in illo signo ante prævisionem culpæ adesset decretum efficax, & absolutum DEI excludendi à gloria reprobos; quod decretum est causa efficax talis exclusionis: ergo posito quòd tale decretum sit ante visionem culpæ, sequitur manifestè quòd exclusio à gloria esset absolutè futura, tametsi nullum esset futurum peccatum. Rursus posito tali decreto efficaci, & absoluto ante prævisionem culpæ sequitur verùm esse quòd reprobus sive bene sive malè agat infallibiliter damnabitur: ratio est clara quia cum decreto absoluto de exclusione à gloria est inconjungibilis negatio ejusdem exclusionis, alioquin decretum DEI non esset absolutum & efficax, sed decretum excludendi reprobos à gloria est absolutum & efficax ante omne peccatum ejusdem reprobi, qui propterea sive bene sive malè agat, semper verum est, quòd infallibiliter damnetur.

Objicit tamen Calvinus illud Apostoli ad Roman. 9. ubi de Jacob & Esau ait: *Cum nondum nati fuissent non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia major serviet minori: sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esau autem odio habui.* Ergo antecedenter ad bona vel mala opera DEUS prædestinat ad gloriam æternam, vel damnat ad supplicia sempiterna. Sed contra negatur consequentia, quia Apostolus ibi loquitur de reprobatione qua DEUS excludit ab uberiori auxilio gratiæ, quæ exclusio à majori gratia solet in scripturis nomine odii significari ut Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit Patrem & matrem, & uxorem, & filios adhuc autem & animam suam non potest meus esse discipulus*, seu qui non minus amat ista, quàm me, qui hæc mihi non postponit, unde odio habere Patrem, & matrem, uxorem & filios, imò & animam suam non importat velle malum aliquod Patri, vel matri, sed tantùm quòd minus ametur quàm Deus, cujus amor propterea præferendus est amori in patrem, & matrem, uxorem, filios, imò & animam propriam, quia sicut Deus est supra omnes creaturas ita debet super creaturas omnes amari, & diligi, unde carentia hæc uberioris amoris vocatur odium, eodem pacto cum dicitur: *Jacob dilexi, Esau odio habui*, per odium tantùm significatur exclusio majoris amoris, & gratiæ, hinc etiam Genes. 29. Cum scriptura dixisset Patriarcham Jacob magis dilexisse Rachaelem, quàm Liam: paulo post subjungit: *Videns Dominus quòd odio haberet Liam*, quod perinde est, quàm minùs amaret Liam, tametsi majore videretur amore digna, eò quia & prior esset uxor, & fœcundior, unde minora signa amoris in scripturis interdum significantur nomine odii, quia cùm minora signa amoris ostendimus ei, qui dignus majori videbatur, ita cum eodem videmur nos gerere, ac si eum odio haberemus; cum igitur Esau esset primogenitus, ac majori propterea videretur benedictione afficiendus quàm Jacob, DEUS tamen contrarium præstitit & in Jacob abundantiam, & cumulatiorem effudit benedictionem, & in Esau longè minorem, propterea dictus est Esau odio habitus. Præterea volunt alii Apostolum ad Roman. 9. loqui de reprobatione à regimine temporali: siquidem locus Malachiæ, quem adfert Apostolus, loquitur de odio illo, quo DEUS Idumæos per Chaldæos vastari permisit, & vastatos noluit restitui, sicut restituit Israelem: illa autem vastatio seu non restitutio fuit in pœnam peccatorum: secus dilectio, qua persecutus est Israelem non erat ex meritis ipsorum: sed ex gratuito DEI beneplacito, quamobrem Apostolus tantum voluit ostendere, quòd testimonium Malachiæ congrueret cum illa prædictione. Alii etiam respondent, Apostolum fuisse locutum de illa reprobatione, quæ supponit peccatum originale. Sed instat Calvinus, quia Apostolus adfert exemplum figuli qui ex eadem massa argillæ facit aliud vas in honorem, & aliud in contumeliam, sed reprobi sunt vasa contumeliæ ratione damnationis æternæ, ergo sicut figulus nullo habito respectu ad massam argillæ ex solo suo beneplacito facit vas aliud in honorem, & aliud in contumeliam, ita DEUS ex solo suo beneplacito nullo habito respectu ad merita vel demerita ex hominum multitudine alios prædestinat ad gloriam & alios destinat ad æternos cruciatus. Sed contra quia Apostolus tantùm adfert exemplum illud, ut ostendat Deum non facere injuriam, si eos qui jam sunt in statu damnationis ratione peccati originalis relinquat in eodem statu non conferendo ipsis auxilia gratiæ quibus resurgant: hinc subdit Apostolus quid ergo dicemus: nunquid iniquitas apud DEUM? ut qui operum rationem non habet, sed eos qui carent operibus iis præfert, qui opera habent? & respondet *absit*, quia ut ipsi Moysi ait: *Potest misereri cui voluerit.* Sicut enim ex iis qui in cultu vituli peccârunt, pepercit, quibus ipsi placuit, & punivit quos voluit: perinde cum Judæi & Gentes peccaverint potest dare suam gratiam quibus ipsi magis placet. Sed placet dare credentibus, & denegare Judæis incredulis quamvis opera habeant, quapropter infert Apostolus. *Igitur non volentis nec currentis, sed miserentis est Dei*, nimirum assequi divinas promissiones & veram justitiam. Volentis siquidem & currentis sicut Judæi volebant, & currebant, scilicet per opera legis & observantias æternas sed miserentis DEI, quia statuit eas implere in credentibus, & hunc locum explicat Apostolus paulò infra ℣. 30. inquiens: *Quid ergo dicemus? quod gentes quæ non sectabantur justitiam apprehenderunt justitiam, justitiam autem quæ ex fide est.* Quod propriè est miserentis DEI. *Israel verò sectando legem justitiæ in legem justitiæ non pervenit. Quare quia non ex fide, sed quasi ex operibus.* Quia nimirum per opera erant volentes & currentes. Instat adhuc, & adfert illud Proverb. 30. *Omnia propter se ipsum operatus est impium quoque in diem malum*, ex quo infert DEUM punire ex amore suæ justitiæ, ut illam manifestet. Sed contra quia sensus est, DEUM omnia ordinare ad se ipsum, adeo ut etiam ordinet peccatores

catores

catores quos scivit perseverare in peccato, quia in ipsis etiam ostendit suam justitiam: unde sensus non est, quod absolutè ante visionem cujusvis peccati vellet damnare, ut suam ostendat justitiam. Quòd verò peccatum originale sit sufficiens causa punitionis æternæ in decedentibus cum ipso, est clarum; quia peccatum originale est vera culpa qua homo constituitur DEO inimicus: ubi autem est culpa ibi pedissequa pœna est justa, quapropter Augustinus Epist. 106. ad Bonifacium scribit: *Per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem universa massa defluxit.*

Imò neque ante visionem peccati habuit Deus voluntatem efficacem conditionatam excludendi omnes homines vel aliquos à gloria; quia scripturæ expressè excludunt utramque voluntatem absolutam, & conditionatam, eo enim ipso, quòd Deus antecedenter ad culpam vult omnes homines salvos fieri, non potest quærere in eodem signo cum eadem voluntate voluntas excludendi omnes homines vel aliquos à gloria; stante enim eadem cognitione cum iisdem circumstantiis ex parte objecti, illæ duæ voluntates se mutuo destruunt. Rursus exclusio à gloria secundùm se & præcisè sumpta absque ullo respectu ad culpam neque ad justitiam DEI punitivam nullam includit bonitatem consequenter neque est amabilis, ergo neque potest esse à DEO volita: quia quod in se bonum non est, non est amabile; & quod non est amabile non est volitum antecedens patet, quia ut diximus glorificatio alicujus hominis secundùm se sumpta & exclusio ejusdem hominis à gloria secundùm se & præcisè sumpta opponuntur negativè, consequenter quod dicit unum extremum negat aliud, sed glorificatio hominis secundùm se sumpta est amabilis bona ac volita de facto à Deo, ergo exclusio à gloria secundùm se præcisè sumpta dicit negationem bonitatis, & amabilitatis; sed dices Deum de facto excludere impios à gloria adeo ut DEUS ab æterno intelligatur habere tale decretum efficax, & absolutum excludendi impios à gloria: sed Deus ab æterno vult etiam quantum est in se omnes homines salvos fieri: ergo si cum voluntate salvandi omnes homines cohæret voluntas efficax, & consequens damnandi aliquos; à fortiori stabit cum eadem voluntate voluntas antecedens conditionata excludendi aliquos à gloria. Sed contrà negatur consequentia ob discrimen inter voluntatem conditionatam & absolutam, ac efficacem excludendi aliquos à gloria: ratio est, quia voluntas efficax damnandi aliquos & voluntas antecedens salvandi omnes non sunt in eodem signo rationis neque habent oppositionem objectivam, quia voluntas antecedens salvandi omnes habetur ante prævisionem culpæ, & voluntas efficax damnandi aliquos post prævisionem culpæ, ex quo liquet has duas voluntates non esse in eodem signo. Rursus voluntas antecedens salvandi omnes habet pro objecto gloriam eorundem secundùm se sumptam: voluntas autem efficax damnandi aliquos habet pro objecto exclusionem eorundem à gloria non secundùm se, & præcisè, sed ut affectam circumstantiis peccati, & fine ostensionis divinæ justitiæ punitivæ: hinc rectè cohærent illæ duæ voluntates, quia Deus viso peccato vult excludere impios à gloria, quibus antecedenter ad visionem peccati & quantum erat ex parte Dei vult conferre gloriam. Voluntas autem antecedens etiam conditionata ex-cludendi aliquos à gloria, & voluntas antecedens salvandi illos versantur circa objecta, quæ fundant contradictionem, quia una terminatur ad glorificationem hominum secundùm se sumptam cum præcisione à circumstantiis peccati, aut meriti; & alia terminatur ad negationem talis glorificationis secundùm se, & in eodem signo rationis, & repugnat idem objectum esse simul volitum, & non volitum.

Quòd verò ad causam reprobationis pertinet certum est causam reprobationis parvulorum quos ante baptismum præmatura mors rapit non esse solam voluntatem Dei, ita enim censent Catholici omnes, siquidem Christus est generalis omnium Redemptor, adeo ut mors Christi etiam profuerit hisce parvulis, sed Deus quantum est ex se vult conferre salutem, & gloriam iis omnibus, quibus mors Christi prodest: ergo causa reprobationis parvulorum non potest esse sola Dei voluntas. Præterea quia ut loquitur D. Paulus Deus quantum est ex se, vult omnes homines salvos fieri, consequenter independenter à peccatis & eorum prævisione Deus non vult ullum efficaciter damnare, consequenter neque parvulos quos præmatura mors rapit ante baptismum hinc Augustinus lib. 4. contra Julian. ait: *Nunquid enim parvuli homines non sunt, ut non pertineant ad id, quod dictum est vult omnes homines salvos fieri?* Prætera quia ex eodem Augustino ante prævisionem peccati originalis nulla est in DEO reprobatio efficax, siquidem reprobatio necessè est, sit alicujus reprobatio, adeo ut respiciat personam aliquam particularem, & supponat futuritionem reprobati: sed Deus non cognoscit homines esse futuros nisi ut descendentes ab Adam, quem DEUS constituit Protoparentem totius humani generis, & cum homines ut descendentes ab hac radice infecta contrahant peccatum originale, sequitur, quod si DEUS non cognoscit homines esse futuros nisi ut descendentes ab Adam, seu nisi ut infectos peccato originali, & reprobatio supponat futuritionem reprobati DEUS ante prævisionem peccati originalis non habet reprobationem. Si dicas ante prævisionem peccati originalis convenire Deo reprobationem in confuso & hanc sufficere, ut DEUS dicatur causa reprobationis parvulorum. Contra est quia neque reprobatio in confuso potest DEO convenire ratio est manifesta, quia reprobatio, qua parvuli decedentes ante baptismum excluduntur à gloria est efficax, consequenter non potest concipi in confuso, quia de ratione decreti liberi efficacis est, ut terminetur ad aliquod determinatum in singulari. Unde solum peccatum originale non simpliciter, sed ut perseverans usque ad mortem est causa reprobationis parvulorum sive potuerit illis applicari remedium sive non, quia Deus parvulis omnibus iis etiam quibus per causas naturales applicari non potest baptismus, & etiam iis, quibus applicari potest, voluit applicabilitatem & possibilitatem remedii, ergo est par ratio de omnibus adeo ut peccatum originale sit causa reprobationis omnium parvulorum decedentium ante baptismum antecedens ostenditur quia Deus vult baptismū esse parvulis applicabilem, si ex parte causarum secundarum non ponatur impedimentum adeo ut DEUS quantum est ex se velit antecedenter, & conditionatè applicabilitatem, & possibilitatem baptismi in remedium peccati originalis, ergo DEUS antecedenter, & conditionatè, si non ob-

stiterint causæ secundæ vult remedium illud esse applicabile. Præterea quia ex primaria DEI intentione baptismus est omnibus applicabilis, & ex duplici capite fieri potest, ut non sit applicabilis. Primò ex defectu alicujus causæ liberæ, ut est mater vel ex defectu alterius, qui neglexit dici immissam aliquam Dei inspirationem, cui si fuisset obsecutus baptismus fuisset applicabilis: sed DEUS quantum est ex se & antecedenter vult applicabilitatem remedii, quoties aliqua causa libera culpabiliter impedit ejus applicabilitatem, quia tunc defectus non provenit ex parte DEI, sed ex ipsa creatura, ut docent plures Theologi cum D. Prospero *lib. 2. de vocatione Gent. cap.* 33. Quòd si dicas ex Augustino DEUM esse causam reprobationis parvulorum, siquidem ait epist. 105. & 107. loquendo de reprobatione *Non quia ipsi nolunt, sed quia DEUS non vult.* Sed contra, quia Augustinus communiter intelligitur de voluntaria, & consequente quatenus hoc impedimentum oritur ex causis secundis vel liberis, vel si sint naturales ex eorundem cursu, adeo ut impedimentum applicabilitatis baptismi secundum sensum Augustini non proveniat ex voluntate DEI primaria, & antecedente, sed tantùm ex secundaria, & causa causarum secundarum, quatenus istæ impediunt primariam DEI voluntatem.

Dari etiam causam reprobationis in adultis docent communiter Theologi cum D. Thoma 1. *dist.* 41. *art.* 3. quia positiva exclusio à gloria fuit post visionem peccati, unde causa talis reprobationis positivæ ex parte reproborum datur, quia peccatum est sufficiens causa talis exclusionis. Quòd si dicas potuisse Deum etiam post visionem peccati non reprobare impios consequenter visionem peccati non esse causam talis positivæ reprobationis. Contra est, quia visio peccati non se habet omnino impertinenter ad voluntatem damnandi, alioquin non esset, cur DEUS deberet reprobare post visionem peccati consequenter peccatum ut visum debet aliquo pacto conducere ad reprobationem positivam velut causa, vel occasio, vel conditio, alioquin DEUS æquè posset pro sua voluntate damnare Judam ante visionem peccati, ut de facto post ejusdem visionem eum reprobavit, quod tamen est falsum cum DEUS neminem reprobet positivè nisi provocatus à peccatis. Præterea quia non potest in Deo poni odium positivum ergo Judam nisi supposito ejus peccato: ergo neque poni potest in Deo reprobatio positiva quia hæc est odium positivum, & DEUS Sapient. 11. *Nihil odit eorum, quæ fecit* unde si nihil est in Juda præter peccatum quod DEUS non fecerit non potest Deus odio habere Judam nisi supposito peccato: unde Augustinus lib. 1. ad Simplic. explicans verba Pauli ad Roman. 9. ait: *Non odit DEUS Esau hominem, sed odit Esau peccatorem* juxta illud Psal. *Iniquos odio habui*, & Sapient. 14. *Odio sunt DEO impius & impietas ejus.* Neque obstat, quòd D. Paulus ad Roman. 9. dicat: *Antequam quidquam, aut mali egissent Jacob dilexi, Esau autem odio habui* quià inde non colligitur Deum odisse Esau ante visionem cujuscunque peccati etiam originalis, sed tantùm illum odisse ante visionem peccati actualis, quia D. Paulus non dixit: Antequam quidquam boni, vel mali contraxissent, sed antequam quidquam boni vel mali egissent: pecatum autem actuale agitur, & originale contrahitur: sed quia peccatum originale non fuit de facto causa reprobationis in Esau juxta communiorem sententiam ideo verba Pauli non sunt intelligenda de odio positivo, sed tantùm de negativo, seu de exclusione à gloria negativè ut in præcedentibus ostendimus. Præterea potest commodè responderi D. Paulum fuisse locutum de reprobatione ad gratiam ut placet aliis; vel etiam de reprobatione in ordine ad regimen temporale, ut videtur innuere Malachias.

Difficultas igitur est, quale nam peccatum sit causa reprobationis adultorum, & dicendum est peccatum originale non esse causam reprobationis adultorum sive id consideretur in capite seu Adamo sive in propriis personis successorum, quia viso peccato originali Deus adhuc vult omnes homines salvos fieri: sed in hac voluntate conferendi omnibus salutem non cohæret voluntas reprobandi, & excludendi homines, à gloria: ergo repugnat Deum pro eodem signo habere voluntatem efficacem damnandi aliquos propter idem peccatum, quia voluntas conferendi gloriam non obstante originali peccato, & voluntas excludendi à gloria propter idem peccatum originale non possunt inter se simul cohærere. Firmatur à posteriore quia de fide est, peccatum originale deleri, ac remitti per baptismum, ut definitur in Concilio Tridentino sess. 5. can. ult. ergo saltem in reprobis baptizatis non potest peccatum originale esse causa reprobationis, quia DEUS non punit peccatum semel remissum & hoc argumentum etiam valet de reprobis circumcisis ante Christi adventum: si dicas per baptismum remitti peccatum originale quoad culpam non verò quoad pœnam eò quia in baptizatis perseverant fomes, infirmitas, ignorantia, mors, & alia, quæ sunt pœna peccati originalis. Contra est, quia est certum de fide per baptismum liberari hominem ab omni pœna sibi debita pro peccatis antea commissis etiam actualibus, ut fuit definitum in Concilio Florentino in decreto Eugenii, ubi definitum fuit non esse imponenda in baptizatis opera satisfactoria propter peccata commissa ante baptismum, quod etiam habetur in Concilio Tridentino *sess.* 14. *can.* 8. ubi explicatur discrimen inter baptismum & pœnitentiam, quia per baptismum remittitur semper omnis pœna temporalis aliàs debita peccato non ita in pœnitentia, in quo sensu explicare solet illud D. Pauli ad Hebr. 6. *Impossibile est, qui semel sunt illuminati, & prolapsi sunt iterum renovari ad pœnitentiam*, intelligitur enim de renovatione quæ habetur in baptismo per condonationem peccatorum absque satisfactione. Quinimò neque peccatum actuale visum ante mortem reprobi esse causam reprobationis, quia in DEO tamdiu perseverat voluntas salvandi omnes homines, quamdiu isti perseverant in vita: sed cùm hac voluntate salvandi omnes homines non stat voluntas illos efficaciter damnandi consequenter peccatum actuale visum ante mortem reprobi non est causa reprobationis. Minor & consequentia tenent ostenditur major; quia viso quocunque peccato ante mortem reprobi, adhuc DEUS confert illi auxilia sufficientia quibus posset resipiscere & salutem consequi, voluntas autem dandi media supponit voluntatem concedendi finem: ergo voluntas dandi auxilia sufficientia peccatori, quamdiu iste detinetur in vita supponit voluntatem illum salvandi proinde non potest peccatum actuale visum ante mortem esse causam reprobationis. Firmatur

matur quia peccator quamdiu vivit, tenetur semper resipiscere & converti ad Deum, sed nisi haberet auxilia sufficientia quibus posset converti, non teneretur resipiscere, quia sine hisce auxiliis non posset converti, & præceptum non obligat ad impossibile: ergo quamdiu peccator vivit DEUS confert illi auxilia sufficientia, quibus possit converti, & æternam salutem consequi; proinde peccatum actuale visum ante mortem reprobi non potest esse causam ejus reprobationis. Si dicas mortem temporalem esse in aliquibus effectum prædestinationis juxta illud: *Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus.* Præterea quia Deus aliquando morte in prævisa punit impios in pœnam peccatorum, quæ commiserunt, ergo saltem in istis reprobatio est ante visionem mortis, & peccatum actuale visum ante mortem est causa reprobationis. Sed contra quia mors improvisa impii non est à DEO volita ex intentione eum damnandi ad supplicia æterna, & excludendi à gloria, quia DEUS non accelerat mortem impii ad hunc finem ut non resipiscat, quod necessariò requirebatur, ut mors illa subitanea esset effectus reprobationis. Quamobrem DEUS tantùm intendit mortem illam ex intentione puniendi impium pœna temporali: & per hoc mors accelerata justo differt à morte accelerata impio, quia illa est à Deo volita ex intentione glorificandi non verò hæc ex intentione ut impius damnetur. Si dicas mortem illam acceleratam impio esse medium ad ejus damnationem proinde Deum eam intendere ex intentione damnandi impium contra est, quia mors illa accelerata impio non est medium ad ejus damnationem, non enim hæc sequitur per se & ex natura rei, neque ex ordinatione divina ad mortem temporalem reprobi, sed tantùm per accidens ratione status peccati, in quo homo impius decedit. Si dicas derelictionem in peccato usque ad mortem esse effectum reprobationis consequenter reprobationem esse prævisam ante mortem; siquidem eo ipso, quod effectus reprobationis est ante mortem cum causa sit prior suo effectu, erit etiam reprobatio, quæ est causa talis derelictionis prævisa ante mortem. Firmatur quia DEUS subinde denegat aliquibus auxilia sufficientia etiam durante vita, & id in pœnam peccatorum præcedentium, ergo reprobatio impiorum habetur ante eorundem mortem. Sed contra negatur antecedens quia reprobatio nullum habet effectum in hac vita, quamdin reprobi vivunt, quia DEUS quantum est ex se semper vult ut resipiscant, & convertantur, quapropter ait D. Paulus 1. ad Corinth. 2. *Orandum est pro salute omnium*, eò quia DEUS velit salvare omnes. Ad confirmationem negatur antecedens, quia DEUS nulli tametsi maximo peccatori denegat auxilia sufficientia ad conversionem, cum ipse invitet omnes Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis & ego reficiam vos:* hæc enim verba intelliguntur de iis, qui gravati sunt multitudine peccatorum, Quamobrem dicendum est solum illud peccatum finale cum quo reprobus moritur, sive illud sit originale, sive actuale lethale, sive unum, sive multiplex esse causam reprobationis assertum est commune cum D. Thoma *Opusc. de pradest. art.* 2. & ratio desumitur ex ipsa definitione reprobationis, definitur enim *præscientia malitia in quibusdam non finienda, & præparatio pœna non terminanda.* Rursus ex parte reprobi concedunt omnes dari causam suæ reprobationis positivæ & quoad executionem, quæ causa est ipsum peccatum: sed ut constat ex hactenus dictis causa hujus reprobationis non est peccatum ullum sive originale sive actuale quod præcedat mortem, quia DEUS vult reprobum resipiscere quamdiu vivit, & conferre illi auxilia sufficientia ad consecutionem salutis: ergo superest, ut causa reprobationis positivæ sit solùm peccatum finale cum quo reprobus decedit ex hac vita sive illud sit originale sive actuale lethale sive unum sive multiplex.

Quod verò ad effectum attinet reprobationis, certum est permissionem peccati originalis non esse effectum reprobationis: siquidem effectus non potest esse prior sua causa: reprobatio autem est, posterior peccato originali, consequenter permissio peccati originalis cum præcedat reprobationem, non potest esse effectus illius. Firmatur quia si permissio peccati originalis esset à DEO volita, ut effectus reprobationis, utique esset volita ex complacentia finis reprobationis; consequenter etiam ex complacentia medii conducentis ad finem reprobationis: siquidem non potest esse complacentia finis, sine complacentia medii conducentis ad finem: sed medium hoc conducens ad finem reprobationis est solum peccatum, quod propterea esset à DEO volitum, quod repugnat; imò neque permissio peccati finalis secundùm suam substantiam est effectus reprobationis positivæ. Permissio enim peccati actualis duo dicit, unum positivum & est concursus DEI ad actum peccati cum libero arbitrio hominis; & aliud est negativum, scilicet carentia auxilii efficacis, quo posito homo non peccaret, quæstio non procedit de permissione ut dicit concursum positivum DEI, quia hic concursus est effectus providentiæ generalis, quâ DEUS ut prima causa est paratus concurrere cum causis secundis juxta proprias exigentias naturales; quæstio igitur procedit de sola permissione peccandi ut præcisè importat negationem auxilii efficacis, & de permissione peccati actualis Probatur assertum quia permissio est aliquid negativum, quod per se non causatur, sed tantum resultat ex aliquo positivo: sed DEUS reprobando non causat aliquid positivum ex quo oriatur permissio, quia hæc supponit voluntatem ferri extra ordinem finis: & quòd DEUS nolit impedire. Firmatur quia voluntas permittendi peccatum non est ex intentione damnandi, consequenter non potest esse effectus reprobationis secundùm entitatem, & substantiam quia ut effectus reprobationis sit talis, requiritur, ut fiat ex intentione reprobandi: antecedens ostenditur, quia permissio peccati actualis præcedit reprobationem, consequenter non potest procedere ex intentione reprobandi, neque esse potest effectus reprobationis, quia repugnat, effectum præcedere suam causam: quòd autem permissio peccati actualis in reprobo præcedat ejus reprobationem ex eo liquet, quia reprobatio ut in superioribus ostendimus, est post visionem peccati finalis permissio autem peccati est prior peccato, quia catenus est peccatum, quatenus permittitur.

Dices permissionem peccati conducere ad finem reprobationis proinde esse ejusdem effectum. Contra est, quia permissio peccati secundùm se præcisè cum consistat in aliquo negativo non potest conducere ad finem reprobationis, sed solùm ratione peccati, quod ponitur à voluntate. Si instes,

instes, DEUM in permissione peccati, intendere finem aliquem: sed non potest intendere finem prædestinationis: ergo debet intendere finem reprobationis. Contra est, quia DEUS per permissionem peccati, licèt non intendat finem reprobationis, intendit tamen plura ex quibus integratur finis adæquatus: siquidem intendit DEUS relinquere liberum arbitrium creaturæ in sua dispositione, & ut homo propriam cognoscat imbecillitatem. Rursus permittit peccatum in reprobis, ut prædestinati cognoscant DEI misericordiam erga ipsos. Præterea permittit DEUS peccatum, ut manifestetur Dei bonitas & sapientia eliciendo maxima bona ex peccato, ut incarnationem Verbi divini, redemptionem humani generis; hinc exclamavit D. Ambrosius: *ô felix culpa, quæ talem, & tantum nobis meruit redemptorem*, ex quibus liquet, posse Deum intendere permissionem peccati absque eo, quod illam intendat ob finem reprobationis. Urgebis permissio peccati reproborum est effectus provdientiæ supernaturalis, sed non prædestinationis; ergo reprobationis; quia providentia supernaturalis dividitur adæquatè in prædestinationem, & reprobationem. Sed contra quia præter prædestinationem, & reprobationem datur tertia species providentiæ supernaturalis, quæ cum careat proprio nomine specifico retinet tantùm nomen genericum, & hujus providentiæ genericæ supernaturalis permissio peccati est effectus. Alii etiam respondent, permissionem peccati esse effectum prædestinationis prædestinatorum, eo quia manifestet DEI bonitatem ac liberalitatem erga ipsos prædestinatos. Sed contra hanc ultimam responsionem posset responderi, ideo permissionem peccati in reprobis esse effectum prædestinationis prædestinatorum, quia manifestat iisdem Dei bonitatem: sed manifestat etiam reprobis justitiam divinam in punitione æterna; ergo est effectus reprobationis, quia conducit ad finem reprobationis situm in punitione æterna. Sed contra, quia permissioni peccati non convenit prima conditio essentialiter requisita ad effectum reprobationis, deberet enim permitti peccatum ex intentione damnandi; & cum Deus hòc pacto non intendat permissionem peccati; ideo non potest esse effectus reprobationis, quamvis conducat ad manifestationem justitiæ divinæ in punitione æterna. Sed dices, permissionem peccati esse medium unicum necessariò requisitum ad finem reprobationis; adeo ut non possit reprobatio intendi à DEO, nisi eligatur permissio peccati ut medium: ergo permissio peccati est effectus reprobationis. Sed contra, quia ex eo quòd ad reprobationem requiratur permissio peccati, tantùm infertur, hanc permissionem esse conditionem necessariò requisitam ad peccatum, & reprobationem; non verò esse medium, quod per se inferat ipsum peccatum, & reprobationem; quia peccatum & reprobatio non sequuntur ex permissione tanquam ex causa per se, imo neque ex causa indirecta, & per accidens; quia permissio peccati secundùm se præcisè est aliquid negativum, quod non potest causare: unde peccatum, & reprobatio sequuntur tanquam à permissione peccati, ut à removente prohibens.

Imò neque derelictio, excæcatio, & induratio sunt effectus reprobationis positivæ. Derelictio differt à permissione peccandi, quia præter negationem auxilii efficacis, dicit permanentiam talis negationis auxilii efficacis; permissio autem peccati dicit talem negationem auxilii, quod si adesset non haberetur peccatum, & præscindit ab illa permanentia negationis. Derelictio itidem distinguitur ab excæcatione, & induratione, quia excæcatio supra derelictionem addit cæcitatem ex parte intellectus; & induratio duritiem, obstinationem ex parte voluntatis. Præterea excæcatio de suo formali dicit negationem auxiliorum, quibus si ponerentur, intellectus facilè illuminaretur; & induratiò negationem auxiliorum, quibus voluntas facilè emolliretur. Unde non quilibet peccator à DEO derelictus est, etiam semper obcæcatus, & induratus; sed tantùm illè, qui taliter est derelictus, ut facile cognoscere possit, quid agere debeat, & vix emolliri possit ad resipiscendum: cùm derelictio reperiatur in omnibus reprobis, non ita induratio, & excæcatio: siquidem hæc duo non reperiuntur in parvulis decedentibus cum solo peccato originali. Imò neque in adultis qui post primum peccatum lethale statim decedunt. Evincitur assertum quia excæcatio, & induratio præcedunt in mente divina reprobationem positivam: & cum repugnet, effectum præcedere suam causam, alioquin non esset à causa; neque esset effectus illius: ergo derelictio, excæcatio, & induratio non sunt effectus reprobationis: minor & consequentia tenent ostenditur major: quia permissio perseverandi in peccato usque ad mortem est prior perseverantià in eodem peccato; quia sicut permissio peccati est prior ipso peccato: ita permissio perseverandi in peccato est prior ipsa perseverantia in peccato: sed perseverantia in peccato usque ad mortem est prior reprobatione positiva, quia hæc supponit visionem permanentiæ in peccato usque ad mortem: ergo non possunt esse effectus reprobationis positivæ quoad substantiam.

Dicendum igitur superest, solam executionem punitionis æternæ in alia vita esse effectum reprobationis. Ratio est quia hæc punitio est finis reprobationis, & importat illam ordinationem, quâ reprobi ordinantur ad finem ultimum & habet conditiones effectus reprobationis. Non tamen peccata reproborum ordinantur ad illorum punitionem veluti media ad finem; quia si ita esset difficulter posset explicari, quomodo Deus, qui efficaciter vult reprobos puniri, non vellet etiam illorum peccata: cum voluntas finis non habeatur sine voluntate mediorum quæ necessaria sunt ad assecutionem ejusdem finis: & cum peccata sint mala simpliciter, & punitio bona impossibilie est, ut tanquam media per se ad illam ordinentur. Præsupponuntur igitur peccata ad ipsam punitionem, sed eveniunt peccata præter intentionem DEI punientis; neque quod ad aliud quovis modo est prærequisitum necesse est ut cadat sub ejus voluntatem, qui vult, quod est ultimum: alioquin Gubernator civitatis diceretur velle latrocinia, & alia delicta, quæ in eadem committuntur, eò quia efficaciter vellet eadem delicta punire.

LIBER II.

De peccato ejusque Authore & partitione.

CAPUT I.

Quid sit peccatum, & quomodo dividatur?

PEccatum quodlibet sive in natura, sive in arte, sive in moribus, semper dicit quemdam recessum à regula præscribente rectum modum operationis; in quo sensu monstra dicuntur peccata naturæ, quia recedunt à recta regula, quâ natura solet operari & producere fœtus intra eamdem speciem similes: defectus, seu errores in artefactis quia recedunt à regulis artis dicuntur peccata artis: Peccata moralia quæ retinuerunt nomen peccati deflectunt à recta regula rationis: & de hisce peccatis in genere moris procedit quæstio: adeo est captu difficilis quidditas peccati, ut Job cum plura de peccati materia sub figura Behemot proposuisset, cum pervenisset ad explicandam ejus quidditatem, quasi anceps hærens dixit: *Quis revelabit faciem ejus? & in medium oris ejus, quis intrabit? portas vultus ejus, quis aperiet?* scilicet peccati naturam quis sufficienter explicabit? hinc D. Augustinus loquens de quidditate peccati ait: *Magnus puteus est profunditas iniquitatis humanæ.* Solet autem multipliciter sumi peccatum, primò pro peccato actuali 2 Paralip. 7. *Si confessus fuerit populus meus, & egerit pœnitentiam à suis viis pessimis:* interdum pro peccato habituali, seu pro consuetudine peccandi acquisita ex frequentia peccatorum, quo pacto dicitur Job 20. *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ.* Subinde sumitur peccatum pro ipsa concupiscentia Psal. 50. *In peccatis concepit me mater mea*, & ad Rom. 7. *Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*, scilicet fomes, & concupiscentia. Nonnunquam sumitur etiam pro ipsa pœna pedissequa peccati 2 Reg. 18. *Transtulit DEUS peccatum tuum*, 1 Petri 2. *Quia peccata nostra ipse pertulit*, scilicet pœnam mortis subivit, quæ nostris debebatur peccatis. Plerumque sumitur pro ipsa hostia mactanda pro peccatis. Deuter. 9. *Peccatum vestrum quod feceratis, igne combussi.* Oseæ cap. 4. *Peccata populi mei comedunt*, seu victimas pro peccatis oblatas: in hoc sensu intelligitur etiam illud D. Pauli ad Corinth. 5. *Pro nobis peccatum fecit* seu obtulit se hostiam Patri æterno pro peccatis hominum. Propriè tamen sumitur peccatum pro ipso actu voluntatis contra legem naturalem & divinam in quo sensu procedit præsens controversia. Et multipliciter solet à Sanctis Patribus definiri à D. Ambrosio lib. de Parad. cap. 8. *Transgressio, & cœlestium inobedientia mandatorum.* A D. Augustino tom. 6. lib. 22. contra Faustum. *Dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*; hæc definitio quia comprehendit omnia peccata videtur esse magis adæquata; comprehendit enim peccata cordis, oris, & operis, & communiter recipitur; utpote includens totum definitum. Rursus ab eodem Augustino tom. 4. lib. c. ad Simplicianum de solutione quarundam quæstionum ex Epistola ad Romanos quæst. 2. col. 18. *Peccatum est à præstantiori conditore aversio, ad condita inferiora conversio*, in qua definitione includuntur illa duo, quæ Theologi inquirunt scilicet aversio à Deo & conversio ad creaturas, quæ duo passim in scripturis significantur, ut Jeremiæ 2. v. 13. *Duo mala fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ vivæ*, per hæc enim verba significatur aversio peccatoris à DEO & postea subjungit, *& foderunt sibi cisternas*, per quæ verba indicatur conversio ad creaturas, & quia non potest peccator averti à DEO, & converti ad creaturas nisi rationem ultimi finis soli DEO debitam tribuat creaturæ, fit quòd per peccatum maxima irrogetur DEO injuria, quâ ratione solet à Theologis definiri peccatum esse offensa, seu injuria DEO irrogata. Et duplex est originale, & actuale, illud dicitur; quod per originem contrahitur & hoc quod actu proprio, ac voluntate propria perpetratur.

Peccatum originale fuit transgressio illa, qua Adam præceptum sibi injunctum non comedendi de fructu scientiæ boni, & mali fuit transgressus, & ob quod propterea deperdidit statum innocentiæ, & cum ipso dona supernaturalia, & quia voluntates posterorum erant virtualiter infusæ in voluntate Adæ, ideo illo peccante simul peccavit totum genus humanum quod contrahit hoc peccatum, quòd à sua origine denominatur originale, quod secum trahit privationem justitiæ originalis per communem originem seu propagationem in omnes homines ab uno homine, seu Adamo totius humani generis capite, seu primo parente derivatam. Imò D. Thomas cum Thomistis docet hanc rationem privationis, quam commmunem dicit cum peccato actuali esse ipsum peccatum cujus natura, & essentia non est subsistens, sed boni privatio, ut etiam docent plures sancti Patres præsertim D. Dionysius *lib. de divin. nomin. cap.4.* Athanasius *orat. contra Gentes.* Basilius *homil.9.* Gregor. Nazian. *orat.* 40. Ambrosius *lib. de fuga sæculi cap.4.* & D. Augustinus lib. 7. confess. ubi ait: *Quæcunque sunt bona sunt malumque illud, quod quærebam unde esset, non est substantia, quia si substantia esset bonum esset:* & cap. 16. ait: *Quæsivi, quid esset iniquitas, & non inveni substantiam sed à summa substantia Deo detorta in infimam voluntatis perversitatem.* Hinc cernim est peccatum non esse ullam substantiam, & secum trahere privationem gratiæ sanctificantis, ut passim contra Manichæos docet Augustinus asserens nullam esse mali naturam. An verò peccatum de suo formali dicat rationem aliquam positivam in obliquo, quæ non sit ens in recto, neque substantia ulla,

ulla, sed tantùm quædam relatio ad objectum dissonum rectæ rationi est quæstio inter Theologos, quamvis omnes conveniant peccatum lethale secum trahere carentiam gratiæ sanctificantis.

Hinc peccatum originale secum trahit privationem justitiæ originalis, qua primus homo fuit à Deo ornatus, & simul corroboratus. Fuit enim justitia originalis donum eximium supernaturale, quod propterea gratiam, & virtutes complectebatur omnes, quod donum primo homini statim in ipsa prima sua origine fuit à Deo infusum, & ratione illius totus homo subjiciebatur Deo & vires corporis, animæ, ut etiam totum corpus menti, & rationi, adeo ut anima nullis perturbationibus, quæ Deo repugnarent obnoxia esset; nulla aderat in membris corporis contra legem mentis lex concupiscentiæ, & hoc donum veluti effectus suam causam sequebatur impassibilitas corporis, & immortalitas, & erat donum supernaturale, quo primus homo in se ipso rectus erat, & denominabatur ob ordinem facultatum inter se, & ad Deum, & quod Adam non sibi uni tantum, sed universo hominum generi acceperat à Deo, adeo ut hoc idem donum simul cum humano genere propagaretur, si Adam suisset obsecutus divino præcepto, si enim perseveràsset in statu innocentiæ & gratiæ eandem justitiam una cum suis appendicibus in reliquos omnes posteros transfudisset. Quia verò injunctum sibi à Deo unicum præceptum transgressus fuit, miserè excidit à statu illo felicissimo justitiæ originalis, & à latronibus, seu malis angelis expoliatus gravissimis etiam fuit plagis sauciatus, ignorantia scilicet veri, ac difficultate boni operandi hinc ex voluntatis imbecillitate, & perduelli contra mentis legem cœpit insurgere concupiscentia, ac oriri moriendi necessitas, adeo ut ceciderit semivivus relictus, & justitiam originalem non sibi soli verùm etiam posteris omnibus amisit, eò quia omnes in uno peccaverunt. Hanc justitiæ originalis privationem D. Augustinus lib. 2. de nuptiis & concupis. cap. 5. & alibi passim vocat *concupiscentiæ reatum*, quia non ipsa concupiscentia est peccatum originale, sed tantùm ejus effectus: siquidem manet in baptizatis ad agonem, quamvis nihil sit damnationis iis, qui sunt in Christo JEsu. Sed vocat reatum concupiscentiæ quia tametsi maneat concupiscentia reatus tamen transit: siquidem per baptismum reatus seu labes originalis, quæ nos reos constituit, ac Dei inimicos delentur, ac remittitur, &c. Quod hæc privatio justitiæ originalis una cum peccato originali contrahatur ab omnibus hominibus, ad quos derivatur ab uno homine, seu Adamo est fidei dogma à summis Pontificibus Innocentio I. & Zosimo à Synodis Diospolitano, Africanis, Arausicana II. & Tridentina definitum fuit sess. 5. can. 2. & 4. ubi ait: *Si quis Adæ prævaricationem sibi soli & non ejus propagini asserit nocuisse, & acceptam à Deo sanctitatem, & justitiam quam perdidit, sibi soli, & non etiam nobis prædidisse; aut inquinatum illum per inobedientia peccatum mortem, & pœnas corporis tantùm in omne genus humanum transfudisse non autem & peccatum, quod est mors animæ, anathema sit, cum contradicat Apostolo dicenti per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* Neque imitatione, sed vera propagatione in omnes homines transfunditur labes ista originalis, ut ait Apostolus ad Roman. cap. 5. ubi id evincit, per antithesin inter Christum, & Adamum inquiens: *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem sic, & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ: sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem justi constituentur multi*, justitiam verò à Christo non sola imitatione nos accipere manifestum est, siquidem veteres Sancti, qui Christum præcesserunt non potuerunt eum imitari cùm nondum in mundum venisset, & nihilominus justitiam suam acceperunt, imò & in lege Evangelica ipsi parvuli, qui Christum non possunt cognoscere consequenter nec imitari adhuc per Christum justificantur aqua baptismi ablui, unde per primum hominem, non imitatione, sed vera propagatione fuit peccatum in posteros transfusum: sicut enim Christus occulta suæ gratiæ inspiratione justos nos efficit, ita & Adam occulta naturæ depravatione corruptela, & tabe peccatores nos constituit, & ad hoc evincendum non desunt pleraque alia scripturæ testimonia Psal. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*, ubi D. Hieronymus vertit *in iniquitate* juxta efficaciam hebraicæ vocis, neque per iniquitates in quibus conceptus est parentum peccata actualia intellexit David, quia ipse ex sancto conjugio non ex adulterio aut fornicatione progenitus fuerat. Præterea Joannes Baptista indigitans Christum ait Joan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi*, à Baptista Præcursore peccatum expressum commune est omnibus hominibus ad quod delendum, ac remittendum unigenitus Dei Filius carnem assumpsit, ut testatur Apostolus Epist. 2. ad Corinth. cap. 5. inquiens: *Si unus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt jam non sibi vivant, sed Dei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit*: ex qua sermocinatione colligitur omnes & singulos homines etiam ipsos infantes mortuos esse morte peccati, quia Christus qui pro mortuis peccato mortuus est, pro parvulis etiam mortuus est, hinc Apostolus Epist. ad Ephes. cap. 2. *Eramus natura filii iræ, sicut & cæteri*, seu à prima naturæ nostræ origine sive ex nativitate non ex consuetudine, & imitatione eramus iræ DEI, ac vindictæ obnoxii: & nemo est obnoxius iræ DEI, nisi per peccatum unde nascuntur omnes homines labe originali infecti, ut semper, & intellexit, & docuit Ecclesia consentientibus Patrum testimoniis. Hoc idem etiam evincit S. Augustinus contra Pelagium: siquidem ex forma baptismi sacrisque ritibus ab Ecclesia jam ab initio usurpatis, seu antequam nasceretur in mundo Pelagius, probat peccatum originale non imitatione, sed propagatione contrahi ab hominibus & deleri per baptismum: siquidem baptismus semper collatus fuit in remissionem peccatorum etiam infantibus, qui nullo actuali peccato sunt infecti, sed tantùm originali. Præterea Ecclesia non adhiberet exorcismum insufflationem, abrenuntiationem Sathanæ, si diabolus illis non dominaretur: & non posset ei dominari, si ab omni peccato essent immunes, & quia infantes carent peccato actuali infecti sunt non imitatione, sed propagatione labe originali, à qua purgantur per baptismum. Rursus hoc idem

idem ostendit ex solicitudine parentum Christianorum in procurando filiis suis baptismo, quinimò ex Ecclesiæ traditione derivata ab Apostolis infantes recèns natos semper baptizare consueverat, nec ab æterna vita, & gloria cœlesti excluderentur, cùm dixerit Christus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non intrabit in regnum cœlorum.* Præterea quia cùm Deus homines condiderit ad suam imaginem, & propter æternam beatitudinem justum erat, ut ab eadem non excluderet immeritos, & insontes: essent autem insontes etiam cum è vita rapiuntur non suscepto baptismo, si peccatum originis in eis nullum esset, quia nulla peccata actualia ipsi adhuc commiserunt. Alia ratio peti etiam solet ex miseriis corporis: siquidem grave illud jugum, quod est super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum injustum prorsus esset, si nullius peccati rei essent infantes: siquidem non careret injustitia si tot miseriis creaturæ innocentes addicerentur. Et hoc argumentum adeo est efficax ut ipsos Ethnicos moverit, licèt peccatum primi parentis ignoraverit, ut ex humana naturæ conditione judicaverint innocentem non esse hominem, qui tot ærumnis addiceretur quapropter admissa in superiore aliqua vita commenti sunt peccata ab eo, qui ab ipsis vitæ initiis ad ærumnas molestias videretur damnatus, quapropter D. Augustinus lib. 4. contra Julianum cap. 15. ait: Veres illos Ethnicos Philosophos, qui errores, ærumniasque humanæ vitæ in justum DEI judicium refuderunt, ad Christianum dogma accedere. Asserit, & profert insigne ex Ciceronis Ortensio testimonium, quo probat, Ethnicos illos Philosophos grave jugum super filios Adam, & DEI potentiam justitiamque vidisse etiam si gratiam, quæ per mediatorem liberandis hominibus concessa est, non viderunt. Et nos ab aliqua sceleta suscepta in vita superiore pœnarum luendarum causa dixerunt in mundo hoc natos, & animos nostros corporibus esse adnexos, ut à Prædonibus Ethrus.is corpora vivn cum mortuis conjungebantur.

Neque ex eo, quod filii non dicuntur portare iniquitates parentum, sequitur peccatum originale non contrahi ab hominibus, qui nascuntur, alioquin portarent iniquitatem parentis, contra illud Ezechiel. 18. siquidem dicitur filius non portare iniquitatem Patris, cujus nullatenus est ipse particeps: secus portat filius iniquitatem patris, quæ facta est de limitatione vel nativitate propria filii, & quia peccatum originale est proprium omnium hominum quatenus voluntates omnium hominum fuerunt virtualiter inclusæ in voluntate Adæ, ideo rectè dicuntur homines, qui nascuntur portare iniquitatem patris, seu Adæ unde licèt Adæ peccatum sit alienum proprietate actionis, est tamen nostrum *contagione propaginis*, ut loquitur D. Augustinus lib. 6. contra Jul. cap. 9. hinc ex verbis Apostoli ad Roman. cap. 5. *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obeditionem justi constituentur multi*, perperam colligerent Pelagiani Adami peccatum omnibus hominibus non imputari, sed illis tantùm qui peccatum ipsum imitantur vocabulum illud *multi* in illo loco idem significat ac omnes, ut colligitur ex præcedenti versu. *Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ*, sicut si quis objiceret sine voluntate non posse esse peccatum de cujus ratione est, ut sit voluntarium, & liberum, ergo nùllum esse potest in parvulis peccatum, eò quia careant usu propriæ voluntatis, & liberi arbitrii: siquidem responderetur sine voluntate propria nullum esse peccatum propriæ actionis conceditur sine voluntate aliena nullum esse peccatum originis negatur. Peccatum igitur originale non est sine voluntate primi hominis, quia ab illo patratum est, ut in omnes transiret voluntas enim Adæ virtualiter, & interpretativè fuit voluntas omnium hominum, quorum fuit ipse caput sicut enim voluntates subditorum quoad regimen totius regni dicuntur inclusæ in voluntate Regis ut capitis: ita voluntates omnium hominum in ordine ad participandam justitiam originalem fuerunt inclusæ in voluntate Adæ ut capitis, ait enim Augustinus lib. 2. de nuptiis & concupisc. cap. 28. fuit Adam, & in illo fuimus omnes: periit Adam, & in illo omnes perierunt. Quòd si dicas fieri non posse ut parentes baptizati peccatum originale quod in iisdem deletum est, transfundant in filios, cum enim parentes careant originali labe, non videtur quomodo possint illam in filios recens natos transfundere. Sed contra, quia tametsi videatur id captum excedere humanæ mentis, non minus credendum, quia à Deo, qui summa veritas est, quæque non potest nos fallere, nec falli, ipsa in scripturis sacris & Majorum traditionibus id testificatur. Id autem si non ratione evinci potest, exemplis tamen explicatur: etenim si palea quæ tanta diligentia separatur à tritico manet in fructu, qui depurgato tritico nascitur; si de olea nascitur oleaster; si præputium, quod per circumcisionem aufertur manet in eis quos generant circumcisi homenes, quòd si ex Christianis non Christiani generantur, non mirum, si peccatum, quod per baptismum mundatur in parentibus transfundatur in filios, vi quadam talifica concupiscentiæ, ait enim Augustinus lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 27. *Renovati namque parentes non ex primitiis novitatis, sed ex reliquiis vetustatis carnaliter gignunt, & filii ex parentum reliqua vetustate toti vetusti, & in peccati carne propagati damnationem veteri homini debitum Sacramento spirituali regenerationis, & renovationis evadunt.* Quòd si parentes, qui amiserunt pueritiam, & juventutem, hanc transfundunt in parvulos, quos generant. Quid mirum si parentes, quibus remissum est per baptismum peccatum originale illud transfundant in prolem. Anima igitur pura, & innocens à Deo creatur absque ullo peccato sine ulla macula, sed cùm primum creata corpori infunditur in eo veluti incorrupto vase ipsa inficitur, sicut enim anima juncta corpori pluribus affecta doloribus, ac vulneribus etiam ipsa dolet: perinde cum anima à DEO creata pura absque ulla macula peccati cum primum corpori unitur, contrahit ejus miseriam, fitque maculosa, eò quia sit corpus pars hominis suam trahens originem ab Adam, à quo ut in capite, & radice, seu in fonte vitiato statim labem contrahit, & quamvis concupiscentia in baptizatis remanens non sit peccatum, eò quia ejus reatus remissus sit in baptismo, est tamen germen peccati, & per concupiscentiam peccatum originale traducitur quapropter S. Augustinus lib. 5. contra Julian. cap. 18. ait: *Qualitas affectionalis mali de substantia ad substantiam non emigrando transit:*

sit: sed quodam operante contagio, id est concupiscentiæ affectu, sicut de parentibus morbidis morbida soboles procreatur. Non igitur in baptismo infirmitas concupiscentiæ carnis statim sanatur, sicut continuò ejus reatus aboletur, siquidem per baptismum tantùm extinguitur, & deletur, quod habet rationem peccati concupiscentia verò quamvis sit effectus peccati, quia tamen ipsa non est peccatum, ideo remanet in baptizatis, in quibus cohæret cùm gratia sanctificante. Cum igitur peccatum originale derivari in omnes homines ab Adamo nos doceat fides Catholica, ideo per baptismum eadem fide credimus deleri in nobis reatum concupiscentiæ, seu quod in concupiscentia habet rationem culpæ, & maculæ, quæ abstergitur per aquam baptismi: & quamvis omnes Adæ posteri dicantur peccatum hoc originale contrahere, excipitur tamen Deipara, seu Virgo Maria, non quidem à debito illud contrahendi, siquidem ex parentis utriusque commixtione genita est, & à Christo redempta: sed excipitur à peccati originalis adhæsione, id est, spectata communi hominum ex Adamo forte per sexus utriusque commixtionem propagatorum contrahere quidem vitium originale debuisset, sed illud revera non contraxit, eò quia per gratiam Redemptoris Christi præservata fuerit, adeo ut Ecclesia illi accommodet verba illa Cant. *Tota pulchra es, & macula non est in te:* si tota pulchra, ergo nulla labe infecta, nulla macula temerata, peccatum autem originale est macula devenustans pulchritudinem sanctitatis, ergo si tota pulchra est, immunis fuit à peccato originali: neque dicas verba illa, esse intelligenda de peccato actuali, à quo etiam veniali fuit immunis Deipara, ut docet Ecclesia in Tridentina Synodo sess. 6. respondetur non solùm intelligenda esse de peccato actuali, verùm etiam de originali, eò quia illa particula *tota pulchra* omnem excludit maculam, quæ sanctitatem officit; & quia macula peccati originalis est vera macula inficiens pulchritudinem sanctitatis hæc etiam fuerat à Deipara removenda, in qua dicitur macula non esse, *& macula non est in te* unde cùm Beata Virgo nullo peccato actuali vel veniali contaminata fuerit, rectè infertur eam etiam ab originali labe fuisse exemptam. Hinc Ecclesia propensior in immaculatam Deiparæ conceptionem diem festum, qui nonnisi pro sanctis instituitur, celebrat de immaculata conceptione, quòd si Ecclesia nequit ulli esse obnoxia errori: neque potest fideles fallere in his quæ pertinent ad mores & cultum Sanctorum sequitur conceptionem Beatæ Virginis fuisse immaculatam, & immunem à quavis macula originali, unde diem conceptioni ejusdem Beatissimæ Virginis sacrum publico, & solemni ritu ubique celebrandum constituit Sixtus IV. cui Missam, & officium Canonicum proprium decrevit iisdem attributis indulgentiis, quas Urbanus IV. instituto à se solemni festo Corporis Christi, & ejus officio Ecclesiastico concesserat, ut constat ex illius Constitutione edita Anno 1476. & Clemens XI. eumdem diem festum de præcepto etiam instituit proprio speciali decreto anno sui Pontificatus VIII. Paulus V. Anno 1616. per diploma, cui initium *Regis pacifici,* approbavit, confirmavit, & innovavit Constitutiones suorum Prædecessorum præsertim Sixti IV. & Pii V. in favorem immaculatæ conceptionis Beatæ Virginis imò præter supradictarum Constitutionum pœnas respectivè ipso facto incurrendas etiam concionandi, publicè legendi, seu docendi, & interpretandi facultate, ac voce activa, & passiva, in quibuscunque electionibus eo ipso absque alia declaratione privatim existere statuit, ac decrevit, qui pontificias illas constitutiones ausus fuerit violare, nec non perpetuæ inhabilitatis ad concionandum & publicè docendum pœnas incurrere, à quibus solus Romanus Pontifex possit absolvere. Gregorius XV. Anno Christi 1622. die 24. May decrevit, ac præcepit, ut imposterum donec articulus hujusmodi à Sancta Sede Apostolica fuerit definitus, vel per sanctitatem suam, & Sedem Apostolicam fuit aliter ordinatum nullus audeat in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & aliisque quibuscunque actibus publicis asserere Beatissimam Virginem conceptam fuisse cum peccato originali, sub pœna incurrendi censuras & pœnas expressas in Pontificiis Constitutionibus. Addit tamen se alteram opinionem non reprobare, nec ullum ei præjudicium inferre velle declaravit. Rursus sub eisdem censuris & pœnis præcepit, ut negativam opinionem scilicet quòd non fuit concepta cum peccato originali in prædictis publicis actibus asserentes, aliam opinionem non impugnent, neque de ea aliquo modo agant, seu tractent. Rursus prohibuit ut etiam in sermonibus privatis & colloquiis nemo audeat asserere quòd eadem Beatissima Virgo concepta fuerit cum peccato originali, nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere, seu tractare iis tamen exceptis, quibus à Sede Apostolica concessum fuerit. Et demum omnibus & singulis personis ecclesiasticis tam sæcularibus, quàm Regularibus cujusvis ordinis, & Instituti mandavit, ut in sacrificio Missæ, ac divino officio celebrandis tam publicè quàm privatim non alio quàm conceptionis nomine utantur sub iisdem censuris, ac pœnis. Alexander VII. in Constitutione edita Anno 1661. Constitutiones, & decreta prædecessorum suorum præsertim Sixti IV. Pauli V. & Gregorii XV. edita in favorem sententiæ asserentis animam Beatæ Virginis in sua creatione, & in corpus infusione Spiritus S. gratia donatam, & à peccato originali præservatam fuisse; nec non in favorem festi ac cultus conceptionis ejusdem Virginis Deiparæ secundùm piam istam sententiam exhibiti innovat, & sub pœnis, ac censuris in eisdem constitutionibus contentis observari mandat, & insuper omnes & singulos, qui præfatas constitutiones & decreta ita pergent interpretari ut favores per illas dictæ sententiæ, & festo, seu cultui secundùm illam exhibito frustrentur; vel quia hanc eandem sententiam, festum, seu cultum in disputationem revocare, aut contra ea quoquo modo directè, vel indirectè quovis prætextu, seu occasione scripto, seu voce loqui, concionari, tractari, disputare contra ea quidquam determinando, aut asserendo vel argumenta contra ea afferendo & insoluta relinquendo, aut alio quovis excogitabili modo disserendo ausi fuerint præter pœnas, & censuras in constitutionibus Sixti IV. contentas ipso facto eos privat concionandi, publicè docendi facultate, ut etiam voce activa, & passiva.

Peccatum actuale definiri solet esse factum, dictum, concupitum contra æternam legem. Est autem lex æterna ratio divina, seu Dei voluntas jubens ordinem naturalem conservari, ac prohibens perturbari, & naturalis ordo in eo consistit, ut

sicut

sicut anima corpori, ita ratio animæ cæteris hominis partibus præponatur, ac Deo obtemperet, hinc denominatio peccati duo involvit, quorum primum est materia seu id, quod denominatur peccatum estque ipse actus humanus; secundum est forma, quia hujusmodi actus denominatur peccatum estque dissonantia à lege divina, & natura rationali, qua tali, quæ dissonantia dicitur formaliter malitia peccati, & secum trahit privationem gratiæ sanctificantis. Requiritur autem ad peccatum essentialiter libertas indifferentiæ, quia cùm peccatum sit contra legem obligantem, & nemo possit obligari ad declinandum, quod non est in sua libera potestate, sequitur ad peccatum requiri essentialiter libertatem indifferentiæ, & consecutivæ ad peccatum se habent meritum pœnæ æternæ sensus, & damni privatio gratiæ sanctificantis, & amicitiæ cum Deo, ac filiationis adoptivæ. Hinc peccatum est actus humanus deliberatus, quo fit: vel dicitur, vel concupiscitur aliquid quibus verbis indicatur materia peccati, quæ vel opus externum est, vel verba, aut interni animi motus, qua propter dicitur esse factum, dictum, & concupitum contra legem æternam, quibus postremis verbis forma, seu potiùs deformitas peccati significatur, quæ est aversio à Deo, ac defectio ab illius lege.] Peccatum actuale subdividitur in mortale, & veniale, illud est aversio à Deo tanquam ab ultimo fine, & conversio ad creaturam, seu adhæsio creaturæ tanquam ultimo fini, & tunc contingit, quando homo creaturis fruitur, quibus uti duntaxat deberet. *Frui autem est amore alicui rei inhærere propter se ipsam. Uti verò est, quod in usum veneris ad id, quod amas obtinendum referre, si tamen amandum est. Res illa, quibus fruendum est, beatos nos faciunt. Istis, quibus utendum est, tendentes ad beatitudinem adjuvamur, & quasi adminiculamur, ut ad illas quæ nos beatos faciunt pervenire, ac his inhærere possimus*, ut ait Augustinus lib. 1. de doctrin. Christ. cap. 3. & sequent. & nonnullis interjectis subdit: *Si eis, quibus utendum est, frui voluerimus impeditur cursus noster, & aliquando etiam deflectitur, ut ab his rebus, quibus fruendum est, obtinendis, vel retardemur, vel etiam revocemur inferiorum amore præpediti. Solo Deo fruendum est, utendum creaturis, quomodo ergo si essemus peregrini qui beatè vivere nisi in patria non possemus, eaque peregrinatione utique miseri & miseriam finire cupientes in patriam redire vellemus, opus esset vel terrestribus, vel marinis vehiculis, quibus utendum esset, ut ad patriam qua fruendum erat pervenire valeremus; quod si amœnitates itineris, & ipsa gestatio vehiculorum nos delectaret & conversi ad fruendum iis, quibus uti debuimus nollemus citò viam finire, & perversa suavitate implicati alienaremur à patria, cujus suavitas faceret beatos: sic in hujus mortalitatis vita peregrinantes à Domino si redire in patriam volumus, ubi beati esse possimus utendum est hoc mundo, non fruendum ut invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciantur, seu ut de corporalibus temporalibusque rebus æterna, & spiritualia capiamus.*] Constat igitur peccatum mortale esse aversionem à Deo tanquam ab ultimo fine, & conversionem ad creaturam, seu adhæsionem creaturæ tanquam fini ultimo. Peccatum verò veniale non est aversio à Deo ut à fine ultimo, sed tantùm inordinatus affectus ad creaturam servato ordine ultimi finis. Quòd tunc contingit, quando homo ita comparatus est, ut creaturam Deo præponere nollet, & à Deo velut ab ultimo fine averti atque in re temporali velut in ultimo fine quiescere neque vult averti à Deo nec ejus amicitiam deperdere, neque ejus legem in re gravi transgredi. Quamobrem peccatum mortale evertit ordinem hominis ad Deum ut ad finem ultimum, seu conjunctionem illius cum Deo ut ultimo fine, quæ fit per charitatem secus peccatum veniale hunc ordinem non evertit, sed integrum servat, proinde charitatem non extinguit, sed minuit tantùm ejus fervorem, servato ordine ad finem ultimum tantùm perturbat ordinem eorum, quibus ad finem obtinendum utendum est, quatenus plus rebus creatis afficitur, quàm deberet, nimiumque illis inhæret non tamen à rectitudine legis aberrat, nec à via penitus deflectit, sed in ipsa via per aliquas ambages, & circuitus tendens à finis consecutione tantùm retardatur, quapropter docet D. Thomas peccatum lethale est contra legem; & veniale præter legem, non quòd peccatum veniale non sit etiam divina lege prohibitum, sed quatenus ita non repugnat legi, ut ejus ordinem, ac finem evertat, seu charitatem extinguat, verùm quia in aliquo recedit ab ordine legis, ideo dicitur esse præter legem quia verò Deus est vita animæ, & ipsi per charitatem conjungitur juxta illud 1. Joan. 4. *Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in illo.* Ideo peccatum mortale quod hominem à Deo sejungit, & charitatem extinguit rectè dicitur mors animæ non ita peccatum veniale: hinc peccatum lethale est irreparabile habita ratione status in quo constituit peccatorem, cum in eo penitus extinguat vitæ spiritualis principium: sicut mors dicitur malum irreparabile, eo quia nullum in natura sit principium, quo mortuus ad vitam revocari possit, cùm solùm Deus sua virtute omnipotenti possit mortuum suscitare. Veniale autem peccatum reparabile est, quia principium interius vitæ spiritualis seu charitas manet in homine cum peccato veniali, quod proptera curari, ac deleri potest vel in hoc sæculo per aquam lustralem indulgentias, sacramenta vel in futuro, seu purgatorio, secus mortale si in hoc sæculo beneficio Sacramenti non dimittitur in futuro non deletur. Præterea adest aliud discrimen inter peccatum lethale, & veniale, quia illud constituit hominem dignum pœna æterna, quæ in scripturis vocatur secunda mors, secus peccatum veniale tantùm constituit hominem obnoxium pœnæ temporali.

Rursus peccatum aliud est commissionis, aliud omissionis illud est actio prava, qua homo id agit quod lex inhibet, sicut cùm occidit, mœchatur, mentitur, quæ omnia lege prohibentur, non falsum testimonium dices, non occides, non mœchaberis. Istud est prætermissio boni, quod lex præcipit, ut cum rem alienam quis non restituit, eleemosynam non erogat, sacro diebus festis non adest. Peccatum commissionis propriè, & simpliciter dicitur peccatum; posteriùs verò delictum Levit. 7. *Sicut pro peccato offertur hostia, ita & pro delicto*, & cap. 14. *Sicut pro peccato, ita & pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia.* Hinc Augustinus quæst. 20. in Levitic. ait: *Fortassis peccatum est perpetratio mali: delictum autem desertio boni. Nam ipsum vocabulum, si discutiatur, quid aliud erit delictum, quam derelictum.*

Non tamen desunt, qui promiscuè usurpent peccatum commissionis, & omissionis. Cæterum peccatum commissionis est contra præcepta affirmativa, & peccatum omissionis contra præcepta negantia, quæ sunt, quibus prohibetur malum, ut non occides, non mœchaberis, non furtum facies affirmantia sunt, quæ bonum præcipiunt, ut honora parentes, Deum cole, Sabbathum sanctifices: præcepta negativa obligant semper, & pro semper, affirmativa verò licèt obligent semper non tamen pro semper, ideoque solum pro tempore illo aliquis cessando ab actu peccat, pro quo præceptum affirmativum obligat, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst. 71. art. 5. ad 3.* sive quando adest tempus implendi præcepti, quod non impletur deliberata voluntate: etenim si præceptum implendi facultas non adsit, ut si quis ob gravem infirmitatem non possit templum adire non obligatur die festo sacro interesse, & omissio illa non est peccatum, ut etiam si omissio esset omnino involuntaria sin verò volita esset in sua causa, ut si quis multo vino madidus, & ebrietate sepultus, aut operi ex objecto vel circumstantia aliqua illicito vacans aut somno indulgens tempus insumpsit non cogitans de præcepto implendo, ut de sacro audiendo reus est peccati omissionis.] Alia etiam dicuntur peccata spiritualia, & alia carnalia ratione objecti, à quo speciem sumunt, & distinctionem. Peccata spiritualia ea dicuntur, quæ perficiuntur in delectatione spirituali: Carnalia verò, quæ consumantur in carnali delectatione, hinc superbia, ambitio, vana gloria sunt peccata spiritualia, quia homo delectatur propria excellentia gula verò quia consummatur in delectatione ciborum, ut & luxuria, quæ consummatur in delectatione venereorum carnalia peccata sunt, quapropter septem capitalium peccatorum quinque dicuntur spiritualia superbia, avaritia, invidia, ira, avidia, & duo carnalia luxuria, & gula. Peccata carnalia dicuntur quadam etiam generali ratione, quæ ab homine carnali sive secundùm carnem vivente perpetrantur, tametsi in carnis voluptate non consummentur, dicitur verò homo vivere secundùm carnem, quando vivit secundùm se ipsum quia scriptura hominem nomine carnis vocat; & vivendo secundùm se ipsum peccat, quià propriis adhæret concupiscentiis, quia tenetur homo vivere secundùm Deum ad quem dirigitur, unde ait Augustinus lib. 14. de civit. Dei cap. 4. *Ut non secundum se ipsum, sed secundùm eum à quo factus est, viveret, id est, ut illius potius, quam suam faceret voluntatem: non autem ita vivere quemadmodum est factus ut viveret, hoc est mendacium. Beatus quippe vult esse etiam non sic vivendo ut possit esse. Quid est ista voluntate mendacius?* paucis interjectis subdit: *Ergo mendacium est, quod cùm fiat, ut bene sit nobis, hinc potiùs male est nobis; vel cùm fiat ut melius sit nobis, hinc potiùs pejus est nobis. Unde hoc nisi quia de Deo potest bene esse homini, quem delinquendo deserit non de se ipso secundùm quem vivendo delinquit.* Alio sensu dicuntur etiam peccata carnis, quæ circa res corporeas & externas versantur, qua ratione avaritia inter peccata carnalia recensetur ab Apostolo ad Ephes. 3. *Fornicatio, & omnis immundita aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo aut stultiloquium aut scurilitas, qua ad rem non pertinet.* Cæterum magis strictè, & propriè peccatum carnis dicitur luxuria, quia in delectatione carnis omnium maximè consummatur vel quia in hujusmodi peccato ita servit anima corpori, ut nihil aliud homini tunc cogitare liceat, quando delectationibus mergitur carnis, seu sensuum voluptatibus.

Rursus aliud est peccatum in Deum aliud in se ipsum, & aliud in proximum, cùm enim omne peccatum sit defectio ab ordine & triplex in homine ordo esse debeat, scilicet ad Deum, ad se ipsum & ad proximum. Rectè dividitur peccatum in illud quod est contra Deum, contra se ipsum, & contra proximum, & quamvis omnia peccata quadam generali ratione sint contra Deum, eò quia sint transgressiones legis divinæ, & æternæ: nihilominus peccata propriè dicuntur contra Deum quæ directè, & immediatè pugnant contra divinam ejus Majestatem, vel sunt defectiones ab ordine illo superiori quo homo speciatim in Deum ordinatur vel sunt prævaricationes divinæ legis in his, quæ soli Deo debentur, & hujus generis peccata sunt idololatria, hæresis, desperatio, vel præsumptio de misericordia divina odium Dei, blasphemia, sacrilegium, impœnitentia, & generatim omnia peccata, quæ opponuntur virtutibus Theologicis, religioni, & pœnitentiæ, quæ est justitia quædam hominis ad Deum resarciens injuriam ejus irrogatam Majestati. Peccata contra se ipsum ea dicuntur, quibus violatur ordo rationis, quem quisque tenetur servare erga se ipsum, ut est ebrietas prodigalitas, dissipatio rei propriæ, fornicatio. Peccata in proximum sunt, quibus violatur ordo rationis erga cæteros homines servandos sivè nobis sint superiores sive æquales sive inferiores; sive nobis conjuncti, sive alieni, sive domestici, sive extranei, ut furtum, homicidium, injuria illata, contumelia, calumnia, detractio, & alia quibus verbis vel factis damnum infertur aliis: & triplicem hunc ordinem hominis ad Deum, se ipsum, & proximum complexus est Apostolus ad Tit. 2. inquiens: *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo,* ubi D. Fulgentius lib. 1. de remiss. peccat. cap. 28. ait: *Sobrietatem custodit, quisquis mores suos, vitamque componit, & ille justè vivit, qui proximo nec mali aliquid ingerit, & in quantum potest adjutorium bonæ operationis impendit. Ille etiam piè vivit, qui perversum aliquid, nec credit de Deo, nec dicit. Quisquis ergo vult ad regnum pervenire cœlorum vivat sobrius in se metipso justitiam servet proximo, pius perseveret in Deo.*

Dividitur etiam in peccatum cordis, oris, & operis, quæ enim procedunt de ore, exeunt de corde, ut ait Christus Matth. 15. 18. Et ea coinquinant hominem, de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc sunt quæ coinquinant hominem, & hæc dicuntur peccata cordis. Quæ verò de ore procedunt, sunt per quæ homo facilè prorumpit ad manifestandum conceptum cordis. Tertius gradus comprehendit illa peccata, quæ consistunt in consummatione operis, quo pacto iracundus ex appetitu vindictæ primum perturbatur in corde postea prorumpit in verba contumeliosa, & tandem procedit ad vindictam ad damnum inferendum proximo, quo con-

consummatur peccatum opere, quod priùs fuerat corde conceptum, & ore prolatum, & hæc partitio colligitur ex Psal. 23. v. 3. & sequent. *Quis ascendet in montem Domini? Aut quis stabit in loco sancto ejus? innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec juravit in dolo proximo suo.* Hinc D. Hieronymus in cap. 43. Ezechiel. distinguit tria generalia delicta, quibus humanum subjacet genus: aut enim cogitatione aut sermone, aut opere peccamus, & ait hæc tria delictorum genera significari per hircum, vitulum, & arietem, quos offerri pro peccato lex jubebat, ait ipse cogitatio refertur ad arietem quia prima est omnium peccatorum; & ex qua duo alia peccata nascuntur: hædus autem sive hircus ad eloquium, sive sermonem, qui de exclusioribus disputat: Opera vitulo deputantur, quoniam vomeri, & labori, & terrenis operibus mancipatus est. Cæterum peccatum cordis, tribus gradibus perficitur suggestione, delectatione, & consensu, ut explicat D. Augustinus *lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 12. Tria sunt, quibus impletur peccatum, suggestione, delectatione, consensione. Suggestio sive per memoriam fit sive per corporis sensus, cum aliquid videmus, vel audimus, vel olfacimus, vel gustamus, vel tangimus. Quo si frui delectaverit, delectatio illicita referenda est. Velut cum jejunamus & visis cibis palati appetitus assurgit, non fit nisi delectatione. Sed huic tamen non consentimus, & eam dominantis rationis jure cohibemus. Si autem consensio facta fuerit, plenum peccatum erit notum DEO in corde nostro, etiam si facto non innotescat hominibus. Ita ergo sunt isti gradus quasi à serpente suggestio fiat, id est lubrico, & volubili, hoc est temporali corporum motu. In appetitu autem carnali tanquam in Eva delectatio: in ratione verò tanquam in viro consensio: Quibus peractis tanquam de paradiso, hoc est, de beatissima luce justitiæ in mortem homo expellitur justissimè omnino. Non enim cogit, qui suadet. Verumtamen delectatio ante consuetudinem vel nulla est, vel tam tenuis ut prope nulla sit: Cui consentire magnum peccatum est, cum illicita est. Cum autem quisque consenserit, committit peccatum in corde. Si autem etiam in factum processerit, videtur satiari, & extingui cupiditas: sed postea cum suggestio repetitur major accenditur delectatio, quæ tamen adhuc multo minor & quàm illa quæ assiduis factis in consuetudinem vertit. Hanc enim vincere difficillimum est. Sicut ergo tribus gradibus ad peccatum pervenitur, suggestione, delectatione, consensione. Ita ipsius peccati tres sunt differentiæ in corde, in facto, in consuetudine tanquam tres mortes. Una quasi in domo, id est, cum in corde consentitur libidini; altera jam prolata quasi extra portam, cum in factum procedit assensio: tertia cum vi consuetudinis malæ tanquam mole terrena premitur animus quasi in sepulchro, jam putens, quæ tria genera mortuorum Dominum resuscitasse, quisquis evangelium legit, agnoscit. Et fortasse considerat quas differentias habeat ipsa vox resuscitantis, cum alibi dicit: Puella surge Matth. 9. v. 25. & alibi: Juvenis tibi dico surge Luc. 7. v. 14. & alibi scilicet Joan. 11. v. 33. Infremuit spiritu, & flevit, & rursus fremuit, & post deinde voce magna clamavit Lazare veni foras.*

Si quæras quid sit peccatum in Spiritum S. respondetur esse lethalium peccatorum gravissimum, eò quia per ipsum negligatur oblata Dei gratia, quæ Spiritui Sancto, seu fonti bonorum omnium tribui specialiter solet, adeo ut hoc donum Spiritus Sancti ex malitia objiciatur habeatúrque contemptui, de quo propterea Christus Matth. 12. ait: *Ideo dico vobis omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro*, & Marci 3. ait Christus: *Amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ, quibus blasphemaverint: qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanctum non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti, quoniam dicebant Spiritum immundum habet.* Cæterum Sancti Patres peccatum in Spiritum Sanctum variè intellexerunt, & explicârunt, quidam enim dixerunt hoc peccatum propriè esse blasphemiam qua quis divinæ bonitatis opera, quæ Spiritui Sancto speciali ratione tribuuntur ex malitia impiè diabolo tribuit, ut olim Pharisæi, qui primum blasphemiam, seu verba contumeliosa in filium hominis dixerant vocantes Christum voracem vini potatorem, & Publicanorum amatorem, postea blasphemiam protulerunt in Spiritum Sanctum cum divina ejus opera Principi dæmoniorum ausi sunt tribuere, ut explicant Hieronymus, Hilarius, Ambrosius, Athanasius, Chrysostomus. Alii verò per peccatum in Spiritum Sanctum intellexerunt impœnitentiam finalem, seu in qua peccator decedit, quia tunc verificatur, quod peccatum illud impœnitentiæ non fuerit remissum in hac vita, nec sit remittendum in alia, decedentes enim ex hac vita impœnitentes cum peccato lethali æternum damnantur, ac suppliciis addicuntur gehennalibus, in quibus nulla amplius est redemptio, hinc ut ait Augustinus peccatum in Spiritum Sanctum nunquam remittitur, reliqua verò pœnitentibus condonantur. Alii etiam peccatum in Spiritum Sanctum dixerunt esse crimen omne perpetratum ex præcognita malitia, quia id singulari quadam ratione divinæ adversatur bonitati, quia per contemptum abjiciuntur, ac removentur oblata miserentis Dei munera impedientia peccati electionem, & hoc pacto explicat peccatum in Spiritum Sanctum D. Thomas 2. 2. *quæst.* 14. *art.* 1.

Hinc sex recensentur peccata in Spiritum S. scilicet: Præsumptio de misericordia DEI, vel de impunitate peccati, Desperatio, agnitæ veritatis impugnatio, fraternæ charitatis invidentia, obstinatio, & impœnitentia, quapropter dicuntur peccare in Spiritum Sanctum, qui fiducia divinæ misericordiæ freti ad peccandum fiunt procliviores, & audaciores, accumulant peccata peccatis, abjecta omni ratione divinæ justitiæ, ac timoris DEI asserentes Ecclesi. 5. *Miseratio Domini magna est multitudinis peccatorum meorum miserebitur*, sola fide in Christum sibi eblandientes, ac æternam sibi spondentes felicitatem, quamvis desidiosi jaceant in sordibus peccatorum. Neque curant cum metu, & tremore propriam operari salutem. Rursus peccant in Spiritum Sanctum, qui desperantes omnem abjiciunt spem veniæ impetrandæ à DEO vel salutis æternæ consequendæ instar Caini dicentis: *Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear.* Genes. 4. vel instar Ju-

dæ Proditoris, qui salutis desperatione commotus laqueo se suspendit, & vitam perdidit in patibulo. Isti, & alii ejusdem generis à DEO, cui proprium est misereri semper, & parcere, cujus miserationum non est numerus, qui peccatorem quoties ex animo ingemuerit, & ex corde resipuerit ut indulgentissimus Pater filium recipit, qui totam substantiam suam, seu divinam gratiam prodegerat, & pascendis porcis adscitus meretricibus adhæserat; à Christi sanguine, seu à pretio, quod pro redemptione omnium solverat mentis oculos avertentes alienati à vita DEI ob cordis ipsorum cæcitatem desperantes in omne peccatorum genus miserè se se effundunt. Rursus dicuntur peccare etiam in Spiritum Sanctum qui agnitam veritatem religionis Christianæ non ex ignorantia, sed ex malitia studiosè oppugnant, de quibus scribit Apostolus 2. ad Timoth. 3. *Magistri mendaces qui introducunt sectas perditionis*, & 1. Timoth. 4. dicuntur *homines corrupti mente, & reprobi circa fidem*, & ad Tit. 3. de iis ait: *Attendentes Spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium subversi, & proprio judicio condemnati.* Talis fuit Elymas Magus quem D. Paulus repletus Spiritu Sancto objurgavit Actor. 13. *O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli inimice omnis justitia, non desinis subvertere vias Domini rectas.*] Ejusdem furfuris fuerunt etiam Hæresiarchæ, qui novas hæreses introduxerunt, & veram Catholicam veritatem agnitam ab iisdem oppugnarunt, cujusmodi fuerunt Arius, Macedonius, Nestorius, Euthyces, Joannes Wicclefus, Joannes Huss, Lutherus, Calvinus, Servetus, & plures alii, qui Catholicam veritatem impugnârunt. Peccant etiam in Spiritum Sanctum qui fraternæ invident charitati, dolentque graviter de splendore, vel augmento virtutum, & donorum Dei. Tales fuerunt Judæi, qui invidebant Gentibus conversionem ad Christi fidem mediante divina gratia, & Apostolorum prædicatione talis fuit Alexander ille Ærarius qui Actor. 11. & 13. plura mala intulit Apostolo Paulo, & ejus sermonibus pertinaciter restitit: hæc fraternæ charitatis invidentia peccatum dicitur esse ad mortem de quo ait Christus. 1 Joan. 5. *Non pro illo dico ut roget quis*, & D. Augustinus lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 22. explicans quid sit hoc peccatum ad mortem ait: *Peccatum fratris ad mortem puto esse cum post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Jesu Christi quisque oppugnat fraternitatem & adversus ipsam gratiam qua reconciliatus est Deo invidentiæ facibus agitatur*, unde illud peccatum dicitur esse ad mortem, cujus rei ab Ecclesia excludun- tur ab orationibus, si in ea perversitate vitam clauserint, ut explicat idem Augustinus lib. 1. retract. cap. 19. *Peccatum autem non ad mortem est, si quisquam non amorem à fratre alienaverit, sed officia fraternitatis debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit, quapropter Dominus in cruce ait Luc. 23. Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciant. Nondum enim gratia Spiritus Sancti participes facti societatem sancta fraternitatis inierant. Et S. Stephanus pro iis orat, à quibus lapidabatur, eò quia Christo nondum crediderant, neque adversus illam communem gratiam dimicabant.* Peccant etiam in Spiritum Sanctum, qui animo offirmato in peccatis perseverant nolentes resipiscere, neque ullis admonitionibus, suasionibus, adhortationibus, & increpationibus, imò nec à DEI flagellis flectuntur: sed obdurati persistunt in peccatis, cujusmodi fuit Rex Pharao, cujus cor propterea dicitur induratum, & in malitia obstinatum, ne populum Dei dimitteret, quamvis pluries à Moyse monitus fuerit, imò & flagellis multipliciter attritus. Tales itidem fuerunt Judæi, quorum pertinaciam perstringit S. Stephanus verbis illis: *Dura cervice, & incircumcisis cordibus, & auribus vos semper Spiritui Sancto restitistis.* Tales etiam fuerunt qui falsas professi religiones; & ab Ecclesia Catholica separati detrectant audire Catholicos Prædicatores, & Doctores ut liberiùs propriis possint erroribus adhærere. Imò tales etiam sunt, qui suis in criminibus obdurati, & obstinati, si non voce, animo tamen dicunt Deo illud Job. 21. *Recede à nobis scientiam viarum tuarum nolumus*, de quibus omnibus ait Sapiens Proverb. 29. *Viro, qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus ei superveniet interitus, & eum sanitas non sequetur.* Hi enim non solùm patrata ab ipsis crimina non satagunt lachrymis diluere, sed potiùs iisdem gloriantur, quæ etiam defendunt, & nolunt ea subjicere Ecclesiæ clavibus, hi siquidem potentes in iniquitate oblatam sibi gratiam respuunt in profundum prolapsi malorum, de quibus scribit Apostolus ad Roman. 2. *Impœnitentes thesaurizant sibi iram in die ira, & revelationis justi judicii DEI.* Demum peccant etiam in Spiritum Sanctum qui finem nolunt propriis sceleribus imponere, sibique proponunt nolle unquam pœnitentiam agere, quorum sicut vita, ita & mors pessima est. Hi enim omnes dicuntur peccare in Spiritum Sanctum eò quia oblatam sibi à DEO gratiam cujus beneficio possint resipiscere abjiciunt, & contemnunt, nolentes ea uti in beneficium proprium.

CAPUT II.

Demonstratur contra Calvinum Deum non esse Authorem peccati.

ADeo impius, ac protervus Calvinus extitit, ut asserere ausus fuerit DEUM ab æterno non solùm prævidisse, ac permisisse verùm etiam voluisse, ac prædestinasse, Adæ & totius humani generis lapsum in peccatum, quod ab origine igitur à posteris omnibus contrahi & originale, ait enim Calvinus lib. 3. Instit. cap. 2. & 3. §. 4. *Fateor sanè in hanc, qua nunc illigati sunt, conditionis miseriam DEI voluntate dedisse universos filios Ada.* Et §. 5. subdit disertis verbis *hoc extare negat decretum fuisse à DEO ut sua defectione veniret Adam*, & infra: *Decretum quidem horribile fateor inficiari tamen nemo poterit, quin prasciverit Deus, quem exitum esset habiturus homo, & ideo prasciverit, quia suo decreto sic ordinaverat.* Et nonnullis interjectis subdit: *Nec absurdum videri debet, quòd dico DEUM non modo primi hominis casum, & eo posterorum ruinam prævidisse, sed arbitrio quoque suo dispensasse*, quæ Calvini propositio falsa est,

est, & hæretica, eò quia divinis repugnat scripturis, in quibus habetur Psal. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Sapient. 14. *Odio est Deo impius & impietas ejus.* Habaccuch. 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum & respicere ad iniquitatem non poteris.* Ezech. 10. *Nunquid voluntatis meæ est mors impii dicit Dominus*, & 2 Petri 3. *Deus neminem vult perire*, ex quibus tantùm abest, quòd Deus sit Author peccati, ut asserit Calvinus, ut potiùs ipsum nolit, & odio habeat, & quidem Deum non esse Authorem peccati ostenditur ex ipsa definitione peccati, siquidem est peccatum contra legem seu voluntatem DEI, à quo propterea est aversio, ut à fine ultimo: sed DEUS non avertit à se voluntates hominum, sed potiùs eas ad se convertit, & ordinat, & sicut est finis ultimus rerum omnium ita & omnia ad se ipsum trahit: unde Deuteron. 32. *Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia: Deus fidelis & absque ulla iniquitate, justus & rectus.* Quòd si est absque ulla iniquitate justus; & rectus non potest esse Author iniquitatis quæ propterea eidem tribueretur, nec esse posset absque iniquitate hinc D. Psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Quòd si Deus non vult iniquitatem jam non est author iniquitatis, seu peccati, alioquin si author esset peccati illud vellet, quia poneret, ac efficeret. Rursus Sapient. 11. *Diligit enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti*, quòd si nihil eorum quæ fecit odio habuit, ergo peccatum non fecit, quia hoc odio habet Sapient. 14. *Odio sunt Deo impius, & impietas ejus*, seu peccatum, quod odio habet, non igitur potest Deus esse Author peccati. Eccles. 15. *Non dixeris per Deum abest, quæ enim odit, ne feceris*, & paucis interjectis: *Non dicas ille me implanavit, nemini mandavit impiè agere, nemini dedit spatium peccandi*, seu nemini vitam prorogavit ea intentione ut peccaret, ex quibus claret, Deum non solùm aversari & nolle peccatum, verùm etiam spatium concedere peccandi, cùm dicatur homo raptus ne malitia mutaret intellectum illius, hinc D. Paulus ad Roman. 5. *Nunquid iniquitas apud Deum? absit.* Si autem esset Deus Author peccati procul dubio esset author iniquitatis, quæ propterea Deo tribueretur; imò neque Deus ullum provocat ad peccatum Jacobi 1. *Nemo, cùm tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est, ipse neminem tentat.*

Præterea hæc veritas ostenditur ex ipsa Calvini doctrina, ait ipse: Nihil divina fide credendum esse nisi quod in Sacris litteris continetur: atqui hæc propositio Adam peccavit, & Deus voluit ejus peccatum, quod prædestinavit, nullibi continetur in sacris littéris, ergo ex doctrina Calvini illa propositio non est credenda, nec vera, Major enim propositio est ipsius Calvini qui contra Catholicos passim inculcat, afferatur Verbum Dei scriptum, quia extra hoc verbum nihil in negotio fidei admittendum est, frustra enim à Catholicis traditiones obtruduntur, Patres, & rationes adferuntur, sola enim est scriptura, quæ controversias dirimit, unde adhærendo verbis Calvini, hæc propositio Deus voluit, & prædestinavit Adæ lapsum non est vera, cum nullibi in sacris scripturis reperiatur; proinde rejicienda ut falsa, & hæretica cùm sacris scripturis adversetur, siquidem quando scriptura loquitur de lapsu primi hominis illum tribuit non Deo, sed serpenti vel diabolo, vel Evæ, vel Adamo, & nunquam Deo Sapient. 2. *Deus creavit hominem inexterminabilem & ad imaginem similitudinis suæ fecit illum. Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Joan. 8. *Ille homicida erat ab initio.* Genes. 3. *Serpens decepit me*, & ibidem: *Mulier quam dedisti mihi sociam dedit mihi de ligno*, & iterum; *quia audisti vocem uxoris tuæ*, & demum Apostolus ad Roman. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit.* Unde peccatum primi hominis scriptura non tribuit DEO, sed vel serpenti, vel diabolo, vel Evæ, vel Adamo consequenter non est DEUS Author peccati primi hominis. Neque obstat, quod ait Beza Calvini discipulus lib. de arcana DEI prædestinatione contra Castallionem ubi postquam omnia scripturæ loca percurrisset, nihil aliud ad fulciendam Calvini sententiam potuit adferre, nisi illud Apostoli ad Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Ex quibus verbis tantum abest, quòd inferatur DEUS Author peccati, ut potiùs inde excludatur à DEO, siquidem peccatum non est quid positivum, quod operetur, quia est defectus & carentia rectitudinis in quam non cadit operatio: unde ex hoc textu non potest colligi, quòd Deus sit Author peccati, neque ullus ex Sanctis Patribus unquam cogitavit prædicta verba posse detorqueri ad tribuendum Deo peccatum. Præterea quia DEUS in scripturis disertis verbis seriò, ac severè prohibet fieri peccatum, quòd si DEUS absolutè non vult peccatum fieri absolutè non vult peccatum, & absolutè voluit, ut Adamus non peccaret. Non enim DEUS mendax est, nec nos decipit, ut aliud significet in scripturis, & aliud velit intendi, si enim absolutè aliquid vellet fieri, non posset seriò, & severè illud idem prohibere, nisi secum pugnaret, at ex scripturis constat DEUM sæverè prohibere peccatum, & illud seriò nolle Genes. 2. *Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret eum, præcepitque ei dicens. Ex omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni, & mali ne comedas in quocunque enim die comederit ex eo morte morieris*, ex quibus verbis constat, non solùm Deum præcepisse Adamo ne peccaret, verùm etiam gravem pœnam comminatum fuisse, si injunctum sibi præceptum ausus fuisset transgredi, ergo falsum est, quod sibi imaginatur Calvinus Deum absolutè voluisse ut Adam peccaret.

Quinimò non solùm Deus prohibuit Adamo sub gravi comminatione mortis, ne peccaret, verùm etiam quà peccavit gravissimè eum punivit, quomodo ergo potuit esse voluntas, & decretum DEI, ut Adam peccaret, si præceptum ei injunxit, ne peccaret, & non servato præcepto eum sæverissimè punivit? Genes. 3. *Quia audisti vocem uxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederis, maledicta erit terra in opere tuo & in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ; spinas, & tribulos germinabit tibi in sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es, & in pulverem reverteris*, & nonnullis interjectis subditur: *Ejecitque Adam, & collocavit ante paradisum voluptatis Cherubin*, hoc est exclusit ob patratum peccatum inobedientiæ è paradiso, cui addidit Cherubin custodem prohibentem ipsum amplius ingredi: sin autem Deus absolutè voluisset Adamum peccare, ejusque peccatum prædestinasset,

 non

non ita sæverè in eundem peccantem animadvertisset, potuisset enim Adam conqueri, seque excusare, eò quia fecerit, quod Deus voluit, & quod ipse suo decreto prædestinavit, fuit executus unde quia divinæ fuit obtemperatus voluntati non deberet ipse puniri, ut argumentantur S. Patres, præsertim Fulgentius, qui ait: *Deus non est vultor, cujus est Author.* Rursus præceptum quod Deus injunxit Adamo ita eum reliquit in libera illius potestate, ut potuerit juxta suum beneplacitum illud vel implere, vel transgredi ex quo sequitur Deum non voluisse, ut absolutè transgrederetur alioquin eum non reliquisset cum illa potestate libera ad oppositum, ergo neq; voluit absolutè ut peccaret, quapropter Adam non peccavit Deo absolutè volente, & decernente. Quòd Deus non obstante præcepto injuncto primo homini ei reliquerit potestatem liberam idem præceptum transgrediendi vel servandi potest ex illo Eccles. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui, adjecit mandata, & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te. Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors bonum, & malum, quod placuerit ei dabitur illi*, neque potuit clarius explicari libera primi hominis potestas ad eligendum, quod eidem magis placuerit: unde Tertullianus lib. 2. contra Marcionem ait: *Non enim poneretur lex ei, qui non haberet obsequium debitum legi in sua potestate, nec rursus comminatio mortis transgressioni adscriberetur, si non contemtus legis in arbitrii libertatem homini deputaretur.* Deinum quia nemo prudens, & justus potest ex amico velle inimicum facere absque omni alterius culpa præcedente, sed Adam in statu innocentiæ erat Deo amicus consequenter non potuit, rectè & prudenter velle, ut peccaret. Major lumine naturali est nota ac omnibus statim recepta, quia ut monet scriptura Prov. 27. *Amicum tuum ne dimiseris*, & Eccles. 6. *Amicus fidelis protectio fortis, medicamentum vitæ, & immortalitatis*, hinc juxta Calvinum Deus non fuisset Adamo amicus fidelis, eò quia non fuit eidem protectio fortis, sed potius causa ruinæ, & perditionis. Non fuit medicamentum vitæ, & immortalitatis, sed pharmacum mortis, & corruptionis.

Hoc idem asserunt S. Patres præsertim Augustinus lib. de Spiritu & litt. cap. 31. ubi ait: *Nusquam legi in sanctis scripturis, non est voluntas nisi a Deo:* & rectè inquit *non scriptum est, quia verum non est: alioquin etiam peccatorum, quod absit, Author est Deus, si non est voluntas nisi ab illo: quoniam mala voluntas jam sola peccatum est, & si desit effectus, id est, si non habet potestatem*, & lib. 5. de civit. Dei cap. 9. ait: *Sicut omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator, non voluntatum: mala quippe voluntates ab illo non sunt quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est*, & lib. 2. de libero arbit. cap. 20. ait: *Omne bonum ex Deo est: nulla ergo natura est, quæ non sit ex Deo, motus ergo ille aversionis, quod fatemur esse peccatum, quoniam defectivus motus est, omnis autem defectus ex nihilo est, vide quò pertineat, & ad Deum non pertinere ne dubites. Qui tamen defectus quoniam est voluntarius in nostra est positus potestate*, & in Tractat. 1. in Joan. expendens illa verba: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*, ait: *Peccatum quidem non per ipsum factum est: & manifestum est, quia peccatum nihil est, & nihil fiunt homines, cùm peccant*, vult igitur Deum non esse Authorem peccati, quamvis omnia per ipsum facta sint, quia peccatum, cùm non sit ens, quod propriam habeat naturam in recto, quamvis dicatur esse quid positivum in obliquo non fit, sed tantùm illa dissonantia ad legem, ac rectam rationem resultat in entitate actus physici, unde licèt fiat à Deo etiam concurrente ad entitatem physicam actus peccaminosi non tamen concurrit ad ipsum peccatum, seu ad ipsam dissonantiam actus, quia hæc includit carentiam rectitudinis, quæ non exigit concursum positivum, consequenter non fit, nec ponitur à Deo. Hoc idem etiam asserit D. Prosper in respons. ad objectiones Vincentianas cap. 10 inquiens: *Detestanda & abominanda opinio, quæ Deum cujusquam malæ voluntatis, aut malæ actionis credit authorem*, & nonnullis interjectis subdit: *Non ergo casus ruentium, neque malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prææstimatio Dei aut excitavit, aut suasit, aut impulit.* Et S. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 6. adhærens sententiæ sui Magistri Augustini ait: *Sicut peccatum in Deo non est, ita peccatum ex eo non est, quod autem ex eo non est, opus ejus utique non est. Quod autem nunquam est in opere ejus, nunquam fuit in prædestinatione ejus.* & cap. 13. ait: *Quos prædestinavit ad gloriam, prædestinavit ad justitiam, quos autem prædestinavit ad pœnam, hos non prædestinavit ad culpam*, & postea subdit: *Iniquos condemnabit pro impietate, vel injustitia, quam in eis ipse non fecit.* Alii S. Patres exhorrent audire Deum esse Authorem peccati, & communiter asserunt Deum nolle peccatum neque in ipsum influere, hinc Concilium Arausicanum II. can. 25. & Valentinum can. 3. detestantur errorem illorum, quos etiam anathemate feriunt, qui asseruerint Deum aliquos ad malum prædestinare, & Concilium Trident. sess. 6. can. 6. hoc idem confirmat inquiens: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere: sed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permissivè solùm, sed etiam propriè, & per se; adeo ut sit proprium ejus opus non minùs proditio Judæ, quam vocatio Pauli anathema sit*, & ex hoc canone colligitur explicatio illorum locorum S. Scripturæ 2 Reg. cap. 16. *Dominus præcepit Semei ut malediceret David*, & cap. 24. *Et addidit furor Domini irasci contra Israel, & Judam, commovitque David in eis dicentem: Vade numera Israel, & Judam*, & etiam illud Joan. 13. ubi Christus Judæ Proditori dixit: *Quod facis fac citius*, in quibus locis Deus videtur peccata jubere, ac velle respondetur enim hæc peccata non propriè, & per se operatus fuit Deus, sed tantùm ea permisit: verbum enim *præcepit*, quod habetur in priori textu non significat jussionem & mandatum propriè dictum, sed opportunitatem loci, fugæ, & calamitatis Davidis à Deo procuratam, quorum occasione Semei proprio vitio depravatus Regi maledicere ausus fuit. Rursus significat ordinationem maledicentiæ, & injuriæ Semei in Regis punitionem, & pœnam quia Deus mala iniqui illius hominis voluntate usus est ad humiliandum Davidem tametsi malam illam voluntatem non fecerit, demum significat Deum permisisse, ut Semei malediceret Davidi non verò Deum operatum fuisse illam maledicentiam, in quo sensus etiam intelligendus est D. Augustinus lib. de grat. & libero arbit. cap. 20. inquiens: *Quomodo dixerit Dominus huic homini maledicere David, quis sapiens, & intelliget? non enim jubendo dixit ubi obedientia laudaretur; sed quod ejus voluntatem proprio vitio suo malam in hoc peccatum judicio suo justo, & occulto inclinavit, ideo dictum est, dixit ei Dominus. Nam si ju-*

benti

benti obtemperasset Deo laudandus potiùs, quàm puniendus esset, sicut ex hoc peccato postea novimus esse punitum. Rursus Deus voluntatem Semei tantùm inclinavit ad substantiam actionis, seu ad physicam entitatem actus non verò ad pravitatem ejusdem nec ad malitiam peccati, adeo ut operatus tantùm fuerit motum voluntatis, seu ejus physicam entitatem, ad quam concurrit concursu generali non verò ad ejus malitiam, quia hæc nullam dicit entitatem in recto, ut superiùs explicuimus perinde ac natura est quidem causa oculi, non verò cæcitatis, & in corpore humano anima, seu facultas motrix est quidem causa motus tibiæ, non verò claudicationis, unde Deus tantùm inclinavit ad aliquid quod per se malùm non erat, sed tantùm mala ejus voluntas abuti illo voluit ad peccatum externo opere complendo; & Deus id permisit ad probandum, & exercendum Davidem. In eodem sensu explicatur secundus textus ex cap. 24. Deus enim adversus populum Israel indignatione commotus permisit, ut David incitaretur à Sathana ad numerandum populum ut habetur 1. Paralip. cap. 21. *Surrexit autem Sathan contra Israel & concitavit David, ut numeraret Israel*, Deo scilicet permittente non jubente. Ad tertium textum de Juda proditore desumptum ex Joan. 23. Christum quidem dixisse Proditori Judæ, *Quod facis fac citiùs*, non quod jusserit ipsam proditionem, sed quia Judas eam statuerit ex se ideo Christus non solùm illam permisit verùm etiam solicitavit, qùod citiùs genus humanum pretio sui sanguinis redimeretur, aliud enim est Deum aliquid velle, & aliud permittere id quod vult ipse producit, & ponit, quod autem permittit, tantum sinit, ut creatura illud velit, & operetur juxta proprium beneplacitum ait S. Leo serm. 7. de passione Domini: *Quod facis fac citiùs: non jubentis est, sed sinentis; nec trepidi, sed parati: qui habens omnium temporum potestatem ostendit se & moram non facere traditori, & sic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus, quod à persequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret.* Unde permissivè intelligenda sunt alia scripturarum loca quibus videtur Deus præcipere peccatum. 3. Reg. cap. 22. *Dedit Dominus Spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum Achab.* Ezech. 14. *Propheta cum erraverit, & locutus fuit verbum ego Dominus decepi Prophetam illum*, hoc est permisi ut Prophetæ Achab mentirentur, & ut Propheta ille deciperetur, ut etiam illud Isaiæ 63. *Quare errare nos fecisti Domine de viis tuis*, non quòd Deus voluerit eos errare à rectitudine sed quia permiserit eos deflectere à viis rectis, unde Augustinus lib. de Spiritu & litt. cap. 31. ait: *Cum voluntas mala potestatem accipit implere, quod intenditur ex judicio Dei venit, apud quem non est iniquitas: punit enim etiam isto modo, nec ideo injustè, quia occultè.* Perinde ac Venator, qui Canem currendi, & mordendi cupidum fune tenet ligatum, ut visa fera eum solvat, quò avidiùs in ipsam feratur, rectè dicitur canem immisisse in feram, eò quia permisit, ut illam insequeretur, eodem pacto dicitur Deus decipere Pseudoprophetas ac spiritum mendacii dare in ore eorum, ac facere, ut peccatores errent à viis rectis, quatenus permittit eos propriæ propensioni, & inclinationi, & ut tartareus hostis illos decipiat, & à recta via abducat, quem tamen posset legatum tenere, ac illi inhibere, ne damnum ullum inferret. Rursus cùm peccatores errant, non ex Dei potentia vel in malum, vel in bonum coguntur, sed Deo deserente pro meritis permittuntur ire in malum, & Deo adjuvante sine meritis converti in bonum ut docet D. Augustinus lib. 1. ad Bonifac. cap. 18. unde cùm Deus dicitur tradere aliquem in reprobum sensum non id intelligitur, quòd Deus agat, & moveat, sed potiùs, quod deserat, & non impediat in eodem sensu dicitur Deus excæcare oculos, & obdurare cor peccatoris ut dicitur Joan. 12. *Propterea non poterat credere, quia iterum dixit Isaias excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum*, & ad Rom 9. *Cujus vult miseretur, & quem vult indurat*, non quòd Deus Author sit peccatorum, quia non obdurat impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur: at potius ut non impertiatur hoc digni sunt, hoc merentur, ait D. Augustinus Epist. 194. ad Sixtum, quod etiam explicat D. Thomas 1. 2. quæst. 79. art. 3. inquiens: *Excæcatio, & obduratio duo important quorum unum est motus animi humani inhærentis malo, & aversi à divino lumine. Et quantum ad hoc Deus non est causa excæcationis, & obdurationis sicut non est causa peccati. Aliud autem est subtractio gratiæ, ex qua sequitur, quod mens divinitus non illuminetur ad rectè videndum, & cor hominis non emolliatur ad rectè vivendum. Et quantum ad hoc Deus est causa excæcationis, & obdurationis. Est autem considerandum, quòd Deus est causa universalis illuminationis animarum secundum illud Joan. 1. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum sicut sol est universalis causa illuminationis corporum, aliter tamen & aliter, nam sol agit illuminando per necessitatem naturæ; Deus autem agit voluntariè per ordinem suæ sapientiæ. Sol autem licet quantum est de se omnia corpora illuminet, si quòd tamen impedimentum inveniat in aliquo corpore relinquit illud tenebrosum sicut patet domo, cujus fenestræ sunt clausæ: sed tamen illius obscurationis nullo modo causa est sol non enim suo judicio agit, ut lumen interius non immittat, sed causa ejus est solùm ille, qui claudit fenestram. Deus autem proprio judicio lumen gratiæ non immittit illis, in quibus obstaculum invenit. Unde causa subtractionis gratiæ est non solùm ille, qui ponit obstaculum gratiæ, sed etiam Deus, qui suo judicio gratiam non apponit: & per hunc modum Deus est causa excæcationis, & aggravationis aurium, & obdurationis cordis.* Verùm hoc pacto sumpta excæcatio, & obduratio pœna est, non culpa. Quando igitur Deus in scripturis dicitur creans malum Isaiæ 45. & Amos 3. *Si erit malum in civitate, quod Dominus non fecerit*, non peccatum intelligendus fecisse, sed tantùm pœnam, ut explicat Augustinus lib. contra Adimantum cap. 26. Vel quod tantùm permittat malum.

Calvinistæ tamen aliquot congerunt scripturæ textus, quibus nituntur ostendere Deum esse Authorem peccati, adeo ut peccata fiant aliquando Deo volente, & prædestinante etenim adferunt illud Genes. 45. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum*, & cap. 50. *Nam Dei possumus resistere voluntati?* & Actor. 2. *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum per manus iniquorum adgentes interemistis*, & c. 4. *Convenerunt vere in civitate ista facere quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri.* Hinc inferunt Calvinistæ peccatum quod fratres Josephi commiserunt, & peccatum Judæorum crucifigentium Christum facta fuisse voluntate, consilio; & præscientia Dei, quibus textibus etiam adfert Beza illum

Apo-

Apostoli ad Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Verùm exinde non potest inferri Deum esse Authorem peccati, quia quando scriptura sacra rem aliquam in uno loco asserit, quam in alio negat, tunc regula Sanctorum Patrum est, ut parti illi sit adhærendum, cui magis verba favent, & sensus scripturæ, ut etiam consensus, & explicatio sanctorum Patrum. Sed si in præcitatis locis peccata videntur Calvinistis fieri à Deo volente, & prædestinante, in aliis tamen locis hoc idem apertè negatur, & huic parti negativæ magis favent verba, & sensus scripturæ, ut & consensus sanctorum Patrum, etenim textibus adductis à Calvinistis opponunt Catholici hos alios scripturæ textus Sapient. 14. *Odio est Deo impius, & impietas ejus*, Psal. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Quòd si Deus non vult iniquitatem, & ipsi est odio impietas peccatoris clarè & expressè habetur Deum non esse authorem peccati, cum illud nolit, illudque odio habeat. Habacuch. 1. *Mundi sunt oculi tui ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.* Quòd si Deus non potest ad iniquitatem respicere multo minùs poterit eam velle, & esse ejus Authorem. Jeremiæ 9. *Ædificaverunt excelsa Baalim quæ non præcepi, neque locutus sum, neque ascenderunt in cor meum*, scilicet cogitaverunt mala, quæ ego non præcepi, neque vobis; quòd si Deus non vult nec præcipit peccatum non potest author esse peccati: siquidem is est tantùm est Author peccati, qui illud vult. Ezechiel. 10. *Nunquid voluntatis meæ est mors impii dixit Dominus:* mors autem impii intelligitur moraliter seu peccatum lethale, quo impius moritur divinæ gratiæ, quæ dicitur vita hominis, quatenus per ipsam vivit homo Deo, cujus est filius adoptivus. 2. Petri 3. *Deus neminem vult perire.* Quod si causa, cur pereat homo, est peccatum, sequitur evidenter Deum non velle peccatum. Demum 1. Thessal. 4. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.* Plura etiam alia possent congeri sacræ scripturæ loca, quibus ostenditur clarè quòd Deus non sit Author peccati. Quòd si textus congesti à Calvinistis conferantur cum allegatis à Catholicis statim apparebit Deum nullo pacto ex scripturis posse dici Authorem peccati, etenim testimonia pro Hæreticis citata nihil aliud asserunt, quàm Josephum Dei voluntate missum fuisse in Ægyptum, & Christum Dei præscientia, & consilio traditum esse Judæis, & omnia quæ à Deo fiunt fieri summo consilio, & non temerè hæc autem si ritè explicentur non obsunt nostræ causæ, quia ex eo, quod Joseph Dei voluntate missus fuerit in Ægyptum ut exaltaretur, inde non sequitur fuisse Deum causam, & Authorem peccati commissi ab ejus fratribus, ut nec etiam ex eo quòd Christus ex Dei præscientia & consilio traditus fuerit Judæis ut nostram operaretur redemptionem, inde sequitur fuisse Authorem peccati à Judæis commissi secus testimonia à Catholicis adducta expressè asserunt, Deum non velle iniquitatem, quam Calvinus asserit velle, Deum odisse iniquitatem, quod si odit, non potest eam velle. Rursus Deum non posse respicere ad iniquitatem peccata non ascendisse in cor Dei, non esse voluntatem Dei, ut homo peccet mortaliter, & tandem Deum non velle quemquam perire, quæ omnia repugnant Deo Authori peccati. Verus igitur scripturarum sensus est, quòd Deus ob infinitam suam bonitatem non solùm detestetur mala & nullo modo velit ea fieri, quantum est in se, ut expressè testantur adducta testimonia; verùm etiam, quando prævidet hominem malè acturum velit ob suam infinitam bonitatem ex malo præviso elicere bonum aliquod, ac malum in usum bonum convertere. Præviderat igitur Deus malam voluntatem in fratribus Josephi, & etiam in Judæis volentibus Christum crucifigere, quid ni utramque malam voluntatem ordinavit in bonum exitum illam ad exaltationem Josephi in Ægypto; & hanc ad humani generis redemptionem, & hic est verus sensus scripturarum, quas Calvinistæ adducunt, nam Genes. 50. dixit Joseph fratribus suis *Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum ut exaltaret me sicut in præsentiarum cernitis, & salvos faceret multos populos.* Tametsi mala fuerit voluntas fratrum Josephi hanc Deus prævidit quidem non verò prædestinavit, bonus fuit effectus ex ea secutus, quem Deus voluit, & præordinavit, unde Augustinus in Enchir. cap. 100. *non fuerint bonos fieri malos, non si omnipoteus etiam de malo facere posset bene*, & lib. 12. de civit. Dei cap. 1. ait: *Multa quidem fiunt a malis contra voluntatem Dei; sed tanta est ille sapientia, tantaque virtutis, ut in eos exitus sive fines, quos bonos & justos ipse præscivit, tendant omnia, quæ voluntati ejus videatur adversa.* Hunc esse verum, ac germanum scripturarum sensum asserunt Sancti Patres etenim Augustinus lib. de prædestinat. Sanctor. cap. 10. ait: *Præscire potens est Deus etiam quæ ipse non facit, sicut quæcunque peccata*, & lib. 1. de ordine cap. 1, *Sequitur aut divinam providentiam non usque ad hæc ima protendi, aut certe omnia Dei voluntate committi utrumque impium, sed magis posterius.* S. Prosper respons. ad Capit. Gallor. cap. 12. *Voluntas Dei nunquam vult nisi bona: præscientia autem & bona noscit, & mala. Sed bona, quæ aut ipse faciat, aut etiam ut aut faciamus, imperat: mala autem quæ omnia o ipse non faciat nec fieri snasit, aut impulit.* Et cap. 14. *Infidelitas non credentium evangelio nequaquam ex Dei prædestinatione generatur. Bonorum enim Deus Author non malorum.* Et D. Fulgentius lib. 1. ad Monimum cap. 13. *Potuit Deus sicut voluit prædestinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnam: sed quos prædestinavit ad gloriam, hos præ destinavit ad justitiam: quos autem prædestinavit ad pœnam, non prædestinavit ad culpam. Posset enim peccatum aliquod ex prædestinatione Dei esse, si posset aliquis hominum justè peccare. Nullus autem hominum justè peccat, quamvis eum Deus justè peccare permittat.* D. Leo Papa epist. ad Petrum Antiochenum scribit. *Credo Deum prædestinare sola bona; præscivisse autem bona & mala.*

Deum non esse Authorem peccati non solum sacræ scripturæ expressè testantur. Omnes Sancti Patres luculenter docent, verùm & ipsæ rationes naturales nervosè evincunt, quarum prima ex eo petitur: quia Deus non potest velle, & desiderare quod ipsius naturæ totaliter adversatur, estque contrarium, & quod propterea Deus maximè execratur: sed hujusmodi est peccatum: ergo non potest Deus velle peccatum, nec esse Author illius: non enim idem est sibi inimicum quod velit destructivum sui, unde major propositio est per se nota. Minor quoad primam partem ostenditur: siquidem natura Dei est infinita bonitas, & peccatum cum sit malitia, & malorum summum opponitur divinæ bonitati, cui directè repugnat, & quâ repugnantia fit, ut peccatum nullo modo possit Deo attribui, neque ut Authori, neque ut subjecto; imò neque alio

alio modo potest ad ipsum referri neque ut finem, neque ut causam efficientem, formalem, el exemplarem, nec materialem: quia inter ea, quorum unum refertur ad aliud in aliquo genere causæ debet intercedere debita proportio, quæ oequit dari, ubi est summa repugnantia: unde si quæratur, cur Deus non possit esse causa efficiens, & Author peccati; est responsio; quia inter effectum, & causam efficientem dari debet proportio; & tantum abest quod ioter Deum, & peccatum detur proportio, ut potius sit summa repugnantia; quia peccatum utpote summum malum est destructivum summi boni, cui directè opponitur; hinc peccatum secum trahit repugnantiam, qua referatur in Deum ut ultimum finem, neque ut causam formalem, vel materialem, quia quod refertur ad aliud ut causam, debet esse perfectivum ejusdem; & peccatum est destructivum divinæ bonitatis, à qua removet rationem finis ultimi, quam ponit in creatura, ad quam peccator convertitur per peccatum. Ergo repugnat, infinitam Dei bonitatem posse esse causam peccati: hinc Christus Matth. 7. ait: *Non potest arbor bona malos fructus facere*, hinc S. Basilius homil. 2. in Hexameron ait: *Nil contrarium à contrario suo gignitur. Neque nim vita mortem parere solet; neque tenebra principium adferunt luci; neque sanitatem morbus efficit*; quæ omnia ad nostrum institutum scitè accommodat S. Gregorius Nyssenus homil. 2. in ecclesiastic. inquiens: *Deus qui est natura bonus bona quoque prabet omnino, quoniam omnis arbor bona bonos fructus facit, neque ex spinis uva, neque ex vite spina nascitur. Quod sua natura bonum est, ex thesauris malum non produxerit. Neque enim bonus homo ex abundantia cordis mala loquitur, sed quæ sua natura sunt convenientia. Quanto ergo magis fons bonorum nihil mali ex sua natura profunderit?* Quòd verò Deus vel maximè execretur peccatum, & est secunda pars minoris ex eo est probatu facile, quia sacræ scripturæ id expressè significant Sapient. 14. *Odio est Deo impius, & impietas ejus.* Imò & ipsè Calvinus id non diffitetur cum lib. 3. Instit. cap. 23. §. 4. ait: Deus justitiam naturaliter amat, & injustitiam adversatur, consequenter non potest velle peccatum destructivum summæ, ac infinitæ bonitatis: siquidem in Deo voluntas re ipsa idem est, ac divina natura, unde ex eo, quòd peccatum sit naturæ Dei contrarium necesse est itidem adversetur voluntati divinæ, consequenter Deus non potest velle peccatum, sed voluntas necessariò illud execratur: hinc oritur odium, quo Deus peccatum aversatur, & tale odium in peccatum esse naturale, & necessarium non liberum, perinde ac amor, quo amat se ipsum naturalis est ac oecessarius non liber. Odium enim supponit amorem, in quo fundatur, & eatenus Deus peccatum odit, quia contrarium est naturæ suæ, quam necessariò amat: sicut enim amat suam naturam necessariò, ita necessariò execratur peccatum, quod propterea non potest Deus ullo modo velle, nec amare, perinde ac non potest cessare ab amore sui ipsius, neque potest se ipsum odisse. Hinc nil refert, quòd peccatum committatur à reprobo vel prædestinato, quia à quocunque perpetretur semper est contrarium naturæ, & voluntati Dei, qui propterea illud semper execretur. Firmari hæc ratio ex eo potest, quia ut docet Philosophus; omnis appetitus fertur in aliquod bonum, sive verum, sive apparens; & appetitus si sit rectus & ordinatus, semper fertur in bonum verum, & honestum: atqui Dei voluntas est appetitus ordinatissimus, ergo non potest ferri nisi in bonum verum, & honestum, consequenter nunquam fertur in peccatum sub ratione peccati. Quòd si dicas Deum velle quidem peccatum non tamen sub ratione peccati, sed ob bonum aliquem finem, nimirum ut possit manifestare suam justitiam io viodicando. Contra est, inprimis quia Calvinus asserit Deum velle peccatum etiam sub ratione peccati siquidem docet Deum velle, ac prædestinare peccatum, ut inde habeat causam damnandi reprobos: causa autem damnandi reprobos alia non est quàm peccatum sub ratione peccati seu aversionis à Deo, consequenter in sententia Calvini Deus vult peccatum sub ratione peccati. Præterea quando objectum voluntatis est turpe, bonus finis non excusat, neque extinguit malitiam voluntatis, noo enim potest quis appetere, ut rectum mendacium adulterium, homicidium, tametsi dicat se bono fine illa peccata appetere, quia ut scribit D. Paulus ad Roman. 3. *Non sunt facienda mala, ut inde eveniant bona*: ex eo igitur quòd natura divina sit re ipsa Dei voluntas, & hæc sit ordinatissima, sequitur non posse appetere nec velle peccatum, sed tantùm bonum verum, & honestum. Præterea quia Deus non potest sincerè velle, ac optare ut id fiat, quod dissertè, expressè, ac seriò fieri prohibet: sed seriò & severè prohibet peccata patrari, ut liquet passim ex tota scriptura; ergo oon vult neque desiderat peccata fieri. Major per se nota est non enim Deus potest habere contrarias voluntates cujusmodi sunt velle, & nolle peccatum consequenter non potest unum, ac idem velle, ut fiat, & simul sæverè prohibere ne fiat. Hæc ratio proponitur à Calvino lib. 1. Instit. cap. 18. §. 3. ubi ait: *Non quod primo objiciunt, si nihil eveniat nisi votente Deo duas esse in eo contrarias voluntates, quia occulto consilio decernat, quæ lege sua palam vetuit, facile diluitur.* Verùm re ipsa argumentum non solvit neque difficultatem diluit: siquidem non subucit responsionem, sed tantùm digreditur more Concionatoris & ad alia transit, & post multa verba, quæ oon videntur ad pertinere, ait se solvere objectioneno inquiens: *Quomodo idem diverso modo nolit fieri: & velit non capimus*: & per hæc verba diluit totum argumentum, per verbum non intelligere, nec capere difficultatem, si difficultas solveretur etiam rustici possent facilè quascunque controversias & argumenta nervosa, & subtilia statum diluere, & solvere, respondendo se non capere non intelligere argumenta illa. Præterea Calvinus præter voluntatem qua Deus expressè prohibet in scripturis peccata fieri fingit aliam voluntatem Dei occultam, qua vult peccata: & cum fateatur esse occultam satis ostendit à se convictam esse cum aliis non appareat. Rursus argumentum difficillimum oititur extenuare quasi esset nullius momenti, ac facillimæ solutionis, cùm tamen ab ipso non diluatur, malitque ad ejus declinandam difficultatem per coacervata verba ad alia disparata gradum facere, & tandem ubi solutio producenda esset, respondeat se non capere vim argumenti, unde stat Deum non posse id velle, ut fiat, quòd sæverè prohibet fieri, quia cùm in scripturis seriò, & sæverè prohibeat peccata fieri, non potest velle, nec desiderare ut fiant alioquin puniret peccata quæ ipse vellet fieri, & quamvis tyrannus possit id punire, quod ipsius voluntate, & consilio factum fuit, Deus tamen cùm non sit tyrannus, & puniat peccata hominum gravissimis suppliciis æquè in hac vita, quàm

in altera sequitur peccata non fieri ab hominibus ex voluntate, & consilio Dei, alioquin perinde ac tyrannus, quo absit, puniret, quod ipse vellet fieri & præciperet ut fieret. Neque obstat, quod respondet Calvinus Deum punire peccata non ad malum, sed bonum finem, scilicet ut manifestet potentiam, & justitiam suam in vindicando, non enim hac responsione solvitur difficultas, quæ magis augetur, quia proprium est tyrannorum eo fine, & consilio velle alios delinquere, ut in iis vindicandis possint propriæ satisfacere crudelitati.

Secunda ratio peti potest ex eo, quia si Deus vellet hominem peccare, inde sequeretur hominem non peccare, quoties peccat, quod est contradictorium: siquidem ille non peccat, qui propriam voluntatem divinæ conformat, & id vult, quod Deus vult ipsum velle, cum enim divina natura sit perfectissima, & ipsa rectitudo; & voluntas divina idem sit, ac natura divina sequitur voluntatem esse itidem rectissimam, & non posse velle nisi quod rectum est. Sed si Deus vellet peccata ab hominibus fieri inde sequeretur, quòd surripientes rem alienam invito Domino innocentes voluntariè interimentes alienum thorum adulteriis contaminantes conformarent suam voluntatem cum divina, quia Deus vellet in sententia Calvini fieri furta, homicidia, adulteria, consequenter committentes talia scelera non peccarent, quia divinæ se conformarent voluntati, nemo enim peccare dicitur ex eo quòd divinæ se conformet voluntati, quia Dei voluntas est ipsa rectitudo cui qui se conformat in suis operationibus non potest non rectè operari consequenter sequeretur hæc luculenta contradictio quod peccatum esset, & non esset peccatum, esset ex suppositione, & non esset, quia conforme divinæ voluntati. Respondent Hæretici peccatum nihil aliud esse nisi falsam hominum opinionem, eò quia quod regulæ, ac rectitudini correspondet nequit esse distortum & curvum, & quia peccatum correspondet divinæ voluntati nequit à rectitudine divinæ voluntatis recedere, consequenter non potest peccatum esse, quod semper est quid curvum, & distortum & deflectens à rectitudine. Dicunt enim voluntatem Dei esse regulam, normam, ac legem nostrarum actionum, ut ait Calvinus lib. 3. Instit. cap. 23. §. his verbis, ubi ait: *Dei voluntas non modo ab omni vitio pura, sed summa perfectionis regula, & legum omnium lex est:* unde per Calvinum Dei voluntas nostra est regula cum qua tenemur conformare nostras operationes ut ista à rectitudine non deflectant. Hinc duo eruuntur argumenta, quorum primum est, quia si omnis actio peccati est conformis suæ regulæ, seu divinæ voluntati sequitur nullam actionem peccati posse esse curvam & vitiosam ob conformitatem cum sua regula, seu voluntate divina. Præterea ut fatetur Calvinus voluntas Dei est lex nostra, & ut idem asserit, sed voluntas Dei est ut peccemus, ergo peccando non peccamus, eò quia legem Dei non transgredimur, sed servamus; voluntati divinæ non dissentimus, sed assentimur, & eidem conformamur. Hinc peccantes non peccant, quia legem Dei non transgrediuntur, sed servant, & qui legem servat non peccat. Hinc quæri posset à Calvino, an Judæi spoliantes Ægyptios peccaverint nec ne? & an Oseas Propheta sumens sibi uxorem fornicationum, & generans filios fornicationum peccaverit, ut etiam Abraham, cum vellet interficere filium suum Isaac, respondet non peccâsse, eò quia laudabiliter egerunt, & conformiter ad divinam voluntatem siquidem divina voluntas fuit ut Judæi Ægyptios spoliarent, Oseas sibi sumeret uxorem fornicationum, & Abraham filium suum unigenitum Isaac occideret, ergo cùm per Calvinum sit etiam Dei voluntas, ut homines committant furta, homicidia, adulteria, qui hæc scelera perpetrant non solùm non peccant verum etiam laudabiliter agant, quia cum divina voluntate se conformant, quod quàm falsum sit, constat ex scripturis, & naturalibus rationibus, quia si Deus ab æterno prædestinasset omnia peccata futura, & ea absolutè fieri vellet tali tempore, loco, & à tali peculiari persona frustra nos docuisset Christus Deum Patrem orare, ut nos non induceret in tentationem, & occasionem peccandi: *Et ne nos inducas in tentationem*, quia si Deus ab æterno voluit, ut Petrus cras vincatur à tali tentatione, & labatur in peccatum, cùm ut fatetur ipse Calvinus decretum Dei mutari non possit, quidquid egerit Petrus cras vincetur à tentatione, ac incidet in peccatum, ergo nil prodest, quòd Petrus Deum Patrem oret, ne ipsum inducat in tentationem, quod tamen absurdum est, non enim Christus qui nos edocuit modum illum orandi ignoravit, posse homines per fusas ad Deum Patrem preces divinæ gratiæ auxilia impetrare, ac tentationes vincere. Rursus si Deus vult peccata perpetrari, ut putant Calvinistæ sequitur illos bene semper agere, ac laudabiliter, tametsi aliena diripiant invito Domino, adulteriis alienum thorum maculent, innocentes interimant, pupillos opprimant, templa, & altaria evertant, & eos tantùm peccare quia hæc omnia fieri impediunt, prohibentque sive sint Principes Ecclesiastici sive sæculares: siquidem diripientes aliena invitis Dominis, committentes adulteria, homicidia, & alia scelera, se conformant divinæ voluntati; & prohibentes prærecensita scelera, ac directè obsistentes eidem non se conformant Dei voluntati, consequenter isti non illi peccant, eò quia impediant ea fieri, quæ Deus absolutè vult fieri. Hinc adulteri, homicidæ, raptores, fures, & alii protervi, impii, ac scelerati homines sancti sunt, & immaculati. eò quia alieni à peccatis, cùm se divinæ conforment voluntati injungenti hæc peccata fieri: secus Principes Respublicæ, Patresfamilias omnes peccant, suntque scelerati, eò quia scelera prohibeant, ac puniant contra Dei voluntatem, cui propterea obsistunt, & contrariantur.

Tertia ratio ex eo petitur, quia si omnia, quæ ab hominibus fiunt Deo volente, & ea statuente fierent, nullo pacto possent Catholici Hæretici irasci, neque Calvinistæ Catholicis, si ab iisdem aliquid paterentur detrimenti, imò tametsi mortem, & omnia mala, quæ possint excogitari. Quia sciunt se omnia pati Deo volente, & quia suam voluntatem debent divinæ conformare, unde non habent Calvinistæ, quo debeant succensere aliis damnum aliquod iisdem inferentibus cùm hæc omnia contingant non solùm Deo permittente, sed etiam volente ac præcipiente, quæ omnia cum adversentur rationi satis constat, Deum non esse Authorem peccati, nec illud velle, quamvis illud permittat ob liberum arbitrium homini inditum. Neque ullum facessit negotium illud D. Pauli ad Ephes. 1. ubi ait: *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ*: in hisce enim verbis Apostoli fundatur Beza, ut probet Adamum volente, & prædestinante Deo lapsum fuisse

fuisse in peccatum, quod in omnes homines transfunditur, & originale dicitur. Argumentantur enim Hæretici ex verbis Apostoli. Omnia quæ in mundo fiunt tam bona, quàm mala operatur Deus consilio suæ voluntatis, quia ut ait Apostolus *omnia operatur secundum consilium suæ voluntatis*: sed peccata committuntur in mundo ab hominibus, consequenter Deus ea operatur: secundùm consilium voluntatis suæ. Rursus potest hoc aliud efformari argumentum, omnia quæ Deus operatur, consilio suæ voluntatis operatur: sed Deus peccata operatur, ergo illa operatur consilio suæ voluntatis. Hæc enim argumenta falsa sunt, major enim primi est petitio principii: siquidem cum negemus Deum Authorem esse peccati, Hæretici assumunt pro majori primi argumenti esse Authorem peccati, dicunt enim omnia quæ in mundo fiunt tam bona, quàm mala scilicet peccata operari Deus consilio voluntatis suæ, ac eadem velle, quòd si vult peccata jam est Author peccati cùm divinæ voluntati nulla possit creatura obsistere. Ad aliud argumentum minor est falsa dicitur enim, quòd Deus peccata operetur quod hactenus evicimus falsum: est enim propositio Calvini asserentis Deum nobiscum simul omnia peccata nostra operari, & magis ipsum, quàm nos ea agere, eò quia Deus sit principale agens, & operans & creaturæ tantùm instrumenta, quòd hæc propositio sit Calvini constat lib. 1. Instit. cap. 17. §. 5. ubi ait: *Ego plus concedo, fures homicidas, & alios maleficos divinæ esse instrumenta providentiæ, quibus Dominus ipse ad exequenda quæ apud se constituit judicia utitur*, & cap. 18. §. 1. subdit: *Ergo quidquid agitent homines vel Sathan ipse, Deus tamen clavum tenet*, & infra subdit: *Absolon incepto coitu Patris thorum polluens detestabile scelus perpetrat: Deus tamen hoc opus suum esse pronuntiat*, & pluribus aliis in locis hoc idem repetit, nimirùm peccata hominum à Deo fieri ut à causa principali, quam blasphemam doctrinam Calvinus visus est accepisse à Zwinglio, Luthero, Melanthone, & aliis Hæreticis, siquidem Zwinglius serm. de provident. ad Cattorum Principem cap. 6. ait: *Quando facimus adulterium, aut homicidium Dei opus est motoris, authoris, impulsoris.* Et Lutherus in assertionibus impressis Wittenbergæ Anno 1520. art. 36. ait: *Mala opera in impiis Deus operatur*: Melanthon itidem ad cap. 8. Epist. ad Roman. ait: *Adulterium Davidis proditio Judæ ita est proprium opus Dei, sicut vocatio, & conversio Pauli.* Hos igitur cùm fuisset imitatus Calvinus dixit detestabile Absolonis scelus opus esse Dei, & Deum in omnibus sceleribus clavum tenere, seu esse causam principalem omnium scelerum, ac peccatorum quæ omnia cum impia sint, & blasphema rejicienda veniunt ut hæretica, cùm scriptura expressè asserat Sapient. 11. *Nihil odisti eorum, quæ fecisti*, & Sapient. 14. *Odio est Deo impius & impietas ejus*, quòd si Deus nihil eorum odit, quæ ipse operatur, & ex scripturis odit peccatum sequitur manifestè non operari peccatum. Hinc D. Augustinus lib. 1. ad Simplic. quæst. 2. expendens verba illa: *Jacob dilexi; Esau autem odio habuì*, & quærens quomodo Deus potuerit odisse Esau, cùm dicatur nihil odisse eorum, quæ fecit, vel cur potiùs dixerit Jacob dileti, Esau autem odio habui; post plura respondet ad sibi objectam difficultatem: *Qui nodus ita solvitur, ut intelligamus omnium creaturarum esse artificem Deum: Omnis autem creatura Dei bona est, & omnis homo, in quantum homo est, creatura est, non in quantum peccator; est ergo creator Deus & corporis, & animi humani neutrum horum malum, & neutrum odit Deus, nihil enim odit eorum, quæ fecit. Est autem animus præstantior corpore: Deus vero & animo, & corpore utriusque effector, & conditor; nec odit in homine nisi peccatum. Est autem peccatum hominis inordinatio, atque perversitas, id est à præstantiore conditore aversio, & ad condita inferiora conversio. Non igitur odit Deus Esau hominem, sed odit Deus Esau peccatorem*: hæc Augustini Authoritas, & doctrina funditùs senteotiam evertit Calvini.

Quarta ratio sic procedit, quia quidquid Deus operatur, hoc sua voluntate operatur Psal. 113. *Omnia, quæcunque voluit, fecit*, & Psal. 148. *Ipse mandavit, & creata sunt*, quibus textibus suffragatur Apostolus ad Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ*, atqui Deus certum est non velle peccatum, sed illud odisse, ac detestari, ac prohibere, eò quia divinæ naturæ consequenter & Dei voluntati repugnet, consequenter non potest Deus velle peccatum nec illud operari. Præterea quia si Deus operaretur peccatum, ut agens principale sicut asserunt Hæretici, & homo tantùm ut causa instrumentalis jam peccatum soli Deo potiùs tribueretur, quàm homini quod impiissimum est, siquidem in opere malo non instrumentum, sed operans principale meretur reprehensionem, instrumentum enim operatur in virtute principalis agentis, cui propterea attribuitur opus, ad quod concurrit instrumentum hinc sequeretur hominem perire, ac æternis addici suppliciis ob peccata ipsius Dei ut agentis principalis: hanc sequelam iniquè ferens Zwinglius dixit: *de hoc ipsum Deum interroga, ego enim non fui à consiliis.* Quinimò Calvinus lib. 1. Instit. cap. 10. §. 1. proponit quæstiooem *quomodo Deus agens per reprobos nullam ex eorum vitio labem contrahat, imò in opere communi ab omni culpa sit immunis, ministros autem suos justè damnet.* Et ad hanc quæstionem sibi propositam respondet, se id nescire, & ait: *Vix capit sensus carnis*: nimirum ut Deum asserat authorem peccati propriam adfert ignorantiam; non erubuit propriam inscitiam, ut Deum assereret principale peccati agens, seu potiùs noluit veritatem agnoscere, ne Deo ignosceret, eumque desisteret authorem peccati fateri. Producit etiam ipse ad stabiliendam suam hæresim quia persæpe unum peccatum est pœna alterius: atqui certum est Deum velle pœnam peccati, ergo vult & ipsum peccatum, quod assumitur ut pœna peccati, major asseritur ab Augustino lib. 5. contra Julianum cap. 3. & colligitur etiam ex D. Paulo ad Roman. 1. *Propter quod tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt*: si enim Deus eos tradit in reprobum sensum ut peccent, peccatum est pœna peccati. Sed contra quia posterius peccatum male dicitur pœna prioris, sed tantùm laxo modo, & impropriè dici potest pœna prioris, quatenus Deus aliquando deserit, ac destituit hominem suo auxilio uberiori in pœnam præcedentis peccati, quo fit ut homo sine hoc uberiori auxilio faciliùs peccet, unde non ipsum peccatum, quod sequitur, est pœna peccati præcedentis, sed desertio quæ præcedit, & negatio uberioris auxilii, in quo sensu intelligitur textus D. Pauli. Secundò quia nonnunquam sit, ut

ut posteriori peccato annexa sit aliqua infamia, aliquis mœror intensus, & aliud simile incommodum, quod sit effectus ipsius peccati, ad quod sequitur, & tunc posterius peccatum non ratione sui, sed ratione mali annexi dicitur esse pœna prioris peccati. Solent tamen Hæretici objicere illud Isaiæ 45. *Ego Dominus & non est alter faciens pacem, & creans malum. Ego Dominus faciens omnia hæc.* Verum inde non sequitur Deum esse Authorem peccati, quia ut respondent sancti Patres duplex distinguitur malum culpæ unum alterum pœnæ, prius negant esse à Deo, & posterius concedunt. Neque obstat, quod Calvinus asserat adulterium Absolonis fuisse malum culpæ, & tamen fuisse à Deo, siquidem negatur hoc malum esse à Deo, quia temetsi voluerit Deus prævisa mala voluntate Absolonis ea uti ad punitionem Davidis non tamen dedit illi malam voluntatem, sed eam permisit, ut explicat Augustinus lib. 5. de civit. cap. 8. inquiens: *A Deo sunt omnes potestates, quamvis ab illo non sint omnium voluntates,* & cap. 9. ait: *Sicut omnium creaturarum Creator est, ita omnium potestatum dator, non voluntatum: malæ quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt quæ ab illo est.* Et lib. de Spiritu & littera cap. 31. *Nusquam legimus non est voluntas nisi à Deo, & rectè non scriptum est, quia verum non est, alioquin etiam peccatorum quod absit Author est Deus, si non est voluntas nisi ab illo, quoniam mala voluntas jam sola peccatum est etiam si desit effectus, id est si non habeat potestatem.* Instant Calvinistæ Deus permisit malam voluntatem, non dedit Absoloni: vel igitur volens permisit, aut nolens. Si nolens omnipotens non est, cum ipso nolentes res eveniat, quam potens non est impedire: si volens: ergo Deo volente peccata fiunt, quæ est ipsa Calvini sententia. Sed contra est quia tametsi Deus volens permittat malam voluntatem, & peccata ab illa fieri, non tamen Deo volente fiunt peccata: siquidem aliud est peccatum, & aliud permissio peccati; peccatum per se malum semper est; permissio peccati bona. Deus vult permissionem peccati ut est bona; non verò ipsum peccatum: unde sola permissio peccati fit Deo volente; non verò ipsum peccatum, quod malum semper est. Permissio peccati potest bona esse, ac à Deo volita, quatenus ex ipsa sequitur uberior pœnitentia, ac ferventior resipiscentia, qua qui peccavit ferventiori spiritu se Deo mancipat, cui inservit. Sed instant: Si peccatum non fit Deo volente, sequitur fieri Deo nolente, ac invito, consequenter Deus non est omnipotens, cum non valuerit impedire peccatum quod fit eo nolente, ac invito. Sed contra, quia velle & nolle sunt duo contraria; inter quæ dari medium potest, scilicet non velle: unde distinguenda sunt hæc tria; peccatum fit Deo volente; peccatum fit Deo nolente, & peccatum fit Deo non volente, duo priora falsa sunt; & ultimum admittitur ut verum, quia Deus non vult peccatum, quod tantùm permittit; ut in bonum aliquod eruat; hoc est discrimen inter non volens, & nolens; quia non volens dicit negationem volitionis; & nolens dicit negationem rei, quam quis non vult esse.

CAPUT III.

Ostenditur contra Calvinum, Deum non prædestinasse lapsum Adæ ut haberet occasionem miserendi, & puniendi.

Non solum asserit Calvinus, Deum esse Authorem peccati, verùm etiam ab æterno decrevisse Adæ lapsum, ac omnium posterorum, eo fine ut inde desumeret occasionem ostendendi hominibus sua attributa, scilicet misericordiam in condonando, & justitiam in puniendo; illam in prædestinatos, qui post peccatum resipiscunt, hanc in reprobos, qui æternis addicuntur in gehenna suppliciis: hæc assertio est præcipuum fundamentum, cui innituntur errores Calvini, qua propter ut bene percipiatur indiget explicatione; etenim Deus ab æterno statuit quos Angelos, & homines vellet creare, & quem finem, ac scopus ipsis præfigeret, & rursus statuit quidquid toto decursus ab orbe condito usque ad consummationem sæculi per se vel per alios vellet agere, & hoc decretum quotidiè mandatur executioni; & quia cuilibet homini liberum indidit arbitrium, voluit omnes operari juxta illud, seu liberè; & quia ita creavit homines, ut eos destinaverit ad suam gloriam participandam voluit etiam iisdem impertiri media, quibus eandem gloriam assequerentur, & hæc media sunt auxilia sufficientia quibus omnes homines si vellent, possent sibi æternam salutem comparare, & quia Deus est omniscius ab æterno prævidit in signo posteriori ad decretum intentivum, quo vult omnibus hominibus suam impertiri gloriam, quinam sint abusuri suis auxiliis, & qui iisdem cooperaturi, ideo quos prævidit ab æterno esse in tempore bene operaturos, ac perseveraturos usque in finem vitæ in bonis operibus eos decreto executivo prædestinavit ab æterno ad gloriam; & quos prævidit abusuros suis auxiliis, & malè operaturos, ac impœnitentes ex hac vita decessuros, eos decreto executivo ab æterno reprobavit, quamvis & ipsos decreto intentivo in signo præcedente voluerit salvos fieri. Calvinus verò in primo signo & independenter à bonis, vel malis operibus asserit DEUM ab æterno ex toto humano genere alios ad vitam prædestinâsse, & alios ad mortem destinâsse ex sola sua voluntate, nullo ipsorum merito, aut demetito, & post hoc decretum ponit aliud, quo ait DEUM prædefinivisse media, quibus prædestinati vitam assequerentur, & præsciti ad æterna supplicia pervenirent. Et hæc sunt duo decreta Calvinistica, quibus innititur præcipua Calvini doctrina: siquidem ait ipse lib. 2. de Institut. cap. 31. §. 1. *Palam est DEI nutu fieri, ut aliis ultro offeratur salus, & alii ab ejus aditu arceantur.* Et infra subdit:

subdit: *Perplexa multis videtur quæstio, quia nihil minus consentaneum putant, quàm ex communi hominum turba alios ad salutem, & alios ad interitum prædestinari*, & §. 5. addit: *Prædestinationem vocamus æternum DEI decretum, quo apud se constitutum habuit, quid de unoquoque homine fieri vellet. Non enim pari conditione creantur omnes: sed aliis vita æterna; aliis damnatio æterna præordinatur. Itàque prout in alterutrum finem quisque conditus est, ita vel ad vitam, vel ad mortem esse prædestinatum dicimus*, & §. 7. addit: *Ubicunque verò regnat hoc DEI placitum nulla in consideratione veniunt opera.* Et rursus cap. 23. §. 1. ait: *Minimè consentaneum est præparationem ad interitum aliò transferre, quàm ad arcanum consilium DEI*, & §. 2. ait: *Homines nudo DEI arbitrio citra proprium meritum in æternam mortem prædestinantur.* Et §. 5. subdit: *Dico esse à Domino creatos, quos in exitium ituros sine dubitatione præsciebat, idque ita factum, quia sic voluit*, & tandem §. 6. ait: *Ecce cum rerum omnium dispositio in manu DEI sit, cùm penes ipsum resideat salutis, ac mortis arbitrium, consilio, nutuque suo, ita ordinat, ut inter homines nascantur ab utero certæ morti devoti qui suo exitio ipsius nomen glorificent*, hæc habet Calvinus circa primum decretum, quo asserit DEUM ab æterno ex toto humano genere alios ad vitam prædestinasse, & alios ad mortem destinâsse. De posteriori verò decreto, quo DEUM vult prædefinivisse media, quibus prædestinati ad vitam, & præsciti ad supplicia æterna pervenirent, ait Calvinus lib. 3. Institut. cap. 24. §. 12. *Quemadmodum sua erga electos vocationis efficacia salutem ad quam eos æterno consilio destinarat, perficit Deus: ita sua habet adversus reprobos judicia, quibus consilium de illis suum exequatur. Quos ergo in vitæ contumeliam mortisque exitium creavit, ut iræ suæ organa forent & severitatis exempla, eos ut in finem suum perveniant, nunc audiendi verbi sui facultate privat: nunc eos prædicatione magis excæcat, & obstupefacit.* Et paulò infra subdit: *Prædestinationi ergo suæ viam facit summus ille arbiter ubi quos semel reprobavit, lucis suæ communicatione orbatos deserit in cæcitate*, & §. 14. ait: *Quid igitur patefacto sibi verbo Dei non obtemperant reprobi, quippe id in malitiam pravitatèmque cordis eorum rejicietur, modo simul adjiciatur: ideo in hanc pravitatem addictos, quia justi, sed inscrutabili DEI judicio suscitati sunt ad gloriam ejus sua damnatione illustrandam.* Hæc verò duo à Calvino decreta excogitata partim conveniunt inter se, & partim discrepant. Conveniunt enim, quia neutrum causam habet vel occasionem ex parte hominis, sed utrumque à solo DEI placito dependeat, quapropter si quæratur, quare DEUS alios ad mortem, & alios ad vitam prædestinaverit, & quidem ab æterno non aliter respondet Calvinus quàm quia ipsi placuit, ut ostenderet in præscitis, destinatis ad supplicia æterna suam potentiam, & justitiam, & in aliis prædestinatis ad gloriam suam proderet misericordiam & ostenderet bonitatem. Rursus si quæras, cur tam prædestinatos, quàm præscitos prædestinaverit ad peccatum omnes siquidem homines ceciderunt cum lapsu Adæ; respondet, quia sine peccato exequi non poterat prius decretum. Nisi enim electi ad vitam peccâssent, non potuisset DEUS in illis ostendere suam misericordiam in condonando iisdem peccatum; & nisi reprobi pariter peccâssent, non potuisset eos justè punire. Hinc ut haberet occasionem justè puniendi reprobos & misericorditer salvandi prædestinatos, voluit omnes peccato obnoxios: ex quo liquet quomodo hæc duo decreta discrepent: siquidem prius est causa posterioris in genere causæ finalis, in priori enim decernitur finis, & in posteriori statuuntur media ad finem, nec quid aliud est finis in sententia Calvini, quem DEUS sibi proposuit in geminis illis decretis nisi ut ostenderet sua attributa scilicet misericordiam in condonando hominibus peccata, & justitiam ad illa punienda, neque alia media ad assecutionem illius finis posuit DEUS in sententia Calvini nisi efficere, ut omnes peccarent, & præsciti manerent in peccatis, ut justè illos puniret, & prædestinati resipiscerent, ut misericorditer salvarentur. Quòd si quæratur unde nam Calvinus sciat hujusmodi decreta fuisse ab æterno à DEO elicita: siquidem decreta quæ à Principe statuuntur tripliciter dignosci possunt. Primò ab illis qui consilio Principis intersunt, ejusque sunt Consiliarii. Secundò si quis ab iisdem qui consilio Principis interfuerunt privatim illud intellexerit. Tertiò si decretum fuit publicè promulgatum, atqui certum est Calvinum non cognovisse hæc Dei decreta, eò quia ab æterno Dei consilio assederit, neque quia ipsi soli privatim revelata hæc decreta Dei illi fuerint, & quia hæc eadem decreta non sunt publicè promulgata, & affixa sacris litteris, neque ab ecclesia Catholica declarata, sequitur esse tantùm adinventa ab ipso Calvino.

Quòd non sint affixa sacris scripturis fatetur ipse Calvinus lib. 1. Instit. cap. 17. §. 2. ubi proponit hanc quæstionem, & quærit quænam sit voluntas Dei in administratione hujus mundi, & respondet illam esse nobis occultam. Verùm ipse duplicem distinguit voluntatem unam quæ nobis innotescit in scripturis; alteram ignotam, qua mundus gubernatur, quam etiam vocat nobis occultam: de priori voluntate intelligit illud Moysis Deuter. 30. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie non supra te est, neque procul positum nec in cœlo situm*, & de posteriori voluntate intelligit illud Psal. 35. *Judicia tua abyssus multa*, & illud ad Roman. 11. *Quis cognovit sensum Domini, aut quis Consiliarius ejus fuit?* ait Calvinus verùm nisi admittant incomprehensibili Dei consilio quidquid in mundo accidit gubernari respondeant quorum dicat scriptura ejus judicia profundam esse abyssum. Nam cum clamet Moyses voluntatem non procul in nubibus, vel in abyssis quærendam esse, quia familiariter in lege exposita sit, sequitur profundæ abysso conferri aliam voluntatem absconditàm de qua etiam D. Paulus: *O profunditatem divitiarum, & sapientiæ, & cognitionis Dei! quam inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit mentem Domini aut Consiliarius ejus fuit.* Fatetur Calvinus Dei decretum, quo mundum hunc administrat occultum esse, & absconditum, nec in sacris litteris contineri, sed unde sciverit Calvinus hunc esse modum gubernandi mundum, & unde ipsi potuerit innotescere Deum ab æterno decrevisse, & voluisse ut per peccatum primi pa-

rentis patefieret via manifestandi justitiam in puniendo, & misericordiam in condonando, quia nullo fulcitur scripturæ testimonio, non alia potuit le ratione tueri nisi asserendo Dei decreta occulta esse. Quòd si occulta quomodo ipsi manifesta quomodo tam asseveranter illa asserit, cùm Sacræ Scripturæ nullum eidem suggerant verbum. Asserit Calvinus DEUM ex communi hominum massa suo decreto quosdam ad vitam prædestinâsse nulla ex meritis, & operibus hominum sumpta occasione, sed tantùm ex puro, & solo suo beneplacito, quod falsò & temerè asseritur à Calvino cum ipse alibi asserat parvulos decedentes sine baptismo salvari in fide parentum, ex quo sequitur DEUM in electione parvulorum habuisse respectum ad fidem hanc parentum. Præterea quomodo facta est electio, si Deus nullam ex nobis sumpsit occasionem eligendi unum præ alio, siquidem de ratione electionis est, ut unum præferatur alteri, & ne temerè quis eligat debet rationem aliquam habere ex parte electi, & ratione cujus præferatur alteri.

Secundò si Deus prædestinavit electos ex mero suo beneplacito nullo habito respectu ad nostra opera; oportuit prædestinationem factam fuisse ante prævisum peccatum originale, consequenter ante decretam Christi Incarnationem, ex quo sequitur prædestinationem non potuisse fundari in meritis Christi cùm nondùm intelligatur prævisus, & quia Calvinus *lib.* 3. *Instit. cap.* 24. §. 1. asserit: Nos in Christo electos esse, & lib. 2. cap. 12. §. 5. asserat Christum non fuisse venturum in carne, si Adam non peccâsset, neque ad alium finem nostram Verbum divinum assumpsisse humanitatem, quàm ut redimeret, homines, qui perierant, sequitur Calvinum non posse hic evadere, quin secum pugnet, & sibi contradicat, cum doceat DEUM ex solo suo beneplacito ex tota hominum multitudine aliquos prædestinâsse ad gloriam, & alios destinâsse ad supplicia æterna.

Quòd si electio ad vitam in sententia Calvini facta fuit ante prævisum peccatum, à fortiori ante decretam Verbi divini Incarnationem consequenter non fuit facta in Christo, nec in illius meritis fundata, quæ à Calvino non possunt conciliari. Rursus asserit, DEUM æterno suo decreto quosdam ad mortem, & damnationem destinâsse sine respectu absque prævisione unius mali operis, & tamen constat ex scripturis Deum statuisse totum humanum genus condere, ut particeps fieret æternæ beatitatis, & omnes eò perduceret, quantum est in se nisi homines ex propria malitia vellent aliò divertere, vult omnes homines salvos fieri quòd si vult omnes salutem consequi, ergo non decrevit obligare hominem ullum ad pœnam mortis. Est enim decretum Dei, quo quantum est ex se vult omnes homines æternam salutem consequi, absolutum ex parte actus, & conditionatum objectivè, nimirum si homines nolint abuti. Dei gratia, & velint divinis auxiliis cooperari, alioquin perditio tua ex te Israel. Et tertium Dei decretum est, quo firmiter proposuit magis suam bonitatem, & misericordiam quàm justitiam, & severitatem circa nos ostendere.

Præterea asserit Calvinus Deum ideo prædestinâsse lapsum primi parentis, ac omnium posterorum, ut inde haberet occasionem ostendendi suam justitiam in puniendo, & misericordiam in condonando, quòd falsum est, quia si DEUS non sibi præfixit illum finem, quem intendunt Calvinistæ non potuit prædestinare media ad illum finem efficaciter obtinendum. Rursus liquet falsitas Calvinianæ assertionis ex illo Ecclesiastici 14. *Non dicas ille me implanavit: non enim necessarii sunt ei homines impii*, hæc enim verba directè impugnant assertionem Calvinianam, qua asserunt DEUM implanâsse Adamum, eò quia necessarii erant ei homines impii, ut nimirum ostenderet suam justitiam in eorum punitione. Contrarium enim expressè asserit Scriptura Ecclesiastici 14. *Non dicas ille me implanavit*, & postea afferens causam subdit: *Quia non sunt necessarii ei impii*, unde mendacii redarguitur Calvinus asserens DEUM implanâsse Adamum, quia impii ei necessarii erant ad ostendendam ejus justitiam in eorundem punitione. Præterea Adam cùm suis posteris antequam peccaret, fuit justus bonus, & rectus, & constitutus in statu innocentiæ cum ornatu omnium donorum, & habituum supernaturalium, unde ex Calvino prædestinare Adamum ad peccatum nil aliud est, quàm velle ut ex justo fiat injustus ex bono malus, ex recto perversus: atqui non est justitia, non est bonitas, nec misericordia ex justo constituere injustum ex bono malum, ex recto perversum. Unde Fulgentius lib. 8. ad Monimum cap. 22. ait: *Ut ex malis fiant homines boni, & ex impiis justi laudanda est DEI misericordia; sed ut ex bonis fiant mali ex injustis iniqui, si divinæ prædestinationis asseritur causa, erit, quod absit vituperanda justitia. Quinimò nec justitia justa dicetur; si puniendum reum non invenisse dicatur. Major verò erit injustitia si lapso DEUS retri-*

buit pœnam, quem ſtantem prædeſtinâſſe dicitur ad ruinam. Non enim eſt exercitium miſericordiæ ex juſto impium facere, tametſi ad illum finem, ut eundem ab impietate poſſit liberare, hinc Auguſtinus lib. 3. confeſſ. cap. 2. ait: *Malevolam benevolentiam omnino futuram, ſi quis miſerum aliquem eſſe velit, ut illi miſereatur.*

Rurſus aſſerit Calvinus ex Adæ peccato duos fuiſſe effectus ſecutos ſcilicet amiſſionem liberi arbitrii, & peccatum originale, prima pars aſſeritur à Calvino lib. 2. Inſtit. cap. 2. ubi aſſerit *hominem arbitrii libertate nunc eſſe ſpoliatum, ac miſera ſervituti addictum*, quinimò non ſolùm liberum arbitrium, ſed etiam ejuſdem nomen totaliter delere conatur. De peccato originali aſſerit lib. 2. Inſtitut. cap. 1. §. 5. Poſtquam ergo in Adamo obliterata fuit cœleſtis imago non ſolus ſuſtinuit hanc pœnam, ut in locum ſapientiæ virtutis, ſanctitatis, veritatis, juſtitiæ (quibus ornamentis veſtitus fuerat) deterrimè cederent veſtes, cæcitas, impotentia, impuritas, vanitas, injuſtitia. Sed iiſdem quoque miſeriis implicuit ſuam progeniem, ac immerſit. Hæc eſt hæreditaria corruptio, quam peccatum originale veteres nuncupârunt. Quòd verò ad amiſſionem liberi arbitrii attinet, poteſt id dupliciter intelligi. Primò quòd amiſſum ſit quoad opera ſupernaturalia, cujuſmodi ſunt credere, ſperare, diligere, pœnitere. Secundò quoad opera naturalia civilia, qualia ſunt comedere, bibere, ambulare, loqui, tacere, & alia id genus, & utroque ſenſu aſſeritur à Calvino per peccatum Adæ fuiſſe liberum arbitrium amiſſum hinc ſequitur omnia, quæ ab hominibus fiunt ſive ſint opera civilia, naturalia, vel ſupernaturalia fieri Deo volente, & non tantùm permittente, & voluntatem Dei eſſe ipſam rerum neceſſitatem, ex quibus principiis ſequitur omnia fieri Deo volente neceſſario, & non liberè, eò quia Dei voluntas neceſſitatem imponat rebus.

Hæc tamen Calvini doctrina repugnat ſcripturæ Sanctis Patribus, & rationi naturali: ſiquidem ſcripturæ apertè aſſerunt per perpetratum Adæ peccatum, hominem non amiſiſſe liberum arbitrium etenim Genes. 4. ℣. 7. Deus ipſe denunciat eſſe in poteſtate, ac dominio liberi arbitrii humani conſentire vel diſſentire appetitui, adeóque bene, vel malè agere: *nonne ſi bene egerit recipies ſin autem male ſtatim in foribus peccatum aderit, ſed ſub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Deuteron. 30. ℣. 19. *Teſtes invoco hodie cœlum, & terram, quod propoſuerim vobis vitam & mortem, elige ergo vitam ut & tu vivas.* Sin autem liberum arbitrium deletum eſſet in homine non poſſet unum eligere præ altero; & ex hoc loco S. Cyprianus lib. 3. ad Quirin. cap. 52. Oſtendit credendi vel non credendi libertatem in hominis arbitrio poſitam eſſe. Eccleſ. cap. 21. Manifeſtè habetur ad meritum requiri libertatem non à coactione tantùm verum etiam à ſimplici neceſſitate, & aſſerit eum eſſe laudandum, *qui potuit tranſgredi & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit*, in quem ſenſum ait Irenæus lib. 4. cap. 71. Qui operantur bonum gloriam, & honorem percipient, quoniam operati ſunt bonum cùm poſſent non operari illud.

Hinc Concilium Conſtantienſe anno 1414. ſeſſ. 8. damnat articulum Wicleffi docentis omnia de neceſſitate abſoluta evenire, & Concilium Senonenſe ſub Clemente Papa VII. celebratum Anno 1528. Tom. 4. Concilior. decreto. 15. ait: *Cum reliquerit Deus hominem in manu conſilii ſui appoſueritque coram eo ignem, & aquam bonum, & malum, ut ad quodcunque voluerit porrigat manum ſuam, nec abs re beatus ille dicatur, qui potuit tranſgredi & non eſt tranſgreſſus, & facere mala, & non fecit: quod ſub eo ſit appetitus ejus, & dominetur illius: ac denique percurrenti ſacram ſcripturam paſſim obvium ſit, quod liberum utramvis in partem hominis arbitrium aſſeveret*, & tandem Concilium Tridentinum hanc arbitrii noſtri libertatem plerisque in locis aſſerit, præſertim ſeſſ. 6. can. 4. ubi anathema dicens negantibus liberum hominis arbitrium motioni divinæ *poſſe diſſentire ſi velit*; ſtudioſè intendit ſalvare veram, & propriam arbitrii libertatem ad merendum neceſſariam quæ libertas ſtare non poſſet, ſi neceſſitate præveniretur determinante ad unam partem. Sancti Patres præſertim Auguſtinus lib. 3. de libero arbit. cap. 1. adſtruunt in homine etiam poſt peccatum originale liberum arbitrium unde Auguſtinus probans contra Manichæos voluntatem noſtram non agere naturali neceſſitate ait: *Qui motus ſi culpæ deputatur, non eſt utique naturalis, ſed voluntarius* & paulò poſt ex confeſſione adverſarii ſubditur: *Motus quo huc, atque illuc voluntas convertitur niſi eſſet voluntarius atque in noſtra poſitus poteſtate, neque laudandus cum ad ſuperiora, neque culpandus homo eſſet, cum ad inferiora detorquet quaſi quendam cardinem voluntatis.* Et lib. 2. de natura, & gratia contra Pelagium cap. 65. poſt medium approbans ſententiam Divi Hieronymi ait: *Nec ad virtutem, nec ad vitia neceſſitate trahimur, alioquin ubi neceſſitas eſt, ibi corona non eſt. Quis non agnoſcat? Quis toto corde non ſuſcipiat.* Et lib. de duabus Animabus contra Manichæos cap. 11. ait: *Neminem vituperatione, ſuppliciove dignum, qui aut id velit, quod juſtitia velle non prohibet, aut id non faciat, quod facere non poteſt: non ne iſta cantant, & in montibus paſtores, & in theatris poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magiſtri in ſcholis, & Antiſtites in ſacris locis; & in orbe terrarum genus humanum?* Tertullianus adverſus Marcionem lib. 2. cap. 5. poſt medium, & cap. 6. per totum ait: *Quaſi libripens emancipati à Deo boni libertas, & poteſtas arbitrii* & paucis interjectis addit. *Tota ergo libertas arbitrii in utramque partem conceſſa eſt illi, ut ſui Dominus conſtanter occurreret, & bono ſponte ſervando, & malo ſponte vitando. Cæterum nec boni, nec mali merces jure penſaretur ei, qui aut bonus, aut malus neceſſitate fuiſſet inventus, non voluntate.* Hoc idem disertè aſſerunt, ac evincunt reliqui Sancti Patres præſertim uterque Clemens Romanus, & Alexandrinus, Ignatius, Dionyſius, Juſtinus, Irenæus, Cyprianus, & plures alii. Idque nervosè evincit etiam ratio naturalis: quia vel Adamus antequam peccaret habuit liberum arbitrium, & aliquem illius uſum, vel non: ſi non habuit: ergò per peccatum non potuit illud amittere, nemo enim dicitur illud amittere, quod nunquam poſſedit, nec habuit: ſi antequam peccaret habuit liberum arbitrium, & uſus eſt libertate; vel uſus eſt Deo volente, vel permittente: ſi Deo volente ergo voluntas Dei non eſt neceſſitas rerum, cum non neceſſitaverit Adæ voluntatem ad peccandum. Si Deo permittente? ergo non omnia fiunt Deo volente;

lente; sed aliquando permittente. Consequenter non omnia, quæ fiunt ab homine ex necessitate fiunt; sed ex hominis libertate id permittente Deo. Præterea si voluntas DEI est necessitas rerum, liberum arbitrium non peccato primi parentis, sed decreto DEI adigentis, ac ejus voluntate sublatum esset: consequenter neque Adamus in paradiso, nec dæmones ante peccatum habuerunt liberum arbitrium; quod si non fuerunt liberi, quomodo dicuntur peccâsse? cum peccatum ex libertate oriatur, non ex necessitate.

Præterea sequitur, nullibi unquam fuisse liberum arbitrium neque in cœlo, neque in terra, quia omnia quæ fiunt in cœlo, & in terra DEO volente fiunt, & cum voluntas DEI in sententia Calvini sit necessitas rerum, quæ fiunt: sequitur liberum arbitrium nullibi unquam fuisse; quod tamen nequit Calvinus concedere, nisi velit sibi contradicere. Siquidem verba Calvini sunt: *Potuit Adamus stare, si vellet, quando non nisi propria voluntate cecidit*, quod si potuit non peccare; jam liberè peccavit; non peccâsset autem; si voluntate Dei adigente ad lapsum cecidisset; id enim mihi non datur culpæ ad quod necessitor, & quod non possum evitare; tametsi velim, & coner effugere. Demum petatur à Calvinistis si pro suo arbitratu possint surgere, sedere, ambulare, comedere, bibere, loqui, tacere, matrimonium inire, merces distrahere, & alia hujusmodi agere pro suo beneplacito; si id negent, sibi contradicunt, cum experiantur posse ad beneplacitum sedere, surgere, loqui, tacere: si concedant: ergo fatentur non omnia ab ipsis fieri ex necessitate, sed plura ex libertate; consequenter tenentur concedere, liberum arbitrium non fuisse in hominibus extinctum per peccatum Adæ. Quod verò ad secundam partem propositionis attinet certum est, & catholici concedunt ex peccato Adæ derivari in omnes homines peccatum originale, qui propterea nascuntur filii iræ; & David Psal. 50. ajebat: & in peccatis concepit me mater mea: sed Calvinus in hac asserenda veritate inconstans, & varius est. Interdum docet, infantes fidelium ab utero matris sanctos esse, & in promissione fœderis contineri.

Quòd si quæratur à Calvino, quomodo posteri contrahunt originale peccatum ab Adamo; non potest aliter respondere, nisi sacris innuendo scripturis ad Roman. 5. *In omnes mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* 1. Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Ad Ephes. 2. *Eramus natura filii iræ, sicut & cæteri*: quæ verba Apostoli non solum de filiis infidelium, sed etiam fidelium communiter à S. S. Patribus intelliguntur: & nihilominus non omnes ex utero matris, fuerunt sancti: etenim Esau, David, Paulus, filii fuerunt fidelium, & tamen ex utero matris non fuerunt Sancti: etenim de Esau habetur ad Roman. 2. *Esau odio habui*; de Davide ait ipse de se Psal. 50. *Ecce in iniquitatibus conceptus, & in peccatis concepit me mater mea.* Et D. Paulus scribit ad Ephes. 2. *Eramus naturâ filii iræ.* Demum si fidelium filii sancti essent ex utero, ad quid nati susciperent baptismum? & tamen Christus Joan. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Huc spectat illud D. Hieronymi epist. 7. ad Lætam ubi scribit: *Christianos non nasci sed fieri*; & D. Augustinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiss. cap. 26. ait. *Non solum igitur regnum cælorum, sed nec vitam parvuli habebunt, quam nisi per baptismum ejus habere non possunt.* Imo sibimet contradicit Calvinus asserens parvulos fidelium sanctos esse ex utero matris; & postea asserens originale peccatum manere in nobis, quamdiu in hac vita sumus, neque per baptismum tolli, ut ipse expressè docet lib. 2. Instit. cap. 1. §. 8. ubi post descriptum peccatum originale ait: *Hæc perversitas nunquam in nobis cessat*: & lib. 4. cap. 15. §. 10. subdit. *Jam perspicuum est, quam falsum sit, quod docuerunt pridem nonnulli, in quo alii persistunt, per baptismum solvi nos, & eximi à peccato originali*: & in Antidoto concilii Tridentini ad sess. 5. ait: *Perinde manet verè peccatum in nobis, neque per baptismum statim uno die extinguitur: sed quia deletur reatus, imputatione nullum est.* Quod à Calvino ita intelligitur, ut peccatum originale, quatenus habet rationem peccati, culpæ, aversionis à Deo, verè maneat in renatis, quamvis iisdem non imputetur. Quod maneat peccatum ipse fatetur eum dicit: *Manet verè peccatum in nobis, neque per baptismum extinguitur*: neque aliud intelligi potest peccatum remanere, quàm ipsum peccatum ut habet rationem peccati perseverare in nobis? quia sine ratione peccati non habetur peccatum.

Quòd verò peccatum originale sub ratione peccati non ampliùs maneat in baptizatis, sed per aquam baptismi totaliter extinguatur, ac deleatur, est probatu facile, quia scriptura hoc satis apertè adstruit Joan. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Scriptura ait peccatum tolli, & Calvinus ait non tolli, propterea contradicit scripturæ sacræ. Rursus scriptura, asserit: *eos qui in Christo justificati sunt nihil habere in se damnationis, esse Deo reconciliatos, sanctos, immaculatos, irreprehensibiles, mundatos ab omni peccato.* Calvinus verò asserit, justificatos in Christo adhuc esse peccatores, ac peccatum in iisdem revera manere. Demum scriptura affirmat, majorem vim & efficaciam habere gratiam Christi, quàm peccatum Adæ; Calvinus autem hoc inficiatur; quia in ejus sententia peccatum Adæ re ipsa potuit perdere totum humanum genus, & justitiam delere originalem; & tamen gratia Christi non potest penitus delere peccatum originale, quod ait permanere in justificatis. Rursus extenuat, infirmatque efficaciam baptismi, ac meritorum Christi. Non enim homo dici posset renasci ex baptismo, si post baptismum adhuc maneret in statu peccati: rursus scriptura & SS. Patres non possent asserere baptismum fuisse præfiguratum in circumcisione, mari robro, Jordane sanante lepram, probatica piscina, si non adsit proportio in effectu: siquidem in circumcisione verè abscindebatur caro; in mari rubro verè submersi, & suffocati perierunt Ægyptii; in aquis Jordanis verè fuit Naaman Syrus mundatus à lepra, & in probatica piscina verè curabantur infirmi à languoribus, morbisque suis: cur ergo per lavacrum baptismi non deletur totaliter, ac vere peccatum originale? si Naaman Syrus verè aquis ablutus Jordanis mundatus fuit à lepra, cur per aquam baptismi non mundantur baptizati à peccato originali? ideo credi-

credimus Naaman syrum fuisse mundatum aquis Iordanis à lepra quia scriptura, quæ nos fallere non potest, id asserit, 4. Reg. 6. *Restituta est caro ejus, sicut caro pueri parvuli, & mundatus est:* sed eadem scriptura asserit per baptismum nos mundari totaliter à peccato originali 1. Petri 2. *sicut modo geniti infantes* 1. Joann. 1. *Sanguis Christi mundat nos ab omni peccato.* Præterea asserit Calvinus, per baptismum deleri reatum; quæritur an deleatur culpa, seu ratio peccati, an verò dignitas pœnæ, seu obligatio pœnæ subeundæ, quæ fundatur in ipsa culpa; utrumque enim potest intelligi, & in utroque errat Calvinus: si pro reatu, qui delerur per baptismum, culpam intelligit: ergo culpa, & ratio peccati originalis per baptismum deletur; proinde vera sunt verba Concilii Tridentini; *Si quis asseris non tolli id, quod verum, & propriam rationem peccati habet, anathema sit:* & falsa sunt Calvini verba: *manet ergo peccatum in nobis, neque per baptismum extinguitur.* Sin verò per reatum, qui deletur, intelligatur dignitas pœnæ, seu obligatio ad subeundam pœnam: ergo quando Calvinus asserit reatum tolli, & peccatum manere, vult peccatum manere, seu culpam perseverare in homine justificato, & tolli dignitatem pœnæ, quod est impossibile; quia qui vere culpabilis est, verè est dignus pœna, quæ pedissequa est culpæ; neque fieri potest, ut manente culpa non maneat dignitas pœnæ seu obligatio pœnæ subeundæ. Præterea asserit Calv. reatum peccati originalis deleri per baptismum: sed infantes fidelium vere baptizantur: ergo in iisdem per baptismum tollitur reatus peccati originalis; quod si tollitur: ergo ante baptismi susceptionem aderat in illis reatus peccati, quia si non adfuisset, non posset deleri, nec aoferri, illa enim macula dicitur deleri è veste, quæ vestem inficiebat, & in ipsa vere aderat: unde si reatus peccati originalis per baptismum deletur in infantibus fidelium: ergo ante baptismum aderat: quando ergo asserit Calvinus, infantes fidelium esse sanctos, & justos, & jam receptos in fœdere promissionis in utero matris.

Præterea falsum est, quod ait Calvinus, peccatum originale post baptismum manere quidem in nobis, sed à Deo oon imputari. Quia si perpendamus, quid sit peccatum nobis non imputari; procul dubio nihil aliud est, quam peccatum originale reverà post baptismum perseverare in nobis sub ratione peccati, alioquin non maneret peccatum; sed à Deo non censeri pro peccato; ideo enim non imputatur nobis, quia non censetur nobis inesse, innocenti dicitur non imputari scelus, quia non censetur in ipso; sed hoc pacto non potest à Deo peccatum non imputari, quia ex suppositione, quod maneat, non potest à Deo judicari nisi ut reverà est in se, ac manet post baptismum: sicut perperam judicaret medicus, ægritudinem non esse imputandam, seu non inesse ægroto, qui de facto illa laboraret; ait Calvinus lib. 3. Instit. cap. 11. §. 3. ubi agit de imputatione. *Ut pro justis à Christo censeamur, qui in nobis non sumus,* vult justitiam nobis non inesse, & tamen à Christo censeri, ac si esset: *ut pro justis à Christo censeamur,* qui in nobis reverà justi non sumus, quod perinde est ac asserere, nos verè esse injustos, & peccatores, & tamen à Christo censemur justi: unde per Calvinum nihil aliud est peccatum non imputari, quam peccatum esse quidem in homioe, & tamen à DEO censeri, ac si non esset: vel hominem esse quidem peccato infectum, sed tamen à Deo censeri mundum, & absque peccato? An non id perinde est, ac asserere, DEum non verè judicare res, ut sunt in se? Quod adversatur scripturis ad Roman. 2. Judicium *Dei est secundum veritatem.* Calvinus autem asserit, DEum non judicare sicut res in se sunt, siquidem qui peccatores, & injusti sunt, eos judicat, ac censet justos, & immaculatos. Rursus scriptura expresse asserit, Deum odisse impium, & ejus impietatem, *odio sunt Deo impius, & ejus impietas,* & Calvinus contrarium fatetur, scilicet DEum non odisse eos, qui verè in se sunt peccatores, & injusti, sed eos suo prosequi favore, & gratia, & habere pro amicis, ac dissimulare, ac tegere eorum peccata, ne appareant, ac iisdem imputentur. Præterea scriptura asserit nullam esse societatem luci ad tenebras, nullam participationem justitiæ cum iniquitate. Calvinus verò in eodem homine simul nectit, & consociat justitiam Christi imputativam, & peccati originalis iniquitatem. Demum non scripturæ tantum, sed etiam sibimet ipsi Calvinus contradicit, siquidem asserit ipse, baptismum tollere peccatum, & hoc efficere, ut peccatum, quod reverà est peccatum, non amplius imputetur post baptismum, qui ante baptismum erat, & censebatur injustus Deo, post baptismum censeatur justus; quod si res ita se habet, ergo filii fidelium ante baptismum erant peccatores, & tales à Deo censebantur, & tamen Calvinus expressè asserit, filios fidelium ante baptismum ab utero materno esse sanctos, justos, ac in fœdere promissionis coram Deo, quapropter sibi ipsi evidenter contradicit. Præterea Calvini sententia ex ejusdem principiis evertitur, ait enim, depravationem, seu corruptionem naturæ esse peccatum originale, & hanc corruptionem in eo consistere, quod potentiæ hominis præsertim intellectus, voluntas, & appetitus sensitivus ob primi parentis peccatum spoliatæ fuerint donis supernaturalibus, seu sapientia, sanctitate, justitia, virtute, consequenter pronæ remanserint ad mala, adeo, ut intellectus tenebris obvolutus ignorantiæ proclivior sit ad falsitatem, & errorem, voluntas ad odium, & invidiam appetitus concupiscentiæ pronior ad carnalia, & terrena desideria, hæc enim proclivitas potentiarum in homine dicitur à Calvino peccatum originale, quod propterea definitur pronitas, & concupiscentia ad malum, & quia hæc concupiscentia post baptismum in nobis manet, ut nos experientia edocet, ideo infert manere in nobis etiam peccatum originale. Secundum fundamentum est, quia asserit, has potentias non sanari in justificatione per aliquod donum intrinsecum, & inhærens; consequenter manere in eodem statu post justificationem, in quo erant ante justificationem, & tantum ob externam Christi justitiam nobis non imputari, quæ duo falsa sunt, & per se corruunt, quia tametsi verum sit, per Adæ peccatum potentias animæ fuisse in hominibus spoliatas donis supernaturalibus, ut etiam docet D. Thomas 1. 2. quæst. 85. art. 3. asserens, Quatuor vulnera inflicta per peccatum primi parentis fuisse humanæ naturæ, scilicet ignorantiam intellectus, malitiam voluntatis, infirmitatem appetitus irascibilis, & concupiscentiam appetitus concupiscibilis. Et quamvis verum sit, hanc pronitatem ad illicita perseverare in iisdem potentiis post baptismum, non tamen hæc pronitas potentiarum; & concupiscentia appetitus, quæ manet in nobis, est peccatum originale, quia

est certum de fide, ut superius probavimus, peccatum originale totaliter extingui in ratione peccati per aquam baptismi: Quod si tollitur, & totaliter deletur, & post baptismum experiamur in nobis concupiscentiam, sequitur evidenter, hanc non posse esse peccatum originale, cujus tantum est effectus, ut notat D. Augustinus *lib. 1. contra duas epistolas Pelagianor. cap. 13.* Præterea falsum est, potentias animæ per justificationem non sanari beneficio donorum supernaturalium, quia tametsi appetitus sensitivus deperditam originalem justitiam amplius non acquirat, nec homo iterum restituatur statui innocentiæ, in ipso tamen intellectus & voluntas sanantur, ille per habitum fidei, & hæc per habitus spei & charitatis, quamvis non ita sanentur, ut omnes inordinati actus concupiscentiæ censeantur sublati; sed dicuntur sanari, quatenus possunt obsistere motibus concupiscentiæ, & peccatum fugere, in quo sensu dixit Christus D. Paulo 2. Corinth. 12: *Sufficit tibi gratia mea*: Nam virtus in infirmitate perficitur. Quod enim voluntas per habitum charitatis sanetur, clarum est ex illo ad Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Quod si voluntas per habitum charitatis, seu justificationem eidem inhærentem sanatur, nequit in voluntate perseverare peccatum, quod non potest simul cohærere cum justificatione, quia hæc constituit hominem filium Dei adoptivum, & illud Deo inimicum, à Deo aversum. Et præsertim cum justificatione nequit in nobis manere peccatum originale, quia in sententia Calvini tria in nobis efficit, scilicet statuit nos reos iræ divinæ, ac æternæ damnationis, estque origo omnium flagitiorum, & coinquinat omnia nostra opera, quæ propterea immunda sunt, quæ tria nequeunt cohærere cum ipsa justificatione. Quod hæc tria asserantur à Calvino, liquet lib. 3. Institut. cap. 1. §. 8. ubi ait: *Videtur ergo peccatum originale hæreditaria naturæ nostræ pravitas, & corruptio in omnes animæ partes diffusa, quæ primum facit nos reos iræ Dei: tum etiam opera in nobis profert, quæ scriptura vocat opera carnis*, & *lib. 3. cap. 14. §. 9.* ait: *Habemus nec ullum à sanctis exire opus, quod si in se censeatur, non mereatur justam opprobrii mercedem.* Et quamvis peccatum originale nos reos constituat, antequam per baptismum justificemur, ac propterea efficiat reos iræ divinæ, & dignos æternâ damnatione, quod tamen contradicit Calvino asserenti, filios fidelium ex utero materno esse sanctos ac receptos in fœdere promissionis Abrahæ: & verum etiam sit peccatum originale in eis, in quibus adhuc perseverat, seu in quibus per baptismum nondum est deletum, origo sit plurium scelerum, quod etiam adversatur Calvino alibi asserenti: Omnia, quæ sunt ab hominibus, fieri Deo volente, consequenter Deum esse causam, & authorem, ac originem nostrorum operum sive bona sint, sive mala, ideo sequitur, peccatum originale non posse esse originem in ejus sententia operum, quæ mala sunt, cum originem omnium peccatorum refundat ipse in Deum. Adhuc falsum est, omnia opera nostra coinquinari, fœdari, ac fieri à peccato originali: siquidem plura certum est fieri ab hominibus infidelibus opera, quæ tametsi meritoria non sint coram Deo vitæ æternæ, sunt nihilominus moraliter honesta, nec quidquam turpitudinis habent admixtum, si fiant recta voluntatis intentione. Non enim Ægyptias Obstetrices censendum est male egisse, quando infantibus Hebræorum pepercerunt: nequ; credendum est, exercitum Nabuchodonosoris peccâsse, quando fideliter suo Regi inservivit injusto bello contra Tyrum, cum utrumq; approbaverit Deus, ac mercedem usdem rependit, ut ait D. Hieronymus inquiens *Ex eo, quod Nabuchodonosor mercedem accepit boni operis, intelligimus etiam Ethnicos, si quid boni fecerint non absq; mercede, Dei judicio præterire.* Cæterum peccatum originale post baptismum non amplius manet, nec quidquam damnationis relinquit baptizatis, qui beneficio baptismi sunt sancti immaculati, irreprehensibiles ac sectatores bonorum operum.

III. Quod etiam Calvinus asserat, ob peccatum originale omnes homines etiam post baptismum esse injustos coram Deo, & omnia eorundem opera esse peccata mortalia, & neminem esse justum justitia intrinsecè illi inhærente, & legem divinam esse observatu impossibilem, sunt etiam tria à veritate omnino aliena, & opposita sacris scripturis, ait ipse l. 2. Instit. cap. 1. §. 8. Omnes homines injustos esse coram Deo inquiens: *Sic omnibus naturæ nostræ partibus vitiati perversique, jam ob talem duntaxat corruptionem damnati merito, convictique coram Deo tenemur, cui nihil est acceptum nisi justitia, innocentia, puritas.* Et §. 9. *Hinc tantum breviter attingere volui. totum hominem quasi diluvio à capite ad pedes sic fuisse obrutum, ut nulla pars à peccato sit immunis, proinde quidquid ab eo procedit, in peccatum imputari: sic dixit Paulus, omnes affectus carnis, vel cogitationes esse inimicitias adversus Deum, & ideo mortem.* Secunda pars asseritur l. 3. c. 11. §. 2. *Nos justificationem simpliciter interpretamur acceptionem, qua nos in gratiam receptos pro justis habet, eamq; in peccatorum remissione ac justitia Christi imputatione positam esse.* Et §. 3. *Cum itaque nos Christi intercessione justificet Deus, non propria innocentiæ approbatione, sed justitiæ imputatione nos absolvit, ut pro justis à Christo censeamur, qui in nobis non sumus.* Tertia pars asseritur lib. 2. cap. 7. §. 5. *Quod autem impossibilem legis servationem diximus, id est paucis verbis explicandum simul, & confirmandum: solet enim vulgo absurdissima sententia videri: ut Hieronymus non dubitaverit anathema illi denuntiare. Quid visum sit Hieronymo nihil moror.* Quæ omnia falsa sunt, & opposita scripturis sacris, siquidem Luc 1. legimus: *Erant autem justi ambo ante Deum*, ergo falsum est, omnes nos coram Deo esse injustos. Præterea Job fuit vir justus, & rectus coram Deo ex ipsa Dei confessione. Rursus falsum est, omnia opera nostra opera esse peccata lethalia, cum Apostolus 1. Corinth. 7. asserat: *Si uxorem acceperis, non peccasti.* Quod si uxorem ducere in sententia Calvinistarum est peccatum, & quidem lethale, non debent ipsi persuadere Monachis uxores ducere, non igitur omnia opera hominum sunt peccata lethalia, cum dicat D. Petrus 2. Petri 1. *Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis. Hæc enim facientes non peccabitis aliquando.* Præterea si omnia opera nostra essent peccata, inde sequeretur, quod, cum Calvinistæ dicuntur justificari, peccarent lethaliter, & per peccata justificarentur: siquidem fide justificantur, quæ est opus Dei, ut liquet ex illo Ioan 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* Præterea asserere cum Calvino, nullum esse justum justitia inhærente, etiam adversatur scripturæ ad Rom. 5 ubi Apostolus scribit: *Sicut per inobedientiam Adami peccatores constituti sunt multi, ita per obedientiam Christi justi constituuntur multi.* Rursus falsum est, quod ait Calvinus, præcepta legis divinæ esse servatu impossibilia, hæc siquidem propositio, ut temeraria, impia, blasphema anathemate

damna-

damnata, & hæretica fuit declarata, & damnata ab Innocentio Papa X. ait enim Calvinus lib. 2. Institut. cap. 7. *Sit extra controversiam impossibile esse in hac carne legis implementum*, quod, quam falsum sit, liquet ex scripturis, etenim Deuter. 30. v. 7. *Mandatum hoc, quod ego præcipio, tibi hodie non supra te est, neq; procul positum; sed juxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum*, quem textum Apostolus Paulus ad Roman. 6. v. 6. applicat possibilitati fidei. Rursus Luc. 1. *Erant justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini.* Quod si incedebant in omnibus mandatis, ergo fideliter observabant omnia mandata, & præcepta legis, quæ propterea non sunt servatu impossibilia, quia Deus, qui vult omnes homines salvos fieri, & neminem perire, suppeditat vires, & auxilia, quibus servari sua præcepta possint. Rursus Luc. 19. v. 21. *Regnum Dei intra vos est*, scilicet, ut interpretatur Tertullianus lib. 4. contra Marcion. cap. 25. *In manu, & potestate vestra*, quòd si regnum Dei est in potestate hominis jam legis præcepta sunt servatu possibilia, cum homo nonnisi per legis observantiam possit regnum Dei possidere 1. Joan. 5. v. 3. *Mandata ejus gravia non sunt*, essent autem gravissima, & intolerabilia, si forent observatu impossibilia Math. 11. v. 8. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*, quomodo ergo esset suave, si impossibile, quomodo leve, si intolerabile: hinc Apostolus ad Corinth. 10. v. 13. scribit: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis*: atqui pateretur, nos tentari supra vires, imò & ipse tentaret supra id, quod possumus, si impossibilia injungeret servanda, & ad quæ vires nobis non suppetunt. Adversatur etiam Conciliis præsertim Arausicano II. de gratia, & libero arbitrio contra Pelagium, & ejus reliquias celebrato sub Felice IV. anno Christi 529. & postea à Bonifacio II. confirmatum an. 530. In hoc igitur Concilio can. 25. post medium habetur: *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia omnes baptizati Christo auxiliante, & cooperante, quod ad salutem animæ pertinent, possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint adimplere.* Unde nulli baptizatorum ex Concilio Arausicano Dei præcepta sunt observatu impossibilia, imò neq; iis, qui reprobi sunt, & obdurati. Hinc etiam Tridentinum sess. 6. c. 11. vocat propositionem Calvini temerariam sub anathemate prohibitam, ait enim: *Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce uti debet, Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut possis.* Si igitur Deus adjuvat, ut possimus utique præsentem nobis, & expeditam suppeditat adjuvantem gratiam, cujus beneficio possumus ejus legem adimplere. Rursus Concilium Tridentinum ibidem can. 18. ait: *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam justificato, & sub gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit.* Rursus sancti Patres hoc idem docent D. Basil. tom 1. in orat. *Attende tibi* sub init ait: *Impium est, asserere, præcepta Spiritus S. impossibilia esse observatu.* D. Hieronymus tom 6. in Matth. cap. 5. expressè ait, in fine: *Sciendum est, Christum non impossibilia præcipere, sed perfecta.* Et rursus in expositione fidei ad Damas. ait: *Maledictus, qui dicit, Deum impossibilia præcepisse*: ab hac autem maledictione se satis exemptum censuit Calvinus cum *lib. 2. Instit. cap. 7.* frigidè respondet, esse hominis sententiam, adeoq; inane fulmen. Rursus Augustinus serm. 191. de tempore sub fin. ait: *Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune servari posse*, & rursus in Psal. 56. sub init. explicans locum Ioan. 15. de dilectione proximi ait: *Neq; imperaret hoc Deus, ut faceremus, si impossibile esse judicaret, ut hoc ab homine fieret. Si considerans infirmitatē tuam, deficis sub præcepto, confortare in exemplo: sed etiam si exemplum ad te multum est; adest ille, qui præbuit exemplum, ut præbeat, & auxilium*, Si igitur Deus suum nobis suppeditat auxilium, ne deficiamus sub præcepto, sequitur, mediante Dei auxilio esse legis præcepta observatu possibilia. Hoc idem etiam repetit l. 2. de peccator. merit. & remiss. c. 3. sub init. inquiens: *Quod si volumus, non peccamus; nec præciperet Deus homini, quod esset humanæ impossibile voluntati.* Rursus de natur. & grat. c. 69. ait: *Eo ipso quod firmissimè creditur, Deum justum, & bonum impossibilia non potuisse præcipere; hinc admonemur in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus*, & Rursus l. 1. de Genes. c. 3. contra Manich ait: *Illud autem lumen non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum, & temporalium, se ad ejus præcepta servanda convertunt, quod omnes homines possunt, si velint; quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum*, Ex quibus omnibus satis expressè constat contra Calvinum, Dei præcepta non esse servatu impossibilia.

Quinimò asserit Calvinus, Deum etiam mandare, urgere, impellere Sathanam, ut homines ad peccandum inducat, ait enim ipse l. 1. Instit. c. 18. §. 1. *Scimus, Sathanam so coram Deo sistere ad excipienda jussa, non minus quam Angelos, qui sponte obediunt, diverso quidem id modo, & fine, sed tamen ne quid aggredi possit, nisi volente Deo.* Et infra: *Ergo quidquid agitent homines, vel Sathan ipse, Deus tamen clavum tenet, ut ad exequenda sua judicia convertat eorum conatus. Vult Deus perfidum Regem Achab decipi: operam suam offert Diabolus ad eam rem mittitur cum certo mandato, ut sit Spiritus mendax in ore omnium Prophetarum.* Et infra: *Ridiculum esset, Judicem tantum permittere, non etiam decernere, quid fieri velit, & mandare executionem Ministris.* Et §. 2. *Fateor quidem, interposita Sathanæ opera sæpe Deum agere in reprobis, sed ut ejus impulsu Sathan ipse suas partes agat, & perficiat, quatenus datum est.* Et infra: *Dicitur, Sathan excæcare infidelium mentes; sed unde hoc nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris.* Et l. 2 c. 5. §. 2. *Propriè ergo agere dicitur Sathan in reprobis, in quibus regnum suum, hoc est nequitiæ exercet, dicitur Deus suo modo agere, quod Sathan ipse (instrumentum cum sit iræ ejus) pro ejus nutu, ac imperio huc, atq; illuc se inflectit ad exequenda ejus justa judicia.* Hoc autem Calvini propositio impia, & hæretica est, & sacris adversatur scripturis, Ecclesiast. 15. 21. dicitur: *Nemini mandavit Deus ipse agere*, unde quæri potest ex Calvino, an Diabolus impiè agat ex Dei mandato, hominem incitat ad peccatum: si dicatur, quod impiè agat, sequitur, Deum ei injungere, ut impiè agat, consequenter citata scripturæ verba non sunt vera. Sin autem impiè non agit, sequitur Diabolum multa debere Calvino, quem suæ iñocentiæ patronum habet, ac defensorem. Præterea scriptura de Diabolo ait Joann. 8. *Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & Pater ejus*: Sed Calvinus asserit, cum loquitur mendacium, non loquitur ex propriis, sed ex Deo, eo, quia tunc in ejus sententia loquitur ex Dei mandato, & instinctu, & ut ait Calvinus à *Deo ipso manat efficacia erroris, & mendacii*, Unde in ejus sententia non Diabolus, sed Deus est Pater mendacii, cujus Deus

est causa principalis, & Diabolus tantum instrumentum. Præterea ex Calvini sententia sequitur, mandata Dei esse contraria: siquidē mandat Diabolo, ut inducat hominem ad peccandum: & è converso mandat homini, ut non peccet, sed resistat Diabolo, imò sequitur, mandata Dei, quibus præcipit peccata, suam à Deo habere efficaciam, quia semper suum sortiuntur effectum, ut asserit Calvinus, mandata autem, quibus vetat peccata, & præcipit virtutes, non habere efficaciam à Deo, eò quia non semper suum sortiantur effectum: rursus sequitur in sententia Calv. Deū esse promptiorem, ac propensiorem ad mala, quam ad bona, quia mala, quæ præcipit, semper eveniunt, non ita bona, quæ non semper contingunt & quod illa eveniant, & hæc non contingant, dependet ex sola Dei voluntate, ac beneplacito: rursus sequitur, Deum plus tribuere Diabolo, quam bonis Angelis: siquidem quando mandat Diabolo, ut homines inducat ad peccandū, efficaciter cum illo concurrit: quando autem mandat Angelis, ut suadeant hominibus exercitia virtutum, cum homines non semper virtutes exerceant, non concurrit cum Angelis bonis efficaciter, quod significavit Calv. hisce verbis. *Scimus Sathan se coram Deo sistere ad excipienda jussa non minus quam Angelos: diverso quidem id modo & fine*, ita ille lib. 1. Instit. c. 18. §. 1. cit. Quod si petas, qualis sit hic diversus modus, respondet Calvinus, quia Dæmon non solum excipit jussa divina, sed etiam ad effectum ea perducit manente efficacia ab ipso Deo: Angeli verò accipiunt quidem, sed nonnunquam non sequitur effectus, ut habetur Ierem. c. 51. *Curavimus Babylonem, & non est Sanata, relinquamus eam.* Quinimo in sententia Calv. sequitur, Deum cum hominibus omnia agere simulatè, quomodò enim potest sincerè, & candidè nos hortari ad resistendum Diabolo, si hic à Deo habet efficaciam cor nostrum subvertendi? Hinc frustra nòs hortatur Apostolus ad Ephes. 6. *Induite vos armaturam Dei, ut positis stare adversus insidias Diaboli.* Neq; quid aliud intelligitur armatura Dei quam ejus efficacia.

Quinimò asserit Calv. Deum per se occulta quadam vi, & energia incitare, movere, ac necessitare ad omnia vitiorum genera perpetranda, hoc asserit Calv. *Quantum ad arcanos motus spectat, quod de corde Regis prædicat Salomon, flecti huc illuc, prout, Deo visum est, ad totum certè genus humanum extenditur, tantundemq; valet, ac si dixisset, quidquid animis concipimus arcana Dei inspiratione ad suum finem dirigi. Et certe nisi Deus int⁹ operaretur in mentib⁹ hominum, non recte dictum esset, auferre labium à veracibus, & à senibus prudentiam auferre cor Principibus terræ, ut errent per devia.* Et infra loquens de Assyriis: *Unde apparet certa destinatione Dei impulsos*, & §. 4. *Homo jussu Dei impulsu agit, quod sibi non licet:* & l. 3. c. 23. §. 9. ait: *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi necessitatem, præsertim cum ex Dei ordinatione sibi injiciatur hujusmodi necessitas. Non vero inde negamus ritè excusari, quandoquidem Dei ordinatione posse, qua se exitio destinatos conqueruntur, sua constat æquitas nobis incognita; sed illa certissima.* Verùm hæc Calv. propositio expressè adversatur Sacris Scripturis asserentibus, Deū per se neminem instigare, movere, ac necessitare ad patrandū peccatum, etenim Ecclesiast. 15. *Nemini mandavit impie agere*, quod si nemini mandaverit, peccatum nunquam incitavit, movitq; ad peccatum Iacobi 1. *Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat*, ex quo infert August. l. 2. Consensu Evangelistar. c. 3. Deum neminem incitare, movere, ac necessitare ad peccatum, ait enim duplex esse genus tentationis, unum ad probandum, & alterum ad seducendum, & de priori asserit, scriptum esse Gen. 22. *Tentavit Deus Abraham*, scilicet ad probandam ejus virtutem, & obedientiam: de posteriori verò haberi Jacob. 1. *Ipse autem neminem tentat.* Igitur ex sententia D. Aug. fundata in scripturis, Deus neminem tentat ad seducendum seu neminem excitat, movet, impellitq; ad peccandum, quinimò addit D. Paul. Deum non pati nos tentari supra id, quod possumus, sed dat semper suam gratiam, ut possumus peccato resistere, 1. Cor. 1. *Fidelis Deus est, qui non patitur vos tentari supra id, quod potestis*, quasi dicat, tantùm abest, quod Deus vos tentet, ut potius non patiatur vos tentari, propterea vobis suppeditat sua auxilia, ut valeatis tentationi urgenti obsistere. Idq; etiam nervosè evincitur ex illo Ierm. 19. *Ædificaverunt excelsa Baalim, quæ non præcepi, nec locutus sum, nec ascenderunt in cor meum:* quæritur enim à Calvino, an Judæi, quando idola erexerunt falso Deo, fecerint hoc Deo incitante impellente necessitante? si affirmet, ergo scriptura, quæ id negat, falsa est. si autem negat, jam errat Calv. qui id asserit. Præterea si Calvini sententia vera esset, Steph. Act. 7. Non dixisset Judæis, *dura cervice, & incircumcisis cordib⁹ & aurib⁹ vos semper Spiritui S. resistitis, sicut Patres vestri, & vos*, siquidem potuissent Judæi respondere, nos non resistimus Spiritui S. sed quæ Spiritus S. nobis suggessit, & tacitus inspiravit, ea fuimus executi, & quia ille nos interna motione impulit, incitavitq; ut interficeremus Prophetas, id præstitimus, & quia nobis interna inspiratione suggessit, ut te lapidibus obrueremus, ideo te saxis obruimus, & occidimus. Objicit tamen Calvinus quædam scripturæ testimonia; quibus videtur probare, posse Deum instigare hominem, eumq; movere ad peccatum: siquidem 2. Reg. 16. *Dominus præcepit Semei, ut malediceret David* & 2. Reg. 24. *Commovit Dominus David dicens: Vade, numera Israel, & Judam*, & Ezech. 14. *Ego Dominus decepi Prophetam illum*, & 2. ad Thesal. 2. *Mittit illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio*, & alia congerit, quibus videtur Deus esse causa peccati. Sed contra, quia ex illis textibus tantùm sequitur, Deum non impedire conatum hominum, qui parati sunt ad malè agendum, propterea negat illis speciale auxilium gratiæ, quo destituti ad malum proni, ac proclives facilè in peccatum delabuntur. Tum quia Deus ita flectit, & gubernat interius humanas voluntates, ut quamvis vitio proprio malæ sint, nihilominus à Dei providentia ad unum potiùs malum, quam ad aliud, non quidem positivè, & per influxum proprium, sed tantum permissive ordinentur. Tum quia persæpe exhibet homini occasionem boni, quod tamen ipse abutitur ad malum. Unde quando Deus in scripturis dicitur excæcare, & obdurare reprobos, ne credere possint Evangelio, ut ait Calvinus lib. 1. Instit. cap. 14. §. 2. dupliciter sumi potest excæcatio, & obduratio. Primò pro ipso peccato, quo Deo vocanti resistitur. Secundò pro subtractione divinæ gratiæ, seu auxilii uberioris, quo homo obsisteret tentationi, & non peccaret, & per hanc subtractionem gratiæ permittitur homo obdurari, seu resistere Deo vocanti, & inspiranti virtutem & fugam vitii: priori igitur modo Deus non est causa excæcationis, & obdurationis, alioquin esset causa peccati, quod hactenus evicimus falsum. Posteriori autem modo, si sumatur excæcatio, & obduratio pro subtractione uberioris auxilii gratiæ, in hoc senso Deus dici potest causa excæcationis, quatenus in pœnam præcedentis peccati meritò denegat homini suam gratiam, non quod homo totaliter à Deo deseratur: sed quia speciali, & uberiori auxilio gratiæ destituatur, & hæc

distin-

distinctione adhibita facilè conciliantur quædam scripturæ testimonia, quæ videntur inter se pugnare, illa enim, quæ homini tribuunt excæcationem, intelliguntur juxta priorem excæcationem; quæ excæcatio sumitur pro peccato, seu pro pravo actu voluntatis; quo homo sciens & volens resistit divinæ vocationi, in quo sensu dixit David Psal. 99. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*; seu nolite Deo vocanti obsistere, sed potiùs obedire; & paulò infra: *Semper hi errant corde; ipsi verò non cognoverunt vias meas*, seu non sunt ingressi vias mandatorum meorum, hinc Apostolus ad Roman. 2. *Secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram*; ex quibus constat, excæcationem, sumptam pro peccato, tribuendam esse homini, ac esse in libera ejus potestate. Non enim Deus reprehenderet hominem obduratum, si non esset ipse homo causa obdurationis, & cùm posset emolliri, id negaret, vocat ad se Christus omnes Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis; & ego reficiam vos*; non enim invitaret omnes, si aliquos obduraret, & excæcaret, ne venire possent. Præterea Apocal. 3. ait: *Ego sto ad ostium, & pulso; si quis aperuerit mihi, introibo ad eum*; Qui autem ad ostium pulsat, ut ingrediatur, ipse non ponit obicem, nec claudit ostium, quòd vult potiùs sibi aperiri ostium: quamobrem in hominis est potestate, vocanti Deo respondere, & emolliri, non obdurari, ut explicat D. Augustinus exemplo Pharaonis, & Nabuchodonosoris, quorum primus sua pertinacia mansit obduratus, & secundus sua voluntate voluit emolliri, ait enim Augustinus lib. de prædestinat. & grat. cap. 15. *Quantum ad naturam ambo homines erant; quantum ad dignitatem ambo Reges; quantum ad causam ambo captivum populum Dei possidentes, quantum ad pœnam ambo flagellis clementer admoniti, quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quod unus manum Dei sentiens, in recordatione propria iniquitatis ingemuit, alter libero arbitrio contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit.* Secus aliæ scripturæ, quæ Deo tribuunt excæcationem, & obdurationem, intelligi debent de subtractione gratiæ, & uberioris auxilii, quo homo permittitur obdurare, & resistere Deo vocanti, & interius inspiranti, adeò ut Deum excæcare, obdurare hominem perinde sit, ac eidem denegare uberius auxilium, quod per modum pœnæ infligitur à Deo, ut cùm dicitur Exodi 7. *Ego indurabo cor Pharaonis*, seu subtraham ab ipso meam gratiam, & permittam, eum ex sua malitia obdurari, ac perseverare in malo. Deuter. 2. *Induraverat Dominus Spiritum Sebon.* Isaiæ 6. *Excæcat cor populi hujus, & aures ejus aggravat.* Isaiæ 6. 3. *Quare errare fecisti nos Domine de viis tuis, indurasti cor nostrum, ne timeremus te*, & Apostolus ad Roman. 4. 1. ait: *Tradidit Deus eos in reprobum sensum.* An verò hæc scripturæ testimonia explicari possint de sola subtractione gratiæ, seu an Deus ex eo præcisè, quòd deneget homini uberiùs suæ gratiæ auxilium, dicatur hominem excæcare, indurare, est quæstio inter Catholicos, pro quo certum, Deum plura circa impios, & eorum obdurationem obire officia, primò non impedit eorum conatum, qui parati, & proni sunt malè agere, & permittit eos satisfacere propriis desideriis pravis: Secundò negat impiis speciale auxilium gratiæ, quo destituti facilè in nova peccata prolabuntur, & in iisdem perseverant, indurantur que, & hoc Deus permittit in pœnam præcedentium peccatorum, quibus impii meruerunt divinis destitui auxiliis; quapropter in scripturis dicuntur despecti, derelicti, & projecti à Deo Psal. 81. *Dimisi eos secundùm desideria cordis eorum*, & Actor. 14. *Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.* Ecclesiast. 7. *Nemo potest corripere, quem Deus despexerit*, & David Psal. 50. ajebat: *Ne projicias me à facie tua, & Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me*, in quo sensu dixit Augustinus epist. 105. *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam*: sed non obdurat per positionem influxus, sed per subtractionem uberioris gratiæ. Non tamen Deus ita hominem deserit propter præcedentia peccata, ut omnem gratiam illi deneget, siquidem Deus semper est paratus, suscipere resipiscentes & venientes ad ipsum, sed solùm denegat majora, & uberiora auxilia gratiæ, quibus faciliùs converterentur, si iisdem auxiliis munirentur. Tertiò Deus etiam patienter, & longanimiter impios tolerat; quasi dissimulans eorum peccata, ut non statim procedat ad vindictam, & punitionem, sed expectat, ut resipiscant, & per pœnitentiam ad ipsum revertantur, quo fit, ut magis in suis pravis desideriis obdurescant juxta illud Apostoli ad Roman. 2. *An divitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ, & justi judicii Dei.* Vult enim D. Paulus ob nimiam Dei longanimitatem multos fieri corde duros, & impœnitentes, & ad peccatum confidentiores. Rursus Deus ita interiùs flectit, regitque impiorum voluntates, ut quamvis vitio proprio malæ sint, nihilominus à divinâ providentia ad unum potiùs malum, quàm ad aliud ordinantur, non quidem positivè, sed tantùm permissivè, ut superiùs diximus, præscit enim Deus, hominem paratum ad maledicendum, & permittit Deus, ut maledicat uni, non permittit, ut maledicat aliis, in quo sensu dixit Hugo de Sancto Victore lib. 1. de Sacrament. part. 5. cap. 29. *Deum malis voluntatibus non dare corruptionem, sed ordinem*, quia, cùm proprio vitio corruptæ sint, permittit eas in uno potius, quàm in aliis delinquere. Quintò persæpe etiam offert Deus homini occasionem boni, quod tamen non vult amplecti, imò occasione illa potiùs abutitur ad malum, cùm enim sit Deus summè bonus, omnia vertit in bonum, ita homo malus tam bona, quàm mala vertit in suam perniciem; & sicut de bonis dixit Apostolus ad Rom. 8. *Diligentibus Deus omnia cooperantur in malum*, ita de malis Sapient. 14. *Creaturæ Dei in odium factæ sunt; & in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium*, & plura extant in scripturis exempla, in quibus legimus; quòd Manna mira saporis svavitate affecerit bonos, & fastidio fuerit malis, qui veluti insipidum obsonium rejiciebant. Pharao factus est obduratior post tot miracula in Ægypto visa, cùm Hebræi ad credendum Deo, & Moysi proclíviores effecti fuerint. Sextò tandem utitur Deus peccatis impiorum ad salutem, ac profectum electorum instar Medici, qui tametsi non faciat ipse venenum viperæ, illo tamen utitur ad sanitatem corporum conservandam, in quo sensu dicitur Genes. 50. *Vos cogitâstis de me malum; sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me.*

Denium asserit Calvinus, Deum simpliciter esse Authorem omnium peccatorum, ait enim Lib. 1. Instit. cap. 18. §. 3. *etiam satis apertè ostendit; Deum vocari eorum omnium Authorem, quæ isti censores volunt otioso tantùm ejus permissu contingere*, & loquitur de peccatis, & speciatim de cæcitate, & tyrannide

Achabi incestu Asalonis, convicio Semei, Apostasia decem Tribuum, & rursus de cædibus, rapinis, & incendiis Chaldæorum in Judæa, de rabie furentium Judæorum in Christum, ac de iniquissimo Pilati judicio, quæ omnia vocat Calvinus fuisse Dei opera, ac Authorem horum omnium, & ridet Catholicos asserentes, hæc omnia tantùm obtigisse Deo permittente, non verò Deo positivè volente, ac concurrente. Hæc autem propositio, quæ facit Deum simpliciter Authorem omnium peccatorum, multò ante Calvinum damnata fuit in Hæreticis, Marcionistis, Priscilianistis, Cerdonistis, Albigensibus, & contra blasphemam hanc propositionem. S. Irenæus integrum opus scribit referente Eusebio lib. 1. histor. cap. 19. & D. Basilius integram Homiliam, cui titulus est: *Quòd Deus non sit author malorum.* D. Augustinus etiam tres libros scripsit de libero arbitrio ex ea potissimum causa, ut demonstraret, Deum non esse authorem peccati, hinc Tertullianus lib. adversus Hermogenem ait: *Nec enim fieri potest, ut sit initiator, aut artifex ullius mali operis, qui nomen sibi perfecti vendicat, & parentis, & Judicis.* D. Augustinus lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 17. *Nullam culpæ humanæ in Deum referas causam*, unde S. Prosper in respons. ad capitula Gallor. cap. 14. ait: *Bonorum Deus author est, non malorum.* Imò non solùm omnes Sancti Patres hanc docuerunt veritatem, verùm etiam ipsi Ethnici spiculo naturæ lumine eam viderunt: etenim Mercurius Trismegistus in Pimandro cap. ult. ait: *A Deo factore nihil turpe, nihil malum prodire.* Plato in 2. Dialog. de Republica ait: *Bonorum quidem solus Deus causa est dicendus, malorum autem & quamlibet etiam aliam præter Deum causam quærere docet.* Imò hanc veritatem volens, nolens agnoscere adactus fuit etiam ipse Calvinus, quamvis contrarium docuerit, etenim in lib. de æterna prædestinatione in fine concludit: *Ergo cùm justa de causa licèt nobis ignota à Domino procedant, quæ scelerata ab hominibus maleficia perpetrantur, etiam si rerum omnium prima causa sit ejus voluntas; peccati tamen esse authorem nego.* Calvinus enim idem affirmavit, & negavit, prout ipsi magis placuerit, quando enim contra Catholicos, & simplicem Dei permissionem agebat, asseruit, Dei voluntate, & decreto peccata fieri, & Deum authorem esse omnium peccatorum, non verò permissorem: secus quando agebat contra Libertinos, & Hæreticos, Lutheranos, asseruit, Deum non esse peccatorum authorem. Cæterum Calvinum censisse, Deum esse authorem peccatorum, ex eo evincitur, quia qui physicè & effectivè & tanquam principale agens producit aliquod opus verè & propriè, dicitur causa physica & effectiva illius operis, sic quia ignis comburit lignum physicè & effectivè est vera ac propria causa illius productionis; quia homo scribens efformat characteres physicè & effectivè est vera causa illius scriptionis, atqui Deus, teste Calvino, physicè & effectivè tanquam principale agens producit omnia peccata, adulteria, furta, homicidia, ergo Deus in sententia Calvini est vera physica & effectiva causa eorumdem peccatorum, quinimò non solùm est causa physica & effectiva, verùm etiam moralis: siquidem, qui alium incitat, impellit, & necessitat ad opus aliquod faciendum, est vera moralis causa, & primarius Author illius operis, quod etiam per se notum est, sed in sententia Calvini Deus incitat, impellit, imò & necessitat homines ad omnia perpetranda scelera, ergo in sententia Calvini est etiam causa moralis, & primarius Author omnium peccatorum. Tum quia is, qui utitur instrumento in ordine ad opus aliquod efficiendum, est primarius Author illius operis, quod ipse per tale instrumentum efficit, sed Deus ex doctrina Calvini superiùs tradita utitur homine tanquam instrumento ad perpetranda peccata, ergo Deus est primarius Author peccatorum. Demum qui efficaciter procurat, ut aliquis peccet, is illius peccati est author: sed in sententia Calvini Deus æterna sua prædestinatione efficaciter statuit, & procurat omnia peccata, ergo est Author omnium peccatorū. & licet hæc argumenta deducuntur ex ipsis Calvini verbis, conantur tamen Calvinistæ efficaciam eorundem infringere, hac distinctione, qua dicunt, Deum quidem esse Authorem peccatorum furti, adulterii, homicidii, & aliorum, non tamen volunt, esse Authorem peccatorum, eò quia censeant, illa non esse peccata, quatenus sunt à Deo, ideoque concedunt, Deum impellere, & cogere impios ad furta, adulteria, & homicidia perpetranda, quinimò ajunt, Deum hæc omnia operari per homines, tanquam per sua instrumenta, quamvis negent, Deum operari peccata, ajunt enim, dupliciter posse considerari hæc opera. Primò quatenus sunt à Deo, & hoc pacto ajunt, non esse peccata. Secundò, ut procedunt à mala hominum voluntate, & hoc pacto asserunt, præfata illa opera esse peccata, ut proveniunt à vitiata hominum voluntate, non verò quatenus efficiuntur à Deo. Verùm hoc subterfugium nullius est roboris: siquidem etiam alii Hæretici concedebant, Deum revera esse Authorem peccatorum, putantes, peccatum nihil aliud esse, nisi falsam hominum opinionem, sed tantùm esse causam adulterii, homicidii, furti. Rursus quæritur ex Calvino, cur mendacium, odium Dei, & homicidium sint peccata, quatenus procedunt ab homine, non verò, quatenus procedunt à Deo, qui est agens & causa principalis, si dicat, quia voluntas Dei est bona, & illa hominis mala, iterum quæritur, cur in eodem opere bona sit voluntas Dei, & mala voluntas hominis, hic Hæretici hærentes ancipites plures assignant rationes, primò quia natura humana vitio primi parentis tota corrupta & vitiata est, verùm cùm corrupta & vitiata fuerit per peccatum Adæ, hæc ratio nullam habet efficaciam in primo peccato Adæ & Luciferi, si enim quæratur, cur voluntas Adæ & Luciferi mala fuerit in primo peccato, & voluntas bona, non potest ab ipsis aliter responderi, nisi quia tota natura humana & angelica corrupta fuit, quod falsum est, quia ante primum peccatum tam in homine, quàm in Angelo natura non fuit corrupta, nec vitiata, sed potiùs totaliter integra & sana, pluribus donis & auxiliis supernaturalibus munita, unde respectu primi peccati in Angelis & homine non potest assignari natura ut corrupta. Secundò dicunt, respectu Dei peccatum non esse ei tribuendum culpæ, quia Deus non vult peccatum ut culpam, sed tantùm ut pœnam alterius peccati. Verùm nec ista ratio potest accomodari primo peccato Luciferi & Adæ, quia cùm ad primum peccatum non præcesserit aliud peccatum, non potest primum peccatum Luciferi & Adæ esse pœna alterius peccati. Tertiò alii respondent, Deum habere bonum finem ac propositum, & homo malum, & Deum velle homines peccare, ut habeat, quos justè damnet, & puniat, & quorum liberaliter misereatur, ut ostendat sua attributa justitiæ, & misericordiæ. Hominem autem peccare, ut suam expleat libidinem, non ut Dei gloriam manifestet, & hæc est ratio, quam assignat Zvvinglius de providentia cap. 6. imò etiam Calvinus lib. 1. Instit. cap. 17. §. 5. & in instructione contra Libertinos c. 14. Sed contra, quia fusè in præcedentibus ostendimus, Deum non ita prædestinasse peccata, ut haberet occasionem ostendendi sua attributa, seu misericordiam in parcendo, & justitiam in puniendo. Rursus bonus finis non sufficit, ut liceat ea facere, quæ intrinsecè

mala sunt; non enim sunt facienda mala, ut inde eveniant bona. Præterea si in sententia Calvini, Deus ab æterno prædestinavit peccatum, est causa malæ intentionis, à qua provenit peccatum, quia peccatum non est peccatum, nisi ex mala proveniat intentione: unde si Deus prædestinavit peccatum, utique prædestinavit, ut fieret ex mala intentione, ex qua essentialiter debet procedere. Zvvinglius ait, ideò malam esse hominis voluntatem in opere malo; non verò in Deo, quia Deo non est lex posita sicut homini: proinde Dei in eodem opere bona est, quamvis voluntas hominis sit mala; quia voluntas hominis potest legem transgredi, cui subjicitur: voluntas verò Dei, quia nulli subjicitur legi, non potest legem transgredi, neque mala esse. Sed contra, quia quamvis Deo non sit lex posita ab ullo superiore, tamen ipsa divina natura, & voluntas, lex est etiam ipsi Deo, qui propterea non potest operari, nisi conformiter ad legem æternam: sicut enim mendacium est contra legem naturæ, & repugnat ipsi naturæ, ac bonitati Dei; ita etiam repugnat legi æternæ, ac divinæ voluntati, cujus lex naturæ est exemplar: unde peccatum, cùm repugnet divinæ naturæ, ac voluntati, non potest à Deo prædestinari.

CAPUT IV.

Per quid peccatum mortale differat à veniali.

CErtum est, peccatum lethale suapte natura differre à veniali, & non ex sola ratione ad misericordiam Dei, facilè condonantis veniale, quod à venia faciliùs impetrata denominetur: discrimen siquidem utriusque peccati est intrinsecum, ut colligitur ex sacris scripturis Matth. cap. 7. ubi quædam peccata comparantur festucæ, & quædam trabi, illa sunt venialia, hæc lethalia; festuca autem, & trabs intrinsecè differunt. Rursus cap. 22. illa comparantur culici, hæc camelo, quæ duo differunt intrinsecè ob diversa constitutiva; & 1. ad Corinth. 3. Apostolus æquiparat peccata venialia fœno, stipulæ, ligno, quæ omnia facilè igne absumuntur; ut ostendatur, peccata venialia faciliùs remitti; quia super fundamentum substruuntur, seu charitate, quæ est fundamentum totius spiritualis ædificii, quo pacto ajebat Apostolus: *Si charitatem non habeam, nihil sum*, quatenus deficiente charitate corruit tota spiritualis structura; & quia peccata venialia cohærent cum charitate, ideò dicuntur in ipsa fundari, seu cum ipsa manere in eodem subjecto: quapropter Apostolus ibid. ait: eorum authorem salvum futurum, seu peccantem venialiter consequuturum quidem æternam vitam; si tamen per ignem ab hisce festucis, stipulis, fœno mundabitur, quia nemo neque leviter coinquinatus ad nuptias admittitur cœlestis patrisfamilias, qui vult, omnes invitatos indutos veste nuptiali, seu habentes conscientiam ab omni macula quamvis levi & minima defæcatam: hinc ait Apostolus: *Ipse tamen salvus erit, si tamen quasi per ignem*, seu si priùs transiens per ignem absumet festucas, fœnum, stipulas, seu delebit novos omnes expiatorio purgatorii igne. Secus de peccantibus lethaliter, ut ostendat gravitatem peccati mortalis, ait: *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus*; & ad Galat. 5. *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur*. Non tamen defuerunt ex Sectariis, qui arbitrati sunt, omnia peccata secundùm se ex propria natura esse semper mortalia, & tantùm fieri venialia ex solo Dei decreto; adeò ut omnia peccata inferant mortem animæ, ac secum trahant reatum pœnæ æternæ; quòd verò de facto non inferant mortem æternam, dicunt, id provenire ex sola Dei intrinseca misericordia, quæ non vult, ut in prædestinatis, vel justificatis ex fide tales effectus producant. Docuerunt Lutherus, & Calvinus, omnia peccata eorum, qui habent fidem, venialia tantùm esse; eò quia Deus illa non imputet lethalia; & eorum, qui fidem non habent, mortalia esse. Sed quod non ex fide, neque ex sola Dei voluntate; sed ex ipsa natura rei, & intrinsecè quædam peccata sint mortalia, & alia venialia, est communis sententia omnium Catholicorum.

Probari solet ex sacris scripturis, præsertim Luc. 6. ubi Christus vocat quædam peccata festucas in oculo, & alia trabes, sed festucæ, quia leves, non possunt per se excæcare oculum; consequenter sunt levia quædam peccata, quæ actu non extinguunt gratiam sanctificantem, nec charitatem, quæ lumen est animæ, quinimò nec possunt illam extinguere ex propria intrinseca levitate, consequenter sunt ex natura sua peccata tantùm venialia, quæ propterea ab Apostolo æquiparantur fœno, & stipulis superimpositis fundamento; ut explicat D. Augustinus lib. 1. de civit. cap. 27. Justi enim plerumque committunt peccata levia, cohærentia cum gratia sanctificante, quæ est fundamentum, cui justus innititur, fœnum verò & stipula ob innatam levitatem non possunt ex se fundamentum destruere, neque ædificium evertere, consequenter neque peccata venialia possunt ex natura sua gratiam sanctificantem destruere, quapropter sunt ex natura sua levia & venialia. Præterea, quia quodvis peccatum semper est quædam animi infirmitas, quapropter ajebat David Deum alloquens: *Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum: sana animam meam, quia peccavi tibi*; sed ex infirmitatibus corporis quædam sunt graves, & mortales, quæ vitam destruunt, mortem corporalem inducentes, & aliæ sunt leves, ut dolere capite, laborare stomacho, torqueri fluxione aliqua, consequenter etiam inter infirmitates animæ, seu peccata dantur aliqua ex natura sua gravia, quæ evertunt principium vitæ spiritualis, seu gratiam sanctificantem, & alia levia, quæ mortem animæ per carentiam gratiæ non inducunt, siquidem justi, tametsi perseverent in gratia sanctificante, dicuntur quotidie peccare, tametsi in peccata mortalia quotidie non cadant, & nihilominus justi, sancti, mundi, & immaculati in sacra scriptura dicuntur. Quòd justi quotidie seu frequenter peccent, habetur Proverb. 24. *Septies cadet justus, & resurget*. Ecclesiast. 7.21. *Non est homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet*. Jacob. 3. 2. *In multis offendimus omnes*. 1. Joan. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*. Quòd verò non obstantib' hisce peccatis venialib' justi perseverent in statu gratiæ sanctificantis, evincitur itidē ex scripturis Gen. 6. *Noe vir justus atq; perfectus fuit*. Job. 1. *Erat vir ille semper & rectus, ac timens Deū & recedens à malo*. Psal. 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Daniel. 6. *Coram eo justitia inventa est in me*. & Luc. 1. de Zacha-

charia & Elisabeth: *Erant justi ambo ante Deum.* Joan. 13. de Apostolis: *Vos mundi estis, sed non omnes*, et non possunt justi & immaculati dici, quos peccatum lethale coinquinat, cùm de ipsis dicat Oseæ 9. *Facti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt*, & Ezechiel. 14. *Qui posuerit immunditias suas in corde suo*, & ad Tit. 1. *Inquinata sunt eorum & mens, & conscientia.* Hinc procul expellendi sunt Lutherus, & Calvinus, & eorundem asseclæ, asserentes, omnia fidelium, ac justorum peccata venialia esse, & non suapte natura: sed quia ex Dei misericordia veniam consequuntur, quem errorem impugnant Sancti Patres, præsertim D. Hieronymus in cap. 2. Jerem. ubi ait: *Qui levi peccatorum sorde maculatus est, levioribus purgatur monitis. Porro peccata graviora, quæ ad mortem trahunt, nec litro, nec herba borith dilui possunt, sed gravioribus tormentis indigent.* S. Ambrosius lib. 2. de pœnit. cap. 10. ait: *Quotidiani nos debet pœnitere peccati, sed hæc quotidiana pœnitentia delictorum leviorum, illa graviorum, quæ publicè agitur*; & enarrat. in Psal. 143. expendens verba illa: *Et non fuit multitudo in commutationibus eorum*, ait ipse: *Est etiam illud, ut non sit multitudo in commutationibus gravium peccatorum, secundùm quod scriptum est 1. ad Timoth. 5. Quia quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia in judicium: quosdam autem & subsequuntur. Quæ gravia sunt, atque manifesta præcedunt, & sine ulla dubitatione merguntur: quæ autem leviora sunt bonis operibus, seque relevantur. Ubi autem iniquitas propendet, nulla bonorum operum commutatione revocatur.* Et D. Augustinus serm. 3. in Psal. 118. ait: *Quoniam tentatio est vita humana super terram, etiam si à criminibus longè simus, non tamen deest, ubi desideriis peccati, vel facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus; quando adversus majora vigilantibus quædam incautis minuta subrepunt: quæ si adversus nos colligantur, etsi non singula suis molibus corruunt, omnia tamen acervo nos obruunt. Et propter hæc etiam hi, qui ambulant in viis Domini, dicunt, dimitte nobis debita nostra, quoniam ad vias Domini & ipsa oratio pertinet; quamvis non ad eas peccata pertineant.*

Præterea nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum mereri mortem æternam, fuit propositio Michaelis Baji à Pio V. & Gregorio XIII. damnata. Ratio itidem à priori est, quia peccatum mortale dicitur, eò quia sit gravissimum, & adeo Deo displiceat, ut ejus dissolvat amicitiam: veniale verò, quia levissimum non dissolvit Dei amicitiam; atqui peccata ex se ipsis habent, ut dissolvant, vel non dissolvant Dei amicitiam, etenim etiam inter homines non sufficit quævis offensa levis, ut Pater ex vi juris filium exhæredet, & amicus amicum abjiciat, ergo peccata lethalia & venialia ex se, & ex propria natura sunt talia. Præterea, quia peccata venialia non differunt à mortalibus ex sola conditione personæ peccantis, quia fidelis sit vel prædestinata, ut docuerunt Novatores, Lutherus, & Calvinus, & Wicleffus, & constat ex scripturis, in quibus habemus, Adamum, Davidem, Petrum, & alios peccâsse mortaliter, & tamen certum est, illos fuisse prædestinatos, & fideles, quatenus non peccarunt peccato infidelitatis. Ratio itidem hoc evincit, quia dignitas personæ non confert ad incrementum, vel decrementum culpæ, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma 1. 2. quæst. 21. art. 10. Unde ex eo, quòd qui prædestinatus, & fidelis sit, non sequitur, peccatum ex mortali fieri veniale, sed peccata ex natura sua, & intrinsecè alia sunt venialia, & alia mortalia, ut asserit Augustinus Tractat. 13. in Joan. inquiens: *Exiguitas, cùm dies est: Christus est dies. In dilectione, & misericordia ejus, qui ambulat, etiam liberatus ab illis lethalibus, & grandibus peccatis, qualia sunt facinora: homicidia, furta, adulteria, propter illa, quæ minuta videntur esse peccata linguæ, aut cogitationum, aut immoderationis in rebus concessis facit veritatem confessionis, & venit ad lucem in operibus bonis: quoniam minuta plura peccata, si negligantur, occidunt. Minutæ sunt guttæ, quæ flumina implent; minuta sunt grana arenæ, sed si multa arena imponatur, premit, atque opprimit. Hoc facit sentina neglecta, quod facit fluctus irruens. Paulatim per sentinam intrat, sed diu intrando & non exhauriendo mergit navim. Quid est autem exhaurire, nisi bonis operibus agere, ne obruant peccata, gemendo, jejunando, tribuendo, ignoscendo.*

Objiciunt tamen Sectarii illud Matth. 5. *Qui contempserit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cœlorum*; hoc est, excludetur à regno cœlorum, & non vocabitur ad illud, ut explicat D. Thomas, quia ibi non erit, ex quo inferunt, non solùm peccata mortalia, quæ sunt contra maxima mandata, verùm etiam venialia, quæ sunt contra minima, habent ex se, & ex natura sua excludere à regno cœlorum, ac inducere reatum pœnæ æternæ; sed peccata, quæ secum trahunt reatum pœnæ æternæ, sunt lethalia, proinde omnia peccata sunt ex natura sua mortalia, & tantùm in prædestinatis, ac fidelibus fiunt venialia ex solo Dei decreto, quo Deus vult iisdem imputare, ut mortalia. Sed contra, respondeti enim potest primò cum Cajetano, quòd, sicut peccatum veniale non est peccatum simpliciter, sed tantùm secundùm quid, quatenus non est contra, sed tantùm præter legem: ita mandatum circa venialia non est mandatum simpliciter, sed tantùm secundùm quid, quapropter, quando Matth. 5. vocantur mandata minima, revera sunt mandata, quæ obligant sub lethali, ut docent Chrysostomus, Euthimius, & alii, tametsi hujusmodi mandata ab hominibus imperfectis reputentur minima. Quamobrem nomine mandatorum ea tantùm intelliguntur, quibus prohibentur mortalia, adeò ut si violentur, peccator transgrediatur simpliciter legem, nihilominus dicebantur mandata minima non re, quatenus talia essent, sed tantùm æstimatione Pharisæorum, qui diligere inimicos, & abstinere à concupiscentiis carnis vocabant mandata minima. Respondetur secundò, in præcitato textu Matth. 5. non solùm dici, *qui solverit unum ex mandatis istis minimis*, sed ulteriùs subdit, & docuerit sic homines, *minimus vocabitur in regno cœlorum*, id est, excludetur à regno cœlorum, ad quod non vocabitur: docere autem homines transgressionem mandatorum Dei, non est peccatum tantùm veniale, quia id non potest provenire, nisi ex contemptu legis, qui contemptus est culpa lethalis; tametsi lex præcipiat minima, hinc Christus Matth. 5. loquitur de solventibus mandata minima, eo pacto, quo ea solverunt Pharisæi, docentes oppositum, & adhibentes pravas interpretationes; siquidem volebant, lege divina tantùm prohiberi homicidium, vel adulterium re ipsa consummatum, non verò affectum utriusque animo conceptum, quapropter Matth. 5. subditur: *Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.*

Ob-

22 Objiciunt secundò illud Joan. 13. *Si non lavero te, non habebis partem mecum*, quod de peccatis venialibus communiter intelligitur, cùm dicat Christus, *qui lotus non est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus*, sed non habere partem cum Christo, perinde est, ac excludi à regno cœlorum: ergo peccata venialia ex natura sua excludunt à regno cœlorum, sed peccata, quæ ex natura sua excludunt à regno cœlorum, mortalia, & tantùm sunt venialia ex solo DEI decreto. Sed contra, quia Christus non fuerat comminatus Petro exclusionem à regno cœlorum propter sola peccata venialia; sed propter inobedientiam, si Petrus noluisset obedire Christo volenti pedes lavare. Sed dices, quæ Deus præcipit, vel prohibet sub veniali, potuisset præcipere, vel prohibere sub mortali, ad exercendam virtutem obedientiæ in nobis, & manifestandum supremum suum dominium: sed in hac hypothesi omnes transgressiones eorundem præceptorum forent peccata lethalia: ergo ex eo, quòd aliquod peccatum sit tantùm veniale, non oritur ex natura rei, nec ex intrinseca ejus veritate: sed ex divina misericordia, quæ nolit illud sub mortali prohibere. Sed contra, quia ad cognoscendum, an peccatum aliquod ex natura sua sit veniale, aut mortale, non est attendendum, an Deus possit de absoluta potentia illud prohibere sub veniali aut mortali, sed attendendum est, an ipsa peccata ex eorundem natura, & materia, circa quam versantur, exigant ita prohiberi: unde peccata semper ex natura sua sunt mortalia vel venialia. Quòd si instes, illud ex sola Dei voluntate est mortale, vel veniale; quod ex solo Dei præcepto habet, quòd sit mortale, vel veniale: sed ex solo Dei præcepto, cui opponuntur actus humani, peccata sunt mortalia, vel venialia, ergo non ex rei natura: sed ex sola Dei voluntate aliqua peccata sunt venialia, & alia mortalia. Contra est, quia cùm dicimus, peccata aliqua esse ex sua natura mortalia, & quædam venialia, non verò ex sola Dei voluntate nos significamus peccata esse mortalia, etiam sublato Dei præcepto, nam id falsum est: sed sensus est, quòd peccata supposito Dei præcepto prohibente sint ex se ipsis mortalia, vel venialia, & non à sola voluntate Dei destinantis ad pœnam æternam, vel liberantis ab eadem, adeo ut per voluntatem Dei non intelligatur divinum præceptum, quo prohibetur peccatum, sed Dei decretum destinans ad pœnam, quia hoc decretum non ponit, sed supponit peccatum lethale; aliud est asserere illud ex sola voluntate Dei prohibentis, aut præcipientis peccatum esse mortale, aut veniale, quod ex solo Dei præcepto habet, quod sit tale; & aliud illud, quod ex solo DEI præcepto habet, quod sit mortale, esse tale ex sola voluntate Dei destinantis ad pœnam, vel ab eo liberantis. Primum enim est verum, secundum falsum.

23 Sed adhuc Sectarii objiciunt D. Augustinum *lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 3.* ubi ait: *Quis cum aliqua spe adipiscendæ salutis æternæ ex hac vita migraret, manente illa sententia, quod quicunque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus, nisi post paululum sequeretur, superexaltat autem misericordia judicio.* Rursus illud *lib. 9. Confess. cap. 13.* ubi ait: *Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam.* Sed contra, quia D. Augustinus *lib. 2. de peccator. merit. cap. 3.* non loquitur de justis tantùm, qui solis peccatis venialibus obstricti sunt: sed de omnibus omnino hominibus, quatenus in graviora peccata ruere possunt præcipites, nisi præsidio divinæ gratiæ retinerentur, ne caderent, nisi enim divina gratia ex divinæ misericordiæ fontibus inexhaustis in nos derivaretur, nemo cum aliqua spe adipiscendæ salutis æternæ ex hac vita migraret, eò quia destitutus divina gratia, cederet tentationibus, quæ non solùm ad venialia, sed etiam ad lethalia alliciunt; & cum peccato lethali nemo speret donari cœlesti gloria, hunc esse sensum Augustini, colligitur ex illis verbis, ait enim: *Sunt enim quidam tantùm præsumentes de libero humanæ voluntatis arbitrio, ut ad non peccandum, nec adjuvandos nos divinitus opinentur. Semel ipsi natura nostra concesso libero voluntatis arbitrio. Unde fit consequens, ut nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, hoc est, ne in tentatione vincamur, vel cùm fallit, & præoccupat nescientes, vel cùm premit, atque urget infirmos, quam sit autem noxium, & saluti nostræ, quæ in Christo est, perniciosum, atque contrarium, ipsique religioni, qua imbuti sumus, & pietati, qua Deum colimus, quam vehementer adversum, ut pro tali accipiendo beneficio Deum non rogemus, atque in ipsa oratione dominica, ne nos inferas in tentationem, frustra positum existimemus, verbis explicare non possumus.* Hoc igitur probandum sibi assumit contra Pelagianos D. Augustinus in eo libro scilicet nullum in sæculo vivere, aut vixisse, aut victurum esse sine ullo omninò peccato, excepto uno Mediatore Dei, & hominum homine JESU Christo (excipitur Deipara Virgo) & hujus quæstionis solutionem de hominis vita sine ulla subreptione peccati ob quotidianas etiam orationes nostras maximè necessariam esse notat, ex quo oritur, quod, cùm ait interrogando, *quis enim ex hac vita cum aliqua spe adipiscendæ salutis æternæ migraret, &c.* Unde Augustinus non loquitur de solis justis, qui tantùm peccatis sunt obnoxii venialibus, sed de omnibus hominibus, quatenus periculo exponuntur, ut gravioribus pulsentur tentationibus, à quibus in peccatum lethale trahantur. Ad aliud desumptum ex *lib. 9. confess. cap. 13.* respondetur per verba illa citata, Augustinum non significare, quòd vitæ laudabilis homines pœnas æternas mereantur ob peccata venialia, quæ committunt; sed quod acerbis ac prolixis purgatorii cruciatibus plerumque digni sint, quas re ipsa experirentur, nisi DEUS propter Christum eas mitigaret, ac remitteret, quapropter ipsi Sancti divina misericordia maximè indigent, eò quia cùm plurima, quæ hominum judicio levia existimantur, Dei judicio graviora sint, quapropter pro omnibus fidelibus defunctis illis etiam, qui laudabiliter vixerant, preces fundendas esse monet, Deus illis ignoscat, & ut suam erga illos misericordiam magis, quàm judicium exerceat. Idque occasione matris suæ piissimæ Monicæ dictum à S. Augustino, cujus etiam sensum explicat inquiens: *Fundo tibi Deus noster, pro illa famula tua longè aliud lachrymarum genus, quod manat de concusso spiritu consideratione periculorum omnis animæ, quæ in Adam moritur. Quamquam illa in Christo vivificata, etiam nondum à carne resoluta sic vixerit, ut laudetur Nomen tuum in fide, moribusque ejus, non tamen audeo dicere, ex quo eam per Baptismum regenerâsti, nullum verbum exisse ab ore ejus contra præceptum tuum. Et dictum est à veritate filio tuo:* Si quis dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. *Et væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discu-*

discutias eam. Quia verò non exquiras debita vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum invenire indulgentiæ. Quisquis autem tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua? Ego itaque, laus mea, & vita mea, DEUS cordis mei, sepositis paulisper bonis ejus actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis Matris meæ, deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum, quæ pependit in ligno, & sedens ad dexteram tuam te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimisisse debita debitoribus suis; dimitte illi & tu debita sua, si qua etiam contraxit per tot annos post aquam salutis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cum ea in judicium. Superexaltet misericordia judicium, quoniam eloquia tua vera sunt, & promisisti misericordiam misericordibus.

Sed adhuc objiciunt Sectarii, quia peccatum veniale non minus est dignum pœnæ æterna, quàm lethale, siquidem nulla creature potest ex se satisfacere pro veniali: quapropter peccatum veniale exigit ex se manere in æternum, & in æternum puniri, quia peccatum quodcunque illud sit tamdiu exigit puniri, quamdiu manet. Præterea, quia minimum bonum opus meretur vitam æternam, proinde etiam minimum opus malum pœnam æternam. Sed contra, negatur enim peccatum veniale esse dignum pœnâ æternâ; quia tametsi nulla creatura possit ex se pro illo adæquatè satisfacere, exigit tamen, ut illud tandem deleatur, si reperiatur in homine justificato, seu habente gratiam sanctificantem, quia cùm tali gratia est Filius Dei adoptivus, & habet jus ad hæreditatem gloriæ æternæ, & quia nihil coinquinatum, quamvis leviter, sit particeps gloriæ æternæ, sequitur, hominem justum exigere, ut peccata in ipso venialia deleantur. Neque paritas de bono opere minimè urget, quia est discrimen, etenim opera bona, quamvis minima merentur præmium æternum, quia proveniunt ex charitate & ab homine justo, qui per gratiam est Filius Dei adoptivus: secus peccata venialia, quia non excludunt charitatem, sed eum ipsa cohærent, non merentur pœnam æternam, & exigunt in homine justo deleri.

Constat igitur dari peccata mortalia, & venialia, & hæc esse compossibilia cum gratia sanctificante in hominibus justis: illa verò cum eadem gratia esse incompossibilia, superest inquirendum, per quid peccatum mortale differat à veniali, & respondemus, quia lethale dicit affectum ad creaturam involventem implicitè & virtualiter aversionem affectivam à Deo ut fine ultimo: & peccatum veniale hanc aversionem non dicere, sed tantùm impedire sententiam, & retardare accessum ad finem ultimum, ut docent D. Augustinus *lib.* 1. *de doctrin. Christ. cap.* 3. D. Thomas 1. 2. *quæst.* 88. *art.* 5. & alii Sancti Patres, & ex eo evincitur, quia peccatum ex genere suo, cùm sit malum morale, deordinat creaturam rationalem à fine ultimo; sed peccatum mortale deordinat totaliter per totalem aversionem à Deo fine ultimo, consequenter infert mortem animæ, quatenus illam separat è fine ultimo, seu Deo, qui est principium vitæ, & ipsa vita: *Ego sum via, veritas, & vita.* Secus peccatum veniale non deordinat per aversionem totalem à fine ultimo, sed tantùm per retardationem accessus ad finem ultimum, quatenus creatura rationalis, quæ per omnes suos actus tenebatur accedere ad Deum finem ultimum; per peccata venialia, quamvis non convertatur totaliter in creaturam, nec avertatur à Deo; non tamen accedit ad Deum finem ultimum; ideoque dicitur creatura rationalis per peccata venialia retardari in accessu ad Deum finem ultimum: ergo peccatum lethale, & veniale differunt, quia illud dicit affectum ad creaturam involventem implicitè, & virtualiter aversionem affectivam à Deo, ut fine ultimo: & peccatum veniale hanc non dicit aversionem, sed tantùm impedit sententiam, seu retardat accessum ad Deum finem ultimum. Quòd si dicas, peccatum lethale & veniale habere idem objectum, ut liquet in furto gravi & levi, consequenter habere eandem deordinationem, quia illa peccata dicuntur habere eandem deordinationem, quæ habent eandem speciem; & peccata, quæ habent idem objectum, habent etiam idem esse specificum. Sed contra, distinguitur antecedens, habent idem objectum sub eodem modo attingibilitatis negatur; sub diverso modo conceditur: & negatur consequentia: etenim furtum est objectum peccati lethalis, estque totaliter diversum fini; & ut est objectum peccati venialis, non est totaliter aversivum à fine, sed tantùm est impeditivum accessus ad finem ultimum; unde peccatum lethale, & veniale, quamvis habeant idem objectum, adhuc essentialiter differunt per differentias importantes diversos modos attingendi idem objectum, & diversam mensuram malitiæ superadditæ rationi communi, quamvis igitur essentialiter non distinguantur per differentias importantes diversos gradus malitiæ, differunt tamen secundùm diversam mensuram ejusdem malitiæ, licet habeant idem objectum, consequenter ob diversitatem malitiæ potest unum esse peccatum mortale, & aliud veniale. Si dicas, peccatum mortale non posse differre à veniali, eò quia mortale sit aversio à fine ultimo, & non potest haberi aversio hæc sine cognitione finis ultimi: sed qui peccant, plerumque nullo modo cogitant de fine ultimo; ergo peccatum mortale non differt à veniali, eò quia illud sit aversio à Deo fine ultimo. Præterea sicut per peccatum lethale creatura præfertur Deo, et tollitur Deo, ratio finis ultimi, quatenus peccator convertitur ad creaturam, ita per peccatum veniale præfertur creatura voluntati, & præcepto Dei, consequenter peccans venialiter Deum contemnit; ergo assignatum discrimen non videtur sufficiens. Sed contra, negatur major, quia non est necesse, ut qui per peccatum mortale avertitur à Deo ut fine ultimo, cogitet explicitè, Deum esse finem ultimum, sed sufficit, si id præstet implicitè: & hæc implicita cogitatio habetur ex eo, quòd lethaliter peccans sciat à se graviter Deum offendi. Ad aliud quod addebatur, respondetur, peccatum veniale includere quidem aliquem Dei contemptum, quatenus peccatum veniale non est accessus ad Deum, ad quem creatura rationalis tenebatur, tanquam ad finem ultimum, omnes suos actus dirigere, ac semper accedere per omnes, & singulas suas operationes, non tamen ita involvit contemptum gravem, ut dissolvat amicitiam cum Deo; neque per peccatum veniale adimitur Deo ratio finis ultimi, sicut per peccatum lethale, quo peccans ponit suum finem ultimum in creatura, in quam tendit per peccatum lethale, & hoc est discrimen inter utrumque peccatum, quia lethale adimit Deo rationem finis ultimi, quam ponit in creatura, quam propterea Deo præfert, ideoque gravem injuriam

Deo

Deo irrogat, à quo adimit rationem finis ultimi: peccatum autem veniale non ponit rationem finis ultimi in creatura, nec eam adimit DEO, sed tantùm retardat accessum ad ipsum, & non est accessus ad illum, sed neque recessus ab illo; peccatum verò lethale est utrumque, & non accessus ad Deum, & recessus à Deo. Hinc peccatum veniale multipliciter differt à mortali, primò à priori, quia mortale sit totalis recessus à Deo ut fine ultimo; veniale autem non sit totalis recessus, sed tantùm retardatio accessus, vel potius impedimentum ejusdem ad Deum ut finem ultimum. Secundò quia mortale inducit inordinationem irreparabilem, non ita veniale, quia ultimus finis in moralibus perinde se habet, ac primum principium in speculativis: unde sicut error circa prima principia est irreparabilis, & incorrigibilis; ita peccatum lethale avertens totaliter à fine ultimo non potest reparari per principium ullum intrinsecum, sed tantùm per divinam virtutem: è converso peccatum veniale, quia non importat inordinationem totaliter aversivam à fine, sed tantùm inordinationem à mediis, potest reparari per principium aliquod intrinsecum, seu per rectam intentionem finis, perinde ac error circa conclusiones corrigi potest ex recta principii cognitione. Tertiò à posteriori differunt, quia peccatum lethale est ita gravis offensa Deo irrogata, ut sit contrarium divinæ amicitiæ, quam propterea totam dissolvit: Secus peccatum veniale est levis offensa, quæ non aversatur charitati, neque Dei amicitiæ, sed tantùm imminuit fervorem charitatis. Quartò quia peccatum lethale tollit gratiam sanctificantem, non ita peccatum veniale, quod cum ipsa potest cohærere. Quintò quia peccatum lethale secum trahit reatum pœnæ æternæ, veniale autem tantùm meretur pœnam temporalem, quia, ut docet D. Thomas, peccatum eatenus inducit reatum pœnæ, quia pervertit ordinem divinæ justitiæ, quapropter illud peccatum meretur pœnam æternam, quod, quantum est ex se, importet ordinationem irreparabilem ex se: illud verò meretur pœnam temporalem, quod dicit inordinationem ab intrinseco reparabilem, proinde transitoriam & temporalem.

Quòd si quæras, quibus notis dignosci possit peccatum mortale. Certum est in omni peccato mortali reperiri necessariò materiam ex se gravem, scilicet objectum, quod ex se censeatur magnum; quia si materia fuerit levis, tunc peccatum est tantùm veniale: materia autem peccati dicitur objectum, circa quod versatur, & tunc dicitur gravis, quando res existimatur ex se magna. Ratio, cur in quovis peccato lethali reperiatur materia ex se, gravis est, quia deordinatio cujusvis peccati mortalis est, ut repugnet charitati, quam extinguit in subjecto, cui advenit peccatum lethale. Sin autem habeat materiam levem, non repugnat charitati, nisi leviter, propterea eam non excludit à subjecto, cui advenit veniale cum materia levi, ergo peccatum quodlibet mortale exigit materiam gravem. Sin verò petas, unde deprehendi possit objectum esse ita grave, ut sufficiat ad constituendum peccatum mortale, respondetur cum communi Theologorum sententia, ex triplici capite posse id conjici. Primò ex authoritate Scripturæ, quia si hæc ita de peccato aliquo loquatur, ut illud vocet abominabile, dignum morte, & pœna æterna, tunc ejus materia censetur gravis, quo pacto adulterium, fornicatio, mollities, & alia id genus peccata gravia sunt, quia colligitur ex Scripturis, scribit enim Apostolus 1. *ad Corinth.* 6. *Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt*, & ad Ephes. 5. ait: *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, non habebit hæreditatem in regno Christi, & Dei.* Secundò conjicitur objectum esse grave ex authoritate Ecclesiæ, & Patrum, & communi Theologorum consensu: Si enim hi omnes asserant, objectum esse ita grave, ut sufficiat ad constituendum peccatum lethale, tunc tale peccatum habetur mortale. Tertiò desumitur ex repugnantia cum charitate Dei aut proximi, adeo ut tunc objectum censeatur grave, quando est aliquid spectans ad charitatem, quæ sola est finis præcepti: siquidem quod non conducit ad finem intentum à legislatore, est procul dubio aliquid grave. Rursus peccatum lethale præter objectum ex se grave, exigit etiam notabilem quantitatem. Nihilominus dantur aliqua peccata, in quibus nulla admittitur materia levis, sed quælibet sufficit ad lethale constituendum, cujusmodi est peccatum luxuriæ, quòd si voluntarium fuerit, non admittit levitatem materiæ. Ratio est, quia leviter transgredi præceptum grave, perinde se habet, ac transgredi præceptum leve, ut liquet in furto, gula, detractione, in quibus certum est, peccatum nunquam esse mortale, nisi quantitas relativa ad personam fuerit notabilis: atqui transgredi præceptum leve, est tantùm peccatum veniale: ergo qui transgreditur præceptum grave, sine quantitate notabili, ut præceptum, non furabetis, habetur tantùm peccatum veniale. Est tamen difficultas in assignanda quantitate notabili, ut quanta pecunia sufficiat ad grave furtum, & qualis excessus in esculentis, & potulentis ad grave peccatum gulæ. Est regula, quæ assignari solet, habetur in ordine ad Legislatorem, adeo ut gravitas, & levitas materiæ præceptæ desumatur à fine, quem intendit Legislator, etenim si materia præcepta graviter conducit ad finem Legislatoris, illius transgressio est peccatum grave, quo pacto Sacerdos omittens notabilem partem officii divini, peccat mortaliter, quia hæc notabilis materia est contra finem intentum à Legislatore, seu contra cultum Deo exhibendum, ac debitum. Solet etiam gravitas materiæ pensari cum omnibus suis circumstantiis, quia quod respectu unius est materia levis, respectu alterius est gravis. Quod etiam dentur peccata, in quibus non admittitur materia ulla levis, & quæ excusat à peccato lethali, est certum, quia odium Dei, contemptus formalis ejusdem, juramentum falsum, infidelitas, simonia, irritatio Sacramentorum, homicidium, & desperatio nullam admittunt materiam levem excusantem à peccato mortali, quòd si quæratur, cur omnem respuant levem materiam, respondent communiter, rationem desumi ex natura ipsarum rerum, quatenus omnia illa objecta ita sunt inordinata, ut in quacunque materia semper censeantur gravissima, proinde prærecensita peccata nunquam ex materia sunt venialia, si peccata illa fuerint completa, circa peccatum luxuriæ, si adsit consensus, fuit etiam definitum à Clemente VIII. Paulo V. & Alexandro VII. qui jusserunt, denunciari inquisitoribus fidei eum, qui assereret, amplexus, oscula libidinosa non esse peccata lethalia, si sola delectatio venerea in ipsis intendatur sine alio fine ad copulam; ex quo infertur, non dari materiam levem in materia luxuriæ, quæ excuset à peccato

peccato gravi. Quia si in re venerea daretur materia levis, utique essent tactus, amplexus, aut osculum: sed hæc sunt peccata lethalia ex sanctione Pontificum, consequenter in delectationibus venereis, quæ deliberatè capiuntur, non datur materia levis. Præterea quia nulla est venerea delectatio, quæ per se ipsam, & ex natura rei non sit pollutio inchoata, & vera causa per se ejusdem, ut docet Galenus: sed delectari de causa pollutionis est peccatum lethale: ergo quævis delectatio; quæ deliberatè sumitur in re venerea, est peccatum grave contra castitatem; rursus, quia voluntariè se exponere periculo pollutionis, ac consensus in fornicationem est peccatum lethale, sed nemo potest voluntariè, ac deliberatè veneream suscipere voluptatem, quin voluntariè se exponat huic periculo: siquidem per has delectationes vehementer commovetur appetitus, proinde semper est peccatum lethale. Rursus ad peccatum grave requiritur etiam ex parte intellectus advertentia malitiæ moralis, adeo ut hæc sit plena, quia ut aliquis liberè peccet, necesse est, ut deliberet, an peccet, nec non: sed non potest habere hoc principium deliberandi circa malitiam moralem, si actu non advertat ad ipsam, saltem dubitando, quia non sufficit actus partis inferioris, sed requiritur consensus rationis, consequenter sine advertentia ad turpitudinem, & malitiam, non habetur peccatum grave, hinc qui carnes comedit die jejunii, si non advertat obligationem præcepti, non peccat, quamvis esculentis illis delectetur: motus itidem primoprimi sive iracundiæ, sive libidinis, quia præveniunt omnem considerationem, & deliberationem, non imputantur culpæ. Quòd etiam requiratur plena advertentia, ex eo suadetur, quia ut aliquis actus sit peccatum grave, debet esse voluntarius etiam ut gravis, quòd si saltem in confuso non cognoscatur gravitas peccati, non potest esse peccatum voluntarium, & grave, quapropter requiritur plena advertentia, non tamen est necesse, ut peccator cogitet, se peccare lethaliter: siquidem peccatum inferre mortem animæ est pœna ejusdem peccati, quæ non necessariò est voluntaria illi, qui meretur pœnam. Si verò petas, quæ habeatur regula cognoscendi hanc plenam rationis advertentiam, respondetur, ad id requiri, ut advertentia tanta sit, quanta communiter esse solet in perfectè vigilantibus, quo pacto etiam cognitio remissa potest esse sufficiens ad peccatum lethale, dummodo tanta sit, quanta esse solet in perfectè vigilantibus, quòd si similis tantùm fuerit illi, quam habent semisopiti, & semiebrii, non videtur sufficere ad constituendum peccatum lethale, hinc viri timorati, qui post aliquam morulam temporis perfectè advertunt operis malitiam, qui omninò statuunt, se nunquam fuisse consensuros pravæ cogitationi, si æquè ac nunc advertissent ejus malitiam, qui propter statim turpem illam cogitationem excutiunt, perinde ac accensum carbonem delapsum super vestes, ne eas comburat, & lædat; & hæc advertentia semiplena potest etiam in vigilia contingere, vel ex vehementi passione, vel ex intensa aliqua consideratione ad alia objecta, vel etiam ex mentis stupore. Imò ad peccatum requiritur etiam consensus, qui est actus ille, quo voluntas amplectitur objectum ei propositum ab intellectu tanquam utile, vel delectabile, vel honestum, & tunc voluntas consentit, quando se accommodat, & adhæret judicio intellectûs: & hic consensus tripliciter potest contingere. Primò expressè, & positivè, quando voluntas per actum positivum amplectitur talem delectationem, & vocari solet consensus expressus, & formalis. Secundò interpretativè tantùm, & negativè, ut quando quis sentiens delectationem, eamque plenè advertens merè negativè se habet ad ipsam, quatenus nec positivè per actum voluntatis illam approbat, nec illam conatur reprimere, sed purè negativè se habet circa illam, quam neque admittit, neque repellit; & hic consensus negativus dicitur interpretativus, ac indirectus. Tertiò dicitur voluntas assentiri virtualiter, quatenus, licèt nolit illam delectationem appetitus in se ipsa liberè tamen ponit causam, ex qua conjicit secuturam in appetitu talem delectationem. An verò ad peccatum lethale sufficiat consensus interpretativus mihi videtur probabilius: siquidem eo ipso, quòd voluntas tenetur turpem motum coercere, & illum non reprimit, & mavult se habere passivè in prudentum æstimatione censetur assentiri tali motui, præsertim si voluntas advertendo ad periculum illum non reprimit, quia tunc se exponit periculo consentiendi positivè in illum. Quòd si non adsit periculum consensus positivi, & voluntas motum illum turpem non coerceat, nec illi consentiat positivè, est difficultas, an tunc voluntas mortaliter peccet. Sententiam negativam propugnant plures, sed affirmativa mihi videtur tutior, quam etiam docent plures primæ notæ Theologi. Quia, quoties voluntas prorsus negativè se habet circa pravum motum appetitus, quem plenè advertit se habere, & illum pariter, seu eum non excutit, & coercet, cùm possit illum abjicere, toties exponit se proximo periculo consentiendi positivè, adeo ut oppositum credere sit potius præsumptio, cùm homo non ita dominetur suæ voluntati; ut sine periculo possit suspendere omnem actum circa objectum cognitum, & à quo voluntas maximè allicitur, ergo tunc lethaliter peccat. Præterea quia, quando appetitus vehementer delectatur positivè circa aliquod objectum, vix potest homo discernere, an voluntas se habeat purè negativè, an verò etiam ipsa unà cum appetitu simul delectetur, consequenter non potest tunc voluntas excusari à peccatu lethali. Præterea, quia si motus illi sunt mali, tenetur voluntas eos abjicere per actum positivum, consequenter si illos non excutiat positivè cùm possit, & teneatur, censetur iisdem præstare assensum. Denique quia motus illi mali sunt voluntarii, & liberi, & posito solo consensu interpretativo sunt liberi, quia voluntas determinat suam libertatem contradictionis ad non ponendum actum positivum, quo abjiciat motus illos, consequenter, si motus illi sunt voluntarii, & liberi, non possunt excusari à peccato gravi.

Hinc peccata alia sunt spiritualia, & alia carnalia; dicuntur ratione objecti, à quo speciem, & distinctionem desumunt. Peccata spiritualia dicuntur, quæ perficiuntur delectatione spirituali, & carnalia, quæ consummantur delectatione carnali: hinc superbia est peccatum spirituale, quia homo per hoc peccatum delectatur propria excellentia. Gula verò, quia consummatur in delectatione esculentorum, & poculentorum, sicut & luxuria; quæ perficitur delectatione venereorum, dicuntur peccata carnalia, hinc ex septem capitalibus vitiis quinque sunt spiritualia, superbia, avaritia, invidia, ira, acedia, & duo carnalia, luxuria, & gula, ut docet S. Gregorius

lib. 31. *Moral. cap.* 17. & hæc peccatorum divisio fundatur in Sacris Scripturis; scribens enim Apostolus 2. *ad Corinth* 7. ait: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus perficientes sanctificationem in timore DEI.* Carnis siquidem inquinamentum est peccatum, quod carnali voluptate consummatur; inquinamentum verò spiritus est peccatum, cujus consummatio sine sensuum voluptate consistit. Cæterum dicuntur etiam peccata carnalia, quæ ab homine carnali seu vivente secundùm carnem perpetrantur, tametsi in carnis voluptate non consummentur. Dicitur autem homo vivere secundùm carnem, quando sibi suisque desideriis pravis indulget; Scriptura enim hominem carnalem vocat; qui suis pravis desideriis adhæret, & non vivit secundùm Deum, unde Augustinus *lib.* 14. *de civit. Dei cap.* 4. ait: *Ut non secundùm se ipsum, sed secundùm eum à quo factus est, viveret; id est, illius potius quàm suam faceret voluntatem; non autem ita vivere, quemadmodum factus est, ut viveret, hoc est mendacium. Beatus quippe vult esse, etiam non sic vivendo, ut possit esse, quid est ista voluntate mendacius?* Et nonnullis interjectis subdit: *Ergo mendacium est, quod cùm fiat, ut benè sit nobis hinc potius malè est nobis, vel cùm fiat, ut melius sit nobis, hinc potius pejus est nobis. Unde hoc, nisi quia de Deo potest bene esse homini, quem delinquendo deserit, non de se ipso, secundùm quem vivendo delinquit.* In alio sensu dicuntur etiam peccata carnis, quæ circa res corporeas, & externas versantur, quo pacto avaritia inter peccata carnalia recensetur ab Apostolo ad Ephes. 5. *Fornicatio, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem pertinet.* Pessimis tamen ac magis propriè peccatum carnis dicitur luxuria, eò quia in delectatione carnis tota consummatur, vel quia in hoc peccato ita servit anima corpori, ut nihil aliud tunc contingat homini cogitare, quando totus in illa carnis spurcitia est immersus.

Dividitur etiam peccatum actuale in peccatum commissionis, & omissionis, illud est prava actio, qua id homo facit, quod lex prohibet, ut quando hominem interimit, thorum alienum coinquinat, & mentitur. Istud est prætermissio boni, quod lex præcipit, ut cùm rem alienam quis non restituit, eleemosynam laboranti extrema necessitate non erogat, statas preces non recitat, sacrum diebus festis non audit. Ex his peccatum commissionis dicitur simpliciter peccatum, & illud omissionis dicitur delictum, ut in scripturis interdum significatur. Levit. 7. v. 7. *Sicut pro peccato offertur Hostia, ita & pro delicto.* Et cap. 14. v. 13. *Sicut pro peccato, ita & pro delicto ad Sacerdotem pertinet hostia.* Hinc D. Augustinus *quæst.* 20. *in Levitic.* ait: *Fortassis peccatum est perpetratio mali: delictum autem desertio boni. Nam ipsum vocabulum, si discutiatur, quid aliud arit delictum, quàm derelictum, & qui delinquit, quid derelinquit nisi bonum?* Plerisque in aliis locis usurpantur promiscuè peccata & delicta. Peccatum verò commissionis est contra præceptum affirmativum, & peccatum omissionis contra negativum, sunt autem præcepta negativa, quæ malum prohibent, ut: non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non concupisces, non falsum testimonium dices: affirmativa verò, quæ bonum præcipiunt, ut: memento, ut sanctifices diem Sabbathi; honora Patrem tuum, & Matrem tuam. Et hoc est discrimen inter præcepta negativa, & affirmativa, quia illa obligant semper, & pro semper, ut loquuntur Theologi cum D. Thoma: Affirmativa verò obligant quidem semper, sed non pro semper, & ideo tantùm pro tempore illo aliquis cessando ab actu peccat, pro quo præceptum affirmativum obligat, ut communio Paschalis obligat pro tempore Paschali, & si quis non impeditus eo tempore non communicat, transgreditur præceptum affirmativum, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 71. *art.* 5. *ad* 3. Si enim tempus adsit implendi præceptum, & facultas, si non impleatur deliberata voluntate, transgreditur præceptum. Secus si facultas non adsit, ut si quis propter gravem infirmitatem non possit interesse Sacro die Festo, omissio illa non est peccatum, ut etiam, si omissio sit omnino involuntaria, tam in se, tum in sua causa, demum peccatum est: quòd si in se sit involuntaria, & tamen volita in sua causa, tunc effectus, qui ex illa sequitur, est voluntarius in causa, propterea peccatum, hinc D. Augustinus *lib.* 20. *contra Faustum cap.* 44. ait: *Quòd Loth sit culpandus, non quantum ille incestus, sed quantum ebrietas meruit*, ut etiam docet D. Thomas 2. 2. *quæst.* 150. *art.* 4. ex quo sequitur, eum peccare, qui sua culpa usu rationis destitutus aut agit, quod non licet, aut non facit, quod deberet, si prævidit, vel prævidere debuerit.

Rursus dividitur etiam peccatum, ut aliud sit in DEUM, & aliud in se ipsum, vel proximum, quamvis omne peccatum sit defectio à rectitudine, ideo triplex debet in homine esse ordo, scilicet ad Deum, ad se ipsum, & ad proximum, propterea tripartita habetur hæc divisio peccati, in Deum, in se ipsum, & in proximum; & quamvis omnia peccata sint semper contra DEUM, eò quia sunt transgressiones legis æternæ, & aversiones ab ipso ut fine ultimo; nihilominus ea peccata propriè dicuntur contra Deum, quæ directè, & immediatè contra divinam Majestatem pugnant, vel sunt defectiones ab ordine illo humana ratione superiori, & quo homo speciatim ordinatur in Deum, vel sunt transgressiones divinæ legis in his quæ soli Deo debentur, ut sunt idololatria, hæresis, desperatio, præsumptio de misericordia divina, odium Dei, blasphemia, sacrilegium, impœnitentia, dicuntur hæc omnia esse peccatum in Deum. Peccata contra nos ipsos ea sunt, quibus violatur ordo rationis, quem quisque servare debet erga se ipsum, ut ebrietas, fornicatio, prodigalitas. Peccata in proximum sunt, quibus violatur ordo rationis erga reliquos homines, sive sint nobis superiores, sive æquales, sive inferiores, & sive nobis conjuncti, vel alieni, cujusmodi sunt homicidium, inobedientia, contumelia, perduellio, calumnia, detractio, & quæcunque verbis, vel factis alteri fit injuria, & hunc triplicem ordinem hominis ad Deum, ad se ipsum, & ad proximum complexus est Apostolus, *ad Titum cap.* 2. *v.* 11. 12. inquiens: *Apparuit gratia Dei Salvatoris Nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria sobriè, & justè, & piè vivamus in hoc sæculo.* Hinc S. Fulgentius *lib.* 1. *de remiss. peccator. cap.* 28. explicans hunc locum ait: *Sobrietatem custodit, quisquis mores suos, vitamque componit. Et ille justè vivit, qui proximo nec mali aliquid ingerit, & in quantum potest, adjutorium bona operatione impendit. Ille quoque piè vivit, qui*

 perver-

perversum aliquid nec credit de Deo, nec dicit. Quisquis ergo vult ad regnum pervenire cælorum, vivat sobrius in se ipso, justitiam servet proximo, & pius perseveret in Deo. Et D. Bernardus declamat. in evangel. *Ecce nos reliquimus omnia.* §. 37. ait: *Exhibeatur ergo Sobrietas nobis, justitia proximo, pietas Deo, pietas enim cultus Dei est.* Solemnis etiam est divisio peccati lethalis in septem illa vitia, quæ dicuntur capitalia, & sunt veluti fontes, è quibus scaturiunt putidissimi rivuli aliorum peccatorum, suntque superbia, avaritia, luxuria, invidia, gula, ira, acedia. Et de hac divisione fusè loquitur S. Gregorius lib. 31. Moral. cap. 17. ut etiam D. Thomas 1. 2. *quæst.* 84. *art.* 5. Ponit tamen S. Gregorius superbiam extra numerum, ut reliquorum vitiorum reginam, & inanem gloriam Principem asserit vitiorum. siquidem expendens verba Job. cap. 39. *Procul odoratur bellum, exhortationem Ducum, & ululatum exercitus*, ait: *Quia spiritualis miles cogitatione omne vitium, priusquam subrepere possit, aspicitur, unde rectè de equo Dei dicitur, procul odoratur bellum. Perpendit etiam, qua turba iniquitatum prævalet, si mala ad se ingredi, vel pauca permittat, unde sequitur exhortationem ducum, & ululatum exercitus, tentantia enim vitia invisibili contra nos prælio regnanti super se superbia militant, alia more ducum præeunt, alia more exercitûs subsequuntur.* Paucis interjectis subdit: *Ipsa namque vitiorum regina superbia cum devictum plenè cor ceperit, mox illud septem principalibus vitiis quasi quibusdam subducibus devastandum tradit. Quos scilicet Duces exercitus sequitur, quia ex eis proculdubio importunè vitiorum multitudines oriuntur. Radix quippe cuncti mali superbia, de qua scriptura attestante dicitur initium omnis peccati est superbia, cujus soboles sunt principalia vitia, quæ de hac virulenta radice pullulant, scilicet inanis gloria, invidia, ira, tristitia seu acedia, avaritia, ventris ingluvies, luxuria.* Et asserit, de inani gloria oriri inobedientiam, jactantiam, hypocrisin, contentiones pertinaciæ, discordiæ, & novitatum præsumptiones. De corrupta radice invidiæ pullulare odium, susurrationem, detractionem, exultationem in adversis proximi, afflictiones in prosperis. De fornace iræ foras erumpere rixas, tumores mentis, contumelias, indignationes, blasphemias. De semine acediæ pullulare malitiam, rancorem, pusillanimitatem, desperationem, torporem, vagationem mentis erga illicita. De putido avaritiæ fonte scaturire proditiones, fraudes, fallacias, perjuria, inquietudines, violentias, & contra misericordiam obdurationes cordis. De ventris ingluvie veluti de fœtida cloaca foras suas emittere fœditates inepta gaudia, scurrilitates, immunditias, multiloquia, hebetudines sensuum. De immunda luxuria oriri cæcitates mentis, inconsiderationes, inconstantias, præcipitationes, amorem sui, odium Dei, affectum ad præsens sæculum, & horrorem, ac desperationem circa futurum.

CAPUT V.

Quomodo peccata alia dicantur esse ex ignorantia; quædam ex cupiditate, sive infirmitate, & alia ex malitia.

Dividuntur etiam peccata ratione causarum internarum in ea, quæ fiunt ex ignorantia, cupiditate, seu infirmitate, & malitia. Est ignorantia privatio scientiæ perficientis rationem, quæ prohibet actum peccati, quatenus dirigit actus humanos. Ratio enim, quatenus est directrix actuum humanorum, duplicem complectitur scientiam, universalem, & particularem: & peccatum potest esse, vel ex ignorantia alicujus universalis principii, quod sit quædam regula rationis, vel ex ignorantia singularis circumstantiæ. potest etiam ignorantia dupliciter sumi, primò. pro nescientia, & est carentia illius scientiæ, quam quis non habet, nec tenetur habere, imò nec potest illam sibi comparare, adeo ut sit tantùm negatio, seu carentia formæ in subjecto non capaci, proinde non potest secum trahere rationem mali moralis. Alia est ignorantia propriè sumpta, & dicit carentiam scientiæ, quam quis debet, & potest sibi comparare. hinc ignorantia alia est vincibilis, & alia invincibilis, illa est, quæ adhibita morali diligentia potest superari, hæc verò, quæ vinci non potest. hinc non quælibet ignorantia est causa peccati, sed illa tantùm, quæ vincibilis est, quæque tollit scientiam prohibentem actum peccati. Hinc si quis ita sit affectus, ut à parricidio non prohiberetur, quamvis cognosceret hominem, quem interficit, esse patrem, ignorantia patris non est illi causa peccati, sed concomitanter ad illud se habet, ideo non dicitur peccare propter ignorantiam, sed dicitur peccare ignorans, ut explicat D. Thomas 1. 2. *quæst.* 76. *art.* 1. Cæterum ignorantia multiplex est, si enim spectetur ex parte mentis, quam afficit, alia est negativa, alia privativa, & alia pravæ dispositionis. Negativa est simplex negatio scientiæ, seu est nescientia rerum, quas scire aliquis non potest, nec debet, & hæc minùs propria dicitur ignorantia. Privativa est privatio rerum, quas ignorans scire posset, & deberet. Pravæ dispositionis est habitus, vel dispositio scientiæ contrariæ, ut cum quis falsis principiis, falsisque opinionibus imbutus est. Ex parte objecti alia est ignorantia facti, & alia juris, illa est respectu alicujus particularis contingentis circa materiam vel circumstantiam actus, quæ facilè potest ignorari; cujusmodi fuit ignorantia Jacobi, quando pro Rachele suppositam sibi Liam cognovit Genes. 29. Ignorantia juris est privatio scientiæ illarum rerum, quæ lege vel legitima consuetudine sunt constitutæ, & alia est ignorantia juris divini, alia humani, & illa adhuc dividitur in ignorantiam juris divini naturalis, vel juris divini positivi. Ignorantia juris humani etiam est duplex, scilicet juris ecclesiastici, & civilis, sicut enim jus dividitur in naturale & positivum, & hoc in divinum, & humanum: & humanum in ecclesiasticum, & sæculare; & sæculare in jus gentium, & civile: ita ignorantia juris in eadem dividitur membra, sicut jus ipsum, quia omnes

juris

juris divisiones possunt ignorari. Ignorantia ex parte hominis dividitur in eam, quæ vincibilis est, & quæ invincibilis, illa est, quæ humano studio, & diligentia vinci potest, cujusmodi est ignorantia rerum, quos homo tenetur scire, sive quia necessariæ sint absolutè ad assecutionem æternæ salutis, sive ad officium, ad quod exercendum divina providentia eum vocavit, quam tamen scientiam discere non curavit. Ignorantia invincibilis, quæ nulla industria, vel diligentia superari potest, cujusmodi est illa ignorantia Gentilium circa mysteria nostræ fidei, cum nihil unquam de illis audierint, & quos propterea Theologi vocant infideles negativè, de quibus ait Apostolus ad Roman. 10. v. 14. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? aut quomodo audient sine prædicante,* & de quibus Christus ait Joan. 15. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent.* Ex parte voluntatis tripartitur ignorantia in antecedentem, concomitantem, & consequentem, antecedens est, quæ quamvis non sit volita, est tamen causa volendi aliud, quod alias homo nollet, qui ex tali ignorantia operatur: ut si quis ignoret aliquam circumstantiam actus, quam scire non tenebatur, & inde aliquid agat, quod non ageret, si illa circumstantia ei innotuisset: ut cùm quis adhibita sufficienti diligentia nesciat aliquem transire per plateam; & projiciat è fenestra vas aliquod, quo percutiat, & interficiat transeuntem, quod fit ex illa ignorantia, dicitur involuntarium, unde ignorantia antecedens est, quæ præcedit actum, cujus est causa, & nullo pacto est volita, proinde dicitur etiam invincibilis, & inculpabilis. Ignorantia concomitans dicitur, quæ ita conjuncta est consensui voluntatis, ut etiam si abesset, adhuc voluntas operi pravo assentiretur, ut cùm quis adeo vehementer est odio accensus in hostem, ut illum deliberet occidere, & ignorans loco hominis cervum occidat, si putet non hominem, sed cervum occidere, talis occisio fit ex ignorantia concomitante, & hæc occisio non est involuntaria, quia non repugnat voluntati propensè ad illud agendum, sed potiùs dicitur ad illam agendam propensè, sed potiùs est non-voluntaria: siquidem non potest esse actu volitum, quod ignoratur. Unde ignorantia concomitans est, quæ licèt non causet opus, illud tamen concomitatur, & quia hæc ignorantia nullo modo est volita, nec cognita dicitur etiam invincibilis. Ignorantia consequens ea est, quæ judicium rationis, & motum voluntatis sequitur, adeo ut sit voluntaria, sive sit causa operis, sive non, & dicitur vincibilis, & bipartitur in directè, & indirectè volitam; illa est, in quam fertur voluntas, & quam ultro amplectitur, sicut cum quis studio vult ignorare, quæ ad salutem æternam spectant, ut inde possit liberiùs peccare, suisque indulgere desideriis absque ullo conscientiæ stimulo, quo deterreatur à peccato; velut ignorantiæ suffragio à peccato excusetur juxta illud Job. 21. 13. v. 14. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt, qui dixerunt Deo recede à nobis scientiam viarum tuarum nolumus,* quæ verba expendens D. Gregorius lib. 15. Moral. cap. 25. ait: *Hæc verbis dicere vel stulti minimè præsumunt, sed tamen perversi omnes Deo: recede non verbis, sed moribus dicunt, qui ei ad se aditum præbere recusant, eumque pravis actibus impugnant, etiam si verbis laudare videantur. Dicunt etiam scientiam viarum tuarum nolumus eo ipso, quo ejus scientiam apprehendere contemnunt: sunt enim qui ex eo quod veritas dicit Luc. 12. Non cognovit voluntatem Domini sui, & fecit digna plagis, vapulabit paucis: & servus sciens voluntatem Domini sui & non faciens juxta eam, vapulabit multis. Nolunt scire, quid faciant, & quasi minùs se vapulaturos existimant, ut nesciant, quid operari debuerant, sed aliud est nescisse, & aliud scire noluisse. Nescit namque, qui apprehendere vult, & non valet, qui autem, ut nesciat, aurem à voce veritatis avertit, iste non nesciens, sed contemptor addicitur.* Et hæc ignorantia dicitur etiam affectata. Ignorantia indirectè volita est illa, quæ quamvis non sit in se volita, ratione tamen negligentiæ in illis rebus ediscendis, & considerandis, quas ediscere, & considerare homo potest, & debet, voluntariè censetur, & hæc ignorantia dicitur etiam crassa, supina, sive ignorantia malæ electionis, vel ex animi perturbatione, vel ex habitu proveniens, ut cùm quis notitiam, quam deberet, & posset habere, non curat acquirere. Et hujus generis ignorantia est universalium juris naturæ principiorum ac præceptorum Decalogi, quæ ex illis facilè inferuntur, ut etiam ignorantia Symboli Apostolorum ac præcipuorum mysteriorum fidei, & orationis Dominicæ in homine christiano, ut docet D. Thomas 1. 2. Dari peccata ex ignorantia constat è sacris litteris, in quibus sacrificia pro peccatis ex ignorantia commissis præscribuntur, vel pœnitentia exigitur Levit. 4. & cap. 5. Numer. 15. & Psal. 24. ubi David fatetur, sua peccata ex ignorantia in juventute perpetrata: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Ecclesiast. 23. *Ne accrescant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent.* Act. 3. 17. *Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & Principes vestri. Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra;* & 1. Timot. 1. v. 13. *Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.* Unde nulli dubium, quin dentur peccata ex ignorantia. Præterea quia Levit. cap. 5. *statuuntur sacrificia offerenda pro iis, qui ex ignorantia deliquerunt;* & Apostolus ad Hebræ. 9. quot annis solum Pontificem semel introivisse in Sancta Sanctorum, non sine sanguine, quem testatur D. Paulus obtulisse pro suis, & populi ignorantiis, seu, ut expendit D. Thomas, pro suis & populi peccatis ex ignorantia commissis. Præterea quia ignorantia consequens vincibilis eorum, quæ quis tenebatur scire vel agere, inducit peccatum, ut si quis ignoret, quæ ad proprium pertinent officium, ut Confessarius, Medicus, Advocatus, quia ex tali ignorantia grave damnum infertur proximo. Tum quia vel est ignorantia eorum, quæ quis tenetur scire, & negligit scire, ut si quis ignoret fidei articulos, talis ignorantia est etiam peccatum, quia negligere scire, vel facere, quod quis tenetur scire, vel facere, peccat, proinde talis ignorantia est peccatum grave. Præterea ignorantia tantum per accidens & indirectè est causa peccati, ut docet D. Thomas *quæst. 3. de malo art. 8.* quia cum ignorantia sit privatio, non potest directè influere positivè in peccatum, sed tantùm indirectè, & per accidens quatenus removet prohibens, seu tollit scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum: unde perinde dicitur ignorantia causa peccati, ac si quis removens columnam, cui innititur domus, dicitur causa delabentis domus, quatenus removet obicem, à quo talis lapsus impediebatur: illa enim est

causa

causa per accidens alicujus effectus, quæ removet aliquid quod effectum impediebat, & quia ignorantia eorum, quæ quis tenebatur agere, removet scientiam, qua posita non sequeretur peccatum ideo dicitur ignorantia per accidens, & indirectè causa peccati; quòd si dicas inde secutum Deum fore causam peccati, cùm subinde deneget auxilia uberiora, quæ si adessent, peccatum impedirent. Contra est, siquidem est dispar ratio, quia Deus non tenetur auxilia dare, quæ denegat, sicut tenetur homo sibi comparare scientiam necessariam ad declinandum peccatum, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 76. *art.* 2. Tunc tantùm effectus tribuitur removenti prohibens, quando removens tenetur effectum illum impedire. Cæterum ut ignorantia sit culpabilis tria requiruntur, primò ut sit vincibilis & volita; secundò ut adsit actualis advertentia malitiæ illius. Tertiò ut sit notabilis negligentia sciendi ea, quæ quis potest, & tenetur scire.

Peccatum ex cupiditate, seu animi perturbatione est, ad quod voluntas inclinatur, & allicitur à concupiscentia mentis distrahente, vel impediente considerationem juxta illud Daniel, cap. 13. v. 56. *Species decepit, & concupiscentia subvertit cor tuum*, & Jacobi 1. v. 14. & 15. *Unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem*, hoc autem peccatum orians ex cupiditate & animi perturbatione, dicitur etiam procedere ex infirmitate, eò quia perturbationes, & cupiditates à Philosopho dicantur animæ ægritudines, in quo sensu ajebat David Psal. 6. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum*, & talia fuerunt peccata Davidis, & S. Petri, talis etiam, quæ ex metu, ira, vel concupiscentia, animi, aut alia perturbatione committuntur. Animi perturbatio vel est antecedens, vel consequens; illa dicitur, quæ judicium rationis, & actum voluntatis antevertit, quam nititur trahere, vel inclinare ad consensum, hæc verò quæ motum voluntatis sequitur perinde ac libido, vel ira excitatur, vel ut quis aliena furatur muliere, vel ut inimicum ulciscatur. Passio antecedens quia rationem perturbat, libertatem minuit: siquidem ratio perturbata singulas operis circumstantias minus accuratè cognoscere, & expendere potest, quod tamen requiritur ad perfectam libertatem. Passio verò consequens non minuit, sed auget voluntarium, quia signum est vehementioris voluntatis, & ad peccatum propensioris, nemo enim putet concupiscentiam constituere peccatum ex illa votum penitus voluntarium, quia ut scribit Apostolus ad Galat. v. 17. *Caro concupiscit adversus Spiritum; Spiritus autem adversus carnem, hæc enim sibi invicem adversantur, ut non quæcunque vultis, illa faciatis.* Postrema enim hæc verba non referuntur ad externum actum, quasi concupiscentia causa sit, ut fiat contra voluntatem, sed referuntur ad primum motum concupiscentiæ, vellet enim homo justus motus illos non experiri, quos tamen velit, nolit experitur, in quo sensu ajebat Apostolus ad Roman. 7. 15. *Quod odi malum, illud facio*, vel referunt ad voluntatem, quæ præcedit impetum passionis, quia plerumque homo passione commotus, & abstractus agit, quæ antea se minimè acturum proposuerat, vel quod restincta, ac diminuta cupiditate nollet egisse. Hinc D. Augustinus serm. 30. de verbis Apostoli ait: *Non quod volo, ago, carnalis dicit, non legem, sed se accusans. Nam lex spiritualis non habet culpam, carnalis venumdatus incurrit in culpam, non agit, quod vult, cùm vult, non potest, quia quando poterat, noluit; per malum velle perdidit bonum posse; & captivus jam loquitur, & dicit: Non, quod volo, ago, tu non vis, ut concupiscentia illa, quæ resistit menti tuæ omnino non sit in te? mali vota homo es, si tali adversarii non vis carere. Ego fateor tibi quidquid in me rebellat adversus mentem meam, & litigat mecum delectatione contraria, quidquid in me tale est, omnino interficere volo. Etsi ei fortè adjuvante Domino non consentio; nolo habere cum quo litigem. Multo est mihi optabilius inimicum non habere quam vincere.* Ex nonnullis interjectis expendens verba Apostoli: *Caro enim concupiscit adversus Spiritum, Spiritus autem adversus carnem*, ait: *Hæc invicem adversantur, ut non ea, quæ vultis, faciatis, inde & iste, non quod volo, ago, concupiscit enim caro adversus Spiritum, & nolo, ut concupiscat, pro magno habeo, si non consentiam, opto tamen ut caveam; ergo non quod volo, ago. Volo enim ut non concupiscat caro adversus Spiritum, & non possum*, & post pauca subdit: *Tu autem naturæ defensor vel potius oppugnator, dum quasi de natura sana laudas creatorem, excludis à languida Salvatorem*; hactenus Augustinus explicans verba illa Apostoli: *Quod odi malum, illud facio*, & quomodo peccata ex concupiscentia & animi perturbatione commissa volita sint, quia desideriis illicitis homo non cogitur, sed liberè obedit, & quomodo ipsa cupiditas est infirmitas naturæ nostræ, adeoque peccata ex cupiditate profecta dicuntur esse peccata infirmitatis. Hæc autem infirmitas sicut est difficultas, quam experimur operandi bonum, ut etiam ignorantia naturæ peccatricis vulnera sunt, quæ per peccatum primi hominis fuerunt ipsi inflicta, ait enim Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. *Illa est enim peccati pœna justissima, ut amittat quisque, quo bene uti noluit, cùm sine ulla posset difficultate, si vellet. Id est autem, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire, quid rectum sit: & qui rectè facere cum posset, noluit amittat posse cùm velit. Nam sunt revera omni peccanti animæ duo ista pœnalia, ignorantia, & difficultas. Ex ignorantia dehonestat error, ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falsa pro veris, ut erret invitus, & resistente atque torquente dolore carnalis vinculi non posse à libidinosis operibus temperare, non est naturæ instituti hominis, sed pœna damnati.*

Ex hoc concupiscentiæ fonte omnia scaturire peccata, edisserit S. Joannes epist. 1. cap. 2. inquiens: *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Ad hæc tria omnes revocantur animi perturbationes motus omnes inordinati appetitus, siquidem ad concupiscentiam carnis revocantur concupiscentia oculorum, & passiones omnes appetitus concupiscentis; ad superbiam vitæ perturbationes appetitus irascentis: siquidem per carnis concupiscentiam intelligitur perversus appetitus rerum, quæ carnem titillant, & delectant, ut sunt esculenta, poculenta, & venerea. Per concupiscentiam oculorum intelligitur vana curiositas, qua concupiscitur, quidquid aspectu placet, estque delectabile, sive in theatris, sive in foro, in plateis, & spectaculis, & hujus triplicis cupiditatis, seu omnium peccatorum radix perversus est amor sui, siquidem omne peccatum procedit ex inordinato appetitu alicujus boni temporalis. Et quod homo inordinatè appetat bonum aliquod temporale, id ex eo proditur, quia se ipsum inordinatè amat.

Hinc

Hinc Augustinus *lib. 4. de Civit. DEI cap. 28.* ait: *Fecerunt civitates duas amores duo, terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei, cælestem verò amor Dei usque ad contemptum sui.* Perversus est igitur, & iniquus amor sui, cùm sit radix, à qua pullulant omnes iniquitates, propterea evellendus est, & omnino excindendus. Hinc Christus ajebat suis Discipulis: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum*, seu excindat à se amorem sui, quia ut expendit Augustinus serm. 130. *Amando enim se, perdit se, negando se, invenit se*, ait enim Christus *Joan. 12. v. 25. Qui amat animam suam, perdet eam. Nemo est, qui non se amet, sed rectus amor est quærendus, perversus cavendus.* Peccatum ex malitia est illud, quod sola perversitate voluntatis bonum temporale de rationis ordine lege Dei, charitate, adeoque pro ipso Deo amantis committitur, mavult enim homo eligere pati detrimentum in aliquo ex bonis spiritualibus, ut bono aliquo potiatur temporali, quod propterea inverso ordine præfertur spirituali, & hi dicuntur apud Job. 34. 27. *Qui quasi de industria recesserunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt*, & Proverb. 2. v. 14. *Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas, qui lætantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Peccatum ex malitia fuit pomorum furtum ab Augustino adhuc adolescente cum Sodalibus perpetratum; ut ipse fatetur *lib. 2. Confess. cap. 4.* & demum peccatum omne ex pravo habitu peccatum est ex certa malitia, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst. 78. art. 2.* Cum enim habitus, seu inveterata peccandi consuetudo in alteram prope naturam conversa sit, conversio itidem, seu pronitas voluntatis ad malum eligendum fit etiam ipsi quodammodo connaturalis.

CAPUT VI.

An omnis ignorantia juris naturalis sit causa peccati?

Docuit Jansenius lib. 2. de statu naturæ lapsæ cap. 2. ignorantiam invincibilem juris naturalis esse causam peccati, & duplicem distinguit ignorantiam invincibilem, unam juris positivi, quam vult excusare à culpa, & aliam juris naturalis, quam asserit non excusari à peccato, sed illud causare, eò quia hujusmodi ignorantia fluxerit, ut effectus ab ipso peccato originali, quod sicut fuit interpretativè, & virtualiter voluntarium omnibus posteris, quatenus DEUS voluntates posterorum inclusit, sive alligavit voluntati Adæ ut capiti, ideo sicut peccatum originale fuit voluntarium interpretativè posteris, ita etiam ignorantia juris naturalis, adeo ut hæc sufficiat ad inducendum peccatum actuale; non verò ignorantia juris positivi, & ait esse discrimen, quia scientia juris naturalis est humanæ naturæ connaturalis, & naturaliter debita, & hanc habuissent omnes homines in statu innocentiæ, ideoque ejus carentia, seu ignorantia invincibilis juris naturalis vitiosa est & inflicta in pœnam peccati, ac potest esse causa alterius peccati actualis, non ita ignorantia juris positivi, quia ejus scientia non est naturæ humanæ connaturalis, nec debita cùm lex divina positiva oriatur à libera DEI voluntate. Verùm ut clarè in hac controversia procedatur, supponendum est esse certum de fide dari hoc jus naturale, quod nihil aliud est, quàm ipsa lex naturæ, de qua scribens Apostolus ad Roman. 2. ait: *Ejusmodi legem habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Hinc Augustinus 2. *Confess. cap.* 4. ait: *Lex tua Domine in cordibus hominis scripta est, quam nec ulla unquam delet, nec delebit iniquitas.* Ratio est, quia cùm natura rationalis moveatur in finem, necessaria erat regula aliqua, quæ motum hunc naturæ rationalis intra debitos terminos secundùm exigentiam finis dirigeret: & quia motus iste est maximè connaturalis, ab intrinseco exigebat eidem dari regulam, quæ itidem connaturalis esset, & ab intrinseco, quam regulam Deus munificentissimus bonorum omnium largitor omnibus communicavit hominibus, quibus suas itidem impertitus est perfectiones, siquidem cuique habenti naturam rationalem vis quædam inest ad discernendum inter bonum, & malum, seu inter operationes naturæ convenientes, vel disconvenientes; & hæc vis ratio vocatur, in qua Abulensis in 19. Matth. quæst. 13. & plures alii censent formaliter consistere legem ipsam naturalem. Verùm eorum rationes tantùm evincunt requiri dictamen mentis essentialiter tanquam conditionem necessariam perinde ac in cæteris legibus quæ non obligant, nisi sufficienter promulgentur: hinc quia lex naturalis moraliter obligat; debuit promulgari, & ne illam ignoraremus, donati sumus lumine rationis, ut nos erudiret, quid prosequi, & quid contemnere, vel fugere debeamus, adeo ut lex naturalis sit potius natura rationalis, qua talis, seu ut participans divinas perfectiones, & ordinatur per media proportionata ad ipsum Deum: & Legislator sit Deus, & ratio, seu lumen naturale illa manifestatio, qua lex naturalis nobis promulgatur, ut illam cognoscamus; idque desumitur ex D. Augustino *lib. 2. de sermon. Domini in monte*, ubi ait: *Nullam animam esse, quæ ratiocinari possit, in cujus conscientia non loquatur Deus.* Est itaque natura rationalis, ut participans divinas perfectiones tabula, in qua digito DEI vivi scribitur lex naturalis, etenim est natura rationalis, ut participans divinas perfectiones quoddam idæatum perfecti, & excellentissimi artificis: & quia idæatum perfectum est uniforme suo prototypo; ideo divinæ perfectiones, quatenus sunt in natura rationali quoddam idæatum divinarum operationum existentium in Deo, non possunt non importare perfectionem. Hinc illæ operationes naturæ rationalis, quæ divinis conformantur, & ordinant ad finem ultimum, sunt independenter à quacunque alia lege extrinseca intrinsecè moraliter bonæ: secus operationes naturæ humanæ, quæ divinis non conformantur, quæ à fine ultimo avertunt, sunt intrinsecè malæ: Hinc quia Deus est essentialiter verax, mendacium in homine est essentialiter, & intrinsecè malum, quia difforme divinæ perfectioni, ac deordinativum à fine ultimo, quia enim similia quæ proportionata ordinant, ita dissimilia deordinant, unde illæ operationes in creatura rationali sunt perfectæ, quæ conformes divinis: siqui-

dem divinus intellectus Dei attributa, potentiam, æternitatem, sapientiam, pulchritudinem, & alias divinas perfectiones contemplatur: & divina voluntas vel maximè gaudet Deum esse bonum, infinitum, omnium divitiarum fontem, nullius indigum, omnia posse, in omnes liberalem, omnibus prodesse, obesse nulli: ideo omnes istæ operationes, si eliciantur à creatura rationali, sunt perfectæ, & juxta legem naturæ: per conformitatem enim cum divinis perfectionibus operationes nostræ constituuntur rectæ, & bonæ: quinimò sicut nullus amor potest esse major eo, quo Deus se ipsum amat, sic noster amor non potest esse melior, quàm si divino amori fiat conformior. Neque aliud est amare, ait Aristoteles, quàm alicui bonum velle, quo constituto sequitur, ut quo majus bonum alicui volumus, eò impensius amemus, & quia non possumus Deo velle majus bonum, quàm quòd ipse est, cùm sit pelagus totius bonitatis; nec possumus Deum ardentius amare, quàm si sua illi bona velimus.

Hac de causa præcepta Decalogi, quibus præcipimur Deum amare ex toto corde, & proximum, sicut nos ipsos, pertinent ad legem naturalem, quia sunt operationes conformes divinis; Cùm enim Deus se ipsum ut omnium perfectionum ac bonitatum fontem amet; lex naturalis non obligat ad Deum amandum super omnia ex toto corde, totaque anima, & sicut Deus munifica sua largitate, & amore benefico communicat sua bona creaturis, quas propterea amat; ideo & nos tenemur ex vi legis naturalis proximum diligere, eique bene velle: est siquidem lex naturalis obligativa & præceptiva ex vi judicii intimativi, quia sicut principia evidentia adigunt intellectum suasivo modo ad speculativum assensum conclusionis, adeo ut assentiendo principiis intellectus adigatur etiam assentiri conclusioni; ita etiam principia practica naturalia adigunt intellectum ad assensum practicum, & ad inferendam conclusionem practicam, quod perinde est, ac obligare voluntatem ad operandum: etenim præcepta naturalia in sua intimatione continent evidenter veritatem practicam principiorum, consequenter obligant intellectum ad judicandum hic, & nunc esse operandum; & cùm voluntas sequatur intellectum, obligatur etiam ipsa ad operandum conformiter ad legem naturalem, ad quam propterea pertinent non solùm, quæ continentur in primis principiis, verùm etiam, quæ in conclusionibus evidenter deductis ex primis principiis, quæque habent veritatem practicam necessariam, ut docet D. Augustinus *lib. 1. de libero arbitr. cap. 3.* & ratio ex eo petitur, quia, quæ habent evidentem veritatem practicam, & immutabilem, sunt simpliciter necessaria pro recto ordine morali naturæ rationalis, proinde pertinent ad legem naturæ; quia præscribunt, quid agendum sit, & quid fugiendum, adeo ut si operatio non sit iisdem conformis, sit deficiens, & inordinata, eò quia careat ordine præscripto à ratione: quamobrem non solùm principia, verùm etiam conclusiones ex iisdem deductæ continent veritatem practicam, & immutabilem, & pertinent ad legem naturæ, per quam Deus sufficienter providit, pro recto ordine morali: consequenter lex naturalis complectitur omnes illas regulas, quæ necessariæ sunt ad rectè agendum, & vivendum: Hinc D. Thomas 1. 2. *quæst. 94. art. 2.* ait: Legem naturalem continere plura præcepta juxta diversitatem principiorum, & conclusionem ad ipsam pertinentium: etenim lex naturalis prohibet diversa vitia, ut homicidium, furtum, adulterium, & alia hujusmodi, & etiam præcipit diversas virtutes, proinde continet plura præcepta, quia quælibet virtus habet diversum motivum proprium, ut præcipiatur; sicut enim vitium ut inhibeatur; & quia præcepta distinguuntur ex diversitate principiorum, ideo lex naturalis plura complectitur præcepta juxta diversitatem principiorum & conclusionum, quæ ex iisdem deducuntur, & pertinent ad legem naturalem. Hæc autem plura ac diversa præcepta naturalia una nectuntur in unicam legem, & in illud unicum præceptum universale, quod indicat Psaltes: *Declina à malo, & fac bonum:* Siquidem lex naturalis habet pro objecto adæquato ordinem moralem, adeo ut singula præcepta aliquid includant ejusdem ordinis, quo fit, ut omnia præcepta naturalia uniantur in illo præfato, quia si fiat bonum, & declinetur à malo, habetur adæquatus moralis ordo, Possunt nihilominus sub hoc universali præcepto plura alia universalia distingui, quia sub hoc præcepto continentur diversæ series præceptorum, quæ respiciunt certum finem, & uniuntur in unum præceptum eidem fini adæquatum: unde ordo servandus est in Deo ut fine ultimo, & exprimitur per illud præceptum: *Diliges DEUM tuum ex toto corde tuo*, & servandus est etiam ordo cum proximo, juxta illud Matth. 10. *Omnia quæ vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis*, & est perinde, ac diligere proximum, sicut te ipsum.

Difficultas igitur est, an juris naturalis dari possit ignorantia, quæ sit invincibilis, & quæ excuset à culpa, an verò ignorantia omnis juris naturalis sit causa peccati, pro quo juvat distinguere prima principia legis naturalis, præsertim illa duo: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et quod tibi vis fieri, alteri feceris*, quæ duo recidunt in idem, seu facere bonum, & declinare à malo: ex primo principio affirmativo, quod est facere bonum aliis, quod quis sibi vellet, deducuntur ut conclusiones proximè, & immediatè illa præcepta Decalogi, quæ sunt affirmativa, & quæ obligant semper, sed non pro semper: ex secundo principio, quod est declinare à malo, seu non facere aliis, quòd nollet quis sibi fieri, deducuntur alia præcepta Decalogi, quæ sunt negativa, & quibus prohibemur malum inferre proximo. Præterea assumendo tres primas conclusiones ita deductas, tanquam principia, ex eisdem inferimus alias conclusiones, quæ ad legem naturæ etiam pertinent, & dicuntur conclusiones valdè remotæ, ac distantes à primis principiis legis naturæ, eò quia non deducantur immediatè ex duobus illis primis principiis, sed tantùm mediatè, seu mediantibus conclusionibus immediatè ex ipsis deductis: quamvis possit quisque facilè conclusiones proximas, & immediatas deducere ex primis principiis; siquidem ex eo, quòd mihi innotescat non esse alteri faciendum, quod nollem mihi fieri, statim infero, ergo non debeo quemquam interficere, nec furari, nec alienum thorum coinquinare, nec quidquam mali proximo inferre; non tamen assumendo has conclusiones immediatas potest quis facilè ex iisdem deducere alias conclusiones mediatas, & valdè distantes, seu remotas à primis principiis: siquidem de veritate harum conclusionum dantur sententiæ probabiles oppositæ inter Doctores etiam doctrinâ, & pietate insignes, quod

non

non contingeret, si tales conclusiones mediatæ, & remotæ facilè deducerentur ex principiis, quæ tanquam conclusiones fuerunt immediatè deducta ex primis principiis naturæ lumine notis. Difficultas est, an ignorantia invincibilis possit cadere supra totum hoc jus naturale, prout complectitur prima principia, & conclusiones proximè, & immediatè, imò etiam remotè, & mediatè deductas ex iisdem. Certum est, ignorantiam invincibilem antecedentem sive juris, sive facti non esse causam peccati, sed ab illo excusare, ita cum D. Thoma docent Theologi contra Jansenium lib. de statu naturæ lapsæ quodlib. 2. cap. 2. & sequent. ubi docet, facta cum ignorantia invincibili juris naturalis esse imputanda culpæ, quod etiam docuerat Lutherus in cap. 12. Genes. cujus hæc sunt verba: *Scholastici dicunt, invincibilem ignorantiam reddere excusabilem: tanta cæcitas est in Papa Scholis, & Ecclesiis.* Verum non cæci, sed oculatissimi sunt Ecclesiæ Romanæ Catholicæ Theologi, ut constat ex sacris Scripturis Joan. 9. *Si cæci essetis, non haberetis peccatum,* & ideo habent, quia cæci non sunt. Et cap. 15. *Si non fecissem opera in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Et Genes. 20. *Domine, num gentem ignorantem, & justam interficies.* Hinc à S. Pio V. & Gregorio XIII. in Bullis contra Michaelem Bajum; & ab Innocentio X. & Alexandro VII. in Bullis contra Jansenium damnatur propositio asserens: ignorantiam antecedentem, & invincibilem esse causam peccati, quod etiam damnarunt Sancti Patres, Chrysostomus in Epist. ad Rom. homil. 13. de libero arbitrio ubi ait: *Nemo unquam ignoranter peccabit:* & D. Augustinus hoc idem passim asserit, præsertim lib. 3. de libero arbitrio inquiens: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras; sed quod quærere negligis, quod ignoras.* Ratio hoc idem suadet; quia non potest quidquam esse voluntarium, nisi sit cognitum; siquidem voluntarium essentialiter procedit à principio intrinseco cognoscente singula: sed repugnat dari peccatum, quin sit voluntarium: & ignorantia invincibilis tollit rationem voluntarii, quia tollit ab intellectu cognitionem, sine qua non habetur voluntarium, ut liquet ex definitione voluntarii: ergo ignorantia antecedens, quæ nullo pacto est volita, non potest esse peccatum; nec causa illius; sed excusat à peccato. Quamobrem stat ignorantiam invincibilem antecedentem sive juris, sive facti excusare à peccato, non esse causam illius, nisi saltem confusè ac dubitativè adversatur ejus malitia. Non enim Deus præcipit hominibus impossibilia: præciperet autem, si ignorantia antecedens invincibilis non excusaret à peccato, quia cùm voluntas nostra sit potentia cæca, & non possit ferri, nisi in id, quod intellectus ut bonum, & conveniens ipsi proponit: illud tantùm est in nostra potestate, quod ab intellectu proponitur voluntati: & quod antecedenter, & invincibiliter ignoratur, non potest voluntati proponi, neque potest esse in nostra potestate, cùm ignorantia antecedens impediat propositionem intellectus: unde si homo teneretur implere præcepta juris naturalis, aut positivi, quæ invincibiliter & antecedenter ignorat, obligaretur ad impossibile contra Scripturas, Deuter. 30. *Mandatum hoc, quod ego tibi præcipio hodie, non supra te est, neque procul positum, sed juxta te est sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum.* His positis,

Dicendum est, ignorantiam invincibilem non posse cadere supra illa duo prima principia generalia legis naturæ, ex quibus in ordine ad praxim deducuntur conclusiones, quæ sunt præcepta particularis legis naturæ. Ratio est: quia illud non potest invincibiliter ignorari, quod omnibus utentibus ratione est per se notum: sed prima principia generalia legis naturæ sunt per se nota omnibus utentibus ratione; siquidem versantur circa bonitatem, vel malitiam moralem, cujusmodi sunt illa duo prima principia. Bonum est faciendum; malum est vitandum. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, sunt hæc duo principia legis naturæ, quæ à nemine possunt ignorari: eo ipso quod quis ratione utitur, statim judicat bonum esse faciendum, quia consentaneum naturæ; & malum fugiendum, quia dissentaneum; sunt enim hæc duo judicia nobis à natura indita, adeo ut deleri ab homine utente ratione non possint: hinc David Psal. 4. *Quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui, Domine,* scilicet lumen nobis ostendens bonum esse faciendum, malum fugiendum: quapropter scripserat D. Paulus ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt:* scilicet non habentes legem Decalogi, naturaliter faciunt ea, quæ sunt legis naturæ; & assignans rationem subjungit: *Ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, cùm judicabit Deus occulta hominum.* Præterea quia jus naturale est id, ad quod natura inclinat immediatè; sed hujusmodi sunt duo prærecensita principia, quæ sunt per se omnibus nota, quatenus natura inclinat immediatè ad ipsa; ex quo sequitur hæc duo principia esse prorsus immutabilia tam ex parte sui, quàm ex parte hominis; quia non possunt ignorari.

Imò neque conclusiones proximè & immediatè deductæ ex primis principiis juris naturæ per se possunt semper invincibiliter ignorari: sed tantùm per accidens occurrente, scilicet nova aliqua circumstantia, quæ videri possit excusare à peccato. Ratio primæ partis est, quia hujusmodi conclusiones proximè, ac immediatè deductæ ex primis principiis naturæ lumine notis, sunt præcepta particularia Decalogi, quæ per se, si nulla occurrat alia circumstantia; ita sunt naturæ consentanea, ut statim quod ipsis adversatur censeatur malum fugiendum, ac esse peccatum dissonum rectæ rationi: etenim ex illo primo principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris,* statim infertur, furtum, homicidium, & quicquid damnum alteri infert, non esse faciendum, eò quia nollet quis eadem damna sibi inferri. Quamobrem tametsi apud gentes nonnullas aliquid contra has conclusiones immediatè illatas ex primis principiis juris naturæ, judicaretur licitum, ut apud Germanos quosdam olim furtum, ut testatur Julius Cæsar lib. 6. de bello Gall. & apud Lacedæmones adulterium referente Plutarcho in vita Lycurgi; quin etiam apud Scotos homicidium, & apud alias gentes alia, quæ adversantur juri naturæ, ut refert D. Hieronymus lib. 2. advers. Jovinianum paulò infra initium, ubi ait: *Quid loquar de cæteris nationibus, cùm ipse adolescentulus in Gallia viderim Scotos gentem Britannicam humanis vesci carnibus; & cùm per sylvas porcorum greges, & armentorum, pecorumque reperiant Pastorum nates, & fœminarum papillas solere abscindere, & has solùm ciborum delicias arbi-*

arbitrari? Scotorum natio uxores proprias non habet, & quasi Platonis politiam legerit, & Catonis sectetur exemplum, nulla apud eos conjux propria est, sed ut cuique libitum fuerit, pecorum more lasciviunt. Persæ, Medi, Indi, & Æthiopes regna non modica, & Romano Imperio paria, cum matribus, & aviis, cum filiabus, & neptibus copulantur. Massagetes, & Derbices miserrimos putant, qui ægrotatione moriuntur: & parentes, cognatos, propinquos, cum ad senectam venerint, jugulatos devorant; rectius esse ducentes, ut à se potius, quàm à vermibus comedantur. Deinde nonnullis interjectis concludit; *Pervides igitur, quòd non solùm in esu, sed in sepulturis, & in connubiis, & in omni conversatione unaquaque gens suo ritu, & proprietatibus vivitet, & in connubiis, & hoc eam naturæ legem putare, quod didicit.* D. Chrysostomus non dissimilia habet *homil. 4. in cap. 1. Epist. ad Rom.* ubi expendens, *Deum tradidisse aliquos in reprobum sensum*, eò quia ex sua culpa eo devenerint, ut censuerint licitum esse, quod vel maximè adversabatur naturæ rationali, eratque illicitum, ait ipse: *Legislator quidam apud illos sanxit, ut servi nec in sicco se se ungerent, nec puerorum amoribus vacarent, hanc scilicet prærogativam ingenuis solis concedens, seu ut verius dicam, hanc turpitudinem. cùm tamen nec turpitudinem quidem factum hujusmodi esse crederent; sed velutì venerandum, honestum, ac majus quàm quod servorum personis conveniret, liberis ipsis permiserit, tum sapientissimus Athenensium populus, tum qui magnus apud ipsos habitus est Solon. Cum eo quoque multos Philosophorum libros hocce morbo refertos invenias.* Verùm quamvis gentes interdum censuerint, sibi licitum, quod adversatur conclusionibus immediatè deductis ex primis principiis juris naturæ, seu præceptis Decalogi; non tamen inde sequitur, hæc præcepta Decalogi posse per se & pro semper invincibiliter ignorari ignorantia excusante à culpa: siquidem possunt ignorari, sed culpabiliter, adeo ut ignorantia ipsis ignorantibus vertatur culpæ; quapropter Apostolus ad Rom. 1. vocat gentes inexcusabiles, eo quia ex prava consuetudine peccandi in eam devenerint mentis cæcitatem, ut licita putaverint vitia adversantia naturæ; ait Apostolus gentes istas esse inexcusabiles, & adserens rationem ait: *Quia, cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum*; hac de causa paucis interjectis subdit: *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conveniunt.* Quia culpabiliter se injecerunt in eas errorum tenebras, ut existimaverint licita peccata contra naturam, ideo Apostolus vocat gentes illas inexcusabiles, eò quia cæcitas illa ex peccato orta fuerit; & Deus in pœnam peccati tradidit populos illos in reprobum sensum, non positivè, sed negativè; quatenus iisdem denegavit uberiora gratiæ auxilia, quibus alia peccata declinâssent. Hinc D. Thomas lect. 7. in cap. 2. epist. ad Rom. docet, ignorantiam causatum ex culpa non posse subsequentem culpam excusare: & sicut cæcitas illa gentilium oriebatur ex personali eorum culpa; ignorantia inde exorta, quia fuit voluntaria in causa, non potuit eos à culpa excusare, eò quia neglexerint majorem diligentiam adhibere in veritate pervestiganda; neque Deum rogarunt, ut uberius illis lumen infunderet, quo veritas eis manifestaretur, consequenter eorum error fuit culpabilis; quia, ut ait D. Augustinus *lib. de quant. animæ cap. 14.* *Fieri non potest quadam divina providentia, ut religiosis animis se ipsos, & Deum suum, id est veritatem piè, castè, & diligenter quærentibus inveniendi facultas desit.* Hinc quæ de aliis gentibus ajebat D. Hieronymus existimantibus esse licita, quæ contraria erant præceptis Decalogi. In illis non supponebatur ignorantia invincibilis, quæ excusaret à peccato, quia poterant, & scire debebant, illa esse mala, proinde eorum ignorantia fuit culpabilis.

Probatur secunda pars, scilicet posse contingere, ut per accidens ratione alicujus circumstantiæ occurrentis talis ignorantia sit inculpabilis, quia interdum talis circumstantia potest occurrere, ut videatur excusare à culpa; tunc enim ratione talis circumstantiæ potest haberi ignorantia invincibilis præcepti juris naturæ, etenim legi naturali adversatur mendacium, quod proinde prohibetur præcepto naturæ, & nihilominus plures existimârunt, mendacium subinde esse licitum, ratione circumstantiæ adjunctæ ad evitandum scilicet imminens mortis periculum, vel ad declinandum gravissimum aliquod damnum. Rursus præceptum prohibens vindictam sumere de inimico propriâ authoritate, secundùm doctrinam Catholicam est de jure naturali, & tamen Cicero *lib. de offic. cap. de justitia* asserit: *Primum munus justitiæ est, ne quis alium lædat, nisi lacessitus injuria*, existimavit licitam esse vindictam propria authoritate, quando quis ab alio lacessitur injuria vel contumelia. Præterea certum est, non furari esse præceptum juris naturalis, & nihilominus autumârunt aliqui, licitum esse furari illi viro malo, ac divitiis affluenti ad elevandas miserias viri boni, pauperis, & indigentis, tametsi non sit constitutus in gravi necessitate: tunc enim circumstantiæ occurrentes ita obscurant intellectum, ut hic ob innatam ingenii tarditatem non valeat rectè discurrere ad inferendum tales actus adversari præceptis naturæ, ut notat D. Thomas 1. 2. *quæst.* 100. *art.* 1. *in corp.* ubi ait: Quædam sunt in humanis actibus adeo explorata, quòd statim cum modica consideratione possint approbari vel reprobari per illa prima, & communia principia. Quædam verò sunt, ad quorum judicium requiritur multa consideratio multarum circumstantiarum, quas considerare diligenter non est cujuslibet, sed sapientum; sicut considerare particulares conclusiones scientiarum non pertinet ad omnes, sed ad solos Philosophos.

Hinc potest dari ignorantia invincibilis juris naturalis quoad illas conclusiones remotas, ac valde distantes à primis principiis practicis, à quibus nonnisi mediatè, ac remotè deducuntur, & quarum veritates controvertuntur, ac proinde dantur sententiæ probabiles oppositæ inter Doctores pietate, & doctrinâ laudatissimos, & hæc ignorantia non est causa peccati, ut communiter docent Theologi. Ratio primæ partis hujus assertionis ex eo desumitur, quia non omnia, quæ pertinent ad jus naturale; sunt per se nota: quædam enim sunt prima principia generalia, & universalia morum, cujusmodi sunt, *honestum esse prosequendum, & malum declinandum. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, quæ duo ita sunt pernota, ut statim, cùm objiciuntur intellectui, hic eisdem assentiatur. Alia sunt principia magis determinata, & coarctata, & non ita universalia, ut, justitia est servanda. DEUS est colendus, & alia id genus, quæ sunt itidem per se nota. Alia quæ per evidentem illationem ex primis principiis

proxi-

proximè & immediatè deducuntur, de quibus diximus in præcedente assertione. Alia demum, quæ nonnisi per discursum, ac mediatas consequentias difficulter deducuntur ex primis principiis juris naturalis, & de his dari potest ignorantia invincibilis; etiam post diligentem inquisitionem veritatis; siquidem contingit, ut viri licèt pientissimi, & doctrina insignes, circa jus naturale doceant sententias contradictoriè oppositas, quæ nequeunt simul veræ esse; adeo ut necesse sit, ut alter eorum doceat sententiam falsam, quam tamen Doctor pius docet innocenter & sine culpa, post diligentem inquisitionem veritatis; & postquam à Deo petierit lumen ad videndam veritatem. Viros Sanctos has docuisse oppositas sententias claret ex D. Antonino 2. part. Sum. tit. 3. cap. 10. §. 10. ubi ait: Quòd sine contrariæ opiniones inter Doctores, sanctitate, & scientia maximos in materia morali, aliquando etiam ad salutem necessariæ, patet per exempla. Nam Beatus Thomas in 4. tenet, quòd post lapsum in mortale non oporteat aliquem statim confiteri sub præcepto, etiam habita copia Confessoris, nisi in paucissimis casibus, qui ibi ponuntur dist. 17. & cum eo tenet Richardus. Sed Hugo de S. Victore, & D. Bonaventura sunt in hoc contrariæ opinionis. Neutra tamen opinio eorum reprobatur, etsi Beati Thomæ opinio communius teneatur, quæ tamen minùs tuta videtur. Raymundus Decretista, & S. in summa tenet, quod participare cum excommunicatis majori excommunicatione in loquela, cibo, & hujusmodi in casu non concesso, sit mortale universaliter. Sed Beatus Thomas, & alii contrarium tenent, & sic exempla innumera possunt poni. Quamobrem ex eo, quòd viri pientissimi doceant circa mores, & jus naturale sententias contradictoriè oppositas, necesse est alteram earum veram esse, & alteram falsam, atqui neuter ita docendo peccat, quia uterque adhibuit sufficiens studium ac debitam inquisitionem; & Deum antè rogavit pro veritate invenienda, & addiscenda, ex quo fit, quòd error non imputetur illis ad culpam, nec possit iisdem verti vitio, adeo ut eorum ignorantia circa jus naturale censeatur invincibilis. Tum quia nullus Doctor quantumvis Sanctus habet privilegium nunquam errandi in iis, quæ docet circa jus naturale, quia plerumque, quando controvertitur, an aliquid jure naturæ sit licitum, consueverunt Doctores in varias distrahi opiniones, quas inculpabiliter propugnant, & docent; ratio est, quia Deus non exigit ab homine, quod excedit suam conditionem: hominis autem conditio id habet, ut in rebus moralibus non semper possit assequi evidentia rerum omnium agibilium, neque, ut qui earundem semper assequatur certitudinem mathematicam, quia, ut docet D. Thomas in cap. 1. lib. 1. Ethic. *Materia moralis talis est, ut ei non conveniat certitudo*, quo fit, ut Deus non exigat ab homine, ut semper cum certitudine & evidentia mathematica de bonitate suæ operationis moralis agat, & operetur, sed sufficit, si sibi post diligentem inquisitionem persuadeat honestatem talis operationis: ex quo oritur illa opinandi diversitas, qua quis potest in tuta conscientia utramlibet sequi contradictionis partem, huc accersendus Augustinus lib. 1. contra Academicos cap. 4. ubi ait: *Quisquis minus instanter, quàm oportet veritatem quærit, is ad finem hominis non pervenit. Quisquis autem tantum, quantum homo est, ac debet, dat operam inveniendæ veritati, etiam si non inveniat, beatus est, & excusatur, seu eximitur à peccato, totum enim facit, quod ut faciat, ita natus est.* Nulli igitur dubium, quin dari possit ignorantia invincibilis juris naturalis, quoad conclusiones remotas, & valde distantes à primis principiis practicis juris naturalis, & de quarum veritate dantur sententiæ oppositæ inter Doctores pietate, & doctrina insignes. Quòd verò hujusmodi ignorantia non sit causa peccati, sed excuset à culpa, ex eo liquet, quia illud excusat à culpa, quod tollit ab actu rationem voluntarii, & constituit actum simpliciter involuntarium: Sed hæc ignorantia juris naturalis hoc præstat, consequenter non causat peccatum, sed excusat à culpa. Minor ostenditur, quia illa ignorantia post diligentem inquisitionem veritatis est invincibilis, & antecedit operationem, ergo causat involuntarium simpliciter: siquidem voluntarium est: quod provenit à principio intrinseco cum cognitione, ut docet D. Thomas proinde involuntarium erit, quod procedit sine cognitione: ergo cùm ignorantia juris naturalis tollat rationem voluntarii, excusat à culpa. Hinc D. Chrysostomus homil. 13. in epist. ad Romanos ait: *Neminem ignoranter peccare; qui enim peccaret, indignus utique esset, qui pœnas daret.* Et D. Augustinus lib. de natur. & Grat. contra Pelagianos cap. 61. Et lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. ait: *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras*: ergo cum præfata juris naturalis ignorantia, supponat diligentem inquisitionem, ac prævium studium veritatis inveniendæ non potest verti vitio, & culpæ. Unde Augustinus lib. de quæst. vet. testam. relatus à Gratiano in decret. dist. 33. ait: *Ille ignorans potest excusari à pœna, qui à quo disceret, non invenit*, seu ut ibi interpretatur Glossa: *potest excusari à peccato, pro quo debetur pœna; vel potest excusari, à pœna æterna, eò quia non supponat culpam, ob quam solùm infligitur.* Si dicas, ignorantiam excusare quidem involuntarium, non verò excusare à culpa, eò quia possit aliquid esse peccatum actuale, quamvis non sit voluntarium in actu secundo. Contra est, quia peccatum, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst. 74. art. 1. in corp.* Est actus moralis humanus, & de ratione actus moralis, & humani est, quòd sit voluntarius, ac deliberatus, quia, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst. 1. art. 1.* & in pluribus aliis locis: *Illæ actiones propriè humanæ dicuntur, quæ ex voluntate deliberata procedunt: si quæ autem aliæ actiones homini conveniant, possunt quidem dici hominis actiones, sed non propriè humanæ, cùm non sint hominis, in quantum est homo.* Præterea, ut actus sit moralis, & humanus, necesse est, sit liber, quia est libertas radix, & fundamentum moralitatis, ut docet D. Thomas: Sed actus nequit esse liber, nisi voluntarius sit; siquidem ratio voluntarii includitur essentialiter in ratione liberi, perinde ac gradus contrahibilis in contractivo; unde peccatum supponit essentialiter actum liberum, consequenter etiam voluntarium, ergo cum non possit actus, esse peccaminosus, quin sit voluntarius, & non possit esse voluntarius, quin procedat ex prævia cognitione, sequitur manifestè, ignorantiam invincibilem tollere rationem voluntarii, & excusare à culpa. Hinc D. Augustinus tract. 89. in Joan. expendens verba illa Christi Joan. 15. *Si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent*, ait Augustinus, illos ad quos Christus non venit, & quibus non est locutus, excusationem habere non de omni peccato suo, sed de illo, quo in Christum non crediderunt: eò quia eum invincibiliter ignoraverint.

Potest tamen contra hanc assertionem objici D. Thomas in Quodlib. 8. art. 13. ubi expressè ait: *Illud*

quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc, quod esset secundùm conscientiam: loquitur D. Thomas de lege naturali, contra quam operari docet malum esse, quamvis operans agat secundùm conscientiam, seu secundùm propriam opinionem, quam putat esse veram, ergo ignorantia juris naturalis ex D. Thoma non excusat à culpa. Sed contra, quia D. Thomas asserens non excusari per hoc, quod est secundùm conscientiam, intelligit, secundùm conscientiam erroneam errore crasso, & affectato non excusante à peccato, eò quia non fuerit adhibita sufficiens inquisitio veritatis; & operans noluerit adhibere diligentiam; quapropter D. Augustinus ad Valentinum ait: *Licèt gravius sit peccare scienter, quàm nescienter; non ideo tamen confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quisquam excusationem requirat. Aliud est enim nescisse; aliud scire noluisse; quia in eis, qui intelligere noluerunt, ipsa ignorantia peccatum est, in eis verò, qui non potuerunt, est pœna peccati. Ignorantia verò, quæ non est eorum, qui scire nolunt, sed qui tanquam simpliciter nescierunt, nullum sic excusat, ut æterno igne non ardeat; sed fortasse, ut minus ardeat:* loquitur postremis hisce verbis de illis, qui licèt directè non intendant talem ignorantiam; negligunt tamen adhibere necessarium eisque possibile studium ad ignorantiam illam depellendam, & quam tenebantur à se excutere, & lucem inquirere veritatis. Si instes, D. Augustinum plerisque in locis, & præsertim contra Pelagium asserere: *Ignorantiam eorum, qui intelligere non potuerunt, seu quæ erat necessitatis, non voluntatis, peccatum esse, ac pœnam peccati*: proinde Augustinum sensisse, ignorantiam vincibilem juris naturalis minimè excusare à culpa. Præterea quia Augustinus lib. de gestis Palæst. cap. 19. inter alia exempla ex libro Cœlestii Hæretici recenset inter alios Cœlestii errores, quos dixerit, ignorantiam non excusare à peccato: etenim unum ex illis assertis, quæ tribuebantur Cœlestio & Pelagio, fuit hoc: oblivio, & ignorantia non subjacent peccato, sed secundùm necessitatem; cui assertioni se opposuit Augustinus, eamque impugnavit, & Cœlestium expugnavit, damnavitque, proinde censuit D. Augustinus, ignorantiam, etiam invincibilem, juris naturalis non excusari à peccato, alioquin non damnâsset præfatam Cœlestii assertionem: Sed contra, quia Pelagiani tunc non fuerunt locuti de ignorantia invincibili juris naturalis; sed de ignorantia facti, & juris positivi, quam volebant excusare à peccato, quod D. Augustinus impugnavit, eò quia si talis ignorantia sit invincibilis, ut fuit illa, de qua tunc erat quæstio, non excusatur à culpa: hinc Levit. 5. & 22. in lege veteri offerebantur sacrificia pro hac ignorantia facti, jurisque positivi. Quòd verò controversia fuerit tunc de hac ignorantia invincibili, ex eo facilè evincitur, quia D. Augustinus ad impugnandum errorem Hæreticorum lib. 1. retract. cap. 2. adfert verba Apostoli, *Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci*, siquidem, ut explicat D. Thomas 1. 2. *quæst.* 56. *art.* 4. ignorantia, quæ tantùm indirectè voluntaria est, proinde vincibilis peccatum extenuat: ergo constat Augustinum ibi tantùm asseruisse ignorantiam vincibilem facti, & juris positivi non excusare à peccato. Præterea, ut respondent alii, D. Augustinus interdum omnem ignorantiam vocavit peccatum materialiter tantùm, quatenus est pœna peccati, à quo duxit Originem: sicut etiam in baptizatis concupiscentia vocatur peccatum materialiter, quatenus est effectus peccati, ut docet D. Augustinus lib. 5. contra Julian. cap. 3. Hinc D. Thomas quæst. 3. de malo art. 7. ait: *Ignorantia enim & fomes sunt materialia in peccato originali, sicut conversio ad bonum commutabile in peccato actuali*, quòd verò Augustinus in hoc sensu seu materialiter omnem ignorantiam dixerit peccatum, apertè constat ex lib. 3. de libero arbit. cap. 19. ubi ait: *Illud quod ignorans quisque non rectè facit, quod rectè volens facere non potest; ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo libera voluntatis Adæ originem ducunt, illud enim præcedens meruit ista sequentia. Nam sicut linguam dicimus non solum membrum, quod movemus in ore, dum loquimur; sed etiam illud quod hujus membri motum consequitur; id est formam, tenoremque verborum, secundùm quem alia dicitur lingua græca, alia lingua latina: sic non solùm peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum, libera enim voluntate, & à sciente committitur; sed etiam illud, quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est.* Hæc secunda solutio ex eo videtur efficaciam habere, quia Pelagiani negabant peccatum originale ab Adamo in posteros per generationes traduci, consequenter negârunt, concupiscentiam, & ignorantiam ab illo in homines derivari, asserebant enim, esse tantùm naturales defectus, & non peccati supplicia. Asserit enim D. Augustinus lib. de dono persever. cap. 1. *Dicunt Pelagiani, ignorantiam & difficultatem* (seu concupiscentiam, ex qua oritur difficultas ad bonum honestum) *sine quibus homo non nascitur, primordia, non supplicia esse naturæ*, & hunc errorem Augustinus ut impugnaret, dixit, ignorantiam subjacere peccato, imò esse ipsum peccatum materialiter, quatenus, ut effectus oritur ex peccato originali, cujus est effectus: est enim ignorantia pœna originalis peccati, quatenus ratione illius ejus tenebræ offunduntur per generationes traduces in Adæ posteros. Ab Augustino per peccatum materialiter sumptum intelligitur omne, quod est effectus peccati originalis, in quo ignorantiam quamlibet contra Pelagium malam esse contendebat, & plura etiam adferebat exempla ignorantiæ facti, & juris positivi. Hinc illud Genes. 20. ubi actio Regis Abimelech accipientis in uxorem Saram, quam invincibiliter ignorabat esse uxorem Abrahæ, peccatum asserit, quatenus illa ignorantia quamvis invincibilis erat pœna peccati originalis, quapropter ait, esse peccatum materialiter tantùm non formaliter. Ut etiam illud Numer. 35. ubi, qui fortuitò occiderit hominem, quem venator putat esse cervum, vel aprum, jubetur recurrere ad civitates refugii, & ibi manere, donec Sacerdos moriatur, quamvis hæc ignorantia facti non esset formaliter peccatum. In eodem sensu illud Levitic. 5. & 22. Quoties homo per ignorantiam facti, aut juris positivi aliquid immundum tangebat, vel comedebat, jubetur sacrificium offerre pro tali peccato. Cæterum Augustinum non existimâsse pœnam peccati esse ipsum peccatum formaliter, clarè constat ex epistula 10. ubi ait: *In illis, qui non audierunt, nec potuerunt, pœna peccati est non credere, non autem peccatum*, unde, cùm ait, ignorantiam, & concupiscentiam esse ipsum peccatum non intelligit esse ipsum peccatum formaliter, sed tantùm materialiter, seu esse effectus peccati originalis.

Major tamen difficultas, qua videtur probari, non dari hanc ignorantiam invincibilem juris naturalis, in eo est sita, quia omnia Dei præcepta, etiam quæ deducuntur ex primis principiis practicis juris naturalis, sunt observatu possibilia, ut contra Jansenium definitum fuit ab Innocentio X. siquidem ex scripturis constat, omnia Dei mandata esse juxta hominis vires, consequenter posse ab homine servari, Deutar. 30. v. 11. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non*

supra

supra te est, neque procul positum, sed juxta te est sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum, quem locum Apostolus ad Roman. 10. v. 6 applicat possibilitati fidei. Luc. 19. v. 21. *Regnum Dei intra vos est, seu in manu, & in potestate vestra*, Tertulliano interprete lib. 4. contra Marcion. cap. 25. Quòd si regnum Dei in nostra potestate; est etiam in nostra potestate servare præcepta, cum dicat Christus: *Si vis regnum cælorum ingredi, serva mandata*. Matt. 11. v. 8. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*; si suave, ergo non est impossibile; si leve, non est intolerabile, consequenter præcepta Dei sunt servatu possibilia; 1. ad Corinth. 10. v. 13. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis*. Sin autem præcepta Decalogi & mandata Dei essent servatu impossibilia, utique tentaret supra id quod possumus, hinc Joan. 8. v. 3. ait *Mandata ejus gravia non sunt*: essent autem gravissima, & intolerabilia, si servatu essent impossibilia. Hinc Tridentinum sess. 6. cap. 11. ait: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut possis*, unde certissimum est, omnia Dei præcepta etiam ad unumquemque spectantia esse observatu possibilia: atqui non possunt talia esse, quin simul sint cognoscibilia, & in ipsa possibilitate observationis legis includatur eorum cognoscibilitas, ut etiam ipsius legis, alioquin si lex non esset cognoscibilis, non posset servari, & esset observatu impossibilis; quia impossibile est, ut observemus eam legem, quæ nostram fugit cognitionem: unde eo ipso, quod omnia Dei præcepta sunt observatu possibilia, sunt etiam cognoscibilia; & eo ipso, quod obligant ad eorum observantiam, obligant etiam ab eorundem cognitionem, adeo, ut in obligatione adimplendi divinam legem includatur etiam obligatio quærendi, & cognoscendi eandem legem. Præterea potestas observandi Dei præcepta includit etiã ipsam cognitionem, & vires, si non semper in actu, saltem in potentia, adeo ut possit quisque, si velit, Deum rogare, ut hanc sibi impetriatur cognitionem: siquidem Deus facienti, quod in se est ex virtute gratiæ non denegat uberiora gratiæ incrementa, quinimò Christus etiam nos invitat, ut quæramus, & pulsemus; ait enim: *Quærite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis*; ergo cum omnia Dei præcepta sint observatu possibilia, sunt etiam cognoscibilia, & in obligatione ea observandi includitur etiam obligatio illa quærendi, & cognoscendi, ut adimpleantur, consequenter non potest dari ignorantia invincibilis juris naturalis; quia eo ipso, quòd omnibus inest obligatio quærendi, & cognoscendi, quæ tenentur, non possunt huic satisfacere obligationi, quin enixim Deum rogent, ut ipsis hanc communicet cognitionem, quæ est donum Dei, ut asserit D. Augustinus lib. 2. de peccat. meritis cap. 17. inquiens: *Cum voluntate humana, gratia juvante divina sine peccato in hac vita possit homo esse, cur non sit? possem facillimè, & verissimè respondere, quia homines nolunt, sed si ex me quæritur, cur nolunt? imus in longum. Verùm sine præjudicio longioris inquisitionis dicam; Nolunt homines facere quod justum est, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat. Ignorantia ergo & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum; ut autem innotescat, quod latebat, aut suave fiat, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum; vel ab opere malo abstinendum? Ut autem innotescat, quod latebat, aut suave fiat, quod non delectabat gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates, quâ, ut non adjuventur, in ipsis itidem causa est, non in Deo.* Censet Augustinus unam eandemque esse causam ignorantiæ, & infirmitatis. Et hanc esse in nobis, quatenus nolumus ob eam gratiam petere, ut nobis innotescat, quod latebat, & suave fiat, quod delectabat: cum igitur teneatur quisque ad observantiam præceptorum Dei, & in hac obligatione includatur etiam illa quærendi, & cognoscendi, quæ necessaria sunt ad salutem, & homines eatenus non cognoscant, quia nolunt, ut loquitur Augustinus, sequitur manifestè, non posse dari ignorantiam invincibilem juris naturalis. Non enim ignorantia invincibilis ex eo habetur, quod naturali virtute, & industria, humanoque discursu vinci non possit, alioquin si spectarentur solæ naturæ vires, non solùm eæ quæ communissimè conceduntur, verùm etiam ipsa præcepta decalogi viderentur posse invincibiliter ignorari, seu ex ignorantia, quæ viribus solius naturæ à multis vinci non potest, præsertim ab educatis inter infideles, quod falsum est, quia eorum ignorantia vertitur ipsis vitio, quia erat absolutè vincibilis, & poterat superari beneficio divinæ gratiæ, cui gentiles impedimentum opponunt: sed sumitur ignorantia invincibilis relativè ad auxilia divinæ gratiæ: sicut enim cum dicimus mandata Dei esse observatu possibilia, non solùm attendimus, quid possit homo solis naturæ viribus verùm etiam cum adjutorio divinæ gratiæ, ita etiam ignorantia divinæ legis non dicitur invincibilis relativè ad solas naturæ vires, verùm etiam cum adjutorio divinæ gratiæ, & auxilio speciali, quod Deus facienti quod in se est, ex gratia non denegat uberiora auxilia. Homo enim solius naturæ viribus in hoc statu naturæ lapsæ absque speciali Dei auxilio non potest cognoscere omnes veritates morales etiam spectantes ad ipsam legem naturæ; sicut nec sufficit sibi ad eandem legem servandam, fuit enim definitum in Concilio Arausicano II, cap. 2. *Tam veritatem quàm justitiam esse ab illo fonte, quem in eremo sitire debemus*, quapropter Augustinus in Enchirid. cap. 61. ait: *Ille rogandus est, cui dicitur in psalmo Dominus illuminatio mea, & salus mea, ut illuminatio pellat ignorantiam, & salus infirmitatem.*

Verùm ad hoc argumentum, quod videtur difficultatem ingerere respondetur distinguendo minorem omnia Dei præcepta sunt cognoscibilia in se, & per se conceditur; ad conclusiones, quæ ex ipsis deducuntur subdistinguitur; quoad illas conclusiones quæ facilè, & immediatè deducuntur ex iisdem principiis conceditur; quoad alias conclusiones, quæ nonnisi difficulter & per longum discursum inferuntur ex iisdem principiis, seu præceptis, negatur; siquidem quoad has conclusiones remotas, & valdè distantes è primis principiis, & de quarum veritate dantur utrinque sententiæ probabiles inter doctores pietate & doctrina insignes dari potest ignorantia invincibilis subjectivè, quamvis non objectivè; quia tametsi veritas illa sit in se cognoscibilis, & de facto cognoscatur ab aliquibus contradictoriè dissidentibus, non tamen est necesse, ut subjectivè sit in omnibus & singulis eam quærentibus: alioquin nulla daretur sententiarum oppositio, & cùm veritas sit una tantùm, omnes doctores in eandem convenirent. Quapropter contingere potest ignorantia vincibilis juris naturalis, saltem quoad conclusiones valde remotas à primis principiis, & de quibus post utrumque diligens studium adhuc adsunt controversiæ inter Doctores. Quamvis Deus eo ipso quod præcipit vel prohibet formaliter, & explicitè aliquid sibi videatur quodammodo imponere obligationem impertiendi hominibus notitiam eorundem præceptorum vel saltem media, quibus possunt homines notitiam talium præceptorum sibi acquirere; non inde tamen sequitur, teneri Deum communicare etiam notitiam omnium particularium conclusionum, quæ in iisdem præceptis tanquam principiis implicitè continen-

tinentur, & possunt ab iisdem per mediatas consequentias deduci, quia cum hoc pacto propemodum infinitæ possint conclusiones deduci ex præceptis, decalogi, teneretur Deus has omnes edocere quemlibet rusticum. Quamobrem sufficit, si Deus det notitiam primorum ac principalium præceptorum: & quia Deus expressè præcipit omnibus, ut non inferant damnum proximo, neque eum spolient propriis bonis; notitiam hujus præcepti omnibus utentibus ratione imprimit: sciunt enim omnes aliis non esse faciendum, quod sibi ipsis fieri nollent: quia verò ex eodem præcepto seu principio plures inferri possent conclusiones per discursus, & mediatas consequentias, quæ non nisi implicitè in eodem includuntur; & ex alio capite hujusmodi illationes non sunt per se perspicuæ, claræ, & evidentes, sed obscuræ, intricatæ, captuque difficiles, ideo non tenetur Deus veram earundem notitiam omnibus communicare, tametsi faciant cum divino auxilio gratiæ, quantum in se est, ut valeant notitiam illam assequi, etenim illud axioma: *Facienti quod in se est, Deus non denegat suam gratiam*, communiùs explicatur de facente quod in se est cum auxilio gratiæ, adeo, ut huic Deus non deneget ulterius gratiæ incrementum in ordine ad assecutionem salutis, non verò in ordine ad cognoscendas omnes conclusiones remotas, & valde distantes à primis principiis practicis, in quibus implicitè includebantur, cæteroquin omnes homines, qui facerent quantum in se est ad cognoscendas has veritates essent æquè docti, & convenirent in eandem sententiam, quia omnes eandem veritatis notitiam attingerent, cum tamen oppositum nos experientia doceat. Quòd si Deus non tenetur manifestare veritatem Magistro diligenter incumbenti studiis, & roganti Deum, ut illuminet in ordine ad controversias abstrusas, ut eam teneat partem, quæ vera fuerit, adeo, ut Magister post diligentem inquisitionem veritatis, impensumque sufficiens studium, fusasque ad Deum preces, adhuc eam possit controversiæ partem docere, quæ falsa in se est, idque inculpabiliter ob ignorantiam invincibilem, certè hoc idem potest contingere cuilibet alteri homini quærenti, & facienti, quod in se est in ordine ad sibi comparandam veritatis notitiam: ergo ex eo, quod aliquid sit intrinsecè malum, ac dissonum legi divinæ, & Deus obligat omnes homines utentes ratione ad illud non faciendum, non tamen inde necessariò sequitur teneri Deum pro quolibet eventu semper communicare cuique homini facienti quod in se est, vel per se immediatè vel per alios notitiam illius specialis prohibitionis in ordine ad talem specialem actionem, quæ nonnisi per conclusionem remotam, & valde distantem à primis principiis practicis deducitur: siquidem hoc pacto Deus sibi necessitatem imponeret patrandi continua miracula, & per extraordinariam providentiam supplendi defectus causarum secundarum: quamobrem sufficit, si Deus imprimat notitiam omnibus mentibus ratione suorum præceptorum in universali, non verò quod iisdem communicet notitiam earum omnium conclusionum remotarum, quæ ex iisdem præceptis, veluti ex principiis, in quibus implicitè involvebantur, deduci possunt. Potest hoc explicari per ignorantiam facti: etenim Deus suo præcepto non mœchaberis absolutè prohibet, ne quis accedat ad non suam: & hæc prohibitio simpliciter sumpta absque accessu alterius circumstantiæ explorata est omnibus ratione utentibus: & nihilominus potest Deus permittere, ut aliquis inculpabiliter accedat ad non suam ex errore invincibili, quod fit sua adeo, ut error oriatur ex aliqua accedente circumstantia; quo pacto exploratum fuit Jacob, non esse accedendum ad non suam, & nihilominus accessit ad Lyam, quam putavit suam esse uxorem, unde quia fuit supposita loco uxoris, hæc circumstantia fuit error invincibilis tunc Jacob, cui talis accessus non fuit culpæ imputatus. Omnibus innotescit, non esse licitum mendacium: & nihilominus non defuerunt, qui censuerint licitum esse mentiri ad declinandum imminens mortis periculum: unde per hanc ignorantiam invincibilem violatur quidem lex, non tamen voluntariè ex defectu præviæ cognitionis requisitæ ad rationem voluntarii: unde talis transgressio legis est tantùm materialis, non verò formalis, & cum peccato: sicut igitur ex eo, quod Deus prohibeat accessum ad non suam, & mendacium, ac sincerissimè velit, ne quis adulterium committat, nec mendacium proferat, ac obligat omnes homines ad hos actus vitandos, nihilominus non adigitur ad illuminandum omnem hominem per extraordinariam, ac miraculosam suam prohibentiam; sed potest permittere hominem incidere absque propria culpa in ignorantiam invincibilem facti, & illius specialis circumstantiæ, ratione cujus factum ignoratur; & ex errore tunc invincibili lex materialiter violatur. Pari nde neque Deus semper tenetur illuminare omnem hominem facientem quod in se est, ut cognoscat omnia, quæ pertinent ad jus naturale quoad conclusiones remotas, & valde distantes, à primis principiis, & quæ inter Doctores controvertuntur.

Si dicas, hanc ignorantiam juris naturalis etiam quoad conclusiones remotas, ac valde distitas è primis principiis, & quæ controvertuntur à Doctoribus inductam esse ratione culpæ primæ parentis, qui si non peccâsset, seu fuisset transgressus præceptum illi injunctum à Deo, nil posteri ignorarent eorum quæ ad jus naturale pertinent: sed peccatum Adæ fuit omnibus posteris virtualiter voluntarium, quatenus voluntates posterorum fuerunt alligatæ voluntati Adæ, ut Capitis totius humani generis: ergo sicut peccatum fuit posteris voluntarium; ita etiam ignorantia orta ex tali peccato, proinde non datur ignorantia juris naturalis, quæ possit excusare à culpa. Contra est, quia inde sequeretur non solùm omnem ignorantiam invincibilem juris naturalis esse culpabilem: verùm etiam quamlibet aliam ignorantiam invincibilem juris positivi, quia hæc est etiam effectus peccati Originalis, quod tamen non concedunt adversarii. Rursus motus omnes concupiscentiæ prævenientes consensum voluntatis essent propriè peccata, cum fomes concupiscentiæ suam ex peccato Adæ originem traxerit; & tamen certum est, motus illos prævenientes consensum voluntatis non esse peccata, ut docet D. Augustinus lib. 1. contra duas epist. Pelagii cap. 1. & lib. de Civit. cap. 25. ubi ait: *Illa concupiscentialis inobedientia, si absque culpa est in corpore dormientis; quanto magis in corpore non consentientis.* Præterea infidelitas purè negativa iis, quibus Christus non fuit prædicatus peccatum esset; quia talis infidelitas provenit ex peccato originali, & ita de cæteris miseriis, quæ sunt effectus ejusdem. Quamvis igitur peccatum originale sit nobis saltem interpretativè voluntarium voluntate capitis, quoad privationem gratiæ, & justitiæ originalis, qua spoliati sumus in pœnam ejusdem; non tamen omnes effectus provenientes ex eodem peccato sunt nobis voluntarii, nec imputantur nobis culpæ, alioquin omnes miseriæ, quibus sumus obnoxii, vitio nobis

bis verterentur, quapropter D. Thomas in 2. *dist.* 30. *quæst.* 1. *art.* 2. *in corpore* ait: Sicut est quoddam bonum quod respicit naturam; & quoddam quod respicit personam, ita est etiam quædam culpa naturæ, & quædam personæ; unde ad culpam personæ requiritur voluntas personæ: sicut patet in culpa actuali, quæ per actum personæ committitur: ad culpam verò naturæ, seu ad peccatum originale non requiritur, nisi voluntas in natura illa; atqui ignorantia invincibilis juris naturalis non est voluntaria voluntate personæ, sed tantùm naturæ, proinde non est peccatum formaliter, sed tantùm materialiter, quatenus est effectus peccati originalis.

CAPUT VII.

Quomodo mortaliter peccans dicatur finem ultimum constituere in creatura.

CErtum est, lethaliter peccantem finem suum ultimum constituere in creatura, si non expressè, & formaliter, saltem virtualiter, & interpretativè: Hinc Apostolus ad Philipp. 3. de gulosis scribit: *Quorum Deus venter est*, quia, ut docet D. Thomas: Cùm sit proprium Dei esse primum principium, & finem ultimum: qui pro fine suæ operationis habet aliquid præter Deum: hoc aliud est ei Deus: rursus ad Ephes. 5. *avaritia* ab eadem Apostolo dicitur *idolorum servitus*, quia ut notat D. Thomas Lect. 3. tunc habetur idololatria, quando honor, qui soli Deo debetur, impenditur creaturæ: sed Deo debetur duplex honor, unus ut in ipso constituamus finem nostrum, & alius, ut in eo fiduciam nostram finaliter ponamus; sed qui impendit hos honores creaturæ reus est idololatriæ: & quia avarus finem suum in pecuniis, bonisque temporalibus collocat, imo & totam suam fiduciam, ideo avaritia rectè dicitur ab Apostolo idolorum servitus: hinc eleganter notat D. Ambrosius, Judam proditorem triginta argenteos acceptos à Principibus Sacerdotum in pretium sanguinis justi projecisse in templum, quia cùm Judas avaritiæ stimulis Christum prodidisset, triginta illi argentei totidem erant Judæ Dii, quibus propterea suum devoverat templum, hoc est, idola sua collocata voluit in templo, ut quales fuerint ejus Dii, exploratum hominibus faceret.

Ratio itidem est, quia mortaliter peccans appretiativè plus diligit creaturam, quàm Deum, eò quia divinam voluntatem contemnit, & Dei præceptum transgreditur, ut creaturæ adhæreat; quod idem est, ac præferre creaturam Deo, seu appreciativè magis diligere creaturam, quàm Deum, unde Christus Matth. 10. *Qui amat patrem vel matrem plus quàm me, non est me dignus*: finis autem est id, quod maximè diligitur, quia amor tendit in finem, qui est terminus amoris, consequenter mortaliter peccans avertitur à DEO, & convertitur ad creaturam, ut ad finem ultimum, quod significavit Deus per Jeremiam 2. inquiens: *Duo mala fecit populus meus, dereliquerunt me fontem aquæ vivæ: & foderunt sibi cisternas dissipatas*: Per primum malum, quod est derelinquere fontem aquæ vivæ, seu Deum, explicatur aversio à Deo fine ultimo: quia sicut aqua fontalis appetitur, ut sitim extinguat, & appetitum expleat; ita Deus ut ultimus finis perfectè satiat, & explet appetitum rationalem; quod est proprium finis ultimi: per secundum malum, quod est fodere sibi cisternas dissipatas significatur conversio ad creaturam ut finem ultimum appreciativè: quia sicut cisternæ dissipatæ non valent aquas servare, consequenter neque semper sitim extinguere, ac appetitum satiare: ita tametsi mortaliter peccans ex eo, quòd plus diligat appreciativè creaturam, quàm Deum, ita constituit finem ultimum suum in creatura, ut tamen nunquam possit per ejus possessionem perfectè satiari: ergo mortaliter peccans, cùm plus appreciativè diligat creaturam, quàm Deum, constituit finem suum ultimum in creatura, ad quam convertitur per peccatum: si dicas, peccantem mortaliter non intendere privare se beatitudine, nec se avertere à Deo ut fine ultimo, quinimo potius desiderat in Dei amicitia continuare, & nunquam separari à Deo fine ultimo, consequenter lethaliter peccans non intendit finem suum ultimum constituere in creatura. Contra est; quia tametsi lethaliter peccans non intendat directè, & formaliter avertere se à Deo, ut à fine ultimo, benè tamen virtualiter, & interpretativè ab illo, ut fine ultimo se avertit: quia quoties voluntas vult directè, & formaliter aliquid, cum quo inseparabiliter nectitur aliud, vult etiam indirectè, & interpretativè hoc aliud, quia vult ea omnia, quæ inseparabiliter cum ipso nectuntur: atqui peccatum lethale habet inseparabiliter connexam aversionem à Deo, ut fine ultimo: ergo qui vult peccatum lethale, vult etiam virtualiter, & interpretativè aversionem à Deo ut fine ultimo: Rursus, quia peccatum lethale habet per se dissolvere amicitiam cum Deo, utique lethaliter peccans virtualiter, & interpretativè vult solutionem amicitiæ Dei, seu non habere Deum sibi amicum: unde quamvis mortaliter peccans directè, & formaliter non intendat se avertere à Deo, ut fine ultimo; ab illo tamen se avertit virtualiter, & interpretativè, quapropter avarus, qui Dei præcepta transgreditur ob divitias coacervandas finem suum ultimum virtualiter, & interpretativè constituit in divitiis: hinc eleganter D. Petrus Chrysologus loquens de avaritia ait: *Statera ejus iniquissima est, plus enim in eo ponderat obolus, quàm Deus, plus nummus, quàm anima; quia avarus transgrediendo Dei præcepta ob coacervandas divitias, & ut affluat opibus, plus appreciativè divitias diligit, quàm Deum, & quia finis est, qui maximè diligitur, ideo virtualiter, & interpretativè ponit finem suum ultimum in divitiis, quibus affluere cupit.* Sed instabis, si lethaliter peccans finem suum ultimum in bono aliquo commutabili virtualiter, & interpretativè constitueret, maximè in eo bono, quod est objectum peccati, & à quo voluntas allicitur, & trahitur: siquidem bonum illud est, quod appreciativè plus amatur, quàm Deus, sed bonum inclusum in hoc objecto non potest esse virtualiter, & interpretativè finis ultimus peccantis, siquidem de ratione finis ultimi est non solùm, ut ametur super omnia, verùm etiam ut referatur ad aliud; quia de ratione finis ultimi est: ut omnia ad ipsum referantur, & ipse non referatur in alium finem,

quia non stat ratio finis ultimi, & simul referri ad aliud: peccans autem lethaliter, non semper diligit super omnia creaturam illam, ob quam lethaliter peccat, & plerumque unam refert ad aliam creaturam, ut liquet in eo, qui occidit hominem, ut furetur, & in alio, qui furatur, ut adulterium committat: in hisce enim casibus homicidium appetitur, & amatur propter furtum; & furtum propter adulterium, ad quod refertur tanquam medium ad assecutionem finis: consequenter mortaliter peccans non constituit sibi finem ultimum in creatura, seu in objecto peccati. Praeterea quia sicut peccans lethaliter potest simul impendere plura peccata disparata, ita posset simul plures fines ultimos intendere, quod est falsum, cùm de ratione finis ultimi sit totaliter, & adaequatè explere appetitum. Verùm huic argumento respondent aliqui, ultimum finem peccatoris non esse illud speciale bonum, quod involvit objectum peccati lethalis, sed esse bonum inordinatum ut sic, & ut abstrahens ab hoc, vel illo bono inordinato: hinc dicunt, peccatorem non posse sibi constituere plures fines simpliciter ultimos, sed haec solutio non satisfacit, quia de ratione finis ultimi est, ut non referatur ad alium finem, sed omnia ordinentur ad ipsum: atqui peccator subinde appetit aliqua, quae neutiquam refert ad bonum inordinatum, ut cùm appetit fruitionem Dei per actum spei informis: subinde etiam feratur, ut det eleemosynam, ergo cùm bonum inordinatum ut sic praecindendo ab hoc vel illo in particulari sit ordinabile ad aliud bonum, non potest esse finis ultimi mortaliter peccantis. Respondent alii, peccatorem non expressè, & formaliter, sed tantùm interpretativè, & virtualiter constituere finem suum ultimum in bono, quod involvitur in objecto cujuslibet peccati mortalis, & assignant rationem: quia tunc peccator propter bonum illud se avertit à Deo vero fine ultimo; unde cùm non habeat Deum finem ultimum suae operationis, sequitur, quòd virtualiter, & interpretativè constituat finem ultimum suae operationis in bono incluso in objecto peccati; & asserunt non repugnare peccatorem sibi constituere interpretativè, & virtualiter plures fines ultimos. Sed contra; quia quod appetitur formaliter, vel interpretativè, aut virtualiter propter aliud; non appetitur ut finis ultimus etiam virtualiter; & interpretativè, quia de ratione finis ultimi est, ut caetera alia propter illum appetantur, & ipse non referatur ad alium finem etiam virtualiter, & interpretativè: sed mortaliter peccans plerumque non solùm interpretativè, & virtualiter; sed etiam formaliter, & expressè appetit objectum, circa quod peccat propter aliud, ut quando peccator furatur, ut possit fornicari, ergo tunc non appetit furtum ut finem ultimum etiam virtualiter, & interpretativè; sed ut medium eligit furtum, ut possit fornicari; idque ex eo liquet, quia volitio interpretativa non potest cohaerere cum opposita formali volitione; sed qui furatur propter fornicationem, appetit furtum, quod formaliter ordinat ad fornicationem, adeo ut haec formalis directio furti ad fornicationem sit formalis volitio opposita volitioni interpretativae furti, ut finis ultimi: ergo mortaliter peccans non constituit finem suum ultimum in objecto peccati. Praeterea quia de ratione finis ultimi sive virtualiter, & interpretativè, sive formaliter voliti est, ut sit bonum adaequatum: sed lethaliter peccans interdum appetit objectum peccati, ut bonum inadaequatum, ut qui furatur propter fornicationem, furtum non est illi bonum adaequatum, quia per illud non intendit totaliter satiari, & quiescere, cùm referat furtum ad aliud bonum delectabile: ergo bonum, quod includitur in objecto peccati, non potest habere rationem finis ultimi virtualiter, & interpretativè.

Respondetur igitur ad objectionem, peccantem lethaliter non constituere finem suum ultimum in ipso objecto peccati; neque bonum, quod in ipso includitur, est quod à peccatore plus appretiativè diligitur, quàm Deus; quia objectum peccati est tantùm finis proximus, & intermedius, qui ordinatur ad ulteriorem finem; scilicet ad bonum proprium, & privatum ipsius peccantis lethaliter, non praecisè secundùm se consideratum; sed prout connotat privationem gratiae sanctificantis. Ratio est, quia finis ultimus peccatoris est ille, ratione cujus peccator appetit bona illa particularia, quae prosequitur: sed omne quod peccator appetit, sibi ipsi appetit; & quidem sub ratione boni privati proprii, quia cùm velit per prosecutionem objecti proprium appetitum explere, ac satiare, sequitur, quod omnia appetat propter se ipsum, ac proprium privatum bonum: ergo hoc bonum proprium & privatum est finis ultimus ipsius lethaliter peccantis; quod etiam docuit D. Thomas in 2. *dist.* 42. *q.* 2. *a.* 5. ubi ait: *Finis ultimus in amore commutabilium bonorum est ipse homo, propter quem alia quaerit: & ideo si radix peccati accipiatur ex parte ipsius peccantis, erit una; si autem sumatur ex parte eorum, quae propter se ipsum peccans quaerit, erunt plures*, asserit D. Thomas finem ultimum peccantis mortaliter non esse ipsum bonum inclusum in objecto peccati, sed esse ipsum peccatorem, quatenus hic omnia alia bona particularia ordinat ad se ipsum, & propter proprium bonum particulare, adeo ut non solùm peccator sit finis cui ipsius peccati, verùm etiam finis, cujus gratia non in recto, sed in obliquo, & connotativè, quatenus est id, ratione cujus mensuratur bonum proprium, & privatum ipsius peccantis. Et firmari etiam ex eo potest, quia omnis operatio humana fit ex amore beatitudinis, adeo ut operans nonnisi propter beatitudinem operetur, ut eleganter docet D. Augustinus concion. 2. in Psal. 32. expendens verba illa: *Beata gens*, ubi eleganter, & expressè ostendit omnes peccantes malè agendo non aliter operari, nisi ex amore beatitudinis inquiens: *Amant omnes beatitudinem, & ideo perversi sunt homines, qui mali esse volunt, miseri esse nolunt. Et cùm sit malitia individua comes miseriae, isti perversi non solùm mali esse volunt, & miseri nolunt; quod fieri non potest, sed ideo mali esse volunt, ne miseri sint. Quid est hoc quod dixi, ideo volunt mali esse, ne miseri sint? Considerate hoc paululum in omnibus hominibus, qui malè faciunt. Beati semper esse volunt. Furtum quis facit, quaeris quare? propter famem, propter necessitatem. Ergo ne miser sit, malus est. Depellenda ergo miseriae causa, & acquirenda beatitudinis causa faciunt omnes homines quidquid vel boni faciunt, vel mali: semper ergo beati esse volunt, sive benè viventes, sive malè viventes, beati esse volunt.* Ex quo liquet, homines peccare ex amore proprii privati, seu propriae beatitudinis, & propter illam tantùm operari, sed omnis amor est quaedam inclinatio fundata in aliqua natura, in qua veluti radicatur, tanquam pondus quoddam, quod advertens D. Augustinus dixit: *Amor meus, pondus meum, amore feror, quocunque feror*, ex quo sequitur: quòd amor semper feratur in bonum na-

turæ conjunctum ; alioquin non corresponderet suo principio radicali, nec principium, & terminus inclinationis proportionem inter se servarent, consequenter homo lethaliter peccans, intendit tanquam finem ultimum simpliciter bonum privatum, & proprium ; non tamen præcisè, & secundùm se, sed ut connotat privationem gratiæ ; falso est, quia finis ultimus hominis peccantis lethaliter est irreferibilis in Deum, quia apponitur Deo, ut vero fini simpliciter ultimo, & bonum proprium, si consideretur secundùm se, præcisè non dicit hanc irreferibilitatem, & oppositionem, sed abstrahit ab exclusione irreferibilitatis in Deum finem supernaturalem; ut autem connotat privationem gratiæ, quam induit quodlibet peccatum lethale, sequitur, quod bonum proprium, & privatum peccantis sit irreferibile in DEUM; proinde peccatum lethale sistit in bono privato, & proprio peccatoris, & in fine simpliciter ultimo.

Quòd si dicas, peccantem lethaliter referre omnes suos actus in proprium, ac privatum bonum; consequenter ex allata responsione sequeretur, omnes actus peccatoris fore peccata, quod falsum est; si enim existens in peccato lethali parentes debito honore prosequatur, vel eleemosynam elargiatur pauperi eam petenti, hujusmodi actus non sunt peccata, nec habent pro fine simpliciter ultimo bonum proprium peccatoris, ergo tradita doctrina non subsistit. Sed contra, quia omnes actus peccatoris ratione peccati, & carentiæ gratiæ non sunt actu referibiles in Deum, consequenter debent saltem per accidens, quamvis non per se sistere in bono proprio ipsius existentis in lethali, quia omnis humana actio debet in aliquo fine sistere. Ex eo tamen, quod omnes actus peccatoris sistant in bono proprio, non inde sequitur, quòd peccator per omnes suos actus constituat in bono proprio, non inde sequitur, quòd peccator per omnes suos actus constituat in bono proprio finem ultimum per se, sed tantùm per illos, qui per se inducunt carentiam gratiæ, & propterea sistunt in tali bono privato, seu proprio peccatoris privativè, quatenus sunt talis naturæ, ut, quantum est ex se, excludant gratiam sanctificantem, ratione cujus bonum proprium poterat, quantum est ex se, referri in finem supernaturalem: siquidem de ratione finis simpliciter ultimi est excludere relationem ad aliud, adeo ut non sufficiat, si ab hac relatione tantùm præscindat, quapropter illos tantùm actus peccator constituit in proprio bono finem ultimum, qui per se excludunt relationem ad alium finem; & non tantùm ab eadem relatione præscindunt: & hi actus sunt propriè ipsa peccata mortalia per se inducentia carentiam gratiæ, consequenter exclusionem relationis ad finem supernaturalem. Alii autem actus, quos existens in lethali elicit, sive honesti sint, ut debito honore prosequi parentes, & pauperi indigenti elargiri eleemosynam, sive etiam venialiter peccaminosi, quia præcisè sistunt in bono proprio existentis in peccato lethali, non constituunt propriè in tali bono proprio peccatoris finem ultimum per se, sed tantùm per accidens, quia hos actus respicere tale bonum proprium, ut finem absolutè ultimum non convenit illis per se, sed tantùm per accidens ratione connotati, seu carentiæ gratiæ, quæ per peccata mortalia tantùm inducitur, ex quo patet, non omnes actus, quos existens in peccato lethali elicit, esse peccaminosos, sed quosdam esse honestos per se ac moraliter bonos, quamvis per accidens ratione carentiæ gratiæ non referantur ad finem supernaturalem, ut proximum diligere, petenti pauperi elargiri eleemosynam, parentes debito honore prosequi, quia tametsi hi actus sistant in proprio bono existentis in peccato, & nullus elevetur ad ordinem supernaturalem, non tamen sistunt in tali bono privativè, quia per se, & ex natura sua non habet excludere gratiam, ratione cujus habetur ordo ad finem supernaturalem: sed tantùm præcisivè, quatenus non excludunt ordinem, sed tantùm ab illo præscindunt, neque obstat, quòd terminentur ad bonum proprium existentis in peccato, quod est irreferibile in finem supernaturalem; quia non terminantur ad tale bonum, ut formaliter irreferibile, proinde nullam ex ipso contrahunt deformitatem.

Potest tamen objici, quia existens in peccato lethali potest amicum diligere amore amicitiæ; sed amor amicitiæ non sistit in bono amantis, sed in bono amici amati, alioquin esset amor concupiscentiæ, non amicitiæ, consequenter falsum est, existentem in peccato lethali omnes suos actus dirigere in proprium, ac privatum bonum. Sed contra, negatur minor, quia amor amicitiæ, nisi oriatur ex charitate supernaturali, quæ oritur ex Dei amore, semper procedit ex amore sui ipsius, adeo ut omne bonum, quod amico desiderat, ordinetur ultimatè in bonum proprium amantis, quatenus amicus affectivè est idem cum alio amico, à quo amatur amore amicitiæ, hinc Aristoteles 9. Ethic. cap. 5. ait: *Amantes amicum id amant, quòd sibi ipsis est bonum; vir enim bonus factus amicus bonum fit ei, cujus jam est amicus; uterque igitur est id, quod sibi bonum est, amat:* hinc etiam vulgò amicus dicitur alter ego. Si dicas, plerumque peccatorem eligere unum peccatum in ordine ad aliud, quod non posset contingere, si ex vi peccati constitueretur finis ultimus in bono privato peccatoris; qui propterea non refert peccatum ad se ipsum ut finem ultimum. Contra est, quia quamvis objectum unius peccati possit referri ad aliud, id tamen non tollit, quo minus omnia referantur ad proprium, & privatum bonum ipsius peccantis, sed tantùm sequitur, objectum peccati non esse finem ultimum peccantis. Sed dices, qui lethaliter peccat, plerumque vult delectari pro aliquo tempore in peccato, & postea eum pœnitere peccati: sed hæc voluntas, qua pœnitentiam intendit, post delectationem impedit, ne peccator ponat finem ultimum in proprio bono, siquidem ex vi pœnitentiæ intendit se ordinare ad Deum, ut verum finem ultimum, consequenter peccator non constituit finem ultimum suæ actionis in proprio privato bono. Contra est, negatur minor, quia ex eo, quòd peccans post susceptam delectationem in peccato intendat pœnitere, id non intendit ex amore Dei, alioquin non peccaret, sed tantùm ex proprio commodo, quatenus apprehendit pœnitentiam sibi utilem, consequenter semper ponit in se ipso finem ultimum. Si dicas, lethaliter peccantem non daturum totam suam substantiam pro delectatione, quam suscipit ex peccato, consequenter plus illam amat, quàm objectum peccati, proinde non ponit in idem objectum ultimum finem, tum quia multoties plus DEUM amat, qui peccat, quàm propriam substantiam: siquidem paratus esset omnia dare Deo, non verò propter objectum peccati, propterea non constituit in proprio bono finem ultimum. Contra est, quia ex eo, quòd peccator non daret totā suam substantiā pro delectatione, quā suscipit ex objecto peccati, tantùm sequitur

non poneta finem suum ultimum in objecto peccati, quod nos non negamus, non verò sequitur, non ponere in proprio privato bono finem ultimum suæ operationis. Ad aliud, quod addebatur, respondetur, peccatorem præferre quidem Deum propriæ substantiæ intuitu proprii commodi, quia movetur ex amore proprio, non verò ex amore Dei, siquidem repugnat peccantem lethaliter amare Deum, à quo se actu per peccatum avertit.

Quòd si quæras, qualis sit finis ultimus, quem actu intendit justus venialiter peccans; Certum est, omnes actus humanos exigere elici propter finem aliquem, consequenter etiam justus venialiter peccans debet finem aliquem ultimum per peccata venialia intendere, quia peccatum veniale, quando fit ex deliberatione, est propriè actio humana digna aliqua pœna: quapropter cùm omnis actio humana exigat esse propter finem aliquem, seu procedere ex motione alicujus finis ultimi oritur difficultas, qualisnam sit hic finis, quem vir justus venialiter peccans intendit. Suarez *disput. 3. sect. 4.* & alii asserunt, justum venialiter actu peccantem habere pro fine ultimo negativè peccati venialis eam creaturam, quam inordinatè diligit, & quæ est objectum peccati venialis, verùm hæc doctrina patitur difficultatem, quia finis ultimus negativè est, qui ad ulteriorem finem non ordinatur: creatura autem, quam justus venialiter peccans inordinatè diligit, ac est objectum peccati venialis, plerumque ordinatur ad alium finem, ut si vir justus furetur unum vel alterum crucigerum, ut det eleemosynam pauperi, tunc furtum, quod est objectum peccati venialis ratione parvitatis materiæ, & finis intrinsecus operis ordinatur ad alium finem, quia est dare eleemosynam indigenti. Præterea quia venialiter peccans refert objectum peccati venialis ad proprium sui ipsius bonum, quia omnis inclinatio fundatur in natura, in qua veluti radicatur, estque quoddam illius pondus, unde semper tendit ad bonum proprium, ac perfectivum illius naturæ, in qua fundatur: ergo justus venialiter peccans non habet pro fine negativè ultimo sui actus creaturam illam quam ordinatè diligit, & quæ est objectum peccati venialis. Alii putant, virum justum venialiter peccantem constituere finem suum ultimum in creatura eo pacto, quo peccans lethaliter constituit finem suum ultimum in creatura positivè, hoc tamen discrimine; quòd finis ultimus peccati venialis sit levis res, quæ non avertit peccantem venialiter à Deo, neque ejus dissolvit amicitiam. Verùm hæc sententia non satisfacit, quia justus, quando actualiter peccat venialiter, non amat bonum inordinatum, ita quòd peccat, ut plenè satiativum, neque amat tale bonum, quod est objectum peccati venialis appretiativè super omnia; neque ordinat cætera omnia ad tale bonum: sed ratione finis positivè ultimi est perfectè explere, ac satiare appetitum, & exigit ut cætera alia referantur ad ipsum: ergo cùm bonum inclusum in objecto venialis non dicat has conditiones, nequit habere rationem finis positivè ultimi. Alii censent, justum venialiter peccantem habere pro fine ultimo sui peccati venialis bonum in communi, ut satiativum appetitus, & ad quos omnes actiones humanæ referri possunt. Sed contra, quia qui deliberatè, & advertenter peccat venialibus, præstituit sibi saltem virtualiter finem aliquem materialem, ac determinatum: siquidem debet cognoscere in particulari bonum illud propter quod operatur, consequenter justus venialiter peccans, non solùm habet pro fine bonum in communi, verùm etiam aliquod speciale bonum in particulari, adeo ut non ratione boni ut sic intendat, verùm etiam bonum ut contractum, ac determinatum in hac, vel illa peculiari specie. Præterea, quia quævis inclinatio fundatur in natura, exigit tendere in bonum proprium illius particularis naturæ, in qua fundatur: & cum actus voluntatis sint actuales ejusdem inclinationes, debent tendere ad bonum solum satiativum ut sic; verùm etiam quod sit bonum particulare, ac proprium talis naturæ, seu suppositi, à quo eliciuntur actus, sive hujusmodi bonum speciale sit, verum & reale, sive tantùm apparens.

Respondetur igitur ad quæsitum, justum venialiter peccantem constituere finem ultimum non simpliciter, & absolutè, sed tantùm secundum quid in ratione finis præcisè proprium ac privatum bonum, ut subordinatum fini ultimo supernaturali. Ratio est, quia actus in viro justo non imperantur à charitate, non procedunt ab ipsa tanquam à principio, consequenter exigunt aliud principium, in quo actualiter radicentur; sed hoc principium non potest aliud esse, quàm propria natura operantis: quia inclinatio debet radicari, vel fundari in illa natura, cujus est inclinatio: consequenter neque possunt habere alium finem, in quem actualiter referantur, quàm proprium bonum perfectivum talis naturæ, quia principium, & terminus inclinationis debent inter se proportionem servare: & cùm inclinatio fundatur in natura, ideo terminus actualis inclinationis debet esse bonum ejusdem naturæ: hinc quia charitas radicatur in gratia sanctificante, quæ est participatio naturæ divinæ, semper inclinat justum in bonum ipsius Dei, & subjicit omnes ejus effectus bono divino, in quo sensu dixit D. Paulus; *Charitatem non quærere quæ sua sunt, sed quæ Dei.* Secus inordinatus amor sui, qui opponitur charitati, cùm procedat à natura vitiata, in qua radicatur, semper inclinat peccatorem in bonum proprium, ac privatum, in quo sensu dixit Apostolus: *Omnes quærere quæ sua sunt*: ergo finis ultimus peccati venialis est bonum proprium, ac privatum suppositi venialiter peccantis. Quòd verò hoc bonum privatum suppositi non sit finis simpliciter ultimus, ex eo constat, quia bonum proprium viri justi, prout terminat relationem peccati venialis: adhuc refertur ad finem supernaturalem, ad quem elevatur per habitum charitatis, unde bonum illud, quod in viro justo terminat habitudinem peccati venialis, non est finis simpliciter ultimus, quia adhuc tale bonum refertur ad alium finem, seu Deum ratione habitus charitatis. Est autem de ratione finis simpliciter ultimi excludere ordinem ad quemlibet alium ulteriorem finem, unde bonum illud proprium est tantùm finis ultimus secundùm quid in ratione finis præcisè actualis, adeo ut, licèt tale bonum, seu natura per actum peccati venialis excludat relationem actualem ab alio fine, quatenus per peccatum veniale non accedit ad Deum, sed potius impeditur talis accessus; non tamen excludit relationem habitualem ad Deum finem supernaturalem; siquidem justus per habitum charitatis ordinatur habitualiter ad DEUM finem ultimum supernaturalem. Quamobrem actus peccati venialis est semper propter finem aliquem particularem subordinatum ulti-

mo fini supernaturali, seu Deo: quia cum peccatum veniale non destruat gratiam nec habitum charitatis in supposito, à quo elicitur; & ratione habitus charitatis suppositum ordinetur ad Deum finem supernaturalem, sequitur bonum privatum viri justi venialiter peccantis esse tantùm finem ultimum secundùm quid, scilicet, in ratione finis præcisè actualis, non verò simpliciter, & absolutè. Quòd si dicas, virum justum ratione habitus charitatis ordinari ad Deum finem supernaturalem, non tamen referri ad hunc finem supernaturalem, qui existens in peccato lethali venialiter peccat, ergo assertum saltem non verificatur de omnibus peccatis venialibus: Contra est: quia etiam bonum privatum existentis in peccato lethali est tantùm finis secundùm quid peccati venialis, quia ratio finis simpliciter ultimi exigit non solùm præscindere ab ordine ad alium finem, verum etiam positivè excludere omnem ordinem ad ulteriorem finem, sed existens in peccato lethali, si venialiter peccet, per talem actum tendit in proprium bonum cum præcisione tantùm ab ordine ad alium finem, non verò cum positiva exclusione relationis ad alium finem: ratio est, quia peccatum veniale cum per se non avertat creaturam à Deo fine ultimo, sed tantùm impediat accessum ad Deum, & possit cohærere cum gratia sanctificante, quæ elevat, ac ordinat creaturam ad finem supernaturalem, ideo quantum est ex se, non excludit ordinem ad alium finem in bono suppositi, ratione cujus elicitur, sed tantùm præscindit à tali ordine, adeo, ut bonum suppositi quamvis existentis in peccato lethali, non sit finis ultimus peccati venialis, quatenus formaliter, & positivè excludit ordinem ad finem supernaturalem; sed prout tantùm præscindit ab ordine ad alium finem: quia verò de ratione finis simpliciter ultimi est formaliter, & positivè excludere ordinem ad omnem alium finem, & non tantùm præscindere, sequitur bonum illud privatum existentis in peccato lethali esse tantùm finem secundùm quid, non verò simpliciter peccati venialis.

Si quæras, an peccatum veniale elicitum ab homine existente in gratia habituali aliquo modo referatur in Deum. Respondetur, peccatum veniale in viro justo nec actualiter, nec virtualiter posse referri in Deum; ratio est perspicua, quia Deus in genere causæ finalis non potest movere ad peccatum, quia causa finalis habet movere propter se, & retrahere ad se potentiam, quam movet, adeo ut actus potentiæ motæ à causa finali sit accessus ad eandem causam, & quædam quasi approximatio; sed nullum peccatum est hujusmodi accessus & approximatio ad Deum, ut finem ultimum, siquidem creatura per peccatum lethale tantum abest, ut accedat ad Deum, ut potiùs recedat ab ipso fine ultimo, à quo propterea avertitur: peccatum veniale nec ipsum est accessus ad Deum, sed impedimentum accessus; quia licèt non sit recessus, ut peccatum lethale, impedit tamen accessum ad Deum finem ultimum supernaturalem, quia peccatum veniale est præter Deum, consequenter liquet, peccatum veniale non posse actualiter, & virtualiter referri in Deum. An verò saltem habitualiter referri possit in Deum, & de facto in viro justo peccatum veniale referatur habitualiter in Deum, respondet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 88. *art.* 1. *ad* 2. affirmativè, quia peccatum veniale non excludit habitualem ordinem actus humani in gloriam Dei, sed tantùm actualem, quia non excludit charitatem, quæ habitualiter amet ordinariè suppositum in Deum. Hoc idem docet in pluribus aliis locis; ut 2. 2. quæst. 24. art. 10. ad 2. ubi loquens de viro justo venialiter peccante ait, quod amatur in peccato veniali, amatur propter Deum, etsi non actu quam D. Thomæ sententiam multipliciter explicant Thomistæ, Cajetanus 2. 2. quæst. 21. art. 10. asserit peccatum veniale in viro justo ex eo præcisè dici ad Deum habitualiter referri, quatenus non destruit habitum charitatis: atqui habitus charitatis est ex natura sua efficax ad referendum omnia ad Deum etiam peccatum veniale, si foret capax ullius relationis, adeo, ut peccatum veniale de facto non referatur in Deum non ex defectu habitus charitatis, sed tantùm ex sola incapacitate hujus relationis in peccato veniali, & ait, in hoc sensu esse intelligendum D. Thomam, cùm docuit peccatum veniale in viro justo referri non actu, sed habitu in Deum; & assignat etiam rationem, quia amare habitu non ponit actualem relationem, nec præcedentem intentionem perseverantem, sed solum habitus concomitantiam, & efficaciam, quantum est ex parte habitus importati, & sicut nihil aliud est dicere, amat DEUM habitu, quàm dicere, habet habitum, quo Deus amari possit: ita nihil aliud est dicere, amatur hoc habitu propter Deum, quàm habere habitum, quo hoc propter Deum amari potest, & per hoc patet, quod non oportet amantem habitu hoc propter Deum ordinare illum intentione habituali in ipsum. Alii Thomistæ edisserunt peccatum veniale in homine justo, ideo referri habitualiter in Deum, quia refertur in bonum ipsius viri justi peccantis venialiter; & quia hoc bonum in justo est habitualiter relatum in Deum propter habitum charitatis, ideo quia actiones sunt suppositorum, dicitur etiam peccatum veniale non actu, sed habitu, seu ratione habitus charitatis informantis suppositum ordinari ad Deum, utraque explicatio subsistit, ac potest propugnari. Neque sequitur non solùm peccata venialia, sed etiam mortalia hac ratione referri habitualiter in Deum per habitum charitatis; eò quia habitus Charitatis, quantum est ex se, fit efficax ad destruendum peccatum lethale. Nam contra est; quia, ut aliquid ratione alterius denominetur referri ad aliud, non sufficit, si possit destrui ab illo; sed requiritur, ut cum illo quo existat in eodem supposito, & quia peccatum lethale non potest in eodem supposito simul cohærere cum habitu charitatis, sequitur quod non possit dici habitu referribile in Deum, sicut peccatum veniale, quia hoc potest simul cohærere cum habitu charitatis, rursus dici posset peccatum veniale esse habitu referibile in Deum non ratione sui, sed ratione suppositi, quatenus suppositum quod est vir justus, à quo elicitur actus venialiter peccaminosus, per habitum charitatis refertur in Deum, ut finem ultimum supernaturalem: & si ita dicamus, sententia D. Thomæ est minoribus obnoxia difficultatibus.

CAPUT VIII.

An omnia peccata lethalia sint æqualia in gravitate.

OMnia peccata lethalia esse æqualia, seu paria in gravitate post Stoicos docuit Jovinianus Hæreticus confutatus à D. Hieronymo duobus libris, de quo scribit D. Augustinus Epist. 167. quam direxit ad ipsum Hieronymum cap. 2. *Hoc de paritate peccatorum soli Stoici ausi sunt disputare contra omnem sensum generis humani: quam eorum vanitatem in Joviniano illo, qui in hac sententia Stoicus erat, in aucupandis autem, & defensandis voluptatibus Epicureus de scripturis Sanctis dilucidissime convicisti, in qua tua suavissima, & praclarissima disputatione satis evidenter apparuit, non placuisse Authoribus nostris, vel ipsi potius, qua per eos locuta est veritati omnia paria esse peccata.* Stoicos, & Jovinianum secuti sunt etiam Sectarii plures nostri temporis asserentes peccata mortalia esse omnino paria, & æqualia in gravitate. Contra quos asserendum est, non omnia peccata mortalia esse æqualia, seu paria in gravitate, sed alia esse aliis graviora, idque evincitur ex scripturis Ezech. 16. *Pene sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis.* Hinc Christus Joan. 19. Pilatum compellat: *qui tradidit me tibi, majus peccatum habet*, quæ verba expendens D. Augustinus tract. 116. in Joan. eleganter ait: *Plus peccat ille, qui potestati innocentem occidendum livore tradit, quàm potestas ipsa, si cum timore alterius majoris potestatis occidit. Et ideo non ait verax Magister ipse habet peccatum tanquam ille non haberet; sed majus peccatum habet, ut etiam se habere intelligeret. Non enim propterea illud nullum est, quia hoc majus est. Praterea peccatum ad mortem à peccato non ad mortem distinguitur.* Rursus 1. Joan. 5. quædam peccata æquiparantur trabi, & alia comparantur festucæ, & sicut trabi, & festuca valde differunt in gravitate, ita ipsa peccata. Præterea Luc. 6. habetur, quod faciliùs remittatur peccatum in filium hominis, quàm in Spiritum Sanctum, Matth. 12. & 11. ait Christus: *Va tibi Corozain, va tibi Bethsaida*; postea subjungit: *Tyro, & Sidoni remissius erit in die judicii quàm vobis:* Habetur etiam illud Matth. 18. de servo debitore decem millium talentorum, ad quod alludens S. Hieronymus lib. 2. contra Jovinian. cap. 16. pulchrè ait: *Sunt peccata levia; sunt gravia, aliud est decem millia talenta debere, & aliud quadrantem*: hæc eadem veritas etiam insertur ex veteri testamento Genes. 4. *Septies ultio dabitur de Cain, de Lamech autem septuagies septies.* Jerem. 7. *Pejus operati sunt, quam Patres eorum.* Threnor. 4. *Major facta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum*, ut etiam illud Ezech. 9. *Iniquitas Domus Israel magna est nimis valde*, ubi D. Hieronymus pro iniquitatis magnitudine intelligit magnitudinem supplicii, inquiens: *Ex quo discimus, non, ut plerique æstimant, & maximè Stoici, paria esse peccata, sed vel magna, vel parva, & pro diversitate, mensuraque peccantium diversitatem esse judicii punientis.* D. Gregorius lib. 21. Moral. cap. 9. distinguens peccatum à crimine ait: *Peccatum quidem animam polluit, crimen verò extinguit, & non solùm usque ad inquinationem maculat, sed usque ad perditionem vorat.* Hoc totum confirmat D. Augustinus epist. 104. ad Lectorium, ubi præter alia refellit, quòd ille ex Stoicorum placito dixerat: *Omnia peccata paria esse.* Et in aliis scripturæ locis passim significatur hæc peccatorum inæqualitas, ut cum dicitur: *Auditur fornicatio inter vos, qualis nec inter Gentes.*

Accedit etiam ratio, quia gravitas peccatorum desumitur ex objecto, fine, & circumstantiis, ut docent communiter Theologi cum D. Thoma 1. 2. *quæst. 73. art. 3. & sequent.* Ratione objecti gravius est peccatum, quod immediatè contra Deum committitur, ut infidelitas, blasphemia, & alia id genus. Rursus peccatum, quod est circa ipsam substantiam hominis, ut est homicidium, est gravius peccato, quod est circa res exteriores, cujusmodi est furtum, quo invito Domino alienæ pecuniæ surripiuntur vel alia bona: & in ordine horum peccatorum unum peccatum est gravius altero, secundùm quod est circa aliquid principalius, vel minus principale. Ut etiam est gravius peccatum, quod excellentiori virtuti adversatur, sicut odium Dei est omnium peccatorum gravissimum, quia directè opponitur charitati, quæ maxima est omnium virtutum, juxta illud Apostoli 1. ad Corinth. 13. *Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria hac, major autem horum est charitas.* Rursus ratione finis est etiam unum peccatum alio gravius, quod committitur ob finem pejorem; quo pacto ait D. Thomas 1. 2. quæst. 73. art. 6. gravius peccat, cujus voluntas ex intentione finis inclinatur ad peccandum: hinc gravius est furtum, quo quis rem alienam surripit, ut fornicetur, quàm qui rem alienam tantùm furatur, ut propriæ indigentiæ succurrat. Ratione circumstantiarum unum peccatum est etiam gravius altero, si circumstantiæ magis aggravans ei adjungatur: sunt enim circumstantiæ humanarum actuum, quæ comprehenduntur hoc versu: *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.* *Quis* significat conditionem, seu statum personæ peccantis circa quam considerandum est, an sit laica, vel Deo mancipata, seu sacra, vel religiosa, an matrimonio juncta, vel soluta, an privata, vel publica, sive aliqua dignitate vel munere ecclesiastico, aut civili ornata. *Quid* significat conditionem materiæ, vel objecti, vel quantitatem, vel qualitatem, quo pacto in furto spectatur, utrum res aliena magni fuerit pretii vel levis, utrum res ablata fuerit pauperi vel divitiis affluenti: quo pacto in quolibet peccato consideranda est dignitas personæ, in quam peccatur, ut de peccati gravitate judicetur. *Ubi* significat conditionem loci, circa quem spectandum est maximè, an sit sacer, vel profanus: hinc graviora peccata sunt percussio, homicidium, furtum, fornicatio, & alia peccata perpetrata in loco sacro, in templo, quàm in prostibulo, aut privatis ædibus. *Quibus auxiliis*, per hæc verba designantur media, & instrumenta, quibus aliquis ad patrandum facinus usus est, veluti an falsa clavi, vel violentia quibusdam instrumentis aperta fuerit sera, an corruptis famulis, vel ancillis domum ingressus fuerit ad surripiendam rem alienam, quod peccatū est gravius, quàm si patenter, aut per murum non obstructum ingressus fuisset. Rursus an nuda vel armata manu percusserit, an veneno, vel gladio occiderit: an

opera

operâ dæmonis ; vel aliquo maleficio, ac blanditiis dumtaxat, & promissis, an vi illata corrumpere tentaverit pudicitiam puellæ: *Cur* finem significat, non illum primarium, & proximum, qui dat speciem actioni; sed adjunctum & remotum, Ejusmodi circumstantia est ebrietas, ut cùm quis furatur, ut fornicetur, ut etiam vana gloria, cùm quis eleemosynam erogat ostentationis causa. *Quomodo* significat conditionem pertinentem ad qualitatem actûs, qualis est fieri per insidias, vel apertè ex proposito deliberato, vel subito motu aut remissè. Tandem quando exprimit circumstantiam temporis, seu temporis conditionem, & qualitatem, cujus ratio in moralibus est magni facienda, ut si sit dies festus cùm agitur de auditione Missæ, dies jejunii, cùm agitur de pluribus refectionibus: ad hanc eandem circumstantiam pertinet occasio, quæ tempus est rei gerendæ opportunum. Tripliciter autem contingit ratione circumstantiæ peccatum aggravari. Primò quatenus circumstantia transfert actum in aliud genus peccati; sicut peccatum fornicationis in eo positum est, quòd fornicator accedat ad non suam. Quòd si addatur hæc circumstantia, ut illa, ad quam accesserit, fuerit uxor alterius, transfertur simplex fornicatio in aliud peccati genus, seu adulterium secum trahens injustitiam, quatenus homo rem alterius sibi usurpat, qua de causa adulterium gravius est peccatum, quàm simplex fornicatio. Secundò aggravat circumstantia peccatum, quando licèt non transferat actum in aliud genus peccati, multiplicat tamen rationes peccati, quemadmodum si prodigus det, quando non debet, & cui non debet, gravius peccat in eodem genere peccati, quàm si det solùm, cui non debet. Sicut etiam ægritudo eò dicitur gravior, quò plures partes corporis inficit. Tertiò dicitur circumstantia peccatum aggravare non secundùm se spectata, sed præsupposita alia circumstantia, sicut accipere multum auget peccatum ex suppositione, quòd sit res aliena, & accipiatur contra voluntatem Domini, ut docet D. Thomas 1.2. *quæst.* 73. *art.* 7.

Præterea peccata esse inæqualia in gravitate ex eo demonstratur, quia peccatum lethale in sententia probabiliori constituitur per positivam conversionem, & tendentiam in objectum ut dissonum legi, & rationi. Sed hujusmodi objecta sunt inæqualia in ratione malitiæ objectivè, ergo conferunt actibus humanis, & peccatis lethalibus inæqualem gravitatem. Firmatur, quia sicut actus virtutis ex eo, quòd specificetur ab objecto, quo objectum est dignum alio objecto, actus excedit alium actum in bonitate morali, ita juxta excessum objecti ad objectum in gravitate malitiæ objectivæ, vel dissonantiæ ad rectam rationem habetur excessus gravitatis ad gravitatem unius peccati ad aliud in malitia formali: sed non omnia objecta peccatorum sunt æquè dissona rationi, sicut nec omnia objecta virtutum sunt æquè consona rectæ rationi, quia in ratione objecti odii plus dissonat rationi, si odio habeatur Deus, quàm homo, & plus est difforme rationi patrem occidere, vel Sacerdotem, quàm inimicum laicum, unde sicut unum objectum est ratione malitiæ objectivæ magis dissonum rationi, quàm aliud; perinde malitia moralis & formalis unius peccati excedit in gravitate aliud etiam intra eandem speciem. Præterea eo ipso, quòd malitia formalis peccati lethalis consistit in positivo juxta majorem hujus positivi intentionem debet crescere gravitas peccati: magis enim est dissonum rationi Deum odio habere per actum intensum ut septem, quàm per alium actum intensum tantùm ut duo, adeo ut intra eandem speciem odii Dei sit gravius peccatum odio habere Deum ut septem, quàm ut duo, ex quo clarè constat, peccata lethalia non esse paria in gravitate. Rursus species rerum, ut docet Philosophus, sunt sicut numeri: & sicut non dantur duo numeri specificè in ratione numeri distincti, & æquales, ita neque dari possunt duæ species æquales peccatorum, quamvis intra eandem speciem possint duo peccata esse æqualia: sed dantur plures species peccatorum, quia sicut hæc desumit suum esse specificum ab objectis, quæ specificè distinguuntur; ita debent & ipsa peccata specie distingui, consequenter negari non potest, peccata esse inæqualia in gravitate.

A posteriori potest etiam hæc veritas ostendi, siquidem inæqualitas pœnæ præsupponit inæqualitatem culpæ ad gravitatem, adeo ut sicut pœnæ, quæ ob peccata lethalia infliguntur, sunt inæquales, ita ipsa peccata sint inæqualia: sed non omnibus peccatis respondet æqualis pœna, ut liquet ex illo: *Quantum glorificavit se, tantum date illi tormentorum, & luctus.* Ergo sicut pœnæ, quæ infliguntur propter lethalia, non sunt pares, sed inæquales; ita ipsa peccata non sunt in gravitate paria, sed inæqualia; hinc qui patrem vel matrem occidit, ast procul dubio graviora pœna dignus, quàm qui feria sexta carnes comedit, vel quatuor aureos furatur: ergo cùm pœna exigat commensurari gravitati delicti, sequitur manifestè, peccata lethalia esse in gravitate inæqualia. Quòd si dicas, ea peccata esse paria, quibus pœna æqualis est debita: & omnibus peccatis lethalibus deberi eandem pœnam damni, quæ præcipua est, & quasi essentialis: etenim omnia lethalia eandem inducunt gloriæ privationem & exclusionem à visione beatifica: ergo peccata omnia mortalia paria sunt in gravitate, eò quia æqualis pœna damni omnibus correspondeat. Sed contra, negatur, illa peccata debere esse in gravitate paria, quibus respondet æqualis pœna damni; quia cùm hæc sita sit in exclusione visionis beatificæ, quæ consistit in indivisibili, ideo non possunt peccata lethalia quoad hanc partem inducere pœnas inæquales damni. Præterea quamvis pœna damni æqualis sit, non propterea inde inferri potest, omnia peccata lethalia esse paria in gravitate: quia præter pœnam damni debetur etiam ipsis pœna sensûs, quæ inæqualis est, hæc enim pœna cùm sit inæqualis, arguit inæqualem gravitatem in peccatis: quia pœna sensus commensuratur gravitati culpæ, quapropter si pœna sensus est, inæqualis arguit inæqualem gravitatem in peccatis. Quòd si dicas, ibi æqualem debere esse culpam quoad gravitatem, ubi est æqualis aversio à Deo, ut fine ultimo: sed hæc aversio à Deo, ut fine ultimo, est æqualis in omnibus peccatis mortalibus: quia sicut levitas earum consistit in indivisibili, quatenus est conformitas cognitionis cum objecto; & omnia sunt æqualiter vera: perinde rectitudo consistit in indivisibili, quia est conformitas actus cum recta ratione: eo autem ipso quòd rectitudo sita est in indivisibili, etiam obliquitas, seu aversio debet in indivisibili consistere: ergo cùm omnia peccata mortalia ideo talia sint, quia avertunt creaturam à DEO, ut fine ultimo, debere omnia esse paria, & æqualia in gravitate.

Con-

Contra est, negamus enim hanc accessionem æqualem esse in omnibus, & singulis peccatis lethalibus; quia quò gravius contemnitur DEUS per peccatum gravius, eò est in peccato graviori major aversio à Deo, ut fine ultimo, etenim gravius contemnit Deum, qui illum odio habet per actum intensum, ut octo, quàm alius qui Deum odit per actum tantùm intensum, ut duo. Ad id, quod addebatur de veritate sita in indivisibili, respondetur, quòd tametsi veritas consistat in conformitate cognitionis cum objecto, non tamen hæc conformitas sita est in indivisibili, quia cognitio potest esse magis conformis vel difformis cum objecto, sicut unus paries albus potest esse magis similis in albedine alteri, quàm alius: unde Philosophus docet præmissas demonstrationes esse veriores conclusione. Rursus cum aversio à Deo, ut fine ultimo sit quidam recessus, potest unus recessus major esse alio, quo enim malitia peccati lethalis est major, eò peccator per talem malitiam magis recedit à Deo, consequenter stat, peccata lethalia non esse æqualia in gravitate: quòd si dicas, si peccata essent in gravitate inæqualia, deberet hæc inæqualitas peti ex circumstantiis, hoc autem non potest asseri, quia persona circa quam peccatur, non auget peccatum, si enim quis furetur Principi, minus peccat, quàm qui furatur rustico indigenti. Rursus nec auget peccatum circumstantia personæ peccantis, quia hæc subinde minuit peccatum; sicut Princeps qui excedit in deliciis corporis, quibus diffluit, minus vituperatur, quàm homo plebejus, ergo peccata non sunt in gravitate inæqualia. Sed contra, quia tametsi peccata suas desumant species ab objectis, quæ sunt fines intrinseci operationum, crescit nihilominus peccatum accidentaliter ex circumstantiis, ut expendimus in præcedentibus, quamvis non semper circumstantia quælibet augeat peccatum; circumstantia tamen personæ peccantis vel circa quam peccatur, subinde se habet per accidens ad peccatum, & tunc illud non auget: interdum tamen non se habet per accidens, & tunc auget accidentaliter peccatum, hinc quamvis furari viro nobili, aut ignobili, diviti, vel pauperi sit idem peccatum per se loquendo; nihilominus per accidens est majus peccatum furari eandem quantitatem pecuniæ viro pauperi & indigenti, quàm alteri divitiis affluenti, quia majus est damnum, quod pauperi infertur. Cæterum non est idem peccatum contemnere Principem, & rusticum, quia quò persona, cui injuria infertur, est dignior, eò culpa est gravior, unde quamvis ex circumstantiis augeatur subinde accidentaliter, malitia peccati, non inde sequitur, peccata non esse inæqualia in malitia essentiali, quia hanc desumunt ab inæqualitate objectorum.

Si dicas, omnia peccata lethalia consistere formaliter in privatione rectitudinis debitæ; & inter privationes non dari inæqualitatem, cum privatio non suscipiat magis, aut minus, ut liquet in mortuis, quorum unus non est magis mortuus quàm alter, eo quia consistat mors formaliter in privatione vitæ: ergo cum peccatum lethale consistat in privatione rectitudinis debitæ, seu privatione gratiæ sanctificantis, quæ est vita animæ, ratione cujus hæc dicitur mortua Deo: sequitur peccata lethalia non posse esse inæqualia in gravitate, neque in hæc dari in peccatis magis, & minus. Sed contra, quia, ut ostendimus, peccatum lethale constituitur formaliter per positivam tendentiam in objectum dissonum rectæ rationi. Actus enim liberè elicitur, & humanus per hoc, quod tendat in objectum dissonum rectæ rationi, & legi divinæ, trahit secum privationem rectitudinis debitæ; adeo hæc privatio sequatur tanquam proprietas ad ipsam positivam tendentiam in objectum dissonum, in qua consistit formale constitutivum peccati lethalis, seu ejus essentia. Præterea quamvis peccatum lethale diceretur constitui per privationem rectitudinis debitæ, adhuc non sequeretur omnia lethalia esse æqualia in gravitate specifica: quia malitia privationis desumitur ex dignitate formæ, & ex rectitudine virtutis cui opponitur: rectitudines autem virtutum, quibus peccata privativè opponuntur non sunt æquales, sed una aliam in dignitate, & bonitate excedit, ut liquet ex objectorum inæqualitate; quin imo intra eandem virtutem specificam dantur actus, quorum alii sunt aliis perfectiores in bonitate morali: ergo quamvis peccatum lethale consisteret in privatione rectitudinis debitæ, adhuc non sequeretur, omnia lethalia esse paria, & æqualia in gravitate; quia non omnes privationes peccatorum sunt inter se æquales, sed una est pejor alia in ratione malitiæ moralis; proinde cum privatio est major aliâ in ratione malitiæ; consequenter una excedit aliam in gravitate specifica: Quin imò dari etiam intra eandem speciem hunc excessum unius peccati supra aliud in gravitate malitiæ ostendit D. Thomas *in 2. dist. 41. art. 3.* quia quamvis simplex privatio sita in corrupto esse, non possit intra eandem speciem suscipere magis, & minus, eò quia consistat in indivisibili; adeo, ut non detur una mors, quæ sit magis talis aliâ, eò quia mors consistat in omnimoda privatione vitæ: nihilominus privatio non simplex, quæ non consistit in corrupto esse, sed in corrumpi, eò quia formam sibi oppositam non omnino expellat à subjecto; sed aliquid illius permittat in eodem subjecto, potest una esse gravior aliâ, quia minus formæ oppositæ relinquat in subjecto: privatio autem rectitudinis debitæ est hujus secundi generis, proinde quamvis peccatum lethale constitueretur per privationem rectitudinis debitæ, adhuc non sequeretur, omnia peccata lethalia esse æqualia in gravitate. Instabis privatio simplex consistens in corrupto esse, ea dicitur, quæ nihil formæ sibi oppositæ permittit in subjecto; & privatio non simplex dicitur ea, quæ permittit in subjecto aliquid formæ oppositæ: sed privatio constitutiva peccati lethalis non permittit quidquam formæ oppositæ in subjecto, seu actu, quem constituit in genere malitiæ moralis: etenim privatio, cui forma opponitur, est privatio moralis rectitudinis; & de hac morali rectitudine per peccatum patratum nil amplius remanet; etenim cum peccato odii Dei nulla potest rectitudo moralis cohærere; & ita dicendum de cæteris peccatis lethalibus: ergo cum privatio constitutiva peccati nihil rectitudinis moralis relinquat in actu, quem constituit peccaminosum, sequitur hanc privationem esse simplicem, & in corrupto esse, non verò in corrumpi consistere; consequenter adhuc stat, omnia peccata esse æqualia in gravitate. Hoc argumentum, quod in sententia constituentium peccatum in privativo, plurimum videtur roboris præseferre: & variè respondent Thomistæ: Aliqui cum Cajetano volunt, in omni peccato permanere rectitudinem moralem communissimam, quæ desumitur ex ordine ad beatitudinem in communi sumptam, & quia hic ordo reperitus in omni peccato,

eò

eò quia omnes peccantes, etiam male agentes non aliud quærant, quam ut beati sint, ut pulchre tradit D. Augustinus conc. 2. in Psal. 32. inquiens: Considerate hoc paululum in omnibus hominibus, qui malè faciunt. Beati semper esse volunt. Furtum quis facit? quæris quare? propter famem, propter necessitatem: ergo ne miser sit, malus est, & ideo miserior, quia malus est. Depellendæ ergo miseriæ causa, & acquirendæ beatitudinis causa faciunt omnes homines, quidquid vel boni faciunt, vel mali: igitur cum omne peccatum includat ordinem ad beatitudinem in communi sumptam, non excluditur à peccato omnis prorsus rectitudo moralis communissima; consequenter privatio constitutiva peccati non est simplex, & in corrupto esse, quia aliquid formæ sibi oppositæ relinquit. Sed hæc solutio videtur difficultatem pati. Primò, quia beatitudo in communi non est bonum honestum, & rectæ rationi conforme; sed est ipsum bonum abstrahens ab honesto, & delectabili: sed bonitas moralis desumitur à solo bono honesto: ergo ex eo, quod omne peccatum includat ordinem ad beatitudinem in communi; non sequitur, relinqui in ipso aliquid rectitudinis moralis. Secundò, quia tametsi in peccato relinqueretur aliquid moralis honestatis desumptæ ex beatitudine in communi, ad quam peccatum dicit ordinem; adhuc ex ista in peccatis relicta non probaretur inæqualitas peccatorum; quia ex illa forma probari hæc peccatorum inqualitas, quæ, si major sit, minuatur peccati malitia, sin autem minor, augeatur, ut liquet in cæteris privationibus, quæ consistunt in corrumpi: sed dato, quod in quolibet peccato relinquatur hæc bonitas moralis, desumpta ex beatitudine in communi; non tamen quò minor esset hujusmodi bonitas, eò peccati malitia esse major; quia si actus esset bonus, eò quia tendat in beatitudinem in communi, quo intensior esset actus, eò major foret in ipso moralis bonitas, desumpta ex intensiori tendentia in beatitudinem in communi; quod est falsum, quia quo actus peccaminosus intensiori tendentiâ fertur in objectum, eò est prior: ergo ex majori bonitate morali relicta in objecto & desumpta ex beatitudine in communi non minuitur malitia peccati, sed potius augetur; proinde ex tradita solutione non probaretur inæqualitas peccatorum. Exactius igitur respondent alii Thomistæ, privationem in peccato repertam non esse simplicem, & in corrupto esse, sed esse non simplicem, & in corrumpi, quia non est carentia totius rectitudinis moralis: quia unum peculiare peccatum non consistit in carentia totius rectitudinis moralis; sed tantum in carentia alicujus peculiaris rectitudinis, quæ pertinent ad aliquam specialem virtutem; non enim odium Dei constituitur in esse peccati lethalis per carentiam rectitudinis spei theologicæ, vel fidei aut castitatis; sed per solam carentiam rectitudinis, quæ reperitur in charitate, cui opponitur odium Dei: infidelitas etiam consistit in sola carentia rectitudinis fidei, non vero spei, vel aliarum virtutum: sicque peccata, quæ sunt ejusdem speciei, non consistunt in carentia totius rectitudinis virtuti oppositæ, sed tantum in carentia rectitudinis secundum diversos gradus. Hinc respondetur ad argumentum. Quòd, tametsi peccatum constituatur per privationem rectitudinis debitæ, adhuc unum est altero gravius, tam extra, quam intra eandem speciem: si enim privet rectitudine perfectioris virtutis, peccatum est gravius: secus si privet rectitudine inferioris virtutis, peccatum est minus grave. Rursus si actus peccaminosus privetur pluribus, vel paucioribus circumstantiis, est magis, vel minus grave: quo pacto actus peccaminosus intensus ut dico, non est peccatum tam grave sicut alius actus peccaminosus intensus ut septem; hac responsione salvatur sententia D. Thomæ.

CAPUT IX.

An peccatum ex objecto specificè gravius possit simpliciter excedi in gravitate malitiæ à peccato inferioris speciei: & an eo sint essentialiter graviora, quò dignioribus opponuntur virtutibus.

IN peccato lethali duplex consideratur malitia, una essentialis ex objecto desumpta, & alia accidentalis derivata à circumstantiis in actum peccaminosum. Oritur difficultas, an peccatum, quod ratione objecti gravioris, in quod tendit, & excedit in malitia essentiali, & specifica aliud peccatum tendens in objectum minus grave, possit ab hoc excedi in gravitate malitiæ desumptæ ex circumstantiis. Quod non possit excedi in sola malitia essentiali, ac specifica, est certum, quia quælibet species infima, de qua in præsenti tantum est sermo, includit actu omnia prædicta essentialia pertinentia ad rei constitutionem; adeout omne superadditum sit extra essentiam, consequenter accidentale. Præterea unum peccatum ex objecto specificè gravius potest in gravitate tantum malitiæ accidentalis excedi à peccato minus gravi ex objecto in malitia accidentali: quia intensio peccati minus gravis ex objecto; potest intensione esse major illa peccati ex objecto gravioris: siquidem circumstantiæ possunt esse majores, ut etiam advertentia rationis: unde relativè ad solam gravitatem accidentalem ex intensione, & majori advertentia desumptam; potest unum peccatum ex objecto specificè gravius excedi in malitia accidentali ab alio peccato ex objecto specificè minus gravi. Rursus si circumstantia mutet speciem, potest peccatum ex objecto specificè minus gravi excedere peccatum specificè gravius: hoc pacto furtum, quod ratione suæ speciei est peccatum minus grave homicidio: si sit furtum rei sacræ, quia ab hac circumstantia transfertur furtum ad speciem sacrilegii, est absolute gravius homicidio, quia sacrilegium est essentialiter gravius homicidio. Quæstio igitur procedit de circumstantiis non mutantibus speciem, sed tantum aggravantibus malitiam intra eandem speciem; & quæritur, an peccatum ex objecto specificè minus grave possit ita crescere in malitia accidentali, ut totum conjunctum ex malitia specifica, & augmento malitiæ accidentalis sit simpliciter, & absolutè gravius conjuncto ex malitia essentiali graviori desumpta ex objecto, & accidentali minori ex circumstantiis, adeo ut furtum, quod ex vi malitiæ specificæ desumptæ ex objecto, est peccatum minus grave homicidio, possit ita crescere in gravita-

tū ex circumstantiis non mutantibus speciem, ut fiat gravius simpliciter & absolute ipso homicidio, à quo exceditur in gravitate malitiæ specifice desumptæ ex objecto.

Asserimus, peccatum ex objecto specificè gravius posse in gravitate malitiæ excedi à peccato minus gravi in malitia specifica, ratione adjunctæ malitiæ ex circumstantiis, ita docent plures Thomistæ, & alii. Ratio est, quia quod magis Deo displicet, & cujus propterea non esse est rationabiliter eligibilius quovis alio non esse alterius peccati, est simpliciter, & absolutè gravius in genere moris; quia major displicentia divina arguit majorem offensam, & major offensa majorem malitiam; & non esse eligibilius alio non esse, est non esse pejus, quia eatenus non esse est bonum, quatenus esse, cujus est negatio, est malum; unde non esse, quod est magis eligibile, est non esse melius: sed peccatum ex objecto specificè minus grave potest Deo magis displicere, quàm peccatum ex objecto specificè gravius, est illius non esse potest esse eligibilius alio non esse peccati, & objecto specifice gravioris: etenim magis displicent Deo mille furta centum florenorum pro singulis furtis, quam furtum rei sacræ valoris decem florenorum, quod furtum ratione rei sacræ transfertur ad speciem sacrilegii; adeo ut si optio daretur eligendi, deberet quis potius eligere non committere mille illa furta magnæ quantitatis, quam illud unum rei sacræ, ratione cujus transfertur furtum ad sacrilegium, quod ex objecto est specificè gravius, atqui dari potest unicum peccatum furti, quod in gravitate malitiæ adæquet mille furta magnæ quantitatis ergo tale furtum, quod est peccatum specie levius sacrilegio magis displicet Deo, quam unicum sacrilegium, & illius non esse est rationabiliter eligibilius præ non esse sacrilegii. Quod autem dari possit unicum peccatum furti, quod adæquet in gravitate malitiæ mille furta magnæ quantitatis constat: siquidem potest quis furari unico furto totam illam quantitatem, quam alius per mille furta distincta furatur: proinde si magis displicent Deo mille furta quam unicum furtum rei sacræ, ratione cujus furtum transfertur ad sacrilegium: sequitur, furtum illud adæquans mille furta magis displicere DEO quam sacrilegium, licèt sit peccatum specificè gravius ex objecto, quam furtum illud unicum, quod in malitia specifica desumpta ex objecto est minus grave: ergo peccatum specificè ex objecto minus grave potest in gravitate malitiæ aliud peccatum specificè ex objecto magis pravi excedere. Si dicas, displicentiam in hoc peccato furti esse tantum majorem extensive, non verò intensivè, quia peccatum sacrilegii magis displicet Deo intensivè, sed major gravitas simpliciter solum arguitur ex majori displicentia intensivè: proinde peccatum specificè ex objecto minus grave non potest excedere in gravitate peccatum specificè ex objecto gravius; nec illius non esse potest esse rationabiliter eligibilius præ non esse peccati ex objecto specificè gravioris. Contra est distinguitur major; Est major extensive, & alias hoc augmentum extensivum non includitur causaliter vel eminenter in peccato sacrilegii, quod ex objecto est specificè gravius, concedo majorem, & alias hoc augmentum extensivum peccati ex objecto minus gravis specificè includitur causaliter, vel eminenter in peccato graviori specifice ex objecto, negatur major, & consequentia, quia tunc major extensio non arguit excessum intensivum, quando augmentum extensivum continetur causaliter vel eminenter in alio, cum quo fit comparatio; quo pacto Christus, qui est verus Deus, & verus homo, non est intensivè perfectior solo Deo, quia humanitas, quæ superadditur Christo, continetur eminenter in divinitate: neque duo actus meritorii eliciti à Christo Domino sunt intensive magis meritorii, quam unus solus; quia valor totus utriusque actus continetur eminenter quoad æquivalentiam in uno; cum quilibet actus meritorius Christi Domini sit valoris infiniti: at in casu nostro excessus furti relative ad sacrilegium non continetur eminenter in sacrilegio eminentia causalitatis, & æquivalentiæ: ergo illa major displicentia non solum est major extensive, sed etiam intensive. Neque urget, si dicas, divinam displicentiam desumi ex ratione offensæ illatæ Deo: atqui hæc offensa in omni lethali est infinita simpliciter ratione personæ offensæ, & cum unum infinitum non possit aliud excedere, ideo displicentia divina est æqualis respectu omnium peccatorum lethalium. Contra est, quia gravitas desumpta ex objecto, & aliis circumstantiis concurrentibus ad peccatum est finita, major, vel minor juxta majorem vel minorem excessum tum objecti, tum circumstantiarum, proinde juxta hunc majorem, vel minorem excessum in gravitate offensæ potest unum peccatum magis Deo displicere, quam aliud.

Ostenditur secundo assertum, quia peccatum, quod meretur majorem pœnam, est absolutè, & simpliciter gravius alio, quod talem pœnam non meretur: cum enim pœna, quæ infligitur ex peccato, debeat commensurari gravitati malitiæ, siquidem dignitas pœnæ sequitur quasi per modum proprietatis ad gravitatem malitiæ, proinde debet dignitas majoris pœnæ præsupponere in peccato, ad quod sequitur, majorem gravitatem malitiæ: sed peccatum ex objecto specificè minus grave potest ratione circumstantiarum esse dignum simpliciter majori excessu pœnæ, quam peccatum ex objecto specifice gravius: etenim homicidium ex objecto est specificè peccatum minus grave, quam sit sacrilegium: & tamen volitio occidendi mille homines est digna majori pœna simpliciter, quam unicum peccatum sacrilegii: ergo peccatum ex objecto specifice minus grave potest ratione circumstantiarū esse dignum majori pœna simpliciter, quam peccatum specificè ex objecto gravius, consequenter, cum ex dignitate pœnæ arguatur gravitas malitiæ, potest peccatum specificè ex objecto minus grave ratione circumstantiarum excedere specificè peccatum ex objecto magis grave. Sed dices, peccatum schismatis fuisse in antiqua lege gravioribus punitum pœnis, quam peccatum infidelitatis: sed infidelitas est peccatum gravius specificè ex objecto, quam peccatum schismatis, consequenter ex dignitate majoris pœnæ non infertur major excessus gravitatis in malitia morali. Contra est, quia pœnæ, quibus in hac vita per leges positivas puniuntur delicta, non commensurantur cum eorundem gravitate, sed cum damno Reipublicæ illato. Nos autem loquimur de dignitate pœnæ alterius vitæ, quæ commensoratur cum gravitate peccati, ut colligitur ex illo: *Quantum glorificavit se, tantum date illi tormentorum, & luctus*. & ex illo alio: *Juxta mensuram delictiorum & plagarum modus*, unde ex dignitate pœnæ recte arguitur gravitas malitiæ.

Præter-

Præterea varia sunt exempla, quæ evincunt nostrum assertum, etenim furtum ex objecto est peccatum specificè minus grave, quam homicidium, quia bonum vitæ, quod per homicidium aufertur, excedit in bonitate bona fortunæ, quæ per furtum surripiuntur; & nihilominus furtum totius ærarii publici est simpliciter peccatum gravius, quam homicidium unius hominis, idque ratione majoris damni, quod infertur toti Reipublicæ. Præterea homicidium est peccatum ex objecto specificè minus grave, quam sacrilegium, siquidem homicidium opponitur injustitiæ, & sacrilegium Religioni: Religio autem est ritus perfectior: & nihilominus actus, quo quis intendit mille homines occidere, est peccatum simpliciter, & absolutè gravius, quam furtum rei sacræ, ratione cujus transfertur ad sacrilegium. Demum detractio est peccatum ex objecto minus grave homicidio: & nihilominus infamare totam aliquam familiam illustrem, vel plures simul, est peccatum absolutè gravius quam homicidium inimici infimæ notæ: consequenter peccatum ex objecto specificè gravius potest à peccato inferioris speciei simpliciter excedi in gravitate malitiæ, ratione circumstantiarum.

Quod si dicas, illa prærecensita peccata esse tantum specifice graviora secundum communem loquendi modum, non vero re ipsa, & intrinsece, quod est idem ac esse graviora tantum extinsece in æstimatione prudentum, non vero re ipsa intrinsece. Contra est, quia vel judicium prudentum æstimantium est falsum, vel verum: si primum, ergo illud judicium non est prudens, quia prudentia versatur circa verum, proinde falsum est, præfata peccata esse tantum graviora secundum æstimationem prudentum. Quod si dicatur secundum: ergo illa peccata non solum extrinsecè, & in æstimatione prudentum, sed etiam intrinsece sunt ex objecto specificè graviora, ergo stat, peccatum ex objecto specifice gravius posse simpliciter & absolutè excedi in gravitate malitiæ à peccato ex objecto specificè minus gravi, rationa circumstantiarum, quæ eidem adnectuntur.

Præterea, si genus moris desumitur per ordinem ad prudentum æstimationem, vel ex illa cognoscitur: consequens est, ut si æstimatio prudens est de excessu peccati inferioris specifice supra peccatum specifice superius, ratione circumstantiarum, habeatur etiam excessus illa in genere moris.

Objicies primn contra assertum: individuum unius speciei inferioris per augmentum perfectionis accidentalis nunquam potest taliter crescere in perfectione, ut excedat, vel adæquet individuum speciei superioris; quia Petrus est individuum speciei humanæ, quæ est inferior relate ad speciem angelicam, quantumvis Petrus crescat in perfectione accidentali, nunquam tamen potest eò crescere, ut excedat, vel adæquet unum individnum speciei angelicæ etiam infimæ: siquidem individuum speciei inferioris non potest physice adæquare in perfectione individuum speciei superioris: quantumvis perficiatur leo, vel canis, nunquam tamen possunt eò devenire, ut adæquent hominem: ratio est, quia individuum speciei inferioris, cum non possit propria prædicata essentialia mutare, quantumvis adjiciantur perfectiones accidentales, semper perseverat inferius individuo speciei superioris quoad perfectionem specificam, & cum malitia desumpta ex circumstantiis, & de qua procedit quæstio, sit accidentalis, & extra esse specificum essentiale, sequitur, peccatum ex objecto specifice nimis grave nunquam posse eò devenire, ut adæquet, vel excedat peccatum ex objecto specifice gravius.

Tum quia, quod est in ordine inferiori, nunquam potest adæquare, quod est in superiori, qua ratione docent Theologi, satisfactionem puræ creaturæ etiam cum toto augmento perfectionis accidentalis non posse adæquare gravitatem offensæ illatæ DEO per peccatum lethale: ergo à pari individuum speciei inferioris, quantumvis accidentaliter perficiatur, nunquam ad id poterit devenire, ut adæquet individuum alterius speciei superioris.

Sed contra, quia aliud est loqui de adæquatione, vel excessu in genere physico, & aliud in genere moris; quia in esse moris non solum attenditur rei perfectio, & imperfectio in se; sed etiam damnum, & utilitas, quæ ex actu morali sequi possunt: hinc aurum etiam in minima quantitate, tametsi quoad suum esse specificum excedat in perfectione argentum in qualibet excedente, quia tamen ad humanos usus plus commodi & utilitatis adfert magna quantitas argenti quam modium auri, sequitur, quod moraliter plus appretietur magna argenti quantitas, quam particula auri, quia in genere moris non tam pensatur perfectio intrinseca rei, quam utilitas, & servitium, quod potest res illa præstare.

Igitur quamvis peccatum ex objecto specifice minus grave quoad propria prædicata specifica nunquam possit adæquare peccatum ex objecto specifice gravius, nihilominus si considerentur circumstantiæ superaddentes malitiam accidentalem, & damnum, quod ex conjuncto in peccato specifice minus gravi ex malitia specifica, & accidentali, sequitur procul dubio, peccatum inferioris speciei excedere in gravitate malitiæ peccatum superioris speciei: quia cum ex peccato inferioris speciei ratione circumstantisrum, & malitiæ accidentalis plus possit damni inferri creaturæ rationali quam ex peccato speciei superioris cum circumstantiis minus gravibus, sequitur, quod ratione hujus malitiæ accidentalis desumptæ ex circumstantiis compensetur in æstimatione morali in peccato inferiori excessus superioris.

Est igitur discrimen inter genus physicum, & morale: eatenus in genere physico individuum speciei inferioris nunquam potest adæquare, nec excedere individuum superioris, quantumvis adjiciantur perfectiones accidentales, quia in genere physico tantum attenditur perfectio rei ut est in se: in genere autem moria præter hanc perfectionem vel inperfectionem attenditur etiam damnum, vel utilitas ejusdem rei: unde ratione utilitatis in æstimatione morali plus apretiatur magna quantitas argenti, quam exigua auri particula, licet aurum quoad suam perfectionem intrinsecam semper excedat perfectionem argenti.

Ad id, quod addebatur, gravitatem omnem accidentalem esse semper inferiorem gravitate specifica, respondetur, id verum esse tantum in genere physico, & entitativo, in quo accidentia sunt semper infra substantiam, non ita est verum in

in genere moris, quia ratione damni illati potest malitia accidentalis excedere essentialem & specificam, ut constat ex hactenus dictis.

Ad aliud, quod addebatur de satisfactione puræ creaturæ, respondetur, rationem, cur creatura pro offensa lethali, & injuria illata Deo non possit de condigno satisfacere, non esse ordinis superioritatem, sed infinitatem personæ, cui infertur injuria per peccatum lethale.

Instabis, peccatum veniale, quia est gravitatis inferioris relate ad mortale, nunquam potest taliter elevari, ut adæquet gravitatem peccati mortalis, quantumvis minimi. ergo neque peccatum inferioris speciei potest ratione malitiæ accidentalis desumptæ ex circumstantiis ita crescere, ut excedat vel adæquet peccatum lethale speciei superioris.

Sed contra negatur consequentia, est enim dispar ratio, quia, cum peccatum veniale constituatur per rationem levitatis, nunquam potest fieri, quod peccatum veniale, qua tale adæquet, vel excedat mortale, quia non esset amplius leve, sed grave, sublata autem levitate tollitur peccatum veniale; hæc autem ratio non militat in peccato lethali inferioris speciei respectu alterius lethalis in superiori specie, quia utrumque peccatum jam est grave, & in linea gravitatis possunt peccata suscipere magis, & minus ratione malitiæ accidentalis desumptæ ex circumstantiis, & ratione damni illati.

Objicies secundo, præcipua, & principalis gravitas malitiæ peccati desumitur ex objecto, à quo peccatum specificatur, adeo ut principalis gravitas se teneat ex parte rationis specificæ, sed excessus specificus, qui sumitur ex objecto, potest resarciri nec superari ab excessu malitiæ accidentalis desumptæ ex circumstantiis: ergo nec gravitas principalis se tenens ex parte esse specifici potest resarciri, aut excedi à gravitate malitiæ accidentalis.

Sed contra, quia tametsi præcipua gravitas peccatorum se teneat ex parte esse specifici, non tamen præcipua dicitur, quia superari non possit à gravitate malitiæ accidentalis desumptæ ex circumstantiis: sed tantum dicitur esse principalis, quia est prima, quæ intelligitur in peccato.

Cæterum gravitatem hanc præcipuam desumptam ex objecto posse excedi ab alia gravitate malitiæ, quæ non habeatur ex objecto, liquet in gravitate desumpta ex circumstantiis mutantibus speciem, si quis enim furetur rem sacram, objectum hujus peccati est furtum, circumstantia, quæ transfert peccatum furti ad sacrilegium, est res sacra; sed ratione hujus circumstantiæ furtum est gravius in ratione malitiæ, quam ex ratione objecti, quia sacrilegium est peccatum gravius furto: ergo si præcipua gravitas, quam peccatum desumit ab objecto, potest excedi ab alia gravitate, quam non desumit ab objecto, poterit etiam excedi à gravitate desumpta ex circumstantiis aggravantibus in genere moris ratione damni illati.

Quantum ad alteram hujus capitis quæstio procedit de gravitate essentiali desumpta ex objecto, & quæritur, an eo ipso, quod peccatum aliquod opponitur digniori virtuti, excedat in gravitate essentiali quodlibet aliud peccatum oppositum virtuti inferiori.

Dicendum est, peccatum præstantiori virtuti oppositum cæteris paribus excedere in gravitate peccatum oppositum virtuti infiriori; non tamen omne peccatum virtuti præstantiori oppositum esse essentialiter gravius omni alio peccato opposito virtuti, ita D. Thomas q. 93. a. 4.

Ratio est, quia peccatum eo est gravius, quo major est oppositio cum recta ratione ac natura rationali: sed major tunc habetur oppositio cum natura rationali, ac recta ratione, quando vel est oppositio, cum majori virtute, vel est major oppositio cum eadem virtute, quia cum major virtus, sit major conformitas cum recta ratione, oppositio cum digniori virtute est major difformitas cum recta ratione: ergo ubi est major oppositio cum virtute vel cum majori virtute, ibi peccatum est majus.

Tum quia, quod ex genere suo excedit aliud, semper illud excedit, nisi aliunde resarciatur excessus, sed peccatum, quod opponitur præstantiori virtuti, ex genere suo excedit peccatum oppositum virtuti inferiori, unde si cætera sint paria, peccatum oppositum præstantiori virtuti est gravius peccato opposito virtuti inferiori, hinc D. Thomas docet, peccata spiritualia esse carnalibus graviora, licet carnalia sint infamiæ majoris, pari pacto peccata, quæ immediate sunt contra Deum, graviora sunt aliis peccatis, quia melioribus opponuntur virtutibus. Dixi, si cætera sint paria, seu circumstantiæ æquales, & virtus æqualiter præcepta, quia si circumstantiæ fuerint inæquales, & virtus inferior magis præcepta, quam virtus superior, potest peccatum oppositum virtuti minori gravius esse peccato, quod opponitur nobiliori virtuti: quia ex circumstantiis plerumque peccatum tale subit malitiæ incrementum, ut tametsi virtuti opponatur minus præstanti, majus tamen sit ac gravius, si advertentia, & malitia plena fuerit, & quantitas valdè notabilis, tum quia subinde virtus nobilior est minus præcepta quam virtus minus nobilis: temperantia est virtus minus nobilis, quam fortitudo, & justitia, & tamen fornicatio opposita virtuti temperantiæ est peccatum gravius, quam timiditas opposita fortitudini, & furtum oppositum justitiæ, ratio est: quia non quidquid virtuti opponitur, est peccatum, sed quidquid virtuti opponitur, ut imperatæ, siquidem ille solus actus est malus, qui opponitur rationi præscribenti aliquid esse faciendum vel omittendum.

Probatur secunda pars asserti, scilicet non omne peccatum oppositum digniori virtuti esse gravius essentialiter omni peccato opposito virtuti inferiori; quia virtus Religionis nobilior, & præstantior est, virtute justitiæ, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 81. art. 6. sed, homicidium est peccatum essentialiter gravius omissione sacri instante præcepto audiendi missam, & tamen homicidium opponitur justitiæ, quæ est virtus minus nobilis, quam Religio; & omissio sacri opponitur Religioni, quæ est virtus præstantior justitia saltem in particulari: ergo non omne peccatum oppositum digniori virtuti excedit in gravitate essentiali omne peccatum oppositum virtuti inferiori.

Neque urget, quod respondent aliqui comparationem inter peccata relate ad virtutes oppositas debe-

debere fieri servata æqualitate in ratione oppositionis taliter, ut oppositio sit ejusdem generis, & etiam æquè immediata ac directa: & in allato argumento non servari hanc æqualitatem in ratione oppositionis ad virtutes, idque ex eo liquet, quia omissio sacri opponitur Religioni privativè, & homicidium opponitur contrariè justitiæ. Tùm quia omissio sacri instante præcepto non opponitur immediatè objecto virtutis Religionis, seu cultui divino, sed opponitur directè & immediatè tempori statuto, quo præstandum est aliquid cultui Dei: homicidium verò opponitur directè & immediatè objecto justitiæ; proinde excedit omissionem sacri in gravitate essentiali.

Nam contra est, quia ut demonstravimus in præcedentibus, peccatum omissionis, & commissionis ex vi propriorum conceptuum præcisè non differunt essentialiter: consequenter si peccatum contrariè oppositum virtuti justitiæ potest in gravitate essentiali excedere peccatum, quod privativè & omissivè opponitur virtuti Religionis, consequens est, ut possit etiam excedere peccatum contrariè oppositum virtuti Religionis in gravitate essentiali.

Tùm quia privatio rectitudinis debitæ, quæ in peccato homicidii seu justitiæ se habet consecutive ad formalem rationem constitutivam peccati, tantùm privative opponitur rectitudini debitæ eidem actui; & nihilominus habet tantam gravitatem essentialem, quantam ipsa tendentia positiva, quæ contrarie opponitur virtuti oppositæ: ergo ex privativa oppositione ad virtutem non minuitur gravitas essentialis in peccato.

Ad id, quod addebatur, omissionem sacri instante præcepto objecto virtutis Religionis, seu cultui divino, sed tempori determinato à jure positivo Ecclesiastico; respondetur, id falsum esse, quia auditio sacri, tametsi jure positivo Ecclesiastico præcipiatur, est nihilominus vere & radicaliter cultus, qui Deo debetur ex virtute Religionis: sed huic cultui, seu auditioni sacri opponitur directe omissio ejusdem sacri, quia est carentia cultus: ergo vere opponitur objecto virtutis Religionis.

Probatur secundò, quia cùm majore gravitate generica stare potest gravitas minor ratione differentiæ specificæ essentialis: sed peccatum oppositum præstantiori virtuti tantùm habet ex hac oppositione majorem gravitatem genericam, adeò ut facta cooperatione generis ad genus peccatum oppositum virtuti præstantiori sit tantùm genericè gravius peccato, opposito virtuti minus nobili: etenim eidem virtuti possunt plura peccata specie infima distincta opponi, prodigalitas enim & avaritia, quæ inter se distinguuntur specie, opponuntur eidem virtuti liberalitatis: rursus homicidium, detractio, furtum, sunt peccata specifice distincta, & tamen opponuntur eidem justitiæ commutativæ: unde constat, ex vi oppositionis ad aliquam virtutem habere peccatum tantùm oppositionem genericam, vel subalternam; non verò in specie athoma, proinde convenire peccato ex vi talis oppositionis excessum gravitatis in sola ratione generica: ergo cum oppositione ad nobiliorem virtutem potest cohærere minor gravitas essentialis relate ad peccatum, oppositum virtuti minus præstanti. Probatur major, in qua sola potest esse difficultas, quia in genere physico potest unum, quod aliud excedit in ratione generica, ab illo excedi in ratione differentiæ specificæ, etenim corpus cœleste in ratione generica corporis incorruptibilis est perfectius homine includente corpus obnoxium corruptioni; & nihilominus in ratione differentiæ specificæ viventis rationalis exceditur corpus cœleste simpliciter ab homine, ratio est, quia genus comparatur ad differentias, perinde ac potentia ad actum, siquidem ratio generica est metaphysica potentia passiva contrahibilis; & differentia est metaphysice forma contractiva: atqui de ratione potentiæ contrahibilis non est, quòd omnes actus perfectioris potentiæ excedant omnes actus alterius potentiæ inferioris; alioquin actus opinativus intellectûs perfectior foret in genere physico actu charitatis, præsertim in sententia veriori docente, intellectum esse potentiam voluntate præstantiorem: atqui falsum est, actum opinativum esse in genere physico perfectiorem actu charitatis, ut per se liquet: ergo constat, non esse de ratione generis perfectioris, quòd omnes differentiæ contractivæ ejusdem sint præstantiores omnibus differentiis contractivis ac divisivis generis minus perfecti: ergo neque est de ratione peccati ex vi suæ rationis genericæ gravioris, quòd omnes ejus differentiæ excedant in gravitate essentiali omnes alias differentias contractivas, ac divisivas alterius generis minùs perfecti: proinde cum excessu in ratione generica potest cohærere minor gravitas essentialis ratione differentiæ levioris contrahentis genus, & conferentis actui peccaminoso speciem infimam.

Dices, peccatum, quod ex propria specie infima est gravius, non potest excedi in gravitate essentiali à peccato inferiori secundùm suam speciem: sed peccatum, quod digniori opponitur virtuti, gravius est ex propria specie infima peccato, quod opponitur virtuti minus nobili, siquidem pecatum ex objecto gravius est tale in specie infima, quia peccatum desumit suam differentiam ultimam, quæ dat esse specificum infimum ab objecto; peccatum autem nobiliori virtuti oppositum est gravius ex objecto, proinde in ratione speciei infimæ est gravius peccato opposito virtuti minus præstanti: ergo non potest ab illo excedi in ratione essentialis gravitatis.

Sed contra, negatur minor, & ad ejus probationem respondetur, peccatum specificari adæquate in genere moris ab objecto, & quia species adæquata utramque includit rationem genericam & specificam, siquidem species est ipsa ratio generica, ut contracta per differentiam divisivam generis, unde ex eo, quòd actus peccaminosus specificetur adæquate ab objecto objective dissono regulis morum, sequitur, peccatum in genere moris non solùm differentiam athomam, sed etiam rationem genericam desumere ab objecto, ut substante regulis morum: ratio est, quia hoc objectum perinde habet proprium esse morale objective, ac actus peccaminosus habeat esse morale formaliter: & sicut non stat ulla essentia sine genere & differentia, cùm de ratione cujusvis essentiæ finitæ sit compositio metaphysica ex genere & differentia ratione contrahibili & contractiva; unde

unde eo ipso, quòd objectum actus peccaminosi habet esse morale objectivè, includit essentialiter, tum rationem genericam, tum differentialem athomam; proinde sicut actus peccaminosus desumit ab objecti differentia propriam differentiam athomam, ita à ratione generica objecti, debet etiam desumere propriam rationem genericam, ex quo claret, peccatum desumere ab objecto utramque rationem genericam, & differentialem athomam: atqui ex oppositione ad virtutem præstantiorem tantùm desumit peccatum oppositionem genericam subalternam, non verò differentialem athomam, & ultimam, idque ex eo liquet, quia eidem virtuti opponuntur plura peccata specie distincta, ut eidem justitiæ commutativæ furtum, homicidium, detractio, & eidem liberalitati prodigalitas, & avaritia: ergo non est necesse, peccatum oppositum præstantiori virtuti esse gravius ratione speciei infimæ peccato opposito virtuti minus præstanti.

Instabis, peccatum, quod est gravius in ratione generica, non potest excedi in gravitate essentiali à peccato inferiori in eadem ratione generica: sed peccatum, quod præstantiori opponitur virtuti, est genericè gravius peccato opposito virtuti inferiori; ergo non potest ab illo excedi in gravitate essentiali. Major liquet, quia genus contrahibile relatè ad differentias contractivas perinde se habet ac potentia in ordine ad suos actus: atqui quò potentia est perfectior, eò ejus actus sunt excellentiores, proinde ut actus respondeat potentiæ, graviori generi differentiæ debentur graviores; ergo peccatum, qood est genericè gravius, debet etiam includere differentiam essentialem graviorem, consequenter non potest excedi à differentia contractiva generis minus gravis.

Sed contra negatur major, & ad ejus probationem distinguitur minor, generi præstantiori debentur omnes actus, qui sint etiam præstantiores, negatur; debetur aliquis actus seu supremus; qui sit præstantior, omitto minorem, & nego consequentiam: ratio est, quia non est semper necesse, ut genus præstantius contrahatur per actus perfectiores iis, qui contrahunt genus minus perfectum, etenim omnia corpora cœlestia includunt rationem genericam corporis incorruptibilis, quæ ratio perfectior est ratione generica, quæ reperitur in corporibus sublunaribus, quia in istis ratio corporis corruptibilis est; & tamen hæc ratio generica corporis in sublunaribus contrahitur per rationes differentiales, quæ sunt longè præstantiores differentiis contractivis genericæ rationis corporis incorruptibilis: siquidem gradus vitæ est præstantior gradu non vivente; & tamen ratio generica corporis corruptibilis contrahitur per plures gradus viventium, ut liquet in plantis, & animantibus: & ratio generica corporis incorruptibilis non contrahitur in corporibus cælestibus per gradus vitæ, cùm cœlestia corpora animata non sint.

CAPUT X.

Quid sit reatus pœnæ debitæ peccato.

NUllum est peccatum, cujus proprius ac necessarius effectus non sit aliquis reatus pœnæ, ut notavit Augustinus Lib. 3. de libero arbit. cap. 18. ubi ait: Omnis pœna, si justa est, pœna peccati est; & quamvis ex eo, quòd omnis pœna sit pœna peccati, non sequatur, quòd omni peccato debitus sit reatus aliquis pœnæ: nihilominus D. Thomas id probat, quia in rebus omnibus naturalibus semper experimur contingere, ut quod insurgit contra aliud, ut nocumentum ei inferat, adnitatur is alius eum deprimere in pœnam temerarii ausus; hinc peccatum pulchrè ab Isaia cap. 14. comparatur ericio: *Ponam eam in possessionem ericii*, est enim peccatum veluti ericius in corde peccatoris, eò quia utrinque ex qualibet parte pungatur; scilicet ex parte Dei, à quo punitur tum in hac, tum in alia vita; ex parte sui ob remorsum propriæ conscientiæ, & ex parte omnium hominum propter infamiam, vituperium, & persæpe ob supplicia. Hinc Apostolus ad Roman. 2. scribit: *Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum*; hinc reatus pœnæ definitur, quòd sit dignitas pœnæ propter culpam commissam, adeò ut hæc dignitas nihil aliud sit, quàm peccatum ipsum præteritum moraliter perseverans: ob negationem retractionis, aut condonationis versantis circa pœnam. Siquidem is non dicitur reus pœnæ, qui simpliciter est obligatus ad ferendam pœnam: siquidem Christus Dominus, cùm acceptaverit præceptum de morte subeunda pro redimendo humano genere pretio sui Sangvinis, eo pacto, quo præceptum acceptavit, se obligavit ad mortem subeundam, & tamen licèt assumpserit in se hanc obligationem mortem subeundi, non tamen in ipso fuit ullus reatus pœnæ, quia non fuit dignus pœna ob culpam propriam, quæ nulla fuit in Christo, unde reatus pœnæ non est sola, & simplex obligatio subeundi pœnam, sed est dignitas pœnæ, quatenus respicit anteactam culpam ab eo, in quo est dignitas pœnæ, adeò ut hæc dignitas non simpliciter, sed ut respicit anteactam culpam propriam, sit reatus pœnæ. Non tamen semper reatus pœnæ temporalis debitæ peccato proprio anteacto ex integro remittitur in hac vita, imò nec in alia; tametsi remittatur integer reatus culpæ: est contra Calvinistas, Lutheranos, & alios Sectarios, negantes usum satisfactionum, indulgentiarum, & suffragiorum, idque evincitur ex scripturis, in quibus passim habemus, Deum pro peccatis etiam remissis severissimas irrogâsse pœnas. Etenim Manasses etiam post conversionem, & postquàm resipuerit, graviter à Deo punitur. Davidis familia evertitur propter peccatum, quod Nathan Propheta jam dimissum fuisse renuntiavit, quapropter, si Deus eos punit, quorum peccata jam remiserit, sequitur manifestè, etiam post remissa peccata manere in illis dignitatem pœnæ propter anteacta peccata, consequenter manere reatum pœnæ distinctum à reatu cul-

culpæ, ut definitum fuit in Concilio Tridentino *sess. 6. cap. 14.* Unde reatus pœnæ temporalis, quamvis remittatur quoad culpam adhuc vel in hac vita, vel in altera est luendus, adeò ut reatus culpæ distinguatur à reatu pœnæ, quia Deus ex commisso peccato duplex jus accipit, unum, quo odio habet peccatorem, ut suum inimicum sibi exosum, eò quia per peccatum lethale se averterit à Deo fine ultimo: & aliud, ut peccatorem puniat propter commissam culpam, sequitur, quòd quamdiu Deus non condonat jus illud, quod habet ad puniendum peccatorem, perseveret in illo dignitas pœnæ, quamvis condonaverit primam jus, quod habebat ad odio prosequendum peccatorem, ut inimicum: sed quoties duo sunt distincta, & utriusque remissio dependet à voluntate alterius, potest hic alius unum remittere, non aliud, quia hoc dependet ab ejus libera voluntate, unde potest tolli reatus culpæ, perseverante reatu pœnæ, & id conveniens erat, ut jus utrumque distingueretur, & reatus culpæ à reatu pœnæ, ut satisfieret divinæ justitiæ, & ne peccata, si mansissent impunita, homines inde occasionem desumerent coacervandi peccata.

Dices, si remisso reatu culpæ perseveraret reatus aliquis pœnæ. inde sequeretur, peccatum remitti, & non remitti, quia, si remittitur, culpa illa non manet amplius moraliter: sed si manet reatus pœnæ, manet moraliter reatus culpæ: ergo peccatum remitteretur, & non remitteretur: minor probatur, quia reatus pœnæ est veluti proprietas reatus culpæ, & ubi est proprietas, ibi dari debet principium, à quo metaphysice, vel moraliter fluit. Præterea sequeretur, quòd non integra fuisset Christi redemptio pro nostris peccatis, quia præter satisfactionem Christi adhuc exiguntur nostræ satisfactiones. Sed contra negatur sequela, quia reatus pœnæ, licèt respiciat antecedentem culpam, non tamen est ipsa culpa moraliter perseverans, quia hæc moralis perseverantia duas includit negationes, scilicet carentiam retractationis, & carentiam condonationis: reatus autem pœnæ has negationes non includit essentialiter; quia licet culpa fuerit retractata, & à Deo condonata, adhuc manet reatus pœnæ, ut liquet ex scripturis, in quibus legimus, Davidem, & Manassem fuisse punitos post retractationem peccati, unde quamvis Deus condonavit reatum culpæ ex vi retractationis, non tamen condonaverit reatum pœnæ, qui propterea distinguitur à reatu culpæ: unde negatur, inde sequi, peccatum remitti, & non remitti, si remaneret reatus pœnæ, deleto reatu culpæ. Sunt enim ambo reatus distincti, quorum unus potest esse sine alio. Ad aliud, quod addebatur de Christi satisfactione plenissima, respondetur, Christi satisfactionem fuisse plenissimam, imò & superabundantem, & infinitam, tametsi exigantur nostræ satisfactiones, quia istæ dignificantur per merita Christi, & ejus satisfactionem, adeò ut non per se, sed in virtute satisfactionis, & meritorum Christi dignificetur in ordine ad delendum reatum pœnæ perseverantem post condonationem culpæ.

Quinimò potest, & nonnunquam etiam solet Deus pœna aliqua temporali punire in filiis peccata parentum; ut & in subditis peccata Principum, & peccata alicujus partis communitatis in tota communitate, ut docet D. Thomas quæst. 87. art. 7. Probatur ex scripturis Genes. cap. 9. ubi peccatum Cham punitur in ejus filio Chanaan. Numer. cap. 17. Familia Dathan, & Abiron tota punitur, ac interimitur propter peccatum Dathan, & Abiron. Josue cap. 7. propter furtum Achan totus exercitus debuit pœnas luere: Ægypti ob peccatum Pharaonis puniuntur, ac in mari rubro submerguntur: & demum Exodi 20. Deus ait: *Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem Patrum in filios in tertiam, & quartam generationem.* Ratio itidem est, quia Deus, utpote supremus, ac dispoticus Dominus habet plenissimum dominium in creaturas omnes, quibus fuit impertitus, illud idem esse, quod possident, adeò ut nihil sit in creaturis, quod non sit à Deo; & subjiciatur ejus dispotico dominio, adeò ut sit Deus Dominus vitæ, & mortis tam in parentibus peccantibus, quàm in illorum filiis: consequenter peccantibus parentibus, vel principibus, vitam, & bona alia temporalia filiis, & subditis adimere absque ulla injuria, ut si puniantur Parentes, & Principes, quorum filii, & subditi sunt pars aliqua: & tunc respectu Parentum, & Principum illa punitio est pœna; & respectu filiorum, & subditorum, qui propter peccata Parentum, & Principum puniuntur, est medicina; cùm nemo afficiatur pœna propriè sumpta pro peccato alterius. Hinc eadem punitio peccatorum est pœna relativè ad Parentes, & Principes, qui peccarunt, & est medicina respectu filiorum, vel subditorum, qui non peccârunt.

Non tamen pœnæ, quæ infliguntur ob patrata peccata sunt æquales, & ejusdem rationes, quia pœna debet commensurari gravitati delictorum, quæ cùm sint inæqualia in gravitate, ut superius ostendimus; ideò iisdem diversæ correspondent pœnæ, quæ semper sequuntur peccata, etiam in præsenti vita, & sex solent enumerari, quarum prima & præcipua est, privatio justitiæ habitualis, seu gratia sanctificantis animam, ac aliarum virtutum supernaturalium exceptis habitibus fidei, & spei: siquidem in eodem momento, quo quis lethaliter peccat, subtrahit Deus totum concursum, quo conservabat omnia illa dona in homine justo, siquidem eo ipso, quòd peccat, efficitur indignus prærecensitis virtutibus supernaturalibus, ac meretur iisdem privari, quapropter cùm primum peccatum lethale animam inficit, extinguitur tota vita supernaturalis, marcescit totus decor animæ, ac vigor divinæ imaginis, & deletur participatio naturæ divinæ, qua fit homo filius Dei adoptivus, & habet jus ad hæreditatem cum Christo. Secunda pœna est privatio personæ Spiritus Sancti, habitantis in anima justi, eamque odoptantis in filium Dei, & etiam privatio donorum omnium Spiritus Sancti, adeò ut, cùm primùm homo lethaliter peccat, desinat esse filius Dei, & incipiat esse filius Diaboli, ut significatur 1. Joan. 3. *Omnis, qui facit peccatum, ex Diabolo est.* Tertia pœna est privatio integra juris ad hæreditatem Dei, quia hoc jus est infallibiliter adnexum filiationi adoptivæ Dei, & quia homo per peccatum lethale cessat esse filius adoptivus Dei, consequenter cessat jus ad hæreditatem Patris cœlestis. Quarta est privatio meritorum omnium acquisitorum per totam vitam. Quinta est privatio specialis divinæ protectionis, & curæ singularis, quam Deus habet erga filios suos adoptivos & amicos. Sexta demum est reatus æternæ damnationis, & omnium malorum, quæ eidem sunt annexa. Rursus pœnæ, quæ infallibiliter sequuntur peccatum mortale in altera vita sunt iisdem

sex principaliores, quæ tamen revocantur ad duas, seu ad pœnam damni, & sensus. Prima est amissio cœlestis hæreditatis, & bonorum omnium externorum, quæ in illa possidentur. Secunda est amissio gloriæ corporis, seu claritatis, impossibilitatis, subtilitatis, agilitatis, & cujusvis alterius pulchritudinis accidentalis. Tertia est amissio luminis gloriæ, consequenter & visionis beatæ, & possessionis boni infiniti, quod est Deus, consequenter etiam omnium bonorum animi, quorum plenitudinem beati possident in jucundissima illa cœlesti patria. Quarta est afflictio ex objectis externis societate Dæmonum, & agnatorum in horrendo illo loco. Quinta est afflictio ex malis corporis, quæ oritur ex cruciatu omnium sensuum, tùm internorum, tùm externorum. Sexta demum est afflictio, quæ oritur ex malis animæ, ut cæcitas, obstinatio, dolor, & odium Dei. Nihilominus hisce non obstantibus pœnis peccata à Deo semper puniuntur citra condignum, seu minori pœna, quam de facto mereantur, & ita docent omnes Theologi cum D. Thoma, & desumutur ex scripturis Habacuch. 3. *Cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis*: seu ita Deus punit peccata, ut in ipsa punitione etiam exerceat misericordiam. Job. 11. *Et intelligeres, quòd multò minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas sua.* Psal. 86. *Aut continebit in ira sua misericordias suas.* Neque obstat, quòd in aliis scripturæ locis significetur, quòd mensura pœnæ respondeat gravitati delicti, ut Deuter. 25. *Juxta mensuram delicti erit plagarum modus.* Isaiæ 34. *Extendetur super eam mensura, ut redigatur ad nihil, & perpendiculum in desolationem.* Apocal. 18. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum*: quia in his & aliis scripturæ locis tantùm significatur, quòd pœna sit proportionata culpæ, non verò, quòd sit omninò æqualis, est enim semper intra condignum, adeò ut misericordia in Deo semper detineat brachium justitiæ, ne totaliter puniat. Hinc

Dicendum est, nullum esse peccatum lethale, quod post hanc vitam non mereatur de condigno puniri pœna æterna, estque propositio de fide contra Origenem, & Origenistas, & alios Hæreticos, qui injustum putaverunt, ut pro peccatis, quantumvis magnis, enormibus brevi perpetratis tempore pœna puniuntur æterna, assertum evincitur ex scripturis: *Nocte, & die non extinguetur; in sempiternum ascendet fumus ejus à generatione in generationem, desolabitur in sæcula sæculorum, non erit transiens per eam.* Psal. 91. *Cùm exorti fuerint peccatores, sicut fœnum, & apparuerint omnes, qui operantur iniquitatem, ut intereant in sæculum sæculi*: seu ut explicant Sancti Patres, ut torqueantur in æternum. Apocal. 14. *Fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum.* Matth. 25. Christus de sententia adversus reprobos ferenda ait: *Discedite à me maledicti in ignem æternum*, & subdit Evangelista: *Ibunt in supplicium æternum.* Marci 3. *Qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti*, seu obnoxius æternæ damnationi. Hinc 2. ad Thessal. 1. dicitur de impiis, & infidelibus, qui non obediunt Evangelio Domini Nostri Jesu Christi, quòd *pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus, cùm venerit glorificari in Sanctis suis.* Sancti Patres hanc eandem docent veritatem, præsertim Augustinus Lib. 21. de Civit. Dei cap. 11. inquiens: *Quasi ullius id unquam justitia legis attendat, ut tanta mora temporis quisque puniatur, quanta mora temporis unde puniretur, admisit damnum, ignominia, exilium, servitus, cùm plerumque sic infligantur, ut nulla venia relaxentur, nonne pro hujus vitæ modo similis pœnis videntur æternis? Ideo quippe æterna esse non possunt, quia nec ipsa vita, quæ his plectitur, porrigitur in æternum, & tamen peccata, quæ vindicantur longissimi temporis pœnis, brevissimo tempore perpetrantur, nec quispiam extitit, qui censeret tam citò nocentium finienda esse tormenta, quàm citò factum est homicidium, vel sacrilegium, vel quodlibet aliud scelus, non temporis longitudine, sed iniquitatis & impietatis magnitudine metiendum. Qui verò pro aliquo grandi crimine morte mulctatur, numquid mora, qua occiditur, quæ perbrevis est, ejus supplicium leges æstimant, & non quod eum in sempiternum auferunt de societate viventium? Quod est autem de ista civitate mortali homines supplicio primæ mortis, hoc est de civitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre, sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quisque revocetur occisus, sic nec illius, ut in vitam revocetur æternam, secunda morte damnatus.* Et cap. 23. ejusdem libri expendens illud Christi Matth. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus*, subdit: *Si quibus hæc sententia profertur vel universi, vel aliqui eorum non semper ibi erunt; quid causæ est, cur Diabolus, & Angeli semper ibi futuri esse credantur? an fortè Dei sententia, quæ in malos, & homines, & Angelos proferretur, in Angelos vera erit, in homines falsa. Ita planè hoc erit, si non quod Deus dixit, sed quod suspicantur homines, plus valebit. Quod fieri quia non potest non argumentari adversus Deum, sed divino potius dum tempus est, debent parere præcepto, qui sempiterno cupiunt carere supplicio. Deinde quale est æternum supplicium pro igne diuturni temporis existimare, & vitam æternam credere sine fine, cùm Christus eodem ipso loco in una eademque sententia dixerunt utrumque complexus: Sic ibunt isti in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam? si utrumque æternum, profectò aut utrumque cum fine diuturnum, aut utrumque sine fine perpetuum debet intelligi. Par pari enim relata sunt. Hinc supplicium æternum, indè vita æterna, dicere autem, in hoc uno eodemque sensu vita æterna sine fine erit, supplicium æternum finem habebit, multùm absurdum est. Unde quia vita æterna Sanctorum sine fine erit, supplicium quoque æternum, quibus erit, finem procul dubio non habebit.* D. Gregorius Lib. 34. Moral. cap. 16. ait: *Si quandoque finienda supplicia reproborum, quandoque finienda sunt ergo & gaudia Beatorum. Per semetipsam namque Veritas dicit: Ibunt hi in supplicium æternum: Justi autem in vitam æternam. Si igitur hoc verum non est, quod minatus est, neque illud verum est, quod promisit. At inquiunt: Ideo æternam pœnam peccantibus minatus est, ut eos à peccatorum perpetratione compesceret; quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citiùs respondemus: Si falsa minatus est, ut ab injustitia corrigeret, etiam falsa pollicitus est, ut ad justitiam provocaret. Et quis hanc eorum vesaniam toleret, qui conantur adstruere, verum non esse, quod Veritas de æterno igne minatus est, & dum satagunt, Deum perhibere misericordiam*

non

non verentur prædicare fallacem. At, inquiunt: sine fine puniri non debet culpa cum fine. Justus namerum est Omnipotens Deus, & quod non æterno peccato commissum est, æterno non debet puniri tormento, quibus citius respondemus, quod rectè dicerent, si Judex justus, districtusque veniens non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluissent quippe sine fine vivere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quàm vivere, & ideo hic semper vivere cupiunt, ut nunquam desinant peccare, cùm vivunt. Ad districti ergo Judicis justitiam pertinet, ut nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, quia quamdiu voluit, habere noluit terminum criminis. Alii Sancti Patres communiter hanc veritatem adstruunt, Valerianus homil. 1. *Quos istu temporalis non affligit pœna, hos illa in æternum insatiabilis tormentorum dolore prosequitur.* Irenæus lib. 4. cap. 48. *Quibuscunque dixerit Dominus, discedite à me maledicti, illi erunt in æternum damnati.* Clemens Romanus apud Damascenum in Eclog. *Immortales omnes animæ sunt etiam impiorum, & pœna sempiterna ab igne inextinguibili puniuntur.* Quòd si petas, quomodo ignis, cùm corporeus sit, dæmones & animas impiorum hominum incorporeas torquere possit, respondet D. Augustinus *lib. 21. de Civitat. DEI cap. 10. Cur non dicamus, quamvis miris, tamen veris modis etiam spiritus incorporeos posse pœna corporalis ignis affligi: si spiritus hominum etiam ipsi profectò incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari? adhærebunt ergo spiritus dæmonum, imò spiritus dæmones licèt incorporei corporeis ignibus cruciandi: non ut ignes ipsi, quibus adhærebunt eorum junctura inspirentur, & animalia fiant, quæ constent spiritu, & corpore, sed ut dixi, veris & ineffabilibus modis adhærendo accipientes ex ignibus pœnam, & non dantes ignibus vitam. Quia & iste alius modus, quo corporibus adhærent spiritus, & animalibus fiunt, omnino mirus est, nec comprehendi ab homine potest. Etiamsi enim caro nunc talis nulla est, quæ sensum doloris perpeti possit, mortemque non possit. Erit tamen tunc talis caro, qualis nunc non est, sicut talis erit & mors, qualis nunc non est. Non enim nulla, sed sempiterna mors erit, quando nec vivere anima poterit Deum non habendo, nec doloribus corporis carere moriendo. Prima mors animam nolentem pellit è corpore. Secunda mors animam nolentem tenet in corpore, ab utraque morte communiter id habetur, ut quando non vult anima, de suo corpore patiatur.* Et rursus *lib. 13. cap. 2.* ait: *In damnatione novissima, quamvis homo sentire non desinat, tamen quia sensus ipse nec voluptate suavis, nec quiete salubris, sed dolore pœnalis est, non immeritò mors est potius appellata, quam vita. Ideo autem secunda, quia post illam primam est, quæ fit cohærentium diremptio naturarum, sive Dei, & animæ, & corporis.* Quinimò præter pœnam ignis torquebuntur etiam pluribus aliis, præsertim stimulis conscientiæ, de quibus ait Christus Marci 9. *Vermis qui non morietur*, seu conscientiæ peccatricis stimuli miseram damnati animam in sempiternum corrodentes, ac discerpentes. An verò sint veri vermes rodentes corpora damnatorum, plures affirmant, quibus favent aliquot S. Scripturæ loca, Judic. 16: *Dominus vindicabit in eis in die judicii visitabit illos, dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & sentiant usque in sempiternum*, & sermo ibi est de inimicis populi Dei. Similis locus est etiam ille textus Ecclesiast. 7. *Memento iræ, quoniam non tardabit, humilia valdè spiritum tuum, quoniam vindicta carnis impii ignis, & vermis.* Isaiæ ult. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* Alii verò censent, probabilius in inferno non esse vermes corporeos, qui corrodant corpora damnatorum, sed asserunt nomine vermis significari conscientiæ remorsum, & perpetuam accusationem, ut censent D. Hieronymus *in cap. ult. Isaiæ.* D. Ambrosius *in cap. 14. Luc. in fine.* D. Thomas *in 4. dist. 50. quæst. 2. art. 3.* & D. Augustinus *lib. 21. de Civit. cap. 9.* ubi fusè hanc controversiam discutit, utramque partem censet probabilem, magis tamen propendet in hanc ultimam sententiam asserentem, nomine vermis indicari conscientiæ remorsus. Ratio verò, cur non videantur vermes corporei ponendi esse potest, quia omnis morsus bestiarum ad dolores; & morsus ignis adeo est parvi momenti, ut potius sit lusus, & jocus, quapropter non videtur operæ pretium vilissimas bestiolas novo miraculo asserere immortales in acerrimo igne, ut hominem torqueant, præsertim cùm morsus vermium sit exiguus, & molestiam potius adferat, quàm acrem cruciatum. Unde potius serpentes, & dracones ponendi fuissent, si bestiæ aliquæ ad torquendos damnatos destinarentur. Rursus ignis gehennalis sulphureus est, ut patet Psal. 10. & ex Isaiæ 30. & confirmari solet ex eo, quòd Genes. 19. Sodoma, & finitimæ civitates igne sulphureo subversæ fuerint, de quibus ait S. Judas in sua Epistola: *Ignis æterni pœnam sustinentes facti sunt exemplum orbi*, ubi clarè indicat, ignem sulphureum esse æternum, loquitur enim de pœna, quæ toti mundo fuit conspicua, & quæ æterna non fuit; sed ignis sulphureus, cujus pœnam ipsi sustinebunt, æternus est, quamvis non idem numero. Præterea quia sulphur est, perquam aptum ad puniendos impios non solùm propter vim igneam, quæ facilè & vehementer exardescit, verùm etiam propter odoris tetri acrimoniam, quæ fœtori peccatorum congruit; & quia suffitum sulphuris in expiandis domibus solet adhiberi, & peccatores domos suas, seu animam, & corpus peccando turpiter coinquinarunt, adeoque conveniens erat, ut Deus igne sulphureo, has domos, quantum fas est, expiaret, siquidem supplicium peccatorum quoddam est genus expiationis. Præterea, quia vis sulphuris videtur quodammodo infinita, eò quia partim ardeat, & partim sub terra non ardeat, sed lateat, ut ex thermis, montibusque ignivomis, Æthna, Vesuvio constat, thermæ itidem sulphur olent, & ignes montium sulphurei sunt, imò & ipsa fulmina, quæ iræ divinæ sunt symbola, constant igne sulphureo, olentque sulphur. Quòd verò damnati torqueantur igne, est de fide, & deducitur ex Scripturis utriusque Testamenti. Deuter. 32. *Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima, devorabitque terram cum germine suo, & montium fundamenta comburet*, est enim sermo de igne, qui accendetur in die judicii, quando Dominus furorem suum contra peccatores declarabit, & tempus præteritum sumitur pro futuro, ut moris est apud Prophetas. Judith. 16. *Dabit ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur, & scatiant usque in sempiternum.* Similis locus est Psal.

10. *Pluet super peccatores laqueos; ignis & sulphur, & Spiritus procellarum pars calicis eorum.* Psal. 20. *Pones eos, ut clibanum ignis in tempore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis*, scilicet eo tempore, quo Dominus iram suam declarabit, hoc est, in die judicii, omnes inimicos suos igne involvet, ut & ipsi instar clibani ardeant. Luc. 16. Dives, qui buccellam panis denegavit Lazaro, ait: *Crucior in hac flamma*, quibus verbis D. Augustinus lib. 21. de civit. absolutè definit ignem inferni esse corporeum; ait enim; *At gehenna, quod et stagnum ignis, & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum.* D. Gregorius lib. 4. dialog. cap. 29. *Ignem gehennæ corpor cum esse non ambigo, in quo certum est corpora cruciari.* Febardentius lib. 14. Theomachiæ Calvinisticæ, cap. 13. opponit hunc ignem nostro, quod noster eum corporeus sit, debeat assiduè foveri per additionem novi pabuli, & fomenti; ille verò quamvis non sit incorporeus, non debeat foveri, nec indigeat pabulo, sed semel ab initio conditus perseverat inextinguibilis; neque dissentit Damascenus lib. 4. de fide Orthodoxa cap. ult. ubi ait: *Impios, & peccatores projiciendos in ignem æternum, non materialem qualis est apud nos, sed qualem novit Deus*, ut etiam notavit D. Thomas dist. 44. art. 2. ad 5. *Ignis enim gehennalis corporeus quidem est, sed non qualis apud nos est ignis, quia ille non indiget novo semper pabulo, neque nutritur, neque absumit corpora, quæ urit, neque lucet, neque potest extingui, ut noster ignis.* Et in hoc sensu dixit Damascenus, ignem gehennæ materialem esse, non tamen qualis est apud nos. Ad suppliciorum cumulum aderunt etiam in gehenna tenebræ, fumus, fletus, & stridor dentium. De tenebris Job. 10. vocat infernum: *Terram miseriæ, & tenebrarum opertam mortis caligine, ubi sempiternus horror inhabitat.* Ecclesiast. 21. *Via peccantium complanata lapidibus, & in fine eorum inferi, & tenebræ, & pœnæ.* Matth. 8. *Filii regni* (scilicet Judæi increduli) *ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium*, & hic infernus denotatur per tenebras exteriores; vocantur enim exteriores, quatenus sunt extra locum convivii, totum regnum cœlorum, & 2. Petri 2. dicitur: *Quibus caligo tenebrarum reservatur*, loquitur enim de seductoribus, qui pœnæ gehennalis destinantur, hi enim privantur omni loce corporali, quia lucem spiritualem, ac divinam gratiam contempserunt. Neque obstat, quòd in gehenna erit materialis ignis, quia hic ignis, quamvis corporeus, & sulphureus, parum lucet, & lux sulphuris potius impallescit, & mœstitiam potiùs quàm lætitiam ingerit, imò & luo repercussu, ut ait Plinius lib. 35. cap. 15. *Pallorem dirum præsentibus suffundit.* Has tenebras augebit fumus sulphureus, & atra nebula, quæ infernum specum opplebit, Apocal. 14. *Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum*, & idem repetitur Apocal. 19. non tamen novus semper fumus erit ascensurus, sicut contingit apud nos, quia fumus inferni non evanescit, neque corrumpitur, quia Sulphur numquam consumitur, neque proinde ejus fumus, quinimò probabile est, hoc fumo ingentes excitari procellas, de quibus David Psal. 10. *Ignis, sulphur, & Spiritus procellarum pars calicis eorum*, & in epist. Judæ: *Quibus procella tenebrarum servata est.* Hisce igitur suppliciis torquentur damnati, qui in actuali mortali peccato decedunt, pœnis tamen disparibus juxta varia, & multa, vel pauciora peccata, quæ hinc viventes perpetrârunt: ut declaravit Concilium Florentinum in definitione fidei, & præsertim animas damnatorum torquebit attentio sempiterna ad hæc omnia supplicia, ut etiam ad Deum, quem offenderunt, quem contempserunt, quem oderunt, & à quo puniuntur, ut etiam ea consideratione causarum suæ damnationis quas sibi uni imputare debent, ut etiam ex attentione ad peccata omnia & singula, & ad supplicii locum arctissimum, tenebrosissimum, igne, & sulphure flagrantem, fœtidissimum, ut etiam ad pœnas interiores, & exteriores, ad horrendam dæmonum, ac damnatorum hominum societatem, quæ omnia tormenta sunt gravissima, imò torquebuntur itidem ex pugna contrariorum desideriorum, quibus animæ desperata æternum cruciabitur, quatenus semper vivere desiderabit juxta naturæ propensionem ad sui conservationem, & destrui nihilominus optabit, ut miseriæ ipsius finem babeant; sed quia desiderium suo carebit effectu, inane erit. Rursus Deum desiderabit naturali quadam propensione; quem etiam odio babebit, perversa voluntate pœnitebit eam peccatorum, quæ damnationis ejus causa sunt: amabit nihilominus peccata, eò quia voluntas in malo obstinata erit, & incapax conversionis: hinc D. Bernardus lib. 5. de consideat. cap. 12. ait: *Væ oppositis voluntatibus solam sua profectò aversionis referentibus pœnam! quid tam pœnale, quàm semper velle, quod nunquam erit? quid tam damnatum, quàm voluntas addicta huic necessitati volendi nolendique, ut ad utrumlibet jam fixa non nisi perversè ita nonnisi miserè moveatur? In æternum non obtinebit, quod vult, & quod non vult in æternum nihilominus sustinebit.*

Difficile tamen est rationem adferre, quæ evincat tantam pœnam, & æternam justè pro peccato mortifero infligi, qua de causa plures circa has pœnas fuerunt hæreses. Athei has pœnas negant, & animam mori obnoxiam esse asserunt, ut etiam plures Hæretici, qui Atheismum profitentur. Hi omnes pœnas, quæ post hanc vitam infliguntur, negant, nec mirum, quia eum etiam tollunt, & insiciantur, qui easdem pœnas infligit, ut etiem plures Anabaptistarum Sectæ hæc supplicia ab impiis subeunda post mortem negant. Imò ea ipsis Gentilibus ad fidem Catholicam convertendis inter mysteria creditu difficilia, hæc itidem supplicia enumerant, quatuor enim ipsis nostræ fidei mysteria videntur captui difficillima, scilicet mysterium Trinitatis, Incarnationis, Eucharistiæ, & æternitatis suppliciorum, quæ omnia videntur ipsis abhorrere à recta ratione, & præsertim æternitas suppliciorum ob unum tantum peccatum lethale, quod statim transit, & à benignitate, & misericordia Dei. Hinc Origenes, ut initio hujus capitis dixi, omnes animas impiorum, & dæmones, post aliquot sæcula liberandos, & angelicæ luci restituendos esse docuit, scilicet quando per ignem & supplicia inferorum plenè fuerint expieti. Verùm hanc felicitatem censuit non fore perpetuam, sed rursum post aliquot sæcula iterum in miseriam commutandam. Et rursus longo sæculorum decursu fore, ut tædio divinæ contemplationis affecti peccatis se coinquinent, ob quæ rursus detrudantur in corpora, in quibus si iniquè vixerint, ait iterum demergendos esse in ignem gehennalem, quo expiati rursum cœlo ac divinæ contemplationi restituentur; & hanc vicissitudinem felicitatis, & miseriæ in omni creatura rationali statuebat æternam, ita ut infinities eædem animæ, & iidem dæmones fint futuri, modò beati, & nunc miseri, quem errorem refert S. Hieronymus epist. ad Pammach. contra hæreses Joannis Jerosolymitani. Hinc difficilè visum fuit intellectu Atheis, & Hæreticis, Origenistis, & aliis, qua ratione

tanta

tanta pœna justè peccato mortifero respondeat, & pro momentanea culpa supplicium infligatur æternum. Plures ad id evincendum afferuntur rationes, quorum prima est, quia tametsi actus peccati re ipsa brevis sit, & citò transeat, affectu tamen peccantis fuit æternus, quatenus peccans vellet semper in suavitate, & oblectatione perseverare, quam peccando percipit, & videtur hanc rationem adstruere D. Gregorius *lib. 4. dial. cap. 44.* ubi ait: *Vellet sine fine vivere, ut posset sine fine peccare; districtus autem Judex corda pensat, & affectus, non facta. Ad magnam ergo justitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.* Verùm hæc ratio, quamvis bonam ac utilem contineat congruentiam, non tamen satisfacit intellectui, siquidem multi peccant, qui talem affectum non habent, sed solùm ad breve tempus capiunt oblectationem, & commodum ex peccato, cum proposito tamen imposterum abstinendi.

Quòd si dicas, si semper eædem circumstantiæ permanerent, semper vellent peccare: quia sicut re ipsa eædem circumstantiæ non perseverant, ita neque talem voluntatem habet, imò nec de re hac cogitant. Præterea licèt in omnibus, qui peccant, esset talis affectus, quo cuperent semper vivere, ut semper possent voluptatibus peccatorum frui: hic tamen affectus est inefficax, neque potest æquari affectui æterno, nec peccatis, quæ per totam æternitatem committerentur, consequenter ex hoc capite non potest mereri pœnam æternam. Alii cum Durando ex eo probant assertum, quia peccatum lethale adeo est malum grave, ut nullis creaturæ operibus possit compensari: sed quod ita est malum, ut nullis bonis, quantumvis longo tempore continuatis possit æquari, neque compensari meretur pœnam quovis finito tempore longiorem, eo pacto, quo qui domum coemit, cujus principale pretium non potest solvere, tenetur perpetua pensione satisfacere creditori, sed neque ista ratio videtur sufficiens: siquidem nec etiam pro peccato veniali potest ulla creatura ex propriis tantùm adæquatam exhibere satisfactionem: quapropter si argumentum urgeret, æquè probaret peccatum veniale esse dignum pœna æterna, quod est falsum. Præterea, quia tametsi crimen puniatur, donec reus exhibeat satisfactionem, quando illa vult, & potest illam exhibere: nulla tamen ratio exigit, ut semper puniatur: etiam quando nullo modo potest eam exhibere, alioquin qui furatus est unum aureum, quem amplius non habet, nec potest restituere, tamdiu deberet puniri, quamdiu illum non restitueret. Alii cum Lugone ex eo probant assertum, quia Deus non potuit aliter homines à peccato revocare, nisi determinando pœnam æternam pro peccato lethali. Verùm nec ista ratio videtur sufficiens ad evincendum assertum, siquidem vel ante illam Dei determinationem peccatum includit condignitatem pœnæ æternæ vel non: si primum ergo reddenda est ratio, cur peccatum adeo breve mereatur de condigno pœnam adeo diuturnam, & æternam. Si dicatur secundum, sequitur, Deum punire ultra condignum, quod est absurdum.

Probatur igitur assertum ex eo, quòd peccatum lethale sit contemptivum boni æterni, & excellentissimi, ac ejus perpetuæ possessionis, quæ est æterna felicitas sita in Dei visione, & amore, sed quod contemnit, & graviter contemnit bonum æternum meretur pœnam æternam, juxta doctrinam D. Augustini *lib. 21. de Civit. Dei cap. 12.* ubi ait: *Homo factus est dignus malo æterno, quia hoc in se evenit bonum, quod posset æternum esse.* Ratio itidem à priori potest esse, quia ad quantitatem punitionis non attenditur mora temporis in peccando, sed quid sit, contra quod peccatur; proinde cùm creatura peccet contra ultimum finem æternum, debet ejus pœna esse æterna, ut argumentatur D. Thomas 3. *contra gentes. cap. 144. num. 3.* ubi ait: *Æquum est, ut unusquisque privetur bono, contra quod agit, quia reddit se illo indignum,* ideoque secundùm civilem justitiam, qui peccat contra Rempublicam, privatur societate Reipublicæ per mortem, aut exilium perpetuum: eadem autem est comparatio totius vitæ præsentis ad Rempublicam terrenam, ac totius æternitatis, ad societatem Beatorum, qui ultimo fine æternaliter potiuntur; ergo peccans contra finem ultimum debet in æternum puniri, ac perpetuò excludi à Beatorum societate. Potest etiam alia ratio assignari, quia præmium justorum est æternum, consequenter debet etiam pœna impiorum esse æterna, ut argumentatur D. Thomas 3. *contra Gentes. cap. 144.* ex recto ordine divinæ justitiæ, ad quod confirmandum etiam adfert illud Matth. 25. *Ibunt in supplicium æternum: Justi autem in vitam æternam.* Neque urget, quod respondent aliqui, posse hoc argumentum retorqueri, quia culpa, cùm temporanea sit, ejus pœna non debet æterna esse, alioquin pœna culpam excederet, contra illud Deutar. 25. *Secundùm mensuram delicti erit plagarum modus.* Nam contra est, quia neque merito temporaneo respondet præmium æternum, & nihilominus meritum temporaneum est dignum præmio æterno, quia animæ rationali utpote immortali nonnisi immortale præmium, vel supplicium immortale debetur, contrariorum enim est eadem ratio. Præterea, quia non solùm obstinatio, verùm etiam macula temporanei peccati est æterna, ut docet D. Thomas *quæst. 1. de malo. art. 5. ad 15.* ubi ait: *Licèt culpa sit temporalis, quantum ad actum, est tamen æterna, quantum ad reatum, & maculam: sed æternitas culpæ est causa æternitatis pœnæ.* Præterea, quia etiam in humanis culpa, quamvis momentanea, non semper punitur pœna momentanea, siquidem homicidium brevi tempore perpetratum, punitur per longam detentionem in carcere, & postea per mortem, qua in perpetuum privatur societate viventium, nonnunquam etiam punitur per exilium, vel perpetuam servitutem, quibus perpetuò excluditur à patria, & libertate, adeo ut, si homo in perpetuum viveret, pœna exilii illata per leges humanas æterna foret: ergo peccatores in altera vita perpetuò exsulturi debent ob peccatum grave, quod inducit inimicitiam perpetuam, & læsionem charitatis, qua beati cives mutuo confœderantur, debent perpetuò subire exilium à patria cœlesti, perpetuamque incurrere dæmonis servitutem ob lethale peccatum, quamvis momentaneum.

Probari itidem potest assertum, quia tamdiu debet peccator puniri, quamdiu perseverat in illo peccatum quoad utrumque reatum culpæ, & pœnæ; cùm enim reatus pœnæ sit obligatio pœnæ subeundæ, seu dignitas pœnæ, tamdiu debet puniri, quamdiu perseverat in homine; sed peccatum ex sua natura exigit quoad utrumque reatum culpæ, & pœnæ in æternum manere: ergo meretur ex natura sua pœnam æternam. Major, & consequentia tenent, ostenditur minor, quia

peccatum ex natura sua exigit æternum durare, quoad utrumque reatum culpæ, & pœnæ, quia ex natura sua constituit hominem in statu, in quo non potest amplius mereri, neque satisfacere, etenim homo reus non liberatur à reatu, quamdiu non meretur, nec satisfacit: quia tunc semper perseverat in statu, in quo erat prius: unde si non satisfacit, perseverat in illo totum debitum, quod prius eidem inerat; sed peccatum lethale constituit hominem in statu, in quo nec meretur, nec satisfacit, quia cùm peccatum lethale sit destructivum gratiæ habitualis, & charitatis, sine quibus nulla potest haberi satisfactio, neque meritum, sequitur, peccatum lethale æternum perseverare, quoad utrumque reatum culpæ, & pœnæ, consequenter esse dignum, ut puniatur pœna æterna, siquidem eo ipso, quòd peccator per peccatum constituitur in eo statu, in quo nequit per meritum, & satisfactionem tollere, vel reatum pœnæ, vel etiam culpæ, eò quia careat principio meriti, & satisfactionis, quod principium est gratia sanctificans, & habitus charitatis, sequitur, quòd in illo statu nulla possit esse satisfactio, neque ulla satispassio. Quamobrem peccatum ex eo debet perpetuò puniri, non quòd ex natura sua exigat tantùm quoad reatum culpæ durare, sed etiam quia semper exigit perseverare quoad reatum pœnæ: & rursus, quia tollit principium totius satisfactionis, & satispassionis, seu gratiam sanctificantem, & habitum charitatis: hæc enim tria sunt ratio, cur peccatum debeat perpetuò puniri. Hinc satisfit argumento, quod ab aliquibus objicitur, ajunt enim: Potest Deus remittere totum reatum culpæ, & retinere totum reatum pœnæ, sed tunc totum peccatum non duraret, quia quoad reatum culpæ supponitur remissum; & nihilominus adhuc esset dignum pœna æterna: ex quo inferunt rationem, cur peccatum lethale mereatur pœnam æternam, non esse ex eo, quia perpetuò duret. Respondetur enim, quòd tametsi in data hypothesi non duraret perpetuò peccatum quoad reatum culpæ; adhuc duraret quoad reatum pœnæ, & exclusionem principii vitæ, seu gratiæ sanctificantis, & habitus charitatis, sine quo principio nulla esse potest satisfactio, nec ulla satispassio: sed ut peccatum lethale mereatur puniri pœna æterna, satis est, si perpetuò duret quoad reatum pœnæ, & exclusionem principii satisfactionis, & passionis. Neque urget, si dicas, maculam peccati venialis etiam perpetuò durare, & nihilominus non mereri punitionem æternam. Nam contra est, quia peccatum veniale non destruit principium satisfactionis, & satispassionis, seu gratiam sanctificantem, & habitum charitatis, proinde est semper ab intrinseco reparabile. Præterea quia peccatum veniale, cùm non sit aversivum à Deo fine ultimo, seu à summo bono æterno, sed tantùm sit præter finem ultimum, quatenus impedit, & retardat accessum ad ipsum: neque ponat recessum; ideo non exigit perpetuò puniri ex natura sua, unde licèt macula peccati venialis perpetuò duret, non tamen est per se perpetuò punienda, quia æternitas non competit ex se tali maculæ, sed tantùm per accidens. Præterea quia peccatum veniale non inducit inimicitiam cum Deo, & peccatum lethale ex natura sua inducit hanc inimicitiam perpetuam, consequenter meretur pœnam æternam, ac perpetuam disjunctionem à Deo fine ultimo, non ita peccatum veniale. Instabis, nulla æquitas videtur exigere, ut peccatum tamdiu puniatur, quamdiu manet, si non sit in potestate subjecti, ut non maneat; sed non est in potestate peccatoris damnati, ut peccatum perpetuò non duret quoad utrumque reatum culpæ, & pœnæ, ergo æquitas, seu justitia non exigit, ut perpetuò puniatur. Sed contra distinguitur major. Nulla æquitas exigit, ut tamdiu puniatur, quamdiu perseverat reatus pœnæ, si peccatum non habeat, ex sua natura perpetuò durare quoad utrumque reatum, & non constituat hominem in statu, in quo non possit ullo pacto satisfacere, conceditur: si peccatum habeat, ex sua natura in æternum manere quoad utrumque reatum, & constituere hominem in statu, in quo non possit ullo modo satisfacere, subdistinguitur, si talis impotentia non fuerit liberè volita, conceditur, si fuerit liberè volita, negatur, quamvis nulla æquitas exigat, ut tamdiu quis puniatur, quamdiu non potest solvere, quando absque ulla voluntate libera factus est impotens ad solvendum, & satisfaciendum: si tamen voluntariè, & liberè contraxerit debitum, quod ex sua natura destruit principium satisfaciendi tunc æquitas, & justitia exigit, ut perpetuò puniatur, quia manet semper reus.

Objiciunt tamen, quia ex Aristotele 3. Ethic. cap. 3. pœna debet esse medicina ordinata ad correctionem delinquentis vel aliorum: sed æternitas supplicii, qua damnatus punitur, non potest dirigi ad correctionem ipsius damnati existentis in statu, in quo nequit corrigi. Neque potest ordinari ad correctionem aliorum; quia post diem judicii nullus hominum est amplius corrigendus, consequenter peccatum mortale non exigit puniri pœna æterna. Contra est, quia pœna non semper est medicina respectu illius, qui per commissum delictum punitur, siquidem fures & homicidæ suspenduntur à lege, ac morte puniuntur, non ut ipsi corrigantur, sed ut metu pœnæ alii avertantur à delicto: & hoc pacto æternum supplicium dirigitur ad correctionem hominum existentium in statu viæ, ne in similia prolapsi peccata æternum subeant damnationis supplicium, in quo sensu pœna inflicta pro delicto est semper medicina per se, & ex natura sua: quòd si alii homines non existerent, qui per inflicta supplicia reis possent à culpa deterreri, id per accidens, & extrinsecè se haberet. Præterea, ut docet D. Thomas *in 4. dist. 46. quæst. 1. art. 3. ad 3.* pœna statuta à lege pro delictis non solùm est ad correctionem, quando actu infligitur, verùm etiam cùm primum promulgatur per legem, ut irroganda transgressoribus, tunc enim justum incutit timorem, quo subditi sibi caveant, ne legem transgrediantur, si nolint tale supplicium incurrere: ratio est, quia non solùm est punitio peccati perpetrati, verùm etiam præservatio à peccato futuro, & sub hac ratione est medicina, quæ conducit ad conservandam indemnitatem justitiæ: quamobrem pœna æterna, tametsi nequeat infligi, ut medium ad correctionem damnati, qui in illo supplicio erit perpetuò mansurus, & pœnis illis torquendus; est tamen medium ad correctionem hominum existentium in statu viæ: siquidem ne subeant hoc æternum supplicium, se abstineant à culpis, noxisque gravioribus, juxta illud vulgatum effatum, *oderunt peccare mali formidine pœnæ.* Rursus posset etiam responderi, pœnam non solùm infligi ad correctionem aliorum, & præmium dari, ut sit stimulus rectæ operationis; sed ut puniatur, qui malè operatur, & præmia donetur, qui benè agit, quia id exigit rectus justitiæ ordo, adeo ut si per impossibile nonnisi duo homines possent existere, & ex iis unus malè, & alter rectè ageret,

ageret, huic deberetur præmium, & illi pœna, ex intrinseca natura, & exigentia peccati, ac virtutis, quamvis in hac hypothesi nec pœna, nec præmium ad correctionem aliorum dirigeretur.

Dices, æternum, & temporale infinitè distant, sed nullum peccatum infinitè distat ab alio, quia utrumque est actus humanus finitus, proinde si peccatum veniale non meretur pœnam æternam, nec peccatum lethale, quia hoc ab illo non distat infinitè. Sed contra distinguitur minor, nullum peccatum distat ab alio infinitè ex parte parte conversionis ad bonum commutabile, & finitum, admittitur minor: ex parte aversionis à summo bono, & fine ultimo, negatur minor, & consequentia, quia cùm peccatum lethale dicat ex natura sua hanc aversionem à summo bono, ut rectè docet D. Thomas, distat infinitè à veniali non includente hanc aversionem; ait enim D. Thomas 1. 2. *quæst.* 87. *art.* 5. *ad* 1. *Quædam peccata committuntur per aversionem ab ultimo fine, quædam verò per deordinationem circa ea, qua sunt ad finem: finis autem ultimus ab iis, qua sunt ad finem infinitum, differt.* Dices ulterius, quod est violentum, ex Philosopho nequit durabile esse: atqui omnis pœna est violenta, & contra naturam illius, qui punitur, ergo non est æternum durabilis, hinc plerique Patres visi sunt negasse, supplicia damnatorum esse æterna, ut Origenes, à quo emanavit sententia de perpetuo circulo salutis, & damnationis, ut refert quinta Synodus. Præterea D. Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. de Incarnat. Verbi*, docet, pœnam damnatorum æternam non esse; quòd etiam non obscurè significat Nazianzenus orat. 39. ubi ait: *Supplicia hominum non æterna fore, sed purgatoria.* D. Hieronymus lib. 1. contra Pelagian. & in calce commentarior. in Isaiam videtur negare, Christianorum pœnas æternas fore in inferno, cui sententiæ visus est adhæsisse D. Ambrosius in Psal. 118. ubi ait: *Æterna fore tormenta dæmonum, non hominum.* Præterea satis vulgata est historia de Trajani Principis anima, precibus S. Gregorii Magni ab inferis liberata; & quamvis plures hanc historiam reprobant, ut non innixam sufficienti fundamento, eam nihilominus refert, nec rejicit Damascenus orat. pro mortuis, ubi illius testes vocat Orientem totum, & Occidentem; quinimò hanc historiam etiam approbat Joannes Diaconus in vita S. Gregorii Magni lib. 2. cap. 44. & plures alii asserunt, veram esse: ergo pœna homini infligenda pro peccato lethali in altera vita non erit perpetuò duratura. Sed contra, negatur minor, quia pœna per se respondet maculæ, seu subjecto ut infecto macula culpæ: quia, hujusmodi macula non est violenta, ita nec pœna, eidem respondens violenta est, sed maximè debita, proinde naturalis, juxta regulam æquitatis, & justitiæ. Ad illud, quod addebatur ex Patrum authoritate, respondetur, Origenem à plerisque non infimæ notæ Theologis excusari, asserentibus sententiam illam non fluxisse ab Origene, neque Origenem eidem adhæsisse, ut pluribus nititur probare, Merlinos in Apologia, ut etiam Picus in Apolog. quæst. 7. Aloes in eleganti suo Tractatu super ead. controvers. Verùm communiter Origenes erroris illius damnatur, adeo ut nullo pacto possit excusari. Cæterum Nissenum plures interpretantur in bonum sensum, & ostendunt, eum non errâsse. Quòd verò ad alios Patres prætecensitos attinet, constat ex eorundem scriptis, Ambrosium, Hieronymum, Nazianzenum, frequenter oppositum docuisse, & ab hac sententia longissimè distâsse, quapropter locis præcitatis tantùm fuerunt locuti de pœna, quam subeunt homines in purgatorio. Ad ultimum quod addebatur de historia Trajani Principis, respondetur communiter, hanc historiam reprobari, ut anilem fabulam, ut notat Bellarminus lib. 2. de purgatorio cap. 8. & etiam Canus, Sotus, & alii ostendentes illius impossibilitatem. Quòd si petas, an cuilibet peccato lethali sit debita utraque pœna damni, & sensus, respondetur affirmativè cum D. Thoma 3. contra gentes cap. 145. ubi etiam assignat rationem: quia consentaneum erat, ut qui per peccatum lethale avertitur à summo bono, seu fine ultimo, & convertitur ad creaturas, quasi in fine non excluderetur à possessione finis ultimi, seu Dei, verùm etiam ut nocumentum subiret ex creaturis, quas inordinatè adamavit, hinc per exclusionem à possessione finis ultimi, habetur pœna damni; & per nocumentum, quo damnati ex creaturis subeunt pœnam sensus, & utriusque pœnæ inflictionem indicant verba à Christo in ultimo judicio universali proferenda: *Discedite à me maledicti in ignem æternum*; per priora verba, *discedite à me*, significatur pœna damni, seu carentia visionis beatæ; per posteriora verba, *in ignem æternum*, significatur pœna sensûs, seu dolor, ac internus cruciatus; quam pœnam expressit etiam David Psal. 10. *Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum*: per calicem significatur hæreditas impiorum accepta à diabolo, seu pœna sceleris significata per ignem, sulphur, & spiritum procellarum.

CAPUT XI.

De reatu pœnæ debito pro peccato veniali.

Certum est, pœnam peccatis venialibus, præsertim deliberatis, ac plenè voluntariis debitam in hac vita, & quæ solet à Deo irrogari, multiplicem esse. Primò enumerantur dolores, morbi, & interdum etiam ipsa mors temporalis, ac plura alia, quæ hominibus adversantur, ac eos divexant, idque infertur ex variis Scripturis, in quibus significatur obitus Moysis, antequam introduceret in terram promissionis filios Israel, ob peccatum diffidentiæ, adeo leve, ut vix appareret. Constat etiam uxorem Loth propter levem curiositatem, qua retrò respexit, versam fuisse in statuam salis, ut mulieris corriperetur fatuitas, ac nequioris sexus conderetur insipientia. Rursus filii Aaron mortem subierunt propter alienum ignem, quem posuerant in thuribulo, quæ pœna fuit effectus peccati tantùm venialis. Oza itidem interiit in pœnam levis peccati, eò quia tetigerit Arcam, idque non ob irreverentiam, sed ne caderet ob viæ inæqualitatem. Secunda pœna debita peccato veniali est subtractio plurium auxiliorum, quibus adjutus homo infallibiliter decli-

declinaret peccata graviora ; seque ad perfectionem, & æternam salutem promoveret : quia Deus in pœnam peccatorum venialium denegat uberiora auxilia ; sine quibus homo pronior est, & facilius in lethalia delabitur. Tertia pœna est imminutio fervoris, charitatis, & familiaritatis cum Deo, illa siquidem tepiditas, & quasi tædium in exercitiis virtutum, & illa frigiditas in studia charitatis, ut etiam negligentia in debito cultu præstando Deo, etiam in vitia religiosis sunt effectus peccatorum venialium, à quibus cùm plerumque non satagant se abstinere, & seipsos negligunt, nec curant per sedulum conscientiæ examen ante actas operationes excutere, cognoscere, ac corrigere, ideo Deus illis subtrahit uberiorem influxum suæ gratiæ, & permittit eos ob suas negligentias indulgere suis propriis desideriis. Rursus pœna peccatis venialibus debita, etiam in altera vita est ignis expiatorius in purgatorio.

Pœna enim temporalis reatum vel in hac vita, vel in altera luendum inducit peccatum veniale, quod licèt non pervertat ordinem ad ultimum finem, scilicet ad Deum, perturbat tamen ordinem eorum, quæ sunt ad finem, & ad Deum referuntur ; ut cùm homo nimis adhærescit negotiis temporalibus, quamvis pro iisdem nolit Deum offendere, nec quidquam contra Dei legem agere, hic enim affectus nimius ad res temporales perturbat ordinem eorum, quæ ad finem ultimum referuntur, quamvis non pervertat ordinem ad ultimum finem, neque adversetur charitati, cum qua cohæret peccatum veniale : est enim Christus cum charitate fundamentum in viro justo, si tamen, ut loquitur D. Thomas 1.2. *quæst. 87. art. 5.* primum locum in corde hominis Christus cum gratia sanctificante occupet, sæcularia verò sic amentur, ut Christo non præponantur, sed Christus iisdem, quamvis vir justus super hoc fundamentum, quod est Christus cum gratia sanctificante superædificet lignum, fœnum, stipulam, seu peccata leviora ac venialia, et tamen detrimentum patietur, sed ipse salvus erit, sic tamen, quasi per ignem, ut loquitur Apostolus 1. *ad Corinth.* 3. ubi ait : *Uniuscujusque opus manifestum erit ; dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit,* & rursus : *si cujus opus arserit detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Hæc autem verba esse intelligenda de igne purgatorio, asserunt Concilia Florentinum, & Tridentinum, ut etiam Sancti Patres, præsertim Augustinus, qui serm. 362. explicans verba Apostoli ait : *Quisquis sic habet in corde Christum, ut ei terrena, & temporalia, nec ea, quæ licita sunt, atque concessa, præponat, fundamentum habet Christum : si autem præponit, etsi videatur habere fidem Christi, non est tamen in eo fundamentum Christus, cui talia præponuntur.* Et paucis interjectis asserit esse quosdam, qui super hoc fundamentum superædificant lignum, fœnum, stipulam, id est, leviora peccata, ut sunt, qui terrenas necessitudines ita amant carnaliter : *ut tamen eas Christo Domino non præponant, malintque ipsis carere quàm Christo,* & ait hos per ignem salvos fore. Nomine autem ignis intelligitur omnis tribulatio, *quia eorum rerum amissione tantùm necesse est, ut urat dolor, quantum hæserat homo.* Communius tamen per ignem intelligitur ignis expiatorius in purgatorio : siquidem pœna purgatorii duplex est, scilicet privatio, seu potius dilatio beatitudinis, seu divinæ visionis, quæ privatio dicitur pœna damni : & secunda est pœna sensus, seu ipse dolor, quem animæ ibi expiantes experiuntur. Ex his pœnis privatio visionis intuitivæ DEI, seu beatitudinis, quamvis ad tempus gravissima est, & hæc non habetur in statu viæ, sed cùm anima fuerit in termino constituta : amanti enim patriam exilium à Patria ingens est cruciatus, & cùm animæ justorum sejunctæ à corporibus, & venialium peccatorum maculis tantùm coinquinatæ, tamdiu debeant in purgatorio illo carcere detineri, donec omnes maculæ fuerint expiatæ per ignem, quo torquentur, ideo procul à cælesti patria anxiantur inquiete, donec in Deo requiescant : hinc gravissimum ex hac dilatione dolorem patiuntur, ac per singula momenta sibi ipsis repetunt, *ubi est Deus meus ?* quòd si spes, quæ differtur, dicitur animam affligere, multò magis spes summi boni affligit animam, non jam terrenæ cupiditatis depressam pondere, sed toto amoris impetu in Deum tendentem ? hinc D. Augustinus de hisce pœnis expiatoriis in purgatorio plura habet in enarrat. in Psal. 37. Et D. Gregorius Magnus lib. 4. dialog. cap. 39. de iisdem ait : *De quibusdam levibus culpis esse ante judicium purgatorius ignis credendus est pro eo, quod Veritas dicit, quia si quis in Sanctum Spiritum blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro. In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quòd enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen ut prædixi, hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse, credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt, aut in non gravibus rebus error ignorantiæ. Quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata.*

Non tamen peccata venialia, quantumvis multiplicata, unquam per se, si sola fuerint, merentur pœnam æternam, est assertio communis apud Catholicos, & certa de fide. Quia differentia pœnarum debet respondere, ac commensurari differentiis culparum : sed per peccatum lethale destruitur finis ultimus, & æternus relativè ad lethaliter peccantem, quia per peccatum se avertit à summo bono, ac fine simpliciter ultimo, consequenter debetur illi pœna æterna, est itidem certum de fide; per peccatum autem veniale homo non avertitur à summo bono, & fine simpliciter ultimo, nec recedit ab illo, sed tantùm retardat accessum ad illum, adeo ut venialiter peccans per suam actionem non accedat, nec recedat, seu non avertat se à Deo fine ultimo, sed tantùm sistat ab accessu, quem propterea retardat, quapropter peccatum veniale dicitur esse præter Deum, quatenus ad ipsum non conducit : hinc venialiter peccans, æquiparatur viatori tendenti quidem in terminum, sed moranti in aliquo loco, adeo ut neque accedat, neque recedat à termino, ergo peccato veniali non debetur ex natura sua pœna æterna. Sed dices, eatenus peccatum mortale pœnam meretur æternam, quia ejus macula est æterna, & qui lethaliter peccat, vellet in eo peccato semper manere: sed etiam macula peccati venialis est æterna, & venialiter peccans vellet in eo semper manere, ergo vel utrique debetur pœna æterna, vel neutri. Contra est, distinguitur major, peccato lethali debetur pœna æterna, eò quia ejus macula perpetuò durat, quomodocunque negatur major : eò quia ejus macula ex se perpetuo durat, cum addito, scilicet cum destructione principii

cipii vitæ, seu gratiæ sanctificantis, ac habitus charitatis, & cum aversione à Deo fine simpliciter ultimo, conceditur major, & sub eadem distinctione negatur minor, & consequentia, quia macula peccati venialis non opponitur Deo fini simpliciter ultimo; nec est ex natura sua æterna, & irreparabilis, ut est ex se irreparabilis macula peccati mortalis, cui propterea respondet pœna æterna. Præterea quia peccatum veniale non destruit principium vitæ, seu gratiam sanctificantem, nec habitum charitatis, propterea non constituit hominem in statu, in quo non possit satisfacere; sed tota ratio, propter quam peccatum lethale pœnam meretur, æternam est, quia destruit principium vitæ, seu tollit gratiam sanctificantem, sine qua nulla potest esse satisfactio, nec ulla satispassio: ergo peccatum veniale ex natura sua non meretur pœnam æternam. Neque obstat, si dicas, nullam creaturam ex viribus propriis tantùm posse satisfacere pro peccato veniali; consequenter perinde mereri pœnam æternam, ac lethalia. Nam contra est, quia tametsi pro veniali nequeat creatura ulla satisfacere ex propriis tantùm viribus, quia tamen venialiter peccans adhuc perseverat in Dei amicitia, ideo Christus tanquam causa universalis supplet id, quod per se ipsum non potest venialiter peccans præstare, unde quamvis nemo possit directè condignè satisfacere pro peccato mortali, vel veniali: nihilominus peccatum veniale non tollit jus ad auxilia, & merita Christi, ratione quorum deletur peccatum veniale: secus peccatum lethale totum illud jus aufert, ex quo sequitur, quod peccatum veniale non semper duret, quoad utrumque reatum culpæ, & pœnæ, sicut exigit semper durare peccatum lethale quoad utrumque reatum. Cæterum probabile est peccatum veniale non quidem per se & essentialiter, sed tantùm per accidens, seu, ut conjunctum cum lethali puniri in gehenna pœna æterna, sive remissum fuerit quoad culpam, sive non, & ita docent cum Cajetano plures Theologi. Ratio etiam id evincit, quia peccatum tamdiu debet puniri, quamdiu perseverat reatus culpæ, & pœnæ; sed in damnatis reatus pœnæ ex peccato veniali contractus perpetuo durat, quia damnati ob carentiam principii vitæ, seu gratiæ sanctificantis, & habitus charitatis non possunt satisfacere, consequenter in damnatis peccatum veniale, potest perpetuò puniri, licèt per accidens, seu, ut conjunctum cum peccato mortali, non verò ex se & ex natura sua.

Sed dices peccatum veniale est malum excedens omne malum pœnæ: ergo ex natura sua meretur pœnam omni pœna finita diuturniorem, sed pœna diuturnior omni pœna finita, est pœna æterna: ergo peccatum veniale ex natura sua, & non tantùm per accidens, meretur pœnam æternam. Præterea quia in statu puræ naturæ peccatum veniale pœnam meretur æternam, quia in illo statu venialiter peccans non haberet gratiam sanctificantem, sine qua nulla habetur satisfactio, nec satispassio: ergo veniale ex natura sua meretur pœnam æternam. Præterea quia opus bonum, quantumvis minimum meretur præmium æternum: ergo etiam quodvis peccatum, quantumvis leve meretur pœnam æternam. Tum quia est majus malum privari ad tempus beatifica Dei intuitione, quam semper puniri exiguo malo sensûs: sed peccatum veniale meretur ad tempus privari visione Dei, ergo meretur semper puniri pœna sensûs. Contra est, quia quamvis peccatum veniale sit majus omni malo pœnæ; non tamen inde sequitur mereri ex natura sua pœnam omni pœna finita diuturniorem, quia nunquam peccatum meretur pœnam, quæ sit tantum malum, quantum malum est ipsa culpa; bene tamen meretur pœnam, quæ in ratione pœnæ sit tantum malum, quantum est culpa malum in ratione culpæ: unde peccatum veniale non meretur ex se pœnam æternam, sed ad summum tantum per accidens, eò quia conjungatur cum peccato lethali. Ad id quod addebatur de peccato veniali in statu puræ naturæ, respondetur, veniale in tali statu non mereri pœnam æternam, quia tametsi homo in illo statu non haberet principium vitæ, seu gratiam sanctificantem, & habitum charitatis, proinde non posset satisfacere; nihilominus quia in illo statu non se privasset homo principio illo vitæ; siquidem in statu puræ naturæ nunquam habuisset homo gratiam sanctificantem, qua potuisset se liberè privare: hinc talis status in data hypothesi, quòd homo venialiter peccâsset, exegisset, ut Deus vel ex sua munificentia, & liberalitate, vel per medium aliquod proportionatum statui puræ naturæ remisisset reatum illum. Ad aliud quod addebatur de minimo opere bono, quod meretur pœnam æternam, respondetur, esse discrimen, quia opus bonum quantumvis minimum semper sanctificatur per gratiam, ratione cujus meretur præmium æternum. peccatum verò veniale non accipit ab alio suam infinitatem, qua mereatur pœnam æternam. Ad ultimum respondetur, peccatum veniale mereri pœnam, quæ in ratione pœnæ sit tantum malum, quantum malum est ipsa culpa, in ratione culpæ: sed peccatum veniale in ratione culpæ non privat bono æterno ac fine simpliciter ultimo, quia non avertit à Deo, consequenter non meretur pœnam æternam.

Cæterum inter pœnas peccati non levis est ipsa peccati conscientia, seu stimulus conscientiæ accusantis peccatorem est veluti vermis corrodens animam peccatricem, de qua pœna loquens S. Ambrosius in Psal. 37. ait: *Gravior adversarius nobis culpa est nostra, quæ sollicitat otiosos, affligit sanos, contristat lætos, inquietat placidos, exagitat mites, excitat dormientes. Rei sumus sine accusante, sine tortore cruciamur, sine vinculis adstringimur, sine venditore vendimur. Unde scriptura ait, peccatis vestris venditi estis. Hæc igitur peccata sunt, quæ contra nos semper sunt, ut dixit Propheta, vendiderunt nos, & dominantur nobis. Servus qui venditur, superiore servitio exit, ut ad Dominum alterum migret: nos nec superiorum jugum deponimus, & ad nova peccata curvamur*; & in Psal. 35. ait: *Quæ pœna major, quàm timere, quod vitare non possis, nec quod timueris evadere? Unde præclare David, ait quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Offenditur enim nobis ultrix nostri animo peccati, nec quietum reum suum esse permittit inferens miserum servitutem atque in sua vincula, ut enodare se non queat, quoniam volens ipse se vendidit, cui liberum erat delictorum ara non cupere, & libertatem innocentiæ reservare. Itaque dum oramus, peccatum offenditur; ubi somno sensus se corporis relaxaverit, peccatum recurrit, semper nobis error noster tanquam malus exactor occurrit, vel tanquam improbus fœnerator conveniens debitorum.* Hanc malæ conscientiæ pœnam eleganter explicat D. Augustinus enarratione in Psal. 45. inquiens: *Inter omnes tribulationes humanæ animæ nulla est major tribulatio, quàm conscientia delictorum. Namque si ibi vulnus non sit, sanumque sit intus hominis, quod scientia vocatur, ubicunque alibi passus fuerit tribulationes, illuc confugiet, & ibi inveniet Deum. Si autem ibi requies non est propter abun-*

dan-

dantiam iniquitatis, quoniam & ibi Deus non est qaid facturus est homo, qao confugiet, cùm cœperit pati tribulationes? fugies ab agro ad civitatem, à publico ad domum, à domo ad cubiculum, & sequitur tribulatio. A cubiculo jam quo fugiat, non habet, nisi in interius cubile suum. Porrò si ibi tumultus est, si fumus iniquitatis, si flamma sceleris, nō illuc potest confugere: pellitur inde, & cùm inde pellitur, à se ipso pellitur. Et ecce hostem suum invenit, qao confugerat, se ipsum, quo fugiturus est? quocunque fugerit, se trahit post se, & qaocumque salem traxerit se, cruciat se de se. Ipsa sunt tribulationes, qaa inveniunt hominem nimis. Acerbiores enim sunt. Tantò non sunt acerbiores, quantò non sunt interiores. Videte charissimi, cùm ligna dejiciuntur, & probantur à fabris, aliquando in superficie videatur quasi læsa, & putrida: faber autem inspicit quasi medullam interiorem ligni, & si sana interius ligna cognoverit, promittit ea in ædificio duratura, nec valdè erit de superficie læsa sollicitus, quando id, quod interius est sanum, renuntiat. Porrò homini interius conscientia non invenitur: quid igitur prodest, si quod est exterius sanum est, & putrefacta est medulla conscientiæ. Arcta ista, & vehementer omnino, & sicut Psalmus ipse ait: Nimia tribulationes sunt: tamen & in his adjutor factus est Dominus dimittendo peccata. Iniquorum enim conscientias non sanat, nisi indulgentia. Si enim magnas tribulationes habere se dicit, debitor fisci confessus, & intuens angustias rei familiaris sua, cùm se videt non posse esse solvendo propter imminentes omni anno compulsores, tribulationes magnas se pati dicit, nec usquam respirat, nisi in spe indulgentia rerum terrenarum, quantò magis debitor pœnarum de abundantia delictorum, quando reddet, quod debet de mala conscientia, quando si reddiderit, ipse perit. hoc enim debitum reddere, pœnas luere est.

CAPUT XII.

De altero effectu peccati, qui est macula.

EXpendimus effectum peccati, qui est reatus pœnæ; superest explicandus secundus effectus quæ macula dicitur, quam anima contrahit per peccatum, & perseverat in illa, & ob hanc perseverantiam, & permanentiam solet etiam dici peccatum habituale, quod transacto actu peccati adhuc denominat eum, qui peccavit, exosum Deo. Etenim per peccatum quodlibet aliqua semper contrahitur macula major, vel minor juxta gravitatem, vel levitatem peccati, & ab hac macula homo verè & propriè denominatur peccator, ut constat ex Scripturis Jeremiæ 2. *Si laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam Borith: tamen maculata es coram me*; Josue 22. *Peccâsti in Beelphegor, & usque in hodiernam diem macula hujus sceleris in vobis manet.* Ezechiel. 26. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*, quod transacto actu peccati perseveret in eo, qui peccavit, præter reatum pœnæ etiam peccati macula, quæ dicitur reatus culpæ, adeo ut hæc macula distincta sit à reatu pœnæ, fuit definitum à Pio V. & Gregorio XIII. qui propositionem 54. Michaelis Baji inter alias damnârunt, eratque; *In peccato duo sunt actus, & reatus; transeunte autem actu nihil remanet, nisi reatus seu obligatio ad pœnam*, adeo ut per reatum intellexerit solam obligationem ad pœnam subeundam: quod adversatur Scripturis, Isaiæ 4. *Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion*, & cap. 64. *Facti sumus ut immundus omnes nos*, unde hæc macula perseverans in peccatore transacto actu peccati vocatur in Scripturis immunditia, macula, inquinamentum, Ezech. 24. *Qui posuerit immunditias suas in corde suo*, & cap. 36. *Salvabo vos ex universis inquinamentis vestris.* Jerem. 12. *Maculata es in iniquitate tua coram me.* Ad Tit. 1. *Inquinata sunt eorum & mens, & conscientia*, Jacob. 1. *Abjicientes omnem immunditiam.* Hinc David Psal. 14. *Ingreditur sine macula.* Ecclesiast. 21. *Beatus vir, qui inventus est sine macula.* Josue 22. *An parum est vobis, quòd peccastis in Beelphegor usque in hodiernam diem, macula hujus sceleris in vobis permanet.* Et ad Ephes. 5. scribit Apostolus: *Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam*, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata, ex quo infert D. Hieronymus, quòd peccator, qui aliqua sorde maculatus est, de Ecclesia non est, & meritò dicit, non esse de Ecclesia, quamvis sit de illius numero, quia, ut ait ipse: *Sicut omne studium fœminarum est, ut quod fœdare videtur, abstergant; sic & animæ omni peccatorum sorde purgata sunt.* Quapropter David Psal. 50. ajebat: *Lavabis me, & super nivem dealbabor.* Zachar. 13. *Erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ.* 1. Joan. 1. *Sanguis JESU Christi Filii ejus emundat nos ab omni peccato*: & ratione hujus maculæ peccator est Deo exosus. Oseæ 9. *Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.* Macula igitur peccati coinquinat, corrumpit, fœdatque nitorem animæ, eò quia ejus vitam supernaturalem, quam habet ex charitate, extinguit, quapropter ait Ezechiel. 18. *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*, quæ verba expendens S. Augustinus Tract. 49. in Joan. ait: *Omnis, qui peccat, moritur, sed mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis, quæ sine dubio quandoque ventura est, curant omnes, ne veniat. Inde est, quod laborant; laborat, ne moriatur homo moriturus, & non laborat, ne peccet homo in æternum victurus. Et cùm laborat, ne moriatur, sine causa laborat, id enim agit, ut multùm mors differatur, non ut evadatur. Si autem peccare nolit, non laborabit, & vivet in æternum. O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis. Quid non facit homo sub mortis periculo constitutus? gladio impendente cervicibus prodiderunt homines, quidquid sibi, unde viverent, reservabant. Quis non continuò prodidit, ne percuteretur. Et post proditionem fortasse percussus est. Quis non, ut viveret, continuò perdere voluit, unde viveret, eligens vitam mendicantem, quàm celerem mortem? Cui dictum est, naviga, ne moriaris, & distulit? Cui dictum est, labora, ne moriaris, & piger fuit? Levia Deus jubet, ut in æternum vivamus; &*

obedire

obedire negligimus. Non tibi Deus dicit, perde quidquid habes, ut vivas exiguo tempore in labore sollicitus, sed da pauperi unde habes, ut vivas semper sine labore securus. Accusant nos amatores vitæ temporalis, quam nec cum volunt, nec quamdiu volunt, habent, & nos invicem non accusamus tam pigri, tam tepidi ad capescendam vitam æternam, quam si voluerimus, habebimus; cum habuerimus, non amittemus: hanc autem mortem, quam timemus, etiam si noluerimus. Et D. Chrysolog. serm. 19. explicans verba Christi Joan. 14. *Dimitte, mortuos sepelire mortuos suos*, ait: *Quod est anima corpori, hoc est anima CHRISTUS sine anima corpus non vivit: non vivit anima sine Christo, Recedente anima mox corpori fœtor, corruptio, putredo, vermis, cinis, horror, & omnia visu detestanda succedunt: discedente Deo confestim venit in animam peccatorum fœtor, corruptio criminum, vitiorum putredo, conscientia vermis, vanitatum cinis, infidelitatis horror, & sic in corporis sepulchro vivo suum anima jam sepulta.* Hinc nulli dubium, mortem animæ esse separationem ejus à Deo, ejusque gratia sanctificante, & habitu charitatis. Isaiæ 59. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos, & Deum vestrum: & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudiret.* Deus enim, quantum est ex se, omnibus per gratiam suam est præsens, perinde ac sol, planetarum princeps, omnia illuminat sydera; ita Deus omnem illuminat hominem venientem in hunc mundum, adeo ut affulgeat omnibus hominibus, sed quia peccatores magis diligunt tenebras quam lucem, ideo à Deo se dividunt, avertuntque, non enim Deus quemquam deserit, nisi prius deseratur, unde longe homo recedit à Deo per peccatum, & abit in regionem dissimilitudinis in regionem umbræ mortis. Hinc Psal. 117. *longe à peccatoribus salus, quoniam justificationes tuas non exquisierunt.* Ex Psal. 93. *Non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet*; quia ut ait D. Anselmus in Psal. 72. *est proprium divinæ misericordiæ ut nulli causa sit mortis, & omnes putet esse redimendos, sed vide, ne ille repellatur, qui se elongat à Domino, sicut dicit David, quoniam ecce qui elongant se à te, peribunt, perdidisti omnes, qui fornicantur abs te. Quid est abs te fornicantur. Quia turpitudinis suæ ludibriis te derelinquunt, & à te recedunt, & à præceptis tuis devii sunt.* Non solum animæ nitorem lethale peccatum extinguit, verum etiam omnes ejus divitias deprædatur, scilicet merita, & bona opera præterita mortificat, ac debet, adeo ut nullam eorum rationem habeat Deus, quamdiu anima in lethali peccato permanserit, unde Jeremias Thren. 1. id explicat sub typo cladis Jerusalem inquiens: *Egressa est à filia Sion omnis decor ejus*, & adserens causam subdit: *Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est. Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus*: quæ verba expendens S. Hieronymus ait: *Mystice filia Sion reliquit decorem suum, quando anima per injuriam cogitationum virtutum perdidit ornamentum: nec ei subveniebant Principes sui, hoc est rationabiles tractatus, cum quibus resistere debuit inimicis persequentibus, sed deperdito robore fortitudinis coram hoste prosequente propulsa est in fovea deceptionis, sordes gestat in pedibus, qui gressum conversationis suæ malis polluit operibus, nec recordatur finis sui, & temporis justi judicii Dei, unde deposita vehementer & hostium manibus tradita nullum consolatorem habet, quia tempore opportuno cultu pietatis honorare noluit suum authorem. Solus in ea dominatur inimicus, quoniam Deus verus eam deseruit amicus. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus propter peccata populi hostilis exercitus, devastat templum Domini, & omnem ornatum ejus dejicit, repulit enim Dominus tabernaculum suum, in quo habitavit inter homines, & tradidit in captivitatem virtutes eorum, & pulchritudinem eorum sprevit.*

Est igitur macula peccati, quæ totam debet animæ pulchritudinem, omnem extinguit ejus decorem, omnique spoliat supellectili virtutum, præsertim gratiæ, & charitatis, & hæc macula transacto actu peccati, certum est manere in homine, qui peccavit, & ratione cujus est, ac denominatur peccator, quia cum pravæ operationes præteritæ actu non sint, non possunt per se ipsas actu, & formaliter maculare subjectum, sed tantum causaliter, quatenus relinquunt aliquid, quod sit quoddam sui vestigium, ut enim vulgo dicitur, *soboles parentis mala fœcundi.* Ratio à priori est, quia transacto actu adhuc perseverat moraliter peccatum, quod licet desierit, quoad esse physicum adhuc tamen remanet, & perseverat quoad esse morale, quamdiu peccatum commissum non retractum, nec condonatum perseverat moraliter, ideoque datur peccatum habituale situm in tali macula, quæ est præcipuus & formalis effectus peccati actualis onde tota actualis odibilitas illius, qui peccavit, fundatur in actuali macula relicta à peccato præterito, ratio à priori assignatur, quia Deus non potest aliquem amare, ut amicum ex motivo solius bonæ operationis præteritæ: siquidem amor amicitiæ non terminatur ad personam quæ fuit: sed quæ actu est bona, alioquin posset amare Angelos pravos, & Judam, tum ob actum amoris, quem aliquando elicuerunt, tum ob gratiam, quam ab initio receperunt, unde sicut sola bonitas præterita est insufficiens ad terminandum actum amoris, nisi relinquat aliquid sui in persona amanda: perinde nisi ex peccato anteacto, & quod desiit esse physicè aliquid relinquatur in peccatore, non erit sufficiens, fundamentum ad odium, & denominationem maculati, unde eatenus movetur creatura ex solo motivo bonæ vel pravæ operationis præteritæ ad aliam amandam vel odio habendam, quatenus bona, vel mala operatio præcedens est eidem argumento actualis bonitatis, vel malitiæ, quæ nisi prævia notitia innotesceret, neutiquam posset amorem vel odium excitare, quapropter Aristoteles 1. Rhetoric. c. 9. ait: *Judicia virtutis sunt opera, hinc laudamus eos, qui fecerunt, quoniam facta sunt signa habitus; Tum etiam eum laudaremus, qui non fecit, si talem esse crederemus*: quibus clare significat, homines actu laudari propter bonos habitus, quorum argumenta sunt bonæ operationis præteritæ. Quamobrem nulli potest dubium esse, quin transacto physicè actu peccati perseveret in esse moris macula quædam relicta ab actuali peccato, quæ dicitur peccatum habituale. Ut autem hujus perseverantiæ formalis ratio constitutiva cognoscatur, juvat observare duas ex actu pravo relinqui deordinationes, unam, per quam peccator inclinat ad iterum repetendum actum jam elicitum, seu ad repetendum alium actum similem intra eandem speciem: & alteram, ratione cujus avertitur à suo ultimo fine, qui est Deus possessus per visionem intuitivam, & fit objectum odii DEI,

perseverantia, seu habitualitas peccati anteacti, de qua in presenti loquimur, non consistit in permanentia primæ deordinationis, quia sicut hæc deordinatio non est peccatum, ita neque ejus permanentia erit perseverantia peccati. Præterea quia homo in statu justitiæ retinet inclinationem ad peccandum, de qua conquerebatur Apostolus, cum dixit: *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ & captivantem me in lege peccati.* Sed consistit in permanentia secundæ deordinationis, ratione cujus peccator manet aversus à Deo, ut fine ultimo & privatus jure ad hæreditatem debitam filio adoptivo, & amico Dei. Rursus certum est, per quodlibet peccatum lethale causari semper maculam aliquam negativam, sitam in privatione gratiæ sanctificantis: ratio est, quia quælibet privatio honoris debiti dici potest macula: sed privatio gratiæ sanctificantis est carentia honoris debiti homini ut elevato ad statum supernaturalem: etenim si esset homo in statu puræ naturæ, quamvis illa carentia gratiæ in genere physico esset omnino eadem, ac nunc est, nihilominus in genere moris non esset eadem, quia, cum in statu puræ naturæ non elevetur homo ad finem supernaturalem, non esset gatia habitualis illi debita, consequenter illius carentia non posset esse macula, perinde ac nunc est. Tota igitur difficultas in eo est sita, in quo formaliter consistat hæc macula, quam peccatum actuale relinqueret in anima, acutè enim evincit D. Augustinus *tom. 7. lib. 1. de nuptiis cap. 26.* ubi argumentatur, & probat hanc maculam ex sacra scriptura: *Si à peccato desistere hoc esset, non habere peccatum sufficeret, ad hoc nos moneret scriptura sacra. Fili, peccasti, non adjicias iterum: non autem sufficit, sed addit, & de præteritis deprecare, ut tibi remittantur.* His præmissis

Asserendum est, maculam peccati non esse habitum vitiosum, quem præcedens peccatum actuale produxerat in anima, & qui à nonnullis dicitur morbida qualitas. Ratio est, quia actus tantum possunt producere habitus inclinantes ad actus similes iis, à quibus fuerunt ipsi habitus producti: sed habitus, & propensio, seu inclinatio ad peccatum non est ipsum peccatum; quia in justificatis manet hæc propensio, & inclinatio ad peccatum; sicut manet concupiscentia inclinans imo & excitans ad peccatum, quæ, cum maneat in justificatis, non est peccatum, alioquin non essent justificati, neque Filii Dei adoptivi, quia peccatum lethale non cohæret cum gratia sanctificante, quam expellit à subjecto, cui peccatum inest: ergo hæc macula, quæ est affectus peccati, & transacto actu remanet in peccatore, non potest esse habitus vitiosus, qui dicitur morbida qualitas. Præterea, quia Deus impediret productionem talis habitus ab actu peccaminoso, adhuc perseveraret peccatum habituale, seu ipsa macula, quæ propterea nequit esse habitus vitiosus, seu morbida qualitas. Rursus quia habitus non producitur, nisi ex frequentatione actuũ, ut docet Philosophus, adeo ut requirantur plures actus, & unus non sufficiat; atqui ab unico tantum peccato lethali relinquitur in anima peccante hæc macula, quæ propterea nequit esse habitus vitiosus, nec morbida qualitas. Prætera peccatum omissionis cum sit carentia actus, qui ex DEI præcepto erat eliciendus, non producit ullum positivum morbidam qualitatem; non enim, quod non est positivum, potest aliquid positivi producere: sed peccatum omissivum, seu pura omissio lethaliter peccaminosa relinquit hanc maculam, quæ est effectus peccati: ergo non potest importare quid positivum, neque hanc morbidam qualitatem. Tum quia, si Deus impediret productionem hujus morbidæ qualitatis, adhuc perseveraret in peccatore hæc macula, donec peccatum retractaretur, & homo vere denominaretur peccator, & hac macula infectus, & coinquinatus. Dicens, homo est formaliter, & habitualiter sanctus per gratiam sanctificantem, quæ est quædam qualitas: ergo potest esse formaliter, & habitualiter maculatus per morbidam qualitatem relictam à peccato actuali. Contra est, negatur consequentia, si sermo sit de habitualitate peccati; quia actio tam prava, quam honesta non habet alium effectum positivum, quam habitum, & species compossibiles tam cum gratia, quam cum inimicitia, & injustitia, alioquin permaneremus sancti per habitum relictum ab actu honesto naturali, quod falsum est: ergo habitualitas peccati non est ulla morbida qualitas. Tum quia peccatum puræ omissionis, si daretur, relinqueret post se hanc maculam; sed pura omissio non imprimit habitum positivum, nec producit ullam rationem positivam: omnis quippe effectus exigit præcontineri in sua causa, & positivum non continetur in negativo.

Neque hæc peccati macula potest formaliter consistere in reatu pœnæ, seu in obligatione pœnæ subeundæ, quia S. Pius V. & Gregorius XIII. damnarunt propositionem Michaelis Baji, quæ erat. *In peccato duo sunt actus, & reatus, & transacto actu nihil remanet nisi reatus, seu obligatio pœna,* & inter alias propositiones fuit 56. Quia per pœnitentiam tollitur adæquatè culpa non sublato reatu ad pœnam temporalem, siquidem post remissum per baptismum peccatum originale remanet debitum mortis temporalis, quæ est pœna illius: sed si macula habitualis peccati consisteret in reatu pœnæ, utique remaneret pars aliqua culpæ remanente aliqua obligatione ad pœnam; consequenter per baptismum non tolleretur totaliter peccatum originale, nec deleretur ejus macula; quod est falsum, & contra fidem, cum dicat Christus, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: sed cum macula peccati non cohæret salus: ergo per baptismum deletur totaliter peccatum originale & ejus macula, quamvis remaneat aliqua obligatio ad pœnam aliquam subeundam. Proinde hæc macula peccati non potest formaliter consistere in obligatione subeundi pœnam. Præterea quia constitutivum formale non potest sejungi à suo constituto: atqui delata culpa remanet subinde integer reatus pœnæ, ergo non potest reatus pœnæ esse formale constitutivum culpæ incompossibilis cum remissione sui, major, & consequentia non patiuntur difficultatem. Minor probatur, quia si justus mereatur pœnam diuturnam per unum vel alterum annum ob peccata venialia, & moriatur absq; remissione talium venialium, tunc habetur post mortem remissio culpæ non verò remissio reatus pœnæ, etiam inadæquatè, præsertim cum in altera vita contritio non sit satisfactoria, nec meritoria: ergo habitualitas peccati nequit consistere in reatu culpæ. Præterea quia reatus pœnæ distinguitur ab ipsa culpa, perinde ac effectus à sua causa, & à sua radice, quia obligatio ad pœnam contrahitur propter culpam. Sed causa non potest constitui per suum effectum: siquidem supponitur constituta antecedenter ad effectum: ergo habitualitas peccati,

in

in quia radicatur obligatio ad pœnam, non potest formaliter constitui per reatum pœnæ, rursus quia, tametsi Deus non destinaret ad pænam luendam hominem peccantem, adhuc perseveraret homo peccatur, ut si qois injuriam regi inferret, tamesi rex non intenderet injuriam sibi illatam ulcilci, adhuc perseveraret injuria per modum habitus.

Neque hæc peccati macula consistit in privatiune gratiæ adæquatè, vel inadæquatè, quia omnis privatio gratiæ semper est ejusdem speciei, & peccata habitualia sunt specie distincta, ut docent omnes Theologi, alioquin peccata non distinguerentur, ergo oon potest macula peccati consistere formaliter in privatione gratiæ: nec sufficit, quod respondent aliqui, hanc privationem gratiæ procedere à principiis specie distinctis: siquidem à quocunque principio procedat hæc privatio, solum distinguitur in ordine ad ipsam gratiam, qua privat, sed gratia sanctificans est semper ejusdem speciei, adeo ut unica tantum detur specifica privatio illius, perinde ac privatio formæ ligni semper est ejusdem speciei, eò qoia forma ligni semper sit eadem in ratione ligni, consequenter si hæc macula coosisteret in privatione formæ, seu gratiæ sanctificantis, & peccatum lethale, ejusque macula consisteret in hac privatione, inde sequeretur, omnia peccata lethalia fore ejusdem speciei; qood non potest concedi. Præterea quia commissu secundo peccato mortali indocitur nova macula peccati, & tamen non datur nova privatio gratiæ, cum per primum lethale homo privetur tali gratia habituali. Præterea quia in omnibus peccatoribus adest adæqualis privatio gratiæ, quilibet enim est privatus omni gratia: ergo non essent plura peccata habitualia in uno quam in altero, tum quia homo in statu puræ naturæ careret gratia sanctificante, & tamen non maneret iotrinsecè maculatus macula peccati ex suppositione: quod in illo statu puræ naturæ non peccaret, ergo peccatum non consistit in privatione gratiæ sanctificantis supernaturalis, nec ejus macula, quæ post transactũ actũ remanet, in eadem privatione potest consistere. Demom quia, si Deus posito statu elevationis produxisset Adamum sine gratia, non tamen ab illa carentia potuisse denominari intrinsecè peccator, & habens maculam peccati. Si dicas, hanc carentiam gratiæ sanctificantis tunc esse maculam, quando homini inest debitum habendi talem gratiam. Contra est, quia debitum non est potens, immutare intrinsecè carentiam gratiæ, eamque de non macula intrinseca constituere maculam intrinsecam. Contra secundo, quia carentia gratiæ cum debito illam habendi potest cohærere in homine absque peccato actuali vel habituali, ut si Deus homini innocenti nollet suam gratiam habitualem impertiri, vel homini peccatori vellet infundere donum justitiæ naturalis incompossibile cum peccato. Demom quia à Deo non est peccatum habituale, à quo tamen potest esse privatio gratiæ, quæ propterea non est macula peccati. Si dicas, maculam peccati formaliter consistere in eo, quod formaliter per gratiam excluditur: sed si peccatum habituale non est privatio gratiæ, non tollitur formaliter per gratiam; peccatum enim actuale moraliter perseverans tollitur potius per actum contritionis, quæ est actus retractationis, & conversio ad Deum, finem ultimum, siquidem peccatum actuale est aversio à Deo; ergo peccatũ habituale, seu macula peccati est privatio gratiæ. Minor liquet, quia privatio non tollitur nisi per formam positivam oppositam, perinde ac tenebræ non removentur nisi per lucem oppositam. Contra est, quia tametsi macula peccati lethalis, quæ etiam dicitur peccatum habituale, non sit privatio gratiæ, sed peccatum ipsum actuale, prout moraliter perseverans, expellitur nihilominus formaliter per gratiam vel immediatè propter oppositionem cum peccato vel mediatè, quatenus huic entitati gratiæ semper est connexa condonatio Dei, quæ est inseparabilis à gratia de potentia ordinaria: unde falsum est, solam privationem gratiæ tolli per ipsam gratiam ut formam. Instabis, illud solum est peccatum habituale, quod est mors animæ: atqoi sola privatio gratiæ est mors animæ, quia sola gratia est vita animæ, consequenter ejus privatio est mors, ergo sola privatio gratiæ est peccatum habituale. Contra est distinguo majorem, peccatum habituale est mors animæ, formaliter negatur, demeritoriè tantum, effectivè conceditur, & concessa minore negatur consequentia: siquidem peccatum habituale seu macula lethalis est tantum demeritoriè, & effectivè mors animæ, quatenus meretur privationem gratiæ; non verò formaliter est mors animæ, quia hæc mors est sola privatio vitæ supernaturalis. Quod si urgeas, peccatum habituale esse aversivum à Deo ut fine supernaturali: sed non est aversivum, nisi sit privatio gratiæ, quia sola gratia est conversio, consequenter macula lethalis, seu peccatum habituale est privatio gratiæ. Sed contra, qoia tametsi peccatum sit aversivum à Deo, fine supernaturali, & privet hominem jure ad gratiam, & gloriam, non tamen ex hoc sequitur, non posse esse aversivum à Deo ut fine supernaturali, tametsi formaliter, non consistat in ipsa privatione gratiæ.

Imo nec peccatum habituale, seu macula lethalis, consistit in privatione gratiæ, non quidem simpliciter, sed ut causata à peccato anteacto, est contra aliquos recentiores, quorum præcipuum fundamentum est, quia illud est constitutivum peccati habitualis, quo solo non posito, & positis quibuscunque aliis non est positum peccatum habituale: sed sola privatione gratiæ non posita, & positis quibuscunque aliis non est positum peccatum habituale, seu macula lethalis, ergo sola privatio gratiæ, ut causata à præcedenti peccato, est formale constitutivum maculæ lethalis, seu peccati habitualis. Majorem dicunt esse certam, eò quia sit regula cognoscendi formalem rationem constitutivam rei, minorem probant, quia non posita privatione gratiæ ponitur formaliter ipsa gratia: atqui posita gratia & quibuscunque aliis non positis non est positum peccatum habituale, quia gratia est forma adæquatè justificans hominem, quem denominat sanctum, & constituit amicum Dei, & dignum ejus amore: sed posita forma adæquata in subjecto, & quibuscunque aliis positis, vel non positis, est positus effectus formalis, quia repugnat forma in subjecto sine ejus effectu formali. Firmant primò, quia id, quod primò, & per se excluditur per justificationem, est macula peccati seu ipsum peccatum habituale; sed quod primò, & per se excluditur per justificationem, est privatio gratiæ, quia ejus infusio est terminus ad quem justificationis: consequenter peccatum habituale constituitur formaliter per privationem gratiæ ut causatam à peccato anteacto. Firmant secundò, quia per id debet homo peccator habitualiter & cum macula lethali constitui, cujus oppositũ constituit illum habitualiter sanctũ, & justum, siquidem denominationes oppositæ non aliunde desumi possunt,

quam à formis oppositis: sed gratia sanctificans immediatè constituit hominem sanctum, & justum habitualiter, ergo privatio gratiæ, ut causata à peccato anteacto denominat, & constituit peccatorem habitualiter. Sed contrà, possent enim facile docentes, peccatum habituale de potentia Dei absoluta posse cohærere cum gratia sanctificante, negare minorem, eò quia peccatum habituale, seu macula lethalis dicunt tantum contrarie opponi gratiæ sanctificanti non contradictorie, & negative, & quæ tantum contrarie opponuntur, possunt de potentia Dei absoluta simul cohærere in eodem subjecto; quia exinde nulla sequitur contradictio: sed quidquid sit de probabilitate hujus sententiæ propugnantis, posse gratiam habitualem simul cohærere cum peccato, seu macula lethali, respondetur negando eandem minorem, quia positio gratiæ expellit peccatum, vel immediate ob contrariam oppositionem cum ipsa, adeo ut peccatum habituale non sit ipsa privatio gratiæ, vel mediatè, quatenus entitati gratiæ semper est annexa condonatio Dei, & justificatio peccatoris, quæ de potentia ordinaria est inseparabilis à gratia sanctificante; quamobrem ex eo, quod privatione gratiæ non posita, non sit positum peccatum habituale; non sequitur, peccatum habituale constitui formaliter per ipsam privationem gratiæ. Ad primam confirmationem negatur major, quia, quod per se primò excluditur per justificationem, est ipsa carentia gratiæ, quæ immediatè, & contradictorie opponitur ipsi gratiæ: peccatum verò tantum excluditur ratione oppositionis contrariæ, vel quia entitati gratiæ semper est annexa juxta potentiam ordinariam Dei condonatio, & justificatio impii, unde peccatum habituale tantum expellitur immediatè per gratiam, quatenus illud positivum, quod primò expellitur à gratia, est ipsum peccatum habituale situm in positivo, seu est ipsa macula lethalis. Cæterum quod forma per se immediate excludit in subjecto, est carentia sui in eodem; hæc autem carentia non est ipsa macula formaliter, sed tantum consecutive. Ad secundam confirmationem distinguitur major, per id homo constituitur peccator, majus oppositum contrarium constituit illum habitualiter sanctum conceditur, cujus oppositum contradictorium inerat subjecto subdistinguo primario, & per se negatur, consecutivè conceditur, & concessa minore negatur consequentia, quia privatio gratiæ tantum se habet consecutive ad ipsum peccatum habituale situm in positivo.

Alii probant eò quia carentia gratiæ sit intenta à Deo, consequenter non potest esse peccatum habituale, sed hæc ratio non satisfacit, quia tametsi concedatur, quod carentia gratiæ intendatur à Deo, adhuc potest distingui consequens: non est peccatum habituale adæquate sumptum, conceditur, inadæquate negatur: ratio à priori est, quia tametsi privatio gratiæ non sit mala in se, & dependeat à Deo, eam removere vel non; est tamen mala in causa, quatenus fuit causata à peccato anteacto; consequenter potest Deus illam intendere absque eo, quod intendat causam, à qua oritur; perinde ac intendit pœnam infligendam ob transgressionem legis, quamvis non intendat ipsam transgressionem, quæ est illius causa, quapropter posset responderi, peccatum habituale non odio haberi à Deo secundum omnes sui partes, sed tantum secundum peccatum anteactum, quod denominatur habituale; sicut Deus non odit peccatorem propter peccatum præteritum præcisè, alioquin odio haberet justos, qui, antequam justificarentur, perpetrarunt peccata lethalia, quorum postea ipsos pœnituit perpetrâsse, & per resipiscentiam restituti sunt gratiæ sanctificanti. Si dicas, perseverantiam peccati esse tantum conditionem, qua Deus odio habet peccatorem, non verò esse terminum formalem odii, proinde non sequi, esse constitutivum peccati habitualis, sed tantum esse conditionem necessario requisitam, contra est, negatur consequentia, quia potest aliquid esse conditio ad unum effectum, & in ordine ad alium esse formale constitutivum, quo pacto prohibitio divina est conditio, ut odio habeatur actus prohibitus, & tamen constituit actum prohibitum in ratione prohibiti. Si dicas secundo, partes constituentes malum morale debere malas esse, consequenter, si carentia gratiæ non est mala, non constituit malum ipsum peccatum habituale, seu maculam lethalem. Contra est, negatur antecedens, quia non omnis denominatio, quæ convenit toti, debet singulis partibus, ex quibus coalescit, convenire, ut per se liquet, quamvis paries denominetur albus, non tamen materia prima in pariete est alba, nec forma substantialis: ergo potest carentia gratiæ esse in se bona, & constituere peccatum habituale, non simpliciter sed ut causata à peccato anteacto. Instabis, ibi tribuitur totum concretum, quod ponit ultimam illius partem: atqui Deus ponit ultimam partem peccati habitualis, seu carentiæ gratiæ, quæ est ultima pars constituens peccatum habituale: ergo hoc tribueretur Deo. Sed contra distinguitur major, ille tribuitur aliquod concretum, quod de se ponit ultimam illius partem independenter ab exigentia alterius conceditur, quod ponit ultimam illius partem ad exigentiam alterius, negatur, in casu autem nostro carentia gratiæ ponitur juxta exigentiam peccati, à quo causatur, quia ipsa carentia gratiæ non constituit simpliciter peccatum habituale, sed causatur à peccato præterito.

Alii probant assertum, quia si peccatum habituale constitueretur formaliter per privationem gratiæ, inde sequeretur, omnia peccata fore æqualia, siquidem haberent æqualem privationem gratiæ, siquidem quodlibet peccatum excludit totaliter gratiam sanctificantem, loquimur enim de peccatis lethalibus: atqui peccata sunt inæqualia, ergo si formalis ratio constitutiva peccati habitualis esset privatio gratiæ, non explicaretur inæqualitas peccatorum, quam tamen omnes Theologi concedunt, consequenter non potest peccatum habituale constitui per privationem gratiæ, etiam ut causatam à peccato actuali anteacto. Sed contra, quia nec ista ratio est sufficiens, quia ut docet D. Thomas *in 2. dist. 32. quæst. 1. art. 1. ad 2.* tametsi commune sit omnibus peccatis lethalibus excludere gratiam, non tamen inde sequitur, esse unam, & eandem omnino maculam, sed diversas, secundum quod privationes gratiæ referuntur ad diversas causas, hinc in 4. dist. 18. quæst. 1. art. 2. ad. 1. ait: *Quamvis quantum ad ipsam privationem gratiæ non differant maculæ peccatorum, differunt tamen quantum ad causam, ex qua macula consequitur; & secundum hoc etiam quodlibet peccatum novam maculam habet, in quantum novum obstaculum ponit.* Hinc Cajetanus 1. 2. quæst. 86. art. 1. ait: *Macula non significat puram privationem in ordine ad causam, seu peccatum, à quo causatur, ex hoc enim solvuntur omnes difficultates; quia licet privatio similitudinis refulgentiæ gratiæ charitati non suscipiat magis, & minus, quia consistit in fuisse esse causa, tamen ejus scilicet peccatum*

 fuisse

suscipit magis & minus, ac per hoc macula, quæ significat privationem non absolutè, sed ut ex peccato suscipit magis & minus non in se, sed in causa; & ex hoc provenit, quod iste est magis maculatus eadem macula specie altero & magis peccator, hactenus Cajetanus, explicans peccatorum habitualium inæqualitatem in ordine ad suas causas. Privatio enim gratiæ duplicem includit respectum, unum ad gratiam, qua privat, & alium ad actum peccaminosum, à quo causatur. Privatio gratiæ sub primo respectu præcisè non constituit maculam lethalem, seu peccatum habituale, sed tantùm sub secundo; & quia hic respectus est ad plures anteactos actus peccaminosos inæquales ac distinctos specie, ideò peccata habitualia sunt inæqualia, ac differunt specie, quamvis privatio gratiæ secundùm se præcisè considerata, ad nullam pertineat determinatam speciem moris, si tamen consideretur in ordine ad suam causam reductivè, pertinet ad speciem, ad quam spectat peccatum actuale, à quo causatur: & quia peccata actualia differunt inter se specificè, ac sunt inæqualia; ita etiam peccata habitualia. Quòd si dicas, privationem gratiæ non aliam habere unitatem, aut distinctionem, nisi juxta unitatem vel distinctionem formæ; qua privat. Respondetur, quòd, tametsi privatio gratiæ materialiter, & quasi in specie rei sit unius tantùm speciei, formaliter tamen, & in esse rationis constitutivæ peccati habitualis multiplicatur, & distinguitur specie juxta specificam actualium peccatorum diversitatem. Sed urgebis, quia eadem semper est; & omninò æqualis mors corporalis, quamvis à diversis morbis causetur; perinde, ac est etiam semper eadem umbra, seu privatio lucis, quamvis à diversis corporibus opacis causetur, sicut etiam est idem calor sive à sole, sive ab igne proveniat: ergo macula peccati suam non desumit inæqualitatem, ac diversitatem ex eo; quòd proveniat à peccatis actualibus specie distinctis, ac inæqualibus. Contra est, negatur paritas, quia sol, & ignis sunt puræ causæ, efficientes calorem; & dependentia caloris à sua causa non ingreditur, ut constitutivum formale caloris inesse caloris. Mors autem est semper eadem, seu privatio vitæ, quia non constituitur in esse mortis per dependentiam ab hoc vel illo morbo. Quòd autem pertinet ad diversas umbras, respondet D. Thomas, diversa peccata actualia diversas inducere maculas, idque explicat exemplo umbræ, quæ, tametsi sit privatio luminis ex objecto alicujus corporis opaci, nihilominus quia secundùm diversitatem corporum opacorum diversificantur umbræ majores, vel minores juxta quantitatem corporum, ita etiam maculæ peccatorum diversificantur ex diversis peccatis actualibus, quapropter exemplum, desumptum ab umbris, potiùs illustrat, & clarificat assertum. Cæterum discrimen est, quia peccatum actuale, quamvis sit causa efficiens privationis justitiæ, est tamen causa intrinseca peccati habitualis; quod simul constituitur ex peccato actuali præterito, & ex carentia gratiæ sanctificantis, ut dependente ab eodem peccato; quemadmodum intellectus sit causa efficiens intellectionis, est nihilominus pars intrinseca totius concreti intelligentis; concreta autem diversificantur ex sola unius partis diversitate; unde ex eo, quòd privatio gratiæ dicat diversas dependentias ad diversa peccata actualia, à quibus causatur; ideo hæc diversitas dependentiæ sufficit ad constituendam diversitatem peccatorum habitualium, seu macularum lethalium, sicut idem numero compositum substantiale cum calore constituit diversum concretum accidentale, & cum frigore aliud diversum concretum.

Ratio igitur, cur hæc sententia, constituens peccatum habituale per privationem gratiæ ut dependentem, seu causalem anteacto, & præterito non placet, quia hæc dependentia privationis gratiæ, quæ est tota ratio, à qua habetur diversitas peccatorum habitualium, est explicatu difficilis, vel enim subjectatur in peccato anteacto, & præterito; & hoc pacto peccatum habituale in recto nil aliud importat, quàm ipsum peccatum præteritum, quod tamen non conceditur. Vel subjectatur in ipsa privatione gratiæ, & sic quæro; an hæc dependentia, fundata in privatione gratiæ, sit aliquid positivum, vel negativum, neutrum videtur dicendum, non primum, quia positivum non fundatur in negativo; neque secundum, quia una privatio non potest fundari in alia privatione. Secundò, quia, tametsi peccatum habituale dicat privationem gratiæ, ut causatam à peccato anteacto, & præterito; non tamen hæc privatio, ut sic causata, est primaria ratio, quæ concipitur in peccato habituali, quia hoc consistit in positiva tendentia actus peccaminosi in objectum dissonum legi, & regulis rationis, ad quam tendentiam sequitur privatio gratiæ, ut causata ab ipso peccato. Tertio, quia, si homo in statu puræ naturæ peccâsset, utique contraxisset maculam; sed tunc non fuisset privatio gratiæ sanctificantis, sed tantùm negatio, siquidem homo in statu puræ naturæ non fuisset elevatus ad ordinem gratiæ: ergo peccatum habituale generatim sumptum, non potest consistere in privatione gratiæ, etiam ut causata à peccato præterito. Quòd autem aliqui respondeant, peccatum habituale in statu puræ naturæ fore alterius essentiæ, & rationis, quàm modo est, consequenter habiturum aliud constitutivum non enervat difficultatem, quia tametsi esset alterius rationis, semper stat peccatum actuale, qua simpliciter tale; & generatim sumptum non constitui per privationem gratiæ, ut causatam à peccato anteacto. Neque urget, quòd respondent alii, peccatum actuale in statu puræ naturæ causaturum per se privationem gratiæ, eò quia peccatum lethale, quantum est ex se, semper habet causare privationem gratiæ, & quamvis eàm subinde non causet, id tantùm per accidens se habet ratione subjecti incapacis, sicut macula relicta ex secundo peccato lethali est privatio gratiæ, quia, quamvis per accidens secundum peccatum non destruat gratiam eò quia illam non inveniat in subjecto, per se tamen, & ex natura sua esse destructivum illius. Nam contra est, quia inde sequeretur, nullam dari negationem, ut distinctam à privatione, quia eatenus peccatum in statu puræ naturæ dicitur per se inducere privationem gratiæ, & tantùm per accidens illam non inducere, quia subjectum in tali statu non foret capax gratiæ: atqui carentia formæ in subjecto non capaci, si esset privatio, nulla daretur negatio, ut distincta à privatione, quia, ut communiter cum Philosopho docetur, per hoc privatio distinguitur à negatione; quia illa est carentia formæ in subjecto capaci; negatio verò est carentia formæ in subjecto non capaci.

 Quin-

Quinimò asserendum itidem est, peccatum habituale non esse complexum ex peccato præterito, & negationa condonationis. Quia vel hæc negatio condonationis est conditio extrinseca, vel ratio intrinseca constitutiva peccati: sed neutrum dici potast, ergo peccatum habituala non consistit formaliter in complexo ex peccato actuali præterito, & negatione condonationis. Major est certa, quia quod convenit alicui, debet illi convenire vel intrinsecè, vel extrinsecè. Minor probatur, & primò quòd non sit quid extrinsecum, quia si solùm peccatum præteritum allet assentia totalis peccati habitualis, seu maculæ lethalis, sequeretur, quòd quoties verum esset dicere, peccatum esse præteritum, verum esset, perseverare peccatum habituale, quia ubi est totum, quod est intrinsacum constitutivum peccati, necessariò est, etiam ipsum peccatum: sed falsum ast, peccatum præteritum qua tale simplicitar asse peccatum habituala, seu maculam lethalem, alioquin de justo, qui ante susceptam justitiam peccavit, verum esset asserere, quod actu esset in statu peccati, quod est falsum, quia cùm sit justus, supponitur in statu gratiæ, & sina peccato habituali, seu macula lethali, ergo hæc negatio condonationis non potest esse quid extrinsecum, & extra essentiam ipsius peccati habitualis. Quòd nec etiam possit esse quid intrinsecum, ex eo ostenditur, quia illud totum, quod intrinsecè est peccatum habituala, seu lethalis macula, odio habetur à Deo, & illi displicet: negatio autem condonationis non odio habetur à Deo, ergo non est peccatum habituale. Major patet, quia Deus non potest odio habere peccatorem ratione peccati habitualis, nisi odio habeat totam maculam peccati habitualis; non anim dici potest, quòd Deus odio habeat hominem ratione solius peccati præteriti; alioquin sequeretur, Deum odio habere hominem existantem in statu gratiæ, si anta susceptam gratiam lethaliter peccaverit, quia semel quod peccavit, semper verum est, quod peccaverit, & quod peccatum sit præteritum: repugnat antem, Deum odio habere hominem existentem in gratia. Præterea, quia Deus odit moralem illam persaverantiam peccati, quæ est negatio condonationis, consequenter Deus odio haberet hanc negationem, quæ tamen sine dubio est bona, & dependet à solo Deo, qui est causa illius, quatenus non vult condonare peccatum, ratione cujus homo voluntariè se constituit inimicum Dei, consequenter Deus esset saltem causa inadæquata peccati habitualis.

Quamobrem, ut explicetur propria quidditas hujus maculæ, quæ etiam dicitur peccatum habituala, observandum est, ex peccato actuali lethali resultare in Deo jus ad condigne odio habendum peccatorem, seu ad rationabilem, & justam ab ipso aversionem, ac indignationem ratione injuriæ sibi illatæ, cui juri cedit Deus, quando vult peccatum condonare, & per auxilia gratiæ convertere ad se peccatorem: & quamvis inter homines jus, quod habet persona offensa ratione injuriæ sibi illatæ justè indignandi contra offensorem, tolli possit per condignam satisfactionem ipsius offensoris, qui tot potest obsequia præstara personæ offensæ, ut quamvis iram deponere nolit; non tamen censeatur apud prudentes rationabiliter indignari contra offensorem: non ità purus homo potast per obsequia præstita de condigno satisfacera pro gravi offensa illata Deo, consequens est, ut hoc jus tantùm à Deo tolli possit, quatenus per auxilia gratiæ vult ad se peccatorem convertere. Hinc asserendum ast, peccatum habituale, vel maculam, quæ transacto actuali perseverat in peccatore, quem constituit rationabiliter exosum Deo, & aversum à fine ultimo, consistit formaliter in termino positivo morali, seu in perseverantia conversionis in ultimum finem creatum, ad quem se homo converterat per peccatum actuala, idque ex eo evincitur, quia peccatum habituala est macula quædam inhærens animæ, per quam fit axosa Deo: sed ipsa perseverantia conversionis in finem ultimum, ad quem se converterat peccator per peccatum actuale morale, ast macula, per quam peccator constituitur rationabiliter exosus Deo: ergo peccatum habituale constituitur formaliter & quidditativè per hanc moralem perseverantiam in finem ultimum creatum. Major & consequentia non patiuntur difficultatem. Minor ostenditur, quia macula est quid oppositum pulchritudini; sed pulchritudo consistit in debita Simetria, & ordine, quem exigit unumquodque ex vi suæ idealis mensuræ: ergo macula opposita pulchritudini animæ debet consistera in deordinatione à propria mensura, & à fine, seu in conversione ad finem non debitum, nec ultimum: ergo peccatum habituale, quatenus importat moralem perseverantiam in finem ultimum creatum, est quædam positiva deordinatio ad maculam, ratione cujus peccator constituitur Deo exosus; & aversus ab illo, ut fine ultimo, consequenter formalis ratio quidditativa peccati habitualis est conversio moraliter perseverans in finem ultimum creatum. Firmatur, quia primum distinctivum est etiam primum constitutivum: sed peccatum habituale, seu macula lethalis per hoc, quòd sit moralis perseverantia conversionis in finem ultimum creatum, distinguitur primariò à peccato lethali actuali; quia per hoc, quòd sit conversio in finem ultimum creatum, convenit cum cæteris peccatis actualibus; & ex eo, quòd sit moralis perseverantia conversionis in talem finem ultimum creatum, distinguitur primariò ab ipso peccato actuali: consequenter quidditas peccati actualis est moralis positiva perseverantia in finem ultimum creatum. Firmari etiam potast secundò, quia quidditas convenit omnibus. & solis peccatis habitualibus in quocunque statu, sive elevationis ad finem supernaturalem, sivè puræ naturæ, quia eo ipso, quòd peccator constituit finem suum ultimum in creaturam per conversionem ad ipsam, avertitur à Deo vero fine simpliciter ultimo, & ad quem creatura rationalis est ordinata, consequenter contrahit deformitatem & maculam ob non servatam simetriam, & ordinem ipsi debitum: & quia venustas, & pulchritudo consistit in hac simetria debita, & ordine ad finem proprium juxta exigentiam naturæ rationalis, inde sequitur, quòd per perseverantiam conversionis in finem ultimum creatum devenustetur, & contrahat maculam, ratione cujus homo constituitur exosus Deo. Est anim de ratione peccati mortalis avertere peccatorem à Deo, ac dissolvere ordinem cum ipso, adeò ut transacto actu peccati, peccator remaneat dissolutus, ac destruatur in ipso moralis pulchritudo animæ: & quia per conversionem ad finem ultimum creatum dissolvitur ordo ad finem increatum, seu Deum, ideò per hanc conversionem ad finem ultimum creatum contrahit peccator maculam, qua fit

Deo exosus, siquidem cùm macula sit quid oppositum pulchritudinis, quam coinquinat, & inficit, & pulchritudo consistat in debita dispositione, & ordine, quem exigit unumquodque ex vi suæ idealis mensuræ, utique est de ratione maculæ tollere aliquid de hac dispositione: & quia conversio in finem ultimum creatum tollit ordinem ad finem ultimum increatum, quia ordo debetur creaturæ rationali, sequitur, hanc perseverantiam conversionis in finem ultimum creatum esse ipsam maculam peccati, quia si pulchritudo consistit in illo ordine, ex quo consurgit debita dispositio cum fine ultimo, seu Deo, ad quem creatura rationalis ordinatur, ideò quòd tollit hunc ordinem, & aufert simetriam debitam, ponit hanc maculam peccati.

Probari etiam potest ratione D. Thomæ 1. 2. quæst. 80. art. 2. ad 3. ubi ait: *Actus peccati facit distantiam à Deo, ad quam sequitur defectus nitoris, sicut motus localis facit localem distantiam, quamobrem sicut cessante motu locali non tollitur distantia localis, ita neque cessante actu peccati tollitur macula.* Scilicet peccatum est distantia à Deo fine ultimo; quæ habetur per conversionem positivam, & moraliter perseverantem in finem ultimum creatum: possumus argumentari. Quod constituit peccatum habituale, ex D. Thoma est distantia à Deo vero fine ultimo, quam distantiam relinquit peccatum actuale: sed hæc distantia seu conversio in finem ultimum creatum est, quæ deordinat creaturam rationalem, cui debetur ordo ad Deum, verum finem simpliciter ultimum, qui ordo deletur per conversionem ad creaturam, quia tunc ponitur ordo ad ipsam creaturam: & non ad Deum, ergo peccatum habituale, seu macula lethalis formaliter consistit in morali perseverantia positivæ conversionis in finem ultimum creatum: nam quia conversionem, quæ haberi non potest sine aversione à Deo, eò quia accessus ad terminum *ad quem* secum trahat recessum à termino *à quo*, consequitur ipsa privatio gratiæ, quæ propterea se habet consecutivè, non constitutivè, respectu peccati, quod importat formaliter aliquod positivum, aoterevertens privationem gratiæ. Tum quia ex D. Thoma defectus nitoris sequitur distantiam factam per peccatum actuale, proinde supponit peccatum habituale per præfatam distantiam, seu per perseverantiam moralem positivè conversionis, in finem ultimum creatum constitutum in suo esse. Si dicas, hanc distantiam, seu conversionem in finem ultimum creatum non esse quidquam positivum, sed tantùm privativum, seu esse ipsam aversionem à Deo, quæ in peccatore remanet transacto actuali peccato. Contra est, quia D. Thomas asserit, peccatum actuale facere distantiam à Deo perinde ac motus localis facit distantiam localem: sed motus localis non facit distantiam à loco, nisi ponendo indistantiam ab alio loco, sed positivam approximationem ad aliū locum; ergo neque actus peccati facit, & relinquit distantiam aversivam à Deo fine simpliciter ultimo, nisi relinquendo positivam approximationem, seu conversionem ad finem ultimum creatum: generatim recessus à termino *à quo* est positivus accessus, seu positiva approximatio, & conversio ad terminum *ad quem*: adeò ut idem motus, qui est accessus ad terminum *ad quem* fundet recessum, seu privationem approximationis à termino *à quo*.

Evincitur ulterius assertum, quia peccatum actuale commissionis non consistit in privatione gratiæ; vel rectitudinis debitæ, sed in positiva conversione, seu tendentia ad objectum, ut dissonum regulis morum: sed peccatum actuale importat actualiter, quod habitualiter peccatum habituale: consequenter, si peccatum actuale constituitur per positivam conversionem, seu tendentiam actualem in finem ultimum creatum, debet peccatum habituale etiam constitui per moralem perseverantiam conversionis positivæ in finem ultimum creatum. Si dicas, peccatum actuale commissionis, ideo consistere in positivo; quia primum, quod in ipso intelligitur, est positiva conversio, seu tendentia ad objectum dissonum regulis morum: & primum, quod in peccato habituali manet transacto actu peccati, non esse positivam tendentiam in finem ultimum creatum, sed privationem, vel conformitatis debitæ, vel gratiæ habitualis, consequenter ex eo, quod peccatum actuale commissionis constituatur per prædicatum positivum, non sequitur, peccatum habituale debere itidem constitui per prædicatum positivum. Contra est, quia in peccatu actuali commissionis, ut ostendimus, utrumque reperitur, scilicet positiva conversio, seu tendentia in objectum dissonum regulis morum, & privatio rectitudinis debitæ, & nihilominus, ut demonstravimus, peccatum actuale commissionis constituitur formaliter per positivam tendentiam in objectum dissonum rationi; adeò ut privatio rectitudinis debitæ se habeat consecutivè, & fundetur in tali positiva conversione in objectum, ut dissonum regulis morum: ergo etiam in termino relicto ex tali positiva conversione in objectum, ut dissonum regulis morum, debet includi positiva conversio in finem ultimum creatum, ut primum, quod in illo concipitur, consequenter ut formale constitutivum peccati habitualis; adeò ut privatio rectitudinis debitæ, & aversio à Deo fine ultimo se habeant etiam consecutivè ad essentiam peccati habitualis: & ratio est, quia causa comunicat effectui ea prædicata, quæ in se continet, & cum illo prorsus ordine, & modo, quo reperiuntur in causa. Quòd si dicas, hoc tantùm verum esse, quando prædicata omnia: quæ includuntur in causa, possunt in effectum transire; & positivam tendentiam in objectum dissonum regulis morum non posse transire ad peccatum habituale, quod per modum termini relinquitur ex actuali. Contra est, quia hoc gratis asseritur, nec ulla potest sufficiens ratio assignari, cur privativum inclusum in peccato actuali commissionis possit comunicari peccato habituali, seu termino relicto, & non positiva tendentia moralis. Quapropter si privativum transit ad terminum, etiam ad ipsum debet transire positiva conversio, ratio est, quia moralis positiva conversio non minus est capax existentiæ moralis, quàm privatio rectitudinis debitæ in ipso actu peccati; ergo etiam in peccato habituali, seu in termino æquè erit capax virtualis existentiæ positiva conversio, quàm privatio rectitudinis debitæ. Tandem suadetur assertum, quia non est minoris efficaciæ actus peccaminosos ad referendum peccatorem ad ultimum finem creatum, quàm actus charitatis ad referendum justum in finem increatum, sed actus charitatis relinquit hominem moraliter conversum ad Deum finem ultimum: ergo etiam actus peccaminosos relinquit hominem non solùm aversum à Deo, sed etiam positivè conversum ad finem ultimum creatum. Major claret, quia amor circa finem ultimum est maximæ efficaciæ, consequenter relinquit hominem velut defixum, ac permanenter inclinatum in ipsum moraliter: atqui omne peccatum est amor creaturæ ut finis ultimi, proinde actus peccaminosus non est minus efficax ad referendū peccatorem

ad

ad finem ultimum creatum, ac fit actus charitatis ad referendum justum ad finem increatum. Minor itidem liquet, quia, postquam creatura rationalis per actum charitatis, se suaque omnia in Deum transtulit, omnes operationes, quas eligit, si sint capaces, ordinantur ad Deum saltem moraliter, adeò ut hujusmodi operationes meritoriæ sint vitæ æternæ: ergo ex vi talis actus manet justus positivè conversus ad Deum, ut finem simpliciter ultimum: eo enim ipso, quòd omnia sua detulit in Deum; omnes ejus operationes etiam transtulit in ipsum Deum, ut finem ultimum; quapropter manet positivè conversus in Deum: ergo cùm actus peccaminosus non sit minùs efficax ad referendum peccatorem ad finem ultimum creatum, sequitur, quòd transacto actu peccato adhuc maneat moraliter peccator positivè aversus à Deo, & conversus in creaturam, ut finem ultimum.

CAPUT XIII.

Donantur explicatu aliquot assertiones, pertinentes ad moralitatem.

Voluntas peccati, conjuncta cum executione, seu actu externo, unum est numero peccatum, quamvis voluntas, sejuncta ab illo exteriori actu, sit peccatum numero distinctum. Ratio est, quia non datur peccatum, nisi sit voluntarium, & malitia ex actu interiori refundatur in actum externum, adeò ut sit eadem malitia in actu voluntatis, ac in exercitio potentiæ exterioris, & quia est ipsa malitia, quæ peccatum constituit, sequitur, actum interiorem, & exteriorem censeri unum numero peccatum, si hi duo actus simul conjungantur, & voluntas peccandi demandetur in executionem à potentia exteriori. Ut si quis velit furari, & de facto furetur, hoc furtum, ut complectitur utrumque actum internum, & externum, est unicum peccatum. Quòd si actus internus voluntatis sejungatur ab opere externo, est peccatum, ut, si quis velit quidem mœchari, sed statim non mœchetur ex defectu occasionis, & opportunitatis, quam si acquirat, & de facto mœchetur, habetur duplex numero peccatum, unum in voluntate, & alterum in opere externo, ipse enim voluntas peccandi peccatum est, quamvis deficiente opportunitate non possit hæc voluntas expleri per actum externum, ut docet D. Thomas in 2. sent. dist 42. quæst. 1. art. 1. inquiens: *Quia voluntate actus multiplicatur, quando enim actum explet exteriorem, actum voluntatis iterat: & ideo oportet, quòd sint duo peccata, non propter diversitatem actus interioris, & exterioris, sed propter diversitatem duorum actuum interiorum.* Ratio est, quia de ratione peccati est, ut sit voluntarium, adeò ut non possit dari peccatum sine voluntate, in qua reperitur ratio malitiæ, quæ transfunditur in actum externum peccaminosum, ideoque cùm actus externus data opportunitate expletur, debet iterari actus voluntatis; & sicut plures sunt actus voluntatis, ita & plura peccata numero. Cæterùm, quando actus voluntatis non est interruptus moraliter, censetur esse unus tantùm actus, qui moraliter perseveret, consequanter habetur tunc unicum tantùm peccatum, quapropter si quis priorem voluntatem fornicandi non retractaverit, donec fornicetur, censetur unum peccatum moraliter perseverans; sin verò voluntatem illam fornicandi retractaverit, vel distractus ab eadem aversus, & conversus ad alia cogitanda & agenda, iterum post aliquod tempus deliberaverit ad fornicandum, distinctum est numero peccatum, quia per illam conversionem ad alia censetur moraliter interruptus præcedens actus, ut etiam si inter unum, & alterum actum tantùm temporis intercesserit, vel impedimentum contigerit, ut nullam invicem connexionem ex judicio viri prudentis censeantur haberi, duo itidem numero peccata habentur, sive cessatio à priori actu voluntaria fuerit, sive non. Hinc si quis morosam delectationem in animo gerens ac mente fovens somno sopitus indormiat per unam vel alteram horam, & à somno excitatis eandem delectationem foveat, duo habentur morosæ delectationis peccata. Qui verò manè se deliberat ad occidendum inimicum, & lo itinere sæpius eandem voluntatem iterat, odium in inimicum, quem vult occidere, & sæpe itidem de aliis rebus cogitat, non censetur prima voluntas moraliter interrupta, sed eadem judicatur perseverare in illa actione iterandi ad finem occidendi inimicum, actio enim exterior continuata indicat, eandem perseverare in animo intentionem occidendi inimicum. Rursus intendens furari, & concepta ea voluntate statim iter conficit, scalam admovet, eam conscendit, domum ingreditur, arcam aperit, & pecunias inde furatur, omnes hi actus unicum censentur peccatum furti, quamvis voluntas furandi in tota illa serie actionum sæpius fuerit iterata, eò quia sicut actiones illæ externæ unicum tantùm peccatum externum constituunt in morali æstimatione, ita etiam plures illæ voluntates iteratæ furandi, unicam totalem integrant intentionem furandi; eodem pacto plures actus eliciti ex voluntate ejusdem peccati, & ad illius consummationem ordinati, & disponentes proximè ad idem peccatum, cum quo connectuntur, unum tantùm peccatum numero constituunt, ad unum tantùm peccatum numero disponunt. Alia tamen est ratio de verbis obscœnis, osculis, aliisque tactibus impudicis, qui censentur esse dispositiones ad fornicationem, tamersi quis non fornicetur, & tales actus impudicos exercuerit, ut etiam oscula dederit, peccat, eò quia in materia luxuriæ non detur proprietas materiæ, & tales actus sint distincti, ideò sunt etiam distincta peccata.

Hinc voluntas efficax committendi peccatum aliquod, ad quod exequendum parata est, quamvis defectu opportunitatis illud non exequatur, non minus peccatum est, quàm si cum opere externo conjuncta esset, quia tota malitia actus exterioris in ipsum derivatur à voluntate plenè deliberata, quæ si efficax fuerit, nec per illam stetit,

terit, quin deduceretur ad opus externum, quo peccatum consummatur exterius, non minus constituit hominem reum coram Deo, quam si fuisset voluntatem illam executus, quamvis per actum externum intensive augeatur peccatum, quod propterea est gravius eo quia supponat iterationem ejusdem actus voluntatis: siquidem affectus, ut efficaciter velit peccatum opere externo consummare, eandem includit malitiam, ac si opere externo illud consummaret, quia tunc voluntas non deest operi externo, sed opus externum deest voluntati, licèt opere externo non secuto non incurratur infamia, neque consurgat obligatio carestituendi, quæ erant in animo surripiendi invito Domino, quia infamia, & obligatio tantum injunguntur à legibus Ecclesiasticis, & civilibus; quæ non judicant de actibus pure internis, sed tantum de exterioribus, qui cadunt sub sensus; unde talis malitia est coram Deo, qui est scrutator cordium, & cognoscit omnes voluntatis nostræ actus, ut etiam modum, quo voluntas affecta erat circa furtum, vel fornicationem, ideoque sola voluntas apud Deum sufficit ad peccatum, quamvis opere externo non perficiatur, quapropter Christus Matth. 5. ait: *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Hinc D. Augustinus lib. 1. de libero arbit. cap. 3. eit: *Ut intelligas libidinem in adulterio malum esse, si cui etiam non contingat facultas concumbendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo sit idem cupere, & si potestas detur, facturam esse, non minus reus est, quam si ipso facto deprehenderetur.* Quod etiam confirmat D. Bernardus epist. 77. in Tractat. ad Hugonem de S. Victore cap. 2. ubi ait: *Quid planius, quod voluntas pro facto reputetur: ubi factum excludit necessitas.* Quod opportunitas peccandi adesset, & actus exterior non exerceretur, tunc malitia peccati non esset consummata opere externo, quia ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 20. art. 4. Non est perfecta voluntas, nisi sit talis, quæ opportunitate data operetur. Si verò possibilitas desit voluntate existente perfecta, ut operaretur, si posset, defectus perfectionis, quæ est ex actu exteriore, est simpliciter involuntarius. Involuntarium autem, sicut non meretur pœnam vel præmium operando bonum, vel malum: ita non tollit quid de præmio vel de pœna, si homo involuntarie simpliciter deficiat ad faciendum bonum vel malum. Est tamen interdum gravior malitia voluntatis conjunctæ cum actu externo, vel quia diuturnior est, vel quia externi operis delectatione vehementior, & intensior eradit voluntatis affectus ad peccatum, quia ait D. Thomas *quanto voluntas intensius tendit in bonum vel malum, tanto est melior, vel pejor.* Quia sicut, ut loquitur Augustinus lib. de cura gerenda pro mortuis cap. 5. *Genuflexione, manuum extensione, prostratione, pectoris tunsione, aliisque externis actionibus magis se ipsum excitat homo ad orandum gemendumque humilius atque ferventius, & nescio quomodo, cum hi motus corporis fieri nisi motu animi præcedente non possint, eisdem rursus exterius visibiliter factis, ille interior invisibilis, qui eos facit, augetur: ac per hoc cordis affectus, qui, ut fierent ista, præcessit, quia facta sunt, crescit.* Unde opus externum peccati interioris & voluntatis auget malitiam, ut etiam affectum ad peccatum. Interdum tamen opus externum malitiam actus interioris non auget, quando affectus voluntatis æqualis est ad peccatum, & hic vehemens, ac diuturnus sine opere externo, & cum illo, est exterior actus peccati, clavibus Ecclesiæ aperiendus, seu exprimendus in sacramentali confessione ob quatuor causas, quarum prima est, quia sacramentalis confessio debet esse omnino integra, qualis non esset, si pœnitens actum externum non aperiret in confessione, quia unum, & integrum peccatum constituit cum actu interiori. Secunda, quia occasione externi operis & delectatione ipsi adjuncta voluntas ferme semper exardescit, intensiusque fertur in peccatum, quia ut notavit Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacrament. part. 14. cap. 6. vix fieri potest, ut voluntas opere suo non augeatur, & crescente cordis affectu intensior fit peccati malitia; quapropter si act⁹ externus non aperiretur in confessione, non exprimeretur tota peccati malitia, neque integrum aperiretur peccatum. Tertia, quia actus externi expresso præcepto prohibentur, ut mali ex objecto vel circumstantiis, unde Christus Matth. 15. ait: *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, hæc sunt, quæ coinquinant hominem.* Quarta demum, quia ex operibus externis gravia plerumque sequuntur incommoda, ingenerantur pravi habitus & proximo detrimenta inferuntur, & graviora damna adferuntur.

... hinc eventus, qui sequitur, præconceptus damnum proximi vel ipsius peccantis, si in pluribus & per se sequatur, externi operis auget malitiam; si quis enim cogitet, quod ex opere suo plura possint damna aliis inferri, sed nihilominus vult præconceptum opus exequi, inde conjicitur, quod ejus voluntas sit magis inordinata, ut docet D. Thomas quæst. 20. art. 5. Quod si eventus, qui consequitur, non sit præcogitatus, sed tamen per se in pluribus sequatur, ex tali actu malitiam ejus pariter auget, ait enim D. Thomas: *Manifestum est enim, meliorem actum esse ex suo genere, ex quo possunt plura bona sequi; & pejorem, ex quo nata sunt plura mala sequi; sin verò per accidens, & in paucioribus eventus sequens malitiam actus non auget, quia judicium de re non fertur, secundum id, quod est per accidens; sed solum secundum illud, quod est per se,* sicut nec peccatum excusatur, si aliquod bonum contingat ex ipso sequi, ut notavis D. Augustinus in Enchirid. cap. 22. *Nec mendacium ideo putandum est, non esse peccatum, quia possumus alicui prodesse mentiendo, possumus enim & furando aliquando prodesse alicui, si pauper, cui palam datur, sentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non sentit incommodum: Neque ideo tale furtum quisque dixerit non esse peccatum: possumus & adulterando prodesse, si aliqua, nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando moritura, & si dixeris pœnitendo purganda: neque ideo peccatum tale negabitur adulterium:* ratio est, quia tunc bonum, quod consequitur ex peccato, non sequitur per se, sed tantum per accidens. Rursus eventus se habens consecutivè ex peccato præcogitatus, & prævisus censetur interpretativè volitus, quando impediri debuit & noluit peccans eum impedire, unde si hujusmodi eventum præviderit peccator, & non impedierit, si per se in pluribus sequatur ex actu externo peccati, qui illum elicit in sua causa, censetur, eventum illum voluisse, ut qui prævidet, quod multo vino madidus, & in ebrietate sit alium occisurus, vel aliud detrimentum proximo allaturus, tenetur ab ebrietate abstinere & à nimio vini haustu. Quod si non obstante hoc damno prævisò velit se inebriare, tunc in ipsa ebrietate vult

etiam interpretativè damnum, quod alteri infert. Cæterum, licet gravius nocumentum aggravet peccatum, non sequitur, quod ex solo nocumento peccatum censeatur gravius, quinimo peccatum per se est gravius propter majorem inordinationem, quo pacto non sequitur, quod si nocumentum maximè locum habeat in peccatis contra proximum, quod illa sint graviora, siquidem est multo major inordinatio, quæ inest peccatis contra Deum, & quibusdam eorum, quæ ab homine contra se ipsum committuntur. Rursus quamvis Deo nullus possit nocere quantum ad ejus substantiam, potest tamen nocumentum intentare in his, quæ Dei sunt, ut in extirpanda fide evertendis sacris, solo æquandis locis sacris, & Ecclesiis. Observat tamen D. Thomas quæst. 73. art. 8. gravius peccare homicidam, qui vitam corporis eripit alteri, quam fornicatorem suadentem mulierculæ peccatum, tametsi spirituale nocumentum censeatur gravius corporali, & mors animæ à fornicatore procurata gravior sit morte corporis ab illo illata proximo: & ratio hujus exceptionis duplex est. Prima, quia homicida intendit directè nocumentum proximi: fornicator autem, quia ad turpia provocat puellam, non intendit nocumentum, sed delectationem carnis. Secunda, quia homicida est causa per se & sufficiens corporalis mortis: Spiritualis autem mortis nullus potest esse alteri causa per se sufficiens: quia nullus spiritualiter moritur, nisi propria voluntate peccando, quapropter puella, quæ assentitur suasionibus ad turpia ipsa per se & propria voluntate, est causa, cur spiritualiter moriatur. Qui vero occiditur, nullo modo assentitur internecioni sui ipsius.

Sola autem cogitatio morosa, seu delectatio ac complacentia de re venerea vel alia, quæ sit mortale peccatum, tametsi non adsit animus perficiendi opus externum peccati, lethale est peccatum, nisi delectatio coerceatur, & prava illa cogitatio excutiatur, per distrationem mentis ad alia, alioquin cum primum ratio animadvertit periculum, & hoc non obstante vult sibi complacere in tali cogitatione, tunc diutius immorando lethaliter peccat, ut docet D. Augostinus lib, 12. de Trinit. cap. 12. ubi ait: *Nec sane in sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens esse facienda, tenens tamen, & volvens libenter, quæ statim, ut attigerunt animum, respui debuerunt, negandum est esse peccatum; sed longe minus, quam si & opere statutum impletum.* Hoc idem tradit D Isidorus lib. 2. de sum. bono cap. 25. inquiens: *Bipartita est causa peccandi, id est operis & cogitationis, quorum unum iniquitas dicitur, quod opere geritur; aliud injustitia quod cogitatione admittitur. Prius autem actio resecanda est, postea cogitatio; prius prava opera, postmodum desideria, vicissim autem, & à cogitatione opera procedunt, & ab opere cogitatio nascitur. Quamvis enim ab opere malo quisque vacet, pro solius tamen pravæ cogitationis malitia non erit innocens: unde & Dominus per Isaiam ait: Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Non enim solum factis, sed & cogitationibus delinquimus, si eis illicitè occurrentibus delectemur.* Hinc cogitatio, si sit cum oblectatione de peccato committendo, vel commisso est peccatum, siquidem delectatio de aliqua operatione pertinet ad idem genus, ac ipsa operatio, si enim opus, de quo quispiam delectatur, & cujus cogitatione vel recordatione, vel narratione animum cum voluptate pascit, à lethali peccato non excusatur, sic ipsa delectatio est etiam mortale peccatum, sive opus illicitum ab ipso, sive ab alio commissum fuerit, aut erit committendum. Aliud tamen est delectari de modo, quo quis suum opus perfecit, & aliud delectari, de ipsomet opere, quamvis delectatio de opere illicito sit grave peccatum, si adsit consensus, non tamen delectari de modo, quo opus absolutum fuit, ut de industria furis, vel de modo homicidæ, aut de ingenio, æstatibus, quibus quispiam alium decipit, ut ad suum intentum perveniat, non semper est peccatum, quia modus est quid distinctum ab ipso opere illicito. Imo delectari circa cogitationem operis liciti, quod tamen cogitanti sit illicitum, est itidem peccatum, ut si quispiam delectetur circa usum matrimonii inter conjuges distinctos à cogitante non excusatur à peccato, quia delectatio sequitur operationem, à qua oritur, & quia opus, de quo cogitatur, est illicitum cogitanti, & lege prohibitum, ideo cogitatio de ipso datur culpæ cogitanti, eo quia talis cogitatio commovet Spiritus concupiscentiæ, & exponit cogitantem periculo committendi peccatum, hinc sponsus & sponsa opus conjugale futurum cogitantes cum delectatione, & consenso, ut etiam viduus & vidua volventes opus conjugale præteritum, cujus delectatione mentem de præsenti pascant, non excusantur à peccato lethali, maximè cum hujusmodi voluptatis recordatione, licet cogitatione, & affectu tenus, nefarii in se libidinis motus excitentur, & cogitantes se periculo peccandi, seque polluendi exponant. Hoc idem dicendum est de marito, cujus uxor, & de uxore, cujus maritus est absens, quia hujusmodi delectationes non disponunt ad opus conjugale ob distantiam, & absentiam alterius conjugis, & se conjiciunt in periculum, se polluendi ob motus concupiscentiæ, qui ex tali cogitatione excitantur. Consensus tamen requiritur in actum peccati, & procedit à ratione superiori advertente turpitudinem cogitationis, in qua nihilominus velit aliquis persistere, ut inde delectationem hauriat, pars enim superior, seu mens debet dirigere actus humanos secundum legem divinam, ac impedire actum peccati, hinc censetur ipsa consentire, sive cogitet de lege æterna, sive non, quia cum teneatur excutere turpem illam cogitationem, quam de facto non expellit, talis negligentia censetur consensus voluntatis interpretativus, hinc Augustinus lib. 12. de Trinit. cap. 12. ait, *Cum huic intentioni mentis, quæ in rebus temporalibus, & corporalibus propter rationis effectum ratiocinandi vivacitate versatur, carnalis ille sensus vel animalis ingerit quandam illecebram fruendi se, id est, tanquam bono quodam privato, & proprio non tanquam publico atque communi, quod est incommutabile bonum, tunc velut serpens alloquitur fœminam. Hinc autem illecebra consentire de ligno prohibito manducare est. Sed iste consensus, si sola cogitationis delectatione contentus est, superioris vero authoritate consilii, ita membra retinentur, ut non exhibeantur arma iniquitatis peccato: sic habendum existimo, velut cibum vetitum mulier sola comederit. Si autem in consensione male utendi rebus, quæ per sensum corporis sentiuntur, ita decernitur quodcunque peccatum, ut, si potestas sit, etiam corpore compleatur: intelligenda est illa mulier dedisse viro suo secum simul edendum illicitum cibum. Neque enim potest peccatum non solum cogitandum suaviter, verum etiam efficaciter perpetrandum mente decerni, nisi & illa mentis intentio, penes quam summa potestas est membra in*

actum

actum movendi, vel ab opere cohibendi, mala actioni cedat, & servat. Per rationem superiorem intelligitur mens, quatenus legi æternæ adhærescit, & per rationem inferiorem intelligitur eadem mens, quatenus ad temporalia, ac inferiora, quibus adhærescit, & delectatur, deflectitur, ut explicat D. Augustinus cap. 18. lib. 12. de Trinit. Hinc optare furtum vel fornicationem, aut vindictam est peccatum lethale, & qui talia cogitat & cogitationi assentitur, reus est peccati, eò quia delectetur circa objecta, quæ lege divina prohibentur: imo optare, ut liceat ea committere, quæ lex ipsa naturæ hominum cordibus à Deo inscripta prohibet, perinde est ac optare ordinis, & legis naturalis eversionem, quod deterius est, quam naturæ legem solum violare, perinde ac minus censetur peccare in principem, qui ejus legem transgreditur, quam qui cupit principatu suo illum spoliare ac legum ferendarum authoritate privare: qui autem optat, ut licita sint, quæ per se mala sunt, ut si quis vellet, fornicationẽ non esse illicitam, sed licitam, non vult Deum ipsum legis naturæ conditorem esse, siquidem Deus non esset, si summe sanctus non esset, nec esset summe sanctus, si, quæ per se mala sunt, approbare posset, vel quæ per se sunt illicita, permittere ut licita. Cæterum sola malitia intentionis sufficit ad malitiam voluntatis, ideòque quantum mala est intentio, tantum & prava censetur voluntas, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 19. art. 8. ad 4. & in 2. sentent. dist. 40. quæst. 1. art. 2. ubi ait: *Malitia voluntatis sufficit, ad hoc, quod actus malus esse dicatur, quia quod malo fine agitur, malum est: non autem bonitas voluntatis intendentis sufficit ad bonitatem actus, quia actus potest esse de se malus, qui nullo modo potest bene fieri.* Hoc idem docuit Christus non dixit: *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tenebrosum erit*, Quæ verba expendens D. Gregorius ait: *Cum perversa intentione, quid vel rectum agitur, etiam si splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni Judicis obscuratur:* unde in his, quæ mala sunt: bona intentio peccatum non excusat ex toto, tametsi interdum in eodem genere sit levius. Hinc Augustinus lib. contra mendacium cap. 7. ait: *Interest quidem plurimum qua causa, qua fine, qua intentione quid fiat: sed ea, qua constat, esse peccata nullo bona causa obtentu, nullo quasi bono fine, nulla veluti bona intentione facienda sunt. Ea quippe opera hominum, sicut causas habuerint bonas seu malas, nunc sunt bona, nunc mala, qua non sunt per se ipsa peccata: sicut victum præbere pauperibus bonum opus est, si fit causa misericordiæ cum recta fide: sicut concubitus conjugalis, quando fit causa generandi si ea fide fiat, ut gignantur regenerandi. Hæc atque hujusmodi secundum suas causas opera sunt bona vel mala; quia eadem ipsa, si habeant malas causas, in peccata vertuntur, veluti si jactantiæ causa pauper pascitur, aut lascivia causa cum uxore concubitur, aut filii generantur non ut Deo, sed ut Diabolo nutriantur.*

Quia Deus est finis ultimus rerum omnium, ad quem debent res omnes dirigi, ideo omne opus, quod virtuali saltem intentione ad DEum non refertur, malum est: quia sicut bonum, ut docent Theologi, habetur ex integra causa, ita & malum ex quovis defectu, & quia hæc directio omnium actuum in DEum est debita iisdem actibus exigentibus referri in Deum finem ultimum, si non referantur in Deum, deficiunt in aliqua perfectione sibi debita, propterea habentur actus mali, eò quia malum habeatur ex quovis defectu. Tum quia defectu hujus directionis, & relationis in Deum violatur præceptum, quo omnia nostra opera ad Deum ut finem ultimum tenemur referre. Hoc autem præceptum est charitatis, quo tenemur Deum diligere ex toto corpore, & ad hoc præceptum pertinet, ut omnia referantur in Deum, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 100. *art.* 10. *ad* 2. & hoc præceptum referendi omnes actus nostros in Deum colligitur ex Apostolo. 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive quid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.* & cap. ult. subdit; *omnia vestra in charitate fiant.* Ad Colos. 3. *Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Nostri Jesu Christi gratias agentes Deo, & Patri per ipsum.* Quibus verbis indicatur esse præceptum, ut omnia nostra opera ex deliberatione facta referantur in Deum, quod etiam confirmat D. Augustinus lib. 12. de Trinit. cap. 5. inquiens: *Nisi pars maxima voluntatis in superioribus atque interioribus habitet ea, quæ ipsa, quæ commodatur sive foris corporibus, sive intus imaginibus, eorum, nisi quidquid in eis capit ad meliorem, verioremque vitam referat, atque in eo fine, cujus intuitu hæc agenda judicat, acquiescit, quid aliud facimus, nisi quod nos Apostolus facere prohibet dicens: Nolite conformari huic sæculo.* Quod si dicas, inde sequi, non dari indifferentiam actus, qui non sit bonus nec malus moraliter, asserimus, hanc indifferentiam in genere moris non dari quoad actum in individuo. Differt enim indifferentia quoad individuum ab indifferentia quoad speciem, quia hæc est, quam actus humanus desumit ex objecto præcisè sumpto, à quo actus specificatur: indifferentia autem quod individuum est, quæ competit actui non solum ratione objecti, verum etiam ratione cæterorum hominum, quæ ad exercendum actum in singulari hic, & nunc interveniunt, ut sunt circumstantiæ omnes & finis extrinsecus operantis, & non dari actum indifferentem in individuo docet D. Thomas 1. 2. quæst. 18. art. 9. quia tametsi plures actiones ex objecto materiali, & formali sint indifferentes, nihilominus sunt semper bonæ vel malæ, ex opposito iisdem fine extrinseco, adeo ut, quamvis vellet deliberate tollere festucam, nullum alium finem intendendo, sit actus ex suo objecto indifferens, eò quia ejus objectum materiale, & formale internum sit ipsa sublatio festucæ, quæ indifferens est, ac propterea non possit nisi indifferentiam refundere in volitionem tollendi festucam, inclinatur nihilominus actus ille ob prætermissam ejus ordinationem in finem debitum, seu ex defectu extrinsecæ circumstantiæ, quæ erat apponenda actui illi, quo fit, quod tametsi actus ille ex vi sui objecti præcisè, & secundum suam speciem sit indifferens; nihilominus si attendantur omnia, quæ ad illum exercendum in singulari hic, & nunc debuissent intervenire, est actus in individuo malus quia homo tenetur apponere finem honestum omnibus suis actibus liberis, hinc Matthæi 12. legimus, hominem redditurum rationem de omni verbo otioso, quod vix æstimabatur esse peccatum, eò quia verbum otiosum careat justa necessitate, & pia utilitate, unde sicut verbum hoc pacto prolatum est otiosum & malum, & de eò reddenda est ratio in ordine ad irrogationem supplicii, eò quia caret justa necessitate,

& pia utilitate, ita ex eo, quod homo teneatur apponere omnibus suis actibus honestum finem: si actio fuit destituta hac ordinatione ad finem honestum, erit actio mala, quia caret alio ordine sibi debito ad finem honestum: sin autem hunc ordinem habuerit, & ejus objectum malum non sit, nec alia turpi circumstantia affectum, actus est bonus, unde cum ad actum in individuo attendenda sint præter ejus objectum materiale, & formale cætera omnia, quæ interveniunt ad illum exercendum hic & nunc, sequitur, non posse dari actum humanum indifferentem in individuo, hinc Augustinus lib. de util. cred. cap. 12. ait: *Omne factum si rectè factum non est, peccatum est, nec rectum factum ullum esse potest, quod non à recta ratione proficiscitur.* Et lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. ait: *Voluntas mirum est, si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit; aut enim justitiam diligimus, & bona est, si magis diligimus, magis bona: si minus, minus bona, aut si omnino non diligimus, non bona est. Qui verò dubitet, dicere voluntatem nullo modo justitiam diligentem non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem.* D. Hieronymus dialog. 1. contra Pelag. circa init. ait. *Omne quod dicitur, aut est, aut non est, & aut inter bona, aut inter mala debet numerari*, & epist. 89. differens de ceremoniis mosaicis & contendens; eas vel bonas vel malas esse, nec posse statui indifferentes, probat ex eo, quia instituta illa non sunt indifferentia inter bonum, & malum, sicut Philosophi disputant, bonum est continentia, malum est luxuria: inter utrumque indifferens ambulare, egerere alvei stercora, capitis, naribus purgamenta ejicere, sputis flegmata jacere, hoc nec bonum nec malum est, si enim feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam, onde D. Hieronymus, tametsi concedat actus indifferentes quoad speciem præcisè, quam desumunt ex objectis; negat tamen posse dari actus indifferentes quoad individuum.

Ostenditur secundò eadem assertio, quia actus in individuo importat omnia, quæ ipsi conveniunt non solum ab intrinseco, sed etiam ratione circumstantiarum, & finis extrinseci operantis, consequenter in individuo non potest dari actus indifferens. Consequentia evincitur, quia creatura intellectualis est ita determinata ex natura sua, ut non possit moraliter operari nisi propter finem: vel igitur operatur propter finem honestum, & tunc operatio est bona, vel propter finem non honestum, & tunc est mala, eò quia destituta ordine & directione ad proprium finem ultimum, est enim hujusmodi directio rectituto debita actui, hinc docet D. Thomas loc. cit. cum sit rationis ordinare actum ad debitum finem, si actus à ratione deliberativa procedens non sit ordinatus ad debitum finem, hoc ipso repugnat rationi habetque rationem mali: sin autem ordinetur ad debitum finem, jam convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni. Firmari ex eo potest, quia negare non possumus, quin sit malum non opponere rectum finem operationi: si homo teneatur omnes suos actus in bonum finem referre, ac dirigere: sed homo tenetur hac pacto operari, seu dirigere omnes suos actus in bonum finem, quia creatus propter finem bonum, seu propter Deum; & omnia agentia tenentur operari propter illum finem, ad quem fuerunt condita, & ordinata, ergo cum bonum sit ex integra causa, & malum ex quolibet defectu, non datur actus humanus, qui sit moraliter in individuo indifferens. Firmatur secundò, quia omnis operatio humana procedens à deliberatione ordinatur ad finem aliquem: sed inter hoc, quod est actum ordinari, vel non ordinari, ad finem debitum non datur medium, siquidem hæc extrema sunt contradictoria, & opponuntur negativè, ac immediate: unde non potest dari medium inter hoc, quod est actum esse bonum, vel malum, quia vel actus ordinatur ad finem debitum, & sic est consonus rationi, & bonus; vel actus caret debito ordine ad finem, & est dissonus rationi, & malus, consequenter non datur actus, qui in individuò sit moraliter indifferens.

Ostenditur alterius assertum, quia agentia naturalia determinantur ad exercitium suarum operationum ac propriis inclinationibus, ita agentia libera determinantur ad actus liberos ab obligatione, orta ex præcepto dirigendi tales actus in suum finem, quia sicut agentia naturalia habent sibi inditas inclinationes à natura, quibus determinantur ad operationes circa fines convenientes propriis naturis, ita etiam agentia libera habent ab authore naturæ præceptum tendendi per proprios actus liberos in finem consentaneum naturæ rationali, qui est bonum morale: non enim minus pertinet ad authorem naturæ dare determinationem moralem agentibus rationalibus ad actiones liberas, quam pertineat ad eundem dare determinationem naturalem agentibus naturalibus ad actiones naturales: cum igitur creatura rationalis operans ex deliberatione teneatur dirigere suos actus liberos in finem bonum, & honestum, seu in ipsum Deum, qui est finis ultimus creaturæ rationalis, ideo vel hæc dirigit suos actus liberos in finem bonum honestum, vel non: si primum ex suppositione, quod non detur alia circumstantia, à qua actus vitietur, censetur actus ille esse bonus, si autem destituatur debito ordine ad finem moraliter bonum, est actus malus, quia caret ordine sibi debito, consequenter non potest dari actus, qui sit in individuo indifferens, & qui non sit bonus nec malus, quia vel caret proprio ordine ad finem vel non, si primum est malus, si secundum, & non adsit alia circumstantia, quæ actum illum vitiet, est bonus; carere autem, & non carere proprio ordine ad finem opponuntur contradictoriè immediate, & negative, proinde excludunt essentialiter omne medium. Præterea quia quoties homo agit ex deliberatione, agit ut rationalis, seu ut distinctus à brutis, cæterisq; agentibus naturalibus; consequenter quoties operatur ex deliberatione, debet habere proprium finem distinctum à finibus cæterorum agentium naturalium, ac brutorum: sed hic finis proprius solius hominis operantis cum deliberatione, est bonum rationis; quia ratio naturalis est, quoddam pondus naturale ad bonum consonum rationi: ergo vel homo, cum operatur ex deliberatione, dirigit suum actum liberum ad hunc finem, & hoc pacto est moraliter bonus, quia juxta inclinationem naturæ rationalis ad bonum morale vel non dirigit suum actum ad hunc finem, & hic est malus, ac difformis inclinationi naturæ rationalis, consequenter non datur actus humanus elicitus ex deliberatione, qui sit quoad individuum indifferens. Præterea quia homo in ordine ad suas operationes perinde se habet ac arbor frugifera ad suos fructus hoc tamen discrimine, quia fructus arboris colliguntur ab aliis, & homo percipit suos fructus: atqui eo ipso, quod operatio humana se habet ad naturam rationalem, sicut fructus & ejus germen, debet etiam finis operationis, prodeuntis ab humana natura, esse finis ipsius naturæ rationalis; ratio est, quia cum natura sit actus primus, & ejus

actio

actio, actus secundus, qui est tendentia exercita actus primi in suum finem, sequitur, necessariò esse unum, & eundem finem utriusque scilicet naturæ rationalis, & ejus operationis elicitæ, ex deliberatione: sed finis ultimus humanæ naturæ est solus Deus: ergo etiam finis ultimus cujusvis actus humani debet esse ipse Deus: sin autem esset possibilis actus humani indifferens in individuo, non haberet pro fine ipsum Deum, quia si dirigeretur in Deum, esset revera actus bonus, & non indifferens, sin autem careret ordine ad Deum finem ultimum, jam destitueretur aliqua perfectione sibi debita, seu ordine, & directione ad finem ultimum naturæ rationalis: quem ordinem deberet actus humanus habere, ergo cùm malum sit ex quolibet defectu, & in tali actu deesset ordo ad finem ultimum naturæ rationalis, esset actus malus, consequenter non dantur actus humani eliciti ex deliberatione, qui sint indifferentes in individuo. Et firmari etiam ex eo potest, quia cùm actus elicitus sit ipsa tendentia naturæ rationalis, se habentis per modum actus secundi: vel actus humanus refertur ultimò ad Deum sive explicitè, sive virtualiter ex sua natura, quatènus est conformis rationi; & tunc hujusmodi actus est bonus: vel nullo pacto in Deum tendit, & sic deflectit à proprio fine, & caret ordine sibi debito ad ipsum, consequenter est malus moraliter, quia eo ipso, quòd non dirigitur in Deum saltem virtualiter, sistit omninò in bono creato, cujus propterea est fruitio, consequenter actus malus, quia, ut docet D. Augustinus 1. de doct. Christ. cap. 1. Perversum est frui utendis, seu rebus creatis, quæ tantùm debent cadere sub nostrum usum, ergo actus humani eliciti ex deliberatione, si careant directione ad Deum finem ultimum, sunt moraliter mali, quia deficiunt in aliquo sibi debito. Quòd si dicas, non adesse hoc præceptum, quo teneamur, quoties deliberatè agimus dirigere actum in finem honestum. Contra est, quia adest præceptum universale de bono prosequendo, & malo fugiendo, adeò ut homo teneatur se dirigere in bonum ultimum, seu beatitudinem, consequenter tenetur operari propter bonum honestum, quia Deus est bonum vel maximè honestum. Præterea quia homo ex sua natura est rationalis, proinde tenetur operari secundùm rectam operationem, unde quoties ita non operatur carentia ordinis in tali actu ad rectam rationem, inficit actum, qui propterea est malus. Præterea tenemur ex præcepto omnia opera nostra referre ad Deum, quem tenemur propterea amare ex toto corde, & ex tota anima, unde Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite*: onde ex vi præcepti divini de diligendo Deum ex toto corde tenemur omnia referre in Deum, adeò ut præceptum charitatis impleri non possit, nisi etiam omnia referantur in Deum. Hinc D. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 10. ad 2. & quæst. 102. art. 6. ad 7. ait: *Cœlestis intentio omnibus operibus nostris debet adjungi.*

Dices, hominem teneri tantùm operari secundùm rectam rationem negativè, quatenus tenetur non facere aliquid, quod sit contrarium rectæ rationi: non verò teneri positivè operari juxta rectam rationem. Contra est, quia quoties homo operatur positivè, tenetur operari juxta suam naturam, quæ cum sit rationalis, tenetur operari juxta exigentiam naturæ rationalis, sed exigentia naturæ rationalis est, dirigere operationem ad finem honestum, qui est finis ejusdem naturæ rationalis, quævis enim natura operatur, ut tendat in proprium finem, adeò ut actus secundus, & operatio naturæ sit ipsa tendentia exercita ejusdem naturæ in proprium finem, & quia finis naturæ rationalis est solus Deus; quoties actus elicitus ex deliberatione non dirigitur in Deum, nec refertur ad ipsum, destituitur proprio ordine sibi debito, consequenter est malus: ergo non negativè sed positivè tenetur homo operari propter finem honestum, seu Deum. Si urgeas, præceptum hoc impositum naturæ rationali dirigendi suos actus elicitos ex deliberatione in finem honestum asseri absque ullo fundamento, consequenter non dari hanc obligationem dirigendi omnes actus nostros in Deum, proinde possunt dari actus indifferentes, etiam quoad individuum, cujusmodi sunt omnes illi, qui versantur circa objectum indifferens, & non ordinantur ad finem ultimum bonum, vel malum; quia in hisce actibus etiam elicitis ex deliberatione sola carentia boni finis non potest habere rationem mali, quia ex nullo præcepto tenetur voluntas apponere suis actibus hanc directionem ad talem finem bonum, consequenter hæc carentia est pura negatio, non privatio, ideoque non sufficit ad vitiandum actum, quia ut ait Apostolus ad Roman. 4. Ubi non est lex, nec prævaricatio legis esse potest. Quòd autem non detur hoc præceptum ex eo suaderi potest, quia si daretur esse naturale, consequenter contineretur inter præcepta Decalogi: sed in Decalogo non legitur hoc præceptum, ergo non datur; præterea, quia non est assignabilis virtus, ad quam pertineat observantia hujus præcepti: ergo neque vitium, ad quod pertineat ejus transgressio. Demum, quia lege supernaturali non obligamur dirigere omnes actus liberos in finem supernaturalem, ergo neque legi naturali obligamur ad hanc directionem. Sed contra negatur antecedens, quia hoc præceptum revera datur, quia natura rationalis tenetur operari juxta propriam exigentiam in ordine ad finem, quod est commune omnibus agentibus naturalibus: sed hæc exigentia se promovendi ad proprium finem, ad quem fuit ordinata natura rationalis ab authore naturæ, est ipsum præceptum eidem naturale, seu à natura ipsi inditum, quod propterea reducitur ad primum præceptum Decalogi, quia sicut ex vi hujus præcepti tenemur Deum diligere super omnia, ita tenemur Deum habere pro fine nostro ultimo, ex quo oritur in creatura rationali obligatio dirigendi se, & omnes suos actus saltem mediatè & virtualiter in Deum finem ultimum. Nulli enim est dubium, quin opera nostra omnia sint Deo debita, cui sicut debemus nos ipsos totos, ita debemus omnes nostras potentias, & actus, idque ex pluribus titulis, primo titulo supremi dominii, quod habet Deus in omnes creaturas, quibus sicut dedit esse, & naturam, quam possident, omnesque ejusdem potentias, ita quidquid creaturæ inest, est sub plenissimo, ac dispotico Dei dominio, alioquin si actus nostri omnes non deberentur Deo, Deus non haberet plenissimum dominium supra omnes actus, dominium enim dicit relationem ad id, quod subjicitur dominio, & sicut actus creaturæ rationalis subjiciuntur eidem, à quo dependent, ideo ex se sunt subjicibiles, consequenter subjiciuntur & ipsi dominio Dei, alioquin hoc non esset plenissimum, quia non se extenderet ad omne subjicibile, ex quo liquet, titulo supremi, dispotici, ac plenissimi Dei dominii esse eidem debitos omnes nostros actus, qui propterea exigunt ad ipsum dirigi,

& pia utilitate, ita ex eo, quod homo teneatur apponere omnibus suis actibus honestum finem: si actio fuit destituta hac ordinatione ad finem honestum, erit actio mala, quia caret alio ordine sibi debito ad finem honestum: sin autem hunc ordinem habuerit, & ejus objectum malum non sit, nec alia turpi circumstantia affectum, actus est bonus, unde cum ad actum in individuo attendenda sint præter ejus objectum materiale, & formale cætera omnia, quæ interveniunt ad illum exercendum hic & nunc, sequitur, non posse dari actum humanum indifferentem in individuo, hinc Augustinus lib. de util. cred. cap. 12. ait: *Omne factum si rectè factum non est, peccatum est, nec rectum factum ullum esse potest, quod non à recta ratione proficiscitur.* Et lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. ait: *Voluntas mirum est, si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit: aut enim justitiam diligimus, & bona est, si magis diligimus, magis bona: si minus, minus bona, aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet, dicere voluntatem nullo modo justitiam diligentem non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem.* D. Hieronymus dielog. 1. contra Pelag. circa init. ait. *Omne quod dicitur, aut est, aut non est, & aut inter bona, aut inter mala debet numerari*, & epist. 89. disserens de ceremoniis mosaicis & contendens; eas vel bonas vel malas esse, nec posse statui indifferentes, probat ex eo, quia instituta illa non sunt indifferentia inter bonum, & malum, sicut Philophi disputant, bonum est continentia, malum est luxuria: inter utrumque indifferens ambulare, egerere alvei stercora, capitis, naribus purgamenta ejicere, sputis flegmata jacere, hoc nec bonum nec malum est, si enim feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam, unde D. Hieronymus, tametsi concedat actus indifferentes quoad speciem præcisè, quam desumunt ex objectis; negat tamen posse dari actus indifferentes quoad individuum.

Ostenditur secundò eadem assertio, quia actus in individuo importat omnia, quæ ipsi conveniunt non solum ab intrinseco, sed etiam ratione circumstantiarum, & finis extrinseci operantis, consequenter in individuo non potest dari actus indifferens. Consequentia evincitur, quia creatura intellectualis est ita determinata ex natura sua, ut non possit moraliter operari nisi propter finem: vel igitur operatur propter finem honestum, & tunc operatio est bona, vel propter finem non honestum, & tunc est mala, eò quia destituta ordine & directione ad proprium finem ultimum, est enim hujusmodi directio rectituto debita actui, hinc docet D. Thomas loc. cit. cum sit rationis ordinare actum ad debitum finem, si actus à ratione deliberativa procedens non sit ordinatus ad debitum finem, hoc ipso repugnat rationi habetque rationem mali: sin autem ordinetur ad debitum finem, jam convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni. Firmari ex eo potest, quia negare non possumus, quin sit malum non opponere rectum finem operationi: si homo teneatur omnes suos actus in bonum finem referre, ac dirigere: sed homo tenetur hac pacto operari, seu dirigere omnes suos actus in bonum finem, quia creatus propter finem bonum, seu propter Deum; & omnia agentia tenentur operari propter illum finem, ad quem fuerunt condita, & ordinata, ergo cum bonum sit ex integra causa, & malum ex quolibet defectu, non datur actus humanus, qui sit moraliter in individuo indifferens. Firmatur secundò, quia omnis operatio humana procedens à deliberatione ordinatur ad finem aliquem: sed inter hoc, quod est actum ordinari, vel non ordinari, ad finem debitum non datur medium, siquidem hæc extrema sunt contradictoria, & opponuntur negativè, ac immediate: unde non potest dari medium inter hoc, quod est actum esse bonum, vel malum, quia vel actus ordinatur ad finem debitum, & sic est consonus rationi, & bonus; vel actus caret debito ordine ad finem, & est dissonus rationi, & malus, consequenter non datur actus; qui in individuò sit moraliter indifferens.

Ostenditur ulterius assertum, quia agentia naturalia determinantur ad exercitium suarum operationum ac propriis inclinationibus, ita agentia libera determinantur ad actus liberos ab obligatione, orta ex præcepto dirigendi tales actus in suum finem, quia sicut agentia naturalie habent sibi inditas inclinationes à natura, quibus determinantur ad operationes circa fines convenientes propriis naturis, ita etiam agentia libera habent ab authore naturæ præceptum tendendi per proprios actus liberos in finem consentaneum naturæ rationali, qui est bonum morale: non enim minus pertinet ad authorem naturæ dare determinationem moralem agentibus rationalibus ad actiones liberas, quam pertineat ad eundem dare determinationem naturalem agentibus naturalibus ad actiones naturales: cum igitur creatura rationalis operans ex deliberatione teneatur dirigere suos actus liberos in finem bonum, & honestum, seu in ipsum Deum, qui est finis ultimus creaturæ rationalis, ideo vel hæc dirigit suos actus liberos in finem bonum honestum, vel non: si primum ex suppositione, quod non detur alia circumstantia, à qua actus vitietur, censetur actus ille esse bonus, si autem destituatur debito ordine ad finem moraliter bonum, est actus malus, quia caret ordine sibi debito, consequenter non potest dari actus, qui sit in individuo indifferens, & qui non sit bonus nec malus, quia vel caret proprio ordine ad finem vel non, si primum est malus, si secundum, & non adsit alia circumstantia, quæ actum illum vitiet, est bonus; carere autem, & non carere proprio ordine ad finem opponuntur contradictoriè immediate, & negative, proinde excludunt essentialiter omne medium. Præterea quia quoties homo agit ex deliberatione, agit ut rationalis, seu ut distinctus à brutis, cæterisq; agentibus naturalibus; consequenter quoties operatur ex deliberatione, debet habere proprium finem distinctum à finibus cæterorum agentium naturalium, ac brutorum: sed hic finis proprius solius hominis operantis cum deliberatione, est bonum rationis; quia ratio naturalis est, quoddam pondus naturale ad bonum consonum rationi: ergo vel homo, cum operatur ex deliberatione, dirigit suum actum liberum ad hunc finem, & hoc pacto est moraliter bonus, quia juxta inclinationem naturæ rationalis ad bonum morale vel non dirigit suum actum ad hunc finem, & hic est malus, ac difformis inclinationi naturæ rationalis, consequenter non datur actus humanus elicitus ex deliberatione, qui sit quoad individuum indifferens. Præterea quia homo in ordine ad suas operationes perinde se habet ac arbor frugifera ad suos fructus hoc tamen discrimine, quia fructus arboris colliguntur ab aliis, & homo percipit suos fructus: atqui eo ipso, quod operatio humana se habet ad naturam rationalem, sicut fructus & ejus germen, debet etiam finis operationis, prodeuntis ab humana natura, esse finis ipsius naturæ rationalis; ratio est, quia cum natura sit actus primus, & ejus

actio

actio, actus secundus, qui est tendentia exercita actus primi in suum finem, sequitur, necessariò esse unum, & eundem finem utriusque scilicet naturæ rationalis, & ejus operationis elicitæ, ex deliberatione: sed finis ultimus humanæ naturæ est solus Deus: ergo etiam finis ultimus cujusvis actus humani debet esse ipse Deus: sin autem esset possibilis actus humani indifferens in individuo, non haberet pro fine ipsum Deum, quia si dirigeretur in Deum, esset revera actus bonus, & non indifferens, sin autem careret ordine ad Deum finem ultimum, jam destitueretur aliqua perfectione sibi debita, seu ordine, & directione ad finem ultimum naturæ rationalis: quem ordinem deberet actus humanus habere, ergo cùm malum sit ex quolibet defectu, & in tali actu deesset ordo ad finem ultimum naturæ rationalis, esset actus malus, consequenter non dantur actus humani eliciti ex deliberatione, qui sint indifferentes in individuo. Et firmari etiam ex eo potest, quia cùm actus elicitus sit ipsa tendentia naturæ rationalis, se habentis per modum actus secundi: vel actus humanus refertur ultimò ad Deum sive explicitè, sive virtualiter ex sua natura, quatenus est conformis rationi; & tunc hujusmodi actus est bonus: vel nullo pacto in Deum tendit, & sic deflectit à proprio fine, & caret ordine sibi debito ad ipsum, consequenter est malus moraliter, quia eo ipso, quòd non dirigitur in Deum saltem virtualiter, sistit omninò in bono creato, cujus propterea est fruitio, consequenter actus malus, quia, ut docet D. Augustinus 1. de doct. Christ. cap. 5. Perversum est frui utendis, seu rebus creatis, quæ tantùm debent cadere sub nostrum usum, ergo actus humani eliciti ex deliberatione, si careant directione ad Deum finem ultimum, sunt moraliter mali, quia deficiunt in aliquo sibi debito. Quòd si dicas, non adesse hoc præceptum, quo teneamur, quoties deliberatè agimus dirigere actum in finem honestum. Contra est, quia adest præceptum universale de bono prosequendo, & malo fugiendo, adeò ut homo teneatur se dirigere in bonum ultimum, seu beatitudinem, consequenter tenetur operari propter bonum honestum, quia Deus est bonum vel maximè honestum. Præterea quia homo ex sua natura est rationalis, proinde tenetur operari secundùm rectam operationem, unde quoties ita non operatur carentia ordinis in tali actu ad rectam rationem, inficit actum, qui propterea est malus. Præterea tenemur ex præcepto omnia opera nostra referre ad Deum, quem tenemur propterea amare ex toto corde, & ex tota anima, unde Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite*: unde ex vi præcepti divini de diligendo Deum ex toto corde tenemur omnia referre in Deum, adeò ut præceptum charitatis impleri non possit, nisi etiam omnia referantur in Deum. Hinc D. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 10. ad 2. & quæst. 102. art. 6. ad 7. ait: *Cælestis intentio omnibus operibus nostris debet adjungi.*

Dices, hominem teneri tantùm operari secundùm rectam rationem negativè, quatenus tenetur non facere aliquid, quod sit contrarium rectæ rationi: non verò teneri positivè operari juxta rectam rationem. Contra est, quia quoties homo operatur positivè, tenetur operari juxta suam naturam, quæ cùm sit rationalis, tenetur operari juxta exigentiam naturæ rationalis, sed exigentia naturæ rationalis est, dirigere operationem ad finem honestum, qui est finis ejusdem naturæ rationalis, quævis enim natura operatur, ut tendat in proprium finem, adeò ut actus secundus, & operatio naturæ sit ipsa tendentia exercita ejusdem naturæ in proprium finem, & quia finis naturæ rationalis est solus Deus; quoties actus elicitus ex deliberatione non dirigitur in Deum, nec refertur ad ipsum, destituitur proprio ordine sibi debito, consequenter est malus: ergo non negativè sed positivè tenetur homo operari propter finem honestum, seu Deum. Si urgeas, præceptum hoc impositum naturæ rationali dirigendi suos actus elicitos ex deliberatione in finem honestum asseri absque ullo fundamento, consequenter non dari hanc obligationem dirigendi omnes actus nostros in Deum, proinde possunt dari actus indifferentes, etiam quoad individuum, cujusmodi sunt omnes illi, qui versantur circa objectum indifferens, & non ordinantur ad finem ultimum bonum, vel malum; quia in hisce actibus etiam elicitis ex deliberatione sola carentia boni finis non potest habere rationem mali, quia ex nullo præcepto tenetur voluntas apponere suis actibus hanc directionem ad talem finem bonum, consequenter hæc carentia est pura negatio, non privatio, ideoque non sufficit ad vitiandum actum, quia ut ait Apostolus ad Roman. 4. Ubi non est lex, nec prævaricatio legis esse potest. Quòd autem non detur hoc præceptum ex eo suaderi potest, quia si daretur esse naturale, consequenter contineretur inter præcepta Decalogi: sed in Decalogo non legitur hoc præceptum, ergo non datur; præterea, quia non est assignabilis virtus, ad quam pertineat observantia hujus præcepti: ergo neque vitium, ad quod pertineat ejus transgressio. Demum, quia lege supernaturali non obligamur dirigere omnes actus liberos in finem supernaturalem, ergo neque lege naturali obligamur ad hanc directionem. Sed contra negatur antecedens, quia hoc præceptum revera datur, quia natura rationalis tenetur operari juxta propriam exigentiam in ordine ad finem, quod est commune omnibus agentibus naturalibus: sed hæc exigentia se promovendi ad proprium finem, ad quem fuit ordinata natura rationalis ab authore naturæ, est ipsum præceptum eidem naturale, seu à natura ipsi inditum, quod propterea reducitur ad primum præceptum Decalogi, quia sicut ex vi hujus præcepti tenemur Deum diligere super omnia, ita tenemur Deum habere pro fine nostro ultimo, ex quo oritur in creatura rationali obligatio dirigendi se, & omnes suos actus saltem mediatè & virtualiter in Deum finem ultimum. Nulli enim est dubium, quin opera nostra omnia sint Deo debita, cui sicut debemus nos ipsos totos, ita debemus omnes nostras potentias, & actus, idque ex pluribus titulis, primo titulo supremi dominii, quod habet Deus in omnes creaturas, quibus sicut dedit esse, & naturam, quam possident, omnesque ejusdem potentias, ita quidquid creaturæ inest, est sub plenissimo, ac despotico Dei dominio, alioquin si actus nostri omnes non deberentur Deo, Deus non haberet plenissimum dominium supra omnes actus, dominium enim dicit relationem ad id, quod subjicitur dominio, & sicut actus creaturæ rationalis subjiciuntur eidem, à quo dependent, ideo ex se sunt subjicibiles, consequenter subjiciuntur & ipsi dominio Dei, alioquin hoc non esset plenissimum, quia non se extenderet ad omne subjicibile, ex quo liquet, titulo supremi, despotici, ac plenissimi Dei dominii esse eidem debitos omnes nostros actus, qui propterea exigunt ad ipsum dirigi, ac

& pia utilitate, ita ex eo, quod homo teneatur apponere omnibus suis actibus honestum finem: si actio fuit destituta hac ordinatione ad finem honestum, erit actio mala, quia caret alio ordine sibi debito ad finem honestum: sin autem hunc ordinem habuerit, & ejus objectum malum non sit, nec alia turpi circumstantia affectum, actus est bonus, unde cum ad actum in individuo attendenda sint præter ejus objectum materiale, & formale cætera omnia, quæ interveniunt ad illum exercendum hic & nunc, sequitur, non posse dari actum humanum indifferentem in individuo, hinc Augustinus lib. de util. cred. cap. 12. ait: *Omne factum si rectè factum non est, peccatum est, nec rectum factum ullum esse potest, quod non à recta ratione proficiscitur.* Et lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. ait: *Voluntas mirum est, si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit: aut enim justitiam diligimus, & bona est, si magis diligimus, magis bona: si minus, minus bona, aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet, dicere voluntatem nullo modo justitiam diligentem non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem.* D. Hieronymus dialog. 1. contra Pelag. circa init. ait. *Omne quod dicitur, aut est, aut non est, & aut inter bona, aut inter mala debet numerari*, & epist. 89. differens de ceremoniis mosaicis & contendens, eas vel bonas vel malas esse, nec posse statui indifferentes, probat ex eo, quia instituta illa non sunt indifferentia inter bonum, & malum, sicut Philophi disputant, bonum est continentia, malum est luxuria: inter utrumque indifferens ambulare, egerere alvei stercora, capitis, naribus purgamenta ejicere, sputis flegmata jacere, hoc nec bonum nec malum est, si enim feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam, unde D. Hieronymus, tametsi concedat actus indifferentes quoad speciem præcisè, quam desumunt ex objectis; negat tamen posse dari actus indifferentes quoad individuum.

Ostenditur secundò eadem assertio, quia actus in individuo importat omnia, quæ ipsi conveniunt non solum ab intrinseco, sed etiam ratione circumstantiarum, & finis extrinseci operantis, consequenter in individuo non potest dari actus indifferens, Consequentia evincitur, quia creatura intellectualis est ita determinata ex natura sua, ut non possit moraliter operari nisi propter finem: vel igitur operatur propter finem honestum, & tunc operatio est bona, vel propter finem non honestum, & tunc est mala, eò quia destituta ordine & directione ad proprium finem ultimum, est enim hujusmodi directio rectitudo debita actui, hinc docet D. Thomas loc. cit. cum sit rationis ordinare actum ad debitum finem, si actus à ratione deliberativa procedens non sit ordinatus ad debitum finem, hoc ipso repugnat rationi habetque rationem mali: sin autem ordinetur ad debitum finem, jam convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni. Firmari ex eo potest, quia negare non possumus, quin sit malum non opponere rectum finem operationi: si homo teneatur omnes suos actus in bonum finem referre, ac dirigere: sed homo tenetur hac pacto operari, seu dirigere omnes suos actus in bonum finem, quia creatus propter finem bonum, seu propter Deum; & omnia agentia tenentur operari propter illum finem, ad quem fuerunt condita, & ordinata, ergo cum bonum sit ex integra causa, & malum ex quolibet defectu, non datur actus humanus, qui sit moraliter in individuo indifferens. Firmatur secundò, quia omnis operatio humana procedens à deliberatione ordinatur ad finem aliquem: sed inter hoc, quod est actum ordinari, vel non ordinari, ad finem debitum non datur medium, siquidem hæc extrema sunt contradictoria, & opponuntur negativè, ac immediate: unde non potest dari medium inter hoc, quod est actum esse bonum, vel malum, quia vel actus ordinatur ad finem debitum, & sic est consonus rationi, & bonus; vel actus caret debito ordine ad finem, & est dissonus rationi, & malus, consequenter non datur actus, qui in individuò sit moraliter indifferens.

Ostenditur ulterius assertum, quia agentia naturalia determinantur ad exercitium suarum operationum ac propriis inclinationibus, ita agentia libera determinantur ad actus liberos ab obligatione, orta ex præcepto dirigendi tales actus in suum finem, quia sicut agentia naturalia habent sibi inditas inclinationes à natura, quibus determinantur ad operationes circa fines convenientes propriis naturis, ita etiam agentia libera habent ab authore naturæ præceptum tendendi per proprios actus liberos in finem consentaneum naturæ rationali, qui est bonum morale: non enim minus pertinet ad authorem naturæ dare determinationem moralem agentibus rationalibus ad actiones liberas, quam pertineat ad eundem dare determinationem naturalem agentibus naturalibus ad actiones naturales: cum igitur creatura rationalis operans ex deliberatione teneatur dirigere suos actus liberos in finem bonum, & honestum, seu in ipsum Deum, qui est finis ultimus creaturæ rationalis, ideo vel hæc dirigit suos actus liberos in finem bonum honestum, vel non: si primum ex suppositione, quod non detur alia circumstantia, à qua actus vitietur, censetur actus ille esse bonus, si autem destituatur debito ordine ad finem moraliter bonum, est actus malus, quia caret ordine sibi debito, consequenter non potest dari actus, qui sit in individuo indifferens, & qui non sit bonus nec malus, quia vel caret proprio ordine ad finem vel non, si primum est malus, si secundum, & non adsit alia circumstantia, quæ actum illum vitiet, est bonus; carere autem, & non carere proprio ordine ad finem opponuntur contradictoriè immediate, & negative, proinde excludunt essentialiter omne medium. Præterea quia quoties homo agit ex deliberatione, agit ut rationalis, seu ut distinctus à brutis, cælerisq; agentibus naturalibus; consequenter quoties operatur ex deliberatione, debet habere proprium finem distinctum à finibus cæterorum agentium naturalium, ac brutorum: sed hic finis proprius solius hominis operantis cum deliberatione, est bonum rationis; quia ratio naturalis est, quoddam pondus naturale ad bonum consonum rationi: ergo vel homo, cum operatur ex deliberatione, dirigit suum actum liberum ad hunc finem, & hoc pacto est moraliter bonus, quia juxta inclinationem naturæ rationalis ad bonum morale vel non dirigit suum actum ad hunc finem, & hic est malus, ac difformis inclinationi naturæ rationalis, consequenter non datur actus humanus elicitus ex deliberatione, qui sit quoad individuum indifferens. Præterea quia homo in ordine ad suas operationes perinde se habet ac arbor frugifera ad suos fructus hoc tamen discrimine, quia fructus arboris colliguntur ab aliis, & homo percipit suus fructus: atqui eo ipso, quod operatio humana se habet ad naturam rationalem, sicut fructus & ejus germen, debet etiam finis operationis, prodeuntis ab humana natura, esse finis ipsius naturæ rationalis; ratio est, quia cum natura sit actus primus, & ejus

actio

actio, actus secundus, qui est tendentia exercita actus primi in suum finem, sequitur, necessariò esse unum, & eundem finem utriusque scilicet naturæ rationalis, & ejus operationis elicitæ, ex deliberatione: sed finis ultimus humanæ naturæ est solus Deus: ergo etiam finis ultimus cujusvis actus humani debet esse ipse Deus: sin autem esset possibilis actus humani indifferens in individuo, non haberet pro fine ipsum Deum, quia si dirigeretur in Deum, esset revera actus bonus, & non indifferens, sin autem careret ordine ad Deum finem ultimum, jam destitueretur aliquâ perfectione sibi debitâ, seu ordine, & directione ad finem nltimum naturæ rationalis: quem ordinem deheret actus humanus habere, ergo cùm malum sit ex quolibet defectu, & in tali actu deesset ordo ad finem ultimum naturæ rationalis, esset actus malus, consequenter non dantur actus humani eliciti ex deliberatione, qui sint indifferentes in individuo. Et firmari etiam ex eo potest, quia cùm actus elicitus sit ipsa tendentia naturæ rationalis, se habentis per modum actus secundi: vel actus humanus refertur ultimò ad Deum sive explicitè, sive virtualiter ex sua natura, quatenus est conformis rationi; & tunc hujusmodi actus est bonus: vel nullo pacto in Deum tendit, & sic deflectit à proprio fine, & caret ordine sibi debito ad ipsum, consequenter est malus moraliter, quia eo ipso, qnòd non dirigitur in Deum saltem virtualiter, sistit omninò in bono creato, cujus propterea est fruitio, consequenter actus malus, quia, ut docet D. Augustinus 1. de doct. Christ. cap. 1. Perversum est frui utendis, seu rebus creatis, quæ tantùm debent cadere sub nostrum usum, ergo actus humani eliciti ex deliberatione, si careant directione ad Deum finem ultimum, sunt moraliter mali, quia deficiunt in aliquo sibi debito. Quòd si dicas, nnn adesse hoc præceptum, qno teneamur, qooties deliberatè agimus dirigere actum in fiuem honestum. Contra est, quia adest præceptum universale de bono prosequendo, & malo fugiendo, adeò ut homo teneatnr se dirigere in bonum ultimum, seu beatitudinem, consequenter tenetur operari propter bonum honestum, qnia Deus est bonum vel maximè honestum. Præterea qnia homo ex sna natura est rationalis, proinde tenetur operari secundùm rectam operationem, unde quoties ita non operatur carentia ordinis in tali actu ad rectam rationem, inficit actum, qui propterea est malus: Præterea tenemur ex præcepto omnia opera nostra referre ad Deum, quem tenemur propterea amare ex toto corde, & ex tota anima, unde Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite*: unde ex vi præcepti divini de diligendo Deum ex toto corde tenemur omnia referre in Deum, adeò ut præceptum charitatis impleri non possit, nisi etiam omnia referantur in Deum. Hinc D. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 10. ad 2. & quæst. 102. art. 6. ad 7. ait: *Cælestis intentio omnibus operibus nostris debet adjungi.*

Dices, hominem teneri tantùm operari secundùm rectam rationem negativè, quatenus tenetur non facere aliquid, quod sit contrarium rectæ rationi: non verò teneri positivè operari juxta rectam rationem. Contra est, quia quoties homo operatur positivè, tenetur operari juxta suam naturam, quæ cum sit rationalis, tenetur operari juxta exigentiam naturæ rationalis, sed exigentia naturæ rationalis est, dirigere operationem ad finem honestum, qui est finis ejusdem naturæ rationalis, quævis enim natura operatur, ut tendat in proprium finem, adeò ut actus secundus, & operatio naturæ sit ipsa tendentia exercita ejusdem naturæ in proprium finem, & quia finis naturæ rationalis est solus Deus; quoties actus elicitus ex deliberatione non dirigitur in Deum, nec refertur ad ipsum, destituitur proprio ordine sibi debito, consequenter est malus: ergo non negativè sed positivè tenetur homo operari propter finem honestum, seu Deum. Si urgeas, præceptum hoc impositum naturæ rationali dirigendi suos actus elicitos ex deliberatione in finem honestum asseri absque ullo fundamento, consequenter non dari hanc obligationem dirigendi omnes actus nostros in Deum, proinde possunt dari actus indifferentes, etiam quoad individuum, cujusmodi sunt omnes illi, qui versantur circa objectum indifferens, & non ordinantur ad finem ultimum bonum, vel malum; quia in hisce actibus etiam elicitis ex deliberatione sola carentia boni finis non potest habere rationem mali, quia ex nullo præcepto tenetur voluntas apponere suis actibus hanc directionem ad talem finem bonum, consequenter hæc carentia est pura negatio, non privatio, ideoque noo sufficit ad vitiandum actum, quia ut ait Apostolus ad Roman, 4. Ubi non est lex, nec præfaricatio legis esse potest. Quòd autem non detur hoc præceptum ex eo suaderi potest, quia si daretur esse naturale, consequenter contineretur inter præcepta Decalogi: sed in Decalogo noo legitur hoc præceptum, ergo non datur; præterea, quia non est assignabilis virtus, ad quam pertineat observantia hujus præcepti: ergo neque vitium, ad qood pertineat ejus transgressio. Demum, quia lege supernaturali non obligamnr dirigere omnes actus liberos in finem supernaturalem, ergo neque legi naturali obligamur ad hanc directionem. Sed contra negatur antecedens, quia hoc præceptum revera datur, qnia natura rationalis tenetur operari juxta propriam exigentiam in ordine ad finem, quod est commune omnibus agentibus naturalibus: sed hæc exigentia se promoveudi ad proprium fioem, ad quem fuit ordinata natura rationalis ab authore naturæ, est ipsum præceptum eidem naturale, seu à natura ipsi inditum, quod propterea reducitur ad primum præceptum Decalogi, quia sicut ex vi hujus præcepti tenemur Deum diligere super omnia, ita tenemur Deum habere pro fine nostro ultimo, ex quo oritur in creatura rationali obligatio dirigendi se, & omnes suos actus saltem mediatè & virtualiter in Deum finem ultimum. Nulli enim est dubium, quin opera nostra omnia sint Deo debita, cui sicut debemus nos ipsos totos, ita debemus omnes nostras potentias, & actus, idque ex pluribus titulis, primo titulo supremi dominii, quod habet Deus in omnes creaturas, quibus sicut dedit esse, & naturam, quam possident, omnesque ejusdem pntentias, ita quidquid creaturæ inest, est sub plenissimo, ac dispotico Dei dominio, alioquin si actus nostri omnes non deberentur Deo, Deus non haberet plenissimum dominium supra omnes actus, dominium enim dicit relationem ad id, quod subjicitur dominio, & sicut actus creaturæ rationalis subjiciuntur eidem, à quo dependent, ideo ex se sunt subjicibiles, consequenter subjiciuntur & ipsi dominio Dei, alioquin hoc non esset plenissimum, quia non se extenderet ad omne subjicibile, ex quo liquet, titulo supremi, dispotici, ac plenissimi Dei dominii esse eidem debitos omnes nostros actus, qui propterea exigunt ad ipsum dirigi,

& pia utilitate, ita ex eo, quod homo teneatur apponere omnibus suis actibus honestum finem: si actio fuit destituta hac ordinatione ad finem honestum, erit actio mala, quia caret alio ordine sibi debito ad finem honestum: sin autem hunc ordinem habuerit, & ejus objectum malum non sit, nec alia turpi circumstantia affectum, actus est bonus, unde cum ad actum in individuo attentenda sint præter ejus objectum materiale, & formale cætera omnia, quæ interveniunt ad illum exercendum hic & nunc, sequitur, non posse dari actum humanum indifferentem in individuo, hinc Augustinus lib. de util. cred. cap. 12. ait: *Omne factum si rectè factum non est, peccatum est, nec rectum factum ullum esse potest, quod non à recta ratione proficiscitur.* Et lib. 2. de peccator. merit. cap. 18. ait: *Voluntas mirum est, si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit: aut enim justitiam diligimus, & bona est, si magis diligimus, magis bona: si minus, minus bona, aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet, dicere voluntatem nullo modo justitiam diligentem non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem.* D. Hieronymus dialog. 1. contra Pelag. circa init. ait. *Omne quod dicitur, aut est, aut non est, & aut inter bona, aut inter mala debet numerari*, & epist. 89. disserens de ceremoniis mosaicis & contendens, eas vel bonas vel malas esse, nec posse statui indifferentes, probat ex eo, quia instituta illa non sunt indifferentia inter bonum, & malum, sicut Philophi disputant, bonum est continentia, malum est luxuria: inter utrumque indifferens ambulare, egerere alvei stercora, capitis, naribus purgamenta ejicere, sputis flegmata jacere, hoc nec bonum nec malum est, si enim feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam, unde D. Hieronymus, tametsi concedat actus indifferentes quoad speciem præcisè, quam desumunt ex objectis; negat tamen posse dari actus indifferentes quoad iodividuum.

Ostenditur secundò eadem assertio, quia actus in individuo importat omnia, quæ ipsi conveniunt non solum ab intrinseco, sed etiam ratione circumstantiarum, & finis extrinseci operantis, consequenter in individuo non potest dari actus indifferens, Consequentia evincitur, quia creatura intellectualis est ita determinata ex natura sua, ut non possit moraliter operari nisi propter finem: vel igitur operatur propter finem honestum, & tunc operatio est bona, vel propter finem non honestum, & tunc est mala, eò quia destituta ordine & directione ad proprium finem ultimum, est enim hujusmodi directio rectituto debita actui, hinc docet D. Thomas loc. cit. cum sit rationis ordinare actum ad debitum finem, si actus à ratione deliberativa procedens non sit ordinatus ad debitum finem, hoc ipso repugnat rationi habetque rationem mali: sin autem ordinetur ad debitum finem, jam convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni. Firmari ex eo potest, quia negare non possumus, quin sit malum non opponere rectum finem operationi: si homo teneatur omnes suos actus in bonum finem referre, ac dirigere: sed homo tenetur hac pacto operari, seu dirigere omnes suos actus in bonum finem, quia creatus propter finem bonum, seu propter Deum; & omnia agentia tenentur operari propter illum finem, ad quem fuerunt condita, & ordinata, ergo cum bonum sit ex integra causa, & malum ex quolibet defectu, non datur actus humanus, qui sit moraliter in individuo indifferens. Firmatur secundò, quia omnis operatio hum sua procedens à deliberatione ordinatur ad finem aliquem: sed inter hoc, quod est actum ordinari, vel oon ordinari, ad finem debitum non datur medium, siquidem hæc extrema sunt contradictoria, & opponuntur negativè, ac immediate: unde non potest dari medium inter hoc, quod est actum esse bonum, vel malum, quia vel actus ordinatur ad finem debitum, & sic est consonus rationi, & bonus; vel actus caret debito ordine ad finem, & est dissonus rationi, & malus, consequenter non datur actus, qui in individuò sit moraliter indifferens.

Ostenditur ulterius assertum, quia agentia naturalia determinantur ad exercitium suarum operationum ac propriis inclinationibus, ita agentia libera determinantur ad actus liberos ab obligatione, orta ex præcepto dirigendi tales actus in suum finem, quia sicut agentia naturalia habent sibi inditas inclinationes à natura, quibus determinantur ad operationes circa fines convenientes propriis naturis, ita etiam agentia libera habent ab authore naturæ præceptum tendendi per proprios actus liberos in finem consentaneum naturæ rationali, qui est bonum morale: non enim minus pertinet ad authorem naturæ dare determinationem moralem agentibus rationalibus ad actiones liberas, quam pertineat ad eundem dare determinationem naturalem agentibus naturalibus ad actiones naturales: cum igitur creatura rationalis operans ex deliberatione teneatur dirigere suos actus liberos in finem bonum, & honestum, seu io ipsum Deum, qui est finis ultimus creaturæ rationalis, ideo vel hæc dirigit suos actos liberos in finem bonum honestum, vel non: si primum ex suppositione, quod non detur alia circumstantia, à qua actus vitietur, censetur actus ille esse bonus, si autem destituatur debito ordine ad finem moraliter bonum, est actus malus, quia caret ordine sibi debito, consequenter non potest dari actus, qui sit in individuo indifferens, & qui non sit bonus nec malus, quia vel caret proprio ordine ad finem vel non, si primum est malus, si secundum, & non adsit alia circumstantia, quæ actum illum vitiet, est bonus; carere autem, & non carere proprio ordine ad finem opponuntur contradictoriè immediate, & negative, proinde excludunt essentialiter omne medium. Præterea quia quoties homo agit ex deliberatione, agit ut rationalis, seu ut distinctus à brutis, cæterisq; agentibus naturalibus; consequenter quoties operatur ex deliberatione, debet habere proprium finem distinctum à finibus cæterorum agentium naturalium, ac brutorum: sed hic finis proprius solius hominis operantis cum deliberatione, est bonum rationis; quia ratio naturalis est, quoddam pondus naturale ad bonum consonum rationi: ergo vel homo, cum operatur ex deliberatione, dirigit suum actum liberum ad hunc finem, & hoc pacto est moraliter bonus, quia juxta inclinationem naturæ rationalis ad bonum morale vel non dirigit suum actum ad hunc finem, & hic est malus, ac difformis inclinationi naturæ rationalis, consequenter non datur actus humanus elicitus ex deliberatione, qui sit quoad individuum indifferens. Præterea quia homo in ordine ad suas operationes perinde se habet ac arbor frugifera ad suos fructus hoc tamen discrimine, quia fructus arboris colliguntur ab aliis, & homo percipit suos fructus: atqui eo ipso, quod operatio humana se habet ad naturam rationalem, sicut fructus & ejus germen, debet etiam finis operationis, prodeuntis ab humana natura, esse finis ipsius naturæ rationalis; ratio est, quia cum natura sit actus primus, & ejus

actio

actio, actus secundus, qui est tendentia exercita actus primi in suum finem, sequitur, necessariò esse unum, & eundem finem utriusque scilicet naturæ rationalis, & ejus operationis elicitæ, ex deliberatione: sed finis ultimus humanæ naturæ est solus Deus: ergo etiam finis ultimus cujusvis actus humani debet esse ipse Deus: sin autem esset possibilis actus humani indifferens in individuo, non haberet pro fine ipsum Deum, quia si dirigeretur in Deum, esset revera actus bonus, & non indifferens, sin autem careret ordine ad Deum finem ultimum, jam destitueretur aliquâ perfectione sibi debitâ, seu ordine, & directione ad finem ultimum naturæ rationalis: quem ordinem deberet actus humanus habere, ergo cùm malum sit ex quolibet defectu, & in tali actu deesset ordo ad finem ultimum naturæ rationalis, esset actus malus, consequenter non dantur actus humani eliciti ex deliberatione, qui sint indifferentes in individuo. Et firmari etiam ex eo potest, quia cùm actus elicitus sit ipsa tendentia naturæ rationalis, se habentis per modum actus secundi: vel actus humanus refertur ultimò ad Deum sive explicitè, sive virtualiter ex sua natura, quatenus est conformis rationi; & tunc hujusmodi actus est bonus: vel nullo pacto in Deum tendit, & sic deflectit à proprio fine, & caret ordine sibi debito ad ipsum, consequenter est malus moraliter, quia eo ipso, quòd non dirigitur in Deum saltem virtualiter, sistit omninò in bono creato, cujus propterea est fruitio, consequenter actus malus, quia, ut docet D. Augustinus 1. de doct. Christ. cap. 1. Perversum est frui utendis, seu rebus creatis, quæ tantùm debent cadere sub nostrum usum, ergo actus humani eliciti ex deliberatione, si careant directione ad Deum finem ultimum, sunt moraliter mali, quia deficiunt in aliquo sibi debito. Quòd si dicas, non adesse hoc præceptum, quo teneamur, quoties deliberatè agimus dirigere actum in finem honestum. Contra est, quia adest præceptum universale de bono prosequendo, & malo fugiendo, adeò ut homo teneatur se dirigere in bonum ultimum, seu beatitudinem, consequenter tenetur operari propter bonum honestum, quia Deus est bonum vel maximè honestum. Præterea quia homo ex sua natura est rationalis, proinde tenetur operari secundùm rectam operationem, unde quoties ita non operatur carentia ordinis in tali actu ad rectam rationem, inficit actum, qui propterea est malus: Præterea tenemur ex præcepto omnia opera nostra referre ad Deum, quem tenemur propterea amare ex toto corde, & ex tota anima, unde Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite*: unde ex vi præcepti divini de diligendo Deum ex toto corde tenemur omnia referre in Deum, adeò ut præceptum charitatis impleri non possit, nisi etiam omnia referantur in Deum. Hinc D. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 10. ad 2. & quæst. 102. art. 6. ad 7. ait: *Cælestis intentio omnibus operibus nostris debet adjungi.*

Dices, hominem teneri tantùm operari secundùm rectam rationem negativè, quatenus tenetur non facere aliquid, quod sit contrarium rectæ rationi: non verò teneri positivè operari juxta rectam rationem. Contra est, quia quoties homo operatur positivè, tenetur operari juxta suam naturam, quæ cum sit rationalis, tenetur operari juxta exigentiam naturæ rationalis, sed exigentia naturæ rationalis est, dirigere operationem ad finem honestum, qui est finis ejusdem naturæ rationalis, quævis enim natura operatur, ut tendat in proprium finem, adeò ut actus secundus, & operatio naturæ sit ipsa tendentia exercita ejusdem naturæ in proprium finem, & quia finis naturæ rationalis est solus Deus; quoties actus elicitus ex deliberatione non dirigitur in Deum, nec refertur ad ipsum, destituitur proprio ordine sibi debito, consequenter est malus: ergo non negativè sed positivè tenetur homo operari propter finem honestum, seu Deum. Si urgeas, præceptum hoc impositum naturæ rationali dirigendi suos actus elicitos ex deliberatione in finem honestum asseri absque ullo fundamento, consequenter non dari hanc obligationem dirigendi omnes actus nostros in Deum, proinde possunt dari actus indifferentes, etiam quoad individuum, cujusmodi sunt omnes illi, qui versantur circa objectum indifferens, & non ordinantur ad finem ultimum bonum, vel malum; quia in hisce actibus etiam elicitis ex deliberatione sola carentia boni finis non potest habere rationem mali, quia ex nullo præcepto tenetur voluntas apponere suis actibus hanc directionem ad talem finem bonum, consequenter hæc carentia est pura negatio, non privatio, ideoque non sufficit ad vitiandum actum, quia ut ait Apostolus ad Roman. 4. Ubi non est lex, nec prævaricatio legis esse potest. Quòd autem non detur hoc præceptum ex eo suaderi potest, quia si daretur esse naturale, consequenter contineretur inter præcepta Decalogi: sed in Decalogo non legitur hoc præceptum, ergo non datur; præterea, quia non est assignabilis virtus, ad quam pertineat observantia hujus præcepti: ergo neque vitium, ad quod pertineat ejus transgressio. Demum, quia lege supernaturali non obligamur dirigere omnes actus liberos in finem supernaturalem, ergo neque legi naturali obligamur ad hanc directionem. Sed contra negatur antecedens, quia hoc præceptum revera datur, quia natura rationalis tenetur operari juxta propriam exigentiam in ordine ad finem, quod est commune omnibus agentibus naturalibus: sed hæc exigentia se promovendi ad proprium finem, ad quem fuit ordinata natura rationalis ab authore naturæ, est ipsum præceptum eidem naturale, seu à natura ipsi inditum, quod propterea reducitur ad primum præceptum Decalogi, quia sicut ex vi hujus præcepti tenemur Deum diligere super omnia, ita tenemur Deum habere pro fine nostro ultimo, ex quo oritur in creatura rationali obligatio dirigendi se, & omnes suos actus saltem mediatè & virtualiter in Deum finem ultimum. Nulli enim est dubium, quin opera nostra omnia sint Deo debita, cui sicut debemus nos ipsos totos, ita debemus omnes nostras potentias, & actus, idque ex pluribus titulis, primo titulo supremi dominii, quod habet Deus in omnes creaturas, quibus sicut dedit esse, & naturam, quam possident, omnesque ejusdem potentias, ita quidquid creaturæ inest, est sub plenissimo, ac despotico Dei dominio, alioquin si actus nostri omnes non deberentur Deo; Deus non haberet plenissimum dominium supra omnes actus, dominium enim dicit relationem ad id, quod subjicitur dominio, & sicut actus creaturæ rationalis subjiciuntur eidem, à quo dependent, ideo ex se sunt subjicibiles, consequenter subjiciuntur & ipsi dominio Dei, alioquin hoc non esset plenissimum, quia non se extenderet ad omne subjicibile, ex quo liquet, titulo supremi, despotici, ac plenissimi Dei dominii esse eidem debitos omnes nostros actus, qui propterea exigunt ad ipsum dirigi,

actio, actus secundus, qui est tendentia exercita actus primi in suum finem, sequitur, necessariò esse unum, & eundem finem utriusque scilicet naturæ rationalis, & ejus operationis elicitæ, ex deliberatione: sed finis ultimus humanæ naturæ est solus Deus: ergo etiam finis ultimus cujusvis actus humani debet esse ipse Deus: sin autem esset possibilis actus humani indifferens in individuo, non haberet pro fine ipsum Deum, quia si dirigeretur in Deum, esset revera actus bonus, & non indifferens, sin autem careret ordine ad Deum finem ultimum, jam destitueretur aliqua perfectione sibi debita, seu ordine, & directione ad finem ultimum naturæ rationalis: quem ordinem deberet actus humanus habere, ergo cùm malum sit ex quolibet defectu, & in tali actu deesset ordo ad finem ultimum naturæ rationalis, esset actus malus, consequenter non dantur actus humani eliciti ex deliberatione, qui sint indifferentes in individuo. Et firmari etiam ex eo potest, quia cùm actus elicitus sit ipsa tendentia naturæ rationalis, se habentis per modum actus secundi: vel actus humanus refertur ultimò ad Deum sive explicitè, sive virtualiter ex sua natura, quatenus est conformis rationi; & tunc hujusmodi actus est bonus: vel nullo pacto in Deum tendit, & sic deflectit à proprio fine, & caret ordine sibi debito ad ipsum, consequenter est malus moraliter, quia eo ipso, quòd non dirigitur in Deum saltem virtualiter, sistit omninò in bono creato, cujus propterea est fruitio, consequenter actus malus, quia, ut docet D. Augustinus 1. de doct. Christ. cap. 1. Perversum est frui utendis, seu rebus creatis, quæ tantùm debent cadere sub nostrum usum, ergo actus humani eliciti ex deliberatione, si careant directione ad Deum finem ultimum, sunt moraliter mali, quia deficiunt in aliquo sibi debito. Quòd si dicas, non adesse hoc præceptum, quo teneamur, quoties deliberatè agimus dirigere actum in finem honestum. Contra est, quia adest præceptum universale de bono prosequendo, & malo fugiendo, adeò ut homo teneatur se dirigere in bonum ultimum, seu beatitudinem, consequenter tenetur operari propter bonum honestum, quia Deus est bonum vel maximè honestum. Præterea quia homo ex sua natura est rationalis, proinde tenetur operari secundùm rectam operationem, unde quoties ita non operatur carentia ordinis in tali actu ad rectam rationem, inficit actum, qui propterea est malus: Præterea tenemur ex præcepto omnia opera nostra referre ad Deum, quem tenemur propterea amare ex toto corde, & ex tota anima, unde Apostolus 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite*: onde ex vi præcepti divini de diligendo Deum ex toto corde tenemur omnia referre in Deum, adeò ut præceptum charitatis impleri non possit, nisi etiam omnia referantur in Deum. Hinc D. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 10. ad 2. & quæst. 102. art. 6. ad 7. ait: *Cælestis intentio omnibus operibus nostris debet adjungi.*

Dices, hominem teneri tantùm operari secundùm rectam rationem negativè, quatenus tenetur non facere aliquid, quod sit contrarium rectæ rationi: non verò teneri positivè operari juxta rectam rationem. Contra est, quia quoties homo operatur positivè, tenetur operari juxta suam naturam, quæ cùm sit rationalis, tenetur operari juxta exigentiam naturæ rationalis, sed exigentia naturæ rationalis est, dirigere operationem ad finem honestum, qui est finis ejusdem naturæ rationalis, quævis enim natura operatur, ut tendat in proprium finem, adeò ut actus secundus, & operatio naturæ sit ipsa tendentia exercita ejusdem naturæ in proprium finem, & quia finis naturæ rationalis est solus Deus; quoties actus elicitus ex deliberatione non dirigitur in Deum, nec refertur ad ipsum, destituitur proprio ordine sibi debito, consequenter est malus: ergo non negativè sed positivè tenetur homo operari propter finem honestum, seu Deum. Si urgeas, præceptum hoc impositum naturæ rationali dirigendi suos actus elicitos ex deliberatione in finem honestum asseri absque ullo fundamento, consequenter non dari hanc obligationem dirigendi omnes actus nostros in Deum, proinde possunt dari actus indifferentes, etiam quoad individuum, cujusmodi sunt omnes illi, qui versantur circa objectum indifferens, & non ordinantur ad finem ultimum bonum, vel malum; quia in hisce actibus etiam elicitis ex deliberatione sola carentia boni finis non potest habere rationem mali, quia ex nullo præcepto tenetur voluntas apponere suis actibus hanc directionem ad talem finem bonum, consequenter hæc carentia est pura negatio, non privatio, ideoque non sufficit ad vitiandum actum, quia ut ait Apostolus ad Roman. 4. Ubi non est lex, nec præfaricatio legis esse potest. Quòd autem non detur hoc præceptum ex eo suaderi potest, quia si daretur esse naturale, consequenter contineretur inter præcepta Decalogi: sed in Decalogo non legitur hoc præceptum, ergo non datur; præterea, quia non est assignabilis virtus, ad quam pertineat observantia hujus præcepti: ergo neque vitium, ad quod pertineat ejus transgressio. Demum, quia lege supernaturali non obligamur dirigere omnes actus liberos in finem supernaturalem, ergo neque legi naturali obligamur ad hanc directionem. Sed contra negatur antecedens, quia hoc præceptum revera datur, quia natura rationalis tenetur operari juxta propriam exigentiam in ordine ad finem, quod est commune omnibus agentibus naturalibus: sed hæc exigentia se promovendi ad proprium finem, ad quem fuit ordinata natura rationalis ab authore naturæ, est ipsum præceptum eidem naturale, seu à natura ipsi inditum, quod propterea reducitur ad primum præceptum Decalogi, quia sicut ex vi hujus præcepti tenemur Deum diligere super omnia, ita tenemur Deum habere pro fine nostro ultimo, ex quo oritur in creatura rationali obligatio dirigendi se, & omnes suos actus saltem mediatè & virtualiter in Deum finem ultimum. Nulli enim est dubium, quin opera nostra omnia sint Deo debita, cui sicut debemus nos ipsos totos, ita debemus omnes nostras potentias, & actus, idque ex pluribus titulis, primo titulo supremi dominii, quod habet Deus in omnes creaturas, quibus sicut dedit esse, & naturam, quam possident, omnesque ejusdem potentias, ita quidquid creaturæ inest, est sub plenissimo, ac despotico Dei dominio, alioquin si actus nostri omnes non deberentur Deo, Deus non haberet plenissimum dominium supra omnes actus, dominium enim dicit relationem ad id, quod subjicitur dominio, & sicut actus creaturæ rationalis subjiciuntur eidem, à quo dependent, ideo ex se sunt subjicibiles, consequenter subjiciuntur & ipsi dominio Dei, alioquin hoc non esset plenissimum, quia non se extenderet ad omne subjicibile, ex quo liquet, titulo supremi, despotici, ac plenissimi Dei dominii esse eidem debitos omnes nostros actus, qui propterea exigunt ad ipsum dirigi,

ac referri, ut in finem ultimum. Rursus debentur etiam nostri actus Deo titulo creationis, & redemptionis. Hinc S. Bernardus in Tractat. de diligendo Deo cap. 5. ait: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Quod si totum me debeo pro me facto, quid addam jam & pro refecto, & refecto hoc modo? nec enim tam facilè refectus, quàm factus, siquidem non solùm de me, sed de omni quoque, quod factum est, scriptum est: Dixit & facta sunt. At verò qui me tantùm & semel dicendo fecit in reficiendo profectò, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantùm dura, sed & indigna. In primo opere me mihi dedit, in secundo se. Et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro se, nam etiam si me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum.* Quòd si mancipium Domino debet, quidquid operis facit, quantum magis nos Dei mancipia, à quo accepimus esse, posse, & ipsum operari, debemus, ut nostro supremo Domino, quidquid agimos, operamur. Rursus servi Christi sumus, non sumus nostri, sed empti sumus pretioso sangvine agni immaculati, ergo quidquid facimus, Christo debemus, & in nomine ipsius, & ad ejus gloriam dirigere omnes nostras operationes & actus. Ex eo igitur, quòd omnes actus nostri debeantur Deo titulo supremi domini, titulo creationis, & redemptionis. Constat, quàm sit operæ pretium, omnes actiones nostras recta intentiooe exercere, ac perficere, & actionibus, passionibus, & meritis Christi per affectum pietatis coojunctis Deo offerre, quia non solùm nullum eorum meritum est absque recta intentione, sed nec absolutè, & ex omni parte bonæ sunt, nisi ad Deum saltem virtualiter referantur, sen vi prioris intentionis elicitæ ante operis initium, nec revocatæ, aut interruptæ. Hinc Ecclesia in primis suis precibus diutnrnis Deum præcipit ab omnibus fidelibus coli, & ad ipsom dirigi omnes snas operationes, & actus: *Domine Deus omnipotens, quia principium hujus diei nos pervenire fecisti: tua nos hodie salva virtute, ut in hac die omne declinemus peccatum, sed semper ad tuam justitiam faciendam nostra procedant eloquia, dirigantur cogitationes, & opera.* Et D. Gregorius Lib. 28. Moral. cap. 6. ait: Vigilanti cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est, ut nihil temporale in his, quæ agit, appetat, totam se in soliditate æternitatis figat, ne, si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terra dehiscente solvatur. Unde hic qooque aptè subjungitur, super quo bases illius solidatæ sunt, Bases quippe oniuscujusque sont animæ intentiones svæ, nam sicut fabrica columnis, colnmnæ autem basibus innituntur, ita vita oostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione sobsistunt, & quia ait Apostolus 1. Corinth. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus, tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. In cassum verò soper se bases ædificia erigunt, si non ipsæ in fundamento solidatæ consistunt, quia nimirum quamlibet summa opera inaniter facinnt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt.

Alii etiam hoc præceptum volnnt non esse speciale, sed tantùm commune, ac veluti genericum, inclosom in omnibus præceptis Decalogi, perinde ac plures asserunt, præceptum diligendi proximom non esse particulare, & distinctum à præceptis secundæ tabulæ, sed quid iisdem commune, hinc potest solutio ad id, quod asserebatur, præceptum hoc adstrui sine fundamento, eò quia noo contineatur in præceptis Decalogi, siquidem includitur in primo præcepto, quo tenemur Deum diligere ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus, seu poteotiis nostris, quia ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 2. ad 2. *Pertinet ad primum illud præceptum, ut omnia referantur in Deum, & ideo præceptum charitatis impleri non potest, nisi etiam omnia referantur in Deum.* Ad aliud, quod addebatur, non esse assignabilem virtutem, ad quam pertineat observantia hujus præcepti, respondetur, quòd si hoc præceptum reducatur ad primum Decalogi, ejus observantia pertioet ad virtutem charitatis erga Deum, & transgressio ad vitium oppositum. Sin verò cum aliis dicatur non esse præceptum particulare, sed tantùm genericnm, tunc ejus rransgressio aut observantia noo pertinet ad ullam determinatam virtutem aut vitium, quia circa bonum vel malum in communi non datur habitus vitii vel virtutis, quia à parte rei ratio generica non datur sine specifica, quapropter veriùs dicimus, hoc præceptum reduci ad primum Decalogi. Ad aliud, quod addebatur, nos non obligari lege supernaturali ad dirigendos omnes actus liberos in finem supernaturalem, consequenter neqoe obligari lege naturali ad dirigendum omnem actum in finem honestum, negatur consequentia, quia finis supernaturalis, cùm non destruat naturalem, fit, quòd lex supernaturalis, obligans in finem supernaturalem, non obliget nos ad ordinandos omnes nostros actus in finem supernaturalem, alioquin tolleretur omninò ordo in finem naturalem, sicque ratio supernaturalis, & gratia non perficeret, sed destrueret naturam. Sed adhuc orgebis, quia dato etiam, quòd daretur hoc præceptum, ac reduceretur ad primum Decalogi, adhuc inde non probaretur, non dari actus indifferentes quoad individuum; ratio est, quia si quis habeat igoorantiam invincibilem hujus præcepti, vel operetur cùm inadvertentia naturali ad illud, vel saltem habeat errorem invincibilem, quo potet, oppositam sententiam esse probabiliorem, vel saltem æquè probabilem, & cùm hoc dictamine exerceat actus ex objecto indifferentes, ut ire in campum, levare festucam, egerere alvei superfluitates, naribus purgamenta capitis ejicere, & sputis rheumata jacere, & hos actus exerceat sioe aliquo bono, vel malo fine, tunc hi actus sunt omninò indifferentes in individuo, non enim sunt moraliter boni, cùm neque objectum, neque finis habeat rationem bonitatis: neqoe sunt mali, quia operans excusatnr à culpa ob ignorantiam, vel inadvertentiam, vel ob dictamen practicum opinionis probabilis, ergo etiam, si detur hoc præceptum, quo creatura rationalis teneatur se, suosque actus dirigere in finem bonum honestum, adhoc dari possunt actus humani indifferentes quoad individuum. Contra est, negatur consequentia, quia in data hypothesi prærecensiti actus non esseot indifferentes, sed determinatè mali, saltem materialiter, quia tametsi opinio probabilis alicujus actus mali, aut ignorantia invincibilis de malitia ejusdem excuset à peccato, & demerito non tamen tollit, quin ipse actus sit in se ipso deficiens, & malus ex singulari aliquo defectu alicujus requisiti. Unde in dato casu, qui exerceret tali modo recensitos actus, censeretur

per

per accidens à colpa ratione bonæ fidei vel ignorantiæ, non tamen sequeretur, actus illos consideratus in individuo non esse in se revera defectuosos, & malos, sicut si aliquis ex ignorantia invincibili malitiæ furti excusaretur à culpa, si furaretur: non tamen inde sequeretur, ablationem rei alienæ non esse ex sua specie malam. Quòd si dicas, nullam esse speciem, quæ sub se non contineat, vel continere possit individuum aliquod, in quo ejus ratio specifica conservetur, se ex concessis datur actus indifferens secundùm speciem, ergo dari etiam debet quoad individuum; contra est, negatur consequentia, quia dupliciter actus dici potest indifferens quoad speciem, primò positivè, adeò ut ex sua specie debeatur illi, quòd sit indifferens per formam positivam; secundò negativè, adeò ut nun habeat ex sua specie, quòd sit bonus vel malus, sed id aliunde habet, ut etiam, quòd contrahat bonitatem, vel malitiam, scilicet à fina operantis, vel ab aliqua prava circumstantia. Si daretur actus indifferens quoad speciem priori modu scilicet positivè, utique sequeretur, posse etiam dari aliquem actum indifferentem quoad individuum. Sed nos tantùm dicimus, dari actũ indifferentẽ secundùm speciem in sensu posteriori, sed negativè, ex quo nun potest colligi, esse itidem possibilem actũ indifferentem quoad individuum, ratio est, quia quoties proceditue ad opus, necesse est, ut actio alioquin secundùm se, & ex parte objecti indifferens habeat finem extrinsecum operantia, & alias circumstantias debitas, vel iisdem careat, ex quibus sequitur, quòd operatio sit moraliter bona vel mala, non quidem ratione objecti, quia relativè ad illud semper est indifferens, sed ratione circumstantiarum, unde cùm dicimus, dari actus indifferentes secundùm suam speciem, id non est intelligendum positivè, quasi ipsa indifferentia sit aliqua forma positiva moralis constitutiva, actus in aliqua peculiari specie morali composita ex genere, & differentia, quæ rursus sit multiplicabilis per alias indifferentias individuales, perinde, ac species humana, vel leonina: sed actus indifferentes secundùm speciem sunt intelligendi negativè, quatenus ex sua natura, & objecto non sunt determinatè boni aut mali, tametsi determinari possint ad utrumque ratione finis extrinseci operantis, vel alicujus pravæ circumstantiæ, unde indifferentia: secundùm speciem est potiùs per intellectum præscindentem habitudinem, quam dicit actus ad proprium objectum, seu finem intrinsecum ab habitudine, quam dicit ad finem extrinsecum, & circumstantias, quamvis utraque habitudo sit in objecto, à parte rei, non tamen una est sine alia præcisivè, quia præscindere est opus solius intellectus. Dices tertiò, videri nimis rigidum, omnes actus non directos in finem bonum honestum esse malos, & peccaminosus, quia inde sequeretur, quòd innumera ferè peccata venialia singulis diebus committerentur, ut esset caput tangere, ungves cludere, pedes movere, manus fricare, & cætera hujusmodi, quæ propterea essent materia sufficiens sacramentalis, si non dirigerentur in bonum finem, & honestum: sed contra, quia supposita obligatione, qua creatura rationalis tenetur se suosque actus in finem ultimum bonum, & honestum dirigere benè, sequitur, omnes prærecensitos actus non ordinatos in ejusmodi finem esse malos, ac peccata venialia, quia sunt operationes omnes otiosæ, quæ destituuntur ordine sibi debito ad finem. Cæterùm plures ex prærecensitis actionibus plerumque fiunt inadvertenter, & sine sufficienti deliberatione, proinde nullam contrahunt malitiam; quòd si deliberatè fiant, & non dirigantur ad proprium finem honestum, sunt actiones otiosæ: & malæ, propterea sufficiens matereria confessionis, licèt non sit opus prædictos actus declarari in particulari, sed sufficiat, si pœnitens generatim confiteatur, se varios actus otiosos edidisse, perinde ac fatetur, se plura verba otiosa protulisse. Dices, potest dari objectum, & finis indifferens, ut si quis lignum moveat ad remuvendum lapillum: ergo etiam dari poterit actus indifferens in individuo. Sed contra distinguitur antecedens, potest dari finis indifferens absolutè secundùm se, concedo, relativè, seu in ordine ad finem ultimum, negatur antecedens, & consequentia: remotio lapidis, quamvis secundùm se sit indifferens, in ordine tamen ad finem ultimum necesse est, ut sit conformis, vel non conformis rectæ rationi, consequenter bonus, vel malus.

Liquet igitur, non dari actum in individuo indifferentem, si eliciatur cum advertentia & determinatione, quia omnis actus humanua hoc pacto elicitus exigit ordinari, ac dirigi in Deum titulo supremi, dispotici, ac plenissimi dominii, titulo creationis, & redemptionis, nec sufficit, si opua virtute censeatur referri in Deum, etenim si quis in initiu anni vel mensis omnia quæ editurus est opera generali quadam intentione referat ad Deum, sed necesse est, ut illud ipsum opus particulare, quod suscipit propter Deum, aggrediatur, illudque ipsi offeratur, & ad ejus gloriam dirigat, ut docet D. Bonaventura *in 2. sentent. dist. 41. quæst. 3. art. 1.* Unde vir Christianus, qui ita se gerit, potest repetere in veritate illud Psal. 34. *Et lingua mea meditabitur justitiam tuam, tota die laudem tuam.* Quid enim est tota dia Deum laudare, quàm omnia opera sua progter Deum facere, hinc D. Augustinus enarrat in Psal. 34. *Quidquid egeris, benè age, & laudasti Deum.* Et ad omnes Christianos pertinet, quod ipse scribit od Eudonium Abbatem, & ejus Monachos epist. 48. aliàs 81. *Omnia in gloriam Dei facite, qui operatur omnia in omnibus, atque ita fervete Spiritu, ut in Domino laudetur anima vestra. Ipsa est enim actio recti itineris, quæ oculos semper habet ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes. Talis actio nec frangitur negotio, nec frigida est otio, nec turbulenta, nec marcida est, nec audax, nec fugax, nec preceps, nec jacens.* Quòd si dicas, D. Gregorium Nazianzenum orat. 3. contra Julian. cap. 94. asserere, dari actus in individuo indifferentes, ait enim ipse: *Quemadmodum quisquis supplicicio haud dignus est, non idem statim laudem & prædicationem meretur: eodem modo nec quisquis laude & prædicatione dignus est, idem confestim pœnam quoque meretur: sed Philosophia nostra, virtutumque humanarum finibus nosipsos continere: sicque id, quod rectè, & ex virtute geritur; exigere debemus.* Sed contra, quia verbis hisce S. Gregorius Nazianzenus non significat opera plena cum deliberatione edita posse esse indifferentia, seu nec bona, nec mala moraliter, sed tantùm asserit, discrimen intercedere inter consilia evangelica, & præcepta, quod negabat Julianus, inquiens: *Ad hæc quomodo illud non advertis; quod in legibus nostris alia parendi necessitatem imponunt; nec sine periculo prætermitti possunt; alia non necessitate constringunt, sed in arbitrio & in voluntate posita sunt, ac proinde hanc rationem habent, ut qui ea custodierint honore, & præmiis afficiantur,*

qui

qui autem minus ea expleverint, nihil periculi pertimescant. Imò neque dari possunt actus supernaturales indifferentes secundùm speciem physicam; quia actus supernaturalis ex vi sui objecti ordinatur ad finem ultimum, consequenter semper habet objectum honestum, & elicitur ex speciali gratia, quam dignificatur.

Si petas, an actus deservientes indigentiæ naturæ, ut deambulare ad excitationem caloris, & excutionem frigoris, egerere alvei superfluitates, sputis rheumata ejicere, naribus purgamenta capitis foras emittere, si fiant præcisè ob tuendam valetudinem, sint actus boni, vel mali. Respondetur, tales actus elicitos ex deliberatione ob finem tuendæ valetudinis esse bonos etiam moraliter, quando sunt necessarii, aut notabiliter utiles ad tuendam valetudinem. Ratio est, quam assignat D. Thomas in 2. dist. 41. quæst. 1. artic. 3. Quia ad virtutem pertinet, non solùm intendere bonum animæ, sed etiam corporis propter animam: ut hæc unita corpori habeat occasionem majora merita cumulandi. Præterea, quia salus corporis est præcipuum instrumentum ad inserviendum Deo, & proximo, adeò ut sanitas saltem mediatè ordinetur ad finem bonum & honestum. Præterea quia conservare sanitatem, & vitam cadit sub præcepto; adeò ut etiam actus, qui diriguntur ad tuendam valetudinem, & sanitatem conservandam, vel restaurandam, sint honesti.

CAPUT XIV.

Proponuntur, & explicantur aliquot asserta, pertinentia ad gravitatem peccatorum, & ignorantiam.

Peccata spiritualia cæteris paribus graviora sunt carnalibus, tametsi hæc sint majoris infamiæ, ita docet D. Thomas 1. 2. quæst. 73. art. 5. Rationes plurea id evincunt, quarum prima petitur ex parte subjecti; siquidem peccata spiritualia pertinent ad spiritum, qui ad Deum convertitur, vel ab eo avertitur: peccata verò carnalia consummantur delectatione appetitus carnalis, cujus est converti ad bonum commutabile, & temporale; quapropter peccatum carnale majorem conversionem includit ad creaturam, & magis, intentiusque adhæret creaturæ. Peccatum verò spirituale dicit majorem aversionem à Deo, ex qua culpa gravior censetur. Alia ratio desumitur ex parte illius, in quem peccatur: quo pacto peccatum carnale est in proprium corpus, ut ait Apostolus 1. ad Corinth. 4. *Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat:* corpus autem est minus diligendum secundùm ordinem charitatis, quàm Deus, & proximus, in quos peccatur per peccata spiritualia; ideoque peccata spiritualia cæteris paribus sunt graviora carnalibus quoad culpam. Alia itidem ratio petitur ex parte propensionis, ac impulsûs ad peccatum, quia quantò inclinatio est vehementior, & impulsus ad peccatum major, tantò minus peccatum est, ac levius; eò quia vehementior, propensior minuit quodammodo voluntarium: ad peccata autem carnalia pondus est gravius, & inclinatio vehementior; ipsa enim concupiscentia carnis toto nisu fertur in peccatum carnale, obtenebrat quodammodo lumen rationis, ut cœco impetu feratur in peccatum: hinc de peccato luxuriæ dicitur cacodæmon magis gaudere, quia est (ut ait D. Thomas) *majoris adhærentiæ, & difficile ab eo homo potest eripi,* Peccata verò spiritualia hanc concupiscentiæ vehementiam non supponunt, & cùm concupiscentia minuat voluntarium, sequitur, peccata spiritualia esse carnalibus graviora. Neque inde peccata carnalia dici possunt non curari à Deo: quia ut ait D. Augustinus serm. 82. de verbis Domini cap. 9. *Nescitis, quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? Quisquis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Nemo se fallat, sed fortè ait aliquis, templum Dei animus meus est, non corpus meum: adjecit etiam testimonium, omnis caro fœnum, & omnis charitas carnis, ut flos fœni. Infelix interpretatio, puniendo cogitatio, fœnum dicta est caro, quia moritur: sed quod ad tempus moritur, non resurgat cum crimine. Vis nosse apertam inde etiam sententiam? Nescitis, inquit idem Apostolus, quia corpora vestra templum in vobis est Spiritus Sancti, quem habetis à Deo. Jam non contemnatis corporalia peccata. Contemnebas corporale peccatum, contemnis quod peccat in templum? ipsum corpus tuum templum in te est Spiritus Sancti. En vide quid facias de templo Dei. Si eligeres in Ecclesia facere adulterium intra istos parietes, quid te esset sceleratius? modo autem tu ipse es templum Dei. Templum intras, templum exis, templum in domo tua manet, templum surgis, vide quod agas. vide ne offendas templi habitatorem, ne deserat te, & in ruinam vertaris; Nescitis, inquit, quia corpora vestra (& hac de fornicatione loquebatur Apostolus, ne contemnerent peccata corporalia) templum in vobis est Spiritus Sancti, quem habetis à Deo, & non estis vestri. Empti enim estis pretio magno: si contemnis corpus tuum, considera pretium tuum.*

Gravitas peccati petitur etiam ex conditione personæ, in quam, vel cum qua peccatur. Ita docent Theologi cum D. Thoma 1. 2. quæst. 73. art. 9. quia persona, in quam peccatur, est veluti objectum peccati, & gravitas peccati desumitur ex objecto. Rursus persona, in quam peccatur, potest esse triplex, scilicet Deus, nos ipsi, & proximus, & peccatum, quod committitur contra Deum, semper est gravius illis, quæ in nos ipsos committimus, vel in proximum, quia Deus est dignitate infinitus, infinitè distans à creatura, quæ ex se est nihil; & sicut in humanis, quò persona offensa est dignior, & persona offendens vilior; eò crescit gravitas injuriæ illatæ, ut si rusticus daret alapam suo Principi, gravior esset illata injuria, & gravius proptereà mereretur puniri, quàm si eandem alapam daret alteri rustico: ita peccatum contra Deum est cæteris semper gravius: ut etiam eò est gravius, quò perpetratur in personam Deo magis conjunctam, sive ratione virtutis, & sanctitatis, sive in aliis prærogativis, ac divinis gratiis, vel officiis, ac dignitatibus, quo pacto injuria irrogata Sacerdoti gravior est, quàm illata viro sæculari, quia ratione Sacerdotii in persona offensa magis in Deum redundat: ut etiam injuria irrogata viris Religiosis est gravius peccatum, quia

quia religiosi proximiùs accedunt ad DEUM, quam non religiosi: Hinc ait DEUS per suum Prophetam Zachariam 11. *Qui vos tetigerit tangit pupillam oculi mei.* Et Reg. 19. *Altaria tua destruxerunt, Prophetas tuos occiderunt gladio*, dicuntur homines divino cultui addicti *Altaria DEI*, quæ Deo sunt proximiora in Sacramento altaris. Ex parte sui tanto aliquis gravius peccat, quanto in personam magis conjunctam, vel naturali necessitudine, ut in parentes, consanguineos, affines, vel etiam beneficiis, vel aliis titulis devinctam nobis peccatur. Igitur in se ipsum gravius peccat juxta illud Ecclesiastici 14. *Qui sibi nequam est, cui bonus erit?* Hæcque ratio cur in Sacris Scripturis invehatur contra peccantes in personas sibi conjunctas, vel sanguine proximas. Michææ 7. *Filius contumelium facit Patri, & filia consurgit adversus matrem suam, Nurus adversus socrum suam: & inimici hominis domestici ejus.* Ex parte proximi tantò gravius quis peccat, quanto peccatum ad plures se extendit: hinc peccatum quod perpetratur in personam publicam, ut in Principem, vel aliam quæ gerit personam totius Reipublicæ est gravius cæteris paribus illo, quod committitur in personam privatam; quapropter Exod. 22. dicitur: *Principi populi tui non maledices.* Injuria itidem illata alicui personæ insigni, ac arte, vel scientia celebri est itidem gravior præsertim si occidatur, quia tunc Respublica privatur hoc ornamento, & damnum redundat in plures.

Non solum proprio peccato quis graviter peccat; sed etiam alieno; quatenus fit particeps illius pluribus modis scilicet cooperationis, consilio, consensu, jussione, suasione, adulatione, favore, prava doctrina malo exemplo, imò etiam silentio, & amissione quatenus cum potuisset peccatum illud impedire id non præstitit hinc Apostolus ad Roman. 1. ait: *Qui talia agunt digni sunt morte, & non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus* & ad Ephes. 5. *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis eum redarguite* & Christus Matth. 5. ait: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo a scandalis.* Isaiæ itidem 56. *Speculatores ejus cæci omnes nescierunt universi canes muti non volentes latrare videntes vana dormientes, & adamantes somnia.* Ezech. 13. *Tu fili hominis pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo, & vaticinare super eas, & dic: hæc dicit Dominus DEUS væ, quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas: & cum caperent animas populi mei vivificabunt animas eorum. Et violabant me, ad populum meum propter pugillum populi, & fragmen panis ut interficerent animas quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.*

Hinc aliorum peccatorum participes, quotquot ipsis cooperantur, vel auxilium præbent, aut consilium, ut qui ad singulare certamen se provocantes amicos accersunt comites, & adjutores, qui si accedant, seque duellantibus adjungant, fiunt peccati participes, quamvis ipsi non pugnent, cum debuissent potius impedire singulare illud certamen. Ut etiam peccant lethaliter, qui nefariis hominibus dant pecunias, ut aliquem occidant, vel verberibus graviter excipiant, vel aliud damnum eidem inferant, sicque omnes cooperantes, suadentes, consentientes, jubentes peccatum aliquod patrari ab aliis, peccant & ipsi, ut etiam qui silentio fuerunt causa patrati flagitii, quod potuissent impedire, & illis inerat obligatio illud impediendi. Hinc alienorum sunt etiam criminum participes, qui imperio, consilio, vel consensu sunt causa cur alii peccent graviter: quinimo etiam in bello duces participant de peccatis militum, cum deberent ipsos coërcere, ac eorundem licentiam compescere, & præsertim, si iisdem suadeant talia peccata, vel furta: siquidem qui facit per alium perinde est, ac facere per se ipsum. Sunt etiam participes peccatorum alienorum, qui dolo, metu, vi, lenocinio, adulatione, vel alio modo alios ad peccatum vel alliciunt, vel impellunt, vel occasionē subministrant peccandi. Imò etiam parentes, qui filios vel filias à Deo non vocatos compellunt ut fiant religiosi, & ad subeunda religionis onera, quamvis illis sint impares, & filias in monasteria invitas protrudunt. Alienorum etiam peccatorum sunt participes, qui falsam, erroneam, aut scandalosam doctrinam in materia fidei, vel morum docent, & evulgant, ut etiam Confessarii si absolutionem Sacramentalem non rectè dispositis impertiant. Imò etiam mulieres, quæ fucis, & figmentis, ac luxu vani ornatus gestiunt hominum oculos ad se convertere eosque allicere ad turpia vel iisdem etiam si sint occasio peccandi, ut etiam qui pravo exemplo alios ad suorum peccatorum imitationem pertrahunt, alliciuntque verbis, vel exemplo, præsertim si fuerint authoritate graves vel fama probitatis insigniores, hi enim pravis suis exemplis tribuunt aliis occasionem itidem agendi similia, ac peccandi. Hinc D. Augustinus enar. in Psal. 50. loquens de lapsu Regis Davidis ait: Multi cadere volunt ut David, & nolunt surgere cum David. *Non ergo cadendi exemplum propositum est, sed si cecideris, resurgendi. Datur exemplum: Attende ne cadas, non sit delectatio minorum lapsus majorum: sed sit casus majorum tremor minorum. Ad hoc propositum est, ad hoc scriptum est. Ad hoc in Ecclesia sæpe lectum, atque cantatum, audiunt, qui non ceciderunt, ne cadant: audiant, qui ceciderunt, ut resurgant. Tanti viri peccatum non tacetur, prædicatur in ecclesia, audiunt malè audientes, & quærunt sibi patrocinia peccandi attendunt unde defendant, quod committere paraverunt, non unde caveant, quod non commiserunt, & dicunt sibi, si David, cur non ego, inde anima iniquior, quæ cum propterea fecerit, quia David fecit, ideo pejus quàm David fecit. David nullum sibi ita ad exemplum proposuerat, ut tu: ciciderat lapsu cupiditatis non patrocinio sanctitatis: tu tibi tanquam sanctum proponis, ut peccet non imituris ejus sanctitatem, sed imitaris ruinam, hoc amas in David, quod in se odit David librum DEI ut pecces inspicis, scripturam DEI ad hoc audis, ut facias quod displicet Deo: hoc non fecit David. Correptus est per Prophetam non lapsus in Propheta*, scilicet exemplum non accepit à Propheta ut peccaret, sed acrem redargutionem, quia peccavit, ac imposterum à scelere abhorreret, & peccandi occasiones declinaret, cæterum, non ita dicuntur fieri participes alie-

alienorum peccatorum ex eo, quod iisdem tantùm extrinsecè imputentur, ut pro illis puniantur, sed etiam coram Deo, & intrinsecè rei fiunt alienorum peccatorum quatenus aliena peccata auxilio, consilio, cooperatione, consensu, favore, jussione, suasione, adulatione, pravo exemplo, ac silentio propria sibi faciunt, ut notat D. Augustinos in Psal. 129. inquiens: *Quisquis consenseret peccatori non alienis, sed suis gravatur peccatis: consensio enim ad peccatum alterius primum fit peccatum, & non est, quare queraris, quòd peccata aliena te premant. Dicitur enim tibi premunt te, sed tua. Vidisti furem concurristi cum eo. Quid est hoc pedibus ambulasti ad furtum: imò mente conjunxisti te furi. Quod ipsius solùm erat, factum est & tuum, quia placuit tibi.* Sive igitur quis physicè influat in alienum peccatum, vel moraliter suadendo, consentiendo adulando proprium sibi facit alienum peccatum, & non tam est alienum, quàm suum, quia in illud consentiendo illud ad se attrahit ac proprium facit, ut enim ait D. Augustinus lib. 1. de morib. Manichæot. cap. 17. *Nihil interest utrum ipse scelus admittat, an propter te ab alio admitti velis.* Et lib. 3. de libero arbit. cap. 10. ait: *Cum dua sunt origines peccatorum una spontanea cogitatione alia persuasione alterius, quo pertinere arbitror, quod Propheta dicit ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce servo tuo: utrumque voluntarium est quidem: nam sicut propria cogitatione non peccat invitus, ita dum consentit male suadenti non utique nisi voluntate consentit: sed tamen graviùs est non solùm nullo suadente propria cogitatione peccare: sed etiam peccatum alteri per invidentiam dolumque suadere, quam ad peccatum alterius suasione traduci.* Cæterum peccata quæ ob infirmitatem naturæ humanæ proveniunt ex subreptione minus imputantur illis, qui virtute sunt præstantiores, quia ut docet D. Thomas 2. 2. *quæst.* 27. *art.* 10. Minus negligunt hujusmodi peccata reprimere, quæ omnino vitare infirmitas humana non sint, quod tamen de peccatis venialibus intelligendum est, quapropter Ezechias rex orans pro subditis post celebrationem paschæ ad quam illos ex universis sui regni Provinciis convocaverat 2. Paralip. cap. 30. ajebat: *Dominus bonus propitiabitur cunctis qui in toto corde requirunt Dominum Deum Patrem suorum: & non imputabitur eis, quod minus sanctificati sunt.*

Peccata verò quæ ex advertentia, ac deliberatione perpetrantur tantò sunt graviora, quantò persona peccans major est: siquidem facilius possunt obsistere peccato, qui cognoscunt ejus turpitudinem, ut etiam qui scientia, & virtute cæteros antecellunt, quapropter Luc. 12. habetur: *Servus qui cognovit voluntatem Domini sui, & non facit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis.* Rursus auget gravitatem malitiæ ipsa ingratitudo, quia quo uberioribus donis est homo cumulatus à Deo eò majus beneficium ab eo accepit, propterea injuriam eirrogando graviùs peccat ex vitio ingrati animi: quapropter etiam in temporalibus bonis quò excellentia est major, eò peccatum est gravius juxta illud Sapient. 6. *Horrende, & cito apparebit vobis quoniam judicium durissimum his, qui præsunt, fiat. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur*, quia nimirum peccata quæ perpetrantur à potentioribus, & excellentioribus sunt graviora cæteris. Rursus sunt atiam graviora ob singularem repugnantiam actus peccati cum excellentia, & dignitate personæ peccantis, ut si Princeps suas transgrediatur leges, & justitiam violet, cum deberet, justitiam custodire, cùm sit constitutus à Deo vindex delictorum. Augetur etiam gravitas ob pravum exemplum, quod superiores suis subditis exhibent, hinc S. Isidorus Hispalensis lib. 2. sentent. de summo Bono cap. 18. ait: *Tantò majus cognoscitur peccatum esse, quanto major qui peccat habetur: crescit enim delictis cumulus juxta ordinem meritorum, & persæpe quod minoribus ignoscitur majoribus imputatur.* Quapropter ad ostendendam gravitatem peccati filii sui Ruben qui paternum cubile violaverat, præviserat Jacob. Genes. 49. *Ruben primogenitus meus tu fortitudo mea, & principium doloris mei, prior in donis, major imperio.* Fuit enim peccatum Ruben eò gravius, quò fuit ipse primogenitus Jacob, & uberiori virtute fuerat insignitus, ut observat Origenes homil. 17. in Genes. Eodem pacto ducem de Tribu Simeonis cùm filia Principis Madianitarum indulgentem fornicationi Phinees occidit, ut habetur Numer. 25. *Ut ostenderet carnales illecebras in eminentioribus personis acrius esse puniendas*, ut notat Petrus Damianus lib. 1. Epist. 6. Eandem rationem assignat, cur propter fornicationis scelus, tametsi omnibus commune jusserit Moyses cunctos Principes populi contra solem patibulo suspendere, quia nimirum reatus adulterii in personis insignioribus durius debet vindicari, quapropter Levit. 4. pro peccato solius sacerdotis sacrificium præscribitur, quod institui soleret pro peccato totius populi, quia ut notat D. Joannes Chrysostomus in Psal. 6. *Quò major authoritas, eò majus est eorum, qui peccant supplicium.* Hinc scriptum est per Prophetam *laqueus ruina populi mei Sacerdotes mali*, rationem adfert S. Gregorius Magnus part. 1. Pastor. cap. 2. Quia nemo amplius in Ecclesia nocet, quàm qui perversè agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nemo præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem tanti reatus pondera fugerent, si veritatis sententia sollicita cordis aure pensarent, quæ ait per Oseam 5. & 9. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus & demergatur in profundum maris.* Per molam quippe asinariam sæcularis vitæ circuitus, ac labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus vel verbo cæteros destruit, vel exemplo. Melius profectò fuerat, ut tunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringere, quàm sacra officia in culpa cæteris immitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus caderet, utrumque tunc tolerabilior inferni pœna cruciaret. Quò igitur persona est dignior, & deliberatione peccat eo peccatum censetur gravius, quapropter D. Bernardus lib. 2. de consideratione cap. 13. ait: *Inter sæculares nugæ, sunt nugæ, sed in ore Sacerdotum sunt blasphemia. Consecrasti os tuum Evangelio. Talibus jam aperire illicitum assuescere sacrilegum est.* Hinc graviora

sunt

sunt peccata, quæ à Christianis perpetrantur post susceptum baptismum, quàm quæ à Turcis, Judæis, Paganis, imò & Catechumenis fiunt, ut docet Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 8. ob triplicem rationem. Primò quia ab infidelibus per ignorantiam fiunt, quæ baptismum præcedunt; quæ verò post baptismum à Christianis committuntur mentem supponunt imbutam cognitione Dei, & illuminatam mysteriis incarnationis, & redemptionis totius humani generis per JEsum Christum æterni Patris Filium unigenitum ob hanc igitur majorem notitiam gravius est peccatum commissum post baptismum à viro Christiano, quàm ante baptismum à Judæo, Turca, Pagano, quia tempus, quod præcedit baptismum à sanctis Patribus vocatur tempus ignorantiæ, & non baptizatos Dei ignaros: hac de causa antequam infideles aqua baptismi abstergerentur in Catechumenatu diutius detinebantur, quàm mysteria nostræ fidei exactius addiscerent: & D. Paulus Actor. 17. ait: tempora quidem hujus ignorantiæ despiciens Deus nunc annunciat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant, & ad Ephes. 3. scribit: *datam esse sibi gratiam illuminare omnes, quæ sit dispensatio Sacramenti absconditi à sæculis in Deo.* Hinc sancti Patres consueverunt vocare baptismum illuminationem, & baptizatos illuminatos, unde Tertullianus lib. de pœnit. cap. 5. & 6. ait: *Nullum ignorantia prætextum tibi patrocinatur, quod Domino agnito præceptisque ejus admissis denique pœnitentia delictorum functus (qua fitante baptismum) rursus te in delicta restituis. Ita in quantum ignorantia segregaris, in tantum contumacia agglutinaris. Nam si id circo te deliquisse pœnituerat, quia Dominum cœperas timere, cur quod metus gratia gessisti, rescindere maluisti, nisi quia metuere desiisti, neque enim timorem alia res, quàm contumacia subvertit: cum etiam ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur à pœna (quia DEUM in aperto constitutum, & vel ex ipsis cœlestibus bonis comprehensibilem ignorari non licet.) Quanto cognitum despicis periculosum est? despicit porro, qui bonorum, ac malorum intellectum ab illo consecutus, quod intelligit fugiendum; quodque jam fugit resumens, intellectui suo id est Dei dono contumeliam facit: respuit datorem, cùm datum deserit; negat beneficium cum beneficium non honorat? quomodo modum ei potest placere, cujus munus sibi displicet? ita in Dominum non modo contumax, sed etiam ingratus apparet.*

Hac ratione asserunt sancti Patres peccata commissa à Catechumenis, aliisque infidelibus ante baptismum, facilius condonari, eò quia in veteri homine videantur deliquisse, ut fatentur Patres Synodi Illiberritanæ can. 45. Et Innocentius I. epist. 22. id ostendit ex D. Paulo ad Ephes. 4. inquiens: Nolite mentiri invicem expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem. Quamobrem vetus homo dicitur ignarus absque cognitione veritatis, & novus asseritur tali cognitione præditus, & propterea facilius remittuntur peccata veteris hominis quàm novi, quia ignorantia minuit voluntarium, & peccatum, quod cognitio aggravat. Secunda ratio, cur peccata post baptismum patrata sint graviora, petitur ex eo, quia per baptismum baptizatus fit Dei templum, & habitaculum Spiritus Sancti, & Christo consecratur. Hæc autem dona seu sanctitas, consecratio, dignitas, per peccatum lethale post baptismum patratum violantur non verò per peccatum commissum ante baptismum, quo fit ut peccata post baptismum patrata sint graviora. Tertia ratio est, quia Christiani peccantes, sunt injuriosi, & contumeliosi Spiritui Sancto, quia gratiam ab eo per baptismum acceptam imò & ipsum Spiritum Sanctum habent ludibrio cùm eum à se projiciant, ut adhæreant bonis temporalibus, & transitoriis; & sanguinem Christi cujus pretio redempti sunt, contemnunt, & dona Spiritus Sancti, seu gratiam sanctificantem conculcant, & pactum in baptismo initum, quo mundo ejusque pompis solemniter renunciarunt, transgrediuntur, & frangunt: & has duas postremas rationes afferunt sancti Patres, ut probent peccata, quæ à Christianis perpetrantur post baptismum esse graviora illis, quæ committuntur ab infidelibus ante baptismum. Præ cæteris ait D. Gregorius Nazianzenus orat. 40. *Nihil aliud esse vim & facultatem baptismi existimare debemus, quàm secundæ vitæ ac purioris vivendi rationis pactum & fœdus cum Deo initum. Ac proinde vel maxime in metu omnes esse, atque omni custodia nostras animas servare debemus, ne hoc pactum violasse comperiamur. Nam cum ad mutua hominum pacta firmanda Deus medius adhiberi soleat, quantum quæso periculum est, ne fœdera cum Deo ipso contracta perfregisse reperiamur: idque cum nulla jam post hac altera regeneratio sit, nec instauratio, nec in veterem statuam restitutio, quamlibet maximè cam cum multis gemitibus, & lacrymis requiramus, quibus quidem cicatrix ægrè tandem obducatur, Grave enim est facilioris medicina loco, qua sine labore est, difficiliorem, & multi laboris adhibere, ac projecta misericordia gratiâ suppliciis se ipsum obnexium reddere. Quantam enim lacrymarum vim impendemus, ut ea cum baptismi fonte exæquari possit.* Hinc D. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 3. ait: *Cæteris paribus gravius peccat fidelis, quàm infidelis; tum propter notitiam veritatis ex fide, tum propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit.* Hanc verò triplicem rationem complectitur D. Paulus ad Hebræos 6. *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritûs Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursus revocari ad pœnitentiam; rursum crucifigentes sibimet ipsis Filium DEI, & ostentui habentes. Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem; & generans herbam opportunam illis, a quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Proferens autem spinas, ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.* Unde Concilium Trident. sess. 14. cap. 8. ait: *Divina justitia ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint aliter verò, qui semel à peccati & dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritus Sancti dono scienter templum, & Spiritum Sanctum contristari non formidaverit, & divinam clementiam decet, ut ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur ut occasione accepta peccata leviora putantes velut injurii, & contumeliosi Spiritui Sancto in gra-*

viora labamur thesaurizantes nobis iram in die ira.

Ignorantia igitur, si revera fuerit invincibilis excusat à peccato, nec illi culpæ vertitur, qui ex tali ignorantia aliquid agit contra legem. Distinguitur ignorantia à nescientia, quia hæc ut docet D. Thomas 1. part. quæst. 101. art. 1. ad 2. est negatio scientiæ non debitæ, ignorantia verò scientiæ debitæ, quapropter ignorantia alia est privativa, positiva alia; illa dicit præcisè carentiam cognitionis debitæ, hæc verò positivam cognitionem falsam, quæ vocari etiam solet ignorantia pravæ dispositionis. Rursus ignorantia alia est culpabilis, & voluntaria, ut cum quis negligit scire præceptum obligatorium, quod tenetur scire, & hæc dicitur ignorantia prohibita non secundùm se, sed quia privat scientia præcepti, quod deberet innotescere. Alia inculpabilis, & involuntaria, & est ad quam deponendam non datur obligatio. Alia est affectata, seu directè volita; quatenus aliquis non vult scire, quod teneretur scire. Alia est negligens orta ex pura negligentia qua quis scire negligit, quod tenetur scire. Alia demum est ignorantia invincibilis, quæ vinci non potest, eò quia non suppetant media, quæ moraliter possint applicari ad eam depellendam; Quòd si quæras, quanta sit dilgentia adhibenda, ut hæc ignorantia dicatur invincibilis, proinde non sit voluntaria affectata, & crassa, respondetur ex D. Thoma 2. 2. quæst. 10. art. 1. Sufficere, si adhibeantur ea media, quæ ex se ordinata sunt ad illam vincendam, & quæ morali modo possunt applicari: ratio est, quia adhibens media ad finem aliquem ordinata, vult efficaciter finem, & oppositum censetur illi involuntarium, consequenter adhibens media ad depellendam ignorantiam vult illam depellere proinde si illam non deponat, id est illi involuntarium. Alia est ignorantia vincibilis, quæ potest vinci si adhibeantur media ad eam depellendam. Quod autem ignorantia invincibilis excuset à culpa docet D. Thomas. 1. 2. quæst. 76. art 2. ubi ait: Non imputatur homini ad negligentiam si nesciat ea, quæ scire non potest: unde horum ignorantia invincibilis dicitur, quia studio superari non potest: & propter hoc talis ignorantia, cùm non sit voluntaria, eò quod non est in potestate nostra eam repellere non est peccatum, & quæst. 90. art. 4. docet, legem non habere vim obligandi nisi quatenus applicatur hominibus & ad eorum notitiam pervenit promulgatione ex quo sequitur eam non obligare, si sit penitus ignota, & ea quidem ignorantia, quæ nullo studio superari possit & quod lib. 1. art. 19. quærens utrum peccet, qui ob ignorantiam constitutionem summi Pontificis non servat, ait Angelicus Doctor *ignorantia est peccatum quando ignorat, quis, quod potest scire, & tenetur; constitutionem autem Papæ omnes suo modo scire tenentur, si ergo aliquis nesciat propter negligentiam, non excusatur à culpa si contra constitutionem agat, si verò sufficiens habeat impedimentum propter scire non potuerit puta si fuit in carcere, vel in terris extraneis ad quas constitutio non pervenit, & propter aliquod impedimentum simile talis ignorantia excusat, ut, non peccet contra constitutionem Papæ agens.* Et ratio est perspicua quia nullum est peccatum nisi voluntarium ignorantia autem invincibilis tollit voluntarium quod tale est, eò quia oriatur à principio intrinseco cum cognitione finis, unde claret ignorantiam invincibilem tollere voluntarium & excusare à peccato, hinc habetur vulgatum illud D. Augustini *nemo peccat in eo, quod vitare non potest*, sed qui præceptum vel prohibitionem ignorantiæ quæ nullo studio, nullaque diligentia vinci potest, non potest id agere quod præcipitur, vel prohibetur declinare, consequenter non eidem verti vitio si omittat agere quod præcipitur fieri, vel id agat, quod fieri prohibetur: hæc eadem veritas etiam firmati potest ex scripturis etenim Christus Joan. 15. ait: *Si non venissem & locutus fuissem eis peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de suo peccato*, quibus significat eos à peccato infidelitatis excusari, quos evangelium latet ignorantia invincibili, unde Augustinus tractatu 89. in Joan. explicans hunc locum ait: Nunquid sine peccato erant Judæi antequam Christus ad eos in carne venisset quis hoc vel stultissimus dixerit sed quoddam magnum peccatum non omne peccatum quasi sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum, quo tenentur cuncta peccata, quod unusquisque si non habeat dimittantur ei cuncta peccata. Hoc est autem quia non crediderunt in Christum, qui propterea venit ut credatur in eum. Hoc peccatum si non venisset non utique haberent. Quòd si in quibusdam sanctis Patribus dicantur peccata, quæ ex ignorantia invincibili fiunt, id intelligendum est in minus propria significatione sumendo laxè peccatum pro eo omni, quod est contra legem sive fiat ex advertentia ad legem sive ex ignorantia invincibili, hinc Augustinus lib. 3. de lib. arbit. cap. 19. ait: *Illud quod ignorans quisque non rectè facit, & quod rectè volens facere non potest, ideo dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis originem ducunt: illud enim præcedens meruit ista sequentia. Nam sicut linguam dicimus non solum membrum quod movemus in ore dum loquimur etiam illud quod hujus membri motum consequitur, id est formam, ac tenorem verborum, secundum quem modum alia dicitur lingua græca, alia latina, sic non solum peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum, libera enim voluntate, & frustra à sciente committitur, sed etiam illud quod jam de hujus supplicio consequatur, necesse est.* Hinc frustra Jansenius objicit dogma Pelagianorum asserentium oblivionem & ignorantiam non subjacere peccato, quoniam non secundùm voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem fuisse damnatum in Palestina Synodo quia per hanc ignorantia quæ secundum necessitatem evenit Jansenius intellexit ignorantiam etiam invincibilem; quod est falsum, ut notat lib. de gestis: siquidem Pelagiani ignorantiam tam juris positivi, quàm naturalis, imò etiam facti tam vincibilem quam invincibilem inficiabantur subjacere peccato, ut liquet ex pluribus exemplis quibus sancti Patres præsertim S. Hieronymus & Augustinus ipsos Pelagianos urgent, ut est illud Regis Abimelech, qui ignorantia facti alienam sibi despondere voluit uxore, & exemplo Apostoli Pauli, qui Christianos persecutus misericordiam consecutus est, quoniam ignorans fecerat in incredulitate, tertiùm est illorum, qui non sponte sed per ignorantiam vel jactu lapidis vel inpulsione manus vel joco magis quam voluntate hominem occiderunt. Quartum est Davidis Deum orantis, ut sibi peccata ex ignorantia commissa condonet: *delicta juventutis meæ, & ignorantias ne memineris.*

Quin-

Quintum est Jonatæ in vitæ discrimen adducti eò quia paululum mellis extremo virgæ degustâsset ignorans à Patre præceptum ne quisquam comederet, donec victoria compleretur. Hæc autem exempla ad ignorantiam juris positivi, vel ad ignorantiam facti vel ad ignorantiam, quæ industria studio, & diligentia superari poterat manifestum est pertinere. Et hoc confirmat argumentum Patres Palestinæ Synodi, & D. Augustinus Pelagianos revellunt, ajunt enim cùm in lege saerificia pro ignorantia, sicut pro peccato offerantur, sequitur evidenter esse præfata exempla intelligenda de ignorantia vincibili, quæ studio, ac diligentia superari poterat atqui sacrificia offerebantur etiam pro ignorantia facti & juris positivi, ut constat ex Levit. cap. 5. & 22. Neque ullum facessunt negotium, quæ in Cœlestini propositione vim habent rationis, *quoniam non secundum voluntatem eveniunt, sed secundum necessitatem*, quibus postremis verbis excludit quidem illam ignorantiam cujus voluntas ipsa causa est, quam Theologi directè volitam vocant, eò quia contingat secundum voluntatem eam affectantem, & procurantem: sed eam non excludit, quæ indirectè tantùm volita est, quatenus ad eam propulsandam voluntas nullam adhibet diligentiam, nullum exercet studium, quod tenetur adhibere ad eam expellendam, & potest, unde secundùm necessitatem dicuntur potiùs evenire, quæ ex eo fiunt, quam secundum voluntatem: hanc autem ignorantiam non subjacere peccato negabant Pelagiani, & in hoc errabant: Jansenius verò asserit ignorantiam insuperabilem, seu invincibilem subjacere peccato, & non excusare ab illo.

Imò asserebat Jansenius lib. 2. de statu naturæ lapsæ cap. 2. ignorantia invincibilem juris naturalis esse causam peccati duplicem enim ipse distinguit ignorantiam invincibilem alteram juris positivi, quam vult excusari à culpa: aliam juris naturalis, quam censent non excusate à peccato, sed illud causare, eò quia hæc ignorantia orta sit à peccato originali cum quo est annexa: & sicut peccatum originale fuerit interpretative & virtualiter voluntarium omnibus posteris, quatenus Deus voluntates posterorum alligavit voluntati Adæ ut capiti, ideo sicut peccatum originale fuit voluntarium interpretative postetis ita etiam ignorantia juris naturalis adeo ut hæc sufficiat ad inducendum peccatum actuale, non ita ignorantia juris positivi, & dat hoc discrimen, quia scientia juris naturalis est humanæ naturæ connaturalis, & natùraliter debita, eamque habuissent omnes homines in statu innocentiæ, ideoque carentia hujus scientiæ, seu ignorantia invincibilis juris naturalis vitiosa est, & inflicta in pœnam peccati consequenter potest esse causa alterius peccati actualis, non ita ignorantia juris positivi, quia ejus scientia non est naturæ humanæ connaturalis, nec debita, cum lex divina positiva & eveniat à libera Dei voluntate; sed asserendum est in homine nullam esse posse legis naturalem insuperabilem ignorantiam quantum ad præcepta universalia, & primaria, ut sunt hæc prima principia: *Quòd tibi non vis fieri alteri ne feceris*, & illa præcepta decalogi Deum cole, & ama, honora patrem, & matrem, non occides, non furtum facies, non mœchaberis, non loqueris contra proximum falsum testimonium, quæ fundantur, & sequuntur veluti conclusiones ex primo illo principio bonum est faciendum, malum est vitandum, quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, sunt enim hæc principia legis naturæ, quæ à nemine possunt ignorari, eò quia semel quod quis ratione utitur statim judicat bonum esse faciendum, & malum vitandum, sunt enim hæc judicia nobis à natura indita, adeo ut deleri à eurdibus nostris non possint: hinc David Psal. 4. ait: *Quis ostendit nobis bona?* & statim subjungit: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, hoc est lumen nobis ostendens bonum esse faciendum, & malum fugiendum, qua de causa scripserat D. Paulus ad Roman. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt.* Hoc est homines non habentes legem decalogi naturaliter observant, quæ in tali lege continentur, & postea addens rationem subjungit *ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium redente illis conscientia ipsorum & inter se invicem cogitationum accusantium, aut enim defendentium in die cum judicabit Deus occulta hominum.* Præterea quia jus naturale est id, ad quod natura immediatè inclinat & hujusmodi sunt prærecensita duo principia, quæ sunt per se omnibus nota quatenus natura inclinat immediatè ad ipsa, ex quo fit, quòd hæc duo principia sint prorsus immutabilia tam ex parte sui, quàm ex parte hominis, eò quia ignorari non possint. Hinc Apostolus ad Roman cap. 1. ait: *Revelatur ira Dei de cœlo super omnem impietatem, & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent: quia quod notum est Dei manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas; ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt.* Et cap. 11. *Cum enim gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex; qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut se defendentibus.* Cæterum dicuntur gentes quæ legis sunt facere non quia sinè gratia possint legem adimplere siut enim hæc hæresis Pelagianorum docentium viribus naturalibus liberi arbitrii posse totam legem servari; sed quia lex naturalis eis ostendit, quid sit agendum, & hoc ipso lumine rationis cognoscant, ac naturalia præcepta quæ in tabulis cordis carnalibus habent insculpta: quamvis eam legem non habeant, quam in tabulis lapideis scriptam Judæis per Moysem tradidit Deus; natura enim per se ipsam discendo Factore annuente recipit omnis boni scientiam, qua propter Cyrillus Alexandrinus lib. 3. contra Julianum Apostatam ait: *Per insitas leges Deus bene commonstratur, quas omnium cordibus insculpsit opifex.* Et ante Cyrillum scripsit Tertullianus lib. de corona militis cap. 6. *Omne quod contra naturam est monstri meretur notam penes omnes, penes nos verò etiam elogium sacrilegii in Deum naturæ Dominum, & Authorem. Quæris igitur Dei legem habes communem istam in publico mundi in naturalibus tabulis ad quas & Apostolus soles provocare, ut cum in velamine fœmina, nec natura vos docet? ut cum ad Roman. Natura facere dicens, na-*

tiones, ea quæ sunt legis & legem naturalem suggerit, & naturam legalem. Et D. Augustinus lib. 2. de sermon. Domini in monte cap. 9. ait: *Quando illi valent intelligere nullam esse animam, quamvis perversam, quæ tamen ullo modo ratiocinari potest, in cujus conscientia non loquatur Deus? Quis enim scripsit in cordibus hominum naturalem legem nisi Deus? de qua lege Apostolus ait: Cum gentes quæ legem non habent naturaliter, quæ legis sunt, faciunt; hi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Et lib. 2. confess. cap. 4. de lege contra furtum agens occasione illius furti quod cum sociis poma adolescens decerpsit, patrarat, ait: *Furtum certè punit lex tua Domine, & lex scripta in cordibus hominum, quam ne ipsa quidem delet iniquitas. Quis enim fur æquo animo furem patitur.*

Conclusiones verò proximè, & immediatè deductæ ex primis principiis juris naturæ per se non possunt semper invincibiliter ignorari, sed tantùm per accidens occurente aliqua nova circumstantia, quæ videri possit excusare à peccato. Ratio primæ partis est, quia hujusmodi conclusiones proximè, & immediatè deductæ ex primis principiis juris naturæ sunt præcepta particularia decalogi, quæ per se, si nulla occurrat alia circumstantia ita sunt naturæ consentanea, ut statim, quod iisdem opponitur judicetur esse peccatum ac dissonum rectæ rationi, etenim ex illo primo principio solo naturæ lumine noto bonum est faciendum, & malum vitandum, quod tibi non vis fieri alteri ne feceris, statim infertur Deum esse diligendum super omnia eò quia hoc bonum sit, ut Creatorem, & benefactorem nostrum diligamus; parentes esse honorandos, & ex eo, quod lumine naturæ nobis innotescat, aliud principium *quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris* statim infertur: ergo non occides, non furtum facies, non mœchaberis, non falsum testimonium contra proximum loqueris, non concupisces alienam mulierem, neque aliena bona. Nec quidquam facies, ex quo possit damnum inferri alteri: & quamvis apud nonnullas gentes contra has conclusiones immediatè illatas ex primis principiis juris naturæ, judicaretur licitum, ut teste Julio Cæsare lib. 6. de bello Gallico; & apud Lacedæmones referente Plutarcho in vita Lycurgi adulterium censeretur licitum, & apud Scotos homicidium, & apud alias Gentes furtum, ut etiam refert S. Hieronymus lib. 2. adversus Jovinian. Paulò infra init. nihilominus quamvis Gentes subinde existimaverint sibi licitum, quod adversabatur conclusionibus immediatè deductis ex primis principiis naturæ, cujusmodi sunt præcepta decalogi, non tamen inde sequitur hæc præcepta decalogi posse per se, & pro semper invincibiliter ignorari ignorantia excusante à culpa. Ignorari quidem possunt, sed culpabiliter, adeo ut ignorantia vertatur ipsis culpæ, qua ratione ab Apostolo ad Rom. 1. vocantur inexcusabiles, & etiam adsert rationem, *quia cum cognovissent Deum non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum,* quapropter nonnullis interjectis subjungit: *Tradidit illos Deus in reprobum sensum,* ut faciant ea, quæ non conveniunt, unde cum voluntariè, & culpabiliter, se injecerint in has errorum tenebras, ut existimaverint licita peccata contra naturam, ideo Apostolus vocat homines illos inexcusabiles, eò quia cæcitas illa ex peccato orta fuerit, quatenus cum cognovissent DEUM, non sicut Deum glorificaverunt, hinc D. Thomas lect. 7. in cap. 1. Epist. ad Roman. docet ignorantiam causatam ex culpa non posse subsequentem culpam excusare: sicut cæcitas illa gentilium oriebatur ex personali eorum culpa, ideo ignorantia, inde exorta, quia fuit voluntaria in causa non potuit eos excusare à culpa, quatenus neglexerunt diligenter adhibere inquisitionem ad veritatem inveniendam; nec Deum orârunt, ut lumen ipsis infunderet, quo veritas eis manifestaretur, proinde eorum error semper est culpabilis, quia ut ait D. Augustinus lib. de quantitate animæ cap. 14 fieri non potest, quadam divina providentia, ut religiosis animis, se ipsos & Deum suum, id est veritatem piè, & castè, & diligenter quærentibus inveniendi facultas desit. Hinc quod Gentes existimaverint licita quæ opponuntur præceptis decalogi non supponebatur in ipsis ignorantia invincibilis quæ excusaret à peccato, quia poterant, & debebant scire ea esse mala consequenter eorum ignorantia fuit culpabilis, & non excusabit à culpa. Præcepta particularia, quæ vel per se nota sunt, vel facillimè ex per se notis colliguntur, ignorari quidem possunt, non tamen sine culpa, saltem per longum tempus, quia ut notat Suarez lib. 2. de legib. cap. 8. n. 7. *Facillima diligentia cognosci possunt, & natura ipsa, & conscientia ita pulsat in animis eorum, ut non permittat inculpabiliter ignorari*, & subdit hoc apertè D. Paulum significâsse ad Roman. 2. ubi loquens de hujusmodi Transgressoribus ait: Datos esse in reprobum sensum propter sua peccata; quia ignorantia illa Gentilium, de quibus fuerunt locuti D. Hieronymus, & alii causata fuit ex culpa, nec poterat excusare à culpa. Unde D. Gregorius Magnus lib. 27. Moral. cap. 16. ait: *Creator omnipotens à cunctis insensibilibus irrationalibusque distinctam rationabilem creaturam hominem condidit, quatenus quod egerit, ignorare non possit. Natura enim lege scire compellitur seu pravum sive rectum sit, quod operatur. Nam ad judicium pro actione cur venit, si potuit nescire quod egit? Et ipsi ergo qui præceptis dominicis erudiri contemnunt utrum bona an mala sint, quæ faciunt, sciunt. Nam si bona se facere nesciunt, cur de aliquibus factis in ostentatione gloriantur? Rursum si malè se agere ignorant, cur in eisdem factis alienos oculos declinant? Ipsi enim sibi testes sunt. Quia sciunt malum esse quod agunt, quod videri ab aliis verentur. Si enim veraciter malum esse non crederent. Unde bene per quendam sapientem dicitur Sap. 17. Cum sit timida nequitia dat testimonium condemnationi, quia dum de facto suo conscientiam pulsans timor redarguit, ipsa sibi testimonium perhibet damnabile esse quod agit, quo contra per Joannem 1 Joan. 2 dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos fiduciam habemus apud Deum. Fugiant ergo iniqui humanos oculos semetipsos certè fugere non possunt, quia enim malum, quod faciunt noverunt, habent testem conscientiam, habent judicem rationem suam.* Quod vero possit contingere, ut per accidens ratione alicujus circumstantiæ occurrentis talis ignorantia sit inculpabilis est probatu facilè, quia interdum potest talis ignorantia occurrere, ut videatur excusari à culpa, & tunc ratione talis circumstantiæ potest haberi ignorantia invincibilis præcepti juris naturæ: etenim præceptum prohibens mendacium est vel maximè natu-

naturale, & nihilominus plutes existimarunt mendacium esse licitum ratione circumstantiæ adjunctæ ad evitandum imminens mortis periculum, vel aliud gravissimum damnum: rursus præceptum prohibens vindictam sumere de inimico propria authoritate secundùm doctrinam Catholicam est de jure naturali, & tamen Cicero vir sapientissimus lib. de officiis cap. de justitia asserit: Primum munus justitiæ est, ne quis alium lædat, nisi lacessitus injuria, putavit enim licitam esse vindictam propria authoritate, quando quis lacessitur ab alio. Præterea certum est, non furari esse præceptum juris naturalis, & nihilominus aliqui existimârunt licitum esse furari viro malo locupleti ad sublevandos viros bonos etiam non constitutos in gravi necessitate: tunc enim circumstantiæ occurrentes ita obscurant intellectum, ut hic ob innatam ingenii tarditatem non valeat rectè discurrere ad inferendum tales actus adversari præceptis naturæ, ut rectè docuit D. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 1. in corp. ubi ait: Quædam sunt in humanis actibus adeo explorata, quod statim cum modica consideratione possint approbari, vel reprobari per illa prima, & communia principia. Quædam verò sunt ad quorum judicium requiritur multa consideratio multarum circumstantiarum quas considerare diligenter non est cujuslibet, sed sapientum: sicut considerare particulares conclusiones scientiarum non pertinet ad omnes, sed ad solos Philosophos.

Præcepta tamen secundaria, & minus principalia legis naturæ ignorari ab aliquibus possunt invincibiliter cujusmodi sunt omnium bonorum jactura potiùs subeunda est, quam vel leve mendacium proferendum, Falsum testimonium proferre non licet etiam ad servandam hominis vitam, vel ut aliquis à patibulo liberetur, vel etiam ab æterna morte in gehenna, quia non sunt facienda mala, ut inde eveniant bona. Ratio est, quia non omnia quæ pertinent ad jus naturale sunt per se nota: quædam enim sunt prima principia generalia, & universalia morum, ut sunt hæc honestum est faciendum, malum declinandum. *Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris*, & hæc sunt ita per se nota, ut cùm primum objiciuntur intellectui hic ejusdem assentiatur. Alia sunt principia magis determinata, & coarctata, ut justitia est servanda. Deus est colendus, & hæc ut alia, & hujusmodi sunt etiam per se nota, adeo ut intellectus iisdem propositis statim assentiatur. Alia sunt quæ per evidentem illationem ex primis principiis proximè, & immediatè deducuntur, de quibus jam diximus. Et alia quæ nonnisi per discursum, ac mediatas consequentias difficulter deducuntur ex primis principiis juris naturalis, & de hisce dari potest ignorantia invincibilis, etiam post diligentem inquisitionem veritatis: siquidem contingit, ut viri sancti, & doctissimi circa jus naturale docent sententias contradictoriè oppositas, quæ simul veræ esse non possunt, adeo ut necesse sit, ut alter eorum doceat sententiam falsam, quam tamen doctor sanctus innocenter docet, & sine culpa post diligentem inquisinonem veritatis, & postquam à Deo petierit lumen ad videndam veritatem, ait enim S. Antonius 1. part. Sum. tit. 3. cap. 10. §. 10. *Quod sint contraria opiniones inter Doctores sanctitate, & scientia insignes in materia morali aliquando etiam ad salutem necessaria patet per exempla. Nam D. Thomas in 4. tenet, quòd post lapsum in mortale non oportet aliquem statim confiteri sub præcepto habita copia Confessoris nisi in paucissimis casibus. Sed D. Bonaventura oppositum docet, & neutra opinio eorum reprobatur.* Unde ex eo, quod viri sancti pietate, & doctrina insignes docent circa mores, & jus naturale sententias contradictoriè oppositas necessè est alteram eorum esse veram, & alteram falsam, & neutrum ita docendo peccare, quia uterque adhibuit sufficiens studium, ac debitam inquisitionem, imò & Deum enixè rogavit pro veritate invenienda, & docenda, consequenter error non imputatur illis ad culpam, nec potest iisdem verti vitio, proinde eorum ignorantia circa jus naturale est invincibilis. Præterea quia nullus Doctor, quantumvis sanctus habet privilegium nunquam errandi in iis, quæ docet circa jus naturale: siquidem plerumque quando controvertitur num aliquid jure naturæ sit licitum diversas habent Doctores opiniones, quas inculpabiliter propugnant, docent, & iisdem adhærent. Ratio itidem quia Deus non exigit ab homine, quod excedit suam conditionem: hominis autem conditio hoc habet ut in rebus moralibus non possit semper assequi rerum omnium agibilium evidentiam, nec eorundem habere certitudinem mathematicam quia ut docet D. Thomas cap. 1. lib. Ethic. Materia moralis talis est ut ei non conveniat certitudo; quo fit, ut Deus non exigat ab homine ut semper cum certitudine & evidentia de bonitate suæ operationis moralis operetur: sed sufficiat, si sibi post diligentem inquisitionem persuadeat honestatem talis operationis ex quo oritur diversitas illa opinandi, qua quis potest in tuta conscientia utramque sequi contradictionis partem, quia ut ait D. Augustinus lib. 1. contra Academicos cap. 4. *Quisquis minus instanter quam oportet veritatem quærit is ad finem hominis non pervenit. Quisquis autem tantùm quantum homo est, ac debet dat operam invenienda veritati etiam si non inveniat beatus est, & excusatur, seu eximitur à peccato, quod ut facias, ita natus est*, unde nulli est dubium, quin dari possit ignorantia invincibilis juris naturalis quoad conclusiones remotas, & valde distantes à primis principiis practicis juris naturalis, & de quarum veritate dantur sententiæ oppositæ inter Doctores pios, & sapientes. Quamvis enim deleri possit ex quorundam hominum cordibus lex naturæ, quantum ad præcepta decalogi, quæ secundaria à D. Thoma dicuntur, quia ex universalissimis pleraque derivantur, quia tamen sunt in suo genere prima ex iisdem veluti quibusdam fontibus alia etiam scaturiunt, non tamen sequitur de iisdem semper dari ignorantiam invincibilem, quia hæc deletio legis naturalis, quoad hæc præcepta fit vel malis persuasionibus vel pravis consuetudinibus vel habitibus corruptis, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 94. art. 6. malæ autem persuasiones, pravæ consuetudines, & habitus corrupti possunt superari, eò quia oriantur ex voluntate vitiata non attendente ad legem naturæ, ait D. Thomas *ad legem naturalem pertinent primo quadam pracepta communissima, qua sunt omnibus nota: Secundariò autem quadam pracepta magis propria, qua sunt quasi conclusiones propinqua principiis. Quantum ergo ad illa principia communia lex naturalis nullo modo potest è cordibus hominum deleri in universali: deletur tamen in particulari operabili secundùm quod gratia impeditur applicare commune principium ad particulare operabile propter concupiscentiam vel aliquam aliam passionem. Quantum verò ad alia pracepta secundaria potest lex naturalis deleri de cordibus hominum vel propter*

malas

malas persuasiones, vel etiam propter pravas consuetudines, & habitus corruptos, sicut apud quosdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam. Et quæst. 100. art. 1. ait: Cum moralia præcepta sint de his quæ pertinent ad bonos mores; hæc autem sunt quæ rationi conveniunt: omne autem rationis humanæ judicium aliqualiter à naturali lege derivatur, unde necesse est, quod omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ, sed diversimodè quædã enim sunt, quæ statim per se ratio naturalis cujuslibet hominis dijudicat esse facienda, vel non facienda sicut honora Patrem tuum, & matrem tuam, non occides, non furtum facies, & hujusmodi sunt absolutè de lege naturæ quædam vero sunt, quæ subtiliori consideratione rationis à sapientibus judicantur esse observanda; est ista sic sunt de lege naturæ ut tamen indigeant disciplina, qua minores à Majoribus instruuntur sicut illud coram cano capite consurge, & honora personam senis, & alia hujusmodi. Quædam verò sunt ad quæ judicanda ratio humana indiget instructione divina per quam erudimur de divinis sicut est illud, *non facies tibi sculptile*, neque omnem similitudinem, *ne assumes nomen Dei tui in vanum.*

Quòd verò ignorantia invincibilis juris naturalis quoad illas conclusiones remotas, ac valde distantes à primis principiis practicis, à quibus non nisi mediatè, & remotè deducuntur, & quarum veritates contravertuntur, & dantur sententiæ probabiles oppositæ inter Doctores, pietatis & doctrina insignes, non sit hæc ignorantia causa peccati, sed excusare à culpa est probatu facile, quia removet ab actu rationem voluntarii, & constituit actum simpliciter involuntarium: sed præfata ignorantia juris naturalis hoc præstat, ergo non causat peccatum sed excusat à culpa: minor liquet, quia illa ignorantia post diligentem inquisitionem veritatis est invincibilis, & antecedit operationem ergo causat involuntarium simpliciter, siquidem voluntarium est, quod provenit à principio intrinseco cum cognitione, ut docet D. Thomas, ita involuntarium est, quod procedit sine cognitione, ergo cùm ignorantia juris naturalis tollat rationem voluntarii excusat à culpa, si sit ignorantia invincibilis, quæ post sufficiens studium, & diligens examen superari non possit: hinc D. Chrysostomus homil. 13. in epist. ad Roman. dixit: *Neminem ignoranter peccare, qui enim peccaret, indignus utiq; esset, qui pœnas duret.* Et Augustinus lib. de natur. & grat. cap. 19. ait: *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis, quærere, quod ignoras?* *ergo cùm præfata juris naturalis ignorantia supponat diligentem inquisitionem ac prævium studium veritatis inveniendæ non potest vitio, & culpa verti.* Si dicas ignorantiam causare quidem involuntarium, non verò excusare à culpa, eò quia possit aliquid esse peccatum actuale, quamvis non sit voluntarium in actu secundo, contra est quia ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 74. art. 1. in corp. *Peccatum est actus moralis humanus, & de ratione actus moralis humani est, ut sit voluntarius, ac deliberatus*, quia ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 1. art. 1. *Ille actiones propriè dicuntur humanæ, quæ ex voluntate deliberata procedunt: si quæ autem aliæ actiones homini conveniant possunt quidem dici hominis actiones sed non propriè humanæ, cùm non sint hominis in quantum homo est.* Præterea quia actus ut sit moralis, & humanus debet esse liber; est enim libertas radix & fundamentum moralitatis ut docet D. Thomas, & actus nequit liber esse, nisi sit voluntarius: ratio enim voluntarii essentialiter includitur in ratione liberi, perinde ac gradus contrahibilis in contractivo: ergo peccatum supponit essentialiter actum liberum consequenter etiam voluntarium: ergo cum non possit actus esse peccaminosus, quin sit voluntarius, & non possit esse voluntarius, quin procedat ex prævia cognitione, sequitur manifestè ignorantiam invincibilem tollere rationem voluntarii, & excusare à culpa, unde D. Augustinus tract. 89. in Joan. expendens verba Christi Joan. 15. *Si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent*, ait Augustinus *illos ad quos Christus non venit, & quibus non est locutus excusationem habere non de omni peccato suo sed de illo, quo in Christum non crediderunt*: quia nimirum invincibiliter ignorârunt. Hinc ignorantia quæ causa est actus peccati, si sit omnino involuntaria excusat peccatum. Est autem ignorantia causa illius actûs quem scientia opposita prohiberet, qua propter talis actus, si scientia adesset, adversaretur voluntati. Quamobrem cùm nullum sit peccatum nisi sit voluntarium ignorantia illa excusat peccatum, quatenus reddit actum involuntarium: & talis fuit ignorantia Noe cum se te vino madidum inebriavit, cum nesciret ipse efficaciam, & vim vini, fuit enim hæc ignorantia tunc invincibilis, quæ excusavit à culpa, talis etiam fuit ignorantia Jacob, quando cognovit Lyam quam putavit esse suam uxorem, quia nescivit soceri dolum, qui pro Rachele substituit Lyam. Hinc Noe à peccato ebrietatis & Jacob ab adulterio excusantur. Ignorantia verò quæ non est causa peccati, sed illud consequitur vel concomitatur, non excusat à culpa, quia quamvis hujusmodi ignorantia abesset, adhuc opus fieret, qua propter opus peccati eidem conjunctum non sit involuntarium. Talis est ignorantia occidentis inimicum quem putaverat feram esse, & adhibuit necessariam diligentiam ne hominem occideret, & de facto interfecit hostem, de quo nil tunc cogitabat, quamvis in voluntate fuerit ipsum occidendi, adeo ut si scivisset esse inimicum eum interfecisset; ut docet D. Thomas. Verùm tamen est, quòd hujusmodi ignorantia peccatum non auget, vel minuit, eò quia non sit ejus causa, nec minuat vel augeat voluntarium.

Ignorantia tamen solius circumstantiæ peccatum aggravantis vel etiam ad aliam speciem transferentis non excusat peccatum, cujus malitia nota est; sed illud solùm, quod est ex ignorantia circumstantiæ, idque vel ex toto, si ignorantia circumstantiæ fuerit invincibilis; vel ex parte si superari potuerit, quia ignorantia eatenus excusat peccatum, quatenus ignoratur aliquid esse peccatum, & potest contingere quòd aliquis ignoret aliquam circumstantiam peccati, quam si cognosceret, non peccaret, & nihilominus adhuc cognoscit illud opus, quod aggreditur esse peccatum, ut si quis alterum percutiens sciat quidem hominem esse, sufficit ad peccatum, sed nescit esse patrem, vel sacerdotem, quæ circumstantiæ constituunt novam speciem peccati, tunc percutiens, quamvis non sit reus parricidii, nec sacrilegii, eò quia ignorantia illius circumstantiæ, quòd homo ille fuerit Pater vel sacerdos, esset tamen reus homicidii, eò quia quem percussit hominem esse exploratum percutienti fuit. Talis fuit ignorantia Judæ cum Thamarem cognovit reus enim fuit fornicationis, quia accessit ad mulierem, quam sciebat suam non esse, & existimabat meretricem, sed reus non fuit incestus, quia ignoravit esse nurum suam, & quidem ignorantia

tia invincibilem, cum Thamar faciem suam velaverit, ne à Juda posset cognosci, quapropter D. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 61. ait: *Et si gravius peccasset si nurum sciens concumbere cum ea voluisset, tamen eum quantum in ipso erat, deformiter cum meretrice cubasse non dubium est.* Ignorantia tamen eorum quæ quis scire tenetur, & potest adhibita aliqua diligentia sive directè sive indirectè tantùm volita sit ejus peccatum omnino non excusat, quia cum illa ignorantia sit voluntaria, & eorum esse supponatur, quæ tenetur scire, & potest eorundem scientiam enanscisci, si velit studium adhibere, tantum abest, quòd peccatum excuset, ut potiùs illud aggravet, quia ut ait S. Thomas. 1. 2. quæst. 71. art. 2. *Quicunque negligit habere, vel facere id, quod tenetur habere vel facere, peccat peccato omissionis: unde propter negligentiam ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur est peccatum.* Et hæc ignorantia est triplicis generis primùm genus est ignorantiæ eorum, quæ sunt mysteria nostræ fidei, & symboli Apostolorum, in quo continentur duodecim articuli fidei. Secundum ignorantiæ genus est eorum, quæ pertinent ad mores ritè informandos, ut sunt Dei, & ecclesiæ præcepta generalia: & tertium genus est eorum, quæ spectant ad unjuscujusque statum, siquidem alia sunt, quæ tenetur scire Parochus, alia, quæ Episcopus, alia quæ Medicus aut Judex, aut Advocatus, nec enim Parochiani tenentur omnia scire quæ Parochus, nec Parochus quæ Episcopus, nec patiens ægrotus quam Medicus. Hinc D. Thomas ait 1. 2. quæst. 75. art. 2. *Aliquis scire tenetur illa sine quorum scientia non potest debitum actum rectè exercere, unde omnes tenentur scire communiter ea quæ sunt fidei, & universalia juris præcepta: singuli autem ea quæ ad eorum statum vel officium spectant.* Hoc idem etiam docet D. Augustinus lib. 3. de libero arbitrio cap. 19. ubi ait: *Cum ubique sit præsens, qui multis modis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, consoletur sperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuvet, exaudiat deprecantem, non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras; neque illud quod vulnerata membra non colligis sed quod volentem sanare contemnis. Ista tua propria peccata sunt, nulli enim homini ablatum est scire utiliter quæri; quod inutiliter ignoratur, & humiliter confitendam esse imbecillitatem, ut quærenti, & confitenti ille subveniat, qui nec errat, dum subvenit, nec laborat.* Et epist. 194. ait: *Ignorantia in eis qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est*, idque confirmat D. Thomas 1. 2. quæst. 19. art. 6. inquiens: *Si ratio vel conscientia erret errore voluntario, vel directè vel propter negligentiam, quia est error circa id quod quis scire tenetur, tunc talis error rationis vel conscientiæ non excusat, quin voluntas concordans rationi, vel conscientia sic erranti sit mala. Si autem sit error, qui causat involuntarium proveniens ex ignorantia alicujus circumstantiæ absque omni negligentia, tunc talis error rationis vel conscientiæ excusat, ut voluntas concordans rationi erranti non sit mala: puta si ratio errans dicebat, quod homo teneatur ad uxorem alterius accedere voluntas concordans huic rationi erranti est mala, eò quia error iste provenit ex ignorantia legis Dei, quam scire tenetur. Sin autem ratio erret in hoc quod credat, aliquàm mulierem summissam esse suam uxorem, & ea petente debitum vult eam cognoscere excusatur voluntas ejus ut non sit mala, quia error iste ex ignorantia circumstantiæ provenit, quæ excusat, & involuntarium causat.* Hoc idem etiam docet Innocentius III. in cap. *Per tuas* 3. *Extra de Simonia*, ubi ait: Reum esse Simoniæ Subdiaconus qui certum titulum non habens quemdam Presbyterum rogavit ut ipsum ad ecclesiæ suæ titulum præsentaret, quod cum rei satisfacere nollet ipse promisit se nullam portionem unquam petiturum in ejus ecclesia, post præsentationem: sub qua promissione præsentatus sacrum ordine suscepit, nec se in hoc illicitum aliquid egisse intellexit. Verùm ut Simoniæ Reum ad superiores ordines ascendere; vel in ordine suscepto ministrare Pontifex prohibet, nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, eò quia tenebatur scire hujusmodi pactum esse Simoniacum, & illud facilè scire poterat, si peritiores interrogasset. Hinc ignorantia etiam directè & per se volita peccatum non minuit, sed auget, talis est eorum ignorantia, qui sua sponte volunt aliquid nescire, ut liberiùs peccent, hæc enim ignorantia auget voluntarium, quia ex intentione, & affectu vehementi, ac æstu voluntatis ad peccandum provenit; quod aliquis vult subire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi; unde qui vult talem ignorantiam, vult etiam peccatum, quod ad ipsam sequitur ait enim D. Thomas 1. 2. quæst. 76. art. 4. & quæst. 3. de malo art. 8. ait: *Cum aliquis directè vult ignorare, ut à peccato per scientiam non retrahatur talis ignorantia non excusat peccatum: nec in toto nec in parte sed magis auget. Ex magno enim amore peccandi videtur contingere, quod aliquis detrimentum scientiæ pati velit ad hoc quod liberè peccando inhæreat, hinc impius ille in Psal. 35. ajebat: Ut delinquat in semetipso, hoc est apud se proposuerat peccare, ideoque noluit intelligere, ut bene ageret.* Ignorantia tamen indirectè volita peccatum minuit, ut est ignorantia illius qui studio incumbere negligit, vel qui vinum largiùs bibit, ex quo sequitur ebrietas quia hæc ignorantia cum minuat voluntarium minuit etiam peccatum, quia ut docet D. Thomas quando aliquid non cognoscitur esse peccatum non potest dici quod voluntas directè, & per se feratur in peccatum, sed per accidens: unde ibi est minor contemptus & per consequens minus peccatum, & de hac ignorantia, quam Theologi dicunt simplicem loquens D. Augustinus lib. de gratia & libero arbit. ait: *Aliud est nescisse, aliud facere noluisse voluntas quippe in eo arguitur: de quo dicitur, noluit intelligere, ut bene ageret. Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum qui scire nolunt, sed eorum, qui simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat si propterea non credidit, quia non audivit omnino, quod crederet sed fortasse ut minus ardeat, non enim sine causa dictum est, Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt.* Et lib. 6. contra Julian. cap. 16. *Ex hoc inquit concupiscentia pejor est quàm ignorantia; quia ignorantia sine concupiscentia minus peccat: concupiscentia verò sine ignorantia gravius peccat.*

Non tamen est necesse ut quando quis peccat advertat ad pravitatem & turpitudinem peccati, unde non est necessaria prævia peccati cognitio, ut quis peccet, ac stimulus excitetur ad vitandum peccatum sufficit? si quis simpliciter accedat ad non suam, vel rem alienam surripiat invito Domino, tametsi cognitio tunc peccati, & advertentia, quod male quis agat mentem peccantis illustrat, hinc in scripturis non excusantur à peccato persecutores Apostolorum, qui præviam mentis illustrationem circa malitiam illius peccati non habebant, nec illud vitandi desiderio stimulabantur: siquidem in hac persecutione putabant se potiùs obsequium præstare Deum, propterea Ma-

gister Christus suos alloquens discipulos ajebat: *Venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se præstare Deo; & hoc facient vobis, quia non noverunt Patrem nec me.* Præterea D. Paulus ante suam conversionem cum persequeretur ecclesiam procul dubio graviter peccasse, ut ipsemet fatetur 1. Timoth. 1. inquiens: *Fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus:* sed tunc præviam illam animi illustrationem & attentionem ad advertentiam ad pravitatem persecutionis non habebat cùm potiùs se laude dignum æstimaret ob eandem persecutionem, ac se abundantius supra coætaneos suos paternarum traditionum æmulatorem agnosceret, quapropter ad Galat. cap. 1. *Audistis conversationem meam aliquando in judaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in judaismo supra multos Coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.* Ex quo claret non esse necesse ad peccatum, ut peccans attendat ad peccati pravitatem & actionis dissonantiam à regulis rectæ rationis. Hoc idem etiam docent Christi verba, quæ protulit in crucis cathedra, ut nos doceret condonare injurias nobis illatas Luc. 23. *Pater dimitte illis:* non enim sciunt quid faciunt: & tamen tunc Judæi non arbitrabantur, se pravè agere cum justè operari existimarent, eò quia Christum ut seductorem, & malefactorem haberent, & non ut Dominum gloriæ cognoscerent. Et tamen licèt Deicidii pravitatem non agnoscerent gravissimè peccârunt. Rursus certum est, eos itidem peccare, quos Deus dimisit vias suas ingredi, & quos tradidit in desideria cordis eorum, sed hi non solùm ad actionis pravitatem non attendunt neque agitantur stimulis abstinendi à peccato, quod potius cum gaudio complectuntur. Unde non est necesse, ut peccatum alicui imputetur, quod peccari ad ejus pravitatem attendat, ejusque vitandi desiderio moveatur. Hinc D. Bernardus Tractatu ad Hugonem à S. Victore ostendit eos versari in crassissimis ignorantiæ tenebris qui peccari posse per ignorantiam non agnoscunt. Hinc in Psal. 49. *Intelligite hæc qui obliviscimini Deum, ne quando rapiat, & non sit, qui eripiat.* & Psal. 9. *Non est Deus in conspectu ejus inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua à facie ejus,* & ex eo, quod non attendant, & considerent turpitudinem suæ operationis peccent, colligitur ex Psal. 77. *Effunde iram tuam in Gentes, quæ te non noverunt,* ut enim ait D. Augustinus lib. 1. retract. cap. 15. *Qui nesciens peccavit non incongruenter nolens peccasse dici potest, quamvis & ipse, quod nesciens fecit, volens tamen fecit, ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum, quæ voluntas utique sicut definita est animi motus fuit nullo cogente ad aliquid vel non amittendum, vel adipiscendum. Quod si noluisset non fecisset non coactus est facere. Quia voluit ergo fecit etiam si non quia voluit peccavit nesciens peccatum esse, quod fecit: ita nec peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati. Quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit.* Sin autem necessaria esset attentio & advertentia ad pravitatem actionis nunquam peccaret, qui nescit peccatum esse, quod facit, neque sola facti voluntate, verùm etiam voluntate peccati, quod peccatum voluntarium esset, quapropter hæc propositio, nunquam peccatur nisi prævia peccati cognitione mens peccantis illustretur, ejusque vitandi desiderio excitetur falsa est, contra scripturas, & sanctos Patres; ut etiam falsa est hæc alia propositio, peccatum philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Et Theologicum, ac mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in eo, qui Deum ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est quidem grave peccatum, sed non offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque pœnam meretur æternam. Hæc enim propositio non solum Athæos; & infideles omnes, sed etiam Christianos excæcatos, & obduratos in peccato absolvit, facitque Dei amicos, & à pœna æterna liberat, & felicior esset eorum conditio ex hac parte infidelium, quàm fidelium qui Deum noverunt, eumque coluerunt, & nunquam in illam cœcitatis noctem incurrerunt: siquidem Pagani sedentes in tenebris talis ignorantiæ peccata committentes non essent digni pœna æterna, quod falsum est & contra scripturas cum scribat D. Paulus ad Ephes. 4. *Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut, & Gentes ambulant in vanitate sensus sui tenebris obscuratum habentes intellectum alienati à vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cœcitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam,* & cap. 5. subdit Apostolus: *Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.* Rursus ad Roman. cap. 2. scribit: *Tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum; Judæi primum, & Græci. Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Et 1. ad Thessal. 4. scribit: *Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderii, sicut & Gentes quæ Deum ignorant, & nemo supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum quoniam vindex est Dominus de his omnibus sicut prædiximus vobis, & testificati sumus.* Hinc Alexander VIII. illam distinctionem peccati philosophici, & theologici, & simul opinionem quæ eidem distinctioni innitebatur damnavit ut scandalosam, temerariam offensivam piarum aurium, & erroneam, & excommunicationem ipso facto incurrendam ac sedi apostolicæ reservatam tulit in eos, qui hanc propositionem, & opinionem promoverint, docuerint, defenderint, vel ediderint, imò & de illa disputationem instituerint publicè vel privatim, nisi forrassis causa eam impugnandi, ac ostendendi illius falsitatem; & in virtute sanctæ obedientiæ ac sub intermminatione divini judicii omnibus Christi fidelibus prohibuit, ne damnatam hanc propositionem audeant ad praxin deducere.

Quamvis ignorantia facti si sit invincibilis excuset à culpa non ita ignorantia legis, si debito modo fuerit promulgata, & ejus notitia ad operantem contra ipsam potuerit devenire hinc habetur regula juris 13. in 6. ubi dicitur: *Ignorantia facti non juris excusat.* Quod si lex debito modo non fuerit promulgata vel ejus notitia non potuit pervenire ad eum qui contra ipsam agit, seu illam non observat, tunc excusat a culpa, quia juris ignorantia tunç censetur invincibilis: ut colligitur ex cap. *Cum in tua Extra de his qui matrimonium accusare possunt,* siquidem Innocentius III. asserit ab accusatione matrimonii eum esse repellendum, qui solemnium denuntiationum tempore tacuit, nisi probet denuntiationem ad ipsum potuisse pervenire; ait enim Pontifex: *Si tempore denuntiationis præmissa is qui jam conjunctos impedit, extra diœcesim existebat, vel aliàs denuntiatio, non potuit ad ejus notitiam pervenire, ut pu-*

ta,

ta, si nimia infirmitatis fervore laborans sanæ mentis potiebatur exilium, vel in annis tam teneris constitutus quòd ad comprehensionem talium ejus ætas sufficere non volebat: seu alia causa legitima fuerit impeditus ejus accusatio debet audiri: alioquin cum rationabiliter præsumatur, quod denuntiationem publicè factam idem existens in ipsa diœcesi minimè ignoraverit, tanquam suspectus, est procul dubio repellendus. Ignorantia tamen juris si sit invincibilis juris censuras illo jure statutas non incurrit, si contra jus illud ignoranter agat, & colligitur ex cap. ut animarum de constitut. in 6. ubi Pontifex ait: *Ut animarum periculis obvietur sententiis per statuta quorumcunque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes.* Ratio est eadem ac de juris communis ignorantia, quia nulla pœna infligitur nisi propter peccatum, & ignorantia, si fuerit invincibilis à peccato excusat, & censuræ non feruntur nisi in contumaces, & is contumax non potest censeri, qui laborat ignorantia, quæ humano studio superari non potest.

CAPUT XV.

Exhibentur, & explicantur assertiones pertinentes ad voluntarium per violentiam.

Ut ratio voluntarii per violentiam explicetur, quid significent hæc quinque nomina necessarium, impediens, coactum, violentum, & involuntarium. Præmittendum est, quia plerumque inter se confunduntur. Necessarium dicitur quatenus opponitur contingenti, seu indifferenti, & importat determinationem ad unum cum exclusione facultatis ad oppositum: siquidem necessitate perinde est, ac determinare ad unum non relinquendo potentiam ad oppositum. Hinc quando sursum projicitur lapis dicitur necessitari ad ascensum, eò quia impulsus eidem impressus à projiciente eum determinat ad ascensum sursum. Impediens est totaliter auferre exercitium propriæ actionis, ut cùm lapis sursum projectus impeditur, & detinetur à tecto ne ulterius ascendat. Coactum propriè loquendo est quod opponitur spontaneo, seu voluntario, adeo ut reperiatur in solis cognoscentibus, siquidem cogere perinde est, ac compellere, ac inferre violentiam alicui animali contra ejus elicitam inclinationem, & per hoc differt coactum à violento, quia illud propriè dicitur de cognoscentibus hoc verò etiam de rebus inanimatis, ut cùm lapis projicitur sursum motus ille propriè est ei violentus non coactus. Violentum est, quod infert violentiam alicui rei sive animatæ sive inanimatæ contra inclinationem naturalem illius. Involuntarium quamvis interdum sumatur pro coacto, vel violento: latius tamen patet, quia potest contingere, quod aliquid sit involuntarium non solùm ratione violentiæ, seu quia est à principio extrinseco, & etiam ex defectu cognitionis, imò & ratione ignorantiæ: quapropter involuntarium tripliciter sumi potest: primò negativè, estque illud, quod nec est voluntarium, nec est capax voluntarii cujusmodi sunt motus rerum omnium inanimatarum, qui laxè, & impropriè dici possunt involuntarii. Secundò sumitur involuntarium quasi privativè, & dicitur id, quod tametsi poterit esse voluntarium; tamen ratione ignorantiæ concomitantis non fuit voluntarium, dicitur enim privativè involuntarium, quia quantum est ex se, est capax ut sit voluntarium si nimirum excluderetur, ignorantia. Tertiò demum dicitur involuntarium positivè, & est quòd fit à voluntate per violentiam, & contra inclinationem elicitã voluntatis quod dupliciter potest intelligi vel quia fit contra inclinationem efficacem & dicitur involuntarium simpliciter per violentiam, de quo in præsenti est sermo, ut cùm quis vult efficaciter manũ movere, vel pedem, vel totum corpus & ab extrinseco agente fortiori impeditur: vel intelligitur quòd fiat contra inclinationẽ inefficacem sive hæc sit simplex affectus, sive quædã duntaxat velectas, & hoc non dicitur simpliciter involuntarium, sed mixtum ex voluntario, & involuntario, ut est, quod fit ex metu gravi. Juvat observare quod tametsi voluntas efficax divina semper, & necessariò habeat effectum, voluntas tamen efficax creata potest impediri à fortiori agente, & tametsi ita impediatur adhuc dicitur efficax non quidem desumpta denominatione ab effectu secuto, sed dicitur efficax intrinsecè per modum actus primi, quatenus quantum ex se haberet effectum nisi aliunde impediretur.

Hinc asserendum est violentum propriè esse id, quod est à principio extrinseco nil conferente passo, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 4. cum Aristot. 3. Ethic. cap. 1. ratio est quia eo ipso quod est à principio extrinseco & passo nihil confert, est contra inclinationem naturalem qua principium intrinsecum inclinatur ad suum actum. Violentum enim aliud est contra inclinationem naturæ non cognoscitivæ: & aliud contra inclinationem naturæ sensitivæ, & aliud contra inclinationem naturæ rationalis, non enim ad rationem violenti sufficit, ut notat Scotus in 4. dist. 29. quæst. 1. Si passum se habeat merè negativè sed requiritur positiva resistentia, quia violentum cum non exigat esse contra naturalem inclinationem, debet fieri aliqua resistentia, qua naturalis inclinatio resistat violentiam inferenti, consequenter definitio tradita violenti admittenda est, & ex eadem definitione tres conditiones requiruntur, ut alicui violentia inferatur, quarum prima est, ut sit à principio effectivo extrinseco, secunda ut subjectum violentiam patiens, quamvis resistat violentiam inferenti, non tamen concurrat effectivè ad ipsam. Tertia ut repugnet inclinationi subjecti, cui violentia infertur. Ex his conditionibus duæ primæ exprimuntur in ipsa definitione. Tertia quamvis non explicetur ita clarè, continetur nihilominus implicitè in illis particulis nil conferente passo, quia id non debet intelligi negativè sed contrariè ut notat Scotus in 4. dist. 29. quæst. unic. siquidẽ ut motus aliquis sit violentus, non sufficit, si subjectum, cui violentia infertur, non habeat inclinationem ad illam vel ulterius quòd habeat inclinationem contrariam alioquin infusio habituũ supernaturalium esset nobis violenta, siquidem est à principio extrinseco nihil conferente passo hoc nimirum non adjuvante effectivè, nec habente naturalem inclinationem ad receptionem habituum supernaturalium. Quamobrem eatenus hæc infusio non est violenta, quia anima rationalis non habet eidem oppositã inclinationem. His positis

Asserendum est violentiam omnino excusare à peccato, quia nullum esse potest peccatum sine voluntate; sed violentia involuntarium causat, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 5. quia est contra voluntatem passi, quæ propterea violentiæ sibi illatæ quantum potest resistit. Hinc puella vim patiens à violatore insons est, si consensum voluntatis non præbeat, & quantum in se est, aggressori resistit, quapropter S. Lucia dicebat tyranno *si invitam jusseris violari castitas mihi duplicabitur ad coronam*, hinc D. Augustinus lib. 1. de civit. Dei cap. 18. ait: *At enim ne vel aliena polluat libido metuitur. Non polluet si aliena erit; si autem*

autem polluet aliena non erit. Sed cum pudicitia virtus sit animi comitemq́, habeat fortitudinem, qua potiùs quælibet mala tolerare, quam malo consentire decernit; nullus autem magnanimus & pudicus in potestate habeat quid de sua carne fiat, sed tantùm quid annuat mente vel renuat; quis eadem sana mente putaverit se perdere pudicitiam si forte in apprehensa, & oppressa carne sua exerceatur, & expleatur libido non sua? si enim hoc modo pudicitia perit, profectò pudicitia virtus animi non erit, sed pertinebit ad ea bona, quibus bene vivitur sed in bonis corporis numerabitur, qualia sunt vires, pulchritudo sana, integraque valetudo, ac si quid hujusmodi est, quæ bona etiam si minuantur bonum justamq́, vitam omnino non minuant. Quod si tale aliquid est pudicitia, ut quid pro illa, ne amittatur etiam cum periculo corporis laboratur. Si autem animi bonum est etiam oppresso corpore non amittitur, quin etiam sancta concupiscentia bonum cum immunditia carnalium concupiscentiarum non cedit, & ipsum corpus sanctificatur & ideo, cum eis non cedere inconcussa intentione persistit, nec de ipso corpore perit sanctitas, quia eo sanctè utendi perseverat voluntas, & quantum in ipso est, etiam facultas. Neque enim eo corpus sanctum est, quod ejus membra sunt integra aut eo quod nullo contrectantur attactu; cum possint diversis etiam casibus vulnerata vim perpeti & medice aliquando saluti opitulantes hæc tibi faciant quæ horret aspectus. Obstetrix virginis cujusdam integritatem manu velut explorans sive malevolentia, sive inscitia, sive casu, dum inspicit, perdidit. Non opinor quemquam tam stultè sapere, ut huic perisse aliquid existimet, etiam de ipsius corporis sanctitate, quamvis membri illius integritate jam perdita. Quo circa proposito animi permanente per quod etiam corpus sanctificari meruit nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam servat perseverantia continentia sua. An verè sit aliqua fœmina mente corrupta, violatoq́, proposito quod Deo voverat, pergat vitianda ad deceptorem suum adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus ea sanctitate animi per quam corpus sanctificabatur amissa atque destructa? absit hic error. Et hic potiùs admoneamur, ita non amitti corporis sanctitatem manente animi sanctitate etiam corpore oppresso sicut amittitur corporis sanctitas violata animi sanctitate etiam corpore intacto. Non tamen sufficit ad perfectam violentiam inducentem involuntarium & à peccato penitus excusantem ut mens repugnet sceleri sed necesse est, ut homo etiam opere externo renitatur, & quantum potest resistat quapropter si Virgo per vim opprimeretur animo quidem repugnans facinori, si clamore & totis viribus non obsisteret violatori perfectam violentiam passa, non censeretur nec à peccato immunis, quia ut ait D. Thomas 1. 2. quæst. 6. art. 5. *Voluntarium potest aliquid dupliciter dici uno modo secundum actionem, puta cum aliquis vult aliquid agere alio modo secundum passionem cum quis vult pati ab alio. Unde cum actio infertur ab aliquo exteriori manente in eo qui patitur voluntate patiendi non est simpliciter violentum quia licèt ille qui patitur, non conferat agendo, confert tamen volendo pati, quapropter non potest dici involuntarium.* Verùm licèt puella vim patiens à stupratore non consentiat mente sola non opere externo, & toto conatu non resistit vim inferenti & peccato clamore etiam non reluctatur, licèt non excusetur à peccato, quia non fecerit quantum potuit, ut reniteretur vim inferenti, minus tamen rea est, quam quæ nec mente repugnat, & plenè consentit. Tales erant, qui ad profana, & sacrilega Ethnicorum sacrificia ducti vel compulsi totis viribus non renitebantur, sed tantùm repugnantem voluntatem externis signis tristitiæ, & externo habitu obtendebant, quapropter Concilium Ancyranum decrevit mitiorem pœnitentiam esse illis injungendam ait enim can. 4. *De his, qui sacrificare coacti sunt, insuper & cœnaverunt in idolio, quicunque eorum cum ducerentur latiore habitu fuerunt, & vestimentis pretiosioribus usi sunt, ac præparata cœna indifferentes participes extiterunt. Placuit eos inter audientes uno anno constitui, succumbere verò tribus annis in oratione autem communicare biennio, & tunc ad perfectionis gratiam* (scilicet ad Eucharistiæ communionem) *pervenire. Quotquot autem ascenderunt templa veste lugubri, & recumbentes per omne tempus flevere discubitus, si compleverint pœnitentiam triennii temporis sine oblatione suscipiantur. Si autem non communicaverunt biennio subjecti pœnitentia, tertio anno sine oblatione communicent, ut perfectionem quadriennio consequantur.*

Hinc asserendum ulteriùs est agens qua tale non posse violentiam pati in agendo, quia eo ipso, quòd agens agit semper effective se habet ad talem actionem quia est à principio intrinseco agentis exercentis propriam intrinsecam virtutem, quam si non exerceret non ageret quoties autem est à principio intrinseco agentis non est illi violenta, quia violentum exigit fieri à principio extrinseco, quia per id differt violentum à naturali & voluntario, quia naturale est à principio intrinseco juxta inclinationem passi: & voluntarium est etiam à principio interno & rursus est juxta inclinationem ejus, qui vult, ergo violentum tunc habetur quando agens vel patiens non confert vim, sed mere passivè se habet consequenter ut actio sit violenta debet necessariò esse à principio extrinseco, & nullo modo ab intrinseco, consequenter non potest agens in agendo violentari, quia repugnat actio agentis, quæ non sit à principio intrinseco ejusdem agentis, alioquin non esset exercitium talis virtutis quòd si dicas posse intervenire aliquam violentiam in applicatione agentis, consequenter posse actionem tunc esse violentam, & agens violentari in agendo. Contra est negatur consequentia, quia tametsi interveniat aliqua violentia in applicatione agentis est tamen semper talis actio à principio intrinseco, seu à virtute intrinseca ipsius agentis consequenter non potest esse actio violenta, quia opposito modo se habet ad violentum, quod exigit esse à principio extrinseco, quapropter neque actio imperata potest esse violenta respectu potentiæ à qua dimanat, quia respectu illius non est à principio extrinseco, quòd necessariò requiritur, ut actio sit violenta. Si dicas esto agens principale non possit violentari in agendo non tamen id repugnat agenti instrumentali proinde saltem agens instrumentale potest violentari ad agendum. Antecedens liquet, quia potest aliquid assumi ut instrumentum ad effectum contrarium suæ naturæ, ut si frigiditas assumatur, ut instrumentum ad calefaciendum, tunc violenter calefaceret ut causa instrumentalis consequenter saltem agens instrumentale potest violentiam pati. Sed contra negatur consequentia, quia tametsi res illa dicatur violentiam pati quatenus assumitur, & elevatur ad instrumentaliter producendum actum contrarium suæ naturæ, nihilominus postquam res illa est assumpta, & elevata ad talem effectum, illam non producit violenter, sed connaturaliter in sensu composito cum tali elevatione. Hinc licet elevatio sit violenta non ita effectus, qui oritur ex tali elevatione: ratio discriminis est, quia subjectum respectu elevationis solùm se habet mere passivè, quia tota elevatio

esset à principio extrinseco contra inclinationem subjecti, quod elevatur. Sed semel posita tali elevatione subjectum concurreret effectivè ad actionem & effectum, consequenter nec actio, neque effectus posset illi esse violentus. Quod luculentiùs explicatur, quia tametsi serra in receptione motus artificiosi patiatur violentiam non propterea ipsa scissio artificiosa dicitur violenta eidem serræ, eo quia effectivè causatur ab illa, ita à pari quamvis frigiditas contra propriam naturam elevata à Deo ad producendum calorem talis elevatio sit ei violenta, eò quia contra propriam naturalem inclinationem; posita tamen elevatione productio caloris non est illi violenta, quia frigiditas activè concurrit ad illam, perinde ac serra violenter mota ab extrinseco instuit activè & effectivè in scissionem.

Dari tamen potest violentia quoad carentiam actionis quatenus positis omnibus requisitis ad agendum potest actio impediri, ut cum lapis detinetur, ne descendat deorsum; non tamen tunc agens patitur violentiam in agendo, quia tunc non exercet, suam virtutem, sed quia positis omnibus requisitis ad agendum, ejus actio impeditur ab extrinseco ut si quis velit movere baculum at impediatur à fortiori aliquo principio extrinseco, tunc cessatio à tali actione dicitur violenta, quia agens vim patitur, ne naturalem suam producat actionem, unde potest dari violentia quoad carentiam actionis, quod tamen ita debet intelligi, ut sistatur intra limites causarum secundarum, quia si causa prima suspendat suum concursum non sequitur violentia quòd causa secunda non agat, quia tunc causa secunda noo habet vim ad operandum nisi concurrente causa prima proinde nec habet inclinationem, unde si tunc non ageret talis cessatio ab actione noo esset contra ejus inclinationem, proinde nec violenta. Passum tamen qua tale potest violentiam pati in ipsa receptione formæ, quia illud propriè est violentum, quod est à principio extrinseco contra inclinationem subjecti, cui infertur violentia: sed receptio formæ disconvenientis est à principio extrinseco, & contra inclinationem ipsius subjecti in quo recipitur, consequenter receptio talis formæ, habent omnia requisita ad rationem violenti, proinde est propriè violenta: hinc tametsi per impossibile introduceretur calor in aqua sine expulsione frigiditatis, adhuc ipsa calefactio esset violentia aquæ, quia esset à principio extrinseco, & contra naturalem inclinationem ipsius aquæ. Præterea si aliquod subjectum ex natura sua exigeret solum calorem ut quatuor, si ulteriùs calefieret esset hæc calefactio illi violenta, quia esset à principio extrinseco & contra inclinationem naturalem ipsius subjecti consequenter passum qua tale potest violentiam pati non ex eo, quòd amittat formam sibi convenientem, & quia recipiat formam sibi disconvenientem. Cum igitur violentia ita sit à principio extrinseco, ut non sit ab ullo principio intrinseco subjecti, quod vim patitur, sequitur quod tollat rationem voluntarii, quod semper est ab intrinseco, seu ab ipsa voluntate, à qua denominatur voluntaria. Hinc violentia excusat à peccato ut fuit declaratum in Concilio Ancyrano can. 3. ubi habetur: *Qui fugientes comprehensi sunt vel à domesticis traditi, vel ademptis facultatibus sustinere tormenta, vel in custodiam trusi proclamaverunt se Christianos esse, & eo usque adstricti sunt, ut manus eorum comprehendentes violenter attraherent, & funestis sacrificiis admoverent, aut aliquid polluti cibi per necessitatem sumere cogerentur confitentes jugiter, se Christianos esse, & luctum rei, quæ contigit incessabiliter ostendentes omni dejectione, & habitu, & humilitate vitæ: hos veluti extra delictum constitutos à communionis gratia non vetamus.* Idque confirmatur *in cap. Majores Extra. de baptismo & ejus effectu*, ubi Innocentius III. ait: *Ille verò qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti sicut nec ille notam alicujus reatus incurrit, qui contradicens pœnitens & reclamans thurificare idolis cogitur violenter.* Et S. Leo Papa epist. 1. ad Episcopos Africanos Provinciæ Mauritaniæ Cæsariensis cap. 8. de virginibus vi barbarica oppressis ita scribit: *Illæ autem famulæ Dei quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdiderunt laudabiliores erunt in humilitate, ac verecundia, si se incontaminatis non audeant comparare virginibus: quamvis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens invita non pollui: minus tamen hæc illis oberit si quod potuerunt animo non amittere, doleant se, vel corpore perdidisse.* Et D. Augustinus epist. 228. Ad Horatum ait: *Violentiâ non violatur pudicitia, si mente servatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis sua turpiter carne non utitur; sed sine consensione tolerat, quod alius operatur.*

Non tamen potest creatura à Deo violentiam pati, adeo ut Deus ut causa prima nullo modo possit violentiam inferre creaturis carentibus libertate, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 113. art. 8. ad 3. ratio est quia creaturæ non infertur violentia, quando operatur, vel patitur juxta propriam naturalem inclinatiooem: sed quidquid creatura patitur à Deo operante ut causa prima, vel ab eodem assumitur ad operandum, patitur, vel operatur juxta propriam naturalem inclinationem consequeoter Deus operans ut causa prima oon potest inferre creaturis non liberis violentiam: siquidem controvertitur de qualibet creatura excepta voluntate de qua est specialis difficultas. Major liquet, quia cum violentum definiatur esse illud, quod est à principio extrinseco, nihil conferente passo non potest non esse contra inclinationem naturalem qua principium intrinsecum inclinatur ad suum actum consequenter, quod est juxta inclinationem naturalem creaturæ non potest eidem violentum esse, major in qua est difficultas ostenditur, quia in quolibet creatura præter particularem inclinationem ad bonum proprium datur alia naturalis inclinatio ad obediendum Deo in omnibus quæ voluerit, proinde quando Deus operatur ut causa prima modo sibi proprio non potest inferre violentiam creaturis, ut ostendit D. Augustinus lib. 26. contra Faustum cap. 3. ubi ait: *Deus autem creator, & conditor omnium creaturarum nihil contra naturam facit id enim erit utique naturale, quod ille fecerit, a quo est omnis numerus, motus, & ordo naturæ* & D. Thomas. 3. part. quæst. 43. art. 2. adhærens D. Augustino ait: *Deum nihil operari contra naturam, quia hoc est natura unius cujusque, quod in eo Deus operatur*, & 1. part. quæst. 103. art. 8. ait: *Quando movetur aliquid contra inclinationem inditam ab eo, quod non dedit naturam hoc est ab illa causa secunda particulari est violentum, minimè verò si moveatur à Deo authore naturæ indita.* Præterea quia Deus, sicut habet essentialiter plenum, ac perfectissimum dominium in creaturas, ita creaturæ exigunt essentialiter esse sub hoc pleno dominio Dei adeo ut esse sub pleno & dispotico Dei dominio sit prædicatum essentiale conveniens cuilibet creaturæ, proinde non possunt creaturæ violentiam à Deo pati, quia semper operantur juxta propriam exigentiam, consequenter non patiuntur violentiam, etenim quidquid creaturæ patiuntur à Deo vel assumuntur ab eodem ad operandum vel ope-

operantur juxta propriam exigentiã siquidem patiuntur, & operantur, ut sunt sub pleno ac dispotico Dei dominio; & subesse pleno Dei dominio est prædicatũ essentiale creaturarum, & cum prædicata essentialia sint juxta exigentiam naturalem subjecti, cui conveniunt, sequitur manifestè creaturas assumptas à Deo ut causa prima operante modo sibi proprio ad aliquid faciendum, vel operandum, pati vel operari juxta exigentiam naturalem, quapropter nulla creatura carens libertate potest à Deo violentiam pati. Si dicas creaturas tantùm pati à Deo, quatenus sunt sub pleno ejus dominio quoad meram capacitatem seu non repugnantiam, non verò, ut sunt sub pleno Dei dominio quoad naturalem, & positivam inclinationem. Contra est quia quidquid patitur creatura à Deo, illud patitur, ut est sub pleno Dei dominio: ratio est, quia quidquid Deus infert creaturæ, illud infert, ut exercens proprium dominium in illam; & sicut dominiũ dicit essentialiter ordinem ad subjectionem, perinde ac dominus ad servum, ita exercitium subjectionis, quapropter quod infert Deus creaturæ, ut exercens dominium, id facit creatura ut dicit subjectionem ac est sub pleno dominio Dei: sed esse sub pleno dominio Dei, est prædicatum essentiale ipsi creaturæ consequenter est eidem connaturale, quia prædicata essentialia alicui subjecto non possunt non esse eidem connaturalia: ergo quidquid patitur creatura à Deo illud patitur juxta propriam inclinationem positivam naturalem, consequenter non potest Deus violentiam inferre creaturæ, quia violentum debet esse contra non juxta inclinationem naturalem. Quòd si instes hanc subjectionem non importare in creatura naturalem inclinationem. Contra est quia naturalis inclinatio nihil aliud est, quam ordinatio congenita ipsi naturæ ad aliud: creatura autem ratione essentialis subjectionis ad Deum habet ordinem sibi cõgenitum ad omne id, quod potest Deus facere, consequenter naturalem inclinationem ad omne id, quod potest Deus exercere supra creaturam, sed instabis, tametsi subjectio conveniat creaturis non tamen utcumque, sed servatis regulis suæ naturæ consequenter subjectio creaturarum non est in ordine ad quodlibet, consequenter potest creatura saltem circa aliqua pati violentiam à Deo. Contra est, quia creatura eo ipso, quod habet totum suum esse à Deo exigit subjici plenè, ac totaliter Deo, adeo ut non possit in ordine ad ullum effectum subtrahi ab hac subjectione: alioquin si subjectio creaturæ non esset plena, & totalis, dominium Dei supra creaturas non esset plenum & totale siquidem dominium est correlativũ subjectionis ad quam dicit ordinem, & non potest ullum correlativum excedere aliud quoad mensuram alioquin secundùm excessum mensuræ daretur ullum correlativum sine alio, quod repugnat unde subjectio debet extendi sicut dominium, quod si plenum erit, etiam subjectio debet esse plena: cum igitur dominium Dei supra creaturas sit plenum, & totale, subjectio in creaturis debet esse plena & totalis: sin autem subjectio minor esset, quàm sit potentia Dei non esset plena & totalis subjectio, quia secundùm aliquid subtraheretur à pleno Dei dominio, ergo creaturæ naturali modo subjiciuntur Deo in ordine ad omne id, quod potest facere. Sed urgebis, si creaturæ ratione subjectionis haberent inclinationem ad omne id quòd potest Deus facere, inde sequeretur, quòd etiam haberent naturalem inclinationem ad dona supernaturalia, quæ proinde non essent supernaturalia, quia essent juxta naturalem creaturarum inclinationem: sed creaturæ ad dona supernaturalia non habent naturalem inclinationem consequenter ratio subjectionis non importat in creatura naturalem inclinationem. Contra est negatur sequela, quia aliud est creaturam habere naturalem inclinationem ad exercitium dominii Dei, & aliud habere naturalem inclinationem ad ipsa dona supernaturalia, quæ nonnisi per accidens & materialiter se habent in ordine ad exercitium dominii Dei, quod est terminus formalis inclinationis creaturæ. Quando igitur Deus exercet suum dominium in creaturas infundendo dona supernaturalia, tunc hujusmodi dona se habent materiali modo, & substernuntur dominio Dei veluti termino formali naturalis inclinationis creaturæ consequenter non sunt nisi termini materiales talis inclinationis, & veluti per accidens; per se semper sunt dona supernaturalia, quia elevant creaturam ad statum supernaturalem, ex quo sequitur creaturas non habere naturalem inclinationem ad dona supernaturalia tanquam ad terminum formalem subjectionis.

Præterea quando alicui subjecto insunt duæ inclinationes quarum una est fortior alia; si subjectũ operetur vel patiatur aliquid juxta inclinationem fortiorem, sibique connaturalem, tunc talis operatio vel passio non est eidem objecto violenta, quia est juxta ejus fortiorem naturalem inclinationem: atqui creaturis duæ insunt inclinationes una ad bonum particulare & alia ad bonum cõmune, & a exercitium pleni, ac dispotici Dei dominii: & hæc secunda inclinatio est longè fortior prima, perinde ac bonum commune est fortius bono particulari; hinc inclinatio in creaturis ad obediendum Deo est longè major, ac fortior, quàm libet alia inclinatione, quia creatura magis obstringitur & obligatur Deo, quàm cuilibet alteri peculiari bono, consequenter non potest creatura violentiã pati à Deo. Major liquet quia eatenus motus, quo grave sursum ascendit ad vitandum vacuum non est violentus, quia est juxta inclinationem quam habet corpus grave ad bonũ universi, cujus est pars, adeo ut motus sursum sit tunc juxta fortiorem inclinationem corporis gravis. Minor constat, ex hactenus expensis, siquidem creatura præter inclinationem ad bonum particulare, habet etiam inclinationem ad obediendum Deo, cui plenè subjicitur; & hæc secunda inclinatio est longè fortior prima, ergo cùm creatura quidquid patitur; à Deo, id patiatur juxta ejus fortiorem inclinationem naturalem, sequitur manifestè non posse creaturam à Deo violentiam pati, quia Dominium Dei est bonum procul dubio præferendum cuilibet alteri bono particulari: sed dices ascensus lapidis vel aquæ ad vitandum vacuum esse implicitè violentus quamvis conformis inclinationi ad bonum universi: ergo etiam ascensus lapidis: causatur à solo Deo erit violentus quamvis conformis inclinationi ad obediendum Deo consequentia liquet à paritate rationis: antecedens facilè ostenditur; quia tunc corpus grave ascendit resistendo motui quantum est ex se ergo talis motus est violentus. Contra est negatur antecedens ad cujus probationem respondetur: quod tametsi corpus grave ascendat resistendo motui quantum est ex se & ratione inclinationis particularis ad locũ proprium nihilominus quia ille ascensus est conformis alteri inclinationi majori, ac fortiori ad bonum commune quod intenditur, quando impeditur vacuũ, ideo talis ascensus non est tunc violentus corpori gravi, sed ei maximè connaturalis: etenim cum animal movetur motu progressivo etiam pes ascendit cum elevetur à terra, & nihilominus hæc elevatio seu motus sursum non est pedi violentus, idque non ob aliam causam, nisi quia quamvis sit contra particularem inclinationem corporis gravis ad proprium locum; est nihilominus conformis alteri inclinationi fortiori, quam habet pes ad omnes differentias motus, quatenus est pars animalis,

malis, cui motus progressivus est connaturalis: ergo cum inclinatio creaturæ ad obediendum Deo sit fortior quacunque alia inclinatione, sequitur manifeste non posse creaturam à Deo violentiam pati. Sed instabis, quia si Deus se solo projiceret lapidem sursum perinde lapis ascendere gravitando, & resistendo ratione sui innati ponderis, ac si projiceretur à causa secunda, sed si ab hac projiceretur procul dubio talis motus esset lapidi violentus: ergo etiam in prima causa consequenter, potest Deus inferre violentiam creaturæ. Sed contra distinguitur major lapis ascenderet eodem modo gravitando concedo, eodem modo quoad inclinationem negatur, & concessa minori negatur consequentia; quia tametsi ascensus causatur à solo Deo esset contra inclinationem particularem ortam ex gravitate sui ponderis; esset nihilominus juxta inclinationem fortiorem, quam dicit creatura quælibet ad obediendum Deo, sed urgebis motus ille causatus à solo Deo esset à principio extrinseco passo non conferente vim, sed potiùs activè resistendo, ergo hujusmodi motus verè esset violentus, quia includeret omnes conditiones requisitas ad motum violentum. Sed contra distinguitur antecedens passo non conferente vim ratione inclinationis particularis ad locum proprium conceditur, ratione inclinationis fortioris, quam habet lapis, & creatura quælibet ad obediendum Deo negatur antecedens, & consequentia, quià talis motus, semper esset juxta fortiorem inclinationem lapidis consequenter non esset ei violentus. Quòd si dicas inde sequi non posse Deum de potentia absoluta violentiam inferre creaturæ respondetur exinde nullum sequi inconveniens, neque imperfectionem in Deo, quia quod Deus nequeat violentiam inferre creaturæ non oritur ex defectu aliquo aut impotentia Dei, sed oritur ex ipsa creatura, quæ utpote totaliter dependens à Deo, cujus dominio totaliter subjicitur adeo ut hæc plena, ac totalis subjectio sit prædicatum essentiale, ac cōnaturale ipsius creaturæ, quo fit, ut hæc non possit à Deo violentiā pati, quod in majorē cedit Dei perfectionem subjicientis sibi perfectè creaturam.

An verò saltem voluntas possit à Deo violentiam pati quoad actus elicitos vel imperatos est major difficultas pro qua solvenda juvat observare voluntatem dupliciter posse sumi primo ut est natura; secundò ut est libera: certum est voluntatem creatam ut naturam non posse violentiam pati à Deo, quia voluntas ut natura habet illam inclinationem, quæ inest reliquis, omnibus creaturis, quatenus istæ magis appetunt bonum Dei, quam bonum proprium: in qualibet enim creatura præter particularem inclinationem ad bonum proprium adest etiam naturalis inclinatio ad obediendum Deo in omnibus quæ voluerit etiam contra peculiarem inclinationem; & hæc inclinatio ad obediendum Deo est in creaturis longè major, & fortior, quam sit alia inclinatiò ad bonum proprium; quia sicut bonum commune est longè majus, & fortius bono particulari: ita inclinatio quam habet quælibet creatura ut natura ad bonum universi, cujus creatura est pars est longè major, ac fortior quàm inclinatio particularis ad bonum proprium, consequenter cùm voluntati sub conceptu naturæ insit hujusmodi inclinatio ad obediendum Deo in omnibus, quæ voluerit; sequitur manifestè non posse voluntatem ut naturam violentiam pati à Deo, quia quidquid voluntas à Deo patitur est juxta inclinationem ejusdem voluntatis, consequenter non potest illi esse violentum unde tota difficultas est an voluntas ut libera possit à Deo violentiam pati; & quia ut libera potest dupliciter considerari quoad actus elicitos, & imperatos procedit controversia in ordine ad utrumque actum. Et primò in ordine ad actus elicitos, an possit Deus voluntatem creatam cogere in actibus elicitis.

Asserendum est, voluntatem creatam non posse à Deo violentiam pati in ordine ad actus elicitos, ita docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 6. *art.* 4. *quæst.* 22. *de potentia art.* 5. & 8. & desumitur ex sanctis Patribus præsertim Anselmo de libero arbitrio cap. 5. ubi ait: *Velle non potest homo invitus, quia non potest velle nolens velle: nam omnis volens ipsum suum velle vult.* Hinc D. Augustinus lib. 5. de Civit. cap. 10. ait: *Velle si volumus est, si nolumus non est, non enim vellemus, si nollemus*, & D. Bernardus de gratia & libero arbit. ait: *Nemo autem non vult, quod vult, aut vult quod non vult.* Ratio indem hoc suadet, quia quod fuit à principio intrinseco, & juxta inclinationem agentis non potest eidem esse violentum: sed omnes actus eliciti à voluntate sunt à principio intrinseco ejusdem, & juxta ejus inclinationem ergo non potest voluntas violentiam pati quoad actus elicitos. Major est certa, quia violentum est à principio extrinseco, & contra inclinationem subjecti, quod patitur violentiam, definitur enim ab Aristotele *violentum* 2. Ethic. cap. 9. *quod fit à principio extrinseco passo non conferente vim*; & ut aliquid sit alicui violentum, tres requiruntur conditiones quarum prima est, ut sit à principio effectivo intrinseco. Secunda ut quod patitur violentiam non concurrat effectivè ad ipsam, & tertia ut repugnet inclinationi subjecti recipientis violentiam: unde eo ipso, quòd actus est à principio extrinseco agentis non potest eidem esse violentus. Probatur minor, quia omnis actus elicitus à voluntate est vitalis, & à principio intrinseco ejusdem, siquidem de ratione actus vitalis est immanentia in eodem principio à quo fluit. Præterea quia actus elicitus à voluntate est volitio, vel nolitio: volitio autem est inclinatio actualis voluntatis, & nolitio est ipsa aversio actualis adeo ut uterque actus sit juxta voluntatis inclinationem tam enim voluntas habet inclinationem ad volendum quod est consentaneum naturæ, quam ad nolendum quod est dissentaneum eidem, consequenter sive velit, sive nolit, semper elicit actus juxta inclinationem voluntatis, & naturæ, consequenter non potest violentiam pati: siquidem repugnat unum contrarium esse aliud cui opponitur siquidem illi opponeretur, & non opponeretur, quia idem non opponitur sibi ipsi, sin autem actus elicitus à voluntate posset eidem violentus unum extremum contrarium esset idem cum alio sibi opposito: siquidem actus voluntarius seu violentus, seu coactus opponuntur inter se, quia omnis actus elicitus à voluntate est essentialiter voluntarius & à principio extrinseco, seu à voluntate mediante prævia cognitione: & violentum est essentialiter à principio extrinseco, & cum esse à principio intrinseco, & non esse à principio extrinseco opponuntur negativè in ordine ad principium, sequitur, non posse actum elicitum à voluntate esse eidem violentum, quia inde sequeretur eundem actum ut licitum esse à principio intrinseco, & ut violentum non esse à principio intrinseco, consequenter repugnat eundem actum quoad entitatem esse violentum & voluntarium. Firmatur quia quæ habent secundùm suas rationes formales proprietates contradictorias repugnat posse esse idem: sed actus elicitus voluntaris & actus violentus habent secundùm rationes suas formales proprietates contradictoriè oppositas; siquidem actus elicitus voluntatis exigit ex natura sua esse à principio intrinseco seu ab ipsa voluntate efficienter conferente vim, actus verò violentus postulat ex natura sua esse à principio extrinseco nullam vim conferente subjecto, cui actus est vio-

violentus; conſequenter non poteſt voluntas quoad actus elicitos violentiam pati. Dices poteſt Deus cogere voluntatem ad eliciendum actum, ad quem voluntas erat ex natura ſua libera: ſed hujusmodi actus utpote contra inclinationem voluntatis liberæ eſſet eidem violentus: ergo poteſt Deus voluntatem cogere & illam violentare in ordine ad actus elicitos. Et firmatur quia perinde ſubditur divino imperio voluntas creata, quam ſubdantur aliæ potentiæ creatæ: ſed Deus poteſt neceſſitare alias potentias ad executionẽ ſui imperii, quia ſi Deus imperet aquæ, ut calefaciat, neceſſitatur aqua à Deo ad calefaciendum: ergo ſi imperet voluntati, ut eliciat actum aliquem, neceſſitabitur voluntas ad eundem eliciendum conſequenter perinde poteſt voluntas violentiam pati quoad actus elicitos ſicut cæteræ potentiæ, ſed contra negatur minor quia actus ad quem eliciendum voluntas adigeretur à Deo, vel eſſet à principio intrinſeco voluntatis vel non, ſi dicatur hoc ſecundum, ergo non eſſet actus elicitus à voluntate, quia non flueret à principio intrinſeco voluntatis, unde quamvis actus iſte eſſet voluntati violentus non tamẽ inde ſequeretur voluntatem pati violentiam quoad actus elicitos, cum talis actus non ſupponatur elicitus à voluntate, ſed tantùm eidem ab extrinſeco principio impreſſus. Sin autem dicatur eſſe à voluntate, ut à principio effectivo jam talis actus non eſſet voluntati violentus, quia eſſet à principio intrinſeco ejusdem voluntatis, ſiquidem de ratione violenti eſt eſſe à principio extrinſeco paſſo non conferente vim. Ad confirmationem reſpondetur actum illum neceſſariò elicitum à voluntate non fore violentum, quia eſſet à principio intrinſeco cum prævia cognitione: unde ex allata ratione tantùm ſequitur talem actum fore voluntarium neceſſarium, quia Deus in data hypotheſi id tantùm præſtaret, ut voluntas neceſſariò vellet: eo autem ipſo, quòd voluntas vult ſive liberè, ſive neceſſariò, talis actus non poteſt non eſſe ab intrinſeco, & voluntarius. Inſtabis neceſſitas hæc eliciendi actum eſt omnio ab extrinſeco, ſeu Deo cogente voluntatem, & turſus eſt contra naturalem inclinationem ejusdem voluntatis, quia hæc ex natura ſua exigit liberè operari: ergo quamvis actus ille quoad ſubſtantiam, & entitativè eſſet voluntarius, eò quia eliceretur à voluntate nihilominus quoad modum neceſſitatis foret violentus, quia eſſet à Deo ut à principio extrinſeco contra inclinationem voluntatis exigentis liberè operari. Sed contra quia voluntas dupliciter intelligi poteſt cogi à Deo, ut eliciat actum; primò ut intelligatur adigi ad eliciendum actum in individuo: ſecundò ut intelligatur neceſſitari ad aliquod genus actus virtutis; quemadmodum intelligimus fuiſſe neceſſitatam voluntatem Chriſti ratione unionis hypoſtaticæ. Si hoc poſteriori modo intelligatur voluntas à Deo adigi ad genus actus virtutis, non poteſt voluntas per hanc neceſſitatem non ſolùm quoad ſubſtantiam, & entitatem, verum etiam nec quoad modum operandi violentiam ullam pati: quia tametſi voluntas intelligatur neceſſitata ad exercitia virtutum in genere, adeo ut non poſſit elicere actum vitiatum oppoſitum virtuti; remanet nihilominus libera in ordine ad quemlibet actum virtutis in particulari; quia adhuc eſt in poteſtate voluntatis hunc vel illum actum in particulari intra genus virtutis exercere, qua ratione voluntas humana Chriſti liberè exercuit actus virtutis, tametſi non potuerit elicere actus vitioſos. Sin autem intelligatur voluntas à Deo neceſſitari quoad actum in particulari adhuc negatur voluntatem tunc violentiam pati, ſiquidem dupliciter poſſumus intelligere Deum neceſſitare voluntatem ad actum aliquem in particulari; primò per motum ſubitum, ſecundò mediante prævia cognitione objecti. Idque etiam dupliciter primò faciendo ut intellectus repræſentet, ac proponat voluntati unum tantum objectum ſub unica tantùm ratione boni vel mali, adeo ut ex parte intellectus nulla reluceat in objecto repræſentato indifferentia objectiva; & hoc pacto voluntas intelligitur adigi ad amplectendum vel reſpuendum objectum ei repræſentatum in intellectu. Alio modo ſi quamvis intellectus proponat voluntati objectum ſub indifferentia objectiva, nihilominus Deus prædeterminat voluntatem ad unam duntaxat partem ponendo in voluntate qualitatem aliquam neceſſariò inclinantem ad actum in particulari: vel ſi intelligatur Deus tribuere voluntati concurſum determinatum ad unam tantùm partem. Si igitur Deus intelligatur adigere voluntatem ad aliquem actum in particulari ſive ille actus fuerat primò primus, ſeu motus ſubitus; ſive procederet à voluntate mediante prævia cognitione perfecta, in neutro caſu voluntas violentiam pateretur, quia ſemper talis actus eliceretur à voluntate & eſſet à principio intrinſeco vim conſerente, ſeu efficienter concurrente ad talem actum. Præterea voluntas non habet inclinationem liberam ad motum primo primum, nec ad objectum propoſitum ab intellectu abſque indifferentia objectiva ergo adhuc in data hypotheſi voluntas non intelligeretur violentiam pati, quia non eliceret hujusmodi actum in particulari contra propriam inclinationem: quia voluntas non eſt nata ferri liberè niſi per actum deliberatum, & circa objectum ei propoſitum cum indifferentia objectiva. Tum quia ſi Deus adigeret voluntatem ad actum in particulari per ſublationem indifferentiæ ex parte intellectus, voluntas in hac hypotheſi non cogeretur ad oppoſitum actum, neque ad ſuſpenſionem ejusdem, quia non haberet appetitum elicitum ad actum oppoſitum neque in actu ſecundo, neque in primo. Neque ſi Deus intelligatur neceſſitare voluntatem ad actum in particulari, eò quia illam prædeterminat efficaciter ad talem actum aut præbeat concurſum determinatum ad ipſum tantùm, & non ad alium voluntas propterea pateretur violentiam, quia tunc in voluntate nullus eſſet conatus aut inclinatio elicita ad actum oppoſitum, vel ad ſuſpenſionem talis actus in particulari, quia in data hypotheſi ſupponitur voluntati denegatus concurſus Dei ad omnem aliũ actum excepto illo ad quem adigeretur: ſiquidem conatus ille contrarius, vel inclinatio elicita deberet eſſe aliquis actus. Neque obſtat, ſi dicas, voluntatem in data hypotheſi habere inclinationem contrariam ad partem oppoſitam per modum actus primi conſequenter pati violentiam contra hujusmodi inclinationem. Nam contra eſt, quia tametſi voluntas haberet hanc inclinationem radicaliter, ſeu inchoativè ex parte ſolius intellectus non propterea eam haberet formaliter, & in ſe ipſo, quia ſupponeretur neceſſariò determinata ad unam tantùm partem eique eſſet denegatus concurſus ad alteram partem: id enim deſiderabatur, quod voluntas diceretur potens in actu primo quia ut cauſa quælibet poſſit agere, debet habere omnia requiſita ad agendum per modum actus primi: concurſus autem cauſæ primæ eſt unum ex requiſitis, ut cauſa ſecunda operetur. Demum quia talis actus ſemper flueret à principio intrinſeco voluntatis conſequenter non eſſet eidem violentus, quia de ratione violenti eſt, ut ſit à principio extrinſeco paſſo non conferente vim, nec concurrente effectivè. Si dicas Deum ſe ſolo poſſe cauſare in noſtra voluntate actum contrarium illi, quem voluntas habet, adeo ut hæc ſe habeat mere paſſivè ad actum cauſatum à ſolo Deo, proinde talem actum eſſe voluntati violentum,

tum, eò quia esset à principio extrinseco contra inclinationem elicitam voluntatis: antecedens probatur, quia Deus in voluntate odio habente Petrum potest ponere actum amoris Petri, ergo potest voluntas ut libera violentia à Deo pati. Sed contra, quia controversia procedit de actibus elicitis à voluntate actus autem elicitus à solo Deo non est elicitus à voluntate, alioquin non esset à solo Deo. Rursus omnis actus elicitus à voluntate est essentialiter vitalis, & de ratione actus vitalis est esse à principio intrinseco vitali, adeo ut recipiatur in eodem principio à quo fluit. Præterea negatur posse Deum ponere in voluntate habente actum odii circa unum objectum, actum amoris circa idem, quia ad positionem actûs amoris cessat actus odii, & voluntas non patitur violentiam, eò quia habeat actum oppositum ei, quem habuit antea. Quòd si instes posse Deum conservare actum odii cum actu illo amoris eò quia possit Deus in eodem subjecto conservare duo contraria etiam in gradu intenso, quia contraria non opponuntur negativè, sed tantùm positivè, & Deus potest conservare duas positivas qualitates contrarias in eodem subjecto, ut positivas entitates, ac qualitates caloris, & frigiditatis. Contra est quia ex eo, quòd possit duas qualitates physicas contrarias conservare in eodem subjecto, ac possit idem subjectum de potentia absoluta esse simul calidum, & frigidum, non tamen inde sequitur, quòd possit in alia voluntate cum actu amoris conservare actum odii de eodem subjecto secundùm eandem rationem: disparitas est, quia amor, & odium de eodem objecto, & secundùm eandem rationem, ita se habent, ut unus actus includat privationem alterius, si non ex parte subjecti, saltem ex parte objecti: ratio est, quia amor est circa bonum, & odium circa malum: sed malum dicit privationem boni, ergo repugnant in voluntate simul actus amoris, & odii circa idem objectum, & secundùm eandem rationem, eò quia unus actus includat privationem alterius ex parte objecti, & ex eo firmari potest, quia sicut non potest intellectus circa idem objectum & per unum ac idem medium habere simul assensum verum, & falsum, eò quia falsum includat privationem veri ex parte objecti: ita nec in voluntate possunt simul esse actus amoris, & odii de eodem objecto, & secundùm eandem rationem. Præterea quia amor, & odium se habent per modum accessus, & recessus, quia voluntas per actum amoris fertur, & accedit ad objectum, quod amat juxta vulgatum illud, *Anima magis est ubi amat, quàm ubi animat:* & per actum odii recedit ab objecto, quod fugit: sed repugnat idem mobile simul accedere, & recedere ad eundem terminum, quia accessus excludit essentialiter recessum, consequenter non possunt simul esse in eadem voluntate actus amoris, & odii in eodem objecto secundùm eandem rationem licèt possint simul divinitus cohærere calor, & frigiditas in eodem subjecto, quia calor quamvis intensus non dicit privationem frigiditatis neque vicissim hæc privationem caloris, unde est dispar ratio. Sed urgebis, quia voluntas potest à Deo necessitari ad actum ex quo sequatur tristitia, ergo potest etiam eam adigere ad actum ex quo sequatur violentia, quia tristitia est violenta voluntari, & contra ejus inclinationem, quia opponitur delectationi, quæ vel maximè est juxta inclinationem voluntatis. Contra tamen negatur consequentia, quia tristitia cùm proveniat à principio intrinseco voluntatis non potest eidem esse violenta. Præterea, quia est voluntati naturale tristari de objecto malo sibique disconveniente, si objectum illud non potest fugere. Unde licèt objectum tristitiæ sit contra naturalem inclinationem non ita actus tristitiæ, quia hic semper est à principio intrinseco proinde est voluntarius cùm sit actus elicitus ab ipsa voluntate. Dices dolorem esse violentum appetitui sensitivo, proinde etiam tristitiam voluntati. Sed contra negatur antecedens, quia dolor est actus elicitus à appetitu, consequenter est essentialiter voluntarius. Neque obstat, si dicas dolorem, & tristitiam advenire nobis nolentibus, quia tametsi nolimus objecta doloris, & tristitiæ ex quorum apprehensione, & displicentia sequitur dolor, & tristitia t actus tamen doloris, & tristitiæ cùm sint voluntarii appetitus sensitivi, & rationalis non possunt esse violenti; neque ex eo, quòd objectum tristitiæ, & doloris sit nolitum, sequitur ipsum actum tristitiæ esse nolitum, & involuntarium, quia sicut ipsa nolitio mali est voluntaria, quamvis objectum non sit volitum perinde actus doloris & tristitiæ sunt voluntarii, quamvis ipsum objectum sit involuntarium ratio est, quia actus doloris, & tristitiæ sunt actus fugæ, & recessus perinde ac actus nolitionis, unde sicut nolitio est voluntaria, ita etiam actus tristitiæ, & doloris.

Hinc neque potest voluntas violentiam pati, quoad actus proprios imperatos. Actus imperati à voluntate alii sunt exerciti ab ipsa voluntate, & imperati per alium actum ejusdem voluntatis. Alii sunt exerciti ab aliis potentiis distinctis à voluntate sive internis, sive externis, & tantùm imperantur non eliciuntur à voluntate, & assertio procedit de actibus imperatis sumptis priori modo quatenus exercentur à voluntate, & imperantur ab eadem & ratio est, quia non potest voluntas qua talis ullum exercere actum nisi ex vi prævię cognitionis: sed quod ita elicitur à voluntate est à principio intrinseco, quia voluntas tunc per talem actum formaliter voluntariè se habet: ergo non potest voluntas violentiam pati quoad actus imperatos exercitos ab eadem voluntate, & firmari etiam potest, quia actus omnes, qui eliciuntur à voluntate sunt essentialiter vitales, & à principio vitali cujusmodi est voluntas; sed de ratione actus vitalis est esse à principio intrinseco, & in eodem manere principio, à quo elicitur: ergo ex eo, quòd actus omnes eliciti à voluntate sint à principio intrinseco voluntatis, seu ab ipsa voluntate cujus sunt vitalia exercitia, sequitur non posse voluntatem violentiam pati quoad actus imperatos, & exercitos ab eadem voluntate, quia hæc concurrit effectivè ad eosdem actus; & de ratione violenti est fieri à principio extrinseco passo non conferente vim, seu non adjuvante effectivè, nec habente naturalem inclinationem ad receptionem formæ, quæ illi advenit violenter, sed dices, eo ipso, quòd voluntas sibi imperat actum aliquem eliciendum cessat in voluntate actus oppositus actui imperato. Sed in cessatione à tali actu, voluntas violentiam patitur: ergo non potest voluntas quoad actus imperatos violentiam pati, sed contra, quia actus oppositus esset voluntario modo ex eo, quòd voluntas eliciat actum incompossibilem, proinde non potest tunc voluntas ullam pati violentiam; si instes manente imperio voluntatis posse Deum ponere in ipsa actum oppositum: sed in hac hypothesi, hic actus est contra inclinationem voluntatis ergo est ipsi violentus. Contra est, negatur major, quia stante in voluntate imperio de non habendo actu non potest Deus ponere in ipsa talem actum nisi immutet voluntatem, faciatque eam recedere à tali imperio stante autem hac mutatione voluntas non patitur violentiam quia actus recedit per mutationem factam in voluntate, adeo ut desinat velle quod nolebat & repugnat voluntatem nolentem actum ipse velle.

Asserendum tamen est, voluntatem posse violen-

tiam pati in ordine ad actus imperatos exercitos ab aliis potentiis, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst. 6. art.* 4. & probatur, quia homo contra propriam voluntatem formalem potest necessitari ad exercendum aliquem actum alicujus potentiæ subditæ voluntati, sicut etiam ad non exercendum actum; quia tametsi voluntas velit, quod manus moveatur, potest nihilominus motus manus impediri ab alio fortiori volente, quòd non moveatur; & volente voluntate quòd non moveatur, potest moveri ab alio potentiori volente, quòd moveatur: ergo voluntas potest violentiam pati in ordine ad actus imperatos, & exercitos ab aliis potentiis, ut etiam in ordine ad cessationem ab iisdem actibus. Quòd si dicas de ratione actus imperati esse, ut procedat à voluntate tanquam principio imperante consequenter omnem actum imperatum debere essentialiter esse voluntarium, quia quod est à voluntate ut à principio imperante, & à principio intrinseco cum cognitione: sed actus essentialiter voluntarius non potest esse violentus, ergo voluntas, quoad actus imperatos nequit violentiã pati. Contra est, quia argumentum tantùm procedit de actibus imperatis, & actu elicitis à voluntate, qui actus non sunt coacti, nec violenti, sed controversia non procedit de hisce actibus: sed de illis tantùm, qui possent ac deberent esse imperati à voluntate, & non sunt producti ab aliis potentiis ex voluntatis imperio, sed potius contra ipsum imperium voluntatis & ex coactione ab agente extrinseco illata, ut sunt actus potentiarum, quæ subduntur imperio voluntatis, & ab iisdem potentiis exercentur contra ejusdem voluntatis imperium ex coactione illata ab extrinseco agente: si voluntas imperet manum non moveri; & manus ab agente extrinseco contra imperium voluntatis moveatur, talis motus dicitur violentus voluntati quia est à principio extrinseco contra inclinationem & imperium voluntatis, si dicas motum manus renitente voluntate esse à principio intrinseco, seu ab ipsa voluntate, & potentia motiva intrinseca consequenter talem motum non esse violentum. Contra est, quia tametsi motus violentus membrorum externorum subjectetur in iisdem non propterea est effectivè à voluntate, sed tantùm à causa extrinseca movente: unde cùm hujusmodi actus sit effectivè à principio intrinseco, & contra inclinationem voluntatis est eidem violentus. Quòd si instes, visionem factam renitente voluntate esse à principio intrinseco consequenter non posse esse violentam contra est, quia quamvis visio quæ fit renitente voluntate sit à principio intrinseco elicitivo, seu à potentia visiva est nihilominus à principio extrinseco applicante ipsum sensum visûs ad videndum, non verò à voluntate ut ab alio principio intrinseco: ad visionem enim duo concurrunt principia unum elicitivum, seu efficiens ipsam visionem, & hoc principium est ipsa potentia visiva; aliud est principium applicans eandem potentiam visivam ad exercitium suæ actionis; & hoc principium potest esse voluntas, vel alia causa extrinseca, quæ exhibeat objectum visui, vel aperiat oculos: ut autem visio dicatur violenta sufficit, si sit à principio extrinseco applicante; quia violentia tunc non infertur ipsi potentiæ visivæ, à qua elicitur visio; sed voluntati renuenti talem applicationem potentiæ visivæ ad videndum.

CAPUT XVI.

Proponuntur, & explicantur aliquot assertiones morales circa metum & alias animi perturbationes.

Metus definitur ab Aristotele 2 Rhetoric. cap. 5. *Animi ægritudo, & perturbatio orta ex phantasia & cognitione mali imminentis quod interitum aut grave molestiam afferre possit*; Pressiùs tamen definitur à Cicerone in Tuscul. *Opinio impendentis mali, quod intolerabile esse videatur*, & à Ulpiano lib. 2. Quod est causa metus definitur metus esse instantis vel futuri periculi mentis trepidatio, & solet dividi in metum cadentem in constantem virum, & in eum, qui non cadit in virum constantem. Metus cadens in constantem virum est, qui rationabiliter movet voluntatem, ut cum eligitur minus malum ad declinandum majus: metus siquidem, quo quis patitur minorem injuriam, vel jacturam minoris boni ad declinandum majus malum, vel ad fugiendum detrimentum majoris boni vocatur à Theologis metus cadens in virum constantem, ut si Mercator projiciat suas merces in mare, ne patiatur naufragium, talis metus dicitur cadere in virum constantem, quia propter talem metum homines non deperdunt laudem constantiæ. Metus non cadens in virum constantem dicitur, qui est minoris mali, quàm sit illud, quod ex tali metu eligitur, ut si Petrus ex amissione bonorum temporalium mortem subiret. Quæ verò fiunt ex metu mixta sunt ex voluntario, & involuntario, dupliciter enim sumitur metus causaliter, & concomitanter, priori modo est causa movens, & impellens ad actionem, quæ fit ex metu, ut si mercator ex metu imminentis naufragii projiciat merces in mare dicitur metus causa talis projectionis, quatenus movet, & impellit Mercatorem ad projiciendas merces, metus se habens concomitanter non est causa movens, nec impellens ad actionem vel passionem, sed tantùm se habet merè concomitanter ad passionem. Hinc timor mortis in passione Martyrum, & Christi Domini tantùm se habuit concomitanter, quia tametsi passi fuerint cum metu, qui est naturalis naturæ humanæ, non tamen passi fuerunt ex metu; quia talis metus non fuit causa talis passionis, sed tantùm se habuit concomitanter ad passionem, hinc Martyres, quamvis dicantur passi cum metu, non tamen ex metu. Controversia non procedit de iis quæ fiunt cum metu concomitante, quia certum est, hæc non esse mixta ex voluntario, & involuntario: siquidem Christi passio, quamvis fuerit cum metu, non tamen ex metu nec habuit quidquam involuntarium; sed fuit omnino voluntaria: unde controversia procedit tantùm de iis quæ fiunt ex metu, ut ex causa non verò tantum cum metu se habente concomitanter observandum est, quia quæ fiunt ex metu tanquam ex causa movente alia ita se habent ut secluso metu nullo modo fieret, nec eligerentur, eò quia ex se mala non sint, sed tantùm fiunt propter metum majoris mali imminentis, etenim nisi immineret naufragium, & timor mortis, Mercator urgente maris procella proprias merces non projiceret mergendas fluctibus. Alia sunt quæ etiam secluso metu includunt rationem eligibilitatis, & eligerentur à voluntate quamvis nullus urgeret metus, & hæc sunt voluntaria, unde controversia procedit de his, quæ fiunt ex metu priori modo.

Asserendum est, ea quæ ita fiunt ex metu, ut secluso metu non fierent, eò quia nullam in se includant eligibilitatem esse mixta ex voluntario, & involuntario, ut docet D. Thomas. 1. 2. quæst. 6. art. 6. quia illæ actiones includunt rationem involuntarii, quæ eliciuntur contra inclinationem aliquam voluntatis, &

actum

actum elicitum ab eadem, & rursus includunt rationem voluntarii quatenus eliciuntur à voluntate, & sunt conformes alicui actui elicito ab eadem: sed quæ ita fiunt ex metu ut secluso metu non fierent, eò quia nullam in se includant eligibilitatem sunt juxta inclinationem voluntatis, & conformes alicui actui elicito ab eadem voluntate: & partim sunt contra inclinationem & aliquem actum elicitum voluntatis, consequenter sunt mixta ex voluntario, & involuntario major ex se claret, minor ostenditur, in qua videtur esse tota difficultas: quia si Mercator ex metu imminentis naufragii ad declinandam mortem projiciat merces in mare; talis projectio est partim juxta, & partim contra actum elicitum, & inclinationem voluntatis, siquidem in tali projectione mercium tres intercedunt actus voluntatis, quorum primus est amor, quo Mercator amat suas merces, & hic actus semper manet etiam post mercium projectionem, secundus actus est ipsa nolitio mortis, seu volitio auferendi periculum imminens, quatenus Mercator pluris facit conservationem vitæ propriæ, quam mercium: tertius tandem actus est ipsa volitio projiciendi merces in mare ad evitandum periculum imminentis submersionis: ex his tribus actibus tertius causatur à secundo, eò quia habeat rationem medii respectu illius: siquidem volitio finis est causa electionis mediorum; & cum projectio mercium in mare eligatur à voluntate ut medium ad declinandum periculum naufragii causatur à secundo actu, ut à causa finali consequenter est juxta actum aliquem elicitum à voluntate, quo pacto induit rationem voluntarii. Rursus hic idem tertius actus est contra primum actum elicitum à voluntate, seu contra amorem mercium, siquidem quæ amamus, amplectimur, non rejicimus: & hoc pacto tertius actus relativè ad primum habet rationem involuntarii: ergo quæ ita fiunt ex metu, ut secluso metu non fierent eo quia nullam in se habeant eligibilitatem sunt mixta ex voluntario, & involuntario. Quòd si dicas, actum non posse esse mixtum ex voluntario, & involuntario, si ejus objectum non sit etiam mixtum ex voluntario, & involuntario, sed objectum illius tertii actus projectionis mercium non est mixtum ex voluntario & involuntario objectivo, ergo nec actus voluntatis erit mixtus. Contra est negatur minor, quia in actionibus, quæ fiunt ex metu juxta sensum assertionis potest assignari utraque ratio voluntarii, & inviolentarii non solùm ex parte voluntatis, sed etiam ex parte objecti, etenim projicere, & perdere propria bona est ex se quoddam malum, dignumque ut odio habeatur, quilibet enim amat proprium bonum, consequenter illud perdere ex vi per metum illata, est contra actum amoris, quo voluntas amat, quod sibi est bonum, consequenter ex hac ratione est quid involuntarium ex parte voluntatis elicientis ex vi sibi illata per metum actum oppositum prævio actui amoris: unde actiones ex metu elicitæ sunt involuntariæ ex parte voluntatis quatenus sunt contra alium prævium actum elicitum ab eadem voluntate imò sunt etiam involuntariæ objectivè, quia ex parte objecti jactura proprii boni de se est quoddam malum dignum ut odio habeatur. Præterea tales actiones sunt voluntariæ tam ex parte objecti, quàm voluntatis: ex parte objecti, quia projectio mercium est utilis ad vitandum majus damnum, seu mortem per imminentem submersionem, ex parte voluntatis, quia voluntas pluris facit, & amat propriam vitam, quàm merces: ergo quæ fiunt ex metu in sensu præexpenso sunt mixta ex voluntario, & involuntario tam formaliter ex parte voluntatis, quàm objectivè.

Sed dices, quæ includunt conditiones repugnantes seque vicissim excludentes non possunt simul cohærere in uno eodémque actu: non enim forma, & ejus privatio possunt simul cohærere in eodem subjecto, eò quia unum extremum excludat aliud, sed voluntarium, & involuntarium liberum, & non liberum includunt conditiones omnino repugnantes, & se vicissim excludentes: ergo non possunt hujusmodi rationes voluntarii, & involuntarii simul cohærere in uno eodémque actu, consequenter non potest actus elicitus ex metu esse mixtus ex voluntario, & involuntario. Major, & consequentia tenent. Probatur minor quia voluntarium essentialiter exigit esse à principio intrinseco, ut etiam liberum à principio intrinseco, & indifferenti ad utrumlibet: è converso involuntarium postulat esse à principio extrinseco, ut etiam necessarium à principio determinato ad unum: ergo si idem actus posset esse mixtus ex voluntario, & involuntario posset simul esse à principio intrinseco, & extrinseco, quod repugnat, quia idem actus indivisibilis, eo ipso, quod est à principio intrinseco, debet totus esse à tali principio, proinde repugnat hunc eundem actum esse à principio extrinseco. Sed contra distinguitur major, quæ includunt rationes se vicissim excludentes non possunt simul cohærere in eodem objecto, si oppositio cadat supra unam & eandem rationem conceditur, si supra diversas negatur; quamvis in eadem materia prima non possint simul cohærere forma ligni, & ejus privatio, potest tamen cum forma ligni cohærere privatio formæ ignis, hinc ad minorem conceditur voluntarium esse essentialiter à principio intrinseco, & involuntarium à principio extrinseco; sed ratione diversorum potest idem actus includere utramque rationem voluntarii, & involuntarii: si enim tertius actus, quo voluntas vult projicere merces in mare ad declinandum naufragium cum paretur cum aliis duobus præcedentibus actibus respectu primi, quo Mercator amat, & vult suas merces est involuntarius, respectu secundi, quo vult conservationem propriæ vitæ est voluntarius, etenim actus projectionis mercium respectu nolitionis mortis eligitur ut medium ad hunc finem ut vita conservetur consequenter est à voluntate, ut à principio intrinseco & indifferenti: respectu verò primi actus quo voluntas amat suas merces, ac proinde habet inclinationem ad eas conservandas illa projectio mercium in mare non censetur esse à voluntate, nec à principio perfectè indifferenti idque ratione metus auferentis perfectionem saltem accidentalem libertatis, qua ratione, quæ fiunt ex metu dicuntur involuntaria saltem secundum quid. Quòd si dicas prærecensitos duos actus prævios ad projectionem mercium repugnare inter se, eò quia primus actus sit amor mercium, & secundus volitio projiciendi merces in mare, quæ nectitur cum nolitione mortis, & volitione auferendi imminens periculum submersionis; hi enim actus sunt contrarii, & repugnantes consequenter non possunt simul esse in voluntate. Contra est negatur illos duos actus esse repugnantes, quia non sunt circa idem ac unum objectum: sed circa diversa: etenim objectum amoris seu primi actus sunt merces, quatenus sunt quoddam bonum proprium: objectum alterius actus volitionis projiciendi merces in mare non sunt ipsæ merces sub illa ratione, quatenus sunt quoddam bonum proprium, sed sub hac alia ratione, quatenus sunt quoddam impedimentum ad declinandum imminens naufragium. Quòd si instes præter actum absolutum, quo voluntas ex metu vult projicere merces in mare datur alius actus conditionalis ortus ex amore circa merces quatenus

tenus voluntas nollet merces projicere in mare, si non immineret periculum submersionis: sed actus iste conditionatus est omnino contrarius actui absoluto, consequenter ambo actus non possunt simul cohærere in eodem objecto, quia sunt circa idem objectum. Contra est, negatur minor, quia quamvis ambo actus sint circa idem objectum, quia tamen unus est efficax, & alter inefficax, seu simplex quædam displicentia circa objectum, non ita opponuntur, ut non possint simul cohærere: Quinimò de facto conceduntur à Theologis in Deo duo actus quorum unus sit inefficax, & alius efficax; licèt uterque versetur circa idem objectum, etenim vult Deus per actum inefficacem omnes homines salvos fieri, & neminem damnari; & per alium actum efficacem vult reprobos damnari: ergo actus inefficax & conditionatus, est actus efficax etiam circa idem objectum non ita opponuntur ut non possint simul cohærere in eadem voluntate.

Cæterum actio propriè & simpliciter facta ex metu est voluntaria simpliciter, & involuntaria secundùm quid, ut docet D. Thomas *part. 2. quæst. 6. art. 6.* ratio primæ partis est quia qui operatur ex metu hic & nunc vult simpliciter actionem stantibus circumstantiis præsentibus de malo imminente, quamvis eam nolit sub aliis circumstantiis mali non imminentis: sed illa actio denominatur simpliciter voluntaria, quæ provenit à principio intrinseco, & est conformis voluntati hic, & nunc efficacis, ac prædominanti: siquidem ex philosopho, quo omnibus pensatis volumus simpliciter, & efficaciter magis volumus, quàm nolumus: ergo actio elicita ex metu est simpliciter voluntaria. Firmatur quia talis actio pro tempore quo fit & sedula discussione examinatis omnibus circumstantiis est simpliciter libera. Sed simpliciter liberum est etiam simpliciter voluntarium, quia est simpliciter à principio intrinseco, proinde hæc actio est simpliciter voluntaria minor, & consequentia tenent, ostenditur major, quia projectio mercium in mare, quando imminet periculum submersionis ad declinandam submersionem fit liberè, & simpliciter ab ipso projiciente: quia metus imminentis submersionis non adigit, nec compellit simpliciter voluntatem, nec est causa immediata, & proxima illius projectionis, quia metus illam non causat, nisi mediante consensu libero voluntatis, quia licèt metus urgeat, adhuc voluntas est sui juris & si velit potest nolle mercium projectionem: ergo actio quæ fit ex metu cum sit proximè, & immediatè à principio intrinseco, & libero, fiatque mediante prævio consensu libero voluntatis nequit non esse simpliciter voluntaria. Præterea, quia actio elicita ex metu ad declinandum majus malum est voluntaria voluntate efficaci, & absoluta consequenter est simpliciter voluntaria. Rursus quia in sacris litteris redarguuntur ut mala, & culpabilia, quæ fiunt ex metu Proverb. 18. *Pigrum dejicit timor.* Isaiæ 51. *Oblitus es Domini factoris tui, & formidasti jugiter tota die a facie furoris ejus, qui te tribulabant.* Joan. 12. *Propter Pharisæos non confitebantur, ut ex synagoga non ejicerentur, dilexerunt enim magis gloriam hominum, quàm gloriam Dei:* sed actio quæ alicui vertitur culpæ est simpliciter voluntaria, & libera, ergo actio ex metu licita est simpliciter voluntaria. Quod verò sit involuntaria tantùm secundùm quid ex eo ostenditur, quia illi actus sunt involuntarii tantùm secundum quid, qui eliciuntur contra voluntatem duntaxat inefficacem, & conditionatam, quia absolutè eliciuntur à voluntate mediante prævia cognitione, consequenter sunt simpliciter à principio intrinseco, & voluntarii sed actus qui fiunt ex metu taliter ut secluso metu non fierent, tantùm eliciuntur contra voluntatem inefficacem, & conditionatam, quamvis Mercator urgente tempestate ex metu imminentis submersionis projiciat merces in mare tamen talis projectio tantùm opponitur voluntati inefficaci, & conditionatæ, quia mercator nollet merces projicere si non immineret submersionis periculum, absolutè enim & efficaciter stantibus circumstantiis vult projectionem illam mercium, quam nollet nisi periculum immineret, & tales circumstantiæ non adessent, ergo quæ fiunt ex metu sunt involuntaria tantùm secundùm quid.

Hinc metus quamvis gravis non excusat omninò à peccato hominum si eum compotem sui relinquat in iis, quæ sunt per se & intrinsecè mala. Metus alius dicitur levis, alius justus, ille est, quo leve malum timetur, aut grave quidem sed ex causa levi, & non probabili, hoc enim metu personæ leves & meticulosæ præsertim mulieres & pueri percelluntur. Metus justus dicitur, quo ex causa probabili grave malum timetur vel futurum, vel imminens: & quia hoc metu etiam personæ graves, & constantes percelluntur, ideo dicitur metus cadens in constantem virum. Mala gravia, quæ solent cum imminent metum justum incutere, sunt mors, mutilatio membrorum, enormia verbera, carcer, exilium servitus, damnatio ad triremes, proscriptio, vel gravis jactura bonorum, ablatio instrumentorum artis, qua homo se ipsum & familiam sustentat, infamia gravis, quæ non facilè deletur. Metum igitur gravem non excusare omnino à peccato hominem, si eum relinquat sui compotem in iis, quæ sunt per se & intrinsecè mala, ex eo probatur, quia quæ sunt per se mala nullo eventu desinunt esse mala, sed quod fit ex metu est simpliciter voluntarium, quatenus spectatur secundùm accidentia circumfusa, seu juxta circumstantias, tametsi illis seclusis, secundum se involuntarium sit, ut projectio mercium in mare ad vitam conservandam imminente naufragio voluntaria est cum his circumstantiis, quibus seclusis esset involuntaria quatenus voluntas nollet illam projectionem. Hinc D. Thomas. 1. 2. quæst. 6. art. 6. ait: *Illud, quod per metum agitur absque conditione est voluntarium id est secundum quod actu agitur: sed involuntarium sub conditione hoc est si talis metus non immineret*, & 2. 2. quæst. 125. art. 3. ait: *Si aliquis propter timorem, quo refugit periculum mortis, vel quodcunque aliud temporale malum, sic dispositus est, ut faciat aliquid prohibitum, vel prætermittat aliquid, quod est præceptum in lege divina talis timor est peccatum mortale.* Præterea certum est supplicia gehennalia non infligi nisi propter peccatum lethale, & nihilominus pœna gehennalis debetur timidis juxta illud Apocal. 21, 21. *Timidis, & incredulis pars erit in stagno ignis, & sulphuris, quod est mors secunda.* Hinc D. August. lib. de agone Christian. cap. 33. docet diabolum per timorem & cupiditatem tanquã per duas januas intrare, ait ipse: *Perfecta charitas nec cupiditatem habet sæculi, nec timorem sæculi scilicet nec cupiditatem, ut acquirat res temporales, nec timorem ut amittat res temporales. Per quas duas januas intrat, & regnat inimicus, qui primò Dei timore, deinde charitate pellendus est.* Sed per timorem nõ intraret, nec regnaret inimicus, si timor à peccato omnino excusaret. Quòd si metus sit adeo vehemens atque gravis, ut hominem sui compotem non relinquat, tunc à peccato penitus excusat, quia quæ ex mentis deliberatione non procedunt, non vertuntur vitio, quia sunt pœnitus involuntaria, & quod est involuntarium non potest culpæ verti.

Hinc metus gravis subinde excuset, vel minuit pec-

peccatum etiam in iis, quæ sunt intrinsecè mala, quia metus gravis minuit voluntarium, & libertatem ejus, qui metu id agit quod alioquin non esset facturus, si metus excluderetur, unde docet D. Thomas 2. 2. quæst. 125. art. 4. *Diminuitur tamen secundum aliquid ejus peccatum, quia minus voluntarium est, quod ex timore agitur: imponitur enim homini quædam necessitas aliquid faciendi propter timorem imminentem*, quapropter S. Leo Papa epist. 129. ad Nicetam Episcopum Aquileiensem cap. 5. ubi respondet iis, qui captivi cum essent Idolodytha fame vel metu compellente comederant, leviorem imponendam esse pœnitentiam, inquiens: *De iis autem Christianis qui inter eos a quibus fuerant captivati, immolatitiis cibis asseruntur esse polluti, consultatione charitatis tuæ, hoc etiam respondendum esse credidimus, ut pœnitentia satisfactione purgentur, quæ non tam temporis longitudine, quam cordis compunctione pensanda est, & sive hoc terror extorserit, sive fames suaserit, non dubitetur abolendum cum hujusmodi cibus pro metu aut indigentia non pro religionis veneratione sit sumptus.* Ex cap. 6. asserit etiam humanitus agendum esse, cum his qui metu & errore sunt rebaptizati ait ipse: *His verò de quibus dilectio tua similiter nos credidit consulendos qui ad iterandum baptismum vel metu coacti sunt, vel errore traducti, & nunc si contra catholicæ fidei sacramentum egisse cognoscunt, ea custodienda est moderatio, qua in societatem nostram nonnisi per pœnitentiæ remedium, & per impositionem Episcopalis manus communionis recipiant unitatem, tempora pœnitudinis tuo constituente judicio prout conversorum animos perspexeris esse devotos.* Hoc idem etiam evincitur ex *canone in primis causa secunda quæst.* 1. ubi S. Gregorius jubet, ut Episcopis qui alterius Episcopi depositioni metu judicis consenserant levior imponatur pœnitentia: *si autem Episcopi in præjudicium condemnationis vel depositionis memorati Stephani se metu Judicis consensisse, & talia fecisse non sua sponte professi fuerint, tempus eis abbreviandum est, & modus pœnitentiæ temperandus.* Cæterum cùm dicitur quòd metus interdum minuat cultum id non est ita intelligendum, ut de mortali faciat venialem: sed quod relinquendo peccatum intra limites peccati mortalis, faciat minus grave intra lineam, & speciem peccati mortalis, quam alias esset secluso metu, quamobrem à peccato mortali non excusantur qui metu tormentorum quantumvis gravium, imò etiam mortis pejerant, Christum negant, falsam religionem simulant, sacramenta violant, homicidia committunt, & alia peccata gravia agunt, vel iisdem consentiunt; quia quævis atrocissima supplicia potiùs toleranda sunt, & mors ipsa perferenda, quàm ut Deum offendamus; & in eo vel maximè Christianam fortitudinem exercere debemus, quæ usque ad mortem certat pro justitia, ut habetur ecclesiastici 4. Hæc enim fortitudo Martyrum nostrorum. Animos in bono virtutis confirmavit, ut fidem, & justitiam propter metum persecutionum, & suppliciorum, quæ intentabat inferebatque exquisitissima crudelitas, & mortis ipsius non desererent. Primo enim homini dictum est, in quacunque die comederis morte morieris, & christiano homini dicitur, morere ne pecces, ait Augustinus serm. 318. *Mortem comminatus est Deus primis parentibus, ne peccarent, mortem Martyribus inimicus cominatus est, ut peccarent. Illi ut morerentur, peccaverunt, Martyres mortui sunt, ne peccarent, unde illis pœna inflicta, inde istis gloria suscitata.* Hinc ab Innocentio XI. damnata fuit, hæc propositio: *Urgens metus gravius est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi:* ut etiam hæc alia: *Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam aperiendo januam, aut quid simile cooperando non peccat mortaliter, si id faciat, metu notabilis detrimenti puta ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Et iisdem principiis ab Alexandro VII. damnata fuit hæc alia propositio. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat, ex quibus claret, quòd tametsi metus interdum minuat culpam non tamen ab illa excusat: nec ita minuit, ut de mortali fiat veniale. Hinc gravius etiam peccant, qui metu futurorum malorum peccant, quàm qui præsentium, quia minus terrent futura mala, quàm præsentia quia futura minus perturbant mentem & libertatem propterea minus minuunt. Unde sanctus Cyprianus Tract. de lapsis illis, qui metu exilii, aut proscriptionis bonorum & illis, qui vi tormentorum Christum negaverant, & idolis immolaverant ait: *Nec est prô dolor! justa aliqua & gravis causa, quæ tantum facinus excuset. Relinquenda erat patria, & patrimonii facienda jactura, qui enim nascenti atque morienti non relinquenda quandoque patria & patrimonii sui facienda jactura est? ut Christus non relinquatur salutis ac sedis æternæ jacturam timeatur.* Et nonnullis interjectis subdit: *Sed tormenta postmodum ventura erant, & cruciatus graves reluctantibus imminebant. Queri de tormentis potest, qui per tormenta superatus est: excusationem doloris obtendere, qui victus est in dolore, potest rogare talis, & dicere: Certare quidem fortiter volui & Sacramenti mei memor, devotionis, ac fidei arma suscepi: sed me in congressione pugnantem cruciamenta varia & supplicia longa vicerunt. Stetit mens stabilis, & fides fortis, & cum torquentibus pœnis immobilis diu anima luctata est, sed cum durissimi Judicis recrudescente sævitia, jam fatigatum, jam lassum corpus, nunc flagella scinderent, nunc fustes contunderent, nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet, nunc flamma torreret caro me in colluctatione deseruit, infirmitas viscerum cessit, nec animus, sed corpus in dolore defecit. Potest citò proficere ad veniam causa talis: potest ejusmodi excusatio esse miserabilis. Sic Casto, & Æmilio aliquando Dominus ignovit: sic in prima congressione devictos, victores in secundo prælio reddidit, ut fortiores ignibus fierent, qui ignibus ante cessissent, & unde superati essent, inde superarent. Manabat pro fletibus sanguis, & pro lacrymis cruor semiustulatis visceribus defluebat. Nunc verò quæ vulnera ostendere victi possunt? Quas plagas hiantium viscerum? Quæ tormenta membrorum, ubi non fides congressa cecidit, sed congressionem perfidia prævenit? Nec excusat oppressum necessitas criminis, ubi crimen est voluntatis.*

Nullus metus, quamvis cadens in virum constantem sivè sit metus mali, quod sequatur ex causa naturali, seu libera, excusat à culpa operationem factam ex tali metu, si talis operatio sit ex se peccaminosa, ita D. Thomas 2. 2. *quæst.* 125. *art.* 4. Juvat tamen observare, quòd timor subinde potest excitare voluntatem ad operationem bonam, quo pacto timor divinæ iræ excitat hominem ad studia, & exercitia virtutum, & ad observantiam divinæ legis, & tunc tali timori cedere laudabile est, interdum tamen inducit operationem malam & quia malum aliud est culpæ, aliud pœnæ, si excitet ad malum culpæ cedere huic timori non est laudabile, nec metus excusat à culpa, si

actio sit ab intrinseco mala, sin verò timor inducat ad malum pœnæ, tunc vel oritur ex levi causa, & vel minori malo, adeo ut non cadat in virum constantem; & tunc cedere huic timori laudabile non est, sed potius vituperabile siquidem est viri vitiosi ex levi causa patrare turpe flagitium, & eligere majus malum ad minus declinandum: vel timor cadit in virum constantem, & tollitur ex gravi causa: adeo ut malum, quod eligitur ex timore sit minus illo, ad quod inducit timor, & tunc cedere huic timori potest esse laude dignum. Cæterum metus cadens in constantem virum potest dupliciter considerari, quia alius est metus mortis, vel alterius mali futuri; quod necessariò necessitate naturæ sequitur, quo pacto laboranti extrema fame evenit naturali necessitate mors, nisi se cibo reficiat: alius est metus majoris mali futuri, quod tamen non sequitur ex necessitate naturæ, sed infertur liberè ab extrinseco agente morali, ut si Tirannus minetur mortem subdito, nisi alicui obsequatur mandato, & tunc si quod fit ex metu, sit operatio ex se peccaminosa, dicimus non excusare à culpa, idque evincitur *ex cap. Sacris de his quæ vi metus fiunt*, ubi dicitur nullo metu esse peccatum lethale committendum: Et *ex cap. quisquis* de pœnitentia 2. quæst. 3. ubi expressè dicitur *qui occultat veritatem, quam tenetur revelare, aut mendacium aliquod profert, metu cujuslibet potestatis dicitur iram Dei super se provocare, quia magis timet hominem, quam Deum.* Ratio etiam id suadet, quia tunc metus non excusat nisi quando per electionem minoris mali declinatur majus: sed non datur majus malum malo peccati lethalis, quia est majus malum mors animæ, quàm corporis, ergo eligere ex vi timoris etiam cadentis in virum constantem actionem peccaminosam ad evitandam mortem corporis, non excusat à culpa: quòd si dicas Aristotelem 2. Ethicor. cap. 1. asserere esse aliqua turpia quæ à viro constanti ex metu mortis possunt licitè fieri, consequenter ex Aristotele metus cadens in virum constantem interdum excusare à culpa operationem aliàs peccaminosam. Contra est, negatur consequentia, quia Aristoteles per turpe non intellexit quod est dissonum rectæ rationi, quod est peccatum, quod nullo eventu est ex metu perpetrandum, sed per turpe tantùm intellexit id, quod est disconveniens, & dissonum corpori, cujusmodi sunt plura vilia, & abjecta, adeo ut sensus Aristotelis sit virum probum, & constantem posse interdum ex metu mortis vilia aliqua, & abjecta agere, & nullam incurrere ignominiæ notam, sed dices non reddere depositum petenti, cui debetur est procul dubio peccatum, siquidem est retinere rem alienam invito domino: sed ex metu mortis potest quis denegare depositum licitè exposcenti, & cui debetur etenim si furiosus petat ab aliquo depositum gladium, ut illum interficiat, potest depositarius denegare furioso petenti depositum gladium, consequenter metus cadens in virum constantem potest excusare à culpa operationem alias ex se peccaminosam. Contra est distinguitur major non reddere depositum Domino, cui debetur est peccatum, si Dominus repetat suum depositum, quando & sicut oportet, adeo ut ex nulla circumstantia vitietur talis redditio depositi concedo majorem. Sin verò Dominus indebito modo, & quando non oportet repetat suum depositum, negatur major quia tunc non reddere depositum gladium furioso volenti occidere depositarium est potiùs bonum: unde concessa minori negatur consequentia, quia non redditio depositi gladii in tali circumstantia non est peccaminosa, consequenter nec erit talis, tametsi operatur ex metu cadente in virum constantem.

In his tamen quæ non sunt per se & intrinsecè mala, sed eatenus mala, quia prohibita metus gravis ut plurimū à peccato excusat. Leges etenim sive divinæ sivè naturales spectatæ juxta præcepta positiva non semper obligant, cum vitæ aut gravis mali periculo, multo minus obligant semper vel ut plurimū leges humanæ, in quibus propterea persæpe metus gravis excusat à peccato. De præceptis positivis legis naturalis id videtur clarum, lex enim non obligat ad reddendum depositū eum, cui ex redditione depositi mors imminet, tametsi obliget ad simpliciter reddendum depositum petenti, si ad ipsum pertineat. Bene tamen non obligat si mors immineat reddenti ex tali redditione. Rursus lex de eleemosyna eroganda graviter indigenti non obligat eum, qui fame deberet perire, si unicum quem possidet pané alteri graviter indigenti daret; quia mors danti immineret, & ex naturæ præcepto tenetur vitam quantum potest conservare. Præterea lex positiva & naturalis de servando secreto non obligat eum cui mortem, membrorum mutilationem, gravissima verbera, perpetuam infamiam, vel perpetuum carcerem esset talis observatio allatura, nisi tale esset arcanum, cujus observantia esset majoris ponderis, & utilitatis, quàm vita, fama, libertas, cujuslibet mali privata; talia sunt arcana ad religionem spectantia ut secretum confessionis sacramentalis, vel ea ex quibus dependet rei publicæ commune bonum, vel Principis salus quia ex tali revelatione secreti in discrimen adduceretur Respublica. De præceptis itidem legis divinæ habetur in sacris scripturis siquidem David urgente necessitate comedit panes propositionis, ut refertur. 1 Reg. cap. 21. Quos tamen comedere prohibitum erat lege illis qui ex familia sacerdotali non essent, & tamen comestionem Davidis Christus ipse approbavit Matth. 12. Quamvis talis comestio prohibita esset Levit. 34. fuit tamen licita Davidi ad famem arcendam, qua periisset. Eadem ratione etiam excusat Discipulos, quod sabbatho spicas vellerent, ad famem itidem expellendam rursus sabbathis sacerdotes in templis sabbatum violabant sine crimine, cum Christus dicat: non sabbathum propter hominem factum est, & non homo propter sabbathum, ut etiam habetur Marci 2. De legibus humanis ecclesiasticis, & civilibus etiam asserunt communiter Theologi metum gravem excusare à culpa lex enim ecclesiastica injungit jejunium in quadragesima, & privilegiis, & missæ interesse diebus festis & Ecclesiasticos horas canonicas recitare, & alia pleraque, quæ tamen non sunt per se, & intrinsecè mala, sed ideo mala, quia prohibita metus gravis ut plurimum excusat à culpa si sine vitæ periculo vel alio gravi incommodo servari non possunt hæc præcepta, quapropter D. Thomas 2. 2. quæst. 147. art. 4. ad 1. ait: *Præcepta Dei sunt præcepta juris naturalis, quæ secundum se sunt de necessitate salutis, sed præcepta ecclesiæ, sunt de his, quæ non per se sunt de necessitate salutis, sed solum ex institutione ecclesiæ. Ideoque possunt esse aliqua impedimenta propter quæ aliqui ad observanda jejunia non tenentur*, hoc idem etiam dicendum de legibus civilibus, quia potestas legum ferendarum data est hominibus propter bonum commune, quod nec semper, nec ut plurimum postulat, ut subditi ad ea, quæ præcipiunt exequenda cum periculo vitæ obligentur. Leges enim ab ipsis conditæ cum tanto periculo non obligant, proinde metus gravis ut plurimum à peccato excusat: certi tamen sunt casus, quibus etiam humanæ leges cum vitæ periculo obligant, ubi de ecclesiæ, vel Reipublicæ communi bono agitur, & quod procurari non potest nisi privatorum vita, qui corporis ecclesiastici aut politici

litici sunt membra periculo exponatur: hinc Episcopus, & Parochus sæviente persecutione in suum gregem, vel grassante peste, vel excidii imminente periculo tenentur in diœcesi, & parochia immorari, ac fideles confiteri ac prædicare, & fideles in eadem confirmare, ac Sacramenta administrare. Episcopi quidem ut etiam quidam alii Ministri aliquando talibus imminentibus malis fugere possunt, ut se pro utilitate ecclesiæ servent temporibus tranquillioribus, ut ait D. Augustinus Epist. 228. ad Honuratum, *Tunc enim rectè hoc fit ait ipse à quibusdam quando non desunt alii, per quos suppleatur ecclesiasticum ministerium ne ab omnibus deseratur: Quod à S. Athanasio factum est, cum eum apprehendere Constantius cuperet Imperator, nequaquam à cæteris Ministris deserta Plebe catholica quæ Alexandria commanebat. Sed quando est commune periculum, magisque timendum est, ne quis quam id facere credatur, non consulendi voluntate, sed timore moriendi, magisque fugiendi obsit exemplo, quam vivendi prosit officio, nulla ratione faciendum est. Denique sanctus David ne se committeret periculis præliorum, & fortassis extingueretur, sicut ibi dictum est, Lucerna Israel à suis hoc petentibus sumpsit, non ipse præsumpsit; alioquin multos imitatores fecisset ignavia, qui eum crederent hoc fecisse non consideratione utilitatis aliorum, seu sua perturbatione formidinis.* Quòd si Episcopus, tunc è sua diœcesi secedat id exigente utilitate ejusdem, vel etiam maneat urgente officio charitatis debent Parochi & alii sacerdotes ab Episcopo constitui, ut ecclesiastica ministeria suppleant quia cum periculo vitæ obligantur Episcopi ad curam gerendam propriæ gregis, perinde ac milites tenentur parere duci præcipienti, ut in suis perseverent stationibus ad agendas excubias, Parochi enim, & alii sacerdotes tenentur tunc Episcopo parere, & curam gerere populi iisdem destinati, & nullus metus quantumvis gravis illos excusat à peccato, si proprio non fungantur officio. Alia verò exceptio habetur circa legum humanarum observationem cùm periculo vitæ aut gravissimi cujuscunque incommodi. In hisce enim circumstantiis, quibus transgressio legis vergeret in contemptum fidei vel religionis, vel ecclesiasticæ, aut regiæ potestatis, lex humana obligat etiam cum periculo vitæ, quia pluris facienda est fides, religio, & ecclesia, quàm violatio legis humanæ, hinc si alicui metus mortis incutiatur nisi carnes die Jejunii comedat, vel nisi sacrum coram excommunicatis celebrat, si id fiat in contemptum fidei, & religionis, tunc tenetur quispiam non transgredi præcepta ecclesiastica, si talis transgressio dirigatur ad ostendendam fidem, & religionem Christianam talem non esse.

In his verò, quæ sunt per se, & intrinsecè mala, & non quia prohibita metus gravis, ut plurimum à peccato excusat, adeo ut non possit aliquis licitè mentiri ex metu mortis ratio est, quia quod est dissonum rectæ rationi pro nullo eventu potest licitè fieri: nam ex timore gravi ut mortis, sed mendacium, quamvis officiosum, eo ipso quòd est mendacium, est dissonum rectæ rationi, consequenter pro nullo eventu etiam ex metu gravi cadente in virum constantem est mendacium proferendum Levit. cap. 19. habetur: *Non mentiemini, neque decipiet unusquisque proximum suum.* Ob eandem rationem neque potest ex vi ullius metus committi licitè peccatum ullum veniale ut rectè probat. D. Augustinus lib. contra mendacium cap. 8. Quia cum peccatum quodlibet veniale sit dissonum rectè rationi, repugnat etiam eidem rectæ rationi, quod fiat licitè: eo ipso quod est peccatum, quamvis veniale est prohibitum lege divina quia est Dei offensa, vel saltem est præter legem. Si dicas Exodi. 1. Deum fuisse remuneratum mendacium Obstetricum Ægypti, quæ metu mortis infantes Judæorum occultarunt, consequenter ex metu mortis posse quempiam licitè mentiri. Contra est negatur consequentia, quia Obstetrices illæ fuerunt à peccato mendacii excusatæ non ratione metus, sed ratione ignorantiæ invincibilis eò quia putarent mentiri propter bonum finem, proinde censentur ob ignorantiam invincibilem excusatæ, ut respondent plures. Si dicas metum minuere culpam adeo ut quo metus est major eo sit culpa minor, ergo dari potest peccatum veniale adeo leve, ut ex vi metus excusetur à tota culpa. Sed contra negatur consequentia, quia ex eo, quod metus minuat culpam non sequitur posse peccatum aliquod lethale ex metu fieri veniale, aut veniale excusari ab omni culpa quia cum metus dicitur culpa minuere id tantùm intelligitur intra proprios limites culpæ lethalis vel venialis: quòd si dicas metum esse causam, cur voluntas intensiorem eliciat actum consequenter non minuere, sed potiùs augere voluntarium, & peccatum. Contra est, quia tametsi metus sit causa cur voluntas intensiorem eliciat actum adhuc minuit libertatem, consequenter etiam culpam, quia ad peccatum magis desideratur libertas, quàm intensio actus hinc motus, qui dicuntur primo primi, quamvis intensissimi sint, non tamen sunt peccaminosi ex defectu libertatis.

Hinc nullus metus excusat à culpa illam operationem, quæ est prohibita lege naturali. Operationes malæ sunt in triplici genere, aliæ enim sunt prohibitæ lege naturali, cujusmodi sunt odium Dei, blasphemiæ, mendacium, & aliæ id genus, quæ non sunt malæ, quia prohibitæ, sed potiùs è converso quia malæ sunt ab intrinseco, ideo prohibitæ sunt. Aliæ sunt prohibitæ lege divina positiva, & hujusmodi operationes dicuntur malæ quia prohibitæ ut in veteri lege esus panis propositionis à laicis, & comestio pomi vetiti in paradiso. Aliæ sunt operationes malæ quia prohibitæ lege humana civili, vel canonica, ut frangere jejunia ecclesiæ, non interesse sacro die festo, & aliæ, quæ sunt malæ, quia prohibitæ non è contra & controversia procedit de operationibus malis primi generis. Probatur, quia hujusmodi operationes, ideo sunt prohibitæ quia malæ, seu quia ex intrinseco sui malæ sunt: sed quod est ex intrinseco sui malum, non potest ex vi alicujus extrinseci non esse tale, quia prædicata intrinseca inseparabilia sunt à re, cui sunt intrinseca, ergo nullus metus potest excusare à culpa operationem prohibitam lege naturali, sed dices observare sabbathum erat præceptum legis naturalis, & nihilominus 1 Machab. cap. 2. excusatur Mathadias eò quia in sabbatho pugnaverit contra inimicos, siquidem ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 100. *art.* 8 id præstitit in propriam defensionem, & ad vitam tuendam, consequenter metus cadens in virum constantem interdum excusat à culpa operationem prohibitam legi naturali. Sed contra negatur consequentia, quia Mathadias pugnavit die sabbathi ex divina revelatione, & dispensatione sumpta impropriè ut respondent plures docentes ob eandem rationem neque peccàsse Abrahamum volentem interficere filium suum Isaac, neque peccàsse Israelitas secum asportantes vasa Ægyptiorum, quia cùm hæc omnia sint sub pleno ac dispotico Dei dominio potest Deus iisdem uti, prout ipsi magis placuerit.

Cæterum metus cadens in virum constantem, & qui sequitur necessariò necessitate naturæ, excusat à peccato operationes, quæ sunt contra legem divinam purè positivam, deducitur assertum ex 1 Reg. cap. 21. ubi David non peccavit comedendo panes propositionis, quæ comestio lege divina erat laicis prohibita, & Christus etiam excusat discipulos evellentes spicas die Sabbathi ut habetur Matth. 12. Rursus Judæi se abstinuerunt à circumcidendis pueris per quadraginta annos, quibus fuerunt in deserto peregrinati, & fuerunt excusati ob metum imminentis mortis in tali vulnere. Metus tamẽ mali temporalis etiam gravis vel mortis, quod non sequitur ex necessitate naturæ, sed tantùm infertur ab extrinseco non excusat à culpa operationes, quæ sunt contra legem divinam purè positivam, quia quando prohibetur legis transgressio ne sequatur fidei contemptus aut detrimentum religionis, vel scandalum, tunc nullus metus excusat talem transgressionem à culpa, quia contemptus fidei detrimentum religionis, & proximi scandalum sunt majus malum, quàm propria mors corporalis, & ex duobus malis, quod est majus debet impediri ne sequatur. Hinc Machabæi si ob metum mortis fuissent obsecuti Antiocho imperanti esum carnis suinæ contra leges non fuissent excusati à culpa propter contemptum religionis & scandalum proximi quam ob rem omnes tenentur divina præcepta observare etiam imminente mortis periculo, eò quia talis observatio necessaria sit ad salutem propriæ animæ. Hinc urgente præcepto, suscipiendi baptismum vel confitendi peccata, tenetur quisque confiteri vel baptizari, quamvis tirannus id prohibeat sub pœna capitis, siquidem hæc sacramenta necessaria sunt ad salutem: quòd si dicas sufficere ad salutem recipere hujusmodi sacramenta vel in

re,

re, vel in voto, proinde ex metu mortis posse suscipi in voto. Contra est, quia in hujusmodi Sacramenta suscipiantur in voto requiritur necessariò contritio: & quia sine divina revelatione non sumus certi an revera habeamus hanc requisitam contritionem, ideo ut simus certiores de nostra salute tenemur hujusmodi Sacramenta suscipere in re. Cæterum metus mortis si cadat in virum constantem excusat à culpa eas operationes quæ tantùm prohibentur lege humana canonica, vel civili, quia nulla lex humana ex se strictius obligat, quàm lex aliqua naturalis vel divina: sed leges aliquæ naturales & divinæ obligantes sub lethali non obligant cum vitæ discrimine, adeo ut propter mortis metum cadentem in virum constantem, transgressio talis legis non censeatur peccaminosa, etenim in lege naturali de reddendo deposito potest quis licitè in aliquo casu non reddere depositum petenti, & cui debetur si is sit furiosus, & petat depositum gladium, quo committat homicidium. Præterea in lege divina positiva ob metum mortis non peccavit David comedendo panes propositionis lege divina prohibitos laicis: neque peccaverunt Discipuli evellentes spicas die festo, & comedentes ad expellendam extremam famem; consequenter si nulla lex humana censetur ex vi sua strictius obligare quàm lex aliqua naturalis, vel divina, sequitur metum mortis cadentem in virum constantem excusare à culpa operationes prohibitas lege humana.

Perturbatio tamen animi si sit antecedens peccatum minuit, si verò consequens illud aggravat. Passio animi est quædam perturbatio mentis, quæ dicitur antecedere, si præcedat judicium rationis, & motum voluntatis, quam inclinat, trahitque ad unam potius partem, quam alteram, quia quo voluntas operatur ex majori passionis impulsu minus liberum est, quam quod omnino ex se egunt, quia ratio perturbata minùs accuratè perpendit singulas operis circumstantias, & uberiori conatu ac impetu quasi cæco modo fertur in objectum. Sed quidquid minuit libertatem, minuit etiam peccatum, unde si perturbatio antecedat peccatum minuit, è converso, si consequatur illud aggravat, dicitur perturbatio consequi, si motum, & imperium voluntatis sequatur, ut cùm quis expetens ultionem de inimico suo iram in se concitat, ut vehementiori impetu in illum irruat, tunc hæc passio, seu mentis perturbatio consequens deliberationem occidendi hostem peccatum auget, quod gravius constituit, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 77. art. 6. inquiens: Passio secundùm quod præcedit actum peccati, sic necesse est, quod minuat peccatum: actus enim in tantùm est peccatum in quantum est voluntarius, & in nobis existens: esse autem aliquid in nobis dicitur per rationem, & voluntatem: unde quando ratio, & voluntas ex se aliquid agunt, non ex impulsu passionis magis est voluntarium, & in nobis existens; & secundùm hoc passio minuit peccatum in quantum minuit voluntarium. Passio autem consequens non diminuit peccatum, sed magis auget, vel potiùs est signum magnitudinis ejus, in quantum demonstrat intentionem, seu vehementem affectum voluntatis ad actum peccati: & sic verum est, quòd quanto aliquis majori libidine, vel concupiscentia peccat, tanto magis peccat, eò quia hæc vehementia concupiscentiæ est passio consequens, quæ peccatum aggravat, è contra quanto major est tentatio tantò minus est peccatum, quia tentatio antecedenter perturbat animum, & quia præceptum divinum facilius observari potest si nulla urgeat tentatio, quàm si hæc insurgat, hinc D. Augustinus lib. 14. de civit. Dei cap. 12. de præcepto injuncto Adamo ait: *Tam leve præceptum observandum tam breve ad memoriam retinendum, ubi præsertim nondum voluntatis cupiditas resistebat, quod de pœna transgressionis postea subsecutum est, tanto majore injustitia violatum est, quanto faciliore posset observantia custodiri.* Hinc quo tentatio est gravior, & concupiscentia vehementior: eò peccatum minuitur: imò aliquando adeo vehemens est passio, & animi perturbatio, quæ usum rationis quoad exercitium totaliter extinguat, & ab omni culpa excuset nisi fortassis eædem perturbationes volitæ fuerint: tunc enim peccata, quæ ex iisdem sequuntur, imputantur homini volenti tales perturbationes, quæ causa sunt peccati, & tunc peccatum dicitur esse volitum in causa, ita D. Thomas 1. 2. quæst. 77 art. 7. ubi ait: *Passio quandoque est tanta quod totaliter aufert usum rationis, sicut patet in his, qui propter amorem vel iram insaniunt, & tunc si talis passio à principio fuerit voluntaria imputatur actus ad peccatum: quia est voluntarius in sua causa sicut de ebrietate dictum est, sin vero causa non fuerit voluntaria, sed tantum naturalis ut cùm aliquis ex ægritudine, vel aliqua hujusmodi causa incidit in passionem, quæ totaliter aufert usum rationis, actus omnino redditur involuntarius, & per consequens totaliter à peccato excusatur.* Quandoque vero passio non est, quod totaliter intercipiat usum rationis, & tunc ratio potest passionem excludere divertendo ad alias cogitationes vel impedire ne suum consequatur effectum: quia membra non applicantur operi nisi per consensum rationis, quapropter talis passio non totaliter excusat à peccato, hinc concupiscentia non ligat totaliter rationem, sicut ebrietas, nisi tanta sit, quod dejiciat hominem totaliter ab usu rationis, faciatque eum insanire; & nihilominus passio concupiscentiæ diminuit peccatū, quia levius est ex infirmitate, quàm ex malitia peccare, & regula generalis ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 77. art. 7. per hoc tantùm actus de genere suo malus totaliter à peccato excusatur, quia totaliter fit involuntarius, quapropter si sit talis passio, quæ totaliter reddat actum sequentem involuntarium is totaliter à peccato excusat, alioquin non totaliter, & nisi actio peccaminosa prævisa fuerit in causa volita, quo pacto qui sponte multo madefit vino, & inebriatur, illi imputatur voluntarium quod per ebrietatem committitur, dummodo prævideatur posse contingere in ebrietate. Quòd si nullo modo prævideatur talis actio non est peccaminosa præsertim si causa non fuerit volita quo pacto *Phreneticus* percutiens matrem à peccato excusatur quia prævio lentia febris in phrenesin incidit. Cæterum peccatum ex animi perturbatione perpetratum, si ex genere suo mortale sit, nunquam ita minuitur, ut veniale fiat, dummodo motus primo primi & subiti excipiantur, quia ratio peccati lethalis, secum trahit aversionem à Deo fine ultimo, hæc autem aversio oritur à ratione deliberante, & animadvertente, hinc tantum potest contingere ut inclinatio animæ in aliquid oppositum ultimo fini non sit peccatum lethale, quia ratio deliberans non potest occurrere atqui in motibus subitis ratio hæc deliberans non contingit consequenter non sequitur aversio ad rationem deliberantem. Hinc D. Thomas 1. 2. quæst. 77. art. 8. ait: *Cum autem ex passione aliquis procedit ad actum peccati, vel ad consensum deliberatum, hoc non fit subito, unde ratio deliberans potest hic occurrere, potest enim excludere vel saltem impedire passionem. Unde si non occurrat, est peccatum mortale sicut videmus, quod multa homicidia, & plura adulteria per passionem committuntur.* Quapropter Apostolus ad Rom. 7. ait: *Passiones peccatorum operantur in membris nostris ad fructificandum morti.* Fructum autem mortis afferre proprium est peccati lethalis, ex quo liquet peccatum ex passione commissum posse esse lethale, qua de causa passiones, & cupiditates pravæ frenandæ sunt & iis pervigil ratio debet statim occorrere, ut frœnum iisdem injiciat ne limites honesti transgrediantur; & motus earundem debent omnino coërceri, ne vires acquirant non secus ac Deus suo præcepto arenas littoris veluti frœnum injecit fluctibus maris è procella erumpentibus ut in exigua arena comprimerentur, & frangerentur, ne terram absorbeant, unde Job. 38. v. 11. *Usque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Proinde tumultuante, ac fluctuante passionum procella, ac naufragium animæ minitante tenemur ad Deum confugere, & cum Apostolis preces nostras ad Deum fundere & eum clamare: *Domine salva nos perimus*: hoc enim pacto Christus JEsus in puppi navis cordis nostri dormiens excitatur, qui imperat ventis & mari, sedatque passionum procellam, & statim fit tranquillitas magna. Quamobrem statim sub initiis coërcendæ sunt, quæ in nobis oriuntur passiones, & elidendæ pravæ cupiditates, ac præfocandæ cum primum emergunt, ac interdum hominem perturbant. Hinc David loquens de confusione Babylonis ait: *Beatus qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram,* quæ verba expendens D. Augustinus in eod. Psal.

ait:

ait: *Quid sunt parvuli Babyloniæ? nascentes malæ cupiditates, quando nascitur cupiditas antequam robur faciat adversus te mala consuetudo, cùm parvula est cupiditas elide illam: sed times, ne elisa non moriatur, ad petram elide. Petra autem erat Christus.* Et enarrat. in Psal. 143. loquens de pugna rationis superioris cum inferiore concupiscentia, & de gratia Christi adjuvante pulchrè ait: *Trahis concupiscentiæ propaginem, & traducem mortis habes contra quod pugnes in te, habes quod expugnes in te. Sed habes quem invoces, ut pugnantem adjuvet te & vincentem coronet te, qui non existentem fecit te. Cum confligis aliud est opus, cum vincis aliud opus est; cùm pacem, & requiem habes, aliud opus est. Suggeritur aliquod lucrum, delectat, habet fraudem, sed magnum est lucrum, delectat non consentis: pugnam vide; adhuc suadetur, adhuc instatur adhuc deliberatur: ergo qui pugnat periclitatur. Vidimus pugnam cætera videamus. Contempsit justitiam ut fraudem faceret victus est, contempsit lucrum ut justitiæ serviret, vicit. In his tribus victum doleo, pugnanti metuo, victori congaudeo, sed etiam ille qui vicit nunquid omnino egit in se, ut prorsus eum pecunia non attentet aut nihil in eo excitet, delectationis quamvis superabilis, quamvis contemptibilis quamvis non solum cui non consentiat, sed cum qua nec pugnare dignetur. Inest tamen aliqua delectationis titilatio, ista titilatio, & ille hostis, jam nec pugnat, nec regnat inest tamen. & quasi moratur in carne mortali, quod non erit, ducetur enim totum in victoriam, seu postea modo autem corpus quidem mortuum est: & propter peccatum, & ideo eidem corpori inest peccatum etsi non regnat peccatum, spiritus autem vita est propter justitiam, si autem qui suscitavit Christum à mortuis habitat in vobis, vivificabit; & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum ejus in vobis. Ibi jam nec quod pugnet, erit, nec quod titillet totum cedet in pace. Non enim contraria natura contra aliam naturam pugnat, sed tanquam in domo maritus, & uxor, si adversus se dissentiant molestus, & periculosus labor; si maritus vincatur, & uxor dominetur pax domestica perversa, si ante uxor marito dominanti subjiciatur pax recta,* & paulò infra subdit: *Agnosce ordine, quare pacem eu Deo tibi caro. Quid justius quid pulchrius, tu majori, minor tibi, servi tu ei, qui fecit te ut tibi serviat, quod factum est propter te. Non enim hunc ordinem novimus, neque hunc ordinem commendamus tibi caro, & tu Deo: sed tu Deo, & tibi caro, qui non obtemperas Domino, torqueris à servo. Nunquid si non prius tu Deo, ut deinde tibi caro poteris dicere hæc verba: Benedictus Dominus Deus meus qui docet manus meas in prælium, & digitos meos ad bellum: præliari vis indoctus, dominaberis victus. Primo ergo agnosce subdere te Deo, deinde illo docente te, & adjuvante te prælieris, & dicas, qui docet manus meas in prælium; & digitos meos ad bellum, & cum præliaris, quia dum præliaris periclitaris, dic quæ sequuntur in præliandi periculo constitutus misericordia tua non vincar.* Hinc peccatum ex malitia commissum gravius est peccato quod ex animi perturbatione, seu passione perpetratur, quia ut docet D. Thomas 1.2. quæst. 78. aet. 4. Quanto motus ad peccatum est magis proprius voluntati; tanto peccatum est gravius cæteris paribus, & quando ex malitia peccatur, motus ad peccatum est magis proprius ad peccatum, quia tunc ex se ipso movetur in malum, quando verò ex passione quis incidit in peccatum, quasi ex quodam extrinseco impulsu ad peccatum. Hinc peccatum eo ipso quòd fit ex malitia aggravatur, & eò magis, quò malitia fuerit grandior, ex eo autem, quod est ex passione tanto magis minuitur quantò passio fuerit vehementior: quia passio inclinat voluntatem ad peccandum citò transit, & sic homo citò revertitur ad bonum propositum eumque peccati pœnitet. Sed habitus quo homo ex malitia peccat, est qualitas permanens, ideoque qui ex malitia peccat, diuturnius peccat. Præterea quia peccans ex certa malitia est malè dispositus quantum ad ipsum finem, qui est principium in moralibus, sicque ejus defectus est periculosior, quàm ejus, qui ex passione peccat, cujus propositum secundum habitum spectatum tendit in bonum finem, quamvis ad horam interrumpatur ob passionem sed defectus principii semper est pessimus ut docet D. Thomas *loc. cit.* Præterea quia gravius peccat, qui graviorem pœnam meretur: & peccatum ex industria & malitia commissum graviurem pœnam meretur juxta illud Job. 34. *Quasi impios percussit eos in loco videntium qui quasi de industria recesserunt ab eo*; quæ verba explicans S. Gregorius lib. 25. Moral. cap. 11. ait: *Gravius quidem infirmitate, quam ignorantia, sed multo gravius studio, quam infirmitate peccatur.*

Peccata tamen ex pravo habitu, & consuetudine commissa graviora sunt peccatis ex infirmitate patrata, quia ut docet D. Thomas 1.2. quæst. 78. necesse est, quod ex certa malitia peccet, qui utitur habitu vitioso. Peccatum autem ex certa malitia gravius est peccato ex infirmitate quod tamen de iis habitibus debet intelligi, quibus peccatum non repugnat, neque nititur eos destruere, & extirpare per actus bonos oppositos. Rursus quia absque contemptu peccat, qui in prava peccandi consuetudine perseverat, quapropter S. Isidorus lib. 11. de summo Bono cap. 23. ait: *Peccatum admittere cadere est in puteum: consuetudinem verò peccandi facere os putei, & hoc os perinde est ac coangustare, ne is qui cecidit, inde valeat exire,* & paulò infra subjungit: *Malum est peccare, sed pejus facere consuetudinem peccandi. Ab illo facilè, ab hoc malo cum labore resurgitur, dum mala consuetudini repugnatur.* Et nonnulllis interjectis subdit: *Iteratio peccati gravior est, sicut si morbus super morbum veniat, sicut si imber super imbrem occurrat:* quapropter in *cap. Quanto Extra de consuetudine* Gregorius IX. ait: *Tanto sunt graviora peccata quanto diutiùs infelicem animam detinent alligatam,* quapropter D. August. miserabilem statum hominis diuturna peccandi consuetudine irretitum sub Lazari in monumento quatriduani symbolo adumbratũ exhibet ejusq; conversionem difficiliorem asserit, ut Lazari resurrectionẽ, ait ipse de verbis Domini serm. 28. c. 5. *Qui faciendo quod malum est, etiam mala consuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non eos sinat videre, quia malum est, fiunt defensores malorum factorum suorum. Irascuntur cum reprehenduntur, in tantùm ut Sodomitæ quondam dicerent viro justo reprehendenti nequissimam voluntatem. Habitare venisti, non leges dare. Tanta ibi nefandæ turpitudinis consuetudo erat, ut jam nequitia esset justitia, & prohibitor potiùs reprehenderetur quàm factor. Tales consuetudine maligna pressi, tanquam sepulti sunt. Sed quid dicam, fratres? ita sepulti, ut de Lazaro dictum est. Jam putet. Moles illa imposita sepulchro, ipsa est vis dura consuetudinis, qua premitur anima, nec surgere nec respirare permittitur. Dictum est autem Quatriduanus est. Revera ad istam consuetudinem quarto quodam progressu pervenit anima. Prima est enim quasi titillatio delectationis in corde, secunda consensio, tertia factum, quarta consuetudo. Sunt enim qui res illicitas obvias cogitationibus suis prorsus ita abjiciunt, ut nec delectentur. Sunt qui delectantur, & non consentiunt: nondum perfecta mors est: sed quodam modo inchoata. Delectationi accedit consensio, jam est illa damnatio. Post consensionem in factum proceditur: factum in consuetudinem vertitur: & fit quædam desperatio, ut dicatur: Quatriduanus est, jam putet. Venit ergo Dominus, cui utique*

facilli

facilia erant omnia & difficultatem quandam ostendit ibi. Infremuit Spiritu, ostendit multo clamore objurgationis opus esse ad eos, qui consuetudine durnerunt. Tamen ad vocem clamantis Domini, rupta sunt vincula necessitatis. Tremuit inferni dominatio, redditus est Lazarus vivus. Liberat enim & de mala consuetudine Dominus quatriduanos mortuos. Nam & ipse quatriduanus Christo resuscitare volenti dormiebat. Sed quid ait? Videte genus resuscitationis. Processit de monumento vivus, & ambulare non poterat: & Dominus ad discipulos. Solvite eum, & sinite abire. Ille suscitavit mortuum, illi solverunt ligatum. Aliquid pertinere videte ad propriam Majestatem Dei suscitantis. Increpatur aliquis in mala consuetudine positus, verbo veritatis. Quàm multi increpantur, & non audiunt, quis ergo agit intus cum illo qui audit, quis vitam inspirat interinsecus? Quis est qui secretam pellit mortem, secretam dat vitam. Nonne post objurgationes, post increpationes diminuuntur homines cogitationibus suis, & incipiunt secum volvere, quàm malam vitam gerant, quàm pessima consuetudine premantur. Deinde displicentes sibi mutare vitam instituunt. Resurrexerunt, isti; revixerunt, quibus displicet quod fuerunt: sed reviviscentes ambulare non possunt. Hae sunt vincula ipsius reatûs. Opus est ergo ut qui revixit, solvatur, & ire permittatur. Hoc officium discipulis dedit, quibus ait: Quæ solveritis in terra soluta sunt & in cœlo.

CAPUT XVII.

Exhibentur, & explicantur aliquot assertiones pertinentes ad conscientiam dubiam, erroneam, scrupulosam, & probabilem.

CErtum est in moralibus standum esse judicio conscientiæ conformiter ad divinam legem, ut colligitur ex illo Ecclesiastici: *In omni opere tuo crede, & fide anima tua, hoc est enim observatio mandatorum Dei*, unde tenemur conscientiæ judicium sequi, quam recta ratio in Deum, & divinam legem dirigit, quod confirmat Apostolus cap. 14. inquiens: *Omne quod non est in fide peccatum est*, scilicet omne quod est contra veritatem fidei vel contra conscientiam peccatum est, quamvis ex genere suo bonum esse videatur, ut si vir Ethnicus in honorem sui idoli ac falsi Numinis eleemosynam erroget, vel aliud pium opus faciat tale est coinquinatum ut scribit Apostolus ad Tit. 1. dicioir coinquinatis, & infidelibus *nihil esse mundum, sed inquinata sunt eorum mens, & conscientia*, & 2 ad Corinth. 1. *Gloria nostra hac est testimonium conscientiæ nostra quod in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo abundantius autem ad vos*, & 1. Joan. 3. *Charissimi si cor nostrum non reprehenderit nos fiduciam habemus ad Deum, & quidquid petierimus accipiemus ab eo; quoniam mandata ejus custodimus & ea quæ sunt placita coram eo facimus.* Est autem conscientia applicatio scientiæ ad ea, quæ agenda sont, quæ propterea à Damasceno dicitur *lex intellectus nostri*, & ab aliis definitur *habitus mentis boni & mali discretivus*, ut etiam *credulitas intentionis ad aliquid faciendum vel non faciendum animi deliberatione firmata*. Ex quibus infertur conscientiam pertinere ad intellectum ut cum D. Thoma 1. part. quæst. 79. art. 3. docent communiter Theologi & evincitur ex illo Eccles. 7. *sit conscientia tua quia tu crebro maledixisti aliis.* Scire autem ad solùm pertinet intellectum consequenter conscientia propriè ad intellectum pertinet non ad voluntatem, ut docent D. August. *lib. 4. de civit. cap.* 20. D. Ambrosius *lib. 7. epist.* 14. D. Damascenus *lib. 2. de fide cap.* 12. & alii S. Patres expendentes prævatum textum Eccl. 7. Rursus Apostolus ad Rom. 14. Scribit *omne, quod non est ex fide peccatum est*, ubi nomine fidei intelligitur conscientia ut explicat Chrysostomus, Ambrosius, & alii S. Patres, præsertim D. Thomas. 1. 2. quæst. 19. art. 5. Sed fides pertinet ad intellectum, ergo etiam conscientia potest etiam id ratione evinci desumpta ex Ethimologia conscientiæ, quæ derivatur ab ipso verbo conscire, adeo ut cõscientia dicatur concludens scientia; per id enim distinguitur conscientia à synderesi, eò quia synderesis importet judicium practicum principiorum moraliũ universalium. Differt etiam à ratione superiori, quæ versatur simpliciter circa particularia: conscientia enim ex præmissis, quarum major sit universalis, & minor particularis infert conclusionem propterea dicitur concludens scientia. Formatur enim conscientia hoc pacto instante occasiune vel etiam urgente tentatione fornicandi, fit quædam in mente disputatio, ac syllogismus, cujus majorem propositionem suggerit ipsa synderesis *omne malum est fugiendum*, siquidem hoc principium morale universale pertinet ad synderesin; minorem propositionem exhibet ratio superior dicens *sed fornicatio est mala*, quia à Deo prohibita, quia in se inhonesta, & illicita: mox conscientia ex utraque præmissa concludit, *ergo hic & nunc fornicatio est fugienda, quia mala est*, hoc ultimum quod est illativum dicitur propriè conscientia, cù quia sit concludens scientia: ergo constat conscientiam propriè esse actum solius intellectus hac ratione à D. Bernardo lib. de scient. cap. 8. Conscientia dicitur *cordis scientia*, vel ut loquitur D. Thom. 1. *part. quæst. 79. art.* 13.

Cum alio scientia præterea quia propria munera conscientiæ sunt dirigere in ordine ad prosecutionem boni, & fugam mali, redarguere mali operantes judicare testificari, ut habetur 1 Cor. 1. Sed hæc omnia ad solum pertinent intellectum non ad voluntatem. quia hæc cùm sit potentia cæca, non potest dirigere, cum directio non nisi per cognitionem, & ostensionem agendorum fiat. Præterea neque potest voluntas arguere, id enim importat cognitionem mali, quod reprehenditur, quæ cognitio est propriè actus intellectus, consequenter conscientia est actus solius intellectûs, & nullo pacto voluntatis, quod ex ea firmari etiam potest, quia conscientia dicitur subinde vera, nonnunquam erronea & aliquando probabilis, scientia autem, error, & opinio sunt actus solius intellectus, consequenter conscientia ad solùm pertinet intellectum, & est judicium practicum circa agenda particularia perpensis omnibus circumstantiis, & hoc judicium formatur ex principiis practicis, adeo ut conscientia sit actus intellectus practici judicantis hic, & nunc aliquid agendum esse vel fuisse tanquam bonũ, & honestum, vel fugiendum ut turpe, & inhonestũ ratio est, quia cum conscientia pertineat ad intellectum, & non sit habitus debet necessario esse aliquis actus, sed hic non potest esse purè speculativus, quia hic non instigat nec movet ad operandum conscientia autem dirigit voluntatem circa agenda, & accusat circa jam facta, & eidem suadet bonum ut prosequendum, & ostendit malum ut fugiendum unde superest, ut sit actus intellectus practici, imò & judicium illativum, quod ex eo constat, quia conscientia semper est vera, vel falsa, vel opinativa, vel probabilis: veritas autem, & falsitas sicut etiam opinio in solo reperiuntur judicio intellectus, hinc conscientia est judicium intellectus, pro quo juvat observare aliud esse judicium intellectus de faciendis, & omittendis, & aliud de jam factis, & omissis, etenim intellectus sicut, ea proponit quæ facienda sunt, priùs quàm fiunt: ita postquam facta sunt judicat non quæ fecimus rectè amare fecerimus, & quamvis utrumque judicium ad conscientiam pertineat, quia tamen per primum judicium dictat, quid agendum sit, & stimulat ad illud &

ratione

ratione posterioris dicitur conscientia redarguere, remordere, accusare, vel absolvere, ideo primum judiciũ est propriè & formaliter conscientia, & secundum proprietas primi eò quia se habeat consecutivè ad ipsam conscientiam. Id interest discrimen inter utrumque judicium, quia primum movet voluntatem ad opus, estq; practicum, & secundum speculativum, ratione cujus dicitur unusquisque esse sibi conscius de suis bonis, vel malis operibus. Cæterum quòd conscientia non solùm sit judicium practicum, sed etiam illativum ex eo liquet, quia posita per synderesin in syllogismo practico majore propositione universali; & per rationem superiorem minore particulari; conscientia postea ex his duabus præmissis judicat, seu infert, quid hic & nunc agendum sit, & quid respuendum, qua ratione distinguitur conscientia à synderesi quia hæc judicat de principiis moralibus, ut sunt hæc omne malum est fugiendum, omne bonum est appetendum. Secus conscientia judicat tantùm de conclusionibus, ut deductis ex hisce principiis universalibus. Differt etiam à scientia, quia hæc judicat de conclusionibus universalibus speculativis deductis evidenter ex principiis universalibus: conscientia vero judicat de conclusionibus practicis in particulari, quo pacto dicitur conscientia applicata scientiæ ad opus hic, & nunc faciendum. Hinc conscientia differt à synderesi, scientia, & opinione morali, quia synderesis importat judicium practicum principiorum moralium universalium: conscientia verò electiones practicas circa particularia, seu conclusiones deductas ex una præmissa universali & altera particulari, ut docet D. Thomas. 1. part. quæst. 67. art. 13. adeo ut synderesis nunquam extinguatur, eò quia principia universalia congenita sint lumine naturali: hinc sinderesis non potest esse principium peccati; quia ex principiis veris non sequitur operatio mala. Secus conscientia extingui potest, & aliquando est principium peccati; tunc quando culpabiliter recta non est: differt etiam conscientia à scientia, & opinione morali, quia scientia; & opinio judicant tantum de conclusionibus universalibus deductis evidenter, vel probabiliter ex principiis universalibus: conscientia verò judicat de conclusionibus in particulari, seu de hoc vel illo hic & nunc in hac occasione; & cum his circumstantiis; & concludit in particulari quid hic, & nunc sit faciendum vel omittendum.

Conscientiæ species quinque communiter assignantur, scilicet recta, vera, probabilis, dubia, eronea, falsa, & scrupulosa, & desumitur hæc partitio conscientiæ in quinque membra ab ipsa cognitione; qua nititur, quia cùm sit conscientia judicium practicum intellectus dictans quid hic & nunc à nobis agendum sit, vel omittendum juxta extrinsecas morum regulas, & intellectus ita judicando plerumque sit certus in suo judicio; aliquando erret, & subinde probabiliter tantùm judicet, aliquando dubitet, ut neutri parti determinatum præbeat assensum, ac tandem variis interdum agitetur scrupulis, fit quòd conscientia si judicium fuerit rectum dicatur recta, si erroneum erronea; si probabile, probabilis, dubia, vel scrupulosa quia sicut oculus si fuerit simplex totum corpus erit lucidum; & si male affectus totum corpus tenebrosum erit; ita si conscientia sit recta tota operatio est bona secus; si mala; totum opus corrumpitur & est malum, sicut enim oculum simplicem quod totum corpus sit lucidum, duo hæc faciunt amor boni, & cognitio veri; ita oculum nequam; quo totum corpus sit tenebrosum hæc alia duo inficiunt cœcitas, qua fit, ut veritatem non agnoscat, & perversitas, qua fit, ut diligat iniquitatem, quapropter ut loquitur D. Bernardus lib. de præcepto & dispensat. cap. 14. *Is verè oculus nequam est, qui perversus pariter, & cæcus bonum agit, & malum credit, utique rectè operando, sed opinando iniquè bonum sibi in malum vertit; & tantum malum, quantum crediderit: quandoquidem juxta sententiam Domini totum corpus tenebrosum reddit oculus nequam. Quid enim luci relinquitur, ubi nec pia intentio, nec vera opinio invenitur? At non ideo sequitur ut qui è contrario malum facit, & bonum putat juxta suam fidem similiter & ipse inveniat. Quare? non est quippe simplex oculus ille, qui ex judicio veritatis totum corpus lucidum reddat. Neque enim ex toto adhuc tenebra desunt, ubi ignorantia veritatis lucem obscurat bona voluntatis. Et quidem laude dignam dixerim vel solam intentionem piam. Nec plane condigna remuneratione fraudabitur in opere quoq; non bona ipsa voluntas. Attamen sine malo quocunque non erit decepta simplicitas. Cur inquis? nunquid non ex fide? prorsus ex fide, sed falsa, vel certè potius non ex fide quia fides falsa fides non est. Denique de fide vera non falsa puto dixisse Apostolum omne quod non est ex fide peccatum est. Non autem ex fide vera bonum creditur quod malum est: est enim falsum, peccatum igitur est, utrumque proinde complectitur præsens capitulum, omne quod non est ex fide peccatum est, & cæcam vidèlicet malitiam, & deceptam innocentiam: quia quod à sciente fit, & bonum prorsus condemnat intentio prava ut malum non pœnitus excusat recta. Sive itaque malum putes bonum, quod forte agis, sive bonum malum, quod operaris utrumque peccatum est, quia neutrum ex fide: quamvis sanè levius admodum peccetur, ubi sana intentione sola reprehensibilis actio foris apparet, quàm ubi maligna latet etiam una mala actione intentio.*

Neque præter has quinque species datur alia, quia licet nonnulli addant conscientiam temerariam non tamen est species distincta à prærecensitis, siquidem conscientia temeraria absque ullo fundamento judicat licitum, quod est illicitum consequenter non importat judicium respiciens aliquo modo principia universalia neque aliquid verè, & falso ex ipsis deductum, proinde conscientia temeraria propriè non est conscientia, sed merum dictamen proveniens ab habitu vitioso temeritatis. Conscientia verà quæ dici etiam solet certa, & vera, ea dicitur, quæ conformatur cum rationibus æternis estq; etiam conformis voluntati rectæ circa ea quæ sunt ad finem, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 59. *art.* 3. Quarum conscientia sit dictamen intellectus practicis & versetur circa particularia habita ratione circumstantiarum, ideo ut hujusmodi dictamen sit rectum; necesse est, sit conforme suis principiis, seu regulis æternis, quatenus hæc participantur à principiis universalibus lumini naturali inditis, & etiam à voluntate circa finem; cum intentio finis sit mensura agendorum. An verò ita teneamur semper operari juxta conscientiam rectam, ut Deus non possit dispensare, ut quis agat contra conscientiam veram, & rectam, respondetur cum D. Thoma 7. 2. *quæst.* 110. *art.* 1. Deum non posse dispensare ut quis agat contra conscientiam veram, & rectam, adeo ut obligatio non agendi contra conscientiam nullo pacto, nec divinitus sit dispensabilis siquidem Deus non potest dispensare, ut quis licitè peccet, est enim implicantia in adjecto, quia eo ipso, quòd quis peccat, jam operatur contra regulas æternas, quibus conformantur actus boni & sunt disformes mali, qui propterea sunt illiciti, quia discordant à regulis æternis: sed si Deus posset dispensare, ut quis agat, contra conscientiam veram, & certam, utique dispensaret, ut quis licitè peccaret, quòd repugnat: etenim dispensaret, ut quis ageret contra principia universalia, & regulas æternas, quibus conscientia conformatur; eo enim ipso, quod quis operatur contra regulas æternas dicitur propriè peccare, & ille verè operatur contra regulas æternas qui agit contra propriam conscientiam veram, & certam. etenim conscientia per id est vera formaliter, per quod est formaliter conformis regulis æternis, consequenter agere contra conscientiam veram; & certam est propriè operari contra regulas æternas, quòd est peccare: unde sicut repugnat Deum posse dispensare, ut quis licitè peccet, cùm sit implicantia in terminis ita repugnat posse Deum dispensare ut quis agat contra conscientiam veram, & certam. Sed dices agere contra conscientiam, perinde est, ac agere contra illod præceptum in cujus virtute conscienta obligat: sed Deus potest dispensare in præceptis etiam naturalibus; ergo etiam in conscientia quia hæc non magis obligat, quàm præceptum ipsum naturale; ergo non repugnat posse Deum dispensare, ut quis agat contra conscientiam veram & certam. Contra est negatur minor, quia ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 110. *art.* 8. præcepta legis naturalis sunt omnino indispensabilia; & conscientia obligat virtute præcepti naturalis, consequenter nequit à Deo dispensari, ut quis agat contra conscientiam certam,

tam, & veram. Præterea tametsi concederemus posse Deum dispensare in præceptis naturalibus secundæ tabulæ, quinimò etiam in præceptis primæ, ut cum Almaino, putarunt alii; adhuc non posset dispensari à Deo, quod quis ageret contra conscientiam veram, & certam: ratio discriminis est, quia quando Deus dispensat, in aliquo præcepto tunc tale præceptum cessat obligarè, proinde si quis agat contra tale præceptum agit quidem contra illud non tamen ut actu obligans, sed ut actu cessat obligare: secus conscientia semper actu obligat, adeo ut nunquam possit cessare ab obligatione consequenter sicut non potest Deus dispensare, ut quis agat contra præceptum, ut actu obligans; ita nec potest dispensare, ut quis agat contra conscientiam veram, & certam. Quòd Deus non possit dispensare, ut quispiam agat contra præceptum ut actu obligans, ex eo liquet, quia non potest dispensare in generali præceptu de non malè agendo. Quòd conscientia non possit cessare ab obligatione nec agere contra conscientiam, eò quia idem esset ac agere contra præceptum ut actu obligans, ut non cessans obligare ex eo probatur, quia si Deus dispensaret, ut quis ageret contra conscientiam veram, & certam maximè id esset, quia deleret ipsam conscientiam, ac extingueret ejus obligationem, non enim Deus aliter dispensat in præcepto naturali, quàm tollendo ejus obligationem, & abrogando tale præceptum: sed Deus non potest tollere conscientiam nec ejus obligationem relinquendo in creatura rationali moralem modum operandi, repugnat enim ut quis operetur moraliter, & non versetur circa objectum sub ratione honesti vel turpis: ergo repugnat modus operandi moralis sine conscientia, & ejus obligatione, quia eo ipso, quod objectum proponitur sub ratione honesti, aut turpis, ratio dictat honestatem esse appetendam, & turpitudinem fugiendam habito respectu ad omnes circumstantias; & quia hoc dictamen intellectus practici est ipsa conscientia sequitur Deum non posse conscientiam tollere, nec ejus obligationem relinquendo in ipsa modum operandi moralem: ex quo constat, quod tametsi possit Deus dispensare in aliquo præceptu naturali & removere ejus obligationem, non tamen potest conscientiam tollere, nec ejus obligationem relinquendo modum operandi moraliter in ipsa creatura rationali. Quamobrem quamvis Deus dispensaret. In præcepto naturali primæ, vel secundæ tabulæ adhuc non posset dispensare, ut quis discordaret à conscientia vera, & certa ob rationem implicantiæ, ob quam obligatio non agendi contra conscientiam veram, & certam est omnino indispensabilis etiam à Deo. Quia cùm Deus non possit facere ut manente præcepto, quodcunque illud sit operatio contra illud sit licita: perinde non potest manente conscientia dispensare, ut quis agat contra ejus veritatem, & certitudinem; & quia conscientia ut ostendimus non potest tolli, ut nec etiam obligatio ejus perseverante in creatura rationali modo operandi moraliter, sequitur, quòd quamdiu conscientia durat, perseveret etiam præceptum verum consequenter etiam obligatio agendi contra dictamen conscientiæ. Si dicas Deum ob plenissimum & dispoticum dominium in creaturas omnes posse eas immutare, vel destruere, prout ipsi magis libuerit consequenter posse velle, ut conscientia vera non obliget etiam relinquendo modum operandi moralem sive universaliter sive in materia particulari, contra est, quia tametsi possit Deus immutare, destruere, vel annihilare creaturas, non tamen potest velle quidquam contrarium æternis suis legibus, alioquin vellet aliquod inordinatum, & malum; eo ipso, quod opus aliquod adversatur æternis legibus est per se inordinatum, & malum, quia sicut ordinatu, & bonitas habetur per conformitatem ad leges æternas; ita deordinatio, & malitia per disconvenientiam ab iisdem: sed si Deus posset conscientiam veram removere, ac ejus obligationem relinquendo modum operandi moralem, sive universaliter, sive in materia particulari vellet aliquid inordinatum, & malum, quod repugnat: ergo non potest Deus auferre obligationem conscientiæ veræ: major, & consequentia tenent, probatur minor quia conscientia per id est formaliter vera, per quod est conformis regulis æternis in hac enim præcisa conformitate consistit veritas conscientiæ: sed si Deus posset tollere obligationem conscientiæ veræ, posset velle aliquem operaturum sine conformitate ad ipsam conscientiam veram, & certam, consequenter etiam sine conformitate ad regulas æternas, quod esset idem ac velle aliquid contrarium regulis æternis cum istæ exigant, ut omnes actiones sint iisdem conformes siquidem exigunt, ut sint rectæ, & nequeunt tales esse nisi per conformitatem ad regulas æternas. An vero operari contra conscientiam sit speciale peccatum respondetur agere contra conscientiam sive veram sive erroneam non esse speciale peccatum diversæ speciei ab eo, quod est contra præceptum propositum, vel conscientiam ita ferè communiter docent cum D. Thoma 1. 2. quæst. 19. art. 5. ad 3. ratio est, quia intimatio, & promulgatio legis non est lex distincta nec diversa ab illa, quæ intimatur & promulgatur est enim intimatio legis tantùm ratio, qua lex notificatur, adeo ut sit potius complementum legis in ordine ad obligandum, seu conditio necessaria, ut vim habeat obligandi, cum nulla lex obliget, nisi cognita: sed conscientia nihil aliud est nisi intimatio, & promulgatio legis: siquidem conscientia per sua dictamina tantùm nobis manifestat legem consequenter qui peccat contra conscientiam non peccat contra duas leges distinctas, sed tantùm contra unam sibi intimatam per conscientiæ dictamina, proinde non committit duplex peccatum, quia cum peccatum sit transgressio peccati; ubi non est duplex transgressio præcepti, neque esse potest duplex peccatum, firmari itidem ex eo potest, quia conscientia non obligat speciali obligatione, sed tantum ea legis obligationem secundùm quam dictat esse agendum: ergo peccatum contra conscientiam non est speciale peccatum antecedens probatur, quia conscientia tantùm obligat ut proxima regula operandum consequenter ut applicans præceptum, quòd hic & nunc dictat, servandum esse: quod enim dicit præceptum in universali, hoc idem dicit conscientia in particulari, quæ propterea non importat specialem obligationem distinctam à præcepto per conscientiam intimato, quia ubi non est specialis obligatio, quæ violetur ibi non potest esse nec assignari speciale peccatum.

Dices potest quis peccare contra conscientiam erroneam, & simul existimare se non facere contra aliquod speciale præceptum, quia si conscientia sit adeo erronea ut operans ex tali conscientia existimet aliquod objectum de se indifferens, esse sibi illicitum etiam quatenus indifferens tunc operans ex tali conscientia erronea non putat se facere contra aliquod speciale præceptum, sed tantùm contra conscientiam proinde tunc non habetur nisi sola transgressio conscientiæ. Præterea quia si conscientia contra quam quispiam operatur tantùm dictet esse malum in communi, id quod fit, non determinans contra quam virtutem specialem; in hoc casu etiam existimat, se non operari contra aliquod præceptum speciale, ergo in hoc casu peccatum est præcisè contra conscientiam cum non sit assignabile aliud speciale præceptum, cujus sit transgressio, consequenter hujusmodi peccatum est speciale, ac diversum ab aliis. Sed contra negatur antecedens, & ad ejus probationem, in qua dicebatur posse aliquem operari ex conscientia erronea existimando aliquod objectum indifferens esse sibi illicitum etiam ut indifferens, id negatur quia repugnat objectum proponi à conscientia ut indifferens & simul ut illicitum, ratio est, quia proponi ut indifferens perinde est, ac proponi, nec ut præceptum, nec ut prohibitum; est enim indifferens medium inter prohibitum, & præceptum, & capax utriusque secus proponi ut illicitum est idem ac proponi ut malum proinde repugnat objectum proponi simul ut indifferens, & illicitum, siquidem esse simul indifferens & illicitum seu malum, & non malum, quod repugnat ob contradictionem.

Si quis

Siquis tamen contra conscientiam erroneam peccat. Pro qua assertione juvat observare conscientiam erroneam eam dici, quæ nullo innixa probabili fundamento dictat aliquid esse faciendum, quod revera non est tale in re, unde differt conscientia erronea à probabili, quia ille dictat operationem, & ejus emissionem absque fundamento probabili: hæc verò, quamvis subinde dictet aliquid esse honestum, seu licitum, proinde appetendum, quod tamen à parte rei non est licitum, vel è converso aliquid esse illicitum, quod in re non est tale, nihilominus, quia tale dictamen innititur probabilibus, motivis, ac persuadentibus rem ita se habere, sicut existimatur, dicitur conscientia probabilis, non verò erronea. Rursus tripartitur conscientia erronea in invincibilem, & vincibilem, illa est, cujus error quavis adhibita diligentia morali vinci ac deponi non potuit, ex quo sequitur, hunc errorem voluntarium non esse, neque culpæ verti. Conscientia verò erronea vincibilis est, cujus error moraliter loquendo vitari potuit, & debuit. Rursus hic error dicitur indirectè voluntarius, & culpabilis, & hæc divisio conscientiæ erroneæ in invincibilem & vincibilem, coincidit cum divisione ignorantiæ in invincibilem & vincibilem, illa est, quæ diligentia humana impediri non potuit, seu superari, eò quia nondum in mentem venerit dubitare, aut cogitare de opposito: vel etiam si in mentem venerit, nihilominus adhibita diligenti inquisitione dispelli non potuit; & hæc ignorantia invincibilis re ipsa est ignorantia antecedens, excusans à peccato. Ignorantia vincibilis est, quæ adhibita morali diligentia superari potuisset, imò & debuisset; & hæc ignorantia vincibilis in re coincidit cum ignorantia consequente, minimè excusante à peccato. Difficultas est, an liceat discordare à conscientia erronea. Dupliciter intelligi potest conscientia erronea, primò, quatenus dicat, aliquid esse faciendum aut omittendum sub præcepto, aut aliquid esse licitum, vel malum moraliter. Secundo, quatenus dictat aliquid, non ut præceptum, aut prohibitum, nec ut malum, sed tanquam præesse licitum, & honestum, sub nulla tamen obligatione faciendum, vel omittendum, & controversia non procedit de conscientia sumpta hoc secundo modo, quia certum est, nos non teneri omnia ea velle, quæ licita, & honesta esse indicantur, sed difficultas procedit de conscientia erronea in primo sensu, & asserendum est, conscientiam erroneam, sive vincibilem sive invincibilem, præcipientem aliquid ut agendum, vel fugiendum obligare negativè, adeò ut nullus possit licitè, & sine peccato operari contra talem conscientiam dictantem aliquid esse præceptum, aut prohibitum, ita docet D. Thomas 1. 2. *qu.* 19. *art.* 5. Probatur ex illo D. Pauli ad Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, per fidem Apostolus conscientiam intelligit, ut sensus sit, peccatum esse omne id, quod fit contra conscientiam. Neque urget, quod respondent aliqui, præcitatum Apostoli textum esse intelligendum de conscientia recta, non erronea, id enim falsum est, quia D. Paulus ibi loquitur de Gentilibus conversis ad fidem, & qui in discernendis, & comedendis cibis non sequebantur conscientiam, eos comedendo, quos prohibitos existimabant, quamvis in lege evangelica nullus cibus sit immundus, nec prohibitus, hinc ait Apostolus: *Scio & confido in Domino Jesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat, quid commune esse, & ei commune est*, ubi Apostolus expressè loquitur de conscientia erronea, siquidem docet, nullum cibum debere esse Gentilibus recens ad fidem conversis immundum, nisi fortassis putent esse talem per conscientiam erroneam; quòd verò operans contra hanc conscientiam peccet, ostendit etiam idem Apostolos in eodem loco dicens: *Qui autem infirmus est, solus manducet.* Sensus est, ut debilis in fide, existimans adhoc aliquos cibos immundos esse, & prohibitos, debeat se abstinere ab illis, & alios manducare cibos, quos non judicet prohibitos, quia conscientia reddit talem operationem, qualem dictat esse, propterea facit cibos prohibitos, qui non sunt, & obligat ad eorundem abstinentiam. Hinc Innocentius III *in cap. fin. de præscript. cap. litteras de restitut. spoliat. cap. 2. & de Simonia cap. Inquisitionem*, ut etiam de sententia excommunicationis *cap. omnes* 28. asserit: Quòd quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam, quamvis conscientia erronea sit; quapropter constat, conscientiam erroneam sive vincibilem, sive invincibilem, præcipientem aliquid ut agendum vel fugiendum, obligare negativè, scilicet ne contra eam operemur, adeo, ut nullus possit licitè, & absque peccato discordare à conscientia erronea, dictante aliquid esse præceptum aut prohibitum: ratio id etiam evincit, quia nulli est licitum, discordare à conscientia recta, dictante aliquid sub præcepto, ut per se perspicuum est, sed si conscientia erronea non obligaret negativè, posset aliquis licitè discordare à conscientia recta, dictante aliquid sub præcepto, quod est falsum, quia voluntas, operans contra conscientiam erroneam, revera consentit in malum, & habet sufficientem affectum ad peccatum, quod apprehendit, non enim conscientiæ erroneæ obstat, quò minus voluntas assentiatur malo, siquidem eo ipso, quod error conscientiæ non cognoscitur agere contra talem conscientiam erroneam, est agere contra legem, proinde hæc actio peccaminosa est. Firmatur, quia voluntas eatenus peccat, quia discordat à recta regula, atqui regula voluntatis sunt ipsa dictamina rationis, & conscientiæ, proinde peccat, quoties quis operatur contra dictamina conscientiæ, præterea, quia agere contra conscientiam rectam, dictantem aliquid esse præceptum, est agere contra leges, sive ipsa conscientia lex sit naturalis, cui voluntas obsequi teneatur, sive sit quædam tantùm promulgatio, & manifestatio legis, quia semper voluntas vel mediatè, vel immediatè agit contra leges præcipientes, quoties discordat à conscientia. Præterea, quia eatenus quis peccat, agendo contra rectam conscientiam, quia deflectit à regula, & lege, sed etiam agens contra conscientiam erroneam deviat, quantum est ex se, & affectivè à regula existimata vera lege, & recta: ergo similiter peccat; siquidem eodem modo ei proponitur per conscientiam falsam, tanquam prohibitum, quod non est prohibitum, ac si revera esset prohibitum ac propositum per conscientiam veram, ergo, qui tunc operatur contra conscientiam erroneam, agit contra proprium dictamen, consequenter non minus peccat, quàm si tale dictam en verum esset. Præterea D. Thomas 1. 2. *qu.* 19. *a.* 5. docet, voluntatem cum ratione vel conscientia errante concordem esse malam aliquo modo propter objectum, quod, cùm à ratione proponatur ut malu, quæ in illud fertur, sub ea ratione voluntas perversa est, ut si conscientia dictet bonum esse abstinere à fornicatione, at si voluntati proponeretur ut malum à ratione errante, & voluntas ferretur in illud sub ratione mali mala hæc esset, & perversa. Pari pacto credere in Christum est per se bonum, & necessarium ad salutem: sed si à ratione proponatur, ut malum, & voluntas feratur in illud, ut malum, tunc voluntas perversa erit: unde dicendum, quod simpliciter omnis voluntas, discordans à ratione sive recta, sive errante, semper sit mala. Quamvis enim judicium rationis errantis non derivetur à Deo, attamen ratio errans judicium suum proponit, ut verum, & per consequens, ut à Deo derivatum, & à quo est omnis veritas.

Si tamen error discuti possit, ac vinci, ut & conscientia erronea deponi, tunc erit deponenda, & quod in contrarinm agitur, non excusat à peccato, adeo, ut error, qui vinci potest, non excuset à culpa, sed peccatum augeat, eò quia sit causa peccati, unde siquis ex errore conscientiæ putaret se obligari ad mendacium, furtum, fornicationem, erit hic error deponendus, & fornicatio fugienda, ut etiam mendacium, & furtum. Hinc Joannes Gersonus in Tract. de natur. & qualitate conscientiæ ita scribit: *Quando conscientia dictat ea, quæ sunt contra legem Dei, ipsa etiam ligat, & obligat, non quidem ad faciendum, sed ad deponendum: quia cum talis conscientia erronea errore repugnante legi divinæ, quamdiu ipsa manet, ponit & tenet hominem extra statum salutis, & ideo necesse est, eam deponere, quia sive tunc homo faciat, quod ipsa conscientia dictat, sive oppositum, peccat mortaliter. Faciendo enim quod conscientia dictat in hoc casu, facit contra legem Dei, quod clarum est. Faciendo verò positum mortaliter, etiam peccat non ratione operis, quod ex se malum non est, sed quia illud facit in contemptum Dei, cùm faciat illud, quod sua conscientia sibi Deo displicere dictat.* Quando verò error conscientiæ est invincibilis, non peccat agens secundùm conscientiam erroneam, quinimò tunc secundùm illam agendum est, ideo enim non peccat, quia error insuperabilis eum excusat à culpa mortali, ratio est, quia eo ipso, quod conscientia est invincibiliter errans, & talis, ut nulla morali diligentia vinci aut deponi possit, perinde se habet in prudenti, ac inculpabili æstimatione operantis, ac si esset simpliciter, ac absolutè recta: sed tenemur positivè sequi conscientiam rectam, præcipientem aliquid ut agendum, vel fugiendum, ergo tenemur etiam sequi positivè conscientiam invincibiliter errantem, & præcipientem aliquid ut agendum, vel fugiendum, adeo, ut conscientia invincibiliter errans non solùm obliget negativè, ne contra illam operemur, verùm etiam, ut positivè eam sequamur. Minor & consequentia tenent, major evincitur, & quidem à priori, quia, cùm voluntas sit potentia cæca, Deus ut Author naturæ eam subdidit ductui ac dictamini intellectus, ut id habeat reputare bonum aut malum, quòd sibi fuerit ab intellectu propositum ut tale, hinc oritur, quod voluntas naturali lege teneatur sequi dictamen conscientiæ, quodcunq; illud sit, sive verum, sive falsum, seu invincibiliter erroneum, quia non potest tunc alia via innotescere voluntati, quid agendum sit, & quid omittendum, nisi per prævia conscientiæ dictamina. Hinc qui detrectat id agere, quod conscientia absolutè & absque ulla dubitatione dictat esse præceptum, repugnat, quantùm est ex se, præcepto, cui non vult se conformare, ergo peccat: consequentia constat, antecedens probat D. Thomas 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 5. *ad* 2. Quia, si quis existimaret præceptum nomine Regis promulgatum à prætore esse præceptum ipsius Regis illud contemnendo contemneret, quantum est ex se præceptum Regis, quamvis Rex nunquam tale præceptum mandásset promulgandum: ergo à pari, si voluntas contemnit, quod conscientia dictat esse à Den præceptum, censebitur contemnere ipsum Dei præceptum: ex quo sequitur, facientem, quod existimat prohibitũ, perinde peccare, ac si revera prohibitum esset. Hinc siquis mentiatur ad liberandũ proximũ è periculo vitæ ob conscientiam invincibiliter errantem, eò quia existimet se ex misericordia in proximum ad id teneri, procul dubio censeretur bene agere, & si non mentiatur, censetur peccare contra virtutem misericordiæ, quia cum conscientia invincibiliter errans dictat esse mentiendum, & eripiendum proximũ ab imminente periculo, tenetur voluntas ex naturali lege, qua manuducitur ab intellectu sequi dictamina hujus conscientiæ invincibiliter errantis. Quod si dicas discordare à conscientia dictante mendacium esse præceptum, non esse discordare à recta ratione, neque à lege divina, quinimò potius est eidem concordare, ergo discordare à conscientia dictante mendacium esse proferendum ad liberandum proximum ab imminente vitæ periculo non est peccatum, quia nihil censetur esse peccatum, nisi adversetur legi divinæ. Sed contra distinguitur antecedens discordare à conscientia dictante mendacium esse præceptum, non est contra legem Dei, prohibentem mendacium, conceditur, non est contra legem Dei, qua præcipimur, sequi dictamina conscientiæ, negatur antecedens & consequentia, quia ad hoc, ut actio sit peccaminosa, satis est, si adversetur alicui divino præcepto, sive hoc particulare sit, sive universale. Quòd si instes inde secuturum, quòd una lex divina esset alteri contraria, quod censendum est absurdum. Contra est, negatur sequela, quia, tametsi lex generalis naturæ subjiciens voluntatem dictamini propriæ conscientiæ obliget contra quascunque alias leges particulares invincibiliter ignoratas: hinc tamen non sequitur, unam legem formaliter, & per se adversari alteri, sed tantùm quod materialiter. & per accidens, ratione ignorantiæ invincibilis, lex universalis obliget, non lex particularis, quæ invincibiliter ignorantur, ex hoc autem nullum sequitur inconveniens. Quòd si dicas, inter leges divinas nullam dari discordantiam formalem, nec materialem, consequenter non posse præceptum universale obligare contra præceptum particulare de nnn mentiendo, contra est, negatur consequentia, quia, quamvis inter leges particulares imediatè à Deo lata, nulla sit repugnantia nec discordantia, etiam materialiter, nihilominus inter eas, quæ mediante humana ratione promulgantur, potest interesse aliqua contrarietas, quatenus pro diversitate temporum aut circumstantiarum potest humana ratio habere contraria judicia practica, quæ tametsi materialiter opponantur, non tamen formaliter sunt contraria, quia, quæ dictant alia materialiter opposita, conveniunt semper in ratione formali, quatenus omnia præcepta in hoc conveniunt, quod bonum sit appetendum, & faciendum, & malum omittendum, & fugiendum, unde tenetur quis agere secundùm conscientiam, errore invincibili & inseparabili delusam, ac deceptam, quia tunc ratio proponit ut præceptum divinum illi, cui absque hæsitatione parendum est. Hinc judicium errantis conscientiæ præcepto superioris anteponendum est, si error dispelli, superari, ac deponi non possit, ut si ex errore conscientiæ putet subditus id, quod à superiore præcipitur divinæ legi, aut ecclesiasticæ, vel etiam civili in iis, quæ pertinent ad politicum regimen, aut majoris Prælati præcepto esse contrarium, tunc non est obediendum homini, eò quia præcipiat Deo contraria. Actor. 4. *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus*, unde nec ipsi superiori parendum est, quando errore invincibili existimat subditus ejus præceptum legi divinæ, vel præcepto excellentioris potestatis, vel majoris superioris in eodem ordine præcepto contrarium esse. Hinc S. Bernardus lib. de præcepto & dispensat. cap. 9. ait: *Sive Deus, sive homo Vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura pari reverentia deferendum: ubi tamen Deo contraria non præcipit homo. Quod si contigerit, pergendum indubitanter consule in Petri Apostoli sententiam: quia obedire oportet Deo magis quam hominibus. Aut hoc respondendum cum Apostolis; aut cum Pharisæis certò audiendum, quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditiones vestras:*

ftras? Ego igitur sime augi hoc articulo sentiam, ut aut Deum, aut hominem offendere, necesse sit, Deum potius libenter eligo non offendere, & quidem latius justiusque, & nonnullis interjectis subdit: *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haut secus omnino accipiendum est, quàm si præcipiat Deus. E contrario si ex judicio conscientiæ quantumvis erronea persuasum sit alicui, quod præcipit superior displicere Deo, tenetur non obedire.* Et cap. 7. ejusd. Libri subdit: *Jam vero de eo, qui præcipit, & item de eo, quod præcipitur, hujusmodi advertenda erit secundum rationem distinctio, ut cujus inter præceptora reverentior nobis imminebit authoritas ejus gravior formidetur offensio, ac majorie cujusque mandati transgressio damnabiliter æstimetur,* igitur si errore invincibili conscientiæ subditus existimet præceptum superioris esse contrarium legi divinæ, vel ecclesiasticæ, aut præcepto excellentioris potestetis, debet illud postponere errantis conscientiæ judicio. Conscientia tamen errones ut deponatur, ac obligare cesset, necesse est, ut ratione vel authoritate convictus homo contrarium judicet ejus, quod antea judicaverat, vel saltem animadvertat leves esse & invalidas rationes, quibus tale judicium innitebatur, à quo propterea debet recedere. Ad errorem deponendum plurimùm suppeditat auxilii oratio humilis, ad Deum fuse, ut si quispiam cum Davida dicat: *Deus meus illumina tenebras meas,* ut etiam accuratum studium, & examen rei controversæ. viros pios, & doctos consulere, ac ab iisdem edoceri, & eorum doctrinis SS. Patrum firmatis sententia acquiescere: ait Sapiens: *Ne innitaris prudentiæ tuæ. Ne sis sapiens apud temetipsum,* docilitas itidem & studium humilitatis ad id præsertim conducunt; unde Ecclesiastici 6. *In multitudine Presbyterorum ita, & Sapientia eorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te. Et si videris sensatum evigila apud illum:* & cap. 8. *Ne despicias narrationem Presbyterorum sapientum, non te prætereat narratio seniorum. Ipsi etiam didicerunt à patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum,* Quapropter Apostolus captivum cupit nos habere intellectum, quem captivemus in obsequium Christi: Unde Joannes Gersonius Tract. de natura, & qualitate conscientiæ ait. *Quilibet in credendo plus debet consentire fidei, quàm sibi: & in agendis plus credere aliis quàm sibi.*

Cum conscientia practicè dubia non est licitum operari est conscientia dubia, quæ neutri parti determinatum præstat assensum, sed inter utrumque hæret anceps, unde cum importet suspensionem judicii, est potius privatio conscientiæ quam conscientia vera; quia, quamvis intellectus per actum reflexum possit cognoscere, se suspensum hærere, hoc tamen judicium reflexum non est necessarium ad conscientiam dubiam: quia in ordine ad operationem sive adsit judicium reflexum, sive non: intellectus manet semper ita anceps, ut neutri parti determinatum præbeat assensum; nec ullum eliciat judicium, dictans esse benè, vel malè operandum. Hinc distinguitur conscientia dubia à probabili; quia neutri parti assentitur, & hæret anceps non assentiendo, nec dissentiendo rationibus: conscientia verò probabilis innititur alicui rationi, quâ uni potiùs parti, quàm alteri adhæret, quamvis cum aliqua formidine de opposito. Dubium autem est practicum vel speculativum: illud tunc habetur, quando dubitatur de operatione, an licita vel illicita sit. adeo ut judicium practicum directè & immediatè versetur circa praxin, seu operationem exercendam vel non: unde judicium practicum propriè est illud, in quo directè quæritur de ipsa praxi, seu actione humana, num in his, vel illis circumstantiis licita sit vel illicita; & an ex vi præcepti ponenda sit, vel omittenda; & huic dubio practico respondet conscientia practica. Dubium speculativum habetur, quando præcise, & simpliciter dubitatur de veritate alicujus rei, non quærendo directè de praxi, seu actione humana, an licita sit, nec ne; sed de aliquo alio, scilicet, an res ita se habeat, nec ne; ut an votum emiserit, an non, an baptismus collatus in nomine Christi validus sit, nec ne; hæc dubia dicuntur speculativa, quia non se tenent ex parte operationis, sed tantùm ipsius rei, inquirendo an hoc, vel illo modo se habeat præscindendo ab operatione; & in hoc sensu conscientia speculativè dubia ea dicitur, quæ dubitet de aliquo; non tamen inquirendo directè ac immediatè de praxi, seu actione humana, an licita sit, vel non. Rursus subdividitur dubium practicum in generale, & particulare, illud est, quo quis dubitat in genere; an hæc, vel alia ratio in genere licita sit, vel illicita, ut cùm dubitatur, an licitum sit ad beneficium ecclesiasticum eligere minus dignum relicto digniore. Particulare, quod etiam dicitur dubium practicè practicum, est illud, quo in particulari dubitatur, an hic & nunc perpensis omnibus circumstantiis licita sit talis particularis actio, ut an hodie ob quandam infirmitatem teneatur quis jejunare. Demum aliud est dubium positivum, & aliud negativum; illud est, quando dubitans pro utraque parte habet positivas rationes æquè probabiles, adeo ut intellectus non habeat motivum uni potiùs adhærendi parti, & non alteri, sed hæreat suspensus, an aliquid ita sit, vel non, & huic dubio positivo respondet conscientia, quæ vocetur etiam positivè dubia; & tunc habetur, quando pro utraque parte occurrunt rationes probabiles; adeo ut intellectus in neutram partem propendeat: sed cognoscens rei difficultatem, & utrinque pugnantes rationes hæreat dubius, ac omne suspendat judicium. Dubium negativum est, quo quis pro neutra parte habet rationes probabiles, hæretque suspensus in suo judicio non affirmando nec negando, de quo dubitat; & huic dubio correspondet conscientia, quæ etiam dicitur negativè dubia, quando pro neutra parte habet rationes probabiles, quibus judicium eliciat adhærendi alicui parti.

Certum est, neminem posse id licitè agere, de quo practicè dubitat, an hic, & nunc prout ab ipso fit, sit peccatum; ita docent communiter cum D. Thoma; & evincitur ex illo Apostoli ad Roman. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est,* seu omne quod non est ex conscientia; sed qui id agit, de quo practicè dubitat, an hic, & nunc sit peccatum, egit contra fidem, seu conscientiam, quia practicè dubitans, id quod egit esse peccatum, egit contra fidem, seu conscientiam; ergo peccat. Tum quia stante tali dubio non credit esse licitum, elioquin si id crederet, non dubitaret: communiter qui dubitat, dicitur nondum credere: sed qui non credit, non operatur ex fide, seu conscientia: ergo, qui dubitat, seu non credit, id licitum quod hic, & nunc agit, non operatur ex fide, & conscientia, consequenter peccat.

Si tamen error discuti possit, ac vinci, ut & conscientia erronea deponi, tunc erit deponenda, & quod in contrarium agitur, non excusat à peccato, adeo, ut error, qui vinci potest, non excuset à culpa, sed peccatum augeat, eò quia sit causa peccati, unde siquis ex errore conscientiæ putatet se obligari ad mendacium, furtum, fornicationem, erit hic error deponendus, & fornicatio fugienda, ut etiam mendacium, & furtum. Hinc Joannes Gersonus in Tract. de natur. & qualitate conscientiæ ita scribit: *Quando conscientia dictat ea, quæ sunt contra legem Dei, ipsa etiam ligat, & obligat, non quidem ad faciendum, sed ad deponendum: quia cum talis conscientia erronea erroee repugnante legi divina, quamdiu ipsa manet, ponit & tenet hominem extra statum salutis, & ideo necesse est, eam deponere, quia sive tunc homo faciat, quod ipsa conscientia dictat, sive oppositum, peccat mortaliter. Faciendo enim quod conscientia dictat in hoc casu, facit contra legem Dei, quod clarum est. Faciendo verò positum mortaliter, etiam peccat non ratione operis, quod ex se malum non est, sed quia illud facit in contemptum Dei, cùm faciat illud, quod sua conscientia sibi Deo displicere dictat.* Quando verò error conscientiæ est invincibilis, non peccat agens secundùm conscientiam erroneam, quinimò tunc secundùm illam agendum est, ideo enim non peccat, quia error insuperabilis eum excusat à culpa mortali, ratio est, quia eo ipso, quod conscientia est invincibiliter errans, & talis, ut nulla morali diligentia vinci aut deponi possit, perinde se habet in prudenti, ac inculpabili æstimatione operantis, ac si esset simpliciter, ac absolutè recta: sed tenemur positivè sequi conscientiam rectam, præcipientem aliquid ut agendum, vel fugiendum, ergo tenemur etiam sequi positivè conscientiam invincibiliter errantem, & præcipientem aliquid ut agendum, vel fugiendum, adeo, ut conscientia invincibiliter errans non solùm obliget negativè, ne contra illam operemur, verùm etiam, ut positivè eam sequamur. Minor & consequentia tenent, major evincitur, & quidem à priori, quia, cùm voluntas sit potentia cæca, Deus ut Author naturæ eam subdidit ductui ac dictamini intellectus, ut id habeat reputare bonum aut malum, quòd sibi fuerit ab intellectu propositum ut tale, hinc oritur, quod voluntas naturali lege teneatur sequi dictamen conscientiæ, quodcunq; illud sit, sive verum, sive falsum, seu invincibiliter erroneum, quia non potest tunc alia via innotescere voluntati, quid agendum sit, & quid omittendum, nisi per prævia conscientiæ dictamina. Hinc qui detrectat id agere, quod conscientia absolutè & absque ulla dubitatione dictat esse præceptum, repugnat, quantùm est ex se, præcepto, cui non vult se conformare, ergo peccat: consequentia constat, antecedens probat D. Thomas 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 5. *ad* 2. Quia, si quis existimaret præceptum nomine Regis promulgatum à prætore esso præceptum ipsius Regis illud contemnendo contemneret, quantum est ex se præceptum Regis, quamvis Rex nunquam tale præceptum mandâsset promulgandum: ergo à pari, si voluntas contemnit, quod conscientia dictat esse à Deo præceptum, censebitur contemnere ipsum Dei præceptum: ex quo sequitur, facientem, quod existimat prohibitũ, perinde peccare, ac si revera prohibitum esset. Hinc siquis mentiatur ad liberandũ proximũ è periculo vitæ ob conscientiam invincibiliter errantem, eò quia existimet se ex misericordia in proximum ad id teneri, procul dubio censeretur beoe agere, & si non mentiatur, censetur peccare contra virtutem misericordiæ, quia cum conscientia invincibiliter errans dictat esse mentiendum, & eripiendum proximũ ab imminente periculo, tenetur voluntas ex naturali lege, qua manuducitur ab intellectu sequi dictamina hujus conscientiæ invincibiliter errantis. Quod si dicas discordare à conscientia dictante mendacium esse præceptum, non esse discordare à recta ratione, neque à lego divina, quinimò potius est eidem concordare, ergo discordare à conscientia dictante mendacium esse proferendum ad liberandum proximum ab imminente vitæ periculo non est peccatum, quia nihil censetur esse peccatum, nisi adversetur legi divinæ. Sed contra distinguitur antecedens discordare à conscientia dictante mendacium esse præceptum, non est cootra legem Dei, prohibentem mendacium, conceditur, non est contra legem Dei, qua præcipimur, sequi dictamina conscientiæ, negatur antecedens & consequentia, quia ad hoc, ut actio sit peccaminosa, satis est, si adversetur alicui divino præcepto, sive hoc particulare sit, sive universale. Quòd si instes inde secuturum, quòd una lex divina esset alteri contraria, quod censendum est absurdum. Contra est, negatur sequela, quia, tametsi lex generalis naturæ subjiciens voluntatem dictamini propriæ conscientiæ obliget contra quascunque alias leges particulares invincibiliter ignoratas; hinc tamen non sequitur, unam legem formaliter, & per se adversari alteri, sed tantùm quod materialiter, & per accidens, ratione ignorantiæ invincibilis, lex universalis obliget, non lex particularis, quæ invincibiliter ignorantur, ex hoc autem nullum sequitur inconveniens. Quòd si dicas, inter leges divinas nullam dari discordantiam formalem, nec materialem, consequenter non posse præceptum universale obligare coutra præceptum particulare de non mentiendo, contra est, negatur consequentia, quia, quamvis inter legea particulares imediatè à Deo lata, nulla sit repugnantia nec discordantia, etiam materialiter, nihilominus inter eas, quæ mediante humana ratione promulgantur, potest inter esse aliqua contrarietas, quatenus pro diversitate temporum aut circumstantiarum potest humana ratio habere contraria judicia practica, quæ tametsi materialiter opponantur, non tamen formaliter sunt contraria, quia, quæ dictant alia materialiter opposita, conveniunt semper in ratione formali, quatenus omnia præcepta in hoc conveniunt, quud bonum sit appetendum, & faciendum, & malum omittendum, & fugiendum, unde tenetur quis agere secundùm couscientiam, errore invincibili & inseparabili delusam, ac deceptam, quia tunc ratio proponit ut præceptum divinum illi, cui absque hæsitatione parendum est. Hinc judicium errantis conscientiæ præcepto superioris anteponendum est, si error dispelli, superari, ac deponi non possit, ut si ex errore conscientiæ puter subditus id, quod à superiore præcipitur divinæ legi, aut ecclesiasticæ, vel etiam civili in iis, quæ pertinent ad politicum regimen, aut majoris Prælati præcepto esse contrarium, tunc non est obediendum homini, eò quia præcipiat Deo contraria. Actor. 4. *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus*, unde nec ipsi superiori parendum est, quando errore invincibili existimat subditus ejus præceptum legi divinæ, vel præcepto excellentioris potestatis, vel majoris superioris in eodem ordine præcepto contrarium esse. Hinc S. Bernardus lib. de præcepto & dispensat. cap. 9. ait: *Sive Deus, sive homo Vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit, pari profectò obsequendum est cura pari reverentia deferendum: ubi tamen Deo contraria non præcipit homo. Quod si contigerit, pergendum indubitanter consule in Petri Apostoli sententiam: quia obedire oportet Deo magis quam hominibus. Aut hoc respondendum cum Apostolis; aut cum Pharisæis certè audiendum, quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditiones vestras:*

præ: Ego igitur si me angi hoc articulo sentiam, ut aut Deum, aut hominem offendere, necesse sit, Deum potius libenter eligo non offendere, & quidem latius justiusque, & nonnullis interjectis subdit: *Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haut secus omnino accipiendum est, quàm si præcipiat Deus. E contrario si ex judicio conscientiæ quantumvis erronea persuasum sit alicui, quod præcipit superior displicere Deo, tenetur non obedire.* Et cap. 7. ejusd. Libri subdit: *Jam vero de eo, qui præcipit, & item de eo, quod præcipitur, hujuscemodi advertenda erit secundum rationem distinctio, ut cujus inter præceptores reverentior nobis imminebit authoritas ejus gravior formidetur offensio, ac majoris cujusque mandati transgressio damnabiliter æstimetur*, igitur si errore invincibili conscientiæ subditus existimet præceptum superioris esse contrarium legi divinæ, vel ecclesiasticæ, aut præcepto excellentioris potestatis, debet illud postponere errantis conscientiæ judicio. Conscientia tamen erronea ut deponatur, ac obligare cesset, necesse est, ut ratione vel authoritate convictus homo contrarium judicet ejus, quod antea judicaverat, vel saltem animadvertat leves esse & invalidas rationes, quibus tale judicium innitebatur, à quo propterea debet recedere. Ad errorem deponendum plurimùm suppeditat auxilii oratio humilis, ad Deum fusa; ut si quispiam cum Davide dicat: *Deus meus illumina tenebras meas*, ut etiam accuratum studium, & examen rei controversæ, viros pios, & doctos consulere, ac ab iisdem edoceri, & eorum doctrinis SS. Patrum firmatis sententiæ acquiescere: ait Sapiens: *Ne innitaris prudentiæ tuæ. Ne sis sapiens apud temetipsum*, docilitas itidem & studium humilitatis ad id præsertim conducunt; unde Ecclesiastici 6. *In multitudine Presbyterorum ita, & Sapientiæ eorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te. Et si videris sensatum evigila apud illum*: & cap. 8. *Ne despicias narrationem Presbyterorum sapientium, non te prætereat narratio seniorum. Ipsi etiam didicerunt à patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum.* Quapropter Apostolus captivum capit nos habere intellectum, quem captivemus in obsequium Christi: Unde Joannes Gersonius Tract. de natura, & qualitate conscientiæ ait. *Quilibet in credendo plus debet consentire fidei, quàm sibi: & in agendo plus credere aliis quàm sibi.*

Cum conscientia practicè dubia non est licitum operari est conscientia dubia, quæ neutri parti determinatum præstat assensum, sed inter utrumque hæret anceps, unde cum importet suspensionem judicii, est potius privatio conscientiæ quam conscientia vera; quia, quamvis intellectus per actum reflexum possit cognoscere, se suspensum hærere, hoc tamen judicium reflexum non est necessarium ad conscientiam dubiam: quia in ordine ad operationem sive adsit judicium reflexum, sive non: intellectus manet semper ita anceps, ut neutri parti determinatum præbeat assensum; nec ullum eliciat judicium, dictans esse benè, vel malè operandum. Hinc distinguitur conscientia dubia à probabili; quia neutri parti assentitur, & hæret anceps non assentiendo, nec dissentiendo rationibus: conscientia verò probabilis innititur alicui rationi, quà uni potiùs parti, quàm alteri adhæret, quamvis cum aliqua formidine de opposito. Dubium autem est practicum vel speculativum: illud tunc habetur, quando dubitatur de operatione, an licita vel illicita sit. adeo ut judicium practicum directè & immediatè versetur circa praxin, seu operationem exercendam vel non: unde judicium practicum propriè est illud, in quo directè quæritur de ipsa praxi, seu actione humana, num in his, vel illis circumstantiis licita sit vel illicita; & an ex vi præcepti ponenda sit, vel omittenda; & huic dubio practico respondet conscientia practica. Dubium speculativum habetur, quando præcise, & simpliciter dubitatur de veritate alicujus rei, non quærendo directè de praxi, seu actione humana, an licita sit, nec ne; sed de aliquo alio, scilicet, an res ita se habeat, nec ne; ut an votum emiserit, an non, an baptismus collatus in nomine Christi validus sit, nec ne; hæc dubia dicuntur speculativa, quia non se tenent ex parte operationis, sed tantùm ipsius rei, inquirendo an hoc, vel illo modo se habeat præscindendo ab operatione; & in hoc sensu conscientia speculativè dubia ea dicitur, quæ dubitat de aliquo; non tamen inquirendo directè ac immediatè de praxi, seu actione humana, an licita sit, vel non. Rursus subdividitur dubium practicum in generale, & particulare, illud est, quo quis dubitat in genere; an hæc, vel alia ratio in genere licita sit, vel illicita, ut cùm dubitatur, an licitum sit ad beneficium ecclesiasticum eligere minus dignum relicto digniore. Particulare, quod etiam dicitur dubium practicè practicum, est illud, quo in particulari dubitatur, an hic & nunc perpensis omnibus circumstantiis licita sit talis particularis actio, ut an hodie ob quandam infirmitatem teneatur quis jejunare. Demum aliud est dubium positivum, & aliud negativum; illud est, quando dubitans pro utraque parte habet positivas rationes æquè probabiles, adeo ut intellectus non habeat motivum uni potiùs adhærendi parti, & non alteri, sed hæreat suspensus, an aliquid ita sit, vel non, & huic dubio positivo respondet conscientia, quæ vocatur etiam positivè dubia; & tunc habetur, quando pro utraque parte occurrunt rationes probabiles; adeo ut intellectus in neutram partem propendeat: sed cognoscens rei difficultatem, & utrinque pugnantes rationes hæreat dubius, ac omne suspendat judicium. Dubium negativum est, quo quis pro neutra parte habet rationes probabiles, hæretque suspensus in suo judicio non affirmando, nec negando, de quo dubitat; & huic dubio correspondet conscientia, quæ etiam dicitur negativè dubia, quando, pro neutra parte habet rationes probabiles, quibus judicium eliciat adhærendi alicui parti.

Certum est, neminem posse id licitè agere, de quo practicè dubitat, an hic, & nunc prout ab ipso fit, sit peccatum; ita docent communiter cum D. Thoma; & evincitur ex illo Apostoli ad Roman. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, seu omne quod non est ex conscientia; sed qui id agit, de quo practicè dubitat, an hic, & nunc fit peccatum, agit contra fidem, seu conscientiam, quia practicè dubitans, id quod agit esse peccatum, agit contra fidem, seu conscientiam; ergo peccat. Tum quia stante tali dubio non credit esse licitum, alioquin si id crederet, non dubitaret: communiter qui dubitat, dicitur nondum credere: sed qui non credit, non operatur ex fide, seu conscientia: ergo, qui dubitat, seu non credit, id licitum quod hic, & nunc agit, non operatur ex fide, & conscientia, consequenter peccat.

Operari verò cum conscientia tantùm speculativè dubia, non semper est peccatum; adeò ut si tale dubium ex rationabili fundamento practicè deponatur, peccatum non sit, aliquid agere, vel omittere cum dubio speculativo. Quia proxima regula humanarum actionum non est judicium speculativum, situm in eo, quòd præcise attingat veritatem objecti, seu non est cognitio speculativa, quæ consistit in contemplanda sola veritate objecti: sed est ipsa cognitio practica, conformis rectæ rationi, & regulis æternis: huic enim judicio practico tenemur nostras conformare operationes, post præexpensas omnes circumstantias, qualitates, & conditiones rei: objectum autem, quod secundùm se, & speculativè apparet dubium, accedentibus certis circumstantiis potest reddi practicè certum, quòd sit honestum, & eligibile; ergo operari cum conscientia tantùm speculativè dubia, non semper est peccatum. Minor ostenditur, quia, si quis speculativè dubitet, an res, quam possidet, sit sua, nec ne; potest practicè judicare, sibi licitum esse, rem illam retinere; eò quia in dubio *melior est conditio possidentis*; proinde licitè potest illam retinere: etenim miles, si speculativè dubitet de duritia belli, potest hoc dubium practicè deponere, & acquiescere mandato sui Principis, & practicè tutus belligerare, quia in dubiis standum est judicio superiorum, ut docet D. Augustinus *Lib. 22. contra Faustum.*

In dubiis tamen practicis tutior pars est eligenda, & id fundatum in jure naturæ, quo prohibemur exponi periculo peccandi, & salutem nostram adducere in discrimen, juxta illud Eccles. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*, neque potest asseri, id tantùm esse de Concilio, non autem de præcepto, puta ibi censendum est, haberi præceptum, ubi verba sunt absoluta, & imperium exprimentia, imò & pœnæ statuuntur contra transgressores. Sed illud juris axioma exprimitur verbis significantibus imperium, siquidem summi Pontifices non asserunt melius esse eligere tutiorem partem, sed absolutè asserunt, quod in dubiis sit pars tutior eligenda, ut in *can. ad audientiam de homicidio.* ubi cum homo quidam fuisset à Sacerdote vulneratus, & postea mortuus, dubium ortum fuerat, an mors illa secuta sit ex inflicto illo vulnere à Sacerdote. Rursus in cap. *significasti eod. tit.* proponitur similis casus de homine mortuo ex vulnere, & cùm dubium postea subortum fuerit, & sacri canones concludant, in hisce casibus teneri sacerdotes abstinere à sacris ministeriis, eò quia, cùm actio aspersa sit suspicione homicidii, oriebatur dubium, an forte sacerdotes illi essent irregulares, consequenter concluserunt sacri Canones, tutius fuisse, si à ministeriis altarium submoverentur, quàm ut iisdem temerè se ingererent, & cum periculo peccati, quia in dubiis tutior pars eligenda est, & illa pars est tutior, in qua nullum adest periculum peccandi, alia enim, in qua periculum adest, est minus tuta, consequenter omittenda, quia, ut Eccles. 3. dicitur, *Qui amat periculum, peribit in illo.* Hoc idem etiam colligitur ex *can. si quis positus. dist. 7. de pœnit.* ubi ex D. Augustino hæc verba referuntur: *Vis ergo à dubio liberari, vis quod incertum est evadere, age pœnitentiam, dum sanus es.* Et can. Si quis autem. ead. dist. habetur. *Ergo tene certum, dimitte incertum*, & in cap. illud Extra. de Clerico excommunicato jubetur deponi Episcopus, qui non abstinuerit à sacris ministeriis in dubio Juris, an sententia lata, à delegato non præmissa præmonitione, & ante significationem liget, idque non ob aliam causam, nisi quia cum dubitasset, debuisset tutiorem partem eligere. Rursus in Clementina Exivi. tit. de V. S. Summus Pontifex rogantibus fratribus minoribus sedem Apostolicam, an sub peccati mortalis periculo ad eorum observantiam teneantur, quæ in regula S. Francisci verbis imperativis exprimuntur, respondet Pontifex: *In his, quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda, & ideo, quamvis fratres non ad omnium, quæ sub verbis imperativi modi ponuntur in regula, sicut ad præceptorum, seu præceptis æquipollentium observantiam teneantur: expedit tamen ipsis fratribus ad observandam puritatem regulæ, & rigorem, quod ad ea, sicut ad æquipollentia præceptis se noverint obligatos, quæ inferius annotantur.* Hinc liquet, regulam illam juris canonici non esse merum consilium, sed verum præceptum, nec solius facti, sed etiam juris, quapropter Author operis imperfecti in evangelium Sancti Matthæi inter opera S. Joannis Chrysostomi edita homil. 44. ait: *Si vestimentum empturus unum gyras negotiatorem & alterum, & ubi meliores vestes inveneris, & pretio viliori ab illo comparas: quando non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere, ubi sincerè veritas Jesu Christi venumdatur, & ubi corrupta, & veriorem eligere, plus quàm vestimentum.* Hinc constat, standum esse in dubiis doctrinæ tutiori, & eandem cæteris præponendam, seu quæ conformior sit menti ecclesiæ, doctrinæ Canonum, & Sanctorum Patrum, & magis consona piorum Theologorum sententiæ, adeò, ut in publicis Academiis rejecta fuerit illa propositio: *In dubiis tutius eligendum, perfectionis est, non obligationis, seu est consilii, non præcepti*, ut etiam in Academia Lovaniensi rejecta hæc alia propositio: *Omnes opiniones probabiles sunt per se æquè tutæ, & securæ benigniores: & si aliquando sint minus probabiles per accidens, sunt tamen utiliores & securiores.*

Cæterum non tenemur opinionem tutiorem sequi, quando opposita sententia melior est, & probabilior, quia tunc propriè non versamur in dubio, sed inclinamus in illam sententiam, quam judicamus esse probabiliorem, & sumus moraliter certi, quod opinio, quam sequimur, verior sit, ac probabilior, quia opinio, & præsumptio vehemens habenda est pro certitudine, ut colligitur ex cap. *Veniens. Extra. de Presbytero non baptizato.* & ex Can. *dixit Dominus. causa 32. quæst. 1.* & ex cap. *Afferte. de præsumptionib.* Firmari etiam potest ex cap. *Placet. titulo de conversione Conjugator.* ubi exhibetur, & solvitur quæstio de muliere quadam, quæ cum credidisset, mortuum esse maritum Religionis habitum sumpserat, & eo reverso in patriam de monasterio educta fuerat. Quæsitum enim fuit à summo Pontifice, an post obitum viri esset compellenda ad iterum ingrediendum monasterium, & ad regularem obedientiam: & respondit Pontifex, *quod tametsi votum ejus usquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare, promisit enim intrando monasterium, se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius: redire verò ad sæculum in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti; & ideo, quantum ad ipsam, votum tenuit, quod post viri obitum tenere non debuit, cum ad eum casum, à quo efficax poterat habere principium, pervenisse noscatur*, unde Pontifex conclusit, consultius esse, & congruentius mulieri, si ad monasterium

tedeat, ubi bona intentione ſtatum profeſſionem emiſit, ſiquidem tutius erat, ut religioſa viveret: quia tamen probabilius erat, votum illud mulieris irritum fuiſſe, eò quia repugnaret juribus mariti, ſub cujus poteſtate mulier erat, cogi non poterat, ut perſeveraret in monaſterio, petente viro ſuam uxorem, quamvis pro aſſecutione ſalutis tutius fuiſſet in religione perſeverare: unde non tenemur ſemper opinionem tutiorem ſequi: quando oppoſita ſententia verior eſt, & probabilior, ut etiam docet S. Antonius 1. part. tit. 3. de conſcient. cap. 10. §. 10. inquiens: *Eligere viam tutiorem conſilii eſt, non præcepti: aliàs oporteret multos ingredi religionem, in qua tutiùs vivitur, quàm in ſæculo. Non ergo de neceſſitate oportet tutiorem eligere, quando etiam alia via poteſt eligi tuta. Sicut enim diverſæ viæ tendunt ad unam civitatem, licet una tutior ſit alia: ſic ad civitatem iſtam alius ſic, alius ſic vadit, & tutè, licet aliquis tutiori modo.*

Conſcientia ſcrupuloſa denominatur à ſcrupulis, quibus ſcrupuloſus angitur. Eſt ſcrupulus propriè & ſtrictè ſumptus, levis quædam ſuſpicio, & exiſtimatio, orta ex levibus fundamentis, & inſufficientibus rationibus, quibus ſcrupuloſus exiſtimat, aliquid eſſe peccatum, quapropter ſcrupulus eſt potius inanis quædam apprehenſio, quam ſequitur timor, & anxietas, qua timetur alicubi peccatum eſſe, ubi nulla adeſt peccati turpitudo, ſigna dignoſcendi ſcrupuloſam conſcientiam plura ſolent recenſeri, quorum primum eſt pertinacia judicii, qua vir ſcrupuloſus, nec rationibus neque conſiliis Confeſſarii acquieſcit, adeo, ut quamvis varios viros doctos conſulat, nullius tamen ſtet judicio, niſi proprio. Secundùm eſt frequens judiciorum mutatio ex levi tantum apparentia, quo fit, ut ſcrupuloſus ſit in agendo valde inconſtans: ſi enim teneatur ad recitationem breviarii in perſolvendis horis Canonicis, paſſim judicium mutat, dubitans, an hunc vel illum recitaverit verſiculum, quem iterum atque iterum repetit. Tertium perturbatè agere, & veluti cæco modo in rebus agendis procedere, oritur enim hæc perturbatio ex anxietate, timore, & pertinacia in proprio judicio. Quartum eſt, non neceſſariò perpendere omnes minutias circumſtantiarum: & in tali examine diutiùs detineri cum anxietate dubitans, an contra ipſas egerit, vel ſit acturus. Quintum vereri in omnibus peccatum, & non acquieſcere Conſiliis Sapientum, ſed perpetuò turbari, & angi, ex quo patet diſcrimen inter conſcientiam dubiam, ſcrupuloſam, & opinativam, quia dubia neutri adhæret parti, ſed hæret anceps, & ſuſpenſa: opinativa innititur rationibus ſufficientis ponderis, & momenti, & alteri parti aſſentitur ob eaſdem: ſcrupuloſa verò, licet aliquo pacto aſſentiatur, uni potiùs quàm alteri parti, id tamen præſtat cum tanta hæſitatione, & formidine de oppoſito, ut facile à tali aſſenſu deſiſtat, ac incipiat vehementiùs dubitare de oppoſito, & ex variis conjecturis, & rationibus, in partes hinc inde agitatur oppoſitas. Hinc licet ſperni debeant ſcrupuli, quando ſunt meri ſcrupuli, ſeu inanes ſuſpiciones, & timores, ubi nulla eſt timendi ratio, nec ulla mali ſpecies: contra conſcientiam tamen ex ſcrupulis ortam agere non licet, niſi prius error deponatur, idque colligitur *ex cap. per tuas* 2. quod eſt Innocentii III. *Extra de Simonia.* Etenim ſpecies facti, de quo rogatus fuerat Pontifex, ut ſuam aperiret ſententiam, erat, quia quidem Monachus Carthuſianus ex relatione quorundam intellexerat, Epiſcopum Diœceſanum, à quo fuerat Subdiaconus ordinatus, Simoniæ vitium pluries commiſiſſe, qua de cauſa idem Monachus in ſuſcepto ordine miniſtrare formidabat, nolens ab eodem Epiſcopo ad ſuperiores ordines promoveri, & Pontifex reſpondit: *Quòd poſſit in ſuſcepto ordine ſecurè miniſtrare: ſed contra conſcientiam ad ſuperiores ordines non debeat aſcendere, ne fortè ædificet ad gehennam, licet ex eo, quod conſcientiam habuerit nimis ſcrupuloſam, in difficultatem hujuſmodi ſit collapſus, quam utique non evadat, niſi deponat errorem.* Nonnunquam tamen licitum eſt agere contra conſcientiam ſcrupuloſam, ſi ſermo ſit de ſcrupulis propriè ac ſtrictè ſumptis, quia, quamvis ſcrupuli animum perturbent, & mentem agitent, non tamen excludunt firmum aſſenſum, quo ſcrupuloſus huic potiùs quàm alteri parti adhæret, ſed conſcientia conſiſtit in hoc firmo aſſenſu, quo quis exiſtimat aliquid eſſe ſibi licitum, quamvis huic aſſenſui adnectatur levis ſuſpicio partis oppoſitæ, unde quamvis ſcrupuloſus agat contra hanc ſuſpicionem, ſeu ſcrupulum, adhuc operatur juxta conſcientiam, quia agendo oppoſitum operatur juxta primum aſſenſum, quo credit alteram partem eſſe eligibilem, & tunc ſcrupuli laudabiliter contemnuntur. Præterea, quia ſcrupuli perſæpe oriuntur ex naturali complexione, ſeu ex temperamento ad timorem proclivi, vel ex melancholia, vel ex abſtinentia, jejuniorum, vigiliarum, & orationum immoderatione, & interdum etiam ex Dæmonis tentatione, adeo ut interdum etiam corporalibus remediis ſcrupuloſorum hominum quies, & tranquillitas procuranda ſit, ſcrupuloſos ex nimia abſtinentia, & crebrioribus meditationibus, aut vigiliis indicant verba canonis *Mediocriter. diſt. 5. de conſecrat.* ubi habentur hæc verba: *Nonne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel jejunium charitati, aut vigilias præfert integritati, ut per abſtinentiam immoderatam atque indiſcretam Pſalmorum, vel officiorum decantationem aut amentiæ, aut triſtitiæ notam incurrat.* Moleſtum igitur ſcrupuloſis eſſe non debet, ſi eorum Confeſſarii ſuperiores, & conſcientiæ Moderatores corporalia remedia ex Medicorum conſiliis illis adoptent: ſiquidem dicitur Eccleſiaſt. 30. *Altiſſimus de terra creavit medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam.* Præterea, quia ſcrupuloſorũ infirmitas incrementũ ſubit ex ſimilium ſocietate, & frequentatione, conſequenter ſejungendi ſunt ab aliis, qui ſimilibus laborant ſcrupulis, & viris doctis ſimulque piis adjungendi, qui eos veritatem doceant. Ut autem licitum ſit agere contra conſcientiam ſcrupuloſam, debet conſcientia cognoſci, ut ſcrupuloſa, quia tunc intervenit judicium de honeſtate oppoſiti, & ratione cujus vir ſcrupuloſus cognoſcit propriam conſcientiam ſcrupuloſam niti levibus tantùm & inſufficientibus rationibus, conſequenter ſuum judicium eſſe imperfectum, & imprudens, quo pacto agere contra talem conſcientiam ſcrupuloſam, perinde eſt, ac ſequi judicium prudentiale de honeſtate oppoſitæ ſententiæ. Alioquin, ſi conſcientia non cognoſcatur ut ſcrupuloſa, non videtur licitum agere contra ipſam, antequam deponatur, ut deſumitur ex præcitatis textibus in jure canonico. Ratio eſt, quia ſtante conſcientia ſcrupuloſa abſque judicio ſaltem probabili de oppoſito, quod proponitur voluntati ut contrarium tali conſcientiæ, induit rationem turpitudinis, quia tametſi conſcientia ſcrupuloſa ex levi motivo judicet nonnunquam adeſſe peccatum, ubi revera non eſt, nihilominus ſi nullum adſit judicium de oppoſito ſaltem probabile, quod proponitur, ut contrarium tali conſcientiæ, pro-

proponitur tunc absolutè ut turpe, & ut non eligibile: consequenter tunc non est licitum, agere contra conscientiam scrupulosam. Quòd si dicas, non posse quempiam licitè operari, nisi habeat judicium saltem probabile de honestate operis: sed perseverante scrupulo non habet vir scrupulosus hoc judicium intellectus, ergo non est ei licitum operari contra conscientiam scrupulosam. Contra est, negatur minor, quia scrupulus propriè & strictè sumptus, quamvis urgeat, non propterea excludit assensum ad partem oppositam, alioquin qui excluderet talem assensum, non esset amplius scrupulosus, sed haberet verum dubium: Cùm igitur conscientia scrupulosa non tollat determinatum assensum alterius partis, licitum erit, viro scrupuloso agere contra conscientiam scrupulosam, cujus judicium nonnisi imperfectum, & imprudens esse potest, cum rationibus innitatur frivolis, ac levibus. Cæterum trepidare, ne fortè Deo displiceat, quod à nobis rectum existimatur, non est scrupulositatis indicium, sed legitimæ cautionis officium, quapropter Proverb. 28. dicitur: *Beatus homo, qui hac ratione semper est pavidus*, & D. Gregorius Lib. 5. Moral. cap. 6. ait: *Sæpe opus nostrum causa damnationis est, quod profectus putatur esse virtutis: sæpe unde placari Judex creditur, inde ad irascendum placitus instigatur, Salomone attestante, qui ait: Est via, quæ videtur homini recta, & novissima illius ducunt ad mortem. Unde sancti viri, cùm mala superant, sua etiam bene gesta formidant, nec eam bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur, nec pestifera tabes putredinis sub boni specie data & coloris: sciunt enim, quia corruptionis adhuc pondere gravati, judicare bona subtiliter nesciunt, & eum ante oculos extremi examinis regulam deducunt; hæc ipsa in se nonnunquam, & quæ approbant metuunt: & tota quidem mente interna desiderant: sed tamen de incertitudine operum trepidi, quo gradiuntur, ignorant.* Hinc Job. 9. dicitur: *Verebar omnia opera mea*, seu ut interpretatur D. Gregorius Lib. 9. Moral. cap. 17. *Quæ apertè egerim video, sed quid in his latenter pertulerim, ignoro. Sæpe enim bona nostra latrocinantis fraude depereunt, quia rectis se nostris actibus concupiscentia terrena subjungant. Sæpe desidia interveniente desiciunt, quia à fervore, quo cœpta sunt, frigescente amore tabescunt. Quia ergo culpa subreptio vel in ipso virtutis actu vix vincitur. Quid ad securitatem superest, nisi ut studiose semper & in virtute timeatur.* Hinc patet discrimen inter conscientiam timoratam, & inaniter scrupulosam, quia illa non est inquieta, nec anxia, sed gaudet studio virtutum, hæc verò agit sine timore, & trepidat sine anxietate. Differt etiam conscientia timorata timore Dei à scrupulosa ratione effectuum, quia effectus timoris Dei in viris timoratæ conscientiæ sunt puritas, firmitas cordis cum vigilantia, ne quidquam agatur contra Deum sollicitudo, sed sine anxietate, apprehensio mali sine turbatione, pœnitentia cum spe, & amore conservandæ justitiæ, & vindicandæ injustitiæ propter Deum, quapropter vir timoratus vero Dei timore declinat omnes occasiones transgrediendi divina præcepta, nihilque magis cordi est illi, quàm observantia divinorum mandatorum, & ne Deo displiceat, à quavis etiam abstinet culpa veniali, verboque otioso imperturbatus incedit via mandatorum Dei, virtutes excolit, pietati unicè studet, & absque ulla turbatione ad Deum semper aspirat. E converso effectus conscientiæ scrupulosæ sunt turbatio mentis, anxietas cordis, apprehensio mali cum inquietudine, & mentis inconstantia, non enim vir scrupulosus est sollicitus in anxietate: sed potiùs est totus anxius & trepidus.

Si quæras, quomodo deponenda sit conscientia scrupulosa, S. Antoninus 1. *part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 10. ait: Pluribus modis posse deponi scrupulos, primò per debitam præparationem ad gratiam. Secundò per sollicitam scripturæ sacræ indagationem. Tertiò per orationis devotæ continuationem. Quartò per electionem alicujus opinionis tutæ. Quintò per imitationem humilis obedientiæ. Sextò per interpretationem prudentem præceptorum, quapropter Proverb. 2. dicitur: *Si sapientiam invocaveris, & inclinaveris cor tuum prudentiæ: si quæsiveris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis illam, tunc intelliges timorem Domini, & scientiam Dei invenies.* Et 2. Paralip. 20. Rex Josaphat ait: *Cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te*, & Tob. 4. *Consilium semper à Sapiente perquire, omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, ut vias tuas dirigat, & omnia Consilia tua in ipso permaneant.* Quòd verò contemnendi sint scrupuli accedenti prudentis viri doctique moderatoris conscientiæ judicio constat ex *cap. Inquisitioni de sentent. excommun.* ubi habetur. *Si quis habet conscientiam ex credulitate levi, & temeraria, conscientia levis & temerariæ credulitatis, explosa ad sui Pastoris consilium licet, potest accedere.* Hinc D. Bernardus ad quemdam devotum suum Discipulum, qui ob scrupulos nullo pacto accederet, ad celebrandum accedere dixit: Vade frater, & in fide mea celebres. Obedivit Discipul⁹, & omnis scrupul⁹ perpetuò discessit, unde potiora contra scrupulosũ morbũ alexipharmaca sunt, si scrupuli omnes contemnantur, quia cum conscientia scrupulosa nonnisi frivolis ac inanibus innitatur rationibus, cognita hac inanitate facile contemnuntur scrupuli, sed quia plerumque vir scrupulosus se ipsum juvare nescit, ideo adhibet aliud remedium, quod est, deponere proprium judicium, seque submittere judicio viri sapientis, ac prudentis, vel proprii Confessarii, siquidem Deus non videtur plus velle exigere ab illo scrupuloso, quàm qui se subjiciens judicio viri prudentis, operetur juxta ejus consilia: neque debet confessarius cum pœnitente scrupuloso disputationes instituere, neque plures ei assignare rationes, sed authoritativè debet ei imponere, ut desistat à suis scrupulis, & tali, vel tali modo se gerat. Aliud etiam remedium est; causas removere scrupulorum, quorum prima est ignorantia, quia qui laborant, cæteris sunt proclíviores ad excitandos scrupulos, quibus intus anguntur, ac decipiuntur. Secunda imbecillitas cerebri ac debilitas imaginationis, quæ non sinit res diu considerari, & sicut sunt in se perpendi. Tertia complexio frigida, terrestris, & melancholiæ obnoxia, qui enim sunt ita constituti, res diutiùs, quàm par sit, discutiunt, & ut vulgò dicitur, illam in ovo inveniunt, & nodum in scirpo quærunt. Quarta est nimius timor servilis, hic enim constituit hominem jugi timore correptum, ac perpetuò trepidantem, adeo ut nec sibi fidere audeat, nec aliis. Quinta est consuetudo, & conversatio cum scrupulosis, quia ex consuetudine faciliùs imitatur quis mores alterius. Sexta nonnunquam est tentatio diabolica: Satagit enim Dæmon bona opera impedire, ac viros præsertim pietati addictos, & virtutum studiosos variis vexare molestiis, ut distrahantur ab oratione, & à charitatis officiis.

CAP,

CAPUT XVIII.

Principia morum directiva unde desumenda.

Asserimus extrinsecam probabilitatem unius vel plurium Scriptorum ex authoritate petitam non esse principium directivum morum, à quo moralis securitas possit in humanam actionem derivare: quia nonnunquam deserenda est etiam alicujus è SS. Patribus sententia, quando sacræ Scripturæ vel canones, aut Apostolicæ traditiones deprehenduntur aliter docere. Ergo potiori in re id verum erit de recentioribus Scriptoribus. Hinc D. Augustinus epist. 81. ad S. Hieronymum ait: *Solis eis scripturarum libris, qui jam canonici appellantur, didici, hunc timorem, honoremque deferre, ut nullum eorum authorem scribendo aliquid errasse firmissimè credam.* Et paucis interjectis subjungit: *Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate, ac doctrina perpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt; sed quia mihi, vel per alios Authores canonicos, vel probabili ratione, quod à vero non abhorreat persuadere potuerunt.* Et epist. 148. cap. 4. scribit ad Fortunatianum cap. IV. *Neque enim quorumlibet disputationes, quamvis Catholicorum, ac laudatorum hominum, velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat salvâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respuere: si fortè invenerimus, quod aliter senserint, quam veritas habet, divino adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.* Hinc unius, vel etiam plurium Scriptorum, vel doctorum authoritas humanam operationem minimè à turpitudina peccati liberat, nisi operatio fuerit divinæ legi consentanea: idque docet Felix Papa III. epist. 7. inquiens: *Scias, quòd te decipit ipse qui fallit, nihilque per nostram facilitatem Tribunali excelsi judicio derogari, cui illa sunt rata, quæ pia, quæ vera, quæ justa sunt;* hoc idem docet D. Thomas Quodlibeto 3. quæst. 4. art. 2. ubi asserit eos, qui opiniones errantis magistri sequuntur, in foveam erroris cadere, *quicunque enim errat, cæcus est, in quantum errat, quapropter, si cæcus ducatur cæco, præstet ambo in foveam cadunt, ut dicitur Matth. 15. Ergo, qui sequitur opinionem errantis Magistri, in foveam peccati cadit, & in corpore præfati articuli,* ait: Respondeo, dicendum, quot diversæ opiniones Doctorum sacræ scripturæ, si qoidem non pertinentes ad fidem, & bonos mores absque periculo. Auditores utramque opinionem sequi possunt: tunc enim habet locum, quod ait Apostolus ad Rom. 14. Unusquisque in suo sensu abundet: in his verò, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, nullus excusatur, si sequatur erroneam opinionem alicujus Magistri. In talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes à peccato fuissent, qui sequuti sunt opinioem Arii, Nestorii, & aliorum Hæresiarcharum. Nec potest excusationem habere propter simplicitatem auditorum, si in talibus erroneam opinionem sequantur: In rebus enim dubiis non est de facili præstandus assensus, quinimò, ut ait Augustinus Lib. 3. de doctrin. Christian. tenetur quis consulere regulam fidei, quam de scripturarum planioribus locis & ecclesiæ authoritate percepit. Qui ergo assentit opinioni alicujus Magistri contra manifestum scripturæ testimonium, sive contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ authoritatem non potest à vitio erroris excusari. Quapropter Innocentius X. damnavit illas propositiones, *generatim dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agamus. Et ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens ductus opinione minus probabili.* Et Academiæ, præsertim Parisiensis, & Lovaniensis, plures alias rejecerunt propositiooes, cujusmodi sunt: *Omnem probabilitatem sive intrinsecam, sive extrinsecam, in conscientia satisfacere putamus, nec exemplis urgebimur: ubique enim eodem modo philosophamur,* ut etiam hanc aliam: *Authoritas unius probi & docti reddit opinionem probabilem, quia hac posito, sexdecim ad probabilitatem requiruntur, non est probabilis, quia si sufficiunt sexdecim, sufficiunt quatuor, si sufficiunt quatuor, sufficit unus. Ad ad probabilitatem sufficiunt quatuor. Sed quatuor, imò & viginti, & supra est, testantur unum sufficere, ergo sufficit unus. Ex Authoritate unius tantùm potest quis opinionem amplecti, quamvis in principiis falsam, & probabilem existimet.* Rursus rejecerunt etiam hanc aliam: *In dubiis de bono vel malo licito, vel illicito jure divino, vel humano nullo præponderante argumento, quo dubitare cessemus, licet utramlibet amplecti, nec tenemur auferre eam, in quo constet, nullum esse peccatum.* Ut etiam hanc aliam: *Omnes opiniones probabiles sunt per se æquè tutæ, ac securæ benigniores, & si aliquando sint minus probabiles, per accidens sunt semper utiliores & securiores,* ut etiam hanc aliam: *Homo non est suarum opinionum mancipium, ideoque probabiles quasvis sententias potest ad libitum mutare:* Hinc Alexander VII. damnavit hanc propositionem, si liber sit alius junioris ac moderni, debet opinio censeri probabilis, dummodo coostet, rejectam esse à sede Apostolica, tanquam improbabilem.

Hinc probabilitas constituit conscientiam probabilem, & ut distincta à suspicione dubio, & errore vincibili, definitur probabilitas assensus intellectus, qui nititur ratione, non qoidem certa & metaphysicè evidente, sed firma nihilomious, & gravi, adeo ut ratio, qua opioio, seu probabilitas nititur, non sit levis momenti, quamvis eidem sit adnexa formido de opposito, adeo, ut dicatur opinio probabilis, quæ habet rationes aliquas suadentes veritatem illius, cum formidine tamen de opposito, quapropter definitur à D. Thoma 1. part. quæst. 79. art. 9. *Actus intellectus in unam partem contradictionis cum formidine alterius.* Hinc constat, opinionem probabilem habere essentialiter annexam formidinem alterius partis oppositæ, adeo, ut non nitatur evidentia aut certitudine, sed tantùm apparentia & verisimilitudine, ut notat D. Bernardus Lib. 5. de considerat. cap. 2. inquiens: *Intellectus innititur ratio, fides authoritate, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem, sed fides clausam & involutam; intelligentia nudam & manifestam. Cæterum opinio nihil certi habens, verum per similia quærit potius quàm apprehendit.*

Quam-

Quamobrem conscientia probabilis seu opinativa propriè est judicium practicum intellectus, quo quis ex gravi fundamento, licet non omninò certo assentitur uni parti contradictionis, cui determinatè adhæret, sed cum formidine de opposito, quo pacto differt à conscientia certa seu recta, quia hæc relinquit intellectum certum de una parte contradictionis; non ita conscientia probabilis, quæ habetur cum formidine de opposito: differt etiam conscientia dubia, quia hæc neutri parti determinatum præbet assensum, sed hæret anceps, & suspensa intra utramque partem contradictionis, secus conscientia probabilis determinatè assentitur omni parti ex fundamento probabili, quamvis cum formidine de opposito, quia, cùm fundamentum, cui innititur, non sit omnino evidens, sed tantùm probabile, potest ipsi subesse falsum, & quamvis per hanc formidinē de opposito tollatur firmitas assensus, non tamen excluditur ejus determinatio; quia intellectus per opinionem probabilem assentitur determinatè uni parti, & quidem non ex levi fundamento, sed gravi, quamvis non adeo firmiter, sicut conscientia certa: Quamobrem ad opinionem probabilem requiritur fundamentum aliquod gravis momenti, alioquin si intellectus in genere moris efformaret judicium circa honestatem, vel malitiam actus, aut objecti tantùm ex levi conjectura vel suspicione, tunc non habetur conscientia probabilis, sed temeraria, siquidem conscientia probabilis perinde sequitur ad opinionem probabilem, sicut assensus conclusionis ad assensum præmissarum. Hinc probabilitas opinionis alia est intrinseca, alia extrinseca, illa est, quæ oritur ex principiis intrinsecis, cujusmodi sunt prædicata constitutiva essentiæ, proprietates, imò & rei causæ, & effectus sufficientes ad persuadendam rei probabilitatem, quia non sufficit quælibet levis ratio, quæ potiùs esset nuda suspicio, & dubitationem ingerit potiùs, quàm veram opinionem, & probabilitatem, quæ exigit inniti rationi, quæ sit gravis momenti, ac firmiter persuadet rem, quamvis evidenter eam non demonstret, qua de causa opinio probabilis habet semper adnexam formidinem de opposito. Probabilitas extrinseca est, quæ oritur ex principiis extrinsecis, seu ex authoritate aliorum, id sentientium, vel facientium, & plerumque annectitur etiam probabilitati intrinsecè, & præsumptivè semper cum illa conjungitur, quia, tametsi aliquis, cui nulla occurrit intrinseca ratio, possit moveri per authoritatem aliorum, nihilominus eatenùs movetur ad assentiendum unitati, seu sententiæ, quia implicitè supponit authores eandem docentes, optimis intrinsecis rationibus inniti. Cæterum opinio probabilis ea generatim censetur, quæ gravi innititur fundamento, quamvis non penitus certo; & simul nullam contra se habet rationem convincentem, & deducitur ex Aristotele 1. Topic. cap. 1. ubi ait: *Probabilia sunt, quæ videntur omnibus, aut pluribus, vel sapientibus omnibus, aut plurimis.* Verùm ad opinionem probabilem requiritur, ut non sit contra Sacram Scripturam, vel definitionem ecclesiæ, aut traditionem Sanctorum Patrum, aut unanimem Doctorum consensum, adeo, ut opinio, quæ in horum aliquo deficit, non sit censenda opinio, sed temeritas aut error, vel etiam hæresis. Et quia fundamentum, quo nititur opinio, probabilis potest esse magis, vel minùs grave, sequitur, inter opiniones probabiles dari latitudinem: eò enim est probabilior, quò firmiori fulcitur fundamento, & ea minùs probabilis, quæ licet habeat fundamentum sufficiens ad probabilitatem, non tamen adeò firmum, sicut altera opinio, quæ propterea probabilior. Rursus aliud est, opinionem aliquam esse tutiorem, & aliud esse probabiliorem. Opinio enim tutior ea dicitur, quæ magis à periculo peccandi recedit: opinio verò probabilior ea est, quæ veritati, & rationi apparet conformior: quapropter potest contingere, ut opinio aliqua sit tutior, non tamen probabilior, imò, & minùs probabilis. Hinc Theologi, quærentes, an surripiens rem proximi in extrema necessitate teneatur ad restitutionem, cùm primùm venerit ad pinguiorem fortunam: in hoc casu tutius est, restituere, quia per restitutionem nullum potest peccatum committi; & nihilominus opposita sententia est probabilior, eò quia in extrema necessitate omnia censentur communia. Rursus sententia D. Bonaventuræ, docentis lapsum in peccatum mortale teneri statim sub præceptum ad confessionem sacramentalem habita copia confessariorum, est procul dubio tutior in conscientia, eò quia per accessum ad Sacramentum pœnitentiæ remittuntur peccata, & nihilominus sententia D. Bonaventuræ censetur minus probabilis, & opposita D. Thomæ probabilior, unde principium directivum securitatis moralis in opinionibus, non est desumenda ex majori, vel minori probabilitate: sed censenda est ex carentia periculi offendendi Deum: regula verò probabilitatis desumitur ex majori vel minori apparentia veritatis.

Hinc principia morum directiva desumenda sunt ex scripturis, & traditionib⁹, ut infertur ex iisdem scripturis; ait enim Apostolus 2. ad Timot. 3. *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*, & ad Hebr. 13. ait: *Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci.* Quamobrem principia morum directiva desumenda sunt ex sacris scripturis, quod etiam docuit Magister Christus Joan. 7. cùm testatur, id tantùm suos Discipulos docuisse, quod à Patre acceperat: *Mea doctrina non est mea, sed ejus, qui me misit, Patris*, & Joan. 12. *Ego ex me ipse nihil sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, quod mandatum ejus vita æterna est: quæ ergo loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.* Hoc idem colligitur ex Apostolo ad Ephes. 4. ubi ait: *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evangelistas, alios autem Pastores, & Doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento Doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.* Si enim principia directiva morum sumantur ex hominum opinionibus posthabitis divinis scripturis labantur in errores, ut Deus de Pseudo-Prophetis dixit per Ezechielem 13. *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur Spiritum suum, & nihil vident. Quasi Vulpes in desertis Prophetæ tui, Israel, erant. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Vident vana, & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus, cum Dominus non miserit eos: & perseveraverunt confirmare sermonem. Numquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? & dicitis, ait Dominus: Cum ego non sim locutus. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Et erit manus mea super Prophetas, qui vident vana, & divinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, & in scriptura Domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur, & scietis, quia ego Dominus Deus: eo quod deceperint populum meum, dicentes, pax, & non est pax, & ipse*

ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis. Ædificatio Dei sunt fideles juxta illud: *Dei ædificatio estis*, quæ verba diriguntur ad justos. Pseudo-Prophetæ sunt Hæretici & Pseudo-Theologi, & laxiores conscientiarum moderatores, qui parietem liniunt luto absque paleis, quando figmenta & opiniones hominum, quæ Spiritûs Sancti non habent condimentum, eò quia in scripturis divinis, & traditione Apostolica non fundatè ædificant, quapropter necesse est, ut totum ædificium corruat, & usque ad fundamenta dissolvatur populus, & Prophetæ, qui debent consummari, sunt animæ significatæ per Jerusalem, & causa peccati, actrinæ est opinio malè fundata, qua mores relaxantur, ut explicat S. Hieronymus in Ezech. c. 13. Secus sanioris moralia doctrinæ Magistros describit Spiritus Sanctus Ecclesiast. 12. *Verba sapientium sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per Magistrorum consilium data sunt à Pastore uno. His amplius fili mi ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis.* Ubi verba sapientium æquiparantur stimulis, ut interpretatur D. Hieronymus, quia pungunt, non palpant, vel molli manu attrahunt lascivum, sed errantibus, & tardis pœnitentiæ dolores, & vulnus infligunt. Hinc D. Augustinus expendens illud Jacobi 3. *Nolite plures Magistri fieri*; in prologo retractationum hæc habet: *Restat, ut meipse judicem sub Magistro uno cujus de offensionibus meis judicium evadere cupio. Magistros autem plures tunc fieri existimo, cùm diversa atque inter se adversa sentiunt. Cùm verò id ipsum dicunt omnes, & verum dicunt, ab unius veri Magistri magisterio non recedunt, offendunt autem non cum illius multa dicunt, sed cùm addunt sua: sic quippe incidunt ex multiloquio etiam in falsiloquium.*

Hoc ipsum docent alii Sancti Patres etiam ab exordio nascentis Ecclesiæ, etenim Irenæus lib. 3. adversus hæreses cap. 5. ait: *Qui enim ad inventionem missi erant errantium Apostoli, & ad visionem eorum, qui non videbant, & ad medicinam languentium, utique non secundùm præsentem opinionem colloquebantur eis, sed secundùm veritatis manifestationem. Nec enim quilibet homines rectè facient, si cæcos, jam jamque per præcipitium ferri incipientes adhortentur, insistere illi periculosissimæ viæ quasi verè rectæ, & quasi bene perventuri sint. Quis autem Medicus volens curare ægrotum, faciet secundùm concupiscentias ægrotantis, & non secundùm quod aptum est medicinæ? Quoniam autem Dominus medicus venit eorum, qui se malè habent, ipse testificatur dicens: Non est opus sanis medicus, sed malè habentibus. Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Quomodo ergo qui malè habent, confirmabuntur, & quomodo peccatores pœnitentiam agent? utrum perseverantes in eisdem ipsis, an è contrario magnam commutationem & transgressionem prioris conversationis accipientes, per quam & ægritudinem non modicam & multa peccata sibimetipsis importaverunt? ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem vacuatur. Agnitionem verò faciebat Dominus suis Discipulis, per quam & curabat laborantes, & peccatores à peccato coercebat. Non igitur jam secundùm pristinam opinionem loquebatur eis, neque secundùm suspicionem interrogantium respondebat eis: sed secundùm doctrinam salutarem, & sine hypocrisi, & sine personarum acceptione.* S. Clemens Alexandrinus lib. 3. stromatum ait: *Maximum est deponere opinionem, consistendo in medio accurata, perfectaque scientia, & temeraria sapientia opiniones, & nosse, quod qui æternam sperat quietem, cognoscit etiam ejus introitum esse laboriosum, & arctum.* Et paulò infra subdit: *Voce Domini erudimur ad cognitionem veritatis. Non enim absolutè enuntiantibus hominibus fidem habebimus, quibus licet etiam enuntiare contrarium. Si autem non satis est solum absolutè dicere quod videtur. Sed oportet etiam probare, quod dictum est; non expectamus testimonium, quod datur ab hominibus, sed voce Domini probamus, quod quæritur, quæ est magis fide digna, quam quævis demonstratio: vel potius quæ est sola demonstratio, per quam scientiam, qui solùm gustavere scripturas sunt fideles:* & nonnullis interjectis subdit: *Magis declinamus ad ea quæ sunt opinabilia quàm ad veritatem: est enim austera gravisque ac severa: atque cùm sint quidem tres animæ affectiones, ignoratio, opinio, scientia, qui in ignoratione quidem versantur, sunt gentes, qui autem in scientia, vera Ecclesia, qui verò in opinione ii, qui sectantur hæreses.* Tertullianus lib. de anima cap. 1. *Si quod de anima examinandum est, ad DEI regulas dirigas, certè nullum alium potiorem salutis demonstratorem, quàm authorem reperias, à DEO discas, quod à DEO habeas, aut nec ab alio, si nec à Deo, quis enim revelabit, quod Deus texit unde suscitandum est, unde & ignorare tutissimum. Præstat per Deum nescire, quia non revelaverit, quàm per hominem scire, quia ipse præsumpserit.* D. Augustinus lib. 2. de doct. Christiana cap. 9. post recensitos scripturæ libros ait: *In his omnibus libris timentes Deum & pietate mansueti, quærunt voluntatem Dei, cujus operis, & laboris prima observatio est, nosse istos libros, & si nondum ad intellectum, legendo tamen vel mandare memoriæ vel omninò incognitos non habere. Deinde illa quæ in eis apertè posita sunt vel præcepta vivendi vel regulæ credendi, solertius, diligentiusque investiganda sunt, quæ tantò quisque plura invenit, quantò est intelligentia capacior. In iis enim quæ apertè in scripturis posita sunt, inveniuntur illa omnia quæ continent fidem, moresque vivendi, spem scilicet atque charitatem.* Et lib. 3. cap. 10. *Non præcipit scriptura nisi charitatem, nec culpat nisi cupiditatem: & eo modo informat mores hominum.* S. Leo Papa epist. 24. ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanum scribit: *Quid iniquius, quam impia sapere, & sapientioribus doctioribusque non cedere? sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad Propheticas voces, non ad Apostolicas litteras, nec ad Evangelicas authoritates, sed ad semetipsos recurrunt: ideo magistri erroris existunt, quia Discipuli veritatis non fuerunt.* Et epist. 135. ad Neonam Ravennatem Episcopum scribit: *Frequenter quidem in diversarum ambigue quæstionum titubantia fratrum corda spiritu Dei instruente solidavimus: responsionis formam, vel ex sanctarum Scripturarum Discipulis, vel ex Patrum regulis colligentes.* Hinc constans semper fuit Ecclesiæ sententia non minus Evangelicam vivendi normam quàm ipsam fidem ex traditione petendam, ut docet Innocentius I. epist. 2. ad Victricium Rotomagensem Episcop. *Non nostra (ait) præcepta imperantur, sed ea, quæ per desidiam aliquorum neglecta sunt, & ab omnibus observari cupimus, quæ tamen Apostolica Patrum traditione sunt constituta. Scriptum est namque ad Thessal. Paulo monente: State, & tenete traditiones nostras, quas tradidimus vobis sive per verbum, sive per epistolam.* Et Gelasius I. Papa epist. 5. ad

ad Honorium Dalmatiæ Episcopum ait : *Ubi est, quod scriptum est Deuteronom. 22. terminos Patrum tuorum non transgrederis, interroga Patres tuos, & & annuntiabunt tibi, & seniores tuos, & dicent tibi : Quid ergo tendimus ultra definita Majorum, aut cur nobis non sufficit, si quid ignorantes discere cupiamus, qualiter ab Orthodoxis Patribus & senioribus singula quaque vel vitanda pracepta sunt, vel aptanda Catholica veritati, cur non hu probantur esse decreta ? nunquid aut sapientiores illis sumus, aut poterimus firma stabilitate consistere, si ea, qua ab illis constituta sunt, subruamus.* Adrianus II. Papa in libello per Legatos lecto in Synodo VIII. Oecumenica ait : *Prima salus est recta Fidei regulam custodire : deinde à constitutis DEI, & Patrum nullatenus deviare. Unum quippe eorum ad fidem pertinet ; alterum ad opus bonum, sicut enim scriptum est, sine fide impossibile est placere Deo. Sic rursus legitur, Fides sine operibus mortua est.* Et Concilium Constantinopolitanum IV. & Oecumenicum VIII. cao. 1. ait : *Ut rectam, regiamque divina justitia viam sine erroris offensu teneamus, Sanctorum Patrum decreta velut inextincta quadam, sempérque lucentes faces sequenda sunt, quapropter sanctiones Ecclesia Catholica, & Apostolica per traditionem, tum à Sanctis omnique laudis praconio celebrandis Apostolis, tum ab Orthodoxis Oecumenicis, ac Provincialibus Conciliis, aut à quovis demum Ecclesia Doctore acceptas, servandas, custodiendásque profitemur. Traditiones enim sive per sermonem, sive per epistolam Majorum nostrorum, qui vita sanctitate nobis praluxerunt, acceptas dissertè magnus Apostolus Paulus tenendas monet.* Et S. Petrus Damiani epist. 18. lib. 1. seu opuscul. 24. cap. 1. scribit : *Nos autem, quia Magistros habemus Sanctos Apostolos, & Apostolicos viros non debemus, quod nobis videtur eligere, nec quod semel electum est, obstinatè & pervicaciter defensare, sed ea duntaxat, qua approbatis Ecclesia Doctoribus definita sunt, fidem irretractabiliter adhibere,* & alibi : *quoniam ab Apostolis Fidem, ab Apostolicis autem viris conversandi in Ecclesia percepimus ordinem, ita propemodum non mutamus disciplina modum à Majoribus traditum, sicut illibatum tenemus ipsum quoque Fidei fundamentum, unde ad Timotheum dicit Apostolus : ut scias quomodo oporteat in domo Dei conversari.* S. Bernardus epist. 274. *Nunquid Patribus doctiores, aut devotiores sumus ? periculosè prasumimus : quidquid ipsorum in talibus prudentia praterivit. Nec verò id tale est, quod nisi pratereundum fuerit, Patrum quiverit omnino diligentiam praterisse.* Gregorius VII. Epist. 20. ad Henricum Germaniæ Regem scribit : *Videntes ordinem Christianæ Religionis multis jam labefactatum temporibus, & principales, ac proprias lucrandarum animarum causas diu prolapsas, & suadente diabolo conculcatas, concussi periculo, & manifesta perditione dominici gregis ad Sanctorum Patrum decreta, doctrinamque recurrimus, nihil novi, nihil adinventione nostra statuentes, sed primam, & unicam Ecclesiastica disciplina regulam, & tritam Sanctorum viam relicto errore petendam, & sectandam esse censuimus. Neque enim alium nostra salutis, & aterna vita introitum Christi ovibus, eorúmque Pastoribus, patere cognovimus, nisi quem ab ipso monstratum, qui dicit : Ego sum ostium, per me, si quis introierit, salvabitur, & pascua inveniet : & ab Apostolis pradicatum, & à Sanctis Patribus observatum in Evangelica, & in omni divinarum Scripturarum pagina didicimus.*

Sancti Patres, à quibus desumuntur Apostolicæ traditiones, & regulæ morum, præsertim sunt, qui floruerunt quinque primis sæculis à Christi Adventu. Patres primi sæculi, qui post Apostolos fundamenta Christianæ Religionis posuerunt, & Christi doctrinam docuerunt : sunt S. Dionysius Areopagita ab Apostolo Paulo Athenis ad Fidem Catholicam conversus, qui Parisiorum postea Episcopus in eadem urbe unà cum Eleuterio, & Rustico sociis Martyrii coronam adeptus fuit. Clemens Romanus D. Pauli coadjutor, ut ipsa testatur ad Philipp. cap. 4. Et in Pontificatu D. Petri Successor ascitus, qui plures in diversis Provinciis Episcopos ordinavit, propagavitque Fidem Catholicam, & gloriosum consummavit martyrium. Sanctus Ignatius Discipulus S. Joannis Evangelistæ, Patriarcha Antiochenus, qui & ipse proprio sanguine purpuratus, pro Christi Fide Martyrium est passus. Sanctus Marcialis Episcopus Lemonicensis, & Apostolus Galliarum delegatus à D. Petro, ubi mira plura operatus fuit, & plures populos ad Fidem adduxit. Sanctus Polycarpus coætaneus S. Ignatii. Abdias unus ex Christi Discipulis : Primus Babyloniæ Episcopus. Emes frater S. Pii Papæ, qui librum, Pastor inscriptum, evulgavit, quibus addendi sunt Presbyteri Achaiæ, qui martyrium S. Andreæ Apostoli, ut testes oculati scripserunt.

Patres secundi sæculi sunt : Justinus Samaritanus, Philosophus Christianus, qui pro Fide Christiana duas scripsit Apologias, quas dicavit ad Pium Papam, & oblatæ fuerunt Romanis Imperatoribus Marco Aurelio, & Lucio Vero, & ipse Martyr occubuit Anno Christi 165. Egesippus, qui quinque libros historiæ Ecclesiasticæ à Christi Passione, usque ad Anicetum Papam accuratè scripsit. Athenagoras Philosophus Christianus, qui Apologiam pro Religione Christianorum eleganter, & eruditè edidit. Theophilus Episcopus Antiochenus, qui & ipse plura scripsit. Papias Episcopus Hieropoleos, Discipulus Joannis Evangelistæ, unà cum Polycarpo Episcopo Smirnæ. Irenæus Episcopus Lugdunensis plures contra Hæreticos scripsit græcè libros, quos traditionibus Apostolicis, & successione Romanorum Pontificum egregiè urget, adeo ut Tertullianus eum vocaverit scientiarum exploratorem observantissimum, & gloriosum Martyrium consummavit unà cum potiore parte populi Lugdunensis in persecutione Severi. Victor Papa Latinorum secundus scriptor Ecclesiasticus à Genebrardo dictus ; sed tertius à Tertulliano. Pantænus Theologus Clementis Alexandrini præceptor, qui publicè Christianam doctrinam promulgavit Alexandriæ, & plures aperuit scholas, in quibus Christi doctrina edoceretur. Tertullianus Carthaginensis, quem omnium scientiarum peritissimum, & cunctorum sui ævi latinorum dissertissimus scriptor fuit, quem omnes deprædicant ob plures ipsius lucubrationes doctas, & elegantes, & qui circa Annum 197. scripsit egregium Commentarium contra Hæreticos de præscriptione, quibus addendi sunt doctissimi Pontifices, qui in hoc secundo sæculo floruerunt scientiis, & pietate, & martyrio gloriosi occubuerunt, Evaristus, Alexander, Sixtus, Telesphorus.

Inter-

In tertio sæculo recensentur Clemens Alexandrinus Successor in schola S. Pantæni qui & ipse Christianam Religionem voce, & scripto propagavit, propterea Alexandrinus dictus, quamvis origine Atheniensis fuerit; inter alios octo stromatum eruditissimos libros argumentorum varietate contextos scripsit, & quem Cassiodorus inter illos recenset, qui totas sacras Scripturas fuerant interpretati, Hippolitus Episcopus, & Martyr Discipulus S. Clementis, qui & ipse celeberrimus fuit inter Scriptores Ecclesiasticos, ut testantur Eusebius, & Hieronymus. Ammonius Philosophus Christianus præceptor Origenis, qui Alexandriæ scholam publicè aperuit Philosophiæ, & inter alios Ethnicos Auditorem habuit Plotinum Ægyptium, & hic harmoniam Evangelicam edidit. Origenes Discipulus Clementis Alexandrini Filius Leonidis Martyris, qui Alexandriæ proprio sanguine purpuratus evolavit in cœlum. Hic adhuc adolescens cœpit profiteri interpretationem divinarum Scripturarum, octodecim enim erat annorum, quando tanto operi manus admovit, & adeo feliciter ut multos ad Fidem Catholicam traxerit, & plures etiam ad martyrium & ipse pluribus superatis laboribus in scribendo, & docendo obiit anno 308. Minutius Felix illustris Juris Consultus Romanus Dialogum pro Christianismo, quem Octavium inscripsit, & plures alios evulgavit libros in favorem Christianæ Religionis. Gregorius Neocesariensis Episcopus vulgò Thaumaturgus, qui fuit Origenis Discipulus, hic enim divinitus accepit regulam fidei, quam accuratissimo commentario explicavit. Cyprianus Rhetor, & Senator Chartagiensis ex Neopito, & nuperato creatus jam senex ejus urbis Episcopus, de cujus laboribus, virtutibus, & scriptis pleraque habet Cardinalis Baronius, & oblocutus in Stephanum Papam, qui Baptismum Hæreticorum approbavit, postea resipuit, & Pontificis sententiæ acquievit. Plura hic adversus gentiles in favorem Christianæ Religionis scripsit; & exulavit pro fide, ac demum capitis amputatione gloriosum martyrium consummavit sub Valeriano Principe anno 266. Hippolitus Episcopus & Martyr Discipulus Clementis celeberrimus inter Scriptores Ecclesiasticos, ut testantur Eusebius, & Hieronymus, Methodius Tyri Episcopus, qui inter alia monumenta doctrinæ suæ libros adversus Origenem, & Porphyrium reliquit. Pierius Sacerdos Alexandrinus qui ob singularem peritiam Scripturarum alter Origenes nuncupatus fuit. Lucianus Martyr Presbyter Antiochenus doctrinâ, & pietate insignis, sed martyrio illustrior, quibus adduntur Romani Pontifices doctrina & pietate commendati. Pontianus, Fabianus, Dionysius, Cornelius, Felix.

In quarto sæculo Patres, qui floruerunt, sunt, Athanasius Patriarcha Alexandrinus Fidei columna immobilis, Arianorum infensissimus, & contra Hæreticos invictus Athleta, qui Romæ Symbolum Fidei latino sermo composuit, cùm à Julio Papa citatus anno 340. ut judicaret de fide, quam mirificè scriptis suis propagavit. Arnobius Rhetor Africanus, qui in maxima Ecclesiæ persecutione fideliumque discrimine Christi Fidem amplexus est, & plura adversus gentiles scripsit circa annum Christi 302. Lactantius Firmianus insignis Rhetor Arnobii discipulus plura eleganter scripsit, & Crispi Cæsaris filii Constantini in Galliis directionem habuit. Hilarius Pictaviensis Episcopus doctrina cœlitus infusa insignis, qui floruit anno 356. Ephrem Syrus Diaconus Edessæ, cujus scripta tanti ab antiquis facta sunt, ut post lectionem Scripturarum in pluribus orientalibus Ecclesiis recitarentur, quæ ex Syro sermone Originali græca, & latina Ecclesia non traducta habuerunt, & floruit anno 378. Optatus Milevitanus in Numidia Episcopus eruditione, ac morum sanctitate clarissimus, quem D. Hieronymus recenset inter præclaros ecclesiasticos tractatores. S. Basilius Episcopus Cæsariensis in Capadocia, quem Cassiodorus recenset inter eos scriptores Græcos, qui ab initio ad finem usque sacras Scripturas sunt interpretati. Gregorius dictus Theologus Episcopus Nazianzenus Hieronymi in sacris Scripturis Magister, & Basilio Magno sanguinis necessitudine junctus, qui floruit circa annum 380. Gregorius Nissenus frater Basilii Magni. Gregorius Presbyter Cæsariensis, qui scripsit orationem de Patribus Nicenæ Synodi, & sæpius citatur. Osius Episcopus Cordubensis, qui præfuit Concilio Niczno nomine Sylvestri Papæ, & fuit præcipuus Author Symboli, seu formulæ Catholicæ Fidei, qua omnia Arianæ hæresis capita obtroncantur, quem propterea Athanasius S. fine in Catholica communione quievisse testatur, revocata scilicet in morte communicatione, quam in conciliabulo Syrmiensi coactus fuerat habere, & subscribere cum Ursacio, & Valente Episcopis Arianis. Epiphanius Salominæ in Cypro Episcopus qui eleganter scripsit ancoratum, & eruditè Patarium libros de gemmis, de mensuris, & ponderibus, & de vita, ac obitu Sanctorum Prophetarum, & hujus Patris meminit Cassiodorus. Cyrillus Patriarcha Jerosolymitanus, qui singulares scripsit Tractatus, & Catecheses, & obiit anno 384. Pacianus Episcopus Parcinonensis miræ eloquentiæ, qui specimen omnium virtutum fuit, & cultura præsertim castitatis illustris. Gaudentius Episcopus Prixianus doctrina, & studio pietatis illustris, qui obiit anno 386. Ambrosius Episcopus Mediolanensis assertor invictus Ecclesiasticæ libertatis, clarissimus Ecclesiæ Doctor, qui plura scripsit volumina, in quibus emicat Christiana pietas, & eruditio. Hieronymus linguarum peritissimus Ecclesiæ Doctor, & in exponendis sacris Scripturis maximus, qui inconcussa pectoris firmitate insectatus semper fuit Hæreticos, ut ejus effigies addatur hieroglyphicè Leo, quia perinde adversus Hæreticos irriguit, sicut leu, quos perterruit, fugavitque, vel prostravit. Plura scripsit, quibus Christi religionem firmavit. Dolendum tamen, quod plura scriptorum monumenta perierint. Quibus Patribus addendus est Damasus Papa, quem D. Hieronymus enumerat inter scriptores ecclesiasticos.

In quinto sæculo floruerunt Innocentius I. Papa, qui plura scripsit de rebus ecclesiasticis, & obiit anno 417. Joannes Chrysostomus Patriarcha Constantinopolitanus, qui suis commentariis totam Scripturam illustravit, ut referunt Cassiodorus & Suidas, quorum tamen plurima in conflagratione Constantinopolitani Patriarchii igne consumpta fuerunt, ut scribunt Theophanus, & Cedrenus, & hunc habuisse in sacris litteris Magistrum, & Doctorem D. Paulum Apostolum, imò & secum colloquentem asserit S. Proclus ejus Successor testisque oculatus. Augustinus opera Ambrosii lustrali Baptismi aqua ablutus, Hypponensis ordinatus Episcopus, qui tam multa piè, ac subtiliter, & copiosè scripsit, ut doctrinam Christianam nervosissimè confirmaverit, explicuerit, ac illustraverit, & octogenarius obiit anno Christi 430. Paulinus Episcopus Nola-

Nolanus Discipulus Ausonii, & Augustino persamiliaris doctrina, & charitate in proximum conspicuus, & obiit anno 437. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus ob singularem doctrinam à Cœlestino Papa destinatus ad extinguendam hæresim Nestorianam, qui vicaria donatus fuit præfectura. Joannes Cassianus Scytha Discipulus S. Joannis Chrysostomi, qui collationes Patrum existens Monachus in Ægypto scripsit, deinde factus presbyter Massiliæ de Verbi Incarnatione adversus Nestorianos librum edidit. Theodoretus Cyri Episcopus qui historiam Ecclesiasticam scripsit. Prosper Aquitanus Regiensis Episcopus in Gallia Narbonensi, qui reviviscentis in occidente Pelagianismi extinctor fuit, & propugnator egregius scriptorum D. Augustini. Sozomenus, & Socrates celebres historiographi usque ad annum 439. Eucherius ex nobili Senatore Monachus Lyrinensis, & inde Episcopus Lugdunensis, qui plures doctè, & eleganter scripsit homilias. Vincentius Lirinensis Gallus, qui summa industria disertissimum edidit Commentarium sub nomine peregrini pro defensione antiquæ Fidei Patrum contra quoscunque Novatores, & laudibus excipitur à Genadio & Eucherio. Petrus Chrysologus Ravenas Episcopus miræ eloquentiæ, doctrinæ, & eruditionis. Sidonius Apollinaris Episcopus Claromontanus, insignis orator, & Poëta. Leo Papa cognomento magnus ob ingentia ejus facta, & scripta pietate, & eruditione conspicua.

Hinc doctrina morum à veteribus, & Sanctis Patribus magis desumenda est, quàm à recentioribus Authoribus petenda. Idque desumitur etiam ex sacris Scripturis Ecclesiastici 39. *Sapientiam omnium antiquorum exquiret Sapiens.* Eccles. 8. *Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à Patribus suis.* Job. 12. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* Jeremiæ cap. 6. *State super vias, & videte, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea.* Apostolus Paulus scribens ad Timotheum ait: *O Timothee depositum custodi, devita profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam qui promittentes, circa fidem naufragaverunt:* quæ verba explicans Vincentius Lirinensis in 1. Commonitorio cap. 23. ait: *Quis est hodie Timotheus, nisi vel generaliter Ecclesia universa; vel specialiter totum corpus præpositorum, qui integram divini cultûs scientiam, & habere ipsi debent, & aliis infundere. Depositum, inquit, custodi. Quid est depositum? id est quod tibi creditum est, non quod à te inventum; quod accepisti, non quod excogitasti, rem non ingenii, sed doctrinæ: non usurpationis privatæ, sed publicæ traditionis: Rem ad te perductam, non à te prolatam, in qua non Author esse debes, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens.* Hinc Hormisdas Pontifex epist. 22. ait: *Quid recentia capitis, & prisca deseritis?* & alibi: *Prima salus est, rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deviare.* Et ante ipsam Cœlestinus I. pariter Pontifex Maximus epist. 1. *Desinat incessere novitas vetustatem.* Et Zosimus: *Apud nos inconvulsis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum sanxerunt reverentiam.* Quapropter Sylvester II. Papa ait: *Sit lex communis Ecclesiæ, Evangelium, Apostoli, Prophetæ, Canones spiritu Dei constituti, & totius mundi reverentia consecrati, & decreta Sedis Apostolicæ ab his non discordantia:* & revera opiniones quoad mores dirigendos, quæ non innituntur sacris Scripturis, neque Ecclesiæ Catholicæ Conciliis, neque sacris Canonibus, neque SS, Patrum authoritati nullo possunt firmo, ac solido subsistere fundamento; & fallaciis, erroribusque sunt obnoxiæ. Unde S. Augustinus lib. de utilitate credendi cap. 11. ait: *Tria sunt veluti finitima sibimet in animis hominum distinctione dignissima, intelligere, credere, opinari. Quæ si per se ipsa considerentur, primum semper sine vitio est; secundum aliquando cum vitio; tertium nunquam sine vitio. Quod intelligimus, debemus rationi: quod credimus authoritati, quod opinamur, errori.* Quia igitur opiniones ut plurimum nisi firmissimis innitantur fundamentis, sunt fallaciæ, ac errores, ideo plures Academiæ præsertim Parisiensis, & Lovaniensis has rejecerunt propositiones: quarum prima est. *Doctrina fidei à veteribus*; doctrina morum magis à junioribus petenda est. Secunda. Puto: omnia esse hodie melius examinata, & hanc ob rem in omni materia, & præcipuè in morali juniores, quàm antiquiores lego & sequor. Tertia. Non ergo opinio improbanda, eò quòd ab antiquioribus non fuerit tradita. Quarta: De sententia Doctorum antiquorum verum sciri non poterit, nisi ipse Thomas, aut Augustinus, aut alii, excitentur à mortuis. Præstat igitur adire vivos, quàm recurrere ad mortuos, qui nequeunt mentem suam explicare. Quinta: Hæc objectio. Opinio nova videtur, doctum urgere nequit. Nam tota moralis Theologia nova est. Sexta: Liceat ex solo rationis lumine dijudicare, quando quis privatus possit pro tuenda vita, vel bonis, vel honore, aliquem occidere.

Non tamen à principiis morum directivis intendimus, omnem excludere probabilitatem, quia cùm in genere moris non possimus de quacunque re occurrente habere evidentiam metaphysicam, nec demonstrationem mathematicam, neque certitudinem physicam; ideo necesse est interdum, ut principium directivum humanarum actionum innitatur probabilitati, quâ in moribus dirigendis vix possumus abstinere, quin totam propemodum evertamus moralem Theologiam, & conscientias scrupulorum pressas molestiis ad extremas adigamur angustias. Sed hæc probabilitas morum directrix debet esse verè probabilis; & quamvis opinio probabilis habeat semper adnexam formidinem de opposito, nititur tamen verisimiliore fundamento, & authoritate, cui operans moraliter acquiescit. Unde conscientia probabilis propriè est judicium practicum intellectûs, quo quis ex gravi, licèt non omnino certo fundamento assentitur uni parti contradictionis, cui determinatè assentitur post perpensas omnes circumstantias, & maturè examinatas omnes rei qualitates, licèt cum aliqua semper formidine de opposito. Quamobrem asserimus, posse hominem licitè in rebus spectantibus ad mores se se conformare conscientiæ, seu opinioni verè probabili, si post adhibitam sufficientem diligentiam, ei non occurrat probabilior: ita docent communiter Theologi, adeo ut usus probabilitatis sine oppositione contrariæ opinionis licitus sit, & docetur à D. Thom. quodlib. 8. art. 13. ubi ait: *Si aliquis diligentiam adhibet, inquirens an habere plures præbendas sit licitum, nec ne; & non invenit aliquid, quod ipsum moveat ad hoc quod sit illicitum, videtur, quod sine peccato plures possit habere præbendas.* Unde D. Thomas approbat usum veræ probabilitatis post adhibitam sufficientem inquisitionem, si non appareat quid illicitum. Ratio itidem hoc suadet, quia res quælibet debet operari juxta propriam naturam, seu principia intrinseca sibi à Deo indita, siquidem operari sequitur ad esse, cui quantum potest commensuratur: propterea nec homines debent aliter operari, quàm humano modo, & juxta

illa

illa principia intrinsecè ipsis à Deo indita: sed ad id sufficit, si in rebus moralibus, & actionibus se conforment conscientiæ, ac opinioni verè probabili; quis operari juxta naturam rationalem, perinde est, ac operari licitè, & honestè, & ita operatur, qui se conformat conscientiæ, seu opinioni verè probabili: siquidè tunc quis honestè, ac licitè operatur, quando elicit operationem consonam regulis rectæ rationis; & qui suis actionibus se conformat conscientiæ, seu opinioni verè probabili, adeò ut post adhibitam sufficientem diligentiam non invenit contrariam probabiliorem juxta conditionem rei, & personæ se conformat in sua operatione regulis rectæ rationis, consequenter licitè & honestè operatur. Firmatur, quia opinio verè probabilis non innititur levi fundamento, quinimò rationibus magni ponderis, ac momenti, quæ tametsi evidentiam non pariant, extorquent nihilominus consensum ab intellectu, quem determinant ad operationam circa unam potiùs partem, quàm aliam oppositam; quia intellectur cognovit id esse justa regulas rectæ rationis; quòd si ita non judicaret, minimè operaretur nec assentiretur tali parti, ut verè probabili, quia opinionem esse probabilem perinde est, ac apparere conformem regulis rectæ rationis: ergo usus probabilitatis sine oppositione contrariæ probabilitatis sic simpliciter spectatus est honestus, licitus et utilis juxta modum humanum operandi: quis pro præsenti statu andæ unitæ corpori, ut immersæ in materia, ac dependentiæ intellectus à phantasmatibus non possumus in moralibus semper habere omnimodam certitudinem per rei evidentiam, neque humanus operandi modus id exigit, ut rerum semper habeamus perfectam, claram, & evidentem notitiam; ergo ut quis juxta principia naturæ rationalis licitè operetur, sufficit si sese conformet conscientiæ, seu opinioni verè probabili, adeò ut post sufficientem adhibitam diligentiam ei non occurrat alia probabilior, non enim deus ab homine plus exigit quàm humana conditio possit præstare; divina siquidem sapientia disponit omnia suaviter: & hominis conditio pro præsenti statu quo intellectus dependet in intelligendo à phantasmatibus non potest in rebus moralibus semper habere rei evidentiam; neque ut docet Aristoteles 1. Ethicor. cap. 3. potest habere certitudinem mathematicam seu exactam, ac perfectam omnium agibilium: quia ut advertit D. Thomas, materia moralis talis est, ut non sit ei conveniens certitudo mathematica, & perfecta sicut rebus physicis & metaphysicis: ergo Deus non exigit ab homine, ut semper operetur cum evidenti certitudine mathematica de bonitate morali suæ operationis, consequenter potest homo sequi opinionem, quæ verè sit probabilis, si post adhibitam sufficientem diligentiam non appareat opposita probabilior.

Præterea quia homo tunc operatur licitè, & honestè, quando operatur juxta dictamina prudentiæ, quæ est regula agibilium intra genus morum: homo autem sequens opinionem verè probabilem operatur juxta regulas prudentiæ: proinde licitè operatur, & honestè justa regulas rectæ rationis. Major, & consequentia tenent: probatur minor; quia leges prudentiæ non exigunt aliud in operatione, ut licita, honesta, & perfecta sit, quàm quod conformis sit regulis rectæ rationis, & talis est usus veræ probabilitatis sine oppositione contrariæ probabilitatis. Hinc summus Pontifex in dirigendis rebus ecclesiasticis, ut in dispensationibus concedendis interdum utitur opinione probabili, quando ipsi veritas perspecta non est: ut etiam Principes & reges in administrandis regni negotiis utuntur probabilitate, ut etiam judices tum ecclesiastici, tum sæculares juxta regulam juris: *quod verisimilius est preferatur; & ubi sunt opiniones discordes, Judex sequatur communem.* Præterea etiam Salomon quando intulit judicium, quo judicavit dividendum esse puerum sibi à duabus mulieribus oblatum, quarum utraque suum dicebat, non nisi probabilibus conjecturis ducebatur, & nihilominus scriptura ejus sapientiam commendat, & approbat æquitatem; quod nobis est argumento asserendi, prudenter operari homines in usu probabilitatis sine oppositione contrariæ probabilitatis. Dices, operari juxta sententiam probabilem, perinde est ac operari cum formidine de opposito, consequenter etiam cum formidine, an operatio licita sit: non est autem licitum operari cum hac formidine: consequenter neque licitum erit, operari cum tali formidine in opinione probabili. Major est certa & desumitur ex ipsa definitione opinionis probabilis, Definitur enim judicium practicum intellectus, quo quis ex gravi aliquo fundamento assentitur, & adhæret uni parti determinatè cum formidine de opposito; quia cum fundamentum, cui innititur opinio probabilis, non est evidens, sed tantum probabile, potest eidem subesse falsum. Minor ostenditur, quia operari cum formidine est operari cum conscientia dubia, & ita operari non est licitum: ergo usus probabilitatis sine oppositione contrariæ probabilitatis non est licitus. Contra est negatur minor, ad cujus probationem responderetur; non sequi quod operari juxta conscientiam probabilem sit operari cum conscientia dubia; ratio est; quia dubietas dicit quòd intellectus nutri parti assentiatur, sed hæret anceps, ac suspensus; quoties autem propendet in alteram partem, intellectus non manet amplius dubius, sed cum aliqua determinatione ad illam partem, in quam propendet; dubium autem propriè sumptum excludit omnem assensum in unam partem; secus per formidinem de opposito, quamvis excludatur firmitas assensus; non ita ejus determinatio, quis adhuc intellectus assentitur uni parti determinatè ex gravi aliquo fundamento, seu ratione magni momenti, licet non ita firmiter sicut in conscientia certa. Cæterum quòd liceat sequi opinionem probabilem cum formidine speculativa oppositæ partis, ex eo videtur evinci, quia si excluderetur omnis formido illa opinio non esset amplius probabilis & certa, in hoc enim differt probabilitas à certitudine, quia illa includit aliquam formidinem saltem speculativam de opposito, quam certitudo omnino excludit: unde cum simul possint cohærere probabilitas, & formido de opposito, & non obstante tali formidine opinio probabilis sit sufficiens regula honestè operandi, sequitur, quod formido speculativa de opposito non obstet, quo minus usus probabilitatis licitus sit, & honestus, siquidem eo ipso, quòd operatio est conformis conscientiæ veræ, & probabili, est etiam consona regulis rectæ rationis, quia tunc recta ratio quamvis cum formidine speculativa judicat id licere, quia motivum probabilitatis id præstat, ut intellectus determinatè assentiatur, quamvis cum aliqua formidine speculativa de opposito. Præterea, quia si semper excludenda esset omnis formido, etiam speculativa, nonnisi raro possemus rectè operari, eò quia raro habemus judicium certum sine formidine de opposito, quod etiam est intelligendum de formidine, in judicio particulari, quia adhuc valet ea-

dem tario, cùm intellectus determinatè assentiatur uni parti, & cùm hoc judicium determinatum sit secundùm tectam rationem, sequitur esse etiam rectam mensuram operationis.

Hinc conscientia probabilis dictans aliquid esse prohibitum, vel præceptum, obligat in conscientia, adeo ut docet, qui aliquid facit judicans practicè illud esse illicitum prout ab ipso hic & nunc fit, quamvis tale judicium non sit omnino certum, & firmum, sed habeat aliquam formidinem annexam de opposito, ratione cujus suspicetur esse licitum id, quod judicat esse illicitum. Ratio id evincens est, quia operans contra hujusmodi conscientiam non operatur ex fide, qua credat opus suum esse honestum, & licitum, sed omnis, qui non operatur ex fide, peccat, & ejus operatio est peccatum, quia ut scribit Apostolus ad Roman. 14. *Omne quod non est ex fide* (scilicet ex conscientia) *peccatum est*, ergo qui operatur contra conscientiam probabilem dictantem aliquid prohibitum vel præceptum peccat, quia contradicit conscientiæ propriæ dictanti oppositum, consequenter non operatur ex fide seu conscientia, sed contra fidem. Firmatur, quia quamvis operans juxta opinionem probabilem, habeat aliquam formidinem de opposito, adhuc simpliciter & absolutè assentitur suæ opinioni, sibique persuadet eam esse veram ob fundamentum magni momenti, quo opinio videtur probabilis, proinde si ex tali opinione practicè judicat, oppositum esse illicitum simpliciter format conscientiam de illo, consequenter malè agit, si se non conformet tali conscientiæ probabili dictanti aliquid esse prohibitum, vel præceptum. Præterea quia faciens id, de quo practicè dubitat, an sit illicitum, peccat ob periculum, in quod se inicit, proinde multò magis peccabit, qui non dubitat, quasi negativè se habendo ad utramque partem neutri adhærendo, sed positivè credit illicitum esse, quòd facit, prout hic & nunc ab ipso fit. Si dicas non expugnare simul cum opinione asserente esse illicitum hoc opus, quod hic, & nunc occurrit faciendum cohærere opinionem probabilem de opposito, & quæ asserat illud esse licitum, & præceptum, ergo saltem in hoc casu conscientia opinativa dicens aliquid esse prohibitum, vel præceptum non obligat, quia stantibus duabus opinionibus contrariis, & æque probabilibus nulla apparet ratio, ob quam una earum sit potentior ad obligandum, quàm altera ad excusandum, vel ad obligandum ad oppositum: antecedens constat, quia potest quis existimare probabiliter utramque partem contradictionis esse peccatum, ut contingat, si quis in die festo assistens moribundo vel graviter decumbenti, crederet esse peccatum mortale tali die non interesse sacro, & vicissim crederet probabiliter esse peccatum mortale, in extrema illa necessitate moribundum deserere. Contra est, quia in tali casu haberetur conscientia erronea, quæ si vincibilis esset, teneretur homo eam deponere, & alterutrum eligere, quiâ hic, & nunc judicat esse faciendum: hinc in prærecensito casu si domi essent alii, qui possent moribundo assistere, ac inservire, teneretur ecclesiam adire, ac sacro interesse: quòd si non adessent alii, qui possent commodè agenti animam assistere, tunc teneretur intra se discurrere per principia naturalia & illud determinare, ac exequi, quod melius judicaret; & ita agendo non peccaret: quod si illud eligeret, quod censeret gravius peccatum, tunc non posset à peccato excusari, ut communiter notant doctores, quia ratio naturalis dictat ex duobus malis si eorum alterum non possit præcaveri, minus esse eligendum.

Quòd si utraque opinio judicetur æquè probabilis, tunc eligenda est necessariò quæ est tutior, quia enim judicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles non est moraliter certus de illarum veritate, sed dubius, quia opinari est ex probabilibus conjecturis credere, seu judicare rem veram esse, & illi assentiri, non quidem adhæsione firmissima, & certissima, sed cum formidine partis oppositæ, seu formidando ne pars opposita vera sit; hinc D. Bernardus lib. 5. de considerat. cap. 2. ait: *Opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potiùs, quàm apprehendit*, & nonnullis interjectis subdit: *Multi suam opinionem intellectum putaverunt, & erraverunt, & quidem opinio potest putari intellectus, & intellectus opinio non potest. Unde hoc accidit? profectò quia hæc falli potest, ille non potest, aut si falli potuit, intellectus non fuit, sed opinio: verus enim intellectus certam habet non modò veritatem, sed notitiam veritatis. Opinio est quasi pro vero haberi aliquid quod falsum esse nescias.* Cum igitur homo, qui dubius est in quæstione pertinente ad mores, & in qua periculum salutis vertitur, opinionem tutiorem sequi debet, quia in tali hypothesi qua utraque opinio judicatur æquè probabilis tutior pars est necessariò eligenda. Idque etiam probatur ex *cap. Fraternitatis. Extra. De frigidis & maleficiatis.* Lata enim fuerat sententia separationis thori ex errore probabili, ut constat ex verbis illis: *sententiam divortii per errorem licèt probabilem novimus esse prolatam*, & tamen Innocentius III. ait, rem tunc fuisse dubiam; ait enim, quamdiu articulus iste dubitabilis erat, hoc idem etiam colligitur ex cap. Illud de præsumpt. Ubi in quæst. utrum inter liberam, & servum fuisset contractum matrimonium nec ne, expendantur rationes pro utraque parte probabiles, & tamen res dubia æstimatur, ut liquet ex verbis illis. *In hujusmodi dubitatione.* Rursus colligitur ex cap. veniens. de Presbytero baptizato, ubi quæstio erat, an ordinatus ante baptismum recepisset ordinis characterem. Pro parte negante hæc afferebatur ratio, quòd cùm baptismus sit fundamentum omnium Sacramentorum ante illius susceptionem nullum aliud sacramentum recipiatur: pars affirmans hac ratione utebatur: Quòd non solùm per sacramentum fidei, sed per fidem etiam sacramenti homo Christi membrum fiat: & qui Christum habet in corde per fidem, habeat fundamentum, quod est Christus Jesus, utraque pars probabilis erat, & tamen summus Pontifex respondit: *In hoc dubitabili casu, quod tutius est sequentes: mandamus quatenus ipsum per singulos ordines usque ad sacerdotium promovere procures*: Unde liquet ex illo capite quæstionem effici dubiam ex conflictû probabilium opinionum ac. rationum, & in tali dubio non utramlibet opinionem probabilem: sed tutiorem tantùm esse eligendam. Præterea colligitur ex can. Nervi dist. 13. desumpto ex S. Gregorio lib. 32. Moral. cap. 18. & sequent. Ubi explicans verba illa Job: *Nervi testiculorum Leviathan perplexi sunt*, ubi ait: Perplexitatem illam ex Diaboli malis artibus oriri: *quia suggestionum illius argumenta implicatis inventis illigantur, ut plerosque seu peccare faciant, quatenus si fortasse fugere peccatum appetant hoc sine aliquo peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam se ab una valeant solvere, nisi in alia consentiant soligari.* Quod diversis exemplis animi contra-

variis opinionibus agitati; & in utramque partem impulsi probat. *Ecce quidam (inquit) dum mundi hujus amicitias appetit, cuilibet alteri similem sibi vitam ducenti, quod secreta illius omni silentio contegat se jure jurando constringit. Sed is, cui juratum est, adulterium perpetrare cognoscitur, ita ut etiam maritum adultera occidere conetur. Is autem qui jusjurandum prebuit, ad mentem revertitur, & diversis hinc inde capitationibus impugnatur atque hoc silere formidat, ne silentio adulterii simul, & homicidii particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu perjurii obstringat, perplexis ergo testiculorum nervis ligatus est, quia in quamlibet partem declinet, metuit, ne à transgressionis cogitatione liber non sit. Alius cuncta, quæ mundi sunt deserens, atque per omnia frangere proprias voluntates quærens alieno se subdere regimini appetit, sed eum qui sibi præesse apud Deum debeat, minus sancta inquisitione disperuit: Cui fortasse is qui sine judicio eligitur, cum præesse jam cœperit, agere quæ Dei sunt probibet, quæ mundi sunt jubet. Pensans itaque subditus, vel quæ sit culpa inobedientiæ vel quod contagium sæcularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne aut obediens Deum in suis præceptis deserat, aut rursus non obediens Deum in electo Priore contemnat. Alius pensare pondus honoris ecclesiastici negligens ad locum regiminis præmiis ascendit, sed quia omne quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur ad memoriam culpæ revocatur, doletque se ad laborem cum culpa pervenisse, & quàm sit iniquum quod admiserit, ex ipsa difficultate cognoscit.*

An verò ut quis possit licitè operari secundùm opinionem probabilem, debeat ipsi evidenter constare de probabilitate opinionis, adeo ut habeat regulam certam, quod hic & nunc licitè & honestè operetur ac judicet talem opinionem non solùm esse probabilem, sed etiam eligibilem, siquidem aliud est judicium de probabilitate opinionis, & aliud de eligibilitate, seu usu ejusdem, primum enim judicium est speculativum, & versatur circa naturam, & principia intrinseca opinionis probabilis, consequenter pertinet ad illum habitum, qui deducit ipsam opinionem: judicium verò de eligibilitate, seu usu opinionis est practicum, & pertinet ad conscientiam; siquidem est in ordine ad regulandam operationem hic, & nunc, & judicat de ipsa opinione, an possit assumi hic & nunc tanquam principium directivum humanæ actionis. Asserendum est operanti secundùm opinionem probabilem debere constare de certitudine & evidentia probabilitatis, adeo ut requiratur judicium certum de probabilitate, ut possit licitè operari, quia non potest quispiam licitè & honestè agere, nisi prudenter agat; est enim prudentia regula agendorum, & non potest prudenter agere sine certa, & evidenti regula rectè agendi, alioquin sine hac regula certè & evidenter cognita, se exponeret periculo peccandi, & non ageret prudenter: sed probabilitas opinionis est regula agendi: siquidem dirigit actus humanos, ergo hæc probabilitas debet esse certa, & evidens, adeo ut requiratur judicium certum, & evidens de tali probabilitate, ut quis possit secundum conscientiam probabilem prudenter, & licitè operari. Tum quia in moralibus operans debet esse certus, quòd prudenter agat, quia sine hac certitudine non esset certus, an bene vel malè ageret, proinde se exponeret periculo malè agendi: atqui non potest esse certus, quòd prudenter agat, nisi sit certus, se habere veram regulam agendi; & non potest habere certitudinem nisi sit certus de probabilitate opinionis, quia hæc est ipsa regula agendorum, ergo ut quis in moralibus prudenter agat, debet esse certus de probabilitate opinionis, quam assumit ut regulam agendorum. Rursus quia supposita opinione probabili de honestate actionis intellectus certum & evidens judicium saltem reflexè solet formare de probabilitate ejusdem honestatis, siquidem cognoscit intellectus, non omnem opinionem esse probabilem, sed eam tantùm quæ nititur optimis fundamentis, & rationibus magni ponderis, ac momenti, vel authoritatibus plurium doctorum prudentum, si probabilitas sit extrinseca, ait enim Aristoteles: *probabilis opinio est, quam asserunt viri sapientes, & confirmant optima argumenta*, quapropter intellectus argumentatur: Omnis ille qui secundùm rationem magni momenti, quæ sit firma & gravis, non verò levis ponderis operatur, prudenter agit, quia habet regulam firmam suæ operationis: sed omnis ille qui sequitur opinionem probabilem, semper egit secundùm rationem firmam et gravem seu magni, non levis momenti: ergo omnis ille qui sequitur opinionem probabilem, prudenter agit. Major hujus syllogismi non patitur difficultatem, quia in præsenti statu rerum humanarum non possumus semper habere evidentem demonstrationem rerum, nec Deus id à nobis exigit, quia non exigit ab homine plus, quàm conditio hominis habet; conditio autem hominis id habet, ut in rebus moralibus non possit assequi omnem evidentiam, nec habere certitudinem mathematicam seu exactam, & perfectam omnium agibilium, consequenter ut homo intra genus moris prudenter agat, sufficit, si rationabiliter moveatur ad operandum: quo pacto agit, qui movetur ad operandum propter rationem firmam, & gravem, non levis ponderis. Minor itidem liquet ex ipsa definitione opinionis probabilis; quia opiniones probabiles non sunt larvæ ratiunculatum, sed sunt rationes omnino graves, firmæ, & magni momenti, quæ tametsi non attingant totalem certitudinem ob aliquam formidinem annexam de opposito, sunt tamen tales, quæ merito virum prudentem movere possent ad agendum, adeo ut qui secundùm ipsas operantur, non incurrant notam temeritatis, & imprudentiæ ergo evidenter constat eum operari prudenter, qui regulam suæ operationis assumit opinionem probabilem, supposita igitur hac conclusione deducta evidenter ex præmissis certis, subjicitur hic alius Syllogismus juxta judicium reflexum, quo operans secundùm opinionem probabilem certificatur de honestate suæ actionis, & sic proceditur: Omnis ille, qui prudenter operatur, est certus se bene operari, siquidem est certus se operari ex virtute intellectuali, quæ minimè potest esse falsa aut mala: Sed omnis ille, qui sequitur opinionem probabilem, prudenter operatur, ut demonstravimus in primo syllogismo, ergo omnis ille, qui sequitur opinionem probabilem, est certus se bene operari, & iterum ex majori, & minori certissimis certissima itidem sequitur conclusio, juxta quam operans

juxta

juxta opinionem probabilem elicit judicium certissimum ac evidens se honestè operari: & certissimè scit absque ullo dubio, & sine specie peccati infallibiliter bene agere: ex quibus liquet operantem secundum opinionem probabilem formare certum & evidens judicium saltem reflexè, quo judicat infallibiliter se bene agere.

Quòd si ex duabus opinionibus oppositis æquè probabilibus certum & exploratum non est, quænam sit tutior, tunc servandæ sunt regulæ à jure præscriptæ, quas in dubiis sequi oportet, & sunt: *In dubio judicandum est, ut actus valeat potius, quàm pereat. leg. quoties & leg. 2. ff. de rebus dubiis.* Secunda: *In dubiis id sequendum, quod in religione, in qua actum est, frequentatur.* leg. semper in stipulationib. ff. de Reg. Jur. Tertia: *Minimè mutanda sunt, quæ certam hanc sententiam semper habuerunt.* l. Minimè. ff. de legibus. Quarta: *Ubi contrariæ extant sententiæ pronuntiandum est pro Possessore.* L. res alienas. Cod. de rei vendicat. Quinta: *Potius pro reo quàm pro Actore pronunciandum, nisi in causa favorabili,* ut asserunt Juristæ, & hujusmodi causæ favorabiles censentur causæ matrimonii, libertatis, dotis, testamenti, ut habetur *in cap. duobus extra de sentent. & re judicata,* & habentur apud Jurisconsultos duo vulgari versus: in quibus continentur, *stat testamentum, libertas, conjugium, dos, si sint æquales, qui producuntur utrimque.* Aliæ tamen sunt opiniones discordes, & tunc Judex tenetur sequi communem, ut colligitur ex *cap. Novimus tit. de V. S. & Can. de judiciis, causa. 3. quæst. 3. Can. in Canonicis dist. 19. & l. 1. de offic. quæstoris.* Præterea in dubiis præferendum est, quod benignius esse videtur, & verisimilius quod plerumque fieri solet, ut colligitur ex *l. semper in dubiis. ex l. in obscuris. & l. quoties idem. ff. de reg. juris.*

Cæterum in solvendis moralibus quæstionibus sacrorum canonum, vel maximè habenda est ratio, ut docet Cœlestinus I. scribens ad Episcopos Illyrici inquiens: *Dominentur nobis regulæ, non regulis dominemur, simus subjecti canonibus, cum canonum præcepta servamus.* & Leo IV. Epist. 2. ad Episcopos Britanniæ cap. 6. ait: *de libellis & Commentariis aliorum non convenit aliquem judicare, sed sanctorum Conciliorum canones relinquere, vel decretalium regulas, id est, quæ habentur apud nos simul cum illis in canone, & quibus in omnibus ecclesiasticis utimur judiciis; id est, Apostolorum Nicænorum, Ancyranorum, Neocæsariensium, Gangrensium, Antiochensium, Laodicensium, Chalcedonensium, Sardicensium, Carthaginensium, Africanensium, & cum illis regulæ Præsulum Romanorum, Silvestri, Siricii, Innocentii, Zosimi, Cœlestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Symmachi, Simplicii. Isti omnino sunt, per quos judicant Episcopi, & per quos Episcopi simul & Clerici judicantur. Non si tale emerserit vel contigerit inusitatum negotium, quod minimè posset per istos finiri, tunc si illorum quorum meministis dicta Hieronymi, Augustini, Isidori, vel cæterorum similiter sanctorum Doctorum similium reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda vel ad Apostolicam sedem referatur de talibus, quam ob causam luculentius & magna voce pronunciare non timeo, quia qui illa Sanctorum Patrum statuta, quæ apud nos canones prætitulantur, sivè sit Episcopus sive Clericus, sive Laicus non indifferenter receperit, ipse convincitur nec catholicam & apostolicam fidem, nec sancta vera Christi evangelia quatuor utiliter & efficaciter & ad effectum suum retinere vel credere.* Et ante Leonem IV. Septima Synodus Oecumenica can. 1. hoc idem affectuerat inquiens: *His, qui sacram sortiti sunt dignitatem testimonia & directiones canonicorum præceptionum formæ consistunt, quasi libenter suscipientes cum Deiloquo Davide canimus ad Dominum: In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus divitiis, & mandasti justitiam, testimonia tua in æternum. His ita se habentibus exultantes in eis, sicut qui invenit spolia multa divinos canones amplectibiliter in pectore recondimus, & integram illorum præceptionem, ac immobilem tenemus tam scilicet illorum, qui ab almis Apostolis sancti spiritus tubis editi sunt, quam eorum qui à sex sanctis & universalibus Synodis atque his Conciliis, quæ localiter collecta sunt, in expositionem hujusmodi Decretorum promulgati sunt, nec non & eorum, qui à Sanctis Patribus nostris prolati fuisse probantur. Ab uno enim eodemque spiritu illustrati definierunt, quæ expediunt.*

Quòd si gravis aliqua quæstio emergat circa morum disciplinam, quæ ob sui novitatem, vel etiam obscuritatem, aut difficultatem solvi à Theologis non possit, tunc recurrendum est ad sedem Apostolicam, & summum sacerdotem, qui suam dicat sententiam, ut habetur Deuter. 17. *Si difficile, & ambiguum apud te judicium esse perspexeris, & judicum inter portas videris verba variari, venies ad sacerdotes & ad Judicem, qui fuerit illo tempore, qui judicabunt tibi judicii veritatem. Et facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus sequerisque sententiam eorum, nec declinabis neque ad dextram, neque ad sinistram.* Ex quo textu Innocentius III. *cap. Per venerabilem, tit. Qui filii sint legitimi,* probat, ad judicium sedis Apostolicæ in causis, & quæstionibus difficilibus vel ambiguis esse recurrendum: cujus sententiam, qui superbiens contempserit observare, mori præcipitur, seu anathemate percuti, quia per excommunicationem velut mortuus à communione fidelium separari. Hac de causa mos antiquus inolevit, quo Provincialia Concilia bis in anno celebrarentur, ut præscribunt Nicæni canones, in quibus Conciliis nihil ante proponeretur, quam ea quæ ad emendationem vitæ, morum correctionem, disciplinæ severitatem, & ad animæ remedia pertinerent, quæ omnia per Concilia definiebantur, imò in causis majoribus ac difficilioribus, sivè spectarant ad fidem, sivè ad morum disciplinam sedis Apostolicæ sententia solvebantur, hinc Innocentius I. epistola ad Exuperium Tholosanum Episcopum scribit: *Consulenti tibi frater Charissime, quid de proposita specie unaquaque sentirem pro captu intelligentiæ meæ, quæ visa sunt, respondi, quod sequendum vel docilis ratio persuaderet, vel authoritas lectionis ostenderet, vel custodita series temporum demonstraret: & quidem dilectio tua institutum secuta prudentium ad sedem Apostolicam referre maluit, quid de rebus dubiis custodire deberet; potiùs quàm usurpatione præsumpta, quæ sibi viderentur de singulis obtinere.* S. Leo epist. 82. ad Theodorum Forojuliensem Episcopum scribit: *Sollicitudinis quidem tuæ hic ordo esse debuerat, ut cum metropolitano tuo primitùs de eo, quod quærendum videbatur esse, conferres, ac si id quod ignorabat dilectio tua, etiam ipse nesciret, instrui nos pariter posceretis: quia in causis, quæ ad generalem observantiam pertinent omnium domini sacerdotum, nihil sine primatibus oportet inquiri. Sed ut quoque n o lo instruatur ambiguitas consulentis, quid de pœnitentium statu eccle-*

ecclesiastica habeat regula non tacebo. Hinc Rusticus Narbonensis Episcopus eundem S. Leonem Pontificem variis super quæstionibus ad disciplinam spectantibus per litteras interrogavit ejusque responsa regularum instar suscepit, ut etiam Victricius Rothomagensis Episcopus ad Innocentium I. & Himerius Tarraconensis Episcopus ad Syricium Papam dubia circa disciplinam morum retulerunt. Ut etiam Nicetas Aquileiensis ad S. Leonem, cui Pontifex respondit Epist. 129. *Regressus ad nos filius meus à DEO datus Diaconus sedis nostra dilectionem tuam poposcisse memorabit, ut de his authoritatem Apostolicæ sedis acciperes; quæ quidem magnam difficultatem dijudicationis videntur afferre*, & Innocentius I. Epist. 4. ad Felicem Lucerianum Episcopum ait: *Mirari non possumus dilectionem tuam sequi instituta Majorum, omniaque possunt aliquam recipere dubitationem ad nos quasi ad caput atque ad apicem Episcopatus referre, ut consulta videlicet sedes Apostolica ex ipsis rebus dubiis certum aliquid faciendum pronuntiet. Quod & nos libenter accipimus, & dilectionem tuam memorem canonum approbamus.* Et revera potior pars Juris Canonici ex hisce coalescit Romanorum Pontificum responsis ad varias se perdifficiles quæstiones, quæ Episcopis in diversis Provinciis, & regnis oriebantur, qui omnes ad Romanum Pontificem ac Sedem Apostolicam veluti ad osculum recurrebant.

Quòd si Sacræ Scripturæ Sanctorum Patrum, & Sacrorum Canonum authoritate quæstiones morales solvi non possunt, tunc ea sequenda est opinio, quæ melioribus rationibus innititur, & à Theologis pietate, doctrina præstantioribus docetur, & asseritur, quia ut ait D. Augustinus lib. 3. contra Academicos cap. 20. *Nulli est dubium gemino pondere nos impelli ad discendum authoritatis, atque rationis. Mihi autem certum est nunquam prorsus à Christi authoritate discedere, non enim reperio valentiorem.* Quòd verò ei potiùs sit adhærendum sententiæ, quam plures doctiores, & sanctiores Theologi sequuntur, colligitur ex Can. in Canonicis dist. 19. & desumitur ex D. Augustino lib. 2. de Doctrin. Christian. ubi ait: In canonicis scripturis Ecclesiarum Catholicarum, quam plurium authoritatem sequatur, inter quas sanè illæ sint, quæ apostolica sedes habere, & epistulas accipere meruerunt, tenebit igitur hunc modum in scripturis Canonicis, ut eas quæ ab omnibus accipiuntur Ecclesiis Catholicis præponat eis, quas quædam non accipiunt: in eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus præponat eas, quas plures gravioresque accipiunt eis quas pauciores minorisque authoritatis Ecclesiæ tenent. Si autem aliàs invenerit à pluribus alias à gravioribus haberi æqualis authoritatis eas habendas puto. Hinc Imperator Theodosius dixit: ubi diversæ sententiæ proferuntur, potior numerus vincat authorum, vel si numerus sit æqualis ejus partis præcedat authoritas, in qua excellentia ingenii vir Papianus emineat, qui ut singulos vincit, ita cedit duobus, ut refert Baronius ad annum Christi 435. Verum pluris sunt faciendæ rationes, quæ magis propterea ponderandæ sunt, quàm numerandi Authores, qui sæpe more pecudum sequuntur antecedentem gregem euntes non quo eundum sit, sed quo itur. Hinc in cap. *Cum in cunctis de iis quæ fiunt à majore parte capituli.* statuit Alexander III. in Concilio Lateranensi cap. 16. *Ut nisi à paucioribus, & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit, & ostensum appellatione remota prævaleat semper & suum consequatur effectum, quod à majori & saniori parte capituli fuerit constitutum.* Et in cap. *Sana. dist. 9.* habetur *Sana quippe ratio etiam exemplis anteponenda est, cui quidem & exempla concordant; sed illa quæ tantùm digniora sunt imitatione, quanto excellentiora pietate.* Et desumitur ex D. Augustino lib. 1. de civit. DEI cap. 23. Adeo ut communis opinio semper præferenda sit, quoties vilioribus nititur argumentis: & ratio etiam est, quia communis opinio ad summum vim habet inolitæ consuetudinis, sed consuetudo non superat rationem: & hanc regulam servat Rota Romana, quæ communem opinionem non sequitur, quando exploratum habet contrariam esse veriorem, ac firmioribus fultam rationibus: hinc Sacra Congregatio Concilii, in casibus emergentibus sæpe mandavit, ut expenderetur opinio communis, ut refert Fagnanus in 1. *decret. cap. ne imitaris tit. de constitutionibus.*

In administratione tamen Sacramentorum nunquam licitum est sequi opinionem minus probabilem relicta probabiliore, eò quia tunc Minister se exponeret periculo irritandi Sacramentum, & in re tanti momenti se exponeret periculo errandi, gravissimum est peccatum, ut etiam contra charitatem, & vel maxime contra reverentiam debitam Sacramento, quapropter ab Innocentio XI. Inter alias damnata fuit hæc propositio, non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, nisi id lex prohibeat, conventio vetet, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione baptismi, & ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. Hinc neque in administratione Sacramenti pœnitentiæ licitum est Sacerdoti, & Confessario minus probabilem opinionem sequi relicta probabiliore, & tutiore, nec tenetur judicium suum accommodare opinioni minus probabili pœnitentis: imò graviter peccaret, ac ministerium suum proderet, si absolveret pœnitentem secutum opinionem minus probabilem, & in eo perseverantem, siquidem Confessarius administrans Sacramentum pœnitentiæ Judex est, & sacramentalis absolutio est actus judicialis, ut definitur à Tridentino Synodo, & ad Sacerdotem seu pœnitentiæ Ministrum pertinet discernere inter lepram, & lepram, & pœnitentem solvere, vel ligare, ac illi pro modo culpæ pœnitentiam injungere. Sed Judex tenetur sequi opinionem probabiliorem, & si se accommodaret sententiæ pœnitentis, eumque absolveret secutum opinionem minus probabilem, non fungeretur amplius officio Judicis, sed pœnitens ipse conscientiæ suæ Judex esset in pœnitentiæ tribunali, in quo eligeret pro arbitrio suo sententiam ligantem vel solventem, nam cum Sacerdos judicat esse restituendum, negotiationem dimittendam, votum adimplendum, occasionem peccati relinquendam vel quid simile posset pœnitens statim objicere, favere sibi opinionem probabilem, secundùm quam non tenetur ad restitutionem ad negotiationem dimittendam, ad votum adimplendum, & ad occasionem peccati relinquendam, quapropter in foro animæ Judex non errans adigeretur sequi judicium rei errantis, non verò reus judicium sacerdotis, & sententiam Judicis.

Hinc neque potest Sacerdos constitutum in extremis, & jam jam agentem animam viribus destitutum absolvere, si loqui non possit, nec ul-

lom signum doloris dare neque antea dederit, tametsi piè, ac Christianè vixerit, ratio est, quia hoc Sacramentum pœnitentiæ se habet per modum judicii, in quo Sacerdos est Judex, & pœnitens simul accusator, & reus; & nisi accusator & reus accuset sua delicta, non potest Judex sententiam dare, quapropter semel quod Sacramentum pœnitentiæ fuit à Christo institutum per modum judicii, non potest à sacerdote aliter ministrari, nisi prout institutum fuit à Christo scilicet per modum judicii; & in judicio non potest Judex procedere, nisi reus præcedat, seu nisi præcedat accusatio rei: & si pœnitens ita sit constitutus in vitæ extremis, ut nullum amplius possit signum sensibile dare, nec illud antea dederit, tunc reus in hoc judicio non præcedit, consequenter non potest Judex procedere ad sententiam absolutionis. Neque dicas posse contingere, ut constitutus in mortis articulo eliciat verum dolorem internum, quamvis non possit per signa extrinseca manifestare, & cùm absolutio impertiatur sub conditione, si habeat materiam sufficientem absolutionis non videtur, cur non possit illi sub conditione absolutio impertiri. Nam contra est, quia debet hoc judicium ministrari eo pacto, quo fuit à Christo institutum, & quia Christus illud instituit per modum judicii sensibilis, ideo quæ concurrunt ad formandum hoc judicium debent sensibilia esse, & talis non est internus dolor, nec materia confessionis, quæ à pœnitente sensibiliter non subjicitur clavibus Ecclesiæ, proinde non potest, nec sub conditione hoc Sacramentum ministrari, si pœnitens non det signa sensibilia doloris, & exhibeat materiam sensibilem, supra quam cadat sententia seu absolutio. Si dicas sufficere pœnitentem fuisse vitam Christianis virtutibus addictum pium, ac frequentâsse Sacramenta, & in præcedentibus confessionibus habuisse verum dolorem, & exhibuisse sufficientem materiam. Contra est, quia dolor quem elicuit in præcedentibus confessionibus non habet connexionem cum præsenti ultima confessione, potuit enim contigisse, ut ab ultima sacramentali confessione lethaliter peccaverit, & quod dolor præcedens non amplius perseveret. Præterea quia hæc ultima confessio sacramentalis sicut distinguitur, saltem numericè ab omnibus aliis præcedentibus ita requiruntur in ipsa distincta ea omnia, quæ constituunt hoc judicium sacramentale consequenter novus dolor distinctus à præcedente, sicut & nova absolutio, quæ distinguitur ab aliis præcedentibus.

Non licèt Theologo secundùm opinionem minus probabilem consilium dare, neque secundùm minus tutam, siquidem peccarent contra charitatem & legem Dei, & sicut illicitum est in rebus temporalibus, ubi agitur de bonis fortunæ vel vita tuenda præberet proximo consilium corporis sanitati vel bonis fortunæ probabilius nociturum, quàm profuturum: ita & multo magis illicitum est Theologo in rebus animæ, ac salutis æternæ consilium dare juxta opinionem minus probabilem, minusque tutam: siquidem vir Theologus vel moderator animarum, aut à confessionibus fidelium vices gerunt Christi, qui Magister est omnium nostrûm, Matth. 23. v. 10. *Magister noster unus est Christus*, qui loqui cum hominibus debet, *tanquam Deo per ipsum exhortante*, ut loquitur Apostolus 2. Corinth. 5. *Et per exhortationem, qua exhortatur & ipse à Deo*, & sicut præcipuus Magistri Christi scopus, cum homines edocuit, fuit eos à noxiis cupiditatibus abstrahere: ita & viri Theologi moderatoris animarum est à rebus perituris & carnis concupiscentiis abstrahere homines, & eos docere exercitia virtutum, vitiorum fugam, motus concupiscentiæ compescere, insurgentibus tentationibus resistere, quapropter D. Paulus Actor. 21. ait: *Non subterfugi, quo minus annuntiarem vobis omne consilium DEI.* Siquidem vir Theologus non quæ ipsi videntur probabilia, tantùm debet fideles docere, sed quæ sunt juxta consilium DEI, præsertim cùm fideles petentes consilium profiteantur servare doctrinam Christi, tenetur Theologus consilia DEI iisdem manifestare, & non quæ aliqualem probabilitatem videntur præseferre, in qua latet periculum labendi in grave peccatum; non enim propriis concupiscentiis debet Christianus vivere, quin potiùs iisdem mori, & ei tantum adhærere, qui pro omnibus mortuus est, ut scribit Apostolus 2. Corinth. 5. *Jam non sibi vivens, sed ei qui pro ipso mortuus est*; Christianus enim tenetur carnem suam conviciis & concupiscentiis crucifigere, ut imitator sit sui Magistri, in id enim debemus incumbere studii, non ut aliquam umbram probabilitatis in actionibus humanis investigemus, sed ut quæ sit voluntas Dei, ut ait Apostolus 2. Corinth. 4. investigemus; non enim Christus nos docuit adhærere opinionibus, quæ vitiis viam sternunt prælucente aliqua tenui probabilitate, sed ut sanctè, ac piè vivamus in hoc sæculo, ut æternam possimus salutem consequi. Ceterum quale sit consilium, quod vir Theologus tenetur dare petentibus, indicat S. Ambrosius Epist. 72. ad Ecclesiam Vercellensam scribens: *Hoc est consilium DEI, habere explorare diligenter omnia, & quæ meliora sunt, suadere: quæ tutiora, demonstrare*, quia igitur vir Theologus vices gerit Christi in dandis consiliis circa res pertinentes ad animam & ad honestatem, ac bonitatem humanarum actionum debet meliora seligere, & probabiliora, & quæ sunt tutiora, aliis suadere, non quæ sunt deteriora, minus probabilia: Hinc non approbantur illæ propositiones, quæ in quibusdam leguntur Authoribus: *licèt consulteri consilium dare secundùm illam opinionem, quæ ipsi minus probabilis, minusque tuta esse videtur*, ut etiam hæc alia: *Si quis sibi vult consuli secundùm eam opinionem, quæ sit faventissima, peccat qui non secundùm eam consulit*, ut etiam hæc alia: *Potest etiam ad libitum consulere modo secundùm unam, modo secundùm aliam sententiam: dummodo caveat, ne incurrat levitatis notam.* Quodque dolendum, viri etiam Theologi reperiuntur, qui in dandis consiliis volvunt Authores, & si inveniant aliquid probabilitatis extrinsecæ, statim eidem adhærent, & juxta eandem suum exhibent consilium, & illis tantùm sufficit unum vel alterum invenisse Authorem faventem sententiæ laxiori, non enim est licitum plures legere casuistas ea intentione, ut ex eorum opinionibus ea eligatur, quæ lenitati videtur magis favere, & esse commodior alteri petenti consilium, eò quia inde possit aliquid temporale lucrari, vel propriæ concupiscentiæ indulgere, neque quid aliud esse dixeris ita quærere Authorum sententias laxiores quàm tenebrosum illum cordis oculum, qui totum corpus obscurat, & tenebrosum efficit, est enim hæc intentio, qua non quæritur veritas, sed lenitas, & cupiditas inquiritur, cujus documentum exhibet Balaam in sacra scriptura Num. 22. Cum enim Balach rex Moabitarum quosdam misisset homines, qui Balaam

ham ad maledicendum populo Dei conducerent, monetur ille divinitus, ne impio regi obsequutus, quidni missi Oratores revertuntur non expleta voluntate regia. Verum quia rex censuit sibi magis utile, si ad ipsum Balaam accerseret imprecaturus populo Dei, adhuc alios misit eum amplioribus muneribus, quibus eum allicerent, eique persuaderent accessum ad regem; sed Balaam constans in suo proposito id dedit Legatis responsi: *Si dederit mihi Balach plenam domum suam argenti & auri, non potero immutare Verbum Domini Dei mei, ut vel plus vel minus loquar.* Hæc responsio videbatur Balaamo recta, ac procedere ex recta intentione, sed in superficie tantùm, & verbaliter, eò quia significet se nullis muneribus ab officio posse dimoveri, & nihilominus quia occulta sordescebat avaritia mandatum Dei ad suam cupiditatem inflexit, ait enim Augustinus quæst. 48. in Numer. *Ibi se victum cupiditate monstravit, ubi loqui sibi Dominum de hac re iterum voluit, de qua ejus jam cognoverat voluntatem. Proinde Dominus videns ejus cupiditatem captam, devictamque muneribus permisit eum ire, hoc ipso confundens illius dementiam, quod prohibitionem Dei transgredi ausus non auderet, quam ille cupiditate transgredi conaretur, quamvis eandem cupiditatem timore supprimeret. Cur post illam permissionem Dominum iterum non consulit, & post illam prohibitionem iterum consulendum putavit, nisi quia ejus maligna cupiditas apparebit, quamvis timore Dei premeretur.* Per iteratas preces nitebatur in suo voto Deum flectere, & avaritia captus iter suscepit illectus muneribus Balach, quæ prætulit Dei mandato, quod tamen non vult asina transgredi, & magistra Prophetæ eum docuit non esse DEI mandata transgredienda ob principis exhibita munera. Perinde videntur exequi, qui varios evolvunt Doctores ea intentione, ut ex eorum opinionibus eam possint seligere, quæ petentibus consilium possunt favere, & à quibus aliquid valeant lucri accipere; sciunt mandatum Dei & consilium sanctorum Patrum contrarium esse petenti consilium, ejusque sententiæ laxiori, sed et ejus possint cupiditati favere, Doctorum evolvunt volumina inventuri in ipsis aliquid probabilitatis, cui possit petens consilium acquiescere, sed isti viam Balaam ingrediuntur, si non asina, saltem propria conscientia renitente, sed ait Propheta: *Pluit super peccatores Deus laqueos*, seu interprete Augustino *lege invariabili spargit poenales cæcitates super illicitas cupiditates.* Hinc Isaias cap. 30. ait: *Populus ad iracundiam provocans est, & filii mendaces, filii nolentes audire legem Dei, qui dicunt videntibus, nolite videre, & aspicientibus, nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt, loquimini nobis placentia, videte nobis errores. Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra Sanctus Israel*; &, ut ait Apostolus, hujusmodi Theologi sequentes opiniones laxiores, evolventes volumina Doctorum ea intentione, ut quæ eorum opinionibus favent, inveniant, non verò quæ probabiliora sunt & tutiora, coacervant sibi Magistros prurientes auribus & à veritate auditum avertunt.

LIBER TERTIUS

DE

Sacramentis novæ Legis.

Quamvis circa Sacramenta novæ legis apud Priscos Patres fuerit aliqua controversia, an plura sint, quàm septem, eo quia aliqui confuderint sacramentalia cum Sacramentis; constat tamen ex Conciliis Florentino in decreto Eugenii, & Tridentino sess. 7. can. 1. ea septem esse à Christo instituta, suntque Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium: & si quis plura, vel pauciora esse dixerit, Tridentina Synodus anathemate percutit. Nilominus sectarii ausi sunt hunc septenarium numerum minuere. Tribus siquidem modis sustulerunt quinque sacramenta, & duo tantum retinuerunt, Baptismum, & Eucharistiam. Secundò asserunt, Baptismum non esse necessarium ad salutem; & parvulos nondum ablutos Baptismi unda posse æternam consequi salutem. Tertiò negant Christum in Eucharistia esse realiter præsentem. Et in hac triplici hæresi, nec cum antiquis Patribus, nec inter se sectarii conveniunt, adeo ut indigeant nova regula, qua inter se concordent, ut infra ostendemus, cum de numero Sacramentorum agemus.

CAPUT I.

De nomine & Existentia Sacramentorum ante Christi Adventum.

Hoc nomen Sacramentum à sacro derivari nulli potest dubium esse; ejus tamen significatio multiplex est ex varia relatione ad rem sacram, quam violari nefas sit; hinc aliter apud gentiles Latinos, aliter apud Jurisperitos, aliter apud sacros scriptores, ac demum aliter in usu SS. Pa-

S.S. Patrum, Conciliorum, ac Theologorum significati. Notant enim Pamelius de Rescript. cap. 4. & Lanfrancus apud Priscos homines significâsse pecuniam depositam in loco sacro, *ut qui causa caderet, eâ privaretur, cederetque publico ærario.* Unde Sacramentum idem erat ac pignus in loco sacro depositum à litigantibus, eâ conditione, ut illud perderet in pœnam, qui improbus litigator fuisset adjudicatus, & tunc pignus cederet communi ærario, suum verò reciperet, qui causam obtineret, & hoc pignus teste Varrone de lingua Latina Sacramentum dicebatur; & in hac significatione nomen hoc Sacramentum nostris etiam convenit, quatenus per ea nos DEO oppignoramus, ac devovemus. Secundò apud Jurisperitos significat Sacramentum juramentum quodlibet præsertim militum, adeout quicquid jurisjurandi sacratione interpositâ geritur Sacramentum diceretur ut notat Vegetius lib. 2. hac ratione juramentum per rei sacræ contestationem editum, scilicet DEO vocato in testem promissionis, seu veritatis alicujus Sacramentum appellatum sit, quâ significatione usurpatur hoc nomen Sacramenti non solùm apud profanos Authores, sed etiam in jure cannnico causa 22. quæst. 4. cap. qui Sacramento, quod ex Canone 7. Concilii Herdensis desumptum est. Ut etiam causa 11. quæst. 8. cap. *Sacramentum* ex cap. *Nos*, primo & secundo. In sacra verò scriptura Sacramentum passim sumitur ad significandum occultum mentis secretum, seu mysterium; etenim Tobiæ 2. ubi græcè habetur *Mysterium regis abscondere bonum est* in vulgata latina legitur *Sacramentum Regis abscondere bonum est*: & ad Ephes. 1. ubi græcè dicitur *ut notum faceret mysterium voluntatis suæ*, latinè legitur: *ut notum faceret Sacramentum voluntatis suæ.* Et Apostolus ad Timoth. 3. vocat *Mysterium* Incarnationis *magnum pietatis Sacramentum* & Sapient. 2. Impii dicuntur nescîisse Sacramenta DEI: Hinc sumitur Sacramentum pro re sacra abdita & occulta, perinde ac nomen mysterii, in quo sensu Apostolus ad Ephes. 1. 9. *Ut notum faceret nobis Sacramentum voluntatis suæ*, & ad Ephes. 5. 32. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Interdum etiam significat rei arcanæ quamvis nefariæ signum, Apocal. 13. 7. *Et dixit mihi Angelus: quare miraris? Ego dicam tibi Sacramentum mulieris, & bestiæ, quæ portat eam.* Cæterum D. Augustinus usurpat nomen Sacramenti pro signo rei sacræ, & abditæ inquiens lib. X. de civit. Dei cap. 5. *Sacrificium ergo visibile invisibilis Sacramentum Sacrificii, idest, sacrum signum est*; & in hac significatione convenit sacramentis novæ legis. A Patribus itidem, Conciliis, & Theologis sumitur hoc nomen Sacramentum pro signo sensibili rei sacræ, seu pro eo quod sub se continet rem aliquam occultam, & sacram, non utcunque, sed ut consecrantem hominem Deo, quo pacto etiam usurpatur à D. Augustino lib. 15. de civit. cap. 26. ubi de latere Christi lanceâ perfosso ait: *Inde Sacramenta manârunt, quibus credentes initiantur.* Et D. Ambrosius librum, in quo tractat de Sacramentis baptismi, & Eucharistiæ inscripsit de iis, qui mysteriis initiantur; mysterium enim græcè idem significat ac latinè Sacramentum. Et D. Thomas 1. 2. quæst. 112. art. 5. ait: *Sacramenta propriè dicuntur illa, quæ adhibebantur DEI cultoribus ad quandam consecrationem, per quam scilicet quodammodo deputabantur ad cultum Dei.* Sumptum Sacramentum pro eo quod sub se continet rem aliquam occultam, & sacram, idem est etiam, ac mysticum symbolum, in quo sensu orationes, & collectæ vocabantur olim in Ecclesia Sacramenta, ut notat Pamelius Tom. 2. Liturgiæ & à D. Augustino lib. 8. de Genes. ad lit. cap. 4 lignum vitæ dicitur Sacramentum Christi. Quinimo SS. Patres interdum quælibet sacramentalia, & ceremonias vocant Sacramenta, ea ratione, quia significent aliquid sacrum, & abditum, seu occultum. Hinc ab Augustino definitur Sacramentum *sacrum signum* lib. 18. de civit. DEI cap. 15. & in hoc sensu omnes Catholici sumunt sacramentum pro signo occulto rei sacræ, non tamen cujuslibet, sed solius sanctitatis internæ, & desumitur ex illo Apocal. cap. 1. *Scribe sacramenta septem stellarum quam vidisti in dextera*: & cap. 7. *dicam tibi sacramentum mulieris*, ubi Sacramentum sumitur pro signo rei latentis. Prætetea quia D. Thomas docet in 3. part. art. 1. Sacramentum esse in genere signi; idque non aliter probat quàm ex communi SS. Patrum, & Theologorum sententia, & usurpatione. Tripliciter enim potest aliquid dici sacrum formaliter, effectivè, & significativè, & Theologi hanc ultimam significationem tribuunt Sacramento, adeout Sacramentum significet rem sacram, seu sanctitatem ad quam dicit habitudinem, & cujus est signum. Unde D. Augustinus lib. 10. de civit. cap. 5. ait: *Sacramentum, id est, sacrum signum.* In hoc sensu nomen Sacramentum semper ab initio Ecclesiæ usurpatum fuit, quicquid in contrarium obstrepent Lutherus, Melanchton, Carolstadius, Zvvinglius, Calvinus, & alii sectarii. Siquidem in sacris scripturis hoc nomen Sacramentum non solùm in communi, & generica significatione usurpatur pro ut rei sacræ abditæ, & occultæ est signum, in quo sensu Apocal. 1. habetur *Sacramentum septem stellarum* & per septem stellas significantur totidem Angeli: *Septem stellæ Angeli sunt septem ecclesiarum.* Verùm etiam specifica, & maximè propria significatione, ut ab Ecclesia usurpatur; etenim D. Paulus ad Ephes. 1. loquens de sacramento matrimonii ait: *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, & loquitur de conjunctione externa, & sensibili viri, & mulieris, de qua præmiserat. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una*, fatetur Apostolus; hoc sacramentum magnum esse, hoc est, signum rei sacræ spiritualis, & latentis, seu conjunctionis Christi & Ecclesiæ, & ex illa sacramenti matrimonii ratione probat viros diligere debere suos uxores, perinde ac Christus dilexit Ecclesiam, hinc Sacra Synodus Tridentina infert matrimonium esse verè & propriè unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis à Christo institutum, sed antiqui Patres Baptismum, Eucharistiam, & alia id genus sacra symbola nomine sacramenti significant, ut Tertullianus *lib. de præscript. Heretic. cap. 40.* & *lib. 1. contra Marcionem cap.* 54. S. Cyprianus *epist.* 72. S. Augustinus *epist.* 54. *ad Januarium* & *lib. 2. de doct. Christ. ad* 3. S. Hilarius in Psal. 121. Unde quamvis in sacris scripturis nomen sacramenti in ea significatione non haberetur, qua illud Ecclesia usurpat, adhuc esset retinendum ob authoritatem traditionis & usu antiquissimo Ecclesiæ, perinde ac alia nomina, quæ ab Ecclesia adhibentur ad fidem explicandam, & declarandam, tametsi in scripturis non habeantur, cujusmodi sunt hæc nomina Trinitas, Consubstantialitas, ingenitus, incarnatio. Cæterum nova vocabula in explicandis mysteriis religionis

ligionis adhibere, & excludere, quæ ab ecclesia fuerunt semper recepta, & usurpata, non vacat periculo, & incurritur semper audaciæ nota, unde D. Augustinus lib. 10. de civit. Dei cap. 23. ait, Liberis enim verbis loquuntur Philosophi, nec in verbis ad intelligendum difficillimis offensionem religiosorum aurium pertimescunt. Nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia etiam de rebus quæ his significantur impiam gignet opinionem.

Circa vera Sacramenta quæ fuerunt ante Christum, ut ea significemus, plures possumus hominum status distinguere, ut statum puræ creaturæ, in quo ad gratiam & finem supernaturalem non fuisset homo elevatus, potuisset enim homo à Deo ita condi, ut intra limites puræ naturæ relinqueretur sine elevatione ad statum supernaturalem. Secundò possumus considerare statum innocentiæ, qui de facto fuit, & extitit illo brevi tempore, antequam Adam peccaret. Tertiò statum innocentiæ, qui licet non fuerit, fuisset tamen, si Adam non peccâsset. Quartò statum legis naturæ, qui viguit ab Adam usque ad Moysem, imò usque ad Christum extra filios Jacob, quia ante Christi adventum gentiles lege naturali dirigebantur, & Israelitæ per legem, quam Moyses à Deo acceperat. De primo statu puræ naturæ non potest esse difficultas, quia in illo non fuisset homo ullius gratiæ capax, proinde non fuisset necessarium ullum signum gratiæ: Quamobrem difficultas est de aliis statibus, & controversia est, an posito, quod Adam non peccasset, Deus fuisset instituturus eadem Sacramenta, quæ habemus, vel alia similia. Respondetur in statu innocentiæ, qui extitisset, si Adam non peccasset, & perseverasset, in posteris nulla fuisse instituta Sacramenta saltem ex vi illius decreti, ex quo DEUS illa de facto instituit, imò & probabile est, nequeex vi alterius decreti, quod possit probabiliter colligi ex eo, quod DEUS habuit. D. Thomas hic de Sacramentis art. 2. probat primam partem assertionis ex eo, quod Sacramenta omnia sint medicina; sed sanis opus non est medicina, & in illo statu innocentiæ omnes fuissent sani, consequenter non indiguissent medicina neque Sacramentis. Præterea quia in eo perfecto statu, in quo nondum pars hominis superior obediebat concupiscentiæ, non videbatur decere, ut ejus cognitiones supernaturales signis subjicerentur corporeis, demum quia DEUS præsciebat brevissimum futurum statum illum innocentiæ, unde non oportebat, ut in illo statu pro tam brevi tempore ullum institueret Sacramentum, de cujus ratione est, ut sit stabile & permanens. Secunda para negans futura Sacramenta ex vi ejusdem decreti, quo fuissent, si Adam non peccasset, conceditur ab iis omnibus, qui negant fuisse Christum venturum in illa hypothesi, quamvis ab aliis affirmetur, qui docent adhuc venturum fuisse Christum, si Adam non peccâsset. Ratio est, quia sublato motivo formali alicujus decreti divini, tollitur etiam ipsum decretum, sed sublato peccato Adæ tollitur totum motivum, propter quod fuerunt instituta Sacramenta, quia primarium motivum hujus decreti instituendi Sacramenta fuerunt merita passionis Christi, atqui ablato Adæ peccato non fuissent merita passionis Christi, quia saltem Verbum divinum non fuisset incarnatum in carne passibili, consequenter non fuissent Sacramenta ex vi ejusdem decreti: Quòd verò neque fuissent Sacramenta ex vi alterius decreti, quod possit probabiliter colligi ex eo, quòd de facto DEUS habuit, probatur facile, quia ex decreto, quod DEus habuit, non magis colligi potest futura Sacramenta, si Adam non peccâsset, quam futurum Christum sublato tali peccato: sed ex decreto, quod DEus habuit, non potest colligi futurum Christum, si Adam non peccâsset, ergo neque potest colligi futura Sacramenta. Minor ostenditur, quia cum Christus eo tantum fine venerit, ut populum suum redimeret, & salvum faceret omnes, qui perierant præsertim per peccatum originale, ideo ex decreto, quod DEus de facto habuit, non potest colligi futurum Christum, si Adam non peccâsset, ergo cum nihil possimus colligere ex decreto, quod DEUS de facto habuit de futuro Christo, stante peccato Adæ. Neque possumus colligere de Sacramentis, quæ per hoc decretum sunt instituta ex meritis Christi in remedium naturæ lapsæ per peccatum.

Dices in statu innocentiæ, qui revera fuit, quamvis brevissimo tempore lignum vitæ plantatum in medio paradisi erat signum vitæ nobis per gratiam propagandæ, præsertim in Eucharistia. Rursus matrimonium in illo statu innocentiæ fuit verum Sacramentum. Apostolus enim ad Ephes. 5. loquens de conjugio Adami, & Evæ, expressè illud vocat Sacramentum, inquiens: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, quæ verba explicantes sancti Patres, asserunt tunc, cum ex Adæ costa formata, & quasi educta est Eva, fuisse Adæ revelatam nativitatem ecclesiæ ex vulnerato Christi latere, ex quo manavit sanguis, & aqua in pretium, & lavacrum; sanguis enim fuit pretium nostræ redemptionis, & aqua in lavacrum per baptismum; imò & connubium Christi cum ecclesia, de quo prophetiçè dixit Adam, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*, consequenter dubitare non possumus, qui in statu innocentiæ ante peccatum Adæ extiterint vera Sacramenta. Sed contra, quia neque lignum vitæ, neque primorum parentum conjugium fuerunt Sacramenta, quia tunc non fuerunt instituta ut immediata signa gratiæ sanctificantis, lignum quidem vitæ fuit figura Eucharistiæ, quam solam significabat immediatè, & gratiam ad summum non nisi mediatè, seu mediante Eucharistia, cujus lignum vitæ erat Symbolum, unde licèt lignum vitæ fuerit figura Eucharistiæ, non tamen ipsum fuit Sacramentum; pari pacto matrimonium protoparentum fuit figura conjunctionis verbi cum carne, & Christi cum ecclesia, adeo ut cœperit matrimonium ex eo tempore esse mysterium & Sacramentum in latiori significatione: sed postea ex institutione Christi significavit, & contulit gratiam, & propriè fuit Sacramentum, juvat tamen observare, quod D. Paulus non dicit, Sacramentum hoc magnum fuit in præterito, sed Sacramentum hoc magnum est in præsenti, ex quo liquet Apostolum non fuisse locutum de præterito statu innocentiæ.

Asserendum est secundò in lege naturæ non fuisse à DEO institutum remedium aliquod pro parvulis ut mundarentur à peccato originali, & hoc remedium non fuisse solam internam fidem parentum, sed verum Sacramentum, quamvis non esset certa, ac determinata ex ceremonia omnibus communis, pro quo observandum est legem naturalem hic non sumi pro ea, in quam solùm naturale rationis lumen, quæ facienda sunt dictat: quia erant in lege naturæ præcepta supernaturalia & divinæ revelationes, quapropter dicitur lex naturalis eò quia, ut loquitur Augustinus, ejus præcepta scripta tan-

tantum erant in naturalibus cordis nostri tabulis, non atramento, sed Spiritu DEI vivi, & hæc lex duravit à mundi exordio usque ad Moysem; his positis probatur assertum quoad primam partem, quia Innocentius III. in cap. Majores de baptism. ait; *Absit, ut universi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur. quin & ipsis misericors Deus, qui neminem vult perire aliquod remedium procuravit ad salutem.* Hinc juvat argumentari, Deus quantum est ex se neminem vult perire voluntate saltem antecedente, sed hoc velle non potest, si non det omnibus media saltem generalia; quorum beneficiis possit quisque salutem consequi, dummodo nulla causa secunda id impediat: ergo posita illa voluntate, qua DEus, quantum est ex se, neminem vult perire, sequitur, quod DEUS debuit omni tempore providere parvulis generale aliquod remedium, quo purgarentur à macula originali, ac æternam consequerentur salutem. Hanc eandem assertionem alia ratione probat D. Augustinus lib. 6. contra Julianum cap. 9. ubi ait: *Non est credendum famulos Dei ante datam circumcisionem, quandoquidem inerat illis Mediatoris fides, nulla sacramenta ejus opitulatos esse parvulis suis, quamvis quid illud esset divina scriptura tacere voluerit.* Vult igitur Augustinus, quod sicut propter fidem in Christum circumcisio proderat parvulis ex Abrahamo oriundis, & contritio adultorum ex eadem fide habebat eandem efficaciam; ita quocunque tempore fuerit, eadem fides debuit parvulis esse utilis, viguit autem in lege naturæ fides Mediatoris, ut constat ex S. Job: ergo etiam remedium aliquod datum est infantibus ex ipsius Mediatoris meritis.

Quòd verò hoc remedium non fuerit solus internus actus fidei elicitus à parentibus sine ullo exteriori signo, probatur contra Vasquez. dispur. 165. cap. 3. ubi citat D. Thomam *in 4. dist. 1. quæst. 2. art. 6.* & alios quos vult docuisse, hoc remedium non fuisse nisi fidem parentum, quamvis D. Thomas *quæst. 60. art. 1.* doceat oppositum, quapropter probatur secunda pars, quia illud remedium, per quod constare debuit parvulos ecclesiæ fidelibus aggregatos esse, debuit esse sensibile & externum: sed hujusmodi fuit remedium illud parvulorum in lege naturæ, ergo non fuit sola interna fides parentum, quia hæc non est quid sensibile, & externum. Minor suadetur, quia etiam in lege naturæ aliqua erat fidelium ecclesia omnino visibilis, & sensibilis, consequenter in eo debebat constare sensu, seu extrinsecè sensibiliter, quinam essent illi aggregati: quia si ecclesia erat corpus sensibile, & omnes conveniebat in cultu externo fideles debebant cooptari in societatem ecclesiæ modo sensibili, siquidem cooptatio debet esse proportionata cooptantibus: ergo cum cooptarentur per remedium originalis, debuit hoc remedium esse sensibile, quia debuit esse signum cæremoniale sensibile significativum gratiæ, quia tunc parvuli per tale remedium justificabantur: ergo hoc remedium non potuit esse solus actus internus fidei elicitus à parentibus. Præterea quia in lege scripta sicut constare debebat de masculis, qui aggregati erant ecclesiæ, ita constare debebat de fœminis per remedium sensibile, sed fœminis non applicabatur nisi remedium legi naturæ, quia non poterant circumcidi ut masculi, ergo illud remedium erat sensibile. Rursus quia eatenus dicitur hoc remedium fuisse fides interna, quia per illud non conferebatur gratia, nisi ex opere operantis hæc enim est unica & tota ratio, quâ nititur Vasquez. *loco cit.* quæ tamen ratio non subsistit, quia hæc fides interna, ut esset meritoria, debet esse informata charitate proinde invalidum fuisset remedium, nisi collatum fuisset à peccatore, proinde dubius semper fuisset valor remedii, quod nullo pacto est dicendum. Denique debuisset hæc fides esse supernaturalis, quæ tamen tunc temporis difficillima erat, & nihilominus ratio exigebat, ut applicatio hujus remedii esset facillima: ergo hoc remedium non erat fides illa interna, sed externum aliquod signum sensibile, ac protestativum internæ fidei, & ita intelligendi sunt illi sancti Patres, qui dixerunt pueros fuisse tunc justificatos per solam fidem, quia nomine fidei intelligebant, hanc externam fidei protestationem, ut S. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 3. ait: *Quòd verò apud nos valeat aqua baptismatis, hoc apud veteres egit vel sola fides vel pro majoribus virtus sacrificii,* ubi vocat signum hoc fidem, eò quia in signo exteriori significabatur protestatio fidei.

Probatur tertia pars, quia hoc remedium fuit Sacramentum, ut docet D. Thoma 3. *part. quæst. 61. art. 3.* S. Cyprianus *lib. de cardinalibus Christi operibus cap. de circumcisione* D. Augustinus *lib. 5. contra Julian. cap. 6. & lib. 2. de nupt. cap. 11.* ubi expressè vocat hoc remedium Sacramentum. Ratio itidem est, quia remedium illud erat ceremonia sacra sensibilis significans sanctificationem, quæ tunc conferebatur puero: sed hoc sufficit ad veram rationem Sacramenti: ergo remedium illud erat verum Sacramentum. Præterea quia erat signum cæremoniale sensibile significativum gratiæ; quia tunc parvuli justificabantur, quod est de ratione Sacramenti, demum quia cooptatio, quo parvuli cooptabantur in societatem ecclesiæ, sensibili modo erat facienda nomine ecclesiæ consequenter debuit esse aliqua cæremonia publica externa & sensibilis. Neque ad rationem Sacramenti præcisè requiritur cæremonia determinata in specie, sed sufficit: si Deus illam instituerit in genere, ut homines usurparent actionem aliquam protestativam fidei, cui Deus infallibiliter annecti voluisset justificationem pueri ergo constat hoc remedium in lege naturæ habuisse veram rationem Sacramenti: quòd si dicas ex D. Gregorio lib. 4. Moral. cap. 5. *Id quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egisse apud veteres pro parvulis solam fidem*, consequenter tale remedium non fuisse quid sensibile, nec habuisse rationem Sacramenti. Contra est, quia ut paulò superiùs diximus, D. Gregorius fuit locutus de fide cum externa professione & sensibiliter declarata. Quod si dicas, in lege naturæ non habuisse locum præceptum positivum: ergo neque Sacramentum; Contra est, quia tametsi in lege naturæ non habuerit locum præceptum positivum, quod non fuit necessarium pro necessaria providentia; habuit tamen locum præceptum positivum hoc pacto necessarium, & hoc Sacramentum fuit ita necessarium, consequenter etiam habuisset locum hoc præceptum; quamvis non fuisset Sacramentum, quia adhuc debuisset à DEO institui remedium aliquod pro originali: si dicas, hoc remedium non fuisse determinatum neque institutum à DEO, consequenter non fuisse Sacramentum. Contra est, quia quamvis non fuerit institutum in specie, fuit tamen à DEO institutum in genere, quatenus fuit institutum signum aliquod externum protestativum fidei internæ, neque fuit necesse hunc signum externum esse specificè determinatum,

sed

ſed ſufficiens fuit, ſi per aliquod ſignum externum, qualecunque id fuerit, ſignificaretur fides interna per habitudinem ad ipſam fidem. Quòd ſi dicas, inde ſequi remedium originalis eſſe magis coarctatum in lege gratiæ, quam fuerit in lege naturæ. Contra eſt, quia inde non ſequitur fuiſſe difficilius, quia major difficultas poteſt eſſe in eliciendo actu fidei ac in determinato ſigno ſenſibili, quàm reperiatur in applicanda aqua pro baptiſmo. Præterea quia hoc idem argumentum etiam valeret, ſi remedium originalis fuiſſet tantum fides interna parentum, ſed dices, ſi fuiſſet à DEO inſtitutum aliquod hujusmodi remedium, utique deberet conſtare de illius inſtitutione vel ex ſcriptura, vel ex certa traditione, vel ſaltem ex aliqua hiſtoria ſacra vel profana: ſed ante D. Auguſtinum nullus poteſt citari qui meminerit hujus remedii, quod propterea fictitium eſt. Præterea quia ſi fuiſſet aliquod tale remedium inſtitutum vel illud juſtificaſſet puerum ex opere operato vel ex opere operantis. Primum nequit dici, quia hoc ſolis Sacramentis novæ legis fuit reſervatum: neque ſecundum, quia ſi contuliſſet gratiam ex opere operantis, utique neceſſarium fuiſſet, ut Miniſter Sacramenti eſſet in ſtatu gratiæ, quo pacto dubia ſemper fuiſſet de collatio Sacramenti. Sed contra, tale remedium eſſe fictitium quamvis nullus antè Auguſtinum illius meminerit, quia ex his, quæ habentur in ſcripturis & ſanctis Patribus de DEI voluntate generali ſalvandi omnes & de Chriſto univerſali Redemptore ſufficienter & certè ac infallibiliter concluditur illud fuiſſe à DEO inſtitutum. Ad aliud, quod addebatur de opere operato, & operantis, reſpondetur tale remedium nec ex opere operato, nec ex opere operantis contuliſſe gratiam, quia etiam circumciſio eam conferebat, & tamen nec ex opere operato, nec ex opere operantis, ſiquidem erat tantum conditio, qua poſita intuitu meritorum Chriſti DEUS conferebat gratiam: Cauſare gratiam ex opere operato eſt habere ex ſe efficaciam cauſandi gratiam, perinde ac cauſæ naturales vim habent producendi proprios effectus: cauſare verò ex operantis eſt cauſare per modum meriti, ac impetrationis, quatenus ſuſcipiens Sacramentum elicit aliquem actum bonum, qui de congruo meretur gratiam, quam impetrat à Deo. Et remedium parvulorum in lege naturæ neutro modo, cauſabat gratiam.

Aſſerendum eſt ulteriùs, in lege ſcripta circumciſionem fuiſſe verum, ac proprium Sacramentum, ut docent communiter cum D. Thoma *3. part. quæſt. 60. art. 3.* & evincitur ex illo Apoſtoli ad Roman. 4. *Signum accepit circumciſionis, ſignaculum juſtitiæ fidei*: ſcilicet gratiæ ſanctificantis, vel tunc collatæ ſaltem ex opere operantis vel conferendæ nobis per baptiſmum, quem Apoſtolus vocat circumciſionem non manu factam, ad Coloſſ. 2. *Circumciſi eſtis circumciſione non manufacta in expoliatione corporis carnis*: quia circumciſio corporalis fuit ſignum circumciſionis ſpiritualis, ut aggregarentur homines eccleſiæ, & populo DEI: præcipuus enim finis, ob quem fuit inſtituta circumciſio fuit tantùm ut ſpecialiter populo DEI aggregarentur poſteri Abrahæ, & à cæteris populis ſegregarentur ii, qui peculiariter DEUM non colerent & crederent venturum Meſſiam, ut docent Sancti Patres, Chryſoſtomus, Irenæus, Cyrillus, & alii. Rurſus fuit inſtituta circumciſio in remedium peccati originalis, non quòd ex opere operato illius deleret, ſed quia ſi nullo remedio legis naturæ priùs adbibito ſublatum eſſet peccatum, circumciſio id præſtaret, & ad juſtificationem parvulorum poſſet totum illud conferre, quòd contuliſſet remedium legis naturæ, ut docent communiter Theologi poſt Sanctum Auguſtinum, ergo cum circumciſio fuerit ſignum ſenſibile, ſignificans gratiam, ſeu ut loquitur Apoſtolus fuit ſignaculum juſtitiæ fidei: ſequitur fuiſſe verum Sacramentum. Verum an circumciſio fuerit inſtituta ad delendum originale, Sancti Patres circa præſens quæſitum non conveniunt. Juſtinus *in Dialog. contra Triphonem poſt init.* Irenæus *lib. 4. contra Heret. cap. 30.* Chryſoſtomus *homil. 27. in Geneſ.* Cyrillus *lib. 1. in Joan. cap. 22.* Epiphanius *hæreſi 13.* Damaſcenus *lib. 4. de fide cap. 26.* Ambroſius *in cap. 4. epiſt. ad Roman.* & alii negant fuiſſe circumciſionem inſtitutam ad delendum peccatum originale & aſſerunt ejus inſtitutionem tantum fuiſſe ad conſignandum peculiare populi DEI. E converſo D. Auguſtinus *lib. 3. contra Julianum cap. 18. & lib. 2. de nuptiis cap. 15.* Beda *lib. 2. in Lucam cap. 8.* Cyprianus *de Cardinalib. Chriſt. operib. cap. de circumciſione.* D. Bernardus *ſerm. 3. de circumciſione.* D. Proſper *de promiſſ. DEI part. 1. cap. 14.* Gregorius *lib. 4. Moral. cap. 2. & 3.* & Innocentius III. *in cap. Majores de baptiſmo* aſſerunt, fuiſſe circumciſionem inſtitutam ad delendum peccatum originale. Sed mihi videtur probabilior ſententia, ſcilicet quòd circumciſio non fuerit præcisè ordinata ad delendum originale, ſed ad ſegregandum populum electum & ita docet D. Thoma, *1. 2. quæſt. 102. art. 5. ad 1.* quia remedium pro peccato originali debuit eſſe commune omnibus tum maribus tum fœminis, & circumciſio non poterat fœminis convenire. Præterea quia remedium pro originali non debuit prætermitti in deſerto. Et circumciſio fuit in deſerto prætermiſſa, conſequenter non potuit circumciſio ordinari ad delendum originale, ſed ad ſegregandum populum electum. Quamobrem circumciſio ex divina inſtitutione ſuperaddita fuit remedio peccati originalis; & hoc remedium, quo originale delebatur, ut commune maribus, & fœminis conſiſtebat in externa proteſtatione fidei, adeo ut circumciſio fuit remedium originalis, quatenus conjuncta cum proteſtatione fidei, quam ſpeciali modo exprimebat. Neque D. Auguſtinus, & alii ſancti Patres adhærentes ſecundæ ſententiæ quid aliud docuerunt, ratio eſt, quia quando fuit inſtituta circumciſio jam aderat remedium peccati originalis, quod remedium debuit eſſe commune etiam fœminis, conſequenter circumciſio non fuit inſtituta, ut præciſum remedium peccati originalis, ſed ut proteſtativa fidei per modum cujuſdam ſolemnitatis, qua circumciſi ſuſcipiebantur ab eccleſia in populum DEI, quapropter circumciſio eatenus fuit neceſſaria ad ſalutem, quatenus externa proteſtatio fidei, quæ erat remedium originalis, & conſequenter neceſſaria ad ſalutem, cui fuit determinata à DEO per illam ſpecialem circumciſionis cæremoniam. Cæterum in lege ſcripta præter circumciſionem fuerunt etiam pro adultis alia Sacramenta, ut docent Theologi, & deſumitur ex Concilio Florentino in decreto unionis, & in Tridentino *ſeſſ. 3. can. 2.* & hoc idem etiam docent SS. Patres, Dionyſius *cap. 5. de eccleſ. Hierarch. part. 1.* S. Ambroſius *lib. 1. de Sacram. cap. 4. & 6.* ſiquidem illæ cæremoniæ, cujusmodi erant agnus paſchalis, unctio ſacerdotum, aſperſio ſanguinis, & alia ejusmodi ſanctificabant legaliter, erantque ſigna publi-

publica firma; & stabilia à Deo instituta, ut passim habetur in Exodi & Levit. ac significabant gratiam conferendam per Christum, ut clarè habetur in tota Epist. D. Pauli ad Hebræ. consequenter erant vera Sacramenta, quæ fuerunt triplicis generis: alia enim erant consecrativa Sacerdotum: alia ad usum & participationem rerum Sacrarum, ut esus agni paschalis, & alia expiativa ab immunditiis legalibus, ut probat D. Thomas 1. 2. *quæst.* 102. *art.* 5. ratio est, quia ad hæc tria genera reducuntur omnes cæremoniæ, quæ legaliter sanctificabant. Rursus hæc Sacramenta erant necessaria ad salutem necessitate præcepti, adeo ut non omnia fuerint omnibus necessaria, sed aliqua singulis; alia verò certis personis, ut colligitur ex Levit. & ex cap. 12. Exodi.

CAPUT II.

De Existentia Sacramentorum in lege gratiæ, ac definitione.

QUamvis in lege naturæ & scripta fuerint Sacramenta; iis tamen efficaciora sunt, quæ à Christo fuerunt instituta in lege gratiæ, quia, ut explicat Apostolum D. Dionysius, sacramenta in lege gratiæ *sunt virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, & numero pauciora*, siquidem Sacramenta, quæ fuerant instituta à Deo ante Christum, fuerunt infirma, & non habebant efficaciam productivam gratiæ, sed illam tantùm per passionem Christi dandam esse præfigurabant: secus Sacramenta in lege gratiæ continent ipsam gratiam, quam dignè suscipientibus conferunt, cujusmodi sunt baptismus, confirmatio, Eucharistia, pœnitentia, extrema unctio, ordo & matrimonium, quorum quinque prima ad spiritualem uniuscujusque hominis in se ipso perfectionem ordinantur, & duo ultima ad totius Ecclesiæ regimen ac multiplicationem pertinent, siquidem per baptismum spiritualiter nascimur per Confirmationem, augemur, stabilimur in gratia, & roboramur in fide, & nunc jam renati, & roborati nutrimur divino Eucharistiæ epulo. Quòd si per peccatum animæ ægritudinem incurrimus, sanamur spiritualiter per pœnitentiam rursus spiritualiter etiam & corporaliter, prout animæ expedit per extremam Unctionem: Præterea per Sacramentum ordinis Ecclesia gubernatur, & spiritualiter multiplicantur ejus Ministri, & per Matrimonium augetur corporaliter, hæc tamen novæ legis Sacramenta plures negârunt, & imprimis Ascodytæ apud Theodoretum *lib. 1. hæret. fabul. cap.* 13. Arcontici apud Epiphanium *hæresi* 40. Marchosæi, seu cujusdam Marci Discipuli apud Irenæum *lib. 3. cap.* 18. Catharistæ apud Sanderum *lib. 7. hæres.* 147. & si non omnia Sacramenta saltem plura receutinres Hæretici apud Staphylum *lib. de concordia Discipulorum Lutheri*, & ratio, qua nitebantur, erat, quia non oportet divina Mysteria, quæ sunt signa invisibilia per res, quæ videntur peragi, neque incorporea, & insensibilia per sensibilia, & corporea ut referente Theodoreto asserebant Ascodytæ, velut loquebantur Marchosæi apud Irenæum, quia non oportet inenarrabilia, & ineffabilis virtutis Mysterium per visibilea, & incorruptibiles perfici creaturas. Demum quia cum perfectissima fuerit Christi Redemptio, & per eam figuræ omnes & umbræ ablatæ absurdum est, ut iterum sub elementis & figuris Sacramentorum quasi servi detineamur, ut loquuntur Hæretici nostri temporis.

Asserendum omnino est, in lege gratiæ fuisse vera ac propria Sacramenta instituta, & ita definitum fuit de fide in decreto fidei, & in Trident. *sess.* 7. & ita docent communiter Sancti Patres & Catholici; siquidem congruum omnino erat, ut DEUS media salutis hominibus provideret, quæ consentanea essent eorum naturæ: sed hominibus naturale est, ut ad cognitionem rerum spiritualium, ac divinarum nonnisi per sensibilia perveniant, quia, ut ait S. Dionysius de cœlesti Hierarch. *Nam fas erat infirmitati nostra lucere radium divinum, nisi sacrarum varietate velaminum opertum, & vestitum iis, quæ nobis sunt familiaria.* Et rursus de Eccles. Hierarch. observat, Hierarchiam hanc Ecclesiæ militantis sensibilibus signis constare cœlestem autem intelligibilibus, ut etiam notat D. Chrysostomus homil. 60. ad populum. Rursus quia ut rectè asserit D. Augustinus lib. 19. contra Faust. cap. 1. & epist. 118. ut ex tanta Gentium varietate, & hominum multitudine corpus Ecclesiæ coalesceret necessum fuit eos vinculo aliquo sensibili simul colligari & adunari: & hoc vinculum nihil aliud est, nisi ipsa Sacramenta novæ legis, siquidem, ut ait Augustinus loc. cit. *Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis colligavit novi populi societatem.* Demum quia, ut ait Tertullianus lib. de baptismo cap. 2. *Sic Deus sapiens & potens merito in adversariis sapientia potentiaque, id est, in stultitia, & impossibilitate materias operationis sua instituit, quoniam virtus omnis ab his causam accipit, à quibus provocatur.* Unde conveniens erat, ut DEUS ostenderet suam sapientiam, & potentiam assumendo res infimas, & viles ad producendum effectum omnium præstantissimum, seu gratiam ipsam sanctificantem, qua promovemur ad amicitiam Dei, & evehimur ad ejus adoptivam filiationem. Hinc ad rationem, cui innitebantur Hæretici, respondetur decuisse divina mysteria per res sensibiles peragi. Neque hoc est servire sub elementis hujus mundi, ut serviebant Gentiles adorantes elementa: nec sicut Judæi, qui infirmorum, & egenorum elementorum premebantur jugo sacramentali, ut loquitur D. Augustinus *lib. 3. de doctrin. Christ. cap.* 9. Sed potiùs, ut ait S. Dionysius per rerum sensibilium involucra, & symbola ad invisibilia divinæ lucis gradum facere.

Quod verò ad Sacramenti attinet definitionem *S.* Thomas 3. *part. quæst.* 60. *art.* 2. definit Sacramentum esse signum rei sacræ, in quantum est sanctificans homines, & Catechismus Concilii Tridentini duplicem exhibet Sacramenti definitionem breviorem unam, & alteram prolixiorem, & magis explicatam, prima est: *Sacramentum est invisibilis gratia visibile signum ad nostram justificationem institutum.* Et altera; *Sacramentum est res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis & justitia tum significandæ tum efficiendæ vim habet*, & est idem sensus definitionis, quam habet *S.* Isidorus *lib. 6. Originum cap. de offic.* & refertur in decreto Gratiani cap. multi, & ab aliis sanctis Patribus, præsertim à

S. Gre-

S. Gregorio definitur *Sacramentum, quod sit, in quo sub tegumento rerum visibilium divina virtus secretius operatur salutem.* Ex his sutem definitionibus infertur necessariò Sacramentum pertinete ad genus signi. Quod ut intelligatur, observandum est rerum omnium quæ sub sensus cadunt, ac sensibus percipiuntur, duo esse genera. Aliæ enim ob id inventæ sunt, ut aliquid significent: aliæ non alterius tei significandæ, sed sui tantùm causa efficiuntur. Hujus generis sunt res fere omnes quæ natura constant, & prioris generis sunt voces, quibus res alias significamus, ut rerum vocabula scripturæ vexilla, imagines, symbola, & alia hujusmodi, quia si vocabulis derraheretut vis significandi, tolleretur causa, propterquam vocabula instituuntur. Cæterum Sacramentum dicitur signum ex D. Augustino Lib. 2. de Doct. Christian. cap. 1. quia signum est res prætet speciem quam ingerit sensibus, quid aliud ex se faciens in cognitionem venire, quemadmodum viso vestigio arguimus animal transiisse, cujus vestigia cognoscimus: & fumus eatenus est signum ignis, quia ipso fumo cognoscimus ignem subesse, & voce audita animalis ejus advertimus animi affectionem, audito latratu cognoscimus adesse canem, audito rugitu leonem. Signorum alia sunt naturalia, & alia data illa sunt, quæ siue voluntate, & ullo appetitu significandi prætet se aliquid aliud ex se cognosci faciunt, quo pacto si fumus est signum naturale significans ignem. etiam si solus fumus appareat, non enim fumus significat ignem, eò quia velit ignem significare, sed quia ignis expellens humiditatem, quæ evaporat in fumum, ideo fumus veluti effectus dicitur naturaliter significate ignem, ac esse signum naturale ejusdem. Hoc pacto vultus irascentis hominis animi affectionem ostendit, tametsi nil aliud loquatur, & hæc dicuntur signa natutalia, quia naturaliter nectuntur cum tebus illis, quas significant. Signa data, quæ etiam ex institutione dici solent, seu ad placitum ea sunt, *quæ sibi quaque viventia invicem dant ad demonstrandos quantum possunt motus animi sui vel sensa, aut intellecta qualibet*, & horum signorum quædam pertinent ad sensum oculorum, quibus solent homines sua sensa communicare, alia ad autes, paucissima ad cæteros sensus, quia cum innuimus, signa non damus nisi per oculos, quo pacto vexilla limitaria per oculos insinuant voluntatem ducum. Ad autes pertinent tuba, tympana & instrumenta musicalia quæ significant vel milites pertransseuntes, vel choreas quæ ducuntur. Alia sunt signa ab hominibus, & alia à Deo instituta. Rursus alia speculativa, alia practica: illa sunt quæ tantùm significandi gratia exhibentur oculis intuentium, ut iris in nube rorida, de qua Genes. 9. dicitur: *Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me, & inter terram:* Practica sunt, quæ ex Dei institutione aliquid significant, & efficiunt. Notio, & essentia signi sensibilis communis est omnibus Sacramentis, quia ut scribit D. Augustinus: *Epist. 137. ad Marcellinum: Signa cum ad res divinas pertinent, Sacramenta appellantur: quæ ex scripturis esse signa sacra manifeste deprehenditur.* Apostolus enim de circumcisione veteris legis Sactamento, quæ Abraham Patri omnium credentium data erat, scribit ad Roman. Cap. 4. *Signum accepi circumcisionis, signaculum justitiæ, & fidei.* Et Cap. 5. ait: *An ignoratis, quia quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus*, & asserit hujus tei significationem habere baptismum, inquiens: *Nos consepultos esse cum illo per baptismum in mortem, ut quando Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Rursus D. Augustinus Cap. 26. *Sacramenta novæ legis vocat visibilia signacula, in quibus res divinæ invisibiles honorantur* Ratio autem, cur Sacramenta sint signa sensibilia, est, quam adducit D. Thomas 3. part quæst. 9. art. 4. quia divina sapientia unicuique rei providet secundùm suum modum, ob quam causam dicitur Sapient. 8. *Suaviter disponit omnia*, & Matth. 25. *Dedit unicuique secundùm propriam virtutem*, sed homini est connatutale, ut per sensibilia petveniat in cognitionem intelligibilium: Signum enim est, per quod aliquis devenit in cognitionem alterius: quapropter cùm res sacræ, quæ per Sacramenta significantur, sint quædam spiritualia & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, ut per aliquas res sensibiles significatio Sacramenti impleatur, sicut etiam per similitudines sensibilium rerum in divina Scriptura tes spirituales nobis describuntur: & hæc ratio firmatur authoritate S. Chrysostomi homil. 83. in Matth. ubi ait: *Quoniam ille dixit: Hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus, nihil enim sensibile traditum nobis à Christo, sed rebus quidem sensibilibus: omnia verò quæ tradidit insensibilia sunt: Sic & in baptismo per aquam quæ res sensibilis est, donum illud conceditur: quod autem in ea conficitur, regeneratio scilicet, ac renovatio intelligibile quiddam est: nam si tu incorporeus esses, nuda ipsa dona incorporea tradidisset tibi: quoniam verò corpori conjuncta est anima tua: in sensibilibus intelligenda tibi traduntur.* Huc etiam spectat egregium illud testimonium D. Augustini enarrat. 2. in Psal. 33. *Christus in corpore, & sanguine suo voluit esse salutem nostram. Unde autem commendavit corpus & sanguinem suum? de humilitate sua. Nisi enim esset humilis, nec manducaretur, nec biberetur. Respice altitudinem ipsius; in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Joann. 1. ecce cibus sempiternus: sed manducant Angeli, manducant supernæ virtutes, manducant cœlestes spiritus, & manducantes saginantur, & integrum manet, quod eos satiet, & lætificat, quis autem homo posset ad illum cibum, unde cor tam idoneum illi cibo? Oportebat ergo ut mensa illa lactesceret, & ad parvulos perveniret.* Quinimò non solùm ratio signi sensibilis convenit Sacramentis novæ legis, sed etiam rei significatæ per quandam proportionem ac similitudinem debet accommodari, ut specie quadam ac similitudine nobis declaret, quod Deus in animis nostris sua virtute, quæ sensu percipi non potest, efficit. Sic baptismus ministratur per certa, & solemnia verba prolata, & per aquam extrinsecus abluentem, & significat, per Spiritus Sancti virtutem omnem peccati maculam, & turpitudinem elui interius in baptismum suscipiente, & animas nostras pet gratiam sanctificantem fieri gratas Deo, imò & pet adoptionem filias, unde Tertullianus Lib. de resurrect. carnis Cap. 8. ait: *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur,* ut

ut & anima Spiritu illuminetur. Caro corpore, & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur. Quod etiam asserit D. Augustinus epist. 98. ad Bonifacium, ubi ait: *Si Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sunt Sacramenta non haberent, omnino Sacramenta non essent.* Verùm Sacramenta novæ legis totam vim significandi habent ex Dei institutione; quia cum solus Deus sit author Sacramentorum, ut etiam fidei, ac Religionis, est etiam author virtutis, ac significationis Sacramentorum, quia pertinent ad religionem, ac fidem: unde exigebant Sacramenta institui à Christo; adeò ut Sacramentalia, ut aqua benedicta, signum crucis, pectoris tunsio, benedictio Episcopalis non sint Sacramenta eo, quia non sint res immediatè à Christo institutæ, sed tantùm sint ritus ab Ecclesia instituti immediatè.

Rursus Sacramenta sunt quidem signa non tamen purè speculativa, sed practica & efficacia, eò quia causent gratiam, quæ est res sacra in suscipientibus, dummodo non ponant obicem, & hæc gratia significatur per ipsa Sacramenta. Hinc à definitione Sacramenti excluduntur creaturæ sensibiles, quæ tametsi aliquid sacri significent, scilicet Sapientiam, & bonitatem divinam, quatenus sunt in se ipsis sacræ, non tamen, quatenus nos per ipsa significamur; quapropter Sacramenta dici non possunt, quia Sacramentum debet signum rei sacræ in quantum sanctificant homines, ut notat D. Thomas 3. *Part. quæst.* 60. *art.* 3. qua ratione etiam differunt Sacramenta novæ legis à Sacramentis legis scriptæ, quæ ob illam tantùm rationem à Deo fuerunt hominibus commendata, ut aliquid significarent, & in memoriam revocarent, vel promitterent, ut fuerunt circumcisio, panis azimus, purificationes legis, sacrificia, ac reliquæ cæremoniæ cultus Mosaici, quapropter ait Augustinus enarrat. in Psal. 73. *Si discernimus duo testamenta, vetus & novum, non sunt eadem Sacramenta, nec eadem promissa, eadem tamen pleraque præcepta,* & paucis interjectis subdit: *Præcepta eadem, Sacramenta non eadem, promissa non eadem. Videamus, quare præcepta eadem: quia secundùm hæc Deo servire debemus. Sacramenta non eadem, quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, & alia promittentia Salvatorem. Sacramenta novi testamenti dant salutem, Sacramenta veteris testamenti promiserunt salvatorem,* & post aliqua subjungit: *Mutata sunt Sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, ac feliciora.*

Excluduntur etiam à definitione Sacramenti signa, quæ tantùm sunt speculativa, & quorum usus est in ecclesia, cujusmodi sunt sacræ imagines, quæ significant sanctos æterna beatitate in cœlo donatos cruces, Christi passionem vestes sacerdotales Monachorum, & alia id genus, quæ tametsi significent res sacras, non tamen eas causent. Quòd si scire cupis, quarum rerum sint Sacramenta signa, edisserit S. Augustinus Lib. 3. de doctrina Christian. cap. 5. & 9. inquiens: *Est miserabilis animæ servitus signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream mentis oculum ad hauriendum lumen æternum non posse levare. Sub signo autem servit, qui operatur, & veneratur aliquam rem significantem, nesciens quid significet: qui vero aut operatur, aut veneratur utile signum divinitus institutum cujus vim ac significationem intelligit, non hoc veneratur, quod videtur, & transit; sed illud potius, quo talia cuncta referenda sunt. Talis autem homo spiritalis & liber est etiam tempore servitutis, quo carnalibus animis nondum oportet signa revelari: quorum jugo edomandi sunt. Tales autem spiritales erant Patriarchæ, ac Prophetæ omnesque in populo Israel, per quos nobis Spiritus Sanctus ipsa scripturarum, & auxilia, & solatia subministrat. Hoc verò tempore posteaquam resurrectione Domini Nostri manifestissimum judicium nostræ libertatis illuxit, nec eorum quidem signorum, quæ jam intelligimus, operatione gravi onerati sumus; sed quædam pauca pro multis eademque facta facillima, & intellectu augustissima, & observatione castissima ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina: sicuti est baptismi Sacramentum, & celebratio corporis, & sanguinis Domini. Quæ unusquisque cum percepit, quo referantur, imbutus agnoscit, ut ea non carnali servitute, sed spiritali potius libertate veneretur.* Et nonnullis interjectis subjungit: *Qui autem non intelligit, quid significet signum, & tamen signum esse intelligit, nec ipse premitur servitute.*

Significatio autem in Sacramentis novæ legis triplex est: Siquidem significant rem aliquam præteritam, scilicet Christi Redemptoris passionem, quæ causa est sanctitatis, & gratiæ, quæ nobis impertitur. Rursus significant rem præsentem, scilicet ipsam gratiam, quam de præsenti operantur in ritè suscipientibus Sacramenta: & etiam significant rem futuram, seu æternam beatitudinem, ad quam sanctitas nostra refertur, ut ad proprium finem, quo pacto ait D. Thomas 3. part. quæst. 9. art. 3. Sacramentum est signum rememorativum ejus, quod præcessit, scilicet passionis Christi; & demonstrativum ejus, quod in nobis efficitur per Christi passionem scilicet gratiæ, & prognosticon, id est, prænuntiativum futuræ gloriæ. Et hæc tria dilucidè nobis exhibet Sacramentum baptismi, cùm enim Apostolus ait ad Romanos capite 6. vers. 3. *Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.* Ostendit ideo, baptismum esse dicendum signum, quia Dominicæ passionis & mortis nos admonet: Præterea cùm subjungit: *Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus:* quibus verbis Apostolus significat, baptismum esse signum, quo cœlestis gratia in nos infusa significatur, cujus beneficio nobis datum est ut novam vitam instituamus, & omnia veræ pietatis officia libenti animo adimpleamus. Tandem ait Apostolus, si enim complantati facti sumus similitudinis mortis ejus, simul & resurrectionis erimus, quibus verbis asserit, baptismum esse signum futuræ resurrectionis, ac æternæ beatitudinis. Neque Sacramenta unicam tantùm rem præsentem significant, sed plures, etenim Eucharistia significat veri Corporis, & Sanguinis Christi præsentiam sub speciebus panis, & vini, & rursus significat gratiam, quæ confertur dignè hoc Sacramentum sumentibus. Neque inde sequitur Sacramenta esse signa æquivoca, eò quia plura significent, quia significant illa plura quatenus ordine quodam sunt quid unum. Sacramentum unum propriè dicitur: quod ordinatur ad significandam nostram sanctifica-

ficationem, ad quam tria spectantur, scilicet causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi, & forma nostræ sanctificationis, quæ est gratia cum virtutibus & ultimus finis ejusdem significationis, sed vita æterna, quæ tria significantur per omnia Sacramenta.

Hinc Sacramenta nuvæ legis non differunt à Sacramentis antiquæ legis, eò quia in nuva lege sint novæ cæremoniæ, & alii ritus, sed differunt; eò quia lege evangelica causent gratiam, quam continent, & conferunt dignè suscipientibus; & Sacramenta veteris legis non causabant gratiam, sed tantùm eam figurabant dandam solum per Christi venturi passionem: est enim dogma fidei definitum in pluribus Conciliis, præsertim Tridentino contra hæresin Calvini Sess. 7. Can 2. ubi ait: *Si quis dixerit, ea ipsa nova legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia caremonia sunt alia, & alii ritus externi, anathema sit.* Unde differunt, quia Sacramenta novæ legis gratiam continent, quam etiam dignè suscipientibus conferunt, non verò Sacramenta legis scriptæ, unde Eugenius IV. in decreto ad Armenos ait: *Quod illa* (scilicet Sacramenta legis scriptæ) *non causabant gratiam, sed eam solum per Christi passionem dandam figurabant* (scilicet Sacramenta novæ legis) *continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus*, & hoc discrimen etiam indicat Apostolus ad Hebr. 9. ubi ait: *Posse juxta conscientiam perfectum facere servientem solum modo in cibis, & in potibus, & variis baptismatibus, & justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.* Et cap. 10. subdit: *Umbram habens lex futurorum bonorum non ipsam imaginem rerum per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere: alioquin cessassent offerri. Ideo quòd nullam haberent ultro conscientiam peccati cultores, semel mundati.* Et postea addit: *Impossibile est enim sanguine Taurorum, & hircorum auferri peccata*, quæ verba tametsi de sacrificiis intelligantur, idem tamen judicium ferendum est de Sacramentis. Et Galat. 4. Omnia quæ lege Mosaica præcipiebantur, & ubservabantur, vocat infirma, & egena elementa, eò quia non voluerint hominem à peccato expiare, & ad veram sanctitatem perducere vi suæ institutionis & insita ac congenita virtute & compellans Judæos ait: *Nunc autem cum cognoveritis Deum, imò cogniti sitis à Deo, quomodo convertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuo servire vultis.* Idque confirmat D. Augustinus Lib. 19. contra Faustum cap. 13. inquiens: *Prima Sacramenta, quæ observabantur, & celebrabantur ex lege prænunciativa erant Christi venturi, quæ cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt, & ideo ablata, quia impleta. Et alia sunt instituta virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Et cap. 14. *Veruntamen si antiqui justi, qui Sacramentis illis intelligebant venturam prænuntiari revelationem fidei, ex qua, licet operta & abscondita, munere tamen pietatis intellecta; etiam tunc ipsi vivebant: quia in hac vita nemo potest esse justus, nisi qui ex fide vivit; si ergo antiqui justi pro illis prænuntiativis Sacramentis & rerum nondum impletarum figuris omnia dura, & horrenda perpeti parati fuerunt, & plerique perpessi sunt, si tres pueros & Danielem prædicamus, quia de mensa Regis contaminari noluerunt, quod erat contra illius temporis Sacramentum, si Machabæos cum ingenti admiratione preferimus, quia escas, quibus nunc Christiani licitè utuntur, attingere noluerunt, quia tunc pro tempore prophetico non licebat: quanto magis nunc pro baptismo Christi, pro Eucharistia Christi, pro signo Christi ad omnia perferenda paratior debet esse Christianus, cum illæ fuerint promissiones rerum complendarum, & hæc sint indicia completarum.* Quòd si dicas, sacrificiis legis scriptæ etiam tribui remissionem peccatorum Levit. 1. 4. 5. & 16. & Numer. 15. ubi habetur: *Orabitque pro eo sacerdos, & dimittetur ei, & propitius erit Dominus, sanguis pro anima piaculo est.* Ex quibus videtur colligi, Sacramenta veteris legis vim etiam habuisse remittendi peccata, & consequenter conferendi gratiam non minus, ac Sacramenta legis evangelicæ. Sed contra: quia sacrificia veteris legis tantùm habuerunt virtutem expiandi immunditiam legalem & corpoream, quæ homines arcebat à divino cultu, non verò virtutem habuerunt delendi immunditiam peccati. Præterea sacrificia veteris legis tantùm adferebant remissionem legalem peccati ad præstando, ut peccata non imputarentur ad pœnam lege præscriptam his, pro quibus offerebantur, non verò causabant veram, & internam peccatorum remissionem, justitiam, sanctitatem, & gratiam; quapropter D. Augustinus Tract. 41. in Joan. loquens, de sacrificiis veteris legis ait: *In illis sacrificiis non erat expiatio peccatorum, sed tantum umbra futurorum*; & qui illis sacrificiis oblatis, vel Sacramentis susceptis remissionem peccatorum ac veram sanctitatem consequebantur, eam non obtinebant virtute sacrificiorum, & Sacramentorum, sed ex fide Christi venturi, quam per signa illa à Deo instituta profitebantur, tunc homines in lege illa scripta: quemadmodum igitur justitia & sanctitas interna non causabatur à lege ipsa scripta, neque à sacrificiis oblatis, ac Sacramentis celebratis, sed ex sola fide Christi venturi; adeò ut justi veteris testamenti sub lege non essent, sed sub gratia, ac pertinerent ad novum testamentum: perinde remissio peccatorum & justitia interior per gratiam & charitatem non erat effectus Sacramentorum veteris legis, sed solius fidei in Christum venturum, quem ipsa Sacramenta promittebant, & prænuntiabant. Quamobrem Sacramenta legis Mosaicæ, ut ait Apostolus: *Inquinatos sanctificabant ad emundationem carnis, & non poterant juxta conscientiam perfectam facere servitutem*, hoc est, expiabant quidem immunditiam legalem, & corpoream, & ab immunditiis culpæ legalis purgabant, non verò conscientiam emundabant, nec gratiam sanctificantem conferebant; quia non delebant peccata, sed tantùm præstabant remissionem legalem peccati, quatènus non imputabatur ad pœnam, secus Sacramenta novæ legis utpote emanantia ex latere Christi vim habent abstergendi non carnis, sed animæ immunditiam, & conferendi gratiam sanctificantem, ut ait Apostolus ad Hebr. 9. 14. ubi loquens de Christo ait: *Qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo emundans conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi.* Quamobrem in lege evangelica Sacramenta gratiam, quam continent, & significant, operantur virtute Christi & ejus sanguine.

CAPUT III.

De Institutione Sacramentorum novæ legis, deque eorum necessitate.

NUlli est dubium, quin Sacramenta novæ legis fuerint à Christo instituta in lege gratiæ, est enim de fide contra Hæreticos, præsertim Beguinos damnatos à Joanne XXII. in Extravag. *Sancta Romana*, & ita definitur in Concilio Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino Sess. 7. ratio quia natura humana est determinata, ut non nisi per sensibilia percipiat intelligibilia, & quia divina Providentia disponit omnia suaviter, conveniens fuerat, ut effectus gratiæ subjiceretur signis sensibilibus. Præterea quia non possunt populi in unam coire religionem, nisi colligantur in unum per consortium Sacramentorum ac signorum sensibilium, quibus appareant unum Cætum constituere, ut eleganter demonstrat D. Augustinus Lib. 19. contra Faustum cap. 11. Quapropter ad hanc sensibilem colligationem erant Sacramenta & signa sensibilia necessaria. Difficultas tamen est, an Christus per se ipsum immediatè Sacramenta instituerit. Et asseruimus nullum esse Sacramentum novæ legis, quod Christus per se ipsum immediatè non instituerit, ita communiter Theologi; id enim fuit definitum in Concilio Tridentino Sess. 7. Can. 7. *Si quis dixerit, Sacramenta nova legis non fuisse omnia à Christo instituta, anathema sit.* Et specialiter de Extrema Unctione Sess. 14. Cap. 1. ait: Eam institutam fuisse à Christo Marci 6. & per Apostolum Jacobum eam tantum fuisse fidelibus insinuatam, promulgatam, & commendatam. Neque refert Concilium non fuisse usum particula illa *immediate*, ob quam omissionem censent aliqui Theologi assertionem hanc non esse de fide. Nam contra est, quia ex fine, & contextu clare colligitur Concilium definivisse Christum per se ipsum immediatè instituisse Sacramenta novæ legis. Quia Concilium æquè asserit de omnibus Sacramentis novæ legis, scilicet instituta fuisse à Christo, consequenter etiam de omnibus. Præterea quia ut rectè notat Bellarminus *Lib. 1. de Sacramentis in genere cap. 23.* Si definitio Concilii intelligeretur de institutione mediata Sacramentorum, pari pacto Christus dici posset Institutor rituum, & cæremoniarum, quæ adhibentur in ministrandis Sacramentis, quia has cæremonias Christus etiam mediatè instituit, quatenus dedit potestatem Ecclesiæ eas instituendi, & tamen Concilium Sess. 2. Cap. 2. definit has cæremonias non à Christo, sed ab Ecclesia fuisse institutas, consequenter non licet explicare Concilium de mediata solùm institutione, & quòd Christus Sacramenta instituerit per Ecclesiam vel Apostolos. Præterea quia Tridentinum Canonem illum definivit contra Sectarios hujus temporis negantes Sacramenta novæ legis fuisse instituta à Christo. Sectarii verò non negant, fuisse instituta ab Ecclesia saltem plura Sacramenta, si non omnia, ergo Concilium satis clarè definivit Christum per se ipsum immediatè instituisse Sacramentum novæ legis.

Præterea quia conveniens erat, ut Sacramenta novæ legis immediate instituerentur à Christo, quia ut ait D. Augustinus lib. 12. contra Faustum cap. 13. *Prima Sacramenta quæ observabantur, & celebrabantur ex lege, prænunciativa erant Christi venturi, quæ cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt, & ideo ablata, quia impleta: non enim venit solvere legem, sed adimplere: & alia sunt instituta virtute majora, & utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, tanquam justitia fidei revelata, & in libertatem vocatis filiis Dei jugo servitutis ablato, quod duro & carni dedito populo congruebat.* D. Thomas 3. *part. quæst. 9. art. 4.* Hoc idem evincit, quia sicut antiqui Patres salvati sunt per fidem Christi venturi, ita & nos salutem consequimur per fidem Christi jam nati, & passi, atqui Sacramenta sunt quædam signa protestantia fidem, qua homo justificatur, ergo cum aliis signis futura, præterita & præsentia significari oportebat, ideo quædam alia Sacramenta in nova lege à Christo institui immediatè per se ipsum conveniens erat, quæque distinguerentur à Sacramentis legis scriptæ, quapropter D. Augustinus epist. 47. ad Hilarium quæst. 3. ait: *Vide, quemadmodum commendat unum, & unum, id est Adam, & Christum: illum ad condemnationem, hunc ad justificationem cum tanto post Adam venerit Christus in carne, ut sciamus etiam antiquos justos, per quam liberamur & nos, fidem scilicet incarnationis Christi, quæ illis prænuntiabatur, sicut nobis facta annuntiatur. Hæc igitur fides etiam antiquorum justorum fuit, quapropter Apostolus 2. Corinth. 4. scribit: Habentes autem eundem spiritum fidei, propter quod scriptum est, credidi propter quod locutus sum. & nos credidimus, propter quod & loquimur: non diceret eundem Spiritum fidei nisi admonens etiam antiquos justos habuisse ipsum spiritum fidei seu incarnationis Christi: sed quia illis futura prænuntiabatur, quæ jam facta nobis annuntiatur, & tempore veteris testamenti velabatur, quæ tempore novi testamenti revelatur; ideo ejus Sacramenta variata sunt, ut alia essent in veteri testamento, alia in novo; cùm fides ipsa varia non sit, sed una sit.* Quòd si nulla contigit fidei mutatio variatis Sacramentis multò minus aliqua in Deo mutatio refundenda est, quòd alia Sacramenta instituerit post adventum Christi, & alia tempore legis: quia illa fuerunt congrua gratiæ prænuntiandæ, hæc autem sunt congrua gratiæ in lege evangelica demonstrandæ, & sicut ratio non mutatur agriculturæ, cum agricola æstate aliud jubet, quam jusserat vere, vel hyeme, ita Deus alia in nova lege instituens Sacramenta ab iis, quæ in veteri præscripserat, mutatus non est, unde constat Christum instituisse per se ipsum Sacramenta legis evangelicæ. alioquin, si ecclesia, & non Christus immediatè instituisset hæc Sacramenta, posset etiam ecclesia per se variare, ac mutare aliquid circa substantiam Sacramentorum, quod est falsum, & negatur à Concilio Tridentino, quapropter certú est, & de fide tenendum, Christum per se ipsum im̃ediate instituisse omnia Sacramenta novæ legis, adeo ut oppositum de quocunq; Sacramento in particulari

meritò

meritò erroris damnetur. Rursus possunt etiam ad id confirmandum afferri optimè congruentiæ, quia ad eum pertinebat institutio omnium Sacramentorum, cujus unius est potestas excellentiæ; sed hic fuit solus Christus ergo ille solus immediatè sacramenta instituit. Major est clara, quia supremum Ecclesiæ caput decebat prima, & potissima ecclesiæ fundamenta jacere per se ipsum, præsertim cum illa totum in se contineant pretium sanguinis Christi, siquidem, ut loquitur D. Thomas: *Congruum etiam fuit ut ne in alio, quam in ipso Christo spem locaremus, si alterius nomine sacramenta nobis administrarentur, sicut nec redemptionem fieri voluit per alium quam se ipsum.* Demum quia congruebat ob sacramentorum reverentiam, quibus sine dubio minus deferretur, si non à Christo, sed ab homine fuissent instituta.

Sed dices, quamvis in evangelio habeamus Christum instituisse Baptismum, Eucharistiam, & pœnitentiam, alia tamen quatuor sacramenta non leguntur instituta fuisse à Christo, adeo ut merito dixerit Augustinus lib. 3. de Doctrin. Christian. cap. 9. & epist. 118. *Nonnulla sacramenta instituta esse à Christo, quorum in scriptura mentio est, & aliorum institutionem factam esse ab ecclesia, vel ab Apostolis*; ex quibus videtur Augustinus sensisse, non omnia sacramenta fuisse immediatè instituta à Christo; hinc Alensis 4. *part. quæst.* 5. *num.* 2. *art.* 1. & *quæst.* 9. *membr.* 1. asserit confirmationem non fuisse institutam à Christo, neque ab Apostolis, sed in Concilio Meldensi instinctu Spiritus Sancti. Sed contra, quia tametsi institutio omnium Sacramentorum facta à Christo non habeatur in evangelio, constat tamen partim ex aliis scripturis, & partim ex traditione Apostolica; cujus authoritas æquivalet evangelio. Præterea quia omnia sacramenta si non explicitè, saltem implicitè continentur in evangelio. Baptismus, & Eucharistia expressè habentur Matth. ult. & 26. Marc. 24. Lucæ 22. Pœnitentia colligitur ex Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Hinc Synodus Tridentina sess. 14. cap. 1. ait: *Ex quibus tam perspicuis verbis potestatem remittendi, & retinendi peccata, ad conciliandos fideles post baptismum lapsos Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam universorum Patrum consensus semper intellexit.* Ordo fuit in ultima cœna institutus, quando, ut ait Tridentina Synodus sess. 22. de sacrificio missæ cap. 1. *Corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earundem rerum Symbolis, Apostolis, quos tunc novi testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit*; idque apertè desumitur ex illo Lucæ 22. *Hoc facite in meam commemorationem*; & completum fuit hoc sacramentum quoad potestatem in corpus mysticum Joan. 5. quando illis tradita est potestas retinendi, & remittendi peccata, ut liquet ex Concilio Senonensi decreto 20. de Sacramento Ordinis. Matrimonium colligitur ex illo Matth. 19. & Marci 10. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*; quibus verbis ex Tridentino sess. 24. cap. ult. matrimonialis nexus indissolubilitatem ab Adamo tantum ante pronunciatam confirmavit Christus, qui quod antea fuerat in officium naturæ, in sacramentum sanctificativum conjugum evexit. Extremam Unctionem asserit Tridentina Synodus sess. 14. cap. 1. insinuatam tantùm fuisse apud Marcum 6. *Ungebant oleo multos ægros, & sanabant*; & promulgatam per Apostolum Jacobum cap. 5. & inde colligitur materia, & forma hujus sacramenti, ut & Minister: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & allevabit illum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Denum sacramentum confirmationis asserit Concilium Senonense decreto eo, fuisse institutum, quando Matth. 19. oblati sunt Christo parvuli, ut eis manus imponeret. Sed Fabianus Papa in 2. Epist. ad Episcopos Orientales pag. 47. ait fuisse institutum in ultima cœna, inquiens: *In illa die Dominus Jesus postquam cœnavit cum Discipulis suis, & lavit pedes eorum; sicut à sanctis Apostolis Prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, Chrisma conficere docuit.* Hinc erravit Alensis asserens Sacramentum Confirmationis institutum fuisse in Concilio Meldensi, cum hoc Concilium celebratum fuerit anno Christi 845. sub Sergio Papa 2. & Fabianus Papa multo ante rexerit ecclesiam, scilicet anno Christi 288. Præterea quia in præfato Concilio Meldensi supponitur hoc Sacramentum jam pridem institutum, & ibi solum præcipitur, ut nonnisi feria 5. Majoris hebdomadæ conficiatur, ut constat ex cap. 45. & 46. Præterea quia plura alia Concilia ante Meldense citato ab Alense meminerunt hujus sacramenti ut jam instituti, ut Concilium Valentinum sub Damaso I. anno 314. Carthaginense quartum sub Anastasio I. anno 456. in quibus præcipitur, ut Presbyteri à proprio tantum Episcopo petant Chrisma ante solemnitatem Paschæ. Quinimo Clemens Romanus, quem S. Petrus sibi designavit successorem, expressè meminit hujus Sacramenti Confirmationis lib. 3. Apostol. Constit. cap. 16. ubi ait: *Postea Episcopus baptizatos chrismate ungat.* Hinc de Apostolica traditione hujus Sacramenti non licet dubitare; ad id quod addebatur ex S. Augustino, respondetur D. Augustinum in illo loco non agere de institutione Sacramentorum, sed sola promulgatione facta per ecclesiam, ut manifestè apparet ex contextu.

Asserendum est secundò, Christum instituisse sacramenta etiam ut hominem per potestatem excellentiæ, quæ propria est Christi Domini; non tamen ut homo fuit causa principalis instituens Sacramenta, sed tantùm ex Dei commissione, ut docet D. Thomas 3. part. quæst. 64. art. 3. & 4. & cum ipso Thomistæ, & ferè communiter Theologi, & colligitur ex D. Augustino tract. 5. in Joan. ante medium, ubi ait: *Potuit Dominus noster Jesus Christus, si vellet, dare potestatem alicui servo suo, ut daret baptismum suum, tanquam vice sua, & transferret à se potestatem baptizandi, & constitueret in loco suo, & tantum vim daret baptismo translato in servum, quantum habet, & sic baptismus datur à Domino*; quòd si potuit hoc fieri à pura creatura, potuit etiam à fortiori fieri à Christo ut homine, & quia Christo concedenda est major excellentia, quæ sit possibilis, & illi non repugnat, concludendum est factum fuisse. Præterea SS. Patres docent, Christum ut Deum potestate authoritatis instituisse sacramenta; ergo ut hominem potestate excellentiæ, quæ ita dicitur, quia reperitur in homine hypostaticè unito Deo, qua ratione hæc potestas excellentiæ soli Christo ut homini competit. Est enim potestas hæc excellentiæ supra quædam jurisdictio in omnem ecclesiam, quatenus complectitur dignitatem sacerdotalem, & regiam; quia ad ipsam ecclesiam pertinet fundare, ferre leges, tribunal eligere ad peccata dijudicanda, animas mediante divina gratia impertita

à Deo per suscepta Sacramenta sanctificare; quæ potestas fuit etiam in Christo ut homine, non enim hæc potestas repugnat Christo ut homini, quinimò vel maximè ei convenit, & ut docet D. Thomas. 3. part. art. 3. Quatuor in Christo fuerunt excellentiæ respectu sacramentorum; prima est quòd conferunt gratiam, & remittunt peccata in virtute meritorum Christi. Secunda ut sanctificent loco ipsius Christi. Tertia quia ab ipso Christo fuerunt instituta. Quarta quod Christus per se ipsum sanctificare potest immediate extra Sacramenta. Si dicas inde sequi, quòd antiqui Patres, in quorum libertate fuit instituere hoc, vel illud signum deletivum peccati originalis fuissent institutores talis Sacramenti. Contra est, negatur sequela, quia ad institutionem Sacramentorum non sufficit posse ad libitum hoc, vel illud in specie determinare; sed ad libitum posse illud simpliciter statuere, ac certam efficaciam, & virtutem conferre, vel non conferre; sed Christus ut homo non solùm habuit hanc potestatem determinandi certa signa in specie; sed etiam potuit illa simpliciter statuere, vel non statuere, & iisdem efficaciam conferre, vel non conferre, quia Deus hanc potestatem communicavit Christo, ut homini, ut in ejus potestate simpliciter esset statuere, vel non statuere certa signa causativa gratiæ; siquidem quamvis gratia Sacramentalis, non dicatur causari physicè à voluntate humana Christi, causatur tamen moraliter, quatenus Deus gratiam in sacramentis non causaret, nisi voluntas humana Christi voluisset. Antiqui Patres tantum poterant hoc vel illud signum in specie determinare, non verò illud simpliciter instituere, ut causativum gratiæ, & non poterant huic signo conferre vim, & efficaciam conferendi gratiam; quia Deus illud non instituit in genere dependenter ab eorum voluntate, neque efficaciam illi contulit cum hac dependentia ab eorundem voluntate. Sed dices, si homini daretur potestas instituendi Sacramenta; talis homo haberet potestatem excellentiæ, quæ tamen propria dicitur solius Christi; sed in hac hypothesi purus homo non minus, diceretur instituisse Sacramenta, quàm in lege naturæ dicuntur homines instituisse remedium legis naturæ; sed illud remedium solus Deus dicitur instituisse, non verò homines; ergo nunc purus homo non institueret sacramenta. Præterea quia si Rex potestatem condendi leges delegaret Duci, adhuc Rex, non Dux diceretur leges condere, & sancire; ergo à pari, si Deus potestatem instituendi Sacramenta delegaret homini puro & hic sacramenta institueret, adhuc non purus homo, sed Deus diceretur sacramenta instituere. Sed contra negatur, hominem illum, qui Sacramenta sic institueret ex Christi commissione habiturum potestatem illam excellentiæ, quia hæc potestas est propria Christo; quia tunc purus homo non haberet per ullam rationem intrinsecam hanc authoritatem; sed tantum per extrinsecam depuiationem, revocabilem ad libitum. Præterea aliud est, instituere Sacramentum, & aliud, determinare certam materiam ad sacramentum, quod jam Deus præcepit, ut fiat, Deus enim se solo potest Sacramentum instituere, & simul hominibus dare potestatem exercendi vel ministrandi tale sacramentum per hanc vel illam materiam sensibilem, ut in lege naturæ, quòd infans justificetur per actum fidei elicitum à parentibus, dummodo hæc fidei protestatio fiat per signum aliquod sensibile, adeo ut Deus instituerit in genere signum sensibile protestativum fidei, & homines determinaverint hoc signum sensibile genericum ad hoc vel illud signum in determinata specie signi sensibilis; hoc autem non est Sacrameotum instituere; quia is propriè dicitur sacramentum instituere, qui ante ullum divinum mandatum de assumendo aliquo signo per potestatem acceptam à Deo assumit aliquid, cui dat vim significativam, & causativum gratiæ; sed determinare certam materiam is dicitur, qui postquam Deus decrevit in genere aliquem actum habiturum vim significativam, & causativam gratiæ, si assumatur, & assignetur hoc potius; quàm aliud signum sensibile, dummodo sit significativum actus fidei, per primum Dei decretum instituitur sacramentum; & homo per talem determinationem signi specifici sequitur & obsequitur divinæ institutioni, quia adimplet decretum illud, quod est institutio sacramenti. Hinc solus Deus dicitur Sacramentum instituere, & homo sequi divinam institutionem, quia adimplet, ac sequitur decretum illud, quod est institutio Sacramenti; sicut ex eo quod Deus determinaverit materiam Eucharistiæ esse vinum; ex eo quod homo assumat, ac determiner vinum album vel nigrum, Rhenanum, vel Moselanum, Autriacum, vel Hungaricum non dicitur homo instituere materiam Eucharistiæ, sed sequi materiam jam institutam à Deo in genere; ita à pari, quia Deus in lege naturæ decrevit, ut homines assumerent signum aliquod sensibile protestativum fidei, cui solus Deus dabat vim significandi, & causandi gratiam saltem per modum conditionis; si homo assumat hunc potius, quàm alium actum externum, non dicitur sacramentum instituere. Ad id quod addebatur de Rege, qui delegaret potestatem condendi leges alicui Duci; respondetur, potestatem condendi leges esse propriam regi, & incommunicabilem subdito; potestatem verò instituendi Sacramenta posse à Deo communicari creaturæ; ratio est, quia potestas condendi leges est potestas obligandi subditos ad leges sancitas servandas in ordine ad bonum commune, & solus Princeps potest suos obligare subditos in ordine ad bonum commune. Hinc solus princeps à communitate electus potestatem habet suo imperio obligandi voluntates subditorum ad leges servandas, à quocunque condantur, ac promulgentur, quia nomine Principis censentur condi, ac promulgari. Secus instituere Sacramentum perinde est, ac instituere signum sensitivum causativum gratiæ, & non repugnat, hanc potestatem communicari Christi humanitati, quia ut dicatur Sacramenta instituere, sufficit, si sit causa signi, & gratiæ per signum significatæ. Potest enim creatura esse causa saltem moralis signi sensibilis, & gratiæ per signum significatæ.

Quod verò ad necessitatem attinet Sacramentorum in lege evangelica juvat prænotare, necessitatem aliam esse inevitabilem, quâ aliquid ita necessarium est ad consecutionem finis, ut agens aliis mediis non possit finem consequi; aliam esse necessitatem convenientiæ, quâ necessarium aliquid dicitur, ut juxta modum congruentem nostræ imbecillitati, nostra promoveatur salus; certum est primo necessitatis genere sacramenta non esse necessaria, quia aliis mediis si Deo placuisset, potuissemus salutem consequi; potuisse enim Deus aliis mediis alligare assecutionem æternæ salutis; unde

quæstio

quæstio est de sola necessitate convenientiæ; quæ rursus duplex est, prima præcepti, alia medii; prima est obligatio à mandato superioris profecta; altera est absoluta obligatio ex institutione medii derivata; omissio illius quod primo tantum modo necessarium est, legitimâ interveniente causa potest excusari, neque dispendium patitur æternæ salutis, qui legis positivæ præceptum, ut tale, non implet, quando legitimæ causæ impediunt præcepti executionem, quia tunc adimpletio præcepti fit observatu impossibilis, ad quod nemo tenetur; omissio verò illius, quod secundo modo necessarium est, nulla ratione potest excusari; adeout transgressor in æternum pereat; eo quia non adhibeat medium ad salutem necessarium. Præterea necessitas suscipiendi sacramenta potest dupliciter considerari respectivè ad statum innocentiæ, & naturæ lapsæ, & quoad naturam lapsæ possumus tria distinguere tempora, scilicet tempus legis naturæ ab Adamo usque ad Moysem; legis scriptæ à Moyse usque ad Christum; & legis evangelicæ. In statu innocentiæ quod brevissimum fuit, disputant Theologi, an in illo statu fuerint necessaria hominibus sacramenta, quia scriptura sacra, ac Apostolicæ traditiones nihil tradunt, D. Thomas censet probabilius, non fuisse necessaria in statu innocentiæ sacramenta, eo quia hæc sint medicinæ quædam spirituales, quæ tantum adhibentur contra vulnera inflicta animæ à peccato, & quia in statu innocentiæ non fuissent hæc vulnera, neque animæ ægritudines, ideo neque fuissent necessariæ medicinæ sacramentorum, Matth. 9. *Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus.* Post peccatum in statu naturæ lapsæ fuerunt medicinæ sacramentorum necessariæ, quia per lapsum, & peccatum anima contraxit ægritudinem, propterea indigebat pharmaco, ut sanaretur; & ut populi sob aliquo signo sensibili simul coadunarentur in uno cœtu ejusdem religionis; non enim possent homines in unam coadunari religionem, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum sensibilium consortio simul unirentur; & signa sensibilia sacramentorum in hac colligatione populorum plurimum obtinent roboris; adeo ut habentes contemptui sacramenta sint sacrilegi. Per sacramenta igitur cum homines in unum veræ religionis cœtum, & nomen simul adunentur, ideo necessaria sunt ad salutis assecutionem, cum hæc non nisi in cœtu ecclesiæ consequi possit; sunt enim sacramenta signa sensibilia rerum invisibilium, quibus homines sanctificantur; & post peccatum nollus potest sanctificari, nisi per Christum mediatorem inter Deum, & homines, ut scribit Apostolus ad Rom. cap. 3. v. 25. *Quem constituit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, & ad ostensionem justitiæ, propter remissionem præcedentium delictorum. Ut sit ipse justus, & justificans eum qui est ex fide Jesu Christi.* Quamobrem etiam ante Christi adventum necessaria fuerunt signa aliqua sensibilia, quibus homines fidem suam protestarentur de futuro Salvatoris adventu; hæc autem signa fuerunt sacramenta, de quibus D. Augustinos lib. 19. contra Faustum cap. 13. *Prima sacramenta quæ observabantur, & celebrabantur ex lege, prænuntiativa erant Christi venturi.* Ut autem superius diximus, signa qoibus in lege naturæ utebantur homines in fidem Christi venturi non erant determinata: ait D. Thomas 3. part. quæst. 60. artic. 5. ad 2. *Sicut nulla lege exteriùs datâ, sed solo interiore instinctu movebantur ad Deum colendum; ita etiam ex interiore instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur postmodum verò necesse fuit etiam exterius legem dari; tum propter obscurationem legis naturæ ex peccatis hominum; tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines uterentur in sacramentis.* Et ante D. Thomam hoc idem docuit S. Augustinus lib. 5. contra Julianum cap. 11. inquiens: *Nec ideo tamen credendum est, & ante datam circumcisionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat Mediatoris fides in carne venturi, nullo sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis, quamvis quid aliud esset aliâ necessariâ causâ scriptura latere voluerit. Nam & sacrificia legimus eorum, quibus utique sanguis ille figurabatur, qui solus tollit peccata mundi.* In lege scripta circumcisio, & alia sacramenta fuerunt à Deo instituta, quibus uteretur populus Judaicus. De circumcisione extat Genes. cap. 14. *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Hinc D. Augustinus lib. 2. de Nuptiis, & concupiscentia cap. 11. ait: *Ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quæ erat signaculum justitiæ fides ad significationem purgationis valebat, & in parvulis originalis veterisque peccati; sicut & baptismus ex illo tempore cepit valere ad innovationem hominis, ex quo est institutus.* Circumcisio plurimùm quidem valebat ad significationem purgationis, non verò ipsa purgabat nec delebat peccatum originale, sed ut superius diximus, tantum distinguebat populum Judaicum ab aliis gentibus, id enim intererat discriminis inter circumcisionem, & baptismum, ut docet D. Thomas; quia in Baptismo gratia confertur ex virtute ipsius baptismi, quatenus est instrumentum passionis Christi jam absolutæ, ac perfectæ deferens, & applicans vim conferendi gratiam deletivam peccati originalis; in circumcisione autem gratia conferebatur ex fide significata per eandem circumcisionem, non ex circumcisione significante; quia circumcisio erat tantùm signum sensibile fidei immediatè, & mediante fide etiam gratiæ; sed baptismus est signum immediatè significans gratiam, quam continet, & causat, propterea immediatè significat gratiam, & non mediante fide significata. Masculis verò ante octavum diem morientibus, & fœminis eodem succurrebatur sacramento, quod in lege naturæ consueverant fideles adhibere, quia cum essent veri Dei cultores debuit iisdem occurri per medium aliquod, cujus beneficio delerentur macula peccati originalis, ac possent etiam gentes ex Abraamo non progenitæ dummodo verum Deum colerent, æternam consequi salutem. Sicut circumcisio figura fuit baptismi, ita agnus Paschalis Eucharistiæ. Fuit enim agnus Paschalis figura Christi, qui in Eucharistia manducatur à fidelibus; ejus enim agni Paschalis signum erat carnis Christi in sacramento Eucharistiæ à nobis manducandæ, secundum promissum ab eodem Christo, & præceptum Joan. 6. *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Fuerunt in lege scripta plures aliæ figuræ, quæ præsignabant sacramenta legis evangelicæ.

Sacra-

Sacramenta igitur novæ legis necessaria sunt ad salutem, quædam simpliciter necessitate medii, & præcepti; & quædam sola necessitate præcepti: Non tamen omnia singulis. Susceptio enim Sacramentorum dupliciter intelligitur ad salutem necessaria, scilicet necessitate medii, & præcepti. Illa enim sacramenta dicuntur necessaria necessitate medii sine quibus vel in re vel in voto non potest salus obtineri, adeo ut non excuset impotentia à susceptione horum sacramentorum, quo pactu Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ dicuntur necessaria necessitate medii, baptismus ad delendam maculam peccati originalis; & Pœnitentia post lapsum in lethale peccatum, & post susceptum baptismum. Necessitate præcepti ea Sacramenta dicuntur necessaria, sine quibus salus obtineri non potest, sed in susceptione horum Sacramentorum ignorantia & impotentia excusant, cujusmodi sunt Eucharistia, Confirmatio, Extrema Unctio, in certis casibus; Ordo, & matrimonium respectu totius ecclesiæ sunt absoluè etiam necessaria, non ita tamen respectu cujuslibet singularis hominis; ex quo fit, quod nullum Sacramentum in ecclesia sit superfluum, ut definitum fuit in Concilio Tridentino: *Si quis dixerit, Sacramenta nova legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine illis aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiam justificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sine, anathema sit.* Ratio à priori est, quia si aliqua ita sunt necessaria ad salutem, ut hæc nunquam obtineri possit sine illis vel sine eorum voto, & aliqua sine quibus vel in re vel in voto salus obtineri potest, sequitur quòd aliqua sint necessaria necessitate medii, & alia necessitate præcepti; Sed Sacramenta sunt hoc modo necessaria; ergo stat distinctio de necessitate medii, & de necessitate præcepti, adeo ut aliqua Sacramenta sint necessaria necessitate medii ad obtinendam salutem & alia sint necessaria necessitate præcepti. Hinc baptismus, & pœnitentia, quæ à Theologis vocantur Sacramenta mortuorum, eò quia instituta sint ad primam gratiam conferendam, seu gratiam sanctificantem, quæ vita est animæ per peccatum mortale mortuæ, unde hæc duo Sacramenta instituta ad restituendam vitam animæ necessaria sunt non solùm necessitate præcepti, sed etiam medii; baptismus quidem omnibus, & Pœnitentia iis, qui gratiam regenerationis in baptismo perceptam per peccata mortalia à se expulerunt ac vitam spiritualem ab anima excusserunt, hinc nullus homo sine baptismo vel in re vel in voto suscepto potest æternam consequi salutem, cum dicat Christus Joan. 7. v. 5. *Amen, amen dico tibi, nisi quis, renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Nemo itidem, si post baptismum lapsus sit in peccatum lethale sine pœnitentiæ sacramento vel in re vel in voto suscepto potest æternam consequi salutem, nec ad vitam pervenire æternam juxta illud Christi Luc. 13, v. 5. *Si pœnitentiam non egeritis omnes similiter peribitis.* Juvat observare, quòd quamvis contritio eodem modo esset votum Baptismi, & pœnitentiæ, quo est votum aliorum præceptorum, adhuc baptismus & Pœnitentia dicerentur Sacramenta necessaria necessitate medii, non vero alia, quia salus nunquam potest obtineri sine baptismo, vel in re, vel in voto, vel sine contritione illius loco posita, bene tamen sine restitutione. Ratio est, quia quoties non potest quis baptizari, non obtinet salutem, nisi ponat contritionem, & illam quasi substituat ejus loco, quo fit, ot baptismus sit necessarius necessitate medii vel in re vel in voto; quoties autem non potest quis restituere, non tenetur cooteri, nec ullum actum positivum elicere postquam contraxit obligationem restituendi, dummodo careat peccato lethali, ut persæpe contigit, si enim quis ignoret inculpabiliter se esse obligatum ad restitutionem, tametsi mere negativè se habeat potest salvari, & illa contritio non est necessaria ut suppleat loco restitutionis vel aliorum præceptorum; bene tamen ot vices gerat baptismi, & pœnitentiæ, quando hæc duo Sacramenta non possunt in re suscipi, siquidem per hæc duo recipitur prima gratia sanctificans, qua recepta, licèt purè negativè se habeat, homo circa restitutionem potest salvari, si non possit restituere vel invincibiliter ignorat obligationem, ex quo fit, ut homo salvetur post contractam obligatinnem restituendi, nec restituat, nec conteratur, quapropter juvat argumentari. Per hoc distinguitur necessitas medii à necessitate præcepti, quia nunquam obtinetur salus sine re illa vel illius voto; sed potest obtineri salus sine Sacramentis, quæ tantùm sunt necessaria necessitate præcepti, & sine illorum voto; quæ verò sunt necessaria necessitare medii taliter se habent, ut sine illis vel in re vel in voto non possit salus obtineri, adeo ut nec impotentia, nec ignorantia excusent, ergo rectè concluditur ex Sacramentis alia esse necessaria necessitate medii, & alia tantùm necessitate præcepti. Quòd si dicas, non requiri quidem contritionem requiri tamen voluntatem servandi omnia præcepta, quæ voluntas est etiam votum restitutionis, ergo restitutio semper est necessaria vel in re vel in voto. Contra est, distinguitur antecedens: Requiritur voluntas servandi præcepta, quæ sit loco restitutionis, & requiratur post contractam obligationem restituendi, negatur, requiritur voluntas servandi præcepta, quæ antecessit obligationem restituendi, si ponatur loco Sacramenti non loco restitutionis, conceditur antecedens, & negatur consequentia. Ratio est, quia contritionem poni loco Sacramenti, non loco restitutionis, perinde est, ac poni debere contritionem, quoties Sacramentum deest, quod obliget suscipere; sed non est adhibenda, quando deest facultas restituendi; quia potest contingere, ut quis post confessionem rem alienam surripiat omnino invincibiliter, in quo casu ille salvaretur, quamvis loco illius restitutionis nullum alium poneret actum. Hinc liquet, quomodo contritio sit loco pœnitentiæ, & non loco restitutionis.

Asserendum est secundò, contritionem specialiter esse votum baptismi & pœnitentiæ magis quàm aliorum præceptorum, quia ita est propositum baptismi & pœnitentiæ, ut sit etiam productiva proprii effectus baptismi, & pœnitentiæ, quia utriusque Sacramenti effectus est prima gratia omnino necessaria ad salutem; non verò contritio est productiva proprii effectus restitntionis. Ratio itidem est, quia quando dicitur baptismus esse necessarius vel in re vel in voto, nomine voti non significatur solum propositom suscipiendi baptismum, sed propositum ordinatum ad producendum proprium illius effectum; qui omnino est necessarius ad salutem, alioquin præcepta essent necessaria vel in re vel in voto, ex quo fit, nt sola Sacramenta quæ producunt primam gratiam, dicantur esse necessaria vel in re vel in voto, quia cum per se producant

ducant

ducant id, quod necessarium est ad salutem seu primam gratiam, ideo sine illis non potest salus obtineri, nisi eliciatur actus contritionis habentis vim producendi eundem effectum, quem Baptismus produceret; & hoc propriè dicitur esse necessarium vel in re vel in voto. Si dicas, Eucharistiam esse itidem productivam primæ gratiæ saltem per accidens, ergo contritio esset itidem votum Eucharistiæ. Sed contra negatur consequentia, quia Sacramenta vivorum, cujusmodi est Eucharistia, nun producunt per se primam gratiam: unde contritio non est ordinata, ut producat effectum per se Sacramentorum vivorum. Sed dices, si Deus instituisset confessionem cum virtute producendi primam gratiam, & illam non præcepisset, nemo posset sine contritione vel ejus voto salvari, & nihilominus diceretur confessio necessaria necessitate medii, ergo non ideo confessio est necessaria necessitate medii, quia sine illa vel sine aliquo, quod producat ejus effectum, salus non potest obtineri. Et firmatur, quia contritio non est necessaria necessitate medii, & nihilominus sine illa, vel sine proprio ejus effectu salus non potest obtineri, ergo ad necessitatem medii non videtur id posse sufficere. Contra est, quia necessitas medii propriè significat id, quod adjunctam habet necessitatem præcepti, vel illi aliquid superaddit. Hinc Baptismus non ideo tantùm dicitur necessarius, eò quia ejus effectus sit prima gratia, qua homo regeneratur DEO, sed quia Baptismus est de præcepto, cujus effectus est prima gratia: contritio autem eatenus nunc dicitur votum Baptismi, quia ponitur ejus loco, & producit ejus effectum, adeo ut semper exigat obligationem illius omnino indispensabilem. Quòd si Baptismus non esset de præcepto, & nihilominus produceret primam gratiam, contritio non necessaretur cum tali obligatione, consequenter non diceretur necessaria necessitate medii, ut nunc dicitur. Ad confirmationem respondetur, contritionem non esse hoc modo præceptam, quia posita confessione non requiritur necessario contritio, sed sufficit attritio, atqui posita contritione, adhuc necessaria est confessio, quando hoc fieri potest. Alia verò Sacramenta dicuntur tantùm necessaria necessitate præcepti, non verò necessitate medii, dicuntur enim Sacramenta vivorum, eò quia vitam spiritualem in suscipientibus exigant, seu gratiam sanctificantem, ad quam augendam sunt instituta, scilicet confirmatio, Eucharistia, extrema unctio, ordo, matrimonium, hæc enim Sacramenta necessaria sunt necessitate præcepti affirmativi, ut loquuntur Theologi, seu in certis rerum, & temporum circumstantiis, non tamen omnia singulis hominibus necessaria sunt; non enim singulos sacris ordinibus initiari necesse est, neque matrimonio copulari, quamvis sint simpliciter necessaria in ordine ad conservationem Ecclesiæ, scilicet Sacramentum ordinis administrorum consecrationem, & matrimonium ad multiplicationem hominum, qui fiant Christiani, & in quibus propterea conservetur in terris Ecclesia militans, ac propagetur.

Hinc Sacramenta novæ legis non sunt instituta propter solam fidem fovendam, & quasi alendam, ut volunt Acatholici, est enim dogma fidei confirmatum definitione Tridentinæ Synodi sess. 7. Can. 5. ubi ait: *Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam institutam esse, anathema sit.* Siquidem fuerunt instituta ad gratiam sanctificantem virtute passionis Christi, vel primò conferendam, vel collatam augendam, & parvulis, qui actu credere defectu ætatis non possunt, Baptismus ab Ecclesia illis confertur, quo purgentur à maculis peccati originalis, & suscipiant etiam ipsi gratiam sanctificantem, ut definitum fuit in Concilio Africano Can. 2. Ex iis, qui Milevitanæ Synodo solent tribui, contra Pelagianos definivit: quamvis adultis, qui his sunt compotes, necessaria omnino sit fides ad gratiam per Sacramenta recipiendam, quia, ut ait Apostolus ad Hebræ. 11. *Sine fide impossibile est placere DEO. Credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.*

CAPUT IV.

An parvulis decedentibus in utero Matris provisum semper fuerit à Deo remedium alicujus Sacramenti?

HÆc difficultas de parvulis, quos vel prærnatura mors rapit in utero matris, vel ante Baptismum post nativitatem ex utero gravissima semper visa fuit, etiam tempore D. Augustini. Quod enim Deus eorum salutem omnino voluerit, & quod pro iisdem mortuus sit Christus, non videretur dicendum, si Deus nullum instituisset remedium, quod iisdem per ullam humanam industriam potuisset applicari, sed DEUS nullum pro iisdem remedium Sacramenti instituit, quod vel ante Christum, vel post possit eis applicari, propterea videtur, quòd neque Deus voluerit illorum salutem, neque quod Christus pro ipsis mortuus fuerit. Minor ostenditur, quia non pauci ex istis parvulis, sine ulla prorsus culpa parentum decedunt, antequam baptizari potuerint: & ex alio capite plures sunt infidelium filii, quià Christianis tempore belli, vel pestis capti baptizantur, & introducuntur in regnum Dei, quò pervenire nullo modo potuerunt filii fidelium, quòd cùm perpenderet Augustinus *lib. de dono perseverantiæ cap. 12. & lib. de corrept. & grat. cap. 6.* Captivans intellectum in fidei obsequium venetatur occultissima DEI judicia. Major etiam ostenditur, quia ut remedium aliquod sufficiens parvulis Deus providerit, non videtur satis esse, si hoc idem remedium ex se sit conditionatè sufficiens, si nimirum applicetur. Sed rursus debet esse per se applicabile, etenim nunquam respectu illius dicitur esse sufficiens remedium, respectu cujus non potest applicari, quia respectu illius remedium non est sufficiens, respectu cujus est impossibile: & respectu illius remedium est impossibile, respectu cujus est inapplicabile: cùm igitur respectu parvulorum præsertim decedentium in utero matris remedium hoc non sit applicabile, non est respectu eorundem sufficiens, & hæc est tota difficultas, quæ plura semper torsit ingenia, & cui Doctores, ut satisfacerent, varias excogitarunt sententias modósque dicendi. Jansenius fatetur, præfato argumento clarissime ostendi, nullum remedium saluti fuisse à DEO institutum pro parvulis istis, quos præmatura mors rapit in utero matris, & quo possit illis subveniri; & concludit, Deum antecedenter voluisse eorum condemnationem post præ-

visum Adæ peccatum, & Christum pro infelicibus illis parvulis non fuisse mortuum, neque obtulisse æterno patri sua merita, quam sententiam priùs docuerat Calvinus, & indicarunt alii Hæretici. Nititur Jansenius præsertim authoritate D. Augustini asserentis, parentibus persæpe volentibus, & satagentibus, & conantibus, sed DEO nolente prœmaturam mortem hos miserrimos parvulos intempestivè rapere, antequam possint Baptismi aqua ablui, & abstergi, ut mundentur à macula peccati originalis. Verum quod Augustinum attinet, infra clarè apparebit, ipsum omnino oppositum docuisse: & Jansenii propositio, quæ erat ista, Semi-pelagianum est dicere: *Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse*, damnata fuit ab Innocentio X. ut opposita Scripturis, Conciliis, & Sanctis Patribus, consequenter ut falsa, temeraria, scandalosa, impia, blasphema, contumeliosa, derogans divinæ pietati, & hæretica, siquidem ut ait Apostolus 1. ad Timoth 2. *Unus est Deus, unus & Mediator Dei, & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*, si pro omnibus, ergo etiam pro parvulis decedentibus in utero matris, qui enim dicit omnes, nullum excludit: hinc etiam D. Petrus ait epist. 2 cap. 2. *Fuerunt verò & Pseudo-Prophetæ in populo, & in vobis erunt Magistri mendaces, qui introducent Sectas perditionis, & eum, qui emit eos, Dominum negant superinducentes sibi celerem perditionem.* 1. Joan. 2. *Ipse propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed pro totius mundi*: sed parvuli quamvia decedentes in utero matris pertinent ad hunc mundum, cùm supponantur veri homines constantes ex anima rationali, & corpore organico, ergo etiam pro ipsis Christus mortuus est. Ex quibus concluditur, mortem Christi Mediatoris esse universale remedium omnium, qui sunt in Adamo mortui, cujusmodi sunt parvuli decedentes in utero matris, quia cum primùm anima rationalis à Deo creata pura, & munda ab omni macula peccati informat corpus, contrahit maculam peccati originalis, consequenter & ipsi mortui sunt in Adamo, & habent Christum Mediatorem, quia ipse est universale remedium omnium, qui in Adamo sunt mortui, ut expressè asserit Apostolus Paulus ad Rom. 5. inquiens: *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ; sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obeditionem justi constituentur multi.* Non poterat D. Paulus clariùs, & expressius loqui, ut significaret mortem Mediatoris Christi esse universale remedium omnium, qui sunt in Adamo mortui: sed miserrimi parvuli decedentes in utero matris post animationem revera sunt in Adamo mortui, quia cùm primum anima unitur, corpori contrahunt peccatum originale, quod subjectatur in anima ex vi unionis ad corpus, tametsi ipsa fuerit munda, & pura à qualibet peccati macula à Deo creata: ergo mors Mediatoris Christi ex Apostolo est etiam remedium eorundem parvulorum, cùm & ipsi mortui sint in Adamo, comprehenduntur enim parvuli isti inter eos, qui in Adamo mortui sunt, quapropter D. Prosper fidissimus D. Augustini Discipulus lib. 2. de vocatione Gent. cap. 23. loquens de parvulis istis ait: *Non irreligiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quod isti paucorum dierum parvuli ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa Nationibus, quæ utique si bene eorum uterentur parentes etiam ipsi per eosdem juvarentur.* Et D. August. lib. 1. contra Julian. cap. 51. ait: *Vos ergo carere vultis opprobrio, quo Ecclesia Catholica detestabiles facti estis, finite Christum parvulis esse Jesum.* & 50. subdit: *Nolite Salvatorem non salvis pueris invidere*: Quamobrem quod miserrimi parvuli æternam non consequantur salutem, id non provenit ex eo, quod Deus non instituerit remedium pro ipsis, quia tota vis Paulinæ antithesis in id collimat, ut probet, sic justitiam (seu meritum) Christi omnibus omnino hominibus impensam fuisse, quia sicut Adæ peccatum omnibus omnino hominibus obfuit, una duntaxat, non repugnante Tridentina Synodo, excipitur Deipara Virgo, quam volumus immunem fuisse ab avita labe omnes, quotquot descendunt ab Adamo, tamen contrahunt labem peccati originalis, consequenter etiam parvuli decedentes in utero Matris, cum sint descendentes ab Adamo, eandem contrahunt maculam, & iisdem profuit Christi remedium, si fuisset iisdem applicatum.

Cæterum omni tempore parvulis in matris utero decedentibus provisum fuerit à Deo remedium alicujus Sacramenti, non conveniunt Doctores: nonnulli asserunt Deum parvulis istis in lege Evangelica abunde providisse sufficiens remedium: eò quia sufficiat ipsis applicatio fidei parentum sine Baptismo suscepto in re per solum signum crucis, aut invocatione Trinitatis, ut docuit Cajetanus 3. *part. quæst* 68. *art.* 2. & 7 putabat enim, non aliter dici posse, Deum providisse parvulis decedentibus in utero Matris remedium necessarium salutis, & illud externum signum adhibitum à parentibus dici posse Baptismum in voto; quia sicut pro adultis sufficit, ita censuit posse sufficere pro infantibus, & addebat etiam rationem, quia alioquin sequeretur, parvulos istos in lege gratiæ esse deterioris conditionis, quam in lege naturæ, vel in lege scripta: & id semper putabat verum esse, quoties puero non potest ablutio Baptismi ad abstergendam originalis maculæ applicari. Alii autem, ut Altissiodorensis, Gerson, Gabriel, Alensis, & alii antiqui, quamvis negaverint hoc de lege ordinaria verum esse; fatebantur nihilominus id aliquando ex privilegio, & dispensatione aliquibus saltem parvulis concedi à DEO, ut æternam consequantur sine Baptismo realiter suscepto salutem ex sola parentum fide, & oratione. Verùm hæc sententia negans absolutam necessitatem Baptismi, est falsa, quia contra expressam Christi definitionem, & Pius V. Cajetani propositionem jussit expungi ex ejus Commentario in D. Thomam.

Asserendum igitur est, DEUM revera omnibus infantibus absque ulla exceptione providisse, quantum est ex se, remedia necessaria, quibus possent salvari: & rursus voluisse, quantum est ex se, applicationem eorundem remediorum, & ita magis communiter docent Theologi, Suarez *lib. 4. de reprob. cap.* 4. Bellarm. *lib.* 2. *de gratia, & libero arbit.* & alii, quia ex scripturis constat, Deum velle omnes homines salvos fieri, quantum in se est, & Christum esse generalem Redemptorem omnium, qui in Adam peccaverunt; ait enim Apostolus 1. Tim. 2. v. 1. & 5. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, & orationes, gratiarum actiones pro universis hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt constituti, unus enim Deus, & unus Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*, si pro omnibus, ergo etiam pro infidelibus, ergo etiam pro parvulis existentibus in utero matris, quia unus est omnium Deus, & unus omnium Mediator, nec plurium Deos, quàm Mediator, qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus omnino: ergo sicut unus est Deus horum parvulorum existentium materno in utero, ita &

unus

unus Christus est Mediator eorundem, consequenter negari non potest, Christum etiam pro ipsis parvulis remedium suppeditâsse. Hinc Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 2. loquens de Christo ait: *Hunc proposuit propitiationem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non autem solum pro nostris, sed etiam pro totius mundi:* quapropter juvat argumentari, si posito peccato originali Deus verè, & sincerè vult omnes homines salvos fieri, ut etiam pueros, quos ante susceptum Baptismum mors præmatura rapit, sequitur necessario, ut aliquam habeat voluntatem dandi eisdem media, sine quibus nullo modo vult eos salvari: sed posito peccato originali DEUS habet veram & sinceram voluntatem salvandi omnes, etiam pueros, quibus non potest conferri Baptismus, consequenter Deus habuit voluntatem iisdem dandi media, quibus possent salvari, & sine quibus nullo pacto velit eos æternam salutem consequi. Minor est certa, quia etiam parvuli decedentes ante susceptum Baptisma, sive in utero matris, sive extra, pertinent ad generalem illam Apostoli propositionem: *Deus vult omnes homines salvos fieri*, quapropter D. August. lib. 4. contra Julian. ait: *Nunquid parvuli homines non sunt, ut non pertineant ad id, quod dictum est, vult omnes homines salvos fieri*, & lib. 1. contra Julian. cap. 110. ait: *Sinite enim parvulos invenire ab eo, qui venit quærere, quod perierat, alioquin liberatorem Jesum, quoniam & ipsi homines sint, illis prorsus invidetis. quantacunque loquacitate credulitatem vestram hujus erroris obtegendam esse credatis.* Quamobrem expressè asserit Augustinus, Christum esse Redemptorem horum parvulorum, non ob aliam causam, nisi quia & ipsi homines sint: siquidem eadem ratio in omnibus reperitur hominibus. Quòd si dicas, Apostolum dixisse. Deum velle omnes homines salvos fieri, & non tantùm hoc, sed ulteriùs addidisse, *& ad agnitionem veritatis venire:* sed hæc posterior pars propositionis ad solos pertinet adultos, ergo cùm priorem partem ad eosdem limitet, inde non concluditur, velle Deum parvulos decedentes in utero matris salvos fieri. Contra est, quia secunda propositionis pars non limitatur ad solos adultos, consequenter neque prima per ipsam, siquidem etiam parvuli, quando salvantur, veniunt ad cognitionem veritatis. Præterea quia Apostolus expressè ad Rom. 5. asserit: *Omnes illos per Christum redemptos esse, qui per Ada peccatum mortui erant*, consequenter Deus hos parvulos, quantum est ex se, etiam voluit salvos fieri. Major, in qua est tota vis difficultatis, probatur, quia si Deus vellet salutem parvulorum, & postea vellet directè ex se negare omnia media, per quæ redditur iisdem possibilis salus; sequeretur, quòd Deus in uno eodemque signo duas habere voluntates omnino oppositas, unam, qua vellet salutem parvulorum, & aliam, qua vellet illam esse impossibilem, quod perinde esset, ac velle, & non velle salutem parvulorum, ergo cùm constet ex scripturis, Patribus, & Conciliis Deum, quantum est ex se, velle salutem omnium hominum, etiam parvulorum decedentium in utero matris, sequitur, quod velit etiam ex se media illa, per quæ solus ista possibilis efficitur. Præterea repugnat, aliquem velle finem, quin eodem modo, quo vult finem, velit etiam media, sine quibus non potest talis finis obtineri: sed DEUS antecedenter, & quantum est ex se, vult salutem parvulorum, consequenter vult etiam ex se antecedenter remedium, sine quo talis salus minimè posset obtineri. Major liquet, quia quocunque modo aliquis velit finem, sive illam velit efficaciter, sive inefficaciter, vult etiam eodem modo existentiam talis finis, sed qui vult existentiam finis, vult saltem inefficaciter media, & causas, sine quibus talis existentia non posset haberi: ergo qui vult finem, vult etiam media ad ipsius assecutionem.

Quòd si dicas, voluntatem efficacem finis esse quidem semper conjunctam cum voluntate mediorum, non ita voluntatem inefficacem finis, quia hæc non est, nisi sola complacentia: quemadmodum si quis urgente procella ob imminens naufragii, & mortis periculum merces projiciat in mare, habet quidem simplicem assensum, eas non projiciendi, & tamen ad eas non projiciendas, nullum adhibet medium. Contra est, quia vel voluntas illa, quam habet DEUS de salute omnium hominum, id præstat, ut eorum solus sit possibilis, vel id non præstat: si primum; ergo DEUS habet voluntatem efficacem mediorum, quia ratione mediorum assecutio finis & salutis redditur possibilis: si secundum: ergo illa voluntas est omnino inutilis, quia adhuc solus est simpliciter impossibilis, ac perinde esset, Deum velle salutem Petri, & simul velle salutem Petri esse absolutè impossibilem: neque DEUS verè & sincerè vellet illam salutem, quam nullo pacto vellet esse possibilem. Quòd si instes, DEUM velle salutem horum parvulorum, quatenus solus est in se quoddam bonum, de quo propterea DEUS non nisi simplicem habet complacentiam: contra est, quia inde sequeretur, DEUM non aliter velle horum parvulorum salutem, quam velit salutem Dæmonum: siquidem hæc salus est etiam, quantum est in se aliquod bonum, de quo DEUS sibi complacet: sed non possumus eodem modo dicere, DEUM velle omnes Dæmones salvos fieri, eò quia sibi complaceat de tali bono: sicut dicit Apostolus, DEUM velle omnes homines salvos fieri, unde Apostoli propositio dicit aliquid supra hanc simplicem complacentiam. Præterea sicut se habet efficax voluntas finis ad voluntatem efficacem mediorum; ita se habet voluntas inefficax finis ad voluntatem inefficacem mediorum: sed voluntas efficax finis infert necessario voluntatem efficacem mediorum: ergo etiam voluntas inefficax finis nectitur necessario cum voluntate inefficaci mediorum: hinc in voluntate illa, quam in allato exemplo mercator habet retinendi merces, includitur etiam necessario voluntas faciendi, quæcunque necessaria sunt ad easdem retinendas; & nisi prævaleret voluntas efficax declinandi imminens naufragium, procul dubio media illa adhiberet.

Rursus ex eo evincitur assertio, quia certum est, de fide Christum omnes homines redemisse, & meritum Christi omnibus hominibus impensum fuisse, quia sicut Adæ peccatum omnibus obfuit, adeo ut Christus mortuus fuerit pro iis omnibus, quos Adæ peccatum occiderit, ita meritum Christi omnibus profuit: Præterea sequitur, etiam fuisse mortuum pro parvulis istis, quibus propterea merita Christi profuerunt, ac possibilem effecerunt eorum salutem: sed merita Christi non potuerunt possibilem reddere salutem horum parvulorum, nisi Christus remedium aliquod promeruerit, ratione cujus salus ista facta esset possibilis. Neque satisfacit, quod respondent aliqui, non ideo Christum esse Redemptorem horum parvulorum, quia ejus merita iisdem profuerint, sed tantùm ex eo, quòd ejus pretium etiam pro iisdem fuerit sufficiens: & quia causa eorum erat causa communis cum causa reliquorum hominum. Contra est, quia si Christus dicatur mortuus pro istis parvulis, ex eo præcisè,

quòd ejus mors fuerit sufficiens ad eos redimendos, inde sequeretur, quòd Christus tantùm diceretur eos redemisse; eò quia potuit eos redimere: siquidem asserere mortem Christi sufficientem fuisse ad eos redimendos, perinde est ac dicere, Christum fuisse satis divitem ad parvulos illos etiam redimendos, ex quo non sequitur, quod actu eos redemerit. Præterea certum est, Christum aliter esse horum parvulorum redemptorem, quàm Dæmonum: sed quoad sufficientiam pretii nulli est dubium, quin fuerit sufficiens Redemptor etiam Dæmonum, cum Christi meritum fuerit infinitum: ergo Christus non est Redemptor horum parvulorum ex eò præcisè, quòd habuerit sufficientiam pretii.

Asserendum secundò, Deum voluisse media illa sufficientia, & illorum applicationem in ordine ad salutem horum parvulorum voluntate tantum inefficaci antecedente, & conditionata, quæ dici debet voluntas per se, & tantùm voluntate consequente, & per accidens voluisse impossibilitatem talis applicationis. Ratio est, quia tunc Deus per se antecedenter, & conditionatè dicitur velle aliquid, quando ex se vult illud esse, si tollatur impedimentum: sed Deus, quantum est ex se, vult Baptismum applicabilem esse parvulis, si causarum secundarum impedimenta non obstent: quòd si obstent tantùm per accidens, & voluntate consequente non vult esse applicabilem, proinde Deus antecedenter, & conditionatè vult Baptismum esse applicabilem parvulis. Quòd si dicas, conditionem istam oppositam esse cursui causarum secundarum: sed DEUS vult ex se voluntate antecedente hunc causarum cursum: ergo vult etiam voluntate antecedente impossibilitatem illius applicationis: etenim quod DEUS antecedenter, & per se ordinat, vult voluntate antecedente: sed DEUS per se antecedenter ordinat cursum causarum secundarum, qui cursus reddit impossibilem applicationem Baptismi: ergo voluntate antecedente vult Baptismum non esse applicabilem parvulis decedentibus in utero matris. Contra est, quia DEUS nonnisi permissivè vult positionem illius impedimenti; per quod remedium illud redditur inapplicabile parvulis: quia cùm hoc impedimentum semper oriatur ex defectu alicujus causæ liberæ, Deus non vult impedimentum illud, nisi permissivè; & valde probabile est, tale impedimentum semper oriri ex defectu culpabili alicujus causæ liberæ, ut ex defectu, & incuria matris, vel alterius hominis, qui divinam negligit inspirationem: quia quoties puer moritur in utero matris, propter ejus imbecillitatem, per quam probabile est, illam vel ex sua, vel ex alterius culpa incidisse in morbum, & imbecillitatem, quæ causa fuit, cur parvulus decederet in utero, & non daretur lucis usuræ. Si dicas, hoc esse divinare absque fundamento; siquidem ex parentibus persæpe sanis abortivi prodeunt fœtus, quibus nulla diligentia humana potest subveniri. Contra est, quia ita asserendum esse docet D. Prosper lib. 2. de vocatione Gent. ubi loquens de parvulis ait: *Longè religiosè arbitror credi, neque inconvenienter intelligi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa rationibus, quæ utique, si bene eorum uterentur parentes, etiam nisi per eosdem juvarentur.* Deinde subdit rationem: *Quia omnium exordia parvulorum totaque illa principia nondum rationalis infantia sub arbitrio jacent voluntatis alienæ; & consequens est illos ad illorum pervenire consortium, quorum vel recto, vel pravo abutuntur affectu.* Loquitur D. Prosper de parvulis omnibus, & non de illis tantùm, quos in lucem editos voluntariè parentes Baptismo privant: siquidem propositio D. Prosperi est universalis, & ejus ratio æquè probat de omnibus, quia cùm hi homines paucorum dierum, ut ipse loquitur, seu parvuli nondum rationales per se sint, sub arbitrio jacent alienæ voluntatis; à qua omnino pendet eorum salus, & damnatio: unde ratio, cur divina voluntas salvandi omnes suo in parvulis destituatur effectu, id præstat non peccatum originale parvulorum, sed negligentia parentum, quibus sicut vita commissa est, ita & parvulorum salus, quæ dependet à vita productiure. Præterea quia ita de divina bonitate conjicere plane licèt, quia per ipsam non stat, quò minus omnes salventur, cum divina bonitas, quantum est ex se, neminem velit perire, & Christum constituerit generalem omnium Redemptorem: ad id enim requirebatur necessario, ut causa aliqua secunda libera consilium illud Dei perturbet defectu proprio, quo nolit eidem cooperari, adeo ut hoc impedimentum non sit primario, & antecedenter intentum à Deo in ordine ad salutem parvulorum, quia DEUS antecedenter non vult, quantum est in se, nisi salutem omnium: & ita discurrunt plures Theologi, quia hic dicendi modus videtur perquam rationabilis: verum, quia non videtur cohærere cum doctrina D. Augustini, ideo possumus aliter respondere, & concedere, impedimentum remedii parvulorum esse cursum causarum secundarum, etiam sine ullo defectu alicujus causæ liberæ: ita tamen, ut illud impedimentum, quo impossibile redditur remedium, quod erat applicandum parvulis nonnisi voluntate consequente, & secundariâ sit volitum, siquidem hæc secundaria voluntas non impedit, quò minus Deus primaria, & antecedente voluntate voluerit tale remedium, & ejus applicationem: ratio itidem est, quia in illo decreto possumus distinguere duo signa rationis, in quorum primo intelligamus, DEUM velle salutem parvulorum medium sufficiens, & illius applicationem, dummodo nulla causa secunda obstet: in secundo signo intelligimus, Deum videre talem cursum causarum secundarum, in quo impeditur applicatio remedii omnino expedire propter altissimas rationes providentiæ, & eundem cursum eligere voluntate secundaria, & consequente habente admixtam rationem involuntarii, quatenus ei displicet talis causarum cursus in ordine ad hoc, quòd impediatur parvulorum salus: sed propter alias causas ei placet: perinde ac Mercator exorta procella, ac imminente naufragii periculo projicit suas merces in mare; tunc enim duas intelligimus voluntates in tali Mercatore, unam primariam, & antecedentem in ordine ad conservandas merces; alteram consequentem, & secundariam supposito periculo naufragii in ordine ad projiciendas merces in mare; & quamvis hoc ultimum eligat, nonnisi tamen cum renitentia, ac invitus eligit non deserens voluntatem merces conservandi, si posset simul merces & vitam servare: unde liquet, has duas voluntates inter se non pugnare, nec unam excludere aliam: unde secundùm nostrum concipiendi modum, neque in DEO sunt duæ voluntates incompossibiles.

Sed dices, si tota ratio cur parvuli decedentes in utero matris non consequuntur salutem, nec illis applicatur, Baptismus est, quia DEUS non vult tale remedium eis applicare; nullo modo dici posset, Deum providisse iisdem remedium sufficiens: sed tota ratio, cur parvulis non applicetur Baptismus, revera est, quia Deus non vult eis applicari, ut expresse docet D. Augustinus lib. de dono per-

seve-

severantiæ cap. 12. ubi cum negasset damnationem parvulorum decedentium in utero matris posse tribui fortuito alicui casui vel parentum negligentiæ postea subdit: *Quid dicam quod parvulus aliquando antequam illi per ministerium Baptismi succurri possit, explicat plerumque, ut festinantibus parentibus, & paratis ministris Baptismus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur, quia eum parvulum in vita non tenuit, ut daretur.* Hoc idem etiam clarè repetit epist. 107. ad vitalem inquiens, *Salvos non fieri parvulos illos, non quia ipsi nolunt, sed quia Deus non vult aliquando cupientibus festinantibusque parentibus, ministris quoque volentibus ac paratis Baptismum Deo nolente non dari, cum repente proquo currebatur, exspiret.* Sed contra quia licet ex doctrina D. Augustini non possit carentia remedii pro parvulis refundi in culpam parentum; negatur tamen hanc carentiam debere ex mente Augustini referri in aliam Dei voluntatem quam secundariam, & consequenter: siquidem de primaria, & antecedente voluntate nunquam explicari debent testimonia illa, sicut nec de Mercatore suas projiciente in mare merces, ut paulo superius explicuimus, quod Deo nolente eas projiciat, quamvis de facto eas projiciat: quia hoc tantum probat voluntate secundaria, & consequente, quatenus putat non posse simul salvare vitam, & merces: unde si posset, vellet utrumque salvare, & quia non potest utrumque, & pluris facit vitam, quàm merces, ideo non nisi invitus elegit merces projicere non desistens voluntatem conservandi, si simul posset cum ipsis etiam vitam servare: ita à pari docuit D. Augustinus, Deum illis parvulis noo velle remedium applicari voluntate secundaria, & consequente, & habente admixtam rationem involuntariam, quamvis voluntate primaria, & antecedente velit remedium illud ac ejus applicationem. Sed instabis, si Deus voluntate antecedente, ut dicitur, & conditionata vult remedium illud esse applicabile, necesse omnino est fingere in Deo hoc decretum: Ego volo Baptismum posse applicari parvulis, si ego non constituero talem cursum causarum, in quo hæc applicatio sit impossibilis: Sed hujusmodi voluntas non debet in Deo puni, quia absurda esset: siquidem perinde foret, ac si Deus diceret, ego volo applicationem remedii; si ego nolim impedire ante applicationem tam quia si Deus non vult consequenter vult hunc cautarum cursum, debet iste cauiari antecedenter ab aliqua alia causa, hoc autem est falsum, ergo Deus non causat illam tantum consequenter; contra est, negatur major, quia conditio, cum qua Deus vult antecedenter applicationem remedii, non est ista quæ supponitur, scilicet ego volo applicationem remedii, si nolim impedire illius applicationem, sed est hæc alia, ego quantum est ex me, volo remedium hoc applicari parvulis, rationes, urgentes mihi suadeant hic, & nunc expedire, ut ego constituam cursum illum causarum, in quo applicatio illa sit impossibilis; & juxta hunc dicendi modum conditio proximè cadit supra rationes illas optimas divinæ providentiæ, ob quas pro hic, & nunc expedit permissio talis cursus causarum, & remotè respicit voluntatem illam Dei, quæ decernitur tabs causarum cursus: in hoc enim non includitur quidquam absurdi, sicut si Minister Imperatoris diceret, ego cùm sim Viennæ ad servitia Cæsareæ Majestatis die crastina, nolo Pragam proficisci, nisi eras aliquid Cæsaris mandatum me Viennæ detineat: tunc Minister haberet quidem voluntatem antecedentem proficiscendi Pragam, quo tamen non proficiscitur, eodem modo secundum nostrum concipiendi modum possumus has duas voluntates in Deo concipere, ita tamen ut in secundo signo non mutet voluntatem, quam in primo habuit, sed utramque servet eò quia una non repugnat alteri. Ad id quod addebatur inde sequi, hunc causatum cursum debere antecedenter causari ab aliqua alia causa: respondetur Deum non dici velle consequenter hunc cursum causarum respectu alterius causæ, quæ antecedenter illum causet, sed respectu earum rationem, ob quas cursum illum decernit, postquam voluit salutem omnium hominum, & remedia sufficientia etiam pro parvulis, qui decedunt materno in utero.

CAPUT V.

De Numero sacramentorum in lege Evangelica.

PRæsens controversia est contra sectarios hujus temporis, qui abbottentes à septenario sacramentorum numero eò suis collimant studiis, ut pellucidos scripturarum fontes luto falsæ interpretationis corrumpant, & duo tantum esse novæ legis sacramenta, Baptismum, & Eucharistiam contendunt, ut constat ex Calvino, & Kemnitio, quos plures aii sectarii sequuti sacramenta à Christo Domino instituta inficiantur, Ecclesiæ tamen catholicæ constans est sententia, sacramenta legis evangelicæ esse septem numero, nec plura, nec pauciora; idque ex Sacris Scripturis,& traditionibus Ecclesiæ, quæ duo sunt fidei nostræ inconcussa fundamenta, quibus nititur veritas Catholica, & fides Christiana satis exploratum est. Sunt igitur septena hæc sacramenta, *Baptismus* quo homines spiritualiter regenerantur. *Confirmatio* qua datur singulare quoddam gratiæ spiritualis robur ad superandos Dæmonis assultus, ad coërcendos Carnis stimulos, & vincendos tentationes præsertim quæ suggeruntur contra fidem. *Eucharistia*, cujus esu spiritualiter nutrimur, vitesque spiritus reficimus, & anima incrementum suscipit gratiæ, ac intimius corroboratur. *Pœnitentia* per quam gratia tribuitur remissionis Peccatorum. *Extrema Unctio* in qua delentur peccatorum reliquia. *Ordo* in quo confertur Spiritualis quædam gratia, & potestas ad Ecclesiasticas functiones Ministrorum Ecclesiæ, & tandem *Matrimonium*, in quo etiam confertur divinitus gratia specialis Conjugibus ad prolem sanctè tum procreandam, tum etiam educandam in Ecclesia ad Dei cultum: & hæc omnia esse verè, ac propriè novæ legis Sacramenta quæ sunt septem nec plura, nec pauciora, asseritur in Cap. *ad abolendam* Extra de Hereticis, & in Concilio Constantiensi, & magis accuratè in Conc. Florentino sub Eugenio IV. ubi plures doctissimi, ac sapientissimi Patres tum Græci tum Latini post accuratas hac super re Disceptationes in eam sententiam, ut planè Orthodoxam unanimi consensu convenerunt, ut apparet ex decreto unionis, & demum hunc septenarium Sacramentorum numerum definivit Concilium Tridentinum

 sess. 7.

sess. 7. can. 1. ubi anathematizat negantes hunc septenarium numerum. Et hæc catholica assertio clare constat ex divinis scripturis, Baptismus habetur cap. 28. Matth. ubi refertur Christus à mortuis redivivus, qui & Apostolis in Galilæa conspicuus fuit, quibus edixit: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Sacramenti confirmationis meminit S. Lucas Actor. 8. inquiens: *Cum audissent Apostoli qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent spiritum sanctum. Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.* Sacramentum Eucharistiæ constat Matth. 26. *Cœnantibus autem eis accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit deditque discipulis suis, & ait, accipite, & comedite: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Rursus institutio hujus sacramenti expresse habetur Marci 14. & Luc. 22. Sacramentum Pœnitentiæ habetur Joan. 20. ubi Christus Dominus suis discipulis ait: *Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos. Hæc cum dixisset insufflavit, & dixit eis accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Sacramentum extremæ Unctionis institutum à Christo promulgavit S. Jacobus Epist. Catholicæ cap. 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittetur ei.* Sacramenti Ordinis meminit S. Paulus 1. Timot. cap. 4. v. 14. inquiens: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum presbyterii.* Et tandem Matrimonii sacramentum commendat, idem Apostolus ad Ephes. 5. *Propter hoc relinquet homo Patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & Ecclesia.* Hinc idem Apostolus, ad Ephes. 5. serio admonet conjuges, *ut uxores suas diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam*, quo satis significat, matrimonium esse in ordinem rerum sacrarum à Christo redactum adeo, ut signum sit sensibile significativum gratiæ quam causat, & à Christo institutum ad fovendam etiam mutuam charitatem inter conjuges, siquidem conjux debet alterum amare, sicut Christus Ecclesiam.

Quod verò spectat ad traditiones Ecclesiæ, certum est Patres ab initio Ecclesiæ semper asseruisse hunc septenarium Sacramentorum numerum, ut institutum à Christo, & assertum ab Apostolis: hinc Tertullianus *lib. de resurrect. Carnis cap. 7.* Baptismum, Confirmationem, & Eucharistiam commemorat: *& lib. de proscrip. Hæreticor. cap. 40. & 41.* meminit Sacramenti Ordinis; & licet antiqui Patres non omnia Sacramenta simul numerent in uno eodemque loco, in pluribus tamen omnia recensent, & septem esse sacramenta novæ legis instituta, à Christo fatentur. Ex eo enim, quod Sancti Patres, non omnia septem sacramenta simul recensuerint, inde inferunt Sectarii, Patres non concessisse septem Ecclesiæ sacramenta, & D. Augustinum tantum fateri duo sacramenta, Baptismum, & Eucharistiam, ut ait Plesseus Calvinista *lib. 4. de Eucharistia cap. 1. pag. 648. & 654.* quod quam falsum sit, statim apparebit, quia præter illa duo, quæ conceduntur ab Hæreticis, fatetur etiam sacramentum Confirmationis, lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 104. ubi ait: *Sacramentum Chrismatis, est in genere visibilium signorum sacramentum, est sacrosanctum sicut ipse Baptismus,* unde Augustinus præter Baptismum, & Eucharistiam expresse fatetur sacramentum Chrismatis, seu confirmationis. Rursus sacramentum Ordinis fatetur Augustinus, lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 13. ubi confert ordinem cum Baptismo his verbis: *Utrumque sacramentum est, et quadam consecratione utrumque homini datur: illud cum baptizatur, istud cum ordinatur, ideoque in Ecclesia Catholica utrumque non licet iterare,* ubi vocat expressè ordinem esse sacramentum, & quadam consecratione dari homini. Fatetur itidem sacramentum Pœnitentiæ, lib 1. de adulterinis conjugiis, cap. 26. & 28. inquiens: *Eadem est causa Baptismi, & reconciliationis sine quibus sacramentis homines credunt se non debere exire de corpore.* Vocat sacramentum pœnitentiæ reconciliationem, quia per hoc sacramentum remittuntur peccata; confertur gratia sanctificans, & homo reconciliatur Deo. Rursus fatetur sacramentum matrimonii, lib. 1. de nuptiis, & concupiscentiis, cap. 10. inquiens: *Hujus sacramenti res est, ut mas, & fœmina connubio copulati, quamdiu vivunt inseparabiliter perseverent,* ubi expresse vocat connubium sacramentum. Tandem fatetur etiam sacramentum extremæ Unctionis sermone 215. de tempore ubi ait: *quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus, & sanguinem Christi ille, qui ægrotat, accipiat, & inde corpusculum suum ungat, ut illud quod scriptum est impleatur. Infirmatur aliquis inducat Presbyteros, & orent super eum ungentes eum oleo.* Hinc licet Augustinus non recensuerit in uno eodemque loco omnia septem Ecclesiæ sacramenta non sequitur, ea negasse cum in aliis locis omnia septem sacramenta divisim recensuerit. Reliqui sancti Patres hanc eandem veritatem asseruerunt; per Baptismum enim Lutherani, & Calvinistæ non dubitant, quia Joan. 3. habetur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* & ad tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis,* neque Hæretici Lutherani, & Calvinistæ dubitant de sacramento Eucharistiæ cum Joan. 6. dicatur, *Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in Æternum:* unde non est opus authoritate sanctorum Patrum evincere Baptismum, & Eucharistiam esse sacramenta cum Hæretici hoc idem adstruant. Confirmationem propriè & verè esse sacramentum docuerunt communiter Patres, Clemens *epist. 4.* Urbanus *epist. decretali* ad omnes Episcopos, Damasus *epist. 4.* Cyprianus *lib. 2. epist.* & præ cœteris Augustinus, *lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 104.* ut superius innuimus, ait enim: *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.* Quod si Baptismus verè, & propriè est sacramentum, ut non diffitentur Hæretici, sequitur manifestè, quod ex Augustino etiam Chrisma seu confirmatio proprie ac verè sit sacramentum. Rursus Pœnitentiam esse sacramentum, asserit itidem Augustinus lib. de Spiritu Sancto cap. 27. ubi pœnitentiam æquiparat Baptismo, inquiens:

Quæ

Quæ baptismatis eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit, nec ipse enim ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet mater Ecclesia. Ubi Augustinus asserit Sacramenta baptismatis, & reconciliationis impertienda esse pœnitenti, si in vitæ sit discrimine constitutus immineatque vitæ periculum, vult enim Augustinus pœnitentiam perinde esse necessariam post lapsum ad salutis assecutionem, ac ipse baptismus utrumque Sacramentum inter se etiam confert S. Ambrosius lib. 2. cap. 10. inquiens: *In baptismo remissio peccatorum omnium est. quid interest, utrum per pœnitentiam an per lavacrum hoc jus sibi datum sacerdotes vindicent? unum in utroque ministerium est, sed dices, quia in lavacro operatur mysteriorum gratia. Quid in pœnitentia, nonne Dei nomen operatur?* asserit perinde pœnitentiam esse Sacramentum in baptismi lavacrum. Extremam Unctionem inter sacramenta iidem recensent sancti Patres, præsertim Augustinus Serm. 12. 15. de tempore, ubi loquens de hoc Sacramento ait: *Ejus beneficio corporis sanitatem recipit, & indulgentiam peccatorum obtinet, hacque ratione post susceptam Eucharistiam hortatur fideles, ut hoc extremæ Unctionis Sacramentum devotè usurpent, quo reliquiæ deleantur peccatorum.* Sacramenti ordinis etiam meminerunt sancti Patres, præsertim Augustinus lib. 2. contra Parmenionem cap. 13. ubi confert ordinationem cum Baptismo, ut superiùs citavimus verba Augustini, quibus asserit, Ordinationem tam propriè, & verè esse Sacramentum, sicut lavacrum baptismi demum matrimonium inter fideles initum esse itidem verum Sacramentum, docet Augustinus in epist. ad Ephes. 5. & lib. 2. in Luc. ad cap. 8. & lib. de bono conjugali cap. 24. ubi ait: *Bonum nuptiarum per omnes gentes in causa generandi est, & in fide castitatis, quod autem ad populum Dei pertinet etiam in sanctitate Sacramenti perquam nefas est, etiam repudio intercedente alteri nubere, dum vir ejus vivit*, & lib. de fide ex operibus cap. 17. ait: *In civitate Domini in monte sancto ejus, id est, in Ecclesia nuptiarum non solum vinculum, sed etiam Sacramentum ita commendatur: ut non liceat viro uxorem suam alteri tradere*, ubi expressè vocat matrimonium vinculum simul, & Sacramentum & lib. 1. cap. 8. Sacramentum matrimonii comparat cum Sacramento Baptismi, ubi ait: *Hoc custoditur in Christo, & Ecclesia ut vivens cum vivente in æternum nullo divortio separetur; cujus Sacramenti tanta observatio in civitate Dei nostri in monte sancto ejus, ut nec sterilem conjugem fas sit, relinquere, ut alia fœcunda ducatur*, & nonnullis interjectis subdit: *Ita inter viventes manet quoddam vinculum conjugale, quod nec separatio, nec copulatio illud possit auferre, manet autem* (cùm se conjuges perperam separant) *ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis, sicut Apostata anima velut de conjugio Christi recedens etiam de fide perdita Sacramentum fidei non amittit, quod lavacro regenerationis accepit. Habet autem, hoc qui recessit ad cumulum supplicii, non ad meritum præmii.* Igitur D. Augustinus, cujus authoritatem plurimi faciunt Hæretici, asserit septenarium Sacramentorum numerum in Ecclesia, ut & reliqui sancti Patres, præsertim S. Joannes Chrysostomus *lib. 3. de Sacerdotio cap. 6.* & non solùm sancti Patres septenarium hunc Sacramentorum numerum probant, verum etiam utraque Ecclesia Latina, & Græca eundem numerum asserit, & in eo retinendo perseverat consensus, quamvis inter Protestantes, & Sectarios sit discordia in numero Sacramentorum, quorum alii unum, alii duo, alii tria, nonnulli etiam quatuor, vel quinque admittunt Sacramenta, adeò ut nec inter sese conveniant; Calvinus enim tria agnoscit Sacramenta, Baptismum, Cœnam, & Ordinationem, Zvinglius Baptismum, Cœnam, Matrimonium, plures Lutherani Baptismum, Cœnam, & Pœnitentiam. Et in Catechismo Heidelbergensi, quem asserunt esse regulam, & mensuram fidei, motum, ac reformationis, duo tantum conceduntur Sacramenta, scilicet Baptismus, & Cœna. Rursus septenarius Sacramentorum numerus approbatur ab Ecclesia Catholica, ut etiam à Lucio III. Romano Pontifice de Hæreticis cap. *ad abolendam* Martino V. in sua Bulla in Concilio Constantiensi edita. Eugenio IV. in decreto ad Armenos & à Synodo Tridentina Sess. 7. can. 1. ubi definit: *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia à Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora quàm septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse verè, & propriè Sacramentum, anathema sit.*

Rursus definitione Ecclesiæ evincitur hic septenarius numerus Sacramentorum, etenim quod Ecclesia Christi de ratione, & numero Sacramentorum tradidit, tametsi hoc idem expresè in Scriptura non declaretur, absque ulla tamen dubitatione est credendum cum Ecclesia in declarandis articulis fidei non sit errori obnoxia; sed Ecclesia Christi docet esse septem Sacramenta novæ legis, nec plura, nec pauciora, ergo Sacramenta novæ legis credendum est de fide esse septem, major evincitur, quia authoritas Ecclesiæ in definiendis his, quæ spectant ad fidem, non potest errare, neque falsum docere populum Christianum, unde cum definierit in pluribus Conciliis, Constantiensi, Florentino, & Tridentino esse septem Sacramenta novæ legis à Christo instituta, tenemur hoc idem nos credere. Rursus quia in constituendo numero aliarum rerum, quæ non minus in Ecclesia sunt necessaria; omnes absque ulla controversia nituntur authoritate, & decreto Ecclesiæ, cujus definitioni totaliter acquiescunt, quamvis res definita in Scripturis non habeatur expressa, ergo etiam determinando numero Sacramentorum debent Christiani stare definitioni Ecclesiæ eidem totaliter acquiescere, non enim est major ratio, cur acquiescant Ecclesiæ definitioni, quoad numerum rerum aliarum, & non quoad numerum Sacramentorum. Antecedens est manifestum, quia numerum librorum Sacræ Scripturæ, ut de aliis rebus nihil loquar, nunquam expresè in sacris continetur Scripturis, & nihilominus propter authoritatem Ecclesiæ firma fide Christiani eidem credunt, & plenè acquiescunt. Rursus quia nisi Ecclesia etiam sine Scripturis expressis, quod attinet ad numerum & rationem Sacramentorum fides esset adhibenda, neque ipsi Hæretici credere deberent esse duo tantùm Sacramenta novæ legis verè, & propriè dicta, scilicet Baptismum, & Eucharistiam, quæ tamen nobiscum sine controversia confitentur, etenim Scriptura illius operationis, quæ est ablutio, atque etiam regenerationis spiritualis in illa non meminit, neque exprimit, quod hæc operatio suscipienda sit causa significandi ex divina impositione gratiam spiritualis regenerationis, & colendi ipsum Deum, & tamen hæc duo sunt de essentia veri Sacramenti, quæ licèt non sint expresè in Scripturis, tamen ita credimus ob authoritatem Ecclesiæ, & traditionem Majorum. Rursus quamvis expresè Scriptura commemoret panem, & vinum, seu panis, & vini species, atque gratiam & vitam spiritualem, quæ in corporis, & sanguinis Christi

Christi sub iisdem rebus usu confertur; nullus tamen est scripturæ locus, ubi expresse declaretur, quòd his rebus ex peculiari institutione Dei tanquam signis quibusdam significare vellet, debeamus ipsam gratiam & nutrimentum spirituale, quod nobis impertitur in usu earundem rerum, neque etiam, quod debeamus item per ejusmodi res velle Deum colere, tanquam per cæremoniam quandam virtutis religionis. Denique quod observatione dignum est ob Hæreticorum pertinaciam & improbitatem, qui à nobis res ipsas in scripturis expressas exigunt, & quasi suo nomine significatas, ubique requirunt, nullibi in sacra scriptura novi testamenti baptismus, vel Eucharistia Sacramentum nuncupatur. & tamen Sectarii hæc duo asserunt sacramenta esse, & non ob aliam authoritatem, nisi quia ecclesia, traditio Apostolica, & sancti Patres asserunt Sacramenta esse. Cum igitur neque nomen, nec res seu ratio ipsa horum sacramentorum alicubi in scripturis clarè exprimantur, si authoritati ecclesiæ in hac controversia non esset acquiescendum inde sequeretur, quòd nec baptismus, neque Eucharistia essent sacramenta, atqui à Sectariis habentur vera, ac propria sacramenta, ergo velint nolint ecclesiæ authoritate sine scripturis expressis circa numerum sacramentorum debent necessariò acquiescere.

Quamvis hic septenarius sacramentorum numerus evidenti, ac metaphysica non demonstretur ratione, optimè tamen est congruentia illa, quam adfert D. Thomas 3 *part. quæst.* 65. *art.* 1. quæque usurpatur etiam in Concilio Florentino, & Catechismo Romano, & desumitur ex proportione, quæ reperitur corpus inter, & spiritum, congruum siquidem erat, ut tot in lege evangelica instituerentur à Christo Sacramenta, quot videbantur necessaria esse ad ponendam, promovendam, & conservandam vitam spiritualem, eamque dirigendam ad finem supernaturalem: atqui ad id septem desiderabantur Sacramenta, ergo totidem fuerant à Christo instituenda. Major & consequentia tenent. Suadetur minor, quia ad vitam corporalem primò necesse est, ut generetur, ut suum sortiatur esse: hæc autem spiritualis generatio, quâ renascimur, spiritualiter habetur per Sacramentum baptismi. Secundò vita corporalis post generationem indiget virium incremento, ut augeatur, & crescat, & hoc per quandam analogiam præstat spiritualiter Sacramentum Confirmationis, in quo nobis confertur robur gratiæ spiritualis. Tertiò vita corporalis indiget nutriri, ut possit subsistere: & vitæ spirituali hoc nutrimentum impertitur Sacramentum Eucharistiæ. Quartò, si vita corporalis morbum aliquem contraxerit, indiget opportuno Pharmaco, ut sanetur, sanat autem in vita spirituali contractas peccatorum infirmitates Sacramentum Pœnitentiæ. Quintò ut depellantur morborum reliquiæ, & instaurentur vires, necessarium est pharmacum, quo vires corporis reficiantur, & hoc præstat spiritualiter Sacramentum extremæ unctionis. Sextò, quia homo non tantùm sibi, verùm etiam aliis vivere debet, quibus prodesse possit, ac esse Reipublicæ commodo, ac utilitati quoad temporalia; ita in usu spirituali institutum est sacramentum ordinis, ut esset aliqua potestas, & authoritas, qua cæteri regerentur inferiores, ac promoverentur ad majora bona. Septimò, ut vita corporalis conservaretur, necessaria erat propagatio sobolis: ad vitam etiam spiritualem in ecclesia tuendam institutum fuit Sacramentum matrimonii, quod ante legem evangelicam tantùm erat humanus contractus: Et hæc est ratio, cur, ut D. Thomas imperat, nec plura, nec pauciora debeant numerari Sacramenta quàm septem.

Cùm enim Sacramentorum duplex sit finis, primus perfectio hominis in his, quæ pertinent ad cultum Dei; secundus curatio peccati, ex utroque fine septenarius sacramentorum numerus infertur ex D. Thoma ex primo fine, quia Christiana vita, quâ Deus colitur, & quâ homo Deo vivit, septem indiget rebus, perinde ac vita naturalis, ut jam diximus, scilicet primò, ut homo spiritualis in lucem edatur, secundò ut augeatur, tertiò ut alatur, quartò si in mortem spiritualem incidat, sanetur, quintò imbecillitas virium reficiatur, sextò ut magistratus spirituales nunquam desint, quorum authoritate regatur ecclesia, & sacra ministeria exerceantur. Septimò ut Filii ad Dei cultum, humanique generis conservationem procreentur, & religiosè educentur; & hæc omnia per septem Sacramenta spiritualiter habentur, siquidem per baptismum Christo renascimur, quapropter ab Apostolo ad Tit. 1. dicitur *lavacrum regenerationis*. Per confirmationem Spiritum Sanctum ad augmentum & robur spirituale accipimus, quapropter Christus suis jam baptizatis discipulis ait: Luc. ult. *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto*. Per Eucharistiam veluti per cibum verè cœlestem spiritus noster alitur & sustentatur, sicut à Salvatore dictum est Joan. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*. Per pœnitentiam sanitas deperdita restituitur, & vulnera, quæ per peccata fuerunt nobis inflicta, curantur. Per extremam unctionem reliquiæ peccatorum tolluntur, & animi virtutes reficiuntur ac recreantur. Per ordinem publica sacramentorum ministeria perpetuò in ecclesia exercendi, sacrasque omnes functiones exequendi traditur potestas. Et denique per matrimonium vir & mulier legitimè, & sanctè conjunguntur, ut ex ea conjunctione filii ad Dei cultum, & humani generis conservationem procreentur, & religiosè educentur. Præterea idem numerus septenarius sacramentorum etiam ritè infertur ex secundo fine allato à D. Thoma, qui est curatio peccati; sunt enim sacramenta instituta à Christo in remedium peccati: siquidem baptismus institutus est contra peccatum originale: Confirmatio contra infirmitatem animi, qui in regeneratis invenitur. Eucharistia contra proclivitatem animi ad peccandum: Pœnitentia contra actuale peccatum. Extrema unctio contra reliquias peccatorum, quæ non sunt sufficienter sublatæ per pœnitentiam, vel ex negligentia, aut ignorantia superfuerunt Ordo contra dissolutionem multitudinis, & tandem matrimonium institui debuit in remedium contra concupiscentiam, & contra defectum multitudinis, siquidem per mortem semper minuitur multitudo hominum, qui propterea debuit reparari, ne totaliter cessaret humanum genus. Rursus septenarius sacramentorum numerus legis evangelicæ congruenter infertur ex septenario numero virtutum, quæ animam hominis videntur præparare, cujusmodi sunt tres Theologales, & quatuor Cardinales: siquidem baptismus est Sacramentum fidei, Confirmatio Spei, Eucharistia Charitatis, Pœnitentia Justitiæ, extrema Unctio perseverantiæ, quæ est perfectio quædam fortitudinis. Ordo providentiæ, matrimonium temperantiæ. Imò adumbrantur itidem septem Sacramenta novæ legis septem sigillis, quorum meminit vetus testa-

testamentum, & quæ Agnus, qui habet clavem David, qui aperit, & nemo claudit, reserabit. Rursus plures sunt in scripturis sacris figuræ hujus septenarii numeri Sacramentorum novæ legis, cujusmodi sunt septem tubæ, quibus Angeli cecinerunt, septem stellæ, quas habebat similis filio hominis in dextera sua: Septem panes, quibus Christus Dominus turbas in deserto pavit: septem oculi super unum lapidem: septem lucernæ tabernaculi positæ super unum candelabrum, & tandem septem lotiones Naaman lepra infecti in Jordane. Hinc perperam Sectarii asserunt septenarium Sacramentorum numerum in sacra scriptura non reperiri, quia tametsi hic numerus nominum non legatur in scriptura, imò nec reperiatur in antiquis Patribus, qui non nisi data opportunitate de hoc vel illo Sacramento, non de omnibus simul egerunt in uno eodemque loco, eò quia recens conversos ad fidem Christi, & baptizatos de illis informarent, ut occasio se offerebat, & quæ statim post baptismum ex ecclesiæ disciplina conferebantur, scilicet confirmatione & Eucharistia, ut liquet ex S. Cyrilli Jerosolymitani Catechesibus, & S. Ambrosii *libris de his, qui mysteriis initiantur, & de Sacramentis*: numerus tamen rerum ipsarum in scriptura, & in Patrum operibus habetur, etenim quamvis in scriptura legantur quatuor evangelia, quatuordecim D. Pauli epistolæ, duodecim articuli Symboli Apostolici, septem Domini verba in cruce; res tamen numeratas scriptura vel traditio, vel etiam utraque continet, & docet, non tamen scriptura recenset expresse nomina quatuor evangeliorum, quatuordecim epistolarum, duodecim articulorum Symboli Apostolici, nec septenarium numerum Verborum Domini in cruce, sufficit enim, si res numeratæ in scripturis contineantur: ita quamvis hic numerus septenarius expresse non habeatur sacramentorum, sufficit tamen, si sacramenta numerata, habeantur in scriptura, & quia res, quæ constituunt septem sacramenta, legimus in scripturis, inde ritè inferimus, septenarium numerum sacramentorum: eodem pacto non legimus in scripturis, Patrem esse primam personam Sanctissimæ Trinitatis, Filium secundam, & Spiritum S. tertiam; quia tamen ordo & numerus continetur in sacra scriptura, rectè inferimus, Patrem esse primam personam Sacrosanctæ Trinitatis, Filium secundam, & Spiritum S. tertiam. Huc accersendus S. Basilius, Lib. de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 18. *Cum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum traderet Dominus, non simul cum numero tradidit. Non enim dixit: In nomine primi, secundi, ac tertii. Neque in uno, duobus, aut tribus: sed per sancta nomina, fide ad salutem perducente, cognitionem largitus est. Itaque quòd nos salvos facit, fides est. Numerus verò signum declarans, quantitatem eorum, de quibus loquimur, ab hominibus excogitatus est. Sed qui undequaque sibi ipsis noxas contrahunt, etiam numerandi facultate adversus fidem abusi sunt: qui quidem cum nulla omnino res alia ob numeri accessionem immutetur: tamen in divina natura numerum metuunt, ne per eum honoris Paracleto debiti modum excedant.* Unde ex eo, quod septenarius numerus non continetur in scripturis, inde non potest inferri Sacramenta novæ legis non esse septem, quia res numeratæ continentur in scripturis, quod sufficit, ut superius innuimus, & de sacramentis baptismi, & Eucharistiæ concedunt Sectarii. Confirmatio significatur in Actis Apostol. 8. & 19. ubi D. Lucas narrat, Homines accipere per impositionem manuum ab Apostolis Spiritum Sanctum, & quidem hoc ita narratur, ut quædam quasi comparatio in narratione fiat ejus rei cum cæremonia baptismi, ut claret ex illis verbis: Imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum Sanctum, nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant: Eucharistia traditur Joan. 6. & Luc. 22. Pœnitentia Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Extrema Unctio promulgatur per Jacobum Apostolum, cap. 5. *Inducat Presbyteros ecclesiæ, qui orent super eum ungentes oleo, & oratio fidei alleviabit infirmum, & si in peccatis fuerit, remittentur.* Ordo Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata.* Quæ verba expendens D. Augustinus in quæstionibus veteris, & novi testamenti, ait: *Inspirationem illam, de qua illic agit Dominus, gratiam quandam esse, quæ per traditionem potestatis infunditur ordinatis*: & Apostolus Timotheum monet 2. Timoth. 2. *Ut resuscitet in se gratiam Dei, quam*, cùm ordinaretur Presbyter, *accepit per manuum impositionem.* Denique matrimonium etiam in scripturis continetur ad Ephes. 5. ubi D. Paulus seriò admonet conjuges, ut uxores suas diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam. Rursus sacramentum matrimonii antiqua evincitur traditione; Omnes enim Orthodoxi, qui unquam de matrimonio, tanquam de Sacramento, locuti sunt sive in Conciliis, sive extra Concilia, de illo, tanquam de re antiquissima, sunt locuti, quod cùm ita sit, ad ipsos Apostolos traditio de sacramento matrimonii referri debet, juxta regulam D. Augustini, præsertim cùm in universa per Orbem Ecclesia matrimonium, veluti unum quoddam Sacramentum, Apostolica traditione acceptum, & à Christo institutum, semper usurpatum fuit, etiam ante Sectarios, & de eo, quod universa frequentat Ecclesia, disputare, insolentissima insania est, ut ait D. Augustinus epist. 118. ad Januarium. Demum quia antiqui etiam Patres absolutè & simpliciter matrimonium quoddam Ecclesiæ sacramentum esse semper censuerunt, ut S. Chrysostomus, Theophylactus & alii Interpretes in epist. 5. ad Ephes. D. Ambrosius in Commentar. in epist. ad Ephes. ut etiam D. Augustinus, qui pluribus in locis ait: *In nostrorum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas uteri*, & Lib. de bono conjugali cap. 18. ait: *Bonum nuptiarum per omnes Gentes in causa generandi est, & in fide castitatis. Quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti, per quam nefas est, etiam repudio intercedente, alteri nubere, dum vir ejus vivit.* Præ cæteris insignis est locus Augustini Lib. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 10. ubi etiam Sacramentum istud matrimonii confert cum Sacramento baptismi, inquiens: *Hoc custoditur in Christo, & Ecclesia, ut vivens cum vivente in æternum, nullo divortio separetur, cujus Sacramenti tanta observatio est in civitate Dei nostri in monte sancto ejus, ut nec sterilem conjugem possit relinquere, ut alia fœcunda ducatur.* Et paucis interjectis subdit: *Inter viventes manet quoddam vinculum conjugale, quod nec separatio, nec copulatio cum altero possit auferri. Manet autem* (cùm se perperam ipsi separant) ad

ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis. Quamobrem ex Auguſtini ſententia, quæ procul dubio ſemper fuit Orthodoxa, ſicut baptiſmus ſacramentum eſt, quod habet effectum perpetuum, & indelebilem ſcilicet characterem: Ita etiam matrimonium eſt Sacramentum quoddam, cujus effectus eſt perpetuus, ſcilicet illud vinculum inter conjuges indiſſolubile, nt etiam ſuperius in eodem cap. explicuerat expreſſiùs Auguſtinus his verbis: *Hujus Sacramenti res eſt, ut mas, & fœmina connubio copulati, quamdiu vivunt, inſeparabiliter perſeverent.* Hinc claret, falſum eſſe, ac ſolemne mendacium, quod Calvinus Lib. 4. Inſtit. cap. 19. aſſerat, inauditum fuiſſe ante D. Gregorium, quod matrimonium eſſet ſacramentum, etenim Auguſtinus, & Ambroſius, ducentis propemodum annis antiquiores fuerunt Gregorio, & expreſſe aſſerunt, matrimonium, verè & propriè eſſe ſacramentum: Aſſeruit etiam hoc ſacramentum S. Petrus Damianus. Mendacii etiam tedarguitur Lutherus, dum ſcripſit de his ſacramentis in antiquis Patribus nihil haberi, niſi in Dionyſio. Et quamvis ante Chriſtum, ut etiam poſt Chriſti adventum inter Gentes, Paganòs, Turcas extra Eccleſiam, ſit tantùm contractus naturalis, Chriſtus tamen hunc contractum elevavit, ut eſſet ſacramentum, in quo gratiam accipiant conjuges ad ſanctè procreandam, & educandam prolem, prout expetit ad Dei cultum in Eccleſia tuendum, propagandum, & conſervandum.

Contra tamen hunc ſeptenarium ſacramentorum numerum objiciunt Sectarii, eò quia diſtinguunt triplicem baptiſmum, fluminis, flaminis, ſanguinis. Rurſus Pœnitentiam duplicem, publicam, & ſecretam. Ordinem igitur dirigunt in quatuor minores, & tres majores, Profeſſionem monaſticam ajunt à Græcis haberi, ut ſacramentum, Aquam benedictam & alia ſacerdotali benedictione ſanctificata, ſeu conſecrationes ipſas, & benedictiones in ſacramentorum numero haberi, quinimò aſſerunt etiam, contra peccata venialia eſſe inſtituta ſacramenta, quinimò & lotionem pedum ajunt eſſe novæ legis ſacramentum, de qua extat Chriſti præceptum, & cui gratiæ promiſſio annexa eſt, ut probant illa Chriſti verba ad Petrum: *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Et illa Chriſti verba ad Apoſtolos: *Scitis, quid fecerim vobis, vos vocatis me Magiſter & Domine: & bene dicitis, ſum enim. Si ergo ego lavi pedes veſtros Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Rurſus D. Ambroſius Lib. 3. de ſacramentis cap. 1. Lotionem pedum vocat myſterium, quod perinde eſt ac ſacramentum, & illam confert cum baptiſmo, cui etiam tribuit, ut venena ſerpentis eluat, & abſtergat, ac majorem conferat ſanctificationem, ait ipſe: *Vide omnem juſtitiam, vide humilitatem, vide gratiam, vide ſanctificationem, niſi lavero, inquit, tibi pedes, non habebis partem mecum. Ipſe Petrus ait: Domine, non ſolùm pedes, ſed etiam manus, & caput. Vide fidem. Quod ante excuſavit, humilitatis fuit, quod poſtea ſe obtulit, devotionis & fidei. Reſpondit illi Dominus, quia dixerat manus & caput: Qui lavit, non neceſſe habet, iterum lavare, niſi ut ſolos pedes lavet. Quare hoc? quia in baptiſmate omnis culpa diluitur. Recedit ergo culpa. Sed quia Adam ſupplantatus à Diabolo eſt, & venenum ei effuſum eſt ſupra pedes, ideo lavas pedes, ut in ea parte, qua inſidiatus eſt ſerpens, majus ſubſidium ſanctificationis accedat, quo poſtea te ſupplantare non poſſit. Lavas ergo pedes, ut laves venena ſerpentis ad humilitatem quoque proficit, ut in miniſterio non erubeſcamus, quod non dedignamur in obſequio.* Et D. Bernardus ſerm. 1. in Cœna Domini ait: *Sacramentum dicitur ſacrum ſignum, ſive ſacrum ſecretum. Multa ſiquidem fiunt propter ſe tantùm, alia verò præter alia deſignando, & ipſa dicuntur ſigna & ſunt. Ut enim de uſualibus ſumamus exemplum, datur annulus abſolutè propter annulum, & nulla eſt ſignificatio: datur ad inveſtiendum de hæreditate aliqua, & ſignum eſt, ita ut jam dicere poſſit, qui accipit, annulus non valet quidquam, ſed hæc hæreditas eſt, quam quærebam. In hunc itaque modum appropinquans paſſioni Dominus de gratia ſua inveſtire curavit ſuos, ut inviſibilis gratia ſigno aliquo viſibili præſtaretur. Ad hoc inſtituta ſunt omnia Sacramenta, ad hoc Euchariſtiæ participatio, ad hoc pedum ablutio, ad hoc denique baptiſmus initium Sacramentorum omnium*: ubi ablutionem pedum D. Bernardus inter Sactamenta recenſet, quæ proinde non ſunt ſeptem. Sed contra, quia baptiſmus aquæ contritio cordis, & fuſio ſanguinis, per martyrium non ſunt diverſa ſacramenta baptiſmi, ſed tantùm per analogiam, ſeu ſimilitudinem vocantur baptiſmata, quatenus habent eundem effectum baptiſmi. Cæterum unus tantùm eſt baptiſmus aquæ, qui propriè & verè ſacramentum; non enim martyrium à Chriſto fuit inſtitutum, ut actio ſacra, ſiquidem ex parte Carnificum, qui Martyres torquent, ac interficiunt, graviſſimum eſt crimen, propterea Chriſtus tantùm præcepit ſuis fidelibus, ut potius patiantur Martyrium ac necem, quàm à fide recedere, hac de cauſa Martyrium non eſt ſacramentum, ſed tantùm heroicæ fortitudinis actus. Contritio itidem tantùm includit baptiſmum in voto, non verò ipſa eſt verum ſacramentum, quia hoc debet eſſentialiter eſſe ſignum ſenſibile, & contritio cordis poteſt eſſe interna, ut nullo ſigno exteriori ſenſibili prodatur. Pœnitentia itidem publica & ſecreta non differunt in prædicatis eſſentialibus, ſed tantùm quoad modum, adeo ut pertineant ad unum, ac idem ſacramentum. Ordo itidem, quamvis dividatur in majores, & minores ordines, omnes tamen ſimul integrant unum totale ſacramentum, coaleſcens ex quatuor minoribus, & ex tribus majoribus. Monaſtica profeſſio, tametſi ab aliquibus Græcis ſacramentum impropriè vocetur, non tamen ab Eccleſia Græca unquam legitur recenſita inter ſacramenta. Ratio eſt, quia à Chriſto non fuit inſtituta, nec per ſe ſanctificat Monachum, nec ſanctimonialem, ſed tantùm ratione pietatis, charitatis, fidelitatis in votis adimplendis, & quia Religioſi per Monaſticam profeſſionem civiliter moriantur mundo, ejusque operibus, ut etiam ſibi ac propriæ voluntati, ac incipiunt novum hominem induere divinis mancipatum obſequiis, ideo ſancti Patres profeſſionem vitæ Monaſticæ vocant ſecundum baptiſma, non quod ſit ſacramentum, ſed ſicut per baptiſmum homo abrenunciat Sathanæ, & novum hominem induit, ita per Monaſticam profeſſionem renuntiat mundo, & ſe Dei ſervitio addicit, velnti induens novum hominem, ut ſcribit D. Hieronymus *epiſt. 25. ad Paulum de obitu Pleſila*, & *epiſt. ad Demetriadem*, ut etiam D. Bernardus *Tract. de præcepto*

cepto & dispensat. cap. 17. Ad aliud quod addebatur de aqua benedicta, de pane benedicto, & aliis rebus, respondetur hæc non esse Sacramenta, sed sacramentalia, & ratio est perspicua, quia omnia Sacramenta fuerunt à Christo instituta, qui tantùm per potestatem excellentiæ potest Sacramenta instituere. Aqua verò benedicta, panis benedictus, & reliquæ benedictiones non fuerunt institutæ à Christo, sed ab Ecclesia, quæ non habet potestatem instituendi Sacramenta. Præterea neque dici possunt Sacramenta, neque obstat, quod remittant peccata venialia, quia id non præstant per se & ex opere operato, sed tantùm ex opere operantis, seu ex fide, pietate, & devotione illius, qui rebus illis utitur. Quamobrem sacramentalia non sunt Sacramenta, *quia*, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 65. *art.* 1. *ad* 6. *non perducunt ad Sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio: sed sunt dispositiones quædam ad Sacramenta: vel removendo prohibens: sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias Dæmonum, & contra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendam ad Sacramenti perfectionem, & perceptionem, sicut consecrantur altaria, & vasa, propter reverentiam Eucharistiæ.* Et ad Sextum addit in respons. ad 7. *Ad deletionem venialis peccati non requiri infusionem gratiæ, unde cum in quolibet Sacramento novæ legis gratia infundatur, nullum Sacramentum novæ legis instituitur directè contra veniale, quod tollitur per quædam, sacramentalem puta per aquam benedictam, & alia id generis.* Ad ultimum verò, quod addebatur de lotione pedum, quæ dicebatur esse sacramentum, id negatur, quia verba illa Christi, *si non lavero pedes, non habebis partem mecum*, non significant, quod per lotionem pedum conferatur gratia, & ritum illum fuisse à Christo institutum, ad significandam ac efficiendam gratiam: quamobrem Christus per præfata illa verba fuit Petro in pœnam inobedientiæ comminatus, nisi sineret ipsius pedes ablui, quia, si non se flexisset ad voluntatem Magistri Christi, volentis hunc humilitatis actum exercere, simulque hanc virtutem suos edocere discipulos efficacius exemplo, quàm verbo, non fuisset Petrus humilis, sed contumax, proinde æterna hæreditate indignus, & non fuisset promeritus partem Christi hæreditatis, ut etiam hæc alia Christi verba, *qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet*, non significant, eam lotionem per se valuisse ad remissionem peccatorum venalium: sed significat, eum, qui à lethalibus peccatis mundus fuerit, è levioribus tantùm, quæ terrena conversatione contrahuntur, mundandum esse. Ut etiam verba illa, *exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis*, non significant præceptum hunc ritum lavandi proximo pedes exercendi frequenter, sed tantùm præcipiunt, actus humilitatis & charitatis exercendos in proximum, adeo, ut animo comparati simus ad lotionem pedum, & vilissima quæque ministeria ob imitationem humilitatis Christi, & in fraternæ charitatis testimonium exercenda. Neque aliter censuerunt de illa Christi lotione pedum S. Ambrosius, & Bernardus, qui pedum lotionem Mysterium, & Sacramentum vocant, laxe sumpto nomine Mysterii & Sacramenti pro signo quolibet rei sacræ, quapropter D. Ambrosius asserit, suo tempore consuevisse Romanam Ecclesiam hanc lotionem pedum exercere, non tamen communiter ab omnibus Ecclesiæ Prælatis, sed tantùm ab aliquibus, & tamen dici non potest, quod Ecclesia Romana, licet non frequentaverit hunc ritum, imminuerit aliquod Sacramentum, & numerum Sacramentorum, ait ipse in Joan. 13. *Non ignoramus, quod Ecclesia Romana hanc consuetudinem non habeat, cujus typum in omnibus sequimur, & formam; hanc tamen consuetudinem non habet, ut pedes lavet. Vide ergo, ne forte propter multitudinem declinarit. Sunt tamen, qui dicant, & excusare conentur: Quia hoc non in mysterio faciendum est, non in baptismate, non in regeneratione: sed quasi hospiti pedes lavandi sint. Aliud est humilitatis, aliud sanctificationis. Denique audi, quia mysterium est & sanctificatio. Nisi lavero tibi pedes, non habebis mecum partem. Hoc ideo dico, non quod alios reprehendam, sed mea officia ipse commendem. In omnibus cupio sequi Ecclesiam Romanam, sed tamen & nos homines sensum habemus: ideo quod alibi rectius servatur, & nos rectè custodimus. Ipsum sequimur Apostolum Petrum, ipsius inhæremus devotioni.* Neque D. Bernardus asserit, hunc ritum abstergendi pedes aqua, esse verè & propriè Sacramentum; vocat enim pedum lotionem Sacramentum tantùm ex eo, quia fit remissio venialium propter significationem, non propter efficaciam & virtutem, & ejus verba eò tantum tendunt, ut maximam vigilantiam ad vitanda & eluenda hujusmodi peccata debeant homines adhibere, propterea ait ipse: *Nemo hæc contemnat, aut parvi pendat, quia impossibile est, eum esse salvari, impossibile est, ea diluì, nisi per Christum Jesum, & à Christo: nemo inquam perniciosa securitate dormitet, declinans in verbo malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis, quoniam (ut audivit Petrus ab ipso) nisi laverit ea Christus, non habebimus partem cum eo. Nec ideo tamen pro eis necesse est, nimis esse sollicitos: ignoscet facile, imò & libenter, si modo non agnoscamus. In hujusmodi nata quae inevitabilis negligentia culpabilis est, & timor immoderatus. Hinc est, quod in oratione, quam ipse instituit, quotidie pro peccatis illis vo'uit nos orare. Sicut enim de concupiscentia diximus, quòd licet damnationem abstulerit, quia juxta Apostolum nulla damnatio est his, qui sunt in Christo Jesu: tamen ad humiliandos nos ipsam adhuc patitur vivere in nobis, & graviter affligere nos, ut sentiamus, quid nobis gratia præstet, & semper ad illius auxilium recurramus: sic & de minoribus istis peccatis pia dispensatione nobiscum agitur, ut non penitus auferantur, sed in illis nos erudiat Deus, ut cum minima cavere non possumus, certi simus, quod non nostris viribus majora superemus, semperque timorati, & omnino solliciti simus, quomodo ejus gratiam non amittamus, quam nobis tam multipliciter necessariam esse sentimus.*

CAPUT VI.

Proponuntur, & diluuntur objectiones, quæ fiunt à Sectariis.

Contra septenarium Sacramentorum numerum plura solent Sectarii objicere. Calvinus enim ait, ex scripturis tantùm posse inferri, dari duo sacramenta, Baptismum, & Evcharistiam, & nititur ea ratione, quia Sacramenta fluxerunt à latere Christi, quando fluxit sanguis, & aqua, scilicet aqua baptismi, & sanguis Eucharistiæ, & citant Sectarii etiam D. Augustinum de doctrina Christian. cap. 9. & epist. 118. in quibus duo tantùm ponit Sacramenta, Baptismum, & Evchatistiam, ergo septenarius sacramentorum numerus non subsistit. Sed contra, quia satis apertè ostendimus in præcedenti capite ex scripturis dari tevera septem sacramenta: unde falsum est, quod asserit Calvinus ex scripturis, duo tantùm posse inferri sacramenta, Evcharistiam, & baptismum. Neqne ratio, cui innititur, est ullius momenti, quia eatenus sacramenta dicuntur fluxisse ex Latere Christi, quatenus habent virtutem ex ipsius sanguine, & duntaxat per sanguinem, & aquam fuisse significata illa duo recensita sacramenta, Baptismum, & Evcharistiam, utpote magis principalia quæque sunt, veluti fundamenta cæterorum. D. Augustinum quod attinet, respondetur, S. Doctorem in præcitatis locis ponere tantùm illa duo sacramenta per modum exempli, ut liquet ex contextu, cæterum alibi expresse recenset omnia, & singula sacramenta, quæ complent nomerum septenarium, etenim præter illa duo sacramenta agnoscit confirmationem Lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 104. ubi ait: *Sacramentum Chrismatis est in genere visibilium signorum: Sacramentum est sacrosanctum, sicut & ipse baptismus.* Rursus inter sacramenta recenset Ordinem Lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 13. ubi confert Confirmationem cum baptismo verbis illis: *Utrumqne Sacramentum est, & quadam Consecratione utrumque homini datur: illud cum baptizatur, istud cum ordinatur, ideoque in Ecclesia Catholica utrumqne non licet iterare*, ut verum sacramentum etiam agnoscit Pœnitentiam Lib. 1. de adulterinis Coujug cap. 26. & 28. inquiens: *Eadem est causa baptismi & reconciliationis, sine quibus Sacramentis homines credunt, se non debere exire de corpore.* Rursus agnoscit matrimonium Lib. 1. de nuptiis & concupiscent. cap. 10. ubi ait loquens de matrimonio: *Hujus Sacramenti res est, ut mas, & fœmina, connubio copulati, quam diu vivunt, inseparabiliter perseverent:* Tandem fatetur extremam unctionem esse verum Sacramentum serm. 215. de tempore, inquiens: *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus, & sanguinem Christi ille, qui agrotat, accipiat, & inde corpusculum suum ungat, ut illud, quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur aliquis, inducat Presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo.* Hinc apparet, quàm mendaciter Calvinus asserat, Augustinum non nisi duo dari Sacramenta docuisse. Sed instant, quia, quòd non omnia, quæ sunt in baptismo, & Evcharistia substantialia, reperiuntur in aliis quinque cæremoniis, cùm non omnes habeant rem aliquam externam præter operationem sensibilem, neque etiam mandatum Dei, quo singuli obligentur ad usum omnium: Sed contra, quia deberent ostendere, has duas conditiones non convenire baptismo, & Evcharistiæ, quatenus sacramenta sunt, & non tantùm ut sunt talia sacramenta, quod nulla ratione possint evincere. Hinc D. Augustinus Tract. 80. in Joan. ait: *Accedere verbum ad elementum, & fieri Sacramentum*, ubi propriè loquitur de baptismo, alioquin Evcharistia non esset Sacramentum, cùm non constet propriè ex elemento, quamobrem ad rationem communem sacramenti sufficit res aliqua sensibilis, sive illa sit sensibilis distincta ab operatione, sive sit ipsa sensibilis operatio, ut in sacramento Pœnitentiæ. Urgent, quia si res externa sensibilis præter externam operationem ad Sacramenti rationem necessaria non est, petunt: cur non in ratione sacramentorum etiam ponatur externa prædicatio Verbi divini, cùm etiam ipsa significet internam gratiam. Contra est, quia prædicatio non est peculiariter à Deo instituta, ut sit ritus, & cæremonia religionis, sed ut sit medium quoddam per se accommodatum ad propagandam fidem, quamvis generali quadam ratiooe possit hæc prædicatio evangelii referri ad cultum religionis, perinde ac reliquæ vitutum actiones. Præterea quia non ex peculiari Dei instituto habet, ut gratiam, seu sanctificatiooem hominis significet, quod ad sacramentum requiritur, sed ex hominum instituto, quatenus verba, ex quibus constat prædicatio, accommodantur ad significandam gratiam.

Objiciunt secundò, quia de ratione sacramenti est, ut præter externam sensibilem actionem comprehendat quid aliud sensibile, distinctum ab ipsa operatione, sed hoc tantùm reperitur in baptismo, & Evcharistia, ex quo inferunt, præter hæc duo non dari alia sacramenta, & firmant ex eo, quia nemo ex antiquis Patribus alicubi enumeraverit septem sacramenta, ait enim Calvinus Lib. 4. instit. cap. 14. *Neque satis constat, quando cœptum sit in Ecclesia de septenario numero Sacramentorum doceri.* Sed contra negatur major, qui comprehendere hanc rem sensibilem, distinctam ab actione sensibili non est de ratione sacramenti geoericè sumpti, sed tantùm de ratione talis sacramenti specialis, scilicet baptismi comprehendentis, præter actionem sensibilem, qua sensibiliter confertur baptismus, ipsam aquam, & Evcharistiæ continentis species panis, & vini, quapropter hæ duæ conditiones actionis, & rei non conveniunt baptismo, & Evcharistiæ, prout simpliciter & præcise sunt sacramenta; sed quatenus sunt talia specifica sacramenta. Neque obstat, quod Augustinus Tract. 80. in Joan. dicat: *accedere verbum ad elementum, & fieri sacramentum*, quia tunc Augustinus loquebatur propriè de baptismo, alioquin, ut diximus, Evcharistia cùm non sit elementum, non esset Sacramentum. Igitur ad Sacramentum in genere tantùm sufficit, si sit res aliqua sensibilis, sive hæc sit distincta ab operatione, ut aqua in baptismo, species panis & vini in Evcharistia, sive non sit distincta ab operatione, ut in sacramento Pœnitentiæ. Sed instant contra hanc responsionem, quia si præter externam operationem non esset in sacramento neces-

cessaria res sensibilis, inde sequeretur, quod externa prædicatio Verbi divini rationem induceret Sacramenti. Sed jam diximus prædicationem Verbi divini non fuisse à Christo specialiter institutam, ut esset ritus & cæremonia religionis, sed ut sit medium quoddam accommodatum ad fidei propagationem, quamvis possit etiam referri ad cultum religionis, perinde ac actionis reliquarum virtutum. Quòd si aliquando verba prædicationis accommodantur ad gratiam significandam, id non habetur ex Christi, sed hominum instituto. Ad aliud quod addebatur, neminem ex antiquis Patribus alicubi commemorâsse septenarium numerum Sacramentorum. Contra est, quia tametsi Sancti Patres non recenseant simul in uno, eodemque loco omnia sacramenta, neque expresse asserant sacramenta esse numero septem, sufficit tamen, quod de iisdem agant pro ut occasio se se offert, ut paulò ante variis ac diversis locis ostendimus, D. Augustinum omnia recensuisse septem Sacramenta, unde quod Calvinus dicat, non constare, quando cœperit ejusmodi doctrina tradi in ecclesia. Id potiùs Catholicorum sententiam confirmat, scilicet id haberi in ecclesia authoritate Apostolica; observanda siquidem est regula, quam tradit D. Augustinus lib. 2. contra Donatistas cap. 7. & lib. 4. cap. 24. *Scilicet quod universa per orbem tenet Ecclesia nec Conciliis institutum, sed semper retentum, id nonnisi Apostolica authoritate traditum esse rectissimè creditur.* Hinc apparet, quàm mendaciter Kemnitius primum Authorem hujus septenarii numeri sacramentorum dixerit Magistrum sententiarum, cùm D. Augustinus S. Dionysius, & alii Sancti Patres, qui floruerunt pluribus sæculis ante Magistrum sententiarum, asseruerint hanc septenarium numerum sacramentorum, & præsertim Augustinus ut paulò superiùs citavimus loca, in quibus meminit omnium septem Sacramentorum. D. Dionysius ita etiam egit, de quibus Sacramentis ut non excluserit è numero Sacramentorum Pœnitentiam, & matrimonium, ut nec alii Sancti Patres negarunt ullum ex septem Sacramentis, quamvis de omnibus septem simul tractatum non instituerint, ut autem objectio Sectariorum vim haberet, essent assignandi, qui docerent Sacramenta legis evangelicæ non esse septem superiùs recensita, citantur enim tantùm Sancti Patres, qui ex data occasione de aliquibus solùm Sacramentis instituerunt sermonem, & non de omnibus, quasi non tractare de re aliqua perinde foret ac rem illam negare, quo nil absurdius. Quinimò ex eo, quòd non sit certum, ut ajunt Sectarii, quando in ecclesia cœperit edoceri hic numerus septenarius Sacramentorum, inde debemus inferre, fuisse ab Apostolis hunc numerum septenarium promulgatum eo, quia revera septem fuerint Sacramenta à Christo instituta, ut universa semper tenuit ecclesia Catholica, quæ est regula D. Augustini ad aliquid traditam esse rectissimè credendum. Præterea quia ipse septenarius Sacramentorum numerus asseritur non sine firmissimo fundamento, eò quia deducitur ex sacris scripturis, & idem numerus fuit ab ecclesia definitus in pluribus Conciliis, & in ecclesia semper assertus fuit hic numerus, ecclesia autem, teste Apostolo, est columna veritatis, quæ ob promissam assistentiam Spiritus Sancti non potest errare, nec fideles decipere quoad res fidei. Quòd verò septenarius Sacramentorum numerus habeatur ex traditione Apostolorum, liquet ex prærecensita regula D. Augustini: siquidem septenarium Sacramentorum numerum ubique terrarum catholica semper tenuit ecclesia.

Objiciunt tertiò, non dari in Ecclesia Sacramentum Confirmationis, eò quia de hoc sacramento dicunt non extare promissionem divinam de effectu gratiæ per ejusmodi cæremonias, quod tamen requiritur ad Sacramentum. Præterea asserunt nullam extare promissionem divinam de effectu gratiæ conferendæ per hanc cæremoniam. Sed contra, quia ex prædictis satis constat ex scripturis sacris, & traditionibus dari hoc sacramentum confirmationis; etenim Actor. 8. & 19. habetur: In Confirmatione per manuum impositionem impertiri Spiritum Sanctum seu gratiam, quæ datur per Spiritum Sanctum. Præterea quamvis scripturæ expressè non significarent hanc gratiam ut effectum Confirmationis, adhuc sufficeret ad id concedendum ipsa traditio, & consuetudo ecclesiæ, quæ semper docuit confirmationem esse unum ex septem Sacramentis à Christo institutis. Sed instat Calvinus, & cum ipso etiam Kemnitius, eò quia asserere Sacramentum Confirmationis perinde est, ac gravem injuriam inferre Baptismo, quia præcipui illi effectus sunt, ut baptismus conferat gratiam sanctificantem, & Confirmatio eandem gratiam corroboret ad militiam Christianam, ex quo inferunt ita à Catholicis tribui huic cæremoniæ conferre gratiam, ut simul quasi per antithesin negetur idem effectus baptismo cum tamen scriptura vel maximè baptismo ejus effectum adscribat, Apostolus enim ad Roman. 6. ait: *Baptizatos, consepultos esse per baptismum in mortem &c. ut destruatur corpus peccati*; & ad Galat. 3. dicitur: *Quotquot sunt baptizati, Christum induisse*, & ad Tit. 3. scribit Apostolus: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abunde.* Quòd si abundè, ergo id omnes effectus. Sed contra negatur suppositum, supponunt enim Sectarii, nos Catholicos tribuere omnino eosdem effectus Sacramento Confirmationis, ut nulla ratione, ac diverso modo tribuamus baptismo, quod falsum est, non enim eadem gratia quæ nobis confertur per baptismum, eadem numero nobis iterum datur per Sacramentum confirmationis; quamvis enim gratia nobis beneficio baptismi collata sit sufficiens ad superandas tentationes, si absolutè loquamur, & ad omnes effectus gratiæ, qui sunt ad salutem necessarii; attamen per Sacramentum Confirmationis nobis confertur alia gratia saltem numero distincta ab illa nobis per baptismum collata; seu per Spiritum Sanctum peculiari quodam modo, quo vobis non confertur per Baptismum, seu secundum auxilia quædam singularia, quæ specialiter valent ad effectum, & finem hujus Sacramenti Confirmationis. Neque inde Catholici ullam irrogant injuriam Sacramento baptismi; quamvis per Confirmationem nobis impertiatur gratia propria hujus Sacramenti post susceptum baptismum, inde non sequitur, baptismum nobis non contulisse totum suum effectum; etenim Actor. 8. Petrus, & Joannes mittuntur ad Samaritanos jam baptizatos, qui propterea jam acceperant gratiam, quæ est proprius effectus baptismi, ut darer Spiritum Sanctum. Nam ut Actuum 8. dicitur: *Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*; quinimò Christus ipse dixit: *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos, si autem abiero, mittam eum ad vos.* Quibus textibus clarè significatur aliqua ratione Spiritum Sanctum non dari per baptismum; sed per confirmationem absque ulla baptismi injuria; hinc D. Hieronymus contra Luciferianos cap. 4. ait: *Si quæris, quare in*

ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum Sanctum, disce hanc observationem ex ea authoritate descendere, quod post ascensionem Domini Spiritus Sanctus ad Apostolos descendit. Hoc est, discipuli & alii fideles baptizati post ascensionem Domini acceperunt Spiritum Sanctum, qui nondum in quemquam illorum venerat, ex quo constat ex scripturis, gratiam collatam per baptismum non esse eandem prorsus, quæ fidelibus confertur per Confirmationem, neque hanc secundam gratiam supplere aliquem defectum gratiæ collatæ per baptismum, tametsi conferat Majores vires, & corroboret contra tentationes fideles suscipientes hoc Sacramentum, quamvis per gratiam susceptam in baptismo valeant etiam tentationem superare, etenim plenitudo gratiæ in suo proprio genere tribuitur etiam Sacramento baptismi suo tamen modo, & ratione, scilicet secundum auxilia peculiaria quæ valeant, ad proprium effectum illius, & ad finem, ut scribit Melchiades epist. ad Episcopos Hispaniæ cap. 2. & de Consecratione dist. 5. c. Spiritus S. ait enim: *Spiritus qui super aquas baptismi* salutifero descendit lapsu in fonte *baptismatis plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione autem augmentum & perfectionem ad gratiam,* & tamen ibi Melchiades ostendit discrimen inter utramque gratiam collatam in baptismo, & Confirmatione, subdit enim: *In baptismo homo ad militiam concipitur, in Confirmatione coarmamur ad pugnam; in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum ad pugnam confirmamur; in baptismo abluimur, post baptismum roboramur.* Neque obstat quòd Kemnitius part. 4. quæst. 44. in primo: dicat Alexandrum Alensem disputasse confirmationem non à Christo, sed ab Ecclesia fuisse institutam, etenim falsum est, post tot ecclesiæ declarationes Sacramentum Confirmationis asserere non fuisse à Christo institutum, cum Actur. 8. & 19. habeamus effectum gratiæ hujus Sacramenti, *tunc imponebant illis manus, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Neque enim verba hæc possunt, nec debent intelligi de impositione manuum, quæ fiebat supra singulos ecclesiæ Ministros, cum ordinarentur, sed de quadam alia, ad quam omnes cujuscunque sexus admittebantur; siquidem promiscuè applicabatur omnibus Samaritanis, ut colligitur ex illa indefinita sententia: *Imponebant illis manus,* & verbis sequentibus: *Et accipiebant Spiritum Sanctum;* illa rursus Simonis Magi postulatio: *Date mihi hanc potestatem, ut cuicunque imposuero manus, accipiat Spiritum Sanctum.* Quamvis igitur ritus & institutio, ac mandatum expressè non habeatur in scriptura, colligitur tamen evidenter ex locis citatis, alioquin Apostoli nunquam ita confidenter & ordinariè manus imposuissent ad gratiam Spiritus Sancti communicandam, nisi Dominus id præcepisset, non enim ignorabant non posse ullum hominem instituere cæremoniam, ad quam sequeretur gratia Dei, consequenter oportet asserere Apostulos habuisse Christi mandatum. Præterea hæc impositio manus conjuncta erat cum Unctione, & signo crucis, & hanc cæremoniam fuisse ordinariam, & necessariam adeo, ut non fuerit satis, fundere preces ad Deum pro adventu Spiritus Sancti, & ex eo etiam infertur, quia primarii Apostoli Petrus, & Joannes tantum laboris, & itineris susceperint, ut ex Jerosolyma Samariam proficiscerentur ad imponendas manus iis, quos Philippus Diaconus baptizaverat; siquidem poterant commodè orare pro illis Jerosolymæ immorantes. Hinc Alensem eodem tempore refutavit hac in re Albertus Magnus, imò & D. Thomas *in 4. dist. 7. art. 2. ad 1. & art. 1. ad 1.* unde tametsi unus vel alter hac in re erraverit, non inde sequitur Sacramentum Confirmationis non fuisse institutum à Christo, quamvis de tempore, quo hoc Sacramentum instituerit, sit aliqua quæstio, & probabilior sententia asserat Christum instituisse hoc Sacramentum Confirmationis in ultima Cœna, ut asserit Fabianus Papa & Martyr epist. 3. & huic sententiæ favet itidem Ecclesiastica traditio asserens; Christum docuisse Apostolos conficere Chrisma, quod est, hujus Sacramenti materia. Sed Kemnitius objicit contra traditionem, eò quia illas epistolas decretales Pontificum esse suppostitias Magdeburgenses etiam Centuriatores eas inficiantur. Verùm eas epistolas de facto constare nervosè ostendit Franciscus Turrianus adversus Magdeburgenses, & Centuriatores, gratis enim dicuntur fictæ illæ epistulæ, nisi id probetur. Rursus asserit Patres veteres de Unctione, & Confirmatione fuisse locutos, quæ non fuerint diversum per Sacramentum à baptismo, sed tantum ritus quidam illius; idque asserunt constare ex illis locis, ubi Veteres describunt actionem baptismi; siquidem ad eam referunt quoque hanc Unctionem, ut Dionysius *cap. 2. de Eccles. Hierarch.* Tertullian. *de baptismo.* Ambrosius *de mysteriis initiandis.* Sed contra, quia ex veteribus Patribus plures, inter quos Augustinus, comparant hanc Unctionem cum baptismo, & significant æquè esse Sacramentum ac ipsum baptismum, idque fere omnes affirmant asserentes per ejusmodi actionem dari Spiritum Sanctum, adeoque illi tribuunt planè efficaciam Sacramenti. Cæterum quod aliquo pacto illam cæremoniam aliqui ex Veteribus ad actionem baptismi retulerint, id non obstat, quia eodem tempore consueverint Catechumeni simul & baptizari, ac suscipere Eucharistiam, & simul confirmari, perinde ac etiamnum uno eodemque die utrumque Sacramentum solet catechumenis administrari in paschate, & Pentecoste, non tamen nego, quin aliqua testimonia veterum possint intelligi de illa cæremonia Unctionis, quæ adhibetur etiam per Sacerdotes in ipso ritu, & administratione baptismi. Sed præterea plura alia habemus testimonia de Unctione, quæ per se sit Sacramentum hujus confirmationis, quia in hoc Sacramento, quod administratur per solos Episcopos, adhibetur etiam Unctio. Præterea Samaritani illi post multum temporis à suscepto baptismo acceperunt ministerio Apostolorum effectum hunc ptoprium Confirmationis, ex quo satis apparet non id pertinere omnino ad ipsam actionem baptismi. Demum quia Minister confirmationis est solus Episcopus, ut notat D. Hieronymus contra Luciferianos cap. 4 & Cyprianus epist. ad Jubajanum; Baptismi autem Minister potest esse etiam simplex Sacerdos, imò & in casu necessitatis etiam sæcularis, imò & fœmina, unde conjicitur reverà hæc duo Sacramenta differre inter se.

Neque officit, quod asserit Calvinus loc. cit. impositionem illam manuum, cujus meminerunt Veteres, non fuisse nisi quandam Catechesim, qua scilicet, qui in infantia baptizati fuerant, solerent postea illis ecclesiæ temporibus reddere rationem brevem suæ fidei, coram Episcopo, & instrui in his, quæ minus rectè intelligebant, eaque ratione in fide confirmari addita illa cæremonia impositionis manuum, per quam oratione facta invocabatur ipsis Spiritus Sanctus ad perseverandum. Contra est, quia id asserit Calvinus absque ullo sufficienti fundamento; siquidem quod ipse adfert ex Leone epist. 37. Moris fuisse, ut qui Hæretici olim ad ecclesiam reverterentur, non rebaptizentur, sed reciperentur per impositionem manuum, qua illis invocaretur Spiritus Sanctus, id non facit ad rem nostram, neque enim impositio

illa

illa manuum erat novus baptismus. Fatemur moris fuisse olim, ut ad hujusmodi impositionem manuum, qua recipiebantur Hæretici, fuisse aliquando adhibitam unctionem Chrismatis, ut etiam colligitur ex Concilio Nicæno, ut refert D. Gregorius lib. 9. Registri cap. 61. Sed hæc unctio adhibita in manuum impositione, per quam recipiebantur resipiscentes Hæretici, non erat Sacramentum confirmationis, sed tantùm signum reconciliationis cum ecclesia Catholica, siquidem adhibebatur hæc cæremonia manuum impositionis cum Unctione, sive Hæretici resipiscentes fuerint antea confirmati sive non; neque enim constat, quod in ea re ad id attenderetur, & quia confirmatio semel suscepta ab aliquo non potest iterari, sicut nec baptismus, sequitur hanc manuum impositionem una cum Unctione adhibitam Hæreticis resipiscentibus jam confirmatis non potuisse esse Sacramentum confirmationis, sed fuisse aliud genus impositionis manuum per modum reconciliationis, quapropter hæc manuum impositio in hac Hæreticorum reconciliatione habuit aliquem modum Catechesis, & fuit omnino distincta ab alia manuum impositione addita Unctione, qua suscipiebatur gratia Spiritus Sancti. Idque testatur etiam D. Leo Papa epist. 88. licèt hunc pro se Calvinus retulerit: refert enim utrumque genus impositionis manuum tanquam omnino diversum nempe illud, quo recipiebantur Hæretici, & illud, quo simpliciter omnes cum Unctione Chrismatis in fronte per solos Episcopos, ut asserit Leo, confirmari oporteret. Constat igitur dari sacramentum confirmationis, ac fuisse institutum à Christo in ultima cœna quoad materiam, & formam, quia tunc Christus consecravit Chrisma, seu oleum balsamo mixtum, quæ tatione eo tempore ad imitationem Christi conficitur Chrisma ab Episcopis, & completa postea fuit institutio, ut probabilior fert opinio, cum Christus dedit Apostolis post resurrectionem plenam potestatem ordinationis Sacerdotalis, & Episcopalis sub illis verbis Joan. 20. *Sicut misit me vivens Pater, ita & ego mitto vos*; tunc enim primùm Episcopi creati fuerunt & pro eodem tantùm tempore potuerunt conferre confirmationem.

Objiciunt quartò contra pœnitentiam; negant enim esse Sacramentum licèt non eodem nitantur fundamento, siquidem Novatiani eatenus hoc Sacramentum negarunt, quia censebant nullum esse ministerium reconciliationis per pœnitentiam post baptismum. Recentiores verò concedunt quidem rem ipsam pœnitentiæ post baptismum, idque toties, quoties in peccatum contigerit elabi, non tamen concedunt hanc pœnitentiam esse signum gratiæ remissionis peccatorum post baptismum, nec efficaciter gratiam conferre, propterea negant Deum in hac pœnitentia ullum instituisse Sacramentum. Concedunt Lutherani per ministerium pœnitentiæ applicari singulis evangelii promissionem, seu remissionem peccatorum, sed negant in hoc pœnitentiæ ministerio contineri sacramentum propriè dictum. Docent, non debere homines quærere remissionem peccatorum extra hoc ministerium pœnitentiæ, quo vel in genere omnibus pro concione, vel in particulari singulis annuntiatur evangelium seu promissio gratiæ per Christum, ne conceptis horroribus ex consideratione peccatorum, ac iræ Dei cognitæ per legem impediantur, quò minus statuant sibi omnino remitti peccata per Christi merita, hinc volunt per solam fidem, qua credunt sibi remitti peccata, si ipsos peccatorum pœniteat, gratiam accipere; hinc argumentantur, ut probent pœnitentiam non esse Sacramentum, quia in usu pœnitentiæ nulla res externa à Ministro adhibetur, ad quam cum accesserit verbum, fiat Sacramentum, juxta illud Augustini Tractat. 80. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Secundò quia si Pœnitentia esset Sacramentum avocarentur à Christo pœnitentes, qui putarent se non per Christi merita, sed per proprios actus pœnitentiæ, seu contritionem, confessionem & satisfactionem consequi reconciliationem post baptismum. Tertiò quia pœnitentia ante promulgatum evangelium non fuit verè ac propriè Sacramentum, ergo neque post promulgatum evangelium. Sed contra quia Pœnitentia verè & propriè est Sacramentum, adeo ut pœnitentiæ ritus externus & sensibilis, cuilibet Sacramento necessario adjunctus completatur tam pœnitentiæ actum ut tunsionis pectoris, & alia indicia interni doloris, & contritionis, & confessionem, seu propriorum delictorum manifestationem, quam ipsam verbalem Sacerdotis absolutionem; quapropter hoc sacramentum definitur, quod constet ex actibus pœnitentis, & absolventis, institutum à Christo per modum judicii emendativi ad remissionem peccatorum; dixit enim Christus Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Hinc habemus titum hujus Sacramenti, scilicet externum pœnitentis actum, & judicialem absolutionem, quæ est signum interioris, hinc sit, ut à Deo remittantur peccata, dum verba ministerialiter proferuntur absolutionis. Rursus habemus promissionem gratiæ, ait enim Christus Joan. 20. *Sicut me misit Pater, & ego mitto vos*, hinc D. Paulus 2. Corinth. 5. ait: *Deus dedit nobis ministerium reconciliationis*. & paulò inferiùs subdit: *Pro Christo legatione fungimur*, unde nulli est dubium, quin pœnitentia sit verum Sacramentum ecclesiæ, seu signum sensibile causativum gratiæ, quam continet, hinc communiter Sancti Patres id asserunt. D. Ambrosius 1. de pœnit. cap. 7. ait: *Quid interest, utrum per pœnitentiam, an per lavacrum hoc jus sibi datum Sacerdotes vendicent? unum in utroque ministerium est.* Quamobrem respondetur cum D. Thoma *part. 3. quæst. 84. art. 1.* ad objectionem Sectariorum non esse de ratione Sacramenti novæ legis, ut res sensibilis externa applicetur per Ministros, sed sufficit si Sacramentum cum verbis formæ sit aliquid sensibile, quod possit habere rationem materiæ, sive hoc sensibile sit res externa, sive actus sensibilis, cujusmodi in Sacramento Pœnitentiæ sunt ipsi actus pœnitentis, & ipsa confessio. Neque D. Augustinus pro elemento intellexit proprium elementum, sed tantùm genericè rem aliquam sensibilem, sive hæc sit actio sive res sensibilis. Cur autem in aliquibus Sacramentis applicetur ab ipso Ministro res aliqua externa, ut in baptismo aqua, non ita in aliis ut in pœnitentia, & matrimonio à D. Thoma 3. part. quæst. 84. art. 1 1. adducuntur plures rationes, quarum potissima est voluntas Christi à qua dependet tota institutio, & ratio Sacramenti. Ad secundum respondetur, nil obstare, quò minùs actus illi pœnitentis, ut subjiciuntur absolutioni Sacerdotis concurrant instrumentaliter ad gratiam, & remissionem peccatorum; simulque vim hanc habeant ex meritis, & propter merita Christi, adeo ut Christi merita sint causa principalis gratiæ, quæ confertur per Sacramentum pœnitentiæ, quapropter actus pœnitentis tantùm causant gratiam instrumentaliter, & in virtute meritorum Christi, quorum efficacia confertur principaliter gratiæ. Ad tertium respondetur pœnitentiam ante promulgationem evangelii fuisse tantùm virtutem, & non Sacramentum, secus in lege evangelica Christum addidisse huic virtuti rationem Sacramenti, & in illa instituisse Sacramentum pœni-

pœnitentiæ; sicut nec matrimonium ante legem evangelicam erat Sacramentum, sed simplex contractus humanus, cui in lege evangelica Christus adnexuit rationem Sacramenti. Si pœnitentia sumatur ut virtus, præcisè verum est post evangelium etiam retinere hanc rationem virtutis, sicut etiam matrimonium retinet rationem contractus. Sin autem consideretur pœnitentia in tota sua latitudine, ac integritate, falsum est, non esse verum Sacramentum in lege evangelica. Quòd si dicas, Apostolum Paulum tantùm prædicasse pœnitentiam, quam Prophetæ ante evangelium prædicaverunt, etenim D. Paulus reddens rationem Agrippæ Regi suæ doctrinæ, quam populos edocebat, ait: *Annuntiabam ut converterentur ad Deum digna pœnitentiæ opera facientes*, postea subdit: *Auxilio adjutus Dei usque in hodiernum diem sto testificans majori atque minori nihil extra dicens, quàm ea quæ Prophetæ locuti sunt futura esse & Moyses*, non enim inde sequitur neque ostenditur, pœnitentiam in lege evangelica non esse Sacramentum; quia Apostolus non dixit se nihil prædicasse, quod Prophetæ, & Moyses distinctè, & explicitè non prædicaverint, sed quòd non prædicaverint saltem implicitè ac in genere in iis, quæ de futuro Legislatore Christo Institutore legis evangelicæ prædixerunt Prophetæ, & Moyses etenim eo ipso, quod prædixerunt Christum futurum Institutorem ecclesiæ implicitè prædixeruot etiam omnia Sacramenta, ex quibus constituitur ecclesia. Quòd in hoc sensu fuerit Apostolus locutus, necesse est, ut etiam ipsi Hæretici concedant, cum ipsi fateantur, baptismum sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; esse verè ac propriè Sacramentum, & nihilominus Moyses & Prophetæ non prædicarunt explicitè, & distinctè Sacramentum baptismi sub illa forma. Sed instant, quia Ministri Evangelici ita fuerunt à Christo missi ad conciliandam hominibus remissionem peccatorum; sicut ipse Christus fuerat ad eandem rem missus à Patre; siquidem dixit Christus: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*; sed Christus non per mini sterium alicujus Saeramenti pœnitentiæ, sed per enuntiationem evangelii juxta Isaiæ Prophetiam conciliavit hominibus remissionem peccatorum, ergo eodem modo debent Ministri evangelii eam reconciliare, non verò per ullum Sacramentum. Et ex eo firmant, quia doctrina de Sacramento pœnitentiæ incepit ab externis spectaculis publicæ pœnitentiæ, quæ olim fuit in usu in ecclesia; quæ cæremonia sicut ipsi dicunt fuit postea habita ut Sacramentum, & ante talem cæremoniam uullum fuit Sacramentum pœnitentiæ. Firmant secundò, quia tempore quo floruit Gratianus, non erat adhuc certum, an ad salutis assecutionem esset necessaria secreta peccatorum confessio, quia cum Gratianus varias sententias hinc inde recitasset, postea in can. dist. 1. de pœnit. concludit: *Cui autem harum sententiarum potiùs assentiendum Lectoris judicio reservatur, utraque enim opinio fautores habet sapientes, & religiosos viros.* Sed contra distinguitur major; fuerunt à Christo missi eodem modo, quo Christus fuit à Patre missus, negatur major, eodem modo genericè conceditur major, & concessa minore, negatur consequentia; etenim sensus verborum Christi non fuit, quod eodem prorsus modo in specie ministri Evangelii id facerent in ordine ad remittenda peccata, quod ipse fecit; sed tantùm significatur ratio quædam generica; ut intelligerent, ita ministros Evangelii à Christo missi cum potestate, & authoritate faciendi suo modo, sicut Christus missus est à Patre etiam cum potestate idem faciendi, in quo habetur convenientia, quoad effectum, & in ratione generica præstandi eundem effectum. Modus verò specificè fuit diversus, Christus enim hoc idem præstitit modo excellentiore extra usum Sacramenti pœnitentiæ. Ministri verò per usum Sacramenti pœnitentiæ; quamobrem licèt effectus fuerit idem, scilicet ipsa peccatorum remissio; modus tamen remittendi fuit diversus specificè; quia ministri non nisi per Sacramentum pœnitentiæ remittebant peccata, ut etiam per sacramentum baptismi; & tamen de Christo scripsit Joannes 4. *Ipse neminem baptizabat*; ergo modus remittendi peccata non potuit esse idem specificè, quia Christus excellentiori modo remittebat peccata extra usum baptismi, & pœnitentiæ. Ad primam confirmationem respondetur falsò omnino asseri, doctrinam de Sacramento Pœnitentiæ suam traxisse originem à publicis spectaculis. Docet enim D. Augustinus *lib. 4. contra donatistas cap. 24.* sacramentum pœnitentiæ habuisse originem in ipsa traditione Apostolorum secundum Christi institutionem; cæterum difficiler videtur certum determinatum tempus posse determinari, quo in ecclesia incæperit usus hujus sacramenti; quod autem incæperit statim tempore Apostolorum, videtur probabilius; quia Christus instituit hoc Sacramentum, ut Apostoli, & eorum ministri illud ministrarent; ad id enim fuit institutum, ut administraretur, consequenter cum Christi voluntas Apostolis innotesceret, probabilius est illud statum administrarent, ut Christi voluntatem exequerentur. Ad secundam confirmationem respondetur, quòd tametsi dubitatum fuerit, an usus confessionis Sacramentalis necessarius sit ad salutem, & quo tempore inceperit hic usus in ecclesia, nunquam tamen fuit dubitatum, an confessio fuerit à Christo instituta, & Sacramentum. Aliud enim est quærere de necessitate, & initio usus, & aliud de institutione. Etiam Sacramentum confirmationis creditur à Catholicis institutum à Christo, & nihilominus ab iisdem disputatur, an hoc Sacramentum necessarium sit ad salutem. Præterea Gratianus nunquam dubitavit de secreta confessione, an necessaria sit, quoties imminet vitæ discrimen, & adest copia confessariorum; sed tantùm vult posse aliquem ante actualem confessionem factam Sacerdoti consequi remissionem peccatorum, si verum eliciat contritionis actum, & ipsi Deo peccata sua confiteatur. Præterea quidquid dicat Gratianus certum est Sanctos Patres semper docuisse pœnitentiam verum esse in ecclesia Sacramentum à Christo institutum, quando dixit Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

Objiciunt adhuc Sectarii, quia si Pœnitentia esset Sacramentum, maximè ob locum illum Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, atqui ex ejusdem Christi sententia vis eorundem verborum est longè alia, consequenter ob illa verba Pœnitentia non debet dici Sacramentum; minorem probant, quia sensus verborum Christi Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata*, est iste, quibus annuntiatione evangelii proponetis gratiæ promissionem, ut illam fide apprehendant, adeoque quibus remittetis eadem peccata, remittentur eis; & quorum retinueritis, id est, quos proposita etiam ira Dei, & severitate legis ob illorum impœnitentiam terrebitis, & ostendetis eos manere irretitos peccatis, & obnoxios iræ Dei. His peccata non remittentur. Et ajunt hunc

hunc esse usum ecclesiæ clavium in solvendo, & ligando, non autem illum judicialem, quem non asserimus, ac fatemur exerceri à Sacerdotibus in ministerio Sacramenti pœnitentiæ. Præterea hoc idem confirmant, primò quia in lege veteri etiam Ministri Dei remittebant peccata, neque tamen alia ratione, quam per annunciationem gratiæ, sicut fecit Nathan Propheta, cum Davidi pœnitenti diceret: Dominus quoque transtulit peccatum tuum. Secundò quia unum & idem ministerium remittendi peccata significatur Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata &c.* & apud Lucam 24. Cum Christus ait: *Oportebat Christum pati & resurgere à mortuis, ut prædicaretur in nomine ejus Pœnitentia, & remissio peccatorum in omnes gentes*: sed in textu Lucæ non apparet sermo de alio ministerio remittendi peccata, nisi de eo, quòd consistit in prædicatione ipsius remissionis peccatorum, & pœnitentiæ: ergo nec in illo alio loco apud Joannem. Minorem ostendunt: quia debuit illa remissio peccatorum, & pœnitentiæ prædicari ad omnes Gentes, adeoque etiam ante usum baptismi, quo tempore usurpari non debet aliquod Sacramentum pœnitentiæ. Sed contra negatur absolutè, verba illa: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: esse intelligenda juxta sensum sectariorum, quia non est sufficiens interpretatio: quia Christus in eo loco eam potestatem remittendi peccata significat, suis tradere ministris, quam antea iisdem promiserit Matth. 18. *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque solveritis, erunt soluta.* Sed hæc potestas non est qualiscunque, ut falsò opinantur Sectarii: sed eum authoritate judiciaria conjuncta quatenus cognita causa & statu hominis peccatoris ipsi vel remittantur, vel retineantur peccata; est enim verum judicium hæc potestas ligandi, & solvendi in ecclesia: Minister enim est in hoc pœnitentiæ tribunali Judex: & pœnitens est reus, & accusator, est enim reus, quia se submittit judicis sententiæ ob patrata peccata, & est accusator, quatenus illa aperit in confessione, seque accusat, faceturque ea commisisse, unde sicut potestas ligandi, & solvendi Matth. 18. est potestas, cui est annexa authoritas judiciaria, ita etiam potestas, quæ significatur Joan. 20. est cum authoritate judiciaria conjuncta. Minorem probat D. Augustinus lib. 20. de civit. Dei cap. 9. Ubi interpretatur illud Apocalypsis: *Vidi sedes & sedentes super eos, & judicium datum est*, & ait: *Non hoc putandum est de ultimo judicio, sed per sedentes super sedes ipsi præpositi sunt intelligendi, per quos nunc ecclesia gubernatur: judicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quàm id, quod dictum est. Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata in cælo.* Et revera textus Matthæi, & Joannis esse in hoc sensu intelligendos, verba Christi, & ipsæ circumstantiæ clare evincunt: siquidem verba Christi significant eos authoritatem habituros solvendi, & ligandi, ideoque in symbolo ejus potestatis insufflat, & dat spiritum sanctum. Ad id, quod dicitur de Ministris veteris legis, respondetur illis adhuc non fuisse commissum perfectum ministerium, ut datur Ministris novæ legis. Neque adversarii ullo firmo argumento probant parem debere esse rationem Ministrorum veteris legis & novæ seu evangelicæ. Ad aliam probationem ex collatione textus Joan 20. cum illo Lucæ 24. respondetur, nos non adigi ut intelligamus, unam eandémque rem seu idem ministerium significari in utroque loco quoad omnia. Deinde tametsi hoc concedatur, adhuc respondemus ad ministerium conciliandæ remissionis peccatorum per prædicationem pœnitentiæ in omnes gentes maximè pertinere doctrinam, de usu Sacramenti pœnitentiæ post baptismum susceptum. Hæc enim doctrina omnibus gentibus tradita fuit, non quòd usus Sacramenti Pœnitentiæ debuerit apud gentes esse ante baptismum, sed quia omnia illa etiam, quæ post baptismum secundum Christi legem fieri debent, oportuit gentibus prædicari, quapropter dixit Christus Matth. 28. *baptizate omnes gentes, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis*, & certum est, plura esse, quæ nonnisi post baptismum susceptum usurpari debent.

Objiciunt ulterius negantes Extremam Unctionem esse Sacramentum. Hic idem ritus Unctionis, cujus meminit D. Jacobus 5. *Ungentes eum oleo in nomine Domini, & si in peccatis fuerit, dimittentur ei*, commemoratur etiam à D. Marco cap. 6. Sed Unctio, de qua fuit Marcus locutus, fuit tantùm symbolum quoddam externum miraculosæ curationis, quæ fiebat per donum sanitatis impertiendæ ægrotis, & non per ullum Sacramentum, ergo pari pacto Unctio, cujus meminit Jacobus, fuit tantum externum symbolum miraculosæ curationis, ex qua inferunt, ritum illum unctionis non perpetuo, sed ad tempus tantùm fuisse in ecclesia duraturum, hoc est, quamdiu in fidei ædificationem fuit, ac stabilimentum sub illis initiis duraturum donum curationis, cujus illa unctio fuit Symbolum. Firmant, quia si hæc unctio olei, quæ infirmis adhibebatur, fuisset Sacramentum. Pari pacto fuisset etiam Sacramentum ablutio in aqua natatoria Siloë: ut etiam unctio oculorum ex luto, sputum in auriculas, & alia id genus, quæ legimus à Christo fuisse adhibita ad curandos morbos. Firmant secundò, quia unctio, de qua loquitur D. Jacobus, adhibebatur omnibus infirmis, & unctio quæ nunc dicitur esse Sacramentum, adhibetur constitutis in periculo mortis imminentis, & etiam de quorum morte timetur, ut dicitur in Concilio Florentino. Firmant tertiò, quia unctio, de qua fuit locutus Jacobus, tantùm adhibita fuit propter olei opportunitatem, cum in Palæstina præstantissimum esset, ut etiam ad morbos curandos efficacissimum: unde ex præcitato Jacobi textu non potest inferri, quòd extrema unctio, quæ imminente mortis periculo confertur ægrotis, sit Sacramentum. Sed contra, quia unctio, de qua Jacobus & Marcus fuerunt locuti, potest dupliciter considerari. Primo ut simpliciter est unctio olei. Secundò quatenus hæc eadem unctio significat gratiam, quam efficaciter causat, sed sub priori consideratione est eadem unctio, de qua fuerunt locuti Jacobus & Marcus, & sub posteriori ratione fuit unctio, de qua fuit locutus Jacobus, quæ non fuit eadem cum illa Marci, siquidem illa significat remissionem peccatorum & gratiam conferendam per eandem unctionem, quatenus hæc efficaciter illam causat. Unctio verò cujus meminit Marcus, non valuit ad remissionem peccatorum, sed fuit tantùm Symbolum curationis miraculosæ per donum sanitatum, & non per Sacramentum. Unctio autem cujus meminit Jacobus, non fuit Symbolum hujus doni, vel aliud adminiculum, sed medium à Christo per se institutum ad causandam gratiam, & reliquias peccatorum remittendas, ac delendas, & hoc ex eo evincitur, quia Jacobus ad hanc unctionem jubet vocari indifferenter Presbyteros, eò quia quilibet Sacerdos possit hanc unctionem ministrare ex mandato saltem superioris, donum autem sanitatum non fuit commune omnibus Presbyteris, cùm dicat Apostolus: *Divisiones enim gratiarum sunt. Alii per Spiritum S. datur sermo sapientiæ, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum*: quapropter unctio, cujus meminit Marcus, tantùm ad tempus debuit durare in ecclesia, saltem ita frequens, sicut fuit olim sub initiis ecclesiæ. Unctio verò de qua loquitur Jaco-

bus,

bus, debuit in ecclesia semper eadem consuetudine ac more esse perpetua, ut adhiberetur infirmis constitutis in periculo mortis imminentis, adeo ut usus sit perpetuus perinde ac peccatorum remissio, ad quam unctio illa à Christo Domino fuit destinata. Quamobrem unctiones, de quibus loquuntur Jacobus & Marcus, conveniunt tantùm in ratione generica, quatenus simpliciter sunt unctiones olei, differunt verò quoad modum significandi, & quidem specificè, quia unctio Marci significabat tantùm sanitatem corporis miraculosè recuperatam, cujus propterea extitit symbolum, unctio verò, cujus meminit Jacobus, significat gratiam supernaturalem, quam causat, & etiam remissionem reliquiarum peccatorum. Hinc ad primam confirmationem respondetur, esse discrimen de aliis rebus recensitis, quia istæ non leguntur valuisse ad remissionem peccatorum, neque ad causandam, neque significandam gratiam supernaturalem, proinde non sunt Sacramenta, quia hæc essentialiter significant, & causant gratiam. Præterea quia usus Sacramentorum est in ecclesia perpetuus, quia Sacramenta fuerunt instituta à Christo in utilitatem fidelium, proinde quamdiu durant fideles, debent & Sacramenta permanere, quibus fideles promoventur ad ultimum finem supernaturalem, seu ad salutem æternam: secus illæ prærecensitæ res, quæ fuerunt tunc adhibitæ tantum ad morbos ac defectus corporis depellendos, non fuerunt media ad salutem, sicut Sacramenta. Ad secundam respondetur, infirmos de quibus loquitur Jacobus, esse omnes illos constitutos in periculo vitæ, qui indigent auxilio supernaturali, quod præstat usus hujus Sacramenti. Ad tertiam dicimus, D. Jacobum non ad eos tantum qui morabantur in Palæstina, & copiam olei ejusdem regionis habebant, sed ad fideles ubique terrarum dispersos direxisse epistolam suam, in cujus initio ipse indicat. Demum quia Apostolus asserit effectum hujus unctionis esse peccatorum remissionem, quam nullum oleum, licèt præstantissimum, potest per solam virtutem, quam habet naturalem causare, remissionem illam peccatorum: adeo ut oleum nonnisi ut instrumentum possit usurpari ad hunc effectum supernaturalem, ut de facto fuerit assumptum à Christo in Sacramento extremæ unctionis. Hinc falsò asserit Kemnitius unctionem illam non ad usum Sacramenti, sed tantùm propter opportunitatem olei, quod in illis Palæstinæ locis erat præstantissimum, & ad depellendos morbos efficacissimum, quod Kemnitius usurpavit à Wiccleffo, ut etiam habetur apud Thomam Waldensem, siquidem Jacobus non ad eos tantùm, qui in Palæstina morabantur sed ad fideles per singulas mundi partes sparsos epistolam suam direxit. Secundò quia unctio, de qua loquitur Jacobus, valuit ad remissionem peccatorum, quam nullum, quantumvis præstantissimum oleum potest naturaliter causare. Sed instat Kemnitius, quia cum Jacobus dixit: *Et si in peccatis fuerit, remittentur ei*, tunc non voluisse significare, quòd remissio peccatorum sit ex aliqua certa Divina lege effectus talis unctionis tanquam ex opere operato, sed tantùm significavisse ea re, quemadmodum illa unctio religiosè, & piè adhiberi in ecclesia deberet ad curationem miraculosam, ita scilicet, ut infirmus simul admoneretur à Presbytero, morbi causam solere peccata esse, ac excitaretur ad quærendam remissionem peccatorum per pœnitentiam & fidem, ut totus homo secundùm animam & corpus sanus fieret. Sed contra, quia inde sequeretur, quod Apostolus tantùm indicasset, in illa unctione tribui remissionem peccatorum, non inde tamen possent Sectarii inferre, talem unctionem non esse Sacramentum, quia eo ipso quod per ipsam habetur remissio peccatorum, habetur etiam augmentum gratiæ, & cum unctio hæc sit externa, & sensibilis, ac significativa talis gratiæ & remissionis reliquorum peccatorum, jam includit omnia, quæ desiderantur ad constituendum verum Sacramentum. Docent enim illi, neque in baptismo, aut Eucharistia gratiam obtineri ex opere operato, sed per fidem & pœnitentiam tantùm, quæ sunt opera operantis, & excitentur hæc in animis per ministerii evangelici vocem in usu illorum Symbolorum externorum. Præterea omnino nihil Jacobus dicit de tali Ministrorum admonitione, quæ fidem, & pœnitentiam excitet in infirmo, unde gratis, & sine fundamento in scripturis talis admonitio ponitur, ut profecta à D. Jacobo, sed tanquam de effectu ex parte Dei certo consequente loquitur eo ipso, quòd infirmus à Presbytero ungitur adhibita oratione in nomine Domini, nisi adsit obex alicujus noxæ lethalis, peccata enim venialia tunc remittuntur, cum dicat Apostolus: *Et si in peccatis fuerit, remittentur ei*: Quòd si requireretur admonitio à Sectariis ficta, ut etiam actus fidei, cui tribueretur hæc remissio peccatorum, Jacobus non ita absolutè talem effectum promisisset facta tantùm mentione unctionis, & orationis. Præterea D. Chrysostomus lib. 3. de sacerdot. asserit Sacerdotes in hac unctione exercere potestatem remittendi peccata quæ iisdem specialiter à Christo fuit tributa. Quod si in hac unctione peccata non remitterent ex opere operato, sed tantùm ex opere operantis, eò quia per admonitionem excitarent ægrotum ad fidem, & pœnitentiam, nullam Sacerdotes in hac unctione exercerent potestatem remittendi peccata, quod tamen ipsis propriè à Christo tribuitur. Tum quia quilibet homo, etiam laicus, imo & fœmina potest more sectariorum per admonitiones excitare ægrotum ad fidem & pœnitentiam, qua remissionem peccatorum obtineat, & tamen unctionem, de qua loquitur Apostolus, dirigit ad Sacerdotes, *qui orent super infirmum ungentes oleo in nomine Domini, ut etiam promissionem peccatorum remissionis, & allevabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, dimittentur ei.*

Objiciunt negantes Sacramentum ordinis, primò, quia gratia, quæ confertur in baptismo & Eucharistia, sufficit ad omnia, quæ ad salutem necessario præstanda sunt, ex quo inferunt, omne aliud Sacramentum esse supervacaneum: Secundo, quia Sacramentum ex D. Augustino debet constare ex Verbo & aliquo elemento, ait enim Augustinus Tractat. 80. in Joan. *accedit verbum ad elementum. & fit Sacramentum*: sed in Sacramento Ordinis nullum assignatur elementum, consequenter non est Sacramentum. Sed contra quia talia objicere, est centies usque ad stomachum movendum eandem crambem recoquere. Ad primam jam diximus, quòd si argumentum valeret, probaret contra Hæreticos non solum Sacramentum Ordinis, sed etiam Eucharistiæ Sacramentum supervacaneum esse, quia eadem gratia, quæ confertur in baptismo, in ordine ad salutem sufficiens est, ad conferenda omnia, quæ per Eucharistiam conferuntur in ordine ad simplicem assecutionem salutis, quia si quis post susceptum baptismum statim decedat, æternam consequitur salutem: perinde ac etiam in sententia Lutheranorum non obstante Sacramento baptismi, adhuc datur Sacramentum Eucharistiæ ob peculiares quosdam effectus gratiæ divinæ, ita etiam post baptismum, & Eucharistiam datur Sacramentum ordinis institutum propriè ob quosdam effectus peculiares divinæ gratiæ. Ad secundum etiam superius respondimus, elementum propriè sumptum non requiri ad omnia Sacramenta, alioquin contra ipsos Luthe-

Lutheranos Eucharistia non esset Sacramentum, cum non constet ex elemento propriè dicto, cùm panis, & vinum propriè non sint elementa. Quòd si elementum sumatur in laxa significatione pro signo externo sensibili, in hoc sensu quodlibet Sacramentum constat ex elemento, quia est aliquod signum sensibile gratiæ, quam Sacramentum significat, & causat; Augustinus igitur cum protulit verba illa: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*, fuit tantùm locutus de solo Sacramento baptismi, in quo habetur verum, & proprium elementum, seu aqua.

Contra Sacramentum matrimonii itidem objiciunt, quia eatenus matrimonium dicitur esse Sacramentum, qui significat unionem Christi cum ecclesia, quæ tamen ratio non avincit esse Sacramentum, siquidem plures aliæ res dicuntur esse in scripturis similes aliis rebus factis, ut officium Pastoris erga oves, quod est imago curæ Christi in ecclesia: regnum David, quòd imago fuit regni Christi, & alia pleraque, quæ tamen non sunt Sacramenta: ergo matrimonium quamvis significat unionem Christi cum ecclesia, non propterea dicendum erit Sacramentum. Sed contra falsum est matrimonium ex eo præcisè dici Sacramentum, quia significat unionem Christi cum ecclesia: sed quia est signum sensibile à Christo institutum, ut significet, & causet gratiam: quia de causa Apostolus loquens de hoc Sacramento peculiari consilio divinitus instituto ait: *Sacramentum hoc magnum est*, scilicet ob efficaciam, quam habet causandi instrumentaliter gratiam. Hinc patet discrimen inter matrimonium, & alias allegatas similitudines; quia ista ideo non sunt Sacramenta, quia non fuerunt à Christo instituta ad significandam, & causandam gratiam sanctificantem, sicut exiguor essentialiter Sacramenta, unde concedimus esse proprium Sacramenti matrimonii significare conjunctionem Christi cum ecclesia; sed ulteriùs asserimus significare etiam, & causare gratiam. Quòd si dicas etiam conjugium Adæ, & Evæ, & aliorum Patrum veteris testamenti signa fuisse sensibilia futuræ conjunctionis Christi cum ecclesia, & tamen tunc temporis conjùgium non fuisse Sacramentum, sed humanum tantum contractum. Contra est, quia tametsi conjugium illud significaverit conjunctionem Christi futuri cum ecclesia non tamen fuit Sacramentum, quia hanc conjunctionem non significaverit ex peculiari institutione Christi: neque significavit actualem Christi conjunctionem cum ecclesia. Sed tantùm futuram. Conjugium autem non fuit assumptum in Sacramentum, donec Christus re ipsa, & actualiter exhiberetur ecclesiæ, ac eidem esset realiter & actualiter conjunctus, quapropter dixit Apostolus. *Sacramentum hoc magnum est*: Ego autem dico in Christo, & ecclesia, seu in Christo jam exhibito, & existenti in terris, ac realiter conjuncto cum ecclesia. Neque obstat, quod respondet Alphonsus à Castro, conjugium sub mundi exordio significasse gratiam, quæ causatur in ejus usu, eò quia DEUS dixerit conjugibus, *crescite, & multiplicamini*, ac eis benedixerit, vi enim hujus benedictionis censet conjugium animæ fuisse gratiam collatam. Contra est, quia illa benedictio solùm significavit facultatem generandi, quam Deus indidit conjugibus, ut docet D. Thomas 1. part. quæst. 72. art. 3. & ex eo colligitur, quia etiam piscibus maris, & volatilibus cœli DEUS itidem benedixit, & tamen nulla per hanc benedictionem fuit gratia supernaturalis collata, hinc D. Augustinus lib. 13. Confess. cap. 24. ait; Nihil peculiare per illam benedictionem accepisse primos homines, quod non etiam acceperint reliqua animantia, ex quo etiam liquet, ante legem evangelicam conjugium non fuisse Sacramentum, quapropter Concilium Tridentinum definivit, matrimonium in lege evangelica antecellere conjugiis veteris legis, eò quia hæc non causaverint gratiam, quam confert matrimonium novæ legis, quod propterea est Sacramentum. Non tamen diffitemur, Deum dedisse olim conjugibus gratiam necessariam ad cultum Dei, & ut possent in lege utraque naturali, & Mosaica ritè procreare, & liberos educare; sed negamus eam dedisse in ipso contractu conjugii, veluti in signo illius peculiariter ad illam gratiam significandam, & causandam, quod est proprium Sacramenti, de cujus ratione essentiali est, ut sit signum sensibile significativum, & causativum gratiæ. Neque ullum facessit negotium, quod ait Kemnitius, non esse certum inter Catholicos, quæ sit materia, & quæ forma Sacramenti matrimonii, siquidem variæ sunt opiniones, & diversæ referuntur sententiæ à Theologis Catholicis circa materiam, & formam matrimonii: neque circa hoc quidquam Concilium Tridentinum definivit consequentis ostenditur, quia si quis non sit certus de materia, & forma Sacramenti, neque potest esse certus de ipso Sacramento, incertitudo enim de constitutivo est etiam incertitudo de constituto: ergo non potest quis esse certus, quòd sit Sacramentum. Sed contra distinguitur, antecedens non est certum inter Catholicos, quæ sit materia, & forma hujus Sacramenti specificè, transeat antecedens, genericè, negatur antecedens, & sub eadem distinctione negatur consequentia. Alia enim est notitia, qua cognoscimus matrimonium esse Sacramentum constans ex materia aliqua & forma, & alia notitia, quòd hæc potius res quàm alia sit materia, & forma hujus Sacramenti. Potest quis esse certus de primo, quin sit certus de secundo: sufficit enim si quis in genere certo sciat Sacramentum matrimonii coalescere ex materia, & forma, & ut validè contrahatur, requiri mutuum consensum personarum legitimarum de præsenti explicitum coram Parocho, & testibus: & in hoc contractu adesse rationem Sacramenti, proinde esse exercendum. Cæterum non est necesse, ut constet contrahentibus, quænam sit ejus materia, & quæ forma. Rustici etiam accedentes ad Sacramentum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ nihil sciunt de materia, & forma horum Sacramentorum.

Imò neque Theologis necesse est, ut certum sit, quænam res specificè sumpta sit materia hujus Sacramenti, & quæ forma, sed satis est, si genericè sciant, hoc Sacramentum constare ex materia, & forma, quæ probabiliter sit hæc, vel illa res. Cæterum quænam res specificè sumptæ, sint materia, & forma hujus Sacramenti est dissidium inter Theologos convenientes contra Durandum esse assignandum huic Sacramento materiam & formam aliquam, & corpora contrahentium circa quæ in ordine ad copulam conjugalem versatur contractus matrimonii, quatenus reciprocè traditur potestas, & jus illam exigendi esse saltem materiam remotam Sacramenti matrimonii, unde totum dissidium vertitur circa materiam proximam, de qua fusius infra agemus, pro nunc satis est observare utriusque conjugis posse sub diversa ratione fungi munere tam materiæ, quam formæ sub diversa ratione: siquidem possunt verba contrahentium diversimodè considerari, ut habent rationem oblationis, perinde ac ab oblatione rei vendibilis incipit regulariter contractus, Mercator enim offert merces venales pro pretio: eodem pacto qui matri-

matrimonium contrahit, confert se alteri in conjugem, & hæc oblatio præcisè sub conceptu oblationis adbuc est indifferens, ut determinetur vel non ab altero conjuge, quæ determinatio fit per acceptationem ab altero: sicut enim materia est, quæ determinatur, & forma, quæ determinat; ita verba contrahentium sub ratione oblationis habent rationem materiæ hujus Sacramenti, & sub conceptu acceptionis rationem formæ. Cum igitur eadem contrahentium verba ita habent rationem oblationis, ut simul sit acceptatio reciprocæ oblationis (est enim matrimonium contractus mutuus & reciproca obligatio.) ideo sub conceptu obligationis, quatenus unus contrahens se offert alteri in conjugem sunt materia logica matrimonii, & ut includunt acceptationem alterius contrahentis in conjugem habent rationem formæ. Hinc constat matrimonium esse verum Sacramentum, & constare ex materia, & forma, quapropter Apostolus ad Ephes. 5. vocat matrimonium *Sacramentum hoc magnum*, asserit enim ritum illum externum seu contractum sensibilem inter virum, & fœminam esse magnum Sacramentum, ut exponunt Sancti Patres, præsertim D. Chrysostomus, & Hieronymus. Rursus quòd hoc Sacramentum matrimonii fuerit institutum à Christo constat Matthæi 19. *Quod DEUS conjunxit, homo non separet*, & quod eidem sit annexa gratia, colligitur ex epistol. Pauli ad Ephes. 5. *Viri, diligite uxores vestras sicut & Christus dilexit ecclesiam*, & 1. Corinth. 11. Viri caput Christus est, *caput autem mulieris vir*. Hæc autem significatio ut vera sit, necesse est confiteri gratiam conjugibus dispositis, qua adjuvante possunt mutuos Christi, & ecclesiæ motus imitari. Et quamvis ante legem evangelicam fuerit matrimonium institutum in officium naturæ ac remedium concupiscentiæ, quando DEUS dixit Protoparentibus: *Crescite, & multiplicamini*, in lege tamen evangelica hic contractus humanus, ac civilis fuit per Christum elevatus, ut esset signum sensibile rei sacræ, seu significativum & causativum gratiæ. Præterea ut esset Sacramentum, ut communiter docent Sancti Patres, inter quos D. Augustinus lib. de Bono conjugali cap. 18. ait: *In nostrorum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti quàm fœcunditas uteri*, & lib. de fide & operibus cap. 7. ait: *In monte sancto ejus, hoc est, in ecclesia, non solum vinculum nuptiarum, sed etiam Sacramentum ita commendatur ut non liceat viro uxorem suam alteri tradere.* Et D. Ambrosius cap. 5. Ephes. *Qui alterius mutuam duxerit, peccat in DEUM cujus legem violat, gratiam solvit, & ideo, quia in DEUM peccat, Sacramenti cœlestis amittit consortium.*

Constat igitur ex hactenus præexpensis septenarius numerus Sacramentorum legis evangelicæ, ut definitum fuit in Concilio Florentino sub Eugenio IV. Constantiensi sess. 14. & Tridentino sess. 7. can. 1. & plures etiam congruentiæ hunc septenarium numerum ostendunt, quarum prima & secunda sunt D. Thomæ 3. part. quæst. 65. art. 1. in corpore. Ubi ait: Sacramenta esse instituta propter duo. Primum, ut perficiant hominem in his, quæ pertinent ad cultum DEI. Secundùm ut remedium ipsi præbeant contra defectum per peccatum inductum, ad hoc autem ponuntur rectè septem Sacramenta, quia, ut ait D. Thomas, vita spiritualis habet aliquam conformitatem cum vita corporali, & in vita corporali dupliciter aliquis perficitur, primo modo, ut est persona privata, & secundo ut aliis jungitur vinculo communitatis. Respectu sui ut est persona privata, quinque modis perficitur in vita corporali, primo per generationem, ratione cujus incipit homo esse & vivere, secundò per augmentationem, qua in ampliorem excrescit magnitudinem, ut possit operari, Tertiò per nutritionem, qua vita & virtus operandi conservatur, & proportionaliter ad hæc tria totidem ponuntur Sacramenta; baptismus, quo animæ vita spiritualis seu gratia incipit vivere, cum antea mortua esset peccato; ait enim Christus Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum DEI.* Confirmatio, in qua confertur Spiritus S. ad augendas vires & præbendam firmitatem, juxta illud quod dicitur Luc. ult. *Sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto.* Eucharistia quæ conservat vitam in gratia Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Præterea quia natura hominis magis est ægritudinibus obnoxia, duobus modis ab iisdem liberatur, primò per præsentissimum aliquod alexipharmacum, quod peccantes humores excutiat, & pristinam restituat sanitatem. Secundo per diætam aliquam quæ reliquias morbi expellat, & duo alia instituuntur Sacramenta, scilicet pœnitentia, qua, remittuntur peccata, Psal. 31. *Ego dixi adversum me iniquitatem meam, & tu remisisti omnia peccata mea*, & rursus restituit sanitatem. Psal. 40. Ubi David DEUM alloquens ajebat: *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Et extrema Unctio, quæ ut saluberrima dieta expellit reliquias omnes peccatorum, hominemque constituit expeditum ad iter in cœlestem Jerusalem. Hæc quinque Sacramenta respiciunt hominem ut personam privatam in vita spirituali: sed quia aliis etiam consociatur ad constituendam communitatem, ideo duobus aliis modis consideratur, vel ut habens potestatem regendi alios, vel societatem propagatione prolis conservans, & amplificans: & propter primum & ponitur Sacramentum Ordinis, quo Episcopi, Presbyter, & alii Ecclesiastici ad regendam Christi plebem, & pascandi animas ordinantur, & propter secundum institutum est matrimonium, quo novi filii redduntur ecclesiæ ad implendum locum eorum, qui morte tolluntur. Secundus modus ab eodem D. Thoma assignatur ex defectu per peccatum inducto contra carentiam vitæ spiritualis, quam adducit peccatum, instituitur enim baptismus & confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis seu baptizatis reperitur. Eucharistia instituta est contra labilitatem & propensionem animi ad peccandum. Pœnitentia tollit peccatum actuale, in quod fidelis incidit post baptismum extrema Unctio reliquias peccatorum expellit, quæ vel ex ignorantia, vel negligentia remanserunt. Ordo facit contra dissolutionem & conclusionem multitudinis & matrimonium tandem datur in remedium contra concupiscentiam personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem contigit. Tertius modus probandi hunc septenarium numerum Sacramentorum, perapiè sumitur ex comparatione militiæ juxta illud Job. 11. *Militia est vita hominis super terram*; sicut enim in militia septem occurrunt. Primò ut accipiantur, & scribantur nomina eorum, qui volunt militiæ adscribi. Secundò ut legantur eorum nomina, retineantur milites, quibus & arma tribuantur. Tertio ut singuli milites suum accipiant viaticum, ne tempore belli deficiant. Quartò pro infirmis ut habeantur parata pharmaca, & remedia. Quintò ut eligantur Medici, qui congrua morbis adoptent medicamenta. Sextò postquam forte milites bonum certamen certârunt, ac cursum consummârunt, ut detur illis arrha

quædam

quædam fiunt retributionis, & tandem cum militum numerus per mortem minuatur providendum est, ut alii in eorum locum subrogentur. Et in militia spirituali homines per baptismum Christianæ militiæ dant suum nomen, in confirmatione milites retinentur, quibus dantur arma, ac robur ad pugnam ineundam contra tartareos hostes ac propulsandas tentationes, quæ sunt Dæmonis assultus. In Eucharistia milites spirituales habent Sacrum viaticum, in Sacramento pœnitentiæ saluberrima pharmaca, quibus qui infirmitates contraxerunt, pristinæ restituuntur valetudini. Sacramentum Ordinis statuit Medicos seu Sacerdotes, qui pœnitentibus propria remedia restribuant. Extrema Unctio tradit arrham futuræ mercedis seu beatitudinis, & tandem matrimonium habet pro fine humanum genus propagare, ut aliis morte sublatis, alii sufficiantur in eorundem locum, ut nunquam deserta maneat Christi militia. Quartus modus asserendi hunc septenarium Sacramentorum numerum petitur ex septem virtutibus, quarum tres sunt theologales, & aliæ quatuor Cardinales, siquidem fides respondet baptismo, quia per hoc Sacramentum primum infunditur. Spei extrema Unctio, quia homo accipit istud Sacramentum in arrham futuræ retributionis. Eucharistia respondet Charitati, quia est Sacramentum amoris, ut probat S. Hilarius lib. 3. de Trinit. Fortitudini correspondet Confirmatio, quia dat robur ad fortiter pugnandum contra hostes nostræ salutis. Pœnitentia respondet justitiæ, quia amplectitur satisfactionem pro delictis, quod est munus justitiæ: Ordo correspondet prudentiæ, quia dat potestatem docendi, & dirigendi alios, quæ duo officia sunt prudentiæ. Temperantiæ respondet matrimonium, quia datur ad coërcendam intemperatam carnis libidinem. Quintus etiam modus petitur per oppositionem cum septem peccatis capitalibus. Baptismus enim humilians superbiam hominem ad commune aquæ elementum recipiendum adducit, quo gratiæ fiat particeps. Eucharistia curat invidiam, quia est Sacramentum pacis, & concordiæ, ac amoris, quibus invidia repugnat. Confirmatio curat pigritiam, quia datur ad pugnandum ac certandum. Extrema Unctio curat iram, siquidem lenitatis symbolum est, ut ex oleo solet deprehendi. Ordo sordes avaritiæ excutit, quatenus qui ordinatur profitetur, se habere solum Deum tanquam portionem, & partem hæreditatis suæ, & non quidquam temporale. Matrimonium denique coërcet luxuriam, in cujus remedium institutus est. Rursus in Sacris scripturis hic idem septenarius numerus Sacramentorum adumbratur, & licet non numerent Sacramenta, re ipsa tamen omnia septem vera, & propria in iisdem sunt; non enim est necesse, ut scriptura recenseat numerum, sed sufficit, si contineat res ipsas; etenim scripturæ nunquam numerant, quot sint miracula Christi, & tamen illa refert, quod sufficit, tradit articulos fidei, & nullibi exprimit, quot sint, Apostoli postea ediderunt symbolum duodecim Apostolorum: ex scripturis nec etiam recensentur numeri librorum, qui sunt Canonici, sed Concilia postea Canonem ediderunt, & certum numerum, quem ex traditione didicerant. Quòd si dicas scripturam nullibi tradere hunc numerum septenarium, bene tamen binarium: siquidem Joan. 19. Ex latere Christi fluxerunt sanguis & aqua, seu baptismus, & Eucharistia, ut exponunt Chrysostomus Theophylactus, Cyrillus, Damascenus, & Augustinus Tractat. 9. in Joan. Contra est, quia scriptura neque duo neque tria, neque septem enumerat Sacramenta, quod si illa duo dicuntur fluxisse à latere Christi id intelligitur fluxisse non ad aliorum exclusionem, sed quia principalia sunt Sacramenta, etenim etiam D. Paulus ad Hebr. 9. Duo tantùm ponit Sacramenta, Baptismum & Confirmationem, inquiens: *Non rursum jacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum baptismatum doctrina impositionem quoque manuum*, per quam Chrysostomus, & Theodoretus intelligunt Confirmationem, quæ dabatur post baptismum, neque meminit Eucharistiæ, quæ simul etiam distribuebatur, ut etiam modo datur, cum baptizantur adulti unà cum baptismo, & confirmatione. Præterea alii Sancti Patres, ut Ambrosius, Augustinus, Beda, per sanguinem intelligunt pretium redemptionis, & per aquam baptismum, qui habet totam suam vim à Christi sanguine, ideoque non dixit: Exivit aqua & sanguis, ut videbatur ordo postulari, si ageretur de baptismo, & Eucharistia, cum baptismus præcedat, aqua enim baptismum significat, & sanguis Eucharistiam. Stat igitur contra Sectarios septem esse Sacramenta legis Evangelicæ; Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, & Matrimonium, hæc enim omnia, ut ostendimus, sunt signa sensibilia significativa, & causativa gratiæ, cui enim convenit definitio, convenit & definitum: sed definitio Sacramenti convenit illis septem Sacramentis recensitis, consequenter sunt omnia vera Sacramenta. Minor ostenditur, quia definitio Sacramenti est, ut signum sensibile gratiæ invisibilis formaliter hominem justificantis: & hæc definitio convenit illis septem recensitis, quia nullum est, quod non sit signum aliquod externum sensibile, & nullum, quod non significet productionem gratiæ in homine.

CAPUT VII.

De Ordine, Comparatione, & dignitate Sacramentorum novæ legis inter se.

PRofessio fidei cum Concilio Florentino servat ordinem inter Sacramenta novæ legis, ut baptismus præcedat, sequatur Confirmatio, & Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium, quia Ordo vocatur etiam enumerationis, non dignitatis, quinque enim prima Sacramenta, quæ ad omnes pertinent ad spiritualem uniuscujusque hominis in se ipso perfectionem ordinata sunt, enumerantur; & ultima duo, quia non sunt omnibus communia, recensentur loco posteriori, & pertinent ad totius Ecclesiæ regimen, & multiplicationem, & quidem in quinque primis servatur ordo temporis, quo ex natura sua sumi debent, primò siquidem confertur baptismus, secundò Confirmatio, tertiò distribuitur Eucharistia; hic siquidem ordo servatur cum baptizantur adulti, & est ordo naturalis. Quartò recensetur pœnitentia, quia si post baptismum contingat fide-

lem probabili in aliquod peccatum possit relui gere. Quintò eatrema Unctio. Cùm in fine vitæ imminentis mortia adest discrimen. Alia duò Sacramenta quia pertinent ad Rempublicam in illis non servatur ordo temporis, sed tantùm dignitatis, adeo ut primò ponatur nrdo, & postea mattimonium. Quod verò pertinet ad ordinem generationis, D. Thomas 3. *part. quæst. 65. art.* 2. Illa ponit priora, quæ ad unius personæ perfectionem pertinent, & inter hæc illa sunt priora, quæ ad perfectinnem vitæ spiritnalia per se ordinantur, & quæ per accidens quatenus removent impedimenta, destinantur posteriora, ut sunt pænitentia, & extrema Unctio, atque hæc utpote spiritualis consumatio sanitatis posterior est ipsa pœnirentia. Inter alia verù tria baptismus, quia est spiritnalis quædam regeneratio, confirmationem præcedit, quæ ad incrementum, & cobur spirituale ordinatnr: hæc verò Eucharistiam, quia hæc est cibua perfectorum, & ordinatur ad assecutionem finis, & hic ordo, ur lnquuntur Theologi, est generatinnia. Quòd si in Sacramentis dignitas spectetur, quia Eucharistia sanctitate, numero mysteriorum, ac magnitudine lnngè cæteris antecedit, cùm contineat ipsnm Christum, seu inexhaustum fontem sanctitatis, & quidem substantialiter, ideo dignitate est omnium primum, adeo ut cætera Sacramenta ad Encharistiam veluti ad fidem ordinentur; Sacramentum enim ordinis ordinatur ad illius consecrationem, quatenus sacerdotes consecrant Eucharistiam beneficio Sacramenti Ordiois, quod susceperunt: baptismus ad illius susceptionem sicut & confirmatio bominem corcobnrans, ne se à tanto Sacramento per verecundiam snbtrahat: per pœnitentiam itidem, & Extremam Unctionem disponitur homo, ac præparatur ad dignè sumendum Christi corpus. Matrimonium denique significat conjunctionem Christi, & Ecclesiæ, cujus Unitas significatur per Eucharistiæ Sacramentum, juxta illud Apostoli: *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* Hac decausa à D. Dionysio lib. Eccles. Hierarch. cap. 3. Eucharistia sacramentum sacramentorum. Post Eucharistiam inter reliqua sacramenta baptismum præcedit, reliqua ratione necessitatis, & ordo, ratione perfectionis, ut docet D. Thomas. Confirmatio medio modo se habet. Pœnitentia & Extrema Unctio inferiorem gradum tenent, eò quia ad vitam Christianam non per se, sed quasi per accidens seu in remedium supervenientis defectus ordinantur, inter quæ tamen Extrema Unctio est majoris perfectionis, quamvis pœnitentia sit urgentioris necessitatis, quod enim quantum attinet ad dignitatis ordinem omnia septem sacramenta non esse paria inter se, neque ejusdem dignitatia, est certum de fide, & fuit definitum contra sectarios in Concilio Tridentino sess. 7. can. 3. ubi habetur: *Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius anathema sit.* & sess. 13. cap. 3. ait: *Commune hoc quidem esse Sanctissima Eucharistia cum cæteris sacramentis symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem. Verùm illud in eo excellens & singulare reperiri, quod reliqua sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur: at in Eucharistia ipse sanctitatis Author ante usum est, nondum enim Eucharistia de manu Domini Apostoli susceperant, cùm verè tamen ipse affirmaret corpus suum esse, quod præbebat.* Ex firmatur etiam ea cap. Nihil. 8. de consecrat. dist. 2. ubi habetur: *Nihil in sacrificiis majus esse potest, quàm corpus, & sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est; sed hæc omnes præcellit.* Quoad verò effectnm remittendi peccata baptismus omnibus eacellit, quia remittit etiam originale, quod nullo alio Sacramento remittitur, & tursus omnia actualia, omnemque pœnam eis debitam, quod non præstant reliqua Sacramenta. Confirmatio excellit quoad effectum gratiæ actualis ad bene operandum; nam in eo Sacramento confertur plenitudo Spiritus Sancti, estque perfectio, & consummatio baptismi, præsupponit siquidem totum ejus effectnm integrum, & completum, eique superaddit gratiam copiosiorem, quâ vires spirituales corroborantur; Unde Apostolis Luc. ult. dicitur: *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto:* etenim ante Confirmationis effectum, quem acceperunt in die Pentecostes, quamvis baptizati essent, adhuc timidi, ac pavidi erant, adeo ut tempore passionis omnes aufugerint: sed post susceptum Spiritum Sanctum obfirmati in gratia viribus adauctis velnti leones excusso quolibet timore exilierunt, ac lneoncussa pectoris firmitate steterunt, ante reges & præsides. Hinc S. Cyprianus lib. 2. epist. 1. & Cornel. epist. ad Fabium apud Eusebium lib. 6. Rest. cap. 33. asserunt, eos non esse plenè sanctificatos, nec perfectos Christianos, qui carent Sacramento Chrismatis, eo quia hoc Sacramentum impertit specialem gratiam, qua fidelis perficitur in sanctitate. Eucharistia eacellit omnibus quoad ipsam substantiam Sacramenti, reliqua enim Sacramenta constant ea re sensibili, & virtute quadam agendi sibi à DEO communicata per motum, sed Eucharistia habet in se ipsum authorem virtutis, continet enim veram Christi humanitatem. Pœnitentis eacellit omnibus necessitate, excepto solo baptismo. Extrema Unctio excellit aliquo modo effectum pœnitentiæ, quia copiosiorem gratiam superaddit, quæ non solùm posset delere omnia peccata, si adessent, verùm etiam reliquias tollit. Ordo excellit omnibus excepta confirmatione ratione ministri, quia Ordo confertur à solo Episcopo; Præterea quia Ordo constituit hominem in sublimiori gradu, quam sint reliqui Christi fideles. Ea dispensatione tamen etiam simplices sacerdotes in partibus infidelibus confirmant. Matrimonium reliqua eacellit Sacramenta significatione, quia significat unionem Christi cum Ecclesia, qua ratione D. Paulus ad Ephes. 5. vocat *Magnum Sacramentum*, simpliciter tamen loquendo Eucharistia dignitate, & excellentia excellit cæteris omnibus sacramentis, quia continet in se primarium fontem sanctitatis, à quo scaturiunt ut pellucidi rivuli reliquæ omnes sanctitatea, includitur enim in Eucharistia Christus verus Deus, & verus homo, consequenter ab illo reliquæ dimanant sacramentorum sanctitates, & alia sacramenta ad Eucharistiam ordinantur tanquam ad finem. Ordo enim ordinatur ad confessionem Eucharistiæ, baptismus ad eandem ritè suscipiendam; Confirmatio ad publicam frequentationem sine timore, absque verecundia. Pœnitentia & eatrema Unctio ad dignè illam suscipiendam. Matrimonium ratione significationis, quia significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quam Eucharistia perficit. Neque obstat, quod Extrema Unctio ex vi suæ institutionis sit ultimum quoad usum; quia ordinatur ad Eucharistiam ratione effectus, ac perfectæ munditiei, quæ est dispositio ad dignè sumendum Eucharistiam; adeo ut si quis post Extremam Unctionem vellet Eucharistiam sumere, vel maximè esset dispositus ad illam recipiendam, quia esset mundior.

Ex hac dignitate sacramentum novæ legis colligitur

Igitur hæc differre à Sacramentis veteris legis, non ratione externorum tantùm rituum, sed quia *Sacramenta* novæ legis causant in suscipientibus gratiam, quam significant: cum Sacramenta veteris legis gratiam non causarent; sed tantùm significabant, ut explicat Eugenius IV. in decreto ad Armenos, ubi ponit discrimen inter Sacramenta novæ, ac veteris legis; quia in lege veteri *non causarent gratiam; sed eam solùm per passionem Christi dandam figurarent. In lege autem nova Sacramenta continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.* Unde non differunt tantùm ratione rituum externorum, seu ceremoniarum, ut definivit Tridentina Synodus contra hæresim Calvini sess. 7. can. 2. inquiens: *Si quis dixerit ea ipsa novæ legis Sacramenta à Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi anathema sit.* Et hoc discrimen infertur itidem ex ipsis principiis doctrinæ Apostolicæ: etenim D. Paulus scribens ad Hebræos 9. munera, & hostias quæ secundùm legem offerebantur, non sanctificâsse; & negat, *posse juxta conscientiam perfectum facere servientem solummodo in cibis, & potibus, & variis baptismatibus, & justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.* Ex cap. 10. ait: *Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere: Alioquin cessassent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati cultores semel mundati. Impossibile enim est sanguine taurorum, & hircorum auferri peccata.* Et licèt hæc de sacrificiis intelligantur, hoc idem de *Sacramentis* illius legis asserendum est: (huc propterea pertinet illud cap. 7. ubi Apostolus ait: *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem: Nihil enim ad perfectum adduxit Lex.* Rursus ad Galat. 4. Omnia quæ Mosaica lege præcipiebantur, & observabantur, vocat *Infirma, & egena elementa* eo, quia non possent homines à peccatis expiare, neque eos ad veram justitiam, & sanctitatem perducere, neque eos justificare, cùm non producerent gratiam sanctificantem, sed tantum præfigurarent in Christo venturo; quatenus Sacramenta veteris legis fuerunt sacramentorum novæ legis figuræ: Unde D. Augustinus epist. 54. ad Januarium scribit: *Primum itaque tenere te volo, quod est hujus disputationis caput, Dominum nostrum Jesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, leni jugo suo nos subdidisse, & sarcinæ levi: Unde Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem novi populi colligavit, sicuti est baptismus Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis, & sanguinis; & siquid aliud in scripturis canonicis commendatur, exceptis iis, quæ servitutem populi veteris pro congruentia cordis illorum, & prophetici temporis onerabant, quæ & in quinque libris Moysi leguntur.* Rursus enarr. in Psal. 74. ait: Opportunè non ex nostra, sed ex Dei dispensatione factum est, ut modo audiremus ex Evangelio. Quia lex per Moysem data est: Gratia est veritas per Jesum Christum facta est, ut habetur Joan. 1. 17. *Si* enim discernimus duo testamenta vetus, & novum, non sunt eadem Sacramenta; quia alia sunt Sacramenta, quæ dant salutem, alia promittentia *Salvatorem*. Sacramenta novi testamenti dant salutem; Sacramenta veteris legis promiserunt Salvatorem. Cum ergo jam teneas promissa, quid quæris promittentia, habens jam salvatorem? Hoc dico, teneas promissa, non quod jam accepimus vitam æternam; sed quia jam venerit Christus, qui per prophetas pronuntiabatur. Mutata sunt sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora.

Quod si dicas, remissionem peccatorum veteribus etiam tribui sacrificiis Lev. 14. c. 4. 5. 16. & Num. 15. ubi habetur *orabitque pro eo Sacerdos, & dimittetur ei.* Rursus: *Et propitius erit Dominus.* Præterea. *Sanguis pro animæ piaculo est.* Quibus videtur inferri Sacramenta veteris legis purgâsse animam, delevisse peccata, remisisse culpas, ac consequenter contulisse gratiam justificantem, non secus ac Sacramenta novæ legis. Sed contra, quia sacrificia veteris legis tantùm expiarunt immunditiam legalem, quæ corpus inficiebat, carnem extrinsecus deturpabat, & quæ hominem à divino cultu arcebat, & ad profanum trahebat; non verò delebant immunditiam culpæ, nec abstergebant maculas peccatorum, quibus anima inquinabatur: Sacramenta igitur, & sacrificia veteris legis præstiterunt remissionem legalem peccati, id efficiendo, ne peccata imputarentur ad pœnam lege præscriptam iis, pro quibus sacrificia offerebantur; quod etiam de Sacramentis veteris legis asserendum est: nunquam tamen præstiterunt veram internam peccatorum remissionem, neque conferebant veram sanctitatem, nec justitiam, nec gratiam sanctificantem animum. Unde D. Augustinus tract. 41. in Joan. ait: *In illis sacrificiis non erat expiatio peccatorum, sed umbra futurorum:* & qui sacrificiis illis oblatis, vel sacramentis susceptis remissionem peccatorum, veram justitiam, & gratiam sanctificantem consequebantur, non eam obtinebant virtute sacrificiorum, ac sacramentorum, quia cum hæc non continerent gratiam, nec potuerunt illam causare, nec conferre aliis: sed veram gratiam, quâ interiùs anima sanctificabatur, obtinebant ea fide Christi venturi, quam his signis à DEO institutis profitebantur: fidem enim internam in Christum venturum, quæ causabat gratiam per signa externa sacrificiorum, & sacramentorum justi veteris legis protestabantur per illa sacrificia, sacramenta, quæ ab Apostolo dicuntur *elementa vacua, & inania*, quia non continerent gratiam; & tunc justi veteris legis non erant sub lege, sed sub gratia, & proinde pertinebant ad novum testamentum: igitur gratia sanctificans animam, & remissio peccatorum, & charitas, non erant effectus sacramentorum legalium, sed fidei in Christum venturum, quem promittebant, & præfigurabant. Quamobrem veteris legis sacramenta inquinatos sanctificabant, sed ad emondationem carnis; non ad purgationem Spiritus; quia ut ait Apostolus: *Non poterant juxta conscientiam perfectum facere servientem:* Sacramenta autem legis Evangelicæ, quia emanarunt è latere JESU Christi, *qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum DEO, emundant conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum DEO viventi,* ut scribit D. Paulus ad Hebræos cap. 9. v. 14. adeo ut gratiam, quam Sacramenta novæ legis significant, eandem causent, ac operentur virtute sanguinis Christi, effluxit enim è latere prius sanguis, & postea aqua, quia aqua baptismi nisi præcessisset sanguis Christi non deleret peccata.

CAP.

CAPUT VII.

Qualia sint signa Sacramenta novæ legis.

CUm diximus Sacramenta novæ legis esse signa sensibilia significativa, & causativa gratiæ, superest inquirendum, quænam sint hujusmodi signa, & quomodo conveniant omnibus sacramentis, quæ ut docet D. Thomas 3. part. art. 1. sunt in genere signi, idque evincit ex communi sanctorum Patrum sententia, & consensu, quia cum aliquid possit dupliciter dici factum formaliter, effectivè, & significativè Theologi hanc ultimam acceptionem præcipuè considerant, & in eadem significatione usurpant Sacramentum, prout importat habitudinem signi sanctitatis, in quo sensu sumitur itidem Sacramentum à Sanctis Patribus, qui persæpe vocant Sacramenta symbola, & signa, ut S. Dionysius *lib. de Cœlest. hierarch. cap. 2. & 3.* D. Ambrosius *lib. 4. de Sacrament.* D. Augustinus, *lib. 10. de Civitat. DEI cap. 5.* ubi Etymologia Sacramenti, ait esse sacrum signum. Significatio autem vocum nonnisi ex usu probari potest. Hinc asserendum est Sacramentum, ut hic simpliciter sumptum esse prædicatum univocum respectu omnium Sacramentorum, ut sentiunt Antiqui, & recentes Theologi, contra Sectarios. Ratio id etiam evincit, quia dari rationem aliquam genericam, & communem omnibus Sacramentis nihil aliud est, quàm intellectum nostrum posse concipere prædicatum aliquod, quò omnia Sacramenta univocè conveniant, & æquè prædicetur de omnibus, & singulis, quod prædicatum optimè potest concipi in Sacramentis, quæ propterea conveniunt in ratione sacramenti univoce, quia tunc prædicatum aliquod est univocum, & commune pluribus, quando eodem pacto potest æque prædicari de pluribus: sed intellectus noster potest in Sacramentis concipere hoc prædicatum, quod æquè dici possit de omnibus & singulis, siquidem hoc prædicatum est signum sensibile gratiæ, quod æquè prædicatur de singulis sacramentis, est univocum; periode enim est signum sensibile gratiæ baptismus ac cætera sacramenta in lege nova; nullum enim potest assignari sacramentum quod non sint signum sensibile gratiæ, propterea hoc prædicatum, quod est esse signum sensibile gratiæ, est univocum transcendens per omnia, & singula sacramenta novæ legis: perinde enim hoc prædicatum dicitur de omnibus & singulis sacramentis, sicut ratio animalitatis de homine, leone, equo, & cane, reliquisque brutorum speciebus: ergo sicut ratio animalitatis est prædicatum genericum, & univocum commune omnibus speciebus animalium, ita etiam hoc quod est esse signum gratiæ, est prædicatum genericum univocum commune omnibus sacramentis.

Quòd si dicas, non posse concipi rationem genericam, quin etiam concipitur ratio differentialis, cùm hæc identificetur cum generica, adeo ut non possit inadæquatè concipi ratio generica objectivè præcisa à ratione differentiali. Contra est, quia tunc res aliqua inadæquatè concipitur, & objectivè præscinditur ab alia, quando ita cognoscitur secundùm unum prædicatū qua tale, ut non cognoscatur secundùm aliud quatenus formaliter tale: sed potest concipi Sacramentum secundum unam perfectionem, quin explicitè concipiatur secundum aliam; siquidem tunc non cognoscitur aliqua perfectio ut talis, quando ex vi talis cognitionis perinde ignoratur, secundùm propriam formalem rationem, ac si esset impossibilis, sed cognoscens Sacramentum esse, signum gratiæ tam ignorat baptismum secundum propriam rationem, ac si impossibile foret, quia si non adesset baptismus & reliqua essent sacramenta, adhuc ratio signi conciperetur, ut conveniens reliquis sacramentis, unde rectè potest concipi inadæquatè sacramentum secundùm solum prædicatum genericum univocum & commune absque eo, quod concipiatur ratio una differentialis. Præterea quia tunc cognita una perfectione non cognoscitur altera, ut formaliter talis, quando affirmata una negatur altera, sed cognita una perfectione generica negari possunt plures differentiales; etenim Sectarii concesso uno vel altero *Sacramento*, negant alia, & nihilominus concedunt sacramenta esse signa; ergo nil obstat, quo minus possit intellectus concipere rationem genericam non cognita differentiali. Præterea, quia intellectus noster concipit animalitatem non cognitis differentiis, cum quibus identificatur, alioquin cognita semel animalitate infinitas propemodum cognosceret differentias specificas animalium, quod quam falsum sit ex eo evincitur, quia plures dantur species animalium, quarum naturas & essentias omnino ignoramus; ergo nihil obstat, quo minus possimus concipere prædicatum aliquod genericum univocum, & commune omnibus sacramentis. Neque obstat, si dicas cum nominalibus cognosci, tunc differentias illas secundùm, quod dicunt in recto, non verò secundùm, quod important in obliquo. Nam contra est, quia vel cognoscere differentias illas secundum id, quod dicunt in recto est, illas cognoscere secundùm propriam, & formalem rationem, & definitionem; vel est illas tantum cognoscere secundùm rationem communem: si dicatur primum, inde sequitur quod cognita semel animalitate infinitæ propemodum cognoscerentur indifferentiæ brutorum secundùm proprias rationes: Si concedatur, secundum, sequitur tantum cognosci rationem, communem & univocam, non verò rationes differentiales. Præterea quia tunc non cognoscitur formalitas ut talis, quando non cognoscitur id, quod ut talis formalitas essentialiter includit, sed cognita animalitate, quæ à Nominalibus dicitur esse, rectum rationalitatis, non cognoscitur quidquam tale de rationali, quod includat essentialiter, unde ad summum tantùm cognoscitur identicè, non formaliter, & explicitè.

Rursus Sacramentum de sua formali ratione dicit, quòd sanctificando significet gratiam; præscindimus enim ab hoc, vel alio modo sanctificandi, ac significandi sanctitatem, hoc autem totum hæc reperitur in Sacramentis novæ legis, ergo ratio Sacramenti, ut sic est prædicatum commune & univocum omnibus Sacramentis. Præterea quia Sanctitas, quam Sacramenta causant, convenit in eo, quòd hominem uniat, ac dedicet Deo: quòd verò hoc vel illo modo dedicet, ad rationes pertinet differentiales: ergo nil obstat, quo minùs possimus concipere prædicatum aliquod genericum, & univocum, quod æquè conveniat omnibus, ac singulis sacramentis. Verùm quamvis omnia sacramenta conveniant in ratione signi sensibilis, & sacramentum definiatur signum gratiæ sanctificantis homines, ut docet D. Thom. hic 3. part. art. 2. adhuc videtur difficile statuere, an illa ratio signi gratiæ sanctificantis homines ita sit adæquata

generica

generica ratio Sacramenti ut nihil sit ei addendum, an verò exigat etiam rationem causæ, adeo ut necesse sit, ut definiatur Sacramentum signum causativum gratiæ. Et respondetur Sacramentum ita esse verum ac propriè signum, ut sola ratio signi gratiæ sanctificantis homines sit adæquatum genus omnium sacramentorum, & ratio causæ sit accidentalis omnibus sacramentis utriusque legis veteris, & novæ. Idque suadetur quoad primam partem, quia quodlibet Sacramentum tum veteris tum novæ legis est signum sensibile, adeo ut hæc ratio signi sit genus respectu sacramentorum, ut concedunt communiter Theologi, & id colligitur ex scripturis ad Roman. 4. ubi Apostolus vocat circumcisionem signaculum justitiæ, & fidei, & cap. 6. asserit: Baptismum esse similitudinem mortis Christi, & resurrectionis ejus in nobis. Præterea quia Sancti Patres Græci, & Latini hoc idem adstruunt & ratio est, quæ adducitur à S. Gregorio Nazianzeno orat. de Baptismo, quia medicamentum partim corporale, partim spirituale optimè illis congruit ægrotis, quorum natura ex spiritu coalescit, & corpore. Hinc D. Chrysostomus homil. 26. in Matth. ait: *Quoniam anima corpori consertæ est, in rebus sensibilibus, intelligibilia tibi probet*, & D. Dionysius cap. 5. de divinis nominibus probat Hierarchiam ecclesiasticam mediam occupare sedem inter antiquam & cœlestem: quo fit, ut aliquid de utraque participet & cum cœlesti communes habeat spirituales contemplationes: & cum antiqua signa illa, quæ sensum movent, & quorum varietate etiam distinguitur: ergo non est dubium, quin sola ratio signi sit genus respectu omnium Sacramentorum veteris, & novæ legis.

Quod verò sit ratio generica adæquata, adeo ut ratio causæ sit omnino accidentalis, ex eo evincitur, quia non est necesse rationi signi addere rationem causæ, si per solam rationem signi gratiæ sanctificantis homines omnia sacramenta ab illis distinguuntur, quæ non sunt sacramenta: sicut non est opus rationi animalitatis addere quid aliud, ut sit ratio generica, eò quia per solam animalitatem differunt omnia animalia ab omnibus aliis, quæ animalia non sunt: atqui Sacramenta per solam rationem signi gratiæ sanctificantis homines distinguuntur sufficienter ab omnibus aliis, quæ non sunt sacramenta, quia ratio signi gratiæ sanctificantis homines, quæ omnibus sacramentis est communis, nullo pacto iis convenit, quæ non sunt sacramenta: ergo est adæquatum genus omnium sacramentorum, adeo ut ratio causæ sit accidentalis omnibus sacramentis novæ, & veteris legis. Præterea quia ratio causæ non conveniebat sacramentis veteris legis, quæ tamen revera erant sacramenta: ergo ratio causæ, seu hoc, quod est causare gratiam, non pertinet ad rationem genericam Sacramentorum. Neque obstat, quod respondent aliqui cum Bellarmino, & Becano Sacramenta veteris legis causasse sanctitatem quandam legalem, quam sacramenta veteris legis causabant perinde ac sacramenta novæ causant veram, propriam, & internam sanctitatem, quam non causabant Sacramenta veteris legis, quia hæc tantùm sanctitatem externam, & legalem, sitam in consecratione ad divinum cultum causabant. Nam contra est, quia agnus paschalis & panis propositionis in communi sententia in veteri lege erant vera Sacramenta, & tamen, non causabant mundatum illam legalem, quia eam potius præsupponebant, at colligitur ex scripturis. Præterea quia sicut sanctitas hæc legalis nonnisi nomine convenit cum vera, & interna sanctitate, ita sequeretur, quod Sacramenta nova vel vetera non convenirent nisi nomine, quod tamen non conceditur. Neque satisfacit, quod docet Valentia quæst. 1. puncto 1. Sacramenta omnia tum veteris tum novæ legis ita esse signa gratiæ, ut hæc conferatur quidem in eorum usu, sed cum hoc discrimine, quia in Sacramentis novæ legis conferatur gratia per ipsa sacramenta ut per causas vel physicas, vel morales secundùm diversa Theologorum placita; in sacramentis verò veteris legis tantùm à Deo conferatur gratia, non per ipsa sacramenta. Nam contra est, quia quamvis in circumcisione, quando erat remedium legis naturæ collata fuerit à Deo gratia mundans primum à peccato originali: in aliis tamen sacramentis legis scriptæ non constat fuisse aliter collatam gratiam, quàm ex opere operantis, perinde ac confertur per opera quælibet meritoria. Si dicas illud esse essentiale Sacramentis novæ legis ut sic, per quod differunt à Sacramentis veteris legis; Et quod est ab illis omnino inseparabile: sed ratio causæ est ejusmodi, ergo est essentialis, & non accidentalis Sacramentis novæ legis. Contra est, distinguitur enim major, illud est essentiale Sacramentis novæ legis per quod hæc differunt essentialiter à Sacramentis veteris legis; concedo majorem, per quod differunt tantùm accidentaliter, nego majorem, & negata minore nego consequentiam, quia ratio causæ non est prædicatum essentiale quo Sacramenta veteris legis differant essentialiter à nobis, non enim omne id per quod unum differt ab alio est eidem essentiale; etenim albedo est ratio qua homo albus differt à nigro, & tamen per albedinem nonnisi accidentaliter differt ab illo. Rursus nec ratio causæ est inseparabilis à Sacramento, quia æquè posset Deus nunc instituere Sacramenta, quæ essent nuda signa gratiæ, & non causæ ejusdem, sicut instituit in lege veteri, in qua Sacramenta tantùm fuerunt signa gratiæ, non verò eam causabant, unde ratio causæ non est de essentia Sacramenti ut sic. Quòd si instes, Sacramenta novæ legis non definiri sine ratione causæ, consequenter rationem causæ esse prædicatum essentiale. Contra est, quia definitiones Sacramentorum, quæ vulgò circumferuntur, non dicunt sola essentialia, sed additamentum etiam accidentale; quapropter licet illud sit essentiale, sine quo res non potest concipi nec definiri, quæ sunt illi essentialia; si tamen res definiatur secundùm aliquod additamentum accidentale, tunc rectè potest aliquod prædicamentum accidentale includi in definitione tradita per illud additamentum.

Quòd si quæras, qualenam sit signum Sacramentum. Diximus enim rationem signi esse prædicatum genericum univocum & essentiale omnibus Sacramentis: Sed quia dantur plaraque alia, quæ sunt itidem signa gratiæ, ideo superest inquirendum, qualenam signum debeat necessarium esse Sacramentum. Certum est Sacramentum esse signum sacrum ex parte rei significantis, & rei significatæ adeo ut rea illa, quæ est signum, & significat, sit aliquid sacrum quòd significet sacro modo, ut docent communiter Theologi cum Magistro *in 4. dist. 1.* Quòd verò sit signum sacrum ex parte rei significantis ex eo liquet, quia Sacramentum est aliquid importans aliud, quod in ipso non intuemur: Sed omne id, quod ita signi-

significat, est propriè signum ex parte rei significantis, ergo Sacramentum est hujusmodi signum; minor ostenditur, quia ex Christi institutione Sacramentum est in ordine ad finem supernaturalem, & significat aliquid, quod in ipso Sacramento non invenitur, ergo est signum sacrum ex parte rei significantis, omne enim quod dicit ordinem ad sanctitatem est sacrum. Præterea quia Sacramentum est id, quo sanctificamur, cùm sit in ordine ad nos uniendum Deo speciali modo, consequenter pertinet speciali modo ad Deum, unde est aliquid sacrum. Quod etiam ex parte rei significatæ sit signum sacrum est: quia Sacramentum significat aliquam specialem conjunctionem hominis cum Deo, quapropter ad *Roman. 6.* dicimur per baptismum uniri in Christo, & *ad Ephes. 5.* Matrimonium dicitur signum conjunctionis Christi cum ecclesia, sed omnis specialis conjunctio cum Deo in ordine gratiæ est aliquid sacrum: ergo Sacramentum etiam ex parte rei significatæ per signum sacrum; sed dices sacrificium ut tale significat aliquid sacrum, & tamen non est sacramentum: ergo non est proprium Sacramenti esse signum rei sacræ; contra est, negatur consequentia, quia tametsi Sacramentum sit signum rei sacræ, non tamen inde sequitur quod omne signum rei sacræ sit Sacramentum, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 60. *art.* 2. Sed debet esse signum exercitum circa hominem, & ordinatum ad ipsum sanctificandum.

Imò non solùm est signum sacrum, sed etiam sensibile, stabile, non naturale, sed ad placitum institutum à Deo. Quia Sacramentum est signum in ordine ad ipsum hominem, consequenter debet esse aptum ad significandum ipsi homini: Sed homo pro præsenti statu viæ cum non nisi dependenter à sensibus cognoscat, non potest quidquam esse aptum ad significandum ipsi, nisi sit aliquid sensibile, ex quo sequitur, Sacramentum debere esse signum humanum sensibile. Hinc definitur ab Augustino lib. 2. de Doctrin. Christian. cap. 1. *Quod præter speciem quam ingerit sensibus facit aliquid aliud in cognitionem venire*, & epist. 166. ait: *si malus Minister est, operatur per illum Deus visibilem Sacramenti formam, sed ipse operatur invisibilem gratiam.* Hinc Christus in Eucharistia non est Sacramentum, cùm non sit sensibilis, siquidem tantùm species nostros cadunt sub sensus. Rursus quòd hoc signum debeat esse stabile, & permanens ex eo liquet, quia Sacramenta sunt firmissimæ columnæ, quibus tota religio nititur, quapropter quæcunque cæremonia obiter tantùm instituta non est Sacramentum. Sed dices inde sequi, non esse majorem rationem cur Sacramentum debeat esse cæremonia stabilis, & non sacrificium, sed sacrificium non est stabile, & permanens, siquidem sacrificium Abrahæ nec stabile fuit nec permanens; ut nec etiam ipsa mors Christi, quæ verum fuit sacrificium, in quo Christus se obtulit pro redemptione humani generis. Præterea quia duratio non immutat essentiam rei sicut nec causæ, per quam instituuntur cæremoniæ: Ergo non est de ratione Sacramenti ut sit signum stabile, ac permanens. Contra est, quia Sacramentum debet esse juxta exigentiam dispositionis, quia solus Deus disponit salutem hominum, proinde debet esse signum stabile, & permanens; Sacrificium verò, quia non pertinet ad totam ecclesiam, non necessariò est permanēs. Illud autem sacrificium quod est publicum, & spectat ad totum corpus ecclesiæ, debet esse permanens: hinc sacrificium Christi fuit permanenter institutum, quia & ratione offerentis, & ratione rei oblatæ sacrificium missæ ab illo non differt, sed tantùm in modo. Ad aliud quod addebatur de duratione, respondetur rei durationem, & causam instituentem cæremoniam non immutare quidem physicè essentiam rei, bene tamen moraliter; rursus quòd Sacramentum non sit signum naturale, sed tantùm ad placitum à Deo institutum, ut docet D. Thomas 3. *part. 3. quæst. 60. art. 5.* ex eo etiam ostenditur, quia Sacramenta dependent ex institutione Christi, hinc aqua in baptismo nullam habet connexionem cum gratia quam significat, proinde Sacramentum non est signum naturale: sed ad placitum institutum à Deo, quapropter Augustinus lib. 2. de Doctrin. Christ. vocat Sacramentum *datum mandatum.* Demum quia Sacramenta omnia sunt actiones materiales, & naturales, quæ non possunt habere talem connexionem cum gratia, ut ex sua natura illam significent. Debent tamen Sacramenta in ratione signi habere aliquam analogiam cum re significata, adeo ut sine ipsa non possit salvari vera ratio sacramenti, ut docet D. Augustinus epist. 23. ad Bonifacium, ubi ait: *Sacramenta quandam habent similitudinem earum rerum, quarum sunt Sacramenta, quam si non haberent, omnino Sacramenta non essent:* seu non essent assumpta à Deo ad rationem Sacramenti. Hinc Sacramentum illud, quod pastum animæ significat, Deus non instituit in lapide, nec ligno, sed in pane & vino, quibus nutritur corpus, unde 1. Petri 3. dicitur: *Quod nos nunc similes formæ salvos facit baptisma*, quatenus baptismo ita exprimit lavacrum animæ ut cum eodem quasi videatur de forma certare; ratio itidem est, quia signum etiam ex sola institutione debet esse proportionatum significato, alioquin non esset aptum ad ingerendam cognitionem ipsius proinde Sacramentum in ratione signi habet aliquam analogiam cum re significata. Demum quia Sacramenta non solum significant aliquid diversum; verùm etiam habens diversum modum significandi, sed non possunt habere hunc diversum modum significandi, quin habeant diversam analogiā ad res significatas; ergo Sacramenta in ratione signi habent aliquam analogiam cum re significata.

Sed dices, Sacramentum non esse signum ex institutione: sed potius signum naturale: siquidem absolutio post Confessionem significat naturaliter relaxationem peccati secundùm potestatem, quam habet Sacerdos, sed hic habet hanc potestatem relaxandi peccata per gratiam, & absolutè significat hanc potestatem & relaxationem: ergo est signum naturale, & non ex institutione. Sed contra: quia absolutio ex natura sua non significat nisi conceptum mentis, constat enim ex verbis significantibus mentis conceptum, et id quod ex vi ipsius potest naturali modo sequi; non verò significat ex natura sua potestatem absolutam & supernaturalem absolvendi, ac effectum absolutionis. si instes significare conceptum, ut de facto est, consequenter intentionem absolvendi per potestatem supernaturalem; contra est, quia tantum significat conceptum ut de facto est ex institutione, non autem ex natura sua. Ratio ex eo potius, quia intentio absolvendi nonnisi ex vi institutionis per potestatem supernaturalem habetur; & quia hæc potestas dependet ab institutione, sequitur, quod intentio non conjungatur cum ipsa, nisi instante Institutione. Si dicas, in Sacramento extremæ unctionis verba significare naturaliter,

con-

consequenter Sacramentum esse signum naturale non ex institutione. Contra est, negatur assumptum, quia verba, quæ proferuntur in hoc Sacramento nonnisi ex vi institutionis exprimunt id, quod efficit Deus, significatione sacramentali, & practicè. Sacramenta enim debent esse instituta à Deo, non ab Apostolis, nec ab Ecclesia, quia ad illam pertinet Sacramenta instituere, ad quem spectat ecclesiam, & religionem fundare, ita ad ipsum solum spectat Sacramenta instituere. Præterea debent Sacramenta esse instituta per modum cæremoniæ seu actionis sacræ, & religiosæ: quia Sacramenta pertinent ad virtutem religionis, contra quam peccat, qui indignè suscipit Sacramenta.

Hinc Sacramenta debent esse signa publica, & authoritate publica instituta, quia Sacramenta ordinantur ad sanctificandos homines ut membra ecclesiæ, unde sicut homines communicant in fide, debent itidem communicare in mediis, seu Sacramentis, quæ sunt media, quibus exercetur divina providentia in ordine ad talem finem, proinde debent esse ex authoritate publica, siquidem ad solam publicam authoritatem pertinet communitatem dirigere: ergo Sacramenta sunt signa publica, & instituta authoritate publica ac stabilia, seu permanentia, eò quia sint media ad sanctificandos homines, quapropter est de ratione Sacramenti ut sic, ut sit signum practicum exercens aliquam causalitatem, quia Sacramentum est signum sensibile ordinatum ad significandum aliquid spirituale, & ad consecrandum hominem Deo aliquo speciali modo, saltem consecratione legali, si sermo sit de Sacramentis veteris legis: ex quo sequitur esse signum practicum, quia causat aliquem effectum. Hinc ratio signi in Sacramentis non est ens rationis, ut docent plures cum Suarez *disput.* 1. *de Sacrament. Sect.* 3. Vasquez. 3. *part. disput.* 128. *cap.* 4. ratio est, quia signum est, quod facit aliud à se in cognitionem venire repræsentando illud potentiæ cognoscenti, adeo ut tota ratio signi in eo consistat, ut repræsentet potentiæ aliud à se. Quid verò sit in re significante, hæc via repræsentandi aliud à se non conveniunt Authores. Alii volunt esse relationem realem signi ad rem significatam. Alii formam realem, & intrinsecam ipsi voci, seu vim quandam ei inexistentem, & per quam signat notitiam rei significatæ. Plures volunt esse relationes rationis; & quidam denominationem extrinsecam. Exactius tamen asseritur rationem signi naturalis semper esse aliquam relationem realem ad rem significatam: quia signum formale, cujusmodi est species intentionalis dicit relationem transcendentalem ad objectum; & signum instrumentale relationem categoricam. Ratio verò signi ad placitum, & denominatio extrinseca à voluntate instituentis, veluti à forma extrinseca: siquidem significare ad placitum non convenit rei significanti nisi ex mera hominum voluntate deputante ad unum, quod posset deputare ad aliud: & deputatio extrinseca non imprimit quidquam intrinsecum, sed tantùm denominat extrinsecè: ergo voluntas Dei vel hominum quatenus deputativa rei ad aliquid significandum est aliqua forma extrinseca, ratione cujus habetur signum ad placitum, neque hæc extrinseca denominatio est tantùm ens rationis, ut censent plures: quia concipimus formam extrinsecam terminari tantùm extrinsecè ad objectum, ut cùm concipimus nostram cognitionem terminari ad Deum, & non inhærere Deo, sed in nostro intellectu, quia est actio immanens, tunc enim nihil fingimus, quia hoc totum verum est, & reale: sed quando dicimus hederam significare vinum vendibibile, tantùm concipimus hederam deputatam esse ab hominibus, ut cognoscatur caupona, in qua vinum datur vænum, in hoc autem nulla est fictio, nullum ens rationis. Ratio igitur, cur Sacramenta sint signa realia, & ratio signi in Sacramentis sit quid reale morale, hæc est; quia alioquin Sacramenta non essent formaliter aliquid reale, nec realiter moverent ad percipiendam rem significatam, ergo ratio signi debet esse quid reale in Sacramentis, & in eo consistere, quod habeat ex institutione connexionem cum re significata fundatam in analogia. Ens siquidem morale non solum est actus liber, sed etiam omne id, quod dicit ordinem ad actum liberum proprium, vel alienum: primariò enim moralitas convenit actui voluntatis, & secundariò aliis rebus dependenter à tali actu, & est denominatio extrinseca dependenter ab actibus, quos causa. Cæterum de ratione Sacramenti est, ut significet sanctitatem, quia nonnisi per ordinem ad sanctitatem est Sacramentum consequenter de ratione Sacramenti est ordo ad veram sanctitatem, quia quod est tale in aliquo genere per ordinem ad aliud est tale per id, quod est simpliciter tale, & primum in illo genere est cæterorum mensura, sed in genere sanctitatis sola gratia est vera sanctitas, hinc in Concilio Florentino in litteris unionis definiuntur Sacramenta veteris legis fuisse vera Sacramenta, eò quia significarant gratiam dandam per Christum. Sacramentalia verò, ut aqua lustralis, benedictio Abbatis non sunt Sacramenta, quia non significant veram sanctitatem, hinc est etiam de ratione Sacramenti, ut aliquo pacto significet gratiam supernaturalem, quià cùm Sacramentum sit quædam ratio sanctificativa, sequitur, quòd Sacramentum ut sic possit tantùm aliquo modo significare gratiam, & non est necesse, ut in ratione Sacramenti eam causet, quia Sacramenta veteris legis significabant quidem aliquo modo gratiam, non tamen eam causabant. Hæc autem gratia significata per Sacramenta est gratia sanctificans, quia illud tantùm primariò significatur per Sacramentum, quo sublato tollitur tota ratio Sacramenti: sed sublata sola significatione gratiæ tollitur tota ratio Sacramenti, quia sacrificium ea tantùm de causa non est Sacramentum, quia tametsi significet passionem Christi, non tamen est signum gratiæ, ut nec etiam plura sacramentalia, unde gratia sanctificans est id, quod primariò & immediatè significatur per Sacramentum, quo D. Thomas asserit esse commemorativum passionis Christi, repræsentativum gratiæ, & prognosticum gloriæ, quæ tria de baptismo expressit D. Paulus ad *Roman.* 6. De Eucharistia 1. *ad Corint.* 2. imò etiam ipse Christus *Joan.* 6. Secundariò verò & minus principaliter Sacramenta significant passionem Christi, & futuram gloriam, adeo ut propria differentia Sacramenti sit habitudo signi ad gratiam ut significatam, quia ad rationem propriam differentialem requiritur primò, ut sit contractiva generis, ut sit propria & adæquata: sed habitudo signi ad gratiam hæc omnia includit, contrahit enim rationem signi, quæ est ratio generica conveniens omnibus signis: Rursus hæc habitudo est propria, quia ita convenit Sacramentis, ut non conveniat alicui alteri, quod non sit Sacramentum, demum est ratio adæquata, quia convenit omnibus, & singulis Sacramentis: ergo habitudo ad gratiam est propria ratio differentialis, qua Sacramenta differunt ab omnibus iis, quæ non sunt Sacra-

Sacramenta. Si dicas de ratione differentiæ esse, ut sit extra genus, adeo ut præscindi ab eo possit, cò quia differentia non includit genus, sed habitudo signi, ad gratiam includitur in ipsa ratione signi, seu in ratione generica Sacramenti ut sic, consequenter non potest esse ratio differentialis. Contra est, quia ratio signi latiùs patet quàm habitudo ad gratiam, siquidem ratio signi convenit etiam aliis rebus, quæ non sunt Sacramenta, ergo formaliter habitudo ad gratiam non includitur in ratione signi alioqnin eadem formalis ratio latiùs, & non latiùs pateret: quod repugnat. Præterea quia habitudo ad gratiam est ratio contractiva signi; adeo ut ratio signi sit contrahibilis per hanc habitudinem: sed ratio contractiva formaliter, & explicitè non est ratio contrahibilis, quia hæc prædicatur de pluribus, de quibus non prædicatur ratio contractiva, ut liquet in animalitate, quæ prædicatur de homine, & equo: non ita rationalitas, quæ tantùm prædicatur de homine: ergo habitudo ad gratiam non includitur formaliter in ratione signi.

Infertur ex dictis Sacramentum esse signum sacrum sensibile, stabile, publicâ authoritate institutum sanctificando significans gratiam, & conducens ad illius assecutionem dicitur signum sensibile, quia debet homini significare, cujus cognitio dependet à sensibus, quid aliud distinctutà signo: dicitur sacrum, quia significat aliquam specialem conjunctionem hominis cum Deo, quæ conjunctio in ordine gratiæ, est aliquid sacrum: Dicitur stabile, quia debet esse secundum exigentiam dispositionis: quia cùm Sacramenta ordinentur ad sanctificandos homines, ut membra ejusdem ecclesiæ, sicut homines communicant in fine, qui est stabilis, ita debent communicare in mediis. Rursus debet Sacramentum esse institutum publica authoritate, quia cum sit signum publicum, & commune, debet ab eo institui, qui communitatem administrat, dicitur etiam sanctificando significare gratiam, ut distinguatur à figuris veteris Sacramenti, quæ significabant gratiam, sed non sanctificabant, & ab aliis cæremoniis, quæ non erant sacramenta, nec significabant gratiam; sacramenta enim veteris legis conferebant quidem sanctitatem legalem quam significabant, & qua caro purgabatur, non verò veram sanctitatem internam, qua anima à peccatorum maculis purificabatur. Demum dicitur Sacramentum conducens ad acquisitionem gratiæ, quia illam significat, ut signum significatum, quod contingere non posset, nisi aliquo pacto ad illius acquisitionem promoveret.

CAPUT IX.
De Physica quidditate Sacramentorum secundùm partes essentiales.

CUm in præcedentibus expenderimus metaphysicam quidditatem Sacramentorum, nunc descendimus ad explicandam physicam quidditatem, ratione cujus Sacramentum habet physicam analogiam cum composito physico, in qua physica quidditate occurrunt quatuor consideranda. Primò quæ sint partes componentes intrinsecè Sacramentum. Secundò quomodo hæ partes Sacramentum componunt. Tertiò quomodo sint à Deo determinatæ. Et quartò quomodo contingat eas substantialiter mutari, & tolli Sacramentum. Partes physicæ Sacramentorum dicuntur, ex quibus constat extrinsecè Sacramentum, & duæ sunt materia & forma; illa est res vel actus sensibilis; hæc sunt verba solemnia in Sacramentorum confectione adhibita. Hic autem loquendi modus non fuit ab antiquis Doctoribus usurpatus, dicebant enim Sacramenta constare ex signo, & re sacra, illo visibili, hac invisibili; per signum enim intelligebant, quod nunc dicimus materiam, & formam, eò quia utrumque sit quid sensibile, omne enim quod sub sensus cadit, dicebatur signum: per rem autem sacram seu invisibilem intellexerunt effectum Sacramenti, seu gratiam sanctificantem. Præterea asserebant in omni Sacramento duo reperiri, Sacramentum, & rem; nomine Sacramenti intelligebant tantum signum sensibile, quod externis sensibus ingeritur, sub cujus specie Christus Sacramentum instituit. Per rem, gratiam quæ confertur, ideo diligenter prisci Theologi inquirebant, quid esset Sacramentum, & quod res Sacramenti. Demum asserebant Sacramenta constare ex elemento, & verbo, unde Augustinus Tractat. 80. in Ioan. ait: *verbo baptismus consecratur. Detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Recentiores verò Theologi partes physicas Sacramentorum vocant materiam, & formam, quod intelligunt metaphoricè per quandam analogiam ad materiam & formam physicam, cum quibus conveniunt in eo, quod res sensibilis per verba determinetur sicut materia per formam, & verba Sacramentum compleant, & perficiant perinde, ac in physicis forma totum compositum physicum perficit, & complet, unde non omnes affectiones materiæ, & formæ conveniunt formaliter materiæ, & formæ Sacramentorum. Quamvis autem verba, & aliæ res sensibiles ad diversa genera pertineant, secundum naturam, conveniunt tamen in ratione signi, quæ ratio perfectior est in verbis quàm in aliis rebus. Ideoque ex verbis, & rebus fit quodam modo quid unum in sacramentis, perinde ac ex forma, & materia, quatenus per verba perficitur significatio rerum: ut loquitur D. Thomas, & fit quid unum moraliter, non physicè. Hinc in Sacramentis tria requiruntur, ut ait Eugenius IV, in Decreto ad Armenos, ubi docet: *Omnia Sacramenta tribus perfici, scilicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit ecclesia*; quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum, Nomine tamen materiæ non res tantùm, sed etiam actus sensibiles intelliguntur ut ablutio, unctio, & in Sacramento Pœnitentiæ, contritio, confessio, satisfactio, in matrimonio contrahentium consensus verbo, vel nutu expressus, quia in his eadem est ratio significandi, ac in rebus sensibilibus. Quòd verò ad complementum, & perfectionem Sacramentorum verba sint necessaria, colligitur ex Apostolo ad Ephes. cap. 5. v. 26. ubi ait: *Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.*

vita, & D. Thomas 3. *part. quæst.* 60. *art.* 6. tres assignat rationes convenientiæ, quia cùm Sacramenta adhibeantur, ut signa quædam ad hominum sanctificationem, tripliciter possunt spectari, & cuilibet modo congruit, ut verba rebus adnectantur sensibilibus. Primam rationem desumit ex parte causæ significantis, quæ est verbum nostra humanitate indutum, cui Sacramentum quodammodo conformatur in hoc, quòd rei sensibili verbum adhibeatur, sicut in Mysterio Incarnationis carni sensibili verbum Dei hypostaticè unitur. Secunda est, quia Sacramenta possunt considerari ex parte hominis, qui sanctificatur, qui còm componatur ex anima, & corpore, cui proportionatur Sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur, ait enim Augustinus Tractat. 8. in Joan. expendens verba illa Christi: *Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis*, ait ipse: *Unde tanta virtus aqua, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur.* Tertia D. Thomæ ratio est, quia possunt Sacramenta considerari ex parte significationis Sacramentalis, unde cùm verba significandi principatum inter homines obtinuerint, ut loquitur D. Augustinus *lib.* 2. *de doctrin. Christian. cap.* 2. Ideo D. Thomas ait: *Ideo ad perfectionem significationis Sacramentalis necesse fuit, ut significatio rerum sensibilium per aliqua verba determinaretur. Aqua enim significare potest, & ablutionem, & refrigerium: sed cùm dicitur: Ego te baptizo; manifestatur, quòd aquâ utimur in Baptismo ad significandam emundationem spiritualem.*

His præmissis asserendum est, Sacramenta omnia novæ Legis constare saltem æquivalenter, & virtualiter ex rebus, & verbis, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma 3. part. quæst. 60. art. 5. quia in Concilio Florentino in decreto Eugenii definitur, Sacramenta novæ legis tribus perfici, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & intentione ministri. Neque id postea limitatur, cùm agens de matrimonio, temperat hanc generalem assertionem dicens, causam Sacramenti esse regulariter consensum mutuum, expressum per verba de præsenti, quia tunc Concilium loquitur de verbis formaliter, quæ ut plurimum, quamvis non semper reperiantur in Sacramento matrimonii. Multi, quamvis non possint verba proferre, solis nutibus consensum produnt, & matrimonium contrahunt. Ratio, quam assignat D. Thomas, est; quia ex parte Christi, sicut verbum unitur humanitati, ita in Sacramento verbum unitur rei, & sanctificat homines. Rursus, quia homo constat ex anima, & corpore; ita res æquiparatur corpori, & non animæ, sed huic æquiparantur verba; sed hæ sunt tantùm congruentiæ. Cæterum ratio à priori est, quia, si nullum sit Sacramentum, in quo non reperiatur aliquid magis indeterminatum, & aliquid magis expressè significans, & determinans aliud; sequitur, quòd nullum sit Sacramentum, in quo non reperiantur res, & verba saltem æquivalenter: Sed de facto nullum est assignabile Sacramentum novæ Legis, in quo non reperiantur hæc duo: ergo nullum est Sacramentum, in quo non sint res, & verba. Præterea, quia omnia Sacramenta novæ legis perficiuntur rebus, & verbis, ut Baptisma, Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* Eucharistia itidem constat ex rebus, & verbis; de reliquis itidem Sacramentis liquet, constare ex rebus, & verbis. Si dicas, Sacramentum pœnitentiæ constare tantùm ex verbis Sacerdotis absolventis, & pœnitentis, confitentis sua peccata; consequenter non omnia Sacramenta constare ex rebus, & verbis. Contra est, negatur antecedens, quia verba ex parte pœnitentis concurrunt tantùm ut peccata; & internus dolor etiam constituitur in esse sensibili per ipsa verba, & alia signa externa, ut sunt tunsio pectoris, lacrymæ, verba, quæ propterea æquivalent rebus, ex parte pœnitentis, & sunt materia hujus Sacramenti, & verba Sacerdotis absolventis sunt forma. Præterea contritio est vera pars hujus Sacramenti, etiam ut distinguitur à Confessione, ratione cujus sit sensibilis; unde ex hac etiam parte Sacramentum pœnitentiæ constat ex rebus. Sed dices, matrimonium posse perfici solis rebus, non verbis, quia in eo tantùm requiritur consensus mutuus, qui potest haberi sine expressis verbis; præterea muta fœmina potest nubere muto viro, & neuter posset verba proferre: ergo sine verbis potest matrimonium perfici. Quinimo potest matrimonium contrahi per solam copulam carnalem factam affectu maritali: ergo saltem matrimonium constat ex solis rebus sine verbis. Ad hanc difficultatem solvendam variè solent Theologi respondere; Medina, Soto, Vasquez, & alii respondent, corpora contrahentium esse materiam hujus Sacramenti, & mutuum consensum esse formam: sed hæc sententia patitur difficultatem; quia corpora contrahentium sunt tantùm materia remota, perinde ac in Baptismo aqua, non verò materia proxima, quæ in omnibus Sacramentis est cæremonia aliqua, Alii dicunt, consensum mutuum contrahentium esse in hoc Sacramento rem, & externam expressionem mutui consensûs formam. Verum nec huic sententiæ puràtim adhærendum esse, quia tota materia Sacramenti non potest esse aliquid purè internum, & insensibile; alioquin possemus dicere consensum internum Episcopi ordinantis esse materiam Sacramenti ordinis, & externum esse formam, quod est falsum. Melius videtur dicendum, consensum mutuum conjugum consideratum sub diverso respectu esse materiam, & formam Sacramenti matrimonii, scilicet formam sub uno respectu, & materiam sub alio: siquidem traditio corporum sumpta seorsim ab acceptatione minus expressè significat unionem Dei cum Ecclesia; & materia est mutua traditio corporum; in illo autem actu, quo uxor consentit in matrimonium, possunt distingui duo actus, quorum primus: dico, volo esse tua; secundus volo, ut tu sis meus; posito primo actu non intelligitur unio esse integra; sed posito secundo intelligitur esse integra, seu consummata: unde traditio, seu oblatio corporum est materia; acceptatio autem mutua est forma. Præterea posset responderi, matrimonium posse perfici sine verbis materialiter sumptis, quatenus dicunt sonum vocis; non verò sine verbis sumptis æquivalenter, seu sine forma verbali, scilicet significatione exprimente conceptum: quis hæc significatio non solùm reperitur in verbis, sed etiam in Scriptura, & nutibus, proinde rectè possunt succedere loco verborum. Instabis, ex eo, quòd Sacramentum pœnitentiæ constet ex verbis, non possunt loco verborum adhiberi nutus, alioquin non consteretur Sacramentum: ergo à pari, si Sacramentum matrimonii constaret ex verbis, non possent adhiberi nutus. Sed contra, negatur consequentia, quia in matrimonio contractus humanus elevatus est ad esse Sacramen-

tum, sed simul conservat rationem humani contractûs naturaliter initi, ac celebrati; & ex vi institutionis potest fieri Sacramentum eo modo, quo potest contractus naturaliter celebrari. Secus in Sacramento pœnitentiæ judicium non est elevatum, sed institutum est nova forma judicii, quæ est omnino servanda, & quia est instituta cum verbis, non possunt hæc in Sacramento pœnitentiæ mutari: unde constat omnia Sacramenta novæ Legis constare ex rebus, & verbis, saltem æquivalenter, & virtualiter; adeo ut Sacramenta componantur ex rebus ut materia, & verbis ut forma, ut fuit declaratum in Concilio Florentino in decreto fidei. Ratio est, quia res, & verba non nisi moraliter uniuntur ad conficiendum unum signum sensibile sanctificativum: & verba ex vi suæ significationis determinant res, quapropter aqua in Baptismo determinatur ex verbis ad significandam ablutionem Sacramentalem: ergo cùm in hac unione verba se habeant, ut determinativa, & ut determinabiles, sequitur manifestè verba habere rationem formæ, & res esse materiam. Quinimò ita Sacramenta componuntur ex rebus ut materia, & verbis ut forma, ut in utrisque fundetur significatio Sacramentalis, quia res, & verba constituunt unicum signum significativum, & causativum gratiæ; propterea significatio Sacramentalis, cùm sit propria totius Sacramenti, fundatur in utrisque. Quòd si dicas materiam, & formam in composito debere esse simul: & in Sacramentis res, & verba plerumque non esse simul, quia in Sacramento Pœnitentiæ potest dolor, seu contritio absolutionem præcedere, ut etiam Confessio peccatorum præcedit: ergo res non sunt materia, nec forma. Sed contra, quia sicut in composito physico materia, & forma debent simul esse physicè; ita in composito morali sufficit, si sint simul moraliter; sed Sacramenta sunt composita tantùm moralia, ergo sufficit, si moraliter sint simul verba, & res. Si dicas, ablutionem Baptismi includere totam significationem; proinde falsum esse omnia Sacramenta constare ex verbis ut forma. Contra est, negatur consequentia, quia infusio aquæ non solùm potest fieri ad abluendum, sed etiam ad refrigerandum, vel ad alios effectus, ut per se liquet: ergo debent adhiberi verba, quæ determinant finem ablutionis, & quòd hæc ablutio ordinetur ad abluendam animam: consequenter in Baptismo præter ablutionem adhuc requiruntur verba, per quæ ablutio determinetur ad abstergendam animam, & ad talem particularem ablutionem. Hinc inter materiam, & formam Sacramenti requiritur necessariò unio quædam moralis, seu talis propinquitas, ut ex modo, quo fit, intelligatur materia per formam determinari, juxta regulas prudentum agendi. Quia tunc in re morali materia, & forma censentur unirì, quando forma juxta communem agendi modum cadit supra talem materiam; sed si adsit hæc propinquitas, forma cadit supra talem materiam: ergo hæc moralis propinquitas est sufficiens, ut ex materia & forma dicatur Sacramentum constitui. Non tamen hæc propinquitas est æqualis in omnibus Sacramentis; quia in Sacramento pœnitentiæ, quod exercetur per modum judicii, potest absolutio post diuturniorem aliquam moram temporis proferri, quæ tamen diuturnitas redderet Baptismum invalidum, quia in Baptismo materia est ablutio facta à ministro, quæ ablutio significatur per verba formæ: unde si separentur tempore forma, & ablutio non significaretur, hanc fieri à ministro: Unde in Sacramento Baptismi requiritur major propinquitas, quàm in Sacramento pœnitentiæ. Ratio est, quia in judicio accuratio potest, imo, & debet sententiam judicis præcedere.

Rursus præter res, & verba, seu materiam & formam, requiritur etiam intentio Ministri, quæ tamen non potest dici pars Sacramenti; quia si intentio Ministri esset pars intrinseca Sacramenti, prout hoc dicit quandam analogiam cum composito physico; vel esset materia, vel forma, sed neutrum dici potest, quia ut fuit declaratum in Concilio Florentino, res sunt materia; & verba sunt forma: sed intentio ministri distinguitur à rebus, & verbis: ergo non sunt de ratione intrinseca Sacramenti, quatenus hoc dicit analogiam cum composito physico. Præterea si intentio ministri esset pars componens Sacramentum, intentio adulti suscipientis Sacramentum deberet itidem esse pars intrinseca Sacramenti: quia catenus intentio ministri est pars Sacramenti, quia illâ sublatâ, & positis omnibus, tollitur Sacramentum, ut asserunt dicentes, intentionem ministri esse partem Sacramenti; sed pari pacto positis omnibus aliis requisitis, & tantùm sublata intentione adulti suscipientis Sacramentum, tollitur ipsum Sacramentum: ergo ex eadem ratione sequeretur, intentionem adulti suscipientis Sacramentum esse partem Sacramenti. Rursus si hæc ratio valeret, inde sequeretur, quòd etiam potestas ordinis esset pars componens Sacramentum Eucharistiæ: ut etiam potestas jurisdictionis esset pars componens Sacramentum pœnitentis, quia sine potestate ordinis non datur Eucharistia, ut nec etiam sine jurisdictione non datur Sacramentum pœnitentiæ, quæ omnia falsa sunt, neque ab Adversariis conceduntur.

Cæterum in omnibus, ac singulis Sacramentis semper reperiuntur hæc tria: Primo Sacramentum tantùm. Secundò res Sacramenti tantùm. Tertiò Sacramentum, & res Sacramenti simul, ut docent communiter Theologi cum D. Thoma 3. part. quæst. 48. art. 1. ad 3. In quolibet enim Sacramento, Sacramentum tantùm est materia, & forma, quæ significant, non significantur: res Sacramenti tantùm est gratia, quæ significatur, & non significat, Sacramentum, & res Sacramenti simul in iis, quæ imprimunt characterem, est ipse character, qui significatur, & non significat: in Eucharistia est Corpus Christi, quia significatur per species, & significat gratiam; in matrimonio indissolubilitas vitæ, seu individua consuetudo vitæ, quia significatur per materiam, & formam, & significat unionem Christi cum Ecclesia: in Sacramento pœnitentiæ est dolor internus, qui significatur per externam Confessionem, vel tunsionem pectoris, vel per alia signa externa; & significat gratiam: In Sacramento extremæ unctionis est interna lætitia, vel sanitas corporis, quæ est effectus hujus Sacramenti, si animæ expedierit, & significatum per formam, & significat animæ sanitatem. Hinc constat, omnia Sacramenta coalescere ex rebus, & verbis, ut ex partibus componentibus, & essentialibus, quia id pertinet intrinsecè ad constitutionem Sacramenti, quod habet significationem gratiæ Sacramentalis, quæ cùm sit practica, dicit esse instrumentum gratiæ, consequenter illud totum constituit intrinsecè Sacramentum

mentum, quod est instrumentum causativum gratiæ: Sed tam res, quàm verba sunt causativa gratiæ per modum instrumenti moraliter: ergo sunt partes essentiales Sacramenti. Minor ostenditur: quia illud totum habet rationem instrumenti, quod ex institutione Christi est ordinatum, ut signum sensibile ad sanctificandum: ergo sunt instrumenta causativa gratiæ, proinde partes essentiales Sacramenti. Præterea intrinsecum constitutivum Sacramentorum, quod habetur per verba consistere formaliter in illa morali determinatione, quâ res determinantur, ut stant sub tali significatione Sacramentali, quia verba concurrunt ad Sacramenta in ratione formæ determinantis; & res ut sint materia Sacramentis determinabilis per formam: ergo verba concurrunt per id, quod est formale determinativum: sed formale determinativum est illa determinatio, quæ consurgit ex verbis, & conjungitur cum rebus: unde constitutivum intrinsecum Sacramentorum, quod habetur à verbis, consistit formaliter in illa morali determinatione, quâ res ipsæ determinantur, ut sint sub tali determinatione Sacramentali. Quòd si dicas, determinationem esse effectum formalem formæ, consequenter verborum, proinde verba secundùm suum esse constituere intrinsecè Sacramenta. Contra est, quia effectus formalis est moralis determinatio, consequenter non sunt verba. Si urgeas, hanc determinationem haberi formaliter per verba, eò quia sit in ratione significationis. Contra, quia determinatio est in ratione signi significativi, & significationis Sacramentalis, proinde in genere efficientis in ordine ad gratiam; significatio autem verborum est in ordine ad objectum; ex quo constat esse diversam naturalem significationem verborum, & significationem Sacramentalem: ergo cùm significatio Sacramentalis coalescat ex verbis, & sit magis intrinseca, sequitur, quòd per ipsam constituatur Sacramentum.

Contra Sectarios, præsertim Calvinum quæri solet, an verba Sacramentorum sint concionanda; vel consecratoria. Observandum est, verbum aliud dici concionatorium, & aliud consecratorium; hoc est, quod habet vim saltem moraliter sanctificandi; illud verò, quod ordinatur ad instruendum populum. Tametsi populi debeant erudiri circa res fidei; non tamen hæc eruditio est pars essentialis Sacramenti, alioquin non esset unum baptisma, contra illud Apostoli ad Ephes. 4. *Una Fides, unum Baptisma.* Quapropter asserendum est verba, quibus conficiuntur Sacramenta, esse consecratoria, non concionatoria, contra errorem Calvini; & hæc veritas Catholica evincitur ex Baptismo, qui confertur pueris, qui cùm baptizantur, non sunt capaces percipere verba concionatoria. Secundò ex doctrina Ecclesiæ, quæ semper Baptismum probavit à quocunque verbis Evangelicis, seu in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti collatum, quamvis nulla concio haberetur. Tertiò etiam probatur ex Baptismo Hæreticorum, quem ratum esse definivit Ecclesia adversus Donatistas, quamvis Hæretici illud conferentes veram Fidem, & doctrinam, adeoque veram prædicationem non habeant. Quartò quia aliud est ministerium concionandi, & aliud baptizandi, ut declarat Apostolus 1. Corinth. 1. Non enim ait: *Misit me Christus baptizare, sed evangelizare.* Quintò quia idem Apostolus 1. ad Corinth. 10. v. 16. Eucharistiam vocat calicem Benedictionis, non calicem concionis, quia mysticis verbis Christi Sanguis consecratur. Sextò, quia verba solemnia, quibus perficitur Baptismus, sunt verè consecratoria, non concionatoria, ut docet D. Augustinus, licèt ejus authoritate Calvinus abutatur, etenim lib. 3. de Baptismo contra Donatistas cap. 14. loquens de Catechumeno, qui in cujusdam Hæretici librum incidens errorem nesciens hausit contra Fidem, & in ea falsitate Fidei baptizatus fuerat, denuò baptizandum esse negat Augustinus, eò quia Sacramentum Baptismi semper conferat suam sanctitatem, volentibus hoc Sacramentum suscipere; ait ipse lib. 3. de Baptis. contra Donatistas cap. 14. *Quia illa sanctitas Sacramenti verbis Evangelicis consecrata super eum integra permanebat, sicut eam traditam acceperat, quamvis ipse in carnalis mentis vanitate constitutus, aliud cum baptizaretur crederet, quam credere debuisset. Quapropter manifestum est fieri posse, ut fide non integra integrum in quoquam maneat Baptismi Sacramentum.* Et cap. 15. *Quamobrem si Evangelicis verbis: In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum, quamvis ejus Fides aliud opinantis, quàm Catholica veritas docet, non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata.* Et lib. 6. cap. 25. *Plerumque precis vitium superat precantis affectus, & certa illa Evangelica verba, sine quibus non potest Baptismus consecrari, tantùm valent, ut per illa sic evacuentur, quæcunque in prece vitiosa contra Regulam Fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Christi nomine excluditur. DEUS adest verbis Evangelicis suis, sine quibus Baptismus Christi consecrari non potest: & ipse sanctificat Sacramentum suum, ut homini, sive antequam baptizetur, sive cùm baptizatur, sive postea quandoque ad se veraciter converso id ipsum valeat ad salutem, quod ad perniciem nisi converteretur, valeret. Cæterum quis nesciat, non esse Baptismum Christi, si verba Evangelica, quibus symbolum constat illic defuerint, sed faciliùs inveniuntur Hæretici, qui omninò non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent, ideoque dicimus non omnem Baptismum (nam in multis idolorum sacrilegis sacris baptizari homines perhibentur) sed Baptismum Christi, id est, verbis evangelicis consecratum, ubique eundem esse nec hominum quorumlibet, qualibet perversitate violari*, hactenus Augustinus. Ratio itidem est, quia Christus Matth. ult. jussit Baptismum conferri in nomine Trinitatis, & quando instituit Eucharistiam, protulit determinata verba, quibus panem effecit suum corpus. Tum quia in Sacramento Pœnitentiæ non possunt remitti peccata sine verbis, quibus pronuntietur sententia remissionis, ergo ad conficienda Sacramenta requiruntur verba consecratoria, quæ non proferantur merè recitativa, & concionatoriè, sed consecratoriè. Quòd si objicias, D. Augustinum Tract. 80. in Joan, ubi videtur docere verbum, quo fit Baptismus, esse tantùm concionale ait: *Unde est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur?* & huc etiam pertinet illud Apostoli ad Roman. 10. v. 8. ubi ait: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus*, ubi etiam Apostolus videtur, verba Sacramentorum adhibere concionatoriè, non verò consecratoriè.

toriè, sed contra, quia sensus Augustini est, ut verba operentur, non quia dicuntur, hoc est secundùm id, quod habent naturaliter, & auribus insonat: sed quia creduntur, vel quia habent virtutem, quam fide attingimus, quapropter Augustinus subdit, aliud esse sonum, & aliud virtutem manentem, ait enim: non quia dicitur, id est, non secundùm exteriorem sonum vocis, sed quia creditur, id est, secundùm sensum verborum, qui fide tenetur, quapropter ibidem addit; *Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, & aliud virtus manens.* Ad aliud quod addebatur ex Apostolo ad Roman. 10. *Hoc est verbum Fidei, quod prædicamus*, inde non sequi verba, quibus perficitur Baptismus, verè concionatoria esse, sed consecratoria: quia probandum sibi sumit omnia, quæ spiritualiter mundantur; verba mundare vel extra Sacramentum per Fidem prædicationis, vel etiam in Sacramentis per verborum Sacramentalium, quæ loco formæ adhibentur, efficaciam, quæ verbis non convenit ratione soni transeuntis, sive prolationis sensibilis, sed ratione sensus spiritualis, propter quem instituta sunt, & qui objectum est Fidei. Mens igitur D. Augustini ex toto contextu satis clarè constat, explicat enim verba Christi Joan. 15. 3. *Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.* Ait Augustinus: Quare non ait: mundi estis propter Baptismum, quo loti estis, sed ait: propter verbum, quod locutus sum vobis? nisi quia, & in aqua verbum mundat, detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipsum tanquam visibile verbum. Nam & hoc utique dixerat, quando pedes Discipulis lavit, qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus, unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur? nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est, verbum Fidei, quod prædicamus, ait Apostolus: quia si confessus fueris in ore tuo, quia Dominus est JESUS, & credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Unde in actibus Apostolorum legitur Actor. 15. 9. *Fide mundans corda eorum*, & in epistola sua 2. Petri 3. v. 21. ait Petrus: *Sic & vos salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio.* Hoc est verbum Fidei, quod prædicamus, quo sine dubio, ut mundare possit, consecratur, & baptismus. Christus quippe nobis vitis cum Patre agricola dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea. Lege Apostolum, & vide quid adjungat: ut eam sanctificaret, inquit: Mundans eam lavacro aquæ in verbo. Mundatio igitur nequaquam fluxo, & labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo. Hoc verbum Fidei tantùm valet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem, benedicentem, tingentem, etiam tantillum mundat infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, & ore confiteri ad salutem. Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait: Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis. Hactenus Augustinus.

C A P U T X.

An materiæ, & formæ Sacramentorum sint à Christo determinatæ.

NEgant Sectarii, præsertim Calvinus, & Beza materias, & formas omnium Sacramentorum fuisse à Christo determinatas, sententia enim Catholicorum est, Christum revera singulorum Sacramentorum materias, & formas per se ipsum determinâsse, adeo ut, si quis aliud usurpet, quòd Christus non determinaverit, nil prorsus efficiat. Juvat adnotare dupliciter posse Christum materias, & formas Sacramentorum determinare, Primò tantùm genericè, ut si dixisset, volo, ut in tali Sacramento, verbi causa in pœnitentia, materia sit dolor de peccatis, sive actus doloris, forma contritio sit, sive attritio; in Sacramento Ordinis sit materia, & forma sit signum aliquod, quo denotetur traditio potestatis in reale corpus Christi, & in corpus mysticum. Secundò specificativè, si dicat, volo, ut aqua elementalis sit materia Baptismi, & oleum materia extremæ Unctionis. Rursus materia, & forma Sacramentorum à Christo institutæ, dupliciter mutari possunt; primò proximè, si Ecclesia diceret, volo ut contractus aliquis, tametsi validus, sit materia Sacramenti matrimonii. Secundò tantùm remotè, ut si Ecclesia diceret, ego statuo, ut consensus cui talis conditio deerit, ut si non adfuerit Parochus & duo testes, contractus non sit validus, consequenter non sit sufficiens materia Sacramenti.

Asserendum est, nullum esse Sacramentum novæ legis, cujus materiam, & formam Christus non determinaverit saltem genericè, adeo ut res substantialiter diversæ adhibeantur, aut diversa verba, tollatur totum Sacramentum, ut docet D. Thomas quæst. 6. art. 5. quia certum est, aquam, seu materiam Baptismi determinatam fuisse à Christo Joan. 3. ubi ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum DEI:* Materiam Eucharistiæ etiam Christus determinavit, cùm panem, & vinum in corpus, & sanguinem suum consecrata tradidit Apostolis, & præcepit idem fieri in sui memoriam, Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. Rursus materia extremæ Unctionis determinata explicatur in epistola Catholica Sancti Jacobi cap. 5. v. 24. materiam Confirmationis ex parte etiam explicat S. Lucas in Actis Apostolorum Actor. 8. 17. ubi Spiritum Sanctum per manûs impositionem Apostolorum Petri, & Joannis datum testatur iis, quos Philippus Diaconus baptizaverat. Determinatam materiam Sacramenti Ordinis, seu impositionem manuum indicat S. Paulus 1. ad Timoth. 4. 14. Et ceteræ materiæ, & formæ à Christo institutæ, habentur ex traditione non scripta, & doctrina Ecclesiæ, & usu inolito. Convenientem hujus determinationis rationem affert S. Thomas 3. part. quæst. 60. artic. 5. ex eo petitam, quia in usu

in usu Sacramentorum duo considerari possunt, scilicet cultus divinus, & hominis sanctificatio, quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum: alterum pertinet ad Deum per comparationem ad hominem: sed non pertinet ad aliquem determinare id, quod est in alterius potestate; sed solùm, quod est in sua potestate; ait D. Thomas: *Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo judicio assumere res, quibus sanctificetur; sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum, & ideo in Sacramentis novæ legis, quibus homines sanctificantur secundum illud, 1. ad Corinth. 6. Abluti estis, sanctificati estis, oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.*

Quòd præter materiam sit etiam à Christo determinata forma, seu verba determinantia materiam, ex eo liquet, quia determinata verborum forma Christus conferri jussit Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* In Sacramento Eucharistiæ verba itidem determinata sunt à Christo, cum dixit: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis novi testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum,* Matth. 26. Rursus aliorum Sacramentorum formas ex non scripta traditione, & Ecclesiæ doctrina, ususque habemus. Quas passim Patres scripto prodere noluerunt, ne secretiora nostræ religionis mysteria in notitiam infidelium devenirent, à quibus ignorantibus haberentur ludibrio, ac contemptui: hæc est ratio, ait D. Basilius, cur Apostoli arcana nostræ fidei mysteria plura sine scripto per solam traditionem non scriptam voluerint in successores, & posteros derivari, ut ipse libro de Spiritu Sancto cap. 27. *Quia optimè noverant arcanorum venerationem mysteriorum silentio conservari. Nam quæ nec intueri fas est, non initiatis, quomodo conveniebat horum doctrinam publicè scripto circumferri:* & ut permisit aditum ad Sancta Sanctorum uni Pontifici apud Hebræos semel in anno permissum; ad majorem venerationem illis conciliandam; quia res ulu tritæ facilè in contemptum veniunt; quæ verò raræ sunt in admiratione, & pretio esse solent, subdit: *Ad eumdem profectò modum, & qui in primordiis Ecclesiæ certos ritus præscripserunt Apostoli, & Patres in occulto, silentioque mysteriis suam servavere dignitatem. Neque omnino mysterium est, quod ad vulgi aures effertur. Hæc est ratio, cur quædam citra scriptum tradita sunt, ne dogmatum cognitio propter assuetudinem vulgò veniret in contemptum.* Huic constantiæ adhæret D. Ambrosius lib. de iis, qui mysteriis initiantur cap. ult. ubi ad rem nostram ait: *Signatum debere manere mysterium, ne violetur operibus mala vita, atque adulterio castitatis; ne divulgetur, quibus non convenit, ne garrula loquacitate dispergatur in perfidos. Bona debet ergo fides tua esse custodia, ut incontaminata vita, ac silentii integritas perseveret.*

Ratio itidem suadet proprias materias, & formas esse à Christo determinatas saltem genericè: quia institutio est mensura Sacramentorum: sed ex institutione constat, determinari certas res pro materia cujuslibet Sacramenti, ut de Baptismo Joannis 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua.* De Pœnitentia Joannis 20. *Quorum remiseritis peccata.* De Eucharistia Matth. 26. *Accepit JESUS panem.* De extrema Unctione Jacobi 5. *Ungentes eum oleo.* De Ordine 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyteri.* De reliquis Sacramentis etiam liquet, ut paulò superiùs ostendimus. Præterea Concilia persæpe judicarunt de veritate, aut falsitate Sacramentorum ab Hæreticis collatorum, & materiis, ac formis, quas usurpare consueverant: etenim in Concilio Nicæno Can. 19. reprobatur Baptismus Cataphrygorum, & Paulinistarum, quia non servaretur præscripta forma à Christo. In Concilio Arelatensi I. jubetur, ut Ariani redeuntes ad Ecclesiam interrogentur, quâ formâ usi sint in Baptismo. Hæc autem ratio nullius esset roboris, si formæ Sacramentorum non essent à Christo determinatæ: ergo nullum est Sacramentum, cujus materiam, & formam saltem genericè Christus non determinaverit; adeò ut si adhibeantur res substantialiter diversæ, vel diversa verba, tollatur totum Sacramentum. Præterea quia hoc idem docuerunt SS Patres, D. Augustinus lib. 6. contra Donatistas cap. 25. ubi ait: *Certa sunt verba Evangelica, sine quibus non potest consecrari Baptismus.* Damascenus lib. 4. de fide: *Quæ forma verborum in Sacramento adhibenda sit, Dominus exposuit, dicens: Baptizantes eos &c.* D. Dionysius itidem cap. 1. Ecclesiasticæ Hierarchiæ notat materias omnes, & formas Sacramentorum expressis haberi partim in scripturis, & partim ex traditione. Rursus hoc idem confirmat usus Ecclesiæ, quæ in iisdem materiis, & formis nihil unquam immutavit substantialiter, sed semper religiosissimè, quæ fuerunt ab initio præscripta, servavit; & si aliqua accidentalia pro varietate temporum judicavit esse immutanda, id semper præstitit salvâ Sacramentorum substantia, ut colligitur ex Tridentino sess. 21. cap. 2. Ratio itidem est, quia solus Christus potuit dare rebus, & verbis vim significativam, & causativam gratiæ, & figuræ: unde consultiùs fuit, ut hoc per se ipsum immediate faceret, quàm ut Ecclesiæ hanc impertiret facultatem eligendi, quam voluisset materiam, & formam, quibus postea ipse tribueret efficaciam. Quòd verò materiæ, & formæ Sacramentorum non fuerint à Christo determinatæ, secundum rationes accidentales, & specificas; sed tantùm secundùm rationem genericam ex eo liquet; quia in Sacramento Eucharistico materia est panis usualis, & Ecclesia in Concilio Florentino declaravit sufficere, si sit panis azymus, vel fermentatus. In matrimonio materia dicitur contractus usualis; & Ecclesia declaravit talem contractum non esse clandestinum. In Sacramento pœnitentiæ sufficere attritionem, vel contritionem. Christus enim instituit Eucharistiam in pane azymo, vel fermentato, & Ecclesia declaravit valide confici in utroque, quamvis Christus in una tantum specie confecerit: unde Ecclesia potest aliquam inducere mutationem accidentalem. Rursus verba Sacramentorum licèt quoad significationem sint determinata; non tamen quoad modum accidentalem significandi, adeo ut accidentaliter possint verba itidem variari, ut liquet in matrimonio, in quo mutuus consensus exprimitur diversis verbis Gallicis, Italicis, Latinis: ut etiam in Baptismo, nam Latini dicunt: *Ego te baptizo.* Græci verò: *Baptizetur servus Christi.* Hinc materia, & forma Sacramenti, quæ alicubi in Ecclesia est valida, est itidem valida ubique, dummodo non sit res diversa substantialiter. Ratio est, quia

quia illa materia, & forma sacramentalis valet ubique, quæ vim accepit à Christo significativam, & causativam gratiæ: sed materia, & forma, quæ alicubi valet, est hujusmodi, alioquin nullibi posset causare gratiam, ergo debet ubique valere, hinc non rectè asserunt aliqui, consecrationem fermentati valere apud Græcos, non apud Latinos, nam cum Ecclesia sit unica tantùm, & Christus unicam pro tota Ecclesia fecerit institutionem, qua determinavit ea, quæ Sacramentis sunt substantialia, sequitur, quod materia, & forma Sacramenti, quæ alicubi est valida in Ecclesia, valeat etiam ubique, dummodo non sit res substantialiter diversa: quapropter consensus clandestinus est materia valida Sacramenti matrimonii, ubi Tridentinum est promulgatum in sententia plurium, invalida verò, ubi est receptum, quia ubi fuit receptum Tridentinum, talis contractus non est validus. An verò Concilium recipi debeat à tota Ecclesia, putarim recipiendum esse eò, quia Synodus Oecumenica repræsentat totam universalem Ecclesiam.

Quamobrem asserendum est, materiam, & formam omnium Sacramentorum ita esse determinatos à Christo, ut non possint ab Ecclesia mutari proximè, & formaliter, quamvis aliquando mutari possint remote, & materialiter, saltem in aliquo Sacramento, quia Concilium Tridentinum statuit consensum Clandestinum sine præsentia Parochi, & duorum testium, esse invalidam materiam Sacramenti matrimonii, & nihilominus ante Concilium Tridentinum consensus clandestinus erat materia valida matrimonii, sed ex hoc, quòd Concilium effecerit, ut consensus clandestinus esset materia invalida Sacramenti matrimonii nonnisi remotè, & materialiter mutavit materiam hujus Sacramenti, non verò formaliter, & proximè, quia tunc materia & forma matrimonii dicerentur mutari formaliter, & proximè, si Ecclesia efficeret, ut contractus legitimus ad translationem juris in corpora utriusque contrahentis non esset materia valida hujus Sacramenti: Ecclesia autem hoc non fecit, nec potuit facere, quia hunc solum consensum voluit Christus esse legitimam materiam hujus Sacramenti, nil aliud statuendo circa eam, tunc verò dicuntur materia & forma mutari tantùm remotè, & materialiter, si consensus præstitus sine hac, vel illa peculiari conditione reddatur contractus omnino invalidus ad obligandum contrahentes: sed hoc solum præstitit Ecclesia, & potuit facere, quia in rebus moralibus, & politicis, potest Princeps ob bonum communitatis, & ad evitanda mala addere conditionem aliquam, huic contractui, cujus defectu redderetur illegitimus, ut passim contingit in aliis contractibus testamentariis, & condonationum: & cùm matrimonium sit verus contractus, potuit Ecclesia matrimonium reddere invalidum ex defectu conditionis, quam statuit esse necessariam, ut contractus sit obligatorius: ergo Ecclesia materialiter tantùm, & remotè potest mutare materiam, & formam Sacramenti, non verò formaliter, & proximè.

Dices, in Sacramento ordinis Christus etiam genericè materiam, & formam non determinavit, quia sub primis Ecclesiæ initiis Diaconi per solam manuum impositionem ordinabantur, & id etiam nunc in Ecclesia Græca usurpatur: sed in Ecclesia Latina nunc ordinantur Diaconi per traditionem Libri Evangeliorum, & formam illi correspondentem: hoc autem valere non poterat, antequam Evangelia scriberentur, ac divulgarentur ab Evangelistis. Rursus Presbyteris conferebatur etiam Sacerdotium, ut etiam nunc confertur apud Græcos Catholicos per manuum impositionem supra caput, in Ecclesia verò Latina confertur idem Ordo per traditionem panis, & vini, quæ sunt materiæ substantialiter diversæ, ergo videtur ex hoc sequi, Christum nec genericè determinâsse materiam, & formam Sacramenti Ordinis. Sed contra, quia, ut respondet Bellarminus lib. de Ordine cap. 9. Est essentialiter idem ritus Ecclesiæ Latinæ, & Græcæ in Sacramento Ordinis, in quo Christus non determinavit materiam, & formam materialiter sumptas, sed tantùm formaliter, quia voluit Sacramentum istud conferri per aliquod signum sensibile significativum potestatis, quæ traditur, & per verba hoc ipsum exprimentia. Hoc autem signum sensibile apud Græcos est sola manuum impositio cum verbis significativis hujus potestatis traditæ: apud Latinos est impositio manuum, & traditio panis, ac vini cum verbis proportionatis; non quod hæc materia differat substantialiter ab illa, quam usurpant Græci; sed quia solùm magis explicitè designat eam traditionem potestatis, quam omnino ritus Græcus significat, sed minùs distinctè: quamobrem hæ duæ materiæ nonnisi accidentaliter differunt, quatenus Ecclesia Latina præter impositionem manuum, quæ posset sufficere, voluit, ut integra materia hujus Sacramenti esset primo una manuum impositio cum traditione panis, & vini, & forma significante potestatem sacrificandi: & iterum altera impositio manuum cum potestate absolvendi à peccatis. Si dicas, unam tantùm manuum impositionem apud Græcos esse materiam sufficientem: consequenter hanc eandem etiam sufficere apud Latinos, proinde post primam manuum impositionem esse sufficienter ordinatum Presbyterum etiam secundum utramque potestatem sacrificandi, & remittendi peccata, respondetur, id verum quidem esse, si primæ manuum impositioni applicaretur forma significans utramque potestatem; sed quia id non fit, ideo Presbyter per solam primam manuum impositionem non est adæquatè ordinatus, sed tantùm post secundam, cui applicatur forma significans potestatem remittendi peccata. Pari pacto in ordinatione Diaconi facta manuum impositione, licèt dicatur: *Accipe Spiritum Sanctum ad resistendum Diabolo*, quia verò hæc forma non sufficit, utpote nimis universalis, nec satis determinatè significans potestatem illam, donec tradito libro evangeliorum dicatur: *Accipe potestatem legendi Evangelium*, ideo Ecclesia Latina per traditionem libri Evangeliorum, & formam illi correspondentem vult Diaconos ordinari.

CAP.

CAPUT XI.

Qualisnam mutatio in materia, & forma irritet Sacramentum.

Quia Christus determinavit materias, & formas Sacramentorum, inde sequitur, quamlibet mutationem factam in illis, scilicèt materia, & forma, ut institutis à Christo esse substantialem, ac irritare Sacramentum. Mutatio substantialis materiæ fit, cum alterius speciei res sensibilis ad conficiendum Sacramentum adhibetur, quam à Christo præscripta sit, ut si aqua artificialis, aliúsque liquor ad Baptismum; acetum, aut liquor ex uvis, ab herbis expressus, panis horteaceus, vel massa farinæ non cocta ad Eucharistiam conficiendam usurparetur. Mutatio accidentalis materiæ est alteratio, qua species elementi sensibilis à Christo præscripti non solvitur, ut si sol vel cinis in aquam injiciatur, vel fermentum immisceatur farinæ, ex qua conficitur panis, quapropter Baptismus in aqua marina, vel nivea, aquis mineralibus collatus validus est, ut etiam valida panis fermentati consecratio. Mutatio verò substantialis formæ ea est, qua verborum sensus tollitur: talis erat mutatio, quam invexerat Secta quædam Valentinianorum Hæreticorum, à qua adhibebatur in Baptismo hæc forma, ut refertur S. Irenæus lib. 1. cap. 18. & Eusebius lib. 4. histor. Eccles. cap. 11. scilicet: *In nomine ignoti omnium Patris, in veritate omnium Matre, in eo, qui descendit in Jesum.* Mutatio verò accidentalis, quæ contingit in forma, est, qua verba mutantur, integro tamen sensu remanente, ut si in forma Sacramenti Eucharistiæ, quæ est: Hoc est enim corpus meum, particula illa causalis *enim* omitteretur, vel etiam pronomen *ego* in forma Baptismi, vel si lingua vernacula, aut extranea verba Sacramentalia proferantur: vel si intra eandem linguam verba synonyma, seu ejusdem significationis cum illis, quibus Ecclesia utitur, usurpentur, ut si loco hujus verbi te baptizo, diceretur te ablno, & loco verbi illius in Sacramento pœnitentiæ, *absolvo te*, diceretur, *remitto*, vel *condono tibi peccata mea.* Si tamen non sit eadem verborum significatio explicitè, & distinctè: adeóque ex publico, & communi usu tunc substantialis mutatio censenda est, ut si quis dicat in Baptismo: *Ego te baptizo in nomine Sanctissimæ Trinitatis*, illud enim nomen Trinitas trium divinarum personarum distinctam invocationem non exprimit, quæ ad perficiendum Baptismum ex Christi institutione necessaria est: pari pacto, si quis dixerit: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, & procedentis ab utroque*, censeretur mutatio substantialis: quia licèt Patris, & genitoris, Filii, & geniti, Spiritus S. & procedentis ab utroque sint synonyma ex parte rei significatæ; non ita ex modo intelligendi, & significandi, neque ex publico, & communi usu, ut docet D. Thomas 1. part. quæst. 40. art. 2. & 3. part. quæst. 66. art. 5. ad 1. his prænotatis.

Asserendum est primò mutationem essentialem tam in materia, quàm in forma, irritare Sacramentum, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma 3. part. quæst. 60. art. 8. & habetur etiam in cap. retulerunt de consecrat. dist. 2. Ratio est, quia Concilium Nicænum Can. 19. decrevit, irritum fuisse Baptismum, ac nullius valoris Paulianistarum, eo quia mutabant veram formam hujus Sacramenti, ut liquet ex Innocentio I. Epist. 22. cap. 5. ex quo constat, mutationem essentialem in forma irritare Sacramentum: quia quoties non fit, quod Christus instituit, nullum conficitur Sacramentum: sed quoties mutantur substantialiter materia, & forma Sacramentorum, prout Ecclesia eas usurpat, non fit, quod Christus instituit: siquidem Ecclesia facit, quod Christus instituit: ergo illa mutatio irritat Sacramenta, quia faciunt, ut materia, & forma, non Sacramenti, non sint, quas Christus instituit; quia Sacramenta non possunt aliter confici, quàm à Christo fuerunt instituta, quia solus potuit Sacramenta instituere, quia in prudentum existimatione non manet ampliùs eadem res, quæ à Christo fuit assumpta ad significandam, & causandam gratiam. Quòd hæc prudentum existimatio sufficiat, ut res immutata non censeatur eadem, quæ à Christo fuit instituta, exinde evincitur, quia mutatio essentialis ex genere suo facit aliud secundum essentiam; accidentalis verò alterum: sed quoties secundum prudens judicium non manet eadem res, aut eadem significatio, res, & significatio est alia essentialiter: consequenter non remanet eadem, nec conficitur Sacramentum.

Quòd verò, si mutatio sit accidentalis, notabilis tamen reddit mutationem illicitam, & peccaminosam administrationem Sacramenti, quia si mutatio accidentalis sit notabilis, violat grave præceptum Ecclesiæ, violare autem grave præceptum Ecclesiæ, non excusatur à gravi peccato, consequenter talis administratio Sacramenti redditur peccaminosa. Quando verò mutatio accidentalis dicenda sit notabilis, debet id conjectari ex circumstantiis. Quando verò mutatio est substantialis circa materiam Sacramenti, tunc irritatur Sacramentum. Est autem mutatio substantialis circa materiam, quando id, quod usurpatur, non convenit in re, & nomine, cum materia, quam Ecclesia communiter usurpat: siquidem si materia, quæ usurpatur, conveniat in re, & nomine cum ea, quam Ecclesia usurpat, & est eadem substantialis res, ut vinum album, aut nigrum, aqua calida, vel frigida, panis fermentatus, aut azimus non differunt nomine, nec re, consequenter sunt res aptæ, & validæ ad Sacramentum, secus vinum, quod ex vite non esset, nec ex uvis expressum, sed ex pomis, vel aliis fructibus, ut etiam cerevisia, panis ex castaneis compactus, qui differunt re, & nomine, non sunt materiæ sufficientes Sacramentorum, ut nec etiam massa farinæ nondum cocta, quia non dicitur panis, nec est cibus humanus, tametsi panis, & massa cocta non differant essentialiter.

Quòd verò ad mutationem formæ verborum attinet, si mutatio talis sit, ut corrumpat sensum, & significationem verborum tunc talis mutatio censetur essentialis, & tollere valorem Sacramenti, secus si non corrumpat sensum, tunc censetur tantùm accidentalis. Ratio est, quia sensus, & significatio vocum sunt animæ formæ; unde sublato sensu, & significatione tollitur etiam substantialiter ipsa forma. Verùm quia licèt id sit per se notum, adhuc desideratur, ut specialius explicetur, quandonam ita mutetur sensus vocis, & significatio, ut destruat sensum formæ, id operæ pretium est declarare, & quot modis contingat mutari formas vocales Sacramentorum,

torum, & hi modi ſeptem recenſentur, quorum primus eſt totalis mutatio vocum in voces alterius idiomatis, vel in alio ſynonymas. Secundus eſt transpoſitio vocum; tertiùs interruptio. Quartus additio, quintus detractio, ſextus corruptio externa, & ſeptimus corruptio purè interna. Unde mutatio totalis vocum in alias ſynonymas, vel alteriùs idiomatis non tollunt valorem Sacramenti, quia non mutatur ſignificatio, ſive tota forma pronuntietur alio idiomate, ſive miſceatur partim ex uno, & partim ex alio idiomate, ut communiter docent Doctores cum Cajetano 3. part. quæſt. 60. art. 7. circa ſolutionem 2. quia tunc mutatio eſt tantùm materialis, & non ſecundùm ſignificationem, ergo remanet eadem forma ſecundum eſſe formale. Peccaret tamen, qui abſque cauſa verba uſurparet alterius idiomatis, tametſi id aliquando poſſet eſſe neceſſarium, ut notat Sà verbo Baptismus cum victoria quæſt. 18. de Baptiſmo, ut in Obſtetricibus, quæ baptizant parvulos in neceſſitate, tunc enim meliùs cenſetur, ut eos baptizent vernacula lingua, quàm ut latinè pronuntiando pervertant ſenſum verborum. Mutatio tamen per transpoſitionem verborum ſacramentalium non irritat Sacramentum, ſi retineatur idem ſenſus: ſecus ſi tranſpoſitio pervertat ſenſum formæ, ut eſſet hæc tranſpoſitio: *Ego in te Patris baptizo nomine*, quia pervertitur ſenſus formæ, hinc tranſpoſitio verborum ſacramentalium, quandoque formam ſubſtantialem infert, quandoque tantùm accidentariam, & tunc habetur mutatio ſubſtantialis, ſi tranſpoſitio tollat ſenſum locutionis, & accidentale, ſi non tollat, & id ex communi hominum ſenſu eſt judicandum, ut ſi Miniſter Baptiſmi dicat: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Ego te baptizo*, vel Sacerdos Eucharistiam conſecrans dicat: *Hoc corpus meum eſt*, tunc habetur integra forma ſacramentalis, quia ſenſus manet idem: ſin verò baptizans dicat: *Patris te ego baptizo in nomine Filii, & Spiritus S.* aut *Filii ego te baptizo in nomine Patris, & Spiritus S.* in iſtis transpoſitionibus verborum corrumpitur ſubſtantia formæ, quia ſenſus, propter quem forma verborum ſacramentalium inſtituta, & præſcripta eſt, tollitur, adeoque non perficitur Sacramentum, ut etiam in hac alia tranſpoſitione: *Ego in te Patris nomine*: quia ſenſus formæ pervertitur. Quòd verò ad interruptionem, & mutationem verborum attinet, docent communiter interruptionem notabilem, per quam moraliter intermittitur oratio, ut etiam non notabilem cum proteſtatione tamen non perſequendi orationem irritum reddit Sacramentum, quia tunc ſignificatio non ſubſiſtit ſine continuatione orationis: ſi enim mora ſit longior par poſterior formæ, non videtur efficere unam orationem moraliter cum priore antea prolata. Quòd ſi interruptio ſit modica, non tollitur unitas orationis, ut ſi quis dicat: *Ego te baptizo*, & poſtea conqueratur, aquam eſſe frigidiorem pro parvulo abluendo, & poſtea pergat addere: *In nomine Patris &c.* Hinc interruptio verborum interdum mutationem ſubſtantialem, & aliquando tantùm accidentariam invehit in formam ſacramentalem: eſt enim mutatio ſubſtantialis, ſi tanta ſit, ut intercipiatur intentio pronuntiantis, ac ſenſus verborum tollatur, ut ſi quis poſt prolationem horum verborum, *hoc eſt corpus*, Pſalmum recitet, vel ſilens longam moram interponat, & poſtea proferat *meum*, tollitur ſenſus, alioquin irritum eſt Sacramentum. Sin verò parva ſit interruptio, *qua intentionem proferentis, & intellectum verborum non aufert*, mutatio tantùm accidentaria eſt, nec impedit integritatem Sacramenti, ut ſi Sacerdos Eucharistiam conſecrans, poſtquam dixit: *Hoc eſt*, ſternutaret, & tuſſiret, & non ſubjungeret, *corpus meum*, vel poſtquàm dixit: *Ego te baptizo*, ſilentium injungeret fabulantibus, dicens, parcite vocibus, ſilete, & ſtatim ſubjungeret: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quòd verò ad mutationem per detractionem alicujus vocis, ex qua ſubſtantialiter non varietur ſignificatio, ut ſi in forma Baptiſmi, vel pœnitentiæ omittatur particula *ego*, tunc non cenſetur mutatio ſubſtantialis, quia verbum baptizo, & abſolvo, particulam illam ſufficienter includunt, ſecus ſi omitteretur particula *te*, eſſet mutatio ſubſtantialis, ut etiam in forma Baptiſmi, quia forma conficit Sacramentum ratione ſignificationis, & ſenſus, ergo variatio ſenſus per omiſſionem verborum Sacramentum irritat, poteſt tamen omiſſionem verborum pertinere ad ſubſtantiam formæ ſacramentalis: & tunc cenſetur fieri, cum tollitur debitus verborum ſenſus, ut ſi alicujus ex tribus perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis nomen in forma Baptismi omitteretur, irritum eſſet Sacramentum, quapropter Didimus lib. 2. de Spiritu S. ait: *Si quis ita baptizare conetur, ut unum de prædictis nominibus prætermittat*, (ſcilicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti) *ſine perfectione baptizabit*: pari pacto, ſi perſonam baptizati Miniſter Baptismi non exprimeret pronomen demonſtrativum ſecundæ vel tertiæ perſonæ, aut nomen proprium omittens, & tantum diceret: *Ego baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ſubſtantia itidem violatur formæ ſubſtantialis: & idem judicium ferendum eſt de omiſſione pronominis demonſtrativi *hoc*, vel *hic*, vel pronominis *meum*, vel *mei*, in forma conſecrationis Euchariſtiæ.

Additio itidem aliquarum vocum ad verba formæ aliquando deſtruit verum ſenſum formæ, & aliquando non, ut ſi mutatio ſit accidentalis, ut ſi quis dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filii ſapientis*, tunc forma eſt valida, ſecus ſi dicat: *Ego te baptizo in nomine Majoris, & Filii minoris, & Spiritus S. minimi*, tunc enim forma non eſſet valida, quia non invocarentur veræ perſonæ Trinitatis, ſed fictè & verba repugnant cum illis particulis *in nomine*, quibus ſignificatur æqualitas perſonarum. Additio enim verborum, quæ debitum formæ ſacramentalis corrumpunt, tollit veritatem Sacramenti, ut ſi quis dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, & Filii minoris*: ſicut olim Ariani quidam baptizârunt: vel: *Ego te baptizo in nomine Patris per Filium in Spiritu Sancto*; hæc enim additio collatum Baptiſma corrumperet, idque miraculo comprobatum eſt, Baptiſmum ita collatum eſſe irritum, refert enim Theodorus Lector lib. 2. hiſtor. Eccleſ. *Quòd quidam Deuterius Arianorum apud Conſtantinopolim Epiſcopus, cum Barbam ita dictum baptizaret Domini traditionem reſpuens, auſus eſt, inter baptizandum dicere: baptizatur Barba in nomine Patris per Filium in Spiritu Sancto, quibus prolatis aquam, qua in piſcina erat, ſtatim evanuit: Barba vero confeſtim inde effugiens, rem cunctis declaravit*: ſecus ſi additio ita fiat, ut non auferat debitum ſenſum, non tollitur Sacramenti veritas, ſive fiat in principio, vel in medio, vel in fine formæ ſacramentalis, aut ſi aliquis dicat: *Ego de baptizo in nomine DEI, Patris omnipotentis, & Filii ejus unigeniti, & Spiritus Sancti Paracleti*, eſt verum Baptiſma, ut etiam, ſi quis dicat: *Ego de baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, & Beata Virgo te adjuvat. Quòd ſi quis diceret: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus*

Spiritus Sancti; ac Beatæ Virginis Mariæ, non esset Baptismus, quia Christus non instituit sub illa forma, ut nomen invocetur Beatæ Virginis Mariæ, hinc D. Paulus 1. ad Corinth. 1. ait: *Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis*: & quidem si eodem modo intelligeretur, in nomine Beatæ Virginis baptizare sicut in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Quo Baptismus consecratus, utique talis esset contrarius fidei, & Christi institutioni ac tolleret veritatem sacramenti: sin verò ita intelligeretur, non quasi numen Beatæ Virginis, aliquid operetur in Baptismo, sed ut ejus intercessio prodesset Baptizato ad conservandam gratiam Baptismalem, tunc ut docet D. Thomas, non tolleretur, sacramenti perfectio; unde cum hæc verba, & in nomine Beatæ Virginis includant æquivocationem consultius esset interrogare Ministrum de sua intentione, in quo sensu intelligat præfata verba, quæ cum patiantur plures sensus ad unum illorum determinatur ex intentione proferentis, quod si de intentione Ministri, à quo præfata verba addita sunt, liquidè non constet, dubius est Baptismus, ideoque sub conditione iterum baptizandus esset, qui sub tali formula baptizatus fuit. Quòd si additum formæ sacramenti adversetur veritati fidei, si tamen formam non afficiat, nec in eam refundatur, aut ejus sensum variet non tollit veritatem sacramenti: ut si sacerdos Eucharistiam consecrans post prolata hæc verba. *Hoc est corpus meum*, preces aliquas adderet, quæ hæresim continerent, ut si cum Calvinistis diceret, *& illud in cœlis ad dextram Patris positum adoramus, cujus figuram tantum in terris nobis præbes*, vel hæc alia adderet verba: *Tribue Domine, ut quod ore manducari non potest, fide sumamus*, vel adiungeret hæc alia verba: Quod de cœlo sumptum est, aut quod ubique est; non quasi partem formæ sacramentalis esse vellet, sed ut errorem secum indicaret, aut alios in eandem hæresim pertraheret, vera esset, & valida consecratio, dummodo intenderet facere quod facit Ecclesia alioqnin ex defectu legitimæ intentionis irritum esset sacramentum, ut docet D. Thomas quæst. 6 s. art. 1. inquiens: *Si intendat per hujusmodi additionem vel diminutionem alium inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus non videtur, perfici Sacramentum: quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Ecclesia.* Cœterum quod preces additæ, & continentes hæresin non irritent sacramentum, nec ejus formam afficiant, & corrumpant, asserit D. Augustinus lib. 6. de baptismo contra Donatistas cap. 25. ubi ait: *Si non sanctificatur aqua cum aliquæ erroris verbo per imperitiam peccator effundit multi non solum mali, sed etiam boni fratres in ipsa Ecclesia non sanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, si à doctioribus fuerint recitata, & multa in eis reperiuntur contra Catholicam fidem, nunquid si manifestarentur aliqui baptizati, cum illæ preces dictæ super aquam fuissent, juberentur denuò baptizari? quid ita? Quia plerumque precis vitium superat precantis affectus: & quia certa illa evangelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, ut per illa sic evacuentur quæcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Christi nomine excluditur. Nam utique Hæreticus si afferat precem vitiosam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo possit illa imperitia superari.* Et paucis interjectis subdit: *Efferat etiam, ut fieri solet aliquam precem, in qua loquatur contra regulam fidei (multi quippe irruunt in preces, non solum ab imperitis loquacibus, sed etiam ab Hæreticis compositas, & ignorantiæ simplicitate non eas valentes discernere, utuntur eis, arbitrantes quod bonæ sint) nec tamen quod in eis perversum est, evacuat illa, quæ ibi recta sunt, sed ab eis potius evacuatur, sicut in ipso homine bona spes, & probabilis fidei, sed tamen homine si quid aliter sapit, non inde evacuantur, quæ rectè sapit, donec ei Deus revelet, & quod aliter sapit.*

Ex corrupta verò prolatione verba variantur, sed si adsit intentio significandi, quod intendit Ecclesia, non irritatur sacramentum, ut constat ex cap. *Retulerunt de consecratione cap. 4.* ubi Zacharias Pontifex ad Bonifacium rescribit, validam fuisse hanc formulam, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filia, & Spiritua sancta*, quia talis corruptio non tollit significationem; siquidem verba significant juxta intentionem loquentis, qua propter Pontifex prohibuit eos rebaptizari, qui sub hac forma fuerant baptizati ab imperito sacerdote, eò quia habuit intentionem faciendi quod facit Ecclesia, & noluisset errorem introducere nec hæresin, quapropter mutatio illa fuit tantum materialis, non vero quoad significationem: quia verba fuerunt prolata ex intentione faciendi. quod facit Ecclesia, & ex tali intentione fuerunt verba illa determinata ad eandem significationem, tametsi quoad sonum fuerunt corrupta. Hinc qui corruptè profert verba sacramentalia, si id ex industria faciat, non videtur sacramentum administrare cum intentione faciendi quod Ecclesia facit, & ita non videtur sacramentum perfici: sin autem id faciat ex errore, vel lapsu linguæ, & corruptio tanta sit, ut sensus locutionis destruatur, ut si loco horum verborum *in nomine Patris*, Minister dicat *in nomine Matris*, vel pro verbo *baptizo* dicat *baptizor*, nullum pariter sacramentum est. Sin verò non penitus auferatur sensus locutionis per hujusmodi corruptelam perficitur nihilominus sacramentum, ut superius ostendimus, quia licet mutetur sensus sensibilis, remanet tamen idem sensus. Hinc substantiam formæ sacramentalis non mutavit alius Presbyter, qui rusticè hunc in modum baptizavit, *in nomine Patris mergo, & Filii mergo, & Spiritus sancti mergo*, ut respondit Stephanus II. tom. 2. Concil. ad annum 754. *Infantes verò illi*, ait Pontifex, *quos baptizavit, licèt rusticè, quia in nomine Trinitatis sunt baptizati, in eo permaneant baptismo*: Mutatio etiam per corruptionem merè internam, si sola sit nunquam reddit sacramentum invalidum, adeo ut si Minister exterius quidem integre pronuntiet voces, sed interius in sensu hæretico, & falso eas intelligat, vel putet voces quasdam esse essentiales, quæ revera tales non sunt, vel è contra, si tamen adsit intentio vera faciendi id, quod Christus instituit, non tollit valorem sacramenti, quamvis periculum sæpius sit, ne intentio illa irritetur, quia si non adesset vera intentio faciendi, quod Christus instituit sacramentum, nullius esset valoris non ex defectu formæ, sed intentionis: Idque ex eo convincitur, quia Græci sacerdotes ritu græco ordinati verè baptizant, & consecrant, licet errent putantes formam, qua utuntur Latini esse nullam: ergo licet qui baptizat, existimet interius Spiritum sanctum non procedere à Filio, validè tamen baptizat, si habeat intentionem efficiendi, quod Ecclesia efficit, quia error ille non significatur per verba, quibus administrat sacramentum. Præterea sacerdos verè etiam consecratet, si pronuntiaret verba, quamvis putaret

taret, Christum non esse in sacramento nisi figuratè, dummodò haberet intentionem faciendi hoc idem, quod Christus instituit. Pari pacto siquis calicem consecraret, & putaret pronomen *hic* sumi adverbialiter, non irritaret sacramentum, nisi fortassis intenderet expresse, illud sumere adverbialiter. Rursus si corruptio merè interna sit tantùm accidentalis, non irritatur sacramentum, tametsi adesset animus introducendi errorem, quia intentio introducendi errorem non potest tunc esse de errore contra substantiam sacramenti, quia mutatio est tantum accidentalis: ergo non irritatur sacramentum, quia remanet forma secundum illius substantiam, & etiam adest intentio faciendi hoc idem, quod facit Ecclesia.

Sed dices, si quis baptixet cum intentione introducendi Arianismum, & diceret: *Ego te Baptizo in nomine Patris, & Filii creati &c.* non conficeretur sacramentum, & tamen variatio esset tantum accidentalis: ergo mutatio accidentalis irritum reddit sacramentum, si adsit animus introducendi errorem. Sed contra est, negatur secunda pars antecedentis; quia talis variatio esset substantialis, non accidentalis, quia essentialiter variaretur significatum; scilicet secunda persona SS. Trinitatis, quæ non exprimeretur, cum sit de essentia formæ in sacramento baptismi, proinde variata essentialiter forma, variatur etiam ipsa significatio. Dices *ex capite retulerunt de consecratione dist. 4.* declaratur validus baptismus stante accidentali mutatione formæ, quia non adfuit animus introducendi errorem, & mutatio verborum est tantum accidentalis, ergo si error adfuisset, non fuisset baptismus validus. Sed contra, quia ille baptismus fuit validus, quia non adfuit animus introducendi errorem, quatenus mutatio verborum erat talis, ut de se patet esset essentialis, & accidentalis juxta diversum intentionem loquentis, consequenter habita fuit, proinde habita fuit pro accidentali, & stante intentione faciendi, quod facit Ecclesia, fuit Baptismus validus. Denique mutatio formæ de activa in passivam, aut de uno in alium modum, si servetur idem sensus, non irritat sacramentum: quia eo ipso, quod manet idem sensus, fit tantum mutatio accidentalis. Secus mutatio verborum in nutus extra sacramentum matrimonii est mutatio essentialis, quæ propterea irritat sacramentum. Ratio est, quia nutus non sunt ordinati ad significandum, quod significat forma: tum quia sunt valde confusi possunt applicari ad significanda diversa, tum quia tantum arguitive inducunt in cognitionem, ex quibus constat, mutationem verborum in nutus esse essentialem. Rursus mutationem verborum in scripturam irritum facit sacramentum; quia sacramenta ex institutione sui constant de verbis, ac habetur ex perpetuo usu, & traditione Ecclesiæ: sed scriptum est in diverso genere à verbis ore prolatis siquidem per scripturam verba non proferuntur ore, neque sono vocis explicantur sed tantum calamo scribuntur, consequenter verba scripta nequeunt esse forma sacramenti. Cœterum mutare formas, & materias sacramentorum nemini ex hominibus licet ex quavis ratione, adeo ut qui ex industria vel crassa negligentia materiam sic immutaret, ut sacramentum irritum redderetur, peccaret lethaliter peccato sacrilegii, quia hæc motatio redundaret in maximam incuriam Dei authoris sacramentorum, cujus institutio, & lex contemneretur. Rursus gravis itidem suscipienti inferretur injuria, quia sacramenti fructu omni privaretur. Lethaliter itidem peccarent, qui quacunque materiæ, & formæ mutatione ritus novos aut errores ab Ecclesia damnatos inducere intenderet. Neque enim Ministros sacramentorum excusare potest juris ignorantia quia necessario ad proprium ministerium, & officium suum ritè obeundum tenentur scire. Posset tamen à gravi peccato excusari laicus, qui in necessitate baptizans, & ex ignorantia formam sacramentalem corrumperet, non ita tamen excusaretur obstetrix curata eò quia ad munus obeundum obstetricis non admittitur, nisi probè sit edocta, & instituta ad Baptismum in articulo necessitatis sub præscripta forma verborum conferendum, ut decretis Ecclesiæ injungitur in pluribus Conciliis citatis à Ludovico Bochello, *lib. 2. decretor. Eccles. Gallican. lib. 3. de Baptismo*. Neque à lethali culpa excusari posset, qui ex industria corruptè proferret, ac mutaret verba formæ sacramentalis, tametsi sensus maneret idem, & accidentaria tantum fieret immutatio, idque ratione gravis negligentiæ contemptus vel scandali, idque vel maxime si corruptio illa vel mutatio notabilis foret: ut si quis volens ministrare baptismum sciens diceret in *nomine Patria, & Filia, & Spiritu sancta*: vel in consecratione Calicis omitteret verba illa novi, & æterni testamenti mysterium fidei. Sin autem mutatio levis sit, & non cum plena consideratione, & deliberatione facta Minister posset excusari à lethali, non tamen saltem à veniali: neque excusatur à peccato mortali, qui in administrandis sacramentis utitur materia, aut forma dubia, quando habere potest certam, & indubitatam, idque ob periculum non conficiendi sacramentum, qua de causa sacrilegis, & irrisioni rerum divinarum se exponit, & hoc casu habetur regula D. Augustini lib. 1. de baptis. cap. 3. ubi ait: *Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus ex eo solo quod certis incerta proponeret*, neque obstat Opinionis probabilitas, siquidem quidquid sit de probabilitate speculativè sumpta quod materiæ quædam, & formæ sufficientes ac legitimæ videantur in scholis non tamen probabilitate practica, quia in praxi non est probabile, quia prohibitum, & damnatum ab Innocentio XI. Pontifice Maximo anno 1679. die 2. Martii damnavit enim hanc propositionem: *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti relicta tutiore, nisi id vetet lex conventio aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione baptismi Ordinis sacerdotalis aut Episcopalis.* Cum igitur hæc propositio damnata fuerit, sequitur, in praxi non esse probabile in administratione sacramentorum uti materia vel forma dubia. Peccant etiam lethaliter, qui modum materiæ, & formæ notabilem, & ab Ecclesia universali vel sua observatam non servat, ut si sacerdos ex industria in missæ sacrificio non misceret, quam vino, vel sacerdos Latinus præsumeret in fermentato consecrare Eucharistiam, ut etiam PresbyterGræcus in axymo, quia modum notabilem in materia Eucharistiæ à sua Ecclesia observatum ipse non servaret, Verùm quia Ecclesia Latina est universalior, & per singulas mundi partes persusa, & ubiq; consecrat in azymo censeretur excusatus sacerdos, Græcus qui in suis regionibus in azymo consecraret, quia se conformaret Ecclesiæ universali, proinde laudabiliter potius ageret.

Quod

Quod si quæras, cur Christus instituerit sacramenta in rebus, & verbis respondetur, quia id congruum erat, quia cum Verbum junctum esset carni visibili, ita in sacramentis rebus sensibilibus congruum, fuerat, ut verba jungerentur; & id etiam exigebat conditio hominis, qui cum sit compositus ex anima, & corpore, ita materia sensibilis sacramenti esse debuit, quia repræsentat corpus: verba autem animam afficiunt ad credendum, juxta illud D. Augustini Tract. 80. in Joan. ubi ait: *Unde est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur.* Rursus hoc idem exigebat significatio sacramenti, quia cum rerū non sit determinata significatio, sicut vocū, eadē enim aqua in caput injecta potest pluta significare, scilicet refrigerium, ob suam frigiditatem, humectationem, ob humiditatem: sic per verba accipiunt res determinatam significationem, ut aqua in caput pueri inversa per hæc verba, *Ego te baptizo*, determinatur ad significandam spiritualem ablutionem, & emundationem à peccato. Hinc Augustinus ait: *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Per hæc verba, & ex rebus simul cum verbis habetur integra significatio sacramenti: quia nec res solæ, seu aqua, neque verba sola, scilicet, ego te baptizo adæquatè significant effectum sacramenti, seu ablutionem à peccato, bene tamen, si res, & verba simul jungantur, res enim quia indifferentes, sortiuntur rationem materiæ, quæ ex se, & natura sua indifferens, est ad varias formas: & verba utpote determinancia res ipsas, habent rationem formæ, de cujus ratione est materiam determinare.

Si quæras, quid sint cæremoniæ sacræ componentes aliquo pacto integraliter sacramentum, & an habeant aliquem proprium effectum. Pro declaratione quæsiti præmittendum est, cæremoniam universim vocari actionem quamlibet externam, qua exhibemus honorem Dei: Hæc enim definitio etiam profanis Authoribus innotescit, qui volunt cæremoniæ nomenclaturam à Cære deductam, eò quia in eo primom Numa Pompilius Romana sacra instituerit. Alii etiam volunt cum D. Augustino lib. tetract. cap. 37. Etymologiam cæremoniæ desumi à carendo, eò quia pleræque in abstinentia potius sitæ sint. Ratio est, quia cum actus internus virtutis religionis sit velle cultum, & honores exhibere Deo, ut supremo Domino, actus ejus externus elicitus est, necessario actio externa, qua colitur, & honoratur Deus, ut genuflexio, adoratio, & aliæ id genus actiones externæ, in quo sensu omnes sacræ observantiæ, & sacrificia cæremoniæ vocantur. Ut autem ad nostrum pertinet institutum, cæremonia est, actio externa religiosa instituta ab Ecclesia in honorem Dei ad decentem, & debitum usum sacramentorum, quapropter cæremonia vocari etiam solent sacramentalia, quia cæremonia hic vocatur, quod non pertinet ad ipsam essentiam sacramenti, aut sacrilegii, sed tantum, ut est aliqua circumstantia, quæ comitatur actionem sacramentalem, hinc sacramenta conveniunt cum sacramentalibus, quia etiam sunt sacræ cæremoniæ, differunt verò, quia sacramenta per se immediatè referuntur ad cultum Dei, & sanctificationem animarum: sacramentalia verò tantum mediatè, quatenus ordinantur ad decentem usum sacramentorum, & sacrificii, siquidem cæremonia est aliqua circumstantia sacramenti, & distinguitur ab ejus substantia, Præterea quia sacramenta sunt immediatè instituta ab ipso Christo, & sacramentalia ab Ecclesia. Distinguuntur etiam ratione effectus, quia sacramenta conferunt gratiam ex opere operato, non ita sacramentalia, quæ gratiam non conferunt: verum an possint cæremoniæ habere aliquem effectum proprium ex opere operato, controvertitur in scholis, quia de signo crucis, & de aqua lustrali plures probabilitet affirmant. Alii dicunt, ex opere operato proprie dictè nihil posse fieri per has cæremonias, quæ sententia censetur probabilior, quia Deus non dedit Ecclesiæ hanc facultatem, quæ solius Christi est propria: habent nihilominus hujusmodi cæremoniæ majorem quandam vim quam ex opere operantis, alioqui superfluæ viderentur orationes Ecclesiæ, quæ recitantur in benedictione aquæ, & aliorum sacrorum vasorum: quapropter hæ actiones vim habent impetrandi gratias actuales, quibus mediantibus homo disponitur ad gratiam recipiendam, & remissionem venialium. Tum quia beneficia temporalia, & victoriam de Dæmone immediatè etiam impetrant. Cæterum Ecclesia convenientissimè instituit has cæremonias, quibus in admioistratione sacramentorum, & in sacrificiis sacerdotes utentur, quia ex decentissima earundem celebratione impensè honoratur Deus, & sine hisce cæremoniis irreverenter tractarentur sacramenta. Præterea quia per has cæremonias ritè docentur fideles, tum excellentem sacramentorū præstantiam, tum significationem mysteriorum, quæ in sacramentis continentur.

CAPUT XII.

An sacramenta novæ legis conferant gratiam ex opere operato non ponentibus obicem?

Negant sectarii, sacramenta novæ legis causare gratiam, putantes justificationem non esse quidquam intrinsecum animæ, sed tantum extrinsecum Dei favorem vel justitiam Dei, & Christi nobis imputatam, & extrinsecus veluti applicatam. Censent enim, ad justificationem hominis nihil aliud requiri quàm fidem, seu fiduciam, qua confidimus, & credimus justitiam Dei, vel Christi nobis prodesse ad condonationem peccatorum, & inde inferunt sacramenta novæ legis aliud non exercere munus nisi quod excitent in nobis, ac fidem, seu fiduciam; vel etiam, ut sint quædam notæ Christianæ professionis, quibus fideles ab infidelibus discernuntur, quæ sententia quam sit falsa, fusè demonstravimus in Theologia in Tractatu de gratia, ubi evidenter ostendimus, gratiam justificantem revera esse aliquam intrinsecam qualitatem inhærentem animæ, & per quam justificamur.

Præterea Hæretici rident modum loquendi Doctorū Catholicorum asserentium sacramenta novæ legis causare gratiam, *ex opere operato*, ajunt enim hanc vocem novam esse, ac barbaram latinitatis corruptricem, & adversantem legibus grammaticæ, ex cujus regulis constat operatum non usurpari passive, quia actionem significat, & non passionem. Hinc Calvinus in antidoto Concilii Tridentini hanc vocem *operatum*, monstrat monstrosam excogitatem tantum à Baptistis ad excludendam fidem, & pœnitentiam, aliosque bonos actus, veluti inutiles ad justificationem: quinimo etiam ad excludendam ipsam passionem Christi, quapropter Hæretici Doctores Catholicos calumniantur, dicentes eos vocibus illis nihil aliud significare, nisi quod sacramenta novæ legis gratiam conferant sine fide, aut bono motu cordis, & sine alia dispositione sufficiente, sed

quàm injustè has calumnias iniiciant in Catbolicos, ex eo deprehenditur facile, quia usurpare verbum deponens in significatione passiva non est res nova, quia hanc locutionem ante annos 400. invenimus usurpatam ab Innocentio III. *lib. 3. de Mysterio Messia.* & ejus significatio frequenter repetitur in Augustino *lib. 4. contra Cresconium cap. 16. & lib. 4. contra Donatistas cap.* 34. Rursus quamvis nova esset vox, non tamen vetentur Catholici, ut notat Vincentius Lyrinensis in Commonitorio voce nova aliquid dicere *novi*. Neque ex eo quod hæc vox operatum adversetur regulis Grammaticæ inde Hæretici debent Catholicos ridere, quia ad vitandam ambiguitatem, & magis explicandam veritatem solet subinde Ecclesia nullo habito respectu ad regulas Grammaticæ aliquas usurpare voces, quæ clarius rem exprimunt, & quibus faciliús fideles sensum Ecclesiæ percipiunt, quapropter D. Augustinus in Psal. 138. ut facilius intelligeretur ab aliquibus Monachis, maluit dicere *ossum ossi*, quàm *os ossis*, & assignat rationem, *quia melius est, ut nos reprebendant grammatici quam ut non intelligant populi.* Præterea etiam Philosophi voces usurpant legibus Grammaticæ minimè consonas, ut cum dicunt *in essendo*, quia hac vore melius, & clarius exprimitur ipsum esse rei. Philosophi igitur; & Theologi cum plus sint solliciti de veritate: quam de latinitate, ideo non ex ignorantia, sed studio voces subinde dissonas grammatices regulis usurpant, ut clarius, meliusque intelligantur sublata omni ambiguitate. Secus quia Hæretici magis student Latinitati, quam veritati, iden nonnisi ægrè hujusmodi voces ferunt, præsertim quando contra ipsos manifestant rei veritatem, ait Augustinus lib. 1. confess. cap. 18. *Sunt enim Heretici magis solliciti de modo loquendi, quam de arte bene vivendi, plus erubescentes si seclusa aspiratione pronuntient ominem, quam si intercluja respiratione enecent hominem.* Præterea quia plerumque in sacra scriptura voces, quæ tantum secundum Leges Grammaticæ habent solam significationem activam usurpantur passivè, ut ad Hebræ. 13. *Talibus enim hostiis promeretur Deus*, verbum enim, *promereor*, juxta regulas grammaticales habet tantum significationem activam, & nihilominus à D. Paulo usurpatur in significatione passiva: unde non est quod Theologis versatur vitio, si usurpent passivè operatum, asserentes sacramentum novæ legis conferre gratiam ex opere operato, quia non nisi ratione majoris energiæ, & brevitatis causa hanc usurpant significationem. Prætetea neque alienum omnino videtur à consvetudine linguæ latinæ siquidem usus innlevit, ut verbis quibusdam deponentibus in participio præteriti tribuatur significatio passiva, ut cum dicitut, *interpretatus*, *mediatus*, *consolatus*, *admiratus*, unde non est, cur Theologi non possint hoc idem extendere ad participium, *operatus*, ut majori brevitate, energia, & elaritate rem exprimant, quam significant. Ad id quod addebant Novatores inde incuriam fieri Deo, & meritis Christi, respondetur hanc esse meram calūniam, quia Theologi omnes fatentur gratiam conferri principaliter à Deo per merita Christi adeo, ut sacramenta sint tantum instrumenta: ex quo liquet, Hæreticorum objectiones meras esse nugas, & calumnias.

Quid verò sit sacramenta novæ legis gratiam conferre ex opere operato diversimodè à Theologis id explicatur, pro quo juvat prænotare in justificatione, quæ per sacramenta obtinetur plura concurrere ex parte Dei voluntatem utendi re illa sensibili. Ex parte Christi passionem ejus: ex parte Ministri potestatem, voluntatem, fidem, & probitatem: ex parte suscipientis voluntatem, fidem pœnitentiam: ex parte deniq; sacramenti actionem ipsam externam in applicatione debita materiæ, & formæ sacramentorū, & utrinsq; ad suscipientem sacramentum positam, quæ vocatur opus operatum passive vocabulo in Ecclesia usurpato. Quid verò propriè sit, sacramenta causare gratiam ex opere operato, non operātis diversi modè explicat ut Plures cum Vasquez dicunt, opus operatum vocari, in quo Ministri sanctitas non attenditur, & opus operantis dici, in quo sanctitas Ministri, & ejus meritum spectatur. Alii, ut de Lugo disput 4. sect. 1. censent, tunc gratiam conferri ex opere operato, quando non attenditur solum meritum vel congruum, vel condignum, verum etiam ad ipsu opus præscindendo ab eo, quod sit etiam meritorium, quia tunc gratia datur ultra meritum etiam congruum operis: secus, ut ipsi ajunt, in opere operantis datur quidem ultra meritum condignum, non item ultra congruum. Alii verò melius asserunt, tunc gratiam ex opere operato dari, quando datur intuitu solius operis præscindendo ab eo, quod sit honestum, adeo, ut nullo pacto detur intuitu honestatis, quæ insit operi. Dari verò gratiam ex operte operantis, est illam conferri intuitu sanctitatis, & meriti operantis, ut notat Bellarminus lib. 2 cap. 1. & alii plures, & hoc tertio modo asserimus, gratiam tunc causari ex opere operato, quando causatur præcisè ab ipso opere, prout institutū est à Christo, non vero prout est honestum ac laudabiliter elicitum, & tunc causari ex opere operantis, quando causatur ex opere, ut meritorio, & honestu ex sanctitate, & affectu illius à quo elicitur. Ratio est, quia in sacramentis significantib⁹, & confrentib⁹ gratiam quinq; considerantur. Primò ex parte Dei voluntas, ut homines suscipiant sacramentum in talem finem: Secundò ex parte Christi passio, & ejus fructus: tertiò ex parte Ministri sanctitas, & intentio: quartò ex parte ipsius suscipientis dispositiones, & boni affectus. Quintò ex parte sacramenti ipsum op⁹ institutum à Deo: sed ex his quinq; illud quod instrumentaliter, & immediatè causet gratiam, est opus sacramenti seu ipsa actio sacramentalis operativa, seu elicita, non verò sanctitas suscipientis, vel ministrantis: siquidem potest opus bonum dupliciter considerari Primò prout ab ipso operante honestè elicitur, adeo, ut ipsa honestas sit causa gratiæ: secundò quatenus ab ipso Christo est institutum, adeo, ut honestas operis non sit causa gratiæ: sed tantum conditio, vel dispositio requisita ex parte subjecti, hinc confessio sacramentalis facta cum magna contritione consideratur primo, quatenus ipsa honestas contritionis exigit causare gratiam: secundò, ut est opus à Christo institutum in quo bonitas actus est tantum dispositio quædam suscipientis sacramentum, & hoc est ex opere operato causare gratiam: in sententia itidem D. August. lib. de peccator merit. & remiss. cap. 18. dicitur: *Hoc totum fit in parvulis vi sacramenti, & divina legis.* Hic modus explicandi gratiam causari ex opere operato, & ex opere operantis videtur cæteris præferēdus, neq; assentiendum est Vasquezio asserenti in opere operato non attendi sanctitatem Ministri cum in matrimonio requiratur sanctitas in utroque conjuge, sunt enim ambo conjuges simul suscipientes, & Ministri, adeo, ut in hoc sacramento unum non separetur ab alio: præterea pœnitens in confessione partialiter conficit sacramentum, & nihilominus requiritur ejus bona dispositio.

Dices, in sacramento pœnitentiæ dolorem non conferre gratiam, nisi ut honestum, & supernaturalem: sed dolor iste confert gratiam ex opere operato, ergo in opere operato attenditur ipsum meritum,

& hone-

Sed contra, quia, licet in Sacramento pœnitentiæ requiratur dolor sopernaturalis, non tamen ejus honestas est causa illius gratiæ, quæ producitur ex opere operato, quia hæc honestas est tantùm conditio necessariò requisita, ut producatur gratia, non verò est causa gratiæ. Sed instabis, quia si opus operatum tantùm significat ipsam actionem, ut elicitam, non verò ut honestam esse collativam gratiæ, nunquam satisfactio dicenda esset ex opere operato, quod est absurdum, quia fructus indulgentiarum, & sacrificii habetur ex opere operato. Præterea quia satisfactio per indulgentias non magis est ex vi operis, ut eliciti, quàm satisfactio per suffragia, quæ non est nisi ex opere operantis, etenim si aliquis applicet alteri satisfactionem sui jejunii, fructus ille acquiritur ab alio sine merito ullo proprio ejusdem. Tum quia per indulgentias applicantur nobis Christi satisfactiones absque ullo nostro bono opere: ergo vel utrinque erit opus operatum, vel in neutro. Sed contra, quia satisfactio ex opere operato interdum remittit pœnam, ut in indulgentiis, & sacrificiis, & aliquando tantùm ex opere operantis, ut in suffragiis. Cæterum discrimen inter indulgentias, & suffragia est, quia opus, ratione cujus conceditur indulgentia, sive sit aliquod opus meum, seu pura Pontificis concessio, non requiritur necessariò, ut sit honestum, & meritorium, siquidem merita Christi, è quibus sumuntur indulgentiæ, possunt suspensa manere; ex quo fit, ut ex opere operato conferatur remissio pœnæ, secus in suffragiis opus ultimum, propter quod datur satisfactio, debet esse illud ipsum opus, quod applicatur, ut in casu proposito, quamvis sub ea tantum conditione alteri applicetur, ut recitet unum vel alterum Pater, & Ave, alioquin maneret suspensa applicatio jejunii.

Asserendum secundò, sacramenta novæ legis conferre gratiam non ponentibus obicem, consequenter non esse tantùm signa excitativa fidei, vel notas, quibus fideles ab infidelibus distinguuntur, est de fide, & colligitur ex Tridentino sess. 7. can. 6. *Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratiæ, vel justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit.* Et hæc nostra assertio fuit etiam definita in Concilio Florentino in decreto unionis, ubi constituitur differentia inter sacramenta novæ, & veteris legis: eò quia sacramenta veteris legis tantùm significaverint, non causaverint gratiam, & sacramenta novæ legis eam significent, contineant, conferant, & causent, ut colligitur ex scripturis ac sacris Patribus, frequenter docentibus, sacramenta novæ legis habere vim causandi gratiam, & remittendi peccata, Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei*: Tribuitur enim generatio spiritualis, quæ fit per gratiam, Spiritui Sancto, ut causæ principali, & baptismo, ut causæ instromentali, hinc pulchrè Augustinus; expendens verba Joannis, ait epist. 23. *Non enim scriptum est, nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex operantium, vel ministrantium fide; sed nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto*, & Tract. 80. in Joan. *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat*, ergo cùm baptismos abluat, regeneret, & salvum faciat, debet habere virtutem causandi gratiam immediatè, & non tantùm excitandi fidem, per quam conferatur gratia, Neque obstat, quod respondet Calvinus, nomine aquæ intelligi Spiritum Sanctum, qui eatenus dicitur aqua, quia instar aquæ nos emundat, Nam contra est, quia per aquam communiter intelligunt baptismum, ut Justinus *Apologet.* 2. Tertullianus *Lib. de baptismo.* Ambrosius *Lib.* 3. *de Spiritu S. cap.* 11. Cyprianus *Lib.* 3. *ad Quirinum cap.* 25. Nazianzenus *orat.* 40. Basilius *serm. de baptismo*, & alii Patres. Præterea quia Joan. 3. dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu*, ubi ponitur aqua, ut distincta à Spiritu Sancto. Respondent secundò Sectarii, baptismum salvum facere, eò quia excitet idem. Contra est, quia fides præcedit baptismum. Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit*, tum quia inde sequeretur, infantes non posse baptizari, quia, cùm ipsi nondum sint capaces rationis, non potest in ipsis fides excitari; tum quia baptismus non esset regeneratio, quia excitare fidem non est regenerari. Sed respondent tertiò, baptismum abluere in remissionem peccatorum, quia est testimonium acceptæ justificationis. Sed contra, quia, si esset testimonium, supponeret peccata deleta, ergo non ablueret; Demum, quia abluere in remissionem peccatorum significat efficaciam ad remittenda peccata: hæc autem efficacia non habetur nisi per vim causativam gratiæ. Alia sacramenta novæ legis itidem conferre gratiam non ponentibus obicem, constat ex scripturis: nam de sacramento Confirmationis Act. 8. & 19. dicitur: *Per impositionem manuum dari Spiritum Sanctum.* De Eucharistia Joan. 6. *Qui manducat me, vivet propter me. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* De Pœnitentia Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* De extrema Unctione Jacob. 5. *Si in peccatis fuerit, remittuntur ei.* De Ordine ad 1. Timot. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*; Particula illa *per* significat verè ex vi impositionis manuum fuisse Timotheo collatam gratiam. De sacramento matrimonii definitum fuit in Conciliis, & præsertim Tridentino sess. 24. *Si quis dixerit, non esse verè, & propriè matrimonium unum ex septem novæ legis sacramentis, nec gratiam conferre, anathema sit.* Neque obstat, quod respondent Hæretici, scripturas tribuere justificationem fidei, non verò sacramentis, ut constat ex illo Apostoli ad Hebr. 10. *Justus ex fide vivit.* Marci ult. *Qui verò non crediderit condemnabitur.* Nam contra est, quia scripturæ non solum fidei, sed etiam sacramentis tribuunt justificationem: siquidem baptismo tribuunt regenerationem, & pœnitentiæ remissionem peccatorum: tribuunt autem fidei justificationem, ut primæ radici, quia sine fide non possunt haberi sacramenta.

Ratio autem evincens nostrum assertum, non potest alia assignari, quam ipsa Dei voluntas, & Christi, qui potuit ac voluit mediis sacramentis sensibilibus fructum communicare, ac pretium nostræ salutis, ut constat ex præcitatis scripturæ locis, Patrum testimoniis, & Ecclesiæ traditione. Siquidem Patres utuntur similitudinibus, & comparationibus, quæ vera & realem sacramentorum causalitatem adsignificant respectu gratiæ sanctificantis, etenim D. Leo Papa serm. 4. de Nativit. comparat baptismum utero virginali, inquiens: *Omni homini renascenti aqua baptismatis, instar est uteri virginalis, eodem spiritu replente fontem, qui replevit & virginem, ut peccatum, quod ibi evacuavit sacra conceptio, hic solvat ablutio*, & Tertullianus Lib. de Baptismo comparat baptismum aquis, in mundi primordiis volucres producentibus, & pisces. Nissenus virgæ Moysis, quæ obruit aquis Pharaonem, & exercitum ejus: hæ autem & aliæ id genus similitudines, & comparationes, procul dubio absurdæ forent, si sacramenta novæ legis ha-

haberent tantùm fidem excitare, non verò gratiam causare. Præterea quia verba sacramentorum debent necessariò suam habere veritatem, sed verba sacramentorum, ut rebus adjuncta, significant interiorem emundationem, & collationē gratiæ, ad augmentum, ut liquet ex verbis uniuscujusque sacramenti: Consequenter omnia sacramenta non solùm continent, & significant gratiam, sed etiam illam causant, unde Tertullianus Lib. de resurrect. carnis: *Caro abluitur, ut anima emaculetur, caro ungitur, ut anima consecretur, caro manuum impositione obumbratur, ut anima spiritu illuminetur: caro corpore Christi & sanguine vescitur, ut anima de Deo signetur.*

Asserendum tertiò, sacramenta novæ legis conferre gratiam ex opere operato, ita communiter Catholici, idque probant omnia Scripturæ sacræ testimonia, quibus gratiam per sacramenta conferri in superioribus ostendimus, siquidem remissionem peccatorum, donationem Spiritus Sancti, sanctificationem animæ, gratiæ infusionem, fidei non tribuunt, nec sanctæ dispositioni suscipientium, sed tantùm ipsi actioni sacramentali, & ipsi sacramento, quatenus à Christo institutum est, etenim Ezech. 36. dicitur: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & dabo vobis cor novum:* ubi luculentissima habetur baptismi commendatio. Zachar. 13. *In illa die erit fons patens domui David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ.* Joan. 1. contraponitur baptismus Joannis baptismo Christi: *Baptizo vos aqua, ille autem baptizabit vos in Spiritu Sancto, & igne;* sed si sacramenta novæ legis non conferrent gratiam, baptismus Joannis non fuisset inferior baptismo Christi. Tum quia sacramenta novæ legis conferre gratiam, ex opere operato fuit definitum in pluribus Conciliis, præsertim Milevitano *cap. 2.* Arausicano II. *cap. 25.* Florentino *in decreto Eugenii,* & Tridentino *sess. 7. can. 8.* ubi ait: *Si quis dixerit, per ipsa novæ legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.* Patrum itidem testimonia hanc veritatem Catholicam evincunt, etenim ex Patribus Græcis S. Justinus Martyr in Apologia ad Antoninum Imperatorem scribit: *Nos baptizari, ut remissionem ante commissorum peccatorum consequamur aqua.* Origenes homil. 14. in cap. 2. D. Lucæ ait: *Parvulos baptizari in remissionem peccatorum, & per baptismi sacramentum nativitatis sordes deponi.* Tertullianus Lib. de baptismo cap. 2. pulchrè: *Nonne mirandum, & lavacro dilui mortem? at quin eò magis credendum, si, quia mirandum est, idcirco non creditur. Qualia enim decet esse opera divina, nisi super omnem admirationem? nos quoque ipsi miramur, sed quia credimus. Cæterum incredulitas miratur, non credit. Miratur enim simplicia, quasi vana, magnifica, quasi impossibilia. Et si planè non putas, satis ad utrumque divina prænuntiatio præcucurrit, stulta mundi eligit Deus, ut confundat sapientiam ejus, & prædifficilia penes homines, facilia penes Deum.* Et cap. 3. subdit: *Ordinato per elementa mundo, cum incolæ darentur, primis aquis præceptum est animas proferre. Primus liquor, quod viveret, edidit, ne mirum sit in baptismo, si aquæ animare noverunt.* S. Cyprianus epist. 1. ad Donatum loquens de baptismo ait: *Difficile prorsus ac durum, pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuò posset, utque in novam vitam lavacro aquæ salutaris animatur, quod prius fuerat, exponeret, & corporea licet manente compage hominem animo ac mente mutaret. Qui possibilis ajebam, est tanta conversio, ut repentè ac perniciter exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit.* Et infra subjungit: *Sed postquam undæ genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper lumen infudit, postquam cœlitus spiritu hausto in novum me hominem nativitas secunda reparavit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa; facultatem dare, quod prius difficile videbatur geri posse, quod impossibile putabatur; ut esset agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret; Dei esse cœpisse, quod jam Spiritus Sanctus animaret.* S. Basilius Lib. de Spiritu Sancto cap. 15. de Sacramento baptismi ita ait: *Cum duo scopi propositi sint in baptismo, scilicet, ut aboleat corpus peccati, ne postea fructificet morti, tum ut vivat spiritu, & fructum habeat in sanctificatione, aqua mortis exhibet imaginem, corpus velut in sepulchro recipiens, spiritus verò vim vivificam immittit à morte peccati, renovans animas nostras in novam vitam. Hoc igitur est desuper nasci ex aqua, & spiritu, quasi mortificatio perficiatur in aqua vitam verò nostram operetur spiritus. Itaque si qua gratia est in aqua, non ex ipsius aquæ natura, sed ex spiritus præsentia.* D. Gregorius Nissenus orat. in baptism. Christi ait: *Baptisma peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis, & regenerationis causa,* & cùm hoc non uni aquæ, sed Spiritus S. operationi per aquam doceat esse tribuendum, ait: *Quare ne contemnas divinum lavacrum, neque id tanquam commune propter usum aquæ, parvi facias. Nam id quod operatur magnum est, & ab illo mirabiles existunt effectus.* Hoc idem asserit de reliquis sacramentis, quæ ex Spiritu S. & verbis divinis efficaciam habent, subdit enim: *Panis item Panis est initio communis: sed ubi eum mysterium sacrificaverit corpus Christi fit, & dicitur: sic mysticum oleum, sic vinum, cum sint res exigui pretii ante benedictionem, post sanctificationem, quæ à Spiritu S. procedit, utrumque eorum excellenter operatur. Eadem item verbi vis sacerdotem augustum, & honorandum facit, novitate benedictionis à communitate vulgi segregatum. Cum enim heri ac tempore superiori, unus è multitudine ac plebe esset, repente redditur Præceptor, Præses, Doctor pietatis, mysteriorum latentium Præsul: eaque contingunt ei, cum nihil vel corpore vel forma mutatus; sed quod ad speciem externam attinet, ille sit, qui erat invisibili quadam vi, ac gratia invisibilem animam in melius transformatam gerens. Atque ita ad multas res animum advertens, contemnenda quidem, videbis ea, quæ apparent, magna verò, quæ ab illis efficiuntur:* & ad id evincendum plura congerit, quæ licet specie externa parvi videantur facienda, virtute tamen divina fuerunt assumpta ad mirabilia peragenda, ut virga Moysis, Rubum Horeb montis, Pallium Eliæ, reliquiæ Elisæi, lignum Crucis, quæ cum materiæ sint inanimatæ, ac sensus expertes, nihilominus à Deo assumptæ fuerunt ad plura miracula perpetranda. Pari pacto etiam aqua, cum nihil aliud sit, quàm aqua, ex virtute tamen Omnipotentis Dei ita benedicitur, ut potens sit, non tantùm sordes corporis abstergere, verùm etiam animæ maculas, seu peccata delere, ac hominem ablutum renovare, ac spiritualiter regenerare. Quòd si non percipiatur, quomodo possit aqua maculas abstergere animæ, respondet Gregorius Nissenus loc. cit. *Ostende mihi modum nativitatis, quæ fit secundum carnem: & ego tibi vim regenerationis, quæ secundum animam fit, exponam. Dices fortasse, quasi quandam rationem reddens, semen causa hominis effectrix est. Audi igitur contra à nobis, quod aqua, quæ benedicitur, purgat, & illuminat*

nat hominem. Quod si mihi rursus contra subjicias, quomodo? clamabo contra te vehementius; quomodo humida atque informis natura homini fit? atque de omni creatura ita oratio progrediens in unaquaque re exercebitur: Qui cœlum? qui terra? qui mare? Qui res singulares? ubique divina vis, & efficacitas incomprehensibilis est. S. Joannes Chrysostomus homil. 25. in Joan. ait: *Quod est Matrix embrioni, hoc est fideli aqua: siquidem in aqua fingitur & formatur, nam primo dictum est, producant aqua reptile, animæ viventis. Ex quo autem Jordanis alveum ingressus est Christus, non amplius reptilia animarum viventium, sed animas rationales, & spiritales aqua produxit: Et quod de sole dictum est, tanquam sponsus procedens de thalamo suo; hoc longe magis de fidelibus in præsentia dici potest. Multo namque magis, quam ille, clariores diffundunt radios, ut quod in matrice formatur, tempore indiget, quod in aqua minimè, sed memento omnia perficiuntur.* Optatus Milevitanus lib. 5. contra Parmenianum ait: *Baptisma Christianorum Trinitate confectum confert gratiam: si repetitur, facit vitæ jacturam.* S. Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joan. p. 147. accommodatam adfert similitudinem, inquiens: *Quemadmodum infusa lebetibus aqua, si admoveatur igni vehementi, vim ejus concipit: ita Spiritus efficacitate sensibilis aqua ad divinam quandam, & ineffabilem vim transformatur, omnesque demum in quibus fuerit, sanctificat.* Ex Patribus Latinis D. Hieronymus epist. 83. ad Oceanum in baptismo omnia peccata mergi, omnes sordes emundari docet: quod ubi multis scripturæ locis probavit, subdit: *Dies mihi deficiet, si cuncta, quæ ad baptismi potentiam pertinent, de scripturis sacris voluero digerere, & nativitatis secundæ, imò in Christo primæ ponere Sacramenta.* D. Augustinus lib. 4. contra Cresconium Donatistam cap. 16. asserit: *Non eorum meritis, a quibus ministratur constare baptismum, sed propria sanctitate, atque veritate propter eum, a quo institutus est, malè utentibus ad perniciem bene utentibus ad salutem.* D. Leo Papa serm. 5. de nativit. Domini: *Dominus Jesus originem, quam sumpsit in utero Virginis, posuit in fonte baptismatis, dedit aquæ, quod dedit matri. Virtus enim altissimi, & obumbratio Spiritus S. quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem, eadem facit, ut regeneret unda credentem.*

Non tamen sacramenta hanc efficaciam habent refundendi in suscipientes gratiam ex fide vel devotione suscipientium, sed ex virtute, & passione Christi Domini, Sacramentorum Authoris. idque liquido evincitur ex baptismo parvulorum, qui fidei actualis, & devotionis ob immaturam ætatem sunt incapaces, tametsi non eliciant actum fidei, nec actus devotionis, recipiunt gratiam sanctificantem non ex fide, quæ nondum actu adest in parvulis illis, neque ex devotione, sed ex sacramento baptismi, quod actu suscipiunt. Rursus hoc idem claret in baptismo eorum, qui rationis usu per morbum destituti baptizantur, ut testatur D. Augustinus Lib. 4. confess. c. 4. de quodam suo amico, qui rationis usu destitutus ob morbum, quo laborabat, adhuc sine actuali fide absque devotionis exercitio baptizatus fuit, & gratiam suscepit sanctificantem, Hinc frustra objiciunt Hæretici vitam spiritualem, & productionem internæ justitiæ in fidem, non in sacramenta ab Apostolo refundi, ad Rom. 1. & ad Heb. c. 10 *Justus autem ex fide vivit*, & ad Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam.* Fidei enim seu dispositioni primariæ justificatio tribuitur, sed non soli, nec in ipsam, seu in causam efficientem refunditur, etenim vita spiritualis & productio internæ justitiæ, seu gratiæ sanctificantis ab Apostolo tribuitur virtuti sacramentorum, adeo ut sacramenta sint per Christi merita, & passionem causa effectrix vitæ spiritualis, & productionis internæ justitiæ, quæ proinde fides tantùm tribuitur, ut dispositioni, quia *accedentes ad Deum*, ut ait Apostolus, *oportet credere*, non quòd fides sit causa effectrix justificationis nostræ, sed quia, ut dispositio ad sacramentum baptismi suscipiendum debet præcedere, proinde productio internæ justitiæ, & vitæ spiritualis tribuitur Sacramento, ut causæ efficienti, ait enim Apostolus ad Tit. 3. *Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus S. quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* Et Joan. 6. de sacramento Eucharistiæ ait Christus: *Amen, amen, dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*, non dicit, qui habuerit fidem, in me manet, & ego in illo, sed qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem. Neque obstat, quod Sectarii objiciant 1. Petr. 3. ubi dicitur: *Salvos nos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum*, ac si Apostolus Petrus asserat, baptismum esse, qui lavat, & bonam conscientiam, quæ justificat; utuntur Sectarii hoc textu, ut probent solam fidem esse causam nostræ justificationis, & salutis. Sed contra, quia Apostolus tantùm vult, fidem semper requiri ad hoc, ut sacramenta conferant gratiam adultis, tanquam dispositionem necessariam, quinimò sola fide cum baptismo in voto potest homo salutem consequi, licet non sufficiat baptismus sine fide, quapropter Christus Marci ult. ait: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur*, unde quando agitur de salute, pronuntiatur simul baptismus ac fides, & quando de damnatione sola fides asseritur, non baptismus. Præterea sensus præcitati textus est, non per baptismum nos salvari, quatenus carnis sordes abluit, sed ut efficit conscientiam puram, quando coram Deo nos ipsos interrogamus, unde dicimus, nos per baptismum salvari, quatenus efficit, ut habeamus conscientiam mundam & puram. Objiciunt tamen Hæretici etiam illud D. Augustini Tract. 80. in Joan. ubi ait: *Unde tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur*: ex hoc Augustini textu inferunt totam virtutem in ordine ad nostram salutem, nonnisi per fidem haberi: sed contra, quia D. Augustinus ibi tantùm loquitur, ut notat Bellarminus de fide objectiva, non de formali: ait enim Augustinus, *faciente hoc verbo vitæ, non quia dicitur, sed quia creditur*, ubi clare asserit, hanc virtutem non convenire verbis per solam materialem significationem, sed propter mysterium fidei, quod in sua significatione continent, quapropter subdit Augustinus: *In ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, hoc est verbum fidei, id est, verbum continens fidem.*

Quod si quæratur, an Sacramenta veteris legis, & remedia legis naturæ causaverint gratiam ex opere operato propriè dicto, respondetur cum D. Thoma negativè, & ratio præsto est, quia, si sacramenta veteris legis gratiam produxissent ex opere operato, inferiora non fuissent sacramentis novæ legis, quod manifestè adversatur Apostolo, qui ad Roman. 3. cum ostendisset inutilitatem circumcisionis ad justificandum, subdit: *Ex operibus legis non justificabitur*

omnis caro, coram illo; unum autem ex operibus legis procul dubio fuit circumcisio. Et cap. 4. hoc idem inculcat exemplo Abrahæ, quem negat in circumcisione fuisse iustificatum, sed in præputio, ad Gal. cap. 6. ait: *Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura*, ubi fatetur, circumcisionem ad iustificationem nihil ex seipsa valere, & illam opponit novæ creaturæ. Rursus ad Coloss. 2. vocat sacramenta vetera umbras futurorum, & ad Hebr. cap. 7. 9 & 10. ait: Reprobatum esse præcedens propter infirmitatem, & inutilitatem, nihil enim ad perfectum adducit lex, quapropter ad Roman. 3. scribit: Neminem hominem iustificari ex operibus legis, inter quæ primarium locum obtinet circumcisio, inquiens: *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo*, & D. Augustinus quæst. 25. in Num. docet, sacrificia veteris legis (eadem autem sacramentorum est ratio, si per se attendantur, nulli peccato possunt mederi: si autem res ipsæ, quarum hæc sacramenta sunt, inquirantur, in eis inveniri poterit purgatio peccatorum. Præterea quia Iudæi tantum habuerunt umbram futurorum bonorum, & non imaginem rerum, id enim interest discriminis inter sacramenta novæ legis, & sacramenta veteris legis, quia in nova lege gratiam ex opere operato conferunt, quam non contulerunt sacramenta veteris legis, quæ propterea ab Apostolo ad Gal. 4. vocantur *infirma, & egena elementa*, & ad Coloss. cap. 2. vocat illa umbram futurorum, corpus autem Christi, unde Iudæi habuerunt tantum umbram: sed si sacramenta veteris legis æquè causassent gratiam ex opere operato, sicut sacramenta novæ legis, hæc omnia præcensita ex scripturis falsa essent, ut per se liquet: ergo non causabant in lege veteri gratiam ex opere operato propriè dicto. Tum quia Patres, & Concilia satis apertè hanc veritatem Catholicam ostendunt. Hinc in Concilio Florentino sub Eugenio Papa definitum fuit in decreto fidei: *Sacramenta vetera gratiam non causasse, sed figurasse*, quod etiam repetit Tridentinum sess. 7. c. 2. & sess. 14. cap. 4. ubi ait: Quamobrem falsò quidam calumniantur Catholicos scriptores, qui ita tradiderint sacramentum pœnitentiæ, absque bono motu suscipientium gratiam conferre, quod nunquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit. Et sess. 7. can. 8. expressè asserit, sacramenta novæ legis ex opere operato conferre gratiam sanctificantem, quando ait: *Si quis dixerit, per ipsa novæ legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.*

Ratione hoc idem evincitur, quia, si sacramenta veteris legis ex opere operato propriè dicto causassent gratiam, semper & infallibiliter illam causassent: sed hoc est falsum, quia, quoties puero, vel adulto dabatur circumcisio post remedium legis naturæ, non conferebatur gratia, alioquin pueri, quibus circumcisio ante octavum diem minimè applicabatur, duplicem acceperunt gratiam, quatenus prius applicatum illis erat remedium legis naturæ, quod tunc debeat eis applicari, quando de vita periclitabantur. Præterea quia melioris procul dubio fuissent conditionis, quam fœminæ, quia istæ, utpote circumcisionis incapaces, unius tantum gratiæ esse poterant participes. Rursus quia parvuli in veteri lege fuissent melioris conditionis, quàm in nova, in qua unius tantùm baptismi capaces sunt. Demum quia si circumcisio causasset gratiam in veteri lege, debuissent etiam Israelitis conferri, quando erant in deserto, & non differri ad annos quadraginta: ergo finis, propter quem instituta fuit circumcisio, non fuit iustificatio, sed tantùm distinctio populi à gentibus. Quod si dicas, scripturas tribuere circumcisioni hanc vim causativam gratiæ, ut Genes. 17. *Masculus, cuius caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo*, ubi Innocentius III. *cap. Maiores de baptismo.* ait: Intelligendum esse de damnatione æterna, non autem de reprobatione à populo Dei: Hoc idem etiam sentit pluribus in locis D. Augustinus, ex quibus inferunt Sectarii, sacramenta veteris legis habuisse vim causandi gratiam, perinde ac sacramenta novæ legis. Sed contra, quia allegatus textus Genes. intelligitur communiter de illorum separatione à populo Dei, quorum caro circumcisa non esset, sive illi parvuli essent, sive adulti, in quo sensu intelligantur Innocentius, & Augustinus, qui tantùm voluerunt, circumcisionem esse parvulis necessariam, ut conditionem, sine qua non conferebatur parvulis gratia: adultis verò erat necessaria ex præcepto, quod, si non implerent, æternam incurrerent damnationem.

Ex dictis constat gratiam causare ex opere operato, perinde esse ac opus seu sacramentum se habere efficacem causandi gratiam ratione propriæ virtutis iisdem à Deo collatæ in virtute meritorum Christi, quæ jam sunt operata, seu peracta eo modo, quo causæ naturales vim habent producendi proprios effectus: causare verò ex opere operantis esse, causare gratiam non ex virtute sacramenti, sed ratione boni operis eliciti, à suscipiente Sacramentum, adeo ut Deus gratiam conferat non intuitu sacramenti suscepti, sed ratione actus boni eliciti à suscipiente, qui propterea impetratoriè, seu de congruo dicitur mereri gratiam, si non supponatur ante iustificatus: hinc si sacramenta veteris legis excitavissent, subinde in adultis aliquē actum, per quem impetratoriè acquisivissent gratiā, in hoc sensu potuissent ex opere operantis causare gratiā, ut docet D. Thomas 3. p. q. 62. a. 3. probabilius est, eam causasse ex opere operantis, eò quia habebant vim excitandi ad actus bonos eliciendos.

CAPUT XIII.

Quomodo Sacramenta novæ legis producant gratiam sanctificantem.

EX præexpensis in præcedenti capite constat sacramenta novæ legis esse veras causas gratiæ sanctificantis, superest nunc explicandus modus, quo illam causant physicè, vel tantùm moraliter. Certum enim est, sacramenta novæ legis non esse meras conditiones ad quarum præsentiam Deus conferat gratiam, ut docet D. Thomas in 4. dist. 1. qu. 1. art. 4. ubi agens de sacramentis novæ legis ait: *Quidam dicunt, quòd non sint causæ quasi facientes aliquid in anima, sed causæ sine quibus non: quia increata virtus, quæ sola effectus ad gratiam pertinentes in anima facit, Sacramentis assistit per quandam Dei ordinationem, & quasi pactionem.* Et paucis interjectis subdit: *Sed hoc non videtur sufficere ad salvandum dicta Sanctorum, causa enim sine qua non, si nihil omnino faciat ad inducendum effectum, vel disponendo, vel meliorando, quantum ad rationem causandi nihil habebit supra causas per accidens, sicut album est causa domus, si ædificator sit albus, & secundum hoc Sacramenta essent causæ per accidens, tantùm respe-*

respectu sanctificationis; illa enim ordinatio, quam dicunt, sive pactio nihil dat eis de ratione causæ, sed solum de ratione signi, sicut & denarius plumbeus est solum signum indicans, quid debes accipere, quod autem est per accidens, omittitur ab arte, nec ponitur in definitione; unde in definitione Sacramentorum non poneretur prædicta causalitas. Ex hisce D. Thomæ verbis eruitur argumentum; si Sacramenta novæ legis essent tantum meræ conditiones, ad quarum præsentiam Deus conferret gratiam, non possent dici eam causare; sed ex scripturis, & Sanctis Patribus constat sacramenta novæ legis esse causas gratiæ, etenim ex Tridentino sess. 7. can 6. habemus gratiam, quam sacramenta significant continere, & conferre non ponentibus obicem; ergo Sacramenta novæ legis non sunt puræ conditionis. Major liquet, quia pura conditio nullo modo influit in effectum, sed tantum requiritur, ut causa det esse effectum, approximatio enim requiritur necessario, ut ignis paleas comburat, & tamen approximatio non dicitur influere in ipsum effectum. Firmatur, quia Concilium Florentinum docet, nostra Sacramenta ita causare gratiam, ut hoc non deneget Sacramentis veteris legis; sed Sacramenta novæ legis in nullo modo si gratiam causarent, quàm per modum conditionis, nullum esset discrimen in ordine ad gratiam inter Sacramenta veteris, & novæ legis; siquidem Sacramenta veteris legis erant saltem conditiones, ad quarum positionem Deus conferebat gratiam; ergo Sacramenta novæ legis non sunt meræ conditiones, ad quarum positionem Deus conferat gratiam. Imo neque Sacramenta novæ legis dici possunt causæ per accidens gratiæ, quia causæ per accidens nullo pacto influunt in effectum, neque ad ipsas infallibiliter sequitur effectus, quia nonnisi per accidens conjunguntur cum causa per se, ut albedo cum ædificatore; ex eo enim, quod ædificator sit albus, non sequitur, quòd albedo ædificet, & sit causa Domus constructæ; sed Sacramentum novæ legis verè & propriè causant gratiam, quia Tridentinum sess. 7. can. 6. definit Sacramenta novæ legis continere gratiam, quam significant, ac eam conferre non ponentibus obicem, propterea non possunt dici causæ meræ per accidens. Imo neque Sacramenta novæ legis sunt tantum extrinsecè dispositiones, quæ disponant subjectum extrinsece, & nullo pacto causant gratiam, siquidem hæc dispositio extrinseca reducitur ad conditionem sine qua non, quia perinde ac conditio nihil influit in intrinsecam sanctitatem animæ, sed ex prædictis constat Sacramenta novæ legis non esse puras conditiones sine quibus non, ergo neque sunt causæ extrinsecè, tantum disponentes extrinsecè subjectum, quia si hoc pacto essent causæ extrinsecæ, sequeretur, quòd tota efficacia Sacramentorum se teneret ex parte materiæ, non ex parte formæ; siquidem materia tantum, non forma recipitur in subjecto, & dispositio non disponit, nisi afficiat subjectum, quod disponit, quapropter solis actibus pœnitentibus, non verbis Ministri absolventis tribueretur tota vis pœnitentiæ, quod adversatur Concilio Tridentino *sess. 14. cap. 3.* ubi præcipua vis hujus Sacramenti tribuitur absolutioni. Demum quia hæc dispositio non potest salvari in transsubstantiatione panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi; ad hanc enim nulla præcedit dispositio recepta in substantia panis, & vini.

Asserendum est, valde probabile esse, Sacramenta novæ legis concurrere physicè instrumentaliter ad causandam gratiam, ut censent cum D. Thoma omnes Thomistæ, & infertur ex illo Joan. 3. ubi Christus ait; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, ex quo textu D. Thomas 1. 2. quæst 112. art. 1. ad 2. probat per Sacramenta novæ legis causare gratiam instrumentaliter, & per virtutem Spiritus Sancti principaliter, ex quo infert; quod sicut Spiritus Sanctus principaliter physicè causat gratiam, ita Sacramenta novæ legis instrumentaliter physicè, quia instrumentum causæ physicæ principalis debet esse physicum, & causare physicè. Præterea quia ex modis, quibus scriptura utitur ad significandam causalitatem nostrorum Sacramentorum, deducitur, Sacramenta novæ legis physicè instrumentaliter concurrere ad causandam gratiam, etenim Joan. 3. Homines dicuntur: *renasci ex aqua.* Ad Tit. 3. salvari *per lavacrum regenerationis*, ad Ephes. 5. *mundari lavacro.* Sed isti loquendi modi potius significant causalitatem physicam, siquidem particula *ex* denotat causam physicam, & materialem, ut cum navis dicitur fieri ex tabulis; vel efficientem principalem aut instrumentalem, quo pacto arbor dicitur gigni ex semine, ergo cum homo dicitur nasci Spiritualiter ex aqua baptismi non tanquam ex causa materiali, sequitur, quod renascatur ex tali aqua, ut ex semine Spirituali; consequenter Sacramentum baptismi est instrumentum physicum gratiæ. Rursus quia Tridentinum sess. 7. can. 6. definit Sacramenta novæ legis continere gratiam, quam significant, sed hoc non potest verificari de continentia locali, & materiali, quo pacto aqua dicitur contineri in vase; quandoquidem gratia sit qualitas spiritualis, locum [illegible] S. Bonaventura in 4. dist. 1. art. 1. [illegible] *Non aliquo modo [illegible], quod gratia contineatur in ipsis Sacramentis tanquam aqua in vase, vel medicina in pixide.* Neque potest id intelligi de continentia formali per inhærentiam [illegible], quo accidens dicitur contineri in subjecto, [illegible]; quia cum gratia sit spiritualis qualitas, completa & permanens, exigit tantum inhærere substantiæ spirituali, non vero Sacramentis, quæ sunt res corporeæ, unde quando Concilium asserit, Sacramenta novæ legis continere gratiam, quam significant, id debet intelligi de continentia virtuali, quæ est propria causæ efficientis principalis, vel instrumentalis, perinde ac illuminatio, & calefactio continentur in sole, & effectus [illegible] in instrumento [illegible], quapropter D. Thomas *3. part. quæst. 62. art. 3. in corp.* ait: *Gratiam contineri in sacramento secundum quandam instrumentalem virtutem quæ est fluens & completa*, & sibi objiciens, hoc argumentum spirituale non continetur à corporali, etiam si in eo sit, non enim anima continetur a corpore, sed potius continet corpus, ergo videtur, quod gratia non sit quid spirituale, & non contineatur in Sacramento corporali; ad quam difficultatem respondet: Quod spirituale existens perfectè in aliquo continet ipsum, & non continetur ab eo; sed gratia est in Sacramento secundùm esse fluens, & incompletum, & ideo non inconvenienter dicitur Sacramentum continere gratiam.

Probatur tertio ex Conciliis, & Patribus, quia si Sacramenta sunt instrumenta Dei; qui est causa principalis, & physica gratiæ, necesse est, ut illam causent physicè, quia causa instrumentalis debet correspondere principali, adeo ut si hæc sit physica, etiam causa instrumentalis sit in genere physico; sed Concilia sæpe vocant Sacramenta instrumenta Dei, ut expressè habetur in Concilio Moguntino cap. 11. ubi dicitur: *Sacramenta divinitus instituta sunt, per quæ velut apta instrumenta, & remedia sua gratia munera nobis impertitur Deus*; & Concilium Tridentinum sess. 6. can. 7. recensens causam justificationis

asserit primam, & principalem esse Deum, causam meritoriam esse Christum, & instrumentalem Sacramenta, sed non rectè diceretur Deus causa principalis, si nulla illi correspondderet causa instrumentalis; ergo cùm Deus sit causa physica principalis, sequitur Sacrameota esse causas instrumentales io geuere physico, adeo ut dicantur instrumenta Dei, quatenus operantur physicè; & ut instrumenta Christi, quatenus ex ejus meritis elevantur, ad causandam gratiam. Præterea hoc idem etiam docent plnra alia Concilia, ot Senonense *Decreto* 10. Colloniense *part.* 7. *cap.* 1. Milevitanum *cap.* 2. Arausicanum II. *cap.* 25. Præterea si Sacramenta duntaxat moraliter causarent gratiam instrumentaliter propriè loquendo, non essent causæ efficaces gratiæ, & posset negari Sacramenta esse causas, perinde ac negatur parentes esse causas animæ rationalis, quam tamen moraliter causant, quatenus Deum movent, ut eam creet positis dispositionibus, quæ creationem animæ exigunt; sed Patres absolutè, & propriè vocant Sacramenta causas efficaces gratiæ, etenim D. Leo Papa Serm. 4. de Nativit. Domini ait: *Omni homini renascenti baptismus est ad instar uteri virginalis, eodem Spiritu replente fontem, qui replevit, & virginem*; & serm. 5. ait: *Virtus altissimi, quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem, facit ut regeneret unda credentem.* Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joan. cap. 24. ait: *Quemadmodum viribus ignis aqua calefacta, non aliter urit, quàm virtute ignis; sic Spiritus Sanctus operatione aqua, qua baptizati corpus spargitur, reformatur ad divinam virtutem, & potentiam.* Chrysostomus homil. 5. Joan. ait: *Quod mater est embrioni, hoc est, fideli, aqua,* & Nissenus lib. de baptis. asserit: Eucharistiam habere in nobis excellentem operationem, & comparat Sacramenta novæ legis cum virga Moysis, per quam voluit Deus facere sublimia. Et Sylvester Papa alloquens Constantinum apud Nicephorum ait: *Hæc aqua imperator sicut exterius corpus hominis abluit, ita interius animam mundat*, ergo ex modo loquendi Sanctorum Pattum apertè intelligitur Sacramenta novæ legis physicè instrumentaliter causare gratiani. Præterea quia si Sactamenta nonnisi moraliter illam causarent, nullum ex eorum activitate duci posset argumentum divinæ omnipotentiæ, sed Sancti Pattes divinam omnipotentiam magnificè extollunt, eò quia per creaturas sensibiles præclarum nostræ justificationis opus efficiat; unde D. Augustinus lib. 19. contra Faustum ait: *Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum*, & Tract. 80. in Joan. ait: *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* Chrysostomus homil. 25. in Joan. ait: *Futurum erat baptisma plenum maxima potestatis, & gratiæ peccata purgaturum, pro mortuo vivum effecturum.* Tum quia Concilia, & Patres asserunt carnem Christi in Eucharistia contactu suo vivificare animam, eò quod Verbi sit facta instrumentum, & ex eo vivificandi participet efficaciam; sic etiam in Concilio Ephesino vocatur caro Christi vivificativa, quatenus per conjunctionem cum Verbo facta est instrumentum Verbi, cujus & vim habet, & vitam. Cyrillus itidem in Exegesi ad Valerianum docet, carnem Christi, quia vivificantis propria facta est, actionem illius participasse; sed hanc efficaciam vivificandi non haberent Sacramenta, nisi physicè causarent gratiam, consequenter sunt causæ instrumentales, & physicæ gratiæ.

Rationes etiam hoc idem evincunt, & licèt noo possint à priori assignari, videntur tamen suadere Sacramenta novæ legis caosare physicè gratiam, ac esse physica instrumenta ejusdem. Etenim Sacramenta novæ legis differunt à Sactamentis veteris legis, eò quia hæc tantùm fuerint signa gratiæ; & illa non solùm sint signa, verùm etiam causæ ejusdem gtatiæ, sed id non potest intelligi de sola morali causalitate, quia hæc non excedit rationes signi, proinde non differrent quoad modum causandi gratiam Sacramenta novæ legis à Sacrameotis legis Mosaicæ; ergo Sacramenta novæ legis, ut iostrumenta physica causant gratiam. Minot suadetur, quia Sacramentis novæ legis, non potest convenire causalitas moralis, ratione ullius actus moralis, quem exercent; unde tantùm potest iisdem cnnvenire causalitas moralis secundùm aliquod relictum ab actibus moralibus, adeo ut Sacramenta contineant eorum valorem, & efficaciam in effectum; sed hunc valorem, & efficaciam, non possunt continere nisi significatione, & repræsentatione, perinde ac chirographum repræsentat obligationem debitoris, consequenter causalitas moralis Sacramentis communicata tantùm potest esse per modum signi significantis efficaciam actuum moralium Christi; siquidem in rebus inanimatis non habetur causalitas moralis, nisi quatenus movent voluntatem aliquam, adeo ut rebus ipsis positis voluntas mota conferat effectum; & hæc motio nequit fieri à re inanimata, nisi à signo, quo pacto Chirographum est tantùm causa moralis pecuniæ traditæ, quatenus excitat memoriam hominis, ut recordetur se esse debitotem, & si debitum neget, convincatur; & non convincitur per chirographum nisi quatenus hoc est signum voluntatis, & consensus prioris exhibiti, adeo ut si adessent alia signa, quibus probaretur, non consensisse utique rescinderetur conttactus, & nulla adesset obligatio, ex quo liquet causalitatem moralem non transcendere rationem signi, ergo cum Sacramenta novæ legis quoad modum causandi gratiam differant à Sacramentis legis Mosaicæ; & hæc moraliter causabant gratiam, sequitur Sacramenta novæ legis esse physica instrumenta gratiæ, & eam causare physicè. Alia ratio ex eo petitur, quia Christus per suam humanitatem, ot per instrumentum conjunctum physicè causat in nobis gratiam; sed in eodem genete causæ concurrunt Sacramenta novæ legis ad productionem gratiæ, quo humanitas Christi; siquidem Sacramenta novæ legis continent in se realiter ipsum Christum, ut Sacramentum Eucharistiæ, vel censentur quasi actiones ipsins, ut alia Sacramenta, quæ consistunt in usu, & verba proferuntut à Ministris in persona Christi; rursus quia sicut humanitas Christi est instrumentum conjunctum divinitati, ita Sactamenta sunt instrumenta separata ejusdem, adeo nt Concilia, & Patres eodem pacto loquantur de causalitate Sacramentorum, & humanitatis Christi, ergo sicut humanitas Christi, ut instrumentum conjunctuoi causat physicè in nobis gratiam, etiam physicè eandem causat per Sacramenta, ut per instrumenta separata, quia instrumentum debet conformari causæ principali; Quòd verò Christi homanitas causet physicè gratiam liquet, ex Tridentino *sess.* 6. *can.* 16. ubi ait: Christum jugiter influere suam virtutem in ipsos jnstificatos, perinde ac caput in membra, & vitem in palmites; sed caput & vitis noo moraliter, sed physicè influunt virtutem, illud in membra inferiora, hæc in palmites, quia verbum influere significat physicam causalitatem; ergo etiam humanitas Christi

ut

ut instrumentum conjunctum causat physicè in nobis gratiam, consequenter etiam Sacramenta novæ legis, ut instrumenta separata. Alia itidem ratio est; quia Deus, cujus natura est bonitas, pronior est ad miserendum, quàm ad puniendum, ut pulchrè Tertullianus contra Marcionem. Deus de suo misericors est, de nostro justus; sed conveniens est, instrumenta divinæ misericordiæ in ordine ad justificandos homines non habere imperfectionem, neque ignobiliorem operandi modum, ac habeant instrumenta divinæ justitiæ ad homines puniendos; instrumenta verò divinæ justitiæ agunt divina virtute physicè, ut ignis tartareus in Dæmones, & animas damnatorum, siquidem causat in ipsis physicè dolorem, & tristitiam miris, sed veris modis, ut loquitur D. Augustinus lib. 21. de civit. Dei cap. 11. Ergo cùm Sacramenta novæ legis sint instrumenta divinæ misericordiæ ad justificandos homines, debent instrumentaliter physicè concurrere ad justificandos homines; consequenter debent instrumentaliter physicè causare gratiam; si enim Deus ad torquendas animas, utitur physico instrumento à fortiori eo utetur ad sanctificandas. Alia etiam ratio est, quia dantur aliquot Sacramenta, quæ physicè instrumentaliter causant gratiam, adeo ut non sit inconveniens Sacramenta physicè instrumentaliter causare gratiam, ergo hoc idem dicendum erit de omnibus Sacramentis novæ legis, quia non est major ratio de uno, quàm de aliis. Antecedens probatur, quia Baptismus, & pœnitentia causant physicè gratiam, alioquin non verificarentur hæ formæ: *Ego te baptizo, ego te absolvo*; si solus Deus in baptizato, & confesso gratiam produceret. Præterea sacramentum pœnitentiæ gratiam producit, ac Sacerdos pœnitentem absolvit; sed Sacerdos cùm verè, & realiter peccata remittat, debet verè, & realiter gratiam producere, consequenter physicè; quia causa physica & realis ea est, quæ verè & realiter influit in effectum; efficientia enim moralis est tantùm causalitas metaphorica, & impropria. Rursus quia Sacramentum pœnitentiæ se habet per modum judicii, in quo Sacerdos vices gerit Judicis, & pœnitens rei, & accusatoris; sed in humanis Judex non excitat alium ad absolvendum Reum, sed propria authoritate sibi commissa à Principe illum absolvit; ergo quando Sacerdos in judicio pœnitentiæ profert illa verba: *Ego te absolvo*, non solùm excitat moraliter Deum ad conferendam gratiam pœnitenti, sed etiam authoritate sibi à Christo commissa verè instrumentaliter physicè eum absolvit, & absolvendo, ut instrumentum physicum divinæ virtutis confert gratiam remissivam peccati, ut docet D. Thomas 3. part. quæst. 84. art. 3. inquiens: Solus Deus per authoritatem, & à peccatis absolvit, & peccata remittit; Sacerdotes tamen utrumque faciunt per ministerium, in quantum scilicet verba Sacerdotis in hoc Sacramento instrumentaliter operantur in virtute divina; unde & Dominus expressit utrumque; nam Matth. 16. dixit Petro: *Quodcunque solveris super terram, erit & solutum in cœlis*; & Joan. 20. dixit Discipulis suis: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*; & in responsione ad 4. subdit: *apostolis non est data potestas ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur, est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter, sive ministerialiter in Sacramentis, & ideo magis possunt in formis Sacramentorum exprimere actum suum, quàm in sanationibus infirmorum.* Accedit etiam alia ratio, quia si modus producendi physicè instrumentaliter gratiam, non repugnat Sacramentis novæ legis est iisdem concedendus; sed modus iste, non repugnat Sacramentis novæ legis, quia conferre physicè gratiam facit ad majorem dignitatem Sacramentorum, & ad ostensionem divinæ omnipotentiæ; siquidem modus iste producendi gratiam, & sanctificandi homines est nobilissimus, & manifestat dignitatem Sacramentorum novæ legis supra Sacramenta legis Mosaicæ, & ostendit summum Dei amorem, cum velit miracula operari, ut nos sanctificet elevando res corporeas, & materiales, ad producendam in nobis rem spiritualem excellentissimam, cujusmodi est gratia sanctificans. Minor ostenditur, scilicet modum hunc causandi physicè instrumentaliter gratiam, non repugnare Sacramentis novæ legis, quia ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 75. *art.* 4. Cùm Deus sit supremus rerum omnium Dominus, & ad ejus nutum omnes creaturæ illi obediant, potest assumere quamlibet creaturam, ut instrumentum physicum, ad producendum, quidquid est in potentia, saltem obedientiali, alterius creaturæ; sed gratia sanctificans est in potentia obedientiali animæ rationalis, quia ex illa educitur, consequenter potest Deus elevare quamlibet creaturam, etiam corpoream, ad producendam instrumentaliter physicè gratiam sanctificantem; consequenter Sacramenta novæ legis; ergo cùm non repugnet Sacramenta novæ legis causare physicè instrumentaliter gratiam, & ex alio capite id faciat ad majorem dignitatem Sacramentorum, ac ostensionem divinæ omnipotentiæ, sequitur Sacramenta novæ legis physicè instrumentaliter causare gratiam.

Sed objicies, si Sacramenta novæ legis causarent physicè instrumentaliter gratiam, utique deberet Deus iisdem imprimere virtutem aliquam causativam gratiæ, quia ex se non habent hanc virtutem sufficientem; sed non videtur, quomodo Deus iisdem imprimat hanc virtutem, quia vel hæc esset Spiritualis, vel corporea; non spiritualis, quia repugnat hanc recipi in subjecto corporeo, neque potest esse virtus corporea, quia sicut Sacramentum ex eo, quod sit corporeum, non potest ex se etiam instrumentaliter attingere effectum supernaturalem, & spiritualem, cujusmodi est gratia sanctificans, ita neque potest eundem effectum producere mediante virtute corporea. Præterea quia vel hæc virtus causativa gratiæ, se haberet per modum motionis vel qualitatis inhærentis, neutrum dici potest; non primum, quia cum motus se teneat ex parte actus secundi, non potest esse virtus, quæ elevet Sacramentum, & ipsum constituat in actu primo in ordine ad causandam gratiam, quia actus secundus præsupponit primum constitutum in suo esse. Neque dici potest secundum, quia inde sequeretur, Sacramenta novæ legis habere virtutem productivam gratiæ permanenter, consequenter non fore instrumenta ad causandam gratiam, quia est contra rationem instrumenti operari, per formam permanenter sibi inhærentem; ergo sacramenta novæ legis non possunt physicè instrumentaliter causare gratiam. Neque urget, quod respondeant aliqui, Sacramenta non elevari, nec constitui in actu primo ad producendam gratiam, per aliquid intrinsecum, sed per extrinsecam subordinationem ad Deum, ac specialem ipsius assistentiam; etenim contra, quia quod ex se nun est potens aliquid præstare, non potest reddi potens in ordine ad idem producendum, nisi intrinsecè mutetur, ac recipiat in se virtutem aliquam, qua antea carebat; siquidem causam esse in actu primo constitutam ad operandum, non est denominatio extrinseca, sed intrinseca, quæ haberi non potest, nisi à forma intrinseca; Unde repugnat, causam de non potente in actu primo ad aliquem effectum pro-

producendum reddi potentem, nisi mutetur intrinsecè per receptionem alicujus virtutis activæ quam antea non habuit. Est enim vulgatum axioma, quo dicitur: Idem manens intrinsecè idem semper facere intrinsecè idem; sed Sacramentum cùm sit quid corporeum, nequit ex se potens esse ad producendam gratiam; ergo non potest fieri intrinsecè potens, nisi recipiat intrinsecè virtutem aliquam, quâ anteà caruerat, consequenter per solam extrinsecam subordinationem ad Deum, & specialem ipsius assistentiam non videtur, quomdo Sacramenta novæ legis possint intrinsecè constitui in actu primo, ac fieri potentia in ordine ad producendam gratiam. Rursus juxta communem doctrinam causa quælibet efficiens priùsquam producat effectum aliquem, vel eliciat operationem, necesse est, ut ipsum in se præcontinet saltem virtualiter, quia causa non producit nisi quod in se præcontinet; unde repugnat Sacramentum producere gratiam, nisi saltem priùs natura eam virtualiter, & in actu primo in se contineat; sed non potest eam in actu primo, & virtualiter in se gratiam præcontinere, nisi beneficio alicujus virtotis, quam recipiat à Deo; consequenter ut producat physicè gratiam, necessè est, quod à Deo recipiat virtutem aliquam supernaturalem, cujus beneficio elevetur ad producendam gratiam. Ex eo potest etiam firmari, quia nulla causa potest physicè agere, nisi priùs saltem natura habeat in se virtutem physicam & realem ad agendum; siquidem de ratione actus secundi est essentialiter præsupponere actum primum; sed Sacramenta novæ legis cum sint in se res corporeæ non habent ex se virtutem ad instrumentaliter physicè producendam gratiam, consequenter exigunt essentialiter elevari à Deo per impressionem alicujus virtutis supernaturalis, quæ à Deo ipsis communicetur, quia Deus non potest velle, ut creatura producat effectum aliquem, nisi ponat, vel supponat in illo virtutem productivam talis effectus, alioquin non esset creatura quæ ageret, sed solus Deus ad præsentiam talis creaturæ. Quòd si dicas, impressionem novæ virtutis tantum requiri in causa principali, non verò in instrumentali; siquidem calor, qui operatur ut instrumentum ignis non exigit intrinsecè immutari, ut producat effectum instrumentaliter. Contra est, quia quamvis in instrumentis naturaliter colligatis cum causa principali non requiratur hæc nova immutatio, ut operentur, ut liquet in calore; nihilominus in instrumentis, quæ de novo colligantur, ac uniuntur cum aliqua causa principali, debet necessario dari aliqua intrinseca mutatio, ratione cujus instrumentum de novo colligatum sit subordinatum tali causæ, ac ab eodem elevetur ad agendum, ut liquet in penicillo, calamo, aliisque instrumentis artificialibus; sed Sacramenta novæ legis cum sint corporea, non sunt instrumenta naturaliter colligata in ordine ad causandam gratiam, sed tantùm sunt à Christo instituta ad talem effectum præstandum, consequenter ut producant gratiam, indigent immutari per impressionem alicujus virtutis supernaturalis iisdem intrinsecè advenientis, & ratione cujus sint Deo colligata, & subordinata in ordine ad causandam gratiam.

Commodiùs tamen ad objectionem respondent Thomistæ, & negantes minorem, ac ad ejus probationem dicunt, virtutem illam, quâ Sacramenta elevantur ad causandam gratiam esse spiritualem, quia ut docet D. Thomas, sicut forma Spiritualis incompleta, qualis est anima rationalis, potest informare materiam, quamvis hoc non possit præstare forma Spiritualis completa, cujusmodi est Angelus; ita virtus incompleta spiritualis, vialis, seu quæ se habeat per modum fluxûs & viæ, ac sit intentionalis rectè potest subjectum corporeum afficere, siquidem accidens viale, & incompletum quamvis ex ea parte, quæ accidens est, exigat dependere à subjecto; nihilominus, ut formaliter tale magis debet commensurari termino, quàm subjecto, siquidem via qua formaliter talis exigit habere commensurationem cum utroque termino *à quo*, & *ad quem*, consequenter si causa, à qua producitur, & terminus, ad quem ordinatur, sint res spirituales, ut contingit in casu nostro rectè potest tale accidens per modum viæ recipi in Sacramento corporeo, illudque constituere instrumentum physicum productivum gratiæ, quia terminus *à quo* seu causa principalis productiva gratiæ est Deus, qui est summè spiritualis; & terminus *ad quem* cùm sit ipsa gratia sanctificans, quæ est spiritualis; ideo hoc accidens per modum viæ, quod intelligitur recipi in sacramento, potest esse spirituale. Neque obstat, quòd accidens completum & permanens, si fuerit spirituale, non possit recipi in subjecto corporeo, siqoidem est discrimen, quia accidens completum, & se habens per modum permanentiæ, solum pertinet ad subjectum, cui inhæret, non verò ad alterum, ad quod in actu excito ordinetur. Hinc accidens completum, & permanens exigit proportionari, & commensurari subjecto, cui inhæret, & consequenter esse corporeum, si subjectum sit corporeum; secus quia accidens incompletum, & viale ut formaliter viale magis exigit commensurari termino, quàm subjecto, non semper exigit subjectum corporeum, quia terminus cui commensuratur, potest esse quid Spirituale. Neque obstat vulgatum effatum: *Quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur*, nam id tantùm est verum de accidente completo, & permanente; non ita de accidente incompleto viali, & intentionali, & quod elevet ad effectum supernaturalem, quia eò ipso quòd elevar subjectum, in quo recipitur, non debet esse juxta, sed potiùs supra modum recipientis, & sufficit, si in eo tantùm præsupponat non repognantiam, ut in ipso recipiatur.

Respondent alii, quod licèt repognet accidens spirituale recipi in subjecto corporeo, ut corporeo formaliter; negant tamen repugnare recipi in subjecto corporeo, quatenus est ens creatum; hioc asserunt virtutem hanc spiritualem, cujus beneficio sacramenta novæ legis elevantur, & constituuntur potentia ad physicè instrumentaliter causandam gratiam, non recipi in sacramentis prout sunt res corporeæ distinctæ à rebos spiritualibus; sed quatenus præcisè sunt entia creata; & assignans rationem; quia virtos hæc spiritualis non nisi ratione potentiæ obedientialis passivæ recipitur in Sacramentis; & potentia obedientialis passiva non convenit rei corporeæ, ut reduplicativè corporeæ; sed præcisè ut est ens creatom, quod latius patet, seque extendit ad omne ens sive corporeum, sive spirituale; adeo ut potentia obedientialis formaliter sit ejusdem rationis in re spirituali, & corporea. Verùm quidquid sit de hac responsione, prima est conformior menti, ac doctrinæ D. Thomæ. Quod si quæras, an hæc virtus, per quam Sacramenta elevantur ad causandam physicè gratiam, se habeat per modum actionis, vel qualitatis, respondent Thomistæ esse qualitatem vialem incompletam, ac habentem modum motionis; adeo ut reducatur ad secundam speciem qualitatis; quia hæc virtus non solùm applicat sacramenta ad operationem instrumentalem, ratione cujus se habet ut motio, verùm etiam constituit Sacramenta in

actu

actu primo, quatenus iisdem confert vim causativam physicè gratiæ, non quidem principaliter, sed instrumentaliter: sed virtus constituens subjectum motivum pertinet ad genus qualitatis, id est, ad habitum, vel potentiam, & quidem directè, si sit completa; & indirectè, ac reductivè, si sit incompleta, ut communiter docent philosophi: hinc Thomistæ concludunt, virtutem supernaturalem, cujus beneficio Sacramenta elevantur à DEO ad physicè instrumentaliter causandam gratiam pertinere reductione ad genus qualitatis; sed dices, de ratione physici instrumenti est, ut sit immediatè conjunctum cum subjecto, in quo suum effectum producit; adeo ut physicè ipsum contingat: sed Sacramenta persæpe distant localiter ab ipso homine, in cujus anima causatur gratia: si quis Sacerdos cum absolvit pœnitentem verba prolata à sacerdote absolvente non tangunt physicè pœnitentem, nec ejus animam, in qua producitur gratia: ergo non possunt Sacramenta physicè instrumentaliter causare gratiam. Sed contra, ad hanc objectionem respondent communiter Thomistæ distinguendo majorem, est de ratione instrumenti physici, ut sit immediatè conjunctum subjecto, in quo suum effectum producit, si sit instrumentum artis vel naturæ, transeat: si sit instrumentum divinæ virtutis, cujusmodi sunt Sacramenta, negant majorem, & assignant discrimen inter instrumenta utriusque generis; quia cum in instrumentis naturalibus, & artificialibus virtus causæ principalis non sit ita diffusa, ut per se ipsam possit immediatè passum contingere, ideo causa principalis exigit, ut mediante instrumento deferente virtutem causæ principalis reddatur præsens passo, ex quo sequitur, debere instrumentum naturæ, vel artis immediatè passum contingere. Secus, quia virtus DEI ob ejus immensitatem est ubique rebus omnibus intimè præsens, non requiritur, ut mediante instrumento fiat præsens subjecto, in quo producatur effectus supernaturalis: hinc inferunt, non esse, ut instrumenta divinæ virtutis immediatè contingant tale subjectum, quapropter Christus *Joan.* 4. filium Reguli distantem restituit pristinæ sanitati, & *Joan.* 11. sola voce revocavit animam Lazari jam existentem in lymbo. Præterea posset responderi, non esse de ratione physici instrumenti contingere subjectum, in quo debet recipi physice effectus contactu suppositi, seu rei, sed sufficere, si subjectum contingat contactu virtutis, & causalitatis: hinc quamvis Sacramenta non semper contingant subjectum physicè, in quo producitur eorum effectus contactus suppositi, contingunt tamen subjectum contactu virtutis, & causalitatis, & hoc sufficit ad causandam gratiam in subjecto distanti, quia virtus divina qua producitur gratia, est semper ubique rebus omnibus intimè præsens.

Objiciunt secundò, quia si Sacramenta novæ legis essent instrumenta physica productiva gratiæ, maximè id esset, quia per virtutem inchoatam physicè instrumentaliter concurrerent ad productionem gratiæ, atqui virtus hæc inchoata non datur in iis, quæ sunt in ordine inferiori respectu effectus ordinis superioris, quia inchoatio virtutis includit proportionem, quæ excluditur ab ordine inferiori respectu superioris, quo pacto entia naturalia non dicuntur habere proportionem cum supernaturalibus, ergo Sacramenta non sunt physica instrumenta productiva gratiæ, contra est, negatur minor, quia hæc virtus inchoata non debet esse in eodem ordine, ut supponitur, sed satis est, si habeat aliquam convenientiam in prædicatis genericis, & rursus sit elevabilis ad ordinem superiorem, virtus enim inchoata est proportio inter effectum, & causam in prædicatis genericis, & quia gratia est æque ens finitum, ac producibile, sicut Sacramentum, quod etiam est à Deo elevabile ad producendum effectum in ordine supernaturali, ideo dicitur ob id dari proportio inter Sacramenta, & gratiam; quæ proportio sufficit, ut virtus dicatur ad talem effectum esse inchoatam: sicut in sententia communi sufficit, quod volitio, & intellectio naturalis, & supernaturalis conveniant in ratione volitionis, & intellectionis, ad hoc, ut noster intellectus vel voluntas dicatur habere virtutem inchoatam ad intellectionem & volitionem supernaturalem, Hinc proportio inter potentiam intellectivam, & intellectionem ex una parte; & cognitionem supernaturalem ex altera, hoc est, ut cognitio naturalis, & supernaturalis conveniant in prædicatis genericis cognitionis, & vitalitatis intentionalis: hæc tamen proportio datur inter Sacramenta & gratiam, quia Sacramenta conveniunt cum gratia in prædicatis genericis entis ac finiti. Præterea effectus producibilis à corpore Christi naturaliter est calor, qui habet hanc proportionem cum qualitate supernaturali, ut est gratia sanctificans, quia calor, & gratia conveniunt in prædicatis genericis qualitatis accidentis, & educibilis; ergo sicut illa prior proportio sufficit, ut intellectus noster dicatur habere virtutem inchoatam, ac esse elevabilis ad producendam physicè intellectionem supernaturalem, ita sufficit etiam proportio inter Sacramenta, & gratiam. Quòd si dicas, ad producendum effectum in ordine superiori non sufficere quamcunque proportionem in quocunque gradu generico, & creato; sed requiri proportionem in gradu proximiori. Contra est, quia ex hac responsione non possemus esse certi, qualisnam esset gradus iste proximior, cum non assignetur: non enim adest lex aliqua, quæ in potentiis elevatis perinde ac in matrimoniis præscribat gradus prohibitos. Rursus semel quod conceditur, posse creaturam elevari ad producendum omnem gradum sibi improportionatum, seu excedentem vires, quas habet naturales non apparet amplius repugnantia, cur ob ultimum, ac remotiorem gradum non possit elevari. Si dicas hanc proportionem constitui per gradum genericum infimi, seu arctioris generis. Contra est quia intellectio humana naturalis, ut sic non est genus infimum quia continet sub se alia genera conditionum, cujusmodi sunt genus apprehensionis, enunciationis, affirmationis, negationis, obscuræ, claræ, evidentis, quæ sunt genera subalterna, & tamen ratio intellectionis ut sic sufficit, ut intellectus naturalis dicatur habere proportionem cum intellectione supernaturali, ad quam possit elevari per modum principii efficientis, & physicè influentis. Alii respondent hanc proportionem in eo sitam esse, ut effectus exigat produci à tali causa, qua ratione omnes cognitiones supernaturales exigunt produci à principio naturali vitali; non ita calor exigit produci à sole, sed contra quia nemo dubitat, non posse causam elevari ad effectum exigentem ab ipsa produci, id enim est per se evidens: neque præsens controversia est de hoc, sed an possint duo connecti per actionem per modum causæ, & effectus, quorum neutrum exigat tali modo connecti, & dicimus id posse contingere, & de facto contigisse in miraculis à Christo patratis: siquidem Christus *Joan.* 9. Ex terra, & sputo fecit lutum, quod oculis injectum vel maximè adversatur visui, & nihilominus linivit oculos cæci, & tali instrumento, seu luto non exigente nexum cum visu, à quo vel maximè distat, cùm visus sit actus vitalis in ordine longe superiori, quàm sit lutum, & nihilominus per lutum ut per instrumentum visum restituit. Præterea Elisæus Propheta immisso in amara aquas sale dulces, ac potabiles effecit, 4. *Reg.* 2. Cum sal debuisset potiùs amaritudinem augere. Rursus 4. *Reg. cap.* 6. Injecto in fluvium

ligno fecit, ut securis in flumen delapsa enataret, Cùm igitur in hisce, ac plerisque aliis miraculis Deus adhibuerit res vel maximè contrarias effectibus illis, quos voluit producere ad ostendendam suam potentiam, perspicuum est, hanc proportionem non esse in eo sitam, ut effectus exigat produci à tali causa; quis enim dicat visum exigere à luto produci? Neque asseri potest, lutum nullum præstitisse influxum physicum in ordine ad visum restituendum, sed à solo Deo ad præsentiam luti fuisse visum cœco restitutum; quia si ita contigisset, Christus illusisset adstantibus, ac videntibus: quia cum vellet videri apud ipsos uti luto tanquam instrumento ad producendum effectum visus, ad quem revera lutum nullo pacto concurrisset, quod tamen non possumus de Christi suspicari. Respondent aliqui, lutum concurrisse ad illam visus restitutionem partialiter: putant in quolibet corpore præsertim mixto esse vim aliquam, quæ saltem partialiter possit juvare in ordine ad quemlibet effectum corporeum producendum vel primarum qualitatum, vel alicujus qualitatis occultæ, vel per impulsus locales, vel aliud genus, & lutum hoc pacto partialiter concurrisse ad illam restitutionem visûs supplente Deo alteram partem virtutis necessariæ per concursum suæ omnipotentiæ. Sed contra quia per hanc responsionem non satis fit difficultati, quia adhuc non salvatur, quomodo Christus non illuserit spectatoribus, perinde ac illuderet Dæmon, si exterius simularet ponderosissimum saccum à puero septenni vel trimulo elevari unica manu, ac projici ad ducentos passus, & interim hæc omnia occultè ageret Dæmon supplendo defectum virium ipsius pueri nonnisi levissimè concurrentis: ergo si Christus non illusit adstantibus, tenemur fateri lutum assumptum tanquam instrumentum ad restituendum visum cœco præstitisse suum concursum instrumentalem, ac lutum secundum totum suum esse ad id assumptum ut instrumentum, adeo ut adstantes rectè judicaverint asserentes, Christum luto ut instrumento restituisse visum cœco,

Objiciunt tertiò, tametsi detur potentia passiva in creaturis in ordine ad effectus excedentes totam naturalem capacitatem passi, non propterea potest inde inferi, dari etiam potentiam obedientialem activam: ratio discriminis est, quia Deo, & creaturis non est tribuendum prædicatum, de quo dubitamus, an detur, nec ne, fortassis tale sit, ut ad Dei pertineat perfectionem, quod illud existat in rerum natura, quo pacto, quia pertinet ad potentiam, & dominium Dei, uti creaturis pro suo arbitrio, & ad suam spectat munificentiam dare rebus aliquid melius per favorem quàm illis conveniat per naturam, ideo datur potentia obedientialis passiva in creaturis in ordine ad Dei favores recipiendos, & hac ratione Sacramentis inprimitur à Deo aliqua qualitas supernaturalis, non quæ producat gratiam, ut plures censent, sed quæ exigat à Deo gratiam produci in subjecto suscipiente Sacramentum. Contra est, quia sicut potentia obedientialis passiva ideo debet existere in rerum natura, quia sit prædicatum in creaturis manifestans iisdem divinam munificentiam, ita eadem ratione debet etiam existere in rerum natura potentia obedientialis activa, quia hæc commendat aliam Dei perfectionem seu plenissimum dominium quod Deus habet in omnes creaturas quibus pro suo arbitrio uti potest: sicut ad Dei perfectionem spectat, posse per favorem Sacramentis imprimi qualitatem supernaturalem, seu supranaturalem exigentiam Sacramentorum, quæ qualitas quamvis non producat, exigit tamen productionem gratiæ faciendam à Deo, eò quia hanc qualitatem habere sit in Sacramentis prædicatū melius, quàm quod iisdem convenit per naturam, ita multo magis censendum est; pertinere ad perfectionem Dei posse per concursum extrinsecum elevare eadem Sacramenta ad physicè producendam gratiam, siquidem agere est perfectiùs quàm præcisè exigere, ut gratia ab alio principio extrinsecè producatur. Rursus pertinet ad Dei perfectionem, ut in creaturis relucet plenissimum ac despoticum dominium, quo uti potest pro suo arbitrio creaturis omnibus, & prout ipsi magis libuerit: sed per potentiam obedientialem activam, hoc prædicatum relucet in creaturis, quia ex eo, quod Deus utatur concursu physico instrumentali creaturarum in patrandis miraculis apparet in creaturis hæc Dei perfectio, seu dominium, quo potest libere uti creaturis ad suum placitum, hæc autem Dei perfectio non ita clarè ac amplè relucet in creaturis sublata hac potentia obedientiali activa ab iisdem: ergo cùm hæc potentia obedientialis activa pertineat ad Dei perfectionem, quatenus existens in Creaturis manifestat iisdem despoticum Dei dominium, debuit dari in rerum natura. Præterea quia illa perfectio rectè tribuitur creaturæ, quæ deservit ad manifestandum aliquod Dei prædicatum, quod alioquin non apparet: sed potentia hæc obedientialis activa in creaturis deservit ad manifestandum despoticum ac plenissimum Dei dominium in creaturas, quod dominium in iisdem non apparet, sublata ab iisdem creaturis hac potentia obedientiali activa: etenim nemo negabit perfectiùs esse posse simul, & semel operari contraria, quàm esse alligatum uni tantum contrario: siquidem virtus, quæ extenditur ad plura, est perfectior, & major, qua proximus accedit ad divinam omnipotentiam, cujus est quædam participatio ad extra: sed Dei potentia seu perfectio in nullo prædicato naturali creaturarum apparet, nisi in potentia obedientiali activa, quatenus assumi potest ad opposita præstanda simul seu ad producendos contrarios effectus, quo una ac eadem potentia naturalis non producit secundùm quas habet naturales vires, quod etiam significavit Rex Salomon Sapient, 16. ubi ait: *Quod enim mirabile erat, in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat, quedam enim tempore mansuetabatur ignis, ne comburerentur, quæ ad impios missa erant animalia: & quodam tempore in aqua supra virtutem ignis exardescebat. Creatura enim tibi factori deserviens exardescit in tormentum adversus injustos: & lenior fit ad benefaciendum probis, qui in te confidunt.* Quinimò potentia obedientialis activa manifestat eam divinam perfectionem, quæ consistit in eo, quod est aliis benefacere, non attendendo ullum proprium commodum; hanc enim perfectionem non manifestant agentia non intellectiva, ignis enim producendo alium ignem studet proprio commodo, quod in tali productione intendit, scilicet conservationem propriæ speciei in individuis, quæ per successivas productiones generantur in perennem speciei conservationem ac defensionem proprii individui. Secus potentia obedientialis activa hujusmodi comodum propriū non intendit, proinde aliqua manifestatio divinæ perfectionis reperitur in potentia obedientiali activa, quæ in agentibus non intellectivis non relucet: ergo si illa perfectio rectè tribuitur creaturis, quæ inservit ad manifestādū aliquod Dei prædicatū, quod alioquin in agentibus præsertim non intellectivis non appareret, fequitur potentiam obedientialem activam esse necessariò tribuendam creaturis. Sed instant aliqui cum Esparza. Deū & naturam nihil facere frustra: atqui hæc potentia obedientialis activa, si daretur, esset omnino frustranea & supervacanea, quia ejus activitas nunquā posset naturaliter reduci ad actū quoad rationem specificam, ac differentialem sui effectus, pro ut hæc ratio specifica adæquatè distinguitur ab illa, quā naturaliter talia entitas potest producere, siquidē differentia gratiæ sanctificantis non continetur in naturali entitate aquæ, adhibetur pro baptismo, proinde si daretur in aqua baptismali hæc potentia

potentia obedientialis activa ad producendam differentiam specificam gratiæ sanctificantis esset omnino supervacanea, quia naturaliter nunquam posset reduci ad actum secundum. Sed contra, quia non est necesse, ut potentia obedientialis activa connaturaliter reducatur ad actum, sed sufficit, si supernaturaliter id præstet, ut liquet in potentia obedientiali intellectiva, & volitiva, utraque enim elevatur ad producendum actum supernaturalem, quem neutra potest naturaliter producere; neque differentia specifica actus supernaturalis continetur æquivalenter in actibus naturalibus intellectus; id enim non est necesse. Præterea quia nec potentia obedientialis passiva, quam concedit Esparza, continet differentiam specificam formæ, adeo ut nunquam possit naturaliter eam recipere, & nihilominus eam supernaturaliter recipit, adeo ut non possit Esparza hoc negare, alioquin humanitas Christi non sustentaret unionem hypostaticam, quæ unio subjectatur, in Christi humanitate, imò nec anima rationalis sustentaret gratiam sanctificantem. Ad hoc igitur ut potentia obedientialis activa non sit frustranea sufficit, si possit naturaliter producere effectum primarium à natura intentum per virtutem naturalem talis entitatis activæ; neque est necesse, ut possit naturaliter producere omnem actum sibi possibilem, sed sufficit, si ad hos elevetur.

CAPUT XIV.

An possit probabiliter evinci Sacramenta novæ legis esse tantum instrumenta moralia causativa gratiæ.

PRopugnavimus in præcedente capite cum Thomistis Sacramenta novæ legis esse physica instrumenta, & physicè causare gratiam, quam continent, & conferunt suscipientibus. Superest inquirendum, an possit itidem evinci probabiliter esse tantùm instrumenta moralia causativa gratiæ & asserimus, posse probabiliter itidem ostendi, Sacramenta novæ legis esse tantum instrumenta moralia, quæ nonnisi moraliter producant gratiam, quam continent, & conferunt suscipientibus, ita docent S. Bonaventura *in 4. dist. 7. art. 1. quæst. 4. & 5.* Richardus *dist. 1. art. 4. quæst. 2.* & fere communiter extra scholam Thomisticam, & ostenditur, quia caeteris Sacramenta dicuntur esse physica instrumenta gratiæ quia sancti Patres, Concilia, & scripturæ testantur esse veras causas gratiæ; hoc enim videtur esse potior ratio asserendi, Sacramenta novæ legis causare physice instrumentaliter gratiam: sed ut Sacramenta sint verè causæ gratiæ, sufficit causalitas moralis, quia scripturæ etiam docent, passionem Christi esse causam nostræ salutis, 1. Joan. 1. *Sanguis Christi mundat nos ab omni peccato*, ergo etiam Sacramenta dicuntur moraliter conferre gratiam, siquidem passio, & sanguis Christi sunt tantùm causa moralis nostræ salutis, quod enim nunc non est, non potest physicè nunc causare; & de ratione causæ physicæ est, nunc causare, quando existit, ergo cum passio Christi sit tantùm causa moralis nostræ salutis, hoc idem adstruendum est de Sacramentis novæ legis. Neque obstat, quod respondent aliqui manere nunc Christi passionem in quinque stigmatibus, ut in suo effectu reali; volunt enim per hæc stigmata etiam nunc Christi passionem physicè influere in nostram salutem. Nam contra est, quia Christi stigmata, quæ nunc manent, non sunt propriè passio, sed effectus passionis, & scripturæ nostram salutem proprie tribuunt passioni Christi; & quia passio nunc non existit, sed tantùm extitit, ideo non potest physicè causare gratiam, si causa physica, cum causat, exigat existere, ergo cùm Sacramenta novæ legis assumpta à Christo ut instrumenta suæ passionis sequitur, quod tantum moraliter concurrant ad productionem gratiæ, periode ac Christi passio, quæ dicitur vera causa gratiæ nobis collatæ. Præterea plures sancti Patres expressè negant physicam causalitatem in Sacramentis novæ legis, & tantùm eis tribuunt moralem, ut Cyprianus serm. de Baptis. Christi sub initium, ubi ait: *Quoniam remissio peccatorum sive per Baptismum, sive per alia Sacramenta donetur, propria Spiritus Sancti est, & ipsi soli hujus efficientia privilegium manet: verborum solemnitas & sacri invocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis Sacerdotum ministeriis attributa visibile celebrant Sacramentum, rem vero ipsam Spiritus Sanctus format, & efficit, & consecrationibus visibilibus invisibiliter manum totius bonitatis auctor apponit, & plenitudinem gratiæ unctionis divina pinguedo sanctificationibus efficacibus infundit, & rem Sacramenti consummat, & perficit.* Et paulò infra subdit: *Propriè sibi omnipotentia Dei retinet hunc effectum.* Vult igitur Cyprianus Sacramenta novæ legis non nisi ut instrumenta moralia causare gratiam. Idque etiam docet D. Ambros. lib. de dignit. Sacerdot. cap. 5. in fine, ubi ait: *Homo manum imponit, & Deus largitur gratiam.* Et in Sacramento Ordinis ait: *Sacerdos imponit simplicem dexteram & Deus benedicit potenti dextera. & lib. 1. de Sacrament. cap. 5.* Comparat Baptismum aquæ Jordanis emundantis à lepra Naaman Syrum: atqui emundatio illa non fuit physica, sed tantùm moralis, ergo sentit Ambrosius Sacramenta novæ legis non nisi moraliter causare gratiam. Neque obstat, si dicas, D. Ambrosium lib. 1. de Sacramentis cap. 5. docere Baptismum causare gratiam physicè, quia loquens de baptismo ait: *Non sanat aqua, nisi Spiritus Sanctus descenderit, & aquam consecraverit:* Sed non aliter consecratur aqua, nisi quatenus Spiritus Sanctus illi imprimit qualitatem sanativam seu productivam vel saltem attractivam gratiæ, quia non potest aliter intelligi descensus iste Spiritus sancti, quàm per operationem exercitam in ipsa aqua, consequenter censet D. Ambrosius, Sacramentum Baptismi causare physicè instrumentaliter gratiam. Sed contra, quia D. Ambrosius *loc. cit.* tantum recensat totam historiam de Naaman mundato à lepra per immersionem in Jordanem & postea quærens, quid hæc immersio significet, subjungit: *Vidisti aquam, sed non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi. Aliud est elementum, alia consecratio, aliud opus, aliud operatio, aqua opus est, operatio Spiritus Sancti est.* Unde D. Ambrosius tribuit operationem soli Spiritui Sancto, qui propterea physicè ipse contulit gratiam. Postea incipiens loqui de institutione baptismi Christi in Jordane, cujus figura erat sanatio, Naaman subdit: *Non sanat aqua, nisi Spiritus Sanctus descenderit, & aquam illam consecraverit, sicut legistis, quòd cum Dominus Jesus Christus formam baptismatis daret* (seu instrueret ritum Baptismatis) *ecce quasi columba Spiritus S. descendit.* Ex quibus verbis constat D. Ambros. fuisse locutum de descensu prætcrito,

non de futuro, scilicet de illo in specie columbæ, adeo ut sensus sit, quod aqua, quæ in baptismo adhibetur, non sanaret à peccato, nisi baptismus fuisset à Christo institutus annuente Spiritu Sancto, cujus opus est Sacramentorum institutio. Quamvis omnia beneficia tribuantur Spiritui Sancto, specialiùs tamen tribuitur illa gratia; quæ confertur per baptismum juxta illud Joan. 3. *Ni quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*: ergo Spiritus S. dicitur, aquam consecrasse, quando unà cum Patre, & verbo baptismum instituit, promisitque collationem gratiæ intuitu talis cæremoniæ ritè applicatæ: unde per hanc consecrationem non significatur ulla immutatio physica aquæ, nec impressio qualitatis; sicut quando consecrantur Altaria, & calices, non immutantur physicè; ergo ex præcitato loco non colligitur, S. Ambrosium docuisse, Sacramentum baptismi physicè causare gratiam, sed tantum moraliter, quod etiam docuit D. Hieronymus in 4. Isaiæ inquiens: *Homo tantùm aquam tribuit, Deus autem Spiritum Sanctum*; cui sententiæ etiam adhæret D. Augustinus epist. 23. ad Bonifacium, ubi ait: *Aqua exhibens forinsecus Sacramentum gratia, & Spiritus operans intrinsecus beneficium gratia, solvens vinculum culpa, reconcilians bonum natura, regenerat hominem in uno Adam generatum.* Hanc moralem causalitatem gratiæ tribuunt Sacramentis novæ legis cæteri SS. Patres, D. Basilius c. 15. de Spiritu S. D. Bernardus serm. de cœna Domini, ubi explicat hanc moralem causalitatem exemplo libri baculi, quibus investitur Canonicus, Abbas, Episcopus, ergo SS. Patres nonnisi moralem causalitatem gratiæ tribuunt Sacramentis novæ legis. Tum quia catenus Sacramenta novæ legis dicuntur physicè producere gratiam, quia debent esse veræ, ac propriæ causæ gratiæ, ac debent sufficienter distingui à Sacramentis veteris legis: sed ex eo, quod tantum moraliter causent gratiam, adhuc sunt veræ ac propriæ causæ gratiæ, & distinguuntur sufficienter à Sacramentis legis Mosaicæ, siquidem sunt veræ ac propriæ causæ gratiæ, quam conferunt, ac distinguuntur sufficienter à Sacramentis veteris legis, si tam propriè causant gratiam, quam Christi merita, quorum sunt instrumenta sed si tantùm moraliter causent gratiam tam proprie eam causant, quàm Christi merita, quæ nonnisi moraliter agunt, ergo tametsi Sacramenta novæ legis tantum moraliter causant gratiam, ac vere, ac propriè dicuntur causare gratiam ex opere operato, ac distingui à Sacramentis veteris legis. Præterea, quia quod causa moralis sit vera, ac propria causa, ex eo liquet, quia plerumque ei magis tribuitur effectus quam causæ physicæ: etenim si Dominus præcipiat famulo, ut occidat inimicum, magis censetur causâsse mortem inimicis quàm famulus, qui præstitit concursum physicum, item Judex qui damnat innocentem, magis censetur illum occidisse quàm tortor, qui physicè innocentem occidit, ergo tametsi Sacramenta novæ legis nonnisi moraliter causent gratiam, adhuc sunt verè ac propriè causæ ipsius: Præterea quia plerumque Sacramenta causant gratiam, tunc quando amplius non existunt, sed causa physica, quando non existit non causat, quia exhibet concursum physicum, qui exigit essentialiter existere: ergo Sacramenta novæ legis non causant physicè gratiam; minor, & consequentia tenent; probatur major; quia baptismus in puncto suæ receptionis non contulit gratiam propter obicem in recipiente, seu fictionem, recedente postea fictione, & obice eam confert, ut docet D. Augustinus lib. de Baptismo contra Donatistas cap. 12. Sed tunc eam non causat physicè, quia tunc non est: siquidem quod non est, siquidem quod non est, non potest physicè causare, ergo solùm causat moraliter, neque urget, si dicas recedente fictione non esse Sacramentum quod gratiam causat, sed characterem impressum à Sacramento; & quia tunc character verè existit, ideo physicè producit gratiam, quam baptismus in puncto suæ receptionis debuisset producere: siquidem character propriè non est Sacramentum, sed tantum effectus ejusdem, ergo si recedente fictione baptismus dicitur physicè causare gratiam, nonnisi impropriè sumitur, scilicet effectus baptismi pro ipso baptismo, quæ locutio est tropica, & sumitur effectus pro causa. Rursus character ex se non est instrumentum ad producendam gratiam; ut liquet, quando simul, & semel conferuntur character & gratia, tunc enim gratia non confertur mediante charactere, qui propterea non est causativa gratiæ; consequenter recedente fictione baptismus nonnisi moraliter gratiam causat; id etiam evincitur in Sacramento matrimonii contracti per Procuratorem, tunc enim producitur gratia in contrahentibus, quando in ipsis non est materia & forma Sacramenti seu consensus principalis contrahentis; quia consensus verbis procuratoris, ut conditione sine qua non, notificatur alteri conjugi, sed eadem est materia & forma matrimonii inter præsentes, & absentes, scilicet mutuus consensus contrahentium, alioquin non esset idem matrimonium: ergo cùm persæpe contingat, & quando Procurator absolvit verba, quibus notificat consensum principalis: Consensus principalis, qui solum est Sacramentum, desierit physice esse, sequitur non posse tunc Sacramentum causare physice gratiam. Rursus quia Sacramenta debent gratiam causare, quatenus formaliter sunt Sacramenta, quia hoc illis convenit, ut sunt signa practica: sed ut talia non possunt physicè causare, quia ut talia, seu secundum esse formale, dicunt significationem Sacramentalem, quæ est quid morale, adeo ut totum esse physicum pertineat ad esse materiale non formale Sacramenti: ergo cum esse morale non possit physicè operari sequitur Sacramenta, ut formaliter talia non nisi moraliter causare gratiam. Firmatur, quia potest existere totum esse physicum sine Sacramento, ut si quis in baptismo abluat, simulque proferat verbo absque intentione conferendi baptismum, & faciendi quod facit ecclesia; tunc non causatur gratia, quamvis adsit totum esse physicum, scilicet ablutio & verba, ergo solum causatur ex vi esse moralis, proinde non nisi moraliter Sacramenta novæ legis causant gratiam.

Probatur ulterius, quia Sacramenta sunt entia successiva, non possunt physicè causare gratiam, sed revera Sacramenta novæ legis sunt entia successiva, consequenter non causant physicè gratiam, sed tantùm moraliter: siquidem non possunt causare, antequam sint completa, quia tunc non existunt, & quod physicè non existit, non potest physicè operari, nec postquam sunt completa, quia tunc amplius non existunt, quia quando profertur ultimum verbum, præcedentia non amplius existunt, quia tunc tantùm existit ultimum verbum, & complementum, adeo ut tunc non existat totum Sacramentum physicè, sed tantùm pars Sacramenti: ergo cum in nullo signo Sacramenta existant secundùm totum suum esse physicum, sequitur quòd nec possint physicè operari. Præterea quia sola verba non sunt totum Sacramentum, sed res & verba simul, consequenter si Sacramenta physicè agunt, se-

quitur,

quitur, quod tam res quàm verba debeant physicè agere, sed hoc est falsum in Sacramento Eucharistiæ, ubi sola verba producunt corpus Christi, & corpus Christi tantùm producit gratiam. Neque obstat, quòd respondent aliqui totum Sacramentum dici, physicè agere, tametsi non agat nisi per unam sui partem, perinde ac totus homo dicitur videre, audire, licèt non videat nisi per oculos, & audiat nisi per aures. Nam contra est, est enim discrimen, quia partes Sacramenti non sunt physicè unitæ perinde ac partes hominis, sed tantùm moraliter, & non faciunt unum per se, sed tantùm unum per accidens: rursus partes hominis existunt omnes simul; non ita partes Sacramenti, alioquin homo non diceretur videre, si omnia ejus membra præcisa essent præter oculum: siquidem oculus, qui solus videret, non esset homo. Respondent alii, Sacramenta causare gratiam per ultimum mutatum esse, quod est terminus Sacramenti causans in virtute partium præcedentium, sed contra, quia quod non existit secundùm proprium esse physicum, neque secundùm suam virtutem physicam, non potest physicè operari; sed ille terminus non est Sacramentum, nec continet virtutem physicam Sacramenti, quia hæc est intrinseca ipsi Sacramento, consequenter Sacramentum non potest tunc causare gratiam. Denique quia omnes partes Sacramenti, quæ præcesserunt ultimam, fuerunt successivæ, quarum nulla est sufficiens causa physica gratiæ, consequenter non videtur, quomodo possint relinquere virtutem causativam gratiæ, siquidem quod in uno signo secundùm se est aptum causare effectum, non potest relinquere virtutem causandi effectum: sed partes omnes Sacramenti seorsim sumptæ non sunt aptæ ad causandam gratiam, quia non sunt Sacramenta, neque simul sumptæ, quia simul non existunt: verba enim proferuntur unum post aliud, adeo ut cùm profertur secundum, primum non amplius existat: ergo Sacramenta tantùm moraliter, & non physicè causant gratiam.

Sed objicies, si Sacramenta novæ legis tantùm moraliter causant gratiam, & non physicè, sequitur perinde esse tantùm conditiones sine quibus non ac est denarius plumbeus regis, quo exhibito datur alicui pecunia ex voluntate regis: sed Sacramenta non sunt puræ conditiones sine quibus non: ergo physicè, & non moraliter causant gratiam; sed contra, quia ex eo, quod nonnisi moraliter causant gratiam non sequitur esse meras conditiones sine quibus non, quia instrumentum morale per hoc differt à pura conditione, quia habet in se aliquam virtutem movendo causam principalem ad aliquid faciendum, quam virtutem non habet pura conditio, sed Sacramenta novæ legis habent hanc virtutem, quæ aliud non est quàm merita Christi iisdem applicata, ut docet D. Thomas hic art. 5. in corpor. ubi ait: *Manifestum est, quod Sacramenta ecclesiæ specialiter habeant virtutem ex passione Christi, cujus virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem Sacramentorum.* Rursus quia Sacramenta sunt etiam quædam actiones Christi dignificatæ ab illius institutione, ut fiant suo nomine, adeo ut hanc institutionem includant veluti partem constitutivam, estque dignitas apta movere non minus quàm merita: hinc patet discrimen inter instrumentum morale & puram conditionem; quia pura conditio non habet in se hanc dignitatem aptam ad movendum: etenim si herus præcipiat famulo, ut quoties gallus cantaverit, det eleemosynam, in hoc casu galli cantus est pura conditio, & erit præceptum causa moralis eleemosynæ, quam servus elargitur pauperi. Hinc causa moralis propriè est, quæ operantem movet ratione alicujus dignitatis & excellentiæ, à qua quodammodo excitatur effectus causæ illius, quæ movetur ad physicè operandum. Secus pura conditio non movet ratione hujus dignitatis, & excellentiæ in se repertæ: sed tantùm quatenus conjungitur cum alio habente hanc dignitatem, & exigente non movere, nisi quando illud alterum habet sibi conjunctum: hinc quando simul concurrunt causa moralis, & pura conditio, quamvis tunc neutrum sine altero moveret, hoc tamen interest discrimen, quod id, quod est causa moralis eatenus movet, ut conjunctum cum altero, quia exigit non movere, nisi ut sic conjunctum non quidem ex defectu virtutis, sed quia non exigit movere, nisi quatenus est alteri conjunctum; perinde ac ignis non postulat calefacere, nisi ut approximatur subjecto combustibili; & è converso, quod tantum est pura conditio, eatenus præcisè non potest movere sine altero, quod est causa, quia causa exigit non movere nisi habeat conjunctam talem conditionem: hinc galli cantus est mera conditio, & voluntas Domini causa moralis elargitionis eleemosynæ; quia in voluntate illa habetur dignitas excitans, & impellens servum, & quia voluntas Domini non vult à servo attendi, nisi ponatur cantus galli, sequitur quòd sine cantu galli non moveat servum ad elargitionem eleemosynæ. Quapropter Sacramenta novæ legis sunt veræ causæ morales continentes in se excellentiam moventem Deum, ad producendam gratiam, quatenus sunt actiones Christi institutæ ab ipso, & à Ministris Christi exercendæ nomine, & authoritate ipsius Christi in hunc finem, ut gratiam causent, ex quo fit, quod Sacramenta novæ legis dignificentur ab ipsa institutione Christi, & meritis à Christo applicatis, ergo Sacramenta novæ legis sunt veræ causæ morales instrumentales gratiæ, quatenus assumpta à Christo ut instrumenta suæ passionis, cum qua moraliter conjuncta movent divinam voluntatem ad conferendam gratiam dignè suscipientibus. Ad causalitatem instrumentalem duo requiruntur, scilicet ipsum instrumentum, & virtus aliqua causativa saltem inchoata, & distincta à virtute principalis agentis, alioquin non posset elevari quod simul cum principali agente causaret effectum, quia elevatio non ponit, sed supponit virtutem concausantem effectum cum principali agente; cæterum non est necesse, ut hæc virtus in instrumento sit completa, sed satis est, si sit inchoata, & incompleta, complebilis tamen per associationem cum virtute principalis agentis, à quo assumitur ad effectum concausandum: alioquin si tota vis causativa resideret in solo principali agente, non posset verè & propriè instrumentum dici re ipsa causare per virtutem intrinsecam. Igitur virtus principalis meritoria in Sacramentis novæ legis juxta definitionem Tridentini *sess. 6. cap.* 7. est Christi passio: & hæc virtus ut conjuncta moraliter ex institutione Christi cum operatione Sacramentorum novæ legis complet inchoatam bonitatem eorum, ut una cum Christi meritis valeant movere voluntatem Dei ad conferendam gratiam dignè suscipientibus. Quamobrem ad veram & propriam causalitatem moralem requiritur aliqua honestas moralis in actione, quæ Sacramentum essentialiter constituit, quia causaliter moralis est per modum actionis impetratoriæ quæ exigit essentialiter fundari in aliqua bonitate, quod si dicas, inde sequi, circumcisionem fuisse causam moralem gratiæ contra definitionem Concilii Florentini asserentis Sacramenta veteris legis tantùm figurasse, & non contulisse gratiam. Sequela probatur, quia circumcisio potuit movere

Deum ad conferendam gratiam propter prævisa Christi merita. Contra est, negatur sequela, quia ut circumcisio tanquam instrumentum passionis Christi, potuisset Deum movere ad dandam gratiam, non fuisset satis DEUM circumciso contulisse gratiam ob prævisa Christi merita, hoc enim pacto sola Christi merita causâssent moraliter gratiam, non verò circumcisio, quia hæc non fuisset assumpta ab humana Christi voluntate ut instrumentum morale suæ passionis, quia ut instrumentum possit in virtute alterius operari, debet substitui ex voluntario consensu illius, quia cùm ex se non habeat sufficientem virtutem operandi debet eam habere, per moralem alterius communicationem mediante libero ejus consensu: quia tunc quando erat circumcisio, non erat humana Christi voluntas, à qua substitueretur ut vicaria suæ passionis, sequitur circumcisionem non fuisse causam moralem gratiæ, sed tantùm eam figurâsse. Secus Sacramenta novæ legis, quia fuerunt à libera Christi voluntate assumpta ut instrumenta moralia suæ passionis, rectè intelliguntur causare moraliter gratiam.

Dices, causa moralis non est instrumentum ejus, qui movetur, sed alterius: sed Sacramenta sunt instrumenta Dei in ordine ad causandam gratiam: ergo non sunt causa moralis ejusdem. Sed contra, quia instrumenta Christi sunt sacramenta; quia solus Christus virtutem suæ passionis iisdem communicavit: hinc Sacramenta dicuntur signa rememorativa passionis Christi: Quinimo dicuntur etiam instrumenta Dei, quatenus subordinatur Deo in ordine ad causandam gratiam. Si instes, merita Christi esse semper actu præsentia Deo, cujus voluntatem jugiter movent: consequenter non videri, quomodo possint de novo per Sacramenta fieri præsentia Deo, ac ejus movere voluntatem in ordine ad gratiam conferendam; quia sicut quod est tale per se; non est tale per aliud: ita quod movet per se, non movet per aliud: ergo Sacramenta novæ legis non sunt moralia instrumenta, quia non movent voluntatem Dei. Sed contra, quia tametsi Christi merita sint, semper actu præsentia Deo, non tamen continuò movent divinam voluntatem ad conferendam gratiam; nisi speciali modo applicentur per actiones Sacramentorum, ut per instrumenta à Christo instituta: etenim non solum Christi merita, sed etiam illa sanctorum sunt semper Deo præsentia; & tamen non semper movent Deum ad retribuendam gratiam, nisi speciali modo applicentur per orationes aliorum.

Instabis, quia in Sacramento Eucharistiæ non potest assignari instrumentum morale, quod Deum moveat ad conferendam gratiam dignè communicantibus: Sed hoc sacramentum verè producit gratiam in dignè suscipientibus: ergo non ut instrumentum morale; consequenter Sacramenta novæ legis non sunt instrumenta moralia collativa gratiæ. Minor, & prima consequentia tenent, & secunda sequitur ex prima, quia non est major ratio de uno, quàm de aliis. Major ostenditur: quia in Eucharistia morale instrumentum non est Christus, quia Christus est causa principalis conferens gratiam dignè suscipientibus: neque sunt species, quia hæ sunt incapaces bonitatis moralis, quæ exigit fundari in libera actione: neque est instrumentum morale actio ministrandi, quia neutra est essentialis huic Sacramento, & Sacramentum debet esse morale instrumentum per aliquid sibi essentiale. Sed contra, quia in Sacramento Eucharistiæ Deus non utitur instrumento separato in ordine ad conferendam gratiam; sed tantum conjuncto, quod est corpus, & sanguis Christi, quatenus fuerunt instrumenta immediata passionis, & mortis Christi, in qua meritum nostræ redemptionis fuit consummatum; ex quo tantum sequitur, in Eucharistia non assignari instrumentum morale separatum, sed tantùm conjunctum: unde semper stat, Sacramenta esse ut moralia instrumenta causativa gratiæ sive ut instrumenta separata, sive conjuncta.

CAPUT XV.

Quandonam Sacramenta novæ legis causent gratiam, & quam.

QUia Sacramenta novæ legis exceptâ Eucharistia sint entia successiva, & consistant in usu materiæ, & in rebus successivis tria, possunt in iisdem considerari, primò instans, illud indivisibile, quò dicuntur ultimò non esse & immediatè post futura, & hoc instans dicitur initium. Secundò finis, seu instans illud, in quo dicuntur primò non esse; sed immediatè antea fuisse. Tertiò medium inter utrumque instans, & est tota sacramentorum duratio clausa inter duo instantia, quæ dicuntur initium, & finis; & quæritur, quando Sacramenta novæ legis causent gratiam: & asserendum est, Sacramenta non causare gratiam in tempore, sed in instanti. Quia tametsi gratia de potentia Dei absoluta, ut plures censent, possit gratiam producere in tempore; probabilius tamen est, ita de facto à Deo non produci in tempore per sacramenta; quia connaturale est rebus indivisibilibus habentibus esse permanens incipere determinata in instanti. Tum quia ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 75. art. 7.* Conversio panis in corpus Christi fit in instanti, quod probat triplici ratione. Primò ex parte formæ, quia forma substantialis, cum non suscipiat magis, & minus, exigit fieri in instanti. Secundò ex parte subjecti, quod in instanti est in ultima dispositione ad formam, quam recipit, quo pacto aër in instanti illuminatur. Tertiò ex parte agentis, eo quia fit per virtutem infinitam Dei: sed omnes hæ rationes verificantur in infusione gratiæ concurrentibus Sacramentis instrumentaliter: quia gratia sacramentalis producitur virtute divina in instanti, quo subjectum, est ultimo dispositum ad illam suscipiendam, & Sacramentum est ultimò completum in ordine ad causandam gratiam; ergo Sacramenta novæ legis non producunt gratiam in tempore. Præterea quia D. Thomas loc. cit. in solutione ad 3. ait: *Ita conversio fit in ultimo instanti prolationis verborum:* & adducens rationem subjungit. *Tunc enim completur verborum significatio, quæ est efficax in Sacramentorum formis.* Unde Sacramenta non producunt gratiam, nisi quando est totaliter completa eorum significatio; siquidem verba operantur in Sacramentis, quatenus significant, adeo ut si tollatur à verbis aliquid, quod sit de substantia significationis, tollatur aliquid, quod est de substantia formæ, ut asserit Zacharias Papa *cap. retulerunt. de consecrat.*

dist.

dist. 4. quod etiam confirmat Nicolaus Papa *cap. 58. revera*: Hinc si una ex tribus personis omitteretur in forma baptismi, non esset validum Sacramentum: sed usq; ad ultimum instans prolationis verborum, non est perfectus sensus significationis, nec censetur significatio completa: ergo antecedenter ad illud ultimum instans Sacrameota novæ legis noo prodocoot gratiam. Quòd si dicas, gratiam perinde posse incipere, ac incipit peccatum, cui opponitur: sed peccatum potest incipere in tempore indeterminato: quia, si Deus injungeret Joanni præceptum de eliciendo actu contritionis ante mortem, & Joannes non adimpleret injunctum sibi à Deo præceptum; in bac bypothesi peccatum non inciperet in instanti mortis, quia tum noo posset amittere gratiam, quam usque ad illud tempus supponitur babuisse: ergo inciperet in tempore indeterminato, & antecedenter ad illud ultimum instans. Sed contra, quia io data bypothesi Joannes tunc peccaret, quando se expooeret periculo non satisfaciendi præcepto: quamvis physicè potest toto illo tempore, quod antecedit ultimum instans mortis elicere actum contritionis, posset tamen designari aliquod instans, io quo teneretur ultimò ad implementum præcepti; eo quia post illud instans adimpletio præcepti non esset amplius eidem moraliter possibilis; consequenter io hac bypothesi peccatum inciperet in tali instanti. Hinc

Asserendum secundò, Sacramenta novæ legis causare gratiam in instanti pbysico, in quo terminantur Sacramenta, adeo ut habeant suum esse completum quoad significationem sacramentalem: consequenter sicut ultima pars Sacramenti nectitur cum antecedentibus in ordine ad fundandam significationem sacramentalem; ita etiam productio gratiæ dicit mediante illa parte ordinem ad omnes alias præcedentes. Hæc assertio, utpore captu facilior, est cæteris præferenda, præsertim si dicamus, Sacramenta novæ legis causare gtatiam moraliter iostrumentaliter.

Ratio est, quia Sacramentum novæ legis prodocit gratiam, quatenus est quoddam totum morale coalescens ex materia & forma, & babet completam significationem practicam sacramentalem, quia, ut docet D. Thomas loc. cit. Sacramenta non producunt gratiam, nisi quando est completa significatio; verba siquidem operantur in Sacramentis in quantum significant: sed hanc completam significationem practicam babet qoodlibet Sacramentum; quia sicut pars ultima Sacramenti in illo instanti ultimo in quo terminatur Sacramentum; quia sicut pars ultima Sacramenti in illo instaoti nectitur cum aotecedentibus in ordine ad fundandam significationem sacramentalem: ita etiam productio gratiæ dicit ordinem mediante patte illa ultima ad omnes alias præcedentes: consequenter Sacramenta novæ legis causant gratiam in instanti pbysico, in quo terminantur tum quoad esse, tum quoad significationem. Firmatur, quia tametsi verba quoad sonum sint successiva, ut etiam applicatio materiæ; nihilominus significatio noo est successiva, sed indivisibilis; & tunc habetur, quando proferuntor oltima verba, adeo ut aotecedenter maneat semper suspensa, & tunc in illo ultimo instanti tota simul existat, non quidem simul, quia verba pbysica antecedenter prolata noo amplius pbysicè existunt, sed moraliter, quatenus significatio verborum præcedenter prolatorum nectitur cum significatione succedentium, & illa ultimi verbi completur una ac integra completa significatio, quæ tota moraliter habetur, & tunc causatur gratia sacramentalis. Quòd si dicas, illud ultimum instans esse divisibile, consequenter oon esse totum simul: consequenter in hac senientia, gratia non producitur simul indivisibiliter, sed divisibiliter. Contra est, quia licet illud ultimum instans non sit totum simul mathematicè, est tamen totum simul physicè: productio autem gratiæ, quia est physica, est commensuranda mensura physica: ergo rectè dicitur product tota simul indivisibiliter physicè in illo ultimo iostanti. Si instes, inde sequi, productionem gratiæ non esse totam simul mathematicè. Respondetur non esse totam simul mathematicè, nec successivè, quia eum non sit quantitas, ooo est mensurabilis mathematicè.

Circa verò gratiam, quam ut propriom effectum Sacramenta causant asserendum est, omnia Sacramenta conferre gratiam habitualem, eojus beneficio homines dignè suscipientes Sacrameota sanctificantur, & accipiunt jus ad auxilia specialia congrua fini singulorum Sacramentorum: Quia si omnia Sacramenta non conferrent gratiam diversam, frustra fuissent instituta plura Sacramenta, quia si omnia eandem prorsus gratiam producerent, nullus effectus prodiret ab uno, quod etiam non prodiret ab alio: ergo omnia Sacramenta novæ legis habent producere gratiam habitualem cum diverso jure ad auxilia specialia. Idque ex eo firmatur, quia omnia Sacramenta habent proprium specialem finem, ad quem ordinantur homines per eadem Sacramenta, siquidem per baptismum homines renascuntur spiritualiter; per confirmationem accipiunt vires, quibus tempore persecutionum fortes, & constantes perseverant in fide, & ita de aliis, ut diximus in præcedentibus: sed Sacramenta non possunt hunc finem obtinere, nisi tribuendo jus ad auxilia specialia congrua fini singularũ Sacramentotum. Non tamen gratia bæc sacramentalis differt essentialiter, & entitativè à gratia habituali, quæ confertur extra Sacramenta, sed tantùm extrinsecè, & connotativè; Quia potest excogitari ullus effectus gratiæ sacramentalis, qui non conveniat gratiæ, quæ confertur extra Sacramenta: etenim effectus gratiæ sacramentalis sunt peccata expiare, jus conferre ad gloriam, dona invehere Spiritus S. & virtutes infusas: sed bi omnes effectus conveniunt etiam gratiæ habituali, quæ confertor extra Sacramenta, ergo gratia sacramentalis non differt intrinsecè essentialiter, & entitativè à gratia habituali, quæ confertur extra Sacramenta. Firmatur, quia si gratia sacramentalis à gratia, quæ confertur extra Sacramentum, deberet habere specialem aliquam habitum ad actus proprios fini Sacramentorum: Sed gratia sacramentalis nullum deber specialem talem habitum, quem etiam non babet alia gratia habitualis collata extra Sacramentum; etenim hujusmodi specialis habitus non potest esse necessarius, nisi ad eliciendos aliquos actus supernaturales, ad quos non haberent vim babitus acquisiti extra Sacramentum simul cum gratia; sed nullus est actus supernaturalis, qui non pertineat ad unum ex habitibus infusis conjunctis gratiæ habituali etiam collatæ extra Sacramentum, ergo gratia sacramentalis non differt essentialiter, & entitativè ab alia qua vis habituali gratia collata extra Sacramentum. Quod verò gratia hæc collata per Sacramenta extrinsecè & connotativè differat, ab illa quæ confertur extra Sacrameota, ex eò liquet, quia gratia sacramentalis utpote conjuncta cum Sacramento secum trabit jus ad auxilia specialia congrua fini singulorum Sacramentorum, sed boc jus speciale non est conjunctũ cuilibet alteri gratiæ habituali sive collatæ per sacramenta

sive

sive extra sacramentum à Deo infusæ, ex quo sequitur gratiam sacramentalem differre saltem connotativè à gratia, quæ confertur extra Sacramentum. Quòd verò hæc distinctio sit extrinseca, ex eo constat, quia significat duos tantum esse effectus Sacramenti, quorum primus est gratia habitualis communis omnibus Sacramentis: Secundus est ipsum jus, quod secum trahit ad auxilia danda suo tempore, quod jus non confertur intuitu ipsius gratiæ, ut simpliciter collatæ vel infusæ, sed intuitu suscepti Sacramenti: ergo tantum extrinsecè & connotativè gratia sacramentalis differt à gratia habituali, quæ confertur extra Sacramenta, sed dices, gratia sacramentalis nequit habere adjunctum jus ad auxilia, quin & essentialiter vel saltem individualiter differt à gratia, quæ datur extra Sacramenta; sed adjunctum semper habet jus ad talia auxilia: ergo differt essentialiter vel saltem individualiter à gratia, quæ datur extra Sacramenta. Minor, & consequentia tenent, major ostenditur, quia ea gratia, quæ habet prædicatum essentiale, quo caret altera, differt specificè ab illa: sed gratia sacramentalis exigit essentialiter habere adjunctum jus illud, quod adjunctum gratiæ, quæ confertur extra Sacramentum, non exigit habere: ergo gratia, quæ habet tale jus specificè differt ab altera, quæ illi adjunctum non habet. Præterea quia D. Thomas hic art. 2. ad 3. ait: *Ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dictam sicut gratia species ad genus*, species autem addit supra genus aliquid intrinsecum, proinde gratia sacramentalis per aliquid intrinsecum distinguitur à gratia, quæ confertur extra Sacramenta. Sed contra, negatur major, quia gratia sacramentalis quantum est ex se simpliciter, non exigit essentialiter tale jus, sed est ipsum Sacramentum, quod per se jus illud exigit, enim hoc jus conferatur tantùm intuitu Sacramenti, non verò intuitu gratiæ: hinc patet, gratiam sacramentalem non differre intrinsecè à gratia, quæ confertur per sacramentum, sed tantùm extrinsecè. Ad id, quod addebatur ex D. Thoma, respondent Thomistæ, D. Thomam per gratiam communiter dictam intellexisse gratiam abstrahentem ab habituali, & actuali, in quo sensu verum est, gratiam sacramentalem se habere ad illam perinde ac se habet species ad genus. Præterea posset responderi D. Thomam tantùm voluisse, gratiam sacramentalem se habere ad gratiã habitualem communiter dictam ut speciem ad genus: quia sicut species addit aliquid ad rationem generis, ita gratia sacramentalis supra gratiam habitualem communiter dictam addit jus ad specialia quædam auxilia proportionata ad producendos proprios effectus sacramentorum, ex quo tantùm sequitur, gratiam sacramentalem non intrinsecè, & essentialiter, sed extrinsecè & accidentaliter differre à gratia habituali communiter dicta: siquidem gratia sacramentalis, ut diximus, non est, quæ ex se essentialiter exigat tale jus, sed tantùm est illud Sacramentum, quod illud exigit, adeo ut jus illud detur intuitu Sacramenti, non verò intuitu gratiæ.

Instabis tamen, quia ut homo dicatur habere jus ad gloriam, & actus supernaturales, non sufficit sola Dei extrinseca ordinatio, sed ulterius requiritur, ut revera recipiat aliquid intrinsecum, quod sit fundamentum illius juris: ergo à pari, ut acquirat jus ad specialia auxilia congrua fini singulorum sacramentorum debet recipere aliquid intrinsecum, adeo ut sola extrinseca Dei ordinatio non sufficiat. Contra tamen negatur consequentia; ratio discriminis in eo est sita, quia ut homo habeat jus ad gloriam, exigit elevari per formam aliquam sibi inhærentem ad statum supernaturalem, consequenter exigit aliquid præter extrinsecam Dei ordinationem: sed ut homo habeat jus ad auxilia illa specialia, & congrua finis singulorum Sacramentorum non est opus, ut præter gratiam sacramentalem recipiat in se aliam formam, quia hoc jus tantùm datur intuitu Sacramenti, non verò intuitu gratiæ. Præterea quia non est excogitabile quidquam intrinsecum ratione cujus tribuatur hoc jus ad talia auxilia; siquidem nullus potest habitus virtutum assignari, qui non tribuatur per quodlibet Sacramentum, estque etiam simul cum gratia habituali extra Sacramentum; sed urgebis, quia si hoc jus daretur tantùm intuitu Sacramenti, & non intuitu gratiæ sacramentalis, inde sequeretur, quod hæc gratia tantùm per accidens se haberet ad operationes elicitas per hujusmodi auxilia, quod non videtur asserendum, quia gratia sacramentalis perficit in ordine ad operationes congruas fini Sacramentorum. Sed contra, quia licèt hoc jus conferatur intuitu Sacramenti suscepti non intuitu gratiæ sacramentalis, adhuc hæc dici potest aliquo pacto radix ejusdem juris, non præcisè secundùm entitatem gratiæ: sed prout producitur à tali Sacramento; quo fit, ut qui Sacramentum suscipit cum obice, sicut non recipit gratiam, ita nec recipit jus ad talia auxilia, ex quo liquet, gratiam sacramentalem non se habere merè per accidens ad operationes elicitas per hujusmodi auxilia. Hinc inferimus, gratiam sacramentalem non esse aliquem habitum speciei distinctum ab alia gratia habituali, ac virtutibus, & donis ab ea profluentibus, quia gratia sacramentalis facit hominem Deo gratum, aut magis gratum, sed si esset distincta realiter à gratia gratum faciente, non redderet hominem DEO gratum vel magis gratum, quia reddere hominem DEO gratum est effectus præveniens à sola gratia habituali, quæ non potest multiplicari in specie, ergo gratia sacramentalis non est ullus habitus specie distinctus à gratia habituali. Præterea, quia supervacaneè ponuntur habitus distincti à gratia sanctificante ac virtutibus, donisque ab ea profluentibus infundi per Sacramenta, quia vel isti habitus reciperentur in essentia animæ, vel in potentiis: non in essentia, quia ad sanctificandam animam sufficit sola habitualis gratia, quæ ex natura sua sanctificat, & constituit hominem filium Dei adoptivum. Neque in potentiis, quia ipsis tantùm infundi debent habitus, qui sint principia actionum supernaturalium: actus autem, ad quos specialiter ordinantur gratiæ sacramentales sunt ab ipsa gratia habituali mediantibus virtutibus, & donis: etenim actus, ad quem gratia baptismalis ordinatur, est conservare vitam spiritualem mitigando fomitem, ne urgeat, & ne concupiscentia noceat, & hoc totum perficitur per virtutes morales subjicientes appetitum sensitivum rationi. Actus gratiæ, quæ confertur in Sacramento confirmationis est firmiter, & constanter profiteri fidem: sed professio fidei enumeratur inter actus externos habitus fidei, consequenter habetur per virtutem Theologalem; quæ confertur simul cum gratia habituali. Actus gratiæ Eucharistiæ est augere ac nutrire spiritualiter animam, id autem fit per actus ferventiores virtutum, quibus gratiæ & ipsæ virtutes augentur. Actus gratiæ, quæ confertur in Sacramento pœnitentiæ, est peccata ante acta plangere, & imposterum peccata vitare; & ad hoc sufficiunt gratia, & virtutes, ac dona cum auxiliis actualibus. Actus gratiæ, quæ confertur in Sacramento Ordinis, est, cum debita intentione, & attentione ac devotione cultum divinum exercere, & ad hoc præstandum sufficit

virtus

virtus Religionis. Actus gratiæ, quæ confertur in Sacramento extremæ Unctionis, est, delere reliquias peccatorum, seu animi torporem, ac languorem erigendo animam in spem, ac firmam fiduciam divinæ misericordiæ contra diaboli tentationes, & suggestiones, ac ita disponere ad gloriæ introitum, & hoc potest præstari per virtutes spei, fortitudinis, & perseverantiæ. Demum actus gratiæ, quæ confertur in Sacramento matrimonii, sunt, castè vivere, mutuam servare fidem, mutuisque se officiis fovere, & ad hæc sufficiunt justitia, & charitas, & continentia, ergo frustra ponuntur habitus distincti à gratia sanctificante, virtutibus, ac donis ab eo profluentibus, infundi per Sacramenta. Hinc colligimus Sacramentalem gratiam supra gratiam gratum facientem, non addere modum aliquem, nec perfectionem ullam intrinsecam distinctam modaliter à gratia habituali, ac virtutibus, & donis ipsam concomitantibus, sed tantùm jus ad specialia auxilia necessaria, ad exercendas actiones Sacramentales; ratio est, quia modus iste intrinsecus, superadditus gratiæ habituali, non est necessarius ad Sacramentales actiones exercendas; quia, ut liquet ex prædictis ad has actiones eliciendas, sufficiunt gratiæ habituales virtutes, ac dona, quæ ipsam concomitantur, & specialia auxilia requisita ad operandum: consequenter non est necesse, ut superaddatur modus aliquis, & perfectio aliqua intrinseca distincta modaliter à gratia habituali, virtutibus, ac donis ipsam concomitantibus, sed satis est, si gratia Sacramentalis tantùm superaddat jus quoddam, & specialia auxilia congrua fini singulorum Sacramentorum, adeo ut hoc jus non exigatur essentialiter à gratia Sacramentali, sed tantùm ab ipso Sacramento, ac detur intuitu Sacramenti, non verò gratiæ Sacramentalis.

Quia verò gratia sanctificans distingui solet in primam, & secundam, quæritur, quamnam gratiam Sacramenta novæ Legis causent? Gratia prima ea dicitur, quæ primùm infunditur subjecto, nondum habenti ullum gradum gratiæ sanctificantis, consequenter existenti in peccato lethali, adeo ut dicatur prima, quia primùm sanctificat subjectum cui inest: Secunda verò dicitur, quæ advenit subjecto jam grato, & adauget gratiam, quam in ipso reperit, & solet etiam vulgariter vocari augmentum gratiæ productum in eo, qui jam antea habebat gratiam. Rursus ex Sacramentis novæ Legis alia dicuntur Sacramenta vivorum; alia mortuorum: hæc sunt, quæ pro mortuis, seu existentibus in peccato, qui dicuntur mortui gratiæ, spiritualiter fuerunt instituta, suntque Baptismus, & Pœnitentia. Sacramenta vivorum sunt, quæ à Christo fuerunt instituta pro viventibus vita spirituali, & sunt alia quinque Sacramenta. Rursus dupliciter potest Sacramentum causare primam, vel secundam gratiam, scilicet per se, vel per accidens, illa Sacramenta dicuntur per se causare primam gratiam, quæ fuerunt instituta à Christo ad conferendam gratiam homini existenti in peccato originali, vel actuali lethali. Ea verò Sacramenta dicuntur per accidens causare primam gratiam, quæ tametsi sint instituta ad augendam gratiam; possunt nihilominus subinde causare primam gratiam, & id contingit per accidens. Ac revera, sicut Sacramenta mortuorum possint per accidens causare secundam gratiam; ita Sacramenta vivorum, tametsi per se ordinata non sint, nisi ad secundam gratiam producendam possint per accidens, & indirectè producere primam gratiam. Asserendum est, non omnia Sacramenta novæ Legis causare per se primam gratiam, & ita communiter docent Theologi cum D. Thoma, siquidem id dicitur per se convenire Sacramentis, quod convenit ex vi suæ institutionis: sed omnibus Sacramentis novæ Legis ex vi suæ institutionis non convenit causare primam gratiam, ergò non omnia Sacramenta novæ Legis de facto causant per se primam gratiam. Major liquet, quia cùm Sacramenta sint signa ad placitum, habent totam vim significativam, & causativam gratiæ ex libera institutione DEI, & Christi, adeo ut, si aliquid ex vi institutionis illis non conveniat, nonnisi per accidens possit iisdem convenire: Minor ostenditur, quia illa Sacramenta dicuntur instituta ad causandam primam gratiam, quæ instituta sunt ad delenda peccata lethalia, actuale, & originale: Sed non omnia novæ Legis Sacramenta instituta sunt ad delenda hæc peccata, sed tantùm Baptismus, quo remittitur originale, & pœnitentia, qua tolluntur peccata lethalia actualia. Alia verò Sacramenta instituta sunt ad producendos alios effectus, præsupponentes peccata remissa, & gratiam sanctificantem in subjecto, ut liquet in Eucharistia, Confirmatione, & aliis Sacramentis: Ergo omnibus Sacramentis novæ legis non convenit per se, & ex vi suæ institutionis causare primam gratiam. Præterea, quia eatenus ex Sacramentis aliqua vocantur mortuorum, & alia vivorum, quia illa ordinantur ad mortuos spiritualiter resuscitandos, quod fit per productionem primæ gratiæ deletivæ peccati: Hæc verò, quæ dicuntur Sacramenta vivorum, instituta sunt ad magis perficiendam, & augendam vitam spiritualem gratiæ, unde non habent ex se causare primam gratiam, sed tantùm secundam, quæ etiam vocari solet augmentum gratiæ. Neque obstat, quòd à Conciliis, & Sanctis Patribus Sacramenta novæ Legis dicantur simpliciter, & absolutè esse causæ gratiæ: & nisi causarent primam gratiam, non absolutè, & simpliciter dicerentur causæ gratiæ, sed tantùm cum addito, quia secunda gratia, & ejus augmentum non significat gratiam simpliciter, & absolutè, sed tantùm ejus modum: ergo, si Concilia, & Patres vocant simpliciter, & absolutè Sacramenta causas gratiæ, sequitur, quòd omnia Sacramenta novæ Legis causent per se primam gratiam. Sed contra, negatur minor, quia, cùm augmentum gratiæ, seu secunda gratia, sicut etiam quilibet alius gradus ipsius sit propriè vera gratia, perinde ac quilibet gradus caloris est verus calor; ita quamvis aliqua Sacramenta novæ legis non dicantur per se causare primam gratiam, sed tantùm secundam, & ejus augmentum adhuc absolutè, & per se sunt veræ, ac propriæ causæ gratiæ, quia omnia Sacramenta reverà conferunt veram, & propriam gratiam, propterea dicuntur veræ, ac propriæ causæ gratiæ, quamvis non omnia Sacramenta novæ Legis causent per se primam gratiam. Sed instabis; esto, non omnia Sacramenta novæ Legis secundùm proprias rationes specificas, atomas causent per se primam gratiam; non tamen inde sequitur, quòd ex eadem ratione communi generica non causent per se primam gratiam, quamvis Sacramenta vivorum ex sua ratione specifica, & differentiali sint per se instituta ad solum augmentum gratiæ: ergo ex propria specifica ratione, licèt non habeant conferre per se, nisi augmentum illud; si tamen sumantur secundùm rationem genericam, instituta sunt ad causandam per se primam gratiam. Sed contra, quia nequit differentia distinctiva duarum specierum sub eodem genere convenire per se utrique speciei, quo pacto rationalitas non potest ullo modo convenire homini, &

equo: sed causare per se primam gratiam, est differentia, qua Sacramenta mortuorum differunt à Sacramentis vivorum: ergo eo ipso, quod convenit Sacramentis mortuorum causare per se primam gratiam, non potest hoc idem convenire Sacramentis vivorum, etiam secundùm rationem genericam, alioquin ratio differentialis, & disconvenientiæ esset ratio convenientiæ, quod repugnat. Præterea Sacramenta habent tantùm vim causativam gratiæ ex sola institutione Christi. Sed Christus nullam effecit Sacramentorum institutionem, secundùm rationem genericam, sed tantùm singula instituit ad suos speciales fines, & effectus: ergo Sacramenta novæ Legis non nisi secundùm proprias rationes specificas habent causare gratiam: proinde falsum est, quòd omnia Sacramenta novæ Legis secundùm rationem genericam habere vim causativam primæ gratiæ.

Cæterum Sacramenta mortuorum, cujusmodi sunt Baptismus, & Pœnitentia, causant per se primam gratiam in adultis, quia id convenit per se Sacramentis mortuorum, ad quod fuerunt per se instituta: sed Sacramenta mortuorum fuerunt per se instituta ad causandam primam gratiam, quia hæc Sacramenta per se fuerunt instituta ad delendum peccatum lethale, sive actuale, sive originale, quæ peccata non delentur per secundam gratiam, sed per primam; quia cùm secunda gratia nihil aliud sit, nisi augmentum primæ præsupponit essentialiter primam; & cùm gratia habitualis, quæcunque illa sit, nequeat simul cohærere cum peccato lethali, debeat necessariò præsupponere peccatum lethale deletum: consequenter Sacramenta mortuorum fuerunt per se instituta ad causandam primam gratiam. Præterea, si Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ non causarent per se primam gratiam, nulla esset ratio, cur deberent vocari Sacramenta mortuorum, ac distingui ab aliis Sacramentis vivorum, quia perinde, ac ista supponerent in anima vitam spiritualem, seu primam gratiam. Cæterùm Sacramenta vivorum possunt & ipsa interdum per accidens causare primam gratiam, ita communiter Theologi cum D. Thoma, quem sequuntur Suarez *disput. 7. de Sacrament. Sect. 2. Conclus. 3.* Hurtadus *disp. 3. de Sacrament. in genere difficult. 4.* Ratio est, quia Sacramenta habent vim conferendi gratiam ex opere operato: Sed prima, & secunda gratia non differunt essentialiter: ergo semper conferunt gratiam, quando non inveniunt obicem, & id fuit etiam definitum in Concilio Tridentino *Sess. 7. cap. 2. de Sacrament. in genere:* Sed non reperiunt obicem, quando quis se putat dispositum, tametsi revera talis non sit, quia tunc accedit dignè, quantum est ex vi suæ conscientiæ: ergo Sacramenta vivorum possunt per accidens conferre primam gratiam, quando contingit suscipientem reverà non esse ritè dispositum, & putat se esse dispositum; hinc D. Thomas quæst. 72. art. 7. ad 3. de Sacramento Confirmat. ait: *Si aliquis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet, vel si etiam non perfectè contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc Sacramento consequetur remissionem peccatorum.* Et quæst. 79. art. 3. loquens de Eucharistia ait: *Potest hoc Sacramentum operari remissionem peccatorum dupliciter: uno modo non perceptum actu, sed voto: sicut cùm quis primò justificatur à peccato: alio modo etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali, cujus conscientiam, & affectum non habet: fortè enim primò non fuit sufficienter contritus, sed devotè, & reverenter accedens consequetur per hoc Sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficit, & remissionem peccati:* Præterea, quia, licèt Sacramenta mortuorum sint per se primò instituta tantùm ad conferendam primam gratiam, per accidens tamen possunt secundam producere: ergo vice versa Sacramenta vivorum, licèt instituta primariò sint ad causandam secundam gratiam, adhuc per accidens, & secundariò possunt producere primam, ad quam causandam dici possunt esse instituta indirectè tunc, quando non ponitur obex, quinimò congruum est, ita de divina bonitate censere; siquidem Deus semper pronus est ad benefaciendum, quando non stat per hominem ponentem obicem; & firmari potest, quia si quis tantùm supernaturaliter attritus, & confessus de suis peccatis, & non absolutus ex sola malitia Sacerdotis prudenter tamen existimet, se esse absolutum; si postea accedat ad aliquod Sacramentum vivorum, ut ad Eucharistiam, certum tunc non ponere obicem ad primam gratiam, quam propterea saltem per accidens recipit virtute Sacramenti, quia, cùm Christus instituerit omnia Sacramenta, ut sint organa, per quæ illius merita nobis applicentur, & conferatur gratia, congruum erat ita instituisse Sacramenta, ut semper aliquem gradum gratiæ conferrent omnibus non ponentibus obicem; & ex alio capite prima gratia non est excellentior secunda: ergo Sacramenta vivorum, quamvis per se fuerint instituta ad producendam secundam gratiam, adhuc per accidens, & secundariò possunt inibinde causare primam. Tum quia potest etiam ratio à priori assignari, quia Sacramenta semper producunt gratiam, quoties suscipiens nullum ponit obicem ipsi gratiæ: sed qui accedit ad Eucharistiam, putans se nullum habere peccatum, eò quia elicuerit actum supernaturalem attritionis, & fuerit confessus, quamvis non absolutus ex malitia Sacerdotis, utique ille non ponit obicem gratiæ: ergo si accedat ad Sacramentum Eucharistiæ, recipit gratiam, proinde Sacramenta vivorum possunt aliquando per accidens causare primam gratiam. Quòd si dicas ex Conciliis Florentino, & Tridentino, Sacramentum Eucharistiæ fuisse à Christo institutum per modum cibi, adeo ut causet omnes illos effectus, quos causare solet cibus naturalis, sed cibus naturalis nunquam datur ad restituendam mortuo vitam, neque ad generandum vivens, sed tantùm ad conservandam, vel augendam substantiam viventis, ergo Eucharistia non habet virtutem conferendi primam gratiam, qua reviviscimus spiritualiter seu regeneramur. Præterea quia Sacramentum non causat, nisi quod significat; sed Sacramenta vivorum non significant primam gratiam, consequenter illam non causant; sed contra, quia, licèt Sacramentum Eucharistiæ fuerit institutum per modum cibi supernaturalis, qui per se primò causat in anima omnes illos effectus, quos causat cibus naturalis: secundariò tamen causat plures alios effectus, quos proinde secundariò etiam significat, quamobrem ex eo, quòd Sacramentum tantùm causat id, quod significat, inde solùm sequitur, Eucharistiam non primariò, sed secundariò posse aliquando per accidens primam gratiam producere, quia eam significat secundariò. Quòd si dicas, Sacramenta non causare, nisi eam gratiam, ad quam fuerunt instituta: & Sacramenta vivorum nullo pacto fuisse instituta ad causandam primam gratiam, quam supponunt, non possunt. Contra est, concedimus, Sacramenta non causare gratiam, nisi ad quam causandam fuerunt instituta, vel primariò, vel secundariò: sed quia Sacramenta vivorum fuerunt instituta, ut aliquando secundariò, & per accidens causarent primam gratiam in non ponentibus obicem; ideo rectè Sacramenta vivorum dicuntur interdum per accidens producere primam gratiam.

Quòd

Quòd si quæras, an omnia Sacramenta novæ Legis conferant æqualem gratiam in subjectis etiam æqualiter dispositis. Respondetur negativè, quia docent communiter Theologi Sacramenta conferre inæqualem gratiam juxta suam diversitatem: ratio id suadet, quia unumquodque agens operatur juxta suam nobilitatem, & quia unum Sacramentum est altero nobilius, confert etiam majorem gratiam, quia quamvis omnia Sacramenta sint moralia instrumenta, Deus nihilominus operatur secundùm ipsorum determinationem, quia illa constituit signa practica suæ operationis. Præterea quia Christi institutio effecit, ut ea Sacramenta, quæ sunt iterabilia, majorem conferrent gratiam, quam quæ persæpè iterari possunt: quapropter Baptismus fructuosior esse debuit, quàm matrimonium, eò quia ille sit primus in Ecclesiam ingressus, ac prima ad Religionem Christianam inauguratio. Hinc majorem confert gratiam, quàm Eucharistia semel suscepta, quamvis hæc contineat totum gratiæ fontem, & in eadem, ut loquitur Tridentinum, Deus effundat totius amoris divitias. An verò idem met Sacramentum conferat æqualem gratiam æqualiter dispositis, respondent communiter affirmativè cum D. Thoma 3. *part. quæst*, 69. *art*. 8. & desumitur etiam ex D. Cypriano *Epist*. 59. probatur etiam ex Tridentino *Sess*. 6. *cap*. 6. ubi per Baptismum ab adultis susceptum dicitur conferri gratia secundùm mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur, prout vult, & secundùm propriam uniuscujusque dispositionem. Quòd si per Baptismum ex Tridentino confertur gratia unicuique secundùm propriam dispositionem; sequitur meliùs dispositum uberiorem recipere gratiam, & ratio à priori potest itidem assignari, quia Sacramenta eodem pacto agunt ex opere operato, quo causæ naturales suos producunt effectus, sed in naturalibus causæ multò perfectiùs agunt, si subjectum fuerit meliùs dispositum, siquidem forma introducitur secundùm exigentiam dispositionis: & melior dispositio meliorem exigit formam: ergo idem Sacramentum confert æqualem gratiam æqualiter dispositis, & inæqualem inæqualiter dispositis, quia id videbatur congruum, ut in Sacramentis recipiendis hominum industria magis acueretur, & homines majori conatu mediante auxilio Dei se disponerent ad Sacramenta recipienda. Quòd si dicas, propter meliorem subjecti dispositionem, si datetur major gratia, inde sequeretur, hoc incrementum gratiæ non esse ex opere operato, sed ex opere operantis, siquidem confertur propter meritum operantis, seu intuitu majoris, ac melioris dispositionis, & non per solam actionem Sacramentalem: sed hoc non videtur dicendum: ergo idem Sacramentum non confert inæqualem gratiam inæqualiter dispositis. Contra est, negatur incrementum illud gratiæ dari tantùm ex opere operantis, quando dispositio subjecti est melior: ratio est, quia tunc illi dispositioni duplex respondet meritum, unum ex opere operantis, prout operatio illa est in se bona, & meritoria, & est causa gratiæ sibi proportionatæ: aliud ex opere operato, quatenus operatio illa bona conjuncta est Sacramento, & sicut bonitas illa non causat effectivè gratiam, sed tantùm est dispositio subjecti, & conditio, qua posita actio Sacramentalis producit illud gratiæ incrementum: hinc affectus, & dispositio operantis est tantùm conditio, non verò causa gratiæ, quæ confertur ex opere operato. Præterea, quia Sacramenta sunt determinata ad producendam gratiam in subjecto, ut disposito, consequenter ad producendam majorem gratiam in subjecto meliùs disposito, proinde incrementum illud gratiæ est effectus Sacramenti. Quòd si instes, quia inde sequeretur, quòd ob majorem Ministri sanctitatem uberius deberet conferri gratiæ incrementum; siquidem Sacramentum in subjecto melius disposito, melius agit, quia semper agit ad modum causarum naturalium, quæ procul dubio meliùs agunt, ubi dispositio subjecti est melior, sed melius etiam agunt, quando prodeunt ab instromento meliùs disposito; ergo sanctitas ministri utilis esset ad majus incrementum gratiæ recipiendum in Sacramentis. Sed contra, quia major sanctitas ministri nunquam potest esse directè causa majoris gratiæ productæ per Sacramentum, ut communiter docent Theologi, & Sancti Patres: quia præter Christum Mediatorem nullus alius potest alteri mereri gratiam habitualem de cōgruo immediatè: sed tantùm mediatè; quatenus potest impetrare auxilia congrua, quibus aliter se disponat per suos actus ad majorem gratiam: est igitur discrimen inter illum, qui suscipit, & eum qui ministrat Sacramentum, quia suscipiens potest sibi mereri gratiam, non verò ministrans potest alteri eam mereri. Hinc eatenus utilius, ac fructuosiùs quis suscipit Sacramentum à bono ministro, quàm à malo, quia bonus uberiora impetrat suscipienti auxilia, per quæ melius disponitur ad recipiendam gratiā.

Peti hic potest, an Sacramenta fictè suscepta remoto obice reviviscant, & causent gratiam. Cùm Sacramenta non conferant gratiam, quando reperiunt obicem in suscipiente, ideo controvertitur, quando postea aufertur obex, reviviscant, & conferant gratiam illam, quam debuissent conferre tunc, cùm primùm fuerunt ministrata. Observandum est, quid sit Sacramentum informe, quid fictio, & quid obex. Dicitur Sacramentum informe, quia tametsi in se omninò sit integrum, ac verum Sacramentum, habeátque partes essentiales, est nihilominus infructuosum, & non producit gratiam ex defectu dispositionis in subjecto: quia si pars aliqua essentialis deesset Sacramento, non esset hoc informe, sed nullum, consequenter non revivisceret, ut cum D. Augustino docent communiter Theologi, fictio verò nihil aliud significat, quam defectu dispositionis necessariæ in suscipiente Sacramentum. Obex est hic idem defectus, ratione cujus Sacramentum nullo pacto potest in subjecto indisposito producere suum effectum: quamobrem difficultas est, an Baptismus susceptus ab homine adulto, non eliciente actum attritionis, vel habente actualem voluntatem peccandi: posita deinde post menses aliquot Confessione Sacramentali, & attritione, ac deposita tali voluntate peccandi, an tunc Baptismus conferat eandem gratiam, quam causâsset, quando Sacramentum fuit ministratum, si adfuisset in subjecto requisita dispositio. Respondetur, Baptismum susceptum cum obice gratiæ, amoto postea obice reviviscere, & causare gratiam, & ita docent ferè communiter Theologi cum D. Thoma, & evincitur ex D. Augustino, qui persæpe tam asseveranter, hoc idem docuit, ut de illius mente nullum supersit dubium, etenim *lib. 1. de Baptis. contra Donatistas cap.* 12. & *lib.* 3. *cap.* 13. & *lib.* 6. *cap.* 5. id expressè docet. Probabant enim Donatistæ se minimè Hæreticos esse, & proponebant hoc dilemma. Quod habetur in D. Augustino *cap.* 11. vel per Baptismum à nobis susceptum tribuitur homini gratia vel non: si primum, ergo apud nos est vera Ecclesia, in qua sola dari potest gratia Spiritûs S. & remissio peccatorum. Si secundum, ergo verus apud nos Baptismus non est, consequenter sunt rebaptizandi Donatistæ, qui ad Catholicos transeunt. Cui argumento satisfacit Augustinus *cap.* 12. & respondet, posse Baptismum Christi baptizare hominem: quamvis cor ejusdem malitia, vel sacrilegio perseverans peccatorum abolitionem non sinat

fieri, atque ita à Communionibus ab Ecclesia separatis posse hominem babtizari, ubi Christi Baptismus eadem Sacramenti celebratione datur, & sumitur; qui tamen tunc prosit ad remissionem peccatorum, cùm quis reconciliatus unitati dissensione exuitur, qua peccata tenebantur, & dimitti non sinebantur, sic qui fictè accessit, non denuò baptizatur: sed id, quod actum est, incipit valere ad salutem, cùm illa fictio veraci Confessione recesserit, hactenus Augustinus. Ubi expressè docet, Baptismum susceptum cum obice gratiæ eo deinde amoto reviviscere, & causare gratiam. Neque urget, quod respondent aliqui, D. Augustinum tantùm velle amota fictione peccatorum remissionem dari intuitu pœnitentiæ, & ratione Baptismi tantùm dari remissionem pœnæ temporalis. Nam hæc responsio nullo pacto potest cohærere cum doctrina D. Augustini expressè docentis, conferri per Baptismum reviviscentem salutem, & remissionem ipsam peccati; ait enim: *In ipsa reconciliatione præstatur, ut ad remissionem peccatorum ejus in unitate prodesse incipiat Sacramentum, quod acceptum in schismate prodesse non poterat.* Et alibi ait: *Tunc incipit valere idem Baptismus ad dimittenda peccata, ut idem ipse, qui foris propter discordiam operabatur mortem propter pacem intus operetur salutem.* Unde constat, Augustinum docuisse Baptismum susceptum cum obice amota fictione reviviscere, & causare gratiam, ac remissionem peccati. Ratio hoc idem etiam evincit, quia si Baptismus amoto obice incipit causare aliquos effectus, quos obice manente non causabat, potest etiam causare gratiam, quia eo ipso, quòd causat effectus aliquot, perseverat moraliter: sed Adversarii non diffitentur posse tunc causare remissionem pœnæ temporalis, adeo ut hæc remissio sit effectus Sacramenti, consequenter tenentur fateri Sacramentum, adhuc moraliter perseverare, & consequenter posse tunc causare gratiam, siquidem eo ipso, quòd moraliter perseverat, & causat unum effectum sibi proprium, potest etiam alium causare: quòd si dicas, solam Augustini authoritatem non sufficere, ut Baptismus dicatur reviviscere, nisi Augustinus habeat fundamentum aliquod hoc idem adstruendi ex Scriptura, vel traditione, vel definitione, vel saltem ratione, & nullum assignatur tale fundamentum, consequenter gratis asseritur, quòd Baptismus susceptus cum obice gratiæ causet gratiam, quam causâsset antea, si fuisset ritè susceptus. Sed contra, quia Augustinus sufficienter potuit moveri ad adstruendam Baptismi reviviscentiam authoritate Clementis Papæ, & S. Cypriani, etenim hoc asserit Clemens *Epist.* 4. ut etiam Cyprianus de ablutione pedum, & alii Sancti Patres consentiunt Augustino, ut etiam potior Theologorum pars. Præterea semel, quòd Adversarii concedunt, Baptismum susceptum cum obice gratiæ amoto obice posse producere effectum aliquem, sequitur, posse itidem gratiam, seu salutem reviviscentem causare, quia tunc censetur Sacramentum moraliter perseverare, quando producit aliquem effectum proprium. An verò præter Baptismum alia etiam Sacramenta suscepta cum obice gratiæ amoto obice reviviscant, & producant gratiam, non est ita certum. Authores in varias, ac diversas dividuntur sententias, Cajetanus *Tom.* 1. *opusc. Tract.* 5. *quæst. de confectione infirmi*, Petrus Soto *lib.* 5. *de Baptismo*, & alii censent, omnia Sacramenta conferre gratiam sublatâ fictione. Major *in* 4. *dist. quæst.* 5. Covarruvias *in cap. Alma mater part.* 2. §. 4. *nu.* 23. & alii volunt, tantùm Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sublatâ fictione causare gratiam. Durandus *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 5. Canus *relect. de Pœnit. part.* 5. hoc tantùm asserunt de Baptismo, & Pœnitentia, Paludanus *in* 4. *dist.* 4. *qu.* 5. Sylvester verbo *Baptismus*, id adstruunt de Baptismo, Confirmatione, Ordine, & Pœnitentia. Alii aliter itidem sentiunt.

Asserendum est, quòd, tametsi incertum sit, an præter Baptismum cætera Sacramenta sublato obice reviviscant, & causent gratiam: Nihilominus non est improbabile, etiam alia Sacramenta reviviscere, dummodo possint esse informia. Quia nulla videtur posse ratio adduci, cur Baptismus in Dei acceptione mortificatus reviviscat, quæ non probat debere itidem alia Sacramenta reviviscere: etenim eatenus Baptismus reviviscit, quia perseverat moraliter, & producit suum effectum ex D. Augustino lib. 1. de Bapt. contra Donatistas c. 12. ubi loquens de Baptismo fictè suscepto ait: *Tunc valere incipit ad salutem, cùm illa fictio veraci Confessione recesserit*: & cap. 13. de Baptismo in schismate suscepto ait: *Tunc incipit valere ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerit.* Et in serm. de Passion. apud S. Cyprianum loquens de his, qui fictè Baptismum susceperunt, ait: *Ubi redierint ad cor, constat ablutionis donum, & reddit effectus munerum; nec alias quæri aut repeti necesse est salutiferum Sacramentum.* Censet D. Augustinus Sacramentum Baptismi moraliter perseverare, alioquin non posset tales effectus præstare: sed etiam alia Sacramenta moraliter perseverant; ergo ex eadem ratione possunt sublato obice, ac recedente fictione reviviscere, & causare gratiam, & alios effectus. Præterea, quia non minus necessaria est reviviscentia aliorum Sacramentorum, quàm Baptismi propter proprios illorum effectus: etenim si eatenus reviviscit Baptismus, quia Christus suave remedium contra peccatum originale voluerit providere: perinde ac Baptismus debet Confirmatio reviviscere, ut homo corroboretur ad Confessionem Fidei, & ad resistendum tentationibus, Ordo itidem debet reviviscere, ut idoneus reddatur homo ad ministrandum in Ecclesia. Extrema Unctio itidem, ut homo uberiores habeat vires ad extremam luctam. Matrimonium itidem ut conjuges sanctè possint sustinere munera hujus status. Eucharistia itidem, ut crescat homo in spiritu, ac fortiter resistat peccato: ergo improbabile non videtur, quod amoto obice, & sublatâ fictione omnia Sacramenta reviviscant, suosque proprios causent effectus. Præterea, quia docet D. Thomas, quando causa est ex se productiva alicujus effectus, si impediatur, eum postea producit, cùm primum obex removetur; etenim quia in generatione corporis gravis debet resultare motus deorsum: si motus ille postea impediatur, resultat sublato impedimento: sed omnia Sacramenta exigunt ex se producere gratiam; ergo remotâ fictione, seu impedimento eam producunt ex opere operato. Sed dices opus mortuum quale est, quod fit in peccato mortali, non potest reviviscere: sed susceptio Baptismi vel etiam alterius Sacramenti, in peccato lethali est opus mortuum: ergo non potest reviviscere, nec ullum consequi effectum. Contra est, quia ut docet D. Thomas hic art. 10. ad 1. effectus Baptismi, qui erat conferendus ex opere operantis non reviviscit, eò quia opus operantis fuit mortuum: reviviscit tamen effectus Baptismi, respondens ipsi ex opere operato, quia sub hac ratione est opus Dei, quod non est mortuum in suscipiente fictè Sacramentum. Si dicas, Sacramēta novæ Legis esse causas instrumentales physicas ipsius gratiæ, & Sacramenta fictè suscepta recedente fictione non posse physicè causare gratiam, eò quia eo tempore non existunt: & quod non existit, nequit physicè causare, consequēter Sacramenta fictè suscepta, recedente fictione, & remoto obice non possunt gratiam causare. Sed contra, quia licèt di-

xeri-

xerimus esse probabile, quòd Sacramenta novæ Legis causent physicè gratiam, asserimus tamen, esse magis probabile, quòd tantùm moraliter gratiam causent, & juxta hanc sententiam nō est opus, ut Sacramenta existant tunc, quando recedente fictione causant gratiā: siquidem ad moralem causalitatem effectus sufficit moralis, perseverantia causæ. Rursus Thomistæ docentes Sacramenta novæ legis causare physicè gratiam, respondent hoc esse intelligendum de Sacramentis physicè existentibus, quia existentia physica est una ex conditionibus requisitis ad physicam operationem, hinc, quia Sacramenta fictè suscepta recedente fictione non existunt physicè, sed tantùm perseverant moraliter in divina acceptatione, ideo in hoc casu per accidens non causant physicè gratiam, sed tantùm moraliter. Alii verò Thomistæ respondent, quod tametsi recedente fictione non maneant in se Sacramenta, perseverant tamen in sua virtute, seu in charactere, qui tunc elevatur ad causandam gratiam, qua Sacramenta in puncto suæ receptionis debuissent producere si non adfuisset obex, & hæc est doctrina D. Thomæ in 4. dist. 4. quæst. 3. art. 2. ubi loquens de baptismo, ait: *In baptismo imprimitur character, qui est immediata causa disponens ad gratiam, & ideo cum fictio non auferat characterem recedente fictione, quæ effectum characteris impediebat; character, qui est præsens in anima incipit habere suum effectum, quo pacto baptismus recedente fictione consequitur suum effectum.*

Quòd si quæras, quænam sint media, quibus unum Sacramentum cum fictione susceptum possit reviviscere, respondetur attritionem aliquando esse medium sufficiens ad tollendum obicem baptismi, quamvis non semper. Ratio est, quia quoties obex baptismi fuit inculpabilis nullumque deinceps peccatum commissum fuit, nec contritio, nec Sacramentum sunt necessaria ut tollatur obex, quia illa non possunt esse necessaria, nisi ut tollatur peccatum quod hic nullum est: ergo tunc sola attritio sufficit: sin verò fuerit peccatum aliquod commissum in ipsa susceptione baptismi, vel si post illam fuerit commissum peccatum lethale, tunc attritio non sufficit ad reviviscentiam Sacramenti, ut communiter docent Theologi contra Paludanum, & ratio est, quia peccatum, quod committitur ab eo, qui ecclesiæ est subditus, nonnisi per claves deleri potest: sed peccatum lethale commissum ab eo, qui fictè suscepit Sacramentum, est peccatum commissum à subdito ecclesiæ, consequenter non potest deleri nisi per claves ecclesiæ. Hinc respondetur secundò Sacramentum pœnitentiæ esse medium idoneum ad reviviscentiam baptismi, quoties obex fuit aliquod peccatum in ipsa susceptione baptismi; vel etiam quando post illam susceptionem patratum fuit: quia si susceptio indigna baptismi sit peccatum, quod possit ac debeat subjici clavibus ecclesiæ; Sacramentum pœnitentiæ est medium idoneum ad tale peccatum delendum: sed indigna susceptio baptismi est peccatum, quod potest, & debet subjici clavibus ecclesiæ, ergo ille obex baptismi potest ac debet removeri per Sacramentum pœnitentiæ. Major est certa. Minor ostenditur, quia peccatum commissum ab eo, qui verè est fidelis, & subditus ecclesiæ potest, ac debet, subjici clavibus: indigna autem susceptio baptismi est tale peccatum, quia est peccatum hominis habentis actu characterem, consequenter tale peccatum debet subjici clavibus, & Sacramentum pœnitentiæ est idoneum medium ad reviviscentiam baptismi. Quòd si dicas Sacramenta vivorum posse per accidens remittere peccata, ad quæ non ordinantur, dummodo adsit attritio; quia ille tunc qui atteritur, non ponit obicem gratiæ, ergo similiter, dummodo adsit attritio, poterit baptismus, qui est Sacramentum mortuorum, debere peccatum commissum in actuali ejus susceptione vel etiam post illam, quia tunc non ponitur obex gratiæ. Sed contra negatur consequentia ob discrimen inter eum, qui suscipit Eucharistiam, & atteritur de peccato priùs commisso, & eum qui atteritur post baptismum indignè susceptum, quia neque baptismus, neque ullum aliud Sacramentum remittere potest peccata, quæ post ipsum fuerunt commissa, quia Sacramentum est tantùm ad delenda illa peccata, quæ tunc sunt, quando ipsum Sacramentum suscipitur, non verò pro aliis peccatis, quæ postea erunt: sed si baptismus reviviscerer per attritionem, etiamsi peccata commissa essent post baptismum, utique remitteret peccata futura, quod non est dicendum. Cæterum quod Sacramenta vivorum per accidens remittant peccata ea tantùm remittunt, quæ præcesserunt susceptionem Sacramenti, non verò quæ sequuntur: Quod si petas, an baptismus susceptus cum fictione reviviscat fructuosiùs per contritionem, quàm per attritionem, & in eo genere, quo major est perfectio actus, quo removetur obex, major etiam sit gratia, quæ confertur per Sacramentum reviviscens; respondetur affirmativè, quia per contritionem Sacramentum intensius, & efficacius operatur, quando subjectum melius est dispositum: sed actus melior, & perfectior removens obicem in subjecto est dispositio ad hoc, ut Sacramentum causet gratiam, propterea Sacramentum reviviscens tunc uberiorem causat gratiam, quando melior est actus, à quo obex removetur.

CAPUT XVI.

An in lege naturæ, & scripta, fuerint Sacramenta, quæ gratiam contulerint.

Nomine legis naturæ hic non intelligitur illa, in qua solùm naturale lumen rationis dictat, quæ facienda sunt, & quæ declinanda; sed sumitur pro toto illo hominum statu, ac tempore, quod præcessit legem scriptam seu Moysis. Quamobrem in lege naturæ fuerunt etiam præcepta supernaturalia, & divinæ revelationes: unde dicitur lex naturalis, quia, ut loquitur D. Augustinus, ejus præcepta scripta tantùm erant in naturalibus cordis nostri tabulis, non atramento, sed spiritu Dei vivi; & respectu filiorum Jacob duravit à lapsu Protoparentum usque ad Moysem, & respectu Gentilium usque ad Christum. Certum est in lege naturæ fuisse remedium, quo parvuli mundarentur à peccato originali, ut docet D. Augustinus *lib. 5. contra Julianum cap. 9. & lib. 2. de nuptiis cap. 12.* & communiter Sancti Patres, & Theologi, quia cum omnes homines redempti sint à Christo, qui propterea dicitur Redemptor omnium hominum; debuerunt omnes homines habuisse remedium ex meritis Christi, qui pro peccato originali, quod fuit prima radix humanæ captivitatis. An verò tale remedium pro parvulis mundandis à peccato originali fuerit Sacramentum, non conveniunt Doctores. D. Bonaventura *in 4. dist. 1. part. 2. art. 1. quæst. 2.* Richardus *art. 5. quæst. 3.* Soto *dist. 2. quæst. 2. art. 4.* Vasquez. 1. 2. *disput.* 184. & alii plures negant fuisse Sacramentum; eò quia non fuerit signum externum sensibile institutum à Deo, quod est de ratione Sacramenti exigentis rem sensibilem. Alii tamen cum D.

Thoma 3. *part. quæst.* 61. *art.* 3. Cypriano de *Cardinalibus Christi operib. cap. de circumcis.* Augustino *lib.* 5. *contra Julian, cap.* 9. asserunt, fuisse Sacrameotum, eò quia Ecclesis in lege naturæ fuit corpus sensibile, & omnes conveniebant in cultu eaterno, consequenter exigebant cooptati in ecclesia modo sensibili, quia cooptatio debet esse proportionata cooptantibus, & quia medium, quo fiebat hæc cooptstio fuit remedium peccati originalis ideo debuir hoc remedium aliquid esse sensibile. Quamobrem hæc cooptatio fiebat nomine ecclesiæ proinde exigebat, ut esset cæremonia publica, & sensibilis, quæ rametsi non fuerit à Deo lnstituta, ac determinata in specie fuerit tamen institura in geoere, ut esset signum externum sensibile manifestativum fidei internæ, adeoque hoc remedinm pro parvulis mundandis ab originali fuit actus internus fidei à patentibus elicitus, ut adnexus alicui externæ cæremoniæ sensibili. Juxta enim hanc sententiam cæremonia illa extrinseca est sensibilis, fuit remedium ad delendum peccatum originale, sine quo ooo justificabantur parvuli: in quo sensu illud temedium pro patvulis erat signum sensibile cæremoniale significativum, & causativum gratiæ, quia tunc patvuli justificabantur, hinc snncti Patres cum docent parvulos in lege naturæ fuisse justificatos sola fide intelligendi sunt de fide adnexa externæ cæremoniæ sensibili, quæ erat externa professio fidei requirebatur enim hæc protestatio externa fidei, ut actus internus fidei elicitur, à parentibus constaret, Hinc putarim, in lege nsturæ fuisse verum Sacramentum, quis licet ex divina iustitutiooe bujusmodi Sacrameutum noo fuerit determinatum ad banc vel illam actionem seu cæremooiam sensibilem, fuit tamen determinatum ad actionem sensibilem, quæ bic, & nunc erat verum signum protestativum internæ fidei parentum, & saoctificationis patvuli: in hoc enim signo babetur vera essentia Sacramenti, quod est signum sensibile rei sactæ, seu primæ, vel secundæ gratiæ collaræ suscipienti, Cæterum quod illa specifica vel individualis determiuatio actionis sensibilis bic, & nunc orta sit ex sola institutione divina vel etiam ex bumano arbittio, id pertinet ad causam extrinsecam efficientem ipsum Sactamentum, & nou immutat intrinsecam rationem Sacramenti, sicut si Cbtistus instituisset baptismum nou solum io aqua naturali, verum etiam in quocunque alio liquore, vino, oleo, cerevisia adbuc baptismus esset verum Scramentum, quamvis determinatio aquæ, vini, vel olei, vel alterius liquoris humano fieret arbitrio.

Major tamen difficultas est de Sscramentis legis scriptæ, seu Mosaicæ, an contulerint sanctitatem, quæstio non procedit de sanctitate legali, certum est enim, Sacramenta illa veteris legis, scilicet agnum paschalem, unctionem sacerdotum aspersionem ssnguinis, circumcisionem, & alia id genus sanctificatio legaliter; sed præcedit quæstio de vera sanctitate ioterna, seu gratia hsbituali sanctificante animam. Si præscindamus à circumcisione, de qua est specialis difficultas, censent communiter Theologi Sacramenta veteris legis non contulisse gratiam ex opere operato, eo quia non babuerint ex se efficaciam eam causandi, ut fuit declaratum in Concilio Florentino in Decreto Eugenii: & Apostolus ad Roman. 4. ait: *Ex operibus legis non justificabitur omnis caro*, & ad Galat. 3. *In lege nemo justificatur apud Deum.* Hoc autem verum non esset, si gratiam contulissent ex opere operato, id enim ut superius diximus, interest discriminis inter causare ex opere operantis, & ex opere operato, quia ex opere operantis perinde est, ac causare ex vi meritorum ipsius suscipientis, seu operantis, & per modum meriti ac impetrationis quatenus merita operantis impetrant effectum, qui potitur; causare verò ex opere operato significat, quod Sacramenta secundùm se, ac propriam efficaciam, quam habent in virtute meritorum Christi, quæ jam operata sunt; ut loquuntur Theologi; & stante infallibili Dei promissione nullo attento merito vel sanctitate Ministri causent gratiam; adeo ut causare ex opere operato sit habere ex se efficaciam eo modo, quo eam habent causæ naturales; unde tantùm ex opere operantis potuerunt aliquo modo gratiam subinde cooferre scilicet excitando ipsum suscipientem Sacramenta seu operantem ad actum contritionis, & amoris in Deum, per quem de congrua meteretur gratiam ptimam sanctificantem; vel etiam de condigno ejus augmentum, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 62. *art.* 3. quia talia Sacramenra erant bona in ordine ad finem supernaturalem, & illis inerat vis excitandi ad actus justificativos, quaptopter in subjecto grato erant meritoria gratiæ.

Quod verò ad circumcisionem attinet, fatentur omnes fuisse verum Sacramentum veteris legis, ut docet, D. Thomas 3. *part. quæst.* 60. *art.* 3. & fuit etiam definitum in Concilio Florentino in decteto Eugenii & deducitur ex illo Apostoli ad Roman. 4. *Signum accepit circumcisionis signaculum justitiæ fidei.* Quamobrem citcumcisio fuit signum sensibile causativum sanctitatis legalis, & significativum gratiæ, quaptopter circumcisio non fuit præcisè ordinata ad delendum originale, sed etiam ad segregandum populum electum, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 102. *art.* 5. *ad* 1. siquidem remedium ad delendum peccatum originale debuit essa commune maribus, & fæmellis, nec debuit in deserto prætermitti; circumcisio verò non fuit communis fœminis, & per 40. annos prætermissa fuit in desetto. Unde circumcisio ex Dei institutione fuit super addita remedio peccati originalis, quod remedium situm erat in externa protestatione fidei internæ, quæ elicienda erat una cum circumcisione: quia quando fuit instituta circumcisio, jam aderat temedium pro peccato originali delendo, quod debuit commune esse maribus, & fœminis, consequenter circumcisio ooo fuit instituta ut præcisum remedium peccati originalis, sed potiùs ut determinativa eaternæ protestatiooia fidei per modum cujusdam solemnitatis, qua citcumcisus acceptaretur in populum Dei, & tatooe hujus determinationis erar circumcisio necessaria ad salutem, quia pro maribus erat signum protestativum extrinsecum, & sensibile fidei internæ, sicut pto fœminis hac signum protestativum fuit etiam sensibile, & externum distinctum à circumcisione boc vel illud ad arbitrium pàrentum, quia Deus in lege nsturæ, & scripta non determinavit boc vel illud signum sensibile in specie, sed tantùm genericè, sicut Cbristus in Sacramento Euchatistiæ non determinavit vinum consecrandum debere esse album vel nigrum, Rhenanum, vel Moselanum, sed tantùm voloit, ut consecratio fieret in vino, & reliquit in arbitrio hominum determinare album vel nigrum vinum; Ungaricum, vel Austriacum. Dubitant tamen Theologi, an circumcisio fuerit causa gratiæ sanctificantia intrinsecæ, vel sola conditio vel neutrum; & ratio dubitandi desumitur ex scripturis, quæ plerisque in locis circumcisionem ita extollunt, ut videatur circumcisio fuisse causa gratiæ, non enim videtur, quomodo parvuli in circomcisione potuerint justificari, si circumcisio nibil ex opere operato contulerit; & in aliis adeo eam deprimunt, ut nihil videatur habuisse efficaciæ in ordine ad justificationem, Hæcque

causæ

causætur Theologi variis dissidentque opinandi modis. Plures censent per circumcisionem tanquam per conditionem fuisse parvulis collatam gratiam sanctificantem ex opere operato; & docent fuisse parvulis medium necessarium ad assecutionem salutis. Alii verò præsertim Vasquez 3. *part. disput.* 163. *num.* 8. censent circumcisionem non fuisse parvulis necessariam neque remedium originalis, nec medium ad assecutionem finis & salutis, & præceptum circumcisionis tantùm obligasse parentes, ut suos parvulos signo circumcisionis aggregarent populo Dei: & putant parvulos fuisse justificatos per actum internæ fidei, alii incedentes media via asserunt, circumcisionem non justificasse formaliter, prout fuit à Deo instituta primario in signum fœderis inter Deum & familiam Abrahæ, cui promittebatur multiplicatio filiorum, ut etiam terræ Canaan: hinc asserunt circumcisionem formaliter, & ex vi suæ primariæ institutionis non justificâsse, quia sub hac ratione fuit tantum signum distinctivum populi electi ac filiorum Abrahæ. Neque pertinuit ad gratiam conferendam: de circumcisione formaliter sumpta volunt esse intelligendum Apostolum, cum vocat circumcisionem insufficientem ad causandam gratiam. Nihilominus asserunt circumcisionem materialiter justificasse, quatenus respectu parvulorum masculorum remedium originalis peccati fuit commutatum in circumcisionem, adeo ut quod ante institutionem circumcisionis fuerat in lege naturæ remedium contra peccatum originale alligatum alicui signo sensibili, indeterminatè, tamen huic vel illi ad arbitrium parentum dummodo esset signum sensibile protestativum fidei parentum, postea hoc signum fuit alligatum circumcisioni, quæ propterea materialiter spectata præstabat hoc idem quod remedium parvulorum in lege naturæ, & habebat utilitatem maximam ad delendum peccatum originale ex opere operato. In hoc sensu asserunt esse intelligendos sanctos Patres, cum dicunt in lege veteri fuisse parvulos justificatos per circumcisionem, hoc est, materialiter, quatenus circumcisio fuit substituta loco remedii contra peccatum originale naturæ.

Probabilior tamen sententia asserit, justificationem masculorum parvulorum post institutam circumcisionem fuisse à Deo affixam extra casum necessitatis illi actui meritorio externæ protestationis fidei internæ in Christum, qui tunc exercebatur, cum parvuli circumciderentur vel à parentibus, vel Ministro: & hoc idem puto asserendum itidem esse de remedio pro fœmellis, adeo ut hæc externa protestatio fidei internæ in Christum propriè fuerit tam in lege naturæ, quàm scripta commune remedium omnibus parvulis sive maribus, sive fœmellis in ordine ad delendum peccatum originale, hoc tantùm discrimine, quia in lege scripta huic protestationi fidei pro maribus fuerit superaddita circumcisio, non ut deletiva originalis, sed ut discretiva populi electi à gentilibus, qui circumcisione non utebantur: siquidem modus iste dicendi est conformior sacræ scripturæ ac doctrinis sanctorum Patrum, negantium circumcisionem secundùm se præcisè fuisse utilem ad justificationem parvulorum ex opere operato, & simul explicat, quomodo circumcisio fuerit necessaria. Etenim circumcisionem non justificasse parvulos in veteri lege expressè docet Apostolus ad *Roman.* 3. *&* 4. *ad Corinth.* 3. *ad Galat.* 4. *ad Colos.* 2. *ad Hebræ.* 7. 9. *&* 10. quibus in locis, ut Apostolus dissuaderet Judæis recens ad Christum conversis usum circumcisionis, eos docuit hunc usum non esse amplius necessarium, & asserit: Circumcisionem, & alios ritus antiquæ legis fuisse tantùm figuras Sacramentorum existentium in lege evangelica: neque per ritus illos fuisse Hebræos justificatos, sed per fidem, & Abraham non per circumcisionem, sed per fidem præcedentem fuisse justificatum; siquidem *credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam*: non fuit justificatus, quia circumcisus, sed quia credidit, quapropter Apostolus vocavit Sacramenta veteris legis infirma & egena elementa, quia nullam ex se habuerunt efficaciam justificandi. Rursus Apostolus ad Roman. 2. cum asseruisset, Judæos æquè & gentiles fuisse justificatos ex fide, postea cap. 3. sibi objicit inquiens: *Quid ergo amplius Judæo est, aut quæ utilitas circumcisionis*, quia si circumcisio secundùm se spectata non fuit remedium contra originale: neque efficaciam habuit justificandi ex opere operato; & cum justificatio æquè contigerit Judæo, & Gentili ex fide; non videtur, quæ potuerit esse prærogativa in Judæo præ Gentili ratione circumcisionis, si hæc nullam habuerit justificandi efficaciam, neque apparet, qualis potuerit in circumcisione esse utilitas. Ad quod respondet Apostolus Judæum habuisse prærogativam, & circumcisionem fuisse utilem subjungens post præcitata verba: *Multum per omnem modum: primum quidem* (scilicet potissimum) *quia sunt credita illis eloquia Dei.* Scilicet revelationes, & promissiones à Deo factæ, quatenus Deus longe uberius, copiosius, & familiarius impertivit Judæis spirituales illustrationes, quibus revelavit supernaturales veritates, & hæc fuit prærogativa, qua Judæo amplius fuit, quàm Gentili. Utilitatem verò circumcisionis in specie quod attinet, respondet Apostolus cap. 4. assignans hanc utilitatem inquiens: *Et signum accepit Abraham circumcisionis signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio, ut sit Pater omnium credentium.* Hanc præseferebat circumcisio utilitatem, quia Judæis, erat signum susceptæ justificationis per protestationem fidei factam in circumcisione; utilius enim est habere hoc signum quam illo carere sicut Gentiles eo caruerunt, Secunda utilitas fuit, quia per circumcisionem parvuli aggregabantur populo Dei, ac distinguebantur, proinde à Gentilibus Genes. 17: *Circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me, & vos.* Cæterum in ordine ad justificationem Sacramenta veteris legis fuerunt inutilia, ut significavit Apostolus ad Hebræ. 7. 18. & 19. ubi loquens de inutilitate legis antiquæ præcedentis tempore legem novam ait; *Reprobatio vita præcedentis mandati propter infirmitatem ejus, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex*; assignat Apostolus inutilitatem in ordine ad justificandum pro causa, cur lex illa fuerit abrogata; quia scilicet non poterat peccata expiare nec justificare, cùm tantùm occuparetur in rebus externis circa munditiem exteriorem corporis, quæ coram hominibus, non coram Deo puros, & sanctos efficiebat; quo pacto si quis mortuum aut immundum attigisset, lex jubebat eum lavari, ut immunditics illa contracta per tactum cadaveris deleretur, & in hoc sensu dicuntur Sacramenta veteris legis causâsse exterius sanctitatem legalem, non interius gratiam sanctificantem neque urget, quod respondent aliqui, Apostolum tantùm Sacramenta legis Mosaicæ vocasse elementa inania, ac inutilia, eò quia non causaverint gratiam sanctificantem ex opere operato: non verò inter hæc Sacramenta comprehendisse remedium originalis pro parvulis in lege naturæ, quia hoc fuit institutum ante legem scriptam, & circumcisio fuit in lege scripta substituta loco remedii originalis pro maribus, quod fuit à lege naturæ; proinde causavit gratiam saltem prout complectabetur remedium legis naturæ;

con-

consequenter causavit gratiam, saltem prout complectebatur remedium legis naturæ. Nam contra est, quia Apostolus præcisè loquitur de circumcisione in specie, & sine ulla distinctione eam absolutè vocat sacramentum inane. Præterea circumcisio non fuit substituta loco remedii peccati originalis in lege naturæ; sed tale remedium perseveravit etiam in lege scripta, quia debuit esse commune maribus, & fœminis, & ejus usus non debuisset cessâsse in deserto: circumcisio autem cessavit toto illo tempore, quo Israeliticus populus mansit in deserto, neque fuit remedium commune fœminis: quamobrem circumcisio ex Dei institutione fuit superaddita remedio peccati originalis sito in præfata protestatione externa fidei, quæ facienda erat simul cum circumcisione: quando enim fuit instituta circumcisio jam aderat remedium originalis, quod debuit esse commune etiam fœmellis; unde circumcisio non fuit substituta remedio originalis, sed fuit instituta ut determinativa protestationis fidei per modum cujusdam solemnitatis, quâ circumcisus susciperetur ab ecclesia in populum Dei; adeo ut circumcisio non fuerit præcise ordinata ad delendum originale, sed ad segregandum populum electum à Gentilibus.

Instant tamen aliqui, quia circumcisio tantùm formaliter considerata, seu prout primario fuit instituta in signum fœderis, vocatur ab Apostolo elementum egenum: non verò si consideretur materialiter, quatenus successit in locum remedii Originalis, quod erat in lege naturæ: quia sic considerata habebat utilitatem maximam ad delendum peccatum originale ex opere operato, sed contra, quia neque materialiter fuit circumcisio utilis in ordine ad justificandum; falsum est, quod circumcisio in lege scripta successerit remedio originalis, quod erat in lege naturæ; quia ex Dei institutione superaddita fuit remedio originalis, quod consistebat in externa protestatione fidei, quæ facienda simul erat cum circumcisione, quapropter circumcisio in lege scripta non fuit per se remedium originalis, consequenter nec formaliter, nec materialiter successit remedio originalis, quod fuit in lege naturæ, sed tantùm fuit eidem superaddita circumcisio, quapropter sub nulla ratione potuit habere efficaciam justificandi: siquidem D. Paulus absolutè ait: justificationem non fuisse ex circumcisione, sed ex fide, adeo ut circumcisio fuerit tantùm superaddita externæ protestationi fidei. Quòd si circumcisio fuisset in lege scripta materialiter instituta loco remedii pro originali delendo, quod habebatur in lege naturæ, adeo ut circumcisio successerit illi remedio, non rectè dixisset Apostolus, justificationem non fuisse in lege scripta ex circumcisione, sed ex fide & potest hoc declarari, siquidem eleemosyna est primario instituta ad sublevandam miseriam pauperis: si Pontifex concessisset indulgentias illis, qui cum certis precibus exhibuissent aliquem cultum & actum religionis Beatæ Virgini Mariæ, & postea alius Pontifex Successor pro illo cultu injungeret eleemosynam dandam pauperibus, tunc siquis cum precibus conjungeret simul eleemosynam, non rectè diceretur lucrari indulgentias ratione cultus seu precum, sed eleemosynæ, quia cultus ille specialis non amplius poneretur; sed loco illius eleemosynæ: pari pacto si circumcisio successisset loco remedii, quo in lege naturæ delebatur peccatum originale, & justificabantur parvuli, jam justificatio tribuenda foret circumcisioni contra Apostolum dicentem justificationem non fuisse ex circumcisione, sed ex fide; hinc rejiciendi sunt asserentes, Sacramenta antiquæ legis ideo vocari inania elementa, & contemni, quia non causarent gratiam physicè, sed tantùm moraliter; quia Apostolus absolute dixit, justificationem non fuisse ex circumcisione, & negavit omnem causalitatem tam physicam, quam moralem. Præterea quia si circumcisio fuisset causa moralis, fides non magis justificasset quàm circumcisio: quia fides erat tantùm moralis causa, & quidem remota, ut communiter docent: ergo si ex Apostolo justificatio non fuit ex circumcisione, sed ex fide; cum fuerit ex fide moraliter, non potuit moraliter esse ex circumcisione. Præterea non rectè Apostolus vocasset omnia Sacramenta veteris legis elementa vacua, & inania, & ea vili pendisset apud populum, eò quia non causaverint gratiam; populi enim sunt parum solliciti de modo, quo Sacramenta gratiam causant, sive id præstent physicè, sivè moraliter, parum curant, dummodo certò sciant, quòd per usum Sacramentorum eis conferatur gratia, id ipsis sufficit, neque alliciuntur ad eorundem usum propter influxum physicum, vel moralem; sed propter gratiam, quæ inde illis confertur. Demum quia medium qua tale desumit totam suam æstimabilitatem à bonitate finis, & à facilitate illam causandi, unde sive id physicè præstet, sive moraliter nihil refert.

Sed dices, si circumcisio in lege scripta non causavit gratiam physicè nec moraliter, sequeretur quod solus actus fidei eam contulisset: Sed id non videtur dicendum: quia vel hic actus fidei fuisset internus, vel externus: neutrum videtur dicendum; non primum, quia cum ecclesia tunc temporis foerit etiam sensibilis, seu corpus sensibile, in quo omnia membra conveniebant in cultu externo; exigebant parvuli cooptari in societatem ecclesiæ modo sensibili: cooptatio siquidem debet esse proportionata cooptantibus, & cum cooptarentur per remedium originalis, debuit hoc remedium esse aliquid sensibile. Tum quia si sufficeisset solus actus internus sine ulla externa sensibili cæremonia, potuissent parentes filios reconciliare Deo priusquam nascerentur: neque actus fidei fuit externus, quia non assignatur, quid fuerit hoc sensibile externum; neque constat fuisse à Deo institutum: Sed contra negatur secunda pars minoris, sed fides causativa justificationis fuit fides interna non sola, sed simul cum externa sensibili protestatione; seu fuit externa sensibilis protestatio, seu professio fidei internæ: & licet hoc externum signum protestativum fidei non fuerit in specie institutum à Deo, fuit tamen institutum genericè, scilicet signum aliquod externum sensibile in genere manifestativo fidei internæ. Asserimus parvulos fuisse justificatos per actum internum, non simpliciter, sed ut imperativum actus externi, quo protestatio fidei fieret: & hic actus externus probabiliter fuit benedictio vel preces aliquæ ad Deum fuisse, utrumque enim potuit assumi in signaculum fidei internæ, & protestationem ejusdem; & simul in lege scripta adnecti circumcisioni; adeo ut remedium peccati originalis fuerit externa protestatio fidei facienda simul cum circumcisione, quæ propterea erat signum susceptæ justificationis. Quòd si instes, inde potuisse sequi, quod actus collativus Sacramenti plerumque esset informis in conferentibus Sacramentum, quia potuissent hi extitisse in peccato lethali; proinde secuturum, vel parvulos non accepisse gratiam expulsivam originalis; vel fuisse justificatos in fide informi.

Con-

Contra est, respondet enim D. Thomas in 4. *dist.* 1. *quæst.* 2. *art.* 1. parvulos adhuc potuisse justificari per fidem informem: quia tametsi fides sit mortua quoad meritum de condigno; non ita de congruo, vel licèt mortua sit subjectivè respectu subjecti elicientis actum fidei, quatenus existit in peccato mortali; non tamen mortua est objectivè, scilicet ratione objecti, seu Christi, qui in actu fidei intentionaliter vivebat, ac Deum movebat ad decernendum illi actui præmium, quod de congruo merebatur.

Verum contra nostram assertionem solet objici euthoritas Innocentii III. in *cap. Majores. de Baptis.* ubi circumcisione videtur tribuere efficaciam conferendi gratiam, siquidem verba illa Genes. 17. *Anima, cujus præputio caro circumcisa non fuerit,* comparat cum illis Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei,* atqui ex verbis Joannis Ecclesia infert, Baptismum habere vim conferendi gratiam: ergo Pontifex censuit, etiam circumcisionem habuisse vim conferendi gratiam. Præterea quia Pontifex declarat discrimen inter circumcisionem, & Baptismum, eò quia Baptismus successerit circumcisioni in ordine ad delendum originale, ait enim Pontifex: *Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cælorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseravtum, sed per Sacramentum Baptismi &c.* ubi quoad vim delendi peccatum nullum Pontifex ponit discrimen inter circumcisionem, & Baptismum; sed tantùm, quod circumcisi morientes non statim sunt cœlum ingressi, sicut baptizati, sed fuerint in limbo detenti, usque ad Christi adventum, ergo si Baptismus in lege evangelica delet originale, & causat gratiam sanctificantem, hoc idem præstitit in lege scripta circumcisio. Sed contra, quia mens Pontificis in præcitato loco non fuit, indicate, circumcisionem in lege veteri habuisse efficaciam delendi peccatum ex se, & causandi gratiam perinde ac in lege evangelica Baptismus. Scopus enim Pontificis tunc fuit damnate Hæreticos docentes, nullum peccatum remitti posse, nisi per actum charitatis elicitum ab eo, cui peccatum remittitur, & consequenter inutiliter baptizari infantes, nondum capaces hujus actus eliciendi, ad quod redarguendum falsitatis satis fuit definire, per Baptismum remitti peccatum, perinde ac in lege veteri in circumcisione remittebatur originale, tametsi parvulus, qui tunc circumcidebatur, nullum elicuerit actum amotis, quod totum verum est, quia circumcisioni erat adnexum remedium pro parvulis liberandis à peccato originali, quod remedium erat externa ac sensibilis protestatio fidei, cui in lege scripta fuit superaddita circumcisio: quapropter aliud est, in circumcisione fuisse remissum peccatum, & aliud circumcisionem ex se præcisè delevisse peccatum. Inoocentius III. non asseruit hoc secundum, sed tantùm primum, quia circumcisio continebat etiam in suis cæremoniis signum illud extrinsecum, & sensibile, quod erat protestativum internæ fidei, ac remedium pro originali, in hoc sensu rectè Innocentius sumendo circumcisionem non præcisivè, sed extensivè ac complexivè, quatenus in suis cæremoniis complectebatur etiam remedioin pro originali delendo, eam comparavit cum Baptismo; quia sicut in cæremoniis, quæ in Baptismo adhibentur, includitur remedium, quo remittitur peccatum originale, & parvuli justificantur, perinde in cæremoniis circumcisionis, includebatur remedium pro parvulis sanctificandis, quamvis parvuli nullum elicerent actum internum amoris, cujus nondum erant capaces; & hoc erat, quod præcisè tunc intendebat Pontifex contra Hæreticos asserentes, Baptismum parvulorum esse inutilem, eò quia peccatum non possit remitti, nisi per actum charitatis ab eo elicitum, cui peccatum remittitur: & ad hoc damnandum attulit Pontifex exemplum circumcisionis, in cujus cæremoniis quia includebatur remedium originalis, dicebatur circumcisio non præcisè qua talis, sed ut includens tale remedium delere peccatum, ac justificare parvolos, quamvis isti nullum elicuerint actum amoris. Cæterum an tunc parvuli fuerint justificati ex opere operato, vel operantis ministri, cùm hæc sit quæstio, quæ in scholis controvertitur, nil Pontifex definivit, ut nec etiam, an in deletione peccati originalis fuerit illis collata gratia, quia ideo tempore adhuc controvertebatur, quapropter ex Innocentio non probatur, quòd circumcisio habuerit efficaciam ex se præcisè delendi originale, & causandi gratiam, sed tantùm ratione remedii originalis, cui circumcisio ex Dei institutione fuit superaddita, quatenus erat facienda simul cum externa, ac sensibili protestatione fidei, & in hoc sensu est etiam intelligendus Augustinus, cum plerisque in locis videtur circumcisioni tribuisse vim delendi peccatum originale, ac docuisse, necessariam fuisse necessitate medii respectu parvulorum: scopus enim Augustini fuit, probare utilitatem Baptismi parvulorum, & circumcisionis contra Hæreticos, exigentes actum fidei in ipso suscipiente, quapropter D. Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 24. ait: *Cur ergo ei præceptum est, ut omnem deinceps infantem masculum octavo die circumcideret, quia nondum poterat forte credere, ut ei reputaretur ad justitiam, nisi quia & ipsum per se ipsum Sacramentum plurimum valebat*: fuit enim Augustinus locutus de remedio originalis, ut incluso in cæremoniis circumcisionis, ut superiùs explicuimus. Non docuit Aogustinus, circumcisionem ex se præcisè delevisse peccatum, sed in circumcisione fuisse peccatum deletum ob inclusionem remedii pro originali delendo: non enim erat necessarium, ad ejus intentum decidere, an circumcisio ex se præcisè deleverit originale, sed satis ei fuit ostendisse, non fuisse necessarium ad originale delendum, ut à circumciso eliceretur actus fidei; sed peccatum fuisse deletum in circumcisione ratione remedii, seu externæ protestationis fidei. Hunc fuisse sensum Augustini, ex eo constat, quia in epistola ad D. Hieronymum, quæ est 97. expresè ait: Per circumcisionem neminem potuisse justificari.

Quòd si instes, si per circumcisionem præcisè sumptam non fuissent parvuli in lege veteri justificati, potuisse contigisse, quòd absque circumcisione potuisset parvulos aliquis justificari; sed hoc est falsum, quia non legimus, fuisse aliter parvulos in lege veteri justificatos, quàm per circumcisionem: sequela ostenditur, quia potuit contigisse, quòd minister per externam protestationem fidei adnexam cæremoniis, quæ in circumcisione adhibebantur, ex defectu instrumenti, vel virium, vel ex aliquo alio impedimento, tunc occurrente non absulvisset circumcisionem, in quo casu parvulus fuisset justificatus sine circumcisione: sed contra respondetur cum D. Thoma concedendo sequelam, & negando minorem, quia potuit optime contigisse, quòd parvulus justificatus fuisset per solam applicationem remedii, quod in lege naturæ delebat originale, & justificabat: sicut per tale remedium justificabantur in

lege scripta fœmellæ, neque in hoc ullum appaiet inconveniens, quia parvuli juxta Apostolum non justificabantur vi circumcisionis præcisè, sed per fidem, hoc est, per signum externum, cui erat adnexa circumcisio, quod signum erat protestativum fidei internæ: positâ hac fide cum signo externo protestativo ejusdem, potuit parvulus justificari, quamvis non fuisset absoluta circumcisio, quæ hæc non fuit præcisè à DEO instituta ad delendum originale, & causandam justificationem, sed ad segregandum populum electum; quia remedium originalis exigebat esse commune maribus, & fœminis, quæ circumcisionis non erant capaces; adeo ut circumcisio ex DEI institutione fuerit superaddita remedio originali. Si dicas, inde sequi, circumcisionem non fuisse necessariam ad salutem, contra D. Augustinum, aliosque SS. Patres. Contra est, quia illa protestatio externa fidei, quæ illo tempore fuit remedium peccati originalis, adeóque simpliciter necessaria ad salutem fuit à DEO determinata in illa cæremonia, quâ exercebatur circumcisio, quæ propterea erat necessaria saltem inchoative usque ad illam externam fidei protestationem inclusivè, & quæ erat pars totius illius cæremoniæ, qua perficiebatur circumcisio: adhibitâ hac distinctione conciliantur oppositæ sententiæ. Quòd si dicas, ex hac distinctione sequi, melioris fuisse conditionis parvulos Judæorum, quàm sint pueri legis evangelicæ, quia isti per solam protestationem fidei sine Baptismo non justificantur. Contra est, respondetur fidem internam supernaturalem captivantem intellectum in obsequium DEI, & Christi venturi non fuisse in lege scripta faciliorem, quàm sit in lege evangelica collatio Baptismi; præsertim cum fides illa interna debuerit imperare protestatione externam adnexam cæremoniis, quæ in circumcisione adhibebantur. Si instes, inde saltem sequi, remedium originalis esse magis contractum in lege gratiæ, quàm fuerit in lege naturæ. Contra negatur sequela, quia major difficultas potest esse in eliciendo actu fidei, ac determinando signo sensibili, quàm de facto experiatur in applicatione aquæ pro Baptismo.

LIBER QUARTUS

DE

Charactere & Ministro Sacramentorum.

HActenus expendimus primarium, ac præcipuum effectum Sacramentorum, seu divinam gratiam, quam Sacramenta novæ legis significant, & causant: superest explicandus alius effectus, qui est Character, qui in Sacramento Ordinis dici potest effectus primarius, eo quia in ipso intenditur primariò ipsa collatio potestatis, quæ fit immediatè per Characterem, propterea Character est indelebilis, ac semper perseverat in subjecto, cui imprimitur

CAPUT I.

Quid sit Character, & quæ Sacramenta novæ legis ipsum imprimant.

CHaracter idem est ac signum, quo solet res aliqua signari, vel ut cognoscatur in se, vel ut distinguatur ab aliis, qua ratione solent servi, & famuli quibusdam signis, & vestibus signari, ut ab aliis distinguantur, & manifesteot, cujus heri sint famuli. Solet etiam signari, quod publico usui deputatur; quo pacto signatur pecunia sigillo Regis, ut etiam, qui ad aliquod officium publicum destinantur; & olim, qui addicti erant, militiæ insigniebantur nota aliqua, quæ militaris vocabatur character. Et quamvis character vulgo sumatur pro signo aliquo sensibili, à Theologis tamen transfertur ad significandum signaculum quoddam, quo Christiani in susceptione Sacramentorum quorundam deputantur cultui divino, & hic character animæ impressus est alter Sacramentorum effectus, quem non omnia, sed aliqua tantùm Sacramenta animæ imprimunt, velut signum quoddam indelebile, seu perpetuo inhærens animæ, & de hoc charactere Catholica Ecclesia tria exhibet credenda, primum per tria Sacramenta Baptismum confirmationem, & ordinem hunc imprimi characterem. Secundum characterem esse signum quoddam spirituale, & indelebile. Et tertium Sacramenta, quæ characterem imprimunt, non posse iterari, & hæc tria etiam definivit credenda sacra Tridentina Synodus *seß. 7. can. 9.* & antea etiam Concilium Florentinum in decreto instructionis Armenorum, ubi definitur, quod *si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, seu signum quoddam spirituale indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit*; & hunc characterem non obscurè describit Apostolus 2. ad Corinth. 1. inquiens: *Unxit nos DEUS, qui & signavit nos, & dedit pignus, Spiritus in cordibus nostris*, per illud enim verbum signavit characterem Apostolus significavit, cujus proprium est aliquid signare, & notare, ut docet Catechismus Concilii

cilii Tridentini. Prrterea quia dari hunc characterem spiritualem, & imprimis à Sacramentis Baptismi Confirmationis, & Ordinis est traditio in Ecclesia Apostolica, quæ suam ab Apostolis trahit originem, & ita etiam docent Concilia, præsertim Florentinum, & Tridentinum contra Lutheranos, & Calvinistas. Hinc S. Patres primitivæ Ecclesiæ hujus characteris meminerunt, præsertim D. Basilius, S. Cyrillus Jerosolymitanus, & D. Augustinus, qui floruerunt primis Ecclesiæ sæculis, etenim D. Basilius homil. 13. quæ est exhortatio ad Baptismum, loquens de charactere, ut est effectus Sacramentorum, quem superius recensuimus, ait: *Tesseram Duces sub se militantibus dant, ut amici facilius se noscentes exhortentur, & si cum hostibus commisceantur, eò facilius discerni, ac separari possint. Nemo te, quarum, nostrarum an adversarum partium sit, noverit, nisi mysticis signis familiaritatem præ te feras, nisi signatum sit super te lumen vultus tui Domini. Nisi characterem in te agnoscat Angelus, quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit: quomodo dices, DEI sum signa, non ostendens? an ignoras, quemadmodum signatas domos in Ægypto exterminator præterit, in non signatis verò primogenita peremit? thesaurus non obsignatus pluribus facilè patebit, ovis item absque nota insidiis protinus est obnoxia*, hactenus D. Basilius, cui adhæret S. Cyrillus Jerosolymitanus in præfatione suarum Catechesium, ubi vocat Baptismum signaculum sanctum, ac indelebile, & Catechesi 17. ait: *Spiritum Sanctum in Baptismo obsignare animam, ut dare signaculum, quod Dæmones tremere perfusi perhorrescunt cæleste quoddam & divinum*, de quo etiam Apostolus scribens ad Ephes. 1. v. 13. ait: *In quo etiam credentes signati estis Spiritu Sancto promissionis, qui est pignus hæreditatis nostræ in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius*. Et D. Augustinus pluribus in locis expressè asserit: Per Baptismum imprimi characterem, qui sit signum indelebile, ac proinde non posse Baptismum iterari, etenim epist. 98. scribens ad Bonifacium ait: *Si Christianæ Baptismi Sacramentum, quando unum atque id ipsum est etiam apud Hæreticos, valet, & sufficit ad consecrationem, quamvis ad vitæ æternæ participationem non sufficiat: quæ consecratio reum quidem facit Hæreticum extra Domini gregem habentem dominicum characterem corrigendum, tamen admonet sana doctrina non iterum consecrandum. Quantò potius in Catholica Ecclesia etiam per stipula ministerium frumenta purganda portantur, ut ad massæ societatem mediante area perducantur*. Et Epist. 185. Quæ est ad Bonifacium Comitem de correctione Donatistarum, ait: *An non pertinet ad diligentiam pastoralem, etiam illas oves, quæ non violenter ereptæ, sed blandè leviterque seductæ, à grege aberraverint, & ab alienis cœperint possideri inventas ad ovile dominicum, si resistere voluerint terroribus, vel etiam doloribus revocare: præsertim quoniam si, apud fugitivos servos, & prædones fœcunditatem multiplicentur, plus habet juris, quod in eis dominicus character agnoscitur, qui in eis, quos suscipimus, nec tamen rebaptizamus, minimè violatur? Neque enim, si quisquam regio charactere assignato desertore signetur, & accipiant indulgentiam, atque ille redeat ad militiam, ille autem esse in militia, in qua nondum erat, incipiat; in aliquo eorum character ille rescinditur, ac non potius in ambobus agnoscitur, & honore debito, quoniam regius est, approbatur*. Et nonnullis interjectis objicienti Donatistæ: *Quare ergo non baptizas, ut abluas à peccatis*, respondet, *quia non facio injuriam characteri*. Et lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 13. asserit: *Nec Baptismum, neque ordinationem posse iterari, eò quia utrumque Sacramentum quadam consecratione conferatur, id est, per characterem indelebilem, qui animæ imprimitur, ait enim, utrumque Sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur; ideo in Catholica Ecclesia utrumque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte venientes etiam Præpositi pro bono pacis correcto schismatis errore suscepti sunt, etsi visum est, opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerebant; non sunt rursus ordinati; sed sicut Baptismus in eis ita ordinatio mansit integra*. Rursus etiam Sacramentum Confirmationis imprimere characterem, & non posse iterari, docet lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 104. ubi ait: *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut & Baptismus*. Unde ex doctrina Sanctorum Patrum, qui primis Ecclesiæ temporibus floruerunt, constat dari hunc characterem, quæ imprimunt tria Sacramenta, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, adeo ut hæc assertio sit de fide contra Sectarios, præsertim contra Wicleffum, & alios falsò fingentes, hunc characterem primum fuisse excogitatum ab Innocentio III.

Probatur igitur dari hunc characterem, quem imprimunt præfata tria Sacramenta, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo, & primò ex Scripturis ad Ephes. 4. ubi Apostolus scribit: *Nolite contristari Spiritum Sanctum, in quo signati estis in diem redemptionis*, & 2. ad Corinth. *Unxit nos DEUS, qui & signavit nos, & erit pignus Spiritus in cordibus nostris*. Ad Ephes. 1. *In quo & credentes signati estis Spiritu promissionis Sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ*: etenim Sancti Patres explicant hos textus de charactere, quem imprimunt Sacramenta in anima illa suscipientis. Ostenditur etiam ex ipsa definitione Ecclesiæ, etenim Innocentius III. in cap. Majores de Baptismo definit sacramentalem operationem in quibusdam imprimere characterem, quibus non confertur gratia, quod etiam definitur in Conciliis Florentino & Tridentino sess. 7. can. 9. ubi dicitur: *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo, Confirmatione & Ordine non imprimi characterem in anima, anathema sit*. Sancti Patres hoc idem etiam docent, etenim Sanctus Cyrillus Hierosol. Catechef. 17. vocat Baptismum *signaculum sanctum indelebile, quod non potest intelligi de gratia, quia hæc per peccatum deletur*, & in fine pro Catech. ait: *Det vobis DEUS Spiritus Sancti signaculum indelebile sempiternum*: & ibidem loquens de Baptismo ait: *Spiritus Sanctus obsignaturus est animas vestras, delegendi estis in militia magno Regi*. Sanctus Epiphanius lib. 1. contra hæreses hæresi 8. ait: *Baptismus circumcidit nos à peccatis, & obsignat nos in nomine Domini*: ubi non solum characterem distinguit à gratia remissionis peccatorum; verùm etiam per analogiam circumcisionis, & Baptismi hoc idem confirmat, quia sicut in circumcisione, & gratia infundebatur, & nota quædam in parte corporis relinquebatur, ita etiam per Baptismum gratia nobis confertur, sed etiam signum aliquod in anima nostra imprimitur, quod propterea non est quid corporeum cum transacto Baptismo nil remaneret corporale. Nazianzenus orat. in Sanctum

Lavacrum, vocat Confirmationis signaculum, inquiens: *Hoc & viventi tibi maximum est tutamen, ovis enim, quæ sigillo insignita est, non facilè patet insidiis, & vita functo res est accommoda, quæ sepulturam comitetur.* Chrysostomus in cap. 1. 2. ad Corinth. Homil. 5. recenset hujus characteris proprios effectus, ut per eum fiamus reges Prophetæ Sacerdores, ait ipse: *Quemadmodum nota quadam militibus sic fidelibus Spiritus imponitur, quo fit, ut si ordinem deserueris, omnibus perspicuus fias; Judæi enim loco signaculi circumcisionem habebant, nos autem pignus Spiritus.* Alios S. Patres congerunt Bellarminus *lib.* 2. *cap.* 2. Cocius *Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 3.

Ratio hanc Catholicam veritatem etiam evincit, quia sicut, ut ait Tridentina Synodus, quædam Sacramenta sunt omnino interabilia, ita debent in se causam habere, cur non possint iterari, sed hujusmodi causa non potest alia assignari, nisi quia imprimant characterem; alioquin nulla esset ratio, cur non possent iterari, quia non manerent in ullo suo effectu: quòd si imprimunt characterem, jam assignatur sufficiens ratio, cur non possint iterari: etenim illa Sacramenta, quæ non imprimunt characterem, possunt iterari, eò quia gratia, quam causant, possit deperdi, & si non amittatur, potest augeri, consequenter possunt Sacramenta iterati, quæ non imprimunt characterem, eò quia possit eorundem effectus deperdi, vel incrementum subire: & ut jactura reparetur, opus erat, ut Sacramentum iteraretur: ergo cum character non possit, ut gratia deperdi, sed sit indelebilis, & inamissibilis, rectè assignatur ratio, cur aliquot Sacramenta non possint iterari, quia scilicet imprimunt characterem indelebilem, seu jugiter perseverantem subjecto, cui imprimitur. Præterea quia sicut in lege veteri circumcisio non poterat iterari, eò quia imprimeret in corpore materialem characterem, perinde in lege evangelica ea Sacramenta non sunt repetenda, quæ imprimunt characterem. Ratio ulterius porest à priori assignari, quia certum est, per Sacramenta Baptismi, & Confirmationis, & Ordinis hominem fieri habilem ad aliquid, ad quod antea non erat aptus; etenim per Baptismum fit habilis ad accipienda reliqua Sacramenta per Confirmationem, ad defendendam religionem contra Tyrannos, & per Ordinem ad actiones sacras exercendas: ergo fit homo habilis per aliquid intrinsecum, & permanens: quia sicut Deus amando aliquem ad extra præstat objectum amabile, & per suum amorem constituit personam amatam intrinsecè amabilem, & simul potentem redamare per aliquid intrinsecum permanens, & productum in objecto; ita habilitando facit objectum habile ad operationes, ad quas obeundas antea non erat aptum per aliquid intrinsecum in eo impressum, hoc enim est discrimen inter Deum, & Principes terræ, quia isti extrinsecà tantùm authoritate deputant suos Ministros ad obeunda publica munia: DEUS verò, cujus perfecta sunt opera, hoc idem præstat per intrinsecam potestatem, & virtutem. Sacramenta enim non solum ordinantur ad remedium peccati, verùm etiam ad perficiendum hominem in iis, quæ ad DEI cultum pertinent; & quoties aliquis deputatur ad aliquid determinatum, solet ad id designari, & aliquid sibi impressum deputari, ex quibus sequitur, quod Sacramento Baptismi, Confirmationis, & Ordinis revera imprimat characterem.

Quòd verò non omnia novæ legis Sacramenta characterem imprimant, sed tantùm tria prærecensita, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo evincitur ex decreto Eugenii IV. post Concilium Florentinum, & ex Tridentina Synodo *sess.* 7. *can.* 9. & D. Thomas id probat 3. part. art. 6. quia Sacramenta novæ legis ad duo ordinantur, scilicet in remedium peccati, & ad cultum divinum: est autem omnibus Sacramentis commune, quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum per hoc, quod gratiam conferunt, sed non omnia Sacramentum ad divinum cultum directè ordinantur, ut liquet in Sacramento Pœnitentiæ, cujus beneficio homo liberatur à peccato, & restituitur pristino statui gratiæ, & amicitiæ DEI: sed per hoc Sacramentum nihil exhibetur novi ipsi homini pœnitenti, quod pertineat ad divinum cultum, siquidem pertinet aliquid ad divinum cultum tripliciter, vel per modum actionis; vel per modum agentis, vel per modum recipientis. Per modum actionis ad divinum cultum pertinet Eucharistia, in qua præcipuè divinus cultus consistit, quatenus est Ecclesiæ Sacrificium: sed Eucharistia characterem non imprimit, quia per hanc non ordinatur homo ad aliquid ulterius agendum, vel recipiendum in Sacramentis, cum potiùs sit finis, & consummatio omnium Sacramentorum, ut ait S. Dionysius *lib. de ecclesiast. Hierarch. cap.* 3. Continet tamen in se ipsum Christum, in quo non est character, sed tota Sacerdotii plenitudo. Sed ad agens in Sacramentis pertinet Sacramentum Ordinis, quia per hoc Sacramentum homines deputantur administranda alia Sacramenta hominibus: ad recipientes pertinet Sacramentum Baptismi, quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia Ecclesiæ Sacramenta: unde Baptismus dicitur janua omnium Sacramentorum. In confirmatione verò homo jam baptizatus potestatem accipit ad agenda ea, quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei, ergo sequitur, hæc tria Sacramenta, scilicet baptismum, confirmationem, & ordinem imprimere characterem. Potest etiam explicari, quia sicut in Republica humana aliud est signum, quo aliqui in numerum civium cooptantur; aliud, quo in militia adscribuntur; & aliud, quo ad publicas functiones deputantur, ita in Ecclesia, quæ est spiritualis Respublica, alius est character civitatis, seu familiæ Christi, alius character militiæ Christianæ; & alius character potestatis, seu ministerii ecclesiastici. Primus per Baptismum, secundus per Confirmationem, & tertius per sacram Ordinationem imprimitur.

Neque obstat, quod Sectarii objiciunt, nimirum eatenus non posse Baptismum iterari, eò quia sit primus ingressus in Ecclesiam, in quam semel ingressi non dicuntur ulterius illam ingredi. Nam contra est, quia Apostatantes ab Ecclesia, si resipiscant, debent iterùm suscipi in Ecclesia, unde juxta hanc responsionem sequerentur, quod Apostatæ resipiscentes ac revertentes ad Ecclesiam, deberent iterum baptizari, quod est falsum. Præterea objectio Sectatiorum non potest se extendere ad Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, quæ tamen imprimunt characterem. Neque urget, si dicant, Baptismum non esse iterabilem, quia significat mortem Christi, qui semel tantùm pro nobis mortuus est. Nam contra est, quia etiam Eucharistia est figura mortis Christi, quam significat, siquidem loquens Christus de hoc Sacramento ait: *Hoc facite in meam commemorationem*, ergo inde sequeretur, quod neque Eucharistia, quæ significat Christi mortem, posset iterari, quod falsum est.

Præterea

Præterea etiam Baptismus significat mortem Christi, quia in ipso commorimur peccato, ergo cum possit homo pluries peccare, inde sequeretur ex responsione sectariorum pluries baptizari. Neque obstat, si dicant baptismum eatenus non esse iterabilem, eò quia pactum Dei nobiscum initum in baptismate sit perpetuum. Nam contra est, quia qui peccat post baptismum, non potest ad Dei cultum reverti, sed indiget pœnitentia. Præterea quia etiam Eucharistia continet pactum Dei, ut colligitur ex illo Joan. 6. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum, & nihilominus Eucharistia iteratur, & à sacerdotibus singulis diebus sumitur, & plures fideles illa frequenter reficiuntur. Respondent Sectarii quartò, Baptismum eatenus non posse iterari, quia per ipsum homines dicuntur regenerari, & nasci spiritualiter, & non possunt homines spiritualiter nasci nisi semel. Sed contra quia sicut homo potest pluries peccare lethaliter, deperdere gratiam sanctificantem, & spiritualiter propterea mori; ita potest pluries renasci spiritualiter.

Potest tamen obiici, quia non decet Deum actu peccanti infundere sua dona: sed si præter gratiam imprimeret in his sacramentis characterem, utique infunderet actu peccanti sua dona, quia accedentibus ad hæc sacramenta cum actuali peccato lethali DEus imprimeret characterem, qui est donum Dei. Sed contra, quia repugnat aliquod donum Dei cum peccato: siquidem donum prophetiæ, quod est supernaturale imperitur à Deo subinde actu peccanti, ut constat ex Numer. 22. Neque enim donum supernaturalem repugnat simul manere cum pecato lethali, siquidem cum fidelis lethaliter peccat, quamvis amittat gratiam sanctificantem, non tamen deperdit habitus fidei, & spei, qui sunt dona supernaturalia. Ratio itidem est, quia cum character non detur proxime ad sanctificandum hominem, sed ad consignandum subjectum; possunt etiam inimicim, & peccatores consignari perinde ac homines inimici plerumque suis consignantur amicis, à quibus aliquando restituuntur primæ amicitiæ. Quod si dicas ad consignandos homines Deo sufficere gratiam. Contra est, quia gratia consignat homines per modum amicitiæ, quos propterea distinguit ab aliis in ordine ad præmium futuræ gloriæ: character autem consignat, ac deputat homines Christo per modum milins militantis sub ipsius vexillo, & per modum Ministri participantis ejus potestatem in bonis spiritualibus dispensandis, ut communiter docent Doctores: & quia non omnes habentes gratiam, gaudent hac potestate; neque, qui gratiam amittunt privantur tali potestate, ideo præter gratiam debent hæc sacramenta imprimere characterem. Neque urget: si dicas etiam vasa, altaria, & templa manere sufficienter Deo sacra ex sola externa consecratione, proinde homines sufficienter consignari Deo per solam externam actionem sacramentalem. Nam contra est, quia eatenus vasa, & templa manent Deo sacra, ex consecratione externa, quia non sunt capacia internæ consignationis. Præterea quia totum consecratio fit ab homine, qui virtutem non habet mutandi res intrinsece: secus homines consecrantur à Deo mediantibus sacramentis consequenter possunt mutari interius ac internum spiritualem characterem recipere. Quod si obiicias eatenus sacramenta baptismi confirmationis, & ordinis imprimere characterem interius, quia per hæc sacramenta homo fit habilis ad aliquid præstandum ad quod antea non erat habilis: sed per characterem homo non fit habilis ad physicè operandum aliquid quod antea non poterat, ergo non requiritur hæc forma habilitans subjectum ad operandum. Sed contra quia tametsi non requiratur, ut forma habilitans physicè, requiritur tamen, ut forma habilitans moraliter quia neque sine charactere baptismi reliqua, sacramenta essent valida, ut neque sine Ordine valerent actus sacerdotales.

Quod si dicas ideo sacramenta baptismi, confirmationis, & ordinis dicuntur imprimere characterem, quia non possunt iterari, hæc enim est potior ratio probans hæc tria sacramenta imprimere Characterem, quia cum non possint iterari, & conferant gratiam, quæ potest amitti, & augeri, debent habere aliquam permanentiam ex parte effectus, eò quia conferant aliquid, quod nec augeri possit, nec amitti, quod est character: Sed ex hac ratione non evincitur hæc tria sacramenta imprimere characterem, quia possent non iterari ex sola Dei voluntate. Sed contra quia, tametsi ex hac ratione non inferatur, necessario non possit iterari, eò quia potuerint hæc sacramenta ex sola Dei voluntate etiam præscindendo à Charactere esse initerabilia: infertur tamen persquam probabiliter juxta perfectionem modum operandi Dei cum creaturis: hinc licèt de possibili possent hæc sacramenta esse initerabilia ex sola Dei voluntate: negatur tamen de facto ita contingere. Sed instabis ideo matrimonium non imprimit characterem, quia est iterabile mortuo uno conjuge, sed utroque conjuge vivente non potest iterari, ergo ex eo quod sacramenta baptismi Confirmationis, & Ordinis non possint iterari, non sequitur, quod imprimant Characterem. Sed contra quia matrimonium potest iterari cum alio conjuge priori defuncto, quinimo etiam cum eodem, si semel mortuus iterum miraculosè resurgeret, quia, ut ait Apostolus 1. ad Corinth. 7. *Unus conjux non alligatur alteri, nisi quamdiu vivit*, unde per mortem naturalem solvitur matrimonium. Quapropter si alter conjux semel mortuus, & miraculosè resuscitatus vellet cum pristino copulari, tenetur iterum matrimonium inire, secus si baptizatus confirmatus, & ordinatus semel mortuus miraculosè resuscitaretur, non deberet iterum baptizari confirmari, & ordinati, quia Character qui imprimitur animæ in susceptione horum sacramentum est indelebilis, & semper perseverat.

Ex hactenus dictis infertur, hæc tria tantum sacramenta novæ legis seu baptismum, confirmationem, & ordinem imprimere Characterem, ut fuit definitum in Concilio Tridentino in decreto Unionis, ubi de sacramentis novæ legis, habetur: *Inter hæc sacramenta tria sunt*, *Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, id est, spirituale quoddam signum imprimunt indelebile in anima, unde in eadem persona non reiterantur: reliqua verò characterem non imprimunt, nec reiterationem admittunt*: Fuit itidem hoc definitum in Tridentino sess. 7. 8. & 9. Ratio est, quia character est quædam spiritualis potestas, qua deputatur homo ad agendum aliquid vel recipiendum, quæ pertinent ad cultum sacerdotii Christi: sed per sacramentum Confirmationis, & Ordinis deputatur homo ad agendum aliquid pertinens ad cultum sacerdotii, Christi

 scilicet

scilicet ad propagandam ejus fidem, & ad sacramenta aliis tradenda. Rursus per sacramentum Baptismi accipit potestatem recipiendi alia sacramenta, quapropter baptismus dicitur janua omnium sacramentorum, consequenter hæc tria sacramenta imprimunt characterem, & non alia, quia per hæc tria homines specialiter deputantur cultui divino, quia tametsi omnia sacramenta sint aliquæ cæremoniæ religiosæ pertinentes ad cultum divinum, per se tamen omnia ordinantur in bonum suscipientis, & in remedium peccati: illa verò tria tantùm secundariò tribuunt hominibus quondam spiritualem potestatem exercendi multum divinum vel per modum patientis quo pacto baptismus confert potestatem suscipiendi alia sacramenta. Confirmatio dat vim pugnandi pro Christo, ac propugnandi fidem contra tyrannos. Ordo dat potestatem offerendi sacrificium. Ex aliis autem sacramentis pœnitentia tantum habet restituere peccatorem in pristinum statum gratiæ, quo religiosè Deum colit ordinatio modo. Extra Unctio cum tantum detur migrantibus ex hac vita, non ordinatur ad specialem cultum, sed tantum removet reliquas peccatorum: Matrimonium etiam non tribuit spiritualem ullam potestatem. Eucharistia, tametsi sit essentialiter cultus divinus per modum actionis, nihilominus quia est consummatio totius cultus divini ac finis omnium Sacramentorum non ordinatur ad specialem cultum, nec tribuit spiritualem potestatem exercendi cultum divinum: quinimo potius ordinatur ad hoc sacramentum.

CAPUT II.

De quidditate, & subjecto, in quo proximè character sacramentalis.

Tametsi communiter Catholici Doctores fateantur dari revera hunc characterem sacramentalem, differunt tamen in assignanda ejus propria quidditate. Unde difficultas est, an revera hic character sit in prædicamento qualitatis, & ad quam speciem ejusdem prædicamenti pertineat. Cum enim quatuor sint species prædicamenti qualitatis, scilicet habitus dispositio, potentia, & impotentia, passio, & possibilis qualitas, forma, & figura, oritur dubium, ad quam ex recensitis speciebus propriè pertineat character. Bellarmin*, Suarez, Valquez, & alii, asserunt, pertinere ad primam speciem, secus Thomistæ, quos sequuntur Valentia, Henriquez, & alii, volunt pertinere ad secundam speciem qualitatis. Altissiodorensis Orkamus de Lugo, & alii, censent pertinere ad tertiam, eò quia velint esse patibilem qualitatem. Demum Massilius, Salas, & alii putant pertinere ad quartam; ut autem certa ab incertis sejungantur, certum est characterem sacramentalem non esse solam relationem rationis nec denominationem extrinsecam, ut asserit Durandus, *in 4. dist. 4. quæst. 1. num. 11.* siquidem Concilia, præsertim Florentinum, & Tridentinum, asserunt, hunc characterem esse signum spirituale impressum animæ: & hoc non potest verificari de ente rationis, quia hoc non imprimitur animæ, sed tantum objectivè existit in intellectu. Præterea, quia si character non esset aliquid reale, sed tantum relatio rationis, vel denominatio extrinsea oriens ex eo, quod per susceptionem sacramenti specialiter deputetur homo ad cultum divinum posset asseri etiam sacramenta veteris legis saltem circumcisionem, & conserrationem sacerdotum impressisse characterem, quia iis positis habetur relatio rationis consurgens ex eo, quod homo deputetur specialiter ad cultum Dei. Tum quia character sacramentalis revera est principium, vel agendi realiter, ut in sacramento Ordinis, ratione cujus sacerdos realiter consecrat panem, & vinum; & in Confirmatione, quia confirmatus protestatur realiter fidem coram Tiranno; vel est principium recipiendi realiter alia sacramenta, ut in Baptismate: sed ens rationis cum non sit quid reale, nequit esse principium realis actionis, vel passionis, siquidem repugnat principium excedi à principiato, ergo character sacramentalis non est relatio rationis, nec sola denominatio extrinseca. Quinimò character nec etiam est, aliquid reale relativè relatione, quam vocant extrinsecus advenientem, ut docent plures cum Scoto in 4. dist. 6. quæst. 10. Ratio est, quia quod immediate terminat actionem realem, nequit esse relatio, quamvis hæc sit realis, quià, ut docet Philosophus 5. physicor. textu 10. ad relationem formaliter, & immediatè non datur motus: sed character subinde est terminus immediatus actionis realis, siquidem in eo, qui cum fictione, & tamen validè suscipit sacramentum baptismi, præter characterem non potest alius terminus assignari, quia in hac hypothesi baptismus non causat gratiam, ut communiter docent, ergo character est aliquid reale, & non sola relatio rationis. Præterea, quia nulla relatio quamvis realis esse potest principium agendi, vel patiendi, quia totum ejus esse est, ad aliud se habere tanquam ad terminum: sed ex dictis clarè liquet, characterem baptismalem esse principium patiendi, & characteres confirmationis, & Ordinis esse principia agendi, ergo cum nulla relatio etiam realis sit principium agendi, vel patiendi, sequitur characterem sacramentalem non posse esse relationem realem. Neque obstat, quod respondent Scotistæ characterem esse essentialiter signum, quod dicit essentialiter respectū ad rem signatam, consequenter characterem esse relationem. Nam contra est, quia vel hæc relatio extrinsecus adveniens est tantum secundum dici, & sic non potest stare cum re absoluta: vel secundùm esse, & sic non salvatur, quomodo sit immediatè terminus actionis cum ad relationem non detur per se motus. Quamobrem ex eo, quod character sit signum, & dicat respectum ad signatum, non tamen inde excluditur res absoluta, in qua fundetur talis respectus, ut liquet in omni signo tam naturali, quàm ad placitum, unde de hac re absoluta, in qua fundatur talis respectus, quæritur, quid sit.

Asserendum est, characterem sacramentalem esse qualitatem realem absolutam de prædicamento qualitatis, & inhærentem animæ ita ferè communiter cum D. Thoma 3. *part. quæst. 63. art. 3.* quia, ut constat ex præexpensis character confertur à sacramentis, ut instrumentis Dei, & à Deo, ut à causa principali, & etiam potest conferri sine gratia, ut liquet in illo, qui baptismum

suscipit

suscipit cum fictione, in quo licet baptismus imprimat characterem, non tamen causat gratiam ob impedimentum fictionis, & peccati. Hoc autem non posset verum esse, nisi character sacramentalis esset aliqua qualitas realis absolutas, & per se primò producibilis, quia quod non est quid absolutum producibile produci, non potest: ergo character sacramentalis est aliqua qualitas absoluta producibilis, & qualificans animam. Præterea, quia per hunc characterem ponitur specialis habilitas in anima ad munera aliqua obeunda; consequenter non dicit puram relationem. Quod si dicas formam absolutam esse delebilem, & characterem indelebilem, consequenter non esse formam absolutam, sed relativam. Contra est, quia forma absoluta est tantum delebilis ab eo agente, quod habet potestatem supra talem formam, & quia solus Deus habet potestatem supra characterem sacramentalem, & alias decreverit esse perpetuum, inde sequitur esse indelebilem, quamvis sit forma absoluta.

Asserendum secundò characterem sacramentalem directè pertinere ad primam speciem qualitatis, seu ad dispositionem, & indirectè ad secundam, seu ad potentiam. Ratio est, quia character sacramentalis est quædam forma supernaturalis perficiens ac disponens animam non ad operationem physicò efficiendam, sed in ordine ad esse simpliciter quatenus illam obsignant, adeo, ut quicunque fuerit ea insignitus statim ex pacto, & deputatione Dei habilis fiat ad actiones sacras obeundas; perinde ac in humanis si aliquis sit ex Principiis deputatione decoratus aliquo titulo insigni, vel stemmate sit statim habilis ad præstantiores Principis legationes obeundas: character enim est mere stemma, vel titulus, quo insignitus homo ex Christi deputatione constituitur habilis in ordine ad exercendas nobilissimas actiones sacramentales: ergo est quædam forma supernaturalis se habens per modum dispositionis in ordine ad esse simpliciter consequenter pertinet ad primam speciem qualitatis. Firmari etiam ex eo potest, quia proprium munus characteris est, bene afficere subjectum in ordine ad esse. Consignat enim illud, ac facit, ut dignoscatur ab aliis, in quibus tale signum non reperitur, & rursus collocat hominem in Christi familia, cujus nobilitatem etiam illi impertitur, ac demum perficit hominem in ordine ad operationes supernaturales consequenter primario, & directè pertinet ad primam speciem qualitatis seu ad dispositionem. Quod verò indirectè possit reduci ad secundam, sed ad potentiam ex eo evinci potest, quia idem character consideratur secundùm moralem potentiam induit novum conceptum, secundum quem reducibilis est ad aliquam speciem, sed non videtur posse reduci ad aliam, quam ad secundam quæ est, potentia, & impotentia. Hinc D. Thomas docet characterem non esse proprie in genere, vel specie, seu tantùm reducis ad secundam speciem qualitatis, quia consideravit characterem, ex morali potestate, quæ præcipua est in ipso: in quo sensu tantum reductivè pertinet ad secundam speciem qualitatis, definit enim D. Thomas characterem esse *signaculum spiritale, quo anima insignitur ad suscipiendum vel aliis tradendum ea, quæ sunt divini cultus*, unde ad genus qualitatis, & speciem potentiæ spiritualis revocatur. Siquidem ad tradendum aliquid aliis requiritur potentia quædam activa: & ad recipiendum necessaria est potentia passiva, & hæc ad baptismum pertinet, illa verò ad Confirmationem, & Ordinem, ut habet Cathecismus Tridentinæ synodi, ubi dicitur, quod character duo præstet. *Primo, ut apti ad aliquid sacrum, vel suscipiendum, vel peragendum efficiamur, secundo, ut aliqua nota alter de altero internoscatur. Charactere baptismi ad alia sacramenta percipienda reddimur idonei, & eo fidelis populus agentibus, qui fidem non colunt, distinguitur. Charactere Confirmationis veluti Christi milites ad ejus nominis publicam confessionem, & propugnationem, ac contra insitum nobis hostem, & spiritualia nequitia in cœlestibus armamur, atque instruemur, simulque ab iis, qui nuper baptizati tanquam modo geniti infantes sunt discernimur. Character Ordinis potestatem sacramenta conficiendi, ministrandi conjunctam habet: & eorum, qui hujusmodi potestate præditi sunt, à reliquo fidelium cœtu distinctionem ostendit.*

Sed dices; characterem esse potius formam reducendam ad prædicamentum relationis, eo quia character sit in genere signi, quod formaliter consistit in respectu ad rem significatam. Contra est; quia licet character dicat hunc respectum ad rem significatam, non tamen omnis respectus collocatur in prædicamento relationis, sed tantum respectus prædicamentalis: character autem non est respectus prædicamentalis ad rem significatam, sed transcendentalis, perinde ac omne accidens dicitur esse ordo transcendentalis, ad substantiam, quam respicit, ut proprium subjectum: ergo licet non omne accidens collocatur in prædicamento relationis, sed illud dumtaxat, quod est relatio prædicamentalis: ita ex eo, quod character sit signum, & dicat respectum ad rem significatam, inde non sequitur, quod pertinear ad prædicamentum relationis. Hinc asserimus characterem secundum suum esse physicũ esse proprie qualitatẽ characterizantem, & expressivam alicujus gradus, consequenter esse perfectivum. Ratio est, quia character in iis sacramentis imprimitur, per quæ homo deputatur ad specialem statum, cujusmodi est status christiani militis, & status sacerdotalis: ergo cum gradus in Ecclesia militante sit quædam dignitas, sequitur, quod character sit qualitas decorativa.

Quod vero ad subjectum attinet, in quo immediatè, & proximè recipitur character, sacramentalis fuit, definitur in Concilio Tridentino sess. 7. cap. 9. characterem sacramentalem imprimi, & inhætere animæ. Difficultas inter Doctores est, an sit in substantia seu essentia animæ, an verò in potentiis ejusdem Scotus *in* 4. *dist.* 6. *quæst.* 2. §. *dico ergo.* Ockamus *quæst.* 2. & alii asserunt, recipi mediatè in potentiis animæ, & in voluntate. D. Thomas 3. *part. quæst.* 63. *art.* 4. Cajetanus ibid Richardus, & alii communiter Thomistæ asserunt recipi in solo intellectu. D. Bonaventura *in* 4. *dist.* 6. *part.* 1. *quæst.* 3. Alensis *part.* 4. *quæst* 8. *membro* 8. *art.* 1. §. 3. & alii plures collocant characterem sacramentalem in tota imagine animæ constante ex tribus potentiis, eò quia character sit configuratio animæ ad DEUM, & configuramur DEO per memoriam, intellectum, & voluntatem. Areolus in 4. *dist.* 4. *art.* 4. Marcilius *quæst.* 4. *art.* 1. Argentinas *dist.* 6. *quæst.* 1. *art.* 2. Gabriel *disp.* 6. *quæst.* 2. *dub.* 2. & plures recentiores volunt characterem imprimi in sola substantia animæ. Sed asserendum est cum D. Thoma, substantiam animæ esse quidem subjectum radicale mediatum remotum, & quod characteris sacramentalis, non vero subjectum proxi-

proximum et immediatum; prior pars constat ex Conciliis Florentino, & Tridentino, in quibus definitum fuit, characterem sacramentalem imprimi animæ: hoc autem non posset verificari, nisi substantia animæ esset saltem radicale mediatum, ac remotum subjectum characteris; ergo substantia animæ est subjectum radicale, & mediatum characteris sacramentalis. Minor ostenditur, quia si substantia animæ non esset saltem radicale, & mediatum subjectum characteris, non posset intelligi, quomodo iste imprimeretur animæ: siquidem character, ut definivit Tridentinum, est signum spirituale, consequenter exigit subjectum spirituale, & quia de ratione accidentis est inhærere substantiæ, sequitur substantiam animæ, utpote spiritualem, esse saltem radicale mediatum, ac remotum subjectum characteris sacramentalis. Præterea, quia cum character sit indelebilis, perseverat etiam post mortem, ut definitum fuit in Concilio Florentino in Decreto Eugenii, & in Tridentino sess. 7. cap. 9. sed post mortem nequit perseverare in composito humano, siquidem tale compositum constat ex anima, & corpore beneficio unionis, quæ cum cesset per separationem animæ à corpore, sequitur quod compositum non amplius perseveret, consequenter character tantum perseverat in substantia incorruptibilis ipsius animæ immortalis. Secunda pars, scilicet substantiam animæ non esse subjectum proximum, & immediatum characteris, ex eo evincitur, quia subjectum immediatum qualitatis, quæ ordinatur ad operationem, debet esse potentia immediate operativa: sed character sacramentalis cum ordinetur ad cultum divinum situm in actionibus utique ordinatur ad operationem, consequenter debet proxime, & immediate subjectari in potentia operativa: quapropter D. Thomas hic *art.* 4. concludit: *character non est sicut in subjecto in essentia animæ, sed in ejus potentia*, & loquitur D. Thomas de subjecto proximo, & immediato. Quod si dicas, hoc tantum verum esse de characteribus Confirmationis, & Ordinis, qui sunt potentiæ activæ, non verò de charactere baptismi, quia hic est tantum potentia passiva, quatenus disponit baptizatum ad recipienda alia sacramenta. Contra est, qui tametsi character baptismi dicatur esse potentia passiva, qui tamen in se recipit characteres Confirmationis, & Ordinis, eo ipso, quod isti non dicuntur subjectari immediate, & proxime in essentia animæ, nec character baptismi poterit in eadem proximè, & immediatè recipi.

Hinc asserendum ulterius est, subjectum proximum, & immediatum characteris sacramentalis esse solùm intellectum practicum, & colligitur assertum ex D. Thoma hic *art.* 4. ubi ait: *Oportet, quod character sit cognoscitivæ potentiæ animæ, in qua est fides*, quia cum character per se primò ordinetur ad actus divini cultus, quibus fit protestatio fidei, exigit pro subjecto proximo, & immediato eandem potentiam, in qua immediate subjectatur habitus fidei, qui cum immediatè, & proximè subjectetur in intellectu, debet etiam characteter proximè, & immediatè in eodem subjectari. Ratio igitur assertionis est, quia illa potentia debet esse subjectum proximum, & immediatum characteris, quæ suo actu, ut elevato per characterem, movet alias potentias, quas dirigit ad actus elicendos vel ad passiones pertinentes ad cultum DEI: sed intellectus practicus est hujusmodi potentia, quia per actum imperii movet, ac dirigit cœteras potentias ad opus, consequenter proximum, & immediatum subjectum characteris sacramentalis est intellectus practicus. Et firmatur, quia ea potentia debet proximè, & immediatè recipere characterem sacramentalem, quæ debet proximè, & immediate operari in ordine ad ultimum finem: sed intellectus practicus est hujusmodi potentia, quia suo actu, ut elevato per characterem, movet alias potentias, quas applicat ad actiones, & passiones, pertinentes ad cultum divinum: ergo character sacramentalis proxime, & immediate subjectatur in intellectu practico, quem character elevat, quatenus dat efficaciam ejus imperio ad dirigendas, ac movendas cœteras potentias, vel ad recipienda alia sacramenta, quod præstat character baptismi: vel ad infetendam actionem medus aliis potentiis ex officio protestativam fidei contra tentationes insurgentes, & Christi adversarios, quod præstat character confirmationis: vel ad conficiendum valide, & ex officio mediantibus aliis potentiis alia sacramenta, quod præstatur per characterem ordinis: ergo constat characteres sacramentales proximè, & immediatè subjectari in intellectu practico.

Sed objicies primò, quia character est dispositio ad gratiam, consequenter debet poni in ea potentia, in qua ponitur gratia: siquidem dispositio, & forma exigunt esse in eodem subjecto: sed gratia subjectatur in voluntate, quia cum non distinguatur à charitate, & hæc subjectetur in voluntate, debet etiam gratia in illa subjectari, consequenter etiam character, qui est dispositio ad gratiam. Præterea quia character sacramentalis est signum obligationis animæ ad Deum, consequenter debet poni in illa potentia, quæ primo exigit obligari: sed hæc potentia est voluntas, consequenter character proximè, & immediatè subjectatur in voluntate non in intellectu practico. Sed id non urget, quia character non est dispositio physica ad gratiam, consequenter non exigit subjectari proximè, & immediatè in eodem subjecto, in quo subjectatur gratia. Præterea falsum est, gratiam non distingui à charitate, ut probavimus suo loco in Tractatu de gratia, ergo ex suo quod charitas proximè, & immediatè subjectatur in volūtate, inde non sequitur, quod etiam gratia ibi debeat subjectetur. Ad aliud, in quo character dicebatur esse signum obligationis, respondetur, non esse necesse, quod signum obligationis subjectetur proximè in ea potentia, quæ primò se obligat: etenim etiam per fidem Deo obligamur, & nihilominus fides proximè, & immediatè non subjectatur in voluntate, quæ est potentia primo se obligans, sed in intellectu. Sed objiciunt secundò, quia character est signum, quod manifestat, hominem deputatum esse ad munus aliquod obeundum, consequenter debet subjectari in parte aliqua notiori: sed anima est notior intellectu, & voluntate, quia est prior illis: ergo character proximè, & immediatè exigit subjectari in substantia animæ, & non in ulla ex ejus potentiis. Sed contra, quia non semper signa distinctiva subjectantur in parte notiori. Præterea quia tametsi essentia animæ quoad se sit notior ejus potentiis, & tamen quoad nos sunt notiores, quia pro præsenti statu non nisi à posteriori per operationes cognoscimus principia spiritualia, quæ nostros non cadunt sub sensus: hinc character ex eo

quod

quod sit signum manifestativum, exigit potiùs subjectari in eo, quod est nobis notius, proinde in potentia, & non in essentia, ac substantia animæ proximè, & immediatè, sed tantùm remotè. Præterea, quia etiam character ponitur ut vera potentia instrumentalis,ratione cujus ejus subjectum immediatum, & proximum nequit esse essentia animæ, cum hæc non sit immediatè operativa, sed tantùm in aliqua ex ejus potentiis, quia hæ sunt immediatè activæ: quia sicut quod habet rationem naturæ supernaturalis, ut est gratia habitualis, subjectatur immediatè in natura, seu substantia animæ rationalis: perinde quod habet rationem potentiæ supernaturalis, exigit immediatè & proximè subjectari in potentia naturali, quapropter D. Thomas in 4. Dist. 4. quæst. 9. art. 3. quæstione 2. ait: *Natura proportionaliter spiritualis substernitur perinde ac perfectibile perfectioni. Unde si ut gratia, quæ est principium vitæ spiritualis, est in essentia animæ, ut in subjecto, ita & Character, qui est spiritualis potentia, est, ut in subjecto in naturali potentia animæ.*

CAPUT III.

An, & quomodo Character Sacramentalis sit indelebilis, & quæ ejus proprietates?

Examinavimus essentiam, & subjectum characteris sacramentalis, sed quia præcipua hujus characteris proprietas est, ut indelebiliter inhærebant animæ, superest explicandum, quomodo sit hujusmodi character indelebilis, & incorruptibilis. Characterem sacramentalem esse indelebilem, est certum de fide, & sunt definitum in Concilio Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino sess. 7. cap. 9. quia cum Character sit specialis dedicatio, qua homo dedicatur Deo, congruum erat, ut nulli esset corruptioni obnoxius, sed semel impressus in anima jugiter eidem inhæreret, non enim character opponitur peccato, sicut gratia. Unde examinandum breviter est, quomodo hic Character sit indelebilis, vel in ordine ad omnipotentiam Dei, vel etiam per ordinem ad causas secundas producibiles. Asserendum primò est, characterem sacramentalem non esse indelebilem respectu omnipotentiæ Dei. Probatur quia sicut omne ens creatum dependet à Deo, ita ab eodem dependet etiam quoad corrumpi, & non esse, quia catenus res creatæ conservantur à Deo, quia Deus præstat liberè suum concursum conservativum; non enim potest Deus adigi ab ullo alio ad præstandum necessariò hunc conservativum concursum, quia Deus est omninò independens, tum ad communicandum esse creaturis, tum ad easdem conservandas; si loquamur simpliciter, & absoluté, & absque præsuppositione divini decreti de opposito; quapropter sicut Deus liberè præstat suum concursum conservativum, ita potest liberè eundem suspendere, vel etiam denegare: ex quo claret omne ens creatum dependere à Deo, tum in conservari, tum quoad corrumpi: sed character sacramentalis est aliqua qualitas & ens creatum, quod propterea dependet simpliciter, & absolutè, tum in conservari, tum quoad corrumpi à Deo, ex quo constat respectu Omnipotentiæ Dei characterem sacramentalem non esse indelebilem. Quòd si dicas, characterem esse denominationem ex actu præterito, & nec de potentia absoluta posse fieri, ut actus præteritus non sit præteritus, consequenter character etiam respectu divinæ omnipotentiæ est indelebilis. Contra est, quia tametsi character esset denominatio ex actu præterito, adhuc posset à Deo deleri, quia posset Deus statuere neminem baptizatum, & ordinatum fore habilem ad gratias sacramentales recipiendas post peccatum semel patratum, consequenter, quod character deleretur post peccatum commissum: hoc enim totum dependet à divina institutione: ergo quamvis Character esset denominatio ex actu præterito, adhuc respectu divinæ omnipotentiæ esset delebilis.

Asserendum est secundò, characterem sacramentalem esse indelebilem per ordinem ad causas secundas productas, & producibiles; idque constat ex decreto Eugenii IV. in Concilio Florentino; & de Tridentino sess. 3. can. 90. adeò ut hæc assertio habenda sit de fide, scilicet quod Deus saltem illum in hac vita semper conservet: sed Deus non nisi connaturali modo conservat res; seu sine contrario; alioquin violenter eas conservaret: & quia Deus conservat hunc characterem in quovis subjecto, quamvis variis dispositionibus affecto: idque procul dubio argumento est, characterem non habere contrarietatem ullam cum formis,quæ nobis insunt: consequenter est indelebilis, per ordinem ad causas secundas saltem productas; quia, quod deletur, destruitur; & quod destruitur, ab aliquo sibi contrario destruitur; quia idem non intendit suam destructionem, alioquin esset sibi inimicum; & quantum potest nititur, se ipsum conservare. Quod verò character sacramentalis sit etiam indelebilis per ordinem ad causas producibiles, ex eo itidem evinci potest; quia nulla videtur possibilis esse qualitas, quæ sit destructiva charitatis: etenim vel esset destructiva moraliter, & non posset quid aliud esse hoc destructivum, quàm aliquid morale, seu peccatum: sed de facto peccatum non est destructivum characteris sacramentalis; quia vel hæc qualitas esset destructiva characteris moraliter; ut sic semper illum destrueret; sed de facto hæc moralis qualitas, quæ dicitur esse peccatum, non destruit characterem sacramentalem; quia plures baptizati; imò & sacris initiati ordinibus lethaliter peccant, & tamen non amittunt characterem sibi impressum in susceptione baptismi, confirmationis, & ordinis: ergo moraliter non destruit characterem; quod nec etiam physicè possit illum delere, ex eo itidem probatur; quia non potest ulla qualitas assignari, quæ possit, physicè hunc characterem sacramentalem physicè destruere: quia cum character sit forma, perficiens animam in ordine ad esse supernaturale; nulla qualitas potest esse physicè contraria ipsi esse supernaturali; sicuti nulla qualitas naturalis est contraria ipsi esse naturali, in quo reperitur: consequenter etiam per ordinem ad causas secundas producibiles character sacramentalis est indelebilis. Præterea, quia esse subjecti

est proprium sustentaculum accidentium, consequenter non potest destrui ab iisdem, qnia nulla forma est destructiva sui subjecti; alioquin esset destructiva sui ipsius, ac sibi inimica, quia molsretur proprium inreritum, quod est absurdum: ergo ex eo, quod character perficiat animam in ordine ad esse supernaturale, & induat eandem conditionem, cum ipso esse supernaturali, sequitur, chatacterem sacramentalem esse indelebilem, etiam per ordinem ad causas secundas producibiles. Rursus D. Thomas hanc indelebilitatem sacramentalis characteris ex eo probat, quia hic character sit quædam participatin sacerdotii Christi in suis fidelibus; *adeo, ut sicut Christus habet plenam potestatem Sacerdotii; ita fideles ejus illi configurentur, in hoc, quod participent aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum, & eorum, quæ pertinent ad divinum cultum; & cum Sacerdotium Christi sit æternum; ita & sacramentalis character. Inde fit, quod omnis sanctificatio, quæ fit per Sacerdotium ejus sit perpetua re consecrata manente. Idque patet etiam in rebus inanimatis; nam consecratio ecclesiæ, vel altaris, manet semper, nisi res consecrata destruatur:* ergo multo magis perpetua erit consecratio animæ; in qua recipitur character, illique inhæret, quia anima utpote spiritualis non destruitur, sed semper manet: unde character manet in anima indelebiliter: & licet amittere possit gratiam sanctificantem, quæ subjectatur in illa; inde non sequitur, quòd etiam possit characterem deperdere; ratio discriminis est: quia gratiæ adversatur peccatum lethale, ad cujus accessum recedit gratia; & quia peccatum dependet in fieri, & conservari à libero arbitrio; ideo consecutivè etiam ipsa gratia, quæ propterea adveniente peccato lethali recedit. Sed peccatum non est expulsivum characteris, sicut gratiæ, consequenter non depender à libero arbitrio; sed est virtus instrumentalis Sacerdotii Christi, quod est æternum, & immurabile. Hinc D. Augustinus Lib. 2. contra Parmenionem cap. 13. ait: *Si aliqui furtim, & extra ordinem in monetis publicis aurum, vel argentum, vel æs percutiendo signaverint; cum fuerit deprehensum, nonne illis punitis, aut indulgentia liberatis cognitum regale signum thesauris regalibus congeretur? Aut si quisquam, sive desertor, sive quia nunquam omnino militavit, notâ militari privatum aliquem signet; nonne ubi fuerit deprehensus ille signatus, pro desertore punitur? & eo gravius quo probari potuerit nunquam omnino militasse, simul secum punito, si eum prodiderit, audacissimo signatore? Aut si forte illum militiæ characterem in corpore suo non militans pavidus exhorruerit ac prece fusa, & impetratâ jam veniâ militare jam cœperit; nunquid homine liberato, atque correcto character ille repetitur, aut non potius agnitus approbatur? An fortè minus herent Sacramenta Christiana, quam corporalis hæc nota; cum videamus nec apostatas carere baptismate; quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse judicatur.* Quamvis post discessum animæ à corporis ergastulo non amplius perseveret exterior Christianæ religionis cultus, ad quem per characterem consecramur, & deputamur; remanet nihilominus finis cultûs illius exterioris; ideoque post hanc mortalem vitam remanet character sacramentalis, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam, quia sicut militaris Character remanet in militibus post adeptam victoriam, & in his, qui vicerunt ad gloriam, & in victis ad ignominiam, perinde Characteres Sacramentales perseverant in Christianis post militiam hujus vitæ, & pugnam cum hostibus in gloriam iis, qui vicerunt; & in ignominiam victis à Dæmone, mundique voluptatibus, & carnis concupiscentiis, ut ait D. Thomas *art. 5. in respons. ad 3*, quapropter subjungit D. Augustinus loc. cit. *Perversitatem hominum esse corrigendam, sanctitatem autem Sacramentorum in nullo perverso esse violandam, Constat enim eam in perversis, & sceleratis hominibus, sive in eis, qui intus sunt, sive in eis, qui foris sunt, impollutam atque inviolabilem permanere, & quia dicuntur eam mali polluere, quantum in se ipsis est, dicuntur, cum illa impolluta permaneant, sed in bonis ad præmium, & in malis permanent ad judicium.*

Verum sacramentalem characterem non esse indelebilem, neque æternum perseverare in anima, cui inhærer, ex eo videtur evincendum, quia cessante fine, cessant ea, quæ sunt ad finem, ut cnmmuniter dncent Philosophicum Aristotele: Sed finis characteris est administratio vel receptio Sacramentorum, & cultus exterior, qui finis cessat post hanc præsentem vitam, ergo debet etiam cessare character sacramentalis. Sed contra, quia licet in alia vita non maneat hæc administratio, est receptio Sacramentorum, adhuc manet ipse Character in signum præteritæ potestatis, ut docet D Thomas *3. part. quest. 63. art. 5.* & quidem in Beatis ad uberinrem gloriam, & in damnatis ad majorem ignominiam. Præterea, quia præter assignatum finem Characteris sacramentalis datur alius, estque distinctio fidelium ab infidelibus, quæ distinctio debet perseverare in alia vita, ut docet D. Thomas loc. cit. sicut enim militaris Character remanet in militibus post adeptam victoriam in vincentibus ad gloriam, & in victis ad ignominiam. Sed instant, quia Character est forma supernaturalis, quæ non potest cognosci, nisi per notitiam supernaturalem, sed damnati nullam habent notitiam, quæ sit supernaturalis, quia hæc nonnisi ex meritis Christi datur, & damnati, cùm sint in termino, non sunt amplius capaces meritorum, ergn saltem in damnatis non videtur Character Sacramentalis perseverare. Ad hanc instantiam respondent nonnulli cum Mairano *in 4. dist. 7. quæst. 5. art. 2.* Characterem naturaliter posse à damnatis cognosci, eò quia ab ipsis etiam discursivè cognoscitur Trinitas, quam Character repræsentat. Sed hæc solutio non satisfacit, quia, si Character est forma supernaturalis, excedit captum intellectûs naturalis, ejusque potentiam naturalem: siquidem forma supernaturalis est extra, & supra Sphæram potentiæ naturalis cognoscitivæ: alioquin si responsio Maironi valeret, inde sequeretur, Incarnatinnem Verbi pnsse naturaliter ab Angelis cognnsci. Unde exactius respondetur, notitiam supernaturalem esse duplicem, unam, quæ ordinatur ad salutem, & hujus sunt damnati incapaces; & aliam, quæ ordinatur ad pœnam, qualis hujusmodi notitia Characteris in signum præacceptæ potestatis; & hujusmodi secundæ notitiæ sunt damnati capaces, ut magis confundantur ob malum usum susceptæ potestatis. Rursus forma supernaturalis tantùm intuitivè cognita exigit cognosci per notitiam

super-

supernaturalem, non vero. si tantùm cognoscatur abstractio: Character verò non cognoscitur intuitivè à damnatis, sed tantum abstractivè, & fide humana, consequenter non est necesse, ut cognoscatur à damnatis per conditionem supernaturalem.

Quæri solet, an Episcopatus imprimat novum Characterem distinctum à sacerdotali. Aliqui affirmant cum Durando in 4. *dist.* 24. *quæst.* 6. Goffredo in 4. *part.* 4. *cap.* 1. & nituntur, quia in Episcopatu traditur specialis potestas conferendi Sacramenta confirmationis, & Ordinis, quæ potestas non traditur in Presbyteratu, sed ubi est specialis potestas, ibi est novus ordo, & character, ergo Episcopatus imprimit novum Characterem distinctum à Sacerdotali. Respondendum nihilominus est cum D. Thoma in 4. *dist.* 24. *quæst.* 3. *art.* 2. Episcopatum non imprimere novum characterem distinctum à sacerdotali, & colligitur ex D. Augustino in quæstionibus veteris, & novi testamenti cap. 101. ubi ait: *Quid est Episcopus, nisi primus Presbyter, hoc est, summus sacerdos.* Præterea, quia Apostolus 1. ad Timot. 3. promiscuè loquitur de Episcopis, & Presbyteris. Ratio itidem est, quia Episcopatus, si characterem imprimeret, non septem, sed octo essent Ordines contra communem sensum Ecclesiæ: quod si Ordines sunt tantùm septem, quatuor minores, & tres majores, qui sacri dicuntur, sequitur, Episcopatum non imprimere novum characterem distinctum à sacerdotali. Præterea, quia omnes ordines referuntur ad Evcharistiam, & distinguuntur ratione diversorum actuum: sed episcopatus non est sacerdotio inferior, quia non subservit sacerdoti, neque superior: Quia summa potestas, quæ per ordines datur, est conficere corpus Christi, in qua potestate sacerdos est æqualis Episcopo: tametsi Episcopatus addat potestatem jurisdictionis, non tamen ab hac potestate sumitur distinctio ordinum, alioquin etiam papatus esset ordo distinctus, eò quia potestas jurisdictionis, quæ est in summo Pontifice, est superior, & distincta ab Episcopali jurisdictione. Quamobrem, licet Episcopatus superadoat specialem potestatem conferendi chrisma & sacros ordines, quod simplex sacerdos non potest præstare, id non arguit novum characterem distinctum à sacerdotali, sed tantùm moralem extensionem prioris Characteris ad illos actus validè exercendos: cùm enim Character sit moralis quædam potestas exercendi actus ordinis, potuit ex institutione Dei Character Sacerdotalis ad ea tantùm restringi, quæ per se solum conducunt ad legitimam Christi corporis consecrationem, & quia ad hanc consecrationem per se non conferunt chrismate, & ordinare utique potuit Deus characterem sacerdotalem ita limitare, ut nonnisi accedente Episcopali potestare, quæ est potestas dignitatis, & jurisdictionis ad eos actus se extenderet: hoc enim pacto explicatur, quomodo Episcopatus non sit distinctus ordo, & simplex sacerdos non possit ordines conferre, quia tametsi character physicè sit idem, non ita moraliter, quia Deus illum limitavit, ut nonnisi in Episcopo haberet actum secundum conferendi ordines & ministrandi confirmationem. Præterea, quia si episcopatus imprimerec distinctum Characterem, posset aliquis fieri Episcopus, priusquam sacerdotio initiaretur, quia ordo superior non dependet ab inferiori, ut suum imprimat Characterem: consequenter cum Character Episcopalis non possit esse sacerdotali inferior, neque superior, ut ostensum est, sequitur, Episcopatum non imprimere novum Characterem distinctum à sacerdotali, quapropter patet solutio ad rationem, cui innititur opposita sententia, ideo enim ex collatione potestatis episcopalis non arguitur novus Character distinctus à Sacerdotali: quia potestas Episcopalis non est per se primò ordinata ad conficiendam Evcharistiam, ratione cujus distinguuntur ordines: & ex alio capite Character sacerdotalis cum morali tantùm extensione sufficiens est ad ea exercenda, quæ addit potestas episcopalis: cùm enim character sacerdotalis contineat eminenter omnes, & ad exercendos actus episcopales, non requiratur Character perfectior sacerdotali, rectè potest Character sacerdotalis cum morali deputatione ad ea extendi, quæ addit episcopalis potestas. Neque inde sequitur, non esse necessarios Characteres inferiores, cùm solus sacerdos sufficiat ad exercendos omnes actus ordinum inferiorum. Non enim hoc valet, quia characteres inferiores requiruntur, ut dispositiones ad sacerdotium. Præterea singuli characteres inferiores possunt exercere suos actus, ad quos ordinantur independenter à Pacerdotali: Episcopus verò non potest suos actus exercere sine charactere sacerdotali: & cum ex alio capite character sacerdotalis sufficiat ad actus episcopales, non est necessarius alius Character distinctus.

Quæri solet secundò, an Christus & Beata Virgo habuerint Characterem, respondet D. Thomas, in Christo non esse hunc characterem: quia proprietates omnium characterum sacramentalium repugnant Christo; & ex alio capite Christus est insignitus longè eminentiori Charactere, scilicet Verbi increati: quia vel character consignat subjectum in Dei famulum, & Christus cùm sit Dei filius naturalis, non potest esse servus Dei, quia servitus propriè sumpta non est compatibilis cum filiatione naturali. Vel character consignat subjectum in Christi militem: & quia Christus est Dux Christianæ militiæ, non potest esse miles; quia miles dicitur, qui militat sub alterius ductu, vel tandem character consignat subjectum in ministrum Christi ad dispensanda bona ipsius: & hoc pacto repugnat, Christum esse Ministrum in dispensatione propriorum bonorum, quia ipse est legitimus, & naturalis Dominus omnium bonorum supernaturalium. Quod verò ad *Beatam Virginem* attinet, probabilem est, eam habuisse characterem baptismi, quia fuit capax gratiæ sacramentalis, præsertim Evcharistia; & confirmationis, non enim in conceptione accepit statim omnem gratiam, ad quam fuit electa, ut censent plures, sed eam propriis meritis successivè sibi comparavit. An verò Beata Virgo habuerit etiam characterem ordinis, respondetur negativè, quia fœmina jure naturæ est incapax prælationis supra populum, & ordo facer hanc præsupponit prælationem. An vero singuli characteres differant inter se specificè, respondent communiter characteres Baptismi, Confirmationis, & Ordinis distingui inter se specificè, eò quia ordinantur ad diversa munera exercenda. Difficultas est de characteribus ordinis, de quibus est controversia, an singuli ordines suam imprimant specialem characterem: & posito, quod illum imprimant, distinguantur inter se specificè Respondetur cum D. Thoma in 4. dist. 24. q. 1. a. 2. singulos ordines esse vera sacramenta instituta à Christo, & imprimere suum characterem. Siquidem omnes sunt iteræbiles, perinde ac Presbyteratus, idque ratione characteris, quem imprimunt. Præterea, quia Concilium Florentinum vocat ordinem sextũ sacramentũ, &

& non solùm assignat materiam & formam Presbyteratus, verùm etiam aliorum ordinum, neque inde sequitur, septem ordines esse septem Sacramenta, quia Sacramentum ordinis non est unum unitate simplicitatis, aut compositionis, sed tantùm attributionis, quatenus omnes ordines inferiores referuntur ad unum supremum ordinem Presbyteratus. Præterea, quia in singulis ordinibus traditur specialis potestas: An verò omnes Characteres ordinis sint diversæ speciei, vel ejusdem dispertiunt Doctores: Plures volunt omnes esse unam simplicem qualitatem, quæ inchoata per primum, perficitur per supremum ordinem Presbyteratus. Alii autem asserunt, singulos ordines differre inter se specificè, quam sententiam docet D. Bonaventura in 4. *dissert.* 24. *art.* 3. *quæst.* 2. & hæc sententia videtur perquam probabilis, eò quia singuli ordines destinentur ad diversa munera exercenda. Præterea, quia si omnes essent una simplex qualitas, non possent explicari, quomodo Character sacerdotalis contineret virtute alios inferiores & ordines.

An verò character sacramentalis sit naturale signum Trinitatis, respondetur negativè, quia dupliciter potest intelligi aliquid esse naturale signum alterius; vel quatenus est effectus repræsentans causam; vel quatenus est cognitio exprimens objectum: sed neutro modo Character est signum Trinitatis, non primò, quia omnis effectus ad extra est à Deo, ut uno, non ut trino, ut docent communiter Theologi. Præterea, quia nulla relatio est in Deo, principium agendi ad extra, sed tantùm natura; & effectus non habet repræsentare causam, nisi secundum illam perfectionem, à qua formaliter proficiscitur, quia non repræsentat, nisi arguitivè. Neque secundo modo, quia Character non est cognitio. Rursus neque Character est physica dispositio ad gratiam, sed tantùm moraliter, & ex Divina ordinatione: quia si Character esset physica dispositio ad gratiam, sequeretur, hanc non esse ita connaturaliter in Angelis, beatis & antiquis Patribus, non habentibus Characterem: sicut de facto est in reliquis Beatis, habentibus Characterem. Præterea, quia si Character esset physica dispositio ad gratiam, cum sublata forma cesset physica dispositio ad illam, inde sequeretur, quod Character in peccatore in hac vita, & in damnatis in alia corrumperetur, consequenter non esset indelebilis, quod adversatur Conciliis.

Cæterum proprietates characteris sacramentalis quatuor recensentur, suntque ut sic spiritualis, indivisibilis, indelebilis, & supernaturalis. Ratio evincens primam proprietatem est, quia cum character sit qualitas spiritualis, inhærens animæ etiam separatæ, ut superius ostensum est, debet esse qualitas spiritualis, quia qualitas corporea non inhæret per modum permanentiæ in subjecto spirituali. Præterea, quia character ordinatur ad effectus supernaturales, ac spirituales, consequenter debet esse spiritualis. Hinc sequitur secunda proprietas, quia eo ipso, quòd est spiritualis, est etiam indivisibilis, quia cum spirituale non habeat partes extra partes, negat extensionem; proinde si est inextensum, sequitur esse indivisibile, carens partibus. An verò sit etiam intensivè indivisibilis, videtur perquam probabilis pars affirmativa, quia character in omnibus est æqualis, & etiam æqualem confert potestatem. Ecce itidem characterem indelebilem, constat ex prædictis. Demum quòd sit supernaturalis, ex eo itidem constat, quia est indebitus omni prorsus subjecto creato, & creabili, & habet immediatam connexionem cum operationibus supernaturalibus: ergo proprietates characteris sunt quatuor præcensitæ. Præterea est character sacramentalis configurativus in Christo, assimilativus ejusdem religionis, & distinctivus ab aliis, ac signum suscepti Sacramenti, ut docet D. Thomas 3. part. quæst. 63. art 3. ubi asserit, characterem sacramentalem esse quandam participationem characteris Christi, qui sicut obsignatus, charactere increato verbi divini, est principaliter habilis ad exercendas omnes divinas operationes: similiter Christianus obsignatus charactere baptismi, confirmationis, & ordinis fit miserabiliter habilis ad easdem operationes exercendas, hac ratione character sacramentalis configurat nos Christo in ordine ad exercendas divinas operationes. Aureolus in 4. § 4. quæst. 1. art. 3. propos. 2. docet, hanc configurationem nostri ad Christum mediante charactere in eo consistere, quia character est propriè species, ac specialis imago animæ Christi. Opere enim distinguit similitudinem, alteram quæ est principium cognoscendi ut *quo*, cujusmodi est species intentionalis, quatenus est ratio, quâ cognoscimus, licet ipsa non cognoscatur; & aliam, quæ est principium cognoscendi ut *quod*, quatenus cognita ducit in cognitionem rei, cujus est similitudo; & asserit characterem esse specialem similitudinem animæ Christi, quia Apostolus ad Galat 3. scribit: *omnes, qui baptizati estis, Christum induistis*, induimus autem Christum etiam in baptismo informi, quia ipsius animæ similitudinem mediante charactere recipimus; & ad Rom. 8. *Quos præscivit, hos & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui*: unde character est aliqua Christi imago in nobis per characterem derivata. Demum quia character, cum debeat nos Christo configurare, assimilat nos sub eodem signo, consequenter distinguit nos ab aliis, qui hoc charactere non sunt obsignati. An verò character sit signum naturale, vel ad placitum, plures cum Suarezio 3. part. Tom. 3. disput. 11. sect. 2. & 3. volunt, characterem non esse signum naturale, sed ad placitum, ex sola Christi institutione, habens talem significationem, ac configurationem: ratio cui innituntur, est, quia character ex natura sua, si non conformaret Christo, deberet esse naturalis similitudo Christi: non enim hanc posset in nobis ponere, nisi formaliter eam haberet in se; quia nulla forma præbet effectum formalem, quem in se formaliter non continet: sed hæc similitudo non est intentionalis, quia hæc vel est species impressa, vel expressa Christi, & character sacramentalis, cum non sit cognitio, neque ordinetur ad cognoscendum; sed tantùm ad subjectum consignandum, neutram similitudinem formaliter includit. Alii censent, characterem sacramentalem habere ex natura sua hanc configurationem cum Christo, quia si character eam non haberet ex natura sua, non esset major ratio, cur Deus ad talem effectum potius uteretur charactere, & non alia qualitate. Præterea, quia Deus semper operatur effectus per causas secundas modo connaturaliori: sed modus connaturalior est, ut ex natura sua assimilet nos Christo.

Rursus suscipientes Sacramenta baptismi, Confirmationis, & Ordinis, cum fictione seu sine debitis dispositionibus, & cum obice peccati lethalis, quamvis non suscipiant effectum gratiæ sanctificantis, nisi remota fictione nihilominus recipiunt characterem: ita docet ecclesia catholica, quæ baptismum, confirmationem, & sacram ordinationem

in

in iis, qui sine fide, aut non peccati lethalis affectu susceperunt, iteranda nunquam censuit Sacramenta; & Sacramentum, ac characterem per illud impressum à gratia sanctificante, & charitate probè distinguit. Hinc D. Augustinus lib. 3. de baptismo cap. 16. ait: *Cum aliud sit Sacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit; aliud operatio Spiritus Sancti, qua in malis hominibus etiam fieri solet, sicut Saul habuit Prophetiam; aliud operatio ejusdem Spiritus, quam non nisi boni habere possunt; sicut est finis præcepti charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; quodlibet haretici, & schismatici accipiant. Charitas, qua cooperit multitudinem peccatorum donum est catholica unitatis, & pacis; nec ejus in omnibus, quia nec ejus sunt omnes. Præter ipsam tamen esse illa charitas non potest, sine qua vetera etiam si agnosci, & approbari possunt, prodesse tamen, & liberare non possunt.* Clariùs itidem Augustinus tract. 6. in Joan. inquiens: *Reus es, non quia Sacramentum accepisti; sed quia foris accepisti. Quod accepisti approbo; quòd foris accepisti improbo. Tunc enim quod accepisti, nòn mutatur, sed agnoscitur. Character est Regis mei; non ero sacrilegus. Corrigo desertorem, non muto characterem.* Quia verò Sacramenta Baptismi, Confirmationis, & Ordinis quamvis suscepta cum fictione, non conferant gratiam propter obicem peccati lethalis, imprimunt tamen characterem, & sublato obice, seu recedente fictione, & accedente pœnitentia, gratia sacramentalis suscitatur, seu potius de novo producitur, in eo qui sine debitis dispositionibus Sacramentum suscepit, ut docet D. Augustinus lib. 1. de Baptismo contra Donatistas cap. 12. inquiens: *Sicut in illo, qui fictus accesserat, fit ut non denuo baptizetur; sed ipsa pia correctione, & veraci confessione purgetur, quod non posset sine baptismo, ut quod ante datum est, tunc valere incipiat, ad salutem; cum illa fictio veraci confessione recesserit; sic etiam iste, qui baptisma Christi, quod non amiserunt, qui se separaverunt inimici characteris, & pacis Christi, in aliqua haresi, aut schismate accepit, quo sacrilego scelere peccata ejus non dimittebantur, cùm se correxerit, & ad ecclesia Societatem, nuitatemque venerit, non iterum baptizandus est, quia ipsa ei reconciliatione, & pace præstatur, ut ad remissionem peccatorum, ejus in unitate jam prodesse incipiat Sacramentum, quod acceptum in schismate prodesse non poterat.* Asserit Augustinus, quod recedente fictione, & accedente pœnitentia gratia Sacramentalis producitur in eo, qui sine debitis dispositionibus Sacramentum susceperat. Gratia verò hæc Sacramentalis producitur, per se quidem ab ipso Sacramento, quod fictè seu sine debitis dispositionibus susceptum erat virtute Characteris in anima impressi eique inhærentis, & per accidens à Sacramento pœnitentiæ fictionem removentis, per quam effectus impediebatur Sacramenti, seu ne gratia sanctificans fictè suscipienti Sacramentum impertiretur, ait Augustinus Baptismum cum fictione susceptum remanere in baptizato, tametsi gratia sanctificans, ei non impertiatur propter obicem, seu peccatum lethale, quod expellit, & impedit gratiam sanctificantem, quæ cohærere, nequit cum peccato originali, recedente autem fictione per se producitur gratia sanctificans, & per accidens à pœnitentia, quæ fictionem removet, & ita etiam docet D. Thomas *part. 3. quæst. 69. art. 10.* Quamobrem in eo, qui cum fictione fuit baptizatus Baptismus est validus, & in eo perseverat, adeo ut non possit reiterari, si cum debita forma fuit collatus, adeoque licèt ob impedimentum fictionis, non impertiatur gratia sanctificans, imprimitur tamen character, à quo veluti à forma impressa, vel semine post se relicto emanat gratia sanctificans, veluti à semine fructus, quamvis Sacramentum baptismi sit opus Dei, & non hominis, non tamen mortuum est in fictè suscipiente, & quod dicitur de charactere, qui imprimitur in Sacramento baptismi, hoc idem asserendum est de Charactere, qui imprimitur in Sacramentis Confirmationis, & Ordinis.

CAPUT IV.

De Institutore, & Subjecto, Sacramentorum novæ legis.

CErtum est omnia novæ legis Sacramenta fuisse instituta à Christo in lege gratiæ, est enim de fide contra Hæreticos prælertim damnatos à Joanne XXII. in Extravag. Sancta Romana, & definitur in Concilio Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino sess. 7. & ratio est, quia natura humana est determinata, ut nonnisi per sensibilia percipiet intelligibilia, & cum divina providentia disponat omnia suaviter, debuit effectus gratiæ subjicere sensibilibus signis. Præterea quia non possunt populi in unam coire religionem, nisi colligantur consortio Sacramentorum, seu signorum sensibilium, ut ostendit D. Augustinus *lib. 19. contra Faustum cap. 11.* Quapropter ad hanc sensibilem colligationem fuerunt Sacramenta necessaria. De baptismo instituto à Christo res est perspicua, & habetur Matth. ult. ubi Christus ait: *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* De Eucharistia Matth. 26. ubi dicitur: *Cœnantibus autem eis accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait, accipite, & comedite. Hoc est corpus meum, & accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, Hic est enim sanguis novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Ut etiam Marci 14. Luc. 22. & 1. ad Corinth. 11. De pœnitentia, & ordine, quod hæc duo Sacramenta fuerint instituta à Christo, habetur Joan. 20. ubi Jesus discipulis suis ait: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hac cùm dixisset insufflavit, & dixit eis: accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quod verò attinet ad Sacramentum ordinis, constat Luc. aa. ubi Christus Eucharistiam instituens conficiendi Sacramenti potestatem Apostolis, & in ipsis Sacerdotibus omnibus tradidit, ait enim: *Hoc facite in meam commemorationem.* Quoad alia Sacramenta cujusmodi sunt Confirmatio, extrema Unctio, & matrimonium, quamvis scriptura non expresse asserat

fuisse immediatè à Christo instituta, id tamen docet Apostolica traditio, & ecclesia Catholica eadem traditione erudita, & à Spiritu Sancto illustrata, hinc definitum fuit in Concilio Tridentino sess. 7. can. 7. *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis, non fuisse omnia à Christo instituta, anathema sit*, & specialiter de extrema Unctione *sess. 14. cap. 1.* ait eam fuisse institutam à Christo, & Marci 6. per Apostolum Jacobum: Eam tantùm fuisse fidelibus insinuatam, commendatam, & promulgatam, neque obstat Concilium Tridentinum, non fuisse usum illa particula *immediatè*, quia ex fine, & contextu clarè infertur Concilium definivisse Christum, per se ipsum immediatè instituisse Sacramenta novæ legis, præterea, quia Concilium æquè de omnibus Sacramentis novæ legis affirmant ea fuisse immediatè instituta à Christo, & cum certum sit aliqua Sacramenta fuisse immediatè à Christo instituta, sequitur quod omnia Sacramenta novæ legis fuerint à Christo instituta. Rursus quia, ut rectè notat Bellarminus lib. 1. de Sacramentis in genere cap. 26. si definitio Concilii intelligeretur de mediata institutione Sacramentorum; pari pacto Christus dici posset institutor cæremoniarum, quæ adhibentur ad Sacramentorum solemnitatem, quia eas Christus etiam mediatè instituit, quatenus dedit potestatem ecclesiæ eas instituendi; & nihilominus Concilium Tridentinum sess. 11. cap. 2. definit has cæremonias non à Christo, sed ab ecclesia fuisse institutas; ergo non licèt explicare Concilium de mediata solùm institutione, scilicet, quod Christus Sacramenta instituerit, per ecclesiam aut Apostolos. Præterea quia Concilium canonem illum definivit contra Sectarios, qui asserebant Sacramentorum institutionem fuisse ab ecclesia, & negabant eam tantùm factam esse à Christo, ergo Concilium satis apertè definivit Christum, per se ipsum immediatè instituisse Sacramenta novæ legis. Demum quia si ecclesia instituisset Sacramenta, posset etiam per se ipsam mutare aliquid circa eorum substantiam; quod tamen Concilium eo loco negat, unde certum est omnino de fide Christum, per se ipsum immediatè instituisse omnia Sacramenta novæ legis, adeo ut oppositum de quocunque Sacramento in particulari merito damnent erroris Besantius *quæst. 64. art. 2. disput. 3.* & Valentia *quæst. 5. punct. 1.*

Quod si dicas in Evangelio tantùm legi, quòd Christus instituerit baptismum Eucharistiam & pœnitentiam, & cum alia quatuor non legantur instituta fuisse à Christo, & dixerit D. Augustinus *lib. 3. de Doctrina Christi cap. 9. & epist.* 118. nonnulla Sacramenta instituta esse à Christo, quorum in scriptura mentio est, aliorum institutionem factam esse ab Ecclesia vel Apostolis sequitur, non omnia Sacramenta fuisse immediatè instituta à Christo. Sed contra, quia institutio facta à Christo omnium Sacramentorum, quamvis non habeatur ex evangelio; habetur tamen partim ex traditione Apostolica, cujus authoritas æquivalet evangelio. Præterea quia omnia Sacramenta saltem implicitè continentur in evangeliis, etenim baptismus, & Eucharistia habentur expressè *Matth. ult.* & 26. *Marci* 24. *Luc.* 22. Sacramentum Pœnitentiæ infertur ex illo: Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Hinc Tridentina Synodus sess. 14. cap. 1. ait: *Ex quibus tam perspicuis verbis potestatem remittendi, & retinendi peccata ad Conciliandos fideles post baptismum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit.* Ordo institutus fuit in ultima Cœna ex eodem Concilio Tridentino sess. 22. de Sacrific. Missæ cap. 1. ubi: *Corpus & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac sub earundem rerum Symbolis Apostolis, quos tunc novi Testamenti Sacerdotes constituebat, ut sumerent, tradidit*; & colligitur apertè ex illo Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, completum igitur fuit hoc Sacramentum quoad potestatem in corpus mysticum Joan. 5. Quando tradita est potestas retinendi & remittendi peccata, ut definitur in Concilio Senonensi decreto 10. de Sacramento Ordinis. Matrimonium itidem fuisse institutum à Christo, liquet ex illo Matth. 19. & Marci 10. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, quibus verbis juxta Tridentinum *sess. 24. cap. unic.* matrimonialis nexus indissolubilitatem ab Adamo tantum ante pronuntiatam confirmavit Christus; qui quod ante erat in officium naturæ, in Sacramentum sanctificativum conjugum evexit. Extremam Unctionem fuisse itidem à Christo institutam, docet Tridentina Synodus sess. 14. cap. 1. & tunc fuisse insinuatam, apud Marcum 6. *Ungebant oleo multos ægros, & sanabant*, & promulgatam postea, per Jacobum cap. 5. ex quo intelligitur materia, & forma, & minister hujus Sacramenti: *Infirmetur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Denique Sacramentum Confirmationis fuisse institutum à Christo docet Concilium Senonense, quando *Matth.* 19. Oblati sunt Christo parvuli, ut eis manus imponeret; alii tamen censent probabiliùs fuisse, institutum hoc Sacramentum in ultima cœna, unde Fabianus Papa in 2. epistola ad Episcopos Orient. init. quæ habetur Tom. 1. Concil. 1. asserit fuisse institutum in ultima cœna, inquiens: *In illa die Dominus Jesus postquam cœnavit, cum discipulis suis, & lavit eorum pedes, sicut à Sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt Chrisma conficere docuit.* Hinc constat omnia Sacramenta novæ legis fuisse à Christo instituta, & Christum hanc potestatem instituendi Sacramenta non tradidisse ecclesiæ, sed ritus duntaxat ad Sacramentorum solemnem administrationem pertinentes, quia cum ecclesia fundata sit in fide, & Sacramentis, in cujus rei signum aqua, & sanguis, qui fluxit è latere Christi, typum gesserunt Sacramentorum, quibus ædificaretur ecclesia, ex latere Christi in cruce demortui. Ex quibus constat solùm Christum immediatè fidem condidisse; & ipsum solùm Sacramenta instituisse, & circa fidem variare aliquid non licuit Apostolis, ita nec circa Sacramenta. Hinc D. Ambrosius ait: Dominus Jesus Sacramenta instituit, ait enim lib. 4. de Sacrament. cap. 4. *Author Sacramentorum quis est nisi Dominus Jesus? de cœlo ista Sacramenta venerunt*; & S. Augustinus epist. 54. ad Januarium ait: *Dominus Noster Jesus Christus Sacramentis numero paucissimis, & observatione facilimis significatione præstantissimis, societatem novi populi colligavit, sicuti est baptismus Trinitatis nomine consecratus. Communicatio corporis, & sanguinis ipsius, & si quid aliud in scripturis canonicis commendatur.*

tur. Præterea cum solus Deus omnia Sacramenta veteris legis instituerit; censendum est, Christum solum omnia itidem novæ legis Sacramenta instituisse per se immediatè, & non mediante ecclesia; & quia Christus potest considerari ut Deus, & ut homo; ideo ut Deus instituit Sacramenta potestate quidem authoritatis, quæ causæ competit principali, & Christus ut homo Sacramenta instituit, potestate ministerii principalis plena, & absoluta, quæ potestas excellentiæ dicitur. Ille enim solus est author Sacramentorum, à quo est virtus Sacramentorum. Virtus enim Sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur Sacramento, quia non operatur, nisi per modum ministerii, ut docet D. Thomas; igitur cum virtus Sacramenti fit à solo Deo, sequitur solum Deum esse Sacramentorum authorem; is enim dicitur instituere aliquid, qui dat ei robur, & virtutem, quo pacto legum conditores dicuntur earundem institutores, quia dant legibus sancitis robur, & virtutem. Potestate verò ministerii principalis, quæ & potestas excellentiæ dicitur, Christus ut homo Sacramenta instituit, quæ potestas quatuor comprehendit; primò quod meritum, & virtus ejus in Sacramentis operetur; Secundò quòd in ejus nomine Sacramenta sanctificentur, quia virtus ejus passionis in nos derivatur per fidem, secundum illud ad Rom. 3. *Quem proposuit Deus* propitiationem, per fidem in sanguine ipsius; quam per invocationem nominis Christi profitemur, & testamur. Tertiò quod ipse potuerit instituere Sacramenta, quæ ex ejus institutione virtutem obtinent. Quartò quod Sacramentorum effectum solo voluntatis imperio, absque Sacramento conferre potuerit, ut docet D. Thomas 3. *part. art.* 3. & hanc potestatem excellentiæ licèt potuerit Christus suis ministris communicare, noluit tamen eam illis communicare, ne homines spem suam in homine ponerent, & ne diversa essent Sacramenta, ex quibus divisio aliqua oriretur in ecclesia; sicut contigit illis; qui dicebant: *Ego sum Pauli, ego autem Apollo; ego verò Cephæ*, ut habetur 1. Corinth. 1. Idque præclarè explicat D. Augustinus tract. 5. in Joan. ubi expendens verba illa Joannis: *Et ego nesciebam eum*, ubi ait: *Potuit quidem Dominus Deus, si vellet, dare potestatem, alicui servo suo, ut daret baptismum suum tanquam vice sua, & transferre à se baptizandi potestatem, & constituere in aliquo servo suo, & tantam vim dare baptismo translato in servum, quantam vim haberet baptismus datus à Domino. Hoc noluit ideo, ut in illo esset spes baptizatorum, à quo se baptizatos agnoscerent. Noluit ergo servum spem ponere in servo. Ideoque clamabat Apostolus, cum videret homines volentes ponere spem in se ipso. Nunquid Paulus pro nobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Baptizavit ergo Paulus tanquam minister, non tanquam ipsa potestas; baptizavit autem Dominus tanquam potestas. Intendite, & potuit hanc potestatem dare hominibus, & noluit. Si enim daret hanc potestatem servis, ut ipsorum esset, quod Domini erat, tot essent baptismi, quot servi. Ut quemadmodum dictum est baptisma Joannis, sic diceretur baptisma Petri, sic & baptisma Pauli; ergo ne tot baptismata dicerentur, quot essent servi, qui baptizarent, acceptâ potestate à Domino; sibi tenuit Dominus potestatem baptizandi, servis ministerium dedit.* Expressè asserit D. Augustinus, non esse diversum baptismum, quamvis diversi sint, qui baptizant, quia unus est seu Dominus, qui principali potestate, & authoritate baptizat, & à quo baptismus suam desumit unitatem; licèt ministri baptizantes plures sint ac diversi, quia ipsi non potestate principali, sed ministrali baptizant; Perinde ac decretum sancitum à principe authoritative, & potestate principali, est unum tantùm, quamvis promulgetur à pluribus potestate ministeriali; unde subdit D. Augustinus loc. cit. *Quid tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus præco, si est benevolus judex? Joannes didicit per columbam hoc: ipse mihi dixit, super quem videris spiritum descendentem, tanquam columbam, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto. Non ergo te decipiant, o columba, agnosce quid docuit columba. Hic est qui baptizat in Spiritu Sancto, per columbam discitur, quia hic est. Et tu ejus potestate putas te baptizari, cujus ministerio baptizaris.*

Subjectum suscipiens Sacramenta quod attinet, Certum est hominem semper licitè suscipere Sacramentum, quoties fine peccato lethali, seu obice gratiæ sanctificantis illud suscipit, quod etiam est fructuosè suscipere Sacramentum. Cæterum solus homo vivens, & viator capax est Sacramentorum; brutum enim quamvis hostiam consecratam deglutiret, neutiquam communicaret, nec sumeret illam in ratione Sacramenti, quia nihil ei significat, nec potest significare; res itidem inanimatæ non suscipiunt sacramenta; unde baptismus campanarum, aliorumque vasorum sacrorum est pura benedictio, ac destinatio ad usus sacros. Mortui itidem non sunt capaces Sacramentorum, adeo ut sit gravissimus error nonnullorum, asserentium, fuisse aliquando mortuis ministrata Sacramenta, & hostiam consecratam immissam in os mortui. Errarunt itidem Heracleonitæ extremam unctionem ministrantes mortuis. Rursus neque inter homines viatores sunt omnes capaces sacramenti cujuslibet. Fœminæ enim non sunt capaces Sacramenti Ordinis, ut neque infantes ante usum rationis matrimonii, ut nec etiam adulti, qui votum solemne castitatis emisit. Quòd si dicas, olim fœminas fuisse in ecclesia Episcopas, Presbyteras, & Diaconissas; respondetur, eas nullum recepisse Sacramentum Ordinis, sed tantum fuisse assumptas ad munia quædam exercenda in ecclesiis, ut fusè ostendit Pamelius in Tertullianum *de exhortatione castitatis*.

Asserendum est in pueris, & perpetuò amentibus nullam requiri intentionem ad valorem sacramenti, bene tamen in omnibus adultis, qui aliquando usum habuerunt rationis, ratio est, quia de pueris, & perpetuò amentibus constat ex usu ecclesiæ valide iisdem conferri baptismum, quinimò olim etiam conferebatur Eucharistia. Cæterum quod in omnibus adultis, qui aliquando compotes fuerunt rationis, requiratur dispositio, constat ex Conciliis, præsertim Arausicano, & Carthaginensi III. & ratio itidem desumi solet ex ipsa Christi voluntate, qui noluit hominem adultum justificari, absque ulla sui cooperatione, idque etiam infertur ex natura singulorum sacramentorum; etenim Baptismus, Confirmatio, & Ordo cùm imprimant Characterem, & obligent ad novum statum, exigunt dispositionem in suscipiente, quia nemo sine proprio consensu

potest

poteſt alligi ad ſuſcipiendum novum ſtatum. Pœnitentia itidem cùm ſit judicium, in quo reus ſe ipſum accuſat, & cum Deo reconciliatur, exigit in pœnitente voluntatem reſipiſcendi, quod etiam dicendum eſt de Extrema Unctione. Matrimonium etiam cùm ſit contractus voluntarius exigit etiam conſenſum in contrahentibus; ergo in adultis, qui aliquando habuerunt uſum rationis, requiritur aliqua diſpoſitio, ut validè ſumant Sacramenta; ſed dices, ſi Sacramenta eſſentialiter exigerent intentionem ſuſcipientis, utique eam ſemper exigerent, quia quod eſſentialiter convenit, alicui indiſpenſabiliter ei competit; ſed Sacramenta nun ſemper exigunt intentionem ſuſcipientis, ut liquet in parvulis, quibus valide confertur baptiſmus, quamvis uſum rationis non habeant; ergo Sacramenta non exigunt eſſentialiter hanc diſpoſitionem in ſuſcipientibus. Præterea quia Innocentius III. *in cap. Majores de baptiſmo* aſſerit: Operationem Sacramentalem tunc imprimere Characterem, quando obicem contrarium voluntati non invenit; ergo non ſufficit, ſi adulter ſuſcipiens Sacramenta, non habeat contrariam voluntatem. Tum quia Eugenius Papa nihil aliud ad valorem Sacramenti exigit, quàm materiam, & formam, & intentionem Miniſtri; proinde intentio in ſuſcipiente Sacramentum adſtruitur, absque ullo ſufficienti fundamento. Præterea quia extrema Unctio perſæpe datur homini in extremis conſtituto, & qui eam non poſtulavit. Sed contra diſtinguitur major, ſi Sacramentum exigeret eſſentialiter in adulto ſuſcipiente intentionem eandem ſemper exigeret, ſi illam exigeret eſſentialiter, ex natura ſua conceditur, ſi tantùm eſſentialiter ex inſtitutione Chriſti negatur; quia Chriſtus potuit hanc diſpoſitionem exigere in adultis, & non in parvulis & perpetuò amentibus. Ad id quod addebatur de Innocentio III. reſpondet Suarez nomine contrariæ voluntatis Pontificem intelligere omnem defectum voluntatis neceſſariæ, quia in baptiſmo ſuſcipiendo inclinatur novus ſtatus vitæ, ad quem nemo ſolet merè negativè ſe habere; ſed ſiquis non habeat obicem contrariæ voluntatis, ſitque ſui compos habet etiam poſitivam intentionem ſuſcipiendi Sacramentum. Neque ullum faceſſit negotium, quod addebatur ex Eugenio, quia Pontifex ea tantùm exponit, quæ generaliter neceſſaria ſunt ex parte Miniſtri in ordine ad quodlibet Sacramentum. Ad ultimum reſpondetur ad hanc diſpoſitionem ſufficere intentionem ſuſcipiendi extremam Unctionem. Non tamen hæc intentio requiſita in ſuſcipiente ad valorem Sacramenti debet neceſſariò eſſe actualis, & expreſſa; ſiquidem habitualis ſufficit; & ſubinde etiam ſufficit generalis interpretativa, quam cenſemus habere eum, qui piè & Chriſtianè vixit, non tamen hæc intentio ſufficit ad omnia Sacramenta. Quod intentio habitualis ſufficiat, conſtat ex uſu Eccleſiæ, quia extrema Unctio ſolet miniſtrari cuilibet in extremis verſanti, dummodo piè, & Chriſtianè vixerit, quamvis eam non petierit, quia cum fuerit Chriſtianus, ſupponitur habuiſſe voluntatem, non carendi iis mediis, quæ utilia ſunt ad ſalutem. Præterea quia poteſt hæc eadem intentio interdum ſufficere ad ſuſcipiendam fructuosè Euchariſtiam. Hinc ſi alicui moribundo poſito extra mentem, ſed priùs confeſſo dari poſſet ſine irreverentia Euchariſtia, utique eſſet ei utilis; ſiquidem in voluntate mediorum ad ſalutem, quam cenſetur habuiſſe piè, & Chriſtianè vivendo ſufficienter cenſeri poteſt, voluiſſe Euchariſtiam, pro eo tempore, quo præceptum urget; quia homo Chriſtianus cenſetur velle debito tempore ſuſcipere Sacramentum; quòd verò hæc intentio interpretativè generalis, non ſemper ſufficiat ad ſuſcipiendum quodlibet Sacramentum, ex eo evincitur, quia non omnis, qui piè, & Chriſtianè vivit, cenſetur velle uxorem ducere, aut Sacramentum Ordinis ſuſcipere. Cæterum nec generalis, nec interpretativa intentio, per ſe loquendo poteſt ſufficere ad baptiſmum, quamvis aliquando per accidens non ſufficiat. Hinc ſi aliquis factus Catechumenus, nunquam de baptiſmo cogitaſſet, & poſtea in amentiam incideret, poſſet valide baptizari, ſed ad Sacramentum matrimonii, hæc intentio non videtur ſufficere, quia contrahentes ſunt Miniſtri hujus Sacramenti, quibus propterea eſt neceſſaria intentio ſaltem virtualis. Et quamvis matrimonium poſſit etiam contrahi per Procuratorem inter abſentes, adeo ut dum dormit is, qui Procuratorem miſit, Sacramentum ſuſcipiat, quia quamvis illa intentio præterita ſit, manet tamen in ſuo effectu, conſequenter eſt intentio virtualis requiſita in hoc Sacramento, quod celebratur per modum contractus. An verò hæc eadem intentio habitualis, & interpretativa ſufficiens ſit ad recipiendum Sacramentum pœnitentiæ, diſſentiunt Doctores. Si adſit error aliquis, manifeſtatur, per ſigna externa, ut ſi ægrotus, non petito confeſſario dediſſet ſignum aliquod externum doloris interni, & petiiſſet à Deo veniam elevando oculos in cœlum, poſſet tunc accedens poſtea confeſſarius moribundum illum abſolvere, quia cùm ægrotus Chriſtianè vixerit, cenſetur habere intentionem ſuſcipiendi omnia media neceſſaria, & utilia ad ſalutem. Præterea quia internus dolor expreſſus, per ſignum externum eſt ſufficiens materia hujus Sacramenti, ergo validè miniſtratur, oppoſitum tamen cenſent Bonacina, Suarez, Beccanus, Coninck, & alii, qui exigunt, ut neceſſariam ipſam petitionem ab ægroto factam, eò quia contritio debet dirigi ad Sacramentum. Verùm hæc ratio non videtur ſufficiens, quia materia hujus Sacramenti, eſt internus dolor de peccatis commiſſis, & expreſſus per ſignum externum, unde in data hypotheſi ſi adſit generalis intentio ſufficiens, ad alia Sacramenta, perinde erit validum Sacramentum Pœnitentiæ, ac eſt valida Extrema Unctio, unde in dato caſu conſultiùs videtur, quòd confeſſarius moribundum abſolvat, quia internus dolor ſufficienter manifeſtatur, per ſigna ſenſibilia, unde nullum inde ſequitur incommodum; & ex alio capite, ſi non abſolvatur, ſequi poteſt æterna damnatio.

CAP.

CAPUT V.

De Sacramentorum Ministris & conditionibus.

DAri certos Sacramentorum Ministros, est fidei propositio opposita errori Lutheri censentis, Christianos omnes esse æqualiter sacerdotes, ac habere eandem potestatem in quocunque verbo, & Sacramento. Quem errorem etiamnum pertinaciter asserunt Lutherani, aliique Sectarii, quamvis hic error damnatus fuerit in Tridentina Synodo sess. 7. can. 10. ubi habetur: *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & in omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.* Dicitur in omnibus Sacramentis, quia Laici ministri sunt Sacramenti Baptismi in casu urgentis necessitatis. Et rursus contrahentes matrimonium sunt Ministri ejusdem Sacramenti, ut plures Theologi docent. Ex scripturis autem evincitur asserendari scilicet certos Sacramentorum Ministros; etenim Apostolus ad Roman. 10. 1. ad Corinth. 12. ad Ephes. 4. ait: Diversa esse in ecclesia membra, quæ non omnia eundem actum habent, nec omnes esse Apostolos aut Prophetas, nec omnes Doctores neque Pastores. *Neque quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron; sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret; sed qui locutus est Deus: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Propterea quia Christus non injunxit omnibus, ut promulgarent evangelium, & baptizarent Gentes, Matth. ult. *Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos*, sed tantum suis discipulis, & eorum successoribus, neque voluit ut omnes suum corpus conficerent in Eucharistia, sed ut tantum sacerdotes id præstarent, Luc. 22. Ut etiam Joan. 20. Munus absolvendi à peccatis solis sacerdotibus commisit: *Accipite spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Sacerdotium autem non convenit omnibus fidelibus, sed tantum certis Ministris ex Christi institutione destinatis ad regendam ecclesiam, ut docet Apostolica traditio semper servata in ecclesia, ut asserunt S. Ignatius Martyr in epist. ad Ephes. ad Magnesianos, ad Trallianos, ad Philadelphios, ad Smirnæos. Tertullianus *lib. de præscript. Heretic. cap. 41.* S. Cyprianus, qui frequenter meminit in suis epistolis Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Hypodiaconorum, Lectorum, quos distinguit tum a se mutuo tum à plebe. Optatus Milevitanus *Lib. 11.* S. Epiphanius *hæresi 49.* quæ est Peputianorum. S. Joannes Chrysostomus. lib. 3. D. Hieronymus epist. 1. ad Heliodorum & Dialogo contra Luciferianos. S. Augustinus epist. 228. ad Honoratum. Concilia etiam hanc catholicam veritatem declarârunt, & præsertim Carthaginense IV. ubi ait: Quoslibet fideles indiscriminatim omnium Sacramentorum Ministros à Christo non fuisse institutos, & statuit ritus ordinandi Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos. Hæc eadem veritas etiam desumitur ex epist. 1. D. Petri cap. 11. ubi ait: *Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, Gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis ejus qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.* Et Apocal. 5. dicitur: *Fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes*, quod tamen de sacerdotio impropriè dicto sumitur, quo quisque Christianus spirituales hostias Deo offerret, eique ob ejus beneficia laudes persolvere, & gratias agere potest, non verò intelligitur de sacerdotio propriè dicto, cujus muneris est sacrificium offerre, & Eucharistiam conficere ac alia Sacramenta fidelibus administrare, verbum Dei prædicare, & ecclesiam Dei regere. Hoc idem etiam de Hebr. dicitur Exodi 19. quod D. Petrus Christianis tribuit: *Et eritis mihi in regnum Sacerdotale, & Gens sancta; hæc sunt verba, quæ loqueris ad filios Israel*, & nihilominus non omnes Israelitæ erant propriè sacerdotes, sed tantùm filii, & posteri Aaron. Neque alius est sensus D. Joannis Apocalypsi, ubi simul conjungit regnum, & sacerdotium sicut enim omnes Christiani non sunt propriè reges, sed impropriè, & mysticè; ita nec sunt propriè sacerdotes, sed spirituali quodam sensu, ut notat D. Augustinus lib. 20. de civit. Dei cap. 10. ubi expendens verba illa, *sed erunt sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum eo mille annis*, ait ipse: Non utique de solis Episcopis & Presbyteris dictum est, qui propriè jam vocantur in ecclesia sacerdotes, sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum Chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt unius sacerdotis, de quibus Apostolus Petrus 1. Petri 23. ait: *Plebs sancta, regale sacerdotium*, & in eundem sensum explicat Tertullianus lib. de exhortatione castitatis cap. 7. inquiens: *Nonne & laici sacerdotes sumus? scriptum est, regnum quoque nos & sacerdotes Deo & Patri suo fecit. Differentiam inter ordinem, & plebem constituit ecclesiæ authoritas, & honor per ordinis consessum sanctificatus: adeo ubi ecclesiastici ordinis non est consessus, & offers, & sacerdos es tibi solus.* Verùm asserunt aliqui, Tertullianum hunc librum scripsisse, cum non esset homo ecclesiæ, & jam defecisset ad Montanistas. Alioquin Tertullianus lib. de præscript. Hæreticor. cap. 41. Sacerdotalia munera plebi convenire non posse expressè asserit, inquiens: *Mulieres hæreticæ, quam procacesqua audeant docere exorcismos agere, forsan & fingere, ordinationes earum temerariæ, leves, inconstantes, nunc Neophitos collocant, nunc sæculo obstrictos, nunc apostatas nostros, ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam faciliùs proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius; hodie Diaconus, qui cras Lector, hodie Presbyter, qui cras laicus, nam & laicis sacerdotalia munera injungunt.* His positis.

Asserendum est, ordinarium Sacramentorum Ministrum non posse esse, nisi hominem verum ex speciali Dei commissione posse esse etiam Angelum, & animam separatam, idque evincit D. Thomas 3. part. art. 6. ex illo loc. Pauli ad Hebræ. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, in his quæ sunt ad Deum*, sed Angeli boni vel mali, non sunt ex hominibus: ergo de lege ordinaria non constituuntur Angeli Ministri in his, quæ sunt ad Deum seu in Sacramentis, hinc D. Chrysostomus lib. 3. de sacerdotio ait: *His, qui terram incolunt, atque in ea versantur, commissum est, ut ea, quæ in cœlis sunt, dispensent, eis datum est, ut potestatem habeant, quam Deus optimus, neque Angelis neque Archangelis datam esse voluit: neque enim ad illos dictum est, quæcunque ligaveris super terram erunt ligata & in cœlis*: ergo de lege ordinaria soli homines sunt Ministri Sacramentorum. Præterea quia Christus solis hominibus, & non Angelis dixit Matth. 28. *Euntes docete omnes* Gen-

Gentes. Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittentur eis*. Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*. Præterea fuisse omnino conveniens, ut soli homines essent Ministri Sacramentorum pluribus rationibus probant sancti Patres, præsertim D. Augustinus *in præfat. lib. de doctrina Christian.* Chrysostomus *lib. 3. de Sacerdotio*. Præterea decuit non per Angelos, sed per solos homines Sacramenta dispensari, quia tota virtus Sacramentorum à passione Christi derivatur secundum, quod est homo; cui natura conformantur homines non autem Angeli, sed potiùs secundùm passionem dicitur paulò ab Angelis minoratus ad Hebræ. 11. ideoque ad homines pertinet dispensare Sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad Angelos, unde ad Hebræ. 1. scribit Apostolus: Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum. Verùm de potentia extraordinaria possunt etiam Angeli Sacramenta conficere, & administrare, quia sicut Deus virtutem suam non ita alligavit Sacramentis, quin possit ipse sine Sacramentis illorum effectum conferre, pari pacto virtutem suam non ita alligavit ecclesiæ Ministris, quin etiam Angelis posset virtutem attribuere ministrandi Sacramenta: hinc quia boni Angeli nonnisi veritatis sunt Nuncii, imò si aliquod Sacramentale ministerium ab ipsis perficeretur, non dubium, quin idem ratum esse deberet, quia tunc constaret id fieri voluntate divina: sicut quædam templa dicuntur angelico ministeriò consecrata. Sin verò Dæmones, qui sunt Spiritus mendacii aliquod Sacramentale ministerium effingerent, non esset ratum habendum, ut edisserit S. Thomas 3. *part. quæst. 64. art. 7. & in 4. dist. 5. quæst. 2. art. 3. qu stiunc. 2.* ait: Ostendens bonos Angelos de potentia extraordinaria posse Sacramenta administrare *sicut Deus potentiam suam Sacramentis non alligavit: ita nec potestatem consecrandi Sacramenta alligavit aliquibus ministris: unde qui dedit hanc potestatem hominibus, potest dare & Angelis*. Præterea quia ex variis historiis constat, Angelos Sacramenta confecisse ex potestate extraordinaria iisdem concessa à Deo, & illa administrâsse: etenim Sabellicus lib. 2. cap. 2. Volaterranus lib. 17. & alii referunt, S. Onuphrium Anachoretam singulis diebus dominicis accepisse ab Angelo Eucharistiam. Rursus Angelos sacram synaxim frequenter S. Catharinæ Senensi administrâsse narrant, qui ejus vitam scripserunt. Nicephorus etiam lib. 2. histor. Ecclesi. cap. 2. refert, S. Amphilochium in deserto ab Angelis fuisse in Episcopum consecratum, & ejus consecrationem fuisse ratam habitam à cæteris Episcopis; ergo de potentia extraordinaria possunt Angeli Sacramenta conficere, & administrare, quin imò etiam homo comprehensor potest esse extraordinarius & idoneus Sacramentorum Minister, quia cùm homo comprehensor seu beatus retineat characterem, qui est indelebilis, si miraculosè reassumeret corpus, posset adhibere omnia essentialiter requisita ad valorem Sacramenti, scilicet debitam materiam & formam, ac habere intentionem faciendi, quod facit ecclesia: sed hæ conditiones sufficiunt, ut ex vi institutionis Christi posset administrare idoneè Sacramenta; etenim quamvis ut quis sit minister ordinarius præter assignatas conditiones, requiratur etiam, ut sit viator; hæc tamen conditio non videtur necessaria in ministro extraordinario; alioquin nullum posset discrimen assignari inter Ministrum ordinarium & extraordinarium Sacramentorum. Sin autem beatus resumeret corpus, esset Minister extraordinarius Sacramentorum, non quia tunc illi opus esset potentia Dei extraordinaria administrandi Sacramenta, sed quia de lege ordinaria soli viatores conficiunt Sacramenta. Hinc ulterius asserendum, Ministrum qui conficit Sacramentum posse dici causam mediatam, & ministerialem gratiæ Sacramentalis, non verò immediatam, quia sacerdos verè absolvit, & abstergit in anima peccata, eam aqua baptismali abluendo, ergo mediatè, & ministerialiter confert etiam ipsam gratiam, sicut verè consecrat panem & conficit corpus Christi. Cæterum Minister, qui tantùm Eucharistiam administrat, non potest dici causa gratiæ, qui cum tunc non conficiat Sacramentum, non movet Deum mediatè vel immediatè ad conferendam suscipientibus suam gratiam. Quòd si dicas, non posse Ministrum Sacramenti dici causam gratiæ, nisi quia causat id, per quod causatur gratia, sed id non sufficit, ut Minister dicatur causa gratiæ Sacramentalis: alioquin Pater diceretur causare omnes illos effectus, quos causat filius, quod est absurdum: ergo Minister Sacramenti non est causa gratiæ Sacramentalis: sed contra est; respondetur distinguendo majorem, nequit dici causa gratiæ, nisi quia causat id quod est causa gratiæ, quatenus ab ipsa procedit, conceditur, nisi quia causat id, quod est causa gratiæ absolutè, & per se, absque ullo respectu ad causam, à qua exit, negatur; etenim certum est, Sacramentum causare gratiam quatenus exit à tali Ministro. Si enim Minister non esset homo, nec viator, nec specialiter deputatus, nec haberet intentionem, nullo modo Sacramentum haberet talem vim: Minister enim conficiendo Sacramentum etiam Deum movet ad dandam gratiam, cujus propterea dicitur esse causa mediata; secus Pater nullo modo dicitur esse causa eorum effectuum, quos filius producit absque ullo respectu ad Patrem.

Non tamen Sacramentorum virtus & efficacia ex Ministrorum fide, & probitate dependet, adeo ut ab Hæreticis schismaticis, & impiis hominibus administrata adhuc valida sint, dummodo materia, & forma essentialis cum debita attentione adhibeatur. Integ ferat olim in Asiam, & Africam error asserens: Sacramenta ab Hæreticis, & schismaticis collata non esse vera: Author hujus erroris fuit in Africa Agrippinus Prædecessor Sancti Cypriani, ut refert Augustinus lib. 2. de Baptismo cap. 2. siquidem volebat pueros ab Hæreticis baptizatos esse rebaptizandos, tametsi in collatione baptismi intercessit propria materia, & forma hujus Sacramenti. Donatistæ itidem senserunt, Sacramenta collata à Ministro existente in peccato lethali esse invalida; quibus adhæserunt Luciferiani, & Albigenses, Wiceleffus tamen ea tantùm Sacramenta censebat valida, quæ à Ministris prædestinatis conferebantur. Sed Sacramenta non dependere in sua validitate à fide, & probitate Ministrorum, est certum de fide definitum in variis Conciliis: præsertim Nicæno, ut refert D. Augustinus lib. 1. de baptismo. cap. 3. & sequent. Carthaginensi I. cap. 1. Constantiensi contra Joannem Huss, & demum Tridentino de Sacramentis in genere sess. 7. can. 12. ubi legitur: *Si quis dixerit Ministrum in peccato mortali existentem modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit*. Et can. 4. specialiter de baptismo sic: *Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi, quod facit ecclesia, non esse verum Sacramentum, anathema sit*. Demum quia ex perpetua

eccle-

ecclesiæ traditione constat, nunquam fuisse rebaptizatos eos, qui à Ministris peccatoribus, vel Hæreticis ritè baptizati semel fuerunt. Hinc D. Augustinus lib. de baptis. cap. 9. loquens de hac consuetudine ait: *Consuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hac sola opponebatur inducere volentibus novitatem.* Ex scripturis etiam constat veritas propositionis; Joannis 1. dicitur: *Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in spiritu sancto.* Quibus verbis significatur Sacramentorum effectum ex virtute Christi instituentis Sacramenta, & in illis operantis, non verò ex fide, & probitate Ministrorum dependere: quis Ministri Ecclesiæ neutiquam nostræ sunt Authores justificationis, sed Deus juxta illud ad Roman. 8. Deus est qui justificat. Rursus idem probatur ex Apostulo 1. ad Corinth. 11. ubi eos reprehendit, qui de Ministris gloriabantur, à quibus evangelium audiverant, aut Sacramenta susceperant: *Significatum est mihi de vobis* (inquit) *quia contentiones sint inter vos, hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit, ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Christi. Divisus est Christus? nunquid Paulus crucifixus est pro vobis aut in nomine Pauli baptizati estis*, & cap. 3. *Cum sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis? & secundum hominem ambulatis; cum enim quis dicat: ego quidem sum Pauli, alius autem, ego Apollo, nonne homines estis? quid igitur est Apollo? quid verò Paulus? Ministri ejus cui credidistis, & unicuique sicut dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit: itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Ex quibus claret, quod sicut arboribus nihil obest improbitas eorum, quorum manu latæ, & excultæ sunt, perinde nihil malorum hominum vitia, & culpæ obsunt Ministrationi Sacramentorum, nec ea suscipientibus. Hoc fidei dogma præter recensitis Concilii etiam declararunt Concilis Nicænum, & Arelatense, quæ definierunt Sacramenta baptismi, & Ordinis collata ab Hæreticis, & schismaticis Ministris cum materia, & sub forma debita rata, & valida esse, neque deberi iterari, cùm ad ecclesiam ex hæresi, & schismate redirent, sed per solam manûs impositionem recipi, & ecclesiæ reconciliari oportere. Rursus Concilium Nicænum can. 8. Novatianos cum sola manuum impositione recipiendos decernit, & in clero permanere inquiens: *De his, qui se nominant Catharos, id est, mundos, si aliquando venerint ad ecclesiam Catholicam, placuit sancto, & Magno Concilio, ut impositionem manus accipientes, sic in clero permaneant*, & can. 19. jubet solos Paulianistas baptizati, cum ad ecclesiam revertuntur, eò quia baptismum verbis evangelicis non contulerint, seu non adhibuerint veram baptismi formam à Christo institutam; ait enim Concilium: *De Paulianistis ad ecclesiam catholicam confugientibus definito probata est, ut baptizentur omnimodis*, quos canones S. Hieronymus spectans in dialogo adversus Luciferianos ait: Synodus Nicæna omnes Hæreticos suscepit exceptis discipulis Pauli Samosateni: & quod majus est Episcopo Novatianorum, si conversus fuerit, Presbyterii gradum servat. Hinc Optatus Mileviranus lib. 5. contra Parmenianum, S. Hieronymus in dialogo contra Luciferianos cap. 9. Innocentius I. epist. II. ad Victritium Rotomagensem Episcopum cap. 8. & S. Augustinus passim contra Donatistas, docet baptismum ab Hæreticis, & schismaticis collatum suum sortiri valorem, suosque producere effectus, eò quia non sit baptismus schismaticorum vel Hæreticorum, sed Dei & Ecclesiæ, ubicunque fuerit inventus, & quocunque translatus. *Ecclesia siquidem omnes per baptismum parit, sive apud se. id est, ex utero suo, sive extra se de semine viri sui. Sed & Esau de uxore natus propter fraternam discordiam separatus est à populo Dei. Et Azar per uxoris quidem potestatem, sed ex ancilla natus propter fraternam concordiam terram promissionis accepit: unde & Ismaelis, ut separaretur à populo Dei, non obfuit mater ancilla, sed obfuit fraterna discordia: & non profuit potestas uxoris, cujus magis filius erat, quia per ipsius jura conjugalia, & in ancilla seminatus erat, & ex ancilla susceptus: sicut apud istos ecclesiæ jure, quod est in baptismo, nascuntur: quicunque nascuntur: sed si concordant cum fratribus per unitatem pacis, veniunt ad terram promissionis, non de materno utero rursus ejiciendi: sed in paterno semine agnoscendi.*

Rursus Baptisma apud Hæreticos verum, ac legitimum esse probat D. Augustinus lib. 6. cap. 4. tali pacto: *Si non esset baptisma unum, & verum, nisi in ecclesia, non utique esset in eis, qui ab unitate discedunt. Est autem in eis; nam id non recipiunt redeuntes non ob aliud, nisi quia non amiserant recedentes aliud est autem, ibi non esse, & aliud, nullam habere salutis effectum, venientibus enim ad catholicam, pacem prodesse incipiunt, quæ foris inerant, sed non proderant.* Baptisma quippe ab Hæreticis vel schismaticis collatum eatenus non sanctificat adultos, quia est ipsi Sacramento hæresis, & schisma impedimento confert tamen characterem, qui judicat valorem Sacramenti, in quo sensu etiam intelligitur Innocentius I. epist. 18. ubi negat, Hæreticos per Sacramenta dare plenitudinem Spiritus Sancti; nam eorum *baptisma* asserit *ratum esse eò, quia in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti perficitur; nec tamen Spiritum sanctum eos habere ex illo baptismate illisque mysteriis.* Ideo tamen spiritum sanctum, seu gratiam sanctificantem non accipiunt, eò quis eidem opponunt obicem hæresis, & peccati lethalis, in quo sensu etiam scripsit S. Leo Papa epist. 125. ad Leonem Augustum, ubi de ecclesia Alexandrina statu post necem Protorii Episcopi ait: *Per crudelissimam insanissimamque sævitiam omne illic Sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sacrificii oblatio, defecit Chrismatis sanctificatio & parricidialibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria*: siquidem jure Sacramenta non administrabantur ab Hæreticis sacrilegis, & parricidis, & alienæ sedis pervasoribus in ecclesia sanctissimi Præsulis sanguine polluta, quamvis ipsa Sacramenta integra, & rata essent, hoc est, conferebantur quidem Sacramenta, sed non res Sacramentorum, ut loquitur D. Thomas. Hinc etiam D. Gregorius lib. 3. dialog. cap. 3. Eucharistiam ab Ariano consecratam vocat sacrilegam communionem, effectum & usum Sacramenti, non ipsum Sacramentum spectans; scilicet Christi corpus sub speciebus contentum. & S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 36. ait: *Firmissimè tene, & nullatenus dubites extra ecclesiam baptizatos, si ad ecclesiam non redierint, baptismo cumulare perniciem*, quia nimirum Sacramentum cum debita materia, & forma collatum est quidem verum Sacramentum, sed si sumitur extra ecclesiam non

ratos, eos autem, qui illorum parent imperio bonos & moderatos, & laicos quidem in pietate vitam agere, Sacerdotem autem in improbitate, ac nequitia: & neque futurum esset Baptisma, nec Corpus Christi, nec oblatio per illos, si ubique dignitatem, ac merita requireret gratia. Nunc autem etiam per indignos Deus solet operari, neque Baptismatis gratia quidquam læditur à vita Sacerdotis. Nam qui accipit, munus esset habiturus. Hæc autem dico, ne quispiam ex iis, qui adstant, de vita Sacerdotis curiosè inquirens offendatur in mysteriis quæ peraguntur. Nihil enim affert Sacerdos ad ea, quæ sunt proposita, sed universum est opus Dei virtutis, & ille est, qui nobis exhibet mysteria. Tandem D. Augustinus lib. 3. de Baptism. contra Donatistas cap. 10. *Non est aqua profana, & adultera, super quam nomen Dei invocatur, etiamsi à profanis, & adulteris invocetur, quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est. Baptismus verè Christi verbis Evangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamvis illi sint impudici, & immundi: quia ipsa ejus sanctitas pollui non potest, & Sacramento suo divina virtus adsistit, sive ad salutem bene utentium, sive ad perniciem malè utentium. An verò solis, vel etiam lucernæ lux, cùm per cœnosa diffunditur, nihil inde sordium contrahit, & Baptismus Christi potest cujusdam sceleribus inquinari?* Idem lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 47. *Memento, Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quo illa vel omninò non sint, vel minus sancta sint. Sed ipsis malis hominibus, ut habeant ad testimonium damnationis, non ad adjutorium sanitatis.* Hoc idem repetit lib. 3. contra Cresconium cap. 8. Cresconio enim dicenti, Dei quidem esse dare incrementum, sed sicut qui plantat, & rigat nonnisi colonus fidelis, & diligens quæritur, sic etiam in Sacramento Baptismatis nonnisi fidelem justissimum operarium adhiberi, ita respondet: *Quasi verè quòd infidelis colonus plantaverit propter ejus infidelitatem non germinet vis seminis, & fœcunda est terra, cœlique temperies hanc efficaciam divinitus non acceperint, ut ad propagandos fructus plantatorem, vel rigatorem operarium tantummodo expectent, qua mente operetur, quo labore, & intentione non curent, utrum Dominum agri fideliter diligat, an sua, non illius lucra conquirat.* Hinc Concilium Constantiense articulum quartum Joannis Wicleffi damnavit; fuit enim: *Si Episcopus, vel Sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat*, & Concilium Tridentinum can. 12. Sess. 7. definivit: *Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent; servaverit non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit*, & can. 4. de Baptismo ait: *Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia; non esse verum Baptismum, anathema sit.*

Verùm quòd Sacramenta dependeant in sua validitate à fide, & probitate ministrorum, potest evinci authoritate S. Cypriani, asserentis variis in locis, nullum & irritum esse Baptisma, quod extra Ecclesiam ab Hæreticis, vel Schismaticis suscipitur, quam sententiam etiam totius Africæ Concilio confirmavit: Sed contra, quia Sanctus Cyprianus vel errorem suum deposuit, & retractavit suam opinionem, ut loquitur D. Augustinus, martyrii falce eam purgavit. Rursus *lib. 2. de Bapt.* contra Donatistas *cap. 4. & lib. 1. cap. 18.* id tantùm sensit, nondum veritate per Concilii plenarii definitionem declarata, & definitioni Concilii, ac Ecclesiæ postponi debet opinio Sancti Cypriani, cujus sententia propterea non est objicienda ad repetitionem Baptismi collati ab Hæreticis, sed ut sæpe respondet D. Augustinus, agens contra Donatistas exemplum S. Cypriani debemus imitari in ordine ad conservationem unitatis. Secundò solent etiam opponi canones Apostolorum 45. & 46. Quorum primus ait; *Episcopum vel Presbyterum, qui Hæreticorum Baptismum, vel Sacrificium admiserit, deponi jubemus. Quæ est enim conventio Christi cum Belial? vel quæ pars est fideli cum infideli.* Posterior canon ita habet: Episcopus vel Presbyter eum, qui verè habet Baptismum, si de integro baptizaverit, vel si eum, qui ab impiis pollutus est, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat mortem, & Crucem Domini, & non discernat Sacerdotes à falsis Sacerdotibus. Sed contra est, respondetur enim canones illos non esse ab Apostolis conditos, nec doctrinam Apostolicam continere, sed videri eruditis à Concilio Iconensi editos, in quo suum, & Africanorum de rebaptizandis Hæreticis errorem vindicatum fuisse, testatur Firmilianus in Epist. ad S. Cyprianum, decreta autem illa transcripsit, & collectioni suæ inseruit illorum Canonum compilator, qui falsò Apostolorum nomine inscripti sunt. Vel secundò potest responderi, sensum prioris canonis esse, quòd non liceat Sacramenta ab Hæreticis recipere, quamvis ab iis confecta, & administrata rata sint, & valida, & sensus posterioris canonis sit, quòd baptizandus sit, qui ab impiis pollutus est, seu verbis Evangelicis non baptizatus; siquidem ex Hæreticis quidam fuerunt, qui in collatione Sacramentorum verba Scripturæ, & Ecclesiæ non servaverint; & tales propterea non contulisse Sacramentum, neque rem Sacramenti. Et alii Hæretici, licèt servent Ecclesiæ formam, & conferant Sacramentum, non tamen rem Sacramenti dicuntur conferre, si manifestè ab Ecclesia separati sint: ratio est, quia eo ipso, quòd aliquis Sacramenta accipit ab eis, peccat; & per hoc impeditur, ne consequatur effectum Sacramenti, ut loquitur D. Thomas *art. 9. ad 2.* & in hoc sensu intelligitur S. Athanasius orat. 3. contra Arianos, ubi ait: *Qui quæso non planè vanum, ac inutile fuerit Baptisma, quod ab illis datur, cùm id nonnisi species sit, ac inane simulacrum, ipsique eare nihil solida opis afferunt ad pietatem. Inutilem possident aquam, adeo ut qui ab illis asperguntur, sordescant potius prava religione, quàm redimantur.* Addendum est, quòd valde proclive fuerit, ut Ariani de Filio Dei malè sentientes, & eum in ordinem creaturarum redigentes errorem suum in formam Baptismi transfunderent, cujus integritatem violarent, ut ibidem significat S. Athanasius, inquiens: *In periculum veniunt, ne amittant integritatem mysterii, loquor autem de Baptismate.* Hinc verba S. Cyrilli Jerosolymitani in præfat. Catecheseon, ubi ait: *Unus Dominus, & una Fides, & unum Baptisma, nam soli Hæretici rebaptizantur: Siquidem prius illud non erat Baptisma*, quia nimirum formam legitimam Baptismi non servabant, majorem ingerunt difficultatem Basilii in Epist. Canonic. ad Amphilochium Can. 1. Epist. 2. can. 47. *Verùm plerisque videtur verisimile, Basilium, ut etiam Cappadocum Ecclesiam adhuc fuisse in errore Firmiliani de rebaptizandis Hæreticis, quem à plenaria Synodo damnatum non intelligebat, putans hanc quæstionem disciplinæ esse, quæ in pluribus Ecclesiis varia*

esse

esse posset salva dogmatis veritate. Sed Ecclesiæ universalis judicium præferendum semper est privatæ authoritati cujusvis Patris, vel etiam Ecclesiæ particularis opinioni juxta regulam Vincentii Lirinensis, qui Patribus monet credendum esse, hac cautela, ut quidquid vel omnes, vel plures uno eodemque consensu manifestè frequenter, & perseveranter velut quodam sibi consentiente Magistrorum concilio accipiendo, tenendo, tradendo firmaverint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur: quidquid verò, quamvis ille sanctus, ac doctus, quamvis Episcopus, quamvis Confessor, & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias, & privatas, & occultas opiniunculas à communis, & publicæ generalis sententiæ authoritate secretum sit. Sed rursus objiciunt illud Ecclesiastici 24. qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius. Sed respondetur, verba Ecclesiastici non esse referenda ad Baptismum ab Hæreticis, aut improbis Ministris collatum: siquidem litteralis illius sensus est, ut si quis juxta legem abluitur, & purgatur ab immunditia contracta ex contactu cadaveris; & mox iterum tangit mortuum, nihil ei prodest sua lotio, quo significatur, nihil prodesse expiationem peccati, si quis illud iterum committat, unde Ecclesiastici loc. cit. sequitur: Sic homo, qui jejunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet. Præterea si Baptismo verba Ecclesiastici accommodentur, respondetur cum D. Augustino; eum, qui à peccatore baptizatur, non baptizari à mortuo; vivit enim Christus jam, non moritur, & mors ei ultra non dominabitur, de quo dictum est, ipse qui baptizat in Spiritu Sancto. Baptizantur autem à mortuis, qui baptizantur in idolorum templis, non enim & ipsi à Sacerdotibus suis se accipere arbitrantur sanctificationem, quam putant, sed à Diis: qui, quoniam homines fuerunt, ita & mortui sunt, ut neque super terras, neque in requie cœli sint, verè ipsi à mortuis baptizantur: & si quo alio modo ista Sanctæ Scripturæ verba veraciter quæri, & salubriter discuti, ac intelligi possunt. Nam si hoc loco mortuum intellexero peccatorem baptizatorem, eadem illa consequitur absurditas, ut quisquis etiam à latente impio fuerit baptizatus, tanquam à mortuo baptizatus inaniter lotus sit. Non enim ait, qui baptizatur à mortuo manifesto, sed absolutè dicit à mortuo, hactenus Augustinus lib. 2. contra Parmenianum cap. 10. lib. 1. contra litteras Petiliani cap. 9. Quòd si D. Augustinus lib. 3. de Baptismo cap. 18. dixerit de malis Ministris *remissam peccatorum non dabant*, intellexerit Augustinus, malos Ministros peccata non remittere proprio nomine, sed nomine Christi, & Ecclesiæ, cujus personam gerunt, si tamen nullus ex parte suscipientis Sacramentum interponatur obex, siquidem ministrantes Sacramenta non proprio nomine baptizant, confirmant, ungunt, absolvunt, & consecrant &c. sed nomine Christi, & Ecclesiæ, cujus personam tunc agunt, ait enim Augustinus in verba illa: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cùm dixisset insufflavit, & ait illis: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, quæ verba explicans Augustinus loc. cit. ait: *Ergo si personam gerebant Ecclesiæ, & sic eis hoc dictum est tanquam ipsi Ecclesiæ, diceretur pax Ecclesiæ dimittit peccata, & ab Ecclesiæ pace alienatio tenet peccata, non secundùm arbitrium hominum, secundùm arbitrium Dei, & orationes Sanctorum spiritualium. Petra enim tenet, petra dimittit. Columba tenet, columba dimittit. Unitas tenet, unitas dimittit. Pax autem hujus unitatis in solis bonis est, vel jam spiritualibus, vel ad spiritualia concordi obedientia proficientibus. In malis autem non est sive foris tumultuentur, sive intus cum gemitu tollerentur, & baptizant, & baptizentur. Nam nonnisi Præpositis, & Evangelica lege, ac dominica ordinatione fundatis, licet baptizare. Nunquid tales erant, qui fundos insidiosis fraudibus rapiebant, & usuris multiplicantibus fænus augebant? arbitror enim, quia illi dominica ordinatione fundati sunt, quibus cùm formam daret, Apostolus ait: Non avarum, non turpe lucrum. Tales tamen ipsius Cypriani temporibus baptizabant, quos Coepiscopos suos suffocum magno gemitu confitetur, & cum magna tolerantia mercede perpenditur, remissam tamen peccatorum non dabant, quæ per orationes Sanctorum, id est, per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, si ad ejus pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret Dominus, si cui dimiseritis peccata, dimittentur illi, si cui tenueritis, tenebuntur.*

C A P U T VI.

Qualis intentio requiratur in Ministro ad Sacramenti validitatem.

CErtum est, in Ministro conficiente Sacramenta requiri intentionem, quæ nihil aliud est, quàm actus voluntatis, seu interna voluntatis tendentia in finem per media aliqua, adeo ut per tendentiam intelligatur desiderium efficax finis, quapropter differt intentio ab illo actu, qui voluntas dicitur, quia hæc voluntas est simplex complacentia, & amor inefficax finis cogniti, intentio verò tendit efficaciter in finem: siquidem consultat, eligit, consentit, imperat, exequitur, & obtento fine eodem fruitur. Differt etiam ab electione, quia hæc versatur circa media, & intentio circa finem. Distinguitur etiam ab imperio, quia hoc imperat etiam media. Hæc igitur intentio dividitur in positivam, qua voluntas per actum positivum appetit aliquid, & in negativam, quæ aliud non est, quàm negatio actus, quem voluntas posset, & teneretur ponere; ut si quis videns hominem occidi ab alio, quem posset, & deberet impedire, non tamen impedit, mors illa esset illi voluntaria saltem imputativa, ac interpretativa. Præterea intentio positiva alia est directa, qua voluntas vult aliquid in se ipso, & non solùm in causa, vel in alio necessariò connexo alia est indirecta, quæ & interpretativa dicitur, ut cùm quis vult causam, ex qua cognoscit secuturum effectum, ut si Sacerdos prævidens se inebrietate prolaturum verba Consecrationis, adhuc voluntariè se inebriet, & in ea ebrietate proferat verba Consecrationis supra certam materiam, hæc intentio est tantùm indirecta, & interpretativa, seu in causa. Rursus intentio directa, alia est actualis, quæ actu perseverat; alia habitualis, quæ tantùm fuit, sed amplius non est, nec perseverat in se, vel in suo effectu. Demum intentio actualis alia est formalis, alia virtualis; illa est, quæ

re ipsa

non confertur res Sacramenti, seu gratia sanctificans, licet conferatur ipsum Sacramentum; hinc Pelagius Papa apud Gratianum 24. quæst. 1. cap. Schisma negat esse corpus Domini, quod schismaticus conficit, scilicet quoad fructum, ac significationem corporis mystici, sive unitatis fidelium, ait ipse: *Noli quasi nulla schismaticorum atque ecclesiæ differentia sit, velle indifferenter utrorumque sacrificiis sociari. Non est Christi corpus quod schismaticus conficit, nec enim divisum esse Christum poterit quisquam sine Apostoli approbatione confingere. Unam, quæ Christi corpus est, constat esse ecclesiam, quæ in duo vel in plura dividi non potest.*

Ratio itidem est, quia Minister non confert Sacramentum virtute propria, sed virtute Dei, & ut Minister Christi, hinc etiam Apostolus dicebat, non fuisse baptizatos in nomine Pauli, sed in nomine Dei, ex quo deducitur, quod validitas Sacramenti non dependeat à fide, & probitate Ministri. Antecedens probatur, quia Minister solùm concurrit instrumentaliter ad hominem sanctificandum, sicut & ipsa Sacramenta, consequenter non confert gratiam propria virtute, sed virtute Dei, quia est causa principalis, unde, ut per Sacramenta Minister conferat gratiam, non est necesse, sit in statu gratiæ, & habeat fidem, sed sufficit, si Sacramentum & ejus effectus contineatur in causa principali. Præterea si Sacramenta dependerent in sua validitate à fide, & probitate ministrorum, sequeretur, quod ministri nomine proprio ministrarent, quod est falsum. Rursus Ministri in susceptione ordinis accipiunt potestatem ministrandi Sacramenta: Sed hujusmodi potestas non deperditur per peccatum, aut infidelitatem; siquidem character, qui semel suscipitur, unà cum Sacramento est indelebilis ac perpetuo durat; hinc semel baptizatus nequit iterum baptizari; neque semel ordinatus potest iterum ordinari, quia baptismus, & ordo perseverant etiam cum peccato lethali in eodem subjecto; & quia cum charactere Ordinis perseverat itidem potestas ministrandi Sacramenta, hæc non cessat per peccatum supervenientes; ergo tametsi minister sit lethali noxa coinquinatur adhuc validè ministrat; ideat Sacramenta in sua validitate non dependeant à fide & probitate ministri. Hoc idem pulchro exemplo explicat D. Augustinus lib. 5. contra Cresconium cap. 8. Quia ut semen fructificet nihil refert, an lotis, vel sordidis manibus seminetur, bene tamen requiritur, quòd bonum sit, & ex se fructiferum, & terra idonea ad fructificandum; hisce enim positis & concurrente influxu cœlesti præsertim solis, germinat semen & fructum adfert pari facto, quamvis minister immundus sit, si tamen adfuerint reliqua alia requisita, minister verum conficit Sacramentum, quod veluti semen si suscipiatur à non ponente obicem fructificat seu confert gratiam. Rursus si sanctitas ministri requireretur ad valorem Sacramenti, vix ullus fidelis esset securus de suscepto baptismo, quia sicut homines essent semper incerti de sanctitate ministri; ita etiam de valore Sacramenti ad eadem collati. Neque valet si dicas, fideles esse itidem incertos de intentione ministri, quia cum longè facilius sit ministro habere intentionem conficiendi Sacramentum, quàm conservandi sanctitatem, potest etiam recipiens Sacramentum ab illo esse magis certus de illius intentione quàm de illius sanctitate. Tum quia peccatum lethale in ministro provenit ex humana fragilitate, defectus verò intentionis oritur ex pura malitia ministri, & defectus sanctitatis ex difficultate eam habendi, vel conservandi. Neque obstat, si dicas, sanctos Patres docere, baptismum susceptum à minimo hæretico esse inutilem; etenim S. Athanasius serm. 3. contra Arianos vocat inutilem baptismum ministratum ab Arianis, eò quia non habuerint rectam fidem. D. Ambrosius lib. 3. de initiandis cap. 4. loquens de baptismo collato à ministris infidelibus ait: *Non sanat baptismus perfidorum, sed polluit.* Gregorius Nazianzenus orat. 4. cum dixisset, peccatorem posse esse ministrum baptismi, id postea coarctat inquiens, *dummodo apertè damnatus non sit, & ab ecclesia alienus.* Ergo ex sanctis Patribus claret Sacramenta in sua validitate dependere à fide, & probitate Ministrorum. Sed contra negatur consequentia, & ad primam authoritatem petitam ex D. Athanasio respondetur, ibi vocari illum baptismum inutilem, quia conferebatur consentientibus errori Arianorum, qui sicut non habebant veram fidem, ita obicem ponebant divinæ gratiæ, quam propterea non percipiebant, quamvis baptismus fuerit validus imò, & utilis in ordine ad characterem quem imprimebat, & inutilis in ordine ad gratiam recipiendam; hæc autem inutilitas non proveniebat ex baptismo, sed ex hæresi, quæ erat impedimento, ne baptizati gratiam reciperent. Ad aliam authoritatem desumptam ex D. Ambrosio respondetur, talem baptismum polluere quidem, sed non quia non sit verus, ac validus baptismus; sed quia peccat, qui à perditis, scilicet ab Hæreticis, vel schismaticis eum suscipit, & per perditos intelligebat Hæreticos. Ad tertiam petitam ex D. Gregorio respondetur, ibi tantùm loqui de Ministro non in ordine ad validitatem Sacramenti, sed in ordine ad facultatem licitè suscipiendi baptismum ab Hæretico. Quando igitur sancti Patres asserunt, Sacramentum ab Hæretico susceptum esse inutile loquuntur in ordine ad gratiam, adeo ut negent, Sacramentum ab Hæreticis collatum esse validum ad conferendam gratiam, quia cum ecclesia prohibeat suscipere Sacramenta ab Hæreticis, qui Sacramentum ab iisdem suscipit, eo ipso ponit obicem effectui Sacramenti, seu gratiæ, in quo sensu baptismus ab Hæretico collatus non est validus ad conferendam gratiam. Hinc sacerdos Hæreticus non potest absolvere à peccatis, quia ad absolvendum ultra potestatem characteris requiritur jurisdictio, quam non habet Hæreticus. Sed dices, Christus influit in suos fideles gratiam per Ministros tanquam per membra ecclesiæ, sed infidelis non est membrum ecclesiæ, neque Christi, ergo mediante Ministro infideli Christus non confert Sacramenta, nec influit gratiam. Præterea quia Sacramenta suam habent efficaciam ex passione Christi; sed infideles non continuantur cum passione Christi per fidem propriam, nec per Fidem Ecclesiæ, eò quia sunt separati ab Ecclesia; ergo infideles non possunt Sacramenta conficere. Sed contra, quia ut rectè docet D. Thomas hîc *art. 5. ad 2.* Christus operatur per bonos Ministros tanquam per membra viventia, & sibi conjuncta; & per ma-

los tanquam per membra separata; sed potest vivens operari per instrumentum, quòd careat vitâ, & sit à se separatum, quantum ad corporis unionem, dummodo sit conjunctum sibi per motionem quandam: quo pacto scriptor aliter operatur per manum, & aliter per calamum, quia per manum operatur tanquam per instrumentum sibi unitum, & vivens; & per calamum tanquam per instrumentum separatum, & carens vita; quamvis calamus per motionem conjungatur scribenti, periude Christus in Sacramentis operatur per bonos Ministros veluti per membra viventia; & per malos tanquam per instrumenta separata, quæ carent vitâ. Ad aliud, quod addebatur Sacramenta habere suam efficaciam ex Passione Christi, respondet D. Thomas *in supplement. quæst.* 28. *art.* 2. Infideles continuari cum Passione Christi, non per Fidem propriam, sed per Fidem Ecclesiæ, quia tametsi non sint in Fide Ecclesiæ, sunt tamen in Ecclesia, quantum ad formam, quam in Sacramentis servant, quia hæc forma est propria Ecclesiæ. Præterea dicuntur etiam esse in fide Ecclesiæ, quantum ad intentionem faciendi, quod facit Ecclesia: quapropter Hæreticus, ut docet Cajetanus, confert Sacramenta, etiam ut aliquo pacto conjunctus ab Ecclesia quoad intentionem, & formam, qua conficit Sacramentum. Quòd si dicas, Hæreticum non esse membrum Ecclesiæ, consequenter non posse operari, ut Ministrum Ecclesiæ; negatur consequentia, quia quamvis non sit membrum Ecclesiæ ex defectu gratiæ, & fidei, est tamen Minister quatenus habet potestatem.

Asserendum secundò est, neque effectum Sacramenti, seu gratiam, & characterem dependere à fide, & probitate ministri. Ratio est, quia posita validitate Sacramenti habetur efficacia ipsius, consequenter nisi inveniat obicem, Sacramentum quantum est ex se, producit totum suum effectum, ut definivit Tridentina Synodus *Sess.* 7. *cap.* 7. de Sacramentis in genere. Quòd si dicas, immundam non posse mundare, juxta illud Ecclesiast. 24. *Ab immundo quis mundabitur?* Sed peccator est immundus, ergo non potest alios mundare conferendo eis gratiam per Sacramenta. Sed contra, quia recipiens Sacramentum non mundatur ab immundo, quia non egit virtute propria, sed virtute Dei, undè quamvis ab immundo, ut à causa principali non possit quis mundari; benè tamen ut à causa instrumentali, quia ut hæc gratiam producat, non est necesse, ut eam in se contineat formaliter, sed sufficit, si virtualiter, adeò ut per virtutem causæ principalis possit illam producere. Præterea, quia præallegatus textus Ecclesiastici non intelligitur de Sacramentis, sed de conversatione cum impiis, & immundis, ut sensus sit eum, qui conversatur cum immundis, non posse ab ipsis exemplariter mundari. Oritur tamen difficultas, an ministri, qui existentes in peccato mortali ministrant Sacramenta, semper peccent lethaliter, pro quo juvat prænotare, Ministrum Sacramentorum esse duplicem, unum ex officio, qui etiam minister solennitatis dicitur, & alium ministrum necessitatis, ille dicitur, qui conficit Sacramenta speciali consecratione ad illa conficienda deputatus, cujusmodi est Sacerdos Missam celebrans, à peccatis absolvens, & cum solemnitate baptizans, Minister verò necessitatis dicitur, qui absque ulla speciali Consecratione, & deputatione ministrat Sacramenta, ut cum laicis urgente necessitate baptizat, cùm enim hoc Sacramentum sit necessarium necessitate medii, etiam in re respectu parvulorum ad salutem, & non possint in quocunque casu semper adhiberi Ministri ex officio; voluit Christus in his casibus, in quibus non posset solemnitas Baptismi fieri à Ministro consecrato, ut possit Baptismus sine solemnitate conferri à quocunque, sive Clerico, sive laico fideli, vel infideli, his prænotatis respondetur, Ministrum solemnitatis conficientem Sacramenta, vel etiam administrantem in peccato lethali peccare lethaliter, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma hic art. 6. idque probant ex pluribus juris Pontificii determinationibus, præsertim ex illa, quæ habetur *titulo de temp. ordinand. cap. quæsitum*, ubi Clerici impiè viventes jubentur admoveri, ne in susceptis ordinibus ministrent. Alia determinatio desumitur *ex cap. necesse est.* 1. *quæst.* 7. ubi S. Gregorius ait: *Necesse est, ut munda sit manus, quæ diluere sordes curat*, & etiam affert illud Isaiæ 52. *Mundabimini, qui fertis vasa Domini.* Præterea, quia, ut docet D. Thomas, minister ex officio tenetur in sanctitate conformari Deo, & Christo, juxta illud Levit. 19. *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* Præterea, quia actiones Sacramentorum sunt sanctificatione consecratæ, proinde ut Minister ministerio congruat, debet esse sanctus: unde Chrysostomus homil. 60. ad popul. Antioch. ait: *Quò igitur non oportet esse puriorem tali fruentem Sacrificio? quò solari radio non splendidiorem manum carnem hanc dividentem? os quod igne spirituali repletur, linguam quæ tremendo nimis sanguine rubescit.* Secus minister necessitatis, & non consecratus, si ministret in peccato mortali, non peccat lethaliter, ut docet D. Thomas hic art. 6. ad 3. quia ministrans ut minister necessitatis, & non ex officio, tametsi rem sacram speciali benedictione consecratam attingat; hoc tamen non præstat exhibendo se ministrum Christi, & Ecclesiæ, quapropter non adhibet solemnitatem ab Ecclesia præscriptam, sed tantùm occurrit necessitati periclitantis, consequenter non obligatur ad se conformandum sanctitati Christi, & Ecclesiæ, propterea non peccat, si ministret in lethali.

Hinc constat, virtutem & efficaciam Sacramentorum non dependere ex ministrorum probitate, sed ab improbis, & flagitiosis administrata, valida, & rata esse, ut etiam docent Sancti Patres, etenim S. Ambrosius lib. de his qui minist. initiantur. cap. 5. ait: *Non merita personarum, sed officia consideranda sunt Sacerdotum.* Et D. Gregorius Nazianzenus orat. 40. in Sanctum Baptisma ait: *Ne concionatoris aut baptizantis authoritatem inquiras. Alius horum judex est, ac rerum obscurarum explorator: quandoquidem homo faciem, Deus autem cor intuetur. Tibi autem quivis ad purgationem satis idoneus est, qui modo inter probatos censeatur, & non apertè condemnatus sit, atque ab Ecclesia alienus, qui curatione indiges, ne judices, judicium ne arripe, nec eorum, à quibus purgaris, dignitates excute, nec inter genitores delectum habe. Sint duo annuli, alter aureus, alter ferreus, atque ambo eandem Imperatoris imaginem insculptam habeant, ac deinde ceram imprimant; quid tandem hoc signum ab illo signo differet? nihil. Materiam in cera internosce, quantalibet singulari solertia scis, dic, utrum è duobus signis aureo annulo, utrum ferreo expressum sit, quocunque modo unum idemque signum existat. Discrimen enim materiæ est, non in signo. Sic tibi quoque omnes, qui baptizandi munere funguntur, idonei habeantur, quamvis enim alius alius vita probitate antecellat, eadem tamen Baptismi vis est.* S. Joannes Chrysostomus homil. 8. in epist. 1. ad Corinth. hoc idem expressè asserit, inquiens: *Contingit quidem Principes esse malos, & scelera-*

 ratos,

non confertur res Sacramenti, seu gratia sanctificans, licet consecatur ipsum Sacramentum: hinc Pelagius Papa apud Gratianum 24. quæst. 1. cap. Schisma negat esse corpus Domini, quod schismaticus conficit, scilicet quoad fructum, ac significationem corporis mystici, sive unitatis fidelium, ait ipse: *Noli quasi nulla schismaticorum atque ecclesiæ differentia sit, velle indifferenter utrorumque sacrificiis sociari. Non est Christi corpus quod schismaticus conficit, nec enim divisum esse Christum poterit quisquam sine Apostoli approbatione confingere. Unam, qua Christi corpus est, constat esse ecclesiam, quæ in duo vel in plura dividi non potest.*

Ratio itidem est, quia Minister non confert Sacramentum virtute propria, sed virtute Dei, & ut Minister Christi, hinc etiam Apostolus dicebat, non fuisse baptizatos in nomine Pauli, sed in nomine Dei, ex quo deducitur, quod validitas Sacramenti non dependeat à fide, & probitate Ministri. Antecedens probatur, quia Minister solùm concurrit instrumentaliter ad hominem sanctificandum, sicut & ipsa Sacramenta, consequenter non confert gratiam propria virtute, sed virtute Dei, quia est causa principalis, unde, ut per Sacramenta Minister conferat gratiam, non est necesse, sit in statu gratiæ, & habeat fidem, sed sufficit, si Sacramentum & ejus effectus contineatur in causa principali. Præterea si Sacramenta dependerent in sua validitate à fide, & probitate ministrorum, sequeretur, quod ministri nomine proprio ministrarent, quod est falsum. Rursus Ministri in susceptione ordinis accipiunt potestatem ministrandi Sacramenta: Sed hujusmodi potestas non deperditur per peccatum, aut infidelitatem; siquidem character, qui semel suscipitur, unà cum Sacramento est indelebilis ac perpetuo durat; hinc semel baptizatus nequit iterum baptizari; neque semel ordinatus potest iterum ordinari, quia baptismus, & ordo perseverant etiam cum peccato lethali in eodem subjecto; & quia cum charactere Ordinis perseverat itidem potestas ministrandi Sacramenta, hæc non cessat per peccatum superveniens; ergo tametsi minister sit lethali noxa coinquinatur adhuc validè ministrat; aderat Sacramenta in sua validitate non dependeant à fide & probitate ministri. Hoc idem pulchro exemplo explicat D. Augustinus lib. 3. contra Cresconium cap. 8. Quia ut semen fructificet nihil refert, an lotis, vel sordidis manibus seminetur, bene tamen requiritur, quòd bonum sit, & ex se fructiferum, & terra idonea ad fructificandum; hisce enim positis & concurrente influxu cœlesti præsertim solis, germinat semen & fructum adfert pari facto, quamvis minister immundus sit, si tamen adfuerint reliqua alia requisita, minister verum conficit Sacramentum, quod veluti semen si suscipiatur à non ponente obicem fructificat seu confert gratiam. Rursus si sanctitas ministri requireretur ad valorem Sacramenti, vix ullus fidelis esset securus de suscepto baptismo, quia sicut homines essent semper incerti de sanctitate ministri; ita etiam de valore Sacramenti ad eadem collati. Neque valet si dicas, fideles esse itidem incertos de intentione ministri, quia enim longè facilius sit ministro habere intentionem conficiendi Sacramentum, quàm conservandi sanctitatem, potest etiam recipiens Sacramentum ab illo esse magis certus de illius intentione quàm de illius sanctitate. Tum quia peccatum lethale in ministro provenit ex humana fragilitate, defectus verò intentionis oritur ex pura malitia ministri, & defectus sanctitatis ex difficultate eam habendi, vel conservandi. Neque obstat, si dicas, sanctos Patres docere, baptismum susceptum à minimo hæretico esse inutilem; etenim S. Athanasius serm. 3. contra Arianos vocat inutilem baptismum ministratum ab Arianis, eò quia non habuerint rectam fidem. D. Ambrosius lib. 3. de initiandis cap. 4. loquens de baptismo collato à ministris infidelibus ait: *Non sanat baptismus perfidorum, sed polluit.* Gregorius Nazianzenus orat. 4. cum dixisset, peccatorem posse esse ministrum baptismi, id postea coarctat inquiens, *dummodo apertè damnatus non sit, & ab ecclesia alienus.* Ergo ex sanctis Patribus claret Sacramenta in sua validitate dependere à fide, & probitate Ministrorum. Sed contra negatur consequentia, & ad primam authoritatem petitam ex D. Athanasio respondetur, ibi vocari illum baptismum inutilem, qui conferebatur consentientibus errori Arianorum, qui sicut non habebant veram fidem, ita obicem ponabant divinæ gratiæ, quam propterea non percipiebant, quamvis baptismus fuerit validus imò, & utilis in ordine ad characterem quem imprimebat, & inutilis in ordine ad gratiam recipiendam: hæc autem inutilitas non proveniebat ex baptismo, sed ex hæresi, quæ erat impedimento, ne baptizati gratiam reciperent. Ad aliam authoritatem desumptam ex D. Ambrosio respondetur, talem baptismum polluere quidem, sed non quia non sit verus, ac validus baptismus; sed quia peccat, qui à perditis, scilicet ab Hæreticis, vel schismaticis eum suscipit, & per perditos intelligebat Hæreticos. Ad tertiam petitam ex D. Gregorio respondetur, ibi tantùm loqui de Ministro non in ordine ad validitatem Sacramenti, sed in ordine ad facultatem licitè suscipiendi baptismum ab Hæretico. Quando igitur sancti Patres asserunt, Sacramentum ab Hæretico susceptum esse inutile loquuntur in ordine ad gratiam, adeo ut negent, Sacramentum ab Hæreticis collatum esse validum ad conferendam gratiam, quia cum ecclesia prohibeat suscipere Sacramenta ab Hæreticis, qui Sacramentum ab iisdem suscipit, eo ipso ponit obicem effectui Sacramenti, seu gratiæ, in quo sensu baptismus ab Hæretico collatus non est validus ad conferendam gratiam. Hinc sacerdos Hæreticus non potest absolvere à peccatis, quia ad absolvendum ultra potestatem characteris requiritur jurisdictio, quam non habet Hæreticus. Sed dices, Christus influit in suos fideles gratiam per Ministros tanquam per membra ecclesiæ, sed infidelis non est membrum ecclesiæ, neque Christi, ergo mediante Ministro infideli Christus non confert Sacramenta, nec influit gratiam. Præterea quia Sacramenta suam habent efficaciam ex passione Christi; sed infideles non continuantur cum passione Christi per fidem propriam, nec per Fidem Ecclesiæ, eò quia sunt separati ab Ecclesia; ergo infideles non possunt Sacramenta conficere. Sed contra, quia ut rectè docet D. Thomas hic *art. 5. ad 2.* Christus operatur per bonos Ministros tanquam per membra viventia, & sibi conjuncta; & per malos

los tanquam per membra separata; sed potest vivens operari per instrumentum, quòd careat vitâ, & sit à se separatum, quantum ad corporis unionem, dummodo sit conjunctum sibi per motionem quandam: quo pacto scriptor aliter operatur per manum, & aliter per calamum, quia per manum operatur tanquam per instrumentum sibi unitum, & vivens; & per calamum tanquam per instrumentum separatum, & carens vita; quamvis calamus per motionem conjungatur scribenti, perinde Christus in Sacramentis operatur per bonos Ministros veluti per membra viventia; & per malos tanquam per instrumenta separata, quæ carent vitâ. Ad aliud, quod addebatur Sacramenta habere suam efficaciam ex Passione Christi, respondet D. Thomas *in supplement. quæst.* 68. *art.* 2. Infideles continuari cum Passione Christi, non per Fidem propriam, sed per Fidem Ecclesiæ, quia tametsi non sint in Fide Ecclesiæ, sunt tamen in Ecclesiis, quantum ad formam, quam in Sacramentis servant, quia hæc forma est propria Ecclesiæ. Præterea dicuntur etiam esse in fide Ecclesiæ, quantum ad intentionem faciendi, quod facit Ecclesiæ: quapropter Hæreticus, ut docet Cajetanus, confert Sacramenta, etiam ut aliquo pacto conjunctus ab Ecclesia quoad intentionem, & formam, qua conficit Sacramentum. Quòd si dicas, Hæreticum non esse membrum Ecclesiæ, consequenter non posse operari, ut Ministrum Ecclesiæ; negatur consequentia, quia quamvis non sit membrum Ecclesiæ ex defectu gratiæ, & fidei, est tamen Minister quatenus habet potestatem.

Asserendum secundò est, neque effectum Sacramenti, seu gratiam, & characterem dependere à fide, & probitate ministri. Ratio est, quia posita validitate Sacramenti habetur efficacia ipsius, consequenter nisi inveniat obicem, Sacramentum quantum est ex se, producit totum suum effectum, ut definivit Tridentina Synodus *Sess.* 7. *cap.* 7. de Sacramentis in genere. Quòd si dicas, immundam non posse mundare, juxta illud Ecclesiast. 24. *Ab immundo quis mundabitur?* Sed peccator est immundus, ergo non potest alios mundare conferendo eis gratiam per Sacramenta. Sed contra, quia recipiens Sacramentum non mundatur ab immundo, quia non egit virtute propria, sed virtute Dei, undè quamvis ab immundo, ut à causa principali non possit quis mundari; benè tamen ut à causa instrumentali, quia ut hæc gratiam producat, non est necesse, ut eam in se contineat formaliter, sed sufficit, si virtualiter, adeò ut per virtutem causæ principalis possit illam producere. Præterea, quia præallegatus textus Ecclesiastici non intelligitur de Sacramentis, sed de conversatione cum impiis, & immundis, ut sensus sit eum, qui conversatur cum immundis, non posse ab ipsis exemplariter mundari. Oritur tamen difficultas, an ministri, qui existentes in peccato mortali ministrant Sacramenta, semper peccent lethaliter, pro quo juvat prænotare, Ministrum Sacramentorum esse duplicem, unum ex officio, qui etiam minister solennitatis dicitur, & alium ministrum necessitatis, ille dicitur, qui conficit Sacramenta speciali consecratione ad illa conficienda deputatus, cujusmodi est Sacerdos Missam celebrans, à peccatis absolvens, & cum solemnitate baptizans, Minister verò necessitatis dicitur, qui absque ulla speciali Consecratione, & deputatione ministrat Sacramenta, ut cum laicis urgente necessitate baptizat, cùm enim hoc Sacramentum sit necessarium necessitate medii, etiam in re respectu parvulorum ad salutem, & non possint in quocunque casu semper adhiberi Ministri ex officio; voluit Christus in his casibus, in quibus non posset solemnitas Baptismi fieri à Ministro consecrato, ut possit Baptismus sine solemnitate conferri à quocunque, sive Clerico, sive laico fideli, vel infideli, his prænotatis respondetur, Ministrum solemnitatis conficientem Sacramenta, vel etiam administrantem in peccato lethali peccare lethaliter, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma hic art. 6. idque probant ex pluribus juris Pontificii determinationibus, præsertim ex illa, quæ habetur *titulo de temp. ordinand. cap. quæsitum*, ubi Clerici impiè viventes jubentur admoveri, ne in susceptis ordinibus ministrent. Alia determinatio desumitur *ex cap. necesse est.* 1. *quæst.* 7. ubi S. Gregorius ait: *Necesse est, ut munda sit manus, quæ diluere sordes curat*, & etiam affert illud Isaiæ 52. *Mundabimini, qui fertis vasa Domini.* Præterea, quia, ut docet D. Thomas, minister ex officio tenetur in sanctitate conformari Deo, & Christo, juxta illud Levit. 19. *Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* Præterea, quia actiones Sacramentorum sunt sanctificatione consecratæ, proinde ut Minister ministerio congruat, debet esse sanctus: unde Chrysostomus homil. 60. ad popul. Antioch. ait: *Quò igitur non oportet esse puriorem tali fruentem Sacrificio? quò solari radio non splendidiorem manum carnem hanc dividentem? os quod igne spirituali repletur, linguam quæ tremendo nimis sanguine rubescit.* Secus minister necessitatis, & non consecratus, si ministret in peccato mortali, non peccat lethaliter, ut docet D. Thomas hic art. 6. ad 3. quia ministrans ut minister necessitatis, & non ex officio, tametsi rem sacram speciali benedictione consecratam attingat; hoc tamen non præstat exhibendo se ministrum Christi, & Ecclesiæ, quapropter non adhibet solemnitatem ab Ecclesia præscriptam, sed tantùm occurrit necessitati periclitantis, consequenter non obligatur ad se conformandum sanctitati Christi, & Ecclesiæ, propterea non peccat, si ministret in lethali.

Hinc constat, virtutem & efficaciam Sacramentorum non dependere ex ministrorum probitate, sed ab improbis, & flagitiosis administrata, valida, & rata esse, ut etiam docent Sancti Patres, etenim S. Ambrosius lib. de his qui minist. initiantur. cap. 5. ait: *Non merita personarum, sed officia consideranda sunt Sacerdotum.* Et D. Gregorius Nazianzenus orat. 60. in Sanctum Baptisma ait: *Ne concionatoris aut baptizantis authoritatem inquiras. Alius horum judex est, ac rerum obscurarum explorator: quandoquidem homo faciem, Deus autem cor intuetur. Tibi autem quivis ad purgationem satis idoneus est, qui modo inter probatos censeatur, & non apertè condemnatus sit, atque ab Ecclesia alienus, qui curatione indiget, ne judices, judicium ne arripe, nec eorum, à quibus purgaris, dignitates excute, nec inter genitores delectum habe. Sint duo annuli, alter aureus, alter ferreus, atque ambo eandem Imperatoris imaginem insculptam habeant, ac deinde ceram imprimant; quid tandem hoc signum ab illo signo differet? nihil. Materiam in cera internosce, quantalibet singulari solertia scis, dic, utrum è duobus signis aureo annulo, utrum ferreo expressum sit, quocunque modo unum idemque signum existat. Discrimen enim materiæ est, non in signo. Sic tibi quoque omnes, qui baptizandi munere funguntur, idonei habeantur, quamvis enim alius alio vita probitate antecellat, eadem tamen Baptismi vis est.* S. Joannes Chrysostomus homil. 8. in epist. 1. ad Corinth. hoc idem expressè asserit, inquiens: *Contingit quidem Principes esse malos, & scele-*

 ratos,

ratos, eos autem, qui illorum parent imperio bonos & moderatos, & laicos quidem in pietate vitam agere, Sacerdotes autem in improbitate, ac nequitia: & neque futurum esset Baptisma, nec Corpus Christi, nec oblatio per illos, si ubique dignitatem, ac merita requireret gratia. Nunc autem etiam per indignos Deus solet operari, neque Baptismatis gratia quidquam læditur à vita Sacerdotis. Nam qui accipit, minus esset habiturus. Hæc autem dico, ne quispiam ex iis, qui adstant, de vita Sacerdotis curiosè inquirens offendatur in mysteriis quæ peraguntur. Nihil enim affert Sacerdos ad ea, quæ sunt proposita, sed universum est opus Dei virtutis, & ille est, qui nobis exhibet mysteria. Tandem D. Augustinus lib. 3. de Baptism. contra Donatistas cap. 10. *Non est aqua profana, & adultera, super quam nomen Dei invocatur, etiamsi à profanis, & adulteris invocetur, quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est, Baptismus verò Christi verbis Evangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamvis illi sint impudici, & immundi: quia ipsa ejus sanctitas pollui non potest, & Sacramento suo divina virtus adsistit, sive ad salutem bene utentium, sive ad perniciem malè utentium. An verò solis, vel etiam lucernæ lux, cùm per cœnosa diffunditur, nihil inde sordium contrahit, & Baptismus Christi potest cujusdam sceleribus inquinari?* Idem lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 47. *Memento, Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quo illa vel omninò non sint, vel minus sancta sint. Sed ipsis malis hominibus, ut habeant ad testimonium damnationis, non ad adjutorium sanitatis.* Hoc idem repetit lib. 3. contra Cresconium cap. 8. Cresconio enim dicenti, Dei quidem esse dare incrementum, sed sicut qui plantat, & rigat nonnisi colonus fidelis, & diligens quæritur, sic etiam in Sacramento Baptismatis nonnisi fidelem justissimum operarium adhiberi, ita respondet: *Quasi verò quòd infidelis colonus plantaverit propter ejus infidelitatem non germinet vis seminis, & fœcunditas terræ, cœlique temperies hanc efficaciam divinitus non acceperint, ut ad propagandos fructus plantatorem, vel rigatorem operarium tantummodo expectent, qua mente operetur, quo labore, & intentione non curent, utrum Dominum agri fideliter diligat, an sua, non illius lucra conquirat.* Hinc Concilium Constantiense articulum quartum Joannis Wicclefi damnavit, fuit enim: *Si Episcopus, vel Sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptizat*, & Concilium Tridentinum can. 12. Sess. 7. definivit: *Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit*, & can. 4. de Baptismo ait: *Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, anathema sit.*

Verùm quòd Sacramenta dependeant in sua validitate à fide, & probitate ministrorum, potest evinci authoritate S. Cypriani, asserentis variis in locis, nullum & irritum esse Baptisma, quod extra Ecclesiam ab Hæreticis, vel Schismaticis suscipitur, quam sententiam etiam totius Africæ Concilio confirmavit: Sed contra, quia Sanctus Cyprianus vel errorem suum deposuit, & retractavit suam opinionem, ut loquitur D. Augustinus, martyrii falce eam purgavit. Rursus *lib. 2. de Bapt.* contra Donatistas *cap. 4. & lib. 1, cap. 18.* id tantùm sensit, nondum veritate per Concilii plenarii definitionem declarata, & definitioni Concilii, ac Ecclesiæ postponi debet opinio Sancti Cypriani, cujus sententia propterea non est objicienda ad repetitionem Baptismi collati ab Hæreticis, sed ut sæpe respondet D. Augustinus, agens contra Donatistas exemplum S. Cypriani debemus imitari in ordine ad conservationem unitatis. Secundò solent etiam opponi canones Apostolorum 45. & 46. Quorum primus ait; *Episcopum vel Presbyterum, qui Hæreticorum Baptismum, vel Sacrificium admiserit, deponi jubemus. Quæ est enim conventio Christi cum Belial? vel quæ pars est fideli cum infideli.* Posterior canon ita habet; Episcopus vel Presbyter eum, qui verè habet Baptismum, si de integro baptizaverit, vel si eum, qui ab impiis pollutus est, non baptizaverit, deponatur, ut qui irrideat mortem, & Crucem Domini, & non discernat Sacerdotes à falsis Sacerdotibus. Sed contra est, respondent enim canones illos non esse ab Apostolis conditos, nec doctrinam Apostolicam continere, sed videri eruditis à Concilio Iconensi editos, in quo suum, & Africanorum de rebaptizandis Hæreticis errorem vindicatum fuisse, testatur Firmilianus in Epist. ad S. Cyprianum, decreta autem illa transcripsit, & collectioni suæ inseruit illorum Canonum compilator, qui falsò Apostolorum nomine inscripti sunt. Vel secundò potest responderi, sensum prioris canonis esse, quòd non liceat Sacramenta ab Hæreticis recipere, quamvis ab iis confecta, & administrata rata sint, & valida, & sensus posterioris canonis sit, quòd baptizandus sit, qui ab impiis pollutus est, seu verbis Evangelicis non baptizatus, siquidem ex Hæreticis quidam fuerunt, qui in collatione Sacramentorum verba Scripturæ, & Ecclesiæ non servaverint; & tales propterea non contulisse Sacramentum, neque rem Sacramenti. Et alii Hæretici, licèt servent Ecclesiæ formam, & conferant Sacramentum, non tamen rem Sacramenti dicuntur conferre, si manifestè ab Ecclesia separati sint, ratio est, quia eo ipso, quòd aliquis Sacramenta accipit ab eis, peccat; & per hoc impeditur, ne consequatur effectum Sacramenti, ut loquitur D. Thomas *art. 9. ad 2.* & in hoc sensu intelligitur S. Athanasius orat. 3. contra Arianos, ubi ait: *Qui quæso non planè vanum, ac utile fuerit Baptisma, quod ab illis datur, cùm id nonnisi species sit, ac inane simulacrum, ipsique ea re nihil solida opis afferunt ad pietatem. Inutilem possident aquam, adeo ut qui ab illis asperguntur, sordescant potius prava religione, quàm redimantur.* Addendum est, quòd valde proclive fuerit, ut Ariani de Filio Dei malè sentientes, & eum in ordinem creaturarum redigentes errorem suum in formam Baptismi transfunderent, cujus integritatem violarent, ut ibidem significat S. Athanasius, inquiens: *In periculum veniunt, ne amittant integritatem mysterii, loquor autem de Baptismate.* Hinc verba S. Cyrilli Jerosolymitani in præfat. Catecheseon, ubi ait: *Unus Dominus, & una Fides, & unum Baptisma, nam soli Hæretici rebaptizantur: Siquidem prius illud non erat Baptisma*, quia nimirum formam legitimam Baptismi non servabant, majorem ingerunt difficultatem Basilii in Epist. Canonic. ad Amphilochium Can. 1. Epist. 2. can. 47. *Verùm plerisque videtur verisimile, Basilium, ut etiam Cappadocum Ecclesiam adhuc fuisse in errore Firmiliani de rebaptizandis Hæreticis, quem à plenaria Synodo damnatum non intelligebat, putans hanc quæstionem disciplinæ esse, quæ in pluribus Ecclesiis varia*

esse

esse posset salva dogmatis veritate. Sed Ecclesiæ universalis judicium præferendum semper est privata authoritati cujusvis Patris, vel etiam Ecclesiæ particularis opinioni juxta regulam Vincentii Lirinensis, qui Patribus monet credendum esse, hac cautela, ut quidquid vel omnes, vel plures uno eodemque consensu manifestè frequenter, & perseveranter velut quodam sibi consentiente Magistrorum consilio accipiendo, tenendo, tradendo firmaverit, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur: quidquid verò, quamvis ille sanctus, ac doctus, quamvis Episcopus, quamvis Confessor, & Martyr, præter omnes, aut etiam contra omnes senserit, id inter proprias, & privatas, & occultas opinunculas à communis, & publica generalis sententiæ authoritate secretum sit. Sed rursus objiciunt illud Ecclesiastici 24. qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius. Sed respondetur, verba Ecclesiastici non esse referenda ad Baptismum ab Hæreticis, aut improbis Ministris collatum: siquidem litteralis illius sensus est, ut si quis juxta legem abluitur, & purgatur ab immunditia contracta ex contactu cadaveris; & mox iterum tangit mortuum, nihil ei prodest sua lotio, quo significatur, nihil prodesse expiationem peccati, si quis illud iterum committat, unde Ecclesiastici loc. cit. sequitur: Sic homo, qui jejunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet. Præterea si Baptismo verba Ecclesiastici accommodentur, respondetur cum D. Augustino: eum, qui à peccatore baptizatur, non baptizari à mortuo; vivit enim Christus jam, non moritur, & mors ei ultra non dominabitur, de quo dictum est, ipse qui baptizat in Spiritu Sancto. Baptizantur autem à mortuis, qui baptizantur in idolorum templis, non enim & ipsi à Sacerdotibus suis se accipere arbitrantur sanctificationem, quam putant, sed à Diis: qui, quoniam homines fuerunt, ita & mortui sunt, ut neque super terras, neque in requie cœli sint, verè ipsi à mortuis baptizantur: & si quo alio modo ista Sanctæ Scripturæ verba veraciter quæri, & salubriter discuti, ac intelligi possunt. Nam si hoc loco mortuum intellexero peccatorem baptizatorem, eadem illa consequitur absurditas, ut quisquis etiam à latente impio fuerit baptizatus, tanquam à mortuo baptizatus inaniter lotus sit. Non enim ait, qui baptizatur à mortuo manifesto, sed absolutè dicit à mortuo, hactenus Augustinus lib. 2. contra Parmenianum cap. 10. lib. 1. contra litteras Petiliani cap. 9. Quòd si D. Augustinus lib. 3. de Baptismo cap. 18. dixerit de malis Ministris *remissam peccatorum non dabant*, intellexerit Augustinus, malos Ministros peccata non remittere proprio nomine, sed nomine Christi, & Ecclesiæ, cujus personam gerunt, si tamen nullus ex parte suscipientis Sacramentum interponatur obex, siquidem ministrantes Sacramenta non proprio nomine baptizant, confirmant, ungunt, absolvunt, & consecrant &c. sed nomine Christi, & Ecclesiæ, cujus personam tunc agunt, ait enim Augustinus in verba illa: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Hæc cùm dixisset insufflavit, & ait illis: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, quæ verba explicans Augustinus loc. cit. ait: *Ergo si personam gerebant Ecclesiæ, & sic eis hoc dictum est tanquam ipsi Ecclesiæ, diceretur pax Ecclesiæ dimittit peccata, & ab Ecclesiæ pace alienatio tenet peccata, non secundùm arbitrium hominum, secundùm arbitrium Dei, & orationes Sanctorum spiritualium. Petra enim tenet, petra dimittit. Columba tenet, columba dimittit. Unitas tenet, unitas dimittit. Pax autem hujus unitatis in solis bonis est, vel jam spiritualibus, vel ad spiritualia concordi obedientia proficientibus. In malis autem non est sive foris tumultuentur, sive intus cum gemitu tollerentur, & baptizant, & baptizentur. Nam nonnisi Præpositis, & Evangelica lege, ac dominica ordinatione fundatis, licet baptizare. Nunquid tales erant, qui fundos insidiosis fraudibus rapiebant, & usuris multiplicantibus fœnus augebant? arbitror enim, quia illi dominica ordinatione fundati sunt, quibus cùm formam daret, Apostolus ait: Non avarum, non turpe lucrum. Tales tamen ipsius Cypriani temporibus baptizabant, quos Coepiscopos suos fuisse cum magno gemitu confitetur, & cum magna tolerantia mercede perpenditur, remissam tamen peccatorum non dabant, quæ per orationes Sanctorum, id est, per columbæ gemitus datur, quicunque baptizet, si ad ejus pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim raptoribus, & fœneratoribus diceret Dominus, si cui dimiseritis peccata, dimittentur illi, si cui tenueritis, tenebunt.*

C A P U T VI.

Qualis intentio requiratur in Ministro ad Sacramenti validitatem.

CErtum est, in Ministro conficiente Sacramenta requiri intentionem, quæ nihil aliud est, quàm actus voluntatis, seu interna voluntatis tendentia in finem per media aliqua, adeo ut per tendentiam intelligatur desiderium efficax finis, quapropter differt intentio ab illo actu, qui voluntas dicitur, quia hæc voluntas est simplex complacentia, & amor inefficax finis cogniti, intentio verò tendit efficaciter in finem: siquidem consultat, eligit, consentit, imperat, exequitur, & obtento fine eodem fruitur. Differt etiam ab electione, quia hæc versatur circa media, & intentio circa finem. Distinguitur etiam ab imperio, quia hoc imperat etiam media. Hæc igitur intentio dividitur in positivam, qua voluntas per actum positivum appetit aliquid, & in negativam, quæ aliud non est, quàm negatio actus, quem voluntas posset, & teneretur ponere; ut si quis videns hominem occidi ab alio, quem posset, & deberet impedire, non tamen impedit, mors illa esset illi voluntaria saltem imputativa, ac interpretativa. Præterea intentio positiva alia est directa, qua voluntas vult aliquid in se ipso, & non solùm in causa, vel in alio necessariò connexo alia est indirecta, quæ & interpretativa dicitur, ut cùm quis vult causam, ex qua cognoscit secuturum effectum, ut si Sacerdos prævidens se inebriatum prælaturum verba Consecrationis, adhuc voluntariè se inebriet, & in ea ebrietate proferat verba Consecrationis supra certam materiam, hæc intentio est tantùm indirecta, & interpretativa, seu in causa. Rursus intentio directa, alia est actualis, quæ actu perseverat; alia habitualis, quæ tantùm fuit, sed amplius non est, nec perseverat in se, vel in suo affectu. Demum intentio actualis alia est formalis, alia virtualis; illa est, quæ

re ipsa

re ipsa actu existit, quando conficitur Sacramentum: virtualis est, quæ tametsi in se ipsa amplius non maneat, perseverat tamen in aliquo effectu antea posito, ratione cujus intentio censetur influere in opus. Per quid autem intentio virtualis differat ab habituali, non conveniunt Doctores in assignando effectu, in quo intentio virtualis dicitur perseverare. Coninck, quæst, 64. art. 8. dub, 1. censet esse actum imaginationis; in quo intelligitur intentio perseverare; illa enim imaginatio, quam prima intentio determinavit, & quæ ratione habitûs acquisiti dirigit actus externos, etiam tunc, quando distracti non advertimus ad actum priùs elicitum est, in qua perseverat intentio virtualis. Alii volunt actum illum manentem esse actum aliquem intellectûs, & voluntatis; & quidem præsentem, sine quo actu externo, neque inchoari posset, neque continuari, quamvis actus ille sit adeò tenuis, ac confusus, ut non advertatur: etenim cùm membra nunquam moveantur, nisi per actum utriusque potentiæ rationalis intellectûs, & voluntatis; & hic actus non possit tendere in objectum, nisi sub ratione boni, necesse est, ut saltem in confuso velit hanc operationem, ut bonam, & utilem in ordine ad assecutionem finis priùs voliti, & qui hic, & nunc nonnisi confusè proponitur. Verùm hæc sententia non plenè satisfacit, quia hæc perseverantia actûs non videtur necessaria, quia assignari potest aliquid, in quo perseveret illa intentio, & influat in actum. Præterea non est verum, quòd actus ille voluntatis tendat necessariò in hunc actum sub ratione boni, & utilis in ordine ad consecutionem finis; quia tametsi actus ille tendat in hunc motum externum, sub ratione boni utilis ad assecutionem finis, non tamen sub ratione boni utilis ad hunc specialem finem; quia hic nullo pacto tunc cognoscitur. Quamobrem meliùs cum aliis censerem intentionem virtualem per id distingui ab habituali, quia tametsi in se ipsa formaliter prætereat, manet nihilominus in aliquo effectu connexo cum illo effectu, quem prima intentio imperavit. Quòd si petas, in quo consistat hæc connexio; respondetur in eo sitam esse, quòd effectus posterior ad eandem actionum seriem pertineat, ad quam spectabat prior effectus, qui fuit conjunctus cum ipsa intentione actualiter existente: quæ intentio propterea imperavit totam hanc seriem. Ut si Sacerdos intendat Sacrificium Missæ conficere, adeo ut hic effectus sit conjunctus cum actuali intentione conficiendi hoc Sacrificium, intendit etiam eodem actu virtualiter induere sacras vestes, accipere Calicem, ire in Ecclesiam, & accedere ad Altare: Siquidem hi omnes effectus sunt conjuncti cum illo primo, quo Sacerdos vult Sacrificium Missæ conficere; & hic primus effectus est conjunctus cum intentione actu existente: & alii effectus sunt connexi cum hoc primo, quapropter dicuntur intendi virtualiter à Sacerdote: Ex quo constat, quid sit virtualis intentio, & quomodo differat ab habituali. Major difficultas est, qualis intentio requiratur in Ministro ad validitatem Sacramenti.

Asserendum est primò, ad validitatem Sacramenti non sufficere, si Sacerdos habeat tantùm intentionem interpretativam, & in causa, adeo ut Sacerdos non consecret, si prævidens se in ebrietate prolaturum verba consecratoria voluntariè se inebriet, & in ea ebrietate proferat verba consecratoria super certam materiam. Ratio est, quia intentio Ministri requiritur, ut principium proximè imperans actionem Sacramentalem: quia cùm debeat esse libera, & actu applicari humano modo exigit necessariò actum liberum voluntatis, à quo ut à principio proximè imperante oriatur: sed hoc pacto non se habet intentio interpretativa, & in causa, ut per se liquet: ergo non est sufficiens ad validitatem Sacramenti. Quòd si dicas, hanc intentionem interpretativam sufficere in suscipiente Sacramentum, consequenter etiam in ministrante. Contra est, negatur consequentia, & ratio discriminis est, quia eatenus in suscipiente sufficit intentio interpretativa; quia voluntas recipiendi Sacramentum tantùm requiritur in suscipiente ut dispositio, in ministro autem requiritur, ut principium efficiens Sacramentum: sed effectus non exigit necessariò actualem præsentiam dispositionis; bene tamen postulat præsentiam causæ efficientis, ex quo liquet, cur intentio interpretativa sufficiat in suscipiente Sacramentū non ita in Ministro. Quòd si urgeas, quia voluntas interpretativa, & in causa sit sufficiens ad merendum, & demerendum: consequenter etiam ad efficiendum Sacramentum, quia non requiritur major intentio ad Sacrificium conficiendum, quàm requiratur ad eliciendam actionem meritoriam, vel demeritoriam. Antecedens ostenditur, quia si quis prævideat ex aliqua honesta actione se passurum martyrium, si postea talem actionem efficiat, & in phrenesim incidens martyrium patiatur, is dicitur verè Martyr. Sed contra, concesso antecedente negatur consequentia, ratio disparitatis est, quia ut actus sit meritorius, vel demeritorius, non est necesse, ut tanquam causa comparetur ad effectum bonum, vel malum, sed sufficit, si terminetur ad objectum honestum: Secus intentio ministri, ut sufficiens sit ad Sacramentum, debet ab illo comparari ut causa ad effectum, quo fit, ut actus possit esse meritorius vel demeritorius per solam intentionem interpretativam & in causa, quia potest voluntas in causa per modum actus terminari ad objectum honestum, vel turpe. Cæterum quod martyrium suum effectum tribuat etiā carenti ratione per solā voluntatem in causā ideo est, quia voluntas suscipiendi martyrium non se habet, ut causa illud efficiens, sed tantùm ut dispositio.

Asserendum secundò in Ministro validè conficiendi Sacramentum requiri intentionem faciendi actum externum, scilicet abluendi baptizandum; & ungendi moribundum, sed rursus requiritur intentio faciendi aliquo modo actionem sacram institutam à Christo, vel solitam usurpari ab Ecclesia; estque assertio communis inter Catholicos, si pauci excipiantur, inter quos Catharinus *Opusc. de intentione Minist.* Sylvester *verbo Baptismus 3. qua. 12.* Paludanus *in 4. dist. 6. quæst. 2. art. 3.* & alii pauci; quia in Concilio Florentino in decreto unionis definitur: *Sacramenta omnia tribus perfici, rebus ut materia, verbis ut forma, & persona Ministri cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia:* Et in Tridentino Sess. 7. can. 11. habetur: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia, anathema sit,* & Concilium damnavit errorem Lutheri, quia Concilium præter voluntatem faciendi actionem externam exigit ad validitatem Sacramenti, aliquam intentionem faciendi aliquo modo actionem sacram institutam à Christo, aut solitam usurpari ab Ecclesia, sed Ecclesia non solùm intendit opponere materiam, & verba exterius proferre, siquidem hoc totum potest etiam à Pagano extra Ecclesiam præstari, sed intendit aliquid à Christo institutum, & sacrum efficere: ergo ad valorem Sacramenti est in ministro necessaria intentio faciendi aliquo pacto actionem sacram institutam à Christo, & solitam ab Ecclesia Catholica usurpari. Præterea quia præcitata

Con-

Concilia definiendo requiri ad valorem Sacramenti materiam & formam etiam definiunt requiri voluntatem applicandi certam materiam ac proferendi determinata verba: siquidem actus exterior, & volitio ejusdem reputantur pro eodem: sed præter materiam & formam definiunt necessariam itidem esse intentionem Ministri: ergo per hanc intentionem intelligunt aliquam aliam præter illam, quæ ad exteriorem applicationem materiæ, & verborum prolationem requiritur. Ratio itidem à priori desumitur ex ipsa institutione Christi, qui voluit, ut Minister conferret Sacramenta ex legitima voluntate sibi tradita: ergo voluit exigere intentionem faciendi rem aliquam Sacram. Antecedens colligitur ex scripturis Joan, 20. ubi instituitur Pœnitentia his verbis: *Quorum remiseritis peccata, remittentur eis*: Sed si collatio Sacramenti non esset exercitium specialis potestatis traditæ Ministro, posset quilibet conferre quodlibet Sacramentum, quod est falsum: ergo voluit Christus, ut Minister ex potestate sibi legitimè tradita conficeret Sacramenta. Consequentia primi argumenti ex eo etiam evincitur, quia quoties aliquis operatur ex potestate sibi tradita, debet humano modo velle suam potestatem exercere, non enim si rex per jocum, & verbo tenus proferret mortis sententiam in aliquem, statim iste damnaretur ab eo ut reus, idque defectu veræ intentionis in Principe: ergo ut Minister Sacramenti operetur ex potestate sibi tradita, debet operari ex intentione illam exercendi; consequenter & faciendi aliquo modo actionem sacram institutam à Christo, vel quam soleat Ecclesia usurpare. Præterea si non requireretur hæc intentio, plura sequerentur absurda: etenim si Sacerdos in mensa legeret Evangelium, & proferret verba consecrationis, totus panis, qui est in mensa, consecraretur, si intentio efficiendi rem Sacram non requireretur: siquidem Sacerdos ille legens evangelium in mensa, habet intentionem proferendi verba consecratoria. Sed iden non consecrat, quia deest intentio efficiendi actionem sacram ex modo, quo Ecclesiam eam intendit. Præterea si aliquis puellam conducens diceret: accipio te in meam uxorem nil cogitando de nuptiis, & illa vicissim diceret, accipio te in meum maritum nuptiæ jam essent contractæ: hæc & alia hujusmodi absurda sequerentur ex opposita sententia, si non requireretur intentio conficiendi actionem Sacram institutam à Christo, & ut usurpatam ab Ecclesia. Demum quia, ut docet D. Thomas 3. part. art. 3. Minister potest operari tum nomine proprio tum nomine Christi; & similiter verba proferre, quia utrumque est indifferens, ut ponatur utroque modo. Præterea quia actiones exteriores sunt ex se indifferentes, ut sint aliquid mere naturale, velut sint quid sacramentale, consequenter ut ponantur, ut aliquid sacramentale exigunt determinari ab intentione Ministri, consequenter præter illam intentionem ponendi serio actum externum requiritur etiam alia intentio efficiendi aliquo modo actionem Sacram institutam à Christo velut ab Ecclesia solitam usurpari. Quòd si dicas ad validitatem alicujus contractus non requiri intentionem Nuntii, vel Ministri, sed solam executionem operis imperati consequenter hoc idem etiam valere in Ministris Sacramenti, qui tantùm agit, ut Nuntius Christi. Contra est, quia licèt ad validitatem contractus non requiratur intentio Nuntii vel Ministri, quando hic est verus Nuntius tantùm, neque agit ex potestate sibi tradita; si tamen Nuntius agat ex potestate sibi commissa tunc requiritur ejus intentio, & quia Minister Sacramentorum ex ipsa institutione Christi conficit Sacramenta ex potestate sibi legitimè tradita, sequitur quòd requiratur intentio in Ministro, ut conficiat Sacramenta. Sed dices secundò, si quis proferat hoc nomen *homo*, semper significabit hominem, quamvis sine intentione significandi illud proferat; ergo à pari Sacramentum semper significabit, quamvis sine intentione conficiatur, sed non potest significare, nisi causet, quod significat: ergo etiam sublata intentione Ministri Sacramentum conficitur. Sed contra, quia est discrimen inter signa speculativa, & practica: illa enim habent significare etiam absque intentione pronuntiantis: practica verò non significant efficaciter, nisi habeant intentio, sed Sacramenta cum sint signa practica, exigunt intentionem Ministri. Hinc

Asserendum tertiò, Ministrum ad validè conficiendum Sacramentum debere habere intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, ad quod sufficit, si intendat exercere actionem Religiosam & Sacram institutam à Christo, vel solitam usurpari ab Ecclesia; neque requiritur, ut velit efficere ipsum effectum, quem intendit Ecclesia, neque ut explicitè velit agere, ut Minister Christi. Prima pars ostenditur, quia quoties aliquis vult facere actionem externam ut sacram existimatam, non vult solam actionem externam unde sumptam: sed revera vult facere, quod facit Ecclesia, consequenter ea intentio est omnino sufficiens. Quòd verò neque sit necesse, ut intendat ipsum effectum Sacramenti ex eo liquet, quia potest quis validè ponere Sacramentum, quamvis non habeat voluntatem ponendi ejus effectum: alioquin Hæreticus negans gratiam infundi, & characterem imprimi per Sacramenta, non posset esse Minister baptismi, quod est falsum. Præterea, quia hæ duæ voluntates velle facere Sacramentum, & nolle ejus effectum non sunt incompossibiles. Demum quòd non requiratur necessariò, ut Minister agat loco Christi ex eo itidem evincitur, quia Ethnicus vel Atheus putantes nullum esse Christum, non possent legitimè baptizare, quod tamen est falsum. Sed dices, Athanasium adhuc puerum per jocum baptizasse alios pueros, & tunc baptismum fuisse approbatum ab Alexandro Patriarcha Alexandrino, ut habetur cap. Spiritus 1. quæst. 1. & apud Baronium Anno Christi 311. Rursus similem baptismum fuisse judicatum validum refert Nicephorus lib. 3. cap. ult. ubi narrat historiam de puero Judæi per jocum baptizato ab aliis pueris: sed hi pueri non poterant tunc velle facere talem actionē ut sacram, consequenter ejusmodi intentio requiri in Ministri ad validitatem Sacramenti, sed contra, quia dupliciter potest aliquod opus externum Sacramenti per jocum effici. Primò eò quia velit quis solum repræsentare & fingere, quod fit in Ecclesia per ministrum baptizantem, & tunc nullum efficitur Sacramentum. Secundò si quis revera intendat facere, licèt per jocum & recreationis causa, quod vere facit Ecclesia, & tunc verè conficitur Sacramentum; & hoc posteriori modo Athanasium administrasse baptismum ex eo colligitur, quia interrogatus, cur id fecisset, respondit, se voluisse agere, quod viderat fuisse factum ab Episcopo Alexandrino, proinde cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, baptizavit alios pueros. Præterea quia Athanasius solos Catechumenos baptizavit, cujusmodi erant pueri sodales. Demum quia Athanasius habebat tunc annos plus

quàm duodecim jocos, igitur si tantùm fit cum externa actione, non valet, sin autem nectatur cum voluntate faciendi, quod facit Ecclesia, non excluditur valor Sacramenti, & eodem pacto respondetur ad secundum exemplum relatum à Nicephoro. Sed instabis, quia Genesius Martyr ut habetur in Martyrologio Romano die 25. Augusti. Cum esset Mimus, & vellet coram Diocletiano Principe mysteria illudere Christianorum, se ægrotum simulavit, petiitque mimicè ab uno ex sodalibus baptizari in theatro: Sed à Deo inspiratus, ac repente ad fidem conversus suscepit baptismum, & professus Christianum se esse, pro fide Christi martyrium subivit, ergo baptismus mimicè & fictè collatus fuit validus. Præterea quia Angelus ante absolutionem apparuit Genesio, & ei promiserat mediante illa aqua remissionem omnium suorum delictorum. Ab hac instantia ut plures se expediant, respondet cum Bellarmino, Genesium in theatro fuisse baptizatum à Sacerdote Christiano, qui habuit intentionem eidem administrandi tale Sacramentum. Sed hæc responsio, ut rectè notat de Lugo, videtur probabilis; quia non videtur, quomodo sacerdos absque sacrilegio potuerit theatrum conscendere ad cooperandum ludicro spectaculo quod in derisum Christianæ Religionis agebatur. Præterea non videtur probabile, se manifestâsse Christianum Sacerdotem coram Diocletiano acerrimo Christianorum persecutore. Demum quia vix potest intelligi id impune fecisse, ac permisisse Diocletianum talem sacerdotem liberum abiisse absque ullo supplicio, cum Genesium statim captum morte damnaverit. Quapropter probabilius est, quod respondent alii, eum eundem Angelum, qui S. Genesium monuit, ut seriò baptismum reciperet, ac ei peccatorum remissionem pollicitus fuerat, admonuisse etiam Sodalem suum, ut seriò, & piè Sacramentum illud administraret; petinde ac illud administrat Ecclesia Christiana, quapropter non defuit in administrante, ne in suscipiente vera intentio requisita ad hoc Sacramentum. Præterea, quia potuit DEUS subito eorum corda mutare & efficere, ut veram haberent intentionem utriusque essent peccatum baptismus. Alii etiam respondent, Deum tunc miraculosè suppleviffe intentionem Ministri, quæ quamvis de lege ordinaria sit necessaria, non ita de potentia absoluta. Sed dicea: Qui asserit, volo facere actionem sacram, vel quod facit Ecclesia, asserit aliquid præter actionem æternam, quam facit Ecclesia: ergo intendit ulteriùs aliquid internum: sed non potest intelligi, quid aliud sit hoc internum præter gratiam: non enim potest esse ipsa intentio, alioquin hæc esset objectum sui ipsius: ergo Minister Sacramenti semper debet velle efficere ipsum effectum Sacramenti. Sed contra, quia quamvis præter actionem externam & effectum Sacramenti adhuc reperiatur, quid aliud, quod non est sola intentio, sed est ipsa actio externa religiosa, & sacra sufficit, si Minister hanc intendat ut sacram, adeo ut licèt non sufficiat, ut intendat nudam actionem externam, sufficit tamen, si eam intendat, ut existimatam sacram ab Ecclesia: & hæc actio externa hoc pacto existimata Sacra est objectum talis voluntatis. Sed instabis, intendere hanc actionem externam ut Sacram, perinde ast, ac intendere actionem, ut à Christo institutam: sed non videtur dicendum, quia inde sequeretur Ministrum Athæum negantem Christum non posse legitimè baptizare: ergo non est necesse, ut Minister velit facere actionem hanc externam, ut sacram, contra tamen est, quia quamvis Minister Atheus non possit facere actionem illam, ut verè sacram secundùm proprium suum judicium; potest tamen eam facere, ut sacram secundùm judicium alicujus Ecclesiæ, consequenter potest sufficientem intentionem habere.

Asserendum quartò ad validitatem Sacramenti saltem requiri intentionem virtualem in Ministro, & quæ maneat in aliquo suo effectu: quia congruum omnino fuit, ut Deus eam in Ministro Sacramentorum intentionem exigeret, quæ in humanis negotiis sufficiens est ad reddendam actionem humanam, seu liberam: sed hujusmodi est intentio virtualis, alioquin si semper requireretur intentio actualis, formaliter esset valde dubius valor Sacramenti, quia ea est humana fragilitas, ut difficillimum sit habere semper formaliter actualem intentionem, cùm facilè intellectus noster ob plura ac varia, quæ ipsi objiciuntur, objecta distrahi possit, ergo sola intentio virtualis modo superiùs explicato sufficiens est ad valorem Sacramenti. Rursus ut intentio Ministri valida sit ad conficiendum Sacramentum, debet ad certam personam certamque materiam dirigi, ut satis apertè indicant illa pronomina *te* vel *hoc*, quæ designant certam personam, certamque materiam. Præterea, quia intentio, quæ requiritur ad Sacramentum est operativa, & se habet per modum principii: sed non est operativa nisi ad certam personam, certamque materiam dirigatur: ergo ut intentio Ministri valida sit ad conficiendum Sacramentum necesse est, dirigatur ad certam personam, certamque materiam: hinc si quis intendens absolvere Petrum, absolveret Joannem absolutio esset nulla, quia intentio Ministri tantùm ad Petrum dirigitur. Eadem ratione si Sacerdos intendat tantùm consecrare unam hostiam determinatè non consecrat alias, quamvis præsentes, quia intentio dirigitur ad unam tantùm determinatam, & non ad alias, si autem intendat consecrare omnes hostias quotquot præsentes sunt, tametsi putaret esse tantùm quinquaginta, & essent centum adhuc omnes consecraret, quia intentio dirigitur ad omnes, quotquot præsentes sunt, quòd si Sacerdos habens præsentes decem hostias, intenderet vagè unam consecrare, non determinando qualem, in hac hypothesi nullam consecraret, quia intentio non dirigeretur ad unam certam materiam.

Quòd si quæras, an intentio Ministri possit esse conditionata, respondetur, intentionem aliam esse absolutam, & aliam conditionatam, & illam esse, cui nulla opponitur conditio suspendens ipsum actum: Condionata verò est actus voluntatis, cui opponitur conditio actum suspendens & non tantùm valorem actûs, ut si quis dicat: *Ego te baptizo, si non es baptizatus*; quibus verbis conditio opposita non solum suspendit valorem baptismi, sed etiam ipsum baptismum. Potest autem intentio esse conditionata vel de præsenti, ut si Minister dicat: Ego te baptizo, si tu es talis persona: vel de præterito, ut si dicat: Ego *te* baptizato, si non es baptizatus, vel tandem de futuro, ut, ego te absolvo, si restitueris rem alienam. His positis respondetur ad quæsitum, sufficere ad valorem cujuscunque Sacramenti intentionem conditionatam de præsenti, & præterito. Intentionem verò conditionatam de futuro posse sufficere ad Sacramentum matrimonii, non verò ad ullum aliud Sacramentum

tum nominatimque ad Sacramentum Pœnitentiæ de conditione præsenti ; & præterita facilè evincitur, quia intentio cum conditione hac præterita, vel præsenti est absoluta : quia quoties conditio purificatur, seu ponitur vel tollitur, propositio conditionata transit in absolutam, sed in voluntate conditionata de præsenti vel præterito conditio vel actio est posita vel non est actu posita, consequenter illa intentio est absoluta. Præterea quia subinde urget necessitas conferendi Sacramenta sub hac conditione: *si non es baptizatus ego, te baptizo.* Quòd si conditio videretur de futuro, ut si quis diceret : Ego te baptizo, si jam nunc verum est, tu cras hoc esse facturum, ubi conditio tametsi videtur esse de futuro, revera est de præsenti. Respondetur hanc vel alias hujusmodi conditiones nonnisi illicitè, & cùm gravi peccato posse adhiberi : ratio est, quia relinquunt perquam dubium valorem Sacramenti, & inferunt jocum in re gravi, & seria : non tamen hæ conditiones redderent Sacramentum invalidum, quia revera essent de præsenti. Cæterum matrimonium posse esse validum, adhibita conditione de futuro : concedunt plures cum Suarez *disp.* 13. *sect.* 3. Vasquez *quæst.* 84. *art.* 3. *dub.* 5. Coninck. *quæst.* 64. *num.* 78. Ratio est, quia matrimonium se habet per modum contractus : sed contractus persæpe celebrari solet sub conditione de futuro, & tunc tantùm incipit esse validus, & obligare contrahentes, quando ponitur conditio siquidem, hi actus morales durare possunt, & suspendi usque ad tempus assignatum nisi retractentur, quod verò alia Sacramenta, sub conditione de futuro administrata irrita sint, & præsertim Sacramentum Pœnitentiæ, liquet ex perpetuo Ecclesiæ usu, quæ nunquam hanc absolutionem approbavit. Quamobrem si ex solo Ecclesiæ usu habetur requiri ad hoc Sacramentum certa verba, quæ non requiruntur ad matrimonium ; sequitur per conditionem de futuro destrui Sacramentum Pœnitentiæ. De reliquis itidem Sacramentis est etiam probatu facilè, quia conditio de futuro apposita ipsi actui suspendit actum, donec ponatur conditio : sed quando postea ponitur conditio materia, & forma horum Sacramentorum non amplius adsunt, siquidem non sunt actus humani, & morales, qui possint suspendi ad tempus & aliquamdiu durare.

CAPUT VII.

Subjiciuntur, & explicantur aliquot assertiones spectantes ad praxim ministrandi Sacramenta.

Asserendum primò, ad valorem Sacramenti non esse necessariam in Ministro intentionem producendi, effectum Sacramenti; ratio est, quia Concilium Tridentinum tantùm exigit in Ministro intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, non verò voluntatem finis, propter quem agit Ecclesia, neque statuit effectum, qui per actionem Sacramentalem producitur, alioquin in Ministris Hæreticis, qui negant baptismi effectum, vel etiam Paganis; in quibus nulla est intentio producendi hujusmodi effectus, non perficeretur Sacramentum, quod est falsum, quia baptismus collatus ab illis, habetur ab Ecclesia ratus, ergo ad Sacramenti perfectionem non est necessaria in Ministro intentio producendi effectum Sacramenti. Hoc idem statutum etiam fuit in Concilio Rothomagensi Anno 581. supra millesimum tit. de sacram. cap. 2. ubi habetur : *Antea in plerisque nostrorum Diœcesium locis baptizati ab Hæreticis præsertim Calvinistis redeuntes ad Ecclesiam Catholicam iterum tingebantur hac sub verborum forma.* Si non es baptizatus, ego te baptizo, *quia dubitabant nonnulli de valore baptismi ab hujusmodi Hæreticis collati, eo quod non haberent intentionem baptizandi in remissionem peccatorum. Verùm quoniam illa formula baptizandi sub conditione fuit introducta propter baptismata occulta, & de quibus non apparebat, nec um mulieri, seu alteri privatim baptizandi credi debebat, contra verò constabat Calvinistas in publico cœlo baptizare in forma verborum. & materia à Christo instituta, nec de hoc facto ambigi poterat. Vetamus ablutionem repeti cum quibuscunque verbis à Calvinismo, aut aliis hæresibus similiter baptizantibus ad nostras Ecclesias transeuntibus, ne de Anabaptismo redarguamur.* In pluribus itidem aliis Conciliis fuit hoc idem definitum, & clarè etiam corroboratur authoritate D. Augustini epist. 97. ad Bonifacium Episcopum, ubi ait : *Nec illud te moveat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam, sed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur. Celebrantur enim per eos necessaria ministeria & verba Sacramentorum, sine quibus consecrari parvulus non potest. Spiritus autem iste Sanctus, qui habitat in Sanctis, ex quibus una illa Columba de argentata Charitatis igne conflatur, agit, quod agit etiam per servitutem, aliquando non solum simpliciter ignorantium, verumetiam damnabiliter indignorum. Offeruntur quippe parvuli ad percipiendam spiritualem gratiam non tantùm ab eis, quorum manibus gestantur (quamvis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quàm ab universa societate sanctorum atque fidelium, ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur, quibus placet, quod offeruntur, & quorum sancta atque individua charitate ad communicationem Sancti Spiritus adjuvantur, tota ergo mater Ecclesia, quæ in Sanctis est, hoc facit: quia tota omnes, tota singulos parit.*

Asserendum secundò intentionem internam veram & sinceram faciendi quod facit Ecclesia, necessariam esse in Ministris Sacramentorum, ut hæc valida sint, & rata. Hæc assertio pertinet ad dogma fidei, quia definita fuit à Martino V. in Concilio Constantiensi, ubi suspectus de hæresi inter alia interrogari jusserat : *An credant, quod malus Sacerdos,* cum debita materia, & forma & intentione faciendi, quod facit Ecclesia, verè conficiat *Sacramentum, seu verè baptizet.* Hoc eidem etiam definivit Eugenius IV. in suo decreto post Concilium Florentinum, ubi septem Sacramentis nominatim recensitis subdit : *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, scilicet rebus tanquam materia,*

verbis tanquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit ecclesia. Rursus Leo Papa X. speciatim hunc Lutheri duodecimum articulum damnavit: *Si Sacerdos non seriò, sed joco absolveret, si tamen credat se esse absolutum verissime est absolutus*, & Trident. Synodus sess. 7. can. 9. declaravit id pertinere ad fidei dogma; ait enim: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit ecclesia, anathema sit.* & sess. 14. cap. 6. ait: *Non debet pœnitens adeo sibi de sua fide blandiri, ut etiam si nulla illi adsit contritio, aut sacerdoti animus seriò agendi, & verè absolvendi desit, putet tamen se propter solam suam fidem verè, & coram Deo esse absolutum.* & can. 9. ait: *Si quis dixerit absolutionem sacramentalem sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronunciandi & declarandi remissa esse peccata confitendi, modo tantùm credat se esse absolutum, aut Sacerdos non seriò, sed joco absolvat, anathema sit.* Hæc autem doctrina fundatur in sacris scripturis & traditionibus Apostolicis, ex quibus constat, ministros Sacramentorum esse à Deo constitutos, ut sint dispensatores mysteriorum Dei; scribit enim Apostolus; ad Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei*, atqui mysteriorum dispensatores dici non possunt, nisi intentionem habeant propriè dictam, & sinceram; quisquis enim constituitur dispensator, prudenter agere debet, adeòque ex judicio rationis, & sincere ac propriè dicta intentione: Et firmari ex eo potest. Primò quia administratio Sacramentorum debet esse actio humana: sicut enim Christus homines constituit Sacramentorum Ministros ita voluit Sacramentorum administrationem esse actionem humanam, quæ non potest esse, nisi exerceatur cum intentione propriè dicta interiori, & sincera, & actio non est humana, nisi sit libera, nec est libera, nisi fiat ex judicio rationis, & cum intentione voluntatis: hinc oritur discrimen inter Sacramentum & frumentum, aut pharmacum ad quorum vim nihil confert Agricola vel Medicus, & possunt æquè prodesse, sive fortuitò, aut casu se offerant, sive consulto offerantur. Deus autem Sacramentorum administrationem voluit esse actionem humanam, proinde ex deliberata voluntate ac intentione elicitam. Secundò quia quando aliqua actio referri potest ad varios fines, ad unum non determinatur nisi qui illam præstat, eam determinet, ad unum potiùs quam ad alium finem: sed actio Sacramentalis ad varios potest referri fines, siquidem in sana potest aqua ablui vel ad abstergendas corporis maculas, vel ad sanitatem, vel etiam per jocum, quapropter quia hæc ablutio ad plures fines dirigi potest, necesse est, ut determinet ut ad Sacramentalem effectum ab ipsa intentione abluentis, quæ intentio verbis etiam sacramentalibus exprimitur, cum Minister dicit: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Tertiò quia adest discrimen inter instrumentum vivens, & liberum, ac inanimatum, & necessarium, quia inanimatum vel necessarium movetur, neque se movet, adeo ut ex sola principalis agentis motione determinetur ad agendum, ut calamus à manu scribentis determinatur ad hos vel illos Characteres efformandos: instrumentum verum vivens, & liberum movetur, & movet, quapropter non solùm indiget principalis agentis motione, verum etiam se ad agendum determinare debet: atqui Sacramentorum Ministri sunt instrumenta viventia, & libera Salvatoris Christi, idcirco inter administranda Sacramenta se se debent ad agendum determinare, quod intelligi nequit, nisi cum intentione interiori propriè dicta ac sincera agant. Quartò quia ut Sacramentum validè conferatur, qui illud administrat, gerere se debet, ut Christi, & ecclesiæ Ministrum: & nisi velit facere, quod agit ecclesia, non se gerit ut Christi & ecclesiæ Ministrum: est enim ecclesiæ Minister, qui præscriptis ab ea legibus obtemperat, & is obsequitur ecclesiæ, qui intendit id præstare, quod ecclesia agit: sicut è contra, qui detrectat id agere, quod facit ecclesia legibus non paret ecclesiæ, neque perinde ut illius Ministrum se gerit. Hinc qui jocosè, ac scurriliter ritum exerceret ecclesiæ ad Sacramentum aliquod administrandum valide non conficeret Sacramentum, nec valide illud administraret, idque declaravit Concilium Tridentinum, in quo damnati sunt Lutherus, & Calvinus asserentes Sacramenta per jocum, & non serio administrata nihilominus rata esse. Neque obstat, quod Sectarii objiciant, baptismum ab Athanasio puero administratum pueris cum eo colludentibus, & hunc baptismum ab Alexandro Episcopo Alexandrino fuisse approbatum, ut etiam alius baptismus, quem Genesius agens in theatro personam Mimi ad Christianæ religionis irrisionem sibi administrari voluit. Siquidem quòd attinet ad factum Athanasii jam paulò superiùs respondimus, Athanasium tunc habuisse ætatis annos plusquàm duodecim, & joco si adnectatur voluntas faciendi, quod præstat ecclesia non excluditur valor Sacramenti, potest enim aliquod opus externum Sacramenti dupliciter fieri, per jocum, primò eò quia velit quis solùm repræsentare, fingere, quod fit in ecclesia per ministrum baptizantem, & tunc nullum efficitur Sacramentum. Secundò si quis revera intendat facere licèt per jocum, & causa recreationis quod revera facit ecclesia, & tunc verè conficitur Sacramentum, quia adest vera intentio conferendi Sacramentum, adest vera materia & forma, imò & Minister consequenter nil deest ad valorem Sacramenti. Alii verò censent Athanasii pueri factum incertum, & dubium videri nec ad illius ætatem satis accommodatum: siquidem Alexander ad sedem Alexandrinam non fuit evectus ante annum 312. imò ante annum 321. ut colligitur ex Chronico S. Hieronymi: & quia Athanasius tempore Concilii Nicæni, quod congregatum fuit anno 325 esset Diaconus & inter celeberrimos illius ævi Theologos locum habuerit, ac paulò post Concilium Nicænum creatus fuerit Episcopus, non potest satis intelligi, quomodo luserit puer eo tempore, quo Alexander Ecclesiam Alexandrinam regebat, ut notat Socrates *lib. 1. Histor. Eccles. cap. 14.* Sozomenus *lib. 2. cap. 17.* & Ruffinus ad bæreos Sozomeno quique scripsit gesta illius ævi. Sed quidquid sit de hoc adhuc, Athanasius licèt ut puer luserit, rationis tamen erat compos, & pueros, qui Catechumeni erant, baptizavit eo ritu, quem ab Alexandro Episcopo fieri viderat, adeoque licet per jocum cum aliis pueris Catechumenis eos baptizaverit, habuit tamen veram intentionem in tali administratione baptismi faciendi, quod faciebat ecclesia, scilicet actionem sacram per Sacramentum ministrandum ob delectationem quidem, sed animo serio, & intentione sincera exercendi, quod in administratione baptismi agit ecclesia: quamobrem S. Alexander pueros accuratè interrogâsset, quidnam ipsis dixisset, ac fecisset Athanasius, & quid ipsi respondissent, & quid edocti fuissent, ait Sozomenus loc. cit. *Omnia juxta ordinem ecclesiasticum exactè in illis servata esse deprehendisset, communicato consilio cum Sacerdotibus,*

quos

quos circa se habebat, censuit non rebaptizandos esse eos, qui in simplicitate divinam gratiam semel recipere meruissent. Reliqua verò quæ à solis sacerdotibus baptismum tradentibus administrari fas est, in illis supplevit. Athanasium verò aliosque pueros, qui in eo ludicro Presbyterorum aut Diaconorum partes egerant sub divino testimonio parentibus ipsorum tradidit, quo ipsos ad Ecclesiæ ministerium educarent, informarentque ad ea officia, quæ fuerant imitati. Asserit tamen Sozomenus, factum istud ex vaga relatione se narrare quam ex certis monumentis illud excerpere. Quod autem ad Genesium pertinet, communiter negant ipsum in theatro agentem personam Mimi fuisse jocosè baptizatum, siquidem cum sacris ministeriis vellet in theatro illudere, afflante Dei gratia seriò ad christianam fidem se convertit, & conversus à Presbytero, quem simulato morbo vocaverat, seriò baptizatus est, 'ut habetur in Martyrologio Adonis, quapropter Catalogo Martyrum adscriptus fuit.

Asserendum tertiò, ad valorem Sacramenti non sufficere intentionem habitualem in Ministro, neque necessariam esse actualem, sed sufficere virtualem, adeo ut cum hac intentione ratum habeatur Sacramentum. Ratio est, quia cum administratio Sacramenti debeat esse actus humanus ex deliberatione, & judicio rationis procedens, ideo non sufficit in Sacramentis administrandis intentio habitualis, qualia inest ebriis, vel dormientibus, si antea habuerint intentionem actualem non retractatam, propterea perseverantem habitualiter, quia ab hac intentione habituali non procedit actio deliberata, quæ sufficiat, ut Sacramentum ratum habeatur: quod verò intentio actualis necessaria non sit, quamvis esset optanda, ut accuratius administraretur Sacramentum ex eo liquet, quia quamvis nitatur Minister esse attentus operi, cui vacat, non tamen est in ejus potestate omnino positum, ne mens illius distrahatur in alias cogitationes, neque humana fragilitas patitur hanc continuatam attentionem actualem, præsertim ad diuturnum tempus, quo ministrantur Sacramenta, quamvis optimum factu esset, si Minister actualem intentionem nunquam interruptam sibi posset procurare. Quamobrem in ministrandis Sacramentis sufficit in ministro virtualis intentio, qualis est, cum Sacerdos accedens ad baptizandum intendit facere circa baptizandum quod facit ecclesia: licet postea in ipso exercitio actus cogitatio ejus ad alia trahatur ex virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst. 64. art. 8. in responsione ad tertiam objectionem.* Cæterum juvat observare voluntatis intentione distingui ab attentione mentis, adeo ut possit contingere, ut cesset actualis mentis attentio perseverante actuali voluntatis intentione: siquidem agit voluntas juxta propriam inclinationem unde habetur vulgatum illud: amor meus, pondus meum, unde jam voluntas propensione sua feratur ad rem aliquam faciendam, quamvis mens non attendat, dici potest esse in eo, qui agit actualem rei agendæ intentionem: ita qui ambulat, & cum amico confabulatur, & mente advertit ad res ipsas, de quibus est confabulatio instituta, & sæpe de ambulatione non cogitat, cùm tamen velit actualiter ambulare: ita in Ministro Sacramenti fieri potest, ut cesset attentio mentis, & perseveret intentio voluntatis, ut cum quis Sacramentum Eucharistiæ pluribus centenis hominum administrat, quamvis non semper attendat mente ad id, quod agit, vult nihilominus continuare suam actionem, & ministrare Eucharistiam, adeo ut perseverante intentione voluntatis non semper perseveret mentis attentio. Verùm intentio illa absoluta esse debet non conditionata propriè dicta, quæque conditionem de futuro apponit, effectum suspendit Sacramenti, nec potest efficax esse.

Asserendum quartò, verum Ministrum Sacramentorum (exceptis baptismo, & matrimonio) non esse quemlibet hominem etiam baptizatum, sed eum solùm, qui ritè in ecclesia ordinatus est; excipitur baptismus ob summam ejus necessitatem; semper enim Ecclesia, intellexit, posse baptismum à quolibet homine conferri; cum enim sit simpliciter ad salutem necessarius baptismus, congruum erat, ut præsto semper esset ubique locorum ejus Minister. Rursus excipitur etiam matrimonium, quia consistat in mutuo contractu duorum non poterat aliter fieri, quam ut si contrahentes essent Ministri. Cæterum assertio evincitur ex scripturis docentibus, diversa esse officia in ecclesia, nec omnia omnibus convenire: siquidem Apostolus ad Roman. 12. & 1. ad Corinth. 12, & ad Ephes. 4. ait: Alios posuit Apostolos, alios Prophetas &c. nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? & hoc idem dici potest de Pastoribus, & Doctoribus, qui à D. Paulo recensentur. Neque responderi potest hic Apostolum tantùm agere de usu (Lutherani enim dicunt non de potestate, quam omnibus baptizatis communem esse volunt, tametsi ad tollendam confusionem non oporteat omnes hac uti potestate, sed tantum eos, qui legitimè sunt vocati, intelligendum sit,) Quia Apostoli non habuerunt potestatem Apostolicam, antequam illam à Christo acciperent. Secundò evincitur assertio ex illo ad Hebr. 5. *Nemo assumit sibi honorem, nisi qui vocatur à Deo tanquam Aaron,* non igitur quotquot sunt de populo Dei per susceptum baptismum non sunt statim Sacerdotes. Neque potest dici hunc locum esse intelligendum de solo exercitio, ut respondent Sectarii, siquidem Aaron antequam vocaretur à Deo ad Sacerdotium, non habuit usum, nec potestatem propterea assumere honorem non est exequi potestatem, sed eam accipere, ut colligitur ex sequentibus verbis: *Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret,* adeo ut assumere honorem idem sit ac Pontificem fieri, non verò idem ac exercere Pontificatum. Rursus Apostoli baptizati omnes fuerunt, & ante Christi passionem etiam baptismum conferebant aliis: siquidem quod baptizaverint, habetur Joan. 4. Et quod ipsi baptizati fuerint, docet D. Augustinus epist. 108 ad Seleucianum, neque credibile est, eos à Christo jussos fuisse baptismum aliis conferre, antequam ipsi baptismum susciperent, sed potestatem conficiendi Eucharistiam acceperunt postea, cum Christus Luc. 22. dixit: *Hoc facite in meam commemorationem; pari pacto acceperunt potestatem absolvendi,* quando Christus Joan. 20. dixit: *Quorum remiseritis peccata, remissa sunt &c.* unde Apostoli eo ipso, quod aqua fuerunt abluti baptismi instituti fuerunt Sacerdotes ex vi ejusdem baptismi, sed ex collatione iisdem facta à Christo, adeo ut non quilibet baptizatus possit esse verus Minister Sacramentorum. SS. Patres etiam hoc idem semper docuerunt in ecclesia. S. Dionys. lib. de Eccl. Hierarch. c. 5. multa habet de ritu ordinandi Sacerdotes, & D. Hieron. super Ezech. ait: *Grandis dignitas Sacerdotum, sed grandis ruina si peccant, lætamur ad ascensum, sed timeamus ad lapsum.* D. Chrysost. lib. 2. de dignit. Sacerd. ait: *Sacerdotis aspice dignitatem, agitur in terra, sed officium cœlestibus negotiis continetur. Non enim homo, neque Archangelus, sed ipse Spiritus S. hoc munus instituit, atque adhuc manentes in carne mysterio ungi præstitit Angelorum.* Rursus quæ sancti Patres habent furè de ritu, & Sa-

cramento ordinis probant luculenter hanc veritatem scilicet, non omnes baptizatos esse Ministros omnium Sacramentorum, nec ex vi baptismi esse Sacerdotes, hinc in Concilio Tridentino sess. 7. can. 10. definitur *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo & in omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem anathema sit.* Ratio etiam hæc fidei dogma suadet: siquidem in lege veteri, ubi imperfectiora erant Sacramenta, & ministeria, non tamen poterant omnes ea ministrare; sed soli Sacerdotes, ergo à fortiori etiam in lege evangelica, quapropter D. Paulus se & alios Apostolos dispensatores, & Ministros nuncupat 1. Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros & dispensatores mysteriorum Dei.* Neque urget, si dicas, Christianos factos esse in baptismo Sacerdotes spirituales, quia etiam in lege veteri Israelitæ fiebant in circumcisione spirituales Sacerdotes, & poterant omnes offerre spirituales hostias. Imò quod dixit D. Petrus de omnibus Christianis: *vos autem genus electum, regale sacerdotium*, ut habetur 1. Petr. 2. hoc idem antea dixerat Moyses Exodi 19. de omnibus Israelitis. *Si audieritis vocem meam, & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis, & vos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta.* Et nihilominus constat, Oziam Regem lepra punitum fuisse, quia fungi voluit munere sacerdotali, seu adolere incensum, quod proprium erat sacerdotum, 2. Paral. 26. Imò Ozam fuimus morte punitum 2. Reg. 6. eò quia ausus fuerit extendere manum ad Arcam Dei, eò quia boves eam trahentes recalcitrarent, percussit eum iratus Dominus super temeritate, & mortuus est ibi juxta arcam Dei, eò quia solis Levitis, seu Ministris Ecclesiæ licitum erat Arcam Dei tangere. Quòd si in lege veteri non licuit omnibus munus Levitarum sibi assumere à fortiori neque in lege evangelica licitum est omnibus hominibus baptizatis munus exercere Sacerdotis. Sed Sectarii objiciunt textum ex 1. Pet. 2. ubi Christianos omnes asseris esse Sacerdotes. *Tanquam lapides superædificamini in sacerdotium sanctum, vos genus electum, regale sacerdotium, ut annuntietis virtutes ejus, qui vocavit vos*; & Apocal. 5. *Fecisti nos DEO nostro regnum & sacerdotium* & cap. 20. *Erunt sacerdotes DEI, & Christi ejus.* Sed respondetur, hos textus esse intelligendos de sacerdotio spirituali, quo offerimus hostias spirituales seu opera bona, ac præcipuè laudes, & preces, quod quidem sacerdotium est commune omnibus hominibus addictis culturæ virtutum, & pietatis studio: præter hoc sacerdotium datur inter Christianos aliud propriè dictum, quo offertur verum sacrificium, & ad cujus officium pertinet ministrare verbum, & Sacramenta populis, idque patet ex eodem D. Petro, qui hostias spirituales specificat: quia verò jungit regnum cum sacerdotio, infertur Christianos quoslibet perinde esse Sacerdotes, uti sunt Reges. Nec annunciatio virtutum est intelligenda de publica verbi Dei prædicatione, sed de gratiarum actione ob suscepta beneficia. Petrus enim volt Christianos laudare, & magnificare Deum. Sed instant, quia Christus est verus Sacerdos, ut habetur Psal. 109. Sed omnes Christiani sunt fratres Christi Psal. 121. *Narrabo nomen tuum fratribus meis*, & Psal. 44. *Unxit te DEUS oleo lætitiæ præ consortibus suis.* Ergo omnes Christiani sunt Sacerdotes, sed contra, quia ex inde nihil concluditur contra nostrum assertum: nam Christus non erat Sacerdos ut Aaron sed *secundum ordinem Melchisedech*: siquidem in sacerdotio Aaronico fratres erant Sacerdotes, quia Tribus Levi ad hoc separata, & assumpta fuit, sed in sacerdotio secundùm ordinem Melchisedech solus primogenitus erat sacerdos. Præterea in Sacerdotio Aaronico soli fratres naturales erant, non autem adoptativi. Christiani verò sunt fratres adoptivi non naturales Christi, quatenus per gratiam sanctificantem participant naturam divinam.

Asserendum quintò neq; ad validam collationem Sacramentorum requiri probitatem & fidem in Ministris, idque colligitur ex scripturis Matth. 23. *super cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, quæcunque dixerint vobis, observate, & facite, secundùm autem opera eorum nolite facere* 1. Corinth. 3. *Neque quis plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat DEus.* Sancti Patres itidem hoc fidei dogma adstruunt, præsertim Augustinus Tract. 5. in Joan. ubi ait: *Quid in Christo non noverat Joannes? Potestatem Baptismi ipsum Dominum sibi habiturum, & retenturum, sed ministeriam planè transiturum in bonos, & malos? quid tibi facit malus Minister, ubi bonus est Dominus?* Et D. Ambrosius in Prologo in lib. de Spiritu Sancto ait: *Non mandavit Damasus, non mandavit Petrus, non mandavit Ambrosius, non mandavit Gregorius? Nostra enim sunt servitia, sed tua Domine sunt Sacramenta, neque enim humanæ opis est divina conferre, sed tuum Domine munus est, & Patris.* Et id definitum etiam fuit in Concilio Tridentino sess. 7. can. 12. ubi habetur: *si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit.* Ratio itidem hoc fidei dogma docet, quia si Ministri sua virtute conferrent baptismum, essent diversa baptismata, & quidem alia aliis meliora pro diversitate meritorum, & excellentiæ Ministrorum baptizantium, atqui unum tantùm esse baptisma asserit Apostolus ad Ephes. 4. Præterea quia Apostoli nunquam vocarunt baptismum suum, quem aliis conferebant, cum tamen vocaverint evangelium suum, quod prædicabant, & promulgabant Gentibus *ad Roman.* 16. & ad 2. *Timot.* 2. ait Apostolus *juxta evangelium meum*, ergo in baptismo ideo nihil suum agnoscebant, nisi nudum ministerium, adeo ut baptismus non dependeat à probitate, vel pravitate Ministri, sed à solo Deo. Præterea æquum fuerat, ut Sacramenta non penderet ab humana virtute, ne homines assuescerent in hominibus sperare, & confidere, cùm scriptum sit: *Maledictus homo, qui confidit in hominem.* D. Thomas itidem ait: Ministros Ecclesiæ tantùm instrumentaliter agere in Sacramentis, & conferre posse Sacramenta sive boni sint, sive mali, quia instrumentum non agit secundùm propriam virtutem, & formam, sed juxta virtutem illius, à quo movetur, Rursus DEUS non confert ob peccata potestatem jurisdictionis, ut patet, 1. Petr. 2. ubi Apostolus injungit, ut Christiani obediant Dominis suis, non tantùm bonis, & modestis, sed etiam discolis: & ibidem jubet, obediri Regibus, & aliis Magistratibus Gentilium, quam via essent infideles, ergo multò minus aufert potestatem ordinis, quia si potestas auferretur ad puniendum eum, qui ea est insignitus, magis auferenda esset potestas jurisdictionis, quàm ordinis, quia illa magis amatur, unde & magis puniretur, cui illa auferretur, hinc magis dependet potestas jurisdictionis à probitate vitæ ejus, in quo est, quàm potestas ordinis: quia magis dominantur passiones in imperante, quam in Sacramenta administrante. Præterea quia Deus non adimit potentias naturales ad opera naturalia ob peccata, ut exploratum

est

est, consequenter neque auferre debet potestatem naturalem ad opera supernaturalia, in quibus non consistit meritum operantis, quia DEUS non minus bono providit totius ecclesiæ, quam bono totius mundi, & D. Augustinus observat, Judam efficaciter baptizasse, quia non legimus rebaptizatos quos ipse baptizavit: Cæterum quamvis status gratiæ, seu probitas in Ministro non sit necessaria ad Sacramentorum validitatem, requiritur tamen ad licitam & condignam eorundem ministrationem, unde D. Thomas docet Ministrum peccare mortaliter, si peccati mortalis consciens nulla urgente necessitate conferat Sacramenta, & ita etiam docet D. Augustinus contra epistolam Parmeniani cap. 10. ubi ait; *Omnia Sacramenta cùm obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus*; & ratio præcipua desumitur ex dignitate Sacramenti, quod reverenter, & non indigne tractari debet. Dicitur tamen nulla urgente necessitate, quia si Minister in peccato mortali existens deberet baptizare vel Sacramentalem confessionem audire illius, qui periclitatur de vita, deberet, quantum potest, actum contritionis elicere, & Sacramentum ministrare, ne alius decederet sine Sacramento.

Sed contra assertionem dices, nemo dat, quod non habet, Hæretici autem, & impii non habent remissionem peccatorum, ergo, non dant, neque administrant efficaciter Sacramenta, Idem dicendum de Spiritu Sancto necessario ad remissionem peccati. Sed contra, quia licet Hæretici, & impii non habeant formaliter remissionem peccatorum; eam tamen habent ministerialiter; perinde ac famulus, qui sæpe non habet obolum, & tamen defert multos aureos susceptos à Domino suo ad alium juxta Heri intentionem. Rursus in rebus naturalibus, & artificialibus effectus non debet esse similis instrumento, sed causæ principali, non enim calor, qui est instrumentum, quo ignis agit, habet in se formaliter substantiam ignis, ut nec dolabra formam Cathedræ, quamvis eam efficiat instrumentaliter. Ad id quod addebatur de Spiritu Sancto, respondent Chrysostomus & Cyrillus, Spiritum Sanctum remittere peccata potestativè. Sed instabis quia Sacramenta pertinent ad solam ecclesiam Catholicam, quam Christus condidit: sed Hæretici, & schismatici sunt extra Ecclesiam, & in Synagoga Sathanæ consequenter non possunt Sacramenta ministrare. Sed contra, quia tametsi interdum Sacramenta reperiantur extra Ecclesiam, pertinent tamen semper ad Ecclesiam, ideoque cum baptizati ab Hæreticis veniant ad Ecclesiam, ideo tale baptisma pertinet ad Ecclesiam, quia per ipsum baptizatus Ecclesiam ingreditur, quapropter in baptizato baptismus retinetur, ut validus, & error in baptizante corrigitur. Hinc errarunt, teste Eusebio lib. 7. cap. 6. olim Episcopi Asiæ, & referente D. Augustino *lib. 2. de Baptism. cap.* 7. etiam plures Episcopi Africæ, eò quia putaverint rata non esse Sacramenta, quæ ab Hæreticis, & schismaticis ministrabantur post separationem eorum ab unitate Catholica, & Agrippinus Episcopus Carthaginensis notatur Antesignanus hujus opinionis, cui in Cathedra, & hoc errore successit S. Cyprianus, ita tamen, ut ab Ecclesiæ unitate se nunquam separaverit, ut constat ex epistolis ad Quintum, & Pompejum, eò quia parati semper essent parere Romanæ Ecclesiæ, si oppositum definiret, quapropter nunquam habitus est Hæreticus, imò D. Augustinus testatur in epist. 48. ad Vincentium, S. Cyprianum revocasse postea sententiam re melius perspecta, quàm cum aliis Episcopis definierat. D. Hieron. in dialogo contra Luciferianos permotum scribit authoritate Stephani Romani Pontificis, qui omnes rationes pro hac rebaptizatione sola allegata consuetudine ecclesiæ, & traditione Majorum superaddit, quia cum certum sit, consuetudinem universæ Ecclesiæ perpetuam esse non posse, pugnare cum verbo Dei; & cum clarior sit consuetudo ipsa, quam ipsum verbum, rectè intulit, verbum Dei esse interpretandum ex consuetudine, & non esse abolendam consuetudinem ob verbum DEI obscurum, & ambiguum.

Asserendum sextò, esse fidei dogma, requiri in Ministro intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit, & ad id sufficere intentionem virtualem, ut superiùs ostendimus, etenim quod intentio requiratur liquet ex scripturis Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, ubi enim exprimitur attentio rei, seu consecrationis, quæ non potest attendi, quin fiat ex deliberatione ac intentione. Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, quod fieri nequit nisi præcedat actus voluntatis in Ministro, at Christus non determinavit, ut solvant, vel ligent, sed reliquit in eorum arbitrio, ex quo evidenter infertur, quod requiratur intentio: quod autem dicitur de uno Sacramento, id etiam de reliquis asseritur: ait enim Christus Matth. 24. *Quis est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam*, ubi fidelitas, & prudentia significant, talem esse hunc servum, ut in ejus arbitrio sit exequi, vel non exequi, ad quod requiritur fidelitas, & prudentia, tum quia hoc definivit Concil. Florent. ubi habetur: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia; verbis tanquam forma & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit ecclesia, quod si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.* Hoc idem definitur in Concilio Tridentino Sess. 7. can. 11. *Si quis dixerit, in Ministris dum Sacramenta conficiant, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit ecclesia, anathema sit.* Ratione hoc idem etiam evincitur, primò, quia agens personam Ministri debet facere secundum institutionem Domini sui, & eam habere in intentione; ut si mittam Procuratorem, ut mihi domum emat, non solum exercere debet actionem externam emendi, verum etiam habere intentionem faciendi, prout talem emptionem Dominus instituit, scilicet emendi domum Hero non sibi: sed conficientes Sacramenta non sunt quasi nudi internuntii epistolas deferentes, sed dispensatores ac gerentes vicem Christi & Ecclesiæ ex potestate sibi commissa, ut liquet 1. Corinth. 4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*; & Matth. 24. indicatur potestas Ministrorum non esse simplex ministerium. Hinc ait Christus: *Quis est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam*: Ubi arbitrium Ministri requiritur, quod si arbitrium, etiam intentio id agendi quod agit ecclesia, & Christus instituit. Et firmatur quia sequeretur legentem verba consecrationis in mensa sine intentione consecrandi adhuc consecrare totum panem mensæ, ex quo sequitur præter prolationem verborum requiri etiam in Ministro intentionem faciendi actionem sacram, notandum tamen est, pluribus modis posse unum hominem esse instrumentum alterius alicujus agentis. Primò secundùm sola membra corporalia, ut si quis utatur manu alterius ad aliquid accipiendum, vel si adigat eum ferre onera, quod fieri potest eo etiam contra nitente. Secundò per membra corporalia, & potentias sentientes, ut si quis jubeat servum legere aliquid vel quidpiam alteri significare vel excubias agere & renunciare, quid viderit

dem; ad hoc enim non requiritur voluntas servi, nisi prout actum exteriorem vult exercere, quia etiam si non intendat legere significanter, si tamen valit ea proferre, suo satisfacit muneri: quia non utitur Dominus pro instrumento, nisi ejus lingua, vel oculis. Tertio per membra corporalia potentias sentientes, & etiam rationem, ut quando Princeps constituit præsides, & Judices in urbibus, qui nomine suo jus dicant, & gubernent populos, in his enim non solum corpus & sensus, verùm etiam prudentia, & voluntas sunt instrumenta, non enim Princeps determinat actiones particulares, sed eas relinquit in arbitrio substituti, seu instrumenti, & tunc in instrumento requiritur necessario non solùm potestas, sed etiam voluntas, consequenter intentio exercendi actiones. Nec verè absolutus, quem Judex sine intentione absolvit, quamvis exterius videatur absolutus, & Ministros Sacramentorum esse instrumenta hujus tertii generis per se liquet, quapropter in ministratione Sacramentorum requiritur in iisdem intentio faciendi quod ecclesia facit, & Christus instituit, idque firmari potest, quia ad conficienda Sacramenta requiritur intentio, quæ determinet actionem ad esse Sacramentale, tollatque indifferentiam verborum ad actionem, siquidem baptizare est abluere aquis; abluit autem, qui abstergit sordes corporis, qui membra refrigerat, qui lavando medetur, & qui per baptismum & prælationem verborum abstergit peccata, sed nihil fingi potest, quo hæc ablutio determinetur ad unum potiùs quàm alium effectum, nisi ex intentione Ministri proferentis verba, & cujus est tota actio: hæc autem intentio faciendi Sacramentum, aut quod intendit ecclesia, est, quæ tollit indifferentiam, & determinat ablutionem in ordine ad talem effectum. Quod si dicas, illam ablutionem determinari ab intentione suscipientis, id falsum est, quia intentio requiritur in ministro, & de illa in præsenti agimus, & non potest actio unius determinari ab actione alterius. Præterea quia infantes qui baptizantur, nihil possunt intendere, vel percipere, cum nondum sint capaces. Neque potest hæc determinatio haberi ab institutione Christi: quia si id faceret, ut verba illa id significarent dummodo proferantur exterius absque ullo ordine ad intentionem dicentis, quare non esset verum Sacramentum, si à Psittaco proferantur. Præterea quia adest discrimen inter verba speculativa, & practica; illa enim totam suam efficaciam habent in significando, à quocunque dicantur, eandem vim habent, idem enim significant verba, sive proferantur ab homine probo seu malo, sive è sobrio vel multo vino madido, dummodo non sit ambigua significatio, quia tunc intentio dicentis ea determinare debet: sed verba practica, quæ præter significationem habent efficientiam, non sunt efficacia, nisi ab eo qui habet potestatem, & voluntatem faciendi quod verba significant: & id patet inductione: siquidem imperia Regum & Judicum sunt efficacia, non verò imperia privatorum, Pari pacto qui habent donum miraculorum, efficaciter imperant morbis, & dæmonibus, non verò alii, quamvis iisdem verbis utantur. Ratio est, quia cum verba per se & naturaliter non sint operativa, necesse est, ut tunc solum sint efficacia, quando ab eo dicuntur, qui habet potestatem. Hoc idem de voluntate probari potest; siquidem potestas nunquam exit in actum, nisi velit actum illum exercere, qui eam habet. Hinc de potestate prophetandi, ait D. Paulus. 1. Corinth. 14. Spiritus Prophetarum Prophetis subjecti sunt, hoc idem etiam liquet experientia, quia si rex sine intentione, & somniando jubeat aliquem occidi, imperium tunc non solet man-dari executioni; quia non constat, an velit, quamvis possit illud rex jubere, etqui liquet verba Sacramentorum esse verba practica, cùm sint instrumenta nostræ justificationis, consequenter requirunt potestatem, & voluntatem, consequenter etiam intentionem. Quòd si dicas, verba Sacramentorum habere in se virtutem operativam ex Christi institutione, consequenter efficaciam eorum non pendere ab intentione vel potestate Ministri. Contra est, quia in Ministro est virtus operativa efficienter, & instrumentaliter, ut est in Sacramento, quo pacto virtus Sacramenti esset dependens à Ministro; tunc enim solùm verba illa habent virtutem, dum conjunguntur cum virtute, quæ Ministro inest, ita Sotus in 4. *dist.* 1. *quæst.* 5. & plures alii. Verùm non desunt, qui censeant, ministrum non habere in se vim ullam efficientem respectu nostræ justificationis, sed solum eam esse in Sacramento: & Ministrum solùm concurrere applicando Sacramenta, sicut qui plantat, & qui rigat, hi enim non producunt efficienter & physicè fructus arborum, sed applicant agentia, & ita videtur sentire D. Thomas art. ad 2. ubi ait: *Sacerdotes illuminare populum, non quidem gratiam infundendo, sed Sacramento gratia tradendo.* Neque inde inferendum est, Ministros in hac sententia non verè, & propriè consecrare, absolvere, lavare, & reconciliare; nam id inter est discriminis inter agentia voluntaria, & res cæteras, quod res inanimatæ propriè non dicuntur agere, sed potiùs agi: imò res ceteræ etiam animatæ, non tamen agentes voluntariè dicuntur agere, quando solùm applicant agentia, hinc vulpes, quæ ignem caudis applicatum à Samsone segetes flavescentes & ad messem maturas combusserunt, non dicuntur ipsas combussisse, sed Samsonem mediantibus vulpibus: secus agentia voluntaria, quando de industria applicant alia agentia, dicuntur proptiissimè agere. Nam & Medicus propriè curat ægrotum, quando adhibet medicinam salutarem, & propriè eum occidit, si de industria ei venenum propinet.

Dices si ab intentione Ministri dependeret efficacia Sacramenti, nemo posset esse certus se accepisse verum Sacramentum, aut ejus effectum, unde homo privaretur hac consolatione spirituali & semper viveret anxius, quia non posset esse certus de intentione Ministri. Præterea quia D. Chrysostomus homil. 85. in Joan. ait: *Sacerdos linguam, & manus præbet, neque enim justum est propter alterius malitiam ad salutem nostram accedentes offendi.* Præterea quia nimis durum videretur, si negotium nostræ salutis ab arbitrio dependeret impii Ministri; sed contra, quia tametsi non sit homo certus certitudine metaphysica de intentione Ministri, sufficit tamen, si moraliter sit certus, quatenus ei non constat Ministrum contrariam habuisse intentionem; non enim homo debet quærere in hac vita infallibilem certitudinem de sua salute, vel justificatione, sicut est certitudo fidei divinæ: hæc enim non convenit statui, de quo Paulus ad Philipp. 2. scribens ait: *Cum timore & tremore salutem vestram operamini.* Igitur sufficit certitudo moralis & æquum judicium, quod efformare debemus de legitima Ministrorum intentione, quæ in ministrandis Sacramentis, cùm sit illis facillima, dubitare de ipsa non debemus, nisi aliquo exteriori signo id probant. Ad aliud, quod addebat ex D. Chrysostomo, respondetur, ipsum tantùm loqui de probitate non requisita, non autem de intentione. Quod verò intentio virtualis sufficiat, superius jam ostendimus; siquidem si actualis intentio esset necessaria, id videretur superare vires humanæ naturæ, quia adeo lubrica est mens hominis, ut in cogitatione unius tantùm rei diu

detineri nequeat, proinde anxii scrupulis essent omnes. Quapropter sufficit, si Minister sibi proposuit actu baptizare, consecrare, vel absolvere, & ex vi talis intentionis actualis humano more se applicet ad agendum, quamvis postea in ipsa actione distrahatur, nec cogitet, quid faciat. Hinc sufficit, si Sacerdos, dum paramenta induit in Sacristia, habeat animum consecrandi hostias ad id allatas, & ad illum finem coram se positas, & si deferantur ad altare, & sub initium missæ eas videat, & iterum habeat intentionem eas consecrandi, quamvis tempore consecrationis illarum non recordetur, dummodo sint præsentes, quando hostiam consecrat, quam præ manibus habet, eas consecrat. Cæterum perversa intentio Ministri suscipientibus Sacramenta non obest, si illam ignorent, & ejus peccato non communicent, ut docet D. Thomas 3. part. quæst. 64. art. 10. ubi ait: *Perversa intentio pervertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex perversa intentione Ministri pervertitur id, quod agit in Sacramentis, in quantum est opus ejus, non in quantum est opus Christi, cujus est Minister, & est simile, si Minister alicujus hominis prava intentione deferret pauperibus eleemosynam, quam Dominus recta intentione mandaret*, quapropter si improbus Sacerdos vitiis corruptus, vel etiam magicis artibus deditus, pactoque execrando Diabolo obligatus serio quidem baptizaverit infantes sibi oblatos, ac perfuderit aquam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & tamen veram, ac sinceram habeat voluntatem exercendi exteriorem illam cæremoniam, sicut ea Ecclesia utitur, sed tamen intentionem habuerit, infantes, quos baptizat, Diabolo devovere, adhuc parvulis illis aqua Baptismi ablutis non nocet sacrilega intentio Ministri, quia illos per Baptismum Christus Deo consecravit, qui baptizat; consecravit columba, seu Ecclesia, cujus nomine Minister baptizavit, neque verba Evangelii, quæ integra fuerunt prolata, frustrari possunt sua virtute, & ita asserendum de aliis Sacramentis, quapropter Joannes Chrysostomus homil. 85. in Joan. ait: *Neque Angelus, neque Archangelus quicquam in his, quæ à Deo data sunt, efficere potest, sed Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus omnia facit. Sacerdos & linguam, & manus præbet. Neque enim justum est propter alterius malitiam ad salutem nostra symbola fide accedentes offendi.* D. Augustinus lib. 7. de Baptismo contra Donatistas cap. 53. & alibi asserit, Baptismum collatum ab Hæreticis, vel aliis infidelibus cum intentione faciendi, quod Romana Catholica facit, & adsit materia, & forma vera suum sortiri valorem: ait ipse: *Qui ubicunque, & à quibuscunque illud verbis evangelicis consecratum, sine sua simulatione, & cum aliqua fide acceperint*: ex his omnibus constat, intentionem Ministri pravam non nocere sumenti Sacramenta, neque suscipientes Sacramenta peccato communicare Ministri; & hanc semper fuisse Ecclesiæ consuetudinem, & doctrinam, ut ad indagandam de veritate collati Sacramenti inquireretur, an Ministri legitimam adhibuerint materiam, & formam, seu verba præscripta in collatione eorumdem adhibuerint, ac protulerint, & ritum omnem à Christo institutum, & eo modo, quo ab Ecclesia Catholica servatur, perfecerint, neque ultra quæsitum fuit de Ministri moribus rectis, vel pravis, dummodo habuerit intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. Hinc in Concilio Niceno damnatum fuit Baptisma Paulianistarum, non ob pravam intentionem, & vitam, sed quia, ut observavit Innocentius I. non baptizabant in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Et interrogatus D. Leo Papa de iis, qui inter Hæreticos baptizati sunt; respondet epistola secunda ad Rusticum Episcopum Narbonensem cap. 18. *Non se ipsos baptizatos isti nesciunt, sed cujus fidei fuerint, qui ipsos baptizaverunt, se nescire profitentur. Unde quoniam quolibet modo formam baptismatis acceperunt, baptizandi non sunt: sed per manûs impositionem invocata virtute Spiritus Sancti, quam ab Hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi sunt.* Circa idem dubium interrogatus itidem Nicolaus Papa I. respondit ad consulta Bulgarorum cap. 14. *A quodam Judæo nescitis, utrum Christiano, vel Pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis: & quid de iis sit agendum, consulitis. Hi profectò, si in nomine Sanctissimæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Christi, sicut in actibus Apostolorum legitur, baptizati sunt, constat eos non esse denuo baptizandos.* Ex quibus infertur, Ecclesiam semper credidisse, pravam Ministri intentionem non nocere sumentibus Sacramenta, dummodo ignorant hanc pravam Ministri intentionem, & ejus peccato non communicent.

Hinc licitum est, Sacramenta suscipere à malis Ministris, quamdiu ab Ecclesia tolerantur, seu juridicè latet promulgata sententia, non sunt excommunicati, nec suspensi, neque Notorii Clericorum percussores, & id definitum etiam fuit à Martino V. Papa in Concilio Constantiensi, & Constitutione, cui initium est, *ad evitanda*, imò id ab initio semper tenuit Ecclesia, quapropter Nicolaus I. in responsis ad consulta Bulgarorum respons. 71. ait: *Sciscitantibus vobis, si à Sacerdote, qui sive deprehensus est in adulterio, sive de hoc fama sola respersus est, debeatis communionem recipere, nec ne: respondemus, non posse quempiam quantumcunque pollutum Sacramenta divina polluere; quæ purgatoria cunctarum remedia contagionum existunt. Nec potest solis radius per cloacas, & latrinas transiens, aliquid exinde contaminationis attrahere. Proinde qualiscunque Sacerdos sit, quæ sancta sunt, coinquinare non potest. Ideoque ab eo usque, quo Episcoporum judicio reprobetur, communio percipienda est, quoniam mali bona ministrando se tantummodo lædunt: & cerea fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis verò lumen in tenebris administrat; & unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet: sumite igitur intrepidè ab omni Sacerdote Christi mysteria, quoniam omnia in fide purgantur. Fides enim est, quæ vincit hunc mundum; & quia non dantis, sed accipientis sit, docente Sancto Hieronymo, ad credendum in omni anima, Baptismum esse perfectum, & in omni Sacerdote corpus Christi esse perfectum. Qui rursus sacra scriptura concordans ait: Priusquam audias, ne judicaveris quemquam, atque ante probationem accusationis illata, neminem à tua communione suspendas; quia non statim, qui accusatur, reus est, sed qui convincitur criminosus.* Ratio itidem id suadet, quia ut docet D. Thomas 3. *part. quæst. 64. art. 6.* Accedentes ad Sacramenta Ecclesiæ suscipienda ea recipiunt à Ministris Ecclesiæ, non quatenus sunt tales personæ, sed quatenus sunt Ministri Ecclesiæ, & Christi, cujus vices gerunt; proinde quamdiu ab Ecclesia Ministri, & Sacerdotes tolerantur in sacris Ministeriis obeundis, suscipientes ab iisdem Sacramentum, non communicant eorum peccatis, bene tamen communicant Ecclesiæ exhibentis tales Sacerdotes, ut Mini-

ftros Ecclesiæ. Hinc, urgente necessitate, Parochiani non solùm possunt recipere, verùm etiam licitè petere à Parocho suo, quantumvis malo, sibi ministrari Sacramenta, si Parochus, quamvis malæ famæ, moribusque corruptus sit ab Ecclesia toleratus, siquidem licitum est cuilibet, uti jure suo, sed petentes Sacramenta à suo Parocho, vel ab alio, cui ex officio incumbat ministrare Sacramenta, utuntur jure suo. Si tamen noverint, illos à peccato non recessuros, & Sacrilegium in ipsa Sacramentorum administratione commissuros, & ab aliis habentibus legitimam potestatem administrandi Sacramenta, possint sine gravi incommodo illa recipere, saltem ex charitate tenentur ab iisdem ea petere, & suscipere, prætermisso Parocho, ne concurrat in illius Sacrilegium, & ne cum utitur jure suo, Parocho spiritualiter noceat, ac peccandi occasionem proximo exhibeat. Idque etiam docet D. Thomas in 4. sentent. dist. 24. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 5. ad 3. ubi hæc habet: *Quamdiu Minister Ecclesiæ, qui existit in mortali, ab Ecclesia toleratur, ab eo Sacramenta recipere ejus subditus debet: quia ad hoc est ei obligatus: sed tamen præter necessitatis articulum non est tutum, quod eum induceret ad aliquod sui ordinis exequendum, durante tali conscientia, quod ille in mortali peccare esset, quam tamen deponere posset: quia in instanti homo à divina gratia emendatur.* Non tamen licitum est ab improbo Ministro, & publico peccatore, qui nec Parochus est, nec paratus ad Sacramenta ministranda eadem petere, quia fidelis nullum habet jus, Sacramenta petendi à tali Ministro, quia non est ejus Parochus, qui teneatur ex officio ei ministrare Sacramenta, & ex alio capite inducendo illum ad ministrandum Sacramentum petenti, hic ei esset occasio peccatum perpetrandi, quod nunquam est licitum, quia concurreret ad peccatum alterius. Urgente tamen necessitate, si Ministri improbi, & peccatores parati sint ministrare Sacramenta, tunc urgente tali necessitate licitum est, Sacramenta ab ipso petere, quia urgente necessitate habetur sufficiens legitima ratio utendi mala Ministri voluntate ad nostrum spirituale emolumentum, quia petens sibi ministrari Sacramenta urgente necessitate non intendit Sacrilegium Ministri, sed tantùm proprium bonum spirituale. Præterea quia posset supponere, Ministrum improbum in tali casu elicere verum actum contritionis, & licitè ministrare Sacramentum. Hinc urgente extrema necessitate licitum est petere, & suscipere Sacramenta Baptismi, & pœnitentiæ à malis Ministris, quamvis ab Ecclesia non toleratis, & de Sacramento Pœnitentiæ definitum fuit in Tridentina Synodo sess. 14. cap. 7. ubi habetur: Quòd liceat omnibus promiscuè Sacerdotibus pœnitentes quoslibet in mortis articulo à quibuslibet peccatis, & censuris absolvere, verba Concilii sunt hæc: *Piè admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in Ecclesia DEI custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in mortis articulo, atque adeo omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes à quibusvis casibus absolvere possint.* Quòd si ex susceptione Sacramentorum ab Hæreticis, vel schismaticis grave scandalum oriretur, & Orthodoxis occasio daretur, non temerè credendi per hanc susceptionem approbari hæresim, vel schisma ministrantis Sacramenta, non liceret tunc homini adulto ab Hæreticis, & schismaticis petere, & suscipere Sacramenta, quia id cederet in maximum detrimentum religionis, & fidei. Præterea quia tunc propriæ adhuc saluti consulere per votum Baptismi, & actum contritionis de peccatis: neque teneretur Sacramenta recipere cum tanto dispendio fraternæ salutis, & damna Ecclesiæ. Sin verò infans baptizandus versaretur in vitæ discrimine, neque alius adesset præter Hæreticum hominem, qui sciret materiam, & formam hujus Sacramenti, ac omnia formæ verba ritè pronuntiaret cum intentione id faciendi, quod DEUS instituit, tunc infans, ne sine Baptismo decederet, esset exhibendus huic Ministro, ut ab illo Baptismum susciperet, quia in hac hypothesi nulla daretur occasio scandali. Quòd verò urgente extrema necessitate possint peti & suscipi Sacramenta Baptismi & Pœnitentiæ à malis Ministris, quamvis ab Ecclesia non toleratis, edisserit D. Augustinus lib. 1. de Baptis. contra Donatistas cap. 11. ubi ait: *Si quem fortè cogeret extrema necessitas, ubi Catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo pace Catholica custodita per aliquem extra unitatem Catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa Catholica unitate accepturus; si statim etiam de hac vita emigraverit, non eum, nisi Catholicum, deputamus, si autem fuerit à corporali morte liberatus, cum se Catholicæ Congregationi etiam corporali præsentia reddiderit; unde nunquam corde discesserat, non solùm non improbamus, quod fecit, sed etiam securissimè, verissimèque laudamus; quia præsentem DEUM credidit cordi suo, ubi unitatem servabat; & sine sancti Baptismi Sacramento, quod ubicunque invenit non hominum, sed DEI esse cognovit, noluit ex hac vita migrare.* Cæterum extra casum necessitatis non est licitum petere, & suscipere ab Hæreticis, & schismaticis, ut etiam aliis improbis Ministris ab Ecclesia non toleratis Sacramenta, quia tunc nulla urget necessitas, quæ licitam constituat talem petitionem, & susceptionem Sacramentorum à malis Ministris non toleratis ab Ecclesia, consequenter talis petitio, & sumptio est illicita, & fidelibus scandalo, quapropter D. Augustinus lib. 1. de Baptismo contra Donatistas cap. 2. subdit: *Si quis autem, cùm possit in ipsa Catholica Ecclesia accipere Sacramentum, per aliquam mentis perversitatem eligit in schismate baptizari, etiam si postea venire ad Catholicam cogitat, quia certus est ibi prodesse Sacramentum, quod alibi accipi quidem potest, prodesse autem non potest, procul dubio perversus, & iniquus est, & tantò perniciosius, quantò scientius. Ita enim non dubitat rectè illic accipi, sicut non dubitat illic prodesse, etiam quod alibi acceperit.*

Afferendum septimo, Ministrum Ecclesiæ ministrantem Sacramenta in statu peccati Lethalis gravissimè peccare, ac Sacrilegium committere, quia Ministri debent confirmari Domino, cui famulantur, & Ecclesiæ, cujus sunt Ministri, imò & ipsis Sacramentis, quorum ipsi sunt dispensatores, hinc Levit. 19. 2. *Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus DEUS noster*, & Isaiæ 52. v. 2. *Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum; qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem, qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat. Qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo.* Quòd si olim in veteri lege Ministri legalium Sacramentorum oportuit, ut essent legali munditia purificati, & sanctitate insignes, tantò magis hoc idem requiritur in Ministris legis evan-

gelicæ, cum vera administrent Sacramenta, quorum fuerunt tantum figura, & umbra Sacramenta veteris legis, cum igitur in lege evangelica vera efflorescat sanctitas, ac servetur justitia, decet Ministros itidem mundos, & sanctos esse, ut sanctè Sancta tractent, quapropter D. Paulus epist. ad Tit. cap. 1. scribit: Episcopos Presbyteros, & Diaconos irreprehensibiles esse debere, & Sanctus Dionysius lib. de Ecclesiast. hierarch. cap. 1. ait: *Malis non est fas, nec tangere symbola, id est, sacramentalia signa*, & D. Augustinus lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 10. ait: *Omnia Sacramenta, cum obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus*, & Tractat. 5. in evangel. secundum Joannis ait: *Sed Ministros tanti Judices justos oportet esse, per quos baptizatur. Et ego dico, & omnes dicimus, quia justos oportet esse tanti Judicis Ministros.* Quòd etiam asseruit Nicolaus I. in responsis ad Consulta Bulgarorum cap. 7. ubi inhibet crucem Domini, & Sanctorum reliquias gestare, & osculari ab immundis: ergo à fortiori non erit licitum Sacramenta tractare, & administrare ab existentibus in statu peccati lethàlis, cum sint DEO exosi, & ab Ecclesia despecti, quapropter D. Thomas 3. part. quæst. 64. art. 4. ait: *Non est dubium, quin mali exhibentes se Ministros DEI, & Ecclesiæ, in dispensatione Sacramentorum peccent, quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam DEI, & contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris, (licèt Sacramenta secundùm se ipsa incontaminabilia sint) consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale*, quia irreverentia committitur in DEUM, & violatur jus ipsum naturæ, dictans, ut homo sancta sanctè tractet. Hinc peccant mortaliter Ministri Ecclesiæ, si Sacramentum aliquod in statu peccati mortalis solemni ritu conficiant, vel administrent, nisi vera contritione cum proposito sacramentalis confessionis, quàm primum edendæ peccatum intendant expiare, quapropter in Romano rituali edito jussu Pauli V. hæc præscribitur regula: *Sacerdos, si fuerit peccati mortalis sibi conscius, (quod absit) ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi priùs corde pœniteat. Sed si habeat copiam Confessarii, & temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.* Hoc idem etiam docet D. Thomas in 4. sentent. dist. 24. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 5. ubi ait: *Lex præcepit, & homo justè ea, quæ sunt justa, exequatur, & ideo quicunque homo, quod sibi competit ex ordine, facit indignè, quod justum est, injustè exequitur, & quod præceptum legis facit, ac per hoc mortaliter peccat. Quicunque autem cum peccato mortali aliquod sacrum officium pertractat, non est dubium, quin indignè illud faciat: unde patet, quòd mortaliter peccat.* Docet tamen idem D. Thomas 3. part. quæst. 64. art. 5. ad 3. Diaconum in statu peccati mortalis, & urgente necessitate, si privatim baptizet, non peccare in casu, quo etiam posset laicus baptizare, ex quo infert, non exhibere se Ministrum Ecclesiæ, sed tantùm subvenire patienti necessitatem. In aliis verò Sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, non excusat à peccato, Hinc lethaliter peccat Sacerdos, Eucharistiam sive à se, sivè ab altero consecratam ministrans in statu peccati lethalis, quia tunc agit publicum Ecclesiæ Ministrum, & gravem Sacramento infert injuriam, ut etiam DEO, & Christo Authori Sacramentorum. Quinimò neque excusantur à lethali culpa illi Concionatores, qui ex officio sacras habent conciones in statu peccati lethalis, si crimen sit manifestum, qui verbum veritatis cum debita reverentia non agunt, nec alios edocent, & ministerium sacrum contemptui exponunt, ut docet D. Thomas in 4. sentent. dist. 19. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 2. ad 4. ut etiam in lect. 1. in cap. 4. epist. 2. ad Corinth. ubi explicans verba Apostoli: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum*, & hoc idem ante asseruerat David Psalm. 49. *Peccatori autem dixit DEUS: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Quòd si DEUS increpat, ac redarguit peccatorem audentem enarrare justitias DEI, & per os suum assumere testamentum ejus, procul dubio redarguendi sunt ut peccatores, & lethaliter peccant, qui in statu peccati mortalis sacras ex officio habent conciones, si peccatum manifestum fuerit, huc etiam pertinet illud Apostoli ad Roman. cap. 2. v. 21. ubi scribit: *Qui ergo alium doces, te ipsum non doces: qui prædicas, non furandum, furaris, qui dicis, non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, Sacrilegium facis: qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis DEUM inhonoras. Nomen enim DEI per vos blasphematur inter gentes.* De peccato vero occulto non est una ac eadem omnium sententia; plures enim, & quidem insignes Theologi, negant, Concionatorem peccare, & ea ducuntur ratione, quia prædicatio verbi DEI non est propriè actus alicujus ordinis, quia non est de jure divino, sed tantùm positivo adnexa ordini sacro. Nihilominus sententia D. Thomæ tutior videtur; docet enim Ministrum verbum DEI ex officio habentem sacras conciones in statu peccati mortalis lethaliter peccare, eò quia propriè ad Episcopos, & Pastores pertinet ministerium verbum DEI ac Evangelium edocere populos, quapropter in Episcopi consecratione consecrator tradit librum evangeliorum consecrato proferens verba illa; *Accipe Evangelium, & vade, prædica populo tuo tibi commisso; potens est enim DEUS, ut augeat tibi gratiam suam.* Rursus in solemni degradatione Episcopi, Episcopus degradator librum evangeliorum aufert de manibus degradandi, dicens: *Redde Evangelium, quia prædicandi officio, quo spreta DEI gratia te indignum fecisti, te justè privamus.* Major enim morum integritas necessaria est Concionatori, ut verbum DEI prædicet, quàm Doctori Theologo docenti alios sacram scripturam, & nihilominus asserit D. Thomas, hunc peccare lethaliter, si reus lethalis peccati publicè alios doceat, ait enim S. Doctor in 4. sentent. dist. 19. quæst. 2. art. 2. ad 4. *Quia eorum, qui docent sacram Scripturam, est idem finis, ac eorum, qui sacram Scripturam ediderunt, unde cùm ad hoc ordinetur Scripturæ editio, ut ad vitam æternam perveniat homo, quicunque impedit finem doctrinæ docendo peccat: impedit autem, qui sacram Scripturam in peccato lethali docet, quia ore se profitetur nosse DEUM, quem factis negat.* Hinc Concionatores docentes populos verbum DEI, debent puros à quavis mortali labe conservare, & ab omni abhorrere peccato, etiam occulto.

CAPUT VIII.

De Cæremoniis adhibendis in Sacramentorum admini-ſtratione, & in ecclesiasticis functionibus.

Cæremoniæ ecclesiasticæ institutæ fuerunt in ordine ad Sacrificium decentiùs, solemniúsque celebrandum, vel Sacramenta sanctiùs administranda, propterea est cæremonia ecclesiastica ritus religiosus externus institutus, vel à Christo, vel Apostolis, vel etiam ab Ecclesia, à qua denominantur ritus ecclesiastici, qui in Ecclesia à primo suo exordio cœperunt sanctè servari ab Apostolis, & eorum successoribus, ut refert Sanctus Dionysius lib. de Ecclesiast. Hierarch. cap. 2. & eleganter Tertullianus lib. de corona Militis, ubi quam plures cæremonias, quas Ecclesia adhibet in Sacramentis Baptismi, & Eucharistiæ, ait ab Ecclesia primitiva, fuisse usurpatas, quas propterea refert ad traditionem Apostolicam, inquiens: *Ergo quæramus, an & traditio, nisi scripta non debeat recipi? planè negabimus recipiendam, si nulla exempla præjudicent aliarum observationum, quas sine ullius scripturæ instrumento solius traditionis titulo, & exinde consuetudinis patrocinio vindicamus. Denique ut à Baptismate ingrediar, aquam adituri ibidem, sed aliquando prius in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur, nos renuntiare Diabolo, & pompæ, & angelis ejus. Dehinc ter mergitamur amplius aliquid respondentes, quam Dominus in Evangelio determinavit. Inde suscepti lactis, & mellis concordiam prægustamus, atque ex ea die lavacro quotidiano per totam hebdomadam abstinemus. Eucharistiæ Sacramentum, & in tempore victus, & omnibus mandatum à Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu, quàm præsidentium sumimus. Oblationes pro defunctis pro natalitiis annua die facimus. Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum, & exitum frontem crucis signaculo terimus, harum & aliarum hujusmodi disciplinarum, si legem expostules, scripturarum nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, consuetudo formatrix, & fides observatrix.* Moris itidem fuit, ut exorcismus ante Baptismum usurparetur, cujus meminit Sanctus Cyprianus epist. 76. ad Magnum, ubi ait: *Mare autem illud* (*loquitur de mare, in quo submersus fuit Pharao, cum fugientes Israelitas ex Ægypto insequeretur*) *Sacramentum Baptismi fuisse, declarat Paulus Apostolus, inquiens: Nolo enim vos ignorare fratres, quia Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube, & in mari*; & postea subdit; *Hæc autem omnia figura nostra fuerunt*, postea pergit Cyprianus, & ait: *Quod hodie etiam geritur, ut per Exorcistas voce humana, & potestate divina flagellatur, & uratur, & torqueatur Diabolus, & cum exire se, & homines Dei dimittere sæpe dicat: in eo tamen, quod dixerit, fallat, & id, quod per Pharaonem prius gestum est, eodem mendacio obstinationis, & fraudis exerceat. Cùm tamen ad aquam salutarem, atque Baptismi sanctificationem venitur, scire debemus, & fidere, quia illic Diabolus opprimitur, & homo DEO dicatus divina indulgentia liberatur.* Sanctus Cyrillus Hierosolymitans explicans cæremonias in administratione Sacramentorum suis usurpatas temporibus, ait Catechesi 1. de Baptismo: *Primum ingressi estis in porticum domus Baptisterii, & stantes versus occidentem mandari vobis audistis, ut protensa manu tanquam præsenti Sathanæ renuntiaretis.* Et Catechesi 4. subdit: *Ita sane exutis vestibus antiquis, & iis, quæ sunt secundùm Spiritum alba induti, perpetuò jam in albis incedere oportet.* Et Catechesi 5. de Cæremoniis in sacrosancto Missæ Sacrificio usurpatis, hæc habet: *Clamat Sacerdos sursum corda. Verè enim circa illam maximè tremendam horam, sursum ad DEUM corda levare necesse est, & non deorsum ad terram, & terrena negotia deprimere: vos deinde respondetis: habemus ad Dominum, assentientes ei profitendo. Nullus autem sic consistat, ut ore quidem dicat: Habemus ad Dominum, mente vero circa vitæ hujus curas vagetur. Dicit deinde Sacerdos: Gratias agamus Domino Deo nostro, vos subjicitis; Dignum, & justum est; cum enim nos DEO gratias agimus, dignum profectò, & justum opus facimus: ille autem non justum: sed supra justum agens, tanto nos affecit beneficio. Facimus deinde mentionem cœli & terræ, & maris, solis, & lunæ, & syderum, ac universæ creaturæ, tam ratione præditæ, quam irrationalis, tam istius, quæ videtur, quam illius, quæ & sub aspectum nostrum non cadit, Angelorum, Archangelorum: Virtutum, Dominationum, Principatuum, Potestatum, Thronorum, & Cherubim faciem operientium quasi diceremus illud Davidis: Magnificate Dominum mecum. Commemoramus etiam illa Cherubim, quæ in Spiritu Sancto cernebat Isaias circumstantia Thronum DEI, & aliis quidem duabus faciem velantia, atque dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus DEUS Sabaoth. Propterea traditam nobis hanc Seraphicam Theologiam recitamus, ut in illa cœlesti melodia cum supramundana militia communicemur. Deinde verò, post confectum est illud spirituale Sacrificium, & ille cultus incruentus super ipsa propitiationis hostia obsecramus, Deum pro omni Ecclesiarum pace pro tranquillitate mundi, pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro ægrotis & afflictis, quàm prorsus omnibus, qui egent auxilio; indigemus autem omnes.* Prosequitur Cyrillus, & recenset cæteras cæremonias, & ritus, quos in Missæ Sacrificio Ecclesia Catholica adhibet. S. Basilius itidem lib. de Spiritu S. cap. 27. enumerans dogmata, & instituta, quæ ex Apostolorum traditione non scripta, sed in mysterio, seu in occulto nobis concredita repetimus, ait: *Si consuetudines, quæ scripto proditæ non sunt, tanquam haud multum habentes momenti conemur rejicere, imprudenter gravissimum detrimentum Evangelio inferemus, imò potiùs ipsam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus est, ut id, quod est primum, & vulgatissimum commemorem, ut signo crucis eos, qui spem collocarunt, in Christum signemus, quis scripto docuit? ut ad orientem versus precemur, quæ nos docuit scriptura? Invocationis verba, cum conficitur panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit? nec enim his contenti sumus, quæ commemorat Apostolus, aut Evangelium; verùm alia quoque & ante, & post dicimus tanquam multa habentia momenti ad mysterium, quæ ex traditione citra scriptum accepimus. Consecramus autem aquam Baptismatis, & oleum unctionis, prætereà ipsum, qui Baptismum accipit, ex quibus scriptis?*

nonne

nonne à tacita, secretaque traditione: Ipsam porro olei innunctionem quis sermo scripto proditus docuit? Jam ter immergi hominem, unde ex scripturis haustum? Reliqua item quæ fiunt in baptismo, veluti renunciare Sathanæ, & Angelis ejus, ex qua scriptura habemus, non ex minime publicata, & arcana hac traditione?

Ex Apostolica igitur traditione constat, moris ab initio Ecclesiæ fuisse, ut quædam cæremoniæ, & ritus adhiberentur in sacrificiis offerendis ac sacramentis ministrandis, quæ quidem cæremoniæ, quas conservari Ecclesia instituit, signa sunt rerum altissimarum, & maxima quæque continent cælestium arcanorum sacramenta ad intimius divinam contemplandam Majestatem, & hi ritus non solum sua fuerunt in Ecclesia sortiti initia, verum etiam in veteri testamento adhibitos fuisse in sacris ministeriis satis apertè constat ex sacris scripturis, præsertim Genes. 28. versiculo 18. ubi habetur: *Surgens Jacob mane tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, & erexit in titulum fundens oleum desuper; appellavitque nomen urbis illius Bethel*, seu domum Dei: Rursus lib. 10. Esdr. synagoga instituit novum diem festum, qui singulis annis celebraretur Esdr. 14. & 15. *Veadar seu mensis februarii.* Rursus in Exodo cap. 18. Ietro ad Moysem ait: *Esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent: ut referas quæ dicuntur ad eum, ostendasque populo cæremonias, & ritum colendi, viamque per quam ingredi debeant.* Et Moyses ad populum ait Deuter. 4. *Quæ est alia Gens sic inclyta, ut habeat cæremonias, justaque judicia, & universam legem, quam ego proponam vobis ante oculos vestros*, & Rex David in vitæ extremis constitutus, & jam jam animam acturus ad filium Salomonem ait 3. Reg. cap. 2. *Confortare, & esto vir fortis, & observa, ut custodias mandata Domini Dei tui, et custodias cæremonias ejus, & præcepta ejus, & judicia, & testimonia.* Præterea in actis Apostolorum cap. 15. v. 20. Præcipiunt Apostoli, ut Ethnici recens baptizati abstineant se à contaminatione simulacrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine, tametsi hoc Judæorum tantum fuerit præceptum, quorum lex per Christi mortem extincta fuit, & per fusionem ejus sanguinis deleta, ac abrogata. Et in eodem libro cap. 1. Apostoli elegerunt S. Matthiam tradendo sortes absque ullo sacræ scripturæ testimonio, & cap. 4. 5. & 6. Bona fidelium fuerunt communia, & cap. 4. dicitur, quod *Possessores agrorum aut domorum vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum*, & cap. 6. Apostoli leguntur elegisse septem Diaconos, qui Ecclesiæ inservirent. Rursus dies sabbathis, quem solemnem haberi Deus præceperat Exodi. 20. ubi habetur: *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: septima autem die sabbathum Domini Dei tui est, non facies omne opus in eo:* & nihilominus hic dies fuit commutatus in diem dominicam sola authoritate Ecclesiæ. Hinc constat non solùm Christum in carne verùm etiam Apostolos scriptis, & traditionibus cæremonias docuisse propterea nulli dubium quin possit Ecclesia novos ritus novasque cæremonias commutare, & de novo indicere, quamvis ex sacro textu non desumantur, siquidem etiam olim Ethnici suas in sacrificiis habuerunt cæremonias, & sectarii etiam nostris temporibus suas, & ipsi habent recentes ritus in psallendo concionando, & distribuendo sacramenta; unde nonnisi perperam possunt redarguere priscas Ecclesiæ Catholicæ cæremonias, cum in hoc nihil repugnet sacra scriptura. Præterea quia de cæremoniis, quas adhibet Ecclesia, judicare non pertinet ad personas privatas, vel ad unum aut alterum cœtum, vel sectam Hæreticorum, sed ad ipsam Ecclesiam, quæ opportunè tradidit cæremonias sensibiles, sine quibus divinus cultus non posset ita devotè ac reverenter exerceri, quia cum non constet homo sola anima, sed etiam corpore, ideo iis uti debet, quæ cadunt sub sensus, & ad corpus pertinent, cujusmodi sunt genua flectere caput inclinare; pectus tundere, accedere, & recedere ad altare, & alia hujusmodi, quæ sub sensus exteriores cadunt, unde D. Chrysostomus homil. 25. in Matth. ait: *Si tu incorporeus esses, nude ipsa dona incorporea tradidisset tibi: quoniam verò corpori conjuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda traduntur:* proinde obsequium Dei præstandum non solum internis animi sensibus, verum externis corporis actibus, seu cæremoniis, per quas visibilia religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum contemplationem homines excitarentur, ut constat ex Tridentina Synodo *sess. 22. cap. 5.* & etiam invisibilia Dei per ea, quæ sunt visibilia nobis, demonstrantur.

Hinc Cæremoniarum usus in sacramentorum administratione utilis est, & optimis innititur rationibus, siquidem adhibentur cæremoniæ ad majorem sacramentis reconciliandam venerationem. Ut etiam prosunt cæremoniæ ad sacramentorum effectus magis ac dilucidius declarandos, ut etiam ad mentem in spiritualium rerum contemplationem erigendam, fidemque, & charitatem excitandam, ut asserit Catechismus Concilii Tridentini cap. de sacramentis in genere §. 18. inquiens: *Merito quidem à primis usque Ecclesiæ temporibus illud semper servatum est, ut sacramenta solemnibus quibusdam cæremoniis ministrarentur. Primum enim maximè decuit sacris mysteriis eum religionis cultum tribuere, ut sancta sanctè tractare videremur. Præterea quæ sacramento efficiuntur cæremoniæ ipsæ magis declarant, ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum sanctitatem in animas fidelium altius imprimunt. Deinde mentes illorum, qui ea intuentur, & diligenter observant, ad sublimium rerum cogitationem erigunt, fidemque in eis, & charitatem excitant, quo major cura, & diligentia adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, quibus singula sacramenta conficiuntur cognitam, & perspectam habeant.* Et hæc doctrina desumpta est ex ipsa Tridentina Synodo sess. 22. cap. 5. ubi ait: Cum natura hominum ea sit, ut non facilè possit sine adminiculis exterioribus ad rerum divinarum meditationem sustolli; propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet quædam submissa voce, alia verò elatiore in missa pronuntiarentur instituit, Cæremonias item adhibuit, ut mysticas benedictiones, luminaria, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa ex Apostolica disciplina, & traditione quo, & Majestas tanti sacrificii commendetur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent contemplationem excitarentur, neque obstat, quod in quibusdam Ecclesiis, & Regionibus ritus isti Ecclesiastici varient, nec simul consentiant. Quia in præceptis

novæ legis, quæ scripta non sunt, sed tradita custodimus, quæ toto terrarum orbe observantur, ut sunt Dominica passio, resurrectio è sepulchro, Ascensio in cœlum, Adventus Spiritus sancti, Natale Christi Domini, quæ omnia anniversaria solemnitate celebrantur, & si quid aliud occurrerit, quod observetur ab universis, quacunque se diffundit Ecclesia; & hæc quia communia sunt omnibus intelliguntur oriri vel ab ipsis Apostolis, vel Oecumenicis Conciliis commendata, & statuta, ut per totam universalem Ecclesiam retineantur serventurq;. Alia verò Ecclesiastica dogmata, quæ per loca terrarum, & regiones variantur, cujusmodi sunt, quod alii jejunent diebus sabbathicis, alii non, alii diebus veneris, alii jejunium quadragesimale inchoent feria 4. cinerum, alii feria secunda post quinquagesimam, & alii dominica Quadragesimæ; quod alii quotidie communicent corpori, & sanguini Christi Domini, & alii certis tantùm per hebdomadem diebus, hæc, & alia id genus liberas habent observationes, nec est in eis melior disciplina, quàm, ut eo modo quisque agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quamcunque devenerit, quia cum hæc, ne contra fidem sint, nec contra bonos mores, indifferenter videntur se habere, & pro eorum societate, inter quos vivitur, servanda sunt juxta locorum consvetudines, quia ipsa mutatio consvetudinis, quæ utilia sunt, novitate perturbant, & inde incipiunt noxia fieri, ut fusè ostendit D. Augustinus epist. 118. ad Januarium. Verùm hæc procedunt, dummodò humana infirmitas in aliquibus non ita impediat, ut amplius detrimentum fit. Secus si tale superveniat impedimentum, quia tunc Calumniatorum infirmitas metuenda esset, ut ostendit D. Augustinus *epist. 119. ad præfat. Januarium cap. 19.* Hinc quia cultus cum non sit quid aliud quàm veri Numinis veneratio certis legibus, & cæremoniis devicta, coli enim Deus postulat, quia ad id homo conditus, ad id natus, & ad eum, ut finem ultimum destinatus, imò, & duplici cultu est Deus ab homine colendus, interno, & externo. Ille qui in anima, & ex animo Deo vero preces concipit, laudes & gratias peragit, cultus vero externus hæc eadem per ritus, & gestus exprimit sensibiles, quod etiam vel ipsi Ethnici præstiterunt, & ad quod Tacitus, quamvis Ethnicus lib. II. annal. adhortatur his verbis: *Ne ritus sacrorum inter adversa culti per prospera obliterentur.* Verum notat D. Augustinus lib. 6. de civitate: *Deos à religioso vereri, & à superstitioso timeri*, ut notat idem Tacitus 5. Histor. *Gens superstitioni obnoxia, Religioni adversa.* Neque debemus Judæos imitari, qui prætorium minimè ingrediuntur, ne arceantur manducatione paschæ, Joan. cap. 18. Coutaminari timent à loco, non timent, ne contaminentur ab effusione Innocentis Sanguinis Christi; plures enim similes dixeris Judæis, qui in externarum quatundam cæremoniarum observatione cum religiosissimi sint, intus æstuant odiis, dolisque sunt pleni, & perversi in omnibus, nituntur innocentes obruere, ut per eorum ruinam viam sibi sternant ad desiderata; hinc D. Augustinus lib. 6. de civit. Dei exclamat: *O impia, & stulta cæcitas! habitacalo videlicet contaminantur alieno, & non contaminarentur scelere proprio: alienigenæ Judicis prætorio contaminari timebant, & fratris innocentis sanguinem fundere non timebant.*

Quod si objicias, cæremonias Ecclesiasticas desumptas esse à Paganorum, ac Judæorum religionibus, jam diximus id non officere, quia quamvis ritus conveniant, intentio tamen, & modus, imò & finis discrepant, quia Ethnici ritus illos in falsa Numina dirigebant, Christiana verò in unicum, & verum Deum. Præterea licèt Pagani, & Judæi ritus aliquos nostris affines habuerint, non inde rectè colligitur, illos sequi debere prout ab Ecclesia usurpantur, siquidem totus ille externi cultus apparatus censendus est ex fine, & objecto, & ex religionis veritate. Sacrificia itidem habuerunt Ethnici ritusque suos etiam Judæi; sed illi Idolis ac dæmonibus, isti verò Deo sacrificia obtulerunt, ritusque suos illius cultui dedicârunt. Cæremonias quasdam à Judæis olim frequentatas usurpat Ecclesia, sed ad alium finem, ad cultum scilicet exhibendum Christo Salvatori, quem Judæorum ritus tantùm venturum prænuntiabant. Unde nou eodem modo, non eadem intentione, neque ad eundem finem adhibentur ritus, & cæremoniæ à Paganis, Judæis, & Christianis, proinde si Ethnicorum ritus, quia ad idololatriam pertinerent, damnandi sunt, non ita cæremoniæ Christianorum, alioquin si ritus omnes essent universim rejiciendi, quia non solum à Judæis, verum etiam ab Ethnicis usurpantur, rejicienda eodem pacto essent sacramenta, quia Ethnici diaboli æmulatione similes quosdam ritus celebrant, ut enim ait Tertullianus lib. de præscript. Hæret. cap. 40. *Diabolus, cujus sunt partes intervertendi veritatem, ipsas quoque res sacramentorum divinorum Idolorum Mysteriis æmulatur. Tingit, & ipse quosdam utique credentes, & fideles suos: expositionem delictorum de lavacro repromittit: & si adhuc memini, Mithra signat illic in fontibus milites suos, celebrat, & panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, & sub gladio redimit coronam. Quid quod, & summum Pontificem unius nuptiis statuit? Habet, & Virgines, habet & continentes. Cæterum si Numa Pompilii superstitiones revolvamus, si sacerdotalia officia, insignia, & privilegia, si sacrificalia ministeria, & instrumenta, & vasa ipsorum sacrificiorum ac piaculorum, & votorum curiositates consideremus, nonne manifestè diabolus morositatem illam Judaicæ Legis imitatus est? Qui ergo ipsas res, de quibus sacramenta Christi administrantur, tam æmulanter affectavit, exprimere in negotiis idololatriæ, atque & idem, & eodem ingenio gestit, & potuit instrumenta quoque divinarum rerum, & sanctorum Christianorum, sensum de sensibus, verba de verbis, parabolas de parabolis profana & æmula fidei attemperare.* Hoc idem asserit D. Augustinus lib. 20. contra Faustum cap. 21, ubi hæc habet: *Tantùm interest inter sacrificia Paganorum, & Hebræorum, quantum inter imitationem errantem, & præfigurationem prænuntiantem. Sicut autem non ideo contemnenda, vel detestanda est virginitas sanctimonialium, quia, & Vestales Virgines fuerunt; sic non ideo reprehendenda sacrificia Patrum, quia sunt, & sacrificia Gentium. Quia sicut inter illas Virginitates multùm distat, quamvis nihil aliud distet, nisi quæ cui voveatur atque reddatur, sic inter sacrificia Paganorum, & Hebræorum multum distat, eo ipso quod hoc solùm distat, quæ cui sint immolata, & oblata: illa scilicet superbia impietatis Dæmoniorum id ipsum sibi ob hoc arrogantium, quo haberentur Dii, quia divinus honor est sacrificium, illa verò uni Deo, ut illi offerretur similitudo promittens veritatem sacrificii, cui erat offerenda ipsa reddita veritas in passione corporis, & sanguinis Christi.* Hinc perperam sectarii objiciunt arguentes catholicos de idololatria, eo quia suos ab idololatris desumpserint ritus.

tus. Quia, ut respondet D. Hieronymus Tom.2. cap. 3. contra vigilantium: *Idololatras appellas hujusmodi homines? Non diffiteor, omnes nos, qui in Christo credimus, de idololatria errore venisse: non enim nascimur, sed renascimur, Christiani; & quia, quando colebamus idola, nunc Deum colere non debemus, ne similis eum videamur cum idolis honore venerari? illud fiebat idolis, & ideo detestandum est: & hoc fit martyribus, & idcirco recipiendum est.* Præterea inficiamur Ethnicos Authores rituum Christianorum, quia Gentiles ab Hebræis plures sumpsisse ritus exploratum est apud sanctos Patres, ut etiam testatur Baronius in suis Ecclesiasticis annalibus. Sed esto, Christianos plures ex suis ritibus ab Ethnicis desumpsisse, non propterea quidquam mali inde sequitur, plurima Ethnici egerunt quæ bona erant, & conformia rectæ rationi, quæ propterea imitari non est catholicis vitio vertendum, quia ut monet D. Augustinus lib. de unico baptismo contra Petilianum cap. 4. In Ethnicis quod pravum est, corrigere debemus, & quod rectum approbare. Simile habet Origenes in Exod. cap. 17. homil. 11. inquiens: *Unde & nos si aliquando invenimus aliquid sapienter à Gentilibus dictum, non continuo cum authoris nomine spernere debemus & dicta: nec pro eo quod legem à Deo datam tenemus, convenit tumere superbia, & spernere verba prudentum; sed sicut Apostolus dicit: omnia probantes, quod bonum est tenentes.* Plures communes ritus, & cæremonias exercemus in templis sacrisque peragendis, Gentilibus communes; sicut olim Israelitæ ipsi in Babylonica captivitate usi fuerunt organis, aliisque instrumentis musicalibus, quæ communia fuerunt Babyloniis, & Ethnicis, imò & templa construxerunt, altaria erexerunt, sacrificia obtulerunt, sacerdotes instituerunt, quæ omnia nobis sunt communia, quamvis diversa quoadmodum, & finem: quia ceremonias non res ipsæ, sed intentio illas adhibentium bonas constituit, vel malas; illas ut pias, & ad cultum veri Dei cooducentes amplectimur; has verò, ut pravas, & divino cultui minimè convenientes detestamur, ut sacrilegas, & superstitiosas rejicimus. Hinc in sacrilegis Paganorum ritibus Christiani non vertunt vitio, & culpæ, quod templa construxerint, altaria erexerint, sacerdotes instituerint, sacrificia peregerint; sed quòd hæc omnia idolis, ac dæmonibus exhibuerint, quia, ut habetur Psal. 95. *Omnes dii gentium dæmonia,* quapropter D. Paulus 1. Corinth. 10. Gentilium sacrificia condemnat, repudiátque, ut sacrilega, non quia simpliciter, & præcisè sint sacrificia, quia hæc possunt per se bona esse, si vero Deo fiant, mala vero, & detestanda, si dæmonibus; ait Apostolus: *Quid ergo? dico, quod idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? sed quod immolant gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.* Igitur detestamur gentilium templa, & sacrificia, non quatenus sunt templa, & sacrificia; sed quia idolis, ac dæmonibus templa ædificantur, sacrificia instituuntur: pari pacto repudiamus Gentilium simulacra, vasa sacra, vestes sacerdotales, non quatenus simpliciter talia; sed quia per hæc coluntur impuri aliqui homines, scelesti, adulteri, vel etiam dæmones, quibus omnibus exhibetur ille cultus, qui soli vero Deo debetur: neque res ipsas, sed earum usum condemnamus. Quod si Ecclesia plures Iudæorum, & Gentilium cæremonias, & ritus abolere non potuit; illos tamen in veros, piosque usus convertit, est veri Dei inservirent cultui, ut thus adolere in altari, luminaria accendere, tabellas votivas appendere, uti tintinnabulis, pulsuque æris campani. Alios verò ritus Gentilium, qui bonis moribus advertantur, Ecclesia sategit radicitus evellere, ut Patres Concilii Africani enixim rogarunt Imperatores, ut perniciosi hi ritus deberentur, ne sacras veræ Jesus Christi Ecclesiam inficerent, ut habetur can. 27. his verbis: *Illud etiam petendum, ut quæ contra præcepta divina convivia multis in locis exercentur, quæ ab errore Gentilium attracta sunt, ita ut nunc à Paganis Christiani ad hæc celebranda cogantur: ex qua re temporibus Christianorum Imperatorum persecutio altera fieri videatur: vetari talia jubeant, & de civitatibus, & possessionibus impositâ pœnâ prohiberi: maximè quia adhuc in natalibus beatissimorum martyrum per non nullas civitates, & in ipsis locis sacris talia cõmittere non reformident: quibus diebus etiam saltationes sceleratissimas per vicos, & plateas exerceant, ut matronalis honor, & innumerabilium fœminarum pudor devotè venientium ad sacratissimum diem injuriis lascivientibus appetatur.* Cœterũ cæremoniæ, & ritus veteris legis, quibus quæ futura erant in lege evangelica prænunciabantur mysteria, in lege nova Jesu Christi prorsus cessâront; quia quæ tunc futura erant, & ut talia repræsentabantur; nunc non sunt amplius futura, quia jam evenerunt. Verum tamen est, non in momeoro, & statim fuisse omnes abolitas cæremonias illas; sed paulatim, & successivè, ut non subitò, & irreligiosè, sed cum quadam extinguerentur veneratione. Hinc legalia, sacramenta, & cæremoniæ, etiam post Christi adventum, & revelatam gratiam quam præsignabant adhuc per aliquid temporis fuerunt in aliquo superstite usu, nimirum, ut Synagogo cum ignoaminia statim non cessaret, neq; rejicienda esset, sed cum honore sepelienda, quò nimirum ostenderentur non necessariæ ad salutis assecutionem post Christi adventum: etenim etiam Christus ipse circumcidi voluit à parentib⁹, & ascendere ad diem festum cum Iudæis, & ad Leprosum quem mundaverat dixit Matth. 8. *Vade, ostende te sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses in testimonium illis.* Imò post Christi passionem D. Paulus in Act. Apost. cap. 16. *Timotheum circumcidit propter Iudæos, qui erant in illis locis.* Et ex Iudæis ad Christum conversis, plures ita legalia observabant, quasi sine illis credentes in Christum, & Evangelium non possent salutem consequi; & in D. Paulo id reprehenderent, quia recèns conversos Iudæos doceret, ritus, & cæremonias Moysaicæ legis non esse servandos, & quia videretur esse scandalo, Iacobus & alii fratres ei suaserunt, ut convocato populi recèns conversi cœtu legalibus quibus cæremoniis uteretur, ad delendam suspicionem, quam de illo conceperant; Id autem præstitit Iacobus in Act. Apostol. cap. 21. non quòd putaret circumcisionem, & alias cæremonias veteris testamenti, ut & alia legalia necessaria esse ad salutem, & proinde custodienda; sed ut Iudæi recèns conversi, & in Christum credentes cum adhuc legis essent observatores scandalum inde sumerent, videntes, Paulum ea celebrare legalia, quorum ipse condemnator ab adversariis esse insimulabatur; simulque ipsum andirent legalia aspernari.

Cæremoniæ igitur veteris legis, quæ futura mysteria in lege evangelicæ prænuntiabant, & quorum fuerunt figuræ, nunc in lege Christi sunt abrogatæ, ac omnino sublatæ cum non amplius illa præfigurata sint futura, cujusmodi fuerunt sacerdos, et sacrificia, quæ summum sacerdotem, eumque unicum illud, & sanctissimum sacrificium

Pro

pro peccatis vivorum, & mortuorum offerendum Christum significârunt. Aliæ eæremoniæ, quæ præsentia mysteria annunciabant, ut luminaria, thus, incensum; & alia id generis, quæ sacrificantium, & orantium fidem ac devotionem significarent, ut etiam alias virtutes, ac dona designarent, adhuc in lege evangelica perseverant, ad divinom cultum decentius promovendum. Hinc refert Egèsippus lib. 5. cap. 9. à Salomone munificentissimum templum vero Deo constructum, & reliquos successores Reges ad ornatum ejusdem plurima addidisse pretiosa; adeo ut templum hoc amplissimo præcelluerit opere, secto fulgenti marmore vestiretur, & quod in eodem fuerit deambulatorium, maximum, ac pretiorum peripetasma, quo templi parietes ornarentur cocco, hyacintho, Byssoque intextum, & purpura; neque otiosa erat hæc varietas ornatuum, quia materiam rerum latentium significabant: erat enim templum à Rege Salomone dedicatum Regum summo Regi creatori cœli, & terræ, quia creator elementorum, ac totius mundi dominaretur, ac omnia solus regetet. Cocco igneum cœlum præfigurabatur: hyacintho aër: bysso terra: & purpura mare præsignabatur, quia è mari conchylia oriuntur, è quibus purpura eruitur: & hæc quatuor summus Sacerdós suis consueverat in vestibus exprimere, quoties maxima contingeret solemnitas eelebrari, quasi tunc universum ad se traheret mundum Numini pro populo supplicaturus. Rursus fœmoralia intus linteo summus Sacerdos tegebat, eo quia præ cæteris in Sacerdote fides mentis requiratur, & castitas corporis. Præterea duo in templo aderant tabernacula, interius unum; alterum exterius, in illud non nisi semel in anno ingrediebatur summus Sacerdos, & quidem non sine sanguine, quem Numini offerebat pro se, ac pro peccato populi: & hac cæremoniâ significabat Spiritus S. venturum Jesum, qui solus intraret interiora penetralia Sacramentorum, & arcana cælestis substantiæ, qui æterno suo Patri totum mundum reconciliaret, & cum postea venisset, reconciliavit omnia, & pacificavit per sanguinem suum è cruce effusum. Rursus intus in templo aderant thymiamaterium, mensa, & lucerna, quæ super candelabrum ponitur: scilicet thymiamâterium, quo ad DEUM Patrem dirigeretur summi Sacerdotis oratio; mensa, quâ passio Christi præfiguraretur, & Sacramentorum mysteria, juxta illud Davidis: *Parasti in conspectu meo mensam*, cujus duodecim panes totidem Apóstoli testes accerserentur Christi passionis, & resurrectionis. Lucerna, quæ super candelabrum ponitur, antea erat sub modio, seu sub mensura; nunc sub gratiæ plenitudine, heptamycho, seu septem distinctis calamis, ut frequens lumen effunderet, Exod. 24. eo quia Spiritus Sanctus septem maximarum gratiarum virtutibus Dei templum illuminaret. Quamobrem cognitio Trinitatis in interioribus erat templi, quæ vocabantur Sancta Sanctorum, ubi reposita quondam virga Aaron refloruit, eo quia sacerdotalis gratia in Christo uberius esset operatura post Christi mortem, quâ homines DEO, ac divinæ gratiæ mortuos vivificavit, & redemptos DEO Patri reconciliâvit: hæc & alia mysteria ceremoniarum templi Salomonis describit Eucherius lib. 2. Regnorum. Quia igitur veteris legis ceremoniæ præsignabunt, quæ deberent in lege evangelica contingere, ita sublatæ fuerunt, ut earum usus non sit amplius necessarius ad salutem, in quo sensu intelligitur D. Augustinus epist. 19. & in libro contra mendacium cap. 12. quod Paulus asserit ad Galat. 1. c. 2. vidisse se Petrum non rectè ingredientem ad veritatem Evangelii, eique propterea *in faciem restitisse*, eo quia cogeret gentes judaizare, eo quia recens conversi Judæi crederent sine veteris legis Sacramentis, & ceremoniis non posse æternam salutem consequi, ad quem sensum dicitur Matth. 11. *Lex & Prophetæ usque ad Joannem Baptistam*, & Joannis 5. *Judæi persequebantur JESUM, quia solverat Sabbatum; & Patrem suum dicebat DEUM*: & Joannis 1. *Lex per Moysem data est, gratia autem, & veritas per JESUM Christum facta est*: & illud Apostoli ad Galat. 5. *Ecce, ego Paulus dico vobis, quia si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*: ex quibus omnibus infertur, post Joannem Baptistam, Sabbatum, & cæremonias, ritûsque veteris legis cessasse, & nullam in iisdem spem salutis esse ponendam. Valent nihilominus, quæ in lege præscripta sunt, ad informandos fidelium mores, seu ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria temperanter, piè, ac justè vivamus in hoc sæculo, ut nos hortatur Apostolus; nobisque ad Titum cap. 2. commendat quæcunque de DEO, & proximo diligendo sine ullis figuris præcipiuntor in lege: in quibus mandatis universa lex pendet, & Prophetæ Matth. 22. idque ita intelligitur, ut non spem ullam ponamus in lege illa, quia ut scribit D. Paulus ad Galat. 2. *Si per legem justitia: ergo Christus gratis mortuus est.* Et ad Galat. 5. *Evacuati à Christo, qui in lege justificamini, à gratia excidistis*: ex quibus constar, non per legem, sed per Christum nos justificari; sed gratiæ DEI per JESUM Christum tribuendum est, quidquid nobis boni inest in ordine ad æternam salutem.

Igitur post Christi mortem, cum lex oriretur evangelica, mortua fuit & sepolta cum honore Synagoga, quæ propterea nil ampliùs potuit Judæis adferre emolumenti; & fide evangelica, ac gratia Judæis ac gentibus manifestata cessarunt Sacrificia, Sacramenta, & ceremoniæ veteris legis, quæ futura in novo testamento præsignârunt; & ita abolita, ut nullus amplius earundem ceremoniarum usus licitus esse possit in Religione Christiana. Siqoidem quæ in veteri lege gratiam & remissionem peccatorum significabant, non efficiebant, repræsentabant qoidem, ut futura in lege evangelica, non causabant, ut cinis vitulæ, & aspersio sanguinis, & cruentæ victimæ, & alia pleraque, quæ propagata jam, & promulgata lege evangelica, & institutis à Christo Sacramentis, quæ non solùm significant, verùm etiam causant, efficiúntque gratiam, ac nostram justificationem; veluti umbræ ad lucis accessum evanoerunt: Hinc docent communiter Theologi cum D. Thomâ 1. 2. quæst. 103. art. 4. Judæorum Sacrificia, & cæremoniæ non solùm non prosunt quidqoam; verum etiam malæ nunc sunt, ac perniciosæ, consequenter ab iisdem omnino abstinendum; quia Christianis mortiferæ sunt. Unde D. Augústinus epist. 5. sibi usurpat, quod Prophetæ futurum prænunciaverant, Psalm. 49. *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos*: & Psalm. 15. *Non congregabo conventicula eorum de sanguinibus*, seu de pecorum victimis, quorum sanguis fundebatur in Sacrificiis:

qua-

quapropter D. Hieronymus cap. 31. ait: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & confirmabo super domum Jacob testamentum novum, non sicut testamentum, quod disposui patribus eorum, cum eduxi eos de terra Ægypti.*

Verùm quamvis sint nunc mortiferæ cæremoniæ veteris legis; non propterea sacrificia, & Sacramenta illius legis mala fuerunt ante Christi adventum, quia in lege Mosis præcepta fuerunt à Deo, proinde bona, imò & obligatoria. Verùm quia postea in Christi adventu his abrogatis fuerunt à Deo alia substituta, ideo quia nunc prohibita mala sunt. Neque Deus per hoc censendus est mutationi obnoxius, quasi quæ aliquando ei placuerunt, incipiant nunc displicere: quia hæc, ut ita contingerent, semper in mente divina fuerunt: ab æterno enim voluit, & in lege veteri licita essent Sacrificia, & Sacramenta, unà cum suis cæremoniis usque ad Christi adventum; à quo substituerentur alia Sacramenta, & Sacrificia, quæ Christianos obligarent, ut æternam valerent salutem consequi: & cum hæc ab æterno fuerint in mente Dei; ideo dici non potest, cum hæc nova à Deo constituerentur subito priora eidem displicuisse, veluti mutabili voluntate. Hinc David Psal. 101. hæc prævidens ait: *Mutabis ea, & mutabuntur, tu autem ipse es*, satis enim est, hanc dispositionem Sacrificiorum, & Sacramentorum fuisse ab æterno in mente Dei, quæ omnia, licet contingant in tempore, non tameo aliter ac fuerint ab æterno in mente Dei, qui propterea non dicitur mutari, quando ad extra hæc contingunt, quia dispertita fuerunt pro temporum congruentia talia Sacrificia, & Sacramenta in veteri lege, quibus fuerunt postea post Christi adventum alia substituta, prout alia temporum congruentia exigebat, ut scilicet ex ipsa vera, & unius Sacerdotis victima, seu effuso Christi Sanguine lex evangelica oriretur, ac nostra merita derivarentur, quæ mutatio non est Dei, neque Religionis, sed Sacrificiorum, & Sacramentorum, quæ, cum in veteri lege Christum, ut futurum præsignabant, ejusque gratiam significabant, non verò efficiebant, ita in novo Testamento Sacrificia & Sacramenta Christum significant jam venisse in mundum, quem pretio sui sanguinis redemit, & non tantum significent, sed etiam causent, & efficiant nostram justificationem. Unde non fuit Religio, nec fides mutata, cùm omnia Sacramenta, & Sacrificia veteris & novæ legis eundem Christum significent, & ejus gratiam hoc solo discrimine, quod in veteri lege tantùm ut futurum significaverint, & gratiam non causaverint, cùm in lege evangelica Sacrificia, & Sacramenta significent Christum jam venisse, seu assumpsisse humanitatem, & pretium sui sanguinis solvisse pro redemptione humani generis, & non solùm significent, sed etiam causent nostram justificationem seu gratiam. Neque obstat, quod etiam in lege evangelica in diversis ecclesiis diversæ particulares observentur cæremoniæ, quia sufficit, si una ac eadem sit fides in omnibus ecclesiis, eadem Sacramenta, & Sacrificia, seu substantia religionis sit in omnibus eadem, quamvis cæremoniæ accidentales variæ sint, quod non obstet, quia istæ serviunt iisdem Sacramentis, & Sacrificiis, nil enim prohibet, quin possit eadem fidei unitas profiteri diversis cæremoniis, quibus nullo modo veritas fidei imminuitur vel augetur, sed est prorsus eadem, sive ejus protestatio hisce vel illis fiat specialibus cæremoniis; etenim pariatur Ecclesia filiæ Regis, cujus gloria, & *pulchritudo*, ut ait David Psal. 44. *Est intus in fimbriis aureis, circumamicta varietatibus*, varietates enim in veste intelliguntur cæremoniæ illæ speciales, quæ variè in membris ecclesiæ celebrantur, ab una tamen eademque proficiscentes fide ac justitia, disponente in ecclesia omnia justo, ac decenti ordine. Sicut enim varietas in vestes est quid adscititium, & accidentale, perinde cæremoniæ hæ, quæ dicuntur speciales, ad substantiam non pertinent religionis, quæ propterea non est indecens, ut una sit in omnibus ecclesiis; hinc D. Augustinus Lib. 6. cap. 2. contra Faustum eos reprehendit, qui omnes iniquos judicant, etiam majores Nostros, cum ritibus illis, & moribus suis præsentibus non consentientes, quo errore etiam se fatetur quondam fuisse irretitum, inquiens: *Non noverum justitiam veram interiorem, non ex consuetudine judicantem, sed ex lege rectissima Dei Omnipotentis, qua mores formarentur Regionum & dierum pro regionibus, & diebus, cum ipsa ubique ac semper esset, non alibi alia, nec alias aliter secundum quam justi essent Abraham, Isaac, Jacob, Moyses, & David*. Et nonnullis interjectis subdit: *Sic sunt isti, qui indignantur, cum audierint illo saeculo licuisse justis aliquid, quod isto non licet justis, & quia illis aliud præcepit Deus, istis aliud pro temporalibus causis, cum eidem justitia utrique servierint: cum in uno homine, & in uno die, & in unis ædibus videant aliud alii membro congruere, & aliud jam dudum licuisse, & post horam non licere: quiddam in illo angulo permitti aut jubere, quod in isto merito vetetur, & vindicetur. Nunquid justitia varia est, & mutabilis? & tempora, quibus præsidet, non pariter eunt, tempora enim sunt, homines autem, quorum vita super terram brevis est, quia sensu non valent causas contexere sæculorum priorum aliarumque Gentium, quas experti non sunt, cum his, quas experti sunt: In uno autem corpore, vel die, vel domo facile possunt videre, quid, cui membro, quibus momentis, quibus partibus, personisque congruat: in illis offenduntur, his serviunt.* Unde hæc varietas, cùm sit accidentalis, non officit unitati religionis & fidei, cavendum tamen, ne vestis ita varietur, ut adversis dissipetur contentionibus, & ne vestis dilaceretur, sed semper laborandum est, ut hæc varietas ad unitatem, & concordiam redigatur. Notat tamen D. Augustinus in præfatione in specie: Cæremonias veteris testamenti nunc non ideo supervacaneas esse & inutiles, quia impletæ sunt, quæ prius futura mysteria per easdem præsignificabantur, quia, tametsi nullus in lege evangelica earum usus esse possit populo Christiano, tamen ad hoc utiles sunt, ut hæc mysteria jam impleta à nobis intelligantur, ut Sabbathum ad visibilem vocationem, pascha in ovis occisione, sicut & plura genera sacrificiorum ac ciborum prohibitorum, & Neomeniæ, annuæque solennitates, quas observant etiam nunc Judæi in suis Synagogis, ut edisserit ex verbis Apostoli D. Augustinus Lib. 6. contra Faustum cap. 1. inquiens: *Ex hac imperitia Manichæi, & omnes, quibus displicent littera veteris testamenti, quidquid Deus mandavit populo priori ad celebrandum, umbram futurorum* non

non intelligentes, & ea modo non observari animadvertentes ex more præsentis temporis illa reprehendunt, quæ utique illi tempori congruebant, quo ista, quæ manifesta nunc sunt, ventura significarentur. Ait enim Apostolus 1. Corinth. 10. de cæremoniis, & Sacramentis veteris legis: hæc omnia in figura contingebant illis: *Scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum obvenit?* Ostendit, cur litteræ illæ à nobis accipiantur, & cur illa rerum signa jam necesse non sit, ut observentur à nobis. Cùm ait, *scripta sunt propter nos,* procul dubio demonstrat, quanta nobis cura legenda, & intelligenda, & in quanta authoritate habenda sint, quia propter nos utique scripta sunt, sed cum dicit, figuræ nostri fuerunt, & in figura contingebant illis, ostendit jam non opus esse, ut cum res ipsas manifestatas agimus, figurarum prænuntiantium celebrationi serviamus, quapropter Apostolus ad Coloss. 2. ait: *Nemo ergò vos judicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomenia, aut Sabbathorum, quæ sunt umbra futurorum.* Hinc etiam, cum dicit, *nemo vos judicet,* ostendit non esse necesse, ut in lege evangelica cæremoniæ observentur veteris legis. Cùm autem ait: *Quæ sunt umbra futurorum,* declarat, quod potuerit, ut in lege veteri ante Christi adventum Sacramenta, & Sacrificia, & cæremoniæ omnes veteris legis observarentur, ut ista, quæ nobis manifestata sunt, & nunc nobis patescant per tales umbras figuratum futura prædicerentur: hinc cessationem Sabbathorum supervacaneam ducimus ad observandum, eò quia spes nostræ quietis æternæ revelata est: non tamen ad legendum, & intelligendum.

LIBER QUINTUS.

DE Baptismo in particulari.

QUia Baptismus, tum ordine generationis, tum necessitatis cætera præcedat Sacramenta, ideo hanc controversiam de Sacramentis in particulari ordimur à Sacramento Baptismi, cujus beneficio nobis confertur initium gratiæ, & Christus ipse prima suæ potestatis rudimenta auspicatus est ab aqua, vocatus ad nuptias, ut notat Tertullianus Lib. de Baptism, per aquam enim in vinum versam suam manifestavit super elementa potestatem, quâ non solùm vinum educere ex aqua posset, verum etiam ardorem charitatis, & gratiam nobis per aquam impertiri, cum baptizamur. Hac de causa hæc de baptismo controversia reliquis solet Sacramentis præmitti. Est autem baptismus nomen græcum, quod idem latinè significat ac lotio. Et in sacris litteris non solùm eam ablutionem significat, quæ cum Sacramento jungitur, verùm etiam omne ablutionis genus 2, Esdræ 4. v. 23. *Non deponebamus vestimenta nostra: unusquisque tantùm nudabatur ad baptismum.* Marci 7. v. 3. *Pharisæi, & omnes Judæi, nisi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem Seniorum, & à foro, nisi baptizentur, non comedunt, & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, Baptismata calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum.* Et Apostolus ad Hebr. 9. loquens de lege Hebraica, ait: *Juxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem solummodo in cibis, & potibus, & variis baptismatibus, & justitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.* Quinimò hoc nomen baptismus etiam ad significandam passionem translatum fuit. Marci 10. v. 38. *Potestis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari,* & Luc. 12. v. 50. *Baptismo autem habeo baptizari: & quomodo coarctor, donec perficiatur,* & Apostolus 1. ad Corinth. cap. 15. v. 29. scribit: *Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si omninò mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis.* Hinc baptismus variis pulchris solet à sanctis Patribus nominibus insigniri, ut enim notat D. Thomas 3. part. quæst. 66. art. 1. dicitur *Regeneratio,* quæ nomenclatio, quamvis cuique justificationi possit suo modo accommodari, quatenus per ipsam regeneramur divinæ gratiæ Deo, & reviviscimus, cùm antea essemus mortui peccato, nihilominus specialem cum baptismo habet connexionem, quapropter D. Leo Papa serm. 4. de Nativitate ait: *Omni homini, renascenti aqua Baptismatis, instar est uteris virginalis, eodem Spiritu replente fontem, qui replevit & virginem, ut peccatum, quod ibi evacuavit sacra conceptio, hic solvat ablutio.* Secundò baptismus vocatur itidem signaculum, vel sigillum desumpta denominatione ab effectu, seu charactere, quem imprimit in baptizato, ut notat D. Thomas, quia baptismo præ cæteris Sacramentis imprimentibus characterem, convenit specialiter hæc

hæc appellatio: quia per baptismum talis character imprimitur, quo Christi ejusque ecclesiæ membra designamur, quapropter D. Basilius orat. exhortat. ad baptizand. vocat hoc Sacramentum *Tesseram militum Christi, amictumque splendentem.* Tertiò D. Damascenus vocat baptismum *Custodiam, seu præsidium*, quæ nomenclatio ex eo fortassis data est baptismo, quia omnibus, qui illius impressione characteris insigniuntur, peculiare debetur auxilium ad eosdem in ecclesia conservandos, unde Augustinus serm. 20. de tempore ait: *Supervenit Spiritus de cœlis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso: & ita sanctificati vim combibunt sanctificandi.* Vocatur etiam baptismus illuminatio, eò quia homines per tale Sacramentum illuminentur, quod nomen fortassis desumptum est ex D. Paulo ad Hebr. 6. ubi baptizatos vocat *illuminatos*, quapropter D. Augustinus loc. cit. ait: *Felix aquæ Sacramentum, quo ablutis delictis pristinæ charitatis in vitam reformamur æternam: Sacramentum Sanctificationis, & lavacrum, quo mors diluitur, & quo & exempto reatu eximitur & pœna, at homo ad similitudinem Dei, non ad imaginem solùm in æternitate censetur.* Triumphare videntur sancti Patres in recensendis laudibus baptismi, cujus encomia hic attexere, quia nimis prolixum foret, sufficiet concludere cum D. Ambrosio Lib. 10. in Luc. *O aqua, quæ Sacramentum Christi esse meruisti, quæ lavas omnia, nec lavaris! tu incipis prima, tu comples divina mysteria, à te principium, in te finis, vel potius, tu facis, ut finem nesciamus.*

CAPUT I.

De Institutione Baptismi.

Non defuerunt plerique Hæreticorum, qui negaverint, baptismum ad salutem necessarium esse, ut præ cæteris Pelagiani referente Augustino Lib. de hæres. cap. 88. Quibus etiam adhæserunt nonnulli Sectarii nostri temporis apud Bellarminum *Lib. 1. Baptism. cap. 4.* Verùm nullus hactenus inventus est ex iis, qui evangelium admittunt, qui ausus fuerit, hoc Sacramentum negare, ac fuisse à Christo institutum, quia sacra evangelia clarissimè id testantur, etenim Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Matth. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Marci ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Hinc Tridentina Synodus Sess. 7. agens de hoc Sacramento contra Hæreticos nullum peculiarem canonem habet circa institutionem hujus Sacramenti, quia omnes Hæretici fatentur Sacramentum Baptismi fuisse à Christo institutum, unde difficultas tantùm esse potest de tempore, quo fuerit à Christo hoc Sacramentum institutum. Alensis 4. *part. quæst. 8. membro 2. art. 3.* Maironus *quæst. 1.* Canus *lib. 8 de locis theolog. cap. 5. post init.* & alii censent, baptismum fuisse à Christo institutum post Eucharistiam, & nituntur, quia Tertullianus lib. de baptismo asserat, Apostolos ante Christi passionem non fuisse baptizatos baptismo Christi, sed Joannis, eò quia nondum Christi baptismus fuerat institutus, & D. Chrysostomus homil. 28. in Joan. post init. ait: *Quod si quis percunctaretur quid amplius in Joannis baptismate, & Discipulorum fuerit? nihil respondebimus; utrumque enim similiter Spiritus expers erat, & unam eandemque baptizandi causam habebant, ut scilicet Christo reconciliaret baptizatos.* Cui adhærens Theophylactus in 3. cap. Joann. ait: *Baptizant igitur Discipuli Christi baptismo, qui nihil habebat amplius, quàm baptismus Joannis: ambo enim imperfecti, & nondum habentes Spiritum: eadem que utrique causa, ut adducantur ad Christum baptizandi.* Hoc idem docent alii Sancti Patres, præsertim D. Leo I. Papa *epist. 4. decret. ad Episcopos Siciliæ cap. 3.* Rubertus in *cap. 3. in Joann.* Ratio, qua nituntur, est, quia baptismus fuit institutus in Symbolum mortis & sepulturæ Christi, ut colligitur ex illo Apostoli ad Roman. 6. *Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in morte*, & ad Coloss. 2. *Consepulti enim in baptismo*, ex quo inferunt, non debuisse baptismum ante passionem & mortem Christi institui. Et ex eo firmant, quia, quando Christus Matth. 10. Marc. 3. Luc. 9. Apostolos misit ad prædicandum, nullam fecit mentionem de baptismo, sed tantùm de potestate curandi infirmos, & ejiciendi dæmonia, sin autem hoc Sacramentum fuisset institutum, utique mentionem illius fecisset, præsertim cum sit Sacramentum fidei, & ad salutem necessarium: secus quando Christus Matth. ult. ad cœlos ascensurus, misit Discipulos per universum mundum, ad prædicandum evangelium, tunc mentionem fecit baptismi, ex quo inferunt, non fuisse baptismum institutum ante Christi passionem, sed post ejus resurrectionem. Hæc tamen sententia rejicitur, quia præcitati Patres solent explicari non de institutione, sed de obligatione. Præterea quia, tametsi essent intelligendi de institutione, inde tantùm sequeretur, quod hæc sententia ob solam Patrum authoritatem esset probabilis, & nulla censuræ nota digna, non verò quòd tenerentur omnes Doctores eidem adhærere. Nec ratio, cui innituntur, videtur esse magni ponderis, siquidem respondetur, ex illa non sequi, quod baptismus non potuerit institui ante Christi passionem & mortem: sicut neque obstat, quo minus Sacrificium Eucharistiæ, quod institutum est ad repræsentandum cruentum crucis institui potuerit ante Sacrificium crucis; siquidem potest institutio signi anticipari ad significandam rem futuram, respectu cujus dicitur signum prognosticum, postquam verò res significata transit de futuro in præteritum, idem signum vocatur rememorativum, Neque confirmatio urget, quia non fuit necesse, ut

ut Christus tunc meminisset potestatis baptizandi, quando suos discipulos ad prædicandum misit, quia, cùm nondum baptismus fuerit sub præcepto, non fuit necesse, peculiarem mentionem illius facere, sicut post Christi resurrectionem, quando baptismus cœpit omnes obligare. Alii censent, Sacramentum baptismi fuisse à Christo institutum, paulo postquam fuit à Joanne baptizatus, seu quando dixit Nicodemo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei,* quapropter volunt fuisse à Christo institutum ante ejus passionem, & mortem, vel quando discipulos simul collegit. Alii verò cum Scoto, & D. Thoma & *Magistro sententiar. in 4 dist. 2.* docent: Baptismum tunc fuisse à Christo institutum, quando Christus in Jordane à Joanne baptizatus fuit.

Dicendum est primò, longè probabilius esse Sacramentum baptismi fuisse à Christo institutum ante ejus passionem. Ratio est, quia Christus ipse ab initio suæ prædicationis baptizavit, ut colligitur ex illo Joan. 3. *Venit Jesus & discipuli ejus in terram Judæam, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat,* hoc est, per discipulos suos, ut ex ipso contextu satis *constat*: sed tunc Christus per Discipulos suos non baptizabat baptismo Joannis, quia, ut ait Glossa in supra citata verba Joan. 3. *Baptizabat suo baptismo, non eo, quo baptizatus est, illud enim subiit, ut esset via, & præparatio,* hinc D. Augustinus Tract. 13. in Joan. ait: *Christus baptizatus baptizabat, non eo baptismo baptizabat, quo baptizatus est, dat baptismum Dominus baptizatus, à servo ostendens humilitatis viam, & perducens ad baptismum Domini, hoc est ad suum baptismum.* Præterea, quia Joannes Baptista Matth. 3. & Joan. 1. assignat differentiam inter suum baptisma, & illud, quo Christus baptizabat, eò quia Joannes in aqua tantùm baptizaret; & Christus in Spiritu Sancto, proinde Christus tunc baptizabat baptismo distincto à baptismo Joannis. Præterea, quia Joann. 3. Discipuli Joannis Baptistæ conquerebantur, quod Jesus baptizaret, eò quia supponerent, Christum non baptizare baptismo Joannis, alioquin nulla eis fuisset occasio conquerendi: ergo Christus ante suam passionem instituit Sacramentum baptismi. Neque urget, si dicas, tunc baptismum, quo Christus baptizabat, non fuisse baptismum Joannis, nec ipsius Christi, sed aliquod veluti simulacrum, aut præambulum baptismi Christi instituendi post ejus passionem. Contra est, quia id asserit absque ullo sufficienti fundamento, & gratis dicitur. Præterea, quia baptismus, quo Christus tunc baptizabat, reveta erat in aqua, & Spiritu Sancto. Neque Christus venerat, ut alias figuras induceret: sed ad stabiliendas veritates figurarum, quæ fuerant in veteri testamento.

Ostenditur secundò, quia juxta legem institutam à Christo, baptismus præcedit alia Sacramenta, quorum est janua, adeo, ut non possit quis ullo initiari Sacramento, quin prius baptismo fuerit ablutus, & per Januam baptismi fuerit ecclesiam ingressus. Præterea, quia mediante baptismi Charactere recipiuntur alia Sacramenta; atqui certum est, Christum ante suam passionem, seu in nocte Cœnæ, suis ministrâsse Discipulis Eucharistiam, eosque initiâsse ordine sacerdotali, ut habet Tridentina Synodus Sess. 7. cap. 1. ergo, ut baptismus esset janua ad cætera Sacramenta suscipienda, debuerunt in nocte Cœnæ Apostoli præsupponi à Christo baptizati, ex quo deducitur, quòd baptismus fuerit institutus à Christo ante ejus passionem. Præterea Apostoli ante Christi passionem, certum est, baptizasse, & non baptismo Joannis, sed ipsius Christi: quia ipsi Christo tribuitur baptismus ab illis collatus: quòd si baptizâssent baptismo Joannis, potiùs Joanni tribuendus esset. Quod verò baptismo Christi baptizaverint, habetur Joann. 3. v. 22. *Post hæc venit Jesus & Discipuli ejus in terram Judæam, & illic demorabatur cum eis, & baptizabat,* scilicet baptizabat Christus in Spiritu Sancto, & igne, juxta testimonium Joannis, quapropter baptismus, qui Christo tribuitur, diversus erat à Joannis baptismo, quia Joannes baptizavit in aqua tantùm, & Christus in Spiritu Sancto, seu baptismus Christi conferebat gratiam sanctificantem, quam non communicabat baptismus Joannis in aqua tantùm collatus, qui baptismus fuit tantùm quædam præparatio ad baptismum Christi, hinc orta fuit æmulatio & contentio quædam inter discipulos Joannis, & Christi occasione baptismi, quæ contentio non contigisset, si discipuli Christi contulissent & ipsi baptismum Joannis Joann. 3. v. 25. *Facta est autem quæstio ex discipulis Joannis cum Judæis de purificatione. Et venerunt ad Joannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Et Joann. 4. v. 1. dicitur: *Ut ergo cognovit Jesus, quia audierunt Pharisæi, quod Jesus plures Discipulos facit, & baptizaret, quam Joannes (quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus) reliquit Judæam.* Discipuli ergo Christi baptismum ejus nomine, & authoritate ac mandato contulerunt, propterea fuit verum Christi baptisma ab iis institutum & collatum à Discipulis, ut à Ministris, nomine principalis institutoris: quamvis enim decretum Principis promulgetur à Ministris, adhuc est decretum Principis, eò quia Ministri non nomine proprio, sed Principis illud promulgant, ita, quia Discipuli Christi, tanquam Ministri, non nomine proprio, sed Christi institutoris conferebant baptismum, ideo non Joannis, sed Christi contulerunt baptismum, hinc D. Augustinus epist. 265. ad Seleucianam ait: *Utrumque autem de Domino scriptum est, & quia baptizabat plures, quàm Joannes, & quia ipse non baptizabat, sed Discipuli ejus, ut nimirum intelligeremus & ipsum quidem baptizâsse præsentia Majestatis, non tamen ipsum baptizasse manibus suis: quia ipsius erat baptismi Sacramentum, & ad Discipulos baptizandi ministerium pertinebat.* Alii tamen Patres asserunt, Christum suis manibus aliquos baptizâsse. Ennodius Episcopus Antiochenus apud Nicephorum Lib. 2. cap. 3. ait: *Christus manibus suis baptizavit Petrum tantummodo: Petrus verò Andream, & filios Zebedei,* & Clemens apud Sophronium in praxi spirituali cap. 26. ait: *Christus dicitur Petrum solum baptizasse, Petrus Andream, & Jacobum, & Joannem.* Euthymius ait: *Scribunt Apostolorum temporibus proximi, quod Christus Petrum, & Virginem Matrem baptizaverit.*

Ostenditur tertiò ex eo, quia, qui erant ab Apostolis ante passionem Christi baptizati, non leguntur iterum post Christi passionem baptizati,

secus

fecus qui Joannis baptismate tantùm baptizati erant, leguntur iterum baptizati, ut testatur S. Lucas Act. 19: ergo quia baptismus Christi fuit verus, qui contulit gratiam, & impressit characterem, propterea non debuerat iterari, bene tamen baptismus Joannis, qui non fuit verus, sed tantùm præparatorius, nec gratiam contulit, nec characterem impressit, unde D. Augustinus Tractat. 5. in Joan. egregiè ad rem nostram ait: *Baptismum Christi das, ideo non post te baptizatur, post Joannem ideo baptizatum est, quia non Christi baptismum dabat, sed suum, quia sic acceperat, ut ipsius esset; non ergo tu melior, quàm Joannes; sed baptismus, qui per te datur melior, quàm Joannis; ipse enim Christi est, iste autem Joannis. Et quod dabatur à Paulo, & quod dabatur à Petro Christi est, & si datum est à Juda, Christi erat. Dedit Judas, & non baptizatum est post Judam; dedit Joannes, & baptizatum est post Joannem, quia si datus est à Juda, baptismus Christi erat; qui autem à Joanne datus est, Joannis erat, non Judam Joannis, sed baptismum Christi, etiam per Judæ manus datum baptismum Joannis, etiam per manus Joannis dato recte præponimus. Etenim dictum est de Domino, antequam pateretur, quia baptizabat plures, quàm Joannes; Deinde adjunctum est; quamvis ipse non baptizaret, sed Discipuli ejus ipsi, & non ipse, scilicet ipse potestate, & illi ministerio; sed virtutem ad baptizandum illi admovebant, sed potestas baptizandi in Christo manebat. Ergo baptizabant Discipuli ejus, & ibi adhuc erat Judas inter Discipulos ejus; quos ergo baptizavit Judas, non sunt iterum baptizandi; & quos baptizavit Joannes, iterum baptizati sunt. Planè iterum, sed non iterato baptismo. Quos enim baptizavit Joannes, Joannes baptizavit; quos autem baptizavit Judas, Christus baptizavit.* Sed dices, non videri, quomodo Apostoli potueriot baptizare baptismo Christi, cum scriptura non asserat ipsos recepisse Sacramentum Baptismi, & Tertullianus lib. de baptismo cap. 11. censeat ipsos tantùm tinctos baptismate Joannis. Sed contra, quia, ut ait D. Augustinus, Apostoli priùs, quàm à Christo mitterentur, ad baptizandum ipsos baptismum suscepisse, ajunt enim plures Sancti Patres, Christum manibus suis baptizasse Petrum, & à Petro fuisse baptizatos Andream & filios Zebedæi, & successivè alios Discipulos ab Apostolis, quamvis scriptura id expresse non habeat, & sententia hæc Augustini & aliorum Sanctorum Patrum præferenda est sententiæ Tertulliani, & aliorum, si qui sint, qui contrarium adstruant; ait enim D. Augustinus epist. ad Seleucianam: *Rectè dici potest, quia cùm Petrus negavit Dominum, nondum fuerunt Apostoli baptizati, non tamen aqua, sed Spiritu Sancto, hoc enim ei dixit, postquam resurrexit, & conversatus est cum eis, Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto, quem & accepturi estis non post multos hos dies. Si autem dicimus, aqua non fuisse baptizatos, metuendum est, ne graviter in his erremus, ne demus hominibus authoritatem contemnendi baptismum, quem usque adeo non contemnendum ipsa Apostolica disciplina commendat, ut Cornelius Centurio, & illi qui cum illo erant, etiam jam accepto Spiritu Sancto fuerint baptizati, sicut antiqui justi, si non circumciderentur, non erat eis peccatum; postea verò jussit Deus, ut circumciderentur Abraham, ejusque posteritas, jam si non fieret, grave peccatum fuit; sic etiam postquam Dominus Christus in ecclesia sua Sacramentum novi testamenti, pro circumcisione carnis Sanctum baptismum dedit, & apertissimè dixit; si quis non renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cælorum, jam non debemus quærere, quando quisque fuerit baptizatus, sed quoscunque legimus in corpore Christi, quod est Ecclesia, pertinere ad regnum cælorum, nonnisi baptizatos intelligere debemus; nisi forte, quos angustia passionis invenit, & nolentes negare Christum, antequam baptizarentur, occisi sunt, quibus ipsa passio pro baptismo deputata est. Sed nunquid hoc possumus de Apostolis dicere, qui usque adeo largum tempus habuerunt, quo baptizarentur, ut alios etiam baptizaverint. Sed non omnia, quæ facta sunt, etiam scripta inveniuntur; verum tamen facta esse ex cæteris documentis probantur. Scriptum est, quando baptizatus sit Apostolus Paulus & scriptum non est, quando baptizati sunt alii Apostoli. Verum tamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus, quemadmodum scriptum est, quando baptizata sint plebes ecclesiarum in Jerusalem, & Samaria; quando autem baptizata sint aliæ plebes Gentium, quibus Apostoli epistolam miserunt, non est utique scriptum; & tamen etiam ipsas baptizatas utique minimè dubitamus propter illam Domini sententiam, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Cælorum*, & hoc idem docet epist. 44. ad Glorium Eleusium & Felices, & Augustino adhæret D. Ambrosius in Apologia David cap. 11. inquiens: *Qua gratia Petrus, qui ante baptizatus fuerat, interrogatur, postquam visus est Dominum negâsse; Simon Joannis diligis me? dixit ei, utique tu scis, Domine, quia diligo te.*

Sed dices: Forma baptismi non fuit à Christo Apostolis tradita, nisi post ejus resurrectionem, cum dixit Discipulis suis Matth. 28. *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti*, atqui baptismus non potuit institui sine forma; ergo nonnisi post Christi passionem fuit baptismus institutus; sed contra, quia forma baptismi jam fuerat instituta, & in privato Apostolis tradita ante Christi passionem, quamvis non in publico. Quòd si instes, baptismum nonnisi à Christi passione habere suam virtutem, consequenter, non potuisse institui ante passionem Christi, antecedens evincitur ex D. Augustino Tractat. 15. in Joan. ubi docet, de latere Christi fluxisse Sacramenta Ecclesiæ. Contra est; negatur consequentia, quia quando Christus fuit baptizatus, ejus passio erat inchoativè: siquidem omnis pœnalitas, quam pertulit Christus toto vitæ suæ cursu, fuit quædam passio, & dispositio ad ultimam passionem consummandam per mortem. Præterea quia Christus à primo suæ Incarnationis instanti liberè acceptavit præceptum moriendi pro hominibus, adeo ut in tali acceptatione promeruerit; ergo potuit Christus ante consummationem suæ passionis instituere baptismum, & iste potuit suam virtutem habere à Christi passione saltem inchoativè, quod sufficit, ut Sacramenta suam virtutem dicantur habere à Christi passione. Neque urget, quod addebatur ex D. Augustino, quia si ejus authoritas sumenda esset in illa latitudine, & extensione, inde sequeretur, quod nec Sacramentum Eucharistiæ fuisset institutum ante Christi mortem, cum tamen constet ejus institutionem fuisse in nocte cœnæ. Præterea quia tametsi omnia Sacramenta

dicantur fluxisse de latere Christi, non tamen eodem modo, quia Confirmatio, Pœnitentia, Extrema Unctio, & matrimonium non solùm, quoad suam perfectionem, verum etiam quoad initium fluxerunt de latere Christi, Sacramenta verò Baptismi, Eucharistiæ, & Ordinis solùm, quoad suam perfectionem quatenus baptismus, per Christi mortem januam regni cœlestis aperuit, quam antea non aperiebat; & Eucharistia habuit rationem viatici, quam non habebat ante Christi mortem; & Ordo ad Eucharistiam, ut viaticum cœpit habere Ordinem. Cæterum baptismus accepit virtutem productivam gratiæ à Christo, quando in Jordane fuit à Joanne baptizatus; Eucharistia & Ordo, in nocte cœnæ, antequam Christus pateretur.

Dicendum est secundò, probabiliùs esse martyrium fuisse institutum à Christo, tunc quando in Jordane fuit Christus à Joanne baptizatus, ratio est, quam assignat D. Thomas 3. *part. art.* 2. Quia cùm Sacramenta ex vi suæ institutionis conferant gratiam, tunc Sacramentum instituitur, quando virtutem accipit productivam gratiæ; sed hanc virtutem baptismus accepit, quando Christus in Jordane fuit à Joanne baptizatus, ait enim D. Augustinus serm. 3. Domin. infra octavam Epiphaniæ: *Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua.* Et D. Ambrosius lib. 2. in Lucam cap. ult. *Baptizatus est ergo Dominus, non mundari volens, sed mundare aqua, ut abluta per carnem Christi, qua peccatum non cognovit, baptismatis jus haberent.* Unde cùm Sacramenta vim conferendi gratiam ex institutione sua habeant, tunc videtur fuisse baptismus institutus, quando virtutem accepit producendi suum effectum; sed hanc virtutem baptismus accepit, quando Christus in Jordane à Joanne baptizatus fuit, quapropter tunc baptismus verè fuit à Christo institutus, quia suum accepit effectum conferendi gratiam, tunc enim sanctificandi virtutem Christus tribuit aquæ; notat enim D. Gregorius Nazianzenus, eo tempore aquæ vim generandi in spiritualem, scilicet vitam fuisse datam, ait enim Orat. 38. in Nativit. Christi: *Ac quidem paulò post, & Jesum purgatione mea in Jordane purgari videbis, vel potiùs aquas purgatione sua purificasse*; & Orat. 39. ait: *Ut totum veterem Adam sepeliat in aquis; ante hos verò & propter hos Jordanem nimirum, ut Spiritus, & caro erat, sic etiam per Spiritum, & aquam initians.* Et D. Ambrosius lib. 2. in Lucam §. 83. *Baptizatus est ergo Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, ut abluta per carnem Christi, qua peccatum non cognovit, baptismatis jus haberet, & ideo qui ad Christi lavacrum venerit, peccata deponit.* Firmari ex eo potest assertio, quia in Christi baptismo sanctissima Trinitas, in cujus nomine baptisma conficitur; Nomen suum præsens declaravit, siquidem vox patris audita est; Filii persona aderat; & Spiritus Sanctus in columbæ specie è summo cœlo in Jordanem descendit, & ideo cœli aperti sunt, ut beneficio baptismi nobis liceret illas inscendere. Hinc D. Thomas 3. part. quæst. 39. art. 5. ait: *Christus baptizari voluit, ut suo baptismo consecraret baptismum, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptismo Christi eadem monstrari debuerunt, quæ pertinent ad efficaciam nostri baptismi. Circa quam tria sunt consideranda. Primò quidem principalis virtus, ex qua baptismus habeat efficaciam, quæ quidem est virtus cœlestis; & ideo baptizato Christo apertum est cœlum, ut ostenderetur, quòd de cætero cœlestis virtus baptismum sanctificaret. Secundò operatur ad efficaciam baptismi fides Ecclesiæ, & ejus qui baptizatur. Unde & baptizati fidem profitentur, & baptismus dicitur fidei Sacramentum. Per fidem autem inspicimus cœlestia, quæ sensum, & rationem humanam excedunt; & ad hoc significandum Christo baptizato aperti sunt cœli. Tertiò quia per baptismum Christi aperitur nobis introitus Regni cœlestis, qui primo homini praclusus fuerat per peccatum. Unde baptizato Christo aperti sunt cœli, ut ostenderetur, quod baptizatis patet via in cœlum. Post baptismum autem necessaria est homini jugis oratio, ad hoc quod cœlum introeat. Licèt enim per baptismum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati nos impugnans interius, & mundus & Dæmones, qui pugnant exteriùs. Et ideo dicitur* Luc. 3. *Quod Jesu baptizato, & orante apertum est cœlum, quia scilicet fidelibus necessaria est oratio post baptismum, unde Venerabilis Beda in cap. 3. Luc. ait: Ad nos informandos Jesus baptizatus orâsse memoratur, quibus post lavacrum baptismi, ut alia cœli panduntur non otiose vivendum est, sed precibus est insistendum.* Et D. Ambrosius lib. 2. in Lucam ait: *Baptizatur Dominus non mundari volens, sed mundare aquas, ut abluta per Christi carnem, qua peccatum non cognovit, baptismatis jus haberent*; Et D. Augustinus serm 1. Dominicæ infra Octavam Epiphanæ ait: *Ex quo Christus aquis immergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua.* Neque obstat, si dicas, ex hisce congestis authoritatibus Sanctorum Patrum tantùm evinci, Christum, ex tunc dedisse aquis vim regenerandi spiritualiter in promissione tantum, vel destinatione, quatenus destinaverit Baptismũ posteà instituendum, non verò inde ostenditur, quòd de facto instituerit. Nam contra est, quia si tantùm destinâsset aquam in futurum baptisma, non rectè dixisset Augustinus, ex quo Christus in aqua mergitur, etenim ex eo omnium peccata abluit aqua, quia non potuisset aqua habere hanc virtutem, neque producere hunc effectum, antequam fuisset baptismus institutus. Tum quia fuisse baptismum institutum, quando Christus fuit in Jordane baptizatus, potest ex hac optima congruentia inferri, quia confessio mysterii Trinitatis tradita est, pro forma baptismi. Sed in baptismo Christi hoc mysterium declaratum fuit; siquidem vox Patris audita est, & filius, ac Christus in propria persona adfuit, neque defuit Spiritus Sanctus, qui in specie columbæ apparuit; & effectus baptismi satis apertè significatus fuit, per apertionem cœli, quæ etiam denotavit baptismum esse clavem cœli, ergo ex hac congruentia possumus legitimè inferre Sacramentum baptismi institutum fuisse à Christo, quando in Jordane à Joanne baptizatus fuit. Hinc solus Christi baptismus fuit verus, quia sanctificavit aquas, quæ elevatæ à Christo fuerunt ad conferendam gratiam, ac abstergendas maculas peccatorum, adeo ut in baptismo aqua gratiam sanctificantem conferat, quam non contulit baptismus Joannis, qui propterea non fuit verus baptismus, sed tantùm quædam præparatio ad verum baptismum Christi, idque constat ex scriptura asserente, id interesse discriminis, inter Baptismum Christi, & Joannis, quia Joannes baptizavit tantùm in aqua, Christus verò in aqua, & Spiritu Sancto. Præterea quia Actor. 19. legimus rebaptizatos fuisse, quos Joannes baptizaverat, ut etiam ejus Discipuli nomine Joannis, eò quia talis baptismus verus non fuit, nec

gratiam contulit, nec characterem impressit; secus quos Christi Discipuli nomine Christi baptizarunt, tametsi ante Christi passionem, non tamen fuerunt rebaptizati, quia baptismus collatus nomine Christi, ut institutoris fuit verus baptismus, contulit gratiam sanctificantem, maculas abstersit peccatorum, & characterem impressit indelebilem. Hinc Baptismus Joannis Præcursoris Christi, & qui fuerat missus parare viam, fuit tantùm figura, & dispositio ad baptismum Christi. Propterea Joannes Baptista dixit Matth. 3. *Ego debeo a te baptizari*, Præterea quia Sacramenta veteris legis distinguebantur ab illis legis evangelicæ, quia illa non conferebant gratiam sanctificantem, quàm Sacramenta novæ legis conferunt. Hinc Tridentinum Can. 1. de baptismo Joannis ait: *Si quis dixerit baptismum Joannis habuisse eandem vim cum baptismo Christi, anathema sit.* Et hoc idem asserit Joannes, inquiens: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo.*

Dicendum est tertiò, baptismum non fuisse sub præceptum, nisi post mortem, & resurrectionem Christi, & sufficientem legis evangelicæ promulgationem; ratio est, quia in Christi passione consummata fuerunt omnia, & finem habuerunt Sacramenta veteris legis, quæ umbra erant, & figuræ Sacramentorum novæ legis, quæ iisdem successerunt; atqui per baptismum conformatur homo passionis, & resurrectionis Christi, in quantum, qui baptismum suscipit, moritur peccato, & incipit vivere gratiæ Sanctificanti, unde oportuit Christum prius pati, & resurgere, quàm hominibus indiceretur necessitas configurandi se morti ejus, & resurrectioni.

CAPUT II.

De obligatione, & necessitate baptismi in ordine ad salutem.

Asserendum primo, baptismum non fuisse in præcepto, nisi post mortem, & resurrectionem Christi. Idque evincitur authoritate D. Thomæ 3. part. art. 2. ubi ait: *Necessitas utendi hoc Sacramento indicta fuit hominibus post Christi passionem, & resurrectionem. Tum quia in passione Christi terminata sunt figuralia Sacramenta, quibus succedit baptismus, & alia Sacramenta novæ legis.* Præterea, quia ut docet D. Thomas, tunc solùm baptismus cæpit esse in præcepto, quando incepit habere totam suam perfectionem, quia sine hac completa perfectione, non videbatur conveniens, ut baptismus præciperetur, & obligaret; sed ante Christi mortem, & resurrectionem baptismus non habuit hanc totam suam perfectionem, quia una ex perfectionibus baptismi est, ut nos configuret morti, & resurrectioni Jesu Christi, ut scribit Apostolus ad Rom. 6. *An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis, per gloriam Patris; ita & nos in novitate vitæ ambulemus; si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus*; unde si ante Christi mortem, & resurrectionem non poterat baptismus totalem suam habere perfectionem, nec configurare baptizatos morti, & resurrectioni Christi; sequitur, ante Christi passionem non habuisse totam suam completam perfectionem, & propterea nondum obligasse. Præterea quia in Christi passione consummata sunt, & finem habuerunt Sacramenta veteris legis; unà enim cum Christo mortua fuit Synagoga; & cum illius resurrectione orta fuit lex evangelica comprehendens sacramenta novæ legis, quæ successerunt Sacramentis veteris legis, Unde oportuit prius Christum pati, & resurgere à mortuis, quàm hominibus indiceretur obligatio suscipiendi baptismum, quia per baptismum conformamur passioni, & resurrectioni Christi. Hinc Christus tantùm post suam passionem, mortem, & resurrectionem præcepit Apostolis, ut legem baptismi promulgarent, & illam exequerentur, Matth. 28. v. 10. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* hinc D. Petrus Epist. 1. cap. 1. 3. scribit: *Regeneravit nos in spem vivam per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis*; & D. Paulus ad Ephes. 5. de ecclesia scribit; *Se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundante eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Uterque Apostolus asserit obligationem suscipiendi baptismum, tunc tantùm injunctam hominibus fuisse, quando Christus fert passionem, mortem, sepulturam, & resurrexit imposuit Apostolis, ut irent per mundum universum, & baptizarent gentes, quia tunc hoc Sacramentum habuit totam suam perfectionem, quâ nos configuravit morti Christi, ac ejus resurrectioni, quia cum essemus mortui peccato, beneficio baptismi resurgimus ad vitam gratiæ, & acquirimus jus ad cælestem hæreditatem. Joan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei*; hæc salvatoris verba ad tempus respexerunt post suam passionem, mortem, & resurrectionem: quia & est legis positivæ ratio, ut non obliget, nisi post factam promulgationem; & quia baptismus non lege naturali, sed positiva divina obligat, ideo homines non priùs obligati fuerunt ad illum suscipiendum, quàm lex ista divina positiva promulgaretur, & ad hominum notitiam perveniret, quæ promulgatio sufficienter facta fuit per Apostolorum prædicationem. Quamvis renasci & Spiritu Sancto fuerit semper necessarium, modus tamen renascendi per aquam non fuit necessarius, nisi post abrogatam circumcisionem per Christi mortem, & promulgatam legem evangelii, quod etiam confirmat S. Bernardus in Tractat. ad Hugonem de S. Victore, ubi falsitatis redarguit asserentem: *Neminem sine Baptismo potuisse salutem æternam consequi, ex quo primum à Domino dictum est: nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*; quia ante legem evangelicam in lege naturali, & scripta aderat remedium, quo peccatum originale delebatur, & fideles ac justi salutem æternam consequebantur. Præterea quia si baptismus præceptus fuisset ante Christi passionem, maximè, cum Christus Joan. 3. dixit Nicodemo per præfata verba

verba paulò ante recitata; sed tunc non fuit præceptus baptismus, siquidem verba Christi fuerunt directa ad Nicodemum, ut personam privatam; & præceptum baptismi debuit fieri in publico colloquio, & ad omnes.

Quamobrem probabilius est, baptismum nonnisi post Christi resurrectionem fuisse præceptum, & tunc quando Christus apparuit Discipulis, & promulgavit publicè iisdem legem baptismi inquiens: *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra euntes, ergo docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ratio esse potest, quia cum baptismus sit præcipuum fundamentum, cui innititur lex evangelica, tunc ejus obligatio debuit statim incipere, quando lex evangelica incepit, & ipsa obligare; sed lex evangelica non ante, sed post Christi resurrectionem cœpit obligationem inducere, quia tunc extincta fuit lex Mosaica, ex cujus corruptione, & morte generari, & resurgere debuit lex evangelica, ut communiter docent Sancti Patres, præsertim Hieronymus, & Augustinus in epistolis, quas vicissim sibi scripserunt de legalibus; asserunt enim una cum Christi morte mortuas itidem fuisse legales cæremonias. Præterea quia cum primum antiquum Sacerdotium Aaronis perfectè translatum fuit in Christi Sacerdotium statim abolita fuit lex vetus una cum suis cæremoniis, ut scribit Apostulus ad Hebræ. 7. Translato Sacerdotio necesse est, ut legis translatio fiat, sed statim post Christi resurrectionem Aaronis Sacerdotium fuit perfectè translatum in Sacerdotium Christi, ut habetur ex Apost. 9. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per amplius, & perfectius tabernaculum, non manu factum, id est, non hujus creationis, sed per propriam sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa;* consequenter cum lex evangelica cœperit tantùm obligare post Christi resurrectionem, etiam tunc baptismus incepit esse in præcepto. Quòd si dicas, Apostolos post resurrectionem Christi observasse circumcisionem, & alias cæremonias legales, ut habetur Actor. 16. consequenter non esse verum, quòd statim post resurrectionem desierit obligatio circumcisionis, & inceperit obligatio baptismi, alioquin peccassent Apostoli observantes legalia, quia transgressi fuissent præceptum, quod non poterant ignorare. Sed contra, quia, ut docet D. Augustinus ante Christi resurrectionem usque ad sufficientem divulgationem evangelii legalia, erant quidem mortua, eò quia nullam habuerint, tunc virtutem, nec obligationem, non tamen erant mortifera, qoa de causa qui ex Judæis erant conversi ad Christum poterant legalia servare, dummodo spem in iisdem ponerent, neque ea censerent ad salutem necessaria; siquidem, ut docet D. Thomas, sicut solemnis homines mortuos, per diem unum, vel alterum servare domi, antequam sepeliantur, perinde legalia, quæ ut viva post Christi mortem servari non poterant, bene tamen, ut mortua usque ad evangelii sufficientem promulgationem, ut cum honore emortua Synagoga sepeliretur, & ne homines recens conversi putarent legem veterem fuisse abominabilem, si Apostoli statim eam rejecissent. Sed instabis, quia observantia quorundam legalium fuit ab Apostolis præcepta, ut habetur Actor. 15. *Visum est Spiritui Sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, à sanguine, & suffocato.* Sin autem legalia post mortem, & resurrectionem Christi fuissent extincta, Apostoli non potuissent præcipere ea servari; ergo legalia non solùm tunc non erant mortifera, sed nec etiam mortua. Sed contra, quia ut respondet D. Thomas, abstinentia à sanguine, suffocato, & ab immolatis simulacrorum fuerunt præcepta ab Apostolis pro tempore; non verò ad observandum cæremonias legis, sed ut posset fieri unio Judæorum & Gentilium, quia Judæis propter antiquam consuetudinem sanguis, & suffocatum erant in abominatione; & comestio immolatorum poterat Judæis suspicionem inferre, ne Gentiles reverterentur ad idololatriam, propterea rectè ab Apostolis fuerunt prohibita, pro illo tempore, quo necessitas urgebat adunandi Judæos, & Gentiles. Cæterum in progressu temporis, quia cessavit causa, cessavit itidem effectus mediante manifestatione evangelicæ legis, & veritatis, quæ Christus Matth. 15. dixit: *Quod intrat, per os, hoc non coinquinat hominem.* Sed dices, Judæus, qoi ante Christi passionem fuisset sufficienter instructus de Christi doctrina, & voluisset Christianus fieri, procul dobio debuisset legem Christi suscipere; sed id non poterat sine baptismo præstare, quia cùm sit primum legis Sacramentum, sine baptismus non potest lex evangelica suscipi, ergo baptismus erat in præcepto, etiam ante Christi passionem, & mortem. Sed contra, quia tametsi Judæus in illa hypothesi tenetur in Christum credere, non tamen statim evangelicam legem suscipere, nec baptismum, quia Christus ad neutrum noudum obligaverat.

Cæterum in lege evangelica baptismus est, simpliciter necessarius ad assecutionem æternæ salutis. Triplex tamen distinguitur à Theologis baptismus fluminis, flaminis & sanguinis, seu aquæ, desiderii, & voti, & martyrii. Baptismus aquæ est, quo fideles abluuntur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & mundantur à peccato originali, jusque acquirunt ad æternam gloriam. Baptismus flaminis, seu voti, est vera cordis contritio, includens votum baptismi suscipiendi, & baptismus Sanguinis est martyrium pro Christo toleratum. Hæc autem duo postrema baptismata includuntur in baptismo aquæ, qui efficaciam habet, & ex passione Christi, & ex Spiritu Sancto; quapropter hæc divisio, non tollit unitatem baptismi, quia conveniunt hæc duo baptismata, cum baptismo aquæ, non quidem in ratione signi, sed in effectu baptismi, habent enim eundem effectum, seu remittere peccatum originale spirituali regeneratione; proinde ratione effectus sunt unus ac idem baptismus. Hinc lex baptismi suscipiendi à Christo præscripta omnes obligat homines, non solùm in adulta ætate, verum etiam in primis infantiæ rudimentis, adeo ut nisi per baptismi gratiam Deo renascantur in sempiternam miseriam, æternumque interitum à parentibus, sive fideles sint, sive infideles, detrudantur, & id est fidei dogma, quod evincitur ex verbis Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei,* cujus rationem reddens subdit: *Quod natum est ex carne, caro est; & quod natum est ex Spiritu, Spiritus est,* ac si dicat: nemo nisi spiritualis potest ingredi regnum Dei; omnes siquidem ex carnali nativitate carnales sunt; nisi igitur per Spiritum Sanctum spirituales efficiantur, non poterunt ingredi regnum Dei, quia caro propria vi nequit spiritualis

nullis fieri; atqui à Deo constitutum est, ut nemo fiat spiritualis nisi per baptismum aquæ ergo omnes tenentur baptismum suscipere, adeo ut sine baptismo non possint æternam consequi salutem, & hanc legem etiam extendi ad parvulos, ostenditur ex illo Joannis 1. *Ex sanguinibus, & voluntate carnis, & voluntate viri nati sunt:* siquidem eo loco illa nativitas carnis opponitur nativitati quæ ex Deo est, perinde est, ac nativitas ex carne nativitati ex spiritu, sensus est, ut quidquid carnali nativitate seu ex viro, & fœmina natum est, sit caro, ac non possit regnum cœlorum ingredi, *quia caro, & sanguis regnum Dei non possidebunt*, unde necessum erat, ut renasceretur ex spiritu, ut spiritualizaretur, & fieret spiritus divinæ consors naturæ, & sic Deo conjungeretur, eique adhæreret in regno cœlorum, unde cum infantes omnes & singuli ex viro, & fœmina geniti sint, & nascantur, ut fiant spirituales, indigent baptismo, sine quo non regenerantur, neque possunt regnum Dei ingredi. Neque lex ista ullam patitur exceptionem, quia cum omnes homines nascantur infecti peccato originali, omnes indigent per lavacrum baptismi mundari æque, qui ex parentibus fidelibus nascuntur, ac infidelibus, quia omnes in Adamo peccarunt, in quo omnes homines fuerunt unus homo, & quia omnes in Adamo per carnalem generationem oriuntur, ideo omnes maculam peccati originalis contrahunt, unde David conqueritur, se in iniquitatibus conceptum esse, & Job nec infantem, cujus est unius diei vita super terram, mundum à sorde, seu à peccato immunem esse fatetur. Quapropter Apostolus ad Roman. 5. 12. scribit: *Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* & v. 17. & 18. ait: *Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jesum Christum. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* Et rursus 2. ad Corinth. 14. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus.* Et demum ad Ephes. 2. 3. *Eramus natura filii iræ, sicut cæteri:* ergo si quotquot nascuntur ex carne, seu ex muliere contrahunt peccatum originale cum quo non possunt regnum cœlorum ingredi, cum per illud sint filii iræ, & non possint ab hac originali macula mundari, nisi beneficio baptismi, quo regeneramur: sequitur necessitas suscipiendi baptismum obligare omnes homines absque ulla exceptione, unde Matth. 28. 19. dicitur: *Euntes ergo docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, & Marci 16. v. 15. *Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur.* Hinc noluit Christus Sacramentum baptismi & gratiam illius denegare parvulis, de quibus ajebat Matth. 19. 14. *Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum.* Idque ex eo firmatur, quia cum D. Paulus ingressus domum Stephanæ. 1. Corinth. 1. baptizaverit totam familiam, perspicuum est pueros etiam & infantes, qui erant de eadem familia etiam baptizâsse. Præterea quia in lege veteri circumcisio, quæ præfigurabat baptismum in lege evangelica octava die pueris administrabatur, unde etiam necesse est, ut in lege evangelica baptismus conferatur etiam parvulis. Præterea quia id observatum semper fuit in ecclesia catholica, ut parvuli baptizarentur, est enim hæc traditio in ecclesia, quæ dimanat à tempore Apostolorum, adeo ut baptismus in ecclesia Christi omnibus hominibus etiam parvulis, & infantibus fuerit semper necessarius, unde S. Cyprianus epist. 59. ad Fidum scribit: *Quantum verò ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum, vel tertium diem, quo nati sunt, constitutos baptizari non oporteret, & considerandam esse legem circumcisionis antiquæ, ut intra octavam diem eum qui natus est baptizandum, & sacrificandum non putares; longè aliud in Concilio nostro omnibus visum est. In hoc enim, quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit: sed universi potiùs judicavimus nulli hominum nato misericordiam Dei, & gratiam denegandam; nam cum Dominus in evangelio suo dicat: filius hominis non venit animas hominum perdere, sed salvare, quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est.* Et nonnullis interjectis subdit: *Propter quod neminem putamus à gratia consequenda impediendum esse ea lege, quæ jam statuta est, nec spiritualem circumcisionem impediri carnali circumcisione debere: sed omnem omnino admittendum esse ad gratiam Christi: quando & Petrus in Actis Apostolorum loquatur, & dicat: Dominus mihi dixit: Neminem hominum communem dicendum, & immundum. Quòd si homines impedire aliquid ad consecutionem gratiæ posset, magis adultos, & provectos, & majores natu possent impedire peccata graviora. Porro autem si etiam gravissimis delictis, & in Deum multum ante peccantibus, cum postea crediderint remissio peccatorum datur, & à baptismo, & à gratia nemo prohibetur: quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccavit, nisi quod secundùm Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit.* Hinc etiam Tridentina Synodus canone 5. 12. 13. contra Pelagianistas, Calvinistas, Anabaptistas statuit inquiens: *Si quis dixerit baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem anathema sit*, & est contra Pelagianos, qui censebant Baptismum ad salutem necessarium non esse: Rursus: *Si quis dixerit neminem esse baptizandum, nisi ea ætate, qua Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo, anathema sit*, & canon ipse est contra hæresim Anabaptistarum, putantes homines non esse baptizandos nisi in ætate adulta. Demum ponit hunc alium canonem contra alios Hæreticos: *Si quis dixerit parvulos eò quòd actum credendi non habent suscepto baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea cum ad annos discretionis pervenerint esse rebaptizandos, aut præstare omitti eorum baptisma, quam eos, non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ anathema sit.* Ex eo quòd Christus dixerit, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, putant Hæretici plures, neminem esse baptizandum nisi priùs actu proprio crediderit, & consequenter instructus fuerit in Christi fide, & lege evangelii, quod Concilium damnat, eò quia parvuli fide Ecclesiæ sufficienter baptizentur.

Quamobrem baptismus necessarius est, necessitate præcepti, imò etiam medii omnibus hominibus cujuscunque ætatis, sexus, & conditionis, quia Christus Joan. 3. ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*, illa vox *Nisi* importat absolutam necessitatem vel in re, vel in voto. Is enim dicitur habere baptismum in voto, qui facit aliquid, in quo continetur votum, & propositum martyrium suscipiendi, ut contingit, cum quis actu non potest baptizari vel defectu Ministri, vel defectu materiæ, vel alterius causæ, & tunc elicit verum actum contritionis,

& dilectionis Dei, super omnia, qui actus includit propositum vitandi omnia peccata, & servandi totam legem Dei, quæ etiam includit baptismum proinde actus ille amoris est etiam desiderium sumendi baptismum, & propterea is dicitur tunc baptizari in voto. Idque firmatur ex sanctis Patribus, præsertim Augustino lib. de origine animæ cap. 9. ubi ait: *Noli dicere aut docere, infantes antequam baptizentur, morte præventos pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et alibi ait: *Nulla ex nostro arbitrio præter Baptismum Christi salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit scriptura humanis omnibus ingeniis præferenda.* Et D. Ambrosius explicans illud Joan. 3. *Nisi quis renatus*, utique nullum excepit, non infantem, non aliqua præventum necessitate. Concilia, & Pontifices hoc idem docuerunt, Ciricius epist. 1. ad Imericum. Innocentius I. Leo I. & alii successivè Romani Pontifices, & talis semper fuit in ecclesia praxis, quo parvuli baptizarentur ante usum rationis, ut & Concilia præsertim Carthaginense Milevitanum apud D. Augustinum epist. 90. & 92. in quibus ex professo damnatur eorum sententia, qui putabant parvulos posse salvari sine baptismo. Ratio itidem suadet nostrum hoc fidei dogma, quia, ut ait Christus Joan. 3. *Quod natum est ex carne, caro est, & oportet vos nasci denuo*, quibus verbis Christus significat, homines nasci carnales peccatores, ac servos peccati, unde contra hoc malum debuit remedium aliquod institui, & hoc est baptismus, qui confertur etiam parvulis, eò quia isti nascuntur ex carne, scilicet peccatores. Et coinquinati originali maculâ, hinc est in ecclesia praxis, ut nullus ex illis parvulis, qui sine baptismo decesserunt, sepeliatur in loco sacro, & ecclesia nullas pro iisdem preces fundit, nec oblationem exhibet, aut gratiarum actionem, quia nulla ipsis spes superest æternæ salutis. Quòd si dicas, hoc & videri durius, scilicet parvulos illos sine culpa condemnari, cum nulla eis diligentia potuerit subvenire, non enim sine culpa perire dicendi sunt, quos originalis culpa premit, constituitque filios iræ, ac in massam rejicit perditionis. Hæc autem originalis culpa non deletur, nisi per Sacramentum baptismi parvoli incorporentur Christo, nec possumus aliter scripturam interpretari, nec divinam amplificare bonitatem, cum id nos doceat Ecclesia exemplo fortior, & quotidiana praxi, quàm verbis. Unde D. Augustinus epist. 20. ad D. Hieronymum scribit: *Quisquis dixerit, quòd in Christo vivificabuntur etiam parvuli, qui sine Sacramenti ejus participatione de vita exeunt, hic profectò & contra apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat ecclesiam, ubi propterea cum baptizandis parvulis curritur, & festinatur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo vivificari non posse.* Id tamen interest discrimінis inter parvulos & adultos, quia illis necessarius fit baptismus re ipsa susceptus, his verò vel in re vel in voto, ut expressè declarat Tridentina Synodus sess. 6. ubi dicit, justificationem, à peccatis post evangelium promulgatum sine lavacro regenerationis aut ejus voto fieri non posse, hinc constat quàm sit perniciosa, ac plena periculis ipsa dilatio baptismi in infantibus, siquidem si moriantur ante susceptum baptismum smittunt spem unquam perveniendi ad vitam æternam, & cùm non sint capaces rationis, non possunt elicere actum contritionis & amoris perfecti in Deum, & sicut oportet; Ut adulti, qui talem actum ante decessum ex hac vita mediante divina gratia possunt elicere, & licet consueverint olim Clinici baptismum differre usque ad finem vitæ, quorum propterea plures jam jam agentes animam in lecto baptizantur, unde Clinici seu Lectulacii dicerentur; id agebant, ut baptismo plenè purgati à culpa, & pœna absque obstaculo in cœlum conscenderent, de quibus multi extant Canones, & Epiphanius hæresi 28. explicat illud Apostoli 1. Corinth. 15. *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis*, seu cùm mors imminet, & tunc quando jam habentur pro mortuis, quia tunc qui distulerant, volebant omnino baptizari ob fidem, & spem resurrectionis. Hinc habetur præceptum ecclesiæ prohibentis talem dilationem, eò quia generatim scriptura dicat: *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die, in diem.* Præterea quia ante susceptum baptismum necesse est, homines careant usu aliorum omnium Sacramentorum, quod est maximo fructu privari, & ipsa gratia, cujus ope peccata evitantur, & ad exercitia virtutum invitamur.

Sed dices parvulos fidelium nasci sanctos, ac proinde tametsi non baptizentur, æternam consequuntur salutem, idque exui fœderis Dei cum Abrahamo Genes. 17. *Ero Deus tuus & seminis tui.* Nos autem successimus per Christum in Abrahæ posteritatem, qui pater fidei dicitur, ut docet Calvinus in Antidoto Concilii Tridentini, ad sess. 6. hoc idem habet Petrus Martyr *in 3. cap. 1. Corinth. alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*; ubi expressè asserit, filios fidelium salvari sine baptismo; & addit non esse faciendam vim in illa particula & Joan. 3. ubi aqua. & Spiritus ad baptismum ponuntur, sed satis esse, si ex spiritu homines nascantur; quod asserit Apostolus ad Rom. 10. *Corde creditum ad justitiam, ore confessio fit ad salutem.* Calvinus asserit ibi, aquam esse epithetum spiritus, ut sensus sit, oportere nasci ex Spiritu, qui purgat ad modum aquæ, unde per aquam vult intelligi Spiritum Sanctum; quod periode est ac ludere in scripturis explicandis, & evertere axioma, quo docemur intelligere scripturas secundùm verborum proprietatem, ubi non est evidens absurdum, vel sequitur inconveniens; alioquin possemus depravare omnes scripturæ textus, & inde nil certi ex scripturis haberemus. Præterea quia illa Calvini expositio est contra communem Sanctorum Patrum sententiam: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*, scilicet ipsum elementum, seu aqua fit Sacramentum. Sed contra, quia est communis Patrum sententia parvulos novi eum peccato originali, unde David: *Et in peccatis concepit me mater mea*: Psal. 50. *Ecce in iniquitatibus conceptus sum.* Et Apostolus ad Rom. 5. *In quo omnes peccaverunt* scilicet in Adamo, sed aliud quod addebatur. De promissione facta Adæ, respondetur, hanc non fuisse promissionem de remissione peccatorum, sed specialis gubernationis, & protectionis; quamvis in sensu mystico sit etiam promissio remissionis peccatorum, ac vitæ æternæ, ac ad nos pertinere, sed ad nos descendere, non per carnalem generationem parentum, sed per spiritualem regenerationem Christi. Pactum enim illud, à Deo cum Abrahamo sancitum, ac ejus posteris, verùm est fuisse initum cum posteris Abrahæ: sed filii fidelium non sunt filii Abrahæ carnali generatione; sed regeneratione spirituali, ait enim Apostolus ad Rom. 4. 13. & 9. 8. Ad Galat. 3. *Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini ejus facta est; sed per justitiam fidei: Nec qui filii carnis, hi filii Dei. Sed qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ, & benedicentur cum fideli Abraham. Quia ex fide justificat gentes Deus.*

Omnes

Omnes enim filii Dei estis, per fidem, quæ est in Christo Jesu. Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis: ait Apostolus tunc nos incipere esse filios Abrahæ, cum incipimus esse fideles: parvuli autem non incipiunt esse fideles, nisi beneficio baptismi. Ait enim Augustinus lib. 1. de peccator. merit. & remiss. cap. 27. *Quis enim nesciat credere esse infantibus baptizari, non credere autem non baptizari?* id autem non habetur ex carnali nativitate, qua ex parentibus fidelibus parvuli nascuntur; sed ex susceptione Baptismi, quapropter ait Tertullianus Apologet. cap. 17. *Fiunt enim, non nascuntur Christiani*, & D. Paulus ad *Roman*. 4. & *ad Galat*. 3. expressè ait, eos esse verè Abrahæ filios, qui non sunt filii carnis, sed filii Dei seu imitantur fidem Abrahæ tunc enim juxta Apostolum incipimus esse filii Abrahæ, cum incipimus esse fideles, & parvuli, nisi baptizentur, fideles non sunt, illis enim baptizari est credere, ut ajebat paulo ante Augustinus. Ratio itidem id suadet, quia per carnalem generationem non possumus fieri filii Abrahæ, quia parentes nostri non descendunt ad Abraham: sed quia Christus verè fuit Filius Abrahæ, tunc & nos incipimus esse filii Abrahæ, quando incipimus esse Christi filii &, simul fratres, & non sumus filii Christi, nisi per lavacrum Baptismi, quapropter Joan. 1. dicitur: *Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis*, & 3. *oportet vos nasci denuo*. Ad aliud petitum ex Apostolo 1. ad Corinth. 7. *Filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*, respondetur filios sanctos vocari ab Apostolo, eò quia sanctitati destinati sint à parentibus, quorum studio, & diligentia baptizantur, ac per Sacramentum regenerationis sanctificantur, & in religione christiana educuntur, ac florent exercitiis virtutum evangelicarum. Id etiam contingit, quando ex conjugibus unus est infidelis, & alter fidelis, & consentit cohabitare cum conjuge infideli absque contumelia Creatoris, *tunc enim vir infidelis*, ait Apostolus, *sanctificatus est per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem*. Persæpe contingit, ut ex convictu, & consuetudine cum conjuge fideli alter infidelis ad fidem convertatur, & filiis ex tali matrimonio natis baptismus procuretur à parente fideli, ut innuit Apostolus: *alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*. Tunc igitur ex Apostolo *vir fidelis sanctificatus est per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem*. Nemo enim pravè intelligit, ut ob hoc censeat maritum non christianum, quia christiana fuerit ejus uxor, neque jam baptizari oportere, & ad peccatorum remissionem sine baptismo jam pervenisse, & in regnum cœlorum intraturum, eò quia vir infidelis ab Apostolo dicatur sanctificatus ab uxore fideli, quia vir infidelis ut sanctificetur, tenetur baptismum suscipere. Neque sanctitas, quæ filiis fidelium vel alterutro parente fideli tribuitur, quæcunque illa sit, sufficit ad dimittenda peccata parentis infidelis nisi & ipsa baptizetur, & per aquæ lavacrum maculæ deleantur peccatorum. Etenim etiam Catechumeni secundùm quemdam modum dicuntur sanctificari saltem initiativè per signum crucis per orationem per manus impositionem, per salis benedicti degustationem, & tamen hæc sanctificatio Catechumeni nisi baptismum susceperit, non ei valet ad æternam salutem, neque ad peccatorum remissionem. Igitur Apostolus 1. ad Corinth. 7. vocavit filios fidelium aut ex altero parente fideli natos quasi candidatos fidei & ab idololatriæ sordibus puros, ut explicat Tertullianus *lib. 2. ad uxorem*, & D. Hieronymus *epist.* 153. *ad Paulinum*, ut etiam D. Augustinus *lib. 3. cap.* 12. *& serm. 294. de baptismo parvulorum*. Sicut igitur in lege veteri, cum vigeret lex circumcisionis, qui nasceretur de circumciso, subjiciendus erat & ipse circumcisioni, ut sanctificaretur, ita in lege evangelica, qui pueri nascuntur de parentibus baptizatis, debent & ipsi baptizari, ait enim Augustinus lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 27. *Renovati parentes non ex primitiis novitatis, sed ex reliquiis vetustatis carnaliter gignunt: & filii ex parentum reliqua vetustate tota vetusti. & in peccati carne propagati damnationem veteri homini debitam Sacramento spiritualis regenerationis & renovationis evadunt. Neque enim in parentibus fidelibus dici possunt sanctificati, quia sicut generatio carnalis peccati per unum Adam in condemnationem trahit omnes, qui eo modo generantur ita generatio spiritus gratiæ per unum Jesum Christum ad justificationem vitæ æternæ ducit omnes, qui eo modo prædestinati regenerantur. Sacramentum autem Baptismi profectè Sacramentum est regenerationis: quo circa sicut homo, qui non vixerit, mori non potest, & qui mortuus non fuerit, resurgere non potest: ita qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo convincitur neminem in suo parente renasci potuisse non natum. Oportet autem, ut si natus fuerit, renascatur, quia nisi quis natus fuerit, denuo non potest videre regnum Dei. Oportet igitur in Sacramento regenerationis, ne sine illo malè de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur.*

Dices, si Baptismus esset absolutè necessarius, perierunt absque culpa infantes, ut etiam ii omnes, qui ex invincibili ignorantia baptismum, & legem Christi ignorarunt, quod videtur alienum à Dei misericordia. Sed contra, quia ut respondet D. Augustinus *lib. de bono perseverantia cap.* 12. Ut etiam D. Prosper lib. 2. de vocatione Gentium circa infantes decedentes sine baptismo, ut etiam de iis, qui ignorantia invincibili legem Christi non habuerunt, refundendum id esse ad judicia Dei occulta, cum tot parvulos decedentes sine lavacro baptismi permittat perire, interim tamen ex justissima causa id fieri, quia tametsi sine culpa sua non baptizentur, non tamen sine culpa pereunt, eò quia contraxerint peccatum originale, & ipsi cum Adamo Protoparente peccaverint: unde est ipsis necessarius baptismus, ut in iisdem hæc originalis macula abstergatur, quæ totaliter deleatur. Cæterum qui fingunt aliud remedium præter baptismum, pugnant contra Evangelium & Concilia; ait enim Augustinus epist. 28. non alia de causa festinatur in ecclesia cum infantibus periclitantibus & ad baptismum curritur, nisi quia constat nullum aliud esse remedium, cum Deus per Christum edixerit hanc baptismi necessitatem, *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum*. Scivit Deus multos eo remedio sine sua culpa privandos esse; cui tamen facillimum erat providere, si vellet, cum cura omnium ad Deum spectat. Quidam docuerunt, quandoque eos salvari ex speciali misericordia & gratia divina, et si cum baptismus administrari cœperit, defectus aliquis essentialis superveniat in materia vel forma aut intentione Ministri. Quinimò addiderunt alii, quod cum nullus adsit modus baptizandi, sufficiat votum vel desiderium parentum, vel oblationem pueri factam Deo signo aliquo exteriora, ut signo crucis cum invocatione Trinitatis puta-

putarunt enim eodem modo succurri posse parvulis adhuc existentibus in utero materno, & ita docet Cajetanus in 3. *part. quæst.* 68. *art*, 3. Cui favet Joannes Gerson in *Serm. de nativitate Virginis*, & Gabriel *in* 4. *dist*, 4. *quæst*. 3. Verum hanc sententiam S. Pius V. jussit ex Commentariis S. Thomæ Romæ editis expungi, quia hæc sententia non videtur vacare aliqua temeritate, quia juxta legem ordinariam infantes non possunt salvari sine baptismo in re suscepto, excepto solo casu martyrii. Non enim media infantibus ad salutem necessaria aliunde pendent, quàm ex sola Dei voluntate notificata ex scriptura & traditione: si enim fides parentum esset medium in casu necessitatis pro infantibus, Ecclesia id procul dubio non ignoraret. Quod si illa necessitas non esset medii, sed tantùm præcepti respectu infantium, cum pueri non sint capaces præcepti, non obligarentur ad Baptismum, ex quo sequeretur, quòd infantes Gentilium absque baptismo salutem consequerentur æternam; etenim habentes invincibilem ignorantiam alicujus præcepti, excusantur ab obligatione ejusdem: sed omnes infantes habent hanc invincibilem ignorantiam præcepti baptismi, proinde excusantur ab illius observatione; hinc si non esset alia necessitas baptismi, quàm præcepti, omnes infantes salvarentur: siquidem quando est sola necessitas præcepti, si in aliquo casu non potest præceptum servari, non est opus suppleri defectum illius, sed ex Cajetano suppleri potest per signum crucis, ergo non est sola necessitas præcepti, sed etiam necessitas medii. Quòd si dicas, votum baptismi sufficere adultis; & quare non etiam infantibus? Quòd si dicas, quia infantes non sunt capaces voti, adhuc replicabis, votum parentis illis sufficere, eò quia voluntas Patris soleat reputari voluntas filii. Sed contra, quia licèt verum sit, voluntatem Patris reputari voluntatem filii in iis, in quibus Pater se habet ut persona privata, distincta à filio, quoad autem justificationem parentes & filii se habent omnes ut personæ privatæ, suntque ejusdem Ordinis, nec unus est caput alterius, sed omnium caput est Christus, cujus sunt omnes invicem membra, ut scribit Apostolus ad Roman. 12. sed urgebis, quia fides non fuit majoris efficaciæ in lege, in qua sufficiebat, filiis per aliquod signum applicata; contra est, quia in veteri lege sufficiebat Sacramentum fidei, seu actus internus fidei adnexus alicui signo sensibili externo, quo talis fides protestaretur, quod etiam nunc sufficit, licèt in veteri lege actus internæ fidei non fuerit determinatus ad certum signum externum, ut in lege evangelica, in qua est determinatus ad ablutionem aquæ. Quod verò ad ignorantes invincibiliter legem pertinet, respondent plures tunc salvandos esse, si legem naturæ servaverint, quia credibile est, Deum servanti naturæ legem daturum lumen, & speciale auxilium, quo se valeat ad ipsam continere, & ratione cujus dici posset, ipsum habere fidem implicitam, ut de Cornelio adhuc infideli dicitur, cujus acceptæ erant Deo eleemosynæ, ut asserit D. Thomas 2, 2. *quæst*. 10. *art*. 4. *ad* 3.

Objiciunt tamen Anabaptistæ, quia Sacramentum baptismi nonnisi credentibus administrari debet secundùm Christi oraculum Marci 1, 6. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur.* Neque baptismus prodesse potest, sine fide, quia, ut dicitur Joan. 3. *Qui non credit, jam judicatus*; sed infantes non credunt, quia nondum sunt capaces eliciendi actum fidei, proinde baptizari non debent. Sed contra respondetur, infantes suscipientes baptismum non credere fide propria, bene tamen fide aliena, scilicet sponsorum, qui pro ipsis respondent, & fidem Ecclesiæ supplentes defectum parvulorum. Sicut enim aliena voluntate, seu Protoparentis peccaverunt, par erat, ut aliena fide per gratiam secundi Adam Christi Salvatoris justificari, & vivificari possent, ad Roman. 6. 20. Ubi *abundavit delictum, superabundat gratia*, & firmatur hæc sententia authoritate D. Augustini epist, 128. ad Bonifacium Episcopum, & præsertim serm. 176. de verb. Apostoli, ubi ait: *Nullus hominum in ista, quæ ex Adam defluit, massa mortalium, nullus omnino hominum non ægrotus, nullus sine gratia Christi sanatus, quid de parvulis pueris, si ex Adam ægrotant. Nam & ipsi portantur ad ecclesiam, & si pedibus propriis illuc currere non possunt, alienis pedibus currunt, ut sanentur, scilicet accommodat illis mater ecclesia aliorum pedes, ut veniant, aliorum cor, ut credant, aliorum linguam, ut fateantur; ut quoniam quod ægri sunt, alio peccante prægravantur, sic cum hi sani sunt, alio pro eis confitente salventur. Nemo ergo vobis susurrat doctrinas. Hoc Ecclesia semper habuit, semper tenuit. Hoc à Majorum fide percepit, hoc usque in finem perseveranter custodit*, & serm. 294. de baptismo parvulorum ait: *Ad verba aliena sanatur, quia ad factum alienum vulneratur, credit in Jesum Christum? fit interrogatio, respondetur, credit. Pro non loquente, pro silente, pro flente, & flendo quodam modo, ut subveniatur orante, respondetur & valet. An etiam hoc serpens ille persuadere conatur, quia non valet? absit à cordibus qualiumcunque Christianorum, ergo respondetur, & valet, conspiratione quadam communicat spiritus, credit in altero, quia peccavit in altero; an verò invenit vitam præsentis sæculi, quem parturivit infirmitas, & non invenit vitam futuri sæculi quem parturivit charitas, credit in altero, qui peccavit in altero, dicitur, credit, & valet, & inter fideles baptizatos computatur. Hoc habet authoritas matris ecclesiæ, hoc fundatus veritatis obtinet canon, contra hoc robur, contra hunc inexpugnabilem murũ quisquis arietat, ipse confringitur. Suffragatur etiam Augustino* D. Bernardus serm. 76. in Cant. inquiens: *Quod enim si infans pro se loqui non potest, per quo vox sanguinis fratris sui, & talis fratris clamat ad Deum de terra? adstat, & clamat nihilominus mater Ecclesia. Quid tamen infans, nonne & ipse videtur tibi inhiare quodammodo fontibus Salvatoris, vociferari ad Deum suisque vagitibus clamitare: Domine, vim patior, responde pro me? flagitat auxilium gratiæ, quia vim patitur à natura. Clamat innocentia miseri, clamat ignorantia parvuli, clamat adducti infirmitas, ita ergo clamat hæc omnia sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti. Et clamatur ad Patrem. Porro Pater se ipsum negare non potest, pater enim est. Nemo mihi dicat, quia non habet fidem, cui mater ecclesia impertit suam; involvens illi in Sacramento, quousque idoneus fiat proprio non tantùm sensu, sed assensu evolutam puramque percipere. Nunquid breve pallium est, ut non possit ambos tegere ac cooperire? magna est Ecclesiæ fides. Nunquid minor fide Cananeæ mulieris, quam constat & filiæ sufficere potuisse, & sibi? Nunquid minor fide illorum, qui paralyticum per tegulas demittentes animæ illi simul & corporis obtinuerunt salutem. Qui hæc credit, facile hinc persuadebitur, meritò Ecclesiam præsumere non solum parvulis baptizatis in sua fide salutem; sed etiam interfectis pro Christo* infan-

infantibus coronam martyrii. Quæ cùm ita sint, nullum præjudicium sustinebant regenerati de eo, quod dictum est, sine Fide impossibile est placere DEO, cùm sine fide non sint, qui in testimonium Fidei Baptismi gratiam perceperunt. Sed neque de eo, quod item dictum est, qui verò non crediderit, condemnabitur. Quid enim credere est, nisi Fidem habere. Credunt parvuli, antequam baptizentur, sed alienâ Fide, quam profitentur ore Patrinorum, & piæ Matris Ecclesiæ, credunt, cum baptizantur, quia Fidei Sacramentum suscipiunt, quia, ut loquitur Augustinus, credere est infantibus, ipsum baptizari. Credunt denique post Baptismum Fide propria, sed habituali, quia unà cum gratia sanctificante parvuli baptizati recipiunt habitus infusos Fidei, & Spei, & Charitatis.

CAPUT III.

De quidditate, & essentia Baptismi, fluminis, flaminis, & sanguinis.

QUidditas Baptismi potest considerari physicè, & metaphysicè: definiri physicè potest Symbolum sensibile constans, ex qua naturali remoto tanquam ex materia, & ablutione, veluti ex materia proxima, & forma expressiva, tum actionis Ministri in baptizandum, tum trium divinarum personarum in unitate essentiæ collativum gratiæ regenerativæ; vel brevius, Baptismus fluminis potest definiri, ut in Catechismo Romano de baptismo §. Quod autem ubi definitur physicè Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Cæterum dicitur Symbolum sensibile, in quo genericè convenit cum cæteris Sacramentis, quæ omnia sunt Symbola sensibilia antiquæ Legis, quatenus Christus ea instituit pro hominibus, qui pro præsenti statu ex sensibilibus veniunt in notitiam rerum spiritualium, additur ex aqua naturali, ut definiunt Concilia, quia non ex quacunque aqua potest quis baptizari, sed tantùm ex vera, & naturali, ut constat ex Actor. 8. ubi de Eunucho Regis Candacis dicitur: *Et dum venerunt ad quandam aquam, ait Eunuchus Reginæ Candacis Philippo: Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Additur ex aqua, tanquam ex materia remota, & ablutione veluti ex materia proxima: quia Baptismus non est aqua, sed ablutio, adeo ut si aqua non habeat subjectum, cui applicetur, non fiat Baptismus: subditur: Et ex forma expressiva, tum actionis ministri in baptizandum, tum trium divinarum personarum, quia, ut asserit Concilium Florentinum, in Baptismo est exprimendus actus, qui per ministrum, ut per instrumentum exercetur in baptizandum. Si dicas, Græcos per illam formam; qua ipsi utuntur, scilicet, baptizetur servus Christi, validè baptizare, & per talem formam non exprimi actum baptizantis in baptizandum. Respondetur, per actum illum imperii exprimi actum Ministri in baptizandum, quia imperans actum maximè illum exercet, quia non potest illum imperare, nisi in eundem potestatem habeat. Neque urget, si dicas, Græcos privato errore censere non esse ministri actum in Baptismo exprimendum, sed solius DEI: quia inde non tollitur, quo minus applicando debitam materiam, & formam per generalem intentionem faciendi, quod fecit Christus, & nunc facit vera Ecclesia Catholica, conficiant verum Sacramentum: siquidem ut ostendimus in præcedentibus, error privatus non obest validitati Sacramenti, si cætera prærequisita ad ipsum concurrant. Rursus est etiam de essentia Baptismi expressio trium divinæ Triadis personarum in una essentia expressa, *in nomine*, idque colligitur ex ipsa institutione Christi: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, denique additur collativum gratiæ regenerativæ, quibus verbis exprimitur ordo hujus Sacramenti ad proprium effectum, & finem, qui est regenerare homines in Christo, non tamen in ipsa gratia regenarativa est essentia hujus Sacramenti: sed ordo ad illam, quia gratia est tantùm effectus.

Metaphysicè autem definitur, quòd sit *signum sensibile collativum gratiæ regenerativæ in Christo*, ubi priora verba vicem gerunt generis, quia omnia Sacramenta sunt signa sensibilia, unde convenit genericè cum reliquis Sacramentis novæ Legis posteriora verba munere funguntur differentiæ, quia per ipsa differt Baptismus à reliquis Sacramentis novæ Legis, quæ non regenerant, sed tantùm val genitos in Christo alunt, & roborant; vel eos vita naturali destitutos resuscitant, & ad spiritualem vitam revocant. Dicitur itidem Baptismus collativus gratiæ regenerativæ, quia ut ait D. Chrysostomus orat. ad baptizand. *Denuò nos condit, ac conficit, non de terra componens iterum, sed ex elemento aquæ nos procreans*, hoc idem etiam docet S. Leo Papa serm. 5. de nativitate inquiens: *Quòd eadem virtus altissimi, quæ fecit, ut Maria Salvatorem pareret, efficit quotidie, ut regeneret unda credentem.* Hinc Tertullianus lib. de Baptismo cap. 3. & sequent. asserit: *Aquas à Spiritu Sancto fœcunditatem accipere, & eas, quæ apud antiquos delictis purgandis erant usui, vocat aquas viduas.* Et D. Paulinus Epist. 12. loquens de aqua Baptismi ait: *Maritantur enim aqua velut tum spiritu.*

Sed dices, contritio potest conferre generationem vitæ spiritualis supernaturalis: etenim si non baptizatus pervenist ad usum rationis, & eliciat verum actum contritionis, vel amoris DEI super omnia, utique consequitur gratiam sanctificantem, quæ cùm transferat hominem à statu peccati, in quo natus est ad statum adoptionis filiorum DEI, dicitur gratia regenerativa in Christo: unde conferre gratiam regenerativam, non propria differentia Baptismi à cæteris Sacramentis. Contra, quia Baptismus, cùm fuerit per se primò institutus ad regenerandum hominem in Christo, seu ad delendum originale, ex cujus deletione, ac oblatione transfertur primò homo à statu peccati ad statum gratiæ, & adoptionis filiorum DEI; ideo Baptismo primò & per se tribuitur conferre generationem vitæ supernaturalis. Contritio est tantùm instituta ad delenda peccata personalia, & quidem per se; & per accidens peccatum originale, si non fuerit ante deletum per Baptismum, & quatenus originale, connectitur cum personalibus. Rursus Baptismus constituit baptizatum statim capacem gloriæ cælestis, eò quia unà cum peccato condonet etiam pœnam æternam, ac temporalem: Contritio autem non constituit per se contritum capacem gloriæ, sed tantùm post expiatam pœnam temporalem, quæ adhuc condonatâ culpâ superest luenda. Rursus Baptismus hominem si-

gnat speciali charactere, quo baptizatus adscribitur Christi familiæ; non ita contritio. Demum, quia Baptismus reddit hominem baptizatum capacem reliquorum Sacramentorum, quod non præstat contritio. Hinc dicitur, Baptismus speciali quadam ratione hominem regenerare Christo, quatenus communicat illi gratiam ex opere operato ipsius Christi: ergo per hoc, quòd Baptismus sit præfatis modis collativus gratiæ regenerativæ in Christo, differt à cæteris aliis novæ Legis Sacramentis.

Præter tamen Baptismum fluminis, datur etiam alius Baptismus, qui dicitur flaminis; imò & alius, qui dicitur sanguinis, non quod sint tria baptismata distincta; sed quia hæc tria quoad effectum delendi originale, & conferendi gratiam sanctificantem sunt idem. Cæterum unus tantùm est Baptismus, qui est Sacramentum à Christo Domino institutum, juxta illud Apostoli ad Ephes. 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma*, nihilominus metaphoricè, & minus propriè tria dicuntur esse baptismata, quorum tamen quodlibet vocatur Baptismus aquæ æquivalenter quoad effectum, quem producunt, & quatenus Baptismus flaminis, & sanguinis vices tunc supplent Baptismi aquæ, quamvis propriè non sint tria Sacramenta, non enim Baptismus flaminis est propriè Sacramentum, ut nec etiam Baptismus sanguinis. Siquidem Baptismus flaminis est tantùm Baptismus in voto, seu desiderio suscipiendi Baptismum aquæ; vel est pœnitentia, seu dolor de peccatis ob purum Dei amorem super omnia; qui dolor dicitur itidem Baptismus, eò quia aliquando supplet defectum Baptismi aquæ. Qui enim nequit realiter suscipere Sacramentum aquæ, eò quia nullus adsit minister; vel desit materia, vel quid aliud essentialiter requisitum, per Baptismum flaminis obtinet remissionem peccatorum, non solùm actualium; sed etiam originalis, si eliciat actum pœnitentiæ; vel amoris in Deum super omnia, cum proposito suscipiendi Baptismum, cùm primum poterit, ut colligitur ex illo Luc. 3. ubi Joannes Baptista dicitur *Prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum*: constat etiam ex Cornelio Act. 10. qui ante Baptismum justificatus fuit. Promittit enim Deus salutem pœnitentibus, ac invocantibus eum, Psal. 50. *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus. Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies*, Ezechieli 18. v. 21. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor*, & Apostolus ad Roman. 10. v. 11. *Omnis, qui credidit in illum, non confundetur*, seu non peribit, non damnabitur. *Omnis enim, quicunque invocaverit nomen Domini, salvus erit.* Hinc, ut diximus, Cornelius, & alii ante susceptum baptisma Spiritum Sanctum acceperunt, unde votum Baptismi perfectæ conversioni conjunctum hominem potest justificare, ac vices supplere Baptismi aquæ, quando hic non potest suscipi, & hoc idem docent Sancti Patres, præsertim D. Ambrosius orat. de obitu Valentiniani Imperatoris, qui Baptismum quidem expetiverat, quem tamen suscipere distulerat certas ob causas, & præsertim, quia voluit ab ipso Sancto Ambrosio baptizari, & morte interceptus, non valuit baptismum aquæ suscipere. Hinc D. Ambrosius ait: *Ventrem meum doleo, quoniam, quem in Evangelio eram generaturus, amisi: sed ille non amisit gratiam, quam poposcit.* Et paucis interjectis subdit: *Audio vos dolere, quòd non acceperit Sacramenta Baptismatis. Dicite mihi; quid aliud in nobis est, nisi voluntas, nisi petitio? Sed etiam diudum hoc votum habuit, ut, antequàm in Italiam venisset, initiaretur, & proximè baptizari se à me velle significavit. Et ideò præ cæteris causis me accersendum putavit. Non habet ergo gratiam, quam desideravit? non habet, quam poposcit? & quia poposcit, accepit, & ubi illud est, Sapient. 4. Justus quacunque morte præventus fuerit, anima ejus in refrigerio erit. Quòd si Martyres suo abluuntur sanguine, & hunc sua pietas abluit, & voluntas.* Deinde convertens suum sermonem ad Augustum defunctum ait: *Non quicunque te, sed Christus illuminavit gratia spirituali. Ille te baptizavit, quia humana tibi officia defuerunt. Plus adeptus es, qui minorare amisisse credebas*, unde ex his constat per Baptismum flaminis posse homines sanctificari, si ex aliquo impedimento urgente non possit Baptismum aquæ suscipere. Et D. Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 22. & sequent. Hoc idem edisserit, inquiens: *Baptismi sane vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est: Hodie mecum eris in paradiso*; non leve documentum idem Beatus Cyprianus assumit: *Quod etiam atque etiam considerans, invenio non tantum passionem pro nomine Christi id; quod ex Baptismo deerat, posse supplere, sed etiam fidem, & conversionem cordis, si fortè ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest, non enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat sine visibili Sacramento Baptismi, quod ait Apostolus, fide creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem:* Pergit Augustinus, & tria ibi docet: primò fidem, & conversionem cordis, quæ votum saltem implicitum Baptismi continet ex Dei misericordia, Sacramenti vicem supplere, quando illius ministerium necessitas excludit, nec potest Baptismus aquæ suscipi. Secundò, cùm Sacramentum ipsum ex hominis voluntate defuerit, quod contingit, ut plurimum extra necessitatis articulum, tunc Baptismum aquæ non suppleri desiderio Sacramenti, quia neglexit Sacramentum suscipere. Qui enim Baptismum non suscipit, quando potest contemptus vel negligentiæ censetur reus, quorum utrumque cum perversa cordis conversione minimè cohæret, & in hoc sensu ait idem Augustinus lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 26. *Sanctificatio Catechumeni, si non fuerit baptizatus, non ei valet ad intrandum regnum cœlorum, aut ad peccatorum remissionem.* Et Tractat. 13. in Joan ait: *Quantumcunque Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat: non illi dimittitur, nisi cùm venerit ad Baptismum. Quomodo non caruit populus Israel populo Ægyptiorum, nisi cùm venisset ad mare rubrum, sic pressura peccatorum nemo caret, nisi cùm ad fontem Baptismi venerit.* Præmittit Christum Dominum Joannis Baptismo baptizari voluisse: *Ne quis arrogans, quod habeat abundantiam alicujus gratiæ, dedignetur baptizari baptismo Domini: siquidem plures contemptui habeant Baptismum, eò quia jam majori gratia præditi viderentur, quàm viderent alios fideles, licèt baptizatos, etenim vivens Catechumenus contemneret conjugatum, & diceret, se meliorem quam ille sit fidelis, ille Catechumenus posset dicere in corde suo: Quid mihi opus est Baptismum accipere, ut hoc habeam, quod & iste, quo jam melior sum? ne ergo cervix ista præcipitaret quosdam* [illegible] *deme-*

de meritis justitia sua plurimum elatos baptizari voluit Dominus à servo tanquam alloquens filios capitales. Quid vos extollitis? quid eligitis, quia habetis ille prudentiam, ille doctrinam, ille castitatem, ille fortitudinem potentiæ, nunquid tantùm habere potestis, quantum ego qui dedi? & tamen ego baptizatus sum à servo, vos dedignamini à Domino. Hæc præmiserat Augustinus ad infringendam quorundam superbientium Catechumenorum perviaciam, & postea subdit rationem, quia Catechumenus, utpote nondum baptizatus, adhuc sarcinam suæ iniquitatis portat, & inde infert necessitatem suscipiendi Baptismum, quamvis enim Deus misericordiâ suâ iis subveniat, qui ad ipsum verè conversi fide, & charitate perfectâ Baptismum desiderent, quando in angustiis temporum ipsis per Sacramenti administrationem succurri non potest; si tamen angustiæ tales non sint, ut totaliter excludant susceptionem baptismi aquæ, tenentur hoc Sacramentum suscipere, si velint æternam consequi salutem. Hinc non excusantur à gravi peccato Parochi, & alii Ecclesiæ Ministri, quibus concredita est populi cura, si tempore persecutionis, vel epidemica lue grassante sua privent populum præsentia, quia, qui eo absente nascuntur parvuli, & baptismo destituuntur, si decedant, sunt ipsi Ministri causa, cur parvulus non fuerit consecutus æternam salutem, ut etiam, qui absque contritione, & actu amoris Dei super omnia, & cum simplici tantùm attritione moriuntur ex epidemica lue sunt Ministri absentes in causa eorum damni, quia illos sine Baptismi, & pœnitentiæ Sacramentis permiserunt emori. Neque obest, si dicas, potuisse adultos illos elicere verum actum contritionis: Siquidem nemo est, qui sibi polliceri possit perfectam cordis contritionem, præsertim qualis extra Sacramentum requiritur necessario. Hinc D. Augustinus Epist. 228. ad Honoratum Episcopum ait: *An non cogitamus, cùm ad istorum periculorum pervenitur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri soleat ab utroque sexu, atque ab omni ætate concursus, aliis baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipsius actionem, omnibus consolationem, & Sacramentorum confectionem, ac erogationem? ubi si ministri desint, quantum exitium sequitur eos, qui de isto sæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? quantus est etiam luctus fidelium suorum, qui eos secum in æternæ vitæ requie non habebunt.* Demum docet tertiò Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 23. Etiam iis, qui ante Baptismum perfectâ cordis conversione justificati fuerint, Baptismum esse necessarium ad spiritualem consecrationem, seu ad recipiendum dominicum characterem.

Ex his omnibus constat, Baptismum sive parvulis, sive adultis esse omninò necessarium, non solùm necessitate præcepti, verùm etiam necessitate medii ad assecutionem æternæ salutis, quapropter D. Bernardus Epist. ad Hugonem de S. Victore cap. 2. hæc habet: *Porro in majori ætate quisquis post vulgatum ubique Baptismi remedium renuit jam baptizari, generali originalique macula addit, & ex proprio crimen superbiæ, duplicem secum portans justissimæ damnationis causam, sive corpora exire contigerit, tamen si ante exitum resipuerit, & voluerit, & petierit baptizari, sed mortis præoccupatus articulo fortè obtinere nequiverit, dum non desit Fides recta, Spes pia, Charitas sincera, propitius sit mihi Deus, quia huic ego ob solam aquam, si defuerit, nequaquam omnino possum desperare salutem, nec vacuam credere fidem, nec confundere spem, nec excidere charitatem, tantùm si aquam non contemptus, sed sola prohibeat impossibilitas.* Asserit, si aquam non contemptus, sed impossibilitas prohibeat, quia tunc defectum aquæ supplet Baptismus flaminis, qui eundem etiam producit effectum justificationis. Neque obstat, quod in cap. *Catechumenum* 37. *dist.* 4. *de consecrat.* sub nomine laudati D. Augustini, cùm revera verba sint Gennadii lib. de Eccles. dogmatib. cap. 74. ubi dicitur, Catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum vitam æternam habere, non credimus, excepto martyrio: Siquidem hanc doctrinam nisi explicetur, damnat Ecclesia, quia præter martyrium etiam votum Baptismi, si impossibilitas aquam prohibeat, non negligentia, vel contemptus eundem producit effectum, ac baptismus aquæ: hinc Innocentius III. cap. debitum extra de baptismo, de Judæo non verè baptizato, sed tamen vehementi baptismi desiderio flagranti, ait: *Quòd si continuò decessisset, ad patriam protinus evolâsset propter Sacramenti fidem, etsi non propter fidei Sacramentum.* Et cap. Apostolicam extra de Presbytero non baptizato ait: *Eum quia in sancta Matris Ecclesiæ Fide, & Christi nominis Confessione perseveravit: ab originali peccato solutum, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum.* Huc totum etiam docet D. Thomas 3. part. quæst. 68. art. 2. ubi hæc habet: *Sacramentum Baptismi potest alicui deesse uno modo, & re, & voto; quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt; quod manifestè ad Sacramenti contemptum pertinet, quantum ad illos, qui habent usum liberi arbitrii: & ideo hi, quibus hoc modo deest Baptismus, salutem consequi non possunt, quia nec sacramentaliter, nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus. Alio modo potest Sacramentum baptismi alicui deesse re, sed non voto: Sicut cùm aliquis baptizari desiderat: sed aliquo casu prævenitur morte: antequam baptismum suscipiat, & talis sine baptismo actuali salutem consequi potest propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operante; per quam Deus interius hominem sanctificat, cujus potentia Sacramentis visibilibus non alligatur,* & hoc idem etiam confirmat ex D. Augustino quæst. 48. in Leviticum ubi ait: *Invisibilem sanctificationem quibusdam adfuisse, & profuisse sine visibilibus Sacramentis: visibilem verò sanctificationem, quæ fit Sacramento visibili sine invisibili posse adesse, sed non posse prodesse.* Verba autem Gennadii, quæ sibi objecerat, ita explicat, ut Catechumenum in bonis operibus defunctum, statim quidem ad vitam æternam pervenire neget, quia baptismi desiderium quantumcunque fervens ab omni reatu pœnæ hominem non liberat cum plena hujusmodi, & universalis liberatio à culpa, & pœna sit effectus Baptismi actu suscepti, & martyrii, de quo propterea Gennadius ait: *In martyrio omnia Sacramenta baptismi complentur.* Quando enim suscipi potest baptismus aquæ, suscipiendus est ad abstergendam peccati originalis maculam, ad quam delendam tunc non sufficit solum votum Baptismi, quia tale votum potest executione impleri, & si non impleatur, adnexum est vel negligentiæ, vel contemptui. Objici tamen potest contra utrumque baptismum flaminis, & sanguinis, quia lex à Christo lata nullam patitur exceptionem: atqui Christus expressè ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei:* ergo ut quis æternam consequatur salutem, ita debet baptismum aquæ suscipere, ut sine illo non possit æternam consequi salutem. Nam contra est, quia nulla exceptio inde affertur, verissimum est, neminem posse in re-

gnum

gnum cœlorum introire sine baptismo, vel in re, vel in voto, hunc autem esse verum sensum verborum Christi, constat ex Scripturis sacris, traditione Apostolica, & Ecclesiæ Catholicæ interpretatione, quia ut dicitur, 1. Regum cap. 14. *Homo videt ea, quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* Qui autem optat per Baptismum regenerari ex aqua, & Spiritu Sancto, jam corde regeneratus est, licèt non corpore, sed corde, sicut enim ait Apostolus ad Roman. 2. *Circumcisio cordis est in spiritu, non in littera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.* Hinc David Psal. 50. ait: *Cor contritum, & humiliatum DEUS non despicies.* Quamobrem Baptismus aquæ in hominibus adultæ ætatis, tunc supplet Baptismus flaminis, seu perfecta cordis conversio cum voto Baptismi, quando illos à susceptione Sacramenti necessitas excludit: tunc votum supplet, & etiam actus amoris Dei super omnia, cùm scribat Apostolus ad Roman. 10. *Omnis quicunque invocaverit nomen Domini, salvus erit.*

Baptismus sanguinis est martyrium, quod supplet Baptismum aquæ, etiam in ipsis parvulis, & hæc est ratio, cur Christus Marci 10. voluerit ad se vocari, qui martyrio baptizantur: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus, & baptismo, quo ego baptizor, baptizari.* Et Matth. 16. ait: *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam,* hoc est, qui mortem propter me subierit, vitam æternam recipiet. Joan. 15. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Matth. 10. ubi Christus ait: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Sancti Patres itidem hoc idem docent S. Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 16. ait: *Sunt nonnulli, qui in certaminibus pro pietate revera, non imitatione Christi mortem perpessi nihil hujusmodi Sacramentis, quæ sunt in aqua, opus habuerunt ad salutem, nimirum in proprio baptizati sanguine.* S. Cyrillus Jerosolymitanus Catechesi 3. *Si quis non baptizatur, salutem non habet præter solos Martyres, qui vel sine aqua regno cœlesti potiuntur.* S. Cyprianus Epist. 73. ad Jubaianum, ubi de Catechumenis occisis, antequam in Ecclesia baptizentur, in Confessione tamen nominis Christi ait: *Nec privari Baptismi Sacramento, utpote qui baptizentur gloriosissimo, & maximo sanguinis baptismo, de quo & Dominus dicebat, habere se aliud baptisma baptizari. Sanguine autem suo baptizatos, & passione sanctificatos consummari, & divinæ pollicitationis gratiam consequi, declarat in Evangelio idem Dominus, quando ad latronem in ipsa passione credentem, & confitentem loquitur, & quod secum futurus sit in paradiso, pollicetur,* & Epist. 37. ait: *Nunquid potest vis Baptismi esse major, aut potior, quàm Confessio? quàm passio, ut qui coram hominibus Christum confiteatur, & sanguine suo baptizetur,* & Tertullianus lib. de Baptismo cap. 16. ait: *Est quidem nobis etiam secundum lavacrum, & ipsum sanguinis, scilicet de quo Dominus: habeo, inquit, baptismo tingi, cùm jam tinctus fuisset. Venerat enim per aquam, & sanguinem, sicut Joannes scripsit, ut aqua tingeretur, sanguine glorificaretur, proinde nos faceret aqua vocatos, sanguine electos. Hos duos baptismos de vulnere perfossi lateris emisit, quatenus qui in sanguinem ejus crederent, aqua lavarentur: qui aqua lavissent, etiam sanguinem potarent. Hic est Baptismus, qui lavacrum, & non acceptum repræsentat, & perditum reddit.* Et D. Augustinus lib. 13. de civit. cap. 7. ait: *Qui dixit, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, etiam dixit: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, & qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam, hinc scriptum est, pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus; si pro pietate, & justitia pendatur, mors sit gloria renascentis, & cùm sit mors peccati retributio, aliquando impetrat, ut nihil retribuatur peccato.* Ratio itidem id etiam suadet, quia martyrium convenit cum Baptismo aquæ in tribus effectibus, primò enim configurat hominem Christi passioni, & morti, secundò remittit peccatum originale; & tertiò remittit omnem pœnam peccato debitam, tam æternam, quàm temporalem, & id patet vel ex eo, quòd Ecclesia nunquam orat pro animabus Martyrum, sed potiùs iisdem se commendat, unde Augustinus *serm. 17. de verb. Apostolor.* & Innocentius *cap. cum Marta. de celebrat. Missar.* ajunt: Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.

Est autem Martyrium passio, seu cruciatus lethalis susceptus pro Christi Fide, vel pro vera virtute, hinc ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 124. est actus virtutis, seu fortitudinis, quo tormenta, quamvis gravissima, imò & mors ipsa ad contestandam Fidei veritatem, & aliarum virtutum dignitatem tuendam prompto præsentique animo suscipitur, quapropter ad perfectam martyrii rationem spectat, ut mors sustineatur. Hinc Martyr dicitur, quasi testis Fidei Christianæ, per quam nobis visibilia pro invisibilibus contemnenda proponuntur. Hebræ. 11. Quamdiu remanet homini vita, nondum ostendit se omnia despicere. Quod etiam virtutes, quatenus referuntur ad Deum, possint esse causæ martyrii, constat ex Matth. 5. *Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* Hac de causa Joannes Baptista celebratur etiam ut Martyr, tametsi non pro tuenda Fide mortuus fuerit, sed pro reprehendendo in aula Herodis adulterio occisus fuerit: Martyrium autem confert gratiam ex opere operato ob speciale privilegium, & promissionem factam, Matth. 10. & probat D. Thomas, quia gratia, quæ datur Martyri remissionem omnium peccatorum, non potest esse ex opere operantis, quia vel esset ex ipsa tolerantia pœnæ; vel ex fervore charitatis: non ex primo, quia multi Martyres fuerunt antea nequissimi, quique pluries promeriti fuerunt mortem: mors autem levissima, ut abscissio capitis, non erat sufficiens satisfactio, & nihilominus si verè Martyres sunt, condonantur eis omnes pœnæ. Plurimi itidem Confessores acerbissima patiuntur, quàm Martyres, quamvis iisdem non semper remittatur tota pœna, nec id tribui potest merito charitatis, siquidem plures Confessores uberiora habuerunt charitatis incrementa, quàm multi Martyres, & nihilominus non habuerunt indulgentiam omnium pœnarum. Sed Martyres, quamvis unum gradum tantùm haberent charitatis, eo ipso, quòd Martyres sunt, remissionem habent omnium pœnarum. Quamobrem superest, asserendum, Martyrium conferre gratiam ex pacto, & institutione Christi, seu ex opere operato. Quòd si eam ita confert, sequitur conferre primam gratiam. Præterea, quia Ecclesia, ut aliquem colat ut Sanctum Martyrem, nunquam examinat, an antea fuerit in gratia, sed indifferenter omnes honorat, quos constat pro Christi Fide occisos fuisse. Non propterea Martyrium est Sacramentum, quia caret essentiâ Sacramenti, siquidem in eo nulla est forma verborum, neque signum sensibile necessariò requisitum ad Sacramentum. Secundò, quia Sacramenta sunt remedia ordinaria contra peccatum, & semper conveniunt. Martyrium verò tale non est, nec in omni tempore potest haberi sicut Sacramen-

tum.

tum. Tertiò, quia Sacramenta sunt causa gratiæ, ut Dei actiones per suos Ministros: & Martyris occisio non est actio per suum Ministrum, sed actio Dei per suum satellitem; ut autem est passio, concurrit ad justificationem dispositivè tantùm: sicut & conversio ad Deum in baptismo flaminis. Demum quia Sacramenta sunt cæremoniæ piæ; & martyrium ex parte carnificis, & tyranni est actio impia, & sacrilega. Hæreticus tamen quamvis pro tuendo aliquo fidei articulo mortem subeat, non tamen fit Martyr, quia cùm voluntariè maneat extra ecclesiam, non meretur recipi in ecclesiam triumphantem in cœlis, cùm se exclusarit à militante in terris. Præterea quia Hæreticus non habet veram fidem, proinde non potest in contestationem veræ fidei mortem subire, cum ipse illam non profiteatur.

Ex hactenus expensis infertur primò omnes, & singulos homines teneri ad susceptionem baptismi: quia homo ad id obligatur, sine quo non potest consequi finem, ob quem conditus à Deo fuit: & nullus homo potest sine susceptione baptismi hunc finem consequi, quia Deus hominem condidit propter æternam beatitudinem; & hanc sine baptismo nemo potest consequi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non intrabit in regnum cælorum.* Præterea quia nullus salutem consequitur, nisi per Christum. Unde ad Rom. 5. scribit Apost. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* Et Act. 4. dicitur: *Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Sed ad hunc finem datur baptismus, ut homo per ipsum regeneratus incorporetur Christo, factus membrum ipsius, quapropter dicitur Gal. 3. *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Hinc perspicuum est omnes, & singulos homines teneri baptismum suscipere, ut valeant æternam consequi salutem. Quapropter licèt parvuli sint incapaces præcepti, & propterea ad ipsos non pertineat præcept. de baptismo suscipiendo, tenentur tamen parentes eorum, vel curatores ad baptismum iisdem procurandum; eo quia ipsis ita necessarius est baptismus necessitate medii, ut sine ipso non possint æternã consequi salutem; nec ullo alio remedio suppleri possit effectus baptismi, nisi per solum martyrium pro Christo toleratum. Non enim per signum Crucis, neq; per invocationem S. Trinit. nec per fidem aut votum parentum potest parvulis non baptizatis succurri secund. ordinem à Deo statutum: cum dicat Spiritus: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non potest intrare in regn. Dei,* & nullum excipit, nec infantes, nec alios quavis necessitate prævantos omnes enim tenentur baptism. suscipere saltem in voto, quando impossibilitas excludit rem.

Infertur secundò, baptism. puerorum non esse differendum; cum in illa ætatula non expectetur major instructio, aut plenior conversio, usq; ad usum rationis. Ut etiam ob mortis periculum, cui parvuli præ cæteris obnoxii sunt. Neq; cæteri SS. Patres adhærent consil. S. Greg. Nazianz. quo asserebat, æquum esse parvulorum baptism. differre ad triennium, donec respondere possent: quamvis ipse in eadem orat. excipiat, nisi mortis periculum immineat, censet ipsos esse statim baptizandos; neq; approbata fuit ab Ecclesia & SS. Patrib. sentent. Tertull. lib. de baptism. c. 18. Ubi ait: *pro cujusque persona conditione ac dispositione etiam ætatis cunctatio baptismi utilior est; præcipuè tamen circa parvulos. Quid enim necesse est, sponsores etiam periculo ingeri? quia & ipsi per mortalitatem destituere promissiones suas possunt: & proventu malæ indolis falli: ait quidem Dominus: Nolite prohibere illos ad me venire: Veniant ergo, dum adolescunt, veniant, dum discunt, dum quo veniant docentur; fiant Christiani tum, cum Christum nosse potuerint. Quid festinat innocens ætas ad remissionem peccatorum? cautius agetur in sæcularibus, ut cui substantia terrena non creditur, divina credatur. Norint veteres salutem, ut petenti dedisse. Non minore de causa innupti quoque procrastinandi, quibus tentatio præparata est, tam virginibus per maturitatem, quam viduis per vacationem, donec aut nubant, aut continentia corroborentur.* Hanc enim Tertulliani sententiam improbavit ecclesia Africana tempore S. Cypriani, quæ etiam statuit, ut infantes à partu recentes baptizarentur, ne octavo quidem die expectato, ut innuit S. Cyprian. epist. ad Fidum. Unde non est differendus parvulorum baptismus, nec propter expectandos susceptores, & Patrinos ad solemniorem baptismi pompam, quia per talem expectationem animæ parvulorum Christi sanguine redemptæ gravissimo exponantur periculo, à quo emergere nunquam possint, ut in pluribus Conciliis declaratum fuit, quinimo & etiam pœnam excommunicationis in eos decernunt, qui baptismum filiorum suorum ultra octavam à nativitate diem distulerint, imò & plura Concilia etiam ultra diem tertium differri prohibuerunt. Adultis verò potest baptismus differri cum baptismi suscipiendi proposito, & malè actæ vitæ pœnitentia solis illis futura sit ad gratiam, & justitiam, si repentinus aliquis casus impediat, quo minus baptismum possint suscipere. Præterea quia in adultis dilatio potest aliquid utilitatis adferre, primò quia diligenter providendum est ab ecclesia, ne quis ad hoc Sacramentum ficto & simulato animo accedat, proinde explorandi sunt mores voluntas & fides petentium baptismum, & beneficio dilationis magis explorantur, ac perspiciuntur: qua de causa in Concilio Agathensi can. 25. statutum fuit, ut qui ex Judæis ad fidem catholicam veniunt per octo menses inter Catechumenos detineantur, antequam eisdem baptismus conferatur. Secundò quia Adulti debeant edoceri, & instrui in fidei doctrina, quam profiteri debent, ad quod aliquid temporis desideratur. Demum quia major reverentia tunc Sacramento reconciliatur, si constitutis tantùm paschæ, & Pentecostes diebus infideles adulti, & in fide jam instructi solemni ritu baptismum suscipiunt vestesque albas induunt. Quòd si fidei Mysteria plene statim perceperint, & ad Christianæ legis præcepta servanda se paratos exhibuerint, tunc absque mora sunt statim baptizandi, perinde ac Philippus Eunuchum Reginæ Candacis, & D. Petrus Cornelium baptizarunt, cum enixim baptismum petierint & sufficienter jam instructi fuerint, ut refertur Actor. 8. & 10. Rursus infirmis & in mortis periculo constitutis baptismus differri non debet. Ob periculum quod imminet, ne hoc medio necessario ad salutem destituantur, quando potest ipsis conferri, hinc S. Leo Papa epist. 16. ad Episcopos Siciliæ scribit: *Ita ad has duas festivitates* (scilicet in solis solemnitatibus Paschatis, & Pentecostes) *incolumium, & in pacis securitate degentium libera vota differimus, ut in mortis periculo, in obsidionis discrimine, in persecutionis angustiis, in timore naufragii nullo tempore hoc veræ salutis singulare præsidium cuiquam denegemus.* Hinc potiori Jure baptismus parvulis differri non debet cum frequentioribus periculis obnoxii sint. Hinc Catechismus Concilii Tridentini hortatur fideles, ut liberos suos, cum primum id sine periculo facere licet, curent ad Ecclesiam deferendos ritoque solemni baptizandos. Quinimò peccant Catechumeni, si ultra tempus ab Ecclesia constitutum baptismum

ptismum sumere different, nisi ex causa necessaria, & licentie Prælatorum Ecclesiæ, siquidem, Ecclesiastici cap. 5. v. 8. dicitur: *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem*, & quia perfecta conversio in hac nova generatione per baptismum consistit, ideo non debet baptismus differri. Tum quia quò serius adulti veniunt ad baptismum, eò diutiùs carere debent usu, & gratia cæterorum Sacramentorum, quibus Christiana religio colitur, cum ed ea sine baptismo aditus nemini pateat. Præterea, quia se ipsos privent maximo fructu, quem ex baptismi susceptione percipiunt, scilicet remissione peccatorum, & divina gratia, cujus ope, & auxilio imposterum etiam peccato vitare possint, & justitiam tueri, quapropter Sancti Patres pluries invehere arbitrati sunt in eos, qui baptismum differebant, præsertim Sanct. Basilius *in Exhortat. ad Baptism.* Sanct. Joannes Chrysostomus *homil.* 1. *in Act. Apost.* & Concilium Neocæsariense can. 12. Clinicos, seu in ægritudine baptizatos prohibet ad Sacerdotium provehi ea de causa, quia non ex proposito, sed ex necessitate eorum fides descenderet: Nisi fortè fortè propter sequens studium, & fidem, & hominum raritatem cum ipsis Episcopus duxerit dispensandum.

CAPUT IV.

De Materia proxima, & remota Sacramenti Baptismi.

IN Sacramentis duplex distinguitur materia, remota & proxima, & utraque consistit in usu rei sensibilis. Remota est res illa sensibilis, quæ assumitur in signum, & causam gratiæ: proxima est ipse usus seu applicatio remotæ. Asserendum est materiam remotam baptismi esse aquam veram naturalem, elementalem, & simplicem, & assertum hoc certum est, de fide definitum in Concilio Florentino in decreto unionis, ubi pro materia baptismi assignatur sola aqua vera, & naturalis, & hoc idem habet etiam Concilium Tridentinum sess. 4. can. 2. ubi de baptismo ait: *Si quis dixerit aquam veram, & naturalem non esse de necessitate baptismi, atque ideo verba illa Domini Nostri JEsu Christi (nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto) ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.* Per quæ verba Concilium damnat hæresin Calvini intelligentis metaphoricè Christi verba, adeo ut per aquam voluerit designari gratiam. Damnatur etiam error Seleucianorum, & Jacobitarum, qui verba Joannis Baptistæ de Christo, *Ille vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, ipsi male intelligentes asserebant materiam Baptismi non esse aquam, sed ignem, adeo ut inter baptizandos pueros quandam adustionem in fronte vel genis impresserint. Præterea quia Sancti Patres, quotquot scripserunt de Sacramento baptismi, expressè asseruerunt, materiam remotam hujus Sacramenti esse solam aquam elementalem & simplicem, Idque constat ex sacris scripturis & continua traditione in Ecclesia; ait enim Christus Joan. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum DEI.* Actor. 8. v. 36. & seq. *Dum irent per viam Philippus, & Eunuchus, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: ecce aqua, quid prohibet me baptizari, & descenderunt uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum. Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum.* Actor. 10. v. 47. respondit Petrus: *Nunquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum Sanctum acceperunt, sicut & nos? & jussit eos baptizari in Nomine JESU Christi*; & Apostolus ad Ephes. 5. 25. ait: *Christus dilexit ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*: & ad Hebr. 10. 22. *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem.* 1. Petr. 3. v. 20. *Expectabant DEI patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam, quod & vos similis forma salvos facit baptisma*: atqui verba scripturæ, quoties non sequitur absurdum, & inconveniens, intelligenda sunt in proprio sensu, maximè quando lex fertur, vel Sacramentum instituitur, ut communis est Theologorum sententia; unde impiè Calvinus in verbis Christi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto*, per aquæ nomen intellexit Spiritum Sanctum, excludendo è baptismo ipsam aquam, qui sensus est omnino ineptus, quia perinde esset, ac si quis diceret: nisi quis renatus fuerit ex Spiritu Sancto, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum DEI, quæ interpretatio est inepta, & inconveniens, & repetitur bis idem, quapropter communis Ecclesiæ sensus est de vera, & naturali aqua, quæ necessaria sit ad baptismum, ut communiter explicant Sancti Patres primitivæ Ecclesiæ, præsertim Justinus in Apologia, quæ vulgò secunda inscribitur, Tertullianus *lib. de baptismo.* Cyprianus *lib.* 3. *testimonior. ad Quirinum cap.* 25. D. Ambrosius *lib.* 3. *de Spiritu Sancto cap.* 11. D. Hieronymus *in cap.* 16. *Ezechielis*, & communiter alii Sancti Patres, Augustinus, Cyrillus Alexandrinus, Joannes Chrysostomus & alii, neque obstat, quòd à Joanne Baptista dictum fuerit de Christo venturo, *ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto & igne*, quia id nullo modo intelligitur de materia baptismi, sed vel ad internum Spiritus Sancti effectum, quo sanctificamur, & regeneramur in baptismo, vel ad miraculum referendum est, quod die Pentecostes apparuit, cum Spiritus Sanctus è cœlo in Apostolos ignis specie delapsus est, de quo alio loco Christus prædixit, quia *Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies.* Præterea constat ex usu & traditione Ecclesiæ definientis verba Christi propriè, & non metaphoricè esse intelligenda de aqua elementali, adeo ut Hæretici habiti fuerint flagellantes, eò quia ad baptismum adhibuerint sanguinem, quem flagellis ex proprio corpore eduxerant. Fuerunt itidem damnati Manichæi apud D. Augustinum hæresi 46. Et Gnostici apud Irenæum negantes mysterium perfici per visibiles creaturas.

Cæterum ratio, cur sola aqua vera & naturalis ac elementaris sit materia remota baptismi, non potest alia assignari quam voluntas Christi Institutoris, expressa in scripturis, quoties loquuntur de baptismo; etenim Actorum 8. Philippus baptizavit Eunuchum Candacis Reginæ Æthiopum aqua pura elementari; & cap. 10. Sanctus Petrus jussit Cornelium, & alios, qui ex DEI mandato ipsum convenerant, baptizari in aqua elementari, inquiens: *Nunquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur ii, qui Spiritum Sanctum acceperunt, sicut & nos, & postea jussit eos baptizari.* D. Thomas affert tantum nonnullas congruentias, quarum prima est, quia conveniens erat, ut baptismus in aqua elementari fieret, quia hæc propter perspicuitatem habet aliquid de lumine, consequenter convenit Sacramento baptismi quod vim habet illuminativam, quatenus per ipsum confertur gratia, quæ mentem illuminat. Secundò quia sicut aqua pura & elementaria Sordes corporis emundat, ita baptismus maculas animæ: ex eo enim, quòd aqua elementaris mundet convenit cum baptismo, qui habet animam mundare. Tertio quia sicut aqua refrigerandis corporibus apta est; ita baptisma cupiditatum ardor magna ex parte restinguitur. Quartò quia sicut aqua elementaria vel maxime convenit viventium generationi, adeo ut sub mundi initium ex aqua primitus producta fuerit, Genes. 1. Producant aquæ reptile, animæ viventis & volucres super terram; ita cùm baptismus sit regeneratio in vitam spiritualem ejus materia debuit esse aqua pura naturalis. Quintò quia cum aqua elementaris reperiatur ubique locorum, ac omnibus præstò sit, rectè debuit esse conveniens materia baptismi, quia cum hoc Sacramentum sit omnibus simpliciter necessarium ad salutem, conveniens erat, ut ejus materia facilè posset reperiri, quapropter D. Petrus Actor. 10. *Nunquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi?* Præterea quia hæc materia præsignificata fuit figuris, & Prophetarum oraculis, ac sacris Scripturis; prima enim baptismi figura fuit, quando Spiritus Sanctus in primæva mundi molitione, & origine ferebatur super aquas Genes. 1. *Spiritus Dei ferebatur super aquas*, significatum enim tunc fuit, quòd sicut Spiritus Sanctus aquas fœcundas effecit suo incubatu, ut ex iisdem & pisces, & volucres nascerentur, perinde ad novi orbis instaurationem, & ædificationem Ecclesiæ easdem sic aliquando fœcundare redditurum, ut ejus virtute aquis impressa homines DEO renascerentur, ut explicuit Tertullianus lib. de Baptismo inquiens: *Habes homo inprimis ætatem venerari aquarum, quod antiqua substantia, dehinc dignationem, quòd divini Spiritus sedes gratior scilicet cæteris tunc elementis. Nam & tenebræ tota adhuc sine cultu syderum informes, & tristis abyssus, & terra imparata, & cœlum rude, solus liquor semper materia perfecta, læta, simplex, de fæcibus pura dignum vectaculum DEO subjiciebat.* Demum plurima congerit in laudem hujus elementi in toto illo libro de baptismo. D. Hieronymus epist. 83. ad Oceanum sub eadem figura Spiritus Sancti aquis incubantis sub mundi initium edisserit Materiam baptismi inquiens: *solus Spiritus DEI in aurigæ modum super aquas ferebatur, & nascentem mundum in figura baptismi parturiebat.* Sicut enim Spiritus Sanctus aquis impertivit fœcunditatem, qua parturirent & pisces, & volucres, ita & baptismi aquæ impertivit virtutem, qua filios DEI adoptivos pareret: Secunda figura est diluvium, seu Catechismus, quo mundus purgatus est, eo quia plurima hominum malitia inesset terris, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, quam figuram assumpsit Sanctus Petrus in priori sua epistola cap. 3. Ubi ait: *In arca pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam, quod & vos nunc similis forma salvos facit baptisma*; sicut enim aquæ diluvii universam terram demerserunt, & in ea homines carni deditos & DEI verbo incredulos & solum Noë justitiæ Præconem, & DEO credentem cum ejus familia per Arcam DEUS liberavit: perinde in baptismo quidquid homines Carnales contraxerunt vitiosi submergitur, absorbetur, ac totaliter deletur, & abluti hac aqua puri, ac mundi fiant, quamvis per hanc aquam nonnisi pauci serventur electi inhærentes veluti Arcæ per fidem ligno Crucis: ibi siquidem a DEO vocantur, ut sint hæredes justitiæ. Tempore diluvii soli credentes per aquam salvi facti sunt reliquis omnibus pereuntibus suam infidelitatem, & in lege itidem evangelica pereuntibus infidelibus soli fideles per baptisma salvantur. Quod si Noë à consortio impiorum sejunctus non fuit, & liberatus nisi per diluvium ita ex hominibus nemo ab omni peccato liberatur, nisi per baptismum, ait D. Augustinus lib. 12. contra Faustum cap. 14. *Noe cum suis per aquam, & lignum liberatur, sicut familia Christi per baptismum crucis passione signatum. Præter arcam omnis caro quam terra sustentabat Diluvio consumpta est, quia præter ecclesiæ societatem aqua baptismi, quamvis eadem sit, non solùm non valet ad salutem, sed potiùs valet ad perniciem.* Quemadmodum post aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata est post baptismum mundi cœlestis iræ præco columba pacem annuntiavit demissa ex Arca & olea reversa; quod signum etiam apud Nationes paci prætenditur. Alia baptismi figura assumitur maris rubri transitus, quo Divus Paulus scribens ad Corinthios transitum, qui fit per aquam baptismi ab Ægypto vitiorum ad statum gratiæ ac terræ promissionis, edisserit; ait enim epist. 1. ad Corinthios cap. 10. *Nolo vos ignorare, fratres, quoniam Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari*, & postea subdit: Hæc autem in figura facti sunt nostri, & edocet Apostolus, Israelitas eatenus dici baptizatos in nube, & in mari, quia figura erant eorum, qui in aqua, & Spiritu Sancto erant baptizandi in lege evangelica. Nubes populum DEI edocet, & ante maris ingressum, & post è divortio illo fluctuum egressum, quo sit eundum, donec ad promissionis terram pervenirent. Nubes populo fovebat; interdiu enim solares æstus temperavit, & noctu eisdem præluxit, ne à recto tramite declinarent, & quidquam detrimenti paterentur. Quidni etiam in lege evangelica Spiritus Sanctus catechumenos ad Baptismum perducit, & post baptismum dux pariter iisdem est, donec ad cœlestem

patriam perveniant: & regeneratia pravæ concupiſcentiæ temperat æſtus illosque noctæadverſitatum ſui Numinis luce recreat, & corroborat, ne deficiant, Quod mare rubrum figuram præſeferat baptiſmi in lege evangelica ediſſerunt Sancti Patres, quia baptiſmus ex Sanguina Chriſti vim ſuam, & efficaciam rotam habet per quam trajicientes viri Iſraelitæ, qui relicta Ægypto Chriſtum Ducem ſequi geſtiunt, liberantur à poteſtate myſtici Pharaonis ſeu diaboli, cui miſerè ante baptiſmum inſervierant: ſed in hoc mari rubro, ſeu aqua baptiſmi totus vitiorum exercitus demergitur, & aboletur, & verus Iſraelita poſt tranſitum maris rubri, ſeu poſt ſuſceptum baptiſmi ad promiſſionis terram, ſeu cœleſtem patriam felix perducitur exercitiis virtutum corroboratus. Quòd ſi maris rubri tranſitus non fuit impedimento, quin à Deo terribilem in modum in deſerto plecterentur vitiis ac ſceleribus indulgentea, & divinis favoribus impertitis ingrati, ita baptiſmus non prohibet, quin graviſſimis, & æternis obnoxii ſint ſuppliciis, quotquot baptizati ſunt, & illuminati, licet guſtaverint cœleſte donum & participes facti ſint Spiritus Sancti, & hanc figuram ſpectans S. Cyprianus epiſt. 76. ad Magnum ait: *Diaboli nequitiam pervicacem uſque ad aquam ſalutarem valere, in baptiſmo verò omne nequitiæ ſuæ virus amittere. Quod exemplum cernimus in rege Pharaone qui diu reluctatus, & in ſua perfidia demoratus, tandiu reſiſtere potuit, & prævalere, donec ad aquam veniret; quò cum veniſſet, & victus eſt, & extinctus.* Mare autem illud Sacramentum baptiſmi fuiſſe declarat Beatus Apoſtolus Paulus, & S. Hieronymus epiſt. 83. ad Oceanum inquiens: *Pharao cum exercitu ſuo nolens populum Dei exire de Ægypto in typo baptiſmatis ſuffocatur.* Et in pſalmis de interfectione illius ſcribitur. *Tu confirmaſti in virtute ſua mare, contribulaſti capita Draconum in aquis. Tu confregiſti capita Draconis*: hoc eſt, aquæ tanta eſt virtus tributa & capita draconum, ſeu vitia & peccata confringat, & ſuffocet, ut amplius non appareant, nec ſint: aqua enim baptiſmi flammas omnes vitiorum extinguit, maculas noxarum abſtergit, ac debet, ut amplius non ſiot. Alia Baptiſmi figura fuit aqua Jordanis, qua lotus Naaman Syrus à lepra mundatus eſt; quid per lepram quâ caro corrumpitur, indicatur, quàm peccatum, quo anima inficitur, ac deturpatur: quid per fluenta Jordanis datur intelligi, quàm aqua baptiſmi, cujus ablutione delentur peccatorum maculæ omnes, & lepra deponitur culpæ, & gratiæ mundirie donatur baptizatus ſeu lotus hujus Sacramenti aqua: Scitè D. Ambroſius in Luc. lib. 6. *Diſce baptiſmi gratiam ſalutarem, qui leproſus merſerat, fidelis emerſit. Diſce ſpiritalia Sacramenta ſignari. Corporis remedium petitur, & mentis acquiritur. Abluitur caro Affectus abluitur. Non enim magis corporis quàm mentis lepram video fuiſſe mundatam, quando poſt baptiſmum veteris erroris colluvione deterſa, negat ſe Diis alienis hoſtias quas ſpoponderat Domino, iſtaturum.* Fuit itidem figura baptiſmi probatica piſcina, quæ Hieroſolymis erat. Quia ſi aquis illis abluti ab omnibus curabantur languoribus, ac ægritudinibus; perinde aquis tincti baptiſmi ab omnibus animi morbis per deleta peccata liberantur; nulla & animi ægritudo quam baptiſmi aqua non ſanet, nullus languor, quem non corroboret. Hinc Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 1. ait: *Figura iſta medicina corporalis ſpiritalem medicinam canebat, eâ forma, qua ſemper carnalia in figura ſpiritalium antecedunt. Proficiente itaque hominibus gratia Dei plus aquis, & Angelo acceſſit. Qui vitia corporis remediabant, nunc Spiritum medentur: qua temporalem operabantur ſalutem, nunc æternam reformant. Qui unum ſemel anno liberabant, nunc quotidiè populos conſervant, deleta morte per ablutionem delictorum, exempto niſi vel reatu, eximitur, & pœna.* Alia baptiſmi figura habetur Joan. 9. ubi *Chriſtus expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos cæci nati*, ut dixit ei: *Vade lava in natatoria Siloe* (quod interpretatur miſſus) *Abiit ergo, & lavit, & venit videns*: hoc miraculo adumbratum fuiſſe baptiſmi Sacramentum ediſſerunt Sancti Patres, ut S. Joan. Chryſoſtomus homil. 56. in Joan. S. Ambroſius epiſt. 73. D. Auguſtinus tract. 44. in Evang. Joannis: Chriſtus enim qui miſſus fuit à Patre & qui niſi fuiſſent miſſus, nemo noſtrum fuiſſet ob iniquitatem dimiſſus, fecit lutum cum aſſumpſit humanitatem, & verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis; & hominem à nativitate cœcum per peccatum originale baptiſmatis aquis illuminavit. Præterea figura itidem Baptiſmi fuerunt aquæ illæ, de quibus dixerat Iſaias cap. 12. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris: & dicetis in illa die confitemini Domino, & invocate nomen ejus.* Quia aquæ baptiſmi quia conferunt ſalutem, verè dimanant de fontibus Salvatoris, cujus propterea nomen edocent invocare, cum quilibet baptizetur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: quapropter c. 55. 1. invitat omnes æternam ſitientes ſalutem, ut veniant ad has baptiſmi aquas: *Omnes ſitientes venite ad aquas* quia verum invenietis refrigerium, & ſitim rerum temporalium plenè extinguetis. Fuit itidem baptiſmi figura aqua illa, de qua dixerat Ezechiel cap. 36. v. 25. *Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis, veſtris, & ab omnibus; idolis veſtris mundabo vos, & dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio veſtri*, Quid in hæc aqua munda ſuper nos effunditur in Sacramento baptiſmi, cujus aqua per virtutem ipſi inditam à Spiritu S. munda eſt, alioquin quomodo præter alio amundare: virtus igitur Spiritus S. aquæ communicata eſt ipſa mundities, quâ qui baptizantur, ſeu hac abluuntur aqua, mundantur ab omnibus inquinamentis, & idolis, ſeu ab omnibus peccatis ſive ab origine in nos derivatis, vel actualiter nobis inhærentibus. Hinc de fonte hoc baptiſmi prædixerat Zacharias 13. 1. *In die illa erit fons patens Domui David, & habitantibus Jeruſalem in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ*: quid per domum David intelligitur quàm eccleſia, in qua nunc adeſt, & omnibus patet, qui cupiunt baptizari. fons iſte, quem prævideras Zacharias, hoc eſt, patet omnibus habitantibus Jeruſalem ſeu mundum univerſum, ex cujus partibus ſingulis Jeroſolymam ad templum confluebant gentes: in ablutionem igitur peccatoris, & menſtruatæ poſitus eſt in eccleſia fons baptiſmi, cujus lavacro omnes gentes ſive Judæi, ſive gentiles, Pagani, & Turcæ abluantur, ac mundentur à maculis peccatorum.

Ex hiſce omnibus figuris deſumptis, ex ſacris Scripturis rejicitur error veterum hæreticorum, qui baptiſmum aquæ repudiârunt; ut fuerunt Manichæi, & Pauliniani, imo & ultimis noſtris temporibus aliqui ſectarii, qui cum Calvino illa Chriſti verba: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S.* auſi ſunt in ſenſum detorquere improprium, & metaphoricum, quos propterea Concil. Trident. anathemate percuſſit: *Si quis dixerit, aquam veram, & naturalem non eſſe de neceſſitate baptiſmi, adeoque verba illa Domini noſtri JEſu Chriſti, niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. ad metaphoram detorſerit, anathema ſit.* Cæterum cur Deus voluerit, ut in Sacram. baptiſmi potius uteremur

aqua

aqua elementari, quàm alia materia multiplex solet à Theologis ratio assignari, quarum prima desumitur ex natura baptismi, qui est regeneratio in vitam spiritualem, ad quam repræsentandam nil accommodatius aquâ esse potest, quia aquæ vis generativa congruit, cum ex aqua sub mundi initium geniti fuerint pisces maris, & volucres cœli. Præterea semina plantarum, ex quibus gignuntur vegetabilia, aquâ feliciùs humectantur ad majorem plantarum ubertatem, & incrementum, & alia semina, ex quibus generantur animalia ad aquam pertinent. Qua de causa putarunt aliqui ex Philosophis rerum omnium principium aquam esse. Alia ratio petitur ex effectibus Baptismi, quibus significandis congruunt aquæ proprietates; quia sicut aqua sordes abluit; ita baptismi virtus, & efficacia peccatorum maculas abstergit, ac delet, adeo ut peccata omnia eluantur. Quòd si aqua innata sua frigiditate caloris æstus mitigat, se temperat; ita per gratiam, quæ beneficio baptismi impertitur baptizatis, ardor pravæ concupiscentiæ restinguitur, & cupiditas rerum fluxarum temperatur. Alia ratio sumitur ex mysteriis Christi, quibus justificamur, quibus repræsentandis peridonea est aqua, quia, ut ait S. Joannes Chrysostomus homil. 24. in Joannem: *Sicut in quodam sepulchro, in aqua submergentibus nobis capita vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur; & deinde novus rursus ascendit*; Ita in aqua baptismi novus resurgit homo. Alia itidem ratio desumitur ex necessitate baptismi. Quia enim hoc Sacramentum omnibus necessarium simpliciter est, ad vitæ æternæ assecutionem: ita aqua baptismi seu elementaris, quæ ubique locorum semper præsto est, ad id fuit assumpta, ne materia unquam deesset. Alia itidem ratio petitur ex Paganorum superstitionibus, qui profana lustrationum suarum Mysteria in aquis authore Dæmone Dei æmulo constituerunt; quapropter Deus aquam baptismatis sui mysterio conservavit, ut idololatriam submergeret, extingueret, deleret. Hinc Tertullianus lib. de Baptismo cap. 5. *Extranea nationes ab omni intellectu spiritualium potestatum eâdem efficacia Idolis suis subministrabant; sed viduis aquis sibi mentiuntur. Nam & sacris quibusdam per lavacrum initiantur Isidis alicujus, aut Mithra. Ipsos enim DEOS suis lavationibus efferunt. Cæterum villas Domus, templa, totasque urbes aspergine circumlata aqua expiant passim. Certè ludis Apollinaribus & Eleusyniis junguntur, idque se in regenerationem, & impunitatem perjuriorum suorum agere præsumunt. Item penes veteres quisquis se homicidio infecerat purgatrice aqua se expiabat. Igitur si de sola natura aquis, quod propria materia sit abluendi, in auspicia emundationis blandiuntur. Quantò id verius præstabant aqua per DEI auctoritatem, à qua omnis natura earum constituta est? si religione aquam mendicari putant, qua potior religio quàm DEI vivi? quo agnito hic quoque studium Diaboli cognoscimus res DEI æmulantis, cum & ipse baptismum in suis exercet.*

Aqua autem, quæ materia est remota baptismi, debet esse elementaris, & naturalis, adeo ut si quis baptizaretur in aqua ex plantis, herbis vel floribus expressa baptismus esset nullius valoris defectu materiæ, quia hujusmodi liquores non sunt aqua elementaris, sed potius quoddam mixtum. Rursus nix, glacies, & quando quamdiu perseverant in sua congelatione, & sua concretione non sunt materia hujus Sacramenti; quia licèt majori ex parte concrescant ex aqua, non tamen sunt in statu idonea ad abluendum, & abstergendum nisi colliquefactæ; materia siquidem hujus Sacramenti debet idonea esse ad abluendum; quod si in præcedentem materiam mediante calore solvantur, tunc fierent materia apta, siquidem aqua illa esset naturalis, & idonea ad abluendum. Quòd si in mortis articulo, quis baptizaretur in vino, oleo, lacte, vel aliquo alio liquore diversæ speciei ab aqua, baptismus moribundo collatus esset nullus, neque ullum produceret effectum; quia Christus instituit solam aquam naturalem, elementarem materiam hujus Sacramenti baptismi. Hinc aqua elementaris usualis est semper materia sufficiens ad baptismum, quando substantialiter non est immutata, & simpliciter dici potest aqua elementaris: unde si alteratio, aut commixtio non solvit speciem aquæ, potest in ipsa validè conferri baptismus, dummodo aliud corpus admixtum non ita excedat aquam in quantitate, ut potius videatur esse corpus tale admixtum quàm aqua; perinde ac lutum est magis terra, quàm aqua, eo quia plus terræ contineat, quàm aquæ. Generatim insufficientes sunt omnes humores tum naturales tum artificiales, ut lacrymæ, sudor, saliva, & alii humores, qui non sunt aqua naturalis, elementaris. An verò in cerevisia possit quis baptizari, respondent communiter, in cerevisia crassiore non posse ullum validè baptizari, eo quia plus contineat substantiæ frumenti, quàm aquæ: in cerevisia tenuiori, ac liquidiore censet Coninck esse materiam sufficientem. Verum apposita sententia communis est, ac tutior, quia cerevisia, quantumvis non est nec dicitur aqua elementaris naturalis, & est quid artefactum. Quamvis ex aqua fiat plurimum, tamen continet substantiæ tritici, vel ordei, ac lupuli, propterea est potius mistum quoddam quàm pura aqua naturalis; præterea communiter cerevisia quantumvis liquida, & tenuis distinguitur ab aqua pura elementari, nec videtur retinere naturam aquæ, cum plurimum valeat ad nutriendum, adeo ut qui haustui frequentiori cerevisiæ assuescunt fiot semper pinguiores, vegetiores, quamvis non multum comedant, quia cerevisia ob substantiam, quam continet, frumenti plurimum nutriat,

Quòd si aqua vera, & naturalis tantum mutatione accidentali ita mutata fuerit, ut tamen retineat naturam, & speciem aquæ naturalis, sitque apta ad abluendum, censetur communiter sufficiens materia remota baptismi, hinc sive aqua fuerit calida sive frigida, vel tepida, salsa vel dulcis, marina, vel fontana, vel putealis, ex flumine vel lacu thermalis, & sulphurea est materia sufficiens hujus Sacramenti. Generatim in qualibet aqua quovis modo alterata, dummodo conservet naturam, & speciem aquæ naturalis elementaris potest ministrari baptismus; non ita si perdiderit suam speciem, & naturam aquæ: hinc aqua fluminis, quamvis turbida sit, aqua sulphurea, thermalis, mineralis, balneorum est materia sufficiens baptismi. Neque ulla necessitas, aut ratio potest efficere, ut validus, ratusque sit baptismus collatus in alia materia quàm aqua simplici, naturali, & elementari, quia hæc materia est de essentia à Christo Institutore præscripta. Neque audiendi sunt asserentes, Stephanum II. Papam in responsis ad Monachos Britannici Monasterii scripsisse cap. 2. *Si in vino quis propterea quod aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla exinde ei culpa adscri-*

bitur : Infantes sic permaneant in baptismo. Contra est, plures negant authenticam esse hanc Pontificia responsionem. Alii volunt responsum esse intelligendum, ut constructio verborum sit: *Nulla ei adscribitur culpa, si infantes sic permaneant, ut aqua postea baptizentur, quia in collatione baptismi aqua, non vinum adhiberi debet*; unde sequitur: *Nam si præsens adfuit aqua ille Presbyter excommunicetur, & pœnitentia submittatur, quia contra canonum sententiam agere præsumpserit.* Non igitur Stephanus Papa ratum habuit baptismum in vino collatum; quamvis ejus rescriptum authenticum habeatur; quia Pontifex non fuerat interrogatus de validitate baptismi; sed de culpa Presbyteri, & pœna eidem infligenda, ut patet ex eodem rescripto. Rursus quamvis aqua simplex naturalis, ac elementaris habita semper fuerit in Ecclesia sola materia baptismi; antiquitùs tamen observatum fuit, ut in solemnioribus baptismi cæremoniis aquæ adderetur Chrisma, non ut materia necessaria, sed ut effectus hujus Sacramenti seu unctio Spiritus Sancti, ejusque gratia quæ in baptismo confertur expressius, clariusque significetur: & hunc morem in baptismo unà cum aqua naturali adhibendi etiam Chrisma viguisse in oriente referunt S. Dionysius lib. de Ecclesi. Hierarch. S. Cyprianus epist. ad Januarium. S. Basilius in Psal. 28. S. Gregorius Nissenus orat. de baptismo. S. Ambrosius lib. 1. de Sacramentis cap. 2. & 3. Severus Alexandrinus lib. de Ritibus baptismi. Alcuinus lib. de divinis officiis cap. 19. Gregorius Turonensis lib. de Miraculis. Hincmarus in vita S. Remigii. Aqua verò adhibenda in collatione baptismi debet in sabbatho sancto benedici, & asservari in Ecclesiæ fonte baptismali, quâ de causa S. Carolus Borromæus in suis Instructionibus ait: *Parochus animadvertet, ut aqua (quæ materia est Sacramenti baptismi) non solum vera naturalisque sit, sed etiam eo ipso anno, quemadmodum sanctè cautum est, benedicta in sabbatho Sancto Paschæ resurrectionis Domini, aut Sabbatho Pentecostes. Quod si intra annum pro temporis diuturnitate, aliave de causa corrumpi contigerit in sacrarium prope fontem Parochus projiciet, statimque & fontem purgabit, & vero si in urbe est, ad Metropolitanam, si in Diœcesi, ad Plebanam Ecclesiam veniet; unde proprio vasculo nitido aquam baptismalem accipiat, & in Parochialem Ecclesiam secretò deferat. Ubi quum primum in fontem effundet, baptismalisque aqua allata tantùm etiam pura nitida, & recentis addet, quantum satis erit. Hoc ipsum etiam præstabit, si aqua baptismalis per annum defecerit ex quacunque causa, & quoniam interdum accidit, ut in summa hyeme baptismalis aqua vi frigoris conglaciet, aut gelida nimis fiat, tunc ut aliquo calore liquefacta, aut calefacta usui ad baptizandum infantem esse possit, aliam aquam vase mundo calefactam immiscere licet, quæ aqua calefacta longè paucior erit, quàm illa, quare licta, Qua in re etiam cavebit sacerdos, ne quid aliud commisceat, quàm aquam puram, & naturalem, quamvis calefactam. Ne verò temeraria manus abutatur aqua baptismali ad superstitionem, & perniciem, Sacerdos fontem ex præscripto bene communitum sera etiam clavique claudet, quam ne, Clerico quidem committens apud se custodiet perpetuo.* Hoc idem etiam sancitum fuit in pluribus Conciliis Provincialibus.

Asserendum secundò, materiam proximam baptismi esse ipsam ablutionem baptizati factam à Ministro baptizante; ratio est, quia eo ipso, quòd materia remota baptismi est aqua naturalis & elementaris, debet materia proxima esse in baptismo ejusdem usus, sed hic usus alius non potest esse in collatione baptismi nisi ipsa ablutio, quam etiam significat ipsum nomen baptismi & ejus forma: Ego te baptizo, scilicet, ego te abluo: consequenter illa contactus aquæ, quo corpus abluitur & lavatur, est materia proxima hujus Sacramenti, quatenus est actio Ministri baptizantis, & passio quædam personæ baptizatæ. An verò ut ablutio sit proxima materia hujus Sacramenti, attingi debeat aliqua pars corporis baptizati, sive hæc animata fuerit, sive non, respondent communiter affirmativè, ea innixi ratione, quia ad baptismum sufficit ablutio illa, per quam homo simpliciter denominari potest ablutus, ad quam denominationem sufficit, sive totum corpus tingatur, sive aliqua tantùm ejus pars, quæcunque illa sit. Consultiùs tamen est, ut aquâ tingatur caput, vel alia pars principalis, tametsi id non requiratur simpliciter, cum ut baptismus habeatur ratus, possit tingi tantùm pes, vel digitus: quia sicut si quis vulnus accipiat in pede vel digito, dicitur vere vulneratus, perinde dicitur ablutus, quinimò si pueri tantùm exstet digitus, vel si ita mortis immineret periculum, ut neque caput neque pars alia principalior posset ablui, sufficeret solùm digitum abluere. Verum quia plerique oppositum docent, censent aliqui, quod si digitus tantùm esset aqua aspersus consultius esset, si sub conditione iteraretur baptismus, quia in re tanti momenti tenemur probabiliorem sententiam sequi; si autem quis in extimis tantùm vestibus tingeretur, & non in cute corporis, ratus tunc non haberetur baptismus, ut nec etiam, si in solis partibus excrementitiis, quia necesse est, ut pars aliqua aut membrum hominis aqua tingatur, ut homo dicatur ablutus, quo pacto si puer corio esset involutus, nisi fortassis corium illud ei innatum omnino adhæreret, ut fertur natum fuisse in Lusitania puerum cataphractum, tunc puer in corio adscititio non posset baptizari, bene tamen in innato, quia tunc censeretur pars intrinseca talis corporis baptizandi. Sufficit tamen, ut baptismus sit ratus vera ablutio, quæcunque illa sit, quia ad id assumitur aqua in baptismo, ut per ipsam corpus abluatur parvuli baptizandi, & per hanc externam ablutionem significatur interna abstersio, ac deletio peccatorum. Potest autem ablutio fieri per aquam, non solùm immersione, verùm etiam aspersione, vel effusione, & olim consuevisse fideles baptizari per immersionem, significat Apostolus ad Roman. 6. *Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem.* Dicebantur fideles per susceptionem baptismi consepulti, quatenus aquis immergebantur, adeo ut in iisdem sepelirentur, ac nihil de ipsis appareret, & hæc mersio sepulturam Christi magis repræsentat, quapropter hic modus baptizandi per immersionem suscipientis baptismum in aquam fuit olim frequentior, imò & laudabilior, ut docet D. Thomas; effusioni tamen favet illud Ezechielis 36. ubi ait: *Effundam super vos aquam mundam*, ex quo Ecclesia infert, ratum haberi baptismum, si per effusionem aquæ, & non per immersionem conferatur. Aspersioni etiam favet illud Isaiæ 52. v. 15. *Iste asperget Gentes multas*; ad Hebræ. 10. *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda*, & revera id etiam duobus modis præfiguratur Christi sepultura, quamvis obscuriùs quàm per immersionem. Hinc quocunque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars

ejus

ejus aquæ supponitur, sicut & corpus Christi sub terra positum fuit. Alterú autem ex his posterioribus modis baptismum fuisse administratum ab Apostolis ex en est vero simile; quia de Apostolis dicitur, ut interdum unus eorum eadem die tria millia hominum baptizaverit; & altero die quinque millia, ut habetur Actor. 11, & firmari etiam potest ex S. Cypriano epist. 76. ad Magnum, qui eb ipso petierat, an illi, qui in infirmitate, & languore baptizati fuerunt, quique propterea *Clinici* audiebant, habendi essent legitimi Christiani, eò quia aqua salutari non loti, sed tantùm perfusi essent, & respondens, S. Cyprianus epist. ait: *Nos quantum concipit mediocritas nostra, æstimamus in nullo mutilari, ac debilitari posse beneficia divina, nec minus aliquid illic posse contingere, ubi pleuo, & tota fide & dantis, & sumentis accipitur, quod de divinis muneribus hauritur. Neque enim sic in Sacramento salutari delictorum contagia ut in lavacro carnali, & secularí sordes cutis, & corporis abluuntur, ut aphronitris & cæteris quoque adjumentis, & solio & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum possit. Aliter pectus præsentis abluitur, aliter mens hominis per fidei meritum mundantur. In Sacramentis salutaribus necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente totum credentibus inferunt divina compendia. Nec quemquam movere debet, quod aspergi, vel perfundi videntur ægri, cum gratiam Dominicam consequuntur; quando Scriptura sancta loquens per Ezechielem Prophetam dicat, & aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris. Item in Numer. Et homo qui fuerit immundus usque ad vesperam hic purificabitur die tertio, & die septimo & mundus erit; sin autem non fuerit purificatus die tertio, vel die septimo, non erit mundus, & exterminabitur anima illa de Israel, quoniam aqua aspersionis non est super eum sparsa. Unde apparet aspersionem quoque aquæ instar salutaris lavacri obtinere.* Et non nullis interjectis subdit: *Et idcirco quantum fide concipere, & sentire nobis datur, mea sententia hæc est, ut Christianus judicetur legitimus quisque fuerit in Ecclesia lege & jure fidei divinam gratiam consecutus.* Hinc ad valorem baptismi sufficit quælibet ablutio, sive hæc fiat per immersionem totius corporis in aquam, sive per infusionem aquæ sive per aspersionem quia singuli hi mundi efficiunt veram ablutionem sufficientem ad verificandam formam baptismi, & ad consequendam fidei divinam gratiam. De immersione in aquam certum est hanc sufficere ut baptismus collatus per immersionem sit ratus, siquidem in veteri Ecclesia trina immersione baptizabantur pueri, ut refert Lacerta *cap. 2. Tertull. de baptis.* Quòd etiam sufficiat infusio, vel aspersio, ex eo itidem evincitur, quia istæ itidem sunt veræ ablutiones, & possunt optimè significari per formam baptismi, quin & Apostoli credendi sunt hoc modo baptizâsse cum tot millia hominum uno die dicantur baptizâsse, & S. Gregorius lib. 1. regist. epist. 41. ad Leandrum Episcopum Hispalensem prohibet Hispanis, ut in baptismo trina mersione, eò quia hanc adhiberent Ariani ad significandam inæqualitatem personarum Trinitatis.

Cæterum circa modum hunc baptizandi consultius semper est, ut unusquisque ritum sequatur suæ propriæ Ecclesiæ, à quo propterea non potest discedere sine culpa, nisi necessitas aliter cogerit, interdum enim potest imminere necessitas ob paucitatem vel aquæ, vel debilitatem Ministri, qui sustentare debet baptizandum vel propter imbecillitatem baptizandi & cui fortassis imminet mortis periculum in illa trina immersione. In his igitur casibus omitti potest immersio, quamvis ex usu suæ Ecclesiæ vigeat, & poterit vel per effusionem, vel aspersionem baptismus administrari, dummodo aqua tangat immediatè corpus, & quidem ea quantitate, ut quis moraliter censeri possit ablutus, & tunc caput quod sensuum omnium radix est, & principium, aqua debet aspergi, ut si uno possit caput sine periculo baptizandi aspergi vel perfundi aqua, scapulæ vel pectus tunc debet aspergi, vel alterius cujusvis partis corporis perfusio, vel aspersio sufficeret, ut etiam si infans ex utero Matris nondum egressus secundùm partem aliquam, ut brachium, aut pedem foras prodiret, & mortis periculum immineret, tunc sufficeret imminente mortis periculo, si pars illa, quæ foras prodit aqua vel aspergeretur, vel perfunderetur, quæ tamen opinio non visa est communis tempore D. Thomæ, cum ipse 3. *part. quæst.* 68. *art.* 11. *ad* 6. dicat: *Expectanda est totalis egressio pueri ex utero ad baptismum, nisi mors immineat: si tamen primò caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus debet baptizari periculo imminente: quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit, sicut in capite, ideo videtur quibusdam quod propter dubium quacunque alia parte corporis abluta, quam puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo.* Et hoc consultius sit, quia tutius est ac ad praxin deducendum, ut etiam hortatur Parochus S. Carolus Borromæus in sua instructione, de administratione baptismi, ubi ait: *Si fœtus ex utero matris, qua in partu periculosè laborat vel manu, vel pede vel alia aliqua parte exstans ob necessitatem in ea ipsa parte ab obstetrice baptizatus est. Cum superstes erit sub conditione baptizetur adhibitis cæteris baptismi cæremoniis. Si verò in capite quod primum ex utero prodiit, baptizatus est forma ritè servata, quandò supervixerit ad Ecclesiam deferatur, cui tantùm reliquæ cæremonia adhibeantur, quæ ad solemnitatem baptismi attinet.* An verò liceat exsecare uterum matris gravidæ, ne puer careat baptismo, si ipsa id enixim velit, & mors omnino certa sit, respondetur negativè, quia id per se est illicitum, ac dejectum homicidium: neque obstat, quod ipsa Mater id peroptet, & enixim petat, quia ipsa non habet dominium suæ vitæ, & hic actus directè tendit in mortem innocentis. An verò liceat puerum interimere materno alvo adhuc comprehensum, eumque privare baptismo, ne matrem interimat? respondent communiter, id posse fieri per remedia, quæ directè tendant in salutem matris; & tantùm indirectè in mortem fœtus: non ita posse fieri per remedia, quæ directè tendant in solam mortem pueri, ut essci perustio, laceratio, & alia id genus, quia tunc primario intenderetur mors pueri, quod est illicitum. Quod si probabile esset, puerum posse pervenire ad baptismum sublatis illis remediis etiam indirectis, teneretur mater ex obligatione charitatis ab illis abstinere, & præponere æternam pueri salutē propriæ vitæ temporali. Si autem parvulus statim moritur, non posset aliter baptizari, nisi projiceretur in puteum, quæritur ab aliquibus, an in hac hypothesi posset puer in puteum projici, ut baptismum suscipiat? & respondetur negativè, quia id est illicitum & directum homicidium, quod nunquam licet authoritate humana. Præterea, quia non esset certum, an puer tamdiu viveret, donec attingeret aquam.

Cæterum cùm diximus, baptismum posse conferri per immersionem, effusionem, & aspersionem aquæ, si fiat per immersionem, non est necessè, perficiatur per trinam immersionem, quamvis magis conve-

convenit priscæ traditioni, & antiquæ Ecclesiæ consuetudini per unicam enim immersionem perficitur hoc Sacramentum, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 66. *art.* 8. ubi ait: Quod quamvis legitimus sit unius vel trinæ immersionis usus, quia unica immersione significatur unitas mortis Christi, & unitas Deitatis, trina autem immersione significatur triduum sepulturæ Christi, & etiam Trinitas personarum. Ideo ad perficiendum baptismum æquè potest unica vel trina immersio adhiberi, hinc ex diversis causis quandoque unica ut quandoque trina immersio ab Ecclesia præscripta est, etenim propter errorem Hæreticorum qui non baptizabant in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, sed tantùm in commemorationem mortis Christi una tantùm immersione perficiebant hoc Sacramentum ad hunc errorem delendum improbatus ab Ecclesia fuit modus baptizandi per unicam tantum immersionem quidem in se, sed ratione abusus & hæresis, cui ritus iste favebat, ut liquet ex canone 50. dist. 6. de consecrat. & cap. *Si quis.* ubi habetur: *Si quis Presbyter aut Episcopus non trinam immersionem unius mysterii celebrat, sed semel mergit in baptismate (quod dari à quibusdam dicitur in morte Domini) deponatur; non enim nobis dixit Dominus: in morte mea baptizate: sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quamvis igitur per unicam immersionem in aquam naturalem & elementarem ut prolatione veræ formæ perficiatur verus baptismus, si tamen hic ritus causa sit alicujus erroris, & hæresis vel testificatio illius potest ab Ecclesia inhiberi ad rejiciendam hæresim, quo pacto ad execrandum errorem schismaticorum, & Hæreticorum rebaptizantium homines vel etiam dividentium Deitatem in tribus personis è converso in Concilio Toletano IV. can. 6. statutum fuit, ut unica tantum immersio imposterum adhiberetur in baptismo, & habetur dist. 6. de consec. cap. Propter, ubi dicitur: *Propter vitandum schismatis scandalum vel Hæretici dogmatis usum simplam teneamus baptismi mersionem, ne videantur apud nos qui tertiò mergant, Hæreticorum probare assertionem, dum sequuntur & morem. Et ne forte cuiquam sit dubium hujus simpli mysterium Sacramenti, videat in eo mortem & resurrectionem Christi significari; nam in aquis mersio quasi in infernum descensio est, & rursus ab aquis emersio resurrectio est. Item videat in eo unitatem Deitatis. & Trinitatem personarum ostendet. Unitatem dum semel immergimus; Trinitatem dum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizamus.* Et licèt Synodus Toletana unicam tantum statuerit in baptismo immersionem, professa tamen fuit trina etiam immersione baptismum legitimè celebrari, ut scripserat S. Gregorius Papa lib. 1. epist. 41. ad Leandrum Episcopum Hispalensem, ubi ait: *de trina vero mersione Baptismatis nil responderi verius potest, quam quod ipsi sensistis, quia in una fide nihil efficit sancta Ecclesia consuetudo diversa: Nos autem quod tertiò mergimus triduana sepulturæ Sacramenta signamus, ut dum tertiò infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quòd si quis fortè etiam pro summa Trinitatis veneratione æstimet fieri, neque ad hoc aliquid obsistit baptizandos semel in aquis mergere, quia dum in tribus personis una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest infantem in baptismate in aquam vel ter vel semel immergere, quando & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in una potest divinitatis singularitas designari; sed quia nunc huc usque ab Hæreticis infans in baptismate tertiò mergebatur, fiendum apud vos esse non censeo, ne dum mersiones numerant, divinitatem dividant, dumque quod faciebant, faciunt, se morem nostrum vicisse glorientur.* ex quibus constat, Baptismum semper ratum esse, suumque sortiri valorem, sive unica, sive trina mersione fiat, dummodo vera forma semper proferatur, & Ecclesiam tantum ad delendos errores, ac hæreses, modo unam immersionem tantùm reprobâsse, & trinam approbasse & ad alios confutandos errores iterum unam approbâsse, & trinam prohibuisse. Cæterum si antiquissimam spectemus Ecclesiæ consuetudinem, trina immersio magis approbata fuit à Sanctis Patribus, ut constat ex Sancto Dionysio *lib.* 2. *de ecclesiast. Hierarch. cap.* 2. Tertulliano *lib. adversus Praxeam cap.* 26. & *lib. de corona militis cap.* 3. ex S. Basilio *lib. de Spiritu Sancto. cap.* 27. S. Joanne Chrysostomo *homil. de fide*, D. Hieronymo in *dialog. adversus Luciferianos.* D. Ambrosio *lib.* 2. *de Sacrament. cap.* 7. Augustino *homil.* 2. *ad Neophitos* & refertur apud Gratianum *dist.* 4. *de consecrat. cap. postquam* ut etiam ex Pelagio Papa, ibidem *cap. Multi*, ubi ait: *Multi sunt, qui in nomine solummodo Christi una etiam immersione se asserunt baptizare, Evangelicum verè præceptum ipso Domino Deo, & Salvatore Nostro Jesu Christo tradente nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam mersione sanctum baptisma unicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis: Ite, baptizate omnes Gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quamvis Ecclesia non possit immutare, quæ pertinent ad essentiam, materiam, & formam Sacramentorum, potest tamen, si consultiùs visum fuerit, immutare ritus, & cæremonias, quia istæ sunt extrinsecæ, & extra essentiam Sacramenti. Observandum tamen est, quod ex traditionibus Apostolicis aliæ fidei & moralia Christianæ respiciant dogmata; & aliæ tantùm pertineant ad solemnem Sacramentorum administrationem, sintque merè extrinsecè & accidentales, & quamvis traditiones primi generis non possint ab Ecclesia mutari neque omitti, quæ verò sunt secundi generis, & mutari ab eo possint, & omitti, prout consultius visum fuerit ad fidei conservationem, & ad errores, ac hæreses propellendos, hinc Tertullianus lib. de Virginit. Veland. cap. 1. ait: *Regula quidem fidei una omnino est, sola immobilis, & irreformabilis. Hac lege fidei manente, cætera jam disciplinæ, & conversationis admittunt novitatem correctionis, operante scilicet, & proficiente usque in finem gratia Dei, quale est enim ut Diabolo semper operante, & adjiciente quotidie ad iniquitatis ingenia opus Dei, aut cessaverit, aut proficere destiterit? cùm propterea Paracletum miserit Dominus, ut quoniam humana mediocritas omnia simul capere non poterat, paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur disciplina ab illo Vicario Domini Spiritu Sancto.* Trinæ immersiones vel una tantum ad ritum pertinent hujus secundi generis, & quamvis ab Apostolis tradita sit, quia tamen est ritus baptismo extrinsecus, & accidentarius, & ad solemnitatem tantùm pertinens, ideo in potestate Ecclesiæ fuit, prout opportunitas exigebat, & temporum varietas hos ritus immutavit in commodum fidei, & unitatem Ecclesiæ promovendam.

CAP.

CAPUT V.

De Forma & Cæremoniis Baptismi.

Certum est ad essentiam Baptismi non requiri, ut in illius forma distinctè exprimatur persona baptizans, quia satis est, si id confusè præstetur. si quidem in forma, quàm proferunt Græci, non exprimitur distinctè persona baptizans, sed tantùm implicitè, & in confuso, cum dicatur in tali forma: *Baptizetur servus Christi*, quæ forma nihilominus approbata fuit in Concilio Florentino, & usurpata à Sanctis Patribus Græcis, qui in hac forma contulerunt, ac ministrârunt Sacramentum Baptismi. Ratio itidem hoc suadet; quia non est necesse, exprimere distinctè personam causæ instrumentalis, sed sufficit, si confusè id præstetur. Sed essentiale est, ut exprimatur distinctè persona baptizata, prout distincta à persona baptizante, & ratio desumitur ex usu, & traditione Ecclesiæ, quæ semper pari pacto intellexit hoc Christi præceptum, & ministravit hoc Sacramentum, quapropter tam apud Latinos, quàm Græcos persona illa semper exprimitur, alioquin non posset actus baptizandi practicè significari. Præterea quia plures Canones asserunt, distinctionem baptizantis à baptizato esse significandam, quinimò requiritur itidem ad valorem Baptismi, ut in forma exprimatur actio ipsa baptizandi, quatenus ab ipso Ministro exercetur, quapropter verbum baptizo, aut aliquid ei æquivalens est omnino necessarium, ac essentiale, ut definitum fuit in Concilio Florentino in decreto Eugenii, & constat ex praxi Ecclesiæ, quæ Christi verba ita semper intellexit, his positis

Asserendum est, convenientem formam Baptismi esse hanc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, adeo ut hæc sit perfecta, & absoluta Baptismi forma, ut definitum fuit in Concilio Florentino, in decreto unionis, & Tridentino sess. 7. can. 4. & colligitur ex verbis Christi Matth. 18. v. 19. *Euntes, docete omnes Gentes, baptizate eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, in qua tamen forma illa particula *Ego* non est necessaria; quia Ecclesia approbat Baptismum Græcorum, in cujus forma non habetur præfata particula, sed tantùm dicitur: *Baptizetur servus Christi &c.* quæ tamen forma approbata fuit in Concilio Florentino, & usurpata ab antiquis Patribus Græcis. Verùm si quis omitteret: *Ego te baptizo*, tunc forma Baptismi esset nulla, quapropter Alexander VIII. damnavit hanc propositionem, quæ est inter alias damnatas vigesima septima. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, prætermissis verbis, *ego te baptizo*. Rursus requiritur, quod Minister habeat intentionem baptizandi, & id faciendi, quod instituit Christus, & intendit Ecclesia, adeo ut idem Pontifex damnaverit hanc aliam propositionem, quæ inter proscriptas est vigesima octava: *Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit, non intendendo, quod Ecclesia facit*, particula tamen *Te* requiritur, quia ad valorem Baptismi debet necessario in ejus forma exprimi persona baptizanda. Sicut etiam est necessaria particula, *in nomine*, adeo ut si quis diceret, in nominibus, Sacramentum esset nullum, quia significaret falsum, scilicet non esse eandem essentiam, & virtutem trium personarum, siquidem perinde est in nomine, ac virtute, potestate, & authoritate. Rursus in forma Baptismi simul cum unitate essentiæ, quæ significatur, per ly in nomine, necessariò debet etiam exprimi Trinitas personarum, & quidem suis propriis nominibus, *Patris, Filii, & Spiritus Sancti*, nec suum sortiretur valorem Baptismus collatus, in nomine DEI Trini, vel Trinitatis, non nominatis expressis personis, ut nec etiam, si diceretur: *Ego te baptizo in nomine Omnipotentis, Sapientis, & dei*, ut nec etiam, si diceretur, *in nomine prima, secunda, & tertia persona*. Ratio est, quia Christus instituit hunc Baptismum sob expressis, ac propriis nominibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & quia forma Baptismi dependet ab ejus Institutore, si talis expressio desit, Baptismus nullius est valoris. Quod si quæras, cur voluerit Christus, ut essentialiter in forma Baptismi exprimerentur tres personæ Sanctissimæ Trinitatis, non ita in aliis Sacramentis: non potest alia ratio assignari, quam ejus voluntas, quamvis non desint congruentiæ, quarum optima est, quia conveniens fuerat in Sacramento Baptismi, & regenerationis exprimi ejus principium. Unde Fulgentius de fide ad Donatum cap. 9. ait: *Baptizari Gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Salvator noster docuit, ut sicut Trinitatis opere initium conditionis accepimus, sic in nomine Trinitatis divina adoptionis gratia frui mereamur.* Quamobrem in forma Baptismi exprimendæ sunt tres personæ Sanctissimæ Trinitatis, quod hæc traditio Ecclesiæ, & authoritas Sanctorum Patrum confirmant, hinc operæ pretium est Justini Martyris hic adjicere verba in Apologia pro Christianis, quæ secunda dicitur, ubi hæc habet: *Quicunque persuasi fuerint, & crediderint vera esse, quæ à nobis traduntur, & dicuntur, ac vivere se ita posse receperint, orare jejunantes, & petere à DEO priorum peccatorum remissionem docentur, nobis cum illis unà & orantibus, & jejunantibus. Deinde eò adducuntur à nobis, ubi aqua est, atque eo regenerationis modo, quo ipsi regenerati sumus, regenerantur. Nam in nomine rerum cunctarum parentis, & Domini DEI, & Salvatoris nostri JESU Christi, & Spiritus Sancti, in aqua tum lavantur.* Hinc Sanctus Augustinus lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap 15. ait: *Baptismum verbis evangelicis consecrari.* & lib. 6. cap. 25. *Certa illa evangelica verba, sine quibus non potest Baptismus consecrari, tantum valent, ut per illa sic evacuentur quæcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Christi nomine excluditur*, & nonnullis interjectis subdit: *DEUS adest verbis evangelicis suis, sine quibus Baptismus Christi consecrari non potest. Cæterum quis nesciat, non esse Baptismum Christi, si verba evangelica, quibus symbolum constat, illic defuerint? Sed faciliùs inveniuntur Hæretici, qui omnino non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent. Ideoque dicimus Baptismum Christi, id est, verbis evangelicis consecratum ubique eundem esse, nec hominum quorumlibet, & qualibet perver-*

fitate

ſitate violari. Et lib. 3. cap. 15. expreſſius dixerat: *Si evangelicis verbis, & in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Marcion Baptiſmum conſecrabat, integrum erat Sacramentum.*

An verò forma Baptiſmi ſub hiſce verbis; *Ego te baptizo in nomine Genitoris, & Geniti, & procedentis ab utroque*, validum efficeret Baptiſmum, non conveniunt inter ſe Theologi, quorum plures, inter quos Cajetanus, Victoria Libaldus, & alii reſpondent affirmativè, ea innixi ratione, quia hæc nomina Genitor, Genitus, & procedens ab utroque ſint ſynonyma in divinis cum nominibus Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ex quo inferunt, quod cum habeant formaliter ſignificare, idem nulla videtur adeſſe ratio, cur debeat Baptiſmus ſua carere validitate. Sed D. Thomas 3. part. art. 5. & 7. expreſsè negat, Baptiſmum collatum ſub illa forma validum fuiſſe, ait ipſe: *ſicut aqua ſumitur ad Baptiſmum, quia ejus uſus communior eſt ad abluendum; ita ad ſignificandum tres perſonas in forma Baptiſmi aſſumuntur illa nomina, quibus communius conſueverunt nominari perſonæ illa lingua: nec in aliis nominibus perficitur Sacramentum*: ſed nomina illa, quibus communius conſueverunt divinæ perſonæ nominari, ſunt Pater, Filius; & Spiritus Sanctus, ergo in aliis nominibus, quamvis idem ſignificantibus non perficitur Baptiſmus; quapropter ſi quis baptizans adhiberet hanc formam: Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & procedentis ab utroque, Baptiſmus eſſet invalidus ex ſententia D. Thomæ, qui etiam in 4. ad Hanibaldum diſt. 3. quæſt. unic. art. 2. ad 4. aſſerit: Hoc nomen *Genitor*, cum ſit nomen verbale, non ſignificat perſonam, ut hypoſtaſim ſubſiſtentem, ſed magis per modum actus: quapropter ſi dicatur in nomine Genitoris, & Geniti, non eſt forma Baptiſmi, & hæc D. Thomæ ſententia mihi videtur probabilior, cui adhærendum ſit, quia cùm agitur de validitate Sacramenti, tenemur ſequi partem probabiliorem, ac tutiorem, ſiquidem Innocentius XI. reprobavit hanc propoſitionem, quæ inter damnatas ab ipſo eſt prima. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis, ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantùm utendum non eſt in collatione Baptiſmi Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.* Hinc Baptiſmus conferri debet cum explicita, & diſtincta trium perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis invocatione, ſicut Chriſtus formam hujus Sacramenti inſtituit Matth. 28. 12. *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Præterea quia Baptiſmus eſt Sacramentum fidei, cujus præcipuum objectum eſt myſterium adorandæ Trinitatis. Rurſus quia regenerationis gratiam tres perſonæ divinæ conjunctim, & indiviſim operantur. Et etiam quia per Baptiſmum fœdus, & ſocietatem contrahimus cum iiſdem adorandis perſonis, ut loquitur Apoſtolus, *ut ſocietas noſtra ſit cum Patre, & Filio, & Spiritu Sancto*: & in Baptiſmo accipimus adoptionem filiorum DEI, beneficio myſticæ regenerationis, & conſequimur, *ut filii DEI nominemur, & ſimus*, imò efficimur Chriſti membra, qui caput eſt Eccleſiæ, & per hoc unum cum illo, ut ait Auguſtinus: *Unus enim homo Chriſtus caput, & corpus*, quod etiam dixerat Apoſtolus ad 1. Corinth. 12. *Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum ſint multa, unum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus, etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus. Et quotquot in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Hinc irritus eſt Baptiſmus, ſi conferatur in nomine Sanctiſſimæ Trinitatis, non expreſſis perſonis, ut etiam, ſi quis copulativa conjunctione mutaret in disjunctivam, & diceret: *Ego te baptizo in nomine Patris, vel Filii, vel Spiritus Sancti*, quia, ut docet D. Thomas, forma Baptiſmi adhibenda eſt eodem prorſus modo, quo eam Chriſtus inſtituit, & quia Chriſtus expreſsè nominavit tres perſonas divinas ſub copulativa conjunctione, ita eodem prorſus modo uſurpari debet hujus Sacramenti forma, ut valide conferatur.

Quapropter irritus etiam eſſet Baptiſmus collatus in nomine Chriſti. Hinc Pelagius Papa in reſcripto ad Gaudentium Epiſcopum, ut refertur diſtinct. 4. de conſecrat. cap. *Si revera*, de conſecrat. ait: *Si hi, qui in locis dilectioni tuæ vicinis convocari dicuntur, ſe ſolummodò in nomine Domini baptizatos fuiſſe confitentur ſine cujuſcunque dubitationis, ambiguo eos ad fidem Catholicam venientes, in Sanctæ Trinitatis nomine baptizabis.* Quòd ſi Baptiſmus collatus in nomine Domini, ſeu Chriſti, fuiſſet validus, non juſſiſſet Pontifex, eos iterum baptizari in nomine Sanctiſſimæ Trinitatis. Hoc idem etiam adſtruit Zacharias Papa, cujus verba referuntur in cap. in Synodo eadem deſt. quibus approbat Anglicanæ cujuſdam Synodi decretum, *ut quicunque ſine invocatione Trinitatis merſus fuiſſet, Sacramentum regenerationis non haberet*, quod approbans ait: *Quia ſi lotus in fonte baptiſmatis quis fuerit, ſine invocatione Trinitatis perfectus Chriſtianus non eſt, niſi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti fuerit baptizatus*, & *cap. Hi verò*, quod deſumptum eſt ex Sancto Gregorio baptizari, *jubentur Hæretici Bonoſiani, & Cataphryges, eò quia in nomine Trinitatis baptizati non eſſent.* Neque obſtat *cap. à quodam*, ex reſponſis Nicolai I. ad Conſulta Bulgarorum habeatur: *A quodam Judæo neſcitis, utrum Chriſtiano, an pagano, multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis, quid de illis, quid agendum conſulitis. Hi profectò, ſi in nomine Sanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti (ſicut in actibus Apoſtolorum legitur) baptizati ſunt, (unum quippe idemque eſt, ut ait Sanctus Ambroſius) rebaptizari non debent*, ubi duo Pontifex habet. Primò virum illum, de quo dubitabatur, an Judæus eſſet, an Paganus Miniſtrum Baptiſmi eſſe potuiſſe, nec iterandum Baptiſmum ab ipſo collatum ſecundùm, dummodo nominaverit nomen Sanctiſſimæ Trinitatis, vel Baptiſmus collatus fuerit nomine Chriſti. Nam contra eſt, quia Nicolaus non fuerat interrogatus à Bulgaris de ipſa forma Baptiſmi, eò quia baptizaverit in nomine Trinitatis, vel Chriſti, ſed tantùm, an talis Baptiſmus validus fuerit, eò quia collatus à Miniſtro, de quo dubitabatur, an Judæus eſſet Chriſtianus, an Paganus. Quòd ſi Nicolaus aſſeruiſſet, Baptiſmum illum adminiſtratum in trium perſonarum Sanctiſſimæ Trinitatis nomine, vel ſolius Chriſti ratum fuiſſe, id ex proprio ſenſu & opinione, ut Doctor privatus aſſeruiſſet, non verò ut Pontifex docens è Cathedra. Præterea quia putavit, ſuam opinionem authoritate divi Ambroſii poſſe corroborari, ergo quia reſpondit ut Doctor privatus, non ut Judex

Eccleſiæ

Ecclesiæ docens ex Cathedra. Alioquin non solùm Apostoli in nomine tantùm Domini nostri JESU Christi baptizâssent, ut nomen Christi magis celebraretur, sed etiam temporibus Nicolai I. ratus fuisset Baptismus in solius Christi nomine collatus, quod falsum est, cùm Ecclesia semper consueverit, semper baptizare expressis nominibus trium personarum divinarum. Quòd si Apostoli dicuntur aliquando baptizasse in Christi nomine tantùm, id plures asserunt, ex dispensatione iisdem facta præstitisse. Alii asserunt, Apostolos baptizâsse tantum in nomine Domini JESU, seu Baptismo à Christo instituto, à quo vim, & efficaciam totam haberet, illa enim vox *nomen* usurpatur in sacris Scripturis pro virtute, authoritate, & efficacia. Actor. 4. *In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos.* v. 10. *In nomine Domini nostri JESU Christi, quem vos crucifixistis.* Et Luc. 24. v. 27. *Oportebat Christum pati, & resurgere ex mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes.* Quamobrem quando Sanctus Lucas in Actis Apostolorum asserit: Quosdam Apostolos in nomine tantùm JESU Christi baptizâsse, his verbis significat baptizasse Baptismo non nomine, seu authoritate Joannis Baptistæ, sed nomine, & virtute, & efficacia Christi instituto. Cæterum Apostoli in Baptismo administrando usi fuerunt eadem forma, quam instituit Christus, cum dixit: *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, idque firmatur ex Act. 19. ubi D. Paulus quosdam Discipulos Ephesi sic dicitur allocutus: *Si Spiritum Sanctum accepistis credentes? at illi dixerunt ad eum: sed neque si Spiritus Sanctus est, audivimus. Ille verò ait, in quo ergo baptizati estis? qui dixerunt, in Joannis Baptismate. Dixit autem Paulus, Joannes baptizavit Baptismo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in JESUM. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini JESU.* Et hos scripturæ textus in tali sensu intellexit Sanctus Cyprianus epist. 63. ubi etiam refert, quod dixit Petrus Actor. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine JESU Christi, & explicans illud JESU Christi ait: Mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Pater quoque Filius adjungeretur. Denique ubi post resurrectionem à Domino Apostoli ad gentes mittuntur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Gentiles baptizari jubentur. Quomodo ergo quidam dicunt, foris extra Ecclesiam, imò & contra Ecclesiam modo in nomine JESU Christi ubicunque, & quomodocunque Gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi posse, quando ipse Christus Gentes baptizari jubeat in plena, & adunata Trinitate.* Et Sanctus Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 12. ait: *Neminem verò in fraudem inducat illud Apostoli, qui nomen Patris, & Spiritus Sancti mentionem in Baptismatis commemoratione frequenter omittit, neque ideo putet, harum vocum usum esse indifferentem, quicunque, inquit, in Christum baptizati estis, Christum induistis, quicunque in Christo baptizati estis, in mortem illius baptizati estis; siquidem Christi appellatio totius Deitatis, & professio, quippe quæ simul declarat, & DEUM, qui unxit, & Filium, qui unctus est, & Spiritum Sanctum, qui est unctio: Quemadmodum à Petro in Actis didicimus JESUM Nazarenum, quem unxit DEUS Spiritu Sancto, videtur tamen interdum, & Spiritus tantùm in Baptismo fecisse mentionem Apostolus 1. Corinth. 12. Omnes in uno corpore, & in uno Spiritu baptizati sumus, quibus consonat illud Actor. 1. Vos baptizamini in Spiritu Sancto, sed non ideo, qui dixerit, perfectum esse Baptisma, in quo solo Spiritus nomen invocatum est. Oportet enim inviolabilem manere traditionem, quæ in vivifica gratia data est, eo quòd, qui liberavit de corruptione vitam nostram, potestatem nobis renovationis dedit: quæ potestas causam habet ineffabilem, & in mysterio recognitam: sed magnam animabus salutem conferentem, ut quidquam addere, vel detrahere planè sit ab æterna vita excidere. Proinde si in Baptismo separare Spiritum à Patre, & Filio, ut periculosum est baptizanti, ita Baptismum accipienti inutile.* Hoc idem docent alii Sancti Patres, præsertim D. Augustinus *lib. 2. contra Maximinum Episcopum Arianorum cap. 27.* Sanctus Hilarius, D. Ambrosius *lib. de Spiritu Sancto cap. 4.* & alii communiter.

Ratio itidem ex eo petitur, quia Christus instituendo Baptismum voluit ipsum dare *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, sed nomen Christi non est synonymum cum nominibus Patris, Filii, & Spiritus Sancti, quia nomen Christi tantùm significat unam personam, scilicet personam Filii subsistentem in natura humana, ergo Baptismus in nomine Christi collatus non est validus ex defectu formæ, quam voluit institutor, ut adhiberetur in Baptismo. Hinc Zacharias Papa de consecrat. dist. 4. cap. in Synodo approbans decretum Concilii Anglicani hac super re editum ait: *Si quis unam de Trinitate personarum in Baptismo non nominaret, Baptismus verus esse non posset*; & Pelagius Papa ead. dist cap. *Si revera*, scribens ad Laurentium Episcopum ait: *Si hi, qui in locis dilectionis tuæ vicinis commorari dicuntur, sed solummodò in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine ulla dubitatione eos ad fidem Catholicam venientes, in nomine Sanctissimæ Trinitatis baptizabis.* Si dicas Actor. 8. haberi: *In nomine JESU Christi baptizabantur viri, & mulieres*; & iterum: *Baptizati tantum erant in nomine Domini JESU*, quod etiam in plerisque aliis reperitur locis, ex quibus infertur, Baptisma collatum in nomine Christi ratum esse, suumque sortiri valorem. Contra est, quia, ut notat Nicolaus in scholiis ad articulum 6 præsentis quæstionis, & in Additionibus ad Reynerium; illud *in nomine Christi* intelligebatur in fide Christi, vel in promissione fidei Christianæ, quam tenebantur profiteri, ac in eadem instrui priusquam Baptismum susciperent, quem propterea dicebantur suscipere in fide Christi jam instructi; hæc enim fides suam à Christo trahebat denominationem, ut ab Authore fidei; & Baptismi proximo Institutore. Unde, quando dicitur in nomine JESU non est intelligendum ex parte baptizantis, quantùm ad formam baptizandi; sed ex parte solius baptizati, quantum ad professionem fidei, quam in susceptione Baptismi emittebant; & in ipsa Christi fide contineretur itidem fides totius Trinitatis, qua de causa dicebantur baptizari in nomine JESU Christi, & Trinitatis, seu in professione fidei Christi, & Trinitatis; non quòd hoc nomen esset ipsa forma Baptismi, sed professio fidei prærequisita ad Baptismum suscipiendum ex parte baptizati; quia ex parte baptizantis profe-

rebatur tota, & vera forma Baptismi, qui conferebatur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut notat Canus *lib. 6. de locis Theolog. cap. 8. ad 7.* D. Thomas respondet 3. parte art. 6. ad 1. Quòd ex speciali Christi revelatione Apostoli in primitiva Ecclesia io nomine Christi baptizasse, ut quod erat Judæis odiosum, fieret bonorabile, cum gentes auspicio tanti nominis baptizarentur, & ad illius invocationem Spiritus Sanctus daretur, ac divina gratia conferretur hominibus, adeo ur Apostoli usi fuerint hac forma ex divina revelatione, & dispensatione, huic doctrinæ adhærens communiter Thomistæ, eamque significat Catechismus Romanus cap. de Baptismo, ubi hæc habentur: *Si aliquando tempus fuisse dicendum est, quod Apostoli in nomine tantum JESU Christi baptizarent, id quidem Spiritus Sancti afflatu eos fecisse, exploratum nobis esse debet, ut initio nascentis Ecclesiæ, JESU Christi nomine prædicatio illustrior fieret, & ejus divinitas, ac potestas immensa magis celebraretur.*

Contra tamen hanc sententiam posset objici: quia Baptismus est in Ecclesia tantum unus, ut constat ex symbolo fidei, & ad Ephes. 4. Sio autem Apostoli in nomine Christi baptizassent, talis Baptismus fuisset specificè distinctus ab illo, qui nunc habetur in Ecclesia, quia, ubi est diversa forma, ibi habetur diversa species, cum forma sit, quæ dat esse specificum: ergo fuisset Baptismus speciè diversus. Consequenter contra Symbolum Apostolorum Baptisma non esset unum tantum, sed multiplex. Præterea in can. 49. Apostolorum definitur, ut Baptismus conferatur *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, & nulla fit mentio de invocatione nominis Christi. Præterea can. 50. rejicitur Baptismus collatus in nomine Christi, & etiam assignatur ratio. *Quia non ducet nos Dominus in morte sua baptizare, sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Præterea quia Apostoli Matth. ult. habebant recens mandatum de Trinitate expressè, & distinctè nominanda in forma Baptismi: unde non videtur possibile, Apostolos Baptismum contulisse in nomine Christi. Sed hæc respondent Thomistæ. Ad primum, Ecclesiæ Baptismum esse tantùm unum extra divinam dispensationem; non ita ex DEI dispensatione; quia sicut Christus fuit institutor Baptismi, ita ex speciali Christi dispensatione forma Baptismi potuit alia esse, & de facto fuit alia in exordio nascentis Ecclesiæ ob rationem à D. Thoma, & Catechismo Romano assignatam, ut scilicet Christi nomen Judæis odiosum, angostius, ac illustrius manifestaretur: & ad hunc finem congruum erat, ut Apostoli ex speciali Christi dispensatione baptizarent gentes in nomine Christi, quo nomine uterentur non solùm ad patranda miracula, verùm etiam ad Baptismum conferendum Ethnicis, & gratiam conferendam. Ad id, quod addebatur ex canone 49. Respondetur, eatenus ibi fieri tantum mentionem de forma Baptismi: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & non in oomine Christi, quia tametsi hæc forma esset valida pro illo tempore, quo duravit dispensatio, quæ non erat perpetuò duratura, ideo non fuit de illa ulla mentio facta in canone illo; quia canon debet esse regula perpetua in Ecclesia, proinde ex speciali inspiratione Spiritus Sancti fuit omissa. Quod verò ad alium canonem se attinet, respondent, ibi reprobari Baptismum collatum in morte Christi propter errorem quorundam Hæreticorum, qui putantes, Christum esse purum hominem, & non dici Filium DEI, nisi propter merita, quæ morte sua commensuraverat, baptizabant in commemorationem mortis Christi. Ad ultimum respondetur, exinde tantum inferri, tempore Apostolorum debuisse Baptismum interdum ministrari *in nomine Patris, & Filii & Spiritus Sancti*, quod non negatur à D. Thoma, licèt asserat aliquando Apostolos etiam baptizasse in nomine Christi. Cæterum cessante postea causa insinuata à D. Thoma, & Catechismo cessavit etiam effectus, seu Baptismus in nomine Christi. Sed quidquid sit de illa Christi dispensatione, certum est nunc, Baptismum in solo Christi nomine collatum non esse validum, & multo minus esse validum Baptismum *in nomine DEI, & Sanctæ Crucis* collatum, quamvis illum approbâsse visus sit Sanctus Bernardus epist. 340. si tamen epistola illa sit D. Bernardi; huic enim opinioni prævalet traditio Apostolica, quæ semper viguit io Ecclesia, & SS. Patrum unanimis sententia, & ipsa Ecclesia in Tridentina Synodo, ubi can. 4. de Baptismo statuit: *Si quis dixerit Baptismum, qui datur ab Hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum. Anathema sit.*

Non solum omnes tres personæ expressè nominandæ sunt propriis nominibus in forma Baptismi; sed etiam ipsa actio Ministri, quæ exprimitur, cum dicit: *Ego te baptizo:* quia cum ablotio homines varios ob fines fieri possit, necesse est, ut Baptismi forma exprimatur ad fit, fiat: quod non satis exprimunt verba illa: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, quia in nomine Sanctissimæ Trinitatis tenentur omnia agere, ut nostræ actiones in DEUM dirigantur, sintque illi gratæ, ac meritoriæ, ut docet Apostolus ad Coloss. 3. ideoque actus baptizandi exprimendus est. Sed vox illa *ego* non est ita necessaria, ut sine illa Baptismus non habeatur ratus, quia ejus vis cootinetur in verbo baptizo: quin imo in Ecclesia Græca omittitur, & dicitur: *Baptizetur servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; & nihilominus Græcos validè baptizare, declaravit Eugenius 4. in decreto ad Armenos: sin autem non exprimeretur actus ipse baptizandi, nnn perficeretur Baptismus; unde si in collatione Baptismi omitterentur hæc verba, *ego te baptizo*, & tantum dicerentur simpliciter hæc alia verba: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Baptismus non esset ratus, nec suam sortiretur validitatem, quia nisi exprimatus actus baptizandi, non perficitur Sacramentum, quod ptopterea nullius est valoris, ut etiam declaravit Alexander III. Papa in decretali extra de Baptismo, & ejus effectu his verbis, si quis puerum in aquam immerserit: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen, & non dixerit, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen, non est baptizatus. Præterea hæc forma Baptismi eodem prorsus tempore, quo ablutio peragitur, pronuntianda sunt, nec ante, nec post, & quidem ab ipso baptizante. Quòd si convenirent duo, quorum unus esset mutus, qui non posset verba proferre, & alius careret utraque manu, non possent ambo baptizare, unus proferens verba, seu manibus truncus; & alius seu mutus iofundens aquam, & abluens, quia, qui baptizaret, seu ablueret, non proferret formam; & qui illam proferret, non ablueret.

Possunt

Possunt tamen plures simul baptizari ab uno eodemque ministro proferente formam, & abluente, sed tunc non deberet dicere, *Ego se baptizo:* Sed *ego baptizo vos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Neque tunc immutaretur forma, quia illa vox *vos* nihil aliud est quam *te*, & *te*. Sin vero plures unum baptizarent, dicentes: *Nos te baptizamus*, videtur non ratum esse sacramentum, quia verbis illis significarentur plures ea intentione convenire, ut unum baptismum conferrent, quod est contra rationem ministerii. Præterea quia homo non baptizat, nisi ut minister Christi, ac illius vices gerens: sed Christus est unus tantum; ergo qui vices illius gerit, debet itidem unus esse, consequenter minister baptismi debet esse unus homo, qui Christum repræsentet, & ob id scripsit D. Paulus ad Ephes. 5. *Unus Dominus una fides, unũ baptisma*: Contraria vero intentio videtur excludere sacramentum baptismi: si enim oterqne diceres: *Ego te baptizo in nomine &c.* uterque exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter baptismum conferret, qnod posset contingere, si uterque vellet baptizare, & contentio oriretur ioter ipsos; & tunc qui prior verba proferret, ille baptizaret, non alius posterior, & obnoxius foret pœnis rebaptizantium, cur baptismus semel collatus non possit iteratò conferri. Sin autem contingeret utrumque eodem tempore protaturum formam, & aquam infusurum, vel aspergerent, vel inmergerent junctis viribus, uterque esset puniendus ob modum illicitum baptizandi, non ob iterationem baptismi, qnia neutiet posnisset antea baptismum; sed uterque, quantum est in se, baptizaret; nec conficerent alterum, ac alterum sacramentum; sed Christus, qui interiùs est unus baptizans, unum sacramentum per utrumque, per modum unins conficeret, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst. 66. art. 5. ad 4.*

Formæ verba pronuncianda sunt omnia, ut à Christo fuerunt instituta; adeo ut non sit iisdem quidquam addendum, neqne detrahendum; unde absque peccato non potest omitti pronomen *ego*, quamvis ad substantiam formæ non pertineat, & baptismus collatus cum hac forma: *Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen*, ratus esset, ac validus, quia pronomen *ego* implicitè involvitur in verbo illo *baptizo*, & ita dicendum de ultimo verbo *Amen*, quia neqoe hoc verbum pertinet ad substantiam formæ, pronomen tamen *te* ita est necessarium, ut si omittatur baptismus sit invalidus eò quia non determinatur persona, cui conferatur baptismus, ut *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti amen*, non determinatur hæc forma ad personam ullam particularem, sed verba tantum in genere proferuntur. Si tamen loco pronominis *ego* Minister diceret: *nos baptizamus*, & locô pronominis *te* diceret *vos* ad exprimendam dignitatem personæ, ut si Archiepiscopus Principem baptizans diceret: *Nos baptizamus vos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti amen*, ad exprimendam dignitatem personæ baptizantis, & baptizatæ ratus esset baptismus, quia sensus formæ non immutatur, ut etiam si verbum activum verteretur in passivum, ac Minister diceret: *tu baptizaris à me in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti amen*, quia hæc immutatio est tantum accidentalis. Verum sic immutans verba formæ non excùsaretur à gravi peccato, tametsi mutatio accidentalis sit, qua ratione si Minister Latinus vellet studiosè adhibere formam Græcorum, ac diceret: *baptizatur N. servus Christus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, fieret reus peccati lethalis, quamvis baptismus esset, ac suam sortiretur validitatem, eò quia non varietur substantia formæ, tenetur enim Minister sequi ritum suæ Ecclesiæ, à quo discrepare est gravis difformitas: si quis tamen loco verbi *baptizo* diceret *abluo, immergo, aqua tingo, lavo* adhuc ratus esset baptismus, dummodo Minister per illa verba intenderet sacramentalem ablutionem, quam Christus instituit, & Ecclesia usurpat, quia si tantum communem immersionem, ablutionem, & lavationem intenderet ad sordes abstergendas corporis, vel ad refrigerationem ejusdem, nihil Minister conficeret, & baptismus non esset validus, quinimò simularet verbum baptizo in verbum abluo, lavo, non excusaretur à peccato gravi, quamvis inteoderet illam sacramentalem ablutionem, quam instituit CHRISTUS, & Ecclesia usurpat, quia verba formæ pronuntianda sunt eo modo, quo fuerunt à Christo instituta. Hinc si loco *in nomine* diceretur, *in nominibus*, baptismus ratus non esset, quia per illud *in nomine* significatur unitas diviuæ essentiæ Majestatis, virtutis potestatis, & operationis in tribus personis sanctissimæ Trinitatis, quæ divisa significaretur per verba illa in nominibus, quia indicarent plures essentias, Majestates, virtutes, & potestates in divinis personis: quinimò si quis etiam omitteret præpositionem illam *in*, non efficeret sacramentum, quia non exprimeret conferri tale sacramentum in virtute divinarum personarum. Quòd si formæ baptismi adderentur verba aliqua, quæ non immutarent sensum formæ, tunc baptismus collatus sub ea verborum formula ratus esset, quo pacto fuit judicatus validus baptismns collatus sub forma, quam refert servus Patriarcha Alexandrinus lib. de ritibus baptismi in bibliotheca Patrum: *baptizatur talis N. in nomine Patris amen, & Filii amen, & Spiritus sancti ad vitam seculi seculorum*, quia illa additio non immutat sensum formæ, qua ratione habetur etiam ratus, & validus baptismus collatus à ministro Æthyope cum verbis: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancto Paracleti amen.* Quinimò etiam collatus sub hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris, ego te baptizo in nomine Filii, ego te baptizo in nomine Spiritus sancti, amen*, videtur ratus ac validus dummodo per illud repetitum *in nomine* intelligatur essentia una ac eadem in tribus personis, quo pacto à Stephano II. Pontifice validus adjudicatus fuit, ac ratus baptismus, quia à rustico Presbytero collatus fuerat sub hac forma: *in nomine Patris mergo te, & Filii mergo, & Spiritus sancti mergo*, Neque Pontifex judicavit unitatem formæ fuisse interruptam, verum qui studiosè hisce uterentur formis, rei essent peccati lethalis, quia abutereotur formâ institutâ à CHRISTO. Nullus tamen esset baptismus collatus sub hac alia forma: *Ego te baptizo cum Patre, & Filio, & Spiritu sancto*, quæ nullitas comprobata

fuit miraculo eum enim Deuterius Episcopus Arianus conferret baptismum cuidam cui nomen erat Barba, & Episcopus proferret formam sub illis verbis *baptizatur Barba in nomine Patris per Filium in Spiritu sancto*, ut refert Theodotus Lector *lib. 2. histor. Eccles.*

CAPUT VI.

Quodnam sit subjectum capax baptismi, & quæ conditiones requirantur in suscipiente Baptismum.

Certum est, quemlibet hominem esse capacem baptismi, sive adultus sit sive puer, sive vir sive mulier, idque est dogma fidei depromptum ex Oraculo Christi Matth. 28. *Euntes prædicate evangelium, docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; omnes enim, & soli homines sunt capaces sacramentorum, & Christus nullum excludit, imò eis docet baptizandos quos præcipit docendos, & cum omnes homines sint capaces doctrinæ, sunt etiam capaces baptismi. Præterea quia hoc sacramentum est principaliter institutum, in remedium peccati Originalis, quod sicut omnes homines seminali via ex Adam propagati illud contrahunt; ita omnes sunt capaces baptismi; non ita Angeli: quod verò homo statim è matris utero exclusus sit capax baptismi, est certum de fide ex perpetua Ecclesiæ traditione, & Concilio Milevitano II. cap. 2. ubi anathemate percutiuntur negantes parvulos recentes ab uteris matrum esse baptizandos; Tridentina itidem synodus sess. 5. can. 4. Eos anathematizat, qui asserunt, neminem esse baptizandum, nisi ea ætate, qua baptizatus est Christus, & Paulus V. §. de baptismo ait: Imminente periculo mortis baptizandum esse infantem in quocunque membro extra uterum matris emisso. Ratio itidem est quia cùm primùm ex utero matris excluditur, est capax salutis, quia sit persona distincta à matre, & est capax, ut abluatur in illa parte corporis, quæ extra uterum matris emittitur, consequenter debet in parte illa, si periculum mortis immineat, baptizari, quia in illa necessitate sicut est capax salutis, ita est capax remedii eam consequendi, hinc Christus Luc. 18. *Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum.* Hinc S. Fulgentius *lib. de fide ad Petrum cap. 27. & cap. Firmissimè. dist. 4. de consecrat.* & citantur verba Fulgentii, quæ sunt: *Firmissimè tene, & nullatenus dubites non solùm homines ratione utentes, verùm etiam parvulos, qui sive in uteris matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur, sive cum de matribus nati sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti de hoc sæculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos, quia etsi propria actionis peccatum nullum habuerunt, Originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & nativitate traxerunt*: & Innocentius III. in cap. Majores Extra de baptismo, & ejus effectu rescribens ad Arelatensem Archiepiscopum, ait: *Baptismi circumcisionis successit; cum ergo circumcisio tam adultis, quàm parvulis ex præcepto Domini conferretur: ne baptismus, qui successit locò ipsius; & generaliter tamen existit, cum tam viri quàm fœminæ baptizantur minoris videatur effectus, tam adultis quàm parvulis est conferendus. Sicut enim sine distinctione qualibet Mosaica lex clamabat; anima cujus præputii caro circumcisa non fuerit, peribit de populo suo, ita nunc indistinctè lex clamat evangelica, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non intrabit in regnum DEI ab hac generalitate, nec sexum, nec ætatem excludens.* Neque in infantibus necesse est, ut præcedat dispositio aliqua ad baptismum suscipiendum, ut constat ex *cap. Mater dist. 4. de consecrat.* quod desumptum est ex D. Augustinus de peccator. merit. & remiss. In adultis verò requiritur dispositio ex parte adulti suscipientis baptismum, adeo ut necessarius sit aliquis consensus voluntarius, quo velit baptismum suscipere, ut communiter docent Doctores cum D. Thoma *3. part. quæst. 68. art. 7. ad 2.* Ubi expressè docet, iterandum esse baptismum in eo, qui baptizatus esset sine intentione suscipiendi sacramentum. Colligitur etiam ex praxi Ecclesiæ, quæ nunquam solet adultum baptizare, quin prius illum interroget, an velit baptismum recipere, & respondet se velle, & D. Paulus in suo rituali de baptismo Adultorum monet, non esse baptizandum nisi volentem baptizari: amentes verò qui lucida habent intervalla, dum mentis sunt compotes, sunt itidem baptizandi, si ipsi velint: & hoc idem etiam docuit Innocentius III. *in cap. Majores de baptismo*, ut etiam divus Augustinus lib. 4. de baptismo cap. 24. ubi ponit discrimen inter baptismum parvulorum, & adultorum, quia nisi adulti per se ipsos respondeant interroganti baptismus iisdem collatus non est ratus, nec validus, quapropter Actor. 8. Eunuchus Reginæ Candacis dicit Philippo. *Quis me prohibet baptizari*, & Philippus respondit, *si credis, licet*, ergo in adulto requiritur consensus ad validitatem baptismi. Præterea quia per baptismum debet homo legem Christi, & ejus religionem amplecti, ac initium salutis inchoare, sed DEUS neminem ad suam legem, & religionem, sicut neque ad propriam salutem amplectitur nisi liberè velit accedere, quapropter D. Augustinus ait: *Qui creavit te sine te, non salvabit te sine te.* Quinimò non sufficit negatio resistentiæ seu permissio negativa, sed requiritur omnino positivus consensus saltem virtualis, quia permissio negativa non est consensus, quem Ecclesia in Baptismo Adultorum requirit, sed potius negatio consensus. Quod verò sufficiat virtualis Consensus ex eo liquet, quia baptismus potest conferri amenti, si ante amentiam illum petierit, ut habet Innocentius III. cap. Majores de baptismo, & Paulus V. *in suo rituali de baptismo Adultor.* Virtualis autem consensus censetur positiva voluntas suscipiendi bapti-

baptismum, dummodo per contrarium actum nunquam retractata fuerit. Cæterum præter proprium consensum ipsius adulti baptizandi nullus alius requiritur, non parentis sub cujus custodia baptizandus vivit, non Tutoris, sub cujus tutela est; non Domini, sub cujus servitute manet, quia in his, quæ ad propriam æternam salutem pertinent, homo est sui juris, nec ab ullo alio dependet, sed tantum à seipso.

An verò liceat infantes infidelium invitis parentibus baptizare. Nomine infidelium hic intelliguntur, qui non sunt baptizati, non verò Hæretici, Apostatæ, & Schismatici, qui à fide defecerunt: quia cum isti ratione suscepti baptismi subjiciantur Ecclesiæ, sicut adigi possunt ad fidem servandam; ita etiam eorum filii ipsis renitentibus possunt baptizari, perinde, ac filii fidelium invitis eorum parentibus. Ratio est, quia filii ratione parentum, quoad spiritualem salutem semper subjiciuntur Ecclesiæ. Præterea infideles non baptizati adhuc sunt in duplici differentia quoad præsens nostrum institutum alii enim non sunt subjecti Principibus Christianis, & alii illis subjiciuntur: hæc autem subjectio, vel est tantum civilis, & politica, cujusmodi est illa Vasallorum ad suum Principem, cujus non sunt servi, sed mancipia, vel est despotica, & servilis, qualis est illa eorum, qui jure belli, vel emptionis, vel alio titulo justo in potestatem Christianorum devenerunt.

Asserendum, filios Infidelium, qui nullo pacto subjiciuntur Ecclesiæ, non posse licitè baptizari invitis parentibus, adeo ut pueri Judæorum, & aliorum infidelium invitis parentibus non debeant baptizari, quamvis collatus iisdem baptismus ratus sit, & validus, difficultas est in assignanda ratione, non nulli cum Durando *in 4. dist. 4. quæst. 7. num. 33.* Marsilio *quæst. 4. art. 4. dub. 3.* Paludano *quæst. 4. post tertiam opinionem* nituntur hac ratione: quia ad validitatem baptismi necessaria est voluntas baptizandi vel propria, si sit adultus, vel ejus parentum, si sit parvulus: vel saltem, sub quorum tutela est, ex quo inferunt, hujusmodi infantes infidelium non posse licitè baptizari invitis parentibus. Verùm hæc ratio non satisfacit, quia communiter negant validitatem baptismi parvulorum dependere à voluntate parentum; id enim non potest colligi ex propria institutione hujus sacramenti, quia potius contrarium ex ipsa infertur; quia cum hoc sacramentum sit summè necessarium parvulis ad salutem obtinendam, debuit esse independens ab omni extrinseco consensu parentum, ne defectu talis consensus parvulus careret æterna salute. Neque id inferri potest ex authoritate Ecclesiæ, quia hoc non potest assignari. Neque ex praxi Ecclesiæ, quia hæc nunquam consuevit rebaptizare infantes contra voluntatem parentum Gentilium baptizatos; etenim quando justo bello capiuntur, & in terras Christianorum asportantur, tunc tametsi baptizati fuerint à Christianis invitis parentibus s. Turcis, vel Judæis, vel Ethnicis, non rebaptizantur, unde ad validitatem baptismi non est necessaria voluntas parentum. Ratio igitur, cur infantes, infidelium invitis parentibus non possint licitè baptizari, quamvis talis baptismus, si conferatur, revera validus sit, est, quam adfert D. Thomas 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 12. *& 3. part. quæst.* 60. *art.* 10. quia si invitis parentibus baptizarentur infantes, vel fieret injuria sacramento, vel ipsis parentibus, utrumque autem est illicitum: etenim, vel hujusmodi infantes baptizati relinquerentur sub cura parentum, & hic haberetur quasi moralis certitudo eorundem apostasiæ, quando pervenirent ad adultam ætatem, propter affectum erga parentes, aut ignorantiam mysteriorum fidei, siquidem filii ordinariè eam sequuntur religionem, quam profitentur eorum parentes, & in qua ipsi nascuntur: hæc autem apostasia à fide per baptismum suscepta cederet in magnam religionis, & sacramenti injuriam. vel hujusmodi infantes baptizati statim subtraherentur potestati parentum; & hoc non est licitum, quia est contra jus naturale, quod habent parentes erga suos filios, siquidem hi ratione generationis naturalis sunt partes parentum, qui propterea naturali jure eos habent sub propria potestate, ergo tametsi baptismus collatus infantibus infidelium invitis parentibus sit validus, non tamen est licitus. Idque D. Thomas 3. part. quæst. 68. art. 10. probat ex consuetudine Ecclesiæ, quam omnes fideles tenentur sequi, inquiens: *Maximam habet authoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda: quia & ipsa doctrina Catholicorum Doctorum ab Ecclesia authoritatem habet: unde magis standum est authoritati Ecclesiæ, quam authoritati vel Augustini, vel Hieronymi, vel cujuscunque Doctoris. Hoc autem Ecclesiæ usus nunquam habuit, quod Judæorum Filii invitis parentibus baptizarentur, quamvis fuerint retroactis temporibus multi Catholici principes potentissimi, ut Constantinus, & Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi Episcopi, ut Silvester Constantino, & Ambrosius Theodosio, qui nullo modo prætermisissent ab eis impetrare, si hoc esset consonum rationi; & ideo periculosum videtur, hanc assertionem de novo inducere, ut præter consuetudinem in Ecclesia hactenus conservatam Judæorum Filii invitis parentibus baptizentur.* Addit etiam aliam rationem petitam ab eo, quia jus naturale parentum violaretur, quia pueri nondum sunt rationis compotes, & propterea sunt sub jure parentum. Ait D. Thomas: *Secundùm jus naturale sunt sub cura parentum, quamdiu ipsi sibi providere non possunt: unde etiam, & de pueris antiquorum dicitur, quod salvabantur in fide parentum, & ideo contra justitiam naturalem esset, si tales pueri invitis parentibus baptizarentur; sicut etiam si aliquis habens usum rationis, baptizaretur invitus.* Quinimò addit S. Doctor etiam tertiam rationem petitam ex periculo fidei; ait ipse: *Si enim pueri nondum usum rationis habentes baptismum susciperent, postmodum cum ad perfectam ætatem venirent facilè possent à parentibus induci ad relinquendam fidem, & religionem, quam ignorantes fuerunt professi, quod vergeret in maximum fidei detrimentum.* Sed dices, qui sua abutitur potestate, potest ea privari, unde quilibet potest impedire, ne incuria, & vis manifestè inferatur innocenti: sed parentes detrectantes filios suos baptizari, abutuntur potestate sua, & quidem in perniciem filiorum, & quidem multo magis, quam si ipsos occiderent, quia per homicidium vitam temporalem iisdem auferunt, & per denegatum baptismum vitam ad salutem æternam, quæ longissimè major est, ergo licitum est eos subtrahere parentibus, illisq; invitis etiam baptizare: sed contra respondetur, eum, qui jure suo ac potestate abutitur, eo privari posse ab illis, quibus subest; parentes autem infideles,

qui

qui filios suos baptizari nolunt, abutuntur quidem jure suo contra legem fidei, ut religionis, in qua nemini adhuc subjiciuntur, à quo corrigi, & plecti possint: non autem abutuntur jure suo contra ordinem justitiæ naturalis aut politicæ, sicut abuterentur parentes, qui filios suos occidere vellent, unde possent illi authoritate publica subtrahi parentibus, ut eorum saluti consuleretur: imò & quilibet ipsis in extremo periculo constitutis posset succurrere cum vitæ damnum resarciri non possit: sed tamen ipsi vel subtrahi eorum curæ non possunt, ut baptizentur, quia nec in extremo salutis periculo constituti censentur propter solam baptismi dilationem, nisi mori immineat, & accedere ipsi possunt ad baptismum, cum ad ætatem adultam pervenerint, idque confirmat D. Thomas in respons. ad 1. ubi ait: *A morte corporali non est aliquis eripiendus contra ordinem juris civilis; puta, si aliquis à suo Judice condemnetur, ad mortem nullus debet eum violenter à morte eripere: unde nec aliquis debet irrumpere ordinam juris naturæ, quo filius est sub cura Patris, ut eum liberet à periculo mortis æternæ.*

Sed dices, præceptum superioris debet servari non obstante voluntate contraria inferioris: sed quod infantes baptizentur, est præceptum Dei, & quod parentes infideles non consentiant tali baptismo est voluntas hominis inferioris Deo, cui subjicitur: ergo non obstante renitentia parentum infidelium adhuc possunt eorum infantes licitè baptizari. Præterea quia quoties habentur contrariæ voluntates plurium dominorum invicem subordinatorum, debet tunc obtemperari voluntati supremi Domini, quamvis repugnet voluntati inferioris, ut colligitur ex D. Augustino Lib. 2. de natura boni ubi ait: *Si illud jubet potestas, quod non debes facere; sic sanè contemne potestatem timendo potestatem majorem.* Idque D. Augustinus declarat exemplo de Curatore, & Proconsule; de Proconsule, & Imperatore, de Imperatore, & Deo, sed dominium parentum in filios est inferius, & subordinatum supremi Dei dominio: ergo cum Deus jubeat omnes baptizari debent pueri infidelium etiam invitis eorum parentibus non solum validè, sed etiam licitè baptizari. Sed contra distinguitur major, præceptum superioris debet servari non obstante voluntate contraria inferioris, si superior velit, ut suum præceptum observetur, non obstante quocunque alio jure, & pænitentiæ inferioris conceditur: si superior velit, ut præceptum à se impositum servetur sine violatione juris inferioris, negatur; & sub eadem distinctione minoris negatur consequentia, quia Deus præcipiendo, ut omnes parvuli baptizentur, vult hoc præceptum observari sine violatione juris naturalis, quod habet Pater in prolem, & ratio assignatur à D. Thoma: quia gratia non destruit, sed perficit naturam: Quod verò hoc jus parentum erga filios noluerit Christus per legem baptismi violari ex eo colligitur, quia Ecclesia nunquam tale jus violavit, quamvis persæpe fuit eidem oblata occasio, & de facto posset, si vellet infantes Iudæorum baptizare, quorum parentes subduntur potestati civili Ecclesiæ, uti sunt, qui Romæ Iudæi degunt, & à summo Pontifice tolerantur, quorum pueros posset Ecclesia baptizare, eò quia civiliter subjiciantur Ecclesiæ, in cujus dominio immorantur, & vivunt, & nihilominus sine voluntate parentum Ecclesia eos non baptizat, ne eorum jus, quod in suos parvulos habent, violet. Ad id, quod addebatur de voluntatibus contrariis plurium dominorum invicem subordinatorum, respondetur iisdem cum distinctione debet obtemperare voluntati supremi Domini, si hic jubeat obedire sibi, non obstante quocunque alio jure, & renitentia inferioris conceditur, si velit ita sibi obtemperandum esse, ut nihil contra jus naturale, & oppositionem inferioris agatur, negatur major. Hinc quamvis DEUS, ut supremus ac despoticus Dominus potuerit decernere, ut ad jus gratiæ servandum; jus naturæ, si opus esset, violaretur, quia tamen hoc non instituit, sed potiùs disposuit omnia suaviter, ac voluit, ut gratia naturam perficeret, ac destrueret, voluit etiam, ut per ea, quæ ad finem, & ordinem naturæ spectant, nulla fieret injuria juri naturæ: quapropter CHRISTUS ad prædicandum Gentibus evangelium non contulit Discipulis authoritatem, qua vi, & armis ad suscipiendum baptismum adigerent infideles; nec eos misit sæculari potentia munitos, ac armorum vi præditos; sed inopes, inermes; ut suasionibus, mansuetudine exemplo, miraculis Gentes allicerent, & ad CHRISTUM perducerent, ut habetur in Concilio Toletano IV. Quod si instes, tametsi parentes infideles dominium habeant in suos filios, nihilominus potest Princeps subditos subjectione etiam civili tantum eos privare tali dominio, quoties illo abutuntur: Sed infideles nolentes suos filios baptizari, abutuntur dominio superioris contra honorem DEI, & salutem parvulorum ergo non solùm valide, sed etiam licitè possunt infantes infidelium invitis parentibus baptizari, siquidem possunt privari jure, quod habent in filios. Præterea quia si vellet parens filium suum interficere, posset infans justè etiam per vim eripi à parente non obstante quod habet in ipsum jus naturale: ergo à fortiori poterit etiam baptizari renitentibus parentibus: siquidem salus animæ, & æterna vita præferenda est vitæ corporali, sed contra, quia tametsi possit Princeps privare subditos dominio, quod parentes habent in filios, quando illo abutuntur contra jus naturæ, vel civile non tamen, quando eo abutuntur contra legem supernaturalem, ut est in casu nostro ea, quæ obligat ad baptismum, si parentes sint infideles: ratio est, quia cum potestas civilis sit merè naturalis, & ab hominibus dimanans, non potest se extendere extra jus naturæ ad legem supernaturalem, & ejus observantiam, quia id pertinet ad aliam potestatem superiorem, quæ fit immediatè à DEO, seu ad potestatem jurisdictionis spiritualis, primo, & per se residentis in summo Pontifice: & quia infideles non baptizati illi non subjiciuntur, ideo non possunt privari jure, & dominio naturali, quod habent supra filios, quamvis abutantur tali dominio contra legem supernaturalem, & salutem parvulorum. Neque obstat, quod addebatur à fortiori de parente volente filium interficere: quia tunc posset privari jure, quod habet supra illum; non ita, si tantum nolit, ut baptizetur: ratio discriminis est,

est, quia parens volens occidere filium, peccat contra jus naturale, cujus cura per se pertinet ad Principem temporalem: sed nolens permittere, ut baptizetur, peccat contra jus supernaturale, ad cujus definitionem non extenditur potestas sæcularis.

Infantes tamen in extremo vitæ periculo constituti, & de quorum temporali salute desperatum est, invitis parentibus licitum est baptizari, quia tunc fides non periclitaretur, cum hujusmodi infantes moraliter supponantur certò morituri: neque jus ullum paternum violaretur, quia non abstraheretur filius à potestate parentis, sed tantùm corrigeretur jus Patris in filium, cui juxta legem Christi debuerat baptismum procurare, quia de illius æterna salute pariter desperatum est, nisi baptizaretur. Præterea, quia tunc mors potius eripit filium parenti, quam Minister baptismi. Hinc alterutro parentum consentiente, quamvis altero repugnante potest puer baptizari, quia hujusmodi consensus ab eo datur, qui jus habet illud dandi, & id cedit in favorem Religionis, & spiritalem pueri utilitatem, proinde nulla videtur obesse ratio, quo minus debeat Minister uti potestate ab altero conjoge sibi tradita, & hoc idem statuit Concilium Toletanum III. sub Rege Reccaredo Can. 14. ubi habetur: *Suggerente Concilio id gloriosissimus Dominus Noster canonibus inserendum præcipit, ut Judæis non liceat Christianas habere uxores, vel concubinas. Sed si Filii ex tali Conjugio nati sunt, assumendos esse ad baptismum.* Et sub Sisenando Rege Canon. 63. ait: *Judæi, qui Christianas mulieres in conjugio habent, admoneantur ab Episcopo civitatis illius, ut si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur. Quòd si admoniti noluerint, separentur, quia non potest infidelis in ejus permanere conjugio, quæ jam in Christianam translata est fidem. Filii autem, qui ex talibus nati existunt, fidem atque conditionem matris sequantur*, ita enim respondit Gregorius IX. Argentinensi Episcopo, ut habetur cap. *Ex litteris.* Extra de conversione infidelium de puero quadrienni, quem Pater ex Judaismo ad Christum conversus sibi assignari in judicio postulavit, ad fidem Catholicam perducendum, quantumvis uxor in Judaica perfidia pertinax obstaret, & omnino repugnaret, quia cum filius in Patris potestate consistat, cujus sequitur familiam, & non matris: & in ætate tenella quis non debeat apud eas manere personas, de quibus possit esse suspicio, quod saluti æternæ vel vitæ temporali insidientur illius, & pueri post triennium apud Patrem non suspectum ali debent, & morari, & Mater pueri, si hunc remanere apud ipsam contingeret, posset illum adducere ad infidelitatis errorem, Ideo in favorem fidei Christianæ rescripsit Gregorius IX. eundem puerum esse Patri assignandum, non matri. Quòd si pueri infidelium sive jure, sive injuria separati sint à parentibus tanta locorum distantia, ut parentes eos recipere non possint, nec iisdem providere, possunt tunc parentibus inconsultis filii baptizari pro illorum arbitrio, qui ipsos in Clientelam, & coram receperunt, quia tunc illi vices parentum agunt. Quòd si pueri infidelium rationis usum attigerint, fuerintque septennes, tunc invitis parentibus baptizari possunt, si pueri petant baptismum, quia cum primum deveniunt ad usum rationis, sunt sui juris, & potestatis quoad ea, quæ sunt juris divini, vel naturalis, ideoque propria voluntate invitis parentibus possunt baptismum suscipere, sicut post pubertatem matrimonium contrahere, quapropter possunt tales licitè moneri, & hortari, imo & induci ad baptismum suscipiendum; ut docet D. Thomas *3. part. quæst.* 68. Cæterum pueri infidelium, si invitis parentibus baptizati fuerint, ab iisdem separandi sunt propter perversionis periculum, ut declaravit Concilium Toletanum IV. Can. 60. & habetur in *cap. Judæorum dist.* 28. *quæst.* 1. ubi dicitur, Judæorum filios, vel filias, ne parentum ultro involvantur erroribus, ab eorum consortio separari, decernimus depotatos, aut monasteriis, aut Christianis viris, vel mulieribus Deum timentibus: ut sub eorum conversatione cultum fidei discant, atque in melius instituti tam in moribus, quam in fide proficiant. An vero pueri infidelium, qui politicè tantùm, & civiliter subsunt Ecclesiæ, vel Principibus Christianis, possint licitè publicè authoritate Principis baptizari. Affirmant plures, præsertim Scotus in 4. *dist.* 4. *quæst.* 9. Magnus *quæst.* 2. Gabriel *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 5. Palatius *disput.* 5. *Conclus.* 3. Sed D. Thomas cum pluribus aliis negat 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 2. & 3. *part. quæst.* 68. *art.* 10. Cui sententiæ adhærendum puto, si aliqua adhibeatur distinctio: quia vel infideles subduntur potestati Principum Christianorum ut Cives, & tunc non possunt eorum infantes contra voluntatem parentum baptizari, vel subjiciuntur, ut servi, & mancipia, & eorum infantes baptizari possunt, etiam invitis parentibus: ratio prioris partis est, quia vel hujusmodi infantes, suscepto baptismo adbuc manerent sub potestate parentum, & sic cum injuria, & contemptu nostræ fidei exponerentur infantes moraliter certo periculo discedendi à suscepta fide, cùm in adultam devenirent ætatem, vel abstraherentur à potestate parentum, & id fieret contra jus naturale, quod habent parentes in proprios filios, ex quo sequitur non posse licitè baptizari; Præterea quia, quamvis potuisset Deus efficere, ut lex de suscipiendo baptismate servaretur etiam cum violatione naturalis juris, quod parentes habent in suos filios, de facto tamen noluit hoc efficere. Hinc Christiani Principes, & Summi Pontifices, quibus plures Judæi immorantes in suis jurisdictionibus subjiciuntur politicè, nunquam hoc attentârunt, quod si existimâssent, id licitum esse, saltem Pontifices, & Imperatores pientissimi, quales fuerunt Constantinus Magnus, Theodosius, & alii, id attentâssent, ut animas infidelium ad veram fidem Christi perducerent. Ratio secundæ partis, scilicet filios servorum ac mancipiorum infidelium posse invitis parentibus baptizari, est, quia servi & mancipia subjiciuntur Domino reali, unà cum filiis, possitque propterea Dominus pro suo arbitrio eos aliis divendere, vel apud se retinere, vel etiam separare filios à parentibus, eos apud se retinendo, & sub hac separatione cessat pericolum apostasiæ respectu parvulorum, & cessat etiam injuria ratione Domini: hac ratione filii Turcarum, qui justo bello fiunt servi Christianorum, licitè baptizantur à Dominis invitis parentibus. Sin autem ex parentibus infidelibus vir ad fidem converteretur, permanente uxore in infidelitate, tunc filius, consentiente Patre, licitè baptizari posset, tametsi mater infidelis renueret, ut liquet ex cap, *Ex litteris de conversione infidelium.*

Amentes, & furiosi à nativitate, ant à pueritia perpetuò laborantes hisce morbis baptizari possunt, sicut infantes: qui verò amentia, vel furore ex intervallis laborant, non sunt baptizandi, nisi baptismum ante amentiam, vel furorem, aut in lucidis intervallis petierint, & hoc docet Innocentius III. cap. Majores de baptismo, & ejus effectu, ubi ait: *Dormientes autem, & amentes, si prius quam amentiam incurrerent aut dormirent, in contradictione persisterent, quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare: & si fuerint sic omersi, characterem non suscipiunt sacramenti: focus autem, si prius Catechumeni extitissent, & habuissent propositum suscipiendi baptismum. Unde tales in necessitatis articulo consuevit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem contraria voluntatis non invenit obsistentem.* Et Goocilium Carthaginense III. can. 34. statuit, *ut agrotantes, si per se respondere non possunt cum voluntatis eorum testimonium hi, qui sui sunt periculo proprio dixerint, baptizentur*, & in Concilio Arausicano I. can. 12. habetur: *Subito obmutescens yront status ejus est baptizari, aut pænitentiam accipere potest, si voluntatis, aut præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.* Et can. 13. Amentibus quæcunque pietatis sunt conferenda. Energumeni itidem, & Catechumeni baptizandi sunt, si urgeat necessitas, vel detur opportunitas, & ita statuit Concilium Arausicanum I. can. 15. ubi dicitur: *Energumenis, Catechumenis, quantum vel necessitas exegerit, vel opportunitas permiserit, de baptismate consulendum*, & Concilium Illiberitanum can. 37. eos, qui à spiritibus immundis vexantur, imminente mortis periculo asserit baptizandos, & Timotbeus Alexandrinus Episcopus ad secundam interrogationem in eodem Concilio respondet, Exergumenos imminente mortis periculo esse baptiaandos nisi ante ab immundo spiritu liberati fuerint. Cœterum; ut adulti riè baptizentur, necesse est, assentiantur baptismo suscipiendo, adeò ut debeat intentiooem habere suscipiendi baptismum, vel saltem quod antea eam habuerit, & per actum contrarium illam non retractaverit, binc sacerdos interrogat virum adultum: vis tu baptizari? & ipse respondet: volo, & in pueris suffi.it, si consensus pro eis detur ab aliis, qui pro ipsis parvulis respondeant, cùm ipsi non possint respondere. Quod si pro illo, qui potest per se respondere, alius responderet, non valeret baptismus, ut docet D. Augustinus *lib. 4. de baptismo contra Donatistas cap. 24.* Si qui tamen minis, terroribus, & pœnis tormentisque compulsus baptismum petat, quamvis secundum quid non videatur baptismo assentiri, non ideo tamen est absolutè invitus: sed absolutam habet voluntatem, licet minis, terroribus, & tormentis excitatam, & in hoc sensu intelligendus est Augustin' Tract. 26. in Joan. cum dicit: *Intrare quisquam Ecclesiam potest nolens; accedere ad altare potest nolens; accipere sacramentum potest nolens; credere non potest nisi volens*: hæc tamen Augustini verba de Eucharistia potiùs quàm de baptismo solent intelligi: de Eucharistia siquidem est alia ratio, quia Eucharistia consistit in re permanente, & hanc recipere potest absolutè nolens, quamvis non prosit nisi volenti, & disposito eam suscipiendi; ut par est, baptismus verò, & etiam alia sacramenta, quæ consistunt in usu, seu applicatione ad recipientem, hæc recipi non possunt, nisi consentiat is, qui ea recipit. Hoc idem probatur ex Innocentio III. cap. Majores de baptismo, & ejus effectu, ubi ait: *Id est religioni Christianæ contrarium, ut semper invitus, & penitus contradicens ad recipiendam, & servandam Christianitatem aliquis compellatur, quapropter inter invitum & invitum, & coactum & coactum alii non absurdè distinguunt, quod is, qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat baptismi suscipit sacramentum talis (sicut is, qui fictè ad baptismum accedit) characterem suscipit Christianitatis impressum: & ipse tanquam conditionaliter volens, licèt absolutè non velit, cogendus est ab observantiam fidei Christianæ e in quo casu debet intelligi decretum Concilii Toletani IV, can. 56. ubi dicitur: Quòd qui jam pridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus religiosissimi Principis Sisebuti; quia jam constat eos sacramentis divinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & Chrismate unctos esse, & corporis Domini extitisse participes. Oportet etiam ut fidem, quam necessitate susceperunt tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt vilis, ac contemptibilis habeatur. Ille verò qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem nec characterem suscipit sacramenti: quia plus est expresse contradicere, quàm minimè consentire.* Ratio itidem assignatur à D. Thoma 3. *part. quæst.* 68. *art.* 7. quia per baptismum moritur veteri vitæ peccati, & renascitur vitæ gratiæ juxta illud Apostoli ad Roman. 6. *Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Unde sunt, ut bomo moriatur peccato, secundùm Augustinum *lib.* 50. *homiliar. homil. ult.* requiritur io habente usum liberi arbitrii voluntas, qua eum retroactæ vitæ pæniteat, ita desideratur voluntas, qua intendatur vitæ novitas, cujus principium sit ipsa susceptio sacramenti, proinde ex parte baptizati semper requiritur voluntas ac intentio suscipiendi baptismum. Hinc validus est baptismus susceptus ab infideli, licèt minis, terroribus, ac pænis adactus fuerit baptizari, si tandem consenserit, & petierit baptizari: tunc potest iste ad fidem servandam cogi, & ad Christianè vivendum adigi. Verum non solet Ecclesia hoc pacto minis, & terroribus, pœnisque compellere infideles ad suscipiendum baptismum; utitur enim aliis mediis suavioribus, cujusmodi sunt prædicationes, suasiooes, & adhortationes, quibus veritas religionis Christianæ illis ostenditur, quapropter Tertullianus ait: Non esse religionis cogere religionem, & S. Gregorius epist. 52. lib. 2. ait: *Pastores facti sumus, non percussores. Et egregius Prædicator dicit: Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Nova verò atque inaudita est ista prædicatio, qua minis, & verberibus exigit fidem.* Et cap. de Judæis 45. probatur aliena ab Ecclesiæ Christianæ iogeniu lex Wisigothorum lib. 12. tit. 3. *Cum veritas ipsa petere, & pulsare nos doceat præmonens, quòd regnum cœlorum vim patitur, in nullo est dubium, quod ille indulta gratiæ munus abhorreat, qui ad eam procedere ardenti animo non festinat. Proinde si quis Judæorum de his scilicet, qui nondum sunt baptizati, aut se baptizari distulerint, aut filios suos, vel famulos nullo modo ad sacerdotem baptizandos remiserit, vel se suosque de baptismo subtraxerit, & vel*

unius

... unius anni spatium, post legem hanc editam quispiam illorum sine gratia baptismi transierit: eorum omnium transgressor quisquis ille repertus fuerit, & centum flagella decalvatus suscipiat, & debita mulctetur exilii pœna. Res tamen ejus ad principis potestatem pertineant, qualiter si incorrigibilem durior eum custodierit vita, perpetuo in ejus, cui eas princeps largiri voluerit, potestate permaneant, condita fuit hæc lex ab Etvigio Rege contra Judæos, & confirmarunt plura Concilia Toletana, seu XII. can. 9. XIII. can. 9. XIV. sub Egiga rege can. 1. & XVII. can. 8. & hæc Concilia approbarunt legem sancitam ab Egiga rege de Judæis, perpetua servitute plectendis; & hujus legis causa fuit, *eò quod non solùm contra suam pollicitationem, suorum rituum observatione tunicam fidei, qua eos per undam sacri baptismatis induerit sancta mater ecclesia maculaverint, sed & regni fastigium sibi per conspirationem usurpare maluerint.* Quinimò eorum filios utriusque sexus à septimo anno lex decernit separari à perfidis parentibus, & Christianis nutriendos, ac instruendos tradi, & invitis parentibus baptizari, & nuptias cum Christianis contrahere.

CAPUT VII.

An infantes in utero matris adhuc existentes, imminente mortis periculo baptizari possint.

FUit ante Concilium Tridentinum sententia Cajetani, & aliorum, posse hujusmodi infantes periclitantes, materno in utero nondum natos neque apparentes, sensibiliter per dissectum matris uterum baptizari in nomine Sanctissimæ Trinitatis; eò quia forsan Dei Bonitas hunc baptismum in cœtum parentum acceptat, præsertim, si quod infans non nascatur, & ita periclitetur in utero matris, non oriatur ex negligentia parentum, neque ullo voluntario defectu eorundem, sed ex pura impossibilitate, quá infans non possit in lucem edi. Hæc sententia fuit discussa in Concilio Tridentino, non tamen damnata, ut hæretica. Fundamenta, quibus hæc sententia nitebatur, præsertim erant. Primò, quia, si fides hæc parentum non sufficeret ad liberandum infantem periclitantem materno in utero, sequeretur, fidem in lege evangelica esse minoris efficaciæ, quàm in lege scripta seu veteri, ac Mosaica: siquidem in veteri lege infantes per fidem parentum præditam signo aliquo externo sensibili justificabantur, & in parvulis illis peccatum originale delebatur; quia, ut ait S. Gregorius in lege evangelica, id operatur aqua, quod in lege Mosaica fides, unde si in lege evangelica aqua baptismi maculam abstergit peccati originalis, etiam actus fidei proditur per signum aliquod externum sensibile, vim habuit delendi peccatum originale. Quòd si actus fidei in lege veteri potis fuit delere peccatum originale, poterit etiam hoc idem præstare in lege evangelica: Proinde possunt infantes adhuc existentes in matris utero imminente mortis periculo baptizari per fidem parentum in nomine SS. Trinitatis, alioquin fides in lege evangelica esset minoris efficaciæ, quia non potest infantes justificare, quos in lege veteri justificavit. Secundò, quia Deus instituit baptismum, ut summè necessarium, imò & simpliciter in ordine ad assecutionem æternæ salutis, proinde ut faciliùs ministraretur, voluit ejus materiam esse ubique obviam, seu aquam naturalem elementarem, quæ ubique præsto est, ne unquam ex defectu materiæ remotæ homo privaretur medio simpliciter necessario, ad assecutionem æternæ salutis, materiam proximam ablutionem, quæ à quovis homine, imò, ut fœmina fieri potest; Formam itidem captu, ac pronunciatu facilem, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti ego te baptizo*, Ministrum etiam hujus Sacramenti designavit quemlibet hominem; etiam sæcularem, imò & fœminam, si necessitas urgeat, ut etiam Ethnicum imminente mortis periculo, si alius non adsit, qui possit hoc Sacramentum ministrare. Idque ad eum finem instituit Christus, ut faciliùs possent omnes baptizare, & baptizari, pro quovis eventu. Id autem non contingeret, si infantes periclitantes materno in utero non possent in voto parentum baptizari in nomine SS Trinitatis. Tertiò, quia baptismus fuit à Christo institutus pro quovis statu hominum, *vult enim Deus omnes homines salvos fieri*, consequenter & iisdem media suppeditare ad baptismum suscipiendum, eum sit simpliciter necessarius ad assecutionem salutis necessitate præcepti, & medii: sed si infantes periclitantes in utero matris non possent utiliter baptizari in voto parentum, daretur aliquis status hominum, cui deesset medium ad salutem consequendam, consequenter Baptismus non fuisset institutus pro quolibet hominum statu, quia infantes periclitantes in utero matris constituunt specialem hominis statum, cui baptismus non posset applicari, consequenter baptismus non fuit institutus pro quolibet hominum statu, seu ut succurreret hominibus periclitantibus in quolibet statu, in quo possunt ipsi reperiri.

Asserendum est, infantes adhuc degentes in utero matris baptizari non posse, etiamsi de vita periclitentur, neque in voto parentum, neque per infusionem aquæ, adeo, ut sententia Cajetani jussu S. Pii V. ab operibus Cajetani expuncta fuerit, quinimò Sotus hæreseos nota eam redarguit, eò quia contradicat scripturis sacris, & verbis Christi: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum*, atqui non potest quis regenerari, neque renasci, nisi prius genitus & natus fuerit, quia regeneratio, ut & renascentia est iterata generatio, & renascentia, unde nisi priùs quis nascatur, & generetur, non potest regenerari, & renasci, perinde ac numerus secundus, quia supponit essentialiter primum, non potest dari sine primo: sed baptismus est spiritualis regeneratio, & renascentia, cùm dicat Christus expresse, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum, ergo baptizari nemo potest, priùs quàm ex utero nascatur, adeo, ut renascentia per baptismum supponat essentialiter nativitatem ex utero, perinde ac numerus secundus supponit primum, ut enim docet D. Thomas

in *3. dist. 3. quæst. 1. art. 1. & quæstiunc. 3. ad 2.* duplex datur nativitas, quarum prima est ex utero matris, cùm primùm fœtus animatus foras apparet, sive per vaginam in lucem prodeat, sive ex dissecto matris utero, utroque modo, si fœtus procedat in lucem, dicitur nasci. Renascitur verò, cum extra uterum matris fœtus baptizatur, quia tunc è morte peccati nascitur ad vitam gratiæ, unde prima nativitas necessariò requiritur, ut secunda perfici possit. Hinc D. Augustinus epist. 187. ad Dardanum ad rem nostram hæc habet, quibus probat infantem adhuc in utero matris existentem, non posse baptizari, inquiens: *Nemo nascitur, nisi operante concupiscentia carnali, quæ tracta est ex primo homine, qui est Adam, & nemo renascitur, nisi operante gratia spiritali, quæ data est per secundum hominem, qui est Christus. Quapropter, si ad illum nascendo pertinemus, ad hunc renascendo, nec renasci quisquam potest, antequam natus sit, profectò ille singulariter natus est, cui renasci opus non fuit, quia non ex peccato, in quo nunquam fuit, transitum fecit. Hoc igitur excepto, non video, quomodo ædificentur homines in domum Dei ad habendum in se inhabitantem Deum, nisi cùm fuerint renati, quod non possunt esse, antequam nati. Quòd si quis dicat, jam natum esse hominem, etiam cum adhuc est in utero matris, quia dictum est de prægnante Virgine Dei Matre: Quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est; nunquid nam huic nativitati accedit secunda nativitas? Alioquin non erit jam secunda, sed tertia: Dominus autem, cum huic loqueretur, Nisi quis renatus, inquit &c. eam scilicet computans primam nativitatem, quæ fit matre pariente, non concipiente, neque prægnante, quæ fit ex ea, non quæ in ea. Neque enim renatum dicimus, quem mater peperit, tanquam iterum natus sit, qui jam semel natus fuerat in utero: sed illa nativitate non corrupta, quæ gravidam facit, natus dicitur homo partu, ut possit renasci ex aqua, & Spiritu. Si igitur homo regenerari per gratiam Spiritus in utero potest, quoniam restat illi adhuc nasci, renascitur ergo, antequam nascitur, quod fieri nullo modo potest.*

Firmatur, quia Paulus V Romanus Pontifex §. de baptismo expressè ait: Imminente periculo mortis baptizandum esse infantem in quocunque membro, extra uterum matris emisso, & ratio est, quia, cùm primùm ex matris utero excluditur, nascitur, & est capax baptismi, fitque persona distincta à matre, ergo, antequam fœtus vel in parte, vel in toto excludatur ab utero matris, sive per ordinariam vaginam, sive per dissectum uterum, non dicitur nasci, consequenter antequam in lucem prodeat, sive per dissectum uterum, sive alio modo naturali saltem, si non in toto, in parte appareat, non potest baptizari à fortiori, neque renasci per baptismum, cùm Paulus V. declaraverit, imminente mortis periculo infantem esse tantùm baptizandum in illo membro, quod emittit extra uterum matris, de his enim parvulis ait Christus Luc. 18. *Sinite parvulos venire ad me* (scilicet per baptismum extra matris uterum) *talium est enim regnum cœlorum.* Quod si imminente mortis periculo non possunt parvuli baptizari, nisi in membro extra uterum matris emisso, sequitur, quod si nullum emittat membrum extra uterum vel dissectum, vel via ordinaria, non possit ex decreto Pauli V. infans baptizari. Neque urget: si dicas, parvulos intra matris uterum existentes esse capaces baptismi sanguinis, consequenter etiam fluminis, nam contra est, negatur consequentia, quia potest per mortem matris proles in se ipsa, ac proinde verè, & propriè participare sanguinis baptismum; quia hic in morte propter Christum tolerata consumitur: non verò potest per ablutionem matris in se ipsa, consequenter non potest baptismum fluminis participare, quamvis possit baptismum sanguinis. Præterea, quia corpus infantis, qui baptizatur, debet aqua perfundi, quia baptismus est quædam ablutio: sed corpus infantis, antequam nascatur ex utero, non potest aqua perfundi, nisi dicatur ablutionem baptismatis, qua matris corpus lavatur, ad filium in utero existentem pervenire: sed id dici nequit, quia anima pueri, ad cujus sanctificationem ordinatur baptismus, esse distincta ab anima matris, unde ex eo, quòd mater infidelis prægnans baptizetur, non inde intelligitur etiam baptizatus fœtus in ejus utero, tametsi corpus pueri animati jam sit formatum, & mater proxima partui, quia sicut anima pueri distinguitur ab anima matris, ideo quamvis peccatum originale per susceptum baptismum deleatur in matre, inde non sequitur, deleri etiam in anima fœtus adhuc existentis in ejus utero, non enim baptismus, quo mater baptizatur, redundat in prolem in utero matris existentem, unde D. Augustinus Lib. 6. contra Julian. cap. 5. ait: *Si ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertinet, ita, ut ejus pars imputetur, non baptizaretur infans, cujus mater baptizata est, aliquo mortis periculo, cum eum gestaret in utero: nunc verò, cùm ipse etiam baptizetur, non utique ad maternum corpus, cùm esset in utero, pertinebat,* ex quo infert D. Thomas *3. part. quæst. 68. art. 11.* infantes nullo modo baptizari posse, si adhuc in materno utero existant. Quòd si dicas, per verbum renasci posse intelligi egressionem ex utero, & per nasci generationem in utero, in quo sensu de Christo Jesu in utero Virginis matris concepto dicitur Matth. 1. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est*, respondetur, ibi verbum *natum* sumi pro *conceptum* de Spiritu Sancto; non enim Spiritus Sanctus infantem Jesum peperit, sed tantùm de ipso conceptus fuit, quatenus Spiritus Sanctus ex purissimo Virginis sanguine efformavit Christi humanitatem, cum qua postea natus fuit ex utero, in quo sensu intelliguntur verba illa Matth. 1. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est.* Nativitas enim est egressio ex utero matris, sive per viam ordinariam, sive per scissionem uteri; eo enim ipso, quod infans egreditur ex utero matris, dicitur in lucem editus, & potest baptizari, quinimò nisi mors immineat, expectanda est totalis egressio pueri ex utero, ut baptizetur, quòd si primò caput egrediatur, quia in ipso fundantur omnes sensus, debet in illo baptizari periculo imminente, adeo ut non sit postea rebaptizandus, si perfectè nosci contigerit, & hoc idem præstandum est, si quæcunque alia pars egrediatur imminente periculo, ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 68.* & S. Carolus Borromæus in suis instructionibus tit. de eis, quæ Parochus curet, cùm timetur de partu, ait enim: *Quoniam de improviso periculo partus incidit, hoc etiam Parochus aliquando monebit, ut obstetrix aliave mulier in partu præsens, si quando aliquam in parturiendo ita laborantem animadverterit, ut fœtui periculum mortis probabile, antequam integre nascatur, immineat: ubi primum aliquod membrum vitalem motum habens, ex ma-*

tris

tris utero extare videbit, illud aqua perfundens aspergensve nullo nomine imposito baptizet, dicens: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Et hoc idem etiam statuerunt Concilia, præsertim Synodus Lingonensis anno 1404. & Senonensis anno 1524. Unde constat ex scripturis, ex Conciliis, & ex Sanctis Patribus, imminente mortis articulo non posse infantem baptizari in utero matris, nisi aliqua pars corporis egressa fuerit ex utero, quæ possit aqua perfundi, & baptizari. Quinimò si puer manu tantum, vel pede, vel aliqua alia parte extra matris alvo prodeat, & aqua perfusus sit, & baptizatus, non desunt plures, qui censeant, sub conditione esse baptizandum, quando totaliter, & omninò egressus fuerit ex utero, & vixerit, eò quia nativitas extra uterum constituat hominem perfectè natum, si totus egrediatur ex utero; Christus enim instituit, ut Sacramentum baptismi conferatur hominibus perfectè renatis, seu totaliter egressis ex utero matris, quapropter Ecclesia injungit, ut si mors non immineat, expectetur totalis egressio pueri ex utero, ut baptizetur, neque obstat, quod omnes homines peccaverint in Adam, & infantes adhuc existentes in utero matris, contrahere peccatum originale, consequenter debere dari aliquod remedium pro illo hominum statu, ut possint æternam salutem consequi, & quia hoc remedium est ipse baptismus, sequitur, infantes adhuc existentes materno in utero, posse baptizari, præsertim cum Christus Matth. 28. jubeat suos Discipulos baptizare omnes Gentes: *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, & Marci 16. *Euntes in mundum universum, prædicate evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur.* Quòd si omnis gens, seu omnis creatura ex Christi præcepto baptizanda est, & parvuli in utero matris sint etiam creaturæ rationales, sequitur, & ipsos esse baptizandos, præsertim imminente mortis periculo. Sed contra negatur consequentia, quia Christus non jussit suos Discipulos baptizari hos parvulos in utero matris adhuc existentes, sed Gentes jam natas & egressas ex utero matris; etenim Matth. 20. injungit suis Discipulis, ut doceant omnes Gentes, & *baptizent eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* De hoc autem numero Gentium non possunt esse parvuli adhuc degentes in utero matris, quia ipsi nondum sunt capaces doctrinæ, & instructionis, & Christus vult suos Discipulos priùs docere, & postea baptizare homines, ut etiam colligitur ex illo Marci 16. *Euntes in mundum universum prædicate evangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur.* Parvuli autem adhuc degentes in utero matris, non sunt capaces audiendi prædicationem evangelii, nec eliciendi actum fidei, proinde verba Christi ad hos infantes non se extendunt, nisi postquam egressi fuerint totaliter ex utero matris, & Ecclesia suppleat actum fidei. Quòd si infantes mortui nascantur, tunc non debent baptizari, tametsi signum æquivocum vitæ appareat, quòd si evidens signum vitæ ostenderet ipsos ad vitam rediisse, tunc baptizandi essent, & ita statuit Synodus Lingonensis, coacta anno 1452. cujus hæc sunt verba: *Multoties infantes, qui nascuntur, & quibus non est vita, aut anima, per aliquos ignaros baptizantur, qui credunt vitam & animam habere, quia videntur moveri ad motum ignis, & propter calorem, qui fieri sole. circa tales pueros in certis Ecclesiis, seu locis piis nostrarum civitatis, & Diœcesis, in quibus consueverunt tales deferri, sub spe. quod per intercessionem vel merita Sanctorum vitam, & animam recuperent, statuimus, & ordinamus, quod de cætero nullus tales infantes præsumat baptizare, nisi constet per evidentia signa, quod infans de se ipso moveatur, non autem moveatur propter calorem ignis, aut alterius accidentis.* Quòd si mulier in ipso partu obierit, tunc ejus uterus aperiendus est, & inde eductus fœtus, si vixerit, baptizandus. Quòd si immineat periculum, ut statim moriatur, si vivus extrahatur ab utero, tunc dissecto utero, ubi puer apparet, & capax est infusionis aquæ, baptizari statim potest in illa corporis parte, quæ est conspicua, sive sit caput, sive pectus, sive brachium, & ita habet S. Carolus in suis institutionibus baptismi, quia, quantum fieri potest, consulere tenemur æternæ saluti infantium, unde si in utero matris demortuæ infans moveri sentitur, debet matris uterus secari, ut fœtui possit baptismus impertiri. Non tamen, si infans in matris utero incurrat mortis periculum, & mater mortua non sit, non debet tunc uterus matris secari, ut docet D. Thomas *loc. cit, in respons. ad 3.* quia *non sunt facienda mala, ut veniant bona.* ut scribit Apostolus ad Roman. 3. & ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet filium, si tamen mater mortua fuerit, vivente prole in utero, aperiri debet, ut puer baptizetur, hinc parentes & domestici debent mulierem prægnantem admonere, ut cautè uterum gerat, & Deum pro fœtu assiduè, & ferventer oret, ut incolumis edatur in lucem, & gratiam percipiat baptismi, & ne sine sacramento salutis decedat, & ut tempore patiendi mulier propinqua ad Ecclesiam accedat, & pro ea oret, & mulier à sacerdote piè ac devotè ad altare majus benedictionem suscipiat, ut monet S. Carolus in suis Instructionibus.

Quòd si fœtus in lucem prodeat, instar monstri, tunc cautè est procedendum: si enim dubitetur, an revera sit homo, tunc fœtus baptizandus est sub conditione. Sin autem dubitetur, an sit unus homo, vel multiplex, tunc conferri solet absolutè unus baptismus, & alius conditionatus. Et de hisce monstrorum humanorum baptismo S. Carolus in suis Instructionibus baptismi, sic habet: *Si quando monstrum humanum baptismo offertur, videndum est, antequam baptizetur, an una persona sit, an vero duæ; tum an masculus sit, an fœmina, sique re perspecta dubium sit, an sint duo, utpote quia duo capita non habet, nec pectora benè distincta; unus intentione certa, neque vaga simpliciter baptizetur: alter verò seu alii sub conditione: si non es baptizatus &c. Si vero, quia duo capita, pectora duo, aut corpora etiam distincta in monstro apparent, homines duos esse perspicuum est, singuli simpliciter baptizentur. Quòd si mortis periculum in mora erit in numero plurali baptizentur: Ego vos baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, sin autem una persona est, utpote unum tantùm caput habens, tanquam unus baptizetur, etiamsi alia membra plura, ac geminata habeat. At verò monstrum, quod hominis speciem non præsefert, non baptizetur, nisi primum Archiepiscopus, vel Episcopus consulatur, de cujus etiam consilio agatur. Sin autem dubitetur, an sit homo, baptizari debet sub conditione, dicendo, si tu es homo, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Ad primum fundamentum oppositæ sententiæ, asserentis, posse infantes baptizari in utero matris in voto parentum, & in nomine Sanctissimæ Trinitatis, si mortis periculum immineat, respondetur, fidem parentum in veteri lege non justificasse infantes periclitantes in utero matris, sed tantùm post nativitatem ex utero, neque fuisse remedium adeo facile & obvium, sicut baptismus in lege evangelica, difficiliùs enim tunc fuit verum actum fidei elicere, quia Christus credebatur tantùm futurus, quapropter falsum est, fidem fuisse medium efficacius in lege veteri, quàm baptismum in lege evangelica, etenim faciliùs nunc est invenire aquam, & Ministrum, seu personam quamlibet volentem baptizare, quàm tunc elici à parentibus verum actum fidei. Ad secundum, & tertium respondetur, Deum quoad se instituisse baptismum pro quovis hominum statu, & tantùm per accidens contingere, ac esse casum fortuitum, quòd infantes decedant in utero matris, perinde ac fortuitum est, quod aliquando non reperiatur aqua ad baptizandum infantem natum à matre peregrinante per arescentem Arabiæ desertum, ac interim infans natus hinc decedat sine baptismo, ut etiam dicitur per accidens contingere Ministrum, non habere intentionem baptizandi, quando actu baptizat. Natura per se intendit nativitatem infantium, & per accidens se habet, si decedant ante nativitatem, unde non est inconveniens, dare statum hominum incapacium justificationis sen baptismi per accidens, & contra intentionem naturæ, & inde patet solutio ad tertium. An verò possit Ecclesia permittere, vel etiam statuere, ut infantes periclitantes in utero matris baptizarentur aqua, sed non contactu immediato, & attingente ipsum infantem, sed mediato, abluente ipsum uterum matris, vel quid aliud, in quo fœtus involvatur, si forma proferatur sub hac conditione directa ad ipsum infantem: *Ego te existentem in hoc utero, si capax es, baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, non ausim decidere, quia posita tali conditione non videtur fieri injuria Sacramento, & fœtus in utero est pars uteri, cujus est fructus.

CAPUT VIII.

An recte baptizentur parvuli ante usum rationis, referuntur, & refelluntur aliquot errores Hæreticorum.

Hæretici, qui dicuntur Anabaptistæ, censent, neminem esse baptizandum ante usum rationis, & eos omnes parvulos arcent à susceptione baptismi, qui nondum sunt septennes, nec nondum perfectuoi exercent rationis usum, & ea nituntur ratione, quia Christus Salvator dixerit, *qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, ex quo inferunt actum fidei circa mysteria revelata debere baptismum præcedere: & quia infantes ante usum rationis non valent mysteria fidei percipere, ac discernere, inde concludunt, non posse actum fidei prærequisitum ad baptismum elicere, consequenter nec esse capaces baptismi; Verùm si Christus dixit: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, & Matth. 19. dixit Discipulis suis: *Sinite parvulos ad me venire, talium enim est regnum cœlorum.* Non possunt autem parvuli ad Christum accedere, & participes fieri regni cœlorum, nisi baptizarentur, quia autem baptismus est janua, extra quam nemini patet accessus ad Christum, ac regnum cœlorum, ergo cùm velit Christus parvulos ad ipsos venire, & dicat, illorum esse regnum cœlorum, procul dubio baptizandi sunt, cùm expressè dicat Salvator Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest videre regnum Dei.* Hinc

Asserendum est rectè, ab Ecclesia baptizati parvulos ante usum rationis. Ratio est, quia Christus Sacramentorum Institutor non exigit in parvulis, ut baptizentur, usum rationis, quapropter in Constitut. Apostol. Lib. 6. cap. 15. habetur: *Baptizate quoque parvulos vestros, & educate eos in præceptis Dei*, ubi notandum est, quod priùs jubentur parvuli baptizari, & postea Dei præcepta edoceri, ac demum in eorundem observantia educari, unde non est necesse parvulos, ut baptizentur, priùs edoceri præcepta Dei, consequenter possunt baptizari, & laudabiliter ab Ecclesia baptizantur ante usum rationis & septennium. Præterea, quia Sancti Patres expresse asserunt, parvulos esse baptizandos ex consuetudine Ecclesiæ, quamvis nondum usum attigerint rationis, ùt asserit S. Dionysius de *Ecclesiastic. hierarch. cap. ult.* D. Augustinus *epist. 28. & 29.* Rursus infantes esse ante usum rationis ex Apostolica traditione asserit Origenes lib. 5. cap. 6. ad Roman. ubi ait: *Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit, etiam parvulis baptismum dare*, idque Causæ fuit Concilio Milevitano, ut anathemate percuteret assereotes parvulos ante rationis usum non esse baptizandos, ait enim Milevitana Synodus: *Placuit, ut qui parvulos recentes ab uberibus matris baptizandos esse negat, anathema sit.* Neque ullum facessit negotium, quod asserunt Sectarii, hos parvulos absque fide baptizari, siquidem in iisdem perinde est baptizari, ac credere, quia ipsa baptismi actio fidei est professio, sicut etiam de sanctis parvulis Innocentibus canit ecclesia: *non loquendo, sed moriendo confessi sunt.* Sicut igitur mors potuit in parvulis illis innocentibus esse confessio, ita in aliis baptismi actio est fidei confessio, qua propter ait D. Augustinus de peccator. merit cap. 27. *Parvuli actu credunt, partim re ipsa, dum baptizantur, & partim aliena fide*, & serm. 10. de verb. Apostoli eleganter ait: *Accommodat mater Ecclesia infantibus aliorum pedes, ut veniant; aliorum cor, ut credant, aliorum linguam, ut confiteantur*, & Lib. 1. cap. 22. contra secundam epistolam Pelagii ait: *In Ecclesia Salvatoris per alios parvuli credunt*, & epistola, quam direxit ad Darda-

damnum, ait: *Mirabile est, & tamen verum, quod in multis Deus non habitat, qui eum noverunt, ut in Philosophis, de quibus Apostolus ait: Cum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt: & è contra in multis habitat, qui eum non norunt, ut in parvulis baptizatis:* Supponit igitur Augustinus, hos parvulos nondum attigisse usum rationis, eò quia nondum Deum cognoscant. Propterea baptismo indigent, ne si decedant ante usum rationis, perpetuo sint cariturі cœlesti gloria: quinimò S. Hieronymus ostendit, parentes Christianos peccato obstrictos esse, si eorundem infantes non baptizentur in ætate, qua contradicere non possunt, ergo ex scripturis, traditionibus Apostolicis, Conciliis & Sanctis Patribus, perspicuum est, parvulos esse omnino baptizandos, quamvis nondum usum attigerint rationis.

Sed dices, Joannem Baptistam non baptizasse parvulos, sed adultos: ergo parvuli ante usum rationis sicut sunt incapaces veræ doctrinæ, ita & baptismi, sed contra, quia Baptismus Joannis Baptistæ non habuit illam virturem sanctificandi baptizatos, sicut baptismus Christi; etenim cum ad finem vergeret lex Mosaica, *præcursorium institutum fuit Sacramentum seu baptisma Christi*, ait D. Augustinus Lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 56. *Quo Christus à Joanne in Jordane baptizaretur, & baptismum consecraret*, & ut Christus inciperet in Israël manifestari, quapropter ait de Christo Joann. 1. *Ut manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans*, unde baptismus Joannis fuit tantùm sola figura, vel adumbratio veri baptismi Christi, & quædam præparatio, qua homines disponebantur tripliciter ad Christi fidem suscipiendam, quatenus primo se assuefacerent ad ritum baptismi Christi, secundò, ut se disponerent per pœnitentiam ad effectum baptismi Christi, quapropter ait S. Gregorius homil. 7. in Evangelia, *& qui prædicando factus est Præcursor Christi, etiam baptizando, Præcursor ejus fieret imitatione Sacramenti. Et tandem, ut viam hominibus aperiret, ac sterneret, ut facilius accederent ad Christi baptismum suscipiendum.* Hinc baptismus Joannis non contulit gratiam, quam confert baptismus Christi, ut censent plures Calvinistæ, produxisse etiam baptismum Joannis gratiam, & sanctificâsse. Sed dogma Fidei Catholicæ est, Baptismum Joannis non habuisse eandem vim cum Baptismo Christi, id enim evincitur ex consensu quatuor Evangelistarum, & etiam ipsius Joannis, etenim Matth. 3. ad eos, qui ad se veniebant baptizandi, ne plus aliquid accepturos se putarent, quàm revera accepturi essent, hæc verba protulit: *Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam, qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare, ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igne.* Marci 1. *Ego baptizavi vos aqua, ille verò baptizabit vos Spiritu Sancto.* Luc. 3. *Existimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Joanne, ne forte esset Christus; Respondit Joannes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos; veniet autem fortior me, cujus non sum dignus corrigiam calceamentorum ejus solvere, ipse vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni.* Joann. 1. 27. *Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est, cujus ego non sum dignus, ut solvam corrigiam ejus calceamenti.* Et postea nonnullis interjectis ait: Se tantùm baptizare ut Ministrum, inquiens: *Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto.* Ex quibus claret discrimen inter utrumque baptismum Joannis, & Christi, eò quia baptismus Joannis solùm corpus abluebat, & mundabat aqua: baptismus verò Christi homines interius per Spiritum Sanctum abluebat animam, à qua maculas abstergebat peccatorum, & cui gratiam divinæ adoptionis conferebat, quod discrimen etiam significavit ipse Joannes Præcursor verbis illis Joann. 3. *Qui est de terra, de terra est, & de terra loquitur, qui de cœlo venit, super omnes est*, & horum verborum sensus est, quod totum Joannis ministerium, collatum cum Christi ministerio, terrenum erat, & gratiæ cœlestis vacuum, Unde Tertullianus Lib. de baptism. cap. 10. ait, loquens de baptismo Joannis: *Nam quod prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enuntiatum est; siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare: Qui autem præparat, non idem ipse perficit, sed alii perficiendum procurat. Ipse profitetur sua non esse cœlestia, sed Christi, dicendo: Qui de terra est, de terra loquitur: Qui de supernis venit, super omnes est. Item in sola se pœnitentia tingere venturum, mox qui tingeret in Spiritu, & igni, scilicet aqua vera & stabilis aqua fides, qua tingitur in salutem, simulata autem est infirma igni tingitur in judicium.* Et S. Joannes Chrysostomus homil. 10. in Matth. dilucidè explicat; quo pacto Joannes prædicaverit baptisma pœnitentiæ in remissionem pecatorum, inquiens: *Quamquam remissionem hoc baptisma non habebat, sed hoc, munus illius baptismatis erat, quod postea Christus instituit: in hoc enim una sepulti sumus, & vetus homo noster tunc simul crucifixus est: & ante crucem nusquam prorsus extitit remissio peccatorum; siquidem ubique ipsius hoc sanguini deputatur. Idem enim istud Paulus affirmans 1. Corinth. 6. inquiens: Sed emundati estis, sed sanctificati estis, non per baptisma Joannis, sed in nomine Domini Nostri Jesu Christi, & Spiritu Dei Nostri. Actor. 1. ac etiam Luc. 3. ait: Joannes quidem prædicavit baptismum pœnitentiæ, non ait remissionis; sed ut crederent in adventurum post eum, quia, cùm nondum pro peccatis mundi hostia fuisset oblata, cùm necdum Spiritus Sanctus descendisset, quomodo remissio peccatorum facta diceitur? ita illud baptisma alterius, id est, Christi præparatio est:* unde baptismus Joannis non remittebat peccata, nec gratiam infundebat, sed tantùm disponebat ad remissionem peccatorum, & gratiam sanctificantem, & adoptantem suscipiendam per baptismum Christi, qui erat baptizaturus in Spiritu Sancto, & igni, ut significaretur indulgentia peccatorum, justificatio, sanctificatio, liberatio, filiorum adoptio, fraternitas, & cohæreditas communis cum Christo. Et D. Ambrosius Lib. 2. in evangelia Lucæ explicans verba illa: *Ego vos aqua baptizo*, & postea comparans baptismum Joannis cum baptismo

Christi,

Christi ait: *Illud fuisse baptisma pœnitentiæ, & istud baptisma gratiæ.* Unde quidquid sit, an Joannes baptizaverit solos in deserto eum sequentes, & non parvulos nondum septenoes, & aote usum rationis id nil officit, quia baptismus Joannis non conferebat gratiam sanctificantem, nec delebat maculam peccati originalis, proinde non fuit parvulis necessarius ad assecutiooem æternæ salutis, sicut baptismus Christi, qui & peccata remittit, & maculam originalis abstergit, & gratiam sanctificantem infundit.

Quòd verò ad cæremonias, quibus consueverat baptismus ministrari, ecclesiæ consuetudo fuit, ut adulti, qui erant baptismum suscepturi, priùs in catechumenatu mysteria nostræ fidei vivæ vocis ministetio concrederentur: neque quisque eorum baptizaretur ex præscripto Concilii Constantinopolitani VI cap. 6. nisi symbolum Apostolorum & otarionem dominicam memoria retineret, ac renuntiaret diabolo, pompisque ejus, quapropter Apostolus ad 1. Timoth. 6. ait: *Apprehende vitam æternam, in qua vocatus es; confessus bonam confessionem coram multis testibus*: quod explicans D. Hierooymus in Lib. annotat. ait: *Confessus es bonam confessionem in baptismo renuntiando sæculo, & pompis ejus.* Et colligitur ex Constitutionibus Apostolicis lib. 3. c. 18. *Qui baptizatur, fit ab omni impietate alienus, hæres Dei Patris, cohæres Filii sui, qui renuntiaverit Sathanæ, & fraudibus suis*, post reountiationes distribuebatur pallium Catechumenis, ut relicta toga, quæ insigne erat humilitatis, pallium, quod abjectionem, ac humilitatem referebat, omnes induerent, cujus consuetudinis meminit Tertullianus Lib. de pallio cap. 5. inquiens: *Cum hanc primum sapientiam vestit, quæ vanissimis superstitionibus renuit; tunc certissimè pallia super omnes exuvias, & peplos augusta vestiat.* & ab hac consuetudine, teste eodem Tertulliano, suam traxit originem adagium ilud: *A toga ad pallium*, qoo Ethnici recentes Christianos irridebant: fuit pallium suboigri coloris, ut pœnitentiam indicaret; & usus pallii suum habuit initium tempore Apostolorum; & postea commone fuit Christianorum indumentum: sed moris postea fuit decursu temporis, ut soli Monachi pallium induerent, quos propterea Sulpitius Severus epistola ad Besul. vocat *agmina palliata*, quapropter ex Ethnicis nemo baptizabatur, quin fidei præmitteret confessiooem, quæ consuetudo ab Apostolis ad nos processit, hinc in Act. Apostol. cap. 8. Eunucho petenti baptizari, respondet Philippus: *Si credis ex toto corde, licet.* Et respondens ait: *Credo Filium Dei esse Jesum Christum.*

Quia verò sub primis ecclesiæ initiis baptisteria fixa nondum erant in usu, ideo baptizabantur, qui Christiani fiebant, interdum in fluminibus, ut meminit Tertullianus Lib. de bapuf. cap. 1. inquiens: *Neque quidquam refert inter eos, quos Joannes in Jordane, & Petrus in Tybere tinxit.* Et in Act. Apostolor. cap. 16. D. Paulus Mulierem Lidiam Sacro baptismate in fluvio insignivit. Et Honorius Augustodunensis narrat in Lib. de gemma animæ, Apostolos non solùm in fluviis, verùm etiam in fontibus, & stagnis consuevisse homines baptizare, & Mediolani adhuc extat fons, quo P. Barnabas Apostolus ministrando Sacramenta baptismi uteretur: quinimò etiam in publicis viis consueverant Apostoli baptismum conferre, ut constat ex Act. Apostolor. cap. 8. ubi Eunuchus Reginæ Candacis, cum iter ageret com Philippo, & ad quandam perveniret aquam, dixit Apostolo: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Consuetudo tamen baptizandi primis illis Ecclesiæ temporibus fuit per trinam immersionem, non verò per infusionem, vel aspersionem, eò quia verbum baptizare idem significat, ac immergere: quapropter S. Joannes Chrysostomus *homil. de fide in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum* ait: *Omnibus mysteriis veluti sigillum imponens Dominus in tribus mersionibus aquæ unum baptisma Discipulis suis tradidit, dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Cùm verò in Act. Apostolor. cap. 2. D. Petrus dicatur baptizâsse uno die tria millia hominum, suboritur difficultas, an per immersionem vel per solam aspersionem id præstiterit, quia plus temporis requirebatur ad trinam illam immersionem, quàm ad simplicem aspersionem: nihilominus cùm dies ille æstivus fuerit, seu cæteris longior, censent ferè communiter Patres, tunc Petrum contulisse baptismum per trinam consuetam immersionem, quia tempus videbatur sufficere: præsertim cùm tunc temporis multæ solennitates, ac cæremoniæ, quæ nunc in couferendo baptismo solenniter adhibentur, nondum fuerit in usu. Præterea baptizandi recti stabant, terqoe mergebantur in aquam, adeo, ut totum corpus mergeretur, & hanc consuetudioem perseverâsse usque ad rempora S. Gregorii, refert Pamelius in epist. 76. S. Cypriani, adeo, ut mos leviter tingendi baptizandos, tantùm suum habuerit initium in Ecclesia occidentali circa annum à Christi nativitate 857. idque ob imbecillitatem parvulorum, quorum plores non patiebantur hanc trinam immersionem roto corpore in aquam, & quia nonnisi rarò tunc contingeret, ut adulti baptizarentur; quia verò nonnulli ex Hæreticis putârunt, per hanc trinam immersionem tres significari naturas divinas in tribus personis; ideo S. Gregorius Magnus decrevit, uoam tantùm imposterùm fieri immersionem, ut constat ex epistola 41. quam direxit ad Leandrum. Cæterum ante Gregorii decretum in singulis mersionibus nomen trium divinarum personarum proferebatur; & quælibet mersio baptismalis in modum crucis fiebat, ut notat Tertullianus lib. adversus Praxeam cap. 16. ut nimirum significaretur, à Christi morte, quæ in crucis signo peracta est humanæ redemtionis merita profluxisse, quapropter D. Augustinus serm. 119. ad competentes ait: Lancea perforatum est latus Christi, & manavit pretium nostrum, ideo signo crucis signatur baptismus, id est, aqua, ubi tingimini. Nudi etiam baptizandi accedebant ad fontem baptismi, adeo ut etiam partes obscœnæ velamine carerent, ut notat Metaphrastes in vita S. Sylvestri, ubi de Constaotino Magno ait: *Hæc cùm audisset Imperator, & latus probrum carnis subjecisset oculis, & unctus fuisset sancto Chrysmate, ingressus est piscinam.* Quod etiam advertit Vicecomes Tract. de ritibus baptismi lib. 4. cap. 10. Mulieres itidem in lavacro sejuncto à viris nudæ à Sacerdote baptizabantur, ut scribit S. Joannes Chrysostomus epist. ad Innocentium Papam, & legitur in ejus vita, quam scripsit Palladios, obi ait: *Mulieres, quæ intra Ecclesiam, ut baptizarentur, sese veste undaverant, per idem tempus nudæ surgebant, neque sexus verecundiæ,*

et

& honestati permittebantur præ pavore consulere; Unde S. Ambrosius serm. 20. ait: *Nudi accedimus ad lavacrum, ut nudi quoque, & expediti ad cœli januam properemus. Quam autem incongruum, ut quem nudum mater genuit, nudum suscepit Ecclesia, dives velis intrare in cœlum.* Idque causa fuit, cur viris & mulieribus diversa assignarentur loca, in quibus baptizarentur, quia cum plures primis illis temporibus utriusque sexus susciperent baptismum, quo veste nudari oporteret, ideo in diversis, & quidem clausis locis lignis hinc inde terra exsurgentibus baptizarentur: & S. Cyrillus Hierosolymitanus in præfat. Catech. monet, ut viri cum viris & mulieres cum mulieribus baptizentur, sed consultius postea Ecclesia hanc abolevit consuetudinem, & aliam longè minoribus obnoxiam incommodis instituit, servata tamen semper eadem forma, & materia baptismi, quæ cùm sint de jure divino, non possunt ab Ecclesia immutari, sicut ritus Ecclesiastici, qui sunt tantum accidentales, & extra essentiam baptismi. Demum baptizati veste candida induebantur, ut significaretur omnem maculam fuisse ab anima beneficio baptismi detersam; & ut Neo-Christiani discerent post susceptum baptismum sanctam, & immaculatam instituere vitam, quapropter Cyrillus Hierosolymitanus *Catechef. 5. Myst.* ait: *Exutis vestibus antiquis, & iis, quæ secundum spiritum alba indutis perpetuo jam in albis incedere oportet.* Parvuli itidem post susceptum baptismum nonnisi candidis vestiebantur indumentis, ut notat Nissenus orat. 3. de Festo Paschæ, ubi ait: *Puellus infans mutatione vestis sensu externo festum colit, quandoquidem interiori animi sensu nondum potest:* & Lactantius loquens de resurrectione Domini alludens ad hanc vestem candidam piè cecinit:

Candidus egreditur nitidis exercitus undis,
Fulgentes animas vestis quoque candida signat,
Et grege de niveo gaudia Pastor habet.

Quòd ad errores Hæreticorum contra parvulorum baptismum attinet, hi ad quatuor principaliora reducuntur capita. Primus enim error fuit Anabaptistarum, qui simpliciter negarunt, licere parvulos baptizari, eò quia nondum sint capaces assensus fidei: quem errorem innuimus, simulque breviter rejecimus. Secundus est error Pelagianorum, asserentium illicitum baptismum in remissionem alicujus peccati, eò quia existimaverint, parvulos nullo nasci infectos peccato. Tertius est Lutheri, Chemnitii, & aliorum docentium, baptismum esse quidem parvulis necessarium ad salutem, ac remissionem peccati originalis: sed ad hunc finem eis non prodesse, nisi beneficio assensûs fidei, putantes, parvulos, cum baptizantur, hanc divinitus habere fidem, hoc tamen discrimine, ait Kemnitius, quia adulti, cùm actualiter baptizantur, experiuntur se habere hunc fidei assensum; quem parvuli non sentiunt, tametsi divinitus eam habeant in corde. Quartus error est Calvini, asserentis, licitum quidem esse, parvulos baptizare in remissionem peccati; sed hanc remissionem filiis parentum fidelium non contingere beneficio baptismi, quem tantùm vocat signum talis remissionis; neque ratione alicujus assensûs fidei, in quo dissidet à Luthero; sed ex promissione divina, adeo, ut ea eo præcisè justificentur, quia filii sunt parentum fidelium; qua ratione, si contingeret, eos sine baptismo mori, adhuc ait, æternam fore salutem consecuturos.

Contra tamen primum errorem asserimus, omnes homines, proinde etiam infantes, quamvis non utentes usu rationis, esse baptizandos ad obtinendam peccati originalis remissionem: estque assertio dogma fidei, & desumitur ex sacris scripturis, ad Rom. 8. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum.* Ratio itidem ex eo desumitur, quia omnes illi per lavacrum regenerationis, seu baptismum indigent regenerari spiritualiter, qui fuerunt spiritualiter in Adamo mortui divinæ gratiæ; seu per naturalem generationem contraxerunt peccatum originale, quia ut scribit Apostolus ad Rom. 5. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ;* ostendit enim Apostolus toto illo capite, quod sicut omnes homines in Adamo peccaverunt, & per peccatum mortui sunt: ita omnes homines sive parvuli, sive adulti, sive mares, sive fœminæ indigent liberari à peccato, & vivificari spiritualiter per gratiam JEsu Christi, quod etiam Apostolus repetit 1. Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur:* Sed omnes homines, sive parvuli, sive adulti, mares, et fœmellæ (una excepta Christi matre ex speciali privilegio) contraxerunt, & contrahunt per naturalem generationem peccatum originale, ut constat ex Apostolo: ergo si omnes homines, etiam parvuli indigent baptizari ad obtinendam remissionem peccati originalis; Hinc Christus Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum:* seu nisi quis baptizatus fuerit: parvuli autem etiam decedentes ante usum rationis sunt capaces cœlestis gloriæ; & Deus, ut ait Apostolus, 1. ad Timoth. 2. *vult omnes homines salvos fieri:* ergo debent baptizari.

Ostenditur secundò, quia certum est de fide, Christum per merita suæ passionis redemisse totum humanum genus, & pretium infinitum sui sanguinis solvisse, ac propterea esse universalem omnium Redemptorem, nemine excepto, cùm pretium solutum infinities excesserit homines redemptos: ergo etiam parvuli, cum & ipsi homines sint, fuerunt à Christo redempti; ergo debuit & ipsis applicari remedium aliquod, cujus beneficio possent æternam & ipsi salutem consequi, & virtus passionis Christi in ipsos derivetur; hoc autem remedium est ipse baptismus, cujus propterea sunt parvuli capaces, ac debet ipsis applicari: consequenter ante usum rationis sunt capaces baptismi, & debent baptizari, ut æternam consequantur salutem. Cum enim parvuli nondum septennes, nondum utentes ratione, sint capaces cœlestis gloriæ, debent & ipsis suppeditari media, quibus eamdem sibi enanciscantur: ait Christus, Matth. 19. loquens de parvulis: *Sinite parvulos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum:* parvuli autem non veniunt ad Christum, nisi per baptismum, quo mundantur à macula peccati originalis, & per susceptam gratiam sanctificantem adaptantur in Dei filios, & cohæredes, ac fratres Christi: etenim ex omnibus mediis institutis, ad Christi merita participanda, nullum, præter baptismum, potest ad parvulos pervenire. Duo enim sunt genera mediorum, unum comprehensum in pœnitentia salutari, & actu charitatis, ac contritionis, ac veræ resipiscentiæ: alterum in usu Sacramentorum: media primi generis non possunt parvulis appli-

applicari, quia eorundem non sunt capaces: debet siquidem charitas esse ex corde puro, ut conjuncta cum fide non ficta, ut loquitur Apostolus, 1. ad Timoth. 1. Fides pariter ex auditu, & exigit liberum arbitrium propriæ voluntatis consentientis, cujus parvuli recens in lucem editi non sunt capaces: quod ad media attinet secundi generis, parvuli sunt capaces baptismi, qui est janua, per quam ingrediuntur ecclesiam, & fiunt capaces aliorum Sacramentorum; ergo ex eo, quod Christus sit universalis omnium hominum Redemptor, & etiam parvulorum, debet iisdem applicari remedium baptismi, cujus beneficio deriventur ad illos merita passionis Christi, & liberentur à peccato originali, & salutem consequantur æternam.

Suaderi potest ulterius, quia hæc eadem veritas: quia, quotquot possunt ecclesiam Christi ingredi, seu adsciscí numero fidelium, ac esse membra ecclesiæ, necesse est, possint baptismum suscipere, cùm fuerit baptismus institutus à Christo, ut janua, per quam pateat ingressus ad ecclesiam: sed Christi ecclesiam possunt omnes etiam parvuli ingredi, quia possunt numero aggregari fidelium, ac fieri membra ecclesiæ: sicut enim Christus vult omnes homines salvos fieri, & sicut medium necessarium ad æternæ salutis assecutionem est baptismus: ita vult etiam omnes non solum adultos, sed etiam parvulos esse capaces baptismi, sine quo non possent salutem consequi. Hinc Deus per prophetam suum Joël. 2. ait: *Effundam Spiritum meum super omnem carnem*: scilicet impertiam meam gratiam omnibus etiam parvulis per baptismum, quia ut scribit Apostolus, 1. ad Timoth. 2. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* Præterea Actor. 10. & 16. constat; sub ecclesiæ initiis integras domus fuisse baptizatas, in quibus erant parvuli nondum septennes, nondum utentes usu rationis. Demum Christus in Evangelio, Matth. 18. ait: *Sinite parvulos ad me venire*; scilicet non pedibus ambulantes, sed baptismo ablutos, sed per gratiam purificatos: ergo nulli est dubium, quin possint, ac debeant parvuli baptizari, ut specialiter regenerentur, & mundentur ab originali, ac recipiant gratiam sanctificantem. Hinc usus parvulos baptizandi, antequam ad usum perveniant rationis, ex Apostolica traditione semper viguit in ecclesia, ut testantur SS. Patres; Dionysius de ecclesiastica Hierarchia cap. 7. Cyrillus Hierosolymitanus, Cyprianus, Augustinus, & Concilium Milevitanum, Origenes lib. 5. cap. 6. loquens de peccato originali, ad quod delendum, consuevit ecclesia parvulos ante usum rationis baptizare ait: *De hac etiam David dixisse, credendus est illud: quia in peccato concepit me mater mea: secundum historiam enim nullum matris ejus declaratur peccatum. Pro hoc ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit, etiam parvulis baptismum dare. Sciebant enim illi; quibus mysteriorum secreta commissa sunt divinorum, quia essent in omnibus genuinæ sordes peccati, quæ per aquam, & spiritum ablui deberent.* S. Cyprianus epist. 49. ad *Fidum* scribens ait: *Quantum verò ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum, vel tertium diem, quo nati sunt, constitutos baptizari non oportere, & considerandam esse legem circumcisionis antiquæ, ut intra octavum diem eum, qui natus est, baptizandum, & sacrificandum non putares: longè aliud in Concilio nostro omnibus visum est: in hoc enim, quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit: sed universi potius judicavimus, nulli hominum nato misericordiam Dei, et gratiam denegandam: nam cum Dominus in evangelio suo dicat: Filius hominis non venit animas hominum perdere, sed salvare, quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est.* Et aliquibus interiectis subdit: *Propter quod neminem putavimus, à gratia consequenda impediendum esse ea lege, quæ jam statuta est, neque spiritualem circumcisionem impediri carnali circumcisione debere; sed omnem omnino admittendum ad gratiam Christi; quando & Petrus in Actis Apostolorum loquatur, & dicat: Dominus mihi dixit, Neminem hominum communem dicendum, & immundum. Cæterum, si aliquid homines impedire posset ad consecutionem gratiæ, magis adultos, & provectos, & majores natu possent impedire delicta graviora.* Et infra: *A baptismo, & gratia Dei, qui omnibus misericors, & benignus, & pius est, neminem per nos debere prohiberi. Quod cum circa universos observandum sit, atque retinendum, magis circa infantes ipsos, & recens natos observandum putamus.* Hoc idem pluries declaratum fuit in pluribus conciliis contra hæreses Pelagianorum, Anabaptistarum, & Calvinistarum: & præsertim in Tridentina Synodo, quæ anathematizavit asserentes oppositum: *Si quis dixerit, neminem esse baptizandum, nisi in ea ætate, quâ Christus baptizatus est, vel in ipso mortis articulo, anathema sit*, respondent Hæretici, pueros ex parentibus fidelibus natos sanctos esse, consequenter sine baptismo posse æternam consequi salutem: antecedens probant, quia Apostolus 1. ad Corinth. 7. v. 14. ait: *Filii vestri immundi essent, nunc autem mundi sunt.* Præterea quia pertinent ad pactum, quod Deus pepigit cum Abrahamo, Genes. 17. ubi ait: *Ero Deus tuus, & seminis tui*, ex quo inferunt, baptismum non esse necessario conferendum filiis fidelium, sed esse quid liberum, quod pro placito parentum potest omitti. Sed contra falsum est, filios fidelium nasci sanctos, quia cùm & ipsi descendunt per carnalem generationem, ab Adamo, contrahant & ipsi originale, ad quod delendum est ipsis necessarius Baptismus, ut remedium à Christo institutum, pro macula peccati originalis delenda, quapropter Baptismum non esse liberum, sed necessariò conferendum filiis fidelium, ut possint æternam consequi salutem, definivit Concilium Tridentinum: *Si quis dixerit baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit*, nec ullum facessit negotium illud Apostoli 1. ad Corinth. 7. Quia Apostolus ibi vocat filios fidelium mundos, & Sanctos, eò quia à parentibus destinentur sanctitati, seu baptismo, cujus beneficio sanctificantur, & in religione Christiana educantur, proficientes in studiis pietatis, & exercitio virtutum, in quo sensu scripsit Apostolus: *Filii vestri immundi essent*, hoc est, nisi baptizarentur, nisi à macula originali mundarentur. Nunc autem *sancti sunt*, quia aqua baptismatis abluti, & à macula originali emundati, ac Dei gratia corroborati vitæ sanctitati student, & se operibus pietatis, & christianæ religionis exercent. Ad aliud, quod addebatur de pacto à Deo inito cum Abrahamo, ejusque posteris, respondetur, pactum illud ad eos tantùm pertinere, qui verè sunt filii Abraham, filii autem fidelium non sunt filii Abraham carnali generatione, sed spirituali regeneratione, ait enim Apostolus ad Roman. 4. v. 13. *Non enim per legem promissio Abrahæ aut semini ejus facta est, sed per justitiam fidei; nec qui filii carnis, hi filii Dei,*

sed qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ, & benedicentur cum fideli Abraham. Vult enim Apostolus, tunc nos incipere esse filios Abrahæ, quando incipimus fidem profiteri, ac esse fideles, hoc autem parvuli non consequentur nisi beneficio baptismi.

Asserendum secundò, ad baptismum parvulorum nullum exigi actum fidei elicitum ab ipsis parvulis, quando actualiter baptizantur: sed sufficere illis habitum fidei, qui unà cum gratia sanctificante iis infunditur in ipso baptismo et actualem Ecclesiæ fidem, ratio est, quia quòd parvuli non possunt ullo modo per naturam; imò neque per gratiam secundùm legem ordinariam, in baptismo præstare id ab iisdem secundùm legem ordinariam non potest requiri ad hoc, ut valeant æternam consequi salutem, sed parvuli non possunt ullo modo per naturam, imò neque per gratiam secundùm legem ordinariam, quando actualiter baptizantur ante usum rationis elicere hunc actum fidei, ergo ab ipsis non requiritur hæc fides propria actualis. Major per se liquet, quia non potest quis à me de lege ordinaria exigere, quod de eadem lege est mihi impossibile posse præstare: siquidem deficiente potentia, necesse est, deficiat etiam actus. Minor est etiam probatu facilis, quia cum parvuli careant usu rationis & libertatis nequeant elicere actum fidei, quia hic debet liberè elici. Quod nec etiam per gratiam secundùm legem ordinariam possint talem actum elicere, ex eo constat, quia nullibi legimus, quod Deus suppeditet parvulis, cum baptizantur speciale auxilium, quo juventur ad eliciendum hunc fidei actum, cujus sunt parvuli e se incapaces, cum nesciant distinguere inter bonum, & malum, careantque usu rationis; quapropter ad parvolorum baptismum tantùm requiritur communis fides Ecclesiæ absque ullo alio actu, qui eliciatur à parvulo, quando actualiter baptizatur; hinc D. Augustinus lib. 3. de libero arbit. cap. 23. ad Catholicam nostram firmandam assertionem sit: *Pie, recteque creditur prodesse parvulo eorum fidem, à quibus consecrandus offertur; & hoc Ecclesia commendat saluberrima auctoritas, ut & quisque sentiat, quid sibi prosit fides sua, quando in aliorum quoque beneficium, qui propriam nondum habent, potest aliena commendari.* Asseruit Augustinus, fidem offerentium prodesse parvulis, qui baptizantur, idque confirmat exemplo mulieris viduæ in evangelio, cujus fides profuit defuncto Filio, ut suscitaretur à Christo, & ostendit, quomodo aliena fides possit parvulis baptizandis prodesse, quamvis nondum capaces sint propriæ actualis: explicans postea qui sint hi offerentes, quorum fides prodest parvulis baptizandis, ait Epist. 23. ad Bonifacium: *Offeruntur parvuli ad percipiendam spiritualem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quamvis & ab ipsis etiam, si & ipsi boni fideles sint, quàm ab universa societate sanctorum, atque fidelium. Ab omnibus namque rectè offerri intelliguntur, quibus placet, quod offeruntur:* ergo fides Ecclesiæ prodest parvulis baptizandis, & sufficit, ut gratiam suscipiant justificantem, emundentur ab originali, quamvis nullum eliciant actum fidei, quapropter ait S. Gregorius Nazianzenus orat. ad Sancta Lumina ad rem nostram: Parvulos in baptismo sine sensu sanctificationis sanctificari, scilicet absque ullo ab iisdem actu elicito.

Objiciunt tamen Hæretici, quia in baptismo non justificantur parvuli sine aliqua Spiritus sancti operatione: ergo excitat in parvulis, cum baptizantur, actum fidei. Non enim absurdum censendum est, parvulos tunc elicere actum fidei; cùm & ipse Joannes Baptista exultaverit in utero matris. Sed contra, quia ex eo, quod Spiritus sanctus aliquid operetur in parvulis cum baptizantur, non tamen inde sequitur debere parvulos elicere actum fidei: siquidem Spiritus sanctus operatur tunc non excitando in parvulis actum fidei, cujus nondum censentur capaces, sed infundendo in parvulorum mentibus habitus gratiæ sanctificantis, & fidei, & spei, ac charitatis, ut generatim de omnibus, qui justificantur, definitum fuit in Concilio Tridentino *sess. 6. cap. 7.* Unde ex eo, quòd Spiritus sanctus operetur aliquid in parvulis cum baptizantur inde non rectè infertur, ergo excitat in parvulis actum fidei; quia operatio Spiritus sancti est ipsa infusio gratiæ sanctificantis una cum habitibus fidei, spei, & charitatis, non autem excitatio actus fidei, cujus parvuli nondum censentur capaces. Neque urget, quod addebatur de exultatione Joannis Baptistæ in utero matris, quia, ut rectè notat D. Augustinus epist. 57. ad Dardanum non constat, qualis illa fuerit exultatio an mentis, & liberi arbitrii, an verò solius corporis, adeo ut fuerit tantùm motus aliquis extraordinarius corporis; ait Augustinus: *Neque enim dixit Elisabeth, exultavit in fide infans in utero meo: sed exultavit in gaudio. Videmus autem exultationem non solùm parvulorum, sed etiam pecorum.* Rursus addit Augustinus, quod tametsi usus rationis in Joanne Baptista fuisset acceleratus, ut intra materna viscera potuisset agnoscere, credere, sentire, id tamen non contigisset secundùm legem ordinariam, sed ex ordinaria, & recensendum esset inter miracula: ait enim Augustinus in præcit. epist. : *Non ad humana habendum exemplar naturæ, ut loquitur Augustinus: quia quando Deus voluit etiam jumentum mutum rationabiliter est locutum, neque inde admoniti sunt homines in deliberationibus suis etiam asinina expectare consilia, quocirca neque quod factum est in Joanne Baptista, contemno; nec inde regulam, quid sentiendum sit de parvulis figo, imò id in illo propterea mirabiliter prædico, quia in aliis non invenio.* Unde non possunt Hæretici ex illa exultatione Joannis Baptistæ in utero matris ullo pacto inferre, quod parvuli, quando baptizantur, eliciant actum fidei. Quòd si dicas, id inferri, eò quia actus fidei debeat necessariò præcedere susceptionem baptismi, juxta illud Marci 16. *Qui crediderit & & baptizatus fuerit, salvus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur,* ubi generaliter asseritur, omnem damnatum iri, qui non elicit, cum baptizatur, actum fidei, vel qui non credit in baptismo. Neque baptismus prodesse potest sine fide, quia, ut dicitur Joann. 3. *Qui non credit, jam judicatus est.* Sed infantes non credunt, ergo non debent baptizari. Contra, quia tametsi infantes, quando offeruntur baptismo, non credant fide propria, sed fide aliena, scilicet Sponsorum, qui pro ipsis respondent, & etiam matris Ecclesiæ, & id sufficit, ut parvuli illi possint, ac debeant, baptizari, quia cum aliena voluntate, scilicet Adami, peccave-

rint, ita per alienam fidem, & per gratiam secundi Adæ Christi Salvatoris congruum erat, ut justificarentur, ut sicut scribit Apostolus ad Roman. 6. *Ubi abundavit delictum, superabundet & gratia.* Sicut igitur hi parvuli aliena voluntate exciderunt gratia, & mortui sunt, nascentes filii iræ, conveniens itidem erat, ut aliena fide per gratiam secundi Adæ deperditam gratiam recuperarent, & ad vitam promoverentur supernaturalem. Hinc D. Augustinus epist. 187. ad Dardanum asserit, Christum in parvolis baptizatis occultè habitare, per fidem autem in cordibus hominum, inquiens: *Dicimus ergo in baptizatis parvulis, quamvis id nesciant, habitare Spiritum sanctum. Sic enim eum nesciunt, quamvis sit in eis, quemadmodum nesciunt & mentem suam; cujus in eis ratio, qua uti non possunt, velut quædam scintilla sopita est, excitanda ætatis accessu. Habitare autem ideo & in talibus dicitur, quia in eis occultè agit, ut templum ejus; idque in proficientibus, & proficiendo perseverantibus perficit.* Quòd si dicas, non posse infantibus in baptismo prodesse parentum fidem, cùm post baptismum non noceat illis parentum impietas eos dæmonum factis initiantium, respondet Augustinus Bonifacio Episcopo, qui hanc ipsi proposuerat quæstionem epist. 98. *Tantam illius Sacramenti, hoc est, baptismi salutaris esse virtutem in Sancta compage corporis Christi, ut semel generatus per aliorum carnalem voluptatem, cum semel regeneratus fuerit per aliorum spiritalem voluntatem, deinceps non possit vinculo alienæ iniquitatis obstringi, cui nulla voluntate consentit, unde Ezechiel 18. 4. Anima enim Patris mea est, inquit, & anima filii mea est, anima quæ peccaverit ipsa morietur. Non autem peccat ipsa cùm parentes et omnino nesciente vel quilibet alius adhibet sacrilegia Dæmoniorum. Sed ideo ex Adam traxit, quod Sacramenti illius gratia solveretur, quia nondum erat anima separatim vivens, id est, altera anima, de qua diceretur: & anima Patris mea est, & anima filii mea est. Jam itaque cum homo in se ipso est ab eo, qui genuit alter effectus, peccato alterius sine sua consensione non tenetur obnoxius, traxit ergo reatum, quia unus erat cum illo, & in illo, à quo traxit, quando quod traxit admissum est. Non autem trahit alter ab altero, quando sua unoquoque propria vita vivente jam est, unde dicatur, anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Ut autem possit regenerari per officium voluntatis alienæ, cum offertur consecrandus facit hoc unus spiritus, ex quo regeneratur oblatus. Non enim scriptum est, nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate, aut ex offerentium, vel ministrantium fide; sed nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto. Aqua igitur exhibens forinsecus Sacramentum gratiæ, & spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, solvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ regenerant hominem in uno Christo, ex uno Adam generatum, regenerans ergo spiritus in majoribus offerentibus & parvulo oblato, renatoque communis est, ideo per hanc societatem unius ejusdemque Spiritus prodest offerentium voluntas parvulo oblato. Quando verò in parvulum majores peccant offerentes eum atque obligare conantes dæmonum sacrilegis vinculis, non est anima utriusque communis, ut etiam culpam possint habere communem. Non enim sic communicatur culpa per alterius voluntatem, quemadmodum communicatur gratia per Sancti spiritus unitatem.* Ostendit Augustinus, quomodo parvuli peccaverint in voluntate Adæ, & non peccent post baptismum in voluntate parentum, & eorum impietate licet in baptismo eorum fide credant, quia nimirum parvuli omnes ex divina pactione includuntur in voluntate Adæ virtualiter, quatenus voluntas capitis dicitur etiam voluntas membrorum, sicut & subditi censentur velle, quod Princeps vult quoad regimen, & bonum commune, ideoque parvuli omnes hac de causa peccarunt in Adamo, & nascuntur infecti macula originali, & David ajebat Psal. 50. *Et in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Postquam verò nati sunt animæ parvulorum, distinguuntur ab illis parentum, consequenter licet parentes sint impii, & peccent, non tamen eorum impietas parvulis nocet, cum ipsi non concurrant ad peccata parentum. Fides tamen parentum in baptismo censetur esse fides actualis parvuli suscipientis baptismum, quia Spiritus sanctus in majoribus offerentibus & parvulo oblato, renatoque communis est: & ideo per hanc societatem unius ejusdemque Spiritus prodest offerentium voluntas parvulo oblato.

Asserendum tertiò Baptismum ita parvulis esse necessarium ad assecutionem salutis, ut secundum legem Dei ordinariam non possint per unum aliud medium quàm per illum baptismum salutem consequi, excepto casu, quo occiderentur propter Christum, quia tunc baptismo sanguinis censentur salutem consequi. Ratio est, quia de lege ordinaria ea tantum sunt media ad assecutionem salutis, quæ Deus vel per scripturas, vel per ecclesiam suos edocet fideles: sed præter baptismum in re vel martyrium pro Christo toleratum; nullum aliud medium ad assecutionem æternæ salutis pro parvulis est assignabile ex scripturis vel Ecclesia; ergo parvuli non possunt salutem consequi, nisi beneficio baptismi in re suscepti, vel martyrii pro Christo tolerati. Major per se liquet, quia media ordinaria ad assecutionem æternæ salutis à solo Deo nobis revelantur, & suppeditantur: siquidem ad finem supernaturalem solus Deus præparat, & dat, & ab ipso solo revelantur, ac docentur homines: unde præter Deum nullus est, qui viam ad salutem aperiat: Minor ostenditur quia præter baptismum aquæ, & martyrium nollum aliud medium Deus edocuit per sacram scripturam, vel ecclesiam, quo parvuli possint salutem consequi: non enim ejusmodi medium est assignabile, & è contra illa duo recensita media, baptismum scilicet aquæ, & martyrium sanguinis Deus per scripturam, & Ecclesiam edocuit prodesse parvulis. De Baptismo aquæ satis liquet ex scripturis superius citatis, quibus ostendimus baptismum esse omnibus necessarium ac per ipsum parvulos accedere ad Christum. De medio etiam martyrii patet, quia Deus per Ecclesiam docuit hoc medium, siquidem ecclesia celebrat solemniter diem festorum Sanctorum Innocentium, eò quia ab impio Herode propter Christum necati fuerint: & quamvis eorum plures fuerint ante justificati in circumcisione: valde tamen probabile est, plures eorum Innocentum occisos fuisse, antequam circumciderentur, cum Herodes jusserit occidi omnes parvulos nondum biennes, seu à bimatu, & infra, omnesque recens natos, inter quos probabile est, fuisse plures nondum circumcisos, præsertim

cùm

cùm parvuli nonnisi octavo die circumciderentur, & jussu Herodis omnes indiscriminatim occiderentur à bimatu, & infra, consequenter etiam ante octavum à nativitate diem. Rursus probabile est, aliquos ex illis parvulis fuisse filios gentilium degentium eo tempore in ditione Herodis, & quibus nondum fuerat applicatum remedium, quo in lege naturæ delebatur originale, ac proinde, quod alio medio non fuerint justificati, & salutem consecuti, nisi per martyrium illud, quod jussu Herodis propter Christum subierunt. Hinc Sancti Patres semper docuerunt, parvulos per martyrium, quod est Baptismus sanguinis, æternam consequi salutem. Et à Theologis communiter rejicitur ut erronea, & contraria authoritati Ecclesiæ sententia Armacani, & Adriani docentium, martyrium per se non prodesse parvulis, & Ecclesiam non celebrare festum omnium illorum innocentium, sed eorum duntaxat, qui antea fuerant in circumcisione justificati, etenim ex hac opinione sequeretur, quòd Ecclesia non coleret propriè parvulos illos ut martyres, sed tantùm ut circumcisos, quod adversatur communi fidelium sensui, & ipsi instituto Ecclesiæ celebrantis festum omnium illorum parvulorum, qui pro Christo jussu Herodis occisi sunt, nullo facto discrimine circumcisorum à non circumcisis; ratio autem, cur Ecclesia colat, ac in veneratione habeat omnes illos innocentes, est ista, quia necati fuerunt propter Christum: hæc autem ratio communis est omnibus illis innocentibus parvulis, sive fuerint antea circumcisi, sive non: Siquidem omnes jussu Herodis Regis occisi fuerunt propter Christum, recens in terris natum, & ob hanc rationem coluntur ab Ecclesia. Quòd si dicas, non posse intelligi, quomodo martyrium possit parvulis prodesse, cùm ipsi nullum eliciant actum fidei, nullum promant actum charitatis, respondetur, videri perquam probabile martyrium justificare parvulos, à on iisdem causare gratiam sanctificantem ex opere operato: adeo ut martyrium, saltem ut causa moralis secundùm certam aliquam DEI legem conferat gratiam ipsis martyribus, etiam si parvulis nondum capacibus actus eliciendi Fidei, & charitatis, quos actus supplet pia Mater Ecclesia in suis parvulis martyrium pro Christo subeuntibus, perinde ac in Baptismo. Neque sequitur, martyrium perinde fore Sacramentum, ac Baptismum, quia martyrium tantùm æquivalenter, & quoad effectum dici potest Sacramentum: in quo sensu Baptismus dicitur esse triplex, fluminis, flaminis, sanguinis. Cæterum formaliter, & propriè martyrium non est Sacramentum, quia non confert gratiam, ut signum ipsius ex peculiari institutione Christi, non omne, quod causat gratiam, est formaliter Sacramentum, sed tantùm illa signa sensibilia, quæ ex divina institutione fuerunt assumpta ad significandam, & causandam gratiam, quâ ratione diximus Sacramenta legis evangelicæ non excedere numerum septenarium,

Dices, si quæ ratio urgeret asserendi, non posse parvulos salutem consequi, nisi per Baptismum regenerentur, esse, quia Joan, 3. Christus dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei*, est enim hæc propositio universalis, quæ comprehendit æquè adultos, ac parvulos, nemine excepto, si nomine Baptismi intelligatur etiam baptismus flaminis, & sanguinis, seu martyrium, & actus charitatis, quo adulti proprio motu divina adjuti gratia justificantur. Sed hæc ratio, qua ex divinis Scripturis colligitur, hæc necessitas Baptismi etiam in parvulis non videtur urgere: quia etiam Joan. 6. Christus dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; est enim hæc propositio æquè universalis, ac hæc alia: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* sed non obstante universalitate secundæ propositionis Joan. 6. non propterea parvuli nondum septennes dicuntur in illo comprehendi, ac teneri Eucharistiam sumere, ut valeant salutem consequi: ergo necessitas Baptismi non probatur in parvulis ex eo, quòd Christus Joan. 3. dixerit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei*; est enim utrinque par ratio, quia utraque propositio est æquè universalis: Si igitur parvuli ad assecutionem salutis non tenentur communicare, seu sumere Eucharistiam, ita neque baptizari. Sed contra, quia est discrimen inter utrumque Sacramentum Baptismi, & Eucharistiæ, ratione cujus urget necessitas, ut parvuli comprehendantur in illa propositione universali de baptismo suscipiendo, Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S.* non ita in secunda propositione universali communicandi, Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*. Ratio discriminis est, quia Baptismus est medium necessarium ad spiritualem regenerationem, sine qua nemo potest habere vitam spiritualem, cùm non priùs aliquis vivat, quam generetur: & hujus regenerationis spiritualis possunt parvuli esse participes, consequenter sicut, ut parvuli spiritualiter vivant, necesse est, ut spiritualiter regenarentur, & cùm capaces sint hujus regenerationis spiritualis, quæ habetur beneficio Baptismi, ideo urget in parvulis necessitas Baptismi suscipiendi, ut possint spiritualiter vivere, ac vitam æternam consequi. Secus Eucharistia propriè non est regeneratio spiritualis, nec illam ponit, sed supponit, adeò ut tantùm valeat ad spiritualem nutritionem, ac restaurationem spiritualis virtutis deperditæ, per quotidiana peccata actualia. Hæc autem spiritualis nutritio ad vitam spiritualem simpliciter, & absolutè non est necessaria: sed iis tantùm necessaria, qui per quotidiana peccata aliquid deperdunt spiritualium virium: sicut potest aliquis vitam temporalem per aliquid temporis vivere absque ulla restauratione virium temporalium deperditarum, ita parvuli possunt simpliciter vivere vitam spiritualem, quamvis non communicent, & hæc est ratio, cur prima sententia Joan, 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* comprehendat parvulos, non ita secunda, Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c.* in qua comprehenduntur tantùm adulti, qui possunt peccare, & aliquid de viribus spiritualibus deperdere, quod indigeat restauratione.

CAPUT IX.

An fœtus præmaturè in lucem editus sit baptizandus, & quid de monstris humanam speciem exhibentibus.

Controversia procedit de fœtu dubio, num animatus, & præsertim an embryo aliquorum duntaxat dierum prosiliens materna ab alvo instar massæ cujusdam carneæ, sit lustrali Baptismi aquâ abluendus. Controversia esset solutu facilis, si rectè nobis constaret, num talis embryo animatus sit, vel non; certum siquidem est embryonem inanimatum non esse capacem Baptismi: & quia nobis plerumque nequit certò constare de animatione fœtus, ob discrepantes Philosophorum sententias circa tempus, quo animatur fœtus anima rationali in utero matris: & subinde nec ipsa mater semper scire potest, quot effluxerint dies à fœtus conceptione, ideo datur locus præsenti controversiæ, quæ non rarò deducenda est ad praxim. Tempus enim animationis fœtus quod attinet, plures diversimodè sentiunt. Hippocrates de natura fœtus num. 10. censet marem in utero matris informari anima rationali die trigesimo ab instanti conceptionis, & fœmellam die 42. idque dicitur, evincere ex purgatione sanguinis, quæ in partu maris protrahitur ad 30. dies, & in illo fœminæ ad 42. Aristoteles *lib. 5. Animal. c. 3.* cui adhærent communiter Medici, & alii Philosophi, asserit, fœtum maris informari anima rationali die 40. post instans conceptionis, & fœtus fœminæ, die 80. & huic sententiæ adhærent plures Theologi. Thomas Fienus de formatione fœtus quæst. 8. conclus. 11. putat fœtum animari die tertio, post instans conceptionis non solùm anima vegetativa, verùm etiam sensitiva, & rationali, quinimò alii volunt fœtum animari in ipso instanti conceptionis anima rationali, cui sententiæ videtur adhærere Farinacius *part. 2. quæst.* 122. *n.* 139. *in praxi criminal.* & citat fautorem ejusdem sententiæ Vopiscum, & Fortunatum, & videtur eidem assentiri Hieronymus Florentinius in tractatu de homine dubio, & Baptismo abortivorum. Ex hac igitur placitorum varietate suboritur dubium, an fœtus abortivus debeat sub conditione baptizari, & Florentinius autumat fœtum abortivum, quorunque tempore ejectum ab utero matris esse sub conditione baptizandum: quia quoties fœtus abortivus elapso quocunque tempore à conceptione excutitur ab utero matris, si in eodem distingui possunt lineamenti humani corporis distinctim à simplici mola informi non est licitum, eidem denegari Baptismum, sed est eidem ministrandum hoc Sacramentum sub conditione, vel verbis expressa, vel mente concepta, si fœtus sit capax, seu anima rationali informetur. quia tunc nulla fit injuria Sacramento, & consulitur saluti fœtus, si est capax Baptismi.

Asserendum est, fœtum abortivum quocunque tempore ejectum ab utero matris, si in ipso appareant rudimenta, ac lineamenta corporis humani, per quæ distinguatur à mola, esse sub conditione baptizandum; ratio est, quia titulo charitatis tenemur in extrema necessitate, præsertim urgente periculo æternæ damnationis consulere proximo versanti in eodem discrimine, etenim Joan. 1. cap. 3. monemur, ut debeamus pro fratribus animas ponere: sed fœtus abortivus quocunque tempore delapsus ab utero matris, si lineamenta exhibeat humani fœtus, quæ distinguitur à mola, potest esse animatus anima rationali, non enim nobis constat talem fœtum carere anima rationali: unde cùm habeamus absque certa determinatione circa ejus animationem, & probabile sit in sententia plurium, talem fœtum esse animatum; nulli dubium, quin baptizandus sit sub conditione, si talis fœtus revera capax sit Baptismi: posita enim hac conditione, nulla fit injuria Sacramento, quod tantùm conficitur juxta intentionem Ministri baptizantis; seu purificatâ conditione, & posito, quòd fœtus informetur anima rationali, sitque capax Baptismi: & ex aliquo capite juxta præceptum charitatis consulimus saluti proximi, ne hic ab æterna excludatur gloria.

Firmari ex eo potest, quia cùm nulla habeatur certitudo, quo tempore præcisè fœtus informetur anima rationali, tenemur ex charitate judicare in favorem proximi periclitantis, ac versantis in periculo amittendi cœlestem gloriam, consequenter censendum est, hujusmodi fœtum exhibentem delineamenta fœtus humani informari anima rationali, quod est judicare in favorem proximi, qui propterea est baptizandus sub conditione, ne si ex matris, vel alterius incuria moriatur sine Baptismo, ab æterna excludatur gloria. Firmari potest secundò, quia Sacramenta, & præsertim Baptismus fuerunt instituta, ut eorum beneficio hominum consuleremus saluti: Siquidem fuerunt instituta, tanquam media necessaria, quibus æternam consequeremur salutem: consequenter quoties urget aliqua necessitas, tenemur iisdem succurrere proximo, præsertim Sacramento Baptismi, sine quo nequit quis æternâ donari beatitudine: & apposita conditione nullum adest periculum frustrationis, quia si conditio non purificetur, non conficitur Sacramentum, ad quod conficiendum concurrit etiam intentio Ministri, sine qua non conficitur Sacramentum, unde si fœtus non est informatus anima rationali, Minister non intendit baptizare, nec ministrare Sacramentum, quod propterea non exponitur periculo frustrationis, è converso cùm adsit aliqua probabilitas, quòd fœtus præmaturè prosiliens ex utero matris informetur anima rationali ob lineamenta, quæ in eodem apparent humani fœtus, ne hæc anima, si adsit, æterna priveur beatitate, ac in lymbum detrudatur; præceptum charitatis obligat, ut sub conditione talis fœtus, si est capax, baptizetur. Hæc asserti ex eo etiam firmari potest, quia in Concilio Carthaginensi statuitur, ut quovis tempore fœtui in utero matris formato impertiatur Baptismus, sed fœtus abortivus quocunque tempore ab utero matris ejectus, si in ipso lineamenta appareant humani fœtus, probabiliter est formatus, seu affectus anima rationali. cùm plures id doceant: ergo non est illi denegandus Baptismus. Præterea, quia Gregorius Papa decrevit, ut si mulier, quæ peperit, sit in periculo mortis, id quod genuit, baptizetur

tizetur eodem die, & hora, qua nascitur, unde si fœmina peperit fœtum præmaturum, in quo appareant lineamenta humani fœtus, sitque dubium, an sit animatus animæ rationali, debet sub conditione baptizari. Hoc idem etiam infertur ex rituali Romano authoritate Pauli V. edito, ubi injungitur, quòd mortua matre prægnante fœtus cautè extrahatur, & si vivus sit, baptizetur absolutè, ergo si certè non constat esse mortuum, vel inanimatum debet baptizari non quidem absolutè, sed conditionatè, si sit animatus anima rationali, ergo cùm non constet, fœtum præmaturum abortivum ejectum ab utero matris carere animâ rationali, si in illo appareant lineamenta humani fœtus, potest baptizari sub conditionu, quia plures fatentur, hujusmodi fœtum informari anima rationali, & oppositum non potest demonstrari: ergo cùm probabiliter fœtus iste sit vivus, ac informetur anima rationali, non est illi denegandus Baptismus. Quòd si dicas, Confessarium non posse impertiri absolutionem moribundo, qui nullum dederit, nec det signum doloris, adeo ut nec sub conditione, si elicuerit actum contritionis, eûmque pœnituerit peccatorum possit illum absolvere, ergo neque sub conditione erit baptizandus fœtus, si certè non constat esse informetur anima rationali, quia dubium æquè cadit supra attritionem moribundi destituti sensibus, ac supra animationem fœtus. Contra est, concesso antecedente negatur consequentia, & ratio discriminis desumitur ex ipsa institutione utriusque Sacrementi, Christus enim ita instituit Sacramentum Baptismi, ut in suscipiente qua formaliter tali nullus requiratur actus sensibilis, qui sit de essentia Baptismi patrinus, seu sponsor est, qui respondet pro puero baptizando ad interrogationes Ministri, & urgente necessitate non est necessarius patrinus, sed sufficit, si Minister abluens puerum pronuntiet formam, cum intentione, illum baptizandi juxte morem Ecclesiæ, unde ex partu baptizandi ex Christi institutione tantùm requiritur, quòd puer vel fœtus præmaturè ejectus ab utero matris sit informatus anima rationali, quia tunc est verus homo: unde quando non constat fœtum carere anima rationali, ex præcepto charitatis est sub conditione baptizandus, ne illo mortuo anima, si fortè adfuerit, excludatur à cœlesti gloria: Secus Sacramentum pœnitentiæ fuit à Christo institutum per modum judicii sensibilis, & sacri tribunalis, in quo Sacerdos est Judex, & pœnitens est accusator, & reus, & Judex in judicio sensibili non procedit ad sententiam, nisi reus præcedat actu aliquo sensibili, quo Judex cognoscat ejus causam, in quovis enim judicio requiritur essentialiter ut reus, antequam judicetur per signa sensibilia, fateatur proprium delictum, nisi aliunde evidenter constet. Et hæc est ratio, cur moribundus, qui nullum prorsus dedit, nec dat signum doloris, non possit absolvi, quia Sacramenta sunt ministranda eo modo, quo fuerunt à Christo instituta, adeo ut mensura ministrandi Sacramenta alia non sit, quàm institutio eorundem, ut cùm Sacramentum pœnitentiæ fuerit institutum per modum judicii sensibilis, in quo Judex non procedit ad sententiam, nisi præcedat reus sensibiliter accusando se ipsum, vel per signum aliquod extrinsecum sensibile, ostendendo dolorem de propriis peccatis, ex quo signo Judex conjiciat dolorem internum, ideo moribundus, qui nullum dedit, nec dat signum sensibile interni doloris, non potest absolvi. *Neque* obstat, si dicas, moribundum fuisse virum pium, ac christianè vixisse, consequenter supponi in ipso verum dolorem peccatorum. Contra est, quia piè, & christianè vixisse non est de præsenti dolor peccatorum, nec est Confessio eorundem in præsenti Confessione, cum qua propter ea non habet connexionem. Præterea quia potuit contigisse, ut post ultimam Confessionem Sacramentalem lapsus fuerit in peccatum aliquod mortale, cujus non pœnituerit, nec de facto ipsum pœniteat, in quo casu, si impertiatur absolutio, irritatur Sacramentum. Secus potest baptizari fœtus præmaturè ejectus ab utero matris, si in illo appareant lineamenta humani fœtus, & certè non constet, eum carere anima rationali, quia semel quod probabile est, esse animatum, debet sub conditione baptizari; non enim tunc ministratur Baptismus contra ejus institutionem, sicut ministraretur Sacramentum pœnitentiæ nullo præcedente signo sensibili ex parte pœnitentis.

Dices secundò, fœminam prægnantem non committere homicidium, si ante trigesimum diem fœtum marem, & ante octuagesimum fœtum fœmineum abortivum ejiciet ex utero; ergo quia ante id temporis fœtus non supponitur informatus anima rationali, consequenter ante id tempus nequit fœtus baptizari. Sed contra, distinguitur antecedens, non committit homicidium legele, conceditur: reale, subdistinguo, certitudine physica, concedo, morali, ec probabili nego, & sub eadem distinctione negetur consequentia. Peccatum homicidii cùm sit in materia odiosa, non debet præsumi, nisi evidenter constet ex regulis juris, delictum in dubio non præsumitur, sed debet præmonstrari, secus hominis salus, cùm sit materia favorabilis ex præcepto charitatis procuranda omni studio, est etiam in materia probabili seclusa Sacramenti injurie. Quòd verò fœtus maris ante trigesimum diem, & fœtus fœminæ ante octuagesimum non sit animatus, non est certum: Imò probabile est, esse animatum, cùm primùm in ipso apparent lineamenta humani fœtus, ergo ex præcepto charitatis est sub conditione baptizandus. An verò massa illa carnea, quæ mola dicitur ejectæ è matris utero, sit baptizanda, procedendum est cum distinctione: Si in illa appareant rudimenta, ac lineamenta humani fœtus, debet sub conditione baptizari, quia tunc non sumus certi, talem molam carere animâ rationali. Sin verò nulla appareant humani fœtus lineamenta, nulla est baptizande, quia cessat probabilitas animationis. Est mola massa quædam, quæ in utero matris ex congressu maris generatur, & in tres soler species pertiri. Alia enim est massa carnea, alia sanguinea, & alia membranea, ex his altera nutrietur per transumptionem, altera per supprepositionem, quæ nutritur per introsumptionem, habet aliquot venulas, quibus attrahit alimentum, & hujusmodi mola animatur anima vegetativa, & fortassis etiam sensitiva, unde ex hoc capite præcisè non est baptizanda. Sin verò præter venulas appareant etiam lineamenta humani fœtus. Tunc non est amplius simplex mola, & erit sub conditione baptizanda, quia talia lineamenta indicant probabilitatem animæ rationalis informantis fœtum illum.

Quid verò dicendum sit de monstris exhibentibus humanam speciem, an baptizanda sint, videtur non modica difficultas. Monstrum est effectus naturalis à recta, ac consueta, secundùm speciem dispositione insigniter deflectens. Est enim monstrum effectus naturæ, non artis; hic autem effectus ut sit monstrosus, debet à recta, ac consueta dispositione secundùm speciem insigniter deflectere, quia si tantùm modicè degeneraret, non esset effectus monstruosus, ut si homo nascatur uno humero

altero

altero altiore; vel uno pede altero breviore. Effectus igitur monstrosus debet deficere à specie, vel in tota figura corporis, ut cùm fœtus in alterius animalis naturam declinat, quo pacto meminit Plinius lib. 7. cap. 3. cujusdam mulieris, quæ elephantem enixa fuit, & alterius quæ serpentem. Et Erasmus Roterodamus refert, fœminam ex navi in Insulam, in quam appulerat, profectam, fuisse ibi somno sopitam, & navim interim vela dedisse faventibus ventis, móxque expergefactam clamores toto nixu direxisse ad navem trajicientem æquora, & impedientibus marinis fluctibus ad littus allisis, ne audiretur, accurrisse ad mulieris stridores ingentem simium, qui captus amore fœminæ, ac non reluctante cum ea commixtus est, ac sobolem peperisse Patri persimilem. Et Raphael Volaterranus lib. 24. refert, se vidisse fœtum præseferentem speciem canis enixum à muliere, quæ ad concubitum canem admiserat, nonnunquam monstra non toto corpore, sed aliqua tantùm parte deflectunt à consueta dispositione secundùm speciem. Narrat Plutarchus in Sympos. fuisse allatum in domum Periandri infantem ex homine, & equa natum, & ejus caput, collum, & manus simul cum ejulatu speciem prætulisse infantis: & reliqua corporis membra deflexisse in equinam. Ælianus itidem meminit adolescentis caprarii, qui capræ nefariè consueverat se commiscere, & infantem genuisse habentem caprina crura, & humanam faciem. Sunt hæc monstra petulantis lasciviæ, & salacis naturæ lusus, quibus natura suum deperdit decorem, aliquando deflectunt monstra à solita secundùm speciem dispositione, intra tamen eandem speciem, eò quia membra corporis non servent debitum ordinem. Legitur enim regnante in Galliis Ludovico XII. & in Pontificatu Julio II. monstrum Ravennæ natum, quod haberet cornu in capite, utrinque alas, brachia nulla, pedem unum, oculum in genu, sexum utrumque, & in medio pectore litteram Pithagoricam, & crucis effigiem. Thomas Bartholinus Histor. 65. Centur. 1. Historiar. Anatomicar. refert à se hominem visum exterum sine virili atque muliebri nota. Quòd verò admirabilius nec posteriores excrementorum consuetæ viæ patuerunt, adeo ut urgente natura excrementa omnia per vomitum rejiceret, oraque, & palatum aqua rosacea, quam semper ad hunc finem secum circumtulit, eluere, ac purgare: ipsomet referente inter fœminas educatus, fœmineum nomen sortitus primum fuerat, donec tandem erumpente barba unà cum nomine etiam vestes mutavit. Placet itidem hic attexere monstrosum partum, quem anno 73. supra 1600. mulier primipara hebdomadas 36. gravida in lucem edidit hîc Monachii in Bavaria, & Dominus Sattlerus singulari solertia cultro examinavit anatomico, & eleganter descripsit. Bina enim erant illa capita antrorsum spectantia, naturalia prorsus, tam in se, quàm quoad suas partes: bina colla prodeuntia tamen ex unico tantùm thoracis trunco, è cujus summitatibus in utroque latere duo propendebant brachia. Aderat pro quovis fœtu distinctum sternum, cum mucronata sua appendice, unum antrorsum versus facies fœtuum; alterum retrorsum cervices versus; spina quoque duplex à summo vertice in imum, ut solet, hypogastrium protensa, quælibet in suum finiens os coccygis. Ex hac spina in thorace prodiit ubique naturalis costarum numerus, ita tamen, ut fœtus dextri costæ, dextræ unirentur mediante eodem sterno cum costis sinistris fœtûs sinistri, ac vice versa; adeo ut ambæ spinæ trunci thoracis latera occuparent; ac necessariò brachium sinistrum fœtûs sinistri mediante sua claviculâ implantaretur eidem sterno, cui è diametro respondebat clavicula, & brachium dextrum fœtûs dextri in idem sternum inserta, & vicissim. Brachia verò singula suis scapulis, humero, & cubitu, & manu extrema recta proportione formatis composita erant. Mamillæ cum papillis justo numero duplici, nempe pro quolibet fœtu propriis apparebant in locis, distantes tamen magis ab invicem in parte antica latiore ob costas longiores relativè ad posticam, ob eandem ibi magis abbreviatas strictiorem. Ex hac thoracis externa formatione videbatur natura voluisse duo corpora effingere, quæ tamen per errorem in unum coaluerunt; nam & abdomen apparebat unicum quoad regionem epigastricam, & umbilicalem, propter unicum umbilicum in parte antica conspicuum. Ex hypogastrio enique fœtui proprio, ac coxis prodiêre artus quatuor inferiores quoad femora, crura, pedésque extremos perfecti; in pube utriusque fœtus partes genitales externæ sexus erant fœminei, ut autem singularum internarum partium omittam anatomen, Hepar prægrande totam regionem epygastricam occupabat, & unum tantùm, ita tamen complicatum, ut duplici constaret parte convexa & sima, intra quam recepit binas utriusque fœtus ventriculos, graciles tamen, ac parvos cum annexo cuilibet exili omento. Unico hepati, & jecori unica respondit vena porta pluribus surculis locuples, ac unicus ductus biliarius hepaticus, ac unica vesicula fellis. Cor etiam unicum erat suo inclusum pericardio, & utrique fœtui commune. Pulmo duplex, & quilibet propria præditus trachea. Dextri cordis sinus superficiem sola occupabat vena cava. Quamobrem apparebant in hoc monstroso fœtu bina capita sejuncta, ac totidem colla prodeuntia ex unico trunco thoracis, quatuor brachia, & manus, totidemque pedes, & crura, umbilicus, & venter unus, mammillæ binæ cum papillis, pectus unum utrique capiti commune. Hepar unum tantùm, ut & cor unum. Hic monstrosus fœtus excitavit quæstionem, num unica tantùm in illo anima esset rationalis, vel binæ monstrum informarent. Si dixeris, duas fuisse in fœtu illo animas rationales, eò quia fuerint duo fœtus, unà nexi quoad ventrem tantùm, ac pectus, cæteris partibus duplicatis, jam oritur difficultas, quomodo naturaliter fieri potuit, ut duæ animæ rationales, seu duæ formæ substantiales completæ principales, unum ac idem potuerint cor informare. Si dicas, unicâ tantùm animam totum hoc monstrum biceps informâsse, adbuc oritur difficultas, an eodem instanti hæc unica anima in diversis ac separatis sensuum internorum, & externorum organis, quæ monstrosus fœtus nactus fuit, duplicata diversos, ac contrarios potuerit actus exercere.

Plures à Galeno de Historia Philosophiæ cap. 213. & Plutarcho lib. de placitis assignantur causæ horum monstrorum, quarum prima plerumque est materiæ defectus, qua de causa nascuntur fœtus sine altero vel brachio, vel pede, vel statura pusilli, & pumiliones. Secunda potest interdum esse materiæ superabundans copia, ex qua fœtus prodeunt cum membris, vel duplicatis, vel ob excedentem magnitudinem improportionatis. Tertia causa potest oriri ex vitio matricis, in qua fœtus organizatur: etenim si angustior fuerit, impeditur debita membrorum efformatio; si laxior dissipatur materia, & corpus non perficitur cum debita sibi proportione; & aliquando duo simul efformantur fœtus, quibus in unum coëuntibus, monstrum prodit duplici capite, quatuor brachiis, uno pectore, uno ventre, unoque umbilico, ut

fuit monstrum Monacense paulo superius descriptum. Quarta potest esse intemperies qualitatum, & qua quandoque nascuntur fœminæ barbatæ. Quinta etiam matris imaginatio, ex qua variæ in fœtum derivantur impressiones exoricæ juxta varias imaginationes. Quando animalia specie diversa simul coëunt, tunc fœtus prodeunt participantes nonnunquam de utroque parente, qua de causa Aristoteles lib. 6. Animal. cap. 23. refert, natum fuisse puerum capite arietis, & alium capite vituli. Ut autem explicemus, quomodo possit id contingere, proderit observare inesse semini formam substantialem, cujus proprietas est virtus plastica determinans, ac efficiens individui signaturas independenter ab anima rationali, quæ à solo Deo creatur. Non enim semen decisum à parente est accidens, sed vera pars propriæ substantiæ genitoris, adeo ut insit eidem actus corporis organici potestate vitam habentis; alioquin non posset explicari, in quo formaliter esset generatio sita, unde debet forma generationis consistere in ipso semine, ut similis dicatur generari à simili, alioquin homo emittens semen in ordine ad generationem prolis non generaret hominem, imò nec animal, sed purum putum excrementum, ergo virtus plastica debet inesse semini decisi à generante, ut disponat organa in ordine ad nutritionem fœtus, & hæc est ratio, cur plerumque proles paternam sortiatur effigiem, moresque genitoris; quod non potest referri ad materiam, cum hæc indifferens sit, unde superest, ut tribuatur paterno semini continenti hanc virtutem plasticam, cujus beneficio formantur organa fœtus, & filius sortitur similitudinem parentis. Hinc in semine per se continentur rudimenta omnium organorum induidui, dum enim in uterum immittitur, & à matrice recipitur in prima illa evolutione, concurrente etiam activè matre fit, ut interna energia cordis perficiatur velut principium ad centrum vitæ, inde inchoatur cerebrum, ac reliqua membra successivè incipiunt formari, ac plasmari.

Asserendum est, fœtum præseferentem speciem humani pueri, vel puellæ, tametsi in lucem editum ab equo, vel cane, vel alio bruto, cum quo homo nefande commixtus fit, saltem cum conditione, si sit capax, habeátque animam rationalem, esse baptizandum. Ratio ex eo desumitur, quia semen ab homine immissum in uterum bestiæ, potest in concursu seminis bestiæ prævalere, quoad virtutem plasticam, sed semen hoc prævalens retinet totam & integram suam virtutem plasticam determinantem, ac efficientem signaturas individui humani, quibus positis causa prima creat animal, rationem consequenter, tunc est fœtus baptizandus saltem sub conditione, si occurrat aliquod dubium. Hinc si verum est, quod refertur, Flavium quendam Stellam ex equa suscepisse venustam puellam nomine Eponis: & alium Aistomium Ephesinum ex asina puerum marem itidem genuisse nomine Onascele, hi fœtus poterant baptizari, quia fuerunt veri homines; cum ex figura corporis extima, & moribus nil haberiot, ex quo conjici posset fœtus illos bestias fuisse. Neque obstat, fuisse formatos in utero bestiæ, quia in illo semen humanum prævaluit semini bestiæ in virtute plastica determinante, ac efficiente principales signaturas individui, ut cor, cerebrum &c, quibus completis Deus creat animam rationalem.

Asserendum secundò, fœtum ex hominis semine genitum in utero bestiæ, & ab eadem in lucem editam, atque præseferentem extimam figuram ac speciem bestiæ, licèt nonnulla referat extrinseca lineamenta, vel etiam partem aliquam, seu membrum humani corporis non esse baptizandum, ratio est, quia tunc semen bruti in generatione fœtus prævaluit cum sua virtute plastica, qua determinavit, atque effecit principaliores signaturas, ac præcipua lineamenta individui, cujusmodi sunt cor, caput, cerebrum, & alia principalia membra, atqui positis, ac completis hisce signaturis DEUS non creat animam rationalem, quia cùm non sint signaturæ, & lineamenta hominis non exigunt informari anima rationali, proinde Deus hanc in tali fœtu non creat, quia Deus operatur juxta exigentias rerum, consequenter hujusmodi fœtus non sunt baptizandi, tametsi aliquot referant humani corporis lineamenta extrinseca. Quòd si plura extrinseca, ac principaliora lineamenta essent hominis, & alia bruti; ut si caput, pectus, brachia, venter essent hominis, & crura, pedes capræ, vel alterius bruti, tunc fœtus esset baptizandus, præsertim si in lucem ederetur à fœmina, quia tunc arguitur anima rationalis in corpore ex præcipuis, ac majoribus partibus humani corporis. Quòd si ex figura extima oriretur dubium, an fœtus esset homo, vel bestia, & hic esset à fœmina in lucem editus, tunc deberet sub conditione baptizari, quia tunc evidenter non constaret, talem fœtum anima carere rationali. Sin autem fœmina, quæ coivit cum bruto, pareret simiolum, vel canem, non essent hi fœtus baptizandi, quamvis ex semine, & bruto geniti, quia semen bruti totaliter prævaluit in utero fœminæ, & in eo virtus plastica determinavit, ac effecit signaturas brutales, non exigentes animam rationalem, quam propterea Deus in hisce fœtibus non creavit. Solum in dubiis, an fœtus sit humanus, vel belluinus, conditionatè baptizatur, non verò, si constet, esse brutum. Dubitant tamen aliqui de hominibus marinis, de quibus agit Vives *lib. 2. de veritate fidei Christ.* ubi refert, apud Batavos marinum hominem visum fuisse, ibique biennio detentum, ut fari didicerit, bisque tamen pestilentia infectum in mare fuisse lætabundum, & exilientem dimissum. Rursus anno tertio supra 1400. in Hollandiæ Lacu captam fuisse mulierem marinam, delatámque Herlemum, ibique vestes induisse, panem comedisse, & alia obsonia, & lac bibisse, & didicisse cum fœminis aliis fila nere, ac muliebri more rebus pluribus obsequi, ac Christo cruci affixo genua flectere, quamvis nullum unquam verbum protulerit. An verò hi homines propagati fuerint ex Adæ semine, & postea per elementorum intemperiem in aquis vivere consueverint, ut animalia amphibia æquè in terris, & aquis viventia, dubitant nonnulli, asserentes, propterea posse sub conditione baptizari, præsertim si in iisdem usus aliquis appareat rationis humanæ. Verùm posse hominem diu sub aquis vivere, videtur adversari naturæ hominis nati ad respirandum aerem, & se fructibus terræ reficiendum: neque homines animalia sunt amphibia, neque naturam possunt piscium induere, quin humanam exuant, ne Chimeram fingamus. Unde si homines marini sunt puri pisces, vel homines alterius speciei ex Adæ semine non propagati, non sunt sub conditione baptizandi ob incapacitatem, quia non sunt homines: sicut nec vituli marini sunt ejusdem speciei cum genitis à vacca ex bove.

CAPUT X.

De Ministro Baptismi.

Minister Sacramenti is est, à quo Sacramentum alteri ministratur, unde Minister Baptismi erit Sacerdos, vel quis alius in casu necessitatis, qui Baptismum confert. Hinc Baptizare se ipsum nemo potest, quia Baptismus est spiritualis regeneratio, & inter generantem, & genitum debet distinctio intercedere, non enim dicitur una persona se ipsam gignere, sed aliam à se. Præterea quia immutaretur substantia formæ, si diceret: *Ego me baptizo*, quapropter Innocentius III. respondens Episcopo Metensi cap. debitum. de Baptismo, & ejus effectu ait: *Sanè intimâsti, quod quidam Judæus in mortis articulo constitutus, cum inter Judæos tantùm existeret, in aquam se ipsum immersit dicendo: Ego baptizo me in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti Amen. Respondemus, quòd cum inter baptizatum debeat esse discretio, sicut ex verbis Domini colligitur, dicentis Apostolis: Ite, baptizate omnes Gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, memoratus Judæus est denuo ab alio baptizandus, ut ostendatur, quòd alius est, qui baptizatur, & alius, qui baptizat, ad quod etiam designandum, ipse Christus non à se ipso, sed à Joanne voluit baptizari: Quamvis si talis continuo decessisset ad cœlestem Patriam, protinus evolâsset propter Sacramenti fidem, & si non propter fidei Sacramentum.* Unde debet Minister Baptismi alia esse persona distincta ab ea, quæ Baptismum suscipit. Difficultas est, cuinam à jure competat, ut sit Minister Baptismi. Certum est primi, & secundi ordinis Sacerdotes Episcopos scilicet, & Presbyteros, qui præficiuntur regimini populi Christiani, & administrationi parochialium Ecclesiarum, quos D. Thomas 3. *part. quæst.* 67. *art.* 2. vocat minores Principes Ecclesiæ esse proprios Ministros Baptismi, quia iisdem datum, ut jure suo non extraordinaria aliqua potestate munus baptizandi exerceant, quia iisdem in Apostolis præceptum à Domino est, Matth. 28. *Ut baptizent omnes Gentes; euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, quapropter S. Hilarius in Psal. 67. de Eunucho Reginæ Candacis ait: Sacramentum Baptismi adeo impatientis cupiditate desiderii prævenisse, ut à Diacono *ministerium Apostolici officii* salutis suæ cupidus exigeret, & vocat hoc munus baptizandi ministerium Apostolici officii, ac sacerdotalis, & Sanctus Isidorus itidem asserit, solis Sacerdotibus Baptismum traditum esse lib. 2. de offic. Eccles. cap. 24. cujus verba referuntur *in cap. Constat dist. 4. de consecrat.* & Eugenius IV. in decreto de instructione Armenorum hoc idem confirmat, & certum est itidem ex perpetuo usu Ecclesiæ. Quòd verò secundi ordinis Sacerdotes jure proprio ministrent hoc Sacramentum Baptismi, tametsi adsint Sacerdotes primi ordinis, seu Episcopi, evincit D. Thomas, eò quòd Sacerdotes ad Eucharistiam consecrandam instituti sint, est autem Eucharistia Sacramentum ecclesiasticæ pacis, & unitatis, ut scribit D. Paulus 1. Corinth. 10. *Unus panis, & unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane, & de uno calice participamus*, sed per Baptismum fit homo particeps ecclesiasticæ unitatis, & jus accipit accedendi ad mensam Domini, ergo sicut ad Sacerdotem spectat Eucharistiæ consecratio; ita & solemnis Baptismi administratio. Quòd si aliquando Patres visi sunt dixisse, Presbyteris sine Episcopi venia, & licentia jus baptizandi non permitti, ut Tertullianus lib. de Baptismo. Sanctus Hieronymus in Dialog. adversus Luciferianos. Sanctus Leo epist. 82. id de solemniore Baptismo intelligendum est, ut declarat Concilium Hispalense II. can. 7. Solemnis enim Baptismus id temporis erat, quo in Paschate, & Pentecoste administrari consueverat, ut monet Catechismus Concilii Tridentini: vel ut alii censent, id præsente Episcopo non permittebatur Parocho, nec simplici Sacerdoti ad majorem honorem, & reverentiam Episcopi, qui per se ipsum tunc Sacramentum ministrabat Baptismi, & tunc Parochus, sive alius Sacerdos, nisi ex facultate sibi ab Episcopo facta, exercebat munus baptizandi. Episcopi igitur, qui in militante Ecclesia locum tenent Apostolorum, ac vices eorum gerunt, si velint, baptizare possunt, sicut & populos docere: Quòd si Episcopi per se ipsos non baptizent, id evenit, eò quia occupentur in aliis, & ministerium baptizandi possint commodiùs Sacerdotes secundi generis exercere, dum Episcopi populum docent, ac preces fundunt, quia ut Apostoli dixerunt Actor. 6. & 4. *Nos autem orationi, & ministerio verbi instantes erimus.* Hinc munus baptizandi de jure pertinet etiam ad Parochos, quibus concredita est cura animarum, quapropter Petrus Apostolus Cornelium, & ejus familiam, quos ipse docuerat, per alios baptizari jussit: & D. Paulus ait: *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare.*

Hinc licèt Baptismus, ubicunque & à quocunque verbis evangelicis consecratus validus sit, & ratus neque necesse sit ad essentiam Sacramenti in publico cœtu baptizare, & intra domesticos parietes, si mortis periculum immineat, possint parvuli baptizari, nihilominus juxta sacrorum Canonum sanctiones, & consuetudine inolita Ecclesiæ parvuli extra parochialem Ecclesiam solemni ritu non offeruntur, nec baptizantur, excepto casu necessitatis, si mortis periculum immineat, adeo ut ab hac lege nullus excipiatur præter Regum, & Principum filios, quibus indulgetur, ut in sacello proprii palatii possint solemni ritu baptizari, ut etiam habetur in *Clement. unic. de Baptis.* Quod exceptis Regum, & Principum filiis, omnes alii debeant solemni ritu baptizari in parochiali Ecclesia statuerunt, & declararunt plura Concilia, ut Thuronense anno 1583. Parisiense 1557. Remense 1583. Aquense 1585. ubi ait: *Curatus Sacerdósque extra necessitatis casum illis pœna excommunicationis proposita, ne ad domum cujusdam etiam Magnatis ad Baptismum ministrandum accedat, necessitas autem illa intelligatur, quæ mortem infantis moratur*, & præ aliis hoc idem statuit Concilium Mediolanense Provinciale IV. Sub Sancto Carolo Borromæo, ubi habetur: *Videat Parochus, ubi primum infans Baptismi causa ad se delatus est, an sua Parochia sit: quem si aliena esse novit, eum, nisi instante necessitate, non baptizet, sed ad Parochum proprium, à quo baptizetur, deferri jubeat.* Ex quo claret, parvulos solemni ritu debere Baptismum suscipere in propriis Ecclesiis parochialibus, & non domi inter domesticos parietes, sive

nobiles

nobiles sint, sive ex populo, excipitur tamen casus necessitatis, quia tunc baptizari potest ubique, ubi imminet mortis periculum, ne si infans decedat sine Baptismo, excludatur à cœlesti patria.

Diacono tamen jure suo non competit solemni ritu Baptismum administrare sine Episcopi, aut Parochi concessione, quæ facultas sine urgente necessitate non debet iisdem concedi; quia Diaconi sunt tantùm Ministri Sacerdotum, unde ad illos non pertinet Sacramentum ullum jure suo; & quasi ex proprio officio administrare. Sed tantùm inservire Sacerdotibus in administratione Sacramentorum, ideoque etiam in ministrando Baptismo, & conveniens est, ut Sacerdos jejunus, & manè hoc Sacramentum Baptismi administret, nisi necessitas aliter postulet, imo neque administrandus est Baptismus nocturno tempore, seu ante ortum, neque post solis occasum, nisi itidem necessitas urgeat, & mortis periculum immineat, ut monet Sanctus Carolus. Hæc tamen sunt de convenientia, non verò de præcepto, propterea in iisdem debent Ministri moribus Ecclesiæ conformari, & Episcoporum statuta servari. Quòd autem Diaconis non conveniat, jure suo Baptismum conferre, confirmari solet authoritate Gelasii I. Romani Pontificis in epist. ad Episcopos per Lucaniam constitutos cap. 19. et quæ refertur in Decreto Gratiani cap. Diaconus. dist. 93. ubi habetur: *Diaconos propriam constituimus observare mensuram. Absque Episcopo, vel Presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus fortassè longiùs constitutis necessitas extrema compellat.* Hoc idem habetur *cap. constat. dist.* 4. *de consecrat,* & ex D. Isidoro Hispalensi lib. 2. de officiis cap. 24. Cæterum possunt Episcopi, possunt & Parochi committere Diaconis solemnem administrationem Baptismi, & colligitur ex verbis, quæ ab Episcopo in eorundem ordinatione recitantur: *Diaconum oportet ministrare ad Altare, baptizare, & prædicare,* & ex Concilio Illiberitano can. 77. cujus hæc sunt verba: *Si quis Diaconus regens plebem sine Episcopo, vel Presbytero aliquos baptizaverit, Episcopus eos per benedictionem perficere debebit: quod si ante de sæculo recesserit sub fide, quaquis crediderit, poterit esse justus.* Verum si absque venia Episcopi, vel Parochi, solemnem Baptismi administrationem Diaconus sibi usurpet, in crimen incidit, & irregularitatem incurrit, ut colligitur ex cap. *Si quis* 1. *de Clerico non ordinato ministrante*, cui *Hormisda* Papæ nomen inscribitur, ubi dicitur: *Si quis baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia; & nunquam ordinetur.*

Cæterum urgente necessitate, seu imminente mortis periculo omnes, & singuli, etiam de populo sive mares, sive fœminæ, cujuscunque sint Sectæ, sine solemnibus cæremoniis baptizare possunt, hoc enim declararunt plura Decreta Conciliorum, & asseruerunt doctrinæ Sanctorum Patrum, unde Catechismus Concilii Tridentini declarat, quod urgente necessitate possit quilibet, sive mas, sive fœmina baptizare, & Concilium Tridentinum anathematizat eos, qui asserunt: *Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum.* Et Eugenius IV. in Decreto post Concilium Florentinum edito pro Armenorum instructione, quoad omnes partes hoc idem asserit, unde Tertullianus lib. de Laicis, hoc idem affirmat, & lib. de Baptismo cap. 17. Hoc idem asserens ait: *Dandi quidem habet jus summus Sacerdos, qui est Episcopus. Dehinc Presbyteri, & Diaconi; non tamen sine Episcopi authoritate, propter Ecclesiæ honorem, quo salvo salva pax est, alioquin etiam laicis jus est: quod ex æquo accipitur, & ex æquo dari potest, nisi Episcopi jam, aut Presbyteri, aut Diaconi vocantur discentes. Domini sermo non debet abscondi ab illo, proinde & Baptismus æquè DEI census ab hominibus exerceri potest: sed quanto magis laicis disciplina verecundiæ, & modestiæ incumbit? cum ea majoribus competant, ne sibi assumant dicatum Episcopis officium Episcopatus. Æmulatio schismatis est mater: omnia licere, dixit Sanctissimus Apostolus, sed non omnia expedire. Sufficiat scilicet, in necessitatibus utaris, sicubi aut loci, aut temporis, aut personæ conditio compellit. Tunc enim circumstantia periclitantis excipitur. Quoniam reus erit perditi hominis, si supersederit præstare, quod liberè potuit,* & quamvis Tertullianus non concedat mulieribus facultatem ministrandi Baptismum, quam libenter Laicis maribus tribuit, id tamen adversatur communi usui Ecclesiæ permittentis, ut obstetrices imminente mortis periculo possint parvulos, dùm in lucem eduntur, baptizare, dummodò ipsis constet infantem vivere. Quòd Laicis pariter urgente necessitate insit jus baptizandi, declaravit Concilium Illiberitanum can. 38. ubi ait: *Peregrè navigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem, qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus, baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenum: ita, ut si supervixerit, ad Episcopum eum perducat, ut per manus impositionem perficiat.* Asserit Concilium, posse fidelem, qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus, Baptismum administrare, urgente necessitate. Neque Concilium excludit infideles ab administratione Baptismi, sed tantùm ait, esse optandum, ut fidelis sit: quin imò aliquando fuit dubitatum, an infidelis possit ministrare Baptismum, & fidem dare alteri, quam in se non habet: Verùm quia hoc Sacramentum est simpliciter necessarium ad æternæ salutis assecutionem, ideo etiam infidelis potest administrare hoc Sacramentum in favorem baptizati, cæterum si simul essent fidelis, & infidelis, & parvulus periclitaretur, ac esset in imminente vitæ periculo, fidelis esset præferendus infideli, ut etiam Monogamus bigamo, & quamvis hæc non faciant ad valorem Sacramenti, Synodus tamen docet, quid deceat, & conveniens sit. D. Augustinus etiam ipse lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 13. approbat Baptismum à Laico in necessitate ministratum parvulo periclitanti, ait ipse: *Quamquam etsi Laicus aliquis pereunti dederit necessitate compulsus, quod cum ipse acciperet, quomodo dandum esset, addiscit, nescio, an piè quisquam dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate, si fiat, alieni muneris usurpatio est: si autem necessitas urgeat, aut nullum, aut veniale delictum est. Sed si nulla necessitate usurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non potest dici, non datum, quamvis rectè dici possit, illicitè datum. Illicitam autem usurpationem corrigit reminiscentis pœnitentis affectus. Quòd si non correxerit, manebit ad pœnam usurpatoris, quod datum est, vel ejus, qui illicitè dedit, vel ejus, qui illicitè accepit, non tamen pro non dato habebitur; neque ullo modo per devotam militem, quod à privatis usurpatum est, signum regale violabitur.* Hoc idem probatur ex *cap. Diaconos dist.* 93. & desumitur ex

Gelasius Papa in epistola ad Episcopos Lucaniæ: & ex *cap. Constat. dist. 4. de consecrat.* quod ex Sancto Isidoro desumptum est, in utroque textu dicitur, quòd à Laicis urgente necessitate, seu imminente mortis periculo possit ministrari Sacramentum Baptismi: habetur enim *Laicis Christianis plerumque permitti, ne quispiam sine remedio salutari de hoc sæculo evocetur.* Hoc idem etiam habetur in cap. ad limina, quod ex Joanne VIII. desumptum causa 3. quæst. 2. ubi Pontifex de quodam viro sæculari nomine Stephano, qui urgente necessitate filio suo periclitanti ministraverat Sacramentum, cum alius tunc præsto non esset, nec Sacerdos, nec Clericus; Lemovicensis Episcopi sententia separatus fuerat ab uxore, ita respondet: *Inculpabile judicandum dicimus, quod necessitas insulit. Nam hoc baptizandi opus Laicis fidelibus juxta Canonicam authoritatem, si necesse fuerit, facere liberè conceditur: unde si supradictus Genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri unda Baptismatis lavit, ut eum de potestate authoris mortis, & tenebrarum eriperet: & in regnum Christi jam regnaturum sine dubitatione transmitteret, benefecisse, laudatur. Et ideirco suæ uxori judicamus manere conjunctum: nec ob hoc contra præfatas authoritates divinas aliquatenus separari debere.* Hoc idem etiam docet D. Thomas *3. part. quæst. 67. art. 3.* ubi asserit: id pertinere ad misericordiam illius, qui vult omnes homines salvos fieri, ut in his, quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inveniat: inter omnia autem Sacramenta maximæ necessitatis cùm sit Baptismus, qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem: quòd pueris aliter omnino subveniri non possit; & adulti non possunt aliter, quàm per Baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam; & ideo, ut homo circa remedium tam necessarium non possit defectum pati, institutum est, ut materia Baptismi sit communis scilicet aqua, quæ à quolibet facilè haberi potest; & Minister Baptismi, etiam quicunque sit non ordinatus, ne propter defectum Baptismi homo salutis suæ dispendium patiatur. Verùm tamen est, quòd Laici in ministrando Baptismum non possunt adhibere solennes cæremonias, non quod majoris sint dignitatis, sed quia minoris habeantur necessitatis, & ad solemnitatem duntaxat, hæ cæremoniæ pertineant, quæ propterea, cùm non sint de necessitate Sacramenti, peragi non possunt à Laico, sed tantùm à Sacerdote, cujus est solemniter baptizare absque cæremoniis, & solemnitatibus, satis consulitur saluti parvuli constituti in imminentis mortis periculo, si simpliciter ei ministretur Baptismus. Hinc urgente necessitate baptizare itidem possunt mulieres, quia cùm Laicis id permissum sit, absque sexus discrimine, ut liquet ex sacris Canonibus, & in Christo, ut ait Apostolus ad Coloss. 3. *Non sit masculus, neque fœmina,* sequitur, quod perinde fœmina urgente casu necessitatis, si mas non adsit, nec ullus Clericus, possit Baptismum ministrare, ac mas, sicut enim masculus Laicus baptizare potest, quasi Minister Christi, de quo Joannes ait: *Hic est, qui baptizat,* etiam fœmina, hinc Urbanus Papa cap. super quibus. causa 30. quæst. 3. ita respondet: *Super quibus consulit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex sententia respondendum, ut & Baptismus sit, si instante necessitate fœmina puerum in nomine Trinitatis baptizaverit. Et quod spiritualium parentum filii, vel filiæ ante, vel post compaternitatem geniti possunt legitimè conjungi præter illam personam, per quam compatres sunt effecti.* Hoc idem confirmant plura Conciliorum Decreta, quibus cautum est; ut nulla mulier ad publicum obstetricis officium suscipiatur, nisi calleat formam Baptismi, ac perita sit in Baptismo conferendo, & quamvis Concilium Carthaginense IV. can. 99. & can. 110. mulieres excluserit à ministerio docendi, & baptizandi, ubi dicitur, quod *mulieres quamvis & sanctæ viros in conventu docere non præsumat, neque baptizare,* nihilominus Concilium fuit tantùm locutum de publica, & solemni administratione Baptismi, in quo sensu sunt intelligendi sacri Canones arcentes mulierem à munere baptizandi: sicut mulieri non permittitur publicè docere, quæ tamen potest privata doctrina, vel monitione aliquem instruere: perinde tametsi non permittatur, ut publicè, & solemniter baptizet, illi tamen conceditur, posse urgente necessitate, & si alius non adsit mas, Laicus vel Clericus permittitur, ut possit privatim baptizare, urgente necessitate, ne parvulus sine Baptismo excludatur à cœlesti gloria. Rursus ab infidelibus, seu non baptizatis hominibus posse Baptismum administrari, constat ex cap. Romanus dist. 4. de consecrat. desumptum ex Sancto Isidoro, ubi habetur: *Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum DEI subministrare gratiam Baptismi: quamvis Paganus sit, qui baptizat.* Item ex cap. A quodam ead. dist. quod est Nicolai I. ad consulta Bulgarorum respondentis etiam habetur: *A quodam Judæo nescitis, utrum Christiano, an Pagano, multos in vestra patria baptizatos asseritis, & quid de iis sit agendum, consulitis: hi profectò, si in nomine Sanctæ Trinitatis baptizati sunt, constat, eos non esse iterum baptizandos.* Fuit hæc controversia vel maximè agitata tempore D. Augustini, qui propterea optavit, ut in Concilio definiretur, & interim se nostræ adhærere sententiæ, scilicet etiam infideles in casu extremæ necessitatis posse baptismum ministrare, profitetur, ut habet lib. 2. contra epist. Parmen. cap. 12. inquiens: *Hæc quidem alia quæstio est, utrum & ab his, qui fuere Christiani possit Baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est, sine authoritate tanti Concilii, quantum tanta res sufficit,* & lib. 7. de Baptismo contra Donatistas cap. 53. ait: *Solet etiam quæri, utrum approbandum sit Baptisma, quod ab eo, qui non accepit, accipitur: si fortè hoc curiositate aliqua didicit, quemadmodum dandum sit, sed nobis tutum est, in ea non progredi aliqua temeritate sententia, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cœpta, nullo plenario terminata sunt: id autem fiducia secura voce asserere, quod in gubernatione Domini DEI nostri, & Salvatoris JESU Christi, universalis Ecclesiæ consensione roboratum est. Veruntamen si quis forte me in eo Concilio constitutum, ubi talium rerum quæstio versaretur: non præcedentibus talibus, quorum sententiam sequi mallem, urgeret, ut dicerem, quid ipse sentirem; si eo modo affectus essem, quo eram, cum ista dictarem, nequaquam dubitarem, habere eos Baptismum, qui ubicunque, & à quibuscunque illud verbis evangelicis consecratum sine sua simulatione, & cum aliqua fide accepissent, quamquam eis ad salutem spiritualem non prodesset, si charitate caruissent, qua*

Catholica inserviuntur Ecclesia. Unde si sacri Canones subinde videntur Baptismum à Paganis collatum rejicere, ac irritum declarare, sunt intelligendi de illis, qui Baptismi formam, & Ecclesiæ ritum non servant, ut habetur in cap. quos à Paganis dist. 4. de consecrat. cap. 52. & est desumptum à Gregorio III. epist. 1. ad Bonifacium Episcopum, ad quem scribit: *Quos à Paganis baptizatos esse asseruisti, ut denuò baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.* Hinc lib. 5. Capitularium cap. 6. habetur: *Si quis baptizatus est à Presbytero non baptizato, & Sancta Trinitas in ipso Baptismo invocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit, impositione verò manus indiget. Gregorius Episcopus Romanus, & Joannes Sacellarius sic senserunt.* Et desumptum est ex Capitulari Compendiensi Regis Pipini anno Christi 757. in generali populi conventu condito. Videtur tamen in contrarium obstare cap. 94. lib. 5. ubi habetur: *Si quis Presbyter ordinatus deprehenderit, se non esse baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum, & omnes, quos priùs baptizavit.* Hoc idem etiam legitur apud Burchardum lib. 4. cap. 74. Verùm in Concilio Compendiensi non legitur hæc clausula, *& omnes, quos priùs baptizavit*, unde Gratianus censuit, expungendam esse, ut spuriam, & dolosè insertam, quapropter apud Gratianum non legitur causa. 1. quæst. 1. cap. 60. Si Presbyter, & Collectores decretales eam non habent, nec illius meminit Innocentius III. cap. Veniens, & cap. *Si quis Presbyter*, unde stat, urgente necessitate, seu imminente mortis articulo posse parvulum etiam ab infideli non baptizato baptizari, si non adsint fideles, qui tunc præferendi essent. Cæterum si Canones quandoque excludunt à ministerio baptizandi infideles, & Paganos id statuunt, eò quia hujusmodi Pagani verbis evangelicis non administrant, nec proferrent formam Baptismi, & quia deficiente forma Baptismus nullius est valoris, ideo Pontifices in tali casu præceperunt, ut malè baptizati, seu invalidè iterum baptizarentur.

Verùm Laici sive mares sint, sive mulieres Baptismum extra casum necessitatis administrantes non excusantur à peccato, ut etiam Clerici, quicunque illi sint, sive minoribus, sive majoribus initiati ordinibus, quia officium baptizandi parvulos pertinet ad solum Parochum, vel Sacerdotem, cui concredita est cura animarum, quinimo hoc peccatum lethale est ex genere suo, quia est usurpatio alieni muneris, ut loquitur S. Augustin. lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 13. Prætereà quia in re gravi violatur præceptum Ecclesiæ. Et demum quia peccatur contra reverentiam Sacramento debitam; & ob has rationes graviter etiam delinquunt, qui pueros alteri, quàm proprio Parocho, vel Sacerdoti, cui concessum est hoc officium, offerunt baptizandos, & multo magis, si Laico, vel mulieri, vel Hæretico, aut non baptizato extra casum necessitatis parvulum exhibeant causa Baptismi suscipiendi. Ordo autem à fidelibus in ministrando Baptismo servandus ab Ecclesia, & qui servari semper debet, est, ut mulier, si vir quamvis Laicus adsit, non præsumat baptizare, ut neque Laicus præsente Clerico; neque Clericus coram Sacerdote; neque Sacerdos, si proprius adsit Parochus, quia ad hunc tantum pertinet ministerium conferendi Baptismum, hunc ordinem etiam indicat Catechismus Concilii Tridentini, & Sanctus Carolus Borromæus in suis instructionibus circa Baptismum, ubi ait: *Illud verò cavendum est, quod etiam Parochus, prout occasio tulerit, accuratè monebit, ut ne fœmina viro præsente, neque rursus Clericus præsente Subdiacono, hicque itidem coram Diacono; nemoque prætereà eorum coram Sacerdote baptizare audeat, ipse autem norit sibi licere, baptizare etiam præsente suo Episcopo. Et quoniam si vel à muliere, vel à Laico secus fit, grave peccatum admittunt, id etiam monebit.* Quòd si præsente obstetrice, quæ optimè formam norit Baptismi, adsit Laicus mas ignarus talis formæ, tunc obstetrix baptizat in imminente mortis periculo puerum, & præfertur mari nescienti formam Baptismi. Hinc obstetrices, quæ baptizare consueverunt, & formam tenent Baptismi, possunt baptizare, urgente necessitate, etiam præsente Laico ignaro ritus ministrandi hoc Sacramentum, ut etiam notat Sanctus Carolus Borromæus in suis instructionibus de Baptismo loco citato: *Gravissimè Parochus monebit, quàm graviter illæ peccent, si quando mortis necessitate non cogente Baptismum, ministrare audent. Quamobrem illud etiam interdum opportunè nunciabit, ut cum mulier propè partura ægrè se habet, de ejusque partu timetur, studeat in primis Parochum in tempore accersere: aut si eum habere non potest, aliquem ex ecclesiasticis Ministris; aut denique virum Laicum baptizandi peritum in promptu habere, ut ne obstetricibus fœminis, nisi in summa necessitate, cui aliter provideri nullo modo potest, baptizandi locus unquam detur.* Parentes autem omnino caveant, ne liberos suos baptizent, sine manifesta necessitate, cùm scilicet alii quoquo modo apti non adsunt, & periculum urget, ac necessitas imminet. Et hoc itidem in pluribus Conciliis statutum est.

CAPUT XI.

De Susceptoribus, seu Patrinis parvulorum in Baptismo.

UT ritè, & solemniter ministretur Sacramentum Baptismi, præter Ministrum hujus Sacramenti requiruntur etiam susceptores, sive Patrini, ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ derivata ab ipsa traditione Apostolorum, ut colligitur ex Sancto Dionysio lib. de Eccles. Hierarch. cap. 7. ubi ait: *Divis nostris Ducibus (scilicet Apostolis) in mentem venit, & visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quod naturales pueri parentes traderent puerum cuidam docto in divinis pædagogo, & reliquum sub ipso puer ageret; sicut sub divino Patre, & salvationis sanctæ susceptore*, hunc autem Patrem spiritualem, sive susceptorem nomine pueri abrenuntiationes, & fidei professionem edere, ac si dicat: Profiteor me huic puero, cùm per ætatem intelligere sacra poterit, divinis meis institutionibus persuasurum, ut adversariis nuntium omnino remittat, & divina

promiſſa profiteatur, & exolvat. Nihil ergo abſurdum eſt, ſi ad divinum inſtitutom puet adducitur, cùm Ducem ac Sponſotem habeat, qui illum rerum divinarum ſcientiam doceat, & ab adverſariis ſartum tectum tueatur, & cuſtodiat. Hanc conſuetudinem adhibendi ſuſceptores, ſeu ſponſores, qui ſint patrini parvulorum, cum baptizantur, oſtendunt verba Tertulliani lib. de Baptiſmo cap. 18. ubi ait: *Quid enim neceſſe eſt, ſponſores etiam periculo ingeri*, cum Tertullianus floruerit ſub primis Eccleſiæ initus, non eſt dubium, quin antiquiſſima ſit hæc ſuſceptorum conſuetudu in Bapeiſmo parvulorum: hujus in Eccleſia moris meminic D. Auguſt. epiſt. 98. ad Bonifacium Epiſcopum inquiens: *Interrogamus eos, à quibus offeruntur parvuli, & dicimus, credit in DEUM? De illa ætate, quæ, utrum ſit DEUS, ignorat? Reſpondent, credit: & ad cætera ſic reſpondetur ſingula, quæ quæruntur*; & aliquibus interjectis ait: *Offeruntur quippe ad percipiendam ſpiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus, quamvis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt, quàm ab univerſa ſocietate Sanctorum, atque fidelium*; & apud Gratianum diſt. 4. de Conſecrat. cap. *Vos ante*. ait: *Vos ante omnia tam mulieres, quam viros, qui filios in Baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, ut vos cognoſcatis, Fidejuſſores extitiſſe apud DEUM pro parvulis illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere. Ideóque ſemper eos admonere, ut caſtitatem cuſtodiant, juſtitiam diligant, charitatem teneant. Ante omnia Symbolum, & Orationem Dominicam ipſi tenete, & illis, quos ſuſcepiſtis, de ſacro fonte oſtendete*; quibus verbis officium indicatur, & obligatio ſponſorum, hi ſiquidem manibus parvulos tenent, cum baptizantur, & pro iiſdem interrogationibus miniſtrantis Baptiſmum reſpondent, & cum adoleverint, tenentur eos inſtruere in Chriſti doctrina, ducere Apoſtolorum Symbolum, hortari ad culturam virtutum, ad ſtudia pietatis, ad obſervantiam divinorum præceptorum. Hinc D. Thomas convenientiam hujus ritus 3. part. quæſt. 67. art. 7. ex eo probat, quia Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, per quam parvuli geniti à parentibus in peccato, & filii iræ, regenerantur filii adoptivi DEI beneficio gratiæ ſanctificantis, onde 1. Petri 2. alloquens Petrus hos homines tinctos aqua Baptiſmatis ait: *Sicut modò geniti infantes rationabile ſine dolo lac concupiſcite*. Sicut igitur, qui generantur, & naſcuntur infantes, indigent nutrice, à qua lac ſugant, & poſtea nutrimentum ſumant, & cum inceperint adoleſcere, etiam pædagogo, quorum opera inſtruantur, ac edoceantur bonos mores: perinde qui per Baptiſmum Chriſto regenerantur, aliqua indigent perſona prudente, ac pie, à qua veluti à nutrice hauriant rudimenta Chriſtianæ perfectionis, & poſtea veluti pædagogo inſtruantur in doctrina Chriſti, donec per exercitia virtutum, ac ſtudia pietatis evadant in viros perfectos.

Objiciunt igitur, ſponſorum ſeu ſuſceptorum in Baptiſmo eſt reſpondere pro ſuſcipientibus Baptiſmum, ſi ſint parvuli, & cum ad uſum pervenirent rationis, eos admonere Baptiſmi ſuſcepti, ac profeſſæ in Baptiſmo fidei, & ejuſdem fidei docere documenta, & præcepta ſervanda, ut & virtutes, quas Chriſtiani tenentur colere, ac exercere, ut in viros evadant perfectos, & præ cæteris eos inſtruere circa ſymbolum fidei, orationem dominicam, præcepta decalogi: hiſce omnibus obſtringuntur Sponſores in Baptiſmo, ſi neceſſitas immineat, & alii deſint inſtructores, & præſertim ſi baptizati fuerint inter infideles, ubi etiam aluntur à parentibus, vel Hæreticis, vel ad Religionem Catholicam recèns converſis, vel qui nondum ſuſceperint Baptiſmum. Qui verò inter Catholicos nutriuntur, & ex parentibus probatæ fidei nati ſunt, ſupponuntur parentes non deeſſe officio inſtruendi proprios filios, vel procurare iiſdem Magiſtros, à quibus inſtruantur in fide, aliiſque neceſſariis ad aſſecutionem ſalutis, quapropter D. Thomas 3. *part. quæſt.* 67. *art.* 8. aſſerit, poſſe Sponſores, & Patrinos tunc excuſari ab obligatione inſtruendi parvulos, quos in Baptiſmo manibus tenuerunt, & pro iiſdem reſponderunt, quia præſumuntur à ſuis parentibus diligenter inſtrui. Si tamen quocunque modo oppoſitum ſentirent: tunc tenerentur ſecundùm ſuum modum curam impendere ſaluti filiorum ſpiritualium, ac eos inſtruere, ac docere Chriſtianam doctrinam. Parochi etiam tenentur pueros eandem Chriſti doctrinam docere, ac eos corrigere, quorum filios animadverterint ſcholas doctrinæ Chriſtianæ negligere, & non frequentare, imò & pueros ipſos punire, ſi puerilibus ineptiis, & vitiis dediti fuerint, ne per malam conſuetudinem morum corruptioni aſſueſcant, ſintque poſtea aliis ſcandalo, & ſibi perditioni. Non tamen eſt neceſſe, ut plures ejuſdem parvuli baptizandi ſint Sponſores, ſufficit enim unus tantùm, cum quo contrahitur cognatio ſpiritualis impediens matrimonium contrahendum, & dirimens contractum; oritur enim inter ſuſceptores, ſeu patrinos, & baptizatum, nec non illius patrem, & matrem, ut inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, & matrem, hæc ſpiritualis cognatio impediens matrimonium contrahendum, quapropter Eccleſia, ut provideret, ne inter plures hujuſmodi connexiones contraherentur, quæ impedirent, quò minùs legitimo matrimonii vinculo hominum latiùs inter homines ſocietas effunderetur, decrevit, ne plures parvulorum baptizandum de ſacro fonte ſuſciperent, ſed unus tantùm, ſive vir fuerit, ſive mulier, vel ad ſummum unus & una, ut habetur in cap. *Veniens. 6. de connexione ſpirituali*; hoc idem etiam declaravit Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. de reformat. matrim. cap. 2. cujus hæc ſunt verba: Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum multoties in caſibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonium: in quibus vel non ſine gravi peccato perſeveratur, vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur. Volens itaque ſancta Synodus huic incommodo providere, & à cognationis ſpiritualis impedimento incipiens ſtatuit, ut unus tantùm ſive vir, ſive mulier, juxta ſacrorum Canonum inſtituta, vel ad ſummum unus, & una, baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant, inter quos & baptizatum ipſius, & illius patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique Patrem, & matrem tantùm ſpiritualis cognatio contrahatur. Parochus, antequam ad Baptiſmum diſtribuendum accedat, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem, vel quos elegerint, ut baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant, & eum, vel eos ad illum ſuſcipiendum admittat, & in libro eorum nomina deſcribat, doceátque eos, quam cognationem contraxerint, ne ignorantia ulla poſſint excuſari. Quòd ſi alii ultra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant, conſtitutionibus in contrarium facientibus non obſtantibus. Si Parochi culpa, vel negligentia ſecus factū fuerit, arbitrio ordinarii puniatur.

Ea

Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur confirmantem, & confirmatum, illiúsque patrem, & matrem, ac tenentem non egrediatur omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis. Hactenus Tridentina Synodus, cujus decretum plures continet partes, primò exigit, ut unus tantùm sit susceptor, vel susceptrix ad baptizatum è sacro fonte suscipiendum. Secundò asserit, duos ad summum posse admitti, quorum unus sit mas, & altera fœmina, eò quia plerisque in locis id inolita consuetudo obtinuerit. Tertio prohibet omnino plures quam duos, marem & fœminam, posse admitti ad suscipiendum de sacro fonte baptizatum. Quartò spiritualem cognationem contrahi inter susceptores, & susceptum, & baptizati patrem, & matrem, ex quo sequitur, ut nec patrinus filiæ suæ, vel ejus matri possit postea nubere, ut nec matrina patri suscepti in Baptismo. Quintò hæc eadem cognatio spiritualis contrahitur inter baptizantem, & baptizatum, seu Ministrum Baptismi, & eum, qui ab illo baptizatur, ut etiam ejusdem baptizati Patrem, & matrem, adeo ut si Laicus, urgente necessitate, baptizaret puellam, non posset pro nullo tempore ducere in uxorem puellam baptizatam, neque illius matrem. Quòd si inter has personas commercium aliquod carnale intercederet, præter malitiam fornicationis peccatum aliam etiam contraheret singularem deformitatem, ac gravitatem incestus spiritualis, quæ circumstantia esset in sacramentali confessione necessariò aperienda, eò quia mutet speciem. Sextò declarat itidem Concilium, spiritualem hanc cognationem contrahi duntaxat ab uno, vel una, qui ad baptizatum de sacro fonte suscipiendum designati, & admissi sunt, vel etiam ab unò, & una simul, si ambo admissi fuerint ad suscipiendum baptizatum, & pro illo responderint, eumque tetigerint, cum baptizaretur. Quòd etiam S. Pius V. Pontificio diplomate, cui initium est: *Cum illius vicem.* emanatum anno 1566. confirmavit. Ad hanc autem spiritualem cognationem contrahendam nihil refert, sive domi, sive in Ecclesia, sive quovis alio in loco patrini susceperint puerum baptizatum, & responderent pro eo, imò sive cum cæremoniis in Ecclesia, sive sine solemni ritu Baptismus administretur, dummodo patrini designati sint, & baptizatum teneant, offerantque, ejusque curam suscipiant; adeo ut laicus, qui domi inter parietes domesticos urgente mortis necessitate puellam baptizavit, non possit postea nec ipsam, nec ejus matrem ducere in uxorem. Quòd si non ut patrinus, sed ut homo serviens tantùm necessitati illi puellam baptizandam teneret, ad eum finem tantùm, ut alius posset eam abluere, ac baptizare, tunc non videretur ulla cognatio spiritualis ab eo contrahi, quia tunc non ut susceptor, seu patrinus talem puellam tenuit, sed tantùm ut vir eam adjuvans, & sustentans, ne cadat: unde cùm non fieret patrinus, nec contraheret hanc cognationem spiritualem. Hoc idem etiam dicendum est de illis, qui puero jam domi propter mortis periculum baptizato patrini designantur, qui solemnibus cæremoniis supplendis assistant, ac nomen etiam imponant, quia spiritualis cognatio non contrahitur, nisi per aliquod Sacramentum, quod hic non concurreret, quia puer supponeretur, jam baptizatus, & patrini tantùm designarentur, ut assisterent solemnibus cæremoniis supplendis, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 56. *in supplemento art.* 2. Et id extenditur etiam ad Procuratorem, qui alterius nomine baptizandum è sacro fonte suscipit: quia hanc spiritualem cognationem non contrahit, qui nomine proprio non suscipit parvulum è sacro fonte, sed tantum is, cujus nomine agit, & cujus habet mandatum. Septimò declarat itidem Concilium alios à designatis patrinis, qui baptizandum tenuerint, vel tetigerint nullam cognationem contrahere, & simul derogat omnibus constitutionibus in contrarium, & præsertim illam, quæ habetur in cap. *Quamvis. de cognatione spirituali in* 6. Octavò eadem Synodus declarat cognationem spiritualem pariter contrahi in Sacramento Confirmationis inter confirmantem, & confirmatum ejusque patrem, & matrem, & susceptorem, & demum declarat hujus spiritualis cognationis impedimenta inter alias personas esse omnino sublata, siquidem quæ olim intercedebat spiritualis cognatio inter patrem baptizati, & uxorem patrini, ut etiam inter duorum compatrum filios, per quorum alterum ad compaternitatem perveniretur, ut habetur in *cap. Ita* §. *est inter. causa* 30. *quæst.* 3. & *cap. Post susceptum. ibid.* & *cap. Tua nos extra de cognat. spirituali*, & aliis in locis per decretum Concilii Tridenti sublata est, oe matrimonium inter tot personas contrahi impediretur. Videtur enim id cedere in detrimentum Reipublicæ, quia matrimonia non possunt ita libere contrahi cum omnibus personis, sed tantum ad alios limitatur, & inde tot homines non multiplicantur, sicut contingeret, si hæc impedimenta non adessent, nec prohiberet matrimonia contrahenda.

D. Thomas *quæst.* 56. *in supplement. art.* 4. respondet cognationem spiritualem transire à viro in uxorem carnaliter cognitam ante compaternitatem, & *art.* 5. asserit, eandem transire etiam ad filios carnales patris spiritualis. Verùm hæc omnia tantùm de jure antiquo, ut explicat idem S. Doctor, & secundùm doctrinam receptam suo tempore in Ecclesia. Nunc verò post decretum Concilii Tridentini, quo derogatur omnibus antiquis constitutionibus, non amplius ita se extendit hæc cognatio spiritualis, quapropter si maritus, & uxor aliquem ex sacro fonte simul suscipiant jure conjugii uti possunt, sicut priùs, ut declaravit Sanctus Pius V. in suo diplomate, quod incipit: *Cùm illius vicem.* proinde nil prohibet, quin filius uxorem, aut filiam sui patrini possit in uxorem accipere. Hac de causa Concilia prohibuerunt, ne plures possent esse patrini, sed unus tantùm mas, & ad summum etiam una fœmina simul, & sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, hoc statuit Synodus Lingonensis. Quòd verò ad patrem, & matrem baptizati attinet, ipsi non possunt officium exercere patrinorum in illius Baptismo, nisi fortassis cogente pura necessitate; ratio est, quia sicut generatio spiritualis distinguitur à carnali, ita etiam pater generationis spiritualis debet alius esse à patre generationis carnalis juxta textum D. Pauli ad Hebræ. 12. *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reverebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri Spirituum, & vivemus*, ubi Apostolus distingit patrem carnalem à spirituali, quatenus sicut ille carni, & corpori filium genuit, ita & ipse DEO, & Spiritui, ideoque alius esse debet pater spiritualis à carnali, nisi urgens necessitas contrarium exigeret, in quo casu pater carnalis posset filium suum ex sacro fonte suscipere, sicut & etiam baptizare: extra tamen causam urgentis necessitatis, nisi ignorantia excuset, spiritualem contraxit cum uxore cognationem,

quà

quà fit, ut conjugale debitum nequeat ab ipſo petere: & idem judicium eſt de uxore, quæ filium ex ſacro fonte Baptiſmatis ſuſcepit, vel ſalutari lavacro luſtravit. Tenetur tamen debitum reddere, quamvis non poſſit illud petere, quia ex unius culpa non debet alter incommodum ſentire, alioquin puniretur pro pœna alterius, cum eſſet ipſe innocens, ita docet D. Thomas *quaſt. 56. in ſupplem. art. 1.* & habetur etiam in cap. *Pervenit. cauſa 30. quaſt. 1.* ubi dicitur: *Quòd viri, & mulieres, qui Sabbatho paſchali pra magno populorum concurſu proprios filios ex lavacro ſancto ſuſceperant, à thoro conjugali ſeparentur.* Verùm huic conſtitutioni derogant poſteriora decreta *in cap. Dictum eſt.* deſumptum ex Concilio Cabilonen. II. & ex cap. 31. cujus verba ſunt: *Dignum duximus, ut ſi qua mulier filium ſuum de ſidiu, aut fraude aliqua coram Epiſcopo tenuerit ad confirmandum propter fallaciam ſuam, aut propter fraudem, quamdiu vivet, agat pœnitentiam. A viro tamen ſuo non ſeparetur.* Et in *cap. Noſſe.* legitur Nicolai I. reſponſum datum Solymitano Epiſcopo, quu uxorem, quæ filiaſtrum ſuum de ſacro fonte levavit, declarat, non eſſe à viro ſuo ſeparandam: inquiens: *Quos ideo jungi poſſe decernimus, quia ſecundùm ſacros Canones, niſi amborum conſenſu nullius religionis obtentu debet conjux dimittere conjugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium, qua habens odio virum, vel infirmitatem ejus non conſiderans: quaſi cauſa pietatis operatur impietatem,* ibid. cap. ad Limina refertur Joannis VIII. reſponſum datum Anſelmo Lemovicenſi Epiſcopo, eò quia Stephanum quendam, qui filium ſuum in mortis periculo conſtitutum, urgente neceſſitate, cùm non adeſſent Sacerdotes, nec alii, baptizaverat, declaravit Pontifex, non eſſe ſeparandam ab uxore. Demum cap. *Si vir extra decognatione ſpirituali,* habetur itidem reſponſum Alexandri III. datum Salernitano Epiſcopo, quo declarat compaternitatem inter conjuges, ſive ex malitia, ſive ex ignorantia ſupervenientem conjugium non diſſolvere, nec uſum prohibere matrimonii, ait Pontifex: *Nobis videtur, quòd ſive ex ignorantia, ſive ex malitia id fecerint, non ſunt ab invicem ſeparandi, nec alter alteri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſervandam induci poſſint: quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitia eis ſua fraus non debet patrocinari vel dolus.*

Cæterum quamvis ex indulto ſacrorum Canonum, & Concilii Tridentini poſſint duo ſimul, mas & fœmina, eſſe ſuſceptores parvuli baptizandi, non tamen debent admitti ſimul vir, & uxor, licet enim poſſit eſſe alia fœmina, excluditur tamen, ſi illius vir ſit patrinus, imò excluduntur etiam excommunicati, interdicti, rei publici criminis, & omnes infames, ut concubinarii, uſurarii, ebrioſi, & qui, cum inimicis non ſunt reconciliati, ut etiam, qui paſchalis confeſſionis, & communionis neglexerint officium. Neque admittuntur pueri natu minores usque ad quatuordecim annos, ſeu impuberes, neque puellæ, antequam duodecimum attigerint, neq; qui ſui compotes non ſunt, nec ſana mente, ut nec etiam admittuntur ignorantes ſymbolum fidei, orationem dominicam, ſalutationem angelicam, ac rudimenta fidei Chriſtianæ, de quibus omnibus debet Parochus eos interrogare, ſi ea de re dubitet, ut monet S. Carolus Borromæus in ſuo Concilio Mediolanenſi I. & in lib. 6 capitularium cap. 182. ut etiam habetur in Concilio Pariſienſi lib. 1. cap. 54. ubi habetur: *Placuit, ut inſtruantur fideles, qui parvulos de ſacro fonte ſuſcipere cupiunt, ut intelligant, & vim ejuſdem Sacramenti, & quid pro aliis ſpoponderunt, vel pro quo fidejuſſores extiterunt, & ſciant, ſe nullo modo ante aliorum patres efficere, quàm ſupra dicta diſcant, & intelligant, ſeu credant. Et ſi fidejuſſores pro terreno lucro damnari ſolent: quanto magis pro divino jure, ne damnentur, cavere oportet? illi tamen ab hiſ officiis removendi ſunt, ne alios de ſacro fonte in Baptiſmate ſuſcipiant, nec etiam ad percipiendum Spiritus Sancti donum aliorum patrini exiſtant, qui & communione canonica privati, & publica pœnitentia ſunt ſubacti, donec per pœnitentiam ſatisfactionis reconciliationem mereantur, vel etiam illi, qui tale peccatum commiſſum habent, pro quo publica pœnitentia plectendi, & ligandi.* Neque patrini munere fungi debent, qui nondum confirmationis Sacramentum ſuſceperunt, ut eos excluſit S. Carolus in ſuis inſtructionibus Baptiſmi, & S. Antoninus 3. *part. tit. 14. cap. 3. §. 1.* ait: *Naſcitur homo in eſſe ſpirituali per Baptiſmum, & vivit utique vita gratia, ſed adhuc eſt quaſi debilis in vita ſpirituali: ſed per Confirmationem vel Chriſmationem confirmatur, quaſi perveniens ad ætatem robuſtam, ut poſſit bellare, & fortia agere. Unde ut debilis accedens baptizandus ad hoc debet ſuſtentari ab alio, qui tamen ſit chriſmatus. Nam debilis non eſt idoneus ad ſuſtentandum debilem, ne ambo ſimul cadant.* Per Sacramentum Confirmationis vires baptizati augentur, magiſque vir Chriſtianus corroboratur in fide, & ad ſuperandos aſſultus, & tentationes Diaboli, unde, qui hoc Sacramento non eſt munitus, eſt adhuc valdè debilis, & illi non ſuppetunt vires, ut valeat alium ſuſtentare: & quia non baptizatus adhuc eſt debilior, ſequitur, quòd non confirmatus Sacramento Chriſmatis minimè cenſeatur idoneus ad ſuſcipiendum in Baptiſmo, & ſuſtentandum non baptizatum, hinc Parochus tenetur cavere, ne peregrini, & hoſpites ignoti, quorum domicilium cum longè abſit, ne ſint patrini in hoc Sacramento Baptiſmi, nec alios è ſacro fonte ſuſtineant, quia de hiſce ſemper rationabiliter dubitatur, an Sacramentum Confirmationis ſuſceperint, ſacroque Chriſmate peruncti fuerint. A fortiori ſunt etiam excludendi Hæretici, & Schiſmatici, ut decrevit Concilium Moguntinum relatum in *cap. In Baptiſmate diſt. 4. de Conſecrat.* & Concilium Remenſe coactum anno 1583. in quo injungitur Sacerdoti, ut clara ac diſtincta voce omnes, qui puerum baptizandum ad Eccleſiam comitati ſunt, vel ſaltem patrinum, & matrinum, nunquid velint vivere, ac mori in Eccleſia Catholica Apoſtolica, & Romana, abnuentes ab officio ſuſcipiendi excludat. Quòd ſi fateantur, ſe velle in fide Catholica perſeverare, & mori, tunc interrogantur, an Sacramentum Chriſmatis ſuſceperint, & qui nondum deprehenduntur Chriſmate peruncti, excluduntur ab officio patrini. Quinimò S. Carolus Concilio I. Provinc. Mediol. in ſuis Inſtructionibus Baptiſmi etiam vult, ut Parochus præmoneat accuratè parentes paulò ante Baptiſmi adminiſtrationem, ut Compatres tales deligant, quales eos eſſe oportet, ſcilicet qui vitæ exemplis Chriſtiana diſciplina, caſtiſque moribus alios inſtruere debent. Itaque in hoc delectu non nobilitatis, non divitiarum, non potentiæ, non authoritatis, non poteſtatis, non amicitiæ, non cujuſque alterius commodi emolumentivè rationem habebunt: ſed eos potiùs eligant, qui filiorum animæ magis conſulere, quam qui inopiæ ſubvenire poſſunt. Rurſus Monachi, & religioſi regulares, imò & Moniales admitti non debent ad ſuſcipiendos pueros è ſacro Baptiſmi fonte, idque

habetur

habetur in cap. non licet dist. 4. de consecrat. & depromptum est ex Concilio Antisidoronensi cap. 25. Ubi habetur: *Non licet Abbati vel Monacho de baptismo suscipere filios, nec commatres habere.* Et c. Monachi ead. dist. *Monachi sibi Compatres, commatresque non faciant, neque osculentur fœminas.* Regulares pariter excluduntur ab officio Patrinorum à pluribus Conciliis, præsertim Matiσonensi II. Remensi, Butilicensi, & Aquensi, ubi dicitur: *Compater ne adhibeatur regularis aliquis, nec possim clericus sæcularis sacris initiatus, aut beneficium ecclesiasticum obtinens:* & Synodus Remensis, quæ coacta fuit anno 1583. habet: *Convenire judicamus, ut Episcopus in propria diœcesi, Parochus in sua parochia; & initiatus Sacris Ordinibus in sua residentia, vel beneficii loco pueros de sacro fonte non suscipiant.* Quinimò quod spectat ad Clericos sæculares sacris ordinibus initiatos, & Episcopos non est ita commune, quod possint è sacro fonte baptizatos suscipere, cum & ipsi religiosi sint, ac sacris Ordinibus initiati.

Parochus nunquam debet permittere, ut iis, qui sunt baptismum suscepturi ea imponantur nomina, quæ aliquam præseferunt turpitudinem, vel ridicula sunt, vel quæ impiorum, vel impurorum hominum memoriam refricant: sed tantùm nomina eorum, qui ob veræ pietatis, & sanctæ Religionis, ac virtutis Christianæ laudem sanctorum catalogo adscripti sunt: ut in ipso vitæ limine, & impressa profiteantur, se ne nomen quidem velle cum Ethnicis habere commune; ac velle cælites imitari in exercitiis virtutum quorum nomina deferunt, & quos Advocatos, & Patronos sibi delegerunt. Nomina itidem Sanctorum Patrum veteris testamenti non permittit Parochus parvulis, qui baptizantur imponi, ut cum Judæis conveniant in nominibus Christiani; est enim uberior gratia, quæ confertur in novo testamento, quam quæ in veteri impertiebatur, propterea magis conveniens, ac decens est, ut parvulis, qui lustrali baptismi fonte abluuntur, nomina imponantur sanctorum, qui in novo floruerunt testamento, ut fuerunt Apostoli Sancti Patres, & alii, qui vitæ pietate & cultura virtutum commendantur.

Adultis qui baptizantur, quia utuntur ratione, duo sunt necessaria actus fidei, & prævia pœnitentia seu dolor sincerus de peccatis anteactæ vitæ. Quòd in ipsis necessarius sit ad assequendam baptismi gratiam actus fidei, quo verè ac sincerè credant mysteria nostræ fidei liquet ex verbis Christi, Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Hoc idem asserit Apostolus scribens ad Hebræ. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet accedentem ad DEum, qui est, & inquirentibus se remunerator sit.* Et Actor 8. narratur, quod cum Eunuchus Philippo dixisset: *Ecce aquam, quis prohibet me baptizari?* & Philippus respondit: *si credis* ex toto corde; licet, & respondens ait: *Credo, Filium DEI esse JESUM Christum.* Unde Philippus exegit veram, & sinceram fidem in Eunucho, ut necessariam dispositionem, qua posset suscipere gratiam baptismi, hocque fuit semper consuetudo in Ecclesia, quæ baptizandos semper consuevit interrogare, an crederent; & ex antiqua disciplina tradendi Symbolum competentibus, quod certa die, antequam baptizarentur, redderent, seu memoriter recitarent ex aliquo editiore loco coram fidelium frequentia, ut notat Divus Augustinus *lib. 8. confess. cap. 2.* & pluribus aliis in locis, præsertim lib. 1. de Symbolo ad Catechum. & habetur etiam in cap. Symbolum dist. 4. de consecrat. & ex Concilio Bracharensi II. can. 1. Ubi statuitur *ut ante viginti dies baptismi ad purgationem exorcismi Catechumeni concurrant, in quibus viginti diebus symbolum quod est Credo in DEUM Patrem omnipotentem spiritualiter edoceantur,* & etiam ex Concilio Agathensi Can. 13. ubi dicitur: *Symbolum etiam placuit ab omnibus Ecclesiis stata die seu ante octo dies dominicæ resurrectionis publicè in Ecclesia competentibus prædicari.* Hoc ideò luculenter etiam confirmat Divus Augustinus homil. 3. ad Neophitos, ubi ait: *Descendistis in fontem Sacrum, fontem redemptionis, fontem sanctificatum virtute cœlesti. In hoc ergo fonte, antequam vos toto corpore tingeremus, interrogavimus, credis in Deum Patrem Omnipotentem? respondistis, credo; rursum interrogavimus, credis & in JEsum Christum Filium ejus, qui natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine? respondistis singuli, credo. Iterum interrogavimus: Credis in Spiritum Sanctum? respondistis similiter, credo. Hoc autem fecimus juxta nostri Domini Salvatoris imperium, qui cum ad Patrem in cœlum ascenderet, Apostolis mandavit dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; quod autem interrogavimus, credis sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem? non eo modo interrogavimus, ut quomodo in DEUM creditur, sic & in ecclesiam sanctam catholicam, qua propterea sancta, & catholica est, quia rectè credit in DEUM, crederetis; sed intelligite nos dicere, & dixisse, ut in ecclesia sancta catholica conversantes in Deum crederetis, crederetis etiam resurrectionem carnis, quæ futura est.* Hinc Divus Thomas 3. part. quæst. 68. art. 8. ex eo quod beneficio baptismi imprimatur in anima baptizati Character, eique impertiatur gratia sanctificans, exinde infert, aliquid ex necessitate dupliciter ad baptismum requiri: Uno modo, sine quo gratia haberi non potest, quæ est ultimus effectus Sacramenti, & hoc modo ait, rectam fidem ex necessitate requiri ad baptismum, quia, ut scribit Apostolus ad Romanos 3. *Justitia DEI est per fidem JESU Christi,* alio itidem modo requiritur aliquid ex necessitate ad suscipiendum baptismum, sine quo ejus character non imprimitur, & hoc pacto recta fides baptizati non requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dummodo adsint cætera, quæ sunt de necessitate Sacramenti. Non enim Sacramentum perficitur per justitiam hominis dantis, vel suscipientis baptismum, sed per virtutem DEI, & hanc distinctionem videtur Divus Thomas sumpsisse ex cap. Sicut dist. 4. de consecrat, & textus depromptus est ex Divo Augustino lib. 3. de baptismo c. 14. Ubi ait: *Non interest, cum de Sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit Sacramentum: interest quidem plurimum ad salutis viam; sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest.* Confirmatur ex cap. Ecclesia ead. dist. Quod pariter depromptum est ex Divo Augustino lib. 4. de Baptismo cap. 1. ubi ait: *Ecclesia paradiso comparata indicat nobis, posse quidem baptismum ejus etiam homines foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere, vel tenere.*

Aliud necessario requisitum ad suscipiendam gratiam, quæ beneficio baptismi confertur baptizato, in adultis est pœnitentia seu verus, ac sincerus dolor de peccatis anteactæ vitæ, & hoc secundum etiam docet Divus Petrus, ut habetur in Act.

Apostolorum 2. v. 38. cum ingens hominum multitudo accessit ad Apostolos, quæsitura, quid agere deberent, respondit: *Pœnitentiam agite*, & baptizetur unusquisque vestrum, & Actor. 3. v. 19. *Pœnitemini & convertimini, ut deleantur peccata vestra*, unde ex Apostolorum Principe, ut adulti gratiam per baptismum possint obtinere, necessaria est pœnitentia, seu dolor sincerus de peccatis anteactæ vitæ, alioquin suscipit quidem baptismum, & ejus characterem, non tamen gratiam sanctificantem ob impedimentum, quod eidem opponitur, seu peccatum non retractatum. Hoc idem etiam asserit Divus Paulus ad Romanos c. 6. ubi ostendit, eum debere peccatis emori, qui cupit per baptismum regenerari, ac renasci, etenim scribit Apostolus: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato; ut gratia abundet? absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? An ignoratis, quia quicunque baptizati sumus in Christo JESU, in morte ipsius baptizati sumus, Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Hoc idem etiam asserit Tertullianus lib. de pœnitentia cap. 6. inquiens: *Neque ego, renuo beneficium, id est abolitionem delictorum initiis aquam omnimodo salvum esse; sed ut eo pervenire contingat, elaborandum est: Quis enim tibi tam in fide pœnitentia visa aspergenem unam cujuslibet aquæ commodabit? Lavacrum illud obsignatio est fidei, hæc fides a pœnitentia fide incipitur, & commendatur, Non ideo abluimur, ut delinquere desinamus, sed quia desiimus; quoniam jam corde loti sumus. Hæc enim prima audientis intinctio est, metus exinde quo ad Dominum senseris fides sana conscientia semel pœnitentiam amplexata.* Dogma illud egregiè propugnavit Sanctus Augustinus lib. de fide & operib. cap. 1. Contra quosdam, quibus videbatur omnes absque ullo discrimine esse baptizandos, tametsi malam ac turpissimam vitam, plenam facinoribus, & corruptam flagitiis egissent, nec ullum signum pœnitentiæ ac mutandi vitam dare vellent, quinimò etiam in perpetratis flagitiis se perseveraturos testarentur, præposterum enim ducebant debere priùs Christianum edoceri, quomodo vivere debeat, & postea baptizari, putantes priùs esse baptizandos, & postea docendos, adeo ut præcedere debeat baptismi Sacramentum, ut deinde sequatur vita proba, & morum doctrina: quam si tenere & custodire voluerit, laudabiliter fecerit, sin autem noluerit retenta fide Christiana, sine qua in æternum periret, in quolibet scelere & immunditia permanserit, salvum eum futurum tanquam per ignem, veluti qui ædificaverit super fundamentum, quod est Christus, non tamen aurum, argentum, lapides pretiosos, sed lignum, fœnum, stipulam, id est, non justos castosque mores, iniquos, & impudicos, quem errorem acriter impugnat D. Augustinus ex verbis S. Petri exigentis ab accedente ad baptismum suscipiendum non solam fidem, sed etiam pœnitentiam baptizandis pernecessariam. Cum enim dixissent, *quid faciemus?* respondit eis Petrus: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Domini JESU Christi in remissionem peccatorum*, quibus verbis clarè indicatur *veteris vitæ exspoliatio, ut nova induantur, qui baptizantur, qui autem fructuosa est pœnitentia, qua agitur de mortuis operibus? si in adulterio perseveret, aliisque sceleribus, quibus dilectio mundi hujus involvitur.* Hoc satis apertè præsignificavit transitus Israelitarum per mare rubrum; prius enim necesse fuit, ut ex Ægypto discederent, postea proficiscerentur ad mare rubrum. Quid per Ægyptum significatur quàm vita perperam ac peccatis corrupta anteacta? hanc igitur deserere tenentur, qui pervenire ad undas maris rubri, & sicco vestigio ejus sinum trajicere cupiunt, seu vitiosam relinquere vitam, & prius à qualibet pravitate discedere, & postea ad baptismi lavacrum pervenire. Ipsa enim separatio ab Ægyptiis discessum à peccatis significat, quam baptizandi tenentur profiteri, quapropter Apostolus scribens ad Hebræos cap. 6. ait: *Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem ad perfectiora feramur, non rursus jacientes fundamenta pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad DEUM, baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & judicii æterni.* Unde Augustinus: *Quid est à mortuis operibus pœnitentia, nisi ab his, quæ oportet mortificari, ut vivamus? quæ si adulteria, & fornicationes non sunt, quid jam inter opera mortua nominandum est? sic autem non sufficit professio recessionis à talibus nisi etiam lavacro regenerationis cuncta præterita, quæ velut persequuntur peccata, deleantur, sicut non sufficit Israelitis, recedere ab Ægypto, nisi ea, quæ insequebatur hostium multitudo, ejusmodi maris fluctibus interiret, qui DEI populo transeunti, liberandoque patuerunt. Qui ergo profitetur, ab adulterio nolle se mutare, quomodo per mare rubrum ducetur, quod ab Ægypto adhuc recusat abscedere.* Hinc meretrices, histriones ac publicæ turpitudinis professores, nisi eos priùs pœniteat peccatorum ac vitæ turpitudinem deserant, non admittuntur ad lavacrum baptismi, quia ut scribit Apostolus ad Galat. 5. v. 25. & 1. Corinth. 6. *Quicunque talia agunt, regnum DEI non possidebunt*, unde priùs necesse est, ut anteactæ vitæ errores corrigant, maculas peccatorum cultro pœnitentiæ deleant, & vincula dissolvant, quibus turpitudini illigabantur peccatorum.

Hoc idem docet Divus Thomas 3. *part. quæst.* 68. *art.* 4. & ex eo probat, quia per baptismum homines Christo incorporantur; scribit enim Apostolus ad Galat. 3. *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis*, sed quamdiu quis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo conjunctus, quia ut idem Apostolus scribit 2. ad Corinth. 6. *Non est participatio justitiæ cum iniquitate*: qui igitur per baptismum vult Christo incorporari, necesse est per pœnitentiam peccata prima obliteret, ac omnem eradicet ad ipsa adhæsionem. Secundò quia in operibus CHRISTI, & Ecclesiæ nil debet fieri, quòd sit frustraneum, ac nullius utilitatis; quod autem non conducit ad finem, ad quem ordinatur, frustraneum est, ac nullius utilitatis, atqui qui adhæret peccato, & non vult ab illo discedere, non potest cum eadem voluntate pervenire ad finem baptismi, qui est mundari à peccato: siquidem qui habet voluntatem peccandi, non potest simul habere voluntatem se mundandi à peccato: alioquin vellet contradictorium seu peccatum & non peccatum. Tertiò quia in Sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas, sed est signum falsum, cui res significata non respondet: sed ex eo, quod aliquis velit per baptismum lavari seu purgari à maculis peccatorum significatur, quod se velit disponere ad gratiam suscipiendam, & ad interiorem ablutionem, adeo ut extrema corporis ablutio in Baptismo signum sit internæ ablutionis animæ,

quod

quod signum esset falsum, quia non responderet interiori ablutioni animæ, siquidem in eo, qui habet propositum perseverandi in peccato, perseverat peccati macula, cum qua non stat interna animæ ablutio. Hinc constat nolentibus se peccatorum pœnitere, neque antea&æ vitæ emendationem instituere, non esse baptismum conferendum. Rursus D. Thomas ad secundum asserit, Medicum spiritualem seu Christum operari dupliciter, uno modo interius per se ipsum, quo pacto ita præparat hominis voluntarem, ut velit bonum, & malum aversetur: alio modo operantur per Ministros exterius adhibendo Sacramenta: & hoc pacto operatur perficiendo exterius, quod est interius inchoatum; ideoque Sacramentum baptismi non esse exhibendum nisi ei, in quo interioris conversionis signum aliquod appareat. Sicut nec Medicus corporalis adhibet medicinam infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat; hæcque ratio, cur Catechumeni non permitterentur baptizari, nisi prius & mores emendarent, & pœnitentia anteactæ vitæ delerent peccata, & mysteria nostræ fidei addiscerent, qua de causa Catechesibus priùs instruebantur, ac legem Christianam docebantur, & exorcismis purgabantur, ac pœnitentia emundabantur. Et hæc duo etiam edocet Concilium Tridentinum sess. 6. c. 6. ubi edisserit modum præparationis ad justificationem in adultis, inquiens: *DEUM tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem; hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agere oportet, & proponunt suscipere baptismum, & inchoare novam vitam, ac divina mandata servare.* Et quibus liquet, eos esse à baptismo suscipiendo arcendos, qui detrectant se corrigere, & à peccatis abstinere, quia cum ablutio exterior baptismi sit signum internæ animæ ablutionis, & abstersionis à macula cujusque peccati, sequeretur, quòd baptismus esset signum falsum, quia non correspondere significato per ipsum. Siquidem per baptismi beneficium fideles abluuntur, ac mundantur à qualibet macula peccati non solum originalis, sed etiam actualis, & etiam recipit gratiam sanctificantem, qua fit Filius Dei adoptivus, ac particeps æternæ hæreditatis in coelis, quod est maximum beneficium à DEO fidelibus impertitum, quia cum essemus, ut ait Apostolus ad Ephes. 2. *natura filii iræ, sicut & cæteri, misericordissimus DEus ob suam infinitam bonitatem & misericordiam, & propter nimiam suam charitatem qua dilexit nos cùm essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo (cujus gratia salvati estis) & conresuscitavit, ac sedere fecit in cælestibus in Christo JESU, ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo JESU. Gratiâ enim estis salvati per fidem & hoc non ex vobis, DEI enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur.*

CAPUT XII.

De effectibus Baptismi.

Plures esse baptismi effectus, qui causantur in baptizato, satis exploratum est ex sacris scripturis, Conciliis, & Sanctis Patribus. Baptismus enim imprimit characterem, quo baptizatus distinguitur à cæteris hominibus, qui non fuerunt baptismo abluti. Rursus delet maculam peccati originalis, qua nascimur filii iræ, imo etiam peccata actualia; si quæ sunt, & ejus beneficio nobis Deus suam itidem impertitur gratiam, qua sanctificamur, & ex filiis iræ efficimur filii adoptionis, & participes divinæ naturæ, hinc Ezechiel. cap. 36. v. 25. & 26. prophetando prædixit, *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab universis idolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri*, quod de baptismo, & remissione omnium peccatorum per admirabilem illius virtutem concessa explicat S. Cyprianus *epist.* 26. S. Hieronymus, Theodoretus, & alii Sancti Patres. Hoc idem etiam præsignificavit Zacharias cap. 13. *In die illa erit fons patens domus David, & habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris, & menstruatæ.* Hic autem fons patens est baptismus, quia Gentibus omnibus patet, quapropter Christus misit suos discipulos, *euntes per mundum universum docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, in hoc enim fonte maculæ absterguntur peccatorum, & anima menstruata per sordes peccatorum expurgatur, ac pleneè mundatur. Hoc idem Micheas Propheta etiam prædixit cap. 17. v. 19. *Revertetur, & miserebitur nostri; deponet iniquitates nostras & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* In novo Testamento etiam hæc veritas asseritur, siquidem ait Divus Petrus Actor. 2. *Baptizetur unusquisque vestrûm in remissionem peccatorum*, & Ananias ad Saulum cap. 22. ait: *Baptizare, & ablue peccata tua.* Et ipse Divus Paulus ad Roman. 6. *Quicunque baptizati sumus in Christo JESU, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Hoc scientes, quod vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, & ultra non serviamus peccato.* Postea concludit: *ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem DEO in Christo JESU Domino nostro:* ex hoc infert Divus Thomas 3. part. quæst. 69. art. 1. beneficio baptismi incipere hominem baptizatum emori vetustati peccati, & vivere novitati gratiæ per JESUM Christum; cujus morte vivificati sumus: peccata singola ad pristinam vetustatem pertinent, & quia tota vetustas deletur, ut novitas gratiæ effloreſcat; ita necesse est, ut per lavacrum baptismi omnia præcedentia peccata deleantur; hinc Apostolus 1. ad Corinthios 6. loquens de iis, qui diuturno tempore mortui divinæ gratiæ consepolti marcuerunt sub ingenti noxarum cumulo, & postea beneficio baptismi revixerunt. *Et hoc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in Nomine Domini Jesu Christi, & in Spiritu DEI nostri*, quibus verbis clare ostenditur contra sectarios, peccata non radi, non imputari, sed perfectè remitti, totaliter deleri, adeo ut ampliùs non sint, neque solùm dicantur tegi, sed pleno tolli, ut Ecclesia catholica in Symbolo profitetur: *Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum*: si peccata remittuntur, non retinentur; si delentur, non teguntur. Idque Sancti Patres pluribus figuris nobis demonstrant; San-

ctus Ambrosius lib. de Initiandis cap. 2. sub figura diluvii totam mergentis terram sub aquis, ait ipse: *Vides aquam? vides lignum, columbam aspicis, & dubitas de mysterio? Aqua est ergo, qua caro mergitur; ut omne abluatur peccatum, sepelitur illic omne vitium. Lignum est, in quo suffixus est, Dominus JESUS, cùm pateretur pro nobis. Columba est, in cujus specie descendit Spiritus Sanctus, quo tibi pacem animæ, ac tranquillitatem mentis inspirat: Corvus est figura peccati, qui exit, & non revertitur, si in te quoque justi custodia, & forma servetur*; sicut igitur diluvium omnes homines, omnesque iniquitates, ac turpitudines peccatorum extinxit, ac delevit: ita aqua baptismi omnia anteactæ vitæ peccata delet, non tegit, vel cooperit: & totaliter extinguit, ut amplius non sint; & columba innocentiæ symbolum olivæ ramum Spiritui exhibet, seu internam pacem & conscientiæ quietem, mentisque tranquillitatem; & sicut corvus ita exivit ab arca, ut non fuerit amplius reversus; perinde peccatum semel exclusum, ac remissum per baptismum non amplius revertitur, nec inficit conscientiam. Secunda Figura baptismatis est transitus maris rubri, per quod sicco vestigio populus Hebraicus profectus est incolumis, & totus Pharaonis exercitus submersus periit; ait Divus Ambrosius: *In mari rubro Ægyptius periit, & Hebræus evasit. Quid enim aliud in hoc quotidiano Sacramento docemur, nisi quia culpa mergitur, & error aboletur: pietas autem, & innocentia remanent.* Tertia figura est ablutio in aquis Jordanis Naamani Syri, ejusque mundatio à Lepra; cùm moneretur à puella ex captivis Israelitis, quod in Judæa esset Propheta, à quo posset à lepra mundari, venit ipse in Judæam ad Elisæum, cujus consilio cum septies aqua Jordanis se abluisset, ita à lepra mundatus est, ut ejus caro pura, vegeta, ac tota munda appareret, perinde ac esset caro pueri. Aqua Jordanis Symbolum præfert aquæ baptismatis, & lepra peccatorum; quæ aquis baptismi ita delentur, ut nullum post se vestigium relinquant. Pergit Sanctus Ambrosius: *Illa puella ex captivis junior est ex gentibus congregatio, id est, ecclesia Domini depressa ante captivitatem peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat, cujus consilio populus Nationum verbum audivit propheticum, de quo ante dubitavit. Postea tamen, ubi credidit exequendum, ablutus est ab omni contagio vitiorum.*

Asserendum est igitur primò, præcipuum, ac primum Baptismi effectum esse cujuscunque peccati, sive originalis, sive personalis, & actualis à nobis patrati plena, ac perfecta remissio; quia baptismus est nova regeneratio, quâ renascimur gratiæ, cui per peccatum mortui eramus. Hocque dogma fidei evincit Divus Augustinus lib. e. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 13. inquiens: *Dicimus, Baptisma dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorum in capite capillorum, unde crescant iterum resecanda peccata. Nam & istam similitudinem comperi sua Pelagianos adhibere calumnia, quasi hoc nos sentiamus, atque dicamus.* Et can. 3. libr. 3. expressè ait: *Baptismus abluit peccata omnia, prorsus omnia, factorum, dictorum, cogitatorum, sive originalia, sive addita, sive quæ ignoranter, sive quæ scienter admissa sunt.* Hoc idem definitum fuit in Concilio Florentino in decret. unionis §. 1. ubi habetur: *Hujus Sacramenti* (seu Baptismi) *effectus est remissio omnis culpæ, originalis, & actualis*: quod etiam deleat peccata venialia, liquet ex sequentibus, etenim subjungit: *Omnis quippe pœna, quæ pro ipsa culpa debetur: propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio: sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cœlorum, & DEI visionem perveniunt*: Sin autem Baptismus sua virtute non extenderetur ad remittenda venialia, non posset pœna illis debita condonari, quia non potest saltem de lege ordinaria condonari pœna perseverante culpa. Præterea non posset adultus baptizatus statim post baptismum avolare ad cœlestem gloriam, quia nihil coinquinatum potest in regnum cœlorum ingredi. Rursus non esset verum, quod nulla satisfactio esset injungenda baptizato pro peccatis ante actæ vitæ, quia posset injungi satisfactio pro venialibus nondum condonatis; quod adversatur Concilio Florentino: ergo baptismus delet peccata omnia, originale, actualia, lethalia, venialia, commissa ante baptismum. Tum quia Concilium Tridentinum sess. 5. can. 5. docet, homines per susceptum baptismum renasci DEO innocentes, immaculatos, puros, innoxios, hæredes DEI, cohæredes Christi: ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur: atqui remoraretur adultus baptizatus, si unà cum originali non delerentur in ipso omnia peccata venialia, quia hæc quamdiu non remittuntur, retardant ab ingressu regni cœlestis. Hæc idem docent Sancti Patres, præsertim Augustinus locis superius citatis, & lib. 1. De Peccatorum meritis cap. 15. ubi ait: *Generante carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.*

Hæretici tamen, præsertim nostri temporis, putant in justificatione impii peccata tantùm non imputari, non verò tolli, nec perfectè deleri ac totaliter remitti; & ex eo nituntur, quia David Psal. 31. ait: *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum sunt tecta peccata. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.* Et ajunt, hoc idem confirmari ex Apostolo 2. ad Corinth. 5. *Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum*: ex quo inferunt, DEum in reconciliatione mundi, seu peccatorum sibi id tantum agere, quia peccata ipsorum non imputat ipsis quoad pœnam; & per hoc quod ipsis non imputet peccata, peccatores justificari. Sed contra, quia DEus eatenus dicitur non imputare peccata, quatenus ipsa delet, ac verè remisit; perinde ac Chirurgus, qui vulnera tegit, ut sanet, ac totaliter tollat, auferatque: Non verò ita Deus dicitur peccata tegere, ut maneant ac vivant. Nihil enim est Deo absconditum, nihil conspectum ejus fugit, nisi quod non est; quia, ut scribit Apostolus ad Hebr. 4. *Omnia nuda sunt & aperta oculis ejus*, quapropter peccata respectu Dei non possunt dici tecta, alioquin daretur aliquid, quod ipsum lateret, nec omnia aperta essent oculis ejus, quia quod est tectum, non est apertum. Hinc D. Augustinus expendens præfatum textum ait in Psal. 31. enar. 2. *Cooperta sunt peccata, tecta sunt, abolita sunt; si texit peccata Deus, noluit advertere; si noluit advertere, noluit animadvertere, noluit agnoscere, noluit punire; si noluit punire, noluit agnoscere, maluit ignoscere. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Nec sic intelligatis, quòd dixit, peccata cooperta sunt, & quasi ibi sint, & vivant. Tecta ergo peccata, quare dixit? ut non viderentur.* Sed omne quod est, non potest subterfugere DEI cognitionem, quæ cum sit infinita, debet necessario cognoscere res, ut sunt: quia verò peccatum remissum amplius non est, ideo non cognoscitur à DEO, ut sit, sed solùm quatenus fuit, & amplius non est, quia remissum, quia totaliter deletum. Tegit mi-

sericors

sericors Deus peccata instar chirurgi, ut sanet, & totaliter deleat. Textus sacræ scripturæ, ut rectè intelligantur, debent explicari per illos, qui sunt clariores: ex aliis scripturis constat, peccata non alio sensu dici tegi, & non imputari, nisi quia totaliter delentur, & auferuntur: hinc David Psal. 50. *Omnes iniquitates meas dele, cor mundum crea in me Deus. Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Et Spiritum rectum innova in visceribus meis. Asperges me hyssopo, & mundabor, lavabis me, & super nivem dealbabor.* Non dicit David, iniquitates meas tege, sed dele, hoc est, ut amplius non sint: hinc Deum rogat, ut *cor mundum in ipso creet*, hoc est, depuratum ab omni peccati macula, ut nihil supersit de prædicto, propterea ait, *crea*, quia creare est totum de nihilo extrahere, & de non esse traducere ad esse, adeo ut totum sit novum, quod antea non erat. Præterea ait; *lavabis me, & super nivem dealbabor*, seu ne ullum supersit maculæ vestigium, ideo ait: *& super nivem dealbabor*. Rursus Isai 43. ait: *ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me*; dicit *deleo* seu totaliter aufero, ut non amplius appareant, nec sint: quod autem tegitur, quamvis non appareat, nihilominus est, & non dicitur deletum. Micheæ 7. *Quis Deus similis tui, qui aufert iniquitatem*; quod autem aufertur, non amplius est, & quod tantum tegitur, adhuc est sub tegumento, Joan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: non dicit, non *imputat*, sed *tollit*, quia amplius non sunt. Præterea textus Apostoli non favet errori Hæreticorum, siquidem eatenus Deus dicitur hominibus non imputare delicta, quatenus eos sibi reconciliat, & ex inimicis sibi constituit amicos. Sed reconciliatio quid ampliùs significat, quàm solam negationem imputationis peccati, ut colligitur ex verbis Apostoli ad Colossenses cap. 2. ubi ait: *Et vos cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ: convivificavit cum illo donans vobis omnia delicta: delens quod adversus nos erat chirographum decreti*; ubi *delere* idem significat ac totaliter tollere, & auferre, ut amplius non sit.

Sed Sectarii his et testibus luce meridiana clarioribus adhuc non acquiescunt, & cæcutiunt in sole; ajunt ipsi: Concupiscentia manet in hominibus baptizatis post baptismum: sed concupiscentia est peccatum, ut loquitur Apostolus ad Rom. cap. 7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis*; & rursus, *Non quod volo bonum, hoc facio; sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod in me habitat peccatum*; ergo igitur, quòd baptismus non tollat concupiscentiam; sequitur quòd nec peccatum totaliter deleat. Sed contra, quia licèt in baptizatis maneat concupiscentia, non sequitur manere etiam peccatum; quia concupiscentia non habet rationem formalem peccati; sed tantùm est ejus effectus, quatenus peccante Adamo portio in homine inferior rebellavit contra superiorem, & recalcitravit rectæ rationi, quam rebellionem senserat Apostolus in se ipso, cum dixit: *video aliam legem in membris meis* &c. Effectus igitur peccati, ut sunt motus concupiscentiæ, infirmitates, dolores, fames, sitis, & mors ipsa perseverant etiam post baptismum, quamvis non perseveret peccatum. Apostolus igitur vocat concupiscentiam peccatum; quia ex peccato relicta est in homine, & quia etiam inclinat ad peccatum; ut notat Tridentina Synodus sess. 5. can. 5. *Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem; hæc Sancta Synodus fatetur, & sentit. Quæ cùm ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus non valet. Quinimò qui legitimè certaverit, coronabitur; hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, Sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè & propriè sit peccatum remanens in renatis, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.*

Concupiscentiam propriè, & verè non esse peccatum, nisi pravis ejus motibus quis adhærescat, & assentiatur, ostendunt verba Apostoli ad Rom. 6. *Non regnet peccatum in mortali vestro corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus*: quod tunc contingit, quando concupiscentiæ incitanti ad peccatum non assentimus; sed pravos ejus motus ad illicita coercemus & compescimus: si enim concupiscentiæ sollicitanti ad turpia non præstamus assensum, ipsa peccatum in nobis non est: quin imo si eidem obsistimus, est nobis occasio meriti, ac victoriæ: hoc idem docet Apostolus loc. cit. ubi concludit: *Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu, qui non secundùm carnem ambulant*, seu qui Christo adhærent, eumque per baptismum induunt. quia in ipso regenerati, quamvis sentiant pugnam carnis perduellis adversùs Spiritum, à quovis peccato mundi sunt, nulli culpæ nullique pœnæ obnoxii, quamdiu pravis concupiscentiæ motibus non assentiuntur, sed eos coërcent & propellunt: quamdiu secundùm carnem non ambulant, seu motibus carnis, & concupiscentiæ obsistunt, immunes sunt à reatu peccati, quia concupiscentia per se non est peccatum, quamvis à peccato proficiscatur, & ad peccatum inclinet, excitet, ac invitet: quapropter Apostolus subjungit: *Si Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis*; tum facta carnis mortificamus, quando ejus pravis motibus obsistimus, cum concupiscentiam coercemus, & malis ejus desideriis non assentimur: siquidem, ut scribit S. Jacobus in sua Epistola Catholica, *unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus: deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum*, quæ verba expendens D. Augustinus lib. 4. contra Julian. cap. 5. ait: *partus à pariente discernitur, pariens est enim concupiscentia, partus peccatum, sed concupiscentia non parit, nisi conceperit, non concipit, nisi illexerit, hoc est, ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum. Quod ergo adversus eam dimicatur, hoc agitur, ne concipiat, pariatque peccatum.* Quòd si respondeant, Apostolum ad Rom. 7. scribere: *Concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces*, ex quo inferunt Sectarii, concupiscentiam esse peccatum eò, quia divina lege prohibeatur. Sed contra, quia D. Paulus præfatis verbis non ipsam concupiscentiam in se, sed vitium voluntatis humanæ consentientis, & cedentis pravis concupiscentiæ motibus intellexit, siquidem concupiscentia, quæ est ex peccato, nihil aliud est, nisi animi appetitio natura sua rationi repugnans: qui tamen motus si voluntatis consensum, vel negligentiam sibi adnexam non habeat, à vera peccati natura elongatur, nec rationem includit proprii & formalis peccati. Cæterum præceptum illud divinum, *non concupisces*, si ratione finis spectetur, quæ est omnimoda & perpetua de cupiditate victoria, in eo posita, ut nulli concupiscentiæ motus sentiantur, & nulla omnino carnis contra Spiritum sit pugna, in hac vita impleri non potest, sed tantùm in cælesti patria, quando mors absorpta erit in victoria; omnes enim de lege ordinaria motus sentiunt concupiscentiæ, &

ex specialissima DEI gratia aliquibus tantùm concessum fuit, ut Beatissimæ Virgini. Impleri tamen potest, si non concupiscentiæ, ejusque pravis motibus non assentiamur, sed iisdem obsistamus mediante pugna, & negatione consensus vigilantia non subrepat, & fuga occasionum ne nobis obviet, quæ omnia in nostra sunt potestate, & mediante DEI gratia possumus tentationes carnis contra mentem insurgentes vincere, & media illa, quia in nostra potestate sunt posita, cadunt sub præceptum illud, *non concupisces.* Secus quia non est in nostra potestate facere, ut concupiscentia non insurgat, ne ejus motus sentiamus, ideo ex eo, quòd experiamur in nobis concupiscentiam insurgere, non statim rei facti sumus, donec eidem adhæreamus ejusque pravis motibus consentiamus, unde non rei sumus, quia tales motus sentimus, sed quia iisdem assentiamur, ut scribit D. Augustinus epist. 196. ad Asellicum inquiens: *Nunc ergo ubi dicitur, jam non ego operor illud, sed quod in me habitat peccatum; concupiscentia carnis dicitur, quæ operatur in nobis motus suos, etiam quando eis non obedimus, dum non regnat peccatum in nostro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus, nec exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato: ea qua justitia nondum consummata perseveranter proficientes ad ejus consummationem quandoque veniemus, ubi peccati concupiscentia non cohibenda, atque frænanda, sed nulla sit. Hoc enim lex posuit dicendo, non concupisces, non quod hic valeamus, sed ad quod proficiendo tendamus.* Quamobrem ex eo, quod post baptismum maneat in baptizato concupiscentia, non sequitur perseverare peccatum in se, quamvis à DEO tegatur, & non imputetur ad pœnam, quia ipsa concupiscentia non est peccatum, sed tantum effectus peccati, & nonnunquam etiam causa quatenus incitat, & provocat ad peccatum. Hinc D. Augustinus lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 28. ait: *Hæc autem lex peccati, de qua dicit Apostolus, non regnet peccatum in vestro mortali corpore, non sic manet in membris eorum, qui renati sunt, tanquam non sit ejus facta remissio: ubi omnino plena, & perfecta fit remissio omnium peccatorum omnibus inimicis interfectis, quibus separabamur à Deo: sed manet in vetustate carnis tanquam separatum, & peremptum, si non illicitis consensionibus quodammodo reviviscat, & in regnum proprium dominationemque revocetur. Ab hac autem vetustate carnis usque adeo Spiritus vitæ discernitur, in cujus novitate baptizati per Dei gratiam renascuntur, ut tales in præsenti non solùm in peccato, sed etiam nec in carne esse dicantur.*

Adhuc tamen instant Sectarii, asserentes concupiscentiam non esse à DEO, ut colligitur ex epistola 1. S. Joan. cap. 2. ubi dicitur: *Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ; quæ non est ex Patre, sed ex mundo est*: atqui subsumunt, omnia sunt à Deo præter peccatum, ergo si concupiscentia carnis non est à Deo, sequitur esse verum, ac proprium peccatum. Sed contra, quia concupiscentia non est à Deo, sed ab ipso peccato, cujus est effectus, & potest dupliciter considerari, materialiter & entitativè quatenus dicit, quid in se positivum, & sub hac ratione est à Deo, quia quidquid est, à DEO est. Secundo potest itidem considerari, ut dicit relationem ad peccatum, ad quod sequitur tanquam effectus peccati, & sub hac ratione est à peccato, ut etiam sub alia ratione, qua excitat ad peccatum. Concupiscentia igitur, ut est proles peccati sua in ordinatione motibusque tumultoariis deformia est, & consistit potiùs in illa negatione subordinationis, & conformitatis ad regulas rationis, sub qua ratione est fœtus peccati, & interdum etiam causa quatenus ad peccatum excitat, & inclinat non extrinsecus tantùm suggerendo, quod malum est, neque tantùm per accidens & occasione data, sicut species formosæ puellæ aspecta sollicitat ad peccatum, sed per se & natura sua quatenus pravis suis motibus, ac intestinis tumultibus adversus rationis ordinem excitat, provocat ad peccatum, & quibus solus consensus, si adsit, concupiscentia induit rationem peccati, sin verò absit, non est peccatum, sed potiùs occasio pugnæ, victoriæ, meriti. Quod concupiscentia, si sumatur materialiter & entitativè, non est peccatum, ut docet D. Augustinus lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia cap. 23. ubi ait: *Ipsa quidem concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur, atque ut perpetrentur a regina mente membra non dantur; ut si non fit, quod scriptum est, non concupiscas: fiat saltem quod alibi legitur, post concupiscentias tuas non eas. Sed modo quodam loquendi peccatum vocatur, quod ex peccato facta est, & peccatum si vicerit, facit; sic autem vocatur peccatum, quia ex peccato facta est; cùm jam in regeneratis non sit ipsa peccatum: sicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua; & manus vocatur scriptura, quam facit manus, itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum si vincit, facit, perinde ac vocatur frigus pigrum, non quod à pigris fiat, sed quod pigros faciat.* Sin verò sumatur concupiscentia, ut dicit relationem ad consensum voluntatis adhærentis ejus pravis motibus, dicitur peccatum causativè, non formaliter, quia peccatum consistit in actu voluntatis dissono rectis regulis rationis. Rursus explicans D. Augustinus cap. 25. lib. 1. de nuptiis, & concupisc. Quomodo concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo universorum facta est remissio peccatorum, ait: *dimitti concupiscentiam carnis in baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur. Quamvis autem reatu suo jam soluto manet tamen, donec sanetur omnis infirmitas nostra proficiente renovatione interioris hominis de die in diem cum exterior induerit incorruptionem, non enim substantialiter manet, sicut aliquod corpus aut Spiritus, sed affectio est quædam malæ qualitatis, perinde ac languor, non ergo aliquid remanet, quod non remittatur, cum fit, sicut ait David Psal. 102. Propitius Dominus omnibus iniquitatibus nostris, sed donec fiat, quod sequitur, qui sanat omnes languores tuos, qui redemit de corruptione vitam tuam, manet in corpore mortis hujus carnalis concupiscentia; manet ut materia exercenda virtutis.*

In baptismo igitur non solum remittuntur omnia peccata, verùm etiam pœnæ iisdem debitæ, à Dei bonitate condonantur regeneratis, quia qui baptizantur, Christo commoriuntur, ut ait Apostolus ad Roman. 6. *Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia etiam vivemus cum eo,* quia per virtutem baptismi, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 68. *art.* 5. communicatur homini Christi passio ad remedium, ac si ipse passus, & mortuus esset; & quia Christus sua passione abundè satisfecit pro peccatis totius mundi, postquam beneficio baptismi factus est homo membrum Christi, per hanc Christi satisfactionem liberatur à pœnis omnibus, quæ

peccatis

peccatis erant debitæ, quod tamen de solis pœnis alterius sæculi intelligendum est, quia Christus has morte sua abolevit. Hinc D. Augustinus lib. 2. de peccator. merit. & remiss. cap. 8. ait: *Si post baptismum continuo consequatur ab hac vita migratio, non erit omnino quod obnoxium hominem teneat solutis omnibus, quæ tenebant;* & hoc idem ut dogma fidei assertum fuit in Conciliis Florentino, & Tridentino *sess. 5. can. 5.* Neque id adversatur priscæ Ecclesiæ consuetudini, quæ Catechumenos orationibus, vigiliis, jejuniis, abstinentiis, continentia ab uxoribus, aliisque pietatis, & humilitatis operibus exercebat, ut testantur Sancti Patres primævi ævi, ut S. Justinus Martyr *Apolog. 2.* Tertullian. *lib. de baptis.* D. Augustinus *lib. de fide, & operib. cap. 6.* quia non fuerunt opera illa instituta, ut pertinerent ad satisfactionem propriè dictam, quamvis Tertullianus abutatur nomine satisfactionis, sed tantùm ad corrigendos pravos mores, & effectus ad excitandam contritionem, & devotionem ad impetrandum, ne baptismi effectus impedirentur, & ut loquitur Tertullianus loc. cit. ad præstruenda subsecuturis tentationibus munimenta, & ut Catechumeni addiscerent, quale vitæ institutum essent suscepturi, ac servaturi post susceptum baptismum. Quamvis tamen ab operibus satisfactionis exhibendæ immunes sint suscipientes baptismum ob plenam participationem passionis Christi, qui pro omnium hominum peccatis cumulativè æterno Patri satisfecit, non tamen solvuntur ab omni obligatione satisfaciendi hominibus vel pro injuriis alteri irrogatis, vel ob debita pecuniaria, quæ cum aliis contraxit: quia non obstante baptismo tenetur regeneratus suis satisfacere obligationibus, quas contraxerat ante baptismum; si enim vir adultus Ethnicus summam aliquam pecuniariam, mutuo accepit ab alio, vel etiam injuriam intulit alteri, si postea baptizetur, quamvis in Spiritu regeneratus tenetur suis satisfacere obligationibus, & solvere, ac restituere pecunias mutuo acceptas, ac satisfacere pro injuriis alteri illatis, quia ut docet D. Thomas 3. *part. quæst. 68. art. 5. in respons. ad 3.* *Restituere malè ablata proximis, & satisfacere de injuriis illatis est cessare à peccando: quia hoc ipsum, quod est detinere aliena, & proximum læsum non placare est peccatum: & ideo peccatoribus baptizatis injungendum est, quod satisfaciant proximis & quòd desistant à peccato: non est autem eis injungendum, quod pro peccatis aliquam pœnā patiantur.* Aliud enim est satisfacere post susceptum baptismum pro peccatis ante baptismum perpetratis, & aliud satisfacere hominibus pro debitis, quæ cum ipsis contraxit; ad primum non tenetur recens regeneratus Christo, quia per baptismum fit particeps passionis Christi, qua plena & totalis satisfactio data est æterno Patri; ea enim est vis baptismi, ut non solùm deleat omnia peccata tam originale, quàm actualia sed etiam absolvat à pœnis iisdem debitis; remittitur enim omnis obligatio, quoquo modo satisfaciendi pro peccatis commissis ante baptismum; non tamen tollitur obligatio satisfaciendi pro debitis contractis cum aliis hominibus, quia baptismus non ita prodest suscipienti, ut damnum inferat alteri, hoc enim conjungitur cum peccato; grave enim inferre proximo damnum non vacat culpa, à quâ tenetur regeneratus in Spiritu per baptismum abstinere, & satisfacere proximo æquè pro injuriis eidem illatis, ac pro pecuniis mutuo susceptis, cùm enim pertineant ad alium, non obstante baptismo, restituenda sunt, alioquin nisi adesset hæc obligatio, plures Judæi ære alieno gravati libentius baptismum susciperent, ut ab obligatione restituendi liberarentur. Unde quamvis in baptismo condonentur peccatorum pœnæ, non tamen condonantur pœnæ illæ, quæ contrahuntur cum hominibus, & civilibus judiciis ob grave aliquod scelus luendæ sunt, sic enim D. Thomas quæst. 64. art. 2. ad 3. *In pœnis, quæ judicio humano infliguntur, non solùm attenditur, qua pœna sit homo dignus quoad Deum, sed etiam in quo sit obligatus adhuc quoad homines, quos justum est ædificari de pœna, sicut sunt scandalizati de culpa.* Hinc proximis elapsis annis, cum contigisset Pragæ, ut quidam Judæus ob homicidium, & alia scelera damnatus fuerit, ut alligatus equorum caudis traheretur per plateas urbis, & postea ultimum supplicium in patibulo subiret, iste antequam è carcere egrederetur, enixim petiit baptismum, forsan spe fretus etiam, ut aliquid de pœna subeunda ei indulgeretur: suscepit quidem baptismum, sed Magistratus voluit eum pœnas illas subire, ac mori, quia baptismus tantùm liberat à pœnis, quæ debitæ sunt pro peccatis coram DEO, non verò coram hominibus. Hinc nec etiam servi per baptismum liberantur à servitute alterius hominis, cui subjiciuntur, sed tantùm liberantur à servitute peccati, quod per baptismum solvitur & totaliter deletur etiam quoad pœnam, unde non liberat à pœna civili & aliis, quæ jure Gentium introductæ sunt, quapropter scribit Apostolus 1. ad Corinth. 7. v. 21. *Unusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat: servus vocatus es? non sit tibi curæ &c. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini,* & 1. ad Timoth. 6. scribit: *Quicunque sunt sub jugo servi, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.* Convenit tamen, ut Heri Christiani, quos habent servos Turcas, & infideles, si velint baptismum suscipere, à servitute liberent, post susceptum baptismum, ac libertate donent; hoc idem etiam suadet Apostolus rogans Philemonem, ut suscipiat Onesimum jam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, eò quia baptismum susciperet.

Rursus beneficio baptismi, quamvis pœnæ hujus vitæ perseverent, cujusmodi sunt motus concupiscentiæ, ægritudines corporis, febres absumentes, morbi corrumpentes, dolorum acerbitates, fames, sitis, & miseriæ omnes, quæ pœnalitates dicuntur, remaneant, baptismi tamen virtute, & efficacia ab iisdem liberantur justi in resurrectione; noluit enim Deus justos post resurrectionem obnoxios iisdem miseriis, quibus in hac mortali vita torquebantur, idque tribus de causis, ut exponit D. Thomas 3. *part. quæst. 69. art. 3.* Quorum prima est, quia nobis per baptismum Christi corpori conjuncti efficimur ejus membra, proinde non erat membris plus dignitatis, & prærogativæ attribuendum, quàm ipsi capiti nostro, seu Christo: sed Christus quamvis à suæ conceptionis exordio plenitudinem gratiæ, ac veritatis habuerit, humani tamen corporis fragilitatem, & infirmitatem aliasque pœnalitates non antea deposuit, quàm suam absolveret passionem, ac mortem subiret, ut humano generi vitam impertiret, ac resurgeret ad vitæ immortalis gloriam, unde decet etiam Christianum ut membrum in Christi corpore ad imitationem capitis has pœnalitates & miserias

miserias experiri, quamdiu vixerit in hoc mortali corpore: unde quamvis Christiani gratiam, & justitiam beneficio baptismi fuerint consecuti, adhuc tamen in iisdem perseverat fragilitas, infirmitas, & omnia incommoda, quibus sunt homines obnoxii, & solùm post mortem ab iisdem liberantur miseriis, & immortalitate donantur, quapropter Apostolus ad Roman. 8. scribit: *Quod si Spiritus est, qui suscitavit Jesum à mortuis, habitat in vobis, qui suscitavit Jesum Christum à mortuis vivificavit, & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis.* Et nonnullis interjectis subdit: *Ipse Spiritus testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus Filii DEI, si autem filii & heredes, heredes quidem DEI, coheredes autem Christi, si tamen compatimur, ut & conglorificemur.* Secunda ratio, cur non obstante beneficio baptismi renati Spiritu obnoxii sint iisdem incommodis, sicut alii non suscipientes baptismum, est, ut inde ansa iisdem donetur exercendi virtutes & patientes tolerandos ægritudines, & perduellem concupiscentiam vincendam, quam redigamus sub imperium rectæ rationis, ut post pugnam cum passionibus nostris victoriæ corona donemur, ob id ait Apostolus 2. Tim. 4. v. 7. *Bonum certamen certavi, cursum consummavi fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddit mihi Dominus in illo die justus judex*, & ad Roman. 8. v. 18. scribit: Non condignas passiones ejus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Quia ut ipse ait: 2. ad Corinth. 4. *Momentaneum & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis non contemplantibus nobis, quæ videntur, quia quæ videntur, temporalia sunt; quæ non videntur, æterna.* Tertia ratio adducta à D. Thoma est, quia si per baptismum præter dona cœlestia, quibus anima ornatur, corporis etiam bona tribuerentur; inde periculum immineret, ne plures homines ad baptismum potiùs accederent, propter præsentis vitæ commoda, quàm propter gloriam vitæ æternæ, & ut ait Apostolus. 1. ad Corinth. 15. *Si in hac vita tantùm sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Ex hisce igitur pœnis, & infirmitatibus liberantur justi resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, & id virtute baptismi olim suscepti; & hæc felicitas quamvis ad id usque tempus differatur, non propterea Christi donum minus potens est Adami peccato; quia si hisce incommodis vexamur per exercitia virtutum, & præsertim patientiæ plus acquirimus meriti, plusque gloriæ nobis tribuendum erit. Fit autem hæc retributio tantùm in resurrectione, quia, ut ait Augustinus in Enchirid. cap. 66. *Magis propter futurum judicium fit remissio peccatorum. In hac autem vita usque adeo valet, quod scriptum est; Grave jugum super filios Adam à die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturæ in matrem omnium: ut & jam parvulos videamus post lavacrum regenerationis diversorum malorum afflictione cruciari: ut intelligamus totum, quod salutaribus agitur Sacramentis, magis ad spem venturorum bonorum, quàm ad retentionem vel adeptionem præsentium pertinere.* Concupiscentia igitur, licèt post baptismum maneat in nobis, & plurimæ insurgant tentationes nos allicientes, ac invitantes ad peccatum, & plures aliæ nos premant miseriæ, ægritudines, dolores, hæc omnia non sunt peccata: sed occasiones ad exercitia virtutum, ad victorias reportandas de insurgentibus contra nos inimicis, & ad uberiora gloriæ incrementa promerenda. Populus Hebraicus cùm primum è famulitio Pharaonis solutus fuit, & libertate donatus, plures habuit insequentes hostes ultimum minitantes excidium: sed cum primum ad undas pervenit rubri maris, periculum omne evasit, gloriosior factus devicto ac submerso iisdem fluctibus hoste. Ait Augustinus serm. 353. inter homil. 50. *Quid ergo putas defuturum tibi auxiliatorem in via eum, qui te eruit de vetusta captivitate: novos tuos inimicos non compescet, qui te à vetustis hostibus liberavit? tantùm intrepidus transi, intrepidus ambula, obediens esto: noli amaricare Moysi illi, cujus typum ille portabat in hac obedientia. Fatentur non desunt hostes. Sicut enim non deerant, qui sequerentur fugientes, ita non deerant, qui impedirent ambulantes, prorsus, charissimi, figura nostra fuerunt.*

CAPUT XIII.

De aliis effectibus Baptismi.

Alter effectus baptismi est, per se conferre gratiam habitualem sanctificantem unà cum virtutibus infusis, fidei, spei, & charitatis, cæterisque donis & habitibus supernaturalibus concomitantibus gratiam, ad quam infusionem habituum sequitur regeneratio seu renovatio, & sanctificatio creaturæ. Est enim regeneratio, quæ habetur per baptismum, ipsa renovatio, quæ in sacris scripturis vocatur justificatio, sanctificatio, de qua Apostolus scribens ad Tit. 3. ait: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti*, & 1. ad Corinth. 4. *Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis*, & de regeneratione loquens Christus Joan. 3. ait: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua; & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, & hujus regenerationis adferens rationem inquit: *Quod natum est ex carne, caro est, & quod natum ex Spiritu, Spiritus est. Non mireris, quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo*; quibus verbis explicat Christus, quod sicut ex sanguinibus, & voluntate carnis, ac voluntate viri seu ex concupiscentia carnali nascuntur homines carnaliter, & sic nati carnales sunt: ita ex Spiritu Sancto per aquam dicuntur homines spiritualiter renasci, ut sic renati spirituales sint, & regenerati divinæ gratiæ sanctificanti: & hic effectus baptismi regeneratio, & renovatio Spiritus dicitur, quatenus virtute baptismi in novam vitam nascimur, & cùm antea essemus peccato mortui, incipimus sacro initiati baptismate gigni, & vivere gratiæ; quapropter S. Petrus epist. 1. cap. 2. ait: *Sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscite*, hoc est morum innocentiam, vitæ candorem, ut per exercitia virtutum ad perfectionem valeatis Christianæ disciplinæ excrescere; unde S. Leo Papa serm. 63. qui est 14. de passione Domini, ait: *Ipse est, cui non solùm gloriosa Martyrum fortitudo, sed etiam omnium renascentium fides in ipsa regeneratione compatitur; dum enim renuntiatur Diabolo, & creditur DEO; dum in novitatem à vetustate transitur;* dum

dum terreni hominis imago deponitur, & cœlestis forma suscipitur, quædam species mortis, & quædam resurrectionis intervenit, ut susceptus à Christo Christumque suscipiens non idem sit post lavacrum, qui ante baptismum fuit; sed corpus regenerati fiat caro crucifixi. Hæc autem regeneratio spiritus nil aliud est quàm ipsa justificatio, & sanctificatio, quatenus baptismate initiatus, renascitur in vera coram Deo justitia, & sanctitate, ratione cujus Christum induimus, eique conformamur, ac similes efficimur, & per quam adoptamur in filios Dei, & scribimur hæredes regni cœlestis, & Christi cohæredes, quapropter scribit D. Paulus ad Galat. 3. v. 23. *Omnes filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu. Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Et ad Roman. 8. v. 16. *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi,* neque quid aliud est Christum induere (nisi fieri membra Christi) seu cum Christo capite incorporari; Christus tamen est filius Dei per naturam, nos autem beneficio baptismi per gratiam adoptionis facti sumus filii Dei; Christus est hæres regni cœlorum, nos verò non nostro, sed Christi merito facti sumus hæredes regni cœlorum; Rursus dicimur, Christum induere, quia quemadmodum, qui vestem aliquam induit, ab ea tegitur, & sub colore vestis illius apparet colore proprio non apparente, perinde, qui Christum induit, à Christo tegitur, ut jam non appareat in ipso peccatum, quod ante fuerat, nec colore peccati amplius manifestetur, quia peccatum aqua baptismatis totaliter extinctum & deletum est, ut nullum supersit ejus vestigium.

Hinc beneficio baptismi infunditur gratia sanctificans, una cum virtutibus infusis fidei, spei, & charitatis, reliquisque donis, & habitibus supernaturalibus, & per hanc gratiam, quæ justitia Christi dicitur, renati aqua baptismatis sanctificamur, & non per solam imputationem justitiæ Christi, ut asserunt Sectarii, id enim definitum fuit in Concilio Tridentino, ubi sess. 6. dicitur: *Si quis dixerit, homines sine Christi justitia, per quam nobis meruit, justificari, et per eam ipsam justos esse, anathema sit.* Et can. 11. *Si quis dixerit, homines justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione exclusa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat; aut etiam gratiam, qua justificamur, esse tantùm favorem Dei, anathema sit.* Asserunt enim Sectarii, justitiam nostram non esse quidquam nobis intrinsecum, à quo denominemur justi, sed esse aliquid extra nos, ac Dei favorem, quo nobis imputatur justitia, quod pugnat cum ipsa ratione, quia non possumus esse justi per illam justitiam, quæ nobis non inest, quemadmodum non potest cista esse alba per albedinem inhærentem parieti. Præterea quia sacra scriptura docet, justitiam nostram esse ipsam gratiam Dei nobis gratis donatam, & infusam, qua nova creatura renascimur, & qua divinæ consortes naturæ efficimur; Hinc Apostolus 2. ad Corinth. 4. expressè ait, *Si qua ergo in Christo nova creatura,* scilicet nova, quia gratia sanctificante, aliisque donis supernaturalibus renovatur, & ornatur. Et ad Galat. 6. *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura,* scilicet per gratiam sanctificantem nobis collatam per aquam baptismi, & ad Ephes. 5. *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino,* quia, ut scribit ad Tit. 3. *Secundùm suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per JEsum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratia ipsius hæredes simus, secundùm spem vitæ æternæ.* Et 1, ad Corinth. 5. 15. *Expoliantes nos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum, eum, qui renovatur in agnitionem secundùm imaginem ejus, qui creavit illum.* Igitur suscipientes baptismum, dicuntur Christum induere non eo pacto, quo quis vestem extrinsecus tantùm induit sibi admotam, sed eo pacto, quo Apostolus scribens ad Colos. 3. ait; *Induite vos sicut electi Dei sancti, & electi viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam,* & hoc est, quod ad Ephes. 4. apertius declaravit verbis illis: *Induite novum hominem, qui secundùm Deum natus est, in justitia, & sanctitate veritatis*: unde Christum induit, qui baptizatur, quia per baptismum ea gratia donatur, qua Christo similes efficimur, ac divinæ consors naturæ, ut loquitur S. Petrus epist. 2. cap. 1. inquiens: *Per quem maxima, & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ, fugientes ejus, quæ in mundo est concupiscentiæ corruptionem.* Hoc idem vult etiam significare S. Paulus 1. ad Corinth. ubi scribens de Christo ait: *Qui factus est à nobis à Deo sapientia, & justitia, & redemptio,* & 2. ad Corinth. 5. *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso,* ubi Christus non dicitur justitia nostra, quasi justitia illius nobis imputata sit, & per eam fidem apprehensam justi simus, ut censent Sectarii; sed quia nostræ justitiæ ipse est author, & exemplar, & causa meritoria, quatenus per merita suæ passionis hanc nobis promeruit, ut essemus sancti per lavacrum baptismi: sicut enim baptismus institutus fuit ad tollendum peccatum originale, & actuale, si adsit, absque infusione gratiæ cujusmodi peccata non remittuntur, consequenter per baptismum confertur gratia sanctificans, & adoptans baptizatum filium Dei, proinde una cum gratia sanctificante infunduntur etiam omnes proprietates; quæ ab ipsa consequuntur, cujusmodi sunt virtutes infusæ, & alii habitus supernaturales, qui gratiam comitantur. Ratio itidem est, quia cum baptismus sit Sacramentum perfectè regenerativum, hominis in Christo debet ea omnia conferre, quæ ad perfectam in Christo regenerationem requiruntur: sed ad hanc regenerationem non solùm requiritur gratia habitualis, transferens hominem à statu peccati, in statum adoptionis filiorum Dei, Verùm etiam quæ eundem reddunt ab intrinseco potentem ad ea omnia exercenda, quæ sunt propriè filiorum Dei; sed hujusmodi sunt habitus infusi fidei, spei, & Charitatis, aliarumque virtutum infusarum: ergo hæc omnia dona confert per se baptismus. Major probatur, quia cùm Deus agat perfectissimè, quoties ordinat aliquid ad specialem finem obtinendum, tribuit eidem ea omnia, quæ ad assecutionem ejusdem finis necessaria sunt: atqui ad obtinendum perfectum statum adoptionis filiorum Dei, præter gratiam habitualem, sunt etiam necessarii prærecensiti habitus supernaturales, quia filius adoptivus Dei debet ea omnia posse operari, quæ sunt propria filiorum Dei, cujusmodi sunt actus fidei, spei, & charitatis, ac cæterarum virtutum supernaturalium, quibus debita obsequia præstat Deo, & vitam promeretur æternam.

Hæc autem justitia consistens in gratia sanctificante, & charitate per Spiritum Sanctum diffusa in cordibus nostris, confertur etiam ipsis parvulis, ac infantibus, cùm baptizantur, ut pluribus in locis docet D. Augustinus, præsertim lib. 1. de peccator. merit,

cap. 9. Ubi ait: *Christum dare fidelibus occultissimam Spiritus sui gratiam, quum latenter infundit, & parvulis.* & lib. de gratia, & libero arbit. cap. 22. de infantibus, qui, quando baptizantur, obluctari solent, ait: *Et tamen haeret etiam in reluctantibus gratia*, & epist. 98. ad Bonifacium Episcopum scribit: *semel perceptam Christi gratiam in baptismo parvulus non amittit, nisi propria impietate, si aetatis accessu tam malus evaserit*, & infra: *Offeruntur parvuli ad percipiendam spiritualem gratiam.* Nec obstat, quod asserunt Sectarii, non posse parvulos tot coelestibus donis, ac favoribus cumulari, alioquin cum crescunt aetate, proniores essent ad eliciendos eos actus virtutum, quarum habitibus sunt ornati, est enim habitus, qui facilitat potentiam ad actum: sed pueri, cum primum crescunt aetate, & in ipsa pueritia procliviores sunt ad malum, & non ad exercitia virtutum, quas nonnisi cum repugnantia, & difficultate exercent, ergo parvulis suscipientibus baptismum, non videntur tot habitus supernaturales, tot dona gratiae, ac virtutes infundi. Sed contra, quia parvulis beneficio baptismi virtute Dei conferuntur omnes praerecensiti supernaturales habitus, qui, ut proprietates sequuntur ad gratiam justificantem, qua parvuli per lavacrum baptismi sanctificantur, non quidem, ut habetur in Clementina de summa Trinitate, & fide Catholica edita in Concilio Viennensi, non pro illo tempore, quoad usum, quia tunc nondum sunt capaces exercitio talium virtutum, sed ob difficultas postea superetur, quae ex acerrimo cupiditatum certamine adversus Spiritum post baptismum relicta est, & ad peccatum allicit, ac provocat. Non enim ita renovatur homo, ut statim omni virtutum genere instructus, deinceps sine omni prorsus peccato vivere possit, ut asseruerunt Pelagiani, quos redarguit S. Hieronymus Dialog. 1. cap. 8. ubi scribit: *Si baptismum statim justum faceret, & omni plenum justitia, nequaquam Apostolum Neophitum reputaret, sed baptismus vetera peccata conscindit, & novas virtutes non tribuit*, quod intelligendum est quoad exercitia actuum, & non quoad habitus, unde parvuli Christiana institutione, & parentum, ac Magistrorum disciplina indigent, ut virtutum habitus, quos per lavacrum baptismi una cum gratia sanctificante susceperunt, et qui ob tenellam aetatem diu quieverunt, sopiti excitentur, erumpant in actus. Quapropter etiam sunt catechizandi, quamvis infusum habeant fidei habitum, ut quod credendum sit, noverint, alias nunquam actu crederent, dicente Apostolo, *quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine praedicante*, & postea concludit: *ergo fides ex auditu, auditus vero per verbum Christi.* Idque causae fuit, cur de adultis, qui baptismum in aegritudine constituti susceperunt, statuit Laodicena Synodus can. 46. ut *sani facti fidei symbolum edoceantur, ut noverint, quâ donatione digni sint habiti*, quia non sufficit habitus fidei, sed ulterius requiruntur actus ejusdem, alioquin jaceret otiosus, & superandae sunt difficultates, quae obviant exercentibus virtutes, in hac enim carnis adversus Spiritum pugna, necesse est, vincantur, quae difficultates occurrunt, in quo certamine pugnantes plurimum emancifcuntur meriti, ac incrementi gloriae.

Hinc contra Haereticos constat, non solam baptismi recordationem per fidem sufficere ad remissionem omnium peccatorum, quae post baptismum committuntur: sed ipsa justitia, quae beneficio baptismi infunditur, seu gratia sanctificans est, quae peccata delet, & baptizatum renovat in spiritu. Censent enim Sectarii, post susceptum baptismum etiam in adultis ad remissionem omnium peccatorum, non esse necessarium Sacramentum poenitentiae, sed sufficere solam recordationem per fidem, cujus beneficio dicunt remitti peccata omnia, quae propositio Haeretica est, & à sanctis Patribus impugnatur, praesertim Augustino *lib. 1. de nuptiis, & concupisc. cap. 33. & 34.* ubi cum praemisisset: *Eadem regeneratione, qua nunc fit per sacrum lavacrum, usque in finem, cuncta mala hominis purgari, atque sanari*, subjungit: *Sic enim accipiendum est, quod ait idem Apostolus, Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret, mundans eam lavacro aquae in verbo, ut exhiberet sibi ipse gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, nec rugam, nec aliquid ejusmodi. Sic accipiendum est, ut eadem lavacro regenerationis, & verbo sanctificationis omnia prorsus mala hominum regeneratorum mundentur, atque sanentur nonsolum peccata, quae omnia nunc remittuntur in baptismo, verum etiam quae posterius humana ignorantia, & infirmitate contrahuntur. Nonut baptisma, quoties peccatur, toties repetatur; sed quia ipso, quod semel datur, fit, ut non solùm antea, verùm etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur.* Falluntur igitur Sectarii, asserentes, sola baptismi recordatione per fidem remitti omnia peccata post baptismum, & omnem subsequentem renovationem ita baptismo esse tribuendam, ut nullum aliud Sacramentum sit necessarium. Post baptismum enim, si quis peccet, opus habet curatione propriae actionis, seu resipiscentiae per Sacramentum poenitentiae, est enim hoc Sacramentum secunda tabula post baptismum, adeo ut si baptizatus peccet, ne aeternum naufragetur, sit illi necessaria haec secunda tabula, cujus beneficio aeternum possit naufragium evadere, unde non sufficit recordatio baptismi suscepti per fidem, sed propria requiritur resipiscentia, qua per Sacramentum poenitentiae ei remittuntur peccata post baptismum perpetrata, ut asserit D. Augustinus epist. 98. ad Bonifacium Episcopum, inquiens: *Semel perceptam parvulus Christi gratiam non amittit, nisi propria impietate, si aetatis accessu tam malus evaserit; tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, quae non regeneratione auferantur, sed alia curatione sanentur.* Haec autem alia curatio habetur per veram resipiscentiam, & Sacramentum poenitentiae, quod etiam dicitur reconciliationis, & hoc definitum etiam fuit in Concilio Tridentino sess. 7. can. 10. de baptismo, ubi haec habet: *Si quis dixerit, peccata omnia, quae post baptismum fiunt, sola recordatione, & fide suscepti baptismi, vel dimitti, vel venialia fieri, anathema sit.*

Quinimò sunt etiam effectus baptismi illuminatio, & foecunditas bonorum operum, siquidem illuminatio per fidem est etiam pars quaedam renovationis, quae fit per baptismum, hac de causa Apostolus epist. ad Hebrae. 6. *baptizatos vocat illuminatos, eò quia per lavacrum baptismi quodam supernaturali lumine perfusi coelestia clarius aspiciunt, ait enim Apostolus: Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, &c.* Et cap. 7. ait: *Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati, &c.* Sancti Patres itidem vocant baptismum Sacramentum illuminationis, ut S. Dionysius lib. de Ecclesiast. hierarch. cap. 2. S. Clemens Alexandrinus lib. 1. Paedagog. cap. 6. S. Cyrillus Hierosolymitanus in Catechesibus illuminatorum, & alii Sancti Patres communiter: ratio est, quia beneficio baptismi impertitur à Deo baptizatis gratia sanctificans, quae tota illuminat, & tenebras peccatorum fugat, & totaliter extinguit, propterea cum à luce dicatur illuminari, ita etiam à gratia sanctificante, quod etiam nos voluit Christus edocere miraculo,

culo, in gratiam cæci natiedito, hic enim à Christo inunctus lumen prius accepit, quàm si in piscina Siloë, quæ nostri fuit figura baptismi, oculos lavisset, hinc Apostolus ad Colos. 1. v. 12. scribit: *gratias agitur agamus Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem fortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ,* & D. Petrus epist. 1. cap. 2. loquens de hac illuminatione, quæ nobis per baptismum confertur, habet, *qui de tenebris nos vocat in admirabile lumen suum.* Quod etiam fœcunditas bonorum operum alter sit baptismi effectus, indicat David *Psal.* 22. inquiens: *Super aquam refectionis educavit me:* quod de aqua baptismi, quo reficiuntur, corroborantur, & vires recuperant, quas amiserant, explicant Sancti Patres, præsertim Theodoretus, qui per aquam refectionis, de quo loquitur David, intelligit aquam refectionis, in qua, qui baptizatur, senectutem peccati exuit, & novam induit gratiæ juventam, innovatus, & corroboratus, ut etiam interpretatur Cassiodorus, inquiens: *Refectionis aqua est baptismi lavacrum, quo anima sterilis ariditate peccati ad bonos fructus afferendos divinis muneribus irrigatur.* Est etiam alius effectus baptismi, apertio januæ regni cœlestis, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 69. *art.* 5. ubi probat id ex illo Luc. 3. *Jesu baptizato apertum est cælum,* quæ verba expendens Venerabilis Beda ait: *Virtus hic baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur regni cœlestis et janua aperitur,* apertæ autem regni cœlestis januam, ut ibidem docet D. Thomas *in corp.* est amovere impedimentum, quo quis impeditur ingredi regnum cœleste, & hoc impedimentum est culpa, & reatus pœnæ, quod impedimentum tollitur per baptismum, qui propterea dicitur aperire januam regni cœlestis.

Alter baptismi effectus est character, qui in baptismo imprimitur animæ, quo fit, ut iterari non possit absque sacrilegio; Unde S. Augustinus tract. 6. in epistol. 1. S. Joannis ait: *Ecce, accepit Sacramentum Nativitatis homo baptizatus, Sacramentum habet, & magnum Sacramentum, divinum, sanctum, ineffabile; considera, quale; in novum hominem faciat dimissione omnium peccatorum: Attendat tamen in cor. Videat, si habet Charitatem, & tunc dicat: Natus sum ex Deo, si autem non habet, characterem quidem impositum habet, sed desertor vagatur.* Vocatur Sacramentum Nativitatis, quia beneficio illius nascimur Deo, ejusque gratiæ, quâ adoptamur in filios Dei, ut simus hæredes regni cœlestis; per baptismum dicuntur homines ex Deo nati; & per nativitatem, quâ ex parentibus nascuntur modo, dicuntur nati ex voluntate viri, & carnis: unde secunda nativitas est longè excellentior primâ. Quod vero effectus baptismi sit imprimere characterem, constat ex Concilio Florentino, in Decreto Eugenii IV. & ex Tridentino sess. 7. can. 10. de Sacramentis in genere, ubi dicitur: *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale, & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit.* Hoc idem probat traditio Apostolica, & continua ecclesiæ consuetudo, usque perpetuus, ob hanc enim rationem nunquam consuevit ecclesia infantes hæreticorum semel baptizatos cum debita forma, iterum baptizare; quia character est indelebilis, ob quem nequit baptismus absque sacrilegio iterari: & semel quòd quis aqua abluitur cum prolatione verborum veræ formæ, confertur verus baptismus, qui propterea non est iterabilis, ut luculenter probat D. Augustinus contra Donatistas; & in epistola ad Maximinum: & cap. rebaptizare dist. 4. de consecrat. cujus hæc sunt verba: *Rebaptizare hæreticum hominem peccatum est; Rebaptizare autem catholicum, immanissimum scelus est: Unde S. Leo Papa epist.* 135. *ad Neonam Ravennatem Episcopum scribit: Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties juxta hæreticorum dogma, contra SS. Patrum instituta, cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sententia, qua nobis unicam prædicat in Trinitate Deitatem, unam in fide confessionem, unum in baptismate Sacramentum,* & epistol. 129. ad Nicetam Episcopum Aquileiensem scribit: *hanc regulam, ut scitis, servandam in omnibus Ecclesiis prædicamus, ut lavacrum semel initum nulla violatione iteretur, docente Apostolo: Unus Dominus, una fides, unum baptisma. Cujus ablutio nulla iteratione temeranda est, sed sola sanctificatio Spiritus sancti invocanda est: Ut quod ab Hæreticis nemo accipit, à Catholicis sacerdotibus consequatur. Quamobrem eos qui metu, vel errore sunt rebaptizati, pœnitentiæ publicæ subjici jubet. Hi, qui ad iterandum baptismum vel metu coacti sunt; vel errore adducti, & nunc se contra catholicæ fidei Sacramentum egisse cognoscunt, ea custodienda est moderatio, qua in Societatem nostram non nisi per pœnitentiæ remedium, & per impositionem Episcopalis manus communionis recipiant unitatem, tempora pœnitudinis tuo constituente judicio, prout conversorum animos respexeris esse devotos: pariter etiam habens senilis ætatis intuitum, & periculorum quorumcunque, aut ægritudinis respiciens necessitates.* Quinimò sacri canones pœnam etiam statuunt irregularitatis, quam incurrunt æquè rebaptizantes, ac rebaptizati, *cap. qui bis dist.* 4. *de consec. cap. Eos. ibid. cap. licet. Extr. de baptismo, & ejus effectu,* & est Innocentii III. in Concilio Generali Lateranensi contra Græcos schismaticos, qui baptizatos à Latinis aliquando rebaptizare ausi fuerant, excommunicationis, & depositionis ab officio, & beneficio statuitur pœna: ibi enim dicitur: *Si quis autem tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus ab omni officio, & beneficio ecclesiastico deponatur,* & demum ex cap. *litterarum. Extr. de Apostat.* siquidem de juniori Acolytho, qui Presbytero rebaptizanti ministerium præbuerat, Alexander III. Abbati S. Genovefæ respondet, illum ad superiores ordines non esse promovendum, si facinus sit publicum, nisi vitam religiosam profiteri voluerit, cujus gratia cum ipso dispensari valeat. Sin verò facinus sit occultum, posse promoveri, & suum scelus dignis pœnitentiæ fructibus expiare. Cæterum est ratio, cur baptismus non possit iterari, ut nec etiam Confirmatio, & Ordo sacer, est character, qui utpote indelebilis innovari non potest, nihilominus pro baptismo sunt etiam aliæ rationes propriæ, ob quas iterari non potest, ut explicat S. Thomas 3. part. *quæst.* 66. *art.* 9. nimirum quia baptismus est spiritualis regeneratio, & sicut naturali virtute semel tantùm generamur, & in lucem edimur, perinde semel regenerari possumus in Spiritu per baptismum hinc S. Augustinus in illud Joan. 3. *Nunquid potest homo in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci, ait: sic tu intellige nativitatem Spiritus, quando intellexit Nicodemus nativitatem carnis, quomodo enim uterus non potest repeti, sic nec baptismus.* Secunda ratio, quam adfert D. Thomas loc. cit. est, quia nos in morte Christi baptizamur, & ideo per baptismum morimur peccato, & resurgimus in novitatem vitæ, ad Roman. 6. *An ignoratis, quia quicunque baptizati sumus in Christo JESU, in morte ipsius baptizati sumus; consepulti enim*

enim simus cum illo per baptismum in mortem, ut, quemodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vita ambulemus, Christus verò resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur; quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quod autem vivit, vivit Deo, cum igitur & nos per baptismum Christo commoriamur, unde Apostolus ad Hebræ. 6. Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati, id est, baptizati, rursus crucifigentes in semet ipsis Filium Dei, & ostentui habentes (ipsa videlicet baptismi iteratione) quamvis Eucharistiæ sacrificium, & sumptio, quæ in commemorationem mortis Christi instituta sunt, frequenter iterentur, non sequitur, quòd baptismus possit iterari, alia enim ratione utrumque illud Sacramentum dominicæ mortis, & passionis repræsentatio est. Nam in baptismo est commemoratio mortis Christi, in quantum homo Christo commoritur, & in novam vitam regeneratur: sed in Sacramento Eucharistiæ commemoratur mors Christi, in quantum ipse Christus passus exhibetur nobis quasi paschale convivium, ut scribit Apostolus 1. Corinth. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur*, & quia homo semel nascitur, & multoties pascitur, ideo multoties suscipit Eucharistiam, & semel tantùm baptismum. Alia ratio à D. Thoma exhibetur, & desumitur ex unitate peccati originalis, in cujus præcipue remedium institutus est baptismus, quia sicut peccatum originale semel tantùm contrahitur, & per baptismum deletur, ita etiam baptismus nonnisi semel conferri debet.

Hinc quando confertur baptismus ei, de quo rationabiliter dubitatur, quòd non sit baptizatus, non dicitur baptismus in illo iterari, quia iteratio supponit primum baptismum eidem collatum, & in hoc casu nulla appatet ratio, quòd susceperit antea baptismum, & ideo supponitur eum non suscepisse, consequenter in illo baptismus dici non potest, quod iteretur, & hæc semper fuit doctrina ecclesiæ, & praxis in illa, ut constat ex Concilio Carthaginensi V. can. 65. ubi habetur, item placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem de traditis sibi Sacramentis idonei respondere, absque ullo scrupulo, esse baptizandos, ne ista trepidatio, eos faciat Sacramentorum purgatione privari. Et S. Leo epist. 2. ad Rusticum Narbonensem Episcopum, & habetur cap. si nulla. quæst. 16. ait: *de his, qui à parentibus Christianis parvuli derelicti sunt, & utrum baptizati sint, non potest inveniri, & dubitatur, an debeant baptizari*, respondet ille: *si nulla existant indicia inter propinquos, & familiares, nulla inter Clericos, atque vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuisse doceantur; agendum est, ut renascantur, ne manifestè pereant: in quibus, quod non ostenditur gestum ratio non sinit, ut videatur iteratum.* Hoc idem asserit etiam de illis, qui in infantia ab hostibus capti nesciunt, an baptizati sint, sed sciunt se aliquoties ad Ecclesiam à parentibus ductos, ait enim de hisce D. Leo, Qui autem possunt meminisse, quòd ad Ecclesiam veniebant cum parentibus suis, possunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab ipsorum memoria alienum est, conferendum eis videtur, quod nescitur fuisse collatum, quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi adest diligentia pietatis. Neque in hisce dicitur baptismus iterari, cùm supponatur nunquam fuisse collatus. Cæterum si parvulus natus sit de parentibus Christianis, & inter Christianos fideliter conversatos, tunc præsumitur eum suscepisse baptismum, nec ejus parentes neglexisse hoc officium pietatis, & religionis, ut respondet Innocentius III. in cap. *Veniens, extr. de Presbytero non baptizato.* Cæterum consultius semper est in dubiis manifestis semper conferre baptismum sub conditione, si non es baptizatus, ego te baptizo, quamvis enim Concilia, præsertim Carthaginense, & Sancti Patres in dubiis manifestis decreverint, homines esse baptizandos, absolutè nulla opposita conditione: hac tamen posita nulla fit Sacramento injuria, & longè tutius proceditur, quia si collatus fuit aureus baptismus, conditio id præstat, ut secundus baptismus non conferatur, consequenter non iteratur, & quod consultius sit apponere in dubiis conditionem, asserit Alexander III. in cap. De quibus. de baptismo & ejus effectu, ubi ait: *De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis: si baptizatus es, non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo*, & hæc formula conditionalis usitata fuit in ecclesia à primis temporibus.

Verùm, quia ab Hæreticis tam Lutheranis, quam Calvinistis, aliisque Sectariis confertur baptismus, sub legitima verborum forma coram hominum frequentia non debet, nec sub conditione iterari, quia Hæretici adhibent veram formam, & materiam baptismi, & quod Christus instituit, faciunt, & ipsi sunt etiam Ministri baptismi, consequenter non est, cur debeat baptismus iterari, cùm non possimus rationabiliter dubitare de valore primi baptismi. Et propterea baptizatos ab Hæreticis non esse rebaptizandos, sub conditione declaravit S. Pius V. & habetur etiam in cap. *ab antiqua. dist. 4. de consecrat.* ubi dicitur: *Ab antiqua Patrum institutione didicimus, ut qui apud Hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam ecclesiam redeunt, aut unctione Chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei ad sinum matris ecclesiæ revocentur.* Neque infantes, qui baptizantur ab Obstetricibus petitis in modo baptizandi, debent sub conditione iterum baptizari, quia cum Obstetrices adhibeant materiam veram hujus Sacramenti, & pronuntient omnia verba formæ, intendantque efficere, quod Christus instituit, verè baptizant, præsertim, si periculum aliquod mortis immineat, propterea non est talis infans rebaptizandus sub conditione, quia hæc, conditio tantùm adhibenda est, quando re diligenter perquisita, & examinata, adhuc dubium relinquitur, an infans baptismum susceperit, & supponitur, quòd non fuerit baptizatus, in casu autem nostro de baptizatis ab Hæreticis, & Obstetricibus non sumus dubii, nec incerti, sed certi eos suscepisse baptismum, consequenter non possunt baptizari ab Hæreticis & Obstetricibus iterum baptizati sub conditione, unde Catechismus Concilii Tridentini habet: *Diligenter à Pastoribus aliqua providenda sunt, in quibus verè quotidie, non sine maxima Sacramenti injuria, peccatur. Neque enim desunt, qui nullum scelus admitti posse, arbitrentur, si quemvis sine delectu, cum adjunctione illa baptizant (seu conditione addita) quare, si infans ad ea deferatur, nihil prorsus quærendum putant, an is prius ablutus fuerit: sed statim ei baptismum tribuunt, quin etiam, quamvis exploratum habeant, domi Sacramentum administratum esse, tamen sacram ablutionem in ecclesia adhibita solemni cæremonia cum adjunctione (seu appositione conditionis) repetere non dubitant, quod quidem sine sacrilegio facere non possunt, & eam maculam suscipiunt, quam divinarum rerum scriptores irregularitatem vocant. Nam ea baptismi forma ex Alexandri Papa authoritate*

in

in illis tantùm permittitur, de quibus re diligenter perquisita dubium relinquitur, an Baptismum ritè susceperint, alias verò nunquam fas est, etiam cum adjunctione Baptismum alteri ministrare. Infantes verò expositi, de quorum Baptismo dubitatur, post diligentem perquisitionem, an alicui innotescat, eum esse baptizatum, si omninò dubitetur, & nullus testetur de illius Baptismo, tunc sub conditione debet baptizari, si tu non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, sin verò es baptizatus, non te baptizo, & desumitur ex can. 3. Concilii Londoniensis celebrati anno 1200. sedente in Pontificatu Innocentio III. ubi dicitur de baptismate, vel Confirmatione: *Si dubitetur, sacrorum Canonum statuta sequentes statuimus, ut conferatur, quia non dicitur iteratum, quod non scitur fuisse collatum. Ideoque baptizentur expositi, de quorum Baptismo post diligens examen dubitatur; sive inveniantur cum sale, sive sine sale.* Et S. Carolus Borromæus in Synodo diœcesana III. ait: *Infans expositus, si illum baptizatum esse non constat, baptizatur, hac tamen verborum formula, si tu es baptizatus, ego non te baptizo: & si nondum es baptizatus, ego te non baptizo: & si nondum es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Parentes tamen ita filios suos exponentes non excusantur à gravissimo peccato, quamvis eos exponere censeatur minus malum, quàm eos interimere.

Presbyter tamen non baptizatus, debet absolutè baptizari, cùm certum sit, eum nunquam suscepisse Baptismum, deinde debet ordinari, si velit, quia præcedens ordinatio sine Baptismo fuit irrita, & nullius valoris, consequenter non potuit characterem imprimere, est enim Baptismus janua, per quam homines ingrediuntur Ecclesiam, & capaces constituuntur Sacramentorum; quapropter sine Baptismo non est homo idoneus ad suscipienda alia Sacramenta, nec subjectum capax eorundem, hinc Presbyter ille debet necessariò prius baptizari, & postea, si velit, etiam iterum ordinari, sin autem de illius baptismate rationabiliter dubitetur, sub conditione baptizandus est, & etiam sub conditione iterum ordinandus, quòd si fuerit Episcopus, qui nunquam fuerit baptizatus, debet ipse priùs baptizari, & iterum ordinari, & si dubium sit, an verè fuerit baptizatus, tunc sub conditione est baptizandus, & ordinandus, ut etiam sub conditione omnes, quos ipse ordinavit, ordinandi, ut habetur cap. *Si quis. & cap. venient. extr. de Presbyter. non baptizato.*

Per baptismum tamen Christiani non solùm tenentur fidei callere ministeria, verùm etiam universam Christi legem, & præcepta servare; est enim id dogma fidei contra Hæreticos, censentes solam fidem sufficere homini baptizato, ut assequatur æternam salutem, quod damnatum fuit à Concilio Tridentino Sess. 7. can. 7. de baptismo, ubi hæc habet: *Si quis dixerit, baptizatos per Baptismum ipsum solius tantùm fidei debitores fieri, non autem universæ legis Christi servandæ, anathema sit.* Et rursus Sess. 6. de justificatione can. 19. ait: *Si quis dixerit, nihil præceptum esse in Evangelio, præter fidem, cætera esse indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, sed libera, aut decem præcepta nihil pertinere ad Christianos, anathema sit.* Et can. 20. contra Hæreticos asserentes hominem justificatum non teneri Dei, & Ecclesiæ servare præcepta, neque in bonis se exercere virtutibus, ait: *Si quis hominem justificatum quantumlibet perfectum dixerit, non teneri ad observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, sed tantùm ad credendum: quasi verò Evangelium sit nuda, & absoluta promissio vitæ æternæ sine conditione observationis mandatorum, anathema sit.* Idque probatur ex sacris Scripturis, siquidem Matth. 10. adolescenti interroganti, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam; Magister Christus non respondit, *fili, crede tantùm,* sed expressè ait: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata,* unde præter fidem requiritur etiã observantia mandatorum Dei, ad quam propterea tenẽtur baptizati, & omnes homines, quantumvis perfecti; quapropter errant Sectarii, asserentes, solam fidẽ sufficere ad assecutionẽ salutis sine operibus: Siquidem Matth. 5. Christus ait; non ex sola fide, sed vel maximè ex operibus se judicaturum omnes homines, inquiens: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: esurivi enim, & dedistis mihi manducare &c.* Præterea Matth. ult. injunxit suis Discipulis, ut baptizarent omnes gentes, & docerent servare omnia mandata: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Hinc Apostolus Paulus scribens ad Roman. 6. ait: *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.* Et D. Jacobus in sua epist. cap. 1. ait: *Estote factores verbi, non auditores tantùm fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti, vultum nativitatis suæ in speculo, consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est, qualis fuit.* Sancti Patres communiter etiam docent hanc veritatem, depromptam ex sacris Scripturis, præsertim S. Irenæus lib. 1. cap. 20. ubi errorem Simonis Magi refert, & confutat; ajebat enim Simon, salvari quidem homines per gratiam, non secundùm opera justa. Clemens Alexandrinus lib. 5. stromatum. S. Gregorius Nazianzenus orat. 60. S. Hieronymus ad illa verba Isaiæ cap. 26. *Murus, & antemurale ponetur in eo,* ubi per murum, fidem intelligit, & per antemurale, bona opera, & sicut solus murus non sufficit, nisi antemurale addatur in ea, ita ad assecutionem æternæ salutis non sufficit sola fides, nisi eidem respondeant bona opera.

CAPUT XIV.

Satisfit Hæreticorum objectionibus.

HÆretici, asserentes, fidem solam absque operibus sufficere ad justificationem, & assecutionem vitæ æternæ, objiciunt verba Apostoli ad Roman. 3. ubi ait: *Ubi est gloriatio tua? exclusa est. Per quam legem? factorum? non; sed per legem fidei. Arbitramur enim, justificari hominem per fidem sine operibus legis.* Et ad Galat. 2. *Scientes autem, quòd non justificatur homo ex operibus legis, nisi per Fidem JESU Christi, & nos in JESU Christo credimus, ut justificemur ex Fide Christi, & non ex operibus legis.* Rursus ad Ephes. 2. *Gratia estis salvati per Fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Sed contra, quia aliud est de operibus veteris Legis, seu Mosaicæ, de qua loquebatur Apostolus, & aliud de operibus legis Evangelicæ; Apostolus enim à justificatione tantùm excludit opera legis, quæ non fiunt ex Fide, vel quæ præcedunt Fidem, & non fiunt ex solis liberi arbitrii viribus, non autem ex gratia Dei per JESUM Christum. Loquitur Apostolus de operibus Legis Mosaicæ, quæ cùm mortua sit, non amplius prosunt, sed tantùm nobis prodest lex Fidei, seu lex Evangelica, cujus opera

bona necessaria sunt unà cum Fide, vel vocat Apostolus legem operum, per quam habetur rerum agendarum nuda cognitio, quia non sufficit cognoscere præcepta legis, nisi eadem adimpleantur, vel vocat legem Fidei ipsam Fidem, quia veluti lege excitatur homo ad quærendam justitiam à Deo, sicut enim concupiscentia vocatur lex peccati, quia ad peccatum inclinat, ita vocat Apostolus legem Fidei, quia ad bene operandum impellit. Hinc per eam Fidei legem excluditur Judæi gloriatio de operibus, quæ solâ cognitione apprehenduntur, vel sine Fide exercentur: Siquidem opera illa facta ante Fidem inania sunt. Et D. Augustinus lib. de spiritu, & littera, vocat legem factorum, quia tantùm jubet, quid sit faciendum, non verò ut fiat, & exerceatur, secus lex Fidei, est ipsa Fides, quæ nobis impetrat gratiam, qua adjuti faciamus, & operemur bonum. Quamobrem utraque lex, vetus & nova, opera quidem exigunt, sed illa fuit tantùm lex factorum sine auxilio, absque gratia; lex verò Fidei nobis dat auxilium, ut faciamus, illa habuit præceptum, hæc verò executionem, illa fuit operum lex minando, & imperando, hæc quia lex Fidei credendo impetrat. Ait Augustinus de spiritu, & littera: *Illa dicit, non concupisces: ista cùm scirem, quia nemo potest esse continens, nisi Deus dederit, adii Dominum, & deprecatus sum. Ipsa est illa sapientia, quæ pietas vocatur, qua colitur Pater luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Colitur autem sacrificio laudis, actionisque gratiarum, ut cultor ejus non in seipso, sed in illo glorietur, & per hoc lege operum dicit Deus, fac quod jubeo. Lege autem fidei dicitur Deo, da quæ jubes. Ideo enim jubet lex, ut admoneat quid faciat: id est, ut cui jubetur, si nondum potest, sciat quid petat: Si autem continuò potest, & obedienter facit, debet etiam scire, quo donante possit.* Igitur lex Fidei non excludit virtutes, nec illarum exercitia, quia illarum actus sunt dispositiones requisitæ ad justificationem, ad quam præparant, cujusmodi sunt actus timoris, spei, charitatis, pœnitentiæ, & plures alii, qui solent præcensitos comitari. Fides enim, si viva est, nectitur charitati, ait Apostolus ad Galat. 5. *Fides est, quæ per charitatem operatur*, adeo ut si destituta sit charactere, & operibus nihil prosit, sitque veluti mortua: Propterea scribit Apostolus 1. ad Corinth. 13. *Si habuero omnem Fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum*: tunc igitur benè vivitur, cùm charitas operatur, & legis mandata custodit, & per exercitia virtutum adimplet, *Plenitudo legis est charitas*: Quamobrem cùm Apostolus ait, hominem justificari per Fidem sine operibus legis; non intelligitur, quòd sola Fides justificet sine operibus, quæ propterea sint contemnenda; sed quia per Fidem justificamur, non per opera legis sine Fide, vel quæ præcedant Fidem: quia sine Fide non justificamur, non quòd Fides sit ipsa justificatio, sed quia est dispositio necessaria ad justificationem sita in gratia sanctificante, quâ justificamur; unde bona opera non præcedunt Fidem, & justificationem, sed sequuntur: ait enim D. Augustinus lib. de Fide, & bonis operibus, cap. 14. *Bona opera sequuntur justificatum, non præcedunt justificandum*, quia sine gratia non elicimus bona opera, quæ meritoria sint vitæ æternæ: Quòd si gratia præsupponit Fidem, & gratia non innititur bonorum operum, sed omnis gratia nobis datur, ita per Fidem adeo ex ipsa gratiæ justificamur sine operibus legis: hinc D. Augustin. loc. cit. cap. 22. *Nequaquam ergo mens incauta fallatur, ut se existimet, se Deum agnovisse, si eum Fide mortua, hoc est, sine bonis operibus, confiteatur more dæmonum; & ideo se jam non dubitet ad vitam æternam esse venturam; quia Dominus dicit: Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te unum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum; verum etiam istud debet venire in mentem, quod scriptum est: In hoc cognovimus eum, si mandata ejus servaverimus, qui dixit, qui cognovit eum, & mandata ejus non servat, mendax est, & in hoc veritas non est.* Præterea cùm Apostolus dicit, hominem justificari per Fidem sine operibus legis, non loquitur de operibus legis gratiæ, sed legis veteris, quæ sine Fide Christi venturi non justificabant, sed unà cum Fide.

Quòd si dicas, Fidem in Scripturis pluribus in locis solam commendari, ubi agitur de justitia, & salute, consequenter solam Fidem justificare; antecedens liquet ex illo Matth. 9. & Luc. 7. *Fides tua te salvam fecit*. Luc. 8. v. 50. *Crede tantùm, & salva erit*. Joan. 1. *Dedit potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus*. Joan. 3. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam*, ex quibus inferunt, solam Fidem ad justificationem, & salutem sufficere. Sed contra, quia tametsi sola Fides in præcitatis locis nominetur, non tamen inde sequitur, solam Fidem justificare, quia in Scripturis interdum nominatur sola spes, ad Roman. 8. *Spe salvi sumus*, aliquando solus timor, Eccles. 1. *Timor Domini expellit peccatum*, subinde sola charitas, Luc. 7. *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Unde, si ex eo, quòd sola Fides in præcitatis locis commemoretur, sequeretur, virtutes illas seorsim sumptas, aut eorum actus, vel solum Baptismum absque Fide ad salutem æternam sufficere, quod falsum est, perinde quamvis sola Fides commemoretur, sola Fides non justificat, sed cum operibus, in quo sensu etiam intelliguntur hi alii textus Joan. 3. *Ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam*. Act. 10. *Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in eum*, Act. 13. *In hoc omnis, qui credit, justificatur*, & illud ad Roman. 1. *Evangelium virtus Dei est in salutem omni credenti*, quibus locis tantùm significatur, quòd Fides Christi, & Evangelium omnibus hominibus detur ad salutem, adeo ut nemo justificetur, & salutem æternam consequatur, nisi habeat Fidem, & credat Evangelium, sed inde non excluduntur bona opera ex Fide facta, cùm sermo sit non de Fide mortua, sed de Fide viva, quæ per charitatem operatur, unde rùm Fides dicitur salvos nos facere, non sumitur Fides, quæ excludat bona opera, sed quæ illa includat, in quo sensu explicatur illud Matth. 9. *Fides tua te salvam fecit*, hoc est, Fides tua viva charitati adnexa, quæque per charitatem operatur bona opera, est enim proprium vitæ agere. Ad aliud, petitum ex Luc. 8. *Crede tantùm, & salva erit*, respondetur, ibi esse sermonem de salute miraculosè recuperata, & sensus est, ut Fides sola interdum sufficiat ad miracula impetranda, siquidem miracula ad confirmandam Fidem fiunt, non verò ad probandam sanctitatem illius, qui ea agit. Ad alia loca patet responsio, ibi non esse sermonem de Fide mortua, sed viva in charitate, consequenter quæ includat bona opera, non verò excludat.

Verùm Hæretici instant, objicientes loca Apostoli asserentis, hominem gratia justificari, & salvari, non vero ex operibus, & ex quibus inferunt, solam Fidem ad justificationem, & salutis æternæ assecutionem sufficere absque aliis bonis operibus; scribit enim Apostolus ad Roman. 4. *Ei, qui operatur, merces non impu-*

imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum: ei autem qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam. Et rursus ad Ephes. 2. *Gratia estis salvati per fidem, non ex operibus.* Sed contra, quia ex hisce Apostoli textibus non evincitur, solam fidem sine bonis operibus justificare, & sufficere ad assecutionem salutis, Apostolus enim ideo dicit, nos gratis justificari, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides sive opera ipsam justificationis gratiam promeretur, alioquin gratia non daretur omnino gratis; si enim gratia est, debet gratis dari, non ex operibus, alioquin, ut ait idem Apostolus, gratia non esset gratia, si daretur ex operibus, quia tunc esset merces debita præcedentibus operibus, ut etiam declarat Concilium Tridentinum *Sess. 6. de justificatione cap. 8.* Unde ex eo, quòd Apostolus dicat, nos gratis justificari, non infertur, quòd homo sola fide justificetur, & salutem consequatur sine bonis operibus, gratis enim dicimur justificari, quatenus datur nobis gratia sanctificans absque intuitu ad bona opera præcedentia, quibus promereamur talem gratiam, seu omnino gratis; salutem verò æternam dicimur assequi per bona opera, quæ subsequuntur ad gratiam sanctificantem, aliud enim est loqui de gratia, & aliud de vita æterna, gratia nobis confertur omnino gratis, & sine operibus præcedentibus, & quidem eo fine, ut per gratiam bene operemur, & nobis promereamur vitam æternam mediante fide, quæ est ex gratia, sicut etiam pœnitentia, charitas, & reliquæ virtutes morales, quamvis earum opera exigantur, adhuc ipsæ virtutes dicuntur gratuitæ, quatenus ex gratia proficiscuntur, vel ad ipsam se habent consecutivè tanquam proprietates, ut docet D. Augustinus Epist. 194. ad Sixtum, ubi cùm præmisisset: *Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat, neq; enim nullum est meritum fidei,* statim explicat, quomodo hoc meritum non pugnet cum gratuita justificatione, & respondet: *Restat igitur, ut ipsam fidem, unde omnis justitia sumit initium non humano, quod isti extollunt, tribuamus arbitrio nec ullis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcunque sunt merita, sed gratuitum donum Dei esse fateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis, cogitamus, Opera igitur bona fiunt ab homine, fides autem fit in homine sine qua illa à nullo fiunt homine, omne enim, quòd non est ex fide, peccatum est,* ait, fidem fieri in homine, non ab homine, quia Deus est, qui illam in homine infundit, bona opera autem dicuntur fieri ab homine mediante divina gratia, & fide, quæ sunt principia bonorum operum in homine, & adjuvant hominem, ut bene operetur.

Sed Hæretici adhuc objiciunt illud Apostoli ad Galat. 5. *Quòd si spiritu ducimini, non estis sub lege,* ex quo inferunt, Christianos beneficio Baptismi, cùm ducantur spiritu, non esse sub lege, nec obligari ad opera legis exercenda. Sed contra, quia sensus Apostoli non est, ut putant Hæretici eos, qui ducuntur spiritu, non teneri exercere opera legis, & mandata Dei custodire, sed non esse sub lege terrente, cogente, puniente, quia qui ducuntur spiritu, non ea timore, sed ex puro amore justitiæ spontè legem adimplent, non timore pœnæ, sed amore virtutis. Cæterum qui ducuntur spiritu, & Christiani sunt, sunt sub lege dirigente, præcipiente, obligante, cujus præcepta per subministrationem Spiritus Sancti, cujus charitas in eorum cordibus diffusa est, suaviter, & delectabiliter observant, & custodiunt, unde qui spiritu ducuntur, dicuntur ab Apostolo, non esse sub lege tanquam Pædagogo, & quo perducantur ad gratiam justificantem, ut possint legem implere. Præterea potest Apostolus intelligi, quòd qui ducuntur spiritu, non sint sub lege excludente gratiam, non verò non esse sub lege gratiam includente. Sunt enim sub lege, quatenus lex per gratiam impletur, ait enim Augustinus in expositione epist. ad Galat. ad cap. 5. Apostolum scripsisse, *quòd si spiritu ducimini, non estis sub lege,* ait Augustinus: *Eos esse sub lege, quorum spiritus ita concupiscit adversus carnem, ut non ea, quæ volunt, faciant, id est, non se teneant invictos in charitate justitia, sed sed à concupiscente adversus se carne vincantur; non solùm ea repugnante legi mentis eorum, sed etiam captivante illos sub lege peccati, quæ est in membris mortalibus, addit autem Apostolus enumeratis operibus, seu fructibus spiritus adversus hujusmodi non est lex. Ut intelligamus illos sub lege positos, in quibus ista non regnant. Nam in quibus hæc regnant ipsi lege legitimè utuntur, quia non est illis lex ad coercendum posita, major enim & prapotentior delectatio eorum justitia est.*

Tantum igitur abest, quòd fides per Baptismum suscepta eximat Christianum à bonis operibus, ut ad illa exercenda hortetur, ac moveat; Baptismus enim, cùm ad imitationem Christi nobis conferatur, ideo ad bona opera exercenda Christianos obligat, ut sint Christi imitatores, etenim Baptismus est perfecta applicatio Passionis Christi, quatenus ex meritis Passionis Christi Baptismus confert gratiam sanctificantem, & reliqua dona supernaturalia, ut notat Apostolus ad Titum 2. scribens: *Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum,* quo pacto participes Christi sumus, ac illius imitatores, ut scribit idem Apostolus ad Hebræ. cap. 3. *Participes enim Christi effecti sumus,* si tamen initium substantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus, ita enim nostræ sanctificationi studemus, quæ est Dei voluntas, ut 1. Joan. 3. dicitur: *Nunc Filii Dei sumus, nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est, & omnis qui habet hanc spem, in eo sanctificat se, sicut & ille sanctus est.* Apostolus non loquitur de sanctificatione, & justitia, quam beneficio baptismi accepimus, sed de illa, qua sanctificati jam & abluti per lavacrum nos ipsos per exercitia virtutum ad perfectionis uberiora incrementa promovemus, & quia Christum induimus in Baptismo, iterum eum induimus per imitationem vitæ ipsius, ut sicut ei similes desideramus esse in gloria, sic etiam similes comprehendamus pro nostra tenuitate, in sanctitate, & justitia post susceptum Baptisma, ad quod etiam nos hortatur D. Paulus 2. ad Corinth. 7. *Has ergo habentes promissiones mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.* Igitur qui justus est, per justitiam unà cum lavacro baptismi susceptam adhuc justificatur, si se exerceat in bonis operibus, & studio virtutum, ut Christum Authorem fidei imitetur, ejusque vestigia sequatur, ad quod hortatur Apostolus ad Ephes. 5. inquiens: *Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi, & ambulate in dilectione,* non enim necesse est, ut Christum imitemur in virtute perpetrando miracula, nec in sapientia, nec potentia, ac majestate, sed in solo amore, quapropter ait Apostolus: *Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos:* tunc Christiani dicuntur Christum imitari, si eum ex corde, & pura mente diligant, sicut Christus dilexit eos, ait enim S. Leo Papa serm. 24. *Frustra appellamur Christiani, si imitatores non simus Christi: qui ideo se viam dixit esse, ut conversatio Magistri forma esset discipulis; & illam humanitatem elige-*

eligeret servus, quam sectatus est Dominus. Sed ad propositum audiendus est Tertullianus lib. 3. de gubernat. ubi ait: *Licèt omnes admodum filii membra parentum esse videantur, non putantur tamen membra eorum esse, à quibus affectu cœperint discrepare, quia morum degenerantium pravitate pereunt in talibus beneficia naturæ, quo fit, ut etiam nos, qui Christiani esse dicimur, perdamus vim tanti nominis vitio pravitatis. Nihil enim omninò prodest nomen sanctum habere sine moribus, quia vita à professione discordans abrogat illustris tituli honorem per indignorum actuum vilitatem. Unde cùm penè nullam Christianorum omnium partem, penè nullum Ecclesiarum omnium angulum non plenum omni offensione, & lethalium peccatorum labe videamus. quid est, in quo nobis de Christiano nomine blandiamur? cùm utique hoc ipso magis per nomen sacratissimum rei simus, quia à sancto nomine discrepamus. Nam & ideo plus sub religionis titulo Deum ludimus, quia positi in religione peccamus. Tantùm enim abest, omni studio, omni conatu jussa Dei faciamus, ut potius contra id faciamus, quod jubemur, jubet enim Deus, ut omnes nobis invicem charissimus: Omnes autem nos mutua infestatione laceramus. Jubet Deus, ut cunctis egentibus sua tribuant: Cuncti admodum aliena pervadunt. Jubet Deus, ut omnis, qui Christianus est, etiam oculos castos habeat. Quotusquisque est, qui non se luto fornicationis involvat? quid plura? grave, & luctuosum est, quod dicturus sum. Ipsa Ecclesia, quæ in omnibus debet esse placatrix Dei, quid est aliud, quàm exacerbatrix Dei? aut præter paucissimos quosdam, qui mala fugiunt, quid est aliud penè omnis cœtus Christianorum, quàm sentina vitiorum?*

Asserunt itidem Hæretici, Christianos ratione Baptismi esse liberos, & non teneri præcepta Ecclesiæ servare, nec subjici Romano Pontifici, nec ei obsequi, quia ut scribit Apostolus 2. ad Corinth. 3. & ad Galat. 4. & 5. *Populus Christianus in libertatem per Baptismum vocatus est*, ait enim Apostolus 1. ad Corinth. 7. *Pretio redempti estis, nolite fieri servi hominum*, scilicet pretio Passionis Christi, quæ nobis in Baptismo applicatur, proinde non decet virum Christianum subjici hominibus, neque Romano Pontifici, neque aliis Principibus, eò quia huic libertati repugnat subjectio legibus Ecclesiæ, ac civilibus facta. Sed contra, quia libertati, qua donati sumus per Baptismum, & Christiani sumus, non opponitur subjectio nostris superioribus ecclesiasticis, & sæcularibus, sed tantùm opponitur servitus peccati, non enim libertas Christiana, quæ per Christi Baptismum nobis confertur, est immunitas ab observatione mandatorum Ecclesiæ, & à legibus humanis ecclesiasticis, vel civilibus, sed est libertas à peccato, ut docet Apostolus epist. ad Rom. cap. 6. *Liberati à peccato servi autem facti Deo habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.* Secundò est libertas à servitute, & captivitate diaboli, ut docet Christus Joan. 12. *Nunc judicium est mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Tertiò est libertas à servitute Legis Mosaicæ, ut idem Apostolus scribit ad Galat. 1. cap. 3. *State, & nolite iterum jugo servitutis contineri, si circumcidamini, Christus vobis non proderit.* Servos autem hominum nos fieri tantùm prohibet Apostolus eo sensu, ne ipsis contra Christum, aut præ Christo serviamus, non verò eo sensu, ut nostris superioribus non obsequamur, ac leges justè sancitas non servemus, alioquin Apostolus sibi contradiceret, cùm jubeat obedientiam superioribus exhiberi, ad Ephes. 6. ad Coloss. 3. & ad Hebræ. 13. Hoc pacto in legibus, & mandatis justis obtemperantes Christiani aliis hominibus liberi sunt, non servi, juxta effatum S. Augustini lib. 4. de civit. Dei cap. 3. *Proinde bonus etiam, si serviat, liber est: malus autem etiam, si regnet, servus est; nec unius hominis, sed quod est gravius tot dominorum, quot vitiorum, de quibus vitiis cùm ageret Scriptura divina, ait: à quo enim quis devictus est, huic & servus addictus est.*

Opponunt secundò verba Christi Matth. cap. 15. 9. *Sine causa colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.* Sed contra, quia ibi est sermo de mandatis hominum, quatenus hæc contraria sunt divinis mandatis, vel etiam de illis, quæ inutilia sunt, nullumque fructum, sive spiritualem, sive temporalem adferunt, cujusmodi erant Pharisaicæ traditiones, quæ à Christo fuerunt improbatæ, & rejectæ. Cæterum non redarguuntur Christiani, eò quia ea observent, quæ legitima authoritate, & ad finem æternæ salutis, vel commune Reipublicæ bonum, & tranquillitatem præscribuntur: quia hæc præcepta vel mandata plurimum præferunt utilitatis, si observentur, & prosunt animæ in ordine ad assecutionem vitæ æternæ.

Sed adhuc opponunt illud Isaiæ 33. *Deus Judex noster, Deus legifer noster*, & illud Jacobi 4. *Unus est Legislator*, ex quibus inferunt, non teneri Christianos cognoscere alium legislatorem, & Judicem nisi solum Deum, quia ipse unus est legislator, adeo ut legibus Principum non teneantur obsequi, nec ea servare. Sed contra, quia non sequitur ex eo, quòd Deus sit Judex, & legifer noster, & unus Legislator, quod non teneamur Principum leges custodire, & servare, quia & Principes sunt legislatores subordinati, & secundarii, Deus enim est Judex supremus, & unus Legislator primarius, qui nulli alteri subjicitur, sed omnes alii ei subjiciuntur, qui potest perdere, & servare, ut ait S. Jacobus, est enim solus Deus, qui potest hominibus æternam salutem impertiri, vel eos, si deliquerint æternam damnare, inde tamen non sequitur, non dari alios legislatores secundarios subordinatos Vicarios, & Ministros Dei, cujusmodi sunt Ecclesiæ Pastores, & Principes sæculares, quapropter Proverb. 8. de æterna sapientia habetur: *Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt.* Præterea certum est, Apostolos quasdam tulisse leges, & mandata injunxisse fidelibus, cùm D. Paulus 1. Corinth. 14. asserat ea, quæ scribit de ordine. & honestate in conventibus Christianorum servanda, Dei esse mandata, eò quia ex potestate à Christo suscepta ea tradiderit, ut consentanea ejus doctrinæ, ait Apostolus: *Si quis videtur Propheta esse aut spiritualis, cognoscat, quæ scribo vobis, quia Domini sunt mandata*, & 1. ad Thessal. 4. *Scitis, quæ præcepta dederim vobis.* Rursus certum est, legem de Bigamis, & Neophytis ad Sacerdotium non promovendis, 2. ad Timor. 3. & ad Titum 1. esse legem Apostolicam, ut etiam leges de dominica die observanda loco Sabbathi Judaici, de jejunio quadragesimali, & in privilegiis Sanctorum, & alias plures, quæ nec ab Episcopis, nec à Conciliis leguntur institutæ, ab Apostolis latas fuisse, cùm constet semper in Ecclesia servatas fuisse, juxta illam S. Augustini regulam lib. 4. de Baptismo contra Donatistas cap. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi authoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Quinimò tenentur etiam Christiani ad observantiam legum, quas Concilia generalia nomine totius Ecclesiæ tulerunt, quia hujusmodi leges sancitæ semper in Ecclesia observatæ fuerunt, & obligarunt Christianorum conscien-

ſcientias, quapropter ait D. Auguſtinus epiſt. 54. ad Januarium: *Illa autem qua non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe ſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in eccleſia ſaluberrima authoritas commendata, atque ſtatuta retineri, ſicuti, quod Domini paſſio, & reſurrectio, & aſcenſio in cœlum, & adventus de cœlo Spiritus ſancti, anniverſaria ſolemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrit, quod ſervatur ab univerſa, quacunque ſe diffundit, Eccleſia.* Ex quibus cooſtat, moria ſemper fuiſſe, ut Chriſtiani æque leges ab Apoſtolis ſancitas, ac à Conciliis Generalibus conditas obſervarent, eò quia cenſuerint, vim obligandi in conſcientia habuiſſe. Sed objiciunt Hæretici illud Apoſtoli 1. ad Timot. 1. *Lex juſto non eſt poſita*, ſed contra eſt, reſpondet cum D. Thomas 1. 2. *quæſt. 96. art. 5.* legem non eſſe poſitam Juſtis per modum coactionis, quia ipſi ſibi ſunt lex, dum oſtendunt, opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, ut ait idem Apoſtolus ad Roman. 2. Unde juſti non adiguntur, neque coguntur ad legis adimpletionem, quia ipſi ſponte, quæ legis ſunt, exequuntur, non timore pœnæ, ſed amore juſtitiæ, adeo ut non indigeant cogi à lege ad eadem peragenda. Quòd ſi juſti deficiant à juſtitia transgredientes legem, tunc & ipſi coguntur à lege, quæ vim coactivam in ipſos etiam exercet, ut docet D. Thomas 1. 2. *quæſt. 96. art. 5.*

Denique objiciunt Sectarii *cap. duæ ſunt. cauſ. 19. quæſt. 2.* ubi ex Urbano Papa habetur, qui lege privata ducitur, nulla ratio exigit, ut publica conſtringatur, atqui lege privata Spiritus ſancti ducuntur, qui per baptiſmum Filii Dei ſunt effecti, & adoptati, hi enim Spiritu Dei aguntur, & à legibus humanis ſunt liberi. Sed contra reſpondet D. Thomas, legem Spiritus ſancti eſſe longo ſuperiorem omni humana lege, ideoque virea ſpirituales duci lege Spiritus ſancti, & non ſubdi legi, quantum ad ea, quæ repugnat ductioni Spiritus ſancti. Verùm hoc ipſum eſt, à ductu Spiritus ſancti homines ſpirituales etiam humanis legibus ſubdi, cùm aſſerat S. Petrus in ſua epiſtola 1. cap. 2. *Subjecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum.*

Proderit Chriſtianis recolere memoria, quæ ipſi in ſuſceptione Baptiſmi ſpoponderunt, ſervanda, promittit enim, qui ſacro abluitur lavacro, abrenuntiationem Diabolo, pompiſque ejus, quam promiſſionem Sanctus Thomas 2. 2. *quæſt. 88. art. 2. ad 1.* vocat votum baptizatorum, quia ſi promiſſio libere Deo facta, de meliori bono eſt formaliter votum, quod voventem obligat, perinde, quod ſuſcipiens baptiſmum promittit, quamvis ſit de neceſſitate ſalutis, rationem voti, & obligationem inducit, adeo ut baptizatus eodem peccati genere magis peccet, quàm non baptizatus, ut ſcribit Apoſtolus ad Hebræ. 10. *Quanto putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & ſanguinem teſtamentis pollutum duxerit?* Et D. Auguſtinus etiam promiſſionem illam in baptiſmo factam non dubitavit votum aſſerere, ſcribit enim epiſt. 149. ad Paulinum: *Voventur omnia, quæ offeruntur Deo, maximè Sancti altaris oblatio, quo Sacramento prædicatur noſtrum aliud votum maximum, quo nos vovimus in Chriſto eſſe manſuros, utique in compage corporis Chriſti cujus rei Sacramentum eſt, quod unus panis, unum corpus multi ſumus.* Communi tamen quadam ac latiori ſignificatione non ſtricta: voti nomen S. Auguſtinus uſurpat, quatenus promiſſio ſtrictè votum, quatenus eſt quædam ſponſio, qua nos Dei obſequio mancipamus. Cæterum votum eſt promiſſio perfectioris cujuſdam boni, ad quod omnes Chriſtiani non tenentur, quapropter vocari ſolet opus ſupererogationis, quo pacto proderit in memoriam revocare, quæ in baptiſmo promiſimus, ut obſerventur, & merito Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 9. de baptiſmo, errorem damnat Hæreticorum aſſerentium eſſe revocanda in memoriam, quæ in baptiſmo promiſimus, ad ſubſequentia vota irritanda, ait enim Concilium: *Si quis dixerit ita revocandos homines eſſe ad baptiſmi ſuſcepti memoriam, ut vota omnia, quæ poſt baptiſmum fiunt, vi promiſſionis in ipſo baptiſmo jam factæ irrita eſſe intelligant, quaſi per ea & fidei, quam profeſſi ſunt detrahatur, & ipſi baptiſmo, anathema ſit.*

CAPUT XV.
De Ceremoniis, & ritibus adhibendis in Baptiſmo.

IN Baptiſmate conferendo aliquot ab Eccleſia adhibentur cæremoniæ, & ritus, quorum ſignificationem operæ pretium eſt explicare, ut à fidelibus intelligantur; ſiquidem imaginem earundem rerum præferunt, quæ in Sacramento geruntur, quapropter in iddeberent Paſtores incumbere ſtudiſ, ut fideles perciperent eosdem ritus, ut majori in æſtimatione, & honore ab iiſdem habeantur: quamvis non ſint neceſſarii ad eſſentiam baptiſmi, ſed tantùm pertineant ad ejuſdem ſolemnitatem, ſiquidem in primitiva Eccleſia, & tempore Apoſtolorum non ſemper ſolemnes ritus adhibebantur, quamvis baptiſmus pluribus hominum millibus miniſtraretur: ut legitur in actis Apoſtolorum, primis enim temporibus, cùm res Chriſtiana inchoaretur bapoſteria io uſu non fuerunt, ſed Apoſtoli etiam in fluminibus ipſis baptiſmum miniſtrabant, quapropter Tertullianus lib. de baptiſmo cap. 1. ait: *Neque quidquam refert inter eos, quos Joannes in Jordane, & Petrus in Tibreo tinxit.* Hujus moris baptizandi in fluminibus, etiam meminerunt Origenes Tractat. 7. in Matth. & Cyrillus Alexandrinus lib. 2. in Joan. cap. 57. & elatè in Act. Apoſtol. cap. 16. Ubi Paulus mulierem Lydiam in fluvio ſacro baptiſmate abluit. & Honorius Auguſtodunenſis in lib. de gemma animæ, refert Apoſtolos non ſolùm in fluviis, verùm etiam in fontibus, ac ſtagnis, ac lacubus, conſueviſſe baptiſmum miniſtrare, & Mediolani adhuc fons extat, quo Sanctus Barnabas Apoſtolus ad miniſtrandum baptiſmum uſus fuerat, quinimò ſi occaſio data fuiſſet etiam in publica via, & platea, homines baptizabantur, ut liquet ex Act. Apoſtol. cap. 8. ubi Eunuchus cum perveniret ad quandam aquam, per viam dixit Philippo: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* imò & in mari conſueviſſe etiam Apoſtolos baptiſmum miniſtrare, legitur in vita S. Apollinaris Epiſcopi Ravennatis. Unde baptiſteria tantùm cœperunt inſtitui, tempore Sancti Dionyſii, quæ conſuetudo poſtea ſtabilis, & firma perſeveravit in eccleſia, verùm hæc baptiſteria primum in privatis ædibus constructa fuerunt, ut habetur in vita S. Marcelli Papæ, ubi legimus Maximiano imperante Catpaſium anguſtum baptiſterium à beato Cyriaco dumi extructum

ftructum deleviffe, & in eodem loco Balneum fuffeciffe, quod fortaffis anfam dedit primis illis fidelibus conftruendi baptifteria extra urbem in occultis, abditisque locis, ut infciis Tyrannis homines baptizarentur, donec Imperatoe Conftantinus Magnus, in Suburbio conftrui baptifteria jufferit, ut referunt Socrates *Hiftor. Ecclef. lib. 1. cap. 26.* Sozomenus *lib. 2. cap. 32.* imò etiam intra urbem in monte Celio, & Damafus Papa de Sylveftro 1. hujus baptifterii Conftantiniaui narrans elegantiam ait: *Fontem Sanctum, ubi baptizatus eft Auguftus Conftantinus, ex lapide porphyretico*, quod etiam teftantur D. Auguftinus *de civit. Dei lib. 22. cap. 8.* Socrates *lib. 7. hiftor. Ecclef. cap. 4.* Gregorius Turonenfis *lib. 10. Hiftor. Francor. cap. 28.* Verùm in Galliis baptifteria tantùm cœperunt eleganter ædificari in Ecclefiis tempore Clodovei Regis, ut de illius baptifmate refert Gregorius Turonenfis, *lib. 2. hiftor. Francor.* Et S. Gregorius Magnus epift. 24. lib. 11. meminit baptifterii in Ecclefia conftructi, quamvis mos fuerit, ut baptifteria extra Ecclefiam conftruerentur ea de caufa, quia per baptifmum tantùm homines ingrederentur Ecclefiam, ad Sacrofancta myfteria recipienda, ideoque extra Ecclefiam confueverunt prifci fideles baptifteria conftruere, eò quia baptifmus fit janua; per quam homines ingrediontur io ecclefiam, meminit hujus ritus Sanctus Paulinus epift. 7. & Romæ, etiamnum extat baptifterium, ubi Conftantinus Magnus baptizatus fuit extra Bafilicam Lateranenfem, in loco à Bafilica illa fejuncto, fed crefcente poftea fidelium numero, & cum non adulti tantùm, fed etiam infantes baptizarentur, qui ob imbecillitatem ætatis, & injurias aëris, plurimum interdum paterentur detrimenti, ftatutum poftea fuit, tempore Clodovei Francorum Regis, ut baptifterio intra ecclefiam à parte finiftra ingredientium Ecclefiam conftruerentur, ut refert Gregorius Turonenfis de miraculis S. Martini lib. 2. cap. 21. & etiam in Concilio IV. Provinciali Mediolanenfi ftatutum fuit, ut baptifteria poffent conftrui in fingulis parochiis, eò quia Parochus fit proprius, & ordinarius Miniftee hujus Sacramenti, præter Epifcopos, ut habetur *in cap. Conftat. de confecrat. dift. 4.* & cap. *Perlectis dift. 25.* & docet D. Thomas 3 *part. quæft. 67. art. 4. ad 2,* Materia baptifterii fuit ex lapide præduro, & non fragili, feu bibulo, ne aqua penetraret, nec vas frangeretur, ut colligitur ex Concilio Ilerdenfi relato à Burcardo *lib. 4. cap. 13.* conftruebantur itidem baptifteria in loco eminente fupra bafim, vel columnam, cujus circuitus effet excavatus, ad quem patebat defcenfus, perinde ac ad fepulchrum aliquod, ut fignificaretur baptizatos fepeliri cum Chrifto, ut fcribit Apoftolus ad Roman. 6. *Confepulti enim fumus cum illo per baptifmum*, & ad Colof. 2. *Confepulti & in baptifmo, in quo & refurrexiftis.*

Per baptifmum induit baptizatus Chriftum, cujus paffio, & merita refunduntur in baptizatum; non enim folus fanguis, nec fola aqua de latere Salvatoris effluxit: fed utrumque, quia fanguine redimimur, & aqua abluimur, ideoque, ut à peccatis lavaremur aqua, cujus beneficio fordes corporis abftergimus, fanguini adnexa eft, ut ejus Societate virtutem, ac authoritatem affumeret etiam ad invifibiles peccatorum fordes abluendas, cooperante Sancto fpiritu, quatenus baptifmus nonnifi per merita Chrifti Jefu, ejusque paffionem maculas non folùm in parvulis peccati originalis, fed etiam in adultis fordes actualium abftergeret, qua ratione æquiparatur baptifmus mari rubro, per quod populus Hebraicus fugiens ex Ægypto falutem confecutus eft, ficco veftigio ejus finum trajiciens, cum Pharao, totusque ejus exercitus cum curribus & equitibus fubmerfus perierit; fugientes enim Ægyptum hujus fæculi baptifmus mundatos tranfmittit ad terram promiffionis, & peccata omnia five originale, five actualia cum Diabolo perfequente, mundique pompis, fubmergit, ut oftendit Rupertus Abbas de divinis officiis lib. 6. cap. 16. Chriftus ergo, ut aquam unà cum fuo fanguine effunderet fuper nos in baptifmo, ait Joan. cap. 3. *Nifi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu fancto, non poteft videre regnum Dei*, quapropter Chriftus verus Dei filius de propria fua perfona baptizanda non aqua, fed fanguine dixit apud Lucam cap. 12. *Baptifmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur.* Hinc plurimi Martyres nondum baptifmum aquæ confecuti tempore perfequentium Tyrannorum fuppliciis affecti pro Chrifto in proprio fanguine baptizari funt. Hinc enim Baptifmus fanguinis plurimum habet efficaciæ, cum Deus in eo excellentius operetur effectum per operis imitationem, adeo ut convenienter tria affignentur baptifmata, fluminis, flaminis & fanguinis, ut docet D. Thomas 3. part. quæft. 66. art. 12. quia bis tribus conformamur Chrifti paffioni, ideoque ultimi fupplent primum, quamvis non fint Sacramenta, fed tantùm habeant eundem effectum, ac Sacramentum baptifmi, & quem Deus poteft producere fine Sacramento, ut docet D. Thomas 3. part, quæft. 63. art. 11. Baptifmus tamen fluminis, feu aquæ conferebatur propriis in locis viris ac mulieribus, non quia plura effent baptifteria, fed ut uterque fexus diftinctum haberet locum; quia cum eodem tempore plures utriusque fexus peterent baptizari, quos veftibus nudari oporteret, temporum confuetudo exigebat, ut è certis lignis, hinc inde è terra exurgentibus, quafi duplicem fontem adeuntes integrâ verecundia baptizarentur, hujus confuetudinis meminit S. Cyrillus Jerofolymitanus in præfat. Catechef. ubi ipfos baptizandos monet, ut in fufcipiendo baptifmate viri cum viris, & mulieres cum mulieribus defcenderent ad fontem; in quo aqua imprimis confecrabatur admixto Chrifmate, quod non omni tempore fieri permitteretur, fed tantum in pervigiliis pafchatis, & pentecoftes, quibus in primitiva Ecclefia confueverat baptifmus adminiftrari, & hujus ritus meminit S. Cyprianus epift. 70. ubi ait: Oportet mundari, & fanctificari aquam prius à facerdote, ut poffit baptifmo fuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere. Hæc confecratio aquæ baptifmalis ab Apoftolis inftituta ad nos pervenit, & id poteft inferri ex conftitutionibus Apoftolicis Clementis Papæ lib. 7. cap. 43. ubi habetur; *Deinde venit ad aquam, benedicit, & glorificat Sacerdos Dominum Deum Omnipotentem*, & poftea referens verba benedictionis ait: Defcende de Cœlo & fanctifica aquam hanc, da ei gratiam, & virtutem, ut qui baptizatur fecundum mandatum Chrifti tui, cum eo crucifigatur, & commoriatur, & confepeliatur, & correfurgat, fic etiam teftatur Dionyfius Areopagita de Ecclefia: Hierarch. cap. de baptifmo. Ejusdem confecrationis meminit etiam S. Bafilius, quam itidem refert ad traditionem Apoftolicam lib. de Spiritu fancto cap. 27. & etiam in Capitularibus lib. 6. cap. 77. & refertur in cap. *in Sabbatho dift. 4. de confecrat.* ubi dicitur: In Sabbatho fancto pafchæ; vel Pentecoftes, fi quis velit aquam confecratam ad afperfionem

nem in domo sua recipere ante Chrysmatis infusionem recipiat. Nomen postea consueverat imponi baptizando, ut ostendatur baptizandum servituti Christi addici; siquidem nominis impositio signum est Dominii, quam ob causam cum vellet Deus docere Adam cum Principem, & Dominum asse omnium animantium, ad eum illa adduxit, quibus nomina imponeret. Hoc autem nomen imponi solet ex aliquo in Sanctorum Catalogo adscripto, ut nominis similitudine, qui baptizatur, virtutes etiam & sanctitatem imitetur, & qui baptismum suscepit, studeat Patronum suum imitari, ut cujus nomine gloriatur, etiam delectetur virtutibus, cumque precetur, ut advocatus sibi ad salutem esse velit apud Deum. Sacerdos à baptizando inquirit, quid ab Ecclesia petat, & Christianæ fidei doctrinam, quam debet in baptismo profiteri, instituit, & hæc actio vocatur catechismus, & pluribus constat interrogationibus, ad quas per se ipsum respondet baptizandus, si adulta fuerit ætate: quod si adhuc parvulus infans, pro illo respondet sponsor, seu patrinus, qui solemnem exhibet sponsionem, & hunc morem ex Christi Domini præcepto certum est emanâsse, cum jusserit Apostolos, ut baptizarent omnes Gentes Matth. 28. *Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis*; hujus ritus meminit S. Augustinus lib. de fide & operibus cap. 6. Post Catechismum subsequitur exorcismus, qui per agitur verbo, & ex sufflatione, ut Spiritus immundus procul abigatur à baptizando, ut per Sacerdotis ministerium Spiritui Sancto cedat fugiens Spiritus malignus; ait enim Augustinus serm. de Symbolo ad Catechumenos & etiam habetur in cap. Sicut nostis dist. 4. de consecrat. *Nam per peccatum in primo homine lapsi sumus, & in mortis hæreditatem omnes devenimus, Facti sumus humiles mortales impletis sumus timoribus, erroribus: hoc merito peccati & cum quo merito, & reatu nascitur omnis homo. Ideo sicut nostis, & parvuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, ut possideret homines, non ergo creatura Dei in infantibus exorcizatur, aut exsufflatur, sed ille, sub quo sunt omnes, qui cum peccato nascuntur, est enim princeps peccatorum.* Meminit frequenter D. Augustinus ejusdem ritûs in libris contra Pelagianos, ut usurpati ab universa ecclesia, ut probet, nos cum peccato originali nasci, & per baptismum de servitute Diaboli renasci ad gratiam Jesu Christi; quod etiam evincit lib. 1. de Nuptiis, & concupiscentia cap. 19. & lib. 2. cap. 29. vocat *antiquissimam ecclesiæ traditionem, quâ exorcizantur, & exsufflantur parvuli, ut in regnum Christi à potestate tenebrarum, hoc est diaboli, & Angelorum ejus, eruti transferantur.* Exorcismi etiam meminerunt Optatus Milevitanus lib. 4. contra Parmenianum Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 1. & plures alii SS. Patres.

Præterea baptizando obsignantur signo crucis Frons, oculi, pectus, aures, humeri; signatur frons, ad significandum quòd baptizatus det nomen Christo Crucifixo, cui inserviat, & in quo confidat, & quem palam etiam coram tyrannis confiteri non erubescat. Oculi signo crucis itidem obsignati indicant baptizandum præparari ad videndam claritatem Dei: Pectus, ut credat in eum, quia, ut loquitur Apostolus, *corde creditur ad justitiam.* Aures, ut eas aperiat ad audiendum verbum Dei, ac æternæ veritatis; Humeri, ut suscipiant jugum servitutis Christi: *tollite jugum meum super vos; jugum meum suave, & onus meum leve.* De hoc ritu disserit Rabbanus in Canone *Postea.* distinct. 4. de consecrat. relatus; ubi dicitur: *Postea signatur baptizandus signaculo Sanctæ crucis, tam in fronte, quàm in corde: Ut ab eo tempore ipse Apostata Diabolus in vase suo pristino suam interemptionis cognoscens signaculum, jam sibi deinceps illud sciat alienum.* Meminit etiam hujus ritus antiquissimi in ecclesia S. Dionysius lib. de Eccles. Hierarch. Alii volunt signo crucis obsignari iteratò baptizandum, ut intelligat, baptismum à Christi cruce, & passione totam suam vim, & efficaciam haurire; & ut discat baptizandus non in alio gloriari, nisi in cruce Domini nostri, & cum Apostolo dicat: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri JEsu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

Postea Sacerdos fusis precibus capiti baptizandi manum imponit: ut significet victimam esse Deo per baptismum consecrandam. Hujus ritûs meminit S. Augustinus lib. 2. de peccatorum merito, & remiss. cap. 26. ubi ait: *Catechumenos secundùm quendam modum suum per signum crucis, & orationem manus impositionis sanctificari.* Rursus sal benedictum gustandum porrigitur. Ut significetur sal sapientiæ, quo singulas suas operationes, & verba condiat, ne quidquam agat, quod virtutem non sapiat, & pietatem redoleat. Quod si sal præservat carnes à corruptione; ita baptizatus incorruptam servare innocentiam, Catechumenis sal benedictum gustandum datur, ut condimentum percipiant sapientiæ, & non decipiantur à sapore ei sapientia Christi, & ne ab inceptis virtutum exercitiis desistant retro accipientes, ut Uxor Loth, quæ cum liberaretur à Sodomis, ne malum exemplum eam corrumperet, facta est salis statua ad propriam condiendam insipientiam: quia, ut ait Christus: *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei:* Nares itidem baptizandi salivâ liniuntur, & statim ad baptismi fontem mittitur, ut sicut cæcus evangelicus, quem Dominus jusserat oculos luto illitos Siloë aquis abluere, lumen recuperavit; ita & aquæ baptismi ea est virtus, ut menti lumen afferat ad cœlestia, & divina percipienda. Meminit hujus ritûs S. Ambrosius lib. 1. *De his, qui mysteriis initiantur cap. 1. Aperite igitur nares, & bonum odorem vitæ æternæ inhalitum vobis munere Sacramentorum carpite, quod vobis signavimus, cum apertionis celebrantes mysterium diceremus, Epphata, quod est, adaperire: ut venturus unusquisque ad gratiam, quid interrogaretur, cognosceret; quid responderet, meminisse deberet. Hoc mysterium celebravit Christus in evangelio, sicut legimus, cum mutum curaret, & surdum,* cap. *Postea* dist. 4. *de consecratione* dicitur: *Saliva Salvatoris, & tactu significarè virtutem divinam per baptismum operari, ut catechumeno nares aperiantur ad accipiendum odorem notitiæ Dei, & cognitionis æternorum, & aures itidem ad audienda mandata Dei, ut observentur.* S. Carolus in suis instructionibus de Baptismo ait: Nares tangi saliva Sacerdotis, ut aperiantur ad discernendum bonum odorem à malo, sanam doctrinam à corrupta: & aures ad audiendum mandata Dei, ut doctrina, quæ de Altissimo fluxit, per ejus aures intret & ei suaviter oleat: Nares, & aures liniendas Sacerdotis salivâ in baptismo antiquissima fuit in ecclesia consuetudo, cujus meminit S. Gregorius lib. de Sacrament. ad catechizandos infantes, ubi sint Nares salivâ illiniri, quia statim divinæ cognitionis odor percipitur; & aures itidem sputo, ut paratas ac apertas ad mandata Dei habeamus, quæ audiamus, & exequamur, sal itidem ori inseritur Catechumeni, quia

quia, ut ait Origenes homil. 6. *Oportet, qua renascitur, sale saliri, & pannorum involucro colligari, ne dicatur ad eam, sale non salita, & pannis non eos colligata.* Rationem adfert S. Isidorus Hispal. lib. 2. de offic. cap. 90. inquiens: *Tales in mysteria Catechumenis dandos à patribus est institutum, ut eorum gustu condimentum sapientiæ percipiant.*

Moris iisdem fuit antiquitus, quo baptisteria ritibus consecrarentur, diversis à consacratione aquæ, ut liquet ex antiquo rituali titulo, *Ordo Romanus*, qui locus à fidelibus magna habebatur in veneratione, operantibus ab illo peccatorum remissionem, ut refert Gregorius Patriarcha Alexandrinus in vita S. Joan. Chrysostomi; &, qui loca illa prophanarent, quamvis involuntarie pœnas adigebantur gravissimas luere; ut de Copronymo Imperatore, & Vinceslao Bohemiæ rege referunt Historici. Qui suscipiebant baptismi candidatos, Compatres vocantur, ut etiam Sponsores, Patrini, Susceptores, Offerentes, ut habetur ex Constitutionibus Apostolicis Clementis lib. 3. cap. 16. & D. Dionysius Areopagita de eccles. Hierarch. cap. de Baptismo refert, quomodo baptizandus à susceptore duceretur ad Episcopum. Mos iste susceptorum suam in ecclesia traxit originem ab illo Evangelii: *Et adduxit eum ad Jesum.* Et Landulphus Carthusianus lib. 1. vitæ Christi cap. 24. in illa verba *& adduxit eum ad Jesum*, ait: *Ex hoc accepit Ecclesia, quod in Sacramento baptismi, ex Confirmationis utitur adducentibus, qui præsentent suscipientes Sacramentum, qui Patrini vocari solent.* Quin imo susceptores adhibebantur non solùm in baptismo infantium, sed etiam adultorum, ut habetur ex Consilio Nicæno c. 22. ibi: *Viri non teneant baptismo puellas, aut mulieres, neque mulieres teneant masculos: sed potius mulieres teneant puellas, et viri teneant masculos:* hoc idem habetur in Constit. Apostolicis lib. 3. cap. 16. Ratio erat, quia adultorum baptismus frequens erat, ac nudi de sancto lavacro admovebantur: quibus antiquatis, liberum postea fuit maribus fœminas tenere, ut & fœminas mares. Tempore Apostolorum baptismus quolibet die gentibus ad Christi fidem venientibus ministrabatur; Actor. 8. constat de Eunucho Candacis reginæ à Philippo baptizato, cum primùm ad quamdam devenerunt aquam, nullo habito respectu ad tempus, nec ad locum, num sacer, vel profanus esset: & Act. 10. D. Petrus Cornelium, & ingentem aliam turbam baptizavit, & D. Ambrosius cap. 4. in Epist. ad Ephes. explicans præcitata loca meminit ejusdem consuetudinis, sed non multo post mos alius invaluit, ut catechumeni extra tempus Paschatis, & Pentecostes non baptizarentur, ut scribit S. Leo Papa epist. 4. ad universos Siciliæ episcopos cap. 3. & docet id provenire ex Apostolica traditione quatenus Catechumeni deberent prius instrui de mysteriis Christianæ fidei juxta Præceptum Christi: *euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:* Non solùm adulti, verum etiam infantes baptizabantur, ut eleganter asserit D. Augustinus serm. 160. in Dominica in octavam Paschæ inquiens: *Illi pueri infantes parvuli, lactentes maternis uberibus inhærentes, & quantum in eis gratia conferebatur nescientes, ut ipsi videtis, & ipsi habent octavas hodie.* Urgente tamen necessitate omnibus licuit ministrare baptismum, ut refert D. Ambrosius cap. 4. epist. ad Ephes. Rursus munus baptizandi pertinuisse ad solum Episcopum, refert S. Ignatius epist. ad Smirnenses, ubi ait: *Non liceat* sine Episcopo baptizare; hujus muneris, meminit etiam Tertullianus lib. de baptis. c. 17. Sed cum certa baptizandi tempora non amplius observarentur, & Episcopis adaucta fuerunt onera, & curæ: in singulis oppidis certi fuerunt Sacerdotes designati, quibus totum baptizandi negotium devolutum est, à quo munere exercendo monachi arcerentur, ut constat cap. *plansit* 2. 16. quæst. 5. Baptismus verò à pueris collatus etiam per jocum ritu ecclesiæ, dummodo haberent intentionem id exequendi, quod ecclesia agit, validus habebatur, ac ratus, supplebantur tamen, quæ à Sacerdote consuaverant fieri, ut narrat Baronius anno 311. & ibi Spondanus n. 8. Baptismum parvulorum impugnârunt hæretici: sed perperam, cum Christus Matth. 19. dicat discipulis suis: *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere venire ad me. Talium est enim regnum cælorum*, quæ verba intelligenda esse de baptismo, cujus beneficio ad Christum, accedimus, Sancti Patres communiter edisserunt. Liquet itidem ex Constitut. Apostol. lib. 6. cap. 15. ubi dicitur: *Baptizate quoque parvulos vestros, & educate eos in præceptis Dei.* Neque inde sequitur parvulos baptizari sine fide, cujus non sunt capaces, siquidem in ipsis ipsum baptizari est credere, & actio ipsa fidei est professio, quamvis enim per se nondum sint capaces eliciendi actus fidei, supplet tamen pro ipsis mater, Ecclesia, & pro iisdem respondent Sponsores ad interrogata sacerdotis; etenim, etiam innocentes ab Herode interfecti non loquendo, sed moriendo confessi sunt, sicut enim parvulis illis mori fuit confiteri, ita & infantibus istis baptizari est ipsum credere, & ipsa actio fidei professio, unde Augustinus de peccatorum meritis cap. 27. ait: *Parvuli actu credunt partim re ipsa, dum baptizantur, & partim aliena fide.* Et serm. 10. de verbis Apostoli: *Accommodat mater Ecclesia infantibus aliorum pedes, ut veniant; aliorum cor, ut credant; aliorum linguas, ut confiteantur*, & lib. 1. contra secundam epistolam Pelagii cap. 22. perpendens argumentum Pelagii respondet: *In Ecclesia Salvatoris per alios parvuli credunt*, & epist. ad Dardanum: *Mirabile est, & tamen verum, quod in multis Deus non habitat, qui eum norunt, ut in Philosophis, de quibus Apostolus ait: Cum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, & contra in multis habitat, qui eum non norunt, ut in parvulis baptizatis.* Quinimò S. Hieronymus non excusat parentes Christianos à gravi noxa si negligant infantes baptizare, eò quia nondum contradicere didicerint.

Aliæ dicuntur cæremoniæ, quæ ipsum baptismum concomitantur; sacerdos enim Catechumenum perductum ad sacri baptismatis fontem, ter expressis verbis interrogat, an abrenuntiet Sathanæ, omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus, & tunc baptizandus, vel ejus nomine sponsor ad singulas interrogationes respondet: *Abrenuntio*, cujus ritus meminerunt antiqui Patres, præsertim S. Dionysius *lib. de Eccles. Hierarch. cap.* 11. Tertullianus *lib. de corona, militis cap.* 3. Qui etiam ait: *morem hunc in ecclesia derivari ex Apostolica traditione ait ipse, ut à baptismate ingrediar aquam adducturi: sed & aliquando priùs in Ecclesia sub Antistitis manu contestamur nos renuntiare diabolo, pompæ, & angelis ejus*, & lib. de spectaculis cap. 24. Pompam diaboli definit esse, quidquid Dei non est, vel Deo displicet, & spectacula publica, ait non esse Dei, ac illi displicere, eò quia ansam exhibeant spectatoribus se per peccata avertendi à Deo, ait ipse, *quod in Sacramento fidei ejuravimus, neque facto, neque dicto, neque visu, neque prospectu participare debemus*, & D. Basilius lib. de Spiritu sancto. cap. 27. Originem hujus

ritus

ritus refundit in traditionem Apostolicam. Non Deus à nobis exigit multa opera, quæ nonnisi plurimo labore exequi possimus, sed unica tantùm est voce nostra contentus, si ex animo eam profeteamus, estque, *abrenuntio tibi Sathana, & pompæ tuæ*, & de hac voce erimus in die judicii rationem reddituri, quapropter omni studio tenemur eam custodire, ut integrum tunc reddamus depositum, & S. Joannes Chrysostomus *homil.* 24. pompam Sathanicam vocat theatra Circensia, & omne peccatum, & dierum observationem, & præsagia. Eleganter S. Ambrosius lib. de his qui mysteriis initiantur cap. 3. ait: *Ingressus es regenerationis sacrarium, repete, quod interrogatus sis, recognosce, quid responderis, renuntiasti diabolo, & operibus ejus, mundo, & luxuriæ ejus, ac voluptatibus. Tenetur vox tua non in tumulo mortuorum, sed in libro viventium. Præsentibus Angelis locutus es. Non est fallere, non est negare, ingressus ut adversarium tuum cerneres, cui renuntiandum mox putares, ad orientem converteris, qui enim renuntiat diabolo, ad Christum convertitur, illum directa cernit obtutu.*

Post abrenuntiationem obsignantur sacro oleo à Sacerdote, describente figuram crucis, pectus, & humeri baptizandi, ut intelligamus eos, qui baptismo initiantur, Christi evadere athletas, inunguntur enim oleo, ne à tartari adversario prosternerentur, ac vinciantur, quapropter D. Ambrosius vocat suscipientes Baptismum, luctatores in hoc sæculo, moris enim fuit, ut luctantes oleo inungerentur, quo facilius manus adversarii fugerent. Præterea inunguntur oleo, ut significetur gratia Baptismi non nostris meritis, sed mero Christi beneficio, & gratuita misericordia hominibus donari, per oleum enim DEI gratia significatur, qua corroboramur contra Adversarios, & luctamur fortiores. Est etiam oleum, quædam species medicamenti, quo acerbitas vulnerum, & morbi mitescit, qua de causa Samaritanus infudit in vulnera proximi, quæ ei in via fuerunt inflicta semivivo relicto, oleum, & vinum, ut vulnera nostra, seu peccata per sacrum Baptismum non solùm curarentur, sed etiam totaliter delerentur. Inunguntur igitur humeri, quia dantur baptizandis vires ad Christi jugum faciliùs ferendum, quinimò inungitur etiam pectus, quia ibi latet cor, quo inde discant Christiani toto corde, voluntate, & animo Christi fidem servare, eámque propugnare; hinc cap. deinde dist. 4. de consecrat. habetur: *A sacerdote inungitur, ut sacrum baptisma cum fide accepta custodiatur. Ungitur tunc illius pectus de oleo sanctificato cum invocatione sanctæ Trinitatis, ne nulla reliquia latentis inimici in eo resideant, sed in fide sanctæ Trinitatis mens ejus confortetur. Ungitur & inter scapulas de eodem oleo, ut undique muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam roboretur.*

Rursus baptizandus de summis fidei capitibus, seu articulis symboli à Sacerdote interrogatus, si sit adultus, respondet per se ipsum, *Credo*. Sin verò parvulus, respondet pro ipso sponsor, seu patrinus, *Credo*. Hujus ritus meminit S. Ambrosius lib. de initiandis cap. 5. & lib. 2. de Sacramentis cap. 7. ubi ait: *Interrogatus es, credis in Deum Patrem omnipotentem: dixisti, credo, & mersisti: hoc est, sepultus es. Credis in Dominum nostrum JESUM Christum, & in crucem ejus? dixisti, credo, & mersisti, ideo & in Christo es consepultus. Tertiò interrogatus es, credis & in Spiritum Sanctum? dixisti credo, tertiò mersisti, ut multiplicem lapsum superioris ætatis absolveret trina confessio. Denique, ut vobis afferamus exemplum; Sanctus Apostolus Petrus, posteaquam in passione Domini lapsus videtur infirmitate conditionis humanæ, quia ter negaverat, postea, ut illum lapsum aboleret, ac solveret, tertiò interrogatus à Christo, si Christum amaret, tunc ille dicit: Tu nosti, Domine, quia amo te, tertiò dixit, ut tertiò absolveretur.* Meminit Ambrosius trinæ mersionis, quia sub initiis Ecclesiæ consuetudo inolevit, ut gentes ad Christum accedentes, per immersionem baptizarentur, non verò per infusionem vel aspersionem, idque quia Christus præcepit Apostolis Matth. 28. *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos*, ubi verbum *baptizo* significat *mergere*, ut explicat S. Chrysostomus homil. de fide in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum: *Omnibus mysteriis velut sigillum imponens Dominus, in tribus mersionibus aquæ unum Baptisma Discipulis suis tradidit, dicens: Euntes docete &c.* Rursus in cap. *Multi sunt. de consecrat. dist.* 4. dicitur: *Trina mersione sanctum baptisma unicuique tribuere.* Imo tunc adeo necessaria censebatur trina immersio, ut non defuerint ex Sanctis Patribus, qui dubitaverint, an Baptismus collatus per aspersionem vel infusionem validus esset, ac ratus etiam urgente necessitate, ut censuit Magnus apud S. Cyprianum Epist. 76. & quamvis in Actis Apostolorum cap. 2. S. Petrus dicatur baptizâsse uno die tria millia hominum, ex quo conjicitur eum ministrâsse baptismum per aspersionem, nihilominus plures Sancti Patres asserunt, diem illum fuisse æstivum, ac sufficisse, ut per immersionem potuerit Petrus tria millia hominum baptizare, non enim tempora Apostolorum omnes cæremoniæ, & solemnitates erant in usu, urgente enim necessitate, tametsi fuissent in usu, omitti potuerunt. Rursus moris etiam fuit, quo baptizandi recti, & stantes mergi consueverint, adeo ut totum hominis corpus mersum ac sepultum esset in aquis, & hæc consuetudo mergendi totum corpus in baptismo perseveravit usque ad Pontificatum S. Gregorii Magni, ut refert Pamelius in epistolam 76. S. Cypriani. Consuetudo enim leviter tantùm abluendi baptizandum cœpit in Ecclesia occidentali suam habere originem circa annum 875. eò quia parvuli vix nati non paterentur illam immersionem, & jam rarissimi essent adulti, qui Baptismum peterent, unde ob commodum parvulorum ritus mergendi in aquam totum corpus mutatus fuit in levem ablutionem, ne parvulus ullum pateretur in corpore detrimentum, dubitant tamen aliqui, an per unicam tantùm, vel per trinam immersionem gentes baptizarentur, & ex D. Gregorio epist. 45. ad Leandrum utroque modo ministrabatur Baptismus, qui validus ratusque habebatur, ut etiam colligitur ex Concilio Toletano IV. cap. 5. quamvis enim trina mersio ex Apostolica traditione diu in Ecclesia servaretur, ut notat Tertullianus de corona militum, & Dionysius Areopagita de Baptismo, quia tamen orta fuit quædam hæresis, qua tres naturæ divinæ in tribus personis ex præfata illa trina mersione asserebantur, ad hanc hæresim extinguendam consultius visum fuit Sancto Gregorio Magno, ut Baptismus per unicam tantùm mersionem administraretur, ut ex ejus Epistola 41. ad Leandrum constat, & refert etiam Strabo *de rebus Ecclesiast. cap.* 26. quinimò in singulis mersionibus nomen trium personarum proferebatur, ut testatur Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 26. Et hæc baptismalis mersio illa fiebat, ut signum crucis describeretur, quo nimirum significaretur à Christi morte, quæ in ligno crucis peracta fuit, humanæ redemptionis merita dimanâsse, unde Augustinus serm. 119. ad competentes ait:

Lanceaperforatum est latus Christi, & manavit pretium nostrum; ideo signo Christi signatur Baptismus, id est, aqua ubi tingimus. Quinimò consneverunt etiam nudi ad Baptismum accedere, ut notat S. Dionys. Areopagita de Ecclesiast. hierarch. cap. de Baptismo inquiens: *Cùm planè vestes ministri detraxerint, tunc Sacerdotes sacrum unctionis oleum offerunt*, cujus moris etiam meminit S. Ambrosius serm. 10, ubi ait: *Nudi accedimus ad lavacrum, ut nudi quoque, & expediti ad cœli januam properemus. Quam autem incongruum est, ut quem nudum mater genuit, nudum suscipit Ecclesia, dives velit intrare in cœlum?* Imò & ipsæ partes minus honestæ etiam vestibus caruerunt, ut colligitur ex Metaphraste in vita S. Sylvestri de Constantino Imperatore, ubi ait: *Hoc cùm audisset Imperator, & latus probrum carnis subjecisset oculis, & unctus fuisset sancto chrismate, ingressus est piscinam.* Hoc idem etiam notat Vice-comes Tract. de antiquis Baptismi ritibus lib. 4. cap. 10. Quòd autem adulti omnibus detractis vestibus baptizarentur, non solùm colligimus ex Metaphraste adferente exemplum Constantini Magni, sed etiam ex Surio, imò & Magnus Basilius detractis omnibus vestibus sacro Baptismate ablutus fuit, ut Amphilochius narrat in ejus vita. Quòd etiam infantes nudi baptizarentur, liquet ex ordine Romano cap. de Sabbatho sancto Paschæ, ubi legitur: Pontifex cùm ingreditur à fonte in sacrarium, & cùm vestiti fuerint infantes, confirmet eos, unde si infantes postea vestiti confirmabantur, jam in Baptismo nudi supponebantur, is enim vestitur, qui nudus erat. Quinimò ipsas mulieres nudas ad Baptismum accessisse, constat ex S. Chrysostomo Epist. ad Innocentium Papam, quæ in vita ipsius circumfertur scripta à Palladio; ubi dicitur mulieres, quæ intra Ecclesiam, ut baptizarentur, sese veste nudaverant, per idem tempus nudæ surgebant: neque sexus verecundiæ, neque honestati permittebantur præ pavore consulere. Imò etiam ipsi detenti in carceribus, nonnisi nudi Baptismum suscipiebant, tametsi timor persecutionis adesset, ut de Apruniano, cùm à Sisinio Diacono baptizatus est, ut legitur in vita S. Marcelli apud Surium. Præterea etiam infirmi, ac debiles, imò & luctantes, cùm propinqua morte nonnisi nudi permittebantur baptizari, ut de gestis S. Sebastiani habetur apud Surium, & S. Polycarpus noluit Tranquillinum baptizari, nisi detractis omnibus vestibus, tametsi chiragra, & podagra laboraret, ac dolorum acerbitate torqueretur. Baptizabantur autem sub primis Ecclesiæ temporibus nudi, ut Christi similitudinem, quantum humana imbecillitas patitur, exprimerent baptizandi, quia sicut Christus nudus baptizari voluit, & mortem subire in crucis patibulo sine vestibus, ita baptizandi, ut Christum induerent, vestes omnes exuebant: Hinc S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 2. mystag. ait: *Atque ita exuti eratis nudi, imitantes, & in hoc eum, qui in cruce nudatus fuerat, Christum.* Præterea placuit ad Baptismum nudos accedere, seu eodem habitu, quo Adam ante peccatum fuit, ex Cyrillo catechef. 2. *O rem admirabilem? nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat: revera enim in hoc Adam ferebatis exemplum, qui nudus in paradiso fuit, & tamen nullo afficiebatur pudore.* Cæterum perseveravit hæc consuetudo baptizandi nudos, quamdiu innocentia viguit, nec malitia prævaluit, cùm autem hæc augeretur ad declinanda pericula peccatorum, cessavit ritus iste, & accedentes ad Fidem foris induti candidis vestibus, baptizari cœperunt, præsertim in occidente. In oriente autem ritus texuntur diversi, & quia Græci non attribuunt actum Baptismi Ministris ad evitandum errorem antiquorum, qui virtutem Baptismi Ministris baptizantibus tribuebant, asserentes: Ego sum Pauli, ego sum Cephæ, & ideo dicunt; *Baptizetur servus Christi N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen*, in qua forma, quia exprimitur actus exercitus per Ministrum cum invocatione trium personarum Sanctissimæ Trinitatis, eorum Baptismus validus habetur, & ratus.

Absoluto Baptismo, qui baptizavit, summum verticem baptizati chrismate ungit, ut descensio Spiritûs S. significetur super ipsum ad habitationem consecrandam Deo, baptizati enim per gratiam sanctificantem fiunt templa, in quibus Deus inhabitat, & ideo Spiritus S. dicitur in illo descendere. Et rursus tanquam membra conjunguntur corporis Christi, adeo ut, cùm primùm homo est baptizatus, fit membrum conjunctum Christi capiti, ejusque corpori insitum, quo pacto fit particeps regni Christi, & à Christo Christianus vocatur, ut ait Rabanus *lib. de Instit. Clericor. cap. 28.* & habetur *in cap. postquam. dist. C. de consecrat.* Christus enim à chrismate nuncupatur, significat enim Christus perinde ac unctus. Propterea ait David: *Unxit te Deus oleo lætitiæ præ consortibus ejus, son Spiritu Sancto, & omni plenitudine divinitatis, quæ corporaliter in illo inhabitat* (Ut loquitur Apostolus) seu substantialiter. Linitur baptizati caput chrismate, quia *oculi sapientis in capite ejus*, ut habetur Ecclesiast. 2. quia friget sine gratia, sed ubi sapientia acceperit gratiam, tunc opus ejus incipit esse perfectum. Et Innocentius III. in *cap. Cùm venisset. Extra de sacra unctione* rationem assignat, cur fiat hæc unctio in capite, nimirum *ut sit paratus omni petenti de fide reddere rationem*, & *in cap. Nullus dist. 4. de consecrat.* habetur: *Nullus Ministrorum, qui baptizandi recipit officium, sine chrismate usquam debet progredi, quia inter nos placuit, semper in baptismate chrismari.* Et hunc ritum fuisse institutum à S. Sylvestro Papa referunt plures, præsertim Amalarius *lib. 1. de Ecclesiast. offic. cap. 27.* Walafridus Strabo *lib. 1. de rebus Ecclesiast. cap. 26.* S. Isidorus *lib. 2. de Eccles. offic. cap. 26.* Et plures alii, qui hujus ritus meminerunt, cæterum chrismate unguntur baptizati in vertice, ut cognoscant, se promotos in regium genus, & sacerdotale, ut S. Petrus innuit epistol. 1. cap. 2. inquiens: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta.* Est etiam alia ratio, quam adfert Yvo Carnotensis serm. 4. de Sacramentis dedicationis, ubi ait: Christianos illitos in capite chrismate post baptismum esse, ut charitas, quæ per Spiritum S. datur, semper abundet in corde secundùm verbum illud Sapient. *Oleum de capite tuo nunquam deficiat.* Per unctionem olei significatur etiam debere baptizatos implere, quod Christus in Evangelio jubet, Matth. v. 16. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*, & Luc. 13. v. 35. *Sint lumbi vestri succincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*, hoc est, ut sit munditia castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. Præterea per oleum, quo alitur lumen, *charitas præfiguratur, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Datur autem Spiritus Sanctus nobis, quando aquis abluimur baptismi, quia tunc præterita peccata nobis remittuntur. Sacris tamen Canonibus vetitum est, ne chrisma vetus ad unctionem baptismalem adhibeatur, sed novum adhiberi jubetur, quod ipso anni Parochi à proprio Episcopo per se ipsos vel compresbyteros petierint, & acceperint, ut habetur in *cap. si quis ex Concilio*

Lugdu-

Lugdunensi, & cap. Presbyteri ex Concilio Valentini dist. 4. de consecrat.

Moris itidem fuit, ut nomina baptizandorum recitarentur à Clericis ex ordine, quo quisque suum nomen detulerat, S. Dionysius Areopagita de Baptismo ait: *Virum ad se portari jubet; cumque Sacerdos aliquid ex tabula prælegerit, & eum, & sponsorem citat, hic quidem ad aquam à sponsoribus ducitur ad Hierarchæ manus ab eis manuductus, Hierarcha autem in loco superiori stans ter quidem illum demergit;* ex quo etiam deducitur, quòd Catechumenus manu ducebatur ad Episcopum, & Baptismo populus intererat, & Clerus. ut habetur in ordine Roman. de Sabbatho sancto adstante omni Clero, & populo in circuitu fontis. Refert etiam Albinus varias orationes, & lectiones, quæ cum Psalmis recitabantur in Baptismo ministrando, Quo absoluto statim Minister baptizatis oscula figebat, ut refert S. Cyprianus epist. 59. ad Fid. Episc. ubi significat hanc consuetudinem osculandi extendi non solùm ad adultos, verùm etiam ad infantes, imò subdit, quòd oscula cum amplexu, & in imo pede figerentur, & ex prædicto osculo innuebatur pax, & gratia, quam baptizatus cum Christo inibat, & Ecclesia. Rursus ex dicto osculo etiam significabatur cognatio spiritualis, quæ à ministro cum iis, qui abluuntur, contrahitur, ut notat Tertullianus *de velandis virginibus, & cap. 6. Apologet.* vel saltem pertinuit osculum illud ad vulgatum salutandi ritum, quo Judas Christum etiam osculo salutavit, & Actor. 2. Christiani Paulum fuerunt osculari ob consuetudinem illius temporis.

Rursus Minister baptizatum in manus dabat susceptori. A quo sinistro brachio vultum ipse adhibitis linteis abstergeret, & Albinus de divinis offic. cap. 39. de Sabbatho sancto Paschæ ait: *Ut autem surrexit à fonte, suscipiatur ab ipso, à quo suscipiendus est.* Et paulò post: *Sunt parati, qui eos suscepturi sunt cum linteis in manibus suis, deinde accipiunt eos à Pontifice, vel clericis, qui eos baptizaverunt. Adstabant itidem novis Christianis, qui peccatorum indulgentiam adgratularentur*, cujus ritus etiam meminit S. Hieronymus lib. 3. adversus Pelagianos inquiens: *De baptismatis fonte surgentes, & regenerati per Dominum Salvatorem impleto illo, quod descriptum est, beati quorum remissæ sunt iniquitates, statim in prima communione corporis dicunt, & dimitte nobis debita nostra*, & Nicetas in sanctum Baptismum ait: *Quid post Baptismum ante Altare collocaris, futura vitæ gloriam & propinquitatem apud Deum indicas psalmodia latum, & festivum illius sæculi bonum.* Hisce absolutis precibus Sacerdos baptizatum veste candida induebat, inquiens: *Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri JESU Christi, ut habeas vitam æternam.* Nunc verò infantibus, qui vestitu non utuntur, sudariolum, seu chrismale datur in Symbolum Christianæ libertatis, quam per Baptismum consequitur baptizatus, qui eripitur è servitute diaboli, & gloriosæ resurrectionis, ad quam homines per Baptismum regenerantur, quia, ut ait Tertullianus lib. de Baptismo, dum Sacramentum impenditur corpori, corpus consecratur immortalitati. Erat etiam symbolum vestis illa alba innocentiæ, & integritatis post Baptismum servandæ, contra illud Apostoli ad Rom. 6. *In novitate vitæ ambulemus*, & demum signum erat internæ lætitiæ, & gaudii spiritus, quia sicut nigra vestis signum est tristitiæ, ita candida signum est lætitiæ, & de hoc ritu ait D. Ambrosius lib. de initiandis cap. 7. *Accepistis candida vestimenta, ut esset indicium, quod exueris involucrum peccatorum, & indueris innocentiæ casta velamina.* Hujus moris etiam meminit Lactantius de Resurrectione Domini inquiens: *Candidus egreditur, nitidior exercitus, undis fulgentes animas vestis candida signat, & grege de niveo gaudia Pastor habet.* Forma vetus dandæ vestis albæ eadem semper fuit, qua nunc utimur, scilicet: *Accipe vestem candidam, & immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam, amen.* Materia vestis candidæ ex lino constabat. S. Hieronymus epist. 128. ad Fabiolam ait: *Præcepta Dei lavandi sumus, & cùm parati ad indumentum Christi tunicas pelliceas deposuerimus, nunc induemur veste nivea, nihil in se mortis habente; sed tota candida, ut de Baptismo consurgentes cingamus lumbos veritate.* Vestis autem hæc alba non laxa, sed arcta erat, & cingulo constricta, qua totum corpus operiebatur, ut indicat Tertullianus *de Idololatria cap. 18. cap. 3.* & Fortunatus *lib. 1. de Eccles. offic. cap. 27.* inquiens: quam ablutionem significant albæ vestes in baptismate per totum corpus: & hæc alba vestis plerumque à baptizatis deponebatur octavo die, quapropter D. Augustinus serm. 157. de Dominica in octava Paschæ ait: *Paschalis solemnitas hodierna festivitate concluditur, & ideo hodie quoque Neophytorum habitus commutatur; ita tamen ut candor, qui ex habitu deponitur, semper in corde teneatur.*

Mysticum & sacrum velamen dabatur baptizatis, & Albinus de divinis offic. cap. de Sabbatho sancto ait: *Albis induuntur vestimentis propter gratiam regenerationis, tunc sacro chrismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, ut intelligat se diadema regni, & sacerdotii dignitatem portare.* Ex quo conjicitur mysticum velamen distingui à veste candida, ut etiam quod illud diadema regni, & sacerdotii dignitatem denotat. Fuit etiam velamen inventum ad conservandum chrisma, ut declaravit Concilium Belluacense cap. 121. ibi: *Si quis voluerit chrismate pannum iterum linire, & super alium Baptismum mittere, non est absurdum.* Præterea filum rubeum in mystico velamine insutum erat, ut Christi passionem indicaret, à qua omnis abluendi vis in Baptismum derivatur: & hoc velamen itidem octavo die deponebatur ex D. Augustino serm. 160. in Dominica octava Paschæ hæc habentur: Hodie octavæ dicuntur infantium, revelata sunt capita eorum, quod est indicium libertatis, Ritus velaminis hujus perseveravit usque ad tempora Yvonis Carnotensis, seu usque ad annum 1090. & postea Gossipio uti cœperunt, quo chrisma abstergeretur. Calcei itidem post Baptismum dabantur, & ratio affertur à Ruperto Abbate lib. 7. cap. 1. ubi ait: *Calceamenta namque de mortuis animalibus fiunt, & hæc manifesta dominicæ mortis insignia sunt*, & S. Gregorius expendens illud Christi ad Discipulos, *Calceamenta habebitis in pedibus* ait: *Calceamenta in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire.* Decem itidem siliquæ olim dabantur baptizato à Pontifice, ut refert Albinus de divinis offic. cap. de Sabbatho sancto, ubi ait: *Postquam autem vestiti fuerint, deportabantur ante Pontificem ad confirmandum, quibus dat singulis stolam candidam chrismalem, & decem siliquas, & sic vestiuntur.* Hæc autem siliqua erat pecunia minimi valoris, quæ forsan à Pontifice dabatur, ut tolleretur ea macula, quòd Christiani res divinas venales haberent.

Præterea etiam cereus ardens baptizato, seu sponsoribus illum tenentibus traditur in manum, quo significatur baptizatos exercitio virtutum debere splendescere, juxta illud Apostoli ad Ephel. 5.

Eratis

Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, ut filii lucis ambulate, fructus enim lucis est in omni bonitate, & justitia, & veritate probantes, quid sit beneplacitum, & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum. Magis autem redarguite; significatur etiam baptizatos implere debere, quod Christus in Evangelio jubet Matth. 5. v. 16. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Et Luc. 12. v. 35. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*, nimirum ut sit munditia castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. S. Cyrillus Jerosolymitanus, Catechef. 1. Mystae. ait: *Qui fidei lampades nuper accendistis, nunc non extinctas easdem manu tenendo custodite*; & Yvo Carnotensis serm. de Sacrament. Neophit. *Ad ultimum datur cereus ardens in manu baptizati, quatenus implere doceatur illud Evangelii: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videantur opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum.* Cereus igitur accensus dabatur, ut virtutum exercitiis, & exemplo bonorum operum aliis prælucerent, ut etiam notavit Hugo Victorinus cap. 20. significavit itidem cereus accensus, animam baptizati nuptias cum Christo contrahere, propterea erat instar nuptialis facis, eratque symbolum conjunctionis animæ, velut immaculatæ, cum Christo sponso, juxta illud Apostoli 2. ad Corinth. 11. *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.* Quapropter debent Christiani omne impendere studium, ut oleum spirituale seu charitas semper adsit in cordibus nostris, & nunquam deficiat, ac lampas nostra splendeat, seu vita nitore virtutum clarescat, ut veniente sponso tempore mortis nostræ ingrediamur cum ipso ad nuptias æternæ felicitatis; applicans enim S. Carolus hunc cereum ardentem ait: Per ipsum significari tres virtutes Theologicas, quæ in ipso infunduntur, Fidem in lumine, charitatem in calore, spem in cerei recta altitudine, quæ sursum ascendit, ut spes nostra in cœlum semper erigatur: Sicut enim in Baptismo fit nobis communicatio veræ lucis, quæ Christus est, & depulsio tenebrarum, quam ob causam Baptismus dicitur à Sanctis Patribus, Sacramentum illuminationis, ut etiam baptizati vocantur illuminati, vel cereo ardente significatur etiam pura intentio, qua baptizati omnia sua opera debent exercere, ut illi soli placeant, cui se probaverunt, ut qui scrutatur Jerusalem in lucernis, opera nostra bona esse, deprehendat. De hoc lumine dixit Christus in Evangelio, Luc. 11. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: sin autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint, si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Per oculum simplicem recta intentio intelligitur, ut & per corpus opera nostra, si igitur intentio pura, & recta fuerit, opera itidem secundùm se bona omni ex parte lucida erunt: secus si intentio prava, opera itidem obscura, & tenebrosa erunt. Sin verò aliqua ex parte intẽtio minus recta fuerit opera aliqua etiã ex parte sunt tenebris infuscata. Duo autem requiruntur ad rectam intentionem, res, & causa, scilicet quid intendas, & propter quid, ut asserit S. Bernardus serm, 40. in Cant. ubi ait: *Et ex his duobus animæ decor, vel deformitas judicatur: ut anima, quæ ambo ista recta, atque pudica habuerit, meritò veracitérque dicatur: pulchræ sunt genæ tuæ, sicut turturis.* Quid per animæ faciem intelligimus, quàm mentis intentionem, ex qua rectitudo operis, perinde ac ex facie pulchritudo corporis, æstimatur. Duæ autem in facie sunt genæ significantes objectum quod intenditur, & finem, ob quem intenditur. Anima igitur, quæ horum altera caruerit, de illa dici non potest: pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, quia ex parte deformis est, quatenus à sua turpitudine deformatur, ergo intendere non in Deum, sed in sæculum sæcularis animæ est, nec ullam prorsus genarum speciosam habentis, quia tunc tota facies terrenis sordibus fœdatur. Tunc autem venustas faciei invehitur, cùm intentio in solum Deum dirigitur, à quo solo est omnis venustas, omniaque pulchritudo, & tunc anima fit Dei sponsa, quæ meritò singulari prærogativa audiat à suo sponso: pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis. Pax tandem à Ministro baptizatis dabatur, adeo ut fuerit consuetudo, qua post Baptismum pax nuntiaretur, qui mos postea cessavit, quando propagatores per totum orbem fidei signa communionis præbere non amplius necesse fuit.

Nunc verò Parochi baptizatorum nomina, ut etiam parentum, & susceptorum cum nota diei, & anni in librum specialem baptizatorum scribunt, sive baptizati fuerint in Ecclesia cum solemnitate cæremoniarum, sive domi ob necessitatis angustias, ut decrevit etiam in Concilio Mediolanensi IV. S. Carolus, imò convenit etiam Parocho per brevem aliquem sermonem habere post Baptismum ministratum ad circumstantes, quibus ostendat obligationem, quam Christiani contraxerunt in Baptismo abrenuntiandi mundi pompis, & diabolo, ejúsque suggestionibus, & exercendi virtutes, quibus ornentur, quia tunc adstantes memoria recolunt, quæ & ipsi promiserunt, cùm lustrali fuerunt abluti aqua Baptismi. Debent itidem & Parochi sponsores admonere, ac docere, quæ sint officii eorum partes, quas pro susceptionis, fidejussionisque munere tenentur præstare, ut nimirum infanti semper sollicitudinem veræ charitatis impendant, ac curent, ut instituatur rudimentis Christianæ doctrinæ, & virtutes excolant, & præsertim castitatem custodiant, à perjurio, maledicto, & mendacio linguam cohibeant, à turpibus, obscœnisque colloquiis prorsus abstineant, ambitione non intumescant, superbiâ non efferantur, Invidia non dilacerentur, iracundiâ non se permittant accendi, nec odium in corde nutriant, adeo ut sicut Christiano nomine gloriantur, ita & operibus Christianis præfulgeant. Decet itidem Parochum monere sponsores de cognatione spirituali, quam cum baptizato, illiúsque Patre, & matre contraxerunt, quæ cognatio etiam intercedit inter baptizatum, & baptizantem, & patrem, & matrem ejusdem, quapropter etiam eos monere debet, ut mutuis sanctæ charitatis officiis prosequantur. Monere itidem debet, ut puerpera quàm primùm pedem à partu effert, & domo exit, Ecclesiam Parochialem adeat, ubi benedictionem accipiat. Caveat autem, ne eam ob causam Parochus puerperæ domum ingrediatur, quamvis ipsa adversa laboret valetudine, ut etiam abstineat à comessationibus & conviviis post administratum Baptismum etiam domi parentum infantis baptizati. Olim in primitiva Ecclesia baptizati statim confirmabantur, ut refert Clemens I. Epist. 4. ubi ait: *Omnibus ergo festinandum sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo. Cùm autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformis Spiritus gratia ab Episcopo confirmatur.*

LIBER SEXTUS.

DE

Sacramento Confirmationis.

QUamvis per Baptismum regeneremur DEO, exuamus veterem hominem, & induamus novum per Spiritum Sanctum, qui nos regenerat in novam creaturam, deleantúrque propterea omnia peccata, non solum originale, sed etiam actualia; adeo ut si quis post susceptum Baptismum statim decederet, æternæ fieret gloriæ particeps; adeo ut solus Baptismus sufficiat ad assecutionem æternæ salutis. Nihilominus quia post perceptum Baptismi lavacrum, ac veluti trajectum maris rubri, cujus fluctibus naufragi, ac submersi perierunt Pharaonis persequentes exercitus, seu deleta sunt omnia peccata; quia adhuc longum nobis superest iter per desertum hujus vitæ, ubi pugnare debemus cum triplici hoste, scilicet mundo, carne, & Dæmone, ideo adhuc indigemus corroborari virium incremento, quò hostium assultibus obsistamus, & de prostratis inimicis gloriosiorem referamus triumphum. Hinc si per Baptismum renascimur spiritualiter, ut ait Eugenius IV. in decreto ad Armenos, Confirmatio nos magis firmat in gratia suscepta per Baptismum, & firmiores efficimur in fide, ut asserit idem Eugenius: ***Per Confirmationem roboramur in fide, quia augemur in gratia.*** Hinc Melchiades Papa epist. ad Episcopos Hispaniæ scribit: ***Spiritus Sanctus, qui super aquas Baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam. In Baptismo regeneramur ad vitam: post Baptismum confirmamur ad pugnam: In Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur.***

CAPUT I.

An Confirmatio sit verum & proprium Sacramentum novæ legis.

NEgant Calvinus, & Lutherus, Confirmationem esse Sacramentum legis evangelicæ. Vult Calvinus eum suis Sectariis, Confirmationem esse tantùm quamdam ratificationem illius fidei, quam per Baptismi susceptionem fuerunt professi parvuli, non quidem per se, cum nondum fuerint capaces, sed per sponsores, seu patrinos: hinc cum perveniunt ad adultiorem ætatem, eamdem per se ipsos ratificant. Finxit Calvinus quod sub initiis Ecclesiæ, qui infantes baptizati erant, cum jam adulti essent, ad Episcopum adducerentur, ut fidem Christianam, quam in Baptismo susceperunt, confirmarent, ex quo asserit, originem duxisse Confirmationem, quam propterea inficiatur, esse Sacramentum novæ legis, sed tantum ritum quemdam, qui servatur in Ecclesia. Lutherus itidem asserit, Confirmationem nil aliud esse, quam meram Baptismi cæremoniam, non verò Sacramentum, quos errores damnant Sancti Patres, & Concilia, præsertim Tridentinum sess. 7. can. 7. de Sacramentis in genere, & can. 1. de Confirmatione. Multis nominibus à Sanctis Patribus donatur hoc Sacramentum, quorum quædam à materia sumuntur, quæ est manuum impositio, & Chrisma, qua ratione à D. Augustino lib. 3. de Baptismo contra Donatistas cap. 16. & pluribus aliis Sanctis Patribus Confirmationis Sacramentum vocatur *manuum impositio.* A S. Dionysio lib. de Ecclesiast. Hierarchia *unguenti mysterium*; à Theodoreto comment. in cap. 1. Cantic. *Chrisma spiritualis unguenti.* Iterum à D. Augustino lib. 2. contra literas Petiliani cap. 106. *Sacramentum Chrismatis*; à S. Leone Papa serm. 4. de Nativit. Domini *Chrisma salutis*; à Concilio Laodiceno can. 7. *Chrisma supercæleste*; à S. Cornelio Papa *Sigillum, quo accipitur Spiritus Sanctus.* Ab effectu, quem producit, vocatur à Sanctis Patribus Confirmatio, quia confirmat, & corroborat in gratia suscepta per Baptismum, quapropter docent Sancti Patres, esse veluti quoddam complementum Baptismi, non quia sine Confirmatione Baptismus non sit completum, ac perfectum Sacramentum, sed quia, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 72. *art.* 7. *ad* 2. datur ad augmentum gratiæ, quapropter primam gratiam regenerativam per Baptismum collatam perficit, & complet: sicut enim in materialibus augmentum vitæ corporalis pertinet ad perfectum, & completum statum viventis, sine quo vivens est, quidem in sua specie completum, nondum tamen perfectum viventis statum obtinet: perinde baptizatus est quidem perfectè in Christo regeneratus, & in novum hominem secundùm Deum creatus, nondum tamen obtinet perfectum statum creaturæ spiritualis, quia sine confirmatione nondum habet gratiam confirmantem, & corro-

corroborantem, ut scribit Melchiades Papa ad Episcopos Hispaniarum, inquiens: *Confirmatio armat, & instruit ad agones hujus mundi, & prælia.*

Asserendum est ritum illum, qui in Ecclesia Catholica confirmatio vocatur, esse verum Sacramentum novæ legis, & est certum dogma de fide declaratum in Concilio Tridentino in decreto unionis, & in Tridentino *sess. 7. can. 1. de Sacramentis in genere, & can. 1. de Confirmatione.* Ratio itidem est manifesta, & petitur de ipsa definitione Sacramenti, est siquidem signum visibile constans ex rebus & verbis operationum gratiæ sanctificantis, neque quidaliud requiritur ad veram, & propriam essentiam Sacramenti novæ legis: Confirmatio autem est signum sensibile constans ex rebus & verbis, scilicet impositione manuum, & chrismatione junctis orationi, estque perpetuum, & gratiæ sanctificantis operatorium, ergo est verum, ac proprium Sacramentum novæ legis. Minor evincitur ex traditione Apostolica derivata in Ecclesiam, ut communiter docent Sancti Patres, etenim Tertullianus lib. de Baptismo cap. 7. ait: *Exinde egressi de lavacro perungimur juxta morem Ecclesiæ benedicta unctione*; & de illius effectu subdit: *In nobis carnaliter currit unctio, sed spiritualiter proficit: quomodo & ipsius Baptismi carnalis actus, quia in aquam mergimur, spiritualis effectus, quia delictis liberamur. Dehinc manus imponitur per benedictionem advocans, & invitans Spiritum Sanctum.* De quo nonnullis interjectis subdit: *Tunc ille Sanctissimus Spiritus super emundata & benedicta corpora libens à Patre discendit super Baptismi aquas, tanquam pristinam sedem recognoscens conquiescit: columba figura delapsus in Dominum, ut natura Spiritus Sancti declararetur per animal simplicitatis, & innocentia.* Et infra addit: *Quemadmodum post aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata est, post Baptismum, ut ita dixerim, mundi pacem cœlestis iræ præco columba terris annuntiavit, demissa ex Arca, & cum olea reversa, eademque dispositione spiritualis effectus terra, id est, carnis nostræ emergenti de lavacro post vetera delicta columba Spiritus S. advolat, pacem Dei adferens emissa de cœlis, ubi Ecclesia est Arca figurata:* Asserit Tertullianus, moris fuisse ab initio Ecclesiæ, ut manus imponerentur super baptizatos ad profectum spiritualem, & infusionem Spiritus Sancti, & licet statim post Baptismum illa manus impositio advocans Spiritum Sanctum fieri consueverit, inde non sequitur, confirmationem non esse distinctum Sacramentum à Baptismo, quia sub illis primitivæ Ecclesiæ initiis etiam post susceptum Baptismum statim Eucharistia parvulis baptizatis porrigebatur, ex quo non sequitur, Eucharistiam non distingui à Baptismo, confirmatio igitur, quamvis fieret statim post susceptum Baptismum, adhuc erat signum diversum sensibile constans ex diversis rebus, & verbis, quibus erat operatorium gratiæ sanctificantis, consequenter habuit diversam essentiam Sacramenti, & est distinctum à Baptismo. Præterea quia confirmationi Tertullianus alios tribuit effectus, qui Baptismo non conveniunt, unde ipse non censuit, ut putant Sectarii, confirmationem esse in Ecclesia puram cæremoniam Baptismi, sed distinctum Sacramentum. Etenim lib. de resurrectione carnis cap. 8. ait: *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur, caro signatur, ut anima muniatur, caro manus impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur. Caro corpore, & sanguine Christi vescitur, ut anima de DEO saginetur.*

Ex Scripturis etiam evincitur Actor. 8. ubi narratur, Petrum & Joannem fuisse missos ad Samaritanos jam baptizatos, ut Spiritum Sanctum illis conferrent: *Cum audissent Apostoli, qui erant Hierosolymis, quod recepisset Samaria verbum DEI, miserunt ad eos Petrum, & Joannem, qui, cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum, nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantùm fuerunt in nomine Domini JESU. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Ex quo evidenter infertur, illam manuum impositionem ab Apostolis derivâsse in Ecclesiam, & Sacramentum confirmationis situm esse in illa manuum impositione, per quam dicuntur Apostoli Spiritum Sanctum contulisse baptizatis, & sicut illa manuum impositio distinguitur à collatione Baptismi consistentis in ablutione, & prolatione verborum facta à Ministro, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.: sequitur esse Sacramentum distinctum ab ipso Baptismo. Præterea quia Actorum 8. illi dicuntur fuisse baptizati, qui tamen nondum Spiritum Sanctum acceperunt, eò quia nondum super illos impositio manuum Apostolorum facta fuerat: ex quo etiam infertur, quòd tametsi gentes potuerint ab aliis baptizari, non tamen poterant ab aliis confirmari, adeo ut necessum fuerit, mitti aliquos ex Apostolis, quia ipsis solùm potestas inerat ministrandi hoc Sacramentum, quia ut infra videbimus. Minister ordinarius hujus Sacramenti est Episcopus; & soli Apostoli tunc Episcopi erant, ex quibus clarè deducitur, quod confirmatio sit verum Sacramentum distinctum à Baptismo.

Neque urget, quod respondent Hæretici, ad verum Sacramentum requiri divinam promissionem de gratia conferenda, & circa confirmationem nullam haberi promissionem, consequenter non esse verum Sacramentum, sed tantùm puram cæremoniam, qua Apostoli baptizatos commendabant, & offerebant DEO, cui pro iisdem preces fundebant. Non contra est, quia si illa manuum impositio fuisset tantùm quædam cæremonia Baptismi suscepti, potuisset fieri à quolibet, à quo ministratur Baptismus, hoc autem adversatur scripturis, quia Actorum 8. Philippus Diaconus baptizat, nec tamen imponit manum super baptizatos, sed soli Apostoli dicuntur venisse ad hoc præstandum. Præterea quia si manuum hæc impositio fuisset tantùm quædam oblatio, & commendatio, seu oratio pro iis, qui susceperant Sacramentum Baptismi, non fuisset opus, ut Apostoli Jerosolymis proficiscerentur in Samariam, quia potuissent orare pro absentibus, eosque DEO offerre, & commendare. Præterea quia, si nulla esset scriptura, quæ manifestè significaret hanc promissionem de gratia conferenda in confirmatione, adhuc sufficeret consensus universalis Ecclesiæ in hanc partem, ut rectè ostendit D. Hieronymus adversus Luciferianos. Sufficit enim ipsum exemplum Apostolorum, non enim potuit expressius quid aliud hanc Dei promissionem de gratia confirmatis danda significare, quam quod ab ipsis Apostolis peractum est, per quorum manuum impositionem conferebatur statim Spiritus S. non enim poterant Apostoli propria authoritate absque ulla Dei promissione facta conferre Spiritum Sanctum, proinde illa Spiritus Sancti visibilis donatio evidenter supponebat divinam promissionem de danda gratia confirmatis. Præterea falsum est, hanc divinam promissionem de

gratiā conferendā confirmandis non constare ex sacris scripturis, quia omnia loca, quibus Christus promittit, se daturum Spiritum Sanctum, probant hanc Dei promissionem Actor. 1. *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos, & eritis mihi testes.* Rursus Actor. 19. constat, Apostolos usurpâsse certam, ac stabilem cæremoniam, in qua daretur fidelibus antea baptizatis Spiritus Sanctus: dicitur enim, cum vidisset Simon, quod per impositionem manuum Apostolorum daretur Spiritus Sanctus, obtulit pecuniam dicens: *Date & mihi,* ergo Apostoli utebantur tali cæremonia, cui annexum erat donum Spiritus Sancti: & quia nemo poterat præter Christum hoc idem instituere, ideo rectè concluditur, hoc Sacramentum confirmationis fuisse institutum à Christo, quia nullus homo poterat adnectere gratiam sensibili alicui signo. Hoc igitur testatur scriptura, & confirmat perpetua Ecclesiæ traditio ex Conciliorum definitione, Sanctorum Patrum suffragiis, & praxi omnium sæculorum, de quibus disertè Baronius in annum Christi 53. quod Sancti Patres itidem communiter doceant in hoc Sacramento, perinde dari Spiritum Sanctum, sicut Apostolis datus est die Pentecostes, etenim Cyprianus epist. 73. ad Julianum loquens: de eo, quod Samariæ faciebant Petrus, & Joannes ait: *Quod & nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, ut per nostram orationem, ac manus impositionem Spiritum S. consequantur, & signaculo Dominico consummentur.* Ecce manus impositionem ab Ecclesiæ Præpositis, quo nomine S. Cyprianus Episcopos ubique designat factam super baptizatos, per quam Spiritum Sanctum consequuntur. Hujus autem ritus partem fuisse itidem unctionem chrismatis, constat ex eodem Cypriano epist. 7. ad Julianum, ubi ait: *Ungi necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, seu unctione esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porro autem Eucharistia, & unde baptizati unguntur, oleum in Altari sanctificatur.*

Hoc idem etiam evincitur ex Optato Milevitano lib. 7. contra Parmenianum, ubi Spiritum S. per unctionem chrismatis conferri, & eam unctionem posse iterari, asserit, quæ omnia Sacramenta conveniunt confirmationis, ait ipse; *Oleum simplex est, & nomen suum unum, & proprium habet, confectum jam Chrisma vocatur, in quo est suavitas, quæ quenam conscientiam mollit, exclusa duritie peccatorum, quæ animum innovat lenem: quæ sedem Spiritui Sancto parat, ut invitatus illic, asperitate fugata, libenter dignetur,* & paucis interjectis subdit: *Quod à vobis unctum est, tale servamus:* & infra: *Seduxistis homines, rebaptizastis, iterum unxistis,* unde eos redarguit, eò quia homines seduxerint, quos rebaptizarunt, & iterum unxerunt, eò quia ambo Sacramenta Baptismi, & confirmationis non possunt iterari, & imprimant characterem: Sanctus Ambrosius lib. 8. de Sacrament. cap. 2. loquens de confirmatione ait: *Sequitur signaculum spirituale, quod audistis hodie legi, quia post fontem sequitur, ut perfectior fiat, quando ad invocationem Sacerdotis infunditur Spiritus Sanctus.* Et lib. de initiandis cap. 7. ait: *Repete, quia accepisti signaculum spirituale, Spiritum sapientiæ, & intellectus, Spiritum consilii, atque virtutis, Spiritum cognitionis, ac pietatis, Spiritum sancti timoris & serva quod accepisti, signavit te DEUS Pater, confirmavit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in corde tuo, sicut Apostolica lectione didicisti.* Sanctus Hieronymus in dialogo adversus Luciferianos, ubi Luciferianus ait: *An nescis, Ecclesiarum esse morem, ut baptizatis, postea manus imponantur, & ita invocetur Spiritus Sanctus? Exigis, ubi scriptum sit? in actibus Apostolorum, etiam si scripturæ authoritas non subesset, totius orbis in hac parte consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia, quæ per traditionem in Ecclesiis observantur, authoritatem sibi scriptæ legis usurpaverunt,* quibus respondet Sanctus Hieronymus sub nomine *Orthodoxi, non quidem abnuo, hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros, & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem Sancti Spiritus manum impositurus excurrat:* & aliquibus interjectis subdit: *Quod si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum Sanctum, quem nos asserimus in vero Baptismate tribui? disce hanc observationem ex ea authoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus Sanctus ad Apostolos descendit, & multis in locis idem factitatum reperimus ad honorem potiùs Sacerdotii, quàm ad legis necessitatem.* Rursus asserit Luciferianus, confirmationem esse juris divini, quod & Sanctus Hieronymus approbat, & fatetur, ac per manus impositionem Episcoporum accipi Spiritum Sanctum, quod autem ait ad honorem Sacerdotii potiùs, quam ob legis necessitatem pluribus in locis usurpatum, ut Episcopus in minores urbes manum impositurus excurrat, id Episcopalis officii, honoris ac ministerii esse, significat, ut manus imponat super baptizatos: sed tamen non esse ex legis necessitate, quasi confirmatio necessaria sit ad salutem, perinde ac necessarius est Baptismus, alioquin sequeretur, quòd si ad Episcopi tantùm imprecationem Spiritus Sanctus defluit, lugendi sunt, qui in vinculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per Presbyteros, & Diaconos baptizati ante dormierunt, quàm ab Episcopis inviserentur. Quia hi omnes, cùm non fuerint confirmati, non fuissent cœlestem gloriam assecuti, eò quia confirmatio sic omnino necessaria ad salutem, perinde ac Baptismus, quod cum inconveniens sit, & contra communem Ecclesiæ sensum, asserendum est, confirmationem non esse ad salutem necessariam simpliciter sicut Baptismus.

Sed instant Hæretici, quia si nulla necessitate factum est, ut baptizato manus imponeretur in Spiritum Sanctum, ut loquitur Sanctus Hieronymus, inde sequitur, confirmationem esse meram cæremoniam. Sed contra, quia tametsi nulla necessitate factum sit, ut baptizato manus imponeretur in Spiritum Sanctum, qui detur in remissionem peccatorum; siquidem Baptismo Christi sine Spiritu Sancto nullius est valoris, ut ait D. Hieronymus contra Luciferianos. Verùm non negat Hieronymus dari Spiritum S. ad robur per manus impositionem Episcopi, quamvis illa non sit ad salutem simpliciter necessaria, necessitate medii, & in eo sensu, ut ab æterna salute is excideret, qui sine confirmatione decederet. Confertur igitur per confirmationem, & manus impositionem incrementum gratiæ, quo vires spirituales corroborantur, & augentur contra hostiles assultus ad vincendum mundum, carnem, & dæmonem: sed adhuc respondent Hæretici, confirmationem, seu ritum impositionis manuum ab Episcopo lege tantùm ecclesiastica institutum esse ex sententia Hieronymi negentis Luciferianum: *Sed quale est, ut leges Ecclesiæ ad Hæresim transferas?* loquitur enim Hieronymus de confirmatione seu ritu impositionis

manuum ab Episcopo, quem vocat legem Ecclesiæ. Sed contra, quia D. Hieronymus per verba illa non significat confirmationem fuisse institutam lege ecclesiastica: sed esse legem Ecclesiæ, secundùm quam Episcopus ad minores urbes proficiscitur, manus super baptizatus impositurus, seu confirmaturus. Cæterum non ait, Baptismum Christi sine Spiritu S. esse posse, quod Luciferianus asserebat. Quamobrem S. Hieronymus voluit, confirmationem esse juris divini simul, & ecclesiastici. Scilicet quoad institutionem esse juris divini, & quoad excursionem per minores urbes confirmaturus Episcopus baptizatus de lege ecclesiastica. Ait D. Hieronymus contra Luciferianum hanc observationem ex ea authoritate descendere, quòd post ascensum Domini Spiritus Sanctus ad Apostolos descendit.

D. Augustinus lib. 15. de Trinitate cap. 26. ubi Spiritum S. fatetur super fideles descendere ad invocationem, & orationem Episcoporum manus imponentium ait: *Quomodo Deus non est, qui dat Spiritum S.? Imò quantus Deus est, qui dat Deum? neque enim aliquis discipulorum ejus dedit Spiritum S.* (ut causa principalis) *orabant quippe Apostoli, ut veniret super eos Spiritus S. quibus manus imponebant, quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia.* Hoc idem confirmat lib. 3. de Baptismo cap. 16. & tract. 6. in epist. S. Joannis, ubi ostendit manuum impositionem infantibus, seu recens baptizatis ab Episcopo factam, esse Sacramentum, & ejus virtutem asserit esse charitatem diffusam per Spiritum S. in cordibus: & Spiritus S. præsentiam non per signa visibilia, cujusmodi est donum linguarum, cognosci, sicut temporibus Apostolorum factum legimus, sed per fraternam dilectionem, postea concludit: *Ergo si vis nosse, quia accepisti Spiritum S. interroga cor tuum: ne forte Sacramentum habeas, & virtutem Sacramenti non habeas.* Et lib. 5. de Baptismo cap. 20. designans confirmationem olei, vel chrismatis, aut unctionis, expressè vocat Sacramentum, ait enim cap. 20. *Si ergo ad hoc valet, quod dictum est in Evangelio, Deus peccatorem non audit, ut per peccatorem Sacramenta non celebrentur, quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur.* Et lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 104. explicans verba Psalmi: *Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron.* Per hoc unguentum interpretatur Sacramentum confirmationis, inquiens: *Et in hoc unguento Sacramentum chrismatis vultis interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus;* & tandem in epist. 1. S. Joannis loquens de confirmatione ait: *Unctio spiritualis ipse Spiritus S. est, cujus Sacramentum est in unctione visibili.* Reliqui S. Patres expressè asserunt, confirmationem esse verum Sacramentum novæ legis, eò quia sit signum sensibile constans ex rebus, & verbis, sitque operatorium gratiæ sanctificantis. S. Cyrillus Alexandrinus Comment. in Joelem expendens verba illa: *Et replebuntur areæ tritico, & redundabunt torcularia vino, & oleo:* asserit in unctione olei per Baptismum justificatis, seu jam baptizatis gratiam consummatam conferri. Ideoque confirmationem non minus esse Sacramentum, quàm Baptismum & Eucharistiam; ait Cyrillus: *Data est nobis ceu pluvia aqua vivens sacri Baptismatis: & tanquam instrumento panis vivus, & tanquam in vino sanguis: accessit autem usu olei, qui per sacrum Baptisma in Christo justificatis, ad consummationem confert.* Quòd si unctio olei jam baptizatis confert gratiam consummatam, cum sit signum sensibile, constans ex rebus, & verbis, sitque operatorium gratiæ sanctificantis, & hæc inunctio dicatur confirmatio, sequitur evidenter, confirmationem esse propriom ac verum Sacramentum novæ legis, cum & ipsi conveniat veri Sacramenti definitio. Hoc idem adstruit S. Leo serm. 4. de Nativitate Domini, ubi ait: *Permanete stabiles in fide, quam confessi estis coram multis testibus: & in qua renati per aquam, & Spiritum S. accepistis chrisma salutis, & signaculum vitæ æternæ;* ubi confirmationem vocat chrisma salutis, & signaculum vitæ æternæ, quia in hoc Sacramento confertur gratia sanctificans, qua salutem consequimur, & dicitur esse signaculum vitæ æternæ, quia imprimitur character, qui est vitæ signaculum, quapropter Tridentina Synodus sess. 7. can. 1. anathematizat Hæreticos, Calvinistas, & Lutheranos negantes, Confirmationem esse verum, ac proprium novæ legis Sacramentum, inquiens: *Si quis dixerit, Confirmationem baptizatorum otiosam ceremoniam esse, & non potius verum, & proprium Sacramentum: aut olim nihil aliud fuisse, quàm Catechesim quandam, qua adolescentiæ proximi fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit.* Et can. 2. subdit: *Si quis dixerit, injurios esse Spiritui Sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit.*

Objiciunt tamen Novatores, quia Sacramenta novæ legis fuerunt à Christo omnia instituta, atqui confirmationem non legimus fuisse institutam à Christo, sed tantùm ab Ecclesia, ut docuerunt Alexander Alensis *part. 4. quæst. 24.* & S. Bonaventura in 4. *sentent. dist. 7. quæst. 1. art. 1.* ergo cum Ecclesia destituatur potestate instituendi Sacramenta, sequitur, confirmationem non esse Sacramentum novæ legis. Sed contra, quia Alexander Alensis, & S. Bonaventura non docuerunt, Ecclesiam instituisse confirmationem, sed tantùm determinâsse tempus, seu cum primum ad usum rationis baptizati devenerint, confirmatio autem quoad suam institutionem fuit à Christo instituta, non verò ab Apostolis, vel ab Ecclesia, quia hæc non habet potestatem instituendi nova Sacramenta, quia ad id requiritur potestas excellentiæ, quæ soli Christo competit, ut docet D. Thomas 3. part. de Sacramento confirmationis, ubi ait, instituere novum Sacramentum pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo. Quòd si dicas, in scripturis non legi, quo tempore fuerit à Christo instituta confirmatio. Contra est, quia constat, hoc Sacramentum fuisse institutum in ipsa nocte cœnæ, quando Christus Apostolos instruxit de hoc, & aliis Sacramentis ministrandis, in ultima enim cœna promisit Spiritum S. Apostolis, quos etiam docuit ritum hujus Sacramenti. Quamvis hoc Sacramentum per se ipsum non administraverit sicut Eucharistiam, & Ordinem, & in hoc sensu intelligitur D. Thomas, cum dicit loc. cit. *Christus instituit hoc Sacramentum non exhibendo, sed promittendo secundùm illud Joan. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. & hoc ideo, quia in hoc Sacramento datur plenitudo Spiritus S. quæ danda non erat ante Christi resurrectionem, & ascensionem secundùm illud Joan. 7. Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus:* Quam sententiam etiam tradit Catechismus Romanus de Confirmatione, & Fabianus Papa epist. 2. decret. post initium inquiens: *In illo enim die Dominus Jesus, postquam cœnavit cum Discipulis suis, & lavit eorum pedes, sicut à S. Apostolis*

Prade-

Prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, Chrisma conficere docuit, ubi Pontifex non solum sua propria authoritate hanc sententiam confirmat, sed ulteriùs fatetur fluere ex traditione Apostolorum. Neque urget, quod respondent Sectarii contra hanc sententiam, Apostolos in nocte cœnæ nondum fuisse institutos Episcopos, ad quos tantùm pertinet hoc Sacramentum ministrare: quia tametsi non potuerit, hoc Sacramentum in ultima cœna ab Apostolis administrari fidelibus, potuit tamen à Christo tunc institui, ut suo tempore ab Apostolis administraretur. Non tamen desunt, qui censeant, hoc Sacramentum tunc fuisse à Christo institutum, quando post resurrectionem Apostolos ordinavit Episcopos, Joan. 20. *Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos.* Verum prior sententia probabilior est, & conformior Sanctis Patribus.

Objiciunt secundò, quia confirmatio non est distinctum Sacramentum ab Eucharistia, siquidem effectus, qui tribuuntur confirmationi, sunt communire, confirmare, corroborare, perficere, atqui hi omnes effectus Eucharistiæ conveniunt: siquidem Spiritus S. qui nobis in Baptismo confertur, hos omnes effectus præstat, quia non est iners, nec otiosus, sed actuosus confortans, & corroborans, & panis Eucharisticus cor hominis confirmat, corroborat, ac præmunit; hinc Eucharistia, ut testatur S. Cyprianus, percipi consueverat à fidelibus ingruente persecutione, ut ad prælium munirentur epist. 54. ubi ait: *Non morientibus, sed viventibus communicatio à nobis danda est: ut, quos excitamus, & hortamur ad prælium, non inermes, & nudos relinquamus, sed protectione corporis, & sanguinis Christi muniamus.* Confirmatio igitur ad hunc effectum necessaria non fuit. Sed contra, quia licèt præfati effectus tribuantur tribus prærecensitis Sacramentis, non tamen eodem modo iisdem conveniunt: gratia enim Baptismatis non est gratia virtutis perfectæ, & virilis, sed quæ infantili ætati tantùm convenit: siquidem effectus Baptismi est gratia regenerationis, innovationis, & adoptionis, estque veluti infantia Christianismi, juxta illud, *sicut modo geniti infantes*: gratia verò, quam confert Sacramentum confirmationis, est gratia plenitudinis, & roboris, & convenit homini adultiori, seu utenti ratione; & ætate provectiori, quapropter 1. Joan. 2. habetur: *Scribo vobis, Juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei in vobis manet, & vicistis malignum*: gratia verò Eucharistica est, qua homo nutritur, alitùrque ad uberiora virtutum incrementa, & convenit hominibus, qui profecti sunt spiritualiter ad virilem ætatem Christianismi, ut docet D. Thomas 3. part. quæst. 79. art. 1. ad 1. ubi comparans Eucharistiam cum Sacramento Confirmationis ait: *Ex efficacia virtutis ipsius, ut gratia augeatur, & vita spiritualis perficiatur. Aliter tamen, quàm per Sacramentum Confirmationis, in quo augetur, & perficitur gratia ad persistendum contra exteriores impugnationes inimicorum Christi: per hoc autem Sacramentum augetur gratia, & perficitur spiritualis vita, ad hoc, quod homo in se ipso perfectus existat per arctiorem conjunctionem ad Deum.* Idque causa fuit, cur à primis nascentis Ecclesiæ exordiis consuetudo invaluerit, qua primo loco administraretur Baptismus, ut renasceretur homo, & post Baptismum confirmatio, qua ad virilem proveheretur ætatem. Tertiò Eucharistia, ut homo nutriretur jam grandævus in vita spirituali, ut notat D. Augustinus lib. 7. confess. cap. 10. ubi ait in persona Christi: *Cibus sum grandium, cresce, & manducabis me. Nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.*

CAPUT II.

De Quidditate, & materia Sacramenti Confirmationis.

Quidditas hujus Sacramenti, si metaphysicè spectetur, rectè explicatur, quòd sit Sacramentum novæ legis, significans, & causans augmentum gratiæ spiritualis, & robur, quo possimus fortiter profiteri Christi fidem, ac tueri legem Christianam. Ratio est, quia roborare ad profitendam Christi fidem, & confirmare in gratia ad servandam legem Christianam, est proprius hujus Sacramenti finis, & effectus, per hoc enim, quod fidelibus conferat robur militare ad professionem, ac generosam defensionem fidei, distinguitur à cæteris Sacramentis vivorum, quia quamvis Eucharistia gratiam adaugeat, & corroboret, non tamen eo speciali modo, quo corroborat confirmatio ad pugnandum cum hostibus fidei. Sin autem spectetur confirmatio physicè, definitur esse Sacramentum constans unctione chrismatis ab Episcopo in fronte facta, & probatione horum verborum, vel æquivalentium: *Signo te signo crucis, & confirmo de Chrismate salutis*, ubi designantur partes essentiales, & physicè componentes Sacramentum confirmationis.

Asserendum primò, non solum manuum impositionem, sed etiam oleum, & balsamum, seu chrisma confectum ex oleo simul, & balsamo esse materiam remotam hujus Sacramenti: quòd manuum impositio pertineat ad materiam hujus Sacramenti, probat scriptura Actor. 8. *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Rursus Apostolus ad Hebr. cap. 6. ait: *Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem ad perfectiora feramur, non rursum jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum.* Hanc verò manuum impositionem de Confirmationis Sacramento Patres Græci, & Latini interpretantur: siquidem Patres per manuum impositionem Episcopalem dari Spiritum S. in confirmatione asseruht. Imo unctioni chrismatis plures etiam Patres effectum tribuunt confirmationis, ut S. Dionysius de ecclesiast. Hierarch. cap. 4. inquiens: *Est quædam perfectiva operatio, quam Duces nostri, seu Apostoli Chrismatis hostiam nominant.* Et Tertullianus lib. de Baptismo unctionem, & manus impositionem simul conjungit, inquiens: *Egressi de lavacro perungimur benedicta unctione, dehinc manus imponitur per benedictionem advocans, & invitans Spiritum Sanctum.* Cyrillus Jerosolymitanus Catechef. 3. Mystag. ait: *Christi facti estis, postea quàm Sancti Spiritus imaginem recepistis. Datum est Chrisma, quod imaginem gerit illius, quo unctus est Christus. Hoc autem est Spiritus Sanctus. Vos verò uncti estis unguento facti participes, & consortes Christi. Corpus quidem hoc visibili unguento perungitur, anima verò sancto, ac vivifico Spiritu sanctificatur.* S. Gregorius Magnus in Sacramentario manuum impo-

impositionem, & chrismatis unctionem commemorat, ut materiam confirmationis, inquiens: *Pontifex veniens ad infantes, tenente Archidiacono Chrisma involutis scapulis, & brachiis ex panno lineo, levata manu sua super capita omnium, dicit: Omnipotens sempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua, & Spiritu Sancto, quique dedisti eis remissionem omnium peccatorum: emitte in eos septiformem Spiritum tuum Paracletum de cœlis; Spiritum sapientiæ, & intellectus, Spiritum Consilii, & fortitudinis, Spiritum scientiæ, & pietatis, adimple eos Spiritu timoris tui, & consigna eos signo crucis in vitam propitiatus æternam.* Et postea subjungit: *Et interrogantibus Diaconis nomina singulorum Pontifex, tincto pollice in Chrismate, facit crucem in fronte unius, similiter per omnes sigillatim.* Unde ad materiam hujus Sacramenti requiritur non solùm impositio manuum, sed etiam unctio, & hoc satis apertè definitum fuit in Concilio Florentino, ubi Eugenius Papa asserit, materiam hujus Sacramenti esse chrisma ex oleo confectum, quod nitorem conscientiæ significat, & ex balsamo, quod induat odorem bonæ famæ, ac vitæ: & quia nullam aliam materiam assignat hujus Sacramenti, satis apertè constat hanc solam sufficere. Præterea, quia hoc idem constat ex praxi Ecclesiæ Græcæ, & Latinæ, quæ nunquam, ad ministrandum hoc Sacramentum, aliam materiam usurpavit: hinc S. Dionysius lib. de Hierarch. cap. 2. vocat hanc materiam *Unguentum Deificum*, & cap. 7. *Unguentum sanctissimmum.* Optatus Milevitanus lib. 2. *Chrisma sacrosanctum.* Theophilus Antiochenus lib. 1. *Oleum divinum.* Cyrillus Catechesis. Mystag. *Chrisma Christi, quo frons perungitur, anima verò sancto, ac vivifico Spiritu sanctificatur.*

Neque obstat, Simonidem asserere, Apostolos non legi usos esse unctione, sed solùm manuum impositione: Nam contra est, quia ex sanctis Patribus apertè constat, Apostolos ministrantes hoc Sacramentum, ita imposuisse manus, ut frontem etiam chrismate injungerent, quæ actio tota non incongrua vocatur manuum impositio: siquidem per frontis chrismationem designatur manus impositio, quæ etiam alio nomine chrismatio dicitur, ut notat Innocentius III. cap. *Cum venisset. de sacra Unctione.* & in hoc sensu intelliguntur Augustinus, Hieronymus, & alii Sancti Patres vocantes hoc Sacramentum impositionem manuum, quia cum non posset conferri, neque injungi chrismate frons confirmandi, ideo vocarunt confirmationem, manuum impositionem. Præterea materiam remotam hujus Sacramenti non esse oleum solùm sine balsamo, neque solum balsamum sine oleo, liquet ex praxi, & traditione Ecclesiæ, quæ nonnisi ex oleo, & balsamo simul consuevit chrisma conficere. Rursus Concilium Florentinum expressè definit, materiam hujus Sacramenti esse oleum cum balsamo. Tum quia optimam congruentiam assignat D. Thomas 3. *part. de Sacramento Confirmat. art.* 2. quia oleum, quod pingue est, & natura sua diffluit, ac manat, designat gratiæ plenitudinem, quæ in hoc Sacramento tribuitur, & per Spiritum S. à Christo capite in alios redundat: Balsamum verò significat propter fragrantiam odoris, quia fideles virtute hujus Sacramenti eam virtutum suavitatem effundunt, quæ in alios redundat, adeo ut fideles dicere possint cum Apostolo 2. ad Corint. 2. *Christi bonus odor sumus*; idque causæ, cur Tertullianus loquens de hoc Sacramento dixerit: *Caro ungitur, ut anima consecretur; Caro signatur, ut anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur.* Et quamvis chrisma græcè quodcunque unguentum, seu unctionem significet, ex accommodatione tamen usus communiter à Patribus Ecclesiæ usurpatur, pro composito ex oleo, & balsamo, in quo sensu illud usurpat Concilium Tridentinum juxta Catechismum Romanum.

Quòd verò solùm oleum sine balsamo non sit materia hujus Sacramenti, ex eo evincitur, quia omnis ea materia est essentialis, quæ est necessaria ad verificandam formam Sacramenti, siquidem forma est vera pars essentialis: sed balsamum est necessarium ad verificandam formam hujus Sacramenti, quam assignat Concilium Florentinum, & præscribit Pontificale Romanum, scilicet: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* sed ex usu, & traditione Ecclesiæ, & doctrina Patrum per chrisma non intelligitur simplex oleum; sed oleum balsamo mixtum; ergo solum oleum sine balsamo non est materia hujus Sacramenti. Neque obstat, quod ait Cajetanus, Innocentium III. cap. 1. de Sacramentis non iterandis asserere non debere confirmationem, quæ per inadvertentiam cum solo oleo collata est, iterari, sed esse cautè supplenda, quæ incautè omissa sunt, ex quo conjicitur, solum oleum esse materiam sufficientem hujus Sacramenti, alioquin in dato casu esset hoc Sacramentum iterandum. Præterea quia perdifficile est, invenire verum balsamum, cùm tamen Sacramentorum materias voluerit Christus esse unicuique obvias, ac probabiles. Sed contra est, quia Innocentius ibi tantùm negat, iterandam esse solemnitatem, cum qua ex institutione Ecclesiæ solet hoc Sacramentum administrari, vult enim Pontifex, cæremonias accidentales non esse iterandas, quoties eodem modo inadvertenter collata est confirmatio, quapropter Pontifex usus fuit illo adverbio *cautè*: Præterea cùm nostra sententia sit longè probabilior, & quæstio non dependeat ex opinione Doctorum: sed ex Christi institutione, saltem deberet eo casu, qui solo oleo esset unctus, sub conditione confirmari. Neque ullum facessit negotium, quod sit difficile invenire verum balsamum: quia sufficit quodcunque balsamum sive perfectum, sive imperfectum. Et Henriquez *lib. 3. de Confirmat. cap.* 2. refert, Pium IV. concessisse, ut Episcopi in Indiis possint hoc Sacramentum conficere ex balsamo Indico, quod est minus perfectum. Præterea quia praxis Ecclesiæ per tot sæcula continuata satis ostendit, nunquam in Ecclesia Dei balsamum defuisse, neque usum hujus Sacramenti cessâsse ex defectu balsami, demum, quia hoc Sacramentum non est necessarium necessitate medii, ut Baptismum, & pœnitentia: nec necessitate præcepti, ut Eucharistia, iden non fuit necesse, ut materia esset omnibus obvia, sicut materia Baptismi. Rursus chrisma debet ab Episcopo benedici, ut docet praxis Ecclesiæ.

Objiciunt adversarii verba Innocentii III. cap. *Cum venisset extra de sacra Unctione.* ubi ait: *Per frontis Chrismationem designari manus impositionem Apostolorum*; ex quo inferunt, manuum impositionem non esse materiam hujus Sacramenti. Præterea quia Eugenius IV. in decreto de unione Armenorum ait: *Locò manus impositionis datur in Ecclesia confirmatio*, ex quibus videtur inferri, manuum impositionem non esse materiam essentialem, & necessariam confirmationis. Sed contra, quia, ut respondet Bellarminus, Innocentius, & Eugenius non asseruerunt, chrisma esse loco impositionis manuum, quasi Apostoli non uterentur chrismate, &

nos

nos non utamur impositione manus: sed tantum voluisse dicere id ipsum, quod Apostoli faciebant, cùm dicerentur imponere manus; facere Episcopos, cum dicuntur confirmare, vel chrismare. Unde distinguitur in prænotatis locis non ritus à ritu; sed modus loquendi à modo loquendi, & persona à personis, & illam particulam *impositionem manuum* distingui ab ista, quæ nunc adhibetur: siquidem in primitiva Ecclesia dicebatur hoc Sacramentum impositio manuum, cùm nunc dicatur confirmatio: præterea illam ministrabant Apostoli, istam Episcopi. Demum, ut ait Bellarminus, quia illa erat efficacior, quia cum effectu interno dabat etiam externum, & cum gratia gratum faciente, dabat etiam dona gratis data linguarum, & miraculorum. Et quod talis sit sensus illorum verborum, constat, quia Innocentius, & Eugenius non dicunt, chrisma esse loco impositionis manuum, sed Sacramentum Confirmationis esse locò impositionis manuum, sed certum est, Apostolos dedisse Sacramentum Confirmationis, sive adhibuerint chrisma, sive non. Secundo, quia Innocentius, & Eugenius ibidem dicunt, Episcopos esse in Ecclesia locò Apostolorum, sed Apostoli erant veri Episcopi, quamvis ampliorem potestatem habuerint, quàm nunc Episcopi, unde confirmatio locò manuum impositionis non datur in eo sensu, ut abolita sit manus impositio, quam Ecclesia adhuc retinet, & eandem usurpat; ut constat ex Pontificalibus, quibus etiamnum utitur Ecclesia, siquidem Pontificalia adhuc manuum impositionem retinent, & constat etiam ex praxi, & ex Conciliis Eugenio IV. posterioribus, quæ confirmationis effectum manuum tribuunt impositioni. Quòd si dicas in Evchologiis Græcorum nullam manuum impositionem significari, neque Injungi, & nullam in ministratione Sacramenti Confirmationis usurpari ab ipsis manuum impositionem, quæ propterea non est materia essentialis hujus Sacramenti Confirmationis. Sed contra, quia in Græcorum Evchologiis præscribitur oratio fundenda super confirmandos, qua invocatur Spiritus Sanctus, rogaturque, ut suam super confirmandos infundat gratiam: & hæc invocatio fit per impositionem manûs super confirmandos: unde in ministratione confirmationis in ritu Græco manuum impositio subintelligitur, cum de facto exerceatur; adeo ut manus impositio idem sit, ac oratio supra hominem, cum hæc oratio fundatur ad Spiritum Sanctum cum manûs impositione, ut ait S. Augustinus. Quod si recentes, seu moderni Græci in ministrando Sacramento Confirmationis nullum de facto adhibent manus impositionem; ipsi discordant à ritu antiquo Græcorum, & ab Ecclesia Latina, à qua per schisma separantur, ut infertur ex Evlogio Alaxandrino lib. 2. contra Novatianos, ubi hæc habet: *Inde progressione factâ, dignior redditur adventus Spiritus S. quod per impositionem manuum Apostolorum fiebat.* Simon Thessalonicensis lib. de septem Sacramentis ait: *A Philippo baptizati, tanquam qui solum Baptisma suscepissent, Petro & Joanne imponentibus manus, Spiritum S. accipiebant, quod sanè hoc Sacramentum est; siquidem impositio manuum unguentum prabebat, ut in Apostolis factum est, & per ipsos in multis aliis.* Non solum asserit ritu antiquo Græcorum convenisse ministrari hoc Sacramentum Confirmationis per manûs impositionem, verum etiam hunc ritum fuisse ab Apostolis servatum, & Apostolica traditione in Ecclesiam derivatum. Præterea nutat Thomas Waldensis chrismationem, quam adhibent Græci, sine manuum impositione non posse fieri, ut demonstrat lib. 2. de Sacramentis cap. 113, apud Bellarmin. lib. 2. de Confirmat. cap. 9. & Hugo à S. Victore lib. 2. de Sacram. part. 7. cap. 2. apud Græcos unctionem, seu administrationem confirmationis peragi per manus impositionem, inquiens: *Manus impositio, quandoque nomine Confirmatio vocatur; qua Christianus unctione Chrismatis per impositionem manus in fronte signatur.*

Quòd si dicas, Apostolos sine chrismate Sacramentum Confirmationis ministrasse, cujus Scriptura non meminit, sed solius impositionis manuum; consequenter chrisma non esse materiam hujus Sacramenti. Contra est, quia tametsi chrisma fuisse ab Apostolis adhibitum, non legatur in sacris Scripturis, exinde non rectè infertur, non fuisse adhibitum chrisma in ministratione confirmationis, quia non omnia, quæ sunt fidei dogmata, continentur in scripturis, cum plura innitantur traditionibus Apostolorum. Præterea Ritus in scripturis sæpe non nisi compendio explicantur, ita ut ex una parte reliquæ possint intelligi; ut notat S. Augustinus *lib. de Fide, & Operibus*, cap. 9. ex Act. Apostol. cap. 8. ubi legimus, Evnuchum Reginæ Candacis à Philippo baptizatum, cum respondisset: *Credo Filium Dei esse Jesum*, & nihilominus de pluribus aliis fuit Evnuchus interrogatus, quæ brevitatis causa reticet sacra Scriptura, ut etiam plura, quæ tunc acta fuerint, ait Augustinus: *Si autem Scriptura tacuit, atque intelligenda dimisit catera, qua cum illo Spadone baptizando Philippus egit, atque in eo, quod ait: Baptizavit eum Philippus, intelligi voluit impleta omnia, qua licet taceantur in scripturis gratia brevitatis, tamen serie traditionis scimus implenda: Pari modo etiam in eo, quod scriptum est, evangelizasse Philippum Spadoni Dominum Jesum, nullo modo dubitandum est, & in illo Catechismo dicta esse, qua ad vitam, morésque pertineant ejus, qui credit in Dominum Jesum.* Pari pacto quamvis S. Lucas in Actis Apostolorum meminerit manuum impositionis, & non chrismatis, seu retineurit chrismatis unctionem, ex traditionibus Apostolorum, constat hanc esse intelligendam.

Asserendum secundò, materiam proximam hujus Sacramenti simpliciter necessariam esse unctionem chrismatis factam manu Episcopi in fronte in figuram crucis. Neque efficaciùs possumus assertionem evincere, quàm ex Apostolica traditione in Ecclesiam derivata, & ex usu, & praxi continuata ab eadem Ecclesia. Colligitur itidem veritas assertionis ex forma hujus Sacramenti: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis*, quapropter S. Cyprianus epist. ad Julianum vocat hoc Sacramentum *Signaculum Dominicum*; & Eusebius lib. 3. histor. cap. 23. *Eximium Phylacterium*; & D. Ambrosius lib. 6. de Sacramentis cap. 2. ait: *Signavit te Christus, quomodo? quia crucis ipsius signatus es forma ad illius passionem: Accepisti signaculum ad illius similitudinem, ut ad ipsius formam resurgens, ipsius vivas figurâ, qui peccato crucifixus est.* Imò est itidem essentiale, ut unctio fiat in capite, seu fronte, quia in fronte est sedes pudoris, & præcipuus hujus Sacramenti finis est confirmare hominem, ne Christi fidem, & crucem erubescat; sed glorietur in cruce Domini nostri Jesu Christi. Est etiam essentiale huic Sacramento, ut oleum, ex quo unà cum balsamo conficitur chrisma, sit expressum ex olivis, adeo ut non sufficiat oleum nucum, vel amygdalarum, aut aliud simile: quia oleum propriè dicitur, quod ex olivis exprimitur, ut docet D. Thomas 3. part. quæst. 72. art. 2. ad 3. Quia proprie-

proprietates olei, quibus significatur Spiritus S. magis inveniuntur in oleo olivarum, quàm in quocunque alio oleo. Unde & ipsa oliva semper frondibus virens, virtutem & misericordiam Spiritus Sancti significat. Hoc etiam oleum propriè dicitur oleum, & maximè habetur in usu, ubi haberi potest. Quilibet alius liquor ex similitudine hujus oleum nominatur: nec est in usu communi, nisi in supplementum apud eos, quibus deest oleum olivarum. Et ideo hoc oleum tantùm assumitur in usum hujus, & quorundam aliorum Sacramentorum. Tum quia oleum sine addito intelligitur oleum olivarum, perinde ac vinum sine addito intelligitur vinum ex uvis expressum, & hoc esse materiam Eucharistiæ; ita quia Christus instituit, oleum esse materiam hujus Sacramenti, debet intelligi de oleo expresso ex olivis, quia hoc tantùm verè est oleum.

Chrisma igitur nomen est Græcum, significans apud profanos Scriptores quodlibet unguenti genus; sed apud ecclesiasticos Authores quamdam misturam ex oleo, & balsamo; cui Græci consueverunt triginta aromatum genera, seu herbarum fragrantioris odoris admiscere, unà cum vini exigua quantitate. Latini verò chrisma conficiunt ex oleo, & balsamo. Unde venerabilis Beda expendens verba Cant. Cantic. cap. 1. *Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi*, ait: *In vineis Engaddi balsamum gignitur, quod in Chrismatis confectione liquori olivæ admisceri, & Pontificali benedictione solet consecrari, quatenus fideles omnes cum impositione manus Sacerdotalis, quâ Spiritus Sanctus accipitur, hac unctione signentur*: & lib. de Cardinalibus virtutibus inter opera S. Cypriani, sermone de unctione chrismatis dicitur: *Hodie sacrum Chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum Regiæ, & Sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem*: & in Decreto Eugenii IV. materia chrismationis dicitur esse: *Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ:* hoc idem asserunt omnia Pontificalia Ecclesiarum occidentalium. Neque alia materia poterat accommodatior esse ad demonstrandum, quod hoc Sacramento efficitur. Oleum siquidem, quod pingue est, ac diffluit, gratiæ significat plenitudinem, quæ hoc Sacramento confertur; & robur spirituale, seu gratiam, quæ per Spiritum S. à Christo capite in alios redundat, ac effunditur: & hoc est illud unguentum, de quo dixerat Regius Propheta: *Sicut unguentum, quod descendit in barbam, barbam Aaron, usque in oram vestimenti ejus*. Et Psal. 44. *Unxit te Deus oleo lætitiæ præ Consortibus tuis*: Et Joan. 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus.* Balsamum, cujus odor est jucundissimus, indicatur Eccles. 24. *Quasi balsamum non mixtum odor meus:* & Apostolus 2. Corinth. 2. v. 15. significat fideles cum Sacramento Confirmationis perfici, ut non jam sibi singulariter vivant, sed studeant suavem virtutis odorem in cæteros diffundere, ut cum Apostolo dicere possint: *Christi bonus odor sumus*; Quapropter S. Dionysius de Eccles. Hierar. cap. 4. ait: *Unguenti confectionem, concretionem esse quamdam rerum bene olentium, quæ in se magnam vim, & copiam fragrantium qualitatum contineat, cujus qui facti sunt participes, odorem bonum ex se efflant, proportione fragrantis communionis, quæ in eis inest.* Rursus balsamus corpora à corruptione præservat; & incorruptibilitatem promovet; hoc autem accommodatur ad significandam virtutem hujus Sacramenti; fideles enim invisibili Spiritus Sancti unctione, & cœlesti gratia in animo affecti præservantur à corruptione peccati. An verò balsamum in hoc Sacramento sit necessarium necessitate Sacramenti; an necessitate præcepti tantùm, ut admixtio aquæ vino in Eucharistia, non conveniunt Theologi, in varias divisi sententias, adeo ut videatur res incerta, quæ indigeat definitione Ecclesiæ: si contingeret aliquem oleo tantùm sine balsamo ab Episcopo inungi, dubium videretur Sacramentum, & sub conditione iterandum, ut declaravit Innocentius III. cap. *Pastoralis*. de Sacramentis non iterandis, quem Theologi discrepantes in suas partes trahere satagunt, ait: *Nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem Subdiaconatus assumptus. Et si Sacramentum Confirmationis in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non Chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod breviter duximus respondendum, quod in talibus non est aliquid iterandum; sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum.* Non potest autem suppleri balsamum prætermissum, nisi per novam chrismatis unctionem; quia seorsim ab Episcopo non benedicitur, sed oleo mistum: non tamen per hanc novam unctionem propriè iteraretur Sacramentum; quia ut ait Innocentius III. cap. *veniens*. de Presbytero non baptizato: *Non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum:* unde si nova chrismatio fieret sine verbis, ut suppleretur cautè, quod incautè fuerat prætermissum, non intelligeretur iteratum hoc Sacramentum Confirmationis.

Si dicas, materiam Sacramenti debere esse simplicem, & ubique obviam, quo pacto materia Baptismi est aqua, materia Eucharistiæ est panis, & vinum: sed chrisma non est quid simplex, sed compositum, ac mistum ex oleo, & balsamo, quod non statim est omnibus obvium, cum in sola Palæstina oriatur: ergo chrisma non videtur esse conveniens confirmationis materia. Sed respondet D. Thomas, Baptismum dari ad spiritualem vitam simpliciter habendam, ideóque convenire illi materiam simplicem, & ubique obviam, qualis est naturalis aqua, ne defectu materiæ possent unquam homines destitui vita spirituali simpliciter necessaria ad salutem æternam. Secus confirmatio datur ad plenitudinem consequendam Spiritus Sancti, cujus est multiformis operatio, secundum illud Sapient. 7. *Est enim in illa Spiritus intelligentiæ sanctus, unicus, multiplex.* Et Apostolus 1. ad Corinth. 2. ait: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus*: ob id oportuit, ut materia confirmationis esset composita, & mista ex pluribus. Baptismus igitur, quia est absolutæ necessitatis ad salutem exigebat materiam simplicem, & ubique obviam. Confirmatio verò, quia non est tantæ necessitatis, non opus erat, ut ejus materia esset ubique obvia: sed sufficit, si ejus materia facilè in omnes orbis Christiani partes asportari posset. Balsamum non ex sola Palæstina, sed etiam ex Indiis potest in Europam asportari; neque necesse est, ut sit semper idem balsamum, ex una eademque Provincia: quia etiam vinum, quod est materia Eucharistiæ, potest esse ex diversis Regionibus, magis vel minus generosum. Ita balsamum non est necesse sit ejusdem Provinciæ, & perfectionis.

CAP.

CAPUT III.

Quomodo Chrisma debeat benedici, ut sit materia Confirmationis.

ASserendum est, chrisma esse benedicendum, seu conservandum ab Episcopo, ut esse possit materia remota Sacramenti confirmationis: Quia Eugenius IV. in decreto de Instructione Armenorum expressè asserit, debere chrisma benedici ab Episcopo, adeo ut consecratio chrismatis facta ab Episcopo sit de necessitate hujus Sacramenti: Concilium siquidem Florentinum ait, materiam hujus Sacramenti esse chrisma confectum ex oleo, & balsamo simul mixtis, ab Episcopo benedictum: unde sicut definit, quod oleum sit necessarium necessitate Sacramenti, ideo etiam consecratio chrismatis facta per Episcopum. Primus omnium, qui confecit chrismatis unguentum Exodi c. 30. fuit Moyses, qui jubente Deo composuit chrisma ex oleo, & balsamo, quo Aaron, & filii ejus fuerunt primò inuncti in testimonium Sacerdotii. & Sanctitatis: postea Reges eodem chrismate inungebantur, & consecrabantur, adeo ut Christi, seu uncti dicerentur, ut scriptum est Psal. 104. *Nolite tangere Christos meos*: erat in lege veteri regibus, & Sacerdotibus tantum mystica unctio, quia Christus præsignabatur; unde & nomen hoc Christus à chrismate deductum est. Postquam verò dominus noster verus Rex, & Sacerdos à Deo Patre cœlesti mystico unguento est delibutus, seu in Christo humanitas divinitate inuncta non solum Pontifices, & reges. ut olim in lege veteri, sed universa Ecclesia comprehendens cœtum omnium fidelium chrismatis unctione consecratur, eo quia sit ipsa Ecclesia membrum æterni sacerdotii, & regis, & omnes fideles pertinent ad genus regale, & sacerdotale, sitque sacerdotium in lege evangelica regale, qua de causa post lavacrum baptismi ungimur chrismate, ut Christi nomine censeamur, ut asserit Isidorus de *ecclesiasticis officiis lib. 2. cap. 25.* & sicut collatio hujus Sacramenti ab Initio nascentis ecclesiæ solis Episcopis fuerit assignata, ita & consecratio, ut notat Rupertus Abbas de *divinis officiis lib. 5. cap. 26.* & S. Epiphanius hæresi 21. ait: *Nam cum Philippus diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus, ut per hæc daret Spiritum Sanctum*: D. Chrysostomus in cap. 8. Actuum Apostolor. ait: *Unde mea sententia hic Philippus unus ex septem erat secundus à Stephano, ideoque baptizans Spiritum Sanctum non dabat, neque enim facultatem habebat, hoc enim donum solum Apostolorum erat &c. nam virtutem quidem acceperat faciendi signa, non autem dandi aliis Spiritum Sanctum.* Præ cæteris Innocentius I. Papa, qui floruit circiter ann. Domini 410. epist. 1. ad Augustinum cap. 3. ait: *de consignandis vero infantibus manifestum est, non ab alio quàm ab Episcopo fieri licere; nam Presbyteri, licèt sint sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem Pontificibus solis deberi, ut vel paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum & Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum, Presbyteri seu extra Episcopum, seu præsente Episcopo baptizant, chrismate baptizatos ungere licet: sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum,* Hoc idem etiam colligitur ex gestis pontificalibus, in quibus legimus, Sylvestrum Papam instituisse, ut à Presbytero ungeretur Neophitus in cerebro chrismate ab Episcopo consecrato, & hoc decretum fuit in remedium difficultatis obtinendi Episcopum, antequam fidelis decederet, quia si quis ex hac vita migraret sine ornamentis vestis, quæ DEUS menti tribuit per manus impositionem (quæ sunt septem dona Spiritus Sancti) periclitabitur fidelis acturus animam, ne audiret vocem illam horribilem cœlestis Patrisfamilias: *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem*, ut referunt Amalarius *de offic. Eccles. lib. 1. cap. 27.* Rupertus Abbas *de divinis offic. lib. 5. cap. 26.*

Chrisma igitur in hoc Sacramento confirmationis ministrando exigit esse benedictum, & consecratum ab Episcopo, & Concilium Tridentinum notat hunc ritum consecrandi chrisma emanare ex Apostolica traditione, ut etiam testantur primi Orientis Ecclesiæ Patres, & antiqua Concilia, præsertim Sanctus Dionysius *lib. de Eccles. Hierarch.* Tertullianus *lib. de Baptismo* Sanctus Cyprianus epist. 70. ubi ait: *Eucharistia, & unde baptizati unguntur oleum in altari sanctificatur.* Sanctus Basilius lib. de Spiritu Sancto cap. 26. ait: *Consecramus aquam baptismatis, & oleum unctionis*, & id refert ad apostolicam traditionem; & Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 3. Mystagog. ait: *Quemadmodum panis Eucharistiæ post Sancti Spiritus invocationem non amplius est communis, sed est corpus Christi, sic & sanctum hoc unguentum, non amplius est unguentum nudum, neque commune, postquam jam consecratum est, quod Christi & Spiritus Sancti præsentiam efficit, quo frons & alii sensus corporis tui symbolicè inunguntur, & corpus quidem isto visibili unguento perungitur. Anima vero sancto & vivifico Spiritu sanctificatur.* Et Sanctus Augustinus Tractat. 118. in Joan. ait: *Quid est, quod omnes noverunt signum Christi, nisi crux Christi? Quod signum, nisi adhibeatur sive frontibus præbentium, sive ipsi aquæ, ex qua regenerantur, sive oleo, quo chrismate unguntur, sive sacrificio, quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur.* Potestas igitur consecrandi chrisma penes solos Episcopos est, adeo ut prohibeantur sacerdotes inferiores chrisma consecrare, Concilium enim Carthaginense II. *can.* 3. & Carthaginense III. *can.* 36. Toletanum I. *can.* 20. Hispalense II. *can.* 7. Montanus Toletanus Episcopus epist. ad Palæstinos ita scribit: *Nova præsumptio præsidentium vobis Presbyterorum nostrorum pulsavit auditus; si tamen nova tantum, & non detestabilis dici potest, quæ ab initio fidei catholicæ nunquam præter nunc subrepsisse probatur, ut id, quod per manus summi Pontificis trina divinitatis invocatione sanctificare consuevit, Presbyter ignarus disciplinæ conficere sibi chrisma præsumeret.* Necessitatem hujus consecrationis Divus Thomas 3. *part.* ex eo deducit; quia CHRISTUS Dominus charisma contactu suo atque usu non consecravit, sicut aquam, quæ materia baptismi est, suo sanctificavit contactu, cum in Jordane baptizatus est à Joanne: unde necesse est, ut sanctis & religiosis precibus ab Episcopo consecretur,

cretur, qui ordinarius est Minister institutus Sacramenti confirmationis.

Consecrabatur chrisma ex antiquissima ecclesiæ consuetudine feria quinta in cœna Domini: quem morem etiamnum observat ecclesia, & huic testimonium perhibent Sanctus Bonifacius Archiepiscopus, & Martyr *epist.* 12. Sanctus Isidorus Hispalensis, Rupertus Abbas, Alcuinus lib. de divinis nominibus, & habetur in *cap. litteris dist.* 3. *de consecrat.* & desumptum est ex epistola Sancti Fabiani Pontificis, & Martyris, & hujus moris, quædam etiam adferuntur congruentiæ, quarum prima est, quia ante biduum paschæ Maria Magdalena caput, & pedes Christi unguento perunxerit. Secunda quia quinta mundi ætate CHRISTUS ad nos venerit. Tertia, quia feria quinta in Cœna Domini agnus immolatus est, & ejus sanguine postes obsignati: & Divus Thomas 3. *part. quæst.* 72. *art.* 12. *ad* 3. asserit diem illum satis congruere materiis Sacramentorum præparandis, quo fuit Sacramentum Eucharistiæ institutum cum reliqua Sacramenta ad Eucharistiam aliquo modo ordinentur, unde hoc chrisma renovandum est singulis annis, & vetus comburendum, imò & præcipitur Sacerdotibus, Parochis, & aliis habentibus curam animarum, ut singulis annis circa festivitatem paschæ ab Episcopo proprio chrisma petant, & prohibent sacri canones, ne pro chrismate, aut balsamo ad illud conficiendum aliquid à sacerdotibus diœcesanis exigatur ab Episcopo reliquisque Ecclesiæ Ministris, ut habetur in pluribus Conciliis, & Innocentius III. cap. *In tantum. de Simonia* refert, & damnat consuetudinem quorundam Episcoporum Angliæ, qui pro chrismate certam consueverant quantitatem pecuniæ accipere, non metuentes pœnam canonicam: & ut Metropolitani correctionem eluderent, solutionis tempus anticipabant recipientes in media quadragesima, quod consueverant recipere post pascha, & ut causam recipiendi dissimularent nomen denariorum variabant, & denarios, quos priùs chrismale, secundo vocabant paschales. Cum primum Parochi ab Episcopo sacrum chrisma accipiunt, illud sub sigillo & sera custodiunt, nec ulli possunt quidquam donare, ne ad maleficium, vel superstitionem aut alios usus profanos quispiam chrismate abutatur, ita enim sanctè instituerunt plura Concilia præsertim Moguntinum *can.* 61. Turonense III. *can.* 20. & plura alia Concilia Provincialia.

Hæc autem chrismatis consecratio ritibus quibusdam religiosis peragitur, quos impiè Sectarii derident. Preces enim ad DEUM funduntur, quod consentaneum est Doctrinæ Divi Pauli, 1. ad Timoth. cap. 4. ubi scribit: *Sanctificatur per verbum DEI & Orationem*: Secundo describitur signum crucis super oleum, & balsamum, quia sine hoc signo nihil posse consecrari asserunt Sancti Patres præsertim Sanctus Joannes Chrysostomus *homil.* 55. *in Matth.* & Sanctus Augustinus *Tract.* 118. *in Joan.* Tertiò Episcopus pluribus vicibus halat super ampullam chrismatis, ut illapsum Spiritus Sancti significet, & virtutem chrismati adprecatur, & hic ritus ab exemplo Christi desumptus est, qui in Apostolos suos insufflavit, ut Spiritum Sanctum ostenderet in eosdem illabi, habetur enim Joan. 20. *Insufflavit, & dixit eis, accipite Spiritum Sanctum.* Quartò consecratum ab Episcopo chrisma, & presbyteris genu flectentibus salutatur simulque proferuntur hæc verba; *Ave sanctum chrisma*: hoc est, salutatur, non adoratur, nec insolens est, aut absonum res inanimas salutare in tesseram interni gaudii, quo pacto etiam Sanctus Andreas Apostolus (cum vidisset à longe crucem sibi præparatam ad martyrium) exclamavit, & dixit: *Salve crux pretiosa suscipe discipulum ejus, qui pependit in te, Magister meus Christus*: & Fortunatus Christi crucem alloquens ait: *Sola digna tu fuisti ferre pretium sæculi*: & postea eam salutat. *O crux ave, spes unica*: Paula itidem Romana salutavit Bethlehem, ubi sua habuit incunabula Christus, cum primum sueum illum vidit, ut refert Sanctus Hieronymus epist. de ejus obitu, & Sanctus Gregorius Nazianzenus quando episcopatu se abdicavit Constantinopolitano, ultimum eidem civitati, & cathedræ valedixit unde non est mirum, si Episcopus consecratum chrisma salutet.

Chrismatis inunctio fit in fronte, quæ est sedes verecundiæ, ne Christi nomen erubescant fideles confiteri, nec timeant tyrannos, sed potiùs coram ipsis glorientur de cruce, quam descriptam deferunt in fronte, tametsi *Judæis*, ut ait Apostolus, *fuerit scandalum, & gentibus stultitia.* Rursus chrismate signantur etiam fideles, eò quia sub Christo duce inscribuntur militas, & veluti Athletæ sacro oleo inunguntur, ne ab hostibus prosternantur, sed ipsi hostes prosternant, & vincant. Hujus ritus rationes adfert S. Thomas 3. *part. quæst.* 72. *art.* 9. Ut etiam Innocentius III. Extra de sacra unctione, & Eugenius IV. in decreto inserto Concilio Florentino; hinc Divus Augustinus expendens verba illa Psal. 141. *Juxta iter scandalum posuerunt mihi, ait: Juxta iter scandalum posuerunt mihi scilicet usque adeo de cruce non erubesco, ut non in occulto habeam crucem Christi, sed in fronte partem, multa Sacramenta aliter, atque aliter accipimus: quædam, sicut nostis, ore accipimus (scilicet Eucharistiam) quæ verò in fronte erubescitur, ipsam ignominiam quodammodo, quam Pagani derident, in loco pudoris nostri constituit. Audis hominem insultare impudenter, & dicere frontem non habet, quid est, frontem non habet? impudens est. Non habeo nudam frontem, tegat eam crux Domini mei.* Hic ritus etiam servatur à græcis, quamvis non solum frontem ungant, sed etiam os, aures, nares, & pectus, ut colligitur ex Sancto Cyrillo Hierosolymitano Catechesi 3. mystag. & ex eorum Euchologio. præcipue tamen inungunt frontem, ut partem principem præ cæteris.

Verum dum Episcopus chrismate frontem inungit fidelium simul profert formam hujus Sacramenti; & consistit in verbis illis: *Signo te signo crucis & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti amen*, adeo ut nulla alia forma præter hanc valeat, quia ut asserit D. Thomas 3. *part. art.* 4. *de confirm.* Illa forma est omnino idonea, in qua designatur causa efficiens roboris spiritualis, quod confertur in hoc Sacramento. Ut etiam causa finalis seu effectus proprius hujus Sacramenti, seu robur spirituale ad generosam defensionem fidei, ac professionem ejusdem; & signum illius roboris, seu character sacramentalis: sed causam efficientem designant nomina personarum sanctissimæ Trinitatis: gratiam internam conferentem robur spirituale, & velut ungentem animam interius verba illa, *confirmo te chrismate salutis*, ex quo infert D. Thomas assignatam formam hujus Sacramenti esse perquam idoneam, veram: & propriam, ut etiam significatur ab Apostolo 2. Corinth. 1. *Qui confirmat nos vobiscum in Christo, qui unxit nos DEUS, & qui signavit nos, & dedit signum Spiritus in cordibus nostris.*

Verum

Verum alia forma, dummodo sit æquivalens huic, non reprobatur, quia in Ecclesia græca habetur verum Sacramentum confirmationis, & nihilominus verba græca differunt à Latinis, quibus tamen æquivalent quoad significationem, quod hæc oratio adjuncta manuum impositione, & solemnia verba chrismatis, prout respondent inunctioni, pertineat ad formam confirmationis, liquet, quia Actor. 8. dicitur: *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum. Tunc imponebat manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Rursus quod oratio adjuncta manuum impositioni pertineat ad formam, etiam evincitur ex sanctis Patribus præsertim ex S. Cypriano epist. 73. ubi ait: *Ut, qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur.* D. Ambrosius lib. 3. de Sacramentis c. 2. ait: *Sequitur spirituale, signaculum, quia post fontem superest, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur.* S. Hieronym. in Dialog. adversus Luciferianos ait: *Non abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut Episcopus ad invocationem Spiritus S. manum impositurus excurrat.* S. August. lib. 15. de Trinit. c. 26. *neque enim aliquis discipulorum ejus dedit Spiritum S. Orabant quippe, ut veniret ad eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia.* Et S. Gregorius in suo ordine Romano, & in Pontificalibus Occidentalis Ecclesiæ, hanc præscribit orationem: *Omnipotens sempiterne DEUS, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua & Spiritu Sancto, quique dedisti eis remissionem omnem peccatorum, emitte in eos septiformem Spiritum tuum Paraclitum de cœlis.* Et in ritu Græcorum habentur hæc verba æquivalentia: *Benedictus es Domine DEUS Omnipotens*, cum aliis verbis, quibus invocatur, & invitatur Spiritus Sanctus, ut descendat super confirmandos. Quòd si dicas, verba illa præcedentia, *signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis*; non reperiri in sacramentario sancti Gregorii, neque in veteri ordine Romano, respondetur verba illa solemnia non reticeri in veteribus libris quoad formam essentialem, sed tantum veteres solliciti fuerunt, ne solemnia verba illa propalarent, quia; ut aliquid arcanum per plura sæcula servata fuerunt: hinc Innocentius I. rogatus à Decentio de confirmationis Sacramento, & de illius forma ait: *Verba verò dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.* Hæc autem arcani religio in rebus hisce ab Apostolicis temporibus ad sequentia usque sæcula propagata fuit, quapropter S. Dionysius lib. de Ecclesiast. hierarch. ait: *Consummativas invocationes seu verba, quibus perficiuntur Sacramenta* (ut explicat D. Thomas) *non est justum scripturas interpretantibus, neque mysticum earum aut in ipsis operatam ex Deo virtutem, ex occulto ad commune adducere: sed nostra sacra traditio* (scilicet occultè) *eos edocet.*

CAPUT IV.

De subjecto capace Sacramenti confirmationis.

INdubitatum est, solum hominem viatorem esse capacem hujus Sacramenti, & id deduci ex illa generali regula, quia omnia Sacramenta instituta sunt pro hominibus viatoribus, & ratio etiam potest assignari, quia soli homines viatores capaces sunt novæ gratiæ, & ejus incrementi, quapropter asserendum est, omnes homines baptizatos esse capaces ad suscipiendum hoc Sacramentum Confirmationis: & evincitur ex eo, quia constat ita fuisse definitum ab Urbano Papa *de consecrat. dist. 5. can. Omnes.* ubi dicitur: *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum debent Spiritum Sanctum post baptismum accipere.* Et hoc etiam probat D. Thomas 3. part. art. 8. Quia sicut est de intentione naturæ, ut omnis, qui corporaliter nascitur, ad perfectam perveniat ætatem: ita multo magis est de intentione DEI, hominem spiritualiter renatum per baptismum perficere per Confirmationem. Et ex eo firmat, quia Spiritus Sanctus adveniens die Pentecostes Actor. 2. *Replevit totam domum, ubi erant sedentes*, per quam domum designabatur Ecclesia, & quicunque sunt in illa, ergo Sacramentum confirmationis, cum detur ad illam plenitudinem obtinendam, debet omnibus, qui sunt in ecclesia conferri. Hinc juvat observare ex Catechismo S. Pii V. c. 3. Omnibus post baptismum esse quidem conferendum Sacramentum confirmationis, non tamen expedire hoc fieri ante usum rationis; quia major est reverentia, ut cum propria fide ac dispositione suscipiatur hoc Sacramentum. Præterea quia cedit in majorem utilitatem suscipientis, quia majorem gratiam ex opere operato accipit: si cum propria dispositione suscipiat hoc Sacramentum. Rursus quia magis vitatur periculum iterationis ob ignorantiam vel oblivionem confirmationis jam susceptæ. Demum cum hoc Sacramentum sit veluti secunda solemnis professio fidei, videtur per se expediens, ut quia prima professio in baptismo facta est per alios. Secunda in hoc Sacramento fiat per ipsum suscipientem. Non tamen hoc Sacramentum est necessarium ad assecutionem salutis necessitate medii, sine quo non posset homo salutem æternam consequi: siquidem illud est necessarium necessitate medii, & simpliciter, sine quo non potest pertingi ad assecutionem finis, sed finis, qui intenditur per Sacramenta, est æterna salus, quam potest homo consequi per solum baptismum, quamvis non suscipiat Sacramentum confirmationis, idque evincitur ex Concilio Illiberitano can. 77. ubi habetur: *Si quis diaconus regens plebem sine Episcopo, vel Presbytero aliquos baptizavit, eos Episcopus per benedictionem perficere debebit, quòd si ante de sæculo decesserit sub fide, qua quis crediderit, poterit esse justus.* Ex S. Hieronymo hoc itidem evincitur, ait enim in dialogo adversus Luciferian. *Multis in locis idem factitatum reperimus ad honorem potiùs sacerdotii, quàm ad legis necessitatem. Alioquin si ad Episcopi tantùm imprecationem Spiritus Sanctus defluit, lugendi sunt, qui in vinculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per Presbyteros, & Diaconos baptizati ante dormierunt, quàm ab Episcopis inviserentur.* Et S. Hilarius Arelatensis homil. de Pentecoste huic sententiæ adhærens ait: *Continuo transituris sufficiunt regenerationis beneficia, victuris autem necessaria sunt confirmationis auxilia.* Et hanc sententiam etiam approbat Innocentius III. c. *Quando de consuetudine*, ubi loquens de Sacramento confirmationis & aliis episcopalis ministerii officiis sacris ait: *Licèt non sint à fidelibus contemnenda, tutius tamen est ea sine periculo ex necessitate, quæ legem non habet omittere, quam ut ab his, quibus ea conferre non licet, inaniter conferantur.*

Hinc asserendum est, ad recipiendum hoc Sacramentum confirmationis non teneri adultos sub præ-

cepto per se, & directè eos obligante, ut docet D. Thomas in *4. dist. 7. quæst. 3. art. 2. quæstiune. in corpore*, & cum ipso fere communiter Doctores contra Scotum, Bellarminum, & Turrianum, adeo ut Sacramentum confirmationis, ut loquitur D. Thomas, sit tantùm utilitatis, non necessitatis. Ratio id evincens desumitur ex eo, quia nullum est præceptum neque divinum, neque ecclesiasticum, quod per se obliget fideles in aliquo casu ad suscipiendum Sacramentum confirmationis, etenim nullum adesse præceptum divinum ex eo ostenditur, quia in nullo scripturæ loco habetur hoc præceptum, sicut leguntur præcepta de baptismo, Eucharistia, & Pœnitentia, quæ Sacramenta sunt necessaria necessitate præcepti: neque ex traditione habetur hujusmodi præceptum, quia nulla potest adduci sufficiens traditio in Conciliis, Patribus, aut Ecclesia. Neque colligitur ex ipsa natura hujus Sacramenti, quia hoc tantum datur ad melius esse, & fideles in vita spirituali non tenentur ad id semper, quod est melius. Neque ullum adest præceptum ecclesiasticum, quod obliget ad susceptionem Sacramenti confirmationis, quia Ecclesia circa Sacramenta suscipienda non injungit præceptum nisi præsupposito divino præcepto: Ecclesia enim solùm determinat tempus, quo debeat illud impleri, ut constat in præceptis de baptismo de pœnitentia, & Eucharistia: ergò cùm nullum sit divinum præceptum de suscipienda confirmatione, neque ulla traditio, nec ullum præceptum ecclesiasticum de eadem, sequitur fideles non obligari ad suscipiendum hoc Sacramentum præcepto per se, & directè. Præterea si adesset aliquod præceptum maxime obligaret, quando imminet mortis periculum, sed tunc non urget hæc obligatio, ut constat ex usu Ecclesiæ: quinimò Melchiades Papa in *Cap. Spiritus Sanctus. de consecrat, dist. 5.* asserit hoc Sacramentum non esse necessarium hominibus jam morituris. Cæterum quamvis adulti per se directè non tenentur ad Sacramentum confirmationis suscipiendum, possunt tamen per accidens, & indirectè obligari ad illud suscipiendum, ut si adesset occasio scandali, vel si quis censeretur confirmationem omittere, vel quia eam haberat contemptui, vel quia non crederet, esse Sacramentum, vel quia sibi persuaderet nos posse tentationes contra fidem superare nisi hoc Sacramento corroboraretur, & in hòc sensu sunt intelligendi Sancti Patres, cum asserunt ad hoc Sacramentum confirmationis suscipiendum teneri fideles, ut S. Cyprianus epist. 70. ad Januarium, ad quem scribit: *Ungiquoque necesse est, eum, qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, seu unctione possit esse unctus Dei & habere in se gratiam Christi* S. Gregorius Magnus lib. 12. epist. 21. Ubi jubet confirmationem conferri, quando probari non potest esse collatam, *Ne talis dubitatio ruina fidelibus fiat*, seu ne sit aliis scandalo. Hilarius Arelatensis homil. de Pentecoste, victuris necessaria sunt confirmationis auxilia, hoc est, per accidens, quando quis sibi persuadet non posse aliter superare tentationes contra fidem, nisi hoc suscipiat Sacramentum. S. Petrus Damianus serm. 1. in dedicatione Eccles. *decretales pagina, & sanctorum Patrum instituta decernunt non esse differendam post baptism. Sacramenti hujus virtutem, ne nos inermes inveniat fraudulentus ille contortor, à quo nemo unquam nocendi inducias extersit*; hinc S. Thomas 3. *part. qu. 72. art. 8. ad 4.* ait: *Omnino periculosum esset, si ab hac vita sine confirmatione migrare contingeret, non quia damnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur, unde etiam pueri confirmati decedentes majorem gloriam consequuntur, sicut & hic majorem obtinent gratiam.* Denique hoc totum docet Catechismus Tridentinæ Synodi hoc habens: *Atque illud in primis docendum est hoc Sacramentum confirmationis ejusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit, quanquam verè necessaria non est a nemine tamen prætermitti debet. sed potiùs maximè cavendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam largè impartiuntur, aliqua negligentia committatur. Quod enim omnibus communiter ad sanctificationem propositum, ab omnibus etiam summo studio expetendum est.* Et S. Lucas cum admirabilem illam Spiritus Sancti effusionem describeret, ait: *Et factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis Spiritus vehementis, & replevit totam domum*: deinde paucis interjectis subdit: *Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, ex quibus verbis intelligimus quoniam domus illa sanctæ ecclesiæ figuram, & imaginem gerebat, ad omnes fideles confirmationis Sacramentum, cujus initium ab eo die ductum est, pertinere.* Ex quibus infertur adultos per se directè non teneri ad suscipiendum hoc Sacramentum confirmationis, sed tantùm per accidens, & indirectè obligari ut superiùs explicuimus.

Sed objicies fideles omnes tenentur ex præcepto divino esse perfecti christiani: siquidem per hoc Sacramentum homo perinde perficitur in statu spirituali, ac perficiatur in naturali per profectam ætatem, qua acquirit uberiores vires, majusque robur, ergo tenentur fideles ad suscipiendum hoc Sacramentum confirmationis, cum unusquisque divino præcepto teneatur eniti, ut Christianæ vitæ assequatur perfectionem, & per hoc Sacramentum promovetur spiritualiter homo ad ætatem perfectam, unde præcepto divino tenetur fidelis sumere hoc Sacramentum. Præterea quia in *can. omnes de consecrat. dist. 5.* videtur significari hæc obligatio, siquidem habetur: *omnes fideles per manus impositionem Episcoporum debent Spiritum Sanctum post baptismum accipere, ut pleni Christiani inveniantur*, seu perfecti. Præterea quia quilibet fidelis adultus ex divino præcepto tenetur armatus, & corroboratus aggredi periculum fidei, & spiritualis militiæ: sed urgente persecutione velle sine Sacramento confirmationis profiteri fidem coram Tyranno, est perinde, ac inermem aggredi periculum maximum fidei, ac militiæ spiritualis; siquidem est proprium hujus Sacramenti armare & corroborare Christianum in hunc finem: ergo saltem instanti persecutione urget præceptum suscipiendi hoc Sacramentum confirmationis. Demumquia magis obligat bonum vitæ spiritualis, quam bonum vitæ corporalis obligat, ut in vita naturali homo adhibeat medium necessarium, ut augeatur: à fortiori, in vita spirituali aderit præceptum suscipiendi medium ordinatum ad augmentum talis vitæ, quod habetur per Sacramentum confirmationis. Sed contra est, quia ut docet D. Thomas in *4. dist. 7. qu. 1. art. 2. qu. 2. ad 1.* dupliciter summi potest plenitudo gratiæ Christianæ: primò quoad sufficientiam, quæ datur in baptismo, & constituit hominem substantialiter Christianum: Secundò quoad abundantiam, & datur in confirmatione: tametsi omnes fideles teneantur esse perfectè & plenè Christiani, quoad sufficientiam, non ita quoad abundantiam: neq; urget, quod asserebatur ex *can. Omnes fideles*, quia verbum illud *debent*, ut communiter explicant, significat tantùm consilium, non verò præceptum simpliciter obligatorium. Ad aliud quod addebatur de professione fidei coram Tiranno urgente persecutione, respondetur, quod licet tunc fidelis nolit corroborari per susceptionem hujus Sacramenti: quia tamen aliunde habet gratiam susce-

ptam

ptam in baptismo, & cum ipsa virtutes infusas, & auxilia alia correspondentia, ideo censetur sufficienter præmunitus, ut non dicatur accedere inermis ad pugnam, & fidei professionem. Ad aliud quod addebatur à pari, negatur consequentia: ratio discriminis est, quia medium ordinatum ad augmentum vitæ corporalis est sola nutritio, ad quam propterea tenetur homo; secus medium, quod ordinatur ad augmentum vitæ spiritualis est multiplex, & potest homo uti uno vel altero.

Lethaliter tamen peccant, ac in manifestum salutis discrimen se fideles conjiciunt, si confirmationis Sacramentum contemnant suscipere: unde Jonas Aurelianensis lib. 1. de instit. laicali. c. 7. ait: *Ne quaquam à fidelibus tanti doni perceptio negligenter differenda, sed potius remoto torpore negligentiæ cum magna animi aviditate, & devotione petenda, & percipienda, ne sine ipsius doni munere, quis rebus humanis eximatur.* Præterea quia, ut docet D. Thomas 3. part. quæst. 65. ad 3. *Omnium Sacramentorum contemptus est saluti contrarius*: & postea subdit: *Non tamen est contemptus Sacramenti in hoc, quod aliquis non curat accipere Sacramentum, quod non est de necessitate salutis*: alioquin tenerentur omnes sacris initiari ordinibus, cum sit sacer ordo Sacramentum, quod tamen non est de necessitate salutis, unde loquitur de Sacramentis quæ non sunt necessaria necessitate medii, nec præcepti omnibus & singulis Christianis, cujusmodi sunt ordo, & matrimonium. Alia autem ratio est de confirmatione, Eucharistia, & Extrema Unctione, quia hæc Sacramenta, spectatis personarum, & temporum circumstantiis necessaria sunt necessitate præcepti divini, & ecclesiastici, ut declaravit S. Carolus in Concilio Mediolanensi tit. de his, quæ pertinent ad Sacramentum confirmationis, ubi statuitur, ut Parochi, & Curatores animarum populum doceant, quanto religionis studio suscipiendum sit confirmationis Sacramentum, cujus ministrandi, solus Episcopus ordinariam habet potestatem. Videant item ne quis eorum, qui sibi in curam crediti sunt, illud suscipere negligant. Quare præmoneant, quod etiam Concilii Wormatiensis canone sancitum est, ut, quicunque intra Parochiæ suæ fines habitant, neque confirmati adhuc sunt, illud omnes suscipiant, qui ætate sunt, qua Episcopus eos duxerit esse debere, quiad hoc Sacramentum tunc accedant. Si quis verò neglexerit canonicis subjaceat disciplinis, is verò censetur Sacramentum confirmationis contemnere, si præsente Episcopo, qui paratus sit ministrare Sacramentum confirmationis, id sciens, negligat accedere ad Episcopum, & despicit suscipere hoc Sacramentum, unde S. Carolus in suis instructionibus de Sacramento confirmationis injungit *Parocho, ut si quos negligentes animadverterit, eos paterna objurgatione cohortetur, ut ad confirmationis Sacramentum suscipiendum data præsentis Episcopi ministrationem celebrantis opportunitate festinent; alioquin timendum illis valde esse demonstret, quòd, cum potuerint, in re salutari tam negligentes extiterint, & in confirmationis Sacramento suscipiendo negligentes, ut decreto Provinciali ex canone Remensi cavetur, Canonicis subjacent disciplinis.* Parentes igitur tenentur pueros suos adducere confirmandos ad Episcopum, cum idoneam ætatem attigerint, & Episcopus Sacramentum istud administret, alioquin non excusantur à peccato, quapropter S. Carolus in suis instructionibus ait: *Præterea parentes, quorum negligentia id factum est, ex libro pœnitentiali pœnitentiam olim egisse annos tres apparet, & in canonibus pœnitentialibus ad quintum præceptum decalogi in antiqua disciplina præscriptis, cujus filius sine confirmationis Sacramento moritur, parentes, quorum negligentia id factum est pœnitentiam agant annos tres, &c.*

Quod verò ad ætatem attinet, certum est, omnem ætatem idoneam esse confirmationis suscipiendæ perinde ac baptisma: post cujus susceptionem continenter administrabatur ex antiqua Ecclesiæ disciplina, ubi præsens erat Episcopus, ut deprehenditur ex antiquis Conciliis, & Patribus præsertim ex Conciliis Illiberritano, & Laodiceno, in quibus habetur consuevisse hoc Sacramentum conferri infantibus, ut etiam testantur Innocentius I. epist. ad Decentium Sanctus Gregorius Magnus lib. 3. epist. 9. ad Januarium imò & pueris conferri posse docet Sanctus Thomas 3. part. quæst. 72. art. 8. ad 2. inquiens: *Ætas corporalis non præjudicat animæ, unde etiam in puerili ætate homo potest consequi perfectionem spiritualis ætatis, de qua dicitur Sapient. 4. Senectus venerabilis non diuturna nec numero annorum computata: inde est, quod multi in puerili ætate propter robur Spiritus Sancti perceptum usque ad sanguinem fortiter certaverunt pro Christo*, imò moris fuit, ut sub initiis ecclesiæ Sacramentum confirmationis statim administraretur pueris post baptismum; verum hæc consuetudo in ecclesia Latina rectè mutata est, & usus rationis expectatus, adeo, ut nunc moris sit, ut ante septennium pueri non suscipiant hoc Sacramentum, ut nimirum cum majori reverentia suscipiatur, ut illud suscipiendo uberiora meriti incrementa apud Deum sibi compararent, unde juxta hodiernam consuetudinem pueri ante septennium ordinariè non confertur Sacramentum confirmationis, ut habet Catechismus Concilii Tridentini, inquiens: *Si duodecimus annus expectandus non videatur, usque ad septimum certè hoc Sacramentum differre maximè convenit*, & ita statuerunt plura Concilia, præsertim Mediolanense sub S. Carolo, ubi statuitur, minori septennio non esse conferendum Sacramentum confirmationis, & S. Carolus in suis instructionibus de Sacramento confirmationis ait: *Parochus, cujus parochia hujus Sacramenti administratio indicitur, pueros describet, qui annum octavum attigerint, quam ætatem, si quos rationis usu, devotionisque studio antecedere fortè viderit, eos quoque in numero eorum adscribet, qui Confirmationis Sacramento initientur; Spiritus S. virtute confirmati, accedunt etiam ad præstantissimum Eucharistiæ Sacramentum.* Verum justis de causis potest Episcopo pueros septennio minores confirmare. Infirmis itidem vel etiam constitutis in vitæ periculo, si antea hoc Sacramentum non susceperint, illudque postulaverint ab Episcopo administrandum est, ut statuit Concilium Parisiense VI. lib. 1. cap. 33. ubi habetur: *Infirmis, & morte periclitantibus sicut baptismatis gratia succurrendum, ita incunctanter donum Spiritus Sancti est tradendum.*

Dispositiones tamen requiruntur, ut ritè, & convenienter suscipiatur hoc Sacramentum, quod cum sit ad perfectionem, & incrementum gratiæ baptismalis, necesse est, ut suscipiens hoc Sacramentum, sit in statu gratiæ, adeo ut, qui se conscios noverint alicujus lethalis noxæ, debeant priùs Sacramentali confessione, & pœnitentia conscientiam expiare, si copia adsit Confessarii alioquin si desit, tenentur elicere actum contritionis cum proposito, quem primum sacramentaliter confitendi: alioquin SpiritumS. & gratiam sanctificantem, & dona ejusdem

Spiritus Sancti non reciperent. Sed nudum tantùm, & simplicem characterem; secundo necessaria est symboli professio ab iis, qui adulta sunt ætate, adeo ut rudimentis Christianæ Religionis sint instructi. Tertiò conveniret itidem esse jejunos hoc suscipientes Sacramentum, præsertim si horis matutinis administretur ab Episcopo, secundùm consuetudinem priscæ Ecclesiæ, quæ conditiones etiam habentur in *Can. Ut jejuni, dist. 5. de consecrat.* & in pluribus Conciliis Provincialibus, in quibus hæ dispositiones dicuntur requiri, ut quis ritè hoc Sacramentum suscipiat, ut etiam S. Carolus in suis instructionibus, ubi plures alios etiam addit tum animi, tum corporis ad Sacramentum confirmationis dignè suscipiendum, quæ exponit, his verbis: *Præmonebit, ut nemo excommunicatus, interdictus, in gravi, publicoque peccato jacens accedat ad hoc Sacramentum, neque qui in paschate communione abstinuerit. Illud verò vel maximè suadebit, ut cum hoc Sacramento Spiritus Sancti gratia uberrimè conferatur, ad eam consequendam se jejuniis, eleemosyna, qui per facultates possunt, aliisque pietatis officiis, & operibus parent; atque in primis frequentiori, & ardentiori religiosa orationis studio devotè se exerceant exemplo Sanctorum Apostolorum: qui dum expectarent Spiritum Sanctum, perseverantes erant in oratione, & jejunia; sed efficiet saltem, ut pridie dies confirmationis jejunent, qui possunt, & conscientiam sacramentali confessione expient. Decet itidem Episcopum ministrantem hoc Sacramentum esse jejunum.*

Patrini in Confirmatione adhibentur, ut constat ex cap. *Si quis.* cap. *dictum est.* cap. *de his.* causa 30. quæst. 1. cap. *Non plures*, cap. *in baptismate.* dist. 4. de consecratione. Hujus cæremoniæ causam assignat D. Thomas 3. part. quæst. 72, art. 10. Quia hoc Sacramentum exhibetur homini, ut corroboretur ad fortiter pugnandum in certamine spirituali contra adversarios fidei, & ad superandas tentationes carnis, & dæmonis, mundique illecebras: & quemadmodum homo recens natus indiget instructore in iis, quæ pertinent ad conversationem vitæ, juxta illud D. Pauli ad Hebræ. 12. *Patres quidem carnis nostra habuimus eruditores, & reverebamur eas*; pari inde, qui assumuntur ad pugnam indigent eruditoribus, à quibus instruantur de his, quæ pertinent ad modum certaminis; Et in bellis materialibus constituuntur duces, & centuriones, per quot milites inferiores instruantur ad pugnam, exerceantur in suis officiis. Ob id qui hoc suscipit Sacramentum ab alio tenetur, tanquam per alium in pugna spirituali erudiendus. Similiter, quia per hoc Sacramentum confertur homini perfectio spiritualis ætatis, ideo accedens ad hoc Sacramentum indiget ab alio sustentari, eo quia adhuc sit spiritualiter imbecillis, & puer. Hinc tenentur Patrini, quos in confirmatione tenent monere, ut pii sint, debentque veluti duces se iisdem præbere. Hinc patrinus non est casu eligendus, sed, qui non solùm doctrinæ Christianæ instituta, ac præcepta calleat, verùm etiam, qui vitæ piæ exemplo ita sit instituta, ut idoneus possit esse magister, ac verè patrinus, duxque alii ad bene agendum. Rursus non nisi unus ad hoc Sacramentum suscipiendum eligitur Patrinus, vel matrina, & debet patrinus ubi fieri potest natu major esse confirmando, quia instructor supponitur major eo, qui instruitur. Neque idem, qui sint patrini in baptismo, eligitur patrinus in confirmatione. In hoc Sacramento contrahitur cognatio spiritualis inter confirmantem, & confirmatum, illiusque Patrem, & Matrem, & patrinum, ac matrinam, ut liquet cap. *Ne dum*, de cognatione spirituali in 6. & ex Concilio Tridentino sess. 24. de reform. matr. cap. 2. Nomen non solet mutari in confirmatione, nisi turpe, vel ridiculum fuerit, ac Christiano homine indignum; sicut decet Christianum vitam imitari sanctorum, ita & gloriari nomine.

CAPUT V.

De Effectibus Sacramenti Confirmationis.

PRæcipui hujus Sacramenti effectus duo recensentur, Gratia, quæ infunditur per Spiritum Sanctum, & character, qui animæ imprimitur. Certum est, Sacramentum confirmationis conferre gratiam sanctificantem, quam Theologi vocant habitualem. In hoc Sacramento, ait D. Thomas, datur Spiritus Sanctus ad robur, sicut Apostolis datus est die Pentecostes Act. 2. Sicut dabatur baptizatis per impositionem manuum Apostolorum, ut habetur Act. 8. & 19. Missio autem, seu donatio Spiritus Sancti est ipsa gratia gratum faciens, quæ propterea confertur in susceptione hujus Sacramenti, non quidem per se, ut ait D. Thomas, ad remissionem culpæ, sed augmentum gratiæ sanctificantis & firmamentum justitiæ; sicut enim dicitur Sacramentum Confirmationis, ideo datur ad corroborandam gratiam jam acceptam, & ad confirmandam quam prius invenerat, ideoque non est hoc Sacramentum iis ministrandum, qui gratia sanctificante sunt destituti, adeo ut viri adulti suscipientes hoc Sacramentum debeant prius, si mortiferæ noxæ sint, sibi conscii expiare conscientiam sacramentali confessione, ut beneficio hujus Sacramenti possint gratiæ incrementum suscipere, seu affectum primarium hujus Sacramenti, eadem de causa non confertur non baptizatis. Et si aliquis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet, vel si etiam non perfectè contritus accedat, dummodo non fictus accedat per gratiam collatam in hoc Sacramento, consequetur remissionem peccatorum, sed tantùm per accidens, ut asserunt Theologi cum D. Thoma 3. *part. quæst. 72, art. 7.* Unde stat, hoc Sacramentum conferre Spiritum Sanctum, ut constat ex Act. Apostol. *Cum audissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quod accepisset Samaria verbum DEI, miserunt ad eas Petrum, & Joannem, qui, cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum.* Sancti Patres itidem tribuunt huic Sacramento Confirmationis productionem gratiæ sanctificantis. Origenes *homil. 18. in Levit.* Donum gratiæ Spiritus per olei imaginem designatur, ut non solùm purgationem consequi possit is, qui convertitur à peccato, sed & Spiritu Sancto repleri, & hanc gratiam dari in augmentum & firmamentum justitiæ, adeo ut sit gratia gratum faciens, asserit S. Melchiades Papa, & Martyr in suo decreto, ubi ait: *In fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam, regeneratio*

meratio in se salvat, mox in pace beati sæculi receptandos: Confirmatio autem armat, & instituit ad agones mundi hujus. Tertullianus verò paucia verbis explicat omnes ritus, qui olim adhiberentur in hoc Sacramento ministrando, scilicet ungendi, benedicendi, cruce signandi, & manuum impositionis, ait enim de resurrectione carnis cap. 8. *Caro ungitur, ut anima consecretur, caro signatur, ut & anima muniatur, caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritualiter illuminetur.* S. Cyprianus epist. 7. ad Januarium scribit: *Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, idest, unctione, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.* S. Ambrosius de his qui initiantur cap. 7. ait: *Repete, quia accepisti signaculum spirituale Spiritum sapientiæ*, & nonnullis interjectis subdit: *Serva quod accepisti, signavit te Deus Pater, confirmavit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in corde tuo.* S. Hieronymus adversus Luciferianos ait: *An nescis etiam ecclesiarum hunc esse morem, ut baptizatis postea manus imponantur, & ita invocetur, Spiritus Sanctus? Exigis, ubi scriptum sit? in Actis Apostolorum. Etiamsi scripturæ authoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret.* D. Augustinus Tractatu 6. in epist. in Joan. *Ergo si vis nosse, quia accepisti Spiritum Sanctum, interroga cor tuum, ne forte Sacramentum habeas, & virtutem Sacramenti non habeas.* & lib. 15. de Trinit. cap. 6. ait: *Unxit eum Deus Spiritu Sancto non utique oleo visibili: sed dono gratiæ, quod visibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia.* S. Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi mystagog. 3. ait: *Corpus quidem visibili unguento illo perungitur, anima verò sancto ac vivifico Spiritu sanctificatur.* S. Isidorus Hispalensis lib. 6. Orig. cap. ult. ait: *Sicut in Baptismo peccatorum remissio datur, ita per unctionem sanctificatio Spiritus adhibetur.*

Quamobrem propriè hujus Sacramenti gratia, est illud augmentum, quod perficit primam gratiam susceptam per baptismum, quod augmentum gratiæ sanctificantis suppeditat majoris vires, ac robur, quo firmati robustiores fiunt in pugna spirituali, ne prosternantur, sed vincant, & dæmonis assultus, ac carnis compescant pravos motus, stimulosque perniciosus, qua ratione S. Cyprianus vocat hunc effectum confirmationis gratiam confirmationis inquiens: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut, qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem, ac manuum impositionem Spiritum Sanctum consequantur, & signaculo dominico consummentur.* Et D. Ambrosius lib. 3. de Sacrament. cap. 2. ait: *Sequitur spirituale signaculum, quod audistis hodiè legi, quia post fontem superest, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur: Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilii, atque virtutis, Spiritus cognitionis, atque pietatis, Spiritus Sancti timoris septem quasi virtutes Spiritus, & omnes quidem virtutes ad Spiritum pertinent, sed ista quasi Cardinales sunt quasi principales, quid enim tam principale, quàm pietas? quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm virtus? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor sæculi infirmitas, ita timor Dei magna est fortitudo. Istæ sunt septem virtutes, quando consignaris, nam, ut ait Apostolus Sanctus, quia multiformis est Sapientia Dei, ita multiformis est Spiritus Sanctus, qui habet diversas, variasque virtutes.* Ex quibus constat, gratiam, quæ confertur in hoc Sacramento, esse perficientem, & corroborantem primam gratiam, accumulatam donis Spiritus Sancti, quæ dona in sequentibus donabimus explicatu. Hinc S. Hilarius Arelatensis vocat gratiam augmenti simul, & roboris inquiens, *quod nunc in confirmandis Neophytis manûs impositio tribuit singulis, hoc tunc Spiritus Sancti descensio in credentium populo donavit universis, sed quia diximus, quòd manûs impositio, & confirmatio ei, qui jam renatus in Christo est, conferre aliquid possit, forte cogitat sibi aliquis, quid mihi prodest post mysterium baptismatis ministerium confirmantis? aut quantum video non totum de fonte suscepimus, si post fontem adjectione novi generis indigemus? non ita est, dilectissimi, sic enim exigit militaris ordo, ut cum Imperator, quemcunque in militum receperit numerum, non solùm signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum; ita in baptismo benedictio illa munitio est. Dedisti militem, da ei adjumenta militiæ.* Et hæc etiam habentur *in cap. Spiritus Sanctus dist. 5. de consecrat.* & desumitur ex supposititia Melchiadis Papæ epist. ad Episcopos Hispaniæ, adeo ut gratia Spiritus, quæ confertur in confirmatione, non solùm augeat, sed mirabili etiam modo augeat, quod augmentum explicat Magister Christus, quando Luc. 24. dixit: *Sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto;* priùs voluit illos sedere in civitate, seu requiescere, in statu gratiæ sanctificantis, donec induantur virtute, seu majus accipiant roboris, & fortitudinis incrementum, quod per hoc Sacramentum confertur. Igitur Sacramentum Confirmationis causat in anima suscipientis augmentum gratiæ habitualis, & simul peculiaria auxilia opportuno tempore danda, ad Christi fidem generosè, & constanter profitendam, quia, ut docet Tridentinum *sess. 7. can. 5. de sacrament. in genere* omnia novæ legis Sacramenta, continent gratiam, quam significant, & eam conferunt iis, qui non ponunt obicem. Confert autem hoc Sacramentum augmentum gratiæ, quia per se non est institutum ad delenda peccata, sed ad animum roborandum in ordine ad pugnam spiritualem, unde per se non habet ponere. Sed supponere primam gratiam, consequenter exigit in suscipiente statum gratiæ, adeo ut non possit adultus licitè accedere ad hoc Sacramentum cum peccato lethali.

Quòd ad dona Spiritus Sancti, quæ unà cum gratia sanctificante conferuntur in susceptione Sacramenti Confirmationis, ut ait S. Ambrosius, & cum ipso D. Thomas 1. 2. quæst. 67. certum est, hujusmodi dona esse perfectiones hominis, quibus disponitur, ut bene sequatur instinctum Spiritus Sancti, & enumerantur ab Isaia cap. 11. ubi de Christo vaticinatur inquiens: *Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus Consilii, & fortitudinis, Spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Et de hisce donis dissertè loquitur S. Gregorius homil. 19. in Ezech. Ut autem clarius intelligatur, quid sint hæc dona, proderit observare dupliciter posse aliquid dici donum Spiritus Sancti: primò quadam generali ratione, quatenus gratis procedit à Spiritu Sancto, ut à causa efficiente, & in hoc sensu omnes gratiæ, & virtutes infusæ dici possunt dona Spiritus Sancti, secundo speciali quadam ratione, quatenus donum continet in se specialem quandam dispositionem à Spiritu Sancto impressam animæ, & ratione cujus disponitur ad hoc ut bene, & facilè ab ipso moveatur ad opera extraordinaria. Quod autem

autem dentur in nobis hujusmodi dispositiones seu dona Spiritus Sancti, constat ex scriptura, Isaiæ 11. Ecclesiast. 10. & 2. Corinth. 12. & alibi, ubi fit expressa illorum donorum mentio, hinc Ecclesia hymno de Spiritu Sancto eum invocat, ut sua dona fidelibus impertiatur; *Da tuis fidelibus in te confidentibus sacrum septenarium.* Ratio itidem assignatur à D. Thoma, quia omne quod movetur, necesse est, sit proportionatum motori: & hæc est perfectio mobilis, in quantum est mobile, qua disponitur ad hoc, quod bene moveatur à suo motore: unde quanto movens est altior, & excelsior, tantò necesse est, quod mobile perfectiori dispositione ei proportionetur: sicut videmus, quòd perfectius oportet esse discipulum dispositum ad hoc, ut altiorem doctrinam capiat à doctore, sed manifestum est virtutes humanas perficere hominem, secundùm quod natus est moveri per rationem in his, quæ interius, vel exterius agit: ergo debent in homine esse excellentiores perfectiones, secundùm quas sit dispositus ad id, quod divinitus moveatur. Hæ igitur dispositiones, seu perfectiones superadditæ vocantur dona non solùm, quia infunduntur à DEO, sed quia secundùm ea, homo disponitur, ut efficiatur promptè mobilis à divina inspiratione, ut dicitur Isaiæ 50. *Dominus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorsum non abii.* Ab Isaia 11. vocantur etiam perfectiones, quæ & recensentur: *requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii, Spiritus fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Dicuntur hæ perfectiones nobis donari à Spiritu Sancto, à quo propterea propriam desumunt nomenclaturam, ac dicuntur dona Spiritus Sancti. Ut etiam, quia donantur ex amore spirante, ae propterea procedunt ex Spiritu cordis Dei. Tertiò, quia quasi Dei habitu inspirantur eum Spiritu Sancto in anima, quæ iisdem ornatur; anima enim in se complectitur Spiritum Sanctum, quasi Sponsum osculantem se, & osculo oris sui Spiritum illi immittentem, ut perficiatur, eleventurque virtutes ad superiorem operandi modum, quo pacto dixit Regius Vates Psal. 32: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum,* quia à Deo emanant omnes virtutes, & quidquid boni creaturis inest. Vocantur etiam hujusmodi dona Spiritus Sancti, eò quia iisdem affectus homo agitur à Spiritu Sancto, à quo movetur ad opera ardua, & extraordinaria, ut scribit Apostolus ad Roman. 8. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi Filii Dei sunt,* quæ verba explicans Glossa ait: *Aguntur dicit, non reguntur,* plus est enim agi, quàm regi: agi enim dicimus aliquem vix agentem, regi autem quasi jam aliquid agentem. qui ideo regitur, ut rectè agat, sed agitur, non quòd nihil per se agat, sed quod, ut aliquid agat, impetu gratiæ impellitur.

An verò hujusmodi dona se habeant in homine per modum fluxus, vel permanentiæ, seu per modum actus, vel habitus, quamvis aliqui putaverint, se habere per modum fluxûs, & esse quosdam actus speciales virtutum, nihilominus D. Thomas *quæst.* 68. *art.* 3. & cum illo Thomistæ, & fere communiter Theologi asserunt, se habere per modum habitus permanentis, & non actus fluentis, seu transeuntis, quia Isaiæ 11. asseritur, hæc dona fuisse in Christo per modum permanentiæ, seu habitus, dicitur enim *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus,* atqui requiescere non importat fluxum, neque motum, sed quandam stationem, & permanentiam, & donum, quod permanenter inhæret, est habitus, non verò actus, vel dispositio transiens, consequenter dona Spiritus Sancti sunt verè habitus, & non actus, & se habent per modum permanentiæ, non transeuntis. Præterea quia anima nostra à triplici motore potest moveri seu à ratione, à lumine gratiæ, & fidei, & à speciali impulsu, & instinctu Spiritus Sancti præter communes regulas naturæ & gratiæ: disponitur autem, ut promptius, & connaturaliter moveatur à ratione per virtutes morales acquisitas; ut moveatur à lumine fidei, & gratiæ, per virtutes morales, infusos: ergo ut moveatur connaturaliter à Spiritu Sancto, debet itidem disponi per aliqua dona habitualia, quia sicut per virtutes morales acquisitas se habentes per modum habitus movetur à ratione, & per virtutes morales infusos itidem se habentes per modum habituum movetur à lumine fidei, & gratiæ: ita à Spiritu Sancto debet per aliqua dona, quæ se habent per modum habituum, disponi, & moveri, ergo dona Spiritus Sancti debent se habere per modum habitus, perinde ac virtutes morales acquisitæ, & infusæ. Firmatur, quia per dona hæc actus, ad quos movemur ex speciali instinctu Spiritus Sancti nobis quodammodo connaturalizantur: sicut enim per virtutes morales acquisitas, vel infusas actus honesti ordinis naturalis, vel supernaturalis fiunt nobis connaturales, ita per dona Spiritus Sancti fiunt etiam nobis, ut ita dicam, connaturales actus, ad quos movemur ex speciali instinctu Spiritus Sancti.

Hine distinguuntur dona Spiritus Sancti realiter à virtutibus infusis, sive Theologicis, sive moralibus, ut docet D. Thomas *quæst.* 68. *art.* 1. ubi ex D. Gregorio lib. 1. Moral. cap. 14. distinguit septem dona, quæ dicit significari per septem filios Job, à tribus virtutibus Theologicis, quas asserit per tres filios Job figuratas fuisse. Et ex 2. Moral. distinguit ea à quatuor virtutibus Cardinalibus, quas ait significari per quatuor Angulos domûs Job. Ratio itidem septenario numero donorum Spiritus Sancti suffragatur, quia illi habitus realiter distinguuntur, qui respiciunt distincta formaliter objecta, sed virtutes morales infusæ, & dona Spiritus Sancti respiciunt objecta formaliter diversa, consequenter distinguuntur realiter; major & consequentia tenent, minor ostenditur, quia virtutes acquisitæ respiciunt objectum, ut dirigibile per regulas prudentiæ acquisitæ; & virtutes infusæ illud attingunt, ut dirigibile per regulas prudentiæ infusæ modo communi, & ordinario: sed dona Spiritus S. respiciunt objectum, ut dirigibile modo altiori, scilicet per quandam specialem inspirationem, & motionem Spiritus Sancti per regulas prudentiæ præviæ ad consilium, & deliberationem, quapropter Aristoteles lib. 1. moral. cap. de bona fortuna ait: *Quod his, qui moventur per instinctum divinum, non expedit consiliari secundùm rationem humanam, sed quod sequantur interiorem instinctum; quia moventur à meliori principio, quàm sit humana ratio:* Sed objectum quatenus dirigibile excellentiori modo supra regulas prudentiæ distinguitur formaliter ab objecto ut dirigibili solùm per regulas prudentiæ, consequenter virtutes morales, sive acquisitæ, sive infusæ, distinguuntur à donis Spiritus Sancti, quia hæc reddunt in objecta formaliter distincta ab illis virtutum, sive hæ acquisitæ sint sive infusæ. Firmari etiam potest, quia habitus, quibus aliquod mobile disponitur ad recipiendam motionem ab aliquo superiore motore, debent distingui

gui juxta distinctionem, & æqualitatem motorum; sed homo per virtutes acquisitas redditur promptè mobilis à lumine naturæ, & per virtutes infusas à lumine gratiæ, & fidei, & per dona in speciali impulsu, & instinctu Spiritus Sancti, consequenter dona debent distingui ab illis virtutibus; major constat ex eo, quòd mobile debeat proportionari suo motori. Minor est certa, proinde & consequentia.

Sed objicies, & dices, dona Spiritus Sancti non esse habitus: siquidem de ratione habitus est permanentia: hæc autem non convenit donis Spiritus Sancti, consequenter non possunt esse habitus; major est certa, quia cum habitus inhæreat potentiæ quam afficit, se habet in illa per modum permanentiæ. Minor ostenditur primò ex D. Gregorio lib. 2. Moral. cap. 41. ubi ait: *In cunctis fidelibus Spiritus Sanctus venit, sed in sole mediatore semper singulariter permanet.* Ergo dona Spiritus Sancti in puris hominibus non se habent per modum permanentiæ, consequenter non sunt habitus. Rursus ostenditur eadem minor, quia prophetia, dona miraculorum, & aliæ gratiæ gratis datæ non dantur hominibus permanenter, & per modum habitus, sed transeuntes & per modum motionis, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 171. art. 2. & cùm sit eadem ratio de donis Spiritus Sancti, hæc dona non se habent per modum habitus. Præterea quia homo tantùm concurrit ut instrumentum ad actiones donorum, cùm potentiæ animæ non habeant sufficientem proportionem cum illis: sed de ratione instrumenti est operari solùm per virtutem, seu motionem transeuntem à causa principali impressam, ergo dona se habent per modum transeuntis, ac fluentis, consequenter non sunt habitus, sed actus. Demum quia habitibus, & qualitatibus permanentibus utimur, quando nobis placet, & volumus: sed justus, instructus, & ornatus donis Spiritus Sancti non potest eorum operationes pro suo libito exercere, sed tantùm quatenus movetur à Spiritu Sancto, consequenter hæc dona non sunt qualitates permanentes & habituales, sed tantùm motiones actuales, & transeuntes. Sed contra negatur minor, scilicet rationem permanentiæ non convenire donis Spiritus Sancti, sunt enim perfectiones inhærentes animæ mediante gratia Spiritus Sancti, quæ itidem in homine se habet per modum permanentiæ, cùm sit augmentum gratiæ sanctificantis, quæ communiter dicitur gratia habitualis: augmentum enim debet esse in eodem genere, in quo est res aucta, alioquin non esset res, quæ augeretur. Ad primam probationem desumptam ex Gregorio respondetur, Gregorium non loqui de donis Spiritus S. sed de donis gratis datis, quæ non se habent per modum permanentiæ, nec per modum habitus in fidelibus sicut in Christo. Vel si fuit loquutus de donis, tantùm intendit, illa fuisse in Christo modo longè excellentiore, quàm in aliis, non vero, quod in aliis justis non sint ullo modo permanenter; sunt enim etiam in ipsis, sed modo imperfectiori. Ad secundam respondet D. Thomas 2. 2. quæst. 68. art. 3. ad 3. negando consequentiam, & paritatem, quia dona Spiritus S. sunt necessaria homini ad salutem, prophetia autem est de numero donorum, quæ tantum sunt ad manifestationem Spiritus, non verò ad necessitatem salutis. Hæc enim differentia inter dona Spiritus S. & manifestationem Spiritus significatur à Gregorio Magno 2. Moral. cap. 49. ubi ait: *In illis donis, sine quibus ad vitam perveniri non potest, Spiritus S. in electis omnibus semper manet; sed in aliis non semper manet*, cujusmodi sunt illa dona, quæ tantùm ordinantur ad manifestationem Spiritus, ut est prophetia. Ad tertium respondetur, quod, licet de ratione instrumenti propriè & rigorosè sit operari per motionem & virtutem transeuntem, non id de ratione est instrumenti laxè, & impropriè sumpti, quo pacto homo se habet ad actiones donorum, cùm potentiæ animæ, ut per dona elevatæ, habent sufficientem proportionem cum illis, id enim respondet D. Thomas *loc. cit. art. 3.* ubi sibi objicit idem argumentum, & respondet, *quod ratio illa procedit de instrumento, cujus non est agere, sed tantùm agi: tale autem instrumentum non est homo: sed sic agitur à Spiritu Sancto, quod etiam agit, in quantum est liberi arbitrii, quapropter indiget habitu.* Ad ultimam respondetur axioma illud: Utimur habitibus quando volumus, esse intelligendum de habitibus, qui rationi subjiciuntur, ac communibus regulis, non verò de illis, qui non subduntur rationi, nec regulis ordinariis, sed extraordinariis, cujusmodi sunt dona Spiritus S. quapropter, ut homo illis utatur, indiget speciali motione illius, perinde ac ad actus indeliberatos, qualis est prima intentio finis, debet specialiter moveri à Deo absque prævio consilio, & deliberatione rationis, ut asserit Aristoteles lib. 7. Moral. Euthymior. cap. 18.

Objicitur secundò, quòd dona Spiritus Sancti non distinguantur à virtutibus moralibus infusis, præsertim Theologicis, siquidem virtutes Theologicæ, & morales infusæ præstant fidem, ac dona Spiritus Sancti, consequenter non distinguuntur realiter inter se; antecedens ostenditur, quia dona per nos habent disponere animam ad recipiendam motionem Spiritus Sancti: sed hoc idem præstant virtutes Theologicæ, & morales infusæ, quia, cùm homo non possit actus illarum virtutum elicere, nisi præmotus à Spiritu Sancto inspirante, & illuminante, eo ipso, quod illæ disponunt, complent potentias animæ ad actus supernaturales eliciendos, etiam illas disponunt ad recipiendam motionem, inspirationem, & illuminationem Spiritus Sancti, proinde dona Spiritus Sancti non distinguuntur à virtutibus theologicis, & moralibus infusis, cùm istæ præstent eundem effectum. Sed contra negatur antecedens, ad cujus probationem dicendum est, quòd tametsi virtutes theologicæ, & morales infusæ disponant animam ad recipiendam motionem Spiritus S. diversimodè tamen id præstant à donis, quia dona disponunt animam ad motionem Dei specialem, qua homo à Deo movetur, non medio consilio, & deliberatione, sed divino instinctu: virtutes autem theologicæ & morales infusæ illam disponunt ad recipiendam motionem Spiritus Sancti communem, & ordinariam intra eundem ordinem supernaturalem: siquidem homo natus est moveri ex consilio, & deliberatione rationis, quapropter ait D. Thomas 2. 2. quæst. 68. art. 1. ad 4. *Sapientia dicitur intellectualis virtus, secundùm quod procedit ex judicio rationis, dicitur autem donum, secundùm quod operatur ex instinctu divino.*

Objicitur ulteriùs, quia virtutes infusæ, & dona versantur circa eandem materiam, quo pacto fortitudo ut est donum & ut est virtus moralis cardinalis versantur circa idem objectum: pari pacto fides, & intellectus respiciunt eadem objecta: ergo non distinguuntur inter se realiter. Sed contra, quia licèt virtutes infusæ, & dona respiciant eandem materiam, non tamen eodem modo, sed perquam diverso, siquidem dona eam attingunt sub ratione longè eminentiore, scilicet, ut subest mensuræ excedenti modum rationis. Sed urgent, quia ad attingendum aliquid sub motivo eminentiori non requiritur nova virtus, sed sufficit eadem dummodo sit intensior & efficacior, non autem est necesse, quod distinguatur specie ab

ab ea, quæ potest tantùm attingere illud sub motivo inferiori, & minus arduo, consequenter illa ratio non convincit, quòd dona debeant distingui realiter à virtutibus infusis; sed ad summum accidentaliter, perinde ac virtus intensa distinguitur à remissa, sed contra distinguitur antecedens; ad attingendum aliquid sub motivo altiori, & excellentiori, non requiritur nova virtus, quando motivum altius, & minus arduum sunt intra eandem rationis mensuram dirigentem, conceditur antecedens: secus autem negatur: sed motivum, sub quo attingitur objectum per dona Spiritus Sancti, est extra lineam mensuræ motivi, sub quo attingitur per virtutes infusas: quia istæ respiciunt objectum, ut modo humano (intra tamen ordinem supernaturalem) attingibile: secus dona Spiritus Sancti illud respiciunt, ut attingibile supra omnem humanum modum.

Sed re instabis etiam in virtutibus Theologicis interdum contingit, quòd aliquis operetur præter communem & ordinarium modum, ut, cùm quis ex charitate animam suam tradit pro amicis suis, vel tam perfectam habet fidem, ut ea sufficiat ad miracula patranda, consequenter non solum dona, sed etiam virtutes supernaturales, & infusæ respiciunt suum objectum ut attingibile supra omnem modum humanum: sed contra, quia virtutes Theologicæ ad actus illos heroicos, & extraordinarios adjuvantur à donis Spiritus S. Siquidem sola ratio cum virtutibus illis non sufficit ad tales actus eliciendos, quapropter cuilibet virtuti theologicæ aliquod respondet donum Spiritus S. ut fidei correspondent intellectus, & sapientia; spei, donum timoris; & charitati donum sapientiæ, ut docet D. Thomas 2. 2. *quæst. 8. & 9.* Ex dictis constat, dona esse bonitates à Deo infusas animæ, quibus nullus malè utitur, & quibus rectè vivitur, & quidem rectitudine operationis, quæ est supra omnes regulas prudentiæ acquisitæ, & infusæ ex peculiari instinctu, & inspiratione Dei: hinc dona Spiritus S. sunt necessaria ad salutem, quia ut discurrit D. Thomas hìc *art. 2.* quod imperfectè habet naturam alicujus formæ, vel virtutis, non potest per se operari, nisi ab altero moveatur, sicut luna cui imperfectè inest natura lucis, non illuminat, nisi illuminetur à sole; sed virtutes theologicæ, & morales infusæ imperfectè informant animam rationalem: ergo per illas non ita perficitur homo in ordine ad ultimum finem, quin semper indigeat moveri quodam superiori instinctu Spiritus Sancti, & interdum donis illius, quæ animam disponunt ad illam motionem. Neque dona Spiritus Sancti possunt esse sine charitate, quia sicut virtutes morales reddunt vires appetitivas mobiles à ratione, ita dona reddunt vires animæ mobiles à Spiritu Sancto: sicut enim ratio perficitur per prudentiam, ita Spiritus S. per charitatem nobis inhabitat, unde sicut virtutes morales connectuntur cum prudentia, ita etiam dona cum charitate; quòd si petas, an dona Spiritus Sancti sint inferiora virtutibus theologicis, respondetur affirmativè, ratio est, quia virtutes theologicæ nos conjungunt ultimo fini; dona verò deserviunt ad movendum nos ad ultimum finem, juxta illud Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam*, ex quo liquet, virtutes Theologicas esse præstantiores donis Spiritus Sancti. Sunt tamen hæc dona præstantiora virtutibus moralibus acquisitis, quia homo per has virtutes morales disponitur, ut facilè & connaturaliter moveatur à ratione: per infusas autem, ut moveatur à lumine fidei, & gratiæ; per dona verò disponitur ut connaturaliter moveatur à Spiritu Sancto, ut docet D. Thomas, *manifestum est autem, quod ad altiorem motorem oportet majori perfectione mobile esse dispositum*: ergo dona Spiritus Sancti sunt perfectiora virtutibus moralibus, seu infusis, sive aquisitis. Præterea, quia virtutes morales acquisitæ respiciunt suum objectum, ut dirigibile per regulas prudentiæ acquisitæ; infusæ verò illud attingunt, ut dirigibile per regulas prudentiæ infusæ modo communi, & ordinario: secus dona illud respiciunt, ut dirigibile altiori modo, scilicet per quandam specialem motionem, & instinctum Spiritus Sancti: ergo dona sunt perfectiora, ac superiora virtutibus sive infusis, sive acquisitis moralibus.

CAPUT VI.

De donis Spiritus Sancti in particulari, quæ gratiam concomitantur, quæ in Sacramento Confirmationis impertitur.

Quia in administratione Sacramenti Confirmationis infunditur suscipienti gratiæ, quam comitantur dona Spiritus Sancti, ideo monet Sanctus Carolus, ut Pastores hæc dona explicent; iis qui sunt suscepturi Sacramentum confirmationis; quapropter etiam D. Ambrosius ait; *Repete, quia recepisti signaculum spiritale, Spiritum sapientiæ, & intellectus, Spiritum consilii, atque virtutis, Spiritum cognitionis & pietatis, Spiritum Sancti timoris; serva, quod accepisti. Signavit te Deus Pater, confirmavit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in corde tuo, sicut Apostolica lectione didicisti.* Ex quibus infertur, dona Spiritus Sancti esse septem, quæ etiam ab Isaia cap. 11. recensentur, de Christo siquidem vaticinatus fuit: *Et requiescet super eum Spiritus Domini; Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus consilii, & fortitudinis; Spiritus scientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Primum igitur donum Spiritus Sancti est illud sapientiæ, quod definitur habitus supernaturalis, quo perficitur, ac disponitur homo, ut secundum motum, ac instinctum Spiritus Sancti judicet de rebus divinis, etiam excellentiori, & extraordinario modo cognitis, quòd sit eis inhærendum, & ab oppositis recedendum, seu donum sapientiæ definitur à D. Thoma 2. 2. quæst. 45. art. 5. *rectitudo judicii tam in contemplatione divinorum, quàm in ordinatione rerum humanarum secundùm divinas regulas, quantum necessarium est ad salutem.* Unde sapientia ut est donum Spiritus S. consistit in cognitione & delectatione summi boni, seu Dei, quia ut ait Augustinus Enchirid. cap. 5. *Sicut nemo à se ipso esse potest, ita etiam nemo à se ipso sapiens esse potest, sed ab illo illustrante, de quo scriptum est, omnis sapientia à Deo. Hominis autem sapientia pietas est, habes hoc in libro Sancti, nam ubi legitur, quod ipsa sapientia dixerit homini, esse pium est sapientia*: igitur verè sapiens est ea sapientia, quæ donum est Spiritus S. qui uni Deo vacat, & studet, & in eum fertur sincero affectu, & totam fiduciã, ac spem in illo collocat, quem propterea

tote

toto corde, tota anima, tota mente ac tota virtute diligit, adeo, ut præter Deum reliqua omnia extra ipsum nihili faciat, & cum Apostolo veluti stercora ducat, ut Christum lucri faciat: quæ sapientiæ plena est cœlestis suavitatis, per quam gustamus, *quia suavis est Dominus.* Et hæc est sapientia desursum descendens à Patre luminum, quæ nec viribus naturæ, nec humano studio comparatur, sed à toto DEO nobis datur, quapropter Apostolus Jacobus cap. 1. ait: *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter:* & huic dono sapientiæ inimica est sapientia hujus mundi, quæ terrena est, animalis, & diabolica, cujusmodi fuit sententia illorum Philosophorum, qui, cùm speculo naturalis luminis Deum cognovissent, ut scribit Apostolus ad Rom. 1. *Non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Vera hominis sapientia in eo est sita, ut quidquid in se boni est, à Deo ferat acceptum, ut docet S. Augustinus lib. de sancta Virginitate cap. 42. inquiens: *De ipsa continentia nonne apertissimè dictum est, & cum scirem, quia nemo potest esse continens, nisi DEUS det; & hoc ipsum erat sapientiæ scire, cujus esset hoc donum, sed forte continentia Dei donum est, sapientiam verò sibi ipse homo præstat, qua illud donum non suum, sed Dei esse cognoscat.* Unde, si quis cupit sapientiam, necesse est eam postulet à DEO, qui dat omnibus affluenter, & tunc sapientiam possidet, si exercitio virtutum omnium splendeat, præsertim lilio castitatis suaviter oleat, pacis olea jugiter virescat, umbra humilitatis delitescat, quia, ut monet Sanctus Jacobus in sua epist. cap. 3. v. 17. Divinæ sapientia primum quidem pudica est: deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis. Est enim pudica, quia vitat corruptelas peccati, & lilium excolit castitatis. Est pacifica, quia rectum constituit ordinem in animo hominis; est enim pax tranquillitas ordinis, secundùm Augustinum, quapropter ad donum sapientiæ spectat septima beatitudo, *Beati pacifici*, quia, ut ait D. Augustinus lib. 1. de sermon. in Monte cap. 2. *Pacifici in semetipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes, ac subjicientes rationi, seu menti, & Spiritui, carnalesque concupiscentias habentes edomitas, fiunt regnum Dei, in quo ita sunt omnia ordinata: ut id, quod in homine est præcipuum, & excellens, hoc imperet cæteris non reluctantibus, quæ sunt nobis bestiisque communia.* Quia verò sapientia omnes compescit concupiscentiæ pravos motus, & per pudicitiam à corruptelis peccati, quantum est in se, recedit, & modum in rebus omnibus tenet, dicitur modesta, ut etiam suadibilis, quia facile flectitur in obsequium Dei, ad quem omnia sua ordinat.

Demum intellectus est lumen quoddam supernaturale, quo mens hominis justi ad divina capienda, & juxta statum suum, & conditionem cognitione assequenda à Spiritu Sancto illustratur, seu ut definitur hoc donum à D. Thoma 2. 2. *quæst.* 7. *art.* 3. est illustratio mentis ad æstimationem rectam de ultimo fine, & ad hoc donum pertinent verba Joan. 6. *Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me, & scriptum est in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei.* Et Christus loquens de hoc dono sola dixit Discipulis Luc. 18. *Vobis datum est nosce mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.* Ut etiam de hoc dono intelligitur illud Matth. 11. v. 25. *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Beneficio hujus doni Scripturæ Sacræ veteris, & novi testamenti sincerè & rectè intelliguntur, & hoc dono Magister Christus mentes Discipulorum proficiscentium Emaus illustravit, ut intelligerent scripturas. *Aperiens illis scripturas, quæ de ipso erant*, non enim possumus illas intelligere, ut oportet, nisi Deus nobis dederit donum intellectus; est enim hoc donum clavis illa David, quæ aperit, & nemo claudit; claudit, & nemo aperit, quapropter David, ut intelligeret divinam legem, enixim à Deo petiit donum intellectus, Psal. 123. *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo.* Certè dono intellectus destituuntur Sectarii perperam interpretantes sacras scripturas, propterea cæcutiunt, ut olim Judæi inhærentes litteræ legis, quæ occidit, & veritatem respuentes Spiritus vivificantis. Hoc dono etiam caruerunt Philosophi licèt acutissimi, ac disertissimi oratores, quia merces est fidei, quapropter, qui fide destituuntur, etiam dono intellectus privantur; unde D. Augustinus Tractat. 27. in Joan. explicans verba illa; *Sunt quidam in vobis, qui non credunt*, ait: *Ideo non intelligunt, quia non credunt, Propheta enim dixit: Nisi credideritis, non intelligetis. Per fidem copulamur, per intellectum vivificamur. Prius hæreamus per fidem, ut sit quod vivificetur per intellectum, nam, qui non hæret, resistit, qui resistit, non credit.* Gentiles, & Philosophi spirituali hoc dono intellectus fuerunt destituti, quia vera fide caruerunt, & interiores mentis oculi caligaverunt, & eorum cæcitas fuit, non intelligere veritatem, nec eam credere ad salutem, fides enim est, quæ, licèt obscura in se, discutit tamen ignorantiæ caligines, & suis umbris, & obscuritatibus mentem clarificat, juxta illud Actor. 15. *fide purificans corda*, hoc est, Deus per donum fidei abstergit cordium caligines impedientes lumen veritatis, cujus beneficio videre possumus, quæ rectè agenda sunt, & Dei mandata, ut valeamus ea exequi, unde David Psal. 4. v. 17. ut disceret Dei mandata hoc expetiit lumen intellectus. *Da mihi intellectum, ut discam mandata tua*, scilicet, ut exequar mandata tua per eorum observantiam. Caret itidem hoc dono intellectus homo inhians hisce fluxis bonis, quæ sitim valent accendere, non extinguere, hic enim non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, quia ejus intellectus non nisi per terrena irrepit, quibus cogitationibus adhæret. Hinc dono intellectus correspondet sexta Beatitudo, *Beati mundi corde, quoniam ipsi, Deum videbunt.* Dicuntur beati, qui mundi sunt corde, seu à quavis peccati macula purgati, qui rebus hisce terrenis sordescentibus non adhærent, ipsi enim donum possident intellectus, quo Deum videbunt, quapropter D. Augustinus lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 4. ait: *Intellectus congruit mundo corde; tanquam purgato oculo, quo cerni possit, quod corporeus oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Et hæc est munditia mentis depurata à phantasmatibus, & erroribus, ut scilicet ea, quæ de Deo proponuntur, non accipiantur per modum corporalium phantasmatum, nec secundùm hæreticas perversitates,* ut etiam asserit S. Thomas 2. 2. *quæst.* 8. *art.* 7. Neque obstat, quòd homines justi, & Deo grati possint esse intellectu hebetes: quia licèt hebescant circa aliqua, quorum cognitio non est necessaria ad salutem, attamen circa ea, quæ sunt de necessitate salutis, sufficienter instruuntur à Spiritu Sancto, secundùm illud 1. Joan. 2. *Unctio ejus docet vos de omnibus*, ut enim docet D. Thomas, viri justi semper intelligunt, id esse creden-

dum, quod ab eis nullo pacto est deviandum; donum intellectus præsertim pugnat contra contemptum exordium à consuetudine peccandi, ut ostendit S. Bernardus serm. 14. de diversis inquiens: *Contemptus ex consuetudine prodit, ut tantò liberius, quanto desperatiùs peccatis, totas jam concupiscentia laxet habenas, toto impetu feratur in praceps; sicut scriptum est: Peccator, cùm venerit in profundum malorum, contemnit. Hunc ergo contemptum necesse est, ut Spiritus intellectus impugnet, illuminans tenebras cordis; & lucem divina misericordia, & copiosa miserationis infundens. Intelligentia nempe divinis, & altissimis rebus attribuenda est, quas quidem ratio humana nullatenus, difficilè autem, vel fides ipsa comprehendere possit, ut est illud. Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.*

Tertium Spiritûs Sancti donum est Consilium, quô prompti constituimur ad bene deliberandum in rebus difficilibus, præsertim inopinatis, & ad salutem animæ pertinentibus, vel Dei gloriam extrinsecam promoventibus, vel ut definitur à D. Thoma 2. 2. quæst. 52 art. 1. *Donum consilii est habitus supernaturalis, quo ratio à Spiritu Sancto movetur, vel instruitur de movendis,* etenim quia mens humana non potest comprehendere singularia contingentia, quæ possunt occurrere, sequitur cogitationes hominum, ut dicitur Sapientiæ 9. esse timidas, & incertas providentias nostras, ideoque indiget homo in rerum agendarum inquisitionem à Deo dirigi per hoc donum consilii, solus enim Deus est, qui omnia perfectè comprehendit, sicut etiam in humanis homo, qui non bene res agendas intelligit, ab alio meliùs intelligente dirigitur; qui enim sibi ipsis in inquisitione consilii non sufficiunt à sapientioribus, petunt consilium, ne errant in rebus agendis, determinandis. Et quia in iis, quæ ad assecutionem æternæ salutis pertinent, plerumque hæremus ancipites, nescientes, in quam partem nos vertere debeamus, datur nobis à Spiritu Sancto hoc donum consilii, quo dirigimur, ne erremus. Et huic consilio Spiritus Sancti opponitur consilium humanum, cujus finis non est sola Dei gloria, sed commodum temporale, cum enim homines utentes humano consilio inhient divitiis bonisque temporalibus cumulandis, ideo proprium tantum expetunt commodum, quærunt enim, ut ait Apostolus, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, quæ summa est perversitas, & agere ordine præpostero, quia, ut ait Augustinus, utuntur fruendis, & fruuntur utendis, scilicet rebus fluxis caducis, quibus perverso amore adhærent, ac finem in iisdem sibi præstituunt, & res æternas, Deumque ipsum summum bonum, & ultimum omnium finem negligunt, eique præferunt bona temporalia, & expletionem suarum cupiditatum; quapropter D. Augustinus lib. 11. de civit. Dei. cap. 25. ait: *Ea re frui dicimur, qua nos non ad aliud referenda per se ipsam delectat; uti verò ea re, quam propter aliud quærimus, unde temporalibus magis utendum est, quam fruendum, ut frui mereamur aternis: non sicut perversi, qui frui volunt nummo, uti autem Deo, quoniam non nummum propter Deum impendunt, sed Deum propter nummum colunt.* In sumptione Chrismatis, quia confertur Spiritus S. ejusque gratia, quæ secum trahit dona Spiritus Sancti nobis etiam confertur hoc donum consilii, quo instructi Apostoli difficilia quæque pro evangelica propagatione, ac majori Dei gloria extrinseca fuerunt aggressi. Et hoc donum respondet prudentiæ, quæ rerum agendarum est condimentum, & ex beatitudinibus respondet quintæ: *beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*, quapropter D. Augustinus lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 4. ait: *Consilium congruit misericordibus; hoc enim unum remedium est, de tantis malis evadendi, ut dimittamus, sicut nobis volumus dimitti & adjuvemus, in quo possumus alios sicut nos, in quo non possumus, cupimus adjuvari.* Et quamvis non omnes sint ea donati gratia, ut de rebus ad salutem pertinentibus consilium aliis dare possint, nihilominus justis datur hoc consilium, quod à Deo accipiunt in his, quæ necessaria sunt ad salutem, præsertim in electione status, ex quo tota vitæ nostræ ratio dependet, ut si sit eligendus status religiosus, vel sæcularis, cælibatus, vel matrimonium, in qua electione examinari imprimis debet, an Deus ad talem statum quempiam verè vocet, & an in eodem possit quis salutem propriam operari, & num dotes, & qualitates, pro functionibus obeundis, quæ propriæ sunt illius status, nobis insint, siquidem eligere statum aliquem, ad quem Deus non vocat, consultum non est, quia plura inde pericula imminent æternæ damnationis, ut si quis sine Dei vocatione ob proprium tantum commodum velit cooptari in clerum, & promoveri ad sacerdotium, ac insigniri ecclesiasticis dignitatibus, etiam cum animarum cura, ut etiam si in ordine Monastico sine Dei vocatione velit quis conscribi ad alium finem, quam ad propria obsequia præstanda Deo, in hisce plurimum periclicatur, nisi consilium à Spiritu Sancto desumat, ac viros justos, sanctos, & pios consulat, & preces ferventius fundat, frequentius ad Sacramenta accedat, & à tumultibus hominum secedat, ut Deo vacet, rogetque Spiritum Sanctum, ut ei loquatur ad cor, & consulat viros justos prudentes, ne ipse decipiatur, quia mens humana persæpe sibi de se ipsa mentitur, & proprio commodo corporis magis studet, quàm animæ utilitati. Quapropter in id debet incumbere studii, ut anxius de deligendo statu; à quo totum negotium humanæ vitæ videtur dependere, diligenter examinet, ne moveatur ob alium finem, quàm Deum summum bonum, ut ipsi inserviat, & ne ob humanas rationes hunc potiùs, quàm alium diligat statum, tunc enim enixim debet DEO supplicare, & repetere pluries verba Davidis Psal. 142. *Doce me facere veritatem tuam, quia Deus meus es tu. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam,* quæ verba expendens D. Augustinus in enarratione ejusdem Psalmi ait: *Ad alium curram refici, si ab alio factus sum? Tu es totum unum, quia tu es DEUS meus. Patrem quaram propter veritatem? tu es Deus meus non solum dator hareditatis, sed ipsa hareditas: Dominus pars hareditatis mea. Dominum quaram propter redemptionem? Tu es Deus meus. Patronum quaram propter liberationem? Tu es Deus meus. Postremo creatus recreari cupio? Tu es Deus meus, quò Creator meus, qui creasti me per verbum tuum, & recreasti me per verbum. Sed creasti me per verbum Deum manentem apud te, recreasti me per verbum carnem factum propter nos. Doce ergo me, ut faciam voluntatem tuam, quoniam tu es Deus meus. Si non me docueris, faciam voluntatem meam, & deseret me Deus meus. Doce me: non enim tu es Deus meus, & ego ero magister meus. Videte, quemadmodum gratia commendetur.* Ex quibus infert Augustinus in deligendo statu, à quo dependet totum vitæ nostræ negotium petendum esse consilium à Deo per viros justos, & prudentes. Huic enim dono opponitur præcipitatio, qua quis ex impetu propriæ voluntatis vel cupiditatis fertur ad agendum, & hanc præcipitationem in rebus magni momenti D. Thomas 2. 2. *quæst. 3. art. 3.* non excusat à gravi peccato.

Quat-

Quartum donum Spiritus Sancti est fortitudo, seu fiducia quædam menti à Spiritu Sancto ingenita assequendi finem operis ardui propter DEUM suscepti, & evadendi, quæcunque pericula ex adverso imminentia, vel prementia, & distinguitur à fortitudine, quæ est virtus Cardinalis, ut explicat Divus Thomas 2. 2. quæst. 139. art. 1. inquiens: *Fortitudo importat quandam animi firmitatem, & hæc firmitas animi requiritur in bonis faciendis, & in malis perferendis; Et præcipuè in arduis bonis vel malis: homo autem secundum proprium & connaturalem sibi modum hanc firmitatem in utroque potest habere, ut non deficiat à bono propter difficultatem, vel alicujus ardui operis implendi, vel alicujus gravis mali perferendi. Et secundum hoc fortitudo ponitur virtus specialis vel generalis.* Mox transiens ad explicandam fortitudinem, prout est donum Spiritus Sancti, pergit inquiens: *Sed ulterius à Spiritu Sancto movetur animus hominis ad hoc, quod perveniat ad finem cujuslibet operis inchoati, & evadat, quæcunque pericula imminentia: quod quidem excedit naturam humanam. Quandoque enim non subest potestati hominis, ut consequatur finem sui operis, vel evadat mala, seu pericula, cùm quandoque ab eis opprimatur in morte. Sed hoc operatur Spiritus Sanctus in homine, cùm perducit eum ad vitam æternam, quæ est finis omnium bonorum operum, & evasio omnium periculorum. Et hujus rei infundit quandam fiduciam menti Spiritus Sanctus excludens contrarium timorem, & secundum hoc fortitudo ponitur donum Spiritus Sancti.* Hinc Christianus hoc dono præmunitus alacriter Tyrannos adit, ut sanguinem profundat pro fide, & justitia Christiana, si necessitas id exegerit, ac DEUS hanc dederit occasionem: non enim hoc donum fortitudinis permittit illum pavere, cum à viro Christiano excutiat omnem timorem, & ad fortia quæque agenda invitet, ut etiam ad ardua quæque, ac difficilia, imò etiam quæcunque tormenta toleranda perducat, hoc enim instructus dono mundum cum omnibus suis deliciis bonisque fluxis contemnit, carnis illecebras, ac stimulos coërcet, & Dæmonis tentationes invicto animo vincit, nec ullis emollitur blanditiis, nec ullis turbatur adversis, nec sinit se amore divitiarum corrumpi, nec mundi favoribus deliniri, nec ullo metu, vel pravo alio affectu frangi, sed pro tuenda fide, & Christiana justitia paratum se exhibet ad tormenta quæque toleranda, & ardua quæque superanda, repetit enim cum Apostolo ad Philipp. 4. v. 13. *Omnia possum in eo, qui me confortat;* hinc necessitas hujus doni ex eo liquet, quia cùm vita hominis, sit militia super terram, ut scribit Apostolus 2. ad Timot. 3. & Christianus debeat jugiter ad certamina descendere contra mundum, carnem, & Dæmonem, ut inimicos vincere possit, debet fortis esse, & hoc dono Spiritus Sancti præmunitus, præsertim ut tentationibus, quæ contra ipsum insurgunt, validè obsistat, ac persecutiones eludat, & superet. Hoc enim dono viri fortes ab imbecillibus facilè dignoscuntur, propterea Apostoli hoc dono præmuniti, Actor. 5. v. 41. *ibant gaudentes à conspectu Concilii quoniam digni habiti sunt pro nomine JESU contumeliam pati.* Huic tamen dono opponitur fortitudo, quæ petitur ab humanis viribus, & qua homo sibi ipsi ac propriæ virtuti fidit, siquidem donum fortitudinis, quod à Spiritu Sancto provenit, innititur DEI præsidio, perfecti enim Christiani orant ea animo, & dicunt cum Davide Psal. 58. v. 10. *Fortitudinem meam à te custodiam, quia Deus meus susceptor es.* & Psal. 59. *DEUS refugium nostrum, & virtus in DEO faciemus virtutem. Da nobis auxilium de tribulatione, quia vana est salus hominis.* Et Divus Augustinus explicans verba illa Psal. 42. *Tu es DEUS fortitudo mea,* ait: *Quia ergo fortitudine opus est, imploranda ab illo, qui jussit, ut fortes simus, &, nisi fortes ipse fecerit, non erimus quod jussit, ab illo qui dixit, qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit, ne sibi ipsa anima arrogando fortitudinem debilitetur, continuò adjungit: quia tu es Deus meus fortitudo mea.* Ideo enim fortitudo virium humanarum imbecillitas potiùs est, quia viribus innititur humanis, quibus nulla inest vera fortitudo, quæ sola à DEO provenit, ideoque humana fortitudo à virtutum Catalogo expungitur, quia vitium potiùs est, & apud DEUM nullius est meriti, nullamque meretur laudem, cujusmodi fuerunt, quæ Ethnici fortia fuerunt perpessi vera justitia, & pietate, ac religione destituti; fuit enim fortitudo illa inanis apud Deum; quia viribus duntaxat innixa humanis, ait enim S. Augustinus lib. 5. de Civit. DEI cap. 18. Hæc sunt duo illa, libertas & cupiditas laudis humanæ, quæ ad facta miranda compulerunt Romanos, quorum erat agere, & pati fortia. Nos itaque cum Davide dicamus Psal. 19. v. 8. *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri invocabimus. & Psal. 146. Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei.* Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia ejus. In hac via, qua ambulabam, ait David Psal. 141. *Absconderunt laqueum mihi. Considerabam ad dexteram, & videbam, & non erat, qui cognosceret me. Periit fuga à me.* Quæ verba expendens Augustinus in Psal. 141. ait: *In via Christi & hinc laquei, & hinc laquei, laquei à dexteris, laquei à sinistris, laquei à dexteris, prosperitas sæculi, laquei à sinistris adversitas sæculi, laquei à dextoris promissiones; laquei à sinistris terrores. Tu in medio laqueorum ingredere, à via noli recedere, ne promissio te capiat, nec terror elidat. Considerabam ad dexteram, & videbam. In sinistram, qui considerat, excæcatur. Quid est in dexteram considerare. Ubi erunt isti, quibus dicetur, venite benedicti Patris mei possidete regnum; tremente ergo mundo, & minante in persecutionibus, crebrescentibus undique insultationibus hominum, atque terroribus, ille contemnens præsentia respiciebat in futura, attendebat in dexteram, ubi futurus est, ibi esse meditabatur, illuc attendebat, & videbat, & ideo omnia ferebat, illi autem, qui persequebantur, non videbant, ideo cum diceret, considerabam in dexteram, & videbam, securus ait, & non erat, qui cognosceret me. Cum enim toleras omnia, quis novit, quid attendas, utrum in dexteram oculum dirigas, an in sinistram. In eo quod toleras, si laudem hominum quæris, in sinistram attendisti, in eo, quod toleras; si promissa Dei quæris, in dexteram attendisti. Attendisti in dexteram, videbis. Attendisti in sinistram, excæcaberis.* Hoc igitur donum fortitudinis necessarium est non solùm ad tolerandum pro Christo martyrium, sed etiam ad exercitia virtutum, ut justus possit semper in iisdem magis proficere; & respondet huic dono quarta beatitudo: *Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur:* Unde Augustinus lib. 1. de serm. Domini in monte ait: *Fortitudo congruit esurientibus. & sitientibus, laborant enim desiderantes gaudium de veris bonis, & amorem à terrenis & temporalibus avertere cupientes.*

Quintum donum dicitur scientia, & est habitus supernaturalis, per quem homo ex singulari Spiritus Sancti

Sancti illustratione, & motione fint, quid credere debeat, discernens credenda à non credendis, & rectè judicat de rebus humanis, quatenus nos dicunt ad DEUM. Siquidem circa eredenda duplex assignatur scieotia, prima, per quam homo scit, quid credere debeat, discernens credenda à non eredendis, & secundùm hanc rationem dicitur scientia donum Spiritus Sancti, & coovenit omnibos saoctis: alia est scientia circa credenda, ratione cujus homo uon solùm scit, quid credere debeat, verum etiam scit fidem maoifestare, & alios ad credendum inducere, & contradictores convincere, & hæc scientia est potiùs gratia graris data, quæ non datur omnibus, & singulis hominibus, sedtantum aliquibus. Scientia eoim, ut est donom Spiritus Saocti, primò & priocipaliter respicit speculationem, in quantum homo scir, quid fide tenere debeat. Secundariò autem extenditur etiam ad operationem, quia cum per scientiam attingamus credibilia, dirigimur ad eadem agenda, adeo ut hoc donum versetur circa credenda, & agenda, & hæc est scientia illa sanctorum, de qua dicitur Sapient. 10. *Justum deduxit Dominus per vius rectas, & dedit illis scientiam Sanctorum.* Et hoc dono destituti fuerunt Philosophi Ethnici, quantumvis ab hominibos dicerentur sapieotissimi, ingenio perspicaces, & eruditi, quia sicut charitate caruerint, ita & vera scientia non claruerunt, sed taotum humana, quæ inanis est, & infructuosa, quia hæc tantom *inflat*, nt ait Apostulus 1. Coriotb. 8. *Charitas verò ædificat.* Secus scieotiam, quæ donum Spiritus Sancti est, possideut Christiani etiam rudes, agrestes, & imperiti, imò & simplices moliercul æ in statu gratiæ, & charitatis constitutæ. Sciunt enim, quid credere, quid agere debeant, ut DEO placeant, quatenus sciunt declinare à malo, & bene agere, pacem inquirere, & eam persequi; de hoc dono disserens Sanctus Bernardus serm. 36. in Cant, ait: *Volo animam primò omnium scire seipsam, quod id postulet ratio & utilitatis, & ordinis: Ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est in nobis, utilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quadam præparatio ad ædificandum. Nisi enim super humilitatis stabile fundamentum spirituale ædificium stare minimè potest. Porro ad se humiliandum nihil animu invenire vivacius, seu accommodatius potest, quàm si se in veritate invenerit, tantùm non dissimulet, non sit in Spiritu misera, ejus dolus statuat se ante faciem suam, nec se à se avertere adducatur: Nonne si itu intuens clara luce veritatis inveniet se in regimine dissimilitudinis, & suspirans, quam jam latere non poterit, quod verè misera sit, nonne cum Prophetu clamabit ad Dominum, Psal. 118. In veritate tua humiliasti me? Nam quomodo non verè humiliabitur in hac vera cognitione sui, cum se perceperit, oneratam peccatis, mole hujus mortalis corporis aggravatum, terrenis intricatam curis, carnalium desideriorum fæce infectum, cæcum, curvam, infirmam, implicitam multis erroribus, expositam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille suspicionibus obnoxiam, mille necessitatibus ærumnosam, proclivem ad vitia, invalidam ad virtutes.* Respondet huic dono scientiæ tertia Beatitudo, *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur:* siquidem ad scientiam pertinet rectum judicium de creaturis, quæ homini præbeor occasionem aversionis à DEO juxta illud Sapient. 14. *Creatura factu sunt in odium, & muscipulam pedibus insipientium*, quateous rectum de his judicium non eliciont, putantes in iisdem esse persectum bonum, quaptoptor in iisdem constituentes ultimum finem, se avertunt à summo bono, vero fine ultimo, & peccant, & ait Divus Thomas 2. 2. *quæst.* 9. *art.* 4. Homini iootascere per rectum judicium de Creaturis, quod coosequitur per donum scientiæ.

Sextum donom est pietatis, seu habitus supernaturalis, quo anima Christiana fit prompte mobilis à Spiritu Sancto ad exhibendum DEO cultum & officium ei debitum, ut etiam hominibus, quatenus ad DEUM pertinent, & hoc donum distinguitur à religione, qua DEUM colimus, ut Creatorem, & Dominum; & à pietate, quæ est virtus moralis, qua parentes carnis nostræ colimus. Ad pietatem siquidam, quateous est donum Spiritus Sancti, pertioet honorare sanctos, non contradicere scripturis, proximis omnibus propter DEUM benefacere, & eorum miseriis, afflictionibus, & calamitatibus ex animo compati, & subvenire. Ad hoc donum pertinet, quòd scribit Apostolus ad Galat. 4. v. 6. *Quoniam estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra clamantem, Abba Pater*, quia tenemur DEUM ut Patrem nosttum per hoc donum pietatis amare, & colere, ait enim Augustious lib. 10. de civit. DEI cap. 3. *Hic est DEI cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantum DEO debita servitus*; vocat Augustinus pietatem, cultum DEI, quatenus hoc dono DEUM ut Patrem colimus, eum amando, qoia cultus, quam alteri exhibemus, supponit amorem, quo eundem prosequimur. Hinc Augustinus epist. 140. ad Honoratum cap. 18. de laudibus, quas DEO canimus, ait: *Sed quis veraciter laudat, nisi qui sinceriter amat.* Respondet hoc donom secuodæ beatitudini; *Beati mites*, qoia hoc dono justi mitescunt prius in DEum, & postea io proximum, ut notat Augustinus lib. 2. de doctrioa Christiana cap. 2. ubi ait: *Mitescere opus est pietate, nec contradicere divinæ scripturæ sive intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, sive non intellectæ, quasi nos melius sapere, meliusve percipere possimus; sed cogitare potius, & credere, id esse melius & verius, quod ibi scriptum est, etiam si lateat, quam id, quod per nosmetipsos sapere possumus.* Quamobrem beneficio hujus dooi promptè, alacriter, & delectabiliter exercemus opera pietatis, qua ratiooe olurpatur pietas pro ipsa misericordia exerceoda in proximum, Eccles. 44. v. 10. *Illi viri misericordiæ, quorum pietates non defuerunt*, & hæc misericordia ex pietate profecta vel maximè DEO placet, adeo ut Christus Matth. 9. v. 13. dixerit, *Misericordiam volo, non sacrificium, quibus* verbis oihil aliud, quàm sacrificio sacrificium prælatum intelligitur: quia quod ab omnibus sacrificium vocatur, signum est veri sacrificii; & misericordia est verum sacrificium, cum scribat Apostolos ad Hebræ. 13. *Beneficentiæ, & communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus.* Et Apostolus 1. ad Timoth. cap. 4. nobis commendat pietatem, ioquiens: *Exerce te ipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* Hanc pietatem dicitur mundus non excolere, quamvis plura pietatis exempla liberorum io parentes, & servorum erga dominos coarrentur, eò quia DEUM beneficeotiæ finem non statuit, etenim pietas Christiana ita in DEUM intendit, ut DEI causa Patrem, & matrem, fratres & sorores, patriam & cognationem parata sit promptè abdicare, cùm dicat Chri-

Christus Luc. 14. v. 26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem & uxorem, & filios & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Hinc qui hoc dono veri sunt Christiani instructi, injurias sibi illatas promptè & alacri animo fratribus condonant, alienæ miseriæ statim opitulantur, oppressis subveniunt, & reliqua misericordiæ opera alacriter exercent, & in omnes homines, præsertim Christianos, perinde ac in fratres afficiuntur, quapropter Tertullianus Apolog. cap. 29. Ethnicos compellat his verbis: *Fratres autem etiam vestri sumus jure naturæ matris unius, & si vos parum homines, quia mali fratres; at quantò dignius fratres, & dicuntur, & habentur, qui unum Patrem DEUM agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt sanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejusdem ad unam lucem creverunt veritatis? sed eo fortasse minùs legitimi existimamur, quia nulla de nostra fraternitate tragœdia exclamat; vel quia ex substantia familiari fratres sumus, quæ penes vos verè dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miscemur, nihil res communicatione dubitamus.* Cæterum hoc donum pietatis pugnat contra curiositatem, quam à se longiùs abigit. Non enim, quæ hoc dono mulier afficitur, egreditur foras curiosius exteriora consideratura, sed in se manet interna contemplatura, quia pietas curiositati adversatur, & quem curiositas à corde revocat, pietas revocat, quia est cultus DEI, & in corda colitur, qui in corde cognoscitur habitare. Est enim pietas unum ex illis unguentis fragrantiam suavissimam emittentibus, quibus propterea cœlestis sponsus delectatur, & quia pietas à sua colebatur sponsa, ad eam dixit: *Meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis*; componitur autem unguentum istud pietatis ex variis speciebus, quæ nullam videntur præferre nobilitatem, scilicet ex necessitatibus pauperum, anxietatibus oppressorum, perturbationibus tristium, noxis delinquentium, ac de omnibus miserorum ærumnis. Verùm præ omnibus alexipharmacis præsentissimum est hoc unguentum, quia sanitatem statim confert, & misericordiam illico affrquitur: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Singula enim opera misericordiæ totidem sunt pharmaca, & aromata, quibus conscientia bene olet, & fœtor auteactæ noxæ procul abigitur. Et quia pietatem excolut Joseph, Genes. 42. ideo fragrantiam suis etiam fratribus inimicis, & venditoribus propinavit, quia licèt in Ægypto increpatoria verba protulerit in fratres, diffluebant tamen ab oculis lachrymæ, non iræ indices, sed pietatis & gratiæ, proditrices. Hac pietate etiam David enituit, cum illius mortem lugeret, qui suam semper sitierat, & illius molestè ferebat obitum, cui succedebat in regnum, magna quidem erat Davidis pietas, & mansuetudo, cum DEO Patri Psal. 131. dixerit: *Memento, Domine, David, & omnis mansuetudinis ejus.* Splenduit etiam hujus doni nitore Sanctus Paulus, quem sic affecerat sollicitudo omnium ecclesiarum, ut pro illarum gloria, & emolumento mori quotidie videretur, ait enim 2. Corinth. 2. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?*

Septimum donum est timoris Domini, seu habitus supernaturalis, quo anima DEUM reveretur, seque ipsi subducere timet, &, ut docet Divus Thomas 3. *part. quæst.* 7. *art.* 6. duplicem habet actum, primarium unum situm in subjectione reverentiali, ad DEUM ob divinam eminentiam non inspectam absolutè (siquidem revereri DEUM absolutè consideratum ad humilitatem pertinet, vel spectat ad pietatem) sed ut potentem infligere malum, saltem ipsum non esse reducendo scilicet ad nihilum; alterum secundarium, & est refugere malum culpæ possibile, vel pœnæ propter culpam. Prior actus fuit in CHRISTO, & remanet in beatis, in quo sensu dicitur Job. 26. *Columnæ cœli pavent, & contremiscunt ad nutum ejus*, ubi Sanctus Gregorius Magnus 17. Moral. cap. 1. Per Columnas cœli intelligit Beatos Angelos, ait ipse: *Columnæ cœli contremiscunt ad nutum ejus: ipsæ enim virtutes cœlestium, quæ DEUM sine cessatione conspiciunt, in ipsa contemplatione contremiscunt: sed idem tremor, ne illis pœnalis, non timoris est, sed admirationis, quia scilicet admirantur DEUM, ut supra se existentem, & in eis incomprehensibilem.* Donum hoc timoris mundano opponitur timori, qui tantùm abest, ut DEI donum sit, ut potiùs à DEO damnetur, perinde ac amor mundi, ex quo veluti ex putrida enascitur radice, unde CHRISTUS Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam*; ob mundanum hunc timorem Petrus Magistrum CHRISTUM negavit in prætorio, & Pilatus mortis sententiam in ipsum, quamvis innocentissimum dixit, & reliqui Apostoli hoc mundano perculsi timore longiùs fugerunt. Et quotquot mundum diligunt hoc timore à rectitudine deflectunt justitiæ. Distinguitur donum timoris DEI à timore servili, quia hic cum voluntate peccandi potest cohærere, proinde non est propriè & strictè donum Spiritus Sancti; & adhuc est sub lege, nondum sub gratia, qui serviliter timet, ut asserit Divus Augustinus lib. de natura & gratia cap. 57. *Est enim sub lege (ait ipse) qui timore supplicii, quod lex minatur, non amore justitiæ se sentit abstinere ab opere peccati nendum liber, nec alienus à voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus est, qua mallet, si fieri posset, non esse, quod timeat, ut liberè faciat, quod occultè desiderat. Ergo si Spiritu ducimini, ut scribit Apostolus ad Roman. 6. non adhuc estis sub lege, scilicet sub lege, quæ timorem incutit, non tribuit charitatem, quia hæc diffusa est in cordibus nostris, non per legis litteram, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Hæc est lex libertatis, non servitutis, quia charitatis utique, non timoris, quatenus quisque Spiritu ducitur, non est sub lege: quia in quantum condelectatur legi DEI, non est sub legis timore, quia timor tormentum habet, non delectationem.* Timor igitur, quatenus est donum Spiritus Sancti, est timor filialis, & castus, timor verò servilis, est timor pœnæ, quatenus malum est peccatoris à DEO inflictum, quem criminum vindicem credit. Timor filialis est timor culpæ, quatenus est malum DEI, seu offensa, quæ ipsi irrogatur, proprium enim est filiorum timere offensam Patris. Timor servilis cor præparat charitati, sed excluditur à Charitate perfecta, quia hæc, ut scribit Sanctus Joannes epist. 1. cap. 4. *foras mittit timorem,*

timor

timor castus oritur ex charitate, ac indivisus est ejus comes. Non tamen omnis timor pœnæ servilis est, sed solum, quo pœna timetur, ut principale malum hominis, & contrariatur bono illius naturali: quando verò timetur malum pœnæ ratione separationis à DEO, tunc talis timor oritur ex casto amore, & hoc timore qui afficiuntur, mandata DEI singulari cum reverentia, & ex intimo cordis affectu custodiunt, & semper solliciti sunt, ne in re aliqua DEO displiceant, & ab ejus gratia excidant, quapropter propriam salutem operantur cum timore, & tremore, quos proptetea David beatos pronuntiat, Psal. 127. *Beati omnes, qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus*, & de hoc timore alibi ait: *Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi.* Quomodo autem hic timor castus permaneat in sæculum sæculi, seu in Beatis, edisserit Divus Augustinus lib. 14. de Civit. DEI cap. 9. ubi ait: Timor verò ille castus permanens in sæculum sæculi, si erit & in futuro sæculo (nam quo alio modo potest intelligi permanere in sæculum sæculi) non est timor exterrens à malo, quod accidere potest; Sed tenens in bono, quod amitti non potest, ubi enim boni adepti amor immutabilis est, profectò, si dici potest, mali cavendi timor securus est. Timoris quippe casti nomine ea voluntas significata est, qua nos necesse erit, nolle peccare, & non sollicitudine infirmitatis, ne forte peccemus, sed tranquillitate charitatis cavere peccatum. Aut si nullius omnino generis timor esse poterit in illa certissima securitate perpetuorum feliciumque gaudiorum, sic dictum est, ut ait Psalmista Psal. 19. Timor Domini castus permanens in sæculum sæculi, quemadmodum dictum est, patientia pauperum non peribit in æternum. Neque enim æterna erit ipsa patientia, quæ necessaria non est, nisi ubi toleranda sunt mala. Sed æternum erit, quo per patientiam pervenitur. Ita fortasse timor castus in sæculum sæculi dictus est permanere, quia id permanebit, quo timor ipse perducit. Militat hic timor, ut est donum Spiritus Sancti contra negligentiam, ut habetur Ecclesiast. 7. *Qui timet DEUM, nihil negligit, sed veretur omnia opera sua.* Excutitur siquidem negligentia, ut Spiritus timoris mentem repleat, abjicitur curiositas, ut succedat pietas, experientia mali fugatur, & opponitur scientia. Huic timori, qui est donum Spiritus Sancti, correspondet prima Beatitudo, *Beati pauperes Spiritu.* Quia ut docet Divus Thomas, quamvis ad timorem filialem pertineat DEO reverentiam exhibere, eique subjici, id tamen, quod ex hujus modi subjectione consequitur, pertinet ad donum timoris, quia eo ipso, quod aliquis DEO se subjicit, desinit quærere in se ipso, vel in aliquo alio magnificari, sed tantum hoc quærit in DEO, cui proptetea subjicitur, unde David Psal. 19. ait: *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine DEI nostri invocabimus.*

Ex hisce donis Spiritus Sancti quidam colliguntur suavissimi fructus, quibus nutriamur, ut enim ait Christus Matth. 7. *Omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor malos fructus facit. Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Hi fructus autem, qui colliguntur ex donis Spiritus Sancti, duodecim ab Apostulo enumerantur epist. ad Galat. cap. 5. Quarum primus est *charitas*, sine qua cæteræ virtutes sterilescunt, nec ullum producunt fructum, & ex ipsa pullulant universa bona, quæ sunt. Ex hac enim radice charitatis reliquos fructus oriri ostendit Divus Augustinus Tractat. 77. in Joan. oriuntur enim gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, ait enim Augustinus. *Quis bene gaudet, qui bonum non diligit, unde gaudet? Quis pacem veram, nisi cum illo, potest habere, quem veraciter diligit? Quis est longanimis in bono opere perseveranter manendo, nisi ferveat diligendo: Quis est benignus, nisi diligat, cui opitulatur? Quis bonus nisi diligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis nisi ea fide, quæ per dilectionem operatur? Quis utiliter mansuetus, cui non dilectio moderetur? Quis ab eo continet, unde turbatur, nisi diligat, unde honestatur? merito itaque Magister bonus dilectionem sic sæpe commendat, tanquam sola præcipienda sit, sine qua non possunt prodesse cætera bona, & quæ non potest haberi sine cæteris bonis, quibus homo efficitur bonus.* Secundus fructus est *gaudium* præstans, ut homo spiritualis alacriter, promptè, & lætè DEO serviat, de quo ait Apostulus ad Philipp. 4. *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete*, & hoc gaudium non in extima frontis cute tantùm floret, sed in intimo corde fovetur; est enim gaudium internum, purum, perpetuum, ad aliud gaudium perducens, de quo dicit Christus: *Euge serve bone, & fidelis intra in gaudium Domini tui*, quod est verum gaudium de veritate in cœlesti beatitudine. Tertius fructus est *pax*, qua inter procellas hujus fluctuantis mundi, æstusque bellorum tranquillitas servatur, hinc David Psal. 117. *Pax multa diligentibus legem tuam*, & est pax illa, quæ datur *hominibus bonæ voluntatis*, &, quæ Christo recens nato fuit enunciata, & est pax, quæ superat omnem sensum, ut Apostolus ait: Et pax illa est, quam Christus post suam resurrectionem suis dedit discipulis cum stans in medio eorum dixit, *pax vobis*, & hanc pacem mundus dare non potest, quia peccatores ea frui, nec possunt, nec sciunt, quapropter Jeremias 6. *Pax, pax, & non est pax*, quia ut ait Isaias 57. *Non est pax impiis, dicit Dominus DEUS.* Quartus fructus est *patientia*, quæ in tolerandis adversis maximè enitet, de hac enim dixit Christus Lucæ 21. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*, & Apostolus Jacobus in sua epist. cap. 1. ait: *Omne gaudium existimate fratres mei cum in tentationes varias incideritis, scientes, quod probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Hæc enim virtus gaudet duris, floret in spinis, ubi suaviùs olet, quiescit in persecutionum procellis, lætatur in tribulationibus, ut in Apostolis, qui gaudentes à conspectu Concilii ibant, quia digni habiti sunt pro nomine JESU contumeliam pati. Quintus fructus est *longanimitas*, quæ magnitudinem animi in futuris bonis expectandis declarat, de hac enim loquens Christus ait Matth. 10. *Eritis odio omnibus propter nomen meum, qui autem perseveravit usque in finem, hic salvus erit.* & 2. ad Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut DEI Ministros:* in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu Sancto, in charitate non ficta. Sextus fructus est *benignitas*, quæ virtus est lenis, blanda, tranquilla, omniumque bonorum apta consortio, quæque invitas

invitat ad familiaritatem sui, dulcis alloquio, moribus temperata, de qua ait Apostolus ad Colos. 3. *Induite vos sicut electi Dei Sancti, & dilecti viscera misericordiæ* ob benignitatem; humilitatem, modestiam, patientiam. Est benignitas virtus spontè ad benefaciendum exposita, septimus est *bonitas*, quæ nulli nocet, sed bene vult omnibus, & hæc non multum à benignitate differt, à qua tantùm discrepat, quia potest bonitas esse tristior, & fronte severis moribus irrogata, ut ait S. Hieronymus, & benefacere, ac præstare, quod poscitur, non tamen suavis esse consortio, & sua cunctos invitare dulcedine. Octavus est *mansuetudo*, quæ omnem morum asperitatem lenit, iræ motus compescit, propter quam Moyses, & David laudantur in scriptura, de quibus Proverb. 3. dicitur *Mansuetis dabit gratiam*; & Magister Christus voluit, suos discipulos ab ipsomet hanc addiscere virtutem Matth. 11. *Tollite jugum meum super vos; & discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et invenietis requiem animabus vestris.* Nonus fructus est *fides* in Deum & proximum, ut promissiones factas Dei, & hominibus, observemus, de qua dicitur Proverb. 12. *Abominatio est Domino labia mendacia: Qui autem fideliter agunt, placent ei.* Decimus est *modestia*, qua Christianus omnem deponit fastum; omnemque etiam speciem arrogantiæ, hinc Apostolus nos edocet studium modestiæ, quod alia innotescat, ad Philip. 4. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus enim prope est.* Undecimus est *continentia*, & præsertim cultura castitatis; non enim in solo cibo, & potu est Christianus continens, verum etiam ab omnibus se vitiis abstinet, præsertim, quæ perversè olent, & castitati opponuntur; scribit enim Apostolus, ad 1. Thessalon. 5. *Ab omni specie mala abstinentes.* Hinc duodecimus fructus est præclara virtus *castitatis*, quæ continentiæ vocabulo etiam gaudet, & hæc virtus compescit motus omnes concupiscentiæ, quique impuritatis carnalis redolent fœditatem. Hæc virtus in id incumbit studii, ut mentem ab omni defæcatam impura cogitatione conservet in corpore casto. Cum sit Christianus per gratiam sanctificantem templum Dei, decet hoc custodiri ab omni immunditia alienum: hujus enim templi *Æditua est pudicitia, quæ nihil immundum, aut profanum inferri sinit*, ut loquitur Tertullianus.

CAPUT VII.

De charactere, altero effectu Confirmationis, Et diluuntur, quæ ab Hæreticis objiciuntur contra hoc Sacramentum.

Certum est Sacramentum Confirmationis imprimere characterem, & propterea consecrare hominem Deo, & non posse iterari, ut est fidei dogma definitum in Concilio Tridentino sess. 7. can. 9. idque etiam colligitur ex Apostolo ad Hebræos, ubi scribit: *Non rursum jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum*; ubi per impositionem manuum Sancti Patres intelligunt Sacramentum Confirmationis, quod propterea non est iterandum, perinde ac baptismus, quia utrumque Sacramentum imprimit characterem, & consecrat hominem Deo, ut notat D. Augustinus in Expos. in epist. ad Romanos, ubi ait: *Ita omnia in baptismo traduntur, quæ negat esse repetenda.* Ea enim Sacramenta, quæ hominem Deo consecrant, quia imprimunt Characterem, non iterantur, cujusmodi sunt Baptismus, Ordinatio, & Confirmatio, ut ostendit D. Augustinus lib. 2. contra epist. Parmeniani cap. 13. inquiens: Utrumque Sacramentum ex quadam consecratione homini datur, illud cum baptizatur, istud cum ordinatur, ideoque in ecclesia catholica neutrum licet iterari, & quia fideles per Sacramentum confirmationis, Deo consecrantur, ut milites Christi, & potestatem accipiunt, ad pugnam spiritualem contra hostes fidei, ideo non debet Confirmatio iterari, quia imprimit characterem, quo Deo consecratur. Hic enim Character, utpote spiritualis, est indelebilis, & distinctus à Charactere, qui imprimitur per baptismum; siquidem per characterem impressum in Sacramento Confirmationis peculiari nota insignitur confirmatus, & adscribitur militiæ Christi, ut colligitur ex Concilio Florentino ex decreto unionis, & Tridentino sess. 7. *can.* 9. *de Sacrament. in genere.* Constat etiam ex ipsius interabilitate, siquidem Sacramenta, quæ characterem imprimunt, si semel ritè fuerunt suscepta, non possunt iterari, quia Character imprimitur indelebiliter. Quòd verò Sacramentum confirmationis si semel ritè suscipiatur non possit iterari, asserit Apostolus in citat. epist. ad Hebræ. ubi per impositionem manuum Sancti Patres intelligunt Sacramentum confirmationis. Præterea quia hoc idem definitum fuit in Concilio Toletano VIII. can. 7. ubi prohibetur Sanctum chrisma semel collatum repeti. Concilia autem Florentinum, & Tridentinum hocidem expressè declarant, illud in decreto unionis, hoc *sess.* 7. *de Sacramentis in genere can.* 9. Hinc D. Augustinus lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 104. Sacramentum confirmationis probat apud Hæreticos non minus quàm baptismum tantum esse, ait ipse: *Discerne ergo visibile Sanctum Sacramentum, quod esse, & in bonis, & in malis potest, illis ad præmium, istis ad judicium, ab invisibili unctione Charitatis, quæ propria bonorum est.* Characterem tamen confirmationis præsupponit characterem baptismi, ita enim se habet confirmatio ad baptismum, sicut augmentum ad generationem, & non potest homo in ætatem perfectam promoveri, quin priùs fuerit genitus, & natus; ergo neque fidelis, nisi priùs fuerit baptizatus, nequit Sacramentum confirmationis accipere, quapropter docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 82. *art.* 6. Quòd si aliquis homo non baptizatus priùs confirmaretur, quàm baptismum susciperet, nihil acciperet, quia baptismus est janua, per quam homo ingreditur ecclesiam, ubi accipit alia

alia Sacramenta, quæ aliunde non possunt suscipi, nisi in ecclesia Catholica, quapropter deberet priùs baptizari, & iterato post baptismum confirmari.

Objiciunt tamen Sectarii D. Augustinum, qui disertis verbis asseruit posse confirmationem iterari, ita enim habet lib. 3. de baptismo cap. 16. *Manus autem impositio non sicut baptismus repeti non potest: quid est enim aliud, quàm oratio super hominem.* Unde ex Augustino confirmatio potest iterari, eò quia sit tantùm Oratio super hominem, ex quo inferunt non esse Sacramentum. Præterea quia homines ab hæresi conversi, in qua baptizati fuerant, recipiebantur in ecclesiam per episcopalem manuum impositionem advocantem septiformem Spiritum sanctum, ut infertur ex Siricio Pontifice epist. ad Himerium cap. 4. ubi Arianos, & reliquos Hæreticos ad Ecclesiam redeuntes baptizari vetat, inquiens: *Quos nos cum Novatianis, aliisque Hæreticis, sicut in Synodo constitutum est per invocationem solam septiformis spiritus & episcopalis manus impositionem Catholicorum conventui sociamus, quod etiam totus Oriens, Occidensque observat.* Hæc autem impositio manuum erat Confirmatio, quæ non solùm Novatianis, qui Sacramentum illud in hæresi non acceperant, sed omnibus Hæreticis ad ecclesiam redeuntibus adhibebatur, tametsi confirmationem in statu hæresis suscepissent statim post baptismum, unde moris tunc fuit in Ecclesia, ut Confirmatio iteraretur. Et Concilium Constantinopolitanum I. can. 7. Hæreticos revertentes ad Ecclesiam jubet Sancto chrismate inungi sub præscripta verborum formula *Signaculum donationis Spiritus sancti.* Sed contra quia illa manuum impositio non fuit iteratio Sacramenti confirmationis, sed tantum fuit manuum impositio ad pœnitentiam, & reconciliationem, quapropter fuit tantùm manuum impositio reconciliatoria, non confirmatoria, nec iteratoria hujus Sacramenti. Hæretici enim, cum revertebantur ad Ecclesiam, cum eadem reconciliabantur, & illis injungebatur pœnitentia, quæ reconciliatoria vocaretur, de qua loquitur S. Stephanus I. Papa apud S. Cyprianum epist. 74. *Si quis ergo à quacunque hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam,* unde Pontifex asserit talem manuum impositionem non esse ad iterandum Sacramentum confirmationis, sed in pœnitentiam, de qua S. Cyprianus epist. 71. ait: *Quòd nos quoque hodie observamus, ut quos constet hic baptizatos esse, & à nobis ad Hæreticos transisse, si postmodum peccato suo cognito, & errore digesto ad veritatem, & matricem redeant, satis sit in pœnitentiam manum imponere, ut quia ovis jam fuerat, hanc ovem abalienatam, & errabundam in ovile suum pastor recipiat.* Unde expressè asserit Cyprianus manuum impositionem, qua Hæretici revertentes ad Ecclesiam catholicam recipiebantur, non fuisse ad iterandam confirmationem, sed tantùm in tesseram pœnitentiæ & reconciliationis: unde D. Augustinus lib. 3. de baptismo cap. 11. hoc idem confirmat, inquiens: *Cyprianus cum cæteris statuit, ut si ab hæresibus redirent in Ecclesiam, quicunque fuerant in ea baptizati, non jam per baptismum, sed per pœnitentiam reciperentur,* ex quo colligitur consuetudinem in ecclesiæ initiis viguisse, qua Hæretici resipiscentes, ac revertentes ad ecclesiam Catholicam per manus impositionem ad pœnitentiam, & reconciliationem reciperentur, non verò ad confirmationem iterandam, & Innocentius I. epist. 18. asserit Arianos aliosque Hæreticos conversos ad Deum, & revertentes ad Ecclesiam Catholicam esse suscipiendos per manus impositionem in signum pœnitentiæ, & reconciliationis. Quòd si dicas fuisse in tali reconciliatione etiam adhibitam chrismatis unctionem, respondetur, hanc fuisse meram cæremoniam ecclesiasticæ institutionis, in quibusdam tantùm particularibus ecclesiis usurpatam, non verò communem omnibus ecclesiis, etenim Ariani revertentes ad fidem catholicam, per totum Occidentem recipiebantur per manuum impositionem, & in oriente per unctionem, quæ tantùm erat reconciliatoria, non iteratoria Sacramenti, nisi fortassis antea Sacramentum confirmationis non susceperint, sed tantùm baptismum, quia tunc recipiebant etiam confirmationem, quæ tamen non erat iteratio Sacramenti, sed prima ejusdem collatio. Præterea quia hæc manus impositio, & chrismatio absente Episcopo committebatur Presbyterio, ut etiam imminente mortis periculo, & Sacramentum confirmationis, solus episcopus ministrat, unde talis impositio manuum & chrismatio, cum exerceretur etiam à Presbyteris, non potuit esse ministratio Sacramenti Confirmationis, propterea erat tantùm reconciliatoria non confirmatoria. Quòd talis fuerit hæc manus impositio, & Chrismatio, qua reciperentur Hæretici ad fidem catholicam revertentes, constat ex Concilio Arausicano I. can. 1. ubi hæc habet: *Hæreticos in mortis discrimine positos, si Catholici esse desiderant, si desit Episcopus à Presbyteris Chrismate, & benedictione consignari placuit.* Unde ritus ille impositionis manuum, vel chrismationis super revertentes ad fidem Catholicam habebat etiam invocationem Spiritus Sancti adnexam non ad iterationem confirmationis, sed ad remissionem peccatorum, & præsertim peccati hæresis, & schismatis.

Cæterum Hæretici infensi semper fuerunt, hinc Sacramento Confirmationis, illudque à Catalogo Sacramentorum ecclesiæ obliterare studuerunt, Ecclesia tamen infensantes hoc Sacramentum declaravit Hæreticos, adeo, ut Novatiani Sacramentum confirmationis negantes, & negligentes illud suscipere, communi suffragio, & absque ulla controversia hæreseos fuerint damnati: & nostris temporibus etiam, ut Hæreticis habeotur Lutherus, & Calvinus, & quotquot, è numero Sacramentorum Confirmationem expungunt, etenim non sine impietate potest in dubium vocari, quin Apostoli, quod ipsi egerunt, & quod universæ Ecclesiæ faciendum tradiderunt, à Magistro Christo acceperint; sed universa Ecclesia sno ab initio fatetur se ab Apostolis accepisse Sacramentum confirmationis, & illud eorum exemplo exercuisse; etenim S. Clemens Alexandrinus lib. quis dives Salvandus apud Eusebium histor. Eccles. lib. 6. cap. 35. meminit cujusdam juvenis à Joanne Evangelista cuidam Episcopo Asiatico commendati, cui baptismate illuminato Episcopus signaculum Domini, ut perfectam tutelam contulit, quo loco baptismus & Chrisma, ut

ut diversa Sacramenta recensentur, ut etiam constat *ex lib. 2. Strom.* adeo, ut Clementis discipulus Origenes ad Roman. 6. asseruerit baptismum, & chrisma confecti, secundum typum ecclesiæ traditum; neque hunc typum seu canonem ab alio ecclesia accepit, quàm ab Apostolis, unde S. Cyprianus Carthaginensis Episcopus eodem tempore ab Apostolis deducit, quòd baptizati ecclesiarum Præpositis confirmandi præsentarentur, inquiens: *Ut per nostram ordinationem, & manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & per signaculum Domini consummentur.* Cui adhæret D. Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 26. ubi ait: *Nemo discipulorum dabat Spiritum sanctum, orabant quippe, ut in eos veniret, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant: quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia.* Asserit Augustinus morem ministrandi Sacramentum confirmationis per manuum impositionem viguisse semper in Ecclesia, & suo tempore in eadem servari. Et S. Hieronymus in Dialog. contra Luciferian. cap. 4. Fatetur morem ministrandi in ecclesia Sacramentum confirmationis ab ipsis descendisse Apostolis, ac propterea habuisse Authorem Christum Dominum, ait enim: *Quòd si in hoc loco quæris, quare in ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi accipiat Spiritum sanctum? Disce hanc observationem ab ea authoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus sanctus ad Apostolos descendit.*

Objiciunt tamen Sectarii, eos, qui accipiebant Spiritum sanctum, locutos variis linguis & infantes, qui nunc confirmantur, linguis novis non loqui, ut olim Apostuli, consequenter non accipere Spiritum sanctum, & Sacramentum confirmationis nullum esse in Ecclesia. Sed contra ad hanc objectionem scitè respondet D. Augustinus tractat. 6. in epist. Joan. inquiens: *Non quid modo, quibus imponitur manus, ut accipiant Spiritum sanctum, hoc expectatur, ut linguis loquantur, sed quomodo imposuimus manum istis infantibus, attendit unusquisque vestrum, utrum linguis loquantur, & cum videret eos linguis non loqui, ita perverso corde aliquis vestrum fuit, ut diceret, non acceperunt Spiritum sanctum.* Explodit Augustinus Hæreticos arbitrantes infantes per confirmationem non accipere Spiritum sanctum, nec Sacramentum confirmationis. Respondent alii Novatores, confirmationem in ecclesia non tradi, sicut in primis sæculis, proinde nunc non esse Sacramentum: sed contra, quis in ecclesia catholica nihil ab antiquo ritu fuit immutatum in hoc Sacramento confirmationis: Ecclesia enim etiamnum retinet ideo Pontificale Romanum, quod S. Gregorius Magnus descripsit, & servat eundem ritum, scilicet, ubi confirmandi ad Episcopum perducti coram eo in genua procumbunt, ibi elevata manu super omnium capita recitat orationem *Omnipotens sempiterne Deus &c. emitte in eos septiformem Spiritum tuum sanctum*, quam eandem orationem D. Ambrosius suo tempore consueverat recitare in ministrando Sacramento confirmationis, ut constat lib. 3. de Sacrament. Hinc errant Lutherani, minusque cautos fallunt, docentes, Confirmationem esse in ecclesia puram, & meram cæremoniam, eamque liberam, & indifferentem, baptismo olim conjunctam, siquidem omnes Sancti Patres, à tempore Apostolorum unanimi consensu semper asseruerunt, docueruntque Sacramentum confirmationis distinctum à baptismo, ac longè diversum. Tertullianus lib. de præscript. cap. 40. ait: *Præter baptismum, & Eucharistiam pœnitentiam, & obsignationem chrismatis, item ordinem, & matrimonium, discernimus numerum Sacramentorum Christi nomine.* Et distinctè, ac luculenter recenset septenarium Sacramentorum numerum, quæ suo tempore usus erant fidelibus juxta consuetudinem in ecclesia jam pridem inolitam, & ab Apostolis derivatam ad posteros, & Sacramentum chrismatis, seu confirmationis non, ut puram cæremoniam, sed ut verum Sacramentum distingui à baptismo, cæterisque Sacramentis, quæ septenario numero complectitur, & lib. adversus Marcionem cap. 14. Ut etiam lib. contra Praxeam vocat confirmationem *unctionis Sacramentum*, cui adhæret Sanctus Cyprianus epist. 72. ubi ait: *Parum esse iis manum imponi ad accipiendum Spiritum sanctum, sed tunc demum pleno sanctificari, si Sacramento utroque nascantur.* Per manus impositionem intelligit Sacramentum chrismatis, quod realiter, ut Sacramentum, à baptismo distinguit, quam distinctionem noverunt, & concesserunt omnes antiqui Patres, ut etiam omnes Episcopi Concilii Africani apud eundem Cyprianum epist. 70. Quòd antiquissimi Patres, qui sub initiis ecclesiæ floruerunt, hanc noverint, asseruerint, ac docuerint distinctionem inter Sacramenta baptismi, & confirmationis satis liquet, quia Cyrillus Jerosolymitanus, & S. Ambrosius habent peculiares sermones de baptismo, & Sacramento Chrismatis, & asserunt esse diversa Sacramenta, unde non est dubium, quin sub Ecclesiæ initiis Confirmatio non fuerit in ecclesia mera cæremonia, & baptismi appendicula, ut putant Sectarii, sed verum Sacramentum chrismatis semper fuisse, rursus Synodus Laodicena can. 1. statuit: Novatianos ejurata hæresi Catholicæ institutos chrismate inungi, & ad mysterii communionem admitti, quod etiam approbat S. Basilius Magnus in sua epistola ad Amphilochium.

LIBER SEPTIMUS.

DE

Augustissimo Eucharistiæ Sacramento.

HOc Sacramento nil in Ecclesia est augustius, nilque excellentius, quia nil majus Christo, per cujus corpus & sanguinem fideles communicantes, efficiuntur cum Christo veluti quid unum, propterea Sancti Patres in recensendis ejus laudibus festivè triumphant. S. Ignatius Martyr ait, Sacramentum Eucharistiæ esse *mortis Antidotum*, *immortalitatis pharmacum*: Damascenus *officinam miraculorum*. S.Bernardus *Sanctum Sacramentum Sacramentorum*, *amorem amorum*. Communiter tamen vocari solet Sacramentum gratiæ, eò quia, fontem & Authorem gratiæ in se contineat, proinde legi gratiæ peculiariter fuit reservatum, ubi Christus per hoc Sacramentum suas nobis impertitur gratias. Sicut enim in verbi humanati nativitate mellifluì facti sunt cœli, & divinus ros in terram delapsus eam felicissimè irrigavit; ita cœleste hoc manna sumentium pascit animos, ac nutrit, virtutumque omnium exornat floribus, ad quos effectus alludens Propheta Zacharias, vocat hoc Sacramentum *frumentum electorum & vinum germinans virgines*. Nihilominus hoc Sacramentum ab Ecclesia nituntur expungere Sectarii negantes sub speciebus Eucharisticis panis, & vini verum adesse corpus, & sanguinem Christi; sed tantùm utriusque figuram, ut asserunt Calvinistæ; & alii, non adesse nisi in actu manducationis, ut Lutherani; contra quos agemus.

CAPUT I.

De variis nominibus, & figuris Sacramenti Eucharistiæ.

A Deo est excellens hoc Sacramentum Augustissimæ Eucharistiæ, ut Sancti Patres variis commendaverint Encomiis ac in ejus laudibus recensendis festivè triumphaverint, pluribusque insigniverint nominibus, etenim à Sancto Justino Martyre *in Apologia ad Imperatores, & Senatum* vocatur Eucharistia, quasi secunda mensa, quamvis ob excellentiam, quam in se continet, sit omnium prima. Eucharistia proprie secundùm nominis significationem idem est, ac *bona gratia* vel *gratiarum actio*, & accommodè vocatur *bona gratia*, quia digne illam sumentibus spondet vitam æternam, de qua scriptum est, *gratia Dei, vita æterna*. Præterea quia Christum Dominum, qui est omnium charismatum fons, continet, est enim Christus unigenitus à Patre, plenus gratiæ, & veritatis, de cujus plenitudine nos omnes accepimus. Interpretantur etiam Eucharistiam gratiarum actionem, quia quando hanc purissimam hostiam immolamus, immensas quotidie gratias pro universis in nos beneficiis à Deo collatis agimus, et præsertim pro tam excellenti bono, quod in hoc Sacramento nobis impertitur, quapropter Justinus Martyr. *Apolog.* 2. ait: *Ei qui fratribus præest offertur panis, & poculum aquæ & vini, quibus ille acceptis laudem, & gloriam rerum universarum Patri per nomen Filii, & Spiritus sancti offert, & Eucharistiam sive gratiarum actiones, pro eo, quod nos donis suis hisce dignatus sit, prolixè exequitur: atque ubi ille preces, & gratiarum actionem absolvit, populus, qui adest omnis, fausta approbatione acclamat, dicens, amen*: Amen *autem voce hebrea* hat *significat*. S. Joannes Chrysostomus homil. 27. in Matth. pariter interpretatur Eucharistiam gratiarum actionem, Hinc solemnes illæ voces in sacra actione. qua Eucharistia conficitur, sive in missæ sacrificio *gratias agamus Deo nostro*, in quæ verba D. Augustinus *lib.* 1. *contra adversarium legis, & Prophetarum cap.* 18. ait: *Quid est sacratius laudis sacrificium quàm in actione gratiarum? & unde majores agenda sunt Deo gratiæ, quàm pro ipsius gratia per Jesum Christum Dominum Nostrum? quod totum fideles in Ecclesia sacrificio sciunt, cujus umbra fuerunt omnia priorum genera sacrificiorum*. Hinc hoc nomen Eucharistia, seu gratiarum actio congruit etiam iis, quæ à Christo Domino gesta sunt in hoc mysterio instituendo, ait enim Evangelista *accipiens enim panem fregit, & gratias egit*. Et ab antiquis Patribus vocatur Sacramentum benedictionis, sanctificationis, consecrationis, & Eulogia divina, ac mystica, quia panis, & vinum Christi Domini verbis, ex institutione Christi, benedicuntur, & consecrantur, & in illius corpus Sacrosanctum, & sanguinem pretiosum transmutantur, ut habetur Matth. 26. *Accepit Jesus panem, & benedixit, & fregit, deditque Discipulis suis & ait: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*. Et S. Cyrillus

Alexan-

Alexandrinus ad hoc Sacramentum significandum frequenter utitur hoc nomine Eulogiæ, ut *lib. 4. in Joan. pag. 364.* ubi ait: *Quocirca nos corpus, & membra Christi nuncupamur, ut qui per Eulogiam ipsum in nobis suscipimus filium.* Magis tamen communiter dicitur cœleste convivium, ut à S. Ambrosio, *lib. de his qui mysteriis initiant. cap. 8.* ubi hæc habet: *His abluta plebs dives insignibus ad Christi contendit altaria, dicens: Introibo ad Altare Dei, ad Deum, qui lætificat juventutem meam: depositis enim inveterati erroris exuviis, renovata in aquilæ juventutem cœleste illud festinat adire convivium, venit igitur, & videns Sacrosanctum Altare compositum, exclamans ait: parasti in conspectu meo mensam.* Et S. Hieronymus *epist. ad Hedibiam quæst. 2.* ait: *Nec Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus; ipse conviva, & convivium; ipse comedens, & qui comeditur.* & *epist. 146. ad Damasum* scribit: *Hoc convivium quotidiè celebratur: quotidie Pater Filium recipit: semper Christus credentibus immolatur.* Prisci Patres etiam vocant hoc Sacramentum mensam Domini, mensam divinam, spiritualem, & mysticam, quapropter scribit Apostolus 1. Corinth. 10. *Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum*, & de hoc Sacramento communiter intelligunt Patres illud Davidicum oraculum Psal. 22. *Parasti in conspectu meo mensam adversus omnes, qui tribulant me.* Ita enim interpretantur Cyrillus Hierosolymitanus *catechesi mystagog. 9.* S. Gregorius Nazianzenus *orat. 2. in Julian.* S. Ambrosius *lib. de Elia, & jejunio cap. 10.* inquiens: *Mystica quoque mensa jejunio comparatur: illa mensa, de qua dicit David; parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me. Mensa ista famis acquiritur pretio, & poculum illud, inebrians sobrietate, cœlestium Sacramentorum siti quæritur.* D. Augustinus *tractat. 89. in Joan.* ait: *Qua mensa est potentis, nisi, unde sumitur corpus & sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eam sedere, nisi humiliter accedere? & quid considerare, & intelligere, quæ apponuntur tibi, nisi dignè tantam gratiam cogitare? Et quid est sic mittere manus, ut sciat, quia talia te oportet preparare, nisi quia sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere?*

Cæterum, ut diximus, Justinus Martyr *in Apologia ad Imperatores, & Senatum*, Eucharistiam, seu cœnam hanc divinam interpretatus est secundam, quia antiqui Patres tres consueverunt Christi cœnas distinguere, quamvis Maldonatus *in Matth. 26. v. 20.* unam tantùm cœnam asserat esse concedendam, & neget antiquam partitionem cœnarum in legalem, communem, & Eucharisticam, eò quia legalis, & communis non sint cœnæ, sed Pascha, & Eucharistia dicuntur. Verùm, quia prisci Patres, ut Tertullianus *ad uxorem*, Chrysostomus *homil. 82. in Matth. 26.* Augustinus *lib. 3. de consensu Evangelistarum cap. 1.* distinguant cœnam Christi in tres præcensitas, & rituale Hebræorum cœnam nostram communem vocet mensam secundam, hinc etiam sumpsit S. Justinus Martyr interpretandi Eucharistiam secundam mensam. Quòd verò tres fuerint mensæ, legalis, communis, & Eucharistia, non potest inficiari, siquidem de cœna legali, certum est Hierosolymis tantùm consuevisse hanc celebrari, Deuter. 16. *Non poteris immolare phase in qualibet urbium, quas Deus tuus daturus est tibi, sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.* Sed Christum in urbe Jerusolymitana cœnâsse in domo cujusdam testantur Evangelistæ, & quamvis locus ille confusè nominetur, certum tamen est, fuisse à Christo designatum, ut notavit S. Hieronymus, & Beda *in Marcum 14.* ait: de loco hoc confusè indicato: *hic allegoricus est neminem nominari, ut se omnes ad novum Christi Pascha nominatos intelligant.* Et Euthymius verisimiliter ait: *Ne Judas, cognita domo, ad Judæos, vita Christi insidiantes, locum referret, illique prævenirent tempus, quo ipse capi voluit.* Cæterum ex Sanctis Patribus aliqui asserunt, domum illam pertinuisse ad Joannem Evangelistam, alii ad Josephum ab Arimathia, & alii ad Simonem leprosum, sed hoc non satis apertè constat. Cæterum circa ritum in institutione phase præcepit Deus, quòd, cùm ex Ægypto Israel excederet, servaturus esset Pascha, ut legitur *cap. 12. Exodi.* Et rursus injunxit Israelitis, ut agnum anniculum mactarent circa introitum, & ostium domus, & tunc excipiebant sanguinem illius in pelvi, vel in quodam alio vase, & rursus accipiebant fasciculum hyssopi, quem intingebant in sanguinem adhuc calentem, & aspergebant super limina ostii, & duas postes. Et quia mandaverat Deus, ut ad agni ritum etiam hœdum tollerent, nonnulli duplicem immolationem præceptam intelligunt. Verùm Exodi 12. tantùm dicitur, ut cui agnus deesset, posset illius loco hœdum immolare, ut censent Theodoretus quæst. 14. in Exod. Lyranus, Tostatus & alii, qui negant fuisse præceptam duplicem immolationem, unde decima die jussi fuerunt accipere agnum, quem postea quarta decima immolabant. Et Lyranus censet, quòd per illos quatuor dies explorarent, an in illo agno, vel hœdo esset aliqua macula, vel defectus, ob quem non deberet immolari, sed de aliis sibi providere. Qui verò agnum in Paschate immolabant, non adducebant agnos in templum jugulando à Sacerdotibus, sed qui immolabant, edebant, ut liquet Exodi 12. ubi dicitur: *Immolabitque cum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam, & edent carnes nocte illa assas igni.* Qui verò cœnæ intererant, numerum denarium non debebant omnes excedere ut refert Josephus, inquiens: Per singulas hostias contubernia paucorum, quam decem fiunt: sed in Christo cœna præter ipsum Christum duodecim sederunt, qui simul cœnârunt, scilicet Christus, & duodecim Apostoli, quamvis alii plures ibidem interfuerint, ut refert Metaphrastes *de vita Deiparæ*, inquiens: *Videntur non abfuisse tempore mysteriorum, sed cum Apostolis minimè accubuisse; fuisse tamen ejus domus participes: nam Christus Discipulos habuit accumbentes, matrem autem jussit curam gerere mulierum, quæ ipsi ministrabant, tanquam per eam eas excipiens, & cum eis vescens.* Unde vult Virginem Matrem cum reliquis mulieribus adfuisse quidem iisdem ædibus, non tamen cœnæ accubuisse cum Apostolis. Quòd si quæratur, quo situ Christus cum suis Discipulis cœnaverit, respondent plures Sancti Patres in cœna Paschali Christum stetisse verùm in communi, & Eucharistia accubuisse, ut notat Augustinus de consensu Evangel. & in Tract. 55. in Joan. ubi recenset hanc triplicem cœnæ divisionem. Loti etiam sederunt, cùm Christus dixerit Petro: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet.* Quid verò Pascha significat, nil aliud, quàm transitum. Hinc Eligius homil. 4. de cœna Domini ait: *Suo Paschate, id est, transitu ex hoc mundo ad Patrem nos de vitiis, ad virtutem deterrent ad cœlestia transire docuit.* Modum verò, quem servare debemus in hoc Paschate, edisserit Anselmus in *Matth. 26.* ubi ait: *Quicunque volue-*

voluerit Pascha Domini celebrare, debet sequi bajulum aqua. Aqua significat gratiam Spiritus Sancti, unde dictum est; de ventre ejus fluent aquæ vivæ: hoc autem dicebat de Spiritu Sancto. Rursus edebant plures agnum in una, eadémque domo, ait enim Cæsarius Arelatensis homil. 6. de Paschate: *Quid est in una domo? id est, in unitate Ecclesiæ, jubemur carnes ejus assumere. Arianiergo, & diversæ Hæreticorum perversitates, non in una illum comedunt domo. Quare sicut in diluvio non est salvatus nisi, qui in arca Noe fuit inventus; ita diversæ fides hominum, extra Ecclesiæ domum, non habentes agnum, qui Christus est, salvi esse non possunt.* Hunc autem agnum esse figuram Christi ob simplicitatem, & innocentiam, & quia cùm trahitur ad laniènam non vociferat, cùm tondetur, non clamat, fatentur S. Patres explicantes illud Isaiæ 53. *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Unà cum hoc agno panis comedebatur azymus, ut liquet ex *Levit.* 8. ait enim Eligius *homil. 4. de cœna Domini: Edenda sunt carnes ista cum azymis panibus, & lactucis agrestibus, azymum dicimus absque abique fermento; fermentum verò malitiam designat, & dolum. Absque fermento igitur agnum comedimus, si sacram Eucharistiam, sine malitia, sine dolo, & simulatione in sinceritate bona vita percipimus. Lactuca quoque agrestis valde amara est, & in viris luxuriam reprimit, significat autem, ut quando ad corpus Christi, qui verus agnus est, sumendum accedimus, quamvis de redemptione lætemur, amaritudinem tamen ex recordatione peccatorum habeamus, ut dulcescat ea venia, quod amarescit ex pœnitentia.* Rursus comedentes agnum, jubebantur renes accingere, & calceamenta habere in pedibus, & baculos tenere in manibus, ac festinanter comedere, in quem ritum ait Beatus Eligius homil. 14. *Agnum nostrum comesturi renes accingamus, id est, delectationes noxias. & carnalium desideriorum fluxa restringamus: Calceamenta in pedibus habeamus, id est, operum nostrorum gressus exemplis Sanctorum Patrum muniamus: & baculos, opus est, manibus teneamus, ut in cunctis, quæ agimus, timorem Dei vivum præ oculis tenentes, secundùm ipsum opera nostra dirigi postulemus. Nec prætereundum, quod dicitur, comedetis festinanter, siquidem festinantes Pascha comedimus, cùm nos hic non habere certam mansionem recolentes, tanquam incolæ super terram, & peregrini festinemus ad cœlestem patriam.* Præterea ca; ut unà cum pedibus vorandum erat, quia, ut ait Cæsarius Arelatensis *homil. 6. de Pascha, ut Deum, & hominem puri Confessione veneremur, caput accipiamus de eo, quod dicit Beatus Joannes: In principio erat verbum: pedes verò de eo, Apostolus scribit, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens in similitudinem hominum factus &c. Oportet ergo, ut nostri agnò carnalibus succinctis lumbis, id est, mortificatis carnalibus passionibus, cum summa cordis, & corporis puritate caput cum pedibus, id est, & ex Deo genitum credamus, & ex homine procreatum.* Ossa itidem absumebantur igne, quia, ut ait Gregorius Nyssenus *de vita Moysis*, duo sunt præceptorum genera, nam alia ejusmodi sunt, ut possibile sit nobis ea planè intelligere, probabilemque de ipsis rationem reddere; hæc neque coactè, neque ignaviter pertractare debemus, sed ut ad bonam nobis hic cibus valitudinem animæ prodesse possit: alia sic latent, ut duriora sint, quàm ut planè intelligere, vel reddere rationem queamus; ut si quæteres, quænam sit substantia Dei, quæ sit necessitas eorum, quæ sunt, aliáque plurima, hæc omnia Spiritui S. relinquemus, qui Dei profunda investigat, & scit. Nam ignis in sacris litteris plerumque pro Spiritu S. ponitur.

Secunda cœna, quæ communis, seu vulgaris dicitur, ad quam Christus cum Discipulis suis accubuit, ut innuit S. Chrysostomus homil. 82. *in Matth.* quomodo ii Pascha comedebant adversus legem recumbentes? dicere possumus, quia postquam comederunt Pascha, ad cœnandum recubuerunt. Priùs igitur Pascha, quod erat legalis cœna, stantes comedebant agnum, & in secunda cœna Christus recumbens tradidit suum Sacramentum. Primum enim Pascha perfecit figuralia, secundum complevit verum. Lecti stabant dispositi in cœnaculo circum mensam, in quos illi positis soleis loti, undique cum cœnatoria veste ascendebant ad mensam accubituri, Proni deinde pectus pulvino fulti procumbebant in vestem: Supini erant interdum, & aliquando ritu sedentium. Pro pulvino Christo erat Joannes. Ut loquitur Ambrosius *in Lucam* 15. Nonne tibi videtur Christum cecidisse in collum Joannis, quando erat Joannes in sinu Jesu cervice recumbens reflexa, & ideo verbum apud eum vidit, qui erectus est ad superna. Rursus Evangelista ait, quòd cœna facta surrexerit Christus ab illa, ubi Lyranus asserit, non esse id intelligendum, quòd totaliter absoluta, & completa fuerit cœna, quia postea dicitur, *cùm recubuissent*; sed tantùm quod facta erat, quantum ad comestionem agni Paschalis, hinc Augustinus *Tract.* 55. *in Joan.* ait: *Non ita debemus intelligere, cœnam factam, veluti jam consummatam, atque transactam: adhuc enim cœnabatur, cùm Dominus surrexit, & pedes lavit Discipulis suis: nam postea recubuit, & buccellam suo traditori postea dedit, utique cœna nondum finita; id est, dum adhuc panis esset in mensa: cœna ergo facta, dictum est, jam parata est, & ad convivantium mensam usumque perducta.* Deinde præcinctus misit aquam in pelvim, & cœpit pedes lavare Discipulorum, ait Clemens *constit. cap.* 19. *Cùm enim accepisset linteum, præcinxit se, deinde fudit aquam in pelvim, & nobis mensæ accumbentibus accessit ad nos, & nostros omnium pedes lavit, & linteo tersit*, unde alii, cùm adhuc accumberent mensæ, nondum surrexerunt. Sed solus Christus loco se movit, ut pedes Discipulorum lavaret, inter quos etiam fuit Judas, unde Augustinus *tractat.* 25. *in Joan.* ait: *Illi non dedignatus est, pedes lavare, cujus manus videbat in scelere*, & paulò infra subdit: *Passurus extrema præmisit obsequia, non solùm pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi, qui eum fuerat traditurus ad mortem.* Huic tamen lotioni restitit Petrus, inquiens: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, quæ verba expendens Augustinus ait: *Tu mihi? quid es tu, quid est mihi? cogitanda sunt? potiùs quàm dicenda, ne fortè, quod ex iis verbis aliquatenus dignum concepit anima, non explicet lingua.* Post lotionem iterum Christus recubuit, & sermonem habuit ad Discipulos.

Tertia cœna dicitur Eucharistica ex communi sententia sanctorum Patrum, & in hac cœna panis Azymus fuit appositus, non enim in sacris scripturis fit mentio de fermento, neque unquam fermentum in bonum sumitur sensum 1. *Corinth.* 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit*, & iterum; *expurgate vetus fermentum*, quia fermentum continet aliquid vitii, quod indiget purgationem. Et paulò post subjungit Apostolus: *Epulemur non in fermento veteri neque in fermento nequitiæ, & malitiæ:* quapropter ap. Matth. jubentur Discipuli à fermento Pharisæorum cavere: *Cavete à fermento Pharisæorum*, seu à malitia & vitiis Pharisæorum, & sicut fermentum in malam partem sumitur, ita azymum virtutem signi-

significat, ut apud Apostolum: *Epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.* Hinc Romana Ecclesia à Ministris sacri Altaris offert azymum ex grano frumenti, & limpida aqua per ignem præparatum. Christus igitur cùm accepisset panem azymum in manus, oculis elevatis in cœlum, Deo Patri gratias egit pro donis, & benedixit, ut recordemur post beneficia suscepta debitas rependere gratias Deo. Postea dedit Discipulis suis. Judam autem proditorem fuisse exclusum à cœna Eucharistica, plures affirmant Sancti Patres, præsertim Clemens Romanus afferens, se cœnæ illi Eucharisticæ interfuisse *lib.* 8 *constitut. Apostol. cap.* 13. ait: *Cùm autem tradidisset nobis mysteria pretiosi corporis, & sanguinis absente Juda.* Clementi adhæret Dionysius Areopagita *lib. de Hierarch. Eccles. cap.* 3. ubi ait: *Ipse author symbolorum justissimè subtrahit eum, qui non sanctè, neque pari morum similitudine sacra concœnaverit:* Siquidem Judas facta, seu Pascha cum azymis, & lactneis subtrahit à cœna dominica, Christóque suo corpore non impertit, quapropter S. Maximus expendens verba Areopagitæ ait: *Judam intelligit, & significat, quod illi impertierit mysticum panem, & poculum: mysteria verò Discipulis post Judam à cœna discessum, quasi eorum indignus ille extiterit.* Et S. Hilarius *can.* 30. *in Matth.* ait: *Post quæ Judas proditor indicatur, sine quo Pascha, accepto calice, & fracto pane, conficitur, dignus enim æternorum Sacramentorum non fuerat.* Neque desunt alii Sancti Patres hoc idem adstruentes. Christus igitur communicavit, & se sibi impertiit, unde Basilius in Anaphora loquens de calice ait: *Benedixit, sanctificavit, & gustavit, & divisit Discipulis suis.* Et D. Hieronymus *ad Hedibium quæst.* 2. ait: *Dominus JESUS Christus ipse convivium, ipse comedens, & qui comeditur,* & hæc est illa manna, quam Sancti Patres vocant divinam, spiritualem, & mysticam, & panis vocatur etiam vita vitæ, quia de cœlo descendit, estque panis Angelorum, panis supersubstantialis, panis in Bethlehem natus, ut ait S. Hieronymus *lib.* 5. *Comment.* & S. Cyprianus *lib. de orat. dominica* ait: *Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ut, qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidiè ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo graviori delicto, non communicantes à cælesti pane prohibeamur, à Christi corpore separemur, ipso prædicante, & monente, ego sum panis vitæ, qui de cælo descendi, si quis ederit de meo pane, vivet in æternum.* Quinimò aliquando vocatur fractio panis, & intelligitur de Eucharistia Actor. 2. *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Quod etiam legitur *Luc.* 24. *Et cognoverunt eum in fractione panis,* quæ verba expendens D. Augustinus *tractat.* 2. *in epist. Joan.* ait: *Eum non cognoverunt, nisi in fractione panis. Et verè, qui non sibi judicium manducat, & bibit, in fractione panis Christum agnoscit,* & Apostolus expressè hoc idem adstruit, inquiens: *Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est,* ad quod alludens S. Ignatius Martyr. *epist. ad Ephes.* ait: *Unum panem frangentes, seu pharmacum immortalitatis.* Rursus à Sanctis Patribus vocatur *Sacramentum fidelium, mysterium fidei, & Christianæ Religionis arcanum.* Quia nimirum infidelibus, & Catechumenis ejus notitia abscondebatur, ut major reverentia divinis mysteriis servaretur, & ut Catechumeni ardentius desiderarent hoc pane vesci, & majori devotione ad illum suscipiendum se pararent, & ad Baptismum suagerent festinare, quo mererentur mysteriorum communicationem, & ut præceptum Domini, prohibentis dare sanctum canibus, & projicere margaritas ante porcos, servaretur. Unde S. Ambrosius *de obitu Satyri fratris* ait: *Quos initiatos esse cognoverat, ab his divinum illud fidelium Sacramentum poposcit: non, ut curiosius oculos insereret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium.*

Cæterum magis vulgato nomine Sacramentum Eucharisticum dicitur communio, quia per Eucharistiam re ipsa participes sumus Corporis, & Sanguinis Christi, non solùm voluntate, & affectu, sed etiam veritate, & effectu, quatenus realiter, & substantialiter cum ipso conjungimur, & commiscemur unum corpus facti cum ipso, & una caro: hæc communicatio unionis desumpta est ex Apostolo 1. Corinth. 10. ubi ait: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est? quoniam unus panis, unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane participamus.* Et S. Cyprianus ex Apostolo idem nomen usurpat *Epist.* 54. inquiens: *At verò nunc non infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed viventibus communicatio à nobis danda est, ut quos excitamus, & hortamur ad prælium, non inermes, & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis, & corporis Christi muniamus.* Eucharistia etiam corpus, & sanguis Domini dicitur à Sanctis Patribus, eò quia Christus instituens hoc Sacramentum dixerit: *Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, accipite, & bibite, hic est sanguis meus,* quapropter moris fuit, ut Sacerdos Eucharistiam porrecturus fidelibus ad eorum fidem, & pietatem excitandam, aliá voce pronuntiaret verba illa: *Ecce Corpus Christi;* & ipsi fideles responderent *Amen,* seu verum est, ut refert S. Cornelius Papa, & Martyr *epist. ad Fabium Antiochenum Episcop. apud Euseb. lib.* 6. *histor. Eccles. cap.* 43. S. Dionysius Alexandrinus *epist. ad Sixtum,* apud Eusebium *lib.* 7. *cap* 5. & alii plures Sancti Patres, ut Cyrillus Hierosolymitanus *Catechef. mystagog.* 5. S. Ambrosius *lib. de his qui mysteriis initiant. cap.* 9. Tertullianus *lib. de resurrect. carnis cap.* 8. S. Cyprianus *epist.* 63. *ad Cæcilium.* S. Hieronymus *epist.* 1. *ad Heliodorum,* & alii plures hoc idem referunt. Vocabatur etiam hoc Sacramentum Sanctum Domini simpliciter, eò quia verum Christi Corpus, & Sanguinem contineant, est enim Christus Sanctus Sanctorum, & fons totius sanctitatis, & hæc nomina usurpant etiam Sancti Patres, præsertim S. Cyprianus *lib. de lapsis,* ubi ait: *Ubi ab aris diaboli revertentes ad sanctum Domini sordidis, & infectis nidore manibus accedunt.* Et Tertullianus *lib. de spectaculis cap.* 25. ait: *Quale est ex ore, quo amen in sanctum protuleris, gladiatori testimonium reddere.* Vocatur etiam hoc Sacramentum *gratia,* non solùm, quia per ipsum gratia nostris diffundatur in cordibus: verùm etiam, quia Christum continet authorem gratiæ, qui suum ipse Corpus, & sanguinem, animam, & divinitatem, sub sacris speciebus communicat. Ut S. Cyprianus *lib. de lapsis* inquit: *Documento unius ostensum est, Dominum recedere cum negatur; nec merentibus ad salutem prodesse, quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem sanctitate fugiente mutetur.* Dicitur etiam hoc Sacramentum *vita,* eò quia Christum contineat, qui est Author vitæ, dicit enim de se ipso Christus: *Ego sum panis vivus, qui manducat meam carnem, vivet in æternum.* Hinc D. Augustinus *lib.* 1. *de peccator. merit. & remiss. cap.* 26. ait: *Optimè Punici Christiani baptismum ipsum nihil aliud quam salutem, & Sacramentum Corporis Christi, nihil aliud, quàm vitam vocant. Unde? nisi ex antiqua, ut existimo, Apostolica traditione*

Voca-

Vocatur etiam Eucharistia spiritualis esca, & spiritualis alimonia, eò quia Christus suo corpore in Eucharistia contento nos spiritualiter nutrit ad vitam æternam, & animas nostras alit, & vitam spiritualem sustentat. Hinc D. Ambrosius *de his, qui mysteriis initiantur cap. 9.* ait: *In illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi, non ergo corporalis esca, sed spiritualis est.* Et Sanctus Cyrillus Alexandrinus *lib. 4. in Joan.* ait: *Spiritum hic ipsam carnem nuncupavit, non quia naturam carnis amiserit, & in spiritum mutata sit: sed quia summè cum eo conjuncta, totam vivificandi vim hausit*, & Apostolus loquens de typo hujus Sacramenti ait: *Patres nostri eandem escam spiritualem manducaverunt, & eundem potum spiritualem biberunt.* Vocatur etiam Sacrificium, quia in eo Christus pro totius mundi redemptione in cruce semel oblatus incruenta ratione offertur, & hæc ipsa oblatio nobis applicetur, hoc pacto vocant Sacrificium Eucharistiam Cyrillus Hierosolymitanus *catechef. mystagog. 5.* S. Augustinus *lib. 15. de civit. Dei cap. 16.* & alibi. Quinimò dicitur Eucharistia ab aliis Patribus etiam pretium nostrum, eò quia contineat idem corpus, quod pro nostra redemptione in cruce immolatum effudit sanguinem, seu pretium nostræ redemptionis. D. Augustinus *lib. 9. confession. cap. 12.* ait: *Nam neque in iis precibus, quas tibi fudimus, cùm offerretur pro ea sacrificium pretii nostri, jam juxta sepulchrum posito cadavere, neque in eis precibus, ego flevi.* Quinimò plerumque vocatur Sacramentum Sacramentorum, ut à S. Dionysio *lib. Eccles. Hierarch. cap. 2.* hac ratione passim à fidelibus Eucharistia vocatur *Sanctissimum Sacramentum*, & D. Augustinus *epist. 54.* vocat *Eucharistiam magnum Sacramentum*, in quo tria considerantur ab Hugone à S. Victore, & Magistro sententiarum, ac reliquis Theologis unum, quod est Sacramentum tantùm; alterum, quod est simul res, & Sacramentum; & tertium, quod est res tantùm, & non Sacramentum, ex quibus tribus Sacramentum tantùm, significat species visibilis panis, & vini: ea enim species, est signum alicujus rei, ut non sit res significata, & in Eucharistia, significat Corpus Christi verum, quod sub illa continetur, & præterea Corpus Christi mysticum, quod est Ecclesia, res simul, & Sacramentum est mysticum Christi Corpus, quod in hoc Sacramento non continetur, sed significatur tantùm, seu est ipsa gratia invisibilis, quam Eucharistia virtute continet, quamque ex ipsa hauriunt, qui dignè illam suscipiunt, Hinc species visibiles panis, & vini verè dicuntur Sacramentum, eò quia contineant rem sacram, seu corpus, & sanguinem Christi, quamvis Corpus, & Sanguis Christi, quatenus existunt sub visibilibus panis, & vini speciebus, dicantur etiam propriè Sacramentum, ut declarat Concilium Tridentinum *Sess. 13. cap. 5. can. 6*, ubi ait: *Omnes Christi fideles pro more in Catholica Ecclesia semper recepto, latriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic Sanctissimo Sacramento in veneratione exhibeant*, nomine autem Sacramenti non intelligit species panis, & vini, & ipsum Christi Corpus, & Sanguinem sub illis, quapropter ait Tridentina Synodus Christum unigenitum Dei Filium in Sancto Eucharistiæ Sacramento adorandum. Et quamvis in hoc Sacramento duæ sint res sensibiles distinctæ, cujusmodi sunt panis, & vinum, non tamen sunt duo Sacramenta, sed unum tantùm, eò quia hoc Sacramentum se habeat per modum convivii, in quo panis, & vinum non constituunt plura convivia, sed unum tantùm. Præterea, quia hoc Sacramentum unum corpus mysticum significat, unde ut conveniat rei, quam efficit, oportet unum esse; unum quidem, non quia individuum sit, sed quia habet unius rei significationem, unde D. Thomas *3. part. quæst. 63. art. 2.* ait: esse unum Sacramentum tantùm, eò quia ordinetur ad unam refectionem spiritualem, quapropter proportionem, quam habet cum corporali, ad quam cibus, & potus concurrunt per modum unius convivii, ita in Eucharistia panis, & vinum, concurrunt per modum unius ad integrandum convivium spirituale, ait enim D. Thomas *loc. cit.* & ideo etiam ad integritatem hujus Sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spiritualis potus, secundùm illud Joan. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Quamobrem hoc Sacramentum potest tantùm dici multiplex ratione materiæ remotæ, seu panis, & vini, ut sunt res quædam. Sin verò spectetur significatio, perfectio, & finis, est tantùm unum Sacramentum, quia ambæ res adhibentur ad unam, eandemque animæ refectionem. Demum Eucharistia vocatur etiam viaticum, quia est spiritualis cibus, quo in hujus vitæ peregrinatione sustentamur, & adumbratur per panem, de quo Angelus Domini dixit Eliæ: *Surge, comede: grandis enim tibi restat via: qui, cùm surrexisset, comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Horeb.* Panem Eucharisticum qui comedit, corroboratur, viribus augetur, ut rectè, & prosperè possit ambulare per viam salutis usq; ad montem Dei Horeb, seu ad cœlestem gloriam. Viam enim nobis communit ad æternam gloriam, & felicitatem, unde ex veteri Ecclesiæ instituto cavetur, ut nemo fidelium sine hoc Sacramento è vita excedat, & ita sancitum fuit in Concilio Nicæno *can. 13.*

Quòd verò ad figuras pertinet hujus Sacramenti, comprehendentis tantùm panem, & vinum prima, & potissima figura fuit oblatio Melchisedech, qui panem & vinum obtulit: Sin verò spectetur, quòd res est Sacramentum, scilicet Corpus Christi verum, quod pro nobis fuit in Cruce passum, & immolatum, plures fuerunt figuræ in veteri Testamento, hujus Sacramenti Eucharistiæ in novo scilicet omnia sacrificia: Sin verò spectetur, quod est res tantùm, seu effectus hujus Sacramenti, præcipua ejus figura fuit manna, quod omnem includebat saporem: Gratia enim hujus Sacramenti quantum ad omnia, reficit mentem: sed agnus paschalis præcipua fuit, & magis expressa hujus Sacramenti figura, quia in ipso exactius repræsentatur, quantum ad id, quod est Sacramentum tantùm, quia manducabatur agnus in veteri lege cum panibus azymis, secundùm illud *Exod. 12. Edent carnes, & azymos panes.* Quantum ad id, quod est res, & Sacramentum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel decima quarta luna, & fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus; quantùm vero ad effectum, quemadmodum per sanguinem agni paschalis protecti sunt filii Israel ab Angelo devastante, & educti de Ægyptiaca servitute, ita per gratiam, quæ nobis confertur in hoc Sacramento, protegimur a Dæmone insultante, & educimur de servitute peccati ad libertatem gratiæ; unde agnus paschalis præcipua fuit hujus Sacramenti figura; quia secundum omnia ipsum repræsentat, quapropter Apost. *1. ad Cor. 7.* ait: *Pascha nostrum immolatus est Christus: Itaq; epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.* Totū hunc ritum comedendi agnum paschalem egregiè expendit S. Greg. & confert cū Sacramento Eucharistiæ, ponderat ipse moris fuisse vespere, ac nocte comedere

carnes

carnes agni Paschalis; ait Evangelista: *Et edent carnes nocte illa assas igni*; in quæ verba ait D. Gregorius Homilia 22. in Evangelia: *Quid sit sanguis Agni, non jam edendo, sed bibendo didicistis. In nocte agnum comedimus, quia in Sacramento modo Dominicum corpus accipimus, quando adhuc ad invicem nostras conscientias non videmus, sed sola Redemptoris nostri præcepta Sacramenta ad veram solemnitatem mentis non sufficiunt, nisi eis quoque, & bona opera jungantur. Quid enim prodest corpus; & sanguinem illius ore percipere, & ei perversis moribus contraire? Unde bene adhuc ad comedendum subditur, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Panes quippe sine fermento comedit, qui recta opera sine operatione vanæ gloriæ exercet, qui mandatum misericordiæ sine admixtione peccati exhibet; ne perversè diripiat, quod quasi rectè dispensat. Lactucæ verò agrestes valde amaræ sunt. Carnes ergo agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ, ut cùm corpus redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus, quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho, perversa humorem vitæ, de quo adhuc rectè subjungitur. Caput cum pedibus & intestinis vorabitis. Caput Christi Deus est, caput ergo agni vorare perinde est, ac divinitatem illius fide percipere. Pedes verò agni vorare, est vestigia humanitatis ejus amando, & imitando perquirere. Quid verò sunt intestina, nisi verborum illius occulta, & mystica mandata? quæ tunc voramus, cum aviditate sumimus, in quo devorationis verbo, quid aliud quàm pigritia nostra torpor reprehenditur? qui ejus verba ac mysteria & per nosmet ipsos non requirimus, & dicta ab aliis audimus inviti. Non remanebit ex eo quidquam, usque ad mane, quia ejus dicta magna sunt sollicitudine discutienda, quatenus, priusquam dies resurrectionis appareat, in hac præsentis vitæ nocte, omnia illius mandata intelligendo, & operando penetrentur. Sed quia valdè difficile est, ut omne sacrum eloquium possit intelligi, & omne ejus mysterium penetrari, rectè subjungitur. Si quid autem remanserit, igne comburetis. Quod ex agno remanet, dicimur igne comburere, quando hoc, quod de mysterio Incarnationis ejus intelligere, & penetrare non possumus, potestati Sancti Spiritus humiliter reservamus, ut non superbè quis audeat, vel contemnere, vel denuntiare, quod non intelligit, sed hoc igni tradit, cùm Spiritui Sancto reservat. Qui pascha comedit, habere renes accinctos debet: ut qui solemnitatem resurrectionis, atque incorruptionis agit, corruptioni jam per vitia nulla subjaceat, voluptatis edomet, carnem à luxuria restringat. Subditur, calceamenta habebitis in pedibus. Quid sunt enim pedes nostri? nisi opera? quid verò calceamenta? nisi pedes mortuorum animalium? calceamenta autem pedes muniunt: quæ verò sunt mortua animalia, ex quorum pellibus pedes nostri muniuntur, nisi antiqui Patres, qui nos ad æternam patriam præcesserunt, quorum, dum exempla conspicimus, nostri operis pedes munimus, calceamenta ergo in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire. Tenentes baculos in manibus, quid lex per baculum? nisi pastoralem custodiam designat? & notandum, quod prius præcipimur renes accingere, & postmodum baculos tenere; quia illi debent curam pastoralem suscipere, qui jam in suo corpore sciunt fluxa luxuriæ edomare: ut cum aliis fortia prædicant, ipsi desideriis mollibus enerviter non succumbunt.* Egregiè S. Gregorius *præfata homil.* 12. expendit ritum veteris legis comedendi agnum paschalem, eumque confert cum agno Eucharistico novæ legis, quo spiritualiter vescimur, & nutrimur. Significat ritus ille comedendi agnum paschalem, Christianos, ut peregrinos in hoc mundo, debere se gerere terrenis omnibus ut viatores, ac nulli rei creatæ inhærere *Mansoria dilectione*, ut ait D. Augustinus, si velint Christi veri agni carnem in Eucharistiæ Sacramento dignè manducare, Quòd in veteri lege consueverint Israelitæ, nonnisi festinantes comedere, *& comedetis festinantes*, per hoc debent Christiani agnoscere mandata Dei, & mysteria Redemptionis, & cœlestis patriæ gaudia, & quidem cum festinatione, ac præcepta vitæ adimplere, quia, tametsi hodie nobis liceat benè agere, utrum cras licebit, prorsus ignoramus. Festinantes ergo pascha comedimus, si ad solemnitatem patriæ cœlestis anhelamus.

CAPUT II.

An Eucharistia sit verum Sacramentum novæ legis, & quo tempore à Christo instituatur.

ALbanienses, ut refert Prateolus *Lib.* 1. *de vitiis, & sectis Hæreticorum num.* 9. inficias iverunt utilitatem Eucharistiæ, asserentes nihil sumentibus prodesse, neque obesse, hinc negarunt, Eucharistiam esse causam gratiæ, proinde inficiati sunt, esse verum Sacramentum novæ legis, de cujus ratione est, ut sit signum sensibile causativum gratiæ, sed asserendum est, Eucharistiam esse verum ac proprium Sacramentum legis evangelicæ, institutum à Christo, & hoc esse fidei dogma, ac fuisse definitum sub anathemate in Concilio Tridentino *sess.* 7. *can. de Sacramentis in genere*, & *in cap. ad abolendam de Hæreticis*, ut etiam *in decreto Eugenii IV. de unione Armenorum*, ac in plerisque aliis Conciliis, præsertim *Africano, sub Bonifacio I. cap.* 2. *num.* 4. Constantiensi *sess.* 13. Basiliensi *sess.* 30. Senonensi *decreto* 10, Coloniensi *part.* 7. *cap.* 14. Carthaginensi III. *in cap. de Sacramento & consecrat. dist.* 2. & hoc fuit etiam definitum ab Innocentio III. *in cap. firmiter. de summa Trinitate.* Rursus Sancti Patres unanimi consensu hanc eandem docuerunt veritatem, ut Sanctus Dionysius *Lib. de Eccles. Hierarch. cap.* 3. S. Ambrosius *Lib.* 5. *de Sacramentis.* D. Augustinus *Lib. de Ecclesiast. dogmat.* & *Lib.* 50. *homiliar. homil. ult.*

Ratio evincens hujus dogmatis veritatem desumitur ex ipsa definitione, & essentia Sacramenti novæ legis, quia omne signum sensibile institutum à Christo ad hunc finem, ut sit vitæ spirituali subsidio, est Sacramentum legis evangelicæ: atqui Eucharistia fuit à Christo instituta in subsidium vitæ spiritualis, quod est probatu facile ex analogia vitæ spiritualis & corporalis, ut observavit

D. Thomas, quia sicut ad vitam corporalem præter generationem & augmentum desideratur adhuc corporalis cibus, quo corpus reficiatur, & vires instaurentur, ac homo conservetur, ita ad vitam spiritualem, præter regenerationem, quæ habetur per baptismum & augmentum, quod recipitur beneficio Sacramenti confirmationis, requirebatur Eucharistia, ut spiritualis cibus, & alimentum animæ, propterea inficiari non possumus, Eucharistiam esse verum ac proprium Sacramentum legis evangelicæ. Firmari etiam potest nervose ex ipsa ratione Sacramenti; etenim ad rationem Sacramenti duo requiruntur, quorum primum est, ut sit signum sensibile: secundum, quod hoc idem signum causativum gratiæ sit à Christo institutum in subsidium vitæ spiritualis, seu in ordine ad causandam gratiam sanctificantem, atqui hæc duo verè & propriè conveniunt Eucharistiæ, quia est signum sensibile causativum gratiæ, & rursus Eucharistia instituta est à Christo in subsidium vitæ spiritualis, seu ad augendam gratiam sanctificantem, ut colligitur de fide ex illo Joann. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*: ergo Eucharistia est verum ac proprium Sacramentum legis evangelicæ.

In oppositum tamen urget difficultas, quia de ratione Sacramenti est efficere, quod significat, siquidem omne Sacramentum significat gratiam, quam efficit, sed Eucharistia non efficit, quod significat; siquidem significat corpus, & sanguinem Christi, ut liquet ex verbis consecrationis: *Hoc est corpus meum*: *Hic est calix sanguinis mei*, accidentia enim, quæ ante consecrationem significabant panem & vinum, determinantur, ut sint signa corporis, & sanguinis Christi: sed Eucharistia, quamvis significet: non tamen efficit corpus & sanguinem Christi, propterea non videtur esse Sacramentum.

Respondetur omissis variis minus efficacibus solutionibus, quæ videri possunt *in mea theol. specul. tom. 8. disp. 8. sec. 1.* concessi majori, negando minorem: quia dupliciter intelligitur, Sacramentum Eucharistiæ causare corpus Christi sub speciebus Eucharisticis. Primò ratione verborum consecrationis, *Hoc est corpus meum*: hæc enim forma constituit Sacramentum, seu signum sensibile significativum, & causativum gratiæ, & simul causat præsentiam corporis Christi sub accidentibus panis: verba igitur consecrationis, quatenus sunt causa formalis constitutiva Sacramenti, sunt priùs naturâ, quàm ipsum Sacramentum, consequenter sunt etiam priùs prioritate naturæ, quam præsentiâ corporis Christi, in eodem Sacramento, ex quo commodè intelligimus, quomodo verba consecrationis, ut præcisè sunt causa formalis constitutiva Sacramenti Eucharistiæ, causent præsentiam corporis Christi sub accidentibus Eucharisticis, secundò quia hoc Sacramentum causat Christi corpus in Eucharistia, quantum ad moralem rationem signi; quia, cùm corpus Christi sit in hoc Sacramento res, & Sacramentum simul, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma, significat gratiam conferendam dignè hoc Sacramentum sumentibus, quam nullo pacto significaret, nisi in Sacramento contineretur, adeò ut ab ipso Sacramento habeat corpus Christi hanc significationem, ratione cujus dicitur causari à Sacramento, non ratione propriæ entitatis, aut alicujus effectus physici; sed quantùm ad moralem rationem signi, seu in ratione significandi gratiam conferendam dignè suscipientibus hoc Sacramentum: sicut in Sacramento pœnitentiæ, quamvis contritio, quæ est res & Sacramentum simul, non sit effectus Sacramenti Pœnitentiæ, quantum ad suam entitatem: est nihilominus effectus illius, quantùm ad rationem signi, quia contritio, cùm sit de se insensibilis, nequit esse signum sensibile gratiæ sanantis, nisi potestativè per actus externos confessionis, & absolutionis constituentes Sacramentum pœnitentiæ.

Sed instabis, quia de ratione Sacramenti novæ legis est significare, & causare gratiam, qua justificamur: Sed Eucharistia non significat, nec causat talem gratiam, consequenter non est Sacramentum novæ legis. Consequentia rectè infertur, quia à negatione definitionis ad negationem definiti valet illatio. Minor ostenditur, quia Sacramentum Eucharistiæ significat corpus Christi contentum sub illis speciebus Eucharisticis. Respondent aliqui cum Scoto *in 4. dist. 8. vers. 8.* Verum esse, Eucharistiam non significare gratiam, qua justificamur: sed tantùm Christum præsentem sub speciebus Eucharisticis, non tamen exinde sequi, Eucharistiam non habere rationem Sacramenti novæ legis, nec convenire cum cæteris Sacramentis; & assignant rationem; quia gratia, quæ significatur & causatur à Sacramentis legis evangelicæ, non est gratia strictè sumpta, pro gratia justificante, inhærente animæ, quam sanctificat, sed asseruot, esse sumendam laxè pro effectu Dei gratuito: & quia existentia corporis Christi sub speciebus panis est effectus Dei gratuitus, ideo est illa gratia sufficienter significata, & causata per Sacramentum Eucharistiæ, verùm hæc responsio videtur adversari Concilio Tridentino *sess. 7. can. 6.* ubi expressè definit, Sacramenta novæ legis continere gratiam, quam significant, & illam conferre non ponentibus obicem, sed ritè suscipientibus Sacramenta: sed hæc gratia, de qua loquitur Concilium, nequit alia esse, quàm gratia sanctificans, inhærens animæ, quam formaliter sanctificat, quia est gratia comunis cæteris Sacramentis novæ legis, & præter Eucharistiam cætera Sacramenta non continent, neque significant corpus Christi: ergo, cùm gratia, de qua loquitur Concilium, sit comunis omnibus Sacramentis novæ legis, sequitur, Eucharistiam præter corpus Christi continere, & causare gratiam sanctificantem, neque ullius est momenti, quod respondent aliqui, definitionem Concilii non esse universalem, sed indefinitam, consequenter posse sub eadem definitione excipi Eucharistiam, non quantum ad causalitatem gratiæ, cùm etiam Eucharistia hanc causet; sed quantum ad significationem, nam contra est, quia juxta comunem regulam, quam ex Sanctis Patribus tradunt Theologi, propositiones doctrinales in Conciliis æquivalent universalibus, unde nulla suppetit ratio, qua sit excipienda Eucharistia ab illa indefinita propositione Concilii. Præterea si Eucharistia non significaret gratiam justificantem, eam non posset continere, neque causare; quia causalitas Sacramentorum non potest excedere eorundem significationem. Præterea ex data solutione non probatur, Eucharistiam esse Sacramentum, quia non omne signum rei sacræ vel doni gratuiti est Sacramentum, quia, ut docet D. Augustinus Lib. 1. de civit. cap. 1. Omnia sacrificia veteris legis fuissent

fuissent sacramenta, siquidem fuerunt & ipsa signa rei sacræ, seu sacrificii cruenti, quod Christus in ara crucis obtulit Patri Omnipotenti; & quòd sacerdotes incruentè quotidie offerunt in altari. Rursus serpens æneus significavit etiam Christum crucifixum, & Salvatorem futuri sæculi: Manna in deserto etiam significavit sacramentum Eucharistiæ, hæc enim, & alia id generis, fuerunt signa rei sacræ, quamvis non fuerint sacramenta. Quamobrem de ratione sacramenti est, quod sit signum sensibile rei sacræ, non utcunque, sed nos sanctificantis formaliter, cujusmodi est gratia sanctificans, inhærens animæ, quam formaliter sanctificat.

Ob hanc rationem plerique respondent Eucharistiam esse dupliciter considerandam. Primò secundùm specificam, & asserunt juxta rationem genericam causare gratiam sanctificantem, non ita secundùm specificam, quod tantùm significat corpus & sanguinem Christi, volunt id non esse inconveniens, cùm etiam homo secundùm rationem genericam dicat gradum sensibilitatis, & secundùm specificam gradum rationalitatis. Unde Eucharistia in hac sententia convenit univocè cum aliis Sacramentis novæ legis in gradu generico, quo perinde ac cætera Sacramenta significat, & causat gratiam sanctificantem; & differt per gradum specificum, quo significat, & causat præsentiam corporis Christi sub accidentibus Eucharisticis. Sed contra, quia differentia specifica ex sua propria ratione habet specificare, ac determinare gradum genericum, secundùm propriam rationem ipsius generis, proinde, si de ratione generica Eucharistiæ, & cujusvis alterius sacramenti est significare, ac curare gratiam sanctificantem; differentia specifica debet determinare ad significandum specialem gradum ejusdem gratiæ; perinde ac in homine, in quo ratio specifica, seu differentia contrahit ac determinat rationem genericam animalitatis, ut sit adnexa rationalitati, ac homini.

Respondetur igitur exactiùs, si dicamus, Eucharistiam etiam secundùm esse specificum significare, & causare gratiam sanctificantem, inhærentem animæ, eamque constituentem formaliter sanctam; quia licèt Eucharistia significet corpus, & sanguinem Christi; non tamen simpliciter: *Hoc est corpus meum*; sed ut corpus est hostia immolata, additur enim: *quod pro vobis tradetur*; & etiam quatenus corpus est cibus, & sanguis potus spiritualis animæ, quæ, cùm non reficiatur, nisi per gratiam sanctificantem, sequitur, verba consecrationis esse causam; ut Eucharistia se habeat per modum spiritualis convivii, significet gratiam sanctificantem, ac reficientem animam per modum cibi & potûs.

Si urgeas, de ratione sacramenti esse principaliùs significare gratiam; & in Eucharistia verba consecrationis probabiliùs significare corpus Christi; proinde Eucharistiam non significare principaliter & imediatè gratiam, quâ fit spiritualis refectio, & formalis cibatio, sed Christum effectivè cibantem. Contra est; quia licet corpus & sanguis Christi sint res imediatè significatæ per hoc sacramentum, quasi materialiter, adhuc tamen formalis ratio, sub qua significantur, est spiritualis refectio, ac nutritio, quæ fit formaliter per gratiam sanctificantem. Hinc gratia sanctificans, ut est causa talis nutritionis, est principaliùs significatum formaliter. Hoc est discrimen inter cibum corporeum & spiritualem; quia corporeus per se ipsum imediatè nutrit, seque convertit in substantiam alìi; cibus verò spiritualis in Eucharistia, seu corpus Christi non nutrit imediatè, & se ipso formaliter, quia non convertitur in substantiam alìi, seu animæ, quæ nutriiur per gratiam; neque in gratiam, quâ anima alitur: quapropter cibus Eucharisticus dicitur nutrire efficienter, quatenus causat gratiam, quâ anima formaliter alitur.

Sed dices, Eucharistia non distinguitur à sacramento Confirmationis, consequenter non est sacramentum per se. Antecedens ostenditur ex D. Thoma, docente; utrumque sacramentum fuisse institutum ad præstandum eundem effectum in anima, scilicet augmentum, & perfectionem gratiæ susceptæ per baptismum. Contra est, negatur antecedens, & ad illius probationem respondetur, sacramenta Eucharistiæ, & Confirmationis causare diversos effectus, non eandem; quia in Confirmatione datur primæ gratiæ sanctificantis augmentum per modum corroborantis ad pugnam spiritualem, ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 60. art. 1. in corpore*, adeò ut in Sacramento Confirmationis conferatur gratia contra infirmitatem oppositam robori necessario Confessoribus nominis Christi, ut docet D. Thomas *in 4. dist. 1. qu. 1. art. 2.* in Eucharistia verò datur gratia, cujus beneficio adhæremus Christo, eique arctius copulamur, ut docet D. Thomas *loc. cit.* Proprius enim effectus Eucharistiæ est conversio hominis ad Christum per spiritualem nutritionem. quapropter scribit Apostolus *ad Galat. 2. Vivo ego, jam non ego, vivit verò in me Christus.*

Instabis, quia proprium utriusque gratiæ collatæ in Confirmatione & Eucharistia est impertiri vires spirituales, quibus arctiùs Deo adhæreamus, & Christo inhæreamus: ergo utriusque Sacramenti est idem effectus. Sed contra, quia, licet utraque gratia corroboret, arctiùsque Christo adnectat; id tamen præstat in ordine ad diversa; quia gratia, quæ confertur in sacramento Confirmationis, dat vires, & corroborat, contra exteriores inimicos in pugna pro fide propugnanda. Eucharistia verò dat vires, & corroborat in se non speciatim in ordine ad alios, quia auget charitatem & amorem Dei, ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 72. artic. 9. ad 2.* Hinc David propheticè loquens de sacramento Eucharistiæ futuro in nova lege ait, Psal. 103. *Panis cor hominis confirmat*, adeò ut gratia, quæ confertur in Eucharistia, pertineat *ad cor*, quod propterea roborat in ordine ad uberiorem Dei amorem, dat enim vires, quibus homo ardentiùs, ac perfectiùs Deum diligat: secus gratia, quæ confertur in sacramento Confirmationis, pertinet ad frontem, qua de causa unctio schismatis fit super frontem, in signum fortitudinis ad obsistendum aliis, quapropter vulgò dicimus *ostendere inimico frontem*, seu illi obsistere: in quo sensu *Ezech. 3.* dicitur: *Ecce posui frontem tuam, duriorem frontibus*; seu dedi tibi vires validiores, quibus obsistere valeas inimicis, imò & eos vincere. Præterea cor à fronte distingui ex eo liquet, quia Deus dicitur intueri cor, sedem amoris; & homo frontem, quæ fortitudinem indicat in ordine ad pugnam, ac vincendos hostes. Unde differt gratia, quæ confertur in Eucharistia ab illa, quæ confertur in sacramento Confirmationis, quia in Confirmatione causatur gratia per modum corroborantis ad pugnam contra hostes, consequenter in ordine ad alios; in Eucharistia verò per modum nutrimenti reficientis animam in se, eamque unientis Christo per vim amoris. Hinc sacramentum Eucharistiæ non solùm à Confirmatione, verùm & ab aliis distinguitur sacramentis, ut fuit definitum in Concilio Tridentino

sess. 2. can. 1. de Sacramentis in genere; ubi definitur, sacramenta novæ legis esse septem, ex quibus unum est Eucharistia: ratio itidem est: quia Eucharistia habet diversum ab aliis modum significandi gratiam, quæ propterea distinguitur à gratia causata, & significata ab aliis Sacramentis novæ legis, consequenter Eucharistia est sacramentum distinctum ab aliis: quia sacramenta differunt specie, ratione diversorum modorum, quibus significant, & causant gratiam: Eucharistia enim significat, & causat gratiam per modum sibi spiritualis, qui modus nulli alteri convenit sacramento. Rursus Eucharistia habet diversam materiam, & formam, à quibus significatio sumitur; & significat gratiam nutrientem, ac conservantem animam in vita spirituali per modum alimenti: & secundum hanc rationem gratia non significatur ab ullo alio sacramento.

Quòd verò ad institutionem Eucharistiæ attinet, fatentur omnes unanimes omnes SS. Patres, Eucharistiam fuisse institutam à Christo, quando Pascha cum Discipulis suis Hierosolymis celebravit. Tota difficultas est de tempore: an celebraverit pascha agni legalis, vespere lunæ decimæ tertiæ, an decimæ quartæ ante suam passionem: siquidem Salvator noster discessurus ex hoc mundo, reversurus ad Patrem, hoc sacramentum instituit, ut declarat Concilium Tridentinum *sess. 13.* ex *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.* & *ex Apostolo 1. ad Corinth. 11.* & ait, in hoc sacramento effudisse divitias sui amoris, ac fecisse memoriam suorum mirabilium, & semetipsum ex sua infinita & inexplicabili bonitate dedit in cibum, quò arctiùs nobis uniretur: celebrata enim cum Discipulis suis Agni Paschalis cœna: *Accepit panem; & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait, accipite, ac manducate, Hoc est corpus meum: & accipiens calicem, gratias egit, ab dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes: hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum, hoc facite, quoticunque biberis, in meam commemorationem.* Hujus institutionis rationes explicat Tridentina Synodus *sess. 13. cap. 2. Sumi autem voluit Sacramentum hoc, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viventes vita illius, qui dixit: Qui manducat me, & ipse vivet propter me: & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis; adeoque Symbolum unius illius corporis, cujus ipse caput extitit, cuique nos, tanquam membra arctissima fides, spes, & charitatis annexione adstrictas esse voluit, ut id ipsum omnes diceremus; nec essent in nobis schismata.* Hinc Optatus Milevitanus vocavit hoc Sacramentum *pignus futuræ gloriæ* & *Lib. 6. contra Parmenianum*, invehit contra Donatistas, inquiens: *Quid est tam sacrilegum, quam altaria Dei, in quibus, & vos aliquando obtulistis, frangere? in quibus vota populi, & membra Christi portata sunt: unde à multis pignus salutis æternæ, & tutela fidei, & spes resurrectionis accepta est.*

D. Thomas *3. part. quæst. 73. art. 5.* affert nonnullas congruentias, quibus ostendit, conveniens fuisse, Christum instituisse hoc sacramentum in ultima cœna: prima ex eo petitur, quia in hoc sacramento continetur Christus, qui, cùm discessurus esset à Discipulis, se ipsum in sacramento Eucharistiæ eis reliquit, ut cum iisdem etiam post ascensum in cœlum maneret sacramentaliter, & absens adesset, scitè Eusebius Emissenus *homil. 5. de Paschate*, & habetur *cap. quia. 35. dist. 2. de Consecratione*: *Quia corpus assumptum ablaturus erat & oculis nostris, & Syderibus illaturus, ut nobis in hac die Sacramentum corporis sui consecraret, ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium, ut quia quotidiana, & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua etiam esset redemptionis oblatio, & perennis illa victima viveret in memoria, & semper præsens esset in gratia.* Aliam congruentiam attingit D. Thomas loc. cit. quæ desumitur ex fide Passionis Christi, sine qua nostra non fuisset salus juxta illud, quod scripsit Apostolus *ad Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius.* ex quo infert D. Thomas: ergo *Oportuit omni tempore apud homines esse aliquid repræsentativum Dominicæ passionis, cujus in veteri quidem testamento præcipuum Sacramentum erat agnus paschalis; successit autem ei in novo testamento Eucharistiæ Sacramentum, quod est rememorativum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfigurativum futuræ. Conveniens igitur fuit, ut imminente passione, celebrato priori Sacramento, novum Sacramentum institueret.* Hanc congruentiam indicavit S. Leo Papa *Hom. 7. de Passione*, ubi ait: *Ut ergo umbra cederent corpori, & cessarent imagines, sub præsentia veritatis, antiqua observantia novo excluditur Sacramento, hostia in hostiam transit; sanguine sanguis aufertur, & legalis festivitas, dum mutatur, impletur.* Tertia congruentia desumitur ex memoria tanti beneficii, quæ debuit esse indelebilis. Hinc D. Augustinus *epist. 54. ad Januarium* ait: *Salvator, qui vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit altiùs infigere cordibus, & memoriæ Discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat.* Unde nulli potest dubium esse, quin Christus instituerit Sacramentum Eucharistiæ in pane azymo: siquidem *Exodi 12.* præcipiebatur Israelitis, ut azyma comederent vespere lunæ quartæ decimæ, & prohibebatur, quidquam fermentati servari in domo, Judæi, ut constat *Levit. 23.* suas consueverunt festivitates inchoare à vespere præcedente diem festum, easque protrahere ad occasum diei sequentis: & certum est, celebrasse pascha agni paschalis die decima quarta mensis primi, seu mensis *Nisan* in vespere, ac tunc comedisse Israelitas Agnum paschalem, ut liquet ex *Exodi cap. 12.* Et sequenti die, quæ erat quinta decima incepisse diem azymorum, adeò, ut hæc dies quinta decima fuerit solemnissima in memoriam transitus Domini percutientis Ægyptios, ut constat ex *Levit. 23.* quem diem propterea vocarunt festum paschæ, seu transitus Domini. Præterea certum est, Hebræos non comedisse agnum paschalem vespere tertiæ decimæ lunæ, sed decimæ quartæ, siquidem consueverunt comedere eodem die annuatim recurrente, quo comederunt, quando egressi fuerunt de Ægypto, ut constat *Exodi 12.* & quando fuerunt egressi de Ægypto, imolaverunt decima quarta circa vesperam; & vespere ejusdem diei comederunt, hinc *Exodi 12.* Moyses præcepit Judæis, ut imolarent agnum paschalem, & ederent in nocte, in qua Deus percussit primogenitos Ægyptiorum, quosque Ægyptii percussos videntes surrexerunt, & Judæos urserunt, ut festinato gressu discederent.

Asserendum est, Christum celebrâsse pascha vespere lunæ decimæ quartæ, & tunc instituisse Sacramentum Eucharistiæ, ut comuniter docent Sancti Patres Latini, & Theologi cum D. Thoma *3. part. quæst. 46. artic. 9.* & suadetur assertio, quia Christus comedit agnum paschalem die præscripto secundùm legem, seu quando Judæi comederunt agnum paschalem, & celebrârunt azyma, quæ itidem comederunt nil fermentati servantes domi: atqui certum est, Judæos comedisse agnum paschalem vespere decimæ quartæ lunæ, seu eodem annuatim recurrente die. quo egressi de Ægypto im̃olaverunt, quod contigit die decimo quarto circa vesperam, ut habetur *Exod. 12.* Et vespere comedisse agnum paschalem, consequenter Christus celebravit pascha vespere lunæ decimæ quartæ. Minor, & consequentia tenent, major evincitur ex scripturis *Matth. 26. Prima autem die azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: ubi vis, paremus tibi manducare pascha?* Sed prima dies azymorum incepit vespere lunæ decimæ quartæ, ut constat ex prædictis, ergo tunc Christus comedit pascha, & instituit Sacramentum Eucharistiæ, Firmari ex eo itidem potest: quia certum est, Judæos celebrâsse pascha prima die aazymorum, & dedisse suis festivitatibus initium à vespere præcedente diem festivitatis, quæ ab occasu solis unius diei protrahebatur usque ad occasum solis subsequentis diei, ut liquet ex *Levit. 23.* sed Judæi celebrarunt pascha die 14. Mensis primi, qui dicitur *Nisan*, in vespere, & comederunt agnum paschalem, ut habetur *Exodi 12.* Et sequens dies quinta decima fuit prima azymorum solemnissima in memoriam transitus Domini percutientis Ægyptum, ut habetur *Levit. 23.* & quia Christus non venerat legem solvere, sed adimplere, eodem tempore, ac ritu cum Hebræis celebravit ipse cum Discipulis suis pascha, ut constat ex Evangelistis *Marco 14. Primo autem die azymorum, quando pascha immolabant, dicunt ei Discipuli, quo vis eamus, ut paremus tibi, ut manducemus pascha.* Matth. 26. *Primo autem die azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes: ubi vis, paremus tibi manducare pascha?* Luc. 22. *Venit dies azymorum, in quo necesse erat, occidi pascha.* Sed prima dies azymorum incepit tantùm vespere lunæ decimæ quartæ: ergo cum Hebræis celebravit pascha vespere lunæ decimæ quartæ, & primi mensis, qui dicebatur *Nisan*, adeò, ut comederit hunc agnum paschalem, ac fuerit cœna illa ultima, in qua instituit Sacramentum Eucharistiæ, & quidem in azymo, quia *Exodi 12* præcipiebatur Hebræis, ut vespere quartæ decimæ lunæ comederent azyma, & nihil fermentati haberent domi, & huic sententiæ præter Patres Latinos adhærent etiam Græci, inter quos Chrysostomus *homil. 83. & 84. in Matth.* Gregorius Nazianzenus *orat. de sacro lavacro.* Epiphanius *Lib. 1. hæresi 30.* Origenes *Tractat. 3. in Matth.* Theodoretus *quæst. 24. in Exod.* Cyrillus Hierosolymitanus *Catechef. 13.* Cyrillus Alexandrinus *Lib. 12. in Joann.* Theophilus Alexandrinus *epist. ad Theodosium*, & plures alii, asserentes, Christum celebrâsse pascha, quando comedebantur azyma.

Neque satisfacit, quod respondet Euthymius, diem decimam tertiam fuisse ab Evangelistis vocatam primam azymorum, eò quia proximè præcessit. Nam contra est, quia Christus tunc celebravit pascha, quando à Judæis comedebantur azyma: sed hæc non comedebantur die decima tertia, sed tantùm cœperunt comedi vespere diei quartæ decimæ, quia *Exodi 12.* præcipiebatur Hebræis, ut vespere decimæ quartæ lunæ comederent azyma, quia tunc incepit prima dies azymorum, & continuavit usque ad occasum solis sequentis diei, adeò ut dies quinta decima fuerit solemnissima in memoriam transitus Domini, ut habetur *Levit. 23.* ac fuerit dies festus paschæ: hinc cùm Discipuli dicantur accessisse ad Jesum primo die azymorum, intelligendum est, quòd mane, vel circa meridiem lunæ decimæ quartæ accesserint ad Jesum, quem interrogarent de cœna paranda vespere ejusdem diei, cùm inciperent azyma, ex quo clarè deducitur, Christum tunc instituisse in azymo Eucharistiam.

Objiciunt nihilominus schismatici Græci, asserentes, à Photio Patriarcha ad hæc usque nostra tempora, Sacramentum Eucharistiæ non fuisse à Christo institutum vespere quartæ decimæ lunæ, sed vespere lunæ tertiæ decimæ, seu vespere diei præcedentis, ex quo inferunt Schismatici. Christum instituisse Eucharistiam in pane fermentato, non in azymo, eò quia azyma cœperint à Judæis tantùm comedi vespere quartæ decimæ lunæ. Et nituntur evincere, Christum non celebrâsse pascha quartæ decimæ lunæ, sed tertiæ decimæ, quia Joan. 18. loquens de Hebræis ait: *Et ipsi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent pascha:* ex quo inferunt, Hebræos celebrasse pascha eodem die, quo Christus occisus est; consequenter Christum non potuisse pascha celebrare, nisi die præcedente, seu vespere tertiæ decimæ lunæ, cùm Hebræi pascha celebraverint vespere quartæ decimæ lunæ: & cùm ante quartam decimam lunam non fuerit usus azymorum, hinc inferunt, Christum instituisse hoc Sacramentum in fermentato, non in azymo. Sed contra, quia Christus prima die azymorum, quæ incepit vespere quartæ decimæ lunæ, comedit pascha, juxta morem Hebræorum, hoc est vespere lunæ quartæ decimæ, non antea, quia tunc tantùm cœperunt servari azyma. Hebræi autem noluerunt introire prætorium, non ut tunc inciperent pascha celebrare, & azymis uti; sed ut comederent victimas illas, quæ per omnes dies azymorum im̃olabantur, scilicet per dies septem, ut habetur *Deuteron. 16. Hæ siquidem victimæ ab iis tantùm poterant comedi, qui erant mundi, & dicebantur pascha, seu phase:* quapropter ex eo, quòd Hebræi noluerint prætorium ingredi, ut manducarent pascha, non sequitur, quòd vespere præcedentis diei non incœperint comedere azyma, & celebrare pascha, unde etiam Christus illa eadem nocte celebravit pascha suis cum Discipulis, & Eucharistiam instituit in azymo.

Sed instant Schismatici, quia Christus dicitur mortuus die parasceve, quæ fuit decima quarta Mensis primi *Nisan*, consequenter celebravit pascha vespere diei præcedentis, seu tertia decima die ejusdem Mensis, ex quo inferunt, instituisse Eucharistiam in fermentato, quia ante noctem quartæ decimæ apud Hebræos non fuit usus azymorum. Sed contra est, quia ex eo, quòd Christus dicatur mortuus in parasceve paschæ, non sequitur, ante quartam decimam diem celebrasse

pascha: quia parasceve apud Hebræos intelligitur dies præcedens respectu Sabbathi, quapropter Marci 15. habetur: *Erat autem parasceve, quod est ante Sabbathum*, quapropter denominatur parasceve pascha, quia incidebat in diebus pascha, non verò quia fuerit dies quarta decima primi mensis, in cujus vespere incipiebat usus azymorum.

Sed urgent, quia *Joann.* 13. constat, Christum ante diem festum paschæ lavisse pedes discipulorum, sed certum est, hanc lotionem contigisse in ipsa celebratione paschæ, ex quo inferunt. Christum celebrâsse pascha ante usum azymorum, proinde instituisse hoc Sacramentum in fermentato, non in azymo. Sed contra negatur consequentia, & ad illud adductum ex *Joann.* 13. respondetur, quòd tametsi Christus laverit pedes Discipulorum ante diem festum paschæ, non tamen inde sequitur, hanc lotionem contigisse ante lunam quartam decimam, & ante usum azymorum, quia aliud est, asserere ante diem festum paschæ, & aliud, affirmare ante festum paschæ, quia dies festus significat diem ab ortu solis usque ad occasum; quod temporis intervallum propè æquinoctium comprehendit spatium duodecim horarum, & propterea dies festus paschæ erat tunc luna quinta decima, seu dies decimus quintus primi mensis, qui dicebatur *Nissan*, quapropter, quæ contigerunt ante diem festum paschæ, facta fuerunt vespere diei præcedentis, seu vespere lunæ decimæ quartæ, quo tempore incepit usus azymorum secus festum paschæ significat totum illud tempus, quo usus duravit azymorum, consequenter comprehendit etiam vesperam quartæ decimæ lunæ, seu quarti decimi diei primi mensis, quia juxta legem tunc incepit usus azymorum, *Joann.* 13. non dicitur, quòd Christus laverit pedes Discipulorum ante festum paschæ, sed ante diem festum paschæ: ergo quamvis lotio pedum contigerit ante diem festum, non sequitur, Christum lavisse pedes Discipulorum ante festum paschæ, & ante usum azymorum, quia potuit commodè hujusmodi lotio contigisse vespere lunæ quartæ decimæ, præcedentis diem festum paschæ, consequenter in festo paschæ, quia vespere lunæ quartæ decimæ incepit festum paschæ, seu usus azymorum.

Urgent tamen adhuc Schismatici, quia Christus non fuit captus in die festo, siquidem ut habetur Matth. 26. *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo*, ex quo conjiciunt non fuisse occisum in die paschæ. Et firmant ex eo, quia eodem die, quo Christus mortuus est, Joseph mercatus est syndonem, & mulieres paraverunt aromata ad sepeliendum Christum, quæ omnia non fuissent licita in die festo paschæ, ut colligitur ex *Levit.* 23. Ergo Christus non fuit mortuus in die paschæ, sed die præcedente, consequenter instituisse hoc Sacramentum Eucharistiæ die decima tertia primi mensis, in quo nondum erat usus azymorum, consequenter instituisse hoc Sacramentum in fermentato, mortuus enim Christus fuit die quarta decima circa meridiem. Sed contra respondetur, Judæos timuisse tumultum, si palam die festo Christum caperent, quia verò Judas proditor commoditatem Judæis dedit capiendi Christum in nocte ac proditoriè, ideo cessavit timor, ne populus tumultuaret. Ad aliud, quod addebatur, non fuisse licitum die festo emere aromata, nec mercari Syndonem. Respondent communiter sacri interpretes, diebus festis non fuisse prohibita omnia opera, sicut prohibebantur in Sabbatho, adeò ut licitum fuerit diebus festis coquere panes, ac cibos, ut habetur *Exod.* 12. Unde potuit die festo paschæ Joseph mercari Syndonem, & mulieres aromata, quia dies festus paschæ contigit ante Sabbathum, fuit enim dies ille paschæ parasceve, quod est ante Sabbathum, ut habetur *Marci* 15.

Quando autem Sacramentum Eucharistiæ inceperit in ultima cœna existere, videtur adesse aliqua difficultas propter hæreticos, negantes præcessisse sumptionem. Constat tamen ex hactenus præexpensis, Christum instituisse sacramentum Eucharistiæ in ultima cœna, quando cum Discipulis suis celebravit pascha, initio festi azymorum, seu vespere lunæ quartæ decimæ. Difficultas est, quandonam in hac cœna inceperit existere Eucharistia. Hæretici, præsertim Lutherani, cum suo Doctore Luthero, putant, hoc sacramentum in ultima cœna non extitisse, antequam sumeretur, seu comederetur à Discipulis, sed asserendum est: Sacramentum Eucharistiæ in ultima cœna extitisse in ratione veri sacramenti, antequam à Discipulis comederetur, adeò ut ante sumptionem fluxerit aliquid temporis, quo verè, & realiter extiterit sacramentum Eucharistiæ, ut docent communiter Catholici cum D. Thoma.

Evincitur assertum, quia sacramentum Eucharistiæ præsupponebatur in ultima cœna, antequam à Discipulis sumeretur, seu comederetur: ergo debuit, ante sumptionem extitisse, quia non potest quidquam præsupponi ad se ipsum: quod enim præsupponitur, debet esse, sicut præsupponitur; antecedens ostenditur, quia tunc aliquid incipit præsupponi, quando incipit poni, ac habere proprium esse: sed hoc sacramentum in ultima cœna incepit poni, & habere suum esse, quando Christus consecravit panem, & vinum: & hæc consecratio antecessit tempore ipsam sumptionem, adeò ut peracta consecratione, usque ad sumptionem aliquid fluxerit temporis, quo verè hoc sacramentum extiterit: ergo in ultima cœna hoc sacramentum extitit ante sumptionem. Minor constat, quia verba consecrationis: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, eo ipso, quòd quæ in ultima cœna fuerunt à Christo prolata, fuerunt vera, quia Christus non poterat mentiri, quapropter, ut vera essent, debuit panis ille esse corpus, & vinum verus sanguis Christi: sed verba consecrationis fuerunt à Christo prolata, antequam Apostoli sumerent Eucharistiam, adeò ut à prolatione verborum usque ad sumptionem fluxerit aliquod tempus, in quo sub speciebus panis consecrati fuerit verum, reale, ac substantiale Christi corpus, ut etiam sub speciebus vini, verus, ac realis Christi sanguis, consequenter fuit verum sacramentum Eucharistiæ. Præterea, quia Christus prius consecravit panem, postea vinum, perinde post aliquod tempus cœperunt Discipuli comedere, & bibere, seu sumere hoc sacramentum, adeò ut consecratio panis præcesserit illam vini, & panis extiterit consecratus, seu fuerit sub speciebus panis corpus Christi toto illo tempore, quod fluxit, quando Christus fregit panem consecratum, & dedit Discipulis usque ad sumptionem, ergo hoc sacramentum in ultima cœna præcessit tempore sumptionem.

Ne-

Negant tamen Hæretici, hoc Sacramentum in ultima cœna præcessisse sumptionem, asserentes, Christum Dominum non protulisse verba Consecrationis, antequam Discipulos comunicaret, sed tunc tantùm, quando se ipsum iisdem comedendum tradidit, & volunt id inferri ex illo Matth. 26. ubi habetur: *Accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, dicens: accipite, & comedite: Hoc est corpus meum*, ubi asserit Matthæus, actum manducandi fuisse simul cum actu consecrandi in ultima cœna. Sed contra, quia verba consecrationis apud Matthæum continent rationem, ob quam debeat cibus ille comedi, & potus bibi, ut liquet ex particula illa causali *enim*, quam Matthæus *cap.* 26. addit in verbis consecrationis calicis: ergo ut Discipulis innotesceret, quid essent facturi, prius debuit illa ratio explicari à Christo Domino, ac percipi à Discipulis, priùsquam manducarent corpus Dominicum, ac biberent ejus sanguinem: proinde consecratio præcessit tempore ipsam sumptionem, idque evincitur ex illo Apostoli 1. *ad Corinth.* 11. ubi D. Paulus: *Hic est calix novum testamentum in sanguine meo*, exprimit verba Christi, quæ habentur *Luc.* 22. ergo in calice consequenter ante sumptionem est sanguis Christi. Hoc idem etiam adstruit Apostolus de pane, seu Christi corpore sub accidentibus panis, ait enim 1. *ad Corinth.* 1. *Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est?* sed fractio præcedit sumptionem, ergo ante sumptionem est corpus Christi sub speciebus Eucharisticis; unde Christus in ultima cœna consecravit Eucharistiam, quando benedixit panem, antequam frangeret, ac distribueret: similiter dicendum est de calice, non enim Christus consecravit sola benedictione, sed tunc, cùm protulit verba consecrationis: *Hoc est corpus meum*, adeò ut, sicut benedictio, ita & consecratio præcesserit panis fractionem, & sicut fractio fuit ante sumptionem, ita & ipsa consecratio, consequenter corpus Christi fuit sub speciebus panis, antequam frangeretur panis, & sumeretur à Discipulis, ut etiam sanguis Christi sub speciebus vini in calice, antequam Discipuli biberent.

Neque obstat, quod asserunt Sectarii, ab Evangelista referente actiones Christi, fuisse verba consecrationis posita ultimo loco, & dixisse: *Benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, dicens: Accipite, & manducate: Hoc est corpus meum.* Contra est, quia illa particula *dicens* significat concomitantiam verborum consecrationis cum ipsa actione benedicendi; adeò ut sensus sit, quòd Christus panem benedixerit, dicens: *Hoc est corpus meum*; ut explicat D. Thomas 3. *part. quæst.* 78. *art.* 1. *ad* 1. unde sicut benedictio, ita & consecratio præcessit fractionem panis, exhibitionem ad Discipulos, & manducationem, quòd verò hic sit verus sensus Evangelistæ, liquet ex eo, quia Evangelista prius posuit illa verba: *Accipite, & manducate*, & postea subjunxit: *Hoc est corpus meum*; unde si verba Evangelistæ essent intelligenda cum illo eodem ordine, quò fuerunt ab eodem scripta, Christus protulisset verba consecrationis post comestionem, consequenter Discipuli non comedissent corpus Christi, quia consecratio panis non præcessisset manducationem.

Hæretici tamen respondent, quòd tametsi verba consecrationis fuerint à Christo prolata, antequam panem frangeret, & daret Discipulis, non tamen prius verificari, ac impleri quàm sumptio seu manducatio exerceatur, eò quia sunt verbá promissoria per se corporis Christi sub speciebus panis, & quidem sub conditione purificanda per manducationem, hæc enim conditio habetur in verbis illis iṁediatè antecedentibus verba consecrationis: *Accipite, & comedite:* & quia promissio non impletur, nisi quando conditio purificatur, seu ponitur; ideo inferunt, corpus Christi non existere in Sacramentu Eucharistiæ, nisi tunc, cùm actualiter sumitur, & non ante, Sed contra, falsò enim asserunt Sectarii, verbá Christi esse promissoria, quia, si verba consecrationis essent promissoria, Christus non dixisset de præsenti: *Hoc est corpus meum*; sed de futuro, hoc erit corpus meum, scilicet purificata conditione manducationis, ut asserunt Hæretici: verba promissoria sunt de futuro essentialiter, quia promissio dicit ordinem essentialem ad rem promissam, ut dandam tempore futuro: sed verba consecrationis, *Hoc est corpus meum*, sunt de tempore præsenti, consequenter non sunt promissoria rei exhibendæ, sed assertoria rei existentis, & jam exhibitæ: cùm igitur promissio sit semper de futuro, ut *Marci ult. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Oratio Christi non potuit esse promissoria, alioquin fuisset falsa, quia significasset aliquid, ut præsens, quod erat futurum.

Sed contra hanc solutionem respondent Lutherani, non repugnare promissionem de futuro explicari per verbum de præsenti, ut liquet in hisce propositionibus conditionatis: *Duco te in meam uxorem, si pater tuus voluerit: do tibi centum aureos, si litem viceris.* Continent enim hæ conditionatæ propositiones promissionem de futuro, quia consensus matrimonialis, & translatio Dominii centum aureorum, suspenduntur usque ad purificationem conditionis; & nihilominus tales promissiones fiunt per verba de præsenti, cujusmodi sunt: *Duco te, do tibi*, Sed contra, quia inde sequeretur, quòd corpus Christi neque in ipsa sumptione seu in actuali usu contineretur sub speciebus Eucharisticis contra Lutheranos, putantes, corpus Christi non contineri sub speciebus Eucharisticis, nisi in ipso usu, seu actuali manducatione: & probatur hoc secuturum, quia Christus nequit esse præsens in hoc Sacramento, nisi actu sumitur, & manducatur, si igitur actualis manducatio est conditio necessaria, ut Christus sit in hoc Sacramento, quia impletio promissionis est effectus actionis imperatæ, & positionis conditionis onerosæ, quæ exigitur, ut adimpleatur res promissa, sed effectus saltem natura est posterior sua causa, sive hæc dicatur esse causa per se, sive per accidens: ergo corpus Christi non esset in hostia, quando actu manducaretur: sed post manducationem; quia priùs debet adimpleri conditio, ut habeatur res promissa sub tali conditione purificata: adimpletio enim promissionis se habet consecutivè ad ipsam adimpletionem conditionis.

Quòd si quæras, an sumptio Eucharistiæ saltem sit pars integralis hujus Sacramenti, quia tametsi sit posterior, adhuc potest esse pars integralis, perinde ac in Sacramento pœnitentiæ satisfactio, est posterior ipso Sacramento, & nihilominus est ejus pars integralis. Respondetur, duplicem in Sacramentis, ut in qualibet alia re, posse nos intelligere physicam integritatē, unā essentialem, aliam accidentalem, illa dicitur, sine qua non potest haberi res physicè constituta, cujusmodi est compositio physica ex materia prima & forma substantiali in composito physico: Accidentalis est, quæ nonnisi accidentaliter rem physicè perfecit, quæ si abesset, adhuc res haberi

posset:

possit: & hæc accidentalis perfectio est duplex, intrinseca una in eo sita, quod res sit omnibus suis numeris, partibus, ac perfectionibus debitis absoluta, altera extrinseca, seu non debita sita in eo, quod res habeat etiam reliqua accidentia non debita, sed aliquo modo sibi inservientia. Certum est, sumptionem non esse partem essentialem Eucharistiæ, imò neque accidentalem intrinsecam, seu debitam ipsi Sacramento, eo pacto, quo, ut exemplificabatur, est pars intrinseca satisfactio in Sacramento pœnitentiæ. Idque ex eo est probatu facile, quia sumptio non est materia nec forma Eucharistiæ, consequenter non est pars essentialis hujus Sacramenti, imò nec pars integralis accidentalis intrinseca, quia deberet requiri vel ex parte materiæ, vel formæ hujus Sacramenti, & ad neutram partem pertinet; non ad materiam, quia hæc est panis præcedens ipsam sumptionem, & sine qua habet omnia sibi intrinsecè debita: neque ad formam sitam in verbis, ergo sumptio non pertinet ad integritatem intrinsecam Sacramenti Eucharistiæ, sed tantùm ad usum ejusdem, qui usus cùm sit actus suscipientis hoc Sacramentum, seu communicantis, est quid extrinsecum. Neque est par ratio de satisfactione in Sacramento pœnitentiæ; quia pœnitentia est judicium pertinens ad justitiam vindicativam, in qua punitio delinquentis est pars integralis hujus judicii, consequenter debet itidem esse pars integralis Sacramenti pœnitentiæ; est enim satisfactio punitio peccatorum.

Neque urget, si dicas, Eucharistiam non posse confici, neque consecrari, nisi in ordine ad sumptionem; consequenter sumptionem pertinere ad integritatem Eucharistiæ. Nam contra est, negatur consequentia, quia, quamvis non possit licitè consecrari, nisi in ordine ad sumptionem, si quis tamen consecraret panem, & vinum absque ullo ordine ad manducationem. Sed propter alium finem adhuc validè consecraret, quamvis non licitè, & consecrans peccaret mortaliter, eò quia consecraret contra finem à Christo intentum in institutione Eucharistiæ, ratio est, quia hoc Sacramentum præsupponitur ad sumptionem cum tota sua integritate intrinseca; consequenter non potest in suo esse dependere à sumptione, est enim Eucharistia permanens, quæ asservatur in sacrario, defertur in Processionibus, adoratur à fidelibus, ac habet totum suum esse, quamvis non manducaretur, sed tantùm asservaretur, donec species corrumperentur: sumptio igitur est tantùm conditio necessaria, ut hoc Sacramentum operetur, seu producat gratiam: siquidem, nisi Eucharistia sumatur, non producit gratiam, perinde ac ignis, nisi applicetur subjecto combustibili, non comburit.

Instabis, sumptio Eucharistiæ complet ejusdem significatum; consequenter pertinet ad ejus integritatem, & complementum: ergo, tametsi hoc Sacramentum possit realiter existere ante sumptionem, non tamen cum tota sua integritate, adeo, ut hoc Sacramentum ante sumptionem existat quidem, sed mutilum, & imperfectum: quia ante sumptionem non significatur perfectè unio fidelium cum Christo, quia, cùm hujusmodi unio fiat per gratiam, quæ non confertur nisi per sumptionem; non potest hoc Sacramentum perfectè significare, nisi per sumptionem, qua confertur ipsa gratia. Sed contra, quia sumptio tantùm extrinsecè complet significationem Eucharistiæ, eo pacto, quo carnalis copula dicitur extrinsecè complere significationem matrimonii, quatenus matrimonium significat unionem Christi cum Ecclesia, aut Verbi divini cum humanitate. Imò neque sumptio complet Eucharistiam, eò quia sit ejus partialis significatio, quia revera sumptio non significat gratiam, sed tantùm dicitur pertinere ad complementum extrinsecum, seu complere extrinsecè significationem Sacramenti Eucharistiæ, quatenus est conditio requisita, ut censetur, quod per Sacramentum significatur.

Sed adhuc urgent, quia sumenti promittitur gratia Joann. 6. *Qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo*; ergo sumptio est, quæ causat gratiam, qua Christus in nobis, & nos in Christo manemus. Sed contra, quia promissio gratiæ conferendæ per hoc Sacramentum non fuit facta sumptioni, ut causæ per se ejusdem gratiæ, sed facta fuit ipsi Eucharistiæ, quæ sumitur, seu corpori Christi contento sub speciebus Eucharisticis, adeo, ut sit corpus Christi, ut contentum in hoc Sacramento; & Sacramentum ut continens corpus Christi, quod gratiam causat, ut liquet Joan. 6. ubi Christus ait; *Qui manducat me, ipse vivet propter me*, igitur sumptioni promissa est gratia, sed ut conditioni requisitæ adhuc, ut Sacramentum causet gratiam.

Ex dictis infertur Christum Dominum annum agentem ætatis trigesimum quartum, seu anno mundi conditi 4084. Olympiadis 202. anno 3. & Beatæ Virginis Matris anno 48. & Imperii Tiberii Cæsaris successoris Augusti anno 18. præmissis Petro & Joanne Apostolis à monte Oliveti in Jerusalem ad paschatis celebrandi apparatum venisse in civitatem sub vesperam decimæ quartæ Lunæ, seu diei mensis *Nissan* seu Martii nostri, in quo, ut ait Lucas, necesse erat occidi pascha, qui & vocatur dies azymorum, & abdicatio panis fermentati, ac tres instituisse cœnas, quarum prima fuit legalis, quia, cùm tanquam Paterfamilias agnum paschalem sacrificâsset, ipsum postea assatum comedit cum Discipulis, eo ritu, quem lex præscribebat *Exodi 12.* Scilicet cum Lactucis agrestibus accinctus renibus, calceatus, cum baculo in manibus, & comedens festinanter, nec quidquam de agno relinquens. Et post esum agni resurrexisse à cœna, & positis vestimentis, lavit pedes Discipulorum in præparationem mysterii instituendi, & puritatis designandæ; postea accubuit mensæ cum Apostolis, quæ succedere consueverat legali, quia agnus anniculus duodecim hominibus, imò & pluribus aliis, qui interfuerunt, ut asserit Clemens Romanus, non sufficiebat refectione: & hæc secunda cœna vocabatur communis, in qua cœnantibus illis ait Matth. cap. 26. *Accepit panem ac benedixit, ac fregit*, ut ait Marcus cap. 14. *Deditque Discipulis suis, & ait, accipite, & comedite, hoc est corpus meum, similiter & calicem accepit, dicens: Bibite ex eo omnes, hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Christus tamen materna lingua seu Syriacè locutus dixit: *Houan Pagri De Kal Appecum Metthobeb*, hoc est: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur*, & rursus: *Henan Demi Dedithak Chadtho Daelaph Saggie Methescbed Leschabekone Dachatohe*, id est, *hic est sanguis meus fœderis novi, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.*

In-

Infertur secundo Sacramentum Eucharistiæ in ultima cœna incepisse existere statim in ultimo instanti probationis verborum consecrationis, adeo ut antequam discipuli comederent panem consecratum, jam per aliquod tempus extiterit corpus Christi sub speciebus panis, ac proinde fuerit Sacramentum. Non tamen inde sequitur, Eucharistiam consistere in ipsa actuali consecratione, quia consecratio est actio, qua fit Sacramentum proinde nequit esse ipsum Sacramentum quia actio est via ad terminum, qui per talem actionem fit: quo pacto actio, qua producitur homo, non est ipse homo, sed via ad hominem. Tum quia ut superius diximus Sacramentum Eucharistiæ est res permanens transacta consecratione, ut definitur in Concilio Tridentino *sess.* 13.*can*.4. consecratio autem est quid transiens, consequenter in ipsa non potest consistere. Præterea quia hoc Sacramentum ab eodem Tridentino *sess.* 13. *can*.2. dicitur cibus spiritualis animarum, & cap. 6. dicitur hoc Sacramentum esse adorandum cultu latriæ, asservandum in Sacrario, deferendum in processionibus, hæc autem non possunt convenire ipsi consecrationi, quæ se habeat per modum transeuntis, non permanentiæ, consequenter nequit Eucharistia consistere in ipsa consecratione.

Neque urget, si dicas, satis esse, ut locutiones Concilii verificentur, si maneat, & manducetur id, quod est res, & Sacramentum simul, scilicet corpus Christi, quod in hoc Sacramento significatur, & significat. Nam contra est, quia res, & Sacramentum simul est corpus Christi, quod simpliciter non est Sacramentum, sed tantum secundum quid, & cum addito diminuente, quatenus est res & Sacramentum simul, non verò simpliciter & absolutè Sacramentum: sed locutiones Concilii sunt de Sacramento simpliciter, & absolutè tali, consequenter debent de solo Sacramento simpliciter, & absolutè significari, præterea quia consecratio est sola forma constitutiva hujus Sacramenti, & forma constitutiva rei non est res ipsa constituta: ergo consecratio etiam, ut est forma, non potest esse Sacramentum totum, idque ex eo firmari potest, quia in Concilio Florentino in decreto Eugenii omnia Sacramenta definiuntur constare essentialiter ex materia, & forma, consequenter sola forma nequit esse ipsum Sacramentum.

Quòd si petas, quomodo se habeat consecratio ad Sacramentum, respondetur, posse tripliciter consecrationem sumi, primo pro ipsa sensibili, & externa locutione Sacerdotis proferentis verba, quæ habent rationem causæ efficientis, & formalis simul hujus Sacramenti, & hoc pacto consecratio pertinet ad Sacramentum Eucharistiæ, ut causa efficiens, proinde, ut quid extrinsecum prævie requisitum: quia causa efficiens, cum realiter distinguatur ab effectu, non potest esse pars intrinseca, & essentialis sui effectus; Secundo sumi potest consecratio pro illa invisibili & miraculosa actione, qua sub speciebus panis convertitur panis substantia in corpus Christi, & sub præexistentibus vini speciebus, convertitur substantia vini in sanguinem Christi, quatenus hæc actio est effectus consecrationis sumptæ priori modo: & secundùm hanc considerationem, consecratio pertinet ad Sacramentum Eucharistiæ, ut quid quasi intrinsecum identificatum cum Sacramento realiter in fieri, quamvis formaliter, adhuc sit quid distinctum à Sacramento, quia fieri rei, & via ad rem identificantur cum ipsa re, perinde ac in physicis actio, & passio identificantur realiter cum termino, à quo formaliter distinguuntur. Tertio sumitur consecratio pro passione correspondente huic actioni conversivæ substantiæ panis in corpus Christi; quæ passio nihil aliud est, quam ipsum fieri transubstantiationis panis in corpus Christi: & consecratio sumpta pro hac passione eodem pacto identificatur realiter cum eo, quod in Eucharistia est Sacramentum tantùm: sicut actio, qua substantia panis convertitur in corpus Christi, quia actio, & passio ex Philosopho realiter identificatur, proinde, si actio identificatur realiter cum Sacramento, id præstat etiam passio.

Quòd si dicas talem actionem non identificari realiter cum Sacramento, eo quia spiritualis actio, qua per baptismum producitur gratia baptismalis in baptizato, non sit aliquid Sacramenti, sed potius res Sacramenti seu via ad illam. Contra est, quia est discrimen inter actionem collativam gratiæ in baptismo & actionem conversivam substantiæ panis in corpus Christi in Eucharistia: quia actio, qua producitur gratia baptismalis, supponit ipsum Sacramentum jam constitutum, quia Sacramentum baptismi causaliter talem actionem productivam gratiæ: secus actio conversiva panis in corpus Christi non præsupponit Eucharistiam jam constitutam, sed potiùs est via ad constitutionem ejusdem, consequenter potest intrinsecè ad illam pertinere.

CAPUT III.

De reali existentia corporis Christi in Eucharistia.

PLuries errarunt Sectatores contra hoc Augustissimum Sacramentū non solùm antiquius, sed etiam ultimis temporibus Lutherus, Calvinus, & alii Novatores, & etiamnum Calvinistæ audentes veram, & realem corporis, & sanguinis Christi in Eucharistiæ Sacramento negare præsentiam, qua de causa Hæretici Sacramentarii vocantur, ex eo, quia negent Christum realiter per se ipsum esse Sacramento præsentem: etenim volunt esse realiter præsentem & existentem solum in cœlo, & esse nobiscum non realiter, sed in imagine, & signo: non secus, ac rex ibi esse dicitur, ubi est ejus imago: hinc docent Calvinistæ, fideles non manducare hic in terris corpus Christi, sed tantum ejus imaginem, ac inanem figuram, & quidem non re, sed tantùm fide: hanc autem phantasticam, & figurativam manducationem singi duplicem potest habere sensum: primò quod tametsi panis, & vinum in se non contineant realiter corpus Christi, illud tamen figurativè contineant, eò quia virtute fidei ejus energiam habeant, eò quia excitent in animo manducantis fidem, ut eundem in ea causent effectum; quem produceret corpus CHRISTI, si realiter adesset, ac revera manducaretur, idque exemplificant, quia sicut aqua baptismi, licèt non sit sanguis CHRISTI, eodem tamen modo abluit hominem, ac si esset realiter ipse sanguis Christi: perinde panis & vinum in Sacramento Eucharistiæ eundem prorsus producunt effectum, quem produceret corpus Christi, si esset realiter præsens, & manducaretur: in quo sensu potest intelligi phantastica hæc, & figurativa Novatorum manducatio. Calvinistæ verò eam videntur somere in hoc alio sensu, quatenus

nus panis & vinum sunt signa mystica Christi passi, & morientis & hæc signa excitant in anima suscipientis fidem suæ prædestinationis, & remissionis peccatorum; Asserentes ex vi hujus fidei, non autem ex ipsa manducatione, Christum eundem effectum producere in anima sumentis Eucharistiam, quam produceret, si vere esset ibi realiter præsens. Non tamen hic error fuit à Calvino inventus, siquidem primum hujus erroris authorem asserunt fuisse Judam Iscariotham, qui ex Chrysostomo homil. 46. in Joan. cum Capharnaitis sermonem Christi, de danda sua carne in cibum durum esse pronuntiavit, & creditu perdifficilem. Præterea Iconomachi infensissimi omnium imaginum hostes contendebat unicam tantùm Christi figuram esse retinendam in Eucharistia, ut refertur, & damnatur in septima synodo *act. 6. sub finem.* Hunc eundem errorem post plura sæcula excitavit Berengarius Archidiaconus Andegavensis, qui primo docuit impanationem: & postea in Eucharistia nonnisi solam esse figuram Christi asseruit; Quapropter damnatus fuit in quinque Conciliis, & à quatuor Pontificibus, ut ostendit Baronius ad annum Christi 1004. verum post tria alia sæcula Wicclessus in Anglia, & Zvvinglius paulò post in Helvetia & alii, ac demum Joannes Calvinus anno reparatæ salutis 1536. pluries eundem errorem damnatum iterum excitarunt, & eandem ad movendum stomachum crambem recoxerunt, Lutherus verò animadvertens, Christum *Matth. 26. Marcì 14. Luc. 22.* expresse asserere, *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus* quamvis vel maximè propensus esset ad hoc Sacramentum negandum, ingenuè tamen fassus est, se non posse tam expresse, & manifestè Christi testimonio contradicere, siquidem ipse testatur de missa abroganda, se longam hac super re habuisse concertationem cum Dæmone, qui sophisticis argumentis contendebat Christum realiter non esse sub sacris speciebus, à quo tamen Lutherus restatur convinci minimè potuisse, quia Christus vix potuisset uti verbis expressionibus ad significandam suam realem præsentiam in hoc Sacramento, sed Lutherus postea erravit, cum asseruit Christum non per modum permanentiæ, sed per modum transitus, & fluxus, esse in hoc Sacramento, quando scilicet sumitur, & comeditur.

Sed veritas Catholica, & dogma fidei est, Christi verum, & reale corpus esse verè, & realiter sub speciebus Eucharisticis panis: & verum ac realem sanguinem Christi verè, & realiter sub speciebus vini ex vi Consecrationis, quam veritatem paucis complectitur Concilium Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 1. ubi asserit: *Post panis, & vini consecrationem Dominum nostrum JEsum Christum verum Deum, & hominem, verè & realiter, ac substantialiter contineri sub speciebus illarum rerum sensibilium:* scilicet *verè*, quia non est tantum signum, vel figura. Rursus *realiter*, quia non est tantùm, ut apprehenditur fide: *substantialiter*, quia non solus Christi vigor, & virtus ibi adest, sed integra ejus substantia unà cum suis accidentibus, quæ non invehunt extensionem localem, adeo ut verum, reale, ac substantiale Christi corpus sit sub accidentibus panis, & vini, & quidem replicatum in locis propemodum innumeris, & penetrandum cum speciebus panis, inextensum, seu non modo corporeo, sed instar spirituum locum occupans. Hoc fidei dogma totaliter expugnat errorem Calvini, etenim Christus *Joan. 6.* sumpta occasione ex illo miraculo, quo quinque panibus plura hominum millia exsaturavit: primò eos ad fidem suam adhortatur: postea à fide transit ad corpus suum in hoc Sacramento dandum, inquiens: *Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita, nisi manducaveritis carnem filii hominis. & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Christum ibi non fuisse locutum de manducatione spirituali per fidem, ut perperam putant Hæretici, ex eo liquet, quia Christus fuit locutus in futuro, *panis quem ego dabo, caro mea est*, quia nondum hoc Sacramentum instituerat: quando autem de fide fuit locutus, non in futuro, sed in præsenti, vel præterito id præstitit, quia objectum fidei semper est præsens, Præterea, quia Christus ibi expresse distinguit carnem, & sanguinem per modum cibi, & potus, *caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*: si autem fuisset locutus de sola manducatione per fidem, illa distinctio fuisset inanis: & superflua, quia comestio, & potio per fidem sunt unum & idem, nec aliud significant, quàm credere in Christum. Rursus Christus ait: *Caro mea verè est cibus; & sanguis meus verè est potus*; sin autem ejus caro nonnisi sola fide comederetur, non *verè*, & realiter, sed tantùm *figurativè*, ut volunt Calvinistæ, non esset *verè* cibus, sed tantum *tropicè*, & metaphoricè: ergo cum Christus sincerissimè fuerit locutus, & non per metaphoram præsertim in institutione hujus Sacramenti, & adverbium illod *verè* excludat metaphoram, manifestè sequitur, carnem Christi in Eucharistia non comedi solùm manducatione spirituali per fidem, sed verè, & substantialiter; unde Damascenus *lib. 4. fidei cap.* 14. ait: *Non est figura panis & vinum corporis & sanguinis Christi, absit enim hoc; sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente: Hoc est corpus meum, non figura corporis, sed corpus, non figura sanguinis, sed sanguis.* D. Ambrosius *lib. 4. de sacramentis cap. 5. Ante verba Christi calix est vini, & aqua plenus; ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur.* Et Basilius, Christum in Eucharistia latentem alloquens ait: *Qui supra cum Patre sedes, & hic invisibiliter nobiscum es.* Et D. Chrysostomus *homil. 83. in Matth.* ait: *Ipsum vides, ipsum tangis, ipsum comedis*; & alibi: *Non regium puerum, sed ipsum unigenitum Dei Filium accipis.* Paschasius *lib. de Instit. Sacramentorum* explicans præfata Christi verba: *Hoc est corpus meum*, ait; neminem fuisse ecclesiæ latinæ, græcæ, & barbaræ, modò se christianum profiteretur, quin ausus sit negare, carnem Domini, verè, & realiter esse in Eucharistia; & Lactantius *lib. ult.* ait: *Interroga universos, qui latinæ linguæ, nostrarumque literarum notitiam perceperunt; Interroga Græcos, Armenos, seu cujuslibet nationis, quoscunque Christianos, uno ore hanc fidem se testabuntur habere.* Patres itidem, qui floruerunt primis ecclesiæ sæculis, hoc fidei dogma expresse fatentur; Ignatius Apostolorum discipulus ait: *Panem DEI volo, panem cœlestem: quæ est caro Filii DEI.* In secundo sæculo Justinus Martyr Apolog. 2. ad Antoninum Imperatorem de Eucharistia ait: *Neque enim ut communem panem, neque ut communem potum hæc sumimus: sed quemadmodum per Verbum incarnatus est JESUS Christus Salvator noster, & carnem, & sanguinem, pro salute nostra habuit; sic etiam vi verbi DEI ab ipso Eucharistiam factam cibum, ex quo sanguis, & carnes nostræ per mutationem aluntur, illius incarnati JESU, & carnem, & sanguinem esse edocti sumus.* In tertio Sæculo Sanctus Cyprianus *serm. 15. de lapsis* ait: *Panis iste, quem Dominus Discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus est caro, &*

sicut

sicut in persona Christi humanitas apparebat, & latebat divinitas: ita Sacramento visibili ineffabiliter se infundit essentia. In quarto Sæculo Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi* ait: *Cum Christus ipse sic affirmet, ac dicat de pane: hoc est corpus meum: Quis deinceps audeat dubitare: Et eodem confirmante, & dicente de vino, Hic est sanguis meus, quis unquam dubitet: ac dicat, non esse illius sanguinem?* Quinto Sæculo Sanctus Joannes Chryiostomus ait: *O miraculum! O DEI benignitatem! qui cum patre sursum sedet, in illo temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac se se ipsum tradit volentibus illum excipere, & amplecti,* Reliqui Sancti Patres, quotquot singulis sæculis floruerunt in ecclesia, hoc fidei dogma docuerunt, quorum plures contra se stare non diffitetur Calvinus.

Ex ipsa, igitur promissione à Christo facta instituendi hoc Sacramentum Eucharistiæ expresse constat post verba consecrationis adesse sub speciebus panis verum, & reale Christi corpus; & sub vini speciebus verum, ac realem suum sanguinem. Hanc enim institutionem promisit Christus, quando in deserto miraculum edidit, quo multiplicavit quinque panes, quibus exsaturavit quinque millia hominum. Primo suos discipulos, & sequentes turbas instruxit circa fidem, docuitque se esse panem vivum, qui de cœlo descendit; ex quo si quis manducaverit, vivet in æternum *Joan. cap. 6. Et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita,* quorum verborum occasione litigium ac opinionem diffidium inter Judæos ortum est: *Litigabant ad invicem dicentes, quomodo potest hic dare nobis carnem suam ad manducandum:* si litigabant ergo opinionibus diffidebant, ut alii eorum id crederent, & alii non, quia id videretur ipsis impossibile, ideoque scandalizati sunt: sin autem Christus fuisset loquutus de sola manducatione spirituali per fidem, facilè cessasset scandalum, quia id omnibus statim apparuisset facilè, & Christus scandalum illud potuisset removere, asserens se fuisse loquutum de manducatione spirituali per fidem: sed Christus ad confirmandom se fuisse loquutum de vera, ac reali manducatione sui corporis, subjungit: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet. & ego in illo. Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter patrem. Hic est panis, qui de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt Patres vestri Manna, & mortui sunt; qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Id cum audivissent plures ex ejus Discipulis dixerunt, *durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Cumque Christus agnovisset eorum obmurmurationem, & introspexisset eorundem cogitationes, subjunxit: *Hoc vos scandalizat? si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius.* Sed ob hæc verba plures qui aderant, abierunt, ait enim Joannes: *Ex hoc audientes multi discipulorum ejus abierunt retro, & jam non cum illo ambulabant. Dixit ergo JESUS ad duodecim: nunquid & vos vultis abire? respondit Simon Petrus, Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognovimus, quia tu es Christus filius DEI,* totum hunc textum esse intelligendum de Eucharistia, edisserunt unanimi consensu Sancti Patres, & universa Ecclesia Catholica à tempora Apostolorum ad nostra usque tempora semper ita intellexit, unde, positio, quod Joannis textus sit intelligendus de Eucharistia, evincitur vera, & realis præsentia corporis Christi post consecrationem sub speciebus panis, & verus, ac realis sanguinis sub speciebus vini, quia Christus panem, quem daturum se pro mundi vita, pollicetur, seu carnem suam, mannæ opponit, quo qui cibati sunt, in deserto mortui sunt, secus manducantibus hunc panem, scilicet carnem Christi, promittit vitam æternam, sin autem Eucharistia mera figura corporis, & sanguinis Christi esset, quamvis paulò expressior ipso manna, frustra ipsi anteponeretur quoad vim illam vivificam, quia etiam veteres Israelitæ justi, qui in fide Christi venturi manna manducaverunt, utique carnem ejus, & sanguinem per fidem percipiebant, & quidem eodem pacto, quo Calvinistæ asserunt, se per fidem comedere verum corpus Christi, & bibere ejus sanguinem. Cùm enim manna fuerit figura Eucharistiæ, & Israelitæ justi comedentes hanc figuram; seu manna, crederent se manducare carnem Christi venturi, & bibere ejus sanguinem, utique eodem modo manducassent Eucharistiam in lege veteri, perinde ac in lege evangelica Calvinistæ in figura per fidem.

Præterea verba illa Christi litem, & diffidium excitârunt in animis Judæorum; *Litigabant ergo Judæi ad invicem dicentes, quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* sed dubium hoc non excitâsset figurata locutio, qua Christus panem se daturum significâsset ad repræsentandam carnem suam, & ad sui memoriam duntaxat excitandam. Præterea quia Christus illam opinionem Judæorum intelligentium de vera Christi carne ipsis in cibum danda non correxit, quinimò confirmavit: & aliorum dubitationem reprehendit, asserens se daturum suam propriam carnem, & quasi interposito jurejurando dixit: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis,* ait Apostolus *ad Hebræ. 6.* Homines, quando jurejurando aliquid adstruunt, per majorem sui jurant, & omnis controversiæ eorum finis ad confirmationem est juramentum, in quo abundantius volens DEUS ostendere hominibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum, ut per duas res immobiles; quibus impossibile est mentiri DEUM, justissimum solatium habeamus. Hinc exclamat Tertullianus *lib. de pœnit. O beatos nos, quorum causa Deus jurat! ò nos miserrimos, si nec juranti Domino credimus!* Item responsio Christi in re tanti momenti, quæ agebatur de lege condenda, & præcepto hominibus in perpetuum injungendo, ambagibus, æquivocationibus, amphibologiis, ac figuris debuit omnino carere, ne summæ veritatis verba, ad fallendos potiùs, quam erudiendos homines viderentur prolata. Cum igitur Christus expressè dixerit: *nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Vera & realis manducatio carnis Christi his verbis imperata censeri debet, alioquin consueverat Christus etiam de rebus minoris momenti agens, si quid figuratè, & obscurè dixisset, aliquando rogatus, & interdum spontè, verba figurata declarare, hinc quia Discipulis *Joan. 16.* dixit: *Modicum, & jam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem,* statim mysticam hanc locutionem ultro exposuit, cum dixit Nicodemo *Joan. 3. Amen, amen, dico tibi; nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei.* Cum postea interrogaretur, quomodo posset id fieri, quod homo nasci

iterum possit, cum sit senex, respondit Christus, & declaravit, quomodo verba intelligenda sint *Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum DEI*: unde exposuit verba ambigua de nativitate spirituali, qua per baptismum renascimur Deo. Sic *Matth. 8.* proposuerat parabolam seminantis, quam discipuli non intellexerunt: interrogantibus luculenter explicavit; ut etiam aliam parabolam de zizaniis rogantibus discipulis declaravit, Secus in institutione Eucharistiæ dubitantibus Judæis, & litigantibus inter se, *quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* non explicuit verba à se ipso prolata, sed quasi interposito jure jurando eadem confirmavit esse intelligenda eo sensu, quo ea protulit, respondit enim: *Amen, amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, unde Christus satis apertè respondit, se nulla fuisse usum amphibologia, nulla metaphora, nulla æquivocatione, aut figura, quinimò asseruit, carnem suam, non figuratè, non tropicè, sed verè esse cibum, & sanguinem suum verè esse potum, *caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Unde Sectarii sensum clarum, ac verum scripturarum corrumpunt, cum verba Christi in alios detorquent sensus, & asserunt sumentes Eucharistiam carnem Christi tantum spiritualiter, impropriè, & figuratè comedere, non verò realiter. Præterea subdit Christus, *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Id autem non solum de mansione spirituali per fidem, & charitatem, verùm etiam de mansione naturali, & vera, qua carnem suam nobis commiscet, intelligunt Sancti Patres, Cyrillus Alexandrinus Hilarius, Chrysostomus, & alii communiter. Hinc cum discipuli non bene intelligentes verba Magistri Christi dixissent: *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire*, respondit Christus comprehendens eorum cogitationes: *hoc vos scandalizat? si ergo videritis Filium hominis adscendentem, ubi erat prius?* quibus verbis confirmat se daturum ad manducandum veram, realem, & propriam suam carnem ea futura in cœlum ascensione: sicut enim verus, propriùs, & realis fuit ascensus sui corporis in cœlum post toleratam suam passionem, & mortem pro redimendo humano genere, ita voluit, ut crederet discipuli, in Eucharistia se, verè realiter, & propriè comedere suam carnem sub speciebus panis, & bibere suum sanguinem sub speciebus vini. Neque ad adstruendam manducationem spiritualem & per fidem opus fuisset adferre suam in cœlum ascensionem, quia hæc non fuit tantùm per fidem, & spiritualiter, sed verè & realiter, adeo ut Christus Dominus suo proprio, ac vero corpore ascenderit in cœlum, ubi erat priùs. Unde qui ea ascensionis mysterio probat, se suam carnem daturum ad manducandum, &, qui manducabunt, in ipso mansuros, æternumque victuros, probat se tam verè, ac propriè carnem suam daturum ad manducandum, quam verè, & propriè in cœlum est ascensurus: unde sicut Christus non figuratè, non spiritualiter, sed verè, & propriè cum suo vero, reali, ac proprio corpore ascendit in cœlum, ita etiam in Eucharistia suum proprium, & verum corpus dat ad manducandum reipsa fidelibus, & non figuratè, & spiritualiter tantùm.

Demum auditis Christi verbis de danda sua carne ad manducandum plures abierunt, & eum quasi impossibilia loquentem dereliquerunt. *Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro*, sio autem Christus figuratè, vel æquivocè fuisset locutus, utique se declarasset, ut abeuntes discipulos doceret veritatem, eosque ad se traheret, cùm enim fuerit Pastor optimus, qui errantem ovem quæsiturus plures exantlavit labores, à fortiori verba sua declaravisset, ne suos discipulos permitteret à se dissedere, quos unico verbo revocare, & retinere potuisset, aperiendo illis verum suorum verborum sensum, & declarando se loqui de manducatione spirituali corporis sui, per apprehensionem fidei, aut de manducatione panis materialis, & vulgaris, qui carnis suæ figura esset, perinde ac manna in deserto, & illius virtutem tantùm contineret. Sed discipulis abeuntibus duodecim Apostolis dixit: *Nunquid & vos vultis abire?* significans se jam fecisse quidquid in se ipso erat, ut eos retineret, eò quia hoc mysterium non posset clarius explicari, ac propterea dari Apostolis optionem ut credant vel abeant, & nomine omnium respondit Simon Petrus: *Domine ad quem ibimus? verba vitæ æterna habes, & nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Christus Filius DEI*, & Apostoli omnes crediderunt, Christum fuisse locutum non figuratè, non per æquivoca, vel amphibologias, sed verè & propriè de vera, reali & propria carne, quam erat daturus ad manducandum corporaliter, & non spiritualiter tantùm, & figuratè.

Hoc idem fidei dogma etiam evincitur ex ipsis verbis Christi instituentis hoc Sacramentum, siquidem *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 21. Accepit JESUS panem, benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, ac ait: Accipite, & comedite; Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: *bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis novi testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Hæc enim verba, quibus Christus Dominus Sacramentum Eucharistiæ instituit, dogma fidei tradidit, legem ecclesiæ suæ promulgavit, testamentum suum condidit, fœdus cum suis fidelibus inivit, debuerunt excludere omnem metaphoram, obscuritatem, amphibologiam, & æquivocationem, & esse talia, ut in proprio sensu naturali, & cuilibet obvio statim intelligerentur: si enim homines in suis condendis testamentis, & legibus satagunt propriè, & clarè loqui, debuit etiam Christus in proprio sensu naturali, & obvio loqui, cùm dixit Apostolis, *accipite, & comedite, hoc est corpus meum, & bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus*; per hæc enim verba Sacramentum instituit, dogma fidei tradidit, legem Ecclesiæ suæ dedit in perpetuum tempus duraturam, fœdus sancivit, testamentum condidit, & non exteros, sed amicos, ac filios his verbis compellavit. Æternum amoris pignus ipsis daturus *Joan. 13. Sciens JESUS, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem; cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Quòd si loquebatur ad amicos, & filios, quos diligebat. *Vos amici mei estis, jam non dicam vos servos*, non opus erat, ut obscurè loqueretur, & per amphibologias, quapropter hæc verba, *hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, in sensu proprio, non metaphorico, non figurato protulit, proinde non figuram tantùm corporis, & sanguinis Christi, sive efficacem, sive inefficacem in Eucharistia nobis traditam credere tenemur, sed verum Corpus Christi & sanguinem, *si enim hominis testamentum confirmatum nemo spernit, aut superordinat*, ut scribit Apostolus *ad Galat. 3.*

Quan-

Quantò minus testamento Christi derogandum est, Testamenta verbis propriis, simplicibus, & perspicuis conduntur, ut verba iisdem inserta intelligantur facilè in sensu obvio. Christus igitur in institutione hujus Sacramenti suum exaravit testamentum, unde Sanctus Gaudentius *Tractat. 2. in Exod.* vocat hanc institutionem *hæreditarium munus novi testamenti*, quare cum Christus dixit: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, sunt hæc verba intelligenda in sensu proprio, & obvio, & nonnisi impiè detorquentur in sensum figuratum, id enim perinde est, ac testamentum Christi salvatoris corrumpere, & violare & umbraticum testamentum pro vero, & reali supponere, si figuram tantùm corporis sui dare voluisset, cur æquivocatione usus fuisset: cùm sciret maximam hominum partem in errorem esse lapsuram? cur mentem suam non expressit simplicibus, apertisque verbis? ait Sanctus Hilarius lib. 8. de Trinit. *Fortè qui verbum est, & qui veritas est, loqui vera nescivit? & qui Sapientia est, in stultiloquio erravit? & qui virtus est, in ea fuit infirmitate, ne posset eloqui, qua vellet intelligi? Num mentis, & lingua artifex dissertè loqui non posset? imò verè summa providentia fuca carere voluit, qua divina sunt, ut omnes intelligerent, qua ipse omnibus loquebatur.* Quis posset verbis uti magis apertis, perspicuis, & obviis ad significandum, se veri propriique corporis sui substantiam tradere? annon opus erat, ut diceret, hoc est verè, & propriè corpus meum, non figuratè, id certè necessum non fuit, quia sicut Pater æternus, cùm designaret Christum, dixit: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite*, non dixit: hic est verè, propriè, & non figuratè Filius meus; & cum Evangelista Verbi æterni incarnationem explicuit, non dixit: Verbum verè, propriè, & non figuratè caro factum est, carne in unitatem personæ assumpta, sed simpliciter dixit: *Et Verbum caro factum est*: & quando Angelus Deiparæ Virgini annuntiavit mysterium Incarnationis, non dixit, verè, propriè, & non figuratè in utero concipies, proprium Filium DEI, sed simpliciter: *Quod enim ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius DEI*, ergo sicut tenemur credere Christum esse verè, & propriè Filium DEI, Verbum verè & propriè assumpsisse humanitatem: ita quamvis Christus assumpto pane, & benedicto, non dixerit; Hoc est verè, propriè, non figuratè substantia corporis mei, sed simpliciter *hoc est corpus meum*, tenemur credere, Christi corpus verè, & propriè, se substantialiter nobis dati in Eucharistia, maximè, cum Christus addiderit, *quod pro vobis tradetur*, & de suo sanguine *qui pro multis effundetur*, siquidem his verbis clarè significat in esse Eucharistiæ idem corpus verum, & reale, ac proprium, quod passum fuit in cruce, & sub speciebus vini eundem sanguinem, qui pro multis erat effundendus verè & realiter, cum igitur corpus Christi verè & propriè, & substantialiter fuit passum, & mortuum, ita hoc idem verè, & propriè ac substantialiter est in Eucharistia sub speciebus panis, & sanguis sub speciebus vini. Quando Christus instituendo hoc Sacramentum dixit: *Hoc est corpus meum* fuit locutus de illo corpore, quod pro redimendo humano genere erat tradendum, *quod pro vobis tradetur*, & de illo sanguine, qui pro multis seu pro redimendis omnibus hominibus erat effundendus. Si igitur Christus proprium verum, ac substantiale corpus pro nobis ad mortem obtulit, non figuram corporis, si verum proprium sanguinem pro nobis fudit, non figuram sanguinis, sequitur manifestè, corpus Christi verè; propriè, & substantialiter esse in Eucharistia sub speciebus panis; & verum, proprium, & substantialem sanguinem sub speciebus vini. Demum quia nemo ex Evangelistis recensentibus verba, quæ Christus protulit in institutione hujus Sacramenti, meminit hujus figuræ, nec tropicæ locutionis; sed omnes unanimes asserunt, Christum dixisse: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus, aut calix sanguinis mei*, & nullus asserit, fuisse verba hæc prolata per figuram; nemo ullum verbum addidit, ex quo possit conjici, illam Christi locutionem fuisse figuratam, tropicam; metaphoricam, ut affirmant Acatholici, imò neque Apostolus Paulus recensens hujus Sacramenti institutionem meminit hujus impropriæ, ac figuratæ locutionis: & incredibile est, neminem Evangelistarum nec Divum Paulum expressisse hunc sensum, si Christus illum intellexisset, ut putant hæretici: omnes narrarunt verba à Christo prolata fuisse in sensu proprio, & obvio, seu ut sonant.

Mirum sanè, quod fuerint ab Hæreticis confictæ explicationes ad eludendam unicam veram, & catholicam ab omnibus SS. Patribus à primis Apostolorum temporibus usurpatam significationem, Zvvinglius respondet illud verbum, *est*, ibi sumendum esse pro *significat*, perinde ac *Exodi* 12. Agnus paschalis dicitur esse pascha, seu phase, id est transitus Domini. Calvinus tropicè vult esse intelligendum nomen illud *corpus*, quasi Christus dixerit hic panis est figura mei corporis, non tamen nuda figura, sed efficax, quæ rem ipsam exhibeat. Alii explicantes pronomen *meum*, volunt esse intelligendum possessivum, adeo ut sensus sit, *hoc* (ostenso pane) *est corpus meum*, id est à me creatum. Alii pronomen *hoc* etiam explicant adverbialiter pro *hic*, adeout sensus sit, *hic sedet corpus meum*, quæ expositio est magis ridenda, quam impugnanda: quis enim rem alioquin præsentem, cujusmodi erat corpus Christi, Apostolorum oculis digito ostenderet videndam, & alios monere, ut eam viderent? alii alias itidem finxerunt explicationes, quæ nullius sunt momenti.

Verum ut nervosè has rejiciamus extortas, & confictas explicationes, juvat argumentari: si Christus dicens, *hoc est corpus meum*, iis verbis usus est, ut si rea e corpus suum dare voluisset, non potuisset uti clarioribus, certè non potuisset loqui figuratè, quin mendacium voluisset proferre, sed si Christus per verbum consecrationis realiter suum corpus poneret sub speciebus Eucharisticis, non potuisset uti aliis verbis clarioribus, & expressioribus, quam dicendo: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*: ergo si Christus tantùm figuratè fuit locutus, sequitur mendacium fuisse; quòd absit, & est impossibile, quod prima veritas falsum asserat, & mentiatur; Major ostenditur, quia nemo aliter mentitur, quam cum usurpat eà verba, quibus non potest clarius significari unum, & tamen per talia verba non intendit illud unum significare, sed quid aliud, alioquin nunquam posset quis convinci mendacio. Minor patet, quis ad significandum verum reale, & consubstantiale corpus Christi esse in Eucharistia, non potuit Christus id clarius, & expressius significare, quam dicendo *Hoc est corpus meum; hic est sanguis meus*, unde rectè Chrysostomus *homil.* 83. *in Matth.* ait: *Quoniam ergo ipse dicit, hoc est corpus meum; nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus perspiciamus.* Rursus, quando Deus in scripturis revelavit Mysteria Trinitatis per hæc verba: *Hi tres unum sunt*, & mysterium Incarnationis: *Verbum*

caro factum est, & resurrectionem per hæc alia verba: *Omnes quidem resurgemus*, non fuit clariùs locutus, quàm Christus, cùm dixit; *Hoc est corpus meum: hic est sanguis meus*, sed in verbis illis, quibus Deus revelavit mysterium incarnationis, Trinitatis, & resurrectionis à mortuis, non potest dici esse locutum figuratè, quin Deus fuisset mentitus, quod est impossibile, ergo cùm Christus dixit: *Hoc est corpus meum*, non potest intelligi figuratè, quin Christus dicatur fuisse mendax, quod absit: etenim si Sectario licèt exponere figuratè illa verba: *Hoc est corpus meum*, licuisset etiam Sabelliano neganti mysterium Trinitatis figuratè explicare verba illa: *Hi tres unum sunt*, quibus DEUS revelavit mysterium Trinitatis; Rursus licuisset Valentiniano asserenti, Christum non habuisse veram carnem, interpretari verba illa, *Verbum caro factum est*, de carne tantùm apparente: Sed Sacramentarii expressè negant, verba, quibus fuit revelatum mysterium Trinitatis, posse intelligi figuratè: negant itidem, hæc alia verba: *Verbum caro factum est*, esse exponenda de carne solum apparente, non ob aliam rationem, nisi quia Deus per verba verè, & propriè significantia talia mysteria ea hominibus revelavit: sed etiam Christus per verba verè, & propriè significantia suum verum, proprium, & substantiale corpus in Eucharistia revelavit, ac instituit hoc Sacramentum: consequenter tenentur fateri Sacramentarii, verba Christi non esse intelligenda figuratè, nec metaphoricè, sed in sensu vero, reali, proprio, & obvio.

Præterea quia exponere tam clara, ac propria verba Christi figuratè non solùm est asserere Christum mendacem, sed etiam impostorem: etenim ille homo esset impostor, qui condens suum testamentum; & instituens hæredem aliquem, nonnisi figuratè loqueretur, siquidem deciperet eos, quibus ex testamento aliquid relinquit, si enim Petrus ex testamento diceret, se relinquere agrum Joanni, proculdubio illum deciperet, si non relinqueret, nisi figuram agri, & nullus Judex ferre posset talem interpretationem testamenti: sed Christus instituens Eucharistiam condebat suum testamentum, *hic est calix novum testamentum in meo sanguine*: ergo esset impostor, si nonnisi figuratè fuisset locutus, relinquens solam figuram corporis, & sanguinis sui: ergo verba Christi nullo pacto possunt intelligi figuratè. Rursus quia inire contractum per verba ambigua, & quæ facile in alium sensum intelliguntur ad decipiendum, est tollere valorem contractus: sed Christus, ut non diffitentur Sacramentarii instituens Eucharistiam faciebat fœdus, ergo non potuit sine impostura loqui figuratè. Tum quia proponens articulum fidei, quem absque ulla ambiguitate tenentur omnes credere, uti debet verbis ita propriis, ut nullum relinquant locum dubitationi; alioquin exponeret periculo peccati eos, qui obligarentur; imò ipsis esset impossibile excludere omnem dubitationem, quia verba per se illam inducerent: sed Christus hic tradebat articulum fidei, quem tenentur omnes credere, ergo debuit uti verbis propriis, quæ omnem excluderent dubitandi occasionem; si quis autem audiens Christum dicentem: *Hoc est corpus meum*, non haberet occasionem credendi, esse in Eucharistia verum corpus, & non solùm figuram, nulli esset possibile, credere hunc articulum sine dubitatione, consequenter sine peccato, cùm fides debeat excludere omnem dubitationem, ergo satis apertè constat, verba Christi non intelligi figuratè, sed in verò sensu reali.

Demum, quia testamentum vetus *Exodi* 24. perspicuis, propriis, ac dissertis verbis traditum est antiquis Patribus, adeo ut nullus ibi adsit sensus metaphoricus, nulla verborum ambiguitas, nullus sensus, qui sumatur tropicè; sed omnia habentur in verò, proprio & obvio sensu, ut verba sonant in propria significatione: sed non decuit vetus testamentum, quod erat figura, & umbra novi, propriis vocibus, verbisque perspicuis proponi, & novum per figuratas, ambiguas, & obscuras locutiones tradi, ergo cum Christus instituens Eucharistiam testamentum suum condiderit, juxta illud *Luc.* 22. & 1. *Corinth.* 11. *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*, prædicta verba, quibus Christus hoc Sacramentum instituit, dicens: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*: non debent intelligi in sensu figurato, præsertim cùm Christus dicat: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; siquidem per adverbium illud *verè* bis repetitum voluit excludere omnem figuram, & sensum metaphoricum, & voluit, ut intelligerentur in sensu proprio, vero, & reali, quia si tantùm figuratè, ac metaphoricè esset in Eucharistia Corpus Christi, non posset dici, quòd *verè* sit ibi Corpus Christi, sed tantùm tropicè, sicut quando dicuntur, prata ridere, intelligimus risum tropicè ac metaphoricè inesset pratis; hinc Tertullianus *lib.* 4. *contra Marcionem cap.* 40. ait: *In calicis mentione testamentum constituens sanguine suo obsignatum, substantiam corporis confirmavit*; ergo si testamenta nonnisi verbis propriis, & perspicuis conduntur à viris prudentibus, censendum omnino est, Christum nonnisi verbis propriis, & non figuratis, aut metaphoricis suum condidisse testamentum in institutione hujus Sacramenti. Præterea, quia adeo censetur necessarium, ut testamenta nonnisi per verba propria instituantur, ut in *lege, non aliter. ff. de legat.* 3. statuatur in significatione verborum alicujus testamenti non esse licitum à proprietate verborum recedere: ergo nullo pacto possunt præfata Christi verba intelligi figuratè, ut volunt Acatholici Sacramentarii.

Tum quia fatentur isti Christum verbis illis præcitatis instituisse præstantissimum omnium Sacramentorum, sed Sacramenta cum sint fundamenta Ecclesiæ, & bases, quibus innititur veritas fidei Catholicæ, non debent implicari verbis ambiguis, obscuris, & tropicis, ut præcidatur omnis occasio errandi circa eorundem usum, qua de causa circumcisio clarissimè, & verbis propriis instituitur *Genes.* 17. ut etiam Comestio agni Paschalis *Exod.* 12. Et in toto Levitico iisdem verbis propriis, seclusis omnibus metaphoris, ac figuris, instituuntur sacrificia, expiationes, & Sacræ Cæremoniæ. Christus itidem *Matth. ult.* præceptum & ritum baptismi nonnisi verbis propriis, ac perspicuis sine ulla metaphora declaravit: ergo nullus est rationis compos, qui possit sibi persuadere, eundem Christum in institutione Eucharistiæ, seu primarii legis Evangelicæ Sacramenti obscurè, & tropicè fuisse locutum, ac usurpâsse verba illa, *hoc est corpus meum*, non in sensu proprio, sed figurativo.

Addendum itidem, evangelistas ita consuevisse scribere, ut quod ab uno obscurius traditum erat, id ab alio clariùs explicaretur; hinc quia Joannes Baptista à

S. Matthæo vocatur Elias; S. Lucas, ut intelligatur, in quo sensu fuerat Matthæus locutus, ait: *Venit Joannes in virtute, & Spiritu Eliæ:* Unde Matth. intelligendus est, dixisse Joannem Baptistam virtute, & Spiritu esse alterum Eliam: quia D. Lucas narrat ejectum fuisse dæmonium in digito Dei: S. Matthæus id explicat, in Dei Spiritu: quia Matthæus, & Marcus referunt fuisse Christum accusatum, eò quia dixerit: *Solvite templum hoc, & in triduo reædificabo illud*, non explicuerunt, de quo templo fuit Christus locutus. S. Joannes significavit, de templo corporis sui fuisse Christum locutum: sed ex Evangelistis, dum loquuntur de institutione Eucharistiæ, nullus est, qui interpretetur, ac declaret verba alterius; nec ullus est, qui afferat pronomen *hoc* esse intelligendum adverbialiter pro *hic* seu in hoc loco, ut faciunt Sacramentarii. Neque ullus est Evangelista, qui afferat verbum *est* esse sumendum pro *significat*: neque quod per *corpus* non significetur Corpus Christi naturale, sed aut mysticũ Discipulorum, aut signum, aut figura veri Corporis Christi, quia Evangelistæ nullam faciunt mentionem figuræ, vel signi, in referendis verbis Christi, quibus instituit Eucharistiam, neque ullus est, qui pronomen *meum* exponat possessivè, ut intelligunt, & explicant Sacramentarii: sed omnes Evangelistæ unanimi consensu semper usi sunt iisdem verbis Christi, *hoc est corpus meum*: ergo nonnisi in sensu proprio, & non in tropico, & figurativo possunt intelligi. Quod etiam evincitur clarè ex verbis sequentibus: quod pro vobis tradentur, & de sanguine, *qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*: Sed corpus, quod fuit traditum, passum, & mortuum, fuit verum, ac substantiale Christi corpus, sicut etiam sanguis, qui effusus in cruce, & in passione Christi in remissionem peccatorum fuit verus, ac proprius, substantialis Christi Sanguis, & non signa sanguinis, nec corporis, quia solum Christi corpus, & sanguis potuit redimere humanum genus, & tradi, ac effundi in remissionem peccatorum: neque quod tradebatur, fuit corpus Apostolorum, neque eorum sanguis effundebatur, neque tradebatur panis à Christo creatus, sed verum corpus, & verus Sanguis Christi, ex quibus omnibus satis apertè liquet, falsas esse omnes Sacramentariorum explicationes, & apertè constat, Christum in institutione hujus Sacramenti usurpasse verba propria, quibus significaret verum, proprium, reale, ac substantiale suum corpus fuisse traditum, & verum proprium suum sanguinem pro nobis effusum in remissionem peccatorum.

Quòd si consueverunt semper homines in vitæ extremo constituti per verba propria explicare suos sensus, & non mentiri; certè hoc idem præstitisse Christum omnino sentiendum est, quando morti proximus instituit hoc Sacramentum, unde Augustinus *de unitate Ecclesiæ cap. 11. Cum verba novissima hominis morientis audiuntur ituri ad inferos, nemo eum dixit esse mentitum; & impius judicatur hæres, qui fortè illa contempserit: quomodo ergo effugiemus iram Dei? si vel non credentes, vel contemnentes repulerimus verba novissima, & unici Filii DEI, & Domini Nostri, ac Salvatoris, & ituri ad cœlum, & unde prospectare, quis ea negligat? quis observet? & inde venturi, ut de omnibus judicet.* Perperam igitur litigant Sacramentarii asserentes, Corpus Christi nonnisi in figura esse in Eucharistia, non verò secundum propriam, realem substantiam: aperiant tandem oculos, ut videant, veritatem agnoscant, quam Evangelistæ unanimi consensu fatentur, & iisdem assentiuntur omnes Sancti Patres, & audiant D. Augustinum eos alloquentem *in Psal. 21. Fratres sumus, quare litigamus? Non intestatus mortuus est Pater. Fecit testamentum, & sic mortuus est; mortuus est, & resurrexit. Tamdiu contenditur de hereditate mortuorum, quamdiu testamentum proferatur in publicum; & cum testamentum prolatum fuerit in publicum, tacent omnes, ut tabulæ aperiantur, & recitentur; Judex intentus audit, advocati silent, Preacones silentium faciunt, universus populus suspensus est, ut legantur verba mortui non sentientis in monumento: Ille sine sensu jacet in monumento, & valent verba ipsius: sedet Christus in cœlo & contradicitur testamento ejus. Fratres sumus, quare contendimus? tranquillettur animus noster, non sine testamento nos dimisit Pater. Qui fecit testamentum, vivit in æternum, audit voces nostras, agnoscit suam. Legamus, quid litigamus? ubi inventa fuerit hereditas, ipsam teneamus. Christus Jesus Dominus Noster testamentum condidit, nobis corpus, & sanguinem suum legavit dicens: Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Quid clarius? quid expressius? & quid vanius pro corpore, & sanguine Christi figuras quærere, quibus ipsa lux inumbretur? verba Christi per se clara sunt, se ipsa explicant in sensu obvio, neque debemus in sensus improprios, æquivocos ea retorquere.

CAPUT IV.

Idem fidei dogma evincitur ex certa Apostolorum traditione, Ecclesiæ sensu, & Sanctorum Patrum unanimi consensu.

Esse in Eucharistia post prolata verba consecrationis sub speciebus panis verum, proprium, ac substantiale Corpus Christi, & sub speciebus vini verum, proprium, ac substantialem Christi sanguinem ex perpetua, & nunquam interrupta traditione, ab Apostolis ad nos usque continuata serie per manus Majorum derivata, delatum est, ac in omni ætate viguisse, & oppositam sententiam semper habitam fuisse apertam hæresim, ac oppugnatam à Sanctis Patribus, damnatam à Conciliis, ea eo constat. Primò, quia oculatus traditionis testis est S. Andreas Apostolus in vita ab ejus Discipulis descripta, etenim Egeæ Proconsuli hortanti S. Andream, ut Diis immolaret, respondit Apostolus: *Ego Omnipotenti Deo, qui unus, & verus est, quotidie immolo non taurorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum agnum in altari, cujus carnes postea cùm omnis populus credentium*

man-

manducaverit, agnus, qui ſacrificatus eſt, integer perſeverat, & vivum. Hanc autem narrationem certiſſimam eſſe, ac fidei indubitatæ teſtatus eſt Petrus Damianus, ait enim *ſerm. 2. de S. Andrea*, ubi loquitur de hac hiſtoria, non immerito in ſingularem authoritatis arcem ſuſcepta eſt, quam, qui viderunt, ſcripſerunt, & Miniſtri fuarunt ſermonis; S. Jacobus frater Domini in ſua liturgia expreſsè etiam fatetur per verba conſecrationis verum corpus, & ſanguinem Chriſti confici, quod etiam affirmat in ſua Liturgia S. Marcus. Hæc eadem veritas evincitur etiam ex verbis Apoſtoli 1. *ad Corinth. cap.* 10. ubi per interrogationem, quaſi re confeſſa, & certiſſima loquens, ait: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* ac ſi diceret Corinthiis: ita in Eccleſia inſtituti eſtis, ut nemo veſtrum hoc ignoret, verè ergo & realiter in hoc Sacramento participant fideles corpus, & ſanguinem Domini: non enim figuræ, non virtutis, & efficaciæ corporis, & ſanguinis Domini, non Spiritus Domini, ſed corporis ipſius, & ſanguinis communicationem, & participationem Apoſtolus vocat ſumptionem hujus Sacramenti, quapropter ex Apoſtolo, non figura, non virtus, & efficacia corporis, & ſanguinis Chriſti, non Spiritus Domini, ſed verum, proprium, reale, ac ſubſtantiale Chriſti corpus ſub ſpeciebus panis poſt conſecrationem; ut etiam verum, proprium, realem, ac ſubſtantialem ſanguinem ſub ſpeciebus vini aſſerit Apoſtolus adeſſe in Euchariſtia, ſubdit poſtea hujus communicationis admirabilem effectum, inquiens: *Quoniam unus panis &c. unum corpus multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus.* Quòd ſi in Euchariſtia verè non ſumeretur corpus Chriſti, ſed panis communis, falſum eſſet, omnes Chriſtianos de uno pane participare, ſed potius aſſerendum eſſet à diverſis hominibus diverſos panes manducari, & tot panes ſumi, quot ſunt manducantes, perinde ac in veteri lege, non unus fuit agnus paſchalis, quem omnes comederent, quamvis agnus ille unum Chriſtum ſignificaret, ſed tot comedebantur agni diſtincti, quot erant familiæ: ſed ſi Chriſti corpus re ipſa, & ſecundum ſubſtantiam in Euchariſtia præſens eſſe credamus, manifeſtum eſt, omnes fideles ubique terrarum de uno eodemque pane, qui corpus eſt Chriſti, participare, ſive unum eundemque illum panem comedere, & *cap.* 11. de præparatione ad ſumptionem Euchariſtiæ adhibenda, ita loquitur Catechiſmus Concilii Tridentini, quòd ſi, ut Hæretici dictitant, nihil aliud in Sacramento venerandum eſſet præter memoriam, & ſignum paſſionis Chriſti; quid opus erat, tam gravibus verbis fideles hortari, ut ſe ipſos probarent, cum Apoſtolus dixerit, *quicunque manducaverit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini, probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indignè, Judicium ſibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Gravi enim illa judicii voce declaravit Apoſtolus, nefarium aliquod ſcelus ab eo admitti, qui impurè ſumit corpus Domini, quod in Euchariſtia latet, & ab alio ciborum genere non diſtinguit; quia, ut ait Apoſtolus, qui manducat indignè panem Euchariſticum, reus eſt corporis, & ſanguinis Chriſti.

Hæc eadem veritas evincitur, èx communi eccleſiæ conſenſu de præexpenſo ſenſu ſcripturarum aſſerentium, in Euchariſtia reperiri verum, proprium, ac ſubſtantiale Chriſti corpus ſub ſpeciebus panis, & verum ſanguinem ſub ſpeciebus vini. Etenim Sancti Patres, qui in eccleſia ſingulis ſæculis floruerunt, hanc veritatem aſſeruerunt, docuerunt, propugnarunt. In primo ſæculo Sanctus Ignatius Martyr Apoſtolorum diſcipulus *epiſt. ad Smyrnenſes*, Euchariſtiam carnem eſſe aſſerit Salvatoris noſtri JESU Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quamque Pater ſua benignitate excitavit. Sanctus Juſtinus Martyr Apolog. 2. vocat Euchariſtiam Incarnati JESU carnem, & ſanguinem; ait ipſe: *Ad eundem modum, quo verbum DEI caro factum eſt, carnem, & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit.* Sanctus Irenæus Martyr *Lib. 4. cap.* 14. & *lib. 5. cap.* 2. aſſerit: *Panem, in quo gratiæ actæ ſunt, corpus eſſe Domini, & calicem ſanguinis ejus.* Et ex eo probat, Chriſtum eſſe verum filium DEI, & creatorem mundi; & corpora noſtra aliquando ſurrectura. Sanctus Ignatius, qui fuit Sancti Joannis Apoſtoli diſcipulus in alia Epiſtola, quam ſcribit ad Romanos, ait: *Non gaudeo corruptibili nutrimento, nec voluptatibus hujus vitæ: Panem DEI volo panem cœleſtem filii, qui eſt caro Chriſti, DEI.* Clemens Romanus tertius à S. Petro Romanus Pontifex *lib. 3. Apoſtol. Conſtit. cap.* 17. DEUM alloquens ait: *Rogamus te, ut mittas Spiritum Sanctum tuum ſuper hoc ſacrificium, teſtem paſſionum Domini JESU, ut oſtendas hunc panem corpus Chriſti tui, & hunc calicem ſanguinem Chriſti tui*; & *cap.* 21. ait: *Percepto corpore, & pretioſo ſanguine Chriſti*, quæ verba leguntur in Liturgia Sancti Jacobi Apoſtoli. Rurſus Sanctus Martialis, qui fuit diſcipulus Sancti Petri Apoſtoli, ſcribens *ad Burdigalenſes cap.* 3. ait: *Quòd Judæi per invidiam immolaverunt* (id eſt, corpus, & ſanguinem Chriſti) *nos in ara ſanctificata ſalutis noſtræ cauſa proponimus*, ſeu in ſacrificio miſſæ immolamus verum corpus, & ſanguinem Chriſti JESU. Sanctus Dionyſius Areopagita diſcipulus Divi Pauli Apoſtoli *lib. de Eccleſ. Hierarch. cap.* 3. ita Euchariſtiam alloquitur: *O diviniſſimum, & ſanctiſſimum Sacramentum obducta tibi ſymbolicè operimenta ænigmatum revelans, dilucidè nobis demonſtra, ac ſpirituales noſtros oculos ſingulari, aperteque lumine imple.* Notanda ſunt verba illa: *Obducta tibi ſymbolicè operimenta*, quibus expreſsè declarat Euchariſtiam aliud eſſe præter Symbolum, & figuram, ſeu eſſe verum Chriſtum, quem ſub ſignorum operimentis latentem invocat. Sanctus Hilarius *lib. 8. de Trinit.* ait: *Nos verò verbum carnem cibo Dominico ſumere* (ſeu Chriſtum) *naturaliter manere in nobis*: & inde probat, DEI filium eſſe unum cum Patre, non ſola concordiæ unitate, ſed naturæ. Sanctus Chryſoſtomus *homil. 83. in Matth.* ait: *Neque fide ſolum, ſed re ipſa Chriſtum nos ſuum efficere corpus, linguam noſtram illius ſanguine cruentari: Hac re nos ali, quam Angeli trementes vident. Nos cum illo in unam maſſam reduci, fierique corpus unum, & unam carnem: Chriſtum paſtorem optimum, membris ſuis oves ſuas nutrire, proprio corpore nos alere, ſibique conjungere, & agglutinare. Id quod eſt in calice, eſſe id quod fluxit ex latere, & illius nos eſſe participes.* Sanctus Ambroſius lib. de his *qui myſt. ſunt initiati cap.* 9. Euchariſtiam vocat Chriſti carnem, & ſanguinem & illi poſtponi Manna, perinde ac umbra poſtponitur Luci, ait ipſe: *Potior eſt enim lux, quàm umbra; veritas quam figura; corpus Authoris, quàm Manna de cœlo. Forte dicas, aliud video, quomodo tu mihi aſſeris, quod Chriſti corpus accipiam? Et hoc adhuc nobis ſupereſt, ut probemus*, & aſſerit, hoc quod conficimus, corpus ex virgine eſſe, & ait

ante

ante consecrationem esse panem, ubi verò verba accesserint consecrationis, esse corpus Christi. Ante verba Christi calicem esse vini & aquæ plenum, ubi verba consecrationis operata fuerint, ibi sanguinem effici, qui plebem redemit; & rursus Dominum JEsum testificari, quod corpus ejus manducemus, & ejus sanguinem bibamus; consequenter nefas esse de hac re ambigere, cum non possit Christus mentiri, neque nos fallere: hinc fideles, qui sacrificio missæ inter sunt, respondent *amen* seu *verum est*. D. Hieronymus Eucharistiam passim vocat *corpus Christi*, & communiter festum eucharistiæ dicitur *festum corporis Domini*, eo quia idem sit Eucharistia, ac corpus Christi Domini; & Sancti Patres, præsertim D. Hieronymus, opponit Eucharistiam oblationi Melchisedech, eò quia illa oblatio fuerit figura, & Eucharistia figuratum per talem figurã; panes enim propositionis quos Melchisedech obtulit, præfigurarunt panem Eucharisticum, quem Christus obtulit æterno Patri, & eoa opponit, ut umbram figuræ, seu vero, ac proprio corpori Christi sub speciebus Eucharisticis, D. Augustinus *in Psal. 33.* ait, Christum corpus suum in manibus portasse, quando ipsum corpus suum commendans ait: *Hoc est corpus meum*, cùm tamen se ipsum propriis manibus portare nemo possit, bene tamen figuram sui ipsius: ex quo sequitur, in Eucharistia non esse figuram solam Christi, sed verum, proprium, & substantiale Christi corpus, cujus nos participes fieri, quando communicamus, asserit ipse Christus; & addit hanc esse veritatem promissam per sacrificia veteris legis, & in nova evangelica exhibita, id quod Deus filio suo aptavit, de quo per Prophetam dixit: *Sacrificium, & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi*, quatenus in altari, victima Sancta dispensatur, quâ deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis; quâ triumphatus est hostis, computans delicta nostra. S. Cyrillus Alexandrinus docet per mysticam Eulogiam, seu Eucharistiam, nos in nobis suscipere filium; & cum ejus carnem degustamus, tunc vitam habere in nobis, eique uniri; ob quam causam, ait, in suscitandis mortuis, non verbis tantum, & nutu Christus usus fuit, sed carnem suam voluit operatricem adhibere: *Ut ostenderet illam vivificare posse, ac velut unum quid cum ipso jam factam esse. Quod si solo tactu sancta carnis id, quod corruptum est vivificatur, quomodo vivificam illam eulogiam non uberiorem consequemur, cum eam degustabimus? in suum enim ipsius bonum, hoc est, immortalitatem, nos, qui participes fuerimus, omnino transformabit.*

Neque Sancti Patres solùm in fide, ut voluit Calvinus, sed asserunt verum, proprium, reale, ac substantiale Christi corpus esse in Eucharistia sub speciebus panis, & verum, proprium, ac substantialem sanguinem sub speciebus vini peracta consecratione, ait S. Joan. Chrysostomus *homil. 3. in Matth. semet ipsum nobis commiscet, & non fide tantum, verum, & re ipsa, nos suum efficit corpus*: Et Cyrillus Alexandrinus affert exemplum ceræ liquefactæ, quæ incorporatur alteri pariter liquefactæ inquiens *lib. 3. in Joan. cap. 13. Quemadmodum si quis igne liquefactam ceram alteri cera similiter liquefacta ita miscuerit, ut unum quid ex utrisque factum videatur: sic communicatione corporis, & sanguinis Christi, ipse in nobis est, & nos in ipso: non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem, & vitam traduci, nisi naturale vita corpus conjungeretur.* Præterea Sancti Patres expressè docent, Sacramentum Eucharistiæ propter Christum in eo existentem esse adorandum: non enim deberet adorari, nisi Christus in eo verè, & realiter contineretur, quia talis cultus esset idololatria, quia adoraretur ut Christus, quod revera non esset Christus: ergo docent Sancti Patres in Sacramento Eucharistiæ verè propriè, & realiter contineri corpus Christi. Major ex Sanctis Patribus evincitur, ait enim S. Augustinus *epist. 102. cap. 27. Fideles veniunt ad mensam, manducant, atque adorant*; & *in Psal. 20. expos. 1.* expendens verba illa, *manducaverunt*, hoc idem adstruit, ut etiam *in Psal. 98.* ubi ait: *Et carnem nobis manducandam ad salutem dedit; nemo autem illam manducat, nisi prius adoraverit.* D. Ambrosius *lib. 3. de Spiritu S. cap. 12.* expendens illa verba *Psal. 98. Adorate scabellum pedum ejus*, ait: *Per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie in mysteriis adoramus*: & D. Chrysostomus *homil. 5. in Epist. ad Ephesios* ait: *adora, & manduca*, quod si prius est Eucharistia adoranda, & postea manducanda, est in illa verum, ac reale corpus Christi sub speciebus panis, & verus, ac proprius, realis sanguis sub speciebus vini.

Præterea non tantùm Sancti Patres, verum etiam concilia, hoc fidei dogma definiverunt, scilicet esse in Eucharistia verum, proprium, ac substantiale corpus Christi post consecrationem sub speciebus panis; & verum sanguinem sub speciebus vini. Cùm enim ante septem circiter sæcula Berengarius Archidiaconus Andegavensis hanc veritatem negare ausus fuerit, & asserere, in Eucharistia tantùm esse quoddam signum corporis Christi; in Romano primùm Concilio sub Leone IX. hæc hæresis condemnata fuit; & iterum in Concilio Vercellensi, & cum hæresi Berengarii etiam liber Joannis Scoti Erigenæ, quo patrono gloriabatur Berengarius. Tertiò itidem damnatus fuit in Concilio Parisiensi sub Henrico I. rege Christianissimo, & quartò etiam in Concilio Florentino sub Victore II. Romano Pontifice anno 1055. Quintò in Concilio Turonensi præsidentibus legatis Pontificis Romani, in qua Synodo Berengarius suum errorem ejuravit, & fidem catholicam de vero, proprio, & substantiali corpore Christi existente post verba prolata consecrationis sub speciebus panis; & de vero, proprio, & substantiali sanguine sub speciebus vini confessus, & professus est, subscriptione etiam data, & juramento firmata; sextò, à Romana Synodo sub Nicolao II. anno 1059. in iterum qua hæresim ejuravit, ac fidem catholicam de veritate Eucharistiæ professus illâ formâ, quæ habetur in cap. *Ego Berengarius. dist. 2. de consecratione.* Septimò in Concilio Rothomagensi sub Mauritio Archiepiscopo annò 1063. cum Berengarius in pristinum errorem lapsus accusaretur. Octavo in Concilio Pictaviensi præside Siraudo Episcopo Engolismensi nuncio Apostolico anno 1075. Nono à duobus Romanis Conciliis sub Gregorio VII. Romano Pontifice annis 1078. & 1079. Decimò à Concilio Burdegalensi anno 1080. Præside Hugone Viennensi primo Episcopo, & postea Archiepiscopo Lugdunensi sedis Apostolicæ Legato, & quamvis hæc Concilia hanc hæresim damnaverint, eandem iterum excitarunt Waldenses, & Albigenses, quos Innocentius III. damnavit in Concilio Oecumenico Lateranensi *can. 1.* & demum ultimis temporibus eandem malè coctam crambem recoxerunt Zwingliani, & Calviniani, quem errorem Tridentina Synodus *sess. 13. & can. 1.* anathematizavit his verbis: *si quis negaverit, in sanctissima Eucharistia Sacramento contineri verè, realiter, & substantialiter corpus & sanguinem, unà cum anima, & divinitate Domini Nostri JEsu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodò esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute,*

anathema sit. Tot igitur celebrata Concilia Oecumenica & Provincialia hanc veritatem Sacramenti Eucharistiæ adeo unanimiter divino afflante Spiritu asseruerunt, & confirmarunt, ut non liceat amplius fidelibus de hac veritate dubitare, quinimò inter cæteros fidei articulos etiam hoc Eucharisticum dogma comprehenditur, cùm enim in Symbolo fateamur Deum omnipotentem, tenemur etiam credere inesse eidem potestatem efficiendi, quod in Eucharistiæ Sacramento ex vi verborum consecrationis adsit verum, proprium, reale, ac substantiale corpus sub speciebus panis, & etiam verus, proprius, realis, ac substantialis sanguis sub speciebus vini. Quòd si id non repugnat, nec apparet impossibile Deo, tenemur concedere ei potestatem id efficiendi. Præterea credimus Sanctam Ecclesiam Catholicam veram esse, ergo tenemur etiam credere hujus Sacramenti veritatem, quam ecclesia Catholica credit, & differit, & credendam proponit fidelibus, & quam Sancti Evangelistæ, promulgarunt, & Apostolus Paulus gentibus prædicavit, in eo sensu esse intelligenda verba consecrationis, quo nos superius explicuimus, & evidenter ostendimus cum Sanctis Patribus. Cum igitur universa Ecclesia catholica hanc veritatem adstruat, & doceat, & sit columna, & firmamentum veritatis, adeo, ut in docendis fidei dogmatibus, ob promissam illi assistentiam Spiritus sancti, docentis eam omnem veritatem, impossibile sit posse errare, quia cùm sit Ecclesia discipula Spiritus sancti, ejus error refunderetur in ipsum Spiritum sanctum.

Hæc eadem veritas probatur etiam rationibus, cùm enim sit præcipuum Catholicæ fidei dogma, & fundamentum; quod Hæretici unanimes nituntur evertere, ideo dignus operæ pretium est in eadem veritate demonstranda immorari, ut discussis omnibus ignorantiæ, & dubitationis caliginibus, tandem Sectarii lucem videant veritatis, & fateantur, quod negare nullatenus possunt. D. Thomas 3. *part. quæst.* 75. *art.* 3. aliquas adfert rationes, quæ potius sunt congruentiæ, quibus hanc veritatem Eucharisticam probat: præcipuam desumit ex figuris Eucharistiæ, quæ fuerunt in antiqua lege; etenim, si Eucharistiæ non esset nisi purus panis, Ecclesia Christi excederetur in sacrificiis ab antiqua Synagoga, quia Ecclesia præter sacrificium missæ nullum aliud habet, quo divinam recognoscat excellentiam, cùm è converso Synagoga plures & varias haberet oblationes, & victimas, quibus divinæ litaret Majestati; propterea corruerent antiquæ prophetiæ, quibus semper aliquid majus, & excellentius in sacrificiom Ecclesiæ post adventum Messiæ promittebatur, quam antea non fuerit, ut ex *Malachia* 1. & *Zacharia* 8. probat D. Thomas 3. *part. quæst.* 75. *art.* 1. Sed non potest asseri, quod Ecclesia Christi excedatur in sacrificiis ab antiqua Synagoga, quia umbræ, & figuræ sunt quid ignobilius, corpore figurato: sed manna, & agnus paschalis fuerunt umbræ, & figuræ Eucharistiæ, ut communiter docent Patres, quapropter D. Hieronymus *in cap.* 1. *epist. ad Tit. Tantum interest inter panes propositionis, & corpus Christi, quantum inter umbras, & corpora, inter imaginem, & veritatem; inter exemplaria verorum, & ea ipsa, quæ exemplaria præfigurabant.* Quapropter elegater Leo Papa *serm.* 7. *de passione Domini* ait: *Ut ergo umbra cederent corpori, & cessarent imagines sub præsentia veritatis, antiqua observantia novo excluditur Sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festivitas, dum mutatur, impletur.*

Ad hæc respondent Hæretici Eucharistiam esse quidem signum, & signum corporis Christi, quod non continet, esse tamen perfectiorem figuram in ratione Sacramenti, manna, & agno paschali, eò quia Eucharistia significat Christum, ut actu existentem, & figuræ veteris testamenti eum tantùm designabant, ut futurum. Præterea quia Eucharistia, & reliqua novæ legis Sacramenta, sunt diuturniora, & manebunt usque ad consummationem sæculi, proinde ex hac etiam ratione est Eucharistia præstantior figura, & perfectior, quam fuerint manna, & agnus paschalis. Sed contra, quia si Eucharistia est eo tantùm est præstantior figuris veteris testamenti, quia est Symbolum Christi, jam existentis, sequitur, totam hanc excellentiam esse communem statuis, ac imaginibus Christi, quia etiam statuæ repræsentant Christum actu in cœlis existentem, consequenter etiam imagines, & statuæ essent præstantiores omnibus Sacramentis veteris legis. Tum quia etiam baptismus, est signum passionis sepulturæ, & resurrectionis Christi, consequenter significat Christum existentem, unde sequetur, Eucharistiam non esse præstantiorem, & nobiliorem baptismo, quod dici nequit, cùm Eucharistia non solùm significet, verum etiam verè, & realiter contineat proprium Christi corpus; neque ratione durationis, ac diuturnitatis evincitur hæc major excellentia, siquidem diuturnitas tantùm pertinet ad dignitatem accidentalem, & in præsenti sermo est de substantiali: quamvis lapides sint diuturniores homine, simpliciter tamen, & absolutè est homo nobilior lapidibus: ergo Eucharistia non est sola figura, sed verè, & realiter continet corpus & sanguinem Christi.

Evincitur secundò ratione. Quia si in Eucharistia non esset verum ac substantiale corpus Christi, Christus fuisset causa, ut error idololatriæ vigeret in Ecclesia, & quidem nunquam eradicandus; siquidem permisisset in toto Ecclesia, ut in puro pane, & vino adoraretur verum corpus, & sanguis ipsius; si enim quando Christus hoc Sacramentum instituit, re ipsa noluisset sub illo suum corpus relinquere, sed signum tantum sui corporis, utique prævidisset Ecclesiam lapsuram in hunc errorem, & quidem ex rationabili motivo, & causa, cujusmodi sunt verba Christi instituentis hoc Sacramentum, quæ ex omnibus, & singulis Evangelistis, & Apostolis, à quibus referuntur, significant verè, & realiter sub speciebus Eucharisticis panis, & vini esse corpus, & sanguinem Christi: quapropter tenebatur ab hoc errore ecclesiam suam liberare, utendo verbis, ex quibus cognosci posset, ipsum nonnisi metaphoricè fuisse locutum: sed tantum abest, quod ex verbis Christi colligi possit, sensus metaphoricus in institutione hujus Sacramenti, ut ex toto contextu nonnisi oppositum colligi possit: ergo de facto suum corpus in hoc Sacramento consecravit, sicut verba ipsa, quibus usus est Christus significant. Hinc dixit Richardus Victorinus *lib.* 1. *de Trinit. cap.* 2. Deum alloquens: *Domine, si est error, à te decepti sumus, nam ista in nobis tantis signis & prodigiis confirmata sunt, & talibus, quæ nonnisi per te fieri possunt.* Unde argumentor, repugnat illud objectum esse falsum, quod ea signa credibilitatis in se continet, quibus ostenditur evidenter moraliter esse à Deo revelatum: atqui hujusmodi se habet hoc Sacramentum ex omnibus rationibus, traditionibus, & praxi ecclesiæ, authoritatibus Sanctorum Patrum, pluribusque signis, ac miraculis, quæ facta fuerunt in confirmationem hujus

hujus veritatis, ut leguntur in Autboribus fide dignissimis, hæc autem omnia simul sumpta procul dubio majorem faciont nobis evidentiam credibilitatis, quod hoc Sacramentum sit à Deo revelatum, quam quod Plato extiterit, quapropter ad Dei providentiam spectabat, non permittere hæc signa credibilitatis in confirmationem rei falsæ spectantis ad religionem: siquidem est homini naturale in iis, quorum evidentiam physicam non habet, ea amplecti ut vera, quæ majora habent, ac evidentiora signa credibilitatis. Unde, si Deus non impedivisset, quod motiva moraliter evidentia ipse censeretur moralis causa erroris, præsertim cùm aliunde non possit homo de objecti falsitate fieri certus. Neque enim ex discursu naturali potest homo fieri certus de opposito, quia in rebus fidei excedentibus captum nostri intellectus præcipimur potius captivare eundem in obsequium fidei. Præterea nulla est ratio naturalis, quæ ostendat repugnantiam hujus mysterii, unde certum omnino est sub speciebus Eucharisticis panis, & vini contineri verum, proprium, reale, ac substantiale corpus Christi, & ejus sanguinem.

Probatur tertio ratione, quia Christus *Joan. 6.* promisit se daturum fidelibus novi testamenti carnem suam ad manducandum speciali aliquo modo, quo fideles veteris testamenti illam non manducaverunt; ait enim: *Non Moyses dedit vobis panem de cælo, sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Panis enim Dei est, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt; hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur*, ex quibus verbis constat, fideles novi testamenti post Christi descensum de cœlo, quoad manducationem corporis Christi, ut panis cœlestis, esse multo melioris conditionis, quàm fuerint Patres veteris testamenti: sed hæc melior conditio non salvatur, nisi dicamus, fideles novi testamenti verè, propriè, realiter, & substantialiter manducare carnem Christi, adorandam sub signis sensibilibus panis, & sub speciebus Eucharisticis contentam, quemadmodum semper docuit, & docet Ecclesia catholica, quia nisi verè, & realiter manducaremus sub speciebus Eucharisticis corpus Christi, fideles veteris testamenti quoad hanc manducationem fuissent nobis pares, quia ipsi manducaverunt manna, & agnum paschalem, quæ fuerunt, excellentiores figuræ corporis Christi, quam panis communis, ut constat ex præexpensis. Præterea patres antiqui, qui manna in deserto manducaverunt, crediderunt in Christum, consequenter spirituali manducatione per fidem manducaverunt ejus corpus: præter autem realem manducationem signorum, & mentalem fidem corporis Christi, in quo Patres antiquæ leges fuerunt nobis pares: nihil aliud superest, in quo simus dispares, nisi dicamus, nos vere in nova lege sub speciebus Eucharisticis manducare verum, reale, ac substantiale corpus Christi, ergo, ut salvetur disparitas, à Christo promissa est, omnino concludendum, sub speciebus Eucharisticis contineri verum, proprium, reale ac substantiale Christi corpus, ejusque sanguinem. Huc accersendus D. Ambrosius *lib. de iis, qui initiantur, cap. 7. Considera, ut præstantior sit panis Angelorum, ac caro Christi, quæ utique est corpus vitæ. Manna illud è cælo, hoc supra cælum, illud cæli, hoc Domini cælorum; illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum servaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quod quicunque religiose gustaverit, corruptionem sentire non poterit.* Et Salvianus *lib. 2. ad Ecclesiam: Judæi quippe habebant quondam umbram, nos veritatem: Judæi manna manducaverunt, nos Christum: Judæi carnes ovium, nos corpus Dei: Judæi pruinam cæli, nos Deum cæli.*

Neque urget discrimen, quod afferunt Hæretici inter fideles novi testamenti, & Patres veteris legis, apud Bellarminum *lib. 1. de Eucharistia cap. 4.* Eo quia fidelibus novæ legis detur signum sensibile repræsentans clarius corpus Christi mediantibus verbis, quibus non constabant Sacramenta veteris legis. Non contra est, quia manna, & agnus paschalis longè melius, & clarius repræsentabant corpus Christi. Præterea quia Christus præferendo mannæ panem, à se dandum, non in eo præfert, quod panis à se dandus clarius repræsentat suum corpus, quàm manna, sed quia manna erat tantùm manna, & propterea, qui manducarunt manna in deserto, mortui sunt, & panis, à se dandus est vera, propria, realis, ac substantialis ejus caro, propterea dixit: *Caro mea verè est cibus, & qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

Neque valet, quod respondent alii Acatholici, scilicet fideles veteris legis non manducâsse carnem Christi, ut panem cœlestem ex vi legis, & ministerio Moysis, tametsi eam manducaverint ex dono Patris cœlestis, & Christi. Nam contra est, quia si Christus per præcitata verba *Joan. 6.* tantùm voluisset, quòd Patres veteris testamenti non manducaverint panem cœlestem ex vi legis præcisè, sequeretur, quod Christus de eis tantùm fuisset locutus, qui non habuerunt tunc fidem in eum, per quam participarent, de promissionibus Christi, ejusque benedictionibus, sed tantùm adhæserunt signis exterioribus, sed Christus generatim loquitur de omnibus fidelibus veteris testamenti, ut liquet ex contextu, unde sensus verborum Christi est, quòd Patres veteris testamenti etiam fide viva præditi, non manducaverint corpus suum, sicut nos illud in lege nova manducamus: ergo cum Patres veteris testamenti illud manducaverint in fide, & in signo, nos verè, & realiter manducamus sub speciebus Eucharisticis verum, reale, ac substantiale corpus Christi, unde Augustinus tract. 26. in Joan. *Manducaverunt ibi multi, qui Domino placuerunt, & mortui non sunt, quia visibilem cibum spiritualiter intellexerunt, spiritualiter esurierunt, spiritualiter gustaverunt, ut spiritualiter satiarentur.*

Probatur ultimò, quia si verum, & substantiale corpus Christi non esset verè, & realiter sub speciebus Eucharisticis, id vel maximè esset, quia repugnaret: hæc autem repugnantia non adest, nec apparet, ergo debent verificari verba Christi, de reali præsentia sui corporis sub speciebus Eucharisticis. Minor ostenditur, quia non implicat, corpus Christi esse inextensum quantitativè, & sub minima quantitate, & modo indivisibili sub speciebus Eucharisticis contineri: quia in rarefactione, & condensatione manet realiter immutata quantitas, & tamen localis extensio mutatur: ergo extensio est aliquid præter quantitatem, proinde non repugnat, corpus quantum spoliari propria actuali extensione, non enim actualis extensio est ipsa essentia quantitatis, ut ostendimus in Philosophia *Tom. 2. de quant.* ergo est aliquid posterius, & separabile, à quantitate. Præterea quia nullo argumento probari potest, quod implicet separatio extensionis, à quantitate, siquidem in mysterio Incarnationis, verbum divinum suam immensitatem parvulo quasi corpusculo inclusit:

clusit: etenim etiam Elisæus corpus suum corpori parvuli aptavit, ut illud vivificaret: cur ergo non potuit etiam Christus suum corpus virtute divina, restringere in puncto, illodque spoliare extensione locali, cum hæc extensio sit tantum effectus secundarius quantitatis?

Neque obstat, si dicas, id non posse naturaliter contingere: siquidem neque unum corpus potest naturaliter penetrari, cum alio, & nihilominus Christus illæso Virginis claustro prodiit ex ejus utero, & superposito lapide egressus est de sepulchro, januis clausis ingressus est in Cænaculum: ergo ex hoc capite non repugnat corpus Christi verè, propriè, & realiter contineri sub speciebus Eucharisticis.

Neque implicat ex eo, quod mutata tota substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi accidentia panis, & vini remaneant in subjecto: siquidem non minus est de ratione substantiæ, & naturæ completa per se subsistere, & propria subsistentia terminari, quàm sit de ratione accidentis alicui subjecto inhærere: ergo, sicut non obstante, quòd substantia exigit ex natura sua per se subsistere, potest nihilominus virtute divina humanitas Christi sustentari in alieno supposito verbi divini, pariter licèt sit de natura accidentis inhærere substantiæ; poterit tamen supernaturaliter, & de potentia Dei extraordinaria per se subsistere absque eo, quòd sustentetur ab ulla substantia.

Neque repugnat ex eo, quod corpus Christi deberet penetrari cum speciebus Eucharisticis, quia omnes Catholici constantissimè docent, posse divinitus duo corpora esse simul in uno eodemque loco, sive utrumque servet suam extensionem quantitativam, sive non: idque probant ex evidentissimis scripturis, in quibus habetur, quòd Christus ex purissimo Matris utero exiverit absque Virginitatis injuria, fuerit egressus è sepulchro cum penetratione lapidis, ad Discipulos januis clausis fuerit ingressus, & in cœlum ascenderit, illud penetrando juxta illud Apostoli *ad Hebr.* 4. *Habemus ergo Pontificem, qui penetravit cælos.* Prætetea quia communiter Theologi tribuunt corporibus beatis dotem subtilitatis, qua possunt pervadere omnia corpora, & cum iisdem penetrari: neque hæc perfectio se habebit per modum fluxûs, sed per modum permanentiæ: ergo non repugnat corpus Christi in Eucharistia penetrari cum speciebus panis, & vini.

Neque demum repugnat ex eo, quod corpus Christi deberet replicari in pluribus locis, & Sacramentaliter in pluribus hostiis: quia licet naturaliter nos possit quidquam simul esse in pluribus locis adæquatis, potest tamen esse in pluribus inadæquatis, continuis, licèt non distantibus, quia locus adæquatus vocatur maximus, quem res naturaliter potest occupare; locus autem inadæquatus est major maximo, & repugnat aliquid naturaliter existere in loco majori maximo, quàm naturaliter potest occupare: sin autem naturaliter esset in pluribus locis adæquatis esset in loco majori maximo, quem naturaliter potest occupare: sed hoc incommodum non urget, quando res aliqua est in pluribus locis inadæquatis, quapropter anima, & Angelus naturaliter occupant plura loca inadæquata. Præterea divinitus potest aliquod corpus esse in pluribus locis inadæquatis etiam dissitis, sive sit definitive in omnibus, sive in uno circumscriptivè, & in altero definitivè, ut ex pluribus historiis fide dignissimis habetur, quo pacto Christus apparuit S. Petro Apostolo discedenti Roma cui Petrus dixit: *Domine, quo vadis?* apparuit etiam D. Paulo eunti Damascum, *Ego sum Jesus, quem tu persequeris*, ex quibus infertur posse divinitus corpora esse in pluribus locis. Quinimò divinitus etiam circumscriptivè, & quantitativè potest idem corpus esse in pluribus locis: quia non est difficilius aliquid esse circumscriptivè in pluribus locis, quàm esse in aliquo loco circumscriptivè, & in altero definitivè: si enim esse in loco circumscriptivè importaret ita esse in loco, ut non esset extra, certe implicaret esse circumscriptivè in uno loco, & definitivè in altero, quia quando est in uno loco definitivè, utique est extra locum circumscriptivè. Imò faciliùs est corpus circumscriptivè occupare plura loca, quàm definitivè, quia si potest esse in pluribus locis cum præsentia supernaturali, multo magis esse poterit cum præsentia naturali: ergo non repugnat corpus Christi existens circumscriptivè in cœlo esse definitivè Sacramentaliter præsens in omnibus ac singulis hostiis ubique locorum consecratis; ergo ex nullo capite repugnat, corpus Christi verè, & realiter esse sub speciebus Eucharisticis, hinc D. Chrysostomus *lib.* 3. *de Sacerdotio* exclamat: *O miraculum! O Dei benignitatem, qui cum Patre sursum sedet, eodem articulo temporis omnium manibus pertractatur*; & *homil.* 2. *ad populum Antiochenum* ait; *Elias Melotem Discipulo reliquit: Filius autem Dei ascendens carnem suam divisit, sed Elias quidem exutus; Christus autem, & nobis reliquit, & ipsam habens ascendit.*

Neque omittenda hic sunt binæ aliæ rationes, quas D. Thomas in cubfirmationem hujus dogmatis fidei adfert, quarum prima petitur ex perfectione fidei, quæ sicut est de divinitate Christi, ita est de ejus humanitate, secundùm illa Salvatoris verba *Joan.* 14. *Creditis in Deum, & in me credite*, & quia fides est rerum non apparentium seu invisibilium; sicut Christus divinitatem suam nobis exhibet invisibiliter, ita, & in hoc Sacramento carnem suam nobis exhibet invisibili modo. Alia ratio desumitur, à Charitate Christi, ex qua pro salute nostra corpus verum nostræ naturæ assumpsit. Etenim cum proprium sit amicitiæ convivere amicis, & consortio amicitiam fovere, ita Christus Salvator Noster præsentiam suam corporalem nobis repromittit, in præmium, inquiens *Matth.* 24. *Ubi fuerit corpus; illuc congregabuntur & aquilæ*, seu quia corpus Christi post ascensionem est in cœlis, ideo aquilæ, seu justi illuc congregabuntur æterna beatitate donati; Verum ne sua præsentia corporali nos in hac peregrinatione destitueret, sed per veritatem corporis, & sanguinis sui nos sibi conjungit in Sacramento Eucharistiæ, quapropter ait ipse *Joan.* 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo*, quapropter hoc Sacramentum est maximæ charitatis signum, & nostræ spei fomentum, ex tam familiari conjunctione Christi ad nos, & maximè per hoc Sacramentum Dei amor in homines commendatur, cùm dixerit ipse, *Deliciæ meæ sunt cum filiis hominum.*

CAPUT V.

Solvuntur, quæ à Sectariis Calvinistis objiciuntur contra Sacramentum Eucharistiæ.

TAmetsi verba Christi *Joan. 6.* sint luce meridiana clariora, & clarissimè, ac expressè asserant verum, proprium, reale, ac substantiale suum corpus esse in Eucharistia sub speciebus panis post consecrationem, ut etiam verum, proprium, realem, & substantialem suum sanguinem sub speciebus vini, adhuc tamen Sectarii cæcutiunt, & meridiana in luce oculos claudunt, ne videant veritatem.

Objiciunt igitur primò verba *Joan. 6.* ubi Christus, cùm promisisset carnem suam dare nobis ad manducandum, postea subjungit: *Caro non prodest quidquam. Spiritus est, qui vivificat, verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt:* Sed hoc non dixisset, si carnem suam voluisset realiter nobis exhibere ad manducandum, quia vera, propria, ac realis Christi caro plurimum nobis prodest ad salutem: ergo ex verbis Christi potiùs habetur, ejus corpus nec esse realiter sub speciebus Eucharisticis, nec realiter manducari à sumentibus Eucharistiam, hinc D. Augustinus expendens verba *Joannis 6. v. 63. in enarrat. in Psal. 98.* ait: *Spiritualiter intellige, quod locutus sum. Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum, quod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos, & si necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi.* Ex quibus inferunt Sectarii, Christi corpus ore corporis non manducari in Eucharistia, sed tantùm ore cordis, seu fidei, neque realiter esse præsens in Eucharistia, sed tantùm spiritualiter: denique nec esse idem corpus, quod natum est de Virgine, & quod Apostoli videbant, quando cum illis conversabatur, neque eundem sanguinem, qui pro nobis fusus est in cruce, sed ejus signum cœlesti virtute, & efficacia repletum. Ad hanc objectionem, quâ Hæretici videntur sibi epinicium canere, retorquetur argumentum, quia si verba Christi nonnisi figuratè essent intelligenda, ex eo, quia Christus dixerit: *Caro non prodest quidquam*, sequeretur, quòd etiam, quæ de sua dixit incarnatione, nonnisi figurate essent intelligenda, consequenter non realiter, sed tantùm figuratè, & spiritualiter *Verbum caro factum est*; per modum enim dicitur: *Hoc est corpus meum*, ac si dicatur: *Et Verbum caro factum est*. Quamobtem illa Christi sententia ita est intelligenda, quòd caro secundùm se, & absque spiritu spectata, non prosit quidquam: Sed tamen caro spiritu vivificata multum prodest: unde quamvis Christi caro sine verbo, absque spiritu non prodesset, quatenus tamen adnexa est personæ divinæ, & hypostaticè unita Verbo divino, plurimum prodest, & vim habet vivificandi, & hic est sensus, quem tradunt Sancti Patres: Significat enim Christus verba illa: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, non esse intelligenda sensu carnali, ut intellexerunt Capharnaitæ, & rudiores quidam discipuli, quasi particulas quasdam de corpore suo præcisurus esset Dominus, & illis daturus, ut explicat S. Augustinus: & jubet esse intelligendum spiritualiter, quod locutus est, scilicet, quod supernaturali modo, & invisibili per virtutem Spiritûs S. carnem suam daturus esset, non quidem passibilem, & sub invisibili specie, sed immortalem, impassibilem, gloriosam. Unde corpus idem secundùm substantiam erant manducaturi, quod revera videbant, & sanguinem eundem secundùm substantiam bibituri, quem fusuri erant carnifices Judæi, sed non eundem secundùm statum, & qualitatem. Demum non significat Christus, corpus, & sanguinem suum eo sensu cibum, & potum spiritualem esse, quod sola fidei apprehensione manducetur, sed quod à vulgari, & naturali cibo longè differat, quo corpora nostra aluntur ad hanc vitam mortalem sustentandam, quod carnale non sit, & corruptibile alimentum, sed spirituale, & incorruptibile: quod ad vitam spiritualem, & immortalem alendam valeat, unde non terreno, & vulgari modo, ac naturali percipitur, instar vulgaris panis, qui dentibus premitur, dividitur, concoquitur in stomacho, digeritur, & in secessum dimittitur, sed modo supernaturali, sacramentali, & miraculoso, ut explicat S. Augustinus *tract. 37. in Joan.* inquiens: *O Domine Magister bone, caro non prodest quidquam, cùm tu dixeris, nisi quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit in se vitam; an vita non prodest quidquam? & propter quid sumus, quod sumus, nisi ut habeamus vitam æternam, quam tua carne promittis? quid est ergo, non prodest quidquam caro? non prodest quidquam, sed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur; aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur. Proinde sic dictum est, caro non prodest quidquam, sicut ait Apostolus 1. Corinth. 8. Scientia inflat. Jam ergo debemus odisse scientiam? absit. Et quid est, scientia inflat? sola sine charitate, ideo adjunxit, Charitas verò ædificat. Adde igitur scientiæ charitatem, & utilis erit scientia: non per se, sed per charitatem, sic etiam nunc, caro non prodest quidquam, sed sola caro, accedat spiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad scientiam; & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut inhabitaret in nobis. Si per carnem nobis multum profuit, quomodo caro nihil prodest? sed per carnem spiritus aliquid pro salute nostra egit. Caro vas fuit: quod habebat, attende, non quod erat. Apostoli missi sunt; nunquid caro ipsorum nihil nobis profuit? si caro Apostolorum nobis profuit, jam caro Domini potuit nobis prodesse? unde enim ad nos sonus Verbi, nisi per vocem carnis? unde stylus, unde conscriptio? ista omnia opera carnis sunt, sed agitante spiritu, tanquam organum suum. Spiritus ergo est, qui vivificat, caro autem non prodest quidquam, sicut illi intellexerunt carnem, non sic ego do ad manducandum carnem meam.* Hactenus D. Augustinus clarè, & eleganter expendens, quo sensu dixerit Christus: *Caro non prodest quid-*

quam, spiritus est, qui vivificat. In eodem sensu intelligunt verba Christi reliqui Sancti Patres, præsertim Cyrillus *in Joan. c.* 22. & alii asserentes per nomen carnis, esse intelligendam carnem solam, ut sejunctam à Verbo Dei: & nomine Spiritus velint significari Verbum ipsum dans carni vim vivificam, adeo ut sensus sit, quòd caro non prosit quidquam, sicut caro sola sine Deitate non habet, quod ascendat in cœlum, sed ex virtute spiritus adjuncti; ita sola nihil valet ad vivificandum, sed id præstat ex exergia spiritus verbi, adeoque *verba Christi spiritus, & vita sunt*, quia non de carne sola loquitur, sed de carne, ut vivificat per spiritum verbi, hinc ait Augustinus: *Caro sola non prodest, sed accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimum:* Si enim caro non prodesset, verbum caro non fieret. Chrysostomus *homil. 48. in Joan.* Euthymius, Beda, & alii nomine carnis volunt intelligi carnem vulgarem, & corporeo modo extensam, & nomine spiritus; carnem spirituum modo inextensam; adeo ut sensus sit, caro non prodest quidquam, scilicet illa, quæ vulgò manducari solet, ac dentibus teri, & dirigi, Christus autem non promiserat, carnem hanc manducandam, ut putabant Capharnaitæ, sed carnem instar spirituum existentem in Eucharistia sub speciebus panis.

Objiciunt secundò, sententiam D. Augustini *tractat. 26. in Joan.* ubi expendens verba illa Christi: *Hic est panis, qui de cœlo descendit, ut si quis manducaverit ex ipso, non moriatur*, ait: *Sed quod pertinet ad virtutem Sacramenti, non quod pertinet ad visibile Sacramentum. Qui manducat intus, non qui manducat foris: qui manducat in corde, non qui premit dente*, ex quibus inferunt Hæretici, Christi corpus ore corporis non recipi, ac manducari, ac proinde in Eucharistia realiter præsens non esse. Sed contra, quia D. Augustinus non negat, quòd Christi corpus ore corporis manducetur, & sumatur, sed quòd promissio æternæ vitæ iis facta sit, qui dente duntaxat premunt, non verò corde manducant, qui manducant foris, non intus; in Ecclesiæ unitate, & societate membrorum Christi, & non sunt membra ejus per fidem & charitatem conjuncta divino capiti. Non excludit D. Augustin. manducationem Sacramentalem, quæ fit ore corporis, sed ut hæc salurifera sit, necessarium esse, quòd etiam manducetur spiritualiter, & intellectualiter, & utramque manducationem explicat *tract. 27. in Joan.* inquiens: *Hoc ergo totum ad hoc nobis valeat, ut carnem Christi, & Sanguinem Christi non edamus tantùm in Sacramento, quod & multi mali; sed usque ad spiritus participationem manducemus, & bibamus, ut in Domini corpore tanquam membra maneamus, ut ejus spiritu vegetemur, & non scandalizemur, etiam si multi modo nobiscum manducant, & bibunt temporaliter Sacramenta, qui habebunt in fine æterna tormenta.* Vult Augustinus, non sufficere sumere, & manducare panem Eucharistiaum ore corporis, nisi etiam sumatur, & manducetur ore cordis, seu spiritualiter mundo corde, in puritate mentis, & in fervore charitatis: quia ore corporis manducant boni, & mali, illis ad vitam, istis ad interitum, canit enim Ecclesia: *Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali, vita vel interitus, mors est malis, vita bonis, vide, paris sumptionis quam sit dispar exitus.* Præterea D. Augustinus tractat. 26. in Joan. ait: *Crede in eum, hoc est, manducare panem vivum, moralem quidem sensum explicat illorum verborum: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Sed sensus hic moralis non excludit sensum litteralem manducationis Sacramentalis carnis Christi, quæ ore corporis exercetur: Sicut cùm in *eodem tractat.* ait de muliere hæmorrhoissa, quæ fimbriam vestimenti Christi tetigit. Quid est, tetigit, nisi credidit? non enim excludit, sed includit, & supponit realem fimbriæ contactum, de quo *Luc. 8. v. 44.* dicitur: *Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.* Et sicut Christum corporali fame, & siti laborasse non negat, cùm ipsius famem & sitim de fidei nostræ desiderio explicat Augustinus *in Psal. 78.* inquiens: *Credere in eum, hoc est, manducare panem vivum*, non negat, quin ore corporis caro Christi manducetur.

Objiciunt tertiò asserentes, corpus Christi verum, & reale non esse in Eucharistia realiter, quia si realiter ibi adesset, id maximè probaretur, quia Christus instituens hoc Sacramentum dixit: *Hoc est corpus meum:* sed ex hisce verbis non colligitur, corpus Christi esse realiter sub speciebus Eucharisticis, quia copula *est* sumitur pro *significat*, & prædicatum intelligitur figuratè, hæc enim locutio est valde frequens in Scripturis, etenim 1. *ad Corinth.* 10. dicitur: *Petra erat Christus, panis est communicatio corporis Christi. Joan.* 10. *Ego sum ostium. Joan.* 16. *Ego sum panis vivus. Joan* 19. *Ego sum vitis vera. Matth.* 13. *Semen est verbum Dei. Exodi* 12. *Agnus est phase*, id est, transitus Domini, in his enim & aliis pluribus Scripturæ locis, illa copula *est*, sumitur pro *significat*, & prædicatum se habens consecutivè ad copulam, sumitur figuratè: ergo etiam, quando Christus instituendo hoc Sacramentum dixit: *Hoc est corpus meum:* copula *est* sumitur pro *significat*, & prædicatum seu *corpus meum* sumitur figuratè, unde ex verbis Christi, juxta consuetum loquendi modum Scripturarum, non colligitur, corpus Christi verè, & realiter esse sub speciebus Eucharisticis, sed tantùm figuratè. Sed contra retorquetur argumentum, quia copula *est* in Scripturis pluries sumitur propriè, quàm sumatur figuratè pro *significat*, ergo in propositione Christi instituentis hoc Sacramentum, sumitur propriè, alioquin cùm dicitur: *Verbum caro factum est*, verbum *est* denotaret incarnationem tantùm figuratè factam esse, siquidem Scriptura aliquando loquitur figuratè, ergo cùm Hæretici negent, incarnationem factam esse figuratè, debent concedere verbum *est*, non semper in Scripturis sumi pro *significat.* Præterea verbum *est* in Scriptura nunquam sumitur pro *significat*, nisi in duobus casibus; quando ponitur vel in parabolis, vel in apertissimis allegoriis, quas constat à Christo explicari, ut cùm dicitur: *Semen est verbum Dei. Ego sum vitis vera. Ego sum ostium.* Tunc enim Christus statim explicat, dicens; *Pater meus agricola est, & ego sum vitis, & vos palmites*, quando etiam dicit: *Ego sum ostium*, subdit: *Per me, si quis introierit, salvabitur*, in hisce enim locutionibus implicat, verba Christi non sumi allegoricè, quia repugnat Christum esse vitem, esse ostium, sed non implicat, quòd hoc sit corpus, ergo propositio Christi non potest intelligi allegoricè, sed in sensu proprio, quia, ut notant Sancti Patres, præsertim Augustinus, in Scripturis verbum *est* semper sumitur propriè, quoties implicat contradictionem, nec inde sequitur aliquid absurdum.

Objiciunt quartò, & dicunt hæc Christi verba: *Hic est calix*, non posse intelligi, nisi tropicè, & figuratè: ergo etiam copula *est*, & nomen *corpus* debet intelligi figuratè; antecedens ostenditur, quia cùm dicitur: *Hic calix est novum testamentum, calix* significat rem contentam, & testamen-

tum

tum sumitur pro signo testamenti: quinimò Christus *Marci* 14. ait: *Non bibam ammodo de hoc genimine vitis, donec bibam illud novum in regno Dei*, ubi per genimen vitis nonnisi vinum intelligi potest, ergo facta consecratione continebatur in calice vinum. Consequentia probatur, quia id Christus dedit Discipulis, quod accepit, benedixit, ac fregit: Sed Christus accepit, benedixit, ac fregit panem, ergo nonnisi panem dedit Discipulis suis. Præterea quia Christus dicens: *Hoc est corpus meum*, subjungit teste Paulo 1. *ad Corinth.* 11. *Quod pro vobis frangitur.* Unde corpus Christi non est in Eucharistia, nisi eo modo, quo frangitur: Sed frangitur tantùm significativè, non verò realiter, ergo non est in Eucharistia realiter, sed tantùm significativè. Tum quia verba Christi: *Hoc est corpus meum*, sunt sacramentalia, quia Christus ea proferendo instituit Sacramentum: atqui Sacramentum est in genere signi: ergo nonnisi de signo sui corporis locutus est Christus, & tribuit signo nomen rei significatæ; sed contra, hæ objectiones nullius sunt momenti, quia tametsi in verbis Christi sit aliquis tropus, est tamen ita perspicuus, & clarus, ut propriæ locutioni æquivaleat: Siquidem calix sanguinis significat ipsum sanguinem, ut explicant alii Evangelistæ exponentes: *hic est Sanguis meus*, Præterea negatur, quòd ulla urgeat necessitas admittendi tropum, quia calix continens sanguinem valde propriè dicitur à Christo calix sanguinis mei, seu calix continens sanguinem meum, qui sensus est literalis, & non tropicus: neque in voce testamenti admittitur tropus, quia testamentum propriè significat instrumentum continens voluntatem testatoris, vel ipsam voluntatem testatoris: in verbis autem Matth. & Marci, ubi legitur: *Hic est Sanguis meus novi testamenti*, testamentum propriè non significat instrumentum illud authenticum, sed voluntatem testatoris: in verbis autem Lucæ significat tale instrumentum, quapropter in utroque sensu Eucharistia dicitur testamentum Christi, eò quia sit instrumentum authenticum, quo applicatur nobis jus ad hæreditatem. Ad aliud desumptum ex *Marco* 14. *Non bibam modo de hoc genimine vitis*, respondetur, ex D. Luca constare, hujusmodi verba fuisse à Christo prolata ante consecrationem, proinde rectè à Christo vocari vinum. Quòd si velis, præfata verba fuisse prolata post consecrationem, respondetur cum Sanctis Patribus Hieronymo, Chrysostomo, & Cypriano, Christum eodem modo hic vocare sanguinem suum vinum, quo priùs vocaverat corpus suum panem, eò quia facta est conversio panis in corpus Christi, & vini in sanguinem: Solet autem Scriptura eum terminum, qui per conversionem existit, vocare nomine termini seu rei, ex qua facta est conversio, quapropter *Genes.* 2. Eva vocatur *os*, quia *ex osse* per conversionem facta est: *Exodi* 7. serpens factus ex conversione virgæ Moysis, vocatur *virga Joan.* 2. Vinum factum ex conversione aquæ vocatur *aqua*. Præterea cùm Eucharistia retineat similitudinem, & accidentia panis, & vini, ideo rectè vocari potest panis, & vinum desumpta denominatione ab accidentibus, & similibus. Hinc *Genes.* 8. & *Actor.* 1. *Angeli, qui habebant externus speciem hominis vocantur viri*, tum quia cibus in Scripturis vocatur panis, & quia caro Christi in Eucharistia est verus cibus animæ, ut testatur Christus Joan. 6. *Caro mea verè est cibus*: ideo rectè subinde significatur nomine panis, sicut & sanguis nomine vini.

Ad aliud, quod addebatur, Christum accepisse panem, benedixisse, fregisse, ac dedisse Discipulis suis: respondetur, Christum hæc omnia præmisisse, & postea pronunciasse verba consecrationis, per quæ facta est transubstantiatio; propterea non panem, neque solum symbolum vel signum, sed verum, proprium, reale, & substantiale suum corpus suis dedit Discipulis; quapropter quòd DEUS dedit Discipulis, non fuit substantia panis, neque symbolum, vel figura, aut signum; sed vera substantia sui proprii corporis. Unde quod Deus suis dedit Discipulis, fuit prius panis ante verba consecrationis, & postea verum, ac proprium suum corpus post consecrationem, ut rectè observat S. Ambrosius lib. 4. de Sacramentis cap. 5. inquiens: *Antequam consecretur, panis est, ubi autem Christi verba accesserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem: Accipite, edite ex hoc omnes: Hoc est corpus meum:* Unde quod ad manducandum dedit, fuit verum, & reale corpus Christi. Falsum igitur est, corpus Christi non esse in Sacramento Eucharistiæ, nisi eo modo, quo in ipso frangitur; quia verba significantia fractionem, præcesserunt verba consecrationis, quibus facta fuit transubstantiatio panis in corpus Christi; adeo ut, quod erat substantia panis ante consecrationem, prolatis verbis consecrationis fit vera, propria, ac realis substantia corporis Christi, quam dedit Discipulis manducandam. Præterea quando Apostolus 1. *Corinth* 11, ait: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur*, intelligitur de Christi passione, quæ significatur verbo de præsenti, eò quia quando Christus protulit verba consecrationis, ejus passio imminebat, eratque proximè futura, quâ idem corpus, quod ad comedendum dabat suis Discipulis, erat vulneribus frangendum; & sanguis pretium nostræ redemptionis fundendus. Quod imminet, estque proximè futurum, est moraliter præsens, propterea dicitur de præsenti, *frangitur*, ut explicat verba Apostoli Beza.

Ad aliud, quo dicebatur, hæc verba Christi: *Hoc est corpus meum*, esse sacramentalia, consequenter esse in genere signi; Respondetur inde non sequi, quòd tantùm significent corpus Christi; quia verba consecrationis sunt practica, & efficiunt quod significant; adeo ut hæc verba: *Hoc est corpus meum*, efficiant verè, & realiter corpus Christi sub speciebus Eucharisticis.

Hæc omnia adeo sunt perspicua, & clara, ut vel ipsi Hæretici ingenuè fateantur, non posse aliter intelligi, quàm de vero, & reali corpore, & sanguine Christi sub speciebus Eucharisticis; etenim Lutherus *in Epist. ad Argentinenses* scribit: *Vellem, quod posset mihi aliquis persuadere, nihil esse in Eucharistia præter panem, & vinum, magno ille beneficio me devinciret, jam sæpius maximis curis in hac materia desudavi, verùm ego me captum video, nulla elabendi via relicta est, textus Evangelii nimis est apertus.* Rursus *in serm. de Eucharist. tom.* 7. redarguit Sacramentarios, eò quia realem corporis Christi in Eucharistia præsentiam negent; ait enim: *Sathanas haud dubiè author est eis hujus Sacramenti Eucharistiæ labefactandi, & evertendi, contendens planè epoto ovo nobis tantùm relinquere putamina, hoc est Christi corpus, & sanguinem è pane, & vino tollere, ut præter simplicem panem, à pistore confectum, nihil reliquum remaneat.* Rursus *in Apologia de cœna Domini* ait: *Rogamus Sacramentarios, ne petant à nobis ullum textum probemus (Hoc est corpus meum) possunt enim de hac re consulere pueros vix septem annos natos, qui in scholis istorum verborum syllabas colligere discunt: Siquidem Biblia Græca, Hebraica, Latina, Germanica extant, aut hoc ipsi agant,*

agant, ut ostendant biblia, in quibus scriptum: Hoc est corporis mei signum. Quòd si non possunt præstare, imponant aliquantisper suo ori silentium, & imperent suo stylo quietem, donec ea biblia in medium afferant. Bellarminus *lib. 3. de Eucharistia cap.* 8. fatetur tantum de reali Christi in Eucharistia præsentia fuisse in orbe terrarum consensum, antequam Carlestadius, & Zvvinglius apparuerint, ut Zvvinglius scribat in *commentariis de vera, & falsa religione cap. de Eucharistia*, se valde occultè in hoc egisse, & cum paucis duntaxat amicis circa modum proponendi hoc novum dogma, negans realem Christi præsentiam in Eucharistia; metuebat enim, ne omnes offenderet, cùm nullum sciret esse ejusdem sententiæ, quam ipse invehere meditabatur. Videant modò Calvinistæ, quâ authoritate, quâ ratione nitantur ad negandam veri Christi præsentiam in Eucharistia, cùm verba scripturæ adeo sint perspicua, & clara, ut vel ipse Lutherus reprehenderit Sacramentarios, negantes hanc realem Christi præsentiam, & ipse Zvvinglius fateatur, Christum verè & realiter esse in Eucharistia, fuisse communem totius Ecclesiæ Catholicæ consensum, & hoc dogma fidei semper extitisse à tempore Apostolorum, ut expressè asserant sancti Patres. Mirum sanè, quòd Calvinistæ præferant in re tanti momenti Calvinum, & alios ejusdem Sectæ, detorquentes clarissima scripturæ verba in sensus improprios, ac erroneos, omnibus sanctis Patribus, qui floruerunt ante Calvinum à temporibus Apostolorum per omnia succedentia sæcula, & consensui totius Universalis Ecclesiæ, ac traditioni ab Apostolis in nos derivatæ, ac demum perspicuo, claroque sensui verborum Christi? Mirum sanè, quòd cùm agatur de propria salute, de fidei articulo, uni potius fidant Calvino, ejusque Discipulis, quàm Apostolis ipsis, & tot piissimis, doctissimis, ac sanctissimis Patribus, tot Conciliis, in quibus veritas Catholica fuit definita, & error Berengarii, ut superiùs ostendimus, damnatus, ac demum communi universalis Ecclesiæ consensui, & nunquam interruptæ traditioni ab Apostolis derivatæ? dato etiam, & non concesso, quòd verba Christi possent explicari; & intelligi circa sensum Calvini, non propterea eidem adhærendum esset: siquidem in rebus pertinentibus ad salutem prudentis est viri illi adhærere parti, in quam consentiunt plures pietate insignes, doctrinâ excellentes, moribus laudatissimi, & sanctitate commendati, non in eam, quam nonnisi pauci, & isti nec pii, nec sancti, nec doctrina adeo excellentes: resipiscant igitur & ad lucem Catholicæ veritatis mentis oculos aperiant.

Neque ullum facessit negotium, quod ex Scripturis affert Calvinus, citat enim Apostoli verba, 1. *ad Corinth.* 10. ubi D. Paulus ait: *Patres nostri omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, & eundem potum spiritualem biberunt*, sed addit Calvinus nonnisi sola fide, & in figura manducaverunt carnem Christi, ergo etiam nos tantùm per figuram & fidem eandem manducamus. Nam contra est, quia Apostolus non ait, Judæos manducâsse eandem escam nobiscum, sed omnes eandem inter se escam comedisse, quia omnes tam boni, quàm mali mare transierunt, & manna manducaverunt; hic enim sensus est litteralis, & verus, unde flocci faciant, quod asserit Calvinus, memoriam esse tantùm rerum absentium, & præteritarum, non verò præsentium, & Eucharistiam esse commemorationem Christi, juxta illud Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, ex quo perperam inferunt, Christum non esse realiter præsentem in Eucharistia. Nam contra est, quia memoria potest etiam esse rei præsentis, si illa sit occulta, tametsi Deus secundùm essentiam sit ubique realiter præsens, & immensus, quia tamen talis præsentia est nobis occulta, ideo jubemur in sacris Scripturis, ubique memores esse Dei, ergo, quando Eucharistia sumitur in Christi commemorationem, non excluditur ejus realis præsentia in Eucharistia, sed tantùm significatur ejus præsentia occulta sub speciebus panis & vini. Præterea Eucharistia non est commemoratio Christi simpliciter, & præcisè, sed Christi patientis, & morientis, ut ait Apost. 1. *ad Corin.* 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat*: & quia passio, & mors Christi jam præterierunt, rectè potest utriusque memoria fieri in Eucharistia, tametsi Christus ibi realiter, & substantialiter existat. Rursus parvi pendant, quod idem Calvinus affert *ex Matth. 26. Pauperes semper habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis*, ubi Christus significat, se non futurum in terra post gloriosam suam Ascensionem, at si Christus realiter, & substantialiter esset præsens in Eucharistia, post gloriosam suam Ascensionem, adhuc remaneret in terra, nam exinde non sequitur, Christum non esse præsentem secundùm reale suum corpus in Eucharistia, quia manifestum est, ibi Christum loqui de se ipso in forma visibili: siquidem Christus loquebatur ad Discipulos obmurmurantes de effusione unguenti exhibiti à Maria Magdalena, & voluit significare, quòd non esset futurus in terra post gloriosam suam Ascensionem præsentia ordinaria, ac familiari, quali tunc erat, & qua illi convenirent obsequia illius effusionis unguenti: hoc autem non excludit præsentiam Sacramentalem supernaturalem sui veri, proprii, ac substantialis corporis in Eucharistia, præsertim cùm Christus alibi dicat: *Ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Unde, quando Christus dixit: *Pauperes semper habebitis, me autem jam non semper habebitis*, verus & litteralis sensus Scripturæ est iste, *me autem non semper habebitis*, eo modo, quo habebitis pauperes, scilicet visibiliter, & humano modo conversantem. Cùm igitur absque ulla extorsione, posita veritate Catholica, de præsentia reali Christi in Eucharistia, explicentur in sensu proprio, vero, & litterali Scripturæ, quas ad propugnandum suum errorem, & in confirmationem suæ hæresis congerit Calvinus, nullo pacto debent quotquot hactenus Calvino adhæserunt, sinere se ulterius decipi, accedant igitur ad Catholicam Matrem Ecclesiam, quæ ex Apostolo columna est veritatis, & in quam ex Christi promissione, portæ inferi nunquam erunt prævalituræ. *Fratres sumus*, ait Augustinus, *quare litigamus? non intestatus mortuus est Pater. Fecit testamentum, & sic mortuus est: mortuus est, & resurrexit. Tamdiu contenditur de hæreditate mortuorum, quamdiu testamentum proferatur in publicum, & cùm testamentum prolatum fuerit in publicum, tacent omnes, ut tabulæ aperiantur, & recitentur, Judex intentus audit, Advocati silent, Præcones silentium faciunt, universus populus suspensus est, ut legantur verba mortui non sentientis in monumento, valent verba ipsius: Sedet Christus in cœlo, contradicitur testamento ejus in terris? Aperi, legamus. Fratres sumus, quare contendimus? placetur animus noster, non sine testamento nos dimisit Pater, qui fecit testamentum, vivit in æternum. Audit voces nostras, agnoscit suam. Legamus, quid litigamus? ubi inventa fuerit hæreditas, ipsam teneamus: Christus JESUS Dominus noster testamentum condidit, nobis Corpus & Sanguinem suum legavit,*

dicens:

dicens: Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus, quid ergo pro corpore & sanguine Christi figuras, symbola, & signa corporis, & sanguinis ipsius nobis supponere conantur Calvinistæ? clara sunt verba Christi, loquuntur expressè de vero suo corpore, & sanguine, & nullius meminetunt figuræ, nullius symboli, & signi; adhæreamus igitur verbis Christi, non relinquamus veritatem, ut amplectemur falsitatem.

CAPUT VI.

Referuntur, & refelluntur alia argumenta, quibus Calvinistæ nituntur probare, Christum nonnisi figuratè esse in Eucharistia.

IN id incumbunt studii Calvinistæ, ut omnem moveant lapidem ad propugnandum suum errorem, & ostendendum Christum nonnisi figuratè esse in Eucharistia, adeo, ut hoc Sacramentum sit tantùm figura, symbolum, & signum significativum, & repræsentativum Christi Domini patientis pro humano genere, quod pretio sui sanguinis voluit redimere, à servitute peccati, non verò sub speciebus panis esse verum, proprium, & reale, ac substantiale ejus corpus, ac sub speciebus vini ejus sanguinem. Ajunt ipsi Apostolus Paulus. 1. *Corinth.* 10. scribit, *bibebunt de consequente petra; Petra autem erat Christus.* Rursus *Joan.* 1. dicitur Christus esse agnus; *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Rursus *Joan.* 15. Christus dicitur vitis: *Ego sum vitis, vos palmites.* Sed Christus in prædictis locis nonnisi figuratè dicitur Petra, agnus, vitis: ergo in Eucharistia panis nonnisi figuratè dicitur corpus Christi, & fideles communicantes nonnisi figuram sumunt corporis Christi ore ventris, & gratiam ore mentis per fidem, consequenter Christus non est in Eucharistia cum suo vero, proprio, reali, & substantiali corpore, sed tantùm in cœlis, & in Eucharistia, tantùm figuratè. Sed contra huic argumento fusè in præcedenti capite satisfecimus, & diximus Christum figuratè quidem dici petram, agnum, vitem, per quandam similitudinem, sed non ita panem in Eucharistia dici posse figuratè corpus Christi, quia Christus *Joan.* 6. ait: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Notandum est, quòd Christus ait: Caro mea *verè*, & non figuratè est cibus, quia quod in Eucharistia comeditur *verè*, & non figuratè, est caro Christi, & quod bibitur, *verè*, & non figuratè est ejus sanguis: si enim Christus, qui est ipse veritas; *Ego sum via, veritas & vita*, & non potest esse obnoxia falsitati, fatetur, suam carnem esse verè in Eucharistia, cur Calvinistæ hoc non fatentur, & dicunt, non esse verè in Eucharistia, sed tantùm figuratè? si figuratè, ergo non verè; si non verè, ergo non verum dixit Christus, cum *Joan.* 6. dixit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Quòd si Christus non potuit mentiri, ergo quod in Eucharistia comeditur, verè, & non figuratè, est caro Christi; & quod bibitur verè, & non figuratè est ejus sanguis. Præterea Christi corpus, quod fuit cruci affixum; & sanguis, qui in Calvariæ monte fuit effusus, procul dubio fuit verum Christi corpus, & verus Christi sanguis, ut non diffitentur Calvinistæ: sed hoc idem corpus, quod fuit cruci affixum, & sanguis effusus, est idem corpus, quod est in Eucharistia; ait enim Christus Joan. 6. *Hoc est corpus meum* (non qualecunque) sed *quod pro vobis tradetur*, seu hoc est corpus meum, quod pro vobis crucifigetur: *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur*, ergo si in cruce, & Calvaria corpus, & sanguis Christi, non figuratè, sed verè, & realiter fuit passum, & mortuum, & ejus sanguis fusus, negare nullo pacto possunt in Eucharistia esse verum, proprium, reale, ac substantiale corpus Christi, quod fuit in cruce, & ejus sanguis, qui fuit fusus cum hoc expressè, & clarissimè dixerit Christus: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, seu in cruce pro vobis crucifigetur: *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur.*

Objiciunt secundo, verba desumpta ex D. Augustino tract. 25. in Joan. ubi ait: *Ut quid paras dentes & ventrem? crede, & manducasti*, ex quo inferunt Calvinistæ, Eucharistiam non sumi ore ventris, sed ore cordis, seu fidei, ex D. Augustino asserente, ad manducationem sufficere solam fidem, crede, & manducasti. Sed contra respondetur, D. Augustinum ibi non loqui de Eucharistia, sed de fide in Christum Salvatorem. Versatur enim in explicatione illius loci: *Quæritis me, non quia vidistis me, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus, ut operemur opera Dei? respondit Jesus, & dixit eis: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille*, subjungit Augustinus: *Hoc est manducare cibum, qui non perit, sed qui permanet in vitam æternam, propterea ait: ut quid paras dentes, & ventrem? crede & manducasti.* Cæterum Augustinum docere fideles in Eucharistia manducare verum, proprium, reale, & substantiale corpus Christi, ac bibere ejus sanguinem, non spiritualiter tantùm, quod fit ore cordis, & per fidem vivam, sed etiam corporaliter, ac Sacramentaliter, quod fit ore corporis, expressè edisserit *lib.* 2. *contra adversarium legis, & Prophetarum, cap.* 12. inquiens: *Mediatorem Dei & hominum hominem Christum Jesum carnem suam nobis ad manducandum, bibendumque sanguinem dantem, fideli corde, atque ore suscipimus, quamvis horribilius videatur, humanam carnem manducare, quam perimere, & humanum sanguinem potare, quàm fundere.* Quamobrem hujus duplicis manducationis ratio, etiam ab aliis Patribus traditur qui tres modos accipiendi hoc Sacramentum etiam distinguunt, ut observat, & declarat Tridentina Synodus *sess.* 13. *cap.* 8. hisce verbis: *Quosdam etiam docuerunt Sacramentaliter duntaxat id sumere, ut peccatores, alios tantùm spiritualiter, illos nimirum, qui voto propositum illum cælestem panem edentes fide viva, quæ per dilectionem operatur fructum ejus, & utilitatem sentiunt: tertios porro Sacramentaliter simul, & Spiritualiter; hi autem sunt, qui ita se priùs probant, & instruunt, ut veste nuptiali induti ad divinam hanc mensam accedant.*

Objiciunt tertiò Tertullianus *lib. 4. contra Marcionem cap. 40.* ubi vocat Eucharistiam figuram corporis Christi; ait enim *acceptum panem, ac distributum Discipulis, corpus suum fecit, Hoc est corpus meum; dicendo, id est, figura corporis mei. Et lib. 3. cap. 17. panem suum corpus appellans, ut hic intelligas corporis sui figuram panem dedisse, & lib. 1. panem, quo corpus suum repræsentat:* quòd si panis tantùm est figura, & repræsentat corpus Salvatoris Christi, sequitur ex Tertulliano, corpus Christi in Eucharistia esse tantùm figuratè, non realiter, quod etiam asserunt docuisse D. Augustinum, *in Psal 3* dicentem: *Dominum adhibuisse Judam ad convivium, in quo corporis sui figuram commendavit, & tradidit Discipulis. Et in Psal. 98. Spiritualia intelligite, quod locutus sum, non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis.* Gelasius Papa *lib. contra Eutych.* ait: *Imago, & similitudo corporis Christi in actione Mysteriorum significatur*, & Lyturgia Armenor. *Fide manduca Sanctum vivificans, & salutificans Christi corpus*, ex quibus inferunt, corpus Christi nonnisi figurativè esse in Eucharistia, & nonnisi spiritualiter per fidem manducari. Sed contra, primum quod attinet, desumptum ex Tertulliano, respondetur, satis constare ex toto contextu scopum Tertulliani in eo loco esse ostendere Marcioni corpus Christi non apparens tantùm, & phantasticum sed verè reale, & figuratum fuisse, hoc est, cum figura veri, realis, & non phantastici corporis humani, idque, ut probet, utitur exemplo Eucharistiæ, & ait: *Acceptum panem corpus suum fecit. Hoc est corpus meum, dicendo, id est, figura corporis mei.* Per figuram autem intelligit corpus circumscriptum figura, & lineamentis internis, idque colligitur ex sequentibus verbis; subdit enim Tertullianus: *Cæterum vacua res est, quod est phantasma, figuram capere non posset.* Unde Tertullianus opponit figuram phantasmati, & per figuram intelligit verum proprium reale, ac substantiale Christi corpus circumscriptum figura, & lineamentis internis, quorum capax non esse phantasma, asserit. Aliter explicant Tertullianum Bellarminus *lib. 2. cap. 8.* & Berronius *lib. 2. in Tertullianum.* Volunt enim esse in verbis illis quandam transpositionem, adeo, ut figura corporis mei conjungatur immediatè *cum hoc*, & sensus sit: Hoc, quod olim fuit figura corporis mei, nunc est corpus meum, quia Christus figuras omnes legis implevit. D. Augustinus itidem vocavit Eucharistiam, figuram corporis Christi, non tamen exclusit veritatem, & realitatem: sed tantùm evidentiam, ait enim in *Psal. 98. Non hoc corpus manducaturi estis, quod videtis, & bibituri sanguinem illum, quem fundent illi, qui me crucifigent, ipsum quidem, & non ipsum, ipsum invisibiliter, non ipsum visibiliter*, ut explicat ipse *in epist. ad Jeremiam:* Unde tantùm negat nos visibiliter manducare corpus Christi, & affirmat non verè, & realiter illud manducare invisibiliter. Gelasius Papa itidem vocat Eucharistiam, imaginem, & similitudinem corporis Christi, non tamen excludit veritatem ejusdem corporis sub speciebus Eucharisticis. Ad Lyturgiam Armenorum respondetur, ibi non dici, nos sola fide manducare corpus Christi, sed fide, quatenus fides hoc docet.

Objiciunt quartò, quia Eucharistia ab aliquibus Patribus vocatur figura, signum, typus, antitypus, similitudo, species, mysterium, Sacramentum corporis, & sanguinis Christi, ita enim vocant Eucharistiam Tertullianus *lib. 4. contra Marcionem cap. 40. & lib. 1. cap. 14.* Origenes *Tom. 2. in Matth. pag. 253.* Basilius *in sua liturgia*. Cyrillus Hierosolymitanus *in Catechef.* Ambrosius *lib. 4. de Sacramentis cap. 1.* Hieronymus *lib. 2. adversus Jovin. in cap. 31. Jeremiæ, & in cap. 21. in Ezechiel.* S. Augustinus *lib. contra Adimantum Manich. cap. 12. & in Psal. 3.* ut etiam *lib. 3. de Doctrin. Christian. cap. 12.* & plerisque aliis in locis; ait enim Augustinus contra Adimantum *cap. 12. Non enim Dominus veritus est dicere, Hoc est corpus meum, ut signum daret corporis sui*, & S. Dionysius vocat Eucharistiam ænigmatum vela, hinc S. Maximus *in notis ad S. Dionysium* ait esse symbola, non veritatem. Et Eusebius *lib. 1. de Monast. cap. 3.* ait: *Ænigmatizant per panem, & vinum mysteria corporis, & sanguinis salutaris, & lib. 8. cap. 1.* ait: *Per vinum quod est Symbolum sanguinis*, & Clemens Alexandrinus *lib. 1. Pædag. cap. 5.* ait: *Caro & sanguis Christi fides est, & promissio.* Theodoretus *Dialogo 2.* expressè etiam vocat Eucharistiam Symbolum, & imaginem, inquiens, *mutavit voces, dans signi nomen corporis, & corporis nomen signi.* Sed contra quia tametsi Patres vocent Eucharistiam signum, Symbolum, figuram, typum, antitypum, similitudinem, speciem, & mysterium, ita tamen vocant hæc omnia, ut tamen non excludant veritatem, & realitatem, veramque præsentiam corporis & sanguinis Christi; Augustinus enim loco cit. contra Adimantum disputat contra Manichæos, qui cum duplicem JEsum ponerent, unum cœlestem, qui non verum corpus, sed signum haberet corporis: alterum terrestrem, & passibilem, cujus corpus realiter reperiretur in omnibus fructibus, censebant in Eucharistia perinde, ac in omni pane, & pomo esse reale corpus Christi passibilis; hinc Augustinus recitans Manichæorum sententiam, dixit, Christum corpus suum dare, cum non daret, nisi signum corporis sui. Præterea Augustinus vocat Eucharistiam signum, quatenus est Sacramentum continens verè, & realiter corpus Christi; in quo sensu, etiam Dionysius vocat Eucharistiam ænigmatum vela, & alii Sancti Patres symbolum, typum, ænigma, quia ænigmatizare per panem & vinum mysteria corporis, & sanguinis Salvatoris, perinde est, ac occultè ponere Christi corpus sub accidentibus panis, & vini, quæ accidentia vocantur signa corporis Christi. Quamobrem Sancti Patres vocarunt Eucharistiam figuram, signum, typum, antitypum, similitudinem, speciem, mysterium, & Sacramentum corporis & sanguinis Christi, quatenus spectatur tantùm secundùm externam sui partem quæ nostros cadit sub sensus; non verò ab ipsis consideratur, secundùm id, quòd in ea internum est, ac præcipuum, & invisibile. Quamobrem secundùm extrema accidentia, quæ corporis oculis obversantur, dicitur à Sanctis Patribus figura, signum, typus, mysterium Sacramentum corporis, & sanguinis Christi, & secundùm rem, sub iisdem accidentibus latentem vocatur veritas corporis, & sanguinis Christi, & sub hoc duplici respectu Sancti Patres fuerunt locuti de Eucharistia, quam propterea modo figuram, signum, typum, & modo corpus, & sanguinem Christi rectè vocarunt, sicut etiam Sacramentum, ac mysterium, quamvis crederent verum, reale, & propri-

proprium, ac substantiale Christi corpus inesse Eucharistiæ sub speciebus panis, & vini.

Antiqui igitur Patres Eucharistiam figuram vocarunt, non tamen vacuam, & inanem, sed plenam non virtutis tantùm, & efficaciæ, sed etiam ipsius substantiæ corporis & sanguinis Christi; seu figuram veritati convinctam, eamque includentem: quemadmodum arca Ecclesiæ figura fuit, non tamen vacua, sed, ut includebat Noe, & ejus filios, qui eo tempore fuerunt fideles, qui ecclesiam constituerunt, ne ipsa etiam naufraga periret in diluvio, & templa nostra materialia sunt etiam figuræ Ecclesiæ, non tamen inanes, & vacuæ, sed plenæ fidelibus, quos continent. Quo pacto etiam columba, & linguæ igneæ Apostolos inflammantes, figuræ fuerunt Spiritus S. non tameo vacuæ, & inanes, sed eidem realiter conjunctæ. Rursus ablutio exterior, quæ fit in baptismo, figura est interioris, quam significat, & eidem realiter conjungitur, quatenus per aquam baptismi abluuntur peccata, & delentur, ac remittuntur. Sancti Patres igitur Eucharistiam vocarunt figuram, signum, antitypum non rei absentis, sed præsentis, sicut enim sanguis est signum animæ, & in scripturis vocatur anima, & tamen est signum rei præsentis, seu animæ actu informantis corpus, unde potest signum etiam esse rei præsentis, & non absentis, hinc Augustinus *lib. contra Adimantum Manichæum cap. 12.* ait: *Non dubitavit Dominus dicere, Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.* Rursus corpus ipsum & sanguis Domini, ut speciebus panis, & vini velata, sunt figura ejusdem corporis immolati in ara crucis, ut etiam sanguinis in passione effusi. Idem enim sub ipsius secundùm aliam rationem, ac statum potest figura esse. Præterea Eucharistia dicitur esse figura corporis Christi prout in cœlo à Beatis post resurrectionem generalem, oculis corporeis manifestè videbitur, in quo sensu ait Ambrosius *lib. 1. de offic. 48. Hic umbra, hic imago, illic veritas* (scu in cœlis) *umbra in lege, imago in evangelio, veritas in cœlestibus, antè agnus offerebatur offerebatur vitulus, nunc Christus offertur, sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, & offert se ipse quasi Sacerdos, ut peccata nostra dimittat, hic in imagine, ibi in veritate, ubi apud Patrem pro nobis, quasi advocatus, intervenit.* Eodem sensu Ecclesia in oratione post communionem, ita Deo supplicat: perficiant in nobis, Domine, quæsumus tua Sacramenta, quod continent, ut quæ nunc specie gerimus, rerum veritate capiamus. Hoc est, rogat, ut corpus Christi, quod nunc sub specie panis, & vini geritur, manifesta visione, sicuti revera est, quandoque capiatur, & in hoc sensu S. Joannes Damascenus *lib. 4. fidei Orthodoxæ cap. 14.* Sacra hæc mysteria vocat *figuras rerum futurarum, non quod non verè corpus, & sanguis Christi sint, sed quod nunc quidem divinitatis Christi per ea participes efficiamur, tunc autem intellectuali modo, ac per solum aspectum.* Demum dicitur Eucharistia esse figura mystica corporis & sanguinis Christi, quæ est consociatio, & colligatio Christianorum ad invicem, veluti membrorum sub uno capite, in quo sensu D. Augustinus *Tract. 26. in Joan.* ait: *Norunt fideles corpus Christi, si corpus Christi esse non negligant. Fiant corpus Christi, si volunt vivere de Spiritu Christi: de Spiritu Christi non vivit, nisi corpus Christi. Inde est, quod exponens nobis Apostolus hunc panem, ait: Unus panis, unum corpus multi sumus. O Sacramentum pietatis! ò signum unitatis! ò vinculum charitatis! qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur. Non abhorreat, à compage membrorum, non sit putre membrum, quod resecari mereatur, non sit distortum, de quo erubescatur: sit pulchrum, sit aptum, sit sanum, hæreat corpori, vivat Deo de Deo; nunc laboret in terra, ut postea regnet in cœlo, ut scribit Apostolus 1. Corinth. cap. 10. qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam.*

Objiciunt quintò, quia Sancti Patres vocant Eucharistiam, typum, & antitypum. D. Hieronymus *lib. 2. contra Jovinianum* ait: *In typo Sanguinis sui non aquam obtulit, sed vinum* & Theodoretus *Dialog. 3. Si parum tibi, & vile putatur corpus Christi, quomodo ejus typum, & figuram venerabilem putas, cujus autem typus est adorandus, quomodo exemplum ejus archetypum aspernemur?* Et Nazianzenus *orat. VI.* ait: *Spiritus mea typus, quos eodem ore perago, quo salutem ante ad te mitto.* & *orat. II.* vocat Sacramentum quod in altari reservatur *antitypum pretiosi corporis, & sanguinis Domini.* D. Basilius itidem liturg. ait: *Cùm proposuerimus antitypa pretiosi corporis, & sanguinis Christi tui.* ex quibus Sanctorum Patrum authoritatibus inferunt Calvinistæ corpus Christi non esse verè & realiter in Eucharistia, sed tantùm per figuram, typum, & antitypum. Sed contra, quia à Sanctis Patribus solent mysteria vocari antitypa, non tamen, quod hoc nomeo significet tantùm figuram, cum exclusione veritatis, quia antitypum significat id, quod per typum repræsentabatur, & est id, quod opponitur typo; quapropter Sacramenta nostra dicuntur antitypa, quia continent veritatem, quam Sacramenta veteris legis tantùm repræsentabant, non continebant: hinc S. Petrus vocat baptismum antitypum arcæ Noë, in qua octo tantùm animæ salvæ factæ sunt per aquam, quod & nunc nos antitypum salvos facit baptismo, ut explicat Catena Græca: ergo ex Sanctis Patribus nullo pacto potest colligi, in Eucharistia esse tantùm figuram corporis Christi, & non verum, & reale Christi corpus.

Neque urget, si dicas, Augustinum *lib. 2. de peccator. merit. cap. 26* dicere. *Quod accipiunt, quamvis non sit corpus Christi, Sanctum tamen est, quoniam Sacramentum*; siquidem Augustinus tantùm loquitur de pane Catechumenorum, quem lo lata significatione vocat Sacramentum, seu signum Sacrum, vel unitatis inter fideles, vel ipsius Eucharistiæ, & Corporis Christi.

CAPUT VII.

Demonſtratur contra Lutheranos, poſt conſecrationem manere extra uſum ſub ſpeciebus Euchariſticis corpus, & ſanguinem Chriſti, quandiu perſeverant ſpecies panis, & vini.

QUamvis extra ſectam Calvini aſſerant Lutherani realem Chriſti præſentiam revera ineſſe Euchariſtiæ ſub ſpeciebus panis, & vini, adeo, ut virtute divina ex vi verborum conſecrationis ponatur ſub ſpeciebus panis verum, proprium, reale, ac ſubſtantiale Chriſti corpus ſub ſpeciebus vini; verus & realis, proprius, ac ſubſtantialis ſanguis; nihilominus adhuc errant, docentes præſentiam realem Chriſti eſſe tantùm in Euchariſtia tunc, quando actu manducatur, & ſumitur, vel, ut ipſi loquuntur, in uſu, non extra uſum, ſeu manducationem perſeverare hanc realem Chriſti præſentiam in ſpeciebus Euchariſticis. Volunt præſentiam realem Chriſti adeo evidenter probari ex evangelio, ut nemo ſanæ mentis poſſit id inficiari. Verùm, ne viderentur omnino conſentire Catholicis, [asse]runt Chriſtum in Euchariſtia hanc realem præſe[nti]am habere tantùm, quando actu ſumitur, ſeu in u[ſu], non verò extra uſum, & nituntur verbis Chriſti dicentis: *Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum*, adeo, ut verificativum corporis Chriſti tantùm habeatur in uſu, ſeu manducatione Euchariſtiæ, non verò extra uſum, ut docuerunt Bucerus, Brentius, Lutherus, & communiter Lutherani inferentes, Euchariſtiam non debere in Eccleſiis aſſervari, nec adorari, nec in proceſſionibus circumferri.

Aſſerendum eſt, realem Chriſti præſentiam prolatis verbis conſecrationis eſſe in Euchariſtia, non ſolum in ipſo uſu, quando ſumitur, deglutitur, ac demittitur in ſtomachum, ſed etiam extra uſum, adeo, ut tam diu perſeveret peracta conſecratione, quamdiu manet ſpecies panis & vini, & id eſſe dogma fidei catholicæ, & evincitur ex Tridentino *ſeſſ. 13. can. 4. & 6. & 7.* ubi expreſsè hanc veritatem definivit his verbis: *Siquis dixerit, peracta conſecratione in admirabili Euchariſtiæ Sacramento non eſſe corpus, & ſanguinem Domini Noſtri JEſu Chriſti, ſed tantùm in uſu, dum ſumitur, non autem ante, vel poſt, & in hoſtiis, ſeu particulis conſecratis, quæ poſt communionem reſervantur, vel ſuperſunt, non remanere verum corpus Domini, anathema ſit.* Evincitur hoc fidei dogma iiſdem argumentis, quibus in præcedentibus probata fuit realis præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis, ſiquidem omnes figuræ, prophetiæ, promiſſiones Chriſti, inſtitutio Euchariſtiæ, Patrum ſuffragia, & oracula, ſicut oſtendunt, & declarant præſentem Chriſtum in Euchariſtia, ita probant eſſe, permanenter præſentem, quamdiu vera ſunt Chriſti verba: *Hoc eſt corpus meum*; ſed hæc verba tunc cœperunt vera eſſe, cum primum à Chriſto fuerunt prolata, etiam priuſquam Euchariſtia eſſet in ore Apoſtolorum; alioquin tunc falſa fuiſſent, quando à Chriſto fuerunt prolata, quia tunc nondum fuit in uſu, ſeu nondum ab Apoſtolis manducabatur: Quod ſi pro illo priori fuerunt vera, ergo antecedenter ad uſum, ſeu actum manducationis eſt in Euchariſtia vera, realis præſentia corporis ſubſtantialis Chriſti: ſiquidem prius tempore fuerunt verba conſecrationis prolata, quàm Euchariſtia ſu[merent]ur [illegible] ſicut nunc proferuntur à Sacerdote, antequam ſumatur à fidelibus. ergo antecedenter ad uſum, ſeu actum comeſtionis, ſi verba conſecrationis vera ſunt, debet in Euchariſtia eſſe vera, & realis, ſubſtantialis corporis Chriſti præſentia. Præterea, quia, ut Chriſtus poneretur ſub ſpeciebus Euchariſticis, tunc tantùm, quando actu ſumitur à fidelibus, non verò ante, vel poſt, utique deberet poſſe aſſignari aliqua cauſa, quæ non eſſet ante, nec poſt, atqui verba conſecrationis antecedenter ad ſumptionem ſunt vera, & eorum veritas etiam moraliter, neque poteſt aſſignari quidquam, à quo impediatur eorum ſignificatio, neque per actualem ſumptionem magis incipiunt eſſe vera, ergo peracta conſecratione, & ante uſum, actumque manducationis, verum, proprium, reale, ac ſubſtantiale corpus Chriſti ex vi verborum eſt in Euchariſtia ſub ſpeciebus panis & vini.

Præterea ſi poſt ſumptionem ſtatim Chriſtus abſcederet ab aliis particulis, quæ ſuperſunt, utique deberet dari aliquod agens, cujus virtute ſubſtantia panis, quæ non erat ſub illis ſpeciebus, poſt conſecrationem ſtatim rediret, & corpus Chriſti abſcederet. Ponamus Miniſtrum Lutheranum exhibere moribundo Euchariſtiam, & proferre verba conſecrationis: *Hoc eſt corpus meum*, & in os moribundi ponere Sacramentum, qui tamen ob aliquod accidens non poſſit illud deglutire, & ſtatim decedat ſine manducatione corporis Chriſti adhuc adhærentis linguæ, & faucibus, in hoc caſu corpus Chriſti in ſententia Lutheranorum ex vi conſecrationis eſſet ſub ſpeciebus Euchariſticis, & tamen careret uſu, cùm actu non manducaretur, peto nunc, an ſub illis ſpeciebus Euchariſticis maneat corpus Chriſti, vel non? ſi primum, ergo non tantùm in ipſo uſu, & quando ſumitur, ſed etiam extra uſum perſeverat Chriſti corpus ſub ſpeciebus Euchariſticis. Si dicatur ſecundum, ergo debet aſſignari cauſa aliqua, qua ceſſet corpus Chriſti eſſe in Euchariſtia: hæc autem cauſa nullibi poteſt aſſignari in ſcripturis, nec Chriſtus quidquam de hac ceſſatione dixit, neque Sancti Patres, neque Concilia, & non poteſt fingi, quænam ſit hæc cauſa impediens hanc realem Chriſti præſentiam in Euchariſtia poſt conſecrationem, quamdiu perſeverant ſpecies panis, & vini: ſi igitur hæc cauſa non datur, & Deus ſalva verborum veritate non poteſt hanc præſentiam removere, ſiquidem verbum Chriſti, *hoc*, deſignat contentum ſub accidentibus eſſe corpus Chriſti, ergo quamdiu manet illud *hoc*, ſeu perſeverant accidentia Euchariſtica, tamdiu debet perſeverare corpus Chriſti, quod proinde tamdiu manet, quamdiu perſeverat hoc, ſeu aliquid contentum ſub accidentibus, quod Chriſtus dixit eſſe ſuum corpus. Præterea quia poſita cauſa in exercitio ponitur effectus, & non poſito exercitio cauſæ non ponitur effectus: ſed cauſa, cur realis Chriſti præſentia ſit in Euchariſtia, ſunt verba Chriſti: *Hoc eſt corpus meum*: ergo tunc incipit Chriſtus eſſe verè, & realiter præſens in Euchariſtia, quando proferuntur prælata verba conſecrationis: ſed hæc verba proferuntur prius tempore, quàm fideles communicent, ergo.

Quòd

Quòd si dicas, Ministrum non proferre verba illa, nisi in ipso actu, quo exhibet Eucharistiam manducandam alteri. Contra est, quia semper antecedit actum manducationis aliqua morula temporis, siquidem actus manducationis non consistit in ipsa exhibitione Eucharistiæ, sed in ipsa deglutitione, quæ fit à sumente Eucharistiam. Præterea si Minister proferet verba consecrationis, & suscipiens Eucharistiam ob aliquod impedimentum non posset eam deglutire, seu manducare, nonne ex vi verborum esset corpus Christi sub speciebus illis Eucharisticis, antecedenter ad usum, seu actum manducationis, non enim potest ratio ulla assignari, cur prolatis verbis consecrationis non deberet esse sub speciebus illis Eucharisticis, ex quibus constar antecedenter ad usum, seu actum comestionis Christum verè, & realiter esse præsentem in Eucharistia. Quòd si per unum, vel alterum instans ante usum est præsens in Eucharistia, cur non etiam per plura alia instantia. Quòd si respondeant, Christum esse ibi præsentem in ordine ad manducationem, & ad usum, respondetur, quod tamets asservetur in pixide, adhuc dicit ordinem ad manducationem, & usum; quia fideles communicant, sumunt, & comedunt illas hostias.

Rursus remotio hujus præsentiæ realis corporis Christi, si daretur, eo quia post consecrationem non haberetur usus, seu manducatio hostiæ consecratæ ob quodcunque impedimentum, utique esset aliquis effectus, cui necessario deberet correspondere aliqua causa, sed causa hujus remotionis non potest assignari; quinimò assignatur moralis perseverantia causæ ponentis realem Christi præsentiam in Eucharistia, quia illud verbum *hoc* designat consensum sub speciebus eucharisticis tandiu manere, quandiu manent ipsa accidentia sensibilia in pane: ergo vel daretur effectus sine causa, quod repugnat; vel realis Christi præsentia haberetur, in Eucharistia ante, & post usum.

Præterea hoc fidei dogma semper docuit ecclesia à tempore Apostolorum, ut testantur Sancti Patres, qui floruerunt sub initiis ecclesiæ, ac temporibus Apostolorum, quorum fuerunt discipuli, ut Clemens Romanus *lib. 8 Constitut. cap.* 11. Justinus Martyr, Irenæus *epist. ad Victor, apud Eusebium lib.* 1. Tertullianus *lib.* 2. *ad Uxorem.* Cyprianus *Serm. de bapt.* Concilium Nicenum *can.* 14. *aliàs* 18. Basilius *epist. ad Cæsariam.* Ambrosius *in Oratione de Fratre suo Satyre*; & communiter alii SS. Patres, qui floruerunt primis illis sæculis orientis ecclesiæ.

Præterea hoc dogma fidei contra Lutheranos, & Protestantes Anglos, evincunt verba Christi, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*; fuerunt enim hæc verba à Magistro Christo prolata, antequam singuli discipuli hoc Sacramentum sumerent, consequenter fuit sub speciebus panis extra usum, seu antequam Discipuli communicarent verum, & proprium Christi corpus sub speciebus panis, & sub speciebus vini verum ac proprium ejus sanguinem; cùm enim prolata fuerint verba illa consecratoria ante usum, seu antequam Discipuli communicarent, fuit ibi præsens corpus Christi, tametsi nondum fuerit usus, vel actus manducationis, antecedens clarè constat, quia propositiones practicæ, seu operatoriæ, quales sunt istæ: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, operantur, quod enuntiant, adeo ut prolatis verbis absque ulla mora existat, quod enunciatur, etenim dixit Deus ab initio mundi condiri, *fiat lux*, & statim, quavis semota mora, facta est lux: in novo testamento dixit Christus leproso, *volo, mundare*, & statim mundatus est à lepra: dixit paralytico, *tolle grabatum tuum, & ambula*, & statim sanatus est: dixit Lazaro mortuo & quatriduano in sepulchro, *Lazare veni foras*, & statim è sepulchro exivit redivivus, quia præfata Christi verba fuerunt operatoria, quæ statim post prolationem posuerunt suum effectum, seu operata sunt, quòd significabant; sed hæ propositiones: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, sunt propositiones practicæ, & operatoriæ, ergo debent statim ponere, quod significant, consequenter antequam à Discipulis manducaretur Eucharistia, quia verba Christi fuerunt prolata, fuit sub speciebus panis verum & proprium Christi corpus ante usum, ut etiam sub speciebus vini verus ac proprius ejus sanguinis.

Hinc Lutheranorum, & Protestantium error ex S. Cyrillo Alexandrino omnino refellitur; scribit ipse ad Calosyrium, inquiens: *Porro alios etiam esse audio, qui mysticam benedictionem nihil ad sanctificationem juvare dicant; siquid ex ea fiat reliquum in alium diem. Insaniunt verè, qui hac asserunt. Neque enim alteratur Christus, neque sanctum ejus corpus immutatur; sed benedictionis vis, ac facultas, & vivificans gratia perpetua in ipso existit.* Rursus Optatus Episcopus Milevitanus expresse asserit sacrum Christi corpus, & ejus sanguinem esse in altari, & non solum in ore, cum manducatur, & bibitur, ait enim *lib. 6. contra Parmenianum*: *Quid est altare, nisi sedes corporis, & sanguinis Christi*: & infra addit, *Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum fregistiter etiam calices Christi sanguinis pariter et*: Hinc ex antiquis patribus, qui floruerunt primis ecclesiæ sæculis, constat corpus & sanguinem Christi esse in Eucharistia extra usum, seu actum manducationis.

Præterea, quia verba Christi: *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, vel fuerunt statim vera absolutè, vel tantùm sub conditione, si aliquando à vobis manducabitur, si dicatur primum, scilicet fuisse statim vera absolutè, habemus intentum, & probatur dogma fidei, scilicet ante usum esse in Eucharistia corpus, & sanguinem Christi, siquidem inter prolationem horum verborum, & ipsam sumptionem mora notabilis intercessit, consequenter toto illo tempore corpus, & sanguis Christi extra sumptionem permanserant. Si dicatur secundum, id nonnisi temerè, & falso asseritur, quia nullum in scripturis est indicium, quo ostendatur verba illa fuisse à Christo conditionatè prolata. Nam quod dicant Lutherani, sumptionem esse de essentia Sacramenti, est falsum, quia tametsi non sumatur, seu manducetur, adest post consecrationem verum corpus, & sanguis Christi sub speciebus Eucharisticis, neque usus, seu manducatio potest esse conditio, qua posita, fiat Sacramentum, & non posita, non fiat; id enim est omnino falsum, & adversatur scripturis, ait enim Apostolus 1. *Corinth.* 10. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* & quibus verbis colligitur, panem prius consecrari, & mutari in corpus Christi, quàm frangatur, & distribuatur, non enim Apostolus dixit: futurum esse corpus Domini, quod frangitur, sed jam esse corpus Domini, quia propositiones operativæ ex natura sua ponunt, quod denuntiant, statim ac proferuntur.

Præterea quando dixit Christus: *Accipite, & comedite & bibite*, illud quod jussit eos accipere, comedere, & bibere, vel fuit corpus ipsius Christi vel non; si primom, ergo prius est accipere, quàm comedere, & bibere, proinde antecedenter ad usum, seu actum comestionis adest in Eucharistia verum, proprium, ac reale corpus

Christi, proinde comedere, & bibere, non possunt, sed supponunt Corpus Christi in Eucharistia, & non sunt de essentia Sacramenti; Quòd si nulla conditio fuerit, sequitur verba Christi vel fuisse falsa, vel ente usum posuisse sub speciebus Eucharisticis verum suum reale Corpus, & sanguinem; si enim non adfuerit conditio, cùm dixerit: *Hoc est corpus meum*, cùm tamen non esset ibi corpus suum, verba essent falsa, quod est implicatorium, quia Christus, ut Deus, fuit prima veritas, cui non potest falsitas subesse: Si secundum, ergo ante usum, seu actum manducationis sub speciebus Eucharisticis, habetur verum, proptium, ac reale Christi Corpus, & sanguis: & quamvis Christus dixerit: *Hoc facite, quotiescunque manducabitis*, & jusserit eos comedere, atque bibere, ac proinde ostenderit finem hujus institutionis esse sumptionem: non propterea inde sequitur, sumptionem esse de essentia Sacramenti, quia per verba illa, *hoc facite*, jubet eos, hoc facere in sui commemorationem, ut per illam actionem repræsentent factum Christi, & quamvis fateamur, sumptionem esse principalem finem hujus institutionis, non tamen inde potest deduci, ante sumptionem non esse sub accidentibus Eucharisticis corpus, & sanguinem Christi, quemadmodum ex eo, quòd vinum ponatur in dolio, ut bibatur, & pistor panem conficiat, ut comedatur, non tamen sivinum non sit *stim* bibatur, desinit esse vinum, neque panis, nisi statim comedatur, desinit esse panis, ità à pari, quamvis Eucharistia non statim sumatur, non tamen inde sequitur, quòd post prolationem verborum consecrationis non sit Eucharistia, seu corpus Domini, unde licèt finis principalis Eucharistiæ sit, ut comedatur, non tamen inde sequitur, quòd, antequam comedatur, non sit Eucharistia, ad hoc enim sufficit, si per verba Christi jubeatur esse sub speciebus Eucharisticis corpus Christi, quod manet sub iisdem accidentibus, & postea manducetur.

Rursus verba Christi: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, cùm fuerint pronuntiata ante sumptionem, fuerunt absolutè vera, idque constat ex verbis *Matth. 26. v. 28. Bibite ex eo omnes*, sed quid, & quare ex hoc bibendum erat? Christus ipse explicat subjungens: *Hoc est enim Sanguis meus*, per particulam *enim* asserit non esse vinum, quod ex illo calice porrigebat suis Discipulis, sed esse verum suum sanguinem, cùm dicat: *Hoc est enim Sanguis meus*, scilicet non vinum, sed sanguis, ergo necessariò in calice fuit sanguis, antequam Discipuli ex illo biberent, idque clarissimè firmatur ex illo *Luc. cap. 22. v. 20. Hic est calix novum testamentum in meo sanguine*, quibus verbis constat apertè, fuisse in calice illo verum Christi sanguinem, & non tantùm in ore bibentium, quòd si, antequam biberent, Christus dixit præfata verba, sequitur ante usum fuisse in calice verum Christi sanguinem.

Rursus hanc veritatem confirmant verba Apostoli 1. *Corinth. 10. v. 16. Panis, quem frangimus, corpus Domini est*, sed quando frangitur, nondum sumitur, ergo antequam sumatur, corpus Domini adest in Eucharistia. Quòd si ante sumptionem non fiat corpus, & sanguis Domini sub speciebus Eucharisticis, seu Sacramentum, pero quoniam tempore fiat hoc Sacramentum, si respondeant in sumptione, ergo non jam verba Christi operantur hoc Sacramentum, sed ipsa sumptio est causa hujus Sacramenti, consequenter verba Christi præcedentis hanc sumptionem, *hoc est corpus meum*, falsa sunt, quia nondum ibi adest corpus Christi. Præterea inspe sumptione peto, quo tempore fiat hoc Sacramentum, an quando panis in os accipitur, an verò quando in stomachum immittitur, an quando in stomacho digeritur, vel in omnibus istis simul sumptis? sed non potest dici in primo tantùm, quia certum est, panem in os accipere, non esse panem comedere, potest enim quis panem accipere in ore, & illum rejicere, & Christus jussit, ut Discipuli comederent suum corpus. Neque potest fieri hoc Sacramentum, quando dimittitur in stomachum, quia panis in stomachum demissio, seu deglutitio, præcisè sumpta, dici non potest comestio, plura enim possumus deglutire, & tamen non comedimus, ut fit in illis, qui plumbum vel aurum deglutiunt, non enim dicuntur illud comedere; neque dici potest, quòd tunc fiat hoc Sacramentum, quando in stomacho jam immissum digeritur, quia propriè digestio non est comestio, sed quod jam comestum est, coquere, nec in stomacho fit comestio, sed concoctio, & corruptio, unde constat in nullo horum sigillatim, ac præcisè, sed in omnibus istis simul sumptis consistere sumptionem, seu comestionem: quòd si dicant, in his omnibus simul sumptis fieri hoc Sacramentum, oportet est, asserant corpus Christi in Eucharistia fieri successivè, & instar embrionis in matris utero formari, quod absurdum est, etenim per Lutheranos corpus Christi ponitur in Eucharistia, quando panis sumitur, sed panis sumitur, quando in os accipitur, deglutitur, & in stomachum admittitur, ergo quando ista fiunt corpus Christi in Eucharistia, ponitur, sed ista non fiunt, nisi per notabile tempus, & successivum, ergo corpus Christi in Eucharistia non ponitur, nisi tempore successivo, & per partes, quod absurdum est asserere: Hinc Lutheranorum errorem negantium, corpus Christi esse in Eucharistia extra usum, Concilium Tridentinum damnavit *Sess. 13. can. 4. Si quis dixerit, peractâ consecratione in admirabilis Eucharistiæ Sacramento non esse corpus, & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantùm in usu, dum sumitur, non autem ante vel post, & in hostiis, seu particulis consecratis, quæ post communionem reservantur, vel superfunt, non remanere verum corpus Domini, anathema sit*. Igitur hanc veritatem docent definitiones Conciliorum, traditiones Apostolorum, consensus Patrum, & praxis totius universalis Ecclesiæ, ut fusè ostendunt Sanctesius *repet. 4. cap. 12*. Bellarminus *lib. 4*. Petronius *lib. 3*. Espenceus *lib. 2. de Eucharistia*.

Ex eo igitur, quòd sic sit dogma fidei, corpus Christi extra usum manere in Eucharistia, sequitur, rectè ab Ecclesia Eucharistiam conservari in Sacrario, imò, & expedire, ut possit distribui fidelibus, & deferri ad infirmos, hæc enim fuit consuetudo veteris Ecclesiæ, ad hæc usque tempora firmata, ut ostendunt Sancti Patres, & testantur Concilia, etenim S. Justinus Martyr Apolog. pro Christianis, quæ secunda inscribitur ait: *Præsidens postquam gratiarum actionem perfecit, & populus universus apprecatione læta eam comprobavit, qui apud nos vocantur Diaconi, atq; Ministri distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ sunt, panem, vinum, & aquam, & ad absentes perferunt*. S. Irenæus epist. ad Victorem Pontificem Maximum ipsum hortatur, ne Asiaticos ob diversum Paschatis celebrandi morem ab unitate Ecclesiæ, & communione abscindat, & scribit, ejus antecessores à communione sua non rejecisse Episcopos, qui luna quarta decima Pascha celebrabant, & ad ipsos Eucharistiam misisse; ait enim apud Eusebium *lib. 5. histor. Ecclesiast. cap. 24.*

Nec ullo unquam ob ejusmodi consuetudinem rejecti sunt, verum illi ipsi, qui te præcesserunt Presbyteri, quamvis id minimè observarent, Ecclesiarum Presbyteris, qui id observabant, Eucharistiam transmiserunt. Hinc Eucharistiam fuisse olim ab Ecclesia ad usum morientium asservatam testatur Dionysius Alexandrinus *epist. ad Fabium*, apud Eusebium *lib. 6. histor. Ecclesiast. cap.* 42 Rursus Eucharistiam fuisse olim àperegrè profecturis delatam, testatur S. Ambrosius *in funere fratris sui Satyri*: ejusque gestationem fuisse olim etiam in usu, probant Gretcherus *lib. 1. cap. ult.* & Sanctesius *repet. 9. cap.* 8. unde ex usu Ecclesiæ, traditione Apostolorum, definitionibus Conciliorum, doctrina Patrum, & veritate verborum Christi constat, Christi verum, proprium, ac substantiale corpus manere in Eucharistia, etiam extra usum, & tamdiu manere, quamdiu, peracta consecratione, perseverant accidentia Eucharistica.

Hace veritatem testantur etiam alii Sancti Patres, præsertim Tertullianus lib. 2. ad uxorem cap. 5. *Latebis ne tu, cùm lectulum, cùm corpusculum tuum signas, cùm etiam per noctem exurgis oratum? & non magicè aliquid videberis operari? nam sciet maritus, quid secretò ante omnem cibum gustes, & si sciverit panem, non illum credet esse, qui dicitur?* & lib. de orat. cap. 14. *Accepto corpore Domini, & reservato, utrumque salvum est, & participatio Sacrificii, & executio officii.* S. Cyprianus *lib. de lapsis* etiam testatur, moris fuisse, ut Eucharistia à fidelibus domum deferretur, ibique servaretur, & narrat etiam miraculum factum ad detegendum, ac puniendum sacrilegum cujusdam mulieris, quæ cùm arcam suam, in qua sanctum Domini fuit, seu Eucharistia manibus indignis ausa fuisset aperire, Igne exinde surgente deterrita, non ausa fuit attingere, Et S. Gregorius Nazianzenus *orat. in funere sororis suæ Gorgon.æ* narrat, eam apud se in cubiculo reconditum habuisse corpus Christi, & fusisante ipsum precibus, pristinæ sanitati fuisse restitutam. S. Basilius *epist.* 289. *ad Cæsaream Patritiam* scribit: *Quoniam per tempora illa persecutionum cogebantur homines necessario Sacerdote vel Ministro non præsente propriis manibus percipere communionem, non est nisi supervacuum, ut demonstrem illam ipsam rem non esse graviter, & iniquè ferendam, eò quia inveterata consuetudo hoc ipsum re ipsa confirmatum dederat: Nam & illi omnes, qui per eremos vitam monasticam instituunt, ubi copia non suppetit Sacerdotis, cùm habeant domi communionem de suis manibus illam percipiunt. Alexandriæ autem & per Ægyptum unusquisque etiam de plebe ut plurimum habet domi suæ communionem. Nam cùm semel Sacerdos Sacrificium peragat, ac distribuat, qui susceperit illud integrum simul. & quotidiè de illa sumpserit, quam a dante acceperat Sacerdote, credere debet, & tenetur, nec injuria, sese eandem suscipere, & percipere,* Unde nulli potest dubium esse, quin à primis Ecclesiæ fidelibus crederetur corpus Christi post consecrationem manere etiam extra usum sub speciebus Eucharisticis, & quidem tamdiu, quamdiu istæ non corrumpuntur, ac propterea moris fuisse, ut hostia consecrata etiam domi conservaretur, & in eremum etiam deportaretur, ut scribit D. Hieronymus *epist. 4. ad Rusticum*, inquiens: *Nihil illo ditiùs, qui corpus Domini canistro vimineo, & sanguinem portat in vitro.*

Viaticum itidem Eucharistiæ in vitæ extremo constitutis dari, laudant antiqui Canones. Ad usum Eucharistiæ pro infirmis asservandæ suspensas olim in Altari fuisse turres aureas, testantur Venantius Fortunatus *lib. 3, carm. 25. ad Felicem Episcopum Bituricensem*, & Gregorius Turonensis *lib. 1. de gloria Martyr. cap.* 86. Imò ad eundem usum suspensas itidem in Altari aureas vel argenteas columbas, legimus in vita S Basilii ab Amphilochio scripta, & eas fuisse postea sublatas à Severo Hæretico non sine querela Clericorum, & Monachorum, qui sub Menna supplicem libellum hac super re obtulerunt Synodo Constantinopolitanæ. Rectè igitur Concilium Tridentinum Sess. 13. cap. 6. ait; *Consuetudo asservandi in Sacrario Sanctam Eucharistiam adeo antiqua est, ut eam etiam Nicæni Concilii sæculum agnoverit. Porrò deferri ipsam sacram Eucharistiam ad infirmos, & hunc usum diligenter in Ecclesiis conservari, præterquam, quod cum summa æquitate, & ratione conjunctum est, tum multis in Conciliis præceptum invenitur, & vetustissimo Catholicæ Ecclesiæ more est observatum, quare sancta hæc Synodus retinendum omninò salutarem hunc, & necessarium morem statuit.* Et *can.* 7. anathemate percutit oppositum tenentes, inquiens: *Si quis dixerit, non licere sacram Eucharistiam in Sacrario reservari, sed statim post consecrationem adstantibus necessariò distribuendam, aut non licere ut illa ad infirmos honorificè deferatur, anathema sit*, & hic canon totaliter evertit errores Lutheranorum, & Calvinistarum. Igitur hostiæ consecratæ juxta Parochiæ extensiones sunt in tabernaculo asservandæ, ut possint fideles, prout opus fuerit, communicare, vel ex devotione, vel ægritudine imminente mortis periculo: & in quacunque Parochiali Ecclesia in aurea, vel argentea pyxide saltem quinque hostiæ consecratæ servandæ sunt, quas Sacerdos singulis quindecim diebus ad summum renovabit; vel quinta quaque feria, quo die Christus hoc Sacramentum instituit: & hostiæ consecrentur, quæ sint recentes, à paucis diebus confectæ, ne tam citò corrumpantur; idque ad majorem hujus Sacramenti decentiam.

Præterea Tridentina Synodus *Sess* 13. *cap.* 6. declaravit, Corpus Christi esse sub specie panis, & sanguinem sub specie vini, ex vi verborum consecrationis; ipsum verò corpus sub specie vini; & sanguinem sub specie panis, & animam Christi sub utraque specie, vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, quâ partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non ampliùs moriturus, inter se copulantur. Addit Concilium, divinitatem propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypostaticam unionem esse in singulis corporis, & sanguinis partibus, adeo ut nulla sit pars: in qua non sit totus Christus, quoad humanitatem, & divinitatem; quia cùm verba consecrationis efficiant, quicquid significant. Id esse in Sacramento virtute Sacramenti, asserunt Theologi, docentes esse in Sacramento Christum quoad totam humanitatem, & divinitatem; adeo ut si contingeret unam partem ab alia sejungi: ut contigit in triduo mortis Christi, quo anima separata fuit à corpore Christi tota divinitas in utraque parte adesset, quia, quod semel assumpsit, nunquam dimisit, ut loquuntur Theologi; & in Sacramento id solum, quod per formam significatur. Hinc, quia forma, quæ in panis consecratione adhibetur, corpus Domini significet: *Hoc est corpus meum*; ipsum Christi corpus vi verborum est in Eucharistia, quia verò corpori sanguis, anima & divinitas adnectuntur, ut etiam speciatim persona Verbi divini, hæc omnia sunt quoque in Sacramento, non quidem virtute verborum, sed necessitate conjunctionis, ut illa, quæ corpori Christi conjuncta sunt, non separentur.

Firma-

Firmatur hoc idem ex cap. *necessariò distinct. 2. de consecratione*, ubi ex epistola S. Cyrilli ad Nestorium habetur : *Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum Redemptoris effecti : non ut communem carnem percipientes (quod absit) nec ut viri sanctificati, & verbo conjuncti, secundùm dignitatis unitatem ; aut sicut divinam possidentes habitationem ; sed verè vivificatricem, & ipsius verbi proprium factam.* Caro autem Christi vivifica non esset in Eucharistia, nisi adesset & verbum divinum eidem conjunctum, & unà cum carne vivifica Christi simul ipsa Deitas Verbi divini sumeretur : Totus igitur Christus unà cum divinitate Verbi sumitur à fidelibus communicantibus sub utraque specie panis, & vini, post concomitantiam ratione unionis, quia una pars sequitur aliam, non ex consecrationis virtute : quia verba tantùm efficiunt, quod significant.

Quinimò est etiam fidei dogma, non solùm totum Christum quoad corpus, sanguinem, animam, & Verbi divini divinitatem contineri sub utraque specie ; verumetiam sub unaquaque particula sensibili utriusque speciei. Idque evincitur ex Concilio Tridentino *Sess. 13. can. 3.* ubi habetur : *Si quis negaverit, in Venerabili Sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, & singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit.* Et ratio assignatur à Catechismo ejusdem Synodi : quia non est credendum, singula panis frustula propria verborum forma à Domino consecrata fuisse, sed una, eademque consecratione, totum simul panem distribuendum Apostolis consecrasse : quòd etiam de calice factum fuisse apparet. *Luc. 22. 19.* cùm dixerit Christus : *Accipite, & dividite inter vos :* Priùs Christus totum panem consecravit, quem postea dividendum tradidit Apostolis, ut unusquisque ex illo manducaret. Hinc in cap. *Sanguis dist. 2. de consecratione* habetur : *Singuli accipiunt Christum Dominum. & in singulis portionibus totus est : nec per singulos minuitur, sed integrum se exhibet in singulis.* Et in cap. *Ubi ead. distinct.* dicitur : *Ubi pars est corporis, est & totum. Eadem ratio est in corpore Domini, quæ in manna, quod in ejus figura præcessit, de quo dicitur : Exod. 16. Qui plus collegerat, non habuit amplius ; neque qui minus paraverat, invenit minus. Non est omnino quantitas visibilis in hoc æstimanda mysterio ; sed virtus Sacramenti spiritualis.* Ratio suadens hoc fidei dogma petitur ex eo, quòd Christus Dominus non sit in hoc Sacramento, ut in loco. Locus enim res ipsas consequitur, ut prædictæ sunt propria quantitate, ac magnitudine : & Christus non est in hoc Sacramento, ut magnus, vel parvus, quia id ad quantitatem pertinet : sed ut est substantia corporis, absque quantitativa extensione : Siquidem substantia panis ex vi verborum convertitur in substantiam corporis Christi, & non in magnitudinem, & quantitatem : atqui substantia æquè continetur in parvo, ac magno. Quælibet enim substantia totam suam continet naturam, sive sit extensa, sive non : Tota enim natura substantiæ ligni bipalmaris æquè continetur in toto ligno bipalmari, ac in singulis ejus partibus, tametsi in millenas divideretur partes. Cùm igitur substantiæ panis succedat substantia corporis Christi, tenemur fateri, æquè in tota hostia consecrata contineri totam substantiam corporis Christi, ac in singulis ejus partibus, quantumvis minimis sensibilibus. D. Thomas hoc idem probat *opuscul. 58. cap. 13.* exemplo speculi : Si enim quispiam pluribus speculis faciem suam exhibeat, in omnibus æqualiter, & integrè una apparebit facies : Sin autem unum speculum cadat, ac in plures dissiliat partes, in qualibet parte disjuncta ab alia, tota itidem apparet facies, æquè ac in toto speculo absque ulla mutatione : perinde in Sacramento Eucharistiæ, *quod est speculum, & imago illius*, licèt species panis in plures dividatur particulas, æquè est in singulis, ac in toto pane ; & semper totus, & integer Christus sumitur.

Sed dices, si tota Christi substantia adest, & sumitur in unaquaque specie, cùm duæ consecrantur species ; si una sufficit, altera videtur superfluere. Respondetur valde consentaneum fuisse, ut hoc Sacramentum instrueretur sub utraque specie panis, & vini ; quia cùm ordinaretur ad alendam, nutriendamque animam, fuit institutum per modum convivii, unde canit Ecclesia ; *O sacrum convivium, in quo Christus sumitur*, in convivio autem non solùm cibus, sed & potus desideratur, unde maximè consentaneum fuit, ut, quomodo Sacramento ad alendam animam utendum nobis erat ; institueretur per modum cibi, & potùs, cùm utrumque requiratur ad perfectum, ac completum convivium. Habetur itidem alia ratio, quia, cùm passio Christi, in qua sanguis à corpore sejunctus est, in pretium nostræ redemptionis, ut magis nostra redemptio exprimeretur in pretio sanguinis effusi, ac soluti, ideo conveniens erat, ut in hoc Sacramento sanguis speciatim poneretur sub speciebus vini, & corpus sub speciebus panis.

Hinc Christus in Eucharistia adorandus est cultu latriæ, cùm credamus præsentem sub speciebus Eucharisticis eundem Deum, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum dixit, *Matth. 2. Luc. 14 Et adorent eum omnes Angeli Dei*, & quem Reges Magi *procidentes adoraverunt*, & quem Apostoli in Galilæa adorâsse Scripturæ testantur, & traditio Apostolorum in Ecclesiam derivata confirmat, scilicet una adoratione Deum, Verbum humanatum cum propria ipsius carne debere à fidelibus adorari, ut referunt S. Cyrillus Alexandrinus *Anathematismo 8. contra Nestorium*, Synodus Ephesina, Concilium Oecumenicum, Constantinopolitanum 2. *can. 9.* S. Chrysostomus asserens, Angelos Sacrosancto Missæ Sacrificio interesse, contremiscere, & sacram mensam summa cum reverentia circumvallare, ac pronos Christum sub Eucharisticis speciebus venerari, & Deo humiliter supplicare pro his, pro quibus dignatus est sanguinem pretium redemptionis nostræ fundere, & mortem corporis subire, ut ait *homil. 3. de incomprehensibili Dei natura*, & *homil. 1. in verba Isaiæ: Vidi Dominum.* S. Ambrosius *de Spiritu S. cap. 12.* inquiens : *Adoravit Christum Maria ; adoraverunt Apostoli ; adoraverunt & Angeli, de quibus scriptum est, adorent eum omnes Angeli ejus. Adorant autem non solùm divinitatem ejus, sed etiam scabellum pedum ejus, quia factum est. Per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysteriis adoramus, & quam Apostoli in Domino JESU adoraverunt, neque enim divisus est Christus, sed unus.* Hoc idem edisserit D. Augustinus *enarrat. in Psal. 98.* inquiens : *Quomodo adorabimus terram, cùm dicit apertè Scriptura, Dominum Deum tuum adorabis, & hic dicit, adorate scabellum pedum ejus? quæro, quid sit scabellum pedum ejus. Exponens autem mihi, quid sit scabellum pedum ejus, dicit: Terra autem scabellum pedum meorum, anceps factus sum. Timeo adorare terram, ne damnet me, qui fecit cœlum & terram. Rursus timeo non adorare scabellum pedum Domini, quia Psalmus mihi dicit, adorate*

vate scabellum pedum ejus, fluctuans converto me ad Christum; quia ipsum quaro hic, & invenio, quomodo sine impietate adoretur scabellum pedum ejus; suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit: inventum est, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solùm non peccamus adorando! sed peccemus non adorando.

Factu itidem optimum, ut singulis annis dies solemnis festus instituretur, quo venerabile hoc Sacramentum singulari pietate, ac religione deferatur processionaliter, fidelium comitante affluxu per urbium plateas honorificè ornatas. Ita enim declaravit Tridentina Synodus, *sess. 13. cap. 5. can. 5.* loquiens: *Æquissimum est, sacros aliquos statutos esse dies, quibus Christiani omnes singulari, ac vara quadam significatione, gratos, & memores testentur animos erga communem Dominum, & redemptorem pro tam ineffabili, ac planè divino beneficio, quo mortis ejus victoria, & triumphus repræsentatur. Atque sic oportuit victricem veritatem de mendacio, & hæresi triumphum agere, ut ejus adversarii in conspectu tanti splendoris, & in tanta universæ ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati, vel fracti tabescant, vel pudore affecti, & confusi aliquando resipiscant.* Hæc autem solemnitas, diesque festus corporis Domini ob triplicem causam fuit institutus ab Urbano IV. diplomate dato die 8. Septembris Anno 1264. Et à Clemente V. in Concilio Oecumenico Viennensi in Delfinatu Anno 1311. confirmatus. Primò, ut fideles recolerent memoriam tanti beneficii à Christo ipsis præstiti, quo proprium suum corpus edendum ad vitam æternam, animamque spiritualiter alendam, ac corroborandam tradiderit, & ad publicam contestationem communis gratitudinis, ob tam insigne, ac pretiosum amoris pignus in omnes, quibus totum se ipsum reliquit, imò & dedit in animæ spirituale alimentum. Secundò, ad confundendam hæreticorum perfidiam, ac frangendam pervicaciam, cùm tanti mysterii veritatem impugnare ausi fuerint, & ut erubescant cæcutientes in tantæ solemnitatis splendore, ac veritatis claritate, ac tandem resipiscant; Tertiò, ad supplendos defectus tam publicæ, quàm privatæ devotionis, si per totum anni decursum hac in parte defecimus, ad resarciendos hos defectus, & negligentias rectè in honorem venerabilis Sacramenti hanc agimus piè, ac religiosè solemnitatem.

Processiones verò quod attinet, sunt hæ publicæ supplicationes, ac solemnes preces, quibus fideles, certo ordine incedentes, comitantur SS. Eucharistiæ Sacramentum, cùm religiosè circumfertur, vel ad publicam venerationem, vel ad implorandum divinum auxilium: neque quicquam potest in iisdem notari, quod pium, religiosum, ac sanctum non sit: siquidem institutæ fuerunt hujusmodi processiones ad imitationem Arcæ, quæ in veteri testamento jussu Dei circumferebantur ritu solemni: etenim Tribus filiorum Israel profectæ de monte Sinai per desertum Arcâ præeunte, ac ordine quodam procedentibus Levitis eam circumgesserunt, donec ad terram promissam post varia itinera pervenerint: cumque in illa gestatione elevaretur Arca, dicebat Moyses, *Numer. cap. 10. vers. 33. Surge Domine, & dissipentur inimici tui, & fugiant, qui oderunt te, à facie tua.* Cùm autem deponeretur, ajebat; *Revertere Domine ad multitudinem Exercitus Israel*: Ipsa præsente exsiccatæ sunt aquæ Jordanis, cujus alveum sicco vestigio trajecerunt turbæ Israelis. Ritu itidem solemni congestata circum Jerichontinos muros septem diebus, quam cùm portarent Sacerdotes, aliis buccinis clangentibus, aliis vociferantibus, tandem die septimo muri Jerichontinæ urbis corruerunt, & Israelitæ civitatem illam funditus everterunt, ac deleverunt. Deinde postquam arca fœderis in loco collocata, quem delegerat Deus, Israelitæ memores miraculorum, ac beneficiorum, quæ Deus, ut iisdem faveret, elargitus fuit, ac operatus, cum illa per sacerdotes circumportaretur: sub Pontificatu Heli fuit postea Arca fœderis in castra delata, ut adversus Philistæos esset præsidio Israelitis. *Et 1. Reg. cap. 4.* idem exemplum imitatus est David rex, qui cùm accepisset Arcam, *Deum benedixisse Obed-Edom, & omnem domum ejus propter Arcam Domini*, narrat sacra Scriptura, eò quia deposita fuerit in domo illa, quæ propterea cœlestibus fuit beneficiis cumulata. & inde Arca solemni pompâ, ac lætitiâ magnâ delata fuit in Hierusalem; & quamvis subsannatus fuerit à Michole uxore, eo quia coram Arca ineptias egisset, saltasset, ac veluti insaniens choreas duxisset, scurrili indutus habitu, ac regiam majestatem ludibrio coram populo exposuisset: respondit pientissimus princeps 1. *Reg. cap. 4. Ante Dominum, qui elegit me potius, quàm patrem tuum, & quam omnem domum ejus, & præcepit mihi, ut essem dux super populum Domini in Israel, & Judam, & vilior fiam, quam prius factus sum: & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo.* Quia igitur in Eucharistia Deum largitorem bonorum omnium habemus, & eo Duce tutiùs quàm, præcedente arca, Israelitæ per desertum hujus mundi incedimus, par est, ut hoc venerabile Sacramentum reverenter, & honorificè, solemnique pompa per loca publica circumferatur, & à fidelibus piè, & religiosè colatur, ac singulari veneratione concomitentur omnium bonorum datorem; siquidem ejus virtute fluenta Jordanis exsiccantur, seu calamitates, quæ vexant, pericula, quæ imminent, & tentationes, quæ urgent, superantur; ejus auxilio Jerichontini muri perversæ malignantium civitatis corruunt, cujus princeps est Dæmon, cives vitia, propugnaculum superbia, turris ambitio. Liceat ergo hoc venerabile Sacramentum eò arca præstantiùs, quo non lex scripta, sed ipse Legislator continetur, Christus realiter præsens occluditur suis sub speciebus, per plateas, per urbium fora, Parochias circumferri, quò cœlesti benedictione cumulentur fideles: & quamvis Michol seu hæreticorum perversitas contradicat, subsannet, contemnat, irrideat, lætemur de tanta solemnitate, proni & humiles adoremus, & cum triumphali pompa circumgestemus, cultuque religioso prosequamur, & inde speremus de positivis hostibus eò gloriosiorem victoriam, quò Christus supremus exercituum Dux stat, pugnatque pro nobis, proque suis cultoribus; ipse tabernaculum suum in sole posuit; scilicet corpus, sanguinem, animam, Divinitatem sub speciebus Eucharisticis, è quibus veluti per cancellos nos aspicit, ut benedicat, nos intu-

etur, ut cœlesti gratia nos cumulet; nosque protegat, ut à quovis maligni hostis occursu liberet. Non solùm in cœlesti, sed etiam publicè in plateis, in foro, in arvis Christum Dominum in augustissimo Eucharistiæ Sacramento pio, ac religioso cultu debent fideles prosequi, & adorare, ut in omni loco repleantur cœlesti benedictione, & divinis cumulentur favoribus, & gratiis. Hinc Concilium Tridentinum *seß. 13. can. 6.* id approbat; & Augustinus ait: *Si quid tota per orbem frequentat ecclesia, quia ita faciendum sit, disputare, insolentissima insania est.* Hæc Venerabilis Sacramenti circumgestatio per plateas non solùm in ipso festo corporis Christi permittitur, sed etiam aliis diebus per annum, quoties Episcopus ex gravi causa permiserit, quæ spectet ad commone totius populi commodum & utilitatem, vel ob aliam causam, quæ visa fuerit opportuna, ut statuit Concilium Coloniense à Nicolao de Cusa S R. E. Cardinali, & Romani Pontificis per Germaniam Legato à Latere congregatum Anno 1452. ait enim Concilium: *Ad majorem honorem Sanctissimi Sacramenti statuimus, quod deinceps ipsum Sanctissimum Sacramentum nullatenus visibiliter in quibusque monstrantiis ponatur, aut deferatur, nisi in Sanctissimo festo corporis Christi cum suis octavis, & extra hujusmodi festa cum suis octavis, semel in anno in qualibet civitate, aut oppido, seu parochia, vel ex singulari indulto ordinarii, aut aliàs pro pace, vel alia necessitate imminente & indispositione Rempublicam pragravante: & tunc cum summa reverentia atque, devotione.*

Cæterum usus, & consuetudo processionum suam trahit originem ab ipso ecclesiæ exordio & temporibus Constantini Magni, qui cùm in somnis vidisset signum Crucis splendidè collocatum in aere, sibique dictum fuisset, *in hoc signo vinces*, jussit viros prænobiles hoc idem signum lapidibus pretiosis, ac auro intextum, quod Labarum vocaretur, deferri in exercitu, & à militibus adorari, ut refert Rupertus Abbas *de divinis officiis Lib. 9. cap. 5.* & speciatim Tertullianus de processionibus loquens, in quibus primi fideles venerabile Sacramentum comitabantur, ait *Lib. de Prascript. adversus heres. cap. 43. Et processio modesta, & ecclesia unica.* Et D. Hieronymus ad Eustochium *de custod. Virg. epistol. 22. Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo; nunquam deerit causa procedendi, si semper, quando necesse erit, processura sis.* Quomodo reliquiæ martyrum ab Episcopo, & Levitis deferendæ sint in processionibus, refert S. Augustinus *de civit. Lib. 22. cap. 8.* Narrat itidem Theodoretus, Martianum Imperatorem consuevisse in processionibus pedibus incedere, unà cum Episcopo Anatolio ait *Lib. 1. Collect. ex Historia: Martianus ad supplicationes, qua in campo fiebant, pedes egressus multa largitus est egenis.* Et Sozomenus refert, *Reliquias Martyris Melesii solemniter in processione Antiochiam fuisse translatas alternis psalmorum cantibus.* Socrates similiter refert, in translatione Reliquiarum Martyris Babylæ *Lib. 1. cap. 16.* quòd Dæmon, qui in delubro Apollinis Daphne habitabat, cùm nullum Imperatori responsum daret, vicinum martyrem reformidans: Imperator, causa intellecta, loculum Martyris quàm celerrimè inde transferri jubet. Rursus in processionibus primis illis temporibus mos itidem fuit, ut crux præcederet sequentibus ecclesiasticis, & aliis fidelibus, & hunc ritum fuisse in Ecclesia antiquissimum, refert Cassiodorus *Tripart. Lib. 2. cap. 8.* Socrates *Lib. 6. cap. 8.* Nicephorus *Lib. 13. cap 8.* Baronius *ad annum Christi 401.* Moris itidem fuisse, ut in processionibus deferrentur cerei, & lumina, testis est S. Bernardus, *serm. 2. in Purificatione B. Mariæ Virginis* inquiens: *Processuri sumus bini bini, candelas habentes in manibus, ipsasque accensas.* Et paucis interjectis: *Meritò sane bini, & bini procedimus: sic enim ob commendationem fraterna charitatis, & socialis vita missos à Salvatore Discipulos sacra evangelia testantur.* Imo præcedebant etiam cantantes, & psallentes, ut refert Durantus *Lib. 2. de Rit. Eccles. cap. 10. num. 9.* & pretiosis induti vestibus, & interdum pœnitentiæ causa discalceati, cinere, & cilicio induti, seque flagellis cruentantes, vel cruces deferentes, humeris præ pondere incurvatis: vel distentis brachiis, baculoque alligatis, describentes ipsi animatam crucem, ut moris est in Germania die parasceve, & plura itidem passionis Dominicæ repræsentantur mysteria, quæ singula pietatem excitant, & amorem in Salvatorem. Solent & plures sæcularium Confraternitates procedere, quarum singuli vestes induunt exteriores lineas ad pedes usque protensas cum captiis instar capparum religiosorum, quibus etiam faciem interdum velant, apertis duntaxat ad oculos duobus foraminibus ad videndum, quà sit incedendum, sunt hujusmodi vestes albi vel nigri, vel rubri coloris juxta confraternitatum insignia, cantant sequentiam illam, quam dicunt D. Gregorium Magnum composuisse: *Stabat mater dolorosa.* In aliis Processionibus cantantur Litaniæ, occasione Rogationum. Litaniæ Græcè, Latinè dicuntur Rogationes; id tamen interest discriminis inter Litanias, & exomologesim; quia exomologesis in sola peccatorum sacramentali confessione, qua expiatur conscientia, peragitur; Litaniæ verò, ut rogemus Deum ad impetrandam aliquam gratiam, quam ab ipso petimus. Quando verò defertur venerabile Sacramentum per ecclesiam, vel plateam, cantantur Litaniæ, vel consuetæ antiphonæ, & clerici procedunt cum cereis accensis superpelliceis induti. Cùm verò exponitur publicè ad Altare ad excitandam populi devotionem quatuordecim ad minimum accenduntur in eodem altari prope venerabile cerei albi, qui symbolum sunt puritatis, ut & flammæ amoris, & charitatis. Neque in eodem altari decet tunc, cùm exponitur venerabile, Sanctorum reliquias & imagines exponere, Id enim *can. 3.* Concilii 2. Turonensis prohibetur; verba Concilii sunt: *Ut corpus Domini in altari,non in imaginario ordine, sed sub crucis titulo componatur.*

CAP.

CAPUT VIII.

Substantia Panis & Vini post Consecrationem non remanet in Eucharistia, contra Lutheranos.

Lutherani, negantes transsubstantiationem, asserunt, in Eucharistia ex vi verborum consecrationis non destrui substantiam panis, & vini, sed perseverante utraque substantia, cum iisdem simul esse corpus, & sanguinem Christi; sed dogma fidei est, totam substantiam panis divina virtute converti in substantiam corporis Christi, & totam substantiam vini in substantiam ejusdem sanguinis. Idque evincitur facilè ex institutione ejusdem Sacramenti, etenim Christus *Matth. 26. Luc. 22.* expressè dixit: *Hoc est corpus meum*, ea autem est vis illi is pronominis *Hoc*, ut omnem rei substantiam, quæ præsens est, & designatur, per pronomen *Hoc* demonstret: adeò ut tota panis substantia demonstretur per pronomen illud *Hoc*: sed si remaneret post prolata verba consecrationis aliquid substantiæ panis, non esset vera consecratio, facta à Christo, quod repugnat, alioquin prima veritas mentiretur, & non esset prima veritas, quia tota substantia panis, designata per pronomen *Hoc*, non esset corpus Christi, quod distinguitur à substantia panis.

Neque obstat, si dicas, pronomen *Hoc* posse demonstrare tam rem contentam, quàm continentem, & in consecratione significare rem continentem, non contentam. Contra est, quia, si vox aliqua sit ex natura sua, vel ex usu hominum instituta ad demonstrandum contentum; tunc in illo sensu profertur & intelligitur, ut significet contentum: sed pronomen *Hoc* ex usu hominum significat contentum, quo pacto demonstrato dolio dicitur, *Hoc* est vinum, scilicet totum contentum in dolio est vinum: ergo, cùm Christus in institutione hujus Sacramenti designato, ac demonstrato pane dixerit: *Hoc est corpus meum*, pronomen *hoc* significat, totam substantiam panis transmutari in corpus Christi, & totum contentum sub accidentibus panis esse corpus Christi. Neque pronomen *Hoc* potest intelligi, ut significet continens,& non contentum; alioquin, quia accidentia panis continent substantiam panis, sequeretur, quòd ipsa accidentia panis essent corpus Christi, quod est falsum, quia accidentia eadem remanent, neque connectuntur in substantiam: ergo pronomen *Hoc* demonstrat, totam substantiam contentam sub accidentibus panis esse corpus Christi, ex vi verborum consecrationis: perinde ac demonstratâ crumenâ aurò plenâ rectè dicimus: *Hoc est aurum*, scilicet non ipsa crumena, quæ apparet, & est continens, est aurum: sed contentum in crumena. Debet tamen continens ex natura sua esse tale, ut significet speciale contentum, sicut accidentia panis sunt instituta, ut significent substantiam panis, quòd si sub accidentibus panis includeretur aurum, tunc in pronomine *Hoc* designaretur talis panis, sub cujus accidentibus esset aurum, non significaretur, totum contentum sub illis accidentibus esse substantiam panis: neque demonstratis accidentibus illius panis rectè diceretur: *Hoc est aurum*. Unde Christus Joann. 6. ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita*, panem suam carnem vocans, & paulò post subjecit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; & iterum ait: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; cùm igitur claris, ac perspicuis verbis carnem suam panem & verum cibum vocet, & sanguinem suum verum potum: satis videtur declarare, nullam in Sacramento Eucharistiæ remanere substantiam panis, nec vini; alioquin non posset cohærere cum veritate verborum Christi, dicentis: *Hoc est corpus meum*, cum hac enim veritate verborum non potest stare permanentia substantiæ panis in Eucharistia, sed necesse est, ut tota substantia panis verè, & realiter mutetur in corpus Christi, alioquin per pronomen *Hoc* significatum, ac demonstratum contentum sub accidentibus panis non esset corpus Christi, consequenter ejus verba non essent vera: Quòd si vera sunt, sequitur, totam substantiam panis debere necessariò converti in corpus Christi.

Tridentina Synodus *sess. 13. cap. 4.* hanc veritatem definivit his verbis: *Quoniam Christus Redemptor noster corpus suum, quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, ideo persuasum semper in ecclesia fuit, conversionem fieri totius substantia panis.* Et juvat argumentari, si perseveraret in Eucharistia substantia panis cum Christi corpore, falsò dixisset Christus: *Hoc est corpus meum*, sed hoc est absurdum: ergo peracta consecratione non manet amplius sub accidentibus Eucharisticis substantia panis. Major ostenditur, quia, si substantia panis esset sub accidentibus, demonstratis per pronomen *Hoc*, sequeretur, quod hoc pronomen non designaret corpus Christi, sed substantiam panis, proinde perseverante substantia panis, falsò diceretur: *Hoc est corpus meum*. Præterea, quia per pronomen *Hoc* demonstratur substantia, quæ latet sub accidentibus panis, & ea præsertim, cujus accidentia sunt propria: atqui substantia, cujus accidentia sunt propria, est substantia panis, consequenter, si hæc maneret, pronomen *Hoc* demonstraret substantiam panis, & non corpus Christi. Tum quia si demonstratis accidentibus non significaretur substantia, cujus illa accidentia sunt propria, sequeretur, quòd demonstrata creatura; intra quam sine dubio est Deus, dici posset *hoc*, scilicet ens creatum, denotatum per illud pronomen, est Deus, quod est falsum: ergo, ut verificentur verba Christi, peracta consecratione, & adveniente præsentia corporis Christi, necesse est, destruatur tota substantia panis, & convertatur in corpus Christi. Demum quia si substantia panis simul maneret cum corpore Christi sub accidentibus Eucharisticis, pronomen *hoc* significaret aggregatum ex Christi corpore, & panis substantia, sed hoc aggregatum non est corpus Christi, ergo illa propositio, *Hoc est corpus meum*, esset falsa, major ostenditur, quia pronomen *hoc* significat id, quod Christus habuit in manu, & conti-

netur sub accidentibus, atqui hoc contentum esset aggregatum ex corpore Christi, & pane, coosequenter utrumque significaretur per illud prouomen *hoc.*

Hæc eadem veritas communi Sanctorum Patrum conséosu, & doctrinâ semper fuit in Ecclesia propugnata, & corroborata. Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus *Catechef. 4. Mystagog.* ait: *Cùm igitur Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane, Hoc est corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Ac eadem quoque confirmante, dicente, Hic est sanguis meus, quis, inquam, dubitet? & dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutavit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilaæ, sola voluntate, & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutâsset? Si enim ad Nuptias corporeas invitatus, stupendum miraculum operatus est, an non multo magis corpus & sanguinem suum filiis sponsi dedisse illum confitebimur? Quare omni cum certitudine corpus & sanguinem Christi sumamus; nam sub typo* (id est specie) *panis datur tibi corpus, & sub typo vini, datur sanguis, ut sumpto corpore & sanguine Christi efficiaris ei comparticeps corporis, & sanguinis. Sic Christophori erimus, hoc est, Christum ferentes, cum ejus corpus & sanguinem in membra nostra receperimus, atque ita, ut B. Petrus dicit, divinæ naturæ consortes efficiemur*, & paulo infra subdit: *Ne ergo consideres tanquam panem nudum, & vinum nudum, corpus enim est, & sanguis Christi secundùm ipsius Domini verba. Quamvis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem judices, quin potius habeas ex fide pro certissimo, ita ut nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus & sanguinem.* D. Ambrosius itidem *Lib. de his, qui mysteriis initiantur*, egregiè probat, Evcharistiam esse Christi corpus, quia panis in illud virtute verborum consecrationis trausmutatum est, & hoc idem pluribus exemplis corroborat *cap. 9.* ioquiens: *Quantis utimur exemplis, ut probemus non hoc esse, quod natura formavit, sed benedictio consecravit, majoremque vim esse benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam ipsa natura mutatur? Virgam tenebat Moyses, projecit eam, & facta est serpens, rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam revertit. Vides ergo propheticâ gratiâ bis mutatam esse naturam, & serpentis, & virgæ? currebant Ægypti flumina puro aquarum meatu, subitò de fontium venis sanguis cœpit erumpere. Non erat potus in fluviis. Rursus ad Prophetæ preces cruor cessavit fluminum, aquarum natura remeavit, circumclusus undique erat populus Hebræorum. Hinc Ægyptiis vallatus, inde mari clausus, virgam levavit Moyses, separavit se aqua, & in murorum speciem congelavit, atque inter undas via pedestris apparuit. Jordanis retrorsum conversus contra naturam in sui fontis revertitur exordium. Nonne claret naturam, vel maritimorum fluctuum vel fluvialis cursus esse mutatam? sitiebat populus Patrum, tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non præter naturam operata est gratia, ut aquam vomeret petra, aquam non habebat natura? Marath fons amarissimus erat, ut sitiens populus bibere non posset. Misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quam infusa subitò gratia temperavit. Quòd si tantùm valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam Sacramentum istud, quod accipis Christi sermone conficitur. Quòd si tantùm valuit sermo Eliæ, ut ignem de cælo deponeret. Non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti? quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt in id mutare, quod non erant? non enim minus est novas rebus dare, quàm mutare naturas. Sed quid argumentis utimur? suis utamur exemplis, Incarnationisque exemplo adstruamus mysterii veritatem. Numquid naturæ usus præcessit, cum Jesus Dominus ex Maria nasceretur. Si ordinem quærimus, viro mixta fœmina generare consuevit. Liquet igitur, quod præter naturæ ordinem Virgo generavit: Et hoc quod conficimus corpus, ex Virgine est, &c.*

Hoc idem fidei dogma definierunt Concilia Oecumenica, ut Lateranense sub Innocentio III. *can.* 1. qui refertur *tit. de summa Trinit. & fide Catholica cap. Firmiter.* hisce verbis: *Una vere est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur: in qua idem ipse sacerdos est, & sacrificium Jesus Christus, cujus corpus, & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis, & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate divina; ut ad perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro.* Concilium Tridentinum hoc idem dogma fidei declaravit & anathematizavit oppositum sentieotes, ait enim *sess. 13. can. 2. Si quis dixerit in Sacrosancto Evcharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini, una cum corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam, & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis, & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissimè transsubstantiationem appellat, anathema sit.*

Mirum tamén dictu, in quot sententias abierint Lutherani, ut probent in Evcharistia simul cum corpore Christi manere substantiam panis, & cum sanguine substantiam vini. Lutheranorum enim impanatio tota fundatur in significatione, quam adserunt, importare illud pronomen *hoc:* volunt enim, per hoc pronomen demonstrari panem, adeo ut panis sit subjectum propositionis, & sensus sit: *Hoc*, scilicet panis, quem præ manibus habeo, & postea subdit, est corpus meum; dicunt enim, pronomen hoc esse demonstrativom, cùm profertur, & cùm à Christo profertur, non demonstrat nisi panem, siquidem demonstrat, qood ipse habet in manu, scilicet panem, quem accepit, fregit, ac benedixit, deditque Discipulis suis, omnia enim hæc verba regunt eundem accusativum, paoem, quem accepit, fregit, & benedixit, ex quo inferuot, illod pronomen *hoc* demonstrare panem. Lutherani tamen variè & confusè hæc quatuor verba, *Hoc est corpus meum*, explicant, ad declinandam præsentiam realem Christi extra usum, & transsubstantiationem, ut octuaginta quatuor expositiones effictas, seu sententias diversas referat Claudius Sancteus, & tamen veritas & fides una tantùm est, ut & unus Christus, dicens de se ipso Joann. 14. *Ego sum veritas.* Verùm Catholicis Lutheranorum interpretationem communiter refellunt, & impugnant, & meritò, quia vel illud pronomen *hoc* sumitur adjectivè, vel substantivè: si primum debet concordare cum substantivo,

qua-

quapropter non potest demonstrare panem, sed corpus, quia panis est generis masculini, tam græcè, quam latinè: & in utroque idiomate habetur pronomen *hoc*, seu in neutro genere, quod convenit cum corpore, quod latine & græcè profertur in neutro genere; pari pacto in altera specie vinum, græcè est masculini generis, & sangvis habetur in neutro genere, & Christus vinum dixit in genere masculino, *Hic est sangvis meus, qui pro vobis tradetur*, unde non dixit, hoc vinum est sangvis. Sin verò illud pronomen *hoc* sumatur substantivè, tunc sensus est, hæc res est corpus meum, Quòd si hæc res, seu pronomen *hoc* de pane dicatur, est absurdissima interpretatio, quia non potest dici *hoc* de re, quæ cernitur, & cognoscitur, nisi res illa sit neutrius generis: nemo enim demonstrato patre suo diceret, hoc est pater meus, nemo demonstrata imagine Pauli diceret, hoc est Paulus, consequenter nec de pane, quem Discipuli videbant, rectè dici potuit: *Hoc est corpus meum*, Unde respondet D. Thomas, pronomen hoc demonstrare substantiam, sed absque determinatione propriæ naturæ, seu demonstrare aliquid commune ad substantiam panis, & corporis Christi, & postea substantiam illam determinatam fuisse ad corpus Christi, cum dixit Christus: *Hoc est corpus meum*, priùs enim designatur substantia sub speciebus panis. & postea ex substantia transmutatur in corpus Christi per transsubstantiationem; cùm enim prolato pronomine *hoc* tantùm nondum fiat transsubstantiatio, sed cùm proferuntur alia verba, *est corpus meum*, ideo tota substantia, quæ erat sub speciebus panis, transsubstantiatur, seu convertitur in corpus Christi.

Respondent aliqui Lutherani ad propugnandam suam impanationem, & ad ostendeodum substantiam panis manere in Evcharistia, & ajunt, Verbum divinum uniri hypostaticè cum substantia panis, & Christum fieri præsentem in Evcharistia per hanc unionem immediatam Verbi cum substantia panis, perinde ac in mysterio Incarnationis Verbum assumpsit humanitatem, & dicitur homo, ita in consecratione assumat panem, & dicitur panis, adeo ut corpus Christi in Evcharistia non sit humanum, neque carneum, sed panaceum, & volunt hæc duo corpora propter unionem suppositi dici unum tantùm, perinde ac Deus & homo sunt quid unum. Sed contra, quia tametsi Verbum uniretur hypostaticè substantiæ panis, & corpori Christi, adhuc panis non diceretur corpus Christi, sed ipse Christus, quia tametsi Verbum assumpserit corpus, & sanguinem, non tamen valet hæc propositio, *corpus est sangvis*, sicut nec valet hæc alia, *manus est pes*: ergo. quamvis Verbum assumpsisset panem & carnem, adhuc non valeret propositio, *panis est corpus Christi*. Ratio est, quia unio hypostatica non efficit communicationem idiomatum inter diversas partes hujus suppositi taliter, ut una pars prædicetur de alia vel integra natura de una parte. Præterea hæc unio hypostatica est omnino fictitia, & nullo innititur fundamento. Demum, quia tametsi esset vera, adhuc semper esset falsum, asserere, *hic panis est corpus meum, quod pro vobis datur & crucifigitur*, ex quibus liquet, rejiciendam omnino esse, ut fictitiam hanc unionem hypostaticam cum substantia panis temerè inventam à Lutheranis, ad fictitiam suam impanationem sustentandam.

Alii Lutherani argumentantur in favorem impanationis. Ideo credimus esse in Evcharistia corpus Christi, quia Christus *Matth. 26.* ait: *Hoc est corpus meum*: sed idem Christus *Joann. 6.* dixit: *Hic est panis, qui de cœlo descendit, qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, ergo, si verba Christi vera sunt, perinde ac in Evcharistia est verum & proprium ejus corpus, ita debet etiam adesse verus & proprius panis, simul cum Christi corpore, habeaturque vera, & realis impanatio. Sed contra, quia Christus *Joann. 6.* vocavit Evcharistiam panem, non quod tunc esset panis usualis, sed ab eo, quod antea fuit, sicuti *Exodi 7.* dicitur: *virga Aaron devoravit virgas eorum*, ubi serpens dicitur virga, quia ante conversionem in serpentem fuit virga, perinde quia hostia ante consecrationem fuit panis, rectè dicitur panis, perinde ac *Joan. 2.* dicitur: *Gustavit Architriclinus aquam vinum factam*, ubi vocat vinum aquam, eo quia ante conversionem fuerit aqua, ita quia ante consecrationem substantia, quæ sub illis accidentibus panis erat, verus panis usualis, ideo post consecrationem, & transsubstantiationem dicitur panis ex eo, quod antea fuit. Respondetur secundò, hostiam post consecrationem vocari panem ex accidentibus sensibilibus, quibus apparet esse panis: sicut ex eo, quod Luna nobis appareat magna sicut sol, quamvis sit cæteris planetis parvior, dicitur *Genes. 2.* de sole. & luna: *fecit duo luminaria magna*, quia luna nobis apparet magna ut sol, & grandior cæteris planetis, ita Evcharistia, quia ex apparentia accidentium nobis apparet panis, dicitur panis. Respondetur tertiò, etiam retorquendo argumentum contra Lutheranos, quia Christus non dixit hostiam consecratam simpliciter panem; sed panem, qui de cœlo descendit: unde non fuit locutus de pane usuali hominum, sed de pane cœlesti Angelorum, quem dixit esse panem non ascendentem de terra, sed descendentem de cœlis, non germinantem, & crescentem in spica, ex qua extrahitur frumentum, & ex ipso fit panis, sed Christus dixit. *Hic est panis, qui de cœlo descendit*. Hic autem panis est ipsa caro Christi, quæ, cùm nobis detur ad manducandum, dicitur panis, *Joann. 6. Panis, quem ego dabo, caro mea est*, & proptetea, qui dignè hunc panem comedunt, reficiuntur in vitam æternam, *ibidem*: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Hostia igitur consecrata dici potest panis, quamvis revera panis non sit usualis, sed quia ante consecrationem fuit verus ac proprius panis, & quia post consecrationem ex accidentibus, quæ remanent, apparet panis. Quòd si in hostia consecrata non esset verè, & realiter, & actualiter corpus Christi, non posset dici corpus Christi, quia antea non fuit corpus Christi, & post consecrationem non apparet ex speciebus esse corpus Christi: & quia id videbatur intellectu difficile; ideo Christus ratificavit hanc veritatem, Joann. 6. inquiens, *Caro mea verè est cibus, & sangvis meus vere est potus*. Id est, verè, non fictitiè, non imaginariè, non symbolicè.

Objiciunt alii Lutherani, præsertim Crocius illud Apostoli 1 *Corinth. 10. v. 16.* ubi D. Paulus loquens de Evcharistia ait: *Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* ex quo inferunt Lutherani panem materialem, ac usualem remanere in Evcharistia post consecrationem, eò quia verba sacræ scripturæ sumi debeant in sensu literali ordinario. Sed contra, quia in sensu litterali ordinario non semper servant eundem sensum, nec semper habent eandem significationem,

consequenter non semper in sensu litterali ordinario sufficiunt ad constituendum articulum fidei. Ratio est, quia articulus fidei debet esse necessariæ veritatis, & non potest probari, nisi per verba, quæ necessariò hoc significent, quod est in articulo proponendum, & sensus litteralis ordinarius non semper hoc significat; quod ordinariè in sensu litterali significat; etenim Christus *Matth. 6. v. 17.* ait: *Cum jejunas, unge caput tuum*, quæ verba non possunt intelligi in sensu litterali ordinario; alioquin diebus jejuniorum teneremur unguento propriè sumpto ungere caput, idque ex mandato Christi, quod nemo hactenus dixit. Ergo, cùm Apostolus dixit, *Panis, quem frangimus*, vox illa *panis* sumpta in sensu litterali ordinario, ut significet panem materialem, non constituit articulum fidei, ut perperam censent Lutherani cum Crocio. Contra secundò, quia vox illa panis in sacra scriptura quandoque aliter significat præter panem materialem & usualem, *Psal. 77. v. 24. Panem cœli dedit eis*, ubi nomine panis significatur Manna, non panis materialis & usualis. Præterea, quia subjungit *v. 25. Panem Angelorum manducavit homo*: ubi voce panis non intelligitur panis ordinarius, & usualis, sed panis spiritualis, quo etiam Angeli vescuntur. Rursus Christus *Joann. 6. v. 35. 55.* ait: *Ego sum panis vitæ*, quatenus caro Christi est spiritnale alimentum, quo anima reficitur; unde scribit: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Non enim Christus est panis materialis; proinde cùm Apostolus dixit: *Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* non debet intelligi de pane materiali & usitatu. Nomine panis in scripturis intelligitur omne id, quod conducit ad hominem sive corporaliter, sive spiritualiter alendum, ac reficiendum: qua ratione Manna dicitur panis reficiens corpus. Christus dicitur panis reficiens animam: Eucharistia dicitur panis, quia est vera participatio corporis Christi, instituta ad refectionem spiritualem. Præterea solent in scripturis res denominari à similitudine, quam præseferunt: Sic Abrahamo dicuntur apparuisse tres viri, ita nuncupati ob figuras virorum, cùm revera essent Angeli. Salomon legitur fecisse boves, cùm ænea tantùm construxerit simulacra boum: ita panis dicitur Eucharistia, ob extimam figuram panis. Interdum etiam denominatur ex eo, quod res fuerant ante mutationem; qua de causa, Eva dicitur os Adæ, quia facta fuit ex ossibus Adæ. Serpentes Aaronis, & Ægyptiorum dicuntur virgæ, quia antea fuerunt virgæ, quæ postea mutatæ fuerunt in serpentes, Adam dicitur pulvis, ut etiam quilibet homo; & ecclesia ait: *memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris*, quia ex pulvere formatus est. Matthæus dicitur publicanus, quia antea erat publicanus. Apostolus igitur vocavit Eucharistiam panem, eo quia antea panis fuerat, licet postea substantia panis mutata fuerit in corpus Christi; adeo ut, quod apparet, & dicitur panis, sit caro Christi, *Joann. 6. Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Demum, quia verba institutionis Sacramentorum non accipiunt interpretationem ex iis, quæ ex professo non agunt de institutione; sed potius illa, quæ non agunt ex professo de institutione, accipiunt interpretationem ex verbis institutionis. Locus autem Apostoli, Panis quem frangimus, non agit ex professo de institutione Eucharistiæ; proinde debet interpretari ex verbis institutionis: & Christus in institutione ait, panem Eucharisticum esse ejus corpus, *Joan. 6. Panis, quem ego dabo, caro mea est. Matth. 26. Hoc est corpus meum.* Ex eo igitur, quod Apostolus *1. Corinth. 10.* vocet Eucharistiam panem, etiam post consecrationem, non sequitur impanatio, quam Lutherani asserunt, seu perseverantia substantiæ panis simul cum corpore Christi; dicitur enim panis, vel quia ex pane facta, seu consecrata: vel quia sumitur per modum cibi, & alimenti nutrientis Spiritum, & omne, quod nutrit, panis dicitur; vel quia sit consuetudo sacrarum scripturarum denominare res ex aliis, ex quibus dicuntur factæ, ut Exod. 3. *Devoravit virga Aaron virgas eorum*, ubi serpens dicitur virga, quia ex virga factus; ut etiam Eva dicitur Adami *os*, quia facta ex ossibus viri. *Genes. 2. 23. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*; & homo dicitur pulvis, quia ex pulvere compactus, Genes. 3. 19. *Pulvis es, & in pulverem reverteris. Eccles.* 10. de homine superbo: *Quid superbis terra, & cinis?* Vel quia scriptura sacra interdum res vocat, ut apparent: sic Genes. 8. Abraham vocavit Angelos viros, eò quia apparerent esse viri. Vel Apostolus Eucharistiam vocavit panem per quandam analogiam, quia sicut panis nutrit corpus, ita Eucharistia animam. Hinc communiter Sancti Patres vocant Eucharistiam panem, quia ex pane sit confecta, & sumitur sub speciebus panis, propterea ex apparentia dicitur panis, nullus tamen dixit, substantiam panis post consecrationem manere in Eucharistia cum corpore Christi.

Objiciunt secundò, quia ex Patribus non desunt, qui asserant, unà cum Christi corpore manere substantiam panis in Eucharistia; Etenim Theodoretus *Dial. 1.* loquens de Christi corpore in Eucharistia ait: *Qui corpus naturale frumentum & panem appellavit, & vitem rursus se ipsum nominavit, & visibilia symbola corporis, & sanguinis appellatione honoravit, non naturam mutans; sed naturæ gratiam addens.* Et *Dialogo 2.* hoc idem confirmat, inquiens: *Neque enim symbola mystica post sanctificationem recedunt à sua natura, manent enim in priore substantia, & figura, & forma, & videri tangique possunt, sicut & prius.* Verùm Authoritas hæc petita à Theodoreto, non favet impanationi Lutheranorum, siquidem nomine naturæ, & formæ non significat substantiam, sed ipsa Eucharistica accidentia, quæ remanent post consecrationem; nomen enim naturæ æquè significat substantiam ac accidentia, hæc enim propria gaudent natura, quo pacto natura albedinis dicitur esse visum disgregare, frigoris condensare, caloris rarefacere; quemadmodum ad naturam sequuntur proprietates, ita quia accidentia proprias habent naturas, suas itidem habent proprietates, quæ ad proprias sequuntur naturas. Quòd verò natura distinguatur à substantia, edisserit Tertullianus *Lib. de anima cap. 32.* inquiens: *Aliud est substantia, & aliud natura substantiæ; substantia est lapis, ferrum: duritia lapidis & ferri natura substantiæ*: asserit duritiem, quæ est accidens, esse naturam substantiæ lapidis & ferri; Theodoretus igitur nomina naturæ, substantiæ, formæ usurpavit pro accidentium natura, forma, quæ & dicitur ab ipsa substantia impropriè pro natura, cum dixit: *Mysticorum Symbolorum naturam non mutari*, neque *post sanctificationem* illa *recedere natura sua, & manere in priori substantia, forma, & figura*; scilicet in priori natura talium accidentium, idque clarè infertur ex sequentibus verbis: *& videri, & tangi possunt sicut prius*: neque substantia videri potest, neque tangi, sed hæc conveniunt accidentibus.

Ex eo autem, quod in Eucharistia peracta consecratione contra Lutheranos non remaneat substantia panis, nec vini, sequitur, accidentia panis & vini, ut color, sapor, figura, quantitas, & reliqua accidentia permanere absque subjecto, quia experientia constat, & sensu notum est, eadem accidentia panis, & vini post consecrationem manere, sicut erant antea: & quia non possunt subjectari in corpore & sangume Christi, eo quia corpus Christi in statu gloriæ non sit capax alterationis, & corruptionis, sicut accideutia Eucharistica obnoxia sunt alterationi, & corruptioni: & sit fidei dogma, ex vi consecrationis totam substantiam panis & vini transmutari in corpus & sanguinem Christi, adeo ut talis substantia non amplius maneat, sequitur evidenter, accidentia panis & vini supra ordinem naturæ, & divina virtute sustentari extra quodvis subjectum, ut semper docuit, creditque Ecclesia Catholica, adeo ut inter Wiclefi articulos Concilium Constantiense hunc damnaverit, *Accidentia panis non manent sine subjecto in eodem Sacramento.* Hinc *cap. Nos autem. dist. 2. de consecrat.* habetur ex D. Augustino: *Nos autem in specie panis & vini, quam videmus, res invisibiles, id est Christi carnem, & sanguinem honoramus, nec similiter comprehendimus has duas species, ex quibus consecratur benedictum corpus; quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus; cùm fideliter fateamur, ante consecrationem esse panem & vinum, quod natura formavit: post consecrationem verò Christi carnem & sanguinem, quod benedictio consecravit.* Posse autem divina virtute fieri, ut accidentia sine subjecto sustententur, ostendit D. Basilius *homil. in Hexaemer.* ubi lucem prima die conditam triduo absque subjecto inhæsionis mansisse asserit. Quarta verò die in sole collectam atque constitutam proprium fuisse enactam subjectum, inquiens: *Tunc enim ipsa natura lucis producta est; nunc autem hoc solis corpus, eo conditum est, ut illi primogenita luci vehiculum esset; atqui incredibile nemini videatur, & à fide abhorrens, quod dictum mihi est, aliud nimirum quoddam esse à luce splendorem; & aliud item corpus subsistens luci ac subjectum. Primum enim res omnes composita sic à nobis dividi solent, in ipsam essentiam susceptricem, & in eam, quæ ipsi accidit qualitatem. Ut igitur diversæ sunt hæc natura, albedo, & corpus albatum, sic & ea, quæ modo diximus, differunt quidem, unita tamen sunt potentia Creatoris. Itaque, ne dixeris mihi, fieri hoc non posse, ut lux à corpore solis separetur. Neque enim ego lucis à solis corpore separationem mihi ac tibi possibilem esse dico: sed asserendum censeo, quæ mentis sola cogitatione disparari à se possunt, ea re ipsa sejungi facultate Creatoris utriusque naturæ posse.*

D. Thomas triplicem assignat rationem, cur remaneant accidentia in Eucharistia sine substantia panis, & vini; prima est, quia non sit consuetum hominibus, carnem hominis comedere, & ejus sangvinem bibere, id enim horrescit mens nostra, & ideo proponuntur nobis caro, & sangvis Christi, sumenda sub speciebus illorum, quæ frequentius habemus in usu, cujusmodi sunt species panis, & vini. Secunda, ne hoc Sacramentum irrideretur ab infidelibus, si sub specie propria corpus Christi manducaremus. Tertiò, ut dum invisibiliter corpus & sangvinem Christi sumimus, nobis proficiat ad meritum fidei. Neque sensus falluntur, cùm percipiunt accidentia sensibilia suis destituta subjectis, quia, ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 75. art. 5. in respons. ad 2. Accidentia sunt in Eucharistia secundùm rei veritatem, & sensibus judicantur esse vera accidentia, panis, & vini. Secus intellectus, cujus proprium subjectum est substantia per fidem à deceptione præservatur.* Fides verò non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit. Fractis tamen, ac divisis speciebus, inde non frangitur corpus Christi, neque dividitur, quia integer perseverat sub unaquaque particula, quapropter canit Ecclesia in Prosa, seu sequentia edita à D. Thoma: *A sumente non concisus, non confractus, non divisus, integer accipitur. Fracto demum Sacramento ne vacilles, sed memento tantùm esse sub fragmento, quantum toto tegitur, nulla rei fit scissura, signi tantùm fit fractura, qua nec status nec statura signati minuitur.* D. Thomas id edisserit, quia, sicut per Incarnationem, & unionem hypostaticam Filii Dei cum nostra humanitate factum est, ut omnes naturæ humanæ affectiones, & proprietates Deo tribuantur, ita per consecrationem panis, & vini, & unionem sacramentalem specierum panis, & vini cum corpore, & sangvine Christi motus quidam & operationes, quæ in hujusmodi speciebus, vel circa eas fiunt corpori & sangvini Christi minus quidem propriè, sed verè tribuuntur, in quo sensu scripsit Apostolus 1. Corinth. 10. *Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Christi est?* Frangi enim, quod est proprium panis, & accidentium ejusdem Christi corpori non convenit, quapropter Odo Episcopus Cameracensis in expositione Canonis Missæ dist. 3. exclamat: *O miraculum! frangebatur inter digitos, sedens incolumis inter Discipulos. Erat integer, & dividebatur in partes: in manibus tenebat se ipsum, & de manibus Discipulis se porrigebat edendum.*

Non tamen corpus Christi est in Sacramento Eucharistiæ eo modo, quo sedet in cœlis ad dexteram Patris, ut in loco, siquidem in Eucharistia tantùm sacramentaliter, & inextensè est sub speciebus Eucharisticis, adeo ut sit totum corpus sub unaquaque particula, quamvis minima, dummodo sensibilis sit: non tamen est ubique, quia licet Deus, utpote immensus, sit ubique locorum, Christus tamen, quatenus homo est, tantùm in cœlo est ad dexteram Patris, ut in loco, & in Eucharistia sub speciebus consecratis, ut in Sacramento; cæterum corpus Christi non est ubique, ut autumant Hæretici, qui ob id Ubiquistæ denominantur, ut Lutherus, Brentius, Illyricos, quæ hæresis ex scripturis facile rejicitur, etenim Christus Joann. 11. ait: *Non eram ibi;* & cap. 16. *Relinquam mundum, & vadam ad Patrem;* & Marci 16. *Surrexit, non est hic,* ex quibus expressè & clarè constat, corpus Christi non esse ubique. Præterea, quia Joann. 6. *cùm vidisset turba, quia Jesus non esset ibi,* omnibus enim perspicuum, & notum fuit, Christi corpus non esse ibi. Qui omnes textus evincunt, falsam esse Ubiquistarum opinionem. Præter scripturas etiam Concilia apertè hunc errorem rejiciunt, & condemnant. Concilium enim Lateranense sub Martino I. *consult. 5. can. 4.* declarat, Christum circumscriptum esse & incircumscriptum, scilicet circumscriptum corpore, & incircumscriptum Deitate,

Præ-

Præterea quia Ubiquitas corporis Christi invecta ab Hæreticis, evertit Sacramentum Eucharistiæ, quia æquè esset in Eucharistia, ac in quovis alio loco, proinde in Eucharistia non habetur quid distinctum; rursus Sacramenta novæ legis dependent à Christi institutione, & à ritu, verbisque ab ipso præscriptis. Sed posita corporis Christi Ubiquitate, quod in Eucharistia præcipuum est, ab institutione & verbis Christi minimè dependeret: siquidem corpus Christi ante institutionem hujus Sacramenti, ante prolationem verborum consecrationis jam esset in pane, quia, si per Sectarios est ubique, nullus debet posse locus assignari, in quo non sit Christi corpus, consequenter, cùm substantia panis ante consecrationem sit in loco, debet & corpus Christi esse in eodem loco, simul cum substantia panis, consequenter ante consecrationem, & institutionem hujus Sacramenti, jam esset corpus Christi simul cum substantia panis, proinde evertitur in hac sententia Ubiquistarum Sacramentum Eucharistiæ, ejusque institutio, id enim haberet virtute, & vi unionis cum persona Verbi. Rursus posito errore Ubiquistarum sequitur, Christi corpus ore corporis verè non posse manducari, sed ore tantùm spirituali per fidem, & gratiam, seu energiam, & affectum, consequenter non posset manducari, nisi à piis. Quidquid enim manducatur, id moveri necesse est, & à manu in os mitti, & ab ore in stomachum demitti: sin autem corpus Christi esset ubique, nullo modo moveri posset à manu in os, nec ab ore in stomachum trajici, siquidem priùs esset in ore, quàm in illo poneretur, & in stomacho, antequam eo trajiceretur, consequenter verè non manducaretur: perinde, ac Deus, quia per immensitatem ubique est, non movetur cum rebus, quibus inest, ideoque, licet sit in pane, non tamen manducatur cum pane, licet sit in aere, non tamen attrahitur cum aere intra pectus, neque ejicitur, cùm respiramus. Demum quia si Christi corpus esset ubique, non deberemus uti Eucharistia, ut Christi corpus sumeremus, quia illud in pane & vino ante consecrationem, & institutionem Eucharistiæ jam haberemus, ex quibus liquet, quàm falsa sit Lutheranorum opinio de Christi corporis Ubiquitate, & quomodo evertat Sacramentum Eucharistiæ; licet enim corpus Christi sit totum ubique in hostia consecrata, non tamen est ubique extra totam hostiam: ait Guitmundus *Lib. 1. de Eucharistia veritate*: *Si humano verbo Deus tantum præstitit, ut non tantùm ipsum, sed etiam vox, qua quodammodo vestitur, ad mille homines eadem simul, totaque pertingere valeat.. Nemo hoc ipsum de Omnipotentis Dei unico, & Omnipotente, & Coæterno Verbo, & de carne ejus, quam similiter, ut nobis ipsum Verbum appareret, vestivit, & si capere non possit, habere incredibile debet, quod de fragilissimo, & transitorio verbo hominis, & momentaneis vocibus vixque existentibus & nunquam prævalet capere, & tamen penè semper experimento habet.* Et paucis interjectis subdit: *Ipsam certè animam nostram corpore, quod corrumpitur, aggravatam non particulatim per singula membra dividi, sed in singulis portiunculis totamque integram contineri. D. Augustinus validissime probat. Qui ergo hanc animæ nostræ potentiam præbuit, ut una eademque, & indivisa in singulis quibusque particulis sui corporis, eodem tempore, tota consistat, quare sua propria carnis id dignitatis, si vult, dare non valeat, ut ipsa in diversis sui cujusdam corporis, quod est Ecclesia partibus, tota simul & indivisa possit haberi, cùm sicut anima nostra vita est corporis, ita sit Ecclesiæ, imò multò melius per Dei gratiam vita caro Salvatoris. Per animam quippe fit, ut corpus utcunque temporaliter vivat; per carnem verò Salvatoris agitur, ut Ecclesia, non quomodocunque, sed beatè in æternum vivat.*

Quamvis species panis, & vini, quæ perseverant sine propriis substantiis; corrumpantur, vel alterentur, non tamen hæc corruptio, vel alteratiò redundat in Christi corpus, quia hoc utpote gloriosum non est obnoxium alterationi, nec corruptioni, unde ait Apostolus: *Christus enim resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*: sicut enim ob unionem personalem cum natura humana infirmitates, dolores, injuriæ, & passiones naturæ, non redundant in ipsam divinitatem unitam eidem naturæ: ita neque specierum alteratio, immutatio, corruptio redundat in Christi corpus jam immortale, & incorruptibile ob unionem sacramentalem illius cum speciebus, sicut enim in medio Rubi ardentis Angelus gerens Dei personam sine læsione versabatur: ita Christi corpus in stomachum etiam impiorum se trajici patitur, in quo est veluti radius solaris in luto, vel sterquilinio, ubi inter fœditates nullam contrahit maculam, nullam ebibit fœditatem, hinc S. Cyprianus *Tractatu de lapsis* ait: *Et alius, quia & ipse maculatus, Sacrificio à sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere. Sanctum Domini edere, & contrectare non potuit, cinerem ferre se apertis manibus invenit. Documento unius ostensum est, Dominum recedere, cum negatur. Nec immerentibus ad salutem prodesse, quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem sanctitate fugiente mutetur*, seu si Christus præsentiam suam sacramentalem subtraheret. Quod si contingeret, hostiam consecratam à mure corrodi, vel à bruto vorari, substantia corporis Christi sub illis accidentibus non desineret, quamdiu perseverarent, quia, ut docet D. Thomas *3. part. quæst.* 80. *art.* 3. derogat veritati hujus Sacramenti asserere, tunc cessare sub speciebus Eucharisticis esse corpus Christi, quia ad veritatem Eucharistiæ pertinet, ut quamdiu manent species consecratæ, sub iisdem non desinat esse corpus Christi. Neque in illa hypothesi mus, vel aliud animal sacramentaliter corpus Christi manducaret, quia illi non convenit, eo uti ut Sacramento.

CAPUT IX.

Quænam sit quidditas Sacramenti Eucharistiæ?

Quæritur, quænam sint partes physicè componentes hoc Sacramentum Eucharistiæ; cum enim in hoc Sacramento reperiantur corpus, & sanguis Christi, species Sacramentales, verba consecrationis, transsubstantiatio, & usus, seu sumptio Eucharistiæ, quæritur, in quibus nam ex istis recensitis partibus consistat quidditas Eucharistiæ. Certum est, contra Lutheranos, non consistere in solo usu, seu sumptione, estque dogma fidei definitum in Concilio Tridentino *sess. 13. can. 4. Si quis dixerit, peracta consecratione in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse corpus, & sanguinem Domini Nostri Jesu Christi, sed tantùm in usu, dum sumitur, non verò ante, vel post, & in hostiis, seu particulis consecratis, quæ post, communionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum corpus Domini, anathema sit*; & fusè tractavi cap. 7. hujus disputationis.

Neque Sacramentum Eucharistiæ constituitur formaliter per verba consecrationis, ut per formam intrinsecam constituentem, idque evincitur ex Concilio Florentino in Decreto unionis Armenorum, ubi docet per verba Salvatoris confici hoc Sacramentum, & etiam addit rationem: *quia ipsarum virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur*, unde sequitur, hoc Sacramentum esse potius effectum verborum, quàm quid intrinsecè constitutum ex ipsis; non enim hoc Sacramentum dicitur constitui ex verbis, sed ex vi verborum, & virtute eorundem confici: consequenter dicit habitudinem ad verba, ut ad causam efficientem non formalem. Neque obstat Concilium vocare verba consecratoria formam, quia intelligit de forma, qua efficitur, non qua constituitur. Ratio id suadens est, quia Eucharistia, ut docet Concilium Tridentinum *sess. 13. can. 7.* est Sacramentum permanens, sed res permanens non potest constitui per rem successivam, ut per formam intrinsecam, consequenter verba consecratoria non constituunt intrinsecè Sacramentum Eucharistiæ ut forma ejusdem. Major, & consequentia tenent; minor evincitur, quia res permanens perseverat etiam corrupta successivâ, sed nulla res potest essentialiter, & intrinsecè constitui per formam jam corruptam, alioquin perseveraret integra rei natura corruptâ ejus formâ essentiali constitutivâ. Præterea vel verba consecratoria constituunt essentialiter Eucharistiam, vel non: si dicatur secundum, habemus intentum, si primum, ergo non perseverat integrum Sacramentum Eucharistiæ post prolationem verborum, quod adversatur Conciliis; ergo verba consecratoria non constituunt formaliter, & intrinsecè Sacramentum Eucharistiæ.

Quòd si dicas, manere verba virtualiter in speciebus per realem virtutem ab iisdem causatam, adeo, ut species una cum hac virtute componant physicè unum Sacramentum Eucharistiæ. Contra est, quia inde sequeretur, quod non verba, sed virtus à verbis producta esset forma, quæ intrinsecè constitueret Eucharistiam in esse Sacramenti permanentis. Rursus hæc virtus est fictitia ad eludendam vim argumenti absque fundamento inventa: siquidem non est virtus naturalis, quia verba nonnisi naturaliter producunt, & eorum species non est necesse, ut physicè attingant species consecrandas. Præterea quia hujusmodi species statim desinunt deficiente motu verborum, ut per se liquet. Neque hæc virtus est supernaturalis, quia debent esse separatio specierum panis & vini à propria substantia, ac deberet eas unire cum corpore, & sanguine Christi succedentes in munus propriæ substantiæ, sed id est effectus verborum, & non virtus eorundem; Consequenter verba consecratoria non constituunt intrinsecè, & formaliter nec per se, nec per suam virtutem Sacramentum Eucharistiæ.

Neque dici potest cum Aureolo, verba consecrationis persevevare moraliter, & hoc pacto habere rationem Sacramenti, perinde ac consensus unius conjugis moraliter tantùm perseverans sufficit ad componendum Sacramentum matrimonii cum actuali consensu alterius. Nam contra est, quia inde sequeretur, quia corruptis verbis, ac desinentibus non diceretur manere Eucharistia, nisi moraliter in mente Dei, vel hominum, perinde ac manent actus humani physicè corrupti, quod nullo pacto concedi potest, cùm independenter à cognitione Eucharistiæ perseverat esse physicum Sacramentum etiam transactis verbis: Sacramentum enim, quamdiu permanet, debet esse applicabile physico modo, quod non convenire verbis, nisi moraliter perseverantibus. Neque valet paritas de consensu matrimonii, quia forma non potest dici semel prolata perseverare moraliter, sicut consensus unius conjugis non retractatur: quia ea tantùm dicuntur moraliter perseverare per modum habitûs, quorum retractatio dependet à libera voluntate, ut est consensus liberè elicitus ab uno conjuge: si enim talis consensus non retractetur, censetur conjux interpretativè perseverare in tali consensu: secus actus externi, quia semel producti non sunt amplius in nostra potestate, ideo non dicuntur moraliter perseverare, sed tantùm physicè quamdiu existunt, idque ex eo liquet, quia si post prolata verba consecratoria super debitam materiam, & cum debita intentione, Sacerdos retractaret suum actum, & intentionem, non inde fieret irritum Sacramentum, sicut irritatetur consensus, si semel elicitus retractaretur: ratio discriminis est, quia consensus, ideo potest retractari, quia dependet à libertate, actus vero externi cum non dependeant semel producti à libertate, non possunt irritari.

Si dicas cum aliis, verba consecratoria perseverare quoad denominationem, quatenus denominant species consecratas, adeo, ut verba consecratoria non sint forma inhærens, sed tantùm denominans hoc Sacramentum, perinde ac cognitum constituitur essentialiter ex objecto, & cognitione, ut forma denominante, & non inhærente. Contra est, quia Sacramentum Eucharistiæ non includit formaliter intrinsecè hanc denominationem à verbis præteritis, ut formale suum complementum: ratio est, quia hoc Sacramentum non dependet à verbis, nisi in genere causæ efficientis, quapropter verba consecratoria non concurrunt ad Sacramentum Eucharistiæ in genere causæ formalis, sed tantùm efficientis adeo, ut dicantur esse forma efficiens, non verò forma informans: sed nullus effectus includit

formalem denominationem suæ causæ efficientis; ergo verba consecratoria non manent quoad denominationem, & prout nominant species consecratas; Neque est par ratio de objecto cognito, quia cognitum formaliter includit cognitionem, ut formam formaliter tribuentem esse cognitum: Eucharistia verò tantùm connotat verba, ut causam efficientem sui, proinde non accipit in genere causæ formalis suum complementum à verbis in esse Sacramenti.

Præterea quia Eucharistia constituitur in esse Sacramenti adæquatè per hoc, quod sit signum gratiæ nutrimentalis: hoc autem præstant species panis, & vini, non simpliciter, sed, ut continent corpus, & sanguinem Christi independenter à verbis, idque ex eo ostenditur, quia esset idem Sacramentum, quamvis alio modo, quàm per verba fuisset institutum, quia Eucharistia habet rationem Sacramenti formaliter ex eo, quòd sit cibus, & potus spiritualis animæ, quod formaliter habet per ipsas species panis, & vini, ut continentes corpus, & sanguinem Christi, proinde verba consecratoria non complent formaliter Eucharistiam in ratione Sacramenti, alioquin sublata forma seu desinentibus verbis tolleretur Sacramentum ex tali forma resultans. Quòd si dicas, species panis, & vini, ut consecratas per verba formaliter esse signum gratiæ nutrimentalis, proinde verba consecratoria pertinere formaliter ad integritatem Sacramenti Eucharistiæ, ut significantia gratiam nutrimentalem. Contra est, quia species non dicuntur sacræ, seu consecratæ formaliter per verba consecratoria, sed dicuntur species sacræ, & consecratæ à corpore, & sanguine Christi, quia per illius unionem constituuntur formaliter sacræ.

Hinc neque Eucharistia constituitur essentialiter intrinsecè per consecrationem, ut dicentem actionem transubstantiativam, licèt hæc requiratur essentialiter, ut quid connotatum ab Eucharistia per modum fieri, & viæ, ad hoc Sacramentum, ratio ex eo petitur, quia actio exigit esse prius natura, quàm terminus, & quòd est prius alio non pertinet ad intrinsecam constitutionem illius: ergo cum hæc consecratio transubstantiativa habeat pro termino ipsum Sacramentum Eucharistiæ, eò quia ex vi illius ponitur sub speciebus corpus Christi, non potest pertinere ad intrinsecam constitutionem ipsius. Præterea quia via non est ratio constitutiva termini, siquidem effectus non constituuntur per actionem, quæ producitur, sed per suam intrinsecam entitatem. Rursus actio, per quam conficitur cibus corporalis, non est cibus ipse factus, neque pars ejusdem, sed tantùm aliquid in obliquo connotatum per modum viæ ad ipsum cibum: ergo cùm Eucharistia sit instituta, ut cibus spiritualis, & consecratio, ut importans actionem transubstantiativam, sit actio, per quam conficitur Eucharistia, non est pars ejusdem, sed tantùm aliquid connotatum per modum fieri, & viæ habentis se antecedenter.

Neque Sacramentum Eucharistiæ constituitur adæquatè per solum corpus Christi in recto, connotatis in obliquo speciebus: neque per solas species in recto connotato tantum corpore Christi. Prima pars ostenditur, quia Sacramentum intrinsecè, & in recto est signum sensibile, & Tridentina Synodus *sess.* 13. *cap.* 3. docet Eucharistiam convenire cum aliis Sacramentis novæ legis in eo, quod sit signum sensibile, & contineat corpus, & sanguinem Christi, sed corpus Christi, & ejus sanguis non sunt quid sensibile: ergo hoc Sacramentum adæquatè, & in recto non constituitur per solum corpus, & sanguinem Christi. Præterea quia sensibilitas ingreditur constitutionem formalem Sacramenti, quod essentialiter est signum sensibile practicum gratiæ: seu Sacramentum Eucharistiæ est formaliter sensibile per ipsas species, ergo istæ ingrediuntur constitutionem formalem hujus Sacramenti, consequenter solum corpus Christi in recto non constituit adæquatè hoc Sacramentum.

Quod si dicas, has species tantùm connotativè ingredi constitutionem Eucharistiæ, sicut cognitio ingreditur constitutionem cogniti, contra est, quia cognitum est tantum denominatio extrinseca, consequenter cognitio, ut extrinsecè connotata, & dans denominationem, potest ingredi constitutionem cogniti extrinsecè: sed species non sunt forma extrinseca, sed verè intrinseca hujus Sacramenti. Præterea quia species non importantur per modum formæ adjacentis corpori Christi, sed perinde ac se habet albedo respectu albi, cujus constitutionem ingreditur intrinsecè: species enim se habent per modum partis sensibilis constituentis unà cum corpore Christi compositum sensibile Sacramentale: consequenter species non se habent connotativè, sed formaliter constitutivè. Ostenditur secunda pars quia per corpus Christi hoc Sacramentum est formaliter causativum gratiæ nutrimentalis: sed hoc esse causativum est præcipuum in hoc Sacramento ergo corpus Christi in Eucharistia non se habet tantùm connotativè, sed formaliter constitutivè, proinde solæ species non constituunt adæquatè, & in recto hoc Sacramentum.

Quamobrem asserendum est, Sacramentum Eucharistiæ constitui essentialiter ex speciebus & corpore Christi contento sub illis, ut docet D. Thomas in 4. *dist.* 8. *quæst.* 1. *art.* 1. *ad* 2. ubi asserit ex speciebus, & corpore Christi fieri unum Sacramentum; ratio est, quia corpus, & sanguis Christi prædicantur in quid, & in recto, de hoc Sacramento ergo illud essentialiter constituunt, quia non potest quidquam in recto & in quid prædicari de alio, nisi sit illi essentiale, ac illud constituat; hinc non dicimus potentiam esse objectum, sed ordinem ad objectum, quia solus ordo est essentiale constitutivum potentiæ: Quapropter si ordo tantùm specierum ad corpus, & non corpus constitueret essentialiter hoc Sacramentum, sequeretur, quòd non corpus Christi, sed tantùm ordo ad corpus prædicaretur in recto, de hoc Sacramento. Quòd verò corpus Christi prædicetur in recto, & in quid, de hoc Sacramento, constat passim ex Sanctis Patribus, siquidem D. Ambrosius *de iis qui mysteriis initiant. cap. ult.* ait: de Sacramento Eucharistiæ: *In illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi*, & *lib.* 4. *de Sacram. cap.* 50. ait: *Antequam consecretur, panis est, ubi autem verba Christi accesserunt, corpus est Christi.* Hinc S. Ignatius Martyr *ad Smyrnenses* vocat Eucharistiam carnem Salvatoris, & colligitur etiam ex verbis Christi *Joan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Si autem hæc verba vera sunt, corpus Christi est hic cibus; & hic cibus est caro Christi. Præterea quia Sacra-

Sacramenta novæ legis non sunt solum signa, sed etiam causæ gratiæ; sed solæ species non sunt causæ gratiæ, quia Sacramenta non causant, nisi, ut causæ morales per bonitatem moralem, & species præcisæ à corpore Christi, non sunt capaces bonitatis moralis, quia non consistunt in actione humana, quæ sola est capax bonitatis moralis, sed in entitate physica. Præterea quia species etiam, ut consecratæ actione Ministri non sunt capaces bonitatis moralis, quia actio consecrativa non ingreditur formaliter constitutionem hujus Sacramenti, quod propterea constituitur essentialiter ex speciebus & corpore Christi contento sub illis. Præterea quia partes componentes intrinsecè aliquod totum semper necessariò significantur in recto: hinc terminus relationis nunquam vocari potest pars relationis: sed tam species, quàm corpus Christi sub ipsis sunt partes componentes intrinsecè Sacramentum Eucharistiæ æquè ac contritio, & confessio componunt Sacramentum Pœnitentiæ: ergo æque illud componunt in recto: Demum quia Sacramentum in recto est signum sensibile causativum gratiæ, consequenter æquè species ac corpus Christi constituunt in recto hoc Sacramentum, quia species sunt signum sensibile & corpus Christi causat gratiam.

Quod si dicas, speciem itidem causare gratiam, consequenter ipsas solas constituere hoc Sacramentum; contra est, quia species tantum componunt unum signum sensibile practicè causativum gratiæ cum corpore & sanguine Christi, consequenter corpus Christi est de constitutivo Eucharistiæ in recto. Præterea quia hoc Sacramentum in ratione talis Sacramenti est cibus cœlestis, ut ait Apostolus 1. *ad Corinth.* 10. Sed ratio cibi convenit corpori Christi *Joan.* 6. *Ego sum panis vivus, caro mea verè est cibus*; ergo corpus Christi constituit essentialiter cum speciebus hoc Sacramentum in recto. Demum quia hoc Sacramentum est adorandum adoratione Latriæ, ut definitur in Synodo Tridentina: sed non potest hoc pactu adorari ratione specierum, quia istæ tantùm coadorantur, adeo, ut tota ratio adorationis se teneat ex parte Christi, ergo corpus, & sanguis Christi debent concurrere ad constituendum Sacramentum.

Quòd si dicas, Eucharistiam ideo adorari Latria ob præsentiam corporis Christi, quamvis hoc non constituat in recto hoc Sacramentum. Contra est, quia si tantùm esset præsens, non adoraretur hoc Sacramentum Latriâ, sicut neque adoratur pixis neque Monstranzia, in qua est præsens corpus Christi; neque sufficit, si dicas corpus Christi pertinere quidem ad hoc Sacramentum, ut quid essentialiter contentum in ipso, non vero, ut partem intrinsecè constitutivam, Nam contra est, quia hoc Sacramentum ratione corporis Christi habet rationem cibi, & in recto dicitur corpus, & sanguis Christi, adeo, ut significatio Sacramentalis fundetur in corpore, & sanguine Christi, unde hoc Sacramentum constat etiam ex corpore Christi tanquam ex parte intrinsecè, & essentialiter constituente.

Verum quamvis hoc Sacramentum Eucharistiæ constet ex duabus speciebus panis, & vini, non tamen est multiplex Sacramentum totale, sed unum tantum constans ex duabus partibus, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 73. *art.* 2. Suarez. *disput.* 39. *de Sacram. sect.* 3. & communiter Theologi, ratio est, quia in utraque specie hoc Sacramentum habet eundem finem, eandemque significationem Sacramentalem, scilicet refectionem animæ significatam per gratiam, per modum convivii, juxta illud *Joan.* 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*, sed convivium, ut respicit refectionem, constat ex cibo, & potu, ergo hoc Sacramentum est unum tantùm specie infima. Tum, quia in Catechismo Romano *part.* 2. *cap.* 4. habetur hæc eadem veritas his verbis: *Non plura, sed unum tantùm Eucharistiæ Sacramentum Ecclesiæ authoritate ducti confitemur.* Sin autem Sacramentum Eucharistiæ non esset unum specificè, sed tantùm genericè, possemus simpliciter asserere, non esse unum Sacramentum tantùm, sed plura, perinde ac simpliciter dicimus esse plura, animalia, & non unum, tametsi sint genericè unum: ergo Sacramentum Eucharistiæ est verè specificè unum, & non tantùm genericè. Evincitur secundò, quia si Sacramentum Eucharistiæ non esset unum specificè Sacramentum, sequeretur Sacramenta novæ legis excedere numerum septenarium, hoc autem est contra communem sensum, & traditionem Ecclesiæ, ut constat ex Concilio Lateranensi *cap. Firmiter de summa Trinit.* & Florentino *instructione Armenorum*, & Tridentino *sess.* 7. ubi definitur, Sacramenta novæ legis esse tantùm septem, nec plura, nec pauciora, unde Eucharistia est tantùm unum Sacramentum specie infima,

Quòd si dicas, Sacramentum Ordinis esse specificè multiplex, & genericè unum, ergo ad numerum septenarium Sacramentorum novæ legis sufficit, si Sacramenta sint septem sive genericè sive specificè, consequenter ex eo, quod Eucharistia sit specificè multiplex, adhuc servari numerum septenarium Sacramentorum. Contra est, quia Sacramentum Ordinis est etiam specificè unum, quia tota species, & essentia Sacramenti Ordinis desumitur ex ordine ad unum specificè sacrificium; siquidem sacerdotium & sacrificium se habent correlativè, ut liquet ex Tridentino *sess.* 23. *cap.* 1. Unde, quamvis Sacramentum Ordinis plures habeat gradus, unum perfectum, seu sacerdotium, & alios ei servientes & ministrantes, adhuc Sacramentum Ordinis est unicum tantùm specie, adeo, ut diversi Ordines sint tantùm species incompletæ, & inadæquatæ, materialiter se habentes ad constituendam speciem adæquatam, & totalem Sacramenti Ordinis, ergo etiam Sacramentum Eucharistiæ est unicum tantùm specie infima, & firmari ex eo itidem potest, quia Eucharistia est essentialiter signum, sed signum non solùm specificationem, sed etiam unitatem desumit à termino significato, sed hic terminus est perfecta animi sanctitas per modum perfectæ spiritualis refectionis, quæ est gratia habitualis cum Ordine ad diversa auxilia roborantia, & conservantia in vita spirituali, ergo cum perfecta refectio per modum convivii includat cibum, & potum, sequitur hoc Sacramentum esse tantùm unum specie infima, quia unitas totalis hujus Sacramenti petitur ex unitate veræ refectionis, & convivii; & ambæ species requiruntur necessariò ad hanc plenam significationem, eò

qiia integra refectio includat cibnm, & potum. Unde ambæ ſpecies ad ſummum tantùm materiali·er dici poſſunt plura Sacramenta, ſeu plutes res ſenſibiles, non verò formaliter, quia ambæ ſpecies habent eandem ſignificationem Sacramentalem, & conſtituunt unum integrale convivium.

Quòd ſi dicas ſpecies panis independenter à ſpecicbus vini eſſe ſimplieiter Sacramentum, & è contra ſpecies vini independenter à ſpeciebus panis, conſeqnenter eſſe duo Sacramenta, contra eſt, quia inde tantum ſequitur eſſe duo Sacramenta inadæqnata, & materialiter, non verò adæquata formaliter.

Sed dices, ergo Laici, qui tantùm ſumunt corpus, & non ſanguinem, defraudantur gratia, quæ reſpondet ſanguini, ſiquidem non ſumunt totum, & adæqnatum Sacramentum, alioquin deberent communicare ſub utraque ſpecie; Contra eſt, quia tametſi non recipiant illam gratiam reſpondentem ſanguini ex vi formalis, & directæ ſignificationis Sacramenti, eam tamen recipiunt ex vi materalis, & indirectæ ſignificationis, quia ſicut concomitanter cum corpore ſumunt etiam ſanguinem, ita cum eo indirectè, ſeu ex conſequenti accipiunt gratiam Sacramentalem correſpondentem ſanguini.

Sed inſtabis, quia ſi ſpecies panis & vini non eſſent plura Sacramenta totalia, ſed tantùm conſtituerent unum totale, ſequeretur laicos communicantes ſub una tantùm ſpecie non recipere integrum Sacramentum, quod eſt abſurdum, quia magna illis ab Eccleſia fieret injuria, ergo ſunt duo Sacramenta totalia. Prætcrea quia ſpecies panis ſeorſim à ſpecie vini eſt ſignum efficax gratiæ, conſequenter debet eſſe Sactamentum totale. Sed contra, quia licèt Laici communicantes ſub una tantùm ſpecie non ſuſcipiant integrum Sacramentum ſecundùm id, quod ſignificatur ex vi verborum, illud tamen integrum ſumunt propter concomitantiam, ratione cujus totum, qnod eſt in calice, ponitur etiam in hoſtia, qnia, cùm ſanguis concomitetur corpus, concomitanter Laici ſumunt etiam ſanguinem. Ad id quod addebatur, concedo, omne ſignum efficax gratiæ eſſe Sacramentum, ſi ſit ſignum perfectum, & habeat omnia requiſita ad finem, propter quem eſt inſtitutum: ſecus ſi non habeat omnia requiſita ad eundem finem, non eſt Sacramentum totale, ſed tantum partiale, ut in caſu noſtro. Cæterum Sacramentum Eucbariſtiæ quoad efficaciam Sacramentalem, & vim refectivam animæ integrè ſalvari in qualibet ſpecie ſeorſim, ratio eſt, quia in qualibet ſpecie continetur totus Chriſtus, vel ratione corporis, vel ratione ſanguinis, & quælibet ſpecies cauſat gratiam reficientem animam, ſed efficacia hujus Sacramenti eſt reficere animam, conſequenter habetur totum Sacramentum in qualibet ſpecie.

Quòd ſi dicas, non eſſe, in qualibet ſpecie ex vi conſecrationis, quia habetur tantùm vel corpus, vel ſanguis, & alia per concomitantiam; & efficacia debet convenire ex vi conſecrationis; contra eſt, quia ex vi conſecrationis ponitur ſub ſpeciebus vel corpus, vel ſanguis, conſequenter ex vi verborum habetur tota efficacia Sacramentalis, quia ſemper ponitur totus Chriſtus, qui animam reficit.

Aſſerendum ſecundò, unitatem numericam Euchariſtiæ deſumendam eſſe ex morali unitate ſpecierum cum ordine ad unam Sacramentalem refectionem, mediante una ſumptione morali, ut conditione ſine qua non: & pluralitatem numericam ex pluralitate, ſpecierum cum ordine ad plures refectiones Sacramentales, mediantibus pluribus ſumptionibus moralibus, adeo, ut tot ſint Sacramenta phyſicè numero diverſa, quot ſunt ſpecies disjunctivè numero diverſæ, ita tamen ſi iſtæ ſumantur per modum unius, tunc ſint tantùm moraliter unum Sacramentum. Ratio eſt, quia Sacramentum Euchariſtiæ præter corpus Chriſti continet etiam in recto ipſas ſpecies, ut conſtat ex prædictis: ergo quoties ſpecies ſunt diſcontinuæ, & numero diverſæ, non poſſunt eſſe unum numero Sacramentum, ſed plura. Quod verò, ſi plures ſpecies ſumantur per modum unius, tunc ſint tantum moraliter unum Sacramentum ex eo oſtenditur: quia tunc Sacramentum eſt moraliter unum, quando non poteſt conferre niſi unam gratiam, ſed quando plures hoſtiæ ſimul ſumuntur, tunc non confertur niſi una numero gratia: ergo tunc plures hoſtiæ, tantùm moraliter ſunt unicum Sacramentum; & firmatur, quia hoc Sacramentum fuit à Chriſto inſtitutum, ut ſpirituale convivium, & habet analogiam cum corporali; ſed convivium corporale deſumit ſuam unitatem numericam à morali unitate ciborum cum ordine ad unam refectionem corporalem, mediante unica comeſtione morali: ergo ex iiſdem deſumit hoc Sacramentum ſuam unitatem numericam. Major conſtat ex illo *Joan. 6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus eſt potus.* Minor oſtenditur, quia pluses & diſtincti cibi poſſunt ordinari ad unam corporalem refectionem, mediante una morali comeſtione.

Quòd ſi dicas, ſumptionem non eſſe conſtitutivam Sacramenti, conſequenter neque diſtinctivam; Contra eſt, ſumptionem non eſſe conſtitutivam per modum partis, eſſet tamen moraliter conſtitutivam per modum conditionis, adeo, ut quoties eſt una moraliter ſumptio, toties ſit moraliter unum Sacramentum.

Neque urget, ſi dicas, multiplicari cauſa multiplicari etiam effectum & quamlibet ſpeciem Sacramentalem eſſe adæquatam cauſam refectionis ſpiritualis, conſequenter multiplicari Sacramentum ad multiplicationem ſpecierum. Contra eſt, diſtinguitur minor, ſi ſpecies ſumantur conjunctim, negatur, quia tunc non multiplicantur moraliter: ſi ſumantur, ut diſcontinuæ, & non per modum unius refectionis moraliter ſumptæ, conceditur minor, & negatur conſequentia, quia eo ipſo quod ſpecies ſumuntur conjunctim, ſe habent per modum unius refectionis moraliter, & tunc non multiplicantur moraliter. Præterea argumentum tantùm valet in cauſis principalibus, non in inſtrumentalibus, ut ſunt Sacramenta. Hinc Sacerdos ſuſcipit tantùm unum Sacramentum moraliter, quamvis ſuſcipiat hoſtiam diviſam in tres partes, quia eas ſumit per modum unius refectionis, & illa multiplicatio in ordine refectionis ſe habet tantùm materialiter.

Dices contra illam partem aſſertionis, in qua dicimus tot eſſe Sacramenta phyſicè numero diverſa, quot ſunt ſpecies diſcontinuæ numero diverſæ: Chriſtus eſt unus in omnibus ſpeciebus: ergo eſt una etiam tantùm virtus Sacramentalis, conſequenter unum tantùm Sacramentum. Contra eſt, negatur conſequentia, quia Sacramentum non dicit ſolum Chriſtum, ſed etiam ſpecies Sacramentales, ut ſignum ſenſibile, & ſignificationem Sacramentalem; & quia ſpecies multiplicantur phyſicè, ita ſufficiunt pro phyſica multiplicatione Sacramenti.

Sed

Sed instabis, si Verbum assumeret plures humanitates, illi homines non essent nisi unus homo: ergo tametsi in Eucharistia sint plures species, quia tamen in ipsis est unum tantùm Christi corpus, ita unum tantùm debet esse in toto mundo Sacramentum, alioquin falsò dixisset Apostolus *1. ad Corinth. 10. Unum corpus omnes, qui de eodem pane participamus.* Ergo sicut corpus est unum numero, ita etiam panis, consequenter ad physicam, & numericam multiplicationem specierum non multiplicatur numero, & physicè Sacramentum Eucharistiae. Sed contra, quia eatenus si verbum assumeret, plures humanitates illae essent unus homo, quia essent in eadem concretione ejusdem suppositi, siquidem concreta substantiva, praesertim substantialia, nunquam multiplicantur, nisi multiplicetur utrumque significatum formale, & materiale: Species autem Sacramentales non veniunt in concretionem corporis Christi, sed corpus Christi trahitur ad modum, & determinationem specierum, quibus accommodatur, adeo ut si species Sacramentales sint physicè, & numericè plures, sint etiam physicè, & numericè plura Sacramenta. Ad id, quod addebatur ex Apostolo, negatur consequentia, quia unitas corporis Ecclesiae non infertur ex unitate numerica Sacramenti, sed ex unitate cibantis, qui est Christus.

Sed urgebis, si tot essent Sacramenta, quot hostiae discontinuae, sequeretur Sacerdotem recipientem plures hostias, vel plures partes divisas ejusdem hostiae sumere plura Sacramenta, consequenter, & plures gratias, atqui hoc falsum est, ergo non sunt tot Sacramenta physicè numero diversa, quot sunt species discontinuae numero diversae. Sed contra, distinguitur major, si moraliter tot assent Sacramenta, quot sunt hostiae discontinuae, concéditur; si tantùm physicè negatur: quia sicut ad multitudinem peccatorum, quae merentur diversam poenam, nun sufficit pluralitas physica, ita etiam ad pluralitatem Sacramentorum producentium diversam gratiam, non sufficit pluralitas physica, sed requiritur etiam moralis in ordine ad refectiones diversas: Sumptio ita est applicatio, ut sit etiam conditio ad unitatem moralem Sacramenti.

Ex praedictis infertur unitatem numericam in ratione Sacramenti non sumi ex unitate sumptionis, quia sumptio est posterior Sacramento, & quid extrinsecum & ordo ad sumptionem consequitur ab extrinseco, etenim, quòd dicat ordinem ad unam vel plures sumptiones, id oritur ex determinatione extrinseca sumentis; & unitas consequitur ea principia intrinsecis.

Imò infertur secundò, neque unitatem numericam in ratione Sacramenti sumi ab unitate consecrationis: ratio est, quia unitas consecrationis est unitas causae, & eadem numero causa potest simul habere plures effectus numero, si pluribus applicetur subjectis.

CAPUT X.

De materia remota Sacramenti Eucharistiae.

Ea dicitur materia remota Eucharistiae, super quam pronuntiantur verba consecrationis, & ex qua fiunt corpus, & sanguis Christi, & quia consecratio est duplex, una, quae cadit super species panis, & alia super species vini, ideo explicandum est, quaenam sit materia remota utriusque consecrationis. Certum est, materiam, ex qua corpus Christi conficitur, esse solum panem, & materiam, ex qua sanguis Christi conficitur, esse vinum, ut asserunt quatuor Evangelistae, & confirmant Apostoli, etenim *Matth. 26* ait: *Coenantibus autem eis accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum, & accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum, dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Hoc idem etiam habetur *Marci 14.* & *Luc. 22.* Hinc Ecclesia semper intellexit materiam, ex qua corpus Christi conficitur, esse panem, ut refertur in Concilio Lateranensi *cap. Firmiter*, & in Florentino in *decreto Eugenii*, ac demum in Tridentino *Sess. 13.* Praeterea, quia fuit hoc Sacramentum praefiguratum in oblatione Melchisedech, qui obtulit panem, unde Christus *Psal. 109.* & Apostolus ad *Hebr. 5.* dicitur: *Sacerdos in aeternum secundùm ordinem Melchisedech.* Unde est constans in Ecclesia traditio, materiam remotam Eucharistiae esse panem, & vinum, adeo ut Ecclesia damnaverit Cataphrygas, & Pepuzianos, qui ex infantis anniculi sanguine, minutis punctionum vulneribus ex toto illius corpusculo expresso, & farinae mixto suam conficiebant Eucharistiam, ut testatur D. Augustinus, *lib. de haeresib. cap. 26.* (de foedis, & abominandis Gnosticorum mysteriis silere praestat, quam ea commemorare) rursus Ecclesia damnavit Artotyritas, qui panem, & caseum in Sacrificio Altaris offerebant, ut narrant Sancti Epiphanius, & Augustinus *eod. lib. cap. 28.* Rursus proscripsit Aquarios, qui aquam solam specie sobrietatis in calicem infundebant, & consecrabant, & contra hos omnes errores promulgatus fuit canon tertius ex iis, qui dicuntur Apostolici, & etiam plures alii, quos compilavit Gratianus *dist. x. de consecrat.* quibus sancitur, ut in Altaris Sacrificio panis tantùm, & vinum aquae mixtum offeratur. Ut etiam *cap. In Sacramenta ex epistola S. Alexandri Papae ad Orthodoxos cap. oportet*, quod est 54. ex Martini Bracharensis Episcopi capitulis, *cap. in Sacramentis*, ubi ex Concilio Carthaginensi III. *can. 24.* habetur: *In Sacramento corporis, & sanguinis Domini nihil amplius aperiatur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est panis, & vinum aqua mixtum.* Ut etiam *cap. didicimus*, quod ex *canone 28. Trullana Synodi* expressum est. *cap. Cùm omne*, quod ex epistola ad Episcopos Aegypti Julii I. Romani Pontificis desumitur. Et Concilium Bracharense IV. contra quosdam, qui lac pro vino in Eucharistia a illis bebant, ait: *Contra divinas ordines, & Apostolicas institutiones lac pro vino in divinis Sacrificiis, aut non expressas uvas offerebant*, & jubet panem tantùm, & calicem vino, & pauxillo aquae permixtum offerri, & decretum suum munit Concilium authoritate S. Cypriani, qui dominicam traditionem vindi- *epist.*

epist. 63. ad Cæcilium contra quosdam, qui aquam solam in Sacrificiis matutinis offerebant, ne per saporem vini redolerent sanguinem Christi, & si ab Ethnicis reprehenderentur, ait enim Cyprianus in illa epistola: *Quamquam sciam Episcopos plurimos Ecclesiis dominicis in toto mundo divina dignatione præpositos, Evangelicæ veritatis, ac dominicæ traditionis tenere rationem, nec ab eo, quod Christus Magister, & præcepit, & gessit, humana & novella institutione decedere, tamen, quoniam quidam vel ignoranter, vel simpliciter, in calice dominico sanctificando, & plebi ministrando, non hoc faciunt, quod JESUS Christus Dominus, & Deus noster Sacrificii hujus Author, & Doctor fecit, & docuit, religiosum pariter ac necessarium duxi ad vos litteras facere, ut si quis in isto errore adhuc teneatur, veritatis luce perspecta ad radicem, atque originem traditionis dominicæ revertatur.* Et infra: *In Sacerdote Melchisedech Sacrificii dominici Sacramentum præfiguratum videmus, secundùm quod Scriptura divina testatur, & dicit: Et Melchisedech Rex Salem protulit panem, & vinum, fuit autem Sacerdos Dei summi, & benedixit Abraham. Quòd autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat in Psalmis. Spiritus Sanctus ex persona Patris ad Filium dicens. Ante Luciferum genui te; tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Qui ordo utique hic est de sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedech Sacerdos Dei summi fuit, quod panem, & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quàm Dominus Noster JESUS Christus? qui Sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, idest, panem & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem.*

Rationes, quibus materia hujus Sacramenti probatur esse panis, & vinum, sunt potius congruentiæ, quas adfert D. Thomas 3. *part. quæst.* 74. *art.* 1. & desumuntur primo ex usu hujus Sacramenti, qui est manducatio. Sicut enim aqua in Sacramento Baptismi assumitur ad usum spiritualis ablutionis, eò quia aqua ad maculas corporis abstergendas, & abluendas adhibeatur, ita panis, & vinum, quibus homines reficiuntur, etiam in hoc Sacramento assumuntur ad usum spiritualis manducationis: ut iis, in corpus & sanguinem Domini transmutatis, anima nutriatur, & sustentetur, sicut Christus significat dicens: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Secundò à re commemorata, scilicet passione Christi, in qua sanguis à corpore separatus est, hujus memoria, cùm hoc Sacramentum recolatur, & ejus imago quodammodo præ oculis ponatur, seorsim consecratur panis, cujus species sumitur, ut Sacramentum corporis, & seorsim consecratur vinum, cujus species sumitur, ut Sacramentum sanguinis Christi. Tertiò ab effectu in se spectato, corporis scilicet, & animæ tuitione. Animæ enim salus sanguini Christi, & corporis tuitio ejus corpori tribuitur. Quartò ab effectu respectu corporis mystici Christi, quod est Ecclesia constituta ex multis hominibus Christianis. Sicut enim panis ex multis granis conficitur, & vinum ex plurimis racemis, & azymis, ut ait Apostolus 1. *Corinth.* 10. *Unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* Catechismus Concilii Tridentini etiam affert congruentiam, cur panis, & vinum assumantur in materiam remotam Eucharistiæ; ait enim: *Non nihil etiam hæc elementa ad id valent, ut eam cognitionem accipiant homines, esse in Sacramento corporis, & sanguinis Domini veritatem. Nam cùm panem, & vinum in humanam carnem & sanguinem quotidie vi naturæ immutari animadvertamus, facilius adduci possumus hac similitudine, ut credamus panis, & vini substantiam in veram Christi carnem, verumque ejus sanguinem cœlesti benedictione converti. Adfert etiam aliquid adjumenti hæc admirabilis elementorum mutatio ad adumbrandum, quod fit in anima, ut enim, & si nulla extrinsecùs panis & vini mutatio apparet, tamen eorum substantia in carnem, & sanguinem Christi verè transit: ita etiam, tametsi in nobis nihil immutatum videtur; interius tamen ad vitam renovamur, dum veram vitam Eucharistiæ Sacramento accipimus.*

Quòd si dicas, carnes animalium occisorum aptiores fore ad Christi passionem repræsentandam, quàm panem, & vinum. Respondet D. Thomas, verum esse, quòd carnes animalium occisorum expressiùs Christi passionem repræsentarent, sed minus essent aptæ ad usum Sacramenti, & ad unitatem significandam. Præterea, quia si adhiberentur carnes animalium occisorum, lex vetus non videretur totaliter abrogata, si novæ legis tempore carnes animalium adhuc in Sacrificium offerrentur. Rursus conveniens erat, ut sicut tempore veteris legis caro & sanguis animalium offerebantur absque carne, & sanguine Christi, ita nunc offerantur caro, & sanguis Christi, absque carne, & sanguine animalium, ut lex nova veteri abrogatæ opponeretur, & quidem sub earum rerum symbolis, quæ esui, & potui sunt aptissimæ, & constant partibus ejusdem rationis, & ita sumantur, ut nulla pars rejiciatur, quo pacto multò perfectius hostiæ puritas repræsentatur: in veteri enim lege pecorum immolatio plurimum in se habebat impuritatis.

Si dicas, consuevisse in Altari offerri uvas, & spicas, lac, & mel, ut etiam agnum in Ecclesia Romana die Dominicæ Resurrectionis, ex quibus videtur inferendum, panem tantùm & vinum non esse materiam Sacramenti Eucharistiæ. Contra est, quia oblata non fuerunt super Altari in Sacrificium, sed tantùm in Altari, ut primitiæ, vel munera exhibita ad pios Ecclesiæ usus, & non verbis Christi consecranda, sed tantùm singulari benedictione sanctificanda, quamvis uvæ, spicæ, legumina, fructus, tanquam primitiæ offerrentur, ut etiam oleum, ut in templis ad veri DEI gloriam lumen enutriret, ac servaret, & thus, ut incruenti Sacrificii tempore adoleretur, ut etiam lac, & mel in Paschali festivitate, ut fortassis etiam in Pentecoste, ut egressis è fonte baptismi darentur degustanda, ut etiam agnus immolaretur die Resurrectionis Dominicæ in reverentiam Christi agni immaculati pro nobis occisi, non tamen illius carnes transmutabantur in carnes Christi, neque sanguis animalium in sanguinem Christi, sed agni carnes tantùm Sacerdotali benedictione sanctificatæ, cedebant in usum vel Ministrorum vel fidelium. Neque verum est, quòd super Altare unà cum Christi corpore agnus fuerit oblatus, ut perperam censuit Phocius id objiciens Romanæ Ecclesiæ. Reliqui etiam fructus

ctus offerebantur, ut benedicta in usum cederent ministrantium Altari, & templo.

Quia verò nomen panis ad plura potest pertinere, ideo oritur difficultas, ex quo grano debeat panis iste confici, & quomodo parari, pro quo asserendum primò est, illud tantùm esse materiam sufficientem primæ consecrationis cadentis super panem, quod verè, & propriè est, ac simpliciter denominatur panis absq; ullo addito, idque evincitur ex ipsa institutione hujus Sacramenti, quia Christus, quando instituit hoc Sacramentum, accepit panem, & postea dixit: *Hoc facite*, quasi diceret, id ipsum adhibete, quod ego habeo, sed Christus consecravit panem, & consecrando designavit materiam, ergo sicut Christus accepit verum, & proprium panem, qui absque ullo addito dicebatur panis, & illum consecravit, ita sequitur, illud solum esse materiam sufficientem primæ consecrationis, quod verè, & propriè est, ac denominatur simpliciter panis absque ullo addito. Firmatur, quia constat ex Evangelio, ideo Baptismus debet fieri in aqua, adeo ut sola aqua vera, & naturalis sit materia Baptismi, quia Christus eam assumpsit ad Baptismum. Sed ex Evangelio etiam constat, Christum sumpsisse panem pro materia hujus Sacramenti Eucharistiæ, & præcepisse Discipulis, ut hoc idem facerent, ergo debet inferri, quòd solus panis verus, & propriè dictus absque ullo addito sit materia remota hujus Sacramenti. Præterea, quia hoc idem evincit perpetua Ecclesiæ traditio, qua ut Hæretici condemnati sunt ii, qui præter purum panem, quid aliud addendum esse putârunt, ut Cataphrygæ Discipuli Montani, qui adhibebant fatinam sanguine infantis punctim educto subactam, qui si moriretur pro Martyre: si viveret, pro summo Sacerdote habebatur, ut referunt Epiphanius *hæres.* 49. & Augustinus *hæresi* 27. Hinc Ethnici, ut refert D. Augustinus *contra Faustum*, dicebant à Christianis adorari Cererem, & Bacchum, & alii apud Minutium asserebant, comedi à Christianis infantem farre confectum. Cæterum, ut diximus, compositio panis, quia fit ex multis granis, aptissima est ad significandum effectum proprium hujus Sacramenti, seu unionem fidelium inter se, & cum ipso Christo. Præterea quia panis potest esse principium vitæ hominis, & est res communior, & ad religiosum usum longè purior, quàm ulla alia materia.

Asserendum secundò, solum panem confectum ex vero tritico, & naturali aquâ subactum, & igne assum, esse materiam remotam hujus primæ consecrationis, ut communiter docent Theologi cum D. Thoma *hic art.* 3. *& in* 4. *dist.* 11. *quæst.*2. & habetur expressè in Concilio Florentino in decreto Eugenii, ubi de hoc Sacramento dicitur: *Cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite*, quapropter in editione Romana jussu S. Pii V. ablata fuit expositio Cajetani, qui in vetustioribus Codicibus asserebat: Panem triticeum dixi in hoc articulo esse materiam Eucharistiæ, non quia solus sit materia, sed quia est principalis, & materia apud omnes indubitata. Ratio petitur ex institutione Christi, Christus enim instituit hoc Sacramentum in pane usuali: Sed hujusmodi panis fit ex tritico. siquidem omnia alius substituitur in defectum hujus, quapropter non dicitur simpliciter panis, sed cum addito, hordeaceus, vel ex milio, ergo solus panis triticeus est sufficiens materia hujus Sacramenti, cui primariò convenit ratio nominis, sed nomen panis primariò convenit pani triticeo, & reliquis nonnisi cum addito, & in defectum illius: ergo solus panis triticeus est materia hujus Sacramenti, & id habetur ex Apostolica traditione. Hinc D. Hieronymus *in cap.* 31. *Jeremiæ* expendens illud *super frumento v.* 12. ait: *Corpus Domini conficitur*, hoc idem confirmat *in cap.*62. *Isaiæ*, ubi explicans illud: *Si dedero triticum tuum inimicis tuis*. & in *cap.* 9. *Zachariæ* explicans illud *frumentum electorum*, asserit, materiam Eucharistiæ esse panem triticeum, hinc Ischydio Ecclesiæ Alexandrinæ Diaconus in libello porrecto Patribus Concilii Chalcedonensis contra Dioscorum Alexandrinum Episcopum, præ reliquis conqueritur, quod frumentum à piissimis Imperatoribus Ecclesiæ Lydiæ (siquidem in illa Provincia ob vitium terræ, & ariditatem fertur triticum non nasci) præstitum. *In primis quidem, ut incruenta ex ipso hostia offeratur*, ut etiam, ut peregrini, & Provinciales pauperes alerentur, quapropter profusis pecuniis singulis annis consueverat, triticum emere ad eundem finem, & ait Ischydio, *ex hoc neque terribile & incruentum sacrificium celebratum est, neque peregrini aut provinciales hoc solatio fruiti sunt*: Ex his enim colligitur, panem triticeum esse materiam essentialem Eucharistiæ, adeo ut illo deficiente panis ex alterius generis granis, aut seminibus confectus, validè consecrari non possit, idque etiam ostendit D. Thomas 3. *part. quæst.* 73. *art.* 3. inquiens: *Ad usum Sacramentorum assumitur talis materia, quæ communius apud homines in talem usum venit, inter alios autem panes communius homines utuntur pane triticeo. non alii panes videntur esse introducti in hujus panis defectum, & ideo Christus creditur in hujus panis specie hoc Sacramentum instituisse, qui etiam panis magis confortat hominem, & ideo convenientius significat effectum hujus Sacramenti*, ex quibus satis apertè colligitur, solum panem triticeum esse materiam hujus Sacramenti, quapropter etiam Deus præceperat Levit. 14. ut panes propositionis, qui fuerunt figuræ hujus Sacramenti ex simila conficerentur, quòd autem hic panis non solùm debeat esse triticeus, sed etiã naturali aqua subactus, & igne assus, ex eo evincitur, quia hæc tria requiruntur, ut aliquis dici possit verus panis usualis: unde non sufficit, si ex quolibet grano conficiatur panis; sed debet necessariò esse ex vero tritico, quod solum est frumentum propriè dictum, & sine addito, ut definitum fuit in Concilio Carthaginensi III. *cap.* 24. & in *Florentino in decreto unionis.* Secundò requiritur ad perfectum panem, ut grana sint in farinam commolita, & ut farina naturali aqua subigatur, scilicet elementali, non verò lacte, vino, aut aqua rosacea, vel oleo, quia ejusmodi humores, si adhibeantur in notabili quantitate, tollunt propriam rationem panis, & potius fit placenta. Tertiò etiam requiritur, ut hæc massa assetur igne, si enim cruda fuit, non sufficit, tametsi à pane non differat physicè, quia propriè non denominatur panis. Nec sufficit, si hæc massa elixetur, quia tunc puls potius dicitur, quàm panis. Neque sufficit, si coquatur in sartagine cum butyro, vel oleo, sed debet puri igne torreri.

Hinc infertur, panem confectum ex granis diversæ speciei non esse materiam hujus primæ conse-

consecrationis, si major pars sit diversæ speciei: Secus si minor, & modica, quia tunc supponitur, quòd major pars convertat minorem in substantiam panis triticei, alioquin si talis materia non converteretur in panem triticeum, non consecraretur, ut censent plures, & in Sacramentis in materia dubia non debet fieri consecratio. Rursus alia grana, quæ non sunt triticum, non possunt esse materia hujus Sacramenti, & quia certum est, hordeum, milium, avenam, & legumina non esse triticum, non potest ex illis confici panis Sacramentalis, qui sit materia sufficiens pro consecratione: ut nec etiam ex fabis, cicere, oryza, neque ex herbarum radicibus, aut arborum fructibus, ut ex nucibus, & castaneis, quia hæc omnia non sunt triticeum, an verò panis siligineus, seu ex siligine confectus, vel ex spelta, sit materia sufficiens hujus primæ consecrationis est valdè dubium. Suarez, Alanus, Vasquez, & alii negant, sine gravi peccato posse usurpari, nisi forrassis in casu urgentis necessitatis, quem etiam Authores præcitati negant, posse unquam contingere, eò quia hoc Sacramentum non sit simpliciter necessarium. Alii verò censent probabilem siliginem & speltam esse speciem tritici propter affinitatem accidentium, & quia nascuntur ex tritico: Quinimò D. Thomas *3. part. quæst. 74. art. 3. ad 2.* asserit: Id signum esse specificæ identitatis, eò quia generans semper generet sibi similem in specie. Hinc Sylvius art. 3. censet: speltæ materiam esse dubiam, quam quis in necessitate consecraret, fortassis excusari posset à peccato propter opinionem probabilem. Verùm opinio tantùm probabilis circa materiam Sacramenti nullo pacto deducenda est ad praxin, & est sententia prohibita.

Cæterum adulterini frumenti modica permixtio non mutat speciem tritici, adeo ut, si sit modica admixtio alterius frumenti, cum multo majore quantitate tritici, poterit exinde confici panis, qui sit materia hujus Sacramenti, si verò sit magna permixtio, æqualis scilicet, vel prope æqualis utriusque quantitatis, talis permixtio speciem mutat, & panis ex iisdem confectus non est debita materia hujus Sacramenti, ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 74. art. 3. ad 3.* ut nec etiam panis corruptus potest esse materia Eucharistiæ, si ita sit corruptum, ut non maneat panis natura, quod conjicitur ex solutione continuitatis saporis, coloris, & aliorum accidentium mutatione: Si verò corrumpi incipiat, tunc rata quidem erit consecratio, sed graviter peccabit consecrans ob irreverentiam erga tantum Sacramentum. Et quia amylum est ex tritico corrupto, non videtur, quòd panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi, ut docet D. Thomas *loc. cit.* quòd si farinæ triticeæ admisceatur aqua rosacea, vel quicunque alius liquor distinctus ab aqua vera, & elementari non posset ex hujusmodi materia confici hoc Sacramentum, quia non esset verus panis, siquidem ad panis substantiam constituendam omninò necessaria est aqua, juxta illud effatum S. Cypriani *epist. 63.* Nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis unius compage solidatum, ut etiam asserit D. Thomas *art. 7. ejusd. quæst. ad 3.* & habetur etiam in *cap. Sic in sacrificando dist. 3. de consecrat.* ubi recitantur verba S. Cypriani, quæ sunt: *Quid si ex melle vel alio liquore fuerit farina aspersa, nunquid transubstantiatur ille panis in corpus Christi? non.* Hinc secundùm rubricas Missalis Romani & instructiones S. Caroli panis ex aqua rosacea confectus, dubia est materia, consequenter minimè consecranda, quia Innocentius XI. *decreto edito die 2. Martii 1679.* expressè declarat, non licere sequi opinionem minus probabilem relicta probabiliore, & tutiore in Sacramentorum consecratione, & administratione. Rursus panes consecrandi ad usum Sacrificii, & communionis studiosè parari debent, ac esse integri, nitidi, & modicæ quantitatis, juxta Ecclesiæ consuetudinem, ut sanxit Concilium Toletanum XIV. *can. 6.* ubi habetur: *Delatum est, quod in quibusdam Hispaniarum partibus quidam Sacerdotum, partim nescientia simplicis, partim temerario ausu provocati, non panes mundos, & ex studio preparatos supra mensam Domini in Sacrificio offerant, sed passim, quomodo unumquemque necessitas impulerit, aut voluntas coëgerit, de panibus, suis usibus præparatis, frustulum in rotunditate auferant, eamque super Altare cum vino, & aqua pro sacro libamine offerant. Temeritati huic aut nescientiæ cupientes terminum ponere, id unanimitatis nostræ delegit conventus, ut non aliter panis in Altare Domini Sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer & nitidus, qui ex studio fuerit præparatus, neque grande aliquid, sed modica tantùm oblata, secundùm quod Ecclesiastica consuetudo retinet.*

Cæterum tam ex pane fermentato, quàm ex azymo confectari potest Eucharistia. Orientalis Ecclesiæ ritus est, ut panem fermentatum adhibeant Sacerdotes in consecratione, sed ritus Ecclesiæ Orientalis in azymo pane consecrans convenientior est, & in Christi Domini exemplo fundatur. Ratio est, quia substantia panis triticei æquè est in pane fermentato, ac in azymo, neque hac de re Ecclesia Catholica unquam dubitavit, tametsi in ea fuerit rituum diversitas. Nunquam tamen de azymis inter Græcos, & Latinos disputatum fuerat, nisi post schisma Photii, quod aliquamdiu sopitum postea eandem crambem recoquens iterum excitavit Michael Cærularius Patriarcha Constantinopolitanus anno 1053. ipse enim temerè Latinæ Ecclesiæ de azymis litem movit, negans azymum verè panem esse, inde inferebat, Latinos materiam ineptam Eucharistiæ consecrandæ adhibere. Hinc Catholicos Latinos Hæreticos azymitas appellare consueverat. Panem verò azymum, & fermentatum non differre substantialiter, utriusque Ecclesiæ Patres, & Doctores semper asseruerunt. Hinc D. Thomas *3. part. quæst. 74. art. 4.* ait, circa materiam hujus Sacramenti duo possunt considerari, scilicet quid sit necessarium, & quid conveniens: necessarium quidem est, ut sit panis triticeus, sine quo non perficitur Sacramentum: non autem est de necessitate Sacramenti, quod sit azymus, vel fermentatus, quia in unoquoque confici potest. Hinc Ecclesia Latina non damnat ritum, & consuetudinem Græcorum consecrantium panem fermentatum. Leo IX. Romanus Pontifex *in epist. ad Michaelem Imperatorem Græcorum, & Leonem Acridanum Episcopum*, consuetudinem, & ritum Orientalis Ecclesiæ non improbat, sed Græcos tantùm reprehendit, quia Latinos velut Hæreticos insectarentur, & inde schisma fieret. Ritum Græcorum consecrantium in fermentato approbavit Concilium Florentinum in definitione fidei, ubi hæc habet: *Item in azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.* Neque Latina Ecclesia ritum Græcorum consecrantium fermentatum panem improbavit, sed quandoque etiam ipsa fermentatum

adhi-

adhibuit ante schisma Phocii, ut notat Sirmondus in sua disquisitione de usu indiscriminatim fermentati, vel azymi, ut etiam notat Cardinalis Bona *lib. 1. rer. liturgicar. cap. 23.* Quam opinionem etiam propugnat Christianus Lupus *Tom. 3. in can. Concilior. dissertatione de actis Leonis IX.* ut etiam Joannes Mabillonius dissertatione de pane Eucharistico azymo, & fermentato, verùm hæc quæstio, cùm sit meri facti, non nititur nisi solis conjecturis, omnes tamen conveniunt, quæstionem de usu azymi vel fermentati panis in Eucharistiæ consecratione pertinere ad ritum, non verò ad dogma fidei; panem firmamentum elegerunt Græci, ut ipso facto declararent, quantum detestarentur judaizantes, qui legem cum Evangelio asserebant servandam esse, cùm nec azymorum usum cum Judæis communem habere voluerunt. Rursus considerarunt mysticam in fermento significationem: scilicet Filium Dei assumpsisse carnem mortalem, & miseram, veluti quoddam non malitiæ, sed miseriæ fermentum. Rationes verò, quibus nititur Ecclesia Latina ad consecrandum panem azymum plures sunt, quarum prima petitur ab Exemplo Christi Domini, qui hoc Sacramentum instituit primo die azimorum, quo nihil fermenti domi habere licuit Judæis Matth. 26. 17. *Prima autem die azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis tibi paremus comedere pascha. Marci 14. 12. Et primo die azymorum quando pascha immolabant, dicunt ei Discipuli: quo vis eamus, & paremus tibi, ut manduces pascha &c.* Luc. 22. 7. *Venit autem dies azymorum, in qua necesse erat occidi pascha, & misit Petrum & Joannem dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.* Quòd si Christus cum suis Discipulis manducavit panem azymum, etiam in azymo instituit in ultima cœna hoc Sacramentum. Secunda ratio petitur ab ipsa significatione, quia panis est propriè Sacramentum corporis Christi, quod sine corruptione conceptum est, magis quàm divinitatis ipsius: & in scripturis fermentum peccatum, & corruptionem plerumque significat, non solùm in veteri lege, quæ fermentum ab oblationibus suis excludebat, verum etiam quia Apostolus *1. Corinth. 5.* & alibi asserit, fermentum symbolum esse malitiæ, quapropter panis azymus magis convenit corpori Christi, quàm fermentatus. Alia ratio etiam sumitur ab usu istius Sacramenti, quia panis azymus magis convenit sinceritati fidelium, cujus est symbolum, ut etiam puritatis cordis, utraque enim necessaria est ad dignam Eucharistiæ manducationem. 1. *Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.* Ubi Apostolus alludit ad azymum Sacramenti, siquidem præmisit: *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Præterea quia, cùm Christus dicatur in mundum venisse, non ut legem solveret, sed adimpleret, & in omnibus fuerit divinæ legis observantissimus, *& Matth. 26. Marci 14. Luc. 22.* Christus dicatur celebrâsse paschæ primo die azymorum cum Discipulis suis, inde infertur, constituisse Eucharistiam illo die in pane azymo, cùm non licuerit Judæis, habere domi quidquam fermentati. Præterea quia panis azymus est multo purior quàm fermentatus, aptiorque ad puritatem Christi significandam, ut contra Græcos probat Anselmus *lib. 1. de azymo.* Algerus *lib. 2. de Eucharistia*, Rupertus *lib. de divin. offic.*

Hinc quamvis Ecclesia Latina utrumque panem azymum, & fermentatum asserat esse materiam aptam, graviter tamen prohibuit, ne liceat Latinis consecrare panem fermentatum, quamvis id permissum fuerit Græcis juxta suum ritum: quia ex Apostolica traditione jam à primis Ecclesiæ temporibus consecratum fuerat in azymis, donec exortis Manichæis omne fermentum abominantibus Latini simul, & Græci cœperunt simul in fermentato consecrare, sed, sublato postea errore Manichæorum, iterum Latini redierunt ad usum azymi perseverantibus Græcis consecrare in fermentato, non improbante Ecclesia Latina. Quòd verò panis azymus sit materia convenientior ad consecrationem ex eo, ut diximus, ostenditur, quia magis congruit significationi proprietatum hujus Sacramenti, siquidem panis azymus in scripturis significat puritatem, sinceritatem, candorem, simplicitatem, humilitatem, & incorruptionem, quæ omnia conveniunt Christo sub speciebus Eucharisticis, & mystico ejus corpori: è converso fermentum, ut plurimum sumitur in malam partem, & interdum etiam pro hypocrisi Luc. 12. *Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis:* Interdum etiam denotat fastum, & superbiam, eò quia panis fermento intumescat: nonnunquam etiam corruptionem, quia fermentum ad illam disponit panem: neque tam facile panis azymus corrumpitur sicut fermentatus, unde D. Paulus *1. ad Corinth. 5.* scribit; *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit: expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio; sicut estis azymi: itaque epulemur non in fermento veteri neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis*, hoc est sinceritatis contra peccati corruptionem, & veritatis contra figuras veteris legis, ut explicat D. Thomas.

Objiciunt tamen Græci, quia panis fermentatus est aptior ad hominem nutriendum, magisque usualis, & communis, cum communiter tam nobiles, quam plebei comedant fermentatum: ergo solus panis fermentatus est convenientior materia hujus primæ consecrationis. Sed contra negatur consequentia, quia licèt panis fermentatus sit usitatior, & communior, aptiorque ad nutriendum: azymus tamen est aptior ad usum hujus Sacramenti propter præexpensas rationes. Præterea, quia, ut docet D. Thomas *3. part. art. 4. in corp.* magis convenit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad usum hujus Sacramenti, ut scribit Apostolus, *1. ad Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.* Reliquas eorum objectiones jam refutavi cap. 2. hujus disputationis.

CAPUT XI.

Quænam sit materia remota secundæ consecrationis, seu calicis.

EX Hæreticis putarunt aliqui, materiam remotam hujus secundæ consecrationis seu calicis esse solam aquam, qui propterea Aquarii vocati fuerunt. Alii asseruerunt, esse tantùm lac, ut refertur in Concilio Bracharensi III. *cap.* 1. Alii mel: qui omnes errores, & alii iis similes ex facile rejiciuntur, quia Christus *Matth.* 26. dicitur accepisse calicem, & eum in proprium sanguinem convertisse, sed certum est, materiam calicis fuisse vinum de vite, ut constat ex verbis Matth. 26. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, illud enim pronomen *hoc* designat materiam, quæ erat in calice, ex quo claret materiam propriam hujus secundæ consecrationis non esse quid aliud, quam vinum de vite. Quapropter asserendum est, solum vinum de vite, quod verè & communiter denominatur vinum, esse materiam idoneam hujus secundæ consecrationis; ratio est, quia Christus materiam contentam in calice ante consecrationem dixit esse de genimine vitis. Materia autem hujus secundæ consecrationis est illa eadem, quam Christus in nocte cœnæ consecravit, & quæ reperiebatur in calice, ergo materia hujus secundæ consecrationis est solum vinum de vite, quod verè, & communiter denominatur vinum. Hanc enim veritatem supponunt Concilia, præsertim Lateranense sub Innocentio III, Carthaginense III. Aurelianense IV. & Tridentinum *sess.* 13. & hoc fidei dogma definivit Concilium Florentinum sub Eugenio IV. & constat ex perpetua traditione ab Apostolis in Ecclesiis derivata, & perseverante ad hæc usque nostra tempora. Ratio etiam id suadet; quia cum hoc Sacramentum fuerit à Christo institutum per modum convivii, non potuit sub convenientiori materia institui, quàm panis, & vini, quia sicut hæc sunt cibus, & potus corporis, ita Sacramenta sub eorum speciebus instituta, sunt cibus, & potus animæ. Rursus quia vinum vitis magis convenit effectui hujus Sacramenti, quia est spiritualis lætitia, ait enim David Psal. 103. *Vinum lætificat cor hominis*, propterea habet analogiam cum materia hujus secundæ consecrationis. Demum, quia solum vinum de vite propriè, & simpliciter dicitur vinum, perinde ac solum oleum expressum de olivis propriè, & simpliciter dicitur oleum.

Hinc vero hæc secunda consecratio potest impediri, primò, si vinum non sit de vite, sed ex aliis liquoribus, & succis pomorum, vel cerasorum. Secundò si sit succus intra pelliculas inclusus, ut definitur à Julio Papa, & refertur *in cap. Cùm omne, de consecrat. dist.* 2. Ratio est, quia quamdiu ille manet in baccis inclusus, habet potius formam cibi, quam potus, & materia hujus secundæ consecrationis exigit se habere per modum potus, cùm Christus in ejus institutione dixerit, *bibite ex hoc omnes*. Tertiò, si sit succus expressus ex uva acerba, quia tunc non est materia consecrabilis quia non est vinum usuale: est autem consecrabilis, succus expressus ex uva non tam perfectè matura, quia tunc est vinum usuale, ut est vinum expressum in Germania ex uvis non perfectè maturis in pluribus locis, quorum tamen vinum est usuale. Quartò, acetum non est materia consecrabilis, quia non est vinum usuale per modum vini potabilis, sed potius est vinum corruptum, sicut cadaver non dicitur esse homo, nisi cum addito homo mortuus, si verò vinum parum acescat, sitque tantùm modicè acidum, aptum est, ut valide consecretur, quia adhuc est vinum usuale: verùm qui in eo consecraret, & posset commodè aliud vinum nullo modo acidum consecrare, non excusaretur à peccato ob irreverentiam Sacramento illatam. Sive autem illud sit album, sive rubrum, dummodo sit expressum de vite, sitque potus usualis, semper est materia hujus secundæ consecrationis, quia utrumque est verum vinum usuale; & ob hanc rationem sufficeret etiam vinum miraculosum, quale fuit illud in Cana Galilææ, ubi aqua conversa fuit in vinum usuale, quapropter si miraculosè ad preces alicujus servi Dei converteret Deus aquam in vinum, posset sacerdos illud consecrare, ut etiam mustum ex uvis recens expressum, quia est etiam simpliciter vinum, quamvis non perfectè purgatum, & defæcatum: habet enim proprietates vini, & à scriptura sumitur ut vinum, siquidem Actor. 2. Apostoli dicuntur *Musto pleni*. Verùm licèt urgente necessitate possit sacerdos licitè in musto consecrare, cessante tamen necessitate licitè non potest usurpare mustum pro materia calicis, nec sine gravi peccato ob fæces, & impunitates, quibus abundat, quia esset actus irreverentiæ in tantum Sacramentum. In succo tamen expresso ex uvis passis potest consecrari, quia hujusmodi succus est vinum usuale, & quidem eo perfectius, quò ab aquæ humore est purgatius: nihil enim interest, si uvæ, ex quibus vinum exprimitur, sint passæ, quia id non variat succum. Quod si ob nimiam siccitatem ad exprimendum humorem esset necessaria nimia aquæ copia, tunc succus ille non esset materia idonea, quia deperderet rationem vini communis, & usualis. Rursus nec vinum in pane imbibitum est materia idonea calicis, quia vinum semel imbibitum in frustula panis non habet rationem potûs, qualis debet esse materia calicis, potest tamen esse materia corporis, seu primæ consecrationis, quia panis quamvis vino perfusus & madidus simpliciter est panis, & se habet per modum cibi.

Quòd si dicas vinum consecratum in pane imbibitum conservare Christi sanguinem, consequenter esse materiam aptam secundæ consecrationis. Contra est, negatur consequentia, quia ad consecrationem requiritur, ut materia sanguinis possit initio consecrationis demonstrari per modum potûs, & peracta consecratione non est amplius necessaria hujusmodi demonstratio, sed tantùm sufficit, si retineat species vini.

An verò vinum congelatum sit aptum consecrationi, variæ sunt Authorum sententiæ; si enim diu sit congelatum, adeo ut vi frigoris virtus simul, & species vini perierint, tunc fatentur omnes, non

non esse materiam idoneam Eucharistiæ, sin verò congelatio, sit recens, & facta in calice paulo ante consecrationem, censent plures esse materiam aptam consecrationi, ut Sylvester, Dominicus Soto, dummodo vini virtutem, & speciem retineat. Alii tamen negant, quia vinum congelatum non est potabile, ideoque ineptum consecrationi, sicut aqua congelata non est materia idonea in baptismo. Alii censent, materiam esse dubiam, proinde esse idoneam consecrationi, ita Fumus *in sum.* Estius *in 4. sententiar. dist.* 8. §. 9. Sylvius in 3. *part. quæst.* 74. & alii, quia volunt tale vinum esse simpliciter potabile, licèt difficulter, perinde ac panis durus est simpliciter comestibilis, quamvis nonnisi cum aliqua difficultate propter duritiem resistentem dentibus, ne tam facile panem frangant, terant.

Quod si objicias, aquam congelatam non esse sufficientem materiam baptismi, consequenter neque vinum congelatum Eucharistiæ. Respondent primò, posse baptismum ministrari cum aqua congelata, dummodo, quando tangat corpus, aliqualiter liquefiat, quia tunc mediante liquefactione habetur ablutio, secundò ajunt esse disparem rationem, quia baptismus habet pro materia proxima ipsam ablutionem, consequenter exigit aquam ad abluendum, & talis non est aqua congelata, & hæc responsio vera est & tuta: secus Eucharistia solum exigit vinum potabile, non quòd actu sit potabile, dum consecratur, quia consecratio non consistit in potione, sed sufficit, si post consecrationem liquefiat, ut sit communis potus.

Censerem tamen, in hac difficultate esse procedendum cum distinctione: si enim vinum non sit totaliter congelatum, sed tantùm in aliqua superficie, tunc est materia certa hujus Sacramenti, quia vinum ex hac modica congelatione non deperdit substantiam vini, nec formam potabilem, & eosdem præstat effectus, quando sumitur actu, ac vinum non congelatum, proinde tunc non censeo esse excludendum à materia hujus Sacramenti, hæc enim modica congelatio facile contingit rigente pruina in Regionibus septentrionalibus: Sin verò vinum esset totaliter congelatum, & in duritiem glaciei versum, tunc putarem, esse materiam valde dubiam, & in isto casu, ut sacerdos tuto procederet, involvendus esset calix pannis calefactis, vel etiam si id non sufficeret, ponendus esset calix in aqua fervente prope altare, donec vinum ante consecrationem liquefieret, ita tamen, ut aqua in calicem non intret, ut præscribunt rubricæ missalis Roman. *tit. de defectibus in miss. occurrent.* quia in materia dubia non potest consecrare. Quòd si post consecrationem congeletur calix, tunc etiam debet liquefieri, ut sumi cum reverentia possit sanguis Christi, ut habetur *in cap. in Sacramento de consecrat. dist.* 2.

Aqua tamen in modica quantitate vino consecrando admiscenda est necessitate præcepti Ecclesiastici, non necessitate Sacramenti. Armeni, ut constat ex decreto fidei Eugenii IV. in Concilio Florentino errarunt, asserentes, non esse aquam vino consecrando admiscendam, cui errori adhærent Hæretici nostri temporis: sed nostra assertio est omnino vera, & certa, & constat ex praxi Ecclesiæ, & traditione ab ipsis Apostolis derivata, & ab omnibus Ecclesiis Græcia, & Latina constantissimè servata, ut declarat Eugenius IV. in præfato decreto fidei, ubi hujus Sacræ Cæremoniæ tres affert rationes, quarum prima est, quia juxta testimonium Sanctorum Patrum, Christus creditur consecrâsse in vino aqua mixto. Secunda, ut significetur aqua, quæ ex Christi latere profluxit. Tertia, ut denotetur effectus hujus Sacramenti, qui est unio Christiani populi cum Christo. Quòd verò modicum aquæ sit admiscendum vino consecrando, constat ex certa traditione ab Apostolis derivata in Ecclesiam, Christum in calice, quem consecravit, aliquid admiscuisse aquæ, ut referunt Liturgiæ S. Jacobi, & S. Marci, & testantur Patres, qui vixerunt tempore Apostolorum, præsertim Clemens Romanus *lib. 8. constit. cap.* 13. Hinc hanc mixtionem modicæ aquæ elementaria vino præcipiunt decreta plurium Conciliorum, præsertim Trullani, Florentini, Wormaciensis, Triburicensis, Bracharensis, & Tridentini. Rationes iisdem id suadentes sunt, quia ex Christi latere fluxit sanguis, & aqua unum in pretium, alterum in lavacrum, ut asserit Alexander Papa 1. *epist.* 1. *decret.* Secundò, ut significetur unio Christi, & Ecclesiæ, ut tradit S. Cyprianus *epist.* 62. Verum ad hanc mixtionem aliquot requiruntur conditiones, quarum prima est, ut aqua illa sit elementaris, quia Ecclesia id præcipit, neque Christus in institutione hujus Sacramenti aliam adhibuit quam elementarem. Secunda, ut quantitas illius aquæ sit perquam modica, id enim definiunt Concilia, quinimò Florentinum jubet esse modicissimam, ratio est, quia si aqua vinum excederet, posset tolli materia necessaria, & posset dubitari, an vinum posset absolutè vocari vinum sine addito. Tertia, ut habeatur mystica significatio, quia ut ait Concilium Triburiense, hinc magis significatur dignitas Sanguinis Christi.

Si dicas ex latere Christi non fluxisse aquam mixtam sanguini, sed seorsim consequenter non debere aquam misceri vino ad id significandum. Contra est: quia non est necessaria in signo omnimoda similitudo. Si dicas secundò, in Eucharistia nullam fieri commemorationem unionis Christi cum Ecclesia, sed tantùm passionis Christi, consequenter non esse necessariam hanc mixtionem ad significandam talem unionem. Contra est, quia unio cum Christo significatur in sumptione Eucharistiæ, unde miscetur aqua ante consecrationem, ad significandam futuram unionem.

Asserendum secundo, hanc mixtionem modicissimæ aquæ in calice non esse necessitatem necessitate Sacramenti, neque præcepti divini, sed tantùm Ecclesiastici. Ratio est, quia Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 7. ait, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino offerendo misceant: sin autem hæc mixtio esset necessaria necessitate Sacramenti, Ecclesia eam non præciperet, sed supponeret, esse id omnino faciendum; non enim Ecclesia præcipit, quæ sunt essentialia Sacramentis, quia supponit, ea esse jam præcepta à Christo Institutore, ergo hæc mixtio non est necessaria necessitate Sacramenti, unde S. Cyprianus *epist. ad Cæcilium* scribit: *Sic autem in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest; nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si vero aqua sit, sola plebs incipit esse sine Christo.*

Quando autem utrumque miscetur, & adunatione confusa sibi invicem copulatur, tunc Sacramentum spirituale, & cœleste perficitur. Si vinum tantùm in calice quis offerat, ibi nihilominus est sanguis Christi ex Cypriano, sequitur mixtionem aquæ non esse necessariam necessitate Sacramenti simpliciter, sed tantùm esse necessariam, ut Sacramenti significatio perfecta sit, seu ut Ecclesiæ conjunctionem cum Christo perfectè repræsentet, ut indicat Cyprianus verbis illis, *quando autem utrumque miscetur, tunc Sacramentum spirituale, & cœleste perficitur,* Hoc idem etiam adstruit Catechismus Concilii Tridentini de Sacramento Eucharistiæ §. 17. inquiens: *Sed quamvis aqua admiscenda rationes ita graves sint, ut eam sine mortali peccato prætermittere non liceat, ea tamen si desit, Sacramentum constare potest*, hoc idem etiam afferunt rubricæ Missalis Romani, in quibus habetur: *si autem celebrans ante consecrationem calicis advertat non fuisse appositam aquam, statim ponat eam, & proferat verba consecrationis. Si ad advertat post consecrationem calicis, nullo modo apponat, quia non est de necessitate Sacramenti.* Non possunt rubricæ clarius loqui. Ratio eidem est, quia Christus vocavit materiam consecrandam de genimine vitis: sed vinum sine aqua est verè, & propriè de genimine vitis, unde ex ipsa Christi institutione constat, solum purum vinum esse necessarium necessitate Sacramenti, non verò mixtionem aquæ; Christus enim solùm vinum designavit in calice, quando dixit: *Matth. 26. Non bibam amodo de hoc genimine vitis.* Hinc D. Thomas 3. *part. quæst.* 74. *art.* 7. docet judicium de signo sumendum esse ex eo, quod significatur: admixtio autem aquæ vino refertur ad significandam participationem hujus Sacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quod per aquam mixtam vino significatur populus adunatus Christo, atqui usus fidelium & participatio Eucharistiæ est quid consequens ad hoc Sacramentum, quod perficitur per consecrationem materiæ, proinde usus non pertinet ad essentiam Sacramenti, & admixtio aquæ non est necessaria necessitate Sacramenti. Præterea quia Catechismus Romanus *cap. de Eucharistia* postquam dixisset mixtionem illam non posse prætermitti absque peccato mortali, postea subjungit, *si aqua desit, perficitur Sacramentum,* quòd si aqua esset materia necessaria necessitate Sacramenti; non perficeretur Sacramentum eo defectu materiæ, hoc idem etiam habetur *dist.* 2. *de consecrat. cap.* 1. ubi dicitur: *Si vinum tantùm quis offerat, sanguis Christi incipit esse*, ergo admixtio aquæ in calice non est necessaria necessitate Sacramenti.

Quod si objicias verba S. Cypriani *epist. ad Cæcilium*, ubi hæc scribit: *Si verò calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis unius compage solidatum*, ex quo infertur, quod cum mixtio aquæ cum farina sit de necessitate hujus Sacramenti, est etiam de necessitate ejusdem mixtio aquæ cum vino. Sed contra, quia S. Cyprianus etiam in citatis verbis loquitur tantùm de necessitate præcepti, & de illo, quòd fieri debet, non verò de necessitate Sacramenti, ut explicat Divus Thomas 3. *part. ad* 7. *ad* 1. ubi ait: *Quod verbum Cypriani est intelligendum, secundum quod dicitur, illud esse non posse, quod convenienter esse non potest. Et sic similitudo illa attenditur, quantum ad id, quod debet fieri; non autem quantum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.* Quod verò hic sit sensus Sancti Cypriani, colligitur ex verbis sequentibus; ait enim: *Quo & ipso Sacramento populus noster ostenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta commolita, & commixta panem unum faciunt: Sic in Christo, qui est panis cœlestis, unum sciamus esse corpus, cui conjunctus sit noster numerus, & adunatus.* In eodem sensu etiam loquuntur alii Sancti Patres, ut Justinus Martyr *in Apolog. pro Christianis*, quæ secunda inscribitur. *A precibus finitis mutuis nos invicem osculis salutamus. Deinde ei, qui fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ & vini. Præsidens verò, postquam gratiarum actionem perfecit, & populus universus apprecatione læta eam comprobavit, qui apud nos vocantur Diaconi, atque Ministri, distribuunt unicuique præsentium, ut participent eum, in quo gratiæ actæ sunt, panem, vinum, & aquam, & ad absentes perferunt. Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia.* Sanctus Irenæus *lib.* 4. *cap.* 57. ait: *Quomodo justè Dominus, si alterius Patris exstitit, hujus conditionis, quæ est secundum nos, accipiens panem, suum corpus esse, confitebatur, & temperamentum calicis, suum sanguinem confirmavit. Et lib.* 5. *cap.* 11. ait: *Quando ergo est mixtus calix, & fractus panis, ut percipit verbum DEI, fit Eucharistia corporis, & sanguinis Christi*; vocat mixtum calicem, quia supponit aquam vino mixtam in illo. Hoc prædixerat sapiens *Proverb.* 19. inquiens: *Sapientia ædificavit sibi domum, & subdidit columnas septem. Mactavit suas hostias, miscuit in cratera vinum suum, & paravit mensam suam. Et misit servos suos convocans cum excelsa prædicatione ad creaturas, dicens: qui est insipiens declinet ad me, & egenibus sensu dixit: Venite, edite de meis panibus, & bibite vinum, quod miscui vobis*; ubi Sanctus Cyprianus *epist.* 63. *ad Cæcilium* ait: *Vinum mixtum declarat id, calicem Dominum aqua, & vino mixtum prophetica voce prænuntiat, ut appareat in passione Domini id esse gestum, quod fuerat ante prædictum.* Et nonnullis interjectis subjungit, *aquas populos significare in Apocalypsi scriptura declarat, dicens: Aquas, quas vidisti, super quibus sedit meretrix illa, populi & turbæ, & Gentes Ethnicorum sunt, & linguæ, quod scilicet perspicimus in Sacramento calicis contineri, nam quia nos omnes portabat Christus, qui & peccata nostra portabat, videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi, quando autem in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium, plebi, ei in quem credidit copulatur, & conjungitur. Quæ copulatio, & conjunctio aquæ, & vini sic miscetur in calice, ut commixtio illa non possit ab invicem separari. Unde ecclesiam, id est, plebem in ecclesia constitutam, fideliter, & firmiter in eo, quod credidit perseverantem, nulla res separare poterit à Christo, quo minus hæreat semper, & maneat individua dilectio.*

Quòd verò hæc mixtio aquæ in calice cum vino non sit de præcepto divino, sed tantum de ecclesiastico, colligitur ex definitione Tridentini 22. cap. 7. ubi ait: *Præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent.* Significat enim Concilium hoc præceptum esse tantùm ecclesiasticum, non divinum. Rursus, quia Concilium Florentinum non reprehendit Armenos omit-

omittentes hanc mixtionem, eò quia agerent contra præceptum divinum, sed quia id facerent contra communem Ecclesiæ consuetudinem. Præterea, quia, si esset de præcepto divino, esset etiam hæc mixtio necessaria necessitate Sacramenti: etenim, si Christus ipsam præcepisset, vix posset ratio assignari, cur non esset de necessitate Sacramenti, quia hæc tota dependet ex præcepto, & institutione Christi. Quòd si Patres illud subinde vocant mandatum divinum, tantùm significant illud ad exemplum Christi, & ex DEI revelatione ab Ecclesia latum esse. Præterea, quia potuit Christus hac cæremonia uti, & nihilominus eam arbitrio Ecclesiæ relinquere sub præcepto servandam, sicut creditur consecrâsse in azimo, & nihilominus reliquit arbitrio Ecclesiæ consecrare in azimo vel fermentato, ut etiam in vino albo vel nigro.

Hinc infertur, urgente aliqua causa posse ab Ecclesia dispensari in hoc præcepto, quia cùm sit tantùm præceptum ecclesiasticum, & possit Ecclesia in suis præceptis dispensare, sequitur posse etiam in isto. Quapropter si per impossibile aqua deficeret, posset Sacerdos ad perficiendum sacrificium inchoatum in solo vino consecrare; quia integritas sacrificii est de jure divino: ad inchoandum verò sacrificium, si aqua desit, non potest sacerdos illud inchoare, quia est minus malum omittere, quàm sine debitis circumstantiis, & cæremoniis illud peragere.

Quòd si panis absque vino consecraretur, vel è converso vinum sine pane, valida esset consecratio. Ratio est, quia post consecrationem verum Christi corpus est sub speciebus panis, & verus ejus sanguis sub speciebus vini, ex vi verborum, ut docet Concilium Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 3. siquidem verba consecratoria. *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, id efficiunt, quod significant, quapropter si proferantur verba consecrationis super panem, sub ejus speciebus est corpus Christi, quod Ecclesia proponit adorandum ante vini consecrationem, idque firmatur ex Divo Bernardo *epist.* 69. *ad Guidonem abbatem trium fontium*, qui cum sacrum faciens animadvertisset post consecrationem vinum deesse in calice, particulam hostiæ consecratæ in calicem immiserat, vinumque desuper infuderat, quem ob defectum ingenti confectus mœrore, conscientiæ suæ scrupulum aperuit Sancto Bernardo, cujus sententiam per epistolam mittendam enixim rogavit, & re diligenter examinata, respondit Sanctus Bernardus, se illius in hoc casu deprehendisse ignorantiam, ministrantium quoque negligentiam, sed planè nullius malitiam, eò quia defectus voluntarius non fuit. Postea laudat, quod comperta, serò licet, negligentia vinum fuderat in calicem super hostiæ consecratæ particulam, inquiens: *Hoc autem pro meo sensu, si mihi idem contigisset quod tibi, vellem ad remedium mihi unum è duobus egisse, aut ipsum quod fecisti, aut certe ab illo loco, ubi dicitur similiter modo, postquam cœnatum est, verba sancta iterâsse, & sic complesse, quod restabat de sacrificio. Neque enim dubitaverim de corpore jam consecrato; quia utique juxta ritum Ecclesiæ didici ab ipsa, quod & ipse accepit à Domino, panem scilicet, ac vinum, & simul apponere, non simul tamen ex his sacra conficere. Cum ergo prius de pane corpus, quàm de vino sanguis, more ecclesiastico conficiatur: si per oblivionem tardius, quod posterius sacrandum est, apponatur, non video, quid sacris præcedentibus tarditas possit præripere consequentium. Puta enim, quòd si Domino post factum de pane suum corpus, vini consecrationem placuisset aliquamdiu intermittere, aut certe penitus omittere; nihilominus corpus mansisset, quod fecerat. Nec factis facienda præscriberent. Nec nego, panem, & vinum aqua quidem mixtum simul debere apponi. Quin potius assero, haut aliter debere fieri. Sed aliud est culpare negligentiam; aliud negare efficaciam*, hoc idem etiam docet Divus Thomas 3. *part. quæst.* 38. *art.* 6.

Cæterùm unam speciem sine altera consecrare nunquam est licitum, imò neque à summo Pontifice potest dispensari, quia Pontifex non potest immutare, quod à Christo institutum est, & in jure divino dispensare, ut habetur in *cap. sunt quidam* 6. *causa* 25. *quæst.* 1. ubi legitur: *Sunt quidam dicentes, Romano Pontifici semper licuisse condere novas leges. Quod & nos non solum non negamus, sed etiam valdè affirmamus. Sciendum verò summopere est, quia inde novas leges condere potest, unde Evangelistæ aliquid & Prophetæ nequaquam dixerunt. Ubi verò apertè Dominus, vel ejus Apostoli, & eos sequentes Sancti Patres sententialiter aliquid definierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potiùs, quod prædicatum est, usque ad animam, & sanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apostoli, & Prophetæ, destruere (quod absit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur, sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini Ecclesiam contra luporum insidias optimè custodierunt.* Rursus *cap. contra*, quod est Zosimi Papæ in *eadem causa* 25. dicitur *contra statuta Patrum condere aliquid vel mutare nec hujus quidem sedis potest authoritas; apud nos enim inconvulsis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum sanxere reverentiam.* Quod si non licet quidquam contra statuta Patrum condere, vel mutare, multo minus contra Christi institutionem, & jus divinum, hoc idem etiam expressè asserit Divus Thomas, 1. 2. *quæst.* 97. *art.* 4. *ad* 3. ubi ait: *Ad legem divinam ita se habet quilibet homo, sicut persona privata ad legem publicam, cui subjicitur, unde sicut in lege humana publica non potest dispensare, nisi ille, à quo lex authoritatem habet, vel is, cui ipse commiserit; ita in præceptis juris divini, quæ sunt à DEO, nullus potest dispensare, nisi DEUS, vel is, cui specialiter committeret.* Adde difficulter posse justam occurrere causam, qua adigatur Sacerdos unam tantùm speciem consecrare sine altera, quia cum hoc Sacramentum non sit absolutè necessarium ad salutem, sed ejus votum sufficiat, si altera deesset species justam haberet Sacerdos causam non consecrandi, nec conficiendi hoc Sacramentum. Rursus in quaslibet mundi regiones vinum facilè deferri potest, & in frigidissimis conservari, adeo ut falsum omnino sit, quod refert Volaterranus *lib.* 7. *suæ Geographiæ* Innocentium VIII. concessisse Norvvegis sacrificare calicem sine vino, eò quia ob immensa frigora vinum in eam regionem asportatum acescat, non enim Pontifex potuit hoc permittere, ut nec etiam quod consecrarent cerevisiam siceram, vel alium liquorem, vel aquam puram, ut Aquatii, vel mellitam, ut censuit Melanchion posse Ruthenos usurpare ob inopiam vini. Rursus falsa est itidem ratio adducta à Volaterrano, quia in Nor-

vvegia vinum facile asservatur in caveis sicut in aliis regionibus mitioribus, & ibi est in usu, & facilè per mare ad illa litora asportatur. Falsum est etiam, quod narrat Bartholomæus Fumus in sua Summa, scilicet Alexandrum VI. voluisse dispensare quibusdam petentibus, ut sine vino conficeretur Eucharistia in locis, ubi vinum non nascitur, & difficulter potest asportari; & fuisse declaratum, Pontificem non posse dispensare, quia in his, quæ sunt essentialia Sacramentis, summus Pontifex non habet authoritatem dispensandi, & consecratio utriusque speciei panis, & vini est essentialis Eucharistiæ, quapropter non potest Pontifex in his dispensare, quia Christi institutioni, ac præcepto repugnat, ut in una tantùm consecretur specie, quia Christus de facto consecravit utramque speciem, & injunxit Apostolis ejusque successoribus, ut hoc idem agerent: *hoc facite in meam commemorationem*, quibus verbis injunxit Apostolis & successoribus eorum in sacerdotio, ut sub panis, & vini symbolis incruentum sacrificium pariter conficerent. Præterea quia sacrificii cruenti expressa repræsentatio, & commoratio esse debet, corpus & sanguinem in eo seorsim consecrari, & vi verborum sisti separatum à corpore, & sacramentaliter effusum sanguinem necesse est. Præterea Concilium Tridentinum *sess. 21. cap. 1.* declarans Laicos, & Clericos non conficientes nullo divino præcepto obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utraque specie sumendum. Hinc Sacerdotes vel tenentur sub utraque specie hoc Sacramentum conficere, & quidem divino præcepto, vel debent cessare ab illo conficiendo.

Quantitas tamen panis & vini consecrandi non est de Christi institutione determinata, & nulla est tam magna quæ consecrari non possit, spectata potestate Ministri, & etiam efficacia verborum sacramentalium, quia ut docet Divus Thomas 3. *part. quæst. 74. art.* 2. in omnibus, quæ habent materiam, ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finem, sed finis hujus Sacramenti est usus fidelium: Unde oportet, quod quantitas materiæ hujus Sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium, non eorum tantum, qui nunc occurrunt, alioquin Sacerdos paucos parochianos habens non posset multas hostias consecrare. Materia igitur hujus Sacramenti debet determinari per comparationem ad usum fidelium absolutè: sed numerus fidelium est in determinatus, quapropter non potest dici, quod quantitas materiæ hujus Sacramenti sit determinata, unde potest Sacerdos consecrare totum illum panem, vel vinum, quod ante oculos habet, & moraliter est præsens, debet enim materia consecranda esse præsens Sacerdoti non solum præsentia physica, sed etiam morali, quæ à Sacerdote consecrante cognoscatur, & qua more & usu humano, ac prudentis viri judicio res ita posita sit, ut pronomine demonstrativo possit designari, ut docet D. Thomas *in 4. sentent. quæst. 2. art. 2. quæstione 3. ad* 1. ubi ait: *Ipsa forma pronomine demonstrativo utens ostendit, quod materia consecranda debet esse coram sacerdote, unde Sacerdos existens in domo sua non posset consecrare panem, qui est in altari*, & in Ecclesia ob defectum præsentiæ physicæ, & moralis, hinc nec potest consecrare panem & vinum, si sint à tergo: & trans parietem in alio cubiculo, quia res ita positæ non censentur homini præsentes secundum commune & morale judicium, valida autem esset consecratio panis in pixide clausa, ut etiam vini in calice cooperto, si essent in altari coram Sacerdote, cujus intentio dirigeretur ad particulas contentas in pixide, & ad vinum contentum in calice cooperto, quia hæc censentur præsentia Sacerdoti.

Cæterum tenetur Sacerdos ex præcepto Ecclesiæ expresso in rubricis missalis Romani pixidem, in qua sunt hostiæ, & calicem, in quo est vinum, discooperire, antequam proferat verba consecrationis. Non tamen, ut materia censeatur moraliter præsens, est necesse, ut actu sensu externo percipiatur, neque ut sonus vocis ad eam pertingat, sed sufficit, si sensibili modo præsens sit, & sacerdos cognoscat eam sibi præsentem, & intendat eam consecrare, hinc sacerdos cæcus, licèt non videret hostias, quas tamen vel tangeret, vel testimonio fide digno sciret coram se positas esse, consecraret, dummodo dirigeret intentionem consecrandi ad tales hostias.

Cæterum materia consecrationis debet esse particularis ac determinata intentione Ministri, quia actiones circa determinatum aliquod subjectum non circa vagum quid, & confusum exercentur: idque in præsenti materia postulat vis pronominis demonstrativi *hoc*, & *hic*, quapropter si quis Sacerdos dimidiam tantum hostiæ partem vellet consecrare, nec eam ullo modo designaret, aut, si habens coram se centum hostias, & tantum intenderet consecrare nonaginta numero, non determinans, quas intenderet, in his casibus non consecraret; secus si nesciat numerum, & intendat omnes consecrare, utique omnes, quotquot sunt præsentes, consecraret, ut etiam si putaret esse tantùm 50. hostias consecrandas, & revera essent 70. dummodo intenderet omnes, quotquot habet præsentes, consecrare, utique omnes consecraret, quapropter quilibet Sacerdos talem semper debet intentionem habere, ut velit consecrare omnes, quas ante se præsentes habet ad consecrandum, ut habetur in rubricis missalis tit. *de defectibus in celebratione missarum occurrentibus.*

Græci Sacerdotes in patria sua, & in regionibus Græcorum, ut etiam Monachi Græci in suis monasteriis, & Ecclesiis, in quibus ritus græcorum servantur in pane fermentato debent consecrare, Latini verò in suis regionibus, & Ecclesiis, quas habent in Græcia, debent in consecratione uti pane azymo, & servare ritum suæ Ecclesiæ, ut declaravit Leo IX. & etiam Concilium Florentinum, ubi habetur: *Scit enim Ecclesia, quia nihil obsunt saluti credentium diversæ, pro loco, & tempore, consuetudines quando una fides per dilectionem operans bona, qua potest, uni DEO commendat omnes.* Quòd si Græci in azymo, & Latini in fermentato consecrent, graviter peccant, & pœnis canonicis sunt plectendi: nec ullaipsos dispensare potest necessitas, etiam si necessitas urgeret consecrandi Viaticum pro infirmis, vel pro celebranda missa die solemnissimo, quia non licet Sacerdoti discedere à consuetudine suæ Ecclesiæ Latinæ, vel Græcæ, unde Honorius III. *cap. litteras extra de celebratione missarum*, cum ex confessione cujusdam Presbyteri ecclesiæ Sancta Brigitta Prixieosis cognovisset, eum, cum calicem, & hostiam non haberet, in pane fermentato, & scypho ligneo missarum solemnia celebrâsse, in eundem hanc tulit sententiam: *Cum igitur vel ex nimia desipientia peccasse probetur, mandamus, quatenus officio, & beneficio*

perpetuo

perpetuò ipsum privet, & D. Thomas *quæst. 74. 3. part. art. 4.* ait: *Sicut peccat Presbyter in Ecclesia Latinorum celebrans de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Græcus in Ecclesia Græcorum, celebrans de pane azymo, quasi pervertens Ecclesiæ suæ ritum.*

Occurrunt etiam aliqua circa materiam observatu digna. Primò, si Sacerdos ante consecrationem advertat hostiam esse corruptam, aut non esse compactam ex pane triticeo, ipsâ statim rejectâ debet aliam sumere & incipiens à canone missam prosequi. Secundò si post consecrationem; imo si post hujus Hostiæ non triticeæ, & sanguinis sumptionem debet aliam accipere triticeam, eamque consecrare, incipiens à verbis illis canonis: *Qui pridie quàm pateretur*, ne sacrificium remaneat imperfectum. Tertiò si Sacerdos ante consecrationem sanguinis & post consecrationem corporis advertat vinum, vel aquam non esse in calice, debet statim apponere, & consecrare: Quartò si post sumptionem corporis advertat in calice non esse species vini; debet illud ponere, & consecrare cum pauxillo aquæ, & canonem resumere, imò & aliam hostiam simul consecrare, ut sacrificium fiat integrum, quia si Sacerdos sola verba consecrationis proferret, non servaretur debitus ordo consecrandi; Præterea juxta communiorem sententiam, sacrificium novæ legis consistit in utraque consecratione panis, & vini, quia in utraque consistit separatio sanguinis à corpore, in qua separatione habetur ratio sacrificii: Quintò si Sacerdos post consecrationem panis, ægrotaret, vel decederet, deberet alius Sacerdos substitui, qui vinum consecraret, & perficeret sacrificium; ut etiam si post sumptionem corporis statim moreretur, deberet alius Sacerdos sumere sanguinem, ut sacrificium consummaretur, ut habetur in rubricis Missalis Romani. Sexto, si post consecrationem advertatur, quod hostia sit corrupta, vel non triticea, & si populi adsit frequentia, & timeatur scandalum, tunc facta secretò oblatione, & prolata forma consecrationis hostiæ alium deberet consecrare, ac sumere, ut etiam si advertat post sumptionem corporis non adesse in calice vinum; deberet illud apponere, & factâ secretò oblatione, & prolata tantùm forma consecrationis sanguinis ab illis verbis *simili modo* Sacerdos statim sumet sanguinem. Septimò si musca vel araneus deprehendatur in calice ante consecrationem, vel etiam quid aliud venenorum; tunc effuso vino, & abluto calice, aliud vinum, cum modico aquæ infundendum, & consecrandum; si autem post consecrationem id obtigerit, tunc musca, vel quid aliud debet diligenter erui, lavari, & comburi, & ablutio una cum cinere mitti in sacrarium: sin verò contingeret, fuisse venenum immissum, tunc non debet Sacerdos vinum illud consecratum sumere, neque alteri ea tradere ad bibendum, ne calix vitæ fiat, feretrum mortis; sed debet in aliquo decente vase reponi, ac servari, ubi reliquiæ sanctorum asservantur; & ne sacrificium sit imperfectum, abluendus, & diligenter abstergendus est calix, & aliud vinum cum modica aqua iterum consecranda, ut perficiatur, compleaturque sacrificium: ita docet D. Thomas *3. part. quæst. 83. art. 6. ad 3.* Quod dicitur de calice, in quem venenum sit immissum; hoc idem etiam dicendum de calice fulmine icto, quia quæ fulmine tanguntur, veneno censentur infecta. Refert Gavantus *in Rubricis part. 3. tit. 10.* hunc casum contigisse anno 1601. & ita à Theologis fuisse responsum.

CAPUT XII.

Quænam sit forma Eucharistiæ, & quibus verbis constet utraque consecratio.

NUlli dubium esse debet, requiri necessariò ex Christi institutione aliqua verba, ut conficiatur Sacramentum Eucharistiæ, id enim certum est ex firmissima definitione ecclesiæ, fundata in certa traditione Apostolica, & sacris scripturis, quæ cum fuerint dictatæ à Spiritu S., non sunt falsitati obnoxiæ. Difficultas est, an omnia verba, quibus de facto utuntur Sacerdotes ad hoc Sacramentum conficiendum sint necessaria. Certum est, verba quæ subsequuntur formam consecrationis corporis, & sanguinis Christi, non esse necessaria ad validitatem Sacramenti, quia statim ac proferuntur verba formæ, conficitur hoc Sacramentum, adeo ut verba consequentia illud præsupponant factum, quia post prolationem formæ statim proponitur adorandum à fidelibus. Rursus neque ullum verbum antecedens formam corporis Christi, & sanguinis, est necessarium ad veritatem Sacramenti, quia ex Concilio Florentino in decreto unionis Armenorum verba, quibus hoc Sacramentum conficitur, sunt Salvatoris, in cujus persona Sacerdos loquens, hoc conficit Sacramentum: sed verba, quæ antecedunt formam consecrationis, non sunt verba Salvatoris, istis exceptis: *Accipite, & manducate ex hoc omnes, Bibite ex eo omnes*, quæ Sacerdos tantùm recitative narrat; neque pertinent ad formam. Hinc

Asserendum est primò, & validitatem consecrationis neque antea, neque post solemnia verba Christi, requiri essentialiter quid aliud; sed statim prolatis verbis formæ poni corpus Christi sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini. Et contra Græcos recentiores, qui negantes sufficere verba consecrationis ad ponendum sub speciebus Eucharisticis corpus, ac sanguinem Christi, volunt esse necessarias aliquas preces, quem errorem fusè confutat Cardinalis Perronius *in Basilio cap. 2.* & Cardinalis Bessarion Græcus *in opusculo de hac re.* Ratio est, quia Christus non consecravit per ullas preces; sed per verba illa, quæ id efficiunt, quod significant: ergo cum nos consecremus per verba illa, quibus Christus consecravit, sequitur, quòd consecremus per verba, quæ id efficiunt, quod significant: unde D. Augustinus *serm. 28. de verbis Domini* ante: *Ante Christi verba panis dicitur: ubi verba deprompta fuerint, jam non panis sed corpus appellatur*: sed hæc verba non sunt ullæ preces antecedentes, sed tantùm illa, *hoc est corpus meum*, quia hæc verba efficiunt, quod significant. Præterea, quia verba consecrationis significant notam transsubstantiationem, ergo etiam illam efficiunt: alioquin male ecclesia prolatis verbis consecrationis statim exponeret hostiam adorandam à populo, & perperam Sacerdos eam elevaret, ac ostenderet populo; & perperam populus in utraque ecclesia Latina, & Græca statim post prolata verba consecrationis elevatam à Sacerdote hostiam adoraret. Quin imò apud Æthiopes populus repetit per

amen,

amen, & ſubjungit alta voce, *credimus*, *& confitemur, & laudamus Domine Deus noſter, hoc verum corpus tuum*: ergo ut valida ſit coſecratio, neque antea, nec poſt ſolemnia Chriſti verba requiritur eſſentialiter quidquam aliud; ſed ſtatim completa forma conſecrationis ponitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſticis.

Aſſerendum ſecundò, in prima conſecratione præter hæc verba: *Hoc eſt corpus meum* nihil aliud requiri ad valorem ejusdem conſecrationis, eſt contra Scotum, & alios ſentientes requiri hæc alia verba: *Quipridie quàm pateretur*: Eſt etiam contra Græcos, putantes eſſe eſſentialia hæc alia verba: *Quod pro vobis tradetur*. Ratio eſt, quia per ſola Chriſti verba: *Hoc eſt corpus meum*, conficitur totum hoc Sacramentum, ut definiunt Concilia, docent Sancti Patres, approbat Eccleſia, & communiter aſſerunt Doctores; ſed hæc verba, *priusquam pateretur*, non ſunt verba prolata à Chriſto, ſed ab Evangeliſtis modo narrativo, & hiſtoricè: proinde ſine illis conficitur hoc Sacramentum Euchariſtiæ. Præterea ſi præcenſita verba requirerentur eſſentialiter, utique pertinerent ad formam Sacramenti, quod nullus hactenus conceſſit. Rurſus neque hæc alia verba: *Quod pro vobis tradetur*, ſunt eſſentialia; quia verba præcedentia ſignificant adæquatè totam converſionem, & ab Evangeliſtis ſola ponuntur, & eſt certum ab ipſis non fuiſſe omiſſum quidquam eſſentiale. Præterea formam conſecrationis panis eſſe tantùm verba hæc, *hoc eſt corpus meum*; & formam conſecrationis vini eſſe iſta: *Hic eſt calix ſanguinis mei novi, & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, & præter hæc verba non eſſe neceſſarias alias preces, ut putant recentiores Græci, oſtenditur ex Evangeliſtis *Matth. cap. 16. Marc. 14. Luc. 22.* & ex Apoſtolo *ad 1. Corinth. cap. 11.* Etenim à Sancto Matthæo dicitur: *Cœnantibus autem eis accepit JEſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite. Hoc eſt corpus meum; & accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens, bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* S. Marcus: *Accepit JEſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait, ſumite. Hoc eſt corpus meum. Et accepto calice gratias agens, dedit eis: & biberunt ex illo omnes; & ait illis: Hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur.* S. Lucas: *Et accepto pane gratias egit, & fregit, deditque eis dicens: Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur: Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix, novum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* D. Paulus ſcribit 1. *ad Corinth. 11. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Jeſus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit, accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem; ſimiliter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic calix novum teſtamentum in meo ſanguine. Hoc facite, quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem.*

Sancti Patres hanc eandem docuerunt veritatem, etenim Juſtinus Martyr *Apologia 2.* ait: *Apoſtoli in commentariis à ſe ſcriptis, quæ Evangelia vocantur, ita tradiderunt, præcepiſſe JESUM, cum enim pane accepto, cum gratias egiſſet, dixiſſe. Hoc facite in mei recordationem. Hoc eſt corpus meum, & poculo ſimiliter accepto, & gratiis actis, dixiſſe: Hic eſt ſanguis meus; ac ſolis ipſis ea tradidiſſe. Verbum porro DEI ab ipſo Chriſto profectum, ſunt ipſa verba, quibus uſus eſt Dominus, ac Salvator noſter, cùm Euchariſtiam inſtituit, hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus.* Non preces, quæ illa in Græcorum liturgiis ſequuntur. Sanctus Irenæus *lib. 5. cap. 2.* ait: *Quando ergo mixtus calix, & fractus panis, percipit verbum DEI, fit Euchariſtia ſanguinis, & corporis Chriſti.* Tertullianus *lib. 4. contra Marcionem cap. 11.* ait: *profeſſus itaque, ſe concupiſcentia concupiſſe edere paſcha, ut ſuum, indignum enim, ut quid alienum concupiſceret Deus, acceptum panem, & diſtributum diſcipulis, corpus illum ſuum effecit, hoc eſt corpus meum dicendo.* Sanctus Gregorius Niſſenus *orat. Catechet.* ait: *panis ſtatim per verbum in corpus mutatur, ut dictum eſt à verbo, hoc eſt corpus meum.* Sanctus Joannes Chryſoſtomus *Homil. 2. in epiſt. 2. ad Timot. Quemadmodum verba, quæ locutus eſt Chriſtus, eadem ſunt, quæ ſacerdotes nunc quoque pronunciant; ita & oblatio eadem eſt.* Et *Homil. de proditione Juda* ait: *Hoc eſt corpus meum: hoc verbo propoſita conſecrantur, & ſicut illa vox, quæ dixit, Creſcite, & multiplicamini, ſemel quidem edita eſt, ſed omni tempore ſentit effectum ad generationem operante natura: ita & vox illa ſemel dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ uſque ad hodiernum diem, & uſque ad ejus adventum præſtat ſacrificio firmitatem.* Sanctus Ambroſius *lib. 4. de Sacrament. cap. 4.* ait: *Oratio præmittitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: ubi autem venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti*: ergo ſermo Chriſti hoc conficit Sacramentum, non preces, quæ præcedunt, verba autem Chriſti, quibus inſtituit hoc Sacramentum ex Evangeliſtis, & Apoſtolo Paulo ſunt hæc: *Hoc eſt corpus meum*, & D. Hieronymus *epiſt. ad Evagrium* loquens de ſacerdotibus ait: *Ad quorum preces Chriſti corpus, ſanguiſque conficitur, ſimileſque locutiones apud alios quoſdam Patres reperiuntur, ſed precum nomine myſtica etiam verba, quibus myſteriorum perficitur celebratio, apud veteres ſignificari, nemo negaverit, qui libros ipſorum non perfunctorie legerit.*

Rurſus præfata verba: *Hoc eſt enim corpus meum*, eſſe formam eſſentialem primæ conſecrationis, ediſſerit D. Thomas 3. *part. quæſt. 78. art. 1. & ſeq.* ubi id probat ex diſcrimine inſtitutionis Euchariſtiæ ab aliis Sacramentis, ſiquidem uſu ipſo materiæ conſecratæ perficiuntur, ſed Euchariſtia per ipſam conſecrationem materiæ, quia verba conſecrationis admirabilem converſionem ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti operantur, hinc formæ aliorum Sacramentorum tantùm ſignificant uſum materiæ, ut ablutionem in baptiſmo, Chriſmationem in confirmatione, Unctionem in extrema unctione. Forma verò Euchariſtiæ ſolam conſecrationem materiæ ſignificat, & vim habet tranſſubſtantiationis operatricem ut cum dicitur, *hoc eſt corpus meum*: *hic eſt calix ſanguinis mei.* Præterea quia formæ aliorum Sacramentorum proferuntur ex perſona Miniſtri exercentis actum, quapropter ait Miniſter: *Ego te baptizo, Ego te confirmo*, ſive per modum imperantis, *ut, accipite poteſtatem*, ſive deprecantis, ut cum dicitur in Sacramento extremæ unctionis: *Per iſtam ſanctam unctionem* DEUS deleat peccata tua, quæ per quinque

ſenſus

sensus exteriores commisisti; sed forma Eucharistiæ profertur quasi ex persona Christi loquentis, ut significetur Mioistrum consecrantem hoc Sactamentum nihil agere, nisi quod profert verba Ghristi. Alia ratio petitur in Csrechismo *part. 2. de Juramento Eucharistia* §. 19. quia forma ea est, qua illud significatur, quod in hoc Saeramento efficitur; sed verba, quæ hoc Saerameotum significant, ae declarant panis conversiouem in verom Domini Nostri corpus, sunt prædicta, ergo forma in illis ipsis verbis constituenda est: in quam sententiam, quod ab Evangelista dictum est, *benedixit*, licet aecipere; perinde enim videtur intelligendum, ac si dixisset, accipiens panem benedixit dicens: *Hoc est corpus meum.* Eadem ratio demoostrat verba, quæ ad vini consecrationem adhibemus, esse veram & convenientem ipsius Sacramenti formam.

Sed dices in favorem Scoti: Propositiu caosalis, si sola sit, & non habet quidquam præcedens à quo dependeat, est falsa, sed hæc propositio: *Hoc est enim corpus meum*, est caosalis; ergo erit falsa, si oihil aliud præmittatur, à qua dependeat, ergo præter præfata verba sunt etiam essentialiter necessaria alia præcedeotia, seu hæc, qui *pridie quàm pateretur &c.* Sed contra, quia sive hæc propositiu, *hoc est enim corpus meum*, propriè sit causalis, sive non, continet in se duas propositiones, quarum prima est. *Hoc est corpus meum*, & secundum hanc habetur ratio præcedentis dicti: est enim commuoe omnibus propositiooibus exponibilibus, non enim est absurdum primam ex illis esse veram, à qua totus dependet effectus consecrationis: altera existenre falsa: si enim nihilominus præmitteretue, tune secunda propositio esset falsa, & prima vera, proiude perficeretur consecratio, quæ non dependet ab hac propositione, ut vera in rationa eausalis, sed rantùm ut significat: *Hoc est corpus Christi.* Hiue particula *enim* non pertinet ad essentiam formæ, ut doeet Catechismus Romanos de Eucharistia, oeque illâ additur ab omnibus Evangelistis, ut ex præcedentibus constat, neque significat aliquid intrinsecum, & essentiale Saeramento, sed solam conjonctionem verborum subsequentium, eum præcedentibus quæ connexio oon est neeessaria ad validitatem Sacramenti, verum ramen est, quòd si particula *enim* omitteretur scienter, non excusaretur Sacerdos à gravi peccato, eò qoia non se cooformaret in re gravi communi Ecclesiæ, Suarez tamen eenset, Sacerdotem peccaturum tantùm veoialiter, eò quia noo omittat quidquam essentiale.

Dices secundò, ut verba consecrationis sint efficacia, neresse est, quod Sacerdos illa proferens loqoatur in persooa Christi, & per illa verba non designat suum corpus, sed corpus Christi: Sed si nihil aliod diceret, quàm *hoc est corpus meum*, designaret suum corpus, nec corpus Christi, ergo illa sola non suot sufficientia ad consecrationem, sed requiruntur præcedentia verba: *qui pridiè quam pateretur*, &c. Sed contra, quia tametsi verum sit verba consecrationis debere proferri in persona Christi, ac determinari ad ejus corpus, id autem potest sufficienter fieri per solam intentionem proferentis, cujus personam sustinet, eo ipso quod vult consecrare: perinde ac eam sustinet in Sacramento pœnitentiæ, cum dicit, *ego te absolvo*, consequenter noo sunt necessaria essentialiter alia præcedentia verba.

Sed instabis, in forma absolutionis, *ego te absolvo*, potest omitti illud pronomen *ego*, quod tamen est magis essentiale quàm particula *enim*, ergo hæc particula potest absque peccaro omitti. Sed contra, quia est alia ratio de forma absolutionis, etenim circa ipsam non adest tam stricta prælcriptio Ecclesiæ: secus particula *enim* licet non sit essentialis, eò quia Evangelistæ, & D. Paulus recensentes verba consecrationis eam non ponant, nihilominus ponitur ex præcepto Ecclesiæ, ut liquet ex præscriptione liturgiarum, consequenter, si omittatur, fit contra præceptum Ecclesiæ in re gravi pertinente ad formam consecrationis. Quod si dicas, particolam *enim* omitti in aliquibus liturgiis Græcorum, consequenter non esse ex præcepto Ecclesiæ. Contra est, quia exinde tantùm sequitur, non esse ex præceptu Ecclesiæ apud Græcos, bene tamen apud Latinos.

Asserendum tertiò in secunda consecratione illa verba: *Hic est calix sanguinis mei*, esse essentialia; ratio est, quia omnia illa verba suot essentialia, quæ sunt necessaria ad significandum sanguinem Christi sub speciebus: sed præfata verba sunt omnino necessaria, ut significetur sanguis Christi sub speciebus: consequentee sunt essentialia. Sed difficultas est, an præter prætecensita verba sint etiam essentialia hæc alia, *qui pro multis effundetur.* Scotus in 4. *dist.* 8. *quæst.* 2. Durandus *ibid.* Major, Marsilius, Vasquez. Suarez. Hortadus & alii affirmant, negant tameo Thomistæ cum D. Thoma *hic quæst.* 78. & *super primam epistolam ad Corinth.* 11. Sed asserendum est, omnia illa sola verba esse essentialia, quæ una com vini conversione significant etiam sanguinis pro nobis effusionem, adeo ut hæc omnia & sola verba, sint de essentia formæ calicis: *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis & pro multis effundetur*, reliqua verò esse tantùm accidentaliter, quibus adhuc oon prolatis fieret coosecratio sanguinis. Ratio exeo petitur, quia hæc sola & omnia verba referuntur ab Evangelistis *Matth.* 26. *Marc.* 14. *Luc.* 22 & etiam reperiuntur in omnibus liturgiis approbatis, io illa enim S. Jacobi legitur: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur, & datur in remissionem peccatorum.* In illa S. Marci: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & multis effundetur, & distribuitur in remissionem peccatorum.* In illa S. Basilii: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis, & multis effundetur in remissionem peccatorum.* In illa S. Chrysostomi: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis & plurimis effundetur in remissionem peccatorum.* Cum igitur in omnibus liturgiis hæc eadem verba repetantur, sequitur esse de essentia formæ calicis, adeo ut quamvis hæc verba: *Hic est calix sanguinis mei*, sufficienter significent conversionem vini in sanguinem Christi, adhuc sunt essentialia alia verba, quæ significant effusionem sanguinis.

Ratio autem est, quia ea omnia, & sola verba sunt de essentia formæ calicis, quæ adæquatè exprimunt naturam Eucharistiæ: sed Eucharistia non solum constat ex ratione Sacramenti, verum etiam sacrificii, cujus natura non potest significari nisi per effusionem sanguinis; perinde ac natura Sacramenti nonnisi per sanguinis præsentiam sub speciebus sensibilibus vini significatur: ergo omnia & sola illa prærecensita verba sunt de essentia, & forma calicis, quia significant præsentiam sanguinis sub speciebus sensibilibus vini, & sanguinis effusionem. Major ostenditur, quia ex eo, quòd baptismus institutus sit in professionem fidei, non solum sunt de essentia formæ ipsius verba, quæ effectum Sacramenti proprium significant, sed etiam quæ exprimunt Trinitatem divinarum personarum, eò quia sit præcipuum mysterium Christianæ fidei. Rursus eatenus Sacramentis novæ legis addita sunt verba, ut explicitè significent, quod dicit implicitè ipsa natura Sacra-

menti, quapropter ad Sacramenta novæ legis non sufficiunt res, sed sunt etiam necessaria verba Minor, seu Eucharistiam non solum constare ex ratione Sacramenti, sed etiam Sacrificii, liquet ex verbis Christi dicentis Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, quibus verbis, ut docet Concilium Tridentinum *sess. 22. can. 2.* ordinavit Christus, ut ab Apostolis, & eorum Successoribus ipsius corpus, & sanguis offeratur in sacrificium: quapropter Tridentinum *loc. cit. cap. 1.* definit, in missa non solum dari nobis Christum ad manducandum, verùm etiam in eo offerri DEO verum & proprium sacrificium. Præterea quia ratio Sacrificii est præstantior ratione Sacramenti, quia sacrificium immediatè respicit DEUM, in cujus excellentiæ, & dominii recognitionem offertur: Sacramentum verò respicit immediatè Sanctitatem nostram: ergo principalius à Christo fuit intentum Sacrificium, quam Sacramentum. Præterea quia, ut ait Divus Paulus *ad Hebræ. 9.* Sacrificium consummatur, & completur in sanguinis effusione, eò quia per victimam, quam in sacrificio offerimus DEO, protestamur, illum esse Authorem vitæ & mortis, & non nisi per Sanguinis effusionem possumus id protestari; quia quamdiu animal non immolatur per sanguinis effusionem, non repræsentat dominium, quod DEUS habet in vitam & mortem: ergo cum ex institutione Christi fit de essentia hujus mysterii, non solum ratio Sacramenti, sed etiam sacrificii, sequitur, non posse unam rationem perfici sine alia: ergo omnia & solùm illa verba sunt de essentia formæ calicis, quæ solùm cum vini conversione significant effusionem sanguinis pro nobis, cujusmodi sunt hæc verba: *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur*, quia per priora verba: *Hic est calix sanguinis mei*, exprimitur tantùm ratio Sacramenti, & per subsequentia, *qui pro vobis, & pro multis effundetur*, ratio Sacrificii: unde cum hoc Sacramentum sit etiam sacrificium, debet utraque ratio Sacramenti, & sacrificii exprimi.

Firmari etiam ex eo potest, quia illa verba sunt necessaria ad consecrationem, quæ necessaria sunt ad fundandam debitam significationem: Sed ea est debita, & necessaria significatio, quæ necessaria est, ut adæquet significatum, quod ponitur ex vi verborum: sed sub speciebus vini non ponitur utcunque sanguis Christi, sed ut ordinatus ad redemptionem, per modum sacrificii repræsentantis cruentum sacrificium crucis, proinde verba consecrationis calicis debent ponere sub speciebus vini sanguinem Christi, ut ordinatum ad redemptionem, per modum sacrificii repræsentantis cruentum sacrificium: Sed ad hoc repræsentandum sunt necessaria hæc omnia verba: *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur*, quia per posteriora verba significatur sanguis Christi ordinatus ad redemptionem per modum sacrificii repræsentantis cruentum sacrificium crucis: ergo omnia & sola præfata verba sunt de essentia formæ calicis.

Si dicas, etiam corpus non poni utcunque sub speciebus panis, sed ut oblatum pro redemptione humani generis, & tamen in forma consecrationis non est necesse, ut hoc exprimatur, ergo quamvis Sanguis Christi non ponatur utcunque sub speciebus vini, sed ut ordinatur ad redemptionem, per modum sacrificii repræsentantis cruentum sacrificium: non tamen est necesse, ut hoc idem exprimatur in forma calicis. Sed contra negatur paritas, ratio discriminis est, quia corpus Christi non ordinatur ad redemptionem, nisi mediante morte, consequenter mediante effusione sanguinis, proinde sufficit, si hæc determinatio significetur in repræsentatione separationis sanguinis à corpore, quia ex hac separatione sequitur mors: hinc rectè ex traditione Ecclesiæ juxta Christi institutionem, hæc determinatio ponitur tantùm in consecratione calicis, & non in illa panis.

Quòd si dicas, prius perfici Sacramentum per conversionem vini in sanguinem, quàm denotetur Sacrificium, quia hoc præsupponit confectum Sacramentum, & postea significatur per verba exprimentia effusionem sanguinis, quia nisi priùs supponeretur sanguis, non posset exprimi ejus effusio, ergo quamvis posteriora verba, *qui pro vobis & pro multis effundetur*, sint necessaria ad exprimendum sacrificium, non ita ad conficiendum Sacramentum, consequenter non sunt essentialia formæ Sacramenti. Contra est, quia hoc Sacramentum est simul sacrificium, siquidem consecratio sanguinis ex modo, quo fit per separationem Sacramentalem, & incruentam à corpore, est verè & realiter ex institutione Christi perfectum, & completum sacrificium altaris, perinde ac per realem & cruentam separationem sanguinis à corpore, fuit consummatum sacrificium crucis, quod repræsentatur in sacrificio missæ, ergo antequam proferantur verba exprimentia perfectum sacrificium, non conficitur Sacramentum per modum Sacramenti, & sacrificii simul: non enim ratio sacrificii in consecratione calicis potest separari à ratione Sacramenti, quia non minus Eucharistia causatur à verbis formæ in ratione sacrificii, quàm in ratione Sacramenti, quia ad utrumque significandum sunt adjuncta verba: sed in ratione Sacramenti non causatur, donec proferatur tota forma, à qua exprimitur in ratione Sacramenti: & in hâc ratione causatur à forma, quatenus ab illa significatur, unde neque causatur in ratione sacrificii, donec proferatur tota forma, à qua exprimitur in ratione sacrificii, ergo, cum consecratio sanguinis, ut sacramentaliter separati à corpore, verè ex Christi institutione sit perfectum Sacramentum, non perficitur, nec ponitur, donec proferatur tota forma illud significans. Ratio est, quia quando effectus Sacramenti aliquid includit, quod significatur à forma Sacramenti, non ponitur in re, donec proferatur tota forma, à qua talis effectus significatur, sed formæ Sacramentorum efficiunt, quod significant, ergo earum effectus nunquam ponuntur in re, nisi ponatur ipsorum significatio, potest etiam hoc idem explicari per baptismum, cujus forma, cùm significet tam gratiam regenerativam, quam causat, & fidei protestationem, ad quam protestandam concurrit etiam speciali gratiam, non solum concurrit ad causandum suum effectum per verba exprimentia gratiam generativam: sed etiam per alia verba significantia fidei protestationem: nec ante confert gratiam generativam, quam proferantur omnia verba exprimentia fidei protestationem: ergo à fortiori non perficitur consecratio calicis per modum Sacramenti, & sacrificii, priusquàm proferantur verba exprimentia rationem sacrificii, seu effusionem sanguinis, in qua propriè consistit ratio sacrificii: quia magis intrinsecè, & per se consecratio sanguinis separati sacramentaliter à corpore, includit naturam perfecti sacrificii, quam in baptismo gratia regenerativa fidei protestationem.

Solet

Solet tamen in oppositum objici: quia Christus in secunda consecratione dixit: *Hic est calix sanguinis mei*, seu dixit esse suum sanguinem, quod in calice continebatur sub speciebus vini, ergo contentum sub iisdem speciebus in calice debet verè, & realiter esse sanguis Christi, alioquin vera non essent Christi verba: ergo sanguis Christi est sub speciebus vini ex vi tantum illorum verborum, sed tunc habetur verum Sacramentum in calice, quando sub speciebus vini continetur sanguis Christi, ergo ad formam Calicis præter hæc verba, *hic est calix sanguinis mei*, non sunt alia necessaria, primum antecedens definitum fuit in Tridentino *sess. 13. cap. 4.* & Sancti Patres communiter hoc idem asserunt, nominatimque Sanctus Cyprianus *de cœna Domini*, Ambrosius *lib. 4. de Sacramentis cap. 5.* Damascenus *lib. 4. fidei cap. 14.* & alii assignantes pro forma calicis tantùm hæc verba: *Hic est sanguis meus*: ergo alia non sunt de essentia formæ. Sed contra distinguitur antecedens per illa verba: *Hic est sanguis meus*, prolata à Christo ponitur sub speciebus vini sanguis Christi sub præcisa ratione Sacramenti tantùm concedo; sub ratione Sacramenti, & sacrificii simul, nego, quia verò Christus instituit consecrationem calicis per modum Sacramenti, & sacrificii simul, adeo ut in re, una ratio non separetur ab alia, ideo subjunxit, *qui pro vobis & pro multis effundetur*, ut exprimeret rationem sacrificii, quod consistit in effusione sanguinis: ergo ut perficiatur consecratio sanguinis per modum Sacramenti, & sacrificii simul, non solum prima verba, sed etiam posteriora sunt de essentia formæ, neque Tridentinum dafinivit oppositum, quia *loc. cit.* tantum infert præsentiam sanguinis Christi ex vi verborum, consequenter non ponit verba Christi necessaria, sed tantùm substantialem significationem. Quod verò ad Sanctos Patres attinet, respondetur Sanctos Patres non intendere præscribere formam consecrandi, sed tantùm ostendere verba habere vim convertendi vinum in sanguinem Christi, qua ratione tantum ponunt verba, quæ servant substantiam significationis.

Quòd si instes, hæc verba sufficienter significare conversionem vini in sanguinem, proindè illa sola esse essentialia, quia ea tantum sunt essentialia, quæ significant hanc conversionem; respondetur cum distinctione: illa verba significant conversionem vini in sanguinem simpliciter conceditur: significant conversionem cum illa determinatione, quam habet sanguis Christi sub speciebus, negatur, quia habent etiam rationem sacrificii, & ideo præter prærecensita verba sunt etiam necessaria alia, quæ exprimant hanc specialem determinationem, seu rationem sacrificii. Rursus posset etiam responderi, illa verba à Sanctis Patribus dici sufficientia ad Eucharistiam, non improbando oppositam sententiam, quæ ob expensas rationes mihi videtur probabilior.

Quòd si dicas, hanc rationem sacrificii non esse necesse, ut exprimatur in forma corporis, & de facto non exprimitur, consequenter non esse necesse, ut exprimatur in forma sanguinis: quia ad sacrificium incruentum missæ non minus concurrit corpus, quam sanguis: sicut ad sacrificium cruentum crucis, cujus sacrificium missæ est realiter expressivum. Contra est, negatur consequentia, & ratio discriminis est assignatu facilis, quia corpus ad sacrificium tantum concurrit inchoativè, sanguis verò completivè; quia, ut ait Apostolus, *sacrificium consummatur in effusione sanguinis*; & hæc est ratio, cur expressio sacrificii debeat potiùs fieri in sanguine, quàm in corpore, quia corpus tantùm inchoat sacrificium, quod effusio sanguinis complet.

Si instas, rationem sacrificii in hoc Sacramento melius exprimi per ipsam separationem Sacramentalem sanguinis à corpore, eò quia hæc sit major, & expressior, quàm exprimatur per verba: sed hæc separatio sanguinis à corpore habetur præcisè per hoc, quòd sanguis Christi ponatur sub speciebus vini; sub quibus ponitur ex vi tantum horum verborum. *Hic est calix sanguinis mei*: ergo hæc sola sufficiunt ad perficiendam consecrationem calicis sub utraque ratione Sacramenti & sacrificii. Contra est, negatur assumptum, quia in reliquis Sacramentis non sufficit, si effectus Sacramenti exprimatur solis verbis, sed necesse est, ut exprimatur etiam verbis significantibus hoc idem, quod res præsentat, unde neque in hoc Sacramento Eucharistiæ ad exprimendum sacrificium sufficit sola expressio rei, sed ulterius requiritur essentialiter significatio verborum, quia non minus significatio sacrificii, quàm Sacramenti, in nova lege est ad instruendum Christi fideles.

Objicies ulterius ex Concilio Florentino in decreto fidei ea verba tantum sunt de essentia formæ calicis, quæ sunt verba Salvatoris, & quibus Sacerdos loquens in persona Christi conficit hoc Sacramentum; sed verba illa *qui pro vobis & pro multis effundetur*, non profert Sacerdos in persona Christi enuntiativè, sed tantùm recitativè, quia sanguis Christi non est amplius effundendus, & Sacerdos ea verba profert tantùm in persona Christi, quæ enunciativè profert, ergo forma calicis sunt tantùm hæc verba, *Hic est calix sanguinis mei*. Sed contra negatur minor, quia non solum illa verba, sed etiam subsequentia profert Sacerdos in persona Christi; dicitur enim effundetur, non autem effusus est, quia debet significari sanguis, quatenus à Christo fuit ordinatus ad salutem humani generis. Præterea quia Sacerdos constituendo se per implicitam, & generalem intentionem præsentem tempori, quo illa fuerunt à Christo prolata, verè & enuntiativè dicit: *Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur*.

Sed instabis, quia inde sequitur, esse itidem essentialia formæ calicis hæc alia verba, quæ immediatè sequuntur *in remissionem peccatorum*: siquidem hæc verba exprimunt naturam sacrifici propitiatorii. Sed contra, quia hoc sacrificium ex sua institutione non limitatur ad sacrificium propitiatorium, quamvis hoc sit in illo principaliter, sed extenditur ad omne genus sacrificii, quod potest pro nobis offerri, quod sufficienter significatur per illa verba, *qui pro vobis effundetur*.

Si urgeas hoc sacrificium ex sua natura constare tantùm rebus, & non verbis, consequenter præfata verba non esse necessaria etiam ad exprimendum Sacramentum sub ratione sacrificii, contra est, distinguitur consequens hoc sacrificium, ut sacrificium est formaliter, non exigit verba, conceditur, ut est Sacramentum, negatur, & quia est simul Sacramentum & sacrificium, exigit rem, & verba: est enim sacrificium, quatenus formaliter offertur Deo, & est Sacramentum, quatenus significatur nobis. Præterea quia non solum nobis exprimitur hoc Sacramentum, seu ut sanctificativum animarum, sed etiam ut protestativum incarnati Verbi; perinde ac verba baptismi non solum significant gratiam regenerativam, sed etiam professionem Christianæ

fidei. Licet igitur ad hoc sacrificium, ut est protestativum Dominii Dei, non requirantur verba, sed sufficiant res, quia tamen hæc ipsa protestatio nobis exprimitur sub ea ratione, qua est Sacramentum, ideo præter res exigit etiam verba.

Quæritur primò, quomodo pronomina *hoc*, & *hic* in forma consecrationis Eucharistiæ significent. Hæretici negantes præsentiam realem corporis, & sanguinis Christi in Eucharistia censent per hæc pronomina *hoc* & *hic* significari substantiam panis, & vini. Catholici verò in varias distrahuntur explicationes. Alexander censet, pronomen *hoc* supponere quidem pro substantia panis determinatè; & pronomen *hic* pro substantia vini, sed tanquam pro signis corporis Christi extituri sub illis accidentibus, adeo ut hæc propositio, *hoc est corpus meum* habeat hunc sensum: significatur per hunc panem est corpus meum. Sed contra quia verbum *est* sumi debet in sensu proprio, ut monet Tridentinum, dicens Christum dixisse verè corpus suum esse id, quod sub specie panis offerebat. Aureolus *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 2. *art.* 2. vult per illa pronomina tantùm demonstrari accidentia panis & vini, quæ solum cadunt sub sensum, & eadem perseverant à principio ad finem usque consecrationis. Verum neque ista explicatio satisfacit, quia accidentia non sunt id, de quo prædicatur corpus Christi, & pronomen *hoc* demonstrat aliquid, de quo prædicatur corpus Christi, consequenter non demonstrat tantùm accidentia panis. Rursus quia copula *est* significat identitatem prædicati cum subjecto; & cum accidentia panis non identificentur cum corpore Christi, copula *est* non significaret identitatem prædicati cum subjecto, sed tantùm continentiam corporis cum accidentibus, & sensus esset: *hoc continet corpus meum.* D. Bonaventura in 4. *dist.* 8. *in* 2. *part. art.* 1. *quæst.* 1. Vult pronomen *hoc* demonstrare panem, non qui permanet, sed qui convertitur in corpus Christi, adeo ut sensus sit; *Hoc convertitur in corpus meum*, ratio, cui innititur, est, quia forma Eucharistiæ significat conversionem materiæ, quæ transit in corpus & sanguinem Christi, conversio autem non solum importat terminum *ad quem*, sed etiam *a quò*, ergo forma hujus Sacramenti non solum importat corpus, & sanguinem, ut terminum *ad quem*, sed etiam panem, & vinum ut terminum *à quo*. Verum nec ista explicatio satisfacit, quia de pane non prædicatur corpus Christi, & juxta hanc explicationem verbum substantivum *est* non significaret identitatem prædicati cum subjecto, sed tantùm transitum ex termino *à quo* ad terminum *ad quem*. Ad rationem qua nititur D. Bonaventura, respondetur formam Eucharistiæ exprimere quidem hanc conversionem, non tamen explicitè, sed implicitè, quia significat contentum sub speciebus esse corpus Christi, implicitè importat conversionem panis in corpus Christi.

Ad solvendam hanc difficultatem observandum est, pronomen *hoc* aliquando in propositionibus sumi substantivè, tunc scilicet, quando est subjectum propositionis & significat aliquid per se solum, quod saltem ratione sit distinctum à prædicato, ut si dicatur, *hoc est optimum:* & aliquando sumi adjectivè quando est prædicatum propositionis, & per se solum significat non rationem distinctam à significatione subjecti, sed significat illud, ut præsens, & designabile, ut si dicatur, *hæc est imago*, quapropter si pronomen *hoc* in forma consecrationis sumatur substantivè, sensus est; res contenta sub accidentibus est corpus meum, sin autem adjectivè, sensus est, corpus meum est præsens & designabile sub his accidentibus. His positis,

Asserendum est, pronomen *hoc* in forma consecrationis propriè sumi substantivè, tanquam subjectum propositionis; ita tamen, ut, quando profertur, significet aliquid de se commune & indifferens secundùm rationem ad panem, & corpus Christi, & significet substantiam individuam vagè sumptam, contentam sub accidentibus, in fine prolationis verborum, adeo ut sensus sit, hæc substantia contenta in fine prolationis sub suis accidentibus est corpus meum: hinc pronomen *hoc* demonstrat corpus Christi non in principio, sed in fine prolationis formæ ponendum sub speciebus, sicut in eadem propositione verbum *est* non significat connexionem prædicati cum subjecto, quando profertur, sed in instanti ultimo prolationis verborum, quando corpus Christi producitur sub speciebus, & ita censent plures Theologi. Ratio est, quia in hisce practicis locutionibus, in quibus res, quæ significatur, non supponitur, sed tantùm fit ac ponitur, pronomina non demonstrant rem ad sensum in principio, sed tantùm in fine locutionis: quia, cùm talis res debeat fieri ex vi locutionis: significativæ ejusdem, non potest ad sensum demonstrari ante prolationem completæ locutionis; etenim, cùm dico, hoc est, nihil determinatè significo, sed tantùm quid in communi, & indifferens secundum rationem ad hoc vel illud compositum, siquidem possum dicere, hoc est saxum, lignum, corpus humanum: ergo pronomen *hoc* non significat, nec demonstrat rem ad sensum in principio, quando profertur sed tantùm in fine locutionis completæ: sic, quando cum actu, quo describo circulum, dico, hic est circulus, pronomine tantum demonstrat ad sensum circulum non in principio, quando nondum est ductus, sed in fine, quando est formatus: quapropter hæc pronomina in hisce propositionibus practicis, in quibus res, quæ significatur, non supponitur, sed ponitur, manent suspensæ in significando usque ad completam prolationem propositionis. Tum quia hæc pronomina dicunt essentialem habitudinem ad prædicatum, à quo determinantur in sua significatione, consequenter non possunt habere hanc determinatam significationem, nisi in fine completæ locutionis, quando producitur, & significatur prædicatum, & hoc pacto clarè explicatur, quomodo pronomen *hoc* demonstret corpus Christi non in principio, sed in fine prolationis formæ ponendum sub speciebus Eucharisticis.

Quæritur secundò, an si quis loco pronominis *hoc* diceret: *istud est corpus meum*, esset rata consecratio, respondetur, consecrationem fore quidem validam, sed peccaturum Sacerdotem, eo quia non uteretur in re gravi verbis propriis Christi juxta morem, totius Ecclesiæ. Secus si diceret, *illud est corpus meum*, rata non esset consecratio, & ratio discriminis est, quia *istud* demonstrat rem præsentem, non autem *illud* quia potest significare plura alia præter panem, & est quodammodo indifferens ad significandum hoc vel illud. Quodsi Sacerdos diceret, *hic est corpus meum*, sumendo *hic* adverbialiter, non consecraret, quia non significaretur mutatio substantialis. Sin autem per ignorantiam grammaticæ aut lapsu linguæ diceret: *Hic est corpus*, & usurparet illud *hic* pro pronomine *hoc*, consecraret, ut etiam si diceret: *Hoc est calix sanguinis mei*, rata foret consecratio, quia tametsi esset incongrua locutio, juxta tamen communem loquen-

loquendi morem sensus esset idem, neque variaretur, perinde ac si ignarus Grammaticæ, sed recta intentione, & fide Sacerdos diceret: *Hoc est corpus meus*, quia non variatur sensus, si pronomini *hoc* adderetur aliquid quod sensum non mutaret, quod si Sacerdos diceret, hic cibus est corpus meum, vel hoc contentum sub speciebus istis est corpus meum, graviter quidem peccaret Sacerdos, eò quia Christi verba præsumeret aliqua addere, quæ Christus non addidit, sed rata esset consecratio, quia sensus non variaretur: Secus si Sacerdos diceret, *ecce corpus meum*, probabilius non consecraret, quia mutationem substantialem hæc verba non significant, consequenter nec illam operantur, vel saltem dubia esset consecratio. Sin autem verbum *est* omitteretur, & Sacerdos diceret: *Hoc corpus meum*, *hic sanguis meus*, sacrilegii quidem reus esset, sed consecratio adhuc rata esset: quia verbum *est* subintelligitur, & eadem vis est propositionis, illo tacito, vel expresso, siquidem consuetum est non solùm apud Latinos, verum etiam apud Hebræos, & Syros illud in enuntiatione subticere, adeo ut illud subintelligatur. Neque constat Christum loquentem Hebraicè, vel Syriacè illud addidisse, nec in Græco est expressum in consecratione calicis *Luc.* 22. Sin verò Sacerdos designato pane diceret: *Hoc est caro mea*, tunc probabilius est, quod Sacramentum non conficeret, quia caro, & corpus non æquivalent, quia corpus aliquid amplius significat quàm caro. Si quia verò diceret; *Hoc est corpus Christi*, non consecraret, quia Christus his verbis panem non consecravit, nec instituit, ut consecraretur ab Apostolis, & eorum Successoribus. Præterea quia modus loquendi est longe diversus. Ex Christi enim persona non proferuntur, sicut hæc alia, *hoc est corpus meum*. Quod si Sacerdos diceret, *fiat hoc corpus meum*, rata non esset consecratio, quia non uteretur verbis Christi, neque sensus esset idem: non enim significaretur admirabilis conversio substantiæ panis in substantiam corporis Christi facta vi verborum, nulla interposita mora. Potuisset quidem Christus Dominus uti sermone imperativo, ut admirabilem illam conversionem operaretur, dicendo, *fiat hoc corpus meum*. Sicut in mundo condendo dixit, fiat lux, & facta est lux, fiat firmamentum, & factum est, sicut etiam Christus in novo testamento, ut leprosum mundaret à lepra, dixit: *Volo, mundare*, & eum sanaret Paralyticum imperavit ei, *surge*, *& ambula*: & ut revocaret ad vitam Lazarum illi itidem imperavit, ut exiret è sepulchro; *Lazare veni foras*: Sed in institutione hujus Sacramenti maluit uti modo indicativo, & sermone enuntiativo: quia hic sermo verbis præcedentibus magis congruebat, & ne dubitaretur prolatis mysticis verbis statim inesse Eucharistiæ corpus Christi: sicuti minus aptè diceretur, accipite, & comedite: fiat enim *hoc corpus meum*, quia absoluto sermone dubitari posset, utrum jam factum esset, sed cum dicitur, *accipite*, *& comedite*, *hoc est corpus meum*, amputatur omnis dubitatio, & creditur esse ibi corpus Christi. Quod si Sacerdos post memento pro defunctis non recordaretur se verba consecrationis panis vel calicis pronuntiâsse in hoc casu docet Divus Thomas 3. *part. quæst.* 83. *art.* 6. *ad* 5. Non debere perturbari, sed sacrum prosequi, & perficere, quia plura recitans, non semper recordatur omnium, quæ recitavit maximè, cum ita attendit, ad illa quæ recitat, ut ea se dicere minimè cogitet. Quod si Sacerdoti probabiliter constaret, se aliqua amisisse, quæ non sunt de necessitate Sacramenti, ulterius debet procedere, & non ea reperere, quæ forte prætermisit: Ordo enim Sacrificii sine necessitate non debet immutari. Sin verò certus sit se omisisse formam consecrationis, vel aliqua verba essentialia formæ, vel de quibus dubium est, an essentialia sint: in isto casu consecratio esset repetenda, & reliqua prosequenda, ne mutetur ordo Sacrificii; ut docet D. Thomas *loc. cit.*

Quæritur tertiò, an verba formæ proferantur à Sacerdote recitativè, vel enuntiativè. Respondetur, duplici intentione posse aliquam propositionem proferri. Primò enuntiativè, seu significativè, & formaliter: Secundò tantùm recitativè, seu materialiter, & tunc verba propositionis proferri enuntiativè seu significativè, & formaliter, quando per illa intendit proferens asserere, vel negare, quod verba vi significationis asserunt, vel negant, ut cum asseritivè enuntiamus, DEUM esse unum, & trinum. Recitativè verò, quando per illa proferens non intendit, asserere vel negare, quod verba asserunt vel negant, sed tantùm ea referre, ut ab alio enuntiata, quo pacto Sacerdos recitat verba Christi, quæ immediatè præcedunt formam consecrationis: *Accipite, manducate, bibite ex eo omnes*, quia tunc per talia verba non intendit significatum ipsorum, quod est dare corpus, & sanguinem Christi ad manducandum & bibendum Discipulis, unde proferre verba recitativè perinde est, ac intendere narrationem historicè, quod alius per illam propositionem affirmavit, sive recitans verba illa intendat affirmare, vel non: & quæritur, an Sacerdos, quando intendit consecrare, proferat verba consecrationis tantùm recitativè, an tantùm enuntiativè: an simul recitativè, & enuntiativè.

Juvat animadvertere, ne hæc quæstio confundatur cum alia, quæ habetur cum Hæreticis, an verba proferantur concionatoriè, conceduntenim omnes catholici proferri consecratoriè, sed adhuc quæritur inter Catholicos, an Sacerdos intendens primario consecrare, ita ut saltem implicitè velit verba illa proferre affirmativè: vel an sufficiat ea velle tantùm proferre recitativè, seu narrativè, adeo ut si primariò vellet tantùm sic proferre, & nullo modo affirmativè, an tunc confiecret Sacramentum, & respondetur, Sacerdotem non proferre verba formæ recitativè quasi à Christo dicta, sed ea proferre enuntiativè in persona ipsius Christi, ac si Christus ea proferret, & personaliter propria sua voce illum panem, & illud vinum consecraret.

Prima pars liquet ex Concilio Florentino in decreto unionis Armenorum, ubi habetur, quod Sacerdos, loquens in persona Christi, conficiat hoc Sacramentum, sed qui tantùm recitat verba alterius, non loquitur in persona illius, sed in persona propria, siquidem recitatio est actus recitantis, non vero illius, cujus verba recitantur, propriè enim recitare est alterius verba narrare, & alterius gesta referre, quia autem tantùm narrat gesta alterius, non agit personam illius, consequenter, qui tantùm refert verba alterius, non loquitur in persona alterius, quia tametsi æquè verba, quæ recitantur, ac gesta, quæ narrantur, sint alterius

actus nihilominus, quo verba recitantur, vel gesta narrantur, est proprius recitantis, ac narrantis: ergo, si ex Concilio Florentino sacerdos loquens in persona Christi conficit hoc Sacramentum, non profert verba formæ recitativè, quia loqui in persona alterius est in loquendo inducere personam alterius, & illam in loquendo repræsentare; perinde ac si ille in ipso loqueretur: secus qui tantùm recitat verba alterius, non induit personam alterius, ut illam in se exprimat, & repræsentet.

Quòd si dicas, posse dupliciter aliquem loqui in persona alterius, primò ut ea repræsentet, & in ea loquatur, sicut qui in tragœdia agit Imperatorem, & repræsentat ejus personam, & in ea loquitur, ac si esset Imperator verus, qui loqueretur. Secundò, ut loquatur locutione alterius, & per eam efficiat, quidquid alter loquendo efficeret per virtutem ab altero sibi communicatam: quo pacto Minister per potestatem sibi à Principe communicatam loquitur, & efficit, quod Princeps ipse loquendo efficeret: & hoc secundo modo dicitur loqui Sacerdos in persona Christi. Sed contra, quia Sacerdos speciali titulo, ac nomine loquitur conficiendo hoc Sacramentum, quo non loquitur in aliis Sacramentis: sed Sacerdos conficit alia Sacramenta in virtute, & potestate sibi à Christo communicata, ergo in hoc Sacramento loquitur in persona Christi, ut definit Concilium Florentinum, ac si Christus ea proferret, ac personaliter propria sua voce illum panem, & illud vinum consecraret.

Secunda pars, scilicet Sacerdotem proferre verba formæ enuntiativè formaliter in persona ipsius Christi, ac si Christus ea proferret, ac personaliter propria sua voce panem illum, & illud vinum consecraret, constat: siquidem de fide est, verba formæ à Sacerdote prolata conficere hoc Sacramentum Eucharistiæ ex hoc pane, & ex hoc vino, super quæ proferuntur: ergo hæc verba id ipsum significant, quia verba Sacramentorum illud idem efficiunt, quod significant: sed si non proferuntur significativè enuntiativè, & formaliter, sed tantùm recitativè, & materialiter non significant, quod Sacerdos præ manibus habet esse corpus, & sanguinem Christi, quia, si præcisè proferantur recitativè, solùm referunt factum Christi, & solùm significant id, quod Christus habuit in manibus, esse suum corpus, & sanguinem, consequenter Sacerdos profert verba consecrationis enuntiativè, & formaliter, quinimò ita profert verba formæ enuntiativè, & formaliter, ut nullo pacto ea proferat recitativè in propria persona, quia loqui in persona alterius, & simul in persona propria, pro eodem tempore, & respectu ejusdem locutionis, sunt duo modi loquendi, saltem naturaliter inter se repugnantes, quia loqui in persona alterius excludit loqui in persona propria, siquidem loquens in persona alterius, debet induere personam illius, & exuere propriam; quia debet substituere propriam in locum alterius: ergo eo ipso quod Sacerdos profert verba formæ in persona Christi, ac si Christus ea proferret ac personaliter propria sua voce illum panem, & illud vinum consecraret; nullo pacto Sacerdos ea profert in persona propria, consequenter ita ea profert enuntiativè, & formaliter, ut nullo modo proferat recitativè.

Quòd si respondeas, id tantùm verum esse de persona reduplicativè sumpta, quia si loquatur nomine alterius, non potest ut sic simul loqui nomine proprio; non tamen naturaliter repugnare, ut eadem persona naturaliter sumpta exerceat eandem locutionem nomine propriæ personæ, eam recitativè referendo, & nomine alterius eandem assertivè enuntiando. Contra est, quia hæc duo non possunt simul saltem naturaliter convenire, ut simul pro eodem tempore, & respectu ejusdem locutionis agat quis personam propriam, & alienam, quia eo ipso quod personam propriam substituit loco alienæ, jam in eadem locutione enuntianda cessat propria, & tantum loquitur aliena per propriam repræsentata. Eo enim ipso, quòd eandem locutionem quia pro eodem tempore exercet nomine alterius, non habet, quod nomine proprio eandem prorsus locutionem efficiat: quia ita repræsentat locutionem alterius, ut non repræsentet propriam; non quod propriè simul recitet præteritam locutionem alterius; sed quia præsens locutio est simul necessariò repræsentativa præteritæ locutionis alterius. Hinc quando Sacerdos enunciat in persona Christi, *Hoc est corpus meum*, non recitat verba, quæ Christus protulit in ultima cœna, sed illa profert in persona Christi ac si nunc Christus ipse in persona Sacerdotis existens proferret eadem verba super materiam Eucharistiæ, consequenter Sacerdos proferens verba consecrationis non agit personam propriam, sed personam ipsius Christi.

C A P U T XIII.

De Transsubstantiatione seu Conversione Panis, & vini in corpus & sanguinem Christi.

HÆretici Zvvingliani, & Calvinistæ, negant verum Christi corpus, & verum ejusdem sanguinem in Eucharistia reipsa contineri, & adesse præsentiâ propiâ, & reali; asserentes adesse tantùm præsentia virtutis, & efficaciæ; sed non esse quoad propriam substantiam; sed tantum, quoad virtutem distinctam à substantia corporis, & sanguinis Christi Domini. Dogma verò fidei Catholicæ est totam substantiam panis, & vini ex vi, & efficacia verborum consecrationis transsubstantiari, seu converti in substantiam corporis, & sanguinis Christi. Juvat observare, quatuor ad veram conversionem & transsubstantiationem unius substantiæ in aliam requiri conditiones, quarum prima est, ut res, quæ dicitur converti, & est terminus *à quo* conversionis, designat esse, quia de re manente in se ipsa, non potest intelligi, quomodo sit in alteram conversa: defectu hujus conditionis D. Augustinus *lib. 18. de civit. DEI cap. 18.* demonstrat fuisse fabulosas, non veras,

tas, sed fictas transmutationes Apuleji in asinum Arcadiæ, Coricorum Diomedis in volucres; Ulyssis in varia bruta, & alias id genus somniatas conversiones, quas D. Augustinus vocat conversiones apparentes, & illusorias arte Dæmonis effectas.

Quòd si dicas, Uxorem Loth verè fuisse conversam in statuam salis *Genes.* 18. & nihilominus nullam ejus partem periisse, eo quia non perierit ejus anima, nec materia prima. Respondetur cum Bellarmino ad rationem conversionis sufficere, quod desinat esse id quod convertitur, & quia, quod fuit conversum in statuam salis, non fuit materia prima, neque anima rationalis, sed compositum, ut distinctum à partibus seorsim sumptis, & sine unione; ideo sufficit, si ipsum compositum desinat esse, sicut homo dicitur corrumpi, tametsi non desinat, nec corrumpatur materia prima, neque anima rationalis, quæ est ejus forma. In transubstantiatione, seu conversione, quæ fit in Eucharistia, quia non solum compositum panis, sed etiam utraque ejus pars convertitur in corpus Christi, ut etiam totum vinum quoad substantiam in sanguinem Christi, ideo omnia desinunt esse.

Secunda conditio est, ut res, in quam fit conversio, & est terminus *ad quem* conversionis, aliquo pacto fiat, ac incipiat esse. Ratio est, quia causa efficiens conversionem verè, & positivè influit efficiendo aliquid, ergo necesse est, ut terminus *ad quem* aliquo modo incipiat esse, quia non potest dari positivus influxus causæ efficientis, cui non respondeat fieri, & factum esse in re aliqua. Non enim sufficit, si hujusmodi influxus terminetur ad non esse termini *à quo*, quia si terminus *ad quem* perseveraret omnino immutatus, nulla esset ratio ante conversionem, ob quam terminus *à quo* diceretur converti in ipsam potiùs, quàm aliam rem, quia illa denominatio, quâ diceretur converti potius in hanc rem, quàm in aliam, careret omni fundamento, & temerè assereretur.

Tertia conditio est, ut habeatur connexio inter desitionem termini *à quo*, & inceptionem termini *ad quem*, adeo ut vi unius sequatur altera, quia si non haberetur hujusmodi connexio, nonnisi per accidens conjungerentur desito unius, & inceptio alterius: consequenter unum non converteretur in aliud; nec unum se haberet ut terminus *à quo*, & aliud ut terminus *ad quem*. Hinc si DEUS in loco annihilaret Angelum, & in eodem instanti alium in eodem loco crearet, non diceretur unus Angelus converti in alium, nec haberetur ulla conversio, quia annihilatio unius non sequitur ex vi creationis alterius, neque è converso, rursus hæc connexio inter desitionem termini *à quo*, & inceptionem termini *ad quem*, debet talis esse ex natura rei, adeo ut non sufficiat sola connexio extrinseca ex puro beneplacito operantis.

Quarta conditio est, ut uterque terminus *à quo* & *ad quem* sit positivus, siquidem, quod est nihil, non dicitur converti in aliud, sed tantùm de non esse traduci ad esse, non enim creatio est conversio, neque quod est aliquid, propriè dicitur converti in nihilum, sed cessare esse, quapropter annihilatio non est propriè conversio, ad quam propterea requiritur, ut sit inter duas res positivas, quarum una transeat in aliam, & una sit terminus *à quo*, & altera terminus *ad quem*.

Quòd si dicas, generationem esse conversionem formalem, & non esse inter terminos positivos, sed inter privativum, & positivum, siquidem homo non fit per se ex embryone, sed ex non homine, & ignis non fit ex ligno, sed ex non igne. Respondet D. Thomas generationem, & quamcunque aliam mutationem accidentalem non esse verè, & propriè conversionem, quia una forma non convertitur in aliam, sed tantùm una alteri succedit, & licèt hæc successio exigatur ex natura rei, non tamen est propriè conversio, quia entitas unius verè corrumpitur, & non transit in entitatem alterius.

An verò præter quatuor præexpensas conditiones requiratur etiam quinta, scilicet quòd præter terminos *à quo*, & *ad quem* detur aliquod tertium commune utrique termino, circa quod ipsi termini aliquo modo repugnent, sibique succedant in habitudine ejusdem generis, affirmant Vasquez *disput.* 184. *cap.* 2. Valentia 3. *part. disput.* 6. *quæst.* 3. *punct.* 3. & alii plures cum Suarez. Negant verò Scotus in 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. & 2. & communiter etiam Thomistæ. Sed videtur potius procedendum cum distinctione, si enim sermo sit de conversione simpliciter, & absolutè sumpta, non est necessaria hæc quinta conditio, quia Deus potest convertere totaliter unam substantiam, simul cum omnibus suis accidentibus in aliam substantiam, & accidentia propriè hujus secundæ substantiæ, quia sicut potest DEUS convertere unam substantiam in aliam, ita etiam accidentia propria primæ substantiæ, quæ convertitur, & est terminus *à quo* conversionis in accidentia propriæ secundæ substantiæ, quæ est terminus *ad quem* conversionis: in quo casu nil remaneret commune utrique termino: neque repugnat hujusmodi conversio ex parte facti, neque DEUS indiget aliquo instrumento. Sin verò sermo sit de modo speciali conversionis sacramentalis, sicut de facto habetur in Eucharistia per verba ostensiva ad sensum rei, in quam fit conversio, necessaria est hæc quinta conditio, quia illa pronomina *hoc* & *hic* non possunt verè enunciari, nisi substantia convertenda habeat accidentia intrinsecè sensibilia, quæ demonstrentur, & sub quibus succedat substantia, in quam fit conversio: hinc habitudo in ordine ad accidentia panis non est terminus formalis primarius conversionis, sed tantùm secundarius, & completivus primarii.

Asserendum est, in Eucharistia totam substantiam panis & vini ex vi utriusque consecrationis converti in corpus, & sanguinem Christi, adeo ut post consecrationem nil amplius maneat de substantia panis, & vini, sed totum substantiale converti in corpus & sanguinem Christi, estque dogma fidei, quia ita fuit definitum in pluribus Conciliis, præsertim Romano sub Gregorio V, Lateranensi sub Innocentio III. ubi dicitur, panem & vinum transsubstantiari in corpus & sanguinem Christi in Concilio Constantiensi *sess.* 8. ubi damnatus error Wicclessi docentis substantiam panis, & vini manere in Sacramento altaris. In Florentino in instructione Armenorum, ubi expressis verbis ponitur hæc mutatio panis in corpus Christi, & in Tridentino *sess.* 13. *can.* 2. *Ubi habetur, si quis dixerit, in Sacramento Eucharistiæ remanere substantiam*

ſtantiam panis, & vini, una cum corpore, & ſanguine Chriſti, anathema ſit. tum quia P. P. unanimi conſenſu hoc idem docent, unde ſic argumentor: De fide eſt, totam ſubſtantiam panis & vini converti in corpus, & ſanguinem Chriſti, ut liquet ex præcitatis Conciliis, præſertim Tridentino ſed, quod convertitur in aliud, poſt converſionem amplius non manet, ergo de fide eſt, ſubſtantiam panis & vini non manere poſt conſecrationem. Præterea hanc veritatem fuſiſſimè jam probavi per plura capita hujus diſputationis, ubi de vera & reali exiſtentia corporis & ſanguinis contra Calviniſtas, item ubi contra Lutheranorum impanationem tractavi.

Ex hoc dogmate infertur, in Euchariſtia poſt conſecrationem non manere formam panis; ſi enim intelligatur de forma ſubſtantiali, eſt de fide definita in Conciliis, præſertim Tridentino *ſeſſ.* 13. *can.* 2. ubi dicitur, quod tota ſubſtantia panis convertatur in corpus Chriſti, manentibus tantum accidentibus: ergo forma ſubſtantialis panis convertitur in corpus Chriſti, alioquin non eſſet converſio totius ſubſtantiæ panis, ſed tantùm partis. Quòd ſi vera eſſet ſententia aſſerentium, formam panis non eſſe ſubſtantialem, ſed accidentalem, adhuc dico eam non manere poſt conſecrationem, quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* definit, totam ſubſtantiam panis converti in Chriſti corpus manentibus accidentibus panis, ergo forma panis poſt conſecrationem non remanet in Euchariſtia, quamvis dicatur accidentalis, quia forma panis, quamvis ſecundùm ſuam entitatem eſſat accidentalis, ac varia atomorum combinatio, ut cenſent plures, reſpectu tamen panis non eſt ejus accidens, ſed conſtitutivum eſſentiale, perinde ac albedo, quamvis reſpectu muri, cui inhæret, ſit accidens, non ita tamen reſpectu albi: ergo, ſi ex Conciliis peracta conſecratione manent tantùm ſola accidentia panis, ſequitur non manere formam, qua panis conſtituitur in eſſe panis, & id adeo eſt certum, ut oppoſitum ſit temerarium, & errori proximum, etenim temeritate non caret in re tam gravis momenti à communi omnium ſententia diſcedere propter leve momentum, ratio itidem, cur errori ſit obnoxium, eſt, quia hæc propoſitio, *forma panis perſeverat poſt conſecrationem, etiamſi forma ſit accidentalis*, contradicit ſaltem aliquo pacto huic alteri, *panis convertitur in corpus Chriſti*, ſed hæc propoſitio ſecunda eſt dogma fidei, ergo prima eſt errori proxima. Major oſtenditur, quia manente formâ panis, tantùm poteſt verificari, quod ſubſtantia formæ panis convertatur, non verò quòd convertatur panis ipſe: & inde ſequeretur definitionem Concilii in ſenſu proprio non poſſe verificari.

Infertur ſecundò, peracta conſecratione non manere in Euchariſtia materiam primam panis & vini, idque eſſe dogma fidei, ſi materia prima dicatur eſſe ſubſtantia & pars eſſentialis compoſiti, quia Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 13. *can.* 2. expreſſè definit in hoc Sacramento fieri converſionem totius ſubſtantiæ panis, & vini, in corpus, & ſanguinem Chriſti: ſed ſi maneret materia, panis, quia hæc eſt altera ejus pars eſſentialis, non fieret converſio totius ſubſtantiæ panis, ſed tantùm partis contra Concilium, ergo peracta conſecratione non remanet ſubſtantia formæ, nec materiæ panis & vini, ſed tota ſubſtantia convertitur in corpus, & ſanguinem Chriſti.

Quòd ſi dicas cum Durando, totam ſubſtantiam panis converti quidem, eò quia non maneat panis, non tamen converti totaliter, ſicut licèt maneat eadem materia prima in genito, quæ erat in corrupto, nihilominus tota ſubſtantia præcedens dicitur corrumpi, & tranſire in ſubſtantiam geniti. Contra eſt, quia in definitione Tridentini non ſolùm habetur, quod tota ſubſtantia panis convertatur in corpus Chriſti, ſed etiam, ut ita tota convertatur, ut non remaneant, niſi ſola accidentia ejuſdem, ergo non ſolùm definitur, quod tota ſubſtantia panis convertatur, ſed etiam quod convertatur totaliter: neque allatum exemplum eſt ad rem, quia prærecenſita converſio, non eſt totalis, ut in caſu noſtro, ſed tantùm formalis; proinde, non vocatur tranſubſtantiatio, ſed generatio, quæ terminatur ad novam formam, tum quia vel materia panis maneret ſeparata ab omni forma, vel informata aliqua, primum non eſt aſſerendum, quia inde ſequeretur miraculum impertinens ad veritatem hujus Sacramenti, neque poteſt ſecundum aſſeri, quia vel maneret informata formâ corporis Chriſti, vel aliâ diſtinctâ. Primum non poteſt dici, quia vel maneret conjuncta, & continuata proprio corpori, & materiæ ipſius Chriſti per modum augmenti, ut contingit in nutritione, in qua materia alimenti adjungitur materiæ ipſius additi, cujus forma ſubſtantiali informatur, vel maneret ſeparata, neutrum poteſt dici, non primum, quia inde ſequerentur plura abſurda, ſcilicet corpus Chriſti peracta conſecratione mutari ſubſtantialiter per acquiſitionem novæ materiæ, quod de corpore glorioſo non poteſt aſſeri, ſecundò ſequeretur corpus Chriſti abſolutè creſcere per hoc novùm augmentum materiæ non ſolùm in Euchariſtia, ſed etiam in cœlis, quod eſt falſum. Tertiò, quia homo ſumens Euchariſtiam nutriretur corpore Chriſti perinde ac cibo naturali, quia uniret ſibi per nutritionem materiam illam, quæ per conſecrationem fuerat informata anima CHRISTI. Neque dici poteſt ſecundum, quia una, & eadem forma, non poteſt ſimul, & ſemel informare duas materias totales. Secundò, quia ſequeretur in hoſtia conſecrata eſſe duo corpora Chriſti, ac duas humanitates, quod eſt abſurdum, quia anima Chriſti, ut informans materiam panis ſeorſim à propria materia conſtitueret cum illa aliud corpus, & aliam humanitatem diſtinctam. Tertiò, quia hoc miraculum eſſet impertinens ad veritatem Euchariſtiæ, neque dici poteſt, quod materia prima maneat informata aliâ formâ diſtinctâ, quia hoc pacto non verificarentur verba conſecrationis.

Infertur tertiò, tranſſubſtantiationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti efficaciter colligi ex verbis conſecrationis; ſiquidem hæc verba Chriſti. *Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus*, non poſſunt verificari manente ſubſtantia panis, & vini ſimul cum corpore, & ſanguine Chriſti: quia pronomina *hoc*, & *hic* demonſtrant contentum ſub illius accidentibus ſenſibilibus hoſtiæ, & calicis; vel igitur demonſtrant panem ſolum, vel panem, & corpus Chriſti ſimul: ſed neutro modo verificarentur verba Chriſti, quia neque ſola ſubſtantia panis, neque aggregatum ex eo, & corpore, eſt corpus Chriſti, ergo ex veritate verborum colligitur efficaciter abſentia totius ſubſtantiæ panis, & vini, &

non

non solùm ex definitione Ecclesiæ. Firmari etiam potest, quia Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 4. ait: *Quoniam Christus Redemptor Noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, idque persuasum semper in Ecclesia Dei fuit; idque nunc denuo hæc sancta Synodus declarat per consecrationem panis, & vini conversionem fieri totius panis in substantiam corporis Christi Domini Nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus:* quibus verbis Concilium expressè definit, non posse veritatem verborum consistere, manentibus substantiis panis & vini.

Neque ullum facessit negotium, quod respondent Lutherani cum Kemnitio *in Exam. Concil. Trident.* pronomen *hoc* esse ita intelligendum, ut, cum Christus dixit, *hoc est corpus meum*, sensus sit, in hoc, vel sub hoc, aut simul cum hoc est corpus meum. Nam contra est, quia verba Christi debent intelligi in sensu proprio, præsertim in institutione hujus Sacramenti, ut superiùs fusè ostendimus, & nollum adest motivum ea intelligendi in sensu improprio: sed pronomen *hoc*, cùm sit substantiale, & substantivè sumatur, non designat locum, ubi est corpus Christi, neque potest per adverbium locale explicari, quasi Christus dixerit, in hoc loco, ubi est panis, est etiam corpus meum: sed propriè, & verè significat ipsam substantiam corporis sub accidentibus Evcharisticis.

Inferior quartò, absentiam substantiæ panis, & vini sequi ex natura rei, ad præsentiam corporis, & sangvinis Christi sub illis speciebus, ut docet D. Thomas 3. *part. & contra Gentes cap. 60. & in 4. dist. 11. quæst. 1. artic. 1.* quia corpus Christi de facto fit præsens sub speciebus Evcharisticis ex vi actionis conversivæ panis in ipsum: ergo similiter panis definit esse ex vi ejusdem actionis, consequenter ex natura rei: quia termini *à quo* & *ad quem* actiones conversivæ repugnant esse simul ex natura rei, siquidem terminus *à quo* debet converti, & transire ad terminum *ad quem*, sin autem panis maneat, non convertitur in corpus Christi; consequenter ex vi positionis corporis Christi sub speciebus panis, sequitur ex natura rei ejusdem panis desitio. Præterea hoc idem etiam à posteriori evincitur ex eo, quod corpus Christi existens sub speciebus panis includit munus, & officium ipsius substantiæ panis, quod perinde est, ac conservare effectivè ipsa panis accidentia: sed hoc pugnat ex natura rei cum existentia ipsius panis sub ejusdem accidentibus: ergo ex positione corporis Christi sub speciebus, sequitur ex natura rei desitio panis. Major liquet, quia corpus Christi de facto succedit loco substantiæ panis, cujus munus erat, conservare effectivè propria accidentia, & per hoc distinguitur præsentia, qua substantia est præsens suis propriis accidentibus, à præsentia tantùm locali, qua una res potest alteri esse præsens: sicut, si Deus poneret simul duo corpora in eodem loco, unum effectivè non conservaret accidentia alterius. Minor etiam constat, quia idem numero effectus nequit simul esse à duabus causis totalibus ejusdem generis, & ordinis, ergo ex eo, quod corpus Christi conservet effective accidentia hostiæ consecratæ, ut causa proxima totalis, sequitur ex natura rei desitio substantiæ panis.

Quòd si quæras, an desitio substantiæ panis & vini ex vi consecrationis sit propriè, & formaliter annihilatio, respondetur cum D. Thoma negativè, quia substantia panis & vini desinunt per veram conversionem in corpus, & sangvinem Christi, ut nos fides docet: sed conversio est actio, seu mutatio distincta ab annihilatione, ergo hæc desitio propriè, & formaliter non est annihilatio. Præterea, quia res, quæ annihilatur, non potest desinere per influxum, & actionem positivam, quia de ratione annihilationis est, ut fiat per subtractionem, seu negationem concursûs conservativi. Præterea, quia omnis actio positiva exigit habere aliquod subjectum, & in annihilatione, si hæc esset actio positiva, non posset assignari hujusmodi subjectum, quia non esset res ipsa, quæ annihilatur; quia hæc non amplius existit in illo signo, in quo intelligitur esse annihilatio, tunc enim annihilatio intrinsecè existit, quando incipit suus terminus; & in illo signo, in quo habetur annihilatio, non amplius existit res annihilata, quod enim intelligitur existere pro aliquo signo, non potest pro eodem intelligi annihilatum: neque subjectum talis actionis potest esse alia res distincta ab illa, quæ annihilatur, quia res non mutatur intrinsecè in se ipsa per mutationem existentem in alia, & quia res, quæ annihilatur, mutatur intrinsecè in se ipsa, non potest annihilari per positivam actionem existentem in alio: ergo, cùm substantiæ panis, & vini desinant per actionem conversivam, quæ est actio positiva, talis desitio propriè, & formaliter non est annihilatio.

CAPUT XIV.

Reformantur & refelluntur, quæ contra transsubstantiationem panis in corpus Christi, & vini in sangvinem, objiciuntur ab Hæreticis Lutheranis.

Varii irrepserunt errores circa modum, quo Christus fiat præsens in Sacramento Evcharistiæ. Hæretici inficiantur, Christum fieri præsentem per conversionem substantiæ panis, & vini in ejus corpus & sangvinem; Catholici autem id affirmant, & Ecclesia Catholica in Concilio Tridentino sub anathemate hoc idem definivit, asserit enim Concilium, fieri in Evcharistia ex vi verborum, conversionem totius substantiæ panis in corpus Christi, & totius substantiæ vini in Christi sangvinem, remanentibus tantùm accidentibus panis, & vini. Calvinistæ, negantes realem Christi præsentiam in Evcharistia, negant hanc transsubstantiationem, seu conversionem panis & vini in corpus, &

& sanguinem Christi, & rejiciunt dogma Catholicum de transsubstantiatione. Lutherani autem, quamvis concedant realem Christi præsentiam in Eucharistia saltem in ejus usu, cum quis actualiter communicat, licet non extra usum; quia tamen putant, etiam post verba consecrationis manere adhuc substantiam panis: & vini in Eucharistia, unà cum corpore & sanguine Christi, ab hac etiam abhorrent transsubstantiatione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, & adhærent nonnullis antiquis Hæreticis, olim ab Ecclesia damnatis: siquidem Valeranus, ut refert Waldensis, paulò post Berengarium censuit, & docuit, manere in Eucharistia substantiam panis & vini, non solùm natura, sed etiam hypostasi propria distinctam à Christi corpore, & sanguine huic sententiæ visus est adhæsisse saltem partialiter Joannes Parys teste eodem Waldense, quia iste putavit, adesse quidem in Eucharistia substantiam panis, & vini, sed absque propria hypostasi; eò quia utraque substantia assumatur ibi hypostaticè à Verbo divino, seu à persona Christi mediante ipsius corpore, & sanguine, quæ tamen sententia de hypostatica hac unione panis, & vini cum corpore, & sanguine Christi in Eucharistia ab omnibus statim explosa, ac rejecta fuit, quia absque ullo fundamento temere excogitata contra scripturas, contra sensum Ecclesiæ, & Sanctorum Patrum, & contra traditiones ab Apostolis ad nos derivatas. Neque verosimile est, toties Verbum divinum assumere substantiam panis hypostaticè, & iterum deserere, quoties Eucharistia conficitur, & absumitur, & illæ externæ species panis, & vini corrumpuntur. Præterea, quia Verbum divinum assumeret hypostaticè naturas panis, & vini, priùs terminatas propriis subsistentiis; quas propterea oporteret corrumpi; etenim panis, & vinum, antequam proferantur verba consecrationis, nulli est dubium, quin subsistant propriis subsistentiis, quapropter saltem hæ subsistentiæ deberent corrumpi, cùm repugnet, eandem naturam subsistere duplici substantia totali, ac totaliter terminante, & complente. Rursus fuit hæc sententia ab omnibus rejecta, & explosa, quia voluit assumi hypostaticè substantiam panis, & vini, mediante ipso corpore, & sanguine Christi, quod caret omni probabilitate, siquidem natura creata, & finita non habet perfectionem, nec virtutem assumendi hypostaticè aliam naturam extraneam: quod animadvertentes Lutherani rejecta hac opinione, maluerunt adhærere sententiæ Valerani, & asserere in Eucharistia substantiam panis, & vini cum propriis subsistentiis unà cum corpore, & sanguine Christi, speciali tamen quadam conjunctione, quam vocant sacramentalem; adeò ut in Eucharistia panis, & vinum quoad proprias substantias uniantur intimè, & penetrativè cum corpore, & sanguine Christi, perinde ac ignis, ut ipsi exemplificant, est in ferro candente, seu substantia ignis compenetrata substantia ferri, qua de causa Lutherani Panistæ audiunt, & Impanatores vocantur, Lutherus tamen *Lib. de abroganda missa*, priùs expressè docet, Christum, cùm dixit: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, mutâsse panem in suum corpus, & vinum in sanguinem, ac docuit, Christum fieri præsentem in Eucharistia per transsubstantiationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, ut sentiunt Catholici: quinimò in confessione Augustana, prout primum Germanicè edita, & oblata Carolo V. Imperatori Augustæ Vindelicorum, habebantur hæc verba: *Sub speciebus panis, & vini adesse in cœna Dominica corpus, & sanguinem*: quem articulum Catholici, ut consonum veritati Catholicæ, concesserunt: & in aliquibus exemplaribus, quæ adhuc extant, ejusdem autographi Germanici præfatus articulus etiamnum legitur: sed in aliis editionibus modum illum loquendi obliterarunt, & loco *sub speciebus panis, & vini*, posuerunt: *Cum pane, & vino adesse corpus, & sanguinem Christi*; aliud enim est, adesse *sub speciebus panis*, & aliud cum pane, prima enim verba indicant, sub accidentibus tantum panis adesse corpus Christi sine substantia panis, posteriora autem verba, *cum pane*, significant corpus Christi esse in Eucharistia, simul cum ipsa substantia panis, quod adversatur fidei.

Asserendum est, Christum fieri præsentem in Eucharistia per transsubstantiationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, & id esse dogma fidei Catholicæ, & desumitur ex eo, quod Christus dixerit: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, quidquid enim substantiæ continebatur sub speciebus panis, & vini ante consecrationem, hac peracta, seu per prolationem verborum Christi, transit in substantiam corporis & sanguinis Christi, quia loco substantiæ panis, quæ antea fuit, ponitur corpus Christi, & loco vini ejus sanguis, non enim dici potest, quod maneat simul utraque substantia panis, & vini, cum substantia corporis, & sanguinis Christi, quia, si id verum esset, falsa essent verba Christi: *Hoc est corpus meum*; quia, quod esset sub speciebus panis, verè esset substantia panis, consequenter non possent verba Christi verificari.

Quod si dicas, ad veritatem propositionis Christi sufficere intimam præsentiam corporis, & sanguinis Christi cum substantia panis, & vini. Contra est, quia hæc intima præsentia corporis. & sanguinis Christi, non facit, quod id, quod demonstratur, sit corpus Christi, sicut demonstrato corpore, non dicitur, hoc est anima, nisi corpus converteretur in animam ex vi verborum.

Si instes, sufficere aliquam singularem unionem in spiritualibus, ut aliquid affirmetur de alio, contra est, quia si sufficeret singularis aliqua unio, posset dici in divinis, Patrem esse Filium, quia singulari modo sunt quid unum in natura, ergo qualibet unio non sufficit ad veritatem verborum Christi.

Si dicas, Christum posse esse præsentem in Eucharistia, tametsi ibi non desinat substantia panis, & vini. Contra est; quia, ut verificentur hæc verba, *hoc est corpus meum*, requiritur, ut quod demonstratur sub accidentibus, sit corpus Christi. Quòd si sub illis accidentibus perseveraret substantia panis, & vini, de ipsa etiam diceretur, quòd esset corpus Christi. siquidem ex vi verborum Christi totum, quod continetur sub illis accidentibus, dicitur esse corpus Christi, consequenter si maneret substantia panis, hæc deberet etiam dici corpus Christi, quod est absurdum. Ea enim est vis pronominis *hoc*, ut omnem rei præsentis substantiam demonstret, Sin autem substantia panis remaneret, verè non diceretur, *hoc est corpus meum*, sed potius dicendum esset, *hic est corpus meum*, scilicet in hoc loco, in quo est substantia panis, est etiam substantia mei corporis. Quamvis enim pronomen *hoc* demonstrare possit tam rem contentam,

quàm

quam continentem, si ea sit vel ex natura sua, vel ex usu hominum instituta ad continendum, sicut demonstrato vini dolio, verè dicitur, *hoc est vinum*, & demonstrata crumena plena pecuniis, verè dicitur: *Hoc est aurum, vel argentum*, non tamen ea putestas est hujus pronominis, cùm res aliqua non est ad alteram continendam constituta, quapropter, si sub pane conderetur frustulum carnis, non rectè diceretur demonstrato pane, *Hoc est caro*.

Præterea Christus Dominus Joann. 6. ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, vocat panem carnem suam, & postea subjicit, *nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & rursus: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*, & cùm tam claris & expressis verbis asserat, carnem suam panem, & verum cibum; & sanguinem suum verum potum, satis apertè declaravit, nullam in Sacramento substantiam panis & vini amplius manere, alioquin illa substantia panis non esset caro Christi, proinde, cùm dixit, *hoc est corpus meum*, illud pronomen *hoc* non denotaret totum, quod continetur sub accidentibus illis, esse carnem Christi.

Hoc idem Catholicum dogma docent omnes Sancti Patres, quorum Catalogum protexere nimis prolixum foret, ut etiam Concilia Oecumenica præsertim Lateranense sub Innocentio III. can. 1. & refertur *in cap. Firmiter. de summa Trinitate, & fide Catholica*, cujus hæc sunt verba: *Una verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino Salvator: in qua idem ipse sacerdos est, & sacrificium Jesus Christus, cujus corpus, & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis, & vini, veraciter continentur transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate divina, ut ad perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro.* Hanc eandem veritatem transsubstantiationis panis, & vini in corpus & sanguinem Christi, etiam probat Catechismus Concilii Tridentini: si verum Christi corpus sub panis & vini specie post consecrationem habetur, omnino necesse est, cùm ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in se conversione factum esse. At veru fieri non posse constat, ubi corpus Christi in Sacramento sit, quod ex uno in alium locum venerit, ita enim fieret, ut à cœli sedibus abesset, quoniam nihil movetur, nisi locum deserat, à quo movetur. Creari autem corpus Christi minùs credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest. Relinquitur ergo, ut in Sacramento sit corpus Domini, & quod panis in ipsum convertatur, & nulla panis substantia remaneat. Modus tamen, quo fiat transsubstantiatio, non est curiosius inquirendus, cùm non possit nec in naturalibus mutationibus, nec in ipsa rerum creatione percipi, nec ejus rei exemplum aliquod exhiberi, quapropter Catechismus Concilii Tridentini vocat hanc transsubstantiationem *mirabilem & singularem*, propterea tenemur intellectum flectere in obsequium fidei, & non curiosius inquirendum, quomodo fiat, quia illud *quomodo*, ut ait Cyrillus Alexandrinus *Lib 4. in Joann. stultè de Deo proferam*.

Verùm objiciunt Lutherani, nolentes intellectum flectere in fidei obsequium, ideo totum, quod continetur sub speciebus Eucharisticis, est corpus Christi, quia verba demonstrant esse corpus Christi, id supra quod cadunt, sed si inde probaretur, totum contentum sub speciebus esse corpus Christi, utique etiam probaretur, quod ipsa accidentia essent corpus Christi, quia per verba Christi demonstrantur etiam ipsa accidentia, quia illud pronomen *hoc* demonstrat totum, quod est ibi præsens, substantiam, & accidentia. Sed contra, quia pronomen *hoc* demonstrat aliquid per se subsistens: sed accidentia non demonstrantur ut subsistentia, sed tantùm ut manifestativa illius, quod per se subsistit, & supra quod cadit ipsum pronomen *hoc*, ergo constat, in Eucharistia non superesse quidquam de substantia panis, sive substentia sit, sive existentia, sed totam substantiam panis converti in corpus Christi, & tantùm manere pura accidentia panis, & vini.

Sed respondent Lutherani, verba Christi, *Hoc est corpus meum*, esse intelligenda inclusiva, scilicet quod sub speciebus panis, & vini includatur corpus, & sanguis Christi, non verò exclusivè ad excludendam substantiam panis, adeo ut perinde sit, *Hoc est corpus meum*, ac asserere: *Hoc includit, seu continet corpus meum.* Hunc debere esse sensum verborum Christi, ex eo nituntur evincere, quia aliàs unà cum panis substantia deberent etiam accidentia cessare, cùm non sit major ratio de illa, ac de istis, ergo, sicut accidentia remanent, licet pronomen hoc significet etiam species illas externas panis; ita remanet etiam substantia panis. Sed contra, quia Christus usus fuit verbis secundum propriam, & naturalem significationem, ut ab hominibus, quos decipere noluit, in sensu obvio ejus locutio intelligeretur: sed verbum *est* in propositione, ex vi proprii significati, identificat prædicatum cum subjecto, ut cùm dicitur, *homo est animal rationale*, ergo, cùm Christus dixit: *Hoc est corpus meum*, verbum *est* debet identificare corpus Christi cum subjecto ejusdem propositionis, adeo ut, quod importatur per pronomen *hoc*, revera sit corpus Christi.

Præterea, si copulam *est* in Christi propositione vellemus impropriè interpretari, ut non significaret identitatem prædicati cum subjecto, non possemus evincere, ex vi ejusdem propositionis Christi realem præsentiam in Eucharistia, quia, si quod significatur per pronomen *hoc* non est realiter corpus Christi, adeo ut copula *est* in eadem propositione non identificet corpus Christi cum significato per pronomen *hoc*, quod est subjectum ejusdem enuntiationis, sed tantùm significet solam inclusionem, seu continentiam corporis Christi cum substantia panis; posset Calvinista respondere, verbum *est* in præfata propositione non esse idem, ac verbum continet: sed quod verbum *significat*, adeo ut sensus sit, *hoc est* (scilicet, significat) *corpus meum*, seu est figura corporis mei, quod est absens: ergo copula seu verbum *est* sumi debet in proprio suo sensu, quatenus significat identitatem prædicati cum subjecto, & dicit, demonstratum per pronomen *hoc* esse corpus Christi, & nihil aliud, perinde ac, cùm dicimus: *Homo est animal rationale*.

fidei. Licet igitur ad hoc ſacrificium, ut eſt proteſtativum Dominii Dei, non requirantur verba, ſed ſufficiant res, quia tamen hæc ipſa proteſtatio nobis exprimitur ſub ea ratione, qua eſt Sacramentum, ideo præter res exigit etiam verba.

Quæritur primò, quomodo pronomina *hoc*, & *hic* in forma conſecrationis Euchariſtiæ ſignificent. Hæretici negantes præſentiam realem corporis, & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia cenſent per hæc pronomina *hoc* & *hic* ſignificari ſubſtantiam panis, & vini. Catholici verò in varias diſtrahuntur explicationes. Alexander cenſet, pronomen *hoc* ſupponere quidem pro ſubſtantia panis determinatè; & pronomen *hic* pro ſubſtantia vini, ſed tanquam pro ſignis corporis Chriſti extituri ſub illis accidentibus, adeo ut hæc propoſitio, *hoc eſt corpus meum* habeat hunc ſenſum: ſignificatur per hunc panem eſt corpus meum. Sed contra quia verbum *eſt* ſumi debet in ſenſu proprio, ut monet Tridentinum, dicens Chriſtum dixiſſe verè corpus ſuum eſſe id, quod ſub ſpecie panis offerebat. Aureolus *tr.* 4. *diſt.* 8. *queſt.* 2. *art.* 2. vult per illa pronomina tantùm demonſtrari accidentia panis & vini, quæ ſolùm cadunt ſub ſenſum, & eadem perſeverant à principio ad finem uſque conſecrationis. Verum neque iſta explicatio ſatisfacit, quia accidentia non ſunt id, de quo prædicatur corpus Chriſti, & pronomen *hoc* demonſtrat aliquid, de quo prædicatur corpus Chriſti, conſequenter non demonſtrat tantùm accidentia panis. Rurſus quia copula *eſt* ſignificat identitatem prædicati cum ſubjecto; & cum accidentia panis non identificentur cum corpore Chriſti, copula *eſt* non ſignificaret identitatem prædicati cum ſubjecto, ſed tantùm continentiam corporis cum accidentibus, & ſenſus eſſet: *hoc continet corpus meum.* D. Bonaventura in 4. *diſt.* 8. *in* 2. *part. art.* 1. *quæſt.* 1. Vult pronomen *hoc* demonſtrare panem, non qui permanet, ſed qui convertitur in corpus Chriſti, adeo ut ſenſus ſit; *Hoc convertitur in corpus meum*, ratio, cui innititur, eſt, quia forma Euchariſtiæ ſignificat converſionem materiæ, quæ tranſit in corpus & ſanguinem Chriſti, converſio autem non ſolum importat terminum *ad quem*, ſed etiam *a quò*, ergo forma hujus Sacramenti non ſolum importat corpus, & ſanguinem, ut terminum *ad quem*, ſed etiam panem, & vinum ut terminum *à quo*. Verum nec iſta explicatio ſatisfacit, quia de pane nos prædicatur corpus Chriſti, & juxta hanc explicationem verbum ſubſtantivum *eſt* non ſignificaret identitatem prædicati cum ſubjecto, ſed tantùm tranſitum ex termino *à quo* ad terminum *ad quem*. Ad rationem qua nititur D. Bonaventura, reſpondetur formam Euchariſtiæ exprimere quidem hanc converſionem, non tamen explicitè, ſed implicitè, quia ſignificat contentum ſub ſpeciebus eſſe corpus Chriſti, implicitè importat converſionem panis in corpus Chriſti.

Ad ſolvendam hanc difficultatem obſervandum eſt, pronomen *hoc* aliquando in propoſitionibus ſumi ſubſtantivè, tunc ſcilicet, quando eſt ſubjectum propoſitionis & ſignificat aliquid per ſe ſolum, quod ſaltem ratione ſit diſtinctum à prædicato, ut ſi dicatur, *hoc eſt optimum:* & aliquando ſumi adjectivè quando eſt prædicatum propoſitionis, & per ſe ſolum ſignificat non rationem diſtinctam à ſignificatione ſubjecti, ſed ſignificat illud, ut præſens, & deſignabile, ut ſi dicatur, *hæc eſt imago*, quapropter ſi pronomen *hoc* in forma conſecrationis ſumatur ſubſtantivè, ſenſus eſt; res contenta ſub accidentibus eſt corpus meum, ſin autem adjectivè, ſenſus eſt, corpus meum eſt præſens & deſignabile ſub his accidentibus. His poſitis,

Aſſerendum eſt, pronomen *hoc* in forma conſecrationis propriè ſumi ſubſtantivè, tanquam ſubjectum propoſitionis; ita tamen, ut, quando profertur, ſignificet aliquid de ſe commune & indifferens ſecundùm rationem ad panem, & corpus Chriſti, & ſignificet ſubſtantiam individuam vagè ſumptam, contentam ſub accidentibus, in fine prolationis verborum, adeo ut ſenſus ſit, hæc ſubſtantia contenta in fine prolationis ſub ſuis accidentibus eſt corpus meum: hinc pronomen *hoc* demonſtrat corpus Chriſti non in principio, ſed in fine prolationis formæ ponendum ſub ſpeciebus, ſicut in eadem propoſitione verbum *eſt* non ſignificat connexionem prædicati cum ſubjecto, quando profertur, ſed in inſtanti ultimo prolationis verborum, quando corpus Chriſti producitur ſub ſpeciebus, & ita cenſent plures Theologi. Ratio eſt, quia in hiſce practicis locutionibus, in quibus res, quæ ſignificatur, non ſupponitur, ſed tantùm fit ac ponitur, pronomina non demonſtrant rem ad ſenſum in principiis, ſed tantùm in fine locutionis: quia, cùm talis res debeat fieri ex vi locutionis ſignificativæ ejuſdem, non poteſt ad ſenſum demonſtrari ante prolationem completæ locutionis; etenim, cùm dico, hoc eſt, nihil determinatè ſignifico, ſed tantùm quid in communi, & indifferens ſecundum rationem ad hoc vel illud compoſitum, ſiquidem poſſum dicere, hoc eſt ſaxum, lignum, corpus humanum: ergo pronomen *hoc* non ſignificat, nec demonſtrat rem ad ſenſum in principio, quando profertur ſed tantùm in fine locutionis completæ: ſic, quando cum actu, quo deſcribo circulum, dico, hic eſt circulus, propoſitio tantum demonſtrat ad ſenſum circulum non in principio, quando nondum eſt ductus, ſed in fine, quando eſt formatus: quapropter hæc pronomina in hiſce propoſitionibus practicis, in quibus res, quæ ſignificatur, non ſupponitur, ſed ponitur, manent ſuſpenſæ in ſignificando uſque ad completam prolationem propoſitionis. Tum quia hæc pronomina dicunt eſſentialem habitudinem ad prædicatum, à quo determinantur in ſua ſignificatione, conſequenter non poſſunt habere hanc determinatam ſignificationem, niſi in fine completæ locutionis, quando producitur, & ſignificatur prædicatum, & hoc pacto clarè explicatur, quomodo pronomen *hoc* demonſtret corpus Chriſti non in principio, ſed in fine prolationis formæ ponendum ſub ſpeciebus Euchariſticis.

Quæritur ſecundò, an ſi quis loco pronominis *hoc* diceret: *iſtud eſt corpus meum*, eſſet rata conſecratio, reſpondetur, conſecrationem fore quidem validam, ſed peccaturum Sacerdotem, eo quia non uteretur in re gravi verbis propriis Chriſti juxta morem, totius Eccleſiæ. Secus ſi diceret, *illud eſt corpus meum*, rata non eſſet conſecratio, & ratio diſcriminis eſt, quia *iſtud* demonſtrat rem præſentem, non autem *illud* quia poteſt ſignificare plura alia præter panem, & eſt quodammodo indifferens ad ſignificandum hoc vel illud. Quodſi Sacerdos diceret, *hic eſt corpus meum*, ſumendo *hic* adverbialiter, non conſecraret, quia non ſignificaretur mutatio ſubſtantialis. Sin autem per ignorantiam grammaticæ aut lapſu linguæ diceret: *Hic eſt corpus*, & uſurparet illud *hic* pro pronomine *hoc*, conſecraret, ut etiam ſi diceret: *Hoc eſt calix ſanguinis mei*, rata foret conſecratio, quia tametſi eſſet incongrua locutio, juxta tamen communem

loquen-

loquendi morem sensus esset idem, neque variaretur, perinde ac si ignarus Grammaticae, sed recta intentione, & fide Sacerdos diceret: *Hoc est corpus meus*, quia non variatur sensus, si pronomini *hoc* adderetur aliquid quod sensum non mutaret, quod si Sacerdos diceret, hic cibus est corpus meum, vel hoc contentum sub speciebus istis est corpus meum, graviter quidem peccaret Sacerdos, eò quia Christus non addidit, sed rata esset consecratio, quia sensus non variaretur; Secus si Sacerdos diceret, *ecce corpus meum*, probabilius non consecraret, quia mutationem substantialem haec verba non significant, consequenter nec illam operantur, vel saltem dubia esset consecratio. Sin autem verbum *est* omitteretur, & Sacerdos diceret: *Hoc corpus meum, hic sanguis meus*, sacrilegii quidem reus esset, sed consecratio adhuc rata esset; quia verbum *est* subintelligitur, & eadem vis est propositionis, illo tacito, vel expresso, siquidem consuetum est non solùm apud Latinos, verum etiam apud Hebraeos, & Syros illud in enuntiatione subticere, adeo ut illud subintelligatur. Neque constat Christum loquentem Hebraicè, vel Syriacè illud addidisse, nec in Graeco est expressum in consecratione calicis *Luc.* 22. Sin verò Sacerdos designato pane diceret: *Hoc est caro mea*, tunc probabilius est, quod Sacramentum non conficeret, quia caro, & corpus non aequivalent, quia corpus aliquid amplius significat quàm caro. Si quis verò diceret; *Hoc est corpus Christi*, non consecraret, quia Christus his verbis panem non consecravit, nec instituit, ut consecraretur ab Apostolis, & eorum Successoribus. Praeterea quia modus loquendi est longe diversus. Ex Christi enim persona non proferuntur, sicut haec alia, *hoc est corpus meum*. Quod si Sacerdos diceret, *fiat hoc corpus meum*, rata non esset consecratio, quia non uteretur verbis Christi, neque sensus esset idem: non enim significaretur admirabilis conversio substantiae panis in substantiam corporis Christi facta vi verborum, nulla interposita mora. Potuisset quidem Christus Dominus uti sermone imperativo, ut admirabilem illam conversionem operaretur, dicendo, *fiat hoc corpus meum*. Sicut in mundo condendo dixit, fiat lux, & facta est lux, fiat firmamentum, & factum est, sicut etiam Christus in novo testamento, ut leprosum mundaret à lepra, dixit: *Volo, mundare*, & cum sanaret Paralyticum imperavit ei, *surge, & ambula*: & ut revocaret ad vitam Lazarum illi itidem imperavit, ut exiret è sepulchro; *Lazare veni foras*: Sed in institutione hujus Sacramenti maluit uti modo indicativo, & sermone enuntiativo: quia hic sermo verbis praecedentibus magis congruebat, & ne dubitaretur prolatis mysticis verbis statim inesse Eucharistiae corpus Christi: sicuti minus aptè diceretur, accipite, & comedite: fiat enim *hoc corpus meum*, quia absoluto sermone dubitari posset, utrum jam factum esset, sed cum dicitur, *accipite, & comedite, hoc est corpus meum*, amputatur omnis dubitatio, & creditur esse ibi corpus Christi. Quod si Sacerdos post memento pro defunctis non recordaretur se verba consecrationis panis vel calicis pronuntiâsse in hoc casu docet Divus Thomas 3. *part. quaest.* 83. *art.* 6. *ad* 5. Non debere perturbari, sed sacrum prosequi, & perficere, quia plura recitans, non semper recordatur omnium, quae recitavit maximè, cum ita attendit, ad illa quae recitat, ut ea se dicere minimè cogitet. Quod si Sacerdoti probabiliter constaret, se aliqua amisisse, quae non sunt de necessitate Sacramenti, ulterius debet procedere, & non ea repetere, quae forte praetermisit: Ordo enim Sacrificii sine necessitate non debet immutari. Sin verò certus sit se omisisse formam consecrationis, vel aliqua verba essentialia formae, vel de quibus dubium est, an essentialia sint: in isto casu consecratio esset repetenda, & reliqua prosequenda, ne mutetur ordo Sacrificii; ut docet D. Thomas *loc. cit.*

Quaeritur tertiò, an verba formae proferantur à Sacerdote recitativè, vel enuntiativè. Respondetur, duplici intentione posse aliquam propositionem proferri. Primò enuntiativè, seu significativè, & formaliter: Secundò tantùm recitativè, seu materialiter, & tunc verba propositionis proferri enuntiativè seu significativè, & formaliter, quando per illa intendit proferens asserere, vel negare, quod verba vi significationis asserunt, vel negant, ut cum assertivè enuntiamus, DEUM esse unum, & trinum. Recitativè verò, quando per illa proferens non intendit, asserere vel negare, quod verba asserunt vel negant, sed tantùm ea referre, ut ab alio enuntiata, quo pacto Sacerdos recitat verba Christi, quae immediatè praecedunt formam consecrationis: *Accipite, manducate, bibite ex eo omnes*, quia tunc per talia verba non intendit significatum ipsorum, quod est dare corpus, & sanguinem Christi ad manducandum & bibendum Discipulis, unde proferre verba recitativè perinde est, ac intendere narrationem historicè, quod alius per illam propositionem affirmavit, sive recitans verba illa intendat affirmare, vel non: & quaeritur, an Sacerdos, quando intendit consecrare, proferat verba consecrationis tantùm recitativè, an tantùm enuntiativè: an simul recitativè, & enuntiativè.

Juvat animadvertere, ne haec quaestio confundatur cum alia, quae habetur cum Haereticis, an verba proferantur concionatoria, conceduntenim omnes catholici proferri consecratoriè, sed adhuc quaeritur inter Catholicos, an Sacerdos intendens primario consecrare, ita ut saltem implicitè velit verba illa proferre affirmativè: vel an sufficiat ea velle tantùm proferre recitativè, seu narrativè, adeo ut si primariò vellet tantùm sic proferre, & nullo modo affirmativè, an tunc conficeret Sacramentum, & respondetur, Sacerdotem non proferre verba formae recitativè quasi à Christo dicta, sed ea proferre enuntiativè in persona ipsius Christi, ac si Christus ea proferret, & personaliter propria sua voce illum panem, & illud vinum consecraret.

Prima pars liquet ex Concilio Florentino in decreto unionis Armenorum, ubi habetur, quod Sacerdos, loquens in persona Christi, conficiat hoc Sacramentum, sed qui tantùm recitat verba alterius, non loquitur in persona illius, sed in persona propria, siquidem recitatio est actus recitantis, non vero illius, cujus verba recitantur, propriè enim recitare est alterius verba narrare, & alterius gesta referre, quia autem tantùm narrat gesta alterius, non agit personam illius, consequenter, qui tantùm refert verba alterius, non loquitur in persona alterius, quia tametsi aequè verba, quae recitantur, ac gesta, quae narrantur, sint alterius

actus nihilominus, quo verba recitantur, vel gesta narrantur, est proprius recitantis, ac narrantis: ergo, si ex Concilio Florentino sacerdos loquens in persona Christi conficit hoc Sacramentum, non profert verba formæ recitativè, quia loqui in persona alterius est in loquendo inducere personam alterius, & illam in loquendo repræsentare: perinde ac si ille in ipso loqueretur: secus qui tantùm recitat verba alterius, non induit personam alterius, ut illam in se exprimat, & repræsentet.

Quòd si dicas, posse dupliciter aliquem loqui in persona alterius, primò ut ea repræsentet, & in ea loquatur, sicut qui in tragœdia agit Imperatorem, & repræsentat ejus personam, & in ea loquitur, ac si esset Imperator verus, qui loqueretur. Secundò, ut loquatur locutione alterius, & per eam efficiat, quidquid alter loquendo efficeret per virtutem ab altero sibi communicatam: quo pacto Minister per potestatem sibi à Principe communicatam loquitur, & efficit, quod Princeps ipse loquendo efficeret: & hoc secundo modo dicitur loqui Sacerdos in persona Christi. Sed contra, quia Sacerdos speciali titulo, ac nomine loquitur conficiendo hoc Sacramentum, quo non loquitur in aliis Sacramentis: sed Sacerdos conficit alia Sacramenta in virtute, & potestate sibi à Christo communicata, ergo in hoc Sacramento loquitur in persona Christi, ut definit Concilium Florentinum, ac si Christus ea proferret, ac personaliter propria sua voce illum panem, & illud vinum consecraret.

Secunda pars, scilicet Sacerdotem proferre verba formæ enuntiativè formaliter in persona ipsius Christi, ac si Christus ea proferret, ac personaliter propria sua voce panem illum, & illud vinum consecraret, constat: siquidem de fide est, verba formæ à Sacerdote prolata conficere hoc Sacramentum Eucharistiæ ex hoc pane, & ex hoc vino, super quæ proferuntur: ergo hæc verba id ipsum significant, quia verba Sacramentorum illud idem efficiunt, quod significant: sed si non proferuntur significativè enuntiativè, & formaliter, sed tantùm recitativè, & materialiter non significant, quod Sacerdos præ manibus habet esse corpus, & sanguinem Christi, quia, si præcisè proferantur recitativè, solùm referunt factum Christi, & solùm significant id, quod Christus habuit in manibus, esse suum corpus, & sanguinem, consequenter Sacerdos profert verba consecrationis enuntiativè, & formaliter, quinimò ita profert verba formæ enuntiativè, & formaliter, ut nullo pacto ea proferat recitativè in propria persona, quia loqui in persona alterius, & simul in persona propria, pro eodem tempore, & respectu ejusdem locutionis, sunt duo modi loquendi, saltem naturaliter inter se repugnantes, quia loqui in persona alterius excludit loqui in persona propria, siquidem loquens in persona alterius, debet inducere personam illius, & exuere propriam; quia debet substituere propriam in locum alterius: ergo eo ipso quod Sacerdos profert verba formæ in persona Christi, ac si Christus ea proferret ac personaliter propria sua voce illum panem, & illud vinum consecraret; nullo pacto Sacerdos ea profert in persona propria, consequenter ita ea profert enuntiativè, & formaliter, ut nullo modo proferat recitativè.

Quòd si respondeas, id tantùm verum esse de persona reduplicativè sumpta, quia si loquatur nomine alterius, non potest ut sic simul loqui nomine proprio; non tamen naturaliter repugnare, ut eadem persona naturaliter sumpta exerceat eandem locutionem nomine propriæ personæ, eam recitativè referendo, & nomine alterius eandem assertivè enuntiando. Contra est, quia hæc duo non possunt simul saltem naturaliter convenire, ut simul pro eodem tempore, & respectu ejusdem locutionis agat quis personam propriam, & alienam, quia eo ipso quod personam propriam substituit loco alienæ, jam in eadem locutione enuntianda cessat propria, & tantum loquitur aliena per propriam repræsentata. Eo enim ipso, quòd eandem locutionem quis pro eodem tempore exercet nomine alterius, non habet, quod nomine proprio eandem prorsus locutionem efficiat: quia ita repræsentat locutionem alterius, ut non repræsentet propriam; non quod propriè simul recitet præteritam locutionem alterius; sed quia præsens locutio est simul necessariò repræsentativa præteritæ locutionis alterius. Hinc quando Sacerdos enunciat in persona Christi, *Hoc est corpus meum*, non recitat verba, quæ Christus protulit in ultima cœna, sed illa profert in persona Christi ac si nunc Christus ipse in persona Sacerdotis existens proferret eadem verba super materiam Eucharistiæ, consequenter Sacerdos proferens verba consecrationis non agit personam propriam, sed personam ipsius Christi.

CAPUT XIII.

De Transsubstantiatione seu Conversione Panis, & vini in corpus & sanguinem Christi.

Hæretici Zvvingliani, & Calvinistæ, negant verum Christi corpus, & verum ejusdem sanguinem in Eucharistia reipsa contineri, & adesse præsentiâ propriâ, & reali; asserentes adesse tantùm præsentia virtutis, & efficaciæ; sed non esse quoad propriam substantiam; sed tantum, quoad virtutem distinctam à substantia corporis, & sanguinis Christi Domini. Dogma verò fidei Catholicæ est totam substantiam panis, & vini ex vi, & efficacia verborum consecrationis transsubstantiari, seu converti in substantiam corporis, & sanguinis Christi. Juvat observare, quatuor ad veram conversionem & transsubstantiationem unius substantiæ in aliam requiri conditiones, quarum prima est, ut res, quæ dicitur converti, & est terminus *à quo* conversionis, designat esse, quia de re manente in se ipsa, non potest intelligi, quomodo sit in alteram conversa: defectu hujus conditionis D. Augustinus *lib. 18. de civit. DEI cap. 18*, demonstrat fuisse fabulosas, non veras,

tis, sed fictas transmutationes Apuleji in asinum Arcadiæ, Coticorum Diomedis in volucres; Ulyssis in varia bruta, & alias id genus somniatas conversiones, quas D. Augustinus vocat conversiones apparentes, & illusorias arte Dæmonis effectas.

Quòd si dicas, Uxorem Loth verè fuisse conversam in statuam salis *Genes.* 18. & nihilominus nullam ejus partem periisse, eo quia non perierit ejus anima, nec materia prima. Respondetur cum Bellarmino ad rationem conversionis sufficere, quod desinat esse id quod convertitur, & quia, quod fuit conversum in statuam salis, non fuit materia prima, neque anima rationalis, sed compositum, ut distinctum à partibus seorsim sumptis, & sine unione; ideo sufficit, si ipsum compositum desinat esse, sicut homo dicitur corrumpi, tametsi non desinat, nec corrumpatur materia prima, neque anima rationalis, quæ est ejus forma. In transubstantiatione, seu conversione, quæ fit in Eucharistia, quia non solum compositum panis, sed etiam utraque ejus pars convertitur in corpus Christi, ut etiam totum vinum quoad substantiam in sanguinem Christi, ideo omnia desinunt esse.

Secunda conditio est, ut res, in quam fit conversio, & est terminus *ad quem* conversionis, aliquo pacto fiat, ac incipiat esse. Ratio est, quia causa efficiens conversionem verè, & positivè influit efficiendo aliquid, ergo necesse est, ut terminus *ad quem* aliquo modo incipiat esse, quia non potest dari positivus influxus causæ efficientis, cui non respondeat fieri, & factum esse in re aliqua. Non enim sufficit, si hujusmodi influxus terminetur ad non esse termini *à quo*, quia si terminus *ad quem* perseveraret omnino immutatus, nulla esset ratio ante conversionem, ob quam terminus *à quo* diceretur converti in ipsam potiùs, quàm aliam rem, quia illa denominatio, quâ diceretur converti potius in hanc rem, quàm in aliam, careret omni fundamento, & temerè assereretur.

Tertia conditio est, ut habeatur connexio inter desitionem termini *à quo*, & inceptionem termini *ad quem*, adeo ut vi unius sequatur altera, quia si non haberetur hujusmodi connexio, nonnisi per accidens conjungerentur desitio unius, & inceptio alterius: consequenter unum non converteretur in aliud; nec unum se haberet ut terminus *à quo*, & aliud ut terminus *ad quem*. Hinc si DEUS in loco annihilaret Angelum, & in eodem instanti alium in eodem loco crearet, non diceretur unus Angelus converti in alium, nec haberetur ulla conversio, quia annihilatio unius non sequitur ex vi creationis alterius, neque è converso, rursus hæc connexio inter desitionem termini *à quo*, & inceptionem termini *ad quem*, debet talis esse ex natura rei, adeo ut non sufficiat sola connexio extrinseca ex puro beneplacito operantis.

Quarta conditio est, ut uterque terminus *à quo* & *ad quem* sit positivus, siquidem, quod est nihil, non dicitur converti in aliud, sed tantùm de non esse traduci ad esse, non enim creatio est conversio, neque quod est aliquid, propriè dicitur converti in nihilum, sed cessare esse, quapropter annihilatio non est propriè conversio, ad quam propterea requiritur, ut sit inter duas res positivas, quarum una transeat in aliam, & una sit terminus *à quo*, & altera terminus *ad quem*.

Quòd si dicas, generationem esse conversionem formalem, & non esse inter terminos positivos, sed inter privativum, & positivum, siquidem homo non fit per se ex embryone, sed ex non homine, & ignis non fit ex ligno, sed ex non igne. Respondet D. Thomas generationem, & quamcunque aliam mutationem accidentalem non esse verè, & propriè conversionem, quia una forma non convertitur in aliam, sed tantùm una alteri succedit, & licèt hæc successio exigatur ex natura rei, non tamen est propriè conversio, quia entitas unius verè corrumpitur, & non transit in entitatem alterius.

An verò præter quatuor præexpensas conditiones requiratur etiam quinta, scilicet quòd præter terminos *à quo*, & *ad quem* detur aliquod tertium commune utrique termino, circa quod ipsi termini aliquo modo repugnent, sibique succedant in habitudine ejusdem generis, affirmant Vasquez *disput.* 184. *cap.* 2. Valentia 3. *part. disput.* 6. *quæst.* 3. *punct.* 3. & alii plures cum Suarez. Negant verò Scotus in 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. & 2. & communiter etiam Thomistæ. Sed videtur potius procedendum cum distinctione, si enim sermo sit de conversione simpliciter, & absolutè sumpta, non est necessaria hæc quinta conditio, quia Deus potest convertere totaliter unam substantiam, simul cum omnibus suis accidentibus in aliam substantiam, & accidentia propriè hujus secundæ substantiæ, quia sicut potest DEUS convertere unam substantiam in aliam, ita etiam accidentia propria primæ substantiæ, quæ convertitur, & est terminus *à quo* conversionis in accidentia propriæ secundæ substantiæ, quæ est terminus *ad quem* conversionis: in quo casu nil remaneret commune utrique termino: neque repugnat hujusmodi conversio ex parte facti, neque DEUS indiget aliquo instrumento. Sin verò sermo sit de modo speciali conversionis sacramentalis, sicut de facto habetur in Eucharistia per verba ostensiva ad sensum rei, in quam fit conversio, necessaria est hæc quinta conditio, quia illa pronomina *hoc* & *hic* non possunt verè enunciari, nisi substantia convertenda habeat accidentia intrinsecè sensibilia, quæ demonstrentur, & sub quibus succedat substantia, in quam fit conversio: hinc habitudo in ordine ad accidentia panis non est terminus formalis primarius conversionis, sed tantùm secundarius, & completivus primarii.

Asserendum est, in Eucharistia totam substantiam panis & vini ex vi utriusque consecrationis converti in corpus, & sanguinem Christi, adeo ut post consecrationem nil amplius maneat de substantia panis, & vini, sed totum substantiale converti in corpus & sanguinem Christi, estque dogma fidei, quia ita fuit definitum in pluribus Conciliis, præsertim Romano sub Gregorio V, Lateranensi sub Innocentio III. ubi dicitur, panem & vinum transsubstantiari in corpus & sanguinem Christi in Concilio Constantiensi *sess.* 8. ubi damnatur error Wicleffi docentis substantiam panis, & vini manere in Sacramento altaris. In Florentino in instructione Armenorum, ubi expressis verbis ponitur hæc mutatio panis in corpus Christi, & in Tridentino *sess.* 13. *can.* 2. *Ubi habetur, si quis dixerit, in Sacramento Eucharistiæ remanere substantiam*

stantiam panis, & vini, una cum corpore, & sanguine Christi, anathema sit. tum quia P. P. unanimi coosensu hoc idem docent, unde sic argumentor: De fide est, totam substantiam panis & vini converti in corpus, & sanguinem Christi, ut liquet ex præcitatis Conciliis, præsertim Tridentino sed, qood convertitur in aliud, post conversionem amplius noo manet, ergo de fide est, substantiam pania & vini non manere post consecrationem. Prætetea banc veritatem fusissimè jam probavi per plora capita hujus disputationis, ubi de vera & reali existentia corporis & sanguinis contta Calvinistas, item ubi contra Lutheranorum impanationem tractavi.

Ex hoc dogmate infertur, in Eucharistia post consecrationem non manere formam paois; si enim intelligatur de forma substantiali, est de fide defioita in Coociliis, præsertim Tridentino *sess.* 13. *can.* 2, ubi dicitur, quod rota substantia panis convertatur in corpua Christi, maneotibus tantum accidentibus: ergo forma substantialis panis convertitur in corpus Christi, alioquin non esset cooversio rotius substantiæ panis, sed tantùm partis. Quòd si vera esset sententia asserentium, formam panis non esse substantialem, sed accidentalem, adhuc dico esm non manere post consectationem, quia Conciliom Tridentinum *loc. cit.* definit, totam sobstantiam panis converti in Christi corpus manentibus accidenribus pania, ergo forma panis post consectationem non remanet in Eucharistia, quamvia dicatur accidentalis, quia forma panis, quamvis secundùm suam entitatem esset accidentalis, ac varia aromorum combinatio, ut censent plures, respectu tamen pania non est ejus accidens, sed constitutivum essentiale, perinde ac albedo, quamvis respectu muri, cui inhæret, sit accidens, non ita ramen respectu albi: ergo, si ex Conciliis peracta consecratione manent taotùm sola accidenria panis, sequitur non manere formsm, qua panis constitoitur in esse panis, & id adeo est certum, ut oppositum sit temerarium, & errori proximum, etenim temeritate non caret in re ram gravis momenti à communi omnium sententia discedere ptopter leve momentum, ratio itidem, cur errori sit obnoxium, est, quia hæc propositio, *forma panis perseverat post consecrationem, etiamsi forma sit accidentalis*, contradicit saltem aliquo pacto buic alteri, *panis convertitur in corpus Christi*, sed hæc propositio secunda est dogma fidei, ergo prima est errori proxima, Major ostenditur, quia maoente formâ panis, tantùm potest verificari, quod substantia formæ panis convertatur, non verò quòd convertatur panis ipsa: & inde sequeretur definitionem Coocilii in sensu proprio noo posse verificari.

Infertur secundò, peracta consecratione non manere io Eucharistia materiam primam paoia & vini, idque esse dogma fidei, si materia ptima dicatur esse substaotia & pars essentialia compositi, quia Concilium Tridentinum *sess.* 13. *can.* 2. expressè definit in hoc Sacramento fieri conversionem totiua substantiæ panis, & vini, in corpus, & sanguinem Christi; sed si maneret materia, panis, quia hæc est altera ejus pars essentialis, non fieret convatsio totius substantiæ panis, sed tantùm patiis cootra Concilium, ergo peracta consecratione non temanet substaotia formæ, nec materiæ panis & vini, sed tota substantia convertatur in corpus, & sanguinem Christi.

Quòd si dicas cum Durando, totam substantiam panis converti quidem, eò quia non maneat panis, non tamen converti totaliter, sicut licèt maneat eadem materia prima in genito, quæ erat in corrupto, oihilominus tota substantia præcedens dicitur corrumpi, & transire in substantiam geniti. Contra est, quia in definitione Tridentini non solùm babetur, quod tota substantia panis coovertatur in corpua Christi, sed etiam, ut ita rota coovertatur, ut non remaneant, nisi sola accidentia ejosdem, ergo noo solùm definitur, quod tota substantia panis convertatur, sed etiam quod convertatur totaliter: oeque allatum exemplum est ad rem, qoia pratecensita conversio, non est totalis, ut in casu nostro, sed tantùm formalis; proinde, non vocatur transsubstantiatio, sed generatio, quæ terminatur ad novam furmam, tum qnia vel materia pania manerer separata ab omni forma, vel informata aliqua, primum non est asserendum, quia inde sequeretur miraculum impertinens ad veritarem hujus Sacramenti, neque potest secundum asseri, quia vel maoeret informata formâ corporia Christi, vel aliâ distinctâ. Primum non porest dici, qnia vel maneret conjuncta, & continnata proprio corpori, & materiæ ipsius Christi per modum augmenti, ot contingit io nutritione, in qua materia alimenti sdjungitur materiæ ipsius addit, cujus forma substantiali informatur, vel maneret separata, neutrum potest dici, non primum, quia inde sequerentur plura absurda, scilicet corpus Christi peracta consecratiooe murari substanrialiter per acquisitionem novæ materiæ, quod de corpore glorioso non potest asseri, secundò sequeretur corpua Christi absolutè crescere per hoc novùm augmentum materiæ non solùm in Eucharistia, sed etiam in cœlis, quod est falsum. Tertiò, qnia homo sumens Eucharistiam nuttiretur corpore Christi perinde ac cibo naturali, quia uniret sibi per nutritionem materiam illam, quæ per consecrationem fuerat ioformata anima CHRISTI. Neque dici potest secundum, quia ooa, & eadem forma, non potest simul, & semel informare duas materias torales. Secundò, qnia sequeretur in hostia consecrata esse doo corpora Christi, ac dnas humaoitates, quod est absurdum, qnia anima Christi, ut informans materiam panis seorsim à propria materia constitueret cum illa aliud corpus, & aliam bumanitatem distinctam. Tertiò, qnia boc miraculum esset impertinens ad veritatem Eucharistiæ, neque dici potest, qnod materia prima maneat informata aliâ formâ distinctâ, quia hoc pacto non verificarentur verba consecrationis.

Infertur tertiò, transsubstantiationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi efficaciter colligi ex verbis consecrationis; siquidem hæc verba Christi. *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, non possunt verificari manente substantia panis, & vini simul cum corpore, & sanguine Christi: quia pronomina *hoc*, & *hic* demonstrant contentum sub illius accidentibua sensibilibus hostiæ, & calicis; vel igitur demonstrant panem solum, vel panem, & corpus Christi simul: sed oeutro modo verificarentur verba Christi, quia neque sola substantia panis, neque aggregatom ex eo, & corpore, est corpus Christi, ergo ex veritate verborum colligitur efficaciter absentia totius substantiæ panis, & vini, & non

non solùm ex definitione Ecclesiæ. Firmari etiam potest, quia Concilium Trideotinum sess. 13. cap. 4. ait: *Quoniam Christus Redemptor Noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, idque persuasum semper in Ecclesia Dei fuit; idque nunc denuo hæc sancta Synodus declarat per consecrationem panis, & vini conversionem fieri totius panis in substantiam corporis Christi Domini Nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus:* quibus verbis Concilium expresse definit, non posse veritatem verborum consistere, manentibus substantiis panis & vini.

Neque ullum facessit negotium, quod respondent Lutherani eum Kemnitio *in Exam. Concil. Trident.* pronomen *hoc* esse ita intelligendum, ut, cùm Christus dixit, *hoc est corpus meum*, sensus sit, in hoc, vel sub hoc, aut simul cum hoc est corpus meum. Nam contra est, quia verba Christi debent intelligi in sensu proprio, præsertim in institutione hujus Sacramenti, ut superiùs fusè ostendimus, & nullum adest motivum ea intelligendi in sensu improprio: sed pronomen *hoc*, cùm sit substantiale, & substantivè sumatur, non designat locum, ubi est corpus Christi, neque potest per adverbium locale explicari, quasi Christus dixerit, in hoc loco, ubi est panis, est etiam corpus meum: sed propriè, & verè significat ipsam substantiam corporis sub accidentibus Eucharisticis.

Inferior quartò, absentiam substantiæ panis, & vini sequi ex natura rei, ad præsentiam corporis, & sanguinis Christi sub illis speciebus, ut docet D. Thomas 3. *part.* & *contra Gentes cap.* 60. & *in* 4. *dist.* 11. *quæst.* 1. *artic.* 1. quia corpus Christi de facto fit præsens sub speciebus Eucharisticis ex vi actionis conversivæ panis in ipsum; ergo similiter panis desinit esse ex vi ejusdem actionis, consequenter ex natura rei: quia termini *à quo* & *ad quem* actiones conversivæ repugnant esse simul ex natura rei, siquidem terminus *à quo* debet converti, & transire ad terminum *ad quem*, sin autem panis maneat, non convertitur in corpus Christi; consequenter ex vi positionis corporis Christi sub speciebus panis, sequitur ex natura rei ejusdem panis desitio. Præterea hoc idem etiam à posteriori evincitur ex eo, quod corpus Christi existens sub speciebus panis includit munus, & officium ipsius substantiæ panis, quod perinde est, ac conservare effectivè ipsa panis accidentia: sed hoc pugnat ex natura rei cum existentia ipsius panis sub ejusdem accidentibus: ergo ex positione corporis Christi sub speciebus, sequitur ex natura rei desitio panis. Major liquet, quia corpus Christi de facto succedit loco substantiæ panis, cujus munus erat, conservare effectivè propria accidentia, & per hoc distinguitur præsentia, qua substantia est præsens suis propriis accidentibus, à præsentia tantùm locali, qua una res potest alteri esse præsens: sicut, si Deus poneret simul duo corpora in eodem loco, unum effectivè non conservaret accidentia alterius. Minor etiam constat, quia idem numero effectus nequit simul esse à duabus causis totalibus ejusdem generis, & ordinis, ergo ex eo, quod corpus Christi conservet effectivè accidentia hostiæ consecratæ, ut causa proxima totalis, sequitur ex natura rei desitio substantiæ panis.

Quòd si quæras, an desitio substantiæ panis & vini ex vi consecrationis sit propriè, & formaliter annihilatio, respondetur cum D. Thoma negativè, quia substantia panis & vini desinunt per veram conversionem in corpus, & sanguinem Christi, ut nos fides docet: sed conversio est actio, seu mutatio distincta ab annihilatione, ergo hæc desitio propriè, & formaliter non est annihilatio. Præterea, quia res, quæ annihilatur, non potest desinere per influxum, & actionem positivam, quia de ratione annihilationis est, ut fiat per subtractionem, seu negationem concursus conservativi. Præterea, quia omnis actio positiva exigit habere aliquod subjectum, & in annihilatione, si hæc esset actio positiva, non posset assignari hujusmodi subjectum, quia non esset res ipsa, quæ annihilatur; quia hæc non amplius existit in illo signo, in quo intelligitur esse annihilatio, tunc enim annihilatio intrinsecè existit, quando incipit suus terminus; & in illo signo, in quo habetur annihilatio, non amplius existit res annihilata, quod enim intelligitur existere pro aliquo signo, non potest pro eodem intelligi annihilatum: neque subjectum talis actionis potest esse alia res distincta ab illa, quæ annihilatur, quia res non mutatur intrinsecè in se ipsa per mutationem existentem in alia, & quia res, quæ annihilatur, mutatur intrinsecè in se ipsa, non potest annihilari per positivam actionem existentem in alio: ergo, cùm substantiæ panis, & vini desinant per actionem conversivam, quæ est actio positiva, talis desitio propriè, & formaliter non est annihilatio.

CAPUT XIV.

Reformantur & refelluntur, quæ contra transsubstantiationem panis in corpus Christi, & vini in sangvinem, objiciuntur ab Hæreticis Lutheranis.

VArii irrepserunt errores circa modum, quo Christus fiat præsens in Sacramento Eucharistiæ. Hæretici inficiantur, Christum fieri præsentem per conversionem substantiæ panis, & vini in ejus corpus & sangvinem; Catholici autem id affirmant, & Ecclesia Catholica in Concilio Tridentino sub anathemate hoc idem definivit, asserit enim Concilium, fieri in Eucharistia ex vi verborum, conversionem totius substantiæ panis in corpus Christi, & totius substantiæ vini in Christi sangvinem, remanentibus tantùm accidentibus panis, & vini. Calvinistæ, negantes realem Christi præsentiam in Eucharistia, negant hanc transsubstantiationem, seu conversionem panis & vini in corpus;

& sangvinem Christi, & rejiciunt dogma Catholi-
cum de transsubstantiatione. Lutherani autem,
quamvis concedant realem Christi præsentiam in
Evcharistia saltem in ejus usu, cum quis actuali-
ter communicat, licet non extra usum; quia ta-
men putant, etiam post verba consecrationis ma-
nere adhuc substantiam panis: & vini in Evchari-
stia, unà cum corpore & sangvine Christi, ab hac
etiam abhorrent transsubstantiatione panis & vini
in corpus & sangvinem Christi, & adhærent non-
nullis antiquis Hæreticis, olim ab Ecclesia damna-
tis: siquidem Valeranus, ut refert Waldensis,
paulò post Berengarium censuit, & docuit, manere
in Evcharistia substantiam panis & vini, non so-
lùm natura, sed etiam hypostasi propria distin-
ctam à Christi corpore, & sangvine huic sententiæ
visus est adhæsisse saltem partialiter Joannes Parys
teste eodem Waldense, quia iste putavit, adesse
quidem in Evcharistia substantiam panis, & vini,
sed absque propria hypostasi; eò quia utraque
substantia assumatur ibi hypostaticè à Verbo divi-
no, seu à persona Christi mediante ipsius corpore,
& sangvine, quæ tamen sententia de hypostatica
hac unione panis, & vini cum corpore, & san-
guine Christi in Evcharistia ab omnibus statim
explosa, ac rejecta fuit, quia absque ullo funda-
mento temere excogitata contra scripturas, con-
tra sensum Ecclesiæ, & Sanctorum Patrum, &
contra traditiones ab Apostolis ad nos derivatas.
Neque verosimile est, toties Verbum divinum as-
sumere substantiam panis hypostaticè, & iterum
deserere, quoties Evcharistia conficitur, & absu-
mitur, & illæ externæ species panis, & vini cor-
rumpuntur. Præterea, quia Verbum divinum
assumeret hypostatice naturas panis, & vini, pri-
ùs terminatas propriis subsistentiis; quas propter-
ea oporteret corrumpi; etenim panis, & vinum,
antequam proferantur verba consecrationis, nulli
est dubium, quin subsistant propriis subsistentiis,
quapropter saltem hæ subsistentiæ deberent cor-
rumpi, cùm repugnet, eandem naturam subsiste-
re duplici substantia totali, ac totaliter terminan-
te, & complente. Rursus fuit hæc sententia
ab omnibus rejecta, & explosa, quia voluit as-
sumi hypostaticè substantiam panis, & vini, me-
diante ipso corpore, & sangvine Christi, quod
caret omni probabilitate, siquidem natura creata,
& finita non habet perfectionem, nec virtutem
assumendi hypostaticè aliam naturam extraneam:
quod animadvertentes Lutherani rejecta hac opi-
nione, maluerunt adhærere sententiæ Valerani,
& asserere in Evcharistia substantiam panis, & vini
cum propriis subsistentiis unà cum corpore, &
sangvine Christi, speciali tamen quadam conjun-
ctione, quam vocant sacramentalem; adeò ut in
Evcharistia panis, & vinum quoad proprias sub-
stantias uniantur intimè, & penetrativè cum cor-
pore, & sangvine Christi, perinde ac ignis, ut
ipsi exemplificant, est in ferro candente, seu sub-
stantia ignis compenetrata substantia ferri; qua
de causa Lutherani Panistæ audiunt, & Impana-
tores vocantur, Lutherus tamen *Lib. de abro-
ganda missa.* priùs expressè docet, Christum, cùm
dixit: *Hoc est corpus meum, hic est sangvis meus,*
mutâsse panem in suum corpus, & vinum in san-
gvinem, ac docuit, Christum fieri præsentem in
Evcharistia per transsubstantiationem panis, & vini
in corpus, & sangvinem Christi, ut sentiunt Ca-
tholici: quinimò in confessione Augustana, prout
primum Germanicè edita, & oblata Carolo V.
Imperatori Augustæ Vindelicorum, habebantur hæc
verba: *Sub speciebus panis, & vini adesse in cœna
Dominica corpus, & sangvinem:* quem articulum
Catholici, ut consonum veritati Catholicæ, con-
cesserunt: & in aliquibus exemplaribus, quæ ad-
huc extant, ejusdem autographi Germanici præ-
fatus articulus etiamnum legitur: sed in aliis edi-
tionibus modum illum loquendi obliterarunt, &
loco *sub speciebus panis, & vini,* posuerunt: *Cum
pane, & vino adesse corpus, & sangvinem Christi,*
aliud enim est, adesse *sub speciebus panis,* & aliud
cum pane, prima enim verba indicant, sub acci-
dentibus tantùm panis adesse corpus Christi sine sub-
stantia panis, posteriora autem verba, *cum pane,*
significant corpus Christi esse in Evcharistia, si-
mul cum ipsa substantia panis, quod adversatur
fidei.

Asserendum est, Christum fieri præsentem
in Evcharistia per transsubstantiationem panis, &
vini in corpus, & sangvinem Christi, & id esse
dogma fidei Catholicæ, & desumitur ex eo, quod
Christus dixerit: *Hoc est corpus meum, hic est san-
gvis meus,* quidquid enim substantiæ contineba-
tur sub speciebus panis, & vini ante consecratio-
nem, hac peracta, seu per prolationem verborum
Christi, transit in substantiam corporis & sangvinis
Christi, quia loco substantiæ panis, quæ antea fuit, po-
nitur corpus Christi, & loco vini ejus sangvis, non
enim dici potest, quod maneat simul utraque substan-
tia panis, & vini, cum substantia corporis, & san-
gvinis Christi, quia, si id verum esset, falsa es-
sent verba Christi: *Hoc est corpus meum*; quia,
quod esset sub speciebus panis, verè esset substan-
tia panis, consequenter non possent verba Christi
verificari.

Quod si dicas, ad veritatem propositionis
Christi sufficere intimam præsentiam corporis, &
sangvinis Christi cum substantia panis, & vini.
Contra est, quia hæc intima præsentia corporis, &
sangvinis Christi, non facit, quod id, quod de-
monstratur, sit corpus Christi, sicut demonstrato
corpore, non dicitur, hoc est anima, nisi corpus
converteretur in animam ex vi verborum.

Si instes, sufficere aliquam singularem unio-
nem in spiritualibus, ut aliquid affirmetur de alio,
contra est, quia si sufficeret singularis aliqua unio,
posset dici in divinis, Patrem esse Filium, quia sin-
gulari modo sunt quid unum in natura, ergo quæli-
bet unio non sufficit ad veritatem verborum Christi.

Si dicas, Christum posse esse præsentem in Ev-
charistia, tametsi ibi non desinat substantia panis,
& vini. Contra est; quia, ut verificentur hæc
verba, *hoc est corpus meum*, requiritur, ut quod
demonstratur sub accidentibus, sit corpus Christi.
Quòd si sub illis accidentibus perseveraret substan-
tia panis, & vini, de ipsa etiam diceretur, quòd
esset corpus Christi. siquidem ex vi verborum Chri-
sti totum, quod continetur sub illis accidentibus,
dicitur esse corpus Christi, consequenter si mane-
ret substantia panis, hæc deberet etiam dici corpus
Christi, quod est absurdum. Ea enim est vis pro-
nominis *hoc*, ut omnem rei præsentis substantiam
demonstret. Sin autem substantia panis remaneret,
verè non diceretur, *hoc est corpus meum*, sed poti-
us dicendum esset, *hic est corpus meum*, scilicet in
hoc loco, in quo est substantia panis, est etiam
substantia mei corporis. Quamvis enim prono-
men *hoc* demonstrare possit tam rem contentam,
quàm

quam continentem, si ea sit vel ex natura sua, vel ex usu hominum instituta ad continendum, sicut demonstrato vini dolio, verè dicitur, *hoc est vinum*, & demonstrata crumena plena pecuniis, verè dicitur: *Hoc est aurum, vel argentum*, non tamen ea potestas est hujus pronominis, cùm res aliqua non est ad alteram continendam constituta, quapropter, si sub pane conderetur frustulum carnis, non rectè diceretur demonstrato pane, *Hoc est caro.*

Præterea Christus Dominus Joann. 6. ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, vocat panem carnem suam, & postea subjicit, *nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & rursus: *Caro mea verè cibus, & sanguis meus verè est potus*, & cùm tam claris & expressis verbis asserat, carnem suam panem, & verum cibum; & sanguinem suum verum potum, satis apertè declaravit, nullam in Sacramento substantiam panis & vini amplius manere, alioquin illa substantia panis non esset caro Christi, proinde, cùm dixit, *hoc est corpus meum*, illud pronomen *hoc* non denotaret totum, quod continetur sub accidentibus illis, esse carnem Christi.

Hoc idem Catholicum dogma docent omnes Sancti Patres, quorum Catalogum protexere nimis prolixum foret, ut etiam Concilia Oecumenica præsertim Lateranense sub Innocentio III, can. 1. & refertur *in cap. Firmiter. de summa Trinitate, & fide Catholica.* cujus hæc sunt verba: *Una verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino Salvator: in qua idem ipse sacerdos est, & sacrificium Jesus Christus, cujus corpus, & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis, & vini, veraciter continentur transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate divina, ut ad perficiendum mysterium unitatis accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro.* Hanc eandem veritatem transsubstantiationis panis, & vini in corpus & sanguinem Christi, etiam probat Catechismus Concilii Tridentini: si verum Christi corpus sub panis & vini specie post consecrationem habetur, omnino necesse est, cùm ibi antea non esset, hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in se conversione factum esse. At vero fieri non posse constat, ubi corpus Christi in Sacramento sit, quod ex uno in alium locum venerit, ita enim fieret, ut à cœli sedibus abesset, quoniam nihil movetur, nisi locum deserat, à quo movetur. Creari autem corpus Christi minùs credibile est, ac ne in cogitationem quidem cadere hoc potest. Relinquitur ergo, ut in Sacramento fit corpus Domini, & quod panis in ipsum convertatur, & nulla panis substantia remaneat. Modus tamen, quo fiat transsubstantiatio, non est curiosius inquirendus, cùm non possit nec in naturalibus mutationibus, nec in ipsa rerum creatione percipi, nec ejus rei exemplum aliquod exhiberi, quapropter Catechismus Concilii Tridentini vocat hanc transsubstantiationem *mirabilem & singularem*, propterea tenemur intellectum flectere in obsequium fidei, & non curiosius inquirendum, quomodo fiat, quia illud *quomodo*, ut ait Cyrillus Alexandrinus *Lib 4. in Joann. stultè de Deo proferunt.*

Verùm objiciunt Lutherani, nolentes intellectum flectere in fidei obsequium, ideo totum, quod continetur sub speciebus Eucharisticis, est corpus Christi, quia verba demonstrant esse corpus Christi, id supra quod cadunt, sed si inde probaretur, totum contentum sub speciebus esse corpus Christi, utique etiam probaretur, quod ipsa accidentia essent corpus Christi, quia per verba Christi demonstrantur etiam ipsa accidentia, quia illud pronomen *hoc* demonstrat totum, quod est ibi præsens, substantiam, & accidentia. Sed contra, quia pronomen *hoc* demonstrat aliquid per se subsistens: sed accidentia non demonstrantur ut subsistentia, sed tantùm ut manifestativa illius, quod per se subsistit, & supra quod cadit ipsum pronomen *hoc*, ergo constat, in Eucharistia non superesse quidquam de substantia panis, sive subsistentia sit, sive existentia, sed totam substantiam panis converti in corpus Christi, & tantùm manere pura accidentia panis, & vini.

Sed respondent Lutherani, verba Christi, *Hoc est corpus meum*, esse intelligenda inclusiva, scilicet quod sub speciebus panis, & vini includatur corpus, & sanguis Christi, non verò exclusivè ad excludendam substantiam panis, adeo ut perinde sit, *Hoc est corpus meum*, ac asserere: *Hoc includit, seu continet corpus meum.* Hunc debere esse sensum verborum Christi, ex eo nituntur evincere, quia aliàs unà cum panis substantia deberent etiam accidentia cessare, cùm non sit major ratio de illis, ac de istis, ergo, sicut accidentia remanent, licet pronomen hoc significet etiam species illas externas panis; ita remanet etiam substantia panis. Sed contra, quia Christus usus fuit verbis secundùm propriam, & naturalem significationem, ut ab hominibus, quos decipere noluit, in sensu obvio ejus locutio intelligeretur: sed verbum *est* in propositione, ex vi proprii significati, identificat prædicatum cum subjecto, ut cùm dicitur, *homo est animal rationale*, ergo, cùm Christus dixit: *Hoc est corpus meum*, verbum *est* debet identificare corpus Christi cum subjecto ejusdem propositionis, adeo ut, quod importatur per pronomen *hoc*, revera sit corpus Christi.

Præterea, si copulam *est* in Christi propositione vellemus impropriè interpretari, ut non significaret identitatem prædicati cum subjecto, non possemus evincere, ex vi ejusdem propositionis Christi realem præsentiam in Eucharistia, quia, si quod significatur per pronomen *hoc* non est realiter corpus Christi, adeo ut copula *est* in eadem propositione non identificet corpus Christi cum significato per pronomen *hoc*, quod est subjectum ejusdem enuntiationis, sed tantùm significet solam inclusionem, seu continentiam corporis Christi cum substantia panis; posset Calvinista respondere, verbum *est* in præfata propositione non esse idem, ac verbum continet: sed quod verbum *significat*, adeo ut sensus sit, *hoc est* (scilicet, significat) *corpus meum*, seu est figura corporis mei, quod est absens: ergo copula seu verbum *est* sumi debet in proprio suo sensu, quatenus significat identitatem prædicati cum subjecto, & dicit, demonstratum per pronomen *hoc* esse corpus Christi, & nihil aliud, perinde ac, cùm dicimus: *Homo est animal rationale.*

Neque obstat, quòd accidentia dicantur permanere, est siquidem discrimen, quia accidentia propriè non demonstrantur per pronomen *hoc*, bene tamen ipsa substantia sub accidentibus: demonstratur enim, quod subsistit in se, & non in alio: accidentia non demonstrantur, ut subsistentia, sed ut manifestativa illius, quod sub iisdem subsistit, hæc enim est vis illius pronominis *hoc*, ut, si ad rem aliquam applicetur, quæ secundùm naturalem suam conditionem non soleat aliam substantiam diversam à sua propria continere; cujusmodi sunt accidentia panis, quæ ex natura sua non solent aliam continere substantiam, præter illam panis, tunc demonstret, quidquid continetur substantiæ sub illis accidentibus, quæ sensu percipiuntur, hinc quia Christus, cùm dixit: *Hoc est corpus meum*, applicavit pronomen *hoc* ad panem, qui tunc in ultima cœna aderat, utique totam substantiam sub illis accidentibus panis demonstravit, & affirmavit, ipsam esse suum corpus: quod verum fuit in fine prolationis verborum, adeò ut, cùm initio accepto pane dixit, *Hoc*, verè demonstraverit substantiam panis, contentam sub illis accidentibus, quæ cadebant sub sensus: cùm postea subdidit, *est corpus meum*, tunc asseruit eandem substantiam panis converti in suum corpus, adeò ut in fine prolationis verborum non maneat amplius quidquam substantiæ panis sub illis speciebus sensibilibus, sed tantùm corpus Christi, quia copula *est* ex se, & virtute sua propria, identificat prædicatum cum subjecto; ut cùm dicimus, *homo est animal rationale*, identificamus prædicatum cum homine, qui propterea est animal rationale: si igitur corpus Christi identificatur in hac propositione, *Hoc est corpus meum*, cum toto illo substantiali, quod continetur sub accidentibus panis: sequitur manifestè in Evcharistia, peractâ consecratione, non manere amplius substantiam panis, alioquin subjectum præfatæ propositionis non esset idem cum prædicato, sed sub iisdem accidentibus essent duæ substantiæ realiter distinctæ, ergo in Evcharistia sub accidentibus sensibilibus panis continetur solùm corpus Christi, & tota substantia panis cessavit.

Respondent alii Lutherani, pronomen *Hoc* applicatum ad idem continens, posse demonstrare diversas substantias sub uno eodemque continente: etenim ponamus esse dolium, plenum vino, & per nomen *hoc* demonstretur idem dolium, tunc verè dicimus, *hoc est vinum*, scilicet substantia, quæ continetur in hoc dolio, est vinum. Rursus ponamus, idem dolium postea repleri oleo, valet tunc hæc alia propositio: *Hoc est oleum*, scilicet substantia contenta in dolio; ergo etiam in Evcharistia pronomen *hoc* æquè potest significare subsubstantiam corporis Christi, & panis, perinde ac sub iisdem accidentibus simul manet substantia panis, & corpus Christi. Sed contra distinguitur antecedens, potest demonstrare diversas substantias sub eodem contento successivè, & pro diversis temporibus, conceditur: simul & eodem tempore subdistinguitur, si continens sit indifferens ex natura sua ad illas substantias diversas, ac soleat eas continere per modum unius, in ordine ad explendum locum, absque ulla penetratione, conceditur: quia hoc pacto si accipiamus marsupium variis plenum monetis aureis, argenteis, cupreis promiscuè, rectè de eodem marsupio dicimus, *hoc est aurum, & argentum*: sin autem continens ex natura sua non soleat has diversas continere substantias, negatur antecedens, & consequentia; quia sub accidentibus panis non solet latere substantia alterius rei, præter eam, quæ immediatè, & proximè continetur sub illis, & est ipsa substantia panis, quæ proinde demonstratur per pronomen *hoc*, cum dicitur, *Hoc est corpus meum*, quæ propositio non posset verificari, nisi subjectum seu pronomen *hoc* esset idem ac corpus Christi: & quia pronomen *hoc* significat totam substantiam sub accidentibus panis, ideo totum, quod sub illis continetur, est corpus Christi absque ulla substantia panis. Bene igitur de marsupio pleno aureis, argenteis, & cupreis, dicimus, hoc est aurum, argentum, cuprum, connotando contentum in marsupio, quia ex conditione sua solet continere rem aliam præter suam propriam substantiam coriaceam, vel laneam, aut lineam, sub accidentibus sensibilibus. Quòd si unum vel alterum aureum includerem in pane, non rectè demonstrato pane simpliciter dicerem, *hoc est aurum*, ratio est, quia accidentia panis non solent aurum continere, neque ex natura sua sunt indifferentia ad continendam aliam substantiam, præter propriam panis, & viderer asserere, totam panis substantiam esse aurum, quod falsum est, quia solus Deus, si applicet pronomen *hoc* ad panem, dicatque, *hoc est aurum*, potest efficere, ut tota substantia panis convertatur in purum aurum, dixit enim Deus, *Genes. 1. Fiat lux, & facta est lux.*

Objiciunt tertiò Lutherani, quia potest Christi corpus verè, & propriè affirmari de ipsa substantia panis, ut panis est: quia, tametsi vera sit doctrina Aristotelis, docentis, rationem affirmationis per copulam *est* consistere in identitate prædicati cum subjecto, in spiritualibus tamen, ut aliquid affirmetur de alio, sufficit aliqua utriusque conjunctio, seu unio, qua ratione Christus homo dicitur Theologicè Deus, eò quia verbum hypostaticè uniatur humanitati Christi. Neque modus iste loquendi est in scripturis novus, nam Christus Joann. 20. quando insufflans in Discipulos suos dixit: *Accipite Spiritum Sanctum*, flatum ipsum significavit esse Spiritum Sanctum, non tamen per identitatem, quasi flatus fuerit transsubstantiatus in Spiritum Sanctum, sed tantùm propter specialem conjunctionem. Rursus *Joann. 1.* Joannes Baptista columbam, quæ super Christum apparuit, intellexit esse Spiritum Sanctum, inquiens: *Vidi Spiritum Sanctum descendentem sicut columbam*, Species itidem Angelicæ, in quibus olim in lege veteri apparebat Deus, dicebantur ob specialem conjunctionem Deus, non per identitatem. Demum, cùm progrederetur arca Domini, ajebat Moyses: *Surge Domine, & dissipentur inimici tui*, vocabat Arcam ipsum Dominum non per identitatem, sed propter specialem conjunctionem. Sed contra, quia absque ullo sufficienti fundamento asseritur, ad affirmandum unum de altero sufficere specialem conjunctionem inter utrumque, siquidem communi notitia, quæ subest vocabulo affirmationis, sive Philosophicæ, sive Theologicæ, est ipsa identitas prædicati cum subjecto, de quo illud affirmatur: unde fingere affirmationem aliquam, unius de alio absque hac identitate, est abuti ipsa significatione affirmationis: verba autem sacræ scripturæ, si non sequatur inconveniens, debet intelligi in sensu proprio, & obvio: quòd si proprietas affirmationis, unius de alte-

altero, salvaretur per singularem aliquam utriusque conjunctionem, plura inde sequerentur pugnantia cum mysteriis nostræ fidei, siquidem in mysterio Sacrosanctæ Trinitatis hæc propositio, Pater est Filius, vera esset, quia Pater & Filius specialissima conjunctione sunt unum quiddam, ut fatetur Christus ipse *Joann.* 10. *Ego & Pater unum sumus, Joann.* 14. *Ego in Patre, & Pater in me est.* Rorsus Spiritus Sanctus esset Pater, & Filius: quia *Joann.* 5. habetur: *Hi tres unum sunt*, rursus in homine anima rationalis esset corpus, quia, ut habet Athanasius in Symbolo: *Anima rationalis, & corpus sunt unus homo.* Unde si hæc omnia absurda, & falsa sunt; satis constat ad affirmationem unius de altero, non sufficere specialem conjunctionem, sed veram requiri identitatem; alioquin nullius fuissent roboris argumenta veterum Patrum, & Conciliorum, quando adversus Nestorium argumentabantur: Hominem Christum quoad suppositum, seu personam esse idem cum Verbo Divino, eò quia in scriptura homo Christus dicatur propriè ac verè Deus: tota vis argumenti sita erat in illa affirmatione Deitatis de Christo homine, ex qua Sancti Patres inferebant, veram ac realem identitatem Verbi divini cum homine Christo quoad personam, adeo ut persona in illo homine Christo non esset humana, sed divina, eò quia in scripturis affirmetur de Christo. Allata exempla quod attinet, non sunt ad rem, quia Christus non affirmavit, flatum esse Spiritum Sanctum; sed cum flaret, dixit: *Accipite Spiritum Sanctum*, scilicet, secundùm gratiam, cujus ille flatus erat quodammodo symbolum. Joannes Baptista nec ipse dixit, Spiritum Sanctum esse columbam, sed tantùm significavit, eam esse symbolum Spiritus Sancti: unde non dixit, Spiritum Sanctum esse columbam: sed Joann. 1. *Vidi Spiritum Sanctum, descendentem quasi columbam*, ubi illud adverbium *quasi* satis aperte significat similitudinem, ac rationem symboli, nnn verò identitatem; species itidem angelicæ non nisi impropriè dicebantur Deus, quem repræsentabant: sicut Ministri Principis, cùm aliquid ex mandato Principis agunt, nonnisi impropriè dicuntur Princeps. Arca nec ipsa dicta unquam propriè fuit Deus, sed tantùm cum arca progrederetur, Dei auxilium implorabatur, & dicebatur: *Surge Domine, & dissipentur inimici tui*, quatenus Deus ad præsentiam arcæ mirabiles operabatur effectus: quæ causa fuit, ut Deus unà cum Arca diceretur exsurgere.

Quòd verò peracta consecratione sub speciebus panis non maneat amplius panis substantia, sed totum contentum sub speciebus Evcharisticis, sit solùm corpus Christi, luculenter etiam adstruit Augustinus serm. 28. de verbis Domini inquiens: *Ante verba Christi quod offertur, panis dicitur, ubi Christi verba deprompta fuerint, jam non panis dicitur, sed corpus appellatur.* Quòd si, quod antea panis erat, post consecrationem, illud idem est corpus Christi, sequitur, nil manere amplius de substantia panis, alioquin non transiisset in corpus Christi, hinc S. Ambrosius *Lib. de iis qui myster. init. cap. 9. ait: Fortè dicis aliquid video, quomodo tu mihi asseris, quod corpus Christi accipiam? probemus igitur, inquit, non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit, majoremque esse vim benedictionis, quàm naturæ; quia benedictione etiam ipsa natura mutatur*, scilicet substantia panis, quam natura dederat, fit consecratione corpus Christi, in quod convertitur, adeò ut nihil permaneat de pane substantiæ.

Firmari etiam hoc fidei dogma potest ex fine, & figuris, quæ extiterunt, Evcharistiæ: etenim ad hunc Christus etiam finem instituit Evcharistiam, ut esset quasi memoria mirabilium suorum, ad quod propterea Sancti Patres accommodant illud Psalmistæ: *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus, escam dedit timentibus se.* Sed quidquid olim fuit mirabiliter divina factum virtute, id habuit singularem aliquam rerum mutationem, quo pacto *Joann.* 1. ut manifestaret suam gloriam in Cana Galilææ, aquam mutavit in vinum: ergo consentaneum erat, ut quod Christus in ultima cœna mirabiliter instituit, ad perennem memoriam Dei mirabilium, singularem aliquam haberet rei mutationem; sicut est in Evcharistia mutatio substantiæ panis & vini in ejus corpus & sangvinem. Rursus figuræ hujus Sacramenti fuerunt Manna, quæ horis antelucanis pluit in deserto, & aquæ de petra fluentes: sed in hisce duabus rebus mirabiles contigerunt mutationes, Manna siquidem in varias ciborum substantias convertebatur, prout cuique magis arrideret: aquarum itidem ille fluxus fuit ex conversione ipsius petræ in aquas, dicente regio Propheta, Psal. 113. *Et convertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum*; quapropter scitè S. Gregorius Nissenus *in vita Moysis* ait: *Miraculi non obliviscar illius, quo dura, & solida lapidis natura in aquarum conversa mollitiem, potus sitientibus facta est*, ergo, si figuræ hujus Sacramenti mirabiles continent rerum mutationes, à fortiori debuit hoc Sacramentum mutationem continere panis in corpus Christi, & vini in ejus sangvinem; ne figuræ mirabiliores essent figurato. Tametsi hæ rationes non sint demonstrativæ, sunt tamen optimæ congruentiæ nostram Catholicam persuadentes assertionem.

Instant tamen Sectarii, quia ubi sunt proprietates rei, ibi debet reperiri substantia, seu natura ejusdem rei: sed in Evcharistia deprehendimus omnes panis proprietates, etiam post consecrationem, & sensus judicat ibi esse panem: ergo dicendum, ibi adesse substantiam panis, & firmari ex eo potest, quia etiam Christus probavit suis Discipulis veritatem sui corporis ex proprietatibus illius, inquiens *Luc.* 24. *Palpate, & videte &c.* Sed contra distinguitur antecedens, ubi sunt proprietates rei, ibi debet esse substantia ejusdem rei, si fides non corrigat sensum, aliudque edoceat intellectum, conceditur: secus negatur antecedens, & consequentia. In Evcharistia licet maneant accidentia panis, & sensus judicet ex iisdem, panem ibi adesse: fides tamen sensum corrigit, & docet intellectum, sub illis accidentibus panis verum Christi corpus, unde non sensui, sed Christo tenemur credere, qui nos docet, esse sub illis accidentibus panis verum suum corpus. Ad confirmationem respondetur esse discrimen; quia eatenus Christus probavit se habere corpus ex proprietatibus ejusdem, quia fides tunc non revelabat quid aliud, non ita ex proprietatibus naturalibus, quæ Christo inerant, potuisset quis inferre Christi naturam humanam habuisse proprium suppositum; sicut habent cæteri homines, quia fides aliud docet in Christo, qui est simul Deus & homo, & subsistit per subsistentiam divinam; cæterum in Eucharistia sensus non decipitur circa proprium objectum, neque fallitur, quia objectum sensus non est substantia panis, sed acci-

dentia ejusdem, quæ manent peracta consecratione.

Sed urgent Lutherani, quia de ratione accidentium est, ut inhæreant proprio subjecto, sed in Eucharistia perseverant accidentia panis, quorum proprium subjectum inhæsionis est ipsa substantia panis, ergo ex eo, quod maneant accidentia panis, inferunt manere itidem substantiam panis, cui accidentia inhæreant, ut in proprio subjecto. Sed contra, quia non est de ratione accidentium, ut actu insint, sed ut inesse possint, adeo ut sola aptitudinalis inhærentia sit prædicatum constitutivum accidentis, non actualis. Hinc accidentia panis in Eucharistia, quamvis non inhæreant substantiæ panis, quia tamen retinent aptitudinem inhærendi, conservant proprium constitutivum accidentis. Neque est inauditum, quòd accidentia existant sine subjecto, cùm plures Sancti Patres etiam docuerint Deum ab initio produxisse, & conservasse lumen sine subjecto, priùsquàm solem crearet.

C A P U T XV.

Expenditur, & rejicitur error Calvinistarum circa Eucharistiam.

Quia nemo vult videri errâsse, satagit, quantùm potest, suum obtegere errorem, ne appareat: pari pacto Hæretici in id semper visi sunt incubuisse studii, ut nonnunquam teste D. Irenæo *Lib. 1. adversus hæreses sub init. similia loquantur Orthodoxis, sed dissimilia sentiant*; idque vel maximè affectant Calvinistæ in explicanda doctrina de Eucharistia: docent enim, Christum in Eucharistia verè præsentem esse, verè spiritualiter percipi ore fidei; non corporaliter ore corporis, eò quia sit cibus mentis, non ventris. Asserunt, corpus Christi dupliciter sumi in Eucharistia, *spiritualiter & sacramentaliter*, sumere Eucharistiam *spiritualiter* perinde ajunt esse, ac eam sumere ore mentis, scilicet per fidem; & per arctissimam conjunctionem Christi cum anima communicantis: quæ conjunctio fit efficacitate Spiritus Sancti, operantis per gratiam efficacem in anima communicantis. Sumere Eucharistiam *sacramentaliter* dicunt esse Eucharistiam percipi ore corporis, eò quia non sumatur corpus Christi, nec ejus sangvis, sed signa duntaxat eorundem, seu panis, & vinum, quæ volunt esse veluti sigilla quædam, quibus Christus nobis promissionem corporis & sangvinis sui spiritualiter participandi, spiritualiter in Eucharistia obsignavit, hinc asserunt, per fidem in Eucharistia sumi spiritualiter Christum, non corporaliter, quasi non possit instrumento corporis id percipi, quod ad salutem animæ conducit, asserente Tertulliano, & quidem verè *Lib. de resurrect. carnis. Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro inungitur, ut anima consecretur, caro corpore, & sangvine Christi vescitur, ut anima Deo saginetur.*

Fides autem Catholica docet in Sacramento Eucharistiæ post consecrationem panis, & vini contineri sub speciebus panis, & vini verè, realiter, & substantialiter corpus, & sangvinem Christi, adeò, ùt ex vi consecrationis facta fuerit conversio substantiæ panis, & vini, in substantiam corporis, & sangvinis Christi, sintque accidentia panis, & vini sensibilia signa Christi existentis non solùm in cœlis, verùm etiam sub iisdem accidentibus, ac proinde sumatur à communicantibus manducatione sacramentali, & spirituali, unde in hoc differunt Catholici & Calvinistæ, quia illi asserunt, corpus Christi non solùm in cœlis existere, sed etiam verè ac realiter contineri sub speciebus panis, & vini, ex vi consecrationis: & fideles, cùm communicant, sumere sacramentaliter non solùm accidentia panis; verùm etiam ipsum reale, ac substantiale Christi corpus, licet modo invisibili & admirabili, & quidem ore corporis, quamvis non ad naturale nutrimentum corporis, sed ad spirituale alimentum animarum, perinde ac corpore suscipitur baptismus non ad naturalem corporis generationem: sed ad animarum spiritualem regenerationem. Rursus docet fides Catholica, fideles dignè communicantes etiam manducatione spirituali sumere Christum in Eucharistia, quatenus ab ipso Christo, realiter præsente, ac contento sub accidentibus panis, accipiunt gratiam, & alimentum spirituale. Calvinistæ verò asserunt, eos corpus Christi manducare sacramentaliter ore corporis, qui in cœna Domini, seu cùm communicant, sumunt illa accidentia panis, & vini, non ut continent realiter corpus & sangvinem Christi; sed quatenus sunt signa, symbola, ac figuræ corporis Christi, unde Catholici asserunt, sub speciebus illis consecratis ore corporis sumi verum, & reale corpus Christi, adeò ut ore corporis simul sumantur accidentia panis ac verum corpus Christi, reale, ac substantiale. Calvinistæ verò volunt, non sumi sacramentaliter ore corporis ipsum reale corpus Christi, sed tantùm ejus signum sensibile, seu accidentia panis. Præterea volunt Calvinistæ, eos manducare corpus Christi manducatione spirituali, qui ore mentis, seu vera fide percipiunt corpus Christi, ejusque fiunt verè participes efficacitate Spiritus Sancti: hanc verò participationem asserunt fieri per conjunctionem arctissimam Christi cum anima communicantis, & cùm negent, esse conjunctionem cum corpore & sangvine Christi secundùm sum esse reale, & substantiale, quod nolunt contineri sub accidentibus Eucharisticis, nequit esse hæc conjunctio, nisi per fidem, ut ipsi docent.

Asserendum est, Christum sub speciebus Eucharisticis non solùm sumi spiritualiter ore mentis, verùm etiam corporaliter ore corporis, una cum speciebus panis & vini, sub quibus verè & realiter continetur, adeo ut sacramentaliter manducetur, non solùm quia manducantur accidentia panis, quæ à Calvinistis dicuntur signum Christi in cœlo existentis; sed quia etiam ipse Christus verè & realiter, ac substantialiter præsens in hoc Sacramento, licet modo invisibili, & admirabili verè sumitur ore corporis, non ad naturale nutrimentum corporis, sed ad spirituale alimentum animæ, ut docent omnes Catholici. Ratio est, quia Christi corpus, & ejus sangvis in Sacramento Eucharistiæ eo modo percipitur, quo Christus corpus suum & sangvinem in ultima cœna exhibuit Apostolis, & isti acceperunt, ut enim scitè D. Hilarius *Lib. 3. de Trinit.* loquens de hoc mysterio ait: *De naturali in nobis Christi veritate, quæ dicimus, nisi ab eo discimus, stultè atque impiè dicimus*, quamobrem ex D. Hilario nonnisi impiè asserunt Calvini-

vinistæ, quæ de hoc Sacramento non didicerunt à Christo, cùm in ultima cœna hoc instituit Sacramentum, ac suis tradidit Discipulis, id enim Christus voluit, ut deinceps fieret in usu Eucharistiæ à se institutum, & eo modo, quo illud instituit, cùm dixerit *Luc.* 22. Hoc facite in meam commemorationem, hac de causa Apostolus inhærens Christi mandato, 1. *ad Corinth.* 11. scribit: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis*, sed Christus in ultima cœna ita instituit Sacramentum Eucharistiæ, ut ex vi consecrationis voluerit substantiam panis, & vini sub iisdem accidentibus transire in corpus, & sangvinem Christi, & sub iisdem accidentibus suum corpus, & sangvinem dedit Discipulis ad manducandum, & bibendum ore corporis, inquiens: *Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, similiter & calicem*, ex quibus clarè & evidenter constat, Christum in ultima cœna dedisse verum, ac reale suum corpus; verum ac realem suum sangvinem suis Discipulis assidentibus cœnæ illi, & Apostolos verè & realiter ore corporis comedisse verum ac reale Christi corpus, & bibisse ejus sangvinem.

Calvinistæ nihilominus Christi verba meridiana luce cæcutiente, nituntur in sensum, detorquere alienum ab obvio, & naturali, quem verba à Christo prolata exhibent, asserunt Christi sententiam fuisse quidem, ut Apostoli ore corporis comederent, & biberent accidentia panis, & vini, quæ sunt extrinseca signa corporis, & sangvinis Christi, & ore mentis ipsas res signatas per talia signa, scilicet corpus, & sangvinem Christi, quæ sub illis signis non continerentur, sed significarentur, ac obsignarentur veluti sigillis, quibus certi de Christi corporis, & sangvinis exhibitione spirituali redderentur. Sed contra, quia hæc interpretatio adversatur vero & clarissimo sensui verborum Christi, quia Christus dixit, *hoc*, scilicet, quod vobis ore corporis sumendum do, est, non figura, non signum mei corporis, sed *meum corpus*, seu illud idem reale, ac substantiale: *quod pro vobis tradetur*, Christus autem illud idem corpus suis tradidit Discipulis ad comedendum ore corporis, quod erat passionis tormenta subiturum, atqui, quod fuit in cruce passum, quod crucifixum, quod sangvinem fudit, non fuit solùm signum, nec ulla figura corporis Christi, sed ipsum verum, reale ac substantiale Christi corpus: ergo Apostoli assidentes ultimæ cœnæ verè, & realiter ore corporis verum, reale, proprium, ac substantiale Christi corpus comederunt; consequenter, etiamnum fideles, quoties communicant, illud idem percipiunt, quia sub illis accidentibus panis continetur verum, reale, ac substantiale Christi corpus, quòd unà cum iisdem accidentibus, quæ Calvinistæ vocant signa, & symbola, fideles verè, & realiter ore corporis comedunt. Hinc Catechismus Concilii Tridentini ait: Si verum Christi corpus sub panis & vini specie post consecrationem omnino necesse est, cùm ibi antea non esset hoc vel loci mutatione, vel creatione, vel alterius rei in ipsum conversione factum esse, sed constat, non posse fieri, ut corpus Christi sit in Sacramento, quod ex uno in alium locum venerit, id enim ita fieret, ut à cœli sedibus abesset, quia nihil movetur, nisi locum deserat, à quo movetur, creari autem corpus Christi minus credibile est, ergo debet corpus Christi esse in Sacramento per transsubstantiationem seu conversionem substantiæ panis in ejus corpus, adeo ut Catholici sumentes Eucharistiam, unà cum accidentibus panis verè & realiter ore corporis sumant, & comedant verum, reale, proprium, & substantiale Christi corpus, & non tantùm signum, vel figuram ejus corporis.

Negant Calvinistæ, contineri in Eucharistia sub accidentibus panis corpus Christi, consequenter inficiantur sumi ore corporis, & asserunt, tantùm percipi ore mentis, seu cordis. Sed contra, quia si Christus realiter absens à Sacramento, verè nihilominus in Sacramento sumitur ore mentis, vel hoc pacto percipitur corpus Christi tantùm secundum ipsius effectum, seu gratiam, vel etiam secundum se, suamque substantiam realem, sed neutro modo potest percipi: ergo si semel Christus non contineatur verè, & realiter sub speciebus panis, nec sumatur verè & realiter ore corporis unà cum speciebus panis, nullo modo percipitur. Major est certa, quia si Calvinistæ volunt Christum licet absentem, & neutiquam sub accidentibus Eucharisticis contentum, adhuc à communicantibus percipi, necesse est alterutro ex duobus modis sumatur; scilicet vel secundum ipsius effectum, seu donum gratiæ, cujus beneficio Christus, licet existens in cælo, adhuc spiritualiter nutriat in terris animas communicantium, vel secundum suum esse reale, ac substantiale, adeo ut anima communicantis, & Christus tanto locorum intervallo à se distent, quantum cœlum à terra. Nihilominus corpus Christi, & anima communicantis efficacitate Spiritus Sancti arctissimè inter se, & secundum se conjungantur; & ex tali conjunctione habeatur alimentum illud spirituale animi & corpore, & sangvine Christi arctissimè sibi conjuncti: neque enim potest intelligi, quomodo Christus possit aliter percipi, nisi vel secundùm effectum, seu donum gratiæ; vel secundum suum esse reale, proprium, & substantiale.

Quòd verò neutro modo percipiatur, si corpus Christi verè, & realiter secundum suum proprium esse substantiale non contineatur sub accidentibus Eucharisticis, & sumatur cum iisdem ore corporis, facile ostenditur. Etenim non percipitur secundum effectum tantùm, quia id in Eucharistia sumitur, quod Christus in ultima cœna suis dedit Discipulis, atqui Christus in ultima cœna non tradidit solùm effectum sui corporis, sed suum verum, reale, & substantiale corpus, non enim dixit: *Hoc est effectus corporis mei*, sed *Matth.* 26. *Hoc est corpus meum*, scilicet verum, reale, ac substantiale corpus: quod fuit cruci affixum, & mortem passum; subdit enim, *quod pro vobis tradetur*, seu crucifigetur, sangvinem fundet pro redemptione humani generis, & mortem subibit, ut vitam omnibus impertiatur, non enim quòd sangvinem fudit, quod mortem subivit, quòd tormenta fuit passum, fuit effectus corporis Christi, seu ipsa gratia, sed verum, proprium, ac reale Christi corpus. Præterea Apostolus 1. *Corinth.* 10. non dixit: *Panem, quem frangimus, communicationem effectus corporis Christi esse*, sed dixit expressè, *esse communicationem ipsius corporis Christi, & calicem, cui benedicimus, communicationem ipsius Christi sangvinis*, ergo in Eucharistia non percipitur seorsim à corpore Christi ejus effectus, ut putant Calvinistæ, sed ut docet fides Catholica, percipitur verum, ac reale ejus corpus, & cum vero Christi corpore dignè communicantes etiam sumunt ejus effectum, scilicet augmentum gratiæ sanctificantis.

Idque

Idque clarè constat ex ipsis verbis Christi distinguentis expressè utramque communionem corporis realis, & gratiæ, prout est ejus effectus, juxta communem Sanctorum Patrum doctrinam: dixit enim Christus, *qui manducat me*, hoc est, meum corpus verum, proprium, reale, ac substantiale, vivet propter me, seu accipiet gratiam, qua homo vivit Deo, & propter Deum, sicut enim peccatum mortale est mors animæ, ita sola gratia sanctificans est ejus vita. Rursus ait: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, neque quid aliud est vita æterni, quàm gratia consummata & æterna gloria: ergo primum, quod in Eucharistia percipitur, est corpus Christi, & hoc mediante, ejus effectus distinctus ab ipso Christi corpore. Quamobrem ex ipsis Christi verbis clarè constat, fideles dignè communicantes utrumque percipere, scilicet Christi corpus, & ejus effectum, seu gratiam. Hinc Paschasius, qui floruit ante nongentos annos, ex sententia eo tempore inter Catholicos communi, scripsit *in epistola ad Frudegardum*: *Christus non ita dixit: Hoc est, vel in hoc mysterio quædam virtus, vel figura corporis mei? sed aitsiclè, sed verè, Hoc est corpus meum: & ideo hoc est, quod ipse dixit, non quod quisque fregit.* Cùm enim ante mille annos non deessent, qui assererent, in Eucharistia non sumi à fidelibus verum, & reale, ac proprium substantiale Christi corpus, sed tantùm ejus virtutem, seu effectum, vel figuram, ideo hunc errorem Paschasius explosit, eò quia Christus non fictè, sed verè dixerit, *hoc est corpus meum*, unde Calvinus veterem crambem recoxit, & antiquatum errorem, ac hæresin excitavit, non sine ingenti animarum pernicie, & damno.

Neque percipitur Christi corpus secundùm se in Sacramento Eucharistiæ, si absit, & non contineatur sub illis accidentibus panis, ut putant Calvinistæ, asserentes, percipi nihilominus corpus Christi efficacitate Spiritus Sancti, scilicet per conjunctionem arctissimam Christi cum anima communicantis, quæ efficaciter Spiritus Sancti, & arctissima conjunctio Christi. cùm non habeatur in sententia Calvinistarum per verum, reale, ac proprium Christi corpus, non potest aliter haberi, quam per ejus gratiam, & charitatem, ac alia dona supernaturalia, ratio est, quia. si hujus, non solùm secundum ejus spirituales effectus, qui sunt fides, charitas, & alia dona gratiæ, verum etiam secundum sui corporis, & sanguinis substantiam unitur arctissimè efficacitate Spiritus Sancti cum anima communicantis, jam præter unionem, qua secundum effectus spirituales fidei, gratiæ, & charitatis, Christus unitur cum anima communicantis; debet necessariò dari aliqua alia unio, qua Christus secundùm se, & suum corpus proprium, verum, & reale arctissimè conjungatur cum anima communicantis, non enim potest intelligi, quid sit hæc alia unio arctissima corporis Christi secundùm se cum anima communicantis, nisi unio sui proprii, veri, realis, ac substantialis corporis cum ipso communicante, à quo comeditur: quævis enim alia unio, quæ non habeatur per gratiam, & dona supernaturalia, nec per verum, ac reale, & proprium Christi corpus est fictitia, & explicatui impossibilis. Major ostenditur, quia, si hæc unio arctissima consistit in solis donis gratiæ, tunc Christus non aliter conjungitur cum anima communicantis, quàm per suos effectus: siquidem dona omnia gratiæ, quæ in Eucharistia percipiuntur, sunt effectus Christi, & unum extremum non nectitur alteri, nisi per id, secundùm quod illi unitur, consequenter, si hæc arctissima unio Christi cum anima communicantis consistit in solis donis gratiæ, afficientibus animam, cui tunc impertiuntur, jam Christus non aliter eidem unitur, quàm secundùm suos effectus, qui immediatè ut *quod* uniuntur cum anima, quam afficiunt, & cui inhærent.

Quòd si dicatur, hanc arctissimam unionem non consistere in donis gratiæ afficientibus, & informantibus animam communicantis: ergo necesse est, quod ipsum Christi corpus secundùm suum esse reale, ac substantiale percipiatur unà cum accidentibus panis, ac uniatur cum ipso communicante, ut docet fides Catholica, quia non potest concipi, quid aliud possit esse hæc arctissima unio, non enim explicatur per hoc, quod Calvinistæ asserant, vinculum hujus conjunctionis esse Spiritum Christi, cujus nexu copulamur, quia quæstio non est de causa efficiente hujus arctissimæ communionis, quam Calvinistæ volunt fieri efficacitate Spiritus Sancti, sed quæstio est, quid sit illud, quo proximè & formaliter Christus & anima communicantis ita nectuntur, ut non solùm secundùm dona gratiæ, verùm etiam secundùm se dicantur, & sint uniti, qui propter vel nexus hujus arctissimæ connexionis, & unionis, quæ dicitur haberi efficacitate Spiritus Sancti, est ipsemet Spiritus Sanctus præcisè, quatenus est Spiritus Sanctus, vel quatenus agit aliquid in anima communicantis, id etiam operante Christo: sed Spiritus Sanctus, ut præcisè talis, nequit dici iste nexus, quia hujusmodi nexus plerumque dissolvitur, quoties scilicet homo lethaliter peccat, & Spiritus Sanctus, ut præcisè, & simpliciter talis non potest non esse, & nulli mutationi est obnoxius, unde vel nexus iste foret perpetuus, & immutabilis, vel Spiritus Sanctus esset mutationi obnoxius. Sin autem nexus hujus conjunctionis dicatur esse Spiritus Sanctus, non præcisè qua talis, sed quatenus unà cum Christo aliquem effectum in anima communicantis operatur, ut fidem, gratiam, charitatem, vel aliquod aliud donum supernaturale, nexus hic non jam Spiritus Sanctus secundum se est proximus, ac formalis nexus, sed potiùs ille effectus Spiritus Sancti, & Christi simul cooperantis, & inde sequitur, quòd Christus non nisi secundùm suum effectum uniatur cum anima communicantis, & quod communicans in Eucharistia non percipiat corpus Christi, sed tantùm ejus effectus, cui soli unitur, quod adversatur verbis Christi, dicentis: *Hoc est corpus meum*, non verò: *Hoc est effectus corporis mei.* Præterea, quia illud corpus est in accidentibus Eucharisticis, & à communicante sumitur, quod pro nobis fuit passum, & morti traditum, & non effectus corporis Christi, sed ipsummet verum, reale, proprium, ac substantiale corpus Christi sanguinem fudit, seu pretium redemptionis humani generis, & mortem subivit, ut nobis vitam daret, *Matth. 23. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

Firmari ex eo etiam potest, quia ex sententia Calvinistarum Christus eodem genere conjunctionis unitur spiritualiter cum anima communicantis, quo fideles in veteri lege fuerunt uniti cum Christo venturo, ait enim Beza in Actis colloqui Mompelgardensis pagina 77. *Patres in veteri testamento non minus participes fuerunt corporis & sanguinis Christi, quam nos sumus in cœna Dominica*, sed

sed in veteri lege fideles noonisi secundùm spiritualem fidei, & gratiæ effectum, quem merito futuræ passionis Christi perceperunt, uniti fuerunt Christo: ergo in sententia Calvinistarum Christus in Eucharistia noo percipitur à communicantibus, nisi secundùm effectum fidei & charitatis, & non secundùm verum ac proprium suum corpus substantiale; minor liquet, quia, quod actu non est, non potest actualiter revera uniri alteri, sed tantùm secundùm effectum, vel, ut causa moralis, ob cujus respectum aliquid fiat: in lege autem veteri Christus ut homo nondum fuit actu, neque extitit, sed tantùm erat extiturus: ergo re ipsa secundùm se Christus noo fuit unitus cum Patribus veteris testamenti, sed solùm secundum gratiam, cujus fuit tunc Christus causa moralis, quatenus gratia impertiebatur ratione passionis futuræ Christi.

Probatur secundò, qoia illud dogma circa mysteria Christianæ religionis censendum est commentitium, ac proinde omnino rejiciendum; quod per nullam vocabulorum notionem, mente concipi, & verbis explicari potest: sed hujusmodi est dogma Calvinistarum circa Sacramentum Eucharistiæ, ergo est commentitium, ac rejiciendum, ut fictitium. Major est certa, quia mysteria catholicæ Religionis debent posse concipi, ac explicari per communes vocabulorum notiones, quibus possimus in eorundem devenire cognitionem, alioquin verba sine sensu usurparemus, & essemus perinde, ac ii, quos Apostolus 1. *ad Timoth.* 1. dixerat: *Non intelligere, nec quæ loquuntur, nec de quibus affirmant*, & inde laxissima statim pateret occasio fingendi infinita mysteria in Religione ad confusionem invehendam, & ad fideles decipiendos: mysteria igitur nostræ Religionis debent posse per communes vocabulorum notiones, & mente concipi, & verbis explicari, ut fideles in unam eandemque cueant sententiam: & inter nostræ fidei mysteria nullum adest sublimius illo SS. Trinitatis, & nihilominus hoc mysterium per communes vocabulorum notiones cognoscere, & explicare valemus, dicimus enim, io divinis dari tres personas, quarum in ratione personæ una non sit alia, & omnes tres unam eandemque simplicissimam habeant essentiam, & naturam, & id per communem notionem ternarii numeri; quia, ut scitè Augustinus *lib. 8. de Trinit. cap. 5. Cum credimus esse Trinitatem, novimus, quid sit Trinitas, quia novimus, quid sint tria*; ergo per communem vocabulorum notionem debemus etiam posse, & intelligere, & explicare Sacramentum Eucharistiæ. Minor probatur, quia per nullam communem notionem vocabulorum possumus concipere, & explicare, quod substantia corporis, & sanguinis Christi secundùm se ipsam vera, ac reali unione percipiatur in Sacramento Eucharistiæ, seu uniatur cum ipso communicante, si realiter non sit in Sacramento sub speciebus consecratis panis, & vini: quia secundùm communes vocabulorum notiones, quando duæ res simul uniantur realiter secundum illud esse reale, quod habent, si earundem una sit substantialis, & altera accidentalis, tunc accidens per informationem altari rei substantiali, quo pacto habitus charitatis unitur substantiæ animæ ad constituendum unum secundùm quid: sin autem una se habeat per modum materiæ physicæ, & altera sit forma substantialis, tunc uniuntur per modum potentiæ, & actus substantialis in ordine ad constituendum unum per se simpliciter: qoo pacto uniuntur in homine anima rationalis & corpus; in ligno materia prima, & forma ligni. Quòd si res ita uniantur, ut una alteram non informet, tunc uniuntur vel per continuitatem, ut duo palmi ligni bipalmaris, vel per contiguitatem, ut plures lapides in eodem acervo, vel per præsentiam internam localem, ut cùm duo corpora simul compenetrantur, & eundem occupant locum: præter has recensitas unionum notiones, non datur alia conjunctionis unio. Sed in sententia Calvinistica Christus nulla ex prærecensitis unionibus unitur cum ipso communicante: etenim non unitur informativè, ut accidens; quia Christi corpus est vera, & realis substantia. Neque informativè substantialiter, sicut forma auri unitur materiæ primæ, quia corpus Christi est ens in actu completo, & etiam ipse communicans, proinde non potest informativè substantialiter uniri, quia repugnat duo essentiæ substantialia in actu perfecto, & completo sic uniri, quia, quæ ita uniuntur, se habent per modum actus & potentiæ, ut constituant quid unum simpliciter: Neque Christi corpus unitur cum ipso communicante unione accidentali per continuitatem, nec per contiguitatem, nec intimam præsentiam localem seu indistantiam; quia hæ omnes uniones supponunt essentialiter extrema, quæ uniuntur præsentia secundum proprium suum esse reale, quod habent; & corpus Christi in sententia Calvinistica non est præsens Eucharistiæ secundùm suum esse verum, proprium, reale, & substantiale, imò abest longissimo locorum intervallo, quantum distat cœlum à terra: ergo per nullam verborum notionem potest explicari hæc Calvinistica arctissima unio, qua Christus in Eucharistia uniatur cum communicante, si non est præsens, nec continetur sub accidentibus Eucharisticis secundum proprium esse reale.

Respondent Calvinistæ, posse hanc conjunctionem Christi cum anima communicantis explicari communibus notionibus, quæ habentur in scripturis, scilicet quod sit instar conjunctionis vitis & palmitis; stirpis, & plantæ; ædificii, & fundamenti; membrorum, & capitis; sponsi & sponsæ, domûs templi, & inhabitatoris. Sed contra quia in prærecensitis rebus non est talis arctissima conjunctio, quam fingunt Calvinistæ inter Christum, & Communicantem, quia asserunt, hanc propriè non esse secundum effectum, & influxum virtutis, sicut est in pluribus ex prærecensitis rebus: neque est substantialis, qualis habetur inter membrum & caput; vitem & palmitem; stirpem & plantam; quia corpus Christi non est ejusdem substantiæ cum communicante, sicut vitis cum palmite, caput cum membro corporis, & alia quæ sunt ejusdem speciei, & simul nectuntur. Neque est unio per continuitatem, vel contiguitatem, aut localem indistantiam, seu præsentiam localem, quia hæc itidem supponunt extrema simul existere & Calvinistæ nolunt corpus Christi secundùm suum esse verum, reale, proprium, substantiale esse in Eucharistia sub accidentibus Eucharisticis, sed tantum per figuram, signum, typum, vel symbolum, ut ipsi loquuntur, unde non Christi corpus uniretur cum ipso communicante, sed tantùm ejus figura, vel signum, quamobrem prærecensitæ similitudines depromptæ ex sacris scripturis non evincunt, neque explicant haoc Christi conjunctionem cum ipso communicante, quam adstruunt Calvinistæ. Hinc posset argumentum retorqueri: quia omnis spiritualis conjunctio Christi cum anima viri pii, quæ per supra recensitas similitudines, quibus in scripturis adumbratur unio Dei cum anima viri justi, non potest explicari, est omnino commentitia, & fictitia, proinde rejicienda: sed hujusmodi est hæc unio à Calvinistis invecta, quia in prærecensitis simili-

tudinibus depromptis ex sacris scripturis nulla innuitur spiritualis unio Christi cum nobis communicantibus: imò neque habetur conjunctio, quæ sit rerum secundùm se, neque quæ sit substantialis, nec accidentalis per informationem, nec per continuitatem, nec per contiguitatem, aut indistantiam. quia asserunt corpus Christi non contineri secundùm suum proprium, verum, & reale, ac substantiale esse in Eucharistia; neque unà cum speciebus Eucharisticis sumi, & manducari à communicante, sed tantùm in figura, vel signo per fidem, & quidem ore mentis, non ore corporis: ergo hæc Calvinistica unio est omnino fictitia, ac rejicienda. Etenim ajunt Calvinistæ, Christum secundùm suum proprium, verum, reale, ac substantiale corpus esse in cœlis, cum suo sanguine; non verò sub accidentibus Eucharisticis: ergo secundùm suam realem substantiam per ipsos non unitur corpus Christi cum anima Communicantis, sicut caput cum membris, vitis cum palmite, stirpia cum planta, quia hæ uniones exigunt extrema, quæ uniuntur, præsentia secundùm proprias entitates.

Respondent secundo, scripturas uti prærecensitis similitudinibus ad explicandam conjunctionem arctissimam Christi cum anima communicantis. Contra est, quia allatæ scripturarum similitudines eò pertinent, ut declarent, Christum cum hominibus piis uniri, vel secundùm effectum, ac influxum spiritualis virtutis, instar capitis, & membrorum; vitis & palmitis, stirpis ac plantæ: vel secundùm affectum, sicut sponsus unitur sponsæ; Paterfamilias suis Domesticis, quos diligit. Rursus ex prærecensitis similitudinibus etiam intelligimus, quòd vita, & profectus omnis noster spiritualis dependet à Christi gratia sine qua sumus, sicut membra sine capite; palmites sine vite, rami sine stirpe: quæ omnia, si nullum recipiant vitalem influxum à capite, à vite, à stirpe ac radice, necesse est deficiant, & arescant. Rursus explicant, perinde nos à Christo diligi, sicut à sponso dilectissima sponsa, & à Patre familias diliguntur domestici: sed Christus in Eucharistia unitur cum Communicantibus realiter secundùm propriam suam substantiam, ac per intimam localem præsentiam, quatenus recipitur, & manducatur unà cum accidentibus Eucharisticis, sub quibus peracta consecratione continetur verè, propriè, & realiter.

Hinc differunt Calvinistæ à Catholicis, quia illi nolunt Christum in Eucharistia nobiscum sumentibus uniri per fidem, & realiter secundùm effectum, non secundùm verum, proprium, ac reale suum corpus substantiale, quia volunt corpus Christi tantùm existere in cœlis, & in Eucharistia tantùm contineri ejus figuram, signum, sigillum, vel symbolum, ut ipsi variant, consequenter volunt, corpus Christi non uniri cum anima communicantis per hanc localem indistantiam, & intimam præsentiam: secus Catholici credunt, hanc unionem non solum fieri per effectum, seu dona gratiæ, sed etiam per localem indistantiam & intimam præsentiam veri, realis, proprii, ac substantialis corporis Christi contenti sub speciebus Eucharisticis consecratis, cum quibus simul percipitur à communicantibus, seu sumentibus Eucharistiam.

Hoc fidei dogma docuerunt Apostoli, asseruerunt Sancti Patres, & tota fuit semper ecclesia fassa, ait D. Augustinus *contra Julianum lib. 2. In ecclesia quod invenerunt, tenuerunt; quod didicerunt, docuerunt; quod à Patribus acceperunt, hoc filiis reliquerunt.* Quòd Sancti Patres hanc docuerit veritatem ab initio ecclesiæ constat; quia S. Irenæus *lib. 5. cap. 2.* ex hoc fidei dogmate probat animæ nostræ immortalitatem, & carnem nostram resurrecturam immortalem, ait ipse; *Quando negant, carnem capacem esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ sanguine, & corpore Christi nutritur.* Hoc autem argumentum nullius esset roboris, si communicantes sub accidentibus Eucharisticis non sumerent, & manducarent verum, reale, proprium ac substantiale Christi corpus, & sanguinem, sed tantum utriusque signa, & figuras; quia pura signa in sententia Calvini sunt pura accidentia sensibilia, quæ vim non habent nutriendi, sicut substantia: hinc Tertullianus *lib. de Resurrect. carnis* ait: *Caro corpore, & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur,* carnem nostram vesci corpore, & sanguine Christi, ut anima de Deo saginetur, est, non ore mentis, sed ore corporis in Eucharistia sumere verum, ac reale Christi corpus, de quo loquebatur Tertullianus, & de quo *lib. 2. ad uxorem* scripserat: *non credi à gentili homine esse in Eucharistia.* Cyprianus *serm. 5. de lapsis* contra indignè sumentes Eucharistiam ait: *Exhalantibus nunc etiam suum scelus faucibus, & redolentibus funesta contagia Domini corpus invadunt:* scilicet verum, reale, proprium, ac substantiale Christi corpus, quod sub accidentibus continetur eucharisticis, quapropter paucis interjectis subdit: *Vis infertur corpori ejus, & sanguini. Et plus modo in Dominum manibus, atque ore delinquunt, quàm cum Dominum negaverunt,* sumere autem purum signum corporis Christi, non esset graviùs delinquere, quàm Christum negavisse. Hinc de iisdem ægrè ferentibus sibi Eucharistiam negari subdit: *Quòd non statim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur.* S. Cyrillus Alexandrinus ac si prævidisset errorem Calvinistarum egregiè eos pulsat inquiens: *Non negamus, recta nos fide, charitateque sincera Christo spiritualiter conjungi. Sed nullam nobis conjunctionis rationem secundùm carnem cum illo esse, id profectò negamus. idque à divinis scripturis omnino alienum dicimus;* Postea non nullis interjectis subdit: *Unde considerandum est, non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verùm etiam participatione naturali. Non potest enim aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilitatem, & vitam traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur.* Luculenter explicat Cyprianus hanc conjunctionem corporis Christi cum nostro, quando sub accidentibus Eucharisticis illud sumimus, comedimus, ac deglutimus, per similitudinem ceræ igni liquefactæ, quæ alteri similiter liquefactæ ita immiscetur, ut ex utraque factum esse quid unum videatur. Sicut igitur cera verè & realiter secundùm propriam substantiam, & non tantum secundùm accidentia, signum, figuram incorporatur alteri ceræ liquefactæ; perinde cùm dignè sub accidentibus Eucharisticis sumimus corpus Christi, non ejus typum, figuram, sigillum, & accidentia, ut ajunt Calvinistæ, sumimus, sed veram, realem, propriam, & substantialem carnem, quæ fit nobis intimè præsens non solum per charitatem, fidem, & reliqua dona supernaturalia; sed etiam per suam propriam, veram, ac realem substantiam. Unde Cyrillus Hierosolymitanus 4. *Mystag.* expressè ait: *Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur tibi sanguis, ut sumpto corpore, & sanguine Christi efficiaris ei comparticeps corporis, & sanguinis. Sic Christophori erimus, seu Christum ferentes, cum ejus corpus, & sanguinem in membra nostra receperimus; atque, ut B.*

Petrus

Petrus dicit : divina natura consortes efficiemur. Nil clariùs, nilque expressius ad confutandum errorem Calvinistarum dici possit: si enim, sub speciebus panis, & vini datur nobis corpus, & sanguis Christi, sumusque participes verè, & realiter illius corporis, & sanguinis, & Christum nobiscum ferimus, evidenter sequitur, in Eucharistia esse verum, ac reale, & proprium substantiale Christi corpus, quod dignè communicantes secum ferunt, fiuntque Christophori. Hinc D. Hieronymus *in cap. 1. Malach. Polluimus panem, id est, corpus Christi, quando indignè accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus*; distinguit accidentia panis à corpore Christi, & sic, communicantes non solum accidentia panis, sed etiam ipsum Christi corpus sumere, & comedere, quod etiam confirmat D. Augustinus *lib. 2. contra ad vers. leg. & Prophet. cap. 9.* ubi ait : *Mediatorem Dei, & hominum Christum JEsum carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem fideli corde, atque ore suscipimus* : asserit Augustinus Christum in Eucharistia non solum suscipi fideli ore, seu corde sed etiam corporis ore adeo, ut verum, ac reale Christi mediatoris corpus sumatur in Eucharistia una cum accidentibus. S. Gregorius Magnus *homil. 23. in Evangel.* ait : *Quid prodest, corpus & sanguinem Christi ore percipere, & ei perversis moribus contraire?* Quod verò Gregorius fuit locutus de vero, reali, ac substantiali Christi corpore, quod à communicantibus sumitur una cum accidentibus Eucharisticis, ex eo liquet, quia ibi dixerat : *Quid sit sanguis agni, non jam audiendo, sed bibendo didicistis : qui sanguis super utrumque postem ponitur: quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.* S. Joannes Chrysostomus *homil. 60. ad populum Antiochen.* ait : *Quod nunc dicunt, vellem ipsius formam aspicere figuram vestimenta calceamenta ecce ipsum vides, tandis ipsum manducas. Et tu quidem vestimenta videre cupis. Ipse autem tibi concedit : non tantum videre, verum & manducare, & tangere, & intra te sumere.* Et rursus *homil. 45. in Joan.* exclamat: *O miraculum! o Dei benignitatem! qui cum Patre sursum sedet, in illo ipse temporis articulo omnium manibus pertractatur.* Alii Sancti Patres, qui floruerunt primis Orientis ecclesiæ sæculis, imò & tempore Apostolorum, quorum & fuerunt Discipuli hoc idem fidei dogma assertum à Christo in institutione Sacramenti Eucharistiæ semper docuerunt, ut eorum Successores in doctrina morum probitate, & vitæ Sanctitate iisdem similes ad nostra usque tempora semper docuerunt & ipsis potius tenemur credere, quam uni Calvino, & aliis ejusdem furfuris & Sectæ hominibus, qui non intelligentes, quomodo corpus Christi possit sub accidentibus panis secundum propriam, veram & realem suum sanguinem existere, malunt uni Calvino credere, ibi non esse veram corporis Christi substantiam, sed tantùm illius figuram, signum, & typum, nobis suggerens memoriam Christi passionis : Si non intelligunt humili & simplici fide credant sub accidentibus panis esse in Eucharistia præsentiam veri, ac realis corporis, & sanguinis Christi mediante transsubstantiatione substantiæ panis in corpus Christi, & substantiæ vini in pretiosum suum sanguinem, flectant in obsequium fidei, cum tot Sanctis Patribus viris que sanctissimis, pientissimis, ac doctissimis, qui quovis tempore ab exordio Ecclesiæ à tempore Apostolorum hoc fidei dogma crediderunt, & docuerunt, eò quia Magister Christus hoc idem asseruit.

Mirum sanè, quòd nunc potius velint homines credere Calvino, quam tot Sanctis Patribus, & universali Ecclesiæ hoc dogma docenti. Hoc idem illis contingit, quod sub mundi initium Protoparenti; noluit Adam credere Deo dicenti: *In quocunque die comederis ex ligno scientiæ boni, & mali, morte morieris* : & maluit credere serpenti decipienti, quando *Genes. 3.* dixit : *Aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dii, scientes bonum, & malum.* Quidni credidit Adam unico serpenti potius quàm Deo, & credidit, quod non vidit, non enim in illo fructu ligni virtus sub sensum ullum cadebat, tantæ virtutis, quam serpens promittebat, & nihilominus maluit Adam serpenti credere, quàm primæ veritati dicenti : *In quocunque die comederis ex ligno*, seu ex eodem fructu *morte morieris*, & proinde, quia Deo non credidit, & à Dæmone sub figura serpentis maluit decipi, se ipsum morti obnoxium constituit, imò & posteros omnes reos æternæ mortis. Mirum, inquam, quod homines nolint credere Christo dicenti : *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, & credant uni Calvino asserenti in Eucharistia post consecrationem non esse corpus, & sanguinem Christi. Sacrilegium illud Adami per Eucharistiæ Sacramentum emendare Deus voluit, ut sine ulla dubitatione crederemus ejus filio dicenti : *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*, non autem crederemus serpenti dicenti : Hoc non est corpus Christi, sed panis, & ejusdem corporis figura; sed sicut Adam, quia noluit Deo credere, voluitque fructum vetitum gustare, & deglutire, unà cum fructu etiam mortem deglutivit, qua è vita æterna excidit : ita etiam Calvinistæ nolentes Christo credere dicenti: *Hoc est corpus meum*, quod nobis dat ad manducandum, ut beneficio illius vitam recipiamus deperditam per deglutitum ab Adamo fructum, & malunt se à serpente ab homine nequam seduci, quam credere Christo offerenti suum corpus in refectionem animarum nostrarum, & ut restituamur vitæ per comestionem, quam nobis perdiderat Adam per fructûs deglutitionem. Non quæramus cum Capharnaitis, quomodo potest hic nobis carnem suam dare, ad manducandum? sed captivemus intellectum nostrum in obsequium Christi, qui cum sit filius Dei, & prima veritas, non potest falli, nec in dicendo nos fallere, & cum nobis dixerit *accipite, & comedite, hoc est corpus meum*, hoc accipiamus, & comedamus, credamusque simpliciter flectentes in obsequium fidei intellectum; hoc verè, realiter, ac propriè esse corpus Christi, sicut ipse fatetur, non verò figuram corporis, non signum, non typum. Non credamus Calvino cum serpente dicenti, Hoc non est corpus Christi, sed panis, & ejusdem corporis figura, quia sicut Adam quia gustavit cibum à Deo vetitum excidit à vita beata, ita & homines, quibus Christus præcepit accipere, & comedere corpus suum, *accipite, & comedite, hoc est corpus meum*, si flectant intellectum in obsequium fidei, & cum

& cum Capharnaitis non quærant, *quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum*, ut vitam in primo parente deperditam iterum resumant, & captivent intellectum in obsequium Christi, potiùs quàm simplicis hominis, cùm omnis homo mendax sit, & solus Deus verax, cùm *ipse dixerit, & facta sunt*: Non erat lux, & dixit, *fiat lux, & facta, est lux*: in substantia panis ante consecrationem non erat corpus Christi, sed per consecrationem dixit Christus Dei filius, qui non potest errare: *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum*, ergo cùm sit verax jam ibi est substantia panis transmutata in verum, reale, proprium, ac substantiale Christi corpus, & non in solam figuram corporis, neque in solam charitatem, & alia dona supernaturalia, quibus arctissimè conjungimur Christo, sed dixit, *hoc est corpus meum*, & *panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*. Cum igitur Christus de veritate sui corporis nos admoneat, non amplius quæramus cum Capharnaitis, *quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum*, credamus primæ veritati, quæ nec falli potest, nec nos fallere, & præsertim, cum Angelus Christum annuntians dixerit, non esse impossibile apud Deum omne verbum, & Apostolus asserat, quod tametsi Angelus de cœlo descenderet, aliudque annuntiaret, quam quòd Christus nos docuit, & ab eo audivimus, ei non credamus, & anathematizet illi credentes. Et Christus verus homo, & verus filius Dei, qui propterea non potest mentiri, & ejus verbum in evangelio dicitur manere in æternum. Homines cum sint mendaces, possunt nos decipere, & fallere, Christus verò, quia est prima veritas, nec falli potest, nec nos fallere. Viderat Petrus in vertice Taboris Magistrum Christum transfiguratum, audierat vocem de cœlo prolatam: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui ipsum audite*: & nihilominus *habemus firmiorem propheticum sermonem*. Certius, ac firmius ei visum fuit, quòd à Propheta scriptum legerat, quàm ipsa vox à cœlo allata, quam auribus audiverat. Quod si Propheticus sermo adeo certus, & firmu visus est, quanto magis nobis debet videri certior Christi sermo.

Probari ulteriùs potest nostrum fidei dogma, quia in usu illo externo sumptionis Eucharisticæ habetur verum, & reale Sacramentum à Christo institutum, ut fatentur ipsi Calvinistæ: atqui non posset haberi verum, & reale Sacramentum, nisi corpus verum reale, & proprium Christi adesset, quod ore corporis unà cum accidentibus Eucharisticis à fidelibus communicantibus sumeretur, etenim si tunc solis animis, seu ore mentis perciperetur, non ore corporis nullum in illo usu externo manducationis Dominicæ cœnæ, & sumptionis Eucharisticæ haberetur Sacramentum, ergo si in illo usu sumitur Sacramentum, consequens est, ut tunc corpus, & sanguis Christi sumantur non solùm ore mentis, verum etiam ore corporis. Majorem concedunt Calvinistæ, asserentes, Eucharistiam esse verum, & reale Sacramentum. Minor ostenditur, quia, ut aliqua externa actio, seu cæremonia sit Sacramentum, debet eidem esse adnexa certa divina promissio, de danda gratia in usu cæremoniæ, vel externæ actionis: id enim requiri ad veram rationem Sacramenti, fatentur omnes Sectarii & præsertim Calvinistæ, qui ulterius volunt hanc divinam promissionem debere in scripturis expresè contineri: & hanc promissionem dicunt per Sacramentum, seu sacrum signum, veluti sigillo quodam obsignari; sed hanc promissionem gratiæ conferendæ in usu illo externo Eucharistiæ non possunt Calvinistæ ex scriptura probare, nisi fateantur cum Catholicis in illo externo usu Eucharistiæ, seu manducatione dominicæ cœnæ communicantes ore corporis sumere verum reale, ac substantiale Christi corpus, etenim ex scripturis non possumus probare hanc divinam promissionem, nisi ratiocinemur hoc pacto, Omnis, qui verè, ac dignè communicat verum, & reale ac substantiale Christi corpus comedit, & bibit ejus sanguinem, percipit gratiam supernaturalem ex Dei promissione: etenim hæc promissio nobis facta habetur *Joan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, & paulò superiùs dixerat Christus: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; qui manducat me, vivet propter me*, ex illis enim & aliis textibus depromptis ex prӕcitato *cap. 6. Joan.* Christus promisit dignè communicantibus suam carnem, & bibentibus suum sanguinem vitam æternam, seu gratiam, quæ est semen, seu inchoatio vitæ æternæ, sed omnis qui dignè communicat, ac percipit Eucharistiam, comedit verè, & realiter ore corporis, modo quidem divino, ac mirabili Christi corpus *Matth. 26. Accipite, & manducate. Hoc est corpus meum*, ergo omnis qui dignè percipit Eucharistiam, eo ipso ex certa Christi promissione percipit in illo externo usu, seu in illa manducatione accidentium panis & corporis Christi ipsam gratiam, quam Christus *Joan. 6.* spopondit manducantibus hunc panem, seu ejus carnem, & bibentibus ejus sanguinem: si enim excipiamus sermonem, quem Christus habuit *Joan. 6.* Nullus alius superest locus novi testamenti, in quo habeatur Christi promissio de conferenda gratia in usu Eucharistiæ, non enim hæc promissio continetur in illis verbis *Matth. 26. Hoc est corpus meum*: quia hæc verba sunt tantùm assertoria de præsenti, non promissoria de futuro, neque in illis aliis verbis: *Qui pro nobis effundetur in remissionem peccatorum*, quia hæc verba directè fuerunt ad oblationem corporis, & sanguinis Christi, quæ pro salute omnium facta est Deo Patri: non autem ad oblationem, qua corpus, & sanguis Christi data fuerunt Apostolis in ultima cœna, & nunc exhibentur fidelibus in Eucharistia: sed per usum externum Eucharistiæ, quo dignè communicantibus ex Christi promissione confertur gratia, percipitur verum, reale, proprium, ac substantiale Christi corpus, quia promissio gratiæ conferendæ in hoc usu habetur tantùm *Joan. 6.* ubi Christus promittit gratiam, & vitam æternam comedentibus veram realem, propriam ac substantialem ejus carnem, & bibentibus ejus sanguinem: & cum Calvinistæ negent per illum externum Eucharistiæ usum percipi ore corporis carnem, & sanguinem Christi, ideo in eorundem sententia sequitur, communicantes non comedentes ore corporis verum, reale, ac substantiale Christi corpus, non percipere gratiam, consequenter neque externum illum usum esse Sacramentum, Calvinistæ siquidem asserunt ad rationem Sacramenti requiri, ut per ejus usum conferatur gratia ex Dei promissione clarè expressa in scripturis, & in hisce, ut ostendimus nullibi clariùs, & expressiùs promittitur gratia conferenda in usu Eucharistiæ, quàm *Joan. 6.* ubi Christus ait: Manducantibus in usu Eucharistiæ ejus carnem, & bibentibus ejus sanguinem se esse daturum gratiam, & vitam æternam, & quia Calvinistæ negant per usum Eucharistiæ, seu actionem illam externam non sumi corpus Christi ore

corpo-

corporis; in eorum sententia actio illa destituitur divina promissione, quam ipsi requirunt ad rationem Sacramenti, consequanter per ipsos hæc eadem externa actio destituitur ratione Sacramenti.

Sed respondent Calvinistæ percipi in usu Eucharistiæ corpus, & sanguinem Christi, pro ut significantur per panem, & vinum, adeo ut non sumatur corpus Christi, nisi ut mortuum, & exangue; & sanguis nonnisi fusus à Christi corpore, & ab eodem separatus. Sed contra, quia in usu Eucharistiæ corpus & sanguis Christi sumuntur secundùm illud esse, quod modo habent, non quod aliquando habuerunt, quia quæ non sunt, sed tantùm aliquando fuerunt, non possunt percipi secundùm se, cùm iam non amplius existunt; ergo in sententia Calvinistica in usu Eucharistiæ vel non sumuntur corpus, & sanguis Christi, vel tantùm percipiuntur secundùm effectum, seu gratiam, & dona supernaturalia, etenim volunt Calvinistæ corpus, & sanguinem Christi in usu Eucharistiæ non aliter percipi, quàm per panem, & vinum significentur: qua ratione panis, & vinum ab iisdem vocantur sigilla, signa corporis, & sanguinis Christi: Sed ipsi censent, corpus nonnisi ut mortuum, & exangue significari per panem, & sanguinem nonnisi ut fusum, ac separatum à corpore per vinum, ergo per ipsos non percipitur in usu Eucharistiæ corpus Christi, prout nunc est; sed sicut aliquando fuit, consequenter non percipitur secundùm se; sed tantùm secundùm effectum, seu gratiam, quam Christus nobis sua morte promeruit. Rursus in usu Eucharistiæ non aliter percipitur Christi corpus, quàm secundùm Christi institutionem: sed Christus instituit Eucharistiam, ut in ejus usu perciperetur verum, ac reale suum corpus animatum, quia cùm Christus in ultima cœna dixit: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, tunc vivebat, & Christus tradidit Discipulis suum ipsum corpus, quod tunc habebat, & sanguinem ut conjunctum corpori, ergo si in usu Eucharistiæ percipitur nunc illud idem corpus, quod in ultima cœna, quando fuit institutum hoc Sacramentum, perceperunt Apostoli; nulli potest dubium esse, quin verum, reale, ac substantiale, & animatum Christi corpus percipiatur in usu Sacramenti.

Hac ratione convicti nonnulli Calvinistæ fatentur, corpus Christi, quamvis distet à pane & vino Eucharistiæ, tantùm, quantùm cœlum à terra, volunt in pane, & vino verè percipi, sed ore mentis, non ore corporis, nec ore ventris. Sed contra, quia quod non est realiter præsens in pane, non potest realiter percipi in eodem pane; consequenter si Calvinistæ negant veram, ac realem Christi præsentiam in Eucharistia, seu in pane, & vino, non potest percipi realiter in pane, & vino, quis enim dicaret, me in pane turdum comedere, si turdus in pane non contineretur, sed in sylva volaret? ita non potest quis percipere in pane Eucharistico corpus Christi, si hoc in illo pane non contineatur, sed ab illo distat, quantùm cœlum à terra, ut asserunt Calvinistæ, contra sua putant Christum nullo corporali nexu conjunctum esse cum signis, ut ipsi vocant panis, & vini neque ullo spirituali nexu; sed tantùm solo respectu, quo res signata nectitur cum suo signo, & vicissim signum cum re signata, ut loquitur Beza in colloquio Mompelgardensi, & declaravit sententiam Calvinistarum, inquiens: *Sacramentalem conjunctionem ponimus in mutua signorum, & rerum signatarum relatione, & habitudine*; Sed nexus habitudinis, seu ordinis, ac relationis non sufficit, ut corpus, & sanguis Christi dicantur conjuncta cum illo pane, & vino, ac iisdem præsentia: non enim pecunia dicitur ibi præsens, ubi ejus promissio literis obsignatis sigillo confirmata est: Siquidem potest quis apud se detinere schedam continentem scriptam promissionem, & carere promissa sibi pecunia, quâ indiget. Præterea, quia, ut ait Apostolus *ad Coloss.* 2. & *ad Hebr.* 10. Sacrificia veteris legis typi & signa fuerunt Christi, & tamen nemo dixerit, Christum fuisse illis Sacrificiis realiter præsentem. Apostolus enim ait, signa & typos rerum esse veluti umbras earundem; non autem esse res ipsas, quarum sunt typi, signa, & figuræ. Unde ex eo, quòd accidentia panis, & vini sint signa, & typi corporis, & sanguinis Christi, non inde sequitur, esse ipsum corpus, & sanguinem Christi: Sicut ex eo, quòd in tabella sit mea effigies depicta, non sequitur, quòd in tali tabella sit mea substantia.

CAPUT XVI.

Explicantur, & evertuntur præcipua fundamenta, quibus innititur error Calvinistarum.

PRimum fundamentum, cui innituntur Calvinistæ inficiantes in Eucharistia transubstantiationem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi, ac negantes in Eucharistia post consecrationem sub accidentibus panis, & vini veram, propriam, ac realem præsantiam substantiæ corporis, & sanguinis Christi desumitur à pari, quia in Baptismo non transubstantiatur aqua: Ergo neque in Eucharistia panis; non enim potest ulla sufficiens adduci ratio discriminis, æquè enim Baptismus, ac Eucharistia sunt Sacramenta in lege Evangelica à Christo instituta. Rursus de Baptismo dicuntur in Scripturis similia iis, quæ de Eucharistia, etenim de Baptismo, qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvabitur: & de Eucharistia, *qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Sed contra, negatur consequentia, est enim discrimen, quia Christus in ultima cœna, quando hoc Sacramentum Eucharistiæ instituit, accipiens panem, dixit: *Hoc est corpus meum*, indicans substantiam panis transiisse in substantiam corporis Christi, de aqua autem in Baptismo non dixit, esse rem aliam: unde patet discrimen, quia cùm Christus dixerit illa verba de pane, quem in ultima cœna acceperat in manibus, non de aqua, quando Baptismum instituit, assignatur discrimen, cur in Baptismo non transubstantietur aqua, bene tamen panis in Eucharistia.

Sed respondent Calvinistæ ex verbis illis, *hoc est corpus meum*, non posse inferri transsubstantiationem substantiæ panis in corpus Christi, eò quia verba Christi non sint intelligenda propriè, sed figuratè, ac tropicè, adeo ut tropus sit vel in verbo *est*, quod idem sit, ac *significat*, & sensus sit, hoc significat corpus meum, perinde ac *Genes.* 14. dicitur: *Septem spicæ sunt septem anni ubertatis*, hoc est, *significant* septem annos ubertatis: & *Luc.* 8. dicitur: *Semen est*

verbum Dei, hoc est, *significat* verbum Dei. *Matth.* 11. dixit etiam Christus de Joanne: *Ipse est Elias*, & Apostolus 1. *ad Corinth.* 10. ait: *Petra autem erat Christus*, id est, *significabat* Christum, vel tropus est in nomine *corpus*, ut sensus sit: Hic panis est figura vel signum, aut typus mei corporis per figuram, quam Rhetores vocant metonymiam, qua nomen rei significatæ tribuitur signo, quo pacto *Exodi* 7. virgæ præseferentes similitudinem Draconum, vocantur dracones, & indicata effigie Cæsaris in tabella, dicitur, hic est Cæsar, vel demum tropus potest esse in pronomine *meum*, ut sensus sit, *Hoc est corpus meum*, scilicet à me *productum*, sicuti *Matth.* 6. dicitur: *Hic est Filius meus*.

Sed contra, quia verba à Christo prolata: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, continent infallibilem veritatem: Sed Christus ea protulit supra panem, quem in manibus tunc habebat: ergo corpus Christi verè, ac realiter continetur sub illis speciebus panis, & vini: cùm sit Christus etiam Deus, & prima veritas non potest falli, nec nos fallere, seu falsum dicere, consequenter verba illa debuerunt vera esse: nec alio modo potuerunt vera esse, quàm in illo sensu, quo intelligimus corpus Christi verè, & realiter esse sub speciebus panis, & vini, neque potest per pronomina *hoc*, vel *hic* aliud significari, quàm ipsum corpus Christi in fine prolatæ propositionis, vel substantia panis, antequam fiat transubstantiatio, & prædicatum propositionis dicatur de subjecto, vel indeterminatè aliquid commune ad substantiam panis, & corporis Christi.

D. Thomas 3. *part. art.* 5. asserit illud pronomen *hoc* significare substantiam, sed absque determinatione propriæ naturæ, seu demonstrare aliquid commune ad substantiam panis, & corporis Christi. Hæc tamen responsio videtur pati aliquam difficultatem, quia, si demonstrat aliquid commune ad substantiam panis, & corporis Christi, vel est panis, vel corpus Christi, vel quid tertium, sed non est panis, nec corpus, nec aliquid tertium, quia illud assignari non potest. Sed D. Thomas, quando dixit esse quid commune, intellexit, quod pronomen *hoc* sit applicabile pluribus, scilicet substantiæ panis, vel corporis Christi, vel quis profertur ab initio propositionis, antequam determinetur prædicatum, quod dicatur de subjecto, ideo in hoc sensu dicitur quid commune absque determinatione: Calvinistæ, & Lutherani impugnatores asserunt, pronomen *hoc* significare panem, ejusque substantiam, adeo ut panis sit subjectum propositionis, Hoc est panis, seu idem etiam fatentur Calvinistæ asserentes, in Eucharistia non esse verum, & reale, ac proprium corpus Christi, ratio eorum est, quia pronomen *hoc* est demonstrativum, quando profertur, siquidem debet aliquid demonstrare, sed quando profertur à Christo, non demonstrat nisi panem, nam demonstrat, quòd ipse habet in manibus, & tunc habuit panem, quem Dominus accepit, fregit, benedixit, & dedit, omnia enim verba regunt eundem accusativum panem, quem accepit, fregit, & benedixit, ex quo inferunt pronomen *hoc* demonstrare panem. Catholici verò, quamvis conveniant in asserenda veritate corporis Christi sub speciebus panis, & vini; dissident tamen in modo explicandi, quid propriè demonstrant pronomina *hoc*, vel *hic*. Acatholici verò tam variè, & confusè hæc quatuor verba: *Hoc est corpus meum*, explicarunt ad declinandam præsentiam realem Christi, & transubstantiationem, quam profitetur Ecclesia Catholica, ut Sanctæus referat 84. eorundem expositione omnes falsas, & à veritate aberrantes, cùm una tantùm sit Fides, una Veritas, unus Christus, Joan. 14. *Ego sum veritas*.

Responsio Calvinistarum, & Lutheranorum facilè rejicitur, quia vel pronomen *hoc* sumitur adjectivè, vel substantivè, si adjectivè, & debet concordare cum suo substantivo, & hoc pacto non potest demonstrare panem, sed corpus Christi: siquidem panis est masculini generis tam græcè, quàm latinè, unde potius deberet dici, *hic est*, rursus in altera specie vinum græcè est masculini generis, & sanguis est neutrius, latinè autem è contrario vinum neutrius generis, & sanguis masculini, & nihilominus omnes legunt, *hic est sanguis*, non verò *hoc*, scilicet vinum, & sanguis. Si sumatur substantivè, tunc sensus est, hoc scilicet contentum sub istis accidentibus sensibilibus est corpus meum, proinde si pronomen *hoc* prædicaretur de pane, esset propositio absurdissima, quia hoc non potest dici de rè præsenti, quæ cernitur, & cognoscitur, nisi res illa sit generis neutrius, unde neque de pane, quem Discipuli videbant, rectè dici potuit: *Hoc est corpus meum*.

Ad id, quod addebant Sectarii, quòd Christus acceperit panem, fregerit, benedixerit, & dederit Discipulis, respondetur, Christum accepisse quidem panem, ac benedixisse, sed non dedisse illum eundem vulgarem panem, quem acceperat, sed jam benedictum, & per benedictionem mutatum in corpus Christi, quia prius panem accepit, & postea benedixit, seu consecravit, & tunc per consecrationem, quod antea erat substantia panis, transmutatum fuit in corpus Christi, quod postea fregit, deditque Discipulis suis, unde quamvis omnia præfata verba regant eundem accusativum, non tamen eodem modo se habentem, neque id videri debet insuetum: nam si quis dicat, quidam percussit Petrum, occidit, & sepelivit, non intelligitur, quòd Petrus, qui vivus fuit, percussus fuerit, etiam vivus sepultus, hinc etiam ipsi Calvinistæ tenentur id concedere, quia volunt, Christum accepisse vulgarem panem, & dedisse Sacramentalem suis Discipulis, adeo ut non eodem modo acceperit, & dederit in eorum sententia.

Scotus vult pronomine *hoc* formaliter, & per se demonstrari aliquid commune substantiæ panis, & corporis Christi, non tamen commune secundùm rem, sed secundùm rationem, seu denominationem, ita ut sensus sit, contentum sub accidentibus panis esse corpus Christi, & asserit, pronomen *hoc* demonstrare singulare entis, non per singulare minus universale, quàm hoc ens. Pro quo juvat observare propositionem tantùm veram esse in ultimo prolationis instanti, quia tunc tantùm est integra, quod patet, quia conceptus dictionis habetur in fine tantùm ejus prolationis, consequenter etiam in fine propositionis, quia sicut syllaba sunt partes dictionis, ita dictiones sunt partes, propositionis, orationis, seu enuntiationis.

Quòd si dicas, significatum propositionis haberi ex partium significatione, & partes significare, quando proferuntur, consequenter conceptum orationis haberi ante ultimum prolationis. Contra est, quia aliud est loqui de partibus in se, & aliud, ut sunt partes orationis complexæ, primo modo significant, dum proferuntur, non verò secundo modo. Præterea non valet objectio, quia conceptus dictionis non habetur nisi tota dictione prolata, proinde nec propositio significat, dum profertur, sed tantùm in ultimo prolationis, non enim pronomina *hoc* & *hic*, & verbum *est* significant compositionem inter pronomen *hoc*, & verbum *est*, si enim dicatur, *hoc est*, non est propositio determinata, nisi addatur

præ-

prædicatum aliquod; propositio enim propriè sumpta, & completa constat tribus terminis subjecto verbo prædicato, ut in hac propositione: *Petrus est doctus*, Petrus est subjectum, de quo prædicatur doctrina, & verbum est simul nectit utrumque terminum, & est ratio, cur prædicatum enuntietur de subjecto. Hæc enim est natura propositionis, ut non habeat completam significationem, nisi posito prædicato. Rursus pronomen *hoc* potest dupliciter considerari, primò per se, ut est *simplex* pronomen, & hoc pacto non habet determinatam significationem, sed vagam, & indeterminatam, siquidem, cùm profecto particulam *hoc*, possum designare substantiam, vel accidens, aut compositum ex utroque. Secundò potest considerari, ut est terminus, & subjectum propositionis, cujus significatum determinatur à prædicato, & tunc constituit unam integram significationem unà cum verbo, & prædicato; cùm autem ante prolationem verbi, & prædicati nondum completa sit essentia, & significatio propositionis, seu enuntiationis, si enim dicatur, *hoc est*, non habetur propositio completa, bene tamen, si dicatur *hoc est Petrus*. Igitur in Eucharistia illud pronomen *hoc* stat pro corpore, & pronomen *hic* pro sanguine consecrando, adeo ut non significet contentum sub speciebus pro eo signo, & tempore, quo pronomen *hoc* profertur, sive consideretur, ut simplex terminus, sive ut subjectum propositionis, consequenter non potest pro eo signo, quo profertur, significare panem, quia tunc non habet significationem determinatam, sed suspensam, donec determinetur ad significandum id, cui potest convenire prædicatum, scilicet corpus meum, quia autem id, cui prædicatum convenit, est corpus Christi, quod continetur sub speciebus panis, sequitur, quòd statim prolato prædicato illud pronomen *hoc* significet hoc idem prædicatum, seu corpus Christi: & pro eo etiam supponat, & sensus propositionis sit, quod continetur sub speciebus est verum, & reale corpus Christi, & idem dicendum de pronomine in secunda consecratione: *Hic est sanguis meus*.

Ad id, quod asserebant Calvinistæ, verba à Christo prolata esse intelligenda tropicè, respondetur juxta generalem Sanctorum Patrum regulam, quam tradit Augustinus *lib. 3. de doctrina Christiana cap. 20.* Verba sacræ Scripturæ semper in sensu obvio, & proprio intelligenda sunt, quoties ex illo non sequitur inconveniens: alioquin, si licitum esset, verba sacræ Scripturæ detorquere in sensus improprios, & locutiones figuratas nihil certi è sacris Scripturis inferri posset; cùm nullus sit in illis textus adeo expressus, & clarus, cujus sensus non possit ad tropos, & figuras deduci: qua ratione Ariani figuratè explicârunt illud Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus*, & Marcionistæ illud Joan. 1. *Verbum caro factum est*, ut Verbi Incarnationem negarent, & Origenistæ illud 1. *ad Corinth. 15. Mortui resurgent incorrupti*, ut carnis negarent resurrectionem, unde in explicandis Scripturis hæc regula observanda est, ut semper in sensu proprio, & obvio intelligantur verba textûs, nisi evidens falsitas, impossibilitas & absurditas adigat ad tropicas, & figuratas locutiones: & quia nulla absurditas, nulla impossibilitas nos adigit, ad deserendum sensum proprium, & obvium, quem verba à Christo prolata præseferunt in consecratione: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, debent hæc verba intelligi in sensu proprio, & obvio, sicut cùm dixit *Genes. 1. Fiat lux, & facta est lux*, seu traducta est non esse ad esse, nonenim difficilius fuit Deo transubstantiare substantiam panis in suum corpus, & vinum in suum sanguinem, quàm ex nihilo traducere ad esse totam hanc mundi machinam.

Rursus quoties locutio sacræ Scripturæ est tropica, & figurata, tunc in alio Scripturæ loco habetur sensus proprius, adeo ut à sacris interpretibus tradatur hæc alia regula, qua dicunt, nullum esse locum ex sacra Scriptura, in quo sit locutio figurata, quinimò in alio loco non explicetur clarè, & apertè, ac constet illam locutionem fuisse figuratam, quapropter si alicubi in Scripturis Deo tribuuntur membra humani corporis, hæc locutio est tunc intelligenda tropicè, ac figuratè, quia alibi Deus expressè dicitur spiritus, & negatur esse corporeus, sed nullus in Scripturis est assignabilis locus, in quo negetur realis præsentia corporis Christi in Eucharistia: neque ex quo possit constare hanc esse locutionem figuratam; quinimò, ubicunque loquitur Scriptura de hac reali præsentia corporis Christi in Eucharistia, semper iisdem verbis hæc veritas explicatur, scilicet *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*: ergo hæc verba intelligenda sunt in sensu proprio, & obvio, non verò tropicè, & figuratè.

Præterea, quia locutio figurata, & tropica nonquam in sacris Scripturis invenitur, neque admittitur, ubi traduntur mysteria nostræ fidei, hæc enim semper explicantur per verba, quæ intelliguntur in sensu proprio, & obvio, Sed Christus, quando in ultima cœna accepto pane dixit: *hoc est corpus meum*, tradidit Discipulis & posteris mysterium Eucharistiæ, seu dogma nostræ fidei, ergo verba Christi accipi debent in sensu proprio, non figurato, quia verba, quibus traduntur dogmata fidei, debent esse clara, omnemque excludere ambiguitatem, & æquivocationem, qua possint diversimodè interpretari.

Præterea, quia verba à Christo prolata, quando in ultima cœna accepto pane instituit hoc Sacramentum, non possunt in alio sensu accipi, quàm in sensu proprio, & obvio, quo significant, quòd ante consecrationem erat sub speciebus panis substantia, quæ revera ex vi consecrationis fiat corpus Christi, quia illud verbum *est* ratione sui præcisè, non potest sumi in alia significatione, quàm in propria, siquidem est simplex verbum substantivum, quod ob sui simplicitatem in nullum aliud resolvitur; & reliqua omnia in ipsum resolvuntur, ut cùm dicitur: homo loquitur, comedit, bibit, dormit, sensus est, quòd homo sit loquens, comedens, bibens, dormiens, unde, cùm omnia alia verba trahantur ad ejus significationem, non potest ipsum verbum *est* trahi ad aliam significationem, alioquin deberet in seipsum resolvi, quod implicat, ac ejus repugnat simplicitati.

Demum, quia verbum *est* in propositione de secundo adjacente, ut est hæc à Christo prolata, *hoc est corpus meum*, ut docet Aristoteles *lib. 1. Hermen. cap. 3.* nil significat præter unionem extremorum, qua ratione vocatur copula: ergo non potest in figuratam detorqueri significationem, alioquin non esset simplex copula, sed extremum.

Quod nec etiam ly *corpus* possit figuratè sumi, nec possit esse sensus, *hoc est figura corporis mei*, ut explicant Calvinistæ, est etiam probatu facile, quia pronomen *hoc* in propositione Christi denotat vel substantiam panis, vel Christi corpus, si dicatur hoc secundum, sequitur, corpus Christi non sumi figuratè, alioquin corpus Christi esset signum, & figura sui ipsius, neque Christus dixit: *hoc est figura corporis mei*, bene tamen, *hoc est corpus meum*.

Demum neque pronomen *meum* potest figuratè sumi, ut sensus sit ille Hæreticorum: *Hoc*

Hoc est corpus, quod à me creatum est, quia statim subdit, *quod pro vobis tradetur*; & constat, non panem, non figuram, non typum corporis Christi creditum fuisse pro hominibus cædiendis, sed verum, reale, ac substantiale Christi corpus, ut etiam verum, & realem, ac substantialem Christi sanguinem, hinc *Joan. 6.* dixit Christus: *Panis, quem ego dabo, caro mea est.*

Hac ratione convicti Hæreticorum nonnulli respondent, Christum solùm in ultima cœna fuisse præsentem sub speciebus illis, quas à se consecratis: non verò postea in his, quæ ab aliis Sacerdotibus consecrantur. Sed contra, quia Sacerdotes non proprio, sed Christi nomine proferunt verba consecrationis, & quidem ex ipsius institutione, ac mandato, quapropter, etiam ut prolata à Sacerdotibus sunt infallibilis veritatis, etenim dixit Christus Discipulis suis, ac cæteris Sacerdotibus successivè in Ecclesia: *Hoc facite in meam commemorationem*, & sicut repugnat Christum mentiri per seipsum, eò quia sit summa, & prima veritas, ita etiam implicat posse mentiri per suos Ministros, quoties loquuntur, & operantur nomine ipsius, quæ ipse præcepit.

Instat tamen Boquinus Calvinista, verba consecrationis proferri quidem à Sacerdotibus nomine Christi, cujus sunt Ministri, sed negat inde sequi, Christum ex vi verborum esse realiter præsentem in Eucharistia, sed sufficere, si sit in illa tanquam in signo, quia censet verba consecrationis esse tantùm vera per communicationem idiomatum. Sed contra: quia ad communicationem idiomatum non sufficit quæcunque unio, sed requiritur unio hypostatica duarum naturarum in uno supposito, ut in Christo Domino, in quo natura humana unitur personæ Verbi divini, ex qua unione, quæ dicuntur de natura divina, prædicantur de humana Christi. Prætereaque neque videtur hæc unio hypostatica sufficere, ut una pars naturæ humanæ Christi prædicetur de Deo; non enim valet hæc propositio: *Anima Christi est Deus*; neque dicimus, *Corpus Christi est Deus*, sumpto corpore pro altera parte naturæ humanæ Christi: unde si unio signi cum re signata sufficeret ad communicationem idiomatum adhuc (ex vi talis unionis) non esset vera hæc Christi propositio: *Hoc est corpus meum*, sed hæc alia: *Hoc est mea natura humana*; quia per communicationem idiomatum non dicimus: *Deus est anima Christi*; neque *Deus est corpus Christi*, sed Deus est homo includens utramque partem, animam, & corpus simul. Demum quia communicatio idiomatum tantùm habetur de rebus, quæ uniuntur in uno tertio, in quo simul res diversæ uniuntur: non enim dicimus, *Deitas est humanitas*; neque è converso: bene tamen dicimus, *Verbum divinum est Deus, & homo*: quapropter ratione communicationis idiomatum non certè diceretur: *Hic panis est corpus Christi*, quia Sacramentum esset illud tertium, in quo hæreret unio signi cum re signatis; & tantùm diceretur, hoc Sacramentum est panis, & corpus Christi.

Secundum Calvinistarum fundamentum est, quia etiam post prolata verba consecrationis non solùm a Sanctis Patribus: sed etiam in Scripturis Eucharistia vocatur panis: quòd si dicitur panis, non est corpus Christi, à quo distinguitur panis, sed tantùm signum, vel figura, aut symbolum corporis Christi; Sicut in lege veteri manna, quod pluit in deserto, non fuit corpus Christi futuri: sed tantùm figura, signum, vel symbolum: pari pactò post consecrationem panis assumitur, seu elevatur, ut sit signum, vel figura Christi, qui jam existit in cœlis, & nunc existit in cœlis, ex quo inferunt, Christi corpus non esse in Eucharistia post consecrationem, nisi ut in signo, & figura, quatenus panis consecratus est figura, & signum corporis Christi: Sed huic argumento jam superius satisfecimus, & iterum respondemus; Eucharistiam post consecrationem in Scripturis, & Sanctis Patribus vocari panem, & vinum, non quòd substantia panis, & vini maneat in Eucharistia post consecrationem: sed quia ex pane, & vino confecta est Eucharistia: Unde quoties Sancti Patres vocant Eucharistiam panem, semper addunt aliquod prædicatum, ex quo conjiciatur, ipsos non loqui de pane vulgari, sed de pane cœlesti Angelorum, seu de corpore Christi. Hinc Tertullianus *lib. adversus Judæos cap. 2*, ait: *Panem corpus suum appellans*, Origenes *homil. 35, in Matth. Panis est, quem Deus corpus suum esse fatetur*, S. Cyrillus Hierosolymitanus *Catech. 4 Mystag. Dominus pronunciat, & dicit de pane: Hoc est corpus meum.* S. Cyprianus *epist. 56. Dominus corpus suum vocat de multorum granorum adunatione congestum*, S. Augustinus *serm. ad infantes: Panis est corpus, calix sanguis Christi*. S. Hieronymus *epist. ad Hedibiam* scribit: *Nos audiamus panem, quem fregit Dominus, deditque Discipulis, esse corpus Salvatoris*: Ex istis SS. Patrum locutionibus facilè apparet, de quo pane fuerint ipsi loquuti, cùm dixerunt, Eucharistiam panem esse. Nullus dixit, in Eucharistia non adesse verum, reale, proprium, & substantiale Christi corpus; nemo asseruit post consecrationem manere substantiam panis; vocant igitur Patres Eucharistiam panem, quia ex pane facta, quia conservat speciem, & accidentia panis. Hinc Lanfrancus *lib. de corpore, & sanguine Christi* ait: *Solemus aliquas res illarum rerum, ex quibus efficiuntur nominibus appellare, quamvis in aliam naturam translata, jam non possint esse illud, quod sunt res illa, ex quibus probantur effecta. Sicut B. Augustinus in extremo Psalmorum explanationis opere chrystallum vocat nivem multorum annorum duratam tempore, & serie sæculorum, cùm nix sit liquida, & humida; crystallo verò natura existat dura, & sicca, Ac per hoc, cùm tam diversa natura sint in utrisque; nonrectè quis crystallum nivem vocaverit, nisi eo locutionis modo, quo res effecta materialis solet nomine appellari. Ex creator, creato ex terra primo homine Genes. dicit: Terra es, & in terram ibis: Quasi diceret, quia factus es ex terra, quandoque fies terra, & reverteris in terram.* Et nonnullis interjectis subdit Lanfrancus: *Sicut qui dicit, Christus est lapis angularis, non revera Christum lapidem esse constituit, sed propter aliquam similitudinem, quam ad se invicem gerunt, ei nomen imponit; eodem modo cùm divina pagina corpus Domini panem vocat sacratum, mystica locutione id agit; seu quoniam ex pane conficitur; ejusque nonnullas retinet qualitates, seu quia animam incomprehensibiliter pascendo satiat, eique æterna vita substantiam subministrat? vel quod corpus est Filii Dei, qui est panis Angelorum.* Vocatur igitur Eucharistia post consecrationem panis, quia ex pane effecta est.

Tertium fundamentum petitur ex eo, quòd sensus exteriores circa propria objecta non possunt errare, quia à Deo fuerunt determinata ad illa, ut sibi propria, attingenda, præsertim si sint bene dispositi; sed sensus visûs, tactûs, gustûs, odoratûs, uniformiter, & in omnibus, ac perpetuò restantur, in Eucharistia peracta consecratione esse panem, & vinum; & non præsentiam corporis Christi: ergo cùm sensus circa propria objecta non errent, asserendum est, in Eucharistia etiam post consecrationem non esse corpus Christi, sed substantiam panis, & vini. Sed con-

contra, quia licet sensus rectè dispositi, & quovis sublato impedimento non possint errare circa propria sensibilia, ad quæ sunt à natura determinati, in judicio de re sensibili, quæ illorum est objectum proprium, cujusmodi sunt qualitates sensibiles; secus in judicio de natura, & substantia rei, quod proprium est mentis non sensus, sunt sensus exteriores erroribus obnoxii, & possunt errare. Unde sensus non falluntur, quando proprium objectum sensibile attingunt secundum impressionem ab iisdem objectis sensibilibus factam in sensibus. Falluntur tamen circa rerum substantias, & naturas, quæ cum non cadant sub sensus, quamvis naturaliter sint alligatæ talibus accidentibus sensibilibus, divinitus tamen possunt ab iisdem liberari; ut in casu nostro, quamvis naturaliter substantia panis sit alligata talibus accidentibus sensibilibus, seu colori, sapori aliisque qualitatibus sensibilibus; divinitus potest substantia panis transsubstantiari in aliam substantiam; in quo casu licet sensus externi non fallantur circa accidentia exteriora, & sensibilia, falluntur tamen, si ex iisdem inferant, adesse sub iisdem talem substantiam panis, quia panis substantia non est objectum sensus, à quo sensibiliter non attingitur, sed tantùm infertur ex accidentibus sensibiliter, à quibus potest separari. Imò fallitur etiam intellectus, si ex iisdem accidentibus inferat substantiam propriam eorundem, quando à Deo in aliam transmutatur. Hinc D. Augustinus *lib. 9. de civit. Dei cap. 27.* ait: *Hæc omnia corporalia latentes in natura causas habent, sed formas suas, quibus mundi hujus visibilis structura formata est, sentiendas sensibus præbens, ut proco, quod nosse non possunt, quasi innotescere velle videantur. Sed nos ea sensu corporis ita capimus, ut de iis non sensu corporis judicemus. Habemus enim alium interioris hominis sensum isto longè præstantiorem.* Licet sensus exteriores ritè dispositi circa sua propria objecta sensibilia sint à deceptione immunes, & in Eucharistia non fallantur circa sensibiles qualitates panis, & vini, fallitur tamen intellectus, si ex accidentibus illis sensibilibus inferat, latere sub illis substantiam panis, quia Christus verus DEUS, & homo illam transmutavit in substantiam proprii corporis, & conservat accidentia absque proprio subjecto, & fides corrigit errorem intellectus, créditque verè, ibi adesse corpus Christi, sub accidentibus panis; & latere ejus sanguinem sub speciebus vini: erraret intellectus, si peractâ consecratione judicaret, superstites manere substantias panis, & vini: hoc enim judicium advertatur fidei, dicente Christo, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.*

Quartum Calvinistarum fundamentum desumitur ex eo, quia hæc realis Christi præsentia sub accidentibus Eucharisticis adversatur scripturis: etenim *Matth. 26.* Christus dixit: *Si quis dixerit vobis, ecce, hic est Christus, aut certè ibi, nolite credere. Matth. 26. Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Joan. 16. Relinquo mundum, & vado ad Patrem. Joan. 17. Cum essem cum eis, ego servabam eos*: ex his, & aliis scripturæ locis habemus, Christum non esse ampliùs nobis præsentem in hoc mundo, sed suum corpus existere in cœlis, & ejus figuram, signum, vel symbolum in Eucharistia, quatenus hæc signat, ac figurat Christi passionem. Sed contra negatur consequentia; & ad primum textum desumptum ex *Matth. 24.* respondetur, ibi Christum non fuisse locutum de suá propria persona, sed de sua doctrina, eo quia essent insurrecturi Pseudo-Christi, qui jactarent, se veram docere Christi doctrinam, & non nisi falsa, & deceptoria edocebunt; proinde monet nos Christus, ne illis credamus. Ad alios textus communis sanctorum Patrum responsio est: Christum in iisdem loqui de sua præsentia visibili in propria specie corporali, ac sensibili, non de præsentia Sacramentali. Idque ex eo ostendunt, quia Christus *Matth. ult.* ait: *Ecce, ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Ex *Joan. 13. Vado, & venio ad vos.* Instant tamen Sectarii, quia Apostolus *1. ad Corinth. 10.* loquens de Eucharistia expressè ait: *Patres veteris testamenti eandem escam spiritualem manducasse*: at illa esca fuit manna, seu figura corporis Christi; ergo. Si nos eandem escam manducamus, sicut & ipsi manducaverunt; hinc ipsi manducaverunt spiritualiter figuram corporis Christi; ita & nos in Eucharistia non verum, proprium, & substantiale Christi corpus, sed tantùm ejus figuram, signum & typum in Eucharistia comedimus. Sed contra quia verba Apostoli non intelliguntur de eadem esca simpliciter, sed proportione, accommodaté, prout figura, & figuratum possunt aliquo modo dici unum: & hunc esse sensum Apostoli ex eo liquat, quia ipse etiam dicit, antiquos Patres fuisse baptizatos eodem baptismo, & tamen inde non sequitur, eorum baptismum, & nostrum esse omnino eundem.

Sed adhuc urgent, quia pronomen *hoc* demonstrat in verbis consecrationis panem: sed panis, & Christi corpus non possunt de se invicem verificari quia sunt termini disparati: ergo verba consecrationis, *hoc est corpus meum*, non possunt intelligi in sensu proprio, sed tantùm in figurato. Minor, & consequentia clarent. Major probatur; quia illud idem demonstratur per pronomen *hoc*, quod Christus accepit in manibus, benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & hoc nil aliud fuit, quàm panis. Quòd si dicas, pronomen *hoc* esse generis neutrius, consequenter non posse panem demonstrare, cum sit panis generis masculini, respondent in lingua hebraica non dari hoc genus neutrum; sicque in originali pronomen illud non ponitur. Contra est, quia pronomen *hoc* in verbis consecrationis non demonstrat panem à Christo vel Sacerdotibus acceptum; sed demonstrat, contentum sub accidentibus panis esse corpus Christi in termino prolationis verborum, & ante hunc terminum demonstrat contentum sub accidentibus panis abstractè significatum, ut docet D. Thomas. Vel si significet ab initio substantiam panis, per sequentia verba est corpus meum, hæc substantia transsubstantiatur in verum, reale, ac substantiale corpus Christi, adeo ut nihil maneat sub illis accidentibus substantiæ panis, sed tota transeat in verum, & reale Christi corpus, quod post consecrationem solùm remanet sub accidentibus panis. Ad aliud, quod addebatur, linguam hebraicam carere pronomine neutro, consequenter in originali non posse demonstrari corpus Christi, quod est generis neutrius: respondet Bellarminus, quòd sicut in lingua hebraica non sunt pronomina neutra, ita neque nomina neutrius generis, hinc ostendit corpus in lingua hebræa esse masculini generis, ac potuisse demonstrari pronomine masculino.

Quintum fundamentum Calvinistarum est, quia verba consecrationis, sicut sunt Sacramentalia ita nonnisi sacramentaliter sunt intelligenda: sed intelligere sacramentaliter, est idem ac intelligere in ratione signi, est enim Sacramentum signum: ergo verba consecrationis, sunt hoc pacto intelligenda: *Hoc est signum corporis mei.* firmant ex eo, quia Sacramentum Eucharistiæ est signum sensibile corporis Christi, consequenter corpus Christi non continetur in eo realiter, & propriè, sed duntaxat, ut signum quod non continet realiter id, quod significat. Sed contra distinguitur antecedens: verba consecrationis sunt Sacramentalia: si per locutionem Sacramentalem intelligatur locutio, quæ

tantùm asseritur præsentia signi externi, & excluditur præsentia rei significatæ, ut censent Hæretici, negatur antecedens; si per locutionem Sacramentalem intelligatur locutio, qua sensibiliter significatur Sacramentum effici, conceditur antecedens, & negatur consequentia, & sub eadem distinctione minoris subsumptæ, negatur ultima consequentia, quia inde non sequitur, verba consecrationis esse Sacramentaliter intelligenda in sensu Hæreticorum, ut sensus sit: *Hoc est signum corporis mei*, sed esse intelligenda Sacramentaliter, quatenus pronomen, *hoc*, demonstrat contentum sub accidentibus panis in termino prolationis verborum consecrationis esse verum, & reale Christi corpus. Præterea, quia etiam verba illa: *Ego te baptizo*, sunt Sacramentalia, & Sacramentaliter intelligenda; & nihilominus non debent, nec possunt intelligi de signo aquæ, & ablutionis, sed intelligenda sunt de vera & propria ablutione, & de reali aqua abluente: ita à pari quamvis hæc alia verba: *Hoc est corpus meum*, sint Sacramentalia, & intelligenda Sacramentaliter, non inde sequitur, quod non sint intelligenda de vero, ac reali corpore Christi, sed tantùm de illius signo, ut putant Hæretici. Ad confirmationem, respondeo, Sacramentum Eucharistiæ principaliter in ratione Sacramenti significare gratiam, cujus propterea est signum sensibile; hinc quia Eucharistia non constituitur in ratione Sacramenti per significationem corporis Christi, sed per significationem gratiæ, ut communiter docent Theologi; ideo potest in se continere realiter corpus Christi; nec inde sequitur Sacramentum esse signum sui ipsius, quia est signum rei significatæ principaliter seu gratiæ; &, licèt etiam significet corpus Christi, illud significat, ut realiter contentum sub accidentibus Eucharisticis.

Sed dices, repugnat præsentia realis rei significatæ cum ipso signo: ergo si Eucharistia significat corpus Christi, non potest illud significare sub accidentibus panis, alioquin illud significaret, ut realiter personam in suo signo. Contra est, negatur antecedens, quia non repugnat realis præsentia rei significatæ cum ipso signo, etenim in animalibus sanguis dicitur signum vitæ, & nihilominus in tali signo continetur etiam vita animalis. Rursus ex Sacris Scripturis columba, qua Spiritus Sanctus ad Christum descendit, erat signum Spiritus Sancti, & nihilominus Spiritus Sanctus erat in tali signo realiter præsens, ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 39. art. 7.* ex D. Ambrosio *lib. de his qui myster. initiant.* Rursus linguæ igneæ, quæ die Pentecostes super discipulorum capita dispertitæ apparuerunt, signa fuerunt Spiritus Sancti, qui tamen erat iisdem realiter præsens, ex quibus constat, non repugnare signum continere rem signatam.

Sextum fundamentum est, quia communis regula explicandi scripturas in sensu figurato est, quando sequitur inconveniens ex sensu proprio: sed verba consecrationis non possunt accipi in sensu proprio, quia inde sequitur inconveniens, ut colligitur ex verbis antecedentibus: *Accipite*, & *manducate*, quæ non possunt verificari in sensu proprio de corpore Christi, quod neque dentibus teritur, neque calore stomachi concoquitur: ergo verba consecrationis sunt figuratè intelligenda, & ea eo firmari etiam potest, quia præfata verba sumpta in sensu proprio continent absurditatem, quia corpus Christi si realiter concederetur, deserviret nutritioni, & ejus pars demitteretur, per secessum, quod est blasphemum; ait enim Christus *Matth. 15. Omne quod intrat per os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur.* Sed contra negatur ullum, sequi inconveniens ex eo, quod verba consecrationis intelligantur in sensu proprio, quia, ut corpus Christi verè ac realiter dicatur manducari, sufficit, si sumatur per os, & demittatur in stomachum, quod verificatur de Christi corpore ratione specierum, sub quibus continetur, perinde ac ratione earundem verificatur localis motio, qua corpus Christi dicitur deferri de loco in locum: neque ad veram rei alicujus manducationem requiritur, quod res dentibus teratur; plures enim sunt cibi molles, qui absque ullo dentium attritu verè, & realiter comeduntur. Neque ad veram, & realem manducationem requiritur illa in stomacho concoctio, ac digestio ope caloris naturalis, quia Christus, ut habetur *Luc. ult.* post resurrectionem verè, & realiter manducavit, quamvis nulla in ejus stomacho tunc contigerit digestio: ergo ex eo, quòd Christi corpus à communicantibus verè, & realiter comedatur corporaliter, non sequitur inconveniens; neque quod Christus sit cibus naturalis: quia de ratione cibi corporalis est, ut ultra corporalem manducationem sustentet etiam corpus, quod non convenit Christi corpori. Neque obstat allatum ex *Matth. 15.* Quia Christus ibi non loquitur de cibo spirituali, sed de communi, ac usitato corporali.

Cæterum corpus Christi tamdiu manet sub accidentibus panis, quamdiu hæc non corrumpuntur, nec ita alterantur, ut sensibiliter deperdant suum esse. Cum primum autem incipiunt corrumpi, ac deperdere proprium esse, tunc, ut cum D. Thoma docent communiter Theologi, Deus sub illis accidentibus ita mutatis ponit aliam materiam corpori nutriendo idoneam, adeo ut si quis per longum tempus nutriretur speciebus consecratis, adeo ut nihil aliud comederet, aut biberet, revera nutriretur, & aliquid in secessum mitteret, adeo ut, sicut in aliis cibis pars deservit nutrimento, & pars in excrementum abit; ita in hoc casu contingeret absque ullo inconvenienti: quia dum in stomacho corrumpuntur species panis, cessat sub illis esse corpus Christi, & Deus ponit aliam materiam nutritioni corporis aptam. Neque censendum est inconveniens, Christum simul cum speciebus consecratis descendere ad locum sordidum stomachi: quia, cum Sacramentum hoc fuerit à Christo institutum per modum cibi, & potus; & ut à nobis sumatur tanquam cibus, & potus, ideo ex eo, quod corpus Christi contentum sub speciebus panis descendat in stomachum vel hominis, vel bestiæ, vel in loco maneat sordido, vel hostia consecrata à mure corrodatur, aut à bestia devoretur; non propterea Christi corpus inquinamentis est obnoxium, nec ullum inde paritur detrimentum; nec hoc audito piæ offenduntur aures.

Quòd si dicas, D. Ambros. *lib. 5. de sacram. c. 4.* docere opp situm, ut etiam D. Augustin. *serm. 28. de verbis Domini: Non est iste panis, qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ præstantiam fulcit.* Contra est, quia nomine corporis in allato textu non intelligitur stomachus, sed alvus, in quem excrementa descendunt; adeo ut præcitati Patres tantùm doceant, hunc panem Eucharisticum non esse panem, qui post digestionem descendat in alvum, seu ventrem, & inde vadat in secessum, quia corpus Christi tamdiu est præsens speciebus panis, & non ultra, quamdiu sub iisdem conservaretur substantia panis, si adesset, idem etiam dicendum de sanguine sub speciebus vini: ratio est, quia Christus succedit speciebus panis, & vini, quæ virtute consecrationis convertuntur in substantiam corporis, & sanguinis Christi, proinde tamdiu manet Christus sub illis accidentibus, quamdiu perseveraret utraq; substantia panis, & vini, si adesset; quamobrem corpus, & sanguis Christi non solùm sunt sub accidentibus Eucharisticis panis, & vini statim post consecrationem, & ante usum, seu sumptio-

sumptionem actualem Eucharistiæ, verum etiam post usum, & sumptionem, usque dum tales species Sacramentales calore stomachi alterentur, & corrumpantur, alioquin non posset verificari, quòd corpus Christi verè manducaretur, & ejus Sanguis verè biberetur, quod adversatur verbis Christi *Joan. 6. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem*, manducare enim, & bibere non solum est ore sumere, aut gustare, sed etiam deglutire, ac in stomachum demittere cibum, gustare, non esse idem, ac bibere, liquet ex illo *Matth. 26.* ubi de Christo ait: *Et cum gustâsset, noluit bibere*, unde si corpus, & sanguis Christi tamdiu essent sub speciebus panis, & vini, quamdiu duntaxat ore sumantur, ejus corpus propriè non diceretur manducari, neque ejus sanguis bibi.

Quod si quæras, quomodo à Deo producatur hæc nova substantia, quando accidentia panis, & vini corrumpontur in Eucharistia, adeo ut ex hac nova substantia dicantur generari vermes aut cineres, respondet D. Thomas *in 3. part. quæst. 73. art. 5. & 6.* panem ideo nutrire & esse subjectum generationis, quia ejus materia duo præstat, quorum primum est: ut sit subjectum dispositionum præcedentium formam producendam per generationem, vel introducendam per nutritionem. Secundum est, ut ipsa, cùm posita fuerint omnia requisita, in se recipiat formam, quæ generatione producitur, vel introducitur nutritione. In Sacramento Eucharistiæ quantitas ex ratione sua propria, quæ una cum cætera accidentibus manet post consecrationem, præstat primo, seu suscipit dispositiones præcedentes formam producendam per generationem, vel introducendam per nutritionem; possunt enim dispositiones ad formam dependere in esse ad fieri à quantitate, veluti à potentia passiva, & receptiva, seu tanquam à subjecto, Secundum præstat quantitas non secundum propriam suam rationem, sed secundum communem potentiæ passivæ, & receptivæ, quatenus transit in quandam, ut ita dicam, materiam, quam in ipso instanti generationis, vel aggenerationis novæ formæ Deus producit, ut possit substantialiter formam nutriri, vel genitam suscipere, adeo ut divina virtute quantitas convertatur in hanc novam materiam susceptivam novæ formæ substantialis; & ex hac doctrina clarè ostenditur, quomodo generatio, & nutritio fiat in hoc Sacramento divinitus ex quantitate panis, quæ in Eucharistia vicem gerit materiæ panis, ut explicat D. Thomas *loc. cit.* Neque id censendum est novum miraculum, sed quoddam pendens ex ipso mysterio transsubstantiationis.

Sed dices, si Christi corpus realiter continetur sub accidentibus panis, inde sequeretur, quod manibus Sacerdotum frangeretur, quando hostia consecrata frangitur, sed hoc est absurdum, ergo corpus Christi secundum esse reale, & substantiale non continetur sub accidentibus Eucharisticis. Sed contra negatur sequela, quia quando Sacerdos frangit hostiam consecratam, non dilaceratur Christi corpus, quia integrum perseverat, sub quavis particula etiam minima, dummodo hæc sit sensibilis: sed tantùm frangitur quantitas, quæ subjicitur reliquis accidentibus, ut docet D. Thomas *loc. cit.* Quantitas enim, ut subjecta accidentibus densitatis, & duritiei, & ex eo, quòd sit ipsa continua, verè & realiter dividitur, & frangitur. Determinata dispositio pororum secundum raritatem, & densitatem, est causa, cur corpus verè frangi possit, ut docet Philosophus, & quia hæc eadem dispositio manet in quantitate subjectante reliqua accidentia Eucharistica, rectè sequitur, hanc eandem quantitatem frangi posse.

Ex hactenus expensis constat adeo crassos, & supinos esse errores Sectariorum circa hoc Sacramentum Eucharistiæ, ut vel ipsi falsitatem sui dogmatis cognoscant, & fateantur; etenim David Pereus Calvinista Heidelbergensis in prælectionibus catechisticis in solutione cujusdam argumenti Lutheranorum ait: Lutherani reprobantes doctrinam Calvini argumentantur hoc pacto. Doctrina Calvinistica de Eucharistia profecta est à Dæmone, qui eam Zvvinglio noctè inspiravit: ergo non potest vera esse, utpote dictata à Patre mendaciorum. Respondet, & retorquet argumentum: doctrina Lutherana de abroganda missa est etiam à Dæmone inspirata, ergo similiter non est vera, sed falsa, & perinde agunt Hæretici hac super quæstione, ut ipsis congruat, quod Poëta occinuit: *Vatibi, tu nigra dicebat cacabus olla.*

CAPUT XVII.

De usu Sacramenti Eucharistiæ, seu communione, & à quibus sumi possit.

Eucharistia tripliciter sumi potest ex Concilio Tridentino, primo Sacramentaliter tantùm, secundo spiritualiter tantùm, & tertio Sacramentaliter & spiritualiter simul, Eucharistiam Sacramentaliter tantùm sumunt peccatores, qui corpus Christi quidem recipiunt in hoc Sacramento, sed absque ulla spirituali refectione, & sine participatione Spiritus, adeo ut peccatores, & existentes in peccato lethali nullam hauriant virtutem, nullumque fructum spiritualem in ordine ad salutem animæ fomentis hoc Sacramentum, & de quibus propterea ait Apostolus 1. *Corinth. 10. non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum*, & *cap. 11.* ait: *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini*, & nonnullia interjectis: *Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit non dijudicans corpus Domini.* Hinc D. Augustinus *Tract. 27. in Joan.* ait: *Hoc ergo totum ad hoc nobis valeat, dilectissimi, ut carnem Christi, & sanguinem Christi non edamus tantùm in Sacramento, quod & multi mali, sed usque ad Spiritus participationem manducemus, & bibamus, ut in Domini corpore tanquam membra maneamus, ut ejus Spiritu vegetemur, & non scandalizemur, etiam si multi modo nobiscum manducant, & bibunt temporaliter Sacramenta, qui habebunt in fine æterna tormenta.*

Sacramentaliter manducantium tria sunt genera; alii enim sunt malevoli, alii dolosi, & alii præsumptuosi. Primi sumunt corpus Domini in peccandi voluntate. Secundi sunt Hypocritæ, qui foris boni videntur, cum occultè sint pravi, & tanquam justi accedant ad altare. Præsumptuosi hi dicuntur, qui maximè sunt mali, & tamen audent sacram Synaxim sumere. Malevolis convenit illud *Isaiæ 29. Appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longè est à me*, quatenus ore ad Deum appropinquant per sumptionem Sacramenti, sed eorum cor per voluntatem peccandi longè aberrarà Deo, & iisdem etiam convenit illud Christi,

Matth. 15, *Non est bonum sumere panem filiorum, & dare illum canibus.* Dolosis, ac Hypocritis convenit illud Apostoli 2. *ad Timot.* 3. *In novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines se ipsos amantes, habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Dicuntur habere speciem pietatis, quia participes sunt eorundem Sacramentorum, cum hominibus piis. Et virtute pietatis, seu ipsam charitatem dicuntur abnegare, ob peccata lethalia, quibus inficiuntur. Præsumptuosis, quia Christi corpus sumere non verentur, licet lethalibus peccatis infecti, dicitur *Matth.* 6. *Nolite Sanctum dare canibus*, & Psalmista *Psal.* 34. *Retribuebant mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea*; & Apostolus *ad Hebr.* 10. *Quando putat deteriora mereri supplicia, qui filium DEI conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est.*

Spiritualiter tantùm hi dicuntur communicare, qui voto propositum cœlestem panem edentes fide viva, quæ per dilectionem operatur; fructum ejus, & utilitatem percipiunt: & homines ita manducantes in tres dividuntur classes, prima est incipientium, secunda proficientium, & tertia perfectorum. *Matth.* 16. *v.* 38. *Erant autem qui manducaverint quatuor millia hominum extra parvulos, & mulieres*, ubi *parvuli* intelliguntur incipientes, *mulieres* proficientes, & *viri* perfecti; *incipientes* manducant spiritualiter ratione fidei salutaris; *proficientes* ratione bonæ conversationis, & *perfecti* ratione devotæ meditationis. Ad homines primi ordinis pertinet illud Apostoli *ad Hebr.* 10. *Justus ex fide vivit.* Hinc Augustinus: *Crede, & manducasti.* Proficientibus convenit illud *Ecclesiastici.* 24. *Qui timet Deum, faciat bona*, & nonnullis interjectis, *cibavit eum Dominus pane vitæ*, ut etiam illud *Joan.* 4. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus, qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Perfectis convenit illud *Ecclesiastici* 23. *Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient.* Hinc *Job.* 35. *Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis det de carnibus ejus, ut saturemur?*

Sacramentaliter simul, & spiritualiter illi communicant, ait Tridentina Synodus *sess.* 13. *cap.* 8. *qui ita se prius probant, & instruunt, ut vestem nuptialem induti ad divinam hanc mensam accedant.* & S. Thomas 3. *part. quæst.* 80. *art.* 2. ait: Perfectus igitur modus sumendi hoc Sacramentum est, quando aliquis ita hoc Sacramentum suscipit; quod percipit ejus effectum, & hoc pacto solum homines justi Christiani sumunt Eucharistiam sacramentaliter simul, & spiritualiter, non verò mali, ac peccatores, qui æterna morte propterea peribunt; & hi dividuntur in tres classes, quia plures ex infidelitate, multi ex negligentia, & alii ex contemptu à Sacra abstinent Eucharistiæ mensa. Infideles dicuntur, qui per malitiam decipiente Dæmone excæcantur, ut non credant, nec cognoscant divina Sacramenta pro salute mundi mirabili sapientia Dei instituta, ac propterea negant, Sacramenta à Christo Domino fuisse instituta, de quibus dicitur *Sapient.* 2. *Erraverunt, excæcavit enim illos malitia eorum, & nescierunt Sacramenta DEI.* Rursus *Joan.* 3. *v.* 36. *Qui incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Negligentes sunt, qui divitiis inhiantes ita negotiis implicantur sæcularibus, ut sacram communionem etiam debito tempore sumere negligant, & de his intelligitur parabola, quam Christus exhibet *Matth.* 22. *Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & nolebant venire, iterùm misit alios servos dicens, dicite invitatis, ecce prandium meum paravi, venite ad nuptias, illi autem neglexerunt & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.* Et hi homines desides, qui ad sacram Eucharistiæ cœnam negligunt venire, ne spiritualiter reficiantur, tametsi fidem, imò & charitatem videantur habere, adhuc & ipsi, nisi pœnitentiam egerint, peribunt, cum dicat Christus *Joan.* 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Horum figura fuerunt illi, de quibus dictum est *Num.* 11: *Si quis & mundus est, & in itinere non fuit* (seu legitimum non habuit impedimentum) *& tamen non fecit phase, exterminabitur anima illius de populis suis quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo, peccatum suum ipse portabit.* Tertium genus hominum, qui ex contemptu ab accessu abstinent à cœna Eucharistiæ, adumbratur in iis, qui piissimum Regem Ezechiam ad celebrandum pascha Judæos omnes invitantem, & excitantem contempserunt, ejusque Nuntios irriserunt. 2. *Paralip. cap.* 30. *Perrexeruntque Cursores cum epistolis ex Regis imperio, & principum ejus in universum Israel, & Judam, id, quod rex jusserat, prædicantes, filii Israel, revertimini ad Dominum Deum*, & paucis interjectis: *Et venite ad sanctuarium ejus; igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem per terram Ephraim & Manasse usque ad Zabulon illis irridentibus, & subsannantibus eos, attamen quidam acquiescentes consilio venerunt Jerusalem.*

Hinc, accedentes ad hanc Eucharisticam cœnam, eamque manducantes indignè, Sacramentaliter quidem manducant Christi corpus, sed rei sunt Sacrilegæ noxæ, dicente Apostolo, 1. *Corinth.* 11. *Quicunque manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit*: quapropter D. Augustinus *Tractat.* 26. *in Joan.* ait: *Nam & nos hodie accipimus cibum: sed aliud est Sacramentum, & aliud virtus Sacramenti: quam multi de altari accipiunt, & moriuntur, unde dicit Apostolus, judicium sibi manducat, & bibit. Non enim buccella dominica venenum fuit Judæ. Et tamen accepit, & cum accepit, in eum inimicus intravit, non quia malum accepit, sed quia malè bonum malus accepit.* Quapropter canit Ecclesia in sequentia per octavam corporis Christi: *Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali vitæ vel interitus; mors est malis, vita bonis, vide, paris sumptionis quàm sit dispar exitus.* An verò Judas dominicum corpus sumpserit, S. Hilarius *cap.* 30. *in Matth.* videtur negare, ait ipse: *Dignus æternorum Sacramentorum communione non fuerat; neque sane bibere cum eo poterat, qui non erat bibiturus in regno; cum universos, tum bibentes ex vitis istius fructu bibituros postea secum polliceretur.* Sed contra, quia tametsi S. Hilarius in ea fuerit opinione, qua censuit Judam institutioni, & distributioni Eucharistiæ non interfuisse, utpote jam antea è cœnaculo egressum ad perpetrandum scelus proditionis, nunquam tamen asseruit Judam, aut quemcunque peccatorem sumendo Eucharistiam, non sumere verum Christi Domini corpus. Cæterum opinio S. Hilarii adversatur evangelicæ historiæ, & aliis Sanctis Patribus, & etiam D. Thomæ 3. *part. quæst.* 81. *art.* 2. ubi ait: Quòd *Christus, quantum est in se, etiam cum Juda vinum in regno DEI bibit, sed hoc convivium ipse Judas repudiavit.* Imò opinioni S. Hilarii non favent Christi verba: *Non bibo amodo*

de

de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.

Hinc, si quis sibi conscius sit lethalis alicujus noxæ ad Sacram Synaxim accedere non debet, nisi reus velit fieri gravissimi Sacrilegii, quia Eucharistia fuit à Christo instituta, ut esset cibus animæ viventis, seu existentis in statu gratiæ, quæ enim jacet in peccati sepulchro, mortua est, ait enim Christus *Joan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*, & cibus non est mortuorum, sed viventium, qui beneficio tibi reficiuntur, viresque resumunt corroboratas. Hac de causâ cœlestis Paterfamilias exclusit à parata à se cœna illos, qui vestem nuptialam gratiæ, & charitatia non induerunt; *Matth. 22. Intravit autem Rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, & ait illi: Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? at ille obmutuit. Tunc dixit rex Ministris, ligatis manibus, & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium.* Hoc idem etiam probat parabola de filio prodigo, qui ad paternum convivium admissus non fuit: donec Patri reconciliatus esset, ac prima stola indutus, scilicet pristinæ paternæ gratiæ restitutus: hæc enim parabola ostendit, neminem peccatorem ad cœleste Eucharistiæ convivium accedere debere, nisi prius fuerit cum DEO, quem deseruerat, reconciliatus, & gratiæ, ac charitatis indumento vestitus *Luc. 15. Surgens venit ad Patrem suum. Cum autem adhuc longè esset, vidit illum Pater ipsius, & misericordia motus est, & accurrens cecidit super collum ejus, & osculatus est eum. Dixitque ei filius: Pater peccavi in cœlum, & coram te, jam non sum dignus, vocari filius tuus, dixit autem Pater ad servos suos, citò proferte stolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus. Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & revixit, perierat, & inventus est, & cœperunt epulari.* Nemo igitur si per peccatum recessit à DEO, ac prodegit sua bona, seu dona gratiæ, & charitatis vivendo cum filio prodigo luxuriosè, audeat accedere ad hanc Eucharisticam cœnam, nisi priùs resipiscens dicat DEO, peccavi in cœlum, & coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus, & confessus sua delicta veterem hominem exuat, novumque induat, ac ornetur stolâ primâ, seu habitu charitatis, & gratiæ, & epuletur cum cœlesti Patrefamilias, & hæc causa sunt, cur Apostolus 1. *ad Corinth.* 2 scripserit: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit, indignè judicium sibi manducat, & bibit non dijudicans corpus Domini*, neque hæc probatio est intelligenda de sola fide, ut censent Hæretici, quia Apostolus non reprehendit Corinthios, eò quia non crederent, fidem enim in iisdem recens conversis supponebat; sed quia irreverenter accederent, cum aliorum contemptu & neglectu; profana convivia post sacram communionem instituentes etiam in iisdem Ecclesiis, in quibus sumpserunt Eucharistiam, & ad sua convivia dedignabantur pauperes accersere; subdit enim Apostolus: *Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum, & alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam DEI contemnitis, aut confunditis eos, qui non habent? quid dicam vobis? laudo vos in hoc? non laudo;* & in hunc sensum intellexit Apostolum D. Augustinus *epist. 54. ad Januar. cap. 3. Contemptum solum, inquit, non vult cibus iste, sicut nec manna fastidium. Inde enim & Apostolus indignè dicit acceptum ab eis, qui non discernebant à cæteris cibis veneratione singulariter debita, continuo quippe; cùm dixisset, judicium sibi manducat, & bibit, addidit, ut diceret, non dijudicans corpus Domini: quod satis toto ipso loco in epistola ad Corinthios prima, si diligenter attendatur, apparet.* Unde Apostolus cum dixit: *probet autem se ipsum homo*, de illa approbatione loquitur, quam Ecclesia semper intellexit, & docuit, esse adhibendam, ut nimirum fideles diligenter se ipsos examinent, num revera veste sint nuptiali induti, seu in statu gratiæ, habeantque charitatem, qua gloriam Christi quærant, & num ex sola consuetudine, vel timore humano, vel cupiditate aliqua terrena ad sacram illam mensam accedant, num sint bonæ voluntatis, Quod si consilii sibi sint alicujus lethalis noxæ, peccata omnia ex animo detestentur, & in omnibus bene conversati, statuant piè, & sanctè vivere, adeo, ut imposterum soli DEO velint adhærere,

Et hanc fuisse semper Ecclesiæ Catholicæ mentem, ac doctrinam, probat traditio Patrum testimoniis firmata, etenim S. Justinus Martyr *Apolog. 2.* ait: *Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia, quod nulli alii participare licitum est, quam, veram esse doctrinam nostram, credenti & lavacro propter remissionem peccatorum, & generationem abluto: & ita ut Christus tradidit viventi.* S. Cyprianus *lib. de lapsis* ait: *à diaboli aris revertentes ad Sanctum Domini, sordidis, & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc pene ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, domini corpus invadunt; quando occurrat scriptura divina, exclamet, & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcunque manducaverit ex carne sacrificii salutaris, quod est Domini, & immunditia ejus super ipsam est: peribit anima illa de populo suo. Apostolus item testatur, & dicit, non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum, idem contumacibus & pervicacibus comminatur, & denuntiat, dicens: Quicunque ederit panem, & biberit calicem Domini, indignè reus erit corporis & sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemptis vis infertur corporis ejus, & sanguinis: & plus modo in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cum Dominum negaverunt.* S. Ambrosius *lib. 6. in Luc.* ait: *Nemo cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus. Ubique igitur mysterii ordo servatur, ut priùs per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, postea alimonia mensa cœlestis exuberet.* S. Augustinus *Tractat. 26. in Joan.* ait: *Quàm multi de altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur? unde dicit Apostolus, judicium sibi manducat, & bibit. Non enim buccella Dominica venenum fuit Judæ; & tamen accepit, & cùm accepit in eum inimicus intravit, non quia malum accepit. Videte ergo, fratres, panem cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Peccata etsi sint quotidiana, vel non sint mortifera.* S. Leo Papa *epist. 82. ad Theodorum Foro Juliensem Episcopum* ait: *Mediator DEI, & hominum homo Christus JESUS, hanc Præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent; & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.*

Hinc Sacra Tridentina Synodus Hæreticorum errorem asserentium solam fidem sufficientem dispositionem esse ad sumptionem Eucharistiæ, damnavit, & hoc asserentes anathemate percussit *seß.* 13. *can.* 11. *Si quis dixerit, solam fidem esse sufficientem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum, anathema sit.* Et ne tantum Sacramentum indignè, adeoque in mortem & condemnationem sumatur, declarat illis, quos conscientia peccati lethalis gravat, quantumcunque etiam se contritos existiment, habita copia confessariorum, necessariò præmittendam esse confessionem sacramentalem: si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere præsumpserit, eo ipso sit excommunicatus.

Quòd si dicas, non esse majoris dignitatis, Christum sub Sacramento sumere, quam in specie propria illum tangere, sed peccatores Christi corpus sub propria specie tangentes non peccabant, imò veniam peccatorum ipsi consequebantur. *Luc.* 7. Quia mulier peccatrix ad ipsum accessit, eumque tetigit, dixit ei Christus: *remittuntur tibi peccata tua, vade in pace, Matth.* 14. *Quicunque tetigerunt fimbriam vestimenti ejus, salvi facti sunt.* Peccatores igitur Sacramentum corporis Christi sumentes non videntur peccare, quinimò & salutem consequi. Sed contra, respondet enim D. Thomas esse maximum discrimen inter Christi contactum, dum in terris versaretur, & illius in Eucharistia sumptionem; non ex majori dignitate objecti, sed ex institutione Sacramenti sumendum, quia Christus in propria specie se tangendum hominibus non exhibebat in signum spiritualis unionis cum ipso, sicut in Sacramento Eucharistiæ sumendus exhibetur, ideoque peccatores in propria specie eum tangentes crimen falsitatis circa divina non committebant, sicut peccatores sumentes hoc Sacramentum, quia per sumptionem se Christo ejusque membris conjunctos significant, cùm tamen per peccatum lethale sint à Christo totaliter alieni. Rursus Christus adhuc gerebat similitudinem carnis peccati, & ideo convenienter se peccatoribus tangendum exhibebat: sed remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis se tangi prohibuit à muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, *Joan.* 20. *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*, ideoque peccatores, qui defectum fidei operantes per dilectionem patiuntur circa Christum, ab hujus Sacramenti contactu, & sumptione repelluntur.

Si dicas, Eucharistiam spiritualem esse medicinam, proinde peccatoribus tribuendam, dicente Christo *Matth.* 11. *Non est opus valentibus Medicus, sed malè habentibus.* Contra est, quia ut respondet D. Thomas, non quæcunque medicina in quovis ægritudinis statu infirmis est adhibenda, nam medicina, quæ congruenter datur, liberatis à febre ad sanitatis confirmationem, febricitantibus noceret. Ita etiam baptismus, & pœnitentia sunt medicinæ spirituales purgativæ ad extinguendam, ac delendam febrem peccati; Eucharistia autem est medicina corroborans, & confirmans vires spirituales animæ, & magis stabiliens sanitatem, proinde non debet dari nisi sanis, & liberis à noxa peccati lethalis.

Pueris tamen & rationis usu totaliter destitutis hominibus Eucharistia non est administranda, tametsi nullius sint peccati macula infecti, quia isti Sacram Eucharistiam à communi, & profano pane discernere non possunt, consequenter, nec ea animi religione, cordis fervore, & pietate ad hanc spiritualem refectionem accedere, ut par est. Hoc idem etiam colligitur ex ipsa Christi Domini institutione, ait enim, *Accipite, & comedite*, infantes autem non sunt idonei ad accipiendum, & comedendum, hinc D. Thomas in 4. *sent. dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 5. *quæstione* 4. circa pueros admittendos ad Sacram Synaxim, ait: Si in eis signa discretionis appareant, & devotionis circa decimum, vel undecimum ætatis annum poterit eos admittere ad sumptionem Eucharistiæ. De prima autem puerorum communione ait S. Carolus *in Synodo Diœcesana IX. Parochi singulis mensibus semel certa constituta die pueros, qui annos novem attingunt, ad Ecclesiam evocent, sigillatimque ad rectam confitendi rationem instruant regulis in sacramentali libro traditis. illos autem, qui decennium attigerint, hebdomada septuagesima initio accersant, & singillatim instruant atque erudiant ad cognitionem, cultumque quam humiliter & religiosè reverenterque ad eam sumendam accedant.*

Viri autem adultæ ætatis, qui nullum unquam rationis usum habuerunt, nulloque pietatis sensu affecti fuerunt erga hoc Sacramentum, non debent ad Eucharistiam admitti, quòd, si aliquem rationis usum habeant, quamvis debilem, & aliquo pietatis, & reverentiæ sensu erga hoc Sacramentum afficiantur, non est illis denegandum. Aliis verò qui rationis usu fuerunt semper à nativitate destituti, si aliquando mentis suæ compotes fuerunt, piam, & religiosam animi pietatem ac devotionem erga hoc venerabile Sacramentum ostenderint, iis debet in articulo mortis Eucharistia administrari, nisi fortassis adsit periculum vomitus, & exspuitionis, vel alterius incommodi, ut habetur *caus.* 26. *quæst.* 6. *cap.* 15. *Qui pœnitentiam*, & desumptum est ex Concilio Carthaginensi IV. *can.* 76. ubi dicitur: *Is, qui in infirmitate pœnitentiam petit; si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conversus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & absolvatur à peccatis; & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manuum impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia.* Concilium Arausicanum 1. *can.* 13. hoc idem statuit, & habetur in cap. *Qui recedunt*, caus. 26. quæst. 6. Et loquens de mente captis ait: *Amentibus quæcunque pietatis sunt, conferantur, si habeunt lucis intervalla.* Hoc idem docet etiam D. Thomas 2. *part. quæst.* 8. *art.* 9. Energumenis itidem baptizatis possunt administrari Sacramenta in illis intervallis, quibus à Dæmone non vexantur, si Episcopus, vel Sacerdos prudenti judicio judicaverit id congruum: quia hæc fuit Ecclesiæ consuetudo, ut habetur in Concilio Arausicano 1. *can.* 14. ubi dicitur: *Energumeni jam baptizati, si de purgatione sua curant, & se solicitudini clericorum tradunt, monitisque obtemperant, omnimodè communicent: Sacramenti ipsius virtute, vel muniendi, vel incursu Dæmonis, quo infestantur; vel purgandi, quorum jam ostenditur vita purgatior.* Quòd in ultimo vitæ discrimine sint Energumeni Sacramentis muniendi, etiam statuit Concilium Illiberitanum. Cassianus itidem in suis Collationibus *collat.* 7. *cap.* 30. ait; *Eis qui ab immundis spiritibus vexantur, communionem sacrosanctam à Sacerdotibus nostris nunquam meminimus interdictum,*

Peccatoribus tamen manifestis sive per evidentiam facti, ut publicis concubinariis, adulteris, usurariis, raptoribus, meretricibus, histrionibus, aleatoribus, vel aliquo judicio ecclesiastico, aut

sæculari

sæculari convictis atque damnatis, non debet administrari Eucharistia, tametsi ab iisdem expetatur: quia ex Christi præcepto *Matth.* 7. *Nolite sanctum dare canibus*, seu publicis peccatoribus, & rursus *Matth.* 15. *Non est bonum sumere panem* (seu Eucharistiam) *& mittere canibus*, seu tradere publicè peccantibus, Nomine enim canis manifestus peccator designatur ob impudentiam, quia absque ulla erubescentia in omnium oculis cum gravi scandalo Ecclesiæ peccant, & in peccato sordescunt; hinc S. Cyprianus *epist.* 61. *ad Eucratium*, & refertur *in cap. pro dilectione dist.* 2. *de consecrat.* ait: *Pro dilectione tua & verecundia mutua consulendum me existimasti, frater charissime, quid mihi videatur de histrione quodam, qui apud vos constitutus in ejusdem adhuc artis suæ dedecore perseverat, & Magister, & Doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum, id quod male didicit, cæteris quoque insinuat, an talis debeat communicare nobiscum. Puto nec Majestati divinæ, nec evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor, & honor Ecclesiæ tam turpi, & infami contagione fœdetur.*

Sin verò peccatores sint occulti, dummodo resipiscant, & statuant vitæ emendationem, non est deneganda Eucharistia; quia quilibet Christianus eo ipso quod baptizatus est, est etiam admissus ad sumenda reliqua Sacramenta, ad quæ ratione baptismi habet jus, præsertim ad Eucharistiam, qua vires animæ reficiuntur, neque sine legitima causa debet hoc jure privari: & sicut publicè privatur Eucharistia, ita causa hujus privationis debet iisdem esse manifesta, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 80. *art.* 6. Hinc D. Augustinus *homil.* 1. *inter* 50. ait: Nos verò à communione prohibere quemquam non possumus (quamvis hæc prohibitio non sit mortalis, sed medicinalis) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive sæculari, sive ecclesiastico judicio nominatum, atque convictum. Quia enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipse sit & accusator, & Judex, idque etiam suo exemplo nos edocuit Magister Christus, quando in ultima cœna Judæ Iscarioti meditanti proditionem, seu sacrilegum scelus, corpus suum, & sanguinem suppeditavit, & furem ad corporis, & sanguinis sui communionem admisit, unde Augustinus *epist.* 43. *ad Eleusinum cap.* 8. ait: *Tolerat ipse Dominus Judam Diabolum, furem & venditorem suum, sinitque accipere inter innocentes Discipulos, quod fideles noverunt pretium nostrum.* Quamvis mereretur Judas privari hac communione, spectato ejus scelere, quod meditabatur, ut tamen nobis Christus daret exemplum, & edoceret occulta scelera absque ullo accusatore, & manifesta probatione non esse causam separandi à communione fidelium occultè peccantem, & quamvis Christo scelus Judæ innotesceret, quia tamen ei non erat notum, eo modo, quo solet delictum aliquod hominibus innotescere, ideo Judam non exclusit à communione, ut nos edoceret, peccatores occultos non esse ab aliis sacerdotibus excludendos à communione, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 81. *art.* 1. imò nos etiam edocuit, quomodo debeamus justitiam exercere, non enim potest Judex secundum specialem, quam habet scientiam de alterius delicto, eum ut reum damnare, nisi delictum aliis etiam innotescat, & delinquens accusetur, & delictum juridicè probetur. Quia charitas prævalet, & jubet, ut famæ proximi consulatur, & non detur aliis causa scandali: proximi autem fama læderetur, ut scandalum aliis crearetur: si crimen aliàs occultum manifestaretur, qua de causa docet D. Thomas *in* 4. *sent. dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 5. Illi, cujus occultum est crimen, non esse communionem, & Eucharistiam denegandam, & quamvis pejus sit peccatori occultu peccare mortaliter, eò quia indignè communicet, quàm infamari; pejus est tamen sacerdoti communionem administranti peccare mortaliter infamando injustè peccatorem occultum, quàm quòd peccator occultus peccet, ut docet D. Thomas.

Quòd si dicas, non esse licitum dare ægroto pharmacum mortiferum, neque furioso depositum gladium, si velit alium occidere, respondet D. Thomas esse discrimen inter pharmacum mortiferum exhibendum ægroto, & Sacramentum Eucharistiæ ministrandum peccatori occulto, quia pharmacum per se, & naturaliter operatur mortem proximi, si sit mortiferum, & venenum, secus hoc Sacramentum Eucharistiæ, sed tantùm culpa indignè sumentis est ejus mors. Præterea, quia ægrotus non habet jus ad vitam sibi adimendam, quia solus Deus est Dominus vitæ nostræ, non autem homo, imò jus habet ad vitam, quæ per mortiferum pharmacum extinguitur, & sicut ipse tenetur, quantum potest vitam protrahere, & conservare, ita tenetur mortiferum pharmacum respicere: secus peccator occultus habet jus ad sumptionem Eucharistiæ, eò quia in facie Ecclesiæ non constat ipsum amisisse jus suum, & hæc in illius possessione, à qua non debet deturbari nisi per delictum aliquod manifestum, & probatum. Neque est par ratio de gladio à furioso petita ad mortem sibi vel alteri inferendam, quia per hanc subtractionem gladii impeditur mors proximi: secus per subtractionem Sacramenti non vitatur peccatum illud volentis indignè communicare, sed tantùm actus exterior: ipsa siquidem petitione jam peccavit mortaliter, & consensit in peccata, ut docet D. Thomas *loc. cit.* Secundò, quia per subtractionem gladii, famæ proximi non detrahitur, & per negationem Sacramenti gravè vulnus famæ, & charitati infligitur, Tertio, quia vita corporis reparari non potest, bene tamen damnum animæ potest resarciri, si DEI bonitas voluntatem mutet peccantis, Quartò, quia Sacerdos agit ut publicus bonorum communium Ecclesiæ dispensator, & non potest peccatori occulto denegare hanc privationem bonorum spiritualium, qui verò denegat depositum gladium furioso, privata est persona, cujus proinde actio dirigi debet scientia privata: secus teneretur homo per sententiam Judicis gladium apud se depositum restituere furioso, quia Judex agit personam publicam, cujus sententia, & actio non dirigitur scientia privata, sed tantùm juxta probata, & allegata. Si tamen furiosus vellet occidere vel ipsum depositarium vel alium, tunc deberet gladium ei denegare, quia Judex non habet potestatem condemnandi innocentem ad mortem. Ita peccatori, ut denegetur fidelium communio, debet ejus delictum non esse occultum, sed manifestum, ut desumitur *ex causa* 6. *quæst.* 2. *cap. si tantùm.* ubi habetur: *Si tantùm Episcopus alieni sceleris se conscium novit, quamdiu probare non potest, nihil proferat, sed cum ipso ad compunctionem ejus secretis correptionibus elaboret.* Quòd si peccator occultus, cujus crimen Sacerdoti innotesceret, ab eodem peteret in occulto communionem, esset hæc eidem deneganda, imò & peccator monendus, ne publicè eam petat, quia, ut docet D. Thomas in 4. *sent. dist.* 9. *quæst.* 1. *art.* 5. Nullum tunc scandali, aut infamiæ periculum oritur, & aliàs consulitur conscientiæ peccantis, qui impeditur, ne indignè, & sacrilegè communicet.

Quòd

Quòd si existens in peccato lethali, & nolens consuetudinem peccandi omittere peteret à Sacerdote Eucharistiam, & publicè communicaret, rogaretque Sacerdotem, ut hostiam non consecratam ei traderet, ut videretur in paschate præcepto Ecclesiæ satisfacere, in tali casu non posset sacerdos hostiam non consecratam loco consecratæ ei porrigere, quia à circumstantibus crederetur consecrata, propterea adoraretur, & sacerdos occasionem iisdem daret idololatriæ, quapropter Innocentius III. *cap. de homine. Extra de celebrat. missar.* ait: *Cum ergo falsa sint abjicienda remedia, quia veris sunt periculis graviora, licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter, ad illud: gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare: cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste verò non solùm Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se adstringat.* Præterea, quia in Sacramento veritatis nulla debet fictio intercedere: unde dare hostiam non consecratam pro consecrata, cùm sit fingere, removenda est hæc fictio omnino ab hoc Sacramento. Præterea, quis, ut notat D. Augustinus *in Psal. 21.* expendens verba illa, *Manducaverunt, & adoraverunt*, ait, neminem carnem Christi manducare, quin prius eam adoret.

An verò possit fidelis dignè sumere Eucharistiam, ut hæc prosit aliis, & communicare pro aliis, respondetur, hunc modum applicandi communionem, & refectionem spiritualem, aliis esse devotionem in Ecclesia novam, quæ nec authoritate, neque ratione videtur fulciri. Desiderarentur enim Sancti Patres, & vitæ Spiritualis Moderatores, qui assererent, posse fidelem dignè communicantem totum fructum communionis, seu sumptæ Eucharistiæ aliis applicare: siquidem Christus hoc Sacramentum instituit per modum cibi, & potus: cibus autem, & potus non prodest, nisi ipsi sumenti talem cibum, & potum, si enim cibus corporeus non reficit vires, nisi illum sumentis, & quamvis intendat etiam reficere vires alterius jejunantis, & fame languentis, non tamen ei prodest quidquam, ita cibus spiritualis est tantùm utilis ipsi sumenti Eucharistiam; non enim quis potest alterum rogare, ut pro se manducet, & bibat, ita nec etiam, ut pro se communicet. Rursus, quia sumptio pertinet ad rationem Sacramenti, & oblatio ad rationem Sacrificii, & ideo ex hoc, quod aliquis sumit Christi corpus, vel etiam plures, non accrescit aliis aliquod juramentum, ut docet D. Thomas *quæst. 79. art. 7. ad 3.*

Quòd si dicas, communionem ab uno factam prodesse alteri non per modum refectionis, sed satisfactionis. Contra est, quia hoc Sacramentum non fuit à Christo institutum ad satisfaciendum, sed ad nutriendum spiritualiter per unionem ad Christum, & membris, perinde ac nutrimentum unitur nutrito, ut docet D. Thomas *loc. cit.* Quamobrem censerem communionem unius tantùm posse prodesse alteri per preces post com̃unionem ferventius fusas, quia, cùm effectus hujus Sacramenti sit augmentum gratiæ, & charitatis, ideo qui dignè, & ritè communicavit, particeps factus est hujus incrementi gratiæ, & charitatis, proinde, si ferventius oret pro alio, ei magis prodest mediante effectu hujus Sacramenti. Præterea, quia preces & alia opera satisfactoria, ut jejunia, eleemosynæ, quæ fiunt statim post communionem, majus ad se trahunt meriti incrementum ex communione præcedente, ita sicut hæc opera possunt alteri applicari, uberius etiam beneficium eisdem impertiuntur, in quo sensu dici potest, quod communio unius alteri prosit, non quidem ipsa communio per se simpliciter, sed per ejus effectum, quatenus opera, quæ fiunt, sunt magis meritoria ex præcedente communione, & incrementa gratiæ, & charitatis, quia sub ratione Sacramenti communio non prodest nisi sumentibus, sicut & fructus baptismi, confirmationis, extremæ unctionis, non prodest nisi sumentibus hæc Sacramenta, non enim unus pro alio potest baptizari, nec confirmari, neque ordines Sacros suscipere, neque extremam unctionem, nec peccata confiteri, & absolvi, esset enim in Ecclesia quid inauditum, si quis vellet ordines sacros suscipere pro alio, vel baptizari, vel alia Sacramenta suscipere, id enim repugnaret rectæ rationi, & adversaretur Ecclesiæ moribus, imò & Christi institutioni: ita fructus communionis ad eum duntaxat pertinet, qui Christi corpus dignè recipit, & non ad alios, qui non communicant; hinc D. Thomas *loc. cit. art. 7.* sibi proponit hanc objectionem: *Hoc Sacramentum est unius generis cum aliis Sacramentis: sed alia Sacramenta non possunt nisi sumentibus, sicut effectum baptismi non suscipit nisi baptizatus: ergo nec hoc Sacramentum prodest nisi sumenti.* Respondet Angelicus Doctor, dicendum, quòd hoc Sacramentum præ aliis habet, quod est sacrificium, & ideo non est similis ratio, unde ex doctrina D. Thomæ, Eucharistia non applicatur aliis, ut est Sacramentum, quia, ut tale, tantùm prodest sumentibus, non verò aliis non sumentibus, sicut nec alia Sacramenta in ratione Sacramenti prosunt aliis non suscipientibus: unde hoc Sacramentum Eucharistiæ prodest aliis, quibus potest applicari, ut est sacrificium, adeo ut tale prosit tam vivis, quàm defunctis. Hinc Eucharistia prodest sumentibus non solùm quatenus est Sacramentum, sed etiam ut sacrificium, & non sumentibus tantùm ut sacrificium affert spiritualem utilitatem, etenim Sacramentum Eucharistiæ offertur pro omnibus, consequenter etiam pro sumentibus; dicitur enim in canone Missæ: *Ut quotquot ex hac altaris participatione Sacrosanctum filii tui corpus, & sanguinem sumpserimus omni benedictione cœlesti, & gratia repleamur.* Præterea, quòd prosit, ut sacrificium etiam aliis, liquet quoq; ex verbis Canonis; habetur enim: Memento Domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis pro se, suisque omnibus pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis, & incolumitatis suæ; utrumque etiam Christus docuit Matth. 26. & Luc. 22. inquiens: *Qui pro vobis* (scilicet sumentibus) *& pro multis* (scilicet aliis) *effundetur in remissionem peccatorum.*

Ut tamen quis dignè, ac ritè accedat ad hoc Sacramentum, prævia requiritur tum animi, tum corporis præparatio. Unusquisque enim fidelis ita paratus, & instructus esse debet, ut discernat mensam à mensa, seu hanc sacram ab aliis profanis, adeo ut accedens ad communionem integram fidem habeat circa hoc Sacramentum, ac firmissimè credat in eo præsens esse corpus & sanguinem Domini, quem in cœlis adorant Angeli, & ad cujus nutum pavent, & contremiscunt columnæ cœli, & hoc est, quod dixit Apostolus, non debere fideles dijudicare corpus Domini, sed firmiter credere, esse sub speciebus panis, & vini ejus corpus & sanguinem.

Præterea ad præparationem pertinet, propriam conscientiam prævio examine introspicere, ne fortè aliqua lethali macula inficiatur; priùs enim per sacramentalem confessionem aperienda est clavibus Ecclesiæ, si lethalis noxa adsit, & cultro doloris, &

contri-

contritionis delenda, vel lachrymis eluenda juxta præceptum ab Apostolo promulgatum: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane hoc edat. & de calice bibat.* Rursus, ut ait Concilium Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 7. *Ecclesiastica consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videretur, absque præmissa Sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod à Christianis omnibus etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illi copia Confessoris: quod si necessitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur.* In hoc tamen casu urgentis necessitatis & defectus Confessarii, in quo Tridentina Synodus asserit, Sacerdotem absque prævia confessione posse licitè celebrare, tenetur Sacerdos, quantum potest, elicere actum veræ contritionis, alioquin potius abstinendum à sacra communione, quàm ad ipsam accedere, non præmissa Sacramentali confessione.

Quòd si Laicus ultimo die paschatis non haberet copiam Confessoris, nec regularis nec sæcularis, & sibi esset conscius peccati alicujus lethalis, eneretur potius abstinere à communione, quia quævis impotentia, & necessitas excusat ab observantia præcepti Ecclesiastici, & propter illius observantiam non licet præceptum divinum transgredi. Præceptum autem de communione paschali est ecclesiasticum quoad determinationem talis temporis, propterea ab ejus observantia excusat impotentia, vel necessitas, sed quando quis sibi conscius alicujus lethalis noxæ nec copiam habet Confessarii, nec absentem adire potest, censetur impotens in illis angustiis ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ de communione paschali, proinde potest illam differre, donec possit Sacramentaliter confiteri, vel absentem adire, & quis divinum est præceptum: ne quis accedat ad Eucharistiam, nisi prius se probet, seu propriam conscientiam emundet, & præceptum divinum prævaleat ecclesiastico debet divinum servari.

Neque metus diminutionis famæ est sufficiens ratio, qua debeat Clericus vel Monachus communicare etiam diebus quibus generalis communio Clericis Monachis & Monialibus juxta statuta Ordinis est indicta, si mortalis noxæ sibi sint Conscii, nisi præmiserint Sacramentalem confessionem, idque declaravit Innocentius III. *lib.* 4. *de myster. Miss. cap.* 13. ubi ait: *Peccator debet potiùs eligere, ut abstinendo reddatur suspectus, quam ut communicando manducet indignus,* rationem etiam adducit Divus Thomas 3. *part. quæst.* 80. *art.* 6. *Quia prius est peccatori occultò peccare mortaliter sumendo corpus Christi, quàm infamari, quapropter peccator occultus potius tenetur eligere infamari, quam indignè ad mensam Domini accedere.* Neque sufficit elicere actum contritionis, quia cum non sit Sacerdos, non urget necessitas celebrandi, & in Eucharistia continetur Sanctum Sanctorum, propterea qui ad eadem accedit, adniti debet, ut sit sanctificatus. Sin vero sit Sacerdos, debet hic, si necessitas urgeat celebrandi, verum contritionis actum elicere, seu sincerum de peccatis dolorem ob DEUM offensum, & quidem conceptum ex dilectione DEI super omnis. Non enim minor est præparatio necessaria ad sumendam Eucharistiam ei, qui confessionem non potest præmittere communionis urgente necessitate, & non habita copia Confessarii, quam adulto accedenti ad baptismum; tenetur enim adultus, ut baptizetur, *DEUM tanquam omnis justitiæ fontem diligere*, ut loquitur Tridentina Synodus *sess.* 6. *cap.* 6. *ac propterea, ut moveatur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem.* Et eadem præparatio necessaria est existenti in peccato lethali, quod confiteri non potest urgente necessitate celebrandi, vel communicandi.

Non solùm anima est præparanda, verùm etiam corpus, adeo ut teneantur fideles omnino jejuni accedere ad hanc sacram cœnam & hoc jejunium servandum est à media antecedentis diei nocte usque ad tempus sequentis diei, quo quis Eucharistiam sumit, quod jejunium debet esse naturale, adeo ut nihil prorsus comederit, aut biberit, qui intendit communicare, non tamen hoc jejunium est servandum divino præcepto, sed tantùm ecclesiastico, quia ut docet Divus Thomas 3. *part. quæst.* 80 *art.* 8. decens est, ut debita reverentia ad tantum Sacramentum accedamus, & ut corpus Domini primum in nostro corpore occupet locum, ac præferatur cuilibet alteri cibo, vel potui, & *virgine adhuc saliva*, ut loquitur Tertullianus, ore suscipiatur, deglutiatur, & in stomachum trajiciatur. Præterea ut intelligamus Christum, & ejus charitatem debere primo fundari in cordibus nostris, juxta illud *Matth.* 6. *Quærite primo regnum DEI.* Et tertiam etiam rationem addit Divus Thomas, ne si alius cibus vel potus sumatur, repletus stomachus una cum suscepto cibo etiam corpus Christi evomat. Hinc Apostolus 1. *ad Corinth.* 11. scribit: Alius quidem esurit, alius autem ebrius est, quapropter praxis Ecclesiæ semper fuit, præmittere sumptioni Eucharistiæ jejunium naturale, ut testes sunt Tertullianus *lib.* 2. *ad uxorem cap.* 5. inquiens: *Maritus quid secreto ante omnem cibum gustes, & si scieverit, panem non illum credit esse, qui dicitur.*

Et quamvis aliquando toleravit Ecclesia, ut anniversario die cœnæ Domini Eucharistia post cibum & potum à fidelibus sumeretur, ut testatur Divus Augustinus, non tamen mos ille fuit universalis, nec diuturnus, & Concilium Carthaginense III. *can.* 29. statuit, ut hac unâ die excepta Sacramentum altaris à jejunis tantùm hominibus sumatur. Et Concilium Constantiense *sess.* 13. decrevit, ut secundum antiquam ecclesiæ disciplinam, & consuetudinem Eucharistia nonnisi à jejunis sumeretur, solo infirmitatis, vel alterius necessitatis ab Ecclesiæ approbatæ casu excepto; dicitur enim *can.* 29. *Concilium sacrum Constantiense in Spiritu Sancto legitimè congregatum declarat, ex definit, quod licet Christus post cœnam instituerit, & discipulis suis administraverit hoc venerabile Sacramentum: Tamen hoc non obstante sacrorum canonum authoritas, & ecclesia approbata consuetudo, servavit, & servat, quod hujusmodi Sacramentum nec post cœnam conficiatur, nec sumatur à non jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, à jure vel Ecclesia concesso, vel admisso.* Ut si contingeret Sacerdotem mori post consecrationem, vel ante sumptionem sanguinis, quamvis sumpsisset corpus Christi tantum: tunc ab alio Sacerdote, quamvis non jejunio, deberet sanguis, qui superest ex tali sacrificio sumi, si non inveniatur alius Sacerdos jejunus, ut refertur *cauf.* 7. *quæst.* 1. *cap. nihil contra.* Item quando aquam pro vino infusam fuisse Sacerdos in ipsa communione

ne animadvertit, quamvis non sit amplius jejunus, tenetur vinum infundere, pauxillum aquæ admiscere, & iterum consecrare, ac sumere, quia præceptum divinum de integritate Sacrificii prævalet legi Ecclesiasticæ, qua jubemur jejuni communicare. Hinc si quis post mediam noctem aliquid sumpserit cibi vel potus, quamvis per modum medicinæ, & in parva quantitate, non potest missam celebrare, nec sacram communionem percipere, ne lethale peccatum perpetret. Sin autem ante mediam noctem cibum, vel potum sumpserit, quamvis postea nihil dormierit, neque fuerit digestus, non peccat, si ob perturbationem mentis, ex qua devotio tollitur, Sacerdos celebret, conveniens tamen est, eum abstinere à facto faciendo, quia Sacerdos ille, de quo habetur *in cap. Consistentis. extra de accusationibus.* non fuit amotus à regimine Ecclesiæ ab Alexandro III. quam habebat sibi commendatam ex causa, quia nullam post cœnam præmissa dormitione missam celebrâsset, & tota nocte illa calicibus exsiccandis in caupona consumpsisset, & inde perrexisset ad altare & missam celebrâsset, eo quia præsumptio erat, quòd Sacerdos ille jejunus celebraverit. Quod si reliquiæ cibi in ore intra dentes, vel extra remanentes casu traosglutiantur, non impediunt communionem, cùm non trajiciantur in stomachum per modum cibi, sed per modum salivæ, & idem judicium est de guttis aquæ vel vini, quibus os abluitur, si præter intentionem aliquid deglutiatur juxta rubricas missalis Romani: secus si saccharum, aut bellaria fuerint in ore posita, neque ante somnum fuerint consumpta, & dubium sit, an post mediam noctem trajecta fuerint in stomachum, tunc tutius, & decentius est abstinere à celebratione, & communione. Sacerdos si post communionem, & ablutionem grandiores vel minimas in calice, vel corporali inveniat particulas, quamuis non amplius jejunus potest illas absumere, imò etiam in Sacristia: si in abstersione calicis vel in corporali reperiat aliquam particulam, quamvis non amplius jejunus, potest sumere, quia sumptio ad ejusdem sacrificii consummationem pertinet, imò & hostiam integram vel etiam plures si absque irreverentiæ periculo servari non possint, ut si illas ab infidelibus aut Hæreticis irreverenter tractandas prævideat, Sacerdos verò si inter missæ initia recordetur per modum cibi vel potus post mediam noctem demisisse in stomachum, debet ab altari discedere, & à missæ celebratione ea die abstinere, si absit periculum scandali: sin verò post consecrationem meminerit se jejunum non esse perficere tenetur sacrificium, & Christi corpus, & sanguinem sumere.

Infirmus tamen si mortis periculum immineat, communicare potest, quamvis non jejunus, idque per modum viatici, ut declaravit Concilium Constantiense juxta praxim Ecclesiæ: neque graviter decumbens tenetur cum gravi incommodo differre medicinæ vel juscnli, aut communis cibi sumptionem, ut postea jejunus communicet. Neque tenetur procurare, ut statim prima hora post mediam noctem sibi deferatur Eucharistia, ut eam jejunus sumat; quia, cum illam ad infirmos honorificè deferendam Tridentina Synodus sanxerit, non videtur conveniens, ut horis intempestivis deferatur, nisi gravis, & improvisa id exigat necessitas, quinimò potest etiam sæpius infirmo non jejuno Eucharistia per modum viatici administrari perseverante eadem ægritudine per plures dies, & præsertim si mortis periculum magis ingravescat, dummodo inter utramque communionem decem, vel duodecim dies interfluxerint. Cæterum dignitas hujus Sacramenti exigit, ut fideles majori studio ad illud suscipiendum se præparent, ac proinde pridie, quàm ad sacram communionem venerint, jejunent, & alia pia opera exerceant, vel saltem vesperè parcius cœnent, & diutius orent, ut consueverunt homines pii agere, qui potiorem noctis partem in recitandis precibus, vel sacris meditationibus impendebant.

Alia itidem dispositio ex parte corporis, ut dignius quis accedat ad sacram communionem, est corporis castitas, cujus figuram exhibuerunt Israelitæ, qui agnum paschalem non comedebant nisi accinctis renibus in Symbolum Castitatis, quapropter Achimelech Sacerdos panes propositionis Davidi, & ejus comitatui manducandos exhibere recusavit, priusquam de illorum continentia certior factus esset; etenim 1. *Reg.* 21. ait: *Non habeo laicos panes ad manum, sed tantùm panem sanctum, si mundi sunt pueri, & maximè à mulieribus, & respondit David Sacerdoti, & dixit ei: equidem si de mulieribus agitur: continuimus nos ab heri, & nudius tertius, quando egrediebamur, & fuerunt vasa puerorum Sancta. Dedit ergo eis Sacerdos sanctificatum panem.* Rursus cum descendisset Dominus per montem Sinai in igne, & nubis caligine coram omni plebe, Moyses præparaturus populum illum ad Domini adventum *Exodi* 19. ait: *Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis uxoribus vestris:* Quòd si talis continentia servata est propter figuram, quantò magis propter veritatem corporis Christi, hoc idem etiam habetur in *cap. Vir cum propria. causa* 33. *quæst.* 4. *& cap. Omnis homo, dist.* 2. *de consecratione.* Hinc coitus conjugalis si sit sine peccato, seu fiat ex pura causa gignendæ prolis, vel reddendi debitum, non impedit communionem ex necessitate, bene tamen ex congruitate propter immunditiam corporalem, mentisque distractionem, ut etiam pollutio nocturna, quæ tantum est peccatum mortale propter consensum, & ratione suæ causæ, etiam ex necessitate impedit sumere Eucharistiam, nisi peccatum prius pœnitentia eluatur, Imo tametsi peccatum sacra exomologesi expiatum sit, adhuc ex congruitate impedit die illo Eucharistiam sumere propter fœditatem corporis, mentisque evagationem, reverentia enim debita tanto Sacramento exigit, ut ad illud accedamus cum corporis puritate. Quòd si quis sit pollutionem passus & dubitet de consensu à sacra communione etiam debet abstinere, sin verò expresse inveniat consensum non præcessisse, nec fuisse comitatum, nec subsecutum, & necessitas urgeat, tunc potest accedere, vel etiam celebrare non obstante tali immunditia, quia hæc fuit involuntaria, & immunis à peccato, satius tamen est ob reverentiam debitam conscientiam expiare vel abstinere, ut docet Divus Thomas in 4. *sentent. dist.* 9. quæst. 1. *art.* 4. *quæstiunc.* 2. ubi ait: *Quando ex illusione accidit, si causa illusionis in nobis præcessit, puta, si quis indevotus ad dormiendum accesserit, idem est judicium de pollutione, qua ex cogitatione præcedente causatur, quia potest esse & mortale, & veniale peccatum, & quia nonsita de facili potest percipi. ex qua causa contingat, ideo tutius est abstinere, nisi necessitas incumbat,* Hoc idem etiam adstruit S. Gregorius *epist.* 31 *lib.* 12. *in respons. ad quæstiones propositas ab Augustino Episcopo Anglorum,* ubi ait: *In eadem illusione valde est necessaria discretio,*

quia

quia valdè subtiliter pensari debet, ex qua re accidat menti dormientis, aliquando enim ex crapula, aliquando ex natura superfluitate, vel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit: & quidem, cùm ex natura superfluitate, vel infirmitate evenerit omnimodò, hæc illusio non est timenda, quia hanc animus nesciens pertulisse magis dolendus est quam fecisse. Cum verò ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur: habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sacri mysterii, vel celebranda missarum solemnia, cum fortasse aut dies festus exigit, aut exhiberi mysterium pro eo, quod Sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit.

Rursusquo die quis ad sacram accedit Synaxim, debet à mundi deliciis, voluptatibus, & jocis se temperare, & tempus impendere in frequentandis Ecclesiis, fundendis precibus, erogandis eleemosynis, invisendis ægrotis, & spirituale solatium iisdem afferendo. Quòd si Apostolus 1. *ad Timoth.* 5. scribit: Quæ in deliciis vivit, mortua est: multo magis tunc morietur, si velit eo tempore mundi voluptatibus ac deliciis fulciri, diebus enim sacræ communionis præsertim Charitas, & beneficentia in pauperes est effusina exercenda, quia cum Christus suo corpore nos cibaverit, & spiritualiter animas nostras refecerit, par est, ut nos membris Christi, seu pauperibus rependamus aliquid beneficii, & beneficentiam in eos exerceamus, nec solum in alios debent communicantes esse benefici, verum etiam in seipsos excitantes devotionem ferventiorem ex seria perpensione beneficiorum, quæ continuo accipiunt à Deo.

Circa verò frequentiorem communionem, si nil obstet, frequentior præferenda est rariori, quia cum Eucharistia sit spiritualis animæ cibus, perinde ac corpus, frequenter & in singulos dies alimenta indiget, quo vires reficiat, seque nutriat, ita etiam anima hoc Sacramento frequenter refici indiget ad Charitatis, & devotionis incrementum. Tum quia fructus uberiores ex Sacramentali communione percipimus, ut sunt incrementa gratiæ habitualis, & charitatis, remissio peccatorum venialium, imminutio concupiscentiæ, præsidium contra tentationes, & antidotum contra peccata futura, & demum vita, & gloria æterna, unde perspicuum est frequentiorem communionem, si nihil obstet, præstare rariori. Quòd si Israelitis proficiscentibus per desertum singulis diebus, ut corporis vires reficerent, è cœlo manna pluit, donec ad terram promissam pervenissent, & manna illud figura fuit Eucharistiæ, & fideles in hac vita mortali sint in deserto, & proficiscantur non ad terram promissionis, sed ad sibi promissam æternam gloriam, debent frequentius hoc cœlesti manna, seu Sacramento Eucharistiæ refici. Hinc sub Ecclesiæ initiis fideles etiam à tempore Apostolorum Eucharistiam sumpsisse quotidie, legimus in actis Apostolorum *Act.* 11. *v.* 12. Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus: siquidem omnes fideles tunc fidem Christianam profitebantur & sincera charitate ita ardebant, ut, cùm sine intermissione orationibus aliisque pietatis officiis vacarent, quotidie ad sacra dominici corporis mysteria sumenda parati invenirentur, & SS. Patres communiter commendant frequentem communionem & ad eandem adhortantur fideles, etenim S. Cyprianus *lib. de orat. dominica* ait: *Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne, qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie in cibum salutis accipimus, intercedente graviori aliquo delicto, dum abstinentes & non communicantes à cœlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur.* D. Hieronymus *epist.* 28. *ad Lucinium* ait: *Utinam omni tempore jejunare possimus, & Eucharistiam quoque absque condemnatione nostri, & pungente conscientia semper accipere, & Psalmistam audire dicentem: Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus.* S. Basilius *epist.* 289. *ad Cæsaream Patritiam* ait: *Singulis certè diebus communicare, & participem esse sancti corporis, & sanguinis Christi, bonum, & fructuosum est, cum dixerit ipse, qui comederit carnem meam, & biberit sanguinem meum, vitam æternam habet. Jam verò, quis dubitat, quin frequentius participare, non sit aliud omnino, quàm frequenter vivere? Quater igitur nos singulis septimanis communicamus, dominico die, feria quarta in parasceve, & in Sabbatho, sed per dies etiam alios, si Martyris alicujus memoria celebretur.* Hanc eandem frequentiorem communionem suadent reliqui Sancti Patres, ut D. Ambrosius *lib.* 5. *de Sacramentis cap.* 4. ubi ait: *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente facere consueverunt? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Sic vive, ut quotidie merearis accipere.* S. Augustinus *epist.* 54. *ad Januarium* ait: *Alia verò quæ per loca terrarum regiones quæ variantur, sicuti est, quòd alii jejunant Sabbatho, alii non, alii quotidie communicant corpori, & sanguini Domini, alii certis diebus accipiunt: alibi nullus dies prætermittitur, quo non offeratur, alibi Sabbatho tantum & dominico, alibi tantùm dominico, & si quid aliud hujusmodi animadverti potest, totum hoc genus rerum liberas habet observationes. Nec disciplina ulla est in his melior gravi, prudentique Christiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit. Dixerit aliquis, non quotidie accipiendam Eucharistiam, quæsieris, quare? quoniam, inquit, eligendi sunt dies, quibus purius homo, continentiusque vivit, quo ad tantum Sacramentum dignus accedat, qui enim manducaverit indigne, judicium sibi manducat, & bibit. Alius contra: imo, inquit, si tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta talia differenda sint authoritate Antistitis, debet quisque ab altari removeri ad agendam pœnitentiam, & eadem authoritate reconciliari: hoc est enim indigne accipere, si eo tempore accipiat, quo debet pœnitentiam agere; non ut arbitrio suo, cùm libet, vel auferat se communioni, vel reddat. Cæterum peccata, si tanta non sint, ut excommunicandus quisquam homo judicetur, non se debent à quotidiana medicina Dominici corporis separare.*

Cæterum frequens communio iis tantùm permittenda est, qui vehementi desiderio corpus Christi percipiendi, & eo quidem ex charitate profecto, sunt incensi, & ex animo dicunt cum Davide: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.* Hinc S. Bonaventura *in* 4. *sententiar. part.* 2. *quæst.* 2. ait: *Si quæritur, utrum expediat frequentare alicui? dicendum est quod si videat se esse in statu Ecclesiæ primitivæ, laudandum est, quotidie communicare. Sin autem in statu Ecclesiæ finalis, utpote frigidum, & tardum, laudandum est, quod rarè; sin autem medio modo, debet etiam medio modo se habere, & aliquando debet cessare, ut addiscat revereri, aliquando accedere, ut inflammetur amore, quia tali hospiti debetur, & tunc secundum illam partem, in quam viderit se melius proficere, ad illam magis declinet, quod homo solum experientia discit.* Non tamen frequens Communio iis permittenda est, qui vel in peccata lethalia persæpe labuntur, vel ab effectu venialium peccatorum non liberi, idque habetur in *cap. quotidie dist.* 2. *de consecrat.* & est exceptum ex dogmatibus ecclesiasticis Gennadii *cap.* 23. ubi

ubi ait: *Quotidie Eucharistiæ communionem percipere nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo, & hortor, si tamen mens sine affectu peccandi sit; nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico Eucharistiæ perceptione, quàm purificari.* Hoc idem etiam docet S. Isidorus *lib. 1. sententiar. cap. 24.* ubi ait: *Qui scelaratè vivunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant nihil ad mundationem sibi proficere, dicente Propheta: Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecerit scelera multa? nunquid carnes sancta auferent à te malitias tuas?*

Quod verò ad affectum pertinet venialium peccatorum juvat observare, aliud esse veniale peccatum, & aliud affectum non habere ad illud, siquidem à peccato veniali ne ipsi quidem viri justi & perfecti sunt immunes, cùm justus dicatur septies in die cadere, sed absque affectu peccati venialis possunt viri justi esse, & plures hunc statum sunt assecuti, dum ipsis ex animo displicent quotidiana humanæ fragilitatis peccata, quæ propterea ex viribus satagunt cavere, & ex iisdem, si cadant, fiunt humiliores, & surgunt ferventiores, quia dolent de hisce peccatis venialibus, de concupiscentiæ motibus, quibus obsistunt, eosque coerceant, ne regnent in mortali eorum corpore, quod si tumultum moveant, ad Deum jugiter ingemiscunt, & per gratiam JEsu Christi efflagitant liberari; hi enim licèt non sine peccatis venialibus, sunt tamen sine affectu ad peccata venialia, propterea iisdem permittenda, imò & suadenda frequentior communio, ut scilicet vel singulis diebus, vel pluries in hebdomada, vel singulis diebus dominicis Eucharistiam sumant. Cæterum, ut ait S. Antoninus *3. part. tit. 33. cap. 6.* tota vita illius, qui frequenter communicat, esse debet præparatio ad susceptionem tantæ rei, & præsertim, debet mortificare vitia, coërcere passiones, fugere vanitates, & occasiones peccatorum, etiam levium, & venialium, occupationes non necessarias, quibus homo potest averti à seria custodia cordis sui, exercendo se in virtutibus, excitando se per meditationem, ac profundam humilitatem, amorem ardentem, fervens desiderium supernorum, inserendo se vulneribus JEsu Christi, non de suis meritis, sed de illius pietate vehementer confidendo.

Sunt tamen, qui piè viventes, & sacram communionem frequentantes nullam exiguam sentiunt devotionem, ideoque, conqueruntur, quod nullum ex eadem fructum percipiant, nec charitate & divino amore exardeant; nam licet actualis devotio ad communionem plena sit spirituali fructu, non tamen ad frequentem communionem necessaria est sensibilis devotio, quam plures conqueruntur eò, quia experiantur se illa carere: alia enim est devotio actualis, & alia sensibilis, illa est quidem necessaria, non hæc; devotio siquidem actualis sine spirituali communione devotio non est, hæc autem spiritualis devotio in eo est sita, ut vita æterna, quæ est Christus, spirituali desiderio appetatur, ut recordatio mandatorum ejus super mel, & favum dulcior habeatur, ut fraterna Charitas, cujus hoc Sacramentum est signum, pro Christi amore diligatur, ut dulciter, atque salubriter in memoria recondatur, quòd pro hominum salute contumeliis sit affectus, cruce suspensus, lanceâ vulneratus, ut differit Landfrancus *lib. de corpore, & sanguine Domini.* Et D. Thomas *in 4. sent. dist. 12. quæst. 2. art. 1. quæstiunc. 3.* ait: *Cùm hoc Sacramentum perficiat conjungendo fini: Ad hoc quod effectum suum plenè habeat in sumente, oportet, quòd adsit devotio actualis,* quæ consistit in piis affectibus, & desideriis voluntatis circa hoc venerabile Sacramentum in actibus fidei, spei, charitatis. Hinc S. Augustinus ait, totam actualem devotionem in hisce consistere actibus virtutum Theologalium. Devotio autem sensibilis ad communionem non est necessaria, adeo ut possit communio sine illa sortiri suum fructum, seu causare in sumente augmentum gratiæ, hoc enim sensibilis devotio in cordis sensibili compunctione, fervore mentis, teneritudine cordis, lacrymarum profusione, quæ omnia plerumque ab eo sentiuntur, qui non tantam participat divinam gratiam, quantam alius, qui hæc omnia neque sentit, neque in se experitur, ait D. Antoninus *3. part. tit. 13. cap. 6.* *Si quis autem illam dispositionem in se judicare voluerit ex sensibili cordis compunctione, fervore mentis, profusione lacrymarum, ita quod tunc credat se dispositum, quando tale quid sentit, & quando non percipit, indispositum; incautè valde ambulat, & sæpissimè decipitur. Multoties qui nihil talium habent, sunt in magno statu gratiæ, & qui habent, sunt omnino extra gratiam.* Præterea docent Sancti Patres carentiam sensibilis devotionis plurimum adferre utilitatis; ut gaudium tribulatione temperetur, ut, cum se privatum optato bono experiatur, magis timeat Deum, cui propterea ferventius serviat in timore, & tremore, caveatque, ne lethali ulla noxa illum offendat, studeatque per exercitia virtutum arctiùs illi adhærere; ut per fidei obscuritatem ambulantes, uberiora enanciscantur meritorum incrementa; & ut humilitati studeamus; & bona cuncta (quæ agimus) soli divinæ gratiæ tribuamus, nilque nobis.

CAPUT XVIII.

Communio sub utraque specie à Christo Laicis non est præcepta, nec necessaria ad salutem.

CErtum est, sub primis ecclesiæ temporibus moris fuisse, ut fideles quandoque communicarent sub utraque specie etiam laici, tametsi jure divino non fuerit ipsis communio sub utraque specie præcepta, nec propterea necessaria sit cuilibet fidelium ad salutem æternam. Sacerdotes tamen celebrantes tenentur communicare sub utraque specie panis, ex vini, quia conficiunt sacrificium, quod coalescit & corpore, & sanguine Christi, & sumptio utriusque speciei pertinet ad consummationem talis sacrificii; unde respectu Sacerdotis celebrantis cõmunio sub utraque specie est necessaria necessitate præcepti, quod tamen intelligendum est, quoties Sacerdos celebrat ut principalis, quia Neomystæ, qui Sacerdotio initiantur, & simul cum Episcopo celebrant, non communicant sub utraque specie, quia principaliter non celebrant.

An verò hoc præceptum sit divinum, vel tantùm ecclesiasticum, non videtur ita certum: quia tametsi fateantur omnes, intentionem & præceptum Christi esse, ut hoc sacrificium consummetur ab aliquo: nihilominus videtur sufficere, si totum quod consecratum est, sumatur totum vel ab eo qui consecravit, vel partim ab illo, & partim ab alio, seu species panis sumantur ab uno, & species vini ab alio Sacerdote, quia hoc pacto consumitur totum sacrificium.

Controversia inter Catholicos ac Hæreticos est, an communio sub una tantùm specie panis fuerit primis

ecclesiæ

ecclesiæ temporibus usitata à Laicis; vel isti consueverint communicare sub utraque specie. Excitarunt hanc controversiam Petrus Dresdensis, & Jacobellus Misnensis, qui fautorem hujus opinionis habuerunt Joannem Huss Bohemum, & cum ipso totam propemodum Bohemiam; hi omnes assernerunt, communionem sub utraque specie fuisse à Christo præceptam, & ecclesiam non posse Laicis subtrahere speciem vini. Lutherus postea in hac controversia varius fuit, constans tamen in hac, ecclesiam usum calicis non posse laicis subtrahere: hoc idem asseruit etiam Calvinus; adeout omnes ferè sectarii in hoc idem conveniant, ut dicant, usum calicis omnibus necessarium esse ex præcepto Christi, quod à nemine potest violari.

Asserendum est, nullum posse jus divinum assignari, ratione cujus teneantur Laici communicare sub utraque specie, ita definitum fuit in Tridentino *sess.* 21. *can.* 2. Ratio est, quia si aliquod extaret jus divinum, quo laici tenerentur communicare sub utraque specie, utique deberet hoc jus colligi, vel ex facto Christi, vel ex scripturis, vel ex antiqua praxi ecclesiæ; vel demum ex natura hujus Sacramenti, sed ex neutro capite potest hoc jus divinum colligi, ergo nullum extat jus divinum, quo teneantur laici communicare sub utraque specie. Major, & consequentia tenent.

Probatur minor quoad primam partem, scilicet non posse id colligi ex facto Christi, quia quidquid Christus fecit, non præcepit, ut ab aliis etiam fieret, alioquin, cùm Christus consecraverit vespere post cœnam, ex hoc Christi facto tenerentur Sacerdotes tantùm vespere post cœnam consecrare. Præterea Christus duobus Discipulis in Emaus proficiscentibus panem benedictione sua sanctificatum dedit, & illi cognoverunt eum in fractione panis, consequenter in sola panis specie communicavit hos suos Discipulos, quia *Luc.* 24. habetur: Quod Christus cùm primum Discipulis consecratum porrexit panem, evanuit ex oculis eorum: quòd vero panis iste à Christo consecratus fuit Eucharistia, ex eo communiter probatur, quia ut ibidem dicitur: *Discipuli cognoverunt Dominum in fractione panis*, & per fractionem panis simpliciter dictam in scripturis significatur Eucharistia ex illo *D. Pauli* 1. *ad Corinth.* 10. *Panem quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est*? Præterea quamvis non esset omnino certum, panem illum fuisse Eucharistiam, certum tamen est fuisse typum, & figuram Eucharistiæ, ut edisserit D. Augustinus *lib. de consensu Evangelistarum cap.* 25. *& epist.* 149. *ad Paulinum c.* 3. *& quod ab illis duobus in fractione panis est agnitus, Sacramentum esse, quod nos in agnitionem suam congregat, nullus debet ambigere.* Igitur benedictione, & distributione panis facta duobus illis discipulis euntibus Emaus demonstravit effectum communionis sub una tantùm specie, siquidem statim aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum.

Neque colligi potest hoc jus divinum ex sacris scripturis, quia *Actor.* 2. fit tantùm mentio de sola communione sub specie panis: *Erant perseverantes in communicatione fractionis panis*, & *c.* 20. fideles dicuntur una Sabbathi convenisse ad fractionem panis, quod omnes de communione Sacramentali communiter intelligunt. Tum quia, ut rectè notavit Tridentina Synodus *sess.* 21. *c.* licet *Joan.* 6. habeatur: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, adhuc ibidem eraam dicitur: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; quinimo unde meminit solius panis alluquens Laicos, & Sacerdotibus, quales erant ejus Discipuli, injunxit, ut celebrantes ejus carnem manducent, & ejus sanguinem bibant, adeo ut priora verba directa fuerint ad Discipulos, qui erant celebraturi, & posteriora ad alios Discipulos laicos; Quinimo Christus in eodem capite *Joan.* 6. undecies meminit hujus Sacramenti sub specie tantùm panis; & sub nomine carnis, & sanguinis simul nonnisi quater, scilicet ut significaret, ad salutem sufficere solam speciem panis, quapropter concludit Christus, *qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, quod etiam dixerat paulo ante: *si quis manducavit ex hoc pane, vivet in æternum*; & *panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Unde, cùm in Act. Apostol. *c.* 2. ubi de fidelibus dicitur: *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus*, textus est intelligendus de communione Eucharistiæ sub sola specie panis, ut fatetur vel ipse Calvinus *lib.* 4. *Instit. c.* 17. cùm enim nulla ibi fiat mentio calicis, ritè colligitur Apostolos primis illis fidelibus sub sola specie panis administrâsse, idque etiam firmatur, quia plerique eorum fidelium voto erant Nazareatus obstricti, dicti propterea Nazarei, eò quia ab haustu vini abstinerent; propterea credibile est S. Lucam meminisse tantum fractionis panis, eò quia sub specie panis sumenda erat Eucharistia à primis illis fidelibus, quorum aliqui abstinebant ab haustu vini, & quidem voti religione,

Neque obstat, quod D. Paulus 1. *Corinth.* 10. *v.* 13. loquens de calice dicat, calix benedictionis, cui benedicimus, *nonne communicatio sanguinis Christi est?* non ait: Calix benedictionis, quem distribuimus; sed dicit, calix benedictionis, cui benedicimus, unde licet calix à Sacerdotibus sacrificium offerentibus consecrari debeat, non tamen singulis fidelibus communicantibus debet necessariò distribui. Rursùs de corpore Christi loquens, quod sub specie panis continetur, ait: *Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est*? significans, corpus Christi sub specie panis esse semper fidelibus distribuendum ad manducandum, quapropter paulo post subdit: *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* Firmari etiam ex eo potest, quia Christus non retardavit effectum manducationis corporis suis Apostolis, donec sanguinem suum bibissent, sed fuerunt incorporati Christo, & ex ejus substantia nutriti, statim ac ejus corpus sumpserunt, ut manifeste colligitur ex Apostolo 1. *Corinth.* 11. ubi scribit: *Itaque quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini.* Hinc si unum vel alterum quis sumat indignè, utrumque violare censetur, fitque utriusque reus & alterutrum dignè sumens gratiæ ex utroque derivatæ, utriusque sumptioni adnexæ, particeps est. Præterea licet Christus Joan. 6. dixerit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, & rursus *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, ut tamen ostenderet, se non loqui conjunctivè, sed tantùm disjunctivè, subdidit in eodem capite: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*; & rursus *panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*; & etiam: *qui manducat hunc panem, vivet in æternum*, in quibus, & aliis pluribus locis cum meminerit solius panis, satis apertè constat, in aliis locis, in quibus simul mentionem facit de carne, & sanguine, nonnisi disjunctivè fuisse locutum.

Constat igitur neque ex facto Christi Domini, neque ex sacris scripturis posse evinci communionem sub utraque à Christo præceptam fuisse laicis, &

proptcrea non esse ad salutem necessariam, quod verò neque hoc jus divinum de laica communio ne sub utraque specie possit colligi ex praxi Ecclesiæ, cx eo liquet, quia olim in primitiva Ecclesia moria fuit, ut fideles sub una tantùm communicarent specie panis, ut teferunt Clemens Alexandrinus *stromat. sub init.* Cyprianus *lib. de lapsis.* Basilius *epist. ad Cæsaream Patritiam*, Augustinus *serm.* 222. & reliqui Patres, qui floruerunt primis Ecclesiæ temporibus, ex quibus S. Basilius testatur, Monachos suo tempore Eremi cultores consuevisse secum deferre sacram synaxim, sub sola specie panis, quia cum non habnerint copiam sacerdotum, eam in propriis cellulis asservabant ad usum diebus dominicis; aliisque festis, unde in Eremo Monachi non communicabant sub utraque specie, sed tantùm sub una specie panis. Rursus D. Augustinus *serm.* 212. refert solitas fuisse mulieres Eucharistiam sumere in mundo linteolo, quod tantùm de Eucharistia sub specie panis potest intalligi, & non sub specie vini. Præterea, hoc idem colligitur ex disciplioa & praxi antiquissima, quæ semper in Ecclesia viguit, ut in die parasceves hoc Sacramentum sub sola specie panis sumatur à Sacerdote officium illo die celebrante, ut colligitur & D. Gregorio Magno in suo sacramentali, & significatur etiam in sexta Synodo apud Trullum *can.* 52. Quapropter Innocentius I. *epist.* 1. *cap.* 4. asserit, fuisse traditionem Ecclesiæ in die Parasceve non sacrificari, nec Sacramenta celebrari; rationem itidem assignat D. Thomas 3. *part. quest.* 83. *art.* 2. *ad* 2. quia veniente veritate cessat figura, & quia hoc Sacramentum est figura, & repræsentatio dominicæ passionis, non videbatur congruum, ut ea ipsa die, qua ab Ecclesia recolitur Christi passio, missæ sacrificium offerretur, quapropter Hugo Victorinus 2. *Cod. Miscel. lib.* 5. ait: *Hodie non consecramus, quia nobis hostia de manibus tollitur, non sacrificant amici, dum illam trucidant inimici*, tum quia Nazarci plures fuerunt ad fidem Christi conversi, propterea etiam ipsi communicabant, sed sub specie panis tantùm, quia ex lege Mosaica, quæ initio conversionis permittebatur servari ab Apostolis, non erat licitum Nazarcis vinum bibere.

Plurima hujus veteris disciplinæ exempla legimus in historiis Ecclesiasticis. Unum refert exemplum Soxomenus mulieris cujusdam Macedonianæ *lib. 8. histor. cap. 5.* inquiens: *Vir quidam ex Secta Macedeniorum uxorem habebat ejusdem Secta. Hic cum Joannem Chrysostomum aliquando docentem audisset, quomodo de divinitate sentiendum sit, fidem ejus amplexus est: Uxoremque hortari cœpit, ut idem secum sentire vellet. Sed cum illa prioris consuetudine, & familiarium sibi mulierum congressibus quasi captiva teneretur, nec maritus crebris admonitionibus quidquam proficeret, tandem ille: Nisi, inquit, in divinis Mysteriis mecum communicaveris, nec vita consors mihi eris in posterum. Tum mulier id se facturam pollicita, consilium aperit ancillæ, quam sibi fidam esse judicabat, eamque sibi sociam adjungit ad fallendum maritum. Illapso igitur tempore Mysteriorum mulier, id, quod acceperat, retinens, quasi Deum oratura caput submisit. Ancilla verò quæ ei adstabat, id, quod domo attulerat, clanculum ei tradidit. Quod cum mulier dentibus admovisset, instar lapidis obduruit. Tum mulier verita, ne quid sibi gravius eveniret, tanto erga se patrato miraculo, confestim ad Episcopum pergens, se ipsam accusavit, simulque lapidem ostendit, qui morsus vestigia retinebat, materia quadam prorsus ignota, & colore insuato præditum, cumque effusis lachrymis veniam postulâsset, ejusdem fidei cum viro deinceps permansit. Quòd si cui forte hæc minus credibilia videntur, testis est lapis ipse, qui in thesauro Ecclesiæ Constantinopolitanæ etiamnum servatur.* Quòd si communio sub una vel utraque specie libera non fuisset in Ecclesia, mulier illa non potuisset simulare sumptionem Eucharistiæ, non enim pro calice Domini quid aliud sumere ei licuisset, nec calix dabatur in manus, sed tantùm manu Diaconi ori communicantium admovebatur, ut pauxillum sanguinis sumerent.

Hæc consuetudo communicandi sub una tantùm specie etiam ostenditur ex communione infirmorum, quibus sub una tantùm specie sacrum viaticum porrigebatur, idque patet exemplo Senis Serapionis, de quo S. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium *lib. 6. histor. Ecclesiast. cap.* 44. ait: *Puer ad Presbyterum concurrit, jam nox erat: Presbyter autem ægrotabat: sed quoniam in mandatis dederam, ut morituris, si peterent, & maxime, si antea suppliciter postulassent, venia indulgeretur, quo bona spei plenis ex hac vita migrarent, exiguam Eucharistiæ partem puero tradidit, jubens, ut in aquam intinctam seni in os instillaret, redit igitur puer buccellam afferens, & cum appropinquaret, priusquam ingreditur, recreatus iterum senex: venisti, inquit, Fili, ac Presbyter quidem ipse venire non potuit, tu verò fac citiùs quod imperatum est, & dimitte me, mox puer buccellam intingit, & in os Senis infudit, quâ ea paulatim absorpta continuo animam exhalavit.* Undè constat, sub illis primitivæ Ecclesiæ temporibus moris fuisse, ut periclitantibus de vita Eucharistia per modum viatici ministraretur sub una tantùm specie panis, consequenter non esse præceptum Christi, ut Laici communicent sub utraque specie, alioquin Ecclesia non potuisset dispensare, ut sub una tantum communicarent specie, quia non potest Ecclesia dispensare in præceptis divinis, non enim minor habet potestatem in majorem. Hoc idem etiam firmatur ex ultima communione divinitus extradita D. Ambrosio, sub unica tantùm specie panis; refert enim D. Paulinus in ejus vita, modum, quo D. Ambrosius divinitus communicavit, inquiens: *Ambrosius, morte imminente, ab hora circiter undecima diei usque ad illam horam, qua emisit Spiritum, expansis manibus in modum crucis oravit. Honoratus autem Sacerdos Ecclesiæ Vercellensis, cùm in superiori domo se ad quietem composuisset, tertiò vocem vocantis se audivit, dicentisque sibi: Surge, festina, quia modo est excessurus: qui descendens, obtulit Sancto Domini corpus, quo accepto, ubi deglutivit, emisit Spiritum.* Unde ex Paulino constat, Ambrosium communicâsse tantùm sub specie panis. Hoc idem etiam confirmat communis Ecclesiæ usus, siquidem monumenta antiquitatis testantur, ad infirmorum communionem tantum fuisse delatam Eucharistiam sub sola specie panis, non calicis, ut constat ex decreto Leonis IV. ex epist. Rotherii Veronensis *epist. Synodica ad Presbyteros suæ diœcesis*, & ex pluribus Conciliis, præsertim Aurelianensi sub Roberto Rege *tom.* 2. *Spicilegii*, imò ad hunc usum fabrefactæ etiam fuerunt columbæ argenteæ, vel aureæ, quæ suspendebantur ante altare, & quarum meminit Sanctus Episcopus Turonensis. Rursus ex consuetudine Cœnobii Cluniacensis, ubi Monachi in vitæ extremis constituti, nonnisi sub specie panis Sacram sumebant Eucharistiam. Rursus consuetudo communicandi sub una tantùm specie etiam evincitur ex communione infantium, quibus sub sola specie vini Eucharistia administrabatur, ut constat ex miraculo patrato in puella, quæ panem vi-

no

no imbibitum ex reliquiis sacrificii idolis oblati comederat, & à matre ignara facti ad sacrosanctum Eucharistiæ Sacrificium illata divinorum quoque Mysteriorum pro more particeps facta est, ut refert S. Cyprianus *lib. de lapsis*, ubi ait: Eo præsente id contigisse, loquens: *Ubi verò, solemnibus adimpletis, calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus ejus advenit; faciem suam parvula instinctu divinæ Majestatis avertere, os labiis obdurantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen Diaconus, & reluctanti licèt, de Sacramento Calicis infudit, tunc sequitur singultus, & vomitus. In corpore, atque ore violato Eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in Domini Sanguine potus de pollutis visceribus erupit; tanta est potestas Domini, tanta majestas. Secreta tenebrarum sub ejus Luce detecta sunt, Sacerdotem Dei, nec occulta crimina fefellerunt. Non minus admirabiles effectus Christi corpus sub speciebus panis porrectum produxisset*, unde cum S. Cyprianus hanc parvulæ tam stupendam commotionem narrat contigisse cum sacer ipsi calix propinatus est, argumento utique est ipsi traditam non fuisse Eucharistiam sub specie alimentorum ejus ætati convenienti, scilicet sub specie panis, sed tantùm specie vini. Hinc usum ministrandi Eucharistiam sub specie vini perseverâsse in Ecclesia Orientali usque ad sextum sæculum, refert Jobius Monachus *lib. 3. de Verbi Incarnatione cap. 18.* apud Photium *Codic. 222. Bibliotheca*, & apud Græcos perseverâsse per plura posteriora sæcula referunt Arcadius, & Allatius, quinimò morem hunc etiam in Ecclesia Latina viguisse undecimo, & duodecimo sæculo constat ex decretis Paschalis II. Pontificis Maximi, & ex Hugone à S. Victore *lib. 3. erudit. Theolog. cap. 20.* Pueris autem ætate provectioribus, nondum tamen rationis usu pollentibus communio sub sola specie panis administrata olim fuit, quatenus illis reliquiæ corporis Christi consumendæ dabantur in Ecclesia Constantinopolitana, & Gallicana, ut testantur Evagrius *lib. 4. histor. Eccles. cap. 36.* & secunda Synodus Matisconensis *can. 6.* celebrata anno 585. Probatur etiam usus communionis sub sola specie panis ex missis præsanctificatorum, in quibus corpus, & sanguis Christi non consecrabantur, sed Eucharistia antea consecrata, & asservata sub sola specie panis proponebatur, & sumebatur præmissis Psalmis quibusdam, Canticis, Lectionibus, & Orationibus. Hujus ritus origo refertur ad Synodum Laodicenam, cujus *canone 49.* statutum est: *Non oportere in quadragesima panem offerre, nisi sabbatho, & Dominicis tantùm*, de quo ritu etiam Concilium Trullanum *can. 52.* ait: *In omnibus sancta quadragesimæ jejunii diebus præterquam Sabbatho & Dominica, & sancto Annuntiationis die, fiat sacrum præsanctificatorum ministerium.* Et hunc morem adhuc perseverare in Ecclesia Orientali liquet ex Euchologio. Ecclesia autem Latina hunc etiam ritum olim servavit, & etiamnum servat die Parasceves, quo memoria passionis, & mortis Domini recolitur.

Neque hoc jus divinum potest colligi ex natura hujus Sacramenti; quia hoc Sacramentum integrè solvatur in qualibet specie, eò quia in alterutra continetur totus Christus, & tota refectio animæ. Præterea, quia una species in ratione Sacramenti non dependet ab alia, quamvis dependeat in ratione Sacrificii. Præterea, quia, si ex natura hujus Sacramenti colligeretur necessitas communicandi sub utraq; specie in ordine ad laicos, utique deberet colligi, vel ex ejus effectu, vel significatione, vel re contenta vel ex speciebus continentibus: sed non potest colligi ex effectu, quia hic totus tribuitur communicanti sub una tantùm specie, adeo ut communicans sub utraque specie non plus gratiæ recipiat, quàm communicans sub una tantùm, ut infra demonstrabimus, unde ex effectu non potest colligi hoc jus divinum. Præterea, quia licèt communicans sub utraque specie majorem effectum reciperet, non tamen hic est necessarius ad salutem. Unde ex illo non possumus inferre hoc jus divinum, quo fideles teneantur communicare sub utraque specie, neque ex ipsa significatione, quia hæc per se pertinet ad hoc Sacramentum, ut Sacramentum est, & ad ejus effectum; est enim significatio unionis membrorum Ecclesiæ cum Christo ut capite; hæc autem unio perfectè reperitur sub singulis speciebus, scilicet sub pane, quatenus ex multis granis conficitur; & sub vino, quatenus unus liquor ex multis uvis, & azymis exprimitur: repræsentatio enim expressa dominicæ passionis magis pertinet ad rationem sacrificii, quàm Sacramenti. Tum quia non est ratione sacrificii, ut omnes adstantes illud participent, sed satis est, si publicus Minister illud consummet. Neque colligi potest ex re contenta in hoc Sacramento, quia res contenta est Christus, qui totus continetur sub singulis speciebus. Neque denique ex ipsis speciebus continentibus, quia sumptio specierum est tantùm vel propter significationem, vel propter effectum, vel propter rem contentam, ergo, cùm ex his tribus non sequatur necessitas communicandi sub utraque specie, sequitur nec ex ipsis speciebus continentibus posse colligi hanc necessitatem communicandi sub utraque specie: ex quibus constat, hoc jus divinum de laica communione sub utraque specie non posse colligi ex facto Christi, neque ex scripturis, neque ex antiqua praxi Ecclesiæ, neque ex natura hujus Sacramenti, proinde nullum dari jus divinum, quo teneantur laici communicare sub utraque specie. Præterea, si communio sub utraque specie foret de jure divino, & ex præcepto Christi; non posset potestas ulla humana circa jus hoc dispensare, neque permittere, ut nonnunquam laici sub una specie tantùm communicarent: sed Ecclesia, ut superius ostendimus ex variis historiis ecclesiasticis, dispensavit, prout magis conducebat ad bonum spirituale Ecclesiæ, & fidelium; ut isti modò sub una tantùm, modò sub utraque specie panis, & vini communicarent: ergo, quia nunquam censuit Ecclesia communionem sub utraque specie esse de jure divino; alioquin ipsa non potuisset dispensare, nec quidquam permittere contra præceptum divinum. Præterea, vel ipsi hæretici in suis ordinationibus ecclesiasticis circa hæc dispensant, permittentes, ut abstemii communicent sub sola specie panis, ac sibi manifestè contradicunt, asserentes, communionem sub utraque specie esse de jure divino, & ex institutione ac præcepto Christi omnibus necessariam ad salutem.

Objiciunt tamen Hæretici, quia sententia Christi præceptum continet de carne illius manducanda, & bibendo sanguine *Joan. 6. nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, ex quo inferunt communicare sub utraque specie, seu comedere carnem Christi, & ejus sanguinem bibere, esse præceptum Christi. Sed

contra,

contra, quia præceptum illud ad solam sumptionam refertur, non verò ad modum sumendi. Sumuntur anim tam corpus quàm sanguis sub qualibet specia, Præterea, præceptum illud Christi bune sensum habet, si neque manducaveritis carnem Filii hominis, nec biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Conjunctio copulans in Sacra Scriptura persæpe ponitur pro disjungente, quo pacto *Joan.* 15. ait Christus: *Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent*, & *Actor.* 3. *Argentum & aurum non est mihi*, & in eodem sensu sumenda sunt Christi verba *nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Et hoc probant sequentia verba: *Et qui manducat me, & ipse vivet propter me*, & *qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; particula igitur illa *Et* in Christi sententia stat disjunctivè pro particula *Vel* juxta subjectam materiam, ut notant Jurisconsulti de præpositiona *Et de V. S. tit. de hoc dict.* 2. *n.* 2. Gonzalcs *ad reg.* 8. *Cancell. Gloss.* 3. *n.* 14. Portel, *de consort. cap.* 1. *n.* 20. & tunc sumitur particula *Et* disjunctivè, quando ponitur inter ea, quæ sunt ejusdem potestatis, & effectus, ut declarant Oldradus *consil.* 186. *n.* 8. Bursarus *consil.* 8. *n.* 20. Thesaur. *decis.* 189. *n.* 2. & alii: sed Eucharistia sub specie panis, & vini est ejusdem potestatis, & affectus, quia sub utraqua specie continetur totus Christus. Præterea, quamvis particula *Et* sumeretur conjunctivè, non tamen exigeret concursum utriusque copulati, sad sufficeret unum, ut docent Alexander *Consil.* 101. *num.* 8. *lib.* 3. & *consil.* 64. *n.* 9. *lib.* 7. Roman, *consil.* 104. *n.* 4. Albanus *tit.* 1. *art.* 4. *n.* 7. Tuleus *litt. E. conclus.* 274. *n.* 54. & tunc præsertim habet locum, quando duæ orationes copulantur principaliter per sa, ut in verbis Christi, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem*; sufficit enim manducare, aut bibere, ergo ex verbis Christi non colligitur necessitas in laicis communicandi sub utraque specie, unde Concilium Tridentinum *sess.* 21. *cap.* 1. hoc asserit inquiens: *Ecclesiæ judicium, & consuetudinem Sacra Synodus secura declarat, nullo divino præcepto laicos, & clericos non conficientes obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub utroque specie sumendum: neque ullo pacto, salva fide, dubitari posse, quin illis alterius speciei communio ad salutem sufficiat: nam & si Christus Dominus in ultima cœna Venerabile hoc Sacramentum sub panis, & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit, non tamen illa institutio, & traditio eò tendunt, ut omnes Christi fideles statuto Domini ad utramque speciem sumendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo apud Joannem cap. 6. rectè intelligitur utriusque speciei communionem à Domino præceptam esse, utcumque juxta varias Sanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligatur.* Nam qui dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, dixit quoque, *si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Et qui dixit, *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, dixit etiam, *panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*, is denique, qui dixit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*, dixit etiam, *qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

Objiciunt secundò, dicentes, hoc præceptum communicandi sub utraque specie colligi ex facto Christi, quia non solùm instituit hoc Sacramentum sub utraque specie, verùm etiam sub utraque illud distribuit: ergo cùm factum Christi ordinetur ad ejus passionem commemorandam, debet eodem modo commemorari, quo instituit esse commemorandam, consequenter ex facto Christi sufficienter colligitur necessitas in laicis communicandi sub utraque specie. Sed contra, negatur antecedens, quia, ut paulò superiùs ostendimus, factum Christi circa Sacramenta non semper inducit obligationem, sed tantum quoad ea, quæ sunt substantialia ipsis Sacramentis, etenim Christus vespere post cœnam consecravit, ac distribuit non jejunis, & tamen hæc duo non inducunt obligationem. Præterea, Christus Eucharistiam instituit non solùm per modum Sacramenti, verùm etiam per modum sacrificii. Unda quia simul ast Sacramentum & Sacrificium, & in sacrificio fit separatio sanguinis à corpora, ideo exigit utramque speciem, & quia Sacerdos debet consumere sacrificium, iden debet illud sumere sub utraque specie, & in hoc sansu dixit Christus Apostolis, & aliis successoribus, qui erant officio Sacerdotis functuri, ac sacrificium perfecturi, *Joan.* 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Aliis verò præsertim laicis, qui sumunt Eucharistiam, ut Sacramentum, non ut Sacrificium, non est necesse, quod sumant sub utraque specie, quia sufficit, si recolant passionem Christi participando de Sacrificio, ut est Sacramentum.

Quòd si dicas, Christum, quando instituit calicem, dixisse: *Bibite ex eo omnes*, consequenter omnes fideles teneri communicare sub utraqua specie. Contra est, quia dictio *omnes* in illo loco tantùm supponit pro ipsis Apostolis, & aliis Discipulis, qui erant Sacerdotio functuri, idque ex eo perspicuum est, quia unicus tantùm erat ibi calix, de quo omnes Discipuli biberunt. Præterea, quia etiam *Marci* 14. habetur: *biberunt ex illo omnes*, tametsi soli Apostoli biberint.

Quòd si dicas, Apostolus 1. ad Corinth. cap. 11. loquens de communione sub utraque specia dixit: *Ego enim accepi à Domino, quod et tradidi vobis*, proinda communicare sub utraque specie est præceptum divinum, contra est, quia Apostolus ibi tantùm refert se tradere, quod acceperat, adeo ut nihil ponat novi, sed tantùm explicet institutionem Eucharistiæ, eam relinquendo in ea forma, & mensura, in qua fuerat à Christo Domino instituta.

Quòd si dicas, Christum Dominum instituentem hoc Sacramentum legavisse corpus suum, & sanguinem non tantùm Sacerdotibus, sed etiam cæteris, & non esse licitum hæreditatem dividere, consequenter neque subtrahere laicis sumptionem sanguinis, quod perinde esset, ac Christi hæreditatem dividere. Contra est, quia tametsi non liceat subtrahere sanguinem quoad esse sacramentale, licet tamen subtrahere quoad specialem modum significationis sacramentalis: sed per hoc quod subtrahatur sub specie vini, non subtrahitur quoad esse sacramentale, quia adhuc simul cum corpore est sub speciebus panis, licèt non quoad significationem, quapropter tantùm subtrahitur quoad specialem modum significationis, quatenus hæc refectio per species vini significatur sub ratione potûs.

Si

Si dicas, plures Patres significare hanc necessitatem communicandi sub utraque specie, consequenter hanc communionem esse de præcepto divino. Contra est, negatur consequentia: quia, quando Patres videntur significare necessitatem utriusque speciei, vel tantùm loquuntur de sumptione spirituali, quatenus in Eucharistia significatur conjunctio hominis cum Christo per fidem, & charitatem. Cæterum communicare sub utraque specie non est de jure divino, imò nec de jure ecclesiastico, quia de facto Ecclesia interdicit Laicis communionem sub utraque specie. Præterea si fuisset de jure ecclesiastico, jam hoc jus esset ablatum ex Concilio Tridentino *sess.* 21. *cap.* 1. Potest enim Ecclesia auferre, quæ sunt de jure ecclesiastico.

Objiciunt tertiò, Christus non præcepit communionem dimidiatam, & mutilam, sed integram, sed de integritate communionis est utraque species: ergo fideles tenentur ex præcepto divino communicare sub utraque specie, consequenter non potest ecclesia iisdem prohibere communionem calicis. Sed contra distinguitur major: Christus præcepit communionem integram, integritate respiciente substantiam Eucharisticæ communionis, conceditur, respiciente significationem Eucharisticæ communionis minus expressæ, conceditur, magis expressæ, negatur major, & eodem pacto distinguitur minor, utraque species est de integritate communionis magis expressæ, conceditur, minùs expressæ, negatur; quia sub una tantùm specie panis continetur primariò corpus Christi, & per concomitantiam, etiam sangvis, adeo ut communicantes id sub specie tantùm panis sumant integram Eucharisticam communionem, quoad substantiam, quatenus sumunt corpus Christi, non tamen mortuum, & cadaver, sed vivum, consequenter, ut continens carnem, & sangvinem, cùm non possit sine sangvine corpus vivere, unde Laici sumunt integram Eucharisticam communionem, quoad substantiam, & significationem minùs expressam, quatenus sumunt sub eadem specie panis verum corpus, & verum sangvinem Christi. Integritas substantiæ seu essentiæ communionis Eucharisticæ in eo est sita, ut sumamus Dominum Nostrum Jesum Christum totum integrum cum corpore simul & sangvine, anima & divinitate: hæc enim omnia sumuntur sub specie etiam solius panis, quamvis sangvis tunc sumatur minus expressè, seu per concomitantiam, quia Verbum divinum, quod semel assumpsit, numquam dimisit; Integritas significationis quoad finem in eo consistit, ut recordemur corpus, & sangvinem Christi, quæ nos sumimus, fuisse separata in passione, & morte Christi cruci affixi, juxta illud D. *Pauli* 1. *ad Corinth.* 1. *Quotiescunque manducamus panem hunc, & calicem bibimus, mortem Domini annuntiamus, donec veniat.* Laici verò, quamvis communicant sub sola specie panis, adhuc per concomitantiam sumunt etiam sangvinem, quia cum corpore sumunt Verbum divinum, quod nunquam dimisit sangvinem, quem assumpsit.

Sed instabis, communio integra etiam quoad significationem magis explicatam, seu sub utraque specie est de præcepto divino, quia *Joan.* 6. ait Christus: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sangvinem, non habebitis vitam in vobis*: ergo Laici & non conficientes sacrificium, tenentur communicare sub utraque specie. Tum quia Christus in ultima cœna, quando instituit hoc Sacramentum, distribuit omnibus Discipulis non solùm suum corpus sub specie panis, verùm etiam suum sangvinem sub specie vini. Sed contra distinguitur antecedens, communio integra quoad significationem magis explicitam, seu sub utraque specie est de præcepto divino, quoad conficientes sacrificium Missæ, comeditur quoad non conficientes; negatur antecedens, & consequentia. Ad illud desumptum ex Joann. 6. respondetur, ibi Christum non præcipere, ut Laici communicent sub utraque specie, quia particula *Et*, ut colligitur ex contextu, est disjunctiva, & idem sonat, ac *vel*, ut superius ostendimus, etenim Christus etiam *Joann.* 6. ait: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*, ubi communicantibus sub sola specie panis promittit vitam æternam. Neque obstat, Christum in ultima cœna distribuisse Discipulis corpus, & sangvinem suum sub utraqe specie, quia Discipuli, utpote Sacerdotes, erant sacrificaturi in altari, & ad eos & alios Sacerdotes direxit verba illa: *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.* Cùm igitur soli Sacerdotes sacrificent ipsi soli, tenentur tunc sumere corpus, & sangvinem Christi sub utraque specie panis, & vini. Laici verò, & non celebrantes, non tenentur communicare sub utraque specie, sed hoc dependet ab ordinatione Ecclesiæ, quæ potest concedere laicis, vel prohibere communionem sub utraque specie. Unde præceptum communionis in eo, quod respicit integritatem magis expressam significationis; seu communionem sub utraque specie ab Ecclesia potest dispensari cum laicis, & non consecrantibus. Quatenus verò præceptum respicit integritatem significationis minùs expressæ, seu sub una tantùm specie, nequit dispensari respectu celebrantium & conficientium sacrificium. Dispensatio autem præcepti quoad non consecrantes, ut communicent sub una tantùm specie panis, non tangit integritatem significationis magis expressæ, quæ servatur in personis consecrantium, & communicantium sub utraque specie, unde integritas significationis magis expressæ, quæ est dispensabilis respectu non celebrantium; non potest dispensari, respectu celebrantium, quibus Christus dixit, *Hoc quotiescunque feceritis* (seu conficietis sacrificium) *in mei memoriam facietis*, illis enim antea dixerat: *bibite ex eo omnes*, scilicet ex meo sangvine.

Quamobrem communionem sub utraque specie non fuisse à Christo præceptam non sacrificantibus, liquet etiam ex eo, quia ipse Christus Eucharistiæ Sacramentum ministravit in sola specie panis duobus Discipulis, euntibus in Emaus, ut explicant Theophylactus, & S. Augustinus, animadvertentes, quod S. Lucas *cap.* 24. postquam dixit: *Accepit panem, & benedixit, ac fregit, porrigebat illis*, nec uno verbo facto de benedictione, & distributione Calicis, postea subjungitur: *Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum in fractione panis, & ipse evanuit ab oculis eorum.* Eodem modo fuisse Sacramentum Eucharistiæ ab Apostolis ministratum, scilicet in sola specie panis, legitur in Act. Apostol. *cap.* 2. *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus*: ubi nulla fit mentio de communione Calicis. Hinc Ecclesia, ut refert S. Ambrosius, in obitu Satyri fratris, consueverat primis illis temporibus concedere non consecrantibus communionem Eucharisticam sub specie panis tantùm, præsertim navigantibus, qui Eucharistiam secum ferebant, ut imminente

minente periculo vitæ communicarent. Iis etiam qui quotidie domi communicabant, una tantùm permittebatur panis species, ut etiam infirmis: ut refert Eusebius *Lib. 5. Histor. Eccles. cap. 26.* Dionysius Alexandrinus etiam refert apud Eusebium *loc. cit.* Pœnitentes reconciliatos nonnisi sub unica communicâsse specie panis ex mandato Ecclesiæ, unde perspicuum est, Sanctos Patres non existimâsse absolute necessarium præceptum communicandi sub utraque specie quoad non consecrantes, adeò ut ex eo, quòd Laicis sub unica tantùm communicant specie, nullum oriatur detrimentum integritatis, quia sub specie panis continetur corpus Christi, in quo reperitur etiam sangvis, sicut etiam anima, & divinitas, eo ipso quod corpus Christi sub speciebus panis est animatum, est vivens, consequenter continet sangvinem, unde communio sub una tantùm specie panis est integra, integritate essentiæ, & substantiæ, & tantùm integritas significationis magis expressa deficit, & circa illam potuit Ecclesia ad removenda incommoda dispensare. Aliud enim est, Ecclesiam non posse dispensare circa integritatem Sacramenti, & aliud posse dispensare circa evidentiam significationis Sacramenti, seu circa significationem minus expressam; & hoc secundum de facto præstat Ecclesia, non primum, imponens non consecrantibus communionem sub unica tantùm specie panis, ut constat ex prædictis.

Præterea Christus instituit hoc Sacramentum in fine ultimæ cœnæ, ut habetur *Matth. 26. Marci 14. Luc. 21.* & Apostoli eadem hora celebrarunt; & hæc celebratio significat, Evcharistiam esse Sacrificium ultimorum temporum, ut prædictum fuerat per David Prophetam Psal. 15.7. *Elevatio manuum mearum Sacrificium vespertinum*: & nihilominus ob majorem reverentiam in hoc Sacramentum vult Ecclesia, ut sacrificantes nonnisi manè, & jejuni celebrent, & communicent, & ut Laici etiam jejuni sumant Evcharistiam, adeò ut Ecclesia immutaverit hanc evangelicam cœnam, quamvis significaturam, & mysticam in aliam sumptionem jejunam, & sacramentalem, & notavit Concilium Constantiense *sess. 15.* & ante Concilium D. Augustinus *epist. 118.*

Præterea certum est, Ecclesiam dispensasse circâ immersionem significativam in Sacramento baptismi. Christus enim instituit baptismum ministrari per immersionem in aquam, & non per aspersionem, ut constat ex illo *Matth. 18. Baptizantes eos in nomine Patris; & Filii, & Spiritus Sancti*, verbum enim *baptizantes* græcè idem significat, ac latinè immergentes, & effundentes in aquam: quapropter Joannes Baptista, & Apostoli conveniebant ad ripam Jordanis, ut Gentes baptizarent, seu ter immergerent toto corpore in aquas illius fluvii repetentes in singulis mersionibus nomen trium divinarum personarum, ut referunt Tertullianus *Lib. adversus Praxeam cap. 16.* & Damascenus *epist. de Trisagio.* Rursus quælibet mersio baptismalis in modum crucis efficiebatur, ut significaretur à Christi morte, quæ in cruce peracta fuit, merita redemptionis nostræ profluxisse; ut asserit S. Augustinus *serm. 119. ad competentes seu Catechumenes* inquiens: *Lancea perforatum est corpus Christi, & manavit pretium nostrum: ideo signo crucis firmatus baptismus, id est, aqua ubi tingimini.* Hoc idem adstruit S. Chrysostomus *homil. 55. in cap. 16. Matth.* & nihilominus, hæc trina totius corporis in aquam fluvii mersio, tametsi pertineret ad integritatem significationis, quatenus significabat Christi sepulturam, per quam nos protestamur fuisse antea cum Christo sepultos; & egressio ab aqua indicaret Christi resurrectionem, & nostram quoque regenerationem à morte peccati in gratiam Dei ut explicat D. Paulus *ad Roman. 6.* & ad *Coloss 2.* ab Ecclesia immutata fuit in aspersionem, quamvis non defuerint ex Sanctis Patribus, ut refert S. Cyprianus *epist. 77. ad Magnum.* qui dubitaverint, an validè ministraretur baptismus sine hac trina immersione corporis in aquam, à qua tantùm exempti erant infirmi constituti in extremo vitæ periculo, quibus conferebatur baptismus per trinam aspersionem: quamobrem perspicuum est, posse Ecclesiam in ministrandis Sacramentis ea immutare quoad accidentalia, prout consultius visum fuerit, quia accidentalia non pertinent ad integritatem substantiæ, & essentiæ Sacramenti; quamvis ad significationem magis expressam Sacramenti spectent, hujusmodi est in casu nostro communio sub utraque specie, quæ expressius significat Christi Sacrificium in ara crucis, quod minus expressè significatur per sumptionem unius tantùm speciei.

Quòd si dicas, Christum de facto instituisse Sacramentum Evcharistiæ sub utraque specie, & sub utraque distribuisse omnibus adstantibus; consequenter communionem sub utraque specie esse de præcepto divino indispensabili ab Ecclesia, etiam quoad non sacrificantes. Contra est, quia factum Christi in institutionibus Sacramentorum tantùm induit obligationem quoad ea, quæ sunt substantialia & essentialia Sacramentis: siquidem Christus, ut superius diximus, vespere post cœnam consecravit, & distribuit Evcharistiam non jejunis, & tamen hæc nullam inducant obligationem, cùm de facto sacerdotes ex institutione Ecclesiæ tempore matutino Missam celebrent, Sacrificium perficiant, & laici itidem nonnisi jejuni communicent, nisi ægrotent, & periculum vitæ immineat, quia tunc per modum Viatici communicant, tametsi jejuni non sint.

Quòd si dicas, esse discrimen inter circumstantias temporis, & jejunii, & communionem sub utraque specie, quia illæ circumstantiæ temporis, & jejunii non sunt de essentia Evcharistiæ, ut est sumptio Calicis, eò quia hæc fuerit instituta à Christo, cùm dixit: *Bibite ex eo omnes.* Contra est, quia ut diximus, præfata Christi verba, *bibite ex eo omnes*, ad solos Discipulos, & successores sacerdotes celebrantes fuerunt directa, ut clarè colligitur ex verbis sequentibus: *Hæc quotiescunque feceritis, in mei commemorationem facietis.* Qui non sunt sacerdotes, non celebrant, neque Sacrificium conficiunt, consequenter non est necesse, ut bibant ex Calice; præsertim, cùm unicus tantùm fuerit Calix, de quo sumere omnes deberent, Marc. 14. *Biberunt ex illo omnes*; & tamen soli Apostoli ex illo biberunt. Unde Matth. 26. v. 17, *Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sangvis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*, priora verba fuerunt ad solos Apostolos, & sacerdotes eorundem successores directa: posteriora verò ad omnes homines, pro quibus mortuus fuit Christus, & sangvinem suum fudit. Quòd priora verba ad solos referantur sacerdotes, clarè infertur ex antecedentibus, & consequentibus; ait enim Evangelista: *Vespere autem facto discumbebat cum duodecim Discipulis suis; & edentibus illis, dixit.* Rursus: *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait, Accipite, comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes;*

&

& hymno dicto exierunt in montem Oliveti. Tunc dixit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me nocte ista: ex quibus infertur, verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, ad solos Apostolos, & futuros sacerdotes eorundem successores Christum direxisse, non verò præceptum injunxisse omnibus fidelibus, ut ex calice illi biberent. Præterea Evangelista Marcus præceptum illud Christi, *bibite ex hoc omnes*, ait in ultima cœna fuisse impletum *cap. 14. v. 23. Et accepto calice gratias agens dedit illis, & biberunt omnes*, id est, omnes Apostoli, qui aderant. Quia, quando Christus aliquid præcepit Apostolis, quod non ipsis solùm, sed etiam omnibus fidelibus faciendum incumbit, illud ad omnes pertinere significat; vel ex ipsa rei, de qua est sermo, natura, & circumstantiis, vel ex aliis textibus colligitur, id ad omnes pertinere: quo pacto, quando selegit quatuor Discipulos, socios itineris ad hortum Gethsemani, cùm illis dixisset, *Marc. 13. Vigilate, & orate*, postea subjunxit: *Quod autem vobis dico, omnibus dico: vigilate.* Præterea Christus instituit Eucharistiam non solùm per modum Sacramenti, sed etiam Sacrificii, ut, quia est Sacrificium cruentum, exigit utramque speciem corporis, & sangvinis, qui verò communicant laici, seu sumunt Eucharistiam ut Sacramentum; non est necesse, ut sumant utramque speciem, sed sufficit una ad integritatem Sacramenti: Sacerdotes verò, quia sumunt Eucharistiam non solùm ut Sacramentum, sed etiam ut Sacrificium, tenentur Sacrificium consumere, proinde utramque speciem sumere, quia ratio Sacrificii consistit in separatione sangvinis à corpore, per hanc enim separationem mactatur victima Deo oblata, & perficitur Sacrificium. Hinc laici, quia non sacrificant, non est necesse, ut sumant utramque speciem, sed sufficit, si recolant passionem Christi participando de Sacrificio, ut est Sacramentum.

Quòd si urgeas, Christum instituentem hoc Sacramentum, legâsse suum corpus, & sangvinem non solùm sacerdotibus, verùm etiam cæteris fidelibus, consequenter non posse Ecclesiam dividere hæreditatem, subtrahendo laicis sangvinem, respondetur cum distinctione, non potest Ecclesia subtrahere sangvinem simpliciter, quoad esse sacramentale, conceditur, neque hoc pacto subtrahit, quia laici communicantes sub sola specie panis sumunt etiam per concomitantiam sangvinem, quia Verbum divinum, quod semel assumpsit, nunquam dimisit: non potest subtrahere sangvinem quoad specialem modum significationis sacramentalis, negatur. In unica enim specie panis sumitur etiam sangvis, licèt quoad significationem minus expressam, quatenus non sumitur sangvis per modum potûs.

Quinimò censendum est de fide, laicos & non celebrantes non teneri communicare sub utraque specie, idque deducitur ex praxi Ecclesiæ, quæ in Concilio Constantiensi *sess. 13.* Basileensi *sess. 31.* Tridentino *sess. 21. cap. 1. & can. 1.* expressè prohibuit laicis, & non celebrantibus communionem sub utraque specie, etenim si Ecclesia, ut liquet ex scripturis, est fundamentum, & columna veritatis, adeo ut ob peculiarem assistentiam Spiritus Sancti non possit errare, sequitur, de fide non errâsse, cùm prohibuit non celebrantibus communionem calicis, consequenter de fide deducitur, non teneri laicos communicare sub utraque specie, hinc nulla fit injuria laicis, cùm illis ministratur Eucharistia sub una tantùm specie panis, quia ibi non habetur injuria, ubi non violatur justitia, quæ non violatur, nisi quando jus alienum violatur, sed laici non habent jus ad communionem sub utraque specie: ut constat ex hactenus dictis, quia laici tantùm habent jus ad Sacramentum Eucharistiæ, quod perfectè habetur sub una vel altera specie.

Quòd si dicas, Christum instituisse, ac concessisse omnibus hoc Sacramentum sub utraque specie, consequenter etiam laicos habere jus ad utramque speciem. Contra est, quia Christus eatenus instituit hoc Sacramentum sub utraque specie, quia voluit, ut simul esset Sacrificium, & sub utraque specie sumeretur ab omnibus, qui Sacrificium hoc perficiunt, cujusmodi sunt sacerdotes. Præterea Christus ita instituit Sacramenta; ut tamen modum administrationis reliquerit dispositioni Ecclesiæ, ut liquet in Sacramento baptismi, quod ab Ecclesia non amplius administratur per trinam immersionem in fluviis, ut in primitiva Ecclesia, & colligitur etiam ex illo Pauli ad 1. Corinth. *cap. 2. Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.* Quinimò idem Apostolus ordinatis nonnullis circa usum Eucharistiæ subjungit, *1. ad Corinth. cap. 11. Cætera cum venero, disponam*, ergo fideles non habent jus ad Sacramenta, nisi juxta dispositionem Ecclesiæ.

Quòd si dicas, saltem fieri injuriam laicis, eò quia defraudentur ea majori gratia, quæ recipitur per sumptionem utriusque speciei. Contra est, quidquid enim sit, an per sumptionem utriusque speciei recipiatur major gratia, de quo in sequent cap. negatur inde sequi, fieri injuriam laicis, quia isti non habent jus ad illam majorem gratiam, quia per unicam speciem recipiunt sufficienter gratiam reficientem, alioquin non posset Ecclesia denegare ordines sacros nec sumptionem Eucharistiæ pluries eodem die, quia in his casibus fideles reciperent uberiorem gratiam.

Si dicas, Apostolum *1. Corinth. 11.* scribere: *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, cùm igitur Corinthii tunc communicarent sub utraque specie, id tradidit illis Apostolus, & accepit à Domino. Contra est, quia D. Paulus non accepit à Domino præceptum de calice sumendo ab omnibus, & singulis fidelibus, neque id Corinthiis tradidit; quando enim loquitur de sumptione corporis Christi sob specie panis, tantùm loquitur, & scribit, Christum dixisse, *Hoc facite in meam commemorationem*, quæ verba absolutum præceptum exprimunt, & faciendi quod in cœna fiebat, & hoc ipsum in Christi memoriam faciendi. Sed cùm de calice loquitur, refert verba Christi dicentis, *Hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem*, quæ verba præceptum absolutum non exprimunt hoc faciendi, seu bibendi de calice, sed quotiescunque, & quando biberent in memoriam Dominicæ passionis id faciendi.

Si dicas, Apostolum de hoc Sacramento loquentem asserere: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit*, respondetur, Apostolum ibi non præcipere, nec indicare præceptum à Domino injunctum fidelib⁹ singulis, ut panem cœlestem, qui est ejus corp⁹, edant, & sangvinem de calice bibant; sed tantùm innuit modũ, quo se ad cõmunionem corporis, & sangvinis Christi, sive sub una specie, sive sub utraque præparare debent, ne judicium sibi manducent, & bibant, corpus

Domini non dijudicantes, quapropter verba illa, *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis*, intelligenda sunt in sensu disjunctivo, ut clarè colligitur ex verbis sequentibus: itaque, *quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini*, perinde ac cum Christus dixit *Matth.* 15. & *Marci* 7. *Qui maledixerit Patri vel matri, morte moriatur*, non enim hæc verba significant, patri, & matri simul esse maledicendum, ut quis reus sit violatæ legis, sed sufficit, si alterutri maledixerit, perinde cùm Apostolus ait: *Quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini*, non intelligit, esse reos violati corporis, & sanguinis Domini illos tantùm, qui utramque speciem, sed qui alterutram indignè sumpserit, quia sub unaquaque specie continentur corpus, & sanguis Christi.

CAPUT XIX.

Ecclesia usum calicis justis de causis Laicis subtraxit citra ullam injuriam, neque hoc Sacramentum majorem gratiam causat sub duplici specie, quàm sub una tantùm.

Certum est, fideles sub primis ecclesiæ exordiis consuevisse, communicare modò sub una tantùm & modò sub utraque specie, ac fuisse in potestate Ecclesiæ, præcipere communionem modò sub una, & modò sub utraque specie, prout magis congruum visum eidem fuit ad evellendos, confutandos, ac eradicandos errores Hæreticorum, ut liquet ex Conciliis, & Patribus. Quia Nestorius docuit, fideles sub speciebus panis sumere tantùm corpus Christi sine sanguine, & sub speciebus vini solum sanguinem sine corpore, Ecclesia in Concilio Ephesino ad extinguendam hanc hæresin, licèt fideles antea consueverint, communicare sub utraque specie, præcepit, ut imposterum sub una tantùm specie panis communicarent, quò firmiùs crederent, totam Christi humanitatem, seu corpus cum sanguine sumi sub una tantùm specie panis. Verbum divinum, quod semel assumpsit, nunquam dimisit, & quia cum Christi humanitate unà cum corpore assumpsit etiam sanguinem, sequitur, quòd si sub specie panis reperitur Christi corpus, necesse est, etiam ibi adesse Christi sanguinem; non enim Christi corpus sub speciebus panis est mortuum, & cadaver, sed vivum, consequenter etiam cum sanguine. Præterea, quia Apostoli in ultima cœna communicantes sub specie panis non sumpserunt Christi corpus sine sanguine, nec corpus mortuum, seu Christi cadaver, quia tunc Christus nondum erat mortuus, propterea sumpserunt corpus vivum cum sanguine. Sed fideles in Ecclesia nunc communicantes sumunt idem corpus Christi, quod in ultima cœna sumpserunt Apostoli, consequenter & ipsi sumunt corpus vivum, & quia corpus humanum sine sanguine non vivit, ideo fideles, quando communicant sub specie tantum panis, sumunt corpus, & per concomitantiam sanguinem Christi, cum sine sanguine non vivit corpus humanum. Hæc igitur Nestorii hæresis occasionem exhibuit Ecclesiæ præcipiendi fidelibus communionem sub sola specie panis.

E converso quia Manichæi asserunt, Christum non habuisse verum corpus, sed tantùm phantasticum, Ecclesia ad distinguendam hanc hæresin iterum præcepit fidelibus communionem sub utraque specie, ut crederent, se sumere verum, & reale corpus, verum & realem sanguinem: & Gelasius Papa *cap. Comperimus. de consecrat. dist.* 2. vocat sacrilegos communicantes sub sola specie panis, in hoc sensu, quo cum Manichæis sentirent, Christum habuisse tantùm corpus phantasticum. Hinc patet, posse Ecclesiam præcipere communionem sub una vel sub utraque specie juxta circumstantias temporum, personarum, & exigentiam Ecclesiæ ad expugnandas, & eradicandas hæreses, leges enim Ecclesiasticæ conduntur, vel immutantur, prout bonum commune Ecclesiæ, & fidelium exigit, periode ac leges civiles sanciuntur, vel abrogantur à Principibus sæcularibus juxta exigentiam boni publici, & populorum. Hinc Ecclesia, quia Nestorius negavit, Mariam Virginem esse Matrem Dei, sed tantùm Jesu ut hominis, non ut Dei, præcepit in Concilio Ephesino, ut à fidelibus Mater Dei vocaretur. Quia Donatistæ iterabant baptismum, quamvis hoc Sacramentum ab Ecclesia per trinam administrationem administraretur; in Concilio Toletano sub Gregorio Magno statutum fuit, ut imposterum non nisi per unicam infusionem conferretur ad abolendam hæresin Donatistarum, imò etiam Apostoli, ne cum Judæis convenirent, festum Sabbathi transtulerunt in diem Dominicum.

Asserendum igitur est, Ecclesiam justis de causis subtraxisse usum calicis fidelibus laicis, & non Sacerdotibus. Quia Ecclesiæ inest hæc potestas præcipiendi fidelibus communionem sub utraque, vel sub una tantùm specie, prout consultius visum fuerit ob majus bonum spirituale Ecclesiæ, & fidelium, ait enim Tridentina Synodus *sess.* 21. *cap.* 2. *Hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret. Id enim Apostolus non obscurè visus est innuisse, cum ait* 1. *Corinth.* 4. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei, atque ipsum quidem hac potestate usum esse satis constat, cùm in multis aliis, tum in hoc Sacramento, cum ordinatis nonnullis circa ejus usum scripsit* 1. *Corinth.* 1. *Cætera cum venero, disponam.* Igitur nulli dubium esse potest, quin insit Ecclesiæ potestas variandi circa administrationes Sacramentorum, prout consultius visum fuerit, ut de facto ritus & cæremonias immutaret, præsertim ad hæreses succrescentes radicitùs evellendas, quia Hæretici quidam trinam immersionem necessariam esse in baptismo pertinaciter contendebant, & eo ritu erro-

errotem suum de divinitatis in tribus personis divisione confirmari, Ecclesia ad hanc hæresin evellendam jussit, per unam tantùm infusionem ministrari imposterum Sacramentum baptismi, præsertim cùm sacerdotibus quibusdam in Hispaniis trinam imersionem, aliis unicam usurpantibus periculum aderat, ne schisma fieret, & fidei unitas in illis Regionibus scinderetur: ut constat *canone 6.* Concilii Toletani IV. & ex epistola S. Gregorii *ad Leandrum Hispalensem Episcopum*, ad hoc periculum averrendum jussit Ecclesia baptismum oon amplius administrari per trinam imersionem, hanc itidem in Ecclesia potestatem imutandi modum administrandi Sacramenta fateotur etiam Hæretici, quia, quæ oon sunt de essentia Sacramentotum potestati subjiciuntur Ecclesiæ, quæ est regula sensibilis operandi, imò quod potuerit Ecclesia subtrahere laicis, & non sacerdotibus usum calicis, tenentur itidem fateri Calvinistæ, qui in suis Synodis potestatem hanc & ipsi cognoscunt permittendi abstemiis, ut sub sola panis specie Sacrameotum Evcharistiæ sumant; calicem verò oon sumant, sed solis labris tantùm coontingant causa vitaodi scandali, ita enim sancitum fuit *cap. 12. Calviniana Disciplinaa art. 7.* Præterea, si calix ad substantiam Sacramenti pertinet, dispensare cum abstemiis noo potuisset Synodus Calvinianæ Disciplinæ, cùm & ipsi Calvinistæ fateantur, homines non dispensare in iis, quæ de substantia, & essentia sunt Sacramentorum. Quòd si usus calicis non pertinet ad essentiam, nec est de substantia Sacramenti Evcharistiæ, & tamen authoritatem dispensandi in tali usu calicis sibi arrogavit Synodus illa, oonnisi imeritò eam denegant Ecclesiæ Catholicæ. Juvat tameu observare, quòd Calvinistica disciplina cum ejusdem Sectæ apertè pugnat Catechismo, etenim Dominica 53. in quo usum calicis omnibus, & singulis indiscriminatim à Christo Domino præceptum profitentur, & neminem de hoc præcepto posse dispensare, cùm de facto Synodus Calvinisticæ disciplinæ dispensaverit cum abstemiis, ipsis tantùm injungendo, ut labris calicem tantùm contingerent ad removendum scandalum, unde censuit Synodus, non esse de præcepto Christi. Lutherus itidem *lib. de captivit. Babyl.* agnoscit, fideles necessitate præcepti ad comunionem sub utraque specie non cogi, ait enim Lutherus, *itaque non hoc ago. ut vi rapiatur utraque species, quasi necessitate præcepti ad eam cogamur*, unde nulli dubium, quin potuerit Ecclesia justis de causis subtrahere laicis usum calicis, & consuetudinem sub altera specie communicandi approbare, & pro lege habendam esse decernere, quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ aothoritate pro libito mutare non liceat. Hinc Concilium Tridentinum *sess. 21. cap. 1. 2. & 3. in can. 1. 2. & 3.* statuit: *Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel necessitate salutis omnes, & singulos Christi fideles utramque speciem sanctissimi Sacramenti Evcharistiæ sumere, anathema sit.* Et can. 2. *Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam catholicam non justis causis, & rationibus adductam fuisse, ut laicos atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantùm specie communicaret, aut in eo errâsse, anathema sit.* Et can. 3. *Si quis negaverit totum, & integrum Christum omnium gratiarum fontem, & Authorem, sub una specie panis sumi, quia (ut quidam falso asserunt) non secundùm ipsius Christi institutionem sub utraque specie sumatur, anathema sit.*

Justæ igitur causæ hujus prohibitionis plores sunt: prima est ad refellendam hæresin assereotium, sub specie panis esse tantùm corpus, & sub specie vini tantùm sangvioem, ut referente Bellarmino *Lib. 4. de Evcharistia cap. 8.* asserebant plures Lutherani, ridentes concomitantiam sangvinis Christi cum corpore sub specie panis. Secunda est periculum irreverentiæ erga sanctissimum Sacramentum, quia cavendum erat, ne sangvis Domini in terram vel super linteamina funderetur, quod quidem facile vitari posse non videbatur, præsertim si in magna populi multitudine hoc Sacramentum ministrari oportuisset, & mos iste, quo laici communicarent sub utraque specie, perseveravit usque ad sæculum duodecimum, ut constat ex Roberto Pullo S. R. E. Cardinali *sent. part. 8. cap. 3.* ubi ait: *Primò corpus, postea sangvis à Presbyteris est sumendus. Institutio Christi mutanda non est.* Et oonnullis interjectis subdit: *Verum qualiter à laicis Evcharistia sumi deberet, sponsæ suæ commisit judicio, cujus consilio, & usu pulchrè fit, ut caro Christi laicis distribuatur. Nimirum periculosè fieret, ut sangvis sub liquida specie multitudini fidelium in Ecclesia divideretur, longe periculosius, si infirmis per parochiam deferretur.* Et mos iste comunicandi sub una specie panis præceptus fuit sæculo XIII. teste Alexandro Alensi, qui docuit, Christum integrè sumi sub utraque specie, & bene à laicis sumi corpus Christi sub specie panis tantùm. Et D. Thomas *3. part. quæst. 80. art. 7.* ait: *Circa usum hujus Sacramenti duo possunt considerari, unum ex parte ipsius Sacramenti, & aliud ex parte sumentium. Ex parte quidem ipsius Sacramenti convenit, quod utrumque sumatur, scilicet corpus, & sangvis, quia in utroque consistit perfectio Sacramenti, & ideo, quia ad sacerdotem pertinet, hoc Sacramentum consecrare, & perficere nullo modo debet corpus Christi sumere sine sangvine. Ex parte autem sumentium requiritur summa reverentia & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad injuriam sancti mysterii, quod præcipuè posset accidere in sangvinis sumptione, qui quidem, si incautè sumeretur, de facili posset effundi. Et quia crevit multitudo populi Christiani, in qua continentur senes, & juvenes, & parvuli, quorum quidam non sunt tantæ discretionis, ut cautelam debitam circa usum hujus Sacramenti adhiberent, ideo provide in quibusdam Ecclesiis observatur, ut populo sangvis sumendus non detur, sed tantùm à sacerdote sumatur.* Unde justa causa subtrahendi Laicis usum calicis est periculum irreverentiæ maximè cavendum, ne sangvis Domini in terram effundatur. Tertia ad præcavendum periculum erroris, quia, si populus sumeret sangvinem sub specie vini, vix crederet, illum esse sub specie panis concomitanter cum corpore. Quarta ad confutandum errorem, quod sola species panis non sufficiat ad assecutionem salutis. Quinta petitur ex comunione infirmorum cum Evcharistia ægrotis præsto debet esse, timendum erat, ne si diutiùs vini species asservaretur, acesceret, & non libenter ab infirmis sumeretur. Sexta, quia Ecclesia animadvertens plures natura esse à vino abstemios, ac ipsius odoris impatientes, ut etiam vinum pluribus in locis non posse in tanta copia haberi, ut plura millia hominum possent comunicare, ac durum esset sacerdoti, reliquias absumere specierum vini, quæ ab omnibus jam delibatæ erant, præsertim, cùm ad comunicandum accederent plures malè affecti, sordidi, ac morbis infecti, qui etiam alios à comunione deterrerent, eò quia ex eodem calice debuissent & ipsi bibere, unde ne quod spiritualis saluris causa daretur, corporis valetudini noceret, prudenter ab Ecclesia sancitum est, ut Laici fideles tantùm sub specie panis comunicarent,

ex istis igitur & aliis justissimis causis interdixit Ecclesia laicis comunionem sub utraque specie, ex quo etiam colligitur, non esse licitum laicis, communicare sub utraque specie, quia non solùm est consuetudo Ecclesiæ in contrarium, verùm etiam prohibitio in Concilio Constantiensi *sess.* 13. & Tridentino *sess.* 21. *cap.* 2.

Quòd si dicas, Gelasium Papam *cap. Comperimus. de consecrat. dist.* 2. asserere, non posse fieri divisionem sangvinis à corpore sine gravi sacrilegio, ac propterea præcipere, hoc Sacramentum esse sumendum sub utraque specie. Contra est, quia, ut respondent plures, tempore Gelasii aderat præceptum ecclesiasticum, ut laici sumerent Evcharistiam sub utraque specie ad confutandam hæresin Manichæorum, ut paulò superiùs diximus, qui cùm execrarentur vinum, sumebant Evcharistiam tantùm sub specie panis, ut ait S. Leo Papa *serm.* 4. *de Quadragesima.*

Objiciunt tamen hæresin: Quia Calix sangvinis Christi, est pars Sacramenti à Christo conditi in favorem omnium Christianorum, quibus Christus legavit suum sangvinem, ait enim Christus testamentum cõndens: *Hic calix novum testamentum est in meo sangvine.* Sed Apostolus ad Galat. 3. ait: *Confirmatum semel hominis testamentum nemo spernit, aut superordinat*, ergo calix non potuit laicis subtrahi absque injuria Christo irrogata. Sed contra, quia Christus pro relegato quodam testamentario reliquit Ecclesiæ suum sangvinem, non tamen ea conditione, ut omnibus distribueretur; sed illis tantùm fidelibus, & eo modo, quò Ecclesia judicaret magis expedire; & eo tempore, quo judicaret, id opportunius esse pro emolumento spirituali ecclesiæ, & fidelium.

Rursus potest responderi, calicem pertinere quidem ad Christi Sacramentum, non tamen ratione modi, quo sumitur sangvis sub specie vini; sed ratione rei contentæ, ac sumptæ, seu ipsius sangvinis; quem re ipsa percipiunt, & sumunt per concomitantiam communicantes sub sola specie panis, sub qua sumunt corpus Christi non mortuum, sed vivum, propterea cum sangvine; adeo ut sumentes sub sola panis specie Christi corpus, sumant itidem ejus sangvinem, alioquin sumerent Christi cadaver.

Sed instant, quia hoc Sacramentum fuit à Christo institutum per modum perfecti convivii; unde canit Ecclesia: *O sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus*, Sed perfectum convivium comprehendit cibum simul & potum, adeo ut altero sublato non habeatur perfectum convivium: ergo si sumatur sub unica tantùm specie panis, Sacramentum est incompletum, ac imperfectum, quod ad sacrilegium videtur pertinere juxta illud Gelasii Papæ: *Discissionis ejusdemq; Mysterii sine grandi sacrilegio provenire non potest.* Respondet D. Thomas, perfectionem & complementum hujus Sacramenti etiam per modum convivii non esse in usu fidelium, sed in consecratione materiæ, proinde nihil derogat perfectioni hujus Sacramenti, si populus sumat corpus sine sangvine, dumodo sacerdos consecrans utrumque sumat, præsertim cùm nihil amplius recipiat quàm rem contentam is, qui comunicat sub utraque specie, quàm qui sub una tantùm, uterque enim unum & integrum Christum sumit, quapropter laici comunicantes sub specie panis tantùm, participant de cibo & potu hujus convivii, sinon explicitè, extrinsecè, & expressè, implicitè tamen, & per concomitantiam unà cum cibo etiam sumunt potum, quia, cùm sumunt corpus Christi vivum, ipsum sumunt etiam cum sangvine, quamvis quoad speciem externam videatur quis plus accipere, qui sub utraque specie comunicat, revera tamen totum, & integrum convivium participat intrinsecè, & per concomitantiam, qui sub una tantùm comunicat specie panis. Cùm enim uterque sit æquè particeps sacrificii, in quo Christus sub utraque specie panis offertur, qui unam speciem sumit, totius Sacramenti, etiam secundùm externam formam spectati censetur esse particeps: perinde ac in veteri lege, qui partem tantùm de sacrificio Deo oblato edebat, totius sacrificii particeps habebatur.

Objicies secundo, Ecclesia non potest prohibere, ne hoc Sacramentum celebretur in memoriam passionis Christi, cùm jusserit Christus sacerdotibus, id facere in sui comemorationem: *Hoc facite in meam commemorationem*: sed passio Christi per unicam tantùm speciem non perfectè repræsentatur, quia passio consistit in fusione sangvinis, & corpore vulneribus saucio, ergo sicut Ecclesia non potest prohibere, ne hoc Sacramentum fiat in memoriam passionis Christi, ita non potest comunionem sub una tantùm specie præcipere. Sed contra, quia, tametsi sub unius tantùm speciei consecratione non repræsentetur expressè, & perfectè Christi passio, cujus memoria in hoc Sacramento recolitur, nihilominus significatur aliquo modo & implicitè sub una tantùm specie, perinde ac mors, & sepultura ejusdem Salvatoris expressius, & perfectius significatur per trinam imersionem, quàm per unicam tantùm in baptismo, & nihilominus, licèt minus expressè, per unicam tantùm imersionem significetur, hæc tamen sufficit ad recolendam Christi passionem. Præterea semel quòd una species ab altera est separata, sufficienter revocatur in memoriam corporis & sangvinis separatio in passione, quapropter D. Thomas *in respons. ad* 3. ais: *Repræsentatio dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione hujus Sacramenti, in qua non debet corpus sine sangvine consecrari, potest autem à populo corpus sine sangvine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum, quia sacerdos in persona omnium sangvinem offert, & sumit, & sub utraque specie totus Christus continetur*, Præterea Christus verba illa: *Hoc facite in meam commemorationem*, direxit ad Apostolos, & sacerdotes, qui erant sacrificium peracturi, & laici sacrificium non peragunt, & tantùm sumunt Evcharistiam sub ratione Sacramenti, non Sacrificii, hinc Presbyteri, qui Sacramentum Evcharistiæ sub utraque specie nunc laicis administrarent, lethaliter peccarent, & excomunicationem incurrerent, quia præceptum ecclesiæ transgrederentur, in re gravi, & in transgressores à Concilio Constantiensi sententia excommunicationis lata est.

Quamvis lex ista de communione laicorum sub una tantùm specie perpetua non sit nec immutabilis, siquidem potest Ecclesia, ut superiùs ostendimus, justis de causis eam revocare, vel temperare, & de illa dispensare, si id congruere judicaret, ac consultius videretur, qua ratione Concilium Basileense decreverat, dispensare cum Bohemis, Moravis ab Hussitarum hæresi revertentibus ad fidem Catholicam, &, ut sacerdotes utriusque nationis communionem sub utraque specie laicis sibi subjectis administrarent, si id reverenter postularent, ea tamen conditione adjecta, ut inter communicandum plebem publicè instruerent, non sub specie panis carnem Christi tantùm, nec sub specie vini solùm sangvinem; sed sub qualibet specie totum, & integrum Christum contineri. Et Concilium Tridentinum

sess.

sess. 22. de concessione calicis ait: *An rationes, quibus sancta Catholica Ecclesia adducta fuit, ut communicaret Laicos, atque etiam non celebrantes sacerdotes sub una panis specie, ita sint retinendæ, ut nulla ratione calicis usus, cuiquam sit permittendus. An si honestis, & Christianæ charitati consentaneis rationibus concedendus alicui, vel Nationi, vel regno calicis usus videatur, sub aliquibus conditionibus concedendus sit.* Quæ vero sint hujusmodi conditiones, Synodus retulit in sum̃um Pontificem, qui pro sua singulari prudentia id statuit, quod congruentius visum fuerit, & ad majorem utilitatem spiritualem animarum. Hinc Pius IV. Anno 1564. enixim rogante Ferdinando Imperatore, quibusdam Episcopis Germaniæ facultatem impertivit cōmunionem sub utraque specie permittendi in locis, ubi allatas causas veras esse cognoscerent, quibusdam certis conditionibus à se præscriptis, quæ concessio Viennæ Austriæ summa cum lætitia excepta fuit, eò quia videretur inde spes maxima affulgere conversioni Hæreticorum, sed non propterea propriam deseruerunt isti pertinaciam, imò acrius visi sunt contra Ecclesiam insurrexisse, & quia plures inde irrepserunt abusus Pius V. revocavit, quidquid ea de re Pius IV. permiserat, & concesserat, imò & præcepit sub pœna excōmunicationis, ut decretum de cōmunione laicorum sub una tantùm specie ab omnibus inviolabiliter servaretur. Neque congruum esset Hæreticis nostri temporis permittere cōmunionem sub utraque specie, quamvis vellent ad fidem Catholicam converti, quia isti non moventur ad calicis usum petendum ex justa aliqua ratione, sed ex pertinaci tantùm existimatione, qua sentiunt talem usum esse à Christo præceptum, & ut inde habeant occasionem Ecclesiam Catholicam carpendi, ut repugnantem Christi institutioni, & transgredientem ejus præceptum. Hinc annuere eorum votis, perinde esset, ac hæresi magis favere, & eos firmare in sua pertinacia, & alii Hæretici magis itidem in suis erroribus confirmarentur, & contra Catholicos se jactarent Hæretici de victoria tandem delata contra Catholicos, sibique de victoria eblandirentur. Præterea Catholici inde occasionem haberent se scandalizandi, & calicis usum etiam ipsi exigerent, & quia non sint deterioris conditionis quàm Hæretici, recens ad fidem Catholicam conversi. Demum non servaretur in Ecclesia Catholica illa uniformitas, qua fideles in unum, eundemque cœtum sub supremo uno Pastore, & sacerdote simul coeunt, & confusio potius oriretur, quàm fidelium ullum emolumentum.

An verò hoc Sacramentum causet majorem gratiam sub duplici specie, quàm sub una tantùm, videtur aliqua esse difficultas, & quæstio procedit de speciebus diversæ rationis, scilicet panis, & vini, quibus hoc Sacramentum integratur per modum perfecti convivii spiritualis, non verò de pluribus speciebus ejusdem rationis, & ordinis: siquidem certum est, species ejusdem rationis, quamvis multiplicatas, non conferre per se ex vi Sacramenti, majorem gratiam, quam conferret quælibet minima pars hostiæ consecratæ, idque ex vi Sacramenti: quia ratione melioris dispositionis subjecti potest conferri major gratia, quamobrem quæstio procedit, an sacerdos, qui cōmunicat sub duplici specie panis, & vini, plus gratiæ recipiat, quàm laicus, qui nonnisi sub unica panis specie cōmunicat, & asserimus, sacerdotes cōmunicantes sub duplici specie panis, & vini, cæteris paribus, non plus gratiæ recipere, quàm laicum, qui sub una tantùm specie panis cōmunicat, dico cæteris paribus, quia uterque deberet æqualiter esse dispositus, & est D. Thomæ *opuscul.* 58. *cap.* 29. ubi docet tam utilem esse laico cōmunionem sub una specie tantum, quàm sacerdoti sub utraque, & 3. *part.* 80. *art.* 12. *ad* 3. ait: Posse hoc Sacramentum absque ullo detrimento sumi sub una tantùm specie, quam sententiam tenent cōmuniter Thomistæ, & alii æquè cōmuniter, & assertio probatur ab aliquibus cum Salmerone: quia, si sumptio utriusque speciei majoris esset efficaciæ, ac uberius causaret incrementum gratiæ, non potuisset Ecclesia propria authoritate privare laicos cōmunione sub utraque specie, quia Ecclesia non est auctrix, sed tantùm dispensatrix donorum Christi: quinimò Ecclesia egisset contra justitiam & Christi sponsionem: quia non dispensaret legata juxta voluntatem legantis. Cum igitur Ecclesia in administratione Sacramentorum debeat se gerere, ut fidelis dispensatrix bonorum, quæ Christus ut parens amantissimus suis legavit filiis, non potuisset Ecclesia privare laicos uberiori hoc fructu spirituali, qui ex cōmunione utriusque speciei perciperetur: ergo sacerdos cōmunicans sub duplici specie panis, & vini, non plus recipit gratiæ, quàm laicus cōmunicans sub unica panis specie, ex hypothesi, quod uterque sit æqualiter dispositus: sed hæc ratio videtur pati aliquam difficultatem, quia potuisset Ecclesia propter reverentiam hujus Sacramenti, & ob morale periculum effundendi sangvinem, vel ob alia incōmoda privare laicos aliquo fructu spirituali ad salutem non necessario, præsertim, cum ob hujusmodi periculum Ecclesia privet infantes, qui alioquin capaces essent fructus hujus Sacramenti, & ob eandem rationem etiam privet phreneticos, & eos, qui vomitum patiuntur. Unde Ecclesia non egisset contra justitiam & Christi voluntatem, si negasset laicis cōmunionem sub utraque specie, quia Christus reliquit suam voluntatem pro tempore, loco, & personis interpretandam Ecclesiæ.

Alii probant assertum ex eo, quia si sacerdos cōmunicans sub utraque specie plus gratiæ reciperet, quàm laicus cōmunicans sub una tantùm specie, vel hæc inæqualitas oriretur ex speciebus diversis, vel ex re contenta sub ipsis: sed ex neutro capite potest provenire hæc inæqualitas, non ex speciebus continentibus, quia species secundùm se, & ut abstrahunt à re contenta, non habent vim productivam gratiæ, neque à re contenta sub speciebus, quia idem Christus æquè totus sumitur sub una ac sub utraque specie: ergo sacerdos cōmunicans sub duplici specie panis, & vini: non plus recipit gratiæ, quàm laicus, qui sub unica tantùm panis specie cōmunicat, si uterque supponatur æque dispositus. Verùm neque ratio hæc videtur plenè satisfacere, quia tantùm probat de integritate rei contentæ, non verò de integritate fructus, potest enim integer Christus sub una tantùm specie sumi, & nihilominus plus gratiæ accipi sub utraque. Præterea, quia integritas effectus non dependet in Sacramento ex integritate causæ, sed ex ipsa Christi voluntate: siquidem potuit Christus instituere, ut plus gratiæ conferretur cōmunicanti sub utraque specie, quàm sub una tantùm. Quòd si dicas, Christum nonnisi ut determinatum, & applicatū per species sacramentales sensibiles causare gratiam Eucharisticam, & Christum æquè esse applicatum per unam ac per duas species, eò quia sit totus sub unaquaque earum, consequenter non conferre majo-

majorem gratiam sub utraque, quàm sub una tantùm. Contra est, quia, tametsi Christus, nonnisi ut applicatur per species sacramentales,& sensibiles causet gratiam, potuit nihilominus plus gratiæ conferre per utramque speciem, eò quia tunc applicetur, ut perfectè refectis cibo spirituali, quapropter hoc totum depender à sola Christi voluntate.

Ratio igitur efficax ad evincendum assertum desumenda potius est ex fine, propter quem Christus instituit hoc Sacramentum, scilicet ad conjungendas animas fidelium speciali vinculo Charitatis cum Christo: etenim hunc fuisse finem Christi instituentis hoc Sacramentum, colligitur ex illo *Joann. 13. Cum dilexisset suos, in fine dilexit eos.* Hinc Tridentinum *sess. 13. cap. 2.* docet, Christum in institutione hujus Sacramenti effudisse divitias sui amoris erga homines, ut pulchrè innuit D. Chrysostomus *homil. 61. ad popul. Antiochen.* inquiens: *Ardenter amantium hoc est proprium, ut ex ipsis fiat unum corpus, & una caro, quod in hoc Sacramento fit per unionem sacramentalem carnis Christi cum nostra.* Hinc SS. Patres effectum hujus Sacramenti vocant incorporationem nostri cum Christo: sed hoc speciale vinculum Charitatis nostri cum Christo æque causatur per unum duntaxat, ac per utramque speciem, siquidem æque una ac utraque species significat hanc specialem unionem Charitatis nostri cum Christo.

Neque obstat, quod una illam significet per modum cibi; & altera per modum potus; quia exinde non importatur quidquam diversum in ipsa speciali unione Charitatis nostri cum Christo, quia hæc Charitas consistit in peculiaribus auxiliis, quibus promovemur ad Christi familiaritatem, consequenter, quælibet species uniens nos sacramentaliter cum Christo nobis necessariò adfert hæc peculiaria auxilia, nec fit major significatio ex parte rei significatæ in utraque specie simul, quàm in una tantùm, quia æquè utrique, quàm uni pro re significata respondet perfecta nostri cum Christo familiaritas; adeò ut major significatio habeatur tantùm ex parte modi significandi, quatenus eadem spiritualis conjunctio per utramque speciem exprimitur per modum cibi, & potus, & per unam nonnisi per modum cibi, vel per modum potus tantùm. Major autem expressio ex parte modi significandi non semper in Sacramento importat aliquid majus in re ipsa significata: etenim ex modo significandi in Sacramento baptismi imersio expressiùs significat consepulturam baptizati cum Christo, quàm significetur per solam aspersionem: & nihilominus baptismus utroque modo collatus, eandem semper confert gratiam: ergo sacerdos communicans sub utraque specie panis, & vini, non plus recipit gratiæ, quàm laicus communicans sub una tantùm specie, si uterque sit æqualiter dispositus.

Quòd si dicas, Clementem VI. in Bulla directa ad Regem Galliæ, cui concesserat facultatem sub utraque specie, fateri se illi concessisse hoc privilegium ad majus gratiæ augmentum, propterea existimasse Pontificem comunicantem sub utraque specie plus gratiæ recipere. Contra est, quia Pontifex tantùm fuit locutus de augmento gratiæ ex opere operantis, seu majoris dispositionis, quàm supponebat in Rege, eo ipso, quòd accessurus esset ad comunionem sumendam sub utraque specie, cùm fuerit hoc privilegium specialiter illi concessum.

Objicies tamen, Sacramenta novæ legis causant id, quod significant, sed majorem gratiam significat utraque species, quàm alterutra tantùm, siquidem utraque species significat plenitudinem convivii spiritualis, animæque perfectam refectionem, quàm non significat una tantùm species seorsim ab alia. Præterea, quia cibus, & potus materialis important diversas corporis refectiones, ille enim corroborat, iste cor exhilarat, ille famem sedat, ac depellit, iste sitis ardores temperat, & extinguit: ergo etiam in hoc Sacramento utraque species simul significat plenitudinem convivii spiritualis, ac producit eosdem effectus quoad vitam spiritualem, quos operantur cibus, & potus materialis quoad vitam corporalem: ergo sicut cibus, & potus materialis important diversas corporis refectiones, ita in hoc Sacramento utraque species majorem causat animæ refectionem, quàm alterutra tantùm. Tum quia non minus est verum Sacramentum species vini, quàm panis, ac signum rei sacræ sanctificantis animas: ergo non minus uni quàm alteri signo debet respondere propria gratia. Sed contra, quia ex allato argumento tantùm concluditur significari pleniorem refectionem spiritualem ex parte tantùm modi significandi, non ex parte rei significatæ; adeo ut utraque species simul ex parte modi significandi pleniorem significet refectionem spiritualem, quàm alterutra tantùm, non tamen ex parte rei significatæ, quia unio spiritualis Charitatis nostri cum Christo, qui est res significata, æque habetur per unam, ac per utramque speciem simul: siquidem tam utrique; quàm uni pro re significata respondet perfecta nostri cum Christo familiaritati; adeo ut major tantùm habeatur significatio ex parte modi significandi: quatenus eadem spiritualis conjunctio per utramque speciem significatur per modum cibi & potus, & per alterutram tantùm per modum vel cibi, vel potus. Major autem expressio ex parte modi significandi non semper in Sacramento importat aliquid majus in re ipsa significata, ut liquet in baptismo, qui per conversionem ex modo significandi expressiùs significato consepulturam baptizati cum Christo, quàm per solam aspersionem; & nihilominus baptismus utroque modo collatus eandem semper confert gratiam. Hinc concedimus, hoc Sacramentum eosdem effectus causare in anima, quos causant cibus & potus materialis in corpore, negatur tamen, quòd sicut diversi effectus causantur à cibo & potu materiali in corpore, ita etiam diversi effectus causentur ab utraque specie in anima, quia ex parte significatæ, quidquid utraque causat, causatur etiam ab alterutra. Ad id quod addebatur, non minus speciem vini, quàm panis esse verum Sacramentum, & signum rei sacræ sanctificantis animam, respondetur, utramque speciem seorsim sumptam esse verum Sacramentum, ac signum spiritualis alimoniæ, ac utriusque speciei respondere per se gratiam sacramentalem, saltem ratione compartis, cum quæ integrat unum totale Sacramentum, ut liquet ex aliis Sacramentis, in quibus persæpe uni parti tribuitur, quod causatur per aliam, & quod convenit toti formaliter, tribuitur singulis ejus partibus, quatenus singulæ partes integrant unum totale Sacramentum: sic gratia baptismatis, quæ interdum producitur in ipsa aspersione aquæ, tribuitur significationi verborum, quæ præcessit: sicut etiam tribuitur toti ablutioni, ac significationi verborum, id quod producitur in ulti-

ultimo instanti completivo Sacramenti. Eadem ratione, potest tribui uni speciei Evcharistiæ, quod producitur per aliam, ut etiam toti Sacramento constanti ex utraque specie, quod fit per unam tantùm speciem: eo enim ipso, quod quælibet species integrat hoc Sacramentum cum altera, quidquid causatur per unam, tribui etiam potest alteri, ut integranti idem Sacramentum cum altera.

Objicies secundò, si species panis, & vini non causarent diversas gratias, sed unam tantùm, & eandem sequeretur, quòd tota hæc gratia conferretur Sacerdoti in ipsa sumptione speciei panis, & speciem vini non esse verum Sacramentum, quia non causaret gratiam, quam significat: neque enim dici potest, gratiam conferri partim in sumptione hostiæ, & partim in haustu calicis; quia non videtur posse ratio assignari, cur species panis sumpta à laico statim conferat totam suam gratiam, quam apta est conferre, non item Sacerdoti; sed tantùm dimidiatam: ergo comunicans sub utraque specie plus gratiæ recipit, quam comunicans sub unica tantùm, quamvis uterque censeatur æqualiter dispositus. Sed contra, quia, tametsi in ipsa sumptione hostiæ, seu speciei panis, conferatur Sacerdoti tota gratia, non tamen inde sequitur, sumptionem calicis non esse verom Sacramentum; quia, ut sit verum Sacramentum, non est necesse, ut gratiam actu conferat. Evcharistia enim in pixide asservata est verum, ac reale Sacramentum; quamvis actu non causet gratiam: unde ad rationem Sacramenti sufficit, si quantum est ex se, possit eam conferre subjecto disposito: hinc quia Sacerdos in sumptione hostiæ accipit totum effectum Sacramenti, in sumptione Calicis hunc effectum non recipit ratione subjecti, quod non est dispositum. Hinc etiam Laicus, si post sumptam ejus particulam consecratam immediatè sumeret aliam; & post hanc aliam immediatè, post receptionem gratiæ in sumptione primæ particulæ, non reciperet aliam gratiam, quia subjectum non esset dispositum, & quia totum effectum Sacramenti recepit in sumptione primæ particulæ. Quòd si post sumptionem unius speciei vel particulæ cresceret subjecti dispositio, vel haberetur nova dispositio, tunc ratione hujus recentis dispositionis Sacerdos in sumptione Calicis novam consequeretur gratiam. Hinc consultius, ac utilius esset, si Sacerdos post sumptam speciem panis paululum immoraretur, ut per actus amoris in se majorem excitaret devotionem, quâ se disponeret ferventius ad sumptionem Calicis, ut ratione hujus novæ dispositionis novam acciperet gratiam. Ratione itidem sacrificii, quod Sacerdos offert, gratiam itidem suscipit specialem, quam Laicus non recipit, quia Sacrificium non offert.

LIBER OCTAVUS.

DE
Quidditate, & proprietatibus Sacrificii.

Uia Evcharistia in lege Evangelica non solùm habet rationem Sacramenti, sed etiam Sacrificii; sicuti in veteri lege agnus Paschalis non solùm habuit rationem Sacramenti, verùm etiam Sacrificii. Evcharistia non solùm instituta fuit, ut cætera Sacramenta in salutem animarum nostrarum; verùm etiam in peculiarem Dei cultum, hac ratione est itidem Sacrificium, quo protestamur supremum Dei dominium, ac potestatem, quam habet in vitam, & mortem omnium: ideo, cùm egerimus de Evcharistia, quatenus est Sacramentum, superest, ut de eadem agamus, ut est Sacrificium contra Novatores, nitentes hoc Sacrificium inficiari.

CAPUT I.
De Sacrificio legis naturæ.

SAcrificia legis naturæ ea sunt, quæ ab Adamo usque ad Moysem Deo oblata fuerunt ante legem scriptam, vel etiam post Moysem ab eis, qui legem Mosaicam nun receperunt; sive ex solo naturæ instinctu oblata sint, sive ex peculiari Dei institutione, cujusmodi fuerunt Sacrificia, Abel, & Cain, Noë, Abraham, Melchisedech, Isaac, Jacob, Job, & etiam Sacrificium agni paschalis, qui ante legem scriptam jussu Dei offerri consueverat. In lege igitur naturæ primi, qui Sacrificia Deo obtulerunt, fuerunt Abel, & Cain, fratres, de quibus *Genes.* 4. dicitur: *Fuit Abel pastor ovium, & Cain agricola, factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terræ munera Domino, Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum, & respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus. Ad Cain verò, & munera illius non respexit.* Ex quo inferimus, Abelem obtulisse primogenita sui gregis, & eorum adipem Deo, & Cain fratrem suum de fructibus terræ, ille enim erat pastor ovium, & hic Agricola, & oblationem Abelis fuisse Deo gratam, non illam Caini, *Genes.* 8. *v.* 21. *Odoratus est Dominus odorem suavitatis*, seu Sacrificium ab Abele oblatum. Quòd si quæratur, undenam sub illis

illis mundi conditi initiis didicerit Abel in Sacrificium Deo offerre primogenita gregis, respondetur, id fecisse Abelem ex peculiari Dei instinctu, vel etiam ex naturali dictamine rationis, ut censet Clemens Romanus *Lib. 6. Constit. cap.* 29. quia sicut ratio naturalis dictat, unum tantùm esse verum Deum supremum rerum omnium Dominum, qui mundum universum condidit, & omnia, quæ in ipso sunt, creavit, ita etiam ratio naturalis dictat omnem cultum, omne obsequium tam internum, quam externum ei esse deferendum, ac omnino deberi, quia sicut in humanis, ac Republica civili naturali lumine exploratum est omnibus, subditos teneri solvere suis Principibus tributa, multò magis Deo, ut supremo rerum omnium Conditori, ac omnium creaturarum Gubernatori, ac Domino. Cæterum Abelem per modum unius Sacrificii probabile est obtulisse aliqua primogenita, cæteris pinguiora, magisque adipata, & per modum duplicis Sacrificii seorsim obtulisse primogenita sui gregis, & seorsim ab ipsis eorum adipem, eumque igne cremando adolevisse, qui modus sacrificandi Deo præscriptus & servatus, postea fuit in lege Moysis *Exodi* 29. & *Levit.* 3. quapropter ex divino instinctu valde probabile est, eodem modo sacrificâsse Deo Abelem primogenita sui gregis, & adipem eorum. Hinc Abelis Sacrificium legitur obtigisse Deo gratum, eò quia vir esset justus, non solùm externo ritu, verùm etiam interna fide, & devotione, quâ consueverat primogenita sui gregis Deo offerre, non ita Cain, qui nonnisi deteriora ex fructibus terræ Deo obtulit, ut significat Apostolus ad *Hebr.* 11. *v.* 4. inquiens: *Fide plurimam hostiam Abel; quam Cain obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est, esse justus*, quatenus Abel meliorem, ac præstantiorem consueverat Deo offerre victimam, quam Cain, plurima enim hostia est victima præstantior, ut Syriacè legitur. Fuit autem victima ab Abele Deo oblata præstantior ratione fidei, & ratione rei oblatæ. Fidem commendat Apostolus, & rem oblatam Moyses, cum dicit *de primogenitis gregis sui.* Cain autem non legitur obtulisse de primitiis fructuum, sed de fructibus, ex quo infert D. Augustinus, non meliora Deo obtulisse, sed deteriora. Hinc cum primum Cain intellexit placuisse Deo oblationem fratris sui Abelis, non autem suam ex eo, quod Deus misso de cœlo igne consumpserit Sacrificium Abel, non verò fructus, quos Cain obtulerat, ideo egressus foras, meditatus est impium fratricidium: in versione Theodotionis legitur: *Inflammavit Dominus super Abel, & super Sacrificium ejus, super Cain verò & ejus Sacrificium non inflammavit*, & ex scripturis constat, Deum per hoc signum ostendisse, gratam sibi fuisse oblationem, *Levit.* 9. *v.* 24. *Egressus ignis à Domino devoravit holocaustum, & adipes, qui erant super altare. Quod cùm vidissent turba, laudaverunt Dominum*, & *Judic.* 6. *v.* 21. *Ascendit ignis de petra, & carnes, azymosque panis consumpsit*, & 3. *Reg.* 18. *v.* 38. *Cecidit ignis Domini, & voravit holocaustum*, & 1. *Paral.* 21. *v.* 26. *David obtulit holocaustum & pacifica, & invocavit Dominum, & exaudivit eum in igne de cœlo super altare holocausti.* Similia habentur in pluribus aliis sacræ scripturæ locis, ut 2 *Paral.* 7. 1 *Machab.* 1. *v.* 22. Et per missionem ignis declaravit Deus sibi placuisse Sacrificia Aaronis, Gedeonis, Eliæ, Neemiæ, Davidis, Salomonis, propterea conjecit Cain per talem missionem ignis à Deo factam super oblationem Abelis fratris, & non super fructus ab ipso oblatos, placuisse Deo victimas Abelis, & non proprios fructus, quia Deus magis respicit internam fidem, affectum, & devotionem, quàm rem ipsam oblatam.

Post Sacrificium Abelis, & Caini, legimus etiam Noemum obtulisse Deo etiam Sacrificium post diluvium, *Genes.* 8. *v.* 20. *Ædificavit autem Noë altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare, odoratusque est Dominus odorem suavitatis.* De hoc autem Noetico Sacrificio quædam habentur certa, & alia probabilia. Certum est enim, tale Sacrificium placuisse Deo, cùm dicat scriptura, *Odoratus est Dominus odorem suavitatis*, ubi paraphrasis Chaldaica legit, *Suscepit Dominus in beneplacito suo oblationem ejus*: unde propter fidem, & animum offerentis, ait Tertullianus *Lib.* 2. *contra Marcionem* Noemi Sacrificium placuisse Deo. Rursus certum est, tale Sacrificium fuisse Evcharisticam, quia Noe statim ac ex Arca fuit egressus memor beneficii, quo Deus eum cum sua familia ex aquarum diluvio præservaverat, voluit suæ gratitudinis symbolum exhibere, ideoque statim erexit altare, quod Deo dicavit, & holocaustum super illud de mundis animalibus, quæ servaverat in Arca, Deo obtulit: An verò ex naturali instinctu, vel ex peculiari Dei præcepto id præstiterit Noe, probabile est ex Dei præcepto, idque inferri potest ex *Genes.* 7. 2. *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena, & septena, masculinum, & fœminam. De animantibus verò immundis duo, & duo, masculum, & fœminam*, quæ verba fuerunt à Deo Noemo dicta, antequam ingrederetur in Arcam, quapropter apparet, Deum voluisse, ut plura munda, quàm immunda animalia secum assumeret, ut post diluvium de mundis animalibus Sacrificium offerret, & non de immundis, ideoque, ut censet D. Chrysostomus *homil.* 24. *in Genes.* plura debebant esse munda, ex quibus post diluvium Deo offerret. Putant enim plures ex unaquaque specie mundorum animalium quatuordecim sumpsisse, ut quatuordecim oves, quatuordecim boves, & alia animalia, quæ habebantur munda, & ex immundis tantùm sumpsit duo, ut duos porcos, duos asinos, & ita de aliis animalibus, quæ habebantur immunda, ut censet Justinus Martyr *in responsione ad quæst.* 43. *Orthodoxor.* Alii verò affirmant, ex unaquaque specie mundorum animalium sumpsisse tantùm tria paria, quorum singula constarent ex mare, & fæmina, & præter hæc unum marem sine fœmina pro Sacrificio obtulisse: ex immundis verò duo tantum, unum marem, & unam fœminam, ut censet Joseph *Lib.* 5. *Antiquit cap.* 5. Tertullianus *de Monogamia cap.* 4. D. Augustinus *Lib.* 15. *de Civit. Dei cap.* 27. & alii plures, quod si quæratur, cur Noë fuerit jussus, introducere in Arcam ex unaquaque specie septem animalia munda, seu tria paria ex mare, & fœmina, & præterea unum marem sine fœmina, respondetur, quia unum par servandum erat pro speciei propagatione, & conservatione, & alterum inserviret esui, cùm post diluvium licuisset vesci carnibus animalium, & tertium destinaretur ad usum Sacrificiorum, septimum vel animal, quod erat mas, statim post diluvium in Sacrificium offerretur Deo. An verò illa distinctio mundorum, & immundorum animalium, quæ servata fuit in Arca, fuerit tantùm pro Sacrificio, vel etiam pro cibo, respondent plures cum D. Thoma *in* 2. *quæst.* 102. *ad* 4. distinctionem illam servatam fuisse pro solo Sacrificio; sed postea in lege Moysis, etiam in cibo servari de-

debuit. *Levit.* 11, 2. *Deuter*, 14. 3. An verò animalia, quæ tempore Noë erant munda vel immunda respectu Sacrificii: postea sub lege Mosaica fuerunt etiam munda vel immunda respectu comestionis, plures censent etiam respectu comestionis fuisse munda vel immunda.

Aliud Sacrificium in lege naturæ fuit Abrahæ, qui erexit altare, & nomen Domini invocavit & jussus est sumere vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Et rursus non solùm animalia jussus est offerre in Sacrificium, sed etiam, quod difficilius proprium filium suum unigenitum, quamvis postea, eum mactare probiberetur, & jussus pro filio arietem occidere, cùm enim egressus fuisset è terra, & cognatione sua, & venisset in terram Canaan prope Sichem, apparuit ei Dominus, *Genes.* 12. *v.* 7. *Apparuit autem Dominus Abraham, & dixit ei, semini tuo dabo terram hanc, qui ædificabit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.* Rursus in monte inter Bethel & Hai, *Genes.* 12. *v.* 2. *Et inde transgrediens in monte, qui erat contra Orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum ab Occidente habens Bethel, & ab Oriente Hai, ædificavitque quoque ibi altare Domino, & invocavit nomen ejus.* Rursus *Genes.* 13. *v.* 4. *Reversusque est pariter, quo venerat à meridie in Bethel, usque ad locum, ubi prius fixerat tabernaculum inter Bethel, & Hai in loco altaris, quod fecerat prius, & invocavit ibi nomen Domini.* Præterea juxta convallem Mambre, quæ est in Hebron, *Genes.* 13. *v.* 18. *Movens igitur tabernaculum suum Abraham venit, & habitavit juxta convallem in Mambre, quæ est in Hebron: ædificavitque ibi altare Domino*, ex quibus constat, Abrahamum quoties erexit altare non sola voce, & interna fide, sed etiam externo Sacrificio coluisse, & invocâsse Deum. Hoc idem etiam constat, quia altaria non solent in alium finem erigi, quàm ad usum Sacrificii, excipitur tamen unus casus, quia filii Ruben, & Gad erexerunt altare juxta Jordanem, non tam ad usum, quàm ad significationem Sacrificii, extra hunc casum, ubicunque fuit erectum altare, ibi etiam oblatum Sacrificium. An verò Abraham erexerit altare ex terra, vel ex lapide, non potest definiri, sed in lege Moysis præceptum extitit, quo altaria nonnisi ex terra vel ex lapide, non secto erigerentur, *Exodi* 20. *v.* 24. *Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta, & pacifica vestra. Quòd si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus: si enim levaveris cultrum super eo, polluetur.* Hoc idem etiam legitur *Deuter.* 27. *v.* 5. *Ædificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapidibus, quos ferrum non tetigit, & de saxis informibus, & impollutis, & offeres super eo holocausta.* Abraham igitur erecto altari jussus est sumere vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, & turturem quoque & columbam, ut legitur *Genes.* 15. ut hæc omnia animalia in Sacrificium offerret Deo. An verò etiam ratione fœderis cum Deo inibi plures affirmant. Præter hæc animalia jussus etiam fuit Abraham, offerre in Sacrificium filium suum unigenitum, quamvis postea probiberetur filium occidere, & loco illius arietem, ut habetur *Genes.* 22. & hæc oblatio proprii filii in Sacrificium, illustris fuit figura oblationis Christi in cruce, ut notavit D. Augustinus *serm.* 71. quia sicut Abraham obtulit filium suum unigenitum Isaac, quem maximè diligebat, ita Deus Pater obtulit unigenitum filium suum Christum, Joann, 3. *v.* 16. *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.* Hinc Augustinus *serm.* 71. *de tempore* ait: *Abraham quando Isaac filium suum obtulit, typum habuit Dei Patris, Isaac verò typum gessit Domini Salvatoris.* Rursus sicut Isaac typum gessit Domini Salvatoris, & fuit obediens suo Patri in re omnium difficillima, ita Christus æterno Patri obedivit in morte pro humano genere subeundo: & sicut Isaac propriis humeris portavit ligna holocausti, ita Christus ductus ad verticem Calvariæ montis portavit lignum crucis: & sicut Isaac, cùm ad altare venisset, non est mactatus, sed aries pro ipso substitutus: ita Christus secundùm Divinitatem non fuit passus, sed huic fuit humanitas substituta, quæ mortem subivit, ut generi humano vitam impertiret, ut interpretatur Augustinus, inquiens: *In beato Isaac significata est Divinitas, in ariete verò humanitas Christi.* Quod si Isaac alligatus fuerat, & positus super struem lignorum, ita etiam Christus fuerat cruci alligatus.

Aliud Sacrificium in lege naturæ legitur oblatum à Melchisedech *Genes.* 14. *v.* 18. *At verò Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum, (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abraham Deo excelso, & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt*, ex quibus tria inferuntur, scilicet Melchisedechum fuisse sacerdotem Dei altissimi; obtulisse panem & vinum in Sacrificium, idque in gratiarum actionem pro victoria delata ab Abrahamo, & ea oblatione præfigurâsse Sacrificium Christi, quod in ultima cœna sub specie panis & vini peractum est. Ex hac ratione Christum in scripturis vocari sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech, non verò secundùm ordinem Aaronis, quia Christus in ultima cœna obtulit panem & vinum in Sacrificium, quod propterea non fuit cruentum ex animalibus, sicut fuerunt Sacrificia Aaronica, sed incruentum sub speciebus panis & vini. Quòd Melchisedech fuerit sacerdos, & Rex, omnes fatentur, & apertè id significant verba Moysis, dicentis, *Genes.* 14. *Atqverè Melchisedech Rex Salem*, & etiam Apostolus *ad Hebr.* 7. ait: *Melchisedech Rex Salem est Sacerdos Dei summi.* Hæretici tamen negant, Melchisedechum obtulisse panem & vinum in Sacrificium, proinde non gessisse typum Christi offerentis Eucharistiam. Calvinus tamen vult, Melchisedechum protulisse panem & vinum non in typum Sacrificii, sed in refectionem Abrahami, & sociorum ejus, qui defatigati ex prælio revertebantur fame pressi. Verùm hæc Calvini sententia adversatur omnibus Sanctis Patribus, asserentibus Melchisedechum obtulisse panem & vinum in usum Sacrificii, etenim Clemens Alexandrinus *Lib.* 4. *stromat. cap.* 8. ait: *Melchisedech Rex Salem, sacerdos Dei altissimi, qui panem & vinum sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistiæ.* Non enim poterat clariùs asserere, neque Melchisedech obtulit panem & vinum profanum, sed sanctificatum, nec aliter quàm per Sacrificiũ; ac proinde Sacrificium Melchisedech typus & figura fuit Eucharistiæ. S. Cyprianus *Lib.* 2. *epist.* 3. *ad Cæcilium* ait: *In sacerdote Melchisedech Sacrificii dominici Sacramentum præfiguratum videmus, secundùm quod scriptura divina testatur, & dicit, Melchisedech protulit panem & vinum.* D. Hieronymus *epist. ad Marcel.* ait: *Recurre ad Genesin, & Melchisedech regem Salem hujus principem invenies civitatis (Bethlehem) qui jam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in Salvatoris corpore & sanguine dedicavit.*

vit. D. Augustinus *epist. 95. ad Innocentium Papam* ait: *Melchisedech prolato Sacramento mensæ Dominicæ novit æternum ejus Sacerdotium figurare.* Et *Lib. 16. de Civit. Dei cap. 22.* loquens de oblatione Melchisedech, ait: *Ibi primum apparuit Sacrificium, quod nunc à Christianis offertur Deo toto orbe terrarum*, unde novatores cum Calvino contra Sanctos Patres, & comunem sensum Ecclesiæ adfingunt, Melchisedechum protulisse panem & vinum non in typum Christi offerentis Eucharistiam, sed in refectionem Abrahami & sociorum ejus, qui ex pugna defatigati revertebantur. Quòd si quæratur, in qua re Melchisedech fuerit typus, seu figura Christi, respondetur, in ipsa oblatione panis & vini, ut explicant Sancti Patres, & ratio desumitur ex eo, quia si Christus fuit Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, & non secundùm ordinem Aaronis, sequitur, quod similior fuerit Melchisedecho, quàm Aaroni, quæ similitudo in eo consistit, quòd in ultima Cœna non obtulerit Sacrificium ex animalibus, neque effuderit sanguinem ut Aaron, sed tantùm Sacrificium ex pane & vino, ut Melchisedech. Præterea Melchisedech idem sonat ac Rex justitiæ: Christus autem est verus Rex justitiæ, non solùm quia judicat populum in æquitate, ut habetur *Psal. 71.* sed etiam, quia ex perfecta justitia pro nobis Deo satisfecit. Præterea, sicut Melchisedech fuit Rex Salem, seu Rex pacis, ita etiam Christus fuit Rex pacificus, imò ut ait Apostolus ad *Ephes. 2. v. 14. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum*, & ad *Coloss. 1. v. 20. Pacificans per sanguinem crucis, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt.* Rursus, sicut Melchisedech dicitur esse Sacerdos sine Genealogia, seu sine Patre, & matre, ad significandam Christi divinitatem, & humanitatem, quia Christus, ut homo non habuit Patrem, & ut Deus non habuit Matrem. Rursus Melchisedech dicitur æternus, quia *neque initium dierum, neque finem habens*, unde repræsentat æternitatem Sacerdotii Christi, cui aliud Sacerdotium non debet succedere, adeò ut in hac repræsentatione defecerit Sacerdotium Aaronis, quod fuit temporale, & abrogatum per successionem Sacerdotii Christiani. Demum fuit Melchisedech figura Christi, quia oblatio panis & vini fuit typos Sacrificii incruenti, quod Christus in ultima Cœna instituit. Licèt igitur in his omnibus Melchisedech fuerit figura Christi; potissimùm tamen in oblatione panis & vini; quia Christus in scripturis vocatur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech, & non secundùm ordinem Aaronis, & aliorum sacerdotum, ex quo conjicitur, Melchisedechum ut Sacerdotem habuisse aliquid peculiare, ac proprium, in quo esset figura Christi, quod non habuerunt alii sacerdotes: sed hoc speciale consistit potissimum in oblatione panis & vini; quia reliqua, quæ tribuuntur Melchisedecho, vel non habuit ut sacerdos, vel non fuerunt illi propria, ac peculiaria, alia enim, quæ illi tribuuntur, sunt, ut vocetur Rex justitiæ, quod fuerit Rex Salem, seu pacis, quod introductus fuerit sine Patre, sine matre, sine Genealogia, quod introductus sit neque initium, neque finem dierum habens, quæ omnia ad sacerdotium non faciunt, nec pertinent, quia plures fuerunt reges, non sacerdotes sine Patre, & sine matre, Job, & Elias leguntur introducti: sine initio, & sine dierum etiam Elias, ergo quod specialiter tribuitur Melchisedecho ut sacerdoti, est, quia obtulit panem & vinum, in qua oblatione fuit typus & figura Christi.

Objiciunt Novatores, Apostolum non meminisse hujus oblationis panis, & vini: consequenter ob hanc oblationem Melchisedechum non fuisse typum, & figuram Christi in Sacrificio Eucharistiæ, seu in oblatione panis & vini, sed tantùm in aliis rebus, præsertim in æternitate sacerdotii. Sed contra, quia scopus seu finis Apostoli Pauli in epistola illa ad Hebræos non fuit explicare ex professo figuram & similitudinem inter Christum & Melchisedechum; si enim finis Apostoli fuisset, explicare hanc integram & totalem figuram, & similitudinem, procul dubio non reticuisset hanc oblationem panis, & vini, sicut omnes antiqui Patres illius meminerunt: sed intentum Apostoli fuit, ostendere excellentiam Sacerdotii Christi supra sacerdotes ordinis Aaronici. vel si generatim velimus loqui, voluit Apostolus in epistola illa ostendere excellentiam Christi supra Angelos, supra Moysem, & sacerdotes Aaronicos. Hebræi siquidem, ad quos Apostolus scribebat, plurimi æstimabant Angelos, eò quia eorum ministerio legem acceperint, ut etiam Moysem, à quo fuerat lex ipsis promulgata, imò & sacerdotes Aaronicos, eò quia in lege instituti erant, de Christo autem nonnisi humiliter sentiebant, quapropter Apostolus, ut eos instrueret ex professo, voluit eis demonstrare, Christum esse longe excellentiorem Angelis Moyse, & sacerdotibus Aaronicis, quapropter triplicem instituit comparationem, quarum prima est inter Christum & Angelos, *cap. 1. v. 4. Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit: cui enim dixit aliquando Angelorum, filius meus es tu, ego hodie genui te.* Alteram comparationem adfert Apostolus inter Christum & Moysem, *cap. 3. v. 3. Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus est habitus:* & nonnullis interjectis: *Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus, tanquam famulus; Christus verò tanquam Filius.* Tertiam comparationem ponit inter Christum, & sacerdotes Leviticos, & *cap. 7.* ratiocinatur hoc pacto: *Melchisedech fuit excellentior Aarone: sed Christus est Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech*, ex quo infert, Christi sacerdotium esse excellentius sacerdotio Aaronico, seu Levitico, quod Melchisedech fuerit excellentior Aarone, ex eo evincit, quia Melchisedech benedixit Abrahæ, consequenter etiam Aaroni ex Abrahamo descendenti, erat etiam in lumbis Abrahæ: & major benedicit minori, non è contra minor majori. Secundò, quia Melchisedech accepit decimas ab Abrahamo, consequenter etiam ab Aarone, & tertiò, quia Melchisedech non legitur habuisse initium, & finem dierum, ex quo argumento facilè deducitur, Apostolum ex professo non intendisse quid aliud in illa epistola ad Hebræos, quàm ut ostenderet, Sacerdotium Christi esse excellentius, ac longè præstantius sacerdotio Aaronis, ut Hebræi, qui pluris fecerant legem, & Sacerdotium Mosaicum, imposterum pluris æstimarent legem Christi, & ejus Sacerdotium, hinc mirum non est, si non meminerit oblationis panis, & vini, quia Apostolus non agebat de figura, & similitudine inter Christum & Melchisedech, sed tantum de excellentia Sacerdotii Christi super Sacerdotium Mosaicum, ad quam excellentiam ostendendam non debuit meminisse oblationis panis & vini, cùm aliunde plura illi suppeterent argumenta, quæ plus momenti habebant: siquidem ex oblatione panis & vini noverat, se nihil efficacius potuisse probare: respondissent enim Hebræi Mosaica Sacrificia, cùm constaret ex animalibus non fuisse inferiora Sacrificio Melchisedechi, quod tantùm constabat ex pane & vino, cùm majoris sit pretii, & æstimabilitatis animal bos, vel agnus,

agnus, quàm panis & vinum, unde ex hac parte difficilius Apostolus suavisset Hebræis, Sacerdotium Melchisedechi fuisse excellentius Aaronico.

Sed instabis, quia oblatio panis & vini fuit etiam usitata in Sacrificiis Aaronicis, & non tantùm in Sacrificio Melchisedechi; propterea ob hanc oblationem non minus Aaron, quàm Melchisedech fuit figura Christi. Sed contra, quia panis & vini oblatio in Sacerdotio Aaronico non fuit principale, quod offerebatur, sed tantum accessorium, & omnus principale, secus in Sacerdotio Melchisedech oblatio panis & vini erat principale, & integrum, quod in Sacrificio offerebatur, quia non legitur, Melchisedech quid aliud obtulisse, sed non erat principale & integrum in Sacrificio Aaronis, & quando instituitur collatio inter Sacrificia, debet collatio fieri inter principale, & integrum, non verò in aliquo minus principali. In Sacerdotio Aaronico principale, quod offerebatur, constabat ex animalibus, & in Sacerdotio Melchisedechi in oblatione panis, & vini, propterea fuit Melchisedech figura Christi instituentis Sacrificium novæ legis: quia sicut Melchisedech obtulit panem & vinom sine animalibus, ita Christus in ultima Cœna obtulit suam carnem & sanguinem sub speciebus panis & vini, absque oblatione animalium.

Alia Sacrificia legis naturæ fuerunt Isaac, Jacob, & Job. Siquidem Isaac semel tantùm legitur Sacrificium obtulisse in Bersabee, *Genes. 26. v. 23. Ascendit autem ex illo loco in Bersabee, ubi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham Patris tui: noli timere. quia ego tecum sum; benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter servum meum Abraham, itaque ædificavit ibi altare, & invocato nomine Domini extendit tabernaculum*, ex quibus constat, Deum promisisse Isaaco suam protectionem, & benedictionem, ac multiplicationem posterorum, & Isaacum pro hac promissione ædificâsse altare, & Sacrificium obtulisse in signum suæ gratitudinis, Jacob verò legitur pluries sacrificâsse in monte Galaat, *Genes. 21. v. 53.* Juxta Oppidum Sichem, *Genes. 33. v. 20.* In Bethel, *Genes. 35. v. 7.* Et iterum in eodem loco, *Genes. 35. v. 13.* Et tandem ad puteum juramenti, *Genes. 49. v. 1.* quæ omnia Sacrificia constat fuisse Eucharistica pro diversis beneficiis à Deo acceptis, siquidem Jacob, quoties à Deo novum aliquod accipiebat beneficium, statim pro gratiarum actione ei Sacrificium offerebat, hinc in monte Galaat obtulit Sacrificium pro felici compositione litis, quæ inter ipsum & Laban orta erat, prope oppidum Sichem, eò quia in itinere redux ex Mesopotamia Syriæ iram evasisset fratris sui Esau, In Bethel ob eandem causam, & iterum pro promissione futuri seminis, & benedictionis à Deo impertitæ. Et tandem ad Puteum juramenti, eò quia intellexerit filium suum Joseph, quem putaverat mortuum, adhuc vivere, ac dominari in Ægypto. Job itidem in lege naturæ Sacrificium obtulit, ut legitur *Job. 1. v. 4. Ibant filii ejus, & faciebant convivium per Domos, unusquisque in die suo. Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad illos Job, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo offerebat holocausta pro singulis, dicebat enim, ne fortè peccaverint filii mei, sic faciebat Job cunctis diebus*: Ex quibus constat præparatio ante Sacrificium, ipsum Sacrificium, & causa ipsius: præparatio significatur per illa verba, *sanctificabat illos*, Sacrificium designatur per verba illa: *offerebat holocausta pro singulis*, scilicet præmissa sanctificatione: sicut enim Sacrificium est triplex, legis naturæ, Mosaicæ, & gratiæ, ita triplex est sanctificatio, quæ consuevit præcedere Sacrificium, una in lege naturæ, altera in lege Mosaica; de qua intelligitur illud *1. Regum 16. cap. 5. Ad immolandum Domino veni: sanctificamini, & venite mecum, ut immolem, sanctificavit ergo Isai, & filios ejus, & vocavit ad Sacrificium.* Tertia in lege gratiæ, seu Evangelii, de qua Apostolus *1. Corinth. 11.* ait: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Prima autem sanctificatio, quæ fiebat in lege naturæ, qualis fuit illa filiorum Job, fiebat juxta dictamen rectæ rationis ex divino instinctu; secunda, quæ erat Judæorum ex præscripto legis Mosaicæ, & consistebat in ablutione vestimentorum, in abstinentia ab immundis, & præsertim à mulieribus, ut patet *Exodi 9. v. 10. Levit. cap. 22. v. 4.* Tertia benedictio, quæ est Christianorum, fit ex præscripto Christi, & consistit in diligenti examine conscientiæ, munditia cordis, & expiatione peccatorum per contritionem, ut habetur *1. Corinth. 11. v. 28.* Finis verò Sacrificii Job fuit, ne filii, & filiæ ejus peccarent, *ne fortè peccaverint filii mei*, quapropter Sacrificium Jobi fuit propitiatorium.

Sacrificium Agni Paschalis, cùm à Deo fuerit institutum paulò ante, quàm filii Israel egrederentur ex Ægypto, & primò cœpit celebrari pridiè egressionis ad vesperam cum divino mandato, ut quot annis primo mense die 14. mensis ad vesperam repeteretur. Quòd verò in hoc Sacrificio offerebatur, debuit esse agnus, qui tres haberet conditiones, ut esset masculus, anniculus, seu unius tantùm anni, & sine macula, scilicet sanus, & integer, non morbidus, ac vitiosus, idque patet ex illo *Exodi 12. v. 3. Decima die mensis hujus parat unusquisque agnum per familias, & domos suas. Erit autem agnus absque macula, masculus, & anniculus.* Maculæ autem erant cæcitas, cicatrix, claudicas, scabies, quæ arcebantur à Sacrificio. Neque licitum erat, loco agni aliud immolare, nisi hœdum, qui pariter debuit esse masculus anniculus sine macula. Sic enim legimus *Exodi 12. v. 5. Erit autem agnus absque macula, anniculus, masculus, juxta quem ritum tolletis & hœdum.*

Sed objici potest illud *Deuter. 16. v. 2. Immolabis phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus*: ex quo textu videtur, licitum fuisse præter agnum, & hœdum, etiam bovem, & vitulum immolare, & offerre in Sacrificium, sed contra, quia nomen phase dupliciter sumi solet: Primo propriè, ac strictè pro agno paschali, qui quot annis immolabatur decimo quarto die Mensis primi ad vesperam: & in hoc sensu non erat licitum pro agno immolari aliud animal, nisi hœdum. Secundò sumitur phase impropriè & laxè pro hostiis pacificis, quæ perseverante solemnitate paschali offerebantur diebus azymorum, qui sequebantur vesperam & immolationem agni paschalis: & hujusmodi hostiæ poterant sumi etiam ex bobus & vitulis, & in hoc sensu intelligitur textus depromptus ex Devter. ut etiam habetur *Numer. 28. v. 16.* unde per agnum paschalem etiam intelligebantur, sed laxè, victimæ illius solemnitatis, quæ in scriptura phase vocantur: quapropter explicatur illud *Joan. 18. v. 28. Erat autem manè, & ipsi non introierunt in*

in pratorium, ut non contaminarentur; sed ut manducarent pascha, ubi per pascha non intelligitur agnus paschalis, quem Judæi pridie ad vesperam comederant; sed victimæ pacificæ, quæ sequentibus azymorum diebus consueverant comedi à mundis tamen & purificatis.

Rursus agnus paschalis immolandus erat die decima quarta Mensis primi ad vesperam, ex Dei præscripto, *Exodi* 12. v. 3. *Decima die tollat unusquisque agnum per familias, & domos suas, & servabitis eum usque ad quartam decimam diem hujus, immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.* Et hoc præceptum quoad posteriorem partem semper fuit servatum, quia Hebræi non solùm in Ægypto ante egressionem, sed etiam postea in monte Sinai, & alibi consueverant immolare agnum paschalem die decima quarta Mensis primi ad vesperam. Excipitur tamen unus casus, quia si eo die immundi essent, poterat differri usque ad diem decimam quartam sequentis Mensis. Quod verò locum spectat, quo immolandus erat agnus paschalis, respondetur fuisse agnum immolandum in loco, ubi habitaret nomen Domini, & ubi esset tabernaculum, juxta illud *Deuter.* 16. v. 5. *Non poteris immolare phase in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi, sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi. Immolabis phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.* Locus autem, in quo nomen Domini habitavit, fuit varius pro variis temporibus, ut Galgala, Silo, Nobe, Gabaon, & Jerusalem post ædificatum templum, quo verò ritu coqueretur, & comederetur Agnus paschalis. Respondetur, in prima immolatione, quæ contigit in Ægypto, servatum fuisse hunc ritum ac ordinem, ut prius mactaretur agnus, cujus sanguis poneretur super utroque poste januæ, & super liminari domus, in qua edendus erat. Postea excoriabatur, diffindebatur, & eluebatur, postea assabatur igne, & assatus comedebatur cum capite, pedibus, & intestinis, simulque adhibebantur azymi panes, cum lactucis agrestibus, nec quidquam ex illo licitum erat servare in posterum diem, sed si quid residuum esset, igne erat comburendum, & illum comedentes debebant accincti esse renibus, calceati, gestantes baculum manibus, & festinantes, ut habetur *Exodi* 12. Rursus soli Judæi poterant ex agno illo paschali comedere, non verò alienigenæ, nisi priùs essent circumcisi, ut habetur *Exodi* 12. v. 43. quia circumcisio figura erat baptismi, & agnus paschalis typus Sacrificii Eucharistiæ, & sicut in lege evangelica nemo potest particeps esse Eucharistiæ Sacrificii, nisi sit baptizatus: ita in veteri testamento nemo poterat edere de agno paschali, nisi priùs circumcideretur, imò ex circumcisis, qui erant immundi, arcebantur ab esu agni paschalis. Finis autem hujus Sacrificii agni paschalis duplex fuit, primus in memoriam illius beneficii, quod Judæi consecuti sunt ea nocte, quæ secuta est immolationem agni paschalis in Ægypto, quia tunc Deus percussit omnia primogenita Ægypti, intactis primogenitis Judæorum, & liberavit Judæos à servitute Pharaonis, alius finis fuit, ut esset figura Christi, qui velut agnus innocens erat immolandus, & occidendus pro humano genere; de priori fine intelligitur illud *Exodi* 12. v. 24. *Habebitis hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum solemnem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.* Et *vers.* 26. ait: *Et cùm dixerint vobis filii vestri, quæ est ista Religio? dicetis eis, victima transitus Domini est, quando transivit super domos filiorum Israel in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans*, & de posteriori fine loquitur Apostolus 1. *Corinth.* 5. v. 7. cùm ait: *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Duo autem notanda sunt in agno, scilicet immolatio, quæ erat figura Christi in cruce imolandi, & ipsa comestio, quæ erat figura Christi comedendi in ultima cœna sub speciebus panis, & vini. Prima figura consistit in eo, quia sicut per immolationem agni paschalis, & per aspersionem ejus sanguinis super postes, & liminaria liberati sunt Israelitæ à famulatu Ægyptiaco, & à captivitate Pharaonis, & ab Angelo percuriente, sic per Christi immolationem in cruce, & per effusionem sanguinis illius liberatum est genus humanum à servitute peccati, & Diaboli. Secundò, quia sicut agnus vesperè immolatus est, sic Christus in fine sæculorum mortuus est pro nobis. Tertiò, quia sicut agnus immolabatur à tota multitudine populi Israelitici: sic Christus morti addict⁹ est, clamante tota multitudine Judæorum, *crucifige: crucifige.* Quartò, quia, sicut agnus erat anniculus masculus, & sine macula, ita Christus in tolerandis suppliciis fuit fortis, in flore ætatis, & absque ullo peccato. Quinto, sicut os non confringebatur in agno, ita neque Christi crura in cruce fracta sunt. Cæterum pascha sæpe celebratum fuit, & sæpe omissum, etenim fuit celebratum in egressu ex Ægypto, *Exodi* 12. v. 28. In deserto Sinai anno secundo egressionis, *Numer.* 9. v. 1. In campestribus Jericho, *Josue* 5. v. 10. In urbe Hierosolyma sub Ezechia Rege 2. *Paral.* 30. Et rursus in Hierusalem sub Josia Rege 4. *Reg.* 23. v. 21. Rursus post reditum ex captivitate Babylonica in Jerusalem, 1. *Esdra* 6. Et tandem tempore Christi, & Apostolorum, *Matth.* 16. *cap.* 27. Fuit autem pascha omissum toto tempore peregrinationis, exceptis duobus primis annis; quia anno primo celebratum fuit in Ægypto: & secundo in deserto Sinai. Et ab eo tempore per annos 38. usque ad transitum Jordanis omissum est, neque Judæi, qui transibant Jordanem, erant circumcisi, proinde non poterant celebrare pascha. Quapropter Josue, cùm vellet per transitum Jordanis in Galgala, seu in campestribus Jericho renovare immolationem agni, prius mandavit omnes circumcidi. *Josue* 1. Rursus tempore Regum sæpe omissum fuit, & Ezechias, ac Josias hortati sunt populum, ut omnes venirent Hierosolymam celebratum phase juxta legem, 4. *Reg.* 23. 21. Omissum itidem fuit toto tempore captivitatis Babylonicæ.

An verò in Sacrificiis prærecensitis necessarius fuerit sacerdos, respondetur affirmativè, quia Sacrificium & sacerdotium ita connexa sunt, ut Sacrificium ab alio quàm à sacerdote legitimè offerri non possit, ut significat Apostolus *ad Hebr.* 5. inquiens: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerant dona, & Sacrificia.* Ratio est, quia Sacrificium ex eo dicitur, quod homo faciat aliquod sacrum, quod pertinet ad officium sacerdotis, est itidem Sacrificium præstantissimus cultus exterior, quo Deus ab hominibus colitur, quapropter æquitas exigit, ut non quivis de populo, sed aliquis selectus, & ad hoc peculiariter deputatur tam suo, quàm aliorum nomine Sacrificium offerat, qua de causa scribit Apostol⁹ *assumptus ex hominibus*, seu speciatim elect⁹, ac deputat⁹ *pro hominibus constituitur, ut offerat Sacrificia.* Hinc Ozias Rex, cùm elect⁹ & assumpt⁹ non esset ad sacrificandum, quia tamen sacrificantis officium sibi usurpavit, à Deo punitus est, 2. *Paral.* 26. v. 18. ut

ut etiam Saul ob eandem causam à Deo fuit regno spoliatus, 1. *Reg. cap.* 13. Sin verò quæratur, quinam in statu legis naturæ fuerint sacerdotes, respondetur, respectu Sacrificii agni paschalis fuisse omnes Patresfamilias, qui legitimè poterant offerre, ac respectu illius Sacrificii erant sacerdotes. Sin verò spectentur alia Sacrificia, quæ in lege naturæ offerebantur, plures existimant, à primogenitis, veluti ordinariis sacerdotibus, offerri consuevisse, quod tamen non ita generatim sumitur, ut soli primogeniti officio sacerdotali fungerentur, quia aliquando etiam alii, qui non erant primogeniti, ut Abel, Abraham, & alii Sacrificium obtulerunt Domino Deo, idque ex speciali Dei instinctu, alioquin primogeniti erant simul reges, & sacerdotes.

CAPUT II.

De Sacrificiis Legis Mosaicæ.

Sacrificia legis Mosaicæ simpliciter dividuntur, Primò ratione materiæ dividebantur in victimas, imolationes, & libamina. Secundò ratione formæ, ac finis in holocausta: hostias pacificas, & hostias pro peccatis. Tertiò ratione temporis in plura alia Sacrificia, quæ in quibusdam solennitatibus offerebantur. Ratione materiæ, triplex hæc fuit à Deo designata, quæ in Sacrificiis Judæorum offerri poterat, scilicet animalia, ut oves, capræ, hœdi, boves, vituli, & ex avibus columbæ, turtures, passeres, hæc omnia animalia offerri poterant. Rursus præter animalia poterant etiam offerri fructus terræ, ut panis, simila, sal, thus, manipulus spicarum viventium, & triticum. Præter fructus poterant etiam offerri liquores, ut sangvis animalium, vinum, oleum, aqua; & hæc omnia ratione materiæ. Quando igitur in Sacrificiis offerebantur animalia, vocabantur Sacrificia hostiæ, vel victimæ. Quando offerebantur fructus, dicebantur imutationes; & quando liquores, vocabantur libamina, adeo ut, ratione materiæ, diversas sortirentur nomenclationes. Modus offerendi hæc omnia, erat diversus: animalia enim offerebantur mactatione, & combustione; fructus terræ imutatione, & liquores effusione. Rursus imutatio fructuum erat diversa, & varia, panis enim in plura frusta dissecabatur, simila sartagine, clibano, vel craticula coquebatur; sal urebatur, & thus adolebatur; manipulus spicatum torrebatur, & triticum conterebatur. Quod si quæratur, cur alia animalia, nec alios fructus, neque liquores liceret offerre in Sacrificiis legis Mosaicæ, quàm prærecensita; siquidem sunt alia plura præstantiora, & meliora; & Deo offerenda sunt meliora, ut præstitit Abel, cujus Sacrificium propter ea fuit Deo gratum, quia Abel primogenita, & præstantiora, ac pingviora ex suo grege obtulit: Cain verò deteriora, cujus propterea Sacrificium non fuit Deo gratum, quia non obtulit de primitiis frugum. Respondetur, non posse pro lege Mosaica aliam rationem assignari, quàm ipsam voluntatem Dei Legislatoris, potuisse plura alia tam de animantibus, quàm de frugibus, ac liquoribus admittere, & permittere offerenda in Sacrificiis, sed voluit illa tantùm præscribere, non ob aliam rationem, nisi quia voluit: sicut potuisset in mundo condendo plures alias reddere creaturas jam conditis, & voluit, quia ipse est supremus Dominus, *& omnia quæcumque voluit, fecit in cælo, & in terra*, & ita respondet D. Thomas 1. 2. *quæst.* 102. *art.* 103.

A forma, ac fine tripliciter itidem dividebatur Sacrificium in lege Mosaica, scilicet in holocaustum, Sacrificium pro peccato, & in hostiam pacificam. Holocaustum erat Sacrificium cæteris perfectius, quia in illo tota res oblata cremabatur, & in fumum soluta sursum ad Deum, cui offerebatur, ascendebat, adeo ut ex re oblata nihil in terris superesset in usum hominis: per hoc enim holocaustum significabatur plenissimum, ac dispositum Dei Dominium in res omnes, quæ sicut à Deo fuerunt conditæ, ita & disposito, ac plenissimo ejus subjiciuntur Dominio, propterea sunt res omnes ad ipsius honorem referendæ, ad quem propterea finem institutum fuit hoc Sacrificii genus, quamvis interdum etiam pro peccato populi, & sacerdotum offerretur. In Sacrificio pro peccatis res oblata partim comburebatur: & partim cedebat in usum sacerdotum, qui in atrio templi illam comedebant; & per hoc significabatur, ut explicat D. Thomas, quod tametsi expiatio peccatum sit à Deo, fit tamen in terris per ministeria sacerdotum. Hoc Sacrificii genus institutum fuit pro expiandis quibusdam peccatis externis, ut etiam pro peccatis commissis per ignorantiam, vel etiam negligentiam circa ritus, & cæremonias legis Mosaicæ, ut habetur *Levit.* 4. & 5. ut etiam pro peccato furti, perjurii, & calumniæ, *Levit.* 6 & 7. Rursus sicut diversæ erant personæ, & diversa peccata, diversa itidem erant Sacrificia pro peccatis, aliud enim offerebatur pro perjurio, aliud pro aliis peccatis: ut etiam aliud pro Pontifice, & aliud pro rege, aliud pro universa Synagoga; & aliud pro privatis personis. In Sacrificio hostiæ pacificæ offerebatur res in gratiarum actionem pro beneficiis à Deo bonorum omnium largitore susceptis, ut etiam pro impetrandis aliis beneficiis; & hæc hostia pacifica dividebatur in tres partes, quarum prima comburebatur in honorem Dei; secunda cedebat in usum sacerdotum; & tertia in usum offerentium; & per hoc significabatur, quòd salus hominum unicè dependeat à Deo, à quo in homines derivatur per directionem sacerdotum, & cooperationem illius, qui salutem consequitur, asserente D. Augustino, *qui creavit te sine te, non salvabit te sine te*, requiritur, ut cooperemur divinæ gratiæ. Dividebatur itidem Sacrificium in Latreuticum, Evcharisticum, Impetratorium, & Propitiatorium. Fiebat Sacrificium Latreuticum ad Deum colendum cultu Latriæ, qui soli Deo debetur, & per tale Sacrificium protestabatur, quomodo Deus erat supremus omnium Princeps, & nos ejus famuli: Evcharisticum fiebat in gratiarum actionem pro susceptis beneficiis. Impetratorium pro beneficiis accipiendis, & utrumque in veteri lege hostia pacifica. Sacrificium propitiatorium est, quod offertur pro peccatorum pœnis avertendis, quod coincidit cum Sacrificio pro peccatis, adeo ut hæc divisio coincidat cum præcedente.

Inter hæc tamen Sacrificia legis Mosaicæ si conferantur inter se, primum locum, ut notat D. Thomas *quæst.* 102. *art.* 3. *ad* 8. obtinet Holo-

Holocaustum: secundum hostia pacifica: tertium hostia pacifica pro suscepto beneficio: quartum hostia pacifica pro beneficio suscipiendo. Ratio sumitur ex institutiooe horum sacrificiorum, fuerunt enim instituta ad cultum, & honorem Dei. Unde quò major vel minor est oblatio ad colendum Deum, eò iidem est major vel minor dignitas sacrificii, quo illum colimus; & quidem obligamur ad Deo cultum exhibendum, primò propter infinitam suam Majestatem. Secundò ob injuriam à nobis ei irrogatam per nostra peccata. Tertiò propter beneficia, quæ ob suam infinitam booitatem nobis impertiri dignatus est. Quartò ob alia beneficia, quæ ab eo speramus, unde juxta hunc ordinem primum locum occupat holocaustum: secundum hostia pacifica pro peccato: tertium hostia pacifica pro suscepto beneficio, & quartum hostia pacifica pro beneficio suscipiendo: & hic otdo dignitatis etiam inferri potest ex parte ipsius sacrificii, etenim holocaustum totum comburebatur in honorem Dei, non item oblata in aliis sacrificiis, unde ex bac parte holocaustum dignitate cæteris excellit. Hostia pro peccato partim comburebatur in Dei honorem, & partim comedebatur, licèt à solis sacerdotibus, non à populo, & in solo atrio templi, non alibi: ut etiam ipso die sacrificii, non alio sequenti. Hostia pacifica pro beneficiu accepto partim cremabatur ad honorem Dei, non tamen à solis sacerdotibus, sed etiam à populo, nec in solo templi atrio, sed etiam ubique in Hierusalem, proinde in hoc erat sacrificium inferius præcedente. Hostia pacifica pro impetrando beueficio comedi poterat non solùm à populo, & extra atrium, sed etiam extra diem sacrificii; siquidem poterat res oblata servari in sequentem diem, in quo erat infra sanctitatem hostiæ oblatæ pro beneficio accepto. Aliud quod notatur à D. Thoma est, quia licet carnes Victimarum persæpe cederent in usum sacerdotum, & populi, nunquam tamen sangvis, & adeps: ille enim effundebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei, & adeps adurebatur igne, cujus rei D. Thomas varias adfert causas, quarum duæ sunt præcipuæ; uoa ut Judæi haberent typum seu figuram futuræ effusionis Christi in ara crucis, & serventis illius amoris, quo pro hominibus redimendis se obtulit Deo pro nobis. Altera ut hac ratione Judæi discernerentur ab Idololatris, qui adipes comedebant, & sangvinem bibebant victimatum, *Deuter. 32. v. 17. Ubi sunt Dii eorum, in quibus babebant fiduciam, de quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum.* Quamvis etiam in lege naturæ prohibitum esset fidelibus, bibere sangvinem animalium, ne quidem extra sacrificium, ut patet *Genes. 9. v. 4. Carnem cum sanguine non comedetis*, quod etiam multò post ab Apostolis fuit renovatum in Concilio Apostolorum, *Actor. 15. 29. Ut abstineatis ab immolatis simulacrorum & sanguine & suffocato.* Tertium, quod notatur à D. Thoma, in sacrificiis istis est, quia, quamvis pro diversitate peccatorum diversa fuerunt sacrificia instituta; non tamen servabatur illa proportio, ut quò enormiùs, ac graviùs esset peccatum, eò & res oblata esset major in sacrificio, quin potiùs è contra, quò graviùs esset peccatum, eò vilior esset species animalis oblati: siquidem capra, quod est vilissimum animal, offerebatur pro idololatria, quod est gravissimum peccatum, & pro igoorantia sacerdotis offerebatur vitulus, & pro negligentia Principis hircus *Levit. 4.*

Fuerunt etiam alia sacrificia, quæ offerebantur singulis diebus, siquidem Judæi ex Dei præcepto jubebantur quotidie offerre duos agnos anniculos, & immolare in holocaustum alterum mane, & alterum vespere, & Similam conspersam oleo, & vinum pro libamine: & hæc oblatio vocabatur juge sacrificium, vel holocaustum sempiternum, quia quotidie fiebat, & nunquam intermittebatur. *Exod. 29. v. 38. Hoc est, quod facies in altari, agnos anniculos duos per singulos dies jugiter unum agnum mane, & alterum vespere decimam partem similæ conspersæ oleo, quod babeat mensuram quartam partem, hinc & vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno, alterum verò agnum offeres ad vesperam juxta ritum matutinæ oblationis, & juxta ea, quæ diximus in odorem suavitatis. Sacrificium est Domino oblatione perpetua in generationes vestras ad ostium tabernaculi testimonii coram Domino, ubi constituam, ut loquar ad te.* Hoc idem etiam injungitur *Numer. 28. v. 3. Hæc sunt sacrificia, quæ offerre debetis. Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: unum offeretis in mane, & alterum ad vesperam.* Et boc juge sacrificium in lege Mosaica figura fuit sacrificii Missæ in lege evangelica, primo ratione rei oblatæ, quia sicut in sacrificio veteris legis offerebatur agous imaculatus, ita in sacrificio missæ offertur singulis diebus mane Christus, qui est agnus sine macula, *Joann. 1. v. 29. Ecce, agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi.* Secundò ratione loci, quia sicut juge sacrificium in veteri lege Moysis offerebatur in taberuaculo, ita Eucharistia in lege evangelica offertur in Ecclesia. Tertiò ratione durationis, quia sicut sacrificium juge veteris testamenti offerebatur singulis diebus: ita & in lege evangelica offertur Christus quotidie, qua de causa *Daniel. cap. 12. v. 11.* vocat missam juge sacrificium. Quartò etiam ratione temporis, quia, sicut sacrificium veteris testamenti fiebat manè, & vespere: ita Christus à principio mundi usque ad finem ejusdem se ipsum offert Patri, *Apocal. 13. 8. Agnus, qui occisus est ab origine mundi*, non quidem re ipsa, sed per energiam. Quintò etiam ratione adjuncti, quia, sicut fiebat sacrificium veteris legis cum simila, & vino, ita Christus quotidie offertur sub specie panis & vini.

Erant etiam alia sacrificia, quæ in certis anni solemnitatibus fieri cousueverant ex legis præscripto. Erant autem apud Judæos octo solemnitates. 1. Est Sabbathum in memoria creationis mundi. 2. Neomenia, seu initium Mensis Lunaris pro beneficio divinæ gubernationis. Quia principio Mensis Lunaris, seu in novilunio magis apparet divina gubernatio in hisce subluuaribus, quia tunc ingens mystorum corporum fit immutatio. 3. Erat Pascha in memoriam liberationis Judæorum, cui annexa erat solemnitas azymorum, quæ postridie paschæ incipiebat in memoriam egressionis ex Ægypto. 4. Pentecoste, seu solemnitas hebdomadarum in memoriam legis datæ in Monte Sinai. Lex enim data est 50. die, seu post expletionem septem hebdomadarum à festo paschæ. 5. Festum tubarum, in memoriam Isaaci liberati. Cùm enim Abraham vellet illum immolare, invenit arietem inter vepres hærentem cornibus, quem ipsius loco immolavit, & Hebræi in memoriam liberati Isaaci consueverant tubis corneis clangere, hinc festum tubarum, vel etiam festum cornu dictum est. 6. Festum expiationis in memoriam illius beneficii, quo Deus ad intercessionem Moysis

pro-

propitiatus fuit peccatò populi vitulo aureo cultum exhibenti. 7. Scenopegia, seu festum tabernaculorum in memoriam suscepti beneficii, quo DEUS voluit Judæos habitare in tabernaculis, quando egressi ex Ægypto versabantur in solitudine. Hoc festum fuit solemne apud Judæos, quia tunc sicut in festo paschæ, & Pentecostes omnes masculini sexus jubebantur venire in Hierusalem, juxta illud *Deuter.* 16.16. *Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei sui in loco, quem elegerit, in solemnitate azymorum in solemnitate hebdomadarum, & in solemnitate tabernaculorum.* 8. Solemnitas fuit festum cœtus, seu Collectæ, in quo populus colligebat, quæ necessaria erant ad expensas cultus divini, & significabatur adunatio populi, & pax præstita in terra promissionis. Ex istis solemnitatibus quatuor posteriores seu festum tubarum, Expiationis, Tabernaculorum, & collectarum incidebant in mensem septimum anni, quia sicut dies septimus ita & mensis septimus, ut etiam annus septimus apud Judæos erat in honore; & primus dies hujus septimi mensis duo habebat festa, unum Neomeniæ, quod erat illi commune cum aliis mensibus, & alterum tubarum, quod erat illi speciale. Decimo die erat festum expiationis: Decimo quinto incipiebat Scenopegia, seu festum tabernaculorum, quod protrahebatur per septem sequentes dies. Et vigesimo secundo die erat festum collectæ, ut etiam notat D. Thomas 1. 2. *quæst.* 101. *art.* 4. *ad* 10. Sacrificium Sabbathi habetur *Numer.* 28. *v.* 9. *die autem Sabbathi offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similæ oleo conspersæ in sacrificio, & libamina* quæ ritè funguntur per singula Sabbatha in holocaustum sempiternum. Sacrificium Neomeniæ habetur *Numer.* 28. *v.* 7. ubi describitur, ut etiam Sacrificium paschæ, & azymorum *ibid. v.* 16. Sacrificium verò Pentecostes describitur *Levit.* 23. *v.* 25. ut etiam Sacrificium in festo tubarum *ibid. v.* 24. ubi dicitur: *Mense septimo prima die mensis erit vobis Sabbathum memoriale clangentibus tubis, & offeretis holocaustum Domino.* Notandum in festo tubarum tria fuisse Sacrificia offerenda, unum ratione festi tubarum, aliud ratione Neomeniæ, & tertium juge Sacrificium, quod singulis diebus offerebatur, & hoc ostendit scriptura *Numer.* 29. *Præter holocaustum Kalendarum cum Sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis.* Sacrificium, quod offerebatur festo expiationis, describitur *Levit.* 23. & 27. ubi dicitur, *decima die mensis septimi dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus, affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino.* Holocaustum autem describitur *Numer.* 29 *v.* 7. Sacrificium Scenopegiæ, seu tabernaculorum describitur *Levit.* 23. *v.* 24. ubi dicitur: *A quinto decimo die mensis septimi erunt feriæ tabernaculorum septem diebus Domino, septem diebus offeretis holocausta Domino*, & hæc holocausta describuntur *Numer.* 27. *v.* 13. Et in hisce septem diebus omnia sacrificia cum vitulis, quia primo die offerebantur tredecim vituli, secundo duodecim. Tertiò undecim. Quarto decem. Quinto novem, sexto octo, & septimo septem. Nec soli vituli offerebantur, sed etiam singulis diebus duo arietes, & quatuordecim agni, hircus pro peccato, & etiam juge Sacrificium. Tandem Sacrificium collectæ, seu cœtus, quod celebrabatur octavo die post septem dies tabernaculorum, describitur *Levit.* 23. *v.* 36. his verbis: *Dies quoque octavus erit celeberrimus, & offeretis holocaustum Domino, est enim cœtus, atque collectæ.* Et *Numer.* 29. *v.* 35. dicitur: *die octavo offeretis vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem, & sacrificia, & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis, & hircum pro peccato absque holocausto sempiterno, sacrificioque ejus, & libamine*, & subditur: *Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris præter vota, & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine & in hostiis pacificis*, ex quibus constat duo fuisse in veteri lege genera sacrificiorum, alia enim erant necessaria ex præscripto legis, & alia voluntaria ex arbitrio, & devotione offerentium.

Quia verò hæc sacrificia non fiebant à Sacerdotibus sine igne, juvat observare circa hunc ignem, primò fuisse à DEO cœlitus datum: siquidem consumpsit primum Sacrificium, quod obtulit Aaron in deserto, postquam Sacerdos à Moyse consecratus est, quod contigit anno secundo egressionis Filiorum Israel ex Ægypto, *Levit.* 9. *v.* 24. *Apparuit gloria Domini omni multitudini; & ecce, egressus ignis à Domino devoravit holocaustum, & adipes, qui erant super altaria, quod cum vidissent turbæ, laudaverunt Dominum ruentes in facies suas.* Secundò, debuisse hunc ignem perpetuo enutriri, & conservari à Sacerdotibus, ne unquam in altari deficeret, *Levit.* 6. *v.* 12. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos, subjiciens ligna mane per singulos dies.* Et infra: *Ignis est perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.* Tertiò non potuisse Sacerdotes uti alio igne in Sacrificiis, *Levit.* 10. *v.* 1. *Arreptisque Nadab, & Abiu Filii Aaron thuribulis posuerunt ignem, & incensum desuper offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat, egressusque ignis à Domino devoravit eos, & mortui sunt coram Domino.* Quartò hunc ignem à secundo anno egressionis ex Ægypto, quo cœlitus datus fuit, jugiter conservatum fuisse in altari tabernaculi usque ad tempus captivitatis Babylonicæ, quo & templum incensum est, & Judæi in Babylonem adducti sunt. Tunc enim in quodam puteo à Sacerdotibus absconditus fuit, ut legitur 2. *Machabæor. cap.* 1. *v.* 19. *Cum in Persidem ducerentur Patres nostri Sacerdotes, qui tunc cultores DEI erant, acceptum ignem de altari occultè, absconderunt in valle, ubi erat puteus altus & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita ut ignotus esset locus.* Ex quo infertur hunc ignem toto tempore, quod præcessit captivitatem, toties mutâsse locum, quoties tabernaculum cum altari translatum est, de loco in locum. Rursus hunc ignem per triginta novem annos custoditum, & servatum fuisse in solitudine, & cùm filii Israël trajecissent postea Jordanem, & venissent in terram promissionis, fuisse successivè in variis locis, in Galgala, in Silo, in Nobe, in Gabaon, in Hierusalem, ædificato jam Salomonis templo ibi mansit usque ad captivitatem Babylonicam, & rursus soluta captivitate jussu Nehemiæ à Nepotibus eorum Sacerdotum, qui illum in puteum absconderant, quæsitum fuisse, & minimè inventum, quia pro igne aqua crassa inventa fuit; quæ tamen injecta in oblatum Sacrificium divinitus conversa est in ignem, ut habetur 2. *Machabæor. Cum præteriissent anni multi, & placuit DEO, ut mitteretur Nehemias à Rege Persidis Nepotes Sacerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam, & jussit eos haurire, & adferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, Sacerdos Nehemias aspergit ipsa aquâ, & ligna quæ erant superposita. Utque hoc factum est, & tempus adfuit, quo sol refulsit, qui priùs erat in nubilo, accensus est ignis* magnus

magnus, itaut omnes mirarentur. Et dies iste, quo ignis fuit divinitùs reaccensus, habitus fuit à Judæis inposterum solemnis, ut festum dati ignis vocaretur; & deinceps in secundo templo eodem igne usi fuerunt in sacrificiis. In hoc autem igne tria notanda sunt: Primò quod datus fuerit à Deo; secundò, quòd illo solo, & non alio licuerit uti in sacrificiis. Tertiò quòd cùm fuisset extinctus in puteo, ea aqua crassa per Sacerdotum ministeria non sine magno miraculo recuperatus sit; quæ tria mysterium continent, ex primo enim discimus ignem illum, quo nos in novo testamento sacrificium perficimus, esse divinitus datum, nec quid aliud esse hunc ignem, quàm ipsum fervorem charitatis, quo teoemur accedere ad sacrosanctum sacrificium altaris. Secundò quia nullum sacrificium est DEO gratum sine hoc igne Charitatis, ut scribit Apostolus 1. *Corinth. cap.* 13. *v.* 3. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Tertiò hunc ignem charitatis aliquando in nobis tepescere, imò & totaliter extingui per peccatum lethale, quod se habet instar aquæ crassæ, sed postea accedente absolutione Sacerdotali iterum reviviscere, & recuperari.

CAPUT III.

De sacrificio novæ legis, & an Eucharistia sit verum, & propriè dictum sacrificium.

IN lege evangelica duplex est sacrificium: unum cruentum, quo Christus in ara crucis pro expiandis peccatis humani generis, & redemptione hominum Deo Patri oblatus est. Alterum incruentum, quo idem Christus quotidie à Sacerdotibus sub speciebus panis, & vini offertur in altari partim in memoriam cruenti illius sacrificii, & partim ob alias causas, & utrumque Sacrificium potest spectari, primò quoad rem oblatam, & sic non sunt duo, sed unum tantùm, quia in utroque est una, & eadem res oblata, scilicet Christus Dominus. Secundò quoad modum, & ritum offerendi, & hoc pacto sunt duo Sacrificia, quia in primo Christus oblatus est cruento modo, & sub propria specie humana per realem sui occisionem, & propterea primum sacrificium cruentum fuit: in secundo verò incruento modo offertur æterno Patri Christus Dominus sub aliena specie, scilicet panis, & vini, sine reali Christi occisione. Et utrumque Sacrificium est veluti primarium prototypon, ad quod præfigurandum omnia alia Sacrificia tam Mosaica, quàm legis naturæ ordinabantur, quia omnia illa Sacrificia fuerunt figuræ Sacrificii legis evangelicæ, cùm dicat Apostolus. 1. *Corinth.* 10. *v.* 11. *Hac omnia in figuris contingebant eis;* & *ad Hebra.* 10. *v.* 1. *Lex habuit umbram futurorum bonorum, non ipsam imaginem.*

In Sacrificio cruento, quo Christus in cruce oblatus est, multa spectari possunt. Primò, quod res oblata fuerit unigenitus DEI filius. Secundò quòd à Patre oblatus fuerit in mortem. Tertiò quòd Patri obsequentissimus mortem obivit, quæ tria fuerunt præfigurata in Abrahæ Sacrificio in lege naturæ; obtulit enim unigenitum filium suum Isaac. Quartò quòd re ipsa Christus occisus fuerit; & hoc significant omnia illa Sacrificia legis Mosaicæ, quæ fiebant ex animalibus. Quintò quod effusione sanguinis liberaverit nos à servitute Diaboli, & id significat sanguis agni paschalis, qui super postes domorum aspersus, liberavit filios Israël à servitute Pharaonis. Sextò quod suo sanguine mundaverit nos à peccatis nostris; & hoc significat sanguis hircorum, & aliorum animalium, qui effundebatur in Sacrificiis veteris legis, unde Apostolus ad *Hebr.* 9. *v.* 13. *Si enim Sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi.* Septimò quod innocens occisus sit; & hoc significat mactatio agni paschalis, ut prædixerat *Isaias cap.* 53. *v.* 7. *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Octavò, quod licet innocens fuerit, tamen cum nocentibus & latronibus deputatus est; & hoc significat hircus, qui loco agni paschalis offerri poterat: est enim hircus animal fœtidum. Nonò, quod crura ejus non sint fracta, & hoc significat agnus paschalis, de quo scriptum est, *Exodi* 12. *v.* 46. *Os non comminuetis ex eo.* Decimo, quòd se totum Patri obtulerit, nulla parte sibi reservata, & id significant omnia holocausta veteris legis, in quibus tota victima absumebatur.

In Sacrificio itidem incruento legis evangelicæ plura interveniunt, quæ præfigurata fuerunt per Sacrificia veteris legis. Primò quia Sacrificium incruentum in Ecclesia quotidie offertur in missa: & hoc præfiguravit juge Sacrificium, quod in lege Moysis singulis diebus offerebatur mane, & vespere. Secundò quòd caro Christi verè & realiter comedatur in Sacrificio hoc incruento, *Joan.* 6. *v.* 55. *Caro mea verè est cibus*: & hoc præfiguravit Sacrificium Melchisedech, qui panem obtulit, & vinum. Quartò quia comedentes ex hoc Sacrificio debent esse à qualibet peccati lethalis macula mundati, ac puri, ne indignè accedentes panis vitæ sit illis causa mortis, ut scribit Apostolus 1. *Corinth.* 11. *v.* 29. *Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini*; & hoc significat Sanctificatio filiorum Job. Quintò, quòd comedentes de hoc Sacrificio incruento debeant verè conteri, & dolorem de peccatis anteactæ vitæ habere, ut ait Apostolus 1. *Corinth.* 11. *v.* 28. *probet autem se ipsum homo*; & hoc præfigurarunt lactucæ agrestes, quas in esu agni paschalis comedebant Judæi. Sextò, quia participantes de hoc Sacrificio incruento debeant parati esse ad currendam viam mandatorum Dei, & tendere ad cœlestia; & hoc præsignificarunt Judæi, qui accincti lumbis, & calceati, cum baculis in manibus, festinanter comederunt agnum paschalem.

Oblationem, & mortem JEsu Christi in cruce fuisse verum Sacrificium, testatur Apostolus ad Hebræos per plura capita, ut etiam omnes Sancti Patres cum D. Augustino *lib.* 1. *contra adversarium legis & Prophetarum, cap.* 18. Neque de hoc ullus ex Christianis unquam dubitavit, siquidem ad Sacrificium verum & proprium quinque requiruntur. Sacerdos, qui offerat; victima seu hostia, quæ offeratur; immutatio victimæ oblatæ; altare, in quo fiat oblatio; & finis propter quem fiat: hæc autem omnia concurrunt in oblatione, & morte JESU Christi, quia ipse fuit verus Sacerdos, imo & summus Sacerdos, seu Pon-

Pontifex secundum ordinem Melchisedech, ut ait Apostolus *ad Hebr. 5. v. 5.* Secundo quia ita fuit Sacerdos, ut simul fuerit etiam victima, *1. Corinth. 5. v. 7. Pascha nostrum immolatus est Christus*, obtulit enim se ipsum, *ad Ephes. 4. v. 2. Christus tradidit se ipsum pro nobis in oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Tertiò obtulit se in mortem, *ad Philip. 2. v. 8. Factus est obediens usque ad mortem.* Quarto obtulit se in ara crucis. Quintò etiam se obtulit in sacrificium propitiatorium pro peccatis nostris, *1. Joan. 2. v. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Unde de hoc sacrificio dixit Leo Papa *epist. cap. 84. Quod unquam sacrificium sacratius fuit, quàm quod verus Pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit?* Verum quia in Christo duæ sunt naturæ, divina, & humana, quæritur, an secundùm unam, & eandem naturam fuerit simul Sacerdos, & victima? non desunt ex Hæreticis, qui asserunt, fuisse tantùm Sacerdotem secundum divinitatem, & victimam secundùm humanitatem, sed Sancti Patres, & Ecclesia Catholica asserunt, fuisse Sacerdotem, & victimam simul secundùm humanitatem, unde D. Ambrosius *lib. 3. de fide cap. 5.* ait: *Idem Sacerdos, idem & hostia, Sacerdotium tamen & sacrificium humanæ conditionis est officium*, & nonnullis interjectis subdit: *Nemo ergo ubi ordinem cernit humanæ conditionis, ibi jus divinitatis adscribat*, & communiter aliter Sancti Patres hoc idem adstruunt, præsertim Fulgentius *lib. de fide ad Petrum: Solus Sacerdos sacrificium, & templum, & hæc omnia Deus secundùm rationem servi.* Quomodo verò Christus secundum humanitatem fuerit simul Sacerdos, & victima, cùm se ipsum non mactaverit; respondetur: quod tametsi se ipsum non interfecerit physicè, tamen moraliter seipsum mactavit, quatenus voluntariè suscepit passionem, & in sacrificium se Deo obtulit: *Oblatus est, quia ipse voluit.*

Quòd si dicas, hoc idem præstitisse Martyres, qui tamen Sacerdotes non fuerunt, respondetur esse discrimen, quia Christus adeo voluntariè mortem suscepit, ut posset eam declinare, si vellet, quod Martyres non possunt. Secundò quia Christus à Deo constitutus est, & consecratus, ut tali pacto se offerret pro peccatis totius mundi, non ita Martyres, quapropter Leo Papa *epist. c. 4.* scribit: *Quamvis multorum Sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit, nullius tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi*, quia Martyres non ideo voluntariè se in mortem obtulerunt, ut expiarent aliorum peccata, quod solus Christus præstitit, sed ut profiterentur fidem in Christum, qui sua morte sufficienter satisfecit pro peccatis totius mundi.

Major difficultas est, an Eucharistia in missa sit verum, & propriè sacrificium; quia sacrificium ex eo dicitur, quia per ipsum fiat aliquid sacrum, ideo dupliciter sumi potest, laxè, & strictè, seu impropriè, & propriè; priori modo omne opus bonum, si fiat ob DEI majorem gloriam, dicitur laxè sacrificium, in quo sensu *ecclesiastici 35.* dicitur: *Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate; & qui facit misericordiam, offert sacrificium.* Hinc Augustinus *lib. 10. de civit. DEI cap. 6.* ait: *Verum sacrificium est, omne opus quod agitur, ut sancta societate inhæreamus DEO.* Sacrificium verò propriè, & strictè sumptum distingui ab operibus misericordiæ asserit scriptura *Osea 6.* ubi DEUS ait: *Quia misericordiam volo, & non sacrificium, & scientiam DEI, plus quàm holocausta.* Hinc etiam *1. Reg. cap. 15.* habetur: *Melior est obedientia, quam victimæ*, ex quibus claret sacrificium propriè sumptum distingui ab operibus misericordiæ, & aliarum virtutum; an verò detur in Ecclesia verum, & proprium sacrificium, & hoc habeatur in missa, est controversia inter Catholicos, & Hæreticos, qui hoc nomen *missa* reprobant tanquam barbarum, & novum, tametsi ab omnibus catholicis à primis ecclesiæ temporibus usurpatum, & retentum semper fuerit: quod enim hoc nomen non sit novum, ex eo claret, quia antiquissimi Patres, & Pontifices illud usurparunt, ut Clemens Romanus anno 102. *epist. 3.* Eucharistus anno 112. Alexander I. qui post D. Petrum fuit sextus Pontifex *epist. 7. cap. 4.* Sixtus I. Alexandri Successor, & alii à primis Ecclesiæ temporibus, unde difficultas inter Catholicos est tantùm circa Etymologiam missæ, de qua fusè disserit Covarruvias *4. varior. 22.* Bellarminus *lib. 1. de miss. cap. 7.* Sanctesius *in præfat. ad liturgias Græcas*, & alii plures, quorum aliqui censent, hoc nomen missæ esse hebraicum, alii verò esse latinum, & utraque sententia videtur probabilis, quia missa potest suam traxisse nomenclationem ab hebræo nomine *Missath*, quòd significat panem azymum, aut spontaneam oblationem, ut liquet ex variis scripturæ locis. Præterea, quia hoc nomen *missa* reperitur in liturgia S. Jacobi, qui referente Baronio sua liturgia missam vocavit. Potest itidem hæc vox esse latina, adeo ut missa idem sit ut missio, quapropter ad occasionem persæpe pro missione dicitur missa, perinde ac vulgo dicitur collecta pro collectione. Duplex enim in sacrificio incruento missæ fiebat missio prima Catechumenorum post symbolum Apostolorum; secunda omnium fidelium in fine missæ, hinc hoc sacrificium totum dictum est missa, imò & aliquando dicuntur missarum solemnia.

Asserendum est dari in Ecclesia Catholica verum, ac proprium sacrificium institutum à Christo, quodque in missa offertur DEO, estque dogma Catholicum. Ratio est, quia sacrificium definitur: *oblatio externa soli DEO facta, qua in recognitionem supremi ejus dominii à legitimo Ministro res aliqua sensibilis, & permanens ritu mystico consecratur, & immutatur.* Per oblationem intelligitur ipsa actio Ministri offerentis victimam, quæ actio in scripturis dicitur esse proprium munus & officium Sacerdotis: hinc D. Paulus, *omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad DEUM, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Hæc autem oblatio debet esse externa, quia sacrificium est visibile; est enim signum sensibile sacrum. Et hæc oblatio externa fieri debet *soli DEO*, quia ratio naturalis dictat, quòd homo subjiciatur alicui superiori ob defectus, quos in se experitur; sicut enim in naturalibus inferiora superioribus subduntur, ita etiam ratio naturalis dictat, ut homo ei, qui est supra hominem, honorem & subjectionem exhibeat secundum suum modum. Et quia oblatio sacrificii fit ad aliquid significandum, significat enim sacrificium, quod offertur exteriùs, spirituale sacrificium interius, quo anima se ipsam offert DEO, juxta illud Davidis: *Sacrificium DEO Spiritus contribulatus:* anima se offert DEO in sacrificium, ut principio suæ creationis, & fini suæ glorificationis, ut luculenter probat Divus Augustinus *lib. 10. de Civit. DEI. cap. 5.* Finis autem hujus oblationis est, ut fiat in recognitionem supremi Dominii DEI. Externo enim sacrificio servitutem suam, infirmitatem, indigentiam, ac

reverentiam, erga summam DEI Majestatem homo profitetur, ac contestatur ipsum, ut nec bonis oostris, ita nec sacrificiis indigere, & ad hoc religionis officium non omnes promiscuè destinati sunt, sed qui à Deo tanquam Aaron vocantur, & ex populo assumpti pro hominibus constituuntor, in iis, quæ sunt ad Deum, ut offeraot dona & sacrificii pro peccatis, ut ait Apostolus ad *Hebra.* 5. Quapropter excluduntur à ratione sacrificii propriè, & strictè dicti privatorum hominom oblationes, qoæ soli Deo fiuot. Rursus dicitur oblatio rei sensibilis & permanentis, ut distinguatur à precibus, genuflexionibus, aliisque, quæ fiunt à Sacerdotibus externo actu sensibili in reverentiam, & obsequium DEI, quæ tamen propriè sacrificia non sont. Præterea res oblata debet consecrari ritu mystico, adeo ut ex profana fiat sacta, & per hoc distinguitur ab oblationibus primitiis, & decimis, qoia ut ait D. Thomas 2. 2. *quæst.* 85. *art.* 3. *ad* 3. *Sacrificia propriè dicuntur, quando circa res Deo oblatas aliquid fit, sicut quod animalia occidebantur, & comburebantur: quod panis frangitur, & comeditur, & benedicitur, & hoc ipsum nomen sonat; nam sacrificium dicitur ex hoc, quòd homo facit aliquid sacrum: Oblatio autem directè dicitur, cum DEO aliquid offertur, tametsi nihil circa ipsum fiat dicuntur offerri denarii vel panes in altari, circa quod nihil fit, unde omne sacrificium est oblatio, non omnis oblatio est sacrificium, primitia autem oblationes erant, quia DEO offerebantur, non erant autem sacrificia, quia nihil sacri circa eas fiebat. Decimæ item propriè loquendo non sunt sacrificia, neque oblationes, quia non immediatè DEO, sed Ministris divini cultus exhibentur.* Res igitur oblata ut sit sacrificium, debet re ipsa mutari, seu modo quodam mystico destrui.

Quod igitur Eucharistia, quæ conficitur in missa per consecrationem panis, & vini, sit verum sacrificium propriè dictum, est dogma fidei, unde David *Psal.* 109, ait: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*; etenim Sacerdotium Christi assimilavit Sacerdotio Melchisedechi, asserunt Patres ratione rei sacrificio oblatæ, scilicet panis, & vini *Genes.* 14. *v.* 18. *At verò Melchisedech Rex Salem proferens panem, & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi benedixit ei* & Christus *Matth.* 26. *Accepit panem, & benedixit, & fregit, deditque Discipulis suis, & ait, accipite, & comedite, hoc est corpus meum: Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens, bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Christus igitur instituit verum ac proprium sacrificium, quando instituit Eucharistiam, quapropter S. Cyprianus *epist.* 63. *ad Cæcilium* ait: *In Sacerdote Melchisedech sacrificii dominici Sacramentum præfiguratum videmus, secundum quod scriptura divina testatur, & dicit. Et Melchisedech rex Salem protulit panem, & vinum. Fuit autem Sacerdos Dei summi & benedixit Abraham: Quod autem Melchisedech typum Christi portaret, declarat in Psalmis Spiritus Sanctus ex persona Patris ad filium dicens: Ante Luciferum genuite, tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* D. Augustinos etiam *lib.* 16. *de civit. cap.* 22. ait, In oblatione Melchisedech primum apparuisse sacrificium, quòd nunc à Christianis offertur Deo toto orbe terrarum. Hoc idem fidei dogma probatur etiam ex Malachia 1. v. 11. obi DEUS ait: *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum est nomen meum in gentibus.* Neque hoc vaticinium intelligi potest de sacrificiis crucis, quia sacrificiom, de quo loquitur DEUS per Prophetam, noo in uno duntaxat, sed in omni loco erat offerendum, neque potest intelligi de sacrificiis Hebræorum, quia in Gentibus offerendum prædicitur, *quia magnum est nomen meum in gentibus*, nec intelligi potest de precibus, & votis aliisque religionis officiis, quæ laxè, & impropriè dicuntur sacrificia, quia scriptura nomen sacrificii noo usurpat absolutè ad sacrificium latè sumptom indicandum, sed cum addito, *sacrificium laudis, sacrificium justitiæ, hostiam vociferationis.* Unde vaticinium debet intelligi de sacrificio, quod in lege evangelica offertur in missa.

Rursus constat ex perpetuo usu Ecclesiæ, ex Conciliis, & Patribus: à primis enim ecclesiæ exordiis scriptæ fuerunt ab Apostolis liturgiæ, Clemens Romanus *lib.* 9. *Constit.* refert liturgiam Sancti Petri, & etiam illas Sancti Jacobi, Matthæi, & Marci, quæ nihil aliud sunt, quam ritus sacrificandi: & hunc usum confirmarunt etiam Concilia Nicænum 1. *can.* 13. Laodicenum *cap.* 19. & alia plura, quæ referuntur à Bellarmino: & hanc eandem veritatem semper docuerunt Sancti Patres, quos recto ordine digessit Gualterius in opere Chronologico, & ut amittam alios Sanctos Patres, hîc tantùm adjiciam verba Clementis Romani *lib.* 6. *constit. cap.* 23. ubi ait: *Qui pro sacrificio cruento, rationale, ac incruentum, & mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola panis, & vini celebratur.* Ratio hoc idem fidei dogma edocet, quia sacrificium est supremus cultus, ac honor perfectissimus, quem DEO possumus exhibere: Christus autem perfectissimam instituit religionem, quam propterea non poterat relinquere sine sacrificio, quo summo DEO exhiberetur supremus cultus, & honor. Præterea quia nulla hactenus fuit religio instituta, in qua non fuerint sacrificia, ut notavit D. Augustinus *lib.* 1. *de civit. cap.* 4. ubi ait: Nulla fuit gens tam barbara, quæ non sacrificaverit iis, quos putavit, aut finxit esse DEOS; etenim in lege naturæ fuisse sacrificia, constat ex sacrificiis Abel, Noë, Abrahæ, Job. In lege Mosaica constat ex integro libro Levitici, ubi proscribuntur eorum ritus, ergo Ecclesia Catholica noo debuit sacrificio carere.

Præterea quia sicut in antiquis omnibus sacrificiis repræsentata fuit Christi passio futura: ita in Ecclesia catholica debuit Christi mors repræsentari ut præterita. Rursus cum sacrificium cruentum sit infiniti valoris, congruum erat, ut illius fructus nobis applicaretur per varia sacrificia: & sicut quotidiana currebat pro hominum salute redemptio, ita etiam perpetua debuit esse redemptionis oblatio. Hoc enim sacrificium incruentum, quod Christus in ultima cœna instituit, & quod quotidie in ecclesia peragitur, partim convenit cum sacrificio cruento, & partim ab eo discrepat; convenit enim tripliciter; primò in re oblata, in utroque enim offertur Christus per modum victimæ. Secundò in principali offerente: siquidem Christus, qui in utroque sacrificio est victima, est itidem in utroque principalis Sacerdos, & Pontifex. Tertiò in fine, quia sicut olim in cruce, ita nunc in altari offertur pro peccatis nostris, quamvis diversimodè. Discrepat verò quinque modis: Primò in externa specie, quia Christus in cruce sub propria forma humana, in altari vero sub speciebus panis, & vini offertur. Secundò in modo & ritu offerendi, quia in cruce per realem mortem, & in altari

per

per mysticam consecrationem immolatur. Tertiò ex parte Ministri, quia, rametsi Christus utrobique sit principalis offereos, in altari tamen utitur ministerio Sacerdotum, quo neque in ultima cœns, nec in cruce usus est. Quartò ex parte effectus, quia fructus ille, qui per cruentum sacrificium acquisitus est, applicatur nobis partim per sacrificium incruentum, & partim per Sacramenta, & alia media, ut docet Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 2.* Quintò ex parte significationis, quia sacrificium verò incruentum, quod quotidie offertur in missa, est repræsentativum cruenti in ara crucis, ut scribit Apostolus 1. *Corinth. 11. 24. Hoc facite in meam commemorationem quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* An verò hæ differentiæ sint accidentales; videntur esse tantum accidentales, quia secundum essentiam sacrificium incruentum non differt à cruento, cum in utroque sit idem Sacerdos qui offert, & eadem victima, quæ offertur, seu Christus Jesus. Accedit itidem Tridentina Synodus, quæ definivit, in missa offerri verum, ac proprium Sacramentum: etenim *sess. 22.* habet hos canones: *Si quis dixerit in missa non offerri Deo verum ac proprium sacrificium, anathema sit.* Rursus: *Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus, & sanguinem Christi, anathema sit.*

Objiciunt primò Novatores, asserentes, missam in sacris scripturis non inveniri, neque quoad nomen, neque quoad cæremonias; & Apostolus ad Hebræ. 3. ait, quod unicus tantum in novo testamento sit Sacerdos, cum Aaronici plures fuerint, eo quia morte prohiberentur permanere. Tum quia Christus dicitur semel tantum se obtulisse, & quod vera oblatione consummaverit in æternum sanctificatos, ex quo Apostolus concludit, voluntariè peccantibus nullam superesse hostiam pro peccato; ex quibus deducunt hæretici, nullum in lege evangelica dari sacrificium, consequenter in missa non dari hoc sacrificium. Sed contra, ad primum respondetur, missæ nomen in veteri testamento significare voluntariam oblationem, quæ significatio nostro sacrificio novæ legis convenit; quia licèt in scripturis non esset hoc nomen *missa*, res tamen significata per tale nomen reperitur in scriptura, quia quod substantialiter dicitur missa, est tantum consecratio, & communio; reliqua omnia sunt cæremoniæ tantum accidentales, & pertinentes ad ejus decentiam, non ad essentiam. Ad aliud quod addebatur ex Apostolo nullum in novo testamento esse Sacerdotem; respondetur Apostolum ibi tantùm significare, nullum in Ecclesia esse sacrificium, quod habeat meritum distinctum à merito sacrificii cruenti; non verò negat esse in ecclesia sacrificium, quod applicet meritum, & valorem sacrificii cruenti, ac unici quoad valorem sacrificii; quapropter Apostolus ait, Christum semel obtulisse se ipsum sacrificio cruento, cujus valor applicatur ab incruento, quod non distinguitur quoad essentialia à cruento, sed tantum accidentaliter, quia essentialia sunt eadem in utroque sacrificio cruento, & incruento; est enim eadem numero hostia, idem Sacerdos principalis, consequenter idem sacrificium ex parte rei oblatæ, & parte principalis Sacerdotis, & ex actionis sacrificandi.

Ex quo sequitur, sacrificium incruentum missæ non distingui essentialiter à sacrificio, quod in ultima cœna Christus instituit etiam incruentum; differunt tamen hæc duo sacrificia in accidentibus; quia in ultima cœna oblatus est Christus mortalis, & nunc in missa offertur Christus immortalis, & gloriosus, In cœna Christus se ipsum per se obtulit, nunc se offert in missa per ministrum. In cœna sacrificium incruentum fuit meritorium, & satisfactorium ex parte Christi offerentis, nunc non est tale in missa, quia Christus, cùm amplius non sit in via, non est in statu merendi, & satisfaciendi: Rursus sacrificium incruentum ultimæ cœnæ significabat mortem futuram Christi; & nunc in missa significat mortem præteritam Christi: differunt itidem hæc sacrificia in aliis circumstantiis temporis, loci, & aliis physicis, ut etiam in moralibus, ut in cæremoniis, ritibus, apparatu vestium, convenit itidem sacrificium incruentum missæ cum sacrificio cruento crucis in re oblata, & in principali offerente, quia in utroque res oblata est corpus Christi, & principalis offerens Christus, qui simul fit Sacerdos, & victima, quatenus voluntariè se obtulit æterno Patri, ut satisfaceret divinæ justitiæ, & pretio sui sanguinis redimeret genus humanum à servitute peccati; adeo ut sacrificium incruentum missæ, & cruentum crucis non differant ex parte rei oblatæ, proinde non distingui essentialiter, in quo sensu non sunt duo, sed unum tantum, & idem sacrificium secundùm speciem essentialem: distinguuntur tamen essentialiter ex parte ritus; seu actionis sacrificandi, quia actio utriusque est diversa; Christus enim in sacrificio crucis oblatus est per realem occisionem, & mortem; sed in sacrificio missæ offertur per consecrationem, quæ duo differunt inter se.

Rursus hæ actiones possunt tripliciter considerari. Primò secundùm entitatem physicam, ac hoc pacto differunt essentialiter; secundò ut fiunt ex motivo alicujus virtutis, & sic omnes actiones sacrificandi in omnibus sacrificiis tam legis Mosaicæ, quàm nostra possunt esse ejusd. speciei & essentiæ, si fiant ex eodem motivo virtutis, vel diversæ; si ex diverso motivo. Rursus hæc omnia sacrificia possunt considerari, ut sunt externa signa in cultum Dei ordinata, & sic eorum essentia potest spectari ex pluribus, ut ex victima, quæ offertur; ex principali offerente; ex actione offerendi quoad entitatem physicam: ex significatione, ex quibus omnibus æstimandum est, an actiones sacrificandi, quatenus sunt externa signa ad cultum Dei ordinata, sint ejusdem, vel diversæ speciei: etenim si in omnibus conveniant, sunt ejusdem speciei; si in omnibus discrepent, sunt diversæ speciei; si in aliquibus conveniant, & in aliis discrepent, non sunt nec ejusdem, nec diversæ speciei. Hinc sacrificium missæ essentialiter differt à sacrificiis veteris legis, differt essentialiter tam ex parte rei oblatæ, quàm ex parte oblationis, seu sacrificationis: differt accidentaliter & circumstantiis; ex quibus infertur sacrificium missæ esse perfectius sacrificiis omnibus veteris legis, & aliis excepto sacrificio crucis, & ultimæ cœnæ. Quòd verò D. Paulus dicat, pro voluntariè peccantibus non superesse hostiam pro peccato, id intelligitur de hostia, quæ meritum diversum habeat à prima, imo quæ ab illa sit diversa.

Objiciunt secundò, quod est Sacramentum, & testamentum, non est sacrificium propriè sumptum: sed Eucharistia est Sacramentum, & testamentum: ergo non est sacrificium, saltem propriè sumptum. Major ex eo evincitur, quia rationes Sacramenti, & testamenti sunt diversæ, & non possunt cohærere cum ratione sacri-

sacrificii; quia sacrificium offertur Deo, & Sacramentum à Deo nobis datur: ita testamentum est promissio hæreditatis à Deo accipiendæ, & hæres non dicitur dare aliquid testatori per ipsum testamentum: ex quibus constat missam utpote Sacramentum & testamentum non esse sacrificium. Sed contra, quia tametsi, quod est sacramentum, & testamentum secundùm unam eandemque rationem, non sit sacrificium, potest tamen esse sacrificium secundùm aliam rationem. Hinc quamvis Eucharistia secundùm illam rationem, quâ est Sacramentum, & testamentum, non sit sacrificium, bene tamen secundùm diversam, quatenus per verba consecrationis fit separatio sanguinis à corpore, & significatur supremum Dominium Dei supra mortem, & vitam omnium: etenim etiam in lege veteri agnus paschalis erat sacramentum, & sacrificium: scilicet sacramentum quatenus erat signum sensibile gratiæ invisibilis, & figura Sacramenti Eucharistiæ in lege Evangelica: & sacrificium, quatenus offerebatur Deo. Perinde Eucharistia ut est signum sensibile nostræ sanctificationis habet rationem Sacramenti, & quatenus offertur DEO in recognitionem supremi dominii, quod habet in mortem, & vitam omnium, habet rationem sacrificii: & rursus, quatenus est portio legati nobis testamento relicti, & pignus accipiendi residuum, seu hæreditatem cœlestis gloriæ, seu ut est instrumentum publicum divinæ voluntatis, & promissionis habet rationem testamenti; seu signaculi voluntatis, Christi testatoris. Neque repugnat illud idem, quod semel à Deo accepimus, iterum Deo offerri; quia nihil possumus Deo offerre, & dare, quod priùs ab ipso nobis datum non sit, 1. *Paralip.* 29. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi.*

Objiciunt tertiò, Hostia, quæ in sacrificio offertur, debet occidi, quia in occisione victimæ & oblatione Deo facta habetur ratio sacrificii; requiritur enim in sacrificio immutatio victimæ. Sed Christus, qui in missa offertur, non occiditur: ergo missa non est proprium, & verum sacrificium. Sed contra, distinguitur major, hostia debet occidi, & immutari in sacrificio cruento, cujusmodi erant sacrificia legis veteris, in quibus animalia immolabantur, & quale etiam fuit sacrificium crucis, conceditur: in sacrificio incruento, cujusmodi fuit sacrificium Melchisedech, negatur: & concessa minore, negatur consequentia, quia sacrificium missæ est incruentum, quale fuit illud Melchisedech, quamvis sit repræsentativum sacrificii cruenti, seu crucis semel à Christo oblati; siquidem in sacrificio missæ sanguis Christi ex vi consecrationis ponitur separatim à corpore, & ut loquitur Cyrillus, *gladio verborum fit in eo mystica effusio sanguinis.* Igitur quamvis interfectio victimæ debeat intercedere in sacrificio cruento; non ita in incruento: siquidem in sacrificiis aliquibus, quæ incruenta erant, ut fuit sacrificium Melchisedech, non fiebat effusio sanguinis, nec victima occidebatur: Eucharistia in missa est sacrificium incruentum, in quo Christus sub speciebus panis, & vini, offertur æterno Patri; unde non est necesse, ut habeatur vera, & propria ratio sacrificii, & rea ipsa oblata occidatur; sed sufficit, si mysticè moriatur, quatenus consecratione panis & vini corpus Christi, & ejus sanguis sub eorum speciebus, ac symbolis sistuntur, & exhibentur, &, ut loquitur Cyrillus, *gladio verborum* separantur, siquidem vi verborum consecratur seorsim à vino substantia panis, quæ convertitur in corpus Christi; & postea substantia vini, quæ convertitur in substantiam sanguinis, adeo ut virtute consecrationis separetur sanguis à corpore, ut habeatur vera immutatio victimæ, ac propria ratio sacrificii, solum enim corpus sub speciebus panis; & sanguis sub specie vini sunt ibi sacramentaliter, quamvis per concomitantiam sub specie panis unà cum Christi corpore sit etiam sanguis, & sub specie vini unà cum sanguine etiam per concomitantiam corpus, quia Christus, quando in ultima cœna dixit, *Hoc est corpus meum*, non dixit: hoc est meum cadaver, seu corpus mortuum, sed corpus meum nunc vivens; & corpus sine sanguine non vivit. Hinc Christus ex mortuis resurgens jam non moritur: & hæc mutatio corporis, & sanguinis Christi, est immolatio, & mors mystica, sufficiens ad sacrificium commemorationis, quo passio Christi Domini repræsentatur, & ejus fructus fidelibus applicatur. Non tamen nuda, & simplex est commemoratio passionis Christi, quia ibi repræsentatur sub sacris symbolis Agnus occisus ab origine mundi, & ex eo, quod per consecrationem corpus ejus, & sanguis sistuntur, divinæ Majestati, & Deo Patri offeruntur: sicut Christus mundum ingrediens, & Deo Patri se sistens dixit: *Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi: Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio, in capite libri scriptum est de me, ut faciam Deus voluntatem tuam*, se ipsum tunc in sacrificium obtulit, quamvis nondum sit occisus, sed tantùm morti destinatus: sicut etiam Christus non in manufacta Sancta, sed in cœlum ingressus, *ad Hebræ.* 9. *Ut appareat nunc vultui Dei, pro nobis sacrificium æterno Patri repræsentat, quò semel in consummatione sæculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit*, ut scribit Apostolus *ad Hebræ.* 7. seque pergit offerre æterno Patri non modo cruento, quia hoc modo semel tantùm se obtulit, cùm semel tantùm mortem subierit, *semper vivens ad interpellandum pro nobis*: & tamen licet in sacrificium se offerat, jam non moritur. Quid ni etiam in Eucharistia, quæ est commemoratio & repræsentatio sacrificii in cruce oblati, Christus corpus suum, & sanguinem per ministerium sacerdotum exhibet Deo Patri, & mysticè immolatur, quamvis revera non occidatur, in quo sensu scripsit S. Cyprianus *epist.* 63. *Passio est Domini sacrificium, quod offerimus*; & S. Chrysostomus *homil.* 3. *in epist. ad Ephes.* ait: *Quid agis, o homo! juras supra sacram mensam, & Christus occiditur ovis Dominica*, scilicet occiditur mysticè.

Instabis, sacrificium novæ legis, seu missæ, non est cruentum, ut dicitur, sed incruentum: sed repugnat rationi sacrificii, quod non sit cruentum per mortem propriam, & veram realem victimæ, quæ offertur; siquidem sacrificium novæ legis continet novum testamentum, quod præsupponit mortem testatoris, ait Apostolus *ad Hebr.* 9. *v.* 16. *Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.* Ergò, cùm Christus non moriatur, quoties in missa conficitur Eucharistia, seu perficitur sacrificium missæ, sequitur non esse verum sacrificium. Sed contra, quia tametsi repugnet rationi sacrificii, quo novum testamentum primò conditum est, ac institutum, ut sit incruentum; non tamen est necesse, ut repræsentativum illius sacrificii cruenti sit & ipsum cruentum, quia Christus semel tantùm mortuus est, justus pro injustis, & quia sacrificium cruentum crucis fuit novum testamentum, intercessit nova mors testatoris, & realis effusio sanguinis,

guinis, ut scribit Apostolus ad *Hebræ. 2. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.* Sacrificium autem, quod quotidie in altari perficitur, non est institutio novi testamenti, sed tantùm commemoratio, repetitio, & repræsentatio prioris testamenti à Christo priùs instituti, ac confirmati per mortem illius. Sicut inter homines testamentum per mortem testatoris confirmatur, & sæpe in judicio exhibetur, & recitatur; vel etiam transcribitur, ad hæreditatem huic vel illi personæ legatariæ applicandum, & non est opus ad hanc rescriptionem, vel relectionem testamenti, ut iterum testator moriatur, ad hoc, ut rescriptio vel relectio, seu repetitio testamenti confirmetur, sed sufficit, si semel mortuus fuerit; & ante mortem suum testamentum non revocaverit: ita cùm in missa offertur sacrificium incruentum continens sub speciebus vini sanguinem Christi, quo novum, & æternum testamentum dedicatum est, & qui in ara crucis in pretium pro redemptione humani generis effusus est, non est necesse, ut Christus iterum moriatur, sed solùm, ut memoria mortis illius recolatur, & corpus pro nobis semel traditum, & occisum, ut etiam ejus sanguis pro nobis effusus verè, & realiter exhibeatur, ac mysticè in Sacramento fundatur in remissionem peccatorum, & Deo offeratur.

Objiciunt tertiò: Christus *Joan. 4.* interrogavit Samaritanæ, an deberet Deus coli, & adorari in templo vel in monte Garizim, respondit: *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierusalem adorabitis Patrem;* & adducens rationem subdit: *quia veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate & Spiritus. est Deus, & eos, qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare.* Sed adorare in loco illo idem est, ac sacrificare; seu Sacrificium offerre, siquidem erat quæstio inter Judæos, & Samaritanos, quo in loco deberet Sacrificium offerri; ergo in lege nova nullum habetur Sacrificium. Sed contra, quia Christus in illo colloquio cum Samaritana tantùm voluit declarare, quòd neque in monte illo, neque in Hierusalem in posterum adoraretur, & coleretur Deus Sacrificiis carnalibus Judæorum, non verò negavit futuram etiam adorationem, & Sacrificium, quod spirituale asset, quoad suam virtutem, modumque existendi rei oblatæ, sed quod Sacrificium Eucharistiæ, in quo Christus modo invisibili, & sacramentali continetur, quapropter colentes DEUM in hoc Sacrificio in Spiritu, & veritate illum adorant, unde Christus per verba illa: *Veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate*, abstulit cultum, & Sacrificium externum: Sed statuit præcipuè internum, similque significavit, Sacramentum caterorum in posterum, neque in monte illo Garizim, neque Hierosolymis, sed per singulas mundi regiones, in locis ad id deputandis, & consecrandis offerendum fore DEO Patri in Sacrificium, sicut prædixerat Malachias Propheta; quamobrem Christus verbis illis significavit, tempore novæ legis DEI cultum, & Sacrificium futurum in Spiritu, & veritate, excussa Sacrificiorum umbra, quæ Jerosolymis à Judæis offerebantur; cultum tamen & Sacrificium externum non excludit: nam sicut spiritualis cultus est necessarius, cùm DEUS Spiritus sit, ita corporalis, externus, & sensibilis nobis convenit, cum simus nos corporei, & sensibiles; quapropter D. Basilius *lib. 2. de baptismo quæst. 8.* ait: *Nobis periculum est male obiti mandati, si loci rationem neglexerimus, maximè si Sacerdotis mysteria in locis profanis celebraverimus: propterea quod ea res indicium haberet contemptus in celebrante; offendiculum quoque generat pro varietate actionum multifaria propter variam multorum in rerum divinarum scientia infirmitatem. Si verò quisquam objiciat, quid igitur est, quod Apostolus dixit: Volo viros precari in quovis loco, ob id quod Dominus ipse potestatem dedit adorandi eum in omni loco, ubi dixit, neque Hierosolymis posthac, neque in monte isto adorabitur Pater? Hoc dicendum est, quod illud, in omni loco, non comprehendit eos locos, qui humanis usibus, rebusque immundis, & profanis deputati sunt, sed dilatat, & deducit adorationem DEI ab arcto Hyerosolyma ambitu in omnem totius orbis locum, secundùm Sacrificii prophetiam, qui studiosè videlicèt DEO dicatus sit ad gloriosi mysterii Sacrificium celebrandum.*

Objiciunt quartò Sectarii, negantes Sacrificium Eucharistiæ in missa, quia Sacrificium crucis est infinitæ, ac perennis virtutis, & Christus unâ oblatione totius mundi peccata expiavit, ac totum humanum genus perfectè DEO Patri reconciliavit, ut dicit Apostolus *ad Hebræos 10. Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos iisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, unquam accedentes perfectos facere: alioquin cessâssent offerri, ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati cultores semel mundati: sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile enim est sanguine taurorum, & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit, hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem aptâsti mihi, holocausto mata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: Ecce venio, in capite libri scriptum est de me, ut faciam DEUS voluntatem tuam: aufert primum, ut sequens statuat, in qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis JESU Christi semel. Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem semper offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata: hic autem unam pro peccatis offerens hostiam in sempiternum sedet in dextera DEI, de cætero expectans, donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus. Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.* Ex quo inferunt Sectarii, Catholicos admittentes in Ecclesia, & in missa Sacrificium Eucharistiæ, esse injurios Crucis Sacrificio, quasi Christus una oblatione non consummaverit in sempiternum sanctificatos contra Apostolum Paulum. Sed contra, quia tunc Catholici injurii essent Sacrificio crucis, si aliud Sacrificium admitterent, quo genus humanum redimeretur, vel crederent, præter Sacrificium cruentum crucis, adhuc esse necessarium aliud Sacrificium pro peccatis remittendis, & quod nullam acciperet virtutem à Sacrificio crucis, quasi hoc fuisset insufficiens, & per se non valeret ad omnium sanctificationem, sed Catholici hoc non asserunt: sed Sacrificium missæ, quamvis propriè, & verè habeat rationem Sacrificii non tamen est diversum à Sacrificio crucis, sed tantùm est ejus commemoratio, & repræsentatio per separationem sanguinis à corpore, perinde ac in cruce sanguis Christi fuit fusus: & separatus à corpore; dicunt igitur esse idem Sacrificium, sed repræsentatum in Sacrificio missæ, adeo ut tota virtus, & efficacia Sacrificii

missæ

missæ habeatur à Sacrificio crucis, à quo dependet, & omnem suam virtutem accipit, neque hæc virtus est distincta in Sacrificio missæ à virtute Sacrificii crucis, quia Sacrificium missæ applicat virtutem Sacrificii crucis ad consummationem nostræ sanctificationis, quapropter Tridentina Synodus *sess.* 22. *cap.* 1. ait: *Deus Dominus Noster, & si semel ipsum in ara crucis morte intercedente DEO Patri oblaturus erat, ut æternam illic redemptionem operaretur; quia tamen per mortem sacerdotium ejus extinguendum non erat, in cœna novissima, qua nocte tradebatur, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium, quo cruentum illud, semel in cruce peragendum, repræsentaretur, ejusque memoria in finem sæculi permaneret, atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur, sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini DEO Patri obtulit: & sub earundem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc novi testamenti sacerdotes instituebat, ut sumerent, tradidit, & iisdem eorumque successoribus in sacerdotio, ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, ut semper Catholica Ecclesia intellexit & docuit*; & *cap.* 2. addit: *Una eademque est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione. Cujus quidem oblationis cruentæ fructus per hanc incruentam uberrimè percipiuntur, tantùm abest, ut illi per hanc quovis modo derogetur.*

Hinc constat ex Concilio Tridentino, & doctrina Ecclesiæ Catholicæ, Sacrificium missæ esse commemorativum, & repræsentativum Sacrificii cruenti in cruce peracti à Christo Domino, ut nimirum memoria hujus Sacrificii, quo humanum genus redemptum fuit usque in finem mundi permaneret, & ejus virtus per ejus repræsentationem, seu Sacrificium missæ nobis applicaretur in remissionem peccatorum, & Sacrificium missæ non est distinctum, & diversum à Sacrificio cruento crucis quoad essentialia, quia est eadem hostia, quæ mactatur, & offertur DEO Patri, scilicet Christus Dominus, & idem offerens, scilicet Christus unde quoad essentialia non differunt hæc Sacrificia, sed tantùm in modo offerendi, quatenus Sacrificium missæ offertur per Ministros Christi, seu Sacerdotes, cum Sacrificium cruentum crucis oblatum fuerit à Christo per seipsum, adeo ut Sacrificium missæ conveniat cum sacrificio crucis in re oblata, & in principali offerente, quæ duo sunt essentialia; quamvis differant in pluribus accidentibus, ut in ritu & ratione consacrificandi in externa specie rei oblatæ in proximo offerente, in significando, & in effectu, quia Christus in cruce sub propria forma humana se ipsum obtulit æterno Patri in redemptionem humani generis, in altari verò sub specie panis, & vini offertur. Quoad ritum offerendi in cruce per realem mortem Christus immolatur, & in missa per mysticam consecrationem: & quamvis Christus in utroque sacrificio sit principalis offerens in altari tamen utitur ministerio sacerdotum, quo nec in ultima cœna, neque in sacrificio crucis usus est: ex parte itidem effectus differunt, quia fructus ille, qui per cruentum sacrificium acquisitus est, nobis applicatur partim per sacrificium incruentum, & partim per Sacramenta, & alia media, ut docet Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 2. Ex parte itidem significationis sacrificium crucis non est figura alterius sacrificii, sed omnia alia sacrificia sunt figuræ, & repræsentationes illius, sacrificium enim incruentum quod quotidiè offertur in missa, est repræsentatio cruenti, quod in cruce peractùm est, ut scribit Apostolus 1. *Corinth.* 11. *v.* 24. *Hoc facite in meam commemorationem, quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Quod in Eucharistia quotidie instauratur, ut explicat S. Joannes Chrysostomus *homil.* 17. *in epist. ad Hebræ. offerimus quidem,* ait ipse, *sed ejus mortem revocamus in memoriam: & ipsa una est, non multa. Quomodo una est, non multa: quoniam semel fuit oblata, sicut illata fuit in Sancta Sanctorum. Hoc est figura illius, & ipsa illius, Eundem semper offerimus, non hunc quidem alium, sed semper eundem. Quamobrem unum est sacrificium propter hanc rationem, quoniam multis in locis offertur, multine sunt Christi? nequaquam, sed unus ubique Christus, qui & hic est plenus, & illic plenus, unum corpus, quomodo ergo multis in locis oblatus unum est corpus, & non multa corpora: ita etiam unum est sacrificium Pontifex noster ille est, qui illam obtulit hostiam, quæ nos mundat. Illam nunc quoque offerimus, quæ tunc fuit oblata, quæ non potest consumi. Hoc fit in recordationem ejus, quod tunc factum est, hoc enim facite, inquit, in mei recordationem. Non aliam hostiam, inquit, sicut Pontifex, sed eandem semper facimus, vel potius hostiæ seu sacrificii facimus recordationem.*

CAPUT IV.

Eucharistia, quæ conficitur in missa, quale sit Sacrificium, & in qua actione consistat.

QUatuor in scripturis leguntur species Sacrificiorum, aliud enim est Sacrificium Latreuticum, cujus finis est solus Dei cultus, & honor, cujusmodi in lege Moysis fuit holocaustum, quo tota victima in Dei honorem igne absumebatur. Aliud dicitur propitiatorium, quod pro peccato offerebatur, cujus finis præter Dei cultum erat, ut justa Dei ira ob injuriam ab hominibus ei illatam, placaretur, & peccata hominum condonarentur, Tertium sacrificium erat pacificum, & hoc duplex unum Eucharisticum oblatum in gratiarum actionem pro susceptis beneficiis, & alterum impetratorium, cujus finis erat impetratio novorum beneficiorum. Quod sacrificium Eucharistiæ in missa peractum omnibus hisce modis sit sacrificium, probat S. Joannes Chrysostomus *in Psalm.* 95. Ubi ait: *Omnia veterum Sacrificia nova superveniente gratia uno complectitur Sacrificio*; & Divus Augustinus *lib.* 17. *de civit. DEI cap.* 20. hoc idem asserit, inquiens: *Id*

Sacri-

Sacrificium successit omnibus illis Sacrificiis veteris testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri, & nonnullis interjectis addit: *Pro illis omnibus Sacrificiis, & oblationibus corpus ejus offertur, & participantibus ministratur.* Quod Sacrificium Missæ sit latreuticum, suam desumens denominationem à Latria, quæ est cultus supremus soli Deo conveniens, ex eo evincitur, quia Christus instituit Evcharistiam, & Missæ Sacrificium, ut supremus latriæ cultus usque ad consummationem sæculi jugiter Deo exhiberetur non solùm ab hominibus, verùm etiam ab ipso homine Deo, qui in Evcharistiæ Sacrificio adorat pro nobis, adorat in nobis, & adoratur à nobis: siquidem adorat pro nobis, ut sacerdos noster, adorat in nobis, ut caput nostrum, & adoratur à nobis, ut Deus noster. Rursus Evcharistia est itidem Sacrificium gratiarum actionis, quia in illo gratias agimus Domino Deo nostro, ut habetur in Liturgiis, in quibus usurpantur verba illa: *Gratias agamus Domino Deo nostro*, ad quæ respondetur: *dignum, & justum est*, ait Augustinus *epist.* 140. *ad Honoratum cap.* 19. *Hæc est gratia, quæ gratis datur, non meritis operantis, sed miseratione donantis. Hinc gratias agimus Domino Deo nostro, quod est magnum Sacramentum in Sacrificio novi testamenti, quod, ubi, & quando, & quomodo offeratur, Cùm fueris baptizatus, invenies.* Et D. Joannes Chrysostomus *homil.* 18. *in* 2. *epist. ad Corinth.* ait: *In tremendis mysteriis ut sacerdos pro plebe, ita plebs pro sacerdote vota facit, neque enim ipse solus gratias agit, sed etiam plebs universa. Nam cùm prius illorum vocem sumpsit, atque illi assenserant, id justè & dignè fieri. Tum demum gratiarum actionem auspicatur.* Est itidem Sacrificium Missæ propitiatorium, quia in illo idem ille Christus continetur, & immolatur in nobis, qui in ara Crucis semel se ipsum cruentè obtulit: *qui est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi.* Rursus idem sangvis, qui fluxit è Christi latere, imò è toto corpore, continetur in Calice, & mysticè effunditur in remissionem peccatorum, ut ex ipsâ Consecrationis forma compertum est. Hoc autem salutis nostræ pretium Deo repræsentatum, nobis ipsum propitium reddit, secundùm illud Apostoli *ad Hebr.* 9. *Sangvis Christi, qui per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundavit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi.* Hinc S. Cyrillus Hierosolymitanus *Catechesi* 5. *Mystag.* vocavit Evcharistiam, quæ conficitur in Missâ, propitiationis hostiam, & Eusebius *Lib.* 1. *demonst. evang. cap.* 10. dicit, Evcharistiam esse *pro toto mundo piaculum, pro anima cunctorum Sacrificium, pro omni macula, & peccato purissimam hostiam.* S. Hieronymus eam vocat *hostiam salutarem, illibatam victimam, victimam pro peccatis, Sacrificium pretii nostri, victimam sanctam, quâ deletum est Chirographum, quod erat contrarium nobis, quâ triumphatus est hostis, computans delicta nostra, unicum Sacrificium pro salute nostra.* S. Augustinus quæst. 57. in Levit. ait: *Sed, cùm Dominus dicat, nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sangvinem meum, non habebitis vitam in vobis, quid sibi vult, quod à sangvine Sacrificiorum, quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus prohibetur, si illis Sacrificiis unum hoc Sacrificium significabatur, in quo vera fit remissio peccatorum, à cujus tamen Sacrificii sangvine in alimentum sumendo non solùm nemo prohibetur; sed ad bibendum potius omnes exhortantur, qui volunt habere vitam.* Hinc, quia proprium sacerdotis officium est, Sacrificia offerre pro peccatis, ut docet Apostolus *ad Hebr.* 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & Sacrificia pro peccatis.* Evcharistiam offerri pro peccatis, & ignorantiis, liturgiæ asserunt omnes, ut etiam colligitur ex illa solemni oratione, quæ Deo funditur in Missa dominicæ nonæ post Pentecostem, ubi dicitur: *Concede nobis quæsumus hæc dignè frequentare mysteria, quia quoties hujus hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur.* Hoc idem asserunt Sancti Patres, præsertim S. Gregorius *homil.* 37. *in evangel.* ubi de Christo ait: *Mittamus ad hunc legationem nostram flendo, tribuendo, sacras hostias offerendo, singulariter namque ad absolutionem nostram oblata cum lachrymis & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur, quia is, qui in se resurgens à mortuis, jam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram passionem illius reparamus.* Unde Concilium Tridentinum *sess.* 22. *can.* 3. contra Hæreticos instituit Canonem, quo habetur: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium esse tantùm laudis, & non gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, vel solum prodesse sumenti, neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.* Non tamen Sacrificium Missæ est ita propitiatorium, ut mereatur remissionem culpæ celebranti, & aliis ex opere operato sine bono motu utentis, & sine pœnitentia, & vitæ emendatione, sed tantùm per hoc, quod confidamus nos satisfacturos, ut Hæretici Catholicis imputant, ait enim Tridentina Synodus *cap.* 2. ut si cum vero corde & recta fide, cum metu, & reverentia contriti, ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata, etiam ingentia dimittit, una enim & eadem hostia, idem nunc offerens sacerdotum Ministerio, qui se ipsum tunc in Cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Demum quòd Missæ Sacrificium sit etiam impetratorium, asserit Apostolus. 1. *ad Timoth. cap.* 2. inquiens: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui sunt in sublimitate, ut quietam & tranquillam vitam agamus cum omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Servatore Nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire.* Hoc idem confirmant Sancti Patres: Tertullianus *Lib. ad Scapulam cap.* 2. ubi ait: *Sacrificamus pro salute Imperatoris, sed Deo nostro, & ipsius, sed quomodo præcepit Deus, pura prece*, & nonnullis interjectis subdit: *Ita nos magis oramus pro salute Imperatoris, ab eo eam postulantes, qui præstare potest.* Eusebius Cæsareensis *in vita Constantini cap.* 45. ubi commemorat pias exercitationes Episcoporum, qui ad dedicationem Ecclesiæ Jerosolymorum convenerat, ait: *Incruentis Sacrificiis & mysticis immolationibus Deum placabant, pro pace communi, pro Ecclesia Dei pro Imperatore tot bonorum Authore, ejusque piissimis liberis preces Deo suppliciter offerentes.* S. Cyrillus Hierosolymitanus *Catechet.* 5. *Mystag.* ait: *Deinde verò, postquam confectum est illud spirituale Sacrificium, & ille cultus incruentus super*

ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro omni Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro ægrotis, & afflictis, & pro omnibus, qui egent auxilio, & ita reliqui Sancti Patres asserunt, ex quibus nullum potest dubium superesse, quia Sacrificium Missæ sit impetratorium.

Circa verò actionem, in qua consistat, essentialiter hoc Sacrificium Eucharisticum videtur aliqua esse difficultas: quia Sacrificium ex parte signi formaliter completur actione immutativa victimæ, qua veluti forma res offerenda completur, & determinatur, ut potius sit materia Sacrificii, quàm alterius oblationis, proinde inquirendum est, in qua formaliter actione consistat essentia Eucharistici Sacrificii: plures enim concurrunt actiones, quibus hoc Sacramentum perficitur, quarum prima est oblatio panis, & vini. Secunda actio conversiva panis in corpus, & vini in sangvinem Christi. Tertiò elevatio Sacramenti, ut adoretur à circumstantibus. Quarta est oblatio corporis & sangvinis, quæ expressis verbis fit post Consecrationem. Quinta est fractio hostiæ, & ejus cum sangvine mixtio. Sexta est consumptio Sacramenti, quæ fit à Sacerdote, quia, quæ fit à populo, non pertinet ad integritatem Sacrificii, quia sine illa potest Sacrificium Missæ esse integrum, difficultas est, in qua actione ex recensitis essentialiter consistat hoc Sacrificium.

Asserendum est, Consecrationem utriusque speciei panis, & vini esse totam essentiam hujus Sacrificii, adeo ut sumptio, seu Communio, qua Sacerdos Sacrificium consummat, sit tantùm terminus extrinsecus, ut communiter docent Theologi, & Sancti Patres, quos congerit Vasquez, etenim S. Cyprianus fatetur: ex quo prolata sunt verba formæ panem, & Calicem Sacramentum, simul medicamentum, & holocaustum esse: ratio etiam id suadet, quia illa actio est tota essentia Sacrificii, quæ simul est oblatio realis, & immutativa rei oblatæ, siquidem definitur Sacrificium *oblatio externa religiosa soli Deo facta alicujus rei permanentis, cum aliqua ejusdem immutatione*, ex qua definitione apparet, immutationem debere fieri circa rem ipsam oblatam oblatam, unde D. Thomas 2. 2. *quæst*. 85. *art*. 3. *ad* 3. ait: *Sacrificia propriè dicuntur, quando circa res oblatas aliquid fit, sicut, quòd animalia occidebantur, & comburebantur*, quapropter constat, totam essentiam Sacrificii consistere formaliter in illa actione, quæ simul est oblatio, & immutativa rei oblatæ: sed hujusmodi est Consecratio, utriusque speciei, virtute cujus ponitur corpus Christi sub speciebus panis, & ejus sangvis sub speciebus vini: est enim hæc Consecratio separativa sangvinis à corpore, consequenter est immutativa, ea enim actio, quæ separat sangvinem à substantia viventis, est procul dubio immutativa, & destructiva illius, atqui Consecratio, per se loquendo, separat ex vi verborum sangvinem à corpore Christi, siquidem per Consecrationem panis ponitur corpus Christi sub speciebus panis, & per Consecrationem vini ponitur solus sangvis sub speciebus vini.

Quòd si dicas, per concomitantiam esse itidem sangvinem Christi sub panis speciebus, respondetur, quòd, tametsi id verum sit, nihilominus tantùm per accidens se habet respectu Consecrationis, quia hæc per se, & ex vi verborum habet tantùm ponere corpus sub speciebus panis, & sangvinem sub speciebus vini, adeo ut per se habeat separare sangvinem à corpore, consequenter est per se actio immutativa rei oblatæ, ergo, cùm Consecratio, quantum est ex se sacramentaliter, & mysticè mactet Christum, est tota essentia hujus Sacrificii. Præterea, quia hæc Consecratio est etiam ex se realis oblatio, ergo consistit in sola Consecratione tota essentia hujus Sacrificii: quia ad completam & adæquatam rationem Sacrificii duo requiruntur: oblatio, & immutatio victimæ, & in hac Consecratione habetur utrumque, quia ad oblationem veram, & realem non requiritur necessariò, quòd Sacerdos in actu secundo dicat, *Ego offero omnipotenti Deo*, sed satis est, si revera victimam sistat, & repræsentet Deo: etenim etiam Christus in cruce verè & realiter Sacrificium corporis, & sangvinis sui obtulit, & tamen non dixit: *Ego offero Patri Omnipotenti*, quia de facto moriendo obtulit se pro Dei gloria, & nostra salute, ita Sacerdos, quando consecrat, de facto offert opere, & re ipsa corpus & sangvinem Christi, quamvis id non exprimat verbis, ex quibus constat, Consecrationem esse veram, & realem oblationem opere, & re ipsa factam Deo. Quòd etiam Consecratio sit vera actio immutativa rei oblatæ *per gladium verborum*, ut loquitur Cyrillus, & ex eo constat, quia Sacerdos per verba Consecrationis separat sangvinem Christi ab ejus corpore, ergo tota, & adæquata essentia Sacrificii consistit formaliter in Consecratione.

Firmari etiam potest ex eo, quia Sacrificium incruentum Missæ ex Christi institutione est essentialiter repræsentativum Sacrificii cruenti crucis: unde illa actio est de essentia hujus Sacrificii, ratione cujus Sacrificium incruentum Missæ est repræsentativum Sacrificii cruenti crucis, seu mortis, & passionis Christi. Sed Sacrificium Missæ per Consecrationem corporis, & sangvinis Christi fit repræsentativum ejus mortis & passionis, quia sicut in passione Christi, fuit sangvis effusus, & separatus à corpore, ita per Consecrationem sangvis, qui ponitur sub accidentibus vini, separatur à corpore, quod ponitur sub speciebus panis exangue, unde fit quædam mystica effusio sangvinis Christi, quatenus supponitur à corpore, & cùm hæc eadem Consecratio fiat opere, & re ipsa, ut etiam oblatio, sequitur, totam essentiam hujus Sacrificii consistere in sola Consecratione: Præterea, quia forma, quæ essentialiter constituit Sacerdotem novæ legis, est ipse Character sacerdotalis, qui per se primò est potestas consecrandi, quæ propterea est de essentia Sacerdotis novæ legis: sed Sacerdotium est essentialiter propter Sacrificium, quia Sacerdos dicit essentialem ordinem ad Sacrificium, ut colligitur ex Apostolo ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex constituitur, ut offerat dona, & Sacrificia pro peccatis*, consequenter, si potestas consecrandi est de essentia Sacerdotis novæ legis, sequitur, quòd Consecratio sit de essentia Sacrificii incruenti Missæ; & cùm sit etiam opere, & re ipsa vera & realis oblatio, religiosa, & externa facta soli Deo, & sit etiam immutativa rei oblatæ, quatenus ex vi verborum ponitur sub speciebus panis corpus Christi, veluti exangue, & sub speciebus vini ejus sangvis, sequitur, Consecrationem utriusque speciei esse totam, & adæquatam essentiam hujus Sacrificii.

Præterea, quia neque oblatio vocalis ante vel post Consecrationem, neque fractio hostiæ consecratæ, neque sumptio Eucharistiæ sunt de sacra essen-

essentia Sacrificii etiam inadæquatè, quia hujusmodi actiones non sunt destructivæ victimæ, quæ est Christus. Præterea, quia oblationes vocales non fuerant à Christo factæ, quem tamen certum est sacrificasse, quinimò hæ oblationes possunt fieri etiam à quolibet Laico, qui tamen non dicitur sacrificare: fractio itidem hostiæ non est mutatio Christi, sed tantùm specierum, quinimò hæc fractio non est necessaria ad Sacrificium, quia si casualiter hostia in Calicem caderet, & tota madefieret, tunc quia non posset convenienter frangi deberet, ita relinqui usque ad sumptionem, ut habetur in missali Romano, ex quo constat, fractionem hostiæ non posse fieri, remanente in sua integritate hoc Sacrificio incruento Missæ: consequenter non pertinere ad ejus essentiam, quia id, sine quo potest aliquid esse, nequit esse de essentia illius. Demum neque ipsa sumptio utriusque speciei facta à Sacerdote est de essentia hujus Sacrificii intrinsecè, quia Sacrificium fit in persona Christi, qui est principalis offerens, & Sacerdos; & sumptio non est actio facta in persona Christi, sed in persona sumentis, & pro suo beneficio, Præterea de fide est, Christum in ultima Cœna verum obtulisse Sacrificium, ut definitur in Tridentino *sess* 21. *cap.* 1. Sed non ex fide, saltem in plurium sententia, Christum sacramentales species sumpsisse, & D. Thomas *quæst.* 81. *art.* 1. tantùm asserit probabilius esse, quòd sit de fide. Rursus quia Sacrificium est essentialiter immutativum rei oblatæ, & sumptio non est hujusmodi, quia per hoc, quod suscipiatur hoc Sacramentum, non desinit esse corpus Christi sub speciebus panis, & vini, sed tunc tantùm, quando species ita vi caloris naturalis alterantur, ut corrumpantur; & hæc immutatio non potest esse Sacrificium, quia fit in stomacho vi caloris naturalis. cùm Sacrificium debeat fieri in altari, ergo superest, ut sola Consecratio sit tota, & adæquata essentia hujus Sacrificii. Quòd verò Consecratio fiat propter sumptionem, ad quam ordinetur, ut ad terminum extrinsecum, ex eo constat, quia hoc Sacrificium habet rationem cibi, & potus, & offertur sub speciebus panis, & vini, consequenter ordinatur ad sumptionem, quia panis & vinum sunt propter sumptionem. Hinc Sacerdos tenetur sumere utramque speciem, & Ecclesia, si Sacerdos moreretur ante sumptionem specierum, & post Consecrationem, præcipit, ut alius Sacerdos etiam non jejunus propter integritatem Sacrificii sumat species consecratas, ex quo tantùm infertur, quòd Sacerdos sacrificans debeat esse particeps Sacrificii, consequenter, quòd debeat sumere utramque speciem.

Objiciunt tamen Adversarii, quia Sacrificium debet essentialiter consistere in illa actione, quæ immutat, & destruit victimam oblatam: sed in Sacrificio Missæ tantùm abest, quòd Consecratio destruat victimam, seu Corpus Christi, ut potiùs illud ponat, ac producat sub speciebus, quia repugnat actionem productivam rei, esse destructivam ejusdem, consequenter Sacrificium Missæ nequit essentialiter consistere in Consecratione, sed in sola sumptione. Hoc est potissimum fundamentum, cui innititur opposita sententia.

Respondetur, de ratione cujusvis Sacrificii esse, ut saltem ex modo, quo offertur Sacrificium, debeat connaturaliter sequi mors victimæ, quamvis de facto non sequatur, quia actio illa est per se immutativa victimæ. Quapropter, si in lege veteri post illatum victimæ lethale vulnus Deus miraculosè illam conservasset, adhuc verum illud fuisset Sacrificium, quia eo ipso, quod vulnus inflictum victimæ est lethale, per se significat immutationem ejusdem, & connaturaliter ac per se Dominium Dei in vitam ac mortem, adeo ut si mors non sequatur, id tantum contingat per accidens: sed in Sacrificio incruento Missæ Consecratio est per se & connaturaliter ex vi verborum immutativa, & destructiva victimæ, quia separat sangvinem à Corpore, quatenus illum ponit sub speciebus vini, & Corpus sub speciebus panis; & eo ipso, quod habetur separatio sangvinis à Corpore, habetur per se immutatio, & destructio victimæ, quæ non aliter destruitur, quàm per hanc separationem: quòd verò de facto non destruatur Christus, id se habet per accidens ad Consecrationem, quia hæc *gladio verborum* separat sangvinem à Corpore, & Corpus sine sangvine enervatur, ac destruitur naturaliter.

Quòd si dicas, actionem productivam victimæ non posse esse destructivam ejusdem, eò quia eadem ratio non possit simul ponere & destruere suum terminum: sed Consecratio est vera actio productiva victimæ, quia ex vi illius producitur Corpus Christi sub speciebus panis, & vini, consequenter nequit esse destructiva ejusdem. Contra est, quia, quamvis non possit eadem actio esse simul productiva, & destructiva alicujus termini, potest nihilominus fieri, ut actio, quæ efficit terminum aliquem, sit etiam destructiva ejusdem, si ex modo producendi terminum ita ipsum attingat, ut quantum est ex se, habeat etiam per se separationem sangvinis à Corpore: sed hujusmodi se habet Consecratio, quia hæc ita producit corpus Christi sub speciebus panis, ut ex se separet etiam sangvinem Christi ab ejus corpore, siquidem per consecrationem panis, consecratio tantùm ponit corpus Christi sub speciebus panis: & per consecrationem vini producit ejus sangvinem sub speciebus vini, consequenter ita est actio productiva, ut simul sit actio separativa sangvinis à corpore, consequenter per se vera actio immutativa.

Quòd si instes, actionem destructivam victimæ debere necessariò supponere ipsam victimam productam, eò quia nihil destruitur, quin supponatur productum, & habere suum esse, quod destruatur, id enim destruitur, quod existit. & illud existit, quod habet suum esse productum, si sermo sit de existentibus creatis: sed consecratio non præsupponit victimam productam, sed illam producit. & ponit sub speciebus sacramentalibus, siquidem in hoc Sacrificio incruento victima non est Christus, utcunque, sed Christus, ut existens, sub speciebus panis & vini, & Christus, ut sic existens ponitur per verba illa consecrationis, non supponitur: ergo cùm consecratio per se ponat, non supponat victimam, non videtur, quomodo possit esse actio immutativa, & destructiva victimæ. Sed contra, distinguitur major, actio immutativa & destructiva victimæ debet essentialiter præsupponere eam productam prioritate temporis, negatur, prioritate naturæ, vel rationis conceditur: vel debet supponere victimam sub aliqua formalitate, conceditur, simpliciter, & absolutè negatur. Hinc ad minorem respondetur, quòd tametsi consecratio non supponat victimam productivam sub ea formalitate, qua est productiva corporis Christi sub speciebus Eucharisticis, eam tamen supponit sub alia formalitate, hinc sub eadem distinctione negatur consequentia, etenim in consecratione debent considerari, ac distingvi tres formalitates, quarum una præcedat aliam prioritate aliqua naturæ,

vel saltem rationis, & prima formalitas, quæ consideratur in consecratione, est, ut sit simpliciter actio productiva, & præparativa victimæ, quatenus est consecratio panis panis & vini in corpus & sanguinem Christi: secunda formalitas est, quod per eandem actionem victima de facto & re ipsa offeratur Deo in honorem & cultum ipsius, adeo ut prima formalitas habeat præcisè rationem productionis corporis Christi sub speciebus Eucharisticis, & secunda formalitas habet rationem oblationis. Tertia formalitas in eo præcisè consistit, quod eadem consecratio ex modo, quo victimam producit, habeat, quantum est ex se, ponere corpus separatum à sanguine ac per modum cibi & potus, & ratione hujus tertiæ formalitatis consecratio sit vera actio immutativa victimæ, quia verò hæc eadem tertia formalitas præsupponit primam & secundam, quibus est posterior posterioritate vel naturæ, vel rationis clarè intelligitur, quomodo eadem consecratio sub diversis formalitatibus sit actio productiva,& simul destructiva, & quomodo ut destructiva supponat victimam productam: hinc constat, consecrationem esse veram actionem immutativam victimæ oblatæ, ac esse verum ac reale Sacrificium. Corpus igitur Christi non destruitur per consecrationem propriè, sed mutatur modo sibi conveniente,quatenus sacramentaliter incipit corpus poni sub speciebus panis, & sanguis sub illis vini,adeo ut ex vi verborum sanguis mysticè effundatur. Rursus Christi corpus & sanguis per consecrationem accipiunt formam cibi & potus, & uterque ad manducationem & bibitionem, proinde ad mutationem & destructionem ordinantur, quamobrem licèt non destruatur corpus Christi & sanguis secundùm naturam suam, destruuntur tamen secundùm modum illum admirabilem existendi sub speciebus panis & vini: & desinunt esse cibus & potus sensibilis, cùm sumuntur à sacerdote sacrificante, & in stomacho alterantur: satis enim est, si desinant per actionem, pertinentem ad integritatem Sacrificii, quia tunc corpus & sanguis Christi destruuntur mystico modo, non verò ex se & natura sua.

Objicies secundò, ita se habet Consecratio ad incruentum missæ Sacrificium, sicut se habuit incarnatio ad Sacrificium cruentum crucis: quia sicut Deus factus homo fuit in cruce oblatus; ita Christus factus panis vitæ spiritualis offertur in altari: sed incarnatio non est de essentia Sacrificii crucis, sed tantùm essentialiter præsupponitur, ergo à pari etiam consecratio non est de essentia Sacrificii Missæ, sed tantùm præsupponitur ad ipsum. Præterea, quia quod sacrificatur, debet præexistere imolatione; & corpus Christi non præexistit sub speciebus consecrationis, quia per hanc ponitur sub illis, & non supponitur, ergo corpus Christi per consecrationem non immolatur, consequenter consecratio non est de essentia hujus Sacrificii incruenti. Sed contra,negatur major, quia est discrimen inter incarnationem in ordine ad Sacrificium cruentum crucis, & de Consecrationem in ordine ad Sacrificium incruentum Missæ, siquidem Incarnatio non fuit actio productiva corporis Christi in cruce, consequenter nec ejus oblatio in Sacrificium: secus Consecratio corporis Christi illud ponit sub speciebus panis, ac est ejus oblatio in Sacrificium. Præterea quia Christus ut principalis offerens in hoc Sacrificio incruento Missæ præsupponitur Consecrationi, non enim Christus offert, ut est sub speciebus panis, sed ut existit in propria specie, & offertur, ut est sub speciebus panis: secus in Sacrificio crucis Christus ut principalis offerens non potuit præsupponi ad ipsam incarnationem, unde ex data paritate non sequitur, consecrationem non esse de essentia Sacrificii incruenti Missæ. Ad aliud quod addebatur de victima, quæ debeat præexistere immolationi, Respondetur id esse verum, quando per actionem sacrificandi non producitur victima, secus quando actio sacrificandi est simul productio, & immutatio victimæ: in causa autem nostra consecratio sub prima præexpensa formalitate est productio corporis Christi sub speciebus Eucharisticis; & sub secunda est vera, & realis oblatio; ut etiam sub tertia, quæ est exterior posterioritate vel naturæ, vel saltem rationis est per se vera, & realis immutatio victimæ, seu rei oblatæ.

Objicies tertiò, in die parasceves nulla fit consecratio, sed tantùm sumptio specierum: sed tunc offertur verum Sacrificium, quia sacerdos inter preces fundendas, vocat cæremoniam illam Sacrificium, tum quia fideles tenentur eidem assistere, si incidat in diem festum: ergo cùm habeatur oblatio Sacrificii sine consecratione, non potest hoc Sacrificium incruentum Missæ consistere essentialiter in ipsa Consecratione. Firmatur, quia, quando Christus instituit Eucharistiam, dixit Apostolis, suisque Discipulis: *Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus*, ex quibus infertur,essentiam hujus Sacrificii incruenti consistere in Communione, seu in sumptione specierum. Sed contra negatur minor, quia ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 83. art. 2. ad 2.* non offertur in die parasceves Sacrificium incruentum, ne passio simul mystica: & expressa eodem tempore repræsentetur: sed sacerdos tantùm communicat, & sumit species panis. Neque ullum facessit negotium, quod in illis precibus vocetur Sacrificium, quia id nomine in latiore significatione dicitur, quatenus est complementum Sacrificii externi, in quo hostia; quæ in die parasceves consumitur, fuerat consecrata. Præterea quia sacerdos tunc nonnisi unicam speciem panis sumit, & nihilominus utraque species est de essentia Sacrificii. Quòd si dies parasceves incidat in diem festum, tunc tenentur fideles eidem assistere, eo modo quo sit ab Ecclesia. Sacrorum tamen rituum congregatio statuit, ut si dies parasceves incidat festum Sanctissimæ Annunciatæ, vel etiam aliud, transferatur festum post octavam paschæ, ut dies parasceves totus sit in repræsentanda mysticè passione, & morte Christi Domini. Ad aliud quod addebatur de verbis prolatis à Christo in institutione Eucharistiæ, respondetur, Christum instituisse Eucharistiam sub duplici ratione Sacramenti, & Sacrificii, adeò ut Eucharistia sit simul Sacramentum, & Sacrificium, non enim Christus tantùm dixit, *accipite, & comedite*, quæ verba pertinent ad Sacramentum, verùm etiam, *Hoc facite in meam commemorationem*, quod spectat ad rationem Sacrificii. Hinc Tridentina Synodus *sess. 22.* ait: *Corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, & sub earundem rerum symbolis Apostolis, quos tunc novi testamenti sacerdotes instituebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerant, præcepit per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, ut semper Ecclesia Catholica intellexit, & docuit.*

Cæterùm Sacrificium Missæ essentialiter differt à Sacramento Eucharistiæ, quamvis eadem actio realis sit, qua conficitur Sacramentum Eucharistiæ, & qua fit Consecratio seu oblatio Sacrificii: etenim essentia Sacrificii partim consistit in actione sacrifican-

di,

di, & partim in re sacrificata: & essentia Sacramenti nullo pacto consistit in actione, sed tantùm in sola re permanente, quæ resultat ex actione. Secundò, quia essentia Sacrificii Missæ exigit repræsentationem mortis Christi, consequenter Consecrationem utriusque speciei: Tertiò, quia Sacrificium per se immediatè ordinatur ad cultum, & honorem Dei, & Sacramentum ad nostram sanctificationem. Cæterùm Sacramentum priùs perficitur quoad essentiam, quàm Sacrificium, quia Sacramentum essentialiter perficitur per Consecrationem unius speciei: Sacrificium verò per Consecrationem utriusque, & Consecratio speciei panis est prior tempore, quàm Consecratio utriusque speciei, quamvis in effectu contingat ordo oppositus; quia effectus Sacrificii confertur ex opere operato, & peracta Consecratione utriusque speciei, effectus verò Sacramenti confertur in usu, seu sumptione Eucharistiæ, quæ ordine temporis sequitur Consecrationem. Quòd si loquamur de ordine naturæ, seu causalitatis, potest duplex esse in hoc mysterio, scilicet intentionis, & executionis: ordine intentionis prius est Sacrificium, quàm Sacramentum, quia principaliùs intenditur cultus, & honor Dei, quàm nostra utilitas. Unde etiam potestas Sacerdotis primariò ordinata est ad Sacrificium Deo offerendum, & secondariò ad Sacramentum conficiendum. Ordine autem executionis Sacrificium est posteriùs, quàm Sacramentum, quia supponit Consecrationem unius speciei, in qua perficitur ratio Sacramenti; & ulterius requirit Consecrationem alterius speciei.

Quòd si dicas, inde sequi, Sacrificium & Sacramentum posse re ipsa separari, respondetur, hoc posse contingere, quia si sacerdos consecraret unam speciem tantùm sine altera, revera perficeret Sacramentum non Sacrificium. Cæteris perfectio utriusque mysterii potest spectari physicè in esse rei, & moraliter in esse virtutis, si physicè fiat comparatio, tunc est eadem dignitas Sacrificii Missæ, & Sacramenti Eucharistiæ tam ex parte actionis, quàm ex parte termini, quia utrobique est eadem ratio Consecrationis, & idem terminus actionis, scilicet Christus Dominus. Sin verò consideretur moraliter, tunc est perfectio major Sacrificii, quàm Sacramenti, quia melius est in ratione virtutis conficere Eucharistiam ad Dei cultum, & honorem, quàm ad nostram utilitatem: & ut Sacrificium ordinatur ad Dei cultum, & ut Sacramentum ad nostram utilitatem.

Quòd si dicas, etiam Sacramentum perinde ac Sacrificium ordinari ad Dei cultum & honorem. Tum quia sicut Sacramentum ordinatur ad nostram utilitatem, ita etiam Sacrificium, proinde est utrinque saltem par ratio. Contra est, quia Sacrificium per se, & principaliter ordinatur ad cultum, & honorem Dei, & secundariò ad nostram utilitatem & oppositū contingit in Sacramento, quia hoc per se institutum est ad nostram utilitatem seu sanctificationem, & consecutivè ad Dei gloriam.

Quòd si dicas, Sacrificium ordinari ad usum Sacramenti, ut ad suum finem, & tunc esse perfectiorem, quàm medium ad finem; respondetur, Sacrificium per se, & primariò ordinari ad cultum Dei, sed tantùm per accidens, & secundariò ad usum Sacramenti. Præterea res magis perfecta potest ordinari ad minus perfectam, ut constat in Verbi divini incarnatione, quæ pertinet ad nostram redemptionem.

CAPUT V.

Quis sit principalis offerens in Sacrificio Missæ, & cui offeratur.

Tametsi Sacrificium incruentum Missæ consistat in actione sacrificandi, & in re oblata, nihilominus adhuc dependet à principali offerente, quia actio consecrandi non solum à re oblata, verùm etiam à principali offerente sortitur suum valorem, & dignitatem, & tursus Sacrificium & Sacerdotium sunt duo essentialiter connexa: consequenter non potest perfectè explicari tota ratio Sacrificii, nisi constet de principali sacerdote, qui ad illud offerendum ordinatur, unde quæstio est, quisnam sit principalis offerens in Sacrificio incruento Missæ. Bellarminus *Lib. 2. de Missa cap. 4.* distinguit triplicem offerentem, scilicet Christum, Ministrum, & Ecclesiam, & asserit, Christum esse primarium sacerdotem, & offerre per alios sacerdotes, tanquam per suos Ministros, Ecclesiam verò non offerre ut sacerdotem per Ministrum, sed ut populum per sacerdotem. Hinc asserimus, Christum esse summum Sacerdotem, principaliter offerentem Sacrificium Missæ in Ecclesia per alios Sacerdotes, veluti per suos Ministros, ita D. Thomas *quæst. 82. art. 7. ad 3.* & pluribus aliis in locis, ubi docet, Sacerdotem consecrare in persona, & virtute Christi, ac illius vicem gerere, hoc idem etiam asseritur à Concilio Lateranensi *in cap. Firmiter. de summa Trinit. & Fide Catholica*, ubi ait, Christum in hoc Sacrificio incruento Missæ simul esse Sacerdotem, & Sacrificium, cui etiam adhæret Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 1. & 2.* ubi asserit, eundem Christum, qui se in Cœna & Cruce obtulit, esse etiam principalem offerentem in Sacrificio Missæ, consequenter hanc oblationem esse mundam, neque propter Sacerdotum offerentium peccata, & iniquitates posse inquinari, unde D. Cyprianos *epist. 63.* scribit. *Sacerdos in altari vice Christi fungitur.*

Evincitur etiam assertio ex Apostolo Paulo *ad Hebr. 7. v. 17.* ubi ait: *Christum esse Sacerdotem in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, neque id potest aliter intelligi, quàm quòd Christus non quidem per se, sed per suos Ministros offerat quotidie Sacrificium eo ritu, quo Melchisedech obtulit seu sub specie panis & vini, & id non ad certum & definitum tempus, sed in æternum usque ad mundi consummationem, & per hoc D. Paulus distinguit vetus testamentum à novo, quia in veteri plures erant Sacerdotes mortales, quorum unus alteri succedebat: sed nunc in lege evangelica, seu novo testamento unus Sacerdos est æternus, & immortalis, qui propterea nullos habet successores, sed tantùm Ministros, qui jussu suo offerunt, & tametsi Ministri sint obnoxii morti, & sibi invicem succedant, non tamen principalis offerens est mortalis: sed æternus, & non habet alios successores, qui sint principales offerentes: & hic est Christus Dominus, qui semel mortuus pro peccatis hostris, vivit in Cœlis ad dexteram Patris. Ratio etiam id evincit, quia Sacrificium Missæ ex Malachia debet esse omnino mundum, & sanctum, per quod dif-

differt à Sacrificiis Mosaicis, quæ persæpe erant polluta, & immunda, & quidem duobus modis. Primò ex parte rei oblatæ, prædicente Malachia 1. *v.* 8. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est?* Secundò ex parte principalis offerentis, *Jesaiæ* 13. *Ne offeratis ultra Sacrificium, frustra incensum, abominatio est mihi*, & addens causam subdit: *Manus enim vestræ sanguine sunt plenæ, lavamini, mundi estote*, ex quibus colligitur, Sacrificium Missæ utroque modo debere mundum esse, primò ex parte rei oblatæ, ut etiam ex parte principalis offerentis, quod non fieret, nisi Christus simul esset res oblata, & principalis offerens, quia alii offerentes, gerentes illius personam, persæpe immundi sunt, ac flagitiosi.

An verò Christus ideò sit principalis offerens, eò quia alii Sacerdotes in persona Christi offerunt, sintque ejus Ministri. Respondetur, ita esse, est enim Christus principalis offerens, quia instituit hoc Sacrificium, cujus vis, & efficacia tota fundatur in ejus meritis, & etiam, quia Christus per suam humanitatem physicè concurrit ad transsubstantiationem, consequenter ad actionem consecrandi. Verùm ex eo, quòd Christus instituerit hoc Sacrificium, non sequitur, esse principalem offerentem, quia aliud est instituere Sacrificium, & aliud offerre, etenim Deus in veteri lege instituit Sacrificia Mosaica, & tamen inde non sequitur, fuisse principalem offerentem. Neque ex eo, quòd tota vis & efficacia Sacrificii incruenti Missæ fundetur in meritis Christi, sequitur, esse Christum principalem offerentem: siquidem etiam efficacia, vis, & virtus omnium Sacrificiorum veteris testamenti fundabatur in meritis Christi, & nihilominus Christus non fuit principalis offerens, nec Minister in omnibus illis Sacrificiis, & Sacramentis. Neque ex eo, quòd Christus per suam humanitatem physicè concurrat ad transsubstantiationem, quia etiam Deus non solùm physicè, sed etiam principaliter effecit actionem transsubstantiationis, & tamen non dicitur principalis offerens. Christus igitur est principalis offerens, quia ipse non solùm instituit, sed etiam obtulit se ipsum æterno Patri, quod & præstant, alii Sacerdotes non principaliter, sed ministerialiter, quatenus illis injunxit, ut facerent in sui commemorationem. Hinc in hoc Sacrificio nemo potest esse Christi Minister, nisi legitimè sit ordinatus Sacerdos, quapropter Concilium Nicænum I. *cap.* 14. definivit: *Diaconos non habere potestatem offerendi Sacrificium Missæ*, & multò minùs hanc potestatem habent alii inferiores Diacono, quia Sacrificium, & Sacerdotium sunt necessariò, & essentialiter duo connexa, adeò ut, ubi habetur Sacrificium, ibi requiratur essentialiter Sacerdotium.

An verò quilibet Sacerdos legitimè ordinatus possit offerre in persona Christi, non conveniunt Theologi. Censent aliqui, illos tantum posse legitimè offerre in persona Christi, qui sunt ab Ecclesia approbati, & tolerati, non verò, si aliquo vinculo detineantur excommunicationis, vel suspensionis, hinc degradati, Schismatici, & Hæretici non possunt legitimè offerre in persona Christi, neque validè, ut censent Magister *in* 4. *dist.* 13. Gratianus *in cap. quod quidam.* 1. *quæst.* 1. & alii, qui nituntur, quia Sancti Patres docent, extra Ecclesiam non esse vera Sacrificia: sed omnes Sacerdotes, qui non tolerantur ab Ecclesia, sunt extra Ecclesiam, consequenter non offerant verum Sacrificium. Verùm censerem, procedendum esse cum distinctione. Vel enim id intelligitur, ut Sacerdotes præcisi ab Ecclesia non possint validè consecrare Evcharistiam; & hoc negatur, quia Consecratio facta à vero Sacerdote, cum debita materia, & forma, ac intentione semper est valida, & nihil deest ad valorem Consecrationis, unde nulla potest causa adduci, cur non debeat valida esse. Vel intelligitur, quòd Sacerdotes præcisi ab Ecclesia validè quidem consecrent Evcharistiam, non tamen Sacrificium perficiant, quia ad rationem Sacrificii necesse est, ut offeratur à Sacerdote, tanquam Ministro publico, & mediatore inter Deum & hominem, & Sacerdos præcisus non est talis mediator, quia nemo potest esse talis Mediator, nisi consentiente populo, qui per Sacerdotem etiam offert, atqui populus non censetur consentire, ut Sacerdos præcisus ab Ecclesia hoc faciat, & in hoc sensu etiam negatur, quia quilibet Sacerdos, quamvis ab Ecclesia præcisus, potest validum Sacrificium offerre, tametsi non licitè, ac peccet offerendo, ut docet D. Thomas *quæst.* 83. *art.* 7. & 8. ubi etiam assignat rationem, quia potestas ordinis est indelebilis, consequenter manet in Sacerdotibus ab Ecclesia præcisis, qui propterea possunt quidem validè consecrare, non tamen licitè, & sine gravi peccato, vel demum intelligitur, quod possint quidem in persona Christi, non tamen in persona Ecclesiæ offerre Sacrificium, & hoc si ritè explicetur, verum est, & conceditur, quia hujusmodi Sacerdotes, cùm habeant verum Characterem, seu potestatem offerendi Sacrificium in persona Christi, ideo si offerunt, validum est Sacrificium, quamvis offerendo peccent: hanc enim potestatem habent vi ordinis, quem nunquam deperdunt. Secundò certum est, eosdem Sacerdotes non posse offerre Sacrificium in persona Ecclesiæ, nisi ex Commissione ejusdem, quapropter si ab Ecclesia præciduntur, non censentur habere ab eadem Commissionem consecrandi Evcharistiam.

Advertendum est cum D. Thoma 2. *quæst.* 82. *art.* 6. *ad* 3. totum officium Missæ constare partim ex substantia Sacrificii; partim ex orationibus, & Cæremoniis; quapropter quamvis totum perficiatur à Sacerdote, velut à publico Ministro inter Deum & hominem constituto, non tamen eodem modo; quia in substantia Sacrificii gerit quidem personam Christi, sed in orationibus, & Cæremoniis gerit personam Ecclesiæ, quæ cùm non possit ei adimere potestatem, quam habet ex Commissione Christi, nihilominus potest ipsum privare potestate, quam habet ex Commissione Ecclesiæ, quæ privatio fit per censuras ecclesiasticas.

Quòd si dicas, Sanctos Patres docere, extra Ecclesiam non esse verum Sacrificium, respondetur, id posse dupliciter intelligi, vel quòd non sit Sacrificium verum, seu efficax, & fructuosum, tam offerentibus, quàm operantibus, & hoc pacto verum est extra Ecclesiam non verum Sacrificium, scilicet fructuosum, ut exponit Glossa *in cap. Extra Ecclesiam.* 1 *quæst.* 1. cui favet D. Thomas *quæst.* 82. *art.* 7. *ad* 3. ubi ait: *Si Sacerdos ab unitate Ecclesiæ præcisus Missam celebrat, quia potestatem ordinis non amittit, consecrat verum corpus, & sanguinem Christi: sed quia est ab Ecclesiæ unitate sepa-*

ſeparatus, ejus orationes efficaciam non habeus, in quo ſenſu hoc Sacrificium dicitur eſſe efficax & infructuoſum tam offerentibus, quàm operantibus. Vel intelligi poteſt, extra Eccleſiam non dari verum Sacrificium, ſcilicet extra ritum, quem ſervat Eccleſia, ſi intelligatur de ritu, quo Chriſtus Dominus accepto pane, & vino pronuntiavit hæc verba: *Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus*, verum eſt, extra Eccleſiam non eſſe verum Sacrificium, quia extra hunc ritum nullum aliud datur Sacrificium in ſtatu gratiæ.

Quamvis principalis offerens in Miſſæ Sacrificio ſit Chriſtus Dominus, qui eſt ſummus Sacerdos, offerens Sacrificium incruentum æterno Patri per Sacerdotes, veluti per ſuos Miniſtros, adhuc tamen fideles, qui ſunt in Eccleſia, dicuntur etiam ſuo modo offerre Sacrificium, ut paſſim docent Theologi. Et ratio peti poteſt à ſimili, quia ſicut populus fidelis in veteri teſtamento offerebat Sacrificium, ut liquet ex illo *Exodi 5. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi in deſerto*, & *Numer. 26. v. 3. Hæc ſunt Sacrificia, quæ offerre debetis*, & liquet etiam exemplis Sauli, Davidis, Salomonis, & aliorum, qui leguntur, obtuliſſe non quidem per ſe, ſed per Sacerdotem, ut obſervat D. Auguſtinus *Lib. quæſtion. veteris teſtamenti quæſt. 46*. Ergo hoc idem aſſerendum eſt ſervata proportione de populo Chriſtiano, qui etiam per Sacerdotem poteſt Sacrificium incruentum offerre Deo pro ſuis neceſſitatibus, vel pro gratiarum actione, pro ſuſceptis beneficiis, vel ob alias cauſas, quia ut vidimus Sacrificium incruentum Miſſæ eſt etiam Sacrificium laudis, gratiarum actionis, propitiatorium, & impetratorium. Idque firmatur ex ipſo Canone Miſſæ, & præſertim ex illis verbis: *Et omnium circumſtantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt Sacrificium hoc*, ut etiam ex verbis illis: *Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ.* Ratio itidem eſt, quia Sacrificium eſt cultus publicus, & ſolemnis totius populi, ac proinde nomine totius populi exhibetur Deo per Sacerdotem. Quòd ſi petatur, quomodo populus dicatur Sacrificium offerre? Reſpondetur, quia populus in veteri teſtamento ſub duplici titulo dicebatur offerre. Primò, quia offerebat materiam Sacrificii, ut panem, vinum, turtures, animalia, capras, imò agnos, & alia id generis. Secundò, eò quia Sacerdos nomine populi ſacrificaret, ut Sacrificium eidem prodeſſet, ut notat D. Auguſtinus *Lib. quæſtion. veteris teſtam. quæſt. 46.* Fideles verò in novo teſtamento dicuntur offerre triplici modo. Primò generatim, quia ſunt membra Eccleſiæ, cujus nomine Sacerdos offert. Secundò ſpeciatim, quia cooperantur Sacerdoti ſacrificanti vel eidem inſerviendo, vel procurando, ut pro ipſis offerat, & tertiò, quia per internum actum deſiderat populus eſſe particeps Sacrificii.

Cui verò Sacrificium Eucharistiæ offeratur, certum eſt, ſoli Deo offerri incruentum Miſſæ Sacrificium, non Angelis, nec ſanctis hominibus: ut falsò Hæreticis accuſant Eccleſiam Catholicam, quaſi hæc Sacrificium Miſſæ offerret Angelis, vel ſanctis hominibus, quæ calumnia abſque ullo fundamento impingitur Eccleſiæ Catholicæ: ſiquidem hæc hoc idem exequitur, quod fides profitetur, ſed docet, ac profitetur, uni Deo Sacrificium eſſe offerendum, ut conſtat ex omnibus liturgiis, & ex verbis Canonis, quibus refellitur evidenter Hæreticorum error, habetur enim in Canone: *Te igitur, Clementiſſime Pater, ſupplices rogamus, ac petimus, uti accepta habeas, & benedicas hæc dona, hæc munera, hæc ſancta Sacrificia illibata, imprimis quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta.*

Neque obſtat, quòd Eccleſia in honorem, & memoriam Sanctorum nonnullas Miſſas celebret, & Sacrificia offerat, quia non docet Eccleſia, Sacrificium Angelis, vel ſanctis hominibus offerri, ſed Deo ſoli, qui illos coronavit, ut aſſerit Concilium Trident. *ſeſſ. 22. cap. 3.* quapropter *Sacerdos non dicit: offero tibi Sacrificium, Petre, Paule, ſed Deo, de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipſi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam agimus in terris*, & hæc ſemper fuit doctrina Eccleſiæ, ut aſſerit D. Auguſtinus *Lib. 20. contra Fauſtum cap. 21.* ubi ait: *Populus Chriſtianus memorias religioſa ſolemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur, atque orationibus adjuvetur: ita tamen, ut nulli Martyrum, ſed ipſi Deo Martyrum, quamvis in memoriis Martyrum conſtituamus altaria. Quis enim Antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſſiſtens altari aliquando dixit, offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? ſed, quod offertur, Deo offertur, qui Martyres coronavit apud memorias eorum, quos coronavit, ut ex ipſorum locorum admonitione major affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos, quos imitari poſſumus, & in illum, quo adjuvante poſſumus. Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis & ſocietatis, quo in hac vita coluntur ſancti homines Dei, quorum cor ad talem pro evangelica veritate paſſionem paratum eſſe, ſentimus. Sed illos tantò devotiùs, quanto ſecuriùs poſt certamina ſuperata: quanto etiam fidentiore laude prædicamus jam in vita feliciore victores, quàm in iſta adhuc pugnantes*, ex quibus conſtat, Eccleſiam conſueviſſe, Martyrum commemorationes inter Sacrificia Deo oblata facere, nunquam tamen ipſis Martyribus, vel Angelis, aut Sanctis hominibus Sacrificia obtulit, aliud enim eſt commemoratio alicujus Martyris, vel ſancti Confeſſoris inter Sacrificia facta, & aliud, quod ipſum Sacrificium offeratur Martyri, vel ſancto Confeſſori, ut ait S. Cyprianus *epiſt. 37.* ubi ſcribit: *Dies eorum, quibus excedunt, adnotate, & commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſſimus, quamvis Tertullianus ſcripſerit, & ſcribat, ac ſignificet mihi dies, quibus in carcere Beati fratres noſtri ad immortalitatem glorioſæ mortis exitu tranſeunt, & celebrentur hic à nobis oblationes, & Sacrificia ob commemorationes eorum, quæ cito vobiſcum Domino protegente celebrabimus.*

CAP.

CAPUT VI.

Pro quibus offerri possit Sacrificium incruentum Missæ, præsertim an pro fidelibus animabus in purgatorio rectè offeratur.

Certum est, hoc Sacrificium posse offerri non solùm pro ipso Sacrificante, sed etiam pro aliis, ut docet D. Thomas 3. *part*, *quæst*. 79. *art*. 5. *in corp*, ubi ait: Eucharistiam, ut Sacramentum prodesse tantùm sumenti, quatenus verò Sacrificium, sortiri etiam suum effectum in eo, qui affert, ut etiam in iis, pro quibus offertur, siquidem munus sacerdotis est, pro aliis offerre Sacrificium, quapropter Apostolus *ad Hebr*. 5. ait: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & Sacrificia pro peccatis*, hoc est, non solùm pro peccatis propriis, sed etiam alienis, ut liquet ex contextu, dicitur enim sacerdos pro hominibus constitui ad offerendum, & subdit Apostolus: *Propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro populo, & peccatis*, & id constat etiam ex praxi Ecclesiæ, quæ non solùm applicat fructum Sacrificii pro aliis personis, sed etiam in Canone declarat, se offerre Sacrificium pro aliis, & speciales etiam instituit liturgias pro determinatis personis: siquidem etiam in lege veteri Sacrificia offerebantur pro aliis, ut constat ex Levit. & Job offerebat Sacrificia pro Filiis. Difficultas tantùm est, pro quibus possit hoc Sacrificium incruentum applicari.

Certum est, Sacrificium Missæ non posse offerri pro damnatis. Ratio est, quia damnati non sunt membra Christi actu, neque in potentia, consequenter non possunt participare influxus Capitis seu Christi, neque quoad relaxationem pœnæ: membra enim semel recisa à Corpore, non participant influxus provenientes à capite talis Corporis: sed damnati sunt membra præcisa à Corpore mystico, cujus Caput est Christus, ergo non possunt participare influxus provenientes à Christo per hoc Missæ Sacrificium. Præterea, quia Sacrificium incruentum Missæ est efficax ratione Sacrificii Crucis, consequenter ratione Capitis influentis in membra, non potest extendere suos effectus, nisi ad eos, qui aut uniuntur capiti, aut eidem possunt uniri. Tum quia pœna non remittitur neque quoad partem, nisi dimittatur peccatum: quamdiu enim peccatum perseverat, tamdiu est homo dignus pœna, ac remanet in illo debitum solvendi pœnam: atqui damnatis non remittuntur peccata, quia non sunt ampliùs viatores, sed in termino, neque sunt ampliùs capaces resipiscentiæ. Præterea, quia ad remissionem peccati sequitur necessariò justificatio, ac Dei amicitia, cujus non sunt capaces damnati, ex quibus sequitur, Sacrificium Missæ non posse prodesse damnatis. Hinc in *cap*, *pro obeuntibus* 13. *quæst*. 2. prohibetur, offerri pro damnatis Sacrificium Missæ, habetur enim: *Congruit, ut sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat, & intercedat; non tamen pro impiis, quamvis Christiani fuerint, tale quid agere licebit*. Cùm igitur damnati sint à Christi Corpore in æternum segregati, Communionis Sanctorum participes esse non possint, neque ad remissionem peccatorum illis obtinendam possunt Sacrificia & orationes offerre, quia, cùm sint extra viam constituti, nullus superest pœnitentiæ locus, & Dei ira manet super eos: nec ad condonationem pœnarum, quæ ex Dei decreto immutabili, & justissimo sempiternæ sunt, *Matth*. 25. *v*. 41. & 46. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis ejus. Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam*, & *Marci* 9. *In ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*, quapropter D. Augustinus *Lib*. 3. *de origine animæ cap*. 12. ait: *Noli credere, nec dicere, nec docere, Sacrificium Christianorum pro iis, qui non baptizati de corpore exierint, offerendum, si vis esse Catholicus, noli credere*, & *in Enchir. cap*. 90. ait: *Sacrificia altaris, sive quarumcunque eleemosynarum pro valde malis, & si nulla sunt adjumenta mortuorum qualescunque vivorum consolationes sunt*, & *Lib*. 21. *de Civit. Dei cap*. 24. ait: *Nunc propterea pro eis orat Ecclesia, quos in genere humano habet inimicos, quia tempus est pœnitentiæ fructuosæ, num quid maximè pro eis orat, nisi ut det illis Deus, sicut dixit Apostolus, pœnitentiam, & resipiscant à Diaboli laqueis, à quo captivi tenentur secundùm ipsius voluntatem. Denique, si de aliquibus ita certa esset, ut qui sint illi etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum Diabolo, tam pro eis non oraret, quàm nec pro ipso*. Et paucis interjectis, subdit: *Si qui autem usque ad mortem habebunt cor impœnitens, nec ex inimicis convertentur in filios; nunquid jam pro eis, id est, pro taliter defunctorum spiritibus orat Ecclesia? Quid ita, nisi, quia jam in parte Diaboli computantur, qui dum esset in corpore, non est translatus ad Christum. Eadem itaque causa est, cur non oretur, tunc pro hominibus æterno igne torquendis, quæ causa est, ut neque nunc, neque tunc oretur pro Angelis malis: quæ itidem causa est, ut quamvis pro hominibus, tamen jam nec nunc oretur pro infidelibus impiisque defunctis*. Unde ad relaxandas seu remittendas damnatorum pœnas Missæ Sacrificium offerri non potest.

Hinc infertur neque Sacrificium Missæ posse offerri pro parvulis decedentibus ante baptismum, ut docent communiter Theologi cum D. Thoma *in* 4. *dist*. 45. *quæst*. 2. *art*. 2. *quæstiuncul*. 3. quia pro parvulis decedentibus sine baptismo non potest Sacrificium Missæ offerri ut propitiatorium, neque ut impetratorium; non ut propitiatorium, sive in ordine ad pœnam, sive ad culpam, quia oblatio hujus Sacrificii non habet vim delendi peccatum originale, consequenter neque illi inest virtus extinguendi pœnam debitam propter ipsum, cùm id sit effectus solius baptismi: non enim remittitur pœna non deleto peccato, neque ut impetratorium, quia impetratio exigit fundari in membra Christi: siquidem influxus Capitis non se extendit nisi ad membra, ut unienda Corpori, vel ut vivificanda. Sed parvuli decedentes sine baptismo non sunt hujusmodi membra. Præterea quia eatenus hoc Sacrificium prodest defunctis,

quia

quia hi fuerunt membra unita Christo: hæc autem unio cum Christo fundatur in baptismo, quo, cùm parvuli decedant, destituti, non fuerunt membra unita Christo.

Pro pueris tamen baptizatis, ac decedentibus ante usum rationis, potest Sacrificium Missæ Deo Patri offerri, ut Eucharisticum, seu in gratiarum actionem pro beneficiis iisdem collatis, & præsertim pro illo, quo rapti fuerunt, antequam malitia eos immutaret, ac innocentiam deperderent, ut enim docet D. Thomas *in 4.* hoc Sacrificium potest offerri pro unoquoque juxta ejus capacitatem, & pueri, qui decesserunt cum baptismo ante usum rationis, sunt capaces gratiarum actionis, quia acceperunt à Deo beneficium æternæ salutis; unde cùm hoc Sacrificium sit aptum, ut offeratur pro gratiarum actione, poterit ut Eucharisticum ita offerri pro talibus parvulis.

Pro Sanctis etiam in cœlo regnantibus in gratiarum actionem offertur Sacrificium incruentum Missæ, prout Ecclesiasticum, non in remissionem culpæ vel pœnæ, neque ad gratiam, & gloriam essentialem iisdem impetrandam, quia in Sanctis, qui cœlesti donantur beatitate, nil superest expiandum, quia nihil coinquinatum intrat in regnum cœlorum, & cùm viatores amplius non sint, neque peregrinentur à Domino, sed attigerint jam terminum cœlestis patriæ, ac apprehenderint bravium æternæ beatitudinis, & non possit eorum gratia, nec gloria essentialis, nec visio intuitiva divinæ essentiæ augeri & incrementum aliquod accipere, ideò non potest pro iisdem offerri Sacrificium propitiatorium, sed tantùm Eucharisticum in gratiarum actionem, eò quia sint cœlestis participes beatitudinis. Hinc Augustinus de verbis Apostoli ait: *Incipitur à fide, ut perveniatur ad speciem, via curritur, patria quæritur;* & in *Psal. 37.* ait: *In peregrinatione dicit anima nostra, quoniam ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. In patria verò nullus orandi locus erit, sed tantùm laudandi. Quare orandi locus nullus erit? quia nihil deest, quod hîc creditur, ibi videtur: quod hîc speratur, ibi tenetur: quod hîc petitur, ibi accipitur. Perfectio tamen in hac vita nulla est, ad quam Sancti Martyres pervenerunt. Ideoque habet ecclesiastica disciplina, quod fideles noverunt, cùm Martyres eo loco recitantur ad altare Dei, ubi non pro ipsis oretur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oratur. Injuria est enim pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari.*

Circa animas fidelium, qui in purgatorio igne emundantur, asserendum est, esse dogma fidei, Sacrificium incruentum Missæ posse offerri pro iisdem, ut hujus oblatione Sacrificii juventur, & à pœnis illis liberentur, ita docent Sancti Patres, & Theologi omnes Catholici, fuitque hoc dogma definitum in pluribus Conciliis, præsertim in Tridentino *sess. 22. cap. 3.* ubi dicitur: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantùm esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, vel solùm prodesse sumenti; neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.* Et desumitur hæc veritas ex *Lib. 2. Machabæor. cap. 12.* ubi Judas Machabæus jussit offerri Sacrificium pro peccatis mortuorum, habetur enim: *Fortissimus Judas, facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymam, offerri pro peccatis mortuorum Sacrificium, benè, & religiosè de resurrectione cogitans: nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum, orare pro mortuis: & quia considerabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam, Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* Unde à sacra scriptura approbatur, quòd Judas Machabæus jusserit offerri Sacrificium pro peccatis mortuorum, ait enim: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur,* si enim orare, & Sacrificia offerre mortuis provenit, & ex sancta cogitatione, & ex speciali motione Dei concurrentis ad sanctas cogitationes, sequitur, orare, & Sacrificium offerre pro mortuis, esse opus virtutis, inspiratum à Deo; unde Augustinus *Lib. de cura pro mortuis gerenda cap. 1.* attendens ad præfatum Machabæorum *cap. 1.* inquit: *In Machabæorum libris legimus, oblatum pro mortuis Sacrificium: sed etsi nusquam in scripturis veteribus omninò legeretur, non parva est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas, ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum suum habet, etiam commendatio mortuorum.* Quòd verò Hæretici negent, Libros Machabæorum esse Canonicos, id nonnisi impudenter inficiantur, cùm ab Ecclesia omni ævo habiti semper fuerint pro Canonicis, ut disertè ostendunt Sancti Patres, præsertim Augustinus *Lib. 18. de Civit. Dei cap. 36. & cura pro mortuis cap. 1.* Neque urget, quòd objiciunt Hæretici, Authorem, qui scripsit libros Machabæorum, in fine veniam petere: quia non petiit veniam, quasi dubitaverit de eorum veritate, sed solùm quoad ea, quæ pertinent ad stylum ac modum scribendi, siquidem Spiritus Sanctus tantùm assistit Canonicis Scriptoribus, quoad veritatem dicendam, & quòd ita scribant, ut non inducant in errorem alios: modus autem scribendi & stylus dependet ab ingenio scribentium: & hæc est ratio, cur stylus librorum Jobi, & Machabæorum sit à stylo cæterorum diversus.

Præterea praxis offerendi Sacrificium pro mortuis suam traxit originem ab ipsis Apostolis, & ex Apostolica traditione fuit in Ecclesiam derivata, ut asserunt antiquissimi Patres, qui meminerunt hujus religiosæ observantiæ. Tertullianus *Lib. de corona milit. cap. 3. Oblationes pro defunctis, pro natalitiis, annua die facimus.* Unde moris fuit tempore Tertulliani, ut oblationes, & Missæ Sacrificium pro defunctis fierent, & paucis interjectis: *Harum, & aliarum ejusmodi disciplinarum traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo Confirmatrix, & fides observatrix.* S. Cyprianus *epist. 66.* suo & Concilii Carthaginensis nomine in memoriam revocat Episcoporum decretum, quo, si quis Clericum tutorem nominâsset, prohibet, eo defuncto piaculare offerri Sacrificium pro illius anima, ex quo conjicitur, quod tempore Cypriani consueverit Ecclesia piaculare Sacrificium offerre pro defunctis, si non adesset ullum impedimentum, ait enim Cyprianus: *Quòd Episcopi Antecessores nostri religiosè considerantes, & salubriter providentes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam vel curam Clericum nominaret: &, si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec Sacrificium pro dormitione ejus celebraretur, neque enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes,*

& Ministros voluit avocare. & ideo victor, cùm contra formam nuper in Concilio à Sacerdotibus datam, Geminium Faustinum Presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est, quod pro dormitione ejus apud nos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine ejus in Ecclesia frequentetur, ut Sacerdotum decretum religiosè, & necessariò factum servetur à nobis, simul & cæteris fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotes, & Ministros Dei altari ejus, & Ecclesiæ vacantes ad sæculares molestias devocet, Hinc à sensu contrario infertur, quòd si Sacerdotem non instituisset tutorem, potuisset Ecclesia pro anima illius defuncti, & preces fundere, & Sacrificium incruentum Missæ offerre; Eusebius itidem *Lib. 4. de vita Constantini cap. 71.* narrat. Pium Principem in Basilica Apostolorum, quod in votis maximè habuerat sepultum fuisse, & causam fuisse, *ut beatissima illius animæ tabernaculum Apostolici nominis, atque honoris consortio frueretur; & populo Dei in Ecclesia sociaretur, divinisque cæremoniis, ac in mystico Sacrificio, & Sanctorum precum communione potiri mereretur*: ex quo itidem infertur praxis Ecclesiæ offerendi Sacrificia pro animabus defunctorum, & fundendi preces. S. Cyrillus Hierosolymitanus *Catechef. mystagogica 5.* etiam ipse testatur, hanc Ecclesiæ Catholicæ consuetudinem offerendi Sacrificia pro animabus defunctorum, ait ipse: *Deinde pro defunctis Sanctis Patribus, & Episcopis, denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes animarum juvamen, pro quibus offertur, precatio Sancti illius, & tremendi, quod in altari positum est, Sacrificii.*

S. Epiphanius *hæref. 75.* in recensendis Aerei erroribus inter hæretica ejus dogmata etiam illud recenset, & refellit, nimirum quia vivorum preces, & Sacrificia, & eleemosynas negaret defunctis prodesse, ait Epiphanius: *Quòd verò spectat ad ritum illum, quo mortuorum nomina pronuntiantur, quid eo esse potest utilius, quid opportunius, aut vero admiratione dignius? nempe, ut qui adsunt, certissimè sibi persuadeant mortuos vivere, neque in nihilum redactos esse, sed existere adhuc, atque apud Dominum vivere. Tum, ut religiosissimum illud dogma prædicetur, quo, qui pro fratribus precantur, bene de illis sperare constat, quasi peregre profectis. Cæterum, quæ pro mortuis concipiuntur, preces iis utiles sunt, tametsi non omnes culpas (mortales scilicet) extinguant, verùm ex eo prosunt, quod plerumque, dum adhuc in terra degimus, sponte, aut inviti titubemus: ut id, quod perfectius est, significetur. Nam & justorum pariter, & peccatorum mentionem facimus, peccatorum quidem, ut illis à Domino misericordiam imploremus: justorum autem, & Patrum, & Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, Confessorum, Episcoporum, Anachoretarum, ac cœtus illius universi, ut Dominum Jesum Christum singulari quodam honore prosequentes à cæterorum hominum ordine segregemus, debitumque cultum illius majestati tribuamus.* Ex quibus constat, primis Ecclesiæ temporibus moris fuisse, ut preces funderentur, & Sacrificia offerrentur pro fidelium defunctorum animabus. Et nonnullis interjectis subjungit: *Necessariò facere illud Ecclesiam dico, quæ traditum sibi ritum à Majoribus acceperit. Potest verò quisquam maternam sanctionem, aut legem Patris evertere? quemadmodum à Salomone scriptum est. Audi fili sermonem Patris tui, & ne repellas leges matris tuæ, Proverb. 1. v. 8. quibus Patrem, hoc est, unigenitum Deum cum Spiritu Sancto declarat partim scripto, partim sine scripto docuisse: matrem verò nostram Ecclesiam decreta quædam habere penes se, quæ dissolvi, evertique nequeunt: quæ quidem, cùm in Ecclesia constituta sint præclara quidem, ac penitus admiranda.*

Ex hoc ipso constat, praxin primitivæ Ecclesiæ fuisse, & preces fundere, & Sacrificia offerre pro fidelium defunctorum animabus, quem morem etiam suggerit S. Ambrosius *Lib. 2. epist. 8. ad Faustinum de sororis obitu*, ubi ait: *Itaque non tam deplorandam, quam prosequendam orationibus reor, nec mæstificandam lachrymis tuis, sed magis oblationibus animam ejus Domino commendandam arbitror.* Et S. Augustinus, commemorans funus S. Matris Monicæ *Lib. 9. Confess. cap. 12. & 13.* ait: *Cùm ecce corpus elatum est, imus, redimus sine lachrymis, nam neque in eis precibus, quas tibi fundimus, cùm offerretur pro ea Sacrificium pretii nostri, jam juxta sepulchrum posito cadavere, priusquam deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in ejus precibus ergo flevi*, unde pro demortua matre preces fudit, quibus posset eidem prodesse, si enim malum fuisset pro mortuis, abstinuisset procul dubio à precibus illis fundendis. Postea ait: *Nunc pro peccatis matris meæ deprecor te, exaudi me, per medicinam vulnerum nostrorum, quæ pependit in ligno, & sedens ad dexteram tuam te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimisisse debita debitoribus suis; dimitte illi, & tu debita sua, si qua etiam contraxit per tot annos post aquam salutis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intras cum illa in judicium. Et credo jam feceris, quod te rogo, sed voluntaria oris mei approba Domine. Neque illa imminente die resolutionis suæ non cogitavit suum corpus sumptuosè contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupivit, aut curavit sepulchrum Patrium. Non ista mandavit nobis, sed tantummodo memoriam sui ad altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei prætermissione servierat. unde sciret dispensare victimam sanctam, quâ deletum est Chirographum, quod erat contrarium nobis, quâ triumphatus est hostis, computans delicta nostra, & quærens, quid objiciat, & nihil inveniens in illo, in quo vincimus.* Et nonnullis interjectis alloquens Deum, subdit: *Inspira Domine Deus meus, inspira servis tuis fratribus meis, filiis tuis, Dominis meis, quibus & voce, & corde, & litteris servio, ut quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ tuæ cum Patritio quondam ejus conjuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quemadmodum nescio.* Et in *Enchirid. cap. 109. & 110.* ait Augustinus: *Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium vel juvari, cùm pro illis Sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt: sed eis hæc prosunt, qui, cùm viverent, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt. Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem, nec tam malus, ut non ei prosint ista post mortem; est verè talis in bono, ut ista non requirat, est rursus talis in malo, ut nec his valeat, cùm ex hac vita transierit, adjuvari, quocirca hìc omne meritum comparatur, quo possit post*

hanc

hanc vitam relevari quispiam, vel gravari, nemo autem se speret, quod hic neglexerit, cùm obierit, apud Deum promoveri. Non igitur ista, quæ pro defunctis commendandis frequentat Ecclesia, illi Apostolicæ sunt adversa sententiæ, qua dictum est, omnes enim adstabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundùm ea, quæ per corpus gessit, sive bonum, sive malum, ut ait Apostolus ad Roman. 14. *v.* 10. *& 2. ad Corinth.* 5. *quia etiam hoc meritum sibi quisque, dum in corpore viveret, comparavit, ut ei possint ista prodesse. Non tamen omnibus prosunt. & quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vitæ, quam quisque gessit in corpore? cùm ergo Sacrificia sive altaris, sive quarumcunque eleemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur; pro valde bonis gratiarum actiones sunt, pro non valde malis, propitiationes sunt; pro valde malis, etiamsi nulla sunt adjumenta mortuorum, qualescunque vivorum consolationes sunt. Quibus autem prosunt, aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio, aut certè, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.* Expressè ait Augustinus pro valdè bonis, seu in cœlo beatis esse gratiarum actiones, ac posse offerri incruentum Missæ Sacrificium, ut Eucharisticum, pro valde malis, seu pro detentis in carcere gehennali, non esse propitiationes, consequenter non posse preces fundi, nec Sacrificia propitiatoria Deo offerri, ut iisdem sint levamini, quia nulla sunt, ut loquitur Augustinus, adjumenta mortuorum damnatorum, quamvis possint esse vivorum consolationes. Pro non valde malis, seu pro iis, qui ex hac vita decesserunt sine lethali noxa, eò quia resipuerint, & pœnitentiæ lacbrymis maculas absterserint, quia tamen supersunt aliquæ pœnæ luendæ, ac satisfactio aliqua temporalis divinæ justitiæ præstanda, ideo pro istis non valde malis, quique flammis expiatoriis purgantur, sunt propitiationes, quia orationes, quæ pro ipsis Deo funduntur, & Sacrificia incruenta Missæ, quæ omnipotenti Deo offeruntur, illis adferunt levamen, hinc ait Augustinus: *quibus autem prosunt,* (scilicet illis animabus, quæ purgantur flammis expiatoriis,) *aut ad hoc prosunt, ut sit plena remissio, aut certè, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.* Scilicet damnatio ad subeundas pœnas expiatorias in purgatorio, quia, si illis totaliter non remittuntur, attemperantur tamen, nec pœna est tam gravis, neque tam diuturna. Hoc idem etiam asserit Augustinus *Lib. de cura gerenda pro mortuis cap.* 18. Alii quoque Sancti Patres hoc idem semper docuerunt, & Doctores Ecclesiæ Catholicæ asserant, & docent, ideoque huic dogmati, quidquid contra ipsum oblatrent Sectarii, adhærendum est, quia, ut ait Augustinus *Lib.* 4. *de baptismo contra Donatistas cap.* 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi authoritate Apostolica traditum, certissimè creditur.* Hoc idem fidei dogma etiam declaratur *dist.* 1. *de consecrat. cap. visum.* 72. & desumitur ex Concilio Gabilonensi II. *can.* 39. ubi dicitur: *Visum præterea nobis est, ut in omnibus Missarum solemnitatibus, pro defunctorum spiritibus loco competenti Dominus deprecetur, sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viventibus, & pro quibuslibet necessitatibus Dominus deprecetur: ita nimirum nullus dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Missarum solemnibus fundantur. Antiquitus igitur hunc morem sancta tenet Ecclesia, ut & in Missarum solemnibus, & in aliis precibus Domino spiritus quiescentium commendet.*

Ratio itidem est assignatu facilis, quia Sacrificium Missæ, utpote applicativum Sacrificii crucis, ejusque virtutis, id præstat, quod Sacrificium crucis: sed Sacrificium crucis fuit Sacrificium pro peccatis humani generis, & pœnis debitis, fuitque oblatum pro existentibus in purgatorio, ex vi cujus fuerunt constituti in statu salutis, quia habet vim producendi ad gloriam, ergo Sacrificium Missæ est satisfactorium pro animabus fidelium defunctorum, quæ purgatorio igne adhuc expiantur, & firmari etiam potest, quia hæ animæ defunctorum sunt membra corporis mystici, cujus caput est Christus, & sunt in statu purgationis in ordine ad perveniendum ad Ecclesiam triumphantem, in quam non ingreditur quid inquinatum: quapropter videntur aliquo pacto adhuc pertinere ad Ecclesiam militantem, quatenus debent solvere debita, quæ in illa contraxerunt, ergo, cùm membra trahant capacitatem influxus capitis juxta mensuram sui status, possunt percipere fructum satisfactorium, provenientem ex hoc Sacrificio.

Neque obstat, quòd respondent Sectarii, animas illorum tantùm esse capaces fructus provenientis ex hoc Sacrificio, quæ capaces sunt sumendi Sacramentum Eucharistiæ: quia quando Christus locutus fuit de usu hujus mysterii, dixit: *Accipite, & manducate,* sed mortui non possunt accipere, nec manducare, consequenter non possunt percipere fructum satisfactorium hujus Sacrificii, quod propterea non potest pro illis offerri. Nam contra est, quia, quando Christus dixit: *Accipite, & manducate,* non fuit locutus de oblatione Sacrificii, sed de participatione rei oblatæ, seu Sacramenti. Ut autem hoc Sacrificium offeratur pro aliis, non est necesse, ut isti accipiant, & manducent hoc Sacramentum, cùm Sacrificium offeratur pro absentibus, qui nullo pacto possunt participare de re oblata, unde ut animæ, quæ purgatorio igne expiantur, fructum percipiant satisfactorium hujus Sacrificii, non est necesse, ut communicent, nec accipiant, & manducent rem oblatam, quapropter Sacrificium Missæ offerri potest pro omnibus & singulis, qui purgatorio expiantur igne, siquidem omnes & singuli sunt membra viva Christi, & possunt participare influxus capitis, quorum ratione status sunt capaces, quia ad participandos suos fructus, ac influxus capitis, seu Christi, nihil aliud desideratur, quàm unio fidelium cum capite, & quia, quæ detinentur animæ in purgatorio, sunt in statu gratiæ sanctificantis, ratione cujus uniuntur Christo, ut capiti, sequitur, esse capaces influxus capitis, & ut offeratur hoc Sacrificium, cujus fructum participent.

Objiciunt tamen Hæretici, quia post hanc vitam peccata non remittuntur, & quibus in hoc mundo remissa sunt, nulla superest pœna in altero sæculo luenda, eò quia per pœnitentiam, & resipiscentiam Deo jam satisfecerint, à quo propterea jam placato condonata sunt illis peccata: ex quo inferunt, Sacrificium non posse pro defunctis offerri, ut percipiant ejus fructum. Sed contra, quia tametsi peccata mortalia in alio sæculo non remittantur, eò quia sine resipiscentia, & pœnitentia remitti non possunt, cujus peragendæ spatium in hac vita tantùm usque

usque ad mortem à Deo indulgetur, seu quamdiu homines sunt viatores, semel autem quod decesserint ex hac vita homines, non sunt amplius viatores, consequenter non remittuntur post mortem illis peccata lethalia, quæ inducuut privationem gratiæ sanctificantis. Cæterùm peccata levinra, quæ venialia dicuntur, in altera vita eis remittuntur, qui in justitia & charitate, seu in statu gratiæ sanctificaotis, quam novæ veniales non extinguunt, & quia nil comquinatum iugreditur cœlum, ideò prius debent expiari purgatorio igne, ut totaliter emundatæ animæ ad cœlestem patriam ascendant. Præterea falsum est, quod semel remisso, vel condonato peccato lethali nulla amplius supersit pœna luenda. Solum enim æternæ pœnæ reatum, qui cohætere non potest cum amicitia, & gratia Dei, verè pœnitentibus semper Deus remittit, & condonat, unà cum peccato lethali, sed pœnam æternam, quam meretur peccatum lethale, commutat cum temporali, ut divinæ justitiæ satisfiat, & jus Dei læsum per peccatum mortale resarciatur, hæc autem pœna in hac vita congruis satisfactionis operibus; vel in altera pœnis purgatoriis luenda est, debitum enim omnis pœnæ non semper non culpa remittitur, ut clarè constat ex illo Nathan Prophetæ ad David 2. *Reg.* 12. *Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris, verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morte morietur*, unde quamvis certiorem Propheta Nathan fecisset Davidem de remissione, & condonatione sui peccati, non tamen ei significavit, esse quoque remissam pœnam omnem temporalem, cùm esset ejus filius in pœnam peccati Patris moriturus. Unde D. Augustinus *tract.* 124. *in Joann.* ait: *Hanc itaque vitam, de qua scriptum est: Numquid non tentatio est vita hominis super terram, in qua clamamus ad Dominum, Libera nos à malo, cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis: quamvis ut in eam veniret miseriam, primum fuerit causa peccatum. Productior est enim pœna, quàm culpa, ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc, vel ad demonstrationem debitæ miseriæ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem necessariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna, & quem jam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa?* Quapropter Concilium Tridentinum *sess.* 6. *can.* 30. statuit, & anathemate percutit oppositum sentientes, inquiens: *Si quis post acceptam justificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri, dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exsolvendæ, vel in hoc sæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regnum cœlorum aditus patere possit, anathema sit.* Et ante Concilium Tridentinum hoc idem jam definiverat Synodus Florentina, inquiens: *Si verè pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint, & omissis, eorum animas pœnis purgatorii post mortem purgari, & ut à pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium viventium suffragia; Missarum scilicet Sacrificia, orationes, eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundùm Ecclesiæ instituta.*

Quòd si respondeant Sectarii, non posse Sacrificium Missæ prodesse defunctis, neque alia viventium suffragia, ut sunt orationes, eleemosynæ, pœnalitates; eò quia, si hæc prodessent defunctis, utique possent omnibus defunctis prodesse, cùm non sit major ratio de uno, quàm alio; consequenter prodessent etiam damnatis, cùm & ipsi hac mortali vita functi sint; idque firmari potest, quia Ecclesia in offertorio Missæ pro defunctis orat pro defunctis, qui pœnis torquentur inferni, inquiens: *Domine Jesu Christe, Rex gloriæ, libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu, ne absorbeat eas tartarus, ne cadant in obscura.* Imò orat itidem Ecclesia, *ut liberentur de morte æterna, in die illa tremenda, quando cœli movendi sunt, & terra, dum veneris* Christus *judicare sæculum per ignem.* Sed contra, quia ex eo, quòd Ecclesia oret pro defunctis, non sequitur, orare pro omnibus defunctis etiam damnatis ad supplicia æterna in gehenna; Ecclesia enim tantùm orat pro omnibus defunctis, qui decesserunt in statu gratiæ, seu cum gratia sanctificante, & charitatis habitu, quibus suffragia fidelium viventium possunt prodesse, & qui illis indigent, pro iis omnibus orat Ecclesia, non verò pro damnatis, qui ex hac vita decesserunt in statu peccati lethalis, sine gratia sanctificante, & charitate; quia, qui suppliciis torquentur æternis in gehenna, obierunt cum peccato lethali, & sejuncti à Christo, ut capite Ecclesiæ, igitur tantùm orat pro fidelibus, qui in gratia, & charitate obierunt, & quibus adhuc aliquid expiandum, & eluendum superest, quo justitiæ divinæ satisfiat. Unde cum Ecclesia orat, ut ipsorum animæ de pœnis inferni solvantur, ne absorbeat eos tartarus, & etiam ut liberentur de morte æterna, his nominibus pœnas, quas in subterraneis locis justus Judex Deus animabus infligit, intelligit, quamvis temporaneæ sint, eò quia quoad acerbitatem pœnarum similes sint pœnis æternis, desumpta denominatione æterni non à duratione, sed ab acerbitate cruciatûs. Vel Ecclesia orat, ut liberentur à pœnis inferni, non quidem absolutè, sed quantum ad appendices, & bona ex hac liberatione sequentia, sumpta pœna inferni pro pœna, qua animæ expiantur in purgatorio, qui, cùm sit interioribus terræ visceribus, vocatur infernus, sumpta denominatione à loco inferiore: remissio enim, ac mitigatio pœnarum, quas in purgatorio experiuntur animæ fidelium, qui ex hac vita migrarunt in statu quidem gratiæ, & cum charitate, sed cum debito luendi pro peccatis pœnas temporaneas, est beneficium, quod divina miseratio iisdem impertitur. Potest etiam responderi, illas orationes Ecclesiæ referri ad illud instans, quo animæ à corporibus sejunguntur, hæc enim migratio ex hac vita, tunc in memoriam ab Ecclesia revocatur, & preces fundit, non tamen, ut earum liberationem à pœnis inferorum obtineat, sed ut ipsius fructum, & complementum illius liberationis impetret, scilicet plenam remissionem, vel saltem earum mitigationem, quo pacto Ecclesia celebrans mysteria Christi, revocat in memoriam tempus illud, quo Christus passus est, & etiam, quo nondum mysteria passionis erant completa, sed à Patriarchis, Prophetis, Apostolis, aliisque viris justis desiderabatur humani generis redemptio, & Ecclesia mutuata eorum voces eorundem consummationem expostulat, non quidem in se, & absolutè spectatorum, sed quoad illorum fructum, & gratias ex illis pro-

provenientes expostulat applicari fidelibus Jesu Christi, in quo sensu orat Ecclesia tempore adventus: *Rorate cæli desuper, & nubes pluant justum, aperiatur terra, & germinet Salvatorem*, & hoc pacto celebrat solemnitates Nativitatis Domini, passionis, & resurrectionis, & ascensionis, quæ ita supponuntur recoli, quasi adhuc adimplenda essent, vel ipsa die impleta, cùm jam multò ante fuerint omnia adimpleta: Ecclesia igitur revocat in memoriam tempore adventus desideria illa, quæ habuerunt Patriarchæ, Prophetæ, & alii viri justi, antequam Verbum divinum nostram indueret humanitatem, & eadem vota, ac si prævenientia essent, recolit, & repetit, ut etiam alia mysteria, quibus aliæ solemnitates in Ecclesia celebrantur, quapropter D. Augustinus *epist. 98. ad Bonifacium Episcopum* ait: *Nempe sæpe ita loquimur, ut pascha propinquante dicamus crastinam vel perendinam Domini passionem, cùm ille ante tam multos annos passus sit, nec omnino nisi semel illa passio facta sit, nempe ipso die Dominico, dicimus, hodie Dominus resurrexit, cùm, ex quo surrexit tot anni transierint, cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loquentes arguat esse mentitos? nisi quia istos dies secundùm illorum, quibus hæc gesta sunt, similitudinem nuncupamus, & dicatur ipse dies, qui non est ipso, sed revolutione temporis similis ejus, & dicatur illo die fieri propter Sacramenti celebrationem, quod non illo die, sed jam olim factum est.* Perinde Ecclesia, quando fundit preces, vel offert Sacrificia, pro defunctis recolit, in memoriam illud instans, quo anima defuncti sejuncta est à corpore, & Dominum Jesum Christum enixim orat, ut eum liberet de pœnis inferni, & de morte æterna.

CAPUT VII.

An Sacrificium Missæ offerri possit pro omnibus hominibus Viatoribus fidelibus, & infidelibus?

Sensus quæstionis est, an Sacrificium Missæ offerri possit pro omnibus hominibus, mortalem vitam agentibus, sive Pagani sint, & Judæi, sive Hæretici, & Catechumeni. Certum est enim, hoc Sacrificium offerri posse, non solùm pro ipso sacrificante, sed etiam pro aliis, ut docet D. Thomas *3. parte quæst. 79. art. 5. in corpore*, ubi asserit: Eucharistiam ut Sacramentum prodesse tantùm sumenti, quatenus verò est Sacrificium, sortiri etiam suum effectum in eo, qui offert, & in iis, pro quibus offertur: quia munus Sacerdotis est, pro aliis offerre Sacrificium, dicente Apostolo *ad Hebr. 6. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & Sacrificia pro peccatis*, scilicet non tantùm pro peccatis propriis, sed etiam aliorum, ut liquet ex contextu; dicitur enim Sacerdos pro hominibus constitui ad offerendum, & subdit Apostolus, *propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre, pro peccatis*, quod etiam constat ex praxi Ecclesiæ, quæ non solùm applicat fructum Sacrificii pro aliis personis; sed etiam in Canone Missæ declarat, se offerre Sacrificium pro aliis, & speciales etiam instituit liturgias pro determinatis personis. Præterea, quia etiam in lege Mosaica Sacrificia offerebantur pro aliis, ut liquet ex Levit. Job etiam offerebat Sacrificia pro filiis. Quamobrem difficultas est, pro quibus possit hominibus viatoribus offerri hoc Sacrificium incruentum Missæ.

Asserendum est primò, Sacrificium Missæ de facto offerri pro tota Ecclesia, seu pleno cœtu fidelium, adeò ut Sacerdos teneatur pro illa offerre, & lethaliter peccet, si ita non offerat, non quòd debeat habere intentionem expressam offerendi pro illa, sed sufficiat, si intendat celebrare juxta ritum Ecclesiæ Catholicæ. Ita docent comuniter Theologi cum D. Thoma *3. part. quæst. 39. art. 7.* Ratio primæ partis evincitur ex praxi Ecclesiæ præscribentis, ut hoc Sacrificium offeratur pro tota Ecclesia, seu universo fidelium cœtu: etenim in Canone Missæ habetur: *Inprimis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Catholica.* Et rursus: *Pro omnibus orthodoxis, atque Catholicæ, & Apostolicæ fidei cultoribus*, ex quibus liquet, ex institutione Ecclesiæ offerri hoc incruentum Missæ Sacrificium pro ipsa Ecclesia, & toto fidelium cœtu, quo conficitur Ecclesia Catholica, quatenus fideles omnes simul collecti unum corpus mysticum efficiunt sub uno visibili capite Summo Pontifice. Hoc idem fuit itidem statutum in Tridentina Synodo *sess. 22. cap. 2.* juxta Apostolorum traditionem: Ratio itidem est, quia hoc Sacrificium ex sui natura est publicum & comune; neque potest quisque illud offerre, sed tantùm Sacerdotes: ergo, ut possit quisque ejus fructum participare, debuit de facto ex præscriptione Ecclesiæ offerri pro toto cœtu fidelium, seu pro tota Ecclesia. Præterea, quia Ecclesia defert Deo supremum cultum Sacrificii per Sacerdotes, consequenter debet offerri pro tota Ecclesia, ut hoc participet fructum provenientem ex tali cultu.

Neque obstat, si dicas, plures fideles non concurrere ad hujus Sacrificii oblationem, imò neque de hoc cogitare, consequenter pro ipsis non offerri. Nam contra est, negatur consequentia, quia oblatio Sacrificii, & concursus ad illam, non est ulla dispositio ad recipiendum fructum Sacrificii, provenientem ab aliena oblatione, ergo, ut quis pro alio offerat Sacrificium, non est necesse, ut hic concurrat ad offerendum: etenim Job offerebat pro filiis non concurrentibus ad illam oblationem, Christus itidem in cruce obtulit se ipsum in Sacrificium pro hominibus, qui tamen non fuerunt offerentes in illo Sacrificio, igitur Sacrificium ex se habet, ut possit offerri pro aliis. Rursus Sacerdos ex vi sui muneris debet pro aliis Sacrificium offerre, quamvis in eo, pro quo offertur Sacrificium, non requiritur, ut concurrat ad illud, quia hic concursus non est ulla dispositio ad recipiendum fructum Sacrificii, provenientem ab aliena oblatione, sed sufficit sola capacitas in eo, quod offertur.

Quòd etiam Sacerdos teneatur offerre pro tota Ecclesia, constat, quia hæc obligatio oritur ex institutione Ecclesiæ, præscribentis talem universalem oblationem, quam significat in Canone, adeò ut hanc transgredi sit, graviter violare præceptum ritumque Ecclesiæ. Rursus oritur hæc obligatio etiam ex natura Sacrificii, & ejus institutione, ut declaravit Tridentina Synodus *sess.*

sess. 22. cap. 1. Hinc Christus hoc Sacrificium reliquit Ecclesiæ suæ dilectæ sponsæ, & injunxit Sacerdotibus, ut pro eadem illud offerrent, inquiens; *Hoc facite in meam commemorationem*, ergo quoties Sacerdotes offerunt, tenentur offerre pro tota Ecclesia, quia sicut tota Ecclesia habet jus ad hoc Sacrificium tanquam suum, ita exigit, ut in ejus beneficium offeratur; quia tenentur Sacerdotes illud offerre servato jure Ecclesiæ. Præterea, quia, cùm sit Sacerdos ex suo munere, & officio persona publica, tenetur ratione institutionis sui muneris offerre pro tota Ecclesia, quia oblatio Sacrificii debet correspondere muneri. Præterea, quia Sacrificium Missæ est repræsentativum Sacrificii crucis, propterea ex sui natura exigit offerri pro tota Ecclesia, cùm Sacrificium crucis oblatum fuerit pro omnibus, præsertim, cùm in Sacrificio incruento Missæ principalis offerens sit etiam Christus, & Sacerdos tantùm Minister, cujus ministerio utitur Christus, ex quibus constat, teneri Sacerdotem, subordinare suam intentionem illi Christi, & quia Christi intentio est, ut offeratur pro tota Ecclesia, cùm sit commemorativum Sacrificii crucis, quod fuit pro omnibus oblatum, adeò ut non possit Sacerdos licitè excludere aliquem, ne comprehendatur sub universali oblatione sui Sacrificii, ut docent communiter Theologi cum D. Thoma 2. 2. *quæst. 25. art. 8. ad 9.* quia si Sacerdos aliquem excluderet, utique violaret ritum, ac præscriptionem Ecclesiæ, ut pro omnibus offeratur. Præterea, quia ageret contra Charitatem, & privaret proximum bono spirituali ei debito ex Christi institutione. Tum quia stante ordinatione Ecclesiæ, quod Sacrificium pro omnibus offeratur, quisque acquirit jus ad talem oblationem, & Sacerdos ratione muneris tenetur offerre pro omnibus, quapropter læderetur etiam jus alienum, & Sacerdos ageret contra justitiam, & proprium jus proximi.

Quòd si dicas, inde non sequi, Sacerdotem peccaturum mortaliter, eò quia non læditur in aliquo notabili, qui excluditur à communi oblatione Sacrificii. Contra est, quia Ecclesia censetur infligere pœnam gravem, quoties per excommunicationem privat aliquem communibus suffragiis, adeò ut hæc exclusio supponat culpam gravem. Præterea, quia fructus, collatus ex vi talis oblationis, non est ita exiguus, ut censeatur invehere solam parvitatem materiæ, quia forsan exclusus privaretur auxilio ad conversionem necessariò. Demum, quia committeretur acceptio personarum in spiritualibus, ac deformaretur illa æqualitas, qua omnia membra Ecclesiæ includuntur sub communibus beneficiis. Demum, quia hæc Conclusio proderet pravum animum contra salutem, & utilitatem spiritualem exclusi. Imò talis exclusio facta à Sacerdote non esset valida, quia Sacerdos offert hoc Sacrificium, ut Minister Christi principalis offerentis, & Ecclesiæ, cujus nomine offert, adeò ut habeat efficacem intentionem se gerendi, ut talem Ministrum in tali ministerio, & sicut hoc subordinatur per se intentioni Christi, & Ecclesiæ, ita etiam intentio Sacerdotis, exercendi hoc ministerium debet subordinari intentioni Christi, & Ecclesiæ, adeò ut Sacerdos semper offerat secundùm mensuram intentionis Christi, & Ecclesiæ, quæ ad omnem se extendit; & sicut persona privata non prævalet personæ publicæ, ita neque intentio privata, qua Sacerdos aliquem excludit, potest prævalere contra intentionem publicam actu operantem. Demum, quia intentio Sacerdotis non potest alterare, quæ sunt publici muneris, vel ex institutione divina, aut Ecclesiæ, quia ad hoc non habet facultatem, & sine hac intentio non est efficax, sicut, si quis vellet aliquem creare Cardinalem, & non esset Pontifex, talis intentio esset nulla.

Asserendum secundò, Sacrificium Eucharistiæ posse pro omnibus hominibus, mortalem vitam agentibus, etiam Paganis, Judæis, Hæreticis, & Catechumenis offerri. Idque colligitur ex Apostolo 1. *ad Timoth. cap. 2.* ubi scribit: Obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones debere fieri pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ait enim Apostolus *v. 1. Obsecro igitur, primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones pro universis hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt*; & *v. 5.* subdit causam, cur debeant fieri obsecrationes, & orationes pro universis hominibus. *Unus enim Deus, unus & Mediator Dei, & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus*, unde Apostolus ita argumentatur, eatenus pro omnibus, etiam infidelibus, ex quibus erant Reges omnes, & alii in sublimitate constituti, preces, & orationes sunt fundendæ, quia unus est omnium Deus, & unus omnium Mediator Dei, & hominum, nec plurium Deus, quàm Mediator: siquidem dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus, etiam infidelibus, Regibus, aliisque in sublimitate constitutis; & ex historiis sacris, & profanis satis exploratum est, Neronem apud Romanos imperio præfuisse, Parthos, & Medos Reges suos habuisse, & vectigales Romanis Provincias ab infidelibus summa potestate fuisse administratos, & nihilominus pro istis omnibus jubet Apostolus fundi ad Deum orationes, fieri obsecrationes, eò quia pro illis omnibus mortuus sit Christus, adeò ut Sacrificium cruentum Crucis profuerit omnibus hominibus, etiam infidelibus, sed Sacrificium incruentum Missæ est repræsentativum, & applicativum fructus Sacrificii cruenti Crucis, ergo hoc Sacrificium perinde potest applicari pro omnibus hominibus, sicut Sacrificium cruentum Crucis, addit enim Apostolus, postquam jussisset obsecrationes, orationes, & postulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus fieri, *hoc bonum, & acceptum est coram Salvatore nostro Deo: qui omnes homines vult salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire*, & quia Apostolus ait, pro omnibus debere obsecrationes, & orationes fieri, non intellexit pro omnibus fidelibus tantùm, sed pro omnibus hominibus, etiam infidelibus; ut observat S. Joannes Chrysostomus *homil. 6. in epist. 1. ad Tim.* unde Tertullianus *Apologet. cap. 30.* ait: *In cælum suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocuis, capite nudo, quia non erubescimus, denique sine monitore, quia de pectore oramus pro omnibus Imperatoribus vitam illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum, & quæcunque hominis, & Cæsaris vota sunt.*

Firmatur etiam ex Augustino *epist. 217. ad Vitalem, docentem initium fidei non esse donum Dei,*

Dei, ait Augustinus: *Dic ergo apertissimè, nos pro eis, quibus evangelium prædicamus, non debere orare, ut credant, sed eis tantummodo prædicare. Exere contra orationem Ecclesiæ disputationes tuas, & quando audis Sacerdotem Dei, ad altare exhortantem populum Dei, orare pro incredulis, ut Deus eos convertat ad fidem; & pro Catechumenis, ut eis desiderium regenerationis inspiret, & pro fidelibus, ut in eo, quod esse cœperunt, ejus munere perseverent, subsanna pias voces, & dic te non facere, quod hortatur, id est, Deum pro infidelibus, ut eos fideles faciat, non rogare, eò quia non sint ista divina miserationis beneficia, sed officia humanæ voluntatis.* Pro illis igitur omnibus est Sacrificium incruentum Missæ offerendum, quos Deus vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: sed Deus vult omnes homines salvos fieri, pro quibus mortuus est, etenim, ut ait Apostolus *ad Roman.* 5. *v.* 18. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: & per unius obeditionem justi constituentur multi.* Tuta Apostoli antithesis eò spectat, ut probet, quòd ita justitia Christi omnibus hominibus profuit; sicut peccatum Adæ obfuit: sed Adæ peccatum omnibus hominibus obfuit (una excepta Virgine Matre ex speciali privilegio avita labe immuni) ergo si Christus, & ejus Sacrificium cruentum Crucis profuit omnibus hominibus, perinde Sacrificium incruentum Missæ, cùm sit repræsentativum, & applicativum Sacrificii cruenti Crucis: debet posse omnibus prodesse. Ergo, si Sacrificium pro omnibus illis potest offerri, quos Deus vult salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire, & pro quibus Christus pendens in Cruce, dignatus est orare, pro iisdem potest Sacrificium incruentum Missæ offerri.

Hinc potest hoc Sacrificium offerri etiam pro peccatoribus, ut resipiscant. Ratio est, quia peccatores per fidem adhuc comprehenduntur in corpore mystico Ecclesiæ, & Christi passio fuit præsertim ordinata in beneficium peccatorum; adeò ut in virtute illius accipiant auxilia ad resurgendum: & cùm Sacrificium incruentum Missæ sit applicativum Sacrificii cruenti Crucis, & participet ejus virtutem, sequitur, posse Sacrificium Missæ applicari pro peccatoribus. Rursus quia Sacrificium Missæ ex Tridentino *sess.* 22. *cap.* 1. est hostia pro peccatis, sicut fuit Sacrificium Crucis, ergo potest offerri pro peccatoribus, ut iis obtineatur, ut resipiscant, & remittantur peccata, hinc non potest hoc Sacrificium offerri pro peccatoribus, quatenus est satisfactorium, ut docet D. Thomas 3. *part. quæst.* 79. *art.* 7. *ad* 2. quia sine remissione peccati non fit remissio pœnæ, ut enim quis satisfaciat Deo, vel debet esse membrum vivum Christi, existenti enim in lethali debetur pœna æterna, imò neque potest offerri, ut Satisfactorium pro peccatoribus cum relatione ad tempus, in quo erunt capaces satisfactionis, quia non est in potestate Sacerdotis suspendere effectum Sacrificii: unde si quando offertur pro aliquo, hic est incapax satisfactionis, non amplius erit recepturus fructum Sacrificii, ratio est, quia Sacrificium operatur suos effectus ad modum causæ naturalis, quæ applicata subjecto, si illud reperiat incapax, frustratur suo effectu. Præterea, quia Sacrificium producit suos effectus juxta mensuram suæ institutionis: & Sacerdos non habet potestatem quidquam alterandi, Christus autem instituit hoc Sacrificium, ut operaretur juxta præsentem capacitatem subjecti.

Quòd si dicas, Sacramenta recedente fictione producere gratiam, consequentar etiam hoc Sacrificium esse satisfactorium recedente peccato. Contra est, quia, tametsi Sacramenta, quæ non possunt iterari, recedente fictione producant gratiam; non tamen inde sequitur, Sacrificium esse satisfactorium recedente peccato. Ratio discriminis est, quia Sacramenta sunt signa sanctificativa, quæ per se primò ordinantur ad causandam gratiam: hinc eatenus recedente fictione producunt gratiam, quia hæc est effectus primarius Sacramentorum, quapropter, ne careant suo primario fine, producunt gratiam recedente fictione. Secus Sacrificium non ordinatur per se primò ad satisfaciendum pro peccatis, sed ad exhibendum debitum cultum Deo, quem finem, cùm Sacrificium semper consequatur; non est necesse, quòd recedente peccato operatur effectum satisfactionis, quia sine hoc jam obtinuit suum finem.

An verò applicari possit Sacrificium Missæ pro excommunicatis, respondetur affirmativè ad eum scilicet finem, ut deposita animi contumacia convertantur, & ad gremium Ecclesiæ revertantur, etenim, quamvis eorum, ut etiam aliorum Ecclesiæ hostium nomina exprimi non debeant à Sacerdote sacrificante, juxta veterem Ecclesiæ consuetudinem, imò neque fas sit, eorum meminisse inter Ecclesiæ membra, potest tamen suppresso nomine pro iisdem applicari Sacrificium incruentum, ut deposita contumacia ad Ecclesiam revertantur. Hinc D. Thomas *in* 4. *sententiar. dist.* 18. *quæst.* 2. *art.* 1. *quæstiunc.* 1. *ad* 1. ait: *Pro infidelibus oratur, sed ipsi fructum orationis non percipiunt, nisi ad fidem convertantur, similiter & pro excommunicatis orari potest, quamvis non inter orationes, quæ pro membris Ecclesiæ fiunt, & tamen fructum non participant, quamdiu in excommunicatione manent; sed oratur, ut detur eis Spiritus pœnitentia, ut ab excommunicatione solvantur.* Rursus *ad* 3. subdit S. Doctor: *Ecclesia per excommunicationis sententiam separat excommunicatos ab universitate fidelium, pro quibus suffragia facit: unde suffragia Ecclesiæ eis non prosunt, quæ pro tota Ecclesia fiunt, nec ex persona Ecclesiæ oratio pro eis inter membra Ecclesiæ fieri potest, quamvis aliqua persona privata possit ad eorum conversionem aliquod suffragium per intentionem dirigere.*

Quòd si dicas, D. Augustinum *Lib.* 1. *de origine animæ cap.* 9. asserere, Sacrificium corporis Christi non posse offerri, nisi pro iis, qui sunt membra corporis Christi, ait enim: *Quis offerat Sacrificium corporis Christi, nisi pro iis, qui sunt membra Christi?* respondetur, Sacrificium corporis Christi tantum posse offerri pro iis, qui sunt membra Christi vel actu, vel potentia; sufficit enim, si possint esse membra Christi, quia pro infidelibus offertur hoc Sacrificium, ut convertantur. Præterea verba Augustini sunt intelligenda, ut Sacrificium corporis offeratur pro membris Christi, & tunc dicitur offerri pro membris Christi, quando offertur pro aliquibus, ut sint membra Christi, ut explicat D. Thomas *in* 4. *sententiar. dist.* 12. *quæst.* 2. *art.* 2. *quæstiunc.* 2. *ad* 4. Rursus D. Augustinus *loc. citat.* loquitur de defunctis, non de vivis, & quia defuncti,

si

si non sint actu, nullo modo sunt membra Christi, unde absolutè asserit, non offerri Sacrificium corporis Christi pro defunctis, nisi sint membra Christi.

Si petas, quibus nominibus Sacrificium Evcharistiæ designetur, respondetur, multipliciter hoc Sacrificium à Sanctis Patribus designari, etenim Græci Patres vocant hoc Sacrificium *Liturgiam*, *Mystagogiam*, *Synaxin*, *Anaphoram*; *Prosphoram*, prima illa vox *Liturgia* apud Grammaticos significat, quodcunque publicum munus, seu ministerium, sed apud Christianos etiam ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio nomen hoc *Liturgia* usurpatum est ad significandum Sacrificium Corporis & Sangvinis Christi: siquidem nullum in Ecclesia ministerium magis publicum est, quàm actio Sacerdotis offerentis Deo Sacrificium. Per *Mystagogiam* Græci intelligunt secretam actionem, seu introductionem ad mysteria, quod nomen usurpat S. Dionysius *Lib. de ecclesiastica Hierarch. cap. 1.* S. Gregorius Nazianzenus *orat. 17.* & S. Cyrillus Hierosolymitanus vocans *Catecheses mystagogicas*, in quibus de Sacrificio differitur. Rursus dicitur *Synaxis* à S. Dionysio *Lib. de Eccles. Hierarch. cap. 3.* quæ vox collectionem significat, quia nos in Christo simul colligit, Deoque conjungit, alii tamen Patres usurpant hanc vocem, ad indicandam quamcunque fidelium congregationem, sive ad orationem, sive ad psalmodiam, sive ad audiendam concionem, seu verbum Dei. *Anaphora* significat sursum elationem, quia Sacrificium sursum ad Deum fertur, vel quia Sacerdotis, & circumstantium corda sursum ad Deum tollat, ac evehat, ita usurpat hoc nomen S. Basilius *in Liturgia*, etiam S. Anastasius Sinaita *orat. de Synaxi.* *Prosphora* etiam dicitur, & significat oblationem, & interpretatur Eusebius Cæsareensis *Lib. 6. histor. Eccles. cap. 43.* ubi agit de juramento, quod Novatianus Antipapa Sacrum faciens, & sacram Communionem erogans à suis extorquebat, ne ad Cornelium redirent, ab iisdem etiam *Telete* dicta est, quæ perfectio, & consummatio, quia in hoc Sacrificio Christus offertur, qui est fons totius perfectionis, vel quia functio perfectissima est Christianæ religionis, vim habens perficiendi fideles, & ita vocatur à S. Dionysio; & à nonnullis dicitur *Oeconomia*, ut à S. Epiphanio *hæres. 75.* & Eusebio *Lib. 8. demonstrat evangel.* ubi ait, Christum Discipulis suis *Symbola divina Oeconomia* tradidisse. Est enim Oeconomia provida regni administratio ad aliorum commoda, & utilitatem ordinata, quæ tam in Incarnatione, quàm in Evcharistiæ institutione mirabiliter splenduit. A Latinis verò Patribus Sacrificium Evcharistiæ vocatur *collecta, dominicum, agenda, oblatio, communio, missa*; dicitur *collecta*, eò quia, quando datur signum conficiendi hoc Sacrificium, fideles congregantur in unum, ut eidem intersint, ut habetur in Actis Sanctorum Saturnini, & Sociorum apud Bolandum die 11. Februarii, ubi dicuntur fuisse illi oblati Proconsuli, eò quia apud ipsum accusati fuerint, quòd contra interdictum Imperatorum Collectam, sive Dominicum celebrassent, quo pacto D. Augustinus in breviculo Collationum cum Donatistis in Collatione diei tertiæ ait: *Confitebantur se collectam, & Dominicum egisse*, etenim dixerunt *Dominicum*, eò quia hoc Sacrificium Missæ sit maxima, & præcipua functio, quæ ex Domini institutione, & præcepto agitur in Ecclesia, quam vocem etiam usurpant S. Cyprianus *epist. 63. ad Cacilium*, ad quem scribit: *Numquid Dominicum post Cœnam celebrare debemus, ut sic mysticum calicem frequentandis Dominicis offeramus?* Meminit etiam hujus vocis S. Augustinus *epist. 36.* ubi loquens de sermone S. Pauli in Troade, ait: *Per diem hora Dominica fuerunt congregati*, seu hora celebrandi Sacrificium. Vocatur etiam *agenda* à Concilio Carthaginensi II. *can. 9.* Ritum quoque Sacrificii D. Augustinus vocat ordinem agendi *epist. 104. ad Januarium cap. 6.* & inde suam traxit originem verbum illud *facere*, quod à sacris profanisque Scriptoribus usurpatur pro *sacrificare*. Vocatur itidem *Communio*, eò quia hæc inseparabilis sit à Sacrificio, & sit ejus participatio, adeò ut olim extra ipsum nemo auderet communicare, ut notat S. Gregorius Nazianzenus *orat. 3.* & S. Joannes Damascenus *Lib. 4. fides Orthodoxa cap. 14.* Dicitur etiam *oblatio*, quia in ea Christus agnus sine macula offertur, & immolatur. Hinc Tertullianus *Lib. 2. ad uxor. cap. 4.* ait: *Quis enarrare sufficeret felicitatem illius matrimonii, quod Ecclesia conciliat, & confirmat oblatio, & consignat benedictio? simul orant, simul jejunia transigunt: In Ecclesia Dei pariter, utrique pariter in convivio Dei: eleemosyna sine tormento, Sacrificia sine scrupulo.* Et Ennodius Ticinensis in Apologetico inducens Ecclesiam loquentem ait: *Me quasi Dei summi templum, repudiatis vanorum cultibus, & novalucis nitore gaudentem fecerunt esse conspicuam, quam à victimis liberavit oblatio.* Tandem Sacrificium incruentum dicitur *Missa*, præsertim à S. Ambrosio *in epist. ad Marcellinam sororem*: *Ego in munere missam facere cœpi. Dum offero raptum, cognovi Castulum quendam, quem Presbyterum dicerent Ariani. Hunc autem in platea offenderant transeuntes amarissimè flere, & orare in ipsa oblatione Deum cœpi, ut subveniret, nec hujus sangvis in causa Ecclesiæ fieret, certè ut meus sangvis pro salute non solùm populi, sed pro ipsis impiis effunderetur.* Et D. Augustinus *serm. 49. de tempore* ait: *Ecce post sermonem fit Missa Catechumenis: manebunt fideles, venietur ad locum orationis, scitis, quo accessuri sumus, quid prius Deo dicturi sumus: dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Agite, ut dimittatis.*

CAP.

CAPUT VIII.

Quem effectum & valorem habeat Sacrificium incruentum Missæ?

CErtum est, Sacrificium incruentum Missæ non posse quidquam causare independenter à Sacrificio cruento Crucis, siquidem Sacrificium Crucis est causa generalis omnium effectuum gratiæ, siquidem Apostolus ait: Quòd Deus posuit Christum propitiationem in sangvine ipsius, adeò ut Sacrificium incruentum Missæ non solùm sit imago, verùm etiam applicatio fructuum Sacrificii incruenti Crucis. Hinc asserendum est, Sacrificium incruentum Missæ esse verè propitiatorium, & pro suo effectu habere quidem remissionem peccati, nunquam tamen per illud causari immediatè primam gratiam, nec remissionem peccati mortalis, nec augmentum gratiæ, neque remissionem peccati venialis, ut docet Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 2. ubi ait: *Docet S. Synodus, Sacrificium istud verè esse propitiatorium, & per ipsum fieri, ut si cùm vero corde, & recta fide, cum metu, & reverentia contriti, & pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatur Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit*, & *can.* 3. ait: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantùm esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium, anathema sit.* Quapropter constat, esse de fide, hoc incruentum Sacrificium Missæ esse propitiatorium, & valere ad remissionem peccatorum, & pœnarum, pro illis debitarum, quia, ut ait Apostolus *ad Hebr.* 5. *Omnis Pontifex constituitur, ut offerat Sacrificia pro peccatis*: sed certum est, Sacerdotes novæ legis non. nisi Sacrificium incruentum Missæ posse offerre, consequenter hoc Sacrificium est propitiatorium, & Sacerdotes illud offerunt non solùm pro se ipsis, sed etiam pro peccatis populi, quia, ut ibidem subjungit Apostolus: *Debet* (scilicet Sacerdos) *quemadmodum pro populo, ita pro semetipso offerre pro peccatis*, qua de causa Cyprianus *serm. de Cœna Domini* ait, Evcharistiam esse holocaustum ad purgandas iniquitates, ex quo sequitur, Sacrificium incruentum Missæ esse propitiatorium pro remissione peccati mortalis, & venialis, adeò, ut hæc remissio sit aliquo pacto fructus ipsius. Præterea, quia Julius I. *epist. ad Episcopos Ægypti* ait: *Cùm omne crimen, atque peccatum oblatis Deo Sacrificiis deleatur.* Et Alexander I. *epist.* 1. *cap.* 4. ait: *Talibus hostiis placabitur Deus, & peccata remittet ingentia*, quæ verba etiam habentur in Concilio Tridentino, & fusiùs hoc fidei dogma ostendit Bellarminus *Lib.* 2. *cap.* 2. Rursus hoc Sacrificium esse propitiatorium, non solùm pro remissione mortalium, sed etiam venialium, ex eo probatur facile, quia huic Sacrificio id omne concedendum est, quod Sacramentalibus contribuitur: sed Sacramentalia habent vim remittendi culpas veniales: ergo à fortiori hoc Sacrificium incruentum. Præterea, quia in lege Mosaica erant quædam Sacrificia, quæ infallibiliter expiabant à legalibus immunditiis: ergo à fortiori lex gratiæ habere debet Sacrificium aliquod, quod expiat à culpis levibus & venialibus, in quas quotidie delabimur.

Quòd verò hoc Sacrificium incruentum Missæ non causet immediatè primam gratiam, neque remissionem peccati lethalis, eo modo, quo Sacramenta mortuorum eam causant, docent communiter Theologi, & constat ex Tridentino, asserente, quòd hujus *Sacrificii oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata ingentia dimittit*: ergo nonnisi mediatè per hoc Sacrificium incruentum dimittuntur peccata, seu mediante dono pœnitentiæ: quia tunc peccatum dimittitur tantùm mediatè, non immediatè, quando dimittitur mediante alio: sed ex Concilio Tridentino Deus per oblationem hujus Sacrificii dimittit peccata lethalia, quatenus concedit donum pœnitentiæ, quo mediante remittit peccatum ex opere operato: siquidem ille effectus causatur ex opere operato ab hoc Sacrificio incruento, qui causatur ex sola dignitate Sacrificii independenter à merito Sacerdotis, & illius, pro quo offertur: per hoc enim distinguitur effectus ex opere operato, ab effectu ex opere operantis, quia ille datur intuitu meritorum Christi, & ex institutione ipsius, quatenus sua merita tali, vel tali peculiari modo applicavit, effectus verò ex opere operantis, nonnisi intuitu meriti ipsius facientis opus datur: sed remissio peccatorum venialium causatur ex sola dignitate Sacrificii, independenter à merito Sacerdotis, aut ejus, pro quo offertur, ut habetur in Tridentino *sess* 22. *Quoniam in divino hoc Sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara crucis semel se ipsum cruentè obtulit: declarat Sancta Synodus, Sacrificium istud verè propitiatorium esse.* Sed hoc illi convenit ratione rei oblatæ, & principalis offerentis, & ejus propriæ dignitatis, consequenter remissio peccatorum venialium causatur ex hoc Sacrificio incruento Missæ ex opere operato, seu ex sola dignitate Sacrificii, quapropter stat, hoc Sacrificium incruentum Missæ esse propitiatorium, & causare ex opere operato remissionem peccatorum, non immediatè, sed mediante dono pœnitentiæ, quatenus nobis impetrat auxilium ad actum pœnitentiæ, quo peccata immediatè nobis remittuntur. Hinc etiam constat, hoc Sacrificium incruentum non causare immediatè primam gratiam, nec ejus incrementum, sed tantùm mediante aliquo auxilio ad actum pœnitentiæ. Præterea, quia neque ex scripturis, neque ex traditione, neque ex institutione hujus Sacrificii constat, quòd prima gratia causetur ab hoc Sacrificio incruento, ut causatur per Sacramenta mortuorum. Tùm quia, si proprius effectus Sacramentorum tribueretur huic Sacrificio, etiam effectus Sacrificii tribueretur Sacramentis, sicque confunderentur Sacramenta cum Sacrificio. Rursus, quia Sacerdos consecrans in peccato, per solam Consecrationem justificaretur, sicque posset accedere cum peccato lethali etiam cognito, quia accederet ad remedium per se institutum ad delendum peccatum lethale. Præterea posset quilibet peccator ex eo, quòd daret stipendium pro Missa celebranda justificari cum sola attritione, quod est falsum.

Quod verò ad peccata venialia attinet, an illa remittat aliquo modo immediatè, vel tantùm mediatè, utrumque videtur probabile, & quidem quòd causet immediatè remissionem venialium, sequitur à fortiori ex eo, quòd mediatè causet remissionem mortalium. Cœterùm quòd probabile etiam immediatè causare remissionem venialium, ex eo ostendi potest, quia dupliciter possumus intelligere hanc immediatam remissionem; primo absque eo, quòd homo ponat ullum actum detestationis formalis, aut virtualis, etiam imperfectè: & hoc pacto censerem, non esse probabile, posse immediatè remitti venialia per hoc Sacrificium: quia peccata venialia de via ordinaria non tolluntur, absque aliqua mutatione facta in homine, in quo delentur venialia; Secundò potest ita intelligi, ut hæc remissio ita fiat, ut homo eliciat quidem aliquem actum, sed non ita perfectum, ut ex se sufficiat ad remissionem venialium, & nihilominus virtute hujus Sacrificii remittantur ei venialia, & in hoc sensu censerem probabile, hoc Sacrificium aliquo modo immediatè causate remissionem venialium, sicut Sacramentum pœnitentiæ dicitur immediatè remittere peccata mortalia ex opere operato, quia ea etiam remittit illi, qui non habet, nisi actum attritionis, qui ex se solo esset insufficiens ad remittenda lethalia.

Quòd si dicas, hoc Sacrificium ex propria sua ratione esse propitiatorium, & placare Deum justè iratum nobis propter injurias ipsi illatas per peccata, consequenter immediatè remittere peccata lethalia, alioquin si tantùm mediatè illa remitteret, non esset magis propitiatorium, quàm Sacramentalia, quia hæc etiam tribuunt auxilium gratiæ, per quæ movemur ad resipiscendum, & ad pœnitenriam agendam. Quinimò, si hoc tantùm modo causaret remissionem lethalium, esset tantùm impetratorium, non propitiatorium. Præterea, quia nulla est ratio probans gratiam immediatè produci per Sacramentum, quæ etiam non probet, eam itidem produci per Sacrificium, consequenter Sacrificium incruentum Missæ immediatè causet primam gratiam, & remissionem lethalium. Sed contra, quia hoc Sacrificium incruentum, eatenus est propitiatotium, quia delet reatum pœnæ, quod convenit nulli Sacramento. Ratio itidem, ob quam Sacramenta producant gratiam, non Saerificium est, quia Sacramentum ex propria ratione est signum sensibile gratiæ: Sacrificium verò est tantùm signum supremi Dominii Dei.

Asserendum secundò, Sacrificium incruentum Missæ immediatè causare remissionem reatus pœnæ, & conferre auxilia, quibus homo disponitur ad obtinendam gratiam, & remissionem cujuslibet peccati, mortalis, & venialis, ad obtinendum augmentum gratiæ & bona, tùm temporalia, tùm spiritualia, Quòd tollat reatum pœnæ temporalis, docent communiter Theologi cum D. Thoma *quæst. 3. art. 5.* & desumitur etiam ex Concilio Tridentino *sess. 22. c. 2.* & *sess. 25.* ubi dicitur, offerri hoc Sacrificium incruentum Missæ pro defunctis, in Purgatorio existentibus, quique tantùm habent reatum pœnæ. Ratio potest assignari, quia hic effectus nullius est Sacramenti proprius, & eo præsertim nomine dicitur propitiatorium, quia per illud satisfit Deo, quod est maximè proprium Sacrificii. Quòd etiam causet immediatè auxilia, quibus homo liberatur à peccatis, & crescit in gratia, definitur itidem in Concilio Tridentino *loc. cit.* ubi asserit, hujus Sacrificii oblatione placatum Dominum gratiam, & donum pœnitentiæ concedere, & ingentia peccata dimittere. Deinde ait, fieri per Sacrificium, ut gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Rursus, quòd etiam valeat ad obtinenda bona temporalia, ex eo liquet, quia pro iis etiam offerri potest, seque extendit ad ea omnia, ad quæ extenditur oratio.

Asserendum tertiò, Sacrificium incruentum Missæ esse itidem impetratorium, adeò ut plurimum valeat ad impetranda beneficia à Deo, idque constat ex liturgiis SS. Jacobi, Clementis, Basilii, & Chrysostomi, in quibus jubemur inter offerendum orate pro pace, pro abundantia fructuum, & aliis beneficiis temporalibus: hoc idem etiam docent Sancti Patres. Tertullianus *ad Scapulam* ait: *Sacrificamus pro salute Imperatoris.* Cyrillus *Catechesi quinta Mystagogica* ait: *Super ipsa propitiationis hostia obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro ægrotis, afflictis, & pro omnibus, qui egent auxilio.* Augustinus *Lib. 2. de Civit. Dei cap. 8.* *Unus ex Presbyteris obtulit ibi* (nempe in domo infestata à Dæmonibus) *Sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, ne cessaret illa vexatio, & Deo protinus miserante cessavit.* Similia habent alii Sancti Patres.

Hæc assertio fundatur in eo, quòd Missa sit Sacrificium propriè dictum, ut constat ex Scripturis. Isaias enim *cap. 66. v. 19.* prædixerat, in novo testamentu fore Sacerdotes, altaria, Sacrificia De Sacerdotibus ait: *Mittam ex eis, qui salvati fuerint ad gentes in mare, in Africam, Lydiam, Italiam, & Graciam, ad eos, qui non viderunt gloriam meam Gentibus, & adducent omnes fratres vestros de cunctis Gentibus Domino ad montem sanctum meum Jerusalem, dicit Dominus, & assumam ex eis Sacerdotes, & Levitas.* Quorum verborum hæc est interpretatio: *Mittam ex eis, qui salvati sunt*, scilicet Apostolos, & alios Discipulos Jesu Christi, qui ex Judæis sint in eum credituri, ad gentes in mare, in Africam, Lydiam, Italiam, Græciam ad convertendos gentiles, qui per totum orbem diffusi sunt, & *qui non audierunt de me*, quia non habuerunt Legem, & Propbetas, à quibus audire possent de venturo Messia, *& non viderunt gloriam meam*, scilicet Christum docentem, & miracula facientem, *& annuntiabunt gloriam meam Gentibus*, id est, gloriam resurrectionis, & ascensionis meæ, & præterita miracula facta in confirmationem meæ resurrectionis, *& adducent omnes fratres vestros*, scilicet Christianos, & fideles Jesu Christi famulos, *de cunctis Gentibus ad montem sanctum Hierusalem*, id est, ad Ecclesiam Christi, *& assumant ex eis*, scilicet ex Gentibus conversis, *in Sacerdotes*, quod factum est in exordio Ecclesiæ, quando Clemens, Dionysius Areopagita, & alii Gentiles post conversionem initiati sunt Sacerdotes, & Episcopi in Ecclesia Christi. Rursus de Altaribus, & Sacrificiis sic habet, *cap. 19.* *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, & titulus Domini juxta terminum ejus erit in signum, & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti*; & paulo post subdit: *Et cognoscent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hostiis, & muneribus*, ubi per Ægyptios intelliguntur Ægyptii convertendi ad fidem Jesu Christi, qui post conversionem offerent munera, & hostias vero Deo, adeò ut sensus sit, in die illa, quando Evangelium Christi promulgabitur, *erit altare in medio terra Ægypti*, seu altare Christi erit in medio gentium; non enim ad solos Judæos pertinebit, sed etiam ad

Gen-

Gentes. *Et titulus Domini juxta terminum ejus erit in signum, & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti*, quæ verba intelliguntur de titulo, quem Pilatus affixit cruci Christi, & fuit *Jesus Nazarenus Rex Judæorum*, nam hic titulus toto orbe terrarum erectus est, in signum, & testimonium, quod ubique terrarum Christus prædicetur, & agnoscatur; *& agnoscent Ægyptii Dominum in die illa*, scilicet per fidem, *& colent eum in hostiis*, scilicet in Sacrificiis, in Sacrificio Missæ, quod, tametsi unicum sit, pluribus tamen hostiis, ac oblationibus in veteri testamento præfiguratum fuit, ideoque dicitur in hostiis, non in hostia, igitur ex Isaia constat de Sacrificio Missæ incruento, quòd non solùm sit propitiatorium, sed etiam impetratorium, siquidem in lege naturæ, & Mosaica fuerunt Sacrificia non solùm propitiatoria, sed etiam pacifica, seu impetratoria, ut constat ex Genesi, & Levitico; atqui Sacrificium Evcharistiæ continet eminenter aliorum Sacrificiorum tam legis naturæ, quàm Mosaicæ perfectionem, quòd si illa fuerunt impetratoria, etiam hoc Sacrificium incruentum Missæ erit impetratorium, præsertim, cùm Tridentina Synodus *sess. 25. cap. 3.* asserat, hoc Sacrificium esse oblationem illam, quæ per varias Sacrificiorum legis, & naturæ similitudines præfigurabatur, quatenus bona illa per Sacrificia legis naturæ, & Mosaicæ significata consummantur, ac perficiuntur in hoc Sacrificio incruento Missæ, unde hoc Sacrificium Missæ non solùm valet ad Deum placandum pro peccatis, sed etiam ad impetranda beneficia.

Hinc Sacrificium Missæ prodest ad expianda peccata; quo pacto dicitur Sacrificium propitiatorium, ut docet Concilium Tridentinum *sess. 22. cap. 2. can. 3.* & asserunt Sancti Patres, præsertim Basilius *in Liturgia*, ubi asserit: *Effice nos dignos, qui offeramus Sacrificium hoc reverendum ad abolenda delicta nostra, & pro periculo populi tui*, & Chrysostomus *in Liturgia* ait: *Idoneos nos redde, ad offerenda tibi Sacrificia pro peccatis nostris, & populi ignorantiis*, & D. Augustinus *quæst. 17. in Levit.* ait: *Illis Sacrificiis: quæ pro peccatis offerebantur, hoc unum Sacrificium significabatur, in quo revera fit remissio peccatorum.* Non poterat Augustinus clarius, & expressius loqui.

Neque urget, quòd respondent cum Huttero *in suo triumpho*, Augustinum fuisse locutum de Sacrificio crucis, in quo vera fit remissio peccatorum, quia Augustinus expressè loquitur de Sacrificio incruento Missæ, seu Evcharistiæ; ait enim: *Sed cùm Dominus dicat, nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sangvinem meum, non habebitis vitam in vobis, quid sibi vult, quòd à sangvine Sacrificiorum, quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus porhibetur, si illis Sacrificiis unum hoc Sacrificium significabatur, in quo vera fit remissio peccatorum; à cujus tamen Sacrificii sangvine alimentum sumendò, non solùm nemo prohibetur, sed ad bibendum potiùs omnes exhortantur:* quærit enim D. Augustinus, quare Judæi fuerint prohibiti sumere sangvinem Sacrificiorum, quæ in veteri testamento pro peccatis offerebantur, cùm tamen Christiani non prohibebantur, sed invitentur ad sumendum sangvinem Sacrificii illius, in quo fit vera peccatorum remissio, & quòd per Sacrifieia legis naturæ, & Moysis fuit præfiguratum; non enim Christiani invitantur ad sumendum sangvinem Sacrificii crucis, sed Evcharistiæ, neque Christus de Sacrificio crucis fuit locutus, sed de Sacrificio Evcharistiæ, cùm dixit suis Discipulis, *nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis meum sangvinem, non habebitis vitam æternam.*

Objiciunt tamen Sectarii, contendentes hoc Sacrificium incruentum Missæ non esse propitiatorium pro peccatis: siquidem ex Apostolo *ad Hebr. 9. v. 22.* nulla fit remissio peccatorum sine sangvinis effusione, sed in Evcharistia non reperitur hæc sangvinis effusio, consequenter in Evcharistia non fit remissio peccatorum, consequenter non est Sacrificium propitiatorium, ita argumentatur Calvinus, & cum illo alii Calvinistæ. Sed contra, quia argumentum potest potiùs contra ipsos retorqueri, quia, si nulla fit remissio peccatorum sine sangvinis effusione, certum est, in fide justificante per ipsos Calvinistas nullam fieri effusionem sangvinis, non enim fides, qua credimus, peccata nostra à Deo nobis remitti, est sangvis, & ejus fusio, nihilominus per hanc fidem docent nos justificari; quòd si per hanc fidem justificantur homines, sequitur, evidenter non justificari per sangvinis effusionem, consequenter per fidem solam non posse haberi remissionem peccatorum. Unde falsum est, quod asserunt adversarii, peccatores justificari per fidem, seu ex eo, quòd certò quis credat, remitti sibi à Deo peccata, dum credit. Quamobrem verba Apostoli dicentis, non fieri remissionem peccatorum sine sangvinis effusione, sunt intelligenda de Sacrificiis veteris legis, loquitur enim in loco illo de Judæis, non verò de Christianis, ait: *Omnia pene in sangvine secundùm legem mundantur, & sine sangvinis effusione non fit remissio*, scilicet secundùm legem Mosaicam, in qua nullum erat Sacrificium pro peccato sine effusione sangvinis hircorum, aut aliorum animalium. Hæc omnia sunt clara, nec possunt ullo pacto intelligi in Sacrificio Missæ. Rursus, quamvis Apostolus loquatur de remissione peccatorum in veteri lege, quæ non fiebat sine effusione sangvinis animalium, verba tamen Apostoli possunt etiam intelligi in hoc sensu, scilicet, quòd nulla fiat remissio peccatorum, sive in veteri, sive in novo testamento sine sangvinis Christi effusione, quia nisi Christus suum pro humano genere redimendo sangvinem fudisset, nemo neque in veteri, neque in novo testamento potuisset Deo reconciliari, nec obtinere peccatorum remissionem. Verùm hæc reconciliatio, & remissio peccatorum, quæ per effusionem Sangvinis Christi facta est, non eodem modo applicatur in novo testamento nobis, ac in veteri applicata fuit Judæis, quia istis applicabatur per cruenta Sacrificia animalium; & nobis per Sacrificium incruentum Missæ, ut etiam per alia Sacramenta baptismi, & pœnitentiæ.

Objiciunt secundò, quia ex Apostolo nullum Sacrificium sæpiùs iteratum potest perficere cultores, sed Missæ Sacrificium sæpiùs iteratur, consequenter non potest ex Apostolo perficere cultores, nec consequenter peccata remittere, ut infert Pareus Hæreticus ex *cap. 10. ad Hebræ.* Sed contra, quia hoc argumentum etiam in eodem retorquetur, ipsi enim docent, fidem, & alia pia opera esse Sacrificia Christianorum, quibus delentur peccata, & hæc Sacrificia ab iisdem sæpiùs iterantur, ergo; si ex Apostolo Sacrificium, quod sæpiùs iteratur, non potest perficere suos cultores, sequitur manifestè, fidem, & pia opera, quæ à Sectariis dicuntur Sacrificia Christianorum, non posse perficere cultores. Sed, ut directè respondeatur,

deatur, negatur major, quia Apostolus solùm confert Sacrificia Mosaica, cum Sacrificio crucis Christi, & asserit, id interesse discriminis, quia Sacrificia legis Mosaicæ, tametsi persæpe repeterentur, non tamen potuerunt per se perficere, & justificare Judæos, quod est verum: secus Sacrificium crucis, semel tantùm oblatum, quia per se fuit infiniti valoris, fuit etiam sufficientissimum ad justificandos homines, verùm hoc non obstante adhuc necessarium est, ut fructus Sacrificii crucis nobis applicetur, neque semel tantùm, sed quoties indigemus. Quòd si Sectarii asserunt, posse fructum Sacrificii crucis nobis applicari per fidem, & Eucharistiam sæpius iteratam, cur non etiam per Sacrificium Missæ sæpius iteratum. Quòd si in veteri testamento, quoties Judæi prolapsi erant in quædam peccata, jubebantur offerre Sacrificium propitiatorium, ut justificarentur in lege, & hæc Sacrificia sæpe iterabantur, cur non etiam in novo testamento Sacrificium incruentum Missæ potest iterari?

Ex hactenus præexpensis infertur, Sacrificium Missæ, prout à Christo institutum, ex opere operato, propriè, & infallibiliter causare remissionem pœnæ temporalis debitæ peccatis, & etiam auxilia, quibus disponimur ad gratiam suscipiendam. Quia hoc Sacrificium habet ex opere operato effectum aliquem, ut definitur in Tridentino *sess. 22. cap. 7.* ubi dicitur, quòd Christus instituerit hoc Sacrificium, ut illius salutaris virtus in remissionem eorum peccatorum, quæ à nobis quotidie committuntur, applicaretur, sed tunc fructus datur ex opere operato, quando datur propter opus, ut institutum à Christo, non verò propter bonam operantis dispositionem, ergo, cùm per hoc Sacrificium, ut institutum à Christo, applicentur merita Christi morientis, ut definivit Tridentinum, causat suos effectus ex opere operato, quòd verò hi effectus sint remissio pœnæ debitæ peccatis, & auxilia, quibus disponimur ad gratiam primò acquirendam, & hi effectus causentur ex opere operato propriè dicto, ex eo itidem constat, quia illud datur ex opere operato propriè dicto, quod confertur absque merito operantis, & absque ulla petitione: sed hujusmodi se habent remissio pœnæ debitæ peccatis, & auxilia, quibus disponimur ad gratiam primò acquirendam, ergo hi effectus causantur ex opere operato. Duplex fructus accipi potest ex Sacrificio Missæ, alter ex fide & devotione Sacerdotis sacrificantis, ut etiam ex fide & devotione populi circumstantis, & assistentis, ac consentientis sacrificanti, & hic fructus non debetur Sacrificio, quatenus est tale, sed tantùm prout est actio virtutis. Omnis enim actus virtutis, qui ab homine justo in hac vita exercetur, habet vim aliquam merendi, & satisfaciendi, ac impetrandi apud Deum: sicut igitur justus per actum eleemosynæ, aut orationis, aut jejunii potest sibi, & aliis aliquid impetrare apud Deum, ita etiam per oblationem Sacrificii Missæ. Fructus verò proprius Sacrificii incruenti Missæ, & ut tali, ac ex peculiari Christi promissione, illi debitus, & annexus, est impetratio beneficiorum, & remissio peccatorum, adeò ut, nisi ex parte nostra adsit aliquod obstaculum, semper Sacrificium hoc incruentum causet hos effectus, qui propterea non dependent à devotione Sacerdotis, sed ex munifica, & liberali Christi promissione, & fundatur in meritis, & satisfactionibus Christi. An verò Sacrificium Missæ etiam remittat peccata quoad culpam, vel tantùm quoad pœnam, jam diximus superiùs, immediatè non remittere peccata, nisi quoad pœnam temporalem: nam culpa præsertim mortalis non solet ordinariè tolli, seu remitti, nisi per contritionem extra Sacramentum, vel per attritionem cum Sacramento, præsertim baptismi, pœnitentiæ. Unde sola pœna temporalis sive in hac vita, sive in purgatorio luenda remittitur per hoc Sacrificium incruentum Missæ, quod propterea prodest animabus, quæ expiatoriis flammis emundantur in purgatorio. Culpa enim per hoc Sacrificium tantùm mediatè tollitur, ut superiùs explicuimus.

An verò valor Sacrificii Missæ sit infinitus. Videtur enim esse infinitus, quia res oblata in hoc Sacrificio est infinita; scilicet Christus, cujus persona est infinita: videtur etiam esse valor finitus, quia oblatio est finita. Verùm ut hæc difficultas solvatur, procedendum est cum distinctione, siquidem aliud est valor, & aliud effectus Sacrificii. Valor significat moralem dignitatem, quam habet totum ex parte offerentis, & ex parte rei oblatæ, effectus autem est, quod de facto datur, intuitu illius dignitatis, hoc posito, facilis est solutio, Sacrificium enim Missæ secundùm se est infiniti valoris ad impetrandum, siquidem tam ex parte rei oblatæ, quàm ex parte oblationis est æquale Sacrificio crucis, quod, cùm fuerit infiniti valoris, sequitur, Sacrificium Missæ esse itidem infiniti valoris, quoad rem oblatam, & ex parte oblationis: secus quoad effectum illius, est effectus iste finitus, quia effectus non debet mensurari secundùm valorem, & dignitatem Sacrificii, sed secundùm institutionem, & promissionem Christi, simile est in Christi meritis, quæ, licèt secundùm se fuerint infiniti valoris, habuerunt nihilominus effectum finitum ex Dei ordinatione, quatenus Deus vult, ut non nisi finito modo nobis applicentur, unde, quamvis Sacrificium Missæ habeat valorem satisfactorium infinitum, non solùm intensivum, sed etiam extensivum, adeò ut Sacrificium oblatum pro pluribus æque prosit cuilibet, eò quia sit Sacrificium incruentum Missæ, & cruentum crucis, tam ex parte rei oblatæ, quàm principalis offerentis, & vis satisfactoria ex opere operato sit eadem in utroque Sacrificio, adeuque non solùm intensivè, sed etiam extensivè sit in se infiniti valoris, nobis tamen nonnisi modo finito applicatur, adeò ut effectus hujus Sacrificii sit finitus ex dispositione, institutione, & promissione Christi.

CAP.

CAPUT IX.

Quid senserint Prophetæ, Apostoli, Sancti Patres, Christiani Catholici, & Hæretici de hoc Sacrificio Missæ.

QUid vaticinatus fuerit de hoc Sacrificio incruento Isaias, jam explicuimus capite præcedente, neque opus est, idem bis repetere; Daniel itidem fuit de hoc Sacrificio vaticinatus, quòd Antichristus in fine mundi hoc Sacrificium erit deleturus, ait enim *cap.* 8. *v.* 11. *Usque ad principium fortitudinis magnificatum est, & ab eo tulit juge Sacrificium, & dejecit locum sanctificationis ejus.* Et iterum *cap.* 12. *v.* 11. *Et à tempore, cùm ablatum fuerit juge Sacrificium, & posita fuerit abominatio desolationis, dies mille ducenti nonaginta.* Ubi Propheta priori loco intelligendus est de Antiocho Rege, qui obtulit juge Sacrificium Judæorum, in posteriori de Antichristo, qui erit ablaturus juge Sacrificium Christianorum, sicut enim Antiochus fuit figura seu typus Antichristi, ut infertur ex Daniele *cap.* 11. *v.* 36. & ex Apostolo Paulo 2. *Thessal.* 2. Ita juge Sacrificium Judæorum fuit figura jugis Sacrificii Christianorum, ut supra ostensum est. Rursus per hoc juge Sacrificium Christianorum non potest quid aliud intelligi, quàm Sacrificium Missæ, quod quotidie in Ecclesia Catholica sine ulla intermissione offertur, ut observat S. Hippolytus Martyr *Lib. de Antichristo.* Quòd enim aliqui ex Hæreticis dicant, esse intelligendam prædicationem Evangelii, quæ ab Antichristo impedietur, nullam præ se fert probabilitatem, siquidem debet intelligi de Sacrificio, cujus figura fuit juge Sacrificium Judæorum, in quo quotidie duo agni offerebantur Deo in holocaustum: sed juge Sacrificium Judæorum non fuit figura prædicationis Evangelii, sed veri alicujus Sacrificii. Sicut enim ipsum fuerat verum ac proprium Sacrificium, quod nemo hactenus negavit, ita debuit esse figura veri, ac proprii Sacrificii, alioquin non daretur proportio inter figuram, & figuratum. Neque prædicatio Evangelii potest dici Sacrificium verum, & proprium, quia hæc prædicatio non habet proportionem cum duobus illis agnis, qui in lege veteri quotidie offerebantur, ac immolabantur.

Aliàs insigne vaticinium est Malachiæ, qui opponit oblationem nostram oblationi Judæorum: & hanc vocat pollutam, illam mundam; quæritur enim, an opponat unam alteri ex parte offerentium tantùm, an potiùs ex parte rei oblatæ. Non esse potest oppositio tantùm ex parte offerentium, quia, sicut Sacerdotes legis Mosaicæ poterant esse mali, & polluti variis peccatis, ita etiam Sacerdotes Christiani, non enim omnes sunt sancti, & mundi omnes; ergo oppositio debet se tenere ex parte rei oblatæ, & hæc consistit in eo, quòd panes, libamina, & animalia, quæ offerebantur in veteri testamento, quamvis non semper essent polluta, erant tamen pollutioni obnoxia, secusque nuntiavit Malachias, Sacerdotes Christianos oblaturos Deo mundum Sacrificium omni tempore, ex qua parte illos præfert Sacerdotibus legis Mosaicæ; verba Malachiæ *cap.* 1. *v.* 6. sunt hæc: *Hæc dicit Dominus exercituum ad vos, ò Sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, in quo despeximus nomen tuum? offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te? in eo, quod dicitis, mensa Domini despecta est. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum, & languidum, nonne malum est?* Et paucis interjectis subdit: *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.* Ex quibus claret, Malachiam agere contra Sacerdotes Judæorum, & duo dicere, illorum Sacrificia esse abroganda, & successivum novum Sacrificium Christianorum. In priori prænuntiat rejectionem, seu reprobationem Judæorum, & in posteriori electionem, seu vocationem Gentium. Ait Malachias: *Offertis super altare meum panem pollutum*, id est, in Sacrificiis vestris offertis panem, qui non est factus, nec paratus, secundùm præscriptum legis. *Et dicitis, in quo polluimus te?* id est, polluitis, seu contemnitis me, offerendo polluta munera contra præscriptum legis, & tamen, quasi nihil agaris mali, quæritis, in quo me polluatis? *In eo, quòd dicitis, mensa Domini despecta est*, scilicet, in eo polluitis me, quia asseritis, non esse magni momenti, tametsi panes, qui offeruntur in altari, non sint facti, nec parati secundùm legem. *Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est?* scilicet, an non polluitis, & contemnitis me, quando levissima quæque ex animalibus offertis mihi, quæ probibui vobis, ne cæca, clauda, ac languida mihi offeretis? *Levit.* 22. *v.* 22. *Non est mihi voluntas in vobis, & munus non suscipiam de manu vestra*, scilicet Sacrificia vestra, quæ hoc modo contra legem offertis, mihi non placent. *Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus*, scilicet, Christiani, qui ex Gentibus ad fidem convertentur, majori religione colent nomen meum toto orbe terrarum, quàm vos hactenus fecentis in Judæa: *& in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*, seu ubique mihi offertur à Christianis non pollutum Sacrificium, quale vos offertis, sed mundum. Quòd verò per Sacrificium mundum intelligatur Sacrificium, quod offerunt Sacerdotes Christiani Deo, docent communiter SS. Patres, & Ecclesia Catholica, quia hoc Sacrificium consistit in oblatione corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini, quæ oblatio nequit esse purior, & mundior, & hoc Sacrificium est visibile, quia species panis & vini sub sensus cadunt,

Secus Calvinistæ censent, hoc Sacrificium mundum esse intelligendum de Sacrificio spirituali impropriè dicto, & quod consistit in bonis operibus, ut in fusis precibus, gratiarum actione, exercitio patientiæ, eleemosynarum elargitione, sed hoc re-

repugnat doctrinæ Calvinistarum, quia prærecensita opera per ipsos non sunt munda, sed coinquinata, & turpissima, ait enim Calvinus *Lib. 3, Instit. cap. 12. §. 4. Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & sordes, & quæ justitia vulgo habetur, ea apud Deum mera est iniquitas*, & cap. 15. §. 3. ait: *Nihil ab homine exit, quantumvis perfecte, quod non sit aliqua macula inquinatum*, quapropter in sententia Calvinistarum bona opera hominum, cùm sint inquinamenta & sordes, non possunt dici hæc munda oblatio, de qua fuerat Malachias locutus. Secundò, quia Propheta opponit Sacerdotes legis Mosaicæ Sacerdotibus Christianis, ex parte rei oblatæ, quæ consistit in eo, quia Sacerdotes veteris legis offerebant panes, libamina, & animalia, quæ tametsi non essent polluta, poterant tamen esse talia, & sæpe contingebat, ut aliquod secum vitium traherent, qua de causa conqueritur Deus per Prophetam: *Offertis super altare meum panem pollutum*, & rursus, offertis cæcum, claudum, & languidum ad immolandum, unde totum discrimen inter Sacerdotes legis Mosaicæ, & legis evangelicæ, se tenet ex parte rei oblatæ, & non solùm ex parte offerentium; quia, sicut Sacerdotes legis Mosaicæ poterant esse mali, & polluti variis peccatis, ita etiam Sacerdotes Christiani, qui non omnes semper sunt sancti, neque mundi. Præterea, quia Malachias non solùm loquitur de munda, sed etiam de nova oblatione, quæ successura sit Sacrificio Mosaico, & propria futura Christianorum: sed bona opera fidei, spei, charitatis, orationis, patientiæ non sunt Sacrificia nova, neque succedunt Sacrificio Mosaico, neque solis Christianis sunt propria, cùm fuerint usitata à mundi exordio à Patriarchis, Prophetis, aliisque viris justis legis naturæ, & Mosaicæ, unde hæc bona opera non possunt esse hæc oblatio munda, de qua loquitur Malachias.

Neque obstat, quòd respondent Lutherani, cum Huttero *pagina* 211. per oblationem mundam non intelligi bona opera omnia, quæ faciunt Christiani, sed prædicationem Evangelii, quæ dicitur nova, non simpliciter, sed comparatè, quatenus est clarior, & illustrior in nova lege, quàm in veteri. Sed contra, quia Malachias ait, omnes fideles pios novi testamenti offerre Deo Sacrificium mundum, de quo loquitur Malachias, & quia constat, non omnes fideles promulgare evangelium, neque habere conciones ad populum, sequitur evidenter, quòd, cùm omnes fideles offerant Deo Sacrificium mundum, per hoc Sacrificium non posse intelligi prædicationem evangelii, quæ ab omnibus fidelibus non exercetur, sicut ab omnibus offertur Sacrificium mundum, siquidem Ecclesia singulis diebus nomine omnium fidelium offert sub speciebus panis, & vini Sacrificium incruentum Missæ Deo Patri. Denique, non est proportio inter Sacrificia Judæorum, & prædicationem evangelii: *Sacerdotes enim legis Mosaicæ*, ait Malachias, offerunt mihi panes pollutos, & animalia cæca, clauda, & languida, & fideles in lege evangelica hæc non offerunt, nec omnes prædicant evangelium, hinc conquerebatur Deus per Prophetam, quia Sacerdotes Mosaici illi offerebant victimas pollutas, & Christiani offerunt semper victimam sanctam, & impollutam, seu corpus, & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini.

Christus itidem prænuntiare voluit hoc Sacrificium incruentum, antequam ab ipso institueretur, id enim colligitur ex colloquio Christi, & mulieris Samaritanæ, *Joann. 4. v. 19.* his verbis: *Dicit ei mulier, Domine video, quia Propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Hierosolyma est locus, ubi adorare oportet. Dicit ei Jesus: Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem, vos adoratis, quod nescitis, nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Judæis est: sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate.* Conveniunt communiter Sancti Patres, Christum *Joann. 4.* cum muliere Samaritana fuisse locutum de adoratione solemni, & publica, quæque fit per Sacrificium propriè dictum, ut Sancti Patres loquuntur, siquidem usitatum est in scripturis, ut per adorationem intelligatur Sacrificium, ut constat ex illo *Joann. 12. v. 20. Erant autem quidam Gentiles ex his, qui ascenderant, ut adorarent in die festo*, seu, ut Sacrificium offerrent Deo die festo, & *Actor. 8. v. 27.* etiam dicitur: *Eunuchus venerat adorare in Jerusalem*, in quo loco *adorare*, est idem ac *sacrificare*. Ideò enim ex longinquis regionibus veniebant homines in Hierusalem, quia non liceret in alio loco Sacrificium offerre; si enim sermo fuisset de adoratione simplici, hæc in quovis loco potuisset fieri, sicut in omni loco funduntur ad Deum preces, unde Christus, loquens cum Samaritana, per adorationem non intellexit simplicem, & privatam, sed publicam, & solemnem, quæque fit per Sacrificium propriè dictum, idque etiam colligitur ex toto contextu. Samaritana enim, advertens Christum esse Prophetam, proposuit illi quæstionem de schismate Judæorum, & Samaritanorum, an rectiùs sentirent Samaritani; qui adorabant in monte Garizim juxta oppidum Sychimorum, an Judæi, qui contendebant non esse in monte illo adorandum, sed in Hierosolymis in templo: quæ adoratio procul dubio intelligebatur de adoratione per Sacrificium, ut notat Josephus *Lib. 11. antiquitat. cap. 7. & 8.* ubi narrans originem illius schismatis inter Judæos, & Samaritanos, & asserit: Mortuo Salomone divisum fuisse regnum in duas partes; unam, quæ constaret duobus Tribubus, & hanc retinebat Roboam, filius Salomonis; alteram, quæ constabat decem Tribubus, & hæc adhærebat Jeroboam, servo Salomonis: prior pars vocaretur regnum Judæ: & posterior regnum Israel, quapropter Jerobeam introducta hac separatione, & constituto novo regno, timuit, ne decem Tribus, quas sibi addictas habuit, occasione veniendi singulis annis Jerosolymam ad offerendum Sacrificium juxta legem, se conjungerent Regi Roboamo; eo quia esset legitimus Dominus regni Juda. Ad præcavendum igitur periculum curavit conflari duos vitulos, quorum alterum posuit in Bethel, & alterum in Dan, & per Sacrificia jussit adorari pro Numinibus, hac de causa, nemo addictus Jeroboamo proficiscebatur ampliùs Jerosolymam Sacrificii offerendi causa, & hinc prima orta est dissensio Religionis, quæ longè post in hunc modum confirmata fuit. Post captivitatem Babylonicam cùm Rex Persarum Darius regno potiretur, fuit Jerosolymis quidam Judæus ex genere Sacer-

Sacerdotali, nomine Manasses frater summi Sacerdotis, qui uxorem duxerat filiam Sanaballetis Cuthæi, qui sub Dario erat tunc Præfectus Samariæ, & propter has nuptias initas cum fœmina gentili, prohibitus fuit à fratre, & à reliquis Judæis, officio fungi Sacerdotali, qua de causa accessit Sanaballetem, seque excusavit, non posse filiam ipsius, quam sibi desponderat, retinere, eò quia propter illam arceretur à dignitate Sacerdotali; malle se uxore privari, quàm hac dignitate destitui. Verùm Sanaballetes satisfacturus Manassi, ei spondet, se ædificaturum templum in monte Garizim, æquale templo Hierosolymitano, & in eo summum Sacerdotium se illi daturum, hinc ab eo tempore cœperunt Samaritani in hoc novo templo sua offerre Sacrificia, sicut Judæi in templo Hierusolymitano; unde quæstio de oratione, quæ agitabatur inter Judæos, & Samaritanos, semper intelligebatur de adoratione per Sacrificium, quæ certo loco alligebatur, non verò de adoratione simplici, quæ poterat ubique fieri; & hanc adorationem publicam, seu oblationem Sacrificii Samaritana proposuit Christo, tanquam Prophetæ dissolvendam, eò quia videret, ipsum esse Prophetam, quidnam sentiret de hac controversia, & Christus respondit, horam venturam, quando neque in monte Garizim, neque Jerosolymis erunt homines adoraturi, sed in omni loco offerent Deo Sacrificium, & intellexit de Sacrificio legis evangelicæ, quia ubique offertur incruentum Christi Sacrificium, quod etiam prædixerat Malachias verbis illis: *In omni loco offertur nomini meo oblatio munda.*

Neque obstat, quod asserunt Sectarii, Christum tunc fuisse locutum cum Samaritana de adoratione interna: quæ fit per fidem, & adorationem, non de externa, quæ fit per Sacrificium, idque ex eo deducunt, quia sequitur, *veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate,* Nam contra est, quia Christus citra omne dubium fuit locutus de ea adoratione, de qua rogabatur à Samaritana, à qua quærebatur de externa adoratione, quæ fit per Sacrificium publicum, & solemne. Neque obstant verba illa, *in spiritu, & veritate,* quia, cùm litigarent Judæi, & Samaritani de loco Sacrificii, ideo mulier petebat à Christo, quid ipse sentiret, qui, cùm videret, ex utraque parte esse aliquid culpæ, utrique responsum accommodavit, siquidem Samaritani in eo delinquebant, quia Diis falsis sacrificarent, quapropter dixit Christus iisdem: *Vos adoratis, quod nescitis*: Judæi, quamvis vero Deo Sacrificia offerrent, non tamen aliud, quàm carnem animalium offerebant ex mera cæremonia sine interno religionis, ac pietatis affectu, proinde utrosque reprobat verbis illis, *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & veritate,* & opponit Spiritum carni, & veritatem falsitati, sitque verus sensus, quòd veri adoratores, seu Christiani, qui erunt verum Deum legitimè adoraturi; non falsum, ut Samaritani, nec verum, sed illegitimè, ut Judæi; sed erunt adoraturi Patrem, seu sacrificaturi vero Deo in spiritu devotionis, & veritate agnitionis, non sola carne, ut Judæi, neque in falsitate, ut Samaritani, sed in spiritu, & veritate.

Apostoli itidem laudes non reticuerunt hujus incruenti Sacrificii in lege evangelica, ait enim Apostolus Paulus 1. *Corinth.* 10. *Fugite ab idolorum cultura. Calix benedictiones, cui benedicimus, nonne communicatio sangvinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Videte Israel secundum carnem; nonne, qui edunt hostias, participes sunt altaris? Quid ergo? dico, quod Idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid? sed quæ immolant Gentes, Dæmoniis immolant, non Deo. Nolo autem, vos socios fieri Dæmoniorum. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ Dæmoniorum*: recenset Apostolus triplicem mensam, unam, in qua gentiles sacrificant Idolis, seu Dæmoniis. Alteram, in qua Judæi offerunt Deo victimas ex animalibus. Tertiam, in qua Christiani offerunt corpus, & sangvinem Christi sub speciebus panis, & vini. Apostolus autem ostendit, Corinthios debere abstinere ab Idololatriis, seu à carnibus, quæ Idolis, seu Dæmoniis offeruntur, & probat, quia comedens de victimis, quæ in altari idololatrico immolatæ fuut Idolis, seu Dæmoniis, ille est particeps altaris, seu Sacrificii idololatrici, consequenter est cultor idolorum, sitque idololatra, sed vos, ò Corinthii, cum sitis Christiani, non debetis participes esse altaris, seu Sacrificii idololatrici, neque cultores Idolorum, propterea illis injungit: *Fugite ab Idolorum cultura*, & non debetis comedere de victimis, quæ Idolis immolantur. Majorem probat à pari, quia Christiani, qui sumunt de corpore, & sangvine Christi, sunt participes altaris, seu Sacrificii Christi. Sed Judæi, qui comedunt de victimis Mosaicis, sunt participes altaris, seu Sacrificii Mosaici: ergo similiter, qui comedunt de victimis, quæ immolatæ sunt Idolis, seu Dæmoniis, sunt participes altaris, seu Sacrificii idololatrici, & nemo potest esse simul particeps altaris Christi, & idolorum, consequenter, si vultis esse participes altaris Christi, debetis omninò abstinere ab altari, & Sacrificio idolorum, quòd, si ab hoc nolitis abstinere, non potestis esse participes altaris Christi. Rursus scribens Apostolus *ad Hebra.* 7. *v.* 12. *Translato Sacerdotio necesse est, ut & legis translatio fiat.* Apostolus autem nomine Sacerdotii comprehendit etiam Sacrificium, & per legem intelligit illam divini cultus, adeò ut sensus sit, Sacrificium, & lex divini cultus, ita sunt simul illigata, ut unum sine altero esse non possit, & uno translato, alterum quoque transferri necesse est, unde sicut est triplex lex, quæ præscribit divinum cultum, scilicet naturalis, ab Adamo usque ad Moysem, Mosaica, à Moyse usque ad Christum, & tertia Evangelica, à Christo usque ad finem mundi, ita triplex debuit dari Sacrificium, unum, quo colitur Deus juxta legem naturalem, alterum juxta legem Mosaicam, & tertium juxta legem Evangelicam, adeò ut quoties lex divini cultus mutatur, toties & Sacrificium mutetur, adeò ut ubicunque est peculiaris lex, & religio, ibi sit etiam peculiare Sacrificium, quo Deus ex præscripto illius legis colitur: sed apud Christianos est peculiaris lex, & religio, scilicet evangelica, distincta à naturali, & Mosaica, consequenter apud Christianos dari debet peculiare Sacrificium, quo Deus colitur, distinctum à naturali, & Mosaico, & hoc Sacrificium aliud non potest esse in lege evan-

evangelica, quàm incruentum Missæ, & Eucharistiæ, non enim potest esse Sacrificium cruentum, quia hoc semel tantùm peractum fuit, & quidem pro communi totius humani generis redemptione; *pro omnibus* enim, ait Apostolus, *mortuus est Christus*, ergo non potest aliud esse Sacrificiuo, quàm incruentum Missæ, quod est repræsentativum Sacrificii cruenti Crucis, & applicativum illius fructus.

Sancti Patres etiam encomia proferunt hujus Sacrificii incruenti, Missæ, & Eucharistiæ; in quo Christus sub speciebus panis, & vini quotidie offertur in Ecclesia, quando enim loquuntur de Eucharistia, utuntur hisce vocibus, eamque vocant *Sacrificium*, *obligationem*, *immolationem*, *hostiam*, *victimam*, & etiam usurpant verba *offerendi*, *sacrificandi*, *immolandi*, ut congerens Sanctos Patres asserit Bellarminus *Lib. 1. de Missa cap. 15.* Secundo, quia Sancti Patres asserunt, ad conficiendam Eucharistiam esse necessarium altare; Sed hoc noo erigitur, nisi ratione Sacrificii, proptetea supponunt Eucharistiam, quæ in Missa conficitur, esse Sacrificium; ut censent Sancti, Basilius, Cyprianus, Hieronymus, Augustinus. Tertiò, quia Sancti Patres vocant Sacerdotes Ministros conficientes hoc Sacramentum Eucharistiæ: sed officium, & proprium ministerium Sacerdotis est, Sacrificium offerre, ut scribit Apostolus *ad Hebr. 5. v. 1. & cap. 8. v. 3.* ut observant Tertullianus, Augustinus, Ambrosius, Eusebius, Cyprianus, & alii. Quartò, quia asserunt, Eucharistiam celebrari, & offerri posse pro vivis, & defunctis, pro pace, & tranquillitate reipublicæ, pro incolumitate populi, pro necessitatibus corporis. & animæ, quòd non assererent, nisi putárent esse verum, ac proprium Sacrificium. Quintò, quia dicunt, Melchisedechum in lege naturæ fuisse verum Sacerdotem, & obtulisse Deo panem, & vinum in Sacrificium: & hoc Sacrificium præfigurasse incruentum institutum à Christo in lege evangelica, seu in ultima Cœna, & ob hanc causam Christum in scripturis vocari *Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech*; ita asserunt Clemens Alexandrinus, Cyptianus, Hieronymus, Augustinus, & alii. Neque opus est, eorum verba hic attexere, cùm hoc idem concedant etiam ipsi Hæretici, etenim Kemnitius in examine ait: *Negari non potest, veteres, quando loquuntur de celebratione Dominica Cœnæ, usurpare vocabula Sacrificii, immolationis, hostiæ, victimæ: item uti verbis offerre, sacrificare, immolare.* Hoc idem asseruot Lutherus, & Calvinus, quamvis negent esse proprium Sacrificium.

Catholici igitur omoes cum Sanctis Patribus docent, Eucharistiam, quando in altari conficitur, esse verum, ac propriè Sacrificium, ut liquet ex Concilio Tridentioo *sess. 22. cap. 1. & sequent.* & *can. 1.* ait: *Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum, & proprium Sacrificium, anathema sit*, & in formula professionis fidei ait: *Profiteor pariter, in Missa offerri Deo verum, proprium, ac propitiatorium Sacrificium pro vivis, & defunctis.* Catholici ad id evincendum nituntur quinque fundamentis, scilicet figuris veteris testamenti: vaticiniis Prophetarum: Colloquio Christi cum Samaritana: authoritate Apostoli Pauli, & communi Sanctorum Patrum consensu, ex quibus totidem desumunt argumenta, quibus evincunt hoc fidei dogma. Ex figuris ita discurrunt: in lege naturæ oblatio panis, & vini, facta à Melchisedech; & in lege Mosaica oblatio Agni Paschalis, & juge Sacrificium Judæorum fuerunt typi, & figuræ Sacrificii legis evangelicæ, seu Eucharistiæ, quæ in altari conficitur: sed illa erant vera, & propria Sacrificia, ergo etiam Eucharistia, quæ cunficitur io altari, est verum, ac proprium Sacrificium; ex vaticiniis Prophetarum hæc eadem veritas etiam constat: siquidem Isaias, Daniel, Malachias, prædixerunt, in novo testamento fore Sacerdotes, & altaria, & juge Sacrificium, seu oblationem mundam in omni loco offerendam, quod non potest intelligi, nisi de Sacrificio incruento Missæ; & de illo Prophetæ vaticinati sunt. Præterea Christus declaravit discrimen inter Sacrificium Judæorum in lege Mosaica, & illud Christianorum in lege evangelica; quia illud fuerit alligatum certo loco, istud verò in omni loco offerri possit, & Christus fuit loquutus de vero, & proprio Sacrificio: unde nulli potest dubium esse, quia apud Christianos detur verum, ac proprium Sacrificium, quale est incruentum Missæ, in quo offertur Corpus, & Sangvis Christi sub speciebus panis, & vini, quia frequenter reperitur, cùm Sacrificium cruentum Crucis semel tantùm fuerit peractum. Item Apostolus probaturus, eos esse participes Sacrificii idololatrici, qui comedunt de victimis oblatis io altari idololatrico, id ostendit; quia sumentes de corpore, & sangvine Domini oblatis in altari Christi, sunt participes Sacrificii Christianorom: & pari pacto sumentes de victimis oblatis in altari legis Mosaicæ, sunt participes Sacrificii legis Mosaicæ: ut etiam sumentes de oblatis in altari idololatrico, sunt participes Sacrificii idololatrici: unde Apostolus, sicut fatetur, & supponit in lege Moysis, fuisse vera, ac propriè Sacrificia, ita supponit in lege evangelica esse verum Sacrificium propriè dictum, quia argumentatur à pari, quod argumentum oullius esset roboris, nisi utrinque esset verum Sacrificium propriè dictum. Præterea asserit Apostolus, ibi dari Sacrificium, ubi datur lex; & cùm asserat, apud Christianos dari veram legem Jesu Christi, asserit, dari itidem Sacrificium verum propriè sumptum. Patres itidem à primo Ecclesiæ exordio ad hæc usque nostra tempora hanc veritatem semper docuerunt, ut & omnes Doctores Theologi Catholici, quotquot à primis Ecclesiæ sæculis floruerunt; & non est vero simile, omnes tam crassè errasse in re tanti momenti; & totam Ecclesiam fuisse deceptam, & turpissimè errasse, cùm ab Apostolo dicatur *columna veritatis*; neque Spiritus Sanctus permittat eam errasse in articulis fidei juxta promissionem sibi à Christo factam. Hisce rationibus utuotur Catholici.

Hæretici verò nituntur; quia Lutherus hac super re disceptationem habuerit cum Cacodæmone; & quia negent omnia argumenta Catholicorum; ait Lutherus *Lib. de Captivitate Babylonica*: *Si nihil habetur, quod dicatur, tutius est omnia negare, quàm Missam Sacrificium esse concedere.* Contemnunt etiam Hæretici omnes authoritates SS. Patrum asserentes, omnes rescribere, quod semel unus scripsit. Lutherus in Libro de Missa abroganda ait: *Profiteor inprimis adversus eos, qui clamaturi sunt, quod contra ritum Ecclesiæ, contra statuta Patrum docuerim, nihil horum me auditurum.* Rursus *in Libro contra Regem Angliæ* ait: *Ultimò dicta Patrum adducit Rex pro Missarum Sacrificio, & ridet meam stultitiam, quòd solus velim sapere præ omnibus. Hoc est, quòd dixi, Thomisticos asinos nihil habere, quod producant, nisi multitudinem hominum, & usum antiquum.* Rursus *in Libro de Missa privata* ait: *Hic nqu moramur, si clamitent Papistæ, Ecclesia, Ecclesia, Patres, Patres: quia, ut dixi, hominum*

dicta,

dicta, aut facta nihil in magnis causis curamus. Scimus enim ipsos Prophetas lapsos esse, adeoque Apostolos; verbo Christi judicamus Ecclesiam, adeoque ipsos Angelos. Et Kemnitius *in Examine Concilii Tridentini* ait: *Neque veterum qualescunque sententia, sed scriptura canonica regula est in hac controversia.* Neque Calvinistæ dissimilia suggerunt ad abolendum Sacrificium missæ, ait enim Calvinus *lib. 4. instit. cap.* 8. §. 1. *Pestilentissimo errore Sathan totum pene orbem excæcavit, ut crederet missa Sacrificium*; & infra §. 12. subdit: *Non est, cur ulla hominum authoritate vel annorum præscriptione patiamur nos moveri.* Nihili faciunt Sectarii Sanctorum Patrum doctrinam, & authoritatem contemptui sunt ipsis Doctores, quamvis numero propemodum infiniti, pietate, scientiâ clarissimi, & se ipsos præferunt omnibus aliis, adducunt pro se scripturas sacras, quas tamen vel corrumpunt, vel in sensus extorquent improprios, ac falsos, quibus errores suos tuentur contra communem Ecclesiæ Catholicæ sensum, contra sententias Sanctorum Patrum, & Theologorum Doctrinas.

Nituntur Hæretici, quia Christus in ultima cœna, quando instituit Eucharistiam, non dixit, *offerte*, sed *comedite, & bibite*, ex quo inferunt, Eucharistiam ex Christi institutione non esse Sacrificium, sed Sacramentum tantum, quia Sacrificium offertur, non comeditur. Sed contra, quia, tametsi Christus non fuerit usus illo vocabulo, *offerte*, fuit tamen usus alio æquivalente, cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, hoc est, celebrate Eucharistiam, quam nunc institui pro gratiarum actione in memoriam meæ passionis, & mortis, quam pro vobis & pro toto humano genere redimendo subiturus sum. Duplex est gratiarum actio, interna una, qua quis interno affectu DEO gratum se exhibet pro sibi impertito beneficio: externa altera, qua sensibili, & externo signo declaratur internus animi affectus, & voluntas gratificandi; & Christus utramque actionem gratiarum, internam, & externam à nobis exigit pro beneficio suæ passionis, & mortis pro nobis toleratæ: & internam vult fieri per internum animi affectum: Externam pro celebratione Eucharistiæ: & sicut interna actio gratiarum consistit in interna oblatione, qua quis se ipsum, suumque affectum DEO offert pro suscepto beneficio: ita etiam externa consistit in oblatione, qua externum signum sui affectus DEO exhibet. Hinc sequitur, omnem gratiarum actionem consistere in quadam oblatione respectu DEI benefactoris. Cùm igitur Eucharistiæ celebratio ex Christi institutione sit quædam externa gratiarum actio, debet hoc consistere in externe oblatione, quapropter dixit Christus, *hoc facite in meam commemorationem*, quibus verbis longè plus explicat, quàm si simpliciter dixisset: Offerte in memoriam tanti beneficii à me suscepti. Præterea cùm Christus se ipsum DEO obtulerit in cruce per modum cruenti Sacrificii, ut fatentur omnes cum Apostolo *ad Hebræ. 9. & 10.* Simulque voluit, ut hæc cruenta oblatio repræsentaretur nobis, & quidem quotidie in memoriam revocaretur per celebrationem Eucharistiæ, cùm dixit: hoc facite in meam commemorationem, procul dubio necessum est, in celebratione Eucharistiæ fieri etiam oblationem incruentam, alioquin non esset repræsentatio cruentæ oblationis, quam Christus in ara crucis fecit æterno suo Patri. Quòd si Eucharistia, quæ conficitur in missa, est repræsentativa Sacrificii cruenti, quo Christus se ipsum obtulit Patri in redemptionem humani generis, debet in Eucharistiæ confectione etiam fieri oblatio; ait enim D. Augustinus *lib. 20. contra Faustum cap.* 18. *Christiani jam peracti Sacrificii in cruce memoriam celebrant Sacrosancta oblatione, & participatione corporis & sanguinis Christi*, quibus verbis Augustinus adnectit Eucharistiæ oblationem, & participationem corporis, & sanguinis Christi, quapropter ex Augustino non solùm sumitur in Eucharistia corpus, & sanguis Christi, sed etiam offertur DEO ad ipsius honorem: sumitur enim ad salutem, & utilitatem sumentis, sed offertur ad honorem DEI & instituentis.

Hinc nullius est roboris, quòd secundò objiciunt Hæretici, de ratione Sacrificii esse, ut DEO offeratur, non verò, ut comedatur ab hominibus, atqui Eucharistia comeditur in utilitatem comedentis, consequenter, nequit esse Sacrificium. Nam contra est, quia falsum est, Sacrificium non comedi ab hominibus, siquidem in lege veteri, ut fatentur etiam ipsi Hæretici, agnus paschalis erat verum Sacrificium, & tamen comedebatur ab Hebræis. Non enim repugnat, quod Sacrificium totum offeratur DEO, & nihilominus pars ejus comedatur ab hominibus; etenim in lege Moysis totus agnus paschalis DEO offerebatur, & nihilominus ab Hebræis comedebatur, & non solùm id fiebat in agno paschali, sed etiam in hostiis pacificis, quæ integrè offerebantur DEO, & tamen pars eorum cedebat in usum sacerdotum, & offerentium. Hinc, tametsi Eucharistia tota offeratur DEO ut Sacrificium in ejus honorem, adhuc tota comeditur in utilitatem spiritualem fidelium comedentium, non enim repugnat, unam eandémque rem ut honorificam servire uni, & ut utilem inservire alteri, cùm commune sit omnibus creaturis inferioribus, ut serviant DEO ad ipsius gloriam, & honorem, & ut hoc idem obsequium quod Deo præstant, in nostram commoditatem, & salutem iidem refundant.

Quod si dicas, holocaustum non comedi ab hominibus, sed totum absumi, ac destrui in honorem DEI, ex quo sequitur, saltem Eucharistiam non esse hoc Sacrificium, quod dicitur holocaustum, & nihilominùs Catholici asserunt Eucharistiam esse holocaustum. Contra est, quia nullus Catholicorum docuit Eucharistiam esse holocaustum Mosaicum, quod totum debuit comburi, & in fumum resolvi, sed docent esse perfectius omnibus Sacrificiis legis Mosaicæ, etiam ipsis holocaustis, non solum ex parte rei oblatæ, verùm etiam ex parte principalis offerentis, siquidem Christus, qui in Sacrificio Eucharistiæ est res oblata æterno Patri, est etiam principalis offerens, & in Sacrificiis Mosaicis res oblatæ erant tantùm animalia, vel aliæ res, quæ à Sacerdote Deo offerebantur.

Objiciunt tertiò, quod est Sacramentum, nequit simul esse Sacrificium: quia Sacramentum & Sacrificium opponuntur, siquidem in Sacramento nos accipimus aliquid à DEO, & in Sacrificiis nos donamus aliquid DEO, & ratio accepti nequit esse ratio dati, nec possunt simul esse in una eademque re: atqui Eucharistia est Sacramentum, ergo non

go non poteſt ſimul eſſe Sacrificium, alioquin eſſet aliquid ſimul acceptum, & datum, quod repugnat. Sed contra, negatur major, quia vel ipſi Calviniſtæ fatentuc agnum paſchalem in lege Moſaica fuiſſe ſimul Sacramentum, & Sacrificium, ut concedit PleſſæusCalviniſta una cum tota Synodo Capicenſi Calvioiſtica *lib.* 1. *de Euchariſtia cap.* 1. quod verum eſt, ut etiam docet Divus Thomas, ſed ſi agno paſchali non repugnavit eſſe ſimul Sacramentum, & Sacrificium, neque repugnabit Euchariſtiæ, quòd ſimul ſit Sacramentum, & Sacrificium: ſecundùm enim diverſas rationes poteſt eſſe quid ſuſceptum, & oblatum, non enim hæc repugnant huic Sacramento, quatenus enim illud comedimus, eſt Sacramentum ioſtitutum in utilitatem ſpiritualem ſumentis, prout verò in conſecratione dividitur corpus à ſanguine, & DEO Patri offertur, induit rationem Sacrificii. Nam hæc duo etiam reperiebantur in agno paſchali, qui totus offerebatur DEO ad ipſius honorem, & totus comedebatur à Judæis ad eorundem refectionem ſpiritualem, ſimile quid contingit in lege evangelica, ita enim offertur DEO Patri, & ad illius honorem corpus & ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, ut ſimul comedatur, & ſpiritualiter proficiat ſumentibus. Præterea, ſi hæc duo acceptum, & datum non poſſent ſimul cohærere, nihil poſſemus DEO offerre, quia bona omnia, quæ poſſumus alteri offerre, à DEO in nos derivantur, eſt enim DEUS munificentiſſimus omnium largitor, hinc ſequeretur, quod nullum unquam fuiſſet Sacrificium neque in lege naturæ, neque in lege Moyſis, quia omnia, quæ DEO offeruntur, ab ipſo hominibus dantur, juxta illud 1. *Paralip.* 29. *v.* 14. *Tua ſunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

Objiciunt quartò, ex eo, quòd Chriſtus ſit Sacerdos in æternum, ex quo inferunt non habere ullum Succeſſorem, nec Vicarium in Sacerdotio: ergo, ſi nulli ſunt in lege evangelica ſacerdotes, nullum erit Sacrificium, quod exigit eſſentialiter necti cum ſacerdotio; hinc Apoſtolus *ad Hebræ.* 7. ſcribit, ideo in veteri teſtamento fuiſſe plures ſacerdotes, quorum unus alteri ſuccederet, quia ſinguli morti erant obnoxii, & quibus propterea neceſſum erat, ut alii ſemper ſuccederent. Sed Chriſtus eſt Sacerdos non deficiens: Sed perficiens, ac immortalis, conſequenter non indiget ſucceſſoribus, ac Vicariis in officio ſacerdotali, ſed contra, quia in lege evangelica Sacerdotes non ſunt Succeſſores Chriſti: ſed tantùm ejus Miniſtri: aliud enim eſt, unum eſſe ſucceſſorem alterius, & aliud, eſſe ejus Miniſtrum, ac vices ipſius gerere in aliquo officio: Siquidem Succeſſor debet eſſe ejuſdem dignitatis, ac poteſtatis cum eo, cui ſuccedit: Secus Miniſter, ſeu Vicarius non debet eſſe ejuſdem dignitatis cum Principali, cujus eſt Miniſter, vel Vicarius. Præterea quia Succeſſor nonniſi poſt mortem aut depoſitionem alterius conſtituitur. Vicarius verò ſeu Miniſter ſolet conſtitui, dum adhuc vivit Principalis, cujus vices quis gerit, ut liquet in Prorege, qui vices gerit Regis in illo regno, quod adminiſtrat, neque Prorex eſt in eadem dignitate cum Rege, neque in eadem poteſtate, cùm poſſit à Rege deponi, non è converſo Prorex regem ſpoliare ſua dignitate. Chriſtus igitur non habet Succeſſores in Sacerdotio cum pari poteſtate, quia ſemper vivit, ut rectè argumentatur Apoſtolus, habet tamen Miniſtros, & Vicarios, qui illi ſubſerviunt in officio ſacerdotali, etenim etiam Aaron, quamdiu vixit, non habuit ſucceſſores, cum pari poteſtate; & nihilominus habuit inferiores Sacerdotes Levitas, & Miniſtros, qui illi miniſtrabant.

Objiciunt quintò, quia Sacrificium crucis habet vim infinitam & æternam, conſequenter non indigent homines alio Sacrificio, quia, quæ poſſunt præſtari ab aliis Sacrificiis, hoc ſuperabundanter præſtatur à Sacrificio crucis, cujus virtus eſt infinita, & æterna. Ergo fruſtraneè multiplicantur Sacrificia miſſæ, imò & impiè, quia perinde hoc eſt ac detrahere Sacrificio crucis, cujus virtus cum ſit infinita ipſa ſola ſufficit, & concedere alia Sacrificia eſt negare virtutem infinitam Sacrificii crucis, hinc Apoſtolus perſæpe repetit, unam oblationem Chriſti in cruce ſufficere, neque opus eſſe alia, *ad Hebræ.* 9. *v.* 26. *Semel ad deſtructionem peccati per hoſtiam ſuam apparavit*, & *v.* 28. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Rurſus *cap.* 10. *v.* 10. *Sanctificati ſumus per oblationem corporis Chriſti ſemel*, & *v.* 14. *Una oblatione conſummavit in æternum ſanctificatos*, ex quibus inferunt, fruſtraneum eſſe in lege evangelica miſſæ Sacrificium, & illud comedere perinde eſſe ac negare virtutem infinitam Sacrificii cruenti crucis. Contra eſt, retorquetur enim argumentum, quia Sacrificium crucis habet vim infinitam, & æternam, ergo non ſolùm non eſt neceſſarium aliud Sacrificium, ſed nec etiam aliud Sacramentum, adeo ut non ſit neceſſarius baptiſmus, imò neque actus meritorii fidei, ſpei, & charitatis, & aliarum virtutum, quia hæc omnia multiplicare perinde eſt, ac negare virtutem infinitam Sacrificii crucis, alioquin ſi infinita eſt, ſufficit virtus Sacrificii crucis ad omnem ſufficientiam. Præterea Sacrificium crucis habet vim infinitam & æternam reſpectu omnium hominum à mundi initio uſque ad finem, ergo omnia alia Sacrificia ſunt ſuperflua, conſequenter fuerunt ſupervacanea Sacrificia omnia legis Moſaicæ, & legis naturæ, imò & multiplicare illa Sacrificia nil aliud fuit, quàm negare vim & ſufficientiam Sacrificii cruenti crucis: quamvis igitur Sacrificium crucis habeat infinitam, & æternam vim ſanctificandi homines, & non ſit opus alio Sacrificio crucis, neque repetitione ejuſdem Sacrificii crucis, neque quod idem Chriſtus iterum fundat ſuum Sanguinem, eò quia ſufficientiſſimè ſatisfecerit DEO Patri pro nobis, ut loquitur Apoſtolus, Duo tamen requiruntur neceſſario: unum, ut ſimus memores illius tanti beneficii, vel jam accepti, vel olim promiſſi. Alterum, ut fructus illius beneficii, ac ſatisfactionis in particulari nobis applicetur, & utrumque fit per fidem, & actus aliarum virtutum per Sacramenta, per Sacrificia, & ſimilia à DEO ordinata, non ſolùm in veteri teſtamento, ſed etiam in novo, conſequenter nihil eorum ſuperfluum eſt, quamvis Sacrificium cruentum crucis ſit virtutis, & valoris infiniti; unde non valet, Sacrificium crucis habet infinitam virtutem, ergo ſuperflua ſunt Sacramenta novæ legis: conſequenter ſuperfluum eſt Sacrificium incruentum miſſæ, etenim nec alia Sacramenta novæ legis, neque Sacrificium incruentum miſſæ ſunt ſuperflua, nec ulla fit injuria vel

detractio

detractio Sacrificio cruento crucis, neque negatur ejus infinita virtus, quia hæc alia Sacrificia non ordinantur ad augendam vim sacrificii crucis, quæ, cùm sit infinita, non indiget augmento, sed alia sacrificia requiruntur, ut ejus fructus nobis applicetur juxta Christi institutionem: & speciatim sacrificium missæ est necessarium, ad repræsentandum sacrificium cruentum crucis.

Instant tamen Acatholici, dicentes, opus non esse applicare fructum sacrificii crucis per sacrificium missæ, eò quia fructus iste sufficienter applicetur nobis per fidem, Baptismum, Eucharistiam, & alia opera bona, non verò necesse est, ut per aliud sacrificium incruentum missæ nobis applicetur, sed contra, quia inde sequeretur, nec opus esse applicari hunc fructum per baptismum; & Eucharistiam, quia sufficienter posset applicari per solam fidem, & Sacrificium missæ. Neque possunt Sectarii quid aliud opponere circa hoc, cum hoc totum dependeat à Christi institutione, & ordinatione, & quia ipse instituit Sacrificium incruentum missæ in memoriam Sacrificii cruenti crucis, cùm dixit Apostolis, & suis successoribus, *hoc facite in meam commemorationem*, tenemur stare, ac parere ordinationi Christi, cùm enim fructus Sacrificii cruenti crucis, quem percipimus per Sacrificia incruenta missæ, sit finitus, eò quia non debet mensurari secundùm valorem & dignitatem Sacrificii, sed secundùm institutionem, & promissionem Christi, ideo multiplicantur, & repetuntur Sacrificia incruenta missæ, ut magis nobis prosit Sacrificium crucis, cujus valor, & virtus est infinitus tam ex parte rei oblatæ, quam ex parte oblationis, & quamvis Sacrificium incruentum missæ sit æquale Sacrificio crucis ex parte rei oblatæ, & oblationis, non tamen ratione effectus, quia hic non mensuratur secundùm valorem, & dignitatem Sacrificii cruenti crucis, sed tantùm secundùm institutionem & promissinoem Christi.

CAPUT X.

De Missis privatis, an legitimæ sint, & licitæ.

Quamvis, si velimus propriè loqui, nullæ sint missæ privatæ, eò quia ipsum Sacrificium sit publicum, & offeratur publico nomine totius Ecclesiæ in commemorationem mortis Christi, quæ est publicum beneficium, & Sacerdos gerat etiam officium Ministri publici, nihilominus usus invaluit, ut missa alia dicatur privata, & alia publica, seu solemnis, hoc est, quæ cum cantu, & solemni cæremoniarum apparatu assistentibus Ministris, & Clero, & exercentibus propria officia suorum ordinum solet in Ecclesiis publicis celebrari, & antiquitus moris fuit, ut populi in hisce missis solemnibus offerrent, & communicarent. Hinc omnes orationes, & ipsa verba Canonis in numero plurali, seu nomine plurium proferuntur, & ipse Sacerdos populum ipsum invitat ad orationem dicens, *Oremus*, & quando adstantes salutat, ait: *Dominus vobiscum*. Rursus moniti fideles, ut corda erigant ad DEUM, respondent, *habemus ad Dominum*. Et in canone etiam nomine populi recitantur collectæ; dicitur enim, *Supplices te rogamus, ac petimus, hanc oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ offerimus præclara Majestati de tuis donis, ac datis*. Ex quibus, & aliis constat, missam nihil aliud esse quàm Sacerdotis, & totius populi adstantis actionem, hinc plures semper solent interesse Sacrificio missæ, qua ratione Sacerdos profert in canone verba illa: *Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio; pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis*. Ad communionem itidem circumstantium ea spectant, quibus Sacerdos DEUM precatur, ut fiat corpus, & Sanguis Domini omnibus sumentibus in vitam æternam: & post communionem ait: *Quod ore sumpsimus Domine pura mente capiamus satiasti Domine familiam tuam muneribus sacris*, & reliquæ preces, quæ recitantur in missæ Sacrificio, sunt fermè ejusdem tenoris, ex quibus infertur Sacrificium incruentum missæ esse actionem ita peractam à Sacerdote, ut simul sit communia adstantibus.

Missa privata illa dicitur, quæ sine cantu, sine Diacono, & Subdiacono, uno tantùm ministrante celebratur, sive in Ecclesia, sive in Oratorio, sive plures eidem intersint, sive pauci, imò sive nullus adsit, & etiam sive solus celebrans communicet, sive alii etiam adsint communicantes. Et hæc missa dici etiam solet quotidiana, eò quia singulis diebus ad commodum populi in Ecclesiis celebretur. Hinc Justinus Martyr referens missæ publicæ ritum, ait *in Apologia, quæ secunda inscribitur*: *Ei qui fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ, & vini, quibus ille acceptis laudem, & gloriam rerum universarum Patri per nomen Filii, & Spiritus Sancti offert, & Eucharistiam sive gratiarum actionem pro eo, quod non donis suis hisce dignatus sit, prolixè exequitur. Atque ubi ille preces, & gratiarum actionem absolvit, populus, qui adest, omnis faustâ approbatione acclamat, dicens, Amen. Amen autem voce hebraa fiat, significat, præsidens verò postquam gratiarum actionem perfecit, & populus universus apprecatione lata eam comprobavit, qui apud nos vocantur Diaconi, atque Ministri distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratia acta sunt, panem, vinum, & aquam, & ad absentes perferunt. Porrò alimentum hoc apud nos appellatur, Eucharistia, quod nulli alii participare licitum est, quàm veram esse doctrinam nostram credenti, & lavacro propter remissionem peccatorum abluto, & ita ut Christus tradidit viventi. Non enim, ut communem panem, neque ut communem potum, ista sumimus; sed quemadmodum per Verbum DEI caro factus JESUS Christus Servator Noster, & carnem, & sanguinem salutis nostræ causa habuit, & eundem modum etiam, in qua per preces Verbi ejus ab ipso profecti gratia sunt acta, alimoniam unde sanguis, & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius Jesu carnem & sanguinem esse, edocti sumus. Nam Apostoli in commentariis à se scriptis, quæ evangelia vocantur, ita tradiderunt, præcepisse sibi Jesum. Eum sumpto pane accepto, cùm gratias egisset, dixisse, Hoc facite in mei recordationem, Hoc est in corpus meum, & poculo similiter accepto, & gratiis*

gratiis actis dixisse, hic est sanguis meus, ac solis ipsis tradidisse. Nos autem post hac deinceps nobis invicem ista in memoriam revocamus.

Missas privatas quod attinet, reprobant Hæretici, & Lutherus contra ipsos acriter invehit, ac debacchatur, librumque edidit de abroganda missa privata Dæmone præceptore, ut ipsemet testatur *lib. de missa privata, & unctionem Sacerdotum tom. 7. pag. 228. editionis Wittenbergensis* & maluit fidem præstare Patri mendacii, quàm æternæ veritati seu Spiritui Sancto per Ecclesiam loquenti, Christus enim non legitur præcepisse, ut Sacerdos nonnisi in solemni & in publico populi conventu Sacrificium offerat, nec, ut communicet solum cum populo, sine quo non liceat ipsi communicare: neque constat Apostolos tale quid præcepisse, quapropter liberum semper fuit Sacerdotibus, quotidie offerre, etiam sine cœtu fidelium, & communione aliorum, qui mors semper fuit in Ecclesia, ut & missæ privatæ semper in usu, sive hæc dicatur, quia fiat in privatis locis, sive quia extra frequentem Christiani populi conventum, sive dicatur illa, in qua solus Sacerdos communicat, sunt enim hujusmodi missæ semper legitimæ, ac licitæ, hinc Tertullianus narrat consuevisse Orientalis Ecclesiæ fideles, noctu privatim celebrare ad declinandam tyrannorum persecutionem ait ipse *lib. de fuga in persecutione cap. 14. Si colligere interdiu non potes, habes noctem. Non potes discurrere per singulos, sit tibi & in tribus Ecclesia.* Et Eusebius *lib. 4. de vita Constant. cap. 17.* narrat Constantinum Imperatorem suscepto baptismo statim curâsse in proprio palatio exstrui Oratorium, imò & habuisse portatile templum, cùm in castra proficiscebatur, & ejus exemplum nobiles Palatinos fuisse secutos, ne missæ Sacrificio unquam carerent in castris, & Sozomenus *lib. 1. cap. 8.* asserit: Episcopus, qui ex omnibus Provinciis ad dedicationem Ecclesiæ Hierosolymorum convenerant incruenta Sacrificia sæpius obtulisse, quod etiam testatur Eusebius *lib. 4. cap. 45.* & D. Gregorius Nazianzenus *orat. 19. in laudem Patris* refert, eum in cubiculo suo celebrâsse, & in oratione in commendationem Sororis suæ Gorgoniæ, asserit domesticum ei fuisse altare, in quo sacra agerentur, quinimò S. Paulinus Nolanus ante lectulum suum jussit sibi altare parari, in quo Sacrificium obtulit paucis horis ante suum obitum, ut testatur Uranius in ejus vita. Et D. Ambrosius cum invitatu cujusdam clarissimæ fœminæ trans Tiberim pergeret, ut Sacrificium in domo offerret, quædam balneatrix, quæ paralytica in lecto jacebat, sellula ad eandem domum jussit se portari, & vestes S. viri exosculata sanitatem recepit, ut refert Paulinus in ejus vita, plura alia congeruntur exempla, quibus deprehendimus viros pientissimos & Sanctos consuevisse missas privatas etiam in locis privatis celebrare, si necessitas & charitas urgerent, & Concilium Agathense *can. 21.* privata oratoria in agris permisit, eo fine, ut in iisdem missæ privatæ celebrarentur: & Sanctus Gregorius Magnus *epist. 43.* Joanni Syracusano Episcopo præcipit, ut missas celebrari permittat in domo Venantii Patritii. Et *homil. 37. in evangel.* asserit morem fuisse Cassio Narniensi Episcopo, quotidianas DEO hostias offerre, adeo ut pene nullos fluxerit dies vitæ, quo Omnipotenti DEO hostiam placationis non immolaret.

Missas itidem, in quibus solus Sacerdos communicaret prisc is temporibus fuisse in usu, testis est S. Joannes Chrysostomus *homil. 3. in epist. ad Ephes.* inquiens: *Frustra est quotidianum Sacrificium, frustra adstamus altari, nemo est, qui participet.* Fidelem populum diebus tantùm dominicis Eucharistiam sumere hortatur S. Augustinus, & eos etiam, qui frequenter vel raro communionem sacram percipiunt, dummodo pio affectu, & sincera devotione ad eam accedat, pariter laudat *epist. 54. ad Januarium* & nihilominus Sacrificium Eucharistiæ quotidie offerri summo DEO, testatur *epist. ad Bonifacium.* Præterea Gennadius Massiliensis Episcopus *lib. de ecclesiasticis dogmatibus cap. 53.* suadet fidelibus, ut communicent omnibus diebus dominicis, si tamen animo fuerint ab omni affectu peccandi libero. Concilium Agatheose præcipit sæcularibus, ut diebus dominicis intersint sacro, ac missæ, & tamen non præcipit eos communicare, nisi diebus solemnioribus Nativitatis Domini, Paschatis, & Pentecostes. Concilium itidem Toletanum XII. *can. 5.* statuit, ut Sacerdos communicet, quoties sacrificium offert, non tamen communionem plebi imperat. Accedit denique Tridentina Synodus *sess. 22. cap. 6.* inquiens: Optaret quidem Sacro Sancta Synodus, ut in singulis missis fideles adstantes non solum spirituali affectu, sed Sacramentali etiam Eucharistiæ participatione communicarent, quo ad eos sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberius perveniret: nec tamen si id non semper fiat, propterea missas illas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat, ut privatas, & illicitas damnat, sed probat, atque adeo commendat: siquidem illæ quoque missæ verè communes censeri debent, partim, quod in iis populus spiritualiter communicet, partim verò, quòd à publico Ecclesiæ Ministro non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur. Et *can. 8.* ait: *Si quis dixerit, missas, in quibus solus Sacerdos Sacramentaliter communicat illicitas esse, ideoque abrogandas, anathema sit.*

Objiciunt tamen Hæretici, quibus sacrificium missæ est exosum, illud Apostoli *1. ad Corinth. 11.* Cœnam dominicam opponentis privatæ, ait enim Apostolus: *Hoc non est cœnam dominicam manducare. Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum*, quæ verba explicans D. Joannes Chrysostomus ait: Quod dominicum est, privatum fecerant. Cœna enim Domini debet esse communis. Sed contra, quia per cœnam dominicam Apostolus Paulus & Joannes Chrysostomus, non intellexerunt celebrationem Sacrificii incruenti, nec sumptionem Eucharistiæ, quæ ab Ecclesia æquè pauperibus, ac divitiis affluentibus administrabatur, sed per cœnam dominicam intellexerunt dominicum, quod primi Christiani *Agapem* vocabant & consueverant peractis sacris mysteriis, quasi in symbolum charitatis peragere vitabantur tantùm divites, & amici, & qui erant ejusdem dignitatis, & fortunæ, non verò pauperes, & propterea eos reprehendit Apostolus, eò quia dominicam cœnam non imitarentur, quam Christus suis condiscipulis pauperibus, communem habuit, sed privatam facerent exclusis, aut non expectatis pauperibus, ut colligitur ex verbis Apostoli *1. ad Corinth. 11.* inquiens: *Unusquisque præsumit cœnam suam ad manducandum, & alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Laudo vos, in hoc non laudo.* Instant tamen Hæretici, & adferunt Christi factum; etenim Christus cum cœnam dominicam instituit omnibus adstantibus Eucharistiam distribuit, & injunxit suis

discipu-

discipulis, ut facerent verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, ex quibus inferunt missas privatas, in quibus solus Sacerdos communicat repugnare institutioni Christi, consequenter has missas privatas, in quibus solus Sacerdos communicat, non esse licitas. Sed contra, quia non quidquid Christus in instituendo Eucharistiæ sacrificio fecit injunxit etiam Sacerdotibus, ut facerent, alioquin non esset licitum, Eucharistiam conficere nisi post cœnam, & præsentibus tantùm duodecim ac mensæ assidentibus exclusis mulieribus, siquidem Christus ita legitur instituisse Eucharistiam. Quamobrem Christus tantùm injunxit, ut Sacerdos consecrans, primus de Sacrificio participet, se deinde aliis adstantibus, si petant exemplo Christi eroget, non vero jussit, ut si præter Ministrum nemo alius adsit, aut si adstantium nemo communionem petat, Sacerdos à sacrificii oblatione abstineat, quapropter sine ullo fundamento asseritur, non esse licitum Sacerdoti Eucharistiam conficere, & Sacrificium tremendum missæ offerre omnipotenti DEO, nisi præter ipsum sint etiam alii, qui communicent. Sunt enim aliqua, quæ ad Sacrificii substantiam pertinent, & quæ Dominus Noster perpetua imitatione Ecclesiæ suæ servanda tradidit, scilicet gratias agere, benedicere, consecrare, offerre, Sacerdotem sacrificantem corpus & sanguinem Christi sumere, atque hæc in memoriam passionis ejus peragere. Alia verò, quæ pro temporis, & loci tantùm circumstantiis ab eo facta sunt, ut dispensare aliis præsentibus, iisque sedentibus post cœnam, & sub utraque specie à fidelibus fieri non jussit, quinimo quædam non esse imitanda, per suam Ecclesiam declaravit.

Objiciunt secundò, quia in *can. 9. Apostolorum* & *can. 2. Antiocheni Concilii*, ut etiam *cap. peracta. dist. 2. de consecrat.* habetur, à Sacris mysteriis exclusos fuisse omnes, qui non communicarent, ex quibus etiam inferunt, nullam esse licitam missam, nec olim celebratam absque communione adstantium. Sed contra quia ex citatis locis nihil colligitur contra missas privatas, quia tametsi supponantur præcipere communionem fidelibus, qui intersunt Sacrificio missæ, non tamen præcipiunt Sacerdotibus, ut abstineant à Sacrificii oblatione, si nullus adsit, qui petat sacram synaxim, & communionem. *Can. enim 9.* ex illis, qui dicuntur Apostolorum, seu potiùs falsò tribuuntur Apostolis illos perstringit, qui Ecclesiam ingredientes, & verbum DEI audientes, neque in precatione, neque sacra communione permanent, sau quidum celebratur sacrificium, usque ad finem non permanent, ut explicant, Zonaras, Aristens, & Balsamon. Idque ex eo firmari potest, quia *canon octavus* Clericos adstantes oblationi significat à communione posse dispensari ob causam legitimam, quòd si Clerici dispensantur, à fortiori etiam laici Sæculares verba Canonis sunt hæc: *Si quis Episcopus, Presbyter, vel Diaconus, vel ex Sacerdotali Catalogo, facta oblatione non communicaverit, causam dicat; & si probabilis fuerit, veniam consequatur: sin verò minus, segregetur, ut qui populo causa fit offensionis, & suspicionem dederit adversus eum, qui obtulit, tanquam non dignè obtulerit.* Ad aliud, quod addebatur ex *can. 2. Concilii Antiocheni*, respondetur, Concilium tantùm damnare eos, *qui Sanctam Eucharistiæ participationem propter aliquam insolentiam aversantur, seu qui pro quadam intemperantia se à perceptione Sanctæ communionis avertunt*, ut explicat Dionysius Exiguus; non autem eos, qui ob legitimam causam à communione abstinerent, quamvis sacris interessent mysteriis, siquidem requirebat Ecclesia, ut saltem graviori aliquo crimine sese indignos communione non præberent fideles. Ad aliud ex cap. *peracta*, respondetur, ibi non esse sermonem de Laicis, sed de Clericis, qui Episcopo diebus solemnioribus celebranti ministrant ad altare, ut explicant Canonistæ.

Neque obstant verba S. Joannis Chrysostomi, quæ à Sectariis contra missam privatam afferri solent: *Frustra habetur oblatio, frustra adstamus ad altare, nemo est, qui participet*; nam respondetur, fuisse tantùm frustra celebratum sacrificium spectato fine secundario, cùm nullus participaret, eò quia ex intentione ecclesiæ consecratur Eucharistia non solùm, ut sacrificium, verum etiam ut Sacramentum; non ad celebrantis duntaxat Sacerdotis, sed etiam fidelis populi spiritualem refectionem. Verum non frustra fuisse factam oblationem spectato fine primario, qui est DEI cultus, honor & laus, erga peccatores propitiatio. Hunc enim finem obtineri posse cognovit S. Joannes Chrysostomus, quamvis nemo præter celebrantem communicaret. Neque missas privatas inutiles existimavit ex eo, quod præter Sacerdotem celebrantem nullus adsit alius, qui communicet.

Verum tamen est, quòd nemine adstante, nemine respondente, non liceat missam celebrare: nisi sit saltem unus Minister, qui Sacerdoti respondeat, & si fieri possit, sit Clericus superpelliceo indutus & veste talari, alioquin missæ absque ullo ministro respondente prohibentur à Conciliis, præsertim Moguntino sub Leone III. *can.* 43. ubi ait: *Nullus Presbyter, ut nobis videtur, solus missam cantare valet rectè, quomodo enim dicet Dominus vobiscum, quomodo sursum corda admonebit habere, & alia pleraque his similia? cùm nemo alius cum eo sit.* Concilium itidem Parisiense sub Gregorio IV. *lib. 1. c. 48.* ait: *Irrepsit in plerisque locis, partim incuriâ, partim avaritiâ reprehensibilis usus, & congrua emendatione dignus, eo quod nonnulli Presbyterorum sine Ministris missarum solemnia frequentent. Unde conveniendus, imò interrogandus nobis videtur hujusmodi corporis & sanguinis Domini solitarius Consecrator, quibus dicit, Dominus vobiscum, & à quo illi respondetur, & cum Spiritu tuo, vel pro quibus supplicando Domino inter cætera, memento Domine, & omnium circumstantium, cum nullus circumstet, dicit*, quod vero ex decentia Minister missæ Clericus debeat esse cum veste talari, & superpelliceo indutus etiam definiverunt plura Concilia in Galliis, ut Aquense, Tholosanum, Avenionense, & Narbonense anno 1609. cap. 19. debet itidem Minister missæ esse vir, non fœmina, etiam sanctimonialis, id enim sacris canonibus prohibitum est, ut etiam in Conciliis, præsertim Laodicano *can.* 44. ubi ait: *Non oportet mulierem ad altare ingredi*, & Gelasius I. summus Pontifex *epist. 9. ad Episcopos Lucaniæ cap. 26. Impatienter audivimus, tantum divinarum rerum subiisse despectum, ut fœminæ sacris altaribus ministrare ferantur, & cuncta quæ nonnisi virorum famulatui deputata sunt, sexum, cui non competit, exhibere.* Concilium itidem Parisiense VI. *lib. cap.* 45. *Quædam nostrorum virorum relatu, quædam visu didicimus, in quibusdam Provinciis contra legem divinam canonicamque institutionem fœminas sanctis altaribus se ultro ingerere & sacrata vasa impudenter contingere, & indumenta Sacerdotalia Presbyteris administrare.* Et paucis interjectis subdit: *Hoc ergo tam illicitum factum, quia ex toto à christiana religione abhorret, ne ulterius fiat, inhibendum est.* Factu itidem optimum, si præter Clericum vel idoneum Laicum Ministrantem alii

etiam adsint, quamvis id non sit simpliciter necessarium, fuerunt ex Sacerdotibus aliqui ita meticulosi, ut ne mendaces fierent, si ad unum solum præsentem in numero plurali salutationes dirigerent à sacrificii oblatione abstinerent, nisi præter Clericum ministrantem unus vel alter etiam interesset, quibuscum veritate posset proferri *Dominus vobiscum*, & *orate fratres*, de qua re exstat canon apud Gratianum *dist. 1. de consecrat. cap. 41.* sub nomine Soteri quamvis ab aliis tribuatur Anacleto, ubi dicitur: *Hoc quoque statutum est, ut nullus Presbyterorum missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus, ipse tertius habeatur, quia, cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, & illud in secretis, orate pro me, aptissimè convenit, ut illius respondeatur salutationi*, verum hic, & alii canones declarant, quid decentius sit, non verò quid simpliciter necessarium, etenim Eremitis perpetuo inclusis olim permittebatur, ut soli sine respondente missam celebrarent, ut refert Cardinalis Bona *lib. 1. rerum liturgicarum cap. 13.* Id interdum concessum fuisse à Romano Pontifice, & hoc etiam confirmat Glossa *dist. 1. de consecrat. cap. 41.* Alii etiam fatentur, id olim fuisse toleratum apud Monachos, ut scribit Odo in expositione Canonis, neque id visum fuerat à ratione alienum, ut qui solus esset, diceret, *Dominus vobiscum*, quia his verbis se ecclesiam salutare asserebant, quæ est una in multis, & tota in singulis, ut explicat S. Petrus Damiani *in opusculo ad Leonem inclusum*, quod inscripsit: *Dominus vobiscum.* Rursus quia Sacerdos cùm solus recitat divina officia nocturna, & diurna omnia pluraliter profert. sicuti in numero plurali enunciantur in divinis officiis, dicit enim, *venite, adoremus, procidamus ante DEUM, oremus, benedicamus*, quamvis nullus alius adsit, & cum ipso adoret, genuflectat, oret, benedicat. Non igitur repugnat rationi, si Sacerdos absque Ministro & circumstantibus celebrans dicat: *Dominus vobiscum*, vel omnes circumstantes DEO commendat, quia hujusmodi verba fideles omnes spectant, qui assistunt quasi præsentes, fide & charitate Sacramentis communicantes. Verum nunc id non licèt, nec etiam ipsis inclusis Eremitis absque speciali licentia sedis Apostolicæ, ut decrevit Alexander III. *cap. Proposuit. Extra. de filiis Presbyterorum.*

Missa tamen privata, quæ *sicca* dicitur, tametsi aliquando fuerit tolerata permitti non debet. Dicitur enim Missa *sicca*, quæ à Sacerdote induto vestimentis sacris absque oblatione sine secretis, canone consecratione, & communione, propterea sine calice, & hostiis celebrabatur, quæ etiam missa *nautica* vocari consueverit, eò quia in mari & etiam fluminibus celebrari soleret, & ob motum navis & agitationem fluctuum semper aderat periculum effusionis sanguinis, ideo *sicca* vel *nautica* dicebatur quia sine hostia, sine calice, & hanc missam fuisse in usu tempore S. Ludovicus Regis Gallorum refert Guillelmus de Nangiaco in ejus vita. Ritus missæ hujus siccæ describit Durandus in suo rationali divinorum officiorum *lib. 4. cap. 1.* Meritò sicca dicitur, quia sine fructu, sine gratia, sine humore confectionis Eucharistiæ, nilque fidelibus prodest; & in eam invehitur Estius *orat. 13.* & Joannes Echius eam vocat *irrisionem DEI*, & *illusionem Christi*, & addit illius usum esse potius illicitum, ob falsitatem, quam continet in facto, & verbo, eo quia Sacerdos simulet omnia quæ sunt celebrantis, licèt reverà non celebret, nec Sacrificium offerat; & quia recitat orationes, quæ promittunt Sacrificium, & aguntur postea gratiæ, quasi Sacrificium oblatum fuisset: de hac missa *sicca* ait eruditissimus Cardinalis Bona *lib. 1. Rerum Liturgicarum cap. 9.* *Missa sicca ab indiscreta, & privata nonnullorum devotione duxit originem, cui nimium indulgenter fuerunt Sacerdotes. Larva est, & simulatio quædam missæ veræ; sicca proculdubio, & jejuna; exsucca & sterilis utpote carens non solùm consecratione; sed etiam sumptione corporis Christi, similis cœna lignea, & lapidea, quam Lampridius, & alii referunt convivis suis Heliogabalum exhibuisse.*

Non tamen missæ privatæ debent in privatis domibus celebrari, sed tantùm in illis oratoriis extra ecclesiam, quæ designata fuerint ab Ordinario; ita statuit Concilium Tridentinum *sess. 22.* Usus tamen obtinuit etiam à primis Constantini magni temporibus, ut in castris licitè celebretur in altari portatili. Quin imo possunt etiam Episcopi licentiam concedere missam celebrandi in Capellis, & Oratoriis Domûs privatæ ob gravem aliquam necessitatem, & ex justa causa; neque Concilium hanc potestatem Episcopis ademit, vel abstulit; neque derogat. *cap. concedimus. cap. missarum dist. 1. de consecratione.* quibus Episcopis talis facultas conceditur: sed Synodus Tridentina tantum intendit auferre abusus occurrentes in celebratione missarum; & statuere de communi celebrandi modo, & non exclusit exceptiones licitas jure communi, ut notat Barbosa *lib. de offic. & potestate Episcopi part. 2. alleg. 32.* Non tamen solet ab Episcopis aliis concedi, quàm prænobilibus, eo quia valdè distent ab ecclesia parochiali, vel sint notabiliter debiles, vel aliqua detineantur ægritudine, ob quam debeant immorari domi. Concilium Mediolanense 4. *part. 2.* ait: *Episcopus omnibus missam in oratorio privato celebrandi facultatibus hactenus concessis certos limites, modumque præfiniat; ita ut præter causas, quas magnas, & urgentes is judicaverit in ipsis privatis oratoriis missam celebrari ex facultatibus illis deinceps non liceat; nisi hoc à sede Apostolica indultum fuerit.* Excipiendæ tamen sunt majores solennitates, quibus tenentur omnes interesse ecclesiæ, & ibi audire sacrum *cap. si quis dist. 1. de consecratione.* Excipiuntur præter Natale Domini, Epiphaniam, Pascha, ascensionem, Pentecostem, Natale S. Joannis Baptistæ; etiam solennitas corporis Christi, Assumptio Beatæ Mariæ Virginis & festum omnium Sanctorum, quibus omnibus diebus festis tenetur quisque in publicis ecclesiis sacro interesse. Imò neque in oratoriis, capellisque privatis licitum est aliis diebus missam audire, nisi dispensationis literæ priùs ab Episcopo legantur, & approbentur ut Apostolicæ: quia sedes Apostolica dispensationes contra ordinem ecclesiæ non intendit concedere, si juribus derogent Episcoporum *cap. cum capella. de Privilegiis. cap. cum plantare. ibid.* & Concilium Tridentinum *sess. 24. de Refor. cap. 11.* Hinc Pontifex in litteris privilegiorum semper addit clausulam, *si preces veritate nitantur.*

Fideles diebus Dominicis, & solemnioribus festis debent propriam frequentare parochiam, ibique interesse solemni sacro, & Concioni, ut ait Concilium Tridentinum, *sess. 22. in decreto de observandis, & evitandis in celebratione missarum. Ordinarii locorum Episcopi moneant populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & majoribus festis accedant.* Fideles tamen si diebus Dominicis, & aliis festis frequentent ecclesias Regularium, ibique missam audiant, satisfaciunt ecclesiæ præcepto de audienda missa; ita enim declaravit Leo X. in suo diplomate dato Romæ die 13. Novem-

bris

bris anno millesimo quingentesimo decimo septimo, ubi ait: *Intelleximus, quosdam in dubium revocare, & perinde timoratis conscientiis scrupulum injicere, si Christi fideles, qui Dominicis, & Festis diebus extra ecclesias suas parochiales missas audiant in ecclesiis Fratrum ordinum mendicantium, ecclesiæ præcepto de missa audienda satisfaciant. Nos enim ambiguitatem hujusmodi tollere volentes, ut cum sinceriori conscientia fideles quique DEO creatori suo serviant, Autoritate Apostolica, tenore præsentium notum facimus, omnes Christi fideles utriusque sexus, qui (non contempto proprio Sacerdote parochiali) in ecclesiis fratrum ordinum mendicantium Dominicis, & diebus festis missas audiunt, satisfacere præcepto ecclesiæ de audienda missa, neque in aliquam labem peccati mortalis pœnamve incurrere*, quam declarationem etiam confirmavit S. Pius Quintus in suo diplomate dato Romæ anno 1567. ubi ait: *Christi fideles audiendo missas, & alia divina officia in ecclesia Fratrum hujusmodi diebus Dominicis aut festivis præcepto ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur*, quod tamen intelligitur excluso contemptu proprii Parochi.

Quamvis valor sacrificii missæ seu vis & dignitas illius, si spectetur res oblata, & principalis offerens, sit infinita, cum sit eadem victima, quæ in cruce pro omnibus hominum peccatis oblata est; & idem Sacerdos, seu Christus, unum proinde, & idem sit sacrificium, sola offerendi ratione diversum, ut docet Tridentina Synodus, adeo ut idem Christus sit Sacerdos, & victima, ac propterea sit infinitæ dignitatis, ac virtutis. Si tamen spectetur ratione effectus, quem ex Christi institutione habet, quatenus per ministros ecclesiæ offertur, est finiti valoris, ac virtutis: siquidem oblatio, quatenus est actio Sacerdotis, est finita. Præterea cùm Christus hoc Sacrificium instituerit, ut per illud nobis applicaretur virtus sacrificii, quo se semel in cruce obtulit pro redemptione totius humani generis; nec tamen illud Sacrificium fuerit infinitæ virtutis, quoad efficaciam, sed quoad sufficientiam; idem dicendum potiori jure de sacrificio Eucharistiæ: siquidem illud instituit Christus, ut pluries repeteretur; & sacrificium crucis, ut semel tantùm offerretur. Hinc Sacrificium missæ quatenus intentione, & orationibus Sacerdotis aliis applicatur, non æquè prodest singulis, acsi pro uno solùm offerretur: quia vis illius secundum hanc rationem est finita; & quod est finitum, quò inter plures dividitur, eò fit minus, & non æquè prodest pluribus, acsi divideretur inter paucos, vel uni tantùm applicaretur. Aliud est sacrificium missæ, ratione rei oblatæ esse infiniti valoris quoad sufficientiam; & aliud quoad efficaciam. Licèt sit infiniti valoris in se, non tamen his valor infinitus actualiter applicatur modo infinito, & pro infinitis; nec alia potest ratio assignari, nisi ipsa voluntas Christi, qui noluit ordinare hoc Sacrificium ad conferendum efficaciter fructum infinitum pro infinitis subjectis: de facto enim Christus non redemit Angelos, sicut potuisset ipsos redimere ratione valoris rei oblatæ, & Sacerdotis offerentis, unde illa infinitas est tantùm quoad sufficientiam, non quoad efficaciam, & quia Christus merita suæ passionis voluit applicare pro Angelis, sicut ea applicavit pro hominibus. Præterea ad infinitam efficaciam sacrificii præter hostiæ & principalis offerentis infinitatem, requiritur etiam infinitas illius, à quo immediatè offertur: seu Sacerdotis, qui est immediatus offerens; sed Sacerdos est finitæ dignitatis, ergo etiam valor sacrificii quoad actualem influxum, & efficientiam est finitus, quia actio illa à supposito finito, immediatè producitur, & in hoc differt à sacrificio crucis, quod fuit immediatè à supposito infinito, proinde illa oblatio fuit actio secundùm esse morale infinita, & Deo patri infinitè grata. Favet huic assertioni etiam praxis ecclesiæ, ac fidelium, qui pro se, & pro suis defunctis curant plura sacrificia offerri; quod nunquam facerent, si infinitam in singulis efficaciam agnoscerent. Præterea, quia posset Sacerdos unico sacrificio sexcentis obligationibus satisfacere, quod decreta ecclesiæ prohibent: frustra enim pro uno defuncto plura, & plura multiplicarentur missæ sacrificia. Rursus sequeretur, quòd si missæ sacrificium esset infiniti valoris quoad efficaciam, missa cujuslibet Sacerdotis æquaret Christi sacrificium in cruce, quod ideo unicum fuit, quia infiniti valoris. Non enim quod in sacrificio missæ continetur, debet considerari ut quoddam agens naturale, nec secundum summum gradum suæ virtutis, sed ut ens liberum, cujus operatio tantam habeat efficaciam, quantam vult contentum sub accidentibus panis, & vini habere, seu agens principale Christus noster Redemptor, qui in hoc incruento missæ sacrificio, vult nobis applicari fructum finitum, ac limitatum suæ passionis ex se valoris quidem infiniti, sed quia nobis applicatur ex libera voluntate Christi volentis, ut tantùm finitum, & limitatum fructum participemus ex infinito, quam in se habet: ideo non nisi finitus est fructus, quem ex missæ sacrificio percipimus. Igitur sacrificium missæ habet efficaciam finitam in ordine ad suos effectus, excepta vi imperativa, quæ infinita est, quia non consistit in aliquo, quod producitur à sacrificio, sed in excellentia, & dignitate ipsius, quatenus objectivè movet Deum ad id, quod petitur, concedendum, quamvis non semper concedat, nisi cùm judicat saluti nostræ expedire, ut concedatur. Non igitur fructus sacrificii missæ æquè prodest pluribus simul sumptis, ac uni tantum. Hinc in Concilio Constantiensi damnata fuit propositio Joannis Wiclefi asserentis: *speciales orationes applicatæ uni personæ per Prælatos, vel religiosos, non plus prosunt eidem, quàm generales, cæteris paribus.* Cum igitur sacrificium missæ intentione, & oratione Sacerdotis celebrantis applicetur illis, pro quibus offertur; non ita prodest singulis, ac si pro uno solum offerretur. Fructus enim finitus est major, si totus uni tantùm detur, quàm si dividatur aut distribuatur inter plures: si enim centum nummi dentur distribuendi, & dentur omnes uni tantùm, hic plus accipit, quàm viginti alii, quibus distribuitur, quia isti non accipiunt, nisi quinque pro singulis, cum ille unus accipiat centum: ita à pari de fructu sacrificii incruenti applicato uni vel pluribus.

Hinc Sacerdotes, qui stipendia seu honoraria accipiunt pro missis pluribus celebrandis, non possunt unam tantùm missam pro omnibus celebrare, ac graviter peccant, ac tenentur ad restitutionem, quia dantes eleemosynam intendunt, ut totidem celebrentur missæ, quot dant eleemosynas, & pro ipsis applicetur fructus ille, quem intendit Ecclesia applicare pro missis celebrandis, quo pacto sua fraudantur fideles intentione, si non tot missæ celebrentur, quot ipsi dederunt eleemosynas, imò neque Sacerdos potest missam applicare etiam pro aliis, si ab una persona tantùm accepit eleemosynam, ea intentione, ut totus fructus ab Ecclesia applicabilis pro dante eleemosynam, ut sibi applicetur. Neque obstat, quòd stipendia sint incongrua ad sustentationem Sacerdotis pro uno die,

eò

eò quia altari inservientes de altari vivere debent, quia dantes eleemosynam Sacerdotibus pro missa celebranda non tenentur ex toto ei extradere pro tota sustentatione diurna, non enim tenentur ad solam missam celebrandam, cum etiam obligentur ad alia officia pro ecclesia membria omnibus persolvenda, quapropter Concilium Tridentinum *sess. 21. cap. 2. de reformatione* statuit. Ne quis deinceps clericus sæcularis ad sacros ordines promoveatur, nisi prius constet, *eum beneficium ecclesiasticum, patrimonium, vel pensionem habere*, unde constat, non esse necesse, ut stipendium, quod Sacerdos accipit pro missa celebranda, sufficiat ad totalem sustentationem diurnam, cùm supponatur Sacerdos aliunde habere, ut possit se alere, adest etiam decretum sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum authoritate Urbani VIII, editum die 21. Junii anno 1625, ubi habetur: *Ubi pro pluribus missis etiam ejusdem qualitatis celebrandis, stipendia quantumcunque incongrua, & exigua, sive ab una, sive à pluribus personis collata fuerunt, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, congregationibus, Domibus, ac locis piis, quibuscunque, tam sæcularibus, quam Regularibus, Sacra congregatio sub obtestatione divini Judicii mandat, ac præcipit, ut absolutè tot missæ celebrentur, quot ad rationem attributa eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant, quinimo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur. Id verò, ut deinceps observatur exactiùs sacra congregatio eadem authoritate revocat privilegia, & indulta omnia quibusvis personis, Ecclesiis, ac locis piis, tam sæcularibus, quàm Regularibus, cujuscunque Ordinis, Congregationis, & instituti, quamcunque ob causam, concessa, quibus, indulgetur, ut certarum missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus plurium Missarum oneribus, in futurum suscipiendis satisfiat.*

Neque potest Sacerdos celebrationem missæ anticipare pro incertis postulaturis, ac in eum finem eleemosynas collaturis, quia hoc pacto pia fidelium intentio defraudaretur, qui Sacrificium offerri volunt specialiter ad gratiam aliquam suscipiendam à DEO, vel auxilium necessitate aliqua urgente sibi vel suis à DEO impetrandum, quapropter sacra Congregatio supra Concilium Tridentin. authoritate Pauli V. Pontificis Maximi hanc anticipatam missarum celebrationem prohibuit, & damnavit die 15. Novembris 1605. *Tanquam pluribus nominibus periculosam, fidelium scandalis, & offensionibus obnoxiam, & à vetusto ecclesiæ more nimium abhorrentem.* Decretum refert Barbosa *lib. de officio & potestate Episcopi part. 2. allegat. 24.* & asserit consuetudinem anticipatè celebrandi, non esse in praxi approbandam, nec tolerandam, quia redolet nimiam cupiditatem lucri ex missis celebrendis, quæ cupiditas in Sacerdote datur vitio. Rursus, quia æquitas exigit, ut, qui dat eleemosynam pro missa celebranda in tali altari in honorem talis peculiaris Sancti, sciat missam illam pro se, & juxta suam intentionem celebrari, quo pacto melius se disponit ad recipiandum fructum illius. Neque obstat, si Sacerdos danti eleemosynam dicat, applico tibi Sacrificium, quod alias celebravi; quia Sacerdos non potuit prævidere, ex qua causa velit fidelis dans eleemosynam sibi missam celebrari, quapropter defraudaretur sua intentione quoad hoc, & fideles facile sibi persuaderent, Sacerdotem accipere stipendium, & non applicare missam pro ipso dante eleemosynam: Excipitur tamen, quando quis ex obligatione alicujus capellæ tenetur tot missas singulis hebdomadibus celebrare, quia huic oneri potest Sacerdos satisfacere eas celebrendo hebdomada antecedente pro subsequente, nisi fortassis in literis fundationis sit aliter expressum.

Rursus si Sacerdos pro missa celebranda certam suscepit eleemosynam, non potest alteri celebrandam committere parte eleemosynæ sibi retenta, tametsi justum, & consuetum honorarium persolvat celebranti; quia nullus est justus titulus illi, qui missam cum certa eleemosyna suscepit, & alteri celebrandam committit, retinendi sibi hanc partem eleemosynæ, quia illa tota, quanta est, ob missam celebrandam erogatur, adeoque illi indebita, qui non celebrat, & proinde ab ipso non solum absque turpis lucri nota, verùm etiam furti crimine non potest pars illa sibi retineri, quod si illam retineat, tenetur ad restitutionem, & huic legi non solum privati Sacerdotes subjacent, verùm etiam Æditui, sive Secristæ Ecclesiarum, quia nec isti possunt justo titulo partem illam sibi retinere, ut si ex viginti crucigeris decem sibi retinerent, & alios offerrent Sacerdoti, tametsi id redundet in commodum, & utilitatem ecclesiæ, quia peccatur contra justitiam, quando totum stipendium non datur celebranti missam, quia illud totum eidem est debitum; Sacra congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum authoritate Urbani VIII. decretum edidit anno 1625. ubi habetur: *Omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem missam alteri partem ejusdem eleemosynæ sibi retenta celebrandam committat*; quia verò ab eadem congregatione quæsitum postea fuisset, an Sacerdotes, quibus aliquando offertur eleemosyne major solite pro celebratione missæ, debeant dare eandem integram eleemosynam iis, quibus missas celebrendas committunt, an verò sufficiat, si dent celebrantibus eleemosynam consuetam, Respondit Sacra Congregatio teneri absolutè integram eleemosynam Sacerdoti celebranti tribuere, nulla sibi retenta parte. Præterea quia Alexander VII. Pontifex Maximus damnavit illam propositionem, *post Decretum Urbani VIII. potest Sacerdos, cui missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Hinc neque Æditui, neque Administratores Ecclesiarum ex Missarum celebrandarum eleemosynis pro expensis ornamentorum, cereorum, hostiarum, vini, possunt sibi partem eleemosynæ retinere, si Ecclesia alios reditus habeat, quos in talem usum expendat, hoc enim etiam prohibetur in decreto sacræ congregationis, ubi habet, *permittendum non esse, ut Ecclesia, & loca pia, seu illorum Administratores ex eleemosynis missarum celebrandarum ullam utcunque minimam portionem retineant, ratione expensarum, quas subeant in missarum celebratione, nisi cùm ecclesia & loca ipsa alios non habent reditus, quos in usum earundem expensarum erogare licitè possint, & tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantùm missæ sacrificio necessariò sunt subeunda. Et nihilominus eo etiam casu curandum esse, ut ex pecuniis, quæ superfunt expensis, supra deductis, absolutè tot missæ celebrentur, quot præscripta fuerant ab offerentibus,*

Quinimò

Quinimò, si Sacerdos pro Missa celebranda accipiat ab uno eleemosynam, non licet aliam quoque eleemosynam accipere ab altero, cui partem illam fructus propriam Sacerdotis pro eodem applicet. Est enim triplex portio valoris Missæ, seu triplex fructus applicabilis; primus pertinet ad omnes fideles: secundus est proprius celebrantis; & tertius subest dispositioni Sacerdotis, ut eum applicet, cui voluerit. Primus igitur ex eo provenit, quia generaliter pro omnibus fidelibus vivis, & defunctis offertur, quia Sacrificium incruentum Missæ, quoad substantiam est idem, cum Sacrificio cruento crucis, est enim eadem res oblata, seu Christus Dominus, & idem Sacerdos offerens principaliter seu Christus, sed Sacrificium cruentum crucis pro omnibus oblatum est, ut constat ex canone, qua ratione tenetur Sacerdos etiam pro omnibus applicare Missam pro Papa, pro Episcopo, pro Imperatore, pro Rege, & tota Ecclesia militante, imò etiam purgante, & non potest non applicare, cùm sit ab Ecclesia ad id specialiter deputatus, quapropter hic fructus extenditur ad omnes fideles, qui ab Ecclesiæ unitate non sunt præcisi, nec ponunt obicem, quò minùs talem fructum recipiant, & hic fructus non solum impetrationem, verùm etiam satisfactionem an includat, videtur controverti. Secundus fructus, qui dicitur proprius Sacerdotis offerentis, fundatur in eo, quia Sacerdos etiam offert pro se ipso, ait ipse: *Offero pro innumerabilibus peccatis, offensionibus, & negligentiis meis.* Ait enim Apostolus: *Quemadmodum pro populo, ita etiam pro semet ipso offerre debet pro peccatis.* Et hic fructus provenit Sacerdoti, quatenus ab ipso offertur, ut publico Ministro, ideoque non est alteri applicabilis, quia, dum offert pro se, utitur verbis illis, *pro peccatis & offensionibus meis*, ideò eo ipso, quòd talem fructum sibi applicat, non potest alteri esse applicabilis, quia jam est applicatus: & quamvis specialis ille Sacrificii fructus à Deo Sacerdoti destinatus, non esset beneficium personale, & inapplicabile alteri adhuc tamen Sacerdoti non liceret esse salutis suæ, & spiritualis profectus incurosum, ac negligentem, & ita turpis lucri cupidum, ut propter decem vel viginti crucigeros vellet destitui augmento gratiæ, & remissione pœnæ, novisque gratiarum auxiliis, quæ per Sacrificium incruentum Missæ obtinere à Deo potest. Hinc sacra Congregatio Cardinalium super Concilium Tridentinum, authoritate Alexandri VII. summi Pontificis, ob assertionem quorundam Doctorum, qui licitam asseruerant talem applicationem fructus proprii Sacerdotis pro aliis. Post maturum examen talem assertionem reprobavit die 25. Januarii Anno 1659. & declaravit: *Nulli Sacerdoti licitum esse præfata ratione, seu prætextu aliam eleemosynam accipere præter illam, quam accepit ab eo, pro quo Missam offerre tenetur: ac proinde casum hunc esse comprehensum in decretis alias per eandem sacram Congregationem Concilii editis, quibus prohibetur, ne duplex stipendium pro unica Missa recipiatur.* Tertia portio fructus percepti ex Sacrificio incruento Missæ colligitur ex natura Sacrificii, quod ita institutum est, ut pro hominibus offeratur, quibus propterea prodesse debet, præsertim pro quibus offertur, & de hoc fructu, qui etiam dicitur *medius*, communis sententia est, non esse infinitum extensivè, sed eò magis in singulis minui, quò magis extenditur. Et tenetur Sacerdos, hunc fructum illi applicare, pro quo specialiter tenetur celebrare ratione beneficii; vel eleemosynæ, vel præcepto superioris, vel ex alio titulo, & hæc applicatio debet fieri ante Missam, vel in Missa ante consecrationem, quia Sacrificium consistit in ipsa consecratione, ut ferè communiter sentiunt Theologi, debet, antequam fiat Sacrificium applicari.

Rursus cujusvis generis mercedem, conditiones, & pacta pro celebratione Missarum, & quidquid pro missis nobis celebrandis datur, imò etiam illiberales eleemosynarum exactiones potiùs quàm postulationes, & alia hujusmodi, quæ à Simoniaca labe, vel turpi quæstu non longè absunt, omninò debent Episcopi prohibere, & non permittere in Sacerdotibus sibi subjectis juxta Concilium Tridentinum *sess.* 22. in decreto de observandis, & vitandis in celebratione Missæ, quia, ut docet D. Thomas *in 4. sent. dist. 25. quæst. 3. art. 2. quæstiunc. 1. ad 4. Facere pactionem de Missa celebranda est Simoniacum semper. Si tamen Sacerdos non habeat alios sumptus, & non tenetur ex officio Missam cantare, potest recipere denarios (sicut conducti Sacerdotes faciunt) non quasi pretium Missæ, sed quasi sustentamentum vitæ.* Redolet enim turpem quæstum, si de Missarum celebratione ars fiat panem lucrandi, id enim est, inhiare lucro, & Missæ Sacrificium prostituere cupiditati, hinc S. Bernardus ait: *Ipsa quoque ecclesiastica dignitatis officia in turpem quæstum, & tenebrarum negotium transiêre: nec in his salus animarum, sed luxuria quæritur divitiarum, propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Ecclesias, Missas celebrant, Psalmos decantant.*

Neque Sacrificium Missæ potest applicari hodie pro persona die crastina determinanda, si Sacrificium fuerit heri peractum, quia tunc applicatio Sacrificii pro persona postea determinanda non est propriè applicatio, sed potiùs suspensio applicationis: atqui Sacrificium, ut offeratur, debet tunc applicari, quando existit: tum quia applicatio est determinatio personæ, pro qua offertur Sacrificium, consequenter, si non determinatur persona, nulla tunc intervenit applicatio, quando Sacrificium conficitur. Firmari etiam ex eo potest, quia facultas applicandi Sacrificium convenit Sacerdoti, quatenus offert in persona Christi, ut ipsius Minister: sed Sacerdos tunc tantùm offert in persona Christi, ut ejus Minister, quando præfuit hoc Sacrificium, ergo post absolutum Sacrificium non habent amplius authoritatem illud applicandi, perinde ac delegatus semel deposita delegatione non potest exercere actus sibi delegatos ratione delegationis. Tum quia Sacrificium Missæ debet applicari juxta intentionem alterius, ut id servatur in Ecclesia, Sacerdotes siquidem celebrantes ex susceptis oneribus, applicant Sacrificia juxta aliorum intentionem, ut suis satisfaciant obligationibus, in hoc enim modo applicandi intervenit virtualis determinatio personæ, cui applicatur fructus Sacrificii, quando enim celebrans intendit applicare Sacrificium, cui Petrus dedit eleemosynam, intendit applicari virtualiter illud idem, quod Petrus, & tunc applicatio rectè procedit. Hinc Sacrificium incruentum Missæ non potest anticipatè offerri, & id fuit etiam declaratum à sancta Congregatione Concilii Tridentini de mandato Clementis Papæ VIII. ubi sacra Congregatio damnat oppositam sententiam, siquidem, ut hoc Sacrificium uni potiùs, quàm alteri personæ prosit, debet specialiter determinari à Sacerdote offerente, qui applicet huic potiùs, quàm alteri fructum Sacrificii, sed quando offertur Sacrificium juxta intentionem illius, qui primò daturus est eleemosynam, quamvis Deus sciat, quisnam sit, eò quia Deo omnia sunt præsentia in æternitate; adhuc Sacerdos non determinat oblationem, ut fructus Sacrificii sit pro hac potiùs, quàm alia persona,

sona, consequenter tunc Sacrificium defectu determinationis non sortitur suum effectum. Major, & consequentia tenent, probatur minor, quia celebrans anticipatè pro eo, qui primò daturus est stipendium, habet intentionem vagam, cùm non offerat pro ulla determinata persona. Unde nequit oblatio sortiri determinationem specialem, quamvis respiciat scientiam Dei, quia, licèt in hac scientia sit determinata persona, ac intentio illius, qui primò daturus est eleemosynam: non tamen hæc scientia potest conjungi cum intentione celebrantis ad determinandam applicationem Sacrificii, sicut conjungitur intentio commendantis Missas cum intentione Sacerdotis celebrantis. Præterea, quia illa Dei scientia est tantùm repræsentativa illius, quod futurum est, non verò est operativa, nec determinativa intentionis ipsius Sacerdotis: debet enim hæc determinatio esse ab aliqua voluntate; cùm sit actio voluntatis. Præterea, quia hæc applicatio Sacrificii, cùm sit in potestate Sacerdotis exigit fieri humano modo; consequenter debet etiam humano modo determinari, atqui petere hanc determinationem à scientia divina, seu determinare juxta mensuram scientiæ divinæ, non est modus humanus determinandi, rursus, quia determinatio debet præsupponere cognitionem determinantis, & quia Sacerdos est, qui determinat, debet esse itidem Sacerdos, qui cognoscat determinatè personam, cui applicet Sacrificium. Demum quia dans eleemosynam pro Missa celebranda intendit, ut sibi applicetur fructus Sacrificii incruenti Missæ juxta modum consuetum, & Sacerdos accipiens eleemosynam consentit in ipsius petitionem, ideoque se obligat ad eam applicandi tali modo, seu juxta modum consuetum. Deinde, quia persæpe datur eleemosyna pro necessitate aliqua de præsenti urgente, & quæ non aderat, quando fuit applicatum præcedens Sacrificium, adeò ut si dans eleemosynam sciret, quòd tunc illi non applicaretur Sacrificium recens celebrandum, sed jam diu celebratum juxta mensuram scientiæ Dei, non exhiberet Sacerdoti honorarium pro Missa celebranda.

Circa autem Missæ applicationem certum est, necessariam esse Sacerdotis intentionem, ut Sacrificii fructus prosit alicui, non tamen sola habitualis sufficiens est, & quamvis actualis laudabilis sit, & sufficientissima, non tamen necessaria, quia sufficit intentio virtualis illa, scilicet, quæ ab actuali proveniens, & non revocata adhuc remanet, secundùm suam virtutem, debet autem hæc intentio virtualis comitari ipsius Sacrificii actionem, & esse certa, & determinata, ut non relinquat effectum Sacrificii suspensum, quia nequit à futura conditione dependere. Alioquin si Sacerdos fructum Sacrificii nemini applicet, vel ille, pro quo offert, non sit capax talis fructus, vel illo non indigeat, tunc fructus remanet in thesauro Ecclesiæ, quapropter factu optimum est, si offerens applicet Sacrificium Missæ, habeat voluntatem conditionatam, & alium substituat, qui tali fructu potiatur, si alteri non possit prodesse, hinc si Sacerdos applicet Missam pro aliquo defuncto, qui jam sit cœlesti gloria donatus, tunc potest hanc intentionem elicere, ut illi, si indigeat, prosit, si verò fructus Sacrificii non indigeat, prosit alteri defuncto, qui proximior est, in cœlum ascendendi, ut oret pro se, vel pro aliis, vel ut prosit alteri, vel amico, vel consangvineo, sed tunc consultiùs est, quando pro pluribus offert, si specialiter, & nominatim eos exprimat, non verò generaliter, & in confuso, quia singulis minus prodesset, etenim suum effectum producit secundùm modum, quo applicatur, & illa est perfectior applicatio, cùm omnes sigillatim nominantur. Cæterùm ad removendos scrupulos, qui possent oriri circa applicationem, debet Sacerdos rejectis incertis opinionibus Sacrificii fructum primò & principaliter illi applicare, pro quo tenetur celebrare ratione beneficii, eleemosynæ, promissionis, aut specialis obligationis, & tunc sine ejus præjudicio in quantum licitè potest aliis, idem applicare potest ex charitate, & alia quavis ratione sibi peculiariter conjunctis, seu commendatis, suam intentionem submittendo, & conformando intentioni, & voluntati Christi summi Sacerdotis, hac enim parte tuta conscientia ex infinito thesauro meritorum & satisfactionum Christi, cujus dispensator est constitutus, partem aliquam in plures derivare, ex summa & ineffabili Dei misericordia sperare potest Neque solus Sacerdos est, qui fructum Sacrificii incruenti Missæ offert, sed etiam alii, nomine quorum Sacerdos dicitur itidem offerre, scilicet nomine Christi primi, & præcipui offerentis, ex cujus meritis valor dimanat Sacrificii, & ex cujus voluntate maximè pendet ejus applicatio, ut etiam nomine Ecclesiæ, cui meritorum suorum ac satisfactionum dispensationem Christus commisit, deinde nomine proprio, quatenus libera sua voluntate offert sibi, vel aliis, & pro arbitrio applicat, & etiam nomine aliorum fidelium, qui simul cum ipso, seu per ipsum interno affectu dicuntur offerre, cujusmodi sunt fideles, qui Missæ assistunt, & etiam inserviunt, vel etiam pro Missa celebranda, dilargiti sunt eleemosynam. Rursus Christus, & Ecclesia, quoties offertur Missæ Sacrificium, volunt omnes fideles participes esse illius fructus, dummodo sint illius capaces, & nullus in ipsis reperiatur obex, nec ulla requiritur ex parte Sacerdotis celebrantis applicatio, ut communis hic fructus diffundatur in omnes, sed omnium fructuum pars quædam notabilis Christo sic volente, & disponente relicta est liberæ determinationi, & applicationi Sacerdotis celebrantis, quia hic est Minister, & dispensator Mysteriorum ejus, & etiam determinationi aliorum simul cum ipso offerentium, quod ex communi Ecclesiæ consensu morem fidelium approbantis offertur. Frustra enim id agerent, si omnis ejus fructus jam applicatus esset, nec ullus per Sacerdotis intentionem applicandus superesset. Saterdos autem in hujus Sacrificii actione est superior aliis cum ipso offerentibus, ideoque fructuum applicatio præcipuè ab ejus dependet intentione, quia, cùm sit actus potestatis ordinis, subjacet ejus voluntati. Quanta verò sit hæc portio fructus, quam Christus voluit, sive generatim ad omnes fideles, sive speciatim ad hos vel illos juxta intentionem particularem Sacerdotis celebrantis derivari incertum est, cùm nihil de hoc in sacra scriptura reperiatur, nec ulla in Ecclesia habetur traditio, neque Sancti Patres, nec Concilia quidquam definierint, quapropter sufficit, si Sacerdos tantùm de fructu Sacrificii juxta devotionem, seu obligationem suam his, vel aliis applicare velit, quantum Christus concessit ipsis applicandum.

LIBER NONUS.

DE

Sacramento Pœnitentiæ.

Variis hoc Sacramentum insignitur nominibus à Sanctis Patribus, etenim vocatur manuum impositio, à quadam cæremonia externa, quæ olim fuit in usu, quatenus Sacerdos, absolvens pœnitentem, consueverat, eidem manus imponere: qui tamen ritus, denominans Sacramentum, nec necessarius est, neque huic Sacramento peculiaris, quia etiam in aliis Sacramentis, Ordinationis, & Confirmationis usurpatur. Dicitur etiam, secunda post naufragium tabula, quia post peccatum lethale, quo anima naufragium patitur per solam pœnitentiam in portum salutis deducitur, quapropter D. Hieronymus *epist. in Salinam* ait: *Ne statim nobis pœnitentiæ subsidia blandiantur, cavendum est vulnus, quod dolore curatum. Aliud est integra nave, & salvis mercibus portum salutis intrare: aliud nudum hærere tabulæ, & crebris fluctuum concursibus ad asperrima saxa collidi.* Rursus dicitur Exhomologesis, quæ vox, recte Tertulliano *de pœnitentia cap. 9.* idem est græcè, quod latinè confessio, & *Lib. de orat.* eam definit: *Exhomologesis est petitio veniæ, quia, qui petit veniam, delictum confitetur.* Hinc latinè etiam dicitur confessio, quia propriam exigit peccatorum confessionem. Dicitur etiam baptismus laboriosus, propter dolorem, & rigorem satisfactionis, quam exigit, & colligitur ex Tridentino *sess. 14. cap. 2.* Aliis etiam donatur nominibus, quibus vocatur mysterium reconciliationis, pharmacum, remedium, medicina, indulgentia, remissio, comminutio veteris hominis, & interioris cordis confractio. Comparatur itidem Balneo salutaris aquæ & sangvinis, quæ fluxerunt ex latere Christi morientis, ut in illo peccata rubra ut coccinum, quasi nix dealbentur. Mari rubro, ubi mergitur Pharao cum curribus, & equitibus, juxta Michæ vaticinium *cap. 7. Deus omnia peccata nostra in profundum maris illius, quod ex una Christianæ confessionis lachrymula ortum habuit, projicit.* Ut loquitur S. Ambrosius *Lib. 4. in Luc. cap. 5.*

CAPUT I.

De Sacramenti Pœnitentiæ divisione & definitione.

Pœnitentia in laxa significatione dolorem significat non solùm de perpetrato peccato, verùm etiam de quacunque alia re aliter facta, vel aliter se habente, ac nos vellemus, se habere, ut etiam sumitur pro actu, quo displicet, quod ante placuerat, nulla habita ratione hujus cogitationis, num bonum, vel malum fuerit, cujusmodi sunt, quos pœnitet operis bene facti, ut, quòd suas divisetit opes pauperibus, aut Ecclesiæ contulerint, cujusmodi fuerunt Ananias, & Zaphira, quos pœnituit votorum, quæ Deo in solemni Religionis professione emiserant, & in hac acceptione nomeo pœnitendi iis omnibus convenit, qui juxta sæculum, & mundum tristitia sunt affecti, non secundùm Deum, ait enim Apostolus 2. *ad Corinth. cap. 7. Quæ enim secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur, sæculi autem tristitia mortem operatur.* Secundò sumitur magis pressè pœnitentia pro dolore, qui concipitur ob patrata crimina, & commissa flagitia, non solùm causa Dei, sed etiam sui ipsius, quo pacto doluit Esau de venditione sui majoratus, & primogenituræ ob unam escam: quapropter postea exoptans hæreditare benedictionem reprobatus est: *non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lachrymis inquisivisset eam.* Hoc pacto doluit Antiochus à Deo percussus, & ex gravi superbia deductus ad agnitionem sui, divina admonitus plaga per momenta singula, doloribus suis augmenta capientibus: & cùm ipse non posset suum ferre fœtorem, dixit: *Justum est, subditum esse Deo, & mortalem, non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus.* Doluit etiam Judas de Christi Domini proditione, quando pœnitentiâ ductus retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens: *Peccavi tradens Sangvinem Justum.* Rursus sumitur magis propriè pœnitentia pro intima animi displicentia, & dolore ob peccata commissa, & hic dolor causa unius Dei, cui fuit injuria irrogata, concipitur, de qua pœnitentia dicit Deus per Johelem Prophetam: *Convertimini ad me in toto corde vestro;*

& doluit etiam David, cùm dixit *Psal. 50. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Hisce tribus pœnitentiæ generibus propriè convenit nomen pœnitentiæ, non tamen propriè Deo convenit pœnitere, nisi figuratè, adeò ut, cùm in sacra scriptura legamus Deum pœnitere, id nonnisi per translationem intelligitur, non verò, quòd Deum humano more pœniteat, quasi dolore aliquo revera tangatur, & ipsi quadam effectûs mutatione displiceat, quod antea placuerat, quia Deus nulli est obnoxius mutationi, ait enim: *Ego Deus, & non mutor*, sed, cùm legimus, Deum pœnitere, fecisse aliquid, id intelligitur, quòd, sicut homines, quos rei cujusdam ab ipsis actæ pœnitet, & omni conatu student eam mutare, ita, cùm Deus mutare statuit, quod decreverat, vel fecerat, dicitur illum pœnitere, hinc *Genes. 6.* dicitur: *Pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra, & tactus dolore cordis intrinsecus; delebo, inquit, hominem, quem creavi, à facie terræ, ab homine, usque ad animantia, à reptili usque ad volucres cæli. Pœnitet enim me fecisse eos.* Quibus verbis ostendit Noë, ipsum condidisse hominem ad terram excolendam, & modo propter ejus malitiam sit eum deleturus de terra. Hinc *1. Reg. 15. v. 2.* ait Deus: *Pœnitet me, quod constituerim Saul Regem*, ut significaret, velle se regnum, quod priùs Sauli contulerat, ob ejus peccata in alium hominem vita, & moribus meliorem transferre. Unde dicitur Deus non affectu interno pœnitere, quasi in se mutaretur, sed tantùm affectu externo. E converso dicitur Deus non pœnitere, cùm semel statuta nullo modo decrevit mutare, in quo sensu intelligitur illud *Psal. 109. Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, per quam locutionem significatur, Christi Sacerdotium perpetuum, & immutabile esse, unde Tertullianus *Lib. 2. adversus Marcionem cap. 24.* ait: *Non enim, si hominem ex recordatione plurimum delicti, interdum & ex alicujus boni operis ingratia pœnitet, ideo & Deum proinde. In quantum enim Deus nec malum admittit, nec bonum damnat, in tantum nec pœnitentiæ boni, & mali apud eum locus est. Nam & hoc tibi eadem scriptura determinat, dicente Samuele Sauli: discedit Dominus regnum Israel de manu tua hodie; & dabit illud proximo tuo, optimo super te; & scindetur Israel in duas partes, & non convertetur, neque pœnitentiam aget, quia non sicut homo est ad pœnitendum. Hæc itaque definitio in omnibus aliam formam divinæ pœnitentiæ statuit, quæ neque ex imprudentia, neque ex ulla boni, aut mali operis damnatione reputetur, sicut humana. Quis ergo erit mos Pœnitentiæ divinæ? jam relucet, si ad humanas conditiones eam referas. Nil enim aliud intelligitur, quàm simplex conversio sententiæ prioris, quæ etiam sine reprehensione ejus possit admitti etiam in homine, nedum in Deo, cujus omnis sententia caret culpa.*

Cæterum Pœnitentia duplex est, interna una, altera externa; illa propriè est virtus; hæc à Christo provecta ad Sacramenti dignitatem, & bipartitur in publicam, & privatam. Illa est, quæ ob enorme aliquod delictum in facie Ecclesiæ publicè peragitur: & primis Ecclesiæ temporibus quatuor fuerunt ordines publicè Pœnitentium: Flentium, Audientium, Substratorum, & Consistentium. Flentes stabant extra fores Ecclesiæ, ut indigni illius ingressu, vultu squalidi in humum verso, lugubri veste toto corpore induti, cilicio sordidati, lacrymis madidi, ubi Ecclesiæ supplicabant, vellet eorum misereri, accedente etiam humili cleri, & populi supplicatione, ut ad peragendam pœnitentiam in Ecclesiam reciperentur: quo pacto publicam pœnitentiam egit Fabiola matrona Romana nobilitate clarissima, eò quia adulterum maritum dimiserit, & illo vivente nupserit alteri, quod licitum existimaret, quia legibus Imperatorum permissum esset; cùm tamen Christi lege prohiberetur. Unde D. Hieronymus *epist. 30. ad Oceanum* scribit: *Quis hoc crederet? ut post mortem secundi viri in semet ipsam reversa, quo tempore solent viduæ negligentes jugo servitutis excusso agere se liberius, adire balneas, volitare per plateas, vultus circumferre meretricios; saccum indueret, ut errorem publicè fateretur, tota Urbe spectante Romana, ante diem Paschæ in Basilica quondam Laterani staret in ordine Pœnitentium, Episcopo, Presbyteris, & omni populo collacrymantibus: sparsum crinem, ora lurida, squalidas manus, sordida colla submitteret? Quæ peccata fletus iste non purget?* Et paucis interjectis subdit: *Aperuit cunctis vulnus suum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma conspexit, dissuta habuit latera, nudum caput, clausum os. Non est ingressa Ecclesiam Domini, sed extra castra cum Maria Sorore Moysi separata consedit, ut, quam Sacerdos ejecerat, ipse revocaret*; postea subjungit: *Faciem, per quam secundo viro placuerat, verberabat, oderat gemmas, linteamina videre non poterat, ornamenta fugiebat, sic dolebat, quasi adulterium commisisset, & multis impendiis medicamentum unum unius sanare cupiebat.* Publici pœnitentes, qui vocabantur audientes, ii fuerunt, qui in extrema parte Ecclesiæ prope januas, quæ narthex vocabatur, ibi scripturarum lectiones, & sermones ecclesiasticos simul cum Catechumenis audiebant, & cum ipsis ante Missam fidelium dimittebantur, ut cognoscerent, se à salutari baptismatis gratia excidisse, & fidei Christianæ imbuerentur principiis, cujus sanctitatem malis operibus violaverant, & illis inculcabatur illud *Apocal. 2. Memor esto, unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac.* Substrati pœnitentes, genua flectentes intra ambitum Ecclesiæ orationibus, ac propriis pœnitentium actionibus expiabantur, & ad beneficium reconciliationis præparabantur, & in singulis fere Synaxibus, postquam Catechumeni, & Audientes omnes expulsi fuerant, ante offertorium, Episcopus supra hos pœnitentes publicos substratos manus imponebat, & precabatur assistente, simulque comprecante toto fidelium cœtu, quibus peractis ab Ecclesia expellebantur, & Sacrificium inchoabatur sed iisdem opera laboriosa injungebantur, ut etiam preces, eleemosynæ, jejunia, & alia, quibus satisfacerent justitiæ divinæ, hinc ait Tertullianus *Lib. de pœnit. cap. 7. Hæc omnia Exhomologesis ut pœnitentiam commendet, ut de periculi timore Dominum honoret, ut in peccatorem ipsa pronuntians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna supplicia, non dicam, frustretur, sed expungat.* Pœnitentes dicti consistentes ab Ambone versus Sanctuarium cum fidelibus ad finem usque Synaxeos subsistebant, & Missam audiebant, non tamen participabant Eucharistiam, donec Episcopi probassent, an revera mores correxissent, & vitã agerent, sicut decet fideles.

Pœnitentia ut est virtus, definitur sincera hominis ad Deum conversio, qua peccata commissa quis detestatur, & odio habet propter Deum cum gravi animi dolore, & cum firmo proposito deinceps non peccandi, sed malam vitæ consuetudinem, corruptosque mores emendandi, & spe veniæ à Dei misericordia consequendæ, ita enim definitur pœnitentia ut virtus à Catechismo Concilii Tridentini, à Magistro verò sententiarum *Lib. 4. dist. 14* definitur virtus, qua commissa

missa mala cum proposito emendationis plangimus, & plangenda ulterius committi nolumus. Cæterùm circa malum apprehensum ut præsens, duplex inest voluntatis affectus, unus puræ displicentiæ sine vitali anxietate, animique tristitia, qualis est in Deo, & in beatis de peccatis nostris, imò & in istis de peccatis propriis, alias in statu viæ perpetratis. Et hæc pura displicentia sine vitali animi anxietate, & tristitia, vocatur odium, & detestatio. Alter effectus dicitur displicentiæ, & importat vitalem quandam inquietudinem, animique angorem, & afflictionem alienam à Deo Beatis, & hic actus dicitur dolor, & tristitia de peccato commisso, quæ tristitia est formaliter actus pœnitentiæ, siquidem detestatio pura est solùm radicaliter pœnitentia, quatenus est causa affectus doloris: eo enim ipso, quòd quis odio habet malum aliquod apprehensum, aliquo modo præsens, regulariter ob illud angitur, & tristatur.

In hisce autem eliciendis actibus pœnitentiæ, quia voluntas experitur difficultatem, ideo docent Theologi, dari habitum inclinantem voluntatem ad eorum elicientiam, & hic habitus inclinans ad præfatos actus, est simpliciter vera virtus pœnitentiæ: siquidem virtus secundùm se formaliter, & simpliciter est habitus rectificativus humanæ operationis, ut definitur à D. Augustino *Lib. 2. de libero arbit. cap. 18.* Hujusmodi autem est pœnitentia, quia ea operatio est rectificativa humanæ operationis, quæ conformis est primæ regulæ, & actus eliciti ab habitu pœnitentiæ conformantur primæ regulæ, siquidem sunt juxta regulas rationis in genere moris, alioquin non essent sub præcepto, & consilio, nec essent actus meritorii, quod adversatur scripturis, & Conciliis: siquidem pœnitentia præcipitur à Christo *Matth. 4. Pœnitentiam agite*, quæ pœnitentia non impletur sine gratia, ut definitur in Tridentino *sess. 6. can. 3.* Unde pœnitentia verè, & propriè est virtus, quia actus ejusdem sunt virtuosi, proinde eliciti ab habitu virtuoso. Præterea: quia pœnitentia detestatur peccatum ob suam turpitudinem, & ut destructivum ordinis ad finem supernaturalem, ac læsivum divini Juris, consequenter rectificat humanam operationem, qua homo, detestando peccatum, intendit suum finem supernaturalem, ac resarcire jus divinum per offensam læsum, detestari autem peccatum, quatenus est læsivum divini juris, est procul dubio conforme rectæ rationi, consequenter est actus virtuosus: siquidem regula virtutis est recta ratio, à qua omnes actus humani regulantur, unde habitus, ex quo talis actus procedit, est propriè, & simpliciter virtus. Præterea quia id interest discriminis inter habitum, & potentiam, quia hæc est indifferens ad actum bonum vel malum, ille verò est determinatus vel ad bonum, vel ad malum, consequenter impossibile est, ut habitus non sit virtus, si ejus actus est virtuosus. Præterea non est minus rationi conformis fuga mali, quàm persecutio boni, etenim recta ratio utrumq; dictat, & bonum esse prosequendum, & malum fugiendum, ac detestandum, & eadem natura inclinat ad persecutionem boni convenientis sibi, & ad fugam sibi disconvenientis,

Quòd si dicas esse proprium virtutis non solùm rectè, sed etiam delectabiliter operari, ut docet Aristoteles. Sed pœnitentia non elicit suos actus cum delectatione, sed potius cum tristitia. consequenter non est virtus propriè & simpliciter dicta, Contra est, quia licèt sit proprium virtutis perfectæ, & consummatæ, quæ non solùm includit habitum, sed etiam excludit omnia impedimenta, cujusmodi sunt passiones animi, quæ nonnisi multorum actuum exercitatione sedantur, non tamen est proprium virtutis inchoatæ, & non consummatæ omnes suos actus elicere cum delectatione. Rursus posset absolutè concedi major, & distingui minor, quia licèt pœnitentia non exerceat suos actus cum delectatione respectu turpis facti, simpliciter tamen eos elicit cum delectatione, quia etiam tristitia delectat, quatenus voluntas delectatur de sua tristitia, ut de quodam bono animæ in ordine ad finem supernaturalem. Sicut enim anima cum delectatione tendit in suum finem, ita etiam delectabiliter exercet omnes actus, qui sunt media ducentia ad talem finem, & actus pœnitentiæ ducunt ad vitam supernaturalem, qua ratione exercentur cum delectatione.

Si dicas, virtutem debere esse per se expetibilem, qualis non est pœnitentia, utpote dicens essentialem ordinem ad peccatum, quod non est expetibile. Contra est, distinguitur minor, non est per se expetibilis consecutivè ad peccatum, negatur, quia supposito errore jam commisso, ejus emendatio est bona, & per se expetibilis. Antecedenter ad peccatum non est pœnitentia absolutè expetibilis, conceditur, conditionatè, negatur: etenim medicina morbum supponit, & nihilominus conditionatè est expetibilis ante morbum, & absolutè post morbum contractum, de ratione autem virtutis est, quòd sit expetibilis per se, scilicet gratia sui præscindenda ab omni alio, sive absolutè, sive ex suppositione.

Dices, objectum virtutis debet esse bonum, sed objectum pœnitentiæ est malum, quia odium, detestatio, & fuga versantur circa malum, consequenter pœnitentia non videtur esse virtus. Contra distinguitur major, quia, licèt objectum virtutis per modum prosecutionis debeat esse bonum, non tamen per modum aversionis: actus verò odii, fugæ, & detestationis eò sunt meliores, quò objectum est deterius: quia sicut laudabile est, complecti bonum, ita est etiam laudabile malum fugere. Contra secundò negatur minor, quia ut docet D. Thomas *quæst. 85. art. 3.* Virtus pœnitentiæ primariò tendit ad prosecutionem boni, & secundariò ad fugam, & detestationem mali. Hinc pro objecto pœnitentiæ assignat jus divinum ut recuperandum, ac compensabile per actus pœnitentiæ: ex quo infert, per se primò tendere ad jus divinum servandum illæsum, circa quod ante peccatum commissum versari potest voluntas affectu complacentiæ: & affectu ejusdem complacentiæ pœnitens detestatur peccata sive commissa, sive committenda. Ratio est, quia omnis aversio mali fundatur in amore alicujus boni, quod movet appetitum ad detestandum malum præteritum: siquidem omne malum est detestabile per comparationem ad aliquod bonum, quo privat: consequenter, quod primariò movet appetitum ad detestandum malum, est ipsum bonum, cujus malum est privativum: ex eo enim, quòd malum sit respectivum, non movet, nisi in ordine ad bonum, & sicut natura non tendit ad destitutionem unius, nisi propter generationem, & conservationem alterius, quod principaliter movet; ita neque voluntas tendit ad detestandum malum, nisi propter bonum, quod principaliter intendit.

Quòd si dicas, pœnitentiam formaliter importare fugam mali, consequenter non posse consistere in persecutione boni. Contra est, quia dupliciter sumi potest pœnitentia, primò inadæquatè secundùm præcisam & formalem habitudinem detestandi malum: secundò adæquatè, secundùm utramq; habitudinem, quam essentialiter includit detestandi malum, & prosequendi bonum; ut enim docet D. Thomas 1. 2. *qu. 60. art. 4.* per eandem prorsus indivisibilem rationem inclinat ad bonū illud prosequendo, & declinat à malo illud detestando, hinc pœnitentia, quamvis ex nominis significatione videatur tantū importare ipsā in-

inadæquatam habitudinem detestandi malum; quia verò importat etiam propriè aliam inadæquatam habitudinem prosequendi bonum, ideò per hanc secundam habitudinem inadæquatam reodit primariò ad prosecutionem boni, & secundariò ad fugam mali.

Hinc perperam censent Hæretici, ut Lutherus, & alii, pœnitentiam tantùm importare novam vitam seu resipiscentiam, ac vitæ mutationem in melius: siquideoi, præter resipiscentiam, ulterius includit odium peccatorum, & detestationem vitæ anteactæ, ut liquet ex scripturis, & Saoctis Patribus, ex quibus habetur, veram pœniteotiam includere odium vitæ veteris, detestationem peccati commissi, & sincerum dolorem de iisdem perpetratis, unà cum voluntate seria satisfaciendi Deo offenso, etenim *Psal.* 37. ait David: *Iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo*, seu ut explicat D. Augustinus: *Curam geram de peccato meo; quid est autem curam gerere de peccato? Si diceres, curam geram pro vulnere meo; quid intelligeretur, nisi dabo operam, ut sanetur? hoc est enim curam gerere pro delicto, semper intendere, semper studiosè, & sedulò agere, ut sanes peccatum. Ecce, de die in diem plangis peccatum tuum, sed fortè lachrymæ currunt & manus cessant. Fiant eleemosynæ, redimantur peccata, gaudeat indigens de dato tuo, ut & tu gaudeas de dato Dei. Eget ille, eges & tu, eget ille ad te, eges & tu ad Deum, tu contemnis egentem tui, Deus non te contemnet egentem sui. Ergo impleto tu egentis inopiam, ut impleat Deus interiora tua, hoc est, curam gero pro peccato meo, faciam omnia, quæcunque facienda sunt, ad abolendum, & sanandum peccatum meum.* Alii itidem Sancti Patres definiunt pœnitentiam per dolorem, & detestationem peccatorum, speciatim Athanasius *in quæstionibus brevioribus in script. quæst. ult.* ubi ait: *Pœnitentiam non solùm esse genuum inclinationem, sed abstinentiam à malo, & labores, lacbrymas, & preces ad Deum pro remissione præteritorum peccatorum.* Et S. Cyprianus *serm. de lapsis ad finem* ait: *Agite pœnitentiam plenam dolentis, & lamentantis animi, probate tristitiam*, & communiter alii Sancti Patres docent: Pœnitentiam includere odium peccatorum, & eorundem detestationem. Hinc constat, quàm temerè Lutherus contra Sanctos Patres docuerit: pœnitentiam non importare odium peccati, sed solam consilii mutationem: cùm expressè dicat Psalmista: *Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.* Et rursus in scripturis hoc idem habeatur: *Ezech. 6. v. 9. Displicebunt sibi super malis, quæ fecerunt in universis abominationibus suis. Jobel. 2. v. 12. Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu, & scindite corda vestra*, & *Luc.* 3. ait Christus: *Facite ergo fructus pœnitentiæ*, & Apostolus 2. *ad Corinth. 7. Ecce enim, hoc ipsum secundùm Deum contristavi vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam*, & hoc Spiritu percitus Rex Ezechias ajebat: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Jonæ 3. & ipsi Ninivitæ *crediderunt in Deum, prædicaverunt jejunium, & vestiti sunt saccis, à majore usque ad minorem, & pervenit verbum ad Regem Ninive, & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere, & clamavit, & dixit: operiantur Saccis homines & jumenta, & clament ad Dominum in fortitudine, & convertatur vir à vita sua mala, & ab iniquitate, quæ est in manibus eorum.* Et *Matth. 12. v. 41. Viri Ninivitæ surgent judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicationem Jonæ.* Magdalena itidem, quæ erat mulier peccatrix, *Luc. 7. ut cognovit, quod Jesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti, & stans retro secus pedes ejus lachrymis cœpit rigare pedes ejus, & unguento ungebatur*, scilicet, ut explicat S. Gregorius *homil. 33. in evangel. Quot in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta, convertit ad numerum virtutum, numerum criminum, ut totum Deo serviret in pœnitentia, quidquid in se Deum contempserat in culpa.* Publicanus itidem *Luc. 18. à longè stans nolebat nec oculos ad cœlum levare, sed percutiebat pectus suum, dicens, propitius esto mihi peccatori: & descendit justificatus in domum suam.* Petrus itidem post trinam negationem recordatus verbi Domini *Luc. 22. egressus foras flevit amarè*, ex quibus omnibus constat, pœnitentiam non esse simplicem resipiscentiam, vel mutationem vitæ in melius, sed anteactæ vitæ odium, & sincerum dolorem de peccatis perpetratis, cum proposito satisfaciendi divinæ justitiæ, quantum patitur humana infirmitas; crassè igitur erravit Lutherus, asserens, pœnitentiam non importare odium peccati, sed solam consilii mutationem.

Hinc tres sunt veræ pœnitentiæ actiones, quæ in Ecclesia valdè usitatæ sunt, quarum prima detestatur omnia peccata commissa ante baptismum, secunda post baptismum, præsertim lethalia, & tertia circa venialia versatur, quæ etiam post baptismum impediunt perfectionem, ex quibus prima, novum hominem parturit per baptismum, qui fit ablutio salutaris omnium peccatorum. Secunda est, quâ, si fidelis in peccatum lethale ceciderit post baptismum, per pœnitentiam inducitur ad detestationem commissi peccati, & per dolorem satagat contractam maculam abstergere, & diluere; ex baptizatis enim, qui in peccata fuerunt prolapsi, non transeunt ad Christum, nisi incipiant esse cum Christo, & non possunt cum Christo esse, nisi eos pœniteat, perperam egisse, & ab hac actione pœnitentiæ nemo est immunis, cùm omnes orantes dicant *Matth. 6. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, non enim precamur illa peccata nobis dimitti, quæ jam in baptismo fuerunt nobis dimissa, sed rogamus, ut ea peccata nobis condonentur, quæ post baptismum, & quotidie perpetramus, & pro quibus etiam Sacrificia, eleemosynas, jejunia, & alia bona opera agimus. Tertia actio versatur circa illa peccata, de quibus Apostolus scribit ad Galat. 5. v. 21. *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt*, seu qui peccaot contra legem Decalogi, & in hac pœniteotia majorem quisque debet in se severitatem exercere, ut à se ipso judicatus non judicetur à Domino, ut ait Apostolus 1. *Corinth. 2. v. 31. Si enim nos judicaremus, à Domino non judicaremur.* Has tres pœnitentiæ actiones explicat D. Thomas 3 *part. quæst. 90. art. 4.* inquiens: *Est autem triplex immutatio à pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in novam vitam, & hæc pertinet ad pœnitentiam, quæ est ante baptismum. Secunda immutatio est per reformationem vitæ præteritæ jam corruptæ, & hæc pertinet ad pœnitentiam mortalium post baptismum. Tertia immutatio est per imperfectiorem actionem, ac operationem vitæ; & hæc pertinet ad pœnitentiam venialium, quæ remittuntur per aliquem ferventem actum charitatis.*

Pœnitentia, quatenus est Sacramentum, potest definiri multipliciter juxta varias, ac diversas rationes: etenim ab effectu definitur Sacramentum reconciliationis, eò quia beneficio hujus Sacramenti peccator Deo se reconciliat, ex cujus gratia per peccatum lethale exciderat: à parte principali, & conspicua hujus Sacramenti, definitur Sacramentum Confessionis, scilicet à parte ipsius pœnitentis necessaria ante remissionem peccati, quia, nisi peccator sua confiteretur peccata, ei non remitterentur. Ab Actu Sacerdotis, seu à forma definitur Sacramentum absolutionis, quia Sacerdos, cùm profert illa verba, *Ego te absolvo à peccatis tuis*, verè peccata, quæ audivit à pœnitente, absolvit, perinde ac per illa verba in baptismo, *Ego te baptizo*, abluuntur, & delentur peccata illius, qui baptizatur. Definitur etiam manuum impositio, à cæremonia externa, quam Ecclesia olim consueverat adhibere, quæ tamen necessaria non est necessitate Sacramenti, nec propria huic Sacramento, siquidem etiam alia Sacramenta, ut Confirmatio, & ordinatio, eodem nomine designantur. Hinc à S.Cypriano *Lib. de lapsis* definitur: *Ante expiata delicta, ante Exhomologesim factam criminis, ante purgatam conscientiam Sacrificio, & manu Sacerdotis,pacem putant esse, quam quidam verbis fallacibus vendunt.* Alii Sancti Patres etiam meminerunt hujus manuum impositionis in Sacramento pœnitentiæ. Optatus Milevitanus *Lib.* 2. ait: *Dum manus imponitis, & delicta donatis.* D. Augustinus *Lib.* 3. *de baptismo contra Donatistas cap.* 16. *Manus impositio non sicut baptismus repeti non potest: quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?* ac si dicat, baptismum quidem iterari non posse, pœnitentiam verò posse iterari; & D. Leo *epist.* 2. *ad Rusticum Narbonensem* asserit, *eos, qui escis immolatis Idolis usi sunt, manus impositione purgari.* Tertullianus *Lib. de pœnitent. cap.* 4. ait: *Pœnitentia vita est, cùm præponitur morti: Eam tu peccator mei similis, imò me minor, (ego enim præstantiam in delictis meam agnosco) ita invade, ita amplexare, ut naufragus alicujus tabulæ fidem, hæc te peccatorum fluctibus mersum prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit, rape occasionem inopinatæ felicitatis*; exactiùs tamen definitur pœnitentia, esse Sacramentum absolutionis, quo Sacerdos sibi subditum peccata sua justo dolore & proposito satisfaciendi legitimè confitentem absolvit ab iisdem peccatis. Vel pœnitentiæ Sacramentum, consistens in actibus pœnitentis, & absolventis, institutum à Deo per modum judicii emendativi ad remissionem peccatorum. Vel est Sacramentum, in quo relapsis verè pœnitentibus, & confessis, saltem cum proposito satisfaciendi, Sacerdotalis absolutio impenditur. Vel est signum sensibile ad reconciliationem eorum, qui post baptismum lapsi sunt, à Deo institutum, & in hisce definitionibus recensentur omnes causæ, siquidem materialis in actibus pœnitentis, formalis in verbis Sacerdotis absolventis, efficiens ministerialis in Sacerdote, principalis in Deo, qui Sacerdote utitur, ut visibili Ministro in aliis est remissio peccatorum, ob quam fuit à Christo hoc Sacramentum institutum, non enim fuit ante Christi institutionem, neque antiqui in lege veteri, & naturæ babuerunt hanc certitudinem de remissione peccatorum, quam nos habemus virtute absolutionis, maximè, cùm sufficiat unà cum Sacramento pœnitentiæ attritio supernaturalis, cùm in veteri lege requireretur contritio perfecta, quam elicere est procul dubio difficiliùs. Igitur virtute hujus Sacramenti voluit Deus supplere imperfectionem nostræ dispositionis, & contritionis: sicque anxietati & sollicitudini nostræ de remissione peccatorum dignatus est subvenire, quatenus per hoc Sacramentum nobis applicat merita, & efficaciam Sangvinis Christi, quo pacto signum habemus gratiæ nobis collatæ, & eruimur à periculo damnationis, quapropter D. Hieronymus *ad Demetrium epist.* 8. rectè vocat Sacramentum Pœnitentiæ secundam post naufragium tabulam, quia, nisi quis tabulam hujus Sacramenti arripiat post naufragium in aliquod lethale, non evadit æternam mortem.

Hinc virtus pœnitentiæ lapsis in aliquod peccatum lethale quovis tempore fuit necessaria, ut asserit Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 1. ubi: *Fuit quidem pœnitentia universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam, & justitiam assequendam necessaria, illis etiam, qui baptismi Sacramento ablui petivissent, ut perversitate abjecta, & emendata tantam Dei offensionem cum peccati odio & pio animi dolore detestarentur, quapropter ait Ezech.* 28. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas; Dominus etiam dicit, nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et Princeps Apostolorum Petrus Peccatoribus baptismo initiandis pœnitentiam commendans dicebat: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum. Porro nec ante Adventum Christi pœnitentia erat Sacramentum; nec est post adventum illius cuiquam ante baptismum.* Fuisse tamen semper necessariam hanc virtutem pœnitentiæ probat D. Thomas 3. *part. quæst.* 84. *art.*7. *ad* 1. quia est de jure naturæ, ut homo peccator pœnitentiam agat, doleatque ex animo de delictis, quæ patravit, & doloris remedium quærat, quasi pharmacum salutare ad sanandos contractos morbos, ut etiam, quod signa doloris exterius præ se ferat, sicut præstiterunt Ninivitæ, ut legitur *Jonæ* 3. in quibus tamen aliquid fuit adjunctum fidei, quam Ninivitæ conceperant ex prædicatione Jonæ, ut scilicet hoc agerent cum spe veniam consequendi à Deo, ajebant: *Quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus, & revertatur à furore ille suo, & non peribimus.* In lege autem Mosaica pœnitentia, ut ait D. Thomas, aliquam accepit determinationem, præsertim quantum ad dolorem, ut hic magis intus foveretur in animo, quàm exterius in signis sensibilibus ostenderetur, juxta illud Johelis 2. *Scindite corda vestra, non vestimenta vestra*, ut etiam quoad remedium doloris quærendum, ut Dei Ministris peccata sua generatim saltem confiterentur, quapropter ait Deus *Levit.* 5. *Anima si peccaverit, per ignorantiam offeret arietem immaculatum de gregibus Sacerdoti juxta mensuram, & æstimationem peccati, qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit, & dimittetur ei.* Siquidem oblatio facta pro peccato, confessio tunc quædam erat peccati, quæ fiebat Sacerdoti, in quo sensu intelligitur illud *Proverb.* 28, ubi dicitur: *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur.* Verùm in lege veteri nondum aderat potestas Clavium, quæ à passione Christi derivatur, proinde nondum erat institutum, ut homo

in

in peccatum lapsus, de illo doleret, cùm propositio subjiciendi se clavibus Ecclesiæ per confessionem, & satisfactionem cum spe consequendi remissionem peccatorum, quia hæc omnia tantùm habentur ratione passionis Christi, quæ tunc nondum fuerat.

An verò virtus pœnitentiæ sit supernaturalis, & infusa, docent communiter Theologi cum D. Thoma 3. *part. quæst.* 85. *art.* 5. esse virtutem supernaturalem, imò est dogma fidei, definitum in Tridentino *sess.* 6. *can.* 7. ubi ait: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, posse hominem credere, sperare, aut diligere, aut pœnitere, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Ratio etiam hoc suadet, eò quia pœnitentia est donum Dei, *Jeremiæ* 21. *Postquam convertisti me, egi pœnitentiam*, prius enim supponit conversionem collatam à Deo, tanquam donum ejus, & postea pœnitentiam, quam egit, & quam non egisset, nisi donum Dei præcessisset, *Actor.* 5. *Deus Salvatorem exaltavit ad dandam pœnitentiam Israeli.* Quòd si pœnitentia datur à Deo, procul dubio est donum Dei, proinde pœnitentia est virtus supernaturalis, quæ non possit haberi, nisi à Deo, supra exigentiam naturæ, alioquin, si esset naturalis, posset haberi viribus naturæ, & non esset donum Dei, sed opus ipsius hominis. An verò hæc virtus sit supernaturalis tantùm quoad modum, an verò quoad substantiam, Scotus *quæst.* 2. *art.* 1. & Scotistæ censent, supernaturalem tantùm quoad modum, secus D. Thomas, & communiter Theologi *quæst.* 85. *art.* 5. asserunt, esse supernaturalem quoad substantiam, quæ sententia vera est, adeò ut sit virtus supernaturalis non solùm quoad modum, sed etiam quoad substantiam, quia ille actus est supernaturalis quoad substantiam, qui tantùm potest locum habere in ordine supernaturali, sed quamvis aliqua pœnitentia potest locum habere in ordine naturali; aliqua tamen nonnisi in ordine supernaturali, potest locum habere; & hæc est virtus pœnitentiæ, de qua loquimur in præsenti, quia dolor de peccato, ut destructivo ordinis supernaturalis, ad finem ultimum supernaturalem, & alii actus, qui talem dolorem concomitantur, non possunt locum habere, nisi in ordine supernaturali, siquidem tendunt ad id, quod est intra talem ordinem, adeò, ut Concilium Tridentinum supra cit. anathematizet eum, qui dicit sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione, ejusque adjutorio posse hominem credere, sperare, diligere, ac pœnitere, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, unde hæc virtus non solùm est supernaturalis, quoad modum, sed etiam quoad substantiam.

Quòd si dicas, peccata non esse quid supernaturale, consequenter non exigere virtutem supernaturalem pœnitentiæ, nec ejus actus supernaturales: siquidem actus virtutis ratione objecti, in quo tendunt, dicuntur naturales, vel supernaturales: sed peccatum est aliquid naturale, ergo etiam actus pœnitentiæ, qui versantur circa ipsum, proinde etiam ipsa virtus pœnitentiæ sufficit, si tantùm sit naturalis. Contra est, quia, quamvis peccatum non sit quid in se supernaturale, est nihilominus destructivum ordinis supernaturalis ad finem supernaturalem obtinendum, ergo peccatum, quamvis sit naturale, adhuc potest assumi, ut objectum materiale virtutis pœnitentiæ ex motivo supernaturali; &, cùm virtus specificetur à suo motivo formali, benè stat, posse esse supernaturalem, quamvis ex objecto materiali non sit quid supernaturale.

Imò non solùm pœnitentia est virtus supernaturalis quoad modum, & substantiam, sed etiam virtus per se infusa, ut docent ferè communiter Theologi cum D. Thoma 3. *part. quæst.* 85. *art.* 5. ratio est, quia datur aliquis actus pœnitentiæ, quem sine speciali auxilio gratiæ non possumus elicere, ut definitur in Tridentina Synodo *sess.* 6. *can.* 7. Ergo debet etiam dari aliquis habitus pœnitentiæ per se infusus, quique respondeat tali actui, quem non possumus elicere sine speciali auxilio gratiæ: siquidem ad hoc dantur habitus infusi, ut sint proxima principia actuum supernaturalium, ad quos eliciendos viribus naturæ non sumus sufficientes: sunt enim habitus propter actus, consequenter, si datur aliquis actus pœnitentiæ, quem naturæ viribus non possumus elicere, dari etiam debet habitus, qui per se producat talem actum, eique correspondeat, &, quia actus est supernaturalis, consequenter debet dari habitus supernaturalis, seu per se infusus. Firmatur, quia omnis illa virtus, quæ ordinat hominem ad finem supernaturalem, est per se infusa: sed pœnitentia ordinat hominem ad finem supernaturalem, quia per pœnitentiam homo consequitur remissionem peccatorum, siquidem sola peccata impediebant consecutionem finis ultimi supernaturalis, juxta illud *Jeremiæ* 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei.* Et *Ezech.* 18. *Si impius egerit pœnitentiam, vita vivet, & non morietur*: ergo, cùm virtus pœnitentiæ ordinat hominem ad finem supernaturalem, sequitur, esse virtutem supernaturalem per se infusam. Major ostenditur, quia ea virtus, quæ ordinat hominem ad finem supernaturalem, sine dubio excedit naturæ vires, consequenter non est naturaliter acquisibilis: sed quod non potest naturæ viribus acquiri, & est in nobis, non potest aliter in nobis esse, nisi infundatur à Deo, consequenter debet esse virtus supernaturalis, & per se infusa. Major ostenditur, quia, si virtus, quæ hominem ordinat ad finem supernaturalem, non excederet naturæ vires, utique posset naturaliter acquiri, consequenter posset homo viribus naturæ finem supernaturalem consequi, quæ fuit hæresis Pelagianorum, quam fusè impugnavit D. Augustinus, & damnârunt plura Concilia.

CAP.

CAPUT II.

An Pœnitentia exterior sit Sacramentum, & quando à Christo instituta.

POenitentia, ut in præcedente capite diximus, alia est interna, alia externa; illa est virtus, quæ lapsis in peccatum lethale quovis tempore fuit necessaria, ut peccantes pristinæ restituerentur gratiæ: externa, quæ & sensibilis dicitur, est Sacramentum, quod in lege gratiæ institutum est in remedium peccatorum, quæ post baptismum committuntur. Institutionem tamen hujus remedii, cujus beneficio peccata deleotur, negârunt olim plures Hæretici, & nunc etiam impugnant Novatores, quibus invisum est hoc remedium, quo curantur vulnera peccatorum, hinc insanabilis facta est plaga eorum, exhorrent enim tribunal illud, in quo peccata deteguntur, pudet enim lucis filios tenebrarum, hujus hæresis Author fuit Montanus, teste Tertulliano *Lib. de pœnit.* & Paciano *epist. ad Sympronianum*: Montano postea adhæsit Novatus Episcopus Africanus, ut constat *ex epist.* 49. Cypriani; & Novatianis adnumerantur Massaliani à Damasceno *Lib. de hæres. cap.* 80. Ut etiam Jacobitæ à Guidone Carmelita; & hæc eadem sententia placet etiam Novatoribus nostri temporis, qui confessionem exhorrescentes, hanc Ecclesiæ authoritatem, ac potestatem dimittendi peccata nituntur impugnare in Sacramentali Confessione, censentes, solam fidem sufficere, ut deleantur peccata, si quis credat, Deum remisisse; vel non imputare ob merita Jesu Christi, qui passus est, & satisfecit pro omnibus nostris peccatis, ut docuerunt Wicleffus, Lutherus, Zvvinglius, Calvinus, & alii, quibus nil videtur acerbius, quàm propria peccata alteri homini revelare. Verùm, dari in Ecclesia hoc remedium remittendi peccata per confessionem, quæ fiat Sacerdoti cum vero dolore de peccato patrato, & firmo proposito non amplius peccandi, constat ex verbis Christi *Matth.* 18. *Quæcunque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælis*, quibus verbis utuntur Patres Concilii Carthaginensis apud S. Cyprianum *epist.* 54. ut probent, lapsos post baptismum non esse admittendos ad pacem, nisi facta diu pœnitentia, nisi fortassis ingravescentis infirmitatis urgeret periculum. Constat etiam ex aliis scripturæ locis, quibus baptizati incitantur ad pœnitentiam post lapsum, *Actor.* 8. ubi Petrus dixit ad Simonem Magum, qui jam crediderat, & baptizatus erat: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* D. *Paulus* 1. *Corinth.* 5. & 2. *Corinth.* 7. & alibi frequenter redarguit Corinthicum fornicarium, & alios Christianos ad pœnitentiam hortatur, quinimò etiam ipse Christus *Matth.* 6. præcipit omnibus baptizatis ita orare, *dimitte nobis debita nostra*, sin autem peccata post baptismum commissa essent irremissibilia, & nullum in Ecclesia daretur remedium institutum pro remissione peccatorum, frustra Christus nobis præciperet talem orationem. Quamobrem Concilium Tridentinum *sess.* 14. *can.* 1. ait: *Si quis dixerit, in Ecclesia pœnitentiam non esse verè ac propriè Sacramentum pro fidelibus, quoties in peccata labuntur, ipsis Deo reconciliandis à Christo Domino institutum, anathema sit.* Ratio est, quia, cùm magna sit proclivitas in hominibus etiam baptizatis ad peccandum, & ad peccati remissionem vi perfectæ contritionis procurandam ingens difficultas, ideò ad suavem Jesu Christi providentiam pertinebat, ut remedium aliquod institueret, suæque relinqueret militanti in terris Ecclesiæ, quo lapsi post baptismum possent à peccatis resurgere. Hinc D. Leo Papa *epist. ad Theodorum* scribit: *Multiplex misericordia sua lapsibus subvenit humanis, ut non solùm per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æterna, ut, qui regenerationis donum violassent, proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum pervenirent.*

Neque urget, quòd objiciunt Hæretici, quia, si Christus instituisset hoc Sacramentum, præbuisset incentivum delinquendi, siquidem, ut ait D. Ambrosius *Canone* 8. *in Psal.* 118. *Facilitas veniæ incentivum præbet delinquendi*: proinde, si Christus instituisset hoc remedium pro peccatis commissis post baptismum, dedisset hominibus incentivum delinquendi, consequenter non datur in Ecclesia hoc remedium. Nam contra est, quia, ut respondet huic objectioni D. Augustinus *homil.* 27. *ex* 50. Tantùm abest, quòd remedium istud præbeat hominibus incentivum delinquendi, ut potiùs sit coercitio delictorum: si enim tale remedium non daretur promptius, & facilius homines peccarent, cùm *abyssus abyssum invocet*, ait Augustinus: *Si clauderetur habitus pœnitentiæ, nonne ille peccator tantò magis adderet peccata peccatis, quantò magis sibi desperaret ignosci? diceret enim sibi, ecce peccavi; ecce scelus admisi, jam mihi veniæ nullus est locus, pœnitentia infructuosa est, damnatus sum, quare jam non vivo, ut volo? quia ibi non invenio charitatem, hic saltem habeam cupiditatem meam. Quare enim abstineam?* postea concludit: *Ergo, si abstinueris partum pœnitentiæ, augebuntur peccata.*

Asserendum igitur est, dari in Ecclesia legis gratiæ remedium, quo peccata post baptismum commissa remittuntur, & hoc remedium esse verum, ac proprium Sacramentum. Prima pars assertionis constat ex præcedentibus, posterior pars, scilicet hoc remedium pœnitentiæ exterioris esse verum Sacramentum novæ legis, est dogma fidei. Ratio est, quia Sacramentum novæ legis propriè sumptum, est signum practicum, & efficax gratiæ à Christo institutum, sed externa pœnitentiæ ritu, quo administratur in Ecclesia, est signum sensibile practicum, aliquid Sanctum significans, tam ex parte peccatoris pœnitentis, quàm Sacerdotis absolventis: siquidem peccator pœnitens rerum, & verborum notis planè ostendit cor suum per peccatum recessisse à rectitudine, & summo bono. Rursus quæ à Sacerdote etiam geruntur, ac proferuntur, misericordiam, & operationem Dei, peccata remittentis significant: hoc autem est signum sensibile practicum, assumptum ex Christi institutione, ut constat ex verbis Christi

Christi *Matth. 16. v. 19.* ubi alloquens S. Petrum ait: *Tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis*, & postea reliquis Apostolis dixit Matth. 18. v. 18. *Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis*, & post resurrectionem iterum dicit iisdem: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt.* Sacerdotes autem solvunt, & remittunt peccata, quoties pœnitentem rite dispositum, & confitentem sua peccata ab iisdem absolvunt: ligans verò, cùm peccata legitimas ob causas retinent, scilicet peccatoribus non pœnitentibus, uti oportet, absolutionis, & reconciliationis gratiam, vel ad tempus suspendunt, vel omninò negant. Rursus ligant, quando satisfactionem confessis injungunt, solvunt verò, cùm de illa ipsa satisfactione justis de causis aliquid remittunt, vel per eam purgatos ad Sacramentorum participationem admittunt, juxta verba Christi: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

Hanc eandem potestatem remittendi peccata in Sacramento pœnitentiæ fuisse communicatam Apostolis, & eorum legitimis successoribus, consequenter etiam Episcopis, & Sacerdotibus ad id approbatis, est sententia communis Sanctorum Patrum contra Montanistas, & Novatianos hanc potestatem remittendi peccata in Ecclesia pertinaciter negantes, quos propterea Ecclesia Catholica, ut Hæreticos damnavit, & ut tales declaravit, sicut etiam sacra Synodus Tridentina, præcipiens, & probans verissimum verborum Christi sensum damnavit, comentitias Hæreticorum interpretationes, qui verba illa ad potestatem prædicandi verbum Dei detorquere ausi sunt: unde Tridentina Synodus *sess. 14. cap. 1. & can. 3.* ait: *Si quis dixerit verba illa Domini Salvatoris, accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt, non esse intelligenda de potestate remittendi, & retinendi peccata in Sacramento pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit, retorserit autem contra institutionem illius Sacramenti, ad authoritatem prædicandi evangelium, anathema sit.* Rursus, quia Christus promisit Ecclesiæ Pastoribus potestatem remittendi peccata post baptismum commissa: sed hæc potestas tantùm exercetur in Sacramento pœnitentiæ, si enim Ecclesiæ Pastores habent potestatem remittendi peccata, utique exercitium hujus potestatis est signum, & causa gratiæ, consequenter verum Sacramentum, ex quo satis perspicuè constat, hoc remedium institutum à Christo, in nova lege evangelica esse verè, & propriè Sacramentum. Major ostenditur ex scripturis, ubi habetur promissio illa Christi, facta primùm D. Petro, quando eum constituit caput, & fundamentum totius Ecclesiæ. *Matth. 16. Tibi dabo claves regni cœlorum, quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solveris, erit solutum.* Hanc eandem potestatem extendit postea ad Apostolos, ut Ecclesiæ Ministros *Matth. 18.* ubi postquam præscripsisset ordinem correctionis fraternæ ait: *Si Ecclesiam, non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus*, postea constituens eos Judices cum potestate remittendi, vel retinendi peccata, subjungit: *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque solveritis, erunt soluta*; non enim hæc verba quid aliud significant, quàm potestatem retinendi & remittendi peccata: quia habere clavem regni cœlorum, alligare, solvere, nihil aliud est, quàm peccata vel retinere, vel remittere, ut explicant Sancti Patres, præsertim Cyprianus *epist. 54. ad Cornel. Papam*, ubi ait: *Statueramus quidem jam pridem, frater Charissime, participato invicem nobiscum consilio, ut qui in persecutionis infestatione supplantati ab Adversario, & lapsi fuissent; & Sacrificiis illicitis se maculassent, agerent diu pœnitentiam plenam; & si periculum infirmitatis urgeret pacem sub ictu mortis acciperent.* Et nonnullis interjectis subdit: *Quando permiserit ipse, qui legem dedit, ut ligata in terris etiam in cœlis ligata essent, solvi autem possent illic, quæ hic prius in Ecclesia solverentur.* Hoc idem etiam asserit S. Athanasius *homil. in illud: Ite in castellum, quod contra vos est*; & D. Augustinus *Tractat. 29. in Joann.* Neque potuit hæc potestas retinendi, vel dimittendi peccata commodiùs explicari, quàm nomine clavium, quia, cùm sit clavis instrumentum, quo aperimus, vel claudimus januas, vel cistas; aptissimè à Christo hujusmodi potestas ligandi, & solvendi clavis vocata est.

Alia ratio esse potest, quia Sacramentum est signum sensibile causativum gratiæ: sed hujusmodi est pœnitentia ex Christi institutione, ergo verè & propriè est Sacramentum. Major est ipsa definitio Sacramenti, minor etiam constat ex illo *Joan. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, sed hæc remissio ex natura rei non potest aliter fieri, quàm per signa sensibilia: siquidem, ut fiat remissio activa, debet manifestari, quod remittitur, alioquin Sacerdos nesciret, quòd remitteret: rursus remissio passiva debet innotescere resipiscenti, quæ omnia non possunt fieri, nisi per signa sensibilia.

Quòd si dicas cum Calvino, & Novatoribus, illud *Joan. 20.* esse intelligendum de prædicatione Evangelii, quatenus hæc est excitativa fidei, qua remittuntur peccata; contra est, quia hæc responsio non solùm adversatur communi Sanctorum Patrum sensui, ac traditioni universalis Ecclesiæ, verùm etiam ipsi lumini rationis: quia remittere, & retinere dicit specialem potestatem in ordine ad peccata, quæ potestas non solvatur per solam prædicationem, quia prædicatio præcisè sumpta potest tantùm excitare ad pœnitentiam, & qui alium excitat ad conterendum, non remittit ipsi peccata.

Si dicas secundò, ex illo *Joan. 20.* non inferri, hanc remissionem esse irrogandam per signa sensibilia, quia comodè haberi potest per actum internum; sicut quilibet potest remittere in corde suo offensas sibi illatas, contra est, quia, cum hæc remissio exerceatur inter homines, debet fieri humano modo, sicut cæteræ actiones humanæ per signum aliquod externum sensibile. Neque allatum exemplum est ullius momenti: quia, si creditur, remittat debitum solùm internè, & id exterius non manifestet, remissio nondum est valida, & potest creditor uti jure suo, & debitum exigere. Verum tamen est, licèt hoc Sacramentum exerceatur per ritum extrinsecum, sensibilem, non tamē esse necesse, ut reus ipsi tali exprimatur voce, ut à pœnitente audiatur, quia hoc Sacramentum non fuit institutū per modū donationis, aut contractus, in quib⁹ requiritur, quòd ipse contractus audiatur, & acceptetur; sed per modum judicii, & tribunalis, in quo pœnitens est accusator, & re⁹, & Sacerdos est Judex, qui, audita accusatione, & probatione, sententiā profert absolutionis, ad cuj⁹ validitatē non requiritur, quod audiatur à reo, sed sufficit, si proferatur in judicio cū debita solemnitate, ut fit in hoc Sacramento pœnitentiæ, & sententia sit sensibilis respectu Judicis, alioquin

Sacerdos, aoditis peccatis sacramentaliter confessis ab omninò surdo, non posset ipsi remittere peccata, eò quia Sacerdos non posset audire verba absolutionis, prolata à Sacerdote, quod dici oequit. Tum quia, si pœnitens post post confessionem peccatorum deperderet usum sensuum, adhuc ritè absolveretur à Sacerdote; ut etiam, si Sacerdos submissâ voce proferat verba absolutionis, ut non audiatur à pœnitente in aliquantula distantia.

Quòd verò Sancti Patres comuniter asserant, hanc exteriorem pœnitentiam esse verum Sacramentum novæ legis liquet, Cyprianus eoim *epist.* 55. ait: *Primus felicitatis gradus est, non delinquere, secundus, delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra, & illibata, quæ servet, hic succedit medela, quæ sanet. Quod utrumque isti offenso Deo perdiderunt, ut & amissa sit gratia, quæ de baptismi fructificatione percipitur, & non subveniat pœnitentia, per quam culpa curatur.* S. Joannes Chrysostomus *Lib.* 3. *de Sacerdotio* ait: *Non solùm Sacerdotes, cùm regenerant (scilicet cùm baptizant) sed etiam postea condonandorum peccatorum obtinent potestatem.* S. Ambrosius *Lib.* 1. *de pœnit. cap.* 2. Novarianos, negantes Sacramentum pœnitentiæ, ita refellit: *Sed ajunt, se Domino deferre reverentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem reservent. Imò nulli majorem injuriam faciunt, quam, qui ejus volunt mandata rescindere, commissum munus refundere, nam cùm ipse in Evangelio suo dixerit Dominus Jesus: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Quis est ergo, qui magis honorat, an qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in utroque servat obedientiam, & peccatum, & alliget, & relaxet. Hæresis in altero immitis, in altero inobediens. Vult ligare, quòd non resolvat, non vult solvere, quod ligavit, in quo se, suamque potentiam sua damnat sententia. Dominus enim par jus esse voluit, & ligandi, & solvendi, qui utrumque pari conditione permisit.* Et paulò post: *Jus hoc solis permissum est Sacerdotibus. Rectè igitur hoc Ecclesia vindicat, quæ veros Sacerdotes habet: Hæresis vindicare non potest, quæ Sacerdotes Dei non habet.* S. Cyrillus Alexandrinus *Lib.* 12. *in Joan.* ait: *Duobus modis Dei Spiritu afflati homines peccata remittunt, ac retinent, vel cum dignos admittunt ad baptismum, & indignos excludunt, vel cùm filios Ecclesiæ peccantes corripiunt, ac pœnitentibus ignoscunt.* Alii itidem Sancti Patres eodem modo loquuntur de pœnitentia, ac de baptismo, quoad vim & efficaciam remittendi peccata, unde Concilium Tridentinum *sess.* 14. *can.* 1. definit: *Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia pœnitentiam non esse verè, & propriè Sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis à Christo Domino Nostro institutum, anathema sit.*

Objiciebant tamen olim Novatiani illud Apostoli Pauli *epist. ad Hebra. cap.* 6. *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt; Rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimet ipsis Filium Dei, & ostentui habentes,* ex quibus inferebant, homines post baptismum in aliquod peccatum lethale prolapsos, nullo Sacramento, aot Ecclesiæ Ministerio posse amplius Deo reconciliari. Hoc idem etiam ioferebant *ex eadem epist. cap.* 10. ubi Apostolus ait: *Voluntariè peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quadam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios.* Sed contra, priorem locum quod attinet, intelligitur de graria baptismatis, quam semel deperditam impossibile est iterum recuperare, quia cùm sit gratia regenerationis, & renovationis, & baptismus noo possit iterari, sequitur, hanc gratiam semel deperditam non posse amplius recuperari, non verò Apostolus excludit veniam peccatorum per pœnitentiam, & justificationem secundam per gratiam sanationis, & reconciliationis. Quòd verba Apostoli referantur ad Sacramentum baptismi, non pœnitentiæ, satis perspicuè colligitur ex verbis illis: *Qui semel sunt illuminati rursus renovari*, baptismus enim à Sanctis Patribus dicitur Sacramentum illuminationis, & renovationis. Rursus hoc idem etiam ostendunt verbá illa, *rursum crucifigentes sibimet ipsis Filium Dei.* Nam in baptismo configuramur Christo crucifixo: unde sicut Christus non potest iterum crucifigi, ita neque baptismus potest repeti: Quòd si quis tentaverit, is Filium Dei iterum crucifigit sibi ipsi, id est ad suam renovationem, quam ex altero baptismo ferat. Unde quando excludit renovationem ad pœnitentiam, intelligit pœnitentiam simul cum baptismo conjunctam, & ad baptismum præparatoriam, ut colligitur ex verbis illis: *Non rursus jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, & judicii æterni*, ita explicat verba Apostoli S. Ambrosius *Lib.* 2. *de pœnit. cap.* 2. cui adhærent Augustinus in expositione inchoata epist. ad Roman. S. Joannes Chrysostomus, Theophylactus, & alii. Quòd verò ad alium scripturæ textum attinet, etiam iotelligitur à D. Joanne Chrysostomo, & Augustino de iis, qui post baptismum in gravia scelera prolapsi sunt; quia iisdem non relinquitur hostia pro peccatis, seu applicatio Sacrificii à Christo in cruce oblati, qualis fit in baptismo, in quo sine ulla conditione satisfactionis applicatur virtus Sangvinis Christi ad perfectam peccatorum remissionem quoad culpam, & pœnam. Ab aliis Sanctis Patribus verba Apostoli intelliguntur non de quolibet peccato; sed tantùm de illo Apostasiæ, quâ religio Christiana semel suscepta prorsus abjicitur: & hic sensus infertur ex verbis præcedentibus: *Non deserentes collectionem nostram*, ut etiam ex consequentibus, *post acceptam notitiam veritatis*, loquitur enim scriptura de hujusmodi peccato, ut di lapsu irreparabili, non quòd verè pœnitenti non pateat locus veniæ per sangvinem Christi, sed quia, qui in tale genus peccati prolabuntur, vix ab eodem emergunt, & resipiscunt, eò quia ex certa malitia peccent. Et idem judicium est de peccato blasphemiæ in Spiritum Sanctum, quod dicitur remitti, nec in hoc, nec in futuro sæculo, *Matth.* 12. Non qood blasphemia, qua manifesta Spiritus Sancti opera Dæmoni tribuuntur, non possit remitti per Sacramentum pœnitentiæ; sed quia perqnam difficile est, quòd talis blasphemus in Spiritum Sanctum resipiscat, & etiam, quia majorem obicem opponit gratiæ, & nullam habet peccati excusationem, cùm non ex ignorantia, neque ex infirmitate peccet, sed ex pura malitia, & ex prævia cognitione peccati, quod patratur, siquidem in aliis pluribus peccatis ignorantia, vel naturæ infirmitas culpam minuunt, quapropter ajebat Apostolus: Mi-

Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci, & misericors Deus cognovit figmentum nostrum, & recordatus est, quoniam pulvis sumus, ut loquitur David, secus peccatum in Spiritum Sanctum nihil continet, quod possit culpam minuere, eò quia ex destinata malitia commissum sit. Sicut enim aliqui morbi dicuntur insanabiles, quia ægroti ita affecti sint, ut salutaris medicinæ vim oderint: perinde, sunt etiam quædam peccata, quæ non condonantur propter eorum malitiam, & impœnitens Cor peccantium. dicitur etiam peccatum in Spiritum Sanctum non solum difficulter, sed omnino nunquam remitti, eò quia in eo peccator usque ad extremum vitæ perseveret, & in eodem moriatur, sive illud sit desperatio de misericordia Dei, sive cordis duritiès, qua homo recuset in usitate corporis Christi remissionem accipere peccatorum, vel etiam sit oppugnatio, & invidia fraternæ charitatis; quæ tanta est, ut deprecandi humilitatem subire nolit, tametsi peccatum mala conscientia cognoscere, & annuntiare cogatur, unde sola impœnitentia est, quæ non haber remissionem, neque in futuro sæculo, & est propriè peccatum in Spiritum Sanctum cor impœnitens, ait enim D. Augustinus *serm. 71. de verbis Domini*, ubi agit de blasphemia in Spiritum Sanctum irremissibili, inquiens: *Sed ista impœnitentia, vel Cor impœnitens, quamdiu quisque in hac carne vivit, non potest judicari. De nullo enim desperandum est, quamdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit. Unum ergo suffugium est, ne fit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur: nec aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, & societas Spiritus in pacis vinculo custodiatur.* Hinc peccatum finalis impœnitentiæ dicitur, peccatum esse ad mortem, de quo S. Joannes *epist. 1. cap. 5.* ait: Est peccatum ad mortem, non pro illo, dico, roget quis. Vel si aliud peccati genus intelligatur, sensus est, ut pro illius peccati remissione vulgares orationes non sufficiant, sed necessaria sint Orationes sacerdotum, vel alterius viri singularis, & eximii meriti, & sanctitatis, qui pro ejus remissione Deo omnium supplicet, vel ut Ecclesia suis precibus indulgentiam hujus criminis reo obtineat, non verò ita intelligitur, quod pro talis peccati venia Deus nullo modo sit exorandus.

Asserendum secundò, hoc pœnitentiæ exterioris sacramentum ita fuisse à Christo immediatè institutum, ut non solum quoad formales, seu quoad potestatem absolvendi à peccatis, verum etiam quoad materiale, seu quoad confessionem peccatorum fuerit institutum, siquidem Concilium Tridentinum *sess. 7. can. 1.* definit omnia Sacramenta novæ legis fuisse instituta à Christo Domino inquiens: *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis, non fuisse omnia à Christo Domino instituta, aut etiam aliquid horum septem non esse verum, ac proprium Sacramentum, anathema sit*: Cum igitur ostenderimus pœnitentiam exteriorem esse verum Sacramentum novæ legis, sequitur, fuisse institutum immediatè à Christo, non solum quantum ad formale, seu quoad potestatem absolvendi à peccatis, verum etiam quantum ad materiale, seu confessionem peccatorum, siquidem Tridentinum *sess. 14. cap. 1. & can. 1.* loquens speciatim de hoc Sacramento pœnitentiæ ait: *Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia pœnitentiam non esse verè vel propriè Sacramentum à Christo Domino institutum, anathema sit.* Sed si aliqua hujus Sacramenti pars non fuisset immediatè à Christo instituta, non posset asseri totum Sacramentum fuisse à Christo institutum, ergo si totum fuit institutum à Christo, sequitur non solum quantum ad formale, seu potestatem absolvendi à peccatis, verum etiam quantum ad materiale; seu quoad confessionem peccatorum fuisse immediatè à Christo institutum.

Quòd si dicas, Concilium expressè non definire, hoc Sacramentum fuisse à Christo immediatè institutum; Contra est, quia tametsi Concilium explicitè non utatur illa particula immediatè, colligitur tamen evidenter ex verbis Concilii, quia eo ipso, quòd Concilium definit Authorem Sacramentorum alium non fuisse quàm Christum Dominum, sequitur necessariò, fuisse Sacramenta immediatè à Christo Domino instituta, quia ut rectè disserit D. Thomas *in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 1. quæst. 5.* Ministri Ecclesiæ instituuntur in Ecclesia divinitus fundata, consequenter institutio Ecclesiæ præsupponitur ad operationem Ministrorum, perinde ac corpus creationis præsupponitur ad opus naturæ, & quia Ecclesia fundatur in fide, & Sacramentis, ideo administros Ecclesiæ non pertinet novos articulos fidei edere, neque editos abrogare, nec Sacramenta nova instituere, nec instituta removere, quia id pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ soli debetur Christo, qui est Ecclesiæ fundamentum. Rursus quia si aliqua pars Sacramenti fuisset ab Ecclesia instituta, posset Ecclesia in illa dispensare: siquidem potest dispensare in omnibus, quæ dependent ex ipsius potestate, sed Ecclesia non potest dispensare in ulla parte Sacramenti, ergo nulla pars hujus Sacramenti fuit ab Ecclesia instituta, sed tota ejus institutio fuit immediatè à Christo Domino.

Quod si dicas ante legem Evangelicam fuisse hoc Sacramentum pœnitentiæ, quod propterea videtur fuisse institutum à Deo in ipsa paradiso, quando Adamo quærenti latebras post peccatum dixit: *Ubi es?* voluit exprimere ab eo confessionem delicti, & impertiri misericordiam. Præterea quia extra paradisum, cum interrogasset Cainum fratricidam dixit: *Ubi est frater tuus Abel? quid fecisti* Præterea in lege scripta etiam fuisse Sacramentum Pœnitentiæ, constat ex illo *Josue cap 7.* ubi dicitur ad Acham: *Fili da gloriam DEO confitere, & indica mihi*, ex quibus inferunt Sectarii, hoc Sacramentum pœnitentiæ non fuisse à Christo immediatè institutum. Sed contra, quia tametsi tam in lege naturæ quàm in lege Moysis fuerit pœnitentiæ internæ, ut virtus, non tamen externa, ut sacramentum, quia pœnitentia externa tantum à Christo Domino fuit elevata, ut haberet rationem Sacramenti. Præterea omnia prætecensita fuerunt tantum figuræ hujus nostri Sacramenti pœnitentiæ, non verò fuerunt Sacramenta, quia non fuerunt cæremoniæ firmiter à DEO institutæ. Sacrificia itidem pro peccatis potuerunt esse Sacramenta, sed vacua, quia illis nulla inerat virtus productiva gratiæ ex opere operato: hæc enim prærogativa est legis novæ, ubi ex fontibus Salvatoris scaturiunt aquæ omnium gratiarum in ablutionem peccatorum, & menstruatæ.

Asserendum tertiò, hoc pœnitentiæ exterioris Sacramentum fuisse à Christo imediatè institutum post resur-

resurrectionem. Cùm enim Christus, postquam resurrexisset, apparuisset Mariæ Magdalenæ in specie Hortulani, & Discipulis euntibus in Emaus, qui eodem die, quo Christus resurrexit, egressi Hierosolymam, annuntiarunt Apostolis, se vidisse Dominum, venit Christus ad Apostolos congregatos uno eorum absente Thoma, & ingressus domum, cùm fores essent clausæ, stetit in medio eorum, & per insufflationis visibile signum Spiritum Sanctum est illis elargitus, *Joann. cap. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, quam potestatem collatam etiam Universis, qui iisdem legitima ordinatione imposterum essent successuri usque ad consummationem sæculi, omnes concedunt, & tunc instituit Christus Dominus hoc singulare novæ legis Sacramentum exterioris pœnitentiæ, ut certum ratumque semper fuit apud Sanctos Patres, & Concilia, ait enim Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 1. & can. 10. Istud Sacramentum pœnitentiæ tunc præcipuè instituit, cùm à mortuis excitatus insufflavit in Discipulos suos, dicens: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, Et quamvis Christus initio suæ prædicationis pœnitentiam indixerit hominibus, ut determinatos modos actuum significaret, qui ad hoc Sacramentum necessarii sunt, cùm Christus ait: *Matth. 4. Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*, quod pertinet ad officium Ministrorum, determinaverit, cùm promisit Petro, se ei daturum claves Regni Cœlorum, *Matth. 16.* dixit Petro, tibi dabo claves regni cœlorum, nihilominus institutionem hujus Sacramenti promisit Apostolis, cùm ipsis dixit: *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo*. Institutionem tamen hujus Sacramenti tunc peregit, quando post resurrectionem insufflavit in Discipulos suos, dicens: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*. Ratio, cur distulerit Christus instituere hoc Sacramentum post resurrectionem, ea est, quia, cùm hoc Sacramentum suam habeat efficaciam ex virtute nominis Jesu Christi patientis, & resurgentis, conveniens fuerat, ut nonnisi post passionem, & resurrectionem Salvatoris plenè, ac perfectè institueretur, ac ejus virtus prædicaretur juxta illud Luc. ult. *Sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*. Unde, quamvis ante passionem fuerit hoc Sacramentum promissum D. Petro *Matth. 16. Tibi dabo claves regni cœlorum*, & etiam reliquis Apostolis *Matth. 18.* cùm dixit: *Quæcunque ligaveritis super terram &c.* ejus tamen institutio peracta tantùm fuit post resurrectionem, ut communiter docent Patres, & Concilia, & cùm sit solius Dei proprium peccata remittere, hinc evincitur tradita hac facultate Sacerdotibus, ut suis Ministris, eos elevâsse supra Angelos. Et quia nequeant Sacerdotes intima cordium penetrare, nec rectè judicare de peccatis, an remitti debeant, an retineri, ideò instituit Christus, ut qui noxarum suarum veniam cupiunt à Deo obtinere, tali sint notati facultate, ut iis suam conscientiam aperiant, confessionemque distinctam de peccatis singularibus faciant, & illis, ut Judicibus subjiciantur, ut etiam illorum sententiæ, vel absolutionis, vel retentionis, seu condemnationis, prout Ministri Christi deprehenderint consultius expedire pro salute reorum.

Cæterùm, exteriorem pœnitentiam fuisse à Christo elevatam ad rationem Sacramenti, evincitur itidem ex verbis *Joan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*; ex quibus, dico, infertur, ritum aliquem externum à Christo institutum esse, quo Apostoli, & eorum in Sacerdotio successores de peccatis juridicè cognoscerent, & ea sic cognita vel remitterent, vel retinerent, ut fit in judiciis humanis, & id aliquo signo manifestaretur; & huic ritui divinitùs instituto adjunctam esse promissionem gratiæ sanctificantis, ut apertè indicant verba Christi, *remittuntur eis*: siquidem peccatorum remissio nonnisi per infusionem gratiæ sanctificantis fieri potest, quapropter constat, pœnitentiam esse ritum externum, institutum à Christo, quo gratia confertur, ac proinde esse Sacramentum, ut docet D. Thomas *in Comment, cap. 16. Matth.* ubi tres errores in explicandis verbis Christi monet irrepsisse, quorum primus est eorum, qui opinati sunt, Sacerdotes posse quemlibet pro arbitrio solvere, aut ligare, peccata remittere, aut retinere, quod falsum est, quia Christus supra allegatis verbis vices suas tantùm demandavit Sacerdotibus, ut facerent, quod ipse facturus esset, si visibilis in terra manere voluisset, consequenter, ut peccata remitterent, vel retinerent non pro libitu, sed prout ipse remisisset, aut retinuisset, quòd Sacerdotes tenentur discere à sensu Ecclesiæ. Secundus error est eorum, qui arbitrati sunt, solvere, & ligare nihil aliud esse, quàm pœnitentem solutum, aut ligatum declarare, quod etiam falsum est, alioquin Christus debuisset potius dicere: Quæcunque soluta erunt in cœlis, solvetis super terram, cùm postea oppositum dixerit: *Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo*, & hic error etiam damnatus fuit à Synodo Tridentina *sess. 14. can. 9.* Tertius error fuit, Sacerdotem, antequam absolutionis verba proferat, supponere debere pœnitentiam per actum Contritionis à culpa peccati, & æternæ pœnæ reatu jam factum esse liberum, consequenter absolvendo illum tantummodo à pœna temporali, quæ plerumque, peccato quoad culpam remisso, luenda superest, non tota quidem, sed aliqua ejus parte illum eximere. Quæ interpretatio etiam falsissima est, & prorsus aliena à vero sensu verborum Christi. Quis enim dicat, remittere peccata nil aliud esse, quàm ipsa peccata supponere jam remissa, & tantùm remittere aliquid de pœna temporali, peccatis quoad culpam jam remissis.

Cur verò Christus voluerit elevare pœnitentiam exteriorem ad rationem Sacramenti, duplex solet ratio assignari, prima ut nobis de remissione peccatorum, quam Deus pollicitus est, cùm ait *Ezech. 33. Si impius egerit pœnitentiam à peccato suo &c. vita vivet, & non morietur*, minus dubitare liceret, cùm enim de suo judicio cuique in iis, quæ agit, ac dicit, maximè timendum sit; maximè anxii essemus, num intimam, & veram pœnitentiam egissemus. Quamobrem, ut Christus huic nostro sollicitudini subveniret, pœnitentiæ Sacramentum instituit, quo per Sacerdotis absolutionem peccata nobis esse remissa credamus ob fidem, quæ Sacramentorum virtuti meritò habenda est. Hinc Christus dixit Paralytico: *confide fili, remittuntur peccata tua*, quam fiduciam debemus & in nobis excitare, cùm Sacerdos in persona Christi ejusque authoritate profert verba illa: *Ego te absolvo à peccatis tuis*, ait enim Augustinus *serm 351. de utilitate agenda pœnitentiæ: Sed, fac incertum esse, utrum ignoscat Deus: Quid perdit, cùm supplicat Deo, qui salutem perdere non dubitavit, cùm offenderet Deum? Quotusquisque certus est, quòd etiam Imperator ignoscat, & tamẽ pecunia funditur, maria transmeantur procellarum incer-*

incerta subeuntur, & pene, ut mors evitetur, mors ipsa suscipitur. Supplicatur deinde per homines homini: sine dubitatione fiunt ista, cùm sit dubium, quo sine proveniant. Et tamen certiores sunt claves Ecclesiæ, quàm corda Regum: quibus clavibus, quodcunque in terra solvitur, etiam in cœlo solutum promittitur. Et multò est honestior humilitas, qua se quisque humiliat Ecclesiæ Dei, & labor minor imponitur; & nullo temporalis mortis periculo, mors æterna vitatur. Alia ratio, cur Christus pœnitentiam exteriorem in numerum Sacramentorum extulerit, est, quia nemo salutem, nisi per Christum, ejusque passionis beneficio consequi potest, unde consentaneum nobis, & perquam utile fuit, quòd pœnitentia exterior referretur in numerum Sacramentorum, cujus vi, & efficacia Christi Sangvis ad nos defluens peccata post baptismum comissa elueret; & ita in reconciliationis beneficium illi oni Salvatori Nostro acceptum nos profiteremur referre, *qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris in sangvine suo.*

Objiciunt tamen Sectarii, quia in novo testamento non est alia pœnitentia, quàm fuerit in veteri, sed in veteri non fuit pœnitentiæ Sacramentum, ergo neque in novo; Majorem probant ex illo *Actor.* 10. *v.* 43. ubi D. Petrus dicit: se illam pœnitentiam docere, quæ testimonium habet à Prophetis, & Paolus *cap.* 26. recitans suñam suæ doctrinæ de pœnitentia dicit, se nihil docuisse extra ea, quæ Prophetæ locuti sunt. Sed contra, quia in lege veteri fuit tantùm virtus pœnitentiæ; non verò Sacramentum pœnitentiæ; unde, quamvis virtus sit eadem in novo, ac veteri testamento, non item Sacramentum, quod tantùm habetur in lege nova, non veteri, Contritio enim, ut manifestatur per confessionem externam singulorum peccatorum, & per judiciariam absolutionem Sacerdotis, non fuit instituta in veteri testamento, sed tantùm in novo, & D. Petrus *Actor.* 10. tantùm dixit, Prophetas perhibere testimonium Christi, eò quia in ipsius nomine accepturi sint credentes in eum remissionem peccatorum. Paulus autem loquitur de pœnitentia, quæ baptismum præcedit. Hinc pœnitentia, quam in deserto prædicavit Baptista, non erat Sacramentum, quia hoc tantum fuit institutum à Christo.

Sed instant, quia nullibi legitur in scripturis, quòd Apostoli exegerint numerationem peccatorum, & omnium recensionem ad remissionem, vel retentionem eorundem, neque legitur, eos imposuisse mulctam iis, quibus peccata condonabant. Neque legitur, quòd Paulus absolverit incestuosum Corinthium. Sed contra, quia ex antecedentibus negativis non potest legitimè concludi: siquidem non legimus, eos remisisse alicui peccata, & tamen non sequitur, eos non remisisse, cùm in tanta fidei propagatione, & Gentium conversione debuerunt Apostoli peccata remisisse. Prætetea Apostoli plura fecerunt, & docuerunt, quæ scripta non sunt, non enim legimus quidquam de eorum baptismo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & tamen certum est, fuisse baptizatos, & baptizâsse etiam hoc ritu. D. Paulus non absolvit incestuosum, sed absolutionem à Corinthiis datam approbavit, quæ sine mulcta, quam Paulus vindictam vocat, non fuit.

Sed urgent, quia non rectè colligitur ex *Joan.* 20. *Quorum remiseritis &c.* Sacramentum pœnitentiæ, quia peccata infidelium, non fidelium declarat intelligi, Lucas enim *cap. ult.* ait: Oportebat in nomine ejus prædicare pœnitentiam, & remissionem peccatorum in Gentes, quæ remissio datur infidelibus per baptismum. Sed contra, quia Christus dedit potestatem suis Discipulis remittendi peccata fidelium 2. *Corinth.* 5. *Deus dedit nobis ministerium reconciliationis, posuit in nobis verbum reconciliationis.* Unde illud *Joan.* 20. *Quorum remiseritis &c.* intelligitur de peccatis juxta sensum Ecclesiæ, ac Sanctorum Patrum. Ad aliud *Luc. ult.* respondetur, ibi non esse sermonem de potestate tradita Apostolis remittendi peccata; sed prænuntiatur futura remissio peccatorum in nomine Christi per omnes gentes, quod diversum ab eo est, quod intendit Christus, *Joan.* 20.

Neque ullum facessit negotium, quod respondent Hæretici. Illud *quorum remiseritis Joan.* 20. esse intelligendum de remissione, & absolutione à censuris, non à peccatis. Nam contra est, quia per censuras non remittitur peccatum, sed tantùm vinculum relaxatur, & pœna imposita ab Ecclesia, & Christus *Joan.* 20. loquitur propriè de remissione peccatorum: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Unde falluntur Sectarii, censentes, potestatem ibi traditam consistere in usu censurarum ecclesiasticarum suspensionis, & excomunicationis, quibus fidelis ob delictum aliquod excluditur à comunione Ecclesiæ: tunc enim Sacerdos censetur parcere, & condonare peccatori resipiscenti, quando censuram relaxat, & remittit, & fidelem censuris legatum restituit comunioni fidelium; idque probant ex *cap.* 18. *Matth.* ubi Christus tradidit suis Discipulis potestatem ligandi, atque solvendi, cum promissione ratihabendi, quæ egerint: vult ligatum censuris ecclesiasticis habendum esse veluti Ethnicum, & publicanum, qui excludebantur à Sacrificiis, & officiis publicis. Unde Novatores volunt verba Christi *Joann.* 20. & *Matth.* 18, esse intelligenda de foro ecclesiastico, non de foro judiciario Dei, & conscientiæ in ordine ad remittenda peccata occulta; hinc ajunt, quòd si quispiam injustè esset absolutus à censuris, adhuc Deus posset illum condemnare in suo judicio peccatorum, ex quo inferunt, non fuisse absolutum à peccatis, alioquin non posset condemnari, sed contra, quia, si in præcitatis locis *Joan.* 20. & *Matth.* 18. non esset sermo de vera remissione peccatorum secretorum in foro conscientiæ ac judiciali; sequeretur, peccatorem post susceptum baptismum fore destitutum omni remedio, & Christum defuisse in necessariis, cùm humana fragilitas persæpe delinquat, & esset absque spe à lapsu resurgendi. Si igitur fideles post peccata occulta in foro conscientiæ habent remedium, quo possint resurgere: hoc remedium est Sacramentum pœnitentiæ, ut habetur *Joan.* 1. ubi Apostolus, loquens de remedio peccatorum, quæ baptizati comittunt, ait: *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & justus, ut remittat nobis, & emundet nos ab omni iniquitate*: ergo, quando *Joan.* 20. datur facultas Clavium ad remittenda peccata, & *Matth.* 18. intelliguntur textus præcitati de vera remissione peccatorum, & non de relaxatione censurarum.

CAP.

CAPUT III.

Ostenditur contra Hæreticos, pœnitentiæ Sacramentum distingui à baptismo, ac pluries esse repetendum.

Hæretici, quibus invisum est Sacramentum pœnitentiæ, illudque propterea inficiantur, ne fidelibus peccantibus post baptismum aliquod supereffet remedium, quo possint resurgere, asserunt, hoc remedium non esse Sacramentum pœnitentiæ, sed excitatam memoriam suscepti baptismi, cujus beneficio delentur omnia peccata, & cujus lavacro omnes noxarum maculæ delentur: hoc pacto asserunt, posse peccatores post baptismum reconciliari Deo, & hanc reconciliationem non fieri sine aliquo Sacramento, eò quia lapsi habeant ipsum baptismum, per cujus memoriam Deo reconciliantur, non quidem quòd baptismus debeat re ipsa iterum repeti, sed sufficiat, si ejus memoria recolatur,& eliciatur actus fidei, quo credant, per virtutem baptismi, & meritorum Christi esse peccatoribus remissa omnia peccata. Et exibilant illud Sanctorum Patrum effatum, præsertim D. Hieronymi *in cap.* 3. *Isaiæ & in epist. ad Demetrium.* Ambrosii *Lib. ad Virginem lapsam.* Tertulliani *Lib. de pœnit.* Quòd pœnitentiæ Sacramentum sit secunda post naufragium tabula, quatenus, qui post baptismum in lethale peccatum sunt prolapsi, æternum pereant, nisi arripiant hanc tabulam Sacramenti pœnitentiæ, cujus auxilio reducantur ad portum salutis, quia sine ipsa necesse est, submergantur in profundum gehennæ. Hanc Sanctorum Patrum doctrinam de Sacramento pœnitentiæ æquiparato tabulæ post naufragium explodunt Hæretici, asserentes, non esse opus tabula, cùm pateat aditus ad navim baptismi, quæ cùm integra semper maneat, nos ad illam reduces expectat. Hoc pacto explicant, quomodo peccatores post lapsum possunt resurgere, quamvis non detur Sacramentum pœnitentiæ, cùm sufficiat memoria suscepti baptismi unà cum actu fidei, quo credimus, nobis esse peccata remissa.

Asserendum est, esse dogma fidei, pœnitentiam esse Sacramentum à baptismo diversum. Idque desumi ex Concilio Tridentino *sess.* 14. *can.* 2. ubi habetur: ***Si quis Sacramenta confundens, ipsum baptismum, pœnitentiæ Sacramentum esse, dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideò pœnitentiam non rectè secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit:*** Pœnitentiam verè, & propriè esse Sacramentum, jam superiùs evincimus, siquidem esse signum practicum gratiæ, & omne signum intrinsecum, & essentialiter constat ex re ipsa significante, tanquam ex subjecto, & ex ipsa significatione, veluti ex forma totali, consequenter Sacramentum pœnitentiæ debet essentialiter coalescere ex his partibus, ut physicè ipsum constituentibus, ita, ut res significans sit actus pœnitentis, significatio absolutio, & res significata, remissio peccatorum, seu gratia. Præterea, quia in hoc Sacramento res significans, & significatio causant rem significatam per modum judicii, ergo requiruntur ea, ex quibus essentialiter constat judicium, quod necessariò coalescit ex actibus rei, ut ex materia, supra quam cadit sententia Judicis, quæ est veluti forma illius, sequitur, pœnitentiam esse verè, & propriè Sacramentum, & ex parte Ministri dicere absolutionem & sententiam Judicis, & ex parte pœnitentis, seu rei confessionem, & reliquos actus, ut materiam. Quòd verò Sacramentum pœnitentiæ sit distinctum à Sacramento baptismi, etiam constat: quia baptismus habet distinctam materiam, & formam, secundò, quia Minister pœnitentiæ debet esse Sacerdos, & Judex, cùm Minister baptismi possit esse non Sacerdos, imo etiam Laicus, & urgente necessitate etiam fœmina, si mas non adsit. Tertiò, quia per baptismum delentur omnia peccata quoad culpam, & pœnam; & post pœnitentiam semper superest luenda pœna temporalis. Quartò etiam distinguuntur hæc duo Sacramenta ratione finis, siquidem finis baptismi est delere ea tantùm peccata, quæ ante baptismum patrata sunt, ideoque repeti non potest. Pœnitentia autem ordinatur ad tollenda peccata post baptismum commissa, in quo sensu scripserat Apostolus ad *Hebr.* 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati,* (scilicet baptizati) *& prolapsi sunt, rursum renovari ad pœnitentiam,* ubi D. Paulus non negat, posse lapsos post baptismum reconciliari Deo per Ecclesiam, ut falsò existimasse Novatianum, etiam adversantur recentiores Sectarii, volentes, posse post baptismum lapsos in lethales noxas, iterum Deo reconciliari, licèt non per Sacramentum pœnitentiæ: quod negant, sed per excitatam memoriam baptismi, unà cum actu fidei, quo credant sibi remissa peccata. Hinc D. Paulus, qui incestuosum Corinthium reconciliari permisit, negat, posse renovari peccantem lethaliter post baptismum per baptismum, ut communiter explicant Sancti Patres, præsertim Augustinus *in epist. ad Rom.* & circumstantiæ textus hoc idem ostendunt: nam initio capitis Apostolus monet Hebræos, ut non respiciant iterum ad primordia baptismi, & fidei, ejusque pœnitentiæ, quæ baptismum præcessit, & est veluti fundamentum ædificii spiritualis: & etiam adfert causam, eò quia *impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati,* seu baptizati, quasi dicat, quia hæc renovatio per baptismum fit tantùm semel, & renovatio, seu reconciliatio repetitur, quoties fidelis labitur in aliquod peccatum. Quòd baptismus describatur per illuminationem, docent Sancti Patres, qui interdum vocant Sacramentum luminis, ex fide scilicet infusa. Cùm igitur impossibile sit, aliquem renovari per eam Pœnitentiam, quæ cum baptismo conjuncta est, ideò necessarium est, vel negare lapsis reconciliationem, ut præstitit Novatianus tertio sæculo, qui propterea primum schisma invexit, aut cum Catholicis admittere novum testamentum à baptismate distinctum.

Quòd si dicas, Apostolum Paulum tantùm velle esse repetendam memoriâ baptismi, non verò ipsum baptismum, ut quis lapsus in peccatum lethale Deo reconcilietur. Non enim Paulus de cæremonia, sed ejus effectu,& renovatione loquitur,unde si baptismi effectum iterum habere non possumus, nec aliud Sacramentum quærere debemus.Præterea,quòd hæc

reno-

renovatio post susceptum baptismum, seu reconciliatio cum Deo post patratam lethalem noxam non fiat per baptismum, neque excitatam ejus memoriam liquet, quia in scripturis legimus exempla illorum, qui post baptismum lapsi sunt, ut Simonis Magi *Actor*, 8. Incestuosi 1. *Corinth*. 6. & tamen eos fuisse remissos ad excitatam memoriam baptismi non legimus. Præterea esset aliquod mirabile, quòd sola memoria baptismi unicum in tota vita esset remedium, & in scriptura nullam de hoc remedio fieri mentionem. Præterea, quia contra Apostolum est, qui volens baptizatos deterrere à peccatis; dicit eos non posse amplius eadem facultate reconciliari: facilius enim esset, excitate memoriam suscepti baptismi, quàm re ipsa illum suscipere, unde frustra Apostolus baptizatos deterreret à peccatis. Hinc etiam Sancti Patres vocant baptismum laboris, & lachrymarum, ipsam pœnitentiam, & omnes Sancti Patres unanimes cum D. Augustino *epist*. 23. *ad Bonifacium* ajunt: *Peccata post baptismum commissa, non regeneratione auferuntur, sed alia curatione sanantur, scilicet Sacramento pœnitentiæ*. Rursus est contra rationem, Deum faciliùs ignoscere iis, qui post fidem, & baptismum peccant, quàm qui ignoranter peccarunt in incredulitate. Hinc *Luc*. 17. ait: *Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non fecit, vapulabit plagis multis, qui autem non cognovit, paucis vapulabit*.

Demum dogma fidei habetur ex Apostolica traditione, & Ecclesiæ definitionibus contra Novatianos, & omnium Patrum, qui de pœnitentia ut de Sacramento distincto à baptismo locuti sunt. Tertullianus *Lib. de pœnitentia cap*. 9. *Pervicacissimus hostis ille nunquam malitiæ suæ otium facit: at quin tunc maximè sævit, cùm hominem plenè sentit liberatum: tunc plurimum accenditur, dum extinguitur. Doleat, ingemiscat, necesse est, venia peccatorum permissa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis suæ evasisse*. Et paulò infra: *Hæc igitur venena ejus prœcedens Deus clausa licèt ignoscentiæ janua & intinctionis sera obstructa, aliquid adhuc permisit patere. Collocavit in vestibulo pœnitentiam secundam, quæ pulsantibus patefaciat*. S. Athanasius *Lib. de peccato in Spiritum Sanctum ad Serapionem* ait: *Est inter pœnitentiam, & baptisma non leve discrimen, quem enim pœnitet, is desinit quidem peccare, sed tamen retinet vulnerum cicatrices: qui autem baptizatur, jam veterem hominem exuit, dum supernè renovatur, quasi de integro regeneratus Spiritus gratia*. S. Cyprianus *epist*. 52. *Miror autem, quosdam sic obstinatos esse, ut dandam non putent lapsis pœnitentiam, aut pœnitentibus existiment veniam denegandam, cùm scriptum sit, memento, unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera, quod utique ei dicitur, quem constat, cecidisse; & quem Dominus hortatur per opera rursus exurgere: quia scriptum est, eleemosyna à morte liberat, & non utique ab illa morte, quam semel Christi sanguis extinguit, & à qua nos salutaris baptismi, & Redemptoris Nostri gratia liberavit: sed ab ea, quæ per delicta postmodam serpit*. S. Joannes Chrysostomus *homil*. 9. *in epist. ad Hebr*. ait: *Novos facere est solius baptismi. Pœnitentia autem est, eos, qui novi facti sunt, deinde in peccatis inveteraverunt, liberare à vetustate, solidosque reddere, ad illum autem splendorem non licet reducere, illic enim totum est gratia*. Et ut reliquos Sanctos Patres asserentes distinctionem inter baptismum, & pœnitentiam omittam, unicum addam Augustinum *serm*. 393. *ex homiliis* 50. ubi ait: *Ægrotant homines, mittunt ad Ecclesiam, vel portantur ad Ecclesiam, & baptizantur, & renovantur, & Felices hinc eunt, sed non ipsa est causa pœnitentiæ. Qui nondum accepit baptismum, nondum violavit Sacramentum: qui autem violavit Sacramentum, malè, & perditè vivendo, & ideo remotus est ab altari, ne judicium sibi manducat, & bibat, mutet vitam, corrigat se, & reconcilietur, cùm bibit, dum sanus est*. Multiplex itidem discrimen inter utrumque Sacramentum baptismi, & pœnitentiæ assignat Tridentina Synodus *sess*. 14. & contra Novatores etiam explicat, loquens de Sacramento pœnitentiæ. Hoc Sacramentum multis rationibus à baptismo differre, cognoscitur, nam præter quam quòd materia, & forma, quibus Sacramenti essentia perficitur, longissimè dissidet: constat certè, baptismi Ministrum Judicem esse non oportere; cùm Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismi januam fuerit ingressus. Quid enim mihi, ait Apostolus 1. *Corinth*. 5. de his, qui foris sunt, judicare? secus est de domesticis fidei, quos Christus Dominus lavacro baptismi, sui corporis membra semel effecit: nam hos, si se postea crimine aliquo contaminaverint, non jam repetito baptismo ablui, cùm id in Ecclesia Catholica nulla ratione liceat; sed ante hoc tribunal, tanquam reos sisti voluit: ut per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possent liberari. Alius præterea baptismi, alius pœnitentiæ fructus. Per baptismum enim Christum induentes nova prorsus in illo efficimur creatura, plenam, & integram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen vitæ novitatem, & integritatem per Sacramentum pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus, & laboribus divinina id exigente justitia pervenire nequaquam possumus, ut meritò pœnitentia laboriosus quidam baptismus à Sanctis Patribus dicta fuerit.

Hinc ex scripturis, Apostolicis traditionibus, Conciliis, & Sanctis Patribus clarè constat contra Hæreticos nostri temporis, negantes, Sacramentum pœnitentiæ dari in Ecclesia, & asserentes, per excitatam memoriam baptismi peccatores Deo reconciliari, ac si pœnitentia, cujus meminit scriptura, sit hæc excitatio memoriæ baptismi, & pœnitentia non distinguatur ab ipso Sacramento baptismi, in quo crassissimè errant, quorum error à falsis principiis procedit, scilicet, quòd sola fides justificet, & peccata deleat. Secundò, quòd Sacramenta non aliter deserviant ad tollenda peccata, quàm excitando fidem, & hanc excitare subjiciendo ante oculos mentis promissionem Dei de remittendis peccatis per Christum, ex hisce enim falsis principiis inferunt, primò non esse opus Sacramento pœnitentiæ, distincto à baptismo, nam sicut ipse subjicit ante oculos promissionem Dei, & hoc pacto excitat fidem; sic memoria baptismi. Sed inde posset etiam colligi, non esse opus baptismo, vel Eucharistia, quia sola prædicatio Evangelii sufficit ad fidem excitandam, unde contra Hæreticos non esset necessarium Sacramentum baptismi, neque Eucharistiæ, quod ipsi negant. Secundò, inferunt, eandem esse vim baptismi re ipsa suscepti, ac memoria repetiti, & consequenter, sicut baptismus re ipsa susceptus tollit omnia peccata, non solùm quoad culpam, verùm etiam quoad pœnam, ita asserunt, hanc virtutem excitatæ baptismi memoriæ, ex quo falsò supposito rejiciunt satisfactiones, indulgentias, purgatorium in alia vita, quia dicunt, hæc locum non habere, si nulla

nulla pœna temporalis supersit luenda. Sed eadem pacto poterant etiam tollere baptismum, & Eucharistiam, quia hæc fides potest excitari per solam prædicationem evangelii; si enim sola fides omnem extinguit pœnam, sequitur nos non indigere ullo Sacramento baptismi, nec Eucharistia.

Quòd si dicant Hæretici, quod, tametsi baptismus non maneat, nihilominus fœdus in baptismo inter nos, & DEUM initum esset perpetuum juxta promissionem Christi *Marci 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, ex quo inferunt, virtute hujus promissionis nos posse semper salvari per baptismum semel susceptum, & firmant ex eo, quia Judæi in veteri testamento poterant etiam DEO reconciliari, si ad memoriam revocassent exitum de Ægypto. Sed contra, quia promissio apud Marcum est quidem perpetua, non tamen absoluta, sed conditionata in hoc sensu, si quis manserit in fide, & fœdere baptismi, erit salvus, quòd, si non manserit, non salvabitur hoc remedio, sed aliud illi quærendum est. Præterea licèt consueverint Judæi commemorare exitum ab Ægypto, non tamen, ut per eam commemorationem purgarentur à peccatis, sed ut commemorato tam insigni beneficio suam erga DEUM agnoscerent gratitudinem, & ita se ad pœnitentiam provocarent. Quod etiam possumus præstare, quoties cogitamus de beneficio baptismi.

Quòd si dicas, scripturam loquentem de effectu baptismi omnia usurpare tempora, ait enim Apostolus *ad Titum 3. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. 1. Petri 3. Nos facit salvos baptismo. Marci 16. Qui baptizatus fuerit, salvus erit*, & firmant ex Augustino *lib. de nuptiis, & concupisc. cap.* 33. ubi expressè asserit: per baptismum non solùm remitti peccata præterita, sed etiam futura, contra est, quia ex allegatis scripturæ textibus tantùm colligitur, quod baptismus aliquos laverit à præteritis peccatis, eos scilicet, qui jam baptizati sunt, & aliquos nunc, scilicet eos, qui baptizantur: & loturus sit aliquos, qui baptizandi sunt, S. Augustinus intendit tantùm asserere, peccata remitti mediante effectu baptismi, qui est gratia, quia qui habet gratiam baptismalem, potest impetrare remissionem venialium, quinimò mediante etiam charactere dicitur remittere mortalia, quia qui baptizatus est, habet jus ad pœnitentiæ Sacramentum, quo purgantur peccata mortalia. Unde non manet baptismus in se, nec in suo effectu, seu gratia, quæ per peccatum amittitur; sed sola memoria baptismi sufficit, ut baptismus dicatur manere, quod si hoc esset, sola Eucharistiæ memoria semel peractæ, seu susceptæ sufficeret, & frustra repeteretur.

Asserendum secundò, Pœnitentiam sive interiorem, quæ virtus est, sive exteriorem, quæ Sacramentum, posse, ac debere pluries iterari, & id esse fidei dogma, quod desumitur ex verbis Christi *Matth.* 16. & 18. *Joan.* 20. quibus traditur Apostolis, ac eorum successoribus potestas absolvendi peccatores absque ulla restrictione, ac limitatione; adeo ut toties possint absolvere, quoties fideles subjiciunt clavibus ecclesiæ sua peccata, quoad speciem, gravitatem, & numerum. Neque in sacris Scripturis Dei misericordia limitatur; quinimo scriptura cujuscunque peccati, quantumvis gravis, & sæpe iterati reos invitat ad pœnitentiam, & spondet veniam pœnitentibus; & quia peccata post susceptum baptismum non possunt amplius per baptismum remitti, neque per ejus lavacrum deleri, cùm non possit baptismus iterari; sequitur quòd remittantur per solum Sacramentum pœnitentiæ, quod propterea toties erit iterabile, quoties fideles lapsi in peccatum grave resipuerint, illudque subjecerint clavibus ecclesiæ. Rursus Christus se ipsum exhibet exemplum misericordiæ *Luc. 6. Estote misericordes*, inquit, *sicut & Pater vester misericors est.* Et Christus nobis injungit, præcipitque, ut fratri nostro seu fideli; non solùm *septies*, sed etiam *septuagies septies*, si peccaverit, & ipsum pœnituerit peccatorum, absolvamus; & si in nos peccaverit, etiam dimittamus: sicut dicimus Deo: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, scilicet quoties nobis injuriam irrogaverint: quod si non *septies*, sed *septuagies septies*, seu quoties peccati reus, resipuerit, debemus ipsi remittere peccata; iterata remissio supponit iterata peccata, ac iteratam pœnitentiam, sine qua non remittitur peccatum; & non datur pœnitentia externa, sine interna; consequenter utraque pœnitentia, ut virtus, & Sacramentum est pluries iteranda, quoties quispiam se gravis peccati reum noverit. Hinc Christus *Luc.* 17. remissionem peccati conjungit cum pœnitentia, inquiens: *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; est si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, pœnitet me, dimitte illi.* Hoc idem fidei dogma ostendunt, explicantque Sancti Patres. S. Joannes Chrysostomus *in Paroemia priori ad Theodorum Monachum lapsum* ait: *Talis est erga homines pietas Dei; nunquam spernit pœnitentiam, si et sincere, ac simpliciter offeratur. Etiam si ad summam quis perveniat malorum, & inde tamen velit reverti ad virtutis viam, suscipit libenter, & amplectitur, & facit omnia, quatenus ad priorem revocet statum*; & refertur *in can. Talis. dist. 3. de Pœnitentia.* Tertullianus *lib. de Pœnit. cap. 4. Omnibus ergo delictis, seu carne, seu Spiritu, seu facto, seu voluntate, commissis, qui pœnam pro delictis destinavit, idem & veniam per pœnitentiam spopondit*; & *cap.* 7. pulchrè subdit: *Verùm non statim succidendus, ac subruendus est animus desperatione; si secunda quis pœnitentia debitor fuerit. Pigeat sanè peccare rursus, sed rursus pœnitere non pigeat: Pigeat iterum periclitari, sed non pigeat iterum liberari. Neminem pudeat iterata valetudinis: iteranda medicina est. Gratus in Dominum exstiteris, si quod tibi Dominus offert, non recusaveris.* Sicut iteratur peccatum, ita repetatur pœnitentia, quæ unicum post baptismum est à Deo pharmacum institutum contra lethales peccatorum morbos: quòd si ægritudines corporis, si pluries obvenerint, pluries & reperitur remedium; quare non idem præstandum, si anima peccati febre laboret, non semel, & iterum, sed pluries, ac pluries? D. Augustinus *ferm. 71. de verbis Domini* ait: *Pœnitentiæ quorumcunque criminum locum in Ecclesia non negari*; & *ferm. 351. cap. 5. Si jam de sanitate desperans addis peccata peccatis, sicut scriptum est: Peccator, cum venerit in profundum malorum, contemnit: noli contemnere, noli desperare, clama etiam de profundo ad Dominum, & dic ei: De profundis clamavi ad te, Domine, de tali profundo Ninivitæ clamaverunt, & hanc propitiationem invenerunt.* S. Ambrosius *lib. 2. de Pœnit. cap.* 10. Meritò reprehenduntur, qui sæpius agendam pœnitentiam putant, quia luxuriantur in Christo; Nam si verè agerent pœnitentiam, iterandam postea non putarent; quia sicut unum baptisma; ita una pœnitentia, quæ tamen publicè agitur: nam quotidiani nos debet peccati pœnitere, sed hæc delictorum leviorum, illa graviorum.

Quòd si dicas, iterare Sacramentum pœnitentiæ perinde esse, ac ansam exhibere peccandi, siquidem spes iterandi confessionem Sacramentalem facilio-

ciliorem sperit ad peccata aditum; consequenter non videtur debere posse iterari, ut omnis occludatur via ad peccata iteranda ob spem veniæ; hinc S. Gregorius *homil. 24. in evangelia*: *Poenitentia est, & mala præterita plangere, & plangenda non perpetrare*, cui assentitur D. Isidorus Hispalensis *lib. 2. sent. cap. 16.* inquiens: *Irrisor est, non poenitens, qui adhuc agit, quod poenitet*: quem ergo verè pœnitet, ille iterum non peccabit, consequenter pœnitentia non iteratur. Contra est; quia ut respondet D. Thomas *3. part. quæst. 84. art. 10.* Illi sunt quidem veri characteres pœnitentiæ; à quibus tamen, quia pœnitens potest deficere; ideo ut possit lapsus resurgere, iteranda necessario erat pœnitentia, quæ proprerea à Sanctis Patribus dicitur secunda post naofragium tabula, & naufragus emergere, quæ nisi præsto esset, æternum esset naufragium subeundũ: quod si quispiam non intenderet morum emendationem, quando ipsum anteacti pœnitet peccati, tunc, ut loquitur D. Thomas: *est irrisor non poenitens, quia simul dum poenitet, agit quod poenitet, vel proponit iterare, quod gessit, vel etiam actualiter peccat, eodem, vel alio genere peccati.* Ad veram pœnitentiam requiritur firmũ propositum corrigendi mores, emendandi vitam, & imposterum non peccandi. *Quod postea quis peccet, vel actu vel in proposito*, ait D. Thomas, *non excluditur, quin prior poenitentia vera fuerit. Nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem: sicut verè cucurrit, qui postea sedet: ita illum verè poenituit, qui postea peccat.* Unde licet pœnitentiæ Sacramentum pluries iteretur, vera tamen est pœnitentia, licèt quispiam in eadem peccata relabatur; si tamen anteacta peccata propter Deum, detestatus fuit, & cum firmo proposito amplius non peccandi, ac divinæ justitiæ satisfaciendi. Cæterum non fuit vera pœnitentia veritate perfectionis, sed tantùm veritate pœnitentiæ, quæ pœnitentia, cùm non sit stabilis, potest deficere, & non producere ad finem vitæ æternæ.

Si dicas ex D. Ambrosio: *Facilitatem veniæ incentivum tribuere delinquendi.* Respondetur facilitatem veniæ per coofessionem & pœnitentiam iterandam noo præbere incentivum dolinquendi; nisi venia detur citra formam justitiæ seu pro gravioribus peccatis, levis injungatur pœnitentia, ac levissima satisfactio imponatur: cæterum si forma justitiæ servetur, & pro gravioribus noxis gravior imponatur pœnitentia, & satisfactio, tunc facilitas veoiæ non fit ansa delinquendi; ait Tridentina Syoodus: *Ad novitatem, & integritatem*, (quæ effectus est pœnitentiæ) *sine magnis fletibus, nostris que lacrymis, divinâ id exigente justitiâ, pervenire nequaquam possumus: ut merito pœnitentia laboriosus quidam baptismus à Sanctis Patribus dictus fuerit.* Præterea falsum est, iteratam pœnitentiam, ac facilitatem veniæ tribuere incentivum delinquendi; quia si spes veniæ præcideretur, desperatio in longè majora numero, & graviora enormitate traheret peccata: sublata enim spe veniæ, qui semel ex infirmitate naturæ lapsi essent in mortiferam aliquam noxam; in omnia enormiora flagitia ruerent præcipites, ut observat D. Augustinus *serm. 351. inter 50 Homilias* inquiens: *In quibuscunque peccatis non perdit viscera pia mater ecclesia. Ergo solent inde etiam pagani quasi insultare nobis, nescientes, quid loquantur. Vos, inquiunt, facitis, ut peccent homines, cùm illis promittitis veniam, si egerint pœnitentiam. Dissolutio est ista, non admonitio, tamen quomodo vincantur, breviter accipiat charitas vestra: quia Domini misericordia totum optimè constituit in ecclesia sua. Dicunt nos dare peccatis licentiam, quia portum poenitentia pollicemur. Si clauderetur aditus poenitentia, nonne ille peccator tanto magis adderet peccata peccatis, quanto magis sibi desperaret ignosci? diceret enim sibi. Ecce peccavi, ecce scelus admisi, jam mihi veniæ nullus est locus; Pœnitentia infructuosa est, damnatus sum: quare jam non vivo, ut volo? quia ibi non invenio charitatem; hic saltem paream cupiditati.* Hinc cupiditatibus & peccatis laxarentur habenæ, & qui semel post baptismi lavacrum in lethalem prolaberetur noxam ex desperatione consequendi veniam, & amplius resurgendi, suis satisfaceret cupiditatibus, sensui indulgeret, & peccata peccatis coacervaret, quod longè deterius esset, quam si lapsus est homo in grave aliquod peccatum, illico resurgat, monet enim *Eccles. 5. 6. & 9. Non tardes converti ad Dominum, nec differas de die in diem, subito enim veniet ira ejus, & in tempore vindictæ disperdet te.* Nos invitat divina Providentia, ut statim post lapsum resurgamus, ne peccatorum cœno diu insordescamus, & ne spe veniæ augeamus peccata, datur nobis mortis incertus dies, quo peccata caveamus, & mortis timor prava nostra coerceat desideria.

Tametsi iteretur pœnitentiæ Sscramentum, non ita baptismus, quia hic suam haurit virtutem ex Christi passione per modum cujusdam spiritualis generationis conjunctæ cum spirituali morte præcedentis vitæ; & sicut statutum est omnibus bomioibus semel mori, ita & semel nasci, ac generari; consequenter & semel baptizari, seu spiritualiter generari: secus licèt pœnitentia & ipsa omnem suam vim & virtutem accipiat à Christi passione, quia tamen se habet per modum spiritualis medicinæ, toties debet adhiberi, quoties morbi ingravescunt, vel nova supervenit ægritudo. Hinc D. Thomas *3. part. quæst. 84. art. 10* & *in 4. sent. distinct. 15. quæst. 1. art. 4. quæstiunc. 3.* ait: *Erroneum est, dicere quod pœnitentia non possit iterari, & misericordia divina contrarium. Causa autem, quare iteratur, cum baptismus non iteretur, est quadruplex. Prima est, quia pœnitentia non imprimit characterem, sicut baptismus, cujus character indelebilis est. Secunda, quia baptisma est contra morbum non iterabilem, scilicet contra peccatum originale; Poenitentia verò est contra actuale peccatum, quod iteratur. Tertia, quia baptismus habet totam efficaciam à passione Christi sine actu nostro; sed poenitentia requirit actum nostrum, ideoque ratione illius iterationem suscipit. Quarta, quia baptismus est generatio spiritualis; sed poenitentia est quædam sanatio spiritualis. Semel autem aliquis generatur, sed pluries curari sive sanari potest, quamdiu in hac vita vivit.*

Quemadmodum pœnitentia bipartitur in interiorem, & exteriorem, ut illa sit virtus; hæc Sacramentum; ita pœnitentia interior necesse est, perseveret usque ad vitæ extremum, in quo sensu ait Tridentina Synodus *sess. 14. in decreto de extrema unctione*: *Tota Christiana vita perpetua poenitentia esse debet*: & ratio traditur à D. Thoma *3. part. quæst. 84. art. 8.* Quia semel quod homo prolapsus est in lethalem aliquam noxam, non potest resipiscere, nisi ipsum pœniteat commissi peccati, & hæc pœnitentia non potest retractari, nisi per actum complacentiæ, qui actus, quia approbaret peccatum, foret novum peccatum, cum quo non posset homo æternam consequi salutem; quam propterea ut enanciscatur, necesse est pœnitentia interior semel concepta, afflante Dei gratia, perseveret usque ad ultimum, adeout homini semper displiceat, commisisse peccatum: quia ut loquitur D. Thomas: *Si ei placeret peccasse, jam ex hoc ipso peccatum incurreret, & fructum veniæ perderet. Displicentia autem dolorem causat in eo, qui susceptivus est doloris, qualis est homo in hac vita.* Quamvis homo,

cùm

cùm primum peccavit, & resipiscens ad DEUM convertatur, ac divina afflante gratia verum concipiat dolorem, quo ipsum pœnitet peccati, ac illius consequatur remissionem, juxta illud *Ezechielis* 23. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, vita vivet, & non morietur.* Nihilominus debet in homine hæc perseverare poenitentia, ne iterum in noxam labatur.

Quòd verò poenitentia exterior, quæ Sacramentum est, non sit necessaria usque ad ultimum vitæ, ex eo probat D. Thomas, quia canones certum tantum tempus præscribant puenitentibus ad hanc peragendam poenitentiam; juxta illud *Jeremiæ* 13. *Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia est merces operis tui;* hæc autem merces operis ipsa est remissio peccatorum quoad culpam, & pœnam; post cujus consecutionem non est necessaria ulterior pœnitentia.

Rursus D. Thomas assignat discrimen inter utramque pœnitentiam, interiorem, & exteriorem, quia agere pœnitentiam interiorem, & exteriorem simul pertinet ad statum insipientium, qui est primus gradus vitæ spiritualis, quem magistri vitæ mysticæ vocant viam purgativam: Pœnitentia vero interior locum habet etiam in proficientibus, ac perfectis, juxta illud *Davidis Psal.* 83. *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum;* & D. Paulus hoc pœnitentiæ exardens desiderio ajebat: *Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei.* Rursus pœnitentia si consideretur in ratione actus, non est necesse, ut perseveret per totam vitam, alioquin nunquam cessaret, quod est falsum, quia somno sopiti non elicimus talem actum. In ratione tamen habitus debet pœnitentia interior esse continua usque ad extremum vitæ. Peccata verò venialia quod attinet, eorum pœnitentia interna, & externa debet perpetua esse, quia cum septies dicatur justus in die cadere, debet pœnitentia venialium esse continua, quæ propterea à S. Augustino *serm.* 351. vocatur *pœnitentia quotidiana,* quia sicut peccata venialia sunt quotidiana, ita & pœnitentia eorundem interior, & exterior: hinc quotidie dicimus; *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris;* non petimus, ut nobis dimittantur peccata, quæ jam in baptismo dimissa sunt, sed petimus nobis dimitti peccata quotidiana, in quæ ex humana fragilitate labimur, pro quibus etiam sacrificia eleemosynam jejuniorum, & ipsarum orationum, ac supplicationum quisque pro suis viribus offerre non cesset.

CAPUT IV.

De Effectibus Sacramenti Pœnitentiæ.

Certum est, Sacramentum pœnitentiæ fuisse à Christo institutum, ut nobis remitterentur peccata, hinc primus effectus pœnitentiæ est, omnium peccatorum remissio, estque dogma fidei desumptum ex scripturis *Ezechiel* 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam, vita vivet, & non morietur, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor, &* c. 33. v. 14. *Si dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque judicium, & justitiam: vita vivet, & non morietur, omnia peccata ejus, quæ peccavit, non imputabuntur ei, judicium & justitiam fecit, vita vivet.* *Micha* 7. v. 18. *Quis Deus similis tui, qui aufers iniquitatem, & transis peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiam est. Revertetur, & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* Hinc etiam Isaiæ 1. dicitur: *Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perversa, discite benefacere. Si fuerint peccata vestra ut Coccinum, quasi nix dealbabuntur.* Et licèt hujusmodi textus intelligantur de pœnitentia interiori, conveniunt etiam pœnitentiæ exteriori, seu ipsi Sacramento, quod à Prophetis fuerat prævisum, ut instituendum à Christo, cùm enim DEUS sit summè bonus & ejus opera sint perfecta, ideo peccatoris resipiscentis, ac verè pœnitentis non ex parte tantùm miseretur, ut quædam ei peccata condonet, non omnia, quia id non patitur ratio amicitiæ, in quam resipiscens restituitur, quia amicitia non initur cum Deo, nisi beneficio gratiæ sanctificantis, quæ, cum non possit cohærere cum peccato lethali, quod est destructivum amicitiæ & aversivum à Deo fine ultimo, ideo simul ac peccator resipiscens ac verè pœnitens restituitur amicitiæ Dei, non unum tantùm vel alterum dimittitur peccatum; sed omnia statim remittuntur & totum debitum per gratiam sanctificantem quoad culpam extinguitur. Hinc patet discrimen inter debitum pecuniarum, & peccatorum, quia in debito pecuniario creditor potest debitori remittere ex centum, quæ sibi debentur, quinquaginta, & exigere alia quinquaginta à debitore, quia id ex sola dependet liberalitate Creditoris, secus in debito peccatorum, non potest unum vel alterum extingui, nisi quoad culpam remittantur peccata omnia lethalia, quia peccatum mortiferum non remittitur quoad culpam, nisi per infusionem gratiæ sanctificantis, qua Deus creaturam diligit amore amicabili: & quia gratia non stat cum ullo peccato lethali, à quo destruitur, sequitur, quod si peccator resipiscens restituitur pristino statui gratiæ sanctificantis, non unum tantum, vel alterum, sed omnia peccata lethalia remittantur. Id etiam exigit gratia amicitiæ, quia amor amicitiæ ita fertur in personam amatam, ut amans exigat à persona amata iterum redamari: & sine gratia remissiva omnium peccatorum lethalium, & charitate infusa, nequit creatura rationalis Deum amare, consequenter necesse est, sit affecta gratia sanctificante & charitate, quapropter *Jerem.* 13. ait Deus: *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans,* Non enim amor Dei sterilis est, nil producens in persona amata, sed fœcundissimus, adeo ut non feratur in terminum amatum: nisi aliquam in eodem producat bonitatem, qua miserans attrahat ad se creaturam, quapropter si Deus in charitate diligit peccatorem resipiscentem, diffundit in ejus corde per Spiritum Sanctum gratiam & charitatem, qua omnia peccata lethalia quoad culpam extinguuntur, hinc non potest unum peccatum lethale remitti, quin remittantur omnia, quia singula æque pugnant cum gratia fortificante, & charitate.

Rursus Deus veniam promisit peccatori, si verè ipsum pœnituerit ejus peccati, ac ex corde resipuerit, & vera pœnitentia non habetur, quin omnia, & singula peccata detestentur, ac ab iisdem peccator recedat, quia vero pœnitenti, ac resipiscenti debet displicere peccatum, eò quia avertat à summo bono, & fine ultimo creaturæ rationalis, & quia omnia peccata lethalia avertant à Deo, ut fine ultimo, sequitur, verè pœnitentem, ac resipiscentem omnium debere peccatorum pœnitere. Rursus quia vera pœnitentia est, qua peccator à statu peccati resurgit ad statum gratiæ

sed non potest resurgere ab uno peccato lethali, quin simul resurgat ab omnibus, alioquin non resurgeret, quia per quodlibet peccatum lethale semper jacet mortuus in cœno peccati, & est impossibile aliquem esse ex parte vivum, & ex parte mortuum, est enim peccatum lethale mors animæ, & divina gratia Sanctificans vita ejusdem, hinc D. Augustinus *Tract. 19. in Joan.* ait: *Cum vivit anima in iniquitate, mors ejus est: Cùm autem fit justa, fit particeps alterius vitæ, quæ non est, quod ipsa: erigendo se quippe ad DEUM, & inhærendo DEO, ex illo justificatur. Et deficiendo ab illo fit iniqua, proficiendo ad illum fit justa.* Et *serm. 2. in Psal. 70.* ait: *Cum animam suscitat DEus, nisi adsit, qui suscitavit, suscitata non vivit. Non enim suscitat, & dimittit, ut vivat sibi. Sicut Lazarus, quando resuscitatus est quatriduanus mortuus, suscitatus est corpore per Domini corporalem præsentiam. Resuscitatus est Domino præsente, sed vixit & Domino absente. Non sic anima suscitat illam DEUS, moritur, si discesserit DEUS, duæ vitæ sunt, una corporis, & altera animæ sicut vita corporis est anima, ita vita animæ est DEUS, quomodo, si anima deserat, moritur corpus, sic anima moritur, si deserat DEUS. Ipsa est ergo gratia ejus, ut suscitet, & sit nobiscum.* Hoc fidei dogma etiam statuit Concilium Tridentinum docens effectum pœnitentiæ esse omnium peccatorum remissionem, ait enim *sess. 14. cap. 3.* loquens de Sacramento pœnitentiæ: *Res & effectus hujus Sacramenti, quoniam ad ejus vim, & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum DEO, quam interdum in viris piis, & cum devotione hoc Sacramentum percipientibus conscientiæ pax, & serenitas cum vehementi Spiritus consolatione consequi solet.* Quòd si effectus pœnitentiæ est reconciliatio cum DEO, procul dubio est etiam remissio omnium peccatorum, quia si unum tantùm supersit peccatum lethale, cùm hoc sit aversivum à DEO, ut ut fine ultimo, non potest esse reconciliativum cum illo, neque potest peccator simul esse reconciliatus cum DEO ob peccatum aliquod à Deo ei remissum, & simul aversus á Deo ob lethale peccatum, quod superest, & non est remissum à DEO, quo pacto esset, & non esset reconciliatus cum Deo, quod est implicatorium.

Rursus pœnitentia non solum remittit omnia peccata lethalia quoad culpam, verum etiam quoad reatum pœnæ æternæ, licèt non extinguat debitum pœnæ temporalis, saltem semper. Quòd remittat reatum pœnæ æternæ deducitur ex illo *Ezechielis. 18. v. 21.* *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam vita vivet,* & *non morietur, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* & *cap. 33.* ait: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur impius à via sua, & vivat.* Quod est intelligendum de vita æterna, & beata: Quòd si peccator resipiscens beneficio pœnitentiæ vita vivet, & non morietur, sequitur quod pœnitentia extinguat reatum pœnæ æternæ, alioquin non viveret, sed moreretur. Hinc Christus ipse *Matth. 3.* Peccatoribus resipiscentibus, ac veram agentibus pœnitentiam pollicetur regnum cœlorum inquiens: *Pœnitentiam agite appropinquavit enim regnum cælorum,* cùm enim peccator per pœnitentiam ex injusto fiat justus, ex inimico amicus, & ex servo peccati, ac famulo Dæmonis filius adoptivus DEI, consequenter hæres hæreditatis æterni Patris, siquidem per gratiam sanctificantem collatam in remissione peccatorum fit resipiscens, ut loquitur Tridentinum *sess. 6. cap. 7.* Hæres secundum spem vitæ æternæ: Si quispiam autem jus habeat ad vitam æternam, nequit in ipso remanere reatus pœnæ æternæ, alioquin esset reus æternæ damnationis, & simul particeps æternæ beatitudinis, quod fieri nequit, scribit enim Apostolus ad *Roman. 8.* *Nihil damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu,* quod si nihil damnationis, sequitur nullum remanere reatum pœnæ æternæ in verè resipiscentibus.

Quòd verò reatus pœnæ temporalis non semper tollatur, ex eo liquet, quia tametsi contritio & charitas pœnitentis tanta & tam fervens esse possit, ut non solum reatum pœnæ æternæ, verum etiam pœnæ temporalis extinguat, non tamen id semper contingit, sed post suam reconciliationem cum DEO, & susceptam gratiam sanctificantem ab eodem, quasi semper superest luenda pœna temporalis, in quam pœna æterna ex Dei miserendis bonitate transmutatur, idque evincitur exemplo Israëlitarum obmurmurantium in deserto, quibus, quamvis Deus dimiserit peccatum murmurationis, & pœnam æternam, quam incurrissent, adhuc tamen ipsis non condonavit omnem pœnam temporalem, cum in peccati ultionem neminem eorum voluerit terram promissam ingredi, ut habetur *Numer. 14. v. 20. & sequent.* Quinimò eadem pœna punitus etiam fuit Aaron, eò quia incredulus fuisset verbo Domini ad aquas contradictionis, ut habetur *Numer. 30. v. 24.* Imò etiam Moyses ob eandem culpam licèt ipsis à DEO condonata fuerat *Numer. 28. v. 13.* Id etiam liquet exemplo Davidis Regis, cui tametsi Deus, ob peractam pœnitentiam & fusas lachrymas, condonâsset peccata homicidii, & adulterii, non tamen omnem pœnam temporalem evasit, quia reatum pœnæ æternæ in pœnam temporalem transmutavit, quæ illi fuit irrogata *2. Reg. 12. v. 13.* *Dixitque Nathan ad David: Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. Verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter hoc filius, qui natus est tibi, morte morietur;* transtulit enim Deus pœnam mortis æternæ patris peccantis in mortem temporalem filii, quinimò idem Rex David ob recensitum ex superbia populum ab Agad Propheta correptus, impetrata licèt peccati venia, triduana peste ex tribus flagellis à Deo oblatis electa, populum Israël ob patratum peccatum percuti vidit, ac indoluit, *Dixitque David ad Dominum, cùm vidisset Angelum cædentem populum: Ego sum qui peccavi, ego iniquè egi, isti, qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum Patris mei.* Hinc nulli est dubium, quin Dei bonitas interdum reatum pœnæ æternæ ob peccata patrata commutet in reatum pœnæ temporalis, & pœnitentia licet extinguat reatum pœnæ æternæ, non tamen semper reatum pœnæ temporalis, quapropter D. Augustinus *in Psal. 50.* expendens verba illa: *Ecce enim, veritatem dilexisti,* pulchrè ad rem nostram, ait: *Impunita peccata etiam eorum, quibus ignoscis, non reliquisti: Sic misericordiam prærogâsti, ut servares, & veritatem. Ignoscis confitenti, ignoscis, sed se ipsum punienti, ita servatur misericordia, & veritas; misericordia, quia homo liberatur, & veritas, quia peccatum punitur.* Veritatem Deus diligit, cum delinquentes punit, & misericordiam exercet, cùm suam impertitur peccantibus gratiam, qua resipiscant, & lachrymarum fusu, quas contraxerunt, peccatorum maculas abstergant, deleantque, & nonnullis interjectis subdit Augustinus: *aliquando Deus, cui ignoscit in futuro sæculo, corripit eum de peccato in isto sæculo; nam & ipsi David, cui dictum fuerat per Prophetam, dimissum est peccatum tuum: evenerunt quædam, quæ minatus erat Deus propter ipsum pecca-*

peccatum. Nam filius ejus Absolon adversus eum cruentum bellum gessit, & in multis humiliavit Patrem suum. Ambulabat ille in dolore in tribulatione humilitatis suæ, ita subditur Deo, ut omnia justa, attribuens confiteretur, quod nihil pateretur indignè, habens jam rectum cor, cui non displicebat Deus. Injuriosum quendam, & in os sibi plura maledicta jacientem patienter audiebat, ex adversa parte unum ex militibus, quæras cum filio ejus impio; & cum ille jaceret maledicta in Regem, iratus unus ex comitibus David voluit ire, & percutere eum; sed prohibetur à David. Et quomodo prohibetur? ut diceret, DEUS illum misit, quod mihi malediceret, agnoscens culpam suam, amplexus est pœnam suam, quærens gloriam non suam. Alii Sancti Patres hoc idem dogma asserunt, & semper docuerunt, præ cæteris D. Gregorius *lib. 9. Moral.* ait: *Delinquenti Dominus nequaquam parcit, quia delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur. Sic David audire post confessionem meruit, Dominus transtulit peccatum tuum, & tamen multis post cruciatibus afflictibus, ac fugiens reatum culpæ, quam perpetraverat, exsolvit.* Parcit quidem Deus, remittitque reatum pœnæ æternæ ob patrata flagitia, non tamen totaliter impunitum peccantem remittit, sed mitiori pœna eum torquet, ut imposterum à peccato abstineat, & ita de DEI misericordia confidat, ut divinam etiam timeat justitiam, & licet per baptismum non solùm reatus pœnæ æternæ extinguatur, sed etiam pœna temporalis dimittatur, eo quia passio Christi homini per lavacrum baptismi renascenti ita applicatur, ut omnis reatus culpæ & pœnæ æternæ, & temporalis in eo deleatur, non ita tamen per Sacramentum pœnitentiæ totus reatus pœnæ etiam temporalis condonatur, licèt pœnitentibus ac resipiscentibus etiam applicetur passio Christi, ut iis, qui recèns baptizantur, quia illi per baptismum regenerantur, isti verò post regenerationem prolapsi sunt ac ausi injurias DEO irrogare, quapropter DEUS ita suam cum ipsis misericordiam exerceat, ut ejus dulcedini aliquem justitiæ amarorem immisceat, cum scilicet concessa, venia peccatorum, & soluto reatu pœnæ æternæ, adhuc exigat pœnam temporalem luendam, vel in hoc sæculo, vel in altero, ut dulcedo misericordiæ temporetur justitiæ amaritudine. Hinc Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 8. declarat falsum omnino esse, & à verbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin universa etiam pœna condonetur: perspicua enim, & illustria in sacris litteris reperiuntur exempla, quibus præter divinam traditionem hic error, quam manifestissimè revincitur, sana, & divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint, aliter verò qui semel à peccati, & Dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritus Sancti dono scientes templum DEI violare, & Spiritum Sanctum contristare non dubitaverint.* Et *can. 12.* anathematizat asserentes totam pœnam simul cum culpa pœnitentibus semper à DEO remitti, quem errorem damnat, inquiens: *Si quis dixerit totam pœnam simul cum culpa remitti semper à Deo, satisfactionemque pœnitentium non esse aliam, quam fidem, qua apprehendunt Christum pro eis satisfecisse, anathema sit.*

Alius effectus pœnitentiæ est, restituere gratiam deperditam per peccatum lethale, & virtutes, quas cum charitate peccatum extinxit, idque colligitur ex parabola filii prodigi, cui in patriam reduci jussit Pater restitui stolam primam, & annulum, & calceamenta, narratur *Luc. 15.* Tamersi lethaliter peccans hæreditatem dissipet æterni Patrisfamilias, & ornamenta virtutum infusarum dissipet, stolam primam divinæ gratiæ abjiciat, si tamen verè resipiscat misericors DEUS, hæc omnia ei restituit, ait enim D. Ambrosius *lib. 2. de pœnit. cap. 3. Pater peccavi in cælum & coram te, ut venienti, & adhuc longè posito occurrat, osculum tribuat, quod est insigne sacræ pacis, stolam proferri jubeat, quæ vestis est nuptialis, quam si quis non habuerit, à convivio nuptiali concluditur. Det annulum in manus ejus, quod est fidei pignus, & Sancti Spiritus signaculum, Calceamenta deferri præcipiat (celebraturus enim pascha Domini, epulaturus Agnum, tectum debet adversus omnes incursus bestiarum spiritualium morsusque serpentis vestigium) Vitulum præcipiat occidi, quia Pascha nostrum immolatus est Christus, sicut ergo semel pro omnibus immolatus est, ita quotiescunque peccata donantur corporis ejus Sacramentum sumimus, ut per sanguinem ejus fiat remissio.* Rursus quamvis prima innocentia baptismalis non possit per pœnitentiam recuperari; nihilominus interdum resipiscens beneficio pœnitentiæ uberius accipit gratiæ incrementum, ut ostendit D. Gregorius *homil. 34. in evangelica*, ubi expendens verba illa: *Dico vobis, quod ita gaudium in cælo erit super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia.* in quæ verba ait S. Gregorius, *quia plerumque hi, qui nullis se oppressos peccatorum maculis noverint; stant quidem in via justitiæ, nulla illicita perpetrant; sed tamen ad cælestem patriam non anhelant, nec anxiè se ire cupiunt, tantòque sibi in rebus licitis usum præbent, quanto se perpetrâsse nulla illicita meminerunt. Et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua: quia valdè sibi securi sunt, quòd nulla commiserint mala graviora, at contra, nonnunquam hi, qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore compuncti inardescunt in amorem Dei, se seque in magnis virtutibus exercent, cuncta difficilia Sancti certaminis appetunt, omnia mundi relinquunt, honores fugiunt acceptis contumeliis lætantur, flagrant desiderio, ad cælestem patriam anhelant, & quia se errâsse à DEO considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Majus igitur de peccatore converso, quàm de stante justo gaudium fit in cælo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quàm illum, qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter gessit. Sic agricola illam amplius terram amat, quæ post spinas uvas & fruges profert, quam eam, quæ nunquam spinas habuit, & nunquam fertilem messem producit.*

Præterea quamvis DEUS peccatorem resipiscentem, ac verè pœnitentem pristinæ suæ gratiæ restituat, hicque divinæ fiat naturæ consors, & inter DEI filios adoptivos per gratiam censeatur, nihilominus ab Ecclesia statutum est, ne graviorum quorundam criminum reis ecclesiasticæ dignitates, ordinumque ministeria restituantur, idque vitandi scandali, ac disciplinæ manutenendæ causa, ut explicat Sanctus Augustinus *epist. 185. ad Bonifacium Comitem*, cui hæc scribit: *Ut constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicujus criminis pœnitentiam Clericatum accipiat, vel clericatui restituatur, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ. Alioquin contra claves datas ecclesiæ disputabitur, de quibus dictum est, quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cælo. Sed ne*

forsitan etiam de tectis criminibus spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbè ageret pœnitentiam, saverissimè statuit, ut post actam de crimine damnabili pœnitentiam, nemo fit Clericus, ut desperatio temporalis altitudinis medicina major, et verior esset humilitatis. Nam et S. David de criminibus mortiferis pœnitentiam egit, et tamen in honore suo perstitit. Et beatum Petrum quando amarissimas lachrymas fudit, utique Dominum negasse pœnituit, et tamen Apostolus mansit. Sed non ideo supervacua putanda est posteriorum diligentia, qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo salus tutiùs muniretur, experti credo aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas invenire medicinas multorum experimenta morborum. Hac de causa nonnullis criminibus annexa est irregularitas, ne, qui ea patrarunt, promoveatur ad dignitates ecclesiasticas in pœnam anteacti peccati, neque hæc irregularitas solvitur, vel deletur per poenitentiam, adeo ut quamvis resipiscens, ac verè poenitans pristinæ restituatur gratiæ, adhuc maneat irregularis, & incapax ad officia ecclesiastica.

Alius effectus poenitentiæ est, operibus mortificatis per subsequens peccatum, vitam impertiri, ut reviviscant per poenitentiam, quemadmodum per peccatum fuerant mortificata. Ex operibus alia dicuntur viva, alia mortua, & denique alia mortificata; opera viva ea sunt, quæ in statu gratiæ sanctificantis fiunt, est enim hæc gratia, quæ dat vitam animæ, quæ propterea opera, quæ elicit, viva sunt, ac secum trahunt meritum vitæ æternæ, totam enim vim & efficaciam hæc opera viva à gratia sanctificante hauriunt, & charitate. Opera mortua dicuntur, quæ nullam vim habent perducendi operantem ad vitam æternam talia sunt, quæ fiunt in statu peccati lethalis, quod mors est animæ, à qua propterea nihil boni, quod perducat ad vitam æternam, habeatque rationem vitæ, produci potest, quapropter scribit Apostolus 1. *ad Corinth.* 13. *v.* 3. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*, hinc opera ex genere sun bona, sed nihilominus mortua, eò quia elicita ab homine destituto gratia, & charitate, quæ sunt principia vitæ spiritualis, nunquam per poenitentiam reviviscunt, quia fieri nequit, ut reviviscat, quod nunquam vixit, reviviscere enim supponit præcedentem vitam, quæ resarciatur: & opera, quæ aduntur in statu peccati lethalis, nunquam processerunt ex principio vitæ, quia non fuerunt profecta ex gratia sanctificante; & charitate, sed potius ex peccato, quod cum sit mors animæ, opera, quæ ab hac eduntur, dicuntur mortua. Hinc per poenitentiam non possunt reviviscere, neque Deus ullam habet eorum rationem, ut aliquod præmium iis destinet, ac illa remuneret in vita æterna, quæ solis operibus vivis, seu ex charitate factis promittitur, tametsi interdum præmio aliquo temporali ea remuneret, quo pacto opera Paganorum, quæ naturaliter fuerunt bona, præmio aliquo temporali leguntur à Deo remunerata; hinc S. Gregorius *homil.* 40. ait: *Ista sententia pavore potius indiget, quam expositione. Nam si qui estis, qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepistis, ipsum, ut ita dicam, donum exterius pertimescere debetis, ne vobis pro quorundam vestrorum actuum recompensatione sit datum: ne Judex, qui hic bona exteriora restituit, à retributione boni intimi repellat; ne honor hic, vel divitiæ non adjumentum virtutis, sed remuneratio sint laboris. Ecce enim, cum dicitur, recepisti bona in vita tua, indicatur et dives iste boni aliquid habuisse, ex quo in hac vita bona reciperet. Rursumque dum Lazaro dicitur, quia recipit mala; profectò monstratur, et Lazarus habuisse malum aliquod, quo purgaretur. Sed mala Lazari purgavit ignis inopiæ, et bona divitis remuneravit felicitas transeuntis vitæ. Quæcunque ergo bona in hoc sæculo habetis, cum vos bona egisse recolitis, valde de ipsis pertimescite, ne concessa vobis prosperitas eorundem remuneratio sit bonorum operum.* Opera mortificata sunt, quæ edita statu gratiæ sanctificantis, & charitatis meritoria sunt vitæ æternæ, sed per subsequens peccatum mortale postea mortificantur, quatenus carent suo effectu, & operatione, quæ est promotio, & perductio ad vitam æternam, hic enim effectus impeditur per peccatum lethale, quo expellitur ab anima gratia, & charitas. Hinc DEUS per Ezech. 18. v. 24. ait: *Si averterit se justus à justitia sua, et fecerit iniquitatem secundùm omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur*, & Apostolus Paulus, quia Galatæ post plura virtutum opera in Judaismum ceciderunt, scribit ad eosdem *cap.* 3. *Sic stulti estis, ut, cùm Spiritu cœperitis, nunc carne consummamini? tanta passi estis sine causa?* quia bona opera in statu fidei, & conversionis edita per lapsum in judaismum omne meritum perdiderunt in ordine ad vitam æternam, propterea eos redarguit, quia incipientes cum Spiritu, postea vitam consumment in carne, seu in judaismo, & omnia opera Spiritus deperdant, & quæ passi fuerant, sine causa amittant, unde S. Joannes *epist.* 2. *n.* 8. *Videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis, sed ut mercedem plenam accipiatis*; et *Apocal.* 3. *v.* 2. *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Et D. Hieronymus expendens illud *Aggæi* 1. *v.* 6. *Qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum*, ait ipse: *Si quis à nobis bona operatur, et digna mercede, quam nobis redditurus est Dominus iste, congregat conservandas, mensuratque mercedes, et virtutibus virtutes semper adjungens coacervat pecunias in sacculum non pertusum: qui autem post bona opera non semel, vel bis, sed frequenter peccat, et præteritam charitatem sequentibus vitiis obscurat, et sordidat, iste in pertusum sacculum pecunias congregat.* Hæc igitur opera bona elicita ab homine Viatore in statu gratiæ & charitatis vivifica sunt, & meritoria vitæ æternæ, sed per subsequens peccatum lethale mortificantur & deperdunt totam suam virtutem, & efficaciam, quam hauriebant à gratia sanctificante, & charitate, sed beneficio veræ poenitentiæ hæc eadem opera, quæ per peccatum erant mortificata, iterum reviviscunt, & totam suam pristinam enanciscuntur efficaciam, neque quid aliud est opera bona mortificata per subsequens peccatum mortale reviviscere per poenitentiam, quam recuperare suam efficaciam perducendi hominem ad æternam vitam, hanc enim efficaciam amiserant per superveniens peccatum, quo peccans indignus factus fuerat vitæ æternæ, sed per pœnitentiam iterum suam recuperant efficaciam, quapropter de peccatore poenitente, ac verè resipiscente dicit DEUS per *Ezechiel.* 18. *Omnium iniquitatum ejus non recordabor, in justitia sua, quam operatus est, vivet*, & Johel. 2. DEUS ait: *Convertimini ad me in toto corde vestro*, & postea subdit *v.* 25. *Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, et rubigo, et eruca*, quæ à Divo Hieronymo intelliguntur de meritis per subsequens peccatum deperditis, ait ipse: *Ne timeas terra, imò confide, atque lætare, quia*

prius sementem dominicam tua ariditate perdideras, quia magnificavit Dominus, ut faceret tecum misericordiam, & lignum crucis afferret fructum suum, & Spiritus Sancti dona dulcissima suam cunctis tribuerent largitatem, vos quoque, quos justè per pœnitentiam voco filios Sion, & Ecclesiæ, lætamini, atque gaudete, quia dedit vobis Deus Pater Doctorem justitiæ, seu tribuit vobis alimenta justitiæ, & descendere fecit ad vos pluvias temperaneas, atque serotinas. Pluvia tempestiva est, quando primam doctrinam suscipimus: pluvia serotina, quando laboris nostri fructus recipimus. Et non solum inquit, hoc dedit, sed facit vos novis virtutum frugibus abundare, & annos, quos perturbationibus antea regnantibus perdideratis in vobis, quando opera vestra locusta, bruchus, rubigo, & eruca consumpserant, Deus vobis perire non passus est. Tunc comedetis fructus justitiæ, & saturabimini, & laudabitis nomen Domini Dei vestri, qui facit vobiscum mirabilia. Si autem post pœnitentiam tantam ubertatem rerum omnium pollicetur, quid respondebis Novatus, negans pœnitentiam, & reformari posse peccatores in pristinum statum, si digna fecerint opera pœnitentiæ.

Ut autem per pœnitentiam remittantur peccata, plus doloris, ac perfectioris pœnitentiæ requiritur ad remittenda peccata lethalia, quàm venialia, quia, ut remittatur lethale, necesse est, ut homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur, quatenus in ipso est, adeoque requiritur, ut per diligens examen omnem adhibeat diligentiam ad rememoranda singula peccata lethalia, ut valeat singula detestari. Secus ad remissionem peccatorum venialium, non requiritur adeo diligens examen, ut singula memoria recolantur, sed sufficit pœnitentia virtualis, quæ tamen non est sufficiens ad remissionem lethalium, nisi eorum, quæ memoria exciderunt, nec post diligentem inquisitionem possunt occurrere. Cæterum, sicut peccatum mortale non potest remitti, quamdiu voluntas peccato adhærescit, ita neque peccatum veniale, quod propterea tamdiu manet, quamdiu perseverat voluntas ad creaturam præter modum conversa, & ea conversione retardata, ne promtè in Deum feratur, est enim amor rerum terrenarum viscus alis spiritualibus, quæ sursum volare non permittuntur visco irretitæ. Sic amore rerum terrenarum retentæ. Hinc D. Augustinus *serm.* 315. *Quod amas in terris, impedimentum est: Viscus est pennarum spiritualium, hoc est, virtutum, quibus volatur ad DEUM: capi non vis, & viscum amas, nunquid ideo non caperis, quia dulciter caperis. Quanto magis delectat, tanto fortius strangulat.*

Rursus pœnitentia de peccatis lethalibus id exigit, ut includat necessario firmum propositum abstinendi imposterum ab omnibus, & singulis mortiferis peccatis, secus pœnitentia venialium rametsi exigat propositum à singulis, non tamen ab omnibus, eùm id humana infirmitas non patiatur, cum dicatur 1. *Joan.* 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est*, unde, si excipiatur Deipara Virgo, omnes DEUM rogamus, *dimitte nobis debita nostra*, ad peccata autem venialia per pœnitentiam delenda requiritur etiam propositum, quo homo se disponat saltem ad minuendum numerum venialium, alioquin esset ei periculum deficiendi, eùm deficeret appetitum proficiendi, seu tollendi impedimenta spiritualia profectûs, quæ sunt peccata venialia, ut docet D. Thomas, quod etiam confirmat ex verbis Domini *Luc.* 9. *v.* 62. *Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno DEI*, ad quod etiam faciunt plures scripturæ textus, ut *ad Ephes.* 4. *Veritatem facientes in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus*, 2. *Petro* 3. *Crescite in gratia & in cognitione Domini Nostri, & Salvatoris Jesu Christi. Apocal.* 22. *v.* 2. *Qui justus est, justificetur adhuc, & qui Sanctus est, sanctificetur adhuc*, non possumus autem in charitate crescere, nec in perfectione proficere, ac justitia, nisi per diminutionem imperfectionum, seu peccatorum venialium, adeo ut parati simus, omnia venialia cavere. Hinc S. Augustinus *serm.* 169. de verbis Apostoli ait: *Viatores sumus. Dicitis, quid est ambulare? breviter dico, proficere, ne forte non intelligatis & pigriùs ambuletis, semper tibi displiceat, quod es, si vis pervenire ad id, quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti, si autem dixeris, sufficit, & periisti. Semper adde, semper ambula, semper profice, noli in via remanere, noli retro redire, noli deviare. Remanet, qui non proficit, retro redit, qui ad ea revolvitur, unde jam abscesserat; deviat, qui apostatat, melius it claudus in via, quam currens præter viam.* Ad hanc tamen venialium diminutionem requiritur propositum obsistendi omnibus concupiscentiæ motibus, & juge certamen contra pravos nostros affectus, qui semper coerceantur, quo pacto destruitur corpus peccati, & Spiritus rectè incedit per viam salutis.

CAPUT V.

De Materia Sacramenti Pœnitentiæ.

HUjus Sacramenti pœnitentiæ materia remota sunt peccata actualia pœnitentis, non quòd sint materia, *ex qua*, perinde ac ex ligno fit statua: siquidem peccata tantùm sunt materia *circa quam* Sacra Exhomologesis versatur. Peccator enim est subjectum commune omnibus Sacramentis. Materia remota, alia est necessaria, & alia sufficiens, illa dicitur, sine qua non potest Sacramentum perfici, sed dicitur necessaria, eò quia si existat in conscientia pœnitentis, debet necessario necessitate medii, & præcepti subjici clavibus Ecclesiæ, & operiri Sacramento pœnitentiæ. Sufficiens ea dicitur, quæ ex se sufficit, ut super illam cadat absolutio, quamvis non sit necessaria, propterea dicitur materia sufficiens ad absolutionem; cujusmodi sunt peccata venialia. Peccata enim lethalia sunt materia necessaria, quatenus necessariò subjicienda sunt clavibus Ecclesiæ, & aperienda in confessione Sacramentali.

Afferendum primò, peccatum originale non est materia hujus Sacramenti, quia hoc non fuit à Christo institutum ad delendum peccatum originale, siquidem pro ipso delendo instituit Sacramentum Baptismi, sic definivit Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 1. Præterea, quia originale non est materia propria accusationis, quia non est à propria voluntate physicè com-

commissum, imò neque peccata actualia commissa ante baptismum etiam Catechumenorum, sunt materia remota hujus Sacramenti, quia hujusmodi peccata per se, & totaliter subjiciuntur Sacramento baptismi, per cujus susceptionem delentur. Præterea, quia homines ante baptismum non subjiciuntur jurisdictioni Ecclesiasticæ, nec eorum actus subjiciuntur clavibus. Difficultas tamen est de ipsis peccatis, quæ committuntur in ipsa susceptione baptismi, ac dicuntur peccata formalis fictionis, qua quis advertendo ad obligationem dignè suscipiendi Sacramentum baptismi, vult illud suscipere in statu peccati mortalis, seu, cum affectu pravo ad puellam, cum qua vult rem habere, & nihilominus suscipere Sacramentum baptismi & committere Sacrilegium indignæ susceptionis, an hujusmodi peccata formalis fictionis sint materia remota Sacramenti pœnitentiæ. Verùm hæc controversia est potiùs speculativa, quia in praxi talia peccata aperienda sunt in subsequenti confessione, quia nemo scire potest, an perseveraverit cum tali pravo affectu peccandi tantum solo tempore præcedente baptismum, vel etiam in ultimo instanti terminativo baptismi, vel solum in ipso instanti baptismi, & non per ullum instans temporis subsequentis, hoc enim discernere, videtur moraliter impossibile, cùm non possit sciri, quando metaphysicè desierit voluntas illa interior mala, quæ erat peccatum.

Asserendum secundò, omnia peccata lethalia post baptismum commissa, & inhærentia conscientiæ pœnitentis esse materiam necessariam Sacramenti pœnitentiæ, proinde esse subjicienda clavibus Ecclesiæ. Dicimus, inhærentia conscientiæ, quia, ea peccata dicuntur esse in conscientia pœnitentis, quæ per aliam confessionem præcedentem non fuerunt ritè subjecta clavibus Ecclesiæ, alia enim, quæ semel fuerunt remissa per Sacramentum pœnitentiæ, propriè non dicuntur esse in conscientia, sed tantùm in memoria, quia censentur remissa. Ratio hujus assertionis deducitur ex Concilio Tridentino *sess.* 14. *cap.* 7. quia Sacramentum pœnitentiæ est quoddam judicium, in quo Sacerdos fungitur munere Judicis, proinde ut justam omnino ferat sententiam debet ei causa perfectè innotescere, proinde delictorum numerus & eorum species, alioquin de statu pœnitentis non posset perfectè judicare. Hinc peccata lethalia positivè dubia, quando quis probabile censet, se peccâsse lethaliter, & non esse confessum, adeo ut oppositum probabiliter non possit judicare, sunt itidem materia remota hujus Sacramenti pœnitentiæ, & ratio desumitur ex materia de conscientia opinativa: quoties enim aliquis probabiliter judicat, teneri ad unam partem, & non habet judicium probabile de opposito, sed tantùm suspicionem aliquam, certum est tunc hominem illum teneri sequi tale judicium, quod sufficit ad regulandam actionem humanam, quia ex illo, quamvis speculativè incerto, infertur judicium certum practicè de rectitudine, unde si, qui judicet probabiliter se peccâsse lethaliter, & nunquam fuisse confessum, adeo ut de opposita parte non habeat judicium probabile, tenetur illud in confessione aperire, quia tunc confessio stat pro præcepto contra pœnitentem, rursus constat de peccato, & de obligatione, confitendi, & non constat de ipsa confessione. Hinc etiam, qui est certus se commisisse peccatum aliquod, adeo ut hæc certitudo sit facti, sed tamen dubitet de jure, an sit lethale, tenetur illud subjicere clavibus Ecclesiæ, seu aperire in confessione; ratio est, quia peccata lethalia, si sint dubia, debent necessariò aperiri in confessione, sive dubium cadat super substantiam facti, sive super qualitatem, an fuerit peccatum grave, vel leve: qui enim scit, se aliquid fecisse, negativè tamen dubitat, an sit lethale, verè scit se aliquid commisisse subjiciendum clavibus Ecclesiæ, quia si nescit, an sit materia necessaria confessionis, tenetur confiteri. Non tamen si quis dubitet, an peccatum commissum sit reservatum, tenetur adire superiorem reservantem, quia hæc reservatio est lex pœnalis, consequenter est intelligenda strictè de solis delictis, quæ simpliciter sint talia, & peccata dubia non sint simpliciter talia, juxta enim commune effatum, *odiosa sunt restringenda*: secus si pœnitens sit dubius, an peccatum fuerit lethale, tenetur adire confessarium, ut absolvatur, quia lex confessionis non est sicut reservatio, oblatio potestatis, sed potius communicatio ejusdem, & quam Christus communicavit Apostolis, suisque Vicariis, & successoribus, ut vice ipsius pro tribunali sederent, quapropter est lex favorabilis, & laxè intelligenda etiam de peccatis dubiis.

Neque obstat, si dicas esse legem favorabilem Sacerdotibus, & odiosam pœnitentibus, consequenter esse restringendam ad sola peccata non dubia, Contra est, quia lex ista etiam ut obligans subditos ad confessionem peccati dubii est maximè favorabilis propter certum ac sæpe necessarium remedium salutis æternæ: dare enim alteri remedium, ut à miseriis sublevetur, est favor. Quando verò materia confessionis est dubia, tunc addenda est materia certa saltem alicujus venialis, quia si tota materia sit dubia dubietate facti, non potest absolutè impendi absolutio, sed tantùm sub conditione, si adsint omnia requisita, ergo magis conveniens est, quando quis fatetur materiam gravem dubii facti, addere aliquod veniale, ut absolutio impendatur absolutè, vel etiam aliquod peccatum lethale, quod ritè pœnitens aliàs aperuerit in confessione: siquidem peccata lethalia ritè aperta in confessione, & absoluta possunt iterum esse materia Sacramenti pœnitentiæ, ut decrevit Benedictus 11. *in Extravag. 1. de privileg.* Siquidem peccata sunt materia hujus Sacramenti, quatenus si detestentur, sunt remissibilia remissione, quæ affert amicitiam cum Deo, seu infusionem gratiæ sanctificantis: & peccata, quæ semel ritè fuerunt in confessione aperta, & absoluta sunt de novo remissibilia, quia possunt conjungi cum nova detestatione, & iterum aperiri in confessione, in quo casu homo recipit novam gratiam, qua augetur ejus amicitia cum Deo, unde cùm peccata lethalia semel ritè absoluta in confessione sint de novo remissibilia ea remissione, qua infunditur gratia, sunt materia hujus Sacramenti.

Quod si dicas, remissionem peccatorum esse ablationem inimicitiæ inter Deum & hominem, & per confessionem peccati ritè absoluti, & remissi non tolli hanc inimicitiam. Contra est, quia absolutio non tantùm remissiva inimicitiæ, sed etiam collativa amicitiæ, seu gratiæ sanctificantis, unde si iterum peccatum lethale ritè apertum in confessione subjiciatur clavibus Ecclesiæ, licèt simpliciter per talem absolutionem non conferatur amicitia cum Deo, quæ jam supponitur per primam confessionem, confertur tamen additio novæ gratiæ, seu amicitiæ, unde ablatio inimicitiæ per accidens se habet ad remissionem peccatorum, alioquin sequeretur, peccata venialia, quæ non supponunt hominem aversum à Deo, neque inimicitiam cum Deo, non esse remissibilia, nec materiam hujus Sacramenti.

Asseren-

Asserendum tertio, peccata venialia esse materiam idoneam, & sufficieutem confessionis, licèt noo oecessariam, estqua dogma fidei definitum] io Tridentino *sess.* 24. *cap.* 5. & *can.* 7. Quia illud totum est materia bujus Sacramenti, quod continetur sub potestate Apostolis concessa, quaodo boc Sacramantum fuit institutum, sed sub iali fatultate comprebenduntur etiam venialia, quia est facultas simpliaiter remissiva peccati, *Joan.* 20. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, uode comprebendit omna peccatum remissibila, consequenter etiam veniale, si verè peccatum est temissibile, & mareria hujus Sartamenti.

Quòd si dicas, facultatem Apostolis coocessam esse simul temittendi, & retioendi, & veoialia non posse tetineri, consequeoter neque remitti. Contra est, qoia non est potestas tamittendi, & retinendi conjunctim ex parte objecti secundùm subjectam materiam, hoc est remittendi, quæ soot remissibilia, & retinendi, quæ possunt ratineri, venialia autem licèt sint remissibilia, non tamen possunt tetioeri: siqoidem retentio, quæ à Sacerdote fit in tertis, rata habetur & in cœlis; alligatus anim io terris obligatur & in cœlis: venialia autem non possunt hominem io rœlis ligare seu excludere, à visione beatifica, qoia venialia tohærent, cum gratia sanctificante, quæ ast semen gloriæ.

Quod vatò peccata venialia non sint materia oecessaria bujus Sacramenti, ex eo liquet quia hæc peccata utpote leviora earent efficaria demergendi io profondum malorum, nec cauiant naufragium. Sacramentum vatò pœniteotiæ est simpliciter necessarium ex Christi iostitutione post oaufragia, ergo venialia noo iunt materia necessatia bujus Sacramenti: quaptopter amittere io confessione venialia, non est pecratum, ut declarat Tridensioum *sess.* 14. *cap.* 5. obi ait: *Venialia quamvis rectè & utiliter in Sacramentali confessione aperiantur, possunt tamen absque culpa reticeri.* Hinc venialia iunt tantùm mareria secundaria Sacramenti pœniteotiæ, quia si homo coolervasset primam gratiam receptam in baptismo, non fuisset iostitutum Sarramentum pœnitentiæ, quod propterea nonnisi secundario est iostitutum pro venialibus.

Quòd si dicas, cum solis venialibus confici boc Saetamentum, proinde pertioere ad materiam primariam. Contra est, quia venialia possuot tantùm dici materia primaria in hoc seosu, quatenus hoc Sactamentum potest per se primo circa veoialia versati, non verò sont materia primaria quoad iotentionem, & fioem iostitutionis, quia hoc Sacramentum fuit primariò institotum pro delandis lethalibus,

CAPUT VI.

De Materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ, seu de Contritione.

CONTRITIO definitur à Concilio Tridentino *sess.* 14. *cap.* 4. *quod sit animi dolor, ac detestatio peccati commissi cum proposito non peccandi de cetero.* Ubi nomine doloris non intelligitur, quem percipimus corporis sensu, quia contritio propriè est actus voluntatis omnino liberæ, & oon mera passio necessaria, & terror iocussus à DEO Peccatoribus etiam renitentibus, & perperam asserunt Lutherani apud Bellarmiuum *lib.* 2. *cap.* 2. quia cùm ex apprehensione mali præteriti voluntas movaatur ad detestanda peccata anteacta, liquet eam ex recordatione peccati, quatenus est malorom maximum, eo qoia avertat à DEO summo bono posse se ipsam movere ad illud derestandum omnino liberè. Prætarea quia iude sequeretur actum coottitionis nibil io se babere meriti, quod advarsatur scripturis & SS. Patribus, præsertim D. Augustino *in Psal.* 74. ubi ait: *Quise conterit, irascitur sibi, se habet iratum, ut DEUM habeat propitium.* Rursus contritio est perfecta aversio à peccato, & iorludit essentialiter execrationem percati, quapropter dicitur actus pœnitentiæ generatim sumptæ, quatanus significat, quamlibet peccati honestam detestarioorm, sive hæc detestatio proveniat ex motivo Charitatis, sive ex aliquo alio motivo: uode dicitur actus pœnitentiæ generalis, quatenus hoc dicit bonestam detestationem peccati: quapropter contritio non est actus virtotis specialis pœnitentiæ: duplex enim assiguatur virtus pœnitentiæ una generica, quæ simplieiter importat honestam detestationem peccati: siquidem omnes virtutes detestantur pecoata opposita bono proprio quapropter hæc pœoitentia generica transcendit per omnes, & singulas virtutes, propterea sortitur oomen pœnitentiæ generitæ, in quo sensu detestatio peccati ex motivo charitatis, seu perfecta contritio, dicitur actus pœniteotiæ generitæ, quamvis specificæ sit actus Charitatis. Pœnitentia specialis est, quæ elicit suos actus ex speciali motivo divini Juris vel conservandi, vel resarciendi. Rursus ex actibus fugæ, quibus avertimor à peccatis. Contritio est formaliter ipsa detestatio pecaati, adeo ut reliqui actus se babeaot ad illam antecedenter, vel concomitanter vel consequenter. Ratio est, quia contritio ea Tridentino *sess.* 14. *cap.* 4. est proprius, ac perfectus actus pœniteotiæ consistens in ipsa detestatione, & quamvia addat esse detestationem peccati commissi com pio animi dolore; boc ita debet cum proportione intelligi, ut contritio sit formaliter illa detestatio, & pius animi dolor se babeat concomitanter, vel antecedenter effectivè, ex quo iofert Vega, *lib.* 13. *in Tridentino.* Quòd si contingeret peccatorem resipiscentem detestari peccatum absque eo, quod nullus ex tali detestatione resultaret dolor, adbuc renseodus esset formaliter contritus, quia sola detestatio per se est propriè, & in potestate liberæ voluntatis, & dolor resultat ex ipsa hinc D. Augustinus *serm.* 351. *inter homil.* 50. asserit dolotem essa comitem pœnitentiæ, non vero ipsam pœoitentiam formaliter, ait ipse, *sicut enim comes pœnitentia dolor est est, ita lachryma sunt testes doloris.* Nibilominos SS. Patres banc peccatorum detestationem, & odium sigoificant nomine doloris, quia sacræ scripturæ in eo sensu osurpant pœnitentiam, hinc David *Psal.* 12. *Quamdiu ponam consilia in anima mea, dolorem in corde meo per diem.* Præterea, quia dolor in inferiori etiam animæ parte, quæ vim habet concopisceodi ex ipsa contritione plerumque oritur, hinc contritio non incommodè per dolorem definitur, quatenus causat dolorem, ad quem significandum solent pœnitantes vestes mutara, & Christus *Matth.* 11. ait: *Væ tibi Corazim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tiro, & Sidone facta essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in Cilicio, & cinere pœnitentiam egissent.*

Cæterum nomen contritionis peractæ explicatur per internum doloram ducta similitodine à rebus corporeis; si enim saxum minutatim cooteratur, vel alia durior materia confringatur, totum dicitur illud

sixum conteri, & in plures diffilite minutas partes. Et quia corda nostra per peccata obdurtuetuni, ideo pœnitentiæ vi contundi, ac conteri debent, facta translatinne vocabuli à corpore ad animam. Hinc Catechismus Concilii Tridentini, ait: Quare nullus alius dolor vel parentum, & filiorum obitu, vel cujusvis alterius calamitatis causâ susceptus hoc nomine appellatur: sed illius tantum doloris proprium est nomen, quo ex amissa Dei gratia, & innocentia afficimur. Dicitur igitur pœnitentia dolor, ac detestatio de peccato commissa cum proposito non peccandi de cætero, quia efficacia contritionis in eo tantum non est posita, ut quis peccare desinat; aut propositum ei sit novum vitæ genus instituere, sed malè actæ vitæ odium debet concipi, ac detestatio peccati, ac expiatio suscipienda. Hic enim dolor veram pœnitentiam significans tria includit, primo cessationem à peccatis: Secundo eorundem odium, & detestationem, tertiò propositum novæ vitæ, & inchoationem ejusdem, siquidem nemo potest de peccatis patratis dolere, nisi prius ab iisdem cessaverit, *Isaia 1. Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere perverse, discite benefacere, & cap. 55. derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas & revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum;* hinc Apostolus scribens *ad Rom. c. 13.* priùs illos hortatur, ut abjiciant opera tenebrarum, & postea induantur arma lucis, ait ipse: *Abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honestè ambulemus, non in comessationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitiis, non in contentione, & æmulatione, sed induimini Dominum JESUM Christum.* Qui enim vult alteri reconciliari, priùs cessat injuriis eum afficere, seu ab illis imposterum abstinet, ut facilius possit ab ipso pristinæ gratiæ restitui, & postea prodit signa doloris, quia ipsum offenderit; ita quem verè pœnitet peccatorum, priùs necesse est, cesset à peccatis, in quibus, vel in proximis eorum occasionibus quamdiu perseverat aliquis, nulla ratione dici potest, ea detestari, & de illis ex corde dolere. Quamobrem, ut quis ritè resipiscat, ipsumque pœniteat peccatorum, necesse est, ut ante omnia cesset à peccatis, sed hoc non sufficit, sed debet ulterius procedere, & dolere, quod talia peccata perpetraverit, quòd si antea ei placuerunt, debent modo eidem displicere, ac detestari, ac odisse, hinc *Ezechiel 18. Projicite à vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis; & facite vobis cor novum, & spiritum novum.* Huc etiam spectant nomina tristitiæ, doloris, pœnitentiæ, gemitus, quibus utitur sacra Scriptura *Luc. 13. Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis. 2. ad Cor. 7. Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam.* Et David ait: *Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo, exaudivit Dominus vocem fletus mei. Afflictus sum, & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei, Gemitus meus à te non est absconditus,* & dein Rex Ezechias resipiscens ait: *Isa. 38. Domine, vim patior, responde pro me. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Hæc omnia vocabula exprimentia dolorem & tristitiam significant odium anteactæ vitæ, & detestationem peccatorum, quia, ut ait August. *serm. 351. Nemo eligit vitam novam, nisi quem veteris pœnitet.* Hinc non sufficit ad resipiscentiam, veramque pœnitentiam renovatio vitæ, sed ulterius requiritur vera detestatio peccatorum, quapropter meritò damnata fuit à Concilio Tridentino propositio illa Lutheri: *optima pœnitentia nova vita.* Asserebat enim Lutherus Deum non aliam à nobis exigere pœnitentiam, quàm vitam bonam imposterum, unde Tridentina Synodus *sess. 14. c. 4.* ait: *Contritionem non solum cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed etiam veteris odium continere.* Definit Concilium præter cessationem à peccatis, adhuc requiri detestationem eorundem. Imò addidit, *cum proposito non peccandi de cætero*, quia pœnitentia sincera non est, nisi pœniteus certam & stabilem vitæ emendationem, cogitationem, ac firmam voluntatem suscipiat, ut ait Deus per suum Prophetam Ezechielem c. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus, peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium, & justitiam, vita vivet, & non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* Et nonnullis interjectis ait: *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas, projicite à vobis omnes prævaricationes vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor novum, & Spiritum novum,* Christus etiam mulieri deprehensæ in adulterio dixit *Jo. 8. Vade, & ampliùs noli peccare.* Et Paralytico, quem ad piscinam piscinam concupitæ restituerat sanitati, *Jo. 5. Ecce, sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Hinc ad veram pœnitentiam requiritur cessatio à peccatis, & rursus detestatio eorundem ut retractet, quæ perperam egit.

Cæterum contritio sufficiens ad justificationem oritur ex motivo perfectæ charitatis, seu Dei super omnia dilecti, quia ut ait Joannes de Lugo *disput. 5. sect. 1. n. 25.* Culpa lethalis eradicat à Peccatore habitum charitatis, quem potius justificatio restituit, sed non debet restitui & habitus charitatis, nisi per præcedentem aliquem actum ejusdem charitatis, unde, cum actus præcedens justificationem, cujus est ultima dispositio, sit contritio, sequitur hanc debere elici ex motivo charitatis. Probat minorem à pari, quia fides, quæ per hæresim expellitur, non restituitur, nisi exerceatur, ac præcedat aliquis actus fidei: ergo cum habitus charitatis tollatur per culpam lethalem, sequitur, non restitui, nisi per actum ejusdem charitatis.

Verum hæc ratio aliquam patitur difficultatem, quia certum est, justificatum unà cum habitu charitatis accipere cæteras virtutes supernaturales infusas, cujusmodi sunt religio, fortitudo, temperantia, & aliæ hujusmodi; & tamen, si quispiam contra ipsas deliquerit, & ob tale delictum perdiderit habitum charitatis, non tamen est necessarius aliquis actus earundem, qui præcedat tanquam dispositio ad earundem reparationem: ergo à pari dicendum est de charitate.

Si dicas esse discrimen, quia per actum dilectionis disponitur homo ad habitum charitatis, proinde sufficienter etiam disponitur ad reliquas virtutes infusas, quæ eminenter continentur in habitu charitatis, quo pacto, non est necessarius earum actus præcedens. Contra est; quia assignatum discrimen fundatur in falsa hypothesi, quia tametsi virtus charitatis sit perfectior cæteris virtutibus, non tamen præcontinet aliarum perfectiones eminenter, alioquin reliquæ virtutes non infunderentur ad eliciendos suos peculiares actus; quia isti possunt elici à solo habitu charitatis. Siquidem quod præcontinet eminenter aliud, potest hoc idem præstare ac aliud; quia DEUS præcontinet eminenter omnes perfectiones creaturarum, potest se solo præstare ea omnia, quia simul cum creaturis præstat: sed falsum est, habitum charitatis elicere actus omnium

cætera-

cæterarum virtutum infusarum; quia ista eliciunt suos actus ex propriis motivis formalibus distinctis à motivo formali charitatis.

Igitur probatur ex actius assertum, scilicet contritionem sufficientem ad justificationem oriri ex motivo perfectæ charitatis. Quia contritio utpote ultima dispositio ad gratiam extra Sacramentum, debet avertere hominem à peccato, & convertere in Deum: sed hoc non fieret, nisi contritio eliceretur ex motivo charitatis, quia ut habetur *Joan.* 3. *Qui non diligit, manet in morte* ergo contritio est actus elicitus ex motivo perfectæ charitatis. Idque firmari potest, quia omnis actus est inferior, vel superior, quatenus respicit inferius vel superius motivum: sic actus procedentes ex motivo creato sunt longè inferiores actibus procedentibus ex motivo increato; & inter virtutes supernaturales Religio est inferior charitate, quia illa habet pro motivo formali cultum Dei; & charitas ipsum Deum: sed contritio est peccati commissi perfectissima, & præstantissima, & suprema detestatio simpliciter super omnia, consequenter debet esse ex supremo motivo omnium excellentissimo, quod est motivum charitatis; si enim esset ex motivo, vel pœnitentiæ, vel religionis, non esset ex motivo supremo, sed inferiori, nec esset simpliciter super omnia ex parte motivi, quia hæc motiva essent inferiora, unde contritio debet procedere ex perfecto motivo charitatis, hinc Johel *cap.* 2. ait Deus: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, ubi duo sunt consideranda, unum, quod exigit Deus ab homine, scilicet conversionem ad ipsum, & aliud, quòd infallibiliter promittit Deus, scilicet veniam peccatorum. Primum est perfecta contritio, quia nullus alius actus est perfecta conversio ad Deum; non actus fidei, quia hic potest simul cohærere cum actuali aversione à summo bono; nec actus spei actus ex desiderio beatitudinis, quia per hunc actum, cùm oriatur ex amore concupiscentiæ, creatura principalius se ipsam amat, quàm Deum; & vult potiùs Deum sibi, proinde creatura non convertitur ad Deum. Præterea actus fidei, sicut & actus spei possunt simul cohærere cum peccato lethali, ut actus cæterarum virtutum, quia hi actus non habent Deum pro objecto immediato, sed tantùm ut objectum *cui*; consequenter per ipsos non potest haberi perfecta conversio in Deum. Demum quia nulli alteri actui in Deum promissa est per se remissio peccatorum extra Sacramentum, sed tantùm actui contritionis, qui propterea debet elici ex motivo perfectissimo charitatis. Rursus, quia omne peccatum lethale est verum, ac proprium malum DEI summi boni: illud enim vocatur malum Dei, quod opponitur bono infinito, quo Deus est dignus, & quod ipse Deus est; & peccatum tripliciter opponitur huic bono, primò quia quantum potest, & in se est, destruit Deum, dissolvit ejus amicitiam, tollit ejus gaudium, cum illi summè displiceat, & adimit illi etiam, quantum potest, rationem finis ultimi, quia creatura per peccatum lethale avertit à Deo fine ultimo, & ponit suum finem ultimum in creatura, in quam per peccatum convertitur. Rursus, quia peccatum lethale, quantum potest, & ex se est, Deum contristat, cui summè displicet, quia, cùm sit Deus suprema sanctitas, & prima regula rationis, non potest non ei summè, ac infinitè displicere peccatum lethale, quod directè illi opponitur, unde Deus tantùm abominatur peccatum oppositum suæ sanctitati, ac æternæ rectitudini, quantum amat ipse suam sanctitatem, ac æternam suam rectitudinem.

Præterea, quia displicet Deo contemptus sui, adeo ut si esset capax tristitiæ quodlibet peccatum lethale causaret in Deo infinitum mœrorem. Rursus, quia per peccatum multipliciter Deus contemnitur, scilicet ut finis ultimus, quia postponitur creaturæ: ut amicus, & nihil æstimatur, & dissolvitur tota, quæ cum eo erat, amicitia: ut benefactor, quia ejus beneficiis non flectitur peccator, nec ab ejus injuria se abstinet: ut Judex, quia tametsi pœnis deterreat, & præmiis alliciat, non tamen obtinet, ut creaturæ ejus mandatum non transgrediatur, ac parvi pendat: ex quibus constat, peccatum lethale esse verum, ac proprium Deo malum, oppositum summæ illius bonitati, & beatitudini, ac majestati. Econverso sicut munus proprium charitatis est, velle Deo bonum, eò quia sit dignus amore ob bonitatem & perfectionem intrinsecam, ac infinitam, ita maximè & proprium est charitati, abominari omne malum Deo, ut oppositum amori, quo propter eminentem bonitatem diligendus est. Sicut enim bonum Dei propter illud motivum amat, desiderat, & de illo gaudet; ita malum Dei charitas odit, fugit, detestatur, ex quo sequitur necessario charitatem ex munere sibi maximè proprio detestari peccatum, ut Deo malum, & illum actum esse charitatis optimum ac perfectissimum, quo creatura dicit nollem peccâsse; quia Deus summum bonum, summè necessarium, æternum, & infinitum, quantum in me fuit, destruere satagi: nollem peccâsse, quia Deo summè beato vehementer displicui, eumque contristavi, nollem peccâsse, quia Deum Patrem optimum, Dominum amantissimum contempsi, dehonoravi, ut benefactorem ejus beneficia neglexi, ut Judicem præsentem, ac inspicientem, pœnis deterrentem, ac præmiis allicientem, nihil feci. Omnes enim hi actus, qui propriis sunt charitatis, pertinent ad contritionem, quæ propterea procedit ex motivo perfectæ charitatis.

Quòd si dicas, propriæ ac veræ pœnitentiæ promissam esse in scripturis remissionem peccatorum, & detestationem peccati ex proprio motivo formali pœnitentiæ esse propriissimè pœnitentiam, proinde contritionem esse actum pœnitentiæ. Contra est, quia remissio peccati tunc promissa est veræ pœnitentiæ, si hæc sit formata charitate, secus si charitate destituatur, quia *qui non diligit, manet in morte*; & D. Augustinus *lib. de vera & falsa pœnitentia cap.* 9. ait: *Sine amore nemo unquam gratiam invenit, nec veniam assecutus est*; & *lib.* 2. *contra Cresconium* loquens de charitate ait: *Quæ si absit, cætera frustra sunt*; ergo, remissio peccati promittitur quidem pœnitentiæ, sed ut formatæ charitate, seu quatenus in se charitatem continet.

Non tamen ad contritionem requiritur formalis, & explicitus amor Dei, distinctus ab ipsa detestatione peccati, sufficit enim ipsa detestatio peccati, emanans ex motivo charitatis, quamvis explicitè non sequitatur formalis Dei amor super omnia. Ratio est, quia contritio, quæ impius extra Sacramentum justificatur, non est explicitè formalis actus amoris Dei super omnia, sed præter hanc contritionem, ut justificetur impius, nullus alius requiritur actus, consequenter ad contritionem non requiritur actus explicitus, & formalis amoris in Deum. Major ostenditur, quia actus amoris Dei debet ferri in Deum directè ut in objectum *quo, & quod*, nec sufficit, si tantùm feratur in Deum ut objectum *quo*; siquidem actus quo diligimus proximum ex charitate propter divinam bonitatem, non est explicitè formalis amor DEI, sed tantùm proximi, quia non respicit DEUM ut objectum *quod*, & contritio cum respicit tantùm ut objectum *quo*, detestatur peccatum, ut objectum *quod*,

Minuit etiam ostenditur, quia peccator eo ipso, quòd detestatur peccatum, quamvis eliciat amorem distinctum à detestatione, consequitur gratiam, quia scriptura non exigit pro reconciliatione cum Deo, nisi perfectam aversionem à peccato, ut colligitur ex illo *Ezechiel* 33. *Si averterit se peccator ab injustitia sua iniquitatem ejus non recordabor amplius.* Hæc enim detestatio peccati profecta ex Dei bonitate, est perfecta contritio, quia non justificatur impius extra Sacramentum sine perfecta contritione. Firmari etiam potest, quia amor explicitus est actus prosecutionis, quo amans fertur in objectum amatum, & cum illo vinculo affectivo conjungitur: contritio verò est actus detestationis, & fugæ, quo resipiscens avertitur à peccato, consequenter, non est explicitè formalis actus amoris.

Quòd si dicas, nolle infamiam Petro amico, tametsi actus ille sit odii respectu objecti materialis ut *quod*; est nihilominus formaliter, & explicitè amor Petri, qui est objectum formale ut *quo*, ergo à pari actus, quo detestatur peccatum ex motivo divinæ bonitatis, est formalis, & expressus amor Dei. Contra est, negatur antecedens, quia actus amoris Dei ferri debet in rem amatam, ut in objectum *quo* & *quod*, unde actus, quo nolo infamiam amico, quia fertur in infamiam, ut in objectum, *quod* esset tantùm explicitè actus detestationis: ergo ita philosophandum de detestatione peccati ex motivo divinæ bonitatis. Ratio est, quia actus, quamvis eliciantur sub eodem motivo formali, possunt tamen multiplicari materialiter juxta diversitatem materiæ sui objecti materialis, charitas unicum habet motivum formale, scilicet divinam bonitatem, & plura objecta materialia, scilicet Deum, qui est objectum primarium *quod*, & proximum, qui est objectum secundarium *quo*; & rursus quamvis actus prosecutionis, & detestationis proveniant ab eodem motivo formali, adhuc distinguuntur materialiter, & explicitè unus actus non est alius.

Actus tamen contritionis virtualiter, & implicitè includit etiam actum dilectionis, seu amoris, quia charitas eminenter, & virtualiter includit utrumque actum contritionis, & dilectionis, seu conversionis in Deum, & aversionis à peccato: siquidem est commune principium ejusdem virtutis, malum fugere, & contrarium bonum prosequi, consequenter non implicat charitatem elicere actum contritionis, in quo implicitè includatur actus dilectionis: siquidem detestari peccatum, quia malum Deo, perinde est, ac velle Deo carentiam peccati, sicut actus, quo volo amico sanitatem, & actus, quo nolo amicum infirmum, quamvis primus sit per modum prosecutionis & secundus per modum fugæ, re tamen ipsa habent idem objectum materiale virtualiter, & implicitè, quamvis non formaliter, & explicitè, ita contritio implicitè includit dilectionem, adeo ut idem actus respectu Dei sit amor, & actus prosecutionis, & respectu peccati sit detestatio, & actus fugæ.

Si dicas, amorem, & odium opponi inter se, consequenter non posse coalescere in unum, & eundem actum, Contra est, distinguitur antecedens, opponuntur inter se in ordine ad idem objectum materiale, concedo; in ordine ad diversa negatur: Contritio enim explicitè detestatur peccatum, & implicitè vult Deum non offendi, unde aversio explicita à peccato, est implicita conversio in Deum, & actus amoris, qui directè etiam fertur in Deum ut in objectum *quod*. Hinc non repugnat resipiscentem priùs elicere actum contritionis seu detestationis peccati propter Deum, quàm actum dilectionis, quia objecta materialia horū actuum distinguuntur, objectum enim contritionis est peccatum, & objectum amoris, est Deus propter se amabilis, inde sicut intellectus potest priùs attente considerare peccatum; ita potest voluntas priùs illud detestari, ut simpliciter oppositum divinæ bonitati, & postea velle Deum, ut summum bonum, & eum amare propter suam bonitatem.

Quòd si dicas, Concilium Tridentinum *sess. 6. cap. 6.* asserere amorem Dei antecedere contritionem. Contra est, quia eatenus Tridentinum ponit amorem ante contritionem, quia ut plurimum ita contingit; non verò quia necesse sit dilectionem semper præcedere contritionem. Quòd si instes, primum actum voluntatis ex natura sua esse amorem, consequenter contritionem non posse præcedere dilectionem. Contra est, primus actus voluntatis est amor, vel explicitè, vel implicitè, conceditur semper, explicitè, negatur; sufficit enim si implicitè includatur in actu contritionis. Sed urgebis, actus imperfectior non potest continere perfectiorem: sed dilectio est perfectior contritione, seu detestatione peccati: ergo non potest in hac contineri. Contra est, distinguitur major, continentia eminentiali, qualis inest causæ efficienti æquivocè respectu ad diversos effectus, quos potest effectivè producere, conceditur, continentia implicitè, & virtuali, negatur major, idem enim motus, ut est accessus ad terminum ad *quem*, potest plus perfectionis continere, ac contineat, ut est recessus à termino *à quo*, quamvis talis recessus contineat implicitè accessum illum, & ita asserendum de contritione, seu detestatione peccati respectu dilectionis.

CAPUT VII.

An quælibet perfecta Contritio in quocunque gradu perfectionis justificet extra Sacramentum?

CErtum est, Contritionem elicitam ex motivo amoris Dei super omnia dilecti posse esse magis, vel minus perfectam, quoad intensionem, & durationem, etenim dupliciter potest unus actus alium excedere, tametsi uterque procedat ex eodem motivo formali, primò intensivè, quatenus voluntas majori conatu fertur in amorem, ac detestationem, per hunc enim conatum entitas actus plures sortitur gradus intensionis. Secundò potest unus actus alium excedere appretiativè, quatenus unus aliis præfertur, & pluris æstimatur: hæc major appretiatio potest cohærere cum minori intensione, vel è contra: quo pacto videmus nonnullos vehementissimè dolere de morte filiorum, ac in lachrimas dissolvi, qui propter patrata peccata nec ullam emittunt lachrymulam, nec sensibilem experiuntur dolorem; & nihilominus, ita detestantur peccata, ut mallent omnia perdere, quàm Deum ulterius offendere. Hujus ratio est, quia major, vel minor intensio actus dependet ex parte sensitiva, quæ magis valet, ut voluntatem in affectum vehementem impellat, vel retardet juxta imaginationem apprehendentem objectum magis, vel minus commodum. Appretiatio verò tantùm oritur ex judicio rationis, quo unum præfertur cæteris ac pluris æstimatur: & ex voluntate libertatis illud ut tale prosequentis, & quia sæpe, quod judicatur majus bonum, minus afficit partem inferiorem, vel quia sit absens, vel quia non sit illius objectum proportionatum, inde oritur, quòd minùs ametur intensivè, quamvis magis appretiativè. Ex quo liquet hanc perfectionem intensionis esse actui accidentalem, quia potest abesse, & adesse citra actus, absque illius corruptione, idem enim actus respectu ejusdem objecti eodem

modo

modo propositi potest intendi, vel remitti solùm ratione diversæ dispositionis subjecti, & conatus potentiæ, consequenter talis intensio est actui accidentalis: secus perfectio appretiativa est magis principalis, & quasi substantialis actui, etiam si præcisè consideretur in physica entitate, quia, non potest quis aliquid eodem actu amare appretiativè perfectiùs, & imperfectiùs, quin mutetur tota entitas actûs, consequenter hæc appretiatio est actui substantialis, quia hæc major, vel minor perfectio oritur ex diversa apprehensione objecti, in quo nunc aliquid apprehenditur, quod antea non apprehendebatur; hoc autem non potest fieri absq; mutatione totius entitatis, quia tunc voluntas aliter fertur in objectum, quam antea.

Contritio autem de peccato commisso sufficit, si sit appretiativè summa, non verò intensivè, prima pars liquet ex illo *Johel.* 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*: atqui conversio in Deum toto corde, perinde est, ac illum anteponere rebus omnibus, & magis appretiativè illum diligere quam reliqua omnia, in quo sensu Christus *Matth.* 10. ait: *Qui amat Patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus*, consequenter, ita debemus detestari peccatum, ut potiùs velimus quodvis malum subire, quam Deum optimum offendere, quod est detestari appretiativè peccatum supra omnia. Secunda pars, scilicet, quod contritio non sit necesse, intensive summa, probatur, quia contritio solum exigit illam detestationem, quæ est proportionata proprio motivo: sed motivum tantum exigit detestationem summam appretiativè, non intensivè, siquidem est motivum charitatis, quod facit solum Deum amari super omnia appretiativè, consequenter etiam detestari peccatum summè appretiativè. Hinc ad contritionem sufficit detestatio peccatorum ex motivo charitatis, cujuscunque sit gradus intensionis, idque colligitur ex scripturis *Zachar. cap.* 1. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: hæc autem conversio est vera contritio, quæ in quacunque sit intensione, semper reddit cor contritum, quia intensio non mutat essentiam, nec entitatem actus, sed tantùm variat perfectionem accidentalem ejusdem: sicut enim calor, in quacunque intensione, semper est calor, ita etiam contritio. Præterea quia quælibet contritio quamvis remissa, si facta sit ex motivo charitatis, semper est dispositio proportionata, & sufficiens ad aliquem saltem gradum gratiæ, quia est vera charitas, cui promissa est gratia, & quælibet minima gratia sanctificans expellit quælibet maxima peccata, ergo etiam minima contritio expellit quælibet peccata, unde Chrysostomus *ad Theodor. lapf.* scribit: *Non patitur etiam minimæ pœnitentiæ amitti mercedem, qui quantulamcunque, & quamlibet brevi tempore non despicit pœnitentiam.* Major ostenditur, quia ut aliqua dispositio sit proportionata cum minima gratia sufficit, si sit ejusdem ordinis supernaturalis, si sit efficax, & absoluta, & voluntatem, separet à peccato, & quælibet contritio ita se habet ex motivo charitatis, consequenter est proportionata cum minima gratia.

Neque necesse est, ut verus actus contritionis duret aliquo determinato tempore, adeo ut sufficiat, si fiat in instanti, quia contritio est qualitas, & actus immanens habens totum esse simul, consequenter debet fieri in instanti, alioquin in illo priori non haberet totum suum esse simul, quod est contra exigentiam rei spiritualis, rursus, quia conversioni ad Deum ac veræ pœnitentiæ promittitur peccatorum remissio, & contritio, cum primum elicitur, est vera conversio ad Deum, consequenter statim delet peccata, *Isa.* 30. *Cum ingemueris, tunc salvus eris*; & Cœlestinus Papa *in epist. ad Episcopos Galliæ* ait: *Vera conversio mente, potiùs, quàm tempore metienda est, dicente Propheta, cùm conversus fueris, salvus eris.* Hinc ad veram contritionem nulla exigitur mora temporis, & sufficit quælibet minima morula, quamvis tota conversio hominis secundum omnia, quæ includit, tum in intellectu, tum in voluntate nequeat fieri in unico instanti, quia cum in præsenti vita homo non operetur, nisi per discursum, impossibile videtur eitam celariter omnia expendere, & examinare, quæ necessaria sunt, ut excitetur ad veram contritionem, quamvis postea ipse actus contritionis possit elici in instanti.

Hinc asserendum est, omnem contritionem elicitam ex amore Dei super omnia dilecti justificare hominem extra Sacramentum pœnitentiæ, ut communiter docent Theologi contra Michaelem Bajum, Jansenium, Molanum, & alios asserentes, non semper, imò neque frequenter contritionem habere conjunctam remissionem peccatorum extra Sacramentum pœnitentiæ, quamvis dicatur includere dilectionem Dei super omnia, & volunt id tantùm contingere in mortis articulo, & quando non habetur copia Confessarii, vel quando ipsa contritio est summè intensa, cui assertioni licèt adhæserit Sylv. *&.* 5. *sup. art.* 1. in 1. edit. excusa an. 1622. re tamen exactiùs perpensa in secunda editione facta an. 1645. mutavit opinionem, & cum communi Theologorum sententia asseruit, omnem contritionem elicitam ex motivo amoris Dei super omnia dilecti esse perfectam, & justificare hominem extra Sacramentum pœnitentiæ, ratio est, quia ex scriptura constat, Deum absque ulla limitatione ad certam moram temporis, & sine restrictione ad certum gradum intensionis hujus contritionis simpliciter promittere reciprocam Dei dilectionem, & peccatorum remissionem; *Joan.* 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo*, ubi tantùm Christus exigit veram dilectionem, non verò intensionem vel durationem dilectionis; & nemo Dei gratiam impetrat per Sacramentum, nisi à Deo prius diligatur, ideo nemo justificatur, nisi Deum diligat, hinc *Jo.* 3. *Qui non diligit, manet in morte*, & Apostolus 1. *ad Cor. ult. Si quis non amat Dominum Nostrum Jesum Christum, sit anathema*, neque justus quispiam potest censeri, qui est anathema coram Domino, & in morte peccati manet. *Prov.* 8. *Ego diligentes me diligo. Jo.* 14. *Si quis diligit me, mandata mea servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ad Col.* 1. ubi *charitas* dicitur *vinculum perfectionis*; & 1. *Petri* 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. *Jo.* 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est*, & ex pluribus aliis scripturæ locis apertè significatur hæc efficacia contritionis ad reconciliandum Deo peccatorem, adeo ut infallibilis sit connexio charitatis, & remissionis peccatorum.

Neque urget, quod respondent aliqui præcitatos textus esse intelligendos de charitate habituali, non verò de actu amoris; quia sive spectetur tenor verborum, sive eorum interpretatio, & sensus, facilè intelligitur majus esse fundamentum asserendi, sensum esse de charitate actuali, quàm de habituali. Præterea, quia habitus est propter actum, & si nunquam erumperet in actum, frustraneus esset, & otiosus; quòd si non est otiosus, debet exire in actum, qui propterea est reconciliativus cum Deo actualiter, & per modum fluxus, & exercitii, perinde ac habitus est permanens reconciliatio; & infusio habitus supponit actum, quo peccator de statu peccati transeat ad statum justificationis, hic autem transitus habetur per actū, quia est exercitium voluntatis beneficio gratiæ cooperantis, elicientis actū amoris Dei ex motivo divinæ bonitatis. Præterea quia SS. Patres præfatos scripturarum textus intelligunt de dilectione actuali; etenim D. August. *tract.* 5. *in Jo.* ait: *Si quis in corde suo invenerit charitatem, securus sit, quia transiit de morte ad vitam, jam in dextera est*;

Non enim Augustinus potest loqui de dilectione, & charitate habituali, quia hanc homo non dicitur in se invenire, quia nec illam cognoscit, cum non cadat sub sensus, nec in se experitur; propterea dicitur homo *nescire, an amore vel odio dignus sit*; sin autem inveniret in se habitum charitatis, certo sciret se dignum esse amore, cùm habitus charitatis sit participatio divinæ naturæ; quòd si tantùm per actus possumus inferre habitum: loca scripturarum sunt intelligenda ab Augustino de dilectione actuali, quam qui habet, transit de statu peccati ad illum gratiæ ac justificationis. Rursus tract. 9. in Joan. expendens verba illa: *Nos diligimus, quia prior ipse dilexit nos*, ait: *Unde diligeremus, nisi prior ille dilexisset nos? diligendo amici facti sumus*, hoc est, per actus amoris Dei super omnia ejus efficimur amici, quatenus intuitu talis actus nobis suam impertitur gratiam sanctificantem, seu dilectionem habitualem, qua divinæ sumus consortes naturæ. Postea subdit D. Augustinus: *Anima nostra fœda est per iniquitatem, amando Deum pulchra efficitur*; hic autem transitus de fœditate peccati ad pulchritudinem gratiæ debet necessariò haberi per aliquem motum, sine quo non datur mutatio, hic autem motus est ipse actus voluntatis, quæ beneficio gratiæ cooperantis actualiter amat Deum super omnia; etenim, nisi anima eliceret talem actum, non deponeret fœditatem peccati, ut pulchritudinem gratiæ indueret, conversio enim ad Deum nulla est, nisi peccandi voluntas deponatur, & nova secundùm Christum vita inchoetur, ut docet D. Augustinus: & peccandi voluntas non deponitur; nisi quis justitiam, rectitudinem, seu Deum ipsum super omnia diligat, & toto corde amet: neque novam vitam auspicatur, nisi hunc eliciat amoris actum, quo ad Deum convertatur: ergo dilectio actualis, quæ secum trahat habitum charitatis, necessaria est, ut peccator de statu peccati transeat ad statum gratiæ, & convertatur ad Deum, adeo ut actualis charitas, & amor in Deum, si verè sit amor, hominem justificet, quapropter scribit D. Bernardus *epist.* 170. *Nemo se amare diffidat, si jam amat.*

Hoc idem etiam declaravit Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 4. ubi asserit, contritionem Deo reconciliare, priusquàm Sacramentum actu suscipiatur, ubi Concilium loquitur de contritione, & amore Dei super omnia actualiter, & non de habitu charitatis, quo peccator in statu peccati destituitur, & tantùm adjutus gratia cooperante, potest actum elicere contritionis, & amoris Dei super omnia. Neque Concilium exigit ullam intensionem vel durationem in charitate, sed tantùm ut perfecta sit seu ex motivo divinæ bonitatis, ait enim Concilium: *Etsi Contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam*, ubi Concilium clarè asserit, Contritionem Deo reconciliare priusquam Sacramentum actu suscipiatur, quando charitate perfecta, non enim dicit, quando intensa vel diuturna charitate perfecta, sed simpliciter charitate seu ex motivo charitatis, ac divinæ bonitatis: quia Conciliũ in dicta *sess.* 14. *c.* 4. distinguit apertè, & clarè Contritionem perfectam ab imperfecta, non quia perfecta sit magis intensa, & imperfecta minus, sed ratione diversitatis motivorum, quatenus perfecta charitas dicitur, & est, quæ nititur motivo charitatis, seu elicitur ex motivo divinæ bonitatis, quæ propriè est motivum charitatis, seu elicitur ex motivo divinæ bonitatis, quæ propriè est motivum charitatis perfectæ; & rursus charitatem imperfectam vocat, eò quia pro motivo non habet divinam bonitatem, sed turpitudinem peccati, aut malum gehennæ; verba Concilii sunt hæc: *Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, vel pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat, non solum hominem non facere hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat. Et quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem peccatorem perducere nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit, hoc enim timore Jonæ 3. utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt.* Ubi expressè Conciliũ distinguit contritionem perfectam ab imperfecta, non penes majorem, vel minorem intensionem doloris, sed penes diversitatem motivorum, & eam dici charitatem perfectam, non quæ sit intensior vel diuturnior, sed quæ nititur motivo charitatis, seu eliciatur, ex motivo divinæ bonitatis: & imperfectam dici, non quia sit ex eodem motivo, & in ea sit remissior, seu minus intensa, minusque diuturna, sed quia nitatur ex diverso motivo omnino distincto à motivo charitatis perfectæ, expressè enim, asserit Concilium motivum contritionis imperfectæ quæ attritio dicitur, procedere ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu, ut communiter concipitur contritio imperfecta, seu attritio, quæ propterea non accidentaliter tantùm, penes majorem vel minorem intensionem distinguitur, sed essentialiter ex diverso motivo formali, præbente speciem diversam. Cum igitur Concilium asserat per contritionem simpliciter peccatorem reconciliari DEO, priusquam Sacramentum actu suscipiatur, quando charitate perfecta est, sequitur contritionem simpliciter talem esse justificativam peccatoris extra Sacramentũ pœnitentiæ, seu priusquam Sacramentum actu suscipiatur cum voto tamen illud suscipiendi.

Hoc idem etiam evincitur ex eodem Concilio Tridentino *sess.* 13. *c.* 7. ubi ait: *Communicare volenti revocandum est in memoriam ejus præceptum Apostoli* 1. *Corinth.* 11. *probet se ipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius peccati mortalis, quamtumvis sibi contritus videatur absque præmissa Sacramentale confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod à Christianis omnibus etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris: quòd si, necessitate urgente, Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quàm primùm confiteatur*: Ubi Concilium si necessitas urgeat, concedit Sacerdoti existenti in peccato lethali, & destituto copia Confessarii celebrandi facultatem cum sola contritione, quamvis postea teneatur quàm primùm potest confiteri: hanc autem facultatem celebrandi in tali statu, non concessisset Concilium, nisi contritio perfecta, seu elicita ex motivo divinæ bonitatis præscindendo ab intensione, & duratione, ferret gratiam sanctificantem, quia Sacerdos non posset cognoscere, an ejus contritio sit in tali, vel tali gradu intensa, sicut scit ipsum pœnitere peccati ex motivo charitatis, seu divinæ bonitatis. Cùm igitur Concilium post elicitam contritionem permittat Sacerdotem conscium lethalis sui sceleris accedere ad Eucharistiam, mens Concilii est, quamlibet Contritionem, si talis fuerit

suffi-

sufficere ad conferendam gratiam sanctificantem, qua sacerdos accedit ad Eucharistiam. Neque obstat obligatio illa confitendi injuncta à Concilio, quia hæc oritur ex speciali præcepto, & ex ecclesiastica consuetudine, non verò ex eo, quòd sacerdos contritus gratiam sanctificantem non obtinuerit.

Hæc eadem veritas etiam evincitur ex Catechismo Romano *part. 2. cap. 5. n. 26. & sequent.* ubi agens de contritione, quamvis ad illam requirat maximum, & vehementissimum dolorem, imò talem, & tantum, ut nullus major cogitari possit, id tamen non ex præcepto, sed tantùm ex Consilio, quia *num. 27.* addit: *Quòd si minus id nobis consequi liceat, ut perfecta sit, vera tamen, & efficax contritio esse possit.* Unde ad perfectam contritionem efficacem in ordine ad conferendam gratiam non requirit hanc intensionem ex præcepto, sed tantum ex consilio, quia *n. 29.* explicat, quid ad veram contritionem de necessitate requiratur, nullius meminit intensionis, nec durationis, & alias tantùm quatuor conditiones ad illam requisitas commemorat, quibus enumeratis ait: *Hæc sunt, quæ fidelibus in contritione observanda sunt, cætera, quæ hanc ad rem à Pastoribus colligi facile poterunt, efficient quidem, ut in suo genere contritio sit magis perfecta, & absoluta: verum adeo necessaria existimanda non sunt, ut sine his vera, & salutaris pœnitentiæ ratio constare non possit.* Et *n. 30.* loquens de hac vera pœnitentia ait: *Statim ut eam mentibus nostris concepimus, peccatorum remissionem nobis à DEO tribui*, ubi nullius meminit intensionis vel durationis, quæ propterea non sunt de essentia veræ ac perfectæ contritionis justificativæ peccatoris extra Sacramentum. Et Catechismus iterum repetit *n. 30.* loquens: *Ex quo licet cognoscere vera contritionis, de qua supra dictum est, eam esse vim, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim à Deo impetremus.* Sufficit igitur, si contritio sit vera, & elicita ex motivo amoris, ac divinæ bonitatis, ut justificet impium etiam, antequam actu Sacramentum pœnitentiæ suscipiat.

Præterea hoc idem definiverunt etiam S. Pius V. & Gregorius XIII. in Bulla contra Michaelem Bajum Cancellarium Lovaniensem, qui præter alias sequentes damnârunt propositiones, scilicet inter Bajanas 31. quæ erat: *Charitas perfecta, & sincera, quæ ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.* Rursus 32. *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.* Rursus 70. *Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem.* Demum 71. *Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto Sacramentum suscipiendi conjuncta, non remittitur crimen extra casum necessitatis, aut Martyrii sine actuali Sacramenti susceptione.* Quòd si non omnis actus Charitatis Theologicæ extra Sacramentum justificaret, jam aliqua charitas perfecta, & sincera procedens ex corde puro, & conscientia bona, non remitteret peccata, quod adversatur Scripturis, Conciliis, Sanctis Patribus, & Bullis Pontificiis, siquidem censura S. Pii V. & Gregorii XIII. contra Bajanas propositiones sic habet: *Has respectivè esse hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas, & in pias aures offensionem immittentes, ac quæcunque super iis verbo scriptoque missa præsentium authoritate damnamus, circumscribimus, abolemus, deque eisdem, & similibus post hac quoquo pacto loquendi, scribendi, & disputandi (scilicet propugnandi causa, uno verò impugnandi) facultatem quibuscunque interdicimus: Qui secus fecerint, ipsos dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, & officiis perpetuò privamus, ac etiam inhabiles ad quæcunque decernimus. Vinculo quoque anathematis eo ipso innodamus, à quo nullus, Romano Pontifice inferior valeat ipsos excepto mortis articulo enodare.* Neque dici potest, Pontifices in Bajanis propositionibus tantùm damnare, habitualem charitatem stare cum peccato, siquidem Pontifices Bajanas propositiones damnârunt in eo sensu, quo à Michaele Bajo intelligebantur, ipse autem fuit locutus de charitate actuali, & non habituali, ait enim in propositione 31. *Charitas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in catechumenis, quàm in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum*; habitus autem charitatis, & gratia sanctificans non stat cum peccato, ut ipse Bajus concedit, unde fuit locutus de actu charitatis, qui elicitur ex corde puro, & conscientia bona: Charitas enim habitualis non est ex corde, non elicitur à corde, sed à Deo infunditur in corde, actualis autem procedit ex corde. Præterea Bajus in damnatis propositionibus loquitur de charitate actuali, & de illa, quæ ut dispositio prærequiritur ad remissionem peccatorum in Sacramento obtinendam, ut constat ex propositione 71. in qua ait: *Per contritionem etiam cum charitate perfecta & cum voto suscipiendi Sacramentum conjuncta, non remittitur crimen extra casum necessitatis*, unde loquitur de illa contritione, quæ est dispositio ad suscipiendum pœnitentiæ Sacramentum, ad quòd non disponimur per habitum, sed per actum. Præterea, quia Bajus loquitur de charitate, qua divina præcepta adimplentur, ut ipse asserit propositione 32. Hæc autem charitas non est habitualis, sed actualis, quia per actus tantùm, & non per habitus præcepta divina adimplentur.

Objiciunt tamen in oppositum illud Deuter. 4. *Cum quæsieris Dominum Deum tuum, invenies eum, si tamen ex toto corde quæsieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ*; & *Jerem. 39. Invenietis, cùm quæsieritis me in toto corde*, ex quo inferunt, ad inveniendum Deum, seu ad veram reconciliationem cum Deo, requiri actum contritionis summè intensum, qui sit ex toto corde, quia si non sit summè intensus, jam deest aliquid ex corde, consequenter non est ex toto corde: Sed contra, quia si verba *Deuter.* & *Jerem.* sumantur in sensu rigoroso, asserunt requiri amorem, & dolorem intensissimum: siquidem qui amat, & dolet etiam intensè, si possit intensius amare, & dolere, non dicitur amare, nec dolere ex toto corde, aut ex tota tribulatione, quod ferme videretur homini impossibile, unde non in hoc sensu sumenda sunt verba illa, ex toto corde, & ex tota tribulatione animæ, sed quòd quærens DEUM, ut ipsum inveniat, ex vero corde, veroque dolore, & pœnitentia debeat illum quærere; sufficit enim, si Deum amemus super omnia, & plus doleamus de offensa illata DEO, quam de qualibet alia re à nobis deperdita, unde illud, ex toto corde, non intelligitur intensivè, sed appretiativè; tunc enim ex toto corde dicimur DEUM quærere, si ipsum amamus super omnia; unde peccator dicitur amare, & dolere ex toto corde, & ex tota tribulatione animæ, quando DEUM amat appretiativè super omnia, doletque de peccato super omnia, ad quod non requiruntur gradûs intensionis, sed sola ratio appretiationis, ut docet D. Thomas *in supplem. quæst. 5. art. 3. in corp.* ubi ait: *Sic ergo dicendum, quod quantumque parvus sit dolor, dummodo ad*

ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet. Ubi expressè Angelicus Doctor ad veram contritionem justificativam extra Sacramentum asserit non esse necessariam intentionem nec durationem doloris, sed sufficere, si veram attingat rationem contritionis, seu amoris ex motivo divinæ bonitatis, ait enim *dolor quantumcunque parvus*, seu minus intensus minorisque durationis, dummodo veram induat rationem contritionis, sufficit ad dolendam culpam. Unde illud *in toto corde* debet intelligi non intensivè, sed appretiative, ut Deus super omnia ametur, & doleat de peccato super omnia, ad quod non sequiritur intensio.

Objiciunt secundò, quia D. Augustinus *lib. 9. de confess. cap. 2.* asserit, se habuisse actum amoris Dei, quo Deus cor ejus vulneraverat vulnere amoris, & *cap. 1.* describens hunc amorem ait: *Quàm suave mihi subitò factum est, carere suavitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, jam dimittere gaudium erat: ejiciebas enim eas à me, vera tu, & summa suavitate ejiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior.* Sed peccata tunc fuerant illi jam pridem dimissa in baptismo, siquidem *eod. cap. 2. in fine* ait: *Peccata sua horrenda funera sibi à Deo remissa in aqua Sancta*, scilicet in lavacro baptismi, cujus beneficio, quas contraxerat maculas abstersit divina gratia ei impertita, ex quò inferunt, non omnem amorem Dei extra Sacramentum conferre gratiam sanctificantem, ac esse justificativam. Sed contra, quia quando peccata omnia dimittuntur per baptismum, subsequens actus amoris magis confirmat, & veluti ratificat eandem remissionem jam ante factam per baptismum, & conducit novum augmentum gratiæ, quo pacto etiam peccata dimissa per contritionem perfectam remittuntur iterū per absolutionem Sacramentalem; Præterea amor ille, quo Deus vulneraverat cor D. Augustino, non erat vulgaris, sed perquam intensus, & prædominans, ut constat ex ejus descriptione superaddita, consequenter per adversarios erat sufficiens ad justificationem, siquidem ipsi tribuunt charitati intensæ & prædominanti vim justificandi extra Sacramentum, unde, quantum erat ex se, sufficiens erat talis amor, quo æstuabat Augustini cor ad delenda omnia peccata. Quòd si ea non delevit, id non contigit ex imbecillitate & insufficientia ipsius amoris, sed ex defectu peccatorum, quæ amplius non erant remissibilia, cùm diu jam fuerint remissa per Sacramentum baptismi. Quamvis Beatissima Virgo ab omni fuisset immunis peccato actuali, imò & originali, actus nihilominus amoris in Deum, quos elicuit, fuerunt adeo perfecti, ut ex se potuissent delere omnia peccata, & ideo ea non deleverunt, quia subjectum non erat capax peccati ob præventionem divinæ gratiæ. Sicut igitur peccata quamvis dimissa per contritionem perfectam adhuc dicuntur remitti per absolutionem sacramentalem, ita potuit D. Augustinus asserere remissa sibi per baptismum sua peccata funerea, quamvis jam antea fuissent deleta per contritionem perfectam, quam elicuit August. ante susceptionem baptismi, ut liquet ex ardentissimis in Deum affectibus toties in libris confessionum repetitis. Contritio igitur perfecta, si præcedit baptismum, remittit peccata, quia infundit gratiam habitualem, & per baptismum remittit perinde ac per absolutionem Sacramentalem dicuntur remitti, non enim potest ante baptismum quispiam elicere verum actum amoris sine voto baptismi. Augustinus igitur potuit asserere remissa sibi per baptismum sua peccata funerea, quamvis jam antea fuissent deleta per contritionem perfectam, qualem habuit Augustinus, antequam susciperet baptismum. Præterea S. Doctor ibi fuit locutus secundùm suam conscientiam, qua ipse ita existimavit, nec poterat homo pius, & humilis aliter censere, quamvis id verum in re non sit, quia etiam plures Sancti se dixerunt horrendos peccatores, dignosque gehenna, & quidem sine mendacio, quia dicunt, quod ipsimet sentiunt, licet falsum dicant, non tamen mentiuntur, quia non proferunt dictum contra mentem, sed potius juxta mentem, & ut ipsi sentiunt mentiri enim & falsum dicere, sunt dico diversa, quia mentiri est contra mentem ire, & falsum dicere, est non se conformare rei, quæ asseritur.

Objiciunt tertiò, si intensa charitas non requireretur ad justificandum impium extra Sacramentum, sequeretur, quod perfecta charitas non esset necessaria ad justificationem impii extra Sacramentum. Sed ex Concilio Tridentino, scripturis, & Sanctis Patribus requiritur perfecta charitas, ut extra Sacramentum pœnitentiæ justificetur impius, ergo sequiritur contritio quæ sit intensa. Major probatur quia ab actu remisso ac debili, viribusque destituto subjectum non dicitur perfectum, consequenter nec contritio dicitur ex charitate profecta, ab actu amoris debili, & remisso, quemadmodum nec intellectus dicitur perfectus scientia à quolibet actu remisso, perinde nec voluntas dici debet charitate perfecta, si actum remissum & debilem amoris eliciat. Sed contra, quia, ut superius explicuimus, actus non est, nec dicitur perfectus ratione graduum intensionis, vel durationis, sed ratione suæ essentiæ, & motivi formalis, ex quo elicitur; & quia actus amoris in Deum, seu ipsa contritio elicita ex motivo divinæ bonitatis, sortitur totam suam essentiam specificativam contritionis, ideo dicitur perfecta, tametsi minùs habeat intensionis, minusque durationis, quia hi gradus sunt omnino accidentales, & potest quis magis intensè dolere de mortuo filio, vel consanguineo, aut amico, quàm de offensa Deo illata, & nihilominus contritio, quamvis intensivè minor, est tamen appretiative major, & sufficit, ut sit perfecta contritio, quia procedit ex motivo formali divini amoris, seu ex divina bonitate: quamobrem ab actu debili & remisso subjectum non dicitur perfectum, si talis debilitas, & remissio sit eidem substantialis, conceditur, secus, si tantum accidentalis, omnis enim amor, quo Deus super omnia propter se diligitur, est actus charitatis perfectæ, quoad substantiam, seu essentiam, quia essentia talis actus in eo est sita, quod Deus propter se super omnia diligatur, hæc enim essentialis perfectio sufficit, ut contritio dicatur justificare extra Sacramentum Pœnitentiæ, cæterum intensio actus est tantum accidentalis, à qua non dependet virtus, quam habet justificandi impium, extra Sacramentum. Contritio quamvis remissa, & debilis, dummodo eliciatur propter Deum super omnia dilectum est perfecta quoad prædicata sua essentialia: & hæc perfectio sufficit ad justificandum impium extra Sacramentum, quia scriptura tantum loquitur de hac perfectione essentiali, non verò de accidentali, sita in intentione actûs. Præterea quia talis contritio, quæ elicitur propter Deum super omnia dilectum, est etiam appretiativè perfecta, quæ appretiatio sufficit ad constituendam veram contritionem, quamvis hæc sit minus intensa. Non enim major æstimatio consistit in majori intentione, sed in majore appretiatione, unde perperam ad perfectam contritionem requiritur major intensio amoris. Istud tamen exigit Deus à nobis, ut nihil creatum quispiam amore appretiativo præ se complectatur, adeo ut perfectè contritus teneatur DEI amicitiæ postponere quodvis aliud bonum, ac pluris facere DEI gratiam, quàm bona omnia creata, ac paratus sit potius omnia bona temporalia amittere, quàm DEI amicitiam:

cùm

cum quo tamen amore stare potest major sensus, quem natura percipit, dum destituitur deliciis, ut etiam major sensitivus dolor ex amissione Patris, filii, vel amici, hic enim major sensus non officit amori divino, dummodo obfirmatus sit animus, nihil agere in favorem creaturæ, si hoc divina lege prohibeatur: & hoc perinde est, ac Deum appretiativè super omnia diligere.

Objiciunt quartò ex Concilio Tridentino *seß. 6. cap. 6.* in Catechumeno, ut cum fructu baptismum suscipiat, præerequiritur Contritio ex motivo Charitatis, per quam Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiat, ac propterea moveatur ad detestationem anteactæ vitæ: sed illa Contritio non reconciliat Catechumenum, priusquam baptismum suscipiat, ex quo inferunt, non omnem Contritionem ex mente Concilii, quæ ex motivo Charitatis elicitur, hominem Deo reconciliare, priùs quàm Sacramentum actu suscipiatur. Sed contra negatur minor, quia si est perfecta Contritio, hominem Deo reconciliat, quia hæc includit totum Sacramentum suscipiendi, ut docet D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 17. quæst. 3. art. 5. quæstiunc. 1.* ubi ait: Quòd *pœnitentia, in quantum est Sacramentum, præcipuè in confessione conficitur, quia per eam homo ministris Ecclesiæ se subdit, qui sunt Sacramentorum dispensatores, Contritio enim votum confessionis annexum habet, & satisfactio pro judicio Sacerdotis, cui fit confessio, taxatur. Et, quia in Sacramento pœnitentiæ gratia infunditur, per quam fit remissio peccatorum, sicut in baptismo, ideò eodem modo confessio ex vi absolutionis conjuncta remittit culpam, sicut baptismus. Liberat enim baptismus à morte peccati, non solùm, secundùm quod actu recipitur, sed etiam, secundùm quod in voto habetur; sicut patet in illis, qui jam sanctificati ad baptismum accedunt: &, si aliquis impedimentum non præstaret, ex ipsa collatione baptismi gratiam consequeretur remittentem peccata, si prius ei remissa non fuissent, & similiter dicendum est de confessione (adjuncta absolutione) quod, secundum quod in voto pœnitentis præcessit, à culpa liberavit, postmodum autem in actu confessionis & absolutionis gratia augetur, & etiam remissio peccatorum daretur, si præcedens dolor de peccatis non fuisset sufficiens ad contritionem, & ipse tunc obicem gratiæ non haberet.* Constat igitur ex doctrina Angelici Doctoris, baptismum non solùm, secundùm quod actu recipitur, verùm etiam, secundùm quod in voto habetur, liberare à morte peccati, & contritionem præcedentem susceptionem actualem baptismi includere votum baptismi, ac reconciliare Catechumenum, priùs quàm actu baptismum suscipiat, & ex collatione baptismi gratiam uberiorem consequi, qua remitterentur peccata, si priùs ei remissa non fuissent, perinde ac accedens ad confessionem Sacramentalem, si ante verè & perfectè sit contritus ex vi præcedentis contritionis liberatur à culpa, & postea in actu confessionis, & absolutionis gratia ei augetur, & etiam remissio peccatorum daretur, si præcedens dolor de peccatis non fuisset sufficiens ad contritionem perfectam, & tunc ipse alium obicem ad gratiam suscipiendam non haberet. Sufficit igitur, si perfecta contritio ex motivo charitatis, qua Deum diligimus, ut omnis justitiæ fontem includat in se votum Sacramenti baptismi, vel pœnitentiæ suscipiendæ, ut omnia peccata deleat, & peccatorem reconciliet Deo.

Quòd verò perfecta contritio ex motivo charitatis, qua Deum diligimus, tanquam omnis justitiæ fontem, includat votum suscipiendi Sacramentum, expressè docet D. Thomas *opusculo 22. de forma absolutionis cap. 2.* ubi ait: *Nullus reputatur contritus, nisi habeat propositum subjiciendi se Ecclesiæ clavibus, quod est habere Sacramentum in voto.* Hanc eandem veritatem etiam docet Tridentina Synodus *seß. 14. cap. 4.* hisce verbis: *Et si contritionem aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu recipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.* Quia, si Contritio excludat votum Sacramenti suscipiendi, non est perfecta contritio, consequenter non includit virtutem, & efficaciam delendi peccata, & reconciliandi peccatorem Deo, quapropter Sixtus IV. Pontifex Maximus damnavit propositionem Petri Oxoniensis, quæ erat: *Peccata mortalia delentur per solam cordis contritionem sine ordine ad claves Ecclesiæ,* hoc est, sine voto Sacramenti, quia tunc cordis contritio non est perfecta, neque efficax ad reconciliandum impium Deo. Hoc idem etiam confirmat D. Augustinus *serm. 351. inter homil. 50.* ubi ait: *Quisquis ergo post baptismum aliquorum pristinorum malorum opere obligatus tenetur, usque adeò ne sibi inimicus est? ut adhuc dubitet vitam mutare, cùm tempus est, cùm ita peccat, & vivit? Implicatus igitur tam mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claves Ecclesiæ, quibus solvatur in terra, ut sit solutus in cœlo, & audet sibi post hanc vitam, quia tantùm Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri, nec veridico illo Dominica vocis contrutu contremiscit. Non omnis, qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, sed, qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Judicet ergo se ipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: Ne, cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et, cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ sententiam veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur; & tanquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito à Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum, ut in offerendo Sacrificio cordis contribulati devotus & supplex, id tamen agat, quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum.*

Objiciunt quintò, charitas perfecta debet esse affectu, & effectu super omnia, hoc est adeò firma, & robusta, ut in occasione gravioris tentationis, ut cùm de tormentis aut jactura vitæ agitur, prorsus interpretanda sit omni timore superior, quæque hominem in observantia mandatorum Dei actu, seu effectu contineat, ipsamque tentationem vincat, motus concupiscentiæ rebellantes rationi coerceat: & hanc charitatem vocant simpliciter prædominantem, quatenus animi passionibus, carnisque concupiscentiis prædominatur, easque vincit; & charitatem imperfectam vocant eam, quæ solo affectu est super omnia, dum afficitur Deo summo bono, & nulla occurrit occasio, quòd si occurrat aliquod objectum alliciens ad bonum delectabile, & illicitum, facilè deficit, & extinguitur, ideòque non est super omnia effectu, qualis erat in S. Petro, qui ante tentationem ancillæ dixit Christo *Joann. 13. Animam meam pro te ponam*, etenim, cùm fuisset interrogatus ab Ancilla, defecit Charitas, & amor in

Magistrum Christum, & succubuit ipse: hoc pacto distinguunt Charitatem perfectam, & imperfectam, asserentes, priorem justificare impium extra Sacramentum, & posteriorem nonnisi intra Sacramentum. Sed contra, hoc enim discrimen inter perfectam, & imperfectam Contritionem displicet, quia est contra Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 4. ubi definit perfectam Contritionem, quòd sit animi dolor, ac detestatio de peccato commisso cum proposito, non peccandi de cætero, etiam distinguit à Contritione imperfecta, eò quia hæc, quæ etiam attritio dicitur, provenit ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu concipitur: unde motivum formale, & specificativum perfectæ Contritionis, cùm sit ex motivo divini amoris, & si detestatio peccati propter Deum super omnia dilectum, & motivum formale Contritionis imperfectæ, seu attritionis sit vel peccati turpitudo, vel gehennæ, & pœnarum metus, sequitur, Charitatem perfectam distingui ab imperfecta, eò quia illa sit affectu, & effectu super omnia firma, & robusta, ut obsistat cuilibet gravi tentationi, & ista sit, quæ solo affectu est super omnia, non verò effectu, eò quia occurrente objecto aliquo alliciente ad malum, facile deficiat, & extinguatur. Hoc enim discrimen displicet, quia Charitas, seu Contritio perfecta, ut ostenditur ex scripturis, Conciliis, & Sanctis Patribus, est justificativa extra Sacramentum, quamvis postea quispiam, qui antea elicuit talem actum Contritionis occurrente gravi tentatione, vel imminente vitæ periculo cadat, ac deficiat, quia ille posterior lapsus non est connexus cum præcedente actu Contritionis, alioquin nemo censendu esset habuisse priùs perfectam Charitatem, tametsi conatus fuerit, elicere actum amoris Dei super omnia. Præterea, qui Charitate imperfecta accedit ad Sacramentum pœnitentiæ, si post acceptam absolutionem novis tentationibus occurrentibus relabatur in idem peccatum, quod ante Confessionem, hic censeretur accessisse ad Sacramentum pœnitentiæ sine s[illegible]cienti imperfecta Charitate exclusiva peccati, & quæ sufficeret unà cum Sacramento ad justificationem. Hinc perpauci essent absolvendi: siquidem spectata humana fragilitate, multitudine occasionum occurrentium, & tentationum ex humana fragilitate relabantur in eadem peccata, hinc Jansenistæ occasionem habetent, frequenter dimittendi pœnitentes sine absolutione, etiam ad plures menses. Quamobrem verum discrimen inter Contritionem justificativam extra Sacramentum, & Contritionem imperfectam, seu attritionem est, quia illa consistit in Dei amore appretiativè super omnia, non necessariò per comparationem explicitam & formalem, sed per implicitam, & virtualem, qualis includitur in Contritione, vi cujus hic, & nunc ita adhæremus Deo, & à peccatis recedimus, ut stante tali actu in nullins gratiam velimus Deum offendere, tametsi omnia tormenta perpeti deberemus, & omnia bona temporalia perdere, non enim necessaria est alia explicita comparatio, quæ persæpe periculosa foret circa mala magis absterrentia, ut mallem potius vivus comburi, & ut mibi detrahatur pellis, aut alio crudelissimo modo amittere vitam, quàm semel peccare mortaliter, hæc enim explicita comparatio non requiritur, sed sufficit implicita, & virtualis, ut Dei amor sit appretatiyè super omnia, & Contritio procedat ex tali amore. Contritio verò imperfecta jam diximus, quòd procedat non ex amore Dei appretiativè super omnia, sed vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex metu gehennæ, & pœnarum, ex Concilio Tridentino.

Hinc Contritio perfecta non est necessaria ad justificationem peccatoris in Sacramento pœnitentiæ, sed imperfecta, quæ attritio dicitur, sufficit cum Sacramento, idque constat ex Concilio Tridentino *sess.* 14. *cap.* 4. ubi declarat: *Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.* Sed nihil magis haberet cum Sacramento conjuncta, & per se spectata sine Sacramento, nisi sufficeret ad justificationem peccatoris, quando nectitur cum Sacramento, siquidem Contritio imperfecta per se spectata sine Sacramento, licèt non justificet: disponit tamen ad gratiam impetrandam. Quòd verò Contritio perfecta necessaria non sit cum Sacramento, ex eo liquet, quia aliter sequeretur, absolutionem Sacerdotis non esse verum judicium, nec verè peccata remittere, sed tantùm remissa declarare: siquidem perfecta Contritio operatur remissionem peccatorum, & Charitas perfecta cum reatu peccati nequit cohærete, qui tamen error damnatur à Tridentina Synodo *sess.* 14. *can.* 9. ubi ait: *Si quis dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti, modo tantum credat se esse absolutum, anathema sit,* Hoc idem etjam asserit Catechismus Romanus *part.* 2. *cap. de pœnitentia Sacramenti* §. 47. ubi ait: *Ex fide Catholica doctrina omnibus credendum, & constanter affirmandum est: si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulq; imposterum non peccare constituat: & si hujusmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam satis esse possit, et tamen, cùm peccata Sacerdoti ritè confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti, ac condonari: ut meritò à Sanctissimis viris Patribus nostris celebratum sit, Ecclesiæ clavibus aditum in cœlum aperiri: de quo nemini dubitare fas est, cùm à Florentino Concilio decretum legamus, pœnitentiæ effectum esse absolutionem à peccatis.*

Quòd si dicas, Christum Dominum priùs Lazarum mortuum revocâsse ad vitam, & postea à Discipulis fuisse solutum, & hoc exemplo S. Gregorium Magnum ostendere, peccatorem prius à morte peccati ad vitam & gratiam revocari, quod non fit nisi per perfectam Contritionem, quàm à Sacerdote absolvatur, ac proinde Contritionem perfectam ad justificationem peccatoris in Sacramento pœnitentiæ requiri necessariò; & imperfectam seu attritionem cum Sacramento non sufficere; ait enim D. Gregorius *homil.* 26. *in evangel. Causa pensandæ sunt, & tunc ligandi, atque solvendi potestas exercenda, videndum est, quæ culpa præcessit, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam, ut quos Omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absolvat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cùm æterni arbitrium sequitur judicis, quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat, quæ videlicet demonstrat, quia prius mortuum Dominus vocavit, & vivificavit, dicens: Lazare, veni foras; & postmodum is, qui vivens egressus fuerat, à Discipulis est solutus, sicut scriptum est: cumque egressus esset, qui fuerat ligatus institis, tunc dixit Discipulis, solvite eum, & sinite abire;*

ecce

ecce illum Diſcipuli jam viventem ſolvunt, quem Magiſter reſuſcitaverat mortuum. Si enim Diſcipuli Lazarum mortuum ſolverent, fœtorem magis oſtenderent, quam virtutem, ex qua conſideratione intuendum eſt, quòd illos non debemus per paſtoralem authoritatem ſolvere, quos Authorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare. Ex hiſce inferunt, Contritionem perfectam neceſſariam eſſe intra Sacramentum pœnitentiæ. Sed contra, quia, licèt Sacerdos non abſolvat peccatorem in Sacramento pœnitentiæ, niſi prius fuerit à Deo ſuſcitatus à morte peccati ad vitam gratiæ, non tamen eſt neceſſe, quòd hæc ſuſcitatio ſit perfecta & conſummata, ſed ſufficit, ſi ſit inchoata, hæc autem inchoatio ſuſcitationis à morte peccati ad vitam ſpiritualem, eſt effectus gratiæ actualis interius excitantis, & moventis animam. Suſcitatio verò ſpiritualis perfecta, & conſummata eſt effectus non gratiæ excitantis, ſed juſtificantis. Prior ſeu ſuſcitatio inchoata præcedit abſolutionem ſacramentalem, perinde ac reſurrectio Lazari præceſſit ſolutionem illius ab inſtitis factam Miniſterio Diſcipulorum Chriſti: poſterior verò ſuſcitatio fit virtute, & efficacia abſolutionis, cujus beneficio pœnitens accipit gratiam ſanctificantem. Suſcitatio inchoata avertit voluntatem ab affectu peccati, & illam convertit ad Deum: & ſuſcitatio conſummata liberat à reatu peccati, & cauſat gratiam ſanctificantem, quæ eſt vita ſpiritualis. Prior ſuſcitatio tribuitur gratiæ excitanti, & poſterior Sacramento abſolventi, ſeu Sacramentali Confeſſioni, & abſolutioni. Vita igitur inchoata oritur ex impulſu Spiritus Sancti, & operatur Contritionem imperfectam, ſeu attritionem, quæ ſi conjungatur cum Sacramento Pœnitentiæ, aufert vitam perfectam. Hinc D. Thomas *opuſculo* 22. *cap.* 2. ait: *Conſtat, quòd Dominus Lazarum ſuſcitavit, & Diſcipulis ſolvendum mandavit: ergo Diſcipuli abſolvunt. Per hoc ergo non oſtenditur, quòd Sacerdos non abſolvat, aut debeat dicere, ego te abſolvo, ſed quòd eum non debeat abſolvere, in quo ſigna Contritionis non videt, per quam homo juſtificatur interius à Deo culpa remiſſa.*

Cæterum, gratia collata per Contritionem ſemper certa eſt, quia ipſa Contritio ſemper Deo eſt grata, & accepta, unde David *Pſal.* 50. ait: *Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies*, quæ verba expendens D. Auguſtinus ait: *In te habes, quod offeras. Noli extrinſecus thura comparare, ſed dic, in me ſunt vota tua, quæ reddam laudis tibi. Noli extrinſecus pecus, quod mactes, inquirere, habes in te, quòd occidas. Sacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Prorſus ſpernit taurum, hircum, arietem. Jam non eſt tempus, ut hæc offerantur. Oblata ſunt, cùm aliquid indicarent, cùm aliquid promitterent, venientibus rebus promiſſis promiſſiones oblatæ ſunt. Cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit. Noſtis, quia excelſus eſt Deus, ſi te excelſum feceris, longinquabit à te; ſi te humiliaveris, propinquabit ad te.* Hoc idem confirmat, David *Pſal.* 31, inquiens: *Dixi, confitebor adverſum me injuſtitiam meam Domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei*, hoc eſt, nondum David peccatum ſuum confeſſus ore fuerat; ſed corde pronuntiaverat. Hinc Auguſtinus, expendens verba Davidis ait: *Confeſſio ergo mea nondum ad os venerat, dixeram enim, pronuntiabo adverſum me: verumtamen Deus audivit vocem cordis mei, vox mea in ore nondum erat, ſed auris Dei jam in corde erat.* Tunc peccator pronuntiat iniquitatem ſuam adverſum ſe ipſum, quando ipſum ex corde pœnitet peccati ſui, ac offendiſſe Deum ſummum bonum, & cùm David dicit: *Ego dixi Domine, miſerere mei: ſana animam meam, quia peccavi tibi.*

Et hæc Contritio ſemper habet adnexum in ſtatu gratiæ votum Sacramenti pœnitentiæ.

CAPUT VIII.

An ad Contritionem perfectam requiratur recogitatio omnium peccatorum, & deteſtatio ſingulorum in ſpeciali; quomodo expellat peccatum & ſit ſub præcepto.

CUm peccata lethalia plura & plura ſubjiciantur interdum clavibus Eccleſiæ in Sacramentali confeſſione; vel etiam plerumque extra Sacramentum per Contritionem perfectam deteſtentur; oritur dubium, an tot ſint neceſſarii actus deteſtationis, quot ſunt peccata. Communior ſententia eſt, non eſſe neceſſarios tot actus deteſtationis, quos ſunt peccata; quia unicus ſolus actus ſufficit ad perfectam Contritionem & Converſionem in Deum, ſi talis actus ſit Sacramento adnexus, quia tunc talis deteſtatio ſe extendit ad omnia peccata, quæ tunc aperiuntur in Confeſſione Sacramentali, omnia enim, & ſingula, ſicut ſubjiciuntur clavibus Eccleſiæ, ita etiam unico actu deteſtantur. Difficultas eſt, an etiam extra Sacramentum Pœnitentiæ, uno eodemque actu omnia, & ſingula deteſtentur, vel debeant omnia, & ſingula peccata in particulari deteſtari.

Aſſerendum eſt, ad veram Contritionem, quæ ſufficiat pro juſtificatione extra Sacramentum, non requiri deteſtationem omnium peccatorum in particulari; ſed ſufficere in communi. Quia hæc obligatio tot eliciendi actus deteſtationis extra Sacramentum pœnitentiæ, quot ſunt peccata, non fundatur in aliquo præcepto naturali, neque in aliquo poſitivo; imò ex ſcripturis oppoſitum potius deducitur: non enim videtur vero ſimile, Magdalenam, & Matthæum recogitâſſe ita in ſpeciali numerum, & ſpecies peccatorum, priuſquàm juſtificarentur. Præterea, quando plura conveniunt in aliqua ratione generica poſſunt diſtingui unico actu ſub illa ratione generica: ſed omnia peccata lethalia in hoc conveniunt, quòd ſint deteſtabilia ex motivo charitatis; adeò ut deteſtabilitas illis conveniat ratione offenſæ: ergo ad perfectam Contritionem non requiritur neceſſariò, ut homo diſtinctè recogitet omnia peccata, ut tot eliciat actus deteſtationis, quot ſigillatim ſunt peccata; ſed ſufficit, ſi in communi illa

illa omnia detestetur, quæ tunc occurrunt memoriæ, & alia in confuso: vel quod detestetur expressè, quæ tunc memoriæ occurrunt, & reliqua virtualiter, & confusè. Præterea, quia Pœnitentiæ universali, quæ vera est Pœnitentia, promissa est remissio peccatorum: sed illa detestatio, qua quis detestatur distinctè unum tantùm, vel alterum peccatum, tunc occurrens memoriæ, & reliqua, quæ non occurrunt, tantùm in confuso, & virtualiter, est vera Pœnitentia universalis, siquidem est detestatio omnium peccatorum occurrentium memoriæ, & aliorum non occurrentium, ergo huic Pœnitentiæ, seu actui detestationis promissa est remissio omnium peccatorum. Rursus, quia vel hæc distincta cogitatio omnium peccatorum est necessaria, antequam quispiam illa detestetur, vel tunc, quando illa detestetur, vel postquam elicuit actum detestationis; sed ante detestationem illa distincta cogitatio peccatorum non est necessaria, quia detestatio, quæ sequitur, est vera Pœnitentia. Neque est necessaria eo tempore, quo quis conteritur, quia, si habeat plura peccata, est moraliter impossibile, quòd in eodem instanti possit ea omnia recogitare. Demum neque est necessaria post elicitum actum Contritionis, quia sufficienter jam est justificatus per dolorem, qui præcessit, adeò ut, si statim post elicitam detestationem migraret ex hac vita, æternam consequeretur salutem: ergo ad Contritionem non requiritur distincta recogitatio omnium peccatorum, quamvis requiratur ad Confessionem Sacramentalem.

In oppositum tamen possunt adduci aliquot scripturæ textus, præsertim *Isaiæ 34. Recogitabo omnes annos meos in amaritudine animæ:* & illud Psal. 76. *Cogitavi dies antiquos:* ergo requiritur distincta recogitatio omnium peccatorum. Sed contra, quia viri Sancti recogitârunt in particulari propria peccata, de quibus speciatim doluerunt ob majorem perfectionem, non verò, quòd talis recogitatio fuerit necessaria, nam etiam David ex ferventiori Spiritu *Psal.* 50. ait: *Et peccatum meum coram me est semper,* quatenus de illo semper cum dolore cogitabat; & *Psal.* 101. ait: Se cinerem tanquam panem manducasse, & potum cum fletu commiscuisse; & *Psal.* 6. fatetur lectum suum per singulas noctes lavisse, & lachrymis suis stratum suum rigasse, quamvis hæc omnia non fuerint absolutè necessaria, adeò ut tantùm ad majorem perfectionem id præstiterit. Quòd si dicas, Sanctos Patres docere, esse revocanda in memoriam omnia peccata, ut ipsorum pœniteat resipiscentem. Contra est, quia Sancti Patres tantùm docuerunt hanc revocationem in memoriam omnium peccatorum esse necessariam in Sacramento pœnitentiæ, ut resipiscens integrè confiteatur sua peccata. Cæterùm respectu actus Contritionis Sancti Patres tantùm exigunt illam discussionem, ut medium utile ad Contritionem excitandam, non verò, ut medium necessarium. Quòd si dicas, plura peccata non posse vitari, nisi tollatur occasio, & adhibeantur media, consequenter, nisi recogitentur singula peccata. Contra est, quia, tametsi id verum sit, quoad executionem, non ita quoad propositum. Contritio autem solùm exigit propositâ executionis, non ipsam executionem.

Objiciunt secundò, formalis pœnitentia de omnibus & singulis peccatis est absolutè necessaria; sed si non cogitetur, nisi de uno peccato ab eo, qui centum perpetravit, Contritio non erit formalis pœnitentia de omnibus peccatis, consequenter ad Contritionem requiritur necessariò, ut recogitentur omnia peccata, adeò ut non sufficiat, si tantùm cogitetur unum, tum quia, si supponamus, hominem recordari decem peccatorum, & nolle detestari, nisi unum ex illis, tunc ille non erit sufficienter dispositus ad gratiam, quia pœnitentiam formalem voluntariè omittit, ex quo inferunt, ad veram Contritionem requiri, ut homo distinctè recogitet omnia peccata sua. Sed contra, quia contritio, qua dolemus de omnibus peccatis, tantùm confusè cogitatis, est vera, & formalis pœnitentia, quæ sine dubio potest sufficere, si quis unum de illis tantùm explicitè, & formaliter doleat, & de aliis omnibus in confuso, utique talis actus est vera Contritio, quia est detestatio omnium peccatorum, & aversio ab iisdem. Quòd si quispiam tantùm doluisset de uno, & non de aliis cogitâsset, nec doluisset neque in confuso, utique ille postea teneretur elicere formalem pœnitentiam de aliis, quæ in priori illo actu, tanquam in voto continebantur, unde formalis pœnitentia de omnibus peccatis est semper necessaria, vel in re, vel in voto, licèt non sit semper necessaria in re præcisè. Ad confirmationem respondetur, eum, qui cogitans peccata decem, quæ commisit, non detestatur formaliter, & explicitè, nisi unum, si tamen in voto & virtualiter, seu in confuso detestetur etiam alia, tunc justificari, quamvis postea teneatur elicere detestationem circa reliqua peccata, si memoriæ occurrant.

Si petas, num ad perfectam Contritionem præter detestationem peccati requiratur necessariò & essentialiter propositum expressum, & formale de cætero non peccandi, vel sufficiat propositum implicitum, & virtuale inclusum necessariò in illo actu, quo quis detestatur peccata ex motivo charitatis. Respondent Navarrus, Sotto, Vega, Reginaldus Koninck, & alii, sufficere propositum implicitum, ac virtuale inclusum necessariò in illo actu, quo quis ex motivo Charitatis detestatur peccata, & probant ex eo, quia Contritio tunc est perfecta, quando voluntatem avexit ab omni prorsus peccato, sed detestatio peccati ex motivo universali, secluso proposito illo formali, voluntatem perfectè avertit ab omni peccato, quia cadit super omnia prorsus peccata, præterita, & futura, ut enim ait Augustinus *Tract. 71. in Joann.* Hujusmodi anima mavult dilecto Deo mori, quàm eo offenso vivere, ergo illa est vera Contritio sufficiens ad justificationem. Firmant exemplo Davidis, qui propositis à Propheta misso à Deo duobus gravissimis peccatis, adulterio, & homicidio, non aliud respondit, quàm illa duo verba: *Peccavi Domino,* ubi sola exprimitur detestatio peccati, absque formali proposito de cætero non peccandi; & tamen justificatus statim fuit, audivitque suum peccatum translatum: ergo perfecta Contritio non exigit formale illud propositum de cætero non peccandi.

Verum quidquid sit de probabilitate hujus sententiæ, respondetur, probabilius esse, ad perfectam Contritionem requiri etiam propositum expressum, & formale, de cætero non peccandi. Ratio est, quia Concilium Tridentinum *sess. 6. cap. 6.* enumerans dispositiones ad justificationem, recenset propositum de cætero non peccandi, & *sess. 14 cap 4.* definit Contritionem esse detestationem cum dolore, ac proposito, de cætero non peccandi.

Quòd si dicas, Concilium tantùm fuisse locutum de proposito implicito, & virtuali incluso in actu Contritionis elicitæ ex motivo charitatis. Contra est,

est, siquidem eodem pacto licitum esset eaponere Concilium etiam de dolore virtuali, imò & de ipsa detestatione, ac pœnitentia solum virtuali; ea eo igitur, quod Concilium ad perfectam contritionem exigat detestationem formalem, & explicitam, requirit etiam propositum formale de cætero non peccandi, quod procul dubio optimum est omnibusque consulendum, ac inculcandum. Unde quoties contritio elicitur, si memoriæ occurrat propositum illud, erit procul dubio eliciendum expressè, & formaliter, alioquin signum esset detestationem præteriti peccati non nisi imperfectam esse, quapropter Parochi tenentur docere populum hoc propositum formale, & explicitum esse necessarium, quia hæc sententia est tutior.

Regula autem cognoscendi, an revera contritio Petri includat propositum efficax de cætero non peccandi, hæc est: si enim actualis illa detestatio peccati, quam elicit Petrus, sit incompossibilis cum affectu actuali ad peccatum, adeout, stante tali actu, sit impossibile Petrum peccare; tunc propositum illud est optimum, & sufficiens ad justificationem: sin autem actus detestationis stare possit cum actuali peccato, tunc voluntas Petri est tantum simplex effectus inefficax, fallax & vana contritio.

Observandum est propositum de cætero non peccandi, & judicium, quo quis judicat se imposterum non peccaturum esse actus diversos, quia primus elicitur à voluntate, secundus in intellectu, quamvis persæpe reperiantur in eodem: siquidem hoc judicium non potest opponi voluntati, de cætero non peccandi: unde potest quis verè conteri, ac detestari peccatum, tametsi judicet, se postea peccaturum: dummodo nunc certam, & firmam habeat voluntatem non peccandi. Hinc quamvis frequens ad peccatum relapsus sit signum probabilissimum aliquid defuisse contritioni, vel nullam fuisse veri peccati detestationem, non tamen est signum omnino infallibile, quia, cùm voluntas mutari continuò soleat, potest quis verè nunc detestari peccatum, & nolle in illud iterum relabi, & nihilominus mutata postea voluntate, illud iterum amplecti.

An verò contritio formaliter expellat peccata lethalia, certum est, veram pœnitentiam peccata omnia, etiam gravissima, delere, ut patet ex scripturis: *Si fuerint peccata vestra sicut coccinum* (seu enormissima, ac inveterata) *quasi nix dealbabuntur*, ut scilicet ostendatur, non limitari tempus, neque numerum peccatorum, & gravitatem, cùm Deus dixerit: *In quacunque die ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non memorabor amplius*, quapropter sancti Patres, præsertim Cyprianus *de cœna Domini ait*: *Nec quantitas criminis, nec brevitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas excludit à venia.* Et D. Chrysostomus *in Psal.* 10. ait: *Peccati pœniteat te, millies peccasti, millies pœniteat te.* Hoc idem docet D. Thomas, & probat ex illo *Joelis* 2. ubi Deus dicitur *præstabilis super malitia*, quod verum non esset, si peccatum aliquod Deus non dimitteret, quia tunc hominis malitia videretur superare Dei misericordiam. Præterea quia hoc esset Christo injuriosum, plurimumque detraheret ejus infinitis meritis. Rursus contritio perfecta etiam ante realem Sacramentorum susceptionem semper ea infallibili lege Dei remittit peccata, ut colligitur ex scripturis *Isa. cap.* 30. *Plorans nequaquam plorabis, miserens miserebitur tui; ad vocem clamoris tui, statim, ut audierim, respondebo tibi*: & alibi: *In quacunque hora conversus fuerit ab impietate sua, impietas impii non nocebit ei.* Et David, cum primum protulit illa duo verba: *Peccavi Domino*, audivit Prophetam dicentem sibi: *Dominus transtulit peccatum tuum*, quod cum gratiarum actione memorans ait: *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti iniquitatem peccati mei. Pro hoc orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.* Hinc in lege veteri contritio, & amor Dei super omnia hanc habuit virtutem delendi peccata: ergo multo magis in lege nova. Præterea sequeretur neminem posse suscipere Sacramenta Confirmationis, Matrimonii, & Ordinis conscius alicujus peccati lethalis, si non posset confiteri, quia tunc non sufficeret, si actum eliceret contritionis, siquidem illa Sacramenta tenetur quisque suscipere in statu gratiæ. Circa autem modum, quo contritio expellit peccatum, est difficultas.

Asserendum est, peccatum lethale non expelli formaliter per contritionem quantumvis perfectam, ita docent ferè communiter Doctores. Probatur assertum ex Concilio Tridentino *sess.* 6. *cap.* 4. ubi post varios enumeratos actus præcedentes justificationem, inter quos recenset dilectionem Dei super omnia, subdit; *Hanc dispositionem justificatio ipsa consequitur*; *& can.* 6. ait: *Justitiam, qua justificamur, dari unicuique secundum propriam cujusque dispositionem*; *& operationem*; & *sess.* 14. *cap.* 4. ait: Remissionem peccatorum impetrari per contritionem; ait enim: *Fuit omni tempore ad impetrandam remissionem peccatorum contritionis motus necessarius*; & postea subdit: *Hominem contritione præparari ad remissionem peccatorum*, hinc juvat argumentari, quod disponit hominem, quem præparat ad remissionem peccatorum, & illam tantum impetrat, non potest esse forma justificans, quæ sua tantum præsentia in subjecto expellat peccatum: Sed contritio ea Tridentino est tantum dispositio, impetratio, & præparatio ad justificationem, ergo non est ipsa forma justificans.

Neque urget, quod respondet Vasquez, Concilium tantum fuisse locutum de contritione imperfecta. Contra est, quia Concilium loquitur de illa dispositione, quæ fuit necessaria omni tempore, consequenter non potuit loqui de sola contritione imperfecta, seu attritione.

Rursus ex scripturis, & Patribus remissio peccati, & justificatio dicitur esse actus Dei, & contritio actus ipsius hominis. *Psal.* 50. *Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies. Psal.* 146. *Qui sanat contritos corde. Jerem. Convertimini filii revertentes, & sanabo vos. Isa.* 35. *Revertatur ad Dominum, & miserebitur ejus*, in quibus locis justificatio dicitur esse actus Dei, & quia contritio est actus hominis, hæc formaliter non justificat. Sancti Patres etiam idem docent. D. Chrysostomus homil. 8. ad populum: *Ne tua confidas pœnitentia, tua enim pœnitentia nequit peccata delere, sed postquam in tua pœnitentia Dei admiscetur misericordia, confide.* S. Greg. *in Psal* 31. *Quanta misericordia Dei commendatio, ut pœnitentis desiderium comitetur venia*, ex quibus clarè, & expressè constat, contritionem, & veniam peccatorum esse duo distincta.

Ratio itidem hoc evincit, quia contritio ex se non habet condignitatem, & æqualitatem sufficientem ad delendam lethalem culpam: Sed resipiscens non sanctificatur, donec deleatur culpa, ergo contritio ex se non sanctificat formaliter. Minor probatur, quia actus contritionis, quamvis elicitus per auxilium gratiæ actualis, est nihilominus finitæ,

&

& limitatæ perfectionis, quia procedit à causis finitis, ut sunt voluntas, & gratia actualis: offensa vero DEI ob infinitatem personæ offensæ contrahit infinitam malitiam: sed finitum non potest habere condignitatem, & æqualitatem cum infinito, ex quo sequitur contritionem ex se formaliter non sanctificare, sed tantum, ut loquitur Tridentinum, dispositivè, quatenus est dispositio, impetratio, & præparatio ad justificationem: quia si contritio esset forma sanctificans, utique deberet esse condigna satisfactio pro peccato, quod est absurdum: quia sicut gravitas offensæ petitur ex dignitate personæ quæ satisfacit: unde contritio non expellit peccatum formaliter, quia non est condigna, nec proportionata ad expulsionem formæ. Propterea, quia id, quo formaliter homo fit sanctus, & justus, est totum, à quo remittitur peccatum formaliter: sed homo fit justus, & sanctus per formam permanentem, ut definitur in Tridentino, siquidem una totius justificationis est forma: ergo id quo remittitur peccatum, est aliquid permanens, non verò actus, qui præterit, ac se habet per modum fluxus, & transeuntis cujusmodi est ipsa contritio. Præterea quia justificatio parvuli, & adulti per Sacramenta fit tota per unicam formam, quæ peccatum remittit, & sanctum efficit: ergo etiam justificatio ex opere operantis est effectus formalis totius gratiæ: alioquin si prius homo esset justus, quam haberet gratiam, mereretur etiam de condigno ipsam gratiam, quod dici nequit.

Sed dices, illud formaliter expellit peccatum sed à subjecto, quod contradictoriè opponitur peccato: contritio opponitur contradictoriè peccato lethali: ergo ipsa formaliter expellit peccatum. Probatur minor, quia conversio ad DEUM opponitur formaliter accessioni a DEO: contritio autem est formaliter conversio ad DEum: ergo formaliter opponitur peccato, quod propterea expellit formaliter. Præterea quia contritio tantum cum peccato actuali habet hanc oppositionem, ut nec divinitus esse possit cum illo: sed peccatum habituale est ipsum actuale in recto, ut moraliter perseverans: ergo contritio habet formalem oppositionem contradictoriam cum prima existentia peccati, consequenter illud expellit formaliter. Firmatur, quia si contritio formaliter, & contradictoriè opponitur cum prima existentia peccati; opponitur etiam morali ejus perseverantiæ, quia, quod opponitur rei, ut primò existenti, opponitur etiam eidem, ut conservatæ, ergo contritio formaliter peccatum expellit. Sed contra quia licèt conversio hominis ad Deum opponatur aversioni à Deo absolutè sumptæ, non tamen opponitur ejus aversioni, ut moraliter perseveranti, & connotanti aversionem Dei ab homine, dupliciter siquidem potest considerari aversio à Deo absolutè, & physicè; & prout moraliter perseverat, eò quia connotat negationem divinæ condonationis, seu aversionem Dei ab homine. Hinc falsum est contritionem contradictoriè opponi peccato habituali etiam sumpto inadæquatè, quia peccatum præsertim, ut sic, non est peccatum habituale, sed tantum connotat negationem divinæ condonationis, seu aversionem Dei ab homine: siquidem aversioni à Deo prout connotat negationem condonationis, contradictoriè opponitur Dei condonatio. Hinc ad confirmationem respondetur; quòd, licèt conversio in Deum opponatur aversioni absolutè sumptæ, non ita opponitur aversioni, ut connotanti negationem divinæ condonationis. Ad aliud quod addebatur respondetur, quòd licèt contritio opponeretur contradictoriè peccato actuali, ut actuali, non tamen inde sequitur, quod opponatur peccato habituali, quia istud non est peccatum actuale simpliciter, sed est peccatum actuale cum addito, scilicet ut perseverans moraliter, & connotans negationem divinæ condonationis. Peccatum præteritum nunquam deletur, ut præteritum simpliciter, quia semper verum est Petrum peccâsse, & ejus peccatum fuisse. Sed tollitur sub illa connotatione: & contritio non opponitur peccato actuali præterito, ut præterito, neque ut habenti talem negationem: hinc patet responsio ad confirmationem.

Si dicas, contritionem esse æqualem satisfactionem pro offensa, consequenter debere formaliter delere offensam sub ratione offensæ. Contrà est, distinguitur antecedens: est æqualis physicè quoad entitatem actûs, conceditur, moraliter, negatur, quia talis contritio oritur à persona finita satisfaciente, proinde manet in eodem ordine, in quo est satisfaciens; consequenter in ordine finito: ergo moraliter contritio non est æqualis satisfactio pro offensa; quia æqualis satisfactio pro peccato lethali debet prudenti judicio tanti pensari, quanti æstimatur offensa peccati; hæc autem ratione personæ offensæ est infinita terminativè ad illam.

Sed urgebis eatenus offensa est infinita, quia habet pro objecto Deum, ergo etiam actus charitatis, & contritionis, quia habet pro objecto Deum, erit infinitus. Sed contra negatur consequentia: ratio discriminis est, quia sicut honor ac reliqui actus obsequii dicuntur esse in honorante, ideo hujusmodi actus tantum crescunt ex dignitate personæ præstantis obsequium: magis enim prudenti judicio censeretur obsequium præstitum alicui à Rege, quàm à rustico, quamvis objectum utriusque obsequii esset idem. Offensa autem non solùm respicit simpliciter personam offensam, ut objectum, sed etiam illam lædit, quia hæc læsio est in ipsa persona offensa, sequitur, quòd eò crescat major, quò persona offensa est dignior.

Sed urgebis, illud formaliter delet peccatum, quod est destructivum intrinseci constitutivi illius, saltem partialiter; sed contritio tollit formaliter aliquid, quod est intrinsecè constitutivum peccati habitualis, scilicet aversionem hominis à Deo, consequenter tollit formaliter peccatum. Sed contra negatur minor, quia per talem contritionem præcisè non tollitur aversio à Deo sufficienter, quamvis ponatur aliqua retractatio: ratio est, quia peccatum habituale, non solum dicit actum præteritum, verum etiam negationem condonationis, seu includit negationem retractationis, non quomodocunque, sed ut sufficientis ad placandum Deum: quamobrem, ut tollatur aversio, debet poni talis retractatio, quæ sufficiat ad placandum Deum, siquidem retractatio sufficiens ad tollendam aversionem constituitur per hanc sufficientiam placandi Deum: quia verò contritio de se, non tollit formaliter negationem divinæ condonationis: quia adhuc posset Deus de potentia absoluta non infundere gratiam habitualem; ideo nec habet tollere aversionem sufficientem. Unde diximus virtutem pœnitentiæ non esse justitiam rigorosam, quæ reddit æquale; & DEUM posita retractatione de potentia absoluta non teneri condonare offensam ex motivo justitiæ rigorosæ, quia talis compensatio non

non foret æqualis pro offensa Deo illata. Hinc contritio solùm dispositivè debet peccatum, & impetratoriè, quatenus est dispositio, impetratio, & præparatio ad justificationem, ut ostensum fuit ex Tridentino *sess. 6. can. 3.* ubi inter actus, quibus ad justificationem disponimur, ponit ipsum pœnitere, sicut oportet, & ratio, quia nulla solet forma introduci in subjecto sine prævia aliqua dispositione præparante subjectum ad formam recipiendam.

Quod verò præceptum attinet contritionis, certum est contritionem esse sub præcepto, ut communiter docent omues, quia ut habetur *Luc. 13.* Nisi *pœnitentiam egeritis omnes simul peribitis*: ex quibus verbis inferunt Theologi, contritionem cadere sub præcepro, ut etiam ex illo *Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam æternam in vobis*, infertur, Evcharistiam cadere sub præcepto: ratio est, quia quando medium oecessarium ad salutem est in nostra potestate, est etiam sub præcepto: sed contritio, quæ est medium necessarium ad salutem, mediante auxilio divinæ gratiæ actualis est sub nostra potestate, consequenter est sub præcepto. Probatur major, quia præcepta dantur in ordine ad finem ultimum obtinendum, qua propter si assecurio finis ultimi cadir sub præcepto; erit itidem sub præcepto medium necessarium ad assecutionem talis finis, alioquio Deus sapientissimus Legislator rectè hominibus noo providisset: si media ad salotem necessaria in suis legibus prætermisisset. Nam tamen præceptum contritionis obligat absolutè, sed tantum relativè ad peccatum lethale commissum, & nondum dimissum, quia hoc præceptum tantùm obligat ratione justificationis: sed justificatio simpliciter absolutè haberi potest sine contritione: siquidem potest obtineri cum sola attritione, ut conjuncta cum Sacramento pœnitentiæ, unde præceptum contritionis non obligat absolutè, sed tantum ex suppositione peccati lethalis commissi, & nondum dimissi.

Cæterum præceptum contritionis oritur ex virtute charitatis, quia virtus charitatis erga Deum obligat, ut Deum amemus super omnia: sed in boc actu includitur contritio, quæ propterea oritur ex præcepto charitatis, quia eo ipso, quod diligimus Deum super omnia, præferimus illius amorem omni amori creaturarum, consequenter hic amor includit implicitè retractationem peccati, quod opponitur huic delectationi, quia est impossibile, ut diligamus Deum super omnia, & adhuc retineamus affectum ad objectum creatum, quod præferamus Deo. Colligitur etiam hoc præceptum contritionis ex virtute pœnitentiæ, seu ex justitia ad Deum, cui media contritione satisfacimus, quia virtus specialis pœnitentiæ est pars potestativa justitiæ commurativæ hominis ad Deum, & intendit conservare jus divinum illæsum; etsi fuerit læsum per peccatum, illud intendit reparare per pœnitentiam: sed per peccatum lethale læditur divinum jus, ergo ex speciali virtute pœnitentiæ oritur obligatio reparandi hoc jus læsum, & cum bæc reparatio non habeatur, nisi per contritionem: sequitur præceptum contritionis oriri ex virtute pœnitentiæ: ex quo deducitur esse præceptum proprium pœnitentiæ satisfacere media contritione pro injuria Deo illata: siquidem æquitas justitiæ adfert obligationem restituendi oblatum juxta illud vulgatum effatum: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.*

Quod si dicas, nullum hominem teneri pro quavis temporis differentia conteri ex motivo resarciendi jus divinum læsum: siquidem ex quocunque affectu eliciatur contritio, satisfit præcepto conterendi, proinde hoc præceptum non oriri ex speciali virtute pœnitentiæ. Contra est, negatur coosequentia, quia obligatio aliquid faciendi non dicitur oriri ex peculiari virtute, aò quia obstrictus præcepto teneatur opus præceptum elicere ex motivo illius virtutis: est enim cummune axioma, quod motivum præcepti non cadat sub præceptum; sed quia præceptum actionis impositum fuit ex motivo talis virtutis, & contritio præcepta fuit ad compensandam DEI offensam, quæ compensatio, cum sit motivum pœnitentiæ specialis; ideo sequitur præceptum contritionis oriri ex virtute pœnitentiæ: alioquin si argumentum urgeret, sequeretur, obligationem restituendi rem furto sublatam non oriri ex virtute justitiæ, cujus motivum est æqualitas, fur enim non intendit restituere rem furto sublatam ex affectu ponendi talem æqualitatem: & nihilominus ex quavis fine id præstet semper satisfacit præcepto restituendi.

Præceptum tamen satisfaciendi DEO in genere pro offensa ei illata est de jure naturæ, id interest discriminis inter præceptum de jure divino, & juris naturæ, quia præceptum juris divini positivi versatur circa objectum, quod nisi propriè præciperetur à DEO, non deberetur, cujusmodi est baptismus; pecccatorum confessio, & alia id genus. Præceptum vero de jure naturæ est, quod fertur in objectum, ad quod ipsum dictamen rationis ostendit adesse obligationem, ut restituere rem furto sublatam: & omnia illa, quæ fundantur in illo primo principio naturæ lumine omnibus noto: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*: & *quod tibi prodest, alteri est faciendum.* Ratio igitur quod præceptum satisfaciendi Deo in genere pro offensa ei illata sit de jure naturæ, est, quia omnis justitia ad alterum servata proportione intrinsecè, & naturaliter obligat, ad satisfaciendum, & ad pooendam æqualitatem, quæ per injuriam fuit ablata, quantum homini possibile est: ergo obligatio resarciendi jus divinum læsum per offensam est de jure naturæ.

Quod si dicas ad impossibile nun dari præceptum, nec naturale, nec positivum de jure divino: sed reparare divinuoi jus per peccatum lethale læsum, est homini impossibile; quia non potest homo dare nisi finitum, quod nunquam sufficit pro compensatione infiniti læsi, consequenter non datur hoc præceptum satisfaciendi Deo. Sed contra distinguitur minor est homini impossibile reparare jus divinum de condigno, & ad perfectam æqualitatem, conceditur; de congruo, negatur, hoc autem præceptum tantùm obligat ad satisfaciendum tantum est homini possibile; justitia enim quæ obligat ad æqualem compensationem, si est possibilis à fortiori obligat ad exhibendam illam satisfactionem, quæ saltem de congruo præstari potest ab homine respectu Dei. Quinimò præceptū pœniteotiæ, quatenus præcipit actum contritionis ad satisfaciendum Deo offeoso de congruo, est positivum de jure divino. Ratio à priori est, quia præceptum naturale obligat simpliciter ad exhibendam reparationem juris divini: ergo quod resarciam' huc Jus læsum potius per actú contritionis, quàm per aliquem alium actum, dependet ex libera Dei ordina-

ordinatione, ac dispensatione: quia sicut Deus de facto exigit à nobis actum contritionis pro congrua satisfactione, ita poterat exigere aliquem alium actum: sicut cum Sacramento pœnitentiæ sufficit ad nostram justificationem solus actus attritionis.

Potest tamen per accidens homo justificari per solum formalem amorem Dei super omnia extra Sacramentum: siquidem non repugnat, ut quis suorum immemor peccatorum excitetur ad cogitandum de Dei bonitate, divinisque beneficiis, & antequam peccata memoriæ occurrant eliciat actum perfectæ charitatis, ac Deum amet ex toto corde: siquidem est connaturale homini utpote limitatæ perfectionis unum sine alio cogitare: sed absoluta Dei dilectio super omnia, non potest simul cohærere cum peccato lethali: siquidem maximè consentaneum est, divinæ bonitati, ut, de lege ordinaria, eum redamet, qui ipsum ex toto corde diligit: ergo per accidens potest quis extra Sacramentum justificari explicita contritione sita formaliter in actu detestationis: verùm tamen est, quod in præfato actu amoris ad Deum super omnia includitur implicitè, & virtualiter ipsa contritio; quia, qui Deum amat super omnia, non potest peccatum præferre Deo consequenter talis actus includit contritionem implicitè. Hinc præter contritionem, & actum amoris Dei super omnia nullus alius actus est ultima dispositio ad justificationem extra Sacramentum seclusò tamen speciali privilegio martyrii, quia est valde probabile adultum posse justificari cum sola reali susceptione martyrii etiam sine contritione, & explicito amore formali. Ratio, cur nullus actus possit esse ultima dispositio ad justificationem, est, quia nulli alteri actui promissa est justificatio, cum id non colligatur ex scripturis.

Rursus præceptum contritionis etiam urget extra Sacramentum in casu, quo quis sibi sit conscius alicujus peccati lethalis: quia, cum teneatur se convertere in finem suum supernaturalem, debet necessario se avertere ab alio fine inferiori, consequenter à peccato per actum contritionis, & detestationis. Quòd si petas, quonam tempore obliget præceptum eliciendæ contritionis, respondetur hoc præceptum contritionis elicitæ sive ex motivo charitatis, sive ex motivo specialis virtutis pœnitentiæ, non obligare statim post commissum peccatum, ratio à pari est, quia præceptum pœnitentiæ non est negativum, sed affirmativum, quod non obligat pro semper, ergo præceptum eliciendi actum contritionis, utpote affirmativum, non obligat pro semper: ergo nec statim post peccatum. Secus præcepta negativa non occidendi, non furandi, non lædendi jus alienum, & alia hujusmodi obligant statim, & pro semper.

Si dicas, qui ex motivo justitiæ abstulit invito Domino rem alienam, tenetur statim, & quam primum potest restituere, consequenter etiam, qui per offensam lethalem læsit jus divinum, tenetur ex lege justitiæ illud statim reparare, quia quantum fuit in creatura, abstulit à Deo rationem finis ultimi. Contra est, negatur paritas, quia præceptum restituendi rem alienam in humanis est etiam præceptum non inferendi alteri damnum, adeo ut sint duo præcepta simul conjuncta, primum quidem positivum, secundum negativum, quod obligat statim, & pro semper. Hinc quia ex dilatione restitutionis non parum detrimenti infertur proximo, tenetur injustus possessor rei alienæ, ex vi præcepti non inferendi alteri damnum, statim restituere. Respectu Dei præceptum reparandi jus divinum est etiam præceptum non lædendi jus divinum: & quia jus divinum tantùm læditur, per offensam Deo illatam oritur, quod creatura ex vi hujus præcepti negativi obligetur statim, & pro semper post commissam primam offensam non addere aliam. Non verò sequitur obligari statim ad reparandum jus divinum per actum elicitum contritionis, quia Deus quando offenditur nostris culpis, non privatur aliqua re, ex cujus carentia detrimentum, & damnum intrinsecum patiatur: nam ex eo quòd homo non statim satisfaciat pro illata injuria proximo, non augetur prior injuria, quia non crescit peccatum prius commissum, nec nova injuria committitur.

Si dicas, dilationem reparandi jus alienum esse continuationem læsionis, consequenter, si læsio obligat ad resarciendum, obligat etiam ad non differendam reparationem. Contra est, distinguitur antecedens, est continuatio læsionis, si ex dilatione persona, cui facienda est restitutio, patiatur aliquod detrimentum, vel damnum conceditur, quia tunc revera ex dilatione crescit læsio: si ex dilatione nullum sequatur detrimentum, vel damnum, ut in casu nostro, negatur: Deus autem solùm offenditur præcisè per peccatum, non verò per dilationem contritionis.

Sed dices, quamvis non patiatur detrimentum per offensam in bonis intrinsecis: illud tamen interdum patitur in bonis extrinsecis, ut in fama, & honore: ergo ne ex dilatione injuria, vel infamia crescat, adhuc urget præceptum statim conterendi: sed contra negatur antecedens, quia ex mera dilatione contritionis non crescit detrimentum in bonis extrinsecis DEI: & quamvis adsit obligatio statim restituendi formam, hæc pertinet ad præceptum restituendi famam oblatam alteri, non vero ad præceptum pœnitentiæ, quia sine vera pœnitentia, & contritione potest quis famam restituere; quapropter, si aliquid detrimenti patitur gloria DEI extrinseca, id non oritur ex dilatione contritionis, sed ex dilatione famæ restituendæ; quæ restitutio pertinet ad aliam rationem justitiæ ex motivo famæ læsæ, non tam per malitiam aversionis communem omni peccato, verum etiam per malitiam specialem conversionis: siquidem restitutio famæ est specialis quædam justitia subordinata ac distincta à pœnitentia.

CAP.

CAPUT IX.

An attritio adnexa Sacramento pœnitentiæ ut justificet, debeat procedere ex metu gehennæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati.

CErtum est, attritionem esse efficacem detestationem peccati proprii ex aliquo motivo supernaturali, dicitur enim efficax detestatio, quia saltem virtualiter debet includere propositum non peccandi de cætero, quod ex Tridentino necessarium est tam contritioni perfectæ, quàm imperfectæ, seu attritioni: siquidem attritio debet avertere voluntatem à peccato, alioquin non esset vera pœnitentia; quòd si avertit, debet saltem virtualiter includere propositum de cætero non peccandi, alioquin non averteret à peccato proprio, quia sicut de peccato alieno non possumus elicere actum contritionis, quo extra Sacramentum justificemur, ita neque de illo possumus habere attritionem, qua cum Sacramento justificemur. Additur ex aliquo motivo supernaturali, quia attritio est supernaturalis elicita à comprincipio supernaturali, scilicet à gratia excitante, & cooperante proinde ejus motivum debet esse supernaturale. An vero hoc motivum sit Deus, vel turpitudo peccati, vel metus gehennæ communis sententia est, hoc motivum supernaturale non esse Deum, ut summum bonum, quia ratione hujus motivi assignatur discrimen inter contritionem perfectam, & imperfectam, seu attritionem. Hinc attritio est detestatio de peccatis solùm ejusdem rationis genericæ cum perfecta contritione: siquidem conveniunt attritio, & contritio in ratione generica, si conveniant in eo, quod utraque sit actus pœnitentiæ conferens ad delendum peccatum: sed in hoc conveniunt, quia attritio debet esse displicentia efficax peccati, & absolutè supernaturalis ex honesto aliquo motivo, alioquin etiam cum Sacramento non posset conferre ad delendum peccatum, ut contingeret, si tantùm esset simplex displicentia peccati ex motivo humano purè naturali.

Asserendum est, motivum specificativum attritionis esse omne id, quod non est motivum charitatis, dummodo sit aliquid honestum, & supernaturale, propter quod verè, & ex animo peccator summè detestatur peccatum, & hæc attritio, quæ & imperfecta contritio dicitur, si nectatur cum Sacramento pœnitentiæ, est justificativa. Ratio est, quia omnis detestatio peccati honesta, & supernaturalis, quæ non est contritio perfecta, vocari solet attritio: consequenter omne motivum, quod non est sufficiens ad contritionem, & ex quo laudabiliter, & supernaturaliter detestari possumus peccatum, est verum motivum attritionis: scilicet omne illud, propter quod proponere potest fides peccatum esse detestabile. Docet siquidem fides, intemperantiam esse contrariam rectæ rationi, ac per ipsam violari virtutem temperantiæ, lædi jus divinum, incurri pœnas inferni, amitti jus ad hæreditatem Dei, fieri jacturam boni infiniti, ac esse malum, quod ipse peccator sibi intulit: si peccator detestetur suam intemperantiam ob hæc motiva, talis detestatio est vera attritio, quæ adnexa Sacramento pœnitentiæ justificat, & remittit peccata. Sin autem doleret quis de peccato commisso, quia publicè inde infamatus est, eo quia odium incurrat amicorum, & propter alia hujusmodi damna temporalia, absque alio motivo supernaturali, esset quidem talis actus retractatio, non tamen supernaturalis, quia non esset ex supernaturali motivo: quia mala illa temporalia sunt motiva intra ordinem naturæ: unde si quis habeat motivum purè naturale, eo quia ratio naturalis dictet, peccatum esse fugiendum propter hoc, vel aliud motivum naturale, quamvis attritio tunc sit honesta, & laudabilis, non tamen est justificativa, neque cum Sacramento pœnitentiæ confert gratiam sanctificantem; quia est attritio ex motivo naturali. Hinc

Asserendum secundo: Attritionem naturalem non sufficere, etiam cum Sacramento ad hominem Deo reconciliandum, eúmque justificandum. Ratio est, quia attritio naturalis est, quam rationes merè naturales excitant, quæque solis naturæ viribus concipitur, ut, cùm quis dolet de peccato perpetrato ob infamiam, quam incurrit apud alios, vel ob aliud temporale damnum, ob quod illum pœnitet peccâsse; vel quia debeat inde subire pœnam aliquam; vel quia egerit contra honestatem naturalem, vel quia sentiat, se exprobrari ab amicis, vel parentibus, aliisque viris probis: si enim eum peccati perpetrati pœniteat ob hæc motiva; tunc dolor est attritio tantùm naturalis, quæ, licèt adnexa Sacramento, non tamen quidquam obtinet efficaciæ ad remittenda, & delenda peccata: quia sacræ Scripturæ, ut peccator reconcilietur, cum Deo requirunt veram ad ipsum conversionem, & quidem ex toto corde, & cum proposito de cætero non peccandi, *Ezechiel.* 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Cap.* 33. *Si impius non fuerit conversus à via sua mala, ipse in iniquitate sua morietur. Jerem.* 29. *Quæretis me, & non invenietis, cùm quæsieritis me in toto corde vestro. Scindite corda vestra, & convertimini ad Dominum; quia benignus, & misericors est. Actor.* 2. *Pœnitemini, convertimini, ut deleantur peccata vestra.* 2. *ad Corinth.* 8. *Quæ secundùm DEUM est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur*: sed qui attritionem naturalem tantùm habet de peccato, non convertitur ad DEUM ex toto corde; nec ejus tristitia est secundùm DEUM; quia etiam infideles, & peccatores dolent de patratis peccatis ob supplicia, quæ timent, ob infamiam, quam incurrerunt; quo pacto doluit Antiochus, ut habetur 2. *Machab.* 9. Rursùs quia contritio fuit quovis tempore necessaria ad justificationem peccatoris, ut docet Tridentina Synodus. Attritio autem naturalis non est vera contritio, cum non sit *donum Spiritus Sancti*, sine cujus gratia non valemus quidquam agere, quod conducat ad salutem, juxta Concilium Tridentinum *sess.* 6. *can.* 3. *Si quis dixerit sine præveniente Spiritus Sancti operatione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Hoc idem definitum fuerat antea à Concilio Arausicano 2. Hinc ut attritio juncta Sacramento prosit ad salutem, debet esse ex impulsu Spiritus S. & motivo supernaturali, à quo attritio suam supernaturalitatem desumit;

quia dispositio debet esse in eodem genere, in quo est forma, ad quam disponit; hæc autem forma est gratia sanctificans, quæ supernaturalis est, consequenter attritio, quæ est dispositio ad illam, debet esse supernaturalis ex impulsu Spiritus Sancti, ac motivo supernatntali. Hinc Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: ***Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.***

Imò neque attritio, nisi contineat firmum propositum de cætero non peccandi, seu voluntatem absolutam, & efficaeem abstinendi à peccato, quamvis doleat de peccato pattato, ut offensa DEI, quem nollet offendisse, non est sufficiens ad recnnciliandum peccatorem cum Deo, eúmque justificandum: quia hæc atttitio de peccato, ut de offensa Dei, non excludit voluntatem efficaeem peecandi, proinde non est verus dolor, & detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero, neque est verum odium malè anteactæ vitæ, proinde etiam, ut adnexa Sacramento pœnitentiæ, non est sufficiens ad remittenda peccata: siquidem dolor adnexus Sacramento debet includere firmum propositum de cætern non peccandi, odium vitæ perperam anteactæ, & firmum propositum novam inchoandi. Qua ratione usurarii, concubinarii, aliique peccati mortalis habitu, consuetudine, & occasionibus implicati dolent interdum de peecato, quatenus est Dei offensa, non tamen vnluotate absoluta, & efficaci, sed tantùm inefficaci, & suspensa, quæ potiùs quædam est velleitas, quàm vera voluntas. Hisce enim inutilis est dolor, quia, cùm perseverent in peccato, & illo magis indurescant, non habent veram voluntatem emendandi vitam, & abstinendi à peccato.

Dicendum est tertiò: Attritionem esse in sua entitate supernaturalem, adeo ut detestatio peecati ex timore pœnæ æternæ sit actus honestus, ac supernaturalis; dummodo non sit timor servilis cum servilitate. Timor enim alius est filialis, alius reverentialis, alius servilis sine servilitate, alius servilis cum servilitate, & alius demum timor mundanus: timor filialis est, quo quis abominatur, ac detestatur peccatum ut malum DEI summè boni, summéque amabilis; *quem*, ut loquitur Cassianus *Col. 11. cap. 3.* ***non pœnarum terror, non cupido præmiorum, sed amoris generat magnitudo, quo filius indulgentissimum Patrem, vel conjugem conjux solicito reveretur affectu, dum ejus non verbera, nec convicia, sed vel tenuem amoris formidat offensam: atque in omnibus non solum actibus, sed etiam verbis solicita pietate distenditur, ne erga se quantulumcumque fervor dilectionis illius intepescat.*** Timot reverentialis est, qui ex Majestatis divinæ, & nnstræ utilitatis accurata reputatione omnino efficit, ut mereamur libere nimis, ac familiariter cum Deo agere; & hic dicitur etiam Spiritus timoris Dei, quem Isaias dixit supra Christum requievisse: neque in Christum potuit ullus alius timor cadere præter summam reverentiam. Timor servilis sine servilitate est, qui detestatur peccatum, quia per illud redditur homo dignus æterna pœna, ad quam subeundam ex merito peccari obligatur, vel qnia hominem privat jure, quod habebat ad æternam beatitudinem; ita tamen, ut nullo pacto dicat, vel implicitè, vel explicitè ***peccarem, si peccato non esset adnexa pœna æterna.*** & hunc timorem describit D. Augustinus ***enarratione 25. in Psalm.*** 118. expendens verba illa: ***Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui.*** Timor servilis cum servilitate est, qui abominatur peccatum, eò quod reddat hominem dignum pœna, adeo ut si non esset pœna illa, omnino placeret peccare, & hunc timorem describit Augustinus conjugis adulteræ: ***Timet adultera ne maritus veniat, & ne minus castam deserat,*** uterque timor detestatur peccatum, quia reddit hominem dignum pœoa; hoc tamen discrimine, quia timor servilis sine servilitate neque explicitè, neque implicitè & virtualiter, neque sub conditione includit voluntatem peccandi, si pœna non incurreretur: timor verò servilis cum servilitate includit alium actum, & excludit omnem alium actum, quo magis peccatum detestantur, quàm pœnam. Demum timor mundanus est, quo vitamus peccatum propter malum aliquod inferendum vel à Principe, vel ab alio homine.

Quod verò attritio ex timore servili sine servilitate pœnæ æternæ, sit honesta, & supernaturalis, liquet ex scripturis *Matth. 10.* ***Timete illum, qui potest animam, & corpus mittere in gehennam,*** est enim illi sermo de timore pœnæ, de quo etiam loquens David *Psal. 118.* ait: ***Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui;*** & Tridentina Synodus *sess. 6. can. 8.* definiens hunc timorem ait: Esse ***gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus;*** & tunc ait bonum esse, imò & *sess. 14. cap. 4.* asserit, hanc attritionem esse donum Dei, & impulsum Spiritus S. Sancti Patres hoc idem etiam docent, præsertim D. Augustinus *in Psal. 32.* ubi ait: ***Non facio malè, quare? quia timeo, nondum amat justitiam, adhuc servus es, esto filius, sed ex bono servo, fit bonus filius.*** Ratio itidem hoc evincit, quia ille actus est bonus, & honestus, qui oritur ex virtute spei Theologicæ: sed hic timor est actus spei Theologicæ, quia eadem virtus, quæ desiderat beatitudinem, timet etiam, & fugit miseriam illi oppositam, conséqoenter talis timot est bonus & honestus, cùm enim teneamur vitare pœnas æternas, easque odisse, tenemur etiam sperare gloriam æternam, quod est quid honestum: ergo actus ille est per se honestus.

Rursùs quòd talis timor sit etiam in sua entitate supernaturalis, constat ex Conciliis Arausicano II. *cap. 6.* Milevitano *cap. 4.* & Tridentino *sess. 14. cap. 4.* ubi asserit: Contritionem, quæ intra Sacramentum disponit hominem ad gratiam, esse donum Dei, ac impulsum Spiritus Sancti, consequenter est supernaturalis quoad suam entitatem, quia impulsus Spiritus S. est gratia in sua entitate supernaturalis. Ratio itidem hoc suadet, quia dispositio ad formam debet esse proportiooata ipsi formæ, consequenter in eodem ordine cum illa, à quacunque agente introducatur, ut connaturaliter præparet subjectum, quod disponit ad formam, sed attritio intra Sacramentum pœnitentiæ est dispositio ad gratiam supernaturalem justificantem, coosequenter etiam ipsa dispositio, cùm sit in eodem ordine cum forma, debet esse quoad entitatem, & substantiam supernaturalis. Præterea, quia attritio juncta, cum Sacramento pœnitentiæ meretur de congruo primam gratiam sanctificantem, ut communiter docent Theologi ***in Tractat. de merito,*** sed inter meritum, & præmium etiam de congruo debet dari proportio, quia meritum debet habere aliqnam connexionem cum præmio, consequenter attritio debet esse supernaturalis, quoad substantiam, alioquin, si esset naturalis, non posset connecti cum ente supernaturali, ut dispositio ad illud.

Quòd si dicas, gratiam actualem non exigere talem dispositionem supernaturalem quoad substantiam, consequenter nec illam exigere gratiam habitualem, contra est, negatur consequentia: quia dis-

positio fundatur in congruentia moralis providentiæ, cui consonum est, ut qui ad dona supernaturalia potest se disponere; propriis actibus se disponat: sed ad gratiam actualem non potest dari dispositio supernaturalis, quia hæc est prima gratia quæ nullam præsupponit aliam præcedentem, cujus ope voluntas possit se disponere, alioquin non esset prima gratia, quia præsupponeret aliam. Ad gratiam verò habitualem potest dari dispositio, quia hæc in adultis præsupponit gratiam excitantem, & cooperantem, consequenter ex congruentia moralis providentiæ oritur, quod ad gratiam sanctificantem debeat homo se disponere, non verò ad gratiam actualem, quia hæc dispositio deberet esse ex gratia, & hæc ex alia in infinitum, quia semper ad gratiam actualem excitantem requireretur dispositio prævia. Quamvis igitur dari possit detestatio naturalis de peccato, non tamen hæc detestatio est vera attritio, quia non avertit voluntatem à peccato aversione absoluta, sed tantùm ita avertit, ut convertat in aliud, si enim absolutè averteret, importaret initium aliquod salutis, quod dari non potest sine auxilio gratiæ.

Neque necesse est, ut actus attritionis sufficiens cum Sacramento pœnitentiæ ad justificationem peccatoris, includat amorem super omnia; & quamvis controversia excitetur inter Theologos Catholicos, ex scripturis, & traditionibus nil expressè certi colligi potest pro utralibet parte, quapropter Tridentina Synodus tantum contra Lutherum pronuntiavit: *Eam contritionem, qua paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum cum proposito melioris vitæ, esse verum, & utilem dolorem, præparare ad gratiam, & non facere hominem Hypocritam, & magis peccatorem; & illum dolorem non esse coactum, sed liberum & voluntarium*, & contrarium sentientes, anathemate percutit. Concilium autem asserit talem timorem provenientem ex consideratione peccatorum suorum, eorundem turpitudine, gravitate, multitudine, fœditate, amissione æternæ beatitudinis, vel etiam timorem provenientem ex incursu æternæ damnationis cum proposito melioris vitæ intra Sacramentum esse verum, & utilem dolorem causativum gratiæ. Patres enim Concilii Tridentini satagerunt, ut error Hæreticorum damnaretur, asserebant enim, talem timorem non esse honestum, & illi præscindebant ab eo, quòd includeret contritionem, seu actum amoris, propterea concilium illius non meminit, sed tantum solius timoris procedentis, vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel pœnæ æternæ, quæ incurritur: hinc Tridentina Synodus *cap.* 4. Hunc timorem esse utilem, probat exemplo Ninivitarum, qui ex timore pœnæ pœnitentiam egerunt, & talis timor eisdem profuit, non enim eo tempore existit Sacramentum pœnitentiæ, & illa formidolosa pœnitentia non suffecisset ad peccatum delendum, sed tantùm vim habuit ad impetrandam novam gratiam, cujus auxilio affectus amoris, & charitatis eliceretur, qui actus necessarius erat, ut quispiam ante legem evangelicam justificaretur: & licet Episcopus Granatensis aliquid de hac controversia in Tridentina Synodo attigerit, negans necessarium esse hunc actum amoris cum attritione intra Sacramentum, Joannes tamen Æmilianus Episcopus Tudetanus, ut refert Pallavicinus in sua historia Concilii Tridentini, oppositum propugnabat, & asserebat, actum amoris necessarium esse, ut attritio intra Sacramentum justificaret, imò voluit opus esse contritione perfecta, & ajebat non inde sequi, quod per Sacramentum pœnitentiæ non remittantur peccata, eo quia per talem actum perfectæ contritionis remittantur, & Sacramentum pœnitentiæ, sicut supponit actum prævium contritionis perfectæ, ita etiam remissionem peccatorum: ad hoc enim respondebat Tudetanus contritionem non per se solam, & præcisè sumptam delere peccata, sed cum addito, seu cum virtute Sacramenti, cujus votum in tali contritione perfecta continetur, & addit Pallavicinus hac controversia maturè utrinque discussa, ac examinata, sacram Synodum Tridentinam decrevisse. Illam contritionem, quam Theologi attritionem vocant, quòd imperfecta sit, & solum vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu, qui servilis timor dicitur, concipiatur, si voluntatem peccandi excludat, & dolorem qualemcunque de commissis delictis exprimit, statuit hæc sancta Synodus, & declarat, non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem (ut quidem blasphemare non verentur) verùm etiam sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem, ac donum DEI esse, & Spiritus Sancti impulsum verissimum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus, cùm sine aliquo dilectionis in Deum motu esse vix queat, viam sibi ad justitiam munit; & per eum ad Dei gratiam faciliùs impetrandam disponitur. Hinc hanc attritionem sufficere unà cum Sacramento pœnitentiæ ad delenda peccata, & justificandum impium, communis postea fuit Theologorum sententia, quamvis pauci post Tridentinum Concilium oppositam partem liberè propugnaverint. Sed cum iterum hæc controversia excitaretur in Belgio, & etiam inter Doctores Lovanienses, & hinc inde ferverent disputationes, res tota delata fuit ad Alexandrum VII. Pontificem Maximum, qui decreto edito die 5. Maji anno 1667. decrevit. *In virtute sanctæ obedientiæ sub pœna excommunicationis latæ sententiæ reservata Sedi Apostolicæ, aliisque pœnis ejusdem sedis arbitrio taxandis præcepit cunctis & singulis fidelibus quocunque gradu, & dignitate Episcopali, & majori, imò etiam Cardinalitia fulgentibus, ne si deinceps de materia attritionis scribent, vel libros edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis modo pœnitentes, aut scholares, cæterosque erudient, non audeant alicujus Theologicæ censuræ, alteriusve injuriæ, aut contumeliæ nota taxare alterutram sententiam*, hoc est, sive negantem necessitatem alicujus dilectionis Dei in præfata contritione ex metu gehennæ concepta, ut communior fert Theologorum sententia: sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec à Sede Apostolica fuerit aliquid super hac re definitum.

Cæterum ex Concilio Tridentino attritio, quæ intra Sacramentum sufficit ad remissionem peccatorum, bipartitur in eam, quæ est ex turpitudine peccati, & in eam, quæ est ex timore pœnæ, adeo ut ad hæc duo capita reducantur omnes attritiones, ait enim Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 4. *Illam verè contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur: si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat, non solùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verùm*

etiam donum esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat, & quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum disponit, hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Unde Concilium dividit attritionem sufficientem cum Sacramento pœnitentiæ in eam, quæ est ex consideratione turpitudinis peccati, & in eam, quæ concipitur ex metu gehennæ: ratio est, quia attritio, vel versatur necessario circa peccatum, consequenter, vel illud attingit, ut est malum in se, & tunc illud detestatur ratione propriæ turpitudinis, & habetur primum membrum attritionis: vel detestatur, ut est causa ulterioris mali, & tunc constituitur secundum membrum attritionis ex metu pœnarum. Rursus quia duplex tantùm datur malum, morale, & pœnale; & cum attritio debeat detestari peccatum, vel ut malum morale, illud detestatur ratione turpitudinis, vel ut est malum pœnale, & tunc illud detestatur ex timore gehennæ, & æterni supplicii.

Quòd si dicas, dari posse unam eandemque attritionem elicitam ex duplici motivo simul, scilicet ex turpitudine peccati, & ex timore gehennæ, consequenter hanc attritionem esse specie distinctam à superiùs recensitis, quæ divisio propterea laborat vitio, quia non includit omnes species attritionis. Contra est, negatur major, quia actus specificatur à suo proprio motivo; & ubi diversa sunt motiva, distinctæ quoque sunt censendæ attritiones, & quia in casu argumenti illa duo motiva sunt specificè distincta, sequitur quòd non possint specificare unam, & eandem attritionem.

Quòd si dicas, peccatum esse etiam detestabile ex metu pœnarum temporalium, consequenter præter assignatas duas species attritionum concedenda est tertia ex motivo pœnæ temporalis; sed contra distinguitur, antecedens est peccatum detestabile ex metu pœnarum temporalium; ita ut pœnæ temporales considerentur, ut quid humanum, & naturale, & ut effectus causarum naturalium, negatur, adeo ut considerentur, ut supplicium à divina justitia peccatori inflictum, significans ejus justam iram, & initium divini supplicii, nisi emendemur, conceditur, sed hoc pacto subsistunt duæ prærecensitæ species attritionum, ratio est, quia pœnæ temporales sub illa priori ratione non possunt movere ad hanc supernaturalem attritionem: sed tantùm sub hac ratione posteriori, sed hæc attritio oritur ex timore pœnæ, consequenter rectè assignantur prærecensitæ duæ species attritionis.

Ex dictis infertur, motivum attritionis esse supernaturale, adeo ut infamia merè humana, & quævis alia pœna à Judice humano infligenda, non possit esse motivum attritionis, quia, cùm attritio sit supernaturalis, debet oriri ex motivo supernaturali respiciente Deum, prout potest has, vel illas pœnas infligere; tunc enim aversio à peccato est quædam conversio in Deum: hinc attritio, quæ procedit ex motivo timoris gehennæ, est honesta, & supernaturalis, quia intentio finis est honesta: voluntas enim fugiendi pœnam ex se odio dignam, & nexam cum lethali culpa est honesta; medium itidem, ad assequendum hunc finem est fuga peccati, quæ per se est honesta. Juvat tamen animadvertere fugam pœnæ respectu detestationis peccati esse tantùm finem proximum non excludentem alium finem ultimum, qui est Deus, ad cujus gloriam totum refertur.

Infertur itidem motivum turpitudinis peccati, quatenus præcisè opponitur regulæ rationis in ordine ad convictum humanum, non esse motivum attritionis sufficientis ad delenda peccata intra Sacramentum. Ratio est, quia motivum attritionis debet esse supernaturale, & convertere ad Deum, eum, qui elicit hujusmodi actum attritionis: sed per præfatum motivum, homo tantùm convertitur ad convictum humanum, consequenter non sufficit ad veram attritionem, quapropter motivum attritionis, seu turpitudinis peccati, debet esse ex deformitate, quæ opponitur rectæ rationi elevatæ ad ordinem supernaturalem, ut detur proportio inter actum & ejus motivum. Hinc motivum verè attritionis est etiam admixtum cum amore Dei, quia attritio debet excludere voluntatem peccandi, quæ non habetur, nisi per aversionem à peccato: & non potest quis averti à peccato, quin aliquo pacto convertatur in Deum, ad quem non potest peccator converti, nisi per amorem, unde D. August. *epist. 144. ad Anastasium* ait: *Inimicus justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat; amicus autem ejus, si ejus amore non peccet; tunc enim verè timebit peccare; nam, qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit.*

Si quæras, à qua virtute supernaturali oriatur attritio supernaturalis: siquidem, cùm hæc disponat ad gratiam cum Sacramento pœnitentiæ, nolli est dubium, quin activè procedat ab aliqua virtute supernaturali: actus enim debet accommodari, ac proportionari suo principio, ut connaturaliter eliciatur. Difficultas est, quænam sit hæc supernaturalis virtus, quæ sit principium actus attritionis. Certum est, ejusdem virtutis esse, malum fugere, & bonum propositum prosequi, quia, cùm malum sit privatio boni, non potest odio haberi, nisi ratione boni oppositi: hinc quælibet virtus eatenus odit malum, quia propendet ad aliquod bonum, pruinde ex eodem motivo virtutis, quo detestatur malum, voluntas etiam prosequitur bonum oppositum, hinc asserendum est, actus attritionis procedentes ex timore pœnæ oriri à virtute spei supernaturalis, quia ejusdem virtutis est, bonum prosequi, ac malum ei oppositum fugere: sed bonum, quod virtus spei supernaturalis prosequitur, est æterna beatitudo, ergo malum, quod directè opponitur beatitudini, est objectum fugæ ejusdem spei: atqui pœna gehennæ directè opponitur beatitudini, eamque excludit: ergo fuga, & timur gehennæ est actus, qui procedit à virtute spei supernaturalis per modum aversionis, & fugæ. Actus verò attritionis procedentes ex turpitudine peccati pertinere ad alias virtutes, quarum sunt motiva, ac detestantur peccata: siquidem potest quis dolere, & averti à peccato propter turpitudinem specialem uppositam bonitati virtutis specialis, ergo ejusdem virtutis erit attritio, cujus bonitati opponitur illud malum turpitodinis, & aversio à tali turpitudine erit actus fugæ illius specialis virtutis. Antecedens ostenditur, quia potest quis detestari peccatum ob turpitudinem Sacrilegii, & dehonorationis Dei, & hic actus pertinebit ad religionem, vel ob turpitodinem inobedientiæ, & spectabit ad virtutem obedientiæ, & ita de reliqois virtutibus.

Quod si dicas, posse quempiam detestari peccatum patratum ob turpitudinem in genere simpliciter & præcisè, ac seorsim à quacunque alia specifica turpitudine, consequenter in hoc casu attritionem non

esse actum fugæ virtutis. Contra est, distinguitur consequens, non esset actus fugæ virtutis specialis, conceditur; virtutis universalis, negatur; sicut enim datur specialis honestas speeificativa virtutis particularis, ita etiam datur præcisa per intellectum honestas universalis specificativa virtutis itidem universalis, ita detestatio peccati ob turpitudinem in genere est actus fugæ virtutis universalis, ac genericæ; quod ut clarius intelligatur, observandum est, triplicem posse concipi abstractionem boni honesti ut sic, primo potest concipi honestas, ut abstracta abstractione universalissima, scilicet ab omnibus bonis honestis naturalibus, & supernaturalibus; & amor, qui fertur in hanc honestatem, est in entitate naturalis, quia non elicitur ex motivo, seu objecto formali supernaturali, quia motivum illius amoris est honestas generica, quæ cum sit abstracta à supernaturali, non potest esse supernaturalis; hinc attritio peccati ob omnem turpitudinem in genere oppositam, hoic honestati est naturalis; & quamvis dissentiant Theologi in assignanda causa effectiva hujus operis, & aversionis, cùm plures censeant, esse habitum peculiarem virtutis distinctæ à cæteris, probabilius tamen est causam effectivam talis amoris esse solam voluntatem, quia sine necessitate non videntur entia multiplicanda; & voluntas per se est satis propensa, ac determinata ad amandum bonum honestum in genere, eò quia ut tale potest eidem repræsentari ab intellectu, & cùm in illo bono sic repræsentato non adsit specialis difficultas, quæ tantùm oritur ex bonis specialibus temperantiæ fortitudinis, sequitur posse à voluntate prosequi. Secundò potest honestas abstrahi ab omnibus bonis honestis naturalibus tantùm, & ita à fortiori ejus amor erit tantùm naturalis, perinde actus, quo detestatur turpitudo opposita, huic honestati sic abstracta, siquidem hos actus probabilius est oriri à sola voluntate, unde detestatio peccati ob hanc turpitudinem non est attritio supernaturalis. Tertiò potest abstrahi honestas supernaturalis ab omnibus bonis honestis specialibus, & supernaturalibus tantùm; siquidem voluntas potest etiam ferri in hanc honestatem sic abstractam, per modum prosecutionis supernaturalis, ut etiam detestari peccatum ob turpitudinem oppositam tali honesto, quæ detestatio est vera, ac propria attritio: Verùm hi actus persecutionis, & fugæ non possunt provenire, à sola voluntate, sed etiam à virtute supernaturali, distincta à cæteris peculiaribus. Ratio est, quia prædicti actus honesti supernaturales eliciuntur connaturaliter, consequenter debet assignari principium intrinsecum proportionatum, quod non potest esse sola voluntas, quia de se est improportionata ad actus supernaturales eliciendos, unde necesse est, fundetur habitus supernaturalis distinctus à cæteris virtutibus, quæ specificantur à specialibus motivis, quia hic actus specificatur ab honestate supernaturali, ut sic, hinc attritio peccati ob turpitudinem genericam oppositam honestati genericæ supernaturali est actus hujus virtutis.

CAPUT X.

An Attritio justificativa intra Sacramentum debeat necessario habere adnexam formalem, & expressam dilectionem desuper omnia propter se, vel sufficiat dispositiva, & inchoativa.

Dilectio Dei super omnia, ut sit formalis, & expressa, debet habere pro motivo formali, quo elicitur, ipsam divinam bonitatem, qua Deus est summè dignus, ut ex toto corde, totisque viribus ametur à creaturis. Amor verò dispositivus, vel inchoativus est, qui licèt non eliciatur ex divina bonitate formaliter, sed ex alio motivo supernaturali, disponit tamen voluntatem ad eliciendum actum formalem amoris Dei super omnia per habitum charitatis. Quod si attritioni succedat contritio perfecta, quæ eliciatur mediante actu charitatis, tunc attritio dicitur, ut adnexa Sacramento pœnitentiæ amor inchoatus, quatenus ut annexa Sacramento secum trahit habitum charitatis, & gratiam habitualem, qua producitur actus formalis dilectionis Dei super omnia, & in hoc sensu contritio dicitur succedere attritioni, & amor inchoatus virtute Sacramenti dicitur maturescere, adolescere, ac perfici, scilicet per infusionem in animam habitus charitatis, à quo velut principio facile actus contritionis, & amoris perfecti oriuntur. Hinc D. Bonaventura *in 4. sententiar. dist. 16. quæst. 3. ad 1. & 2.* asserit, tria inesse peccato, scilicet actionem malam; interiorem maculam, & sequelam, & ait actionem malam expelli timore, maculam dolore, & sequelam charitatis ardore: unde timor servilis est in justificatione veluti præparatio ad justitiam: Dolor, ut infusio justitiæ: & ardor charitatis in consummatione. Et r. 2. *dist. 17. quæst. 4.* ait: *Attritio frequenter ad confessionem superadjunctam, & absolutionem Sacerdotis formatur per gratiam, ut fiat contritio, seu ut ad ipsam subsequatur contritio.* Quinimò ordinariè motivum attritionis est etiam admixtum, cum motivo divini amoris: siquidem attritio debet excludere voluntatem peccandi, quæ non habetur, nisi per aversionem à peccato; non potest autem quis averti à peccato, quin aliquo pacto convertatur ad Deum, quæ conversio non fit, nisi per actum amoris. Cæterum attritio formaliter, & expressè in se non est contritio, quia ejus motivum formale supernaturale est, vel timor honestus, & supernaturalis gehennæ, vel motivum turpitudinis peccati, quatenus præcisè opponitur regulæ rationis in ordine ad declinandam ipsam peccati turpitudinem, adeo ut attritio sit efficax detestatio peccati proprii ex aliquo motivo supernaturali, quod non sit Deus, ut summè bonum: & contritio perfecta est efficax detestatio peccati proprii, ex motivo divinæ bonitatis, quæ meretur summè amari, à creatura rationali. Hinc quamvis omnis attritio verè supernaturalis, nexa cum Sacramento est sufficiens ad justificationem, includat aliquem actum charitatis in Deum dispositivum ad actum perfectum, & formalem, qui & actus charitatis imperfectæ, & inchoatæ dicitur, non tamen est ne-

 cesse,

etiam donumesse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat, & quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit, hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Unde Concilium dividit attritionem sufficientem cum Sacramento pœnitentiæ in eam. quæ est ex consideratione turpitudinis peccati, & in eam, quæ concipitur ex metu gehennæ: ratio est, quia attritio, vel versatur necessario circa peccatum, consequenter, vel illud attingit, ut est malum in se, & tunc illud detestatur ratione propriæ turpitudinis, & habetur primum membrum attritionis: vel detestatur, ut est causa ulterioris mali, & tunc constituitur secundum membrum attritionis ex metu pœnarum. Rursus quia duplex tantùm datur malum, morale, & pœnale; & cum attritio debeat detestari peccatum, vel ut malum morale, illud detestatur ratione turpitudinis, vel ut est malum pœnale, & tunc illud detestatur ex timore gehennæ & æterni supplicii.

Quòd si dicas, dari posse unam eandemque attritionem elicitam ex duplici motivo simul, scilicet ex turpitudine peccati, & ex timore gehennæ, consequenter hanc attritionem esse specie distinctam à superiùs recensitis, quæ divisio propterea laborat vitio, quia non includit omnes species attritionis. Contra est, negatur major, quia actus specificatur à suo proprio motivo; & ubi diversa sunt motiva, distinctæ quoque sunt censendæ attritiones, & quia in casu argumenti illa duo motiva sunt specificè distincta, sequitur quòd non possint specificare unam, & eandem attritionem.

Quòd si dicas, peccatum esse etiam detestabile ex metu pœnarum temporalium, consequenter præter assignatas duas species attritionum concedenda est tertia ex motivo pœnæ temporalis; sed contra distinguitur, antecedens est peccatum detestabile ex metu pœnarum temporalium; ita ut pœnæ temporales considerentur, ut quid humanum, & naturale, & ut effectus causarum naturalium, negatur, adeo ut considerentur, ut supplicium à divina justitia peccatori inflictum, significans ejus justam iram, & initium divini supplicii, nisi emendemur, conceditur, sed hoc pacto subsistunt duæ prærecensitæ species attritionum, ratio est, quia pœnæ temporales sub illa priori ratione non possunt movere ad hanc supernaturalem attritionem: sed tantùm sub hac ratione posteriori, sed hæc attritio oritur ex timore pœnæ, consequenter rectè assignantur prærecensitæ duæ species attritionis.

Ex dictis infertur, motivum attritionis esse supernaturale, adeo ut infamia merè humana, & quævis alia pœna à Judice humano infligenda, non possit esse motivum attritionis, quia, cùm attritio sit supernaturalis, debet oriri ex motivo supernaturali respiciente Deum, prout potest has, vel illas pœnas infligere; tunc enim aversio à peccato est quædam conversio in Deum: hinc attritio, quæ procedit ex motivo timoris gehennæ, est honesta, & supernaturalis, quia intentus finis est honesta: voluntas enim fugiendi pœnam ex se odio dignam, & nexam cum lethali culpa est honesta; medium itidem, ad assequendum hunc finem est fuga peccati, quæ per se est honesta. Juvat tamen animadvertere fugam pœnæ respectu detestationis peccati esse tantùm finem proximum non excludentem alium finem ultimum, qui est Deus, ad cujus gloriam totum refertur.

Infertur itidem motivum turpitudinis peccati, quatenus præcisè opponitur regulæ rationis in ordine ad convictum humanum, non esse motivum attritionis sufficientis ad delenda peccata intra Sacramentum. Ratio est, quia motivum attritionis debet esse supernaturale, & convertere ad Deum, eum, qui elicit hujusmodi actum attritionis: sed per præfatum motivum, homo tantùm convertitur ad convictum humanum, consequenter non sufficit ad veram attritionem, quapropter motivum attritionis, seu turpitudinis peccati, debet esse ex deformitate, quæ opponitur rectæ rationi elevatæ ad ordinem supernaturalem, ut detur proportio inter actum & ejus motivum. Hinc motivum verè attritionis est etiam admixtum cum amore Dei, quia attritio debet excludere voluntatem peccandi, quæ non habetur, nisi per aversionem à peccato: & non potest quis averti à peccato, quin aliquo pacto convertatur in Deum, ad quem non potest peccator converti, nisi per amorem, unde D. August. *epist.* 114. *ad Anastasium* ait: *Inimicus justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat; amicus autem ejus, si ejus amore non peccet; tunc enim verè timebit peccare; nam, qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit.*

Si quæras, à qua virtute supernaturali oriatur attritio supernaturalis: siquidem, cùm hæc disponat ad gratiam cum Sacramento pœnitentiæ, nulli est dubium, quin activè procedat ab aliqua virtute supernaturali: actus enim debet accommodari, ac proportionari suo principio, ut connaturaliter eliciatur. Difficultas est, quænam sit hæc supernaturalis virtus, quæ sit principium actus attritionis. Certum est, ejusdem virtutis esse, malum fugere, & bonum propositum prosequi, quia, cùm malum sit privatio boni, non potest odio haberi, nisi ratione boni oppositi: hinc quælibet virtus eatenus odit malum, quia propendet ad aliquod bonum, proinde ex eodem motivo virtutis, quo detestatur malum, voluntas etiam prosequitur bonum oppositum, hinc asserendum est, actus attritionis procedentes ex timore pœnæ oriri à virtute spei supernaturalis, quia ejusdem virtutis est, bonum prosequi, ac malum ei oppositum fugere: sed bonum, quod virtus spei supernaturalis prosequitur, est æterna beatitudo, ergo malum, quod directè opponitur beatitudini, est objectum fugæ ejusdem spei: atqui pœna gehennæ directè opponitur beatitudini, eamque excludit: ergo fuga, & timor gehennæ est actus, qui procedit à virtute spei supernaturalis per modum aversionis, & fugæ. Actus verò attritionis procedentes ex turpitudine peccati pertinere ad alias virtutes, quarum sunt motiva, ac detestantur peccata: siquidem potest quis dolere, & averti à peccato propter turpitudinem specialem oppositam bonitati virtutis specialis, ergo ejusdem virtutis erit attritio, cujus bonitati opponitur illud malum turpitudinis, & aversio à tali turpitudine erit actus fugæ illius specialis virtutis. Antecedens ostenditur, quia potest quis detestari peccatum ob turpitudinem Sacrilegii, & dehonorationis Dei, & hic actus pertinebit ad religionem, vel ob turpitudinem inobedientiæ, & spectabit ad virtutem obedientiæ, & ita de reliquis virtutibus.

Quòd si dicas, posse quempiam detestari peccatum patratum ob turpitudinem in genere simpliciter & præcisè, ac seorsim à quacunque alia specifica turpitudine, consequenter in hoc casu attritionem non

esse

esse actum fugæ virtutis. Contra est, distinguitur consequens, non esset actus fugæ virtutis specialis, conceditur; virtutis universalis, negatur; sicut enim datur specialis honestas specificativa virtutis particularis, ita etiam datur præcisa per intellectum honestas universalis specificativa virtutis itidem universalis, ita detestatio peccati ob turpitudinem in genere est actus fugæ virtutis universalis, ac genericæ; quod ut clarius intelligatur, observandum est, triplicem posse concipi abstractionem boni honesti ut sic, primo potest concipi honestas, ut abstracta abstractione universalissima, scilicet ab omnibus bonis honestis naturalibus, & supernaturalibus; & amor, qui fertur in hanc honestatem, est in entitate naturalis, quia non elicitur ex motivo, seu objecto formali supernaturali, quia motivum illius amoris est honestas generica, quæ cum sit abstracta à supernaturali, non potest esse supernaturalis; hinc attritio peccati ob omnem turpitudinem in genere oppositam, hoic honestati est naturalis; & quamvis dissentiant Theologi in assignanda causa effectiva hujus operis, & aversionis, cùm plures censeant, esse habitum peculiarem virtutis distinctæ à cæteris, probabilius tamen est causam effectivam talis amoris esse solam voluntatem, quia sine necessitate non videntur entia multiplicanda; & voluntas per se est satis propensa, & determinata ad amandum bonum honestum in genere, eò quia ut tale potest eidem repræsentari ab intellectu, & cùm in illo bono sic repræsentato non adsit specialis difficultas, quæ tantùm oritur ex bonis specialibus temperantiæ fortitudinis, sequitur posse à voluntate prosequi. Secundò potest honestas abstrahi ab omnibus bonis honestis naturalibus tantùm, & ita à fortiori ejus amor erit tantùm naturalis, perinde actus, quo detestatur turpitudo opposita, huic honestati sic abstracta, siquidem hos actus probabilius est oriri à sola voluntate, unde detestatio peccati ob hanc turpitudinem non est attritio supernaturalis. Tertiò potest abstrahi honestas supernaturalis ab omnibus bonis honestis specialibus, & supernaturalibus tantùm; siquidem voluntas potest etiam ferri in hanc honestatem sic abstractam, per modum prosecutionis supernaturalis, ut etiam detestari peccatum ob turpitudinem oppositam tali honesto, quæ detestatio est vera, ac propria attritio: Verùm hi actus persecutionis, & fugæ non possunt provenire, à sola voluntate, sed etiam à virtute supernaturali, distincta à cæteris peculiaribus. Ratio est, quia prædicti actus honesti supernaturales eliciuntur connaturaliter, consequenter debet assignari principium intrinsecum proportionatum, quod non potest esse sola voluntas, quia de se est improportionata ad actus supernaturales eliciendos, unde necesse est, fundetur habitus supernaturalis distinctus à cæteris virtutibus, quæ specificantur à specialibus motivis, quia hic actus specificatur ab honestate supernaturali, ut sic, hinc attritio peccati ob turpitudinem genericam oppositam honestati genericæ supernaturali est actus hujus virtutis.

CAPUT X.

An Attritio justificativa intra Sacramentum debeat necessario habere adnexam formalem, & expressam dilectionem desuper omnia propter se, vel sufficiat dispositiva, & inchoativa.

Dilectio Dei super omnia, ut sit formalis, & expressa, debet habere pro motivo formali, quo elicitur, ipsam divinam bonitatem, qua Deus est summè dignus, ut ex toto corde, totisque viribus ametur à creaturis. Amor verò dispositivus, vel inchoatus est, qui licèt non eliciatur ex divina bonitate formaliter, sed ex alio motivo supernaturali, disponit tamen voluntatem ad eliciendum actum formalem amoris Dei super omnia per habitum charitatis. Quod si attritioni succedat contritio perfecta, quæ eliciatur mediante actu charitatis, tunc attritio dicitur, ut adnexa Sacramento pœnitentiæ amor inchoatus, quatenus ut annexa Sacramento secum trahit habitum charitatis, & gratiam habitualem, qua producitur actus formalis dilectionis Dei super omnia, & in hoc sensu contritio dicitur succedere attritioni, & amor inchoatus virtute Sacramenti dicitur maturescere, adolescere, ac perfici, scilicet per infusionem in animam habitus charitatis, à quo velut principio facile actus contritionis, & amoris perfecti oriuntur. Hinc D. Bonaventura *in 4. sententiar. dist. 16. quæst. 3. ad 1. & 2.* asserit, tria inesse peccato, scilicet actionem malam; interiorem maculam, & sequelam, & ait actionem malam expelli timore, maculam dolore, & sequelam charitatis ardore: unde timor servilis est in justificatione veluti præparatio ad justitiam: Dolor, ut infusio justitiæ: & ardor charitatis in consummatione. Et *1. 2. dist. 17. quæst. 4.* ait: *Attritio frequenter ad confessionem superadjunctam, & absolutionem Sacerdotis formatur per gratiam, ut fiat contritio, seu ut ad ipsam subsequatur contritio.* Quinimò ordinatè motivum attritionis est etiam admixtum, cum motivo divini amoris: siquidem attritio debet excludere voluntatem peccandi, quæ non habetur, nisi per aversionem à peccato; non potest autem quis averti à peccato, quin aliquo pacto convertatur ad Deum, quæ conversio non fit, nisi per actum amoris. Cæterum attritio formaliter, & expressè in se non est contritio, quia ejus motivum formale supernaturale est, vel timor honestus, & supernaturalis gehennæ, vel motivum turpitudinis peccati, quatenus præcisè opponitur regulæ rationis in ordine ad declinandam ipsam peccati turpitudinem, adeo ut attritio sit efficax detestatio peccati proprii ex aliquo motivo supernaturali, quod non sit Deus, ut summè bonum: & contritio perfecta est efficax detestatio peccati proprii, ex motivo divinæ bonitatis, quæ meretur summè amari à creatura rationali. Hinc quamvis omnis attritio verè supernaturalis, nexa cum Sacramento est sufficiens ad justificationem, includat aliquem actum charitatis in Deum dispositivum ad actum perfectum, & formalem, qui & actus charitatis imperfectæ, & inchoatæ dicitur, non tamen est necesse,

etiam donum esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat, & quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit, hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Unde Concilium dividit attritionem sufficientem cum Sacramento pœnitentiæ in eam, quæ est ex consideratione turpitudinis peccati, & in eam, quæ concipitur ex metu gehennæ: ratio est, quia attritio, vel versatur necessario circa peccatum, consequenter, vel illud attingit, ut est malum in se, & tunc illud detestatur ratione propriæ turpitudinis, & habetur primum membrum attritionis: vel detestatur, ut est causa ulterioris mali, & tunc constituitur secundum membrum attritionis ex metu pœnarum. Rursus quia duplex tantùm datur malum, morale, & pœnale; & cum attritio debeat detestari peccatum, vel ut malum morale, illud detestatur ratione turpitudinis, vel ut est malum pœnale, & tunc illud detestatur ex timore gehennæ & æterni supplicii.

Quòd si dicas, dari posse unam eandemque attritionem elicitam ex duplici motivo simul, scilicet ex turpitudine peccati, & ex timore gehennæ, consequenter hanc attritionem esse speciei distinctam à superiùs recensitis, quæ divisio propterea laborat vitio, quia non includit omnes species attritionis. Contra est, negatur major, quia actus specificatur à suo proprio motivo; & ubi diversa sunt motiva, distinctæ quoque sunt censendæ attritiones, & quia in casu argumenti illa duo motiva sunt specificè distincta, sequitur quod non possint specificare unam, & eandem attritionem.

Quòd si dicas, peccatum esse etiam detestabile ex metu pœnarum temporalium, consequenter præter assignatas duas species attritionum concedenda est tertia ex motivo pœnæ temporalis; sed contra distinguitur, antecedens est peccatum detestabile ex metu pœnarum temporalium; ita ut pœnæ temporales considerentur, ut quid humanum, & naturale, & ut effectus causarum naturalium, negatur, adeo ut considerentur, ut supplicium à divina justitia peccatori inflictum, significans ejus justam iram, & initium divini supplicii, nisi emendemur, conceditur, sed hoc pacto subsistunt duæ prærecensitæ species attritionum, ratio est, quia pœnæ temporales sub illa priori ratione non possunt movere ad hanc supernaturalem attritionem: sed tantùm sub hac ratione posteriori, sed hæc attritio oritur ex timore pœnæ, consequenter rectè assignantur prærecensitæ duæ species attritionis.

Ex dictis infertur, motivum attritionis esse supernaturale, adeo ut infamia merè humana, & quævis alia pœna à Judice humano infligenda, non possit esse motivum attritionis, quia, cùm attritio sit supernaturalis, debet oriri ex motivo supernaturali respiciente Deum, prout potest has, vel illas pœnas infligere; tunc enim aversio à peccato est quædam conversio in Deum: hinc attritio, quæ procedit ex motivo timoris gehennæ, est honesta, & supernaturalis, quia intentio finis est honesta: voluntas enim fugiendi pœnam ex se odio dignam, & nexam cum lethali culpa est honesta: medium itidem, ad assequendum hunc finem est fuga peccati, quæ per se est honesta. Juvat tamen animadvertere fugam pœnæ respectu detestationis peccati esse tantùm finem proximum non excludentem alium finem ultimum, qui est Deus, ad cujus gloriam totum refertur.

Infertur itidem motivum turpitudinis peccati, quatenus præcisè opponitur regulæ rationis in ordine ad convictum humanum, non esse motivum attritionis sufficientis ad delenda peccata intra Sacramentum. Ratio est, quia motivum attritionis debet esse supernaturale, & convertere ad Deum, eum, qui elicit hujusmodi actum attritionis: sed per præfatum motivum, homo tantùm convertitur ad convictum humanum, consequenter non sufficit ad veram attritionem, quapropter motivum attritionis, seu turpitudinis peccati, debet esse ex deformitate, quæ opponitur rectæ rationi elevatæ ad ordinem supernaturalem, ut detur proportio inter actum & ejus motivum. Hinc motivum verè attritionis est etiam admixtum cum amore Dei, quia attritio debet excludere voluntatem peccandi, quæ non habetur, nisi per aversionem à peccato: & non potest quis averti à peccato, quin aliquo pacto convertatur in Deum, ad quem non potest peccator converti, nisi per amorem, unde D. August. *epist. 114. ad Anastasium* ait: *Inimicus justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat; amicus autem ejus, si ejus amore non peccet; tunc enim verè timebit peccare; nam, qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere: ille autem peccare metuit, qui peccatum ipsum sicut gehennas odit.*

Si quæras, à qua virtute supernaturali oriatur attritio supernaturalis: siquidem, cùm hæc disponat ad gratiam cum Sacramento pœnitentiæ, nulli est dubium, eam activè procedat ab aliqua virtute supernaturali: actus enim debet accommodari, ac proportionari suo principio, ut connaturaliter eliciatur. Difficultas est, quænam sit hæc supernaturalis virtus, quæ sit principium actus attritionis. Certum est, ejusdem virtutis esse, malum fugere, & bonum propositum prosequi, quia, cùm malum sit privatio boni, non potest odio haberi, nisi ratione boni oppositi: hinc qualibet virtus eatenus odit malum, quia propendet ad aliquod bonum, proinde ex eodem motivo virtutis, quo detestatur malum, voluntas etiam prosequitur bonum oppositum, hinc asserendum est, actus attritionis procedentes ex timore pœnæ oriri à virtute spei supernaturalis, quia ejusdem virtutis est, bonum prosequi, ac malum ei oppositum fugere: sed bonum, quod virtus spei supernaturalis prosequitur, est æterna beatitudo, ergo malum, quod directè opponitur beatitudini, est objectum fugæ ejusdem spei: atqui pœna gehennæ directè opponitur beatitudini, eamque excludit: ergo fuga, & timor gehennæ est actus, qui procedit à virtute spei supernaturalis per modum aversionis, & fugæ. Actus verò attritionis procedentes ex turpitudine peccati pertinere ad alias virtutes, quarum sunt motiva, ac detestantur peccata: siquidem potest quis dolere, & averti à peccato propter turpitudinem specialem oppositam bonitati virtutis specialis, ergo ejusdem virtutis erit attritio, cujus bonitati opponitur illud malum turpitudinis, & aversio à tali turpitudine erit actus fugæ illius specialis virtutis. Antecedens ostenditur, quia potest quis detestari peccatum ob turpitudinem Sacrilegii, & dehonorationis Dei, & hic actus pertinebit ad religionem, vel ob turpitudinem inobedientiæ, & spectabit ad virtutem obedientiæ, & ita de reliquis virtutibus.

Quod si dicas, posse quempiam detestari peccatum patratum ob turpitudinem in genere simpliciter & præcisè, ac seorsim à quacunque alia specifica turpitudine, consequenter in hoc casu attritionem non esse

esse actum fugæ virtutis. Contra est, distinguitur consequens, non esset actus fugæ virtutis specialis, conceditur; virtutis universalis, negatur; sicut enim datur specialis honestas specificativa virtutis particularis, ita etiam datur præcisa per intellectum honestas universalis specificativa virtutis itidem universalis, ita detestatio peccati ob turpitudinem in genere est actus fugæ virtutis universalis, ac genericæ; quod ut clarius intelligatur, observandum est, triplicem posse concipi abstractionem boni honesti ut sic, primo potest concipi honestas, ut abstracta abstractione universalissima, scilicet ab omnibus bonis honestis naturalibus, & supernaturalibus; & amor, qui fertur in hanc honestatem, est in entitate naturalis, quia non elicitur ex motivo, seu objecto formali supernaturali, quia motivum illius amoris est honestas generica, quæ cum sit abstracta à supernaturali, non potest esse supernaturalis; hinc attritio peccati ob omnem turpitudinem in generè oppositam, huic honestati est naturalis; & quamvis dissentiant Theologi in assignanda causa effectiva hujus operis, & aversionis, cùm plures censeant, esse habitum peculiarem virtutis distinctæ à cæteris, probabilius tamen est causam effectivam talis amoris esse solam voluntatem, quia sine necessitate non videntur entia multiplicanda; & voluntas per se est satis propensa, & determinata ad amandum bonum honestum in genere, eò quia ut tale potest eidem repræsentari ab intellectu, & cùm in illo bono sic repræsentato non adsit specialis difficultas, quæ tantùm oritur ex bonis specialibus temperantiæ fortitudinis, sequitur posse à voluntate prosequi. Secundò potest honestas abstrahi ab omnibus bonis honestis naturalibus tantùm, & ita à fortiori ejus amor erit tantùm naturalis, perinde actus, quo detestatur turpitudo opposita, huic honestati sic abstracta, siquidem hos actus probabilius est oriri à sola voluntate, unde detestatio peccati ob hanc turpitudinem non est attritio supernaturalis. Tertiò potest abstrahi honestas supernaturalis ab omnibus bonis honestis specialibus, & supernaturalibus tantùm; siquidem voluntas potest etiam ferri in hanc honestatem sic abstractam, per modum prosecutionis supernaturalis, ut etiam detestari peccatum ob turpitudinem oppositam tali honesto, quæ detestatio est vera, ac propria attritio: Verùm hi actus persecutionis, & fugæ non possunt provenire, à sola voluntate, sed etiam à virtute supernaturali, distincta à cæteris peculiaribus. Ratio est, quia prædicti actus honesti supernaturales eliciuntur connaturaliter, consequenter debet assignari principium intrinsecum proportionatum, quod non potest esse sola voluntas, quia de se est improportionata ad actus supernaturales eliciendos, unde necesse est, fundetur habitus supernaturalis distinctus à cæteris virtutibus, quæ specificantur à specialibus motivis, quia hic actus specificatur ab honestate supernaturali, ut sic, hinc attritio peccati ob turpitudinem genericam oppositam honestati genericæ supernaturali est actus hujus virtutis.

CAPUT X.

An Attritio justificativa intra Sacramentum debeat necessario habere adnexam formalem, & expressam dilectionem desuper omnia propter se, vel sufficiat dispositiva, & inchoativa.

Dilectio Dei super omnia, ut sit formalis, & expressa, debet habere pro motivo formali, quo elicitur, ipsam divinam bonitatem, qua Deus est summè dignus, ut ex toto corde, totisque viribus ametur à creaturis. Amor verò dispositivus, vel inchoatus est, qui licèt non eliciatur ex divina bonitate formaliter, sed ex alio motivo supernaturali, disponit tamen voluntatem ad eliciendum actum formalem amoris Dei super omnia per habitum charitatis. Quod si attritioni succedat contritio perfecta, quæ eliciatur mediante actu charitatis, tunc attritio dicitur, ut adnexa Sacramento pœnitentiæ amor inchoatus, quatenus ut annexa Sacramento secum trahit habitum charitatis, & gratiam habitualem, qua producitur actus formalis dilectionis Dei super omnia, & in hoc sensu contritio dicitur succedere attritioni, & amor inchoatus virtute Sacramenti dicitur maturescere, adolescere, ac perfici, scilicet per infusionem in animam habitus charitatis, à quo velut principio facile actus contritionis, & amoris perfecti oriuntur. Hinc D. Bonaventura *in 4. sententiar. dist. 16. quæst. 3. ad 1. & 2.* asserit, tria inesse peccato, scilicet actionem malam; interiorem maculam, & sequelam, & ait actionem malam expelli timore, maculam dolore, & sequelam charitatis ardore: unde timor servilis est in justificatione veluti præparatio ad justitiam: Dolor, ut infusio justitiæ: & ardor charitatis in consummatione. Et 1. 2. *dist. 17. quæst. 4.* ait: *Attritio frequenter ad confessionem superadjunctam, & absolutionem Sacerdotis formatur per gratiam, ut fiat contritio, seu ut ad ipsam subsequatur contritio.* Quinimò ordinariè motivum attritionis est etiam admixtum, cum motivo divini amoris: siquidem attritio debet excludere voluntatem peccandi, quæ non habetur, nisi per aversionem à peccato; non potest autem quis averti à peccato, quin aliquo pacto convertatur ad Deum, quæ conversio non fit, nisi per actum amoris. Cæterum attritio formaliter, & expressè ut se non est contritio, quia ejus motivum formale supernaturale est, vel timor honestus, & supernaturalis gehennæ, vel motivum turpitudinis peccati, quatenus præcisè opponitur regulæ rationis in ordine ad declinandam ipsam peccati turpitudinem, adeo ut attritio sit efficax detestatio peccati proprii ex aliquo motivo supernaturali, quod non sit Deus, ut summè bonum: & contritio perfecta est efficax detestatio peccati proprii, ex motivo divinæ bonitatis, quæ meretur summè amari, à creatura rationali. Hinc quamvis omnis attritio verè supernaturalis, nexa cum Sacramento est sufficiens ad justificationem, includat aliquem actum charitatis in Deum dispositivum ad actum perfectum, & formalem, qui & actus charitatis imperfectæ, & inchoatæ dicitur, non tamen est ne-

esse actum fugæ virtutis. Contra est, distinguitur consequens, non esset actus fugæ virtutis specialis, conceditur; virtutis universalis, negatur; sicut enim datur specialis honestas specificativa virtutis particularis, ita etiam datur præcisa per intellectum honestas universalis specificativa virtutis itidem universalis, ita detestatio peccati ob turpitudinem in genere est actus fugæ virtutis universalis, ac genericæ; quod ut clarius intelligatur, observandum est, triplicem posse concipi abstractionem boni honesti ut sic, primo potest concipi honestas, ut abstracta abstractione universalissima, scilicet ab omnibus bonis honestis naturalibus, & supernaturalibus; & amor, qui fertur in hanc honestatem, est in entitate naturalis, quia non elicitur ex motivo, seu objecto formali supernaturali, quia motivum illius amoris est honestas generica, quæ cum sit abstracta à supernaturali, non potest esse supernaturalis; hinc attritio peccati ob omnem turpitudinem in genere oppositam, huic honestati est naturalis; & quamvis dissentiant Theologi in assignanda causa effectiva hujus operis, & aversionis, cùm plures censeant, esse habitum peculiarem virtutis distinctæ à cæteris, probabilius tamen est causam effectivam talis amoris esse solam voluntatem, quia sine necessitate non videntur entia multiplicanda; & voluntas per se est satis propensa, ac determinata ad amandum bonum honestum in genere, eò quia ut tale potest eidem repræsentari ab intellectu, & cùm in illo bono sic repræsentato non adsit specialis difficultas, quæ tantùm oritur ex bonis specialibus temperantiæ fortitudinis, sequitur posse à voluntate prosequi. Secundò potest honestas abstrahi ab omnibus bonis honestis naturalibus tantùm, & ita à fortiori ejus amor erit tantùm naturalis, perinde actus, quo detestatur turpitudo opposita, huic honestati sic abstracta, siquidem hos actus probabilius est oriri à sola voluntate, unde detestatio peccati ob hanc turpitudinem non est attritio supernaturalis. Tertiò potest abstrahi honestas supernaturalis ab omnibus bonis honestis specialibus, & supernaturalibus tantùm; siquidem voluntas potest etiam ferri in hanc honestatem sic abstractam, per modum prosecutionis supernaturalis, ut etiam detestari peccatum ob turpitudinem oppositam tali honesto, quæ detestatio est vera, ac propria attritio: Verùm hi actus persecutionis, & fugæ non possunt provenire, à sola voluntate, sed etiam à virtute supernaturali, distincta à cæteris peculiaribus. Ratio est, quia prædicti actus honesti supernaturales eliciuntur connaturaliter, consequenter debet assignari principium intrinsecum proportionatum, quod non potest esse sola voluntas, quia de se est improportionata ad actus supernaturales eliciendos, unde necesse est, fundetur habitus supernaturalis distinctus à cæteris virtutibus, quæ specificantur à specialibus motivis, quia hic actus specificatur ab honestate supernaturali, ut sic, hinc attritio peccati ob turpitudinem genericam oppositam honestati genericæ supernaturali est actus hujus virtutis.

CAPUT X.

An Attritio justificativa intra Sacramentum debeat necessario habere adnexam formalem, & expressam dilectionem desuper omnia propter se, vel sufficiat dispositiva, & inchoativa.

Dilectio Dei super omnia, ut sit formalis, & expressa, debet habere pro motivo formali, quo elicitur, ipsam divinam bonitatem, qua Deus est summè dignus, ut ex toto corde, totisque viribus ametur à creaturis. Amor verò dispositivus, vel inchoatus est, qui licèt non eliciatur ex divina bonitate formaliter, sed ex alio motivo supernaturali, disponit tamen voluntatem ad eliciendum actum formalem amoris Dei super omnia per habitum charitatis. Quod si attritioni succedat contritio perfecta, quæ eliciatur mediante actu charitatis, tunc attritio dicitur, ut adnexa Sacramento pœnitentiæ amor inchoatus, quatenus ut annexa Sacramento secum trahit habitum charitatis, & gratiam habitualem, qua producitur actus formalis dilectionis Dei super omnia, & in hoc sensu contritio dicitur succedere attritioni, & amor inchoatus virtute Sacramenti dicitur maturescere, adolescere, ac perfici, scilicet per infusionem in animam habitus charitatis, à quo velut principio facile actus contritionis, & amoris perfecti oriuntur. Hinc D. Bonaventura *in 4. sententiar. dist. 16. quæst. 3. ad 1. & 2.* asserit, tria inesse peccato, scilicet actionem malam; interiorem maculam, & sequelam, & ait actionem malam expelli timore, maculam dolore, & sequelam charitatis ardore: unde timor servilis est in justificatione veluti præparatio ad justitiam: Dolor, ut infusio justitiæ: & ardor charitatis in consummatione. Et 1. 2. *dist. 17. quæst. 4.* ait: *Attritio frequenter ad confessionem superadjunctam, & absolutionem Sacerdotis formatur per gratiam, ut fiat contritio, seu ut ad ipsam subsequatur contritio.* Quinimò ordinariè motivum attritionis est etiam admixtum, cum motivo divini amoris: siquidem attritio debet excludere voluntatem peccandi, quæ non habetur, nisi per aversionem à peccato; non potest autem quis averti à peccato, quin aliquo pacto convertatur ad Deum, quæ conversio non fit, nisi per actum amoris. Cæterum attritio formaliter, & expressè in se non est contritio, quia ejus motivum formale supernaturale est, vel timor honestus, & supernaturalis gehennæ, vel motivum turpitudinis peccati, quatenus præcisè opponitur regulæ rationis in ordine ad declinandam ipsam peccati turpitudinem, adeo ut attritio sit efficax detestatio peccati proprii ex aliquo motivo supernaturali, quod non sit Deus, ut summè bonum: & contritio perfecta est efficax detestatio peccati proprii, ex motivo divinæ bonitatis, quæ meretur summè amari, à creatura rationali. Hinc quamvis omnis attritio verè supernaturalis, nexa cum Sacramento est sufficiens ad justificationem, includat aliquem actum charitatis in Deum dispositivum ad actum perfectum, & formalem, qui & actus charitatis imperfectæ, & inchoatæ dicitur, non tamen est ne-

cede,quod attritio exigat actum charitatis perfectæ, seu dilectionis Dei super omnia propter se, ut fere communiter docent Theologi, asserentes, ad justificationem peccatoris sufficere attritionem supernaturalem ex metu gehennæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati, cum Sacramento pœnitentiæ, quamvis non habeatur hæc formalis, & explicita dilectio super omnia propter se, sed sufficiat dilectio inchoata sita in attritione, ut disponente ad recipiendum habitum charitatis, cujus beneficio eliciatur verus, formalis, & expressus actus charitatis, seu expressa dilectio Dei super omnia propter se.

Probatur quia ille dolor ex Tridentino *seß.* 14. *cap.* 4. ut capite præcedente explicuimus, ad Sacramenti constitutionem, & justificationem sufficit, qui disponit pœnitentem, ad impetrandam peccatorum veniam, sicut extra Sacramentum disponeret contritio, quæ est charitas perfecta; sed ille dolor, quem Tridentina Synodus docet, eatenus est imperfectus, & dicitur tantùm attritio, quia vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, siquidem disponit peccatorem in Sacramento, ita ultimè, & immediatè ad gratiam, & peccatorum veniam, petinde ac perfecta contritio extra Sacramentum, ut docet Tridentina Synodus, ergo talis attritio formalis, & explicita, proveniens, vel ex turpitudine peccati, vel ex metu gehennæ, ut adnexa Sacramento, sufficit ad reconciliandum Deo peccatorem absque eo, quòd requiratur formalis, & expressa dilectio Dei super omnia propter se, sed tantùm dispositivè seu inchoativè, quatenus talis attritio intra Sacramentum est dispositio ad habitum charitatis, & gratiam sanctificantem, quæ tunc infunditur, cujus beneficio resipiscens elicit formalem & expressam dilectionem Dei super omnia propter se; etenim Concilium *seß.* 14. *cap.* 4 dividens attritionem in suas species, asserit esse, vel ex metu gehennæ, & pœnarum, vel ex consideratione turpitudinis peccati, & quia verba Concilii depromunt doctrinam, sequitur talem divisionem non solùm congruam esse, sed adæquatam, ut cum Suarezio communiter docent Theologi, alioquin in materia dogmatica nil esset satis tutum, si ad valorem Sacramenti summè necessarii ad salutem, & à Sectariis totis viribus oppugnati, præter duo illa motiva formalia à Tridentina Synodo assignata disjunctivè necessarium, esset aliud motivum distinctum, & à Concilio prætermissum. Hoc autem sequeretur, si attritio adnexa Sacramento præter illa duo præcecentia, à Concilio motivo hoc tertium adhuc requireret, ergo sola attritio, ut adnexa Sacramento, elicita ex solo motivo turpitudinis peccati, vel ex timore gehennæ pœnarum sufficit, ad reconciliandum Deo peccatorem in Sacramento; hinc D. Augustinus *epist.* 180. Supponit æternam salutem persæpe pendere ultimatè, ex absolutione Sacerdotis, & Episcopos, ac Presbyteros reos esse animarum, si pœnitentibus in articulo mortis negligant absolutionem impertiri, ut etiam habetur in pluribus decretis, quæ referuntur *in causa* 26. ubi pariter asseritur, quod pœnitenti, quando esset periturus sine absolutione Sacerdotali, etiam usu rationis destituto danda sit, ergo quia talis attritio, quæ præcedit absolutionem impertitam à Sacerdote, non habet annexam Dei dilectionem super omnia propter se, alioquin hæc dilectio per se remitteret peccata etiam independenter ab absolutione, quæ in voto semper includitur in vera, & perfecta contritione. Præterea *in cap. si Presbyter.* 26. *quæst.* 6. quia Sacerdos morientibus absolutionem negaverit, à Julio Papa reus judicatur animarum, quod neque supponi posset, nec dici, si ex parte pœnitentium, pro debita animæ præparatione requireretur aliqua Dei propter se dilectio super omnia, quia omnis hæc dilectio, ut liquet se sola, etiam ante actualem, absolutionem justificat, unde ex defectu negatæ absolutionis, non potuisset peccator incurrere periculum æternæ damnationis, si, quantum est ex se, eliceret actum perfectæ contritionis: ergo hoc constat, solam attritionem, ut adnexam Sacramento, sufficere ad reconciliandum Deo peccatorem.

Præterea, quia si ad constituendum Sacramentum pœnitentiæ requireretur, ut absolutionem præcederet in pœnitente dolor habens annexum Dei amorem super omnia propter se, inde sequeretur, quòd in nullo casu justificaretur pœnitens per absolutionem Sacramentalem, sed semper supponeretur per præcedentem actum perfectæ contritionis, seu dilectionis super omnia propter se, restitutus statui gratiæ: quod dici nequit, nisi evertatur potestas concessa Sacerdoti in eum finem, ut per sententiam absolutionis authoritate divina prolatam solvat à vinculo peccatorum pœnitentem, & à reatu debito culpæ, ut asserit Tridentinum *seß.* 14. *cap.* 6. ubi ait: *Quamvis autem absolutio Sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium declarandi, remissa esse peccata; sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut à Judice, sententia pronuntiatur.* Quinimò Tridentina Synodus *seß.* 14. *cap.* 6. *can.* 9. anathemate percutit eum, qui dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi, remissa esse peccata confitenti, unde etiam damnata est à Pio V. & Gregorio XIII. hæc Michaelis Baii propositio: *Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo,* quam propositionem ante Bajum falsitatis redarguerat S. Chrysostomus *lib.* 3. *de sacerd. cap.* 4. inquiens: *Nostris Sacerdotibus non corporis lepram, sed animæ sordes, non dicus purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est*; unde si Sacerdos verè purgat à peccatis, quatenus impertit absolutionem mediante attritione peccatoris, sequitur non esse necessariam dilectionem Dei super omnia propter se, quæ adnectatur attritioni.

Præterea, quia si ad justificationem in Sacramento pœnitentiæ semper requireretur conceptus ex motivo charitatis Dei super omnia dilecti, tunc Sacramentum pœnitentiæ frequenter foret invalidum, quamvis bona fide susceptum à pœnitente, idque ob difficultatem hujus doloris communem pluribus peccatoribus, & ob ignorantiam judicum, nescientium, ex quo motivo debeat actum doloris elicere, cum plerumque rudes, & magni peccatores passim cum attritione concepta ex metu gehennæ, & pœnarum recipiant Sacramentum pœnitentiæ, & Parochis ad id sufficit, si rusticos instruant: plura autem Sacramenta pœnitentiæ bona fide suscepta esse, invalida est, contra providam Christi institutionem, unde malè provisum esset saluti animarum. Præterea, quia onus Christi ejusque legis evangelicæ suave est, & jugum leve *Mat. c.* 11. *Jugum meum suave est, & onus meum leve*, sin autem in lege evangelica ad reconciliandum peccatorem Deo, non sufficeret pura attritio, cum

cum Sacramento, sed ulterius requireretur perfecta contritio, adnexa contritioni, onus legis evangelicæ esset longè gravius, ac difficilius; quia præter contritionem perfectam in lege veteri sufficientem ad reconciliandum peccatorem Deo, in lege evangelica ulterius requireretur confessio peccatorum, quoad speciem, & numerum, ac circumstantias mutantes speciem, quod onus adeo censetur grave, ut plures Sectarii malint Sacramentum pœnitentiæ inficiari, quàm huic oneri succumbere, unde difficilius justificarentur peccatores in lege evangelica, quàm in lege veteri.

Præterea, quia est speciale beneficium Sacramenti pœnitentiæ, quod ex attrito faciat contritum, quatenus attritio adnexa Sacramento æquivalet contritioni, & tam bene confert gratiam, quàm ipsa contritio, unde attritus in Sacramento pœnitentiæ fit contritus, quamvis non formaliter, quia attritio est actus specificè distinctus à contritione ob diversa motiva formalia, ex quibus procedunt, ut superius diximus; vel ex attrito fit contritus efficienter, quatenus attritus in Sacramento pœnitentiæ secum trahit ipsum habitum charitatis, & gratiam sanctificantem, quibus resipiscens postea elicit actum perfectæ dilationis in Deum super omnia propter se, in quo sensu diximus attritionem, esse dispositionem ad contritionem perfectam, & includere Dei dilectionem super omnia propter se inchoativè, ac esse hanc dilectionem inchoatam, sed beneficium hoc nullum esset, & axioma Theologorum falsum, neque salvaretur, quòd Sacramentum pœnitentiæ sit Sacramentum mortuorum, quia semper præsupponeret præcedentem contritionem justificativam ante absolutionem Sacerdotalem.

Præterea quia Alexander VII. & alii Pontifices sententiam de sufficientia attritionis ex metu gehennæ conceptæ permiserunt deduci ad praxim in Ecclesia, cùm scirent ipsam esse communem, ac publicè doceri in præcipuis Orbis Christiani Academiis etiam Romana, consequenter hæc sententia vera est, ac tuta fundata in communi praxi Ecclesiæ, & Concilio Tridentino, alioquin, si non esset probabilis, Pontifices præsertim Alexander VII. & VIII. & Innocentius XI. qui plures alias damnarunt propositiones minoris momenti, & periculi, procul dubio etiam hanc damnassent, nec permisissent ad praxin deduci, si non esset tuta, & certa. Rursus Innocentius XI. in decreto continente sexaginta quinque propositiones damnatas, & prohibitas anno 1679. præ aliis hanc damnavit: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis, sequi sententiam probabilem, de valore Sacramenti relicta tutiore*. Si igitur communis sententia, de sufficientia attritionis, cum Sacramento esset minus tuta, procul dubio Pontifices eam damnassent, & cùm id non præstiterint, sequitur licitum esse, sequi hanc sententiam de sufficientia attritionis, ex metu gehennæ, vel turpitudine peccati ad valorem Sacramenti, relicta tutiore, adeo ut hæc sententia sit vera, & tuta.

Probatur secundò, quia non est imponenda obligatio, gravis in re tanti momenti, sine fundamento convincente: Sed requiri ad attritionem sufficientem ad Sacramentum pœnitentiæ, ut etiam eliciatur, ex motivo charitatis actus dilectionis Dei super omnia propter se, est gravis obligatio, & nullum est convincens argumentum in oppositum, consequenter non est imponenda hæc obligatio, præsertim, cùm sit pluribus obnoxia scrupulis; licèt enim consultius esset, si semper resipiscens admiteretur, hunc actum dilectionis Dei super omnia propter se elicere, non tamen sunt fideles ad id adigendi, præsertim cùm rusticis plerumque magis moveantur, ex timore pœnæ, quàm ex amore divinæ bonitatis, unde potiùs relinquendi sunt in optima sua fide, & persuasione de sufficientia attritionis conceptæ ex metu gehennæ, quam doctrinam à prima ætate à suis Parochis didicerunt.

Rursus quia ex opposita sententia, si vera esset, plura sequerentur incommoda. Primò, absolutiones impertitæ sine dilectione hac Dei super omnia esse omnes invalidas, adeoque repetendas ob defectum doloris sufficientis. Secundò perperam agere catechistas docentes populum, ad justificationem sufficere dolorem conceptum, vel ex turpitudine peccati, vel ex metu Gehennæ unà cum Sacramento pœnitentiæ, & esse ab ecclesia puniendos, utpote docentes errorem populum, & doctrinam falsam, ac debere adigi ad dedocendum populum, suamque doctrinam retractandam, quod falsum est: imò ecclesia permittit, catechistas ita docere populum, juxta doctrinam Tridentinæ Synodi. Episcopi enim, & Pontifices sciunt passim à Parochis, aliisque Sacerdotibus hac doctrina imbui Christi gregem, & nihilominus eos non reprehendunt, tanquam perperam agentes, imò permittunt juxta Concilium Tridentinum, ita edoceri populum. Tertiò quià si hæc doctrina falsa esset, Christus permisisset suam in terris militantem ecclesiam per tot sæcula, scilicet à temporibus Apostolorum ad nostra usque sæcula, jugiter cæcutiisse, in hoc errore perseverasse, & in materia gravissima in ordine ad validitatem Sacramenti, & assecutionem æternæ salutis fuisse deceptam: hinc ecclesia non esset columna veritatis, contra Apostolum; neque Spiritus Sanctus ei assisteret, ne erret, quod est contra scripturas, quod asseri nequit: ergo doctrina asserens, attritionem conceptam ex turpitudine peccati, vel ex metu gehennæ intra Sacramentum pœnitentiæ sufficere ad reconciliandum peccatorem Deo, & ad justificationem ejusdem, est vera; & opposita docens, sine contritione perfecta peccatorem etiam in Sacramenti susceptione non justificari, est falsa, ac prorsus rejicienda, & Sanctus Pius V. 1567. damnavit propositiones Michaelis Baii Cancellarii Universitatis Louaniensis, quarum prima erat: *Charitas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta in catechumenis, & Pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.* Et alia propositio erat: *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non semper est conjuncta cum remissione peccatorum*: quia charitas si perfecta sit extra Sacramentum pœnitentiæ semper justificat, & reconciliat Deo peccatorem resipiscentem: secus contritio imperfecta, quæ attritio dicitur, & amor inchoatus, ac imperfectus, pœnitentem non justificat ante Sacramentalem absolutionem. Hinc Catechumenus, qui imperfecto tantùm amore, & inchoato Deum diligit, aut tantùm attritus desiderat baptismum suscipere, non justificatur ante susceptionem baptismi, huc pertinet doctrina D. Augustini *tract. 13. in Joan.* ubi ait: *Quantumcunque Catechumenus proficiat, adhuc Sarcinam suæ iniquitatis portat, non ei dimittitur, nisi cùm venerit ad baptismum; quomodo non caruit populus Israel, populo Ægyptiorum, nisi cùm venisset ad mare rubrum, sic pressuris peccatorum nemo caret, nisi cùm ad fontem baptismi pervenerit*, loquitur Augustinus de charitate imperfecta Catechumeni, quæ sine baptismo insufficiens est ad justificationis gratiam percipiendam.

Quòd si dicas, eum spiritualiter vivere, qui Deum amat, consequenter non esse necessarium, eum amare ipsum Sacramentum, contra est, quia amor suos habet gradus intensionis, & perfectionis, alius enim est amor tantùm inchoatus, & hic dicitur imperfectus, insufficiens ad reconciliandum cum Deo peccatorem extra Sacramentum; alius est amor provectus, & hic est progressus in vita spirituali; alius est amor perfectus seu perfecta contritio, quæ, cùm includat votum subjiciendi peccata clavibus ecclesiæ reconciliat peccatorem cum Deo, eique impetrat gratiam sanctificantem ratione voti subjiciendi peccata clavibus Ecclesiæ. Hinc Augustinus ait: Inchoata charitas, inchoata justitia est: provecta charitas, provecta justitia est: perfecta charitas, perfecta justitia est. Peccator igitur imperfectè contritus, sive attritus, dum incipit Deum diligere, ut omnis justitiæ fontem, incipit vivere vita inchoata, quæ dispositio est ad vitam perfectam ex charitate perfecta, & à Sacramento ipsam conferente præcedentem. Rursus baptismus adultorum & pœnitentia lapsorum in peccatum mortale post baptismum dicuntur Sacramenta mortuorum, quia jam divinæ gratiæ virtute excitati è tumulo, seu ex affectu peccati prodire cœperunt instar Lazari, quem prius Christus vivificavit, dicens: *Lazare veni foras*, hæc enim vita spiritualis extra Sacramentum pœnitentiæ, non habetur nisi per contritionem perfectam, includentem votum Sacramenti; quia sicut Lazarus à Christo prius vivificatus postea solutus fuit à vinculis, quibus illigabatur, ita peccator mortuus divinæ gratiæ quamvis prius per actum perfectæ charitatis, & dilectionis Dei super omnia propter se vivificetur, adhuc tamen tenetur absolvi à vinculis peccatorum, ut ait S. Gregorius homil. 26. in evangel. ubi ait: Loquens de peccatoribus: *Illos debemus per pastoralem authoritatem solvere, quos authorem nostrum cognoscimus, per suscitantem gratiam vivificare.* Et D. Augustinus *serm. 2. in Psal.* 101. ait: *Cum audis hominem pœnitere peccatorum suorum, jam revixit, licèt nondum sit solutus, remissio enim peccatorum solutio est; quid enim prodesset Lazaro, qui processit de monumento, nisi diceretur, solvite eum, & sinite abire? Ipse quidem voce de sepulchro suscitavit, ipso clamando animam reddidit, ipso terrenam molem sepulto impositam vicit, & processit ille vinctus: non ergo pedibus propriis, sed virtute producentis. Fit hoc in corde pœnitentis: cùm audis hominem pœnitere peccatorum suorum jam revixit, cum audis confitendo proferre conscientiam jam de sepulchro eductus est, sed nondum solutus est. Quando solvitur? à quibus solvitur? quæ solveritis, inquit, in terra erunt soluta & in cœlo. Meritò per Ecclesiam dari solutio peccatorum potest: suscitari autem ipse mortuus nonnisi intus clamante Domino potest: hoc enim Deus interius agit.* Est Lazarus à mortuis à Christo resuscitatus Symbolum peccatoris resipiscentis, & de morte peccati ad statum vitæ gratiæ sanctificantis resurgentis, prius enim à Deo vocatur, per quam vocem divinam, & interiùs clamantem in corde suscitatur peccator, qui erat mortuus, & excitatus à divina gratia efficaci elicit actum amoris, seu perfectæ dilectionis Dei super omnia propter se, & quia hæc perfecta charitas, seu dilectio includit necessariò votum suscipiendi Sacramentum pœnitentiæ, ac subjiciendi peccata omnia lethalia Ecclesiæ clavibus, ideo post susceptam vitam à Domino vocante, & intus clamante in corde, adhuc debet sicut Lazarus solvi à vinculis, ut possit procedere, ac rectè ambulare, & quamvis per charitatem perfectam resuscitetur peccator à morte peccati, non tamen per imperfectam contritionem, seu attritionem, ita extra Sacramentum gratiam recipit vivificantem; sed tantùm beneficio Sacramenti pœnitentiæ, ac sibi impertitæ absolutionis.

In oppositum tamen plura objiciuntur, primò ex scripturis illud: 1. *Joan.* 3. *Nos scimus quoniam de morte translati sumus ad vitam, quoniam diligimus fratres; qui non diligit, manet in morte.* Quòd si translatio à morte peccati ad vitam gratiæ causatur à sola dilectione, sequitur evidenter neminem posse à morte peccati resurgere, nisi eliciat actum dilectionis Dei super omnia propter se, quia quamdiu non diligit, manet in morte, propterea, qui accedit ad Sacramentum per solum actum attritionis, non dilectionis, manet in morte, quia hic adhuc non diligit. Sed contra distinguitur textus desumptus 1. *Joan.* 3. Qui non diligit dilectione perfecta, vel inchoata, & dispositiva, manet in morte, conceditur: qui non diligit dilectione perfecta, manet in morte, subdistinguitur, si nihil aliud agat, conceditur; si eliciat verum actum attritionis, vel ex timore gehennæ, vel ex turpitudine peccati, ut loquitur Tridentinum, & eundem actum adnectit Sacramento pœnitentiæ, manet in morte, negatur, quia beneficio Sacramenti, & absolutionis à peccatis resurgit à morte, & accipit gratiam vivificantem, seu gratiam sanctificantem. Præterea præfatus textus desumptus ex *Joan.* 3. intelligi potest de dilectione proximi, quando urgente necessitate obligamur ad opera charitatis, ut si pauper, & miser sit in extrema necessitate, & illi negligimus opitulari, tunc qui non diligit proximum hunc, manet in morte, seu peccat lethaliter, eo quia ex præcepto charitatis tenemur eidem succurrere, & hunc esse verum sensum verborum Joannis colligitur ex iis, quæ ipse subdit inquiens: *Omnis qui odit fratrem suum homicida est, & scitis, quoniam omnis homicida, non habet vitam in se ipso manentem.* Quòd si velis Joannem fuisse locutum de Dei dilectione super omnia propter se, respondetur hanc dilectionem esse necessariam extra Sacramentum, ut quis non maneat in morte, quia perfecta Dei dilectio super omnia propter se, operatur in nobis vitam spiritualem oppositam morti peccati, & nobis confert gratiam sanctificantem; vel potest responderi, esse illi sermonem de charitate præscindente ab actuali, & habituali, & sensus sit, quòd qui non habet habitum charitatis, nec habet gratiam sanctificantem, propterea manet in morte, seu destitutus gratia sanctificante, ac vivificante. Cæterum si intelligeretur de actu dilectionis Dei super omnia, adeo ut, qui non elicit hunc actum, maneat in morte, inde sequeretur hoc absurdum, quòd parvuli statim post susceptum baptismum usque ad usum rationis semper manerent in morte, eò quia actualiter hunc actum Dei dilectionis super omnia propter se non agunt. Quamobrem, si verba Joannis intelligantur de dilectione actuali, & dicatur illum manere in morte, qui actualiter non diligit Deum, seu elicit actum dilectionis super omnia propter se, restringenda est assertio ad justificationem extra Sacramentum, quia quilibet homo tenetur subinde elicere actus fidei, spei, & charitatis, adeò ut, qui toto tempore vitæ suæ nunquam elicuerit, nec eliciat hos actus, dicatur

manere

manere in morte, quatenus transgreditur præceptum divinum de diligendo DEUM, & quia hoc præceptum est affirmativum, non obligat semper, & pro semper, sed tantùm aliquando, ut censent plures, quoties periculum aliquod vitæ imminet, vel intra quinquennium, non verò quòd teneatur diligere toties, quoties confitetur. Hinc ab Alexandro VII. damnata fuit illa propositio, qua dicebatur: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.* Imò ab Innocentio XI. rejecta etiam fuit hæc alia propositio: *Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.* Quòd si hæc propositio itidem damnata fuit, sequitur, quòd ad minimum singulis quinquenniis teneamur hos actus elicere: imò & frequentius. Præterea non desunt expositores, qui cum Cornelio à Lapide explicent præcitatum textum de dilectione fratrum, & proximi, ut paulò superius innuimus, adeo ut dilectio proximi sit signum, ex quo tanquam ex effectu inferamus statum vitæ spiritualis, vel mortis peccati, quia, cùm ex præcepto teneamur in extrema necessitate proximo succurrere, si negligamus eidem opitulari, procul dubio transgredimur præceptum, & manemus in morte peccati, adeo ut negatio dilectionis sit signum, quod maneat in morte, qui non diligit.

Objicitur secundò illud Apostoli 2. *Corint.* 7. ubi ait: *Quæ secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur:* Sed tristitia secundùm Deum est, quæ propter Dei offensam, adeoque ex charitate concipitur: Dolor verò propter pœnam tantùm non est secundùm Deum, neque dolor ex sola turpitudine peccati, quia est potius ex nostra erubescantia, & secundùm nos, siquidem tunc tristamur de peccato propter nos, quatenus nocumentum nobis intulimus. Hinc D. Thomas *Lect.* 3. *in cap.* 7. *epist.* 2. *ad Corinth.* ait: Duplex est amor: unus quo diligitur Deus, & ex hoc causatur tristitia, quæ est secundùm Deum; alius quo amatur sæculum, & ex hoc causatur tristitia sæculi. Amor, quo diligimus Deum, facit nos libenter servire Deo, sollicitè quærere honorem Dei, & vacare Deo dulciter; & quia peccando impedimur à servitio Dei, & ideo ei non vacamus, nec ejus honorem quærimus, ideo amor Dei causat tristitiam de peccato, & hæc est tristitia secundùm Deum. Sed contra, quia tristitia, de qua loquitur Apostolus, favet potius nostræ assertioni: siquidem Apostolus loquitur de tristitia, quæ stabilem pœnitentiam operatur, & ait hanc debere esse secundùm Deum: sed tristitia, dolor, vel attritio concepta ex metu gehennæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati est etiam secundùm Deum, siquidem præcipit Deus, ut ex timore gehennæ abstineamus à peccatis, unde attritio ex metu gehennæ, vel pœnæ à DEO infligendæ, est secundùm Deum. Hinc Christus apud Lucam ait: *Ostendam autem vobis, quem timeatis: timete eum, qui postquam occidit corpus, habet potestatem mittere in gehennam, ita dico vobis, hunc timete.* Quòd si hic timor, quo metuimus eum, qui potest nos mittere in gehennam, præcipitur à Deo, sequitur, hunc timorem esse secundùm Deum, consequenter verba Apostoli 2. *Corinth.* 7. non adversari, sed potius favere nostræ assertioni. Aliud est, tristitiam, & dolorem pœnitentis esse secundùm Deum, seu juxta Dei voluntatem, & aliud esse ex motivo charitatis Dei super omnia, verba D. Pauli tantùm exigunt timorem secundùm Deum, seu juxta Dei voluntatem, non verò ex charitate Dei super omnia dilecti. Neque authoritas allegata ex D. Thoma quidquam obest, quia quamvis S. Doctor asserat, amorem sæculi causare tristitiam sæculi, non tamen dicit, tristitiam, quæ secundùm Deum, unicè causari ab amore, quia est dilectio Dei super omnia propter se, quòd si S. Doctor id non exprimit, nihil contra nostram assertionem producit. Præterea cùm D. Thomas scripserit ante Concilium Tridentinum, in hac controversia potius attendenda est mens Tridentinæ Synodi.

Objiciuntur tertiò plura alia desumpta ex sacris Scripturis, præsertim *Luc.* 7. ubi Christus de Magdalena peccatrice ait: *Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, cui autem minus dimittitur, minus diligit,* ex quo inferunt dilectionem esse mensuram remissionis peccatorum, quod etiam Christus significet, cùm dicat: *Cui autem minus dimittitur, minus diligit,* unde illi ideo multa fuerunt condonata peccata, quia multum dilexit, si enim minus dilexisset, non fuissent ei peccata remissa. Secundò illud *Joan.* 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo,* & nemo Dei gratiam impetrat per Sacramentum, nisi à Deo diligatur: unde nemo justificatur etiam in Sacramento, nisi DEUM diligat. Tertiò illud Apostoli 1. *ad Corinth. ult. Si quis non amat Dominum Nostrum JESUM Christum, anathema sit.* Sed hi Scripturæ textus nostræ non adversantur assertioni, ad illud de Magdalena peccatrice respondetur: ipsam dilexisse multum extra Sacramentum ob divinam gratiam efficacem, quam Deus fuit illi impertitus, ideoque quia elicuit actum charitatis perfectæ extra Sacramentum, fuerunt ei dimissa peccata multa, sed inde non sequitur, quòd per contritionem imperfectam, seu amorem inchoatum, & disponentem ad habitum charitatis intra Sacramentum non remittantur peccata, hinc Christus dixit: *Cui minus dimittitur, minus diligit,* quatenus qui tantùm diligit dispositivè, & inchoatè minus dimittatur, hoc est non dimittatur extra Sacramentum, sed tantùm cum Sacramento, & quia elicienti perfectum actum charitatis extra Sacramentum dimittuntur peccata, ideo qui multum diligit, multa sunt ei peccata dimissa absolutè, & cui minus dimittitur, seu tantùm cum Sacramento pœnitentiæ minus diligit, seu dispositivè tantùm ad actum charitatis impetrandum, ac inchoativè. Ad aliud desumptum ex *Joan.* 14. respondetur, diligentem Deum diligi à Deo, quia nemo potest diligere Deum, sicut oportet, nisi à Deo accipiat gratiam supernaturalem, & efficaciam, qua mediante eliciat actum supernaturalem dilectionis Dei, & quia hæc gratia efficax est donum Dei, & procedit ex amore, cùm omne bonum in nos derivetur à Dei amore, sequitur, quòd ametur à Deo, unde nemo Dei gratiam impetrat, nisi præveniatur à Dei gratia, neque est necesse, quòd hæc gratia sit semper nobis impertita extra Sacramentum, si loquamur de gratia sanctificante, quia hæc nobis etiam impertitur per Sacramentum pœnitentiæ, mediante prævio actu attritionis elicito ex metu gehennæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati: & quamvis tunc resipiscens cum actu attritionis non eliciat actum perfectæ dilectionis, dispositivè tamen elicit actum amoris inchoati, quatenus attritio adnexa Sacramento pœnitentiæ impetrat gratiam sanctificantem, & habitum charitatis, quo resipiscens elicit postea verum actum charitatis perfectæ, unde, cùm dicitur, neminem DEI gratiam impetrare per Sacramentum,

nisi à Deo diligatur, id intelligendum est, quòd Deus prius impertiatur resipiscenti gratiam excitantem, & cooperantem, quæ eliciat actum attritionis, non verò, quòd resipiscens, ut justificetur in Sacramento, debeat unà cum actu attritionis, etiam elicere Dei dilectionem super omnia propter se. Ad aliud petitum ex Apostolo 1. *ad Corinth. ult.* respondetur, non amantem Dominum Nostrum Jesum Christum, esse anathema, seu in statu mortis peccati, eò quia ex divino præcepto tenemur diligere, quem si non diligamus, peccamus transgredientes Dei præceptum, non tamen ita intelligenda sunt verba Apostoli, ut ille sit anathema, qui quoties subjicit peccata sua clavibus Ecclesiæ, non elicit Dei dilectionem super omnia propter se, sed sufficit, si tunc eliciat actum attritionis, qui adnectatur Sacramento, quia tunc dispositivè, & inchoativè elicit actum dilectionis, quatenus disponitur beneficio Sacramenti ad recipiendam gratiam sanctificantem, & habitum charitatis, quo resipiscens possit elicere actum verum, ac perfectum dilectionis DEI super omnia propter se.

Objiciuntur quartò plura petita ex D. Augustino docente, sinceram conversionem nullam esse, nisi peccandi voluntas deponatur, & nova secundùm Christum vita inchoetur: Sed voluntas peccandi non deponitur, si quis justitiam, seu Deum ipsum non amet: neque novam vitam auspicatur, quamdiu ex solo timore gehennæ abstinet à peccato, quia timor ille, tametsi revocet ab opere peccati, & removeat affectionem animi à peccato, non tamen avertit: unde nemo justus esse potest, nisi ex Dei amore à peccato abstineat, ait D. Augustinus *lib. de spiritu & littera cap.* 8. ubi de Judæis sic ait: *Illis lex iram operabatur abundante peccato, quod à scientibus perpetrabatur: quia, & quicunque faciebant, quod lex jubebat, non adjuvante spiritu gratiæ, timore pœnæ faciebant, non amore justitiæ: ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere: potiusque ex illo rei tenebantur, quod eos noverat malle, si fieri posset impunè committere.* Sed hoc D. Augustini testimonium nostræ non obest assertioni, quia in lege veteri, ubi Judæis lex iram operabatur abundante peccato, non justificabantur impii in Sacramento pœnitentiæ, sed tantùm extra Sacramentum per perfectam Dei dilectionem super omnia propter se, unde lex illa, licèt juberet, non tamen adjuvabat, quia totum auxilium obtinebatur à Spiritu Sancto impertiente suam gratiam, qua possent Deum diligere super omnia propter se, & quia Judæi timore pœnæ faciebant, non amore justitiæ, ideo ex solo timore non justificabantur, quia timor iste non adnectabatur Sacramento. Cæterum verum est, quòd asseritur, sinceram conversionem nullam esse, nisi peccandi voluntas deponatur, sed hæc voluntas peccandi dupliciter potest deponi, vel extra Sacramentum per perfectam Dei dilectionem super omnia propter se: vel per attritionem, seu dolorem conceptum ex timore gehennæ, vel ex consideratione turpitudinis peccati intra Sacramentum pœnitentiæ, tunc enim dispositivè, & inchoativè resipiscens dicitur, Deum amare, quatenus recipit beneficio Sacramenti gratiam sanctificantem, & habitum charitatis, cujus beneficio elicit perfectam dilectionem Dei super omnia propter se.

Rursus D. Augustinus *eod. lib. cap.* 14. ait: *Mandatum si fit timore pœnæ, non amore justitiæ, serviliter fit, non liberaliter, Et ideo nec fit, non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit.* Et rursus *cap.* 19. ait: *Ex hac promissione, hoc est, Dei beneficio lex impletur, sine qua promissione Prævaricatores facit, Venusque ad effectum mali operis, si etiam repagula timoris concupiscentiæ flammâ transcenderit, vel certè in sola voluntate timor pœnæ suavitatem libidinis vicerit.* Hoc idem etiam repetit *lib. de natur. & grat. cap.* 57. inquiens: *Sub lege est, qui timore supplicii, quod lex minatur, non amore justitiæ se sentit abstinere, ab opere peccati nondum liber, nec alienus à voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus, qua mallet, si fieri posset, non esse, quòd timeat, ut liberè faciat, quod occultè desiderat. Ergo si spiritu, inquit, ducimini, non adhuc estis sub lege, quæ timorem incutit, non tribuit charitatem: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, non per legis litteram, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Hæc est lex libertatis, non servitutis, quia charitatis utique, non timoris.*

Rursus hoc idem confirmat *epist.* 145. *ad Anastasium* scribens: *Inaniter putat, se Victorem esse peccati, qui pœnæ timore non peccat, quia etsi non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis, & quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri, quod vetatur, si subtrahas, quod timetur, ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere, quod non licèt fieri, sed ideo non facit, quia impunè non potest fieri. Nam quantum in ipso est, mallet non esse justitiam peccata prohibentem, atque punientem. Et utique, si mallet non esse justitiam, quis dubitaverit, quod eam, si posset, auferret? & per hoc quomodo justus est justitiæ talis inimicus, ut eam, si potestas detur, præcipientem auferat, ne comminantem, vel judicantem ferat. Inimicus ergo justitiæ est, qui pœnæ timore non peccat, amicus autem erit; si ejus amore non peccat.* Præterea *enarrat.* 25. *in Psal.* 118. expendens verba illa: *Confige timore tuo carnes meas,* ait: *Timor iste quo non amatur justitia, sed timetur pœna, servilis est, quia carnalis est: & ideo non crucifigit carnem; vivit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas: cùm verò pœna creditur secutura, latenter vivit, vivit tamen. Mallet enim licere, & dolet non licere, quod lex vetat: quia non spiritaliter delectatur ejus bono; sed carnaliter malum metuit, quod minatur. Timore autem casto ipsa, quæ tunc timorem foras mittit, peccare timet charitas, etiam si sequatur impunitas: quia nec impunitatem judicat secuturam, quando amore justitiæ peccatum ipsum deputat pœnam.* Sed contra, quia præcitati textus; & alii plures, qui solent ex D. Augustino adduci, nostræ non officiunt assertioni, quia in præcitatis locis D. Augustinus loquitur de timore servili cum servilitate, qui ut superius ostendimus, non sufficit ad conciliandum Deo peccatorem etiam cum Sacramento pœnitentiæ, diximus enim, timorem servilem cum servilitate illum esse, qui detestatur quidem peccatum, eò quia constituat hominem dignum pœna, ita tamen, ut si non esset pœna, omnino placeret peccatum, ut explicat D. Augustinus exemplo conjugis adulteræ, quæ abstinet ab adulterio ex timore mariti venientis, quem si certo sciret non venturum, adulterium perpetraret, unde timor servilis cum servilitate non excludit absolutè voluntatem peccandi, sed affectum conservat ad peccatum, cum hoc enim affectu ad peccatum timor servilis cum servilitate, quamvis adnectatur Sacramento

pœni-

pœnitentiæ non habet vim justificandi impium, quia neque absolutè excludit voluntatem peccandi, neque includit dispositivè, & inchoativè amorem Dei; duplex enim est timor servilis, unus sine servilitate, & est, qui abominatur peccatum, quia per illud constituitur homo dignus subeundi æternum supplicium in gehenna, vel quia privat hominem jure, quod habebat ad æternam beatitudinem; ita tamen, ut nullo pacto dicat implicitè, nec explicitè, peccarem, si peccato adnexa non esset pœna æterna. Alius est timor servilis cum servilitate, & discrimen inter utrumque timorem est, quia licèt uterque detestetur peccatum, quia reddit hominem dignum pœna; timor tamen servilis sine servilitate non includit nec implicitè, nec virtualiter, nec explicitè actum, qui dicat, *si non esset pœna, peccarem.* Timor verò servilis cum servilitate talem actum includit, & excludit omnem alium actum, quo magis peccatum detestamur, quàm pœnam. Hinc ait Augustinus *lib. de spiritu, & littera cap.* 14. *Mandatum, si fit timore pœnæ, non amore justitiæ serviliter fit, consequenter ejus fructus non est bonus, quia de radice charitatis non surgit*, seu non includit dispositivè, & inchoativè actum dilectionis Dei, cùm foveat voluntatem peccandi, quàm si non exequatur, est, quia timor gehennæ frœnum injicit concupiscentiæ, quòd si supplicium non sequeretur, adhuc peccaret, ideoque, quòd non peccet, non provenit ex Dei amore, sed ex terrore supplicii, qui terror non extinguit absolutè voluntatem peccandi, hinc *in cap.* 19. ait: *Si enim repagula timoris concupiscentiæ flamma transcenderit; vel certè in sola voluntate, si timor pœnæ suavitatem libidinis vicerit, adhuc servas effectum mali operis.* Quod etiam expressè asserit *lib. de natur. & grat. cap.* 57. ubi ait: *Sub lege est, qui timore supplicii, quod lex minatur, non amore justitiæ se sentit abstinere ab opere peccati*: & postea subdit: *Nondum liber nec alienus à voluntate peccandi*, unde quòd non peccet, provenit ex timore supplicii, cùm adhuc intus foveat voluntatem peccandi, quam exequeretur: si supplicium peccato non adjiceretur, unde Augustinus in hisce locis tantùm loquitur de timore servili cum servilitate, qui non sufficit etiam cum Sacramento pœnitentiæ ad reconciliandum peccatorem Deo, eò quia non excludat absolutè voluntatem peccandi, sed conditionatè illam foveat, si non adesset supplicium æternum.

Ad aliud petitum ex epist. 145. ad Anastasium etiam expressè loquitur de timore servili cum servilitate, ait enim: *Nam quantum in se ipso est, mallet non esse justitiam peccata prohibentem, atque punientem. Et utique, si mallet, non esse justitiam, quis dubitaverit, quod eam, si posset, auferret.* Ubi Augustinus expressè loquitur de illo timore, quo peccator abstinet à peccato, ne incurrat pœnam, quam si declinaret, adhuc peccaret, ac vellet posse auferre, ac totaliter delere talem pœnam, ut liberior illi esset voluntas peccandi, & laxior potestas indulgendi sensui. Etiam in alio textu petito *ex enarrat.* 25. *in Psal.* 118. ubi expendit verba illa Davidis: *Confige timore tuo carnes meas*, licèt velit configi timore servili sine servilitate, ait tamen, adesse timorem, quo non amatur justitia, sed timetur pœna servilis cum servilitate, qui propterea non crucifigit carnem, quia vivit in timente adhuc peccandi voluntas, ut ait Augustinus, *quæ tunc apparet in opere, quando speratur impunitas*, hoc est, quia cum tali timore servili cum servilitate adhuc fovetur affectus ad peccatum.

Cæterum, quòd metus servilis sine servilitate adnexus Sacramento pœnitentiæ sufficiat ad justificandum impium, eumque reconciliandum Deo expressè concedit D. Augustinus *in Psal.* 127. ubi asserit: Metum illum gehennæ, & pœnarum esse ad salutem utilem, consequenter non posse sperni, & ratione hujus timoris asserit, *homines se à peccato continere, ut non consentiant peccato, & mortificent membra sua super terram, & membra cœlestia* (hoc est, in se ipsis bona opera) *exercent*, & *Tract.* 9. *in epist. Joan.* ait: *Ut bonam vitam retineant, bonam conscientiam comparent.* Et *serm.* 214. *de tempore cap.* 1. asserit: talem timorem sicut est bonus, & utilis, ita posse voluntatem graviter peccandi efficaciter excludere, unde tantùm abest, quod D. Augustinus nostræ adversetur assertioni, ut potius eam propugnet. Solent etiam coacervari plures alii textus petiti ab aliis Sanctis Patribus, qui tamen loquuntur vel de timore servili cum servilitate ut explicuimus, vel de timore mundano, quo vitamus peccatum ob aliquod malum temporale, quod timemus, & neuter hic timor sufficiens est ad reconciliandum peccatorem Deo, quia uterque foret saltem conditionatè si malum non incurreretur, voluntatem peccandi.

Prætetea observandum est, Sanctos Patres plura circa Dei amorem asserere, quæ non possunt intelligi in rigore scholastico, adeo ut patiantur benignè interpretari, & cùm ipsi, ut plurimum loquantur concionatoriè, & cum quadam exaggeratione ad suadendum proximo Dei amorem, qui optimus est, & sine ullo dubio reliquis omnibus præferendus, non tamen injungunt præceptum semper de tali amore eliciendo, sed suggerunt consilium, eò quia nil melius, nilque utilius, quàm Deum diligere super omnia propter se, alioquin etiam D. Augustinus *lib.* 3. *de doctrin. Christian. cap.* 10. ait: *Non præcipit Scriptura, nisi charitatem*, tametsi plura alia præcipiat, quæ expressè & formaliter non sunt charitas, licèt ex charitate oriantur. Et in *Enchirid. cap.* 117. ait: *Regnat carnalis cupiditas, ubi non est charitas*, quod tamen non intelligitur de charitate actuali, sed de habituali, quæ connectitur cum gratia sanctificante.

Quòd verò timor elicitus ex consideratione æterni supplicii sit utilis, & adnexus Sacramento pœnitentiæ reconciliet peccatorem Deo, docent Sancti Patres, præsertim S. Joannes Chrysostomus, qui ait: Peccatorem ingemiscere utiliter, eò quia sit pœnas æternas luiturus ob peccatum patratum, eò quia tunc doleat de peccato serviliter quidem, quia ob timorem gehennæ non ex amore divinæ bonitatis, sed sine servilitate, quòd si ingemisceret timore servili cum servilitate, tunc non prodesset ingemiscenti talis timor, quia non excluderet absolutè voluntatem peccandi. Timor igitur servilis, dummodo excludat servilitatem, seu absolutè voluntatem peccandi, utilis est, & dispositio ad dilectionem Dei super omnia propter se, quia si annectatur Sacramento pœnitentiæ impetrat gratiam sanctificantem, & habitum charitatis, quo adjutus elicit actum amoris in Deum, hinc *Proverb.* 1. dicitur: *Timor Domini principium sapientiæ*, & *Ecclesiast.* 1. *Timor Domini expellit peccatum.* Et D. Augustinus *lib.* 1. *c.* 16. *contra adversarium legis* ait: *Salubriter non solùm bonitatem, verùm etiam severitatem Dei Scriptura commendat, quoniam amatur Deus utiliter & timetur.* Hinc Concilium Tridentinum *Sess.* 6. *can.* 8. contra Lutherum ait: *Si quis*

dixerit, gehennæ metum, per quem ad Dei misericordiam de peccatis dolendo confugimus vel à peccando abstinemus, peccatum esse, vel peccatores facere, anathema sit. Hoc idem etiam repetit *Sess.* 14. *can.* 5. inquiens: *Si quis dixerit, eam contritionem* (imperfectam scilicet, quæ dicitur attritio) *qua paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ non esse verum, & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem. Demum illum esse dolorem coactum, & non liberum, ac voluntarium, anathema sit.* Ubi damnatur hæresis Lutheri asserentis, talem timorem conceptum ex gehennæ suppliciis inutilem esse.

Objiciunt quintò: ipsummet Concilium Tridentinum, ex quo infertur, quòd ad pœnitentiam non minus requiratur dispositio, quam ad Baptismum in adulto: Sed ad hunc fructuosè suscipiendum requiritur à Tridentina Synodo amor Dei, ergo etiam ad pœnitentiæ Sacramentum ritè suscipiendum. Major liquet; quia utrumque Sacramentum mortuorum est. Minor etiam constat ex Tridentino *Sess. 6. cap.* 6. ubi loquens de præparatione, quam adultus tenetur præmittere ante susceptionem Baptismi ait: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt &c. & dum, peccatores se esse intelligentes, à divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam DEI misericordiam se convertendo in spem eriguntur, videntes Deum per Christum sibi propitium fore, illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.* Sed actus, quo incipimus diligere DEUM tanquam fontem omnis justitiæ, est amoris Dei propter se, ergo si ad recipiendam gratiam in Sacramento Baptismi est necessariò talis actus, quo incipimus Deum diligere tanquam fontem omnis justitiæ, sequitur, quòd etiam ad recipiendam gratiam in Sacramento Baptismi sit necessarius actus amoris Dei propter se. Sed contra, quia tantùm abest, quòd Concilium Tridentinum nostræ adversetur assertioni, ut potius eidem faveat, quia Concilium ad justificationem impii tantùm requirit aliquam Dei dilectionem, scilicet inchoatam charitatem, quæ etiam reperitur in attritione concepta ex metu gehennæ, quatenus adnexa Sacramento est dispositio ad gratiam sanctificantem, & habitum charitatis, cujus beneficio elicitur Dei dilectio super omnia propter se. Præterea D. Augustinus *lib.* 5. *de catechizandis rudibus cap.* 17. postquam attulisset quasdam alias rationes, & affectiones animi perversas, quibus catechumeni quidam inducti ad Sacramenti gratiam frustra consequendam, eò quia sine prævia debita dispositionibus acceperint ad Sacramentum, postea de attritis ait: *Qui autem propter beatitudinem sempiternam, & perpetuam requiem, quæ post hanc vitam Sanctis futura promittitur, vult fieri Christianus, ut non eat in ignem æternum cum diabolo, sed in regnum æternum intret cum Christo, verè ipse est Christianus.* Unde Augustinus asserit, dolorem conceptum ex timore ignis æterni, seu gehennæ esse utilem, ut quis verè sit Christianus; quapropter sufficit amor inchoatus, qui includitur in attritione concepta ex metu gehennæ.

Objiciunt sextò: Dolor, qui sufficiat etiam cum Sacramento pœnitentiæ ad reconciliandum peccatorem Deo, debet necessariò habere oppositionem cum peccato, sed dolor, qui non fundatur in amore Dei, non habet hanc oppositionem cum peccato, consequenter non sufficit etiam cum Sacramento ad reconciliandum peccatorem Deo. Major est certa, minor ostenditur, quia per peccatum avertitur homo à Deo, & convertitur ad creaturas, illas amando, consequenter ab opposito per dolorem debet homo averti à peccatis, & converti ad Deum, eum amando, dicente Deo per Isaiam 31. v. 6. *Convertimini ad me, sicut in profundum recesseratis.* Firmari etiam potest, quia, quando Deus populum suum veluti servos, & mancipia comminationibus, & terroribus ad observantiam suorum mandatorum urgebat; & infinita Dei erga nos dilectio in Christi passione revelata signorum velo adhuc tegebatur, dilectio Dei benevola ad peccati remissionem, & justificationem necessariò requirebatur, quòd si in lege veteri, quæ fuit lex timoris, requirebatur ad justificationem Dei dilectio, à fortiori etiam in lege Evangelica, quæ lex est charitatis, & amoris, & ubi non datur spiritus servitutis, iterum in timore, sed adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater, necessaria est dilectio Dei super omnia, ut peccator Deo reconcilietur. Sed contra, distinguitur minor, dolor, qui non fundatur in amore Dei, seu qui non includit aliquam dilectionem Dei super omnia, non habet oppositionem cum peccato, negatur minor, quia attritio concepta ex timore gehennæ, cùm non habeat motivum formale amoris, non fundatur in amore Dei, & tamen si annectatur Sacramento pœnitentiæ, habet oppositionem cum peccato, quod delet beneficio absolutionis. Præterea, ut jam dixi attritio concepta ex timore gehennæ, cùm includat inchoatam dilectionem, quatenus disponit ad habitum charitatis, etiam includit charitatem, si non perfectam, saltem imperfectam, & inchoatam, hæc enim sufficit, ut dolor adnexus Sacramento impium justificet, ac Deo reconciliet, cæterum extra Sacramentum impius non reconciliatur Deo, nisi per charitatem, ac dilectionem Dei super omnia propter se: aliud enim est peccatorem reconciliari Deo intra, & aliud extra Sacramentum, in lege enim charitatis requiritur dilectio Dei benevola, ut peccator reconcilietur Deo, sicut requirebatur in lege timoris, seu veteri: sed in lege charitatis ad justificationem intra Sacramentum sufficit amor inchoatus inclusus in ipsa attritione concepta ex metu gehennæ, alioquin si ad justificationem intra Sacramentum requiretur charitas perfecta, & non sufficeret inchoata, ut superius explicuimus, lex charitatis esset longè difficilior, quàm olim fuerit lex timoris, quia supra dilectionem Dei perfectam, & super omnia haberetur etiam Sacramentum, quod in lege veteri non requirebatur: quòd si sola attritio cum Sacramento sufficit ad justificationem, tunc lex charitatis magis commendatur.

Sed dices, existentem in peccato lethali ita debere esse mente constitutum, ut voluntatem omnem committendi deinceps peccatum lethale excludat, & quod ipsum commissi pœniteat: sed attritio ex timore gehennæ orta, non facit, ut peccator sit, taliter constitutus, ut excludat voluntatem

committendi ulterius peccatum ullum lethale, eò quia licèt sit pœnitens, & doleat de peccato patrato, adhuc retinet pravum affectum ad peccatum, cui antea adhæserat, ex quo inferunt, attritionem ex metu gehennæ conceptam non esse sufficientem. Sed contra, negatur, quòd attritus ex timore gehennæ retineat pravum affectum ad peccatum, cui antea adhæserat, quia timor iste non est servilis cum servilitate, consequenter excludit absolutè voluntatem ulterius peccandi: quia timor servilis sine servilitate, nullo pacto includit actum, quo dicat, si non esset pœna, peccarem; seu, ideo abstineo à peccato, quia timeo pœnam, sed absolutè ex timore pœnæ abstinet à peccato, adeò ut neque implicitè, neque explicitè, nec virtualiter, nec formaliter includat voluntatem peccandi, si non adesset pœna; sed absolutè illam excludat; & per hoc differt timor servilis cum servilitate à timore servili sine servilitate, quia ille conditionatè includit voluntatem peccandi; & dicit, si non adesset pœna, vellem peccare, ac indulgere sensui: iste vero absolutè excludit voluntatem peccandi, quamvis ob timorem pœnæ eligat non peccare. Ratiò est, quia, qui absolutè vult finem, necessariò vult media annexa necessariò tali fini: sed depositio omnis affectus ad peccatum lethale est medium necessarium ad vitandam gehennam: consequenter qui seriò, & absolutè vult evitare gehennam, necessariò vult excludere omnem affectum ad peccatum mortale, quia cum tali affectu non est velle gehennam, declinare, quia talis affectus ad illam necessario trahit: ergo volens absolutè vitare gehennam, vult absolutè excludere omnem voluntatem mortaliter peccandi: quisquis enim efficaciter intendit vitare gehennam, intendit etiam vitare efficaciter, quidquid ducit ad gehennam: peccatum autem mortale, & affectus ad illud, seu voluntas peccandi mortaliter, ducit ad gehennam, ergo qui absolutè, & efficaciter vult vitare gehennam, vult etiam absolutè, & efficaciter vitare voluntatem peccandi. Præterea timor pœnæ coërcet voluntatem furandi, adeo, ut absolutè, & efficaciter nolens patibuli mortem, nolit etiam absolutè, & efficaciter furtum, seu affectum ad externum peccatum furti: ergo timor gehennæ coercet etiam internum peccatum, cùm propter illud incurratur gehenna, perinde ac propter furtum incurritur mors patibuli. Hinc Tridentina Synodus *sess.* 14. *cap.* 4. loquens de attritione servili sine servilitate ait: *Si voluntatem peccandi excludat*; & contra Lutherum definit, talem attritionem excludentem voluntatem peccandi non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, ut docebat Lutherus: Si enim Concilium præfata verba, *si voluntatem peccandi excludat*, non retulisset ad attritionem, sed ad actum amoris inclusum in actu attritionis, Concilium id expressisset; ac dixisset; attritionem ex timore gehennæ conceptam, si habeat adnexum actum amoris, quo voluntas peccandi excluditur, non solum non facit hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei est; & tamen Concilium non meminit ullius actus amoris. Præterea, intentio Concilii erat, damnare hæresin Lutheri, qui non asserebat attritionem conjunctam actui amoris facere hominem hypocritam; & magis peccatorem, & includere affectum ad peccatum: sed Lutherus tantum asserebat de attritione seorsim sumpta ab actu amoris, & docuit, hanc attritionem, etiam ut conjunctam Sacramento Pœnitentiæ non sufficere ad reconciliandum peccatorem Deo, seu timorem servilem sine servilitate conceptum, vel ex consideratione turpitudinis peccati, vel gehennæ incurrendæ, quam Concilium damnavit ut hæreticam, eo quia talis timor servilis sine servilitate sit utilis, & honestus, & in exemplum affert timorem conceptum à Ninivitis ad prædicationem Jonæ prophetæ. Aliud est loqui de timore servili cum servilitate; & aliud de timore servili sine servilitate, ut superius explicuimus, primus timor consideratur absolutè, & secundùm se præcisè, & conditionatè includit affectum ad peccatum, quia, si non esset gehenna, peccaret, & indulgeret sensui, & ideo non vult peccatum, quia timet gehennam, quam nollet esse, ut posset peccare, proinde conditionatè includit voluntatem peccandi, & est insufficiens ad reconciliandum peccatorem Deo, etiam intra Sacramentum. Timor verò servilis sine servilitate excludit omnem peccandi voluntatem, etiam conditionatam, quia vel per identitatem, vel per concomitantiam secum trahit firmum propositum de cætero non peccandi. Ratio est, quia cùm nobis constet, peccatum non remitti, neque declinari gehennam, nisi nobis proponamus non peccare de cætero, si quispiam sibi proponat dolorem elicere de peccatis in ordine ad confessionem Sacramentalem, utique eum sibi proponit, qui junctus Sacramento sit sufficiens ad remittenda peccata & reconciliandum peccatorem Dei, alioquin non subjiceret clavibus ecclesiæ sua peccata: sed iste dolor, qui adnexus Sacramento reconciliat Deo, est attritio, seu timor servilis sine servilitate conceptus ex consideratione gehennæ, hic autem timor absolutè, & efficaciter excludit omnem voluntatem peccandi etiam conditionatè, propterea timor iste, ut adnexus Sacramento, ex Concilio Tridentino sufficiens est ad reconciliandum peccatorem Deo.

Objiciunt septimò Decretum Tridentinæ Synodi *sess.* 14. *cap.* 4. ubi dicitur: *Illam autem contritionem, quam Theologi attritionem vocant, quòd imperfecta sit, & solum, vel ex turpitudine peccati consideratione; vel ex metu gehennæ & pœnarum, qui servilis timor dicitur, concipiatur, si voluntatem peccandi excludat, & dolorem qualemcunque de commissis delictis exprimat, statuit hæc sacra Synodus, & declarat, non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, ut quidam blasphemare non verentur, verum etiam sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*; refert Cardinalis Pallavicinus compilator historiæ Concilii Tridentini *lib.* 12. *c.* 10. *ejusdem historiæ*; Patres post maturum examen decrevisse expungi ex illo decreto posteriora illa verba, quæ erant: *Verùm etiam sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*; Sed non est probabile Patres Concilii Tridentini voluisse definire, quod ex suo decreto expungi jusserunt: ergo hic timor conceptus ex consideratione turpitudinis peccati, vel tormentorum gehennæ, etiam ut adnexus Sacramento pœnitentiæ non sufficit ad reconciliandum peccatorem Deo, nisi includat dilectionem Dei super omnia propter se. Sed contra est, quia licet Patres Concilii jusserint, ex tali decreto expungi præfata verba: *Verùm etiam sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*, non sequitur talem timorem servilem sine servilitate non esse supernaturalem, & sufficientem unà cum Sacramento ad reconciliandum peccatorem Deo: etenim in tali decreto contra Lutherum habetur: *Si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ, declarat non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem verum esse, donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis*: si pervenit talis timor ex impulsu Spiritus Sancti, jam est quoad entitatem supernaturalis, proinde sufficiens cum Sacramento ad remittenda

peccata, & reconciliandum peccatorem Deo. Præterea ex præfato Decreto expuncta pariter fuerunt verba hæc: *cum sine aliquo dilectionis in Deum motu vix esse queat*, ideo hæ particulæ, & aliæ præfatæ fuerunt à Patribus expunctæ à Decreto illo, quia non pertinebant ad damnandam hæresim Lutheri, qui non contendebat, an attritio servilis sine servilitate concepta ex consideratione gehennæ sufficeret ad constitutionem Sacramenti pœnitentiæ; neque an talis attritio, ut constitueret Sacramentum, deberet connecti cum dilectione Dei super omnia propter se: sed quia docebat, hanc attritionem esse inutilem ad remittenda peccata, & hominem hypocritam constituere, ac facere magis peccatorem, quæ propositio damnata fuit à Concilio, ut blasphema, & hæretica, & declaravit esse donum Dei, & provenire ex impulsu Spiritus Sancti moventis, propterea esse supernaturalem, & gratiam Dei, quæ non facit hominem hypocritam, nec magis peccatorem, ut censuit Lutherus. Præterea illæ particulæ, *etiam sufficere ad hujus Sacramenti constitutionem*, deletæ à Patribus fuerunt, quia talis locutio non videbatur propria, quia non propriè dicitur, quod pars sufficiat ad constitutionem totius, quia non constituitur ex una tantum parte, sed ex omnibus simul, vel etiam Patres prædictas particulas voluerunt expungi à Decreto, ne damnaretur sententia Scoti docentis, totam hujus Sacramenti essentiam consistere in absolutione Sacerdotis, & actus pœnitentis tantùm requiri, ut præviam dispositionem; unde satis fuit Concilio declarasse, attritionem disponere ad gratiam unà cum Sacramento pœnitentiæ obtinendam. Demum ex eo, quòd Patres jusserint expungi præfatas particulas, *etiam sufficere ad hujus Sacramenti constitutionem*, tantùm sequitur, attritionem sine dilectione Dei super omnia propter se non esse expressè definitam definitione strictè sumpta, & proposita toti ecclesiæ, ut omnes fideles teneantur eidem assentiri: quia opposita sententia non est authenticè falsa; quia ut notat Gormazius, ut aliqua sententia sit authenticè certa, certitudine authentica, requiritur, ut opposita non possit publicè absque ulla censuræ nota propugnari, juxta Decretum Alexandri VII. Unde opinio asserens attritioni esse adnectendam aliquam dilectionem Dei super omnia propter se ad valorem Sacramenti, non est authenticè falsa; adeóque neque opinio negans requiri talem dilectionem; proinde absque ulla censuræ nota potest utraque sententia propugnari.

Objiciunt octavo Decretum Alexandri VII. Pontificis Maximi, qui prohibuit, aliqua censuræ nota inuri sententiam asserentem ad attritionem cum Sacramento reconciliantem peccatorem Deo requiri dilectionem Dei super omnia propter se; ajunt Romanum Pontificem vetuisse alicujus Theologicæ censuræ, vel alterius injuriæ, aut contumeliæ notâ taxare sententiam asserentem dilectionis Dei necessitatem in attritione concepta ex metu gehennæ ad reconciliandum Deo peccatorem in Sacramento: Decretum est istud: *SS. D. noster Alexander Papa VII. cum acceperit non sine gravi animi mœrore, Scholasticos quosdam acriùs, nec absque fidelium scandalo, inter se contendere, an illa attritio, quæ concipitur, ex metu gehennæ, excludens voluntatem peccandi, cum spe veniæ, ad impetrandam gratiam in Sacramento pœnitentiæ requirat insuper aliquem actum dilectionis Dei, asserentibus quibusdam, negantibus aliis, & invicem adversam sententiam censurantibus: Sanctitas sua enixè cupiens pacis vinculum inter fideles servari, omnemque scissuræ fomitem extinguere, hoc præsenti Decreto in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, huic sanctæ sedi reservatæ, aliisque pœnis ejusdem sanctæ sedis arbitrio taxandis, præcipit cunctis, & singulis fidelibus, ut si deinceps de materia attritionis præfatæ scribent, vel libros, aut scripturas edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis modo pœnitentes, aut Scholares, cæterosve erudient, non audeant alicujus censuræ theologicæ, alteriusve injuriæ, aut contumeliæ notâ taxare alteram sententiam sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in præfata attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter scholasticos communior videtur, sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem; donec ab hac sancta sede aliquid in hac re fuerit definitum.* Verum cum Alexander VII. in hoc Decreto asserat sententiam asserentem actum dilectionis Dei in attritione ex metu gehennæ concepta non requiri hodie inter Scholasticos videri communiorem, & præcipiat in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna excommunicationis latæ sententiæ sedi Apostolicæ reservatæ, ne quis audeat verbo, vel scripto eam taxare alicujus Theologicæ censuræ, injuriæ, vel contumeliæ notâ, ut neque oppositam sententiam, asserentem necessitatem dictæ dilectionis cum attritione adnexa Sacramento pœnitentiæ, sequitur evidenter Pontificem neutram sententiam damnâsse; sed utramque reliquisse cum illa probabilitate, donec quid aliud definiatur à sede Apostolica; sed tantum inhibuisse, ne quis inurere præsumat alicujus theologicæ censuræ notâ sententiam negantem, vel asserentem in attritione dilectionem Dei super omnia propter se: siquidem Romanus Pontifex suo Decreto eò unicè intenderat, ut nullus censurâ, injuriâ, vel contumeliâ alteruttam sententiam inureret, ut fomites dissidiarum inter Scholasticos extingueret; & pacem inter ipsos inveheret. Quia autem Pontifex in præfato Decreto asserat sententiam negantem necessariam dilectionem Dei adjunctam attritioni intra Sacramentum hodie videri communiorem inter Scholasticos, potius videtur huic sententiæ utpote communiori favere. Præterea non negamus attritioni intra Sacramentum adnexam esse dilectionem Dei inchoatam, ut superius explicuimus, quia hæc attritio juncta Sacramento impetrat gratiam sanctificantem, & habitum charitatis, cujus beneficio resipiscens producit actum dilectionis Dei super omnia propter se; adeout attritio concepta ex timore gehennæ, & conjuncta Sacramento pœnitentiæ sit quædam inchoatio hujus amoris Dei super omnia, qui elicitur postea ab habitu charitatis.

Objiciunt nonò, quia attritionem conceptam ex timore gehennæ junctam Sacramento pœnitentiæ remittere peccata, & reconciliare Deo peccatorem, non est de fide, cum adsint plures Theologi, qui doceant talem attritionem non delere peccata: ex quo inferunt, saltem id incertum esse: ergo hujusmodi attritio non est adhibenda etiam intra Sacramentum, sed eliciendus semper est actus dilectionis Dei super omnia propter se, ne æterna salus hominis periculo committatur, quod nefas esset: quia quoties sunt duæ viæ, una certa & sine ullo periculo, & alia incerta, non carens periculo perveniendi ad patriam illa eligenda est, quæ est certa, & tuta sine periculo, & præferenda alteri incertæ ob periculum. Sed via perveniendi ad

remis-

remissionem peccatorum, & reconciliationis cum Deo per prævium dilectionem Dei super omnia propter se est certa, & alia per solam attritionem conceptam & timore gehennæ est incerta, cùm à pluribus Theologis asseratur insufficiens ad reconciliandum peccatorem cum Deo: ergo hæc attritio videtur rejicienda, nisi adnexa fuerit dilectioni Dei super omnia propter se. Sed contra negatur assumptum; quia talis attritio approbatur à Concilio Tridentino *sess.* 14. *cap.* 4. ubi ait: *illam contritionem imperfectam, qua attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ declarat, non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verùm etiam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, & quamvis sine Sacramento pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit. Hoc enim timore utiliter concussi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus pœnitentiam egerunt, & misericordiam Dei impetrarunt.* Præterea quamvis non esset nostra sententia certa de fide, adhuc esset in se certa Theologicè: non enim omne, quod est theologicè certum, est de fide obligante ad id credendum de fide, plura enim sunt certa certitudine Theologica, quæ tamen nondum fuerunt declarata de fide, ut quòd beatissima Virgo Christi Mater concepta fuerit sine macula peccati originalis, quod eadem cum corpore in cœlum fuit assumpta, & tamen utrumque certum est certitudine theologica, non verò de fide. Rursus de fide non est præceptum pœnitentiæ non obligare statim post peccatum perpetratum, vel quoties peccatum occurrit memoriæ, & tamen id non dicitur incertum esse, quia peccator statim patratum peccatum lethale resipiscat, illudque subjiciat clavibus Ecclesiæ certum est reconciliari Deo. Plura alia sunt, quæ tametsi non sint certa de fide, sunt tamen certa certitudine Theologica, aliud enim est, certum quid esse certitudine Theologica, & aliud certitudine fidei, quamvis non esset certum certitudine fidei, quòd attritio concepta ex timore gehennæ intra Sacramentum pœnitentiæ impetret remissionem peccatorum, gratiam sanctificantem, & habitus charitatis, adhuc esset certum certitudine Theologica, quæ sufficit, ut salus æterna non committatur periculo, quia attritus ex timore gehennæ accedens ad Sacramentum pœnitentiæ non incurrit Dei offensam: hac adhibita distinctione quæ aliquid possit esse certum certitudine fidei, & aliud certitudine Theologica facilè corruit argumentum.

Cæterum consultius semper suadere pœnitenti resipiscenti, ut accedens ad Sacramentum pœnitentiæ eliciat actum perfectæ contritionis, seu amoris Dei super omnia propter se, quia quod est perfectum præferendum cæteris paribus est imperfecto. Præterea quia contritio perfecta, & dilectio Dei super omnia propter se efficacior est ad delenda peccata, & quia fidelis debet se promovere ad perfectiora, debet itidem adhibere efficaciora media, quibus consequatur suam salutem, proinde contritio præ attritione suadenda est pœnitentibus resipiscentibus, hinc Deus ipse per suum Prophetam *Joëlem* 2. *cap.* 2. ait: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, in fletu, in planctu, & scindite corda vestra,* ex eo autem, quòd nobis suadeat, flere, plangere & tundere cor, præcepit veram, & perfectam contritionem, sine qua ex toto corde non possumus ad Deum converti: quia si convertimur ex toto corde convertimur conversione perfecta, & dilectione Dei super omnia propter se. Hinc *Ezechielis* 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas, Isaiæ* 60. *Dominus evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde,* ex quo infertur, quòd, qui vult sanari per pœnitentiam, debeat esse corde contrito. Unde Tertullianus *lib. de pœnitentia cap.* 9. ait: *Itaque Exhomologesis prosternendi, & humilificandi hominis disciplina est, conversationem injungens misericordiæ illicem, de ipso quoque habitu, atque victu mandat, Sacco, & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus dejicere, illa, quæ peccavit, tristi tractatione mutare. Plerumque verò jejuniis preces alere, ingemiscere, lacrymari, & mugire dies, noctesque ad Dominum Deum suum; Presbyteris advolvi, & charis Dei adgeniculari.* Eleganter itidem S. Cyprianus *tractat. de lapsis* ait: *Convertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis veris doloribus exprimentes Dei misericordiam deprecemur. Illi se anima prosternat, illi mæstitia satisfaciat, illi spes omnis incumbat. Rogare qualiter debeamus, dicit ipse: Revertimini (inquit) ad me ex toto corde vestro, simulque & jejunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Ad Dominum toto corde redeamus, iram, & offensam ejus jejuniis, fletibus, planctibus, sicut admonet ipse, placemus. Lamentari eum putamus, ex toto corde, jejuniis, fletibus planctibus Dominum deprecari, qui ex primo criminis die lavacra quotidie celebrat, qui epulis affluentibus pastus, & sagina largiore distentus, cruditates suas postridie ructat, nec cibos & potus suos cum pauperum necessitate communicat? Qui hilaris, ac lætus incedit, quomodo mortem suam deflet? cumque scriptum sit, non corrumpetis effigiem barbæ vestræ, barbam vellit & faciem suam comit: Et placere nunc cuiquam studes, qui Deo displicet? An illa ingemiscit, & plangit, cui vacat, cultum pretiosæ vestis induere, nec indumentum Christi, quod perdidit cogitare? Accipere pretiosa ornamenta & monilia elaborata, nec divini, & cœlestis ornatus damna deflere? Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidisses, ingemisceres pariter, & fleres, facie incultâ, veste mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris ostenderes; Animam tuam misera perdidisti, spiritualiter mortua, supervivere hic tibi, & ipsa ambulans funus tuum portare, cœpisti, & non acriter plangis? non jugiter ingemiscis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abscondis?*

CAPUT

CAPUT XI.

Quid sit Confessio, & quomodo necessaria?

CONfessio Sacramentalis definitur à catechismo Concilii Tridentini *accusatio legitima in Sacramento pœnitentiæ de propriis peccatis facta Sacerdoti ad absolutionem eorundem ab eo recipiendam.* Dicitur accusatio, quia peccata ita narranda sunt, non quasi ea ostentemus, quemadmodum illi faciunt, qui, cùm malè egerint, lætantur de scelere. Neque sunt commemoranda per modum rei alicujus gestæ Auditoribus otiosis causa delectandi: sed aperiri debent in confessione Sacramentali per modum dolorosæ accusationis, ut ea in nobis cupiamus vindicare, ait enim Catechismus *peccata sunt ita narranda, non quasi rem aliquam gestam otiosis auditoribus exponamus, sed animo accusatorio, ita enumeranda sunt, ut ea etiam in nobis vindicare cupiamus.* Unde Tertullianus *lib. de pœnitentia cap.* 9. ait: *Exhomologesis, qua delictum Domino nostro confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Exhomologesis prosternendi, & humilificandi hominis disciplina est, conversationem injungens misericordia illicem, de ipso quoque habitu, atque victu mandat Sacco, cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus dejicere, illa, quæ peccavit, tristi tractatione mutare. Plerumque verò jejuniis preces alere, ingemiscere, illacrymari, mugire dies noctesque ad Dominum Deum suum.* Additur *accusatio legitima*, quia non quælibet accusatio sufficit, sed ad illam quædam præscribuntur lege divina conditiones inferiùs explicandæ. Subjungitur *in Sacramento pœnitentiæ*, quia Confessio, quæ fit in foro exteriori coram Judice sæculari, vel Ecclesiastico, non est materia apta Sacramenti pœnitentiæ. Dicitur *de propriis peccatis*, quia non aliena peccata, sed propria aperienda sunt in confessione, ac subjicienda, clavibus Ecclesiæ. Additur *facta Sacerdoti*, quia sólus Sacerdos est legitimus hujus Sacramenti Minister, qui propterea debet præsens esse: siquidem ex speciali Clementis Papæ VIII. sententia, opinio asserens confessionem Sacramentalem per litteras vel internuntium posse fieri, ut falsa, & scandalosa damnata fuit, quia tunc confessio non esset secreta; neque certa materia absolutionis: siquidem posset contingere, ut pœnitens tempora interjecto, quo ad Confessarium suam transmitteret epistolam, vel mutaret animum, vel laberetur in aliud peccatum, vel etiam è vivis excederet. Potest à pœnitente muto extradi confessario scriptum folium, in quo contineantur peccata, dummodo Confessarius sit præsens, quando ea legit: & postea impertiatur immediatè absolutionem pœnitenti muto: Ut etiam Confessarius, vel per signa sensibilia, vel per scripturam potest extradere pœnitenti surdo pœnitentiam, qua satisfaciat pro suis peccatis. Demum additur *ad obtinendam remissionem peccatorum*, quia, ut notat Catechismus, hæc absolutio peccatorum in ordine ad impetrandum remissionem eorundem, & gratiam sanctificantem est finis hujus Sacramenti instituti per modum judicii, in quo pœnitens est simul reus, & accusator, & Sacerdos absolvens est Judex, differt enim hoc judicium ab eo, quod agitur in tribunalibus forensibus, in quibus confessionem sequitur supplicium, & pœna, non culpæ liberatio.

Quod verò hæc Sacramentalis confessio plurimum præseferat utilitatis, ex eo est certum, quia est medium efficacissimum ad placandam Dei justam iram, & ad satisfaciendum illius justitiæ pro peccatis nostris, & plurimum etiam prodest ad morum emendationem, quod autem sit efficax medium ad placandam Dei iram, liquet ex scripturis sacris, ubi cum Adam peccasset, Deus ad peccati confessionem benigna vocatione hortatus est, ut eum à peccato absolveret, *Genes.* 3. *Vocavitque Dominus Deus Adam, & dixit ei: ubi es?* quæ verba interpretatus S. Joannes Chrysostomus *homil.* 17. *in Genes.* ait: *Vel ex ipsa interrogatione, ut dignum est, ut obstupescamus ad eminentem Dei Clementiam, non solùm quod vocavit, verum etiam, quòd per se ipsum vocavit. Non ita Judices terreni, qui reos ad tribunal suum per Lictores vocant. Verùm Deus non sic agit: ipse per se vocat; & vocavit Dominus Adam, & dixit illi, Adam ubi es? vide in hac brevi dictione quanta vis recondita sit. Nam & ipsum vocare, magna & ineffabilis est clementia, tum ob benignam interrogationem, qua erubescentem, & neque os aperire, neque linguam movere audentem animabat, tum, quòd ipsum dicere, ubi es? plurimam unà cum benignitate vim habet. Adamum, & Evam non ignorans interrogat Deus, sed ut suam declaret misericordiam, & ad peccatorum confessionem provocat, illi verò peccatum excusarunt, & Adamus in mulierem culpam refudit, mulier in serpentem, qua excusatione culpam cumularunt, quam confessione expiassent.* Utilis etiam est Sacramentalis confessio ad satisfaciendum Dei justitiæ pro peccatis nostris, quia ut ait S. Ambrosius *lib.* 2. *de Cain & Abel cap.* 9. *Confessio pœnarum compendium est, inde in judiciis sæcularibus impositi eculeo torquentur negantes, & quadam tangit Judicem miseratio confitentis, est quædam in peccatis verecundia, & pœnitentiæ portio crimen fateri, nec derivare culpam, sed recognoscere. Mitigat Judicem pudor reorum, excitat autem pertinacia denegantium.* Quòd etiam sit utilis ad emendationem morum, & correctionem vitæ ex eo liquet, quia ex expensione, & examine, ac recensione peccatorum, pudet ipsum delinquentem sui peccati, vel ex consideratione turpitudinis illius, vel ex timore gehennalis supplicii incurrendi, ideoque ad cavendam gehennam proponit morum emendationem, ac non amplius in tales criminum enormitates delabi, proinde satagit dolorem ex animo elicere, Sacerdotem adire, & ecclesiæ clavibus subjicere, quæ patravit crimina, ut inde beneficio absolutionis impertitæ à Sacerdote & pœnitentiæ sibi injunctæ à peccatis liberetur: adeo ut de hisce peccatoribus dici possit, quod Tertullianus de Ethnicis ab Idolorum cultu ad Christum reversis, & baptismo initiatis, ut etiam de lapsis post baptismum resipiscentibus, & Sacramentali exhomologesi peccata sua eluentibus ajebat: scilicet *non aliunde noscibiles, quàm de emendatione vitiorum pristinorum.*

Hinc D. Thomas *in* 4. *sentent. distinct.* 17. *quæst.* 3. quatuor recensat hujus Sacramenti utilitates, quarum prima est, quia liberat à culpa, seu morte peccati, gratiam confert, & auget: secunda, quia liberat à pœna æterna, quam in temporalem purgatorii commutat, & purgatoriam item minuit vi clavium, ut proportionata remaneat viribus pœnitentis, adeo, ut per congruam satisfactionem possit se in hac vita purgare. Tertia quia paradisum aperit, remotis impedimentis, culpa nimirum, & pœna. Quarta quia tribuit spem salutis, non enim

enim nobis datur hæc spes nisi per Christum, per confessionem autem se homo subjicit Ecclesiæ clavibus, quæ vim suam habent ex Christi passione. Unde D. Augustinus *in Psal. 66.* ait: *Confiteri timet Deo, ne confessum damnet; si non confessus lates, confessus damnaberis. Times confiteri, qui non confitendo esse non potes occultus: damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus. Lateantur, & exultent Gentes. Unde? per ipsam confessionem. Quare? quia bonus est, cui confitentur; ad hoc exigit confessionem, ut liberet humilem; ad hoc damnat non confitentem, ut puniat superbum: ergo tristis esto, antequam confitearis, confessus exulta, jam sanaberis.* Et D. Bernardus *epist. 113. directa ad Sophiam Virginem* scribit: *Ama confessionem, si affectas decorem, confessioni jungitur decor, jungitur pulchritudo. Habes utrumque, confessionem, & decorem induisti; & confessio & pulchritudo in conspectu ejus. Si peccata sunt, in confessione lavantur; si bona opera, confessione commendantur. Cum mala tua confiteris, sacrificium est Spiritus contribulatus: cùm DEI beneficia, immolas DEO sacrificium laudis. Bonum animæ ornamentum confessio, quæ & peccatorem purgat, & justum reddit purgatiorem. Absque confessione justus judicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. A mortuo quippe, tanquam qui non sit, perit confessio; Confessio igitur peccatoris est vita, justi gloria.*

Quòd vero necessitatem attinet Sacramenti pœnitentiæ, certum est necessarium aliud dici necessitate medii, sine quo non potest quis salutem consequi: quo pacto parvulo recens nato est simpliciter necessarius baptismus in re necessitate medii, sine quo non potest salutem consequi, illud verò dicitur necessarium ad salutem necessitate præcepti, ad quod vel faciendum, vel fugiendum adest obligatio sub lethali culpa, ut vitetur, quod est obex ad salutem. Hinc duplex intercedit discrimen inter necessitatem medii & præcepti primò quia necessitas præcepti recipit excusationem ab ignorantia invincibili; unde qui invincibiliter ignorant præceptum aliquod obligare sub lethali, & propterea illud non adimpleret, adhoc æternam salutem consequeretur, sed necessitas medii nullam admittit excusationem, hinc infans decedens sine baptismó, etiam ex invincibili ignorantia ei non applicato, excluditur à gloria. Secundò, quia quæ necessaria sunt ex præcepto, tantùm negativè concurrunt ad salutem, quatenus eorum observatio facit, ne peccatum lethale incurratur. Quæ vero necessaria sunt necessitate medii, concurrunt positivè; quatenus necessaria sunt ad obtinendam gratiam justificantem; his prænotatis,

Asserendum est primò confessionem Sacramentalem esse de jure divino præceptam, & esse dogma fidei definitum in Tridentina Synodo *sess. 14. cap. 5. & can. 6.* contra Hæreticos nostri temporis. Ratio petitur ex scripturis, quia Christus *Joan. 20.* post resurrectionem, quando foribus clausis apparuit Discipulis, & instituit hoc Sacramentum pœnitentiæ in sua Ecclesia militante, dixit Discipulis suis, *accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quòd si Christus hanc remitendi, & retinendi peccata potestatem dedit Discipulis suis, & eorum in Sacerdotio successoribus, sequitur eos Judices effecisse peccatorum, ac iisdem dedisse hanc potestatem retinendi, vel remittendi peccata: sed Sacerdotes non possunt habere hanc potestatem retinendi, & judicandi peccata fidelium, si ipsi fideles præceptum à Christo non habeant confitendi Sacerdoti sua peccata: quod si habeant hoc præceptum aperiendi in confessione Sacramentali sua peccata, sequitur hanc confessionem Sacramentalem esse de jure divino. Tum quia Christus Sacramentum pœnitentiæ instituit quoad omnes suas partes, consequenter ejus usus & Sacramentalis confessio est de jure divino. Firmatur à pari, quia eatenus Sacramentum baptismi est de jure divino præceptum, quia institutum à Christo, qui voluit ad illud servandum peculiari præcepto omnes obligari, ergo cùm etiam confessio Sacramentalis instituta fuerit à Christo, sequitur etiam de jure divino esse præceptam. Præterea quia ad Sapientiam providi legislatoris pertinet, non solùm sanctissimis legibus cives instruere: sed ad eas etiam servandas, quantum fieri potest, eos obligere. Tum quia præceptum confessionis Sacramentalis in lege evangelica successit præcepto contritionis, alioquin Christus per præceptum confessionis non alleviasset in lege evangelica, sed potius aggravâsset onus, quia præcepto contritionis addidisset etiam præceptum confessionis, quod non est asserendum, cùm Christus dicat, onus suum leve esse, & jugum suave, seu legem suam evangelicam esse levem, ac facilem servatu: ergo in lege evangelica confessio Sacramentalis est præcepta de jure divino, quia in lege veteri contritio erat ex præcepto divino, & obligabat peccatorem ex triplici capite, scilicet ex lege justitiæ, ut homines satisfacerent DEO pro injuria ei illata, ac jus divinum repararent, si fuerit læsum per peccatum lethale. Secundo ex lege Charitatis erga DEUM, quæ nos obligat ad ipsum amandum super omnia, ac detestandum omne, quod ei displicet. Tertiò ex lege amoris proprii, quatenus tenemur nostris spiritualibus necessitatibus subvenire, ac æternæ gebennæ supplicia declinare: sed ex iisdem capitibus tenentur etiam Christiani in lege evangelica peccata sua Sacerdotibus confiteri, consequenter confessio Sacramentalis, utpote instituta à Christo, quando post resurrectionem apparuit discipulis januis clausis *Joan. 20.* dixit illis: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Firmatur etiam regula, quam tradit D. Augustinus *lib. 4. de baptismo cap. 24.* ubi ait: *Quod universa tenet Ecclesia, & non est Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi authoritate Apostolica traditum rectissimè creditur:* sed neque ex Conciliis, neque Pontificum decretis constat ullum initium hujus præcepti, consequenter censendum est, esse præceptum divinum traditum authoritate Apostolica, seu emanatum immediatè à Christo, & per Apostolos communicatum Ecclesiæ.

Asserendum secundò confessionem Sacramentalem esse necessariam ad salutem necessitate medii, iis, qui post baptismum in peccatum lethale sunt lapsi. Idque probatur etiam ex scripturis, præsertim ex illo *Matth. 18.* ubi Christus suos alloquens Discipulos ait: *Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcunque solveritis super terram, erunt* soluta

soluta & in coelo, quibus verbis singularem, & excellentem potestatem ligandi, & solvendi, remittendi, & retinendi tradidit Apostolis, & eorum Successoribus: hanc autem potestatem non potuissent Apostoli in militanti ecclesia exercere, nisi Christiani post susceptum baptismum lapsi, omnia peccata lethalia, in quæ ceciderunt, Sacerdoti tenerentur aperire, & confiteri. Allegatio enim, & solutio, remissio, & retentio peccatorum est judicium, quod non potest exerceri incognita causa, ut asserit Concilium Tridentinum, & ejusdem Concilii Catechismus: si enim Sacerdos in foro pœnitentiæ constitutus est à Christo Judex ad solvendum & ligandum, ad remittendum, & retinendum, utique non præcipiti judicio, nec prohibito, sed justo, & prudenti arbitrio juxta merita causarum utatur tradita sibi potestate: alioquin non haberetur ratum à Christo in cœlis, quod ipse egerit in terris. non potest autem Sacerdos ut Judex id præstare, nisi peccata illi innotescant: & peccantis causam, de qua judicium ferre debet, plene cognitam habeat, & perspectam, & hæc cognitio, cùm haberi non possit sine spontanea peccatoris confessione Sacramentali, qua peccata sua singillatim manifestet Sacerdoti, sequitur hanc Sacramentalem confessionem lapsis post baptismum in peccatum lethale esse necessariam necessitate medii ad remissionem peccatorum, & assecutionem æternæ salutis, quia nisi confiteantur peccata sua, illis non remittuntur, nec salutem consequuntur.

Non tamen hoc Sacramentum confessionis est necessarium necessitate medii in re, adeo ut teneatur quisque pro quolibet eventu suscipere hoc Sacramentum, sed tantum hanc confessionem esse necessariam in re vel in voto seu proposito confitendi incluso in contritione, colligitur ex Tridentino, *sess.* 14. *cap.* 4. ratio est, quia salus nullo modo potest obtineri, nisi vel media confessione facta in re, vel media Contritione perfecta, in qua includitur votum, seu desiderium efficax confitendi, ergo confessio vel in re, vel in voto semper est necessaria ad salutem necessitate medii. Neque est necesse, ut hoc votum sit explicitum, sed implicitum sufficit, ut deducitur ex Tridentino, *sess.* 14. *cap.* 2. ubi æquiparat hoc Sacramentum quoad necessitatem cum baptismo, & votum implicitum baptismi sufficit. Hinc confessio Sacramentalis peccatori lapso post susceptum baptismum, & habenti perfectam contritionem non est necessaria necessitate medii, sed tantùm necessitate præcepti, ratio est perspicua; quia confessio solùm habet necessitatem medii, vel in re, vel in voto contritionis, unde, si habeatur hæc perfecta contritio, cessat necessitas medii, & tantùm urget necessitas præcepti, quia contritus, quam primùm potest, tenetur ex præcepto peccata lethalia, in quæ lapsus est, subjicere clavibus Ecclesiæ, & aperire in Sacramentali confessione; quia tametsi peccata sint remissa quoad culpam, imò & quoad pœnam, nihilominus peccata post baptismum susceptum commissa divino jure sunt subjicienda clavibus Ecclesiæ, unde si quis ex revelatione sciret per actum perfectæ contritionis fuisse justificatum, adhuc teneretur postea tempore constituto ad Sacramentum pœnitentiæ accedere, & subjicere eadem peccata clavibus Ecclesiæ, alioquin secus faciens peccaret.

Hinc liquet confessionem Sacramentalem esse necessariam utraque necessitate medii, & præcepti; necessitas medii etiam ostenditur ex illo *Joan.* 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*: siquidem in istis verbis continentur illæ duæ propositiones conditionales, quarum una est: si vos peccata remiseritis, remissa erunt: & altera si vos peccata retinueritis, retenta erunt: sed hoc posterius non verificaretur, si hoc Sacramentum non esset necessarium necessitate medii ad obtinendam peccatorum remissionem, quia sine illo obtineri potest remissio per solam contritionem, quamvis niterentur Sacerdotes retinere. Præterea, quia Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 2. ait: Quòd Christus baptizatos, & in crimen lapsos non jam repetito baptismo abluit, sed ante hoc tribunal tanquam reos sisti voluit, ut à peccatis suis per Sacerdotum sententiam liberentur, illa autem verba, *sisti voluit*, significant necessitatem medii, quia nisi se sistant Sacerdotibus non possunt absolvi, quia absolutio est sententia, quæ non potest proferri nisi cognita causa, & hæc non potest cognosci, nisi aperiantur in confessione peccata Sacerdoti absolventi. Præterea quia ad hanc potestatem ligandi, & solvendi pertinet, ut Sacerdotes pœnitentiæ opera, quibus divinæ justitiæ fit satis, & radices peccatorum extendantur, & iterati lapsus periculum avertatur, in sacro illo judicio injungant pœnitentibus, ut docet Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 8. atqui ut Sacerdotes in pœnitentia operibus injungendis ita se gerant, necessa est ut peccata pœnitentium particulatim cognoscant, hæc autem notitia, cùm non possit haberi, nisi ex spontanea peccatorum confessione, ideo necesse est: ut pœnitentes peccata lethalia, quorum se reos noscunt, Sacerdotibus singillatim exponant. Semel enim, quod Christus hanc remittendi, & retinendi peccata potestatem dedit Sacerdotibus, ipsos Judices peccatorum constituit: ad Judicem autem duo pertinent, unum, ut examinet, & discutiat, an reus debeat absolvi, vel condemnari: secundum est ipsa potestas absolvendi, & condemnandi, ut patet in omnibus judiciis: Cùm igitur CHRISTUS hæc duo tradiderit suis Apostolis, ac Sacerdotibus eorum Successoribus, illos Judices effecit. Sed Judex de necessitate priusquam proferat sententiam, tenetur causam rei cognoscere, & hanc non potest cognoscere: nisi illi manifestantur, & hæc manifestatio fit ab ipso pœnitente, qui simul est accusator, & reus, non quidem modo miraculoso, quia Christus nullum modum miraculosum voluit in hoc Sacramento instituere: sed modo naturali, præsertim cùm hæc manifestatio fieri possit per modum naturalem: ergo si post baptismum lapsus in peccatum lethale vult absolvi, & per sententiam Judicis ecclesiastici liberari à culpa, debet necessario subjicere sua peccata clavibus ecclesiæ, seu illa manifestare Sacerdoti, ut Judici, à quo absolvatur, quæ propterea confessio est necessaria

neces-

necessitate medii iis, qui post baptismum in peccatum lethale sunt lapsi, tenetur igitur lapsus post baptismum se sistere huic tribunali ut reum, & peccata sua per modum accusationis recensere. Hinc *Matth.* 16. CHRISTUS soli Petro promisit potestatem clavium: *Tibi dabo claves regni Cœlorum, & quodcunque solveritis super terram, erit solutum & in cœlis &c. & cap.* 18. Omnibus Apostolis hæc eadem promissio fit: *Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in coelo, & quæcunque solveritis, erunt soluta &c.* & hæc eadem promissio adimpleta postea fuit, quando post resurrectionem Christus foribus clausis apparuit Discipulis, & instituit hoc Sacramentum pœnitentiæ & dicit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Claves enim etiam apud homines potestatem significant operiendi, & claudendi, qua ratione Magistratibus claves dari solent in signum potestatis (non verò ut Hæretici imperitè interpretantur ad denuntiandam ipsem remissionem, & designendum ministerium prædicandi) ad aperiendum effectivè aut claudendum, quapropter de Christo *Apocal.* 3. dicitur: *Qui habet clavem David, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit*, ubi Sacri interpretes per clavem illam intelligunt veram potestatem Christi, quæ effectivè ex propria authoritate absolvit, & ligat, non verò, quæ tantum significet potestatem declarandi, quis sit ligatus, & quia solutus, ut perperam interpretantur Sectarii. Quamobrem cum Christum claves suas Apostolis, & Sacerdotibus communicaverit veram illis ligandi, & solvendi potestatem ex authoritate judiciaria concessit, & quemadmodum nemo potest in clausam domum ingredi, nisi qui ejus clavem habet, & ostium sibi aperit: sic nemo, cui cœlum ob lethalem culpam est clausum, illud ingredi potest, nisi ministerio Sacerdotum ei januæ aperiatur, seu absolvatur à peccatis: quod si non esset necesse, ut per claves Ecclesiæ aperiretur peccatoribus janua cœlorum, vel aliunde pateret aditus ed cœlestem patriem, frustra Christus promisisset Petro claves regni cœlorum, & Apostoli frustra has claves accepissent, si absque clavibus invito etiam Ostiario adhus pateret.

Quòd verò metaphora ligandi, & solvendi hanc exprimat potestatem, perspicuum est, quia ligare, & solvere non significant denuntiare, vel declarare, nec tantummodo annuntiare, sed re ipsa vincula injicere, vel solvere, ac demere, alioquin Christus non dixisset Petro, quodcunque solveris super terram, erit solutum, sed dixisset, quodcunque erat solutum, quia Petrus tantum declarâsset peccatorum solutum, non verò ipse eum solvisset. Rursus ipsa cæremonia insufflationis, que Christus usus est, eum hanc potestatem dedit, eandem probat, quia sicue *Actor.* 2. Spiritum Sanctum dedit in specie linguarum, quia dedit tunc donum concionandi; ita *Joan.* 20. dedit Spiritum Sanctum insufflando, quia dedit donum peccata remittendi, non concionando, ut male intelligunt Hæretici, sed euthoritativè extinguendo, & dissolvendo vincula peccatorum, quia ut flatus ignem extinguit, & ventus nubes dissipat, ita absolutio impertita à Sacerdote peccata disperdit, remittit, & extinguit, juxta illud *Isaiæ* 44. *Delevi ut nubem peccata tria.*

Neque dici potest hanc potestatem remittendi, & retinendi peccata à Christo suis Ministris concessam nudum esse officium legatorum, & Nuntiorum, seu Præconum, qui peccatorum veniam, ac remissionem pœnitentibus annuntient, hoc enim Hæreticorum commentum falsum est, ut liquet ex authoritate Ecclesiæ, quam Patres ab Apostolis ad sua usque tempora transmissam suis consignarunt scriptis, etenim Christus non dixit Apostolis, quorum remissa nuntiaveritis, & promulgaveritis peccata, remissa ipsis jam erant: Sed ait: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Rursus nec Præco, nec Nuntius, qui gratiam à rege factam annuntiat, dicitur gratiam impertiri: nec Appatitor, qui sententiam Judicis promulgat, dicitur damnato reum, vel innocentem absolvere. Hinc clare infertur Confessionem peccatorum esse necessaio faciendam non soli DEO, ut asserunt Calvinistæ, sed etiam homini, non quidem laico destituto clavibus Ecclesiæ, sed Sacerdoti, cui concreditæ sint claves Ecclesiæ. Idque etiam evincit protestatio Joan. 1. *cap.* 1. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & justus: ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate,* Non enim ibi loquitur de confessione soli DEO facienda, siquidem *fidelis, & justus* referuntur ad promissionem divinam, ideo enim DEUS fidelis est & justus, quia confitentibus peccata remittit, & stat suis promissis, nec fidem fallit, sed promissio de peccatis condonandis iis, qui soli DEO confitentur. non videtur ulla extare in scriptura evengelica, etenim apertè dicitur. *Joan.* 20. ii, qui Sacerdoti Ministro DEI confitentur, absolvuntur à peccatis. Præterea quia, si confessio soli DEO facta promissionem remissionis peccatorum haberet, frustra dictum esset Apostolis, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: hinc sequitur obligatio in lapsis post baptismum adeundi Sacerdotes, ut absolvantur à peccatis; adeo ut absolvi à Sacerdote sit necessarium necessitate medii, ut peccator reconcilietur DEO. Præterea quia cùm multò facilius sit DEO quàm homini confiteri, nemo esset, qui ab homine vellet remissionem quærere, & manifestare propria delicta alteri homini, & falso dictum esset: *Quorum retinueritis peccata, retenta sunt*, quia per confessionem soli DEO factam absolverentur etiam invito Sacerdote. Unde Joannes intelligi alitee non potest, nisi de confessione Sacramentali.

CAPUT XII.

An Confessio auricularis, quâ Pœnitens distinctè confitetur omnia sua peccata lethalia Sacerdoti Confessario, & absolutio ejusdem sit de jure divino.

Confessio Sacramentalis, quæ auricularis dicitur, eò quia secretò fiat ad aures Sacerdotis Confessarii de peccatis omnibus lethalibus præmisso debito dolore, & proposito firmo de cætero non peccandi, est humilis, ac dolorosa accusatio propriorum peccatorum apud legitimum Sacerdotem, habentem jurisdictionem absolvendi, in ordine ad obtinendam absolutionem à peccatis: quia, cùm hæc confessio peccatorum sit materia hujus Sacramenti reconciliativi hominis cum Deo mediante absolutione à peccatis, debet hæc confessio consistere in explicatione propriorum peccatorum apud legitimum Sacerdotem, habentem jurisdictionem absolvendi à peccatis. Quæritur, an hæc auricularis Sacramentalis confessio omnium peccatorum lethalium sit de jure divino, adeout teneantur omnes fideles ita confiteri sua peccata. Hæretici olim Montanistæ, & Novatiani negârunt hanc confessionem auricularem esse de jure divino, asserentes nullum adesse præceptum divinum, quo Christiani teneantur sua peccata in particulari manifestare alteri homini; sed sufficere, si soli Deo, cui manifesta sunt secreta omnia cordium, cum cordis dolore se accusent peccatores, eumque rogent ut velit illis ignoscere, & fidem habeant, ex Dei bonitate, sibi esse condonata: hanc eandem male recoctam crambem excitarunt hæretici nostri temporis, quibus confessio auricularis Sacramentalis est exosa, asserentes, peccata propria non esse manifestanda alteri homini; sed plangenda coram Deo.

Prænotandum est, in confessione Sacramentali aliqua esse de essentia Sacramenti, ut materia, & forma, quibus constituitur essentialiter; & alia esse accidentalia, cujusmodi sunt ritus solemnes, & cæremoniæ, quæ ad confessionem Sacramentalem adhiberi solent, & hi propterea ritus dicuntur accidentales, quia non pertinent ad constitutionem Sacramenti, nec sunt de jure divino, quia hujusmodi cæremoniæ non fuerunt institutæ à Christo, sed ab ecclesia: & quamvis non pertineant ad rationem Sacramenti, ejus tamen dignitatem magis præ oculis ponunt, & confitentium animos pietate ac fervore amoris accensos ad Dei gratiam, suscipiendam ac remissionem peccatorum obtinendam facilius præparant. Quando enim aperto capite ad pedes Sacerdotis se abjiciunt, pectora tundunt oculos vultumque in humum demittunt; & alia hujusmodi Christianæ humilitatis produnt signa, quæ ad Sacramenti rationem, & essentiam non pertinent; ex iisdem tamen conjicimus internum dolorem confitentibus exteriùs peccata sua; & in ipso Sacramento vis quædam cœlestis apprehenditur; & studiosiùs divinam misericordiam præfatis signis imploramus.

Asserendum est, confessionem Sacramentalem particularem omnium & singulorum peccatorum, quæ secretò fit ad aures Sacerdotis, habentis jurisdictionem absolvendi, esse de jure divino, seu institutam à Christo Domino; & assertum esse dogma fidei, fundatum in sacris scripturis: etenim in lege Mosaica *Numer. cap. 5. v. 6.* legitur: *Vir, sive mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum.* Ubi observatu dignum est, quod hebraicè verbum *Hithuadù* non significat, confitebuntur generaliter, non specificando singula peccata: sed particulariter, & specificativè distinguendo exactè omnia, & singula peccata. Ex novo testamento clarè itidem constat, nostram assertionem esse dogma fidei, Christus enim dedit Apostolis, ac eorum Successoribus potestatem absolvendi, & ligandi seu mittendi peccata *Matth. 18. Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata, & in cælo; & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo. Joan. 20. Pax vobis; sicut misit me Pater; & ego mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt:* Sed Apostoli non poterant remittere, aut retinere peccata aliorum, nisi eorum cognitionem haberent per externam confessionem singulorum peccatorum cum omnibus suis circumstantiis? fuerunt tunc Apostoli constituti judices in hoc sacro tribunali pœnitentiæ Sacramenti, in quo ipso peccator est reus, & accusator sui: Judex autem non potest ferre sententiam nisi causâ cognitâ; non enim judicium fertur in incognitum: neque de actionibus, quæ nobis non innotescunt, possumus judicium ferre, & sententiam pronunciare: ergo si Sacerdos fuit à Christo constitutus Judex peccatorum in ordine ad illa remittenda, vel retinenda; & Judex non potest suum obire munus, nisi sint ipsi explorata crimina rei; sequitur evidenter, esse itidem de fide teneri peccatorem sua peccata distinctè, ac exactè quoad numerum & circumstantias præsertim mutantes speciem manifestare Sacerdoti confessario, à quo possit absolvi: ergo hujusmodi confessio Sacramentalis omnium peccatorum est in ecclesia militante in terris ex institutione Christi; consequenter est de jure divino. *Jacobi 5. v. 6. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem,* ubi Apostolus agit de Confessione Sacramentali, ut explicant omnes Sancti Patres: alioquin quid prodesset non Sacerdotibus peccata sua confiteri, cum ab iisdem absolvere non possint nisi Sacerdotes: jubet ergo Apostolus, ut peccata confiteamur hominibus habentibus à Christo potestatem absolvendi & ligandi, cujusmodi sunt Sacerdotes. Rursus 1. *Joan. 1. v. 9. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est: & justus ut remittat peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate,* ubi est sermo non de confessione, quæ fit Deo, sed. quæ fit Sacerdoti, ut constat ex promissione remissionis peccatorum, quæ Deo peccata sua confitenti nunquam facta est. Rursus si catenus fidelis, & justus est Deus, quod peccata remittat confitenti, sequitur peccata necessario esse in confessione Sacramentali manifestanda Sacerdoti, à quo per sententiam absolutionis remittantur, & quidem sunt clavibus ecclesiæ subjicienda singula, si velimus in singulis habere justum & fidelem remissorem DEUM. Rursus Apostolus 2. *Corinth. 5. v. 18. & cap. 9.* ait: *Dedit nobis ministerium reconciliationis, & posuit in nobis verbum reconciliationis pro Christo, ergo legatione fungimur.* Hæc autem

verba

verba pertinere ad potestatem clavium etiam ipsi Hæretici non diffitentur, qui autem Legati mittuntur; ut Regis subditos regia authoritate reconcilient, id justè non exequerentur, nisi scirent, quantum, & in quibus subditi deliquerint, & quam pœnam illi parati sint subire: si igitur Sacerdotes pro Christi legatione funguntur, ut peccatores Christo reconcilient, necesse erit, ut prius sciant, quantum, & in quibus deliquerint, quod aliter quam per confessionem particularem, & secretam singulorum peccatorum scire possunt, unde confessionem auricularem Sacramentalem, ac particularem, qua pœnitens clarè, & distinctè confitetur propria peccata in particulari, constat esse de jure divino, & dogma fidei, eò quia desumatur ex sacris Scripturis.

Quòd verò praxis hujus confessionis semper viguerit in Ecclesia à tempore Apostolorum, etiam liquet ex illo *Actor. cap. 19. v. 18.* ubi habetur: *Multi autem credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus suos: Multi autem ex eis, qui erant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus*; ex quibus claret, quod primi fideles tempore Apostolorum confitebantur actos suos, non quidem in genere, quia in textu Syriaco habetur: *Numerantes actus suos*, neque illud verbum *actus* miracula designabat, quia miracula non poterant appellare suos actus, cùm miracula sint solius Dei; Præterea versio Syriaca pro *actus suos* habet offensas; sed nec aliquos tantùm actus annuntiabant, ut putant Hæretici cum Brochmanno, sed omnes, quia ubique scripturæ remissionis peccatorum memiorit, & si non ad unum aliquod restringat, intelligitur de omnibus, ut *Daniel. 4. Matth. 1. Joan. 1. Luc. 11.*

Hinc Sancti Patres hoc idem fidei dogma à primis ecclesiæ exordiis docuerunt, ut S. Dionysius, qui floruit tempore Apostolorum, scribens ad Demophilum, eum reprehendit, quòd Sacerdotem ad fontem gratiæ, & misericordiæ redeuntem nimis acerbè rejecerit à se non absolutum, id est, in Sacramento pœnitentiæ. Clemens Rom. *epist. 1.* scribit: *Si fortè alicujus cor, vel livor, vel infidelitas, vel aliquod malum latenter irrepserit, non erubescat, qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic, qui præest.* Secundo Sæculo S. Irenæus *lib. 3. cap. 4.* ait: *Cerdon sæpe in ecclesiam veniens exomologesin faciens, sic consummavit, modo quidem latenter docens, modo vere exomologesin faciens.* Tertullianus *lib. de Pœnit.* explicat, quid sit exomologesis, inquiens: *Is actus qui magis Græco vocabulo exprimitur, & frequentatur, exomologesis est, qua delictum nostrum Domino confitemur*; quòd autem dicat exomologesin fieri Domino, significat, per Sacerdotem Dei ministrum; non autem, soli Deo, quod clarè deducitur ex sequentibus, ubi refert nonnullos ex pudore quodam, & humana verecundia ab exomologesi, seu confessione Sacramentali abhorruisse, hæc autem erubescentia locum habet in confessione, quæ fit soli DEO, ait ipse: *Plerosque hoc opus, ut publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre, præsumere, pudoris magis memores, quàm salutis, veluti illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conscientiam medentium vitant, & cum erubescentia sua pereunt.* Quòd hæc exomologesis facta fuerit Sacerdoti, & non soli Deo, expressè asserit Origenes 2. *in Levit.* inquiens: *Est per pœnitentiam remissio peccatorum, cum lavat in lacrymis stratum suum, & fiunt ei lacrymæ suæ panes die, ac nocte, & cum non erubescit, Sacerdoti Domini indicare peccatum suum, & quærere medicinam.* Hoc idem asserit Cyprianus *lib. de lapsis* inquiens: *Confiteantur singuli, quæso vos fratres, delictum suum, dum adhuc, qui deliquit, in sæculo est, dum admitti confessio ejus potest, dum satisfactio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.* Tertio Sæculo post Apostolos meminit hujus praxis in Ecclesia S. Athanasius, qui expendens verba illa Christi: *Invenietis pullum ligatum*, ait: *Nos ipsos examinemus, num soluta sint nostra vincula, ut in melius proficiamus, quod si nondum soluta sint, tradas te ipsum Discipulis Jesu, adsunt enim, qui te solvant pro potestate ea, quam acceperunt, quæcunque enim ligaveritis in terra, inquit, erunt ligata & in cœlis, & si quibus remiseritis peccata, remittuntur eis.* S. Ambrosius *lib. 2. de pœnitentia cap. 6.* ait: *Si vis justificari, fatere delictum tuum, solvit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum.* Quarto Sæculo S. Chrysostomus *lib. 2. de Sacerdotio* habet: *Quamobrem multa quidem opus est arte, ut, qui laborant Christiani, ultro sibi persuadeant, Sacerdotum curationi sese submittere oportere.* S. Hieronymus *ad cap. 10. Ecclesiast.* ait: *Si quem serpens diabolus occultè momorderit, & nullo conscio peccati veneno infecerit, si tacuerit, qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum fratri, & Magistro voluerit confiteri, Magister, qui habet linguam ad curandum, facile ei prodesse non poterit, si enim erubescat ægrotus vulnus Medico confiteri, quod ignorat Medicus, non curat.* S. Augustinus passim *lib. 2. de visitatione infirm. cap. 4.* ait pulcherrimè: *quæ mentem gravius exacerbant facinora, Sacerdote manifesta, nihil obscurum decens, culpam nullis ambagibus involvens, nullis circumitionibus, quod verum est, operiens, designanda etiam sunt, in quibus peccâsti loca, si recordaris, & tempora.* Et in *lib. 50. homiliar. homil. 49. cap. 3.* ait: *Agite pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia: nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago, novit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago*, quia non sufficit soli Deo confiteri, sed per Sacerdotem Dei Ministrum, alioquin sine causa dictum fuisset, *quæ solveritis in terra, erunt soluta in cœlo*, ergo sine causa claves datæ essent ecclesiæ Dei. Frustramus evangelium Dei? frustramus verba Christi? promittimus ergo vobis, quod ille negat; per subsequentia sæcula reliqui Sancti Patres hujus dogmatis veritatem, & praxin in Ecclesia semper docuerunt, adeout non possit quis ambigere, hanc auricularem confessionem Sacramentalem, secreto factam Sacerdoti, in remissionem peccatorum semper in militanti Ecclesia viguisse à tempore Apostolorum, ex quo evincitur fuisse à Christo Domino institutam, quando post resurrectionem foribus clausis apparuit discipulis *Joan 20.* quibus dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

Hoc idem fidei dogma Concilia itidem docuerunt, ut Laodicenum *can. 2.* Carthaginense III. *can. 31* & quidem ante annos mille, & centum, ut etiam Cabilonense I. *can. 8.* & Cabilonense II. *can. 32.* Turonense *can. 22.* ante annos nongentos, ut etiam Moguntinum sub Rabano *can. 26.* Wormaciense *cap. 25.* Lateranense IV, *cap. 21.* Constantiense *sess. 8.* Florentinum *in Armenorum instructione*, & tandem Tridentina Synodus *sess. 14. cap. 5.* quæ hoc idem dogma definivit de fide contra Sectarios recentiores, ait enim Synodus: *Constat enim, Sacerdotes judicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, & non potius in specie, & singillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam ha-*

 bent

bent confessione recenseri, & si occultissima illa sint, & tantùm adversus duo ultima decalogi præcepta commissa. quæ nonnunquam gravius animam sauciant, & periculosiora sunt iis, quæ in manifestu admittuntur. Hinc argumentor. Est de fide Christum dedisse Ecclesiæ facultatem relaxandi, & retinendi peccata, ut expressè constat ex præallegatis scripturis, adeo ut hæc facultas, remittendi, & retinendi peccata sit de jure divino: Sed Ecclesia in Concilio Tridentino definivit hanc remissionem, retentionem peccatorum non posse sacerdotes in Ecclesia exercere incognita causa, adeo ut pœnitentes, ut iisdem remittantur peccata, teneantur in sacramentali confessione declarare omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent: ergo hæc declaratio, quæ confessio auricularis secreta, & sacramentalis dicitur, est de jure divino, quia nectitur essentialiter cum facultate data à Christo Ecclesiæ remittendi, & retinendi peccata, quæ facultas est de jure divino, quoties enim duo essentialiter nectuntur, si eorum unum est de jure divino, sequitur etiam aliud esse de jure divino. Præterea, quia Ecclesia, quæ est fundamentum, & columna veritatis, non potest errare ob specialem assistentiam Spiritus Sancti, ut est de fide, & colligitur ex scripturis; Sed Ecclesia definivit, Sacerdotes incognita causa non posse remittere, & retinere peccata, adeo ut hæc facultas remittendi & retinendi peccata, non possit à Sacerdotibus in Ecclesia exerceri, nisi cognoscant distinctè, qualia peccata remittant, vel retineant: hinc sequitur hanc sacramentalem, seu auricularem confessionem, qua pœnitentes declarant Sacerdotibus omnia sua peccata mortalia, esse de jure divino: unde Tridentina Synodus *sess. 14. cap. 5.* ait: *Ex institutione Sacramenti pœnitentiæ explicata universa Ecclesia semper intellexit, institutum esse à Domino integram peccatorum confessionem, & omnibus post baptismum lapsis jure divino necessariò existere: quia Dominus Noster Jesus Christus è terris ascensurus ad cœlos, Sacerdotes sui ipsius Vicarios reliquit, tanquam Præsides, & Judices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderunt, quo pro potestate clavium remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronuntient.* Neque urget, quod respondent Hæretici, hanc potestatem à Christo datam Sacerdotibus esse tantùm declarationem, quatenus Sacerdotes declarant peccata esse remissa à Deo. Nam contra est, quia illa verba: *Quorum remiseritis peccata,* non important potestatem declarativam, sed relaxativam, cùm semper sic intellexit Ecclesia, quapropter Sacerdotes non solùm declarant, sed etiam verè & realiter remittunt peccata.

Ratione etiam evincitur, confessionem hanc auricularem factam Sacerdoti de omnibus, & singulis peccatis lethalibus esse de jure divino: siquidem, quæ sunt in Ecclesia de jure humano, constat, ea suum duxisse initium vel ex Concilio aliquo Oecumenico, vel ex decreto alicujus summi Pontificis, sed constat ex citationibus supra adductis hanc sacramentalem confessionem factam secretò Sacerdoti in Sacramento Pœnitentiæ fuisse in Ecclesia tempore Apostolorum ante decreta Pontificum, & Conciliorum, consequenter constat, esse de jure divino. Hoc idem etiam evincitur ex difficultate confessionis, etenim, si qua res est in Ecclesia Catholica, quæ gravis videatur ac difficilis, est procul dubio hujusmodi confessio, unde hoc onus nullus purus homo in mundo injungere poterat, cùm Imperatores, Reges, Principes, imò et Pontifices ipsi debeant se eidem subjicere, idque argumento est, hoc onus non potuisse imponi, nisi à solo Christo, qui est Rex Regum, Dominus dominantium, & cui subjiciuntur omnes homines, quamvis dignitate præfulgentes: neque hanc rem gravissimam de aperiendis secretis cordium animique intimioribus cogitationibus Præsules Ecclesiæ potuissent præcipere, nisi divina fulti authoritate: neque homines ad illam inclinarentur, nisi DEI præceptum, & Christi successivè per Apostolos, promulgatum utile, & necessarium ad assecutionem salutis cognitum fuisset.

Hinc in primitiva Ecclesia triplex fuit in usu pœnitentia, seu confessio sacramentalis una publica pro peccatis publicis, alia secreta, & auricularis pro peccatis occultis, quæ soli Sacerdoti fiebat, & tertia, quæ, post secretam confessionem sacerdoti factam, erat publica de peccatis occultis, & congregationi fidelium sæpe fiebat, si ita expedire judicasset Præsul Ecclesiæ. De Pœnitentia publica frequens fit mentio apud Sanctos Patres, ut etiam ex Concilio Toletano III. *can. 12.* ubi dicitur: *Quicunque ab Episcopo, vel Presbytero sanus, vel infirmus pœnitentiam postulat, si vir est, prius eum tondeat, aut in cinere, & cilicio habitum mutare faciat, & sic pœnitentium ei tradat: si verò mulier, prius tondeatur, aut mutet habitum; sæpius enim Laicis cum fœminis tribuendo pœnitentiam, ad lamentanda rursus facinora, post acceptam pœnitentiam relabuntur.* Et can. 12. Concilii Nicæni habetur: *Quotquot igitur sincerè pœnitent, tres annos inter audientes sint &c. Placuit tamen Sanctæ Synodo aliquid humanitatis ostendi circa eos, qui sub tyrannide Licinii prævaricati sunt.* De confessione secreta, & auriculari pro delictis secretis adsunt authoritates plurium Patrum Græcorum; etenim D. Basilius *in regulis brevioribus cap. 229.* ait: *Confessio peccatorum his tantùm facienda est, qui ea curare valent.* scilicet sacerdotibus, quibus à Christo data est potestas ligandi, & solvendi: & *cap. 288.* ait: *Necessario declaranda sunt delicta, quibus commissa est dispensatio mysteriorum Dei,* scilicet Sacerdotibus. D. Gregorius Nissenus *orat. in eos, qui alios acerbè judicant,* ait: *Ostende libenter Sacerdoti occulta tua, aperi ei animæ tuæ secreta, sicut occulta ulcera ostenduntur Medico, curam habebit ille honoris, & salutis tuæ.* Ex Patribus Latinis S. Leo Magnus *epist. 80. cap. 2. ad universos Episcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum constitutos* post inhibitionem à se factam de evulganda confessione libellis scripta à pœnitentes cum reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus indicari per secretam confessionem, ait: *Removeatur tam improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserare, quibus possunt legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quæ primum DEO offertur, dum etiam Sacerdoti.* Confessionis publicæ peccatorum occultorum etiam veteres Patres meminerunt. S. Cyprianus *serm. de lapsis* scribit: Plures consuevisse se accusare de idololatria, nec non & de concepta voluntate sacrificandi Idolis. Origenes *in Levit. cap. 1. & 2. homil. 2.* duplicis generis confessionis meminit suo tempore usurpatæ: Una, quæ soli Sacerdoti fiebat, altera, quæ repetebatur populo post primam factam Sacerdoti, & de hac scribit *in Psal. 36. homil. 2. Circumspice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum.*

tuum, ut ita demum, si quid ille dixerit, aut consilii dederit, facias, & sequaris. Si intellexerit, & praviderit talem languorem tuum, qui in conventu totius Ecclesiæ exponi debeat, & curari, ex quo fortassis & cateri ædificari poterunt, & tu ipse facilè sanari, multa hoc deliberatione & satis periti Medici illius consilio procurandum est. Tertullianus etiam loquens de hac pœnitentia publica *lib. de pœnitentia* ait: *Grande planè emolumentum*, ait per ironiam *verecundia occultatæ delicti pollicetur, proinde & DEUM celabimus? an melius est damnatum latere quàm palam absolvi.* Hæc autem pœnitentia publica de occultis non fiebat ad gehennæ æternæ tantùm remissionem (quia ad hanc sufficit secreta confessio sacramentalis) sed ad pœnæ temporalis plenariam solutionem per mulctam illam publicam voluntarie assumptam, illa enim concedebatur ad votum pœnitentium, sed semel in vita, unde D. Hieronymus eam vocat secundam post naufragium tabulam, quod consulto fiebat ad declinandum abusus occasionem: & D. Ambrosius *lib. 2. de pœnitentia cap. 10.* ait: *Sicut baptismus unicus est, ita & pœnitentia illa, inquam, quæ publicè fit*, ad evacuandam igitur totam temporalem pœnam, gravis hæc fuerat instituta pœnitentia in cinere & cilicio, in jejuniis, & quadragesimali victu in tonsione capitis, pullato habitu, imò & in privatione usus conjugalis, qua de causa requirebatur ante indictionem publicæ pœnitentiæ consensus uxoris pro viro, ut etiam mariti pro uxore, & Tertullianus *lib. de pœnitentia* describens hujus generis pœnitentes ait: *Presbyteris advolvi, aris DEI adgeniculari, orationi diutiùs instare, calcatus ingredientium templum submitti, &, quod durius mihi videtur, in pleno fidelium cœtu peccata sua propalare, quorum absolutionem die tantum Jovis sancto prastolabantur pœnitentes*, quæ tamen absolutio fiebat in loco fori pœnitentialis, &, ut hæc omnia ritè fierent, & calumniandi occasio rescinderetur Novatianis; qui pœnitentiam sacramentalem oppugnabant, & pœnitentes Apostatas reconciliari nolebant, sed judicio DEI volebant relinquendos esse, qua Doctrina excludebant omnes canones pœnitentiales Ecclesiæ, & faciebant omnia peccata æqualia, unde primum Schisma Novati suam traxit originem anno 254. contra Cornelium Papam, in qualibet enim Diœcesi statutus fuit Sacerdos Pœnitentiarius, cujus officium erat, præscribere pœnitentiæ publicæ leges, iis, qui eam requirerent; ideoque pœnitentes primò articulariter excipiebat, ut discernere posset, quæ propalare expediret peccata, & quo ritu ea effent publicè expianda, non modica enim ad id requirebatur prudentia ne inde oriretur scandalum, aut nota inureretur infamiæ complicibus. Hinc refert Sozomenus *lib. 7. histor. cap. 16.* Secreti taciturnitatem requisitam fuisse in Pœnitentiario, ne exceptam jam pœnitentium confessionem secretam aperiret. Ad ejus itidem officium pertinebat præscribere modum, & tempus, & in termino pœnitentiæ, diem statuere, quo publicam facerent de præscriptis peccatis confessionem.

Stat igitur confessionem sacramentalem, quæ secreto fit ad aures Sacerdotis habentis facultatem absolvendi, esse laudabilem & utilem, ac de jure divino necessariam post lapsum, & susceptum baptismum, adeo ut omnis peccator baptizatus jure divino obligetur ad quærendam remissionem peccatorum, & cum DEO reconciliationem, ut habetur *Matth. 5.* & *Luc. 13.* ac in pluribus aliis scripturæ locis, & solis Apostolis ac eorum successoribus datam à Christo fuisse hanc potestatem remittendi, & retinendi peccata, *Joan. 20. v. 22. & 23. Sicut me misit Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, adeo ut Apostoli, & ejus Successores sint veri Judices à Deo constituti, & quia Judices non possunt judicare nisi singula in particulari reorum crimina audiant, sequitur peccatores teneri de jure divino Apostolis ac eorum successoribus singula peccata per confessionem explicare, Etenim æternus Pater Christum in terras misit cum vera, & amplissima clavi seu cum plena & judiciaria potestate, & authoritate peccata solvendi, & ligandi *Apocal. 3.* Sed Christus hanc eandem clavem, seu potestatem judiciariam suis Apostolis, & eorum successoribus concessit, consequenter Successores Apostolorum adhuc retinent hanc judiciariam potestatem, quod enim Christus suis tradiderit Apostolis hanc potestatem, liquet ex *Matth. 16. v. 18. Tibi dabo claves regni cœlorum*, ubi fuit pollicitus, quod postea apud *Joan. 20. v. 22.* fuit executus, Christus autem non accepit aliam clavem præter potestatem solvendi, & ligandi (siquidem potestas prædicandi non est clavis) proinde eandem clavem, quam acceperat à Patre solvendi, & ligandi, tradidit Apostolis, & eorum successoribus, quapropter dixit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, Christus autem fuit missus ut peccata remitteret, tanquam Judex vel ea retineret, ergo hanc eandem judiciariam potestatem dedit Apostolis, & suis successoribus, quibus dixit: *Ego mitto vos sicut Pater me misit, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

Objiciunt tamen Hæretici, quibus exosa est confessio, quæ fiat Sacerdoti secreto, hanc enim vocant carnificinam conscientiarum, eò quia dabeant ita confitentes omnia, & singula sua peccata manifestare alteri homini, qua ratione eam etiam dicunt impossibilem esse, quia cùm justus in scripturis dicatur septies in die cadere, non videtur possibile, quod qui tantùm semel in anno confitetur omnium possit meminisse peccatorum. Sed contra, quia nulla in hac sacramentali confessione habetur impossibilitas, nulla carnificina, quod enim attinet ad peccata illa minima, in quæ justus septies dicitur in die cadere, nulla adest obligatio ea confitendi, si adsint peccata lethalia, quæ sunt materia hujus Sacramenti confessionis: siquidem peccata venialia cohærent cum gratia sanctificante, & habitu charitatis, propterea, qui septies cadit in die, adhuc dicitur justus, seu cum gratia sanctificante, Peccata verò lethalia tenemur confiteri quoad numerum, & circumstantias præsertim mutantes speciem, si post diligentem inquisitionem factam memoriæ occurrant, & circa numerum, si quis non possit exactè illius meminisse, sufficit, si addat circiter, plus, minusve, quod fieri sine tanta difficultate potest, unde non est impossibilis confessio singulorum, neque hæc confessio, quæ secreto fit Sacerdoti, est carnificina conscientiarum, ut vocant Hæretici. Præterea, docentes ipsi, peccata hæc tantùm enumeranda esse in particulari, quando DEO confitentur, tunc exigunt, ut numerentur peccata omnia, quorum recordantur, & tamen nullam tunc adesse carnificinam, putant, sed tantùm, cùm fit Sacerdoti Ministro Christi, unde si non est impossibilis, quando confessio fit Deo, nec etiam quando fit Sacerdoti.

Obji-

Objiciunt secundò, quia Apostoli, & eorum Successores in remittendis peccatis non possunt alium modum, & processum servare, nisi illum, quem Christus servavit: sed modus, quem Christus servavit in remittendis peccatis, fuit sine processu judiciario; sed in animo dolentibus, & in se credentibus peccata remisit: ergo etiam nunc, ut in Ecclesia remittantur peccata, sufficit, si peccatores verè dolentes, eos pœniteat peccatorum coram DEO tantum, non ut manifestentur hominibus, & rursus eliciant actum fidei, quo credant, peccata illis remissa per merita passionis JESU Christi; ita docent Lutherani, inficiantur Sacramentum pœnitentiæ, & quibus confessio sacramentalis facta ad aures Sacerdotis est exosa. Sed contra, negatur assumptum; quia inde sequeretur, neque Sacramentum Baptismi fore necessarium ad assecutionem salutis, & ad remissionem peccatorum; quia sine baptismo Christus remisit peccata Magdalenæ, & Paralytico, & aliis pluribus; quia, cùm sit Christus Author Sacramentorum, quæ nondum instituerat, cùm peccata condonavit Magdalenæ, & Paralytico; talis remissio tunc non dependebat à Sacramentis nondum institutis: & cum Christus esset simul DEUS & homo, ideo peccata contra suam legem perpetrata tanquam supremus Princeps potuit simpliciter condonare, & cedere juri suo, quod habebat ad ille puniendа. Sacerdotes autem cum sint puri homines, & Ministri Christi, à quo sunt instituti ad ligandum, & solvendum, modum sibi præscriptum acceperunt à Christo, quem modum ne perperam absolvant, vel temerè ligent, tenentur servare, scilicet, ut sententiam absolutionis, vel retentionis pronuncient, ut judices, cognitâ prius causa, ut superius explicuimus; non enim judicium ferri potest in incognitum; propterea tenentur resipiscentes non solum dolere ex animo coram DEO, & credere ob merita passionis JESU Christi remissa sibi peccata: verum etiam post diligena sacrum peccatorum examen tenentur dolentes, illa subjicere clavibus Ecclesiæ & secretò in sacramentali confessione manifestare distinctè, quod species, & numerum, Sacerdoti approbato, & habenti jurisdictionem, ut ab eodem, ut Christi ministro, absolvantur.

Sed urgent hæretici, quia in Sacris Scripturis ad obtinendam peccatorum remissionem tantùm requiritur internus dolor; & non requiritur, ut per confessionem peccata manifestentur alteri homini. DEUS enim resipiscenti ex corde, ac verè pœnitenti pollicetur remissionem peccatorum sine ulla manifestatione peccatorum facta alteri homini, seu sine hac prævia confessione, quæ fiat apud homines. *Isa. 1. v. 16, Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perversè, discite benefacere: si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra, quasi vermiculus, velut lana alba erunt, Ezechiel. 18. Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia mandata mea, & fecerit judicium, & justitiam; vitâ vivet, & non morietur, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor amplius.* Sed Deus in suis promissionibus fidelis, & veracissimus, semel, sine prævia manifestatione peccatorum facta hominibus promittit se remissurum peccata, dummodo peccator cesset perversè agere, mores corrigat, & bene vivat: ergo hæc sacramentalis confessio seu manifestatio propriorum peccatorum facta aliis hominibus non est necessaria; consequenter nec de jure divino: quia nostra conditio non est deterior, illâ Judæorum olim sub lege Moysis: sed ut Judæis remitterentur peccata, satis erat, si illi confiterentur apud Deum, si illos pœniteret peccatorum, & vitæ antea actæ, & meliorem instituerent: hæc enim confessio facta apud solum Deum illis obtinuit peccatorum remissionem, cur non etiam nobis in lege Evangelica, in qua Christi jugum suavius est, & onus levius: non enim servitus veteris testamenti præferenda est libertati legis evangelicæ, ut sit illa melioris conditionis.

Respondetur, Deum esse fidelissimum, ac veracissimum, ac polliceri veniam peccatorum illis, quos verè pœniteat peccatorum juxta leges à DEO statutas, & si media adhibeant ad id illis à Dei Providentia parata pro vario hominum statu: propterea sicut in lege veteri ad obtinendam peccatorum veniam, non solum requirebatur interior mentis conversio, & confessio peccatorum facta Deo, cum sincero proposito de cætero non peccandi; verùm etiam ut sacrificia juxta præscriptum legis offerrentur, ut sacrificiis, ac purificationibus peccata expiarentur, ita in lege Evangelica non sufficit sola confessio facta Deo, sed ulterius divina Providentia instituit Sacramentum pœnitentiæ, quò peccata manifestarentur secretò Sacerdotibus Ministris Christi, à quibus absolverentur à peccatis, qui modus obtinendi veniam peccatorum est semper ubique obvius, ac facilior quàm per sacrificia, & purgationes expiare peccata. Unde non sequitur conditionem Christianorum esse deteriorem illâ Judæorum, siquidem, excusso per Christum jugo veterum Sacramentorum, Sacrificiorum, ac cæremoniarum legalium, Christus Dominus alia media, seu Sacramenta nobis dedit virtute majora, actu faciliora, effectu meliora, imo & numero pauciora, ut loquitur D. Augustinus *lib. 9. contra Faustum cap. 13.* Cæterum, quod Hæretici vocent confessionem sacramentalem factam secretò Sacerdoti jugum intolerabile, id omnino temerè adstruunt, quia est Sacramentum in nova lege institutum à Christo, cujus jugum suave est, & onus leve, & cùm lex vetus diceretur lex servitutis, lex evangelica est libertatis, neque confessio sacramentalis est gravior Sacrificiorum apparatu, quæ lex Moysis ad expianda peccata præscribebat. Rursus, quia in lege veteri timore potius pœnæ, quàm amore justitiæ ob legis minas, & terrores populi abstinebant à transgressionibus legis, secus in lege evangelica per Spiritum Sanctum intus mentes hominum inflammantem, simulque allicientem, ac suaviter flectentem ad amorem Dei super omnia eliciendum, & peccata sua humili & dolorosa confessione manifestandum, veniam obtinent peccatorum.

Objiciunt ulterius Hæretici celebre Nectarii Episcopi Constantinopolitani, qui Presbyterum Pœnitentiarium Constantinopoli abrogavit: eò quia nobilis quædam Mulier confessa fuerat, Diaconum stupri consuetudinem cum ipsa habuisse, & Nectarium ebrogâsse hanc confessionem, & permisisse unumquemque pro arbitrio, & animi sui conscientia ad Sacramentorum communionem accedere; referunt enim hanc historiam Socrates *lib. 5. histor. Eccles. cap. 19* & Sozomenus *lib. 7. cap. 16.* ex quo inferunt Sectarii, Confessionem Sacramentalem tunc non fuisse in usu, vel saltem è Nectario fuisse abrogatam, idque firmant, eò quia S. Joannes Chrysostomus in eadem Constantinopolitana sede succes-

ſucceſſit Nectorio, & approbat confeſſionem peccatorum ſoli DEO factam ad obtinendam peccatorum veniam, aic enim *homil.* 21. *ad populum Antiochenum*: *Neque hoc tantum eſt admirabile, quod nobis peccata dimittit, verum & quod ipſa non revelat, nec manifeſta facit, nec conſpicua, nec cogit in medium procedentes, qua peccavimus, enuntiare, ſed ſibi ſoli rationem reddere jubet, & ſibi confiteri.* Unde Chryſoſtomus approbat confeſſionem, quæ ſoli fit DEO ad obtinendam peccatorum veniam, & non eſſe neceſſe, enuntiare aliis hominibus peccata ſua, ſed ſibi tantùm confiteri, ſibique ſoli rationem reddi jubet, quod exequuntur Sectarii noſtri temporis, quibus confeſſio ſacramentalis eſt exoſa. D. Chryſoſtomus *homil.* 2. *in Pſalm.* 50. ait: *Peccata tua dicite, ut ea doleas. At pudet dicere, te peccâſſe: dic ea quotidie in oratione. Num enim dico, ut ea conſervo dicas, qui tibi exprobret? Dic DEO, qui eis medetur.* Ruſus *homil.* 31. *in epiſt. ad Hebr.* ait: *Non tibi dico, ut peccata tanquam pompam in publicum efferas, neque ut apud alios oculos accuſes; ſed ſuadeo, ut pareas Prophetæ dicenti: Revela Domino viam tuam, apud DEUM ea confitere, apud Judicem confitere peccata tua orans, ſi non lingua, ſaltem memoria, & ſic miſericordiam impetra.* Hoc eſt argumentum, cui potiſſimum innituntur Hæretici, ut videantur ſibi epinicium canere. Sed contra, quia factum Nectarii favet potiùs noſtræ aſſertioni, & non illi; etenim ſi Nectarius privatam, & publicam ſuſtulit ſacramentalem confeſſionem, ſequitur neceſſario hanc antea viguiſſe, non enim potuiſſet auferre, & delere, ſi antea non fuiſſet. Quòd ſi ante Nectarium vigebar in Eccleſia Conſtantinopolitana privatæ & publicæ confeſſionis ſacramentalis uſus, quomodo potuit Nectarius privatæ Eccleſiæ tantùm Præſul legem ſancire univerſali Eccleſiæ derogatoriam Sacramenti inſtituti à Chriſto Domino. Cæterum Pœnitentiarius ille excipiebat primò privatam confeſſionem, & publicè pœnitentiam concedebac, cumque obtigiſſet, quod præfata nobilis fœmina, quæ cum Diacono confeſſa fuit, conſuetudinem ſtupri habuiſſe, & obtinuiſſe facultatem à pœnitentiario publicè pœnitendi, hinc indicta fuerunt jejunia, orationes, & determinata peccata, quæ in termino pœnitentiæ propalaret, ait enim Socrates *loc. cit. Mulier longius in confitendo progreſſa, alterius culpæ ſe ipſam inſimulat, docet, Diaconum Eccleſiæ cum ipſa dormiviſſe: & ob hoc peccatum hoc modo manifeſtatum Diaconus ab Eccleſia ejectus fuit, & ingens tumultus in populo excitatus.* Hinc Nectarius omnium conſenſu abrogavit Pœnitentiarium, pœnitentiam publicam, & confeſſionem publicam, non verò abrogavit, nec potuiſſet abrogare confeſſionem ſacramentalem, & pœnitentiam privatam, quia hoc Sacramentum, cùm fuerit inſtitutum à Chriſto, non poteſt ab homine abrogari, præſertim à Nectario, cùm non eſſet Chriſti Vicarius, nec Petri ſucceſſor in regimine totius Eccleſiæ Catholicæ, ſed tantùm eſſet Præſul privatæ Eccleſiæ. Præterea uſum privatæ confeſſionis ſacramentalis ſemper viguiſſe in Eccleſia Græca, ſatis apertè conſtat ex *can.* 102. *conſ.* 6. & Nomocanone Græcorum, cui inſerta eſt epiſtola Sancti Gregorii Niſſeni de pœnitentia, & reſponſione Jeremiæ Patriarchæ. Non igitur Nectarii factum ullo modo favet hæreſi Sectariorum negantium Sacramentum privatæ confeſſionis, quia Nectarius nullo modo omnem confeſſionem ſuſtulit, ſed tantùm publicam, non verò privatam, & ideo abrogata fuit confeſſio illa publica, quia mulier illa peccatum, quod erat ignotum, publicè propalavit cum tali ſcandalo cæterorum, ut tumultus fuerit in populo excitatus, ait enim Sozomenus, *à Diacono ſe ſtupratam prodidit, non enim prodidiſſet, niſi ſtuprum occultum fuiſſet, & reſeràſſet, quod intus latebat.* Ruſſus conſtat, quòd non ſolùm quædam capitalia crimina, ſed ſigillatim omnia poſt Baptiſmum commiſſa explicate conſueverat Sacerdoti pœnitentiæ Præfecto, ait enim Socrates *loc. cit. Delicta poſt Baptiſmum a ſe perpetrata ſigillatim confeſſa erat.* Ruſus quia Pœnitentiarius pro aliis peccatis præter crimen ſtupri, quæ confeſſione privata detexerat hæc mulier, pœnitentiam publicam injunxit, ait enim Socrates: *Presbyter verò, præcepit mulieri, ut jejuniis, & orationibus continuè vacaret, quo ſcilicet unà cum delictorum confeſſione opus etiam pœnitentiæ conveniens oſtenderet,* opus verò conveniens pœnitentiæ occultæ non manifeſtatur publicè, unde peccata occulta præter ſtuprum hæc mulier Pœnitentiario confeſſa fuerat, pro quibus pœnitentiam cum in Eccleſia perageret, à Diacono vitiata fuit. Hoc idem etiam confirmat Sozomenus *lib. 7. hiſtor. Eccleſ. cap.* 16. ubi ait: *In petenda venia, peccata neceſſariò confiteri oportere.* Quòd verò Nectarius dicatur permiſiſſe, ut unuſquiſque pro arbitriu, & pro animi ſui conſcientia ad Sacramentorum comunionem accederet, nihil aliud ſignificat, niſi jugo publicæ confeſſionis, ac publicæ pœnitentiæ ob occulta crimina ſubeundæ ſolutos eſſe fideles in Eccleſia Conſtantinopolitana & Pœnitentiarium ſublatum, rebus reſtitutis in eum ſtatum, in quo erant, antequam Pœnitentiarius inſtitueretur, ut nimirum unuſquiſque confeſſione ſecreta peccatorum, cùm opus eſſet, expiatus, ad Euchariſtiam accederet.

Quod ad authoritates Sancti Joannis Chryſoſtomi Succeſſoris Nectarii attinet. Reſpondetur D. Joannem Chryſoſtomum non officere confeſſioni ſacramentali privatæ, quam diſſertè, & eleganter adſtruit in libris præſertim de ſacerdotio, unde in præcitatis locis præſertim *homil.* 21. *ad populum Antiochenum,* & *homil. in Pſalm.* 50. illius tantùm confeſſionis excludit neceſſitatem, ex qua peccatorum infamia publica ſequitur: vel tantùm excluſit miniſterium, ſeu teſtimonium ab examine quotidiano conſcientiæ, ſeu à quotidiana pœnitentia, non autem à pœnitentiæ Sacramento: moris enim fuit, ut ſedulo examine ſingulis diebus quiſque propriam conſcientiam expiaret, & publicè, quæ die illa acta eſſent, propalarentur aliis hominibus, quam manifeſtationem ob reorum infamiam, quæ paſſim ſequebatur, prohibuit Sanctus Joannes Chryſoſtomus, ideoque *homil.* 2. *in Pſalm.* 50. ait. *Peccata tua dicite, ut ea deleat, at pudet dicere, te peccâſſe, dic ea quotidie in oratione, num enim dico, ut ea conſerve dicas, qui tibi exprobret? Dic DEO, qui eis medetur.* Hoc eſt, non quòd confeſſio ſacramentalis privata ſoli DEO fieri debeat, ſed ne ſimplex examen conſcientiæ aliis manifeſtetur, ne inde oriatur infamia, hinc ait: *Num dico, ut ea conſervo dicas, qui tibi exprobret?* non enim conſervo, vel famulo potuit confeſſio ſacramentalis privata fieri, cùm hæc ſit neceſſariò facienda Sacerdori, ut Miniſtro Chriſti, unde Chryſoſtomus non fuit locutus de Sacramento pœniteotiæ, quod in Eccleſia adminiſtratur à Sacerdotibus, Miniſtris Chriſti, & habentibus poteſtatem clavium. Præterea loquitur D. Chryſoſtomus

stomus de illa confessione, qua resipiscentes infamiam possunt incurrere, & scandalum in aliis excitare, & ait, DEUM talem confessionem non exigere à peccatoribus, quæ ipsos in discrimen poreft conjicere salutis, vel honoris, qualis exigitur ab iis, qui capitalium scelerum rei ad tribunalia deferuntur Magistratuum, hinc *homil.* 31. *in epist. ad Hebræ.* ait: *Non tibi dico, ut peccata tanquam pompam publicam efferas, neque ut apud alios oculos accuses, sed suadeo, ut pareas Prophetæ dicenti, revela Domino viam tuam.*

Objiciunt tertiò D. Ambrosium *lib.* 20. *in Luc.* ubi loquens de D. Petro resipiscente ait: *Petrus doluit, & flevit, quia erravit ut homo, non invenio, quid dixerit, invenio, quòd fleverit, lachrymas ejus lego, satisfactionem non lego, sed quod defendi non potest, ablui potest. Lavant lachrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri.* Ex hisce Ambrosii verbis inferunt Hæretici, non esse necessariam confessionem peccatorum, quæ fiant secretò Sacerdotibus, eò quia D. Petrus non legitur, hanc confessionem fecisse, sed tantum lachrymis delevisse suum peccatum. Sed contra, quia licèt D. Petrus non confessione sacramentali, sed fusu lachrymarum peccatum suum deleverit, inde non sequitur, necessarium non esse confessionem sacramentalem, quia tunc, quando D. Petrus negavit Magistrum suum Christum in atrio Pilati, nondum Sacramentum pœnitentiæ erat institutum à Christo, consequenter non fuit necesse, ut suum peccatum manifestaret alteri Sacerdoti, sed satis fuit, si vera contritione, & lachrymis contractam maculam deleverit, confessio enim est pars hujus Sacramenti, quod, cùm nondum fuerit institutum, non potuit D. Petrum obligare ad illud suscipiendum, sed sola perfecta contritio satis fuit, ut remissionem talis peccati obtineret, etenim etiam nunc tantæ est contritio efficaciæ, ut ante vocalem confessionem dimittat peccata, & quia Sacramentum pœnitentiæ jam institutum est à Christo, debet perfecta contritio includere votum confessionis sacramentalis peragendæ, adeo, ut quamprimum potest, perfectè contritus teneatur Sacerdotem adire, & clavibus Ecclesiæ peccata sua subjicere, neque D. Ambrosius excludit hanc necessitatem edendæ confessionis sacramentalis apud Sacerdotem, imò disertè adstruit *lib.* 2. *de pœnit. cap.* 6. ubi ait: *Si vis justificari, fatere delictum tuum: solvit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum*: & *cap.* 10. ait: *An quisquam ferat, ut erubescas DEUM rogare, qui non erubescis rogare hominem? & pudeat te DEO supplicare, quem non lates, cùm te non pudeat peccata tua homini, quem lateas, confiteri.*

Imò tanta est necessitas sacramentalis confessionis, ut unusquisque Christianus, cùm ad annos discretionis pervenerit, seu ad eam ætatem, qua rationis usum habere potest, & bonum ac malum discernere teneatur sacramentaliter confiteri, ut declaravit Concilium Lateranense IV. *cau* 21. cujus initium est: *Omnis utriusque sexus.* Neque præscribi potest ad usum rationis determinatum tempus præcisè, quamvis ordinariè in septennio contingat infantes, uti ratione, ut ait Catechismus Concilii Tridentini, *sed illud universè statuendum videtur, ab eo tempore confessionem puero indictam esse, cùm inter bonum, & malum discernendi vim habet, in ejusque mentem dolus cadere potest. Nam cum ad id vita tempus quisque per-venerit, in quo de salute æterna deliberandum est, tum primum Sacerdoti peccata confiteri debet, cùm aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur.* Qui verò peccati mortalis sunt sibi conscii, non possunt ad Sacramentum Eucharistiæ accedere, nec aliud Sacramentum suscipere, vel administrare, nisi prius sacramentaliter confiteantur, ut tradit Concilium Tridentinum *sess.* 13. *cap.* 7. ubi ait: *Volenti communicare, revocandum est in memoriam Apostoli præceptum: Probet autem se ipsum homo: Eucharistica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat: quod à Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse, decrevit.* Quinimo tenemur etiam lege sacramentalis confessionis quoties mortis periculum imminet, quia, ut docet D. Thomas *in* 4. *sent. dist.* 17. *qu. st.* 3. *art.* 1. *quæstiuncula* 4. ea quæ sunt de necessitate salutis, tenetur homo adimplere, quoties necessitas urget, ea implendi, ne æternam salutem amittamus, hinc si periculum mortis imminet, tenetur homo ad suscipiendum Baptismum, & si jam susceperit ad sacramentalem confessionem peragendam. Hinc etiam Sanctus Jacobus Apostolus præceptum edidit de confessione peragenda, & extrema unctione suscipienda, quapropter tenentur Medici sub pœna excommunicationis monere infirmos periculosè decumbentes, ut conscientiam expient per sacramentalem confessionem, ut statuitur in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. *cau.* 22. & hoc idem etiam innovavit Clemens V. in Concilio Ravenat. II. *cap.* 15. de pœnitentiis, ubi prohibuit, ne Medici ad infirmos vocati ulterius accedant, eosque pergant curare, nisi prius iisdem constiterit prædictos infirmos Medicum accersivisse animarum, ac illis provisum fuerit de salute animæ, ac susceperint Sacramenta Ecclesiæ. Hinc tenentur fideles præcepto confessionis peragendæ, qui se in mortis discrimen adducendos probabiliter prævident, ut mulieres puerperæ, milites, antequam ineant certamen, & mercatores, aliique periculosas navigationes instituentes, vel infesta itinera ineuntes, imò consilium utile est, si peccata sacramentaliter subjiciantur clavibus Ecclesiæ, quoties rem arduam, & perdifficilem quis aggreditur.

Cæterum hoc præceptum non obligat statim, ac quis lapsus est in peccatum aliquod lethale, quamvis consultius esset, si statim confiteretur, ut pristinæ gratiæ statui restituatur, & quidquid boni egerit, eidem prosit ad meritum, siquidem confessionis præceptum, cùm sit affirmativum, quamvis semper obliget, non tamen ad semper, & per hoc affirmativa distinguantur à negativis, quia hæc obligant semper & ad semper, ut non mœchaberis, non occides, non falsum testimonium dices, semper obligant, & ad semper, adeo ut pro nullo eventu licitum sit mœchari, interficere innocentem: Tum quia, ut ait D. Thomas *in* 4. *sent. dist.* 17. *quæst.* 3. *art.* 1. *quæstiuncul.* 4. *eadem esse videtur ratio de confessione, ac de Baptismo differendo, quia utrumque est Sacramentum necessitatis. Ad Baptismum autem percipiendum non tenetur aliquis statim, postquam habet propositum Baptismi;*

ptismi; ita quod peccet mortaliter, nisi statim baptizetur, nec est aliquod tempus determinatum, ultra quod, si Baptismum differat, peccatum mortale incurrat. Sed potest contingere, quod in dilatione Baptismi mortale erit peccatum, vel non erit: & hoc pensandum est ex causa dilationis. Hinc si statim oblata opportunitate, quis non confitetur, etiam si major opportunitas non expectetur, non peccat mortaliter: sed quando ex articulo temporis necessitas confessionis inducitur: quia præcepta affirmativa non obligant ad statim, sed ad tempus determinatum, non quidem ex hoc, quod tunc commodè impleri possunt (quia tunc, si non daret aliquis eleemosynam de superfluo, quandocunque pauper monstraretur, peccaret mortaliter, quod est falsum) sed ex hoc, quod tempus necessitatem urgentem adducit.

CAPUT XIII.

De forma Sacramenti pœnitentiæ, seu absolutione, an & moribundo eam non petenti impertiri possit.

CErtum est, Sacramenti pœnitentiæ formam sitam esse in verbis ore prolatis, ut definitur in Concilio Tridentino *sess.* 14. *cap.* 3. ubi ait: *Docet præterea sancta synodus, Sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse. Ego te absolvo &c.* Ratio est, quia quæ pertinent ad materiam, & formam Sacramentorum, dependent essentialiter ex institutione Christi, à qua habetur, quod forma consistit in his verbis, ut habetur ex perpetua praxi, & traditione Ecclesiæ, & Concilio Tridentino, unde forma hujus Sacramenti, sita est in verbis supra citatis à Concilio.

Quod si dicas, de essentia judicii non esse, quod sententia verbis proferatur, sed Sacramentum pœnitentiæ se habet per modum judicii, cujus absolutio est sententia, ergo non est necesse, quod proferatur verbis. Contra est, distinguitur major de essentia judicii humani, ac civilis non est, quod sententia proferatur verbis, conceditur, non est de essentia hujus particularis judicii, negatur, quia, quamvis hoc Sacramentum conficiatur per modum judicii, habet nihilominus aliquot specialia ex Christi institutione, scilicet quod sententia proferatur verbis ore sensibiliter prolatis.

Sed instabis, quia non est de essentia hujus Sacramenti, quod accusatio fiat voce, consequenter nec quod absolutio exprimatur voce, seu sententia exprimatur verbis ore sensibiliter prolatis. Contra est, quia Christus determinavit formam hujus Sacramenti in verbis sensibilibus, non verò accusationem, ne muti, qui loqui non possunt, commodo destituerentur hujus Sacramenti. Si dicas, in matrimonio non requiri necessariò verba, sed sufficere nutus, consequenter etiam in hoc Sacramento pœnitentiæ, contra est, negatur consequentia, quia Sacramentum matrimonii fuit aliter institutum à Christo: alioquin si argumentum valeret, sequeretur, quod nec formæ aliorum Sacramentorum deberent in verbis consistere.

Quamobrem asserendum est, formam absolutionis in Sacramento pœnitentiæ consistere in verbis illis: *Ego absolvo te à peccatis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, adeo ut preces, quæ solent præmitti, vel quæ subsequuntur, non pertineant ad hanc formam, nec necessariæ sint ad hujus Sacramenti administrationem, imò nec omnia prærecensita verba sunt necessaria, invocatio enim Trinitatis non est necessaria, quia nec ex Christi institutione, nec ex traditione Ecclesiæ colligitur, hanc invocationem necessariam esse, consequenter non est de essentia absolutionis.

Quòd si dicas, hanc invocationem Trinitatis esse de essentia Baptismi, & confirmationis. Contra est, quia invocatio Trinitatis est necessaria, quia specialiter habetur ex verbis, & institutione Christi in Sacramentis Baptismi, & confirmationis, non ita in Sacramento pœnitentiæ, consequenter adest disparitas.

Imò neque pronomen *Ego*, & quidem explicitè prolatum est de essentia formæ absolutionis: quia illud pronomen *ego* in re nihil addit præter verbum *absolvo*, in quo includitur pronomen *ego*, & quidem intrinsecè, proinde si omittatur, remanet idem prorsus sensus. Major difficultas est, an illa duo verba tantùm, *absolvo te*, sufficiant ad essentiam absolutionis. Plures affirmant ea innixi ratione, quia illa tantùm verba sunt de essentia formæ absolutionis, quæ principalem effectum Sacramenti pœnitentiæ significant: sed sola hæc duo verba, *absolvo te*, hunc effectum significant, consequenter illa tantùm sufficiunt, & sunt essentialia absolutioni sacramentali, & sufficiunt ad valorem Sacramenti pœnitentiæ; major probatur, quia de essentia Sacramentorum novæ legis est, significare id, quod in illis efficitur, proinde ea tantùm sunt de essentia, quæ sufficiunt ad significandum effectum Sacramenti. Minor ostenditur, quia verba quoad significationem sumenda sunt ex circumstantiis adjunctis, quibus ex communi hominum institutione determinantur verba ad hoc, vel illud significandum, sed hæc sola verba, *absolvo te*, consideratis omnibus circumstantiis, in quibus proferuntur, significant principalem effectum Sacramenti pœnitentiæ; quia quamvis ex se sint indifferentia ad significandam tam absolutionem à censuris, quàm à peccatis; nihilominus, ut prolata supra pœnitentem, quia sua peccata confessus est Sacerdoti, determinantur ad significandam absolutionem à peccatis, quæ est principalis effectus hujus Sacramenti.

Nihilominus asserendum est secundò, probabilius esse non sufficere ad essentiam absolutionis illa duo verba: *absolvo te*, sed ulterius requiri *à peccatis tuis*, ratio est, quia verba absolutionis causant illum effectum, quæ se solis, & seclusa omni circumstantia significant, adeo ut, si solùm significent effectum indeterminatum, illum causent: sed illa verba, *absolvo te*, præcisè & se solis tantùm significant effectum indeterminatum: siquidem verbum illud, *absolvo*, re vera est indifferens ad significandam absolutionem à peccatis, vel à censuris, vel ab

aliquo alio vinculo, consequenter ad tollendam indifferentiam, & ad determinandam absolutionem à peccatis debet necessariò superaddi aliquid, scilicet à peccatis.

Neque obstat ratio, qua nititur opposita sententia, illa verba *absolvo te* determinari à subjecta materia, quando absolutè cadunt supra pœnitentiam petentem absolvi à peccatis suis, & quæ in illa confessione subjecit clavibus. Nam contra, quia forma Sacramentorum non debet determinari à materia, sed potiùs è contra ipsa forma debet materiam determinare: quamobrem, si illa verba, *absolvo te*, non habent secundùm se vim significandi absolutionem à peccatis, sed tantùm id significant ex circumstantiis, sequitur verba illa, revera non esse formam, siquidem Christus voluit formam hujus Sacramenti talem esse, ut sola verba ipsius sufficienter significent. Rursus verba, quæ non significant aliquid unum, sed ex se possunt plura significare, suspendunt significationem, cùm non sit major ratio, cur potius unum quàm aliud significent: sed bujusmodi se habet verbum *absolvo*, consequenter non significat determinatè ex se absolutionem à peccatis. Neque sufficit, si dicas, illam significare virtualiter, nam contra est, quia forma Sacramentorum causat effectum ex vi suæ significationis, consequenter ad causandum requiritur adæquata significatio formalis, siquidem causa non potest causare, nisi vis ejus causativa formali modo existat.

Si petas, an absolutio impendi possit sub conditione. Respondetur absolutionem sub conditione de præterito, & præsenti, addita forma absolutionis, validam esse, si conditio purificetur, quia tunc talis absolutio sub conditione non suspendit sensum, neque effectum, neque efficit aliud ponens obicem valoris absolutionis, neque reddit illam illicitam, si tamen adsit rationabilis causa, alioquin si sacerdos sine rationabili causa absolutionem impenderet, sub conditione lethaliter peccaret. Causæ autem rationabiles sunt, primò si Confessarius prudenter dubitet, an protulerit verba absolutionis, tunc potest validè, & licitè absolvere sub hac conditione, si non es absolutus, *ego te absolvo*, sive conditio exprimatur voce, sive tantùm mente concipiatur. Secundò si rationabiliter dubitet, an puer, vel freneticus confessus sit cum perfecto usu rationis, tunc etiam potest validè & licitè absolvere sub hac conditione, si possum, & tu capax es, *ego te absolvo*. Tertiò si prudenter dubitet, an quæ pœnitens subjecit clavibus, sint peccata; tunc etiam potest impendere absolutionem sub hac conditione, si ea, quæ confessus es, sunt materia saltem sufficiens hujus Sacramenti, *ego te absolvo*. Non tamen absolutio sub conditione de futuro impendi potest, quia non solum est illicita, verum etiam invalida; siquidem hoc Sacramentum debet confici, & ministrari, eo modo, quo fuit à Christo institutum, sed ex Christi institutione, & ex traditione, & usu Ecclesiæ, nunquam impenditur absolutio sub conditione de futuro: ergo, cùm bæc absolutio esset præter intentionem institutoris, non sortiretur suam validitatem. Rursus, quia conditio de futuro suspendit actum, quem trahit ad tempus, quo ponitur conditio, consequenter facit, quod absolutio fuit invalida: siquidem tempore futuro, quo ponitur conditio, non babetur materia, supra quam cadit absolutio, scilicet confessio, neque adest ipsa forma vocalis, proinde Sacramentum esset irritum, & invalidum.

Quòd si dicas, talem formam adesse virtualiter, quatenus confessio, & absolutio virtualiter perseverant. Contra est, quia Sacramenta non coalescunt ex partibus virtualiter existentibus, sed quæ formaliter existant, quis enim dicat, materiam hujus Sacramenti esse virtualem confessionem, & formam consistere in verbis itidem virtualibus.

Quod si dicas, matrimonium posse fieri sub conditione de futuro, consequenter etiam Sacramentum pœnitentiæ. Contra est, quia à plerisque negatur antecedens: sed, ut ut sit, negatur consequentia. Ratio discriminis est, quia matrimonium consistit in contractu, & quamvis elevetur ad esse Sacramentum, non tamen deperdit naturam contractus, ad quem sufficit, consensus virtualis, seu virtualiter existens, secus Sacramentum pœnitentiæ, ex sua institutione consistit in vocali absolutione, quæ significat de præsenti.

An verò absolutio possit impendi moribundo, qui non potest loqui, neque ullum signum sensibile promere. Respondetur, quòd si moribundus antecedenter postulaverit Confessarium, vel exhibuerit signa pœnitentiæ, tunc debet illi impertiri absolutio, ut docet D. Thomas *opuscul. 65. de extrema Unctione in fine*. & communiter Theologi, quia hæc sententia à Paulo V. in suo rituali Romano fuit approbata, & toti Ecclesiæ Pontificia authoritate ad praxim proposita verbis istis: *Si inter confitendum, vel antequam incipiat confiteri vox, & loquela ægro deficiat, nutibus, & signis conetur Sacerdos, quoad ejus fieri poterit, peccata pœnitentis cognoscere, quibus utcunque vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam si confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est.* Ubi Pontifex expressè, non solùm permittit, verum etiam præcipit omnibus Paruchis absolutionem in casu proposito impendere. Rursus D. Thomas *opuscul. 65. de extrema Unctione in fine* ait: *Si autem infirmus, qui petit unctionem amisit notitiam, vel loquelam, antequam Sacerdos veniat ad eum, nihilominus ungat eum Sacerdos, quia in tali casu debet etiam baptizari, & à peccatis absolvi.*

Neque urget, quod respondent aliqui, D. Thomam ibi tantùm loqui de absolutione deprecatoria, quæ fieret recitando illam orationem: *Misereatur tui omnipotens Deus &c.* non verò de absolutione Sacramenti à peccatis. Contra est, quia eodem modo posset quilibet asserere, me etiam in præsenti quæstione non agere de absolutione sacramentali, sed tantùm de deprecatoria. Unde si moribundus absente Confessario petiit absolutionem, vel dedit signa pœnitentiæ, potest postea ab illo superveniente absolvi, quando jam est sensibus destitutus, & id firmatur etiam authoritate Sanctus Augustini *lib. 1. de adulterinis conjugiis cap. 26. &* 28. ubi Catechumenos in vitæ extremis constitutos, tametsi non possint ad interrogata respondere, nec Baptismum petere, nihilominus Augustinus asserit, esse baptizandos, ergo similiter moribundis pœnitentibus reconciliationem sive absolutionem concedendam, tametsi ipsis usus sensuum & vox desint: ait D. Augustinus: *Catechumenis in ultimo vitæ hujus constitutis, si morbo vel casu aliquo sic oppressi sunt, ut, quamvis adhuc vivant, petere tamen sibi Baptismum, vel ad interrogata respondere non possint, prosit eis, quod eorum in fide Christiana jam nota voluntas est, ut eo modo baptizentur, quomodo baptizantur infantes, quorum voluntas nulla adhuc patuit*: &

post-

postquam asseruit, eos non esse judicandos, qui contrariam disciplinam usurpant, & baptizare eos non audent, qui pro se respondere nequiverunt, ne fortè contrarium gerant voluntatis arbitrium; eorum scrupulum excutit, & eliminat sequentibus verbis: *Sed non solum incredibile est, nec in fine vita hujus baptizari catechumenum velle, verùm etiam, si voluntas ejus incerta est, multo satius est, nolenti daret, quam volenti negare, ubi velit, an nolit, sic non apparet, ut tamen credibilius sit, eum si posset velle, se potiùs fuisse dicturum ea Sacramenta percipere, sine quibus jam credidit, se non oportere è corpore exire.* Et pluribus interjectis ex hypothesi facta de catechumeno adultero constituto in extremis, & vocis usu, ac sensuum destituto, eum etiam censet baptizandum esse, inquiens: *Ergo non solùm alios catechumenos, verùm etiam eos, qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina consortia, cùm salvo corpore in his permanentes non admittamus ad baptismum, tametsi desperati, & intra se pœnitentes tacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptizandos puto, ut etiam hoc peccatum, cum ceteris lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit, utrum fortassis adulterina carnis illecebras usque ad baptismum statuerint detineri.* Hæc, quæ D. Augustinus attulit de baptismo conferendo Catechumeno constituto in vitæ extremis, & usu sensuum omnium, & voce destituto, valent itidem de pœnitente, qui antea vel vocaverat confessarium, vel signa ediderat pœnitentiæ, sicut igitur Catechumeno ex sententia D. Augustini conferendum est sacramentum baptismi, ita pœnitenti impendenda est absolutio, quamvis nullum amplius det signum sensibile pœnitentiæ, si antea signum illud ediderit, vel confessarium vocaverit, ait enim Augustinus: *Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si fortè pœnitentem finienda vitæ periculum præoccupaverit; nec ipsos enim, ex hac vita sine arrha suæ pacis exire, velle debet mater Ecclesia.* Hoc idem etiam firmatur authoritate S. Leonis *epist. 83. ad Theodorum Forojuliensem Episcopum: Oportet, unum quemque Christianum conscientiæ suæ habere judicium, ne converti ad Deum de die in diem differat. Nec satisfactionis sibi tempus in fine vitæ suæ constituat: Quia periculosè hac se conditione fragilitas, & ignorantia humana concludit, ut ad paucarum horarum se reservet incertum; & cum possit pleniore satisfactione indulgentiam promereri, illius temporis angustias eligat, quo vix inveniat spatium, vel confessio pœnitentis, vel reconciliatio Sacerdotis, verùm etiam talium necessitati ita auxiliandum est, ut & actio illis pœnitentiæ, & communionis gratia, si eam etiam omisso vocis officio, per indicia etiam integri sensus postulant, non negetur. At si aliqua ægritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulò ante poscebant, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant. Testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul, & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur.*

Concilia itidem hoc idem statuerunt, ut Concilium Carthaginense IV. *can. 76.* ubi hæc habet: *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate, obmutescat, vel in phrenesin versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam. Et, si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia, sin verò supervixerit, admoneatur à supradictis testibus sua petitioni satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu sacerdos, qui pœnitentiam probaverit.* Concilium itidem Arausicanum I. *can. 12.* ait: *Subitò obmutescens prout statutum est, baptizari, aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.* Concilium Toletanum XII. *can. 2.* hoc idem sancit inquiens: *Multos sæpe conspeximus in salute positos ultimum desiderantes pœnitentiæ fructum, & rursus immietate ægritudinis ita loquendi & sentiendi naturale perdidisse officium, ut nulla illis cura salutis sua videretur inesse, nullo etiam pristinæ devotionis noscerentur desiderio anhelare: quorum tamen casibus fraternitas condolens, ita talium necessitates in fide suscepit sua, ut ultimum illis tribuatur viaticum, scilicet, ne sine fructu pœnitentiæ transire videantur è sæculo.* Hoc idem etiam confirmat Concilium Toletanum XIII. *can. 9.* ubi hæc habet: *Sicut baptisma, quod nescientibus parvulis sine ulla contentione in fide tantùm proximorum accipitur, ita pœnitentiæ donum, quod nescientibus illabitur absque impugnantia violationis hi, qui illud acceperint, observabunt.* Concilia enim argumentantur à pari, quia sicut ad suscipiendam baptismi gratiam non est necessaria cognitio administrationis baptismi sibi factæ, ut apparet in baptismo parvulorum: ita nec ad gratiam reconciliationis suscipiendam in Sacramento pœnitentiæ est necesse, ut pœnitens sit sui compos, vel det signa pœnitentiæ, & interni doloris, sed sufficit, si constitutus in usu sensuum ediderit signa doloris, ipsum pœnituerit suorum peccatorum, & petierit Confessarium.

Quod si moribundus destitutus usu sensuum, & voce, antequam ullum pœnitentiæ & doloris signum daret, & sacerdotem peteret pro ejus confessione audienda, tunc est ei absolutio Sacramentalis deneganda, præsertim si mundi illecebris, ac voluptatibus indulserit, & peccandi occasionibus proximis implicatus fuerit, quia tunc, cùm nullum ediderit signum pœnitentiæ, præsumitur persistere in prava peccandi voluntate, & donec eam deposuisse fateatur, absolvi non potest, quia absolutio supponit resipiscentiam, & detestationem peccati, quæ detestatio debet constare signo aliquo sensibili, ut inde sacerdos, ut Judex possit ei impertiri absolutionem, idque firmatur ex D. Augustino *loc. cit.* ubi Catechumenos retinentes adulterina consortia docet baptizandos esse, si in infirmitate amiserunt usum sensuum, & vocis, dummodo antea signum doloris dederint, & rogaverint pro Sacramento eis conferendo, quia tunc infert Augustinus, illos in adulterinæ carnis illecebra noluisse perseverare, & sibi proposuisse concubinas dimittere ante baptismum, & detestari peccata, & illos, quamvis usu sensuum destitutos intra se pœnitere peccatorum; hæc enim omnia, argumenta suppeditabant, conjiciendi Catechumenos resipiscere, ac desiderare Sacramentum baptismi, & in iisdem perseverare voluntatem baptismum suscipiendi: ita à pari de pœnitente, si sit in extremis vitæ constitutus, sensuum usu destitutus, si antea ediderit signa doloris, & pœnitentiæ, vel petierit confessorium, præsumitur perseverare in eadem voluntate, & resipiscentia, consequenter debet ipsi impendi absolutio, & ministrari Sacramentum Pœnitentiæ. Quòd si vitiis indulserit, & nullus adsit testis fide dignus, quòd dederit signum pœnitentiæ, & nec quod piè & Christianè vixerit, tunc non videtur ipsi impertienda absolutio.

Imò neque homo moribundus, qui vo[illegible]

 [illegible]

& sensibus destitutus pœnitentiam, & reconciliationem cum Deo, nec verbis, nec nutibus petiit absolvendus est, quamvis benedixerit, & Sacramenta confessionis, & Synaxis frequentaverit. Quia Sacramentum Pœnitentiæ ex sua institutione est judicium sensibile; neque Sacerdos potest aliter hoc Sacramentum conferre, quàm per modum judicii; neque potest sententiam absolutionis proferte, nisi ut judex, sed ut judex non potest procedere, nisi accusator procedat per signum saltem aliquod sensibile, quo possit venire in cognitionem causæ, supra quam profert senteutiam; non enim judicium ferri potest in incognitum: ergo, si moribundus nullum dat signum sensibile doloris, & pœnitentiæ, quo propria peccata accuset, non potest absolvi: quia ubi judex non potest procedere, ibi non potest ferre sententiam; & quando moribundus nullum dat signum sensibile doloris peccatorum, & pœnitentiæ; tunc judex non potest procedere; quia ibi Judex non potest procedere, ubi accusator non procedit; quia pertinet ad Accusatorem inchoate judicium; ergo moribundus, qui nullum dat signum sensibile, interni doloris peccatorum, non potest absolvi. Firmatur, quia Sacerdos absolvens ministrat Sacrameutum Pœnitentiæ eo modo, quo fuit à Christo institutum; & voluit Christus, ut ministraretur; non enim potest immutare institutionem dimanatam à Christo; sed tota mensura illud ministrandi desumenda est à Christi institutione: sed Christus illud instituit per modum judicii, in quo Sacerdos ministrans sit Judex, & pœnitens sit accusator simul, & reus; ergo non potest aliter ministrari, quàm per modum judicii, in quo judex non potest pronunciare sententiam, nisi prius cognoscat causam; seu peccata pœnitentis, quæ vel absolvat, vel retineat.

Probatur secundo: Quia Sacerdos absolvens efficit hoc Sacramentum, quod ministrat Pœnitenti; sed non potest hoc Sacrameutum conficere, nisi habeat suas partes essentiales, quia sine partibus non potest totum confici, quia constat & partibus: non enim compositum physicum potest confici sine materia, & forma physicis, quæ sunt partes componentes; & in data hypothesi moribundi, qui nullum dedit signum sensibile pœnitentiæ, non habentur partes componentes hoc Sacramentum: siquidem actus pœnitentis, qui sunt materia necessaria Sacramenti pœnitentiæ, non dantur in hac hypothesi: neque Sacerdos, qui est in hoc tribunali judex, potest cognoscere præsentem statum pœnitentis, neque ejus intentionem potest habere satis perspectam ad proferendam sententiam per modum judicii. Firmatur, quia partes essentiales sunt materia remota, & proxima, seu peccata, & eorum confessio, ut adnexa interno dolori. Sed peccata, quæ sunt materia remota, non aperiuntur, neque ponitur confessio, ut connexa interno dolori, consequenter, cùm non habeantur partes hujus Sacramenti, hoc non potest confici, nec ministrari, neque impertiri absolutio.

Quod si dicas Catechumeno voce, ac usu sensuom destituto posse ministrari Sacramentum baptismi, quamvis nullum det sensibile signum, quo possimus colligere ab ipso desiderari: consequenter à pari poterit ministrari Sacramentum pœnitentiæ, non danti ullum signum pœnitentiæ, dummodo piè, ac Christianè vixerit. Contra est, negatur consequentia. Ratio discriminis est: quia, cùm catechumenus ad eum finem instruatur in doctrina fidei Catholicæ, ut baptizetur, ac veram fidem profiteatur: hæc eadem voluntas in ipso censetur virtualiter perseverare, consequenter, quamvis destituatur usu sensuum, & voce, nullumque det signum desiderandi actualiter baptismum; præsumitur tamen in ipso perseverare virtualiter antecedens voluntas, quæ sufficit, ut possit eidem ministrari Sacramentum baptismi. Secus est de Peccatore, cui ministretur Sacramentom pœniteotiæ, si sit usu sensuum, & voce destitutus, oullumque det signum pœnitentiæ: Quia hæc virtualis voluntas doloris, & confessionis Sacramentalis non præsumitur; quia peccator frequenter interrumpit hanc voluntatem resipiscendi, ac se convertendi io Deum, à quo per peccatum lethale se avertit, & ideo, si nullum det signum pœnitentiæ, non potest illi impertiri absolutio, quia hæc se habet ex Christi institutione, per modum sententiæ prolatæ à Sacerdote, ut Judice in hoc tribunali; & judex non potest sententiam pronunciare, nisi cognitâ causâ; & nisi exploratum habeat præsentem statum rei, quem absolvit, vel condemnat, & in nostra hypothesi, Sacerdos seu judex non potest cognoscere præsentem statum rei; cùm ex nullo signo possit illum inferre; consequenter non potest in illum sententiam proferre.

Si dicas, præsentem statum moribundi posse dignosci à Sacerdote, eo, quia piè & Christianè vixerit, ac frequentaverit Sacramenta. Contra est, quia piè, ac Christianè vixisse, non est quid connexum hic & nunc cum præsenti statu pœnitentis, consequenter neque dolor peccatorum, quem elicuit in ultima Sacramentali confessione, ab ipso ante mensem peracta; quia per subsequens peccatum lethale interrumpitur, & persæpe contingit, ut perseveret prava affectio ad creaturam, cum qua peccavit; unde dolor conceptus in ultima confessione ante mensem peracta, non potest connecti cum statu pœnitentis moribundi, nullum hic, & nunc dantis signum sensibile doloris, consequenter non potest Sacerdos, ut judex illi impertiri absolutionem; eo quia illi non sit exploratus præsens status pœnitentis; & non possit sententiam absolutionis pronunciare, non cognitâ causâ.

Si dicas posse contingere, quod hoc ipsum adfuerit, sed amplius ex impotentia moribundi non adsit. Contra est, quia hoc signum debet esse Sacerdoti, & judici exploratum, vel per se immediatè, vel per testes, qui testificentur moribundum dedisse tale signum; alioquin præsens status rei non esset exploratus Judici, qui propterea non posset in illum sententiam absolutionis pronunciare.

Si dicas hoc signum posse dari in ægroto, quamvis ex impotentia non possit illud per signum aliud sensibile manifestare; proinde posse absolvi saltem sub conditione, si adsit. Contra est, quia tametsi daretur dolor, non tamen fieret sensibilis per signum ullum Sacerdoti seu Judici, cui propterea non esset explnratus præsens status rei, seu pœnitentis moribundi, & sententia in judicio non potest pronunciari non cognitâ causâ.

Hinc neque sub conditione potest impertiri, quia non adest pars necessaria ad hoc judicium. Tunc absolutio potest sub conditione impertiri, quando adsunt omnia requisita, & tantum dubitatur, an pœnitens proposuerit materiam sufficientem, vel non, tunc si illam posuit, potest sub conditione absolvi, quia tunc præsens status pœnitentis est exploratus Sacerdoti; io nostra autem hypothesi status pœnitentis non est exploratus Sacerdoti; neque habetur materia necessaria, quia hoc Sacramentum est per signum sensibile, perinde ac reliqua Sacramenta, consequenter debet confici ex partibus sensibilibus, quia, si totum est signum sensibile, debet coalescere

ex

ex partibus sensibilibus, sine quibus nequit Minister conficere hoc Sacramentum sensibile, consequenter non potest absolvere sub conditione, quia ex materia non sensibili, non potest constitui Sacramentum sensibile, tale enim est totum, quales sunt partes ex quibus coalescit. Præterea tota mensura ministrandi, hoc Sacramentum dependet ex Christi institutione, qua fuit hoc Sacramentum institutum, per modum judicii absoluti, & non conditionati, & in judicio Judex non profert sententiam nisi cognita causa; neque procedit, nisi reus præcedat; & in hoc Sacramento accusator, & reus est pœnitens, qui, nisi præcedat per signa sensibilia, non potest Sacerdos, ut Judex, procedere ad conficiendum hoc Sacramentum sensibile, & pronuntiandam sententiam.

Ut autem in hoc Sacramento Sacerdos absolvat, debet pœnitens antecedenter ad sententiam, seu absolutionem pronuntiandam à Sacerdote præmittere actum contritionis, vel attritionis, adeo ut, si detestatio peccatorum non præcedat, absolutio suum non sortiatur valorem, quia contritio perfecta, & imperfecta, quæ & attritio dicitur, est dispositio necessaria ad gratiam in Sacramento pœnitentiæ suscipiendam, imò quovistempore ad impetrandam veniam peccatorum, hic contritionis modus fuit necessarius. Unde qui peccata sua confitetur absque prævia contritione, vel attritione, non potuit conditionem necessariam, ad recipiendam gratiam beneficio hujus Sacramenti, & ejus pœnitentia, ac confessio, nulla & invalida est, quia Sacramento sacrilegè abutitur, non enim pœnitentia constat ex sola confessione, seu recitatione peccatorum, sed etiam ex contritione, & satisfactione ex parte pœnitentis, & sunt materia hujus Sacramenti, ut fatetur Concilium Tridentinum; propterea confessio illa, utpote Sacrilega, est repetenda cum prævia contritione, vel attritione de omnibus, & singulis peccatis: *A mortuo enim, quasi qui non sit, perit confessio*, ut dicitur: *Ecclesiastici* 17. ergo confessio, quæ fit à peccatore, in quo nullum est vitæ novæ initium, per contritionem saltem imperfectam, invalida est & sacrilega, ait enim D. Augustinus: *Qui confitetur, foras prodit, foras prodire non posset, nisi viveret. Vivere non posset, nisi resuscitatus esset.* Rursus vera contritio debet esse renovatio pacti, cum Deo in baptismate initi, quapropter Joannes Climachus *gradu*, 5. ait: *Pœnitentia est revocatio baptismatis: pœnitentia est pactum cum Deo initum de vita priore emendanda, & meliore instituenda.* Et Gregorius VII. Pontifex Maximus *lib.* 7. *epist.* 10. *ad Episcopos Britanniæ*, scribit: *Quisquis dignè vult pœnitere, necesse est, ut ad fidei recurrat originem, & quod in baptismo promisit, Diabolo scilicet, pompisque ejus abrenuntiare, & in Deum credere, videlicet rectà de eo sentiendo. mandatis ipsius obedire, sollicitus sit vigilanter custodire.* Hinc moris in primitiva ecclesia fuit, ut pœnitentes non prius absolverentur, quàm elevata manu in altum promisissent, se deinceps non peccaturos, sed acturos vitam Christianis dignam. Neque satis est: si quis tantùm legat formulam eliciendi actum contritionis, sed ulteriùs requiritur, ut toto conatu ipsum actum detestationis peccati contritionis, vel attritionis adnexæ Sacramentali confessioni eliciat. Quamvis formulæ peccatoriæ, & aliæ quæ inscribuntur actus contritionis piæ sint, & utiles pœnitentibus, non tamen sufficit, verba illa recitâsse: quia verba illa, per se, non sunt actus contritionis, nisi materialiter: Contritio est amor Dei super omnia propter se, & detestatio peccati, eò quia sit contra Deum, qui actus sunt voluntatis, non mentis, neque linguæ proferentis verba formulæ: siquidem formulæ illæ precum, vel actus contritionis, sive ore proferantur, sive interius absque sono verborum concipiantur, non sunt actus voluntatis, nec propensiones cordis in Deum, sed actuum significationis, propensionis, & amoris testimonia, hinc D. Augustinus *lib.* 13. *confess. cap.* 8. Deum alloquens ait: *Da mihi te Deus meus, redde te mihi, te enim amo: & si parum est, amem validius, non possum metiri, quantum desit mihi amoris, ad id, quod satis est, ut currat vita mea in amplexus tuos nec avertatur, donec abscondatur in abscondito vultûs tui. Hoc tantùm scio, quia male mihi est præter te, non solum extra me, & in me ipso, & omnis mihi copia, quæ Deus meus non est, inopia mihi est.*

Signa autem, ex quibus potest dignosci vera contritio, plura solent assignari, quorum primum est, rescindere & fugere omnes peccandi occasiones, unde D. Bernardus *serm. de paschate* ait: *Non satis cecidisse piget hominem, (ut videtur) qui adhuc disponit manere in lubrico, aut errâsse, qui lucem non quærit; sic vera compunctionis judicium opportunitatis fuga, subtractio occasionis.* Secundum est frequens de Deo cogitatio, & diligere Deum super omnia, ait enim S. Bonaventura: *Vis scire, si Deum perfectè diligas, vel aliud plus Deo amas, attende, si de Deo plus, quàm de aliis rebus cogitas, quia de illo plus cogitas, quod plus amas, ubi enim thesaurus tuus, ibi & cor tuum est, veritas hoc docet, quæ mentiri non potest, ergo si plus cogitas de mundo, plus de lucro, plus de carnali amico, vel socio, quàm de Christo, amas ista plus quàm Christum, & ob hanc causam, ait Dominus, diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Tertium signum est studium ardens quærendi Deum, quando nos ab illo per peccata lethalia avertimus, ait D. Gregorius *homil.* 25. *in evangel. Vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis*, quapropter sponsa præ amore, & absentia sponsi languens ardentissima sollicitudine, eum per vicos, & plateas quærit. Quartum signum est studium bonorum operum, & desiderium, quo anima fertur ad omnia, quæ Deo sunt placita, ait enim Augustinus: *Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem: dilectio vacare non potest, nisi & mali nihil operetur: & quidquid potest boni, operetur. Quid enim facit dilectio, declina à malo, & fac bonum.* Quintum signum est vindicta peccati, quia rectus justitiæ ordo exigit, ut peccatum non abeat impunitum, proinde necesse est, puniatur vel ab homine pœnitente, vel à Deo vindicante. Sextum signum est constantia, ac perseverantia in fuga peccati, & observatione divinorum mandatorum: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit:* hæc signa veræ, & sinceræ conversionis in Deum recenset Apostolus 2. *ad Corinth. cap.* 7. ubi scribit: *Quæ secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Ecce enim hoc ipsum, secundùm Deum contristavi vos, quantam in vobis operatur solicitudinem, & defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam.* Quæ verba expendens D. Thomas in Commentario ait; Tristitiam, de qua loquitur Apostolus, oriri ex amore: Tristatur enim quis, quia caret eo, quod amat; duplex enim est tristitia ex amore orta, una, qua quis tristatur, eò quia se averterit à Deo, & hæc tristitia est secundùm Deum: & alia est tristitia, quæ nascitur ex amore, quo quis creaturam amat, & dicitur tristitia secundum carnem.

CAPUT

CAPUT XIV.

De Satisfactione Sacramentali, ejusque necessitate.

SAtisfactio, quæ est tertia pars in Sacramento pœnitentiæ, intelligitur actio illa, qua, qui alterum læsit, tantùm facit, quantum satis est ad injuriam compensandam, vel quantum, qui injustè læsus est, justè exigit. Et licèt nullus homo possit pro peccatis suis Deo satisfacere, nisi condonatio aliqua gratuita interveniat ex parte ipsius Dei, supposito tamen dono gratiæ per Christi merita collato, certum est, aliquam satisfactionem Deo exhiberi posse ab homine, ejusque opera quædam esse satisfactoria, hinc satisfactio duplex est, una quæ fit extra Sacramentum, & alia quæ in Sacramento, cui adnectitur, & est pars illius integrans, quæ quidem, quia non solùm ex opere operantis, verum etiam ex opere operato sortitur suum effectum, estque perfectior, & majorem vim habet. Præterea hæc Sacramentalis satisfactio dupliciter distinguitur, una, quæ minus propriè dicitur, & quæ propterea reperitur in ipsa contritione, & confessione, aliisque actibus pœnitentis absolutionem præcedentibus, per hos enim actus aliquam satisfactionem Deo exhiberi docet D. Thomas *in 4. dist. 16. quæst. 1. art. 1.* ubi ait: *Pœna, quam pœnitens patitur in contritione, & in confessione in partem satisfactionis cadit*: quod olim etiam docuerat Author libri de vera, & falsa pœnitentia *cap.* 10. ubi loquens de Confessione Sacramentali ait: *Multum satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans, nihil eorum, quæ commisit, nuntio Dei denegavit.* Sed perpauci reperiuntur, qui pudorem illum in quorundam peccatorum confessione subeundum multis jejuniis, diuturnis orationibus, & largis eleemosynis velint redimere. Hi enim actus quatenus eliciuntur ab homine peccatore, nonnisi impropriè dicuntur satisfactorii, cùm neque pro culpa, neque pro pœna æterna peccato nondum remisso debito, aut ulli illius parti per illos satisfit; sed convenientius tantùm disponatur pœnitens, ad justificationis gratiam uberius, & sæpius in pœnitentiæ Sacramento recipiendam. Alia verò est satisfactio Sacramentalis, de qua in præsenti loquimur, & propriè dicitur satisfactio, quæ consistit in nonnullis operibus, vel precibus fundendis, vel eleemosynis pauperibus erogandis, vel jejuniis servandis à confessario injunctis, quibus pœnitens pro pœna temporali, peccato quoad culpam remisso, debita Deo satisfacit, & de hac satisfactione Sacramentali Tridentina Synodus *sess. 6. cap. 14.* ait: *Satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto, unà cum culpa, remittitur, sed pro pœna temporali, quæ, ut Sacræ litteræ docent, non tota semper, ut in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiâ Dei, quam acceperunt, ingrati, Spiritum Sanctum contristaverunt, & templum Dei violare non sunt veriti, docendam præcipit*; ait enim Concilium hanc satisfactionem esse Deo exhibendam, non quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel Sacramenti voto cum culpa remittitur; sed pro pœna temporali, quæ, ut Sacræ litteræ docent, non tota semper ut in baptismo fit, remittitur. Et hæc propriè dicitur satisfactio Sacramentalis, quæ injungitur pœnitenti à Sacerdote.

Asserendum est, esse fidei dogma, remissa culpa peccati in Sacramento pœnitentiæ, non semper remitti totam pœnam debitam peccato, quia peccator debet per se ipsum etiam Deo satisfacere per pia opera, idque probant sacræ scripturæ *Genes.* 3. ubi Deus post peccatum interrogans Protoparentem ait: *Adam ubi es?* & ipse satisfacturus statim pro violato præcepto cucurrit ad pœnitentiam: *Et aperti sunt oculi amborum, cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata, quibus tegerent pudorem peccati, simulque cilicio foliorum Deo satisfacerent.* Rursus Sapient. 10. *Adam dicitur eductus à delicto*, & tamen *Genes.* 3. ad pœnam damnatur, ad panem scilicet in sudore vescendum, & mulier ad pariendum in dolore, & ut subjiciatur viro. *Exodi* 32. ubi sine discrimine multa millia hominum interfecta sunt, ob cultum præstitum vitulo ex auro conflato in deserto. Neque tamen verosimile est, omnes illos in peccato mortuos fuisse, cùm Dominus *placatus*, dicatur, *ne faceret malum, quod locutus fuerat adversus populum suum*, ex quo sequitur, Deum dimisisse culpam peccati ob preces Moysi. Præterea *Numer.* 14. Populus murmuravit ex relatione Exploratorum, quid ni irascitur Deus obtrectanti populo, *feriam pestilentia*; sed preces fundit Moyses, oratque pro populo; & respondit Dominus: *dimisi juxta verbum tuum*, & nihilominus nemo eorum, qui exierant de Ægypto, vidit terram promissionis præter Caleb, & Josuë, *Numer.* 20. Moyses & Aaron, quia Deum non glorificaverunt ad petram, loquendo ad petram, *sed percussit bis virga silicem Moyses*; & ambo condemnati sunt, ut morerentur in deserto. Quamobrem nemo est, qui neget, quòd peccatum illud incredulitatis fuerit illis condonatum, & nihilominus superstitem pœnam temporalem debuerunt luere ob culpam jam remissam. Rursus 2. *Regum* 12. Deus condonavit Davidi pœnitenti peccatum suum, & hanc condonationem, ei manifestavit, per suum Prophetam Nathan, qui dixit regi: *Deus transtulit peccatum tuum*, unde quamvis fuerit illi remissa culpa, & pœna æterna, adhuc tamen superfuit luenda pœna temporalis in morte filii sui ob peccatum jam remissum. Demum 2. *Reg.* 24. peccavit David in recensendo populo vanitate, & vana gloria elatus. Quidni pœnitentiam egit, veniam obtinuit, & nihilominus adhuc damnatur ad luendam pœnam temporalem, siquidem Deus in pœnam peccati dedit illi optionem eligendi bellum, famem, aut pestem.

Respondet tamen Calvinus *lib. 3. institut. cap. 4. §. 3.* has pœnas non fuisse à Deo injunctas Davidi in vindictam peccati præteriti, & jam condonati, quoad culpam, & pœnam æternam, sed in admonitionem cavendi de cætero, & esse hujusmodi flagella paternas correptiones, non Judicis ultiones, & citat S. Joannem Chrysostomum *homil. de pœnit. & confess.* ubi ait: *Propterea imponit nobis pœnam, non de peccatis sumens supplicium, sed ad futura nos corrigens.* Sed contra quia 2. *Reg.* 12. scriptura referens causam mortis filii in peccatum David, non ait, ut caveas in futurum, sed scriptura expressè ait: *Quia blasphemare fecisti nomen Domini, propter hoc filius, qui natus est tibi, morietur*; unde pœna hæc inflicta Davidi, non ad futurum, sed ad præteritum patratum peccatum refertur, ut S. Gregorius *lib. 9. Moral. cap. 27.* ubi ait: Davidem punitum fuisse ob peccatum præteritum,

tum, quamvis remissum, & condonatum à Deo: quia Dominus delictum sine ultione non relinquit. Prætetea plura sunt alia testimonia in scripturis sacris, quæ indicant mortem ipsam infligi in pœnam peccati, etiam post culpam remissam.

Neque dici potest morte puniri homines, ut imposterum cautius vivant, si enim semel mortui sunt, quo modo deincepi cautius in hoc sæculo vivent, ubi amplius non sunt, hoc autē absurdum sequerentur ex responsione allata à Calvino. *Numr.* 20. Aaron moritur ante ingressum in terram promissionis. Moyses itidem quamvis in osculo Domini expiraverit ob idē peccatum moritur in monte Abarim. Rursus 3. *Reg. cap.* 13. de Propheta Domini dicitur: Qui ob peccatum quoddam occisus fuit in itinere, & quia paulò ante pædicta fuerat ei calamitas dubium esse non potest, quin egerit pœnitentiam, & remissionem impetraverit. Siquidem in testimonium sanctitatis, in qua vitam clauserat, Leo juxta cadaver impastus non est ausus attingere, nec asinum lædere Prophetæ, & tandem D. Paulos 1. *Corinth.* 11. scribit: Plures eorum qui indigne communicabant esse infirmos, multosq; mortuos in pœnam peccati, quos ante mortem reconciliatos esse asserit, ait enim Apostolos, *à Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur*, unde nulli potest dubium esse, quin post remissum peccatum quoad culpam, & pœnam æternam, adhuc supersit luendus reatus pœnæ temporalis.

Probatur ex sanctis Patribus Origenes *in exord. homil.* 6. ait: *Misericors, & miserator est Dominus, & creaturæ suæ non vult mortem, sed ut convertatur, & vivat pœnitendo, flendo, satisfaciendo deleat, quod admissum est: dicit enim Propheta, quia si conversus ingemueris, tunc salvus eris.* Cyrillus Hierosolymitan⁹ *Catechef.* 2. ait: *Beatus David, quamvis audiverit Dominum traduxisse peccatum ipsius non abstinuit tamen à pœnitentia, verum loco purpuræ sacco utebatur, & loco aurei throni in terra, & cinere Rex sedebat; neque tantum in cinere sedebat, verum etiam cinere vescebatur, quemadmodum ipse dicit, quia cinerem tanquam panem manducabam, vindicabat concupiscentiam oculum, lavabo, inquiens, per singulas noctes lectum meum rigabo.* Non enim semper contingit, ut Dominus pœnam temporariam, quæ peccatis debetur una cum reatu culpæ, & pœnæ æternæ remittat, cùm David, cui Nathan Propheta dixerat 2. *Reg.* 12. *Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris*, adhuc gravissimas pœnas ultro subierit, ac divinam misericordiam die ac nocte imploraverit. *Psal.* 50. *Amplius lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me*, & causam addit subdens: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper*, his enim verbis petebat à Domino, ut non solum crimen, verùm etiam pœnam pro peccato debitam condonaret, & à criminum reliquiis purgatum in pristinum decoris, & integritatis statum restitueret: & cum hæc fusis tam precibus, quam lachrymis enixim à Deo peteret, eum tamen Deus punivit morte filii ex adulterio suscepti, & Absalonis defectione, aliisq; pœnis, & calamitatibus domesticis, ac publicis, quibus eum vexavit, mulctavitque, & quarum minas illi antea intentaverat. D. Ambrosius *lib.* 1. *de pœnitentia cap.* 16. ait: *Cognovi quosdam in pœnitentia, sulcasse vultum lachrymis; exaràsse continuis fletibus genas, stravisse corpus suum calcandum omnibus; jejuno ore semper, & pallido, mortis speciem spirante in corpore prætulisse*, Et *lib. ad Virginem lapsam cap.* 8. scribit: *Lugubris tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda &c. talis vita, talis actio pœnitentia, si fuerit perseverans, audebit sperare, & si non gloriam, certe pœna evacuationem. Peccator ergo, si sibi non pepercerit, à Deo illi parcitum.* Et S. Augustinus *in Psal* 90. ait: *Veritatem dilexisti, hoc est, impunita peccata eorum, quibus ignoscis, non dimisisti, sic prorogasti misericordiam, ut servares veritatem.* Hoc idem dogma docent reliqui sancti Patres, quorum catalogum tenere, nimis prolixum foret, & pro cæteris S. Gregorius *lib.* 9. *Moral. cap.* 27.

Ratio itidem hanc evincit veritatem, quia Deus misericors est, & justus, proinde, si ex misericordia pura totam culpam remittit, totumque reatum pœnæ condonat in baptismo: ratio justitiæ videtur exigere, ut, qui semel à peccati, & dæmonis servitute liberati sunt, ac dono Spiritus Sancti ditati, scienter postea templum Dei coinquinare, & Spiritum Sanctum contristare non formidârunt, aliquam exhibeant Deo satisfactionem, seu aliquam compensationem pro injuria eidem illata, est enim satisfactio injuriæ alteri illatæ compensatio. Hinc Tertullianus *lib. de pœnit. cap.* 9. agens de confessione, prostratione, & satisfactione pœnitentiali ait: *Exhomologesis prosternendi, & humilificandi hominis disciplina.* Et recenset varios actus pœnitentiæ: qui pœnitentibus injungebantur, ut divinæ aliquo pacto satisfacerent justitiæ. Quòd si peccata Deus permitteret omnino impunita abire post remissum reatum culpæ, & pœnæ æternæ, facile fieret, ut illa existimantes leviora injurii Spiritui Sancto liberius peccarent homines, & sibi thesaurizarent iram in die iræ: requirebatur igitur frœnum aliquod, quo homines coercerentur à peccato, cujusmodi sunt pœnæ temporariæ, quibus tenentur vel in hac vita, vel in alia expiatorio igne purgatorii divinæ justitiæ satisfacere cautiores fierent, sibique magis invigilarent, ne peccata iterarent, qua propter D. Paulus 2. *Corinth.* 7. ait: *Gaudeo, quia contristati estis ad pœnitentiam, contristari enim secundum Deum, quantam in vobis operatur solicitudinem, sed defensionem, sed timorem, sed vindictam.* D. Thomas 3. *part. quæst.* 86. *art.* 4. asseret, duo esse in peccato mortali, aversionem à summo bono, seu Deo, & conversionem inordinatam ad bonum commutabile; seu creaturam, & ratione primi habetur reatus pœnæ æternæ, ob quia ausus fuerit homo delinquere contra bonum æternum, & injuriam irrogare Deo, & ob hoc meretur in æternum puniri. Ratione conversionis inordinatæ ad creaturam sequitur peccatum mortale, & reatus alicujus pœnæ, quæ inordinatio, cum fuerit finita, habet ex hac parte, quod pœna ei debita sit etiam finita: unde quando per gratiam aversio à Deo tollitur, reatus etiam pœnæ æternæ remittitur: & potest remanere reatus aliquis pœnæ temporalis, qui correspondeat finitæ conversioni inordinatæ ad bonum commutabile.

Objiciunt nihilominus Sectarii, quia omnis reatus pœnæ fundatur in culpa, consequenter culpa per contritionem remittitur, *Ezechiel.* 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Isaia* 60. *Dominus evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde* vel per Sacramentum pœnitentiæ, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, tunc remittitur omnis pœna debita peccatorū

Ezechiel. 18. dicat: *In quacunque hora ingemuerit peccator, ejus peccati non recordabor amplius*, si superesset, dimisse culpa, & reatu pœnæ æternæ, adhuc luenda aliqua pœna temporaria, procul dubio illius peccati recordaretur Deus contra suam promissionem. Sed contra, quia reatus pœnæ æternæ fundatur in culpa nondum deleta, sed adhuc habitualiter perseverante, & per quam homo remanet Deo inimicus, ac dignus pœna æternâ: & fundamentum reatus pœnæ temporalis est culpa, quæ præcessit, & pro qua nondum est satisfactum: cum igitur recipiens Sacramentum pœnitentiæ, vel eliciens actum contritionis post peccatum commissum non semper plenè compenset divinæ justitiæ pro injuria Deo irrogata, nec plenè satisfaciat pro peccato commisso, ideo non semper remittitur totus reatus pœnæ temporalis, D. Thomas ait: Per contritionem, vel Sacramentum pœnitentiæ removeri aversionem à Deo, quæ est veluti formale peccatum, & per gratiæ infusionem tolli mentis aversionem, consequenter, & reatum pœnæ æternæ, & tantùm remanere id, quod est materiale, seu inordinatam conversionem ad bonum creatum, pro quo debetur reatus pœnæ temporalis. Alii respondent per contritionem, vel Sacramentum pœnitentiæ mutari pœnam æternam in temporariam, quia remittitur reatus pœnæ æternæ, & superest tantum reatus pœnæ temporariæ: & ideo Deus ratione dimissionis pœnæ æternæ reatus, dicitur non amplius recordari peccatorum; & ratione reatus pœnæ temporalis dicitur justus *Michae.* 7. *Iram Domini portabo, quoniam peccavi.*

Instant Sectarii dicentes, Christi satisfactionem esse infinitam, & copiosam redemptionem nostram, consequenter nihil superesse satisfaciendum ritè confesso, vel contrito, scribit enim D. Paulus *ad Rom* 3. *Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius propter remissionem præcedentium delictorum.* Sed contra, respondetur Christi satisfactionem esse quidem superabundantem, & de se omnem reatum tollere sed ejus fructus nonnisi finito modo communicatur Creaturis, alioquin, cum Christi satisfactio sit simpliciter infinita, sequeretur, quod non solum homines, sed etiam Angeli fuissent redempti, quod est falsum, eò quia meritum satisfactionis Christi fuerit tantùm hominibus, non verò Angelis applicatum, unde homo tantùm participat de satisfactione Christi secundùm modum, quo ei applicatur, hinc in Baptismo participat totaliter virtutem passionis Christi, utpote per aquam & Spiritum Christo commortuus peccato, & in eo regeneratus ad novam vitam. In pœnitentia autem consequitur virtutem passionis Christi secundum modum propriorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ, sicut aqua est materia Baptismi, ideoque non statim per primum actum pœnitentiæ, quo remittitur culpe, solvitur reatus totius pœnæ: sed expletis omnibus pœnitentiæ actibus non excluduntur nostræ satisfactiones, sed exiguntur, quod si dignos pœnitentiæ fructus facimus, hoc idem etiam habemus eo merito Christi adeo, ut nihil habeat homo, unde possit gloriari. Quòd verò pia opera satisfaciant pro reatu pœnæ temporalis declaravit Concilium Tridentinum *sess.* 14. *can.* 13. inquiens: *Si quis dixerit, pro peccatis quoad pœnam temporalem minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis à Deo inflictis, & patienter toleratis, vel à sacerdote injunctis; sed neque sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, atque adeo, optimam pœnitentiam esse tantum novam vitam, anathema sit.* Hinc

Asserendum secundò, opera nostra verè & propriè esse satisfactoria pro reatu pœnæ temporalis in hac, vel alterâ vita debitæ peccatis, & est iterum dogma fidei fundatum in scripturis, *Ecclesiast.* 23. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum. Tobiæ.* 4. *Eleemosyna à peccato liberat, & non patietur animam ire in tenebras*, sed eleemosyna non remittit peccatum quoad reatum culpæ, quia hæc remissio tantùm habetur à Deo per actum contritionis elicitum à creatura, vel per Sacramentum pœnitentiæ, ergo remittit tantum quoad pœnam. Præterea quia Deus *Jeremiæ* 18. promittit se remissurum pœnitentiam agentibus debitas pœnas, quas pro eorum peccatis erat iisdem minatus: Sed Deus in sua promissione non fallit, ergo per talia opera possumus efficere, ut Deus nobis has pœnas remittat. Tum quia Christus *Matth.* 3. nos hortatur, ut faciamus fructus dignos pœnitentiæ: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*. Hinc tripliciter possumus satisfacere pro pœnis remanentibus post remissionem culpæ. Primò patienter tolerando pœnas nobis à Deo inflictas; secundò promptè, & alacriter exequendo quæ à confessario nobis injunguntur in satisfactionem nostrorum peccatorum. Tertiò per opera pœnalia spontè suscepta. Ratio verò cur opera nostra sint propriè satisfactoria pro reatu pœnæ temporalis est, quia, cum homo, quamdiu est in hac vita, sit viator, debet ei concedi modus, tempus, & locus, ut possit animæ suæ vacare negotio, eamque ab omni culpa, ac reatu purgare: sed hoc non posset homo præstare nisi per suas satisfactiones, seu operationes, ut manantes à Divina gratia, tanquam à proprio comprincipio, ergo hujusmodi satisfactiones, & operationes valent ad extinguendum reatum pœnæ temporalis: hinc homo justus etiam de condigno potest satisfacere pro reatu pœnæ temporalis remanentis post remissam culpam, id enim definitum fuit in Tridentino *sess.* 14. *cap.* 8. & 9. & in Bullis Pii V. & Gregorii XIII. contra Michaelem Bajum, ubi dicitur: Nos verè ac propriè satisfacere pro reatu pœnæ: sed non potest esse vera, ac propria satisfactio, ubi non est condignitas, & æqualitas, non enim satisfit, nisi ponatur æqualitas, adeo ut satisfactio sit tanta, quantum est debitum. Præterea ibidem dicitur. Nos eodem modo mereri, quo satisfacimus: sed certum est hominem justum mereri de condigno gloriam: ergo etiam satisfacit de condigno, & quia satisfacere pro reatu pœnæ temporariæ sit aliquid minus, quam mereri gloriam æternam: eo ipso, quod meremur condignè, possumus etiam condignè satisfacere. Præterea quia certum est, homines aliter satisfacere pro pœna æterna, quam pro temporali: sed satisfaciunt de congruo pro æterna, ergo possunt satisfacere plus quam de congruo pro reatu pœnæ temporalis. Demum quod proportionatur cum aliquo superiori, à fortiori potest etiam proportionari cum inferiori: sed homo justus per opera pœnalia potest de condigno mereri vitam æternam, ergo à fortiori potest etiam satisfacere de condigno pro reatu pœnæ temporalis. Minor ostenditur, quia quamvis vita æterna sit ordinis superioris, quam opera pœnalia hujus vitæ: attamen ad condignitatem sive in merito, sive in satisfactione non est necessaria æqualitas physica, sed satis est, si adsit æqualitas moralis, secundùm virtutem, & proportionem, qualis est inter semen, & fructum.

Quòd

Quod si dicas, peccata in scripturis dici remitti gratis, consequenter non requiritur, ut exhibeatur æqualis satisfactio pro reatu pœnæ. Hinc D. Ambrosius *lib. 10. in Lucam. cap. 96.* ait: *Non invenio, quid Petrus dixerit, sed quid fleverit, lachrymas ejus lego, satisfactionem non lego,* consequenter non potest homo justus de condigno satisfacere pro reatu pœnæ temporalis debitæ in altera vita peccatis. Sed contra, quia ex scripturis tantum habetur, peccata quoad culpam, & pœnam æternam remitti gratis, non verò quoad reatum pœnæ temporalis debitæ in altera vita peccatis; nisi fortassis asseras, hunc reatum etiam remitti gratis, quatenus gratia præveniens gratis datur; & satisfactio etiam acceptatur gratis. Neque obstant præcitata Ambrosii verba: per satisfactionem intellexit executionem, in quo sensu dixit Apostolus bono animo pro me satisfaciam.

Si dicas, non posse quempiam ad æqualitatem satisfacere pro culpa, consequenter, neque sibi satisfacere ad æqualitatem pro reatu pœnæ, utrinque enim est par ratio: ergo non potest homo justus de condigno satisfacere pro reatu pœnæ temporalis, quia est discrimen inter satisfactionem pro culpa, ut pro pœna, satisfactio enim pro culpa eatenus exigit æqualitatem inter personam satisfacientem, & offensam, quia reparat honorem personæ offensæ, per honorationem personæ satisfacientis, consequenter honoratio personæ satisfacientis debet adæquare dehonorationem personæ offensæ, & nunquam potest adæquare, nisi utriusque personæ dignitas sit æqualis, dehonoratio siquidem, & honor proportionantur personæ, in qua sunt, sed satisfactio pro reatu pœnæ temporalis, non est restitutio honoris, sed aliquid relictum ex offensa remissa, consequenter non exigit æqualitatem personæ satisfacientis.

Si instes satisfactionem ad æqualitatem esse faciendam ex bonis, quæ alio titulo non sunt debita: & nostræ satisfactiones, & operationes pluribus titulis esse Deo debitas, & præsertim, quia Deus habet plenissimum dominium, & jus super omnes creaturas, ac eorum actus, consequenter pro reatu pœnæ nullam posse esse æqualem satisfactionem, contra est, quia satisfactio condigna potest fieri ex bonis, quæ debita sint alio titulo non importante diversum debitum, quamvis non possit fieri ex bonis, quæ debentur alio titulo importante diversum, debitum, quo pacto per idem sacrum, cui intersum, possum satisfacere duplici præcepto audiendi missam die festo, ut si die dominico occurrat festum alicujus sancti de præcepto per auditionem unius sacri utrique festo satisfacio, non ita per solutionem unius aurei satisfacere possem pro furto aurei, & pro voto dandi in eleemosynam pauperibus unum aureum. Igitur opera nostra pluribus titulis debentur Deo, quæ non important diversum debitum, unde per illa possumus Deo satisfacere.

Hinc necessaria est satisfactio pœnitentibus ad Deum placandum, & ad pœnam temporalem redimendam, cujus debitum post remissionem culpæ persæpe remanet, quod enim non omnis pœna pœnitentiæ Sacramento condonetur explicat Tridentina Synodus *loc. cit.* his verbis, *Sana, & divinæ justitiæ ratio exigere videtur, ut aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint, aliter vero, qui semel à peccati, & dæmonis servitute liberati, & accepto Spiritus Sancti dono scientes templum Dei violare, & Spiritum Sanctum contristare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut occasione, accepta peccata leviora putantes, velut injurii, & contumeliosi Spiritui Sancto, in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ.* Ex quibus infertur teneri pœnitentem Deo satisfacere, ut injuriam ipsi per peccatum illatam aliquo pacto compenset, & satagat placare, ut dignetur pœnam temporariam etiam remittere. Igitur imperitè Lutherani, & Calvinistæ asserunt satisfactiones pœnitentium mera fuisse spectacula instituta tum exempli causa, tum ad probandos hos, qui recipi petebant ab Ecclesia, & has satisfactiones à pœnitentibus præstitas, fuisse publicas, ac prorsus politicas, & scholasticos finxisse eas non ad disciplinam coram Ecclesia, sed ad placandum Deum valere, etenim, quid non fuerint mera spectacula, ut ajunt Hæretici, instituta causa exempli, & ad probandos eos, qui in Ecclesiam recipi postulabant, sed vel maximè ad Deum placandum, & ad expiandas noxarum reliquias, & ad remittendas pœnas temporarias, quarum persæpe debitores sumus post remissionem peccatorum, communiter docent Sancti Patres superiùs citati. Idque præsertim probatur ex D. Basilio *epist. 3. ad Amphilochium*, ubi de mulieribus adulterium secreto confessis, dicitur, quod fuerit illis pœnitentia canonica injuncta, quam secreto etiam peregerunt, ut etiam ex S. Leone *epist. ad Rusticum Episcopum Narbonensem*, cui scribit: Alienum esse à consuetudine Ecclesiæ, ut Presbyteri, & Diaconi pro crimine aliquo suo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi, ait ipse: *Unde hujusmodi lapsas ad promerendam misericordiam Dei privata est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.* Plura erant satisfactionis genera, quibus eluebantur maculæ peccatorum, & pœnæ temporariæ definitæ remittebantur, aliud enim fuit satisfactionis genus, quod secundum sacros canones proscribebatur, & certo temporis spatio definiebatur, unde antiquissimo Ecclesiæ usu receptum fuit, ut, cum pœnitentes à peccatis solvuntur, pœna aliqua illis injungatur, cujus pœnæ solutio satisfactio dicebatur. Aliud satisfactionis genus erat pœna quælibet non quidem à sacerdote irrogata, sed sponte suscepta, & tolerata, verum hæc pœnitentia ad Sacramentum non pertinet. Alia enim est satisfactio Sacramentalis, & est voluntaria perpessio pœnæ à sacerdote in pœnitentiæ tribunali injunctæ ad compensandum injuriam Deo illatam, & ipsum placandum cum firmo proposito imposterum non peccandi, ac evitandi occasiones omnes peccatorum.

Hæc necessitas satisfaciendi pro peccatis quamvis remissis quoad reatum culpæ, & pœnæ æternæ præcipitur à Deo Luc. 3. *Facite fructus dignos Pœnitentiæ:* neque per fructus pœnitentiæ quid aliud intelligitur, quam satisfactio per opera justitiæ: unde D. Joan. Chrysostomus *homil. 10. in Matth.* ait: *pœnitentiam dico, non solum, ut à malis prioribus desistamus, verum etiam, ut bonorum operum fructibus impleamur: facite, inquit, fructus dignos pœnitentia, quo autem modo fructificare poterimus, si utique peccatis adversa faciamus. Aliena rapuisti, incipe jam donare propria; longo es tempore fornicatus, à legitimo quoque usu suspendere conjugii, ac perpetuâ continentiam sapius paucorum dierum castitate meditare injuriam vel opere cuiquam vel sermone fecisti? Refer benedictionis verba conviciis, & percutientes te nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare intende.*

Neque enim vulnerato sufficit ad salutem tantummodo spicula de corpore evellere; sed etiam remedia adhibere vulneribus. Deliciis ante, & temulentia diffluebas? jejunio, & aqua potu utrumque compensa, ut famem superes imminentem: vidisti impudicis alienum decorem oculis? fœminam jam omnino non videas, majore tactus cautione post vulnera. Hanc satisfactionis necessitatem exhibendam à peccatoribus esse de divino præcepto colligitur ex illo *Johel.* 2. ubi Deus adhortatur peccatores ad pœnitentiam inquiens: *Convertimini ad me in toto corde vestro in jejunio, & fletu, & planctu*, & ex Apostolo 2. *Corinth.* 7. *Secundùm Deum contristavi vos, quantam in vobis operatur solicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed vindictam*; & ad *Roman.* 6. *Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditia, & iniquitati ad iniquitatem, ita & nunc exhibete membra vestra servire justitia in sanctificationem.*

Quapropter tenetur confessarius sub mortali injungere aliquam satisfactionem pœnitenti, ut statuit sacra Tridentina synodus *sess.* 14. *cap.* 8. ubi ait: *Debent sacerdotes Domini pro qualitate omnium, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere.* Ratio itidem est, quia tametsi actualis satisfactio non pertineat ad essentiam Sacramenti pœnitentiæ, est nihilominus de illius integritate, & Minister hujus Sacramenti tenetur integrum illud conficere, consequenter nòn tantùm reum absolvere, verùm etiam eidem congruam pœnitentiam injungere alioquin delinqueret in re gravi. Præterea in hoc tribunali sacerdos est Judex, & ut talis tenetur ex justitia vindicativa in judicio Sacramentali æquitatem servare, imò & æqualitatem, prout fieri potest, ut pro qualitate criminum majorem vel minorem injungat satisfactionem, unde virtute justitiæ tenetur sub lethali hanc satisfactionem injungere pœnitenti, quod verò teneatur imponere satisfactionem æqualem peccati, quantum fieri potest, ex eo itidem liquet, quia hoc Sacramentum fuit à Christo institutum per modum judicii, in quo sacerdos sententiam profert, æquitas autem judicii exigit, ut æqualis pœna injungatur delicto, unde S. Cyprianus *lib. de lapsis* ait: *Quàm magna deliquimus tam granditer deploramus, alto vulnere diligens, & longa medicina non desit, pœnitentia crimine minor non sit.* Et D. Ambrosius *ad Virginem lapsam* ait: *Grandi plaga alta, & prolixa opus est medicina, grande scelus grandem necessariam habet satisfactionem.* Ex quibus constat teneri Ministrum hujus Sacramenti injungere satisfactionem proportionatam pro peccatis. Non tamen hæc æqualitas satisfactionis debet esse mathematica, sed sufficit, si æquivalens sit, quia confessarius citra revelationem non potest scire, quantam pœnam debeat pœnitens luere post mortem in flammis expiatoriis purgatorii, & qualis pœna illis sit mathematicè æqualis, unde sufficit, si hæc æqualitas sit, quæ conducat pœnitentem ad vitam sanctiorem, ad mores corruptos corrigendos, & ad declinandas occasiones omnes peccandi.

Cæterum nulla est lex divina nec humana Ecclesiastica, quæ taxet determinatam satisfactionis mensuram, quam teneatur confessarius pro iis vel illis peccatis injungere, & colligitur ex Concilio Niceno *cap.* 12. & *ex cap. Mensuram de pœnitentia dist.* 1. siquidem hæc satisfactio maxime ordinatur ad bonum, & curationem pœnitentis: sed dispositio pœnitentis potest tam esse mala, & multiplex: ut non possit eadem quantitas, nec idem modus pœnitentiæ illi expedire; unde circa injungendam satisfactionem pro peccatis, expediens erat, ut nulla esset lex taxans, ac determinans pro quovis personarum genere certam, & determinatam satisfactionem. Hinc mensura injungendi satisfactiones relinquitur arbitrio prudentis confessarii, ut deducitur ex Concilio Florentino *in litteris unionis*, ubi agens de partibus Sacramenti pœnitentiæ ait: *Tertia pars est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis*, & hoc idem etiam declarat Tridentina Synodus *sess.* 14. *cap.* 9. ubi expressè docet: Nos satisfacere Deo pœnis sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis. Hinc canones pœnitentiales, ita dicti eò, quia in illis designentur variæ satisfactiones, seu pænitentiæ, quæ sub initiis Ecclesiæ injungi consueverant pro diversis peccatis, potius pertinebant ad forum externum Ecclesiæ, ubi fidelibus publicè injungebantur pœnitentiæ, nec hoc arbitrium injungendi pœnitentiam redditum est absolutè in potestatem sacerdotis, sed considerata gravitate peccatorum, ac dispositione pœnitentis, aliisque circumstantiis personæ, & temporis, adeo ut sacerdos juxta has omnes circumstantias teneatur prudenter injungere satisfactionem proportionatam, ut habetur in Tridentino *sess.* 14. *cap.* 8. ubi dicitur: *Debent sacerdotes Domini, quantum Spiritus, & prudentia suggeris, pro qualitate peccatorum convenientes satisfactiones injungere.* Ratio itidem est, quia sacerdos in hoc tribunali pœnitentiæ est Judex, qui tenetur servare æquitatem, consequenter injungere satisfactiones proportionatas; cæterum ex rationabili causa aliquando potest leviorem injungere pœnitentiam, ut ob fragilitatem pœnitentis, ut notat D. Thomas *in addit. quest.* 18. *art.* 4. quia in hoc Sacramento magis attenditur emendatio, & salus pœnitentis, quàm satisfactio pro pœna; & hac ratione potest excusari hodierna praxis quà leviores injunguntur pœnitentiæ, & satisfactiones, id enim persæpe fit propter spiritualem infirmitatem pœnitentium, qui graviores pœnitentias ægrè ferrent, & à sacramentali confessione se averterent, vel ineptos adirent confessarios, qui eos curare nescirent, in hoc tamen casu consultius est, si confessarium suadeat pœnitenti usum indulgentiarum, & illum etiam injungere, ut hac ratione suppleatur defectus propriæ pœnitentiæ, imò in aliquibus casibus potest sacerdos non injungere pœnitenti satisfactionem, quia tametsi per se loquendo teneatur confessarius semper aliquam pœnitentiam injungere, eò quia hoc Sacramentum institutum sit per modum judicii, attamen per accidens in aliquibus casibus contingit, ut cesset hæc obligatio, ut si pœnitens sit in extremis vitæ constitutus, & morti proximus, ut non possit salutationem angelicam recitare, nec ullam aliam implere pœnitentiam. Secundò si remedium perfectæ remissionis sit præsens, ut indulgentia moraliter certa sit vel martyrium, ut etiam tertiò si confessarius sciret pœnitentem perfectè satisfecisse.

Objiciunt tamen Sectarii, asserentes post remissam culpam non esse necessarium aliud opus bonum, quod exigatur in satisfactionem peccatorum, siquidem ficta, & fraudulenta esset hominis cum suo inimi-

inimico reconciliatio, si post injuriæ condonationem, & sponsionem amicitiæ aliquod damnum aut malum vellet ipsum pati, non enim esset perfecta cum inimico suo reconciliatio, nec totalis remissio injuriæ sibi illatæ, cùm pro illa adhuc exigeret aliquam compeosatiooem; ergo Deus à pœnitentibus, quorum peccata sunt remissa, non exigit alias pœnas, si verè ipsis peccata dimisit, eosque restituit pristinæ suæ gratiæ, & amiciuæ: Sed contra, quia in homioum reconciliatione non alia lege amicitia redintegratur, nisi ut violatus reparetur honor alterius, & injuria ei irrogata convenienti modo compensetur, ut pro damnis illatis congrua satisfactio fiat: qui læso satisfacere nolit amico, censetur amicitia indignus, sed in reconciliatione hominis cum alio homine inimico, & com Deo, est ingens discrimen, quia reconciliatio hominis cum homine tantùm æternis signis potest innotescere, ac probari, ac proinde meritò veniret in suspicionem fraudis, si adhuc post reconciliationem grave aliquod malum inferret inimico sibi reconciliato: etenim malum illud, quo afficeretur inimicus ad prioris injuriæ expiationem non pertinerer, neque ad Confirmationem amicitiæ conferret. Secus reconciliatio, qua peccator Deo reconciliatur, & pristinæ suæ gratiæ, & amicitiæ restituitur, est tota interior, & externa remissione pœnæ non indiget, ut probetur, hinc pœnæ, quas hic peccator pœnitens à se exigit ex mandato Confessarii, vel etiam spontè assumit, ut se ipsum affligat, plurimum valent ad resarciendum hominem Deo oblatum, & ad reparanda violata jura divinæ justitiæ, & misericordiæ: siquidem hæc jus suum exercet, quando peccata condonat, & justitia suum itidem jus exigit, cùm pœnas satisfactorias requirit, neque enim Deus pensari debet instar personæ privatæ, quæ non solùm injuriam, verùm etiam pœnam totam injuriæ debitam remittere debet inimico, ut ipsum in amicitiam suam censeatur sincerè recepisse: sed instar Judicis, qui leges, & ordinem Juris servare debet, sic Justitia, & pax dicuntur sese mutuò osculari, ut notat D. Augustinus *in Psal.* 50. ubi expendens verba illa Davidis: *Ecce enim veritatem dilexisti*, ait: *Veritatem dilexisti: id est, impunita peccata etiam eorum, quibus ignoscis, non reliquisti: sic misericordiam prærogasti, ut servares, & veritatem. Ignoscis confitenti, ignoscis, sed se ipsum punienti: ita servatur misericordia, quia homo liberatur, & veritas, quia peccatum punitur.*

Sed instabis, quia Deus *Ezech.* 18. protestatur: quòd si impius vel resipuerit, non amplius quidqoam ab alio exiget, ait enim: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor*, recordaretur autem iniquitatum, quas resipiscentibus condonavit, si post talem coodonationem adbuc satisfactionem ab illis exigeret. Sed contra, quia Deum non recordari iniquitatum, quas resipiscentibus condonavit, idem significat, ac Deum propter ipsas non amplius odisse hominem, neque voluisse, ipsum pœois esse addirum æternis, quæ, cùm Dei amicitia cohærere possunt. Cæterùm earundem iniquitatum est memor, quatenus pro iisdem exigit pœnas temporarias, & satisfactiones non tam sæveritate Judicis, quàm misericordia Patris, qui à peccatorum reliquiis filios his satisfactionibus expiat, & saluberrimis pharmacis adversus futuras peccatorum ægritudines præmunit, ut sibi imposterum caveant, & non amplius delinquant, quapropter filii sui passioni, & morti conformes facit pœnitentiis ac satisfactionibus, quibus se ipsos flagellant, dilacerant, excruciaot catenulis, & ciliciis, extenuant jejuniis, in quo sensu intelliguntur verba illa Ezechiel. 18. *Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.* Rursus, cum Deus non ita obliviscatur bonorum operum, quæ fiuot à viris justis, quaodo postea excidunt ex statu gratiæ per peccatum lethale, quin ob illa præmiis donentur temporalibus, ita noo obliviscitur criminum impiorum, cùm pœnitentiam agunt, quin de iisdem pœnas etiam exigat temporales.

Objiciunt secundò, quia eodem pacto remittuntur per baptismum peccata, sicut per Sacramentum pœnitentiæ, si omnia ritè concurrant: sed post remissionem peccatorum in baptismo nulli pœnæ obnoxii manent baptizati, siquidem baptismus omnia peccata delet, ac remittit, ergo etjam in Sacramento pœnitentiæ ii, quibus remittuntur peccata, nullius amplius pœnæ debent esse debitores, consequenter hæ satisfactiones, & pœnitentiæ perperam injunguntur. Sed contra, quia est discrimen inter baptismum, & Sacramentum pænitentiæ, siquidem baptismos est Sacramentum regenerationis, & innovationis, ideoque culpam totaliter abolet, & debitum pœnæ delet: Sacramentum verò pœnitentiæ non est regenerationis, sed sanationis, in quo majores ex parte hominis pœnitentis dispositiones postulantur: siquidem gravius peccatum est, quod post baptismum perpetratur, illo quod ante baptismum committitur, propterea majores etiam ad Deum placandum sunt subeundi labores, ait enim D. Bernardus *serm. de Cœna Domini*: *Lavari quidem citè possumus, sed ad sanandum opus est multâ curatione.* Hinc Concilium Tridentioom *sess.* 14. *cap.* 2. ait: *Alius est baptismi, & alius pœnitentiæ fructus. Per baptismum enim Christum induentes nova prorsus in illo efficimur creatura, plenam, & integram peccatorum omnium remissionem consequentes: ad quam tamen novitatem, & integritatem per Sacramentum pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus, & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus, ut meritò pœnitentia laboriosus quidam baptismus dictus fuerit.*

Sed instant Sectarii, ajentes, Christum per suam passionem, & mortem superabundanter satisfecisse pro omnibus hominibus, quos & revellit à servitute peccati in adoptiooem filiorum Dei, quapropter Christus *lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo, & propitiatio est pro pecatis nostris.* Quòd si Christus satisfecit pro delictis nostris, adeò ut ejus satisfactio longè superaverit debita nostra pro peccatis, sequitur, illius satisfactionem non solùm fuisse sufficientem, verùm etiam abundantem, adeò ut ejus passioni & morti inferatur injuria, si præter illius satisfactionem infinitam etiam exigantur satisfactiones hominum ad Deum placandum necessariæ, quia hoc pacto redarguitur insufficientiæ Christi satisfactio. Quapropter D. Ambrosius asserit, D. Petrum nullam dedisse satisfactionem pro negatione Christi, licèt gravissimum fuerit peccatum, ait enim ipse *Lib.* 10. *in Lucam*: *Lachrymas Petri lego, satisfactionem non lego.* Sed contra, quia tametsi Christi satisfactio superabundans fuerit noo pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi peccatis in modum causæ, ac remedii universalis, adhuc tamen

hæc

hæc satisfactio, licèt in se infinita, nobis non applicatur, nisi per Sacramenta, vel nostras satisfactiones, ut in nobis efficaciter operetur, ita nulla sit inimica dolori, quem Christus pro peccatis nostris toleravit, nec lachrymis, quas pro illorum remissione fudit, quamvis Contritio, & lachrymæ pœnitentium ad expianda delicta dicantur necessariæ, sicut nulla sit injuria Christi orationibus, quamvis nos debeamus orare, ut nobis remittantur peccata, & divina impetremus beneficia: ita nulla sit injuria satisfactionis Christi, quamvis satisfactio nostra necessaria etiam sit ex divino præcepto ad Deum placandum. Rursus sicut in observandis divinis mandatis semper conjunguntur duo, scilicet ex parte Dei gratia, & ex parte hominis liberum arbitrium, ita in remissione peccatorum simul concurrere debent Christi satisfactio, & nostra, & sicut liberum arbitrium sine gratia nil potest boni operari, ita nostra satisfactio, & pœnitentia, quantacunque dicatur esse, nihil potest prodesse ad remissionem peccatorum sine Christi satisfactione, quæ causa est nostræ satisfactionis, & cur nobis remittantur peccata: nisi enim Deus Christi passionem respiceret, ut originem, è qua scaturiunt nostræ satisfactiones, hæ nihil pretii secum traherent in ordine ad peccatorum remissionem: & in hoc sensu dicitur *Joan. 1. Sanguis Jesu emundat nos ab omni peccato*, & Apostolus *2. Corinth. 7. Quæ secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.* Hoc idem declaravit etiam Concilium Tridentinum *seß. 14. cap. 8.* hisce verbis: *Neque verò ita nostra est satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exsolvimus, ut non sit per Christum Jesum: nam qui ex nobis tanquam ex nobis nihil possumus, eo cooperante, qui nos confortat, omnia possumus, ita non habet homo, unde glorietur: sed omnis gloriatio nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent: ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre.* Quòd verò S. Ambrosius dicat, se non legisse satisfactionem Petri, sed tantùm ejus lachrymas, respondetur, nomen satisfactionis à D. Ambrosio non usurpari pro eo, quòd significat exercitium bonorum operum, & veram resipiscentiam, qua dicimur satisfacere Deo, sed sumitur satisfactio pro excusatione, qua qui alium offendit, apud ipsum se excusat verbis, & rogat eum, ut velit ipsi condonare, eò quia ex inanimadvertentia, & non studio id egerit, etenim vulgò dicitur satisfacere, qui apud alium se excusat. Quamobrem D. Ambrosius commendat S. Petrum, qui post negationem non se excusavit, neque se defendit, adducendo importunitatem ancillæ interrogantis, & alias loci circumstantias, nec quòd usus fuerit amphibologia, sed ingenuè confessus fuerit suum peccatum, & illud non excusavit, cæterùm D. Ambrosius satisfactionem propriè dictam pro pœnitentia non negat, ait enim; *nos excusamus, ipse non excusavit. Maluit enim ipse suum excusare peccatum, ut justificaretur faciendo, quàm damnaretur negando, & ideo flevit, & doluit, quia erravit ut homo.*

Objiciunt tertiò Lutherani, opera hominis ex se non possunt esse satisfactoria, quia nullam ex justitia secum trahunt mercedem, neque resipiscentibus propter talia opera debetur dignitas, siquidem ut homo quidquam ex justitia mereatur, tria requiruntur: Primò ut opus, propter quod aliquid meretur, totum sit ipsius, non alienum, secundò, ut opus, quod præstatur, nullo alio titulo sit debitum. Tertiò, ut inter opus, & ejus præmium justa sit proportio, & æqualitas, atqui opera justorum non eorum, sed tota Dei sunt, & Deo omni modo debita; & inter illa & eorum præmium nulla est proportio, consequenter per opera bona non potest justus ex justitia quidquam mereri, consequenter nec satisfacere, nec compensare Deo pro injuria illi irrogata. Secundum est, quia corona vitæ, quæ datur Sanctis, non operatur ex meritis, sed tota tribuitur divinæ misericordiæ, ut scribit Apostolus ad *Roman 6. Gratia Dei vita æterna*, & ante ipsum hoc idem dixerat David *Psal. 102. Qui coronat te in misericordia, & miserationibus*, ex quibus constat, esse omnia attribuenda soli divinæ misericordiæ. Sed contra, quia, quamvis justi seclusa acceptatione, & promissione Dei nihil ex justitia mereantur, quia verò Deus mercedem operibus justorum promisit, & ea ut præmianda excitavit, sequitur, quòd quando mercedem illam confert juxta suam sponsionem, non eam gratis conferat, sed ex debito, in quo sensu scribit Apostolus *ad Roman. 4, v. 4. Nam ei, qui operatur, merces non imputatur secundùm gratiam, sed secundùm debitum.* Quamvis igitur in bono opere, quod divini suffulti gratia facimus, nihil nostrum sit, quod non etiam sit Dei; è contra tamen in tali opere nihil est Dei, quod non sit etiam nostrum, adeò ut totum opus bonum faciat Deus, & totum liberè operans faciat homo, prout enim bonum opus provenit ex libero arbitrio, dicitur provenire ab homine, & prout oritur ex gratia, sine qua liberum arbitrium non possit quidquam, dicitur esse à Deo, unde quamvis opera bona sint Dei, adhuc tamen sunt nostra, quia nos liberè ea facimus, quatenus per promissionem, & acceptationem Dei efficimur eorum Domini. Hinc quamvis omnia justorum opera titulis innumeris Deo debeantur, per cujus gratiam tantùm operamur, quia tamen Deus omninò liberè, & ex sua infinita bonitate nobiscum voluerit spontaneam inire conventionem, se ipsum obligaverit ad mercedem pro operibus reddendam, fit ut jus suum, quod ad opera nostra Deus habet, in nos ipsos quodammodo transscribat, ac eorum Dominos nos constituat, & nobis per gratiam ejus impertitam facta, non tanquam sua, sed tanquam nostra opera ex justitia coronet, quemadmodum, si mancipium pecuniam sui heri negotietur, & plurimum lucri inde hauriat, totum lucrum debetur hero ex duplici titulo, quia mancipium est totum sub jure sui heri, & omnes ejus actiones in solidum pertinent ad Dominum: & etiam ex alio titulo pecunia, quam negotiatur, non est propria, sed sui heri, quapropter, si mancipium ex tali negotiatione aliquid lucretur, nihil potest mercedis exposcere, quamvis opus agar mercede dignum: hisce tamen non obstantibus, si herus paciscatur cum suo mancipio, ac pactum omninò liberale ineat, ut, si moltum lucretur, plus præmii sit mancipium accepturum, sin verò exiguum sit lucrum, parvum debeat accipere; ex vi hujus conventionis, si mancipium ex tali negotiatione multum lucretur, Dominus non jam ex liberalitate tantùm, verùm etiam ex justitia tenetur ei promeritum præmium dare, non tantum, quia promisit, verùm etiam, quia ejus opus in se dignum præmio fuit, alioquin præmium ejus non daret, ita

ita à pari, quamvis omnes homines simus Dei mancipia sub plenissimo ejus dominio, & jure, & illius sint omnia opera nostra ex pluribus titulis ei debita, proinde nulla ex justitia pro iisdem sit debita nobis merces, nec eam petere possimus, quia tamen tale pactum nobiscum iniit misericors Deus, quo omnia per suam gratiam à nobis facta opera præmiaturum se promisit; præmium promissum dare nobis ex justitia tenetur. Nam quamvis libertatis fuerit, hoc præmium promittere, ad quod dandum nullo pacto tenebatur; ex justitia tamen oritur, ut promissum solvat, cùm ad ipsum se obligaverit, ubi opus præmio promisso dignum à nobis factum fuerit. Quòd verò attinet ad proportionem, & æqualitatem nostrorum operum cum præmio, respondetur, hanc sufficientiam adesse, adeò ut opera nostra bona à nobis mediante divina gratia peracta debitam cum præmio proportionem habeant, quia ut scribit Apostolus 2. *ad Corinth.* 4. *v.* 17. *Momentaneum, & leve tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur*, non quidem physicè, sed meritoriè, consequenter sufficiens est proportio ad merendum. Præterea, cùm justorum opera sint naturalia filiorum Dei, & membrorum Christi, & illa fiant per gratiam divinam, quæ proportionem sufficientem ad omne præmium habet, habebunt etiam opera, per talem gratiam quodammodo informata, ad præmium quodlibet proportionem, imò non solùm adest proportio, verùm etiam condignitas in nostris operibus, ut informatis divina gratia, adeò ut illa opera præmium per se promereantur. Non tamen inde sequitur, quòd seposita promissione simpliciter Deus teneatur dare præmium; quia hac in re verè sese habet perinde ac Mercator, qui non tenetur vænum extradere suas merces pro æquali pretio, si nolit eas divendere; supposito autem, quòd contractum fecerit, & se pretium accepturum promiserit, tenetur eos tradere: perinde Deus, quamvis opera nostra cum gratia habituali digna sint: ut vitam æternam Deus pro eis tribuat; non tamen teneretur eam dare, nisi hæc opera pro tanta mercede acceptâsset, & eam se daturum promisisset.

Ad aliud fundamentum Hæreticorum, quo asserebant, coronam vitæ æternæ non dari nobis ex operum meritis, sed ex sola divina misericordia, cùm scribat Apostolus *ad Roman. 6. v. 6. Gratia Dei vita æterna*, & dicat David *Psal.* 102. *Qui coronat te in misericordia & miserationibus*, respondetur, hæc, & alia loca scripturæ, quæ totum præmium æternæ vitæ soli divinæ misericordiæ adscribunt, si propriè intelligantur, probarent etiam, neque fidem, neque baptismum necessarium esse ad salutem, quia si omnia ex pura Dei misericordia, & indulgentia nobis impertiantur, & quæ taliter donantur, nullum omninò meritum habent, sequitur, quòd nullam utilitatem conferre possit fides, vel baptismus. Deinde certum est, per se nullam habere vim præfata loca scripturæ ad nostrum propositum, quia, sicut æterna vita interdum à Spiritu Sancto nominatur *gratia, & corona misericordiæ*, ita in pluribus aliis locis ab eodem Spiritu Sancto vocatur *corona justitiæ*, & quia Spiritus Sanctus non possit sibi contradicere, conciliandi sunt oppositi textus. Hinc quando D. Paulus nominat vitam æternam *coronam justitiæ*, asserit, illam ex meritis, & propter merita nobis conferri, quia, ut ait D. Augustinus, *non est injustus Deus, qui justos fraudat mercede sua*; tunc enim vita æterna dicitur corona justitiæ ob conventionem, qua Deus nobis promisit, se daturum vitam æternam benè operantibus: quia supposita tali conventione, & promissione facta à Deo, debita est benè operantibus vita æterna, quæ propterea nominatur *corona justitiæ.* Quando autem ipsa merita, quibus corona justitiæ debetur, soli divinæ misericordiæ tribuitur, gratia enim omninò gratis nobis datur, alioquin si ex debito aliquo jam non esset gratia, ideò vita æterna dicitur corona misericordiæ, quatenus nobis datur ex divina gratia, qua dignificantur opera hominum, & elevantur ad statum supernaturalem, cùm enim gratis omninò nobis detur, & sit opus misericordiæ meritò respectu gratiæ vita æterna nominatur *corona misericordiæ*, quæ respectu meritorum, quibus supposita conventione, & promissione Dei nobis datur *corona justitiæ* dicitur.

CAPUT XV.

De satisfactionis utilitate, & aliis requisitis.

Utilitates, quæ ex condigna satisfactione oriuntur, fructus sunt ejusdem, & plures sunt, quos recenset Tridentina Synodus *sess.* 14. *cap.* 8. ubi ait: *Procul dubio magnoperè à peccato revocant, & quasi fræno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioresque, & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt. Medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitiosos habitus malè vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque verò securior ulla via in Ecclesia Dei unquam existimata fuit ad amovendam imminentem à Domino pœnam, quàm ut hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, quòd, dum satisfaciendo patimur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficimur, certissimam quoque inde arrham habentes, quod si compatimur, & conglorificabimur.* Primus igitur satisfactionis fructus est, quia per satisfactorias pœnas homines quasi fræno quodam coerceantur, & cautiores, ac vigilantiores fiant, quia, ut notat D. Augustinus *serm.* 278. de diversis: *Si citò rediret homo ad pristinam beatitudinem, ludus illi esset, peccando cadere in morbum.* Unde magis cautus fit homo in tuenda propria sanitate, & valetudine cùm ex gravi ac diuturna ægritudine ingenti cum difficultate liber evasit, sibique magis cavet, ne in eandem relabatur ægritudinem. Hinc Tertullianus *Lib. de pœnitentia cap.* 7. ait: *Absit, ut aliquis ita interpretetur, quasi via sibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum, & redundantia clementiæ cœlestis, libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo ideò deterior sit, quia*

Deus

Deus melior est, toties delinquendo, toties ignoscitur. Plerique naufragio liberali exinde repudium & mari, & navi dicunt, & Dei beneficium salutem suam. scilicet memoria periculi honerant. Laudo timorem, diligo verecundiam. Nolunt iterum divinæ misericordiæ oneri esse, formidant videri inculcare, quod consecuti sunt: bona certe sollicitudine iterum experiri vitant, quod semel didicerunt timere, ita modus temeritatis testatio est timoris. Timor autem hominis Dei honor est.

Secundus fructus satisfactionis est dolor, quem ex patratis criminibus concipimus, pœnæ enim satisfactoriæ manifestant dolorem nostrum internum, quem concipimus ob violatam divinam legem, & ut Ecclesiæ satisfaciamus, quæ graviter offensa pro sceleribus nostris hujusmodi pœnalitates nobis injungit. Hinc Augustinus *in Enchirid. cap. 65.* ait: *In actione pœnitentiæ, ubi tale commissum est, ut is, qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis, quàm doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus non spernit: verùm quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, aut quæcunque signa procedit, cùm sit coram ille, cui dicitur gemitus meus à te non est absconditus, rectè constituuntur ab iis, qui Ecclesiis præsunt, tempora pœnitentiæ, ut fiat satis etiam Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata.*

Tertius fructus, quia per hanc suppliciorum perpessionem vestigia imitamur patientis Christi, qui etiam supplicia, & mortem subivit, ut æterno Patri satisfaceret pro peccatis nostris, hinc Apostolus ait: *Cohæredes Christi, si tamen compatimur, ut & conglorificemur: si commortui sumus, & convivemus, si sustinebimus, & conregnabimus*, Christus enim, ait Apostolus, exemplum dedit nobis, ut sequamur ejus vestigia, ut sicut ipse tulit crucem suam, & carnem nostram induit immunem ab omni peccato, ita & nos peccatis contaminati feramus crucem nostram, cùm dicat Christus: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

Quartus fructus est, ut deleantur superstites peccatorum reliquiæ, & habitus vitiosi radicitus evellantur, ut enim notat D. Joannes Chrysostomus: Non sufficit sagittam è saucio corpore extraxisse, sed inflictum vulnus etiam curandum est; perinde etiam in anima post susceptam peccati veniam pœnitentia curanda est plaga relicta, qua ratione David post condonatum sibi peccatum Deum enixim rogabat, ut reliquias peccatorum deleret: *Amplius lava ab injustitia mea, & à delicto meo munda me*, in quæ verba S. Chrysostomus *homil. 2. in Psal. 50.* ait: *Non satis habet, curatum esse vulnus, etiam cicatrices sanari, pristinum etiam decorem restitui, petit.* Quod etiam contingit in baptismo, cujus lavacro licèt deleatur reatus peccati originalis; ejus tamen reliquiæ manent, ut fomes concupiscentiæ, quem per totam vitam tenemur coercere, & mortificare, ne insurgat contra rationem, perinde etiam in Sacramento pœnitentiæ manent quædam proclivitates ad patrata peccata, quas propterea compescere per salubres satisfactiones necesse est.

Quintus fructus satisfactionis est, antevertere divini Judicis animadversionem, & supplicia in nos constituta, ut præstiterunt Achab *3. Reg. cap. 21.* Manasses *2. Paralip. cap. 23.* Ninivitæ *Jon. 2.* qui omnes per susceptam pœnitentiam salutarem imminentem sibi à Deo pœnam declinarunt. Hinc Apostolus *1. ad Corinth. 11. Quòd si nosmet ipsos dijudicaremus, non utique judicaremur. Dum judicamur autem à Domino, corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.*

Necesse tamen est, ut satisfactio à Sacerdote injuncta pro peccatis exerceatur in statu gratiæ, adeò ut qui satisfacit Deo pro suis peccatis, justus sit, ac Dei amicus, ut docet D. Thomas *in 4. sententiar. seu supplement. quæst. 14. art. 2.* ubi ait: *Oportet, quod opera satisfactoria sint Deo accepta: quod dat ei charitas, & ideo sine charitate opera facta non sunt satisfactoria.* Est enim satisfactio pro peccatis virtus quædam, quæ delicta abolet, consequenter debet ex charitate procedere, quia, ut habetur *Proverb. 10. Universa delicta operit Charitas*, opera enim satisfactoria, nisi processerint ex Charitate, nullius sunt momenti ad placandum Deum, & ad remissionem pœnæ peccato debitæ promerendam, quia Deo grata, & accepta non sunt, quamdiu sunt destitutæ Charitate; & in homine ea faciente permanet affectus peccati; sed cùm affectum peccati deposuerit, & ab amore creaturæ, in cujus fruitione sibi finem ultimum constituerat, præcesserit, & ad Deum per amorem, & resipiscentiam accesserit, opera illius Deo grata sunt, tametsi homo ipse pœnitens nondum forte sit Deo plenè gratus, eò quia nondum ipsi reconciliatus, sed tantùm attritus sibi statuat suscipere Sacramentum pœnitentiæ, cujus beneficio plenè reconcilietur Deo, & peccata illius remittantur.

Rursus ad satisfactionem etiam desideratur, ut ejus opera suscipiantur, quæ natura sua dolorem, & molestiam homini afferunt, quia opera satisfactoria debent esse compensationes præteritorum scelerum, seu ut loquitur S. Cyprianus: *Redemptrices peccatorum*, adeo ut necesse sit, ut aliquid pœnalitatis, & acerbitatis habeant, ut explicat D. Thomas *in 4. sent. seu supplementi. quæst. 16. art. 1.* ubi ait: *Satisfactio respicit, & præteritam offensam, ut compensetur, & futuram culpam, ut caveatur, ut utroque nomine debet satisfactio fieri per opera, quæ natura sua dolorem, & molestiam homini afferant.* Ideò enim opus bonum est satisfactorium, quia aliquid molestiæ sibi adnectit, ut sunt jejunia, orationes, eleemosynæ, & alia pietatis opera, etenim homini carnali, & mundi addicto voluptatibus, terrenisque assueto molestiam adfert omne opus, quo Deo servitur, & mens ad cœlestia erigitur; sicut enim in eleemosyna subtrahit homini bonum utile, ita jejunium, & oratio bonum delectabile, quo pacto D. Thomas *in 4. sentent. quæst. 15. art. 3. ad 1.* ait: *Quælibet oratio rationem habet satisfactionis, quia tametsi habeat suavitatem Spiritus, habet tamen afflictionem carnis*, quia, ut ait D. Gregorius *homil. 4. in Ezech. Dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur procul dubio fortitudo carnis, unde & nervus femoris Jacob ex lucta Angeli emarcuisse legitur.* Quamobrem non solùm externa, verùm etiam interna pietatis opera, cujusmodi sunt piæ meditationes, & actus interni virtutum, offerri

Deo possunt in satisfactionem peccatorum, eò quia hæc opera sunt Deo grata, & aliquid molestiæ homini inferunt: & sive fiant ex voto, sive ex præcepto, aliàs debito, satisfactoria esse possunt, & Deo grata, cùm sint homini molesta, Ecclesia enim jejunia instituit satisfactoria, ut Christiani per pœnas debitas suis peccatis satisfaciant; sic macerationes carnis, ciliciorum cruciatus, flagellorum excarnificationes, & alia hujusmodi pia opera, quamvis religiosis viris præscribantur ex regula, adhuc utilia ad satisfaciendum Deo pro peccatis, si tali intentione tolerentur.

Præcipua verò satisfactionis opera sunt oratio, jejunium, & eleemosyna, ut docet D. Thomas *in supplement. quæst.* 15. *art.* 3. Ratio est, quia satisfactio debet talis esse, per quam nobis aliquid ad honorem Dei subtrahamus. Non habemus autem nisi tria bona, quorum sumus Domini, scilicet bona animi, bona corporis, & bona exteriora, quæ & fortiora dicuntur. Rursus ex bonis fortunæ subtrahimus nobis aliquid per eleemosynam, quam in sinu pauperis abscondimus: ex bonis corporis subtrahimus nobis aliquid per jejunium, quo caro emaciatur, & fomes concupiscentiæ enervatur: ex bonis animæ non oportet, ut aliquid nobis subtrahamus, cùm per ea Deo grati efficiamur, sed illa omnino submittimus Deo per orationem. Hæc igitur opera utilia assumuntur ad satisfaciendum pro patratis noxis, & ad extirpandas omnium peccatorum radices, quia, ut habetur 1. *Joan.* 2. *Omne quod est in mundo, est concupiscentia carnis, vel concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ*, & hisce tribus morborum generibus medemur per jejunium, eleemosynam, & orationem. Imò ad hæc tria satisfactionis genera omnia revocantur opera satisfactoria. Ad orationem quæcunque Deo exhibentur, ut sacrificium, laus, gratiarum actio, meditatio, & contemplatio, piorum librorum lectio, quæ omnia ad meditationem & orationem ordinantur. Ad jejunium revocantur omnia, quibus caro macerari, castigari, & coërceri solet, scilicet asperitas victus, & vestitus, vigiliæ, humi cubationes, genuflexiones, terræ deosculationes, secessus, solitudo, silentium, abstinentia à vino, à lecto, flagellationes cruentæ, cilicia, & alia id genus, hinc D. Leo Papa *serm.* 1. *de jejunio decimi mensis* ait: *Tria sunt, quæ maximè ad religiosas pertinent actiones, scilicet oratio, jejunium, & eleemosyna. Oratione enim propitiatio Dei quæritur, jejunio concupiscentia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimuntur, simulque per omnia Dei in nobis imago renovatur, si & in laudem ejus semper parati, & ad purificationem nostram sine cessatione solliciti, & ad sustentationem proximi indesinenter simus intenti. Hæc triplex observantia omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem, & similitudinem Dei pervenit, & à Spiritu Sancto inseparabiles facit, quia in orationibus permanet fides recta, in jejunio innocens vita, & in eleemosynis mens benigna.*

Hinc pœnitens tenetur satisfactionem, seu pœnitentiam sibi à Confessario injunctam acceptare, adeo ut hæc obligatio sit ex genere suo gravis, ut docent communiter cum D. Thoma, quia Tridentina Synodus *Sess.* 14. *cap.* 8. definit Sacerdotem teneri pœnitentiam condignam injungere pœnitenti, ne si levem injungat, fiat ipse particeps peccatorum pœnitentis: ex quo infertur, teneri injunctam sibi à Confessario acceptare, ac exequi: alioquin, si non teneretur illam acceptare, Sacerdos non peccaret, nec fieret particeps peccati pœnitentis imponendo levem pœnitentiam pro peccatis gravibus. Ratio lucida est, quia eatenus Sacerdos tenetur sub mortali pœnitentiam imponere, ne incompletum maneat hoc Sacramentale judicium. Deficere enim in re gravi sine causa, est peccatum grave: sed si pœnitens non teneretur accipere pœnitentiam sibi injunctam; redderetur hoc Sacramentum imperfectum, quia privaretur præcipua parte integrali, quæ est satisfactio: ergo ex eodem motivo, quo tenetur Sacerdos sub peccato lethali pœnitentiam injungere, obligatur pœnitens etiam sub lethali ad acceptandam pœnitentiam, & illam etiam sub peccato mortali adimplere, quotiescunque hæc est gravis sive imposita sit pro venialibus, sive pro mortalibus aliàs confessis. Quia gravitas vel levitas obligationis desumitur ex gravitate, vel levitate materiæ, circa quam versatur, non verò ex peccato, pro quo imposita fuit: ergo obligatio injungendi pœnitentiam non est mensuranda ex gravitate, vel levitate peccatorum, sed ex materia, in quam fertur. Antecedens constat; quia etiam ex eadem radice justitiæ læsæ oritur obligatio restituendi simpliciter: unde quòd hæc obligatio sit levis, vel gravis desumenda erit ex levitate, vel gravitate materiæ alteri debitæ: Satisfactio autem pro peccatis est debita Deo, cui per peccatum fuit injuria irrogata, & jus læsum: & si satisfactio sit gravis, & non adimpleatur, læditur jus divinum in re gravi, consequenter non excusatur à peccato gravi. Imò tenetur pœnitens injunctam sibi satisfactionem adimplere tempore determinato, ut à Confessario præceptum fuit; & cum omnibus illis circumstantiis ab eodem præscriptis, quia circumstantia temporis pertinet ad integritatem satisfactionis, eo modo, quo injungitur à Confessario. Quòd si aliquando Confessarius non determinat ullum tempus implendi pœnitentiam, tunc non peccat mortaliter pœnitens, si eam protrahat adimplere. Secus si Confessarius determinet tempus, in quo debeat impleri; tunc per se loquendo, quamvis teneatur pœnitens illam implere intra definitum tempus, non tamen putarem esse peccatum lethale, eam differre; quia non est contra substantiam præcepti, sed tantùm contra circumstantiam, quæ non videtur graviter obligare: per accidens tamen potest dilatio esse peccatum lethale, si pœnitentia sit medicinalis, ut si Confessarius injungat pœnitenti, ut confiteatur singulis septimanis per integrum annum, ut etiam, si alligat diei hoc opus tanquam onus diei, ut esset, singulis diebus interesse sacro, jejunare singulis diebus Sabbathinis; tunc, si pœnitens non adimplet hanc pœnitentiam tempore statuto, peccat lethaliter. Quòd etiam pœnitentia sit adimplenda cum omnibus circumstantiis à Confessario præscriptis, est etiam certum ob eandem rationem, quia licèt omissio circumstantiæ interdum sit tantùm peccatum veniale, potest tamen esse gravis circumstantia, quæ si non impleatur, inducat culpam gravem.

An verò pœnitens possit injunctam sibi pœnitentiam adimplere per alium, adeo ut unus pro altero possit satisfacere, & Confessarius possit imponere pœnitentiam implendam per alium, respondent aliqui affirmativè, eò quia in fidei symbolo profiteamur communionem Sanctorum, cùm enim omnes simus abluti eodem Baptismo, Christo renascimur, ac eorundem Sacramentorum simus participes, & in primis ejusdem corporis, &

sanguinis Christi, & omnes sumus ejusdem corporis membra sub capite Christo, ut scribit Apostolus 1. *ad Corinth.* 12. *Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cùm sint multa, unum tamen corpus sunt, ita & Christus, etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, & omnes in uno spiritu potati sumus. Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus. Non potest autem oculus dicere manui, operâ tua non indigeo, aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarii: & si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra, vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.* Sicut igitur opera unius membri toti corpori, ac reliquis membris est utilis, ita communia etiam sunt inter fideles satisfactionis officia, & potest unus pro altero satisfacere, hinc Apostulus 2. *ad Corinth.* 8. eos hortatur: qui terrenis opibus divites erant ad eleemosynam Macedoniæ Christianis inopibus tribuendam, ut, cùm illi sua beneficentia corporalem istorum paupertatem sublevaverint; hi vicissim interiorem eorum tenuitatem spiritualibus divitiis sublevent, & bonorum operum communicatione reddant Deum illis propitium, ait enim Apostolus: *In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat; ut & illorum abundantia vestra inopia sit supplementum, ut fiat æqualitas*, & ad *Galat.* 6. scribit: *Alter alterius onera portate.* Alii verò negant, posse Confessarium imponere pœnitentiam implendam per alium: quia pœnitentia est actus proprius pœnitentis, ut definit Tridentinum *Sess.* 14. *cap.* 4. & debet esse in castigationem, & punitionem peccatorum, consequenter non potest imponi ut implenda per alium, æquitas enim exigit, ut qui deliquit, ipse per se pœnam luat, quia, si pœnitentia impleretur per alium, tunc non esset amplius actus proprius pœnitentis, nec castigatio peccatorum, nec ipsam pœnam lueret pro patratis peccatis.

Puterem nihilominus adhibendam esse distinctionem, quia dupliciter potest pœnitentia injuncta à Confessario considerari. Primò sub ratione solutionis extinguentis debitum, & secundò per modum medicinæ ægritudinem sanantis, quæ distinctio desumitur ex D. Augustino *lib.* 2. *de consensu Evangelistarum cap.* 30. ubi ait: *Alia sunt onera participandæ infirmitatis, & alia reddendæ rationis Deo de actibus nostris: illa cum fratribus sustentanda communicantur: hæc propria ab unoquoque portantur.* Si igitur sumatur pœnitentia sub ratione solutionis debitum extinguentis potest unus pro altero satisfacere, & in hoc sensu vera est prima sententia affirmativa, quapropter D. Ambrosius *lib.* 1. *in Lucam n.* 92. eleganter ait: *Etsi grave peccatum est, quod pœnitentiæ tuæ lachrymis ipse lavare non possis, fleat pro te Mater Ecclesia, quæ pro singulis, tanquam pro unicis filiis, vidua Mater intervenit, compatitur enim quodam spirituali dolore naturæ, cùm suos liberos lethalibus vitiis ad mortem cernit geri. Viscera sumus de visceribus ejus, sunt enim & spiritualia viscera, ut habet Paulus dicens ad Philemonem, ita frater ego te fruar in Domino, refice viscera mea in Christo. Nos ergo viscera sumus Ecclesiæ, quoniam membra sumus corporis ejus, & de ossibus ejus. Doleat igitur pia mater, adsistat & turba: non solùm turba, sed etiam multa compatiatur bono parenti. Jam resurgis à funere, jam liberaberis à sepulchro,* & *lib.* 2. *de pœnitentia cap.* 10. ait: *Fleat pro te Sancta Mater Ecclesia, & culpam tuam lachrymis lavet, videat te Christus mœrentem.* Et infra: *In Evangelio motus viduæ lachrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus resuscitavit, adeo citius exaudivit JESUS Petrum, ut Dorcas resurgeret, quia pauperes mortem mulieris ingemiscebant.* Sin verò sumatur pœnitentia injuncta à Confessario sub ratione medicinæ sanantis ægritudinem peccatorum, tunc sicut morbus est proprius, ita & medicina sanantis ægritudinem peccatorum, tunc sicut morbus est proprius, ita & medicina debet sumi à laborante morbis, quia in illo tantùm potest suum effectum producere, & sanitatem in illo inducere, alius enim, qui sanus est, non indiget pharmaco, quod ipsi efficiat sanitatem. Ut medicina igitur præscribitur ad sanandos pravi animi affectus, & ægritudinem propriam excutiendam, proinde sicut morbus est proprius, ita & medicina debet propria esse. Hinc, si spectetur pœnitentia, ut solutio debiti, potest unus pro alio satisfacere, dummodo sit in charitate, ut ejus opera satisfactoria esse possint, charitas enim magis potest apud Deum, quàm apud homines, & sicut apud homines potest unus ex amore, & amicitia debitum alterius solvere: multò magis id fieri poterit in judicio divino: Sin verò opera satisfactoria considerentur ut medicinæ quædam, & curationes pravorum affectuum, & ægritudinum, quas pœnitens contraxit, satisfactio unius non potest alteri prodesse, non enim ex jejunio unius coercetur caro alterius, neque ex flagellatione unius, alter experitur dolorem.

Constat igitur, Confessarium teneri pœnitentibus satisfactionem injungere, quia pro viribus tenetur in id incumbere studii, ut pœnitentiæ Sacramentum sit integrum, & sine satisfactione destitueretur sua integritate. Rursus quia Confessarius, cùm in hoc tribunali hujus Sacramenti sit Judex, tenetur servare leges æquitatis, & obligare pœnitentem ut satisfaciat, cui per peccata injuriam irrogavit, idque ex potestate sibi collata ligandi, & solvendi, ad quam pertinet impositio pœnæ satisfactoriæ, ut declarat Tridentina Synodus *Sess.* 14. *can.* 15. Quòd si Confessarius nullam injungat satisfactionem pœnitenti, non benè fungitur officio suo, fitque lethalis criminis reus, sic enim Tridentina Synodus *Sess.* 14. *cap.* 8. *Debere Sacerdotes Domini, quantum spiritus, & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate, salutares, & convenientes satisfactiones injungere*, & subdit: *Habeant autem præ oculis ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem.* Non tamen est necesse, ut satisfactio Sacramentalis prius necessariò impleatur, quàm detur à Sacerdote absolutio, ut docent omnes Catholici contra Novatores audentes hac in parte Ecclesiam Catholicam damnare turpissimæ depravationis, hinc Sixtus IV. damnavit hanc propositionem: *Satisfactio Sacramentalis prius implenda est, quàm detur à Sacerdote absolutio.* Ut etiam damnata fuit, ut erronea, & hæretica hæc alia propositio, quæ docet, Ecclesiam approbare consuetudinem, quam damnavit Christus, & ex qua redditur inutile Sacramentum: atqui Ecclesia per plura sæcula approbat absolutionem dari ante impletam satisfactionem, ergo hæreticum est hoc damnare. Rursus, si satisfactio deberet absolutionem

nem

nem præcedere, redderetur impossibilis usus hujus Sacramenti, & plures damnarentur, quibus in finem vitæ absolutio negaretur, eò quia impleri ab ipsis non posset pœnitentia. Verum tamen est, quòd primis Ecclesiæ temporibus pœnitentes non prius absolvi consueverant, quàm pœnitentiæ sancti essent laboribus, & satisfactionem canonicam implevissent, nisi mortis aut imminentis persecutionis periculum aliud exigeret, ut constat ex S. Leone *epist. ad Theodorum Forojuliens. Episcop.* S. Gregorio Magno *homil. 26. in Evangel.* & ex veterum Conciliorum Canonibus, librisque pœnitentialibus. Sed hæc consuetudo paulatim deleta est, & totaliter cessavit Ecclesia approbante, saltem tacito consensu, adeo ut hodierna Ecclesiæ disciplina sit, ut verè pœnitentibus impendatur absolutio, antequam satisfactionem seu pœnitentiam sibi injunctam expleverint, & Sixtus IV. ut paulò superius dixi, damnavit propositionem Petri Oxoniensis, quæ erat: *Non sunt absolvendi pœnitentes nisi peracta prius pœnitentia eis injuncta.* Neque pristina Ecclesiæ disciplina approbavit, neque existimavit, ut omnino necessarium, ut satisfactio pœnitenti injuncta à Confessario impleretur ante absolutionem, & Innocentius I. antiquioris disciplinæ severitatem temperans absolutionem concedi statuit ante impletam injunctam pœnitenti pœnitentiam: *ut homines ejusmodi, vel in supremis suis permittente Salvatore nostro à perpetuo exitio vindicentur*, & Concilium Carthaginense IV. *can. 76.* eique pœnitentiam in infirmitate petit, si cùm ad eum Sacerdos venit, oppressus in infirmitate fuerit, vel phrenesi correptus suffragante eorum, qui ipsum audierunt, testimonio pœnitentiam imponi decernit, adeo ut *si continuo creditur moriturus reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia, ea tamen lege, ut si supervixerit, subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit.* Quamvis igitur satisfactio sit pars requisita ad integritatem Sacramenti pœnitentiæ, non tamen est necesse, ut ante absolutionem impleatur, non enim in judicio accusatio sententia Judicis, & solutio pœnæ sunt simul, quamvis sint de integritate judicii. Prius enim est accusatio rei apud Judicem, postea ejus probatio, tertiò sententia Judicis, & tandem ipsa solutio pœnæ, quæ non præcedit, sed subsequitur sententiam Judicis: & quia hoc Sacramentum pœnitentiæ est institutum per modum judicii, in quo pœnitens est simul accusator, & reus, Confessarius est Judex, & absolutio sententia ab ipso prolata, sequitur, quòd solutio pœnæ, seu satisfactio pro peccatis debeat potius se habere consecutivè ad sententiam, ut rectè in hoc judicio procedatur. Præterea, quia Sacerdotes tenentur imponere pœnitentibus satisfactiones gravitati criminum, & pœnitentium facultati correspondentes, nisi velint participes fieri peccatorum alienorum, & quia peccata possunt plura fuisse patrata, & gravissima, quæ exigant diuturnam pœnitentiam, inde sequeretur, quòd absolutio non posset dari, nisi adimpleta tota pœnitentia, quæ interdum protrahitur ad integrum annum, ut singulis diebus pro toto hoc tempore pœnitens exerceat aliquod opus bonum: quod sit medicina ad curandam pravitatem affectuum, vel alias propensiones ad peccandum, posset interim intra hoc tempus vel pœnitens emori ex tempore sine absolutione, vel etiam posset Confessarius mori, quo pacto adigeretur pœnitens iterum confiteri apud alium Confessarium & aliam pœnitentiam subire, quæ incommoda sequerentur, si absolutio proferri debet post adimpletam injunctam è Confessario satisfactionem.

Quòd verò teneatur Confessarius pœnitentibus injungere satisfactionem juxta gravitatem criminum, docent Sancti Patres, præsertim S. Cyprianus *tractat. de lapsis*, ubi ait: *Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus, alto vulneri diligens, & longa medicina non desit; pœnitentia crimine minor non sit.* Et postea subdit: *Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec comprimit delicta, sed nutrit. At qui consiliis fortioribus redarguit, simul atque instruit, fratrem promovet ad salutem. Quos diligo, ait Dominus, redarguo, & castigo: Sic oportet & Dei Sacerdotem non obsequiis decipientibus fallere, sed remediis salutaribus providere. Imperitus est medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus virus inclusum, dum servat, exaggerat. Aperiendum vulnus est, & secandum est, & putraminibus amputatis medela fortiori curandum. Vociferetur, & clamet, licèt æger impatiens per dolorem, gratias aget postmodum, cùm senserit sanitatem. Emersit enim fratres dilectissimi novum genus cladis, & quasi parum persecutionis procella sævierit, accessit ad cumulum sub misericordiæ titulo mare fallens, & blanda planities contra Evangelii rigorem. contra Domini ac Dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio: irrita, & falsa pax periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excussa est, gravissimi, extremique delicti memoria sublata est. Operiuntur morientium vulnera, & plaga lethalis altis & profundis infixa visceribus dissimulato dolore contegitur.*

CAPUT XVI.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

Certum est, contra Wiclefum, Lutherum, & alios Sectarios, in Ministro hujus Sacramenti requiri essentialiter potestatem Ordinis Sacerdotalis, adeo ut in nullo casu quilibet alius non Sacerdos possit absolvere à peccatis etiam venialibus, ex quacunque dispensatione, quamvis censeant Hæretici, hanc potestatem posse cuilibet laico competere. Ratio est, quia tota hæc potestas dependet à sola voluntate Christi, proinde non potest aliis competere, nisi iis, quibus à Christo fuit collata: sed Christus solis Apostolis dedit hanc potestatem remittendi peccata, quia illis solis dixit *Joan. 20. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*, non

non enim omnibus, sed solis Apostolis constat hæc verba dicta fuisse, & quibus in hac functione Sacerdotes succedunt. Et id maximè videbatur consentaneum, quia, cùm omne genus gratiæ, quæ hoc Sacramento tribuitur, à Christo Capite ad membra derivetur, congruum erat, ut soli Sacerdotes hunc gratiæ influxum toti corpori mystico Christi, seu fidelibus propagarent, & administrarent, quia soli Sacerdotes sunt, qui verum Christi corpus conficiunt, & Deo Patri offerunt in Missæ Sacrificio, & fideles beneficio hujus Sacramenti se præparent ad sumendam Eucharistiam, ut docet D. Thomas in 4. *sentent. quæst.* 8. *art.* 1. *supplement.* ubi ait: *Gratia quæ in Sacramentis datur, à capite ad membra descendit, & ideo solus ille Minister est Sacramentorum, in quibus gratia datur, qui habet ministerium super Corpus Christi verum, quod solius Sacerdotis est, qui consecrare Eucharistiam potest: & ideo, cùm in Sacramento pœnitentiæ gratia conferatur, solus Sacerdos Minister est hujus Sacramenti, proinde ei soli facienda est Sacramentalis confessio, quæ Ministro Ecclesiæ fieri debet*, & hæc doctrina semper viguit in Ecclesia, quia his solùm confertur hæc potestas, qui in hoc munere succedunt Apostolis, adeo ut nec ex potestate Pontificis possit non Sacerdos ministrare hoc Sacramentum, quia Pontifex non potest immutare institutionem Christi. Præterea quia congruum fuit, ut ille solus, qui habet potestatem in corpus Christi, verum etiam haberet potestatem quoad forum internum in corpus mysticum Christi. Hinc nemo, quamvis immineat mortis periculum, potest inferioribus clericis, vel laicis confiteri, quia, cùm hæc confessio fiat ei, qui non est Sacerdos, non potest esse Sacramentalis, nec ullum habere effectum ex opere operato: & nemo tenetur hoc pacto confiteri, quia sola confessio, quæ ordinatur ad absolutionem Sacramentalem, est præcepta: ergo in Ministro hujus Sacramenti requiritur essentialiter potestas ordinis Sacerdotalis, adeo ut in nullo casu possit alius quilibet absolvere à peccatis, etiam venialibus.

Cæterum quòd Christus solis Sacerdotibus hanc potestatem dederit, liquet ex perpetua traditione Ecclesiæ, ex praxi fidelium ejusque usu, nunquam per tot sæcula interrupto: traditio enim Ecclesiæ & praxis fidelium regula sunt omnino indubitata divinæ institutionis. Præterea quia Concilium Florentinum *in decreto unionis*, & Tridentinum *Sess.* 4. *cap.* 5. & *cap.* 10 definiunt, potestatem absolvendi à peccatis inesse solis Sacerdotibus, hoc idem etiam docuerunt unanimi consensu Sancti Patres à tempore Apostolorum. Hinc Irenæus ad Sacerdotes transfert illud Prophetæ: *Dabo Principes tuos in pace, & Episcopos tuos in justitia*, & frequenter à Patribus dicuntur Sacerdotes redemptores, juxta illud Psal. *Sacerdotes ejus induam salutari*, seu, ut legit Chaldæus: *Induam vestibus redemptionum.* D. Ambrosius *lib.* 1. *de pœnitentia cap.* 2. ait: *Munus Spiritus Sancti, quod est, justos ex peccatoribus facere, solis convenire Sacerdotibus.* Et D. Joannes Chrysostomus propter hanc eandem potestatem præfert Sacerdotes Angelis, & Archangelis, quòd verò hæc potestas ligandi & solvendi tradita sit, solis Sacerdotibus expressè asserit S. Augustinus *epist.* 228. *ad Honoratum* docens: Quando Episcopo, & Clericis liceat fugere ob imminens periculum obsidionis, aut excidii, & ait: *An non cogitamus, cùm ad istorum periculorum pervenitur extrema, non est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri solet ab utroque sexu, atque omni ætate concursus, aliis baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipsius actionem, omnibus consolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem? ubi si Ministri desint, quantum exitium sequitur eos, qui de isto sæculo, vel non regenerati exeunt, vel ligati: quantus est etiam luctus fidelium suorum, qui eos secum in vita æterna requie non habebunt, quantus denique gemitus omnium, & quorundam, quanta blasphemia de absentia ministeriorum, & Ministrorum? si autem Ministri adsint pro viribus, quas eis Dominus subministrat, omnibus subvenitur; alii baptizantur, alii reconciliantur; nulli dominici corporis communione fraudantur.* Sin autem non soli Sacerdotes, sed etiam laici possent esse ministri hujus Sacramenti, imminente persecutione, & excidii periculo ex fuga Episcopi & Sacerdotum non deessent alii ministri, à quibus hoc Sacramentum ministraretur, siquidem laici semper adsunt, qui in sententia Hæreticorum sunt, & ipsi ministri Sacramenti pœnitentiæ, unde nullum fideles in Sacramentis suscipiendis ex absentia Episcopi, & Sacerdotum paterentur detrimentum, cùm à laicis possent omnibus ministrari hæc Sacramenta, quod Augustinus inficiatur.

Sed objiciunt Hæretici illud *Jacobi* 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra*, ex quibus inferunt, Christianos confessiones suorum peccatorum mutuò posse excipere, & non esse adeundum necessariò Sacerdotem. Sed contra, quia Apostolus Jacobus ibi tantùm loquitur de confessione facienda Sacerdotibus: Siquidem supponebat Apostolus ex divina institutione esse Sacerdotibus Sacramentalem confessionem faciendam, cùm ipsis tantùm collata fuerit à Christo potestas clavium, seu remittendi, & retinendi peccata, ut habetur *Joan.* 20. Unde præmittit S. Jacobus: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes oleo eum in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittitur ei*, scilicet à Sacerdotibus, qui eum unxerunt oleo in nomine Domini; & statim subdit: *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra*, quibus verbis significat ministerium absolvendi à peccatis pertinere ad solos Sacerdotes, non minus quàm ministrare Sacramentum extremæ unctionis. Hoc idem etiam firmari potest, quia Christus Dominus non quibuscunque, sed solis Discipulis præcepit, ut Lazarum solverent, *Joan.* 21. & jussit etiam lepram non laicis, sed Sacerdoti ostendi, ut de illa posset judicium ferre. Lepra autem peccatum indicat, quod alteri non est manifestandum sacramentaliter in ordine ad obtinendam remissionem, nisi soli Sacerdoti. Venerabilis Beda verba illa Apostoli *Jacobi* 5. explicat de peccatis venialibus, quæ ad exercitium humilitatis possunt aliis etiam non Sacerdotibus manifestari, non in ordine ad recipiendam absolutionem sacramentaliter ab iisdem, sed tantùm ad eos excitandum ut Deo preces fundant pro ipso ad obtinendam à Deo gratiam, qua possint se corrigere, ait enim Venerabilis explicans sententiam S. Jacobi: *In hac sententia illa debet esse discretio ut quotidiana, & levia peccata coæqualibus alterutrum confiteamur: porrò gravioris lepræ immunditiam Sacerdoti pandamus; atque ad ejus arbitrium, qualiter & quanto tempore jusserit purificari, curemur.* Alii Sancti Patres hoc idem docent, præsertim Sanctus Leo *Epist.* 82. *ad Theodorum Forojuliensem Episcopum cap.* 2. inquiens: *Multiplex misericordia*

Dei

Dei ita lapsibus subvenit humanis, ut non solam per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ, ut, qui regenerationis dona violâssent, proprio se judicio condemnantes ad remissionem criminum pervenirent: sic divinæ bonitatis præsidiis ordinatis, ut indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei, & hominum homo Christus Jesus hanc Præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. Expressè asserit Christum Dominum Præpositis ecclesiæ, seu Sacerdotibus tradidisse potestatem, ut confitentibus peccata sua actionem pœnitentiæ darent, seu eos absolverent à peccatis, & illos salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent, unde nulli dubium, quin Sancti Patres unanimi consensu semper asseruerint, Ministros Sacramenti pœnitentiæ esse solos Sacerdotes, & nullo pacto laicos, & Martinus V. in Concilio Constantiensi eos jubet interrogari qui ab hæresi Wicleffi ad Ecclesiam Catholicam revertebantur, *utrum credant, quod Christianus ultra contritionem cordis habita copia Sacerdotis idonei soli Sacerdoti ex necessitate salutis confiteri teneatur, & non laico, seu laicis quantumcunque bonis, & devotis.* Rursus Eugenius IV. etiam in Decreto unionis declarat Ministrum Sacramenti pœnitentiæ esse solum Sacerdotem & Tridentina Synodus *sess.* 14. *cap.* 6. ait: *Falsas esse & à veritate evangelii penitus alienas doctrinas omnes, quæ ad alios quosvis homines præter Episcopos, & Sacerdotes clavium ministerium perniciosè extendunt, putantes, verba Domini, quæcunque alligaveritis super terram, erunt alligata & in cælo, & quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo, & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt; ad omnes Christi fideles indifferenter, & promiscuè contra institutionem hujus Sacramenti ita fuisse dicta, ut, quivis potestatem habeat remittendi peccata; publica quidem per correptionem, si correptus acquieverit; secreta verò per spontaneam confessionem, cuicunque factam.* Et *can.* 10. Anathemate percutit asserentes, non solus Sacerdotes esse Ministros absolutionis.

Objiciunt tamen Sectarii ex hactenus concessis potestas absolvendi data est à Christo Apostolis, quando dixit: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*, sed hæc verba non minus extendi possunt ad Laicos, quam ipsa potestas baptizandi, quæ itidem data fuit Apostolis, quando Christus dixit: *Euntes baptizate*: ergo cum Laici in casu necessitatis habeant potestatem baptizandi, censendi sunt habere itidem potestatem absolvendi, alioquin vel utraque potestas restringenda esset ad solos Sacerdotes, vel neutra, cùm verba Christi non sint universaliora in uno, quam in altero. Sed contra, quia ex traditione perpetua Ecclesiæ satis apertè constat, verba Christi ad Apostolos, quibus potestatem dedit baptizandi non ad solos Sacerdotes spectâsse; bene tamen potestatem absolvendi à peccatis: hæc enim ita solis Sacerdotibus collata fuit, ut nullo pacto extendi possit ad laicos, ut constat ex continua praxi Ecclesiæ, & unanimi consensu Sanctorum Patrum.

Quod si dicas, apud Cyprianum aliquos inveniri, qui confessionem non fecerint Sacerdoti. Contra, qui quoties reperitur confessio non facta Sacerdoti, non potest intelligi de confessione Sacramentali, sed tantùm de reconciliatione externa publici pœnitentis; vel de confessione facta potiùs ad humiliationem confitentis, quàm ad remissionem peccati. Igitur quamvis Sacramentum pœnitentiæ sit post lapsum fidelibus necessarium, & propterea dicatur à Sanctis Patribus, secunda tabula post baptismum, perinde ac Sacramentum baptismi est etiam simpliciter necessarium, non sequitur, quòd sicut quilibet homo imminentis mortis periculo potest ministrare baptismum, possit itidem ministrare Sacramentum pœnitentiæ, ut docet D. Thomas *quæst.* 8. *in supplement, art.* 1. *ad* 2. *Baptismus est magis Sacramentum necessitatis, quàm pœnitentia quoad confessionem, & absolutionem; quia quandoque baptismus prætermitti non potest sine periculo salutis æternæ, ut patet in pueris, qui non habent usum rationis: sed non est ita de confessione, & absolutione, quæ tantùm ad adultos pertinet, in quibus contritio cum proposito confitendi, & desiderio absolutionis sufficit ad liberandum à morte æterna.*

Objiciunt secundò, quia Diaconis data fuit potestas audiendi confessiones, & imponendi pœnitentias à Concilio Eboracensi anno 1194. celebrato, & ab alio Concilio Londoniense anno ducentesimo supra millesimum, ergo possunt etiam non Sacerdotes esse Ministri Sacramenti pœnitentiæ. Sed contra, quia præfatæ Anglicanæ Synodi non permiserunt Diaconis administrationem Sacramenti pœnitentiæ, sed tantùm quasdam cæremonias ex numero illarum, quæ à Theologis vocantur Sacramentalia, adeo ut Diaconi ex indulgentia sibi facta ab utroque Concilio tantùm potuerint exercere horum Sacramentalium executionem: velut respondent alii Diaconi tantùm urgente necessitate potuerunt excipere confessiones Laicorum, non ut Sacramentalem absolutionem iisdem impertirent, sed tantùm, ut eos excitarent ad eliciendum actum contritionis, & ad veram resipiscentiam, & Dei amorem accenderent, ut Deus motus precibus Ecclesiæ iisdem effectum Sacramenti, seu gratiam tribueret, & in hoc sensu etiam docet D. Thomas *quæst.* 8. *supplement. art.* 2. ejusmodi generis confessionum urgente necessitate posse fieri laico, quæ tamen confessio non est Sacramentum perfectum, quia deest id, quod est ex parte Sacerdotis, scilicet absolutio.

Objiciunt tertiò, quia, ut S. Cyprianus *epist.* 12. *ad Presbyteros, & Diaconos Carthaginenses* scribit; Lapsos olim absente Presbytero apud Diaconum Exhomologesim facere delicti sui potuisse, ut manu eis in pœnitentiam imposita, venirent ad Dominum cum pace. Sed contra quia in hac epistola Cyprianus nomine Exhomologesis, quam lapsi apud Diaconos facere poterant, non designat Sacramentalem confessionem, sed tantum solennem quendam pœnitentiæ ritum, quo lapsi humi prostrati crimina sua palam detestabantur; & ea se nunquam perpetraturos contestabantur, & peracta pœnitentia Ecclesiæ reconciliari Sacramentorum communioni restitui supplices petebant. Hæc autem restitutio, seu absolutio à censuris, & pœnis canonicis erat Episcopo reservata: sed absente Episcopo, & imminente obitu pœnitentibus permittebatur Presbyteris, & Sacerdotibus, quibus absentibus Diaconi ex Ecclesiæ concessione pœnitentes poterant reconciliare, eisque pacem dare. Verùm hæc reconciliatio, quamvis facta ab Episcopis, & Presbyteris esset absolutio Sacramentalis, ut tamen facta à Diaconis erat tantùm absolutio canonica, quæ jus communionis dabat, Hæc autem absolutio canonica forum exter-

externum tantùm spectabat, proinde poterat Diaconis, imò etiam aliis inferioribus ordinibus committi, quia hoc jus communionis potiùs pertinebat ad jurisdictionem, quàm ad potestatem clavium, &c, quæ sunt jurisdictionis, committi possunt Clericis non initiatis Sacerdotio, quo pacto simplices Clerici possunt sententiam excommunicationis ferre, & ab excommunicatione absolvere, indulgentias dare, quia hæc non pertinent ad potestatem ordinis, sed tantùm jurisdictionis, quæ enim pertinent ad ordinem, ut absolutio Sacramentalis, quamquam postulent jurisdictionem, non tamen possunt exerceri nisi a Sacerdotibus. Hinc S. Cyprianus lib. de lapsis ait: *Pœnitenti,operanti,roganti potest Clementer ignoscere,potest in acceptum referre, quidquid pro talibus, & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes.* Et paulò ante præmiserat hæc verba: *Confiteantur singuli delictum suum, dum adhuc, qui deliquit, in sæculo est, dum admitti confessio ejus potest, dum satisfactio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est. Quanta fide majores & timore meliores sunt, qui quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes exhomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis licèt, & modicis vulneribus exquirunt.* Aliud igitur est exercere, quæ pertinent ad potestatem jurisdictionis in foro exteriori, & absolutionem Canonicam, & aliud exercere, quæ spectant ad potestatem ordinis, illa enim poterant Diaconi exercere, ut etiam administrare Eucharistiam, ubi absentes erant Sacerdotes, ut refert Alcuinus *lib. de divin. officiis in cap. jejunii*, ubi ait: *Si autem necessitas evenerit, & Presbyter non fuerit præsens, Diaconus suscipiat pœnitentem, & det sanctam communionem.* Non tamen Sacramentalis absolutio conferri poterat, nisi à Sacerdotibus quacunque necessitate urgente.

In ministro tamen hujus Sacramenti præter potestatem ordinis, requiritur etiam jurisdictio, & valida sit absolutio, qua peccata remittit. Idque satis constat ex continuo usu, & praxi ecclesiæ reservandi casus. Rursus, quia in Concilio Tridentino *sess.* 14. *cap.* 5. declaratur nulla esse absolutio, quæ à Sacerdote non habente jurisdictionem impertitur; quod etiam significet Concilium Florentinum *in literis Eugenii*, & docetur etiam in pluribus canonibus; ex quibus colligitur, Sacerdotem validè non absolvere, nisi habeat præter potestatem ordinis, & jurisdictionem ordinariam, vel delegatam in pœnitentes, quos absolvit à peccatis. Patet itidem est, quia hoc Sacramentum fuit à Christo institutum per modum Judicii: sed natura, & essentia judicii exigit, ut sententia tantùm feratur in subditos: & Sacerdos non habens jurisdictionem ordinariam, vel delegatam caret subditis, propterea non habat, quos possit validè absolvere à peccatis: quia minister hujus Sacramenti debet esse judex: & quilibet judex, ut juridicè judicet, necesse est habeat jurisdictionem ordinariam,vel delegatam: & cùm simplex Sacerdos non sit pastor, non habet potestatem ordinariam: ergo debet habere sibi delegatam ab aliquo pastore.

Quòd si dicas, ad ritè ministranda alia Sacramenta sufficere ordinationem: consequenter etiam ad ministrandum Sacramentum Pœnitentiæ debet sufficere sola ordinatio, adeout jurisdictio non requiratur essentialiter. Præterea quia eo ipso quod Pœnitens alicui confitetur Sacerdoti, eidem jurisdictionem confert in se ipsam, quatenus se illi subjicit: ergo ut potestas ordinis sufficiat ad absolvendum à peccatis, satis est, si pœnitens se ei subjicit, quia per hanc subjectionem censetur illi impertiri jurisdictionem. Sed contra quia est discrimen inter baptismi, & alterius Sacramenti ministrationem; & pœnitentiæ: quia in aliis Sacramentis minister semel ordinatus, non potest impediri ab ecclesia, ne validè conficiat alia Sacramenta; sed tantum in pœnam alicujus delicti potest suspendere Sacerdotem à tali confectione. Secus in hoc Sacramento Pœnitentiæ, Sacerdos nihil conficit, si ecclesia illum destituat authoritate jurisdictionis: quia in hoc Sacramento aliquid essentiale dependet ab ecclesia, scilicet jurisdictio essentialiter requisita ad validè absolvendum; quo si Sacerdos fuerit destitutus, non potest validè absolvere. Ad aliud quod addebatur, de pœnitente qui dat jurisdictionem Sacerdoti, eo ipso quòd se ipsum eidem subjicit. Respondetur, Pœnitentem non posse Sacerdoti dare hanc jurisdictionem: quia nemo reus potest sibi eligere judicem: hæc enim electio pertinet ad supremum principem: & Pœnitens in hac tribunali est reus, & accusator; consequenter non potest confessario dare hanc jurisdictionem, in ordine ad illum absolvendum à peccatis.

CAPUT XVII.

An Sacerdos in sua consecratione, seu Ordinatione accipiat aliquam jurisdictionem.

Diximus Sacerdotem absque jurisdictione non posse validè ministrare Sacramentum Pœnitentiæ, consequenter neque validè absolvere à peccatis: nunc quæritur, unde Sacerdos ministrans Sacramentum Pœnitentiæ accipiat hanc jurisdictionem; & asserimus Sacerdotem in sua consecratione accipere duplicem potestatem Ordinis, & Jurisdictionis; & desumitur ex verbis Christi: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis*: Unde Sacerdos in sua ordinatione non solum accipit potestatem offerendi sacrificium; sed etiam remittendi peccata; quæ, cùm non remittantur sine jurisdictione, sequitur, accipere etiam saltem aliquam jurisdictionem inchoatam in foro conscientiæ, quia potestas, quam accipiunt in ordine ad remittenda peccata, est in ordine ad remittenda peccata in Sacramento pœnitentiæ: consequenter est potestas judicialis, quia in hoc Sacramento non remittuntur peccata, nisi judicialiter, & potestas judicialis est potestas jurisdictionis.

Quòd si dicas, hanc potestatam esse Ordinis, quæ etiam dicitur judicialis, quatenus exercetur in ordine ad judicium. Contra est; quia eo ipso, quod est potestas remittendi peccata, est facultas jurisdictionis, quæ

quæ importat modum judiciarium. Verum tamen est, quòd hæc potestas jurisdictionis exigit determinari ab Ecclesia, ut possit exerceri, ac deduci ad actum per depurationem subditorum faciendam ab ecclesia, ut deducatur ad actum: quapropter est tantùm potestas jurisdictionis in actu primo, & incompleta tantum, quæ in rigore non est absolutè jurisdictio, sed capacitas proxima accipiendi jurisdictionem completam cum omnibus requisitis, ut deducatur ad actum. Ratio est quia jurisdictio propriè sumpta nequit exerceri nisi in subditos: ergo ut Sacerdos possit exercere hanc jurisdictionem debent ei assignari subditi, in quos exerceat suam potestatem.

Quod si dicas, non dari jurisdictionem sine subditis: consequenter si Sacerdos in sua consecratione accipit jurisdictionem, debent eidem illi conferri subditi, in quos illam exerceat. Sed contra est, distinguitur major: non datur jurisdictio sine subditis vel assignatis, vel assignandis, conceditur, sive subditis actù assignatis, subdistinguitur: non datur jurisdictio completè sumpta, concedo: incompleta, seu inchoata, & in actu primo, negatur: hæc autem jurisdictio incompleta est tantùm capacitas proxima recipiendi jurisdictionem completam.

Sed instabis, si hæc responsio valeret, inde sequeretur, quòd summus Pontifex non posset pro libito sibi eligere confessarium; quia nullus Sacerdos potest habere jurisdictionem in illum. Sed contra, quia, cùm summus Pontifex non possit se absolvere, eò quia in hac judicio debeat reus distingui à Judice; potest tamen alteri dare potestatem, ut ipsum ut hominem, & Christi fidelem absolvant: potest enim, ut homo reus, se subjicere alteri homini, à quo, ut à Judice, absolvatur. Præterea Pontifex ut Christi Vicarius habet potestatem jurisdictionis in seipsum, ut est persona particularis: sustinet enim utramque personam privatam, & publicam, ut persona privata potest se alteri Sacerdoti subjicere, licet non ut persona publica; & ut summus Pontifex, quia ut talis nulli subjicitur alteri homini, sed ipse est supremus Pastor, & Judex omnium fidelium.

Quamobrem ad impertiendam absolutionem in Sacramento pœnitentiæ non sufficit sola potestas ordinis, sed ulterius necessaria est potestas jurisdictionis completæ Ordinariæ, vel delegatæ, seu à superiore demandatæ: quia hæc absolutio Sacramentalis est à Christo instituta instar actus judicialis, quo ab ipso Sacerdote, velut à judice sententia absolutionis proferatur; ait Tridentina Synodus *sess. 14. cap. 6. Quoniam igitur natura, & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur persuasum semper in ecclesia Dei fuit: nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem.* Hoc idem Tridentina Synodus confirmat *cap. 7.* & ante Tridentinum etiam declaraverat Eugenius IV. in Concilio Florentino *in Decreto unionis*, & etiam ante Eugenium IV. Innocentius III. in Concilio Lateranensi *can. 21.* disertis verbis asserens: alienum Sacerdotem sine licentia proprii solvere, & ligare non posse, defectu scilicet jurisdictionis, ait Concilium Lateranense: *Si quis autem voluerit alieno Sacerdoti justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat à propriè Sacerdote: cùm aliter ipse illum non possit absolvere, vel ligare.* Ratio itidem hoc suadet; quia imperare alteri nemo potest; neque eum adigere ad subeundam pœnam satisfactoriam pro delicto aliquo patrato, nisi in eundem habeat jurisdictionem: sed minister Sacramenti pœnitentiæ potest obligare pœnitentem ad pœnam satisfactoriam subeundam pro patratis delictis, seu peccatis: ergo necessaria est in ipso jurisdictio; adeo ut non sufficiat sola potestas ordinis ut in aliis Sacramentis ministrandis verum etiam requiratur jurisdictio, ut validè Sacerdos valeat à peccatis absolvere, ait D. Thomas *quæst. 8. supplement. art. 4. Et ideo sicut ille, qui non est Sacerdos, non potest hoc Sacramentum conferre; ita nec ille, qui non habet jurisdictionem; & propter hoc oportet sicut Sacerdoti, ita proprio Sacerdoti confessionem fieri. Cùm enim Sacerdos non absolvat, nisi ligando ad aliquod faciendum; ille solus potest absolvere, qui potest per imperium ad aliquid faciendum ligare*: hæc autem potestas obligandi per modum imperii ad aliquid faciendum, est potestas jurisdictionis. Unde Sacerdos confessarius utramque potestatem exercet solvendi, cùm profert sententiam absolutionis & ligandi, cùm injungit pœnitenti pœnam aliquam satisfactoriam, ad quam subeundam illum obligat, quæ obligatio fundatur in potestate jurisdictionis. Hoc idem docet catechismus Concilii Tridentini *part. 2. de Sacram. Pœnit. §. 21.* inquiens: Confessarium non solùm Ordinis, verùm etiam jurisdictionis potestatem ordinariam, vel delegatam, debere necessariò habere, & postea subdit: *Quanta olim religione in antiquissima ecclesia jus ordinarii Sacerdotis conservatum fuerit, ex veteribus Patrum decretis facilè intelligitur. Quibus cautum est, ne quis Episcopus, aut Sacerdos in alterius Parochia aliquid agere auderet sine ejus auctoritate, qui illi praeest, aut nisi magna necessitas cogere videretur. Ita verò ab Apostolo sancitum est, cùm Tito præcepit, ut in singulis civitatibus Sacerdotes constitueret, qui scilicet doctrina & Sacramentorum cælesti pabulo fideles alerent; & educarent.*

Hinc jurisdictio ita est necessaria cuivis Sacerdoti non habenti beneficium parochiale; ut sine illa collata, seu subdelegata à Præside Ecclesiæ nullus validè possit audire confessiones Scholarium. Hæc autem approbatio est judicium authenticum, quo fides fit, Sacerdotem approbatum esse idoneum, & capacem, cui committatur jurisdictio adeoque unà cum approbatione Præsulis conferatur etiam jurisdictio; dicitur autem approbatio testimonium, quod Episcopus dat de capacitate alicujus Sacerdotis, & licèt simul cum approbatione conferatur etiam jurisdictio, hæc tamen distinguitur ab approbatione, quia hæc est tantùm judicium de capacitate Sacerdotis, & jurisdictio non est judicium, neque testimonium, sed potestas judicandi alium tanquam subditum. Hinc per approbationem non redditur Sacerdos proximè idoneus ad audiendas confessiones, sed tantùm ad recipiendam jurisdictionem, quam Episcopus intendit conferre, quando Sacerdotem approbat in ordine ad audiendas confessiones, & per hanc jurisdictionem fit proximè idoneus ad absolvendum, dummodo priùs habuerit approbationem. Præterea quia Episcopus non potest auferre capacitatem à Sacerdote, cùm sit eidem intrinseca independenter à potestate Episcopi, qui tamen absque injustitia potest denegare jurisdictionem, quia hæc est favor, & ita etiam definivit Concilium Tridentinum *sess. 23. cap. 15. de reformatione*

ubi

ubi circa Sacramentum pœnitentiæ Concilium definivit, confessiones omnes sæcularium esse irritas, quas Sacerdos non approbatus audivit: potuisse autem Ecclesiam hæc statuere ex eo constat, quia cum Ecclesia conferat jurisdictionem, potest etiam ea privare omnem Ministrum non approbatum, sicut de facto privat eum, qui non habet beneficium parochiale, & pastorale habens annexam curam animarum. Hinc non sufficit, si Sacerdos habeat testimonium suæ doctrinæ ab Academia, quia ex Decreto Concilii Tridentini debet ab Episcopo hujusmodi testimonium habere, & nova Concilii Constitutio derogat omnibus juribus antiquis & privilegiis contrariis.

Cæterum circa confessionem Regularium non fuit quidquam innovatum à Concilio, unde omnes, qui beneficium parochiale non habent, sive sæculares sint, sive regulares, indigent approbari ab Episcopo, quia sic statuit Concilium, unde etiam Religiosi quamvis habeant jurisdictionem delegatam à Pontifice, adhuc indigent approbari ab Episcopis per Ordinarium loci, quia ille solùm potest validè approbare, & conferre jurisdictionem, qui est Episcopus, vel habet jurisdictionem Episcopalem, quia Concilium exponitur de solis Episcopis aut habentibus Episcopalem jurisdictionem, ut sunt plures Prælati, qui nonnisi summo Pontifici subjiciuntur, & capitulum itidem sede vacante. Episcopi autem electi, sed nondum consecrati, sed tantum confirmati, vel non habentes jurisdictionem non possunt approbare, bene tamen confirmati à Pontifice, si jurisdictionem ab ipso habeant. Rursus Episcopus non potest approbare, nisi eum Sacerdotem, quem habet subditum; adeo, ut Sacerdos habeat fixum domicilium in Diœcesi Episcopi, cùm enim Concilium exigat, ut approbetur Confessarius, eùm naturalius est, ut hæc approbatio fiat à proprio Ordinario, unde Sacerdos approbatus in una diœcesi, ubi habet fixum domicilium, non potest audire confessiones in alia diœcesi sine nova approbatione facta ab Episcopo novæ diœcesis.

Cæterum approbatio hæc justis de causis potest licitè, & valide dari cum limitatione ad certa loca, certum tempus, & certas personas: quia approbatio ita dependet à voluntate ordinarii, ut non valeat nisi quantum sonant verba approbationis, quæ si aliquam habeat limitationem, sive hæc justa fuerit, sive non, non valet approbatio, nisi juxta talem limitationem, consequenter si approbatus aliquis sit tantum pro Oppidanis, non potest confessiones audire in civitate; ut etiam, si tantùm pro viris fuit approbatus, non potest mulierum Confessiones audire; ut nec etiam qui tantùm approbatus fuit ad tres menses, non potest ultra tale tempus amplius audire confessiones, persæpe enim ex justissimis causis solent adhiberi ab Ordinariis hæ limitationes, etenim Sacerdotes interdum sufficientem doctrinam habent pro audiendis confessionibus rusticorum, non ita pro confessionibus Mercatorum, aut Judicum. Rursus approbatio etiam absque limitatione concessa potest licitè, & validè revocari, tum ab eo, qui eam dedit: tum ab alio, ex aliqua tamen justa causa, alioquin si injustè revocaretur, illicita foret revocatio: peccaret tamen graviter Confessarius, qui post eam revocationem præsumeret Confessiones audire, quia S. Pius V. & Urbanus VIII. in suis constitutionibus hac super re editis declararunt, posse ab Episcopis vocari ad novum examen omnes Confessarios approbatos à suis Prædecessoribus, quapropter possunt etiam vocari, qui ab ipsis absque limitatione fuerunt approbati, quia possunt justæ intervenire causæ, ob quas Episcopus conveniens omnino judicet, approbationem prius datam esse revocandam, eò quia de novo cognoscat incapacitatem illius, qui prius ei sufficienter doctus, ac probus apparuerat. Cæterum si temerè, & sine justa causa, ut si ex odio, vel ex aliquo minus ordinato appetitu id præstaret, tunc Episcopus peccaret, & illa revocatio valida non esset, quia approbatio non est favor, sed judicium, consequenter eo ipso, quod Judex judicavit hominem esse dignum, non potest revocare suum judicium, quia non potest facere, quin judicaverit. Cæterum ordinariæ jurisdictionis potestatem habent, quotquot animarum regimini præficiuntur ab Ecclesia, ut summus Pontifex in tota Ecclesia Catholica, & in omnes fideles, Episcopos in sua propria Diœcesi, Parochus in sua propria parochia, Prælatus regularis in regulares tantùm personas sibi subditas: delegatam verò jurisdictionem habent quotquot ab Episcopis ad confessiones audiendas admittuntur.

Jurisdictio, prout pertinet ad Sacramentum pœnitentiæ, est facultas judicandi alterum in foro conscientiæ, adeo ut sine hac facultate nemo possit valide audire confessiones, & hac jurisdictio bipartitur, in ordinariam, & delegatam: illa est quæ alicui competit ratione proprii officii, ut ratione curæ animarum, quatenus est pastor. Jurisdictio vero delegata ea dicitur, quæ non convenit ratione officii, seu curæ animarum, sed tantùm ex voluntate alterius habentis jurisdictionem ordinariam: hinc jurisdictio delegata non habet curam animarum annexam, neque superioritatem: Ordinaria verò oritur ex officio Pastoris, & habet superioritatem, ac jus imperandi alteri, ut subjecto. Præterea habens jurisdictionem ordinariam, potest alteri eam communicare, ac delegare: qui verò ab ordinario est delegatus, non potest alium subdelegare, neque dare illi potestatem quam habet, nisi expressè id concesserit Ordinarius: quia, cùm delegatus nihil aliud possit, quàm quod ab Ordinario ei concessum est, non potest præstare, nisi quòd Ordinarius ei concessit: quapropter si Ordinarius tantùm ei permisit, ut Confessiones audiat, non potest delegatus aliud præstare, quàm Confessiones audire, non verò subdelegare, quia hoc non est audire Confessiones. Cæterum, qui habet jurisdictionem Ordinariam, dicitur proprius Sacerdos eorum, in quos habet jurisdictionem, sive hæc immediata sit, sive immediata: quia Sacerdos non proprius is dicitur, qui tametsi curare possit animas, non tamen obligatur ad eam curam, proinde quidquid facit, non ex justitia, sed ex charitate id præstat. Hinc proprii Sacerdotis nomine Concilium Lateranense Parochum intellexit, ut Concilii decretum explicant Martinus IV. Constitut. quæ incipit: *ad uberes.* ubi statuit, ut qui peccata sua apud fratres minores deposuerint, suis Presbyteris Parochialibus confiteri teneantur, saltem semel in anno, prout Concilium Generale statuit. Benedictus XI. Constitutione, quæ incipit, *inter cunctos.* proprii Sacerdotis nomine Parochum etiam intellexit, inquiens, *districtè injungimus, ut fratres ipsi confitentes attentè moneant, & in suis prædicationibus exhortentur, quòd suis Sacerdotibus confiteantur in anno, asserendo, id ad animarum profectum procul dubio pertinere.* Sixtus IV. in Extravag. *Vices illius,* jubet, ut religiosi mendicantes desistant prædicare, quod Parochiani non sunt obligati saltem in Paschate proprio Sacerdoti confiteri. Hinc

Con-

Concilium Medinlanense I. sub S. Carolo Borromæo *part*, 2. *titulo* 6. ait: *Innocentii III, Constitutionem in generali Concilio editam, qua sancitum est, ut fideles saltem in anno proprio Parocho peccata sua confiteantur, inviolatè omnes servent.* Verùm licèt proprii Sacerdotis nomine in canone *omnes utriusque sexus*, Parochus designetur, nihilominus summus Pontifex, & Episcopi, ut etiam ab iis delegati pro ipso tempore Paschatis, vel absque ullo temporis, aut loci restrictione approbati non excluduntur, unde, qui apud ipsos peccata deposuerunt, validè absoluti sunt, & censentur paruisse ipsi canoni, idque evincitur ex Concilio Lateranensi *can.* 10. ubi præcipit, *tam in Cathedralibus, quàm aliis conventualibus Ecclesiis viros idoneos ordinari, quos Episcopi possint coadjutores, & cooperatores habere, non solùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confessionibus, & pœnitentiis injungendis, & cæteris, quæ ad salutem pertinent animarum.* In eo autem, qui condjutores ad audiendas confessiones, & pœnitentias injungendas in cathedralibus, & conventualibus Ecclesiis instituere potest, residet jurisdictio superior ea, quæ convenit Parochia, in hoc officio de confessionibus audiendis, unde cum Presbyteri, qui non sint Parochi, possint confessiones audire, cùm licentia Parochorum, dummodo approbati sint ab Episcopo; hoc idem possunt etiam summus Pontifex, & Episcopi, quovis anni tempore destinare Regulares, vel alios Sacerdotes, non Parochos ad hoc sacrum onus obeundum, quos absque ullo temporis restrictione approbent.

Quinimò summus Pontifex, & Episcopi jus habent sibi reservandi absolutionem quorundam graviorum criminum, quia, quamvis potestas Ordinis, quæ confertur simpliciter Presbyteris in eorum ordinatione, se extendat ad omnia peccata remittenda, quia tamen ad usum istius potestatis, ut diximus, necessaria est jurisdictio descendens à majoribus ad inferiores, quibus conceditur, ideo potest superior aliqua sibi reservare, in quibus judicium inferiori non committat, & harum reservationum decreta habentur in Jure Canonico *cap. Si quis suadente: causa* 17. *quæst.* 4. *cap. Conquestis de sententia excommunicationis. cap. Etsi dominicis, in extravag. commun. tit. de pœnitentiis, & remissionibus. cap. Quicunque. in* 6. *de sent. excommunicationis.* Unde Tridentina Synodus *Sess.* 14. *cap.* 7. ait: *Magnopere ad Christiani populi disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam crimina, non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur. Unde meritò Pontifices Maximi, pro suprema potestate sibi in ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est, quando omnia, quæ à Deo sunt ordinata, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem, consonum est divinæ auctoritati, non tantùm in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere*, & *can.* 11. anathemate etiam percutit dicentes: *Episcopos habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam: atque ideo casuum reservationem non prohibere, quò minus Sacerdos à reservatis verè absolvat.* Causa autem reservandi aliquos casus duplex assignatur, quarum prima est, ad coercendam propensionem quorundam hominum ad peccandum fræno verecundiæ, cùm adeundi sint summus Pontifex vel Episcopus loci pro obtinenda absolutione. Secunda, ut morbi graviores à medicis peritioribus curentur, hoc tamen interest discriminis inter casum reservatum, & censuram, quia hæc est pœna quædam ecclesiastica, & casus reservatus est peccatum quoddam, sive habeat annexam censuram, sive non, etenim sunt aliqui casus reservati Episcopis, quibus nulla censura annexa est, ut etiam sunt quædam censuræ, illis reservatæ peccatis, ob quæ illæ feruntur minimè reservatis, ut sunt suspensiones, & quædam irregularitates.

CAPUT XVIII.

Quales debeant esse dotes, & obligationes Ministri hujus Sacramenti.

Certum est ad validitatem absolutionis non esse necesse, ut Minister sit in statu gratiæ, id enim habetur de fide in Tridentino *Sess.* 14. *cap.* 10. Ratio est, quia ut ritè, & validè pœnitens absolvatur, sufficit sola facultas non impedita in Ministro, cum debita intentione absolvendi; unde status ministri non ponit obicem validitati absolutionis, quæ tamen, ut sanctè ex parte ministri conferatur, necesse est, ut sit in statu gratiæ sanctificantis, quia sancta nonnisi à Sanctis tractari, & ministrari debent, alioquin Minister conferens in statu peccati hoc Sacramentum peccat lethaliter, eò quia indignè, seu cum peccato lethali illud ministrat. Hinc in Ministro hujus Sacramenti in primis requiritur munditiеs cordis, & status gratiæ, ut etiam pietas, de qua scribit Apostolus 1. *ad Timoth.* 4. *Exerce te ipsum ad pietatem.* Pietas ad omnia utilis est. Pietatis nomine cultus Dei, & misericordia intelliguntur, ut interpretatur D. Thomas. Utroque enim sensu debet pius esse Minister hujus Sacramenti, ut sit fervens in cultu, & obsequio Dei; assiduus in meditatione rerum divinarum, ac asceticis libris legendis. Debet itidem compati infirmitati peccatorum, & exercere in illos misericordiam, hinc S. Gregorius *part.* 2. *Pastoralis curæ cap.* 5. ait: *Rector singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus; ut per pietatis viscera in se infirmitatem cæterorum transferat, & per speculationis altitudinem semetipsum quoque invisibilia appetendo transcendat. Hinc Moyses, crebrò tabernaculum intrat, & exit. Qui intus in contemplationem rapitur, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit coram testamenti arca Dominum consulit: exemplum procul dubio Rectoribus præbens, ut, cùm foris ambigunt, quid disponant, ad mentem semper, quasi ad tabernaculum, redeant, & veluti coram testamenti arca Dominum consulant.*

Secunda dos est morum probabilitas, seu san-ctitas vitæ, ut irreprehensibiles sint; & sint ex-emplo fidelibus in fuga vitiorum, & cultura vir-tutum, seu bonorum operum exercitatione. Hinc S. Carolus in Confessorum instructionibus de hac nota probitatis habet: cùm Sacramenti Minister peccet mortaliter, si in peccato mortali illud ad-ministraverit; ideo Confessores aliquem audire fugiant, si ipsi mortali peccato fuerint coinquina-ti, aut aliqua innodati censura ecclesiastica. Ve-rum confessor animarum salutis cupidus, & earum in virtutibus instituendarum zelo flagrans, ut re-media assignet, quibus illæ à peccato liberentur, & salutis nostræ inimici fraudes detegant; homi-nem denique veterem, quomodo exuendum, no-vum è contra induendum, sciant, in quo Chri-stiana perfectio consistit, non debet tantùm sine peccato mortali hoc Sacramentum ministrare, sed cùm ad prædictos effectus promovendos multum juvet, illud se primum ostendere, quod in aliis positum desiderat (plus enim movent exempla, quàm verba) nec alios valeat edocere virtutem, quam non in se habet, ad propriam perfectionem maximè attendat, & ad eam sibi conciliandam se in virtutibus necessariis exerceat. Nam quantò magis in omni virtute, & præcipua charitate pa-terna, & zelo salutis animarum præcellentior erit, tantò aptius erit instrumentum bonitatis Dei.

Tertia dos est scientia, ut possit Sacerdos dis-cernere species peccatorum, obligationes, quæ ex ipsis oriuntur: circumstantias aggravantes, & mutantes speciem; quid licitè vel illicitè agatur in contractibus. Ratio est, quia hoc Sacramen-tum se habet per modum judicii; in quo Sacerdos est Judex, & pœnitens est accusator, & reus si-mul: sed Judex ut ritè, ac rectè sententiam ferat, debet necessariò eâ esse præditus scientiâ, qua pos-sit perfectè cognoscere causam rei, alioquin expo-neretur periculo injustè judicandi, quod adversa-tur officio Judicis; quia *cæcus si cæco ducatum præstat, ambo in foveam cadunt*: ergo Sacerdos Minister hujus Sacramenti tenetur ex officio, scire, quidquid potest reo obtingere, ut justè ac debitè in hoc foro judicium ferat. Firmatur, quia si Princeps constitueret Judicem Reipublicæ virum ignarum, qui nesciret justas ac rectas ferre senten-tias, procul dubio esset causa gravissimi damni in republica, propterea etiam graviter peccaret, ut etiam Judex, si à Principe petiisset tale offi-cium, quia illud exerceret cum gravissimo reipu-blicæ detrimento: ergo à fortiori in hoc judicio Minister tenetur scire, quæ necessaria sunt ad re-ctum judicium ferendum, cùm enim agatur de conscientiis hominis, & de peccatis in eo latenti-bus, quæ diligenter examinanda sunt juxta unius-cujusque species & circumstantias, ut justa itidem satisfactio injungatur, sequitur Confessarium te-neri scire, quænam sint peccata reservata, à qui-bus ipse absolvere non possit, & quænam ex illis censuram habeant adnexam. unde superior expo-nens subditum carentem scientia requisita ad con-fessiones audiendas peccat, ut etiam Confessarius, si sine tali scientia ministerium audeat tanti ponde-ris exercere, est enim grave peccatum, committe-re insufficienti tantum ministerium, & illud exer-cere. Confessarius enim fungitur munere Judicis, & Medici, consequenter tenetur ea scire, quæ neces-saria sunt ad exercenda talia officia, seu ad causarum cognitionem in ordine ad rectam sententiam feren-dam, & ad morborum cognitionem, ac salutari-um remediorum applicationem. Hinc *cap. Qui vult. dist. 6. de pœnitentia* habetur: *Caveat spiri-tualis Judex, ut sicut non commisit crimen nequitiæ, ita non careat munere scientiæ. Oportet enim, ut sciat cognoscere, quidquid debet judicare: judicia-ria enim potestas hoc expostulat, ut, quod debet judicare, discernat.* Quapropter S. Gregorius *part. 1. pastoralis curæ cap. 1.* ait: *Nulla ars doceri præ-sumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium, quâ temerita-te suscipitur, quando est ars artium regimen ani-marum? Quis autem cogitationum vulnera occul-tiora esse nesciat vulneribus viscerum? sed tamen sæpe, qui nequaquam spiritualia præcepta cognove-runt, cordis se medicos profiteri non metuunt, dum qui pigmentorum vim nesciunt, videri medici car-nis non erubescunt.* Ex Scripturis, & sacris Cano-nibus clarè infertur, necessariam esse Sacerdoti-bus scientiam, si Sacramentum pœnitentiæ velint administrare, ut docet *Can. ignorantia.* desumptus ex Concilio Toletano IV. *dist. 38.* ubi legitur: *I-gnorantia mater cunctorum errorum, maximè in Sa-cerdotibus Dei vitanda est. Sciant igitur Sacerdo-tes Scripturas sanctas, & Canones, ut omne opus eo-rum in prædicatione & doctrina consistat, atque æ-dificent cunctos tam fidei scientia, quàm operum disci-plina,* & *Can. Nulli ead. dist. Nulli Sacerdotum li-ceat canones ignorare, nec quidquam facere, quod possit Patrum regulis obviare.* Debet autem Sacer-dos pœnitentiæ administrandæ præfectus scientia præditus esse convenienti, licèt non sit scien-tia eminens, quæ verò sit scientia eminens, quæ mediocris, & conveniens, explicat Inno-centius IV. *in cap. cum in cunctis, de electione, & electi potestate*, ubi ait: *Scientiam reputamus emi-nentem, quæ subtiles quæstiones discutere, & defi-nire novit, & imprompta responsiones habet, ille ha-bet mediocrem, qui scit aliquo modo examinare ne-gotia, quamvis ad omnia nesciat respondere, & qui in libris veritatem eorum, quæ scire tenetur, scit quærere, & si in promptu omnia non habeat;* cui consonat S. Thomas *in 4. sent. dist. 17.* inqui-ens: *Hæc scientia, & si non sit major, tamen tanta debet esse, ut sciant distinguere inter peccatum, & non peccatum; vel etiam inter peccatum mortale, & peccatum veniale: quòd si in aliquo esset dubita-tio, posset ad discretiores recurrere.* Hinc potest in aliquo casu Minister ignarus excusari à culpa le-thali, ut si immineat mortis periculum, nec alii ad-sint Ministri. Secundò quando Minister scit, pœ-nitentem, cujus confessionem excipit, esse virum, qui rectè sciat numerum & circumstantias pecca-torum explicare, & qui Ministri ignorantiam suppleat. Tertiò, quando audit confessiones virorum piorum, qui nonnisi venialia habent.

Quarta dos necessaria pœnitentiæ Ministro est prudentia singularis, tam ad opinionum delectum, & casuum difficilium passim occurrentium solutio-nem, quam ad salutarium consiliorum suggestio-nem, & convenientium remediorum applicatio-nem, seu pœnitentiarum injunctionem, tum de-nique ad examen pœnitentis, & illius affectus explo-randos, ut noverit, an absolvere ipsum debeat, vel absolutionis beneficium ipsi differre, hanc do-tem Confessarii explicat Concilium Lateranense IV. *can. 21.* inquiens: *Sacerdos sit discretus, & cau-tus, & more periti Medici superinfundat vinum, & oleum vulneribus sauciati, diligenter inqui-rens & peccatoris circumstantias, & peccati; quibus prudenter intelligat, quale debeat ei consi-*

lium

filium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum. Quâ verò prudentiâ debeat Sacerdos se gerere in examine pœnitentis, docet S. Thomas in 4. *sentent. dist.* 19. ubi ait: Tria esse attendenda, primò, ut quilibet peccator interrogetur de peccatis, quæ consueverunt in hominibus illius conditionis abundare: non enim oportet, quod âmilite quæratur de peccatis Clericorum, aut Religiosorum. Secundò, ut non fiat explicita interrogatio de peccatis, nisi de illis, quæ omnibus manifesta sunt: de aliis autem adinventionibus peccatorum, ita debet à longinquo fieri interrogatio, ut si commisit, dicat, & si non commisit, non addiscat. Tertiò ut de peccatis præcipuè carnalibus non descendat nimis ad particulares circumstantias, quia hujusmodi delectabilia, quantò magis in speciali considerantur, magis concupiscentiam nata sunt movere.

Aliæ dotes in Sacerdote Confessario sunt patientia, & benignitas, quæ debent adhibere in ministrando hoc Sacramento, ut pœnitentium rusticitatem, ignorantiam, imbecillitatem, tarditatem, & alios affectus patienter ferat, & pœnitentes pro viribus juvet, paterna charitate suscipiat, & pium ac misericordem Patrem imitetur filii prodigi, qui porcorum sordibus squalidum, contractâ fœditatibus coinquinatum, & dissipati patrimonii reum, luxuriosam ducendo vitam cum meretricibus, amanter, benignè, & patienter amplexus est, & super cum lachrymas fudit misericordiæ, & teneritudinis, debet enim Confessarius infirmitatibus pœnitentium compati, quam gratiam à Deo cogabat D. Ambrosius *lib.* 2. *de pœnitentia cap.* 8. inquiens: *Sum minimus omnium Episcoporum, & infimus merito. Tamen, quia & ego laborem aliquem pro sancta Ecclesia tua suscepi, hunc fructum tuere, ne quem perditum vocâsti ad Sacerdotium, eum Sacerdotem perire patiaris, ac primum, ut condolere noverim peccantibus affectu intimo. Hæc enim summa virtus, quia scriptum est: & non gaudebis super filiis Juda in die perditionis eorum; sed quotiescunque peccatum alicujus lapsi exponitur, compatiar: nec superbè increpem, sed lugeam, & defleam: ut, dum alium fleo, me ipsum defleam, dicens: Justificata est magis Thamar, quàm ego. Fortasse adolescentula lapsa occasionibus, quæ delictorum fomites sunt, decepta, ac præcipitata est: peccamus & seniores. Repugnat in nobis lex hujus carnis legi mentis nostræ, & captivos nostrahit in peccatum, ut faciamus, quod nolumus. Illi de ætate suppetit excusatio, mihi jam nulla. Illa enim debet discere, nos docere, Ergo justificata est magis Thamar, quàm ego.*

Rursus alia dos Confessario pernecessaria est, sollicitudo salutis animarum, qua placere non quærat hominibus, sed prodesse ad æternam earum salutem procurandam, unde mollis & remissus esse non debet Confessarius, neque pulvillos sub omni cubito manus ponere, ut ait Propheta, & facere cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas, ut pœnitentium, præsertim illustrium, nobilium, ac divitum frequentia fiat major ad ipsius sedile. Ait enim S. Gregorius *part.* 2. *cura pastoralis cap.* 9. *Pulvillos sub omni cubito manus ponere, est cadentes à sua rectitudine animas, atque in hujus mundi se delectatione reclinantes, blanda adulatione refovere. Quasi enim pulvillo cubitus, vel cervicalibus caput jacentis excipitur, cum correptionis duritia peccanti subtrahitur, eique mollities favoris adhibetur, ut in errore molliter jaceant, quem nulla asperitas contradictionis pulsat.* Non tamen Confessarii debent ita esse morosi, & severi, ut pœnitentes à confessione absterreant, debent enim Medicorum industriam imitari, qui amaris potionibus nonnihil mellis, aut succi suavioris instillant, ut facilius ab ægris sorbeantur: & sicut medici, ac chirurgi ferrum, & ignem vulneribus adhibent, quando id vulneris cura expostulat, nec aliter procurari potest ægroti sanitas, ita pœnitentiæ ministri interdum severiora debent remedia adhibere, ne pœnitentes in eadem peracta relabantur, quia, ut ait S. Cyprianus *in tractat. de lapsis qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec comprimit delicta illa, sed nutrit.*

Demum debet Minister hujus Sacramenti unicè intendere vitæ emendationem vitiorum fugam, & ita procedere, ut suasionibus simul, & minis ac terroribus peccantem avertat à peccatis, ut eleganter notat Petrus Plessensis *tractat. de satisfactione* inquiens: *Sicut confitenti necessaria est humilis, & sincera devotio, sic pœnitentiali, id est, Sacerdoti, necessaria est diligens, & circumspecta discretio, ut discernat inter lepram, & lepram, & habeat in se tria, bonitatem, scientiam, & disciplinam: bonitatem in sanctitate; scientiam in eruditione; disciplinam in correctione, sic Samaritanus infundens oleum misericordiæ, vinumque justitiæ, habeat conscientiam ejus, quasi arca fœderis manna, & virgam, ut sciat compati & ignoscere, arguere & monere. Gaudeat de primitivis fructibus pœnitentis, sicut bonus agricola; compatiatur infirmo, dubiumque confortet, recolens illud Apostoli: Quis infirmatur, & ego non infirmor? & audiens tentationes ejus, suam infirmitatem cogitans apud se dicat, si in tanta tentatione fuissem, gravius cecidissem. Nihil dicatur, ut fiat cum indignatione, & ira, ira enim viri justitiam Dei non operatur. Medium autem teneat, ne nimia remissio vel nimia austeritas sit in ea, certumque pœnitentiæ modum juxta Sanctorum Patrum institutâ præscribat.*

Obligationem quod attinet Confessarii, tenetur esse fidelis custos eorum, quæ in confessione dicuntur: adeo, ut nihil eorum patefaciat, neque ullam circumstantiam, ex qua conjici possit, peccatum illud fuisse tali Confessario manifestatum, est enim hoc secretum sigillum sacramentale, secum trahens indispensabilem obligationem ea omnia occultandi, quæ in sacramentali confessione audiuntur; hæc autem obligatio triplici nititur jure, naturali, divino, positivo, & ecclesiastico: naturali, quo arcanum fidei Confessarii concreditum tenetur omnino reticere, & quo unum membrum aliis membris ejusdem corporis infirmioribus compatitur, & manus vulneri inflicto pedi medetur, & vulnus pannis, linteis ligat & occultat, non verò aperit, nos verò fideles, ut loquitur Apostolus, sumus corpus Christi, & membra de membro, quapropter sicut inhonestis, & ignobilioribus corporis Christi membris *honorem abundantiorem circumcumdamus*, ait Apostolus, ita Sacerdotes non solùm peccatoribus compati debent, sed eorum peccata sacramentali confessione patefacta silentii velo tenentur contegere, & sacramentali sigillo obsignare. Rursus quòd sigillum sacramentale etiam nitatur divino jure, ex eo liquet, quia ipsa confessio sacramentalis est de jure divino, & sine secreto sigillo non posset consistere, & eo sublato fieret confessio sacramentalis hominibus exosa, quia propterea ab ipso se averterent, quapropter hujus sigilli violatio, seu revelatio confessionis

enorme est sacrilegium, redundans in gravissi- mam Sacramenti injuriam. Est etiam de jure Ec- clesiastico, ut constat ex *cap. Omnis utriusque se- xus. de pœnitentia, & remiss.* quæ obligatio est tan- ta, ut nec pro defendenda tota Ecclesia, si per impossibile deberet perire, possit hoc sigillum vio- late, unde asserendum est, tantam esse obligatio- nem servandi hoc Sacramentale sigillum, ut non liceat quaconque ex causa sive directè, sive indi- rectè, illud violare. Ratio est, quia Christus in- stituit hoc Sacramentum tanquam medium neces- sarium ad obtinendam veniam peccatorum, etiam occultorum, ac gravissimorum, consequenter in- stituit etiam ea omnia, sine quibus commodè hoc Sacramentum administrari non potest, sed hujus- modi est sigillum Sacramentale, quia si permissum esset Sacerdoti, peccata revelare, confessio valdè odiosa, & onerosa omnibus redderetur. Hinc pœnitentes non auderent peccata graviora aperire in confessione, & ita periret præcipuus hujus Sa- cramenti fructus, in eo situs, quòd per Confes- sionem peccatis opportuna adhibeantur remedia. Præterea homines facilè ab illius usu averterentur, & exosa omnibus fieret Confessio, unde pro nullo eventu licitum est hoc sigillum violare, nec dire- ctè, nec indirectè, quia ex quacunque revelatio- ne sequerentur semper eadem incommoda.

Præterea quia quod intrinsecè est malum pro nullo eventu est faciendum, quia enim mentiri est intrinsecè malum, nunquam licitum est mentiri; sed violare sigillum confessionis est intrinsecè ma- lum; quia revelans mentiretur, & mentiri nun- quam est licitum; quod revelans confessionem mentiretur, ex eo liquet, quia dicit, ut homo, se scire, quod nescit ut homo, sed ut Deus, seu ut Dei Vicarius, ergo revelare confessionem est intrinsecè malum, consequenter pro nullo eventu est licitum. Præterea quia agere contra significa- tionem sacramenti est intrinsecè malum, quia est gravis injuria, quæ illi infertur, sed violare sigil- lum confessionis, est contra significationem Sa- cramenti, quia Sacramentum significando gratiam significat remissionem peccatorum, quæ est quæ- dam occultatio, & tectio, quam facit Deus de pec- catis, quæ amplius non revelantur ad confusionem pœnitentis: ergo revelare peccata in confessione manifestata est agere contra significationem hujus Sacramenti.

Quòd si dicas, sigillum non esse de essentia hu- jus Sacramenti, consequenter saltem in aliquo casu licitum esse revelare secretum confessionis: antece- dens liquet, quia si sigillum esset de essentia, non posset Confessarius etiam de licentia pœnitentis reve- lare confessionem. Contra est, negatur conse- quentia, quia tametsi non sit de essentia, nunquam tamen licitum est secretum confessionis revelare, quia id est intrinsecè malum, ut evicimus. Neque obstat, quòd Confessarius de licentia pœnitentis possit confessionem revelare, quia tunc nulla fit injuria pœnitenti, volenti enim, & consentienti non fit injuria. Præterea, quia eo ipso, quòd pœ- nitens dat confessario licentiam, ut peccata sua reve- let, quoad illud, quod Sacerdos sciebat tantùm, ut Dei Vicarius, & quatenus gerebat vices Dei, sciat etiam ut homo, & ut persona privata, ut docet D. Thomas *quæst. 11. supplement. art. 4.* unde in illo casu Confessarius non violaret sigillum confessionis, sed potius pœnitens illud solveret. Cæterum Confes- sarius ut cautius procedat, nec de licentia pœniten- tis debet peccata, quæ audivit in confessione manife- stare, quòd si pœnitens extra confessionem eadem peccata repeteret Sacerdoti, non ut Confessario, sed ut simplici homini, tunc de licentia repetentis possit illa manifestare.

Ex dictis constat, nullum Sacerdotem, etiam Regularem, posse confessiones Sacramentales sæcu- larium, quamvis Sacerdotum, audire, nisi paro- chiale beneficium habeat, aut ab Episcopo fuerit ap- probatus; idque ex declaratione Concilii Tridenti- ni *Sess. 23. cap. 15.* ubi ait: *Quamvis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absolvendi potestatem acci- piant. Decernit tamen Sancta Synodus, nullum et- iam regularem confessiones secularium, etiam Sacer- dotum, posse audire, neque ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, approbationem, quæ gratis detur, obtineat: Privilegiis, & consuetudine quacunque etiam immemorabili non obstantibus.* Per hanc de- clarationem abrogata sunt privilegia Regularium virtute, quorum poterant confessiones sacramen- tales sæcularium audire independenter ab Episcopis, licèt ab istis non essent approbati, ut constat ex plu- ribus decretalibus, nempe Bonifacii VIII. *lib. 5. extravag. commun. cap. super cathedram. titul. de sepulturis. Cap. inter cunctas eod. lib. titul. de privile- giis*, & fuit privilegium concessum à Benedicto XI. Regularibus. *Clementina dudum tit. de sepulturis.* hæ & aliæ Pontificiæ constitutiones, quibus indulge- batur, ut Regulares possent confessiones sæcularium audire etiam Sacerdotum, quamvis non essent ab Episcopis approbati, sunt omnes abrogatæ, & nul- lam amplius vim habent: adeo ut post Concilium Tridentinum non possint regulares audire confessio- nes sæcularium, etiam Sacerdotum, nisi prius ad id fuerint ab Episcopis locorum approbati. Decretum Tridentinæ Synodi confirmavit Pius V. in sua Con- stitutione, quæ incipit: *Romani Pontificis*, & huic legi subjicit etiam Lectores, & in sacra Theologia traduntur; ut etiam Gregorius XV. in sua Consti- tutione, quæ incipit: *Inscrutabili*, & Alexander VII. inter alias propositiones erroneas die 24. Se- ptembris 1665. damnavit hanc: *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulari Episcopo præsentato, & ab eo injustè reprobato.*

Imò Sacerdos non approbatus ab Episcopo, ne- que confessiones venialium potest audire sive sæcula- ria, sive Sacerdotis, quia, quamvis peccata venia- lia confiteri non sit necessarium: ex quo tamen sub- jiciuntur clavibus Ecclesiæ, necessaria est eorum sa- cramentalis confessio excipienda, consequenter re- quiritur necessariò jurisdictio in Sacerdote excipiente talem confessionem venialium; idque speciali de- creto edito die 12. Februarii anno 1679. sacræ Con- gregationis Concilii Tridentini approbante Inno- centio XI. declaratum fuit. Prohibetur enim spe- cialiter, *ne venialium confessio fiat simplici Sacerdoti non approbato ab Episcopo, aut Ordinario. Si Confes- sarii etiam Regulares aut quicunque alii Sacerdotes se- cus egerint, sciant DEO Optimo Maximo se ratio- nem reddituros esse, neque defuturam Episcoporum, & Ordinariorum justam, & rigorosam animadver- sionem in contra facientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu. Facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc decretum per Sedem Apostolicam specialiter at- tributa, & facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione sanctitas sua probavit, ac præsens decretum typis mandari, ac publicari voluit.* Possunt ta- men Sacerdotes Regulares à suis superioribus appro- bati absq; approbatione Episcopi excipere cõfessiones

viro-

virorum Regularium sui Ordinis, imò & sæcularium ad familiam tamen pertinentium. Synodus enim Tridentina, id unum tantùm statuit: *Nullum regularem posse confessiones sæcularium etiam Sacerdotum audire, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis approbationem obtineat.* De audiendis autem regularium confessionibus nihil statuit, adeoque supponit, ipsos posse cum sola suorum superiorum approbatione Confessiones Religiosorum ejusdem ordinis hominum excipere, sed dubitationem omnem sustulit Clemens X. in sua constitutione, quæ incipit *Superna*, edita 12. Kalendas Junii anno 1670. ubi ait: *Cæterum in Monasteriis ac etiam Collegiis, ubi juxta Regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos Regulares quam confessores Regularium eorundem Monasteriorum, seu Collegiorum audire confessiones illorum sæcularium, qui inibi sunt verè de familia, & continui Commensales, non autem illorum, qui tantùm ipsis deserviunt.* Hoc idem ante Clementem X. etiam declaraverat Gregorius XV. in sua Constitutione, quæ incipit, *inscrutabili* edita nonis Februarii anno 1622. Quinimò Sacerdos tam sæcularis, quàm regularis approbatus in una diœcesi etiam generatim Confessiones in altera diœcesi audire non potest sine approbatione Episcopi Diœcesani, idque constat *ex Clementina dudum titulo de sepulturis*, quæ quoad hoc caput non fuit revocata, quin potiùs ab Apostolica sede confirmata ubi habetur: *Extra civitates, & diœceses, in quibus fuerint deputata confessiones nullatenus auditura*, & Congregatio Concilii Tridentini die 6. Junii anno 1608. declaravit: *Tam sæcularem, quàm Regularem in una diœcesi approbatos ad audiendas personarum sæcularium confessiones, non posse in alia easdem confessiones audire absque approbatione Episcopi Diœcesis.* Ut refert Barbosa *part.* 2. *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 25. §. 23. & id etiam confirmavit Clemens X. In sua institutione, quæ incipit: *Superna*, ubi ait: *Adhæc religiosos ab Episcopo ad confessiones sæcularium in sua diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia diœcesi eas absque Episcopi diœcesis approbatione audire, quamvis pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, à quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati.* Parochi tamen confessiones suorum subditorum in alienæ parochiæ territorio, & in aliena etiam diœcesi audire possunt, quia ordinariam in illos authoritatem habent, quam possunt ubique exercere quoad ea, quæ fiunt absque strepitu judicii, cujusmodi est Sacramentalis confessio; & Concilium Lateranense *can.* 21. statuit, ut fideles semel in anno confiteantur proprio Sacerdoti, & nulla fit mentio loci, in quo confessiones excipere debet, vel potest. Laudabilis etiam est, & conveniens consuetudo non admittendi Ministros Sacramenti pœnitentiæ, nisi viros provecta ætate, & maximè ad confessiones mulierum audiendas, qua ratione Patres Theatini ex suis Constitutionibus Sacerdotes juniores tantùm admittunt ad confessiones virorum audiendas, & non mulierum, nisi approbati fuerint per susceptum vocalatum, & post duodecim ad minimum annos ab emissa professione, hoc idem etiam statuit Concilium Mediolanense I. ubi qui triginta annos nondum attigerit, nec Pastor fuerit, prohibetur mulierum confessiones audire, nisi quis probitatis, & pietatis tot argumenta dederit, ut ad easdem audiendas capacem superiores eum arbitrentur, & ita habet S. Carolus Borromæus in suis instructionibus.

Parochi non possunt eligere sibi Confessarium simplicem Sacerdotem, sive sæcularem, sive Regularem ab Episcopo non approbatum, ratio est perspicua, quia Sacerdos sine approbatione Episcopi nullam habet jurisdictionem, adeoque nullam potestatem excipiendi Confessiones, & absolvendi, quapropter Alexander VII. Pontifex Maximus inter plures alias propositiones, quas damnavit die 24. Septembris anno 1665. hanc etiam ordine decimam sextam damnavit: *Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere Confessarium simplicem Sacerdotem, non approbatum ab Ordinario*; possunt tamen sibi eligere, quem voluerint Confessarium ex approbatis ab Episcopo, idque perspicuum est *ex cap. Ne pro dilatione, de pœnitentiis, & remissionibus*, ubi habetur: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis, & aliis superioribus, nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui superioris licentiam providum, & discretum sibi possint eligere Confessorem*, nomine autem superiorum, & Prælatorum veniunt etiam Parochi, quia *beneficia Principum sunt latè interpretanda*, ut habetur *cap. olim de regulis Juris, & favores convenit ampliare*: Præterea quia Parochis convenit ratio Canonis, ne periculum immineat animarum, cùm enim frequens Sacrosancti sacrificii celebratio, & quotidiana Sacramentorum administratio illis incumbat, in magno salutis periculo versarentur, nisi præsto haberent Confessarium, ac propterea nisi quem vellent, sibi possent eligere ex approbatis ab Episcopo. Rursus quia Parochi verè sunt superiores, quia fidelibus præsunt, qui prælationis officio funguntur, ut ait Clemens III. *cap. tua nos. de Clerico ægrotante.* Demum quia ex consuetudine antiqua hæc libera electio convenit Parochis, & quia hæc consuetudo est rationabilis ac legitimè præscripta; in Ecclesia vim legis habet *ex cap. cum tanto. extr. de consuetudine.* Quæ consuetudo legitimè præscripta non immutatur juxta regulam D. Augustini *epist.* 54. *ad Januarium cap.* 5. ubi ait: His enim causis, id est, propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet, quod perperam fiebat, vel institui, quod non fiebat. Ipsa quippe mutatio consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat. Quapropter quæ utilis non est, perturbatione infructuosa consequenter noxia est. Parochus tamen, qui beneficium parochiale dimisit, non potest Sacramentales confessiones excipere absque nova Episcopi approbatione: quia Sacerdos ex decreto Concilii Tridentini ex duplici tantum causa potest confessiones fidelium audire, vel quia beneficium parochiale obtineat, vel quia ab Episcopo approbatus est, ergo eo ipso, quod Sacerdos amplius non habet beneficium parochiale, cessavit ejus jurisdictio, si eam non acquirat alio titulo, & approbatus non fuerit ab Episcopo, ideoque nova indigest approbatione, ut declaravit sacra Cardinalium Congregatio supra Concilium Tridentinum: cùm enim interrogaretur: *An Sacerdos, qui aliquando approbatus, & idoneus judicatus est, ideoque in Parochum assumptus fuerit, dimissa postea parochiali, haberi etiam nihilominus debeat adhuc idoneus ad confessiones validè audiendas, ita ut hæc particula decreti Concilii, beneficium obtinent, extendatur etiam &c. vel obtinuerit. & respondit Congregatio, non haberi*, ut refert Barbosa *part.* 2. *de officio & potestate Episcopi allegatione* 25. §. 27.

Invalida itidem est Confessio, quæ fit Sacerdotibus Hæreticis, Schismaticis, excommunicatis, suspensis, irregularibus, & degradatis, ratio est, quia istis nulla adest jurisdictio, eò quia Ecclesia iisdem subditos subtraxerit, sine quibus non datur jurisdictio, quæ non potest exerceri, nisi in subditos, dicit enim jurisdictio correlationem ad subditos, ut ad aliud correlativum, & ex duobus correlativis, si unum deficiat, necesse est, ut aliud etiam desit, idque evincitur ex D. Augustino *Tractat*. 121. *in Joannem*, ubi ait: *Ecclesia Charitas, qua per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, participum suorum peccata dimittit, eorum autem, qui non sunt ejus participes, retinet, ideo postquam dixerit: Accipite Spiritum S. continuo de peccatorum remissione, ac eorum retentione subjecit:* Sed Sacerdotes hæretici, schismatici, & excommunicati avulsi sunt ab Ecclesiæ Charitate, ac separati ab ejus unitate, unde clavium usum non habent in remittendis peccatis. Præterea ab hujusmodi Sacerdotibus Sacramentum petit, sine necessitate, lethaliter peccat, utpote transgrediens Ecclesiæ præceptum in re gravi, proinde à peccatis non absolvitur. Verùm si excommunicatio lateat pœnitentem, nec ille aliunde ullum ponat obicem, validum videtur Sacramentum, & jurisdictionis usum in illis tolerat Ecclesia, qui non sunt denuntiati, ut constat ex *Extravag. ad evitanda scandala*: unde si Minister ligatus occulto excommunicationis vel alterius censuræ vinculo Sacramentum conferat, & nihil ex parte materiæ, formæ, vel intentionis desit, ac nullus à suscipiente ponitur obex, confessio est legitima, & absolutio valida.

Confessarii Regulares ab Episcopo approbati non possunt absolvere à casibus summo Pontifici, vel etiam Episcopo reservatis, nisi specialem ab iisdem acceperint potestatem, & nulla illis privilegia quoad hoc suffragantur; quia hanc potestatem absolvendi à reservatis Regularibus abstulit Clemens V. in Concilio Viennensi, ut legitur *in Clementin. Dudum. de sepulturis*, ubi declarat, se Regularibus ad pœnitentiæ Sacramentum administrandum deputatis potestatem ampliorem non impendere, quàm in eo Curatis vel Parochialibus Sacerdotibus est à jure concessa: *Nisi forsan eis Ecclesiarum Prælati uberiorem hac in parte gratiam specialiter ducerent faciendam. Et in Clementina Religiosi. tit. de privilegiis, & privilegiatorum excessibus*, ubi Regularibus prohibet sub interminatione maledictionis æternæ, ne in casibus sedi Apostolicæ, aut locorum Ordinariis reservatis quemquam absolvere præsumant. Hoc idem etiam expressè declarat Tridentina Synodus *sess. 14. cap. 7.* ubi habetur: *In Ecclesia Dei custoditum semper fuisse, ut nulla sit reservatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes, à quibusvis censuris, & peccatis absolvere posse; extra quem articulum Sacerdotes, cùm nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores, & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant.* Id etiam post Concilium Tridentinum declarârunt plura Concilia Provincialia in Galliis, Hispaniis, & Italia celebrata, etenim absolvere à casibus sedi Apostolicæ aut Ordinariis locorum reservatis, illicitum est tam Regularibus quàm sæcularibus Sacerdotibus, neque ulla quoad hoc illis privilegia suffragantur, adeo ut absolutiones, quas ab his casibus reservatis impenderunt, nullius sint valoris, & absolventes ab iisdem incurrant excommunicationis, & privationis officiorum, ac dignitatum, aut beneficiorum, imò etiam inhabilitatis ad audiendas confessiones, & ad quæcunque officia, prælaturas, beneficia imposterum obtinenda, pœnas ipso facto absque ulla alia declaratione incursuros, super quibus à nemine nisi à Romano Pontifice habilitatio, dispensatio, & absolutio possit impertiri, declararunt plures summi Pontifices, ut Clemens VIII. in decreto edito die 9. Januarii anno 1601. Paulus V. in decreto edito die 7. Januarii anno 1617. Urbanus VIII. in decreto edito die 7. Novembris 1628. Innocentius X. in litteris ad Archiepiscopum Neapolitanum per sacram Congregationem Episcoporum, & Regularium negotiis præpositam scriptis die 9. Decembris anno 1647. quæ omnia decreta, & litteræ afferuntur à Barbosa *part. 3. de officio & potest. Episcopi allegat. 52.* Hinc Alexander VII. inter alias propositiones hanc etiam damnavit ordine 12. *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate*, quinimò damnavit etiam, & censura confixit hanc aliam ordine trigesimam sextam, quam etiam prohibuit: *Regulares possunt in foro conscientiæ uti suis privilegiis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum*, & demum Clemens X. in sua constitutione quæ incipit *superna Magni Patrisfamilias*, declarat: *Ex facultatibus per mare magnum, & alia privilegia Regularibus cujuscunque Ordinis, Instituti, aut Societatis, & Jesu, concessis factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis, & per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares à sede Apostolica post sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt, nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde apostolicis etiam decretis sublata, atque extincta, si quæ habebant absolvendi à casibus Episcopo reservatis.* Imò tametsi quis obtinuerit facultatem absolvendi à casibus reservatis summo Pontifici, non inde sequitur, quod etiam illi insit facultas absolvendi à reservatis Episcopo, quia aliud est absolvere à casibus reservatis uni, & aliud à casibus, qui ab altero reservantur, siquidem cuilibet Episcopo inest sua jurisdictio integra, quam summi Pontifices volunt integram servari, hinc S. Gregorius Magnus ait: *Si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur.* Verùm Episcopi in sibi reservandis casibus debent prudenter se gerere, quia Ecclesia est pia Mater, quæ suos filios emendatos desiderat, & absolutos à quolibet peccatorum vinculo, ut possint æternam consequi salutem; sin verò non possent à Confessariis approbatis absolvi ob erubescentiam difficulter ad Episcopum accederent, vel saltem diu sordescerent in peccato, quapropter, ut monet sacra Congregatio Cardinalium interpretum Concilii Tridentini in declaratione emanata die 26. Novembris anno 1661. non debent Episcopi passim, sed tantùm, ut consultiùs visum fuerit communi bono expedire, atrociorum tantùm & graviorum criminum absolutionem sibi reservare. Quorum reservatio ad Christianam disciplinam retinendam conferat, & in ædificationem, non autem in destructionem cedat, ne alioquin Sacramenti pœnitentiæ Ministrorum coarctata potestate Sanctæ Matris Ecclesiæ piæ menti contrarius subsequatur effectus. Peccata enim occulta non sunt facile reservanda, nisi plures ab eis deterreat reservatio, quàm ab eorum confessione superioribus facienda prohibeat pudor, quorum in peccatis carnis ut plurimum contingit, iis præsertim, quæ à sexu muliebri, & à pueris committuntur.

Episcopi

Episcopi tamen possunt absolvere ab omnibus casibus occultis sedi Apostolicæ reservatis, & in omnibus irregularitatibus, ac suspensionibus ex delicto occulto provenientibus dispensare, ea tamen excepta, quæ oriuntur ex homicidio voluntario, & aliis deductis ad forum contentiosum, idem autem possunt Episcopi in sua tantum diœcesi, non in aliena, & in suos tantùm subditos in foro conscientiæ, per se ipsos aut Vicarium ad id speciatim deputandum in foro conscientiæ absolvere aut dispensare possunt gratis, & imposita pœnitentia salutari, id enim declarat Tridentina Synodus *sess.* 24. *cap.* 6. ubi incipit: Liceat Episcopis à publicis etiam criminibus Apostolicæ sedi reservatis absolvere, si pœnitentes ita pauperes sint, ut Romam ire, aut mittere, vel sumptus expeditionum solvere, non valeant. Ab his autem casibus absolvere non possunt, quicunque generalem habent ab Episcopo diœcesano potestatem absolvendi à casibus illi reservatis, sed illi tantùm, quibus vices suas speciatim committit, ut ab his casibus absolvant.

LIBER DECIMUS.

De Sacramentis extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii.

Supersunt probanda, ac explicatu donanda, tria postrema Sacramenta Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii, quæ à Sectariis inficiantur. Est Sacramentum extremæ Unctionis, quod in ecclesia infirmis de vita periclitantibus solet adhiberi, ut beneficio hujus Sacræ Unctionis fideles transituri de hac vita fiant legitimi Athletæ, pugnentque contra Dæmones adnitentes in ultima lucta fideles prosternere. Negatunt hanc extremam Unctionem esse Sacramentum. Primò Albigenses; postea Wicleffus 4. *lib. Trialogi cap.* 25. ubi expressè negat, hoc Sacramentum fuisse à Christo institutum, quem errorem sequuti sunt hujus temporis hæretici, præsertim Lutherus & Calvinus, qui docet *lib.* 4. *Instit. cap.* 10. hanc unctionem tantum pertinuisse ad gratiam curationum, & tantùm durâsse tempore Apostolorum; qui error adversatur doctrinæ Sanctorum Patrum, scripturis, & traditioni ecclesiæ emanatæ ab ipsis Apostolis: à quibus docemur Unctionem non semel tantum fuisse à Christo assumptam in Sacramentis; sed ter, scilicet in Baptismo, Confirmatione, & in hoc Sacramento extremæ Unctionis, quæ trina Unctio fuit nobis præfigurata à Davide Rege, qui legitur tribus vicibus fuisse unctus. Primò in Domo Patris sui. Secundò in Hebron, ut regnaret super Domum Juda, & post hanc unctionem legimus, plura adversa ei obtigisse, & plurima mala fuisse passum. Tertiò iterum unctus in regem super omnem Israelem: & post hanc unctionem regnavit in pace. Prima significavit Unctionem, quæ fit in Baptismo, quâ constituimur participes regni cœlorum, quatenus per gratiam sanctificantem, novamque regenerationem assumimur in filios Dei adoptivos, & Christi cohæredes seu cohæredes regni cœlorum, quod Deus misericors nobis præparavit à constitutione mundi, & cujus non erit finis. Secunda præsignavit unctionem, quæ fit in Sacramento Confirmationis, per quam nobis confertur Spiritus Sanctus ad resistendum idoneis tentationibus, & assultibus, quibus toto vitæ nostræ tempore adnititur nos expugnare, ac prosternere, sitque propterea vita hominis militia super terram. Tertia præsignabat unctionem nostram extremam, postquam superatis hostibus divino beneficio nobis datur, ut in regno illo, ad quod in baptismo inuncti sumus, & inaugurati, æterna pace perfruamur, hæc autem tertia unctio pluribus ab antiquis Patribus donatur nominibus: dicitur enim Sacramentum unctionis infirmorum, vel Sacramentum exeuntium ex hac vita, vel etiam dicitur Extrema unctio eò, quia ex omnibus Sacris unctionibus, quas Ecclesia adhibet in aliis Sacramentis ministrandis, hæc sit ultima. Vel etiam dicitur pœnitentiæ complementum, & consummatio, quia hoc Sacramentum, ut ait Concilium Tridentinum: *Non modo pœnitentiæ, sed & totius Christianæ vitæ, quæ perfecta pœnitentia esse debet, consummativum existimatum est Patribus.* Vel etiam dicitur cœlestis Medicina, eò quia curandis reliquiis morborum, seu peccatorum corporis, & animæ sit pharmacum idoneum spirituale, abstergit enim Extrema Unctio reliquias peccatorum, & corporis Sanitatem interdum etiam restituit, quando nimirum est id profuturum ad æternam salutem obtinendam, & infirmus restitutus Sanitati corporis solertior fit in cultura virtutum ad animam magis corroborandam.

CAPUT

CAPUT I.

Ostenditur, Extremam Unctionem esse Verum Sacramentum, contra Sectarios.

Asserendum est, extremam Unctionem, quæ solet in ecclesia adhiberi infirmis, esse verum Sacramentum institutum à Christo Domino: siquidem illud est verum Sacramentum, quod est signum efficax, & sensibile gratiæ institutum stabiliter à Christo Domino, sed Extrema Unctio, quæ in Ecclesia adhibetur infirmis, de vita periclitantibus, esse signum sensibile, permanenter institutum cum promissione gratiæ per illud conferendæ: ergo est verum, & proprium Sacramentum. Major est clara, quia hæc unctio est signum sensibile, & in militante Ecclesia stabile, & ex Christi institutione confert unctis gratiam, qua absterguntur reliquiæ peccatorum. Minor etiam constat ex illo Jacobi 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittuntur ei*, ex quibus verbis clarè constat Extremam Unctionem esse signum sensibile institutum permanenter cum promissione gratiæ, siquidem signum sensibile gratiæ habemus in verbis illis, *inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent supra eum, ungentes eum oleo in nomine Domini*. Promissio gratiæ significatur per verba illa, *& oratio fidei salvabit infirmum*. Rursus hoc signum esse permanens, constat ex verbis illis: *Infirmatur quis in vobis*, quæ verba absque temporis limitatione omnibus fidelibus utriusque sexus dicta esse, constat ex antecedentibus, & consequentibus, quæ ad nos æquè spectant, ac ad eos, qui tunc vivebant: neque ullum habetur initium restringendi verba illa ad solos præsentes, ergo extrema unctio, quæ solet in ecclesia adhiberi infirmis de vita periclitantibus, est verum Sacramentum, siquidem est signum sensibile perpetuum vim habens condonandi peccata, & conferendi gratiam sanctificantem, hæc enim est definitio veri Sacramenti novæ legis, cùm enim extrema Unctio constat ex materia sensibili, scilicet oleo sacro, unctione, & præscripta verborum forma, utique hæc omnia sunt sensibilia, & signa gratiæ; est etiam hoc signum perpetuum, quia unctionis ritum, cujus meminit Sanctus Jacobus non solùm primis duobus sæculis, ut putant Hæretici, sed sequentibus ad nostra usque tempora fuisse in ecclesia semper usurpatum, testantur plura Concilia, Sancti Patres, & historiæ ecclesiasticæ; imò & ipsa quotidiana praxis, qua semper consueverunt periclitantes de vita hoc sacro oleo inungi, ut reciperent gratiam non solùm abstergentem reliquias peccatorum, sed etiam corroborantem vires corporis. Et hanc fuisse semper veram ecclesiæ catholicæ fidem, ac perpetuam doctrinam, asserunt Sancti Patres; etenim Origenes *homil. in Levit.* ait: *Est adhuc & septima licèt dura, & laboriosa per pœnitentiam remissio peccatorum, cùm lavat peccator in lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die, ac nocte, & cùm non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum suum, & quærere medicinam, secundùm eum qui ait: Dixi, pronuntiabo adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. In quo impletur, & illud, quod Apostolus dicit: Si quis autem infirmatur, vocet Presbyteros Ecclesiæ & imponant ei manus, ungentes eum oleo in nomine Domini.* Alludit Origenes ad universam fidelium pœnitentiam complectentem ambo Sacramenta pœnitentiæ & extremæ Unctionis, quod à Patribus vocari solet consummatio, & perfectio pœnitentiæ Christianæ ad eum modum, quo Sacramentum confirmationis, dicitur esse consummatio, ac perfectio baptismi.

Sancti Patres hanc extremam Unctionem esse Sacramentum à Christo institutum communiter docent; etenim Innocentius I. *ad Decentium* scribit: *Sanè quoniam de hoc sicuti de cæteris consulere voluit dilectio tua, adjecit etiam filius meus Cælestinus Diaconus in epistola sua, esse à tua dilectione positum illud, quod in Beati Jacobi epistola conscriptum est (Si infirmus aliquis in vobis est, vocet Presbyteros & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & si peccata fecit, remittentur ei) quod non est dubium de fidelibus ægrotantibus accipi, vel intelligi debere, qui Sancto oleo Chrismatis perungi possunt, quo ab Episcopo confecto, non solùm Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua, aut suorum necessitate inungendo. Cæterum illud superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris liceat, non dubium est. Nam idcirco de Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Cæterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit, aliquem à se visitandum, & benedicere, & tangere chrismate, sine cunctatione potest, cujus est ipsum Chrisma conficere. Non pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi.* Innocentius I. igitur, qui sedit in cathedra divi Petri anno 402. expressè asserit, hanc unctionem esse Sacramentum à D. Jacobo explicatum, & ideo non dari iis, qui non sunt capaces aliorum Sacramentorum. Rursus Patres Concilii Nicæni declarârunt, quod transacto anno debet Sacerdos benedicere aquam, & oleum, non sicut fit in baptismo, neque sicut benedicitur chrisma; sed sicut oleum infirmorum, unde Patres meminerunt hujus sacri olei, quo inunguntur infirmi & periclitantes de vita S. Ephrem, qui vixit anno 360. *de vita spirituali puncto 75.* ait: *si charitatis officio perfungeris oleo ægrotantem inungis, fac oculos, manus, linguamque custodias.* Unde nulli potest dubium esse, quin Sacramentum extremæ unctionis primis illis ecclesiæ sæculis fuerit infirmis ministratum. Tertullianus *lib. de precatorio ad Scapulam Carthaginensium præsidentem* ait: *Refert Severum Imperatorem per Proculum Christianum oleo illinitum atque curatum;* D. Joannes Chrysostomus *lib. 3. de Sacerdotio* ait: *Sacerdotes non solum, cùm nos regenerant, sed postea habent potestatem indulgendi peccata. Infirmatur quis, inquit Apostolus, ex vobis? accersat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini,* D. Hieronymus *in vita Hilarionis* ait: *Constantia Sancta fœmina generum, & filiam Hilarium unctione olei morte liberaverat, & Universi Agricolæ, & Pastores à venenatis animalibus, & serpentibus percussi ad Hilarionem confugerunt, quo benedicto oleo vulnera tangente, certam salutem resumebant.* S. Augustinus *in Speculo* verba S. Jacobi referens, *Infir-*

Infirmatur quis in vobis &c. in præfatione autem libri dixerat: *De his igitur, quæ ita sunt posita in literis sacris, vel jubendo, vel vetando, vel sinendo, ut etiam nunc, id est, tempore Novi Testamenti, ad vitam exercendam, morésque pertineant, hoc opus, quod in manus sumpsi, componere aggressus sum, ut quantum me Deus adjuvat, omnia talia de Canonicis libris colligam, atque, ut facile inspici possint in unum tanquam speculum congeram.* Cum igitur Sancti Jacobi verba de unctione infirmorum in libro referat, procul dubio existimavit sua ætate, generatimque tempore Novi Testamenti præceptum esse infirmis, & vocent Presbyteros, à quibus inungantur, ut per hanc unctionem junctam orationi eorum peccata deleantur, neque quid aliud hoc esse potest, quàm agnoscere, & fateri unctionem illam esse in Ecclesia, ut signum perpetuum, quod habeat vim conferendi gratiam sanctificantem. Rursus Augustinus *in Tract. de Beatitudine Catholica conversationis* ait: *Qui ægrotat, in sola Dei misericordia confidat Eucharistiam cum fide, & devotione accipiat, oleumque benedictum ab Ecclesia petat, unde corpus suum ungatur; & secundùm Apostolum oratio salvabit infirmum, & allevabit eum Dominus.* Et *lib. 2. de invisat. infirm.* ait: *Effectum hujus Sacramenti exprimit ipse Jacobus, dum ait: Si in peccatis sit, dimittentur ei. Materiam designavit oleum sacrum, quibus dandum sit, Sacramentum insinuavit, dicens: Infirmatur quis;* innuens, huc Sacramentum non esse ministrandum, nisi solis infirmis; & alibi ait: *Oleum enim visibile in signo est, oleum invisibile in Sacramento est. Oleum spirituale intus est, oleum visibile exterius est.* Et iterum in alio loco ejusdem libri ait: *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat, accipiat: ac inde corpusculum suum ungat, ut illud, quod scriptum est, impleatur. Infirmatur quis in vobis.* Venerabilis Beda *in verba D. Marci cap. 6.* ait: *Unde patet, ab ipsis Apostolis hunc sanctum Ecclesia morem esse traditum, ut Energumeni, & alii quilibet ægroti ungantur oleo pontificali consecrato.* Non desunt ex Sanctis Patribus, qui verba illa *D. Marci 6. Exeuntes, prædicabant, ut pœnitentiam agerent, & dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægros, & sanabant,* interpretentur de Sacramento extremæ unctionis, verum Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 1.* definit, esse hic tantùm insinuationem, seu adumbrationem, & figuram quandam hujus æternæ unctionis, non autem esse ipsum Sacramentum extremæ unctionis, & ratio hoc idem etiam evincit, quia, quando Apostoli ungebant fideles, nondum erant Sacerdotes, quia fuerant Sacerdotio initiati tantùm in ultima cœna, tametsi potuisset Christus etiam per non-Sacerdotes Sacramenta conferre, ut fit in Baptismo ob necessitatem talis Sacramenti. Nihilominus quia Apostoli, quoslibet ægrotos, cæcos, & claudos promiscuè ungebant, quamvis non baptizatos, infertur unctionem illam non fuisse Sacramentum, quia hoc non ministratur non baptizatis, cum hi nondum sint Ecclesiam ingressi, cujus janua est Baptismus. Addendum est, quod Sacramenta per se, ac primariò pertinent ad salutem animæ, secundariò tantùm, & quasi per accidens ad sanitatem corporis, hæc autem unctio conferebatur ad morborum curationem, ut sanarentur inuncti: sicut autem cùm Christus variè imponeret manus *Matth. 19.* & alibi non dicitur tunc instituisse Sacramentum Confirmationis, sed tantùm illud insinuâsse, perinde ut rectè explicat Tridentina Synodus in verbis *Marci 6.* agnoscitur tantùm quædam hujus Sacramenti adumbratio, ac figura. Sanctus Cyrillus Alexandrinus *lib. 6. de adoratione in Spiritu & veritate* ait: *Tu verò, si qua tibi pars corporis dolet, & verè credis hæc verba Dominus Sabbaoth, & alias hujusmodi appellationes, quas DEO, qui secundùm naturam est, divina scriptura tribuit, vim habere putas pellendi malum illud, pro te ipso preces fundens hæc verba pronuntia: sic enim rectiùs, quàm illi facies, neque impuris spiritibus, sed DEO gloriam tribues. Commemorabo etiam divinitus inspiratam scripturam, quæ ait: Infirmatur quis in vobis inducat Presbyteros.* Agit Cyrillus contra incantationes, & duo genera remediorum proponit contra illas, scilicet orationem, qua Dominus Sabbaoth invocatur; & unctionem, quam Sanctus Jacobus Apostolus commendat, & proinde hujusmodi unctio usitata erat, quinto etiam, illo sæculo, quo floruit Sanctus Cyrillus: & hæc eadem unctio operabatur remissionem peccatorum, & conferebat gratiam abstersivam reliquiorum peccatorum, ut docet Apostolus. Rursus Sanctus Gregorius Magnus hoc Sacramentum extremæ unctionis ostendit, in usu fuisse in Ecclesia suo tempore, & refert ritum benedictionis olei ad infirmum ungendum, & habetur in officio feriæ 5. in cœna Domini, & in ordine ad visitandum infirmum, in hoc enim ritu fit mentio unctionis quinque sensuum sub hac verborum forma: *Inungo te oleo sancto, sicut unxit Samuel David in Regem, & Prophetam. Operare creatura olei in nomine Patris omnipotentis, ut non lateat illic Spiritus immundus &c.* in extremis vitæ constitutis, ac in mortis periculo adhibitam fuisse hanc sacram unctionem, hæc verba probant: *Et cum languor currat ad exitum, & virium defectus trahit ad occasum.* Oratur DEUS, ut hac unctione peccati reliquias abstergat, his verbis: *Ut castigationibus emundata continuo se sentiat tua medicina salvatam. ut medelam tuam non solùm in corpore, sed etiam in anima sentiat. Viscerumque, & cordium interna medica, medullarúmque, & cogitationum, propitietur Dominus cunctis iniquitatibus tuis, & sanet omnes languores tuos.* Rursus divinum auxilium rogabatur contra tentationes his verbis: *Ut mittere digneris sanctum Angelum tuum, qui famulum tuum in angustiis, & necessitatibus laborantem consolationibus attollat, quibus & de præsenti consequatur auxilia, & æterna remedia comprehendat.* Hanc eandem veritatem docent omnes Sancti Patres, quorum Catalogum texere nimis prolixum foret.

Ratio itidem hoc fidei dogma evincit, etenim ratio, cur in Ecclesia DEI non debuit hoc Sacramentum deesse, ex eo desumitur, quia necessitas illius temporis, in quo dæmon, ut hominem perdat, omnes suas exerit artes, ac vires procul dubio exigebat, ut in tali periculo fideles novis, ac majoribus præsidiis munirentur, ac illis vires concederentur, quibus Dæmonum assultus possent superare. Tum quia quoties res aliqua continetur in scripturis, & Ecclesia declarat rem illam habere propriam rationem Sacramenti; fide divina tenendum est, rem illam verum esse Sacramentum, alioquin neque Baptismus, neque Eucharistia dicerentur esse vera Sacramenta. sed res illa, quæ significatur per nomen extremæ unctionis, continetur in scripturis, ut constat ex verbis *Jacobi 5.* & Ecclesia declaravit, rem illam esse verum Sacramentum, consequenter esse

certum de fide, extremam unctionem esse verum Sacramentum.

Neque obstat, quod objiciunt Hæretici, hanc extremam unctionem non legi fuisse institutam à Christo, consequenter non posse habere rationem Sacramenti. Contra est, quia Christus revera instituit hoc Sacramentum, quia cum nulla creatura possit signo alicui sensibili, imo nec insensibili dare vim effectivam gratiæ, sequitur hanc vim impertitam fuisse à solo Christo vero DEO & homine extremæ unctioni, quæ est signum sensibile. Præterea hanc institutionem à Christo factam nervosè confirmat certa universalis Ecclesiæ traditio, nunquam interrupta, si enim hæc institutio non fuisset facta à Christo, non perseverâsset omnibus sæculis in Ecclesia, vel certè posset assignari tempus, in quo illa primum inceperit: sed hoc tempus non potest assignari, quia perennem hunc usum Ecclesiæ ungendi fideles de vita periclitantes testantur plura Concilia sub initiis Ecclesiæ, ut Nicænum I. *cap.* 69. Cabilonense sub Carolo Magno *cap.* 48. Aquisgranense sub Ludovico Pio *can.* 8. Moguntinum sub Leone IV, *cap.* 26. & demum Florentinum, & Tridentinum.

Si dicas, non constare, quo tempore fuerit hoc Sacramentum institutum. Contra est, quia hoc Sacramentum tunc fuit à Christo institutum, quando instituit Sacramentum pœnitentiæ, quod extrema unctio confirmat; & quamvis, quando *Marci* 6. jubentur Apostoli ungere oleo infirmos, præfigurata fuerit hæc institutio extremæ unctionis, non tamen tunc fuit hoc Sacramentum institutum, quia tunc Apostoli nondum erant Presbyteri, & non poterant administrare hoc Sacramentum: unde illa unctio tantùm ordinata erat ad sanitatem corporis: propterea longè probabilius est, hoc Sacramentum fuisse institutum, quando Christus instituit Sacramentum pœnitentiæ, quia tunc Apostoli erant apti ad illud ministrandum; & licet Christus potuisset illud instituere, ut etiam posset à non-Sacerdotibus ministrari; voluit nihilominus, ut à solis Sacerdotibus ministraretur.

Objiciunt primo Hæretici: Quia unctio, de qua loquebatur D. Jacobus, tantùm erat ad curationem corporis per donum miraculorum, quod tunc erat in Ecclesia: siquidem D. Jacobus loquitur de illa unctione, quæ tunc exercebatur in Ecclesia, & de qua loquitur D. Marcus *cap.* 6. sed hæc unctio erat tantùm ad curationem corporum: ex quibus inferunt, extremam unctionem non esse Sacramentum. Sed contra, quia Apostolus Jacobus loquitur de illa unctione, quâ remittebantur peccata; ait enim: *Et oratio fidei salvabit infirmum; & si in peccatis fuerit, remittentur ei*, unde unctio, de qua loquitur Sanctus Jacobus, non solum ordinabatur ad curationem corporum; sed etiam ad remittendas reliquias peccatorum, consequenter non loquitur de illa communi unctione, de qua fit mentio *Marci* 6. Præterea unctio, de qua loquitur Jacobus, debebat per manus Sacerdotum fieri, ut expressè constat ex ejus verbis; *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum:* secus unctio, de qua loquebatur Marcus, non fiebat per manus Sacerdotum; sed aliorum, qui non erant Sacerdotio initiati: siquidem ungebant multos ægrotos; tum quia Apostoli tunc nondum erant Sacerdotes, cùm tantum in nocte cœnæ fuerint à Christo Sacerdotio initiati, & fuerunt primi legis evangelicæ Sacerdotes. Tum quia unctione illa, de qua loquitur Marcus, utebantur Apostoli ad sanandos infirmos, & indiscriminatim ministrabatur omnibus, tam fidelibus, quàm infidelibus, qui, cùm non essent baptizati, nec erant capaces unctionis, quæ esset Sacramentum; quia Baptismus est janua, per quam ingredimur in Ecclesiam, & extra Ecclesiam non dantur, nec ministrantur Sacramenta: secus unctio, de qua loquitur Sanctus Jacobus, solis fidelibus ministrabatur. Hinc Tridentina Synodus declarat, hanc extremam unctionem fuisse à Christo institutam *tanquam verè, & propriè Sacramentum Novi Testamenti, apud Marcum quidem insinuatum* (ut loquitur sacra Synodus *sess.* 14. *cap.* 1.) *per Jacobum autem Apostolum, ac Domini fratrem fidelibus commendatum, ac promulgatum per verba illa: Infirmatur quis in vobis &c. quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta Ecclesia dirigit, & docet materiam, & formam, proprium ministrum, & effectum hujus salutaris Sacramenti*, & declarat tribus Canonibus hanc doctrinam de extrema unctione instituta à Christo Domino, ut vero Sacramento legis evangelicæ pertinere ad fidei dogma contra Lutherum, & Calvinum, aliosque Sectarios negantes, extremam unctionem esse Sacramentum novæ legis à Christo institutum, in primo enim Canone dicit: *Si quis dixerit, extremam unctionem non esse verè, & propriè Sacramentum à Christo Domino nostro institutum, à Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.* In secundo: *Si quis dixerit, sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos; sed jam cessâsse, quasi olim tantùm fuerit gratia curationum, anathema sit.* In tertio: *Si quis dixerit extremæ unctionis ritum, & usum, quem observat Sacra Romana Ecclesia, repugnare sententiæ Beati Jacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque à Christianis absque peccato contemni, anathema sit.*

Objiciunt secundo Lutherani, & Calvinistæ, quia extrema unctio, quæ à Papistis usurpatur, non est eadem cum illa unctione, de qua loquitur Sanctus Jacobus frater Domini. quia hæc jubetur dari ad sanitatem corporis absolutè conferendam, ut constat ex verbis illis: *Alleviabit eum Dominus, & oratio fidei salvabit infirmum*, & ad remissionem peccatorum nonnisi conditionatè, *& si in peccatis sit, remittentur ei.* E contra unctionis adhibitæ à Papistis finis primarius & absolutus est, remissio peccatorum, & restitutio sanitatum est tantùm finis secundarius, & conditionatus, si expediat saluti animæ. Quinimò ajunt, sanitatem corporis nullatenus per Papistas esse effectum hujus nostræ unctionis: siquidem Sacramenta effectum suum conferunt ex opere, ut ajunt, operato, quo pacto unctio extrema non confert sanitatem, alioquin non morerentur, quicunque extrema unctione delibuti essent. Præterea, quia unctio, de qua loquitur Sanctus Jacobus, omnibus infirmis adhibetur, & unctio, qua utuntur Papistæ, tantùm decernitur adhibenda moribundis. Sed contra, quia sanitas corporis eodem modo est effectus extremæ unctionis Catholicorum, ac illius, de qua loquitur Sanctus Jacobus, est enim hæc sanitas corporea effectus absolutus hujus unctionis, quamvis ab aliquibus exprimatur per particulam conditionalem; est enim sanitas ordinata ad salu-

salutem suscipientis, quam omnes ritè dispositi recipiunt, adeo ut, quandò eam non recipiunt, id provenit; quia saluti animæ non videtur expedire. Neque obstat, quod primo loco exprimatur restauratio Sanitatis corporeæ: *Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit remittentur ei.* quia ideo primo loco recensetur alleviatio, seu sanitas corporis, quia est effectus magis notus, & quia magis correspondet verbis præcedentibus, quibus Apostolus ait: *Infirmatur quis in vobis*, vel ob aliam causam, quemadmodum *Matth.* 19. de illo, qui reliquit patrem, & matrem dicitur: *Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*, illa enim verba: *Centuplum accipiet*, exprimunt mercedem in hac vita reddendam, quæ procul dubio est minus præcipua, quamvis primo loco recensita, seu ante vitam æternam, quæ est merces præcipua, remissio itaque peccatorum in unctione, de qua loquitur Jacobus, est primarius effectus illius, qua etiam utuntur Catholici, cum sit una ac eadem unctio, de qua loquitur Jacobus, & quam adhibent Catholici. Cujus etiam effectus absolutus est remissio peccatorum, tametsi conditionali particula exprimatur à S. Jacobo, *& si in peccatis sit, remittentur*, non enim particula *si* semper in scripturis conditionem rei dubiæ significat, sed aliquando etiam concessionem rei certæ, hinc *Malachiæ* 1 dicitur: *Si Pater ego sum, ubi est honor meus, & si Dominus ego sum, ubi est timor meus*, scilicet, cùm ego sim Pater, cur debitum mihi non impenditis honorem, & cùm ego sim vester Dominus, cur non me timetis: eodem pacto 2. *ad Thessal.* D. Paulus scribit: *Si tamen justum est apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant*, scilicet cùm justum sit: pari pacto S. Jacobus *cap.* 1. ait: *Si quis vestrum indiget Sapientia*, scilicet unusquisque vestrûm indiget Sapientiâ, quæ locutio est absoluta, quamvis ab Apostolo expressa per particulam *si*: eodem pacto, cùm Jacobus cap. 5. ait: *Si in peccatis sit, remittentur ei*, locutio est absoluta, & concessionem rei certæ significat, adeo ut sensus sit, per unctionem in nomine Domini à Sacerdotibus factam dimittentur infirmo peccata, in quibus est, & hunc esse verum sensum verborum Apostoli Jacobi docent communiter Sancti Patres. Neque obstat, quod unctio, de qua loquitur D. Jacobus adhiberetur etiam infirmis non moribundis, quia neque Catholici extremam Unctionem solis moribundis impendunt, sed aliis etiam infirmitate gravi decumbentibus. Neque Tridentina Synodus limitat illam ad solos moribundos, ait enim: *Esse hanc unctionem, Infirmis adhibendam, illis verò præsertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ videantur constituti.* Neque ex eo quod S. Jacobus dicat: *Inducat Presbyteros*, loquaturque in plurali, plures Sacerdotes ad unctionem extremam administrandam necessariò sunt vocandi, quia est valdè usitata consuetudo loquendi in scripturis sumendo pluralem pro singulari, ut observat S. Augustinus *lib.* 3. *de consensu Evangelistarum cap.* 16. ubi exponit illud: *Matth.* 27. *Id ipsum & Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, & nihilominus S. Lucas hanc improperationem factam fatetur ab uno tantùm latrone *cap.* 23. Hinc D. Augustinus ait: *Nisi intelligamus Matthæum, & Marcum breviter perstringentes hunc locum, pluralem numerum pro singulari posuisse. Sicut & in epistola ad Hebræos legimus pluraliter dictum. Clause-runt ora Leonum, cùm solus Daniel significari intelligatur. Et pluraliter dictum, Secti sunt, cum de solo Isaia tradatur, in psalmis etiam, quod dictum est, adstiterunt reges terræ, & Principes convenerunt in unum, pluralem numerum pro singulari positum, in Actis Apostolorum exponitur, siquidem Reges propter Herodem, & principes propter Pilatum intellexerunt, qui testimonium ejusdem psalmi adhibuerant. Sed quia & Pagani solent calumniari evangelio videant, quemadmodum locuti sint Auctores eorum, Phædras, Medeas, & Clytemnestras, cum singula fuerint. Quid autem usitatius, verbi gratia, quàm ut dicat aliquis, & rustici mihi insultant, etiam si unus tantùm sit, qui insultet? tunc enim esset contrarium, quod Lucas de uno manifestavit, si illi dixissent ambos latrones conviciatos Domino. Ita enim non posset, sub numero plurali unus intelligi. Cum verò dictum est, Latrones, vel qui cum eo crucifixi erant, nec additum sit ambo: non solum si ambo fecissent, posset hoc dici; sed etiam, quia unus hoc fecit, potuit usitato locutionis modo per pluralem numerum singularis significari.*

Objiciunt tertio, extremam unctionem non fuisse à Christo institutam, eò quia in evangeliis nulla fiat de hac institutione mentio, sicut enim evangelia aliorum meminerunt Sacramentorum, ita procul dubio etiam hujus, si verè hoc Sacramentum fuisset à Christo institutum. Sed contra, quia tametsi Magister sententiarum, S. Bonaventura, & Hugo à S. Victore, & alii asserant fuisse hoc Sacramentum extremæ unctionis à Christo institutum saltem mediatè, quatenus injunxit Apostolis, ut illud nomine Christi instituerent, & per potestatem sibi hanc à Christo concessam, superaddito instinctu Spiritus Sancti hoc Sacramentum instituisse, attamen reliqui omnes Theologi cum D. Thoma *in* 4. *sententiar. dist.* 23. *art.* 1. docent, fuisse hoc Sacramentum extremæ unctionis à Christo institutum immediatè, & per se ipsum, non verò mediatè, & per Apostolos, quibus concesserit hanc potestatem. Neque ullum facessit negotium, quod in evangeliis nulla fiat expressa mentio hujus institutionis, quia ut docet D. Thomas *loc. cit.* *Multa Dominus fecit, & dixit, quæ in evangeliis non continentur: illa enim præcipuè curaverunt Evangelistæ tradere, quæ ad salutis necessitatem, & ad ordinem ecclesiasticæ dispositionis pertinent: & ideo potiùs institutionem baptismi, & pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & Ordinis à Christo factam narraverunt, quam extremæ unctionis, vel confirmationis, quæ neque sunt de necessitate salutis, neque ad dispositionem, sive distinctionem ecclesiæ pertinent: tamen etiam de olei unctione fit mentio in evangelio Marci 9. ubi dicitur, quòd Apostoli oleo ungebant infirmos.* Qua de causa Synodus Tridentina declarat, hoc Sacramentum fuisse à S. Marco insinuatum, seu prænuntiatum, & à S. Jacobo promulgatum, ac anathemate percutit asserentes, hoc Sacramentum extremæ unctionis, non fuisse à Christo institutum *sess.* 14. *can.* 1. *Si quis dixerit extremam unctionem non esse verè, & propriè Sacramentum à Christo Domino nostro institutum, & à Beato Jacobo Apostolo promulgatum; sed ritum acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.*

Objiciunt quartò Sectarii, quia ritus ille, cujus nulla mentio occurrit apud Sanctos Patres, qui floruerunt quatuor primis Ecclesiæ sæculis, etiam cùm accuratè sacros Ecclesiæ ritus & Sacramenta exponunt,

ponunt, probari non potest ex traditione Ecclesiæ ad nos derivata ab Apostolis, quod sit novæ legis Sacramentum: atqui quatuor priorum sæculorum Patres nullibi ommeminerunt hujus Sacramenti extremæ unctionis, tametsi Ecclesiæ ritus, & Sacramenta accuratè exponerent, etenim illius non meminit S. Dionysius, quamvis *in libro de ecclesiastica hierarchia* Ecclesiæ cæremonias recenseat etiam minimas. Imò neque Author *Constitutionum Apostolicarum*, hic autem procul dubio meminisset hujus Sacramenti, si fuisset à Christo institutum, vel tunc temporis fuisset in usu apud Christianos. Rursus S. Augustinus referens hæresim Heraclinnitarum ait *cap. 16. Illos hæreticos novo modo morientes suos quasi redimere: id est, per oleum, balsamum, & aquam, & invocationem, quas hebraicis verbis dicunt super capita eorum.* Sed si ritus hodiernus extremæ unctionis tunc in Ecclesia viguisset. S. Augustinus procul dubio distinxisset superstitiosam illam Heracleonitarum unctionem ab Ecclesiastica adhibita à Catholicis. Tertiò quia si prioribus sæculis aliquo in usu fuisset extrema unctio, illius meminissent scriptores ecclesiastici priorum sæculorum, cùm ipsi describant pientissimorum virorum migrationes ex hac vita, procul dubio aliquid dixissent de hac extrema unctione, cùm plura alia minima recenseant, quæ obtigerunt in eorundem transitu ex hac vita, ut etiam quæ ipsi gesserunt in mortis articulo pertinentia ad pietatem: sed nullus est, qui meminerit hujus Sacramenti extremæ unctionis. Hujus enim non meminit Eusebius cum Constantini Imperatoris describit exitum ex hac vita *lib. 3. de vita Constantini*, neque verbum ullum exprimit de hoc Sacramento S. Athanasius *in vita S. Antonii*, ut neque S. Gregorius Nazianzenus *in vita sororis suæ Gorgoniæ*, neque in orationibus editis in laudem Patris sui Gregorii, & Basilii: neque S. Gregorius Nissenus, cum Gregorii Neocæsariensis, Ephremi, & Macrinæ describit obitum, neque S. Ambrosius in orationibus, quibus Satyri fratris, & Theodosii Augusti funera prosecutus est. Neque Severus Sulpitius in describendo transitu ex hac vita S. Martini. Neque Simeone Metaphraste, cùm describit obitum S. Chrysostomi, neque Paulinus in enarratione mortis S. Ambrosii, neque S. Hieronymus, quamvis accuratè recenseat singula, quæ contigerunt in obitu Nepotiani, Paulæ, & Marcellæ, imò neque D. Augustinus in obitu S. Monicæ matris, neque Possidius in obitu S. Augustini. Neque in vitis veterum Anachoretarum ullum habetur vestigium hujus Sacramenti extremæ unctionis, quod propterea asserunt, non fuisse institutum à Christo, vel saltem primis illis temporibus usque ad quintum sæculum non fuisse in usu. Quartò quia etiam scriptores quinti sæculi, quamvis accuratissimi in describenda morte, seu transitu ex hac vita ad cœlestem virorum pientissimorum hujus Sacramenti non meminerunt, quamvis sæpissimè Sacramentum Eucharistiæ pie. ac devotè sumptum à moribundis enarrent, ergo cùm nullibi referant extremam hanc unctionem ab iisdem susceptam, ut potest apud Surium videri, sequitur saltem non fuisse illis temporibus in usu extremam hanc unctionem, vel saltem non fuisse pro Sacramento habitam. Ultimo tandem, quia Concilia, & Pontifices, qui Eucharistiam negarunt, vel concesserunt pœnitentibus in vitæ extremo constitutis, pro varia eucharisticæ disciplinæ ratione, nullibi de concedenda vel neganda extrema unctione decreta ulla ediderunt, ut constat ex historia Sergiouis apud Eusebium *lib. 6. cap. 34.* Ex Concilio Illiberitano *can. 36.* Ex Concilio Nicæno ex Innocentio I. *epist. ad Exuperium*, ergo saltem concludendum est primis illis Ecclesiæ sæculis extremam unctionem in Ecclesia non fuisse in usu. Sed contra, quia hactenus congesta sunt negativa, ex quibus non potest rite concludi, hanc extremam unctionem tunc non fuisse, neque Sacramentum institutum à Christo, ex eo enim, quòd unus vel alter nil dicat de re aliqua, inde non sequitur, rem hanc de facto non existere. Quamvis plures historici nihil dicant de Imperatore Syrarum, non tamen inde probatur, non dari hunc Imperatorem. Præterea falsum est, omnes sanctos Patres nullum protulisse verbum de hac extrema unctione, etenim Origenes, qui floruit tertio sæculo, & S. Joannes Chrysostomus, qui quarto, hujus extremæ unctionis meminerunt, ut superius visus est. Præterea S. Dionysius, & Author Constitutionum Apostolicarum nullos sacros ritus infirmorum procurandorum memorant, non viatici Eucharistici, non precum, non benedictionum, & tamen ex hoc silentio, non colligitur Viaticum Eucharistiæ non fuisse concessum moribondis primis illis Ecclesiæ sæculis, pari pacto ex eo, quod non meminerunt extremæ unctionis, non sequitur hanc tunc non fuisse in usu. Præterea ut respondet D. Thomas *in 4. sentent. dist. 22. quæst. 1. art. 1. quæstiuncul. 1. ad 2.* Dionysius non facit aliquam mentionem de extrema unctione, sicut nec de pœnitentia, nec de matrimonio, quia ipse non intendit determinare de Sacramentis, nisi quatenus per ea innotescere potest ecclesiasticæ hierarchiæ ordinata dispositio, quantum ad Ministros, & actiones Ministrorum, & recipientes. Ad aliud, quod addebatur de D. Augustino, respondetur totum fuisse in referendis Hæreticorum erroribus, non verò in iisdem refellendis, neque in ritibus eorum à ritibus Ecclesiæ Catholicæ discriminandis, unde non debet mirum videri, si recensens Heracliomitarum superstitionem erga morientes, extremæ unctionis non meminerit. Ad aliud petitum è silentio Authorum, qui non meminerunt extremæ unctionis jam responsum est, nihil inde posse valide concludi. Præterea quia falsum est, Sanctos Patres primis illis Ecclesiæ sæculis non meminisse hujus Sacramenti extremæ unctionis illius enim meminerunt, ut constat ex prædictis. Unde constat primis illis Ecclesiæ sæculis moris fuisse ministrandi Sacramentum extremæ unctinnis infirmis, præsertim de vita periclitantibus, & hanc unctionem pro Sacramento fuisse habitam: hinc fortassis Authores, qui vitas scripserunt, Sanctorum, non meminerunt hujus suscepti Sacramenti in transitu ex hoc ad cœlestem vitam, quia morem hoc Sacramentum suscipiendi præsupponebant, ut notissimum, ac quotidianum. Neque obstat, quod meminerint suscepti Viatici Eucharistiæ; quia moris olim fuit, quò Viaticum Eucharistiæ susciperetur post Sacramentum extremæ onctionis, ut præviæ dispositionis, eo quia per onctionem delerentur reliquiæ peccatorum, quibus deletis infirmus fiebat purior, ac magis dispositus ad suscipiendam Eucharistiam: sicut Sacramento pœnitentiæ intelligitur expiatus, qui nunc Viaticom Eucharistiæ sumit: ita tunc Sacramento extremæ unctionis, adeo ut is intelligeretur suscepisse Sacramentum extremæ unctionis, quia Viaticum suscipiebat Eucharistiæ; sicut nunc supponitur, expiatus per Sacramentalem exhomologesim. Præterea quia extrema unctio est pœnitentiæ consommatio ex Tridentino & SS. Patribus, & præsupponit sacramentalem absolu-

absolutionem in migrantibus ex hac vita, ideo quibus concedebatur absolutio, supponebatur etiam data extrema unctio, ut complementum pœnitentiæ, quapropter non erat opus, ut illius mentio fieret. Rursus quia non nulli statim, post susceptum baptisma obierunt, propterea Sacramentum extremæ unctionis non susceperunt, eo quia perbreve tempus illud baptismalem custodierunt innocentiam, hinc fortassis Constantinus Magnus, qui paulò ante obitum baptismum susceperat, ut narrat Eusebius *lib. 4. de ejus vita.* unctionem extremam, opus non fuerat, ut susciperet. Rursus extrema hæc unctio iis non potest adhiberi, qui ex tempore decedunt, seu morte subitanea interei piuntur sine prævia ægritudine, qua morte ex hac vita migrarunt S. Joannes Chrysostomus, S. Paulus Eremita, Simeon Stilites, Parlaam, Josaphat, Paphnutius & plures alii, ut referunt, qui eorum vitas scripserunt, qui propterea non potuerunt meminisse, hujus extremæ unctionis ab iisdem susceptæ. Quod verò moris fuerit, ut extrema unctio ministraretur constitutis in mortis discrimine, constat ex Nicæna Synodo *can. 13.* ubi habetur: *De his, qui ad exitum veniunt etiam nunc lex antiqua, & regularis servabitur, ita ut, si quis egreditur à corpore ultimo, & necessario Viatico minimè priveter.* Unde quamvis Gregorius Nazianzenus in vitis Sororis Gorgoniæ, & Gregorii Patris & Basilii; Gregorius Nissenus in vitis Gregorii Neocæsariensis, Ephremi, & Macrinæ Sororis. S. Ambrosius Orationibus de obitu Satyri fratris, & Theodosii Augusti; Severus Sulpitius in vita S. Martini; S. Hieronymus in vitis Nepotiani, & Marcellæ S. Augustinus in descriptione mortis S. Monicæ Matris, & Possidius in obitu S. Augustini nullius susceptæ extremæ unctionis meminerint, adhuc supponebatur tunc hoc Sacramentum ministratum, quia ex praxi Ecclesiæ morituris administrabatur. Præterea neque meminerunt suscepti viatici Eucharistiæ, tametsi etiam hoc Sacramentum fuerit illis ministratum. Unde ex silentio illorum Authorum, non rectè colligitur homines pientissimos, quorum transitum ex hac vita describunt, non fuisse Eucharistiæ viatico munitos, ita neque rectè infertur, eos extrema unctione inunctos non fuisse, quia illius non meminerint.

CAPUT II.

De Materia, & forma Extremæ Unctionis.

CUm extrema onctio definiatur esse Sacramentum, ex unctione olei olivæ ab Episcopo benedicti, & oratione Sacerdotis ad conferendam homini infirmo, & de vita periclitanti salutem mentis, vel etiam corporis ex Christi institutione, ideo explicandæ sunt partes, ex quibus hoc Sacramentum constituitur, seu quænam sit materia, & quæ forma hujus Sacramenti. Duplex est materia hujus Sacramenti, remota, & proxima, illa est oleum ab Episcopo benedictum & desumitur, ex S. Jacobi *cap. 5. ungentes eum oleo,* quod etiam declaratum fuit in Concilio Florentino in decreto unionis, & in Tridentino *sess. 14. cap. 1. de extrema unctione:* quamobrem materia remota hujus Sacramenti est oleum propriè dictum, seu expressum ex olivis. Quod etiam declaravit Concilium Florentinum, quia, cùm dicitur oleum, ex communi modo loquendi significatur solum, quod ex olivarum baccis exprimitur. Præterea, quia hoc oleum aptissimum est, ad significandum varios hujus Sacramenti effectus, siquidèm oleum dolores mitigat, ægritudinem lenit, hilaritatem adfert, robur membris conciliat, estque luminis pabulum, & in scripturis pinguedinem spiritus. & gratiæ præsignificat, quapropter Theophylactus *in cap. 6. Marci: Sicut oleum ad labores utile, & lucis fomentum, & hilaritatis est effectivum: ita & Dei misericordiam & gratiam S. Spiritus, per quam à labore liberamur, & lucem, & gaudium, hilaritatemque Spiritualem, quam accipimus, significat.* Præterea oleum ex baccis olivarum expressum esse aptissimam, hujus Sacramenti materiam, asserit Catechismus Concilii Tridentini, inquiens: *Aptissimè autem hac materia significat illud, quod vi Sacramenti interius in anima efficitur. Nam ut oleum ad mitigandos corporis dolores magnopere proficit; ita Sacramenti virtus animæ tristitiam, ac dolorem minuit. Oleum præterea sanitatem restituit, hilaritatem adfert, & lumini tanquam pabulum præbet: dum verò ad recreandas defatigati corporis, vires maximè accommodatum est. Quæ omnia quid in ægroto divina virtute, per hujus Sacramenti administrationem efficiatur, declarant.* Hoc idem etiam ostendit D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 23. quæst. 1. art. 3. quæstiuncul. 1.* inquiens: *Spiritualis curatio, quæ in fine adhibetur, debet esse perfecta; quia post eam alia non relinquitur; & lenis, ut spes, quæ exeuntibus maximè necessaria est, non frangatur, sed foveatur, oleum autem lenitivum est, & penetrativum usque ad intima, & etiam diffusivum; & ideo est conveniens materia Sacramenti.* Quod autem hoc oleum debeat esse benedictum constat ex Sanctis Patribus, & Conciliis, & ex Eugenio IV. pro instructione Armenorum, & ex Concilio Tridentino; & ratio, cur hæc sanctificatio requiratur, triplex assignatur à D. Thoma *loc. cit. quæstiuncula 2.* Quarum prima est, quia omnis efficacia Sacramentorum à Christo descendit, ideoque Sacramenta, quibus ipse est usus, habent efficaciam ex suo usu, sicut tactus suæ carnis vim regenerativam contulit aquis: sed hoc Sacramento non est usus, nec aliqua corporali unctione, & ideo in omnibus unctionibus requiritur sanctificatio materiæ. Secunda est, propter plenitudinem gratiæ, quæ confertur, non solum, ut culpam tollat, verùm etiam, ut reliquias, & infirmitatem corporis. Tertia quòd effectus ejus corporalis, seu sanitas corporis non causatur ex materia naturali proprietate; & ideo oportet, quod hæc efficacia per benedictionem, ac sanctificationem ei detur. Verum hæc benedictio est tantùm necessaria necessitate præcepti ecclesiastici, non Sacramenti, quia ad ejus substantiam benedictio non videtur pertinere, adeo ut valida debeat censeri extrema unctio, si non fieret ex oleo benedicto, neque per verba illa: *in nomine Domini*, significatur olei benedictio, sed tantùm, quòd oratio debeat fieri authoritate Christi. Ratio itidem cur oleum ex olivarum baccis expressum debeat esse materia hujus Sacramenti, & congruum itidem est, quod sit benedictum, quia cum materia extremæ unctionis elevari debeat, sicut materia confirmatio-

 nis

nis, ad causandam gratiam, consentaneum est, ut prius ab Episcopo benediceretur, & consecraretur, perinde ac materia confirmationis. Neque est eadem ratio de materia Baptismi, quæ non exigit priùs necessariò consecrari, idque ob summam hujus Sacramenti necessitatem, ne scilicet defectu consecrantis, sæpe homo privaretur æterna salute: Secus cùm Sacramentum extremæ unctionis non sit tantæ necessitatis, sicut baptismus congruum erat, ut ejus materia benediceretur, hinc oleum, ut est materia remota Sacramenti extremæ unctionis debet esse benedictum ab Episcopo, præsertim in ecclesia Occidentali, ut docent Innocentius I. *epistola ad Decentium*, S. Gregorius *in Sacramentario*. Venerabilis Beda *in epist. S. Jacobi*, & plura Concilia, præsertim Tridentinum, rationem etiam adfert D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 23. quæst. 1. art. 3. quæstiuncul.* 13. ubi ait: *Minister Sacramenti non propria virtute effectum Sacramenti inducit, ut principale agens, sed per efficaciam Sacramenti, quod dispensat, qua quidem efficacia primò est à Christo, & ab ipso in alios descendit ordinatè, scilicet in populum mediantibus Ministris, qui Sacramenta dispensant: & in Ministros inferiores mediantibus superioribus, qui materiam significant. & ideo in omnibus Sacramentis, quæ indigent materia sanctificata, prima sanctificatio materiæ fit per Episcopum, & usus quandoque per Sacerdotem, ut ostendatur Sacerdotalis potestas ab Episcopali derivata. Secundùm illud Psal. 132. Sicut unguentum in capite, quod prius descendit in barbam, deinde usque ad oram vestimenti.* Debet autem hoc oleum, quod est materia remota hujus Sacramenti esse benedictum ab Episcopo in Ecclesia Occidentali, quia in Orientali ipsi Sacerdotes oleum benedicunt in ipsa Sacramenti extremæ unctionis administratione, ut constat ex Euchologiis in officio olei sancti; quem ritum approbavit Clemens VIII. in instructione directa ad Episcopos Græcos, ubi ait: *Non sunt cogendi Presbyteri Græci olea sancta, præter chrisma ab Episcopis Latinis diœcesanis accipere: cùm ejusmodi olea ab eis in ipsa oleorum, & Sacramentorum exhibitione, ex veteri ritu conficiantur, & benedicantur.* Major difficultas est, an materia extremæ Unctionis possit esse chrisma, quale est materia confirmationis. Certum est, ex praxi præsentis ecclesiæ oleum infirmorum, quod est purum oleum, differre ab oleo Catechumenorum, & à chrismate, sed in antiquioribus sæculis ostendunt plures, præsertim Suarez, Henriquez, & alii, Christianos fuisse usos eodem chrismate, ad utrumque Sacramentum confirmationis, & extremæ unctionis, & id etiam colligitur *ex epistola 9.* Gregorii Magni *ad Januarium lib. 3. Registri.* quapropter valde probabile est, materiam illam posse sufficere, cùm modicum tantùm balsami ei soleat superaddi, ne deperdat nomen olei. Peccaret tamen lethaliter, qui absque necessitate ab usu communi Ecclesiæ nunc discederet, quamvis iterari non deberet Sacramentum. Quòd verò hoc oleum ex necessitate non solùm præcepti, sed etiam Sacramenti debeat esse benedictum, & consecratum, constat nunc ex praxi Ecclesiæ.

Materia proxima hujus Sacramenti, est ipsa unctio in quinque sensoriis, sed non est necessaria unctio saltem simpliciter pedum, & renum, quamvis non desint, qui censeant probabile esse in casu necessitatis sufficere unicam tantùm unctionem, factam in uno sensoriu, prolata tamen integra forma, quæ est: *Per istam Sacram unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid per visum, auditum, odoratum, gustum, & tactum deliquisti.* Cæterùm, quod debeant ungi sensoria, est certum de fide; quia ex iis omnibus oriuntur peccata, ut ex fontibus corruptis, non tamen est absolutè necesse ungere duos oculos, & ambas aures, sed unctio unius sufficit, & in iis, qui manu careut, sufficit, si ungatur pars vicinior, ut etiam in iis, qui à nativitate fuerunt cæci, sufficit, si ungatur cavitas illa, in qua soleut oculi residere. Neque inde sequitur in hisce casibus falsificari formam Sacramenti, quia quamvis cæcus à nativitate, per actum externum illius sensus non peccaverit, potuit nihilominus peccatum internum commisisse circa illum, ut ex desiderio inordinato videndi. Præterea unctionem pedum, & renum non esse simpliciter necessariam, ex eo constat, quia unctio in iis partibus solet in fœminis omitti; in Sacerdotibus non ungitur palma manus, sed vel infra palmam, vel exterios pars manus: Quòd verò in necessitate possit sufficere unica tantùm unctio prolata tota forma docent plures, ut Scotus, Medina, Paludanus, & alii, & nituntur, quia Sacra Scriptura exigit tantùm unctionem. Apud Græcos unctio adhibetur in fronte, genis, mento, & manibus referente Simeone Thessalonicensi *lib. de Sacramentis*, sed nunc Græcos inungere præterea pectus, & pedes, refert Arcadius. In Occidente verò, ut dixi, fit in quinque sensibus, ut refert D. Gregorius in Sacramentario, & additur unctio pedum, & etiam renum, & D. Thomas in 3. *sententiar. dist.* 23. *quæst.* 2. *art.* 3. *quæstiuncul.* 2. assignat rationem, eò quia triplex sit in nobis potentia, seu peccandi principium, scilicet potentia cognoscendi, potentia appetendi, & potentia exequendi. Facultatum, quibus cognoscimus, prima origo est in quinque sensibus, vis concupiscendi in renibus, vis exequendi in pedibus, quibus videlicet ad bonum, vel malum progredimur: & quia prima origo peccati est in sensibus; ideo illa unctio ab omnibus observatur, quæ fit ad quinque sensus quasi de necessitate Sacramenti, sed quidam non servant alias: quidam verò illam servant, quæ ad pedes, non quæ ad renes, quis appetitiva, & motiva sunt secundaria principia. Cæterum, ut dixi, non est necessaria unctio renum, neque necessitate Sacramenti, neque universim necessitate præcepti, cum nec fœminis propter pudorem adhiberi soleat, nec in omnibus Ecclesiis usurpetur.

Neque urget, si dicas, Concilium Florentinum septem enumerare unctiones, quia certum est, illas duas unctiones ad pedes, & renes non esse in fœminis necessarias etiam ex præcepto, & Serarius cap. 10. ostendit, in Ecclesia olim unicam tantùm fuisse unctionem adhibitam. An verò sit necesse, ut unctio fiat immediatè, per manus Sacerdotis, respondent plures cum Suarez. *disput. 44. sess. 3. num.* 10. id non esse necesse, & tempore pestis posse Sacerdotem uti virgula, cujus ministerio infirmum ungat. Quòd si Sacerdos ungens infirmum moreretur, antequam perficeret

unctio-

unctionem in hoc casu deberet alius Sacerdos perficere, quod deest, nec esset necesse ea repetere, quæ prius dicta sunt. An verò unctio ita sit facienda, ut describatur figura crucis, respondetur negativè, quia D. Jacobus referens institutionem hujus Sacramenti, solùm significat, ungendum esse infirmum oleo, & Concilia, & Patres circa hoc nihil statuerunt.

Quòd si dicas, in Sacramento confirmationis debere figura crucis necessariò describi, est etiam dispar ratio, quia in extrema unctione non unguntur fideles, sicut in confirmatione, tanquam quam milites Christi, ad portandam ejus crucem coram tyrannis, sed tantùm tanquam infirmi, ad recuperandam salutem; hæc enim ratio est, cur in Sacramento confirmationis, per unctionem describatur figura crucis, non verò id necessarium sit in Sacramento Extremæ Unctionis.

Forma hujus Sacramenti extremæ unctionis, sunt verba illa à Sacerdote ungente infirmum prolata: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti, per visum, auditum, olfactum, gustum, & tactum, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Quòd si dicas, S. Jacobum in sua epistola *cap. 5.* non præscribere hanc formam, sed tantùm aliquas preces, ait enim Apostolus: *Et orent super eum, & oratio fidei salvabit infirmum*, quia ex hisce verbis tantùm infertur, formam precationis esse proferendam, non verò quod forma sint talia determinata verba, quæ Sacerdos debeat repetere, ad singulas unctiones scilicet: *per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Deus &c.* Sed contra quia tametsi Apostolus, id non expresserit, quibus potissimum verbis sit hæc forma concipienda, nihilominus hæc forma promanavit ad nos ex fidelium Patrum traditione, adeo ut omnes Ecclesiæ hanc formæ rationem retineant, qua Mater, & Magistra Ecclesia Catholica Romana utitur, neque obstat, quod aliqui nonnulla verba immutent, quia nulla sit sententiæ immutatio, & constat eandem ab omnibus formam religiosè servari, In ecclesia Orientali apud Græcas forma est purè deprecatoriè, ut patet ex Euchologio, referente Neophyto Rhodino in sua synopsi vernacula edita Romæ in collegio de propaganda fide, & approbata. Olim in idem forma ex absoluta deprecatoria mixta erat, sed absoluta oratio potiùs erat dispositio ad formam, quàm ipsa forma, ut docet D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 23. quæst. 1. art. 4. quæstiuncul. 2. ad 3.* ubi ait: *Verba illa indicativi modi, quæ secundùm morem quorundam præmittuntur orationi, non sunt forma hujus Sacramenti, sed sunt quædam dispositio ad formam, in quantum intentio Ministri determinatur ad actum per illa verba.* Quo pacto in Sacramentario S. Gregorii absoluta oratio deprecatoriè annectebatur hoc pacto: *Inungo te de oleo sancto, sicut unxit Samuel David in Regem, & Prophetam. Operare creatura olei, & in nomine Patris omnipotentis, ut non lateat illic Spiritus immundus, neque in membris illius, neque in medullis, neque in ulla compagine membrorum, sed in te habitet virtus Dei altissimi, & Spiritus S. per eundem &c.*

Neque debet mirum videri, si aliqua mutatio fuerit in hac forma facta, & precatione quadam absolvatur forma hujus Sacramenti, cùm forma Sacramentorum alias absolutè significet, quod efficit, ut cùm dicimus: *Ego te baptizo, signo te signo crucis*, & in Sacramento Ordinis: *Accipe potestatem*, nam in hoc Sacramento Extremæ Unctionis optimo jure constitutum est, nam cùm hoc Sacramentum adhibeatur, ut præter Spiritualem gratiam, quam tribuit, sanitatem itidem restituat ægrotis, tamen quia non semper sequitur, ut ægri à morbis convalescant, hac de causa forma deprecatoriè hujus Sacramenti profertur, ut à Dei benignitate id impetremus, quod Sacramenti vis constanti & perpetuo ordine efficere non solet, ut observat Catechismus Concilii Tridentini. D. Thomas itidem plures addit rationes, cur forma hujus Sacramenti in modum precationis proferri debeat, ait enim *in 4. sententiar. dist. 23. quæst. 1. art. 4. quæstiuncul. 3. Quia suscipiens hoc Sacramentum est viribus propriis destitutus, unde indiget orationibus sublevari. Secunda, quia datur exeuntibus, qui jam desinunt esse de foro ecclesiæ, & in solius Dei manu requiescunt; unde & ei per orationem committuntur. Tertia est, quia hoc Sacramentum non habet aliquem effectum, qui semper ex operatione ministri consequatur omnibus, quæ sunt de essentia Sacramenti ritè peractis, sicut character in baptismo, & confirmatione, & transubstantiatio in Eucharistia, & remissio peccati in Sacramento Pœnitentiæ existente contritione, quæ est de essentia Sacramenti pœnitentiæ, non autem de essentia hujus Sacramenti: & ideo in hoc Sacramento non potest esse forma indicativi modi, sicut in prædictis Sacramentis.* Forma verò perquam convenieus est illa, quam adhibet ecclesia Romana: *Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus &c.* quæ repetitur in singulis quinque sensibus, quia in hac forma exprimitur Sacramentum, cum dicitur: *Per istam Sanctam Unctionem*; & etiam id quod operatur in hoc Sacramento, estque divina Misericordia; *& suam piissimam misericordiam*: imò etiam effectus Sacramenti, estque remissio peccatorum, per verba illa: *Indulgeat tibi Deus*: neque necesse est, ut in forma hujus Sacramenti exprimatur corporis sanitas, quia sufficit, si exprimatur effectus primarius, qui est remissio peccatorum, seu sanitas animæ, quæ in homine est pars præcipua, hic enim effectus semper habetur, estque præcipuus, nisi adsit obex ex parte recipientis: secus sanitas corporis non semper sequitur.

Quamvis ab Ecclesia tot adhibeantur distinctæ unctiones, quot in homine distinguuntur sensus, & quidem in organis quinque sensuum; neque possit ulla omitti absque gravi peccato: nihilominus quoad substantiam Sacramenti una tantum sufficeret, quia per hanc unicam satisfit præcepto Christi promulgato per S. Jacobum in sua Epistola *cap. 6.* sicut enim per unicam absolutionem satisfit præcepto Christi: *baptizantes eos*, ita per unicam unctionem: *ungentes eum oleo.* Et plura ritualia approbant, ut per unicam unctionem tempore pestis ungantur periclitantes de vita, ne Minister periculum incurrat pestem contrahendi. Cæterum oleum, quo inunguntur infirmi, non debet alteri liquori admixtum esse, quia si per eam admixtionem olei natura mutaretur, nullum esset hoc Sacramentum, sin autem valde modica esset admixtio, illicita quidem esset, & graviter peccaret, qui chrisma, vel alium peregrinum liquorem,

quam-

quamvis in modica quantitate oleo infirmorum admisceret, vel eo sic mixto infirmum ungeret, tamen quia non mutaretur olei natura, adhuc hoc Sacramentum sortiretur suum valorem, & effectum. Materia enim & forma Sacramentorum mutari ex industria non possunt, nec leviter, nec quoad accidentia, quia hæc mutatio adversatur institutioni à Christo factæ, & est contra ecclesiæ disciplinam, ac reverentiam debitam Sacramentis, propterea non excusaretur à gravi peccato, qui peregrinum liquorem, vel chrisma, quamvis in modica quantitate oleo admisceret extremæ Unctionis. Quòd si oleum ab Episcopo benedictum deficeret, tunc posset modicum oleum, non consecratum admisceri consecrato, & eo infirmus inungi, ut habetur *ex cap. Quòd in dubiis. tit. de consecrat. Eccles.* ubi dicitur: *Nec negamus, quin oleum, non consecratum consecrato possit oleo commisceri.*

Cæterum summus Pontifex potest concedere, ut hoc oleum à simplici Presbytero benedicatur, quia cum in ecclesia Orientali benedicatur à Presbyteris, in ipsa hujus Sacramenti administratione potest Romanus Pontifex, hanc benedictionem concedere simplici Sacerdoti. Quòd si Sacerdos loco olei infirmorum, ad ægrotum ungendum adhiberet chrisma, vel oleum catechumenorum, tunc deberet iterare unctionem, & adhibere oleum sacrum proprium infirmorum, & repetere formam, ut tradit S. Carolus in suis instructionibus de extrema unctione, ubi etiam declarat in mutilatis esse inungendas partes viciniores organis sensuum, ut etiam docet D. Thomas *in 4. sentent. dist. 26. quæst. 2. art. 3. quæstiunc. 3.* inquiens. *Mutilati inungi debent, quanto propinquius esse potest ad partes illas, in quibus unctio fieri debuerat, quia tametsi non habeant membra, habent tamen potentias animæ, quæ illis membris debentur saltem in radice, & interius peccare possunt per ea, quæ ad partes illas pertinent, quamvis non exterius.* Iis qui non sunt Sacerdotio initiati, manus à parte interiori inungi debent, secus verò Sacerdotibus à parte exteriori, quia in parte interiori jam manus fuerunt unctæ in sacra ordinatione. Rursus in ungendis oculis, & aliis membris, quæ in homine paria sunt, debet Minister utrumque membrum ita inungere, ut utriusque unctionem solvat sub una tantùm verborum formula, quamvis duas cruces describat in utroque oculo, & prius ungat dexterum, deinde sinistrum, ait enim S. Carolus in suis Instructionibus, de extrema unctione crucem esse sacro oleo imprimendam membro, quod ungitur, ut inde discamus, hæc dona nobis concedi ex meritis crucis, & passionis Domini, & ut hoc signum crucis deferamus ad Christi tribunal, ut ostendatur nos constanter sub crucis vexillo, usque ad mortem pugnâsse.

Non tamen pertinet ad quemlibet Sacerdotem, hoc Sacramentum extremæ unctionis administrare, quia id officii convenit tantùm proprio Pastori, seu Episcopo, vel Parocho, vel cui illi facultatem concesserint administrandi hoc Sacramentum, ut declarat Catechismus Concilii Tridentini *part. 2. de Sacramento extremæ unctionis §. 27.* ubi habetur: *Neque tamen ex sancta Ecclesiæ decreto cuivis Sacerdoti, sed proprio Pastori, qui jurisdictionem habeat, sive alteri, cui ille hujus muneris potestatem fecerit, hoc Sacramentum administrare licet;* hinc Sacerdotes regulares extremam unctionem ulli sæculari infirmo administrare non possunt absque licentia Parochi, vel Episcopi illius, alioquin graviter peccant, & excommunicationem incurrunt, ut habetur *in Clement. 1. de privilegiis*, & *Clement. dudum. tit. de sepulturis.* Deficiente autem Parocho, & quavis alio habente potestatem ab Episcopo, tunc quilibet Sacerdos etiam Regularis potest hoc Sacramentum licitè administrare, quia quilibet Sacerdos potestatem habet absolvendi ab omnibus peccatis, & censuris constitutos in mortis articulo, ita conveniens erat, ut in hoc casu haberet etiam potestatem administrandi hoc Sacramentum extremæ unctionis, ut saluti consulatur proximi præsertim, cùm hoc Sacramentum sit complementum pœnitentiæ, ne fortè moribundi hoc beneficio carentes æterna destituantur salute, ut posset contingere, si ægrotus aliqua peccata mortalia haberet remittenda, vel si non confirmaretur hoc Sancto oleo, contra assultus Dæmonis in ultima illa lucta.

Hinc non est necesse expectare ultimum vitæ extremum, ut administretur hoc Sacramentum, sed sufficit, si periculum vitæ immineat, vel periculosa ægritudine quis laboret, quia nec S. Jacobus, nec Sancti Patres, qui promulgarunt, & explicârunt hanc sacram unctionem extremam, censuerunt, infirmum debere esse morti proximum, ut inungatur, sufficit igitur ad hoc Sacramentum ministrandum, si ægrotus ex Medici judicio periclitetur de vita, vel possit aliquod obtingere Symptoma, quo statim postea moriatur, hinc Sanctus Cyrillus Alexandrinus, & venerabilis Beda asserunt, posse hoc Sacramentum ministrari graviter decumbenti, ut sanitati corporeæ restituatur. Unde potest conferri nondum desperata decumbentis valetudine, alioquin si semper esset expectandum ultimum vitæ extremum, quando ægrotus est jamjam animam acturus, non posset hoc Sacramentum effectum suum secundarium exserere, seu sanitatem corporis restituere, nisi perraro, non enim extrema unctio operatur hunc secundum effectum, seu sanitatem per modum miraculi, sed virtute ordinaria supernaturali, quæ corroborat causas naturales. Idque confirmat D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 22. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula 2.* ubi ait: *Hoc Sacramentum est ultimum remedium, quod potest ecclesia conferre, quasi immediate disponens ad gloriam, & ideo illis tantùm infirmantibus debet exhiberi, qui sunt in statu exeuntium, propter hoc, quòd ægritudo nata est mortem inducere, & de periculo timetur.* Unde ex D. Thoma sufficit, si timeatur de periculo, hinc consultius semper est Sacramentum extremæ unctionis administrare, dum æger integris est sensibus, ut percipiat, ac plenè cognoscat Sacramentum, quod recipit, & ut vires corporis possint in ipso corroborari, quapropter ministratio hujus Sacramenti non est differenda, donec æger omnibus sensibus sit destitutus, quia tunc frustraretur saltem, ut plurimum suo effectu secundario, qui est corroborare languentis corporis vires, & persæpe mors posset unctionem prævenire, unde semper consultius est, ut tempestivè administretur, adeo ut infirmus mente adhuc integra possit cognoscere hujus Sacramenti efficaciam, ut injungit S. Carolus Parochis in suis instructionibus de Sacramento extremæ unctionis, ubi ait: *Ministrabit autem, dum æger integris sensibus est. Quòd si aliqua morbi vi*

infirmus

infirmus oppressus dubitatur, vivumne sit, an mortuus, tunc diligenter de hoc sacerdos videbit, consulto etiam Medico, si in tanta temporis brevitate potest. Si non potest, & in dubio est, utatur ea conditione, si es vivus, per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus. Quòd si infirmus in eo statu sit, ut Spiritum videatur exhalaturus, antequam Sacramenti hujus administrationem Parochus absolvere possit, tunc psalmis, & litaniis prætermissis stata verborum formula, singulas corporis partes, quas ungi ritus expostulat, inunget, si quæ superstes erit, tunc statim reliquas preces, litaniasque adhibebit. Si verò dum ungitur, Spiritum emiserit, tunc Parochus ungere desistet; hactenus S. Carolus.

Furiosis autem, & amentibus, qui non habent lucida intervalla, non est administrandum hoc Sacramentum extremæ unctionis, quia ut docet D. Thomas *loc. cit. quæstiunc.* 3. ad effectum hujus Sacramenti suscipiendum plurimum valet devotio suscipientis, & personale meritum conferentium, ac generale totius Ecclesiæ; idque patet per hoc, quod per modum deprecationis forma hujus Sacramenti confertur; ideoque illis, qui non possunt cognoscere, nec cum devotione debita suscipere, hoc Sacramentum dari non debet, & præcipuè furiosis, & amentibus. Infirmis tamen qui dum erant sanæ mentis, hoc Sacramentum petierunt, vel est verosimile, quod petierint, quamvis postea in amentiam inciderint, vel ratione, & sermone uti desierint, debet ministrari, ut etiam asserit S. Carolus in suis institutionibus. Pueris tamen hoc Sacramentum non ministratur, quia cum non peccaverint, ante septennium non congruit illis forma hujus Sacramenti. Præterea quia hoc Sacramentum exigit actualem devotionem in suscipiente, sicut & Eucharistia, hinc sicut Eucharistia non datur pueris, ita, neque hoc Sacramentum, quod non datur contra reliquias peccati originalis, sed tantum actualis. Mulieribus itidem in partu laborantibus, nisi sint ex contracta ægritudine constitutæ in mortis periculo, non ministratur hoc Sacramentum, quamvis in frequenti vitæ discrimine versentur: eò quia tunc non censentur parturientes periculosè ægrotare. Hinc neque hoc Sacramentum est ministrandum navigantibus, peregrinantibus, capite damnatis, quia subjectum proprium hujus Sacramenti est periculosè ægrotus, ac constitutus in vitæ periculo, & navigantes, peregrinantes, & damnati ad violentam mortem subeundam non sunt ægroti, consequenter ipsis non ministratur hoc Sacramentum extremæ Unctionis. Potest tamen extrema unctio administrari senio confectis in diem morituris, tametsi nulla alia laborent ægritudine, quia extrema senectus per se morbus est, & quidem periculosus, & possunt vires statim deficere, hinc plura Cuucilia jubent Sacramentum hoc administrari senio confectis tametsi leviter tantum laborent.

Potest etiam extrema unctio in eadem infirmitate repeti, si convalescat, & postea idem periculum incidat infirmus, quia, ut docet D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 33. quæst. 2. art. 4. quæstiunc. 2. Hoc Sacramentum non respicit tantum infirmitatem, sed etiam infirmitatis statum; quia non debet dari nisi infirmis, qui secundum humanam æstimationem videntur morti appropinquare: quænam ergo infirmitates non sunt diuturna, unde si in eis datur hoc Sacramentum, tunc cum homo ad illum statum perveniat, ut sit in periculo mortis, non recedit à statu illo, nisi infirmitate curata, & ita iterum non debet inungi, sed si recidivam patiatur, erit alia infirmitas, & poterit fieri alia inunctio. Quænam verò sunt ægritudines diuturnæ, ut hectica & hydropisis, & hujusmodi: & in talibus non debet fieri inunctio, nisi quando videntur perducere ad periculum mortis, & si homo illum articulum evadat, eadem infirmitate durante, & iterum ad similem statum per illam infirmitatem reducatur, iterum potest inungi, quia jam est quasi alius infirmitatis status, quamvis non sit alia infirmitas simpliciter.* Hoc tamen Sacramentum non potest administrari infirmo, nisi post confessionem peccatorum suorum, & post viaticum corporis Christi, si possit illud recipere, quia qui Sacramenta suscipit, necesse est purgatam habeat conscientiam, quia effectus Sacramenti est, causare gratiam in suscipiente, & nihil magis impedit hanc Sacramenti gratiam, quàm mortiferi alicujus peccati conscientia, proinde tenetur moribundus, antequam inungatur, confiteri, & omnia sua peccata subjicere clavibus Ecclesiæ cum vero, & sincero dolore. Et quamvis hoc Sacramentum extremæ unctionis non sit ad salutem simpliciter necessarium, sunt tamen peccati lethalis rei, qui moniti recusant, vel differunt hoc Sacramentum suscipere, si id fiat in contemptum Sacramenti, quia potest contingere, ut post absolutionem, & Eucharistiam perceptam ægrotus in peccatum aliquod lethale lapsus fuerit, quod memoriæ non occurrat, ut illud confiteatur, tunc enim beneficio Unctionis vel ut medio ordinario daretur, & remittitur.

C A P U T III.

De Effectu, & Ministro hujus Sacramenti.

ASserendum est, proprium, & primarium hujus Sacramenti effectum esse, tollere reliquias peccatorum, seu causare gratiam, qua hujusmodi reliquiæ tollantur, ut declaratur in Concilio Tridentino *sess. 14. de Sacramento Extremæ Unctionis*, ubi loquens de effectibus hujus Sacramenti ait: *Gratia est Spiritus Sancti, cujus unctio delicta, si quæ sint, adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.* Quid verò per reliquias peccatorum intelligatur, Theologi inter se dissident. Alii enim per reliquas peccatorum intelligunt peccata, quæ interdum relinquuntur in anima post confessionem, & communionem infirmi, vel quia per inadvertentiam omissa fuerint in confessione, vel quia post illam, & viatici sumptionem fuerint commissa; ex quo inferunt, gratiam remissivam horum peccatorum esse proprium, ac primarium effectum hujus Sacramenti.

Alii per reliquias, peccatorum intelligunt peccata venialia nondum remissa, adeo, ut gratia remissiva venialium sit primarius effectus hujus Sacramenti. Alii demum dicunt reliquias peccatorum nihil aliud esse nisi torporem quendam, & languorem ad bene operandum, & causatum partim ex præcedentibus peccatis mediantibus pravis habitibus, ac dispositionibus relictis ex peccato, & partim ex ipsa corporis infirmitate, vel ex præcedentium peccatorum recordatione, & imminentis mortis propinquitate, vel etiam ex terrificis Dæmonis illusionibus, ac tentationibus, & inde asserunt augmentum gratiæ cum jure ad specialia ista auxilia, quibus homo confortatur, ac corroboratur ad eliciendos actus supernaturales, ac vincendas in ultimo illo agone diabolicas tentationes esse proprium ac primarium hujus Sacramenti effectum, ut docent fere communiter cum D. Thoma *quæst. 3. art 1.*

Quapropter asserendum est, effectum primarium, & proprium Sacramenti extremæ unctionis esse augmentum gratiæ habentis jus speciale ad auxilia, quibus infirmus confortetur, & roboretur contra languorem, & debilitatem relictam partim à peccatis præcedentibus, & partim ex infirmitate ad operandum bonum, adeo, ut per hoc augmentum gratiæ juvetur infirmus ad eliciendos actus supernaturales, ac vincendas Dæmonis tentationes, ut decumbens placide migret ex hac vita. Et desumitur ex Tridentino *sess. 14. cap. 2.* ubi loquens de effectu hujus Sacramenti ait: *Gratia hæc Spiritus Sancti, cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatur, & morbi incommodo, ac labores levius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit.* Et alludit ad illud *Genes. 3.* ubi de muliere dictum est Dæmoni sub figura serpentis, *Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus*, quasi per calcaneum significetur finis ipsius vitæ, in quo dæmon acriùs per terrificos assultus hominem insectatur, quem vincat ac perdat. Ratio itidem ex eo petitur, quia ex Tridentino effectus proprius hujus Sacramenti est delere reliquias peccatorum: sed per reliquias peccatorum non videtur quid aliud significari, quam animi languor, & imbecillitas in ordine ad bene, & honeste operandum: consequenter proprius effectus hujus Sacramenti est augmentum gratiæ habentis speciale jus ad hæc auxilia, quibus infirmus corroboretur contra languorem, & debilitatem ad honestè, ac beoè operandum. Major, & consequentia tenent, minor probatur, quia præter hunc languorem, ac imbecillitatem ad operandum benè, & honestè, nihil aliud reperitur, quod ex peccatis anteactæ vitæ relinquatur in anima, nisi ipsa macula, aut reatus pœnæ æternæ, aut obligatio ad pœnam temporalem, quæ relinquitur post remissam culpam, & reatum pœnæ æternæ, aut habitus vitiosus vel fomes peccati: atqui per reliquias peccatorum non potest intelligi ipsa macula, nec reatus pœnæ æternæ, quia hæc tolluntur per Sacramentum pœnitentiæ, quod etiam secundariò ordinatur ad remittendam pœnam temporalem. Neque possunt per reliquias peccatorum intelligi habitus vitiosi, aut fames peccati; siquidem hæc remanent in infirmo, qui suscepit extremam unctionem, si convalescat. Præterea, quia habitus vitiosi non tolluntur nisi per actus oppositos, & frequenter repetitos: ergo per reliquias peccatorum non potest quid aliud commodius intelligi, quam præfatus languor ad bene operandum, quatenus est effectus præcedentium peccatorum.

Quòd si dicas, per reliquias peccatorum intelligi ea peccata, quæ ex inadvertentia fuerunt in confessione à moribundo omissa; vel post viaticii sumptionem commissa, contra est, quia vel hæc peccata sunt lethalia, vel tantum venialia, sed Sacramentum extremæ unctionis non est per se primò institutum ad remissionem peccatorum lethalium, ad hunc enim effectum præstandum fuit institutum Sacramentum pœnitentiæ, & Sacramentum extremæ unctionis fuit institutum per modum medicinæ, unde sicut medicina corporalis præsupponit vitam corporalem: ita spiritualis spiritualem: sed per peccatum lethale tollitur vita spiritualis animæ, ergo, cùm Sacramentum extremæ unctionis sit per se institutum per modum spiritualis medicamenti, debet necessario supponere vitam spiritualem, quæ non tollitur nisi per peccatum lethale, consequenter non est per se primo institutum ad remittenda peccata lethalia. Rursus quia Sacramenta vivorum non sunt instituta, ut per se primò remittant peccata mortalia, ac producant primam gratiam, sed tantum, ut causent augmentum illius cum jure ad illa auxilia, quæ conducunt ad proprios fines cujus vis Sacramenti vivorum, ut communiter docent Theologi, sed extrema unctio est unum ex Sacramentis vivorum: siquidem Sacramenta mortuorum sunt tantùm duo, baptismus, & pœnitentia: ergo effectus proprius, & primarius extremæ unctionis non est remissio peccati lethalis, & prima gratia, sed tantùm ejus augmentum habens jus speciale ad auxilia, quibus infirmus corroboratur contra languorem, ad operandum bonum, relictum ex peccatis præcedentibus.

Rursus quòd primarius, & proprius effectus extremæ unctionis non sit remittere ea peccata, quæ fortassis fuerunt commissa ab infirmo post peractam confessionem, & sumptum viaticum, ex eo itidem claret, quia ex Tridentino hoc Sacramentum institutum est ad tollendas reliquias peccatorum, sed peccata ab infirmo post confessionem, & viaticum commissa, non possunt dici reliquiæ aliorum peccatorum, quia hæc supponuntur per confessionem antea peractam remissa, ut enim aliquid dicatur esse reliquias alterius, non sufficit, si illi simpliciter succedat, sed ulterius requiritur, quod sit pars; & effectus illius, quo pacto languor, debilitas, macies, pallor, quæ ex ægritudine relinquuntur propriè dicuntur reliquiæ morbi, quatenus sunt effectus illius, consequenter primarius, & proprius effectus hujus Sacramenti non est remittere post confessionem, & viaticum ab infirmo remisso peccato.

Quamobrem extremæ unctionis Sacramentum remittit in primis peccata leviora, quæ venialia dicuntur: quia peccata lethalia tolluntur per Sacramentum pœnitentiæ: non enim extrema unctio primariò instituta fuit ad delenda peccata mortalia, quia hæc delentur per Sacramenta pœnitentiæ vel baptismi, ex ipsa enim significatione Sacramenti præcipuus ejus effectus accipi debet, quia Sacramentum id efficit, quod significat. Præterea Extrema unctio adhibetur secundum modum cujusdam medicinæ: sed medicina datur ad pellendam infirmitatem, & ad pristinam sanitatem promovendam, unde hoc Sacramentum primariò institutum est ad sanandam infirmitatem peccati; sicut enim baptismus est quædam spiritualis

regen

regeneratio, & pœnitentia quædam spiritualis suscitatio, ita extrema unctio est quædam spiritualis sanatio: & sicut corporalis sanatio vitam corporis supponit in eo cui datur medicina: ita spiritualis sanatio vitam animæ supponit, ea quo infertur hoc Sacramentum non dari contra defectus, quibus spiritualis vita tollitur, cujusmodi sunt peccatum originale, & mortale, sed tantùm contra defectus, qui supponant vitam spiritualem, tametsi infirmam, & imbecillem, ut docet D. Thomas *in 4. sentent. dist. 23. quæst. 1. art. 2.* Nihilominus potest etiam remittere extrema unctio peccata lethalia, si quæ forte commissa sunt à tempore susceptæ absolutionis in infirmitate, præsertim si infirmis ignoret se ea commisisse, ait enim D. Thomas 4. *contra Gentes cap. 73. Contingit, quod homo omnium peccatorum, quæ commisit, notitiam vel memoriam non habet, ut possit per pœnitentiam singula purgare, sicut etiam quotidiana peccata, sine quibus præsens vita non agitur, à quibus oportet hominem in suo exitu per hoc Sacramentum emundari.*

Est etiam effectus extremæ unctionis delere reatum pœnæ temporalis, ac tollere pravas dispositiones ad peccandum, quæ per iteratos peccatorum actus contrahuntur, ut etiam animi languorem, & infirmitatem quæ ex peccato relinquuntur, & vocari etiam solent reliquiæ peccatorum, eò quia fuerint hæc omnia causata à peccatis: quemadmodum curata corporis infirmitate remanet in homine quædam totius corporis debilitas seu defectus pristini vigoris necessarii ad perfectè exercenda vitæ opera, si post deletionem peccati, remanet adhuc in homine quodam debilitas ad operationes vitæ spiritualis exercendas, & effectus hujus Sacramenti est has reliquias peccatorum abstergere, & vires spirituales adaugere, ait enim D. Thomas *lib. 4. contra gentes cap. 73.* Hujusmodi quidem spirituales infirmitates per pœnitentiam sunt curandæ, prout pœnitens per opera virtutis, quibus satisfaciendo utitur, à malis retrahitur, & ad bonum inclinatur: sed quia homo vel per negligentiam, vel per occupationes varias vitæ autem etiam propter brevitatem, aut propter alia hujusmodi prædictos defectus in se perfectiò non curat salubriter ei providetur, ut per hoc Sacramentum prædicta curatio compleatur, & à reatu pœnæ temporalis liberetur, ut sic nihil in eo remaneat, quod in exitu animæ à corpore eam possit à preceptione gloriæ impedire. Verum tamen est, quod non semper omni ex parte remittatur reatus pœnæ temporalis, adeo ut homo post obitum nulli amplius sit obnoxius pœnæ, quia adhuc flammis expiatoriis reatus pœnæ temporalis luendus est in purgatorio, sed tunc tantùm, quando adest interior dispositio ad remotionem talis reatus simul cum hoc Sacramento, ut docet D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 23. quæst. 1. art. 2. quæstiuncul. 1. ad 2.* cujus hæc sunt verba: *Reatum pœnæ temporalis dimittit ex consequenti, in quantum debilitatem tollit, quia eandem pœnam levius portat fortis, quam debilis.*

Alius extremæ unctionis effectus est allevatio animæ, ejusque confirmatio, ut morbi incommodo levius ferat, & adversariis salutis suæ potius resistat: siquidem hoc Sacramentum excutit tristitiam, ut serenè, ac læto animo Domini adventum expectemus, ac simus parati depositum nostrum restituere, quando voluerit ipsam à nobis exigere. Præterea, quia nullo tempore magis tartareus hostis admititur, ad nos perdendos, quàm in extremo illo vitæ conflictu, in quo spem divinæ misericordiæ nobis eripere conatur, ideoque beneficio hujus Sacramenti arma nobis suppeditantur, & vires adaugentur, quibus assultus Dæmonis possimus compescere, ut enim ait Catechismus Concilii Tridentini: *Allevatur, & erigitur animus divinæ bonitatis spe, eaque confirmatus morbi omnia incommoda fert levius, ac ipsius Dæmonis Calcaneo insidiantes artes, & calliditatem facilius illudit.*

Est etiam effectus hujus Sacramenti corporis sanitas, si profutura sit ad animæ salutem, ut colligitur ex verbis S. Jacobi, *& oratio fidei salvabit infirmum*, ut Patres, Concilia, & ritualia confirmant, & novissimè etiam Tridentina synodus, quæ de hujus Sacramenti effectu ita loquitur: *Res porro, & effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur, & Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, dimittentur ei, res enim hæc gratia est Spiritus Sancti cujus unctio delicta, si qua sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam allevat, ac confirmat magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis, facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.* Quòd si hos effectus ægrotus decumbens non consequitur, id non vitio datur Sacramento, sed hujus defectus causa tribuitur ipsi ægroto, vel Ministro indigenti, qui firmiore fide destituuntur, qua de causa refert sanctus Matth. *cap. 13.* Dominum apud suos multas virtutes non fecisse propter eorundem incredulitatem, quamquam etiam dici possit Christianam religionem, ex quo altius suas radices egit in animis hominum, minus jam hujusmodi miraculorum adminiculis indigere, quàm olim sub initiis Orientalis Ecclesiæ viderentur necessaria, ut catechismus Concilii Tridentini ait. D. Thomas itidem *in 4. sententiar. dist. 23. quæst. 1. art. 1. quæstiuncul. 2.* ait: *Quòd extrema unctio non facit corporalem sanationem ex proprietate naturalis materiæ, sed ex virtute divina; quæ operatur rationabiliter: & quia ratio operans nunquam inducit secundarium effectum, nisi secundùm quod expedit ad principalem; ideo ex hoc Sacramento non sequitur corporalis sanatio semper, sed quando expedit ad spiritualem sanationem; & tunc semper eam inducit, dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis.*

Cæterum hoc Sacramentum non imprimit characterem, quia tria tantùm sunt Sacramenta, quæ characterem imprimunt, baptismus, Confirmatio, & Ordo, ut docet D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 23. quæst. 1. art. 2. quæstiuncul. 3.* ubi ait: Et character non imprimitur nisi in illis solis sacramentis, quibus homo ad aliquod sacrum deputatur. Sacramentum verò extremæ unctionis est solum in remedium, & per ipsum homo non deputatur ad aliquod sacrum agendum, vel suscipiendum, ideoque non imprimitur in eo character, Præterea quia Sacramenta, quæ characterem imprimunt non possunt iterari, secus extrema unctio potest pluries ministrari eidem homini, variis infirmitatibus periclitanti, licet non defuerint, qui censerent extremam unctionem non esse iterandam, ut Yvo Carnotensis, & Goffridus Vindocinensis, non tamen fuerunt in ea o-

pinione, ut putaverint hoc Sacramentum imprimere characterem: quod verò non esset hoc Sacramentum iterandum, probabant primò, quia est Sacramentum tale, quod non ministratur, nisi cùm homo transit ex hac vita. Secundò, quia hoc Sacramentum est species publicæ pœnitentiæ, quæ semel tantum olim concedebatur. Tertiò quia reliquæ unctiones non iterantur, consequenter ajebant, nec istam esse iterandam, quæ tamen rationes non evincunt intentum, quia de ratione Sacramenti non est, quod non possit iterari, ut constat de Eucharistia, pœnitentia, & matrimonio, quæ pluries iterari possunt. Quod verò pœnitentia publica sub Ecclesiæ Initiis non iteraretur sola fuit sanctio Ecclesiæ, non verò Christi institutio. Cæterum aliæ unctiones ideo non iterantur, quia sunt consecratoriæ, & persona semel consecrata intelligitur semper consecrata, consequenter non est apta, ut iterum consecretur. Unctio verò extrema non est consecratoria, sed sanatoria, & se habet per modum medicinæ, quæ toties iterari debet, quoties infirmitas iteratur. Hinc censent fere communiter Theologi recentiores Sacramentum extremæUnctionis non solùm in diversis infirmitatibus, verum etiam in eadem, si periculosè quis ægrotet post unctionem convalescat, & deinde in eundem infirmitatis statum relabatur.

Quod Ministrum hujus Sacramenti attinet, certum est esse solum sacerdotem, qui potest valide hoc Sacramentum administrare, & evincitur ex dicta epistole D. Jacobi *cap.* 5. Ubi expressè ait: Ministrum hujus Sacramenti esse solùm Presbyterum: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo*, ex his enim verbis clarè constat, Ministros hujus Sacramenti esse solos Presbyteros, quod etiam confirmat Concilium Tridentinum *sess.* 14. *de externa unctione cap.* 3. & 4. ubi ait: *Si quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, quos D. Jacobus adducendos esse ad infirmum ungendum hortatur, non esse sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate Seniores, in quavis communitate, & ob id extremæ unctionis Ministrum non esse sacerdotem, anathema sit.* Præterea quia hoc est fidei dogma, ut constat ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ nunquam hujus Sacramenti administrationem alteri quàm sacerdoti commisit. Ratio est, quia, cùm Sacramentum extremæ unctionis ex Tridentino sit Sacramentum completivum ac consummativum pœnitentiæ, congruum erat, ut ab aliis non edministraretur, quam ab illis, qui ex proprio munere ministrant Sacramentum pœnitentiæ, ex quo infertur solos sacerdotes posse valide ministrare hoc Sacramentum. Episcopus itidem, si sacerdos est, potest etiam licitè, & validè administrare hoc Sacramentum, imò ministrare hoc Sacramentum proprium est officium Pastoris, sine cujus licentia extra casum necessitatis nullus alius sacerdos potest hoc Sacramentum ministrare, ut pluribus in locis sacri Canones declarant, quod si Parochus non adsit, vel nolit ungere potest, tunc hoc munus usurpari à quolibet alio sacerdote, quia tunc charitas in proximum, quæ urget, & necessitas moribundi sufficienter excusant à peccato, obligantur tamen Pastores ex justitia ad administrandum suis subditis petentibus hoc Sacramentum, præsertim si absque vitæ periculo possint illud ministrare, quia ex proprio officio, & stipendio, quod accipiunt, tenentur Sacramenta ministrare suis subditis. Quod si Pastor sine probabilissimo vitæ periculo non posset infirmum ungere, ut solet contingere tempore pestis, tunc si infirmus aliquod aliud Sacramentum susceperit, ut si fuerit confessus, docent plures, non teneri tunc Parochum cum probabilissimo vitæ periculo ungere infirmum, eò quia hoc Sacramentum non sit simpliciter necessarium ad salutem, quam infirmus per solum Sacramentum pænitentiæ potest consequi. Cæterum si infirmus nullius alterius esset capax Sacramenti, tunc teneretur Parochus neglecta propria vita corporali æternæ saluti sui subditi consulere.

Dubitari solet, an possit hoc Sacramentum simul valide ministrari à pluribus sacerdotibus, & respondetur dupliciter posse intelligi, quod plures sacerdotes simul hoc Sacramentum ministrent. Primò, ut unus sacerdos subministret materiam remotam, & proximam seu ungat, & alius proferat formam. Secundo, ut quando unus ungit unum sensum, & simul profert formam partialem, alter ungat alterum sensum, & simul proferat suam formam partialem accommodatam tali sensui. Certum est priori modo non posse plures sacerdotes simul conferre hoc Sacramentum, quia sicut non valeret baptismus, si ab uno sacerdote fieret ablutio, & ab alio proferetur forma, ita neque valet extrema unctio, si unus sacerdos ungat, & alter formam proferat, quia ex verbis S. Jacobi constat eundem debere esse sacerdotem ungentem, & orantem. Sin verò intelligatur secundo modo, videtur id posse fieri, quia sicut Sacramentum Eucharistiæ, quia constat ex duplici materia, & forma partiali potest à duobus sacerdotibus valide confici, ut si unus consecraret hostiam, & alter calicem; ita pariter dicendum est, de hoc Sacramento extremæ unctionis, quod constat ex pluribus materiis, & formis partialibus, verum licitè id non potest fieri, eò quia sit contra praxin universalis Ecclesiæ, à qua sine gravissima urgente necessitate recedere non est licitum. Quòd si adesset evidens periculum, quod moribundus expiraret, priusquam omnes quinque unctiones ab uno sacerdote absolverentur, tunc possent plures sacerdotes simul hoc Sacramentum ministrare, adeo, ut quando unus ongit unum sensum, & profert partialem formam, alter ungat alterum sensum, proferatque aliam partialem formam. Imò ex consuetudine Orientalis Ecclesiæ septem sacerdotes Ecclesiæ hoc Sacramentum administrant, ut constat ex Euchologio, & Simeone Thessalonicensi. Plures etiam in Ecclesia Occidentali hoc idem ministerium simul exercebant, ut colligitur ex Sacramentario S. Gregorii. Sed ritus Ecclesiæ, & praxis est, ut ab uno tantum sacerdote hoc Sacramentum ministretur, quia, ut notat D. Thomas 4. *contra Gentes cap.* 73. *hoc Sacramentum habet effectum perfectæ curationis, & in eo requiritur copia gratiæ; nec competit Sacramento, quod multi sacerdotes intersint, ut orent DEUM pro infirmo, sed unicus sufficit ad inungendum ægrotum.*

CAPUT IV.

Quid sit in Ecclesia militante Ordo, & an sit Sacramentum.

CUm Christus Jesus suam in terris instituerit Ecclesiam, non potesat in ipsa Ordo deesse, quia, quæ sunt à Deo, ordinata sunt; ea enim sunt perfecta, quæ ordinata; & ut Ecclesia, quam Christus sanguine suo instituit, perfecta esset, non debuit Ordo deesse, quo tartareas legiones prosterneret, fieretque terribilis, *ut castrorum acies ordinata.* Ait enim D. Augustinus *Lib. 1. de ordine cap. 9. Ordo est, quem si tenuerimus in vita, perducet ad Deum, & quem nisi tenuerimus in vita, non perveniemus ad Deum.* Significat Ordo habitudinem unius ad aliud, vel dispositionem partium alicujus totius, vel statum, in quo constituti sunt homines, aut Angeli, vel etiam gradum aliquem eminentem supra id, quod est infimum. Sed juxta præsens institutum duo tantùm potest significare Clericorum gradum, qui per Consecrationem ad sacra quædam ministeria in Ecclesia deputantur, & ut significat ipsam actionem sacram, per quam Ministri Ecclesiæ constituuntur, & hæc actio vocatur propriè ordo, de quo Tertullianus: *O singularis jam, & verissima in Deum Sacerdotis potestas; penes Sacerdotem est, ut in altari sub speciebus Eucharisticis Deum ipsum in Sacrificii materiam & victimam constituat, nec injuriam ullam summo Numini inferat, nec altius quam par est, Sacerdotis dignitatem evehat: qui dixerit, nisi homini placuerit in altari, & loco victima non erit, & humano arbitrio divinitas pensitatur:* quamobrem ordo magis propriè sumitur pro statu quodam, & dignitate hominum, qui Consecratione quadam insigniti, fuis in Ecclesia militante funguntur muneribus, ad quæ per consecrationem destinantur, & habent jus ad Ministerium illud in Sacerdotii functione exercendum, quæ quidem benedictio, seu consecratio sacra vocatur ordinatio, & Sacramentum ordinis: unde placuit Sanctis Patribus, uti hoc vocabulo, quod latissimam habet significationem, ut dignitatem, & excellentiam Ministrorum Dei significarent: siquidem, cùm in Sacro Ministro altaris plures sint gradus: & omnes sint certa ratione distributi, & collocati rectè, & accomodè Ordinis nomine hoc Ministerium donatur.

Hinc ordo, ut est Sacramentum Ecclesiæ, quædam est potestas spiritualis, tradita ordinato, seu consecrato, sive ad Sacrosanctum Christi Corpus consecrandum, sive ad alias functiones, & Ministeria Ecclesiastica obeunda, quæ definitio omnes complectitur Ecclesiæ ordinationes, sed in primis Sacerdotium, quo traditur consecrandi Corporis Christi potestas, quæ omnium ordinationum est finis ultimus, cujus gratia institutæ sunt sacræ ordinationes, quæ omnes ordinantur ad conficiendum Christi Corpus sub speciebus Eucharisticis; hinc potestas Ecclesiastica duplex est, una ordinis, & alia jurisdictionis, illa refertur ad verum Christi Domini Corpus in Sacrosancta Eucharistia: hæc verò in Corpus Mysticum totius Ecclesiæ, siquidem ad potestatem jurisdictionis, pertinet dominicum gregem, seu Christianum populum gubernare, ac moderari, & dirigere, ad æternam, & cœlestem beatitudinem, non enim Ecclesia minus indiget Sacerdote, ut regatur, & defendatur quàm Sacrificio ut nutriatur. Hinc Tridentina Synodus *sess. 23. cap. 1.* ait: *A Domino Salvatore nostro Apostolis eorumque successoribus in Sacerdotio potestatem tradendam consecrandi, offerendi, & ministrandi corpus & sanguinem ejus, nec non & peccata dimittendi, & retinendi,* quæ verba utramque potestatem complectuntur ordinis, & jurisdictionis. Præterea omnes Ordines, si prima eorundem institutio spectetur, instituti non sunt tantùm ad Sacrificium Ecclesiæ celebrandum, verùm etiam ad bonum Ecclesiæ regimen constituendum, sicut enim sublato Sacrificio necesse est, pereat religio, ita secluso regimine cessat Ecclesia, quia non amplius est cœtus ordinatus fidelium sub uno supremo Sacerdote, sed potiùs hominum tumultuaria turba temerè in unum congesta. Hanc autem spiritualem potestatem Ordinis contulit Christus Dominus suis Discipulis, quando corporis & sanguinis sui Sacramentum, & Sacrificium instituens dixit illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, ut refert Apostolus *1. ad Corinth. 11.* ut enim asserit Tridentina Synodus, tunc Christus Apostolos suos novæ legis Sacerdotes instituit: & quando post resurrectionem insufflavit in eos, dicens: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

Asserendum est, Ordinem esse verum ac proprium Sacramentum novæ legis, & id esse dogma fidei contra Sectarios, quorum Ecclesia, cùm sit profana, Ministros Sanctos habere non potest, Assertio evincitur ex scripturis *1 ad Timoth. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi tum Prophetia, tum impositione manuum Presbyterii,* ubi per Prophetiam intelligitur forma sacramentalis, in qua mystica verba junguntur manuum impositioni, & per presbyterium intelligitur cœtus Episcoporum, in quo Episcopus Timotheus consecratus est per manuum impositionem, adeò ut per illa verba *cum impositione manuum Presbyterii*, significetur inauguratio Episcoporum, ut explicat S. Joannes Chrysostomus. Rursus *2. Timoth. ait: Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum:* hæc autem gratia quæ nam sit, explicat sequentibus verbis: *Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis:* quæ internam, & occultam Spiritus Sancti subministrationem significant, & alludunt ad gratiam in ordinatione collatam, ut explicat Tridentina Synodus *sess. 23. cap. 3.* & ad hanc gratiam referendum est, quòd ait Christus *Joan. 20. Accipite Spiritum Sanctum,* cùm enim daret potestatem exequendi sacri muneris etiam gratiam addere voluit, qua ad functionem illam sacram ritè & sanctè obeundam disponeretur: quòd verò hæc gratia pertineat ad sanctificationem hominis, constat, quia Spiritus Sanctus omnis sanctificationis est Author, ut explicant Sancti Patres, præsertim Cyrillus *Lib. 12. in Joan.* non enim gratia tantùm gratis data confertur in sacra ordinatione, cùm ut constat ex Apostolo gratia Timotheo data sit *per Prophetiam*, ubi Apostolus ait, fuisse Timotheo datam gratiam *Prophetia*, sed per *Prophetiam*, hoc est, secundùm præcedentem de illo Prophetiam, ut dicitur explicatiùs *cap. 1. Hoc præceptum commendo tibi, Fili Timothee, secundùm præcedentes in te*

Prophetias, ut milites in illis bonam militiam, scilicet secundùm revelationem priùs factam, qua significatum fuerat, Timotheum, tanquam Ecclesiæ utilem Sacerdotem, & Episcopum esse inaugurandum. Rursus *Actor.* 14. habetur, *cùm constituissent illis per singulas Ecclesias Presbyteros imponentes manus, & consecrantes Presbyteros.* Ex quibus constat, ordinationem sacram in Ecclesia militante esse Symbolum sensibile., seu manuum impositionem; per quam Presbyterium elevatur, & simul gratia, quæ per illud dabatur, propterea nulli dubium, quin Ordo in Ecclesia sit verum Sacramentum, cum sit signum sensibile productivum gratiæ, hæc enim testimonia adeò sunt evidentia, ut iisdem convictus Calvinus tandem coactus fuerit fateri, Presbyteratum esse verum Sacramentum, ait enim *Lib. instit. cap. 19. num. 28. Quantum ad verum presbyterii munus attinet, quòd ore Christi nobis est commendatum, libenter eo loco habeo, illic enim cæremonia est primum ex scriptura sumptu, deinde quam non esse inanem, nec supervacuam, sed fidele spiritualis gratiæ symbolum testatur Paulus.*

Neque urget, quòd respondent Sectarii, illam manuum impositionem fuisse aliquam cæremoniam, qua Apostoli utebantur, quando aliquem Deo commendabant, & pro illo rogabant. Nam, quam id falsum sit, ex eo evidentissimè claret, quia Apostoli non imponebant manus cuique obvio, & sese offerenti, sed tantùm post diligens examen, & probatam vitam, ne scilicet incapacem, vel indignum aliquem ordinarent. Hinc D. Paulus *epist. 1. cap. 5. ad Timoth.* ait: *Manus citò nemini imponas, nec communicaveris peccatis alienis*, ex quibus verbis satis apertè constat, Apostolos non imposuisse manus, quoties aliquem commendabant Deo, & pro illo orabant; sed tunc, quando ordinabant Ministros Ecclesiæ, quia, tametsi aliquis orâsset pro peccatore, non tamen ejus peccatis communicâsset, ergo cùm D. Paulus moneat Timotheum, ne citò alicui manus imponat, & adferteriam causalem, ne scilicet communicet peccatis alienis, sequitur evidenter, per manus impositiones intellexisse ordinationem in sacris ordinibus: neque ullum facessit negotium, quòd respondent alii Hæretici, nomine gratiæ in præcitatis scripturæ locis non intelligi gratiam gratum facientem, sed gratis datam; quia Apostolus post verba *ex 2. epist. ad Timoth.* subjungit: Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis: sed Spiritus dilectionis est charitas, quæ non habetur sine gratia sanctificante, consequenter Apostolus fuit locutus de gratia sanctificante, & gratum faciente, non verò de gratia gratis data.

Suadetur secundò ex traditione, & Sanctorum Patrum consensu, quia Ordo in Ecclesia militante semper habitus fuit verum Sacramentum novæ legis, ut docet D. Thomas *3. part. quæst. 34 art. 2.* & evincitur etiam ex illo *Joan. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, hæc cùm dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*: ubi explicatur potestas ordinis, & jurisdictionis, quia sine Sacramento Ordinis, non potest quis esse Sacerdos, & sine potestate jurisdictionis non potest absolvere, & ligare, quia sententia absolutionis præsupponit in absolvente jurisdictionem, quam exerceat in subditum absolutum. Rursus manuum impositio perspicuè habetur in Actis Apostolorum *cap. 6. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide, & Spiritu Sancto, & Philippum, &c. & hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus;* præfati enim fideles fuerunt Diaconi, constituti ab Apostolis, sicut etiam iisdem ordinarunt Paulum, Barnabam, ut habetur in *Act. Apostol. cap. 13. Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus dixit illis Spiritus Sanctus, segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos, tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.* Quòd autem impositio manuum conferat gratiam, & cum effectu consistat, fatetur Apostolus *epist. 2. ad Timoth. cap. 4.* ubi ait: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, & quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyterii*; & *epist. 1. ad Timoth. cap. 1.* ait: *Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*, ex quibus constat, sacrum Ordinem fuisse ab ipsis Apostolis habitum, ut verum ac proprium Sacramentum novæ legis, & hanc traditionem ab ipso tempore Apostolorum permanasse in Ecclesiam, constat ex Sanctis Patribus, etenim S. Ignatius Martyr *in epist. ad Smirnenses* scribit: *Omnes Episcopum sequimini, sicut Christus Deum Patrem, presbyteros sicut Apostolos, Diaconos autem veneramini, sicut Dei mandato ministrantes*: & infra subdit: *Omnia bene in vobis ordinate, quæ mandata sunt in Christo. Laici Diaconis subditi sint, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, sicut ipse Patri.* & in vita S. Anacleti Papæ, & Martyris 13. Julii legitur: Decrevit, ut Clerici sacris ordinibus publicè à proprio Episcopo initiarentur. S. Leo I. *epist. 81. ad Dioscorum Alexandrinum cap. 1.* Ordinationem vocat Sacramentum, jubetque à jejunis dari, & accipi: & *epist. 87. ad Episcopos Mauritaniæ*, postquam dixisset ordinem Sacerdotii, nonnisi benè probatis & exercitatis conferendum esse, subdit: *Quis dissimulare audeat, quòd in tanto Sacramento perpetratur injuria?* Anastasius II. *in epist. ad Anastasium Imperatorem part. 7.* ait: *Nullum de his, quos baptizavit Acatius, vel quos Sacerdotes, sive Levitas secundùm canones ordinavit, ulla eos ex nomine Acatii portio læsionis attingit, quo forsitan per iniquum tradita Sacramenti gratia minus firma videatur.* S. Gregorius Nazianzenus in laude Athanasii ait: *In magnum hunc Clericorum ordinem cooptatur, atque in eorum, qui appropinquanti Deo appropinquant, numerum adscribitur, & sacrosanctæ stationis, & ordinis honore afficitur, cunctisque Ecclesiasticorum graduum muneribus deinceps perfunctus.* Ex quibus ait Isidorus *de eccles. offic. Lib. 2. cap. 1. Quod omnes, qui in Ecclesiasticis ministeriis gradibus ordinati sunt, generaliter Clerici nominantur, quia Matthias sorte electus est, quem primum per Apostolos legimus ordinatum.* Tertullianus *exhortat. ad castitatem cap. 7.* ait: *Differentiam inter ordinem, & plebem constituit Ecclesiæ authoritas, & honor per ordinis consessum sanctificatur: adeo ubi Ecclesiastici Ordinis non est consessus, & offers, & tingis, & Sacerdos es tibi solus.* Optatus Milevitanus *Lib. 1.* Ministros subjicit Diaconis inquiens: *Certa membra sua habet Ecclesia, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Ministros, & turbam fidelium*, qui autem huic consessui præsset, Præses seu Præpositus vocabatur. S. Leo *epist. 87. ad Episcopos Africæ cap. 1.* scribit: *Quid est citò manus imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplinæ Sacerdotalem honorem tribuere, non probatis: & quid est communicare peccatis alienis? nisi talem effici ordinantem, qualis est ille, qui non meruit ordinari.* S. Gregorius *Lib. 4. in Lib. Reg. cap. 5.* ait:

Is, qui promovetur, bene foris ungitur, si intus virtute Sacramenti roboretur. & in *cap.* 10. *Lib.* 1. *Reg.* Per oleum effusum super caput Saulis, asserit, fuisse præsignatam Sacerdotalem unctionem, ait ipse: *Samuel Saul in Principem unxit, Deus autem ei cor ad aliud immutavit, quia sacrorum Ordinum Sacramenta ab Ecclesiæ Doctoribus foris accipimus, sed Sacramentorum virtute ab Omnipotente Deo interius roboramur: virtus verò Sacramenti gratia est Spiritus septiformis.* D. Ambrosius *Lib. de dignitate Sacerdotii cap.* 5. ait: *Quis dat episcopalem gratiam? Deus an homo? respondes sine dubio, Deus: sed per hominem dat Deus, homo imponit manus, & Deus largitur gratiam.* D. Augustinus *Lib.* 2. *contra epistolam Parmeniani cap.* 13. loquens de Baptismo, & de Ordine: *Utrumque Sacramentum est, & quadam consecratione homini datur, illud, cùm baptizatur, istud, cùm ordinatur.* Et paulò post loquens de Schismaticis, qui priùs ordinati fuerant, ait: *Non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi Sacramento fiat injuria.* & rursus: *Explicent, quomodo Sacramentum baptizati non possit admitti, & Sacramentum ordinati possit admitti*; ex quibus constat, ex traditione Apostolorum per antiquissimos Sanctos Patres in Ecclesiam promanata, & conservata, sacrum Ordinem esse verum Sacramentum novæ legis: unde D. Thomas *Lib.* 4. *contra Gentes cap.* 74. ait: *Manifestum est, quod in collatione spiritualis potestatis, quoddam Sacramentum peragitur; quod dicitur Ordinis Sacramentum, ad divinam autem liberalitatem pertinet, ut, cui confertur potestas ad aliquid operandum, conferantur etiam ea, sine quibus hujusmodi operatio exerceri non potest. Administratio autem Sacramentorum, quæ ordinantur ad spiritualem potestatem, convenienter non fit, nisi aliquis ad hoc divina gratia adjuvetur, & ideo in hoc Sacramento confertur.* Idque procedit, dummodo sacris initiatus Ordinibus non ponat obicem.

Hinc Concilia hoc idem fidei dogma declararunt, ut in Concilio Florentino Eugenius IV. in decreto pro instructione Armenorum, ubi expressè asserit, Ordinem esse Sacramentum, & ejus effectum esse augmentum gratiæ, ut possit quis idoneus esse Minister; & Concilium Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 3. ait: *Cum scripturæ testimonio, Apostolica traditione, & Patrum unanimi consensu, perspicuum sit, per sacram ordinationem, quæ verbis & signis exterioribus perficitur, gratiam conferri, dubitare nemo debet, Ordinem esse verè & propriè unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis.* Et *can.* 3. *Si quis dixerit, Ordinem, sive sacram ordinationem non esse verè & propriè Sacramentum à Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum excogitatum à viris rerum ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantùm ritum quendam eligendi Ministros verbi Dei, & Sacramentorum, anathema sit,*

Ratione etiam hoc fidei dogma suadetur, quia ad Sacramentum tria tantùm requiruntur, quòd sit cæremonia sensibilis permanenter instituta, & habeat infallibilem promissionem gratiæ, seu quòd in ejus usu, & exercitio gratia infallibiliter conferatur: sed ordinatio, qua Ministri Ecclesiæ initiantur, hæc tria continet, quia non solùm exterius ordinantur, sed etiam interius per Consecrationem sanctificantur, quapropter hæc ordinatio verè, & propriè est Sacramentum; major est certa ea ipsa definitione Sacramenti. Minor ostenditur, quia hæc ordinatio, ut per se patet, est aliquod signum sensibile, quia Ordo semper in Ecclesia collatus fuit per signum sensibile, & externum, ut per manuum impositionem, quòd verò huic sensibili cæremoniæ permanenter institutæ sit infallibiliter promissa gratia, colligitur ex Apostolo 1. *ad Tim.* 4. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyterii*; unde cùm Ordo sit signum sensibile, & permanens causativum gratiæ, constat, habere veram rationem proprii Sacramenti novæ legis. Præterea quia Deus, cujus perfecta sunt opera, *Deuteron.* 32. cum dat potestatem, dat etiam quæ requiruntur ad legitimum & congruentem ejus usum, idque experimur in rebus naturalibus, quibus Deus non tantùm impertitus est potentias operativas, verùm etiam quasdam qualitates, & instrumenta, quibus expeditè, & rectè illis utantur. In ordinatione autem sacra datur homini potestas conficiendi, & ministrandi Sacramenta, quæ ab existente in peccato lethali exerceri non potest, ergo Deus simul cum hac potestate, confert etiam gratiam sanctificantem, ut rectè fungatur ordinatus tanto Ministerio. Rursus si in baptismo, in quo datur potestas suscipiendi Eucharistiam, & alia Sacramenta, datur simul cum ea potestate gratia gratum faciens, quia sine ipsa non rectè perciperentur reliqua Sacramenta; cur in ordine, in quo etiam datur potestas conferendi Sacramenta, non simul etiam dabitur gratia gratum faciens, cùm non minus peccatum sit homini indigno Sacramenta tradere, quàm accipere. Sin autem in ordinatione datur gratia sanctificans, sequitur, ordinationem esse verum ac proprium Sacramentum novæ legis, quia omnis cæremonia sensibilis, & permanens, instituta in Ecclesia ad sanctificandum, est Sacramentum propriè dictum. Præterea, quia juxta Philosophicum effatum, propter quod unumquodque tale, illud magis tale, sed propter ordinem fit homo dispensator Sacramentorum, ex quo sequitur, Ordinem à fortiori esse Sacramentum, cùm hoc nihil aliud sit, quàm sanctificatio quædam homini exhibita cum aliquo signo sensibili, & quia in susceptione Ordinis fit Consecratio per signum sensibile, cujusmodi est manuum impositio, sequitur, ordinationem in Ecclesia militante esse signum sensibile, & permanens causativum gratiæ, consequenter verè, & propriè esse Sacramentum novæ legis.

Quòd si dicas, inde sequi, unctionem Regum esse itidem Sacramentum, respondetur, negando sequelam, quia hæc unctio non ordinatur ad dispensationem Sacramentorum, siquidem definitio Ordinis, seu ordinationis sacræ est, quòd sit *Sacramentum, quo à Ministro idoneo, seu Episcopo traditur potestas ad conficiendum corpus, & sanguinem Christi*, quæ definitio congruit omnibus, & singulis Ordinibus, si consideremus potestatem, quæ per Ordinem confertur, ad Eucharistiam, duplicem esse, immediatam, & mediatam; siquidem illa est, qua directè, ac immediatè confici potest Eucharistia, cujusmodi est potestas Sacerdotalis. Mediata est illa, per quam exercetur aliquod Ministerium, quod dirigitur & ordinatur ad Eucharistiam, tanquam ad finem, quod Ministerium reperitur in singulis ordinibus juxta eorum diversas functiones. Rursus dicitur à Ministro idoneo conferri, seu ab Episcopo, quantum ad sacros Ordines, quia Abbates Cardinales, & Presbyteri non-Episcopi, conferre possunt primam tonsuram, & quatuor minores.

Objiciunt nihilominus Sectarii, quia Sacramentum verè, & propriè sumptum, debet constare ex verbo, & elemento, juxta vulgatum illud Augustini effatum *Tractat.* 80. *in Joann. Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*, sed in ordinatione Ecclesiastica nullum applicatur elementum, ergo non est proprium Sacramentum. Sed contra, quia per nomen elementi non potest intelligi elementum strictè & propriè sumptum,

quia

quia panis & vinum, quæ sunt materia Sacramenti Evcharistiæ, non sunt elementa propriè dicta; unde nomine elementi significatur quodlibet sensibile, & quia in Sacramento Ordinis revera datur hoc sensibile, at est manuum impositio, & traditio alicujus rei sensibilis, cui adnexa est promissio gratiæ, sequitur, Ordinem verè & propriè esse Sacramentum, & definiri potest, sacra cæremonia, qua traditur potestas exercendi spirituale aliquod Ministerium, & simul confertur gratia sanctificans ad illud ritè, & convenienter obeundum.

CAPUT V.

Quot sint Ordines, quando instituti, & an singuli sint Sacramenta.

Certum est, Ordinem ecclesiastium esse duplicem, dignitatis unum, seu jurisdictionis, ut Episcopatus, Patriarchatus, Primatus, & Papatus; & alterum potestatis in eo situm, ut sacris Ordinibus initiatus possit Sacrificio altaris inservire, & ministrare. Loquimur in præsenti de Ordine potestatis, qui dividitur in septem Ecclesiasticos Ordines, Sacerdotum, Diaconorum, Subdiaconorum, Acolytorum, Exorcistarum, Lectorum, & Ostiariorum, ut declaravit Synodus Tridentina *sess.* 23. *cap.* 2. Præterea, quia antiqui Patres, præsertim Ignatius Martyr, Discipulus Apostolorum recenset hos septem in Ecclesia Ordines, scribens enim ad Antiochenos ait: *Saluto Sanctum Presbyterorum collegium, salute sacres Diaconos, Lectores, Cantores, Janitores, & Laborantes,* (seu eos, qui curam habebant mortuos sepeliendi) *& Exorcistas.* Rursus Cornelius Papa *in epistola ad Fabium Antiochenum* ait: *In hac Ecclesia Catholica non ignorabat Presbyteros esse 46. Diaconos 7. Subdiaconos 7. Acolytos 42. Exorcistas, & Lectores, unà cum Ostiariis 52.* Unde constat, hos septem Ordines semper fuisse in Ecclesia à tempore Apostolorum, & rationem adfert Tridentina Synodus *sess.* 23. *cap.* 2. ubi ait: *Cum divina res sit Sacerdotii Ministerium, consentaneum fuit, quo dignius, & majori cum veneratione exerceri posset, ut in Ecclesiæ ordinatissima dispositione plures, & diversi essent Ministrorum ordines, qui Sacerdotio ex officio deservirent, ita distributi, ut qui in clericali tonsura insigniti essent, per minores, ad Majores ascenderent.* Unde visum est Spiritui Sancto septiformis gratiæ largitori, omnes Ordines ad verum Christi corpus, seu ad Evcharistiæ Sacrificium directè destinatos, septenario numero concludere, quorum tres majores essent, & quatuor minores, tres enim majores propter excellentiam dicuntur majores & sacri, eò quia proximiùs accedant ad Evcharistiam, ob quam omnes Ordines sunt instituti, & hi habent etiam annexum votum castitatis: alii verò quatuor Ordines dicuntur minores, seu non sacri, vel quia non habeant annexum solemne votum castitatis, vel quia nullum habeat actum circa rem sacram immediatè, sicut tres priores, ut Presbyteratus circa corpus & sangvinem Christi conficiendum, & offerendum: Diaconatus circa Christi Sangvinem dispensandum populo: Subdiaconatus circa vasa sacra tangenda. Cæterùm, ut observat D. Thomas *ad quæst.* 34. *supplementi art.* 3. Si Ordo secundum se spectetur, etiam minores dici possunt sacri, quatenus ordinantur ad sacrandam animam per gratiam, & characterem, quem in ipsa causant. Ad septenarium numerum ordinum, qui ad verum Christi corpus referuntur, addi solet octavus Ordo, qui cæteris est eminentior, estque Episcopatus, qui ad corpus Christi mysticum, scilicet ad Ecclesiam regendam ab ipso Christo institutus est, & hic apex est, & consummatio Sacerdotii, & hunc esse verum ordinem distinctum à Presbyteratu propugnant plures Theologi, & ad hunc supremum gradum dignitatum per inferiores Ordinum gradus pervenitur, etenim sicut in militia temporali homo priùs fungitur officio simplicis militis, deinde fit decurio, postea Centurio, & postquam aliquamdiu Ordines duxit: idoneus judicatur, ut fiat strategus, & tandem Præfectus totius exercitûs: ita fieri oportet in Ecclesia, ut, ne quis ad supremum gradum subitò prosiliat; sed priùs in minoribus aliquamdiu se exerceat, gradatim ad majores progrediatur, ut actum fuisse à Sancto Cornelio refert S. Cyprianus *epist.* 52. inquiens: Nam quòd Cornelium charissimum nostrum Deo, & Christo, & Ecclesiæ ejus, item cum Sacerdotibus cunctis laudibili prædicatione commendat; non iste ad Episcopatum subitò pervenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in divinis administrationibus Dominum sæpe promeritus, ad Sacerdotii sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Hoc idem etiam adstruit de Nepotiano S. Hieronymus *epist.* 3. inquiens: Fit Clericus, & per solitos gradus Presbyter ordinatur.

Fuit autem Sacramentum Ordinis institutum in ultima Cœna, quando Christus dixit Discipulis suis *Luc.* 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, quibus imperativis verbis actio communicandi, & consecrandi præcipitur Apostolis, siquidem illud jubet facere, quod Apostoli videbant Christum facere, & Christus non solùm consecravit corpus suum, sed etiam distribuit, ergo, cùm actio excedens potentiam cujusvis creaturæ, non possit fieri sine potestate divinitus collata, sequitur, hanc faciendi potestatem, & conficendi, ac distribuendi fuisse illis concessam, maximè, cùm actiones istæ non semel, aut bis, aut pro tempore Apostolorum, sed usque in finem sæculi exercere debuissent, ut explicat D. Paulus 1. *ad Corinth.* 11. ubi etiam ostendit, hanc potestatem non ad solos Apostolos restringi, sed ad Successores eorum usque in finem sæculi extendi. Rursus, quòd hæc successio per Dei voluntatem fuerit in Ecclesia introducta, satis colligitur ex scripturis *Actor.* 20. ut idem Paulus indicat, qui cùm à Presbyteris Ephesiorum discederet, eos sic affatur: *Attendite vobis, & universo gregi vestro, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sangvine suo,* & *ad Titum* 1. *Hujus rei gratia reliqui te Creta, ut ea, quæ desunt, corrigas, & constituas per civitates Presbyteros, sicut & ego constitui tibi:* ex quibus clarè constat, non solùm Apostolos suis successoribus has potestates delegâsse, sed & ordinatos ab ipsis fuetus alios loco sui cum similibus prærogativis posse subrogare. Hinc Augustinus, expendens illud Psal-

Psalmi: *Pro Patribus tuis nati sunt tibi Filii*, licitè explicat hanc successionem, loquens enim cum Ecclesia ait: *Patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis filii nati sunt tibi constituti Episcopi, hodie enim Episcopi, unde nati sunt ipsa Ecclesia Patres ipsos appellat, ipsa illos genuit, ipsa illos instituit in sedibus Patrum, non ergo te putes desertam, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es: de prole tua tibi succrevit paternitas, pro Patribus tuis &c. constitues eos super terram.* Ratio itidem hoc suadet, quia, cum Christus non ignoraret ecclesiam suam per omnes ætates propagandam, & ad utilitatem ejus, ut Paulus dicit; *sive Paulus, sive Cephas, sive Apollo, omnia vestra sunt*, 1. *Corinth.* 3. & has potestates ordinasset, ac instituisset, procul dubio volebat cum ipsa jugi Ecclesiæ successione has continuo à Patribus in filios, à filiis in Nepotes, & à Nepotibus in alios successores usque ad finem mundi derivari, siquidem ex necessitate finis desumi debet necessitas eorum, quæ sunt, & ordinantur ad finem. Ex quibus constat, Sacramentum ordinis fuisse institutum in ultima cœna, quando Christus *Luc.* 22. suis dixit Apostolis: *Hoc facite in meam commemorationem* & id esse fidei dogma, adeo ut Concilium Tridentinum contrarium asserentes anathemate feriat, ait enim *sess.* 22. *can.* 2. *Si quis dixerit, illis verbis, hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus, & sanguinem suum, anathema sit.*

Quòd si dicas inde tantùm colligi institutionem ordinis Sacerdotalis, non verò reliquorum Ordinum, contra est, quia reliqui Ordines nectuntur cum Sacerdotio, consequenter implicitè fuerunt & ipsi instituti. Præterea quia Sacerdotium eminenter continet alios Ordines, qui omnes ad unum ordinantur Sacerdotium, cui inserviunt. Quòd si dicas, Apostolos fuisse à Christo ordinatos, & consecratos per verba illa *Luc.* 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, ergo ab Ecclesia non ordinari Sacerdotes, eò quia mutet formam in consecratione, quia non profert verba Christi, cum Sacramenta fuerint à Christo instituta propriis verbis, ut in eorum usu non erretur, ut notat Bellarminus *lib. de Eucharistia cap.* 9. Sed contra, quia nulla hic intervenit essentialis mutatio formæ: siquidem Ecclesia, docente *Spiritu S.* potest formam explicare. Præterea quia supposita veritate de realitate sacrificii incruenti in Eucharistia adhuc Episcopi ordinantes proferunt verba illa: *Accipe potestatem, offerendi Sacrificium Dei, & missas celebrandi*, quæ verba important illa Christi ordinantia Apostolos *Luc.* 22. *Hoc facite in meam commemorationem*, quod si in oblatione facta à Christo in ultima cœna, obtulit sacrificium, quod fundatur in verbo illo, *pro vobis*, quando Deus aliquid jubet, supponitur dare potentiam ad id, & authoritatem hanc satis traditio Apostolica explicat per verba Episcopi; his positis,

Asserendum est, ordinem Sacerdotalem verè, & propriè esse Sacramentum, quia id definitum fuit in Concilio Tridentino *sess.* 23. *can.* 2. *& cap.* 1. etenim Sacerdotium ex duplici constat potestate, quarum prima est potestas conficiendi corpus reale Christi mediante consecratione panis, & vini: Secunda est remittendi quælibet peccata: illa prior posset esse sine secunda, non ita hæc posterior sine prima, quia illam necessario præsupponit, neque inde sequitur, duplex esse Sacramentum, quia una potestas aliam complet; & unus character perficit alium priùs productum, & cum quo unum efficit characterem totalem. Præterea, quia est certum de fide, aliquam ordinationem ecclesiasticam esse verè & propriè Sacramentum, sed Ordo Sacerdotalis est omnium potissimus, & finis, ad quem reliqui inferiores Ordines referuntur, consequenter Ordo Sacerdotalis verè & propriè est Sacramentum, & qui hoc Sacerdotii ordine sunt initiati, dicuntur latinè Presbyteri, quod græcè idem significat ac Seniores, non solum propter ætatis maturitatem, quæ huic Ordini maximè necessaria est, sed multo magis propter morum gravitatem, doctrinam & prudentiam, hinc *Sapientia* 4. vocatur senectus venerabilis, non diuturna, neque annorum numero computata, cani autem sunt homines, & ætas senectutis, vita immaculata. Hinc Sacerdotalis Ordinis dignitas, & excellentia magna est, ut colligitur ex ejus officio in eo situm, ut circa Corpus Christi versetur. Est autem corpus Christi duplex, *unum verum*, quod à Sacerdote consecratum offertur in altari, & distribuitur fidelibus; alterum dicitur *mysticum*, quod est Ecclesia, seu cœtus fidelium sub uno supremo Sacerdote, quia, ut ait Apostolus, *unum corpus multi sumus, qui de uno pane participamus*, & circa utrumq; Christi Corpus verum, & mysticum versatur officium Sacerdotis, nam quod attinet ad verum Christi Corpus, datur illi potestas consecrandi & offerendi, ac distribuendi fidelibus volentibus sumere, & id ex institutione Christi, qui in ultima cœna Sacerdotes instituens secundùm Ordinem Melchisedech ait: *Hoc facite in meam commemorationem*; Quod verò ad Corpus Christi mysticum attinet, seu ecclesiam, datur etiam Sacerdotibus potestas baptizandi, & absolvendi, hinc D. Paulus 1. *ad Corinth.* 4. vocat Sacerdotes Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Quale autem sit Sacerdotii ministerium, docet 2. *ad Corinth.* 5. ubi scribit: *Deus nos reconciliavit sibi per Christum, & dedit nobis ministerium reconciliationis, quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis, pro Christo enim legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos: Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.* Et hoc munus legationis tunc Christus demandavit suis Apostolis, & eorum Successoribus, cùm post iteratam salutationem dixit illis: *Pax vobis, sicut misit me Pater, & ego mitto vos*, siquidem Pater misit Filium, ut reconciliaret homines Deo, & Christus misit suos in universum orbem Sacerdotes, & Episcopos, ut eorum ministerio Deo reconciliarentur, qui ab illo se disjunxisset, hinc bis repetita voce dicit, *pax vobis*, indicaturus se pacem illis fecisse, & pacem se per illos mittere hominibus, hinc Sacerdos nihil aliud est, quàm Christi Legatus, qua etiam de causa dictus est à Propheta *Angelus Domini exercituum*. Hinc Sacerdos est Minister reconciliationis non solùm, cùm prædicat evangelium, verum etiam, cùm ministrat Sacramenta baptismi, pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & cùm preces fundit Deo pro populo, cùm sacrificium corporis & sanguinis Christi offert, & agit, ut concreditus sibi populus fructum reconciliationis consequi possit, verus tamen Mediator, & reconciliator Christus est, de quo ait David *Psal.* 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*, & 1. *Joan.* 2. dicitur: Ille est: qui baptizat, qui peccata remittit, qui reconciliat, qui interpellat pro nobis, ille enim est qui offert corporis, & sanguinis sui sacrificium in altari, solus enim Christus verè baptizat, & à sordibus abluit peccatorum, & de quo dicitur in evangelio, *hic est, qui baptizat*, siquidem in remittendis peccatis solus Deus est, qui principaliter remittit, & Sacerdos est tantùm Christi Minister, & solum adhibet ministerium, hinc rectè dicitur, quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus, quo peccato in consecratione,

in oblatione, in distributione Eucharistiæ Sacerdos nonnisi ministerium adhibet, hinc S. Joan. Chrysost. *homil. 83. in Matth.* ait: *Cum Sacerdotem videris offerentem, ne tu Sacerdotem esse putes hoc facientem, sed Christi manum invisibiliter extensam.*

Asserendum est secundò Diaconatum itidem esse verum Sacramentum à Christo institutum, quamvis non desint ex Theologis Catholicis, qui id negent, asserentes nullam ordinationem inferiorem Presbyteratu esse verum Sacramentum, Bellarm. itidem quamvis asserat Diaconatum esse Sacramentum, negant tamen id esse de fide, & id probatur ex scripturis *Actor. 6.* ubi leguntur Diaconi septem, quorum unus erat Stephanus, solemniter per manuum impositionem ab Apostolis electi: & hoc etiam manifestè indicat munus illud mensarum, quod ut melius obirent ordinati fuerunt Diaconi, quapropter putarim de fide esse Diaconatum esse verum Sacramentum, quia Tridentin. *sess. 23. can. 6.* cum anathematizat, qui dixerit *in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam*: sed in eodem canone Concilium declarat hierarchiam componi non solùm ex Episcopis, & Presbyteris, verùm etiam ex aliis Ministris, per quos intelliguntur Diaconi, cum ipsi sint ordine proximiores Presbyteris, & præsertim cum D. Paulus cum Episcopis, & Presbyteris semper conjungat Diaconos, ut patet *ad Philipp. 3. Cum Episcopis, & Diaconis*, ergo juxta Tridentinum Diaconi sunt à Christo instituti perinde ac hierarchia ecclesiastica. Præterea quia officium Diaconi latius patet illo cujusvis alterius ordinis infra Sacerdotium, & sanctius cæteris inferioribus semper fuit habitum: ejus functiones plures sunt, ut episcopi lateribus jugiter assistere, eumque semper sequi, concionantem custodire, sacra facienti inservire, ut & alia ministeria exercent, quâ de causa Diaconus vocatur in Ritualibus comminister, cooperator corporis, & Sanguinis Domini. Ejus officia itidem sunt in missæ sacrificio evangelium legere, ut scribunt S. Hieronymus *ad Sabinianum* S. Gregorius *epist. 44. lib. 4. indict. 13.* S. Isidorus *de divinis officiis c. 8.* Olim Diaconi fidelium animos sæpius in ecclesiis excitabant, ut sacris attente insisterent, quod etiam nunc præstant Diaconi Græci. Consueverunt etiam Christi Domini Sanguinem, imò & corpus fidelibus distribuere, ut referunt S. Justinus Martyr *Apologia 2.* S. Cyprianus *lib. de lapsis*, & Author constitutionum Apostolicarum, imò mos iste ante Concilium Nicænum adeo invaluerat, ut etiam Presbyteris Diaconi Eucharistiam ministrarent, quam tamen Diaconorum audaciam Nicæna Synodus compescuit, & abusum omnino delevit *can. 18.* hoc idem etiam præstiterunt plura alia Concilia, præsertim Carthaginense, Aurelianense *can. 38.* & alia, quæ prohibuerunt Diaconis, ne præsente Sacerdote, auderent fidelibus Corpus Domini distribuere, & nunc hæc facultas sublata omnino est, adeo ut non audeant Diaconi Corpus Domini tangere. Erat itidem officium Diaconorum bona Ecclesiastica distribuere indigentibus, prout cuique opus erat ad victum, & eleemosynas etiam distribuere, ut etiam fidelibus, & Confessoribus in odium Christianæ fidei in carcere detentis necessaria suppeditare, & eorum vota, & preces pro lapsis excipere, & ad Episcopum deferre, ut infelicibus illis Christianis, qui timore suppliciorum in persecutione ceciderunt, si pœnitentiam mox agerent, indulgentiam concederet, & pœnitentiæ tempus moderato rigore contraheret, ut scribit S. Cyprianus *lib. de lapsis*, quinimò in absentia Episcopi & Presbyteri interdum iisdem licuit pœnitentes reconciliare, eosque absolvere, non quidem Sacramentaliter, sed à pœnis satisfactoriis, vel etiam ab excommunicatione, qua prohibebantur communicare cum aliis fidelibus, & arcebantur à Sacramentis Ecclesiæ participandis, ait enim S. Cyprianus *epist. 13. Si Presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud Diaconum quoque Exhomologesin facere delicti sui possint, ut, manu eis in pœnitentia imposita, veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres, litteris ad nos actis desideraverunt.* Proprium itidem erat Diaconorum negotia ecclesiastica, & etiam viduarum apud Imperatorem procurare, catechumenorum recitare nomina, & Ordinis Sacramento initiandos ante Episcopum sistere, quod officium nunc exercent Archidiaconi.

Cæterum, quòd Diaconatus sit verum Sacramentum, ex eo evincitur, quia est signum sensibile causativum gratiæ Sanctificantis, & quidem in Ecclesia stabile, habet enim materiam sensibilem, seu manuum impositionem, & porrectionem libri evangeliorum, ac specialem formam verborum, quæ signa proculdubio sunt omnia sensibilia, quod vero etiam causent gratiam, ex eo constat, quia primi Diaconi fuerunt ab Apostolis ordinati per manuum impositionem, ut habetur *Act. 6.* Et manuum impositio ordinativa Apostolorum conferebat Spiritum S. Præterea quia Episcopus in ordinatione Diaconi una cum manuum impositione profert hæc verba: *Accipe Spiritum S. ad robur & ad resistendum Diabolo, & tentationibus ejus*, & ex Tridentino *sess. 23. can. 4.* hæc verba non proferuntur ab Episcopo, quasi per illa Spiritus S. gratia non conferatur sicut significant, ergo in ordinatione Diaconi confertur gratia, consequenter, cùm Diaconatus sit signum sensibile causativum gratiæ sanctificantis, est verum, & proprium Sacramentum. Ab Apostolis autem electi fuerunt septem primi Diaconi occasione murmuris Græcorum adversus Hebræos, eò quòd despicerentur in ministerio quotidiano viduæ eorum, ut habetur *c. 6.* non tamen electi sunt, ut tantùm mensis ministrarent communibus, sed etiam sacris, & eleemosynas quotidianas distribuendas viduis iisdem cura erat demandata, qua ratione dixerunt Apostoli: *Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Ex vi itidem suæ ordinationis habebant jus administrandi solemni ritu baptismum, ut etiam jus promulgandi evangelium, si Episcopus hoc munus iisdem commiserit, ut probant exempla S. Stephani Protomartyris, & Philippi, & recensentur in actis Apostolorum, hinc S. Ignatius Martyr *in epistola ad Trallianos* ait: *Oportet & Diaconos Ministros existentes mysteriorum Jesu Christi secundùm omnem modum omnibus placere. Non enim ciborum, & potuum sunt Ministri, sed Ecclesiæ Dei Ministri*, & S. Hieronymus *epist. 85. ad Evagrium* refert, Diaconos veterum Levitarum vice in Ecclesia fungi, perinde ac Presbyteri legis Evangelicæ officia exercent filiorum Aaron, in quibus præcessit illorum typus.

Asserendum tertiò, etiam Subdiaconatum & quatuor minores in sententia probabiliori sunt vera Sacramenta; siquidem certum est, septem illos Ordines viguisse ab initio Ecclesiæ, ac deputatos fuisse ad Sacrum ministerium, ut liquet ex Pontificibus, & Patribus antiquissimis, ut ex Clemente Romano *lib. 8. Constit. c. ult.* Cornelio Papa *epist. ad Fabianum.* Ignatio Martyre *epist. 2.* & ex Concilio Romano sub Sylvestro Papa, & Carthaginensi IV. Præterea quia Subdiaconatus est signum sensibile causativum gratiæ: siquidem in ordinatione Subdiaconi habetur ritus externus constans ex rebus, & verbis, quæ etiam ipsa causant gratiam sanctificantem, ut constat ex Florentino in decreto Eugenii, ubi

post assignatas materias, & formas, & Ordinarium Ministrum Diaconatus, & Subdiaconatus, asserit, effectum hujus Sacramenti esse augmentum gratiæ, ex quibus constat, non solum Diaconatum, sed etiam Subdiaconatum esse verum ac proprium Sacramentum; sicut enim Diaconi à primis ecclesiæ initiis fuerunt ab Apostolis constituti, ita etiam Subdiaconi: siquidem Apostolos constituisse septem primos Diaconos, habetur *Actor.* 6 & Romæ fuisse septem Diaconos, & totidem Subdiacono, testatur S. Cornelius Papa & Martyr *in epist. ad Fabium*; ut etiam Eusebius *lib. 6. histor. ecclesiast.* ut & S. Ignatius *epistola interpolata ad Antiochenos*, & Romæ à Diaconis continentia servabatur tempore Pelagii II. qui sub Diaconis Siciliæ præcepit, ut more Romanæ Ecclesiæ nullatenus uxoribus suis admiscerentur, quæ disciplina ad alias Ecclesias occidentales propagata fuit, adeo ut Ordo Subdiaconatus incœperit tunc à minoribus ordinibus separari, ac recenseri inter majores, & Sacros, quibus adnexus est cœlibatus, ut etiam servatur apud Græcos. Subdiaconorum officia sunt aquam præparare ad ministerium altaris, & Diacono ministrare, palas altaris, & corporalia abluere, calicem, & patenam in usum sacrificii offerre Diacono, oblationes, quæ fiunt ad altare, suscipere. Olim tamen nec calicem, nec patenam, nec oblationes in altari ponebant, sed hæc omnia tantùm porrigebant Diaconis à quibus ministrabantur intra Sanctuarium, ut refert S. Isidorus Episcopus Hispalensis *epist. ad Landsfredum.* Episcopus in ordinandis Subdiaconis eis significat perpetuæ continentiæ legem impositam esse huic ordini, & semel quod fuerint hoc ordine initiati, non possint ampliùs à proposito resilire, sed tenentur Deo perpetuo famulari, cui tamen servire, regnare est. Rursꝰ eos admonet, quanta sedulitate & sanctimonia sacra ministeria exercere debeant. Rursus Episcopus induit Subdiaconum sacris vestibus, scilicet amictu, manipulo, tunica, proferens verba in rituali notata, & tradit etiam ipsis librum epistolarum, quem, dum singuli manu dextra contingunt, hæc verba profert: *Accipite librum epistolarum, & habete potestatem legendi eas in Ecclesia Sancta Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Quòd etiam quatuor minores Ordines sint Sacramenta, constat ex Concilio Florentino, quia postquam asseruit Ordinem esse Sacramentum, & ejus materiam esse rem, quæ traditur ab Episcopo in ordinatione; & formam, verba, quæ proferuntur ab Episcopo in traditione materiæ, & id nominatim declaraverit de ordine Sacerdotali, Diaconatu, & Subdiaconatu, postea subjungit, & sic debet intelligi de reliquis Ordinibus, quapropter Concilium censuit in illis etiam reperiri materiam, & formam Sacramenti, consequenter omnes ordines tam majores, quàm minores esse vera Sacramenta. Præterea quia hoc idem suadet Sanctitas muneris, ad quod homo deputatur per hos ordines. Præterea quia Ordo imprimens Characterem verè & propriè est Sacramentum, sed quatuor minores ordines imprimunt Characterem, ergo sunt verè & propriè Sacramentum, major liquet, quia præter Sacramentum nil aliud est assignabile, quod Characterem spiritualem inprimat in anima. Minor etiam est certa, quam docet D. Thomas *quæst.* 5. *art.* 2. ubi expressè ostendit per omnes Ordines majores, & minores imprimi Characterem, quod ex eo probat D. Thomas, quia, quod est irreiterabile ex benedictione perfectiva, & consecrativa, imprimit Characterem spiritualem: sed quilibet ex quatuor minoribus Ordinibus semel susceptus est irreiterabilis non ex benedictione tantum extrinsecus deputante, sicut prima tonsura, & benedictio Abbatissæ, sed etiam perficiente & consecrante, ergo omnes hi Ordines tam majores, quàm minores verè, & propriè sunt Sacramenta.

Sed dices, si omnes septem ordines verè, & propriè sunt Sacramenta, sequitur Sacramenta novæ legis non esse tantùm septem, sed tredecim, siquidem Ordo est Sacramentum, & ratio communis omnibus septem Ordinibus: sed multiplicato inferiori debet etiam necessariò multiplicari superius, quapropter Sacramenta ecclesiæ essent tredecim, non septem in lege evangelica. Hoc autem est contra fidem, & Concilium Tridentinum asserens septem tantùm esse Sacramenta ecclesiæ à Christo Jesu instituta, ergo præter Sacerdotium alii Ordines inferiores non sunt Sacramenta. Neq; obstat, si dicas Sacramentum Ordinis esse unum tantùm unitate generica, quatenus continet sub se septem species Sacramentorum. Nam contra est, quia ratio generica non potest conferre unitatem Sacramentis ecclesiæ, alioquin sequeretur, quòd nonnisi unicum daretur Sacramentum, etenim Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia Extrema Unctio, & matrimonium genericè conveniunt in ratione Sacramenti, & tamen non sunt unicum tantùm Sacramentum, sicut habetur una tantùm ratio generica conveniens omnibus Sacramentis; ergo ex eo, quòd omnes septem Ordinis conveniunt generice in ratione Sacramenti Ordinis, non possunt dici unum Sacramentum Ordinis, quia unitas Sacramenti non desumitur à ratione generica, sed specifica, sicut (quamvis omnes homines conveniant in genere hominis, non tamen censentur esse unus homo tantùm. Respondetur igitur exactius quod licèt quilibet ex septem Ordinibus sit verum Sacramentum causativum gratiæ, & Characteris, quia tamen omnes subordinantur uni Sacerdotio, in quem tendunt, ut ad principale ministerium. & ad ritè, & convenienter peragendam corporis Christi consecrationem, ad quam ordinantur, ut ad finem, sequitur, quod ratione unitatis Ordinis, quam habent inter se, & finis, ad quem tendunt, dicantur esse unicum tantum Sacramentum, adeo ut Sacramentum Ordinis sit quoddam totum potentiale, quod secundum completivam rationem sit in uno, & in aliis sit aliqua participatio illius major, vel minor prout magis, vel minus appropinquant Sacerdotio.

Alii itidem respondent septem Ordines majores, & minores esse tantùm unicum Sacramentum unitate integrali; & multiplex unitate partiali, quia sicut in uno toto comprehenduntur partes plures concurrentes ad unum integrale constituendum, ita si considerentur seorsim partes, multiplicantur inter se ratione sui, non in ratione totius, quod integrant. Asserunt igitur, quemlibet ex illis septem Ordinibus esse tantùm Sacramentum incompletum & partiale, & ex omnibus simul sumptis integrari unum completum, ac perfectum Sacramentum Ordinis, perinde ac ex duplici specie panis, & vini simul sumpta constituitur unum totale, & integrum Sacramentum Eucharistiæ per modum unius perfecti convivii, & integræ refectionis spiritualis institutum: verùm prior responsio, quæ est D. Thomæ, est præferenda. An verò præter septem præcensitos Ordines dentur alii, siquidem prima tonsura Chor. Episcopus, Archidiaconus, Archiepiscopus, Patriarchæ, & Cardinales, cùm sint constituti in dignitate ecclesiastica videntur importare distinctos Ordines. Sed contra, quia quod ad primam tonsuram attinet, non est Sacramentum, nec Ordo, sed tantùm quædam præparatio, ac dispositio ad ordines, seu ut loquitur D. Thomas, quoddam præambulum ad ipsos, ratio est, quia in omni

ordine participante veram rationem Sacramenti, necesse est conferatur aliqua specialis gratia, & spiritualis potestas ordinato: sed in prima tonsura nulla talis potestas traditur, quia per primam tonsuram non destinantur Clerici ad aliqua officia divini cultus, quæ à laicis non possunt exerceri, sed tantùm ad divinas laudes persolvendas, ad quod non requiritur ulla specialis potestas: hinc prima tonsura clericalis, nec ordo nec Sacramentum Ordinis est, sed tantùm quædam dispositio, & præparatio ad Ordines: quod verò ad alias attinet prærecensitas dignitates ecclesiasticas, respondetur illas non esse ordines, sed tantùm gradus dignitatum, etenim Chor-Episcopi fuerunt veri Episcopi, quos vocamus titulares, ut notet Baronius ad annum Christi 350. Alii censent Chor-Episcopus fuisse simpliciter Sacerdotes, quibus episcopalia munera committebantur, ut censent plures cum Vasquez. *disput.* 238. *cap.* 7. Sed Bellarminus censet Chor-Episcopos interdum fuisse Episcopos titulares, & subinde Sacerdotes, & Vicarios Episcoporum, Archiepiscopos, seu Metropolitanus ordine non nisi Episcopus est, sed tantùm jurisdictione est potior, eò quia pluribus Episcopis præsit, Archidiaconus itidem erat antiquissimus Diaconorum, quem persæpe Episcopus solebat in Vicarium assumere. Patriarcha sive primas ita se habet ad pluras Archiepiscopos, sicut Archi-Episcopus ad plures Episcopos. Cardinalatus verò non est Ordo, sed tantùm prærogativa dignitatis concessa jure humano Electoribus, & Consiliariis Pontificis: cùm igitur prærecensitæ dignitates sint tantùm gradus dignitatum, & non Ordines, sequitur septem tantùm esse ordines, tres majores, & quatuor minores, ex quibus constituitur unicum tantùm Sacramentum ex habitudine, quam omnes habent ad Sacramentum Eucharistiæ.

An verò Episcopatus sit ordo vel tantùm consummatio, & perfectio ordinis, seu Sacerdotii plures censent, episcopatum esse ordinem distinctum à Presbyteratu, & huic sententiæ videtur favere Apostolus 1. *ad Timot.* 4. *& 2. Tim.* 1. ubi admonet Timotheum, ut gratiam, quam accepit in inauguratione episcopali, non negligat, sed resuscitet, quod si episcopatus confert gratiam, & est etiam ejus institutio signum sensibile in Ecclesia permanens, procul dubio est Sacramentum, & ordo distinctus à Presbyteratu, cui sententiæ, etiam favent SS. Patres, præsertim S. Epiphanius *heresi* 75. ubi contra Aëtium ait: *Unum esse ordinem Episcopi.* Et Concilium Carthaginense IV. describens ritum sacrarum ordinationum asserit ordinationem episcopalem distinctam à cæteris, & *can.* 2. ait: *Episcopus, cùm ordinatur, duo Episcopi ponant, & teneant evangeliorum Codicem super caput & cervicem ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus suis caput ejus tangunt.* S. Leo Papa *epist.* 12. *ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem cap.* 4. etiam distinguit ordinem episcopalem à Presbyteratu, etenim de continentia Subdiaconis injuncta ait: *Quòd si in hoc Ordine, qui quartus à capite est, dignum est custodiri: quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio servandum est, ne aut Levitico, & Presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idoneus æstimetur, qui se à voluptate uxoria necdum frenâsse dignoscitur.* Romanum itidem Pontificale asserit, episcopali consecratione conferri Spiritum Sanctum, eò quia consecrantes, & assistantes Episcopi ambabus manibus tangant caput consecrandi, & proferant verba illa: *Accipite Spiritum Sanctum*, unde, cùm sit signum sensibile causativum gratiæ, videtur esse ordo distinctus à Presbyteratu, præsertim cùm singularis & excellens potestas spiritualis tribuatur Episcopo, quæ simplici Sacerdoti non convenit, scilicet potestas conferendi Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, quæ potestas non solùm est jurisdictionis, sed etiam Ordinis, & imprimit novum characterem.

Verùm quidquid sit, de hac quæstione, quam ecclesia permittit agitari à Theologis, An character episcopalis verè distinguatur à Sacerdotali, & ob id sit episcopatus Ordo distinctus à Presbyteratu, vel tantum sit major extensio characteris Sacerdotalis; ast certum de fide Episcopos jure divino esse Presbyteris superiores ut constat ex continuata traditione & praxi Ecclesiæ contra plures Calvinistas asserentes cum Blondello, Episcopos æquales esse Presbyteris, qui error fuit olim Aërii, & impugnatur à S. Epiphanio *heresi* 75. quam errorem excitarunt cum Blondello Sectarii nostri temporis; Epiphanius enim loquens de Aërio ait: *Est illius dogma super hominis captum furiosum, & immane, quanam inquit in re Presbytero Episcopus antecellit? nullum inter utrumque discrimen est. Est enim amborum unus ordo, par & idem honor, ac dignitas.* Unde asserere parem dignitatem, & honorem Episcopo & Presbytero hæresis est, quam in Aërio Ecclesia damnavit, & Epiphanius eam itidem refellit, inquiens: *Episcoporum ordo ad gignendas Patres præcipuè pertinet, hujus enim est Patrum in Ecclesia propagatio, alter, cùm Patres non possit, filios Ecclesiæ regenerationis lotione producit, non tamen Patres, aut Magistros. Quinam fieri potest, ut is Presbyterum constituat, ad quem creandum manuum imponendarum jus nullum habeat, aut quomodo Presbyter Episcopo dici potest æqualis.* Quòd si jus ordinandi Presbyteros solis Episcopis convenit, non verò simplicibus Presbyteris, sequitur evidenter Episcopos jure divino esse Presbyteris superiores. Hinc S. Dionysius *lib.* 5. *eccles. Hierarch.* ait: *divina lex Pontificalium ordinationum sanctimoniam, sacramque altaris consecrationem reverendissimorum Pontificum, & officiis atque virtutibus æterna ferre distribuit.* Hæcque ratio est, cur in decretis aliquorum Conciliorum, & Patrum Confirmatio, & ordinatio Sacerdotis irrita esse, ac vana dicatur, si ab alio fiat, quàm ab Episcopo: etenim ante S. Epiphanium Synodus Alexandrina in causa S. Athanasii congregata in Epistola Synodica, Ischyram Presbyterum non fuisse, ex eo probat, quod Colluthо ordinatus esset, qui non erat Episcopus, sed simplex Presbyter, qui propterea Sacerdotes ordinare non poterat, unde sacra Synodus Alexandrina censuit ordinandi potestatem divino jure solis Episcopis convenire, & è Presbyteris non posse alios Presbyteros consecrari, neque Episcopos, quapropter Epiphanius contra Aërium hæreticum asserentem Presbyterum parem Episcopo, ait: *Dicere Episcopum, & Presbyterum æquales esse, quomodo erit possibile. Episcoporum enim ordo Patrum generator est, Patres enim generat Ecclesia, Presbyter verò non potest Patres generare*, & respondens ad Aërii objectionem fundatam in eo, quod indiscriminatim in epistolis D. Pauli nomen Episcopi & Presbyteri assumitur quasi unum, respondet, non omnes statim Apostolos potuisse constituere, nec erat eis Ministrorum copia, qui officia pontificatûs obire possent, quapropter, ubi tales non reperiebantur Presbyteri necessitas urgebat, ut in multis Presbyteri exercerent officia Episcoporum, hinc D. Paulus quando scribebat Ecclesiis, ubi aderant Episcopi, nominabat Episcopos, & ubi aderant solum Presbyteri, scribebat ad Presbyteros, & Anacletus Papa, & Martyr *in tertia sua epistola* ait; *Sacerdotum Ordo bipartitus est, & sicut*

Dominus

Dominus illum instituit à nullo debet turbari, Episcopi locum tenent Apostolorum, Presbyteri autem septuaginta discipulorum. Cæteinm episcopatum esse excellentiorem, perfectiorem, & majorem Presbyteratu declarat Tridentina Synodus *sess.* 23. ubi ait: *Præter cæteros ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos sicut Apostolus, ait, à Spiritu Sancto regere Ecclesiam Dei, eosque Presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Confirmationis conferre, Ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque ipsos peragere posse, quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent,* & *can.* 7. anathemate ferit asserentes Episcopos non esse Presbyteris superiores, ait enim: *Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi, & ordinandi, vel eam quam habent, illis esse communem cum Presbyteris, anathema sit.* Præterea Concilium Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 4. loquens de charactere indelebili, qui in ordinis Sacramento, sicut & in Baptismo, & Confirmatione imprimitur, statim asserit: hierarchicum ordinem præcipuè pertinere ad Episcopos, & superiores esse Presbyteris, ac Sacramentum Confirmationis conferre, & Ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque peragere, quarum functionum potestatem reliqui inferiores ordines nullam habent.

Ratio id eam evincit, quia in ecclesia non est aliqua Spiritualis potestas, nisi Ordinis, vel jurisdictionis: sed quæ pertinent ad episcopalem potestatem non tantùm sunt jurisdictionis, alioqnin possent committi non Episcopo, quod falsum est, ergo sunt etiam potestatis ordinis, cujusmodi sunt ministrare Sacramentum Confirmationis, & Ordinis, consequenter potestas Ordinis in Episcopo est excellentiam, & major quam in simplici Sacerdote. Rursus quia episcopalis ordinatio imprimit characterem spiritualem, & confert gratiam, consequenter episcopatus est etiam verum Sacramentum, quod imprimat characterem, ex eo constat, quia Sacramenta, quæ characterem imprimunt, non possunt iterari, atqui episcopalis ordinatio non potest iterari, nec repeti, consequenter est verum, & propriè Sacramentum, hinc Episcopus potest duo Sacramenta conferre, Confirmationem, & Ordines sacros, quæ non possunt simplices Sacerdores conferre, & si conferant, nihil efficiunt, unde habet Episcopus ex sua ordinatione spiritualem potestatem, consequenter & novum characterem, non tamen putarim hanc potestatem, & novum characterem, inducere novum Sacramentum totaliter distinctum à Sacramento Presbyteratus, sed tantùm esse summam perfectionem, & veluti ultimum gradum perfectivum, & consummativum Ordinis Sacerdotalis, quia non est opus novo charactere, sed satis est, si character Sacerdotalis per additionem gradus episcopatus perfectivi, & ultimo consummativi superaddatur augmentum characteris, & amplioris potestatis, se extendentis ad conferenda duo Sacramenta Confirmationis, & Ordinationis, quæ potestas non convenit simplici Sacerdoti; hoc enim pacto intelligitur, quomodo juxta Concilium Tridentinum episcopatus distinguatur, ac sit major, ac perfectior Presbyteratu: distinguitur enim non ratione essentiæ, & entitatis, sed ratione gradus superadditi & novæ potestatis, qua Episcopus potest conferre aliqua Sacramenta, quæ non possunt à simplici Sacerdote conferri.

Quod si dicas, magis distare inter se potestatem confirmandi, & consecrandi Eucharistiam, quam potestatem legendi evangelium & epistolam in sacrificio missæ, sed própter potestatem legendi evangelium & epistolam ponuntur diversi Characteres in Diaconis & Subdiaconis, ergo etiam in Sacerdote, & Episcopo; sed contra, negatur minor, quia ut superiùs ostendimus Ordines minores, & majores Diaconatus, & Subdiaconatus, non differunt essentialiter, sed tantùm accidentaliter, penes diversos gradus, quibus, quo inferiores Ordines proximius accedunt ad Sacramentum Eucharistiæ, sunt perfectiores, ac plus continent excellentiæ, quapropter omnes Ordines, & characteres ab ipsis impressi, non differunt nisi ratione majoris, vel minoris perfectionis, & quia Episcopatus est Ordo cæteris aliis eminentior, ac perfectior; ita plus in se continet perfectionis, non solum in ratione jurisdictionis, sed etiam Ordinis, ac potestatis conferendi Sacramenta Confirmationis, & Ordinationis, quæ non possunt ab aliis inferioribus Ordinibus nec à Presbyteris conferri. Neque ex eo, quod consecratio episcopalis conferat gratiam, sequitur, esse ordinem distinctum è Presbyteratu, quia etiam collatio Diaconatus, & Subdiaconatus conferat gratiam, & tamen non distinguuntur essentialiter, & totaliter à Presbyteratu cujus sunt dispositiones, & gradus. Sunt tamen qui censent episcopatum esse unum ordinem cum Presbiteratu genericè tantùm, non verò specificè. Sed ex inde sequeretur, quod alia Sacramenta essent itidem inter unum genericè, quia omnia conveniunt in ratione Sacramenti, & in eo, quod sint Sacramenta. Exactiùs explicatur hæc distinctio inter utrumque Ordinem Presbyteratus, & Episcopatus per hoc, quòd Episcopatus superaddat gradum perfectiorem, etiam in ratione Ordinis, quatenus character Sacerdotalis in Episcopo extenditur ad majorem perfectionem & excellentiam, ac potestatem conferendi Sacramenta Confirmationis, & Ordinationis; hinc Character episcopalis major est, & perfectior Sacerdotali, quia ad Sacerdotalem superaddit gradum excellentiorem, ac præstantiorem, quo major & excellentior episcopatus est presbyteratu. Cæterum si præcisè sumatur Character Sacerdotalis, & comparetur cum Episcopali, Sacerdotalis est major, quia nil majus potest excogitari potestate consecrandi Eucharistiam, unde quoad intensionem perfectior est Character Presbyteratus, vel saltem non est minus perfectus episcopatu, qui tantùm extensive est major, & excellentior, quatenus verò episcopatus etiam supponit characterem Presbyteratus, est intensivè æqualis Sacerdotali, qui uterque dicit ordinem ad conficiendum Christi corpus.

Quod si dicas, Episcopum non habere ex sua consecratione, ut possit Eucharistiam consecrare, sed tantùm ut possit ministrare Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, respondetur Episcopatum in sua ratione & essentia includere etiam Sacerdotium loquendo de potestate Ordinis, de qua sola hic est sermo, non enim potest intelligi Episcopus, qui non sit Sacerdos, cùm nihil aliud sit Episcopus, nisi summus Sacerdos, seu summitas Sacerdotalis, perinde ac papatus includit intrinsecè papatum, quamvis ad plura alia se extendit, ad quæ simplex episcopatus non se extendit, hinc ordinatio episcopalis, si consideretur in sua integritate, includit etiam ordinationem, & characterem Presbyteratus,

CAPUT VI.

De materia, & forma singulorum Ordinum, eorumque Ministro.

ASserendum est, in Ecclesia latina materiam Sacerdotii esse traditionem Calicis cum vino & patenæ cum pane, & deinde pro consecratione posteriore solam manuum impositionem, quæ sequitur traditionem panis, & vini, siquidem Sacerdoti tribuitur potestas una in corpus reale Christi, ad illud producendum sub speciebus panis, & vini, & alia in corpus mysticum Christi, ad illud regenerandum per absolutionem à peccatis. Prior potestas confertur per traditionem calicis cum vino, & patenæ cum pane: posterior verò per manuum impositionem. Cæterum materia remota Sacramenti Ordinis in generali est res illa, quæ ab Episcopo traditur ei, qui ordinem aliquem suscipit, & proxima est traditio illius rei, ut potest, ex dictis de Sacramentis in genere, quia illa est materia Sacramenti, per quam illud conficitur: & sacramentum ordinis conficitur, ut est signum sensibile, ex re & traditione rei, adeo ut res, quæ traditur, sit materia remota, circa quam versatur materia proxima, quæ est ipsa traditio materiæ remotæ.

Asserendum secundo, materiam Diaconatûs esse traditionem libri evangeliorum, & impositionem manuum Episcopi, adeo ut utraque materia sit essentialis huic ordinationi, ut colligitur ex *Actor. 6.* ubi ab Apostolis per impositionem manuum septem Diaconi ordinati sunt, & colligitur etiam ex Concilio IV. Carthaginensi *can. 4.* de traditione libri evangeliorum constat ex Concilio Florentino in decreto unionis: Quamobrem utraque materia est essentialis huic ordinationis. Materiam verò Subdiaconatûs in Ecclesia latina esse traditionem patenæ, & calicis vacui, ut definivit Eugenius Papa in Concilio Florentino. Alii etiam addunt cum Vasquez traditionem libri epistolarum, sed hæc materia non videtur esse essentialiter necessaria: quia potestas legendi epistolam in missa videtur tantùm esse juris humani. Materiam Acolytatûs esse candelabrum cum cereo extincto, & urceolos vacuos. Exorcistæ traditionem libri Exorcismorum, Lectoratûs traditionem libri epistolarum, Ostiariatûs traditionem clavium ecclesiæ, traditio enim funium ad pulsandas campanas, cùm non fiat ab Episcopo non est nisi accidentalia: unde materia uniuscujusque ordinis est traditio rei proportionatæ muneri, ad quod destinatur ordinatus. An verò sit essentiale, ut materia, quæ ab Episcopo traditur, tangatur ab eo, qui ordinatur, an necesse sit, ut Sacerdos tangat calicem, & patenam, imò etiam hostiam patenæ impositam, & ita de cæteris Ordinibus Sacerdotii inferioribus. Victoria, Cajetanus, Vasquez, & alii negant hanc necessitatem contactus physici, & asserunt sufficere contactum virtualem in eo situm, quòd ordinandus manum ponat super materiam, quæ illi traditur ab Episcopo, tametsi eam physicè non tangat. Sed alii requirunt essentialiter contactum physicum, idque ex eo videtur certum, quia Episcopus conferens ordinationem dicit, *accipe*, & simul tradit rem tangendam, & tunc verbum illud, *accipe*, non significat translationem Dominii in rem, quæ offertur, sed tantùm materia illa tangenda traditur.

Ad formam quod attinet, respondetur, formam propriam singularum ordinationum contineri certis quibusdam verbis significantibus effectum proprium earundem, seu potestatem collatam, siquidem determinat materiam ab Episcopo traditam, unde difficile non est statuere, quænam sit propria forma uniuscujusque Ordinis: Neque obstat, quòd eadem verba proferantur in ordinatione Sacerdotis & Diaconi, quia aliunde fit determinatio ad unam potiùs, quàm ad aliam potestatem. Hinc habent singuli Ordines propria ministeria; officium enim Sacerdotis est sacrificare, baptizare, absolvere à peccatis, & ministrare alia sacramenta præter confirmationem, & ordinem; quia hæc duo conficiuntur ab Episcopo. Rursus benedicere, concionari, & alia bujusmodi munera obire. Diaconus ex proprio officio assistit sacerdoti sacrificanti, & legit evangelium, prædicat, instruit catechumenos, & Eucharistiam olim fidelibus distribuebat: & ita dicendum de cæteris ordinibus, quia quilibet ordinatus se exercet circa proprium officium juxta materiam propriam.

An verò Christus determinaverit in individuo omnes materias Sacramenti Ordinis, respondetur cum communiore sententia, Christum Dominum in Ordinum institutione tantùm determinasse eorum materias, in genere scilicet, ut illa esset legitima cujusvis ordinis materia, quæ existens sensibilis sui traditione debitè, ac sufficienter facta, tam ex parte Ministri, quàm intentionis significaret tunc potestatem tali ordini propriam ei dare, qui materiam hanc sensibilem acciperet in sua ordinatione, & particularem hujus sensibilis materiæ determinationem, seu imponere significationem practicam hujus potestatis, huic vel illi rei sensibili particulari Christum reliquisse Ecclesiæ, prout, & quando hæc judicaret esse conveniens, hinc Christus non determinavit in individuo materiam, & formam sacramenti ordinis materialiter sumptas, ut nec materiam Eucharistiæ: siquidem pro materia, & forma instituit signum sensibile significativum potestatis, quæ traditur; & verba talem potestatem exprimentia, hinc pro materia Eucharistiæ instituit panem non determinando hunc vel illum, sed panem, quicunque esset, neque vinum album vel rubrum, sed vinum quodcunque, quapropter Sacerdotes Græci consecrant in fermentato, & Latini in azymo, & plerisque in locis consecratur, vinum rubeum inter Latinos, & in aliis album. Rursus in Ecclesia Græca Presbyteri, & Diaconi ordinantur per solam manuum impositionem sub certa verborum forma, & in Ecclesia Latina non solùm per manus impositionem, sed etiam per traditionem panis, & vini. Hinc cum utraque Ecclesia conferat ordinationem per signum sensibile accommodatum ad significandam potestatem tali ordini propriam dari ei, qui materiam illam sensibilem, vel signum sensibile accipit in sua ordinatione, & per verba significantia traditionem talis ordinis, siquidem utraque Ecclesia validè conficit, & confert ordines, quia utraque servat materiam, & formam à Christo institutam formaliter, licèt non materialiter, cùm ambæ Ecclesiæ signis utantur diversis, unde Christus non determinavit in specie materias, & formas hujus sacramenti ordinis, sed tantùm genericè instituit, ut loco materiæ adhiberetur signum aliquod sensibile significativum potestatis, quæ traditur, & locò formæ verba adhiberentur, quæ eandem potestatem sufficienter exprimerent. Quo pacto facilè intelligimus, quomodo utraque Ecclesia Græca, & Latina servat omnia essentialia à Christo instituta circa materias ordinum.

Cæterum determinatio hujus vel illius materiæ in specie, & materialis manuum impositio facta fuit ab Apostolis, ut innuit Gregorius IX. *cap. Presbyter* & etiam habetur *Actor.6.* & patet sic ordinasse Diaconos, & Presbyteros *Actor.* 14. juxta vim textûs Græci, & etiam D. Paulus hoc pacto ordinavit Episcopus. 1. *ad Timoth.* 4. & hunc ritum Ecclesia Græca hactenus servavit, ut etiam Latina in Episcopatu, Presbyteratu, & Diaconatu, sed impositioni manuum addidit porrectionem instrumentorum ad majorem expressionem potestatis collatæ per tales Ordines, quamvis in rigore alterutra sufficeret ad valorem Sacramenti: quòd enim sufficiat sola manuum impositio absque porrectione instrumentorum, liquet ex ritu græco: græci enim per solam manuum impositionem validè conficiunt, & conferunt Ordines. Rursus quod sufficiat etiam sola porrectio instrumentorum sine manuum impositione videtur significare Gregorius IX. *cap. Presbyter.*& id etiam ex eo ostenditur, quia asserentes Subdiaconatum, & quatuor minores Ordines esse Sacramenta, tenentur asserere ad collationem Sacramenti Ordinis non esse necessariam manuum impositionem, quia Subdiaconatus, & quatuor minores ordines conferuntur per solam porrectionem instrumentorum sine manuum impositione. Præterea quoad formam etiam constat, utramque Ecclesiam adhibere verba sufficienter exprimentia potestatem, quæ confertur per ordinem, adeo ut utraque Ecclesia servet essentialia hujus Sacramenti, & tantùm differat penes determinationem accidentalem signi sensibilis verborum. Præterea Christus non determinavit in unica tantùm cæremonia, vel multiplici debere Episcopatum conferri, vel Presbyteratum, aut Diaconatum, & in Ecclesia Latina confertur duplici cæremonia, & unica tantùm in græca: unde liberum reliquit Ecclesiæ in una vel multiplici cæremonia significare hanc potestatem, quæ confertur per Sacramentum Ordinis.

Si dicas Concilium Florentinum, cui interfuerunt Patres Latini, & Græci tacitè damnâsse ritum ordinandi Græcorum, & definivisse materiam ordinis esse id, per cujus traditionem confertur ordo. Respondet Arcadius *lib. 6. cap. 5.* Græcos non interfuisse, quando in fine Concilii factum est illud decretum Eugenii pro instructione, & unione Armenorum, qui per suos Legatos se Romanæ Ecclesiæ tunc adjunxerunt, adeo ut Eugenius Papa, & Concilium Florent. per illud decretum nihil contra Græcos definiverint, sed tantùm voluerunt Armenos instruere de modo celebrandi Sacramenta, juxta ritum usitatum in Ecclesia Romana, & facilè id conjicitur ex verbis decreti.

An verò in ordinatione Sacerdotis sit necesse ut Neomysta tangat simul calicem cum patena ad validè suscipiendum ordinem. Certum est juxta communem sententiam contactum materiæ esse de essentia, quia in quolibet Sacramento habente materiam necesse est, ut, qui illud suscipit, materiam illam tangat, ut patet in baptismo, quapropter tenetur Neomysta calicem tangere, & patenam saltem ex necessitate præcepti ecclesiastici, quia id expressè præscribitur in rituali. Verùm quia tangens in ordinatione Sacerdotii calicem secundùm communem usum videtur etiam tangere patenam ei impositam. Censerem valde probabile talem contactum sufficere ad valorem Sacramenti, eò quia calix, & patena censentur se habere per modum unius; & qui tangit tantùm calicem, si non immediatè, saltem mediatè censetur tangere patenam, sicut, qui tangit patenam solam, censetur saltem mediatè tangere, & hostiam eidem adjectam, & qui tangit calicem, in quo est vinum, censetur etiam mediatè tangere vinum: calix & patena in ordinatione Sacerdotis & etiam in Sacrificio missæ simul copulantur, & habent connexionem, ratione cujus Neo-mysta tangens unum immediatè censetur mediatè, & aliud tangere. Tutior tamen sententia est, quæ asserit contactum physicum patenæ esse de necessitate Sacramenti, adeo ut, si Neo-mista tantùm tangat physicè calicem, & non patenam, si iterum ordinandus sub conditione, si non esset ordinatus: neque est par ratio de contactu hostiæ, & contactu calicis, & patenæ, quia patena est instrumentum institutum pro hostia recipienda; perinde ac calix est instrumentum institutum ad recipiendum vinum, quod in se continet, & qui tangit continens, censetur moraliter tangere contentum; quia continens, & contentum se habent per modum unius, qua ratione non est necesse, ut Neo-mysta, qui tangit calicem physicè, tangat etiam contactu physico vinum in calice content... perinde quia hostia continetur in patena, sufficit, si physicè hæc tangatur. Tutiùs tamen semper est tangere calicem physice patenam, & hostiam: quia in ultima cœna in consecratione Apostolorum facta à Christo Domino, non solum fuit traditus calix, & panis; sed etiam Apostoli Neo-mystæ acceperunt calicem, & panem in suis manibus.

Asserendum tertiò, solum Episcopum verè consecratum esse ministrum hujus Sacramenti ordinis. Idenim definitum fuit in Concilio Florent. *in Litter. unionis*, & Tridentino *sess.23. can.7.* ubi declaratum, quod Episcopi sint Presbyteris superiores, & habeant potestatem confirmandi, & ordinandi, quæ potestas non est illis communis cum Presbyteris. Hinc in scripturis dicuntur Episcopi ordinare *Actor.14.* 1. *ad Timoth.* 1. *ad Titum* 1. & nullibi fit mentio, quod alii Sacerdotes contulerint hoc Sacramentum. Ratio itidem id suadet: quia solus Episcopus est reipublicæ Christianæ Præfectus, ad Hierarcha, seu Princeps Sacramentorum: & ad solum Principem spectat conferre ordines sacros, si sit ecclesiasticus; sicut ad principem sæcularem spectat distribuere officia, & ministeria sæcularia. Hinc tantùm ex commissione summi Pontificis potest simplex Sacerdos conferre ordines minores. Id enim constat ex Tridentino, & præter ecclesiæ. Abbates, qui habent jus mitræ possunt suis monachis in propriis monasteriis conferre hos quatuor minores ordines. Non tamen potest simplex Sacerdos etiam ex comissione summi Pontificis conferre ordines majores, quia ut docet D. Thomas *q. 38. art. 1. ad 1.* Summus Pontifex non habet majorem potestatem supra corpus Christi verum in Eucharistia quàm simplex Sacerdos, qui habet tantum potestatem circa ipsum ut consecrandum; non potest summus Pontifex dare facultatem simplici Sacerdoti conferendi ordines sacros, qui immediatam relationem habent ad corpus Christi, cujusmodi sunt ordines majores quia habent hanc immediatam relationem ad corpus Christi verum; quia tametsi non constet, subdiaconatum habere hunc immediatum ordinem ad corpus Christi; & plures censeant posse Pontificem simplici Sacerdoti dare facultatem inaugurandi clericum subdiaconum, ut putat Victoria, asserens à se visam bullam, qua Pontifex concedit Abbatibus Cisterciensibus, ut possint ordinare Subdiaconos suos religiosos: attamen de Sacerdotio, & Diaconatu est manifestum, dicere immediatam relationem ad corpus Christi verum, quod dupliciter potest intelligi, primò ut consecrandum, secundò ut distribuendum fidelibus: ut consecrandum immediatè respicitur à Sacerdotio, cujus

proprium

proprium munus est conficere corpus, & sanguinem Christi per verba consecrationis; ut deferendum ac distribuendum, respicitur immediatè ab ordine diaconatus. Quinimo Diaconi in primitiva Ecclesia ex officio distribuebant Eucharistiam fidelibus communicantibus, & sanguinem Christi sub speciebus vini: ergo non potest summus Pontifex concedere simplici Sacerdoti facultatem inaugurandi Sacerdotes, & Diaconos, seu conferendi Sacerdotium, & Diaconatum: quia si potestas summi Pontificis no.. est major illâ simplicis Sacerdotis, & posset simplex Sacerdos ex commissione summi Pontificis conferre ordines Sacros Presbyteratus, & Diaconatus, inde sequeretur, quòd simplex Sacerdos posset ex se absque factâ sibi à Pontifice facultate conferre Sacerdotium, & Diaconatum: quia commissio Pontificis non auget potestatem simplicis Sacerdotis supra corpus verum Christi Domini: quod falsum est, & contra disciplinam Ecclesiæ, quâ ordinatio Diaconi & Sacerdotis nu... iam commissa fuit alteri, quàm Episcopo; ergo Pontifex non potest hanc facultatem concedere simplici Sacerdoti.

An verò jure divino Episcopi sint superiores, ac majores dignitate, ac potestate simplicibus Presbyteris, respondetur affirmativè, & fuit definitum in Concilio Constantiensi contra errores Wicleffi inter quos Martinus V. damnavit istum, quo Wicleffus Sacerdotes simpliciter pares asserebat Episcopis. Hoc idem fuit etiam definitum in Concilio Tridentino *sess. 23. cap. 4.* Et ratio est, quam assignat D. Thomas *3. part. quæst. 40. art. 4.* Quia divina mysteria debent esse magis ordinata, quàm humana: sed ordo humanorum officiorum exigit, ut in quolibet officio aliis præponatur, qui in eodem officio sit præses: sic militibus præponitur dux, & inferioribus artificibus Architectus, qui Princeps operis dicitur: pari pacto rectus ordo Ecclesiasticæ Hierarchiæ exigebat, ut Sacerdotibus præponeretur aliquis, qui esset Sacerdotum Princeps; & hic in qualibet Diœcesi est Episcopus. Præterea qualibet Potestas, quæ non potest exire in actum, nisi præsuppositis quibusdam ordinationibus, dependet ab illa potestate, quæ facit illas ordinationes: sed Sacerdos non potest absolvere, & ligare, nisi præsupposita Prælati, vel Episcopi Jurisdictione, qua sibi subdantur illi, quos absolvit: ergo potestas Sacerdotalis dependet ab Episcopali, estque illi inferior, consequenter est de jure divino, quòd Episcopi sint superiores Presbyteris dignitate, & potestate.

CAPUT VII.

De Cœlibatu, ut Sacris annexo Ordinibus.

Cœlebs is propriè dicitur, qui caret, semperque caruit uxore: abusivè tamen sumitur pro eo, qui uxore caret, quamvis aliàs eam habuerit, & usus fuerit matrimonio: hinc cœlibatus est status hominis sine uxore, quem ii tantùm amplectuntur, qui continentiæ clypeo omnia retundunt Carnis blandimenta, omnia coërcent illecebrarum illicia, ut scitè ait D. Bernardus de contemptu mundi: *Qui continere non valent, cælibatui dare nomina vereantur; sumptuosa enim turris est, & verbum grande, quod omnes capere non possunt*; sed quatenus ad nostrum pertinet institutum, tria inquirenda sunt incælibatu, & expendenda. Primò, quo jure constat dare hanc de cælibatu legem illis, qui sacris sunt ordinibus initiati. Secundò, si lex ista est de jure tantùm ecclesiastico, quandonam suum in Ecclesia habuerit initium. Tertio, an lex cælibatus fuerit rectè instituta, & qualem secum adferat utilitatem. Rursus hæc lex de cælibatu ad tria obligat, quorum primum est, ut nemo conjugatus Sacris initietur ordinibus, nisi ejus uxor perpetuam voveat castitatem, ut liquet *extra. de conversione Conjug. cap. Conjugatus & dist. 22. Can. Seriatim & dist. 77. can. Episcopus.* Secundum est, ut nemo, postquam Sacris est initiatus ordinibus, uxorem ducat, ut constat ex pluribus antiquis canonibus. Tertium, ut qui Sacris est initiatus ordinibus perpetuam servet continentiam non solùm ab actibus venereis per se illicitis, sed etiam ab usu matrimonii, si fortassis, antequam Sacris initiaretur, uxorem duxisset, & ipsa conjuge vovente perpetuam castitatem Ordines Sacros suscepisset. De hoc igitur cælibatu Ordinibus Sacris adnexo asserunt Hæretici, non esse admittendum, eò quia nihil in Ecclesia secum adferat utilitatis, & plurimum nocumenti, quatenus Sacerdotes, qui uxores non ducunt, & nolunt se continere ob plures, quas habent occasiones, cum mulieribus peccandi, persæpe sacrilegè celebrent: & quia impedit usum matrimonii, & liberorum generationem, quæ omnia præcipiuntur à DEO, vel ab ipso mundi initio, cùm præcepit hominibus, ut crescant, & multiplicarentur. Secus omnes Catholici docent, quod tametsi cælibatus ex natura rei non repugnet usui conjugali, utpote per se bono, & honesto, & cælibatum nulla lege naturali vel divina esse præceptum Sacerdotibus, esse nihilominus ab Ecclesia præceptum, & statutum, quæ tametsi neminem absolutè possit cogere ad servandam continentiam, nihilominus ob majorem decentiam, & ut Sacerdotes nonnisi divino cultui sint addicti, sine curis temporalibus, sine domesticis negotiis, sine liberis, & uxore, ut soli Deo & sibi vacent, hanc continentiam ordinibus Sacris adjunxit; adeo ut, sicut Ecclesia neminem adigit ad hos ordines suscipiendos, ita neminem cogit ad servandam continentiam, & cælibatum, quòd si quis velit liberè, & ex se promoveri ad Ordines Sacros, debet etiam hanc continentiam iisdem adnexam servare, sive id fit per conditionem oppositam immediatè ordinibus Sacris, sive per implicitam emissionem voti castitatis, sive id fiat per utramque: Hoc autem votum est obligatio non ducendi uxorem post Sacros ordines susceptos, & servandi imposterum perpetuam continentiam, quæ obligatio vocari etiam solet votum implicitum continentiæ: siquidem non est necesse, ut qui Sacris initiantur Ordinibus, expressum emittant votum castitatis, quia eo ipso, quod Sactos suscipiunt ordines, cum hac annexa obligatione ad perpetuam continentiam ob Dei cultum, dicuntur implicitè vovere continentiam, quinimò hæc obligatio solet etiam vocari votum solemne, quatenus non solùm impedit matrimonium contrahendum; verum etiam dirimit instar voti solemnis matrimonium contractum, & efficit, ut si quis Sacris initiatus Ordinibus, matrimonium contrahat, hoc sit irritum & invalidum, & quoties Sacerdos, qui duxit uxorem, utitur matrimonio, toties sacrilegè peccat; his præmissis,

Asserendum est, votum continentiæ nonnisi jure ecclesiastico Sacris esse annexum Ordinibus, adeo ut cælibatus in sacris initiatis Ordinibus quoad sua recensita

censita non sit de jure divino, sed tantum Ecclesiastico, ut cum D. Thoma 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 11. ferè communiter docent Theologi. Ratio est, quia si cœlibatus in homine sacris initiato ordinibus esset de jure divino, assignandum esset aliquod Dei præceptum, quo Deus injungeret cœlibatum; sed hujusmodi præceptum non est assignabile in testamento veteri, neque novo, consequenter non est de jure divino. Major liquet, quia non potest quidquam affirmari de jure divino, nisi probetur exstare hoc jus divinum, seu Dei præceptum. Minor ostenditur, quia si probaretur ex Veteri Testamento, maximè ex illo *Deuteron* 33. ubi in benedictione Levitarum dicitur de iisdem, *quod filios suos nesciverant*, sed quod Levitæ non habuerint filios, sed hoc nequit ad litteram intelligi de Leviticis Ministris veteris legis, quia constat, ipsos habuisse uxores, & ex eisdem filios genuisse, consequenter debet intelligi spiritualiter, & prophetice de Leviticis, seu Ministris Novi Testamenti: ergo in lege evangelica constitutos in sacris ordinibus teneri ad cœlibatum, videtur esse de jure divino. Verùm ex citato textu *Deut.* 33. non probatur, cœlibatum esse de jure divino, quia tametsi illa benedictio Levitarum intelligatur prophetice de Ministris Novi Testamenti, ut vaticinium verificetur, sufficit, si sacris initiati ordinibus sint in lege evangelica cœlibes, & continentes per legem Ecclesiasticam, quia per id, præcisò quovis alio jure, verificatur vaticinium illud Deutet. *Quod filios non habebant*. Quamobrem ad veritatem hujus vaticinii non erat necessaria lex divina, quæ præciperet cœlibatum. Neque ex Novo Testamento cœlibatus potest evinci de jure divino, quia si probaretur maximè ex illis Christi verbis: *Attendite ne graventur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ*, quæ explicans S. Leo Papa *serm.* 8. *de jejunio decimi mensis ait*: Christum præfatis verbis præcipere Administris Ecclesiæ continentiam, & cœlibatum, qui propterea est de jure divino, seu de Christi præcepto, unde Syritius Papa *in epist. ad Hymerium Taraconensem Episcopum ait*, Christum voluisse in Ecclesia sua castitatem radiare. Verùm neque ex hoc evincitur, quod cœlibatus sit de jure divino: quia Christus præ recensitis verbis non prohibuit omnino curis hujus vitæ, sed nimias curas, & sollicitudines, quæ avertunt à necessaria cura profectus, & salutis spiritualis: idque ex eo constat, quia Christus direxit verba illa ad omnes fideles, quos sollicitos voluit propriæ salutis, ac paratos pro reddenda ratione supremo judici, quod ad omnes pertinet, qui expectaturi sunt extremum judicium, quapropter Syritius Papa scripsit, Christum voluisse in communi, ut castitas eo modo efflorescerct in Ecclesia, quo videretur expediens ad optimum ejusdem statum: quamobrem ex hac generali Christi voluntate non potest inferri esse cœlibatum de jure divino in iis, qui sacris sunt ordinibus initiati, cùm Christus dederit præceptum illud omnibus fidelibus in communi, ut etiam expressè asserit S. Leo Papa *sub initium serm.* 8. ubi ait: Christum eo præcepto totam in Apostolis voluisse Ecclesiam instituere. Neque D. Leo in præfato sermone ait: Præceptum illud pertinere ad solos Ecclesiæ Ministros, sed etiam spectare peculiariter ad eos, qui proximiores sunt extremo judicio, ut erat ipse & cæteri omnes tum Ecclesiastici, tum sæculares, qui sua viverent ætate. Apostoli autem quamvis cœlibatum Episcopis commendent, ut D. Paulus *ad Tit.* 1. ubi ait: *Oportere Episcopum esse sobrium, justum, continentem*, seu abstinentem à conjugio. 1. *Petri* 5. ubi Princeps Apostolorum monens Ecclesiarum subordinatos Pastores, eos hortatur ad sobrietatem, & abstinentiam à conjugio, & ad vigilantiam, ne cadant: *Sobrii estote, & vigilate*, non tamen asserunt, cœlibatum esse de jure divino, quinimò inde potiùs inferimus, legem cœlibatus esse Apostolicam in iis, qui sacris sunt initiati ordinibus. Idque ex eo firmari potest, quia Ecclesia Romana pluribus pridem sæculis concessit sacerdotibus Græcis usum matrimonii contracti ante sacras ordinationes, ut patet *ex cap. Cum olim de Clericis conjugatis*: quamvis hæc pro tempore concessio in minus probatam postea abieret consuetudinem ortam ex abusu eorumdem Græcorum. Præterea quia S. Gregorius Papa *lib.* 1. *Regist. epist.* 42. concessit subdiaconis Siciliæ, ut possent uti matrimonio inito ante sacram ordinationem, quamvis prohibuerit imposterum conjugatos ordinari: nisi una cum uxoribus perpetuam voverent continentiam. Constat etiam ex Concilio Ancitrano *cap.* 10. potuisse olim Diaconos post ordinationem ducere uxores si facultatem ab Episcopis impetrâssent, & hoc Concilium fuisse approbatum à Leone IV. atqui Pontifices, & Concilia non possunt dispensare in jure divino, sed tantùm in Ecclesiastico, ergo cœlibatus in iis, qui sacris sunt ordinibus initiati, est de solo jure Ecclesiastico, cùm Ecclesia in eo dispensaverit: hinc in Concilio Tridentino lex ista cœlibatus vocatur Ecclesiastica *sess.* 24. *can.* 9. ubi anathemate percutit improbantes cœlibatum lege Ecclesiastica *sess.* 24. *can.* 9. injunctum iis esse, qui sacris sunt ordinibus initati. Quapropter non rectè Clitoveus *lib. de continentia sacerdotum cap.* 4. Ex eo, quod nunquam licuerit post sacram ordinationem uxorem ducere, intulit, id esse de jure divino, consequenter etiam uti matrimonio. Nam matrimonium iis, qui sacris sunt ordinibus initiati, non interdicitur propter ipsum actum contrahendi, seu ducendi uxorem; siquidem hujusmodi actus Sacramentum constituit, consequenter est actus honestus, sanctus, & religiosus: sed prohibetur matrimonium propter ejus usum, quia uti matrimonio non videtur decere dignitatem, & officium eorum, qui sacris sunt initiati ordinibus: usus autem matrimonii non est jure divino prohibitus constituto in sacris ordinibus, consequenter neque uxorem ducere post sacros susceptos ordines, cum matrimonium inire in sacris ordinibus sit tantum prohibitum propter ejus usum, quæ prohibitio est tantùm de jure Ecclesiastico, non divino, cùm certum sit plures ex veteribus Episcopis uxores habuisse, quas ante ordinationes duxerant, & cum iisdem habitâsse; quod non contigisset, si usus matrimonii fuisset Episcopis de jure divino interdictus. Præterea quia D. Paulus 1. *ad Timoth.* 3. ait: *Oportere Episcopum esse unius uxoris virum, domi sua bene propositum, filios habentem subditos suos*, & quamvis plures verba D. Pauli ita explicent, ut per uxorem unam intelligant unam tantùm Ecclesiam, quæ est Episcopi sponsa, & per filios intelligant dioecesanos pertinentes ad talem Ecclesiam, adeo ut non liceat Episcopo plures simul habere sponsas, seu Ecclesias, & Episcopatus, ut melius possit suæ Ecclesiæ inservire ejusque bonum spirituale promovere, nihilominus alii per uxorem intelligunt fœminam,

quam Episcopus promotus postea ad Episcopatum, antequam sacris initiaretur, duxerat, & post susceptos sacros ordines ei non licere aliam postea ducere, tametsi prima decedat, quo pacto explicant, oportere Episcopum unius uxoris virum esse, & asserunt, post susceptos sacros ordines Episcopum non amplius filios suscepisse, sed susceptos ante promotionem ad Episcopatum sanctè, & piè instituisse, & ipsum una cum uxore continentiam vovisse, ac castitatem servâsse, quo pacto etiam D. Petrus legitur uxoratus fuisse, imò non desunt, qui asserant, uno excepto Joanne, cæteros Apostolos suas habuisse uxores, quas tamen post Apostolatum retinuerunt, ut sorores abstinentes se ab usu matrimonii, & voventes continentiam. Hinc.

Asserendum secundò, cœlibatum sacerdotum fuisse in prima Ecclesia Apostolica præceptum, & Ecclesiam tempore Apostolorum hanc legem sanxisse, ut constat ex Clementis Romani *Constit. Apostol.* 25. & aliis Patribus, qui floruerunt tempore Apostolorum: quapropter Calixtus apud Gratianum *dist.* 27. ait. *Presbyteris, Diaconis, subdiaconis matrimonium contrahere penitus interdicimus: contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, & personas ad pœnitentiam redigi debere, juxta sacrorum canonum definitiones judicamus.* Idque evincitur ex illo D. Pauli ad Tit. *Oportet Episcopum*, quo nomine comprehenduntur etiam Presbyteri, *sobrium justum, sanctum continentem esse*, seu ut explicat S. Hieronymus *abstinentem ab uxoris etiam amplexibus*, unde Paulus præcipit Tito sobrietatem, justitiam, continentiam, & D. Hieronymus explicat verbum illud *sobriè* in Græco idiomate idem sonare, ac *castè*, & 1. *Timoth.* 3. loquens de Episcopo ait: *filios habentem subditos cum omni castitate*, ait Apostolus cum omni castitate, ut nullam excludat, sed illam etiam includat, quæ consistit in continentia cũ uxore. Evincitur etiam cœlibatus *ex epist. 2. ad Timoth. cap. 2.* ubi scribit: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus*, ex quibus potissimum est matrimonium, cùm idem Apostolus scribens ad Corinth. 7. de conjugatis dicat: *Tribulationem carnis habebunt hujusmodi*, quia ut monet S. Basilius *cap.* 1. *Constit. Monarch. Nullæ sunt curæ graviores, quàm eæ, quæ à conjugio profectæ gregatim innumerabiles pene advolant.* Unde Concilium Carthaginense II. *can.* 2. ad Exemplum Apostolorum hanc cœlibatus legem confirmavit, inquiens: *Placuit ut Presbyteri, Episcopi, Diaconi & omnes, qui sacra contrectant, ab uxoribus abstineant, ut, quod Apostoli docuerant, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus.* Cujus Ecclesiasticæ legis antiquitas ostenditur etiam ex Calixto, primo Pontifice, qui præfuit Ecclesiæ circa annum à reparata salute 218. hic enim Pontifex cœlibatum iis, qui sacris initiantur ordinibus etiam injunxit, referente Gratiano *dist. 27. cap. Presbyteris*, ubi Pontifex sub primis Orientis Ecclesiæ initiis dixit *Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, Monachis concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdicimus, contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, juxta sacrorum canonum definitiones judicamus.* Unde Calixtus supponit, jam in Ecclesia extitisse canones injungentes sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis, & Monachis studium cœlibatus. Quod si canones, definiantes cœlibatum, in sacris ordinibus institutis fuerunt in Ecclesia Calixto antiquiores, tenemur fateri legem hanc Ecclesiasticam de cœlibatu esse Apostolicam, ac tempore incepisse Apostolorum, præsertim cùm in eorundem canonibus præcipiatur, ut minoribus duntaxat ordinibus initiati possint uxorem ducere, ex quo infertur, licitum id illis non fuisse, qui in sacris erant constituti, alioquin non fuisset difficultas de ordinibus minoribus, neque opus fuisset, ut hoc idem per canones declararetur.

Præterea sancti Patres communiter asserunt, initiatos sacris ordinibus debere continentiam servare, ac cœlibatum, cum competat illis continuò vacare orationi, maximè dum sanctum offerunt sacrificium, ait enim Epiphanius *hæresi* 59. *Si populo præcipit Apostolus dicens, ut ad tempus vacent orationi; quanto magis sacerdoti idem præcipit? ut indistractus sit, inquam, ad vacandum secundùm Deum sacerdotio, quod in necessitatibus. Spiritualibus, ac usibus perficitur*, idque etiam asseruit Origenes *homil.* 23. *in Numer.* inquiens: *Certum est, quia impeditur sacrificium indefinens iis, qui conjugalibus necessitatibus serviunt, unde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indefinens, qui indefinenti, & perpetuæ se devoverit castitati*, & homiliar, *lib. 4. in Levit.* ait: *Ante omnia enim sacerdos, qui divinis assistit altaribus, castitate debet accingi.* S. Basilius præcipiens Paregorio Presbytero *epist.* 17. Ut desistat à muliercula, quam domi retinebat, cùm adduxisset Concilium Nicænum prohibens, ne quis mulierculam subintroductam habeat, ait: *Ejice igitur illam ex ædibus tuis: & trade in monasterium, sit illa cum virginibus, & tu inter viros ministra, ne nomen Dei propter vos blasphemetur &c. si verò sine correctione tua ipsius ausus fueris, sacerdotis retinere functionem, anathema eris omni plebi, & si qui te receperint, per omnem Ecclesiam excommunicabuntur*, & *epist.* 1. *ad Amphylochium* scribit: *Diaconus post diaconatum fornicatus à diaconatu quidem dejicitur, in laicorum autem locum extrusus à communione non arcebitur.* Eusebius Cæsariensis *de demonst. Evangel. lib.* 1. *cap.* 9. ait: *Veruntamen eos, qui sacrati sunt, atque in Dei ministerio cultuque occupati, continere deinceps se ipsos à commercio uxoris decet.* S. Joannes Chrysostomus *homil.* 2. *in Job.* refert: Differe antiquum Ecclesiæ statum in sua erectione ab Ecclesia recenti inquiens: *Quoniam virgines raro inveniebantur, Paulus Episcopus ordinans Tito dixit: constitue Episcopos sicut ego disposui unius uxoris viros, non ex ratione, quod id nunc in Ecclesia observetur. Oportet enim omni prorsus castitate sacerdotem donatum esse.* Quod vero Apostolus 1. *ad Timoth.* 3. dicat, Episcopum oportere esse unius uxoris virum, D. Ambrosius explicat, ut Bigamus non debeat promoveri ad Episcopatum, non vero, quod initiatus sacris ordinibus possit penes sese mulierem retinere, quia id explicitè prohibetur *can.* 3. Nicænæ Synodi relata à Gratiano *in dist.* 22. *can. interdixit*, unde D. Ambrosius *lib.* 3. *epist.* 25. *ad Vercellensem Episcopum* scribit: *Neque iterum, ut filios in sacerdotio creare Apostolica invitetur authoritate, habentem enim dixit filios non facientem, neque conjugium iterare*, & paulò post subdit: *Qui iteravit conjugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogativa exuitur sacerdotis*, & nonnullis interjectis subdit, cognoscamus non solùm hoc Apostolum de Episcopo & Presbytero statuisse; sed etiam Patres Concilium Nicænum tractatam addidisse, neque Clericum quemquam debere esse, qui secunda

conjugia sortitus sit, unde quando Apostolus asserit Episcopū debere esse unius uxoris virum, non fert legē, ut Episcopi uxorem habeant sed, ut non habeant ut notat S. Joannes Chrysostomus vel non habuerit, nisi unam, & virginem. Expressius itidem refert sensum litteralem moralem, & mysticum verborum Apostoli *in Tractatu de dignitate sacerdotali cap.* 4. inquiens: *si ad superficiem tantum litterure-spiciamus, prohibet, bigamum Episcopum ordinari; Sin verò ad altiorem sensum conscendamus, rubibet, Episcopum duas habere Ecclesias: & si adhuc introrsus profundiora perscrutatoris, monet, ne post catholicam dogmu sensum inveniatur Episcopus habere hæreticum, sed Christianam tantum, orthodoxam, & catholicam sibi ussociet fidem, ut unius tantummodo uxoris, & Catholicu Ecclesia vir Episcopus vocitetur*, ait igitur Apostolus 1, *ad Timoth.* 3. Oportere Episcopum esse unius uxoris virum, scilicet eum tantum esse assumendum ad Episcopatum, qui unam tantum duxerit uxorem, & hanc virginem, & nullo pacto eum, qui plures uxores duxerit, excludit enim Apostolus bigamum, & tantùm coocedit uxoratum cum una tantùm, & virgine posse promoveri ad episcopatum, dummodo una cum sua uxore, si supervixerit, voveat continentiam, & castitatem, adeo ut ex ipsa non amplius generet filios, sed quos ante Episcopatum genuit piè, & sanctè instruat. D. Hieronymus supponit Apostolos noo habuisse uxores præter Petrum, ait enim *lib.* 1. *contra Jovinianum cup.* 14. *Quamquam excepto Apostolo Petro non sit manifestè relatum de alus Apostolis, quod uxores habuerint, & cùm de uno scriptum sit, & de ceteris tacitum, intelligere debemus sine uxoribus eos fuisse, de quibus scriptura nihil significat*, & *cap.* 18. ait: *Non dicit Paulus, eligatur Episcopus, qui unam ducat uxorem, & filios faciat: Sed qui unam habuerit uxorem, & filios in omni subditos disciplinu, certè confiteri non posse, esse Episcopum qui in Episcopatu filios faciat: alioquin, si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* Hoc idem etiam Justinianus Imperator præcipit *in authent. Episcope Codice de Episcop. & Cleric.* ubi habetur: *Episcopo nullam mulierem secum habere permittitur: Sed si habere probetur, ab Episcopatu dejiciatur, quod se fecit indignum.* Ratio itidem esse potest, quia si sacerdotes conjuges haberent, & filios, non solùm de his semper cogitarent, sed etiam ad officium prædicationis redderentur inepti: quia ut ait D. Ambrosius non potest efficaciter ad continentiam, & castitatem exhortari viduas; & virgines, qui libris progignendis perpetuo operam daret; & Augustinus *lib.* 14. *de civit Dei cap.* 16. ait: *Actas conjungis maxime hebetat aciem mentis, ac deprimit ad inferiora, & perturbat, atque animum ipsum quodammodo carnaliter facit*, quapropter Apostolus ad initiatos sacris ordinibus *ad Corinth.* 7. ait: *Volo autem omnes sic esse; sicut ego sum*, scilicet continentes, & sine uxoribus quia ut ipse ait: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*, nullique vitio mancipatum, unius uxoris virum, seu qui unam tantum uxorem habuerit, non habeat, *sobrium, seu pudicum, hospitalem*, ut imitetur Abraham; & cum peregrinis, imo in peregrinis Christum suscipiat Doctorem. Nihil enim prodest conscientia virtutum frui, nisi & concreditum sibi populum possit instruere, *ut valeat exhortari in doctrina, & eos, qui contradicunt redarguere, Non violentum*, quia qui semper in sanctis sanctorum est, & qui offert hostias, vinum & siceram non bibit, quia in vino luxuria est, *Non percussorem*, seu qui conscientias percutiat singulorum. Non enim pugilem Apostolus describit, sed Pontificem instituit, & à quibus debeat se abstinere declarat, unde subdit *sed modestum, non litigiosum, non cupidum domum suam bene regentem, filios habentem subditos cum omni castitate*. Hanc eandem continentiam plerique aliis in locis suadet, & imo inculcat Apostolus *ad Roman.* 13. *Induimini Dominum Jesum Christum, & carnis curam, ne fueritis in desideriis*, & 1. *Corinth.* 2. *Qui animalis est, & non recipit ea, quæ Spiritus Dei sunt; stultitia enim illi est: nec potest intelligere, quia spiritualiter dijudicatur*, quia castitatem non excolit: sed nuptias concupiscit, & 1. *ad Corinth.* 13. *Hoc autem dico fratres, quia caro, & sanguis Regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptionem possidebit*, Quod si corruptio ad matrimonium pertinet; incorruptio ed castitatem spectat, præmium pudicitiæ nuptiæ possidere non possunt. Et *ad Philippenses* 4. *Quæcunque ergo sunt vera, quæcunque pudica, quæcunque justa, quæcunque ad castitatem pertinentia, hæc copulemur; hoc sequamur.* Et rursus 2. *ad Timoth.* 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut possit ei placere, qui se elegit*, quod si vellem allegare omnes Apostoli textus, quibus hortatur fideles ad culturam castitatis, & præsertim Episcopos, aliosque sacris ordinibus initiatos nimis prolixus essem.

Falluntur igitur Hæretici, asserentes legem cœlibatus repugnare scripturis, & antiqois Conciliis, & à solo Pontifice contra synodorum authorithatem fuisse sancitam post undecimum sæculum, & post duodecimum tantùm fuisse in Germania promulgatum, ut somniavit Melancton *in Examine cap.* 9. *sess.* 24. Etenim Zacharias in Petri cathedra sedit ante nongentos annos, injunxit Bonifacio Episcopo Germaniæ, ut legem cœlibatus religiosè, ac sanctè servarent, quotquot sacris initiabantur ordinibus. Præterea in Conciliis Moguntino, & Wormatiensi celebratis in Germania ante octingentos annos inducitur lex cœlibatus ac servanda injungitur his, qui ad sacros promoventur ordines: Hæretici verò, ot probent legē cœlibatus non esse in Ecclesia Apostolicam; sed post plura sæcula à Pontificibus sancitam.

Objiciunt primò *Canonem* 6. *Apostolorum* ubi dicitur: *Episcopus aut Presbyter uxorem propriam nequaquam obtentu religionis abjiciat*; secundò *canonem si quis amodo* 81. *dist.* & *cap. sane*, & *cap. si qui Clerici* ex quibus liquet usitatum fuisse in Ecclesia, ut sacerdotes matrimonium inirent, & uxores ducerent. Tertiò Concilium Gangrense *can.* 4. ubi habetur; *Quicunque discernit à Presbytero, qui uxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante oblationem accipere, anathema sit.* Verum ex hisce textibus non probatur quidquam contra nostram assertionem, ad primum respondetur, in illo canone tantùm præcipi, ne prætextu religioois Presbyter, vel Episcopus, qui ante sacras ordinationes uxorem duxerat, curam illius abjiceret: siquidem injungebatur ut illam aleret, eique oecessaria ad victum, & vestitum suppeditaret, ut asserit Concilium Trullanum, & Turonense *can.* 48. Ad secuodum de sacerdotibus ducentibus uxorem, respondetur, nunquam in Ecclesia fuisse moris: ut

sacerdotes uxores ducerent post sacros susceptos ordines, id enim nunquam licuit, & qui hoc pacto matrimonium contraxerunt, gravissimè fuerunt puniti, ut liquet ex præcitatis textibus, quinimo Alexander II. in illo canone *siquis amodo* decrevit, ut sacerdotes, qui auderent uxores ducere, ejicerentur è gradu Ecclesiastico: & nunc matrimonia, quæ contrahuntur à sacerdotibus, & religiosis professis, habentur ab Ecclesia nullius valoris, non ita sacerdotium susceptum ab uxorato, inscia uxore, tametsi hæc nolit perpetuam vovere castitatem, imò velit à marito exigere debitum, tenetur maritus uxori petenti reddere, non tamen posset absque speciali dispensatione illud ab uxore petere, & exigere, quia involuntaria susceptione sacri ordinis ex suppositione, & bona fide, quod ejus uxor fuerit mortua, implicitè vovit ipse perpetuam castitatem: & in hoc casu consultius foret, si sacerdos uxoratus suspenderetur à celebratione Missæ, & communicaret perinde ac laici, non tamen desunt, qui asserant, posse quidem celebrare, sed non publicè nisi in solemnioribus anni festis, in quibus uxor debitum ab ipso non exigeret. Ad aliud petitum ex Concilio Gangrensi respondetur, iis tantum anathema dici, qui à tali Presbytero, & ejus ministerio abhorerent, ac si matrimonium fuisset per se malum; tametsi sacerdos abstineret ab uxore, quam ante susceptos sacros ordines duxerat, & hic est verus sensus illius canonis, ut liquet ex *can* 1. & 4. ejusdem Concilii.

Neque obstat, si dicas, Ecclesiam neminem posse adigere ad servandam castitatem, consequenter neque ad cœlibatum. Nam Ecclesia sicut neminem adigit ad suscipiendos sacros ordines, ita ad servandam continentiam, & cœlibatum: sed quia conjuges debent cogitare, quomodo possint res domesticas promovere, filios educare, instruere, filias matrimonio collocare, quæ omnia sunt impedimento, quo minus possit conjugatus soli Deo vacare, & divinis obsequiis se totum impendere; ideo Ecclesia à tempore Apostolorum ordinibus sacris adnexuit observantiam cœlibatus, ut hisce initiati ordinibus exactius soli Deo inserviant, ut unicè sint divinis addicti obsequiis: præsertim, quia ut notat S. Ambrosius, sacerdos conjugatus, quique matrimonio uteretur, non posset efficaciter ad continentiam, & castitatem viduas, & virgines adhortari contra præceptum Apostoli, cum ipse proprio exemplo contrarium doceret, & daret operam liberis progignendis. Rursus quia *actus conjugii maxime hebetat aciem mentis, ac deprimit ad inferiora, ut perturbat; atque animum ipsum quodam modo carnaliter facit*: ob has præcipuè causas consultius visum est Ecclesiæ, ordinibus sacris adnectere legem servandam cœlibatus; & sicut ipsa neminem adigit ad sacros ordines suscipiendos, ita neque ad servandum cœlibatum: quòd si quis velit liberè initiari sacris ordinibus, tenetur illos suscipere cum hac conditione non ducendi uxorem, ac servandi castitatem, unius cultura propterea liberè eligitur; qui enim vult liberè unum, vult etiam liberè aliud, quod eidem est necessario adnexum: unde qui liberè ordines sacros suscipiunt, liberè iidem profitentur continentiam, non coactè. Neque lex illa continentiæ adnexæ sacris ordinibus est recens ab Ecclesia sancita: sed lata fuit primis temporibus, cum illius meminerint SS. Patres, qui floruerunt tempore Apostolorum; vel primis Ecclesiæ sæculis, ut Clemens Rom. *Const. Apostol.* 25. origenes *in Levit. homil.* 4. Concil. Rom. c. 8. Concilium Nicænum 2. *can.* 3. Eusebius *in cap.* 3. *Isaiæ.* D. Ambrosius *ad cap.* 3. 1. *Timoth.* & *lib.* 1. *offic. cap.* 50. Epiphanius *heresi* 59. & 79. D. Hieronymus *adversus vigilantium cap.* 1. & *lib.* 1. *contra Jovinianum cap.* 14. & 19. ut etiam *in Apologia ad Pammachium cap.* 3. & *cap.* 8. Concilium Carthaginense II. *cap.* 2. Innocentius I. *cap.* 9. & *epist.* 4. Joannes Cyprius *in vita S. Epiphanii* & plures alii, qui floruerunt primis illis Ecclesiæ sæculis.

Solent tamen Sectarii objicere Ecclesiam Græcam, in qua sacerdotes, & conjugati sunt, & etiam matrimonio utuntur, sed contra, quia nulli unquam Græco licitum fuit, neque nunc licitum est post susceptum sacerdotium uxorem ducere. Quod si ante sacerdotium susceptum matrimonium contraxissent, postea promissa mutuò consensu continentia ab uxoribus se continere jubebantur, tametsi id non in omnibus Orientalibus Ecclesiis semper observaretur, sed tantum ubi canones Ecclesiasticis in sua sinceritate servati fuerunt, & Observati. Verum tamen est, quod post synodum Trullanam non nisi paucis in locis hi canones fuerunt observati, adeo ut Ecclesia latina Romana in illam sacerdotum consuetudinem consenserit, ut licitam, & concessam Orientalibus, ut scilicet conjugibus ante ordinem sacrum ductis licitè uteretur in ipso sacerdotio, ea tamen conditione, ut una uxore mortua sacerdos non posset aliam ducere, ut habetur *in cap. quæsitum de pœnit & remiss.* non tamen hoc indultum ab Ecclesia latina concessum sacerdotibus Græcis erat juxta priscos canones, & antiquæ legis consuetudinem. Rursus in Ecclesia Græca votum castitatis non præcipiebatur, annecti sacerdotio, sed tantum lex simplex cœlibatus, in qua tamen lege Ecclesia adhuc humanæ infirmitati condescendens dispensabat secundum quid, ut nimirum ductis ante susceptum sacerdotium uxoribus cohabitare quidem possent, non verò post susceptum sacerdotium licitum illis erat, alias ducere uxores, si ducta ante susceptum sacrum ordinem decessisset.

Hinc constat, observantiam clericalem cœlibatus in primativa Ecclesia etiam à tempore Apostolorum usitatam fuisse, & præceptam, & fundamentum hujus legis habetur in scripturis, siquidem Apostolus 1. *ad Timoth.* 5. refert viduas, quæ ab Ecclesiæ substantia alebantur, non fuisse receptas, nisi prius continentiam Deo promisissent, hinc infertur à fortiori, Ministros altaris, qui etiam alebantur de substantiis Ecclesiæ, debuisse hanc cœlebatus legem amplecti, & servare, cùm proximius altari inserviant quàm viduæ, & immaculatum Eucharisticum agnum sacrificent. Præterea quia in lege veteri Levitæ non eligebantur, nisi priùs promitterent castitatem. Et revera pluribus de causis congruum est, ut sacris ordinibus sit lex cœlibatus adnexa: primò ob ingentem reverentiam, quæ debetur mysterio Eucharistiæ, siquidem, si veteris legis sacerdotes, cùm essent sacra tractaturi, & Laici etiam illa percepturi, continere se ab uxoribus debuerunt, ut habetur *Exodi* 12. *v.* 11. & 29. *v.* 15. ut etiam 1. *Reg. cap.* 21. *v.* 4. & 5. à fortiori Christiani sacerdotes, qui ferè quotidiè panem [illegible] Ange-

Angelorum, seu corpus Christi tractant, perpetuò debebunt ab uxoribus abstinere, præsertim cùm D. Paulus significet, ita esse faciendum *ad Titum* 1, 7. ubi præter alias dotes Episcopi asserit, etiam continentiam esse ab eodem servandam. Rursus, quia Apostolus jubet, conjugatos ex mutuo consensu abstinere ab usu matrimonii, ut instare possint orationi. 1. *Corinth.* 7, v. 5. Quapropter Sacerdotes legis evangelicæ, & qui perpetuò preces pro populo fundunt, & divinis insistunt officiis, debent à fortiori se continere, ac propterea debuit sacris ordinibus votum adnecti castitatis, sive per implicitam emissionem faciendum, sive per explicitam. Rursus, quia rectum Ecclesiæ regimen, & utilitas id exigebat, ut Sacerdotes ministrantes quotidie altari continentiam servarent, ac cœlibatui essent addicti, ne eleemosynæ, & reditus ecclesiastici, qui ad officium divinum à fidelibus offeruntur, usibus applicarentur profanis, sed in utilitatem ejusdem Ecclesiæ, si enim Sacerdotes essent uxorati cum liberis, talia bona faciliùs uxori, & liberis extraderentur, ut domesticis commoditatibus consulerent. Demum, quia Apostolus jubet, Episcopos, & Sacerdotes hospitales esse *ad Tit.* 1. v. 7. & hanc hospitalitatem non exercerent, si uxori deberent consulere, & copiosæ proli thesaurizare. Has ob causas rectè fuit cœlibatus à tempore Apostolorum, adnexus ordinibus sacris.

CAPUT VIII.

An lex cœlibatus sit in Ecclesia utilis, ac consultius sit, ut sacris initiati ordinibus perpetuam servent castitatem.

D. Hieronymus errorem refert, & nervosè confutat Joviniani, qui nuptias prætulit virginitati, censuitque propterea non solùm ante, sed etiam post sacram ordinationem licitum esse Sacerdotibus, matrimonium inire, hac innixus ratione, quia, sicut matrimonium est quid præstantiùs, & Deo gratius, nulla videtur posse ratio assignari, qua Sacerdotes causa sanctitatis, & Religionis debeant à conjugio abstinere, & D. Augustinus *heref.* 82 refert, hanc ob rationem quasdam Sanctimoniales viris nupsisse, ut magis gratum Deo præstarent obsequium. Eumdem errorem post plura sæcula instauravit Wiccleffus apud Waldensem *Tom. 2. de Sacramentis cap.* 128. cui adhæsit Lutherus *Lib. de abroganda Missa privata part.* 3. ubi legem cœlibatus vocat perditissimum, ac sacrilegum decretum; hac de causa & ipse matrimonium contraxit cum Sanctimoniali. Sed asserendum est, legem cœlibatus in cœtu præsertim Religiosorum, & eorum, qui sacris sunt ordinibus initiati, utilissimam esse, ac plurimum in Ecclesia adferre utilitatis, propterea fuisse sanctè, & rectè sancitam ab ipsis Apostolis, idque evincitur ex eo, quia Apostolus 1. *ad Corinth.* 7. jubet, Conjugatos ad tempus debere ab usu matrimonii abstinere ob eam rationem, ut intensius vacent Orationi; & hortatur non nuptos, qui se continere possunt, ut sic permaneant, quatenus à sæcularibus curis expediti, ferventiùs Deo inserviant? Quòd si D. Paulus piè, & sanctè præcepit continentiam Conjugatis, ut diligentiùs vacarent Orationi; à fortiori piè, & sanctè Apostoli hanc sanxerunt legem cœlibatus, ut homines Religiosi ex instituto divino cultui addicti, & Sacerdotes omnes à curis rerum domesticarum liberi Deo inservirent: cùm viri sacris initiati ordinibus debeant perpetuò vacare Orationi, ac in divinis se occupare obsequiis, fas erat, ut per legem cœlibatus jugiter se continerent. Quòd si in lege veteri cautum erat, ut ii ab usu matrimonii se abstinerent, qui tractaturi erant res sanctas, ac divino dicatas cultui: à fortiori conveniens itidem erat, ut in lege evangelica, quia res longe sanctiores erant, perpetuò vel tractaturi, vel peracturi se perpetuò continerent à re uxorea; siquidem in lege veteri David, & ejus Socii non fuerunt admissi ad panes propositionis, nisi prius protestarentur, se per aliquot dies à mulieribus abstinuisse, ex quo infert S. Hieronymus *in cap. 1. ad Titum*: à fortiori etiam teneri sacerdotes in lege evangelica continentiam religiosè custodire; & à re uxorea prorsus abstinere, cùm verum, & reale corpus Christi significatum per panes propositionis veteris legis singulis diebus consecrent, manibus tangant, & fidelibus ministrent; & ipsi etiam pane illo suavissimo de cœlo præstito perpetuò vescantur? Quòd si *Exodi* 19. Israelitæ, cùm essent legem accepturi, jussi sunt à re uxorea abstinere, quanto magis ait S. Ambrosius *Lib. 1. de Offic. cap. ult.* expediens fuit, ut nostri sacerdotes, cùm sint Ministri legis evangelicæ, per continentiam perpetuò à nuptiis abstinerent? Si Hebræi comesturi agnum paschalem juberentur renes accingere, seu carnis coercere voluptates, ut expendit D. Gregorius *homil. 22. in Evangel.* Quantò magis in lege evangelica sacerdotes tenentur concupiscentias carnis compescere, ac sensum voluptatis edomare, cùm singulis diebus comedant immaculatum agnum, quem in altari sacrificant? si in veteri testamento 1. *Paralip.* Sacerdotes, qui per vices ministrarunt in tabernaculo toto illo tempore abfuerunt à propria domò, & uxoribus, quo sanctius vacarent divinis, & accuratiùs sacerdotio fungerentur? Consentaneum procul dubio fuit, ut sacerdotes legis evangelicæ, utpote perpetuò vacantes divino ministerio, perpetuam itidem servarent continentiam.

Neque ullum facessit negotium, quòd objicit Calvinus *Lib. 4. instruct. cap. 12. sect.* 27. congruum fuisse, ut sacerdotes veteris legis cœlibatum servarent, cùm ipsi Christum significarent venturum: non ita legem hanc cœlibatus convenire sacerdotibus Evangelii; in quo figuræ veteris testamenti cessarunt: perinde ac cessarunt figuræ, ita & debuit cœlibatus cessare, adeò ut non sit opus, ut sacerdotes legis evangelicæ tempore ministerii se contineant. Contra est; quia, si sacerdotes veteris legis decuit continentia, eò quia figura fuerint Christi venturi. Unum; [illegible] à

à fortiori debuerunt se continere sacerdotes in lege Evangelica, seque omninò abstinere à conjugio; quia significant ipsum Christum, non amplius ut futurum, sed ut præsentem, quem manibus contrectant, & ore comedunt; quod procul dubio plus est, quàm significare Christum futurum. Præterea, quia sacerdotes Evangelii repræsentant Christum, cujus personam in Sacrificio altaris gerunt, siquidem in persona Christi dicunt: *Hoc est corpus meum*. Quòd si non solùm significant, verùm etiam gerunt personam Christi, qui est agnus immaculatus, quem singulis diebus sacrificant in altari, à fortiori debent & ipsi sacerdotes legis Evangelicæ se continere juxta illud *Exodi 19. Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiam eos*. Major autem est sanctitas personam gerere Christi, & ejus corpus consecrare, manibus contrectare, ac ore comedere: ergò, si ob sanctitatem ministerii, quo fungebantur, debuerunt sacerdotes veteris legis se continere; à fortiori lex cœlibatus conveniens erat Sacerdotibus Evangelii, cùm sanctitas ministerii sit longè excellentior, & virtus præstantior. Hinc legem hanc cœlibatus confirmarunt in Ecclesia plura Concilia, præsertim Romanum *cap.* 8. Nicænum II. *can.* 3. Arelatense *cap.* 3. Carthaginense II. *cap.* 2. Toletanum I. *cap.* 1. & 4. Arausicanum I. *cap.* 22. & 23. Andegavense apud Baronium circa annum 453. I. Turonense *cap.* 1. 2. & 6. Agathense, Gerundense, Toletanum II. Aurelianense II. Avernense I. Aurelianense III. IV. V.

Diximus tamen, cœlibatum ut annexum Sacerdotio non esse absolutè de jure divino, alioquin nunquam licuisset Oecumenicis Conciliis Lugdunensi, & Florentino dispensare cum sacerdotibus Græcis circa usum matrimonii initi ante sacram ordinationem; cùm nequeat Ecclesia in jure divino dispensare. Neque potuisset Ancirana Synodus *can.* 10. relata à Gratiano *can. Diaconi. dist.* 28. permittere Diaconis uxorum consuetudinem, si ante ordinationem protestati fuerint coram Episcopo nolle se, aut non posse statum profiteri continentiæ, quamobrem certum est, cœlibatum tantùm esse de jure Ecclesiastico, ac esse legem seu præceptionem Apostolicam, seu traditam ab ipsis Apostolis confirmatam, postea à summis Pontificibus, ac pluribus Conciliis, præsertim à Nicæno I. *can.* 3. ubi expressè prohibetur, ne Episcopus, Presbyter, Diaconus, nec ullus prorsus Clericus habeat domi mulierem ullam præter matrem, sororem, materteram, aut amitam; aut eas solas personas, quæ ab omni suspicione alienæ sunt; & statuitur, Clerico non licere, subintroductam habere mulierem, nisi prærecensitas: neque ulla fit in præfato canone mentio uxoris, non quia Clerico liceret habere; sed quia nulla esse poterat ex lege Clericali cœlibatus.

Neque ullius est roboris, quòd Hæretici objiciunt Paphnutii instantiam continentiæ Clericali oppositam, cujus meminerunt Socrates, & Sozomenus, siquidem à Socrate plura fuerunt conficta, quæ ab ipso postea hausit Sozomenus absque ullo delectu: nisi fortassis probabilius velimus asserere a Græcis Schismaticis, quibus est exosa continentia Clericalis, fuisse instantiam illam insertam, sed, utut sit, quamvis illa instantia fuisset vera, non tamen Concilium eidem adhæsit; nec ulla illius fuit à sacro Concilio habita ratio. Datur in Conciliis facultas cuilibet ex Patribus exponendi, quid videatur magis congruere, non tamen totum Concilium uni vel alteri acquiescit, si cæteri dissentiant.

Rursus Concilium Eliberrinum sub ipsis Ethnicorum persecutionibus in Hispania coactum, hanc eandem cœlibatus legem confirmavit, quia sicut Diocletiani cum Maximiniano, & insequentium Imperatorum Galerii, Maxentii, Maximini, atque Licinii cruenta persecutio pluribus recens baptizatis occasio fuit triumphi, ita plerosque ex opposito traxit in perditionem, unde oportuit, ut Patrum sedulitate pluribus in locis occurreretur lapsis, sicut in Oriente per Synodum Anciranam, cui præfuit Vitalis Antiochiæ Patriarcha, & per Synodum Alexandrinam, in qua fuit Petrus Patriarcha, qui postea sub Maximino Martyr fuit, suos evulgavit canones pœnitentiales circa lapsos, ita in Occidente circa lapsos provisum fuit per Concilium congregatum Eliberi, quæ est Hispaniæ Beticæ civitas, vulgò Elvira nuncupata, cui præ cæteris interfuit Osius, Cordubæ Episcopus, qui postea Nicænæ Synodo præsedit, & Valerius Cæsar Augustanus Episcopus, qui Vincentium Martyrem habuerat Administrum. Hoc igitur Concilium, quod contigit anno reparatæ salutis 305. approbans, & confirmans legem cœlibatus, statuit *can.* 33. *Placuit in totum prohibere Episcopis, Sacerdotibus, Diaconis, Subdiaconis positis in Ministerio, abstinere se à conjugibus, & non generare filios, quod quicunque fecerit honore clericatus exterminetur*. Hæc eadem lex confirmata fuit in eadem Hispania in Concilio Toletano II. *can.* 1. rursus in IV. *can.* 26. & in VIII. *can.* 6. in Gallia Concilium Arelatense II. coactum ante annos 1300. *in can.* 2. & 3. confirmavit cœlibatum sacris annexum ordinibus, & prohibuit, ne ullus conjugatus ad Sacerdotium promoveatur, nisi fuerit promissa conversio, seu nisi priùs promiserit continentiam ab uxore. In eadem Gallia cœlibatum etiam confirmârunt Concilium Turonense I. *can.* 1. & 2. Turonense II. *can.* 20. Agathense *can.* 9. Aurelianense III. *can.* 2. ubi statuitur, ut nullus Clericorum à Subdiaconatus, & supra, propria, si forte jam habeat, misceatur uxore. In Germania Concilium Aquisgranense I. *cap.* 6. Wormatiense *cap.* 9. Moguntinum. II. decreverunt, ut Clerici sacris ordinibus initiati à matrimonio ineundo abstinerent, ac perpetuum servarent cœlibatum, & in Moguntino I. habetur: *Contubernia fœminarum nullatenus appetant, castimoniam inviolati corporis perpetuò conservare studeant*. In Africa lex cœlibatus statuta fuit in Concilio Carthaginensi II. *can.* 2. ubi dicitur: *Ita placuit, & condecet, sacrosanctos Antistites, & Dei Sacerdotes, nec non & Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt, continentes esse in omnibus, quo possint simpliciter, quod à Deo postulant, impetrare, ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. Ab universis Episcopis dictum est: Omnibus places, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes etiam se ab uxoribus contineant*. Ubi Concilium asserit, legem cœlibatûs sancitam fuisse in Ecclesia ab Apostolis, & viguisse in Ecclesia semper à tempore Apostolorum. Hanc eandem cœlibatus legem etiam statuerunt Concilium Carthaginense V. *can.* 3. & etiam alia Concilia in Africa coacta.

In

In Ecclesiis Orientalibus fuisse itidem legem cœlibatus statutam pro Clericis sacris, liquet ex Concilio Ancirano, coacto ante annos 1300. Anciræ, quæ est Metropolis Galatiæ, dicta Ancira ab anchoris navium, captarum à Mitrithate, quas Ptolomæus, Ægypti Rex, suppetias Gallo-Græcis miserat. Huic Synodo interfuerunt plures Episcopi, qui postea subscripti leguntur in Nicæne Synodo Oecumenica, & videtur habita anno Christi 314. Igitur *in can.* 10. hujus Ancirānæ Synodi habetur: *Diaconi, si in ipsa ordinatione protestentur, se velle uxores habere, nec posse se continere, maneant in Ministerio, propter quod Episcopus eis licentiam dederit. Seu autem tacuerunt, & susceperunt manûs impositionem, professi continentiam; si postea ad nuptias venerint, à Ministerio cessare debuerunt*; seu deponi ab usu ordinis sacri; hincconstat evidenter, sub initiis Ecclesiæ in Concilio Ancirano concto initio quarti sæculi fuisse Diaconis indictam legem de professione continentiæ in ordinatione, nisi ab Episcopis impetrarent dispensationem. In Synodo Neocæsariensi, quæ Nicænam præcessit, in qua subscriptus legitur Basilius, Amaseæ Episcopus, qui sub Licinio Martyr occubuit, habetur *cap.* 9, *Presbyter, si uxorem duxerit, ordine moveatur*, & inhærens hoc Concilium Apostolicæ traditioni, sacerdotibus injunxit cœlibatum, inhibuitque, ne uxores ducerent sub pœna exclusionis ab usu sacri ordinis. In Synodo Trullana, quæ quinsexta dicitur, quasi supplementum quintæ, & sextæ Synodi, à quibus nulli editi sunt canones, cùm in Trullane conditi fuerint duo supra centum, lex cœlibatus fuit itidem stabilita. Fuit hæc Synodus sub Justiniano II. cui nomen Rhinotineto rerum potiente, habita Constantinopoli in Trullo, scilicet Imperialis Palatii Secretario superbè fabricatò. In hac igitur Synodo coacta anno à partu virgineo 707. *can.* 6. prohibetur, *ne Episcopus, Presbyter, Diaconus, aut Subdiaconus post ordinationem ducat uxorem*, & canone 48. *ne Episcopus etiam cohabitet uxori, licèt ante ordinationem ductæ*; eò quia ex traditione Apostolica debeant sacris initiati ordinibus continentiam & cœlibatum servare. Hinc Sancti Patres, qui floruerunt primis Ecclesiæ temporibus, hanc cœlibatus legem commendârunt, etenim Origenes *homil.* 23. loquens de laudatissima consuetudine, qua suo tempore sacris initiati ordinibus vovebant castitatem, & profitebantur cœlibatum, ait: *Illius solius est, offerre Deo Sacrificium, qui indesinenti ac perpetua se devoverit castitati.* Eusebius *Lib.* 1. *Demonst. Evangel. cap.* 9. commendans in viris Ecclesiasticis cœlibatum, ait: *Veruntamen eos, qui sacrati sunt, atque in Dei cultu & in Ministerio occupati, continere se deinceps ab uxoris commercio decet*, & S. Basilius *epist.* 18. *ex additis*, Sacerdotem septuagenarium, qui dimissam in sua ordinatione uxorem, in suis iterum ædibus receperet, graviter objurgat, & reprehendit, mandatque, ut conjugem suam Presbyteram in Monialium Monasterium dimittat, & illi objicit canonem Nicænæ Synodi, quem ab eo violatum conqueritur, ob introductam in proprias ædes, dimissam in sacris ordinationibus uxorem.

Ratio itidem suffragatur nostræ assertioni, siquidem, quæ sunt impedimento alicui ministerio obeundo, vel ad debitum cultum Deo exhibendum, vel ad bonum Reipublicæ promovendum, ea lege humana prohibentur, ut homines, ad id officii destinati, absque ullo obstaculo paratiores sint ad sua munera obeunda: quapropter nulla est Respublica, quæ sancitis legibus ea non prohibeat, quæ suos cives à suis impediunt exercendis officiis, sed consuetudo conjugalis, ususque matrimonii est sacris ministeriis impedimento, quo minus rectè, expeditè, et diligenter suis fungantur officiis; pertinet enim ad sacri Ministri officium, inservire templis, tempus impendere in rebus divino cultui addictis, orationi vacare, rerum divinarum contemplationi operam dare, Sacrificium singulis diebus offerre, Sacramenta fidelibus administrare, & eorundem sacramentales confessiones excipere, Verbum divinum prædicare, fideles docere, allicere ad culturem virtutum, deterrere à vitiis, hortare ad amorem cœlestium, & contemptum bonorum temporalium, curamque peculiarem pauperum gerere; omnibus prodesse, ac viam ad æternam salutem voce, & exemplo sternere. Consuetudo autem conjugalis, cùm secum trehat educationem liberorum, sollicitudines rerum domesticarum, ne, quæ necessaria sunt, ad victum & vestitum desint, curamque totius domus, præsertim Conjugi, ne pax domestica turbetur, negotiorum institutiones ad divitias congerendas, ut inde liberi ditiores fiant, & plure alia negotia sæcularia, quæ mentes à divinis distrahunt, procul dubio non mediocri sunt impedimento rebus divinis, imò etiam culturæ virtutum, hæcque causa, cur Ethnici ipsi, & etiam Poetæ commendaverint observantiam cœlibatus, & plures, tùm viri, tùm fœminæ, ut liberiùs virtutes excolerent, cœlibatum nuptiis prætulerunt, ut notat D. Hieronymus *Lib.* 1. *adversus Jovinianum cap.* 26. ubi plures recenset, qui hoc studium cœlibatus plurimum commendarunt, Poetæ, & Historici, ait: Referunt fabulas. Atalantam Calydoniam virginem semper in venatibus, semper in sylvis, non tumentes uteros fœminarum, fastidiaque conceptuum, sed expeditam, & castam amâsse virtutem. Harpalicem quoque virginem Threciam insignis Poeta describit, & Reginam Volsiorum Camillam, quam Tuonus, cui euxilio venerat, laudare volens, non amplius habuit, quod diceret, nisi virginem nominaret. O decus Italiæ virgo! Chalæcus quoque filie illa λέω virgo perpetua pestilentiam patriæ scribitur spontanea morte solvisse, & Iphigeniæ virgines edversus placâsse ventos. Quid referam Sibyllas Erithræam atque Cumænam, & octo reliquas, nam Varro decem fuisse autumatus, quarum insigne virginitas est, & virginitatis præmium divinatio? Quòd si Æolici generis sermonis. Sibylla θεοβούλη apppellatur, rectè consilium Dei sola scribitur nosse virginitas. Cassandram quoque, & Chrysein Vetes Apollinis, ec Junonis, virgines legimus, & sacerdotes Dianæ Tauricæ, & Vestæ, innumerabiles extiterunt, quarum una minutia propter suspicionem stupri viva defossa est, injusta, ut reor, pœna, nisi grande crimen putaretur læsa virginitas certè, Romanus populus, quanto honore virgines semper habuerit, hinc apparet, quòd Consules, & Imperatores, & in curribus triumphantes, qui de superatis gentibus trophæa referebant, & omnis dignitatis gradus eis de via cedere solitus sit. Claudia, virgo Vestalis, cùm in suspicionem venisset stupri. & simulacrum matris Idææ in vado Tyberis ha-

hæreret, ad comprobandam pudicitiam suam fertur, cingulo duxisse navem, quam multa millia hominum trahere nequiverant. Melius tamen inquit Lucani Poetæ patruus cum illa esset actum, si hoc, quo dixerit, ornamentum potiùs exploratæ fuisset pudicitiæ, quàm dubio patrocinium. Nec mirum hoc de hominibus, cùm Minervam quoque & Dianam virgines Deas finxerit error Gentilium, & inter duodecim cœli signa, quibus mundum volvi putant, virginem collocârint. Magna injuria nuptiarum, ut ne inter scorpios quidem & Centauros & cancros, & pisces, & ægrocerotas, uxorem maritumque contruserint. Triginta Atheniensium tyranni, cùm Phidonem in convivio necâssent, filias ejus virgines ad se venire jusserunt, & Scortarum more nudari, ac super pavimenta, patris sangvine cruentata impudicis gestibus ludere: quæ, paulisper dissimulato doloris habitu, cùm temulentas convivas cernerent, quasi ad requisita naturæ egredientes invicem se complexæ præcipitaverunt in puteum, & virginitatem morte servarent. Demotionis Areopagitarum Principis, Virgo filia, audito Sponsi Leosthenis interitu, qui bellum Lamiacum concitârat, se interfecit, asserens, quamquam intacta esset corpore, tamen si alterum accipere cogeretur, quasi secundum acciperet, cum priori mente nupsisset. Spartialæ, & Messenii diu inter se habuere amicitias, in tantùm, ut ob quædam sacra etiam virgines ad se mutuo mitterent, quodam igitur tempore, cùm 50. virgines Lacedæmoniorum Messenii violare tentâssent, de tanto numero ad stuprum nulla consensit, sed omnes libentissimè pro pudicitia occubuerunt. Quamobrem grave bellum, & longissimum concitatum est, & post multum temporis Mamercia subversa est. Aristoclites Orchomeni tyrannus adamavit virginem Stymphalidem, quæ, cum patre occiso, ad templum Dianæ confugisset, & simulacrum ejus teneret, nec vi posset evelli, in eodem loco confossa est: ob cujus necem tanto omnis Arcadia dolore commota est; ut bellum publicè sumeret, & necem virginis ulcisceretur. Aristhomenes Messenius, vir justissimus, victis Lacedæmoniis & quodam tempore nocturno sacra celebrantibus, quæ vocabantur Hyacinthina, rapuit decoris ludentium virgines quindecim, & tota nocte gradu concito fugiens excessit de finibus Spartanorum: cùmque eas comites ejus vellent violare, monuit, quantùm potuit, ne hoc facerent, & ad extremum quosdam non parentes interfecit, cæteris metu coercitis. Redemptæ postea à cognatis puellæ; cùm Aristhomenem viderent cædis reum fieri, tamdiu ad patriam non sunt reversæ, quamdiu Judicum advolutæ genibus defensorem pudicitiæ suæ cernerent absolutum. Hactenus D. Hieronymus, qui prosequitur congerens plura exempla etiam Ethnicorum, quibus puellæ mortem potiùs selegerunt, quàm pati virginitatis jacturam. Et de Africanis fœminis cœlibatui addictis ait Tertullianus *Lib. 1. ad uxor. cap. 6. Viduas Africano Cereri assistere scimus durissima quidem oblivione matrimonii adlectas. Nam manentibus in æternum viris, non modo thoro decedunt; sed alias eis utique videntibus loco suo insinuant, adempto omni contactu usque ad osculum filiorum, & tamen durante usu perseverant in tali viduitatis disciplina, quæ pietatis etiam sancta solatia excludit.* D. Clemens *3. strom. cap. 6.* ait: *Qui ex Indis vocantur honesti, ac venerandi nudi totam vitam transigunt. Ii veritatem exercent, & futura prædicunt, & colunt quandam pyramidem, sub qua existimant alicujus Dei ossa esse reposita, neque verò Gygnosophistæ, neque, qui dicuntur venerandi, utuntur mulieribus. hoc enim præter naturam, & iniquum esse, existimant. Qua de causa se ipsos castos conservant. Virgines autem sunt etiam mulieres, quæ dicuntur venerandæ: videntur autem observare cœlestia, & per eorum significationem futura prædicere.* Meminit horum cœlibum Gygnosophystarum S. Augustinus *Lib. 15. de Civit. cap. 20.* & Porphyrius *Lib. 4. de abstinentia,* dividit Cœtum universum Indorum Philosophorum in duas classes, quarum utrique sui præessent Antistites. Brachmanum unam, qui ex eadem Gente, ac stirpe essent omnes; Alteram Samaneorum, qui ex omni Indorum genere deligebantur, & refert Brachmanes in summa victus severitate vitam transegisse, nec minus asperos dies suos exegisse Samaneos, & utrosque non solùm cœlibes vixisse, verùm etiam ab omni fœditate castitati noxia expertes, Cœnobium itidem illud Pythagoreorum, quod describit Aulus Gellius *Lib. 1. cap. 9.* noctium Atticarum non dubium, quin fuerit cœlibatui addictum, in illo quàm plurimi Philosophiæ Cultores collatis in communi facultatibus, omnibus rerum vacabant scientiis, ait Gellius: *Id quoque non prætereundum est, quod omnes simul, qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisque familiæ pecuniæ aquæ commune habeat, in medium dabant, & coibatur societas inseparabilis.* Notat itidem S. Hieronymus *contra Jovinianum cap. 3.* Cœlibatum Pythagoreas excoluisse, ne animi fortitudo per frequentiam, & multas oculorum, auriumque illecebras mollesceret; ejusque pudicitia constupraretur: & hac ratione frequentiam urbium declinâsse, ac in locis consuevisse habitare desertis. Cynici itidem, quos tanquam Philosophiæ exemplaria proponit Epictetus, cœlibatui fuerunt addicti, ne à sensuum illiciis è studio averterentur Philosophiæ, ut refert Arianus *Lib. 3. cap. 22.* & Epictetus pluribus rationibus nititur ostendere, eos cœlibes fuisse oportuisse. Heraisci Philosophi cœlibis castitatem inde maximè commendat Damasus *apud Photium cod. 242.* quia. si nonnunquam impura loquentem mulierem audieret, statim doleret capite, vel etiam toto corpore ægrotaret: ergo, cùm conjugium à rerum divinarum contemplationibus distrahat, congruum fuit, ut, qui sacris initiarentur ordinibus, perpetuam voverent castitatem. Idque vel maximè, quia cùm augustissimum altaris Sacrificium sanctissimum sit, conveniens erat, ut, qui altari deserviunt, insigni quadam probitate corporis, ac sanctitate mentis pollerent, & quamvis conjugalis consuetudo sit per se à peccato immunis, habet tamen nescio quid turpitudinis provenientis ex peccato, ut D. Augustinus *Lib. 14. de Civitat. cap. 17.* probat ex naturali verecundia, quam usus conjugalis prodit, ratione cujus vel ipsi Conjuges nonnisi in latebris locisque abditis conjugio utuntur: secus, qui legi sunt cœlibatus addicti, qui incontaminatum excolunt castitatis florem, qui sanctæ pudicitiæ deal-

dealbantur candore, sanctitatem redolent, ac puritatis tum corporis tum animæ odorem efflant, ut scribit Apostolus *ad Corinth. 7. Mulier innupta, & virgo cogitat, quæ Domini sunt, ut sit Sancta corpore, & Spiritu.* Apostolus siquidem, quemdam majoris Sanctitatis gradum inesse cœlitibus, quo carent conjugati, adinsignificat: & hunc Sanctitatis gradum eos decere, qui sanctissimum Christi corpus manibus contrectant, qui Dei servitio proximius mancipantur, non est dubium, tutius reverentia, quæ Sacramentis est debita, id exigit, ut sit discrimen inter Sacramenta ministrantes, & eos, quibus ministrantur Sacramenta, ne alioquin ut conquerebat *cap. 24. Sicut populus, sic sit & Sacerdos*, idque contigit in Germania tempore Gregorii VII. ubi, cùm Sacerdotes contra legem cœlibatus conjugio uterentur, ad id devenerunt Sacramenta contemptus, ot vel ab ipsis Laicis administrarentur, quia vix ullum Sacerdotes inter & Laicos discrimen secernetetur, eò quia ejusdem sæcularis ratione, & eodem cum sæcularibus conjugio uterentur uxorati Sacerdotes, qui propterea, ut refert Nauclerus, Sacerdotes nullo discrimine à sæcularibus distinguerentur, hinc cùm Sacerdotes vitam agerent sæcularium, fungebantur sæculares officiis Sacerdotum. Conveniens igitur fuit, ut in ecclesia Sacerdotes ministerio addicti altaris, populisque docendis destinati lege obstringerentur cœlibatus, quia homo uxoratus ea caret authoritate, quæ requiritur in Ecclesiastico, ut virgines, & viduas castitatis studia, & continentiæ culturam adhortetur, ut notat S. Ambrosius *lib. 1. de offic. cap. ult.* Rursus sunt homines conjugati minus idonei curæ gerendæ erga pauperes, cùm debeant ipsi res domesticas utpote sibi proximiores instituere, liberos edocare, ac pro iisdem divitias accumulate, ut eorundem commodis consulant. Rursus debet eisdem collocare, & propriæ uxori commoda procurare, ne dissidia suboriantur domestica, quæ omnia distrahunt mentem à divinis, & plurimum detrahunt de cura, quæ in pascendis Spiritualiter ovibus sibi concreditis adhibenda erat, qua de causa D. Paulus *1. ad Corinth. 7.* cupiebat Sacri evangelii Ministros esse sicut se ipsum, scilicet continentes, & hortatur eos ad cœlibatum, *ut facultas sit absque impedimento Dominum obsecrandi*; quia consuetudo conjugalis est impedimento vacandi diligentissimè sacris ministeriis, ex quibus omnibus inferimus, legem cœlibatus plurimum utilitatis, & commodi adferre in Ecclesia.

CAPUT IX.

Referuntur, & refelluntur, quæ ab Hæreticis objiciuntur, contra legem cœlibatûs.

Abhorrent Sectarii à cœlibatu, & cultura castitatis, ut sensui, carnisque illecebris liberius indulgeant, & dicunt, hanc legem in Ecclesia servandæ castitatis exitialem esse, ac perniciosissimam humano generi, cujus impedit propagationem, propterea abolendam esse, ut legi adversantem naturæ, ac divinæ. Volunt enim conjugium esse juris naturalis, idque inferunt ex insita propensione, quæ hominibus inest ad liberorum procreationem, imò etiam juris divini, cùm Deus sub mundi initiis fuerit hominibus suam impertitus benedictionem, dixeritque *Genes. 1. Crescite, & multiplicamini*: & subdunt hac de causa, Romanos olim leges sanxisse, quibus cœlibes mulcta notarentur, & parentes plurium filiorum præmiis donarentur, eò quia conjugium sit seminarium Juventutis, & quasi fons humani generis, à quo scaturierunt plures fortissimi milites, qui vires, & laudem Romanis exercitibus suppeditarunt: ex quibus inferunt, cœlibatum, ut adversantem legi naturæ, divinæ, ac propagationi humani generis, esse prorsus abrogandum, & totaliter abolendum, ut exitialem; & eos puniendos, ut Reipublicæ noxios, qui studio cœlibatus liberis, & hominibus Rempublicam destituerent: sed hoc argumentum, quod videtur Hæreticorum Achiles à S. Ambrosio *lib. de viduis sub finem.* totaliter evertitur: siquidem loquens de Ethnicis, qui falsorum Numinum probra colebant, ait: *Illi qui Deorum suorum adulteria, & probra venerantur; cœlibatus, & viduitatis statuere pœnas, ut æmuli criminum mulctarent studia virtutum specie quidem, qua fœcunditatem quærerent, sed studio, quo propositum castitatis abolerent.* Perinde Sectarii prætextu propagationis hominum studia nituntur delere virtutum, & ut sensuum, & carnis blandimentis satisfaciant, ac voluptatum illecebris indulgeant, spiritum exutiæ virtutis destituunt ornamento, & dedecorant principem ac nobiliorem hominis partem, ut rebellantis sensus adhærescant illiciis, sed ut directè respondeamus ad argumentum; concedimus esse conjugium juris naturalis; fatemur Deum præcepisse primis hominibus, ut crescerent, ac multiplicarentur, consequenter esse itidem juris divini, sed ex inde tantùm sequitur, licitum, & absolutè licitum esse omnibus hominibus conjugium, seu matrimonium inire, quod nonquam inficias ivimus, non enim asserimus, legem cœlibatus prohiberi, ne quis statum diligat conjugii, ac consuetudine utatur matrimonii, id enim absolutè liberum est omnibus: neque ecclesia inhibet sæcularibus, contrahere nuptias, nisi tempore quadragesimæ & Adventus. Sed si velit quis liberè statum deligere ecclesiasticum, velitque Sacris initiari Ordinibus, tunc tenetur lege cœlibatus, non quòd ecclesia ullum cogat ad Sacros Ordines, neque adigat ad cœlibatum. Sed quia, cùm sit cœlibatus Sacris adnexus Ordinibus, ideo ex eo, quod velit quis liberè, & ultro suscipere Sacros Ordines, ex hac hypothesi suæ voluntatis liberè etiam se obligat legi cœlibatus. Quapropter cùm hæc necessitas servandi legem cœlibatus sit tantùm consequens, & præsupponat liberam electionem status clericalis, cui ex justissimis, & rectissimis causis est adnexus cœlibatus, non tollit libertatem contrahendi matrimonium absolutè, quia antecedenter ad liberam electionem cœlibatus liberum omnino fuit eligendi nubere, perinde ac liberum fuit eligere statum clericalem. Tum quia, etiamsi qui liberè vovet castitatem, sperans se habiturum donum continentiæ, non potest in sententia adversorum nubere, & nihilominus in eorundem sententia, qui ita vovet, potest liberè non vovere, & liberè antecedenter ad votum potest nubere. Sicut igitur Ecclesia neminem cogit ad Sacros Ordines suscipiendos, ita neminem adigit ad cœlibatum, & sinit conju-

gium esse omnino liberum, ac licitum jure naturali, ac divino. Non tamen ex eo, quod conjugium sit omnibus licitum, sequitur, esse omnibus & singulis præceptum jure naturæ divino, adeo ut cœlibatus repugnet huic præcepto, ac propterea teneantur omnes & singuli nubere, ne divinum transgrediantur præceptum, alioquin peccassent, qui sanctissimè perpetuam excoluerunt virginitatem, semperque in statu continentiæ vixerunt, quod falsissimum est, cùm Christus, & Virgo Mater immunes fuerint ab omni peccato, tametsi Christus nunquam nupserit, & Beata Virgo ab usu abstinuerit conjugii, semperque incontaminatam servaverit virginitatem. Cum igitur naturalis, & insita propensio ad liberorum procreationem sit tantùm propter propagationem, & perfectionem speciei, seu bonum communitatis, non datur præceptum naturale, nec divinum, quod per se obliget omnes & singulos, sed tantum obliget ipsam communitatem, ad cujus perfectionem & conservationem ordinatur, illa insita propensio ad procreandam prolem: quamobrem, ut juri naturæ, & divino satisfiat, sufficit, si is, cui cura incumbit communitatis, provideat, ne desint, qui per usum initi conjugii liberos generent. Non igitur hoc præceptum obligat singulos de communitate ad nuptias contrahendas; quia non pertinet ad propriam cujusque perfectionem, sicut spectat præceptum comedendi. Tantùm igitur per accidens posset singulos obligare, si necessitas urgeret conservandi speciem hominum; quo pacto sub mundi initiis, & statim post Cataclismum censent plures hoc præceptum obligasse, ut terra hominibus impleretur. Quamobrem verba illa: *Crescite multiplicami* in hac sententia habuerunt quidem vim præcepti, sed pro eo tempore tantùm, quo terra erat vacua, quod infertur ex verbis subsequentibus, *& replete terram*, cùm verò fuit hominibus repleta, non amplius hoc præceptum obligavit. Quinimò respondent plures Sancti Patres, & Doctores, illa verba *Genes. 9. Crescite, & multiplicamini*, nullam habere vim præcepti, nec omnes omnino obligare ad ducendas uxores, sed dicunt fuisse tantum quandam benedictionem impertitam hominibus, ut crescerent, & multiplicarentur, ac replerent terram, quemadmodum Deus etiam benedixit cunctis animantibus, & fructibus terræ, ut prosperè se haberent, sed, ut ut est, an præceptum sit, vel tantùm benedictio, quamvis præceptum esset, illud solùm dirigeretur ad humanum genus in communi, non ad singulos in particulari, proinde non obligaret singulos, quapropter etiam ex Sectariis plures reperiuntur, qui nolunt uxores ducere, & tamen ab ipsis non videntur violari divinum præceptum.

Ad aliud, quod addebatur de legibus Romanorum, respondetur, verùm esse apud Romanos cœlibes habitos fuisse reos violatatum legum Pappeæ, & Papiæ: sed verùm itidem est, has leges per Principum rescripta antiquatas postea fuissa, & omnino deletas, ut testatur Tertullianus *cap. 4. Apologet.* ubi Pamerius *num. 22.* latissimè disserit de hisce legibus, de que earundem decisionibus. Verum est, non defuisse ex Ethnicis, qui cœlebatui obstreperent, eò quia si omnes castè viverent, & abstinerent à conjugio, brevi totum periret humanum genus; nec ullus superesset, qui Deum coleret, quique virtutum studiis operam navaret, & qui Philosophiæ honestamentis splenderet, cui paralogismo satisfacit Porphyrius *lib. 4. de excellent.* respondens per aliam hypothesin, qua omnes & singuli homines, si Reges essent, quid tunc? nemo regeret, quia nullus esset, qui regeretur, & quia nullus regeret, nemo Rex esset, quamvis omnes supponerentur Reges, & nihilominus oblata, sibi regna non respiciunt homines, cum sciant non omnes futuros Reges: alloquitur Porphyrius cœlibes inquiens: Ad eos autem, qui ita interrogant, quid tandem, si omnes vos imitentur? respondendum est illud Pythagoricum, cùm omnes Reges evaserint, magna cum difficultate nobis erit vivendum: neque profectò dabitur fugiendi regni consilium, atque eodem modo illi, qui rerum publicarum dignitatem metiuntur, à virtutis studio nullum sibi exitum invenire poterunt, si omnes fuerint studiosi.

Objiciunt secundò illud *Genes. 2. v. 19. Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi*, quæ verba diriguntur etiam ad Sacerdotes, seu ad omnes homines, alioquin, qui cœlibatum excolunt, non essent homines, ex quo inferunt, non esse bonum hominem esse sine uxore, quapropter subjunxit Deus: *Faciamus ei adjutorium simile sibi*, scilicet uxorem. Sed contra, quia verba illa Dei eò tantùm tendunt, ut per illa significaretur, ad multiplicationem humani generis necessariam tunc fuisse consortem, quæ tamen talis necessitas, ut quilibet homo esset conjugatus, suamque haberet uxorem, non amplius viguit, quando Apostolus Paulus dixit: *Bonum esse homini mulierem non tangere.* Præterea ex inde non sequitur Deum præcepisse, ut omnes Adæ posteri uxores ducerent, sed sensus est, nec bonum, nec utile fuisse futurum, si tantùm in humana specie mares existerent, & non fœminæ, quia nulla inde propagatio humani generis haberetur, unda de ratione finis à Deo intenti non fuisset bonum hominem esse solum. Cæterum si propriam unius cujusque hominis utilitatem per se spectemus, rectè ait Apostolus *1. Corinth. 7. Bonum est homini mulierem non tangere*, & etiam illud aliud: *beatior erit, si sic permanserit.* Quamobrem verba illa à Deo prolata, *non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi*, nihil faciunt contra cœlibatum Sacerdotum, alioquin illa centum quadraginta quatuor millia, quæ sequuntur agnum quocunque iverit, virgines enim sunt *Apoc. 14. vers. 4.* non fuissent homines, nec plures Sectarii, qui uxores non ducunt, homines essent, quod est absurdum.

Objiciunt tertiò illud D. Pauli *ad Timoth. 5.* ubi ait de viduis quibusdam adolescentulis, quæ non se continebant: *Volo eas nubere, & liberos procreare*, ex quo inferunt, per verbum illud: *volo*, Apostolum injunxisse præceptum nubendi viduis illis. Sed contra negatur consequentia, quia communiter Sancti Patres nominatimque S. Chrysostomus ita explicant verbum illud, *volo*, ut non præceptum indicet voluntatis, sed simplicem subindicet permissionem, posita incontinentia viduarum, & quod nullum adsit voti impedimentum, in quo sensu etiam Apostolus dixit: *1. Corinth. 47. Melius est nubere, quàm uri*, ubi illud verbum *uri*, non significat flamma libidinis tentari, quia hoc per se non est malum, quinimò beneficio divinæ gratiæ materiam suppeditat victoriæ, & meriti incramentum, si eidem obsistamus, motusque concupiscentiæ coerceamus: sed verbum,

uri, significat flamma libidinis superari, & assensum præstare carnis tentationibus, illisque succumbere, ac in lethalem delabi noxam, in quo sensu dixit Apostolus melius esse nubere, quàm ita uri, non verò quod præcipiat nuptias, sed quià conjugium permittat. Hinc Chrysostomus expendens verba D. Pauli ait: *Non putes Apostolum ad delicias adhortari, sed volo inquit, quia ipsa volunt.*

Objiciunt quartò *epistolam 1. D. Pauli ad Timoth. 3. v. 4. & ad Tit. 1. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse unius uxoris virum*: ex quo inferunt debere Episcopos ex præscripto Apostoli esse uxoratos, simulque contentos sua tantùm propria uxore, ut verè sint viri unius uxoris, & sobrii, alias non agnoscentes fœminas. Sed contra quia sensus Apostoli ibi non est, ut Episcopi positivè sint uxorati, ac viri unius uxoris, cum qua positivè debent consuetudinem habere, sed textus tantùm est intelligendus negativè, ut sensus sit, non esse in Episcopum eum eligendum, qui plures habuit uxores, sed eum duntaxat, qui unam solùm habuerit, non verò, quod de facto habeat, & tunc tantùm posse Episcopum eligi. In hoc sensu esse intelligendum Apostulum liquet *ex 1. ad Corinth. 7.* ubi loquens generatim de omnibus ait: *Beatiores esse, qui cœlibes permanserint*, quòd si hoc asserit de sæcularibus, quantò magis de Ministris, & maximè Episcopis; quamobrem Apostolus nonnisi negativè intelligi debet, cum ait, oportere Episcopum esse unius uxoris virum, adeo ut doceat, Episcopum debere tantùm habere unicam uxorem, vel de præsenti, vel habuisse de præterito. Siquidem fatemur sub initiis Ecclesiæ viros conjugatos fuisse persæpe assumptos ad Episcopatum justissimis de causis, ea tamen conditione servata, ut ab uxoribus mutuo consensu abstinerent: quod etiam nunc posset fieri, si eadem necessitas urgeret, & eædem rationes exigerent: sed Apostolus de hisce Episcopis actualiter habentibus uxorem non agit: alioquin non diceret Episcopum debere unius uxoris virum esse, sed nunquam licere eidem ea uti. Igitur loquitur de assumpto ad Episcopatum eo, qui unicam tantùm habuerit uxorem, non verò plures, hoc est, esse promovendum ad Episcopatum Monogamum, non verò poligamnos, & in hoc sensu explicant verba Apostoli, omnes Doctores primitivæ Ecclesiæ, & Ecclasia universalis, ita semper intellexit, Apostolum voluisse Monogamum, non verò Poligamum esse promovendum ad Episcopatum, hinc Ecclesia nunqum Episcopum poligamum ordinavit sine singulari dispensatione. Sicut enim D. Paulus 1. *Timoth. 5. vers. 9.* excludit ab officio divino viduam, quæ fuit plurium maritorum uxor, ita hic etiam excludit ab Episcopatu virum, qui fuit vir plurium uxorum. Unde hæc dos ab Apostolo requisita in Episcopo non censetur positiva, sed tantùm negativa, adeo ut non fuerit præceptum habere unicam uxorem, sed vetitum tantùm esse habere, vel habuisse successivè plures, alioquin absurdum esset, asserere ibi ab Apostolo tale præceptum affirmativum, adeo ut peccent virgines, nisi uxores ducant, ac sint positivè viri unius uxoris. Neque obstat, quòd Apostolus in eodem loco dicat mulieres similiter pudicas, quasi imitantes Episcopos, maritos pudicos: quia Apostolus ibi loquitur de omnibus generatim mulieribus, quas jubet esse pudicas, scilicet quamlibet in proprio statu, ut explicat Sanctus Ambrosius. Velut censent Chrysostomus, & Theophylactus, fuit ibi Apostolus locutus de Diaconissis, quæ erant viduæ continentes. Alii etiam explicant, fuisse quidem locutum de uxoribus Ministrorum, sed quas duxissent ante ordinationes, non verò, quas ducere possent post susceptos Sacros Ordines.

Objiciunt quintò illud Apostoli *ad Hebr. 13.* ubi D. Paulus vocat: *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus.* Quòd si est honorabile in omnibus, ergo non est reprehensibile in Sacerdotibus, alioquin non esset honorabile in omnibus, quià quod est honorabile, est dignum honore; proinde honestum, & licitum; ex quo inferunt, ex Apostolo licitum esse Sacerdotibus matrimonium inire, & consuetudine uxoris uti. Sed contra, quià verba Apostoli intelliguntur, ut explicat Theophylactus in omnibus legitimè conjunctis, non verò inconjunctis illegitimè! non enim verba Apostoli sunt ita intelligenda, ut omne conjugium inter homines cujuscunpue sint conditionis sit honorabile, ac licitum, alioquin sequeretur, quòd si Pater duceret in uxorem propriam filiam, vel filius matrem; tale connubium esset honorabile, & licitum, quod adversatur præcepto naturæ injungenti debitum obsequium, ac reverentiam filiorum in proprios parentes, sicut igitur ex eo, quòd Apostulus vocet connubium honorabile, non sequitur esse dignum honore, ac laude connubium inter filium, & matrem initum, ita neque sequitur esse licitum matrimonium Sacerdotum, qui in susceptione Sacrorum Ordinum implicitè voverunt castitatem. Quando igitur Apostulus vocat connubium honorabile *in omnibus*, illud *in omnibus* non est sensus, ut sit honorabilo in omnibus personis, cujuscumque sint conditionis, sed quòd sit honorabile *in omnibus* partibus se tenentibus ex parte connubii, adeo ut sit honorabile ratione contractus, ratione Sacramenti, ratione fidei, ratione gratiæ, quam hoc Sacramentum producit, ac tandem ratione prolis, qua multiplicatur, & conservatur humanum genus, in quo sensu ait Apostolus, honorabile esse connubium in omnibus suis partibus. Sancti Patres tamen, cum Theophylacto paulò ante citato, communiter explicant verba Apostoli, connubium esse semper honorabile in omnibus, quibus licitum esse nubere, non verò in aliis, quibus non licet matrimonium inire, cujusmodi sunt consanguinei in primo, & secundo gradu, & Sacris initiati Ordinibus; & hic sensus est etiam verior, quia verum est, connubium esse semper honorabile in omnibus, qui legitimè contrahunt nuptias absque ullo impedimento, cujusmodi sunt omnes Laici nullo proximè consanguinitatis vinculo juncti. Præterea quia Apostolus ibi loquitur potissimum cum Laicis, ad quos nonnullis interjectis ait: *Mementote Præpositorum vestrorum, qui vos docuerunt verbum Dei.* Episcopi autem sunt Præpositi, qui præponuntur populo.

Neque ex eo, quod perpetua continentia sit servatu difficilis, sequitur non debere Sacerdotes ad illam obligari, præsertim cùm plures sint, qui dono carentes continentiæ frequenter propriis sinuntur concupiscentiis vinci: nam quamvis difficilis videatur continentia iis, qui studia negligunt castitatis; quia tamen fidelis est Deus, qui non patitur nos tentari supra id, quod possumus, possunt omnes, si velint mediante divina gratia,

quæ non deest perpetuam servare continentiam,
dummodo media adhibeant ad id conducibilia,
& *membra sua mortificent*, ut scribit Apostolus
ad Colos. 3. redundantiam naturæ, parsimoniæ, ci-
bi, & potus an putent, insolescentis carnis mo-
tus improbos, & honestati dissentaneos jejunia
coerceant, & ad retinendas Diaboli suggestio-
nes opem divinam implorent, ut contra blandi-
menta sensuum, carnisque illicia, vires illis sup-
peditentur, & ferventiores ad Deum preces fun-
dant, contra illecebras externarum specierum,
quæ ad libidinem excitant, pravas declinent
consuetudines, aspectus coërceant puellorum, ac
mulierum, à verbis abstineant turpibus, & ma-
lorum fugiant Sociorum colloquia, sibique ju-
giter caveant. His artibus donum obtinetur con-
tinentiæ, & in bene exculto animæ agro casti-
tas efflorescit. Neque aliud est hoc donum,
quàm ipsa perpetua continentia, proficiscens non
solùm ex voluntatis humanæ adhibitis remediis;
verùm etiam ex divino auxilio, quòd benefi-
cus, & misericors Deus munifica impertitur
largitate.

Objiciunt sextò, quia Apostolus doctrinam,
prohibentem etiam Sacerdotibus nubere, vocat
gehennalem, ac Dæmoniacam ait ipse 1. *ad Ti-*
moth. 4. *Tempus futurum, in quo discedent qui-*
dam à fide, attendentes Spiritibus erroris, & do-
ctrinis Dæmoniorum prohibentium nubere. Cùm
enim Apostolus generatim, & absque ulla re-
strictione, vocet Dæmoniacam doctrinam pro-
hibentem nubere, utique reprobat etiam doctri-
nam prohibentem Sacerdotibus nubere, quia
hæc doctrina verè prohibet nuptias, & Aposto-
lus omnem generatim doctrinam prohibentem
nuptias, vocat Dæmoniacam, ex quo inferunt,
cœlibatum injunctum Sacerdotibus adversari Sa-
cris Scripturis. Sed contra, quia ab Apostolo
ibi tantùm indicantur Hæretici illi, qui in no-
vissimis diebus erant damnaturi conjugium, tan-
quam per se malum, & à Dæmone in perni-
ciem salutis, ac animæ introductum, ut præsti-
terunt Manichæus, Marcion, Tacianus. Cæte-
rum Ecclesia non prohibet Sacerdotibus conju-
gium, ut per se malum, sed tantùm ut minus
conveniens statui Sacerdotali, & ita explicat
Apostolum D. Augustinus *lib. 30. contra Faustum*
cap. 4.

Quòd si dicas, Augustinum *lib. 2. de moribus*
Manichæorum cap. 18. asserere, Manichæos non-
nisi quibusdam electis prohibuisse conjugium,
qui erant tunc perinde, ac nunc religiosi Sa-
cerdotes, proinde hoc idem tunc fecisse Mani-
chæos, quod nunc facit Ecclesia. Contra est,
quia Augustinus ibi ostendit, Manichæos genera-
tim prohibuisse conjugium, ut per se malum,
& quidem indispensabiliter iis, qui Sacerdotio
fungebantur, & dispensabiliter, quoad alios, cùm
non potuerint omnes à conjugio impedire; sicut
licèt transgressio legis sit generatim mala, id non
obstat, quo minus possit Princeps aliquos exi-
mere à legis observantia, ut ostendit D. Augu-
stinus *lib. 30. contra Faustum cap. 6.* Tametsi
Manichæi generatim improbaverint matrimonium,
& censuerint liberorum procreationem per se
malam, permiserunt nihilominus pluribus ma-
trimonium, ex quo liquet, nihil commune ha-
bere legem Ecclesiasticam cœlibatus cum Mani-
chæorum doctrina.

Objiciunt septimò palmare apud ipsos argu-
mentum, ad cœlibatum funditus eradicandum,
& desumitur ex 1. *epist. ad Corinth.* 7. ubi Apo-
stolus omnes hortatur, ut propriam habeant uxo-
rem, ne fornicatione vincantur, ait enim Apo-
stolus: *Unusquisque propter fornicationem suam*
uxorem habeat, & unaquæque suum virum, ex
quo loco asserunt Hæretici, Apostolum omnibus
indiscriminatim præcipere, ut matrimonium in-
eant, & conjugio utantur, si dono careant con-
tinentiæ: subdunt ipsi, plerique dantur Sacerdo-
tes, qui se minimè continent, aliisque sunt scan-
dalo, consequenter saltem istis ab Apostolo præ-
cipitur nubere. Sed contra, quia Apostolus in
præcitata epistola 1. *ad Corinth.* 7. non loquitur
de Sacerdotibus, neque de iis, qui Sacris erant
Ordinibus initiati: sed de Ethnicis recèns con-
versis ad fidem JEsu Christi, qui dubitârunt, num
illis liceret, post susceptum baptismum uxores suas
adhuc retinere, & matrimonio uti; & dubium
ex eo oriebatur, quia Apostoli vel uxores non
admitterent; vel eatundem consuetudine non ute-
rentur, ac essent cœlibatui religiosè addicti, ut
explicat Tertullianus *lib. de Monogamia*, & D. Hie-
ronymus *lib. contra Jovinianum.* Etenim Aposto-
lum fuisse loquutum de Ethnicis recèns ad fidem
conversis, constat & initio ejusdem capitis; inci-
pit enim: *De quibus autem scripsistis mihi*; scili-
cet de recens ad fidem JEsu Christi conversis ex
Ethnicismo. Propterea Apostolus ibi nullum in-
jungit præceptum, neque jubet omnes, qui ex-
periuntur difficultatem in servanda existimare, &
continentia, remedium adhibere conjugii; sed
tantùm illud permittit fidelibus sæcularibus, non
verò Sacris initiatis Ordinibus, de quibus in illa
epistola non loquebatur; sed tantùm de Corin-
thiis recèns conversis, quos instruebat, de matri-
monio, ejusque usu, ac vinculo indissolubili; &
quomodo fidelis cum conjuge infideli debeat se
gerere; & innuptis commendat cœlibatum; & se
ipsum exhibet illis in exemplum ait: *v.* 8. *Dico*
autem non nuptis, & viduis, bonum est illis, si sic
permaneant, sicut & ego: ex quibus constat, Apo-
stolum nullum Sacerdotibus injungere præceptum,
ducendi uxorem; quinimò nec sæcularibus non
nuptis, cùm persuadeat continentiam, & cœli-
batum, & se ipsum exhibeat exemplum, à for-
tiori Sacris initiatis Ordinibus suadet cœlibatum,
quòd si sæculares recèns conversi non possint se
continere, illis suadet usum matrimonii: *Propter*
fornicationem autem unusquisque suam habeat uxo-
rem; & una quæque suum virum; ita explicat
Apostolum D. Hieronymus *lib. 1. contra Jovinia-*
num. Quòd si Apostolus suadet cœlibatum non
nuptis, à fortiori etiam Sacerdotibus: Neque
possunt illi excipi, qui tentationes sentiunt, &
difficultatem experiuntur in servanda continentia;
cùm & ipse Apostolus hos fuerit motus concu-
piscentiæ expertus, 2. *Corinth.* 12. *Datus est mi-*
hi stimulus carnis, qui me colaphizet, & nihil-
ominus se ipsis exhibeat in exemplum; & velit
eos cœlibes sicut se ipsum. Quòd verò Apostolus
in illo *capite septimo* 1. *ad Corinth.* nullum injun-
gat præceptum, ex eo liquet, quia subdit: *Hoc*
autem non secundùm præceptum; sed secundum indul-
gentiam dico; quibus verbis apertè declarat, se ni-
hil præcipere, cum dixit paulò ante: *Unusquisque*
propter fornicationem suam habeat uxorem. Alii
per *unumquemque* intelligunt omnes homines libe-
ros, nulli voto, morbo, vel senio, aut alio impe-
dimento obstrictos; & qui non possunt se conti-
nere;

nere; illis enim suadet matrimonium: *Quia melius est nubere, quam uri*, seu assentiri peccato carnis: leges enim, & documenta accipienda sunt pro subjecta materia, & tantum dantur capacibus, non verò impeditis; & Sacerdotibus, cùm sint impediti, ob votum continentiæ adnexum Sacris Ordinibus, non sunt capaces illius legis, vel documenti. Illis etiam, qui capaces sunt, Apostolus non præcipit, sed suadet, ac permittit; ut, si non possint se continere, uxorem ducant, & matrimonio utantur, ne cadant in peccatum carnis, seu incidant in fornicationem; alioquin Apostolus sibi contradiceret, cum actu illo capite castitatem suadeat.

Quod si dicas, Apostolum in præfato capite 1. *Corinth.* 7. suasisse nuptias, ut remedium incontinentiæ arcendæ, quoties stimuli carnis acrius urgent, excitantque concupiscentiam; consequenter etiam nuptias suasisse Sacerdotibus, qui stimulis pulsantur concupiscentiæ. Contra est, quia Apostolus non suasit conjugium, ut remedium unicum, & necessarium coercendæ concupiscentiæ, ne à recto deflectat honestatis: quamvis enim sentiat quispiam rebellantis concupiscentiæ stimulos, imò & acriùs pulsetur; uraturque impudico igne, labaturque in flagitium libidinis; adhuc supersunt eidem præter conjugalem consuetudinem, pleraque alia remedia, ut oratio, abstinentia, carnis maceratio, cilicia, flagellationes, declinationes, ac fugæ occasionum, custodia sensuum externorum; & alia id generis, quibus potest quis sibi consulere, ac peccatum cavere. Præterea si consuetudo conjugalis unicum foret superandæ tentationis remedium, inde sequeretur, ut argumentatur D. Augustinus: Conjuges cum illicitis pulsantur libidinibus, omni fere destitutos remedio, eas coërcendi, ac superandi, si aliquod obster impedimentum, quo minus possint matrimonio uti, vel propter absentiam alterius conjugis, val ob morbum aliquem; siquidem absente altero conjuge vivente, non potest alius matrimonium inire, & usu matrimonii coërcere concupiscentiam: Absurdum est asserere, conjuges absentes omni esse protsus remedio destitutos in ordine, ad compescendos carnis stimulos, & superandas tentationes. Remedium igitur conjugii, quamvis peccatum impediat, quatenus conjuges, si carnis pulsentur stimulis, possint licitè usu matrimonii iisdem satisfacere, ordinando talem usum ad generationem prolis, adhuc plura alia supersunt remedia concupiscentiæ coercendæ, imò & efficaciora usu matrimonii, quia hujusmodi usus magis potius concupiscentiam accendit, quam restingit. Præterea quia, ut scribit Apostolus 1. *Corinth.* 10. *Fidelis est Deus, qui non patitur nos tentari supra id, quod possumus:* pateretur autem conjuges absentes tentari supra id, quod possunt, si sola conjugalis consuetudo esset remedium unicum coërcendi motus concupiscentiæ, & concupiscendi stimulos carnis.

Objiciunt octavò, ex eo quod Apostoli Sacris initiati Ordinibus, proprios habuerint uxores, quas secum circumducebant, cum D. Paulus 1. *Corinth.* 9. dicat: *Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas.* Paulus autem per sororem mulierem intellexisse propriam conjugem, liquet ex eo, quia *ad Philip. ult.* scribit: *Rogo & te germane conjux*, ubi græcè exponitur in genere fœminino: *Rogo te Germana conjux, seu conjugalis*; quia juxta elegantiam Atticismi nonnunquam vox masculini generis ponitur pro genere fœminino. Hinc S. Ignatius Martyr *epist. ad Philadelphoos*, asserit Petrum, & Paulum, & omnes alios Apostolos uno excepto Joanne fuisse uxoratos. Et Clemens Alexandrinus *lib.* 3. *strom.* censet, pluros Apostolos fuisse uxoratos. Hinc Hæretici inferunt, cœlibatum fuisse quidem in Ecclesia: sed eidem solos Monachos fuisse addictos, non Sacerdotes sæculares; quia soli Monachi ante tempora Apostolorum incœperant vitam cœlibem ducere, & in eodem cœlibatu perseverarunt tempore Apostolorum, & post Apostolos usque ad nostrum præsens tempus; ajunt igitur sub Orientis Ecclesiæ primordiis Apostolos, & Sacerdotes fuisse uxoratos, ac usos conjugii consuetudine; non verò Sacerdotes ex ordine Monachali, eò quia Monachi ut distincti à Clericis vitam semper duxerint cœlibem: hoc est argumentum, quo plures ex Sectariis cœlibatûs impugnatores Epicinium sibi canunt. Sed respondet D. Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum* de solo Petro constare, fuisse conjugatum, cùm ejus Socrus recenseatur in Evangelio. Cæterum, an, & qui ex aliis Apostolis fuerint conjugati, est penitus incertum; hoc unum tamen certum, Apostolos, qui, antequam vocarentur ad Apostolatum, habuerunt uxores, vocatos ad Apostolatum, abstinuisse ab usu matrimonii, vitámque instituisse cœlibem; ut demonstrat S. Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum*, ex illo Matthæi, ubi Petrus nomine Apostolorum omnium dixit Magistro Christo: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: si omnia*, ait D. Hieronymus: *Ergo etiam conjuges; si quis eas habuerunt, quoad conjugalem consuetudinem, usumque matrimonii*, eò quia vitam instituerint cœlibem; idque patet ex Christi responsione: etenim explicans Christus, quid sit relinquere omnia, ait: *Omnis, qui reliquerit Patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Ad illud igitur petitum ex D. Paulo 1. *Corinth.* 9. ubi Apostolus scribit: *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi*, respondent SS. Patres nominatimque S. Augustinus *lib. de operibus Monachorum cap.* 4. & D. Hieronymo *lib.* 1. *contra Jovinianum*, Tertulliano *lib. de Monogamia*, non esse intelligendum de uxoribus; sed de piis quibusdam mulieribus, quæ Apostolos sequi consueverant, quibus in rebus necessariis suis opitulabantur ministeriis, quasi famulæ cœlibes; sicut *Luc.* 8. hujusmodi mulieres dicuntur sequutæ Christum; & hæ mulieres vocabantur sorores, propter ejusdem fidei communicationem; perinde ac in actis Apostolorum fideles vocantur fratres; & quamvis D. Paulus asserat, se potestatem habuisse hujusmodi mulieres circumducendi; non tamen loquitur de potestate, qui jure conjugii Apostolis conveniret circumducendi mulieras; sed de potestate, quam unusquisque habet admittendi, & accipiendi oblatum sibi beneficium, ac honestum obsequium: Cæterum Græcè iisdem mulier idem sonat, ac soror: unde mulieres, quarum meminit Apostolus, erant mulieres fideles; quarum liberalitate, vel ministerio Apostoli juvabantur in itineribus juxta morem Judæorum. Quòd si per sororem velis intelligere uxorem, exinde tantùm evinces, aliquos ex Apostolis habuisse quidem uxores, quas circumduxerunt; non tamen quod cum iisdem conjugalem habuerint consuetudinem, vel fuerint usi matrimonio, & non duxerint vitam cœlibem: si habuerunt uxores, illas circumduxerunt, ut sorores cœlibes; sed prior sensus est probabilior, cum Tertullianus Apostolorum proximè floruerit dixeritque *lib.* 1. *de Monog. Petrum solum invenio maritum*, & sentit cæteros Apostolos fuisse cœlibes, unde

non

non poterant circumducere ſorores uxores; ſed tantum mulieres ſorores, juxta primam explicationem. Ad aliud deſumptum ex Epiſtola ad Philippenſes reſpondetur; ibi non dici: *Germana conjux, ſed germane compar*; quia Apoſtolos ibi alloquebatur virum aliquem, quem comparem, ſeu conjugalem vocabat, eo quòd idem cum ipſo in miniſterio Evangelii opus exerceret, ut explicant Theodoretus, & Haymo. Oecumenius, & alii cenſent nomen illud comparis fuiſſe proprium cognomen illius hominis, quem tunc Apoſtolus alloquebatur. Quod verò Paulus tunc non fuerit loquutus de propria uxore, ex eo à pluribus probatur; quia Apoſtolus *1. ad Corinth.* aſſerit, ſe ex numero eorum eſſe, qui carent uxore, ut notat Theodoretus in Præfatione ſui Commentarii in *epiſt. 1. ad Corinth. 7.* & epiſtola ad Corinth. fuit prius ſcripta, quàm aliæ ad Philippenſes. Neque eſt credibile, quod D. Paulus poſtquam poſuerit ſuum exemplum de cœlibatu ſervando, & aliis illum ſuaſerit, poſtea uxorem duxerit; ait enim Apoſtolus *epiſt. 1. ad Corinth. 7. Dico autem non nuptis, & viduis: bonum eſt illis, ſi ſic permaneant: ſicut & ego*; quod ſi Paulus, quandò ſcripſit ad Corinth. non fuit uxoratus, non eſt probabile poſtea duxiſſe uxorem.

Neque verum eſt, ſub naſcentis Eccleſiæ primordiis cœlibatum non niſi à Sacerdotibus Monachis fuiſſe ſervatum, quatenus moris fuit, ut Monachi cœlibem vitam ducerent; quia non ſolùm Monachi, ſed etiam Clerici ſanctè cœlibatum ſervarunt: Neque Apoſtoli fuerunt Monaſticum; ſed clericalem ſtatum profeſſi, adeo ut Clericorum ordo fuerit coævus Apoſtolis, fueritque Regularium primogenitus, ac cæterorum ordinum religioſorum prima origo, primumque exemplar. Si enim loquamur de Monachis in lege Evangelica: hi D. Marcum S. Petri diſcipulum habuerunt Authorem; Clerici autem S. Petrum. Quinimo Inſtituti Monaſtici ita Marcus fundator fuit, ut tamen ipſe minimè monaſticè vixerit: e converſo D. Petrus, & reliqui Apoſtoli vitam clericalem nonnullis obſervantiis, à communi diſtinctam ſibi ſervandam indixerunt.

CAPUT X.

De inſtitutione matrimonii, quid ſit & quotuplex.

MAtrimonium ſuam ex eo trahit nomenclationem, quia mulier ad eum finem nubit viro, ut *mater fiat*, ut obſervat D. Auguſtinus *lib. 19. contra Fauſtum Manichæum cap. 26.* Vel quia fœmina prolem concipiat, pariat, educet; ac ipſi conceptus infans ante partum ſit onerоſus, in partu doloroſus, & poſt partum laborioſus, in eo lactando, veſtiendo, & inſtruendo. Dicitur etiam conjugium à conjungendo, ut ſint duo in carne una: vel quia vir & mulier uni eidemque jugo ſubjiciantur, ſimulque alligentur. Vocatur etiam connubium, eò quia vir & fœmina ſimul connubant. Dicitur etiam conſortium, eo quia ambo eidem ſint ſorti, ac fortunæ obnoxii, *L. ſi donationum c. de Nuptiis.* Frequentiùs tamen nuptiarum nomine ſignificatur matrimonium à nubendo, ſeu velando, eo quia moris fuerit, ut fœminæ poſt contractum matrimonium conſueverint caput velo, quaſi nube cooperire; ut habetur *can. Fœminæ ex S. Iſidoro 2. de officiis cap. 19.* ubi ait: *Fœminæ dum maritantur, ideo velantur, ut noverint, ſe ſemper maritis ſuis ſubditas eſſe, & humiles*; quia ut ſcribit Apoſtolus *1. ad Corinth. 11.* Non eſt creatus vir propter mulierem; ſed mulier propter virum; & Rebecca deſponſata Iſaaco, cum primum ſuum vidit ſponſum obviam venientem, ſe cooperuit *Geneſ. 24. v. 65.* Qui textus expenditur à S. Ambroſio *lib. 1. de Abraham cap. 9.* & verba illius referuntur *can. nec illud cauſa 30. quæſt. 5.* ubi dicitur: *Nec illud otioſum, quod, cùm veniret Rebecca, vidit Iſaac deambulantem, & cum interrogaſſet, quis eſſet, cognito, quòd ipſe eſſet, cui duceretur uxor, deſcendit, & caput ſuum obnubere cœpit; docens verecundiam nuptias debere præire: inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratiâ puellæ ſe obnuberent.*

Dupliciter ſumitur matrimonium, ſcilicet ut officium naturæ, & ut Sacramentum: priori modo eſt naturalis conjunctio viri cum fœmina; quæ conjunctio non ab hominibus inventa eſt, ſed à natura hominibus indita ad eum finem, ut ſpecies humana multiplicetur, & multiplicata conſervetur; & ut officium naturæ definitur matrimonium: *Viri & mulieris naturalis conjunctio inter legitimas perſonas individuam vitæ conſuetudinem retinens.* Cùm in matrimonio plura requirantur, conſenſus interior: pactio externa verbis expreſſa, quâ internus conſenſus manifeſtetur; obligatio ſeu vinculum, quod ex illa externa pactione reſultat, & quo mas, & fœmina ſimul vinciuntur; & copulatio, qua matrimonium conſummatur: nihilominus ex iis omnibus, nihil propriè habet rationem matrimonii, ut eſt officium naturæ, niſi ipſa *obligatio*, ſeu *nexus*, quo mas & fœmina ſimul obligantur ad convivendum, ac vinciuntur, propterea dicitur conjunctio non utcunque, ſed maritalis, quia reliquæ pactiones, quibus viri & fœminæ ſimul obligantur ad aliquid præſtandum, non pertinent ad matrimonium: poſſunt enim hoc pacto paciſci, ſeque obligare ad præſtandum, vel agendum aliquid Mater & Filius; quæ tamen pactio non eſt matrimonium: Additur *viri, & mulieris*, ut excludatur polygamia in lege veteri Judæis permiſſa; & lege Evangelica prohibita; ponuntur poſtremæ particulæ: *individuam vitæ Societatem retinens*, quibus declaratur indiſſolubile vinculum matrimonii, quo vir & uxor ita conjunguntur, ut non poſſint amplius ſeparari; in hoc enim vinculo indiſſolubili ratio, & natura conſiſtit matrimonii. Quòd enim ab aliis definiatur matrimonium: *Conſenſus vel contractus legitimus maris & fœminæ*, debet intelligi, ut conſenſus ſit cauſa effectrix matrimonii, ut explicat Eugenius IV. *in decreto Unionis Armenorum*, edito poſt Concilium Florentinum: etenim conſenſus internus ut manifeſtatus per pactionem externam, ſeu per verba expreſſus eſt actus ſe habens per modum tranſeuntis; ut etiam verba externa ſignificantia conſenſum internum ſunt tranſitoria, & matrimonium ſe habet per modum permanentis, nam poſt contractum ambo conjuges manent matrimonio juncti, proinde manet ipſum matrimonium, quod propterea efficienter conſiſtit in conſenſu, & formaliter in obligatione, vinculo, ſeu nexu, qui oritur ex conſenſu interno ſignificato per externam pactionem, & verba illum ſignificantia, hoc enim obligatio ſimul convivendi permanet, eſtque propriè matrimonium. Sin verò ſpectetur matrimonium ut eſt novæ legis Sacramentum, rectè definitur: *Eſſe ſignum ſenſibile conjunctionis Chriſti, cum Eccleſia à Chriſto inſtitutum, promiſſionem habens gratiæ, perſonas legitimè conjunctas ad individuam vitæ ſocietatem uniens.* Chriſtus enim, hunc matrimonii contractum voluit elevare ad rationem Sacramenti legis Evangelicæ, ut non ſolum eſſet in officium naturæ, verum etiam in Symbolum gratiæ. Cũ vellet arctiſſimæ illius neceſſitudinis, quæ illi cum

Eccle-

Ecclesia intercedit, suæque ergo nos immensæ charitatis certum aliquod signum dare, hujus mysterii divinitatem, hac potissimom maris cum fœmina sanctissima conjunctione declaravit; quod quidem aptissimè factum est, ut ait Catechismus Romanus, & ex eo deprehendi potest, quia ex omnibus necessitudioibus humanis, nulla inter se homines arctius conjungat, quàm matrimonii vinculum; adeo ut maxima inter se vir, & uxor charitate, & benevolentia devincti sint: quo fit, ut sacræ literæ sæpe nuptiarum similitudine divinam hanc Christi, & ecclesiæ unioоem nobis proponant percipiendam.

Si consideremus matrimonium, ut est officium naturæ; certum est, naturam ipsam sibi à Deo inditam habere propensiooem, ad conservationem sui ipsius, consequenter ad media necessaria ad assecutionem hujus finis; hæc autem media suot filii, qui beneficio matrimonii, ejusque usu generantur, cùm sit homo quilibet interitui obnoxius, & diesim moriatur, necessum fuit, uni succederet alter, ne deficerent oomnia speciei humanæ individua, sed successivè alia succederent aliis; ut species perennaret humana. Hinc natura excluso peccato homioem excitat, stimulis concupiscentiæ ad prolis generationem, ac educationem; filii igitur à parentibus oaturali propensione generantur, & geniti à matre foveotur in utero, donec in lucem eduntur; oati cùm fuerint, aluntur, paono cooteguntur, educuntur, ac ritè instituuntur, donec adoleverint; hoc autem non posset sine perpetuo societatis vinculo, quo mas, & fœmina simul manerent conjugati; hæcque ratio cur matrimoniom referatur ad legem naturæ, dicaturque esse naturæ officium. Rursus cùm sit homo animal sociabile oaturæ propensione, amat aliis associari; scilicet vir fœminæ, & è cooverso; quia aliqua opera viris competuot; & alia fœminis, & ex utrisque oritur completum, ac integrum opus non solum ad prolem gignendam, verùm etiam ad amicabilem promovendam societatem, quæ omnia præscribit naturæ lex, quæ significatur *Genes. 2. Masculum, & fœminam creavit eos; benedixitque illis Deus, & ait, crescite, & multiplicamini.* Haoc maritalem societatem etiam indicavit Deus verbis illis: *Non est bonum hominem esse solùm, faciamus ei adjutorium simile sibi*; & nonnullis interjectis subdit: *At verò non inveniebatur adjutor similis ejus. immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cùmque obdormisset, tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea. & ædificavit Dominus Deus costam. Quam tulerat de Adam in mulierem, & adduxit eam ad Adam, dixitque Adam, hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est, quamobrem relinquet homo Patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Hæc enim verba Christus *Matth. 19.* esse intelligenda de institutione matrimonii apertè significat, *itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet*, ex quibus verbis infertur, matrimonium etiam, ut est officium naturæ, esse vioculum iodissolubile, adeo ut obligationis educandæ prolis aliisqoe matrimonii bonis repugnet hoc vinculum dissolvi, quòd etiam declaravit Tridentina Synodus *sess. 24.* inquiens: *Matrimonii perpetuum, indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cùm dixit: hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari, & conjungi Christus Dominus apertiùs docuit, cùm postrema illa verba tanquam à Deo prolata referens dixit; itaque non sunt duo, sed una caro; statimque ejusdem nexus firmitatem ab Adamo tantò ante pronunciatam, his verbis confirmavit: Quod ergo DEUS conjunxit homo non separet.*

Hinc constat clarissimè errâsse Hæreticos, Encratitas, Marcionitas, & Manichæos, aliosque ejusdem furfuris Sectarios, qui nuptias malas esse, ac illicitas asseruerunt; cùm natura ipsa eas suadeat, & Deus ab initio mundi eas benedixerit, dixeritque Adæ, & Evæ *crescite, & multiplicamini*, & Christus sua præsentia in Cana Galilææ, voluerit nuptias cohonastare, & matrimonium ad dignitatem Sacramenti evehere, & Apostolus ipse *1. ad Corinth. 7.* scripserit: *iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere*; quòd verò nuptiæ malæ non sint apertè fatetur idem Apostolus inquiens paulò infra: *Si acceperit uxorem, non peccasti, & si nupserit virgo, non peccavit*; & *1. Timoth. 4. Spiritus autem manifestè dicit; quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & Doctrinis Dæmoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & prohibentium nubere.* Et ad *Hebræ. 13. Honorabile connubium in omnibus; & thorus immaculatus.* Hæresim hanc asserentem nuptias malas esse refellunt Sancti Patres Clemens, Alexandrinus *lib. 3. strom.* Tertullianus *lib. 1. contra Marcionem cap. 29.* D. Augustinus *lib. de bono conjugali*, & hunc errorem etiam damnavit Concilium Gangrense *can. 1. Si quis vituperat nuptias, & dormientem cum viro suo fidelem, ac religiosam detestatur, aut culpabilem æstimat, velut quæ in regnum Dei introire non possit, anathema sit.*

Neque obstat, Hæreticos asserere matrimonium ab Apostolo tantùm concedi secundùm indulgentiam, non secundùm imperium, *1. ad Corinth. 7.* ex quo inferunt, matrimonium ex se malum esse, cùm non concedatur nisi ex indulgentia, quia quod bonum est in se; non indiget indulgentia, sed per se fieri potest, quia ut respondet D. Augustinus *lib. de bono conjugali. Non nuptias secundùm veniam concedit Apostolus. Nam quis ambigat, absurdissimè dici non eos peccâsse, quibus venia datur. sed illum concubitum secundùm veniam concedit. qui fit per incontinentiam non solùm causa procreandi, sed etiam aliquando nulla causa procreandi; quem nuptiæ non fieri cogunt, sed ignosci impetrant: si tamen non ita sit nimius, ut impediat, quæ seposita esse debent tempora orandi, nec immutetur in eum usum, qui est contra naturam, concubitus enim necessarius causa generandi inculpabilis est, & solus ipse nuptialis est.* Hoc idem etiam confirmat *lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia cap. 14.* inquiens: *Cùm culpabilis non sit generandi intentione concubitus, qui propriè nuptiis imputandus est, quid secundùm veniam concedit Apostolus; nisi, quòd conjuges, dum se non continent, debitum ab alterutro carnis exposcunt, non voluntate propaginis, sed libidinis voluptate? quæ tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam, sed propter nuptias accipit veniam.*

Non tamen ex eo, quod matrimonium sit juxta legem naturæ, sequitur, positam esse omnibus legem matrimonii contrahendi; siquidem virginitas maximè commendatur in sacris scripturis, &, depre-

deprædicatur præstantior, perfectiorque statu matrimonii, ait enim Christus *Matth. 19. Sunt Eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; & sunt Eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum cœlorum, qui potest capere capiat*, & Apostolus *1. ad Corinth. 7.* scribit: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis; igitur qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit.*

Neque obstat, Deum sub mundi exordio benedixisse nuptias, & dixisse protoparentibus crescite, & multiplicamini, quia id tantùm eò spectat, ut declaret, institutionem matrimonii esse juxta naturam, non verò præceptum nubendi omnibus, & singulis injunxisse hominibus, illa enim benedictio fuit non præceptum, idque ex eo clarè evincitur, quia non solùm hominibus, sed etiam bestiis incapacibus præcepti dixit: *Crescite, & multiplicamini, & replete terram*; unde *Genes. 2.* fuit tantùm quædam benedictio, ad promovendam fœcunditatem tam in hominibus, quàm in bestiis, non vero præceptum, cujus bruta animalia non erant capacia. Præterea quia post diluvium etiam Deus ad Noë, ejusque filios eadem dixit verba: *Crescite, & multiplicamini*, tametsi constet Noë, post diluvium nullam genuisse prolem, ex quibus clarè constat, per præfata verba Deum non injunxisse omnibus, & singulis hominibus præceptum nuptias contrahendi, sed tantùm fuisse impertitum largitionem fœcunditatis, & benedictionem, ait enim Sacer textus: *Benedixitque Deus Noë, & filiis ejus.* Verùm tamen est, quod sub mundi primordiis tenerentur omnes ad nuptias, donec ad justam multitudinem genus humanum excresceret: quia sicut naturæ præceptum est, ut quisque propriæ valetudini consulat, ac saluti corporis per sumptionem alimentorum, & quietem, somnumque post exantlatos diurnos labores; ita præceptum est, ut saluti etiam, & conservationi speciei humanæ consulatur per filiorum generationem: hoc autem præceptum non obligabat omnes, & singulos homines ad nuptias contrahendas, & gignendos filios, cùm plures in lege naturæ, & sub mundi initiis filios non genuerint, satis enim erat, si potior hominum pars nuptias contraheret, ut etiam nunc ad rem publicam pertinet, ut non desint, qui nuptias contrahant, & libros gignent, ut in Successoribus Respublica conservetur.

Rursus præceptum erat matrimonium singulis pertinentibus ad populum Dei, eò quia populus ille multiplicandus esset. Quòd non omnes usi fuerint matrimonio, plura ostendunt documenta, præsertim Josuë, Eliæ, Elisæi, & Jeremiæ Prophetæ, qui sine injuria legis divinæ, & naturalis vixerunt cœlibes, & castitatem excoluerunt, quapropter *Isa. cap. 56.* Eunuchis, legem suam servantibus, promittit locum in domo sua, & Eunuchorum nomine significantur homines cœlibes, continentes, & cultores castitatis addicti quinimo *Sapient. 3.* laudatur castitas nescia conjugalis thori: *Quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum: & spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem. Dabitur illi fidei donum electum, & sors in templo Dei acceptissima.* Constat etiam ex Josepho Essenos cœlibatum custodivisse, ac castitatis studio laudatos fuisse. Cæterum quamvis legamus *Exodi 23.* & *Deuteronom. 7.* sterilem non futurum quemquam in terra Israel, id non fuit præceptum, sed tantùm promissio, quâ fœcunditatis benedictio promittebatur conjugibus servantibus Dei mandata. Præterea, quia steriles non dicuntur, qui studio continentiæ non inierunt conjugium, sed qui conjugio usi liberos habere non possunt, & propterea hæc sterilitas probro vertebatur, ac vitio naturæ, in quo sensu S. Elisabeth *Luc. 1.* dixit: *Dominus respexit auferre opprobrium meum*, scilicet sterilitatem, qua laborabam, & non poteram filios gignere, demum nuptias non fuisse omnibus, & singulis præceptas, ex eo itidem clare constat, quia Joannes Baptista cœlebs vixit, & suos Discipulos ad vitam cœlibem ducendam hortatus fuit, quòd non permisissent Judæi, si nuptiæ fuissent sub præcepto, Christus etiam Discipulos selegit, qui cœlibatum servarent: si ante uxorem habuerint.

Cæterum, qui non possint se continere, melius est, quod matrimonium ineant, imò & tenentur ad fugienda peccata, quæ alias committerentur, ut asserit S. Augustinus *lib. de bono conjugali cap. 10.* ubi etiam adfert Apostolum *1. ad Corinth. 7.* ubi continentiæ consilium non capientibus injungit, ut debeant uxorem ducere, ait Augustinus: *Mihi videtur hoc tempore eos solos, qui se non continent, conjugari oportere, secundùm illam Apostoli sententiam: quòd si se non continent, nubant: melius enim est nubere, quàm uri.* Hinc conjugium, quod ante lapsum hominis naturæ tantùm erat officium, post lapsum factum incontinentiæ remedium. Hoc idem etiam confirmat S. Gregorius *part. 3. pastoralis cap. 28.* ubi ait: *Peritus medicina cœlestis Apostolus, non tam sanos instituit, quàm infirmis medicamenta monstravit, dicens: De quibus scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat, & una quæque suum virum habeat. Qui enim fornicationis metum præmisit, profecto non stantibus præceptum contulit; sed ne forsàsse in terram, lectum cadentibus ostendit.* Qui verò continentiam voverunt, & sentiunt concupiscentiæ carnalis stimulos, seque excitari ad nuptias, hi tenentur per fusas preces, & alia pia opera, præsertim per macerationes carnis, & usum cilicii, abstinentiæ, flagellationis, donum continentiæ à Deo impetrare nec iis, licet remedium adhibere nuptiarum, cùm votum emissum teneantur servare, licet enim votum liberè emittatur, ejus observantia sequitur necessario, ut docet D. Augustinus *lib. de bono viduitatis cap. 9.* ait: *Sed quoniam, sicut ait Dominus, non omnes capiunt verbum hoc: quæ ergo potest capere, capiat, & quæ se non continet, nubat, quæ non cœpit, deliberet, quæ aggressa est, perseveret: Nulla Adversario detur occasio, nulla Christo subtrahatur oblatio. In conjugali quippe vinculo, si pudicitia conservatur, damnatio non timetur, sed in viduali, & virginali continentia excellentia muneris amplioris expetitur, qua expetita, & electâ, & voti debito oblata, jam non solùm capessere nuptias, sed etiamsi non nubatur, nubere velle, damnabile est. Nam ut hoc demonstraret Apostolus non ait: Cum in deliciis egerint, in Christo nubunt, sed nubere volunt habentes (inquit) damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt. Et si non nubendo, tantùm volendo, non quia ipsa nuptia, vel talium voluntas damnanda judicantur, sed damnatur propositi fraus, damnatur fracta voti fides, damnatur non susceptio ab bono inferiore, sed ruina ex bono superiore: postremo damnantur tales, non quia conjugalem fidem posterius inierunt, sed quia conti-*

nentia

nentia primam fidem irritam fecerunt. Hinc qui continentiam voverunt, & sentiunt se ad nuptias excitari, tenentur ferventer oratione perseverante à Deo illam petere, carnalis concupiscentiæ coërcere stimulos, jejuniis, vigiliis, flagellationibus, ciliciis, ac aliorum bonorum operum exercitationibus, sunt enim hæc arma peridonea carnis petulantiæ prosternendæ. Quòd si conjuges à mutuo consensu, & usu matrimonii impediuntur ob diuturnitatem morbi, vel necessariam absentiam alterius conjogis, vel ob justam divortii causam separentur à thoro, tenentur omnino continentiam servare, nullumque quærere à carnali commercio remedium. Idque edisserit D. Augustinus *lib. 2. de adulterinis conjugiis cap. 29.* ubi ait: *Quod facere deberent, si haberent conjuges diuturno languore marcescentes vel loco sibi inaccessibili absentes, vel animositate illicita continentes, hoc faciant, si habuerint conjuges adulterina inquinatione sordentes, & propter hoc à suo consortio divertiantes: non alia quærant conjugia, quia noverunt conjugia, sed adulteria. Non eos terreat sarcina continentiæ: levis erit, si Christi erit, si fides aderit, quæ impetrat à jubente, quod jusserit. Non eos frangat, quod videtur eorum continentia necessitatis esse, non voluntatis. Quia & illi, qui eam voluntate delegerunt, fecerunt esse necessitatis, quoniam sine damnatione ab illa deviare non possunt. Et qui in eam necessitatem contrusi sunt, faciunt eam esse voluntatis, si non de se ipsis, sed de illo, à quo est bonum omne, confidunt. Illi ad eam conscenderunt causa majoris gloriæ, ut aliquid amplius invenirent. Isti ad eam confugerunt cura salutis novissima, ne perirent. Utrique permaneant, utrique, in quod pervenerunt, ambulent usque in finem, ferveant studiis, supplicent votis. Quia & illis salus cogitanda est, ut ab eo, quod voluntas arripuit, cadere timeant: & istis, gloria desperanda non est, si in eo quod necessitas intulit, persistere diligant. Fieri enim potest, ut Deo terrente, & hortante, convertente, & implente humanum in melius mutetur affectus. Atque ita voveant sine conjugio, & sine ulla concubitu, atque immunda libidinis attrectatione perseverantissimè vivere, ut etiamsi separata conjugia locum ducendi alias moriendo aperuerint claudatur ex voto, quod patet ex licito, & quod erat necessitate cœptum, fiat charitate perfectum.*

Nuptiæ igitur, quamvis honestæ sint, ac bonæ per se, si tamen contrahantur ad alium finem præter ipsum, ob quem institutum est matrimonium, scilicet ob gignendos filios, & ob alias rationes, propter quas à Deo institutæ sunt, fiunt malæ, ut fuit declaratum in Concilio Coloniensi anno 1536. ubi *cap. 12.* dicitur: *Cùm matrimonium ante lapsum Adæ propter procreandos liberos institutum, & benedictione Dei firmatum sit, nec ratio conjunctionis, seu benedictio post lapsum defecerit: sed tantum, quod sanis potuit esse officium, id ægratis factum etiam sit remedium, dum utriusque sexus infirmitas propendens in ruinam turpitudinis, rectè excipitur honestate nuptiarum, ut ait D. Paulus 1. Corinth. 7. Unusquisque uxorem suam habeat propter fornicationem scilicet vitandam: monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat, ut sit honorabile conjugium, ac cubile impollutum. Nam si neque ad prolem suscitandam, neque ad fornicationem vitandam, sed potius divitiarum, aut opum nanciscendarum, aut alterius rei gratia matrimonium contrahatur, perperam agitur, ac graviter in Sacramentum peccatur. Hic quæ Tobiæ 6. 7. & 8. scribuntur enarrari, proponi, ac doceri, conveniet. Ubi locus pulcherrimus est exemplo commonstrans: quemadmodum bona uxor donum Dei sit debitum timentis Dominum: quomodo in timore Dei à parentibus non luxuriæ causa, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen Dei in sæcula petenda; quo pacto conjugii conscriptione facta tradenda: quemadmodum etiam convivium nuptiale cum laude, & benedictione Dei agendum: denique quomodo precandus sit Deus per conjuges, ut benedictionem suam in ipsos, quos conjunxit, impleat.* Hoc idem etiam asseritur in Catechismo Romano, ubi explicantur causæ, quibus mas & fœmina debeant conjungi, quarum prima est diversi sexus naturæ instinctu concupita societas, mutuique auxilii spe conciliata, ut alter alterius ope adjutus vitæ incommoda facilius gerat, & senectutis imbecillitatem sustineat, secunda est appetitus gignendi liberos, non ob eam tantùm causam, ut hæredes bonorum temporalium, & divitiarum relinquant sui successores, quàm ut veræ fidei, ac religionis cultores instituantur, ut habetur *Tobiæ 6. Accipies virginem cum timore Domini amore filiorum magis, quàm libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.* Tertia est, quia sicut homo post primi parentis lapsum originalem justitiam amisit, cœpitque appetitus inferiòr, seu concupiscentia carnis repugnare rectæ rationi; ne in carnis hac pugna succumberet, remedium matrimonii exhibitum ei fuit, ad vitanda libidinis peccata, dicente Apostolo 1. *ad Corinth. 7. Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat; & unaquæque suum virum habeat.* Ut igitur fideles Christiani ritè matrimonium ineant, debent prius per plures fusas preces Dei voluntatem disquirere, non victi libidine, sed stimulati pietate; adeo ut imitentur veteris testamenti Patres, quoad intentionis puritatem in ducendis uxoribus; *qui*, ut ait D. Augustinus *lib. de bono conjugali cap. ult. non propter hoc sæculum, sed propter Christum parentes fuerunt.* Fideles Christiani ita nuptias contrahant, & filios habeant, ut illos Christo lucrentur; instituantque in disciplina, & timore sancto DEI, ut illi sua jugiter præstent obsequia; nunquam offendant.

Partitionem quod attinet matrimonii, hoc dividitur in legitimum, ratum, & consummatum. Dicitur matrimonium legitimum, quia est secundùm leges gentium, sicut sunt matrimonia, quæ contrahunt Judæi, Pagani, Turcæ, aliique infideles, qui non sunt in tali statu capaces Sacramentorum; propterea talia matrimonia sunt puri contractus humani inducentes obligationem inter marem, & fœminam simul cohabitandi, simulque reddendi debitum quoad usum matrimonii, ut habetur *in cap. Quanto, & in cap. Gaudemus. de divortiis*, & hoc matrimonium pertinet tantùm ad officium naturæ, ut docet D. Thomas, non ad rationem Sacramenti, & quamvis in lege veteri Judæorum matrimonia fuerint præstantiora, majorique prædita sanctitate, quàm illa Paganorum, & aliorum infidelium, eò quia Judæi promissionem acceperint, fore aliquando, ut omnes gentes in semine Abrahæ benedicerentur, ac propterea uberius pietatis officium esset apud Hebræos filios procreare, eò quia ex iisdem esset nasciturus Christus Salvator mundi, nihilominus adhuc matrimonia Judæorum caruerunt ratione Sacramenti, & tantùm fuerunt humani contractus, inducentes obli-

obligationem simul cohabitandi. Matrimonium ratum dicitur, quod ab Ecclesia est approbatum, & hoc propriè contrahitur inter Christi fideles legitimè contrahentes, & de isto S. Ambrosius *can. Cave. causa 28. quaest. 1.* ait: *Cave, Christiane, gentili, aut Judaeo filiam tuam tradere: cave gentilem, aut Judaeam, atque alienigenam, hoc est, hereticam, & omnem alienam à fide tua accersas tibi*, prohibetur enim, ne fidelis Christianus nuptias contrahat cum infideli, sive sit Judaea, vel gentilis. Matrimonium consummatum est, quod interveniente carnali copula facit, ut *duo sint in carne una, & jam non sint duo, sed una caro. Genes. 2. Matth. 19.* & hoc dicitur perfectum matrimonium quantum ad significationem, quis quoad vinculum, matrimonium est perfectum ante copulam, per solum contractum, quo simul obligantur sponsus, & sponsa, seu quoad vinculum, quod tenaur ex praestito consensu ab utroque sponso, hic enim contractus sanctus est, eò quia à Christo elevatus ad sanctitatem Sacramenti: imò tantò est sanctius, quantò magis distat à carnali conjunctione: non tamen quoad significationem est ita perfectum sicut matrimonium consummatum, quia non significat ea omnia, quae ab ista per carnalem copulam significantur, siquidem matrimonium ante copulam significat quidem charitatem, quae consistit in conjunctione Dei cum anima justi, juxta illud Apostoli: *Qui adhaeret Domino, unus spiritus est.* Post copulam autem significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quae est ejus corpus mysticum, & suam sponsam, quam sibi desponsavit per incarnationis mysterium, ut docet Innocentius III. *cap. debitum. de bigamis non ordinandis*, ubi Pontifex ait: *Cùm duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commistio corporum, quorum alterum significat charitatem, quae consistit in spiritu inter Deum, & justam animam, ad quod pertinet illud, quod ait Apostolus: Qui adhaeret Deo unus spiritus cum eo, reliquum vero designat conformitatem, quae consistit in carne inter Christum, & Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Evangelista testatur: Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Certè conjugium illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum, & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus exponens illud, quod dixerat Protoplastus, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: & propter hoc relinquet homo Patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una: statim subjungit, hoc autem dico magnum Sacramentum in Christo, & Ecclesia.* Quamvis matrimonium consummatum quoad significationem sit perfectius rato: non propterea consummatio est de essentia matrimonii, quod in ratione vinculi perfectissimum est, tametsi nulla intervenit carnalis copula, qualem certum est non intercessisse inter Deiparam Virginem, & S. Josephum, quem Evangelista vocat virum Mariae, & nihilominus fuit verum, & perfectissimum matrimonium, ut docent omnes Catholici, & nihilominus fidei dogma est, Beatam Virginem nunquam virum cognovisse, & illibatam virginitatem perpetuò servasse, ut etiam prae caeteris Sanctis Patribus luculenter ostendit S. Augustinus *lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia cap. 11. Quibus verò placuerit ex consensu ab usu carnali concupiscentia in perpetuum continere, absit, ut inter illos vinculum conjugale rumpatur. Imò firmius erit, quo magis ea pacta secum inierint, quae carius, concordiusque servanda sunt voluptariis nexibus corporum, sed voluntariis affectibus animorum, neque enim fallaciter ab Angelo dictum est ad Joseph: Noli timere accipere Mariam conjugem tuam. Conjux vocatur ex prima fide sponsationis quam concubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus, Nec perierat, nec mendax manserat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat carnis ulla commixtio. Erat quippe illa Virgo, ideo & sanctius, & mirabilius jucunda suo viro, quia etiam foecunda sine viro, prole dispar, fide compar. Propter quod fidelis conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, & non solùm illa mater, verùm etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus. Utrumque mente, non carne.* Et infra: *Sed cum illo non seminante illa peperisset, profectò nec ipsius forma servi ambo parentes essent, nisi inter se etiam sine carnis commixtione conjuges essent.*

C A P U T XI.

De matrimonio, ut elevato à Christo ad rationem Sacramenti.

HAeretici plura finxerunt circa matrimonium & crassè errarunt, cùm eorum plures asseruerunt matrimonium esse figmentum Sathanae, proinde illicitum, & alii etiam communes faciebant uxores promiscuam cum ipsis habentes commixtionem. Lutherani verò, & Calvinistae, quamvis matrimonium à DEO esse fateantur, negant tamen esse Ecclesiae Sacramentum, contra quos asserendum est, matrimonium esse verum, ac proprium novae Legis Sacramentum à Christo institutum, & id esse fidei dogma: Siquidem D. Paulus *ad Ephes. 5.* vocat matrimonium Sacramentum; inquiens: *Sacramentum hoc magnum est, ego dico, in Christo, & in Ecclesia*, seu ut habetur in textu Graeco, *in Christum, & in Ecclesiam*; ac si dicat; matrimonium esse magnum Sacramentum, quatenus repraesentat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quae verba Apostoli expendens S. Augustinus *lib. 1. de nuptiis & concupiscentia cap. 21.* ait: *Hoc Sacramentum in Christo, & Ecclesia magnum, in singulis quibusque viris, atque uxoribus minimum; sed tamen conjunctionis inseparabilis Sacramentum*, quibus verbis docet matrimonium esse Sacramentum, quatenus Christi cum Ecclesia significat conjunctionem: minimum verò in dignitate, si conferatur cum aliis Sacramentis, unde & ultimo loco enumeratur, & allusit Paulus ad id, quod jam notaverat, *quòd homo relinquat patrem, & matrem, & adhaereat uxori suae*, Est magnum Sacramentum, quia est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, ut edisserunt Sancti Patres.

Haere-

Hæretici tamen putant, Catholicos decipi, ex versione vulgata, quæ hoc loco reddidit, *Sacramentum*, cùm debuisset reddere *mysterium*, eò quia idem sit græcè *mysterium*, ac latinè *Sacramentum*. Neque potuit Paulus, qui græcè scripsit Sacramentum aliter exprimere, quàm græco vocabulo *μυστήριον*, Græci enim Sacramenta vocant mysteria, ut etiam mysteria corporis Christi vocant Sacramentum Eucharistiæ; verùm falsum est, Catholicos ex sola voce Sacramentum hic posita inferre matrimonium esse Sacramentum propriè dictum, quia in plerisque aliis locis utriusque testamenti habetur eadem vox, ut *Tobiæ* 12. *Daniel.* 2. *ad Coloss.* 1. 1. *ad Timoth.* 3. *Apocal.* 1. & in hac epist. *ad Ephes.* & tamen ex nullo horum locorum novum aliquod colligunt Sacramentum, unde non ex hac voce tantùm probant Catholici, matrimonium esse Sacramentum, seu integram ejus habere rationem, sed probant, esse Sacramentum, eò quia sit signum, seu symbolum aliquod sacrum, & non contractum merè civilem, & naturalem. Præterea quia Apostolus accommodat verba hæc: *Sacramentum hoc magnum*, conjugio humano maris & fœminæ; Hæretici contendunt magnum arcanum vocari conjunctionem Christi cum Ecclesia, ex quo inferunt, matrimonium hoc in loco non vocari signum, seu symbolum, proinde nolunt accipi pro signo rei sacræ, sed pro ipsa re sacra, & arcana, idque ex eo deducunt, quia Apostolus *ad Ephes.* 5. *Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, & quia nullum est mysterium, ut ait Erasmus, si viro uxor jungatur, cùm id quotidiè fieri conspicimus. Sed falluntur, habent enim contra se omnes SS. Patres, & Doctores Interpretes D. Pauli *ad Ephes.* 5. Præterea, quia pronomen *hoc*, demonstrat, quod præcessit scilicet matrimonium Adæ, & Evæ verbis illis explicatum; *Propter quod relinquet*, quasi dicat Apostolus, quòd vir adhæreat uxori suæ, hoc magnum est Sacramentum.

Alii etiam probant, matrimonium esse Sacramentum novæ Legis, ex *Matth.* 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, verùm ibi Christus reducit matrimonium ad primævum statum, & rescindit polygamiam, ac rescecat libellum repudii, propterea ait: Ab initio non fuit sic, sed masculum, & fœminam creavit eos, quasi dicat unum, & unam Deus conjunxit inseparabiliter ad excludendam dissolubilitatem hujus vinculi, & libellum repudii, dixit Christus, quod Deus conjunxit, homo non separet, unde saltem textus petitus ex *Matth.* 19. non ita clarè probat matrimonium esse Sacramentum, sicut Apostolus *ad Ephes.* 5. Probatur etiam ex SS. Patribus, Tertull. *lib. de anima cap.* 21. *lib. de Monogamia cap.* 5. & *lib. de præscript. cap.* 30. ubi expressè vocat matrimonium Sacramentum, D. Ambrosius *lib.* 1. *de Abraham cap.* 7. ait: *Deum esse veluti præsidem, custodemque conjugii &c. eumque, qui conjugis thorum polluit, peccare in Deum, ejusque gratiam solvere, ac Sacramenti cœlestis amittere consortium.* Augustinus *lib. de bono conjugali cap.* 18. ait: *In nostrorum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas uteri*, & *lib. de fide & operibus cap.* 7. ait: *In Ecclesia nuptiarum non solùm vinculum, verùm etiam Sacramentum ita commendatur, ut non liceat viro uxorem suam alteri tradere.* Patres Græci itidem agnoverunt matrimonium in lege Evangelica esse verum Sacramentum, ut S. Ignatius Martyr *epist. ad Philipp.* Justinus *oratione ad Antoninum Pium.* Clemens Alexandrinus *lib.* 3. *Stromat.* Origenes *homil.* 21. *in Exodi.* Athanasius *serm. in Hæret.* Basilius *lib. de virginitate cap.* 8. & D. Chrysostomus *homil.* 20. *in cap.* 5. *ad Ephes.* ait: *Quod est magnum mysterium in Christo, quomodo & ipse dimisso Patre descendit, & venit ad sponsam, & factus est in spiritum unum*, pulchrè dixit, magnum ait mysterium, perinde ac si diceret, est allegoria, hinc quamvis ante Christi adventum matrimonium non fuerit Sacramentum, post tamen Christi adventum, si initum sit inter fideles, adeo essentialiter est Sacramentum, ut fideles non possint illud contrahere in ratione contractus, quin etiam illud celebrent in ratione Sacramenti. Ratio potissima est, quia Christus instituit, ut matrimonium inter fideles initum sit Sacramentum, sicut definiunt Concilia, sed Christi institutionem nemo potest mutare, consequenter nemo potest efficere, ut illud sit verum matrimonium, & non sit Sacramentum; alioquin etiam Episcopus posset conferre Ordines, & non conferre Sacramentum: pari pacto posset quilibet sine peccato velle contrahere matrimonium in ratione simplicis contractus, non in ratione Sacramenti: si enim hæc duo possint separari, cùm non appareat præceptum illa non separandi, posset quilibet pro suo libito ea separare. Matrimonium verò inter duos infideles initum non est Sacramentum. Ratio est manifesta, quia nemo est capax Sacramentorum Ecclesiæ, nisi sit membrum Ecclesiæ; & non potest quis constitui membrum Ecclesiæ, nisi per baptismum, qui est sola janua, per quam infideles ingrediuntur Ecclesiam.

Demum Concilium Florentinum hoc idem fidei dogma declaravit, ut etiam Tridentinum *Sess.* 24. ubi hæc veritas definitur de fide *cap.* 1. *Si quis dixerit, matrimonium non esse verè, & propriè unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit*, & desumitur etiam ratio hujus dogmatis fidei, ex ipsa indissolubilitate matrimonii; germana enim ratio, cur vir infirmam, aut sterilem uxorem nequeat dimittere, & aliam ducere, hæc assignatur, quia scilicet inter Christianos matrimonium est symbolum unionis individuæ Christi cum Ecclesia, sed hoc perinde est, ac esse Sacramentum, quia est signum rei sacræ. Præterea, quia ante baptismum, qui est janua, per quam quis ingreditur Ecclesiam, fitque capax Sacramentorum, Apostolus permittit conjugatis separationem, non verò fidelibus 1. *Corinth.* 7. *Quod si discesserit manere innuptam, aut viro reconciliari*; & iterum alligata est legi, quamdiu vivit vir ejus; & id asserit ordinatum esse à Christo, cùm dicat: *Præcipio non ego, sed Dominus*, esse autem signum rei sacræ, dicit formalem rationem Sacramenti; propterea inficiari non possumus, quin matrimonium sit propriè, & verè Sacramentum novæ Legis, ex eo autem, quod vinculum matrimonii sit indissolubile, obligatur quodammodo Deus ad gratiam conferendam, quæ jugum matrimonii alleviet, ac libenti animo toleretur, alioquin deterioris conditionis esset fidelium matrimonium, quàm Ethnicorum, qui plures uxores ducebant, repudiantes etiam eam, quæ iisdem minus placeret.

Potest etiam hæc veritas evinci ex eo, quod matrimonium institutum est etiam in remedium ægrotis, ut asserit Augustinus *lib. de bono viduitatis*

cap. 8. atqui non posset esse in remedium, nisi aliquam haberet efficaciam: quòd si habet aliquid efficaciæ ad recipiendam concupiscentiam, utique habet efficaciam conferendi gratiam, qua concupiscentia coerceatur: neque urget, quod respondent aliqui, hanc gratiam id præstare, ut quis recedat à malo, in quantum constringit concupiscentiam, ne extra bona matrimonii feratur, non autem quòd det auxilium aliquod ad benè supernaturaliter agendum. Sed contra est, quia eadem gratia, quæ impedit peccatum, quæque ad bonum honestum inclinat: utrumque præstat: sicut idem calor, qui frigus depellit, & subjectum, cui inhæret, calefacit. Quamobrem matrimonium, quatenus contrahitur à fidelibus Christianis, confert gratiam adjuvantem ad ea agenda, quæ in matrimonio requiruntur, siquidem, ubi datur divinitus aliqua facultas, datur etiam auxilia, quibus possit homo convenienter uti tali facultate: & cùm in matrimonio detur homini ex divina institutione facultas utendi sua uxore ad prolis procreationem, datur etiam gratia, sine qua id præstare convenienter non possit.

Quòd si dicas, Sacramenta novæ legis id efficere, quod significant, ac præfigurant, & matrimonium præfigurare, sed non efficere conjunctionem Christi cum Ecclesia, consequenter non esse Sacramentum. Contra est, quia unio Christi ad Ecclesiam non est res contenta in hoc Sacramento, Sed res significata, & non contenta, & talem rem nullum Sacramentum efficit, sed habet aliam contentam rem, & significatam, quam efficit, nimirum ipsam gratiam; in matrimonio reperiuntur Sacramentum tantùm, res tantùm, & res & Sacramentum simul. Sacramentum tantùm est ille sensibilis obligatio, quæ resultat in contrahentibus matrimonium ex ipso libero consensu interno, & exterius expresso per verba, qui consensus, cùm sit tantùm causa hujus obligationis, quæ se habent per modum permanentiæ in eodem contrahente, sequitur matrimonium formaliter consistere in ipsa obligatione. Rursus res tantùm est ipsa gratia, quæ causatur à Sacramento, & res, & Sacramentum simul possunt dici tria bona matrimonii, fides, proles, & Sacramentum, quod est signum rememorativum unionis Christi cum Ecclesia, & illius Passionis præmonstrativum gratiæ.

Si dicas, nullibi in Scripturis legi, matrimonium esse divinitus institutum ut signum sacrum, sed tantùm ut officium naturæ, ideoque dixisse Christum *Genes.* 1. *Crescite, & multiplicamini*, & benedixisse, quam benedictionem tantùm fuisse in ordine ad fæcunditatem inditam potestati generandi, & nihil constare de promissione gratiæ, quæ comitatur Sacramenta novæ legis. Sed contra, quia ex antecedente negativo nil concluditur, ex eo enim quòd non sit in Scriptura, non sequitur, matrimonium non habere hanc efficaciam conferendi gratiam, plura enim tradita sunt ab Apostolis, quæ tamen sacris Scripturis non constant. Hinc Concilium Tridentinum *Sess.* 24. ait: *Cùm matrimonium in Lege Evangelica præstet veteribus connubiis, gratia per Christum meritò inter nova Legis Sacramenta adnumerandum, Sancti Patres, Concilia, & universalis Ecclesiæ traditio semper docuerunt*: & nihil innuit de eâ Scriptura, quam non omisisset, si expressè hæc suffragaretur huic veritati.

Si dicas, Ecclesiam non posse mutare, nec variare Sacramenta; neque iisdem apponere quidquam, quod sit de illorum essentia, & necessitate, neque quòd irritare possit: Sed Ecclesia de facto matrimonium immutavit: ergo non est Sacramentum. Major, & consequentia tenent; minor ostenditur: quia matrimonium clandestinum ante Concilium Tridentinum ratum, ac legitimum ab Ecclesia habebatur: & Ecclesia in eodem Concilio declaravit, non esse amplius validum, consequenter illud immutavit; & cùm non possit irritare Sacramenta, quæ sunt de jure divino, utpote instituta à Christo, sequitur matrimonium non esse Sacramentum. Sed contra, distinguitur minor, immutavit matrimonium in ratione Sacramenti, negatur: in ratione contractus, subdistinguitur; intrinsecè quò ad essentiam, negatur; extrinsecè quatenus eidem adjecit conditionem, quâ non servatâ, non sit contractus validus, conceditur; & negatur consequentia. In matrimonio duo considerantur, ratio contractus humani; & ratio Sacramenti: contractus consistit in mutuo contrahentium interno, ac libero consensu, expresso exterius per verba significantia internum, ac liberum consensum: & ratio Sacramenti est signum sensibile causativum gratiæ. Matrimonium sub ratione contractus dependet ab Ecclesia, quæ ob bonum commune fidelium potest illi apponere aliquam conditionem, quâ non servatâ, non sit contractus legitimus, consequenter neque Sacramentum: quia Christus non elevavit ad rationem Sacramenti quemcunque contractum matrimonii, sed tantùm illum, qui ab Ecclesia ratus, ac legitimus habetur. Præterea potest Ecclesia declarare illas personas esse tantùm capaces validè contrahendi, quæ servaverint conditionem appositam contractui; aliàs verò non esse capaces validè contrahendi; non enim omnes personæ sunt capaces validè contrahendi; alioquin Pater & filia possent matrimonium validè contrahere; pertinet ad Ecclesiam determinare, ac declarare personas capaces contrahendi matrimonium, ut etiam qui contractus habeatur ratus, & legitimus: Christus enim hoc non declaravit, sed præsupposito contractu humano legitimo inito inter legitimas personas, illum elevavit ad rationem Sacramenti. Cùm igitur Synodus Tridentina ad removenda plura incommoda, & ut consuleret utilitati communitatis; apposuit contractui matrimonii hanc conditionem, ut si non celebretur in facie Ecclesiæ, seu coram Parocho, vel Sacerdote ex ejus commissione, & duobus testibus, vel tribus, non habeatur ratus, & legitimus; consequenter non participet rationem Sacramenti, cùm Christus tantùm elevaverit contractum legitimum, & quia ante Concilium Tridentinum contractus matrimonii etiam sine tali conditione habebatur ab Ecclesia legitimus, ideo tunc erat Sacramentum; non post tale Concilium.

Dices, sine baptismo nemo est capax Sacramenti propriè dicti: sed homo non baptizatus est capax matrimonii, ut Pagani & alii infideles non baptizati: ex quo inferunt Hæretici, matrimonium non esse Sacramentum: Sed contra distinguitur, minor est capax matrimonii, ut est officium naturæ, conceditur, ut est Sacramentum, negatur. Matrimonium infidelium, ut Judæorum, Paganorum, quamvis non sit Sacramentum, est nihilominus verum matrimonium, quamvis non insolubile, ut docet D. Thomas *in* 4. *sent.* quia insolubilitas est effectus Sacramenti. Matrimonium, ut est officium naturæ, non consistit in ipsa copula, quæ tantùm est pars integralis, quia quod est posterius alio, nequit esse de essentia illius, quia illud supponit jam constitutum in suo esse: & usus matrimonii supponit ipsum

ipsum matrimonium: quod consistit in mutua traditione, seu in mutuo consensu, quo unus ex Sponsis acquirit jus petendi usum matrimonii ab altero: hinc D. Ambrosius *in instit. virg. cap. 6.* ait: *Non defloratio Virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis*; uterque enim paciscens de præsenti acquirit jus in corpus alterius: matrimonium enim exigit consensum in copulam, ad quam datur reciproca potestas, quamvis uterque possit renuntiare huic usui, & exercere castitatem.

Constat igitur matrimonium ante Christum, non fuisse Sacramentum propriè dictum; sed tantum naturæ officium, & concupiscentiæ remedium: consequenter etiam matrimonium infidelium, non esse Sacramentum; quia solus baptismus est janua, qua baptizatus ingreditur ecclesiam, in qua sola sunt Sacramenta, ut declarat Innocentius *cap. Gaudemus. de divortiis.* Et *cap. Quanto. eod. tit.* ait apud infideles reperiri quidem matrimonium, non tamen ratum, quia careat ratione Sacramenti: & D. Thomas *in 4. sent. dist. 39. quæst. 1. art. 2. ad 1.* ait: *Quamvis infidelibus non competat matrimonium, secundum quod est Sacramentum in dispensatione ministrorum ecclesiæ consistens, competit tamen eis, in quantum est officium naturæ, & tamen matrimonium tale est aliquo modo Sacramentum habitualiter, quamvis non actualiter, eò quod actu non contrahant in fide ecclesiæ.* Matrimonium autem inter fideles initum est verum Sacramentum causativum gratiæ, estque dogma fidei declaratum in Concilio Tridentino, ubi ait: *Cum igitur matrimonium in lege evangelica veteribus connubiis per Christum gratiâ præstet, meritò inter novæ legis Sacramenta annumerandum Sancti Patres nostri, Concilia, & universalis ecclesiæ traditio semper docuerunt.* Per hanc enim gratiam fit, ut vir, & uxor mutuæ charitatis vinculo conjuncti, alter in alterius benevolentia quiescat, & alienos illicitos amores non quærat, sed in omnibus sit connubium honorabile, ac thorus immaculatus, &c, ut inordinati motus concupiscentiæ coerceantur, ac usus matrimonii sit moderatior: hinc D. Augustinus *lib. de bono conjugali cap. 5.* ait: *Ad hoc nuptiæ sunt, ut illa concupiscentia redacta ad legitimum vinculum, non deformis, & dissoluta fluitaret, habens de se ipsa irrefrænabilem carnis infirmitatem; de nuptiis autem indissolubilem fidei Societatem, de se ipsa progressum immoderatè coeundi, de nuptiis modum castè procreandi.* Rursus per hanc gratiam causatam à Sacramento matrimonii fit, ut conjuges Christiani prolem non tantùm, quæ nascatur mundo, sed quæ renascatur Christo, cui omnia sua exhibeat obsequia, ait enim Augustinus *lib. de nuptiis, & concupiscentia cap. 17. In nuptiis bona nuptialia diligantur, proles, fides, Sacramentum, sed proles non ut nascatur tantùm, verùm etiam ut renascatur* (scilicet Christo per baptismum) *Nascitur namque ad pœnam, nisi renascatur ad vitam.* Rursus hac gratia fulti conjuges inviolatam ac individuam sibi vitam servant vicissim; parentes prolem enutriant, ac ritè instituant: *In disciplina, & correptione Domini*, ut loquitur Apostolus *ad Ephes. 6.* & etiam onera, ac incommoda matrimonii ferant, quæ incommoda significantur ab Apostolo *ad Ephes. 6.* scribens de conjugatis: *Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi.* Quæ verò sit hæc tribulatio, explicat D. Augustinus *lib. de Sancta virginitate cap. 16.* inquiens, consistere hæc incommoda matrimonii, *in suspicionibus Zeli conjugalis in procreandis filiis, atque nutriendis, in timoribus, & mœroribus orbitatis: quotus enim quisque, cùm se connubii vinculis alligaverit, non istis trahatur, atque agitetur affectibus*, & ad hæc incommoda etiam accommodari possunt verba Davidis *Psal. 40. Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus, universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus*; Lectus autem doloris infirmitas est carnis, ut explicat D. Augustinus *in Psal. 40.* sed ad ferenda hæc omnia incommoda conducit gratia, quæ per Sacramentum matrimonii conjugatis confertur.

An verò matrimonium per Procuratores inter fideles absentes contractum, sit verè Sacramentum, Theologi simul non consentiunt, quapropter consultius semper erit, si matrimonium ita contrahentes, cùm primùm sint præsentes, possuntque ad invicem loqui, eundem contractum ratum habeant, ac permittant iterari benedictionem nuptialem, ne fortè consensus fuerint interrupti, vel Sacramenti ratio tali matrimonio desit: siquidem potest contigisse, ut revocata fuerit procuratio, ignorante Procuratore, & fœmina, cum qua alterius nomine contraxit, in quo casu matrimonium non solum non esset Sacramentum, sed nec etiam contractus validus, sed irritus, ut constat ex *cap. Procurator. tit. de Procuratorib. in 6.* ubi habetur: *Procurator non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quàm si ad hoc mandatum habuerit speciale.* Et nonnullis interjectis subdit: *Non potest deputare alium, nisi hoc specialiter sit commissum, Sanè, si Procurator, antequam contraxerit à Domino fuerit revocatus, contractum postmodum matrimonium ab eodem, licèt tam ipse, quàm ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus ignorarent, nullius momenti existit, cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.*

Ex dictis sequitur, Christianum non posse matrimonium contrahere, nisi cum una tantùm fœmina, adeo ut non possit simul plures habere, & polygamia omnino rationi matrimonii adversetur, quia, cùm sit hoc Sacramentum rememorativum unionis Christi cum Ecclesia, quæ una tantùm est in terris militans, ita Christianus una tantùm sponsa tenetur contentus esse, ut probat Concilii Tridentini Catechismus ex verbis illis Christi *Matth. 19. Non legistis, quia, qui fecit hominem ab initio, masculum, & fœminam fecit eos? & dixit, propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una*, & postea subjungit: *Itaque non sunt duo, sed una caro*; quibus verbis clarè infertur à Deo institutum esse, ut duorum tantùm, non plurium conjunctione definiretur, quia Deus non dixit, masculos, & fœminas in plurali, sed *masculum, & fœminam*, neque dixit, *adhærebit uxoribus suis, sed uxori*; Rursus non dixit erunt tres, vel plures in carne una, sed *duo in carne una*; unde ex Christi institutione fideles unam tantùm fœminam possunt in uxorem ducere: & quidem perpetuò sibi conjungendam, ut etiam declarat Innocentius III. Pontifex Maximus *in cap. gaudemus. de divortiis.* Hoc idem etiam evincitur ex verbis Christi *Matth. 19. Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*, etenim, si viro liceret plures simul uxores ducere, nulla omnino causa esse videretur, cur magis adulterii reus dicendus esset, quod præter eam uxorem, quam domi haberet, aliam duceret, quàm quòd priore dimissa cum alia conjungeretur, ut infert Innocentius III. *in citato cap. gaudemus de divortiis.* ubi ait: *Si ergo uxore dimissa duci alia de jure non potest, potiùs & ipsa retenta: per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cùm non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobandam.* Judicat Innocentius, pares esse in matrimonio con-

contrahendo virum, & mulierem, & sicut mulieri non licet plures habere viros, alioquin sterilesceret, perinde ac meretrices, quod vergeret in exitium Reipublicæ, & extinctionem humani generis, ita non licet uni viro plures habere uxores, quamvis omnes essent fœcundæ, prolique gignendæ peraptæ; quia in matrimonio paritas servanda est, adeo ut, sicut una mulier non potest nubere nisi uni viro, ita neque unus vir nisi uni mulieri, alioquin non daretur paritas, & ratio etiam desumitur ex Apostolo 1. *ad Corinth.* 7. ubi ait: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Uxori vir debitum reddat.* Tametsi pluralitas uxorum non destituat virum fœcunditate; nec adversetur primario fini matrimonii, scilicet procreationi liberorum, sicut repugnat huic fini pluralitas virorum respectu unius uxoris; adhuc tamen repugnat honestati, & juri conjugali, quia uxori fieret injuria, si corpus viri, cujus dominium habet mulier ex vi ipsius matrimonii, alteri traderetur. Finis secundarius matrimonii, quamvis non omnino tollatur per polygamiam, multum tamen impeditur, siquidem, ubi sunt plures uxores in una, eademque familia, vix potest pax, & tranquillitas servari, sicut enim, si plures instituantur in uno eodemque officio, hæc communicatio est causa invidiæ, dissidiorum, rixarum, & odii, ita, si unus vir plures posset uxores ducere, lites inter ipsas orirentur, ut etiam continuæ rixæ, quibus pax omnis exularet. Hinc pluralitas uxorum est quodammodo contra legem naturæ, ut edisserit D. Thomas.

Rursus hæc pluralitas uxorum adversatur divino juri, & institutioni Sacramenti, quod ita institutum à Christo fuit, ut esset unius tantùm cum una indissolubilis conjunctio, & rememorativum conjunctionis Christi cum Ecclesia, quæ conjunctio significat conjunctionem unius viri cum unica Sponsa castissima. Hinc lex illa Valentiniani Imperatoris, qua pluralitatem uxorum licitam esse declaravit, ad eum finem, ut Justinam vivente adhuc Severa conjuge sibi in matrimonium ducere posset communi omnium consensu improbata fuit, ait enim Augustinus *lib. de Bono conjugali cap.* 7. *Possit enim homo dimittere sterilem uxorem, & ducere, de qua filios habeat: & tamen non licet, & nostris quidem jam temporibus, & more Romano, neque superducere, ut amplius habeat quam unam vivam.* Hoc idem repetit *lib.* 22. *contra Faustum cap.* 47. & plerisque aliis in locis. Hinc si quispiam infidelis, qui patria consuetudine plures duxisset uxores, & ad Christi religionem, fidemque Catholicam converteretur, ecclesia statim ei injungeret, ut dimissis pluribus illis uxoribus, unam tantùm, seu primam, cum qua nuptias contraxerat retineret, & ut propriam, ac veram uxorem haberet, ut declaratur *in cap. Gaudemus, de divortiis*, quia contrarium sentientes anathemate percutiuntur à Tridentina Synodo, quæ *sess.* 24. de matrimonio ait: *Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina prohibitum, anathema sit.*

Quòd si dicas, Patres veteris legis plures duxisse uxores, & tamen non perperam egisse contra legem naturæ, tametsi plures ex illis Patriarchis pietate, & sanctitate plurimum fuerint commendati, & *Matth.* 29. electi dicantur moraturi cum Abraham, Isaac, & Jacob, in regno cœlorum, ait enim Christus, fore, ut *electi recumbant cum Abraham, Isaac, & Jacob in regno cælorum*, ex quibus clarè infertur polygamiam non esse ex se, & ex intrinseco sui malam, nec ullum redolere vitium, alioquin, cùm David plures habuerit uxores, & gravissimè fuerit punitus ob unicum adulterium patratum cum Bethsabea uxore Uriæ, fuisset itidem punitus per usum matrimonii cum pluribus uxoribus, & tamen ob talem usum non fuit punitus, eò quia polygamia est ex se licita, seu plures simul habere uxores. Nam contra est, respondetur, Monogamiam, seu legem de unitate uxoris esse quidem divinam, & naturalem, sed ex earum numero, in quibus possit Deus dispensare, cùm de facto dispensaverit: siquidem quædam sunt, quæ ad legem naturæ primariò pertinent cujusmodi sunt hæc Decalogi præcepta, Deus amandus est, parentes honorandi, vitandum homicidium, mendacium, furtum, & adulterium, in quibus non potest dispensatio cadere, hinc homicidium privata authoritate patratum, ut etiam adulterium, furtum, & mendacium sunt per se ab intrinseco mala, adeoque indispensabiliter semper illicita. Alia verò, nonnisi secundariò pertinent ad legem naturæ, quæ, cùm per se mala non sint, sed eatenus mala, quia prohibita, Dei authoritate, & dispensatione licita fieri possunt, ut polygamiæ prohibitio, in qua Deus dispensavit sub mundi initiis, & cum Patriarchis veteris legis, quibus concessit, ut plures uxores ducerent, ad propagationem populi Dei, & significationem plurium mysteriorum: etenim mysterium in duabus uxoribus Abrahæ adumbratum fuisse, explicat Apostolus *ad Galat.* 4. scribens: *Tunc ipsius pietatis erat officium etiam carnaliter filios propagare, quia illius populi generatio nuntia futurorum erat, & ad dispensationem propheticam pertinebat*, ut loquitur Augustinus *de Bono conjugali cap.* 17. Rursus Patriarchis veteris legis ideo Deus concessit uxorum pluralitatem, quia, ut notat idem Augustinus *de bono conjugali cap.* 19. de suis nuptiis filios propter Christum quærebant ad genus ejus secundùm carnem distinguendum ab omnibus gentibus, sicut Deo disponere placuit, ut hoc præ cæteris ad eum prophetandum valeret, quod prænuntiabatur, ex quo etiam genere, & ex qua gente esset in carne venturus. Deum autem dispensâsse cum Patriarchis illis veteris legis, quamvis scriptura expressè non fateatur, ex illa tamen infertur: siquidem illorum sanctitati testimonium perhibet; neque illorum polygamiam unquam reprehendit, idque argumento, fuisse immunem ab omni culpa, quod non contigisset, nisi Deus dispensâsset, quapropter D. Augustinus *lib.* 2. *contra Faustum cap.* 67. ait: *Quando mos erat, crimen non erat: & nunc propterea crimen est, quia mos non est. Alia enim sunt peccata contra naturam; alia contra mores; alia contra præcepta. Quæ cum ita sint, quid tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis uxoribus objicitur Sancto viro Jacob? si naturam consulas, non lasciviendi, sed gignendi causa illis mulieribus utebatur: si morem, illo tempore, atque in illis terris hoc factitabatur: si præceptum, nulla lege prohibebatur: nunc verò cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia moribus, & legibus id non liceat.* Ostendit D. Augustinus polygamiam non fuisse contra legem naturæ, eò quia primis illis temporibus cum patriarchis Deus dispensaverit, licèt enim præcisa dispensatione non fuisset consentanea legi naturæ, quia tamen non repugnavit mulierum fœcunditati, neque virorum generationi, Deus dispensavit, ut suus populus citiùs multiplicaretur, hinc polygamia nulla lege positiva tunc prohibebatur, nunc verò prohibita est Christianis in lege evangelica, quia Dei populus sufficienter jam multiplicatus fuit, & Christus in terris natus. Rursus neque polygamia in lege veteri

fuit

fuit contra mores, quia eo tempore recepta erat, & à Deo permissa, unde Patriarchis non poterat vitio verti, cùm divina dispensatione fuerit iisdem concessum, ut plures possent uxores ducere. Cæterum sublata divina dispensatione nunquam licitum fuit, plures uxores ducere. Quòd autem Patriarchæ antiquæ legis cognoverint hanc DEI dispensationem cum ipsis factam, ex interna inspiratione fuit illis idexploratum, quapropter Innocentius III. *in cap. Gaudemus. de divortiis* ait: *Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum; per quam, sicut Jacob à mendacio, Israelita à furto, Samson ab homicidio, sic, & Patriarchæ, & alii viri justi, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur.* Hoc idem etiam evincit D. Thomas *in 4. sent. dist. 33. quæst. 2. art. 2.* inquiens: *Lex de unitate uxoris non est humanitùs, sed divinitùs instituta, nec unquam verbo aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia, quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent, & ideo in hoc à solo DEO dispensatio fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidem principaliter Sanctis Patribus facta est, & per eorum exemplum ad alios derivata eo tempore, quo oportuit, prædictum naturæ præceptum prætermitti, ut major esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ, semper enim principalior finis magis conservandus est, quàm secundarius: unde, cùm bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum, quod posset in secundariis finibus evenire, ad quod removendum præceptum prohibens pluralitatem uxorum ordinatur*, & in responsione ad 3. ait: *Qualis est lex, talis debet esse dispensatio legis, & quia lex naturæ non est literis scripta, sed cordibus impressa; propter hoc non oportuit dispensationem eorum, quæ ad legem naturæ pertinent, lege scripta dari, sed per internam inspirationem fieri.*

Culpanda igitur non fuit Patriarcharum veteris legis polygamia, cùm plures polygami præstantiores fuerint, ac commendatiores multis monogamis Legis Evangelicæ, tametsi continentia sit matrimonio excellentior, si enim personam Abrahami polygami pluribus non solùm monogamis, sed etiam qui continentiam professi vitam cælibem egerunt, comparantes istis præponendus erit Abraham: quia non externum opus, sed animi propositum considerandum est; sicut ait D. Augustinus animi habitus spectandus est, in quo virtus potiùs consistit, quàm in opere. Si igitur consideremus habitum continentiæ in Abrahamo polygamo, in illo virtutem eximiam fuisse fatebimur: quòd si optio illi data fuisset, qualis revelato novo Testamento data est, dicente Christo: *Qui potest capere, capiat*, utique cœlibatum nuptiis prætulisset: ait D. Augustinus *lib. de bono conjugali cap. 21.* ait: *Sicut non est impar meritum patientiæ in Petro, qui passus est, & in Joanne, qui passus non est: sic non est impar meritum continentiæ in Joanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios generavit. Et illius enim cælibatus, & illius connubium pro temporum distributione Christo militarunt: sed continentiam Joannes, & in opere, Abraham verò in solo habitu habebat.* Quòd si optio data fuisset Abrahæ, continentiam nuptiis prætulisset, ex eo evincit D. Augustinus, quia paratus fuit, ut Deo placeret, proprium filium immolare: ait Augustinus *lib. de Bono conjugali cap. 21. Qui unicum prolis pignus, propter quod nuptiæ cara sunt, potuit intrepidus immolare propter regnum cœlorum.*

CAPUT XII.

De quidditate Metaphysica, & Physica matrimonii: & quis ejus Minister.

SI spectemus matrimonium, ut est officium naturæ à Deo ordinatum ad propagationem humani generis, ejus quidditas metaphysica consistit in mutuo vinculo conjugali indissolubili orto ex mutuo jure & potestate, quam ex mutua traditione uterque conjux habet in corpus alterius, adeo ut hoc vinculum quoad conjuges vixerint, sit indissolubile, ut infertur ex Apostolo 1. *ad Corinth. 7. Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit*: & est eadem ratio de viro, quanto tempore uxor ejus vivit. Oritur enim hoc vinculum indissolubilitatis ex fine, ad quem matrimonium ex suo jure dirigitur, estque ipsa prolis procreatio, & educatio, quæ ne incerta esset ex parte parentis, cui vel maximè incumbit cura prolis educandæ, respuit vagum concubitum, ut contrarium suo fini. Quòd autem quidditas metaphysica matrimonii consistat in hoc vinculo indissolubili superiùs explicato; ex eo constat: quia, posito hoc vinculo, ponitur matrimonium, perinde ac, posito complexo ex animalitate, & rationalitate, ponitur homo; &, illo sublato, tollitur: ergo in tali vinculo formaliter, & quidditativè consistit matrimonium: quia id, sine quo non potest intelligi rei essentia, est prædicatum constitutivum illius. Antecedens claret: quia nullo posito ex parte conjugum consensu translativo dominii sui corporis in alterum, potest intelligi verum esse matrimonium, ut si Deus supremus corporum, & animarum Dominus utriusque conjugis dominium transferat in alterum: unde hoc vinculum se habet consecutivè ad consensum, qui est potiùs causa efficiens matrimonii, consequenter non potest esse causa formalis constitutiva matrimonii; siquidem causa formalis debet esse intrinseca; cùm causa efficiens sit extrinseca. Præterea quia mutuus consensus se habet per modum fluxus, non permanentiæ, & eo cessante perseverat matrimonium, ut effectus distinctus à causa.

Quòd si dicas, perseverare saltem moraliter consensum habitualem. Contra est: quia etiam si conjuges primum suum consensum retractent, adhuc inter illos perseverat matrimonium, quamvis non maneat habitualis consensus, qui per dissensum subsequentem revocatur: ex quibus constat, matrimonium formaliter, & quidditativè non consistere in mutuo consensu, qui potiùs est causa efficiens matrimonii.

Rursus.

Rursus neque formaliter consistit in mutuo jure utriusque conjugis in corpus alterius; nec in obligatione mutua ad debitum conjugale; quia tale jus, & obligatio cessant per adulterium alterius conjugis, manente vinculo matrimonii consummati. Rursus quia inter Deiparam, & S. Josephum fuit verum, ac propriè matrimonium; tametsi obligatio reddendi debitum conjugale fuerit semper impedita: unde superest, ut quidditas matrimonii formaliter consistat in solo vinculo, quo conjuges sunt formaliter vincti: quia posito hoc vinculo ponitur matrimonium formaliter, & illo sublato tollitur: qua ratione definitur matrimonium; *Viri, & mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas individuam vitæ consuetudinem retinens*: Dicitur *conjunctio viri, & mulieris* ratione finis, ad quem ordinatur matrimonium, seu in ordine ad prolem gignendam: ad id enim requiritur conjunctio maris cum fœmina; quapropter Deus statim sub mundi conditi initio creavit virum, & ex costa Adæ Evam efformavit, ut *essent duo in carne una*. Adduntur aliæ particulæ *inter legitimas personas*, quia non omnes personæ habiles sunt ad contrahendum matrimonium, ut sunt illæ, quæ vel impotentes sunt ad generandum, vel sunt alio matrimonio ligatæ, vel alio naturali, aut positivo vinculo impeditæ. Postremæ particulæ, *individuam vitæ consuetudinem retinens*, significant distinctionem matrimonii ab omnibus aliis conventionibus, vel unionibus ortis ex aliis contractibus, quia hujusmodi conventiones, & uniones tolluntur per mutuum utriusque contrahentis consensum, matrimonium verò est vinculum omnino indissolubile.

Quòd si dicas, matrimonium debere consistere in fieri, non in facto esse, perinde ac alia Sacramenta consistunt in usu seu fieri, consequenter non posse formaliter consistere in vinculo maritali resultante ex mutuo utriusque conjugis consensu; quia hoc vinculum, cùm sit indissolubile, est quid permanens, ergo debet formaliter consistere in ipso consensu mutuo, non in vinculo maritali. Contra est, quia, tametsi causa efficiens matrimonii debeat esse per modum transeuntis, & consistere in fieri, seu in mutuo consensu utriusque conjugis; nihilominus quoad suam rationem formalem, & quidditatem consistit in aliquo permanente, seu in vinculo resultante ex mutuo consensu utriusque conjugis: quia sicut cessantibus verbis, quibus exprimitur exteriùs internus consensus adhuc remanet matrimonium, consequenter necesse est, remaneat etiam ipsa quidditas matrimonii.

Sed instabis, quia non potest explicari, quid propriè sit hoc vinculum resultatum ex mutuo consensu utriusque conjugis: consequenter non videtur quidditas matrimonii consistere in hoc vinculo. Contra est, quia, ut docet D. Thomas *quæst. 44. art. 3.* Sicut matrimonium est in genere relationis; quæ explicatur per *conjunctionem* tanquam per genus, & per *maritalem* ut differentiam; ita vinculum, in quo formaliter consistit quidditas matrimonii, est in genere relationis, estque relatio disquiparantiæ, eo quia unus conjux ad hanc conjunctionem concurrit ut principium activum, & alter ut passivum; adeo ut ex parte subjecti sit multiplex, quamvis ex parte termini, & finis sit simplex, eo quia utriusque materialis conjunctionis finis sit unus tantum.

Si dicas, matrimonium debere necessariò consistere in aliquo signo sensibili; & hoc vinculum utpote in genere relationis non posse esse quid sensibile; consequenter matrimonium non posse formaliter consistere in hoc vinculo. Contra est, quia, ut docet D. Thomas *loc. cit. ad* 2. tametsi relatio non sit quid sensibile, ejus tamen causæ sunt sensibiles, quod sufficit: non enim in Sacramento requiritur, ut sit quid sensibile id, quod est res Sacramenti, sed sufficit si ejus causa efficiens, seu mutuus consensus sit sensibilis.

Quod verò ad quidditatem physicam spectat, seu ad materiam, & formam matrimonii, docent plures materiam matrimonii esse mutuum utriusque conjugis consensum, & formam esse signa exteriora sensibilia exprimentia internum consensum, quæ signa regulariter sunt verba: ita censent Covarruvias, Navarrus, Rebellius, Capreolus, & alii. E converso censent alii internum contextum esse formam, & verba sensibilia exprimentia consensum internum esse materiam. Sed neutra sententia videtur vera; quia materia saltem totalis hujus Sacramenti, & forma illius debent esse quid sensibile; sed utriusque contrahentis internus consensus non est quid sensibile, sed tantum fit sensibilis per verba sensibiliter illum exprimentia: consequenter neutra sententia videtur esse vera. Neque obstat, quòd in Sacramento pœnitentiæ actus interni pœnitentis sint materia illius Sacramenti, quamvis non sint per se quid sensibile. Contra est, quia tales actus sunt tantùm materia partialis, quæ fit per aliam materiam partialem sensibilis, scilicet per confessionem. Materia vero totalis debet esse, vel continere quid sensibile, & consensus pure internus non continet in se quid sensibile.

Alii cum Bellarmino duobus modis considerant matrimonium in fieri & facto esse, seu cùm fit, & postquam factum est: priori modo dicunt se habere per modum fluxus; & posteriori modo per modum permanentiæ: & asserunt in priori consideratione totam ejus essentiam consistere in signis exprimentibus mutuum consensum; in posteriori esse ipsos conjuges simul cohabitantes, seu externam conjugum societatem, & conjunctionem esse materiale Symbolum æternum Christi & ecclesiæ, repræsentans indissolubilem conjunctionem: sicut in Sacramento Eucharistiæ peractâ consecratione remanent species consecratæ, quæ sunt signum sensibile, atque externum interni alimenti spiritualis; & verba conjugum exprimentia mutuum consensum modo religioso cum fide et pietate in Deum Nuptiarum Conciliatorem esse formam hujus Sacramenti. Sed contra, quia in fieri signa externa, seu verba non sunt prædicata intrinsecè constitutiva matrimonii, sed sunt causa efficiens ejusdem, ut superius evicimus. Quòd si per fieri intelligatur causa in actu secundo ponendi suum effectum in hoc sensu signa illa externa, seu verba exprimentia mutuum utriusque conjugis consensum, dicuntur matrimonium causativè. In facto esse licet corpora conjugum dici possint materia remota contractus matrimonii, seu materia circa quam versatur matrimonium; non tamen sunt materia proxima, quia hæc est, ex qua Sacramentum perficitur, & componitur, & matrimonium non perficitur, neque componitur ex ipsis contrahentibus: Matrimonium siquidem est contractus, quo contrahentes sua corpora sibi mutuo tradunt; & in contractibus id, quod traditur, non est materia proxima, alioquin contractus de agro, vel equo constaret intrinsecè ex agro vel equo; ergo corpora, quæ sibi invicem contrahentes tradunt,

tradunt, non possunt esse materia proxima hujus sacramenti; quia materia proxima debet esse, quid intrinsecum rei constituiæ; & contrahentes non sunt partes intrinsecæ contractus, sed potiùs causæ extrinsecæ efficientes contractum. Hic enim à contrahentibus fit.

Alii asserunt, verba prolata à priori contrahente esse materiam hujus sacramenti, & verba prolata à posteriori contrahente esse formam; perinde ac in numeris, ultimus numerus est forma præcedentium; quia determinat, ut tota multitudo numerica sit talis numerus, quinquagenarius, vel centenarius. sed hæc sententia non satisfacit, quia materia hujus sacramenti non est in potestate contrahentium, ut possit fieri forma, sed est certa, & invariabilis. Sin autem consisteret in verbis prolatis à priori contrahente, non esset materia certa, & invariabilis, sed vaga, & in potestate contrahentium, ad quorum arbitrium, quod est materia, posset fieri forma, & vice versa, quia potest mas vel fœmina priùs proferre verba; & verba fœminæ non sunt illa maris. Præterea, si contingeret, quod ambo contrahentes simul tempore proferrent verba exprimentia mutuum consensum, nulla essent verba priora, & posteriora, proinde non posset designari materia, & forma.

Alii volunt, materiam hujus sacramenti esse corpora contrahentium; & formam esse verba sacerdotis, *Ego vos conjungo*, & hæc tamen sententia est cæteris improbabilior: quia præsentia Parochi est tantùm necessaria post Concilium Trident. tamen ante Tridentinum fuerunt vera matrimonia sine verbis illis à Parocho prolatis: ergo forma hujus sacramenti non possunt esse verba à Parocho prolata. Præterea verba Parochi sunt tantùm sacramentalia, non verò ipsum sacramentum, ut docet D. Thomas *in 4. sent. dist. 26. q. 2. art. 1.* ubi ait: *Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus sacramenti: non autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale.* Et *in respons. ad 2.* ait: *Sacramentum matrimonii perficitur per actum ejus, qui sacramento utitur, sicut pœnitentia; & ideo sicut pœnitentia non habet aliam materiam, nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de matrimonio.*

Ut ostendatur, quid probabilius esse videtur circa materiam, & formam hujus sacramenti matrimonii, de quibus ideo disputant Theologi, & Controversistæ ac in varias distrahuntur sententias, quia ecclesia silet, & hactenus nihil declaravit circa materiam, & formã hujus sacramenti; quod potest considerari actualiter, & tunc se habet per modum fluxûs, quia complectitur actus contrahentium, seu verba ab iisdem prolata, & exprimentia internum consensum, quæ verba materialiter sumpta, vix prolata, ampliùs non sunt: & habitualiter, quatenus censentur perseverare in effectu, quem producunt, seu in vinculo; quo conjuges simul ligantur ad simul convivendum, & habitandum, cum jure petendi, & exigendi ab altero debitum, seu usum matrimonii. Si consideretur matrimonium actualiter, quando contrahitur ejus materia & forma, sunt ipsa verba exterius sensibilia, & expressiva interni consensus utriusque contrahentis; vel nutus, aut alia signa sensibilia significantia eundem internum consensum: interni enim mentis conceptus, non solum verbis, sed etiam nutibus exteriùs indicantur, ut notat D. August. *in verba Joan. 13. Innuit Petrus Joanni*, ait enim, *Petrum innuendo dixisse.* Habitualiter verò seu in statu permanentiæ in vinculo causato, & remanente per mutuum consensum expressum per verba exterius significantia internum consensum; possunt enim hæc verba dupliciter considerari, primò ut exprimunt mutuam traditionem, qua quilibet tradit alteri corporis sui potestatem; & sub hac ratione verba vel nutus dicuntur materia matrimonii sumpti actualiter, seu ut actu producit vinculum, quod sa habet consequtive: secundò, ut exprimunt mutuam acceptationem, quatenus uterque acceptat traditionem sibi ab altero factam de suo corpore, seu potestate in suum corpus quoad usum matrimonii petendi, & exigendi, & sub hac postrema consideratione verba prolata ab utroque conjuge exprimentia consensum internum sunt forma hujus sacramenti matrimonii. Quia traditio est imperfecta, & exigit perfici, & per acceptationem perficitur, & completur: materia enim est quid imperfectum, & perfectibile, quod perficitur à forma. Et matrimonium simile Eucharistiæ, quæ non solùm cum fit, sed etiam in facto esse, & dum permanet, est sacramentum, quamdiu enim conjuges vivunt, semper eorum societas est sacramentum. Hinc si matrimonium consideretur, dum fit, tota ejus essentia consistit in signis exprimentibus mutuum consensum, nam congrua non concurrunt nisi ut materia circa quam, & idem videmus in aliis contractibus: nam cum venditur, aut emitur ager, vel equus, tota ratio contractus illa est in mutuo consensu vendentis, & ementis agrum: ager autem est materia, circa quam versatur contractus, & non est pars ulla intrinseca contractus: sed quia verba unius conjugis determinant verba alterius, & ab illis pariter determinantur; ideo in iisdem verbis distinguitur materia, & forma: verba enim quatenus determinant verba alterius, per acceptationem traditionis, dicuntur forma, quatenus verò determinant, dicuntur materia, quia exigunt perfici, ac determinari à verbis alterius: & ita docet D. Thomas *loc. cit.* Verùm sacramentum matrimonii hoc pacto consideratũ in fieri magis proprio dicitur matrimonium causativè, quatenus illud fieri, est, quo fit matrimonium formaliter, quod in facto esse importat vinculum, quo mas, & fœmina simul remanent conjuncti, simulq́ obligati ad reddendũ debitum, seu usum matrimonii altori illud petenti, ut sint duo in carne una, quo pacto repræsentant conjunctionem Christi cum ecclesia: sicut in Eucharistia peracta consecratione remanent species consecratæ, quæ sunt symbolum sensibile externum interni alimenti spiritualis.

Ratio itidem est, quia in contractibus civilibus traditio, ut facta per signum sensibile, habet rationem materiæ, & acceptatio verbis expressa habet rationem formæ, sed matrimonium in ratione contractus non differt à reliquis contractibus civilibus; neq; ut sacramentum diversam habet materiam, aut formam à se ipso, ut est contractus: ergo in matrimonio eadem verba, & signa conjugum exprimentia mutuum consensum, quatenus sunt traditio corporum, sunt materia, & quatenus significant acceptationem eorundem ab utroque conjuge, sunt forma: major liquet, quia id habet rationem materiæ, quod se habet per modum determinabilis; & rationem formæ, quod se habet per modum determinativi: in contractibus civilibus, traditio se habet per modum determinabilis, quia completur, & perficitur per acceptationem, quæ se habet per modum determinativi: ergo traditio facta per signum sensibile habet rationem materiæ, & acceptatio rationem formæ, quia determinat, ac complet traditionem ad rationem contractûs: & quamvis in aliquo casu traditio videatur complere acceptationem, ut cùm quis vult priùs habere donò equum ab amico, & hic postea ei donat, hoc tamen per accidens procedit; quia regulariter, & per se traditio præcedit, & inchoat contractum, & acceptatio

perficit, ac determinat traditionem. Tum quia causalitate traditio semper præcedit, quia in instanti, quo exprimitur consensus traditionis à donante, acceptatio à donatario prius tempore facta, ut perficiat contractum, debet per modum actûs moraliter perseverantis ratificare traditionem sibi à donatore factam, consequenter debet illam supponere prius natura, ut determinabilem: consequenter traditio semper se habet per modum materiæ; & acceptatio per modum formæ.

Objici tamen potest in oppositum: quia omnia Sacramenta novæ legis perficiuntur ex rebus tanquam materiis; & verbis ut forma, & persona ministri conficientis Sacramentum cum debita intentione: ergo verba, seu nutus, quibus conjuges mutuum consensum exprimunt, non possunt esse sibi invicem materia, & forma, quamvis sub diversa consideratione in Sacramento matrimonii. Præterea in quolibet Sacramento legis evangelicæ materia, forma, & minister debent realiter distingui: sin autem verba exprimentia exterius consensum internum, essent sibi mutuò materia, & forma; non distinguerentur realiter; quia consensus expressus per verba unius conjugis haberet simul rationem materiæ, quatenus est traditio sui corporis alteri sponso quoad usum matrimonii; & rationem formæ, quatenus in iisdem includitur acceptatio alterius in sponsum. Demum quia conjuges, cùm sint ministri hujus Sacramenti, si ipsorum traditio expressa per verba haberet rationem materiæ non distinguerentur causa materialis, & efficiens, quia una, & eadem persona esset materia, forma, & minister hujus Sacramenti, quod dici nequit. Contra est; quia quando Sacramenta novæ legis dicuntur constare ex rebus, & verbis, id non debet ita strictè intelligi, ut secundùm diversas rationes non possint eadem verba est materia, & forma; & verba non possint vices gerere rei, seu materiæ: sed nomine rei intelligi debent ea omnia, quæ solent adhiberi ad aliquid significandum loco materiæ, seque habet per modum determinabilis; ut etiam per verba debent intelligi ea omnia, quæ loco verborum solent adhiberi ad aliquid significandum, ut sunt nutus, litteræ, & alia id genus, quæ se habent per modum determinativi. Ratio itidem est, quia in Sacramentis materia, & forma assignantur per quandam analogiam, ad materiam, & formam in genere physico, perinde quod imitatur materiam physicam, debet se habere per modum determinabilis, & quod imitatur formam, se habet per modum determinativi: & quia in contractu matrimonii eadem verba se habent secundum diversas rationes per modum determinabilis, & determinativi, ita vices gerunt sub diversis rationibus materiæ, & formæ, quatenus imitantur materiam, & formam in genere physico. Neque repugnat, verba posse imitari materiam, & formam: etenim in Sacramento Pœnitentiæ confessio peccatorum se habet per modum determinabilis, & absolutio per modum determinativi ad significandũ remissionem peccatorum? ideo confessio peccatorum, quia se habet per modum determinabilis, in quo imitatur materiam physicam, est materia Sacramenti pœnitentiæ; & absolutio, quia est determinativa, quatenus est remissiva peccatorum, est forma. Ad aliud quod addebatur, inter materiam, & formam, ac ministrum dari debere realem distinctionem, respondetur ab ecclesia id non fuisse definitum; unde sufficit si distinguntur virtualiter. Præterea verba unius conjugis exprimentia traditionem proprii corporis, sub qua ratione habent imitari materiam, distinguuntur realiter à verbis alterius conjugis, quibus talem traditionem acceptat: & ita dicendum de verbis alterius conjugis. Ad aliud quod addebatur de causa materiali, & efficiente respondeam non esse inconveniens, quòd in Sacramento matrimonii causa materialis, & efficiens coincidant in easdem personas, quia hoc exigit natura contractus, in quo contrahentes se ipsos tradunt: etenim si quispiam se vendat in servum alterius, eadem persona, quæ vendit, est etiam vendita; unde in contractibus non repugnat causam efficientem, & materialem coincidere in eandem personam.

Quod verò ad ministrum hujus Sacramenti attinet, plures Theologi antiqui, & clari nominis censent non esse contrahentes, sed sacerdotem benedicentem nuptias; ita docent Melchior Canus, Estius, Sylvius & alii plures, qui censent sine sacerdote verba proferente, contractum matrimonii, quamvis ratum sit, si nihil eorum desideretur, quæ ad ipsam contractus substantiam pertinent, vel ecclesiæ legibus præscripta sunt; non tamen tale matrimonium censendum esse Sacramentum; quia in matrimonio consideratur ratio contractus civilis, & sub hac ratione fit ab ipsis sponsis, quia ipsi revera contrahunt: & ratio sacramenti, & sub hac ratione dicunt sacerdotem benedicentem nuptias esse verum, ac proprium ministrum matrimonii, ut hoc est sacramentum. Nituntur, quia cum vir, & fœmina contrahunt, quamvis sint in statu peccati lethalis, non tamen ut civilem contractum celebrant, sunt rei sacrilegii; quod verum non esset si hujusmodi matrimonialis contractus esset sacramentum: omnes enim habentur sacrilegi, si lapsi in peccatum lethale, non præmissa pœnitentia, seu sacramento exhomologesis, sacramenta suscipiunt, administrant. Secundò quia sacramenta sunt sacri religionis ritûs, quorum ministratio: seu dispensatio pertinet ad ecclesiæ ministros seu sacerdotes, non verò ad laicos. Tertiò, quia D. Thom. 2.2. q.22. art. 2. ait: *quòd sacramenta, in quibus gratia confertur, dispensare ad solos sacerdotes pertinet:* & q.31. art.1. ait: *Nullius sacramenti dispensatio laicis ex officio competit:* sed contrahentes matrimonium, sunt laici, ergo non possunt esse ministri matrimonii, ut hoc est sacramentum. Unde Tertullianus lib. 2. ad uxorem c.9. ait: *Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod ecclesia conciliat & confirmat oblatio, obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratò habet.*

Communior tamen sententia est ministrum essentialem matrimonii non esse sacerdotem, sed ipsosmet contrahentes sibi mutuò materiam, & formam applicantes. Est præsertim contra Melchiorem Canum, qui censuit expressionem consensus mutui esse formam conjugii, ut est contractus, non ut est sacramentum, cui ipse requirit ministrum ecclesiasticum proferentem sacra, & solemnia illa verba: *Ego vos conjungo.* Quòd verò non sit minister matrimonii etiam ut est sacramentum, ex eo constat; quia ex doctrina Concilii Trident. antequam declararetur, ad validitatem matrimonii requiri, ut contrahatur in facie ecclesiæ, seu coram Parocho, & testibus saltem duobus: matrimonium initum sine Parocho erat validum, ac verum sacramentum; & Tridentina Synodus definit, esse ita credendum; & anathemate percutit contrarium sentientes: ergo si absente sacerdote matrimonium initum erat validum ac verum sacramentum, sequitur evidenter, sacerdotem non esse ministrum essentialem matrimonii in ratione sacramenti. Rursus, quia verba prolata à sacerdote non pertinent ad formam, sed tantum sunt quædã ceremonia posterior matrimonio, quatenus sacerdos nomine Dei, & ecclesiæ ratificat, seu approbat matrimoniũ jam initum, ac celebratũ à contrahentibus sponsis; unde sacerdos nõ est minister matrimonii,

monii, sed tantùm principalis testis requiritur ab ecclesia ad validitatem matrimonii. Idque ex eo itidem evincitur, quia tametsi Sacerdos nullum proferat verbum, dummodo sit præsens, & adsint testes, sponsi validè contrahunt matrimonium; & interdum contingit Parochum detrectare sponsos copulare, qui tamen unà cum testibus se ad illum conferunt, & coram illo etiam renuente matrimonium contrahunt, sufficit enim, si Sacerdos audiat ipsos contrahentes, quia tunc est sufficiens testis, & matrimonium dicitur celebratum in facie ecclesiæ, ut pluties decisum fuit. Præterea quia ille est minister hujus Sacramenti, qui est minister contractus: sed ii sunt contrahentes, non Sacerdos. Hoc idem docet D. Thomas 4. *sent. dist.* 26. *quæst.* 2. *art.* 1. *ad* 1. inquiens: *Verba, quibus matrimonialis consensus exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti. Non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale.* Et *in responsione* ad 2. ait: *Sacramentum matrimonii perficitur per actum ejus, qui Sacramento illo utitur, sicut pœnitentia; & ideo sicut Pœnitentia non habet aliam materiam, nisi ipsos actus sensui subiectos, qui sunt loco materialis elementi; ita est de matrimonio.*

Hinc ad primum fundamentum oppositæ sententiæ negatur assumptum, quia tametsi Sacerdos nullum proferat verbum, dummodo sit præsens, & adsint testes, quando sponsi contrahunt matrimoniũ; hoc non solum est contractus civilis, sed etiam Sacramentum; quia Christus hunc civilem contractum elevavit ad rationem Sacramenti, si celebretur inter Christianos. Præterea ante Concil. Tridentin. tametsi matrimonium celebraretur sine Sacerdote, adhuc erat verum Sacramentum, ut declaravit Tridentina Synodus: quod si hoc Sacramentum ministrari potuit sine Sacerdote, sequitur hunc non esse ministrum hujus Sacramenti, sed tantum testem principalem, post Tridentin. necessariò requisitum ad validitatem Sacramenti & contractus civilis: unde falsum est, sponsos esse tantùm ministros matrimonii, ut est contractus civilis, non verò ut est Sacramentum. Rursus verba, quæ profert Sacerdos, non sunt ipsum Sacramentum, quia hoc est adnexum contractui civili, qui celebratur à sponsis, non à Sacerdote, cujus propterea benedictio est tantum quid Sacramentale, non verò ipsum Sacramentum ut docet D. Thomas *loc. cit.* Hinc Sponsi si matrimonium contrahere in statu peccati lethalis, verè lethaliter peccant, quia indignè suscipiunt Sacramentum adnexum contractui civili. Ad secundum fateor Sacramenta esse ritus ecclesiasticos, sed negatur in matrimonio non posse ministrari à Laicis, sponsi enim contrahentes illud sibi ministrant ex Christi institutione, qui contractui civili voluit adnectere rationem Sacramenti.

Ad tertium petitum ex D. Thoma respondetur in aliis Sacramentis conferentibus gratiam, quæque à laicis non possunt ministrari conceditur, quod illa administrare pertineat ad solos Sacerdotes, non verò si Sacramenta sint adnexa ex Christi institutione alicui rei, quæ à laicis tantùm ponitur, cujusmodi est contractus matrimonialis, cui Christus adnectere voluit Sacramentum productivum gratiæ. Rursus in baptismo urgente necessitate collatu à Laico, habetur verum Sacramentum collativum gratiæ: unde non repugnat, Sacramenta collativa gratiæ posse ministrari à Laicis. Neque Tertull. asserit Sacerdotem esse ministrum hujus Sacramenti; sed ait, *quod ecclesia conciliat*, hoc est, approbat, & obsignat per benedictionem, quæ non est ipsum Sacramentum, sed quid Sacramentale. Cæterùm præsentia parochi est necessaria ad validitatem matrimonii, ut hoc celebretur in facie ecclesiæ ex Tridentino *sess.* 24. c. 1. ubi dicitur: *Qui aliter, quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius parochi vel Ordinarii licentia, duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt; eos Sancta Synodus ad sic contrahendum inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse declarat*; & *can.* 4. *Si quis dixerit, ecclesiam non posse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit.*

Quamvis igitur matrimonium non consistat in re aliqua sacra, quæ à ministro applicetur contrahentibus, nisi ipsa benedictio ecclesiæ, quâ nuptiæ benedicuntur; est nihilominus verum Sacramentum, quatenus Christus contractum hunc civilem matrimonii elevavit ad dignitatem Sacramenti, voluitque servari morem contractuum, in quibus nihil extrinsecus applicatur: sed mutuo contrahentium consensu verbis, vel aliis signis sensibilibus expresso adhibitis solemnitatibus à jure requisitis, perficiuntur: quia, ut docet D. Thomas 4. *sent. dist.* 26. *quæst.* 3. *ad* 2. *Sacramentum matrimonii perficitur per actum ejus, qui Sacramento illo utitur, sicut pœnitentia; & ideo sicut pœnitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt loco materialis elementi ita est de matrimonio.*

Tria recensentur à Theologis bona matrimonii cum D. Augustino *lib.* 9. *de Genes. ad litteram cap.* 7. *lib.* 1. *de nuptiis & concupiscentia cap.* 10. *& sequent.* ut etiam *lib. de Bono conjugali c.* 24. & alibi, suntque proles, fides, & Sacramentum, quibus excusari dicitur matrimonium, quia eorum compensatione excusantur, aut mitigantur ea mala, quæ illi adhærent; præstant enim hæc bona, ut libido carnis sit sine culpa saltem gravi. Primum bonum est proles suscipienda ex legitima conjuge, quod bonum commendat Apostolus 1. *ad Timoth.* 2. scribens: *Salvabitur mulier per filiorum generationem.* Quod non solùm de illorum procreatione, sed magis de educatione, ac religiosa, & pia institutione intelligendum est. In prole tria includuntur bona, primo, quia conjuges pariunt Deo servos fideles, qui enim reverentur, & colunt, quapropter S. Ambrosius *lib.* 2. *in Luc.* ait: *Conjugis præmium, & gratia nuptiarum partus est fœminarum.* Secundum, quia patriæ, & reipublicæ pariunt cives eam replentes, ut etiam cœlestem Hierusalem, quæ est mater nostra, ut Angelorum ruinæ restaurentur. Tertium bonum, quia sibi pariunt hæredes secundum naturale desiderium parentum nominis, & familiæ suæ conservandæ. Hinc *Eccles.* 20. dicitur: *Mortuus est pater, & quasi non est mortuus; similem enim reliquit sibi post se, in vita sua vidit, & delectatus est illo, in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. reliquit enim defensorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.* Bonum fidei conjugalis est etiam triplex, animæ, corporis, & honestatis. Animæ bonum est ob fornicationis fugam *can. Sicut*, qui desumitur ex D. Hieronymo c. 5. *epist. ad Ephes.* & *causa* 32. *quæst.* 2. ubi dicitur: *Sicut non omnis congregatio Hæreticorum Christi Ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus: sic non omne matrimonium, quo non viro suo secundum præcepta Christi uxor jungitur, ritè conjugium appellari potest, sed magis adulterium.* Fidei bonum conjunctum corpori habetur ex mutuo officio, & adjumento, quod sibi præstant conjuges in vitæ societate, & rei familiaris administratione; hinc *Ecclesiastici c.* 26. *Mulieris bonæ beatus vir.* Bonum denique honestatis reperitur in fide conjugali: siquidem per nuptias fit honestum, & immune à peccato, quod alias turpe esset, & peccaminosum. Bonũ Sacramenti est etiam triplex, scilicet conjunctio animorum, quæ significat conjunctionem animæ cum Deo, qui enim adhæret Domino unus Spiritus est. Secundum conjunctio corporũ,

& significat conjunctionem carnis cum verbo divino. Tertium quòd unus adhæreat uni tantùm uxori, & significat unionem Christi cum Ecclesia. Bonum tamen prolis in quolibet matrimonio non reperitur, ubi scilicet uterque, vel alter conjux sterilis est, vel etiam ubi continentia ex mutuo utriusque conjugis consensu servatur, & nihilominus est verum matrimonium, quia sterilitas per accidens contingit. Bono fidei adversatur adulterium, & denegatio debiti conjugalis, sicut Augustinus *lib. de Bono conjugali* 14. ait: *In eo ipso, quòd sibi invicem conjuges debitum solvunt, etiamsi aliquando, si intemperantius, & incontinentius expetunt, fidem tamen sibi pariter debent, cui fidei tantum juris tribuit Apostolus, ut eam potestatem appellaret dicens, Mulier non habet potestatem corporis sui, sed vir 1. ad Corinth. 7. & vir non habet potestatem corporis sui, sed mulier. Hujus autem fidei violatio, dicitur adulterium cùm vel propria libidinis instinctu, vel alieno consensu cum altero vel altera contra pactum conjugale concumbitur; atque ita frangitur fides, quæ in rebus etiam corporeis, & objectis magnum animi bonum est; & ideo eam saluti quoque corporali, quâ etiam vita ista continetur, certum est debere præponi.*

CAPUT XIII.

De Matrimonio Clandestino.

Si petatur, an matrimonia Clandestina fuerint omni tempore prohibita in Ecclesia. Respondetur spectatâ solâ rei naturâ, & semotâ Ecclesiastica lege, vel civili, consensum Clandestinum sufficere ad valorem matrimonii, ut docet D. Thomas *hic quæst. 45, art. 5*, & ex eo probat, quia consensus de præsenti inter legitimas personas facit matrimonia, adeo ut alia sint tantùm de solemnitate, & ad eum finem tantùm adhiberi solent, ut matrimonium convenientius fiat, idque colligitur etiam ex Tridentino *sess. 24. in decret. de reform. matrimonii cap. 1.* ubi asserit: *Non esse dubium Clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata, & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecerit.* Unde matrimonium Clandestinum ante Tridentinum erat validum, ac verum Sacramentum, quamvis non approbatum, non quia non erat Sacramentum, sed detestabatur, quatenus contractus humanus, ita clandestinè initus, erat illicitus ac plurium malorum origo. Etenim si matrimonium contrahatur ab eo, qui emisit votum simplex castitatis, vel est ligatus aliis sponsalibus de futuro, est detestabile, quia peccatum: & tamen, cùm talia impedimenta non sint dirimentia matrimonium, est validum, ac verum Sacramentum; siquidem possunt vera Sacramenta ministrari etiam per actionem peccaminosam; ut si Episcopus manifestè irregularem Ordinibus Sacris initiaret: Si Sacerdos publicum peccatorem non resipiscentem baptizaret: vel si Eucharistiam consecraret extra altare sine ritibus Ecclesiæ, in iis enim peractiones detestabiles, & peccaminosæ fierent vera Sacramenta, quamvis Sacramentum per se non possit esse detestabile, potest tamen dici tale ob illicitas circumstantias, quæ tamen non destruunt essentiam Sacramenti.

Quòd si dicas matrimonium esse indistinctum à Sacramento. Contra est, quia matrimonium consideratur, ut contractus humanus civilis, & hoc pacto distinguitur à Sacramento, siquidem infideles contrahunt matrimonium, quod tamen non est Sacramentum, infideles enim non sunt capaces illius Sacramenti, quia Baptismus est janua, per quam homines ingrediuntur Ecclesiam, ubi tantum suscipiuntur Sacramenta. Hinc quando Innocentius III. *cap. Gaudemus Extra. de divortiis*, ait: *Sacramentum conjugii apud fideles, & infideles existere,* communi quadam, & iu minus propria significatione Sacramenti nomen usurpat respectu infidelium. *Nam cap. Quanto, sub eod. tit.* ait: *Matrimonium quidem verum, non tamen ratum* inter infideles existere respondet. Hinc D. Thomas *in 4. sententiar. distinct. 39. quæst. 1. art. 2. ad 1.* ait: *quamvis in fidelibus non competat matrimonium, secundum quod est Sacramentum in dispensatione Ministrorum Ecclesiæ consistens, competit tamen eis, in quantum est in officium naturæ, & tamen etiam matrimonium tale est, aliquo modo Sacramentum habitualiter, quamvis non actualiter, eò quòd actu non contrahunt in fide Ecclesiæ.* Unde contractus matrimonii, cum possit existere sine ratione Sacramenti, ut in infidelibus, sequitur manifestè, contractum matrimonii distingui ab essentia Sacramenti, quamvis enim inter fideles ratio Sacramenti ex institutione Christi sit inseparabilis ab essentia contractus, adhuc distinguitur à contractu matrimonii; siquidem contractus de facto fuit in lege veteri, in qua nondum fuerunt Sacramenta instituta.

Hæc tamen inseparabilitas non obstat, quin ecclesia potuerit irritare contractum humanum, nisi serventur aliquæ conditiones, siquidem contractus, ut actus humanus, subjicitur potestati humanæ, quæ ob bonum communitatis potest eidem apponere aliquas conditiones, quibus non servatis contractus sit irritus, & nullius valoris. Christus autem elevavit ad dignitatem Sacramenti, non quamcunque contractum, matrimonialem, sed contractum qui sit validus, & approbatus ab Ecclesia, hinc contractus clandestinè celebratus invalidus est, quia ob plures circumstantias, ac mala, quæ ex illo oriebantur, non approbatur ab Ecclesia, consequenter non est contractus idoneus, ut elevetur ad dignitatem Sacramenti.

Neque obstat, si dicas ante Tridentinum contractum hunc clandestinè initum fuisse validum, & in illo dignitatem Sacramenti inseparabilem. Nam contra est, quia potuit Ecclesia annullare validitatem talis contractus & sublato fundamento, seu validitate contractus, corruit res contracta, seu cessat in illo dignitas Sacramenti. Etiam species consecratæ, quamvis inseparabiles, adhuc distinguuntur à corpore Christi, & tamen quamvis potestas humana non possit altare Corpus Christi, potest nihilominus corrumpere species, quibus corruptis, cessat sub ipsis Corpus Christi. Pari pacto, quamvis Ecclesia non possit immutare Sacramentum matrimonii, quæ tamen potest irritare contractum humanum, nisi fiat cum talibus circumstantiis, & conditionibus, & Christus tantùm elevaverit ad dignitatem Sacramenti illum contractum, qui ab Ecclesia est approbatus ut validus, sequitur, quòd ex eo, quòd ecclesia irritet contractum Clandestinum ob plura mala, quæ inde oriebantur, non sit talis contractus idoneus, ut elevetur ad dignitatem Sacramenti, siquidem matrimonia Clandestina semper fuerunt prohibita ab Ecclesia, ait enim Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 1. Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est* (scilicet matrimonia Clandestina) *atque prohibuit* constat etiam

ex

ex decreto Hormisdæ Papæ *c.* 6. & Evaristi *epist.* 1. *ad Episcopos Africæ* & Innocentii III. *c.* 3. *de Clandestinis desponsationibus*, ubi ait: *Prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat.* Unde constat matrimonia clandestina semper fuisse in Ecclesia prohibita, sed difficultas est, an fuerint etiam invalida; & an post decretum Concilii Tridentini sint invalida. Putant nonnulli, aliquoties Ecclesiam ante Tridentinum non solùm prohibuisse, verùm etiam omnino irritasse matrimonia clandestina, idque colligunt ex decreto Evaristi, ubi Pontifex ait: Matrimonia clandestina non esse conjugia, sed adulteria, & contubernia, aut stupra, aut fornicationes potiùs quàm legitima conjugia. Et Basilius Pontius *lib.* 5. *c.* 3. hoc idem Concilio Coloniensi.

Communior tamen, & probabilior sententia est, matrimonia clandestina ante Tridentinum fuisse semper graviter prohibita, non tamen invalida, & irrita: ratio est, quia si fuissent invalida, non fuisset dubitatum, & disputatum super hac quæstione in Conc. Trident. Neque oppositum colligi potest ex decreto Evaristi, quia ibi cum quadam tantùm exaggeratione deterret fideles à matrimoniis clandestinis, eò quia revera essent illicita, proinde ab Ecclesia prohibita; quapropter fuit id occasio Evaristo deterrendi fideles à talibus matrimoniis contrahendis. Præterea, si fuisset lex aliqua ecclesiastica, quæ ante Tridentinum matrimonia clandestina irritasset, procul dubio Tridentinum illius meminisset, ac declarasset, se illam renovare, sicut paulò post loquendo de denuntiationibus præmittendis matrimonio ait: ne quoad illas renovare decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III. præsertim cùm non defuerint plures Patres, & Theologi, qui in Tridentino dubitaverint, an Ecclesia matrimonia clandestina irritare possit, ut constat ex actis Concilii, & apud Spondanum ad annum Christi 1563. Cæterum Concil. Tridentinum *sess.* 24. *de reform. matrim.* non solùm prohibet matrimonia clandestina, sed etiam declarat fore prorsus nulla ubicunque constitutio illa recepta fuerit.

Urget tamen difficultas, quomodo potuit Ecclesia matrimonia consensu clandestino inita invalidare, ac omnino irrita declarare: siquidem matrimonium est Sacramentum, cujus materia, & forma sunt consensus utriusque conjugis, qui exprimuntur verbis vel aliis signis exterioribus; & Ecclesia non habet potestatem mutandi materias, & formas Sacramentorum, quia hæc mutatio pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ inest soli Christo: unde non videtur, quomodo Concil. Tridentin. potuerit invalidare, ac irritare matrimonia clandestino consensu inita, cùm ante Tridentinum fuerint valida: etenim si materia, & forma matrimonii erat sufficiens ante Tridentinum, non videtur, quomodo post Tridentinum non sit amplius sufficiens. Præterea matrimonium ex una parte est contractus naturalis, adeo ut ex jure naturæ mutuus consensus inter personas habiles constituat verum matrimonium, & ex alia parte Ecclesia non videtur posse irritare, quæ sunt juris naturæ.

Verùm ad solvendam hanc difficultatem juvat observare cum D. Thoma *in* 4. *dist.* 34. *quæst. unic. art.* 1. *ad* 4. matrimonium hoc habere speciale supra reliqua Sacramenta, quia non solum ordinatur ad sanctificationem conjugum, sed etiam in officium naturæ, ac in bonum commune totius reipublicæ, quapropter constat ex triplici contractu naturali, civili, & Sacramentali: prout est contractus naturalis statuitur jure naturæ, quatenus est civilis lege civili, & prout est Sacramentum, statuitur jure divino, quo fit, ut ex qualibet harum legum possit aliqua persona inhabilis fieri ad contrahendum matrimonium, etenim si fuerit impotens ad carnalem copulam inhabilitatur ex lege naturæ ad matrimonium: si sit consanguineus, vel affinis fit inhabilis ex lege positiva, civili, & ecclesiastica: si non fuerit baptizatus, fit inhabilis ad Sacramentum matrimonii jure divino, quamvis habilis sit ad matrimonium, quatenus hoc est contractus naturalis, & civilis. Præterea certum est, Christum non elevasse omnem contractum matrimonialem etiam per signa sensibilia expressum ad dignitatem Sacramenti; sed eum tantùm, qui esset legitimus contractus, seu conformis legibus, ac inter personas baptizatas ac legitimas seu non habentes impedimentum dirimens.

His præmissis, & prænotatis, respondetur, Ecclesiam potuisse irritare matrimonia clandestina primo indirectè, & mediatè, reddendo personas inhabiles ad contrahendum matrimonium. Secundò directè, & immediatè, cassando, & irritando matrimoniales contractus clandestino consensu initos. Ratio est, quia cum ecclesia sit Respublica à Christo rectè ordinata, decuit, ut illi inesset potestas regulandi contractus suorum subditorum; consequenter potuit statuere quasdam conditiones, sine quibus tales contractus essent irriti, non immutando materiam & formam Sacramenti matrimonii formaliter sumptas, sed tantùm materialiter, instituendo, quòd contractus clandestinus, qui antea erat legitimus, non sit amplius legitimus, neque elevabilis ad dignitatem Sacramenti, eò quia Christus solum contractum legitimum elevaverit ad dignitatem Sacramenti. Hinc potest Ecclesia directè, & immediatè irritare contractus civiles, prout consultius visum fuerit pro majori bono fidelium, & reipublicæ Christianæ, adeo ut contractus, qui antea erat legitimus, non sit amplius legitimus, ex defectu alicujus conditionis positæ ab Ecclesia ob bonum commune reipublicæ; & quia ex alio capite Christus tantùm elevavit contractum legitimum ad dignitatem Sacramenti, ideo rectè potest Ecclesia indirectè facere, ut quod antea erat Sacramentum, non sit amplius tale, eò quia directè possit irritare, ac illegitimare contractum; eo enim ipso, quod contractus est illegitimus, non est amplius elevabilis ad rationem Sacramenti. Et hoc potest explicari, ut, si quis haberet potestatē mutandi aquam in vinum, posset quidem mutare materiam Sacramenti baptismi, materialiter efficiendo, quòd illa res, quæ erat vera aqua naturalis, jam non sit amplius aqua naturalis, consequenter nec materia baptismi, in quo casu non mutaret materiam Sacramenti baptismi formaliter, quia semper esset verum, quod aqua vera, & naturalis esset materia Sacramenti baptismi à Christo instituta: pari pacto proportionaliter dicendum de materia, & forma Sacramenti matrimonii, quia Ecclesia prohibendo, & irritando matrimonia clandestina non mutavit formaliter materiam, & formam Sacramenti matrimonii, sed tantùm materialiter, quatenus fecit, ut contractus matrimonialis consensu clandestino initus non sit amplius legitimus, & legibus ecclesiasticis conformis, ac propterea declaravit inhabiles ad matrimonium, ut est Sacramentum, personas ita contrahentes.

Hoc est vel maximè notandum, Ecclesiam habere potestatem irritandi contractus, eò quia non sint conformes legibus ecclesiasticis, neque conducant ad bonum Reipublicæ Christianæ: pertinet enim ad quamlibet rempublicam bene ordinatam potestas regulandi contractus suorum subditorum in ordine ad bonum commune; & quia Christus solum elevavit contractum legitimum, & ut talem approbatum ab

Ecclesia ad dignitatem Sacramenti, relinquendo Ecclesiæ potestatem regulandi legitimos contractus ideò Ecclesia irritando directè, & immediatè contractum matrimonialem, eo quia in ipso non servetur conditio aliqua ab Ecclesia injuncta propter bonum commune, indirectè facit, ut contractus, qui ante erat Sacramentum, non sit ampliùs Sacramentum, eò quia contractus ille illegitimus fuerit ab Ecclesia declaratus, & Christus nonnisi contractum legitimum elevavit ad rationem Sacramenti.

Ad aliud quod addebatur matrimonium esse contractum naturalem, ac de jure naturæ, respondetur de jure naturæ esse, quod contractus legitimus sit matrimonium; sed quòd contractus legitimus sit, non solùm dependet à jure naturali, sed etiam à jure positivo civili, & ecclesiastico; quia ut docet D. Thomas, cùm matrimonium non solùm sit in officium naturæ, sed etiam in bonum totius Reipublicæ Christianæ, non solùm statuitur jure naturæ, sed etiam subditur legibus civilibus & ecclesiasticis, quapropter jure canonico, & civili possunt aliquæ conditiones statui, ex quarum defectu contractus non sit amplius legitimus, consequenter, neque elevabilis ad dignitatem Sacramenti, quia Christus tantùm contractum legitimum elevavit ad dignitatem Sacramenti.

Hinc ut matrimonium non sit clandestinum, & habeat conditiones, quas ad ejus valorem exigit Concilium, debent contrahentes præbere consensum in præsentia Pastoris, seu Parochi unius ex conjugibus; quòd si ambo sint vagi, nullumque certum habeant Parochum conjungi non possunt sine licentia Episcopi, ut præcipitur in Tridentino *sess.* 24. *cap.* 7. Non tamen est necesse, ut Pastor sit Sacerdos, quamvis non possit delegari, nisi Sacerdos, ut videntur significare verba Tridentini; & ratio est, quia Pastor non est Minister hujus Sacramenti, sed tantùm testis authenticus & principalis, neque requiritur ejus consensus, sed tantùm præsentia, quapropter non peccaret, qui coram Parocho invito, & nolente matrimonium contraheret, si adessent testes sufficientes, qui ex Concilio debent esse duo vel tres simul præsentes cum Parocho, qui advertant, & intelligant, quid agatur, & utantur ratione, cujuscunque sint ætatis, aut conditionis, quia Concilium tantùm exigit testes. Hinc Concilia clandestina propriè dicuntur, quæ ita clanculum aut secretò fiunt, ut nulli omnino arbitri, seu testes intersint, per quos in foro Ecclesiæ probari possunt, vel quæ præsentibus quidem arbitris, ac testibus fiunt, sed omissis solemnitatibus, quæ jure, seu consuetudine Ecclesiæ adhibendæ sunt, cujusmodi sunt denuntiationes, quæ contractum celebrandum debent præcedere, & sacerdotalis benedictio, quæ matrimonium comitatur, & Ecclesiam hæc clandestina matrimonia semper prohibuisse, tametsi ante Tridentinum non fuerint declarata irrita: liquet ex Tertulliano *lib. de pudicitia cap.* 4. ubi ait: *Penes nos occulta quoque conjunctiones, id est, non prius apud Ecclesiam professæ, juxta mœchiam, & fornicationem judicari periclitantur.* Et ex D. Ambrosio *epist.* 19. *ad Vigilium Episcopum*, ubi ait: *Conjugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oportere.*

Cæterum Ecclesia ex justissimis causis prohibuit, ac nulla declaravit matrimonia clandestina. Primò, quia clanculum contracta matrimonia probari non poterant. Secundò, quia persæpe conjuges leves, & inconstantes, & libidinosi prioris matrimonii pertæsi fide violata nova conjugia contrahebant, ac deinceps in perpetuo vivebant adulterio, filiosque illegitimos, ac adulterinos generabant: quibus incommodis Ecclesiastici Judices occurrere non poterant defectu probationum. Tertiò, quia nonnulli matrimoniis clandestinè contractis ad Sacros ordines promovebantur, & cum uxoribus ecclesiastica retinebant beneficia; quorum matrimonia suscepta proles progressu temporis revelabat in magnum Ecclesiæ dedecus. Quartò, quia Sacramentum absque Ministro Ecclesiæ, & præscriptis ab ea cæremoniis irritum contemptui, & neglectu religio postea violabatur. Quintò, quia incestuosæ conjunctiones, & ob alia impedimenta illegitimæ, difficulter impediri poterant: has enim ob causas Tridentina Synodus meritò matrimonia clandestina irritavit, ac nulla esse declaravit. Quòd verò ante Concilium Tridentinum Ecclesia irrita non declaravit matrimonia clandestina, constat ex Concilio Toletano I. *can.* 17. ut etiam ex *can. sufficiat. can. matrimonium. can. Omnes. caus.* 27. *quæst.* 2. Ubi legitimarum personarum libero consensu matrimonia perfici, ac rata esse asseritur. Rursus ex Lateranensi Concilio IV. *can.* 51. ubi prohibentur quidem, sed irrita non pronuntiantur matrimonia clanculum contracta; imò constat etiam ex usu, & praxi Ecclesiæ, quæ hujusmodi matrimonia tanquam invalida, & irrita dirimere nunquam tentaverit ante decretum Concilii Tridentini editum, & promulgatum.

Sed quæri potest, an invalidum sit matrimonium contractum coram Parocho, cui Ordinarius interdixit, ne tali matrimonio assisteret. Ratio dubitandi multiplex est. Primò, quia tota jurisdictio, & potestas Parochorum dependet ab Episcopo, ut docet D. Thomas in 4. *dist.* 20. *art.* 4. *quæst.* 1. *in corpore*, & *dist.* 24. *quæst.* 3. *art.* 2. *quæst.* 1. *ad* 3. ergo potest Episcopus hanc potestatem, & jurisdictionem à se dependentem limitare, & coarctare, ac ad certos actus Parochia interdicere, *cap.* 4. *de officio Archipresbyt.* atqui eo ipso, quòd Episcopus determinatum actum Parocho interdicit, ille actus gestus contra prohibitionem Episcopi à Parocho est nullus, ut habetur *citat. cap.* 4. & Panormitanus in *cap. ad hæc de officio Archidiac*, unde matrimonium, cui Parochus contra Episcopi prohibitionem assistit, nullum sortitur valorem. Et firmari ex eo potest, quia actus gestus à non habente jurisdictionem, nullius est valoris *lege* 3. *codic. de Jurisdict.* Assistentia autem Parochi, cui ab Episcopo prohibitum fuit assistere, est aliquis actus gestus à non habente jurisdictionem, quia Parochus per prohibitionem Episcopi censetur privatus jurisdictione saltem quoad ipsum actum assistendi matrimonio, consequenter illa assistentia irrita est, & nullius valoris, ut etiam ipsum matrimonium, quia tunc contrahitur contra formam Concilii Tridentini. Secundò, quia potest Episcopus prohibere Parochis, & aliis Sacerdotibus absolutionem à casibus sibi reservatis, adeo ut absolutio à Sacerdote data contra prohibitionem Episcopi sit nulla, ut declarant in Concilio Tridentino *sess.* 14. *cap.* 7. & *can.* 11. *de Sacramento Pœnitentiæ.* Tertiò, quia matrimonium est nullum, cui simplex Sacerdos revocata à Parocho licentia assistit, ut notat Sanchez *de matrimonio lib.* 3. *disput.* 32. *n.* 1. ergo multò magis erit nullum matrimonium, cui Parochus non obstante prohibitione Episcopi assistit. Quia catenus est nullum matrimonium, cui simplex Sacerdos non obstante revocatione licentiæ assistit, quia supposita revocatione non verificatur, quòd sit contra-

ctum

ctum coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu ordinarii licentia juxta formam Concilii Tridentini, ergo etiam erit nullum matrimonium, cui Parochus non obstante prohibitione Episcopi assistit, quia supposita hac prohibitione non verificatur matrimonium contrahi coram Parocho, probatur consequentia, quia si matrimonium sit contractum coram Parocho, non legitimo, non verificatur, quòd sit contractum coram Parocho juxta formam Concilii, siquidem paria sunt matrimonium non contrahere coram Parocho, vel contrahere coram Parocho non legitimo; sed si matrimonium contrahatur coram Parocho non obstante prohibitione Episcopi, revera est contractum corā Parocho non legitimo, quia Parochus stante prohibitione Episcopi non censetur legitimus ad validè assistendum matrimonio contrahendo: ergo, si matrimonium sit contractum coram Parocho, supposita prohibitione Episcopi, non verificatur, quòd sit contractum coram Parocho juxta formam Concilii, consequenter est nullum etiam censet Fagnanus *ad cap. litteræ quas de matrim. contract. contra interdictum Ecclesiæ n.* 20. Quartò, quia Parochus validè non assistit matrimonio eorum, qui sibi non subjiciuntur, sed sunt Parochiani alterius, *argument. Clement.* 1. *de privileg. cap.* 12. *de pœnit. & remiss. cap.* 2. Sed in nostro casu, supposita prohibitione Episcopi, Sponsi non subjiciuntur Parocho, cui ab Episcopo prohibetur assistere matrimonio, ergo non potest eidem validè assistere, & firmatur, quia Episcopus prohibendo Parochis absolutionem à casibus reservatis subtrahit pœnitentes, quoad illos casus reservatos, jurisdictioni Parochorum, qui propterea validè non possunt eos absolvere, ergo à pari, si Episcopus prohibeat Parocho, ne assistat matrimonio talium personarum, subtrahit illas saltem quoad contractum matrimonialem jurisdictioni Parochi, qui propterea earum matrimonio validè assistere non potest; quapropter generaliter concluditur, invalidum esse matrimonium contractum coram Parocho, cui Episcopus interdixit, ne tali matrimonio assisteret.

Verum tale matrimonium non esse clandestinum, sed initum in facie Ecclesiæ, non obstante prohibitione Episcopi facta Parocho, est communior, ac desumitur ex evidenti textu *in cap.* 2. *de matrim. contracta contra interdictum Ecclesiæ*, ubi Pontifex respondit, *licèt contra interdictum Ecclesiæ ad secunda vota transire non debuerit, non tamen est conveniens, ut ab id solum Sacramentum conjugii dissolvatur*, ex quo textu infertur interdictum Ecclesiæ, aut prohibitionem Episcopi, non irritare matrimonium contra talem prohibitionem initum: Hoc idem etiam asserit Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de reform. matrimonii cap.* 7. ubi Sacra Synodus præcipit Parochis, ne Vagabundorum matrimoniis intersint, & nihilominus, si Parochus contra prohibitionem Concilii intersit matrimonio Vagabundorum, illud sortitur suum valorem, ut fecisse declaratum à Sacra Congregatione Concilii Tridentini, referunt plures apud Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disput.* 25. *n.* 16. ergo similiter, si Parochus contra prohibitionem Episcopi, certarum personarum matrimonio assistat, illud erit validum, & firmatur, quia matrimonium contractum contra simplicem prohibitionem summi Pontificis, de jure est validum, ut notat Glossa *in cap. ad dissolvendum de desponsat. impuber.* ergo à fortiori validum erit matrimonium contra interdictum, & prohibitionem Episcopi initum, quia si simplex cohibitio Papæ vel Concilii Generalis, quæ non habet annexum decretum irritans relinquit validum de jure matrimonium, ut apparet ex omnibus impedimentis tantùm impedientibus *cap. unic. de voto in* 6. à fortiori prohibitio Episcopi relinquet matrimonium in suo valore, quia Episcopus, vel alius Ecclesiasticus inferior Papa, non potest impedimenta dirimentia statuere, vel matrimonium prohibere irritando, aut inhabilitando personas, ut notat Fagnanus in *cap. litteræ quas de matrim. contract. contra interdictum Ecclesiæ n.* 7. & 19. Hoc idem etiam evincitur authoritate Canonistarum præsertim Panormitani ad *cap. Ad dissolvendum de matrim. contract. contra interdict. Eccles.* Gonzales in *cap. fin. de matrim. contra interdictum n.* 2. Pontii *lib.* 6. *de matrim. contra interdictum n.* 2. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disput.* 32. *n.* 2. & aliorum qui ex allegato supra textu *cap.* 2. *de matrim. contract. contra interdict. Eccles.* asserunt, aliud esse prohibere matrimonium, & aliud illud irritare, ex quo inferunt ex prohibitione matrimonii nullo pacto inferri illius nullitatem; quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem *cap.* 16. *de Regul.* ergo ex mente horum Doctorum non obstante prohibitione Episcopi matrimonium, cui assistit Parochus prohibitus ab Episcopo, suum sortitur valorem, quia ex simplici prohibitione, cui decretum irritans non est annexum non licèt inferre nullitatem actus, neque Episcopus suis prohibitionibus potest adnectere decretum irritans, neque competit Episcopo potestas interdicendi matrimonia *cap.* 1. *de consanguin. & affin.* est enim solius summi Pontificis matrimonia irritare, ac de illis statuere cum decreto irritante, ut notat Fagnanus *loc. cit. n.* 7. & 19.

Ratio etiam id suadet, quia, quamdiu verificatur forma Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* tamdiu matrimonium censetur validum, licèt ex alio capite fortassis sit illicitum: sed non obstante prohibitione Episcopi exactè verificatur forma Concilii Tridentini, scilicet matrimonium initum esse præsente Parocho, consequenter adhuc erit validum, quamvis fiat illicitum ob prohibitionem Episcopi, minor suadetur, quia per prohibitionem Episcopi non aufertur à Parocho qualitas Parochi, neque desinit esse Parochus: ergo si illo præsente celebretur matrimonium, verificatur forma Concilii, scilicet matrimonium esse celebratum præsente Parocho, consequenter matrimonium erit validum, & contractus legitimus, quamvis præsentia Parochi, ex prohibitione Episcopi illicita fuerit. Firmari ex eo potest, quia persona ad certum actum legitimata non potest ab inferiore ad eundem actum inhabilitari, *l.* 5. *ff. de Jurisdict.* Sed persona Parochi à Concilio Tridentino est legitimata ad exhibendam suam præsentiam in matrimoniis *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* ergo persona Parochi non potest ab Episcopo per prohibitionem inhabilitari ad suam præsentiam exhibendam matrimoniis, quo minus matrimonium coram tali Parocho initum suam sortiatur validitatem, ut censet Fagnanus *loc. cit. n.* 13. Præterea ad valorem actus satis est, si concurrant omnia requisita de facto, quamvis de jure non adsint, *argum. l.* 20. §. 1. *ff de condit. instit.* Sed ex Concilio Tridentino, ut matrimonium sit validum, sufficit consensus utriusque Sponsi, qui exprimatur per verba de præsenti, coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus, unde quamvis ab Episcopo prohibeatur Parochus, ne tali matrimonio assistat, adhuc habentur de facto omnia requisita ad valorem matrimonii, quamvis de jure, id

est

est, licitè, stante Episcopi prohibitione, non poterit assistere, quia contra prohibitionem Superioris non licet quidquam agere, si prohibitio sit justa, qua ratione non est licitum nuptias contrahere tempore adventûs, quia ab Ecclesia prohibetur, sed si contrahantur, matrimonium est validum.

Ad primum oppositæ sententiæ respondetur, totam potestatem, & jurisdictionem Parochi dependere ab Episcopo, quoad institutionem, quatenus ab ipso potest institui, & ab eodem justis de causis etiam destitui Parochia, sed semel, quòd est institutus, & remanet, talis Episcopus non potest impedire, quin curam gerat animarum, quæ hæc est essentialiter adnexa officio Parochi, neque potest impedire, quin matrimonium initum coram præsentia talis Parochi sit validum, quia inferior non habet potestatem in superiorem, & hæc validitas rata habetur è Concilio Trid. quod tantùm requirit ad valorem matrimonii, ut contrahetur in facie Ecclesiæ, seu coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus, & Episcopus non potest reprobare, quod à Concilio Generali approbatur, neque potest suæ prohibitioni adnectere clausulam irritatoriam; & simplex prohibitio non irritat actum prohibitum, de jure canonico *cap. 16. de Regularib.* Hinc Episcopus vel alius Papa inferior nequit matrimonium prohibere irritando aut inhabilitando personas, nisi aliunde impedimentũ de jure dirimens habeatur.

Ad aliud, quo supponitur assistentia Parochi, esse actus jurisdictionis in celebratione matrimonii, respondetur, Parochum assistendo matrimonio præcisè nullam jurisdictionem exercere, sed exhibere nudam præsentiam, & solum ministerium facti, adeo ut Parochus sit tantùm testis præcipuus, & necessarius ad valorem matrimonii, quapropter matrimonium celebratum coram Parocho etiam suspenso, imò & excommunicato denunciato, adhuc est validum, ut docet Navarrus in *Manual. cap. 27. n. 2.* & Fagnanus *loc. cit. n. 26.* asserit ita fuisse responsum à sacra congregatione Concilii. Ratio itidem suffragatur, quia Concilium Tridentinum, solum requirit qualitatem Parochi proprii: sed non obstante prohibitione, suspensione, & excommunicatione adhuc remanet Parochus proprius contrahentium matrimonium *cap. 37. §. his autheritatibus. causa 24. q. 1.* Ergo his non obstantibus adhuc validè assistit matrimonio, cùm non sit destitutus parochiâ, nec alius substitutus Parochus.

Ad id, quod addebatur à pari de casibus reservatis contra prohibitionem Episcopi, à quibus non possit inferior sacerdos absolvere, respondetur, esse discrimen, quia eatenus absolutio, quam sacerdos inferior contra prohibitionem Episcopi impendit, est invalida, & nulla circa casus reservatos Episcopo, quia absolutio est actus jurisdictionis, quem Sacerdos, vel Parochus tanquam minister sacramenti pœnitentiæ impendit, consequenter præter qualitatem sacerdotis aut Parochi requiritur etiam potestas, aut jurisdictio, quã cùm non habeat ab Episcopo sacerdos inferior, idem non potest, validè impendere absolutionem à casibus soli Episcopo reservatis, absolutio enim est actus jurisdictionis, qui supponit in absolvente potestatem & jurisdictionem, quam inferior sacerdos debet necessariò accipere ab Episcopo: secus assistentia Parochi in celebratione matrimonii non est actus jurisdictionis, & Parochus non præstat præsentiam tanquam minister hujus sacramenti, sed tantùm ut principalis testis, ut matrimonium fiat coram facie Ecclesiæ, & quia Episcopus ipsum non privat qualitate Parochi, ideo quãvis prohibitus exhibeat suam præsentiam, matrimoniũ sortitur suum valorem, quia de facto adsunt omnia à Concilio Trid. requisita, ut tale matrimonium sit validum, quamvis de jure non adsint ob prohibitionem Episcopi.

Ad aliud argumentum, in quo dicebatur, matrimonium esse nullum, cui simplex sacerdos assistit, non obstante revocatione facultatis, quam illi concesserat Parochus, respondetur esse itidem discrimen, quia semel quòd Parochus revocet facultatem datam simplici sacerdoti assistendi matrimonio, simplex sacerdos non est amplius substitutus Parochi, nec vices illius amplius gerit, sed manet persona tantùm privata, & ut talis non habet qualitatẽ legalem requisitam à jure, ut matrimonio assistat, quod propterea nullius est valoris, quia Concil. Trid. exigit, ut matrimonium contrahetur in facie ecclesiæ, seu præsẽte Parocho, vel alio sacerdote de licentia, & cõmissione Parochi, ut vices illius gerat, & duobus vel tribus testibus: & quando Parochus revocat licentiam datam simplici sacerdoti assistendi matrimonio, nõ amplius gerit vices illius, ut substitutus, consequenter, cùm tali matrimonio non assistat Parochus est nullius valoris. Aliud verò est in Parocho, qui ab ipso jure specialiter deputatur, ut ex officio, & tanquã persona publica matrimonio assistat, consequenter quamdiu manet Parochus, validè semper assistit non obstante prohibitione Episcopi, qui hanc facultatem à concilio attributam Parocho auferre non potest.

Hinc ad aliud, quod addebatur, respondetur, matrimonium esse contrahendum coram Parocho proprio, alioquin si contrahatur coram Parocho non proprio non verificatur forma Concilii Trid. quia paria sunt, non contrahere coram Parocho, & contrahere coram Parocho non proprio, sed quamvis matrimoniũ contrahatur coram Parocho prohibito ab Episcopo, permanente tamen ipso Parocho, adhuc contrahitur coram Parocho proprio, consequenter matrimonium suum sortitur valorem. Dupliciter potest dici Parochus non legitimus, vel quia prohibetur gerere aliquẽ actum, sed ipse maneat esse Parochus, & hæc illegitimitas Parochi non reddit actum prohibitum nullum, nisi aliunde occurrat aliquod impedimentum dirimens, vel potest dici Parochus non legitimus, quia non est proprius, vel quia destitutus officio Parochi, & hæc illegitimitas reddit actum nullum, si ejusdem valor dependeat à jurisdictione vel qualitate proprii Parochi. Quamobrem si Parochus prohibitus matrimonio assistat, adhuc matrimonium est validum, quia, licet Parochus prohibitus in aliquo sensu dici possit non legitimus, quia tamen adhuc est proprius, censetur de jure legitimus, & matrimonium est validum, cùm sit talis, qualem Concilium Trid. ad hunc actum gerendum requirit, quia ut notat Fagnanus *loc. cit. n. 21.* Parochus proprius, quamvis prohibitus, neque jure naturæ, ut constituat matrimonium, ut est officium naturæ, nec jure divino, quatenus matrimoniũ elevatur ad dignitatẽ sacramenti, censeri debet illegitimus.

Ad aliud argumentum, quo dicebatur, quod subditi subtrahantur à jurisdictione Parochi prohibiti, respondetur, gratis id asseri, supposita prohibitione Episcopi volentes contrahere non esse amplius subditos Parochi alioquin proprii, id enim omnino falsum est, quia simplex prohibitio summi Pontificis, vel concilii generalis non operatur nullitatem matrimonii, consequenter non inhabilitat contrahentes, neque ex subditis facit, ut non sint subditi, consequenter multo minus prohibitio Episcopi inhabilitat contrahentes, quos ex subditis facit non subditos, non enim prohibitio retrahit subditos, eosque eximit à potestate proprii Parochi.

Neque urget, quod addebatur, quia interdictio fori pœnitentialis, cùm expressa facultate reservandi casus, & delicta atrociora de jure, & principaliter

conve-

convenit Episcopo, qui proinde hanc fori pœnitentialis jurisdictionem inferioribus sacerdotibus, ut consultius ei visum fuerit, cum reservatione certorum casuum communicare potest. Secus potestas assistendi matrimonio non primo, & principaliter, ac privativè competit Episcopo, postea de illius concessione etiam Parocho: sed Concilium Tridentinum hanc potestatem concessit æquè principaliter ipsi Parocho, & cumulativè cum Episcopo, quapropter Episcopus facultatem benedicendi matrimonia competentem Parochis non potest ab iisdem auferre, nisi etiam eos destituat officio Parochi; neque ex subditis potest facere non subditos, & inhabilitare contrahentes per suam prohibitionem.

C A P U T XIV.

De causa efficiente matrimonii.

CErtum est, mutuum contrahentium consensum per verba de præsenti expressum esse causam efficientem vinculi matrimonialis, quo conjuges simul vinciuntur, & obligantur ad simul habitandum cum jure petendi & exigendi debitum seu usum matrimonii, diximus enim hoc vinculum, quo conjuges simul vinciuntur cum tali jure esse matrimonium in facto esse, id enim constat ex *can. sufficit*, qui est Nicolai I. respondentis ad consulta Walgarorum, ubi ait: *Sufficit secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui consensus, si in ipsis solus postea forte defuerit, cætera omnia frustrantur.* Hoc idem etiam confirmat Eugenius IV. in decreto pro instructione Armenorum post Concilium Florentinum edito, ubi asserit: Mutuum consensum per verba de præsenti esse causam efficientem matrimonii *regulariter*, usus enim est hoc adverbio propter sponsalia exprimentia consensum per verba de futuro, quæ jure veteri usque ad Concilii Tridentini promulgationem vigente, si accederet copula, in matrimonium transibant, quod tamen jus antiquum abrogatum fuit Concilio Tridentino *sess. 24. de Reform. matrim. cap. 1.* ubi ait: *Qui aliter quam præsente Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit, & annullat.* Præterea quia quod est unius non transit legitimè in potestatem alterius, nisi vel authorithate legis, vel consensu Domini, in matrimonio autem traditur conjugibus mutuo potestas suorum corporum, ut enim ait Apostolus *1. ad Corinth. 7. Mulier non habet sui corporis potestatem, sed vir: similiter autem, & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*, ergo fieri non potest nisi per mutuum consensum liberum, & legitimum, quo mas, & fœmina se ipsos vinciunt, & obligant.

Hinc consensus debet esse omnino liber, & verus externo aliquo signo expressus coram legitimis testibus, quodque nullam habet conditionem destruentem præsentiam consensus. Quod requiratur consensus, ex eo constat, quia non potest quidquam esse sine suis partibus essentialibus, & consensus quatenus est traditio, & acceptatio, est essentialis huic Sacramento. Rursus debet esse liber ab omni necessitate, & coactione, à necessitate quidem, quia ille, qui consentit, debet habere usum rationis, & indifferentiam voluntatis, adeo ut sit in potestate illius exhibere, vel non exhibere consensum: siquidem se obligat ad aliquid, quod sine gravi peccato non potest omittere: quinimò hæc libertas requiritur ad omnem contractum: quapropter pueri, amentes, tempore amentiæ, & ebriosi, quando non sunt sui compotes, non possunt matrimonium inire ob defectum libertatis, quinimò si aliquis se inebriaret prævidens, se tempore ebrietatis præstiturum consensum in matrimonium, talis consensus non valeret ex defectu libertatis, quia ad hoc Sacramentum requiritur, ut consensus sit omnino liber, hinc requiritur etiam plena libertas à coactione, quam tollit metus gravis mali injuste incussus ad extorquendum matrimonium; qui tamen timor talis esse debet, ut cadet in virum constantem, quem deterreat à negando consensu, ut declaravit Alexander III. *in cap. cum locum de sponsal. & matrim.* ubi ait: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus, vel coactio intercedit, necesse est, ut, ubi assensus cujusdam requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur, & ubi de ipso quæritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat, sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire. Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cujus matrimonio quæstio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere oporteat, faciat honestè teneri, donec prædicta causa terminata fuerit, & sententia sine contradictione cujusquam valet executioni mandari.* Hoc idem confirmat Honorius III. *cap. Consultationi eod. tit.* inquiens: *Mulieres, quæ veniunt ad valvas Ecclesiæ benedicendæ cum suis sponsis, & ibi reclamantes affirmant, se nunquam in eorum matrimonium consensisse: audiri (sponsis legitimè probantibus contrarium) non oportet cum legitimis, & idoneis testibus, non debeat illarum simplex assertio prævalere. Sanè illis, quæ benedictione accepta mox à sponsis aufugiunt ante carnali copulam subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse consensus, licèt animo dissentiente, non statim est audientia deneganda, sed de illato metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus inveniatur illatus, qui cadere potuit in constantem virum, erunt non immeritò audiendæ.* Ratio itidem assignatur à D. Thoma in *4. sententiar. dist. 29. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 1.* quia vinculum matrimonii perpetuum est: illud autem quod perpetuitati repugnat, tollit matrimonium: metus autem, qui cadit in constantem virum, tollit perpetuitatem contractus, quia petii potest restitutio in integrum, consequenter tollit matrimonium. Verùm ut metus dicatur cadere in virum constantem debet, esse talis, ut ad evadendum majus malum, quod verisimiliter imminet, adigitur quispiam amplecti minus

malum, ut si timore mortis, mutilationis, servitutis, acerbi cruciatûs, exilii, vel carceris, aut infamiæ, quæ evitari non possit, cogatur consensum dare matrimonio cum puella, quam alioquin ducere nollet, quia sane judicio præfata mala censentur graviora, quam uxorem habere, quæ alioquin displicet. Cæterum si quis metu infamiæ, quæ facilè posset aboleri, vel metu amittendi numos, vel ne excidat Principis gratiâ, vel è familia excludatur, uxorem ducat; metus iste non dicitur gravis, nec cadere in virum constantem, sed est metus levis, & hominis inconstantis, ut docet D. Thomas in *4. sententiar. dist. 29. quæst. 2. art. 2.* Non tamen ad irritandum matrimonium est necesse, ut metus gravis mali imminentis incutiatur personæ, quæ ad contrahendum adigitur, sed sufficit, si illius patri, vel matri, filiis, fratribus, sororibus, Nepotibus, aliisque consanguineis, ac domesticis metuatur.

Quòd si metus sit justè incussus tunc, non irritat matrimonium, sed firmat, quia quando metus justè incutitur, consensus per injuriam non extorquetur, neque contrahens censetur invitus consentire matrimonio, quia tunc cogitur ipso jure. Unde ille potius sibi metum incutit, quam ab alio patitur incussum, qua de causa persæpe Ecclesia sub gravissimis pœnis eos compellit, qui à sponsalibus absque legitima causa resilire volunt, ut matrimonium contrahant. Si enim quis justè detrusus in carcerem sit, ut matrimonium contrahat fide data promissum; vel si Judex mortem, damnationem ad triremes aut exilii juste cominetur, ut puellam, quam constupravit, in uxorem ducat, tunc matrimonium ex tali metu contractum validum est, & ratum, quia ipse contrahens causam dedit tali metui, qui propterea censetur provenire à causa intrinseca, non extrinseca. Sola enim vis atrox, & quæ bonis moribus adversatur, contractus irritos facit, non verò illam, quam Magistratus infert Jure licito, ut habetur *l. Continet in ff. tit. de eo quod metus causa fit.* & etiam cap. *Pervenit de adulteriis, & stupro*, & desumitur ex D. Gregorio Magno *epist. ad Sipontinum Episcopum 42, lib. 2.* ubi habetur: *Pervenit ad nos, quod Felix quandam virginem stupro decepit, quod si verum est, quamvis esset de lege pœna plectendus, nos aliquatenus legis duritiem mollientes, hoc modo disponimus, ut aut quam stupravit uxorem habeat; aut si renuendum putaverit corporaliter castigatus, excommunicatusque in monasterium, in quo agat pœnitentiam, retrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine nostra præceptione licentia.* Hinc habetur etiam matrimonium ratum si quispiam ad mortem juste damnatus, & ab aliqua postulatus in conjugem, cum illa matrimonium contrahat, ad hunc unice finem, ut mortem evadat: quia in hoc casu metus non est propriè causa matrimonii, cùm matrimonium potiùs à metu mortis imminentis liberet hominem, quo juste percussus fuerat à lege potius, quam à Judice, quia ut habetur *causa 23. quæst. 5. can. homicidium. Cum homo juste occiditur, lex eum occidit, non tu.* Hinc metus à causa naturali, vel interna proveniens irritum non facit matrimonium, quia consensus tali metu expressus non obstat libertati electionis, neque Ecclesia contractum ex eo factum conscindit, quapropter si quis metu damnationis æternæ, vel mortis imminentis ex morbo, vel naufragio uxorem ducat, quam alias non duceret, ratum habetur matrimonium, quia talis metus provenit à causa naturali, & intrinseca, nec mirum, quod matrimonium justo metu initum ratum habeatur, cùm etiam Religiosa professio rata sit, ad quam quispiam metu mortis ex gravi ægritudine imminentis inductus sit, ut liquet ex *cap. sicut nobis de Regularibus.*

Quinimò metus etiam injuste incussus non irritat matrimonium ex eo contractum, si ad extorquendum consensum in matrimonium illatus non sit, quia tunc matrimonium sponte eligitur ad periculum vel damnum evadendum. Hinc si consanguinei puellæ hominem, cum ea in stupro comprehensum, interficere velint, & ipse sponte offerat matrimonium ad resarciendam injuriam illatam puellæ, ratum est matrimonium ex tali metu contractum, quia consanguinei mortem tantùm intendebant inferre stupratori in ultionem illatæ injuriæ, ac dedecoris familiæ suæ illati, non vero ad extorquendum consensum in matrimonium. Quòd si mortem stupratori minarentur, nisi puellam statim duceret, vel si ipsum mutilare vellent, & stuprator ad declinanandum tale malum puellam duceret in uxorem, tunc irritum esset matrimonium, quia talis metus incuteretur injuste, non enim consanguinei jus habent occidendi, vel mutilandi stupratorem puellæ, sed tantum in judicium vocandi. Ratum etiam esset matrimonium, si quis obsessus in aliqua urbe metu expugnationis, & incendii, duceret filiam, aut consanguineam obsidentis, ut mala illa averteret, quia non ad extorquendum consensum in matrimonium, sed ob alias causas metus illa malorum imminentium incussus esset. Cæterum nullus metus cadens in virum constantem compellere potest hominem, ut debitum reddat mulieri, cum qua matrimonium contrahere coactus est, si matrimonium istud nullum sit defectu consensus, aut propter canonicum impedimentum, quia tunc fœmina non est ejus conjux, & carnalis cum illa copula est fornicatio, vel stuprum, aut incestus. Nullo autem metu potest vir constans induci, ut lethala peccatum committat, cùm nullum sit malum peccato gravius, ait enim D. Thomas in *4. sententiar. dist. 29. quæst. 2. art. 2. ad 2.* Peccata sunt maxima malorum, & ideo ad hoc nullo modo potest homo constans cogi; imò debet homo magis mori, quam talia mala sustinere. Metus verò reverentialis non irritat matrimonium, quia metus iste, cùm sit reverentiæ, non cogit voluntatem ad assentiendum, nec virum constantem concutit, quapropter Urbanus III. *cap. ex litteris de desponsatione impuber.* Sponsalia de voluntate parentum inita, non declarat irrita ob solum reverentiæ metum; sed propter minas puellæ à parentibus intentatas, ait enim: *De voluntate parentum potius, quàm de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri adducta, ubi volens, & invita minis parentum impulsa, moram fecit per annum, & amplius.*

Ad consensum igitur requiritur plena libertas à coactione, quam tollit metus mali gravis immi-

imminentis injustè incussus ad extorquendum consensum, qui timor talis esse debet, ut cadat in virum constantem, quem deterreat à negatione consensus, & rursus debet esse consensus verus, & non fictus, quia consensus externus sine interno non est consensus; quamvis, qui fictè tantum exterius daret consensum, teneretur postea ratione ipsius contractus, & propter incommoda partis deceptæ, verum præbere consensum, alioquin inanes redderentur omnes contractus, quia eo ipso, quod uterque exterius consentit, utrique parti inest jus, ut alter exterius consentiat, alioquin mala esset fides omnium contractuum. Ut autem consensus fictus, verus fiat, non est necesse, ut renovetur uterque consensus, & alteri parti hoc intimetur, ac denovo vocetur Parochus, quia, cùm consensus alterius partis fuerit verus, & moraliter perseveret, sufficit, si illi alius addatur consensus scilicet, ut, qui exterius tantùm consenserat, internum postea consensum præbeat, quia mediante hoc interno consensu ille externus vivificatur. Rursus debet consensus exprimi signo aliquo externo, alioquin non esset contractus, nec sacramentum, unde quando jura dicunt, sufficere consensum, semper intelliguntur de consensu exterius expresso; non tamen est necesse, ut semper per certa verba exprimatur, alioquin mutus, qui non potest loqui, nec verba exprimere, non posset matrimonium inire, sed sufficit, si exprimatur per aliquod signum externum, quo innotescat consensus internus, sive sint verba, sive nutus, sive quid aliud, quo humano modo sufficienter exprimatur consensus de præsenti. Requiritur etiam, ut hic consensus exprimatur exterius coram testibus legitimis, ut colligitur ex decreto Concilii Tridentini *sess. 24. cap. 1. de Reform. matrimonii*: ubi habetur; *Qui aliter quam præsente Parocho vel alio sacerdote de ipsius Parochi seu ordinarii licentia; & duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, ac nullos esse decernit.*

Hinc consensus fictus per verba de præsenti expressus non sufficit, si desit consensus interior, quia sine illo nullum, & irritum est matrimonium, ut respondet Innocentius III. *cap. tua nos de sponsal. & matrim.* & docet etiam D. Thomas in *4. sententiar. dist. 27. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 4.* ubi ait: Sicut se habet ablutio exterior ad baptismum, ita se habet expressio verborum ad hoc Sacramentum. Unde sicut si aliquis ablutionem exteriorem reciperet, non intendens accipere Sacramentum, sed ludum, & dolum facere, non esset baptizatus: ita expressio verborum sine interiori consensu matrimonium non facit: quod si dicas fraudem, & dolum nemini debere patrocinari, ut habetur *in cap. Si vir de cognitione Spirituali*, quod si verbis consensum quispiam exprimit sine interiori consensu dolum committit, non ergo absolvitur ab obligatione matrimonii, alioquin fraus faveret deceptori. Contra est, quia ut docet D. Thomas, duo sunt distinguenda. Quorum primum est defectus consensus, qui is patrocinatur in foro conscientiæ, ut non adstringatur vinculo matrimonii, quamvis non in foro Ecclesiæ, in quo judicatur secundum allegata, & probata. Secundum est dolus verborum, & hic non patrocinatur nec in foro conscientiæ, nec in foro Ecclesiæ, quia in utroque pro hoc punitur.

Cæterum qui fictè, & simulatè matrimonium cum aliqua contraxit, eam tenetur ducere, quamvis adsint aliquæ exceptiones, hinc, si quispiam in facie Ecclesiæ consensum simulans, & exprimens verbis, quod in mente revera non habet, mulieri illudet, & propterea eam ducere tenetur in uxorem, alioquin dolus ei patrocinaretur in foro conscientiæ, & externo Ecclesiæ, dolus autem nemini patrocinatur. Rursus quia fictionem alterius probare non posset pars decepta matrimonium alterum inire non permitteretur, & quamvis alterius matrimonii ineundi ei daretur facultas, nihilominus ob famam tali divortio graviter læsam difficulter parem conjugē inveniret. Adsunt tamen quatuor exceptiones, quarum prima est, quia si duxerit alteram legitimo consensu adhibito, in hoc casu ad compensandam injuriam priori illatam teneretur arbitrio prudentum. Verum Ecclesia in hoc casu eum aigeret ad manendum cum prima uxore, ut colligitur *cap. ex parte de sponsal. cap. licet de sponsa duarum*, quia Ecclesia judicat secundum ea, quæ foris apparent, sed ille debet potius excommunicationem sustinere, quam ad primam uxorem accedere, vel debet in alias Regiones longinquas aufugere, & respondet D. Thomas *loc. cit. ad 3.* Secundo non tenetur eam ducere simulator, si maxima sit conditionis disparitas vel evidentia signa ficti consensus præbuerit, quia tunc judicari potest, mulierem vere deceptam tunc non fuisse, aut verbis viri non credidisse, vel saltem non debuisse credere. Tertio si mulier, quæ videtur decepta, se virginem simulaverit, cùm talis non esset. Quartò si graviа mala capitalis inimicitiæ, ac dissidiæ, & cædis ex tali matrimonio rationabiliter timeantur, quo casu pecuniaria compensatio sufficiet. Cæterum qui post matrimonium fictè contractum cum una, sincere secundum postea contraxit cum altera, non potest tuta conscientia redire ad primam, tametsi Judicis Ecclesiastici sententia, imò & censuris compellatur, ut edisserit Innocentius III. cap. *Inquisitioni de sent. excommun.* ubi ait: *Debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operare mortale*, quia tunc lethaliter peccaret, si dimittendo illam, cum qua legitimè contraxit, rediret ad priorem, quæ conjux non est defectu consensus, nec esse potest ob consensum præstitum per verba de præsenti in matrimonium cum altera. Proles tamen ex matrimonio fictè contracto suscepta, priusquam fictio alteri conjugi innotescat, vel probetur, legitima censenda est, & ut talis in foro externo judicatur, quia filii geniti ex matrimonio bona fide saltem alterius conjugis inito, in facie Ecclesiæ legitimi censentur, dummodo concepti sint ante divortium Judicis Ecclesiastici sententia declaratum. Idque colligitur ex *cap. Pervenit*, quod est Cœlestini III *tit. Qui filii sint legitimi* & *ex cap. Tenore*, quod est Innocentii III. ubi habetur: *Intelligentes quod Pater prædicti R. Matrem ipsius in facie Ecclesiæ ignaram, quod ipsi aliam sibi matri-*

matrimonialiter copulasset, duxerit in uxorem, &, dum ipsa conjux ipsius legitima putaretur, dictum R. susceperit ex eadem, in favorem prolis potius declinamus memoratam R. legitimam reputantes. Ratio est, quam adfert D. Thomas *in 4. sententiar. dist. 41. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 1. ad 2.* Ubi ait: *Ignorantia excusat illicitum coitum à peccato, nisi sit affectata: unde illi, qui conveniunt bona fide in facie Ecclesiæ; quamvis impedimentum habent, dum tamen ignorent, non peccant, nec filii fiunt illegitimi.*

Rata sunt matrimonia filiorum familias sine parentum consensu contracta, quia id exigit libertas matrimonii, hinc Apostolus 1. *ad Corinth.* 7. ait: *Cui vult nubat, tantum in Domino*, & quamvis hoc dicatur de vidua, pari tamen ratione de omnibus aliis, utriusque sexus nubentibus est intelligendum, id etiam recta ratio suadet, in iis enim eligendis, & constituendis, quæ ad totius vitæ statum pertinent, cujusmodi sunt matrimonium, vel continentia perpetua, vel vita monastica, liber quisque est, nec alicui subditus nisi Deo, siquidem in disciplina domestica alter alteri præesse potest, non autem in his, quæ ad naturam pertinent, aut eam consequuntur, ut est generatio prolis, unde nuptiæ exigunt omnino liberè initi, ut habetur *in cap. Cum locum de sponsal. & matrim.* idque confirmat S. Ambrosius *lib. 1. de Virginib. cap. 10.* inquiens: *Si hominem vellent amare filia vestra, per leges possent eligere, quem vellent. Quibus igitur hominem eligere licet?* Et D. Augustinus *epist. 254. ad Benenatum* ait: *Fortassis, quæ nunc non apparet, apparebit & mater, cujus voluntatem in tradenda filia omnibus, ut arbitror, natura præponit: nisi eadem puella in ea jam ætate fuerit, ut jure licentiore sibi eligat ipsa, quod velit.* Et Tridentina Synodus *sess. 24. de Reform. matrim. cap. 1.* eos *anathemate damnat, qui falso affirmant, matrimonia à filiis familias sine consensu contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse.* Et Concilium præsertim impugnat errorem Lutheranorum, & Calvinistarum pertinaciter asserentium, matrimonium filiorum familias solum parentum dissensu; aut consensu irrita, vel legitima esse jure naturali; ac divino nullo habito respectu ad leges Ecclesiæ.

Neque obstat addessa in Gallia legem, qua matrimonia filiorum familias invitis parentibus inita invalida esse, declarantur, quia sunt tantum invalida quoad quosdam civiles effectus, non verò quoad rationem Sacramenti, nec quoad substantiam contractus, qui est materia proxima Sacramenti, ut constat ex constitutione Henrici II. edita Parisiis anno 1556. & ex alia Henrici III. Plæsis edita anno 1579. & tandem ex constitutione Ludovici XIII. edita anno 1629. quibus ab omni hæreditate repelluntur filii familias, qui invitis parentibus matrimonium contraxerint, omnibusque juribus, & commodis vi matrimonialium contractuum, & testamentorum, legumque, aut consuetudinum municipalium beneficio illis alias quærendis, cum ipsi tum eorum filii, & Nepotes in perpetuum privantur. Sed matrimonii ita contracti substantiam, firmitatem, & rationem Sacramenti non attingunt.

Lethaliter tamen peccant filiifamilias, qui inconsultis parentibus vel justa ex causa repugnantibus, & invitis nuptias contrahunt; quia id prohibet lex divina, injungens filiis honorare parentes, & debita obsequia iisdem præstare, quapropter, quos scriptura sacra commendat, non leguntur inconsultis parentibus uxores duxisse: siquidem de Isaac, & Jacob Patriarchis clare scriptura testatur, quod parentum Conciliis, ac voluntati in suis ducendis uxoribus obsecuti fuerint *Genes. 24. & 28.* nec ipse Samson sine consensu parentum mulierem, quam reperiebat voluit in uxorem ducere, & licet Tobias inconsulto Patre legatur uxorem duxisse, id tamen præstitit, quia tunc longè remotus erat à patre, & ejus consilio sibi per Moderatorem, cui fuerat commendatus à Patre, indicatum præstitit; certus, quod Pater habiturus esset ratum tale matrimonium. Præterea quia id ex divina inspiratione, & suasione Angeli auctoris: Unde peccant filiifamilias, si inconsultis parentibus, vel ipsis invitis matrimonium contrahant, unde Tertulianus *lib. 2. ad uxorem* scribit: *Nam neque in terris filii sine consensu parentum rectè, & jure nubunt* & S. Ambrosius *lib. 1. de Abraham cap. ult.* loquens de Rebecca ait: *Consulitur puella non de sponsalibus, nam illa judicium expectat parentum, non est enim virginalis pudoris eligere maritum, unde illud Euripideum, quod mirantur plerique, unde translatum sit manifestum est: Sponsalium quidem meorum Pater meus curam habebit, hoc enim non est meum. Ergo quod & ipsi Philosophi mirati sunt, servate virgines. Sed etiam mulieres, si qua, amisso citò marito, adolescentula laqueum infirmitatis suæ timet incidere, ut si vult nubere, nubat; tantum in Domino, ut electionem mariti parentibus deferat.* Hoc idem etiam declarant Canones, etenim Canon. *Aliter causa. 30. quæst. 5. & lib. 7. Capitularium cap. 463.* habetur: *Aliter legitimum non fit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur. Taliter enim, & Domino placebunt; & filios non spurios, sed legitimos, atque hæreditabiles generabunt.* Rursus Hormista Pontifex *can. tua sancta causa. 31. quæst. 2.* ait: *Potest de filio nondum adulto, voluntas cujus nondum discerni potest, Pater eum, cui vult, & in matrimonium tradere; & postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino observare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus Orthodoxa fidei cultoribus sancitum à nobis tenendum mandamus.* Et puella, cujus Pater servus erat non illius, sed avi liberi, qui paternæ potestatis jura in ipsa conservabat, consensum ad ineundum matrimonium obtinere debuit, ut respondit Palagius Papa *can. Patrem causa 32. quæst. 3.* ubi ait: *Et ideo avi magis electionem de conjunctione Neptis quam Patris ejus, cujus nullo modo liberum potest esse arbitrium, decernimus attendi.*

Hinc posset Ecclesia canonem condere, quo imitarentur, & nulla essent matrimonia filiorum familias con-

contracta ſine Parentum conſenſu; quia eſt dogma fidei, poſſe Eccleſiam impedimenta apponere ob bonum Eccleſiæ, & ad evitanda futura incommoda, quæ impediant matrimonium contrahendum, & dirimant contractum: etenim matrimonia clandeſtina ante Concilium Tridentinum rata erant: pòſtea nb aliquas conditiones appoſitas ab Eccleſia, ut matrimonia contrahantur in facie Eccleſiæ coram Parocho, vel Sacerdote de illius vel Epiſcopi commiſſione, & duobus, vel tribus teſtibus, ad hoc, ut habeantur rata; & hiſce conditionibus excluſis irrita ſint ac invalida; eodem pacto poſſet Eccleſia apponere matrimoniis filiorumfamilias quaſdam conditiones, quibus non ſervatis, matrimonia non habeantur rata, ſeu valida, ut repugnantibus parentibus non poſſint validè contrahi: hanc enim legem in matrimoniis filiorum familias in Eccleſia Græca olim fuiſſe ſervatam, fatetur S. Baſilius *Epiſt. ad Amphilochium cap.* 42. ubi ſcribit: *Quæ ſine iis, qui habent poteſtatem, fiunt matrimonia, ſunt fornicationes: Nec ergo vivente Patre, nec Domino, ii, qui conveniunt, ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio Domini annuerint. Tunc enim accipit firmitatem conjugium.* Viguit lex iſta in Eccleſia Græca uſque ad Schiſma Photii, quo tempore cœperunt filiifamilias, etiam invitis parentibus matrimonia inire, quæ & rata haberentur, ut habetur *Tit.* 13. *cap.* 9. ex Balſamone. Eccleſia verò latina in Tridentina Synodo cenſuit, hujuſmodi matrimonia filiorum familias invitis parentibus contracta non eſſe irritanda; ne libertas in ordine ad matrimonium contrahendum coarctaretur: & quia perſæpe filii prudentiores ſint parentibus, quia detrectant ob humanas cauſas natu minores matrimonia contrahere, ut natu majot uberioribus affluat divitiis, quamvis natu minores non ſe contineant: rurſus quia parentes plerumque ſunt ſuſpectæ Religionis, quos proinde veriſimile eſt quæſituros filiis uxores, vel filiabus maritos ejuſdem ſpuriæ Religionis, ut inde à Religione Catholica retraherentur. Subinde etiam parentes avaritia ſordeſcunt, & ne adigantur dotem aſſignare filiabus, nuptias procraſtinant non ſine earum ſalutis detrimento, vel etiam aliis uxores quærunt, magis divitiis affluentes, quàm probis moribus ornatas; nec curant imparibus, ac indignis conjugiis, filios, & filias copulare, vel iiſdem dare, quos non diligunt, ex quibus plura oriuntur incommoda; & diſſidia inter conjuges. Demum, quia plures ſunt, qui filios etiam invitos adigant ad onus alicujus Religionis ſubeundum, ut in monaſterium detruſis ſpes omnis nuptiarum decidatur. Et plures etiam ſunt filii jam conſtituti extra parentum poteſtatem, cujuſcujuſmodi ſunt vidui & viduæ, & quocunque alio modo emancipati, qui morantes in Regionibus à parentibus longè diſſitis, quique ætate, eorumque peritia plurimum ſint provecti, ut non contigat iiſdem, poſſe tam facilè parentes conſulere ob has aliaſque cauſas maturè perpenſas; Tridentina Synodus cenſuit, non eſſe irritandum matrimonium, à filio invitis parentibus initum. Eſt tamen in Galliis lex ſancita, qua Parochi filios familias, minores 30. annis, & puellas, minores annis 25. completis, prohibentur matrimonio conjungere invitis parentibus, quorum propterea conſenſus in ſcriptis requiritur, ut liquet in Conſtitutionibus Henrici II. & III. & Ludovici XIII. Idque magis conducit ad promovendam pietatem, & filiorum erga parentes obſervantiam lege divina præſcriptam. Qui verò orbati utroque parente nondum attigerant ætatem, non ſunt matrimonio conjungendi, niſi acceſſerit Tutorum, & Curatorum conſenſus, qui tunc Tutores, & Curatores conſtituuntur loca parentum pupilli, itidem rei eſſent gravis noxæ, ſi abſque Tutorum conſenſu matrimonium inirent.

CAPUT XV.

De iis, qui ſub fictis nominibus ab Epiſcopo, vel Parocho licentiam impetrant, ut poſſint copulari ab aliquo Eccleſiaſtico.

CErtum eſt, matrimonium contractum coram Clerico non Sacerdote etiam de licentia Parochi, vel Ordinarii nullum ſortiri valorem, quia Concilium Tridentinum eos, qui aliter quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentant, omninò inhabilitat, & incapaces declarat ad ita contrahendum. & ſi contraxerint, decernit hujuſmodi contractus irritos, ac nullius valoris. Hinc eſt etiam irritum, & clandeſtinum matrimonium, ſi contrahatur ſine duobus, vel tribus teſtibus, ut conſtat ex eodem Concilio, ſufficit tamen, ſi duo tantùm interſint teſtes, ut ratum habeatur matrimonium, quia lex divina plures non exigit ad aliquam veritatem comprobandam *Matth.* 18. *In ore duorum, vel trium teſtium ſtabit omne verbum.* Neque ad examinandam teſtium qualitatem requiritur, ut rigoroſè omnis ſint omni exceptione majora, ſed ſufficiunt, ſi teſtes ſint rationis compotes, quamvis impuberes conſanguinei, domeſtici, imò fœminæ, & infantes, quia moraliter poſſunt præſentes eſſe, ac teſtificari de re geſta. Concilium Tridentinum non præſcribit alias qualitates, niſi ut ſint rationis compotes, & poſſint ſemper teſtimonium ferre de tali matrimonio inito. Cæterùm pertinet ad Parochum admittere teſtes, qui probi ſint, & noti.

Difficultas eſt, an validum ſit matrimonium contractum ſub fictis nominibus à ſponſis impetrata ab Epiſcopo facultate, ut coram ſimplici Sacerdote poſſint copulari. Refert Cardinalis de Luca *in theatro veritatis & juſtitiæ Tractat. de matrim. & ſponſal. diſcurſu* 3. *n.* 2. hunc caſum contigiſſe Bononiæ inter marem, & fœminam, qui ſub fictis nominibus matrimonii contrahendi coram ſimplici Sacerdote licentiam impetrarunt: & ait ex pluribus cauſis, quas Romæ tractaverat, ut advocatus illius Curiæ, hanc fuiſſe ſingulari nota digniſſimam, tum ob raritatem facti, tum ob difficultatem quæſtionis, & ob votorum ſciſſuram, & diſcrimen, & tamdiù fuit hæc quæſtio Romæ agi-

agitata, donec Patres interpretes Concilii Tridentini pro nullitate matrimonii censuerint, & vota eorum pro nullitate prævaluerint. Causa, cur Patrum vota in disputationibus discreparent, fuit, quia Theologi Morales pro validitate steterunt, & Canonistæ pro nullitate.

Theologi nitebantur primò scripturæ *Genes.* 27. ubi Jacob sub ficto nomine Esau impetravit paternam benedictionem ab Isaac præ senio oculis caligante, quæ benedictio valida erat, & operata est felicissimos effectus, cùm ibi legatur, *benedixique ei, & erit benedictus*, ex quo inferebant Theologi, licentiam contrahendi coram simplici Sacerdote sub fictis nominibus impetratam validam esse, & validum itidem matrimonium inde contractum, & ex eo affirmabant, quia textus Concilii Tridentini *sess. 24. cap. 1. de Reform. matrim.* huic sententiæ suffragatur: siquidem sacra Synodus, præscribens formam essentialem contrahendi matrimonium, ait: *Præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus contrahatur*, neque Concilium quid aliud exigit ad validitatem matrimonii, sed in nostro casu verificatur hæc substantialis forma Concilii Tridentini, quia adest præsentia Sacerdotis de licentia Ordinarii, ergo, cùm habeatur forma substantialis adimpleta juxta præscriptum Concilii Tridentini, matrimonium validè contrahitur.

Secundò, quia hodie post declarationes sacræ Congregationis supra Concilium Tridentinum validum, & ratum habetur matrimonium initum præsente Parocho, quamvis invito, imò & contradicente, vel etiam protestante in contrarium, dummodò naturaliter intelligat verba, quibus uterque sponsus clarè exprimit consensum internum, & adsint testes, qui asserant, sponsos coram Parocho clara, & alta voce expressisse consensum. Ratio, quia adhuc verificatur, tale matrimonium fuisse contractum in facie Ecclesiæ, seu coram Parocho præsente & duobus, vel tribus testibus, ut habetur *in L. 209. ff. de V. S. Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi intelligat, velle tamen non debet: nam & invito eo, rectè fit, quod jussum est*, & ita censens Fagnanus *de matrim. n. 14.* Cardinalis de Luca *loc. cit. discursu 2. n. 9.* ubi etiam citat Rotam Romanam in Granatens. matrim. coram Verrospio in decisionib. novissimis. Sanchez *de matrim. Lib. 3. disput. 39. n. 9.* ubi pro hac sententia plures citat asserentes, validum esse matrimonium contractum coram simplici Sacerdote de licentia Ordinarii etiam sub fictis nominibus impetrata, quia verificatur, matrimonium esse contractum in facie Ecclesiæ juxta formam Concilii Tridentini, scilicet præsente alio Sacerdote de licentia Ordinarii. Neque obstat fraudulenta impetratio licentiæ, quia hæc fraus non constituit Ordinarium matrimonii contrahendi ignarum, sed tantùm invitum, vel etiam protestantem in contrarium, & *ex L. 209. ff. de V. S. Velle non debet is, coram quo aliquid facere jussus es: nam, & invito eo, rectè fit, quod jussum est.*

Ratio itidem Theologorum erat, quia, si matrimonium illud ratum non esset, maximè, quia sponsi sub fictis nominibus impetrarunt ab Ordinario, ut possent à simplici Sacerdote ordinari, siquidem, si Ordinarius novisset sponsos, iisdem talem facultatem non fuisset impertitus, quam tantùm ob falsitatem nominum concessit: atqui ajebant Theologi error, aut falsitas non contingens in substantialibus, vel in causa finali, sed tantùm in accidentalibus, vel in causa impulsiva, non vitiat dispositionem aut concessionem *cap. 14. cap. considerantes quoque de prabend in 6. cap. fin. de fil. Presbyt. in 6. L. 71. §. falsam causam ff. de condit. & demonstrat.* sed error aut falsitas contingens in nomine, vel pronomine, non censetur facta in substantialibus, nec in causa finali, sed tantùm in accidentalibus, & causa impulsiva *§. 29. Institut. de legat. L. 4. ff. eod. 1.* ergo fictio nominum non vitiat concessionem, seu licentiam contrahendi coram simplici Sacerdote. Firmatur, quia valida est licentia contrahendi coram non Parocho ab Ordinario impetrata, sub affectata, & fraudulenta occultatione qualitatum personæ, quapropter valet licentia ab aliquo Principe, qui sub solo titulo nobilis, vel à Duce exercitus sub nomine militis, impetrata, & quidem ad eum finem, ne matrimonium à parentibus vel consangvineis impediatur, ut decidit Rota Romana in Meclinienf. matrim. coram Cerro 5. Martii anno 1666. quam decisionem citat Cardinalis de Luca *loc. cit. n. 10.* consequenter erit etiam valida licentia in nostro casu impetrata sub fraudulenta occultatione veri nominis, & cognominis, ne matrimonium impediretur. Firmatur secundò, quia reliqua Sacramenta non sunt invalida, tametsi falsa substitutio alterius nominis & cognominis habeatur, quo pacto Cajus diceretur validè baptizatus, confirmatus, absolutus, sacrisque ordinibus initiatus, quamvis substituisset fraudulenter aliud nomen, seque Liberium vocâsset, ergo etiam matrimonium non est invalidum ob falsam substitutionem ementiti nominis, aut cognominis, consequenter præfatum matrimonium ratum haberi debet, utpote initum coram simplici Sacerdote de licentia Ordinarii, quamvis substitutis fraudulenter aliis nominibus, ac cognominibus, quia si fraudulenta substitutio alterius nominis aut cognominis non irritat alia Sacramenta, in quibus Episcopus, vel Sacerdos est Minister: multò minus debet invalidare matrimonium, ubi Ordinarius, vel alius Sacerdos de illius licentia assistens, non est Minister, sed tantùm testis licet principalis.

Nihilominus decisio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum fuit pro nullitate, ac invaliditate matrimonii, quia ut observat Cardinalis de Luca *loc. cit. discurs. 3. n. 7.* in materiis concernentibus forum externum doctrina Canonistarum præferenda est illi Theologorum: ut è converso in iis, quæ forum internum concernunt, doctrina Theologorum præfertur. Ratio igitur, cur pro nullitate matrimonii adjudicatum fuit, quia ex *cap. 34. de rescript. cap. 32. & 40. de offic. & potest. Jud. deleg.* habetur, quòd mandatum delegationis datum ad certam personam, vel determinatam causam, non possit prorogari ultra illam personam, vel causam in mandata delegationis, seu licentia expressas: & hujus regulæ rationem etiam assignant Canonistæ, quia prorogatio est præsuppositæ similis potestatis extensio *L. 1. ff. de judiciis.* ergo, ubi non præsupponitur similis potestas, non fit prorogatio *L. 5. ff. de precario. L. 3. Cod. de Jurisdic.* Sed potestas delegata ad certam personam vel causam similiter non præsupponitur delegata ad aliam personam vel causam *cap. 32. & 40. de offic & potest. Judic. deleg.* Ergo potestas delegata ad certam personam vel causam non potest prorogari ad aliam personam; & causam: atqui licentia concessa ab Ordinario simplici Sacerdoti assistendi matrimonio talium perso-

narum

narum cum tali nomine, & cognomine non intelligitur concessa pro diversis personis cum alio nomine, & cognomine argumento potestatis, & jurisdictionis delegatæ, sicut dicitur in *cit. cap. 34. de rescript.* ergo in virtute commissionis concessæ simplici Sacerdoti assistendi matrimonio talium personarum cum tali nomine, & cognomine, si personæ revera non sint cum tali nomine, & cognomine, non sunt amplius eædem, pro quibus fuit facultas concessa assistendi simplici Sacerdoti, sed erunt aliæ personæ, pro quibus non est data facultas simplici Sacerdoti, ut earum matrimonio assistat: siquidem solùm respectu personarum in mandato delegationis cum tali nomine & cognomine expressarum intelligitur concessa ab Ordinario licentia, & non intuitu aliarum personarum cum alio nomine & cognomine, quarum respectu manet persona omninò privata desumpta paritate à Judice delegato ad personas determinatas. Firmatur, illud matrimonium non est ratum, sed infallibiliter nullum, quod juxta formam Concilii Tridentini non est initum præsente Parocho, vel alio Sacerdote de licentia Ordinarii, sed in nostro casu non verificatur, matrimonium esse initum præsenti alio Sacerdote de licentia Ordinarii, ut patet ex dictis, quia Ordinarius non dedit licentiam assistendi, nisi personis cum tali nomine, & cognomine, & non aliis. Sed contrahentes non habent tale nomen, & cognomen, consequenter sunt aliæ personæ, quarum matrimonio assistendi non fuit licentia concessa simplici Sacerdoti, ergo hoc matrimonium est infallibiliter nullum, quapropter Patres Concilii Tridentini interpretes examinatis utrinque ac maturè perpensis fundamentis utriusque sententiæ in causa Bononiensi concluserunt pro nullitate matrimonii, ut testatur Cardinalis de Luca, & deducitur etiam ex *cap. 34. de rescript.*

Præterea quia, si constaret de mente Ordinarii concedentis licentiam, quòd velit, eam esse nullam vero supplicantis nomine, & cognomine expresso, tunc interveniens error, & falsitas diceretur contigisse in aliquo substantiali, vel causa finali, qua cessante, cessat dispositio, vel licentia, in præsenti autem facto occurrunt circumstantiæ, ex quibus constat evidenter de mente Ordinarii concedentis licentiam, quòd voluerit eam fuisse nullam, si verum nomen, & cognomen supplicantis illi innotuisset: ergo interveniens error, aut falsitas contigit in aliquo substantiali, & causa finali, qua cessante cessat etiam licentia, consequenter ob non impletam formam Concilii corruit matrimonium. Rursus quia ex opposita sententia sequeretur, quòd si licentia contrahendi coram quovis Sacerdote, data Ordinario Liberio sufficiens esset, ac suffragari valeret pro matrimonio Sempronii, quia non est ratio sufficiens, cur non possit suffragari pro matrimonio alterius, imò & plurium: hoc autem est absurdum, quia fieret manifesta fraus Concilio Tridentino: siquidem ad tollenda incommoda, quæ consueverant oriri ex matrimoniis clandestinis, præscripta fuit forma valide contrahendi matrimonia, & hanc rationem fuisse maturè perpensam à Patribus in Congregatione Concilii stantibus pro nullitate matrimonii, asserit Cardinalis de Luca.

Neque obstant fundamenta, quibus innititur opposita Theologorum sententia, ad textum desumptum ex Genes. 27. respondetur cum D. Augustino de *civit. Dei lib. 9. cap. 37.* benedictionem à Jacob sub ficto nomine Esau impetratum ab initio quidem fuisse invalidam, sed reconvaluisse, cùm Isaac divinam voluntatem ex interna inspiratione, & revelatione cognovit, ac propterea datam sub nomine Esau benedictionem ipsi Jacob denuò confirmavit. Abulensis etiam respondet ad *cit. cap. 27. Genes. quæst. 7.* Isaac dilexisse benedictionem ad præsentem filium sive Jacob sive Esau fuerit, sed explicatio S. Augustini est sacræ historiæ conformior.

Ad id, quod addebatur ex Concilio Tridentino, negatur minor, falsum enim est, in hoc casu formam verificari Concilii, quia licentia tantùm fuit data sacerdoti assistendi matrimonio talium personarum designatarum per tale nomen, & cognomen, sed personæ, quæ contraxerunt, de facto non designabantur per tale nomen, & cognomen: neque licentia de jure extendi potuit ad alias personas cum diverso nomine, & cognomine, quia coarctata fuit pro tali vice ad tales personas, designatas per tale nomen, & cognomen; argumento, & paritate potestatis delegatæ *cap. 32. & 40. & cap. 34. de rescript.* ex quibus constat, mandatum delegationis, datum ad certam personam vel determinatam causam, non posse prorogari ultra illam personam vel causam in mandato delegationis expressam. Rursus, quia deficit licentia Ordinarii ob positivè ejus contrariam intentionem, quia talem licentiam non concessisset, si verum nomen, & cognomen contrahentium ei innotuisset.

Ad secundum negatur, in tali casu verificari, quòd matrimonium contrahatur in facie Ecclesiæ, juxta formam Concilii, præsente alio Sacerdote de licentia Ordinarii, siquidem fraudulenta impetratio licentiæ non solùm reddit Ordinarium invitum, ac protestantem in contrarium, sed etiam illum constituit ignarum negotii gerendi, quia ipse intendit, ut Sacerdos assistat matrimonio personarum designatarum per tale nomen, & cognomen, & de facto personæ contrahentes non designantur tali nomine, & cognomine, consequenter non innotescunt Ordinario, qui ignarus est negotii gerendi, quia, ut habetur *l. 209. ff. de V. S. præsente eo fecisse non videris, nisi intelligat se, coram quo, quid facere jussus es.*

Ad tertium negatur minor, quia ex concurrentibus circumstantiis satis apertè deprehenditur, falsitatem in nomine, & cognomine contigisse in substantiali, & causa finali; qua cessante cessat dispositio, & corruit licentia, cùm omninò defuerit voluntas, & intentio Ordinarii, qui nullo pacto dedisset simplici Sacerdoti licentiam assistendi tali matrimonio, si eidem innotuissent vera nomina & cognomina utriusque sponsi. Præterea, quando error vel falsitas contingens in nomine, & cognomine dicitur, non censeri facta in substantialibus, vel causa finali, sed tantùm in accidentibus, vel causa impulsiva, distinguitur minor, si disponens, & concedens sit certus de persona determinata, quæ dolosè sub diverso nomine nuncupatur, conceditur minor: si non sit certus de persona determinata, negatur minor, & sensus distinctionis est, errorem vel falsitatem in nomine, & cognomine non variare dispositionem, dummodò disponens sit certus de tali persona in particulari, quamvis in nomine, & cognomine postea erretur: ut si testator demonstrat Simonem Petrum, eumque hæredem instituat, valet institutio, quamvis testator erroneè eum in testamento vocâsset Jacobū Zebedæū, ut habetur textus in §. 29. *instit. de legat.* ubi expressè Imperator dicit: *Siquidem in nomine, cognomine, prænomine, agnomine legatarii testator erraverit: cùm de persona constat, nihilominus valet legatum, idemque in Hæredibus servatur, & rectè, nomina enim significandorum hominum gratia reperta: qui si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest.* Pari pacto si testator voluit Cajo pro legato relinquere fundum Cornelianum, legatum suum sortitur valorem, quamvis testator fundum illum nuncupâsset

An-

Antonianum *L. 4. ff. de legat. 2.* Quotiescunque enim constat de corpore, seu de persona error, vel fraus in nomine, vel cognomine contingens, non vitiat dispositionem, è converso tamen, si de certo corpore, vel determinata persona non constet, error vel fraus in nomine, & cognomine contingens, vitiat dispositionem, quia faciunt deficere intentionem, ac voluntatem disponentis à sensu contrario, desumpto *ex cit. §. 39. instit. de legat. & L. 4. ff. eod.* Hinc licèt contrahentes matrimonium fictis nominibus petierint ab Ordinario licentiam contrahendi matrimonium coram simplici sacerdote, quia tamen Ordinarius in mandato delegationis expressit personas designatas per tale nomen, & cognomen, & personæ non fuerunt eædem, sed aliæ, ideo error contigit circa corpora & personas contrahentes, proinde fraus in nomine, & cognomine vitiavit dispositionem, quia fecerunt intentionem deficere, & voluntatem disponentis. Quòd si Ordinario innotuissent personæ, quamvis sub ficto nomine, & cognomine petiissent licentiam contrahendi matrimonium coram simplici sacerdote, tunc fraus, & error non contigisset circa personas, sed tantùm circa nomina, & cognomina, & error non vitiasset dispositionem, quia supposita certitudine determinatæ personæ non deficit intentio concedentis licentiam huic determinatæ personæ quocunque nomine vocetur; sed quia in præsenti casu personæ non innotuerunt Ordinario, ideò fraus, & error in nomine, & cognomine vitiavit dispositionem in aliquo substantiali, & in causa finali.

Ad confirmationem respondetur, esse disparitatem, quia per affectatam aut fraudulentam qualitatum personalium occultationem, dummodo expressum sit verum ac genuinum nomen, & cognomen, ipsa substantia, aut veritas in persona non mutatur; hinc quando Princeps sub titulo nobilis, vel Dux sub nomine militis, aut vir dives vili & abjecto, pannosoque habitu indutus, coram Ordinario comparet, si tamen proprium, ac genuinum exprimat nomen, & cognomen ad similem contrahendi licentiam impetrandam, tunc non sequitur una persona pro alia, proinde non deest intentio concedentis, & fertur in determinatam personam pro gratia supplicantem, quocunque nomine, & cognomine illa vocetur, adeò ut in tali casu licentia censeri debeat valida, aliter enim est, si tantùm alteretur nomen, & cognomen, sed innotescat persona, quia tunc error non fit in persona, & in substantia contractus, quia non supponitur una pro alia, sed tantùm in nomine, consequenter non deest intentio concedentis ob incertitudinem, & diversitatem personæ. Hinc liquet disparitas de causa Meclinienſi, quam Rota Romana validam esse declaravit, quia tunc error non fuit circa personas, sed tantùm circa affectatam occultationem qualitatum personalium, ut notat Cardinalis de Luca *loc. cit. discursu 3. per tot.*

Circa alteram partem secundæ confirmationis facilè assignatur disparitas, cur reliqua Sacramenta non sint invalida ob falsam substitutionem nominis aut cognominis, quia sacerdos, qui Sacramenta administrat, tenetur suam intentionem dirigere ad personam, hic & nunc sibi præsentem, ne irritetur Sacramentum, consequenter error, & fraus in nomine, & cognomine non potest contingere in aliquo substantiali ob certitudinem personæ, quæ præsens est, & eidem sacerdos Sacramenta ministrat, cujus propterea intentio, quæ fertur in determinatam personam hic & nunc præsentem, quocunque nomine vocetur, non errat in substantia personæ. E converso, qui licentiam alicui sub ficto nomine unicè suam dirigit intentionem ad personam sub tali nomine supplicantem; proinde, si persona non sit eadem, quæ designetur tali nomine, corruit intentio, & licentia concedentis, quia eam noluit concedere personæ diversæ ab ipso supplicante.

2\. An verò matrimonium contractum coram Parocho intruso validum sit? Respondetur, tale matrimonium nullum sortiri valorem, ratio est; quia Parochus intrusus non est verus Parochus; & Concilium Tridentinum declarat, irrita esse matrimonia, quæ aliter quàm præsente Parocho, aut alio Sacerdote de ipsius Parochi, & Ordinarii licentia contrahuntur; verùm si titulum habeat saltem coloratum, seu errore communi vulgi legitimus habeatur Parochus, tunc ratum est matrimonium coram ipso initum. Tametsi ipso jure privatus sit quispiam beneficio ob aliquod crimen, vel quia excommunicatus erat, dum ad illud promotus est, vel quia jam beneficium habet, cum quo est incompossibilis cura parochialis, vel quia intra annum sacrum Presbyteratus ordinem non suscepit, nondum tamen possessione spoliatus est; & quamdiu non spoliatur, præsumitur habere justam causam beneficium retinendi *cap. licet Episcopus tit. de prabend. & dignitatib. in 6.* Si verò matrimonium contrahatur coram Parocho suspenso, vel etiam excommunicato, adhuc matrimonium ratum habetur, quia sacerdos in ministratione hujus Sacramenti nullam exercet jurisdictionem, sed meram exhibet præsentiam, & ministerium facti, ut censuit sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum. Præterea, quia suspensio, & excommunicatio non irritant Sacramentum, nisi in his, in quibus exercetur jurisdictio, ut est absolutio à peccatis. Quamobrem ratum est matrimonium contractum coram Parocho suspenso, & excommunicato, etiam denuntiato, ut respondit sacra Congregatio Concilii, teste Fagnano in *cap. littera quas de matrim. contract. contra interdict. Eccles.* Graviter tamen peccant, qui coram Parocho excommunicato scientes, & volentes contrahunt matrimonium, & ipsi etiam contrahentes excommunicationem incurrunt, si sint denuntiati, quia tenebantur vitare communicationem Parochi excommunicati.

CAPUT XVI.

An omiſſio denuntiationum nullitatem inducat matrimonii.

DEnuntiationes dicuntur proclamationes, quæ banna vulgò dicuntur, & ab Eccleſia ſtatuuntur, ac fieri præcipiuntur, antequam contrahantur matrimonia, ut hæc ſint clandeſtina velut impedimenta, ſi quæ fortaſſis ſint, inter partes poſſint Eccleſiæ innoteſcere, quia Eccleſia eas perſonas non conjungeret matrimonio, ſi ad contrahendum non conſtaret legitimas eſſe. Uſus autem harum denuntiationum antiquus eſt in Eccleſia, & præcepit Concilium Lateranenſe IV, ut conſtat ex *cap. Cum inhibitio de ſponſal.* & hanc conſuetudinem, quæ propria ſub initiis tantùm fuit aliquarum Eccleſiarum Concilium Lateranenſe IV. *cap. 3.* generaliter ampliavit, & Tridentina Synodus *ſeſſ. 24. de Reform. matrim. cap. 1.* confirmavit inquiens: *Sancta Synodus, Sacri Lateranenſis Concilii ſub Innocentio III. celebrati veſtigiis inhærendo, præcipit, ut in poſterum antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtis in Eccleſia inter miſſarum ſolemnia publicè denuntietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum; quibus denuntiationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem matrimonii in facie Eccleſiæ procedatur.* Hinc conſtat, tres futuri matrimonii denontiationes à proprio contrahentium Parocho, & quidem tribus continuis diebus dominicis aut feſtis celebrationi eſſe præmittendas. Dubitatur tamen, an earundem omiſſio irritet matrimonium, quod nullum conſtituat. Non defuerunt, qui ſibi perſuaſerunt à Concilio Tridentino fuiſſe denuntiationes deſcriptas pro ſubſtantiali forma matrimonii, ſed communis Theologorum, & Canoniſtarum ſententia firmiter aſſerit, denuntiationes non pertinere ad eſſentialem formam matrimonii.

Aſſerendum eſt, denuntiationes matrimonii futuri non eſſe neceſſarias neceſſitate Sacramenti, ſed ſolùm neceſſitate præcepti, adeoque non eſſe clandeſtinum, neque irritum matrimonium, quod ſine denontiationibus contrahitur. Ratio petitur ex ipſo Concilio Tridentino, quod præſcribens formam matrimonii contrahendi ait: *Qui aliter quam præſente Parocho*, quæ verba ad denontiationum ſolemnitatem non referuntur, ſed tantùm ad Parochi, & teſtium præſentiam, ſine qua declarat irritum matrimonium, & ſponſos inhabiles conſtituit ad ſic contrahendum. Exceptio ſiqoidem in hoc caſu legem firmat in cæteris. Præterea ſi denuntiationes ad matrimonii ſubſtantiam pertinerent, poſt matrimonium fieri non poſſent ſed deberent neceſſario in ipſo actu, quo matrimonium contrahitur adhiberi, ut colligitur *ex cap. audivis*, & *cap. quia propter de elect.* ſiquidem individuum eſt quidquid ad ſubſtantiam actus pertinet, ut ſeparari vel disjungi non poſſit ab alio: conſtat autem ex decreto Concilii Tridentini matrimonium abſque denuntiationibus celebrari poſſe, & dat facultatem Epiſcopis, juſta & legitima urgente cauſa illas diſpenſandi; ſi autem eſſent de eſſentia, & ſubſtantia matrimonii, non poſſet Epiſcopus eas remittere, quia ſine eſſentia, & ſubſtantia rei non poteſt res dari. Conſtat itidem, poſt matrimonii celebrationem poſſe denuntiationes differri, ſi probabilis oriatur ſuſpicio, quod matrimonium malitiosè poſſit impediri, ſi præmittantur, ex quibus evidenter conſtat, ad ſubſtantiam matrimonii non pertinere, neque omiſſionem denuntiationum irritum facere matrimonium, & ita reſpondet etiam ſacra congregatio Concilii Tridentini interpres, & communis eſt Theologorum, & Canoniſtarum ſententia, quinimo ſæpius ſacram congregationem Concilii declaraſſe omiſſionem denuntiationum non inducere nullitatem matrimonii refert Bellarminus *in notis ad Concilium Tridentinum*, & eandem ſententiam ſemper tenuit Rota Romana apud Cardinalem de Luca *loc. cit. diſcurſu, 2, n. 7.* & eandem etiam docet communis Eccleſiæ praxis omniumque Doctorum conſenſus.

Ratio itidem hoc ſuadet, quia ante Concilium Tridentinum de jure antiquo denuntiationes non pertinebant ad formam matrimonii, nec earum omiſſio inducebat nullitatem matrimonii: ergo neque poſt Concilium Tridentinum de jure noviſſimo denuntiationes pertinebunt ad formam matrimonii, neque earum omiſſio nullitatem inducet matrimonii, conſequentia oſtenditur, quia Concilium Tridentinum circa denuntiationes novum non condidit decretum, ſed illud idem Cocilii Latheranenſis conſuetudine, uſuque paſſim confirmatum innovavit, & tantum utitur verbis præceptivis, non verò irritantibus, qualibus annullavit matrimonia ſine Parocho, & teſtibus contracta, ut poteſt ex textu Concilii *ſeſſ. 24. de refor. matrim. cap. 1.* Ergo ſi ante Concilium Tridentinum de jure antiquo denuntiationes non pertinebant ad formam matrimonii, nec earum omiſſio inducebat nullitatem matrimonii, ut habetur toto tit. de clandeſtina deſponſal. rectè ſequitur, quod neque poſt Concilium Tridentinum de jure noviſſimo ad formam pertineant matrimonii, neque earum omiſſio nullitatem inducat. Firmatur, quia quæ ex diſpenſatione Epiſcopi, vel omitti, vel prorogari, vel actum jam completum ſubſequi poſſunt, potius pertinent ad ſolemnitatem extrinſecam, quam ad formam intrinſecam, & eſſentialem, ut communiter docent Doctores ad *cap. quia propter 42. de elect.* ſed denuntiationes ex diſpenſatione Epiſcopi juſtis de cauſis omitti, vel prorogari ad matrimonium jam initum poſſunt, adeo ut denuntiationes non ſolùm præcedere, ſed etiam ſubſequi poſſunt matrimonium. Hinc conſtat, denuntiationes potius pertinere ad ſolemnitatem extrinſecam, quam ad formam intrinſecam, & eſſentialem, adeo ut earum omiſſio non inducat nullitatem matrimonii, ut notant Covarruvias *de ſponſal. part. 2. cap. 6. n. 6.* Sanchez *de matrim. lib. 3. diſput. 5. n. 5.*

Potest tamen in contrarium objici, quia Concilium Tridentinum non dedit absolutam potestatem Parochis assistendi matrimoniis, sed tantùm limitatam, præmissis scilicet denuntiationibus quibus factis, si nullum opponatur legitimum impedimentum ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, unde juvat argumentari Concilium præcipiens Parochis, ut factis denuntiationibus ad celebrationem matrimonii procedatur, utitur ablativo absolute posito; sed ablativus ita positus absolutè in jure importat conditionem *l. 109. ff. de condit. & demonstrat.* sed conditio importat formam *l. 44. l. 55. ff. eod.* ergo Concilium præcipiens Parochis, ut factis denuntiationibus, ad celebrationem matrimonii procedatur, dedit Parochis conditionem, & præscripsit formam, quæ non observata, & illa non impleta, validè matrimonio non assistant, ex quo sequitur, omissionem denuntiationum destituere Parochum potestate assistendi, consequenter inducit nullitatem matrimonii. Sed contra, quia Concilium tantùm dedit Parochis limitatam potestatem, ut licitè, & ritè assistant matrimonio præmissis scilicet denuntianionibus, non verò dedit limitatam potestatem, ut validè assistant, hinc in jure ablativus positus absolutè importat conditionem, & conditio formam ad licitè, & rectè agendum, non verò ad validè. Hinc Concilium præcipiens Parochis, ut factis denuntiationibus ad celebrationem matrimonii procedatnt, Parochis conditionem præscripsit, & formam ad licitè, & rectè celebrandum matrimonium, non verò ad validè, adeo ut omissis denuntiationibus adhuc possit validè matrimonium contrahi, Quia igitur Concilium præcipiens Parochis, ut præmittant denuntiationes, antequam matrimonio assistant, non addidit decretum irritans matrimonium, si fiat sine denuntiationibus, voluit tantùm præscribere formam, qua ritè & rectè celebrarentur matrimonia, præmissis scilicet denuntiationibus, & fundatur hæc distinctio in *cap. 1. de sententia excommunic. in 6.* ubi per ablativum absolutè positum præcipitur: ut excommunicatio fiat in scriptis præmissa trina monitione, & nihilominus valida est excommunicatio, quamvis non præcedat trina præmonitio, vel non fiat in scriptis. Hinc ablativus absolutè positus non semper importat conditionem, & formam ad validè, sed tantùm ad ritè, & licitè agendum.

Cæterum non excusarentur à peccato lethali contrahentes, qui absque dispensatione, aut causa legitima matrimonium contraherent, nullis præmissis denuntiationibus: quinimò ejusdem peccati reus esset Parochus, si sciens, & volens tali matrimonio interesset, quia præceptum Ecclesiæ tam contrahentes, quam Parochus transgrederentur in re gravi. Episcopus tamen justis de causis unam vel alteram imò, & omnes tres denuntiationes remittere possunt, ut declarat Concilium Tridentinum in suo decreto, ubi habetur. *quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantum denuntiatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur; deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant; ut si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur; nisi Ordinarius ipse judicaverit expedire, ut prædictæ denuntiationes remittantur quod illius prudentiæ, & judicio sancta Synodus relinquit.* Hinc remittere has denuntiationes pertinet ad solos Episcopos, vel eorum Vicarios generales, vel etiam ad Vicarios capituli sede vacante, non verò ad Abbates, vel alios habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, quia hoc jus Concilium tantùm concessit Episcopis, & sacra congregatio Concilii Interpres declaravit Alexandrum Cardinalem Farnensium commentatarium Abbatiæ Farnensis, habentis jurisdictionem quasi Episcopalem, carere facultate remittendi duas denuntiationes, quam ei ex gratia speciali Gregorius XIII. concesserat, quoad viveret. Et responsum congregationis approbavit. Ordinarii nomine solum Episcopus intelligitur, ut refert Fagnanus *in 4. lib. decret. de clandestin. desponsat. cap. Cum inhibitio.* Episcopus tamen sine causa gravi, & justa concedere non debet dispensationes denuntiationum, & si eas dispenset: debet omninò gratis fieri dispensatio.

Præcipuæ dispensandi causæ sunt. Prima, quam assignat Concilium Tridentinum, si probabilis fuerit suspicio matrimonium posse malitiosè impediri, si tot præcesserint denuntiationes. Secunda, si sine infamia contrahentium fieri non possint denuntiationes, ut si contrahentes in concubinatu vixerint, ac pro veris conjugibus habiti fuerint, & per legitimum matrimonium velint è peccato emergere, quia tunc per tales denuntiationes eorundem fama graviter læderetur. Tertia, si absque gravi animæ vel rerum etiam temporalium discrimine differri nuptiæ non possint: ut si vir in mortis articulo sit constitutus, vel debeat statim longum iter suscipere, & necesse sit matrimonium contrahere, ut honori puellæ consulat, & proles jam concepta legitima fiat. Quarta, si ad vitandum peccatum, scandalum, infamiam, vel periculosas lites, & vexationes ex parte parentum, vel Tutorum, vel periculum sit in mora, nec animus alterius ex levitate, infidelitate, aut invidorum suasionibus immutetur. Quinta, si puella sit sub Tutela iniqui Tutoris, qui eam viro ignobili, & dispari tradere velit, vel sit sub potestate Novercæ, quæ velit eam in monasterium detrudere. Sexta, si inter contrahentes sit disparitas conditionis, ætatis divitiarum, ut si nobilis cum ignobili, pauper cum divite, vir honestus cum meretrice, vel infami vellet contrahere matrimonium, habetur enim inter opera charitatis, si vir, qui sui juris est, meretricem è lupanari retrahat, ut eam à peccato revocet, ut ait Clemens III. *cap. inter opera de sponsal. & matrim.* Septima, si Principes contrahant matrimonium, quia tunc ingenti cum deliberatione contrahunt. & si quæ intercedant, impedimenta statim apparent. Octava, quando tempus urget, quo nuptiarum celebratio prohibetur, nec tamen differri possunt citra grave incommodum, aut animæ periculum ob incontinentiam eorum, qui contrahere volunt; quam causam etiam approbavit sacra congregatio Concilii Tridentini Interpretum teste Zerola *in praxi Episcopali. verbo matrimonium dub. 9.*

Ubi verò necessitas urget, neque temporis angustiæ permittunt accedere ad Episcopum, nec adire Parochum; eo quia elaberetur occasio, sine

sine prævиis denuntiationibus iniri potest matrimonium, ut si vir in mortis periculo imminente, velit uxorem ducere concubinam, ut propriæ consulat saluti; præsertim si à vicinis fuit fœmina existimata ejus uxor, quia tunc per denuntiationes læderetur ejus fama. Vel, si vir qui puellæ virgini vim intulit, & authoritate publica adigatur illam statim ducere in uxorem post cognitionem causæ, in iis, & aliis id genus casibus potest, non præmissis denuntiationibus, licitè iniri matrimonium, quia necessitas sufficienter excusat, & accessus ad ordinarium non censetur moraliter possibilis. Si possint tamen commode acciri testes, sunt adhibendi, ut contractus, si non in omnibus sit conformis formæ præscriptæ à Concilio; sit saltem in iis, quibus potest esse conformior.

An verò germani fratres sponsæ possint esse testes, videtur adesse difficultas, quia *in cap. 1. de Consang. & affinit.* Pontifex in causis matrimonialibus desiderat testes omni exceptione majores, quales non sunt fratres germani, quia de jure habentur potius suspecti *arg. cap. 22. de testibus*, quia fratres naturaliter propendent ad augendum sororis honorem, & commodum, præsertim si soror per tale matrimonium promoveatur ad pinguiorem fortunam, ut si vir sit dignitate conspicuus, vel divitiis affluens, ut habetur in *cit. cap. 21. Ubi vir est superior divitiis, testimonium non est petendum à fratribus sponsæ.* Secundo, quia à jure desiderantur testes non solum ad probationem, sed etiam ad formam actus, qui sint idonei, & legitimi, ut habetur *in tit. de testibus & tit. de testamentis arg. cap. 10. & 11. de testam.* sed à Concilio Tridentino, non solum desiderantur testes ad probationem, verum etiam ad formam actus *sess. 24. cap. de Refor.* ergo testes suspecti, quales sunt fratres germani sponsæ, excluduntur: Accedit etiam ratio, quia de jure matrimonium clandestinum dicitur, quod legitimè probari non potest, *cap. 2. de clandest. desponsal.* sed per germanos fratres sponsæ non potest matrimonium legitimè probari, quia sunt testes suspecti; cùm naturaliter diligant incrementum, & honorem sororis: ergo non possunt esse testes idonei.

Verùm probabilius est, germanos fratres posse testes esse qualificatos, legitimos, ac idoneos quoad sororis matrimonium contrahendum; quia in causis favorabilibus possunt adhiberi testes, qui non sint omni exceptione majores, dummodo non patiantur defectum de jure naturæ *c. 5. de heret. in 6.* causæ autem matrimoniales sunt favorabiles: proinde possunt testes adhiberi, qui non sint omni exceptione majores *c. 3. qui matrim. accusare possunt:* ubi determinatè dicitur *in matrim. conjungendo & disjungendo & ipsius conjugis prærogativa, & quia favorabilis res est, congruè admittuntur tanquam testes Pater, Filius, Mater c. 2. de Testibus:* ergo etiam fratres germani sponsæ sunt testes idonei, & congruè possunt adhiberi extra periculum, quod matrimonium sit clandestinum. Secundò quia assertio fundatur in Concilio Tridentino *sess. 24. de Reform. matrim. c. 1.* Ubi sacra Synodus præter Parochi præsentiam requirit duos testes vel tres, nullam in iisdem requirens qualitatem; tametsi finis Concilii fuerit, pericula cavere matrimonii clandestini. Præterea quia plura matrimonia exponerentur periculo nullitatis, si in iisdem desiderarentur testes omnino qualificati, & absque ulla exceptione, ut contingit in testamentis, quæ pluribus sunt obnoxia periculis nullitatis, etiam præter opinione testatoris, ob defectum aliquem, vel exceptionem in testibus, quæ pericula ne occurrerent in contrahendis matrimoniis, Concilium non desideravit testes, qui essent omni exceptione majores. Præterea, quia jus novissimum Concilii Tridentini corrigit jus antiquum, in quo valida erant matrimonia clandestina sine testibus: consequenter jus novum Concilii Tridentini est strictissimæ interpretationis, & non debent verba interpretari ultra Concilii mentem, neque extendi ultra verborum sensum: sed mens Concilii fuit, cavere, ne matrimonia clandestinè celebrentur, & simul præcavere difficultatem, quæ ex diversis testium qualitatibus, vel maximè orirentur: ergo ex mente Concilii ad removendam omnem difficultatem sufficit, si adsint duo vel tres testes capaces testificandi solum, non verò quòd sint omni exceptione majores, tum quia quando Jura ad aliquem actum supponunt, vel exigunt testes singulariter qualificatos id semper solent exprimere, ut *in cap. 10. de testam.* & *cap. 11. eod.* Ergo ex eo, quod Concilium Tridentinum præcisè ad formam matrimonii exigit duos, vel tres testes, nullâ factâ mentione de eorundem qualitate, non supponit, neque exigit, ut testes sint omni exceptione majores, sed tantum tales, qui possint testificari.

Ad primum fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, falsum esse in causis matrimonialibus semper desiderari *testes circumspectos omni exceptione majores*, ut ostensum est *ex cap. 3. Qui matrimonium accusare possunt.* Unde quia sacri canones sibi non contradicunt: appositum *in cap. 1. de consang. & affinit.* intelligi debet de eo casu, quo vitium, & insufficientia testium aliunde non suppletur, scilicet per præsentiam alterius personæ qualificatæ, qualis est Parochus, qui præter duos, vel tres testes matrimoniis debet necessario intervenire, præsentia Parochi sufficienter supplet defectus aliorum testium *arg. l. 6. §. 3. ff. de edendo.*

Ad aliud desumptum ex axiomate de testibus legitimis, & idoneis, debet intelligi de testibus, qui à jure, vel natura non prohibentur, testes agere, non vero de non suspectis. Præterea in testamentis non privilegiatis requiruntur testes, non solum ad probationem, sed etiam ad formam, adeoque desiderantur testes idonei, & legitimi, & tamen testes suspecti non rejiciuntur: etenim filius emancipatus est testis idoneus, & legitimus in testamento non privilegiato Patris. Frater etiam emancipatus, est idoneus, & legitimus testis in testamento fratris emancipati §. 9. *& seqq. Instit. de testamentis ordin.* quamvis filius, & fratres censeantur testes suspecti: Unde non omnis testis suspect⁹ est testis illegitimus, & inidoneus.

At ultimum negatur minor, quia ex dispositione Concil. Tridentini sufficienter probatur, matrimonium suam sortiri validitatem, dummodo illi assistat Parochus cum duobus vel tribus testibus, qualescunque illi sint, quia defectus testium suppletur à persona Parochi, qui est principalis, & omnino necessarius testis.

Ad impediendum matrimonium ne contrahatur, sufficit unus testis, dummodo juxta formam juris impedimentū testificetur, idque desumitur *ex c. super eo de testibus, & attestationibus* ubi Alexand III. respondet Card. Machæo *super illa quæst. an mulier conjungenda non sit viro, pro eo quod sola ater mater utrius asserat, eos esse consanguineos. Resp. Quod si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante, ipsos esse consanguineos, non debēt conjungi; quia præsumptio est non modica, quod se linea consanguinitatis attingant & cap. Præterea eod. tit.* de sponsalibus, & matrimonio idem

idem Pontifex ait: *De muliere, quæ à viro impetitur, cujus consanguineum cum ea se deliquisse proponit; sed hoc publicè confiteri recusat propter metum, & potentiam mulieris; taliter respondemus. Ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districtè prohibemus, ne deterius inde contingat.* Sed si juramentum intervenerit, matrimonium non debet prohiberi. Forma verò testificandi in his causis præscribitur *in cap. Tua nos.* de consangvinitate, & affinitate. Testes enim, qui consangvinitatem, & affinitatem testificantur, debent gradus assignare nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis designando personas: & à stipite, seu à parentibus, vel germanis incipere debent, ubi de consangvinitate agitur.

Fama publica alicujus impedimenti impedit etiam matrimonium, ne contrahatur, id enim declaravit Urbanus III, cap. *super eo de consangvinitate, & affinitate*, ubi dicitur: *Super eo, quod juvenem, asseris, puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse: quæ jam facta nubilis eum repetit: & ille excipit, dicens, se non debere eam ducere, pro eo quòd postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit, Inquisitioni Tuæ taliter respondemus. Quòd si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ; vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet: Cùm esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impedimento debet absolvi.* Testimonium de auditu ad matrimonium impediendum, multò minus ad dirimendum ratione consangvinitatis, vel affinitatis non sufficit, nisi secundùm formam juris feratur, ut declaratum fuit in Concilio generali Lateranensi 4. sub Innocentio III. *cap. 52.* Et habetur *cap. Licet ex quadam fit de Testibus.*

CAPUT XVII.

De Effectibus Sacramenti Matrimonii.

PRæter gratiam sanctificantem, quam matrimonium confert, estque effectus comunis in omnibus aliis Sacramentis, quæ suscipiuntur post baptismum; habet Sacramentum Matrimonii conferre alias speciales gratias, seu auxilia actualia, quæ intuitu hujus Sacramenti opportuno tempore conferuntur, ad matrimonii officia debitè, ac ritè obeunda. Præter has gratias, tres alii assignantur effectus hujus Sacramenti, suntque indissolubilitas; proles legitima suscepta; & honestas carnalis copulæ in ordine ad prolem suscipiendam, & piè educandam.

Certum est, Matrimonium inter Christianos legitimè contractum, & ab ipsis consummatum esse indissolubile quoad vinculum; adeò ut matrimoniale vinculum nulla vi possit dissolvi, nisi sola morte, estque dogma Catholicum innitens verbis Christi *Matth.* 19. *Quòd Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci* 10. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Triplex tamen potest esse separatio inter virum, & uxorem, una quoad thorum; alia quoad habitationem; & tertia quoad realem dissolutionem vinculi Matrimonii. Prima & secunda separatio fieri potest ab Ecclesia ob plures causas, quæ recensentur à Concilio Tridentino *sess. 24. can.* 8. Est igitur Matrimonium quoad vinculum indissolubile inter Christianos; quia si dissolvi posset, liceret illis, facto ob justas causas divortio, transire ad secundas nuptias, & uti Matrimonio cum aliis conjugibus absque nota adulterii; sed ex Christi verbis sine adulterio non potest conjux separatus ab alio adhuc vivente transire ad alias nuptias, & uti Matrimonio cum alio conjuge, ait enim Christus: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & aliam ipsa superstite, seu adhuc vivente duxerit, reus est adulterii*; ut etiam adultera fieret alia uxor; quæ dimisso marito alteri viro nupserit. Hinc Apostolus 1. *ad Corinth. cap. 7. Iis autem, qui matrimonio juncti sunt; præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Et infra subdit Apostolus: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quòd si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat tantum in Domino.*

Probatur etiam indissolubilitas Matrimonii ex *Genes.* 2. ubi Deus pronuntiavit nexum esse perpetuum, & indissolubilem inter sponsum, & sponsam; ait enim scriptura: *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Hanc indissolubilitatem vinculi Matrimonii ab Adamo à primo mundi conditi exordio assertam confirmavit etiam Christus *Matth.* 19. *Quòd ergo Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci* 10. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*: quæ verba generaliter docent, nunquam ita dissolvi Matrimonium inter fideles contractum, & consummatum, ut licitum sit ad alias nuptias transire. Hinc D. Augustinus *Libro de Bono Conjugali cap.* 7. ait: *Quem non faciat intentum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? quod neque puto tantùm valere potuisse, nisi alicujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deserentibus hominibus, atque id dissolvere cupientibus inconcussum illis maneret ad pœnam. Siquidem, interveniente divortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis; ita ut sibi conjuges sint etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterum aliter se habere jura gentilium, quis ignoret, ubi interposito repudio sine reatu aliquo ultionis humanæ & illa, cui voluerit, nubit; & ille, quam voluerit, ducit? Cui consuetudini simile aliquid propter Israelitarum duritiem, videtur permisisse Moyses de libello repudii, quæ in re exprobratio, quàm approbatio divortii magis apparet. Unde* meritò Tridentina Synodus *sess. 24. de Matrimonio can.* 5. statuit: *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse Matrimonium, Anathema sit.*

Neque obstat *caput, quod proposui in causa 32. quæst.* 7. ubi Gregorius II. rescribit ad Bonifacium: *Si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis. Non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas prævenit, non detestabilis culpa excludit.* Contra est, quia Gregorius in illa decretali intelligitur de infirmitate præcedente Matrimonium, quæque perpetuam impotentiam habet adnexam; sed

tamen ante initum matrimonium non inotuerat. Non enim ignorabat Pontifex sententiam Jesu Christi, dicentis: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; adeò ut hæc impotentia præcedens Matrimonium & ignorata, fuerit impedimentum dirimens matrimonium.

Sublato autem impedimento dirimente vinculum marimonii dissolvi non potest, nisi per mortem alterius conjugis, idque firmatur ex verbis illis Christi *Luc.* 16. 18. *Omnis qui dimittit uxorem, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Matth.* 31. dictum est: *Quicunque dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Quos textus expendens S. Augustinus *Lib.* 1. *de adulterinis conjugiis cap.* 9. ait: *Qui ergo nos sumus, ut dicamus: Est qui mœchatur, uxore sua dimissa, alteram ducens: Et est, qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit. Proinde, si quicunque id fecerit, id est omnis, qui hoc fecerit, ut uxore sua dimissa alteram ducat, mœchatur; sine dubitatione ibi sunt ambo; & qui propter causam fornicationis dimittit uxorem. Hoc est enim: Quicunque dimittit; hoc est: Omnis qui dimittit.* Hoc expressè docet Apostolus *ad Rom.* 7. 2. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro*; in quæ verba ait Augustinus *Lib.* 2. *de adulterinis conjugiis cap.* 5. *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt, nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licitè igitur dimittitur conjux ob causam fornicationis; nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro; carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus.* Censet D. Augustinus, vinculum Matrimonii insolubile esse, quamdiu uterque conjux vixerit; adeò ut conjux non possit ad alias nuptias transire, nisi altero mortuo. Et quamvis adulterium dicatur esse quædam mors, non quidem corporis, sed animæ, quòd pejus est, non tamen Apostolus loquitur de hac morte animæ, cùm dixit: *Quòd si mortuus fuerit vir ejus, cui vult nubat*: sed de illa sola, qua anima separatur à corpore. Unde ait Apostolus: *Mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit*; vita scilicet corporali, quæ explorata est omnibus: mors animæ persæpe occulta est, & latet homines, cùm illa corporis omnibus pateat in cadavere: præterea per mortem communiter illa intelligitur, quæ fit sensui obvia, & explorata est hominibus.

Objiciunt tamen Lutherani, & Calvinistæ, aliique Sectarii, qui ob solum adulterium solvunt vinculum Matrimonii; & mulier, si probaverit, virum esse adulterum, alteri viro nubit; ut etiam vir, si evicerit, suam uxorem fuisse adulterium perpetratam, ducit aliam uxorem, dimissâ adulterâ, innitentes verbis Christi Domini *Matth.* 19. *v.* 9. *Dico autem vobis, quia, quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & si aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur*: ex eo, quòd Christus in dimittendo conjuge excipiat fornicationem; concludunt, quòd si conjux fuerit cum altero fornicatus, seu commiserit adulterium; possit ab altero innocente dimitti, & alteram uxorem ducere. Sed contra, quia exceptio illa a Christo posita, *nisi ob fornicationem*, nectitur cum prima parte sententiæ *Matth.* 19. non verò cum secunda quasi non mœchetur, qui dimissâ adulterâ ab fornicationem aliam ducit: sed sensus est: qui ob fornicationem uxorem suam dimittit à communi thoro; si aliam non cognoverit, neque duxerit, non peccat, quia propter fornicationem seu adulterium potest unus conjux separari ab alio adultero, quoad thorum, adeò ut innocens ob injuriam sibi illatam habeat jus non reddendi debitum matrimoniale alteri nocenti. & adultero, à quo propterea potest separari quoad thorum: non tamen ad alias nuptias transire; neque aliam cognoscere, quia tunc mœchatur, ut ait Christus in secunda parte sententiæ. quòd si quæras, cur mœchetur; quia vinculum Matrimonii cum priori non est solutum, sed adhuc ambos conjuges ligatos tenet, & neuter, quamdiu uterque vixerit, potest transire ad alias nuptias. Audiendus est D. Augustinus *Lib.* 1. *de conjugiis adulterinis cap.* 9. *& sequentibus.* ubi ait: *Qui dimissam à viro ducit, mœchatur, quomodo est verum, quomodo mœchatur? nisi quia illa, quam duxit, eo vivente, à quo dimissa est, adhuc uxor aliena est? si enim jam sua, non aliena miscetur uxori, utique non mœchatur: mœchatur autem: aliena est ergo, cui miscetur. Porrò si aliena est, hoc est, ejus à quo dimissa est, etiamsi propter fornicationis causam dimissa est, nondum dimittentis uxor esse cessavit. Si autem illius esse cessavit, jam hujus est, cui alteri nupsit: & si hujus est, non mœchus judicandus est, sed maritus: sed quia non eum maritum dicit scriptura, sed mœchum; adhuc illa illius est, à quo etiam causa fornicationis abjecta est. Et ideo quamcunque etiam ipse, illâ dimissâ, duxit uxorem, quia cum alieno marito concumbit, adultera est. Unde autem fieri potest, ut adulter etiam ipse non sit, cùm constet adulterare quam duxit?*

Stat igitur, vinculum Matrimonii non solvi proper fornicationem alterius conjugis: sed tantùm conjugem adulterum posse dimitti ab altero innocente quoad thorum, & cohabitationem: & D. Augustinus acriter invehitur in eos, qui verba *Marci* 20. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur. & Lucæ cap.* 16. *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro suo ducit, mœchatur*, non accipiunt, neque intelligunt universaliter, ut sonant, inquiens: *Qui sumus nos, ut dicamus: & qui mœchatur uxore dimissa alteram ducens, & est qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, eum mœchari, qui hoc facit.* Pauli 1. Corinth. 7. *His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Ad Roman. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi.* Exceptio fornicationis, expressa *Matthæi* 19. debet itidem intelligi *Marci* 20. & *Lucæ* 16. alioquin Evangelistæ pugnarent inter se, sibique contradicerent: siquidem hæc sunt contradictoria: *Omnis, qui dimiserit, mœchatur*: & Non omnis, sed ille, qui fornicationis habet causam: quia Evangelistæ subinde aliqua omittunt, quæ ab aliis supplentur, quamvis semper veritatem dicant; & ita sufficienter, ut possint intelligi etiam ab iis, qui non legerint alios

idem Pontifex ait: *De muliere, quæ à viro impetitur, cujus consanguineus cum ea se deliquisse proponit; sed hoc publicè confiteri recusat propter metum, & potentiam mulieris; taliter respondemus. Ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districtè prohibemus, ne deterius inde contingat.* Sed si juramentum intervenerit, matrimonium non debet prohiberi. Forma verò testificandi in his causis præscribitur *in cap. Tua nos.* de consanguinitate, & affinitate. Testes enim, qui consanguinitatem, & affinitatem testificantur, debent gradus assignare nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis designando personas: & à stipite, seu à parentibus, vel germanis incipere debent, ubi de consanguinitate agitur.

Fama publica alicujus impedimenti impedit etiam matrimonium, ne contrahatur, id enim declaravit Urbanus III, cap. *super eo de consanguinitate, & affinitate*, ubi dicitur: *Super eo, quod juvenem, asseris, puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse: qua jam facta nubilis eam repetiit: & ille excepit, dicens, se non debere eam ducere, pro eo quòd postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit, Inquisitioni Tuæ taliter respondemus. Quòd si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ; vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet: Cùm esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impedimento debet absolvi.* Testimonium de auditu ad matrimonium impediendum, multò minus ad dirimendum ratione consanguinitatis, vel affinitatis non sufficit, nisi secundùm formam juris feratur, ut declaratum fuit in Concilio generali Lateranensi 4. sub Innocentio III. *cap. 52.* Et habetur *cap. Licet ex quadam fit de Testibus.*

CAPUT XVII.

De Effectibus Sacramenti Matrimonii.

PRæter gratiam sanctificantem, quam matrimonium confert, estque effectus comunis in omnibus aliis Sacramentis, quæ suscipiuntur post baptismum; habet Sacramentum Matrimonii conferre alias speciales gratias, seu auxilia actualia, quæ intuitu hujus Sacramenti opportuno tempore conferuntur, ad matrimonii officia debitè, ac ritè obeunda. Præter has gratias, tres alii assignantur effectus hujus Sacramenti, suntque indissolubilitas; proles legitima suscepta; & honestas carnalis copulæ in ordine ad prolem suscipiendam, & piè educandam.

Certum est, Matrimonium inter Christianos legitimè contractum, & ab ipsis consummatum esse indissolubile quoad vinculum; adeò ut matrimoniale vinculum nulla vi possit dissolvi, nisi sola morte, estque dogma Catholicum innitens verbis Christi *Matth. 19. Quòd Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci 10. Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Triplex tamen potest esse separatio inter virum, & uxorem, una quoad thorum; alia quoad habitationem; & tertia quoad realem dissolutionem vinculi Matrimonii. Prima & secunda separatio fieri potest ab Ecclesia ob plures causas, quæ recensentur à Concilio Tridentino *sess. 24. can. 8.* Est igitur Matrimonium quoad vinculum indissolubile inter Christianos; quia si dissolvi posset, liceret illis, facto ob justas causas divortio, transire ad secundas nuptias, & uti Matrimonio cum aliis conjugibus absque nota adulterii; sed ex Christi verbis sine adulterio non potest conjux separatus ab alio adhuc vivente transire ad alias nuptias, & uti Matrimonio cum alio conjuge, ait enim Christus: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & aliam ipsa superstite, seu adhuc vivente duxerit, reus est adulterii*; ut etiam adultera fieret alia uxor, quæ dimisso marito alteri viro nupserit. Hinc Apostolus *1. ad Corinth. cap. 7. Iis autem, qui matrimonio juncti sunt; præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Et infra subdit Apostolus: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quòd si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat tantum in Domino.*

Probatur etiam indissolubilitas Matrimonii ex *Genes. 2.* ubi Deus pronuntiavit nexum esse perpetuum, & indissolubilem inter sponsum, & sponsam; ait enim Scriptura: *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Hanc indissolubilitatem vinculi Matrimonii ab Adamo à primo mundi conditi exordio assertam confirmavit etiam Christus *Matth. 19. Quòd ergo Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci 10. Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*: quæ verba generaliter docent, nunquam ita dissolvi Matrimonium inter fideles contractum, & consummatum, ut licitum sit ad alias nuptias transire. Hinc D. Augustinus *Libro de Bono Conjugali cap. 7.* ait: *Quem non faciat intentum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? quod neque puto tantum valere potuisse, nisi alicujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deserentibus hominibus, atque id dissolvere cupientibus inconcussum illis maneret ad pœnam. Siquidem, interveniente divortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis; ita ut sibi conjuges sint etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro; vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterum aliter se habere jura gentilium, quis ignoret, ubi interposito repudio sine reatu aliqua ultionis humanæ, & illa, cui voluerit, nubit; & ille, quam voluerit, ducit? Cui consuetudini simile aliquid propter Israelitarum duritiem, videtur permisisse Moyses de libello repudii, quæ in re exprobratio, quàm approbatio divortii magis apparet.* Unde meritò Tridentina Synodus *sess. 24. de Matrimonio can. 5.* statuit: *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestiam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse Matrimonium, Anathema sit.*

Neque obstat *caput, quod proposuisti in causa 32. quæst. 7.* ubi Gregorius II. rescribit ad Bonifacium: *Si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis. Non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit.* Contra est, quia Gregorius in illa decretali intelligitur de infirmitate præcedente Matrimonium, quæque perpetuam impotentiam habet adnexam; sed

tamen ante initum matrimonium non inotuerat. Non enim ignorabat Pontifex sententiam Jesu Christi, dicentis: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; adeò ut hæc impotentia præcedens Matrimonium & ignorata, fuerit impedimentum dirimens matrimonium.

Sublato autem impedimento dirimente vinculum marimonii dissolvi non potest, nisi per mortem alterius conjugis, idque firmatur ex verbis illis Christi *Luc. 16. 18. Omnis qui dimittit uxorem, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Matth. 31.* dictum est: *Quicunque dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Quos textus expendens S. Augustinus *Lib. 1. de adulterinis conjugiis cap. 9.* ait: *Qui ergo nos sumus, ut dicamus: Est qui mœchatur, uxore sua dimissa, alteram ducens: Et est, qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit. Proinde, si quicunque id fecerit, id est omnis, qui hoc fecerit, ut uxore sua dimissa alteram ducat, mœchatur; sine dubitatione ibi sunt ambo; & qui propter causam fornicationis dimittit uxorem. Hoc est enim: Quicunque dimittit; hoc est: Omnis qui dimittit.* Hoc expressè docet Apostolus *ad Rom. 7. 2. Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro*; in quæ verba ait Augustinus *Lib. 2. de adulterinis conjugiis cap. 5. Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt, nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit. Esse autem definet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licitè igitur dimittitur conjux ob causam fornicationis; nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro; carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus.* Censet D. Augustinus, vinculum Matrimonii insolubile esse, quamdiu uterque conjux vixerit; adeò ut conjux non possit ad alias nuptias transire, nisi altero mortuo. Et quamvis adulterium dicatur esse quædam mors, non quidem corporis, sed animæ, quòd pejus est, non tamen Apostolus loquitur de hac morte animæ; cùm dixit: *Quòd si mortuus fuerit vir ejus, cui vult nubat*: sed de illa sola, qua anima separatur à corpore. Unde ait Apostolus: *Mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit*, vita scilicet corporali, quæ explorata est omnibus: mors animæ persæpe occulta est, & latet homines, cùm illa corporis omnibus pateat in cadavere: præterea per mortem communiter illa intelligitur, quæ sit sensui obvia, & explorata est hominibus.

Objiciunt tamen Lutherani, & Calvinistæ, aliique Sectarii, qui ob solum adulterium solvunt vinculum Matrimonii, & mulier, si probaverit, virum esse adulterum, alteri viro nubit; ut etiam vir, si evicerit, suam uxorem fuisse adulterium perpetratam, ducit aliam uxorem, dimissâ adulterâ, innitentes verbis Christi Domini *Matth. 19. v. 9. Dico autem vobis, quia, quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & si aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur*: ex eo, quòd Christus in dimittendo conjuge excipiat fornicationem; concludunt, quòd si conjux fuerit cum altero fornicatus, seu commiserit adulterium; possit ab altero innocente dimitti, & alteram uxorem ducere. Sed contra, quia exceptio illa a Christo posita, *nisi ob fornicationem*, nectitur cum prima parte sententiæ *Matth. 19.* non verò cum secunda quasi non mœchatur, qui dimissâ adulterâ ob fornicationem aliam ducit: sed sensus est: qui ob fornicationem uxorem suam dimittit à communi thoro; si aliam non cognoverit, neque duxerit, non peccat, quia propter fornicationem seu adulterium potest unus conjux separari ab alio adultero, quoad thorum, adeò ut innocens ob injuriam sibi illatam habeat jus non reddendi debitum matrimoniale alteri nocenti. & adultero, à quo propterea potest separari quoad thorum: non tamen ad alias nuptias transire; neque aliam cognoscere, quia tunc mœchatur, ut ait Christus in secunda parte sententiæ, quòd si quæras, cur mœchetur; quia vinculum Matrimonii cum priori non est solutum, sed adhuc ambos conjuges ligatos tenet, & neuter, quamdiu uterque vixerit, potest transire ad alias nuptias. Audiendus est D. Augustinus *Lib. 1. de conjugiis adulterinis cap. 9. & sequentibus.* ubi ait: *Qui dimissam à viro ducit, mœchatur, quomodo est verum, quomodo mœchatur? nisi quia illa, quam duxit, eo vivente, à quo dimissa est, adhuc uxor aliena est? si enim jam sua, non aliena miscetur uxori, utique non mœchatur: mœchatur autem: aliena est ergo, cui miscetur. Porrò si aliena est, hoc est, ejus à quo dimissa est, etiam si propter fornicationis causam dimissa est, nondum dimittentis uxor esse cessavit. Si autem illius esse cessavit, jam hujus est, cui alteri nupsit: & si hujus est, non mœchus judicandus est, sed maritus: sed quia non eum maritum dicit scriptura, sed mœchum; adhuc illa illius est, à quo etiam causa fornicationis abjecta est. Et ideo quamcunque etiam ipse, illâ dimissâ, duxit uxorem, quia cum alieno maritæ concumbit, adultera est. Unde autem fieri potest, ut adulter etiam ipse non sit, cùm constet adulterare quam duxit?*

Stat igitur, vinculum Matrimonii non solvi proper fornicationem alterius conjugis: sed tantùm conjugem adulterum posse dimitti ab altero innocente quoad thorum, & cohabitationem: & D. Augustinus acriter invehitur in eos, qui verba *Marci 20. Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur. & Lucæ cap. 16. Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro suo ducit, mœchatur*, non accipiunt, neque intelligunt universaliter, ut sonant, inquiens: *Qui sumus nos, ut dicamus, & qui mœchatur uxore dimissa alteram ducens, & est qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, eum mœchari, qui hoc facit.* Pauli 1. Corinth. 7. *His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Ad Roman. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi.* Exceptio fornicationis, expressa *Matthæi 19.* debet itidem intelligi *Marci 20. & Lucæ 16.* alioquin Evangelistæ pugnarent inter se, sibique contradicerent; siquidem hæc sunt contradictoria: *Omnis, qui dimiserit, mœchatur*: & Non omnis, sed ille, qui fornicationis habet causam: quia Evangelistæ subinde aliqua omittunt, quæ ab aliis supplentur, quamvis semper veritatem dicant; & ita sufficienter, ut possint intelligi etiam ab iis, qui non legerint

idem Pontifex ait: *De muliere, quæ à viro impetitur, cujus consangvineus cum ea se deliquisse proponit; sed hoc publicè confiteri recusat propter metum, & potentiam mulieris; taliter respondemus. Ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districtè prohibemus, ne deterius inde contingat.* Sed si juramentum inter venerit, matrimonium non debet prohiberi. Forma verò testificandi in his causis præscribitur *in cap. Tua nos.* de consangvinitate, & affinitate. Testes enim, qui consangvinitatem, & affinitatem testificantur, debent gradus assignare nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis designando personas: & à stipite, seu à parentibus, vel germanis incipere debent, ubi de consangvinitate agitur.

Fama publica alicujus impedimenti impedit etiam matrimonium, ne contrahatur, id enim declaravit Urbanus III, cap, *super eo de consangvinitate, & affinitate*, ubi dicitur: *Super eo, quod juvenem, asseris, puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse: quæ jam facta nubilis eum repetit: & ille excipit, dicens, se non debere eam ducere, pro eo quòd postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit, Inquisitioni Tuæ taliter respondemus. Quòd si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ; vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet: Cùm esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impedimento debet absolvi.* Testimonium de auditu ad matrimonium impediendum, multò minus ad dirimendum ratione consangvinitatis, vel affinitatis non sufficit, nisi secundùm formam juris feratur, ut declaratum fuit in Concilio generali Lateranensi 4. sub Innocentio III. *cap.* 52.

Et habetur *cap. Licet ex quadam fit de Testibus.*

CAPUT XVII.

De Effectibus Sacramenti Matrimonii.

PRæter gratiam sanctificantem, quam matrimonium confert, estque effectus comunis in omnibus aliis Sacramentis, quæ suscipiuntur post baptismum; habet Sacramentum Matrimonii conferre alias speciales gratias, seu auxilia actualia, quæ intuitu hujus Sacramenti opportuno tempore conferuntur, ad matrimonii officia debitè, ac ritè obeunda. Præter has gratias, tres alii assignantur effectus hujus Sacramenti, suntque indissolubilitas; proles legitima suscepta; & honestas carnalis copulæ in ordine ad prolem suscipiendam, & piè educandam.

Certum est, Matrimonium inter Christianoa legitimè contractum, & ab ipsis consumatum esse indissolubile quoad vinculum; adeò ut matrimoniale vineulum nulla vi possit dissolvi, nisi sola morte, estque dogma Cathnlicum innitens verbis Christi *Matth.* 19. *Quòd Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci* 10. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Triplex tamen potest esse separatio inter virum, & uxorem, una quoad thorum; alia quoad habitationem; & tertia quoad realem dissolutionem vinculi Matrimonii. Prima & secunda separatio fieri potest ab Ecelesia ob plures causas, quæ recensentur à Concilio Tridentino *sess.* 24. *can.* 8. Est igitur Matrimonium quoad vinculum indissolubile inter Christianos; quia si dissolvi posset, liceret illis, facto ob justas causas divortio, transire ad secundas nuptias, & uti Matrimonio cum aliis conjugibus absque nota adulterii; sed ex Christi verbis sine adulterio non potest conjux separatus ab alio adhuc vivente transire ad alias nuptias, & uti Matrimonio cum alio conjuge, ait enim Christus: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & aliam ipsa superstite, seu adhuc vivente duxerit, reus est adulterii*; ut etiam adultera fieret alia uxor; quæ dimisso marito alteri viro nupserit. Hinc Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 7. *Hi autem, qui matrimonio juncti sunt; præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Et infra subdit Apostolus: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quòd si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat tantum in Domino.*

Probatur etiam indissolubilitas Matrimonii ex *Genes.* 2. ubi Deus pronuntiavit nexum esse perpetuum, & indissolubilem inter sponsum, & sponsam; ait enim scriptura: *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Hanc indissolubilitatem vinculi Matrimonii ab Adamo à primo mundi conditi exordio assertam confirmavit etiam Christus *Matth.* 19. *Quòd ergo Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci* 10. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*: quæ verba generaliter docent, nunquam ita dissolvi Matrimonium inter fideles contractum, & consumatum, ut licitum sit ad alias nuptias transire. Hinc D. Augustinus *Libro de Bono Conjugali cap.* 7. ait: *Quem non faciat intentum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? quod neque puto tantùm videre potuisse, nisi alicujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deserentibus hominibus, atque id dissolvere cupientibus inconcussum illis maneret ad pœnam. Siquidem, interveniente divortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis; ita ut sibi conjuges sint etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro; vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterum aliter se habere jura gentilium, quis ignoret, ubi interposito repudio sine reatu aliquo ultionis humanæ & illa, cui voluerit, nubit; & ille, quam voluerit, ducit? Cui consuetudini simile aliquid propter Israelitarum duritiem, videtur permisisse Moyses de libello repudii, quæ in re exprobratio, quàm approbatio divortii magis apparet.* Unde meritò Tridentina Synodus *sess.* 24. *de Matrimonio can.* 5. statuit: *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse Matrimonium, Anathema sit.*

Neque obstat *caput, quod proposui in causa* 32. *quæst.* 7. ubi Gregorius II. rescribit ad Bonifacium: *Si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret; sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis. Non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas prævenit, non detestabilis culpa excludit.* Contra est, quia Gregotius in illa decretali intelligitur de infirmitate præcedente Matrimonium, quæque perpetuam impotentiam habet adnexam; sed

tamen ante initum matrimonium non innotuerat. Non enim ignorabat Pontifex sententiam Jesu Christi, dicentis: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; adeò ut hæc impotentia præcedens Matrimonium & ignorata, fuerit impedimentum dirimens matrimonium.

Sublato autem impedimento dirimente vinculum marimonii dissolvi non potest, nisi per mortem alterius conjugis, idque firmatur ex verbis illis Christi *Luc.* 16. 18. *Omnis qui dimittit uxorem, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Matth.* 31. dictum est: *Quicunque dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Quos textus expendens S. Augustinus *Lib.* 1. *de adulterinis conjugiis cap.* 9. ait: *Qui ergo nos sumus, ut dicamus: Est qui mœchatur, uxore sua dimissa, alteram ducens: Et est, qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit. Proinde, si quicunque id fecerit, id est omnis, qui hoc fecerit, ut uxore sua dimissa alteram ducat, mœchatur; sine dubitatione ibi sunt ambo; & qui propter causam fornicationis dimittit uxorem. Hoc est enim: Quicunque dimittit; hoc est: Omnis qui dimittit.* Hoc expressè docet Apostolus *ad Rom.* 7. 2. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro*; in quæ verba ait Augustinus *Lib.* 2. *de adulterinis conjugiis cap.* 5. *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt, nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licitè igitur dimittitur conjux ob causam fornicationis; nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro; carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus.* Censet D. Augustinus, vinculum Matrimonii insolubile esse, quamdiu uterque conjux vixerit; adeò ut conjux non possit ad alias nuptias transire, nisi altero mortuo. Et quamvis adulterium dicatur esse quædam mors, non quidem corporis, sed animæ, quòd pejus est, non tamen Apostolus loquitur de hac morte animæ; cùm dixit: *Quòd si mortuus fuerit vir ejus, cui vult nubat*: sed de illa sola, qua anima separatur à corpore. Unde ait Apostolus: *Mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit*, vita scilicet corporali, quæ explorata est omnibus: mors animæ persæpe occolta est, & latet homines, cùm illa corporis omnibus pateat in cadavere: præterea per mortem communiter illa intelligitur, quæ fit sensui obvia, & explorata est hominibus.

Objiciunt tamen Lutherani, & Calvinistæ, aliique Sectarii, qui ob solum adulterium solvunt vinculum Matrimonii, & mulier, si probaverit, virum esse adulterum, alteri viro nubit; ut etiam vir, si evicerit, suam uxorem fuisse adulterium perpetratam, ducit aliam uxorem, dimissâ adulterâ, innitentes verbis Christi Domini *Matth.* 19. *v.* 9. *Dico autem vobis, quia, quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & si aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur*: ex eo, quòd Christus in dimittendo conjuge excipiat fornicationem; concludunt, quòd si conjux fuerit cum altero fornicatus, seu commiserit adulterium; possit ab altero innocente dimitti, & alteram uxorem ducere. Sed contra, quia exceptio illa a Christo posita, *nisi ob fornicationem*, nectitur cum prima parte sententiæ *Matth.* 19. non verò cum secunda quasi non mœchetur, qui dimissâ adulterâ ab fornicationem aliam ducit; sed sensus est: qui ob fornicationem uxorem suam dimittit à communi thoro; si aliam non cognoverit, neque duxerit, non peccat, quia propter fornicationem seu adulterium potest unus conjux separari ab alio adultero, quoad thorum, adeò ut innocens ob injuriam sibi illatam habeat jus non reddendi debitum matrimoniale alteri nocenti. & adultero, à quo propterea potest separari quoad thorum: non tamen ad alias nuptias transire; neque aliam cognoscere, quia tunc mœchatur, ut ait Christus in secuoda parte sententiæ. quòd si quæras, cur mœchetur; quia vinculom Matrimonii cum priori non est solutum, sed adhuc ambos conjuges ligatos tenet, & neuter, quamdiu uterque vixerit, potest transire ad alias nuptias. Audiendus est D. Augustinus *Lib.* 1. *de conjugiis adulterinis cap.* 9. *& sequentibus.* ubi ait: *Qui dimissam à viro ducit, mœchatur, quomodo est verum, quomodo mœchatur? nisi quia illa, quam duxit, eo vivente, à quo dimissa est, adhuc uxor aliena est? si enim jam sua, non aliena miscetur uxori, utique non mœchatur: mœchatur autem: aliena est ergo, cui miscetur. Porrò si aliena est, hoc est, ejus à quo dimissa est, etiam si propter fornicationis causam dimissa est, nondum dimittentis uxor esse cessavit. Si autem illius esse cessavit, jam hujus est, cui alteri nupsit: & si hujus est, non mœchus judicandus est, sed maritus: sed quia non eum maritum dicit scriptura, sed mœchum; adhuc illa illius est, à quo etiam causa fornicationis abjecta est. Et ideo quamcunque etiam ipse, illâ dimissâ, duxit uxorem, quia cum alieno marito concumbit, adultera est. Unde autem fieri potest, ut adulter etiam ipse non sit, cùm constet adulterare quam duxit?*

Stat igitur, vinculum Matrimonii non solvi proper fornicationem alterius conjugis: sed tantùm conjugem adulterum posse dimitti ab altero innocente quoad thorum, & cohabitationem: & D. Augustinus acriter invehitur in eos, qui verba *Marci* 20. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur. & Lucæ cap.* 16. *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro suo ducit, mœchatur*, non accipiunt, neque intelligunt universaliter, ut sonant, inquiens: *Qui sumus nos, ut dicamus: & qui mœchatur uxore dimissa alteram ducens, & est qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, eum mœchari, qui hoc facit.* Pauli 1. Corinth. 7. *His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Ad Roman. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi.* Exceptio fornicationis, expressa *Matthæi* 19. debet itidem intelligi *Marci* 20. & *Lucæ* 16. alioquin Evangelistæ pugnarent inter se, sibique contradicerent; siquidem hæc sunt contradictoria: *Omnis, qui dimiserit, mœchatur*: & Non omnis, sed ille, qui fornicationis habet causam: quia Evangelistæ subinde aliqua omittunt, quæ ab aliis supplentur, quamvis semper veritatem dicant; & ita sufficienter, ut possint intelligi etiam ab iis, qui non legerint

idem Pontifex ait: *De muliere, quæ à viro impetitur, cujus consangvineus cum ea se deliquisse proponit; sed hoc publicè confiteri recusat propter metum, & potentiam mulieris; taliter respondemus. Ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districtè prohibemus, ne deterius inde contingat.* Sed si juramentum intervenerit, matrimonium non debet prohiberi. Forma verò testificandi in his causis præscribitur *in cap. Tua nos.* de consangvinitate, & affinitate. Testes enim, qui consangvinitatem, & affinitatem testificantur, debent gradus assignare nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis designando personas: & à stipite, seu à parentibus, vel germanis incipere debent, ubi de consangvinitate agitur.

Fama publica alicujus impedimenti impedit etiam matrimonium, ne contrahatur, id enim declaravit Urbanus III, cap. *super eo de consangvinitate, & affinitate*, ubi dicitur: *Super eo, quod juvenem, asseris, puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse: qua jam facta nubilis eum repetit: & ille excipit, dicens, se non debere eam ducere, pro eo quòd postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit, Inquisitioni Tuæ taliter respondemus. Quod si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam prædicta puella; vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet: Cùm esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impedimento debet absolvi.* Testimonium de auditu ad matrimonium impediendum, multò minus ad dirimendum ratione consangvinitatis, vel affinitatis non sufficit, nisi secundùm formam juris feratur, ut declaratum fuit in Concilio generali Lateranensi 4. sub Innocentio III. *cap.* 52.

Et habetur *cap. Licet ex quadam fit de Testibus.*

CAPUT XVII.

De Effectibus Sacramenti Matrimonii.

PRæter gratiam sanctificantem, quam matrimonium confert, estque effectus communis in omnibus aliis Sacramentis, quæ suscipiuntur post baptismum; habet Sacramentum Matrimonii conferre alias speciales gratias, seu auxilia actualia, quæ intuitu hujus Sacramenti opportuno tempore conferuntur, ad matrimonii officia debitè, ac ritè obeunda. Præter has gratias, tres alii assignantur effectus hujus Sacramenti, suntque indissolubilitas; proles legitima suscepta; & honestas carnalis copulæ in ordine ad prolem suscipiendam, & piè educandam.

Certum est, Matrimonium inter Christianos legitimè contractum, & ab ipsis consummatum esse indissolubile quoad vinculum; adeò ut matrimoniale vinculum nulla vi possit dissolvi, nisi sola morte, estque dogma Catholicum innitens verbis Christi *Matth.* 19. *Quòd Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci* 10. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Triplex tamen potest esse separatio inter virum, & uxorem, una quoad thorum; alia quoad habitationem; & tertia quoad realem dissolutionem vinculi Matrimonii. Prima & secunda separatio fieri potest ab Ecclesia ob plures causas, quæ recensentur à Concilio Tridentino *sess.* 24. *can.* 8. Est igitur Matrimonium quoad vinculum indissolubile inter Christianos; quia si dissolvi posset, liceret illis, facto ob justas causas divortio, transire ad secundas nuptias, & uti Matrimonio cum aliis conjugibus absque nota adulterii; sed ex Christi verbis sine adulterio non potest conjux separatus ab alio adhuc vivente transire ad alias nuptias, & uti Matrimonio cum alio conjuge, ait enim Christus: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & aliam ipsa superstite, seu adhuc vivente duxerit, reus est adulterii*; ut etiam adultera fieret alia uxor; quæ dimisso marito alteri viro nupserit. Hinc Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 7. *Hi autem, qui matrimonio juncti sunt; præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Et infra subdit Apostolus: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quòd si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat tantum in Domino.*

Probatur etiam indissolubilitas Matrimonii ex *Genes.* 2. ubi Deus pronuntiavit nexum esse perpetuum, & indissolubilem inter sponsum, & sponsam; ait enim scriptura: *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Hanc indissolubilitatem vinculi Matrimonii ab Adamo à primo mundi conditi exordio assertam confirmavit etiam Christus *Matth.* 19. *Quòd ergo Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci* 10. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur*: quæ verba generaliter docent, nunquam ita dissolvi Matrimonium inter fideles contractum, & consummatum, ut licitum sit ad alias nuptias transire. Hinc D. Augustinus *Libro de Bono Conjugali cap.* 7. ait: *Quem non faciat intentum, quid sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? quod neque puto tantùm valere potuisse, nisi alicujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deserentibus hominibus, atque id dissolvere cupientibus inconcussum illis maneret ad pœnam. Siquidem, interveniente divortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis; ita ut sibi conjuges sint etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro; vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterum aliter se habere jura gentilium, quis ignoret, ubi interposito repudio sine reatu aliquo ultionis humanæ: & illa, cui voluerit, nubit; & ille, quam voluerit, ducit? Cui consvetudini simile aliquid propter Israelitarum duritiem, videtur permisisse Moyses de libello repudii, quæ in re exprobratio. quàm approbatio divortii magis apparet.* Unde meritò Tridentina Synodus *sess.* 24. *de Matrimonio can.* 5. statuit: *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse Matrimonium, Anathema sit.*

Neque obstat *caput, quod proposui in causa* 32. *quæst.* 7. ubi Gregorius II. rescribit ad Bonifacium: *Si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis. Non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas prævenit, non detestabilis culpa excludit.* Contra est, quia Gregorius in illa decretali intelligitur de infirmitate præcedente Matrimonium, quæque perpetuam impotentiam habet adnexam; sed ca-

tamen ante initum matrimonium non innotuerat. Non enim ignorabat Pontifex sententiam Jesu Christi, dicentis: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; adeò ut hæc impotentia præcedens Matrimonium & ignorata, fuerit impedimentum dirimens matrimonium.

Sublato autem impedimento dirimente vinculum matrimonii dissolvi non potest, nisi per mortem alterius conjugis, idque firmatur ex verbis illis Christi *Luc.* 16. 18. *Omnis qui dimittit uxorem, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Matth.* 31. dictum est: *Quicunque dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Quos textus expendens S. Augustinus *Lib.* 1. *de adulterinis conjugiis cap.* 9. ait: *Qui ergo nos sumus, ut dicamus: Est qui mœchatur, uxore sua dimissa, alteram ducens? Et est, qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit. Proinde, si quicunque id fecerit, id est omnis, qui hoc fecerit, ut uxore sua dimissa alteram ducat, mœchatur; sine dubitatione ibi sunt ambo; & qui propter causam fornicationis dimittit uxorem. Hoc est enim: Quicunque dimittit; hoc est: Omnis qui dimittit.* Hoc expressè docet Apostolus *ad Rom.* 7. 2. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro*; in quæ verba ait Augustinus *Lib.* 2. *de adulterinis conjugiis cap.* 5. *Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt, nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licitè igitur dimittitur conjux ob causam fornicationis; nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro; carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus.* Censet D. Augustinus, vinculum Matrimonii insolubile esse, quamdiu uterque conjux vixerit; adeò ut conjux non possit ad alias nuptias transire, nisi altero mortuo. Et quamvis adulterium dicatur esse quædam mors, non quidem corporis, sed animæ, quòd pejus est, non tamen Apostolus loquitur de hac morte animæ, cùm dixit: *Quòd si mortuus fuerit vir ejus, cui vult nubat*: sed de illa sola, qua anima separatur à corpore. Unde ait Apostolus: *Mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit*, vita scilicet corporali, quæ explorata est omnibus: mors animæ persæpe occulta est, & latet homines, cùm illa corporis omnibus pateat in cadavere: præterea per mortem communiter illa intelligitur, quæ fit sensui obvia, & explorata est hominibus.

Objiciunt tamen Lutherani, & Calvinistæ, aliique Sectarii, qui ob solum adulterium solvunt vinculum Matrimonii, & mulier, si probaverit, virum esse adulterum, alteri viro nubit; ut etiam vir, si evicerit, suam uxorem fuisse adulterium perpetratam, ducit aliam uxorem, dimissâ adulterâ, innitentes verbis Christi Domini *Matth.* 19. *v.* 9. *Dico autem vobis, quia, quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & si aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur*: ex eo, quòd Christus in dimittendo conjuge excipiat fornicationem; concludunt, quòd si conjux fuerit cum altero fornicatus, seu commiserit adulterium; possit ab altero innocente dimitti, & alteram uxorem ducere. Sed contra, quia exceptio illa a Christo posita, *nisi ob fornicationem*, nectitur cum prima parte sententiæ *Matth.* 19. non verò cum secunda quasi non mœchetur, qui dimissâ adulterâ ob fornicationem aliam ducit: sed sensus est: qui ob fornicationem uxorem suam dimittit à communi thoro; si aliam non cognoverit, neque duxerit, non peccat, quia propter fornicationem seu adulterium potest unus conjux separari ab alio adultero, quoad thorum, adeò ut innocens ob injuriam sibi illatam habeat jus non reddendi debitum matrimoniale alteri nocenti. & adultero, à quo propterea potest separari quoad thorum: non tamen ad alias nuptias transire; neque aliam cognoscere, quia tunc mœchatur, ut ait Christus in secunda parte sententiæ, quòd si quæras, cur mœchetur; quia vinculum Matrimonii cum priori non est solutum, sed adhuc ambos conjuges ligatos tenet, & neuter, quamdiu uterque vixerit, potest transire ad alias nuptias. Audiendus est D. Augustinus *Lib.* 1. *de conjugiis adulterinis cap.* 9. *& sequentibus.* ubi ait: *Qui dimissam à viro ducit, mœchatur, quomodo est verum, quomodo mœchatur? nisi quia illa, quam duxit, eo vivente, à quo dimissa est, adhuc uxor aliena est? si enim jam sua, non alienæ miscetur uxori, utique non mœchatur: mœchatur autem: aliena est ergo, cui miscetur. Porrò si aliena est, hoc est, ejus à quo dimissa est, etiam si propter fornicationis causam dimissa est, nondum dimittentis uxor esse cessavit. Si autem illius esse cessavit, jam hujus est, cui alteri nupsit: & si hujus est, non mœchus judicandus est, sed maritus: sed quia non eum maritum dicit scriptura, sed mœchum; adhuc illa illius est, à quo etiam causa fornicationis abjecta est. Et ideo quamcunque etiam ipse, illâ dimissâ, duxit uxorem, quia cum alieno marito concumbit, adultera est. Unde autem fieri potest, ut adulter etiam ipse non sit, cùm constet adulterare quam duxit?*

Stat igitur, vinculum Matrimonii non solvi propter fornicationem alterius conjugis: sed tantùm conjugem adulterum posse dimitti ab altero innocente quoad thorum, & cohabitationem: & D. Augustinus acriter invehitur in eos, qui verba *Marci* 10. *Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur. & Lucæ cap.* 16. *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro suo ducit, mœchatur*, non accipiunt, neque intelligunt universaliter, ut sonant, inquiens: *Qui sumus nos, ut dicamus, & qui mœchatur uxore dimissa alteram ducens, & est qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit.* Pauli 1. Corinth. 7. *His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Ad Roman. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi.* Exceptio fornicationis, expressa *Matthæi* 19. debet itidem intelligi *Marci* 10. & *Lucæ* 16. alioquin Evangelistæ pugnarent inter se, sibique contradicerent; siquidem hæc sunt contradictoria: *Omnis, qui dimiserit, mœchatur*: & Non omnis, sed ille, qui fornicationis habet causam: quia Evangelistæ subinde aliqua omittunt, quæ ab aliis supplentur, quamvis semper veritatem dicant; & ita sufficienter, ut possint intelligi etiam ab iis, qui non legerint

idem Pontifex ait: *De muliere, quæ à viro impetitur, cujus consanguineus cum ea se deliquisse proponit; sed hoc publicè confiteri recusat propter metum, & potentiam mulieris; taliter respondemus. Ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districtè prohibemus, ne deterius inde contingat.* Sed si juramentum intervenerit, matrimonium non debet prohiberi. Forma verò testificandi in his causis præscribitur *in cap. Tua nos.* de consaugvinitate, & affinitate. Testes enim, qui consangvinitatem, & affinitatem testificantur, debent gradus assignare nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis designando personas: & à stipite, seu à parentibus, vel germanis incipere debent, ubi de consangvinitate agitur.

Fama publica alicujus impedimenti impedit etiam matrimonium, ne contrahatur, id enim declaravit Urbanus III. cap. *super eo de consangvinitate, & affinitate,* ubi dicitur: *Super eo, quod juvenem, asseris, puellam quandam nondum nubilem fide interposita desponsasse: quæ jam facta nubilis eum repetit: & ille excipit, dicens, se non debere eam ducere, pro eo quòd postquam puellam affidavit eandem, carnaliter propinquam ipsius cognovit, Inquisitioni Tuæ taliter respondemus. Quòd si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ; vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet: Cùm esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impedimento debet absolvi.* Testimonium de auditu ad matrimonium impediendum, multò minus ad dirimendum ratione consangvinitatis, vel affinitatis non sufficit, nisi secundùm formam juris feratur, ut declaratum fuit in Concilio generali Lateranensi 4. sub Innocentio III. *cap. 52.* Et habetur *cap. Licet ex quadam fit de Testibus.*

CAPUT XVII.

De Effectibus Sacramenti Matrimonii.

PRæter gratiam sanctificantem, quam matrimonium confert, estque effectus comunis in omnibus aliis Sacramentis, quæ suscipiuntur post baptismum; habet Sacramentum Matrimonii conferre alias speciales gratias, seu auxilia actualia, quæ intuitu hujus Sacramenti opportuno tempore conferuntur, ad matrimonii officia debitè, ac ritè obeunda. Præter has gratias, tres alii assignantur effectus hujus Sacramenti, suntque indissolubilitas; proles legitima suscepta; & honestas carnalis copulæ in ordine ad prolem suscipiendam, & piè educandam.

Certum est, Matrimonium inter Christianos legitimè contractum, & ab ipsis consummatum esse indissolubile quoad vinculum; adeò ut matrimoniale vinculum nulla vi possit dissolvi, nisi sola morte, estque dogma Catholicum innitens verbis Christi *Matth. 19. Quòd Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci 10. Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Triplex tamen potest esse separatio inter virum, & uxorem, una quoad thorum; alia quoad habitationem; & tertia quoad realem dissolutionem vinculi Matrimonii. Prima & secunda separatio fieri potest ab Ecclesia ob plures causas, quæ recensentur à Concilio Tridentino *sess. 24. can. 8.* Est igitur Matrimonium quoad vinculum indissolubile inter Christianos; quia si dissolvi posset, liceret illis, facto ob justas causas divortio, transire ad secundas nuptias, & uti Matrimonio cum aliis conjugibus absque nota adulterii; sed ex Christi verbis sine adulterio non potest conjux separatus ab alio adhuc vivente transire ad alias nuptias, & uti Matrimonio cum alio conjuge, ait enim Christus: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, & aliam ipsa superstite, seu adhuc vivente duxerit, reus est adulterii;* ut etiam adultera fieret alia uxor; quæ dimisso marito alteri viro nupserit. Hinc Apostolus *1. ad Corinth. cap. 7. Hi autem, qui matrimonio juncti sunt; præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Et infra subdit Apostolus: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quòd si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat tantum in Domino.*

Probatur etiam indissolubilitas Matrimonii ex *Genes. 2.* ubi Deus pronuntiavit nexum esse perpetuum, & indissolubilem inter sponsum, & sponsam; ait enim scriptura: *Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ.* Hanc indissolubilitatem vinculi Matrimonii ab Adamo à primo mundi conditi exordio assertam confirmavit etiam Christus *Matth. 19. Quòd ergo Deus conjunxit, homo non separet.* & *Marci 10. Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam, & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur:* quæ verba generaliter docent, nunquam ita dissolvi Matrimonium inter fideles contractum, & consummatum, ut licitum sit ad alias nuptias transire. Hinc D. Augustinus *Libro de Bono Conjugali cap. 7.* ait: *Quem non faciat intentam, quid sibi velit tanta firmitas vinculi conjugalis? quod neque puto tantùm valere potuisse, nisi alicujus rei majoris ex hac infirma mortalitate hominum quoddam Sacramentum adhiberetur, quod deserentibus hominibus, atque id dissolvere cupientibus inconcussum illis maneret ad pœnam. Siquidem, interveniente divortio, non aboletur illa confœderatio nuptialis; ita ut sibi conjuges sint etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterum aliter se habere jura gentilium, quis ignoret, ubi interposito repudio sine reatu aliquo ultionis humanæ: & illa, cui voluerit, nubit; & ille, quam voluerit, ducit? Cui consvetudini simile aliquid propter Israelitarum duritiem, videtur permisisse Moyses de libello repudii, quæ in re exprobratio, quàm approbatio divortii magis apparet.* Unde meritò Tridentina Synodus *sess. 24. de Matrimonio can. 5.* statuit: *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse Matrimonium, Anathema sit.*

Neque obstat *caput, quod proposui in causa 32. quæst. 7.* ubi Gregorius II. rescribit ad Bonifacium: *Si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? Bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille qui se non poterit continere, nubat magis. Non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas prævenit, non detestabilis culpa excludit.* Contra est, quia Gregorius in illa decretali intelligitur de infirmitate præcedente Matrimonium, quæque perpetuam impotentiam habet adnexam; sed

tamen ante initum matrimonium non inotuerat. Non enim ignorabat Pontifex sententiam Jesu Christi, dicentis: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; adeò ut hæc impotentia præcedens Matrimonium & ignorata, fuerit impedimentum dirimens matrimonium.

Sublato autem impedimento dirimente vinculum matrimonii dissolvi non potest, nisi per mortem alterius conjugis, idque firmatur ex verbis illis Christi *Luc. 16. 18. Omnis qui dimittit uxorem, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Matth. 5.* 1. dictum est: *Quicunque dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Quos textus expendens S. Augustinus *Lib. 1. de adulterinis conjugiis cap. 9.* ait: *Qui ergo nos sumus, ut dicamus: Est qui mœchatur, uxore sua dimissa, alteram ducens: Et est, qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, omnem mœchari, qui hoc facit. Proinde, si quicunque id fecerit, id est omnis, qui hoc fecerit, ut uxore sua dimissa alteram ducat, mœchatur; sine dubitatione ibi sunt ambo; & qui propter causam fornicationis dimittit uxorem. Hoc est enim: Quicunque dimittit; hoc est: Omnis qui dimittit.* Hoc expressè docet Apostolus *ad Rom. 7. 2. Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur vivente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro*; in quæ verba ait Augustinus *Lib. 2. de adulterinis conjugiis cap. 5. Hæc verba Apostoli toties repetita, toties inculcata, vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt, nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desiverit. Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licitè igitur dimittitur conjux ob causam fornicationis; nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro; carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus.* Censet D. Augustinus, vinculum Matrimonii insolubile esse, quamdiu uterque conjux vixerit; adeò ut conjux non possit ad alias nuptias transire, nisi altero mortuo. Et quamvis adulterium dicatur esse quædam mors, non quidem corporis, sed animæ, quòd pejus est, non tamen Apostolus loquitur de hac morte animæ, cùm dixit: *Quòd si mortuus fuerit vir ejus, cui vult nubat*: sed de illa sola, qua anima separatur à corpore. Unde ait Apostolus: *Mulier alligata est, quamdiu vir ejus vivit*, vita scilicet corporali, quæ explorata est omnibus: mors animæ persæpe occulta est, & latet homines, cùm illa corporis omnibus pateat in cadavere: præterea per mortem communiter illa intelligitur, quæ fit sensui obvia, & explorata est hominibus.

Objiciunt tamen Lutherani, & Calvinistæ, aliique Sectarii, qui ob solum adulterium solvunt vinculum Matrimonii; & mulier, si probaverit, virum esse adulterum, alteri viro nubit; ut etiam vir, si vicerit, suam uxorem fuisse adulterium perpetratam, ducit aliam uxorem, dimissâ adulterâ, innitentes verbis Christi Domini *Matth. 19. v. 9. Dico autem vobis, quia, quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & si aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur*: ex eo, quòd Christus in dimittendo conjuge excipiat fornicationem; concludunt, quòd si conjux fuerit cum altero fornicatus, seu commiserit adulterium; possit ab altero innocente dimitti, & alteram uxorem ducere. Sed contra, quia exceptio illa a Christo posita, *nisi ob fornicationem*, nectitur cum prima parte sententiæ *Matth. 19.* non verò cum secunda quasi non mœchetur, qui dimissâ adulterâ ob fornicationem aliam ducit: sed sensus est: qui ob fornicationem uxorem suam dimittit à communi thoro; si aliam non cognoverit, neque duxerit, non peccat, quia propter fornicationem seu adulterium potest unus conjux separari ab alio adultero, quoad thorum, adeò ut innocens ob injuriam sibi illatam habeat jus non reddendi debitum matrimoniale alteri nocenti. & adultero, à quo propterea potest separari quoad thorum: non tamen ad alias nuptias transire; neque aliam cognoscere, quia tunc mœchatur, ut ait Christus in secunda parte sententiæ, quòd si quæras, cur mœchetur; quia vinculum Matrimonii cum priori non est solutum, sed adhuc ambos conjuges ligatos tenet, & neuter, quamdiu uterque vixerit, potest transire ad alias nuptias. Audiendus est D. Augustinus *Lib. 1. de conjugiis adulterinis cap. 9. & sequentibus.* ubi ait: *Qui dimissam à viro ducit, mœchatur, quomodo est verum, quomodo mœchatur? nisi quia illa, quam duxit, eo vivente, à quo dimissa est, adhuc uxor aliena est? si enim jam sua, non aliena miscetur uxori, utique non mœchatur: mœchatur autem: aliena est ergo, cui miscetur. Porrò si aliena est, hoc est, ejus à quo dimissa est, etiam si propter fornicationis causam dimissa est, nondum dimittentis uxor esse cessavit. Si autem illius esse cessavit, jam hujus est, cui alteri nupsit: & si hujus est, non mœchus judicandus est, sed maritus: sed quia non eum maritum dicit scriptura, sed mœchum; adhuc illa illius est, à quo etiam causa fornicationis abjecta est. Et ideo quamcunque etiam ipse, illâ dimissâ, duxit uxorem, quia cum alieno marito concumbit, adultera est. Unde autem fieri potest, ut adulter etiam ipse non sit, cùm constet adulterare quam duxit?*

Stat igitur, vinculum Matrimonii non solvi proper fornicationem alterius conjugis: sed tantùm conjugem adulterum posse dimitti ab altero innocente quoad thorum, & cohabitationem: & D. Augustinus acriter invehitur in eos, qui verba *Marci 20. Quicunque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur. & Lucæ cap. 16. Omnis, qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro suo ducit, mœchatur*, non accipiunt, neque intelligunt universaliter, ut sonant, inquiens: *Qui sumus nos, ut dicamus, & qui mœchatur uxore dimissa alteram ducens, & est qui, hoc faciens, non mœchatur? cùm Evangelium dicat, eum mœchari, qui hoc facit.* Pauli 1. Corinth. 7. *His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere; quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Ad Roman. 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi.* Exceptio fornicationis, expressa *Matthæi 19.* debet itidem intelligi *Marci 20.* & *Lucæ 16.* alioquin Evangelistæ pugnarent inter se, sibique contradicerent: siquidem hæc sunt contradictoria: *Omnis, qui dimiserit, mœchatur*: & Non omnis, sed ille, qui fornicationis habet causam: quia Evangelistæ subinde aliqua omittunt, quæ ab aliis supplentur, quamvis semper veritatem dicant; & ita sufficienter, ut possint intelligi etiam ab iis, qui non legerint

alios Evangelistas; Vel Matthæus intelligendus est à parte voluisse significare totum; & eandem retulisse sententiam cum reliquis Evangelistis; adeò ut mœchetur, qui dimissa propria uxore aliam duxerit, quæ propositio est universalis, seu totalis, nec limitatur per causam adulterii, quæ constituit proportionem partialem.

Quamvis plures sint causæ, ob quas vir potest uxorem dimittere præter causam fornicationis, non inde sequitur, causam fornicationis dissolvere vinculum matrimonii, cùm aliæ tantùm solvant matrimonium quoad thorum, & cohabitationem; unde cùm Christus *Matth.* 19. excipiat causam fornicationis, & non alias causas, debet causa fornicationis dissolvere vinculum matrimonii; id tamen non rectè infertur. Quia, licèt plures sint causæ, ob quas licet marito dimittere ad tempus tantùm uxorem suam; nulla tamen alia est, quâ uxor adultera possit dimitti à thoro, & cohabitatione absolutè, & in perpetuum, nisi exceptio, facta à Christo *Matth.* 19. scilicet causa fornicationis, quia ob injuriam illatam alteri conjugi innocenti, hic habet jus dimittendi conjugem nocentem absolutè, & in perpetuum. Aliæ causæ non excludunt conjugem absolutè, & in perpetuum, sed tantùm ad tempus, donec alter conjux se correxerit, vel redierit ad sanam mentem. Præterea, quando dimittitur uxor propter fornicationem, non dimittitur, ne faciat injuriam marito, sed quia jam fecit, & quia præteritum non potest corrigi, sicut non potest fieri, quòd non sit præteritum; proinde conjux, qui injuriam alteri conjugi intulit, debet toto vitæ tempore pœnam luere patrati delicti. Rursus aliæ causæ, ob quas fit separatio à thoro, non respiciunt immediatè matrimonium, neque ad illud directè pertinent, sed potiùs sunt causæ communes consortii; adulterium verò est causa propria matrimonii, cui immediatè injuriam infert, quatenus violat fidem conjugalem, quæ est basis matrimonii.

Quòd si dicas, Christum nihil legi addidisse, consequenter quoad hoc lex Evangelica nihil innovavit. Sed contra est, quia in lege veteri seu Mosaica uxor non dimittebatur, sed lapidabatur, ac lapidibus obruta mori adigebatur, quod Christus in lege Evangelica abstulit, cùm non jusserit, conjugem adulteram morti addici, sed tantùm dimitti permiserit. Rursus addidit, quia noluit etiam adulterii causa dimissæ libellum repudii dari, ut minus audaces, ac prompti essent viri ad uxores dimittendas, ex eo quòd illis innotescat, sibi neque uxori non licere alias amplius inire nuptias, sed vinculum matrimonii indissolubile manere. Et Christum solam fornicationem excepisse non ad solutionem vinculi matrimonialis, sed ad solam separationem à thoro, & cohabitatione. Præterea addidit, quia in lege semel dimissam non poterat vir revocare: in lege Evangelica quamvis vir non adigatur dimissam revocare; id tamen ex charitate fraterna & Christiana optatur, ut ait Apostolus: *Maneat innupta, aut viro suo reconcilietur.* Demum quia in lege veteri licitum erat tantùm viro uxorem dimittere, non uxori virum: Christus verò in Evangelio viri, & uxoris causam parem esse voluit, ut explicat Apostolus *ad Rom.* 3.

Instant tamen aliqui, quia Pharisæi Christum Dominum interrogabant, an ex quacunque causa invitam, & exosam uxorem liceret marito dimittere, & quidem dimissione apud Judæos usitata, quâ conjuges separati à thoro, & habitatione novum possent conjugium inire, ut moris tunc erat apud Judæos, facto divortio: & Christus respondit *Matth.* 19. *Quicunque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*: & respondit Christus intelligens de illa dimissione, de qua fuerat interrogatus à Pharisæis, alioquin responsio non cohæsisset interrogationi. Sed contra, quia tametsi Christus intellexerit de dimissione à thoro, & separatione habitationis, non de dissolutione vinculi conjugalis, de qua fuerat interrogatus, adhuc responsio fuit ad rem: quia docere voluit Pharisæos, quid in Judaicis divortiis licitè, & quid illicitè fieret: cùm duo in repudio Judæorum continerentur, scilicet dimissio perpetua conjugis à thoro, & potestas alteram ducendi, & transeundi ad alias nuptias, Christus hæc duo distinxit; & dimissionem perpetuam à thoro concessit, potestatem autem aliam ducendi, seu transeundi ad alias nuptias, negavit: unde appositè Christus respondit interrogationi Pharisæorum, cùm duas distinxit partes, quarum unam negavit, aliam concessit.

Cæterùm viguit aliquando prava consvetudo, quâ viro, repudiatâ uxore adulterâ, ducere alteram permittebatur: non ita Uxori à viro adultero separatæ, ut constat ex S. Basilio *epistola ad Amphilochium. c.* 9. S. Ambrosio *in cap.* 7. *epist.* 1. *ad Corinth.* Origene *tract.* 7. *in Matthæum.* Lactantio, & pluribus aliis. Sed Origenes asserit, priscos illos Episcopos id permisisse, ut dimissis conjugibus adulteris, contra scripturas sacras, ducerent alias ob graviora mala vitanda, quod tamen nunquam ab Ecclesia fuit approbatum; licèt in aliquibus tantùm permissum, perinde ac ad evitanda graviora peccata principes permittunt in suis civitatibus meretrices. Moris etiam fuit, quò adulterii causa matrimonia etiam quoad vinculum conjugale solverentur *L. consensu C. de repudiis.* & *loc. Constante.* Imperatores enim hanc statuerunt solutionem, ut quieti, & commodo consulerent conjugium. Sed mos ille pravus omninò fuit, & contrarius legi Evangelicæ, propterea abrogatus meritò fuit, & leges permittentes solutionem vinculi conjugalis abrogavit Justinianus *Novella* 107. cùm tamen per se initæ essent, utpote repugnantes legi divinæ, & Ecclesiasticæ: neque potestas Imperatorum ad hujusmodi leges sanciendas se extendebat, quia eorum potestas est merè temporalis, nec se extendit ad spiritualia; sed circumscribitur rebus temporariis, terrenis, & sæcularibus.

Matrimonium tamen ratum, non consummatum, Monastica Professione dissolvitur, ut declaravit Alexander III. *cap. Verum. de conversione conjugatorum*, ubi habetur: *Altero etiam repugnante eligere monasterium (sicut sancti quidam de Nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos, & alteri remanenti (si commonitus continentiam servare voluerit) licitum esse ad secunda vota transire, seu novum in sæculo matrimonium inire.* Ratio est, quia, cùm nondum fuerint per carnalem commistionem una caro effecti, potest unus ad Deum transire, & alter in sæculo remanere exemplo S. Theclæ teste S. Epiphanio *hæresi* 78. & S. Ambrosii *Lib.* 3. *de Virginibus cap.* 3. S. Alexii *ex Metaphraste, ut breviario Romano.* S. Macarii Eremitæ ex Sanctis Patribus, & Gratiano *causa* 27. *quæst.* 2. S. Gregoriæ, ex S. Gregorio *Lib.* 2. *Dialog. cap.* 13. S. Leonardi ex Gregorio Turonensi *Lib. de vitis Sanctorum cap.* 20. S. Edildritæ, Anglorum Reginæ, ex venerabili Beda. Ratio itidem est, quia ante conjugalem copulam conjugi relictæ nulla fit injuria: si quæ enim fieret, utique vel probi, vel conjugi, sed neutri fit injuria,

non

non prolis, quia nullus præcessit congressus; nec sponsæ, quia integra, & intacta relinquitur, ut erat antea, unde nihil decoris, nisque honoris amisit.

Quòd si dicas, vinculum matrimonii non posse dissolvi, nisi per mortem alterius conjugis. Sed contra, quia in Matrimonio duo considerantur vincula, unum spirituale, quod solo consensu perficitur: & alterum carnale, quod copula stringitur, & consummatur. Carnale sola mors dissolvere potest, ut docet Apostolus ad *Rom.* 7. *Quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi: sin autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri.* Spirituale vinculum morte spirituali solvitur; qui autem monasticam disciplinam suscipit, ut Deo soli inserviat, spiritualiter emoritur mundo, quatenus ita removetur à conversatione civili, ut ad eandem redeundi potestatem ampliùs non habeat; Id autem non fit, nisi per solemnem professionem, quâ quis se Deo devovet; ita enim mortuus est mundo, ut jam nec corporis sui potestatem habeat, quod Deo per votum castitatis consecravit, ac solemni ritu tradidit, nec voluntatem propriam habeat, nec jam ampliùs sit sui juris, quia per votum obedientiæ se imperio superiorum mancipavit; neque ulterius ullius proprietatis est capax, cùm per votũ paupertatis reb⁹ omnib⁹ se abdicaverit: quapropter leges civiles religiosam professionem æquiparant morti, & voluntas, qua, antequam emittat professionem, disponit, de rebus suis habetur, ut voluntas in morte testatoris, adeò ut nec revocari possit, nec mutari *L. Si qua mulier. C. de Sacrosanctis Ecclesiis.*

Ex dictis infertur, Conjuges facto ob adulterium alterius divortio, ad servandam continentiam teneri, vel conjugibus adulteris reconciliari; quia per adulterium non solvitur vinculum conjugale, quod tamdiu remanet, quamdiu conjuges vivunt. Hinc si uxor sit sterilis, non licet marito alteram ducere causa filiorum gignendorum; ut nec etiam, si uxor sterilis deprehensa sit in adulterio, ait D. Augustinus *Lib.* 2. *de conjugiis adulterinis cap.* 11. *Nam procreandorum filiorum ista causatio etiam non adulteras, sed castissimas fœminas, si fortè sint steriles, cogit dimitti, & alteras duci, quod tibi astimo non placere. Quapropter, si causa incontinentia non sunt excusanda adulteria, quanto minus excusantur procreandorum causa filiorum.* Imò nec voto simplici continentiæ, nec ordinis sacri susceptione, nec professione Religionis à sede Apostolica non approbatæ, nec vita Eremitica matrimonium etiam nondum consummatum solvitur: quia omnia hæc prærecensita non inferunt mortem civilem, siquidem ordini sacro dominium, & proprietas bonorum temporalium non repugnat, nec etiam per se repugnat ipsum conjugium, sed legibus tantùm, & decretis Ecclesiæ. Qui verò Religionem non approbatam professus est, aut vitam Eremiticam, jure & voluntate propria non se abdicavit absque ipse regressus. Unde mundo mortuus penitus non censetur. Novis tamen conjugibus ante matrimonii consummationem duo menses conceduntur ad deliberandum de ingressu in Religionem; & intra id temporis, qui vult deliberare, non tenetur debitum reddere alteri conjugi petenti, imò & urgenti, ut habetur *cap ex publico de conversione conjugatorum.* Si tamen intra id tempus compressa fuerit uxor à marito, ille quidem peccati lethalis reus erit, quia ipsam jure suo uti non permittit, vimque illi infert, ut illud obtineret, quod nondum erat debitum: sed, ita consummato matrimonio, non est ampliùs integrum, uxori monasticam vitam seligere, ac vitam religiosam sine consensu mariti profiteri, Rationem assignat D. Thomas 4. *sent. dist.* 27. *quæst.* 2. *art.* 3. *quæstiunc.* 2 *ad* 2. ubi ait: *Ante carnalem copulam non est omnino translatum corpus unius sub potestatem alterius, sed sub conditione, si interea alter conjugum ad frugem melioris vita non convolet: sed per carnalem copulam completur dicta translatio; quia tunc intrat uterque in corporalem possessionem tradita sibi potestatis. Unde etiam ante carnalem copulam non statim tenetur reddere debitum post matrimonium contractum per verba de præsenti, sed datur ei tempus duorum mensium, ut interim possit deliberare de transeundo ad Religionem.* Quòd si post contractum matrimonium & ante consummationem contingat alterum ex conjugibus ingredi Religionem approbatam ab Ecclesia, alius non potest transire ad secundas nuptias, donec ingressus Religionem emiserit solemnem professionem, quia superstes in sæculo manet obligatus ei, quæ monasterium est ingressa, si mutato proposito velit ad maritum redire, quia ante emissam professionem est sui juris, quia sola solemnis professio omissa in Religione approbata solvit vinculum matrimonii. Unde S. Thomas *in* 4 *sent. dist.* 27 *quæst.* 2. *artic.* 3. *quæstiunc.* 3. *ad* 2. ait: *Non intelligitur mortuus sæculo per Religionis ingressum, nisi professionem emiserit, & ideo usque ad tempus professionis tenetur eam uxor sua expectare.*

Infertur secundò consummato matrimonio, neutri conjugum licet absque alterius consensu monasterium ingredi, seu continentiam vovere: quòd si voverit, irritum est votum ipso jure, & potest conjux repetere conjugem, qui matrimonii jugum inconsultò excutere voluit. Sin verò ex consensu mutuo voverint continentiam, servare tenentur. Quia nemini licet vovere cum injuria alterius: neque est Deo accepta injusta promissio, quâ quis offert Deo rem non suam; sed quæ sub alterius est potestate: & *quia vir potestatem non habet sui corporis*, ut scribit Apostolus 1. *ad Corinth.* 7. *Sed mulier: nec mulier potestatem habet proprii corporis, sed vir*, ideò non licet uni continentiam vovere sine consensu alterius. Hinc S. Paulinus *epist. ad Gelantiam matronam* scribit: *Tu verè quasi oblita fœderis nuptialis, pactique hujus, ac juris immemor inconsulto viro vovisti Domino castitatem: sed periculosè promittitur, quod adhuc in alterius potestate est: & nescio quàm sit grata donatio, si unus offerat rem duorum. Multa jam per hujusmodi ignorantiam, & audivimus, & vidimus scissa conjugia. Quodque recordari piget, occasione castitatis adulterium perpetratum: nam dum una pars se etiam à licitis abstinet; altera ad illicita prolapsa est.*

Quando unus ex conjugibus altero consentiente vitam monasticam professus fuerit; vel continentiam voverit; post illius mortem alter, qui vovit, non potest ad secundas nuptias transire; & si contraxerit, votis in approbato ordine nuncupatis, dirimitur matrimonium. Quòd si matrimonium fuerit legitimè contractum, ratumque, præterquam in causa fidei, cùm infidelium conjugum alter convertitur ad Religionem Christianam, alter verò ipsi cohabitare non vult sine contumelia creatoris, quo casu & consummatum dissolvitur, & in causa mortis civilis, ac spiritualis, seu professionis solemnis monasticæ, quia matrimonium ritè contractum, & ratum, verum est novæ legis Sacramentum, proinde incapax dissolutionis, nisi divino pariter jure magis universali dissolvatur. Nec summus Pontifex in iis, quæ divino jure sunt constituta, dispensare potest, quamvis in iis, quæ sunt de jure ecclesiastico justis de causis possit dispensare. Et quamvis aliqui Canonistæ, & Juris Consulti, ut Joannes Andreas, Panormitanus Hortiensis, & alii

opi

opinentur, posse summum Pontificem matrimonia rata dirimere; adeò ut uterque conjux Apostolica fretus dispensatione ad alias nuptias transire possit: Theologi tamen huic opinioni adversantur. Asserunt tamen aliqui, Martinum V. & Eugenium IV. dispensationes concessisse, ut matrimonium ratum dissolveretur, conjuges ad alias nuptias licitè transirent. Verùm plures dubitant de hac dispensatione, ut refert S. Antoninus 3. *part. tit.* 1. *cap.* 21. §. 3. inquiens: *Qui Pontifices non sunt quidem condemnandi; sed nec consulendum est alicui, ut procuret talem dissolutionem sive dispensationem, cùm Theologi videantur tenere, quòd non possit vinculum matrimonii dissolvi, nisi per ingressum Religionis.* Rursus Dominicus Soto *in* 4. *sent. dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 4. tractans hoc argumentum, perdoctè respondet: *Authoritas Martini & Eugenii, si ita verum est, quòd similem talem dispensationem fecerunt: nullatenus tanquam Ecclesiæ determinatio movet; quia factum Pontificum non facit fidei articulum; sed opinionem Canonistarum sunt sequuti: & tamen alii Pontifices non leguntur, talem dispensationem concessisse. Cùm tamen credibile sit, creberrimè oblatos fuisse dispensandi casus. Imò Adrianus VI. Vir tam utriusque juris peritissimus, tùm rei Theologicæ non infimè doctus, cùm ab illo hujusmodi dispensatio fuisset postulata, & oblata Cajetani fautrix sententia; demiratus est, virum Theologum hoc sibi in animum inducere potuisse, ideoque improbis precibus succumbens respondit; se dare quod posset; sed tamen credere nihil posset*, scilicet circa dispensationem matrimonii contracti, & rati.

FINIS

Tertii Tomi Theologiæ Polemicæ.

